13
7 1
16

V E 11

13—25. E. 16.

DIRECTORIVM INQVISITORVM

F. NICOLAI EYMERICI ORDINIS PRAED.

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI PEGNÆ
Sacræ Theologiæ ac Juris vtriusque Doctoris.

IN HAC POSTREMA EDITIONE ITERVM EMENDATVM & auctum, & multis litteris Apostolicis locupletatum.

AD S. D. N. GREGORIVM XIII. PONT. MAX.

ACCESSIT HAERESVM, RERVM ET VERBORVM Multiplex, & copiosissimus Index.

CVM PRIVILEGIO, ET SVPERIORVM APPROBATIONE.

ROMAE, IN AEDIBVS POPVLI ROMANI
Apud Georgium Ferrarium. M D LXXXVII.

INQVISITORVM
DIRECTORIVM

BEATISSIMO PATRI ET D. D. GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO

FRANCISCVS PEGNA.

DVM Reipub. Christianæ pij principes terra mariq; prępotentes multo militũ fusosanguine catholicę religionis hostes aperto marte fortiter debellare contẽdunt, vt Ecclesiæ vnitatem, Sedis Apostolicę auctoritatem, tuamq; Beatissime Pater potestatẽ ab eorũ audacibus, impijsq; conatibus tueãtur, nõ desunt qui in otio & pace, intra priuatos parietes eorundẽ sacrę religionis violatorũ nefarias, & verę pietati aduersas opiniones scribẽdo refellant, iura legesq; vel ad conuertendos, vel ad coercendos eos arment, edoceant, aut interpretentur: vt cum se tam eminus quam cominus vrgeri reprimique viderint, postquam virtutis amore in officio non continẽtur, saltem pœnarum acerbitate, & magnitudine supplicij maleficio submoueãtur. Inter hos postremos, & si infimũ locum & ingenij acumine, & eruditionis splendore obtineam, omnia tamen conor libentissime, quæ ad reprimendam impiam hæreticorum audaciam, coercendamque immanẽ prauitatem commodosissima aptissimaque esse vidẽtur: quod testabuntur fideliter, vt spero, aliquando nonnulla mea, quæ de pœnis hæreticorum ab exordio nascentis Ecclesiæ vsq; ad hæc tempora assidue meditor: testaturque nunc ex parte ille qualiscunque labor, quem superioribus annis libens suscepi; dum omne meum studium industriamque conuerti ad illustrãdum Nicolai Eymerici Directorium Inquisitorum: præclarum sane & vetustate venerandũ opus, in quo summa religionis capita continentur, & quæ ad hæreticam iniquitatem coercendam & extirpandam conducunt, pie, & erudite præscribuntur, & quidquid ad sacrum Inquisitionis officium secure exercendum exigitur, artificiose ac methodice demonstratur: quod cum omnibus numeris absolutum Romæ esset excusum, id eo potissimum nomine Beatitudini vestræ dicare placuit, vt is auctor, qui religionem Christianam tuetur, & hęreticos fortiter debellare atque coercere demonstrat, a Sanctitate vestra, qui in republica Christiana diuinitus es caput constitutus, benigne receptus, a tot inimicorum cateruis defendatur, vt catholicæ fidei negotijs non leuem afferat vtilitatem: quod certissime futurum spero, cum nemo ignoret Beatissime Pater te, etsi mole multorum & magnorum totius reipublicæ Christianę negotiorum districtum; illud tamen singulari prouidentia quod ad fidem attinet, vigilantissime curare, eoque præcipue curam & sollicitudinem omnem referre, vt causæ religionis integræ, absque nouarum opinionum procellis conseruentur, incorruptaque & inuiolata fides vbique foueatur ac propagetur. quod vt fiat amplius, Deum Optimum Max. cuius negotia in Ecclesia sua prudentissime & ardentissime tractas, precor, vt beatitudinem vestram diu conseruet incolumem.

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad Futuram rei memoriam.

EXPONI nobis fecerunt dilecti filij Populus Romanus, qui Officinam impreſſoriam erexerunt,& erectam retinent,quòd ipſi non ſine magno ſumptu librum Directorium Inquiſitorum nũcupatum,olim à quon. Nicolao Eymerico ordinis Fratrum Prædicatorum profeſſore compoſitum,pręcipua catholicæ fidei capita continentem,& ea fere omnia, quæ ad extirpandam hæreticam prauitatem conducunt,tractantem,ac nunc demum à dilecto filio Fratre Paulo Conſtabili ſacri Palatij noſtri Magiſtro diligenter examinatum, recognitum , & approbatum plurimiſque Apoſtolicis conſtitutionibus Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorũ contra hæreticos,& pro officio ſanctæ Inquiſitionis editis,auctum, ac Scholijs , ſeu adnotationibus per dilectum filium Franciſcum Pegñam iuris vtriuſque Doctorem illuſtratum, in eorum officina impreſſoria prædicta imprimi faciunt,ac vehementer timent,ne cum primum in lucem editus fuerit,ab alijs etiam forſan corrupte imprimatur,ipſique ſua impẽſa, & labore fruſtrentur. Propterea nobis humiliter ſupplicari fecerunt,vt eorum indemnitati in præmiſſis opportune cõſulere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur huiuſmodi ſupplicationibus inclinati,volumus,& auctoritate Apoſtolica decernimus,ne prædictus liber tam in Italia,quàm extra,intra annos decem proximè futuros, à die illius impreſſionis computandos, ſub excommunicationis latæ ſententiæ,ipſo facto incurren.& quo ad exiſtentes in Terris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ mediate,vel immediate ſubiectis,vltra centuram prædictam etiam quingentorum ducatorum auri ipſo facto Cameræ Apoſtolicæ applican.pœnis,ſine expreſſa ipſorum Populi Romani,ſeu ad id ab eis deputatorum,vel deputãdorum voluntate,& licentia in ſcripris habita,imprimi,aut alibi impreſſum dicto decennio durante,vendi,donari,aut permutari à quoquam poſsit, aut valeat: ac inſuper, vt nemini liceat eidem libro quicquam addere,detrahere,vel immutare,aut inuertere,nullaue interpretamenta adiungere,ſed prout Romæ nunc impreſſus fuit,ſemper,& perpetuo integer,& incorruptus conſeruetur,prohibemus,& mandamus: Decernentes tranſgreſſores quoſlibet prędictas cenſuras,& pœnas pecuniarias incurriſſe,à quouis Sedis Apoſtolicæ etiã de latere legato,ordinario,vel delegato, aut quocunq; alio eccleſiaſtico iudice, declarari, aggrauari, & reaggrauari,& ad parendum,ſoluendumq; pœnam,inuocato etiam,ſi opus fuerit,auxilio brachij ſæcularis,cogi & cõpelli poſſe,& debere. Non obſtantibus conſtitutionibus,& ordinationibus Apoſtolicis,ac etiã iuramento, aut quauis alia etiã Apoſtolica auctoritate roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus,priuilegijs quoque,indultis,& litteris Apoſtolicis ſub quibuſcunq; tenoribus,& formis etiam motu proprio,& ex certa ſcięntia, ac de Apoſtolicæ potestatis plenitudine,vel ſi forſan ſpecialiter alicui eſſet indultum,& conceſſum,ne excõmunicari,interdici,declarari,capi,aut arreſtari poſsit,ac aliàs quomodolibet cõceſsis, approbatis,confirmatis,& innouatis: quibus omnibus,etiamſi de illis ſpecialis,ſpecifica,expreſſa,& indiuidua mentio,non autem per derogatorias generales clauſulas facienda eſſet, eorũ omnium tenores,hic pro inſertis,& ſingulariter expreſsis habẽtes,illis aliàs in ſuo robore permanſuris,hac vice dumtaxat ſpecialiter,& expreſſe derogamus,cæteriſque cõtrarijs quibuſcunque. Et quia difficile foret pręſentes litteras ad quæcunque loca,vbi opus eſſet, deferri, volumus, & eadẽ Apoſtolica auctoritate decernimus,earum tranſumptis,& exemplis,etiã in ipſo libro,vel per ſe ſolum impreſsis,plenã & indubitatam fidem in iudicio,& extra adhiberi,quæ eiſdem originalibus litteris adhiberetur,ſi oſtenderentur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris. Die xiij. Auguſti. M. D. LXXVIII. Pontificatus noſtri anno Septimo.

Cæſar Glorierius.

Ego F. Thomas Zobbius Brixienſis, ordinis Prædicatorũ, ſacri Palatij magiſter, teſtificor, & ſanctiſſimus Dominus noſter Papa Gregorius tertius decimus, (me petente) oraculo viuæ vocis conceſſit, & D. Frãciſcus Pegña ad publicam vtilitatem, nonnulla ſuis Scholijs, ſeu Commentarijs in Directoriũ Inquiſitorum editis, et Romæ impreſſis anno M. D. LXXVIII. addere poſſet, & detrahere, & aliqua mutare in eis contenta, non obſtante ſuperiori priuilegio.

Ita eſt F. Thomas qui ſupra.

ILLVSTRISSIMIS AC REVERENDISSIMIS

D. D. Iacobo Episcopo Portuensi Sabello, Joan. Francisco Episcopo Prænestin. de Gambara, Ludouico tt. S. Anastasiæ Madrutio, Julio Antonio Sanctorio tt. sancti Bartholomæi in Insula S. Seuerinæ, Petro tt. S. Hieronymi Illyricorum Dezanuncupatis, Joan. Antonio tt. SS. Quatuor Coronatorum, Joan. Baptistæ tt. sancti Marcelli, & F. Constantio tt. S. Petri in Monte Auro, presbyteris miseratione diuina S.R.E. Cardinalibus in vniuersa Republica Christiana aduersus hæreticã prauitatẽ Generalibus Inquisitoribus à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis,

FRANCISCVS PEGNA.

PLVRIMA suadebant, Illustriss. & Ampliss. Patres, vt in illustrando & perficiendo egregio Directorio Inquisitorum opere, omnẽ nostrã diligentiam, studium, sollicitudinem & laborẽ adhiberemus. Primũ communis vtilitatis amor, tum non mediocre commodũ, quod inde omnibus hæreticæ prauitatis Inquisitoribus euenturum haud dubie sperabatur: tum vero in primis iustissimum illud vestrũ, pium, ac vere catholicum desiderium, quo tanquam integerrimi, & acerrimi fidei Christianæq. religionis defensores, ob publicam vtilitatem optabatis, vt quã absolutissimũ opus prodirer in lucẽ. Hæc enim effecere, vt plusquã integri quinquenij spatio ex quo cœpimus huic operi illustrãdo operã dare vsq; in præsentem diem nihil magis diligenter cogitauerimus aliud, nihilq, moliti fuerimus præter emendationẽ & interpretationem illustris operis, coactique sumus in tenuibus hisce nostris vigilijs è breuitatis sæpe limitibus egredi: tum quia opus ipsum vetustum, & sæpe ob breuitatem obscurũ ita fieri postulabat: tum vt Inquisitoribus valde occupatis satisfaceremus, eosq; liberaremus molestia multorum aliorum librorum euoluẽdorum. In his nostris Commentariis reiecta procul disputandi subtilitate, secuti sumus vt plurimum communes sententias, & eas, quæ sine vllo erroris periculo possint obseruari. In dubiis, & grauioribus causis Inquisitores ad supremum sacrosanctæ & generalis Inquisitionis Romanæ Senatum, cui vos prudentissime & vigilantissime præstis, destinamus seu remittimus. In multis stylum & consuetudinem eiusdem sacri & supremi Senatus indicamus, & obseruandũ monemus: ac ita (nisi fallimur) cuncta, Deo Opt. Max. aspirante, disponimus, vt pauci difficultatũ articuli in hac causa parum explicati relicti esse videantur. Quòd si quandoq; fortassis (vt quibusdam videbitur) nimis leniter in nonnullis articulis, ac difficultatibus de puniendis hæretcicis locuti sumus, veluti de Hæresiarchis siue dogmatistis, quos nonnulli è nostris curiæ sæculari tradendos omnino arbitrantur, & de aliis nonnullis, vt disputationum series indicabit, non id faecimus, ut hæretcicis faueamus, quos & aeri odio ptosequimur, & penitus extirpari cupimus: sed quia nec contrarium aperto iure statutum uidebamus, nec sacri tribunalis Romanæ Inquisitionis usu aut consuetudine receptum, ut uel hae etiam benignitate conuertantur, qui uirtutis & ueritatis amore à malefacio non submouentur. Hoc postremo cupimus, & exoptamus, religiosissimi Principes, vt hos nostros qualescunq; labores benigne (vt soletis) accipiatis, sintque apud Vos uelut certissimum pignus & artha prompti ac parati animi nostri ad subeunda quælibet alia quamuis grauiora onera, inseruiendumque sacro Inquisitionis Senatui, quotiens & oportuerit & idoneos nos ad id iudicaueritis. Deus Opt. Max. diu Vos conseruet incolumes, vt negotia sua in Christiana Republica, vt facitis, integerrime tractare possitis.

IN DIRECTORIVM INQVISITORVM NICOLAI EYMERICI PRAEFATIO.

FRANCISCVS PEGNA LECTORI.

EXTITIT olim, lector beneuole, Nicolaus Eymericus instituti Dominicani acer hæreticæ prauitatis in regnis Regis Aragonũ Inquisitor, Pont. Max. Vrbano v. & Gregorio xj. Regique Aragoniæ Petro eius nominis quarto, carus. Hic opus edidit, quod Directorũ Inquisitorũ appellauit, quo vtilissime sunt semper vsi iudices violatæ religionis in causis fidei prudenter & secure tractandis. Id opus à pauciss imis habebatur, quoniam ante annos ducentos, quo tempore Eymericus floruit, post inuctam artem impressoriam semel tantum (quod ego sciam) æneis fuit typis impressum Barcinone anno Domini M. D. III. Erant autem omnia exemplaria tam impressa, quàm manuscripta infinitis prope locis penitus deprauata & mendosa, eaque vix iam reperiebantur: desiderabatur vero hoc opus atque efflagitabatur communibus & vehementibus omnũ votis & precibus, maxime vero illi ardentius expetebant, qui fidei negotia aut iudicando, aut consulendo, aut scribendo tractabant: cumq; superiori anno me huic suscipiendo labori emendandi interpretandique, aut saltẽ non leuiter illustrandi operis facilem, ac promptũ exhibuissem, multi viri doctissimi atq; integerrimi ex illis qui Senatui S. Romanæ generalis Inquisitionis in causis fidei deseruiunt, intelligentes quantum vtilitatis publicis commodis accederet, si denuo id opus quamemendatissimum prodiret in lucẽ; nos (quos huic fortasis oneri subeũdo idoneos, singulari sua benignitate nõ meritis, aut eruditione nostra iudicarant) cohortati sunt, vt hanc prouinciam nostris non æqualem viribus susciperemus. id tunc eo libentius & ardentius nullis laboribus, aut vigiliis parcẽtes aggressi sumus, quo euidentius cernebamus, si hoc in desideratum finem perduceretur, gratũ in primis Deo Opt. Max. obsequiũ, (ad cuius laudem & gloriam omnes viri Christiani actiones referri debẽt) vniuersis vero litteratis, ac in primis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis rẽ forsan gratam, nec aspernendam esse facturos. Itaque vt hæc facilius & commodius fierent, ijdem illi doctissimi viri, & in publica commoda propensissimi, varios codices nobis exhibendos curarunt: primum illum Barcinone impressum, & tres alios manuscriptos, quorum vnus erat Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Iacobi Sabelli Inquisitoris maximi in tota Respub. Christiana, quem codicem in commentarijs nostris Sabellanum vocamus, & hic erat vetustus satis: alius fuit Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Io. Francisci de Gambara generalis etiã populi Christiani Inquisitoris, recentioribus litteris exaratus, sed fidelis satis: vltimus superuenit codex ex Inquisitione Bononiensi, quem propterea Bononiẽsem sępe nominamus, & hic erat ceteris vetustior & emendatior, descriptus quippe summa diligentia temporibus Pij Papæ eius nominis secundi. Singuli hi codices infinitis prope locis erãt deprauatissimi: ex omnibus tamen vnus est cõflatus (nisi fallor) perfectus, qualem ab Eymerico prodijsse putandum est quoniam singulas non modo periodos & sententias, verũ (quod laboriosius erat) singula etiam verba perpendẽtes, nullum passi sumus transire locum, sine iusta emendatione & animaduersione. Erant codices omnes non modo deprauati circa sensum verborum, verum etiam in multis locis imperfecti & mutili, in quibus deerãt plurima, quæ ab auctore fuisse scripta apertissime intelligebatur: cui incommodo magnũ auxilium attulit codex Bononiensis.

Quoniam vero assidua nos hæc perficiendi operis cura premebat, vbique in egregiis Bibliothecis vetustissima quæq; quærebamus, quę lucem susceptę emẽdationi afferre possent, cui rei non mediocrem opem attulit vetustus quidam codex membraneus manuscriptus repertus in interioribus Bibliothecæ Vaticanæ conclauibus, in quo plurima erant eorum temporum, quæ proxime Eymericum præcesserunt, plurima eodem fere ordine & verborũ serie concepta, quibus Eymericus in Directorio fuerat vsus, adeo vt sæpe suspicati simus, Eymericum cum ipsum librum in manibus quandoq; habuisse, eoque vsum fuisse. nam & Bibliothecę custos asserebat putare se eum librum Auinione Romam cum aliis multis fuisse delatum.

delatum.hic ergo plurimum etiam iuuit,vt ex commentarijs noſtris,ſępe poterit deprehendi.Quid ſit denique prę ſtitum, non facile dici poteſt: id tamen facile intelliget, qui nouam hanc editionem eum vetuſtis codicibus conferet.hoc eſt certũ, pluſquam bis mille loca deprauata ſuę priſtinę integritati eſſe reſtituta.iam id in primis curauimus,ne à vetuſtate recederemus:nihil enim inuertimus,nihil immutauimus,nihil detraximus,ſed auctorem in ſingulis ſuum tenere curſum,ac methodum voluimus; deficientia ſolum ex alijs addentes, & contorta dirigentes.

In his ſolum conſultò videbimur à vulgatis receſſiſſe, quod in prima parte addiderimus expoſitionem beati Thomę ſuper c.Firmiter.& c.Damnamus.de ſum. trinit. & fide cath. cũ in manuſcriptis nuſquam reperiatur: in Barcinonenſi tamen impreſſo ſuper vtrumq; caput hęc expoſitio promittitur,ſed tantũmodo illa apponitur,quę eſt ſuper c. Firmiter.nos vtrãque vtilem iudicantes,imprimẽdam curauimus,quamuis incertum nobis ſit, an Eymericus illas appoſuerit. Rurſus in ſecũda parte ſupertit.de hæreticis in Decretalibus integras Hoſtienſis & Ioannis And.lecturas(vt vocant)appoſuimus,quamuis in impreſſo & manuſcriptis pauca quædam reperitentur ſuper vnoquoque capite eorũ gloſſematum imperfecta fragmenta,quę nos ex cauſa ſupplenda duximus.

Ad hæc,quia nullus in ceteris erat hactenus editus adnotationum labor, nulla lucubratio,quibus lectores iuuarentur ad intelligendam commodius huius auctoris mentẽ,ea quoque res pręſtanda in primis fuit:itaque primum initio gloſſematum, & quęſtionum ſingularum,ſummaria,quæ vulgo vocant,ſunt adhibita;numeriſque notatæ inſigniores quædam & illuſtriores res & ſententię,vt vno obtutu facile percipiatur quod præcipue in ſingulis diſputationibus tractetur;& quoniam multa etiam nos obſcura & difficilia in commentarijs interpretamur,prænotatus eſt quoque numerus Commẽtariorum,qui ſingulis capitibus & quæſtionibus adnectũtur facilioris ſtudij gratia, ita vt nulla fere occurrere poſsit difficultas, quę his adiumentis non valeat ſuperari.Notati vero ſunt in his commentarijs magna ex parte recẽtiores auctores,quoniã ab his veteres citantur,vt qui hos nouerit,illos quoq; noſcat.

In his omnibus nõ modo hortatorem verũ & coadiutorem habuimus ob ſingularẽ illius benignitatem F.Paulum Conſtabilem ſacri Palatij Magiſtrum, virum integerrimũ ac prudentiſsimum,ac in cauſis fidei tractandis oculatiſſimum; qui deinde creatus eſt totius ordinis Dominicani Magiſter Generalis,& F.Thomam Zobbium Brixienſem ſanctæ & vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis Commiſſarium Generalem,nunc vero ſacri Palatij Apoſtolici Magiſtrum,quibus magna cura & labor etiam fuit, vt quamemendatiſsimus liber prodiret in lucem.

Iam quoniam multa erant in hoc opere ob vetuſtatem pene incognita & abolita, multa obſcura & parum explicata,nonnulla vero immutata,ob ſubſequẽtes ſummorum Pontificum,qui poſt Eymericũ floruerunt, ſanctiones, vt in hac quoq; parte plene eſſet lectoribus ſatisfactum,hæc omnia breuibus interdum notis,plenioribus quandoque commentarijs,vt natura cuiuſque difficultatis poſtulabat, declarauimus; ea in primis perſtringentes, quæ ad negotium Inquiſitionis ſuo quaſi iure viderentur pertinere:nam alia multa perſequi,quorũ diſputandorum frequentem Eymericus offert occaſionem,velut ſuperuacanea & ad inſtitutum parum accommodata libenter omiſimus.In his vero commentarijs multa conſulto prę ſtitimus,quæ forte alicui videantur reprehendenda,ſpectata horum temporum ſcribendi ratione:nam & ab improba & prolixa legum,canonum,& interpretum citatione, ſeu allegatione ſæpiſsime abſtinemus.rurſus omiſſis multis,eos in primis citamus,qui de hæreticis & eorum pœnis tractatus ſcripſere: quod ſecimus non abſque ratione,cum peritis in arte potius ſit fidendum,in his vero præcipuus noſter labor fuit tradere ea, quæ iuri communi conſentiunt;nam priuatas prouinciarum,aut Inquiſitionum ſanctiones & cõſuetudines noluimus conſulto in hoc opere vim legũ obtinere,quamuis ſæpe illis vtamur velut ęquis & iuſtis,moneamuſque interdum obſeruandas.

In his omnibus pluſquam aſſiduus annus conſumptus eſt,vſique ſumus multa diligentia & labore, iuuitque nos ad multas difficultates ſuperandas Honoratus Figuerola patritius Valentinus,iuris vtriuſq; Doctor eruditiſſimus,& nũc eccleſiæ Valentinæ Canonicus, qui nobis ſcribentibus frequentia iuris loca ad varias & difficiles controuerſias diluendas ſuppeditabat.Poſtremo ita iam opere conſtituto, vltima deſiderabatur impreſſionis perfectio, quam vt in illuſtri officina ſua impreſſoria conſequeretur,nullis impenſis pepercit inclytus

Populus Romanus, qui industria & diligentia Petri Politi Senensis, cui emendandi & corrigendi operis dum imprimebatur, cura commissa fuit, perfectum (nisi fallor) & omnibus numeris absolutum opus in lucem dedit.

Quid sit in hac impressione præstitum.

Atque hęc quidem omnia in priori editione fuerunt diligenter & præstita, & obseruata: eum vero iterum opus imprimendum foret, & per integrum triēnij tempus, quod à prima impressione vsque in hunc diem, elapsum fuit, plura nobis ad idem institutum spectantia essent proposita, tum à diuersis Reuerendissimis Episcopis, tum à vigilantissimis hæreticę pranitatis Inquisitoribus diuersarum terrarum, tum etiam ab alijs viris doctis ac pijs: quibusdam postulātibus, vt copiosius aliqua enarraremus: alijs vero petētibus, vt apertius nōnulla explicaremus: alijs denique flagitantibus, vt nouis propositis dubijs, quę frequenter solent occurrere, satisfaceremus atq; responderemus; propterea factum est, vt omnes ingenij vires, cogitationes & studia eo retulerimus, vt denuo impressum, emendatissimum, & locupletissimū prodiret in lucem. Itaque consultis de nouo veteribus exemplaribus, nōnulla in hac sunt impressione emendata. quæstiones & dubia, quæ nobis fuerunt proposita, competētibus locis sunt explicata. nomen Scholij in nomen Commentarij prudenter transmutatū est, quoniam fusior & copiosior explicatio, Scholiorum nomē respuebat: Scholia enim breuiter potius indicare aliquid, quàm enarrare plene solent. Multorum querelis satisfaciendum etiā omnino putauimus, qui cū vere dicerēt magno studijs legentiū impedimēro esse separatos habere cōmentarios à quęstionibus & capitibus, quæ declarantur, ideo nunc cōtinenter singulis capitibus & quæstionibus singuli cōmentarij annectūtur; ne sit laboriosum lectoribus in diuersis locis quęrere, quę in eodem simul commodius esse deberent. Iam quantū spectat ad doctores, quorum auctoritate nitimur in his cōmentarijs, id in primis curauimus, vt verisime tā quoad doctrinam, quàm quoad loca citarentur, tametsi artis impressorię lubricitate aliquid quandoque erratum sit, quod quadam ex parte in notis erratorū animaduersum est.

Quid auctor seruari cupiat deinceps I hoc opere.

Deniq; ita conati sumus in hac impressione omnia quantū in nobis fuit, perficere, vt nō simus amplius in eo quicquā magni momēti immutaturi. imo vero hoc cupimus & rogamus penitus quoslibet, q nobis vel viuētibus, vel vita functis hoc opus impressuri sūt, aut iussuri, vel permissuri vt imprimatur, ne permittant aliquid immutari, addi vel minui, aut deleri.

Quoniam autem his nouis additionibus atque immutationibus ex causa factis (vt paulo antea dictum est) obstabat præcedens S.D.N. Gregorij Papæ xiij. rescriptum inclyto Populo Romano in prima huius operis impressione concessum, quo cauebatur, ne alicui liceret huic libro quicquam addere, detrahere, vel immurare aut inuertere, vel aliqua interpretamenta adiūngere; proinde eius rei reddita ratio fuit Sanctissimo Domino Papę, & consilium nostrum plene explicatum per R. F. Thomam Zobbium sacri Palatij Apostolici Magistrū, cui viuę vocis oraculo responsum est à Sāctissimo, vt non obstante prędicto indulto, hęc nobis licerent ob publicum commodum, & communem Christianę reipublicæ vtilitatē, quēadmodum idem Magister grauiter testatur.

In hoc egregio opere propterea immeriro seueriores quidam Eymericum carpunt, quòd multa in eo fine methodo, ac iudicio cumulasse videatur, multa inculcasse sępius, multa sępius varijs locis repetiuisse; qui si auctoris institutum & artificium paulo diligentius considerassent, plane iniuste se reprehēdere virum tantum intellexissent. Cum enim Eymericus cuncta colligere in vnum decreuisset, quę ad negotium Inquisitionis spectarent, id effecit consulto, quod isti vituperāt. fuit ab hinc quadringentis fere annis magna multorum & valde commendanda diligentia, qui opera de rebus ecclesiasticis componebant in communes locos referentes vniuersa decreta similia eadēq; continentia, in quo egregiam laudem comparasse Burchardū, Iuonem Carnotensem, Hugonē Catalanum, Gratianū & alios quāplures exploratissimū est, quos in solo hęresis crimine dū imitatur Eymericus, cuncta colligēs in locum vnum, quæ ad hoc negotium spectant, laudandus etiā vehementer est, eiusq; industria commendanda, hinc sępe eadem repetit, & diuersis interdū locis inserit, quia disputationis series & ordo ita postulat, vt suis locis in cōmentarijs explicamus, dū obseruandū admonemus quo consilio, qua methodo, & ratione queq; vbiq; tradat atq; disponat. longū esset cetera persequi, quę à me vere dehuius operis methodo & artificio dici potuissent, nisi & breuitas tacere compelleret, & aliqua ex parte ostenderim in pręfationibus secundæ & tertię partis. Tu interim lector boni omnia consule, & perfectum opus accipe. Vale.

Romæ ex Bibliotheca nostra, Calendis Decemb. An. M. D. LXXXIIII.

NICOLAI

NICOLAI EYMERICI VITA
PER EVNDEM FRANCISCVM PEGNAM BREVITER COLLECTA.

NICOLAVM Eymericũ Catalonia insignis Hispanię Tarraconensis prouincia genuit. Fuit is monachus ordinis Prædicatorũ, sacrę theologię magister, à Gerunda oriundus, quę ciuitas est eiusdẽ prouincię nobilis & clara. Floruit in primis temporibus Vrbani V. et Gregorij xi. Pon. Max. & Petri quarti regis Aragonũ, qui Cęremonioſi cognomen accepit, ad annos Domini M. CCC. LX. Erat in regnis Aragonię ea tempestate, eruditione & sanctitate clarus Nicolaus Rosell instituti Dominicani sacræ theologiæ magister, ac in toto dominio regis Aragonum Inquisitor generalis. is ab Innocentio vj. anno Dominicæ Natiuitatis M. CCC. LVI. Cardinalis tituli sancti Xysti creatur: Et cum quæreretur quis ei in ranto Inquisitionis officio futurus esset successor, inuentus est alter hic noster Nicolaus cognomento Eymericus, vir doctrina & solertia prędituſ (vt testatur Sebastianus Olmeda in chronicis de initio & progressu ordinis Fratrum Prędicatorum) qui hæreticæ prauitatis generalis Inquisitor in eisdem regnis est constitutus, vt ipse etiam testatur in hoc suo opere, par. 2. quæst. 10. Erat enim in hoc viro pręter illustrem & insignem theologiæ cognitionem, iuris canonici peritia multa, & legum notitia non vulgaris: quę res facile eum ceteris sui ordinis & ętatis litteratis præferebat; eum hæc ad exercendum Inquisitionis officium in primis sint necessaria. Creatur autẽ Eymericus generalis Inquisitor circa an. Domini M. CCC. LVIII. cum fuerit in eo officio immediatus successor Nicolai Rosell ad Cardinalatus apicẽ assumpti, sicut ipsemet loquitur in Directorio parte 2. quęst. 10. Nam & hoc anno, iam eo munere functum non obscure colligimus ex eiusdem operis par. 2. quæst. 47. iuxta quædam vetusta Directorij exemplaria, quemadmodum ibidem annotatum est. Hic pro grauissimis fidei negotijs relicta Hispania Auinionẽ profici scitur, vbi tunc sedes Apostolica degebat, & à Gregorio xj. Pont. Max. benigne receptus, Capellanus (vt ipsemet loquitur) illius constituitur, ab eoque pro varietate negotiorum & causarum multa sæpius impetrauit ad officium sacro sanctæ Inquisitionis commodius exercendum necessaria. quod præter alia satis indicat reseriptum quoddam, quod ipse recitat parte 3. huius operis, quæst. 20. Plurima scripsit, quibus nomen suum eum gloria transmisit ad notitiam posteritatis: nam super scientijs physicis & logicis codices edidit: item super quatuor sancta Euangelia commentarios: & plures etiam sermones tam de tempore, quàm de sanctis, & nonnulla alia, quæ ad manus meas nõ peruenerunt, asseruantur tamen (vt audio) manu scripta Gerundę in monasterio sancti Dominici ordinis Fratrum Prædicatorum. Composuit præterea librum insignem, & Christianæ reipublicæ valde vtilem, quod Directorium Inquisitorum voce valde accommodata nũcupauit, eo quod, id in primis agat in eo, vt regulas tradat, quibus Inquisitores ad hæreses cognoscendas & extirpandas, exclusa omni personarum differentia & acceptione, dirigantur, ac instruãtur in eo vniuersa fere, quæ ad negotium Inquisitionis & pœnas hæreticorum spectãr, ex varijs locis & auctoribus colligens, reposuit; imitatus in ea re (vt alibi scripsimus) doctissimos viros. Fuit quidem olim is labor in tanta librorum paucitate atque penuria perneceſſarius, hodie vero valde etiam vtilis, & studijs Inquisitorum accõmodatus. Memorię proditũ inuenio, id Directorij opus ab eo Auinione compositum: quidam in Aragonia collectũ tradunt: sed de hoc nihil certi extat. Hoc tamen certissimum est, adhuc eo viuente per diuersas prouincias publicatum, & apud earum Inquisitores trãscriptum, & asseruatum. Tractatum insuper scripsit de schismate, vt testatur Aegidius Bellamera in cap. sæpe. extra de his, quę vi

metuſve

metuſve cauſ. fiunt. in quo luculenter oſtendit quot ſchiſmata varijs temporibus ſanctã Romanam & catholicam Eccleſiam infeſtauerint, quæ præcitato loco ex eo Eymerici tractatu Bellamera retulit, ſicut ipſemet ingenue confitetur. Compilauit quoque vitam & miracula Beati fratris Dalmatij Moner, cuius ipſe fuerat alumnus. Deniq; cum multa iam ætate eſſet grauis, cupiens in ſanctis & quietis occupationibus, dimiſſo iudiciorum ſtrepitu, vltimũ vitæ diem claudere, eum per quadraginta & quatuor continuos annos officium ſaeroſanctæ Inquiſitionis contra hoſtes fidei fortiter exercuiſſet, reuerſus Gerundam, quam charam habuit patriam, in conuentu ſancti Dominici, poſtquam ſuper epiſtolas Beati Pauli ad Galatas & ad Hebræos ſcripſiſſet commentarios, & epiſtolam ad Romanos enarrare cœpiſſet, ab humanis ereptus eſt, quarto die Ianuarij anno Dominicæ Natiuitatis Milleſimo treceteſimo nonageſimo tertio, ſicut docet vetuſtum epitaphiũ eius ſepulchro ineiſum Gerundæ in eodem ſancti Dominici conuentu, vbi ſepultus iacet, in quo plurima eorum, quæ ſupra narrauimus, continentur. Multos habuit vir ille dum viueret aduerſarios: ſed non eſt mirandum, cum ea fere ſit eruditorum conditio, aut potius infelicitas. Habet quæque virtus ſua aduerſa & obſtantia vitia, & quo altiores ſunt turres, maioribus ventorum flatibus concutiũtur, & vt recte protulit ille:

Horatius li. 2. Carminũ Ode 10.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres, feriuntque ſummos
Fulmina montes.

Hæc magna eſt & poſtrema viri laus, eũ acri odio hæreticos omnes habuiſſe, [illegible] hæreſes deteſtatum fuiſſe: res vero ad fidem Chriſtianam & religionem catholicam propagandam ſpectantes, ſumma religione & pietate coluiſſe. Ac talis quidem viri vita & exitus fuit, quantum nobis ex monumentis vetuſtatis colligere licuit.

SVMMA EORVM QVAE AB EYMERICO IN SINGVLIS DIRECTORII PARTIBVS TRACTANTVR.

Summa seu institutum Primę partis.

TRADITVRVS Eymericus quacunque ad negotium Inquisitionis contra hæreticam prauitatem spectant, & qua ad instruendos, ac dirigendos iudices violatæ religionis exiguntur, vt munus suum in causis fidei plene perfecteque possint adimplere, cũ nequeant nosse causam hæresis, ad quam extirpandam sunt constituti, nisi probe intelligant qua ex fide sunt credenda, & catholicas veritates, quibus hæresis opponitur: ideo in prima operis parte ea commemorat, qua ad constituendam, & stabiliendam, seu (vt ipse loquitur) ad plantandam fidem pertinet, vt vno contrario cognito alterum facilius percipiatur. itaque ex varijs locis in vnum locum confert & summorum Pontificum, & conciliorum, & canonũ, & sanctorum patrum, & legum decreta ad fidem & varios fidei articulos & catholicas veritates constituendas spectantia, nihil ferme de suo apponens, contentus sola decretorum recitatione: vnde primum congerit ex iure canonico decreta titulorum de summa trinitate & fide catholica, & ea occasione insignium quorundam interpretum expositiones super ea: inde leges ex Codice. tit. de summa trinitate: inde suo ordine cetera eodem consilio. Postremo duodecim addit quæstiones, quibus satisfacit plurimis difficultatibus, qua circa fidem fideique articulos contingere possunt, quas paucis additis & mutatis desumpsit ex beato Thoma Aquinate.

Summa seu institutum Secundæ partis.

ABsolutis in prima parte qua ad fidem constituendam attinent, explicat protinus in secunda quacunque fidem ipsam corrumpere possunt ac violare, vt catholici ab his abstineant; primum tamen refert vniuersa decreta contra hæreticos, & de pœnis eorum sancita, qua in toto iuris canonici corpore sub titulis de hæreticis continentur: inde ex varijs etiam eiusdem iuris titulis eodem consilio accumulat multas decretales, qua etiam huic negotio deseruiunt: inde extrauagantes non-

nullas

nullas & litteras Apostolicas, qua de haretica prauitate coercenda edisserunt: addit praterea ob eandem causam insignium quorundam iuris interpretum glossemata, quibus pracedentia de hareticis decreta declarantur: inde propius ad rẽ accedens ex vetusto concilio Tarraconensi fragmẽta quadam commemorat, quibus agitur de multiplici hareticorum genere, & vetustis pœnis, ac panitentijs eorundem: inde addit quæst. 58. quibus quid haresis, quid hareticus, quid error sit, ostendit: rursus vsque ad quæst. 38. multorum Philosophorum, & omnium fere hareticorum tam veterum quàm recentiorum sectas, nomina & errores recenset: tandem à quæst. 38. vsque in finem eiusdẽ partis secunda, singulari methodo de his omnibus sigillatim agit, qui Inquisitorum iurisdictioni subijciuntur. itaque de hareticis, de blasphemis, de sortilegis, de inuocatoribus damonum, de apostatis, & de ceteris huiusmodi accuratissime disserit.

Summa seu institutum Tertiæ partis.

QUM coercendi sint haretici, de quibus disseruerat parte secunda, in postrema praxim docet, qua in officio sanctæ Inquisitionis res fidei, seu delicta in fidem commissa tractari debeant, & puniri. Primum tamen quid Inquisitoribus de nouo creatis sit agendum docet, inde qua ratione processus initiũ accipiat, tradit; & quia tribus modis potissimum in causis fidei procedi potest, per Accusationem, Denuntiationem, & Inquisitionem, de singulis disserit, & appositis exemplis illustrat: inde quomodo idem processus sit continuandus similiter indicat: docens quidquid ad personas in hoc iudicio requisitas spectat: inde modos tredecim singulares persequitur, quibus omnis causa haresis in sancto Inquisitionis officio finiri potest. Tandem in fine operis 131. quæstiones proponit, quibus dirimit omnem fere difficultatem spectantem vel ad iudices violatæ religionis, vel ad eorum potestatem & iurisdictionem & priuilegia seu prærogatiuas, vel ad ministros sancti officij, vel ad peritos & aduocatos, vel ad testes, vel ad reos, vel ad pœnas reorũ. In his itaque partibus ita sunt ordinata traditaque omnia, vt nihil fere desideres ad sanctissimum Inquisitionis officium spectans: quod in hoc opere singulari non contineatur.

CATALOGVS EORVM QVAE IN SINGVLIS HVIVS OPERIS PARTIBVS

eo ordine quo impressa sunt, continentur.

PRIMA PARS EST DE FIDE CATHOLICA.

EPSTOLA Auctoris de subiecto ac diuisione totius operis.

Decretales, Firmiser credimus, & Damnamus, tit. de sum. Trinit. & fid. catho. pag. 3. & 4

Decretalis, Fideli. eo. tit. ex Sexto. Decret. pag. 6. co. 2

Decretalis, Fidei catholicę. ex Clementinis. pag. 7. col. 2

Expositio S. Thomæ primę decretalis, Firmiter. in qua sam hęreticorum quàm philosophorum errores quí plures reprobãsur. pag. 9. col. 1

Expositio eiusdem super secundam decretalem, Damnamus. pag. 55. col. 2

Ex Decretalibus Greg. Gloss. super tit. de sum. Trin. & fid. cath. pag. 57. col. 2

Super cap. Firmiter. & super cap. Damnamus. pag. 58. & 22

Lectura Innoc. iiij. in easdem Decretales. pag. 22. col. 2

Ex libro Sexto Decret. glos. super c. Fideli. de sum. Trinit. & fid. cath. pag. 22. col. 2

Ex Clementinis, glos. super c. Fidei catholicæ. de sum. Trini. & fid. cath. pag. 23. col. 2

Ex Codice Iustiniani, tit. de sum. Trin. & fi. cath. & vt nemo de ea publice contendere audeat.

l. 5. Cunctos. pag. 29. col. 1

l. 2. Nullus hęreticis. pag. 31. col. 1

l. 3. Nemo clericus. pag. 32. col. 1

Edictum Iustiniani de fide, Reddentes. pag. 33. col. 2

Ex Extrauagantibus communibus, Bonifac. viij. tit. de maio. & obe. c. 5. Vnam sanctam. pag. 34. col. 2

Ex Decretalibus Greg. titu. de baptis. & eius effectu. Alexand. iij.

c. 5. Si quis puerum. pag. 36. col. 2

c. 2. De quibus. pag. 36. col. 2

c. 3. Maiores. pag. 37. col. 5

Ex Codice Iustiniani, tit. Ne sanctũ baptisma iteretur.

l. 1. Antistitem. pag. 39. col. 2

l. 2. Si quis. pag. 40. col. 1

Ex Decretal. Greg. tit. de celebr. Miss. c. 6. Cum Marthę. pag. 41. col. 1

Iohibitio facta de mandato D. Greg. xj. ne tres inserti articuli de corpore Christi prędiceosur, sub pœna excommunicationis. Miseratione. pag. 44. col. 1

Symbolum Apostolorũ. Credo io Deum. pag. 45. col. 1

Symbolum sanctorum Patrum. Credo in vnum Deum Patrem. pag. 45. col. 2

Regula fidei B. Athanasij Episcopi ab Ecclesia approbata. Quicunque vuls saluus esse. pag. 46. col. 2

Confessio fidei B. Hieronymi Presbyteti. pag. 47. co. 2

Ex Diuo Augustino in lib. de Fide ad Petrũ Diaconũ, Quadraginta capisula ad regulam verę fidei pertineotia. à pag. 49. col. 1. vsq. 54. col. 2

Ex Decreto Domini Gratiani dist. 55. De auctoritate quatuor Conciliorum.

can. 2. Sicut sancti Euangelij. pag 54. col. 2

Quę cõcilia sancta Romana Ecclesia suscipias, ea. dist. can. 3. Sancta Rom. Ecclesia. pag. 55. col. 1

QVAESTIONES DVODECIM de fide catholica Inquisitionis officio congruentes.

Quæstio 1. De fidei definitione. pag. 58. col. 1

Quæstio 2. De articulis fidei, & eorũ distinctione. 59. c. 1

Quęstio 3. De fide explicite habenda. pag. 59. col. 2

Quæstio 4. De notitia articulorum fidei, fidelibus necessaria cum minoribus tum maioribus. pag. 60. col. 2

Quæstio 5. de obligatiooe ad credendum explicite mysteria Christi. pag. 61. col. 2

Quæstio 6. De necessitate credendi explicite mysteriũ Trinitasis. pag. 62. col. 5

Quæstio 7. An teneatur vnusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura. pag. 62. col. 2

Quæstio 8. Fidei non posse subesse falsum, sis ne omnibus necessario credendum. pag. 65. col. 2

Quęstio 9. De cõfessione exteriori fidei. pag. 66. col. 2

Quæstio 10. Dispurandũ ne sit publice de fide. p. 69. c. 2

Quęstio 11. De probatione mysteriorum fidei per rationes. pag. 72. col. 2

Quæstio 12. De protestatione facta ab erranse circa fidem. pag. 73. col. 2

SECVN-

SECVNDA PARS DIRECTORII
EST DE HAERETICA PRAVITATE,

In qua hæc per ordinem continentur.

In secundam partem Directorij Præfatio & Argumentum.

EX DECRETALIBVS GREG. IX.
TIT. DE HÆRETICIS.

		GLO. Ordinaria.	GLO. Hosticensis.	GLO. Ioan. And.
c.1. Dubius in fide.	pag.80. col.1	pag. 138. col. 1	pag. 143. col. 1	pag. 166. col. 1
c.2. Qui alios.	pag.87. col.2	pag. 138. col. 1	pag. 144. col. 1	pag. 167. col. 1
c.3. Firmissime tenc.	pag.89. col.1	pag. 138. col. 1	pag. 144. col. 2	pag. 167. col. 1
c.4. Fraternitatis tuæ.	pag.89. col.2	pag. 138. col. 2	pag. 145. col. 1	pag. 167. col. 2
c.5. Si quis Episcopus.	pag.94. col.2	pag. 138. col. 2	pag. 146. col. 1	pag. 168. col. 2
c.6. In eos qui.	pag.96. col.1	pag. 139. col. 1	pag. 147. col. 1	pag. 168. col. 2
c.7. Cum Christus.	pag.96. col.1	pag. 139. col. 1	pag. 147. col. 2	pag. 169. col. 1
c.8. Sicut ait.	pag.96. col.2	pag. 139. col. 1	pag. 147. col. 2	pag. 169. col. 2
c.9. Ad abolendam.	pag.97. col.1	pag. 139. col. 2	pag. 148. col. 1	pag. 170. col. 1
c.10. Vergentis.	pag.98. col.2	pag. 140. col. 1	pag. 151. col. 1	pag. 172. col. 2
c.11. Si aduersus.	pag.99. col.2	pag. 140. col. 2	pag. 153. col. 1	pag. 173. col. 1
c.12. Cum ex iniuncto.	pag.100. col.1	pag. 141. col. 1	pag. 154. col. 2	pag. 174. col. 1
c.13. Excommunicamus. I.	pag.101. col.2	pag. 141. col. 2	pag. 156. col. 2	pag. 175. col. 2
c.14. Sicut in vno.	pag.103. col.2	pag. 143. col. 1	pag. 165. col. 1	pag. 181. col. 2
c.15. Excommunicamus. II.	pag.103. col.2	pag. 143. col. 1	pag. 165. col. 2	pag. 181. col. 2
c.16. Absolutos.	pag.103. col.2	pag. 143. col. 2	pag. 166. col. 1	pag. 182. col. 2

EX LIBRO SEXTO DECRETALIVM
TIT. DE HÆRETICIS.

		GLO. Ordinaria,	GLO. Archidiac.
c.1. Quoniam.	pag.104. col.1	pag. 183. col. 1	pag. 192. col. 1
c.2. Quicunque.	pag.104. col.1	pag. 183. col. 1	pag. 193. col. 1
c.3. Filij.	pag.104. col.2	pag. 184. col. 1	pag. 196. col. 2
c.4. Super eo.	pag.105. col.1	pag. 184. col. 1	pag. 197. col. 2
c.5. In fidei.	pag.105. col.1	pag. 184. col. 1	pag. 198. col. 1
c.6. Præsidentes.	pag.105. col.2	pag. 184. col. 2	pag. 199. col. 2
c.7. Cum contumacia.	pag.105. col.2	pag. 184. col. 2	pag. 200. col. 1
c.8. Accusatus.	pag.105. col.2	pag. 185. col. 1	pag. 200. col. 2
c.9. Statutum.	pag.106. col.2	pag. 186. col. 1	pag. 204. col. 1
c.10. Ne aliqui.	pag.106. col.2	pag. 186. col. 2	pag. 204. col. 1
c.11. Vt officium.	pag.107. col.1	pag. 186. col. 2	pag. 204. col. 2
c.12. Vt commissi.	pag.108. col.1	pag. 187. col. 2	pag. 207. col. 2
c.13. Contra Christianos.	pag. 108. col.2	pag. 188. col. 1	pag. 209. col. 1
c.14. Decreuit.	pag.109. col.1	pag. 188. col. 2	pag. 210. col. 1
c.15. Statutum.	pag.109. col.2	pag. 188. col. 2	pag. 210. col. 1
c.16. Inquisitores.	pag.109. col.2	pag. 189. col. 1	pag. 210. col. 2
c.17. Per hoc.	pag.109. col.2	pag. 189. col. 2	pag. 211. col. 1
c.18. Vt inquisitionis.	pag.110. col.1	pag. 190. col. 1	pag. 212. col. 1
c.19. Cum secundum.	pag.110. col.2	pag. 190. col. 2	pag. 213. col. 1
c.20. Statuta quædam.	pag.111. col.1	pag. 191. col. 1	pag. 214. col. 2

EX CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria & Pauli de Leazaris.
c.1. Multorum.	pag.111. col.1	pag.215.219.220.
c.2. Nolentes.	pag.113. col.1	pag.219. col.1.
c.3. Ad nostrum.	pag. 113. col.1	pag.220. col.2.

DECRE-

DECRETALES QVATVORDECIM
De diuersis titulis Decretalium, Sexti,
& Clementinarum.
Ex Clementinis tit. de vsuris.
c. Vnicum. Ex grani. pag.114.col.1
Ex Decretalibus tit. de purgatione canonica.
c.10. Inter solicitudines. pag.114.col.1
Ex Decretal. tit. de præsumpt.
c.14. Litteras vestras. pag.116.col.2
Ex Decretal. tit. de pœnis.
c.13. Grauem. pag.117.col.2
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.
c.26. Super quibusdam. pag.118.col.2
Ex Decretal. tit. de officio & pot. iud. deleg.
c.11. Sane quia. pag.118.col.2
Ex Decretal. tit de sent. excomm.
c.49. Nouerit fraternitas. pag.118.col.2
Ex Decretal. tit. de test. & attestat.
c.53. Cum clamor. pag.120.col.1
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.
c.20. Quærenti. pag.120.col.1
Ex Clementinis tit. de verb. sign.
c.11. Sæpe contingit. pag.120.col.2
Ex Decretal. tit. de accus. inquisi. & denun.
c.24. Qualiter & quando. pag.121.col.1
Ex lib. Sexto tit. de pœnis.
c.2. Degradatio. pag.122.col.2
Ex Decretal. tit. de dolo, & contum.
c.8. Veritatis. pag.123.col.1
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.
c.27. Nouimus. pag.124.col.1
EXTRAVAGANTES QVATVOR
Benedicti xj. & Ioan. xxij. Inquisitionis
officio congruentes.
c.1. Ex eo. Bened. xj. pag.125.col.1
c.3. Cum Matthæus. Ioan. xxij. pag.125.col.2
c.2. Vas electionis. Ioan. xxij. pag.126.col.1
Benedictus Deus. Bened. xj. pag.127.col.1
LITTERÆ DECEM APOSTOLICAE
diuersorum Pontificum summorũ, in quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus conceduntur, & quam plura dubia ad inquisitionis officium pertinentia dissoluuntur.
Præ cunctis. j. Vrba. iiij. pag.129.col.1
Præ cunctis. ij. Clem. iiij. pag.131.col.1
Ne inquisitionis. Vrba. iiij. pag.132.col.2
Vt negotium. Vrba. iiij. pag.132.col.2
Olim ex parte. Vrba. iiij. pag.133.col.1
Consultus fe. re. Vrba. iij. pag.135.col.2
Nouerit vniuersitas. Alex. iiij. pag.135.col.2
Catholicæ fidei. Clem. iiij. pag.136.col.1
Cum negotium. Innoc. iiij. pag.156.col.2
Negotia catholicæ. Greg. xj. pag.137.col.2
GLOSSA ORDINARIA super Decretal. Greg. ix. tit. de hæreticis, continens capitula sexdecim, vt supra. à pag.138. vsque 143
Glossa Henrici Cardinalis Hostiensis super eisdẽ Decretalib. à pag. 143. vsq; 166
Glossa Ioan. Andreæ super eisdem à pag.166. vsq; 182
Glossa Ordinaria super Sexto Decretal. tit. de hæreticis continens capita viginti, vt sup. à p. 183. vsque 192
Glossa Guidonis de Bayso Archidiaconi Bononien. super ijsdẽ capitib⁹ Sexti Decret. à pag.192 vsq; 215
Glossa Ordinaria super Clementinis tit. de hæreticis cõtinens tria capita vt supra. à pag.215. vsq; 218
Glossa Pauli de Leazaris super cap. Multorum. & versi. Illos. pag.218. vsq; 220
EX CONCILIO Tarraconæ excerpta pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis. pag.220.col.1
De hæreticis dogmatizantibus, relapsis in credentiam communicantibus cum hæreticis, consciis sacerdoti & periurijs, quid sit agendum. pag.221.col.1
Formæ pœnitentiarum. pag.221.col.2
QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO
de hæretica prauitate, ad officium Inquisitionis pertinentes.
Quæstio 1. De nomine hæresis, pag.230.col.1
Quæstio 2. De propositione seu articulo hæretico. pag. 233.col.2
Quæstio 3. Error hæresis sit ne idẽ in iure. pag.236.c.2
Quæst. 4. De erronb. philosophorũ priscorũ. p.238.c.1
Quæstio 5. De erroribus ab ipso Christo condemnatis. pag. 242.col.2
Quæstio 6. De hæresibus damnatis, relatis in Decreto. & continet c. Quidam autem. 24. q. 3. & c. Ego Berengarius. de consec. dist. 2 pag.243.col.2. & seq.
Quæstio 7. De hæresibus damnatis in Decretalibus in Sexto. & in Clementinis. pag.248.col.2
Quæst. 8. De hæresib. dãnatis ĩ Extraua. p.250.c.1. & seq.
Quæstio 9. De hæresibus à Rom. Pontifi. damnatis post mortem auctorum earum. pag.252.col.1
Videlicet, Petri Ioannis. p.251.col.2
Michaelis de Cęsena. p.254.col.1
Ioan. de Parma. p.254.col.1
Raymundi Lull. p.255.col.2
Quæstio 10. de hæresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ damnatis D. Papæ mandato. p.262.col.2
Quæstio 11. De hæresibus damnatis ab Inquisitoribus Aragonię sine expresso mandato Papæ. p.263.col.1
Videlicet, Arnaldi de Villa nóua. pag.265.co.1
Petri Olerij & F. Bonanati hæretici. pag.265.col.2
Durandi de Baldach hæretici. pag.265.col.2
F. Bonanati Begardorũ ducis in Cathalonia. 266.c.1
Iacobi Iusti hæretici. pag.266.col.1
Berengarij. pag.266.col.1
Nicolai de Calabria. pag.266.col.2
Bartholomęi Linouesij. pag.266.col.2
F. Arnaldi Montanerij. pag.267.col.1
Quæstio 12. De hæresibus pseudoapostolorum in Lombardia. pag.268.col.2
Dulcini & Gherardi hæreses. pag.269.col.1
Litterę Honorij iiij. quibus condemnatur secta Pseudoapostolorum. pag.270.col.1
Quæstio 13. De hæresibus Manichęorum in Italia exortorum. pag.273.col.2
Sancti Petri Martyris historia. pag.275.col.2
Quæstio 14. De hæresibus Valdensium. pag.278.col.1
Quęstio 15. De hæresibus Begardorum & Beguinorum pag. 281.col.2
Extrauagans Ioa. xxij. de ꝓprio & cõmuni. p.286.c.1
Extrauagans Ioa. xxij. Quia quorundam. p.286.c.2
Alia constitutio Ioa. xxij. Quia nonnunquã. p.287.c.2
Quęstio 16. de erroribus Henrici de Senis. p.291.c.1
Extrauagãs Io. xxij. Gloriosã Ecclesiã. p.291.col.1
Extrauagãs Ioa. xxij. Sãcta Romana. pag.292.col.1
Quęstio 17. De obiectis Fraticellorum contra constitut. Ioa. xxij. cum responsionibus ad illa. pa.295.c.1
Quæstio 18. De erroribus Græcorum. pag.303.col.2

Quæstio

Quæstio 19 De erroribus Tartarorum. pag.305.col 1
Quæstio 20. De Turcarum erroribus pag.305.col.2
Quæstio 21. De erroribus Saracenorum.pag.306.col.1
Quęstio 22.De Iudęorum erroribus. pag.307.col.2
Quæstio 23.De libris hęreticis seu apochryphis.de quibus in Decretis. pag.308.col.2
Quæstio 24. De libris damnatis in Decretal. p.310.c.2
Quæstio 25. De libris dãnatis in Extrauagan. p.311.c.1
Quæstio 26. De libris damnatis a diuersis Rom. Pontificibus. pag.311.col.1
Bulla Greg.Papę xj.Conseruationi.qua condemnantur viginti volumina Raymundi Lull, & cetera eiusdẽ opera interdicuntur. pag.311.col.2
Quæstio 27.De libris damnatis mandato speciali D.Papæ. pag.314.col.1
Quæstio 28. De libris damnatis ab Inquisitoribus Aragonię. pag.316.col.1
Quæst.29.De libris ĩ Italia & Gallia dãnatis.p.317.col.2
Quæstio 30. De vi nominis,hęreticus pag.318.c.1
Quęstio 31.Quot modis in iure quis dicatur hęreticus. pag. 318 col.2
Quęstio 32 Quis ꝓprie & vere dicat hęreticus.p.319 c.1
Quęstio 33. De hæreticis tum manifestis, tum secretis. pag. 321 col.2
Quæst.34.De hĩticis affirmatiuis & negatiuis.p.322.c.1
Quæstio 35.De causis ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici. pag.325.col.1
Quæstio 36. De hæreticis damnatis in toto iure canonico. pag.325.col.2
Quæstio 37.De hĩticis in iure ciuili notatis. p.326.c.1
Quæstio 38. De hæreticis in Ro. Curia & extra damnatis à Delegatis Papæ. pag.328. col. 1
Quæstio 39. Qui dicendi sint hæresiarchæ. p.328.col.2
Quæstio 40. De hæreticis impœnitentibus, pœnitentibus & relapsis. pag.330.col.2
Quæstio 41. De blasphemis. pag.332.col.2
Quæstio 42.De sortilegis &diuinatoribus. p.335.c.2
Quæstio 45. De innocentibus dæmones. p.338.c.2
Extrauagans Ioan. xxij. Super illius.. contra magos magicasque superstitiones. pag.341.col.2
Quęstio 44. De Christianis transeuntibus,vel redeuntibus ad ritum Iudãorum pag.348. col.1
Extrauagans Nicolai iiij. Turbato corde. Ibid col.1
Quæstio 45. De Christianis trãscuntibus ad sectã Sarracenorum. pag.351.col.2
Extrauagans Greg. xj. Admodum. pag.351.col.2
Quæst.46. De infidel.b.cõtra fidẽ Christianã delinquẽtib',an iurisdictioni Inqlitorũ subdãtur.pag.352.c.2
Decretum Papæ de consignando quodam Hebræo incarcerato Inquisitori. pag.357.col.2
Quæstio 47.De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excõicatione. pag.359.c.2
Quæstio 48. De Schismaticis. pag.361.col.1
Quæstio 49 De Apostatis. pag.364.col.2
Quæstio 50. De credentibus hæreticorum. p.366.col.1
Quæstio 51 De receptatoribus hæreticorum. p.368.c.2
Quæstio 52. De defensoribus hæreticorum. p.370.c.1
Quæstio 53 De fautoribus hæreticorum. pag.371.c.2
Quæstio 54.De impeditoribus officij inquis.p.374.c.2
Quæstio 55. De suspectis de hæresi. pag.376.col.2
Quæstio 56. De calibus vehementis suspicionis hæreseos in iure expressis. pag.380.col.2
Quæstio 57. De diffamatis de hæresi. pag.384.col.1
Quęstio 58.De relapsis. pag.385.col.2

TERTIA PARS DIRECTORII

EST DE PRACTICA OFFICII INQVISIT.

In qua hæc per ordinem continentur.

IN Tertiam partem Directorij Inquisitorũ Nicolai Eymerici præfatio & argumentum. pag.389
DE MODO incipiendi processum in causis fidei. pag.390
Inquisitori de nouo instituto qd agendũ. pag.390.col.1
Forma literarum Domini temporalis,quas debet impetrare Inquisitor nouiter institutus. Ibid. col.2
Forma literarum vocandi officiales temporales,vt compareant coram Inquisitore. pag.392.col.2
Forma literarum requirendi officiales temporales, vt præstent iuramentum. pag.393.col.1
Forma præstandi canonicum iuramentum de defẽdẽda Ecclesia cõtra hæreticam prauitatem. pag.394 col.1
Forma literarũ requirẽdi & mouẽdi officiales tẽporales vt præstẽt iuramẽtũ sub pœna excõicationis.p.395.c.1
Forma denuntiandi excommunicatos prædictos officiales. pag.396. col.1
Forma absoluendi prædictos à sententia excommunicationis. pag.397.col.1
Forma denuntiandi præfatos officiales absolutos ab excommunicatione. pag.399.col.1
Forma literarum aggrauãdi prædictos cum candelis extinctis & campanis pulsatis. Ibid. col.1
Forma excommunicandi participantes cum prædictis Rectoribus ciuitatum vel locorum. pag.399. col.2
Forma supponendi ciuitatem vel locum ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c. pag. 400.col.1
Forma denuntiandi talem ciuitatem vel locum esse suppositum Ecclesiastico interdicto. Ibid. col.1
Forma absoluẽdi prædictos officiales, & relaxandi interdictum. pag.400.col.2
Forma denuntiandi regentes ciuitatem vel locum esse absolutos ab excommuncatione, & interdictum relaxatum. pag.401.col.2
Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis. Ibid. col.1
Forma publicandi tales officiis publicis priuatos. pag. 403. col.1
DE INSTITVTIONE Vicarij seu Commissarij. pag.403. col.2
Forma instituendi Cõmissarium specialem. Ibid.col.2
Forma alia ad hoc idem. pag.404.col.2
Forma literarum instituẽdi duos Commissarios simul, qui procedant pariter &coniunctim. pag.405.col.2
Forma alia secunda pro eodem. pag.405.col.2
Forma instituẽdi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem. pag.406.col.1
Forma alia secunda instituendi Vicarium generalem, in

tota prouincia. pag. 407.col.1
Modi alij instituendi Vicarios. Ibid. col.2
DE SERMONE Generali habendo ab Inquisitore. pag. 407.c.2
Forma litterarū indicēdi sermonē generalē. Ibid. c.2
Forma altera ad idem. pag.408.col.1
Forma admonitionis in sermone generali de hęreticis reuelandis. pag.408.c.2
Forma secunda pro eodem. p.409.c.1
POST PVBLICATIONEM Edicti, quid facere debeat Inquisitor. pag.409.co.1
De sponte venientibus in tempore gratię & crimen suū Inquisitori prodentibus. Ibid. c.2
De modo recipiendi denuntiationes. pag.413.c.1
Forma scribendi dicta testium per modū Memorialis. pag. 413.col.1
Tempore gratiæ elapso quid agendum. Ibid. c.1
DE PRIMO Modo procedendi in causa fidei per accusationem. pag.413.co.2
DE SECVNDO Modo procedendi in causa fidei p denuntiationem. pag.415.c.2
DE TERTIO Modo procedendi in causa fidei per viam inquisitionis. p.416.c.2
DE MODO prosequēdi & continuandi processum in causa fidei. pag.417.c.2
Modus continuādi ꝓcessum per accusationē.p.418.c.2
Forma examinationis testium. Ibid. col.1
Modus interrogandi reum accusatum. p.421.c.2
Modus cōtinuandi ꝓcessum p denūtiationē.p.423.c.2
Modus continuandi ꝓcessum p inquisitionē. Ibid.c.2
Forma examinandi testes super fama alicuius infamati de hæresi. pag.424.col.1
Quot personæ esse debeant in examinatione testium & delatorum in causa fidei. pag.425.co.2
Obseruanda ab Inquisitoribus in examinatione hæreticorum. p.428.c.2
DE MODIS Decem hęreticorum, quibus errores suos obtegere studeant. pag.430.c.1
Cautelę Inquisitorum decem contra hæreticorum cauillationes & fraudes. pag.433.c.1
DE SIGNIS Et indicijs, exterioribus quibus diuersarū sectarū hęretici cognosci possint. p.438.c.2
Signa exteriora p quę hæretici Pseudoapostoli cognoscuntur. pag.440.c.2
Signa exteriora per quę Manichæi hęretici dignoscuntur. pag.440.co.1
Signa exteriora per quæ Valdenses hæretici cognoscuntur. Ibid. col.1
Signa exteriora per quę Beguini vel Begardi, seu Fraticelli hæretici dignoscuntur. pag.441.c.2
Signa exteriora per quæ hęretici reiudaizantes dignoscuntur. pag.441.c.1
Signa exteriora per quę Necromantici hæretici dignoscuntur. pa.441.c.2
Placitū Iudęorū in nomine principis factū.p.442.col.1
DE IIS Quę processus fidei prorogare & retardare possunt. pag.445.c.1
De testium multiplicatione. p.445.col.1
De defensionibus reorum. pa.446.c.1
MODI Sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppressis delatorum nominibus. pa.449.c.2
De recusatione Inquisitoris. pa.451.co.2
De appellatione quę fit ab Inquisitore. pag.453.c.2
Grauamen irreparabile si intulerit Inquisitor, quid facere debeat. p.454.co.1
Forma dandi apostolos negatiuos. pag.455.c.1
Forma alia concedendi appellanti apostolos negatiuos. Ibidem. col.1
Forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos. pag. 455.c.2
Forma alia breuior ad idem. p.456.col.1
QVOD Inquisitores non debent moram contrahere in Rom. Curia. pag.459.c.2
Quæ damna ex Inquisitorum absentia prouenient. pag. 460.c.1
DE ABSENTIA & fuga delati. pag.461.co.2
Forma Citandi absentem, non tñ fugitiuum, cum est delatus vel suspectus de hęretica prauitate. Idib. co.2
Item alia forma ad hoc idem. pag.461.col.2
Forma requirēdi diuisim, vel coniunctim diœcesanum vel Inquisitorem, ad quorū iurisdictionē fugiēdo vel nō fugiendo delatus de hæresi se transtulit, quatenus eū remittant Inquisitori à quo fugit, vel in cuius iurisdictione deliquit. pag.465.c.1
Alia forma ad idem. pag.465. c.2
Practica citandi aliquem iuxta formam cap. cum contumacia. pa.466.c.2
Forma citandi aliquem fugitiuum, quatenus intra certū terminū cōpareat cora Inquisitore de fide catholica responsurus, & excōmunicandi eum, nisi compareat intra terminum assignatum. Ibid. col.2
Alia forma ad idem. pag.467.c.2
Forma citandi aliquem fugitiuum qui debuerat abiurare, quatenus veniat intra certum terminum ad faciendam abiurationem prędictā, & excommunicandi eum nisi faciat vt mandatur. pag.468. c.2
Forma alia ad hoc idem. p.469.col.2
Forma denūtiandi excōicatū q citatus rōsurus de fide, vel abiurationē facere, noluit cōparere. p.470.c.2
Forma alia ad hoc idem. p.471.c.1
QVO MODO ET Qualiter processus in causa fidei est terminādus, & sunt tredecim modi processum in causa fidei debite terminandi. pag.473.col.1
DE PRIMO MODO Finiēdi fidei processum quādo delatus est absoluendus. pag.474.c.1
Forma absoluendi delatū de hæretica prauitate cum nihil probatur legitime contra eum. Ibid. col.1
Alia forma ad hoc idem. Ibid. col.2
DE SECVNDO Modo finiendi ꝓcessum in causa fidei per purgationē canonicam. pag.475.col.2
Forma purgationē canonicā diffamato indicēdi.476.c.1
Forma purgationis canonicę de diffamato de hæresi faciendę. Ibid. c.2
DE TERTIO Modo terminandi processum in causa fidei per tormenta. p.480. col.2
Forma sententiæ interlocutorię ad supponendū aliquē quæstionibus & tormentis. Ibid. c.2
Instructio accuratissima circa qstiones reorū. Ibid.c.2
DE QVARTO Modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui. pag.486. c.1
Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam. Ibidem. col.1
Forma abiurandi hęresim quando delatus est suspectus leuiter. Ibid. col.2
Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pœnitentiam ei qui abiurauit vt suspectus leuiter. pag.487.co.1
DE QVINTO Modo terminandi processum fidei p abiurationem de vehementi. pag.492.c.2

Forma disponendi ad hęresim abiurãdam eũ qui est suspectus de hęresi vehemeter. Ibid. col.2
Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus vehementer. p.493.co.1
Forma sententiandi eum, qui abiurauit vt suspectus vehementer. pa.495.col.2
DE SEXTO Modo terminandi processum fidei in casu violenter suspecti. p.495.col.1
Forma disponendi ad hęresim abiurandam eum, qui est suspectus de hęresi violenter. Ibid. col.2
Forma abiurandi omnem hęresim generaliter ab eo qui est suspectus habitus de hæresi violẽter. p.496.col.1
Forma absoluendi ab excommunicatione. p. 497. c.1
Forma ferendi sententiã, siue iniũgendi pœnitentiã ei, q̃ fuit habitus suspectus de hęresi violenter. Ibid. c.2
DE SEPTIMO Modo terminandi processum fidei p canonicam purgationem, & abiurationẽ. p.500.c.2
Forma disponendi ad purgationem canonicã & abiurationem faciendã ab eo qui est diffamatus, & aliàs suspectus de hęretica prauitate. pag. 500.c.1
Forma purgationis canonicæ à diffamato de hæresi faciendæ. pa.501.c.1
Forma hęresim abiurandi per illum qui est de hæresi diffamatus & suspectus, aliàs de eadem. Ibid. c.1
Forma ferendi sniam, vel injungendi pœnitentiã diffamato de hæresi & suspecto, aliàs de eadẽ. pag. 502.col.1
DE OCTAVO Modo terminandi ꝓcessum fidei p abiurationẽ faciẽdã ab hĩtico pœnitẽte. p.503.co.1
Forma disponendi ad abiurationem faciendã per illum, qui est propria cõfessione in hęresim deprehensus, & pœnitet; & aliàs non relapsus. p. 503.col.2
Forma cedulæ legendæ in publico crimina illius continentis, qui habet hæresim abiurare. pag. 504.c.1
Forma omnem hæresim abiurãdi per illum, qui propria cõfessione est in hæresim deprehensus & pœnitet, & aliàs non est relapsus. p. 504.c.2
Forma sententię contra eum, qui abiurauit vt hæreticus pœnitens. pag. 505.c.2
DE NONO Modo terminandi processum fidei in casu relapsi pœnitentis. pag. 510.col.2
Forma ferendi sententiam contra eum, qui in hæresim est relapsus, sed pœnitens, & vt relapsus traditur curiæ sæculari. p.511.c.1
DE DECIMO Modo terminandi ꝓcessũ fidei p cõdẽnationẽ hęretici ipœnitẽtis nõ relapsi. p.514.co.1
Forma tradendi hæreticum pertinacẽ, aliàs nõ relapsum curię sæculari. p. 515.c.1
DE VNDECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impœnitentis, ac relapsi. p.519.co.1
Forma relinquẽdi, seu tradendi impœnitentem hęreticũ & relapsum brachio sęculari. Ibid. c.2
Tenor sententiæ diffinitiuæ latæ contra Hieronymũ de Praga. p.520.col.2
DE DVODECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem convicti de hæresi, & per sistentis in negativa. p.521. c.2
Forma puniendi ac condemnandi falsos testes vel falso seu malitiose imponentes innocenti crimen hæreticę prauitatis. pag. 522.c.2
Forma tradendi seu relinquendi brachio sæculari eum, qui cõuictus est de hęresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negativa, licet fidem catholicam profiteatur. p.523.c.2
DE TERTIODECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem cõuicti de hęresi contumaciter absentis vel fugitivi. p.528.c.2
Forma citandi convictum de hæresi absentem, vel fugitivum contumacem ad sententiam. p.529.co.1
Forma degradandi verbaliter absentem condemnandũ vt impœnitentem. pag.530.c.1
Forma ferendi sententiam cõtra absentẽ vel fugitivũ declarandum hęreticũ impœnitentem. Ibid. col.1
QVÆSTIONES CENTVM TRIGINTA super practica officij Inquisitionis eidem officio congruentes.
Quæstio 1. De conditione Inquisitoris. pag.534.col.1
Quæstio 2. De ætate Inquisitoris. Ibid. 535. c.2
DE INSTITVTIONE Inquisitoris.
Quæstio 3. De auctore potestatis Inqsitorũ. p.536.c.1
Quęstio 4. Inquisitor sit ne iudex ordinarius an delegatus. Ibid. c.2
Quęstio 5. De cõparatione Epi & Inqsitoris. p.537.c.2
Quæstio 6. Inquisitor à prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus. pag.539.co.1
DE DESTITVTIONE Inquisitoris.
Quæstio 7. An defuncto Ro. Pont. expiret Inquisitoris potestas. pag.539.col.2
Quęstio 8. An defuncto prælato instituẽte Inquisitorẽ spiret potestas Inquisitoris. pa.540.c.2
Quęstio 9. A quo possit Inquisitor ab officio removeri. pag. 540. col.2
Quęstio 10. An Inquisitores ex mera prælatorũ suorũ voluntate remoueri qneant. pag.541.c.2
Quæstio 11. Mandari ne possit Inquisitoribus à suis prælatis, vt supersedeãt ab executione officij. p.542.c.1
Quæstio 12. An Inquisitores teneãtur reddere rõnẽ prælatis ordinis de spectãtib⁹ ad officiũ suũ. p.542.c.2
DE INSTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.
Quęstio 13. An Inquisitor possit instituere sibi Vicarium. p.545.c.2
Quęstio 14. An Vicarij Inquisitoris ab ipso solo instituti possint, & non ab eius prælatis, pag.546.c.1
Quæstio 15. An Inquisitor vices suas alij plene committere valeat. Ibid. col.2
Quæstio 16. De ætate & conditionibus vicarij Inquisitoris. pag.547.c.2
DE DESTITVTIONE Cõmissarij Inquisitoris.
Quæstio 17. p.548. co.1
DE CREATIONE Notarij Inquisitionis Quęstio 18. pag.550.col.1
Quęstio 19. An Inquisitor cogere possit ad exequendũ rebellionatus officium clericos & alias personas idoneas, pag.550.co.2
DE SOCIIS Inquisitoris Quæstio 20. p. 551.c.1
DE EXCOMMVNICATIONE Inquisitoris, eius socij & notarij.
Quæstio 21. excõicari ne possint Inqnisitor & eius notarij ab Apostolicæ sedis delegatis. p.552.c.1
Quæstio 22. An Inqsitor absq; incursu excõmunicationis, regrere possit dños tpales excõicatos. p.553.c.1
Quęstio 23. An Inquisitor & eios socius se mutuo absoluere possint ab excõmunicatione. p.553.co.2
Quæstio 24. Quibus casibus Inquisitores excõmunicationẽ Papę reseruatam incurrant. pag.553.c.2
CONTRA QVOS Potest procedere Inquisitor.
Quæstio 25. An Inquisitor vel quisquam alius ꝓcedere possit contra Papã deprehensũ in hæresi. p.554.c.2

Quæstio

Quęstio 26. An Inquisitor posit procedere contra officiales Papę. pag.555.c.1
Quęstio 27. An Inquisitor procedere posit contra Episcopos. pag.556.col.1
Quæstio 28. An Inquisitor posit procedere contra religiosos exemptos. pag.557.c.1
Quęstio 29. An Inquisitor pocedere posit contra sacerdotes. pag.558.c.1
Quæstio 30. An Episcopus vel Inquisitor procedere posit contra alium Inquisitorem. Ibid. col.2
Quæstio 31. An Inquisitor posit procedere contra Reges & omnes laicos indistincte. pag.559.col.2
Quæstio 32. An Inquisitor cogere posit ciuitatum rectores ad iurandum de defendenda Ecclesia contra hæreticos. pag.560.co.1
Quæstio 33. De iuramento à dñis tęporalibus pręstãdo in initio officij de extirpandis hæreticis. p.561.c.1
Quęstio 34. An Inquisitor cogere posit ad reuocandũ statuta impediẽtia officiũ S. Inquisitionis. Ibid.col.2
Quæstio 35. An Inquisitor ꝓcedere posit contra dños temporales negantes ei debitũ auxiliũ. p.562.co.1
Quæstio 36. An Inquisitor posit procedere contra impedientes eius officium. pag.563.col.1
Quęstio 37. An Inquisitor in aliquo casu posit compescere quæstuarios. pag.564.col.2
Quęstio 38. An Inquisitor prohibere posit laicis disputare de fide. pag.565.col.1
Quęstio 39. An Inquisitor ꝓcedere posit cõtra aduocatos & notarios patrocinãtes hęreticis. Ibid. col.1
Quęstio 40. An Inquisitor posit procedere contra sciẽter sepelientes hęreticos in loco sacro. p2.566.c.2
Quęstio 41. An Inquisitor posit procedere contra renuentes iurare in causa fidei, &c. pag.667.c.2
Quęstio 42. An Inquisitor posit procedere contra delatos, qui aliò se transtulerunt, &c. p.568. col.1
Quęstio 43. An Inquisitor posit procedere contra mortuos. pag.570.co.1
Quæstio 44. An Inquisitor posit procedere contra blasphemos, sortilegos, nectomanticos, &c. p.576. col.1
Quæstio 45. Contra quos generaliter ex officio suo posit Inquisitor procedere. pag.576.c.1

DE MODO PROCEDENDI.

Quęstio 46. An Inquisitores plures in eadẽ ꝓuincia delegati ꝓcedere posint vnus sine altero. p2.576.c.2
Quæstio 47. An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore procedere posit. pag.577.c.2
Quæstio 48. An sententiam pro delato diffinitiuam ferre posit Eps sine Inquisitore, & contra. pag.578.c.1
Quæstio 49. An Eps & Inquisitor posint procedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt vel nolunt in eundem locum conuenire. pag.580.c.1
Quæstio 50. Quid agendum cum Episcopus & Inquisitor discordant. pag.580.col.2
Quæstio 51. De cõmunicatione processuum inter Episcopum & Inquisitorem. p.581.c.1
Quęstio 52. Quando diuisim procedere dicantur Episcopus & Inquisitor. Ibid. col.2
Quęstio 53. Quando facienda sit processuum communicatio, in medio an in fine. p.582.col.1
Quęstio 54. An in negotijs fidei summarie & de plano procedi posit, &c. Idib. col.2
Quęstio 55. De intellectu verborũ; procedere summarie, simpliciter & de plano. pag.583.col.1
Quęstio 56. An Inquisitor familiam armatam posit habere. pag.583.c.2
Quæstio 57. An Inquisitor brachij sęcularis auxiliũ inuocare posit. pag.585.col.1

DE CARCERE INQVISITORIS.

Quęstio 58. An Inquisitor posit habere carcerem proprium. pag.585.col.2
Quęstio 59. An Eps & Inquisitor posint hre cõem carcerem, & de custodibus carceris. pag.587.co.1
Quæstio 60. De iuramento Notariorum & custodum carcerum. pag.591.col.1

DE QVAESTIONIBVS & tormentis.

Quęstio 61. Ibid. col.2

DE TESTIBVS In negotiõ inquisitionis.

Quęstio 62. An Inquisitor cogere posit testes ad testificandum. pag.599.col.2
Quæstio 63. An Inquisitor debeat solus cũ notario examinare testes, siue reos. pag.602.col.1
Quæstio 64. Excõmunicati & socij criminis sint ne admittendi in testes in causa fidei. pag.603.col.1
Quęstio 65. An periuri posint in testes admitti in causa fidei. pag.605.c.1
Quęstio 66. An infames & criminosi in testes recipi.valeant in causa fidei. p.606,c.2
Quęstio 67. An inimici capitales admitti posint ad testificandum, &c. Ibid. col.2
Quęstio 68. An hęreticus admittendus sit in testem contra fidelem. p.610.col.2
Quęstio 69. An hęretici contra hęreticum testimonium admittatur. pag.611.c.2
Quęstio 70. An vxor, filij, & familiares pro, vel contra delatos de hæresi admitti debeant in testes. p.612.c.2
Quęstio 71. An testes plures duobus requirãtur ad cõdemnandum quempiam de hęresi. pag.614.col.1
Quęstio 72. An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus. pag.615.col.2
Quęstio 73. An Inq̃sitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire. p.622.col.1
Quęstio 74. An Inq̃sitor citare, & pertrahere posit de diœcesi ad diœcesim testes piter ac delatos. 626.c.2
Quęstio 75. An nomina testium & denuntiatorum sint delatis publicanda. p.627.c.1
Quęstio 76. Quę pœna incurratur si contra ius publicẽ tur vel occultentur nomina testium, &c. p.629.c.1

DE PERITIS ET Aduocatis necessarijs pro officio Inquisitionis.

Quęstio 77. An Inquisitor posit conuocare peritos ad prębendum consilium. p.629.col.2
Quęstio 78. An de consilio peritorum ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sententia. p2.630,c.1
Quęstio 79. An processus totus Iuris peritis explicari debeat. p.631.c.2
Quęstio 80. An testium nomina sint consultoribus manifestanda. pag.632.c.1
Quęstio 81. An Episcopus & Inquisitor posint secretũ indicere consultoribus. Ibid. col.2
Quęstio 82. An Eps & Inquisitor posint se mutuo excommunicare ob indictũ secretum. p.633.c.1
Quęstio 83. An Episcopus & Inquisitor teneãtur ad secretum quod alijs indicunt. Ibid. col.1

DE STATVTIS & cõstitutionibus ꝓ offi. Inquisit.

Quęstio 84. An priora indulta & priuilegia Inquisitoribus data sint per posteriores cõstitutiones reuocata. pag. 633.col.2
Quęstio 85. An Eps & Inquisitor simul interpretari posint

sint statuta contra hæreticos edita. pag.634.col.1
Quæstio 86. An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta. pag.634.col.2
DE SVSPECTIS DE HAERESI & diffamatis.
Quæstio 87. An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare. pag.637.col.1
Quæstio 88. An diffamato de hæresi sit indicenda purgatio canonica. Ibid. col.2
Quæstio 89. Quot, quibusq; modis in iure quis censendus sit deprehẽsus in hæretica prauitate. p.638.col.1
DE DEPREHENSIS IN HAERESI, sed Pœnitentibus.
Quæstio 90. An deprehensus in hæresi, & propter hoc captus, sit sub cautione dimittendus. pag.638.col.2
Quæstio 91. An deprehensus in hæresi non relapsus redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus. pag.640.col.1
Quęstio 92. An Eps & Inqsitor absoluere possit ab excommunicatione hæreticũ pœnitentem. p.640.co.2
Quæstio 93. An hæreticus pœnitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem. pag.641.col.1
Quęstio 94. Hæreticus cõdemnatus ad perpetuũ carcerem, sit ne degradandus, si clericus fuerit. p.642.c.1
Quæstio 95. An hæretico pœnitẽti, pter pœnam carceris, aliqua salutaris pœnitentia imponi debeat. p.642.c.1
Quęstio 96. An Eps & Inquisitor dispensare possint cũ condẽnato ad carcerẽ, & alias pœnas. Ibid. col.2
Quæstio 97. An Ept & Inquisitor procedere queant contra nõ perficiẽtes iniunctas pœnitentias, &c. p.643.c.1
DE IMPAENITENTIBVS & Relapsis.
Quæstio 98. An hæreticus impœnitens continuo tradendus sit brachio seculari. pag.646.col.1
Quæstio 99. An hæreticus pœnitens & relapsus brachio seculari tradendus sit, &c. Ibid. col.2
Quæstio 100. An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pœnitenti, &c. p.647.col.1
Quęstio 101. De modo tradendi hæreticum impœnitẽtem, vel relapsum curiæ seculari. p.647.col.2
Quęstio 102. De intercessione facienda pro eo qui relinquitur curiæ seculari. Ibid. col.1
DE PAENITENTIIS pecuniarijs imponendis.
Quæstio 103. An Inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias. p.648.col.2
Qnęstio 104. An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas. pag.649.col.2
Quæstio 105. An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarũ, &c. p.651.c.2
Quæstio 106. An Episcopus exigere possit expensas ab inquisitis, &c. pag.652.col.1
Quęstio 107. An Eps exigere possit partem prouentuũ de bonis applicatis Inquisitionis officio. Ibid. col.1
Quęstio 108. Vnde sit inquisitor in suis sumptibus, & in ministrorum salarijs prouidendum. Ibid. c.2
DE CONFISCATIONE bonorum hæreticorum.
Quęstio 109. Bona hæreticorum pœnitentium non relapsorũ, sint ne confiscata an confiscanda. p.654.c.1
Quæstio 110. An bona hæreticorum impœnitentiũ vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & Inquisitore, &c. pag.662.co.1
Quæstio 111. An propter hæresim maritorum dotes vxorum sint confiscandæ. Ibid. c.2
Quæstio 112. De confiscatione bonorum clericorum hæreticorum. pag.669.co.2
DE POENIS HAERETICORVM, credentiũ, receptatorum, fautorum, & defensorum.
Quæstio 113. De priuatione dignitatum, honorum, beneficiorum ecclesiasticorũ, & publicorũ officiorum quę propter hæresim infligitur. pag.666.c.1
Quæstio 114. De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticorum. p.669.col.1
Quæstio 115. An iã per maternã lineã quã per paternam fiat huiusmodi pœnę ad posteros extẽtio. p.671.c.2
Quæstio 116. An emancipatio filiorum à parentibus hæreticis facta sit valida admittenda. pag.673.c.2
Quęstio 117. An appellationis beneficium sit hæreticis credentibus, &c. interdictum. p.674. c.2
Quęstio 118. An scienter sepeliẽtes in loco sacro corpora hæreticorũ possint ab Inquisitore puniri. p.675.c.1
Quęstio 119. An subditi sint absoluti à debito fidelitatis quo dñis lapsis in hæresim deuincti erant. Ibi. c.2
Quæstio 120. An hęredes receptatorum defensorũ, &c. hæreticorum cogi possint ad exequendam pœnitentiam receptatoribus impositam. p.677.c.1
Quæstio 121. An filij vel hęredes illorũ qui morti proximi consolari ab hęreticis petierunt, sint admittẽdi ad eorum excusationem. pag.678.c.2
DE EXCOMMVNICATIS in causa fidei, & absolutione eorum.
Quęstio 122. An hæretici & eorũ fautores sint excõicati, & ab Inquisitoribus possint absolui. p.680.c.2
Quęstio 123. Quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, si animo pertinaci perstiterint in excommunicatione per annum. p.681.c.1
Quæstio 124. Quam pœnam incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum. p.632.col.1
Quæstio 125. An tales excõmunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore. p.683.col.1
Quæstio 126. An Inquisitor dispẽsare possit ab irregularitate cũ prætatis excommunicatis. Ibid. c.2
DE INDVLGENTIIS PRO fide laborantibus consequendis.
Quæstio 127. An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factã. pag. 684.c.1
Quæstio 128. An Inquisitor conferre possit indulgentias socijs, ac notarijs suis. p.684.c.2
Quæstio 129. An Inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi i officio assistẽtibus, & auxiliãtibus. 685.c.1
Quæstio 130. An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita & in morte. p.686.col.1
Quęstio 131. An Extrauagantes in fauorem fidei, & Sancti Officij editę sint seruandę. p.686.c.2

ACCESSERE MVLTÆ LITTERÆ Apostolicæ Officio Sanctiss. Inqsitionis deseruiẽtes.

Itẽ, Disputatio de valore seu robore, probatione & vtilitate earundem litterarum Apostolicarum.

Item, multiplex & locupletissimus Index rerum & verborum.

FINIS.

INDEX

INDEX

PARTICVLARIS COMPLECTENS
TAM HÆRESES ET ERRORES,
Quàm diuersi generis propositiones in hoc opere
à NICOLAO EYMERICO congestas
in RR. DD. Inquisitorum gratiam
& commodum adiectus.

A

ABSOLVERE à peccatis nec Papam posse, nec alium quemquam de Rom. Ecclesia. hæresis Manichæorum nouorum, parte 2. quæst. 13. pag. 274. col. 1. D

Accidens sine subiecto esse non posse, etiam per diuinam potentiam. error Rabbi Mosis, parte secunda, quæstione 4. pag. 241. col. 1. A

Adorare licere dæmones latria, si repræsentent suum creatorem. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A

Adorare licere creaturas, cultu latriæ. hæresis, parte secunda, quæstio. 10. p. 163. c. 1. E & 2. A

Adorationem & sacrificium de iure naturæ deberi dæmonibus. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A

Adulteria & stupra ex charitate facta, quòd Deus vt bonus non puniebat, &c. hæresis Almarici, parte secunda, q. 7. pag. 249. col. 1. B

Agens nullum esse posse contrariorum & diuersorum principium. error Auerrois. parte 2. quæstio. 4. pag. 239. col. 1. B

Amandum esse Deum quia bonus est, non autem propter beneficia, quæ homini confert. Articulus 80. Raymundi Lull. pag. 259. c. 1. A. B

Amari non debere Deum plus, quia multiplicat homini bona, &c. error Raymundi Lull. par. 2. quæst. 9. pag. 259. col. 1. B

Amicum & amatum, idest, hominem iustum & Deum, esse vnam indistinctâ essentiam in bonitate & magnitudine & æternitate. hæresis Raymundi Lull. pag. 259. col. 2. A

Angelos esse corporum creatores, non autem Deum, hæresis est, & quorundam philosophorũ error, par. 2. q. 4. num. 1. pag. 238. col. 1. D

Angelorum numerum esse secundum numerum orbium cælestium. error Aristotelis, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 2. C

Angelos esse productos vnum ab alio, secundum à primo. error Algazelis. pag. 239. col. 2. E

Angelos esse decem tantum. error Algazelis, ibidem. pag. 240. col. 1. A

Angelos, apostolos, & beatos omnes esse schismaticos hæresis, parte secunda, quæstione decima. pag. 264. col. 1. A

Angelorum in natura non dici secũdum nec tertium, verba sunt sancti Basilij in recto sensu intelligenda. par. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. C

Animas defunctorum circulariter in diuersa corpora migrare. fuit error philosophorum. pag. 238. col. 1. D

Animam vniuscuiusque, tamdiu in corpore permanere, quamdiu ex naturę decreto est in eo mansura. philosophorum dogma fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. D

Animum esse Deum commorantem in omnibus. error philosophorum fuit, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A

Animę partem vnam eſſe æternam, alteram vero temporalem. aliquorum philoſophorum opinio fuit, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A
Animam nihil aliud quàm corpus eſſe, & vnà cum corpore mori. error philoſophorum multorum fuit, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B
Animas cęleſtium orbium ab intelligentijs eſſe productas, & intelligentiam vnam ab alia. error Auicennæ. pag. 239. col. 2. A
Animas humanas productas eſſe ab vltima intelligentia. error Auicennę par. 2. q. 4. pag. 239. c. 2. A. B
Et Algazelis, ibidem. n. 10. pag. 240. col. 1. A
Animam intellectiuã & corpus non conſtituere quid tertium alio modo, quàm ex cęlo & eius motore conſtituatur. error Auerrois, ibidem. pag. 239. col. 1. D
Animam hominis per imaginationem operari in corpore alieno. error Auicennæ, ibidem. pag. 239. col. 2. B
Et Algazelis. pag. 240. col. 1. C
Animæ ſeparatæ pœnam eſſe ſeparationem ab intelligentia. error Algazelis, parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B
Animam ſeparatam non pati pœnam ſenſus, ſed damni ſeparationis ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag. 240. col. 1. B
Animam corpori coniunctam non ſentire dolorẽ niſi ex ſeparatione ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag. 240. col. 1. B
Animæ impreſsionem in aliud corpus tranſire, &c. error Algazelis. nu. 18. pag. 240. col. 1. C
Animas non eſſe ſpiritus. error Sadducæorum, parte 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C
Animam de natura Dei eſſe. hęreſis Gnoſticorum. par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D
Et Manichæorum. par. & quæſt. eadem. n. 31. pag. 244. col. 2. A
Animas in principio à Deo creatas peccaſſe, &c. hæreſis Origenis, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
Animam hominis mori ſimul cum corpore. hæreſis Arabicorum, par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Animam eſſe corpoream. hæreſis Tertulliani, par. 2. q. 6. n. 60. pag. 245. col. 2. A
Animas peccatorum in dæmones conuerti. hæreſis Tertulliani, ibidem. pag. 245. col. 2. A
Animam rationalem non eſſe vere & per ſe corporis humani formam. hęreſis. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. A
Animam non indigere lumine quo ad Dei viſionem eleuetur. hæreſis Begardorum, ibid. pag. 249. col. 2. D
Animas iuſtorum & ſanctorum non viſuras diuinam eſſentiam ante corporum ſuorũ reſumptionem. hæreſis, par. 2. q. 8. p. 251. c. 1. C. D. E. & 2. A. B. C. D
Animas decedentium in mortali, non ſtatim poſtmortem ad infernum deſcendere. hæreſis. pag. 251. col. 2. C
Animas hominum migrare de corpore in corpus in aues & bruta. hęreſis Manichæorum, parte ſecunda, q. 13. pag. 274. col. 2. C
Animas defunctorum ſtatim paradiſum, vel infernum adire, & nullas, purgatorum. hęreſis Valdenſium, parte 2. q. 14. pag. 279. col. 1. A
Antichriſti aduentum futurum circa an. Domini 1360. error Bartholomæi Ianoue. par. 2. q. 11. pag. 267. col. 1. A
Et ſecundum alios, anno 1335. par. 2. q. 15. pag. 265. c. 2. A. B
Antichriſti tempore ceſſatura in Eccleſia eccleſiaſtica ſacramenta. error eiuſdẽ Bartholomęi. pag. 267. col. 1. A
Antichriſti erroribus immobiliter adhęſuros Chriſtianos, qui ab eo ſeducẽtur. aſſertiõ temeraria eiuſdem. pag. 267. c. 1. A. B
Antichriſtum maiorem & minorem futuros, &c. Begardorum error, par. 2. q. 15. pag. 285. col. 2. A
Apoſtatas pœnitentes non eſſe recipiendos. hæreſis Nouatiani, parte 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B
Apoſtolorum ſucceſſores ſe eſſe. hęreſis Valdenſium, par. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. C
Apoſtolos & Chriſtum nihil habuiſſe, etiam in communi. Begardorum error, par. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. D
Apoſtolos non potuiſſe habere aliquid in communi ſine peccatoeorundem. Begar. error. pag. 282. col. 1. D
Apoſtolos nullum ius vtendi, donandi, vendendi habuiſſe in his, quæ habuiſſe dicuntur. hęreſis eſt dictorum Begardorum, par. 2. q. 15. pa. 286. c. 1. B. C
Aquam ſolam in calice offerendam eſſe. hęreſis Aquariorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Archangelorum opus eſſe rerum conditarum vniuerſitatem. hęreſis Archontieorum, parte ſecunda, q. 6. pag. 244. col. 1. A
Attributa diuina, vt ſapientia, bonitas, &c. non eſſe in Deo vere & realiter, ſed equiuoce & cauſaliter. error Rabbi Moſis, par. 2. q. 4. n. 2. pag. 240. col. 2. C

B

Baptizatos rebaptizari debere. hęreſis Nouatianorum, & Donatiſtarũ, parte ſecunda, quæſtione ſexta. nu. 34. pag. 244. col. 2. B. & 245. col. 1. C
Baptiſmum oõ eſſe tam paruulis quàm adultis perfectum remedium ad ſalutem. hęreſis, parte 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
Baptiſmo non conferri gratiam informantem, & virtutes. hęreſis, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
Beatitudinem hominis ſtatim eſſe in cognitione vltimę intelligentię, & naturaliter haberi poſſe. error Algazelis, par. 2. q. 4. nu. 12. pag. 240. col. 1. B
Beatitudinem finalem ita poſſe in hac vita ab homine haberi ſicut habebitur in alia. hęreſis Begardorum, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D

Beguinos quoſdam pro hæreticis damnatos, fuiſſe martyres, &c. Begardorum error, parte ſecunda, q. 15. pag. 283. col. 1. D
Beguinos eſſe Eccleſiam Dei, & quotquot eorum dogmata recipiũt. hæreſis eſt Beguinorum, parte 2. q. 15. pag. 283. col. 2. E
Beguinorum ſeu Begardorum errores alios. Vide parte ſecũda, quæſtione 15. & infra verbo, Eccleſia. verbo, Papa. verbo, Petr. Ioannes.
Blaſphemauerit qui ſemel, eũ non poſſe non blaſphemare, Verba ſunt ſancti Cyrilli ſane accipienda, parte 2. q. 18. pag. 304. col. 1. A

C

CAin adorandum eſſe. hæreſis Cainanorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
Cœlum æternum eſſe atque ingenitum. error Ariſtotelis, parte 2. q. 4. pag. 238. col. 2. C
Et Algazelis, parte & quæſtione eadem. pag. 239. c. 2. D. E
Cœlum eſſe animatum anima intellectiua. error Ariſtotelis, parte 2. q. 4. pag. 238. col. 2. E
Et Rabbi Moſis, ibi. pag. 240. col. 2. E
Cœlum eſſe animal Deo obediens, cuius motus eſt ab anima ipſius. error Auicennę, parte 2. quæſt. 4. pag. 239. col. 1. E
Cœleſtia corpora ab animabus ipſorum eſſe producta. error Auicennę, parte 2. q. 4. n. 7. pag. 239. col. 2. A
Cœleſtibus corporibus ſubeſſe motus voluntatis. error Alchindi, par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. E
Cœleſtes influxus dominari humanis operationibus à principio vſque ad finem earum. error Alchindi. num. 9. pag. 240. col. 2. A
Carnis eſum execrandum eſſe. hæreſis Tatiani. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
Carnis humanæ ſubſtantiam à diabolo eſſe. hęreſis Patritianorum, ibidem. pag. 245. col. 1. B
Caſtitatem atque continentiam eſſe virtutem, negarunt multi philoſophorum, parte ſecunda, q. 4. pag. 238. col. 1. E
Characteres vim naturalem habere ad ea, ad quę ordinantur. error Alchindi, parte ſecunda, q. 4. pag. 240. col. 2. A
Charitatem eouſq; auctam fuiſſe, vtquę ſuapte natura ſunt peccata, fieri poſſent ſine peccato. hęreſis Almarici, parte 2. q. 7. pag. 249. col. 1. B
Charitatem & alias virtutes à nullo viatore haberi poſſe. hęreſis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. D.
Charitate ſemota diligi poſſe Deum meritorie, & obtineri vitam æternam. hęreſis. pag. 263. col. 2. D
Chriſtianos garrulos eſſe, & ſine ratione duci. calumnia eſt Auerrois aduerſus nos, parte ſecũda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
Chriſtianum populum totum duci in infernum; & talem fidẽ habere qualis eſt fides dęmonũ. error Arnaldi, parte 2. q. 11. p. 265. c. 1. E. & 2. A
Chriſtum Dominum noſtrum non fuiſſe vere paſſum. hæreſis Baſilidis, parte 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
Chriſtum fuiſſe hominem tantum ex vtroque ſexu progenitum. hęreſis Carpocratis. pag. 243. col. 2. D
Et Photinianorum & Hebionitarum. pag. 244. col. 2. C
Chriſtum non aſſumpſiſſe corpus de beatiſsima Virgine. hæreſis Valentini, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E
Chriſtum non in veritate Deum, ſed in phantaſia hominem apparuiſſe. hæreſis Apellis. pag. 244. col. 1. A
Chriſtum non ſemper fuiſſe, ſed à Maria ſumpſiſſe initium. hæreſis Pauli Samoſateni. pag. 244. col. 1. A
Chriſtum eſſe Patrem & Spiritum ſanctum. hęreſis Noeti & Sabelij, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. E
Chriſtum aſſumpſiſſe corpus ſine anima. hęreſis Appollinaris. pag. 245. col. 1. A
Chriſtum eſſe filium Dei adoptiuum, non autem naturalem. hæreſis Bonoſianorum. pag. 245. col. 1. C
Chriſtum non eſſe eundem Dei & Virginis filium. hęreſis Neſtorij parte 2. q. 6. nu. 64. pag. 245. col. 2. C
Chriſtum poſt incarnationem non habuiſſe duas naturas, ſed tantum diuinã. hęreſis Eutychetis & Acephalorum. ibid. nu. 66. pag. 245. col. 2. D
Chriſtum habuiſſe poſt incarnationem naturam vnam ex duabus diſsultãtem. hęreſis Theodoſianorum & Cainanorum. pag. 245. col. 2. D
Chriſtum ignorare diem iudicij. hęreſis Agnoitarum. pag. 245. col. 2. E
Chriſtum quatenus eſt homo, non eſſe aliquid. hęreſis parte 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C
Chriſtum non aſſumpſiſſe animam rationalem, quę vere ſit forma corporis eius. hęreſis. pag. 249. col. 2. A
Chriſtum fuiſſe adhuc viuum quando lancea percuſsus fuit, &c. hęreſis Pet. Ioan. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. A
Et parte ſecunda, quęſtione nona. pag. 254. col. 1. C
Et parte ſecunda, quęſtione quintadecima. pag. 284. col. 2. C
Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe nec in proprio, nec in communi. hęreſis Begardorum, parte 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
Chriſtum & Apoſtolos in his quę habuiſſe dicuntur, nullũ ius habuiſſe, ſed tantũ vſum facti. hęreſis Beguinorum & Fraticellorum, par. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
Et parte ſecunda, quęſtione quintadecima. pag. 286. c. 1. B. C
Chriſti humanitatem tãtum poſſe, & tam altam eſſe quantum eius diuinitas. hęreſis Arnaldi. parte 2. q. 11. pag. 265. col. 1. D

Christi animam quamprimum fuit vnita diuinitati, sciuisse omnia quæ deitas scit. error Arnaldi. ead. quæst. pag. 265. col. 1. E
Christum & Apostolos non fuisse perfectos in vita contemplatiua. error Ioan. de Parma. parte secunda, quæstione nona. pag. 255. col. 1. D
Christo ita leue fuisse dolores sustinere sicut dicere. Articulus 45. Raymũdi Lull. parte secunda, quæstione nona. pag. 257. col. 2. B
Christi diuinitatem pœnam eius sensisse. Artic. 46. eiusdem. pag. 257. col. 2. B
Christi corpus in Cruce fuisse mortuum per separationem animæ ab ipso, & viuum per vnionem diuinitatis. Articulus 47. eiusdem. pag. 257. col. 2. B
Christus mortuus erat homo, &c. Articulus 48. eiusdem. pag. 257. col. 2. C
Christum non fuisse verum hominem, nec habuisse veram carnẽ, nec vere passum. hæresis Manichęorum, par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. A
Christum fuisse hominem tantum, sed neque mortuum, nec resurrexisse. opinio est Sarracenorum, parte 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Circuncisionem & legem veterem vnà cum Euangelio seruandam. hęresis Nazaręorum, Cherinti & Hebionis, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D E. & pag. 244. col. 2. C
Claustrales omnes extra charitatem esse, & damnari. error Arnaldi, parte 2. q. 11. pag. 265. col. 2. A
Coitum vnuiuscuiusq; cum qualibet licitum esse, cum caro stimulat. hęresis Valdensium, parte secunda, q. 14. pag. 279. col. 1. B
Confessionem factam fratribus iterandam coram proprio sacerdote. Articulus Ioannis de Poliaco damnatus parte 2. q. 8. pag. 250. col. 2. B
Confessiones audiendi facultatem non posse conferri à Papa alicui, ita, vt confessus eidem non teneatur etiam eadem peccata proprio sacerdoti confiteri. Articulus Ioannis de Poliaco. pag. 250. c. 2. B. C
Confessionem peccatorum factam sacerdotibus Rom. Ecclesię, nihil valere ad salutem. hęresis Manichęorum, parte 2. q. 13. pag. 274. c. 1. D. E
Confirmationis sacramento nolenti assentiri, non valere sacramentum baptismi. error Raymũdi Lull, parte secunda quæst. 9. pag. 259. col. 2. D
Confirmationis sacramento tolli peccatum originale, videtur tenuisse Raymundus Lull, parte secunda, qnæst. 9. pag. 259. col. 2. D
Coniurationes vi naturali efficaces esse in affectibus humanis. error Algazelis, parte secunda, quęstione quarta. pag. 240. col. 2. B
Corporis partes inferiores à diabolo esse. hæresis Paternianorum, parte 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Creatores corporum esse Angelos, fuit quorundam philosophorum error. parte secunda, quæstione quarta. pag. 238. col. 1. D
Creationem, ideſt, productionem ex nihilo non dari, multorum philosophorũ error fuit, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
Creaturam non esse à Deo, sed à superna quadam virtute. hæresis Simonis Magi, parte secũda, quæst. 6. pag. 243. col. 2. B
Creaturam non cooperari creatori. Dictum sancti Athanasij recte interpretandum, parte secũda, quęst. 18. pag. 305. col. 2. D
Credere teneri vnumquemque se Christi membrum esse, &c. hæresis Almarici, parte secunda, quæstione septima. pag. 248. col. 2. E

D

Damnatos multo pauciores futuros quàm electos. Articulus 76. Raymundi Lull, parte secunda, quęstione nona. pag. 258. col. 2. E
Damnari neminem posse, qui beati Francisci habitũ gestet. hæresis Arnaldi Montanerij. parte secunda, quęstione vndecima. pag. 267. col. 1. E
Dæmones absque peccato venerari posse dulia, si desit prohibitio Ecclesię. hęresis. parte secũda, quæstione decima. pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus sacrificantes melius excusari ab idololatria, quàm adorantes imaginẽ Christi. hęresis, parte 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus de iure naturæ adorationem deberi. hæresis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Decimas nõ esse soluẽdas sacerdotibus, aut Prælatis Romanę Ecclesię, &c. hęresis Pseudoapostolorum, parte 2. q. 21. pag. 269. col. 2. E
Decreta Romanorum Pontificum de ieiunijs, & de festis obseruari non debere. hęresis Valdẽsium, parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
Defunctos sacrificij oblatione non adiuuari. hæresis Aerianorum. parte secunda, qnęstione sexta. pag. 244. col. 2. D
Desperationem, & nihil aliud, posse impedire veniam peccatorum. Articulus 75. Raymundi Lull, parte 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D

Deum nihil agere, fuit aliquorum philoſophorum blaſphemia. par. 2. q. 4. num. 14. pag. 238. col. 2. B
Deum non poſſe alium mundum producere. error Ariſtotelis. num. 7. pag. 238. col. 2. C
Deum nihil non facere immediate. error Ariſtotelis. pag. 238. col. 2. D
Deum non habere curam indiuiduorum, neque prouidentiam rerum inferiorum. error Auerrois. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. B
Deum non eſſe trinum in perſonis. error Auerrois. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. C
Deum non præcedere creaturas duratione. error Auicennæ. par. & q. ead. nu. 3. pag. 239. col. 1. D
Deum eſſe non poſſe immediate auctorem & productorem niſi vnius, nempe intelligentiæ primæ. error Auicennæ. par. & q. ead. num. 5. pag. 239. col. 1. E
Deum non cognoſcere ſingularia in propria forma. error Auicennæ. pag. 239. col. 2. C
Et Algazelis. pag. 240. col. 1. A
Deum nihil agere niſi diſpoſitione præuia materiæ. error Algazelis parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. C
Deum non permittere mala fieri vt inde bona eliciat. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Deum nihil concedere hominibus propter preces ad eum factas. error Alchindi. pag. 240. col. 1. D
Deum non placari per preces & ſacrificia. error Alchindi. pag. 240. col. 2. A
Deo multa eſſe impoſsibilia, vt q accidens ſit ſine ſubiecto. error Rabbi Moſ. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. A
Deos duos eſſe, qui ſunt rerum principia, alterum bonum, alterum iuſtum. hæreſis Marcioniſtarum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Deum habere membra humana. hæreſis Antropomorphitarum. par. 2. q. 6. num. 32. pag. 244. col. 2. A
Deum non facere mala pœnæ. hæreſis Colluthianorum. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
Deum creaſſe mala. hæreſis Florinianorum. par, 2. q. 6. pag. 245. col. 1. C
Deos tres eſſe in Trinitate. hæreſis Tritheitarum. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. E
Deum habere multas eſſentias. error Raym. Lull. par. 2. q. 9. pag. 255. col. 2. E
Dei eſſentiam eſſentiare, & naturam naturare, &c. Raym. Lull. aſſertio. pag. 255. col. 2. E
Deo naturale eſſe ſicut intelligere & amare, ita bonificare, & æternificare. error eiuſdem. pag. 256. col. 1. B
Dei ſubſtantiam ſe habere vt ſuppoſitum æternans, vt de ſe producat æternum bonum. pag. 256. col. 1. B
Dei patris eſſentiam generare filium. hæreſis eiuſdem. pag. 256. col. 1. D
Dei filij eſſentiam totam genitam eſſe. hæreſis eiuſdem. eadem q. 9. pag. 256. col. 1. E
Deum patrem eſſe patrem æternitatis. pag. 256. col. 1. D
Deum patrem eſſe multiplicabilem. pag. 256. col. 1. E
Deum qui eſt filius deitatis eſſe patrem hominis deificati, &c. hæreſis eiuſdem. pag. 256. col. 2. A
Deum poſt peccatum hominis in mundo populum non habuiſſe. Artic. 58. Raym. par. 2, q. 9. pag. 258. col. 1. C
Deum non poſſe adiuuare peccatorem, dum ſuum intelligibile & amabile ſunt infirma. Artic. 60. Raym. pag. 258. col. 1. D
Deo æque placere mala atque bona. hæreſis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Deum patrem ſolum eſſe optimum, filium eſſe bonum in primo gradu, ſpiritum ſanctum in ſe cuntdo. hæreſis. pag. 264. col. 1. A
Deos duos eſſe vnum benignum inuiſibilium creatorem, & alterum malignum creatorem viſibilium. hæreſis Manicheorum. par. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. E
Dei filium { Aſſumpſiſſe humanam naturam in ſua eſſentia, aſſumpſiſſe hominem.
Eſſe in patre vt in ſua imagine,
Eſſe filium paternæ eſſentiæ,
Habere vt propria, quæ ſunt propria patris.
Dicta ſunt doctorum Græcorum ſane accipienda. par. 2. q. 18. pa. 303. c. 2. D. E
Deum feciſſe hominem Deum, Verba ſunt S. Athanaſij declarata à S. Thoma. 2. par. q. 18. pag. 303. col. 2. E
Differentiam maiorem eſſe inter naturam diuinam, & humanã in Chriſto, quàm ſit aliqua differentia inter creatorem & creaturam. Artic. 42. Raymundi Lull. par. 2. q. 9. p. 257. c. 1. E. c. 2. A
Diſpenſari non poſſe à Papa in voto caſtitatis ex aliqua etiam vrgentiſsima cauſa. Begardorum error 31. par. 2. q. 15. pag. 284. col. 1. C
Diuinas perfectiones, vt ſanctitas, bonitas, &c, non dicere in Deo aliquid poſitiue, ſed per remotionem. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. C
Et Alchindi. pag. 240. col. 1. E
Diuinas perſonas diſtingui maiori diſtinctione, quæ poſsit eſſe. error Raymundi Lull. pag. 256. col. 2. D
Diuinę pſonę quatenus ſunt vna eſſentia, ita ſunt veraciter homo per incarnationẽ, ſicut filius. pag. 256. col. 2. E
Diuinam eſſentiam genitam eſſe in filio, ſpiratam in ſpiritu ſancto, conceptam & natam de Virgine, factam hominem. Dicta ſunt S. Athanaſij pie exponenda. 2. par. q. 18. pa. 303. c. 2. D. E
Diuinitatem factam eſſe hominem. Verba ſunt ſancti Athanaſij. pag. 303. col. 2. E
Docere alios ſpiritualia nullum ſimplicem hominem eſſe idoneũ, niſi qui pedibus nudis incedat. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. C

E

Ecclesiam, cui Romanus Pontifex præſt, eſſe Eccleſiam carnalem, ſceleribus maculatam,

tam,&c.hæresis Begardorum & Beguinorum.par.2.q.8. pag.250.col.2.C
Et par.2.q.16. pag.291.col.1.E
Ecclesiam nondum peperisse filios,&c.error Ioan.de Parma,par.2.q.9. pag.254.col.2.C
Ecclesiam Romanam non esse Dei Ecclesiam,sed reprobatam. hæresis Pseudoapostolorum. par.2.q.12. pag.269.col.1.E
Ecclesiam Romanam esse meretricem,quæ à fide apostatauit.hæresis Pseudoapostolorum. pag.269.col.1.E
Et Manichæorum nouorum.par.2.q.13. pag.274.col.1.A
Ecclesiam consecratam non plus valere ad orandum Deum,quàm stabulum porcorum.hęresis Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.270.col.1.B
Ecclesiam spiritualem & veram esse ipsos Begardos.hæresis Begardorum & Beguinorum.par.2.quæst.16. pag.291.col.1.E
Eleemosynam magis repræsentari passionem Christi,quàm in sacramento altaris.error Arnaldi. par.2.q.11. pag.265.col.2.C
Euangelium Christi non esse euangelium regni,nec ædificatorium.hęresis Ioã.de Parma,par.2.q.9. pag.254.col.2.B
Euangelio Christi aliud euangelium succedsurum.hæresis eiusdem. pag.254.col.2.B
Euangelium Christi neminem ad perfectum perducere.hęresis eiusdem.ibi. pag.254.col.2.B
Eucharistiæ sacramento realem sui corporis præsentiam subtrahere D.N.Iesum Christũ,si in lutum proijciatur:vel si
A Bruto sumatur,aut corrodatur:vel
Cum primum dentibus sumentium teritur.errores damnati.par.1. p.44.c.1.A.B.C.D
Eucharistiæ sacramentum non continere verum corpus & sanguinem D.N.Iesu Christi.hęresis Berengarij.par.2.q.6. pag.246.c.1.B.C
Eucharistiæ sacratissimæ,cum adoranda proponitur,non esse assurgendum. hæresis Begardorum.par.2.q.7. pag.249.col.2.E
Eucharistiam confici non posse in azimo,sed tantũ in pane fermentato.Græcorum est hęresis. par.2.q.18. pag.303.col.2.B

F

FIdei articulum esse vt credat vnusquisque se membrum Christi esse. error Almarici. par.2.q.7. pag.248.col.2.B
Fidei articulos omnes,& Ecclesiæ sacramenta posse rationibus demonstratiuis probari. error Raymundi Lull.par.2.q.9. pa.260.c.1.D.E
Fidem errare posse,&c.error Raymundi Lull. pag.260.col.1.E
Fidelem esse non posse qui sit sine charitate.hæresis par.2.q.10. pag.263.col.2.D
Fidei symbolum non esse recipiendum.hæresis Valdensium.par.2.q.14. pag.279.col.1.C
Fidem non esse nobis per Angelos ministratam.Dictum est S. Athanasij congrue interpretandum.par.2.q.18. pag.304.col.1.A
Filium Dei esse Patri dissimilem,&c.hæresis Aetianorum.par.2.q.6. pag.244.col.2.D
Filium Dei non posse videre Patrem,nec Spiritum sanctum videre Filium.hęresis Origenianorum.par.2.q.6. pa.244.col.2.D
Filium Dei non esse Patri coæternum & eiusdem naturæ cum Patre.hæresis Arij.parte 2. quæst.6. pag.245.col.1.A
Filium esse in Patre vt vas minus in maiore.hæresis Metangismontarum. pag.245.col.1.B
Filium Dei cum accepit naturam humanam,produxisse personam hominem in sua persona. Artic.32.Raymundi Lull.par.2.q.9. pag.257.col.1.A
Filium Dei esse bonum ratione bonitatis Mariæ,quæ est bona per naturam.hæresis Raymundi Lull.ibidem. pag.257.col.2.E
Formas omnes esse à datore formarum,videlicet,ab vltima intelligentia.error Auicennæ. par.2.q.4. pag.239.col.2.B
Fornicationem simplicem non esse de iure naturæ malam & peccatum,sed propter inobedientiam legis.error Rabbi Mosis,par.2.q.4.num.11. pag.241.col.1.B
Franciscũ sanctissimi habitum gestantem non posse damnari.error Arnaldi Montanerij.par.2.qnæst.11. pag.267.col.1.E
Franciscum sanctissimum semel singulis annis descendere in Purgatorium,&c. pag.267.col.1.E
Franciſci regula est illa vita,quam Christus in hoc mundo seruauit.error Begardorum 6. par.2.q.15. pag.282.col.2.A
Franciſci regulam esse Euangelium Christi.Begardorum error ix. pag.282.col.2.B
Franciſci regulæ nihil addi vel adimi posse à Papa,&c.Begardorum error xj. pag.282.col.2.C
Futurorum ac præteritorum notitiam plene haberi posse ex cognitione cælestium corporum. error Alchindi.par.2.q.4. pag.240.col.1.D

G

Generationem & corruptionem neque incœpiſſe vnquam, neque deſituram. error Ariſtotelis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. D

Gondiſſaluum hęreſiarcham eſſe Dei filium in cælis ab ęterno genitum. hęreſis Nicolai de Calabria. par. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. B

Gondiſſaluum prædictum nunquam moriturum. pag. 266. col. 2. C

Gondiſſaluum ſuis orationibus in die iudicij liberaturum omnes damnatos. hæreſis eiuſdem. pag. 266. col. 2. C

Græcorum receſſum ab Eccleſia Romana fuiſſe bonum. hęreſis Ioannis de Parma parte 2. quęſt. 9. pag. 254. col. 2. E

Gręcos magis ambulare ſecundum ſpiritum quàm Latinos. error. pag. 253. col. 1. A

Gregorium XI. qui doctrinam Raymundi Lull, vt hæreticam in multis articulis damnauit, turpiter erraſſe. error XI. Lulliſtarum. par. 2. q. 9. pag. 261. c. 1. B. C

H

Hæreſi deſerta ad Eccleſiam redeuntes non eſſe recipiendos. hęreſis Luciferianorum. par. 2. quæſt. 6. pag. 245. col. 1. D

Hæreticos interficientes eſſe vitioſos, &c. error Raymundi Lull, parte 2. q. 9. pag. 260. col. 2. A

Hæreſes de ſe non eſſe dogmata hæreticorum Arij, Sabelij & ceterorum, niſi apud eum qui illa elegit animo pertinaci. Articulus damnatus. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. E

Hominem primum non dari. error Ariſtotelis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. E

Hominis perfectionem totam & ſcientiam manare ab intelligentia vltima. hæreſis Algazelis. parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B

Hominem per vires naturæ poſſe vitare omnia peccata, & adimplere omnia monita Prophetarum. error Rabbi Moſis. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B

Hominem quantumuis peccatorem poſſe qua hora voluerit eſſe amicum Dei. Artic. 62. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. E

Hominem conſequi poſſe virtutem pro ſua voluntate. Artic. 65. Raymundi. pag. 258. col. 2. A

Hominem poſſe habere de ſpe & charitate quantum voluerit. Artic. 69. Raym. pag. 258. col. 2. B

Hominem per virtutes morales poſſe peruenire ad ſalutem, & habere tantam gloriam in paradiſo, quantam voluerit. Artic. 70. eiuſdem. pag. 258. col. 2. B

Hominem peccare ſi non facit totum bonum quod poteſt. Artic. 73. Raymundi. pag. 258. col. 2. D

Homines ferme omnes futuros ſaluos. Artic. 76. Raym. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E

Homines omnes obligari ad matrimonium vel ad religionem. Artic. 91. Raym. par. 2. q. 9. pag. 259. col. 2. E

Hominem damnare ad mortem nunquam licere. hæreſis Valdenſium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C

Hoſtia conſecrata ſi cadat vel proijciatur in lutum, deſinere in ea eſſe corpus Chriſti: Et Si à mure aut bruto ſumatur. Item Cum primum dentibus teritur. Articuli damnati. par. 2. q. 10. pag. 263. c. 2. B. C

Humanum eſſe, nobilius eſſe quàm angelicum. Artic. 33. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 1. B

Humana natura ſi potuiſſet, repugnaſſet incarnationi Filij Dei. Artic. 36. eiuſdem. pag. 257. col. 1. C

Humanam Chriſti naturam Deo in omnibus bonis ęquari. hæreſis Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. D

I

Imaginem primi parẽtis à Chriſto amotam fuiſſe. Dictum eſt S. Athanaſij apte intelligendũ. par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. E

Immunditiam corporis, interiorem animi immunditiam patere. error Phariſæorum. parte 2. quæſt. 5. pag. 242. col. 2. B

Impeccabilem reddi poſſe hominem in hac vita. hęreſis Begardorum, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C

Indulgentiam peccatorum nihil aliud impedire poſſe, quàm deſperationem. Artic. 75. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D

Indulgentias nullius valoris eſſe. hæreſis Valdenſium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. D

Infidelium conuerſionem qui totis viribus non procurat, errare, & eſſe ſine charitate. Articulus 74. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D

Inimicos odiſſe licitum eſſe. error Phariſęorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C

Inobedientem præceptis Dei vel Eccleſiæ cenſendum eſſe hæreticum. hæreſis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C

Intellectum vnum eſſe in omnibus hominibus. error Auerrois. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. C

Intelligentiam ſuperiorem creare inferiorem. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B

Intelligentias non eſſe prauitatis & malitię capaces. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B

Intelligentias tot eſſe, quot orbes cæleſtes. error Auerrois & Ariſt. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. C

Intelligentias eſſe tantum decem. error Algazelis par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A

Intelligentiam vltimam præesse omnibus inferioribus rebus. error Algazelis. parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Intellectualem naturam esse naturaliter in seipsa beatam. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D
Ioachim abbatis doctrinam excellere doctrinam Christi. hæresis Ioannis de Parma. parte 2. quæstione nona. pag. 254. col. 2. A
Ioannem xxij. factum fuisse hæreticum in condendo constitutionem, Quorundam. Begardorũ 1 error 14. parte 2. q. 15. pag. 282. co. 2. D
Iudicij die non comparituros omnes homines ante Christum vt reddãt rationem, &c. hæresis. parte 2. q. 8. pag. 251. col. 2. D
Iudæ desperationem tantum placuisse Christo, quantum Petri cõritionẽ. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Iudæos in iudaismo perseuerantes liberandos, &c. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. C
Iurare nunquam licitum esse. hæresis Begardorum & Valdensium. par. 2. q. 8. pag. 250. col. 2. E
Et parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
Et parte secunda, q. 16. pag. 291. col 2. C
Iustificationem hominis per circuncisionem & opera legis fieri. error Iudæorum. par. 2. q. 22. pag. 308. col. 1. A

L

Laicos non teneri aliquem articulum explicite credere. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Laicos tam viros, quàm mulieres, qui sint de secta ipsorum, posse cõsecrare, & cõfessiones audire. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. p. 278. c. 2. C. D. E
Legem veterem cum Euangelio debere seruari. hæresis Hebionitarum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. C
Liberum arbitrium hominis suis viribus posse diuina mandata implere. hæresis Pelagij. parte 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
Libidini plene satisfaciendum esse, cum stimuli carnis infestant. hæresis Valdensiũ. par. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. B
Lotiones corporis munditiam à peccatis inducere. error Pharisæorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B
Et Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Lullistas per doctrinam Raymundi reducturos alios ad fidem catholicam. error 6. Lullistarũ. par. 2. q. 9. pag. 261. col. 1. A

M

Mala in mundo prouenire de necessitate materiæ. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Mali esse naturam quandam, & Deum malum. hæresis Manichæorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Mala tantum placere Deo, quantum bona. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Mandata Dei ab homine posse per solas vires naturæ impleri. hæresis Pelagij. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
Mahometis sectam esse æque catholicam, atque Christi fidem. hęrsis. par. 2. q. 21. pag. 264. col. 1. A
Mahometem fuisse sanctum Dei prophetam. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Mare vbi ounc est, aliquando fuisse siccum, & contra propter motus æternitatẽ. error Aristotelis. parte 2. q. 4. nu. 10. pag. 238. col. 2. D
Mariam sanctissimã post Christi ortum Ioseph fuisse commixtam. hęresis Antidicomaritarũ & Heluidij. par. 2. q. 6. nu. 46. & 57. pag. 245. c. 1. B. E
Mariam non Dei, sed Christi vel hominis tantum matrem dicendam. hæresis Nestorij. parte 2. quæst. 6. nu. 64. pag. 245. col. 2. B
Mariam Virginem esse bonam per naturam, & habere proprietatẽ per seipsam faciendi bonum. Articulus 51. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 157. col. 2. E
Mariam relaxare culpas, & peccata, & donare virtutes & merita, fidem, spem & charitatẽ. Articulus 52. Raymundi. pag. 257. col. 2. E
Mariæ voluntatem fuisse contra iustitiam, stultã & inobedientem, quia non dilexit filij sui mortem. Artic. 53. Raymundi. pag. 258. col. 1. A
Mariam Virginem nec profeciſſe, nec proficere potuisse in gratia: nec aliquid gratię in die Pẽtecostes consecutam. Artic. damn. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. C
Mariam non fuisse mulierem & veram matrem Christi. hęresis Manichęorum recentiorum. par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. A
Martyrij desiderio licere se ipsos occidere. hęresis Circuncellionum. par. 2. q. 6. nu. 53. pag. 245. col. 1. C
Materiam necessario requiri in omni factione noua. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. D
Materiam non fuisse à Deo conditam. hæresis Hermogenianorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Matrimonium esse malum & illicitum. hæresis Durandi de Baldach. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. E
Matrimonij & virginitatis nullam esse distantiam. hæresis Iouinianistarum. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. E
Mentem esse Deum, opinio fuit Melissi, & Varronis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. E
Mentiri licere contra proprium iuramentum, & sectam suam quantũ possunt occultare. hæresis Pseudoapostolorum. parte 2. q. 12. pag. 270. col. 1. B
Et Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. C
Messiam verum in lege promissum nondum venisse. error Iudæorum. par. 2. q. 22. pag. 308. col. 1. A

Miſericordiæ opus magis placere Deo quàm ſacrificium altaris.error Arnaldi.par.2.q. 11. pag.265.col.2.B
Miſſas poſt mortem celebrari curantes non facere opus charitatis.error Arnaldi.par.2.q.11. pag.265.col.2.B
Miſſæ ſacrificio nihil ab homine de ſuo offerri, ne propriam quidem voluntatem. propoſitio Arnaldi. pag.265.col.2.C
Miſſæ ſacrificio Deum opere non laudari,ſed ore tantum.error Arnaldi. pag.265,col.2.C
Motum & tempus nunquam incœpiſſe,& in æternum duraturum.Ariſtotelis,& aliorum multorum error fuit,parte ſecunda,quæſtione quarta. pag.238.col.2.B
Mulieris oſculum eſſe mortale peccatum,non autem concubitum cum ea.hæreſis Begardorũ, parte ſecunda,quæſtione ſeptima. pag.249.col.1.E
Mulierem nunquam eſſe ab homine tangendam.hæreſis Manichæorum,parte 2.q.13. pag.274.col.2.D
Multitudinem eſſe non poſſe immediate ab vno.error Auicennæ,parte 2.q.4.n.3. pag.239.col.1.E
Et Algazelis,eadem quæſtione. pag.239.col.2.E
Mundum nunquam incœpiſſe,ſed fuiſſe ab æterno.error Ariſtotelis & aliorum philoſophorũ. parte ſecunda,quęſtione quarta. pag.238.col.2.C
Mundum non regi diuina prouidentia.error philoſophorum fuit,parte 2.q.4. pag.238.col.2.A
Mundi innouationem nullam futuram eſſe.error Rabbi Moſis.parte 2.q.4. pag.240.col.2.E
Mundum non à Deo,ſed ab Angelis factum.hæreſis Menandri,parte ſecunda,q.6. pag.243.col.2.C
Mundum propter peccatum primi hominis fuiſſe corruptum etiam quantum ad Angelos.Articulus 55.Raymundi,parte ſecunda,quęſtione nona. pag.258.col.1.A.B
Mundi finem futurum anno Domini 1335.error Arnaldi,parte ſecunda,q.11. pag.265.col.2.D

N

NEceſſario euenire cuncta,vt nihil ſperandum ſit aut timendum. error Alchindi,parte 2. quæſtione quarta. pag 240.col.1.D
Negantes Deum ore tantum metu ſuppliciorum,non peccare.hęreſis.par.2.q.10. pag.263.col.2.B
Noctis vigilias culpandas eſſe.hæreſis Nyctag.parte ſecunda,q.6. pag.245.col.2.B
Nuditatem Adami imitandam.hæreſis Adamianorum.parte ſecunda,q.6. pag.244.col.1.A
Nudos ſimul iacere poſſe in eodem lecto,& ſe mutuo tãgere in quauis parte,& deoſculari abſque peccato quemlibet virum & mulierem.hęreſis Dulcini & Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.270.col.1.A

O

OBedientiam ſe nulli hominum debere,nec etiam Romano Pontifici.hęreſis Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.269.col.2.B
Occidere hominem etiam via iuris nunquam licere.hæreſis Valdenſium,par.2.q.14. pag.278.col.2.C
Orationes,eleemoſynas,& huiuſmodi ſub ordine naturæ comprehendi.error Auicennæ parte ſecunda,quæſtione quarta. pag.239.col.2.D
Orationes ad Deum effuſas naturali quadam vi verborum & deſiderij humani efficaces eſſe.error Alchindi.ibi. pag.240.col.1.D
Orantem Deum ſine charitate facere graue malum.Articulus 63.Raymundi.par.2.q.9. pag.258.col.1.E
Orationes & ſuffragia,quę fiunt pro defunctis nihil eis prodeſſe.hæreſis Valdenſium. parte 2. quæſtione decimaquarta. pag.279.col.1.A
Orationes nullas dicendas pręter orationem Dominicam,Pater noſter.hæreſis Valdenſium. pag.279.col.1.C
Ordine alio quocunque deſerto tranſiri poſſe licite ad eorum ordinem.error 7.Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,q.12. pag.269.col.2.B
Ordines religioſorum ſacerdotum & prælatorum eſſe ad detrimentũ fidei.hæreſis Pſeudoapoſtolorum.parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.269.col.2.E
Ouа,carnes & caſeum nunquam comedenda.hæreſis Manichæorum.par.2.q.13.error,12. pag.274.col.2.B

P

PAnem ſolum & caſeum Deo eſſe offerendum.hæreſis Artotyritarum,par.2.q.6. pag.244.col.1.C
Papam eſſe vicarium Beati Petri.Articulus 54.Raymundi,par.2.q.9. pag.258.col.1.A
Papales conſultationes ſolam humanorum operum ſcientiam continere. error Arnaldi, parte ſecunda,quæſtione vndecima. pag.265.col.2.C
Papam non poſſe à peccatis abſoluere,niſi eſſet par S.Petro in ſanctitate.hæreſis Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.269.col.2.D
Papam non poſſe eos excommunicare,nec eis quicquam pręcipere.hæreſis Pſeudoapoſtolorũ. ibidem. pag.269.col.2.B
Et Valdenſium,parte ſecunda,quæſtione decimaquarta. pag.278.col.2.B
Papam & prælatos diuitias habentes non eſſe paſtores Eccleſiæ, nec eis obediendum. hę-

reſis

resis Valdensium,par.2.q.14. pag.279.col.1.D
Papam non posse dispensare, vt aliquid in communi seruetur pro tempore futuro à fratribus Minoribus.Begardorum error 13.par.2.q.15. pag.282.col.2.B
Papam esse minorem Antichristum præcursorem maioris.Begardorum hæresis,par.2.q.15. pag.286.col.1.A
Paruulos non posse regnum cælorum habere.hæresis Hierachitarum,par.2.q.6. pag.244.col.2.B
Pascha cum Iudæis obseruandum luna quartadecima. hæresis Tessarescedecatitarum. parte 2.q.6. pag.245.col.2.B
Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse vnum Deum, non distinctos in aliquo. Articulus 21. Raymundi,par.2.q.9. pag.256.col.2.B
Paupertatem euangelicam requirere, vt nihil omnino habeatur. Begardorum error parte 2. q.15. pag.282.c.1.D.E
Paupertatis euangelicę perfectionem immiuuit habere aliquid in communi.Begardorum error tertius,eadem par.& q. pag.282.col.1.E
Peccata omnia paria & æqualia esse.fuit error Stoicorum,par.2.q.4. pag.238.col.1.D
Peccata omnia per vires naturæ vitari posse ab homine absque Dei auxilio.error Rabbi Mosis, par.2.q.4. pag.241.col.1.B
Peccatorum veniam pœnitentibus non concedendam.hæresis Catharorum,par.2.q.6. pag.244.col.1.E
Peccatum nullum imputari manentibus in fide.hæresis Actij & Eunomiani,par.2.q.6. pag.244.col.2.D
Peccata ex sua natura, vt stupra & adulteria, fieri posse sine culpa,&c.hæresis Almarici. parte 2.q.7. pag.249.col.1.B
Peccatis obnoxium non habere ius in aliqua creatura. Articulus 57.Raym.par.2.q.9. pag.258.col.1.B
Peccantem mortaliter vere & proprie hæreticum esse.hæresis.par.2.q.10. pag.263.col.2.C
Peccantem,dum peccat,conformare suam voluntatem diuinę voluntati.hæresis. pag.263.col.2.C
Peccantibus Deum nunquam comminatum fuisse æternam damnationem,sed præbētibus malum exemplum.hæresis Arnaldi,par.2.q.11.error.14. pag.265.col.2.D
Perfectionis gradum tam eminentem acquiri hic ab homine posse, vt vlterius progredi nō possit,& reddatur impeccabilis.hæresis Begardorum,par.2.q.7. pag.249.col.2.C
Perfectionis huiusmodi gradum assecuto non esse opus ieiunare,vel orare.hæresis Begard. Ibidem
Perfectionis præfatę gradum cum quis adeptus fuerit, eum amplius non subijci præceptis humanis.hæresis Begardorum. Ibidem D
Perfectione apostolis se pares esse.error 5. Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.269.col.2.A
Personam eandem esse Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum.hæresis Noeti & Sabelij,parte 2.q.6. pag.244.col.2.E
Personas diuinas vnum esse vnitate collectiua, non autem essentię. hæresis Abbatis Ioachim, par.2.q.7. pag.248.col.2.D
Personas diuinas non posse aliquid agere intrinsece vnam sine alijs.Artic.23.Raymundi,parte 2.q.9. pag.256.col.2.C
Personas diuinas distingui maiori distinctione,quę possit esse.Artic.25.eiusdem. Ibidem
Petri Ioannis doctrinam totam esse veram,& catholicam.Begardorum error.par.2.q.15. pag.284.col.2.B
Petrum Ioannem sanctum esse,& Doctoribus Ecclesię præferendum.Begard.error 37.38. pag.284.col.2.B
Petrum Ioannem verum dixisse,cum asseruit, q̄ Christus viuebat, quando vnus militum lancea latus eius aperuit.hæresis Begardorum. Ibidem C
Petri Ioannis doctrinam reijcientes esse hæreticos.Begardorum error.41.42. pag.284.col.2.E
Philosophiæ studium condemnandum.error Arnaldi,par.2.q.11. pag.265.col.2.A
Pœnitentiam veram esse in sectam eorum se transferre.hæresis Manichæorum,par.2.q.13. pag.274.col.1.D
Potestatem à Christo datam Petro in se translatam.hæresis Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.269.col.1.E
Præceptum nullum impleri posse in hac vita.hæresis.par.2.q.10. pag.263.col.2.D
Prædicatores vltimi status mundi,futuros auctoritate & dignitate maiores,quàm prædicatores primitiuę Ecclesię. Assertio temeraria Ioannis de Parma,par.2.q.9. pag.255.col.2.B
Principium primum efficere non posse immediate multitudinem.error Auicennę,par.2.q.4. pag.239.col.1.E
Prophetiam esse naturalem,& ab vltima intelligentia proficisci.error Auicennæ.par.2.q.4. pag.239.col.2.C
Et Algazelis ibidem.nu.16. pag.240.col.1.C
Prophetię gratiam ex hominum dispositione naturali dari.error Rabbi Mosis.ibidem. pag.241.col.1.A
Proprium quicquam nemini habere licere.hæresis Apostolicorum,par.2.q.6. pag.244.col.1.B
Prouidentiæ diuinę non subdi hęc inferiora.error Auerrois,par.2.q.4. pag.239.col.1.C
Prouidentię diuinę non subijci singularia,sed species.error Rabbi Mosis.par.2.q.4.n.8. pag.241.col.1.A
Proximum à nobis amari debere quantum nos ipsos. Artic. Raymundi,par.2.q.9. pag.258.col.2.E
Purgatorium post hanc vitam non dari.hæresis Valdensium,par.2.q.14. pag.279.col.1.A

R

RAymundi Lull doctrinam per reuelationem Christi fuisse.error Lullistarum,par.2.q.9. p.260.col.2.E
Raymundi doctrinam omnium aliorum doctrinam excellere.error 2. Lullistarum. p.260.col.2.E

Raymundi doctrinam ſolam perpetuo duraturam, &c. error 5. Lulliſtarum. pag.261.col.1.A
Regimen Eccleſiæ committendum in tertio ſtatu mundi aliquibus de ordine Monachorum. aſſertio temeraria Ioannis de Parma, par.2.q.9. pag.255.col.2.A
Religioſos non teneri ſe morti exponere pro defenſione fidei. error Ioannis de Parma, parte 2.q.9. pag.255.col.1.A
Religiones omnes tempore Antichriſti deſtructas iri, excepto ordine S. Franciſci. Beguinorũ error, par.2.q.15. pag.285.col.1.E
Rerum generationem ex atomis fieri opinio quorundam philoſophorum fuit, par.2.q.4. pag.238.col.2.A
Reſurrectionem mortuorum eſſe impoſsibilem. error Ariſtotelis, par.2.q.4. pag.238.col.2.D
Reſurrectionem mortuorum eſſe futuram negabant Sadducæi, par.2.q.5. pag.242.col.2.C
) Et Manichæi, parte 2.q.13. pag.274.col.2.B
Reuelationem factam Cyrillo præferendam ſcripturis ſacris. error Arnaldi, par.2.q.11. pag.265.col.2.B
Romanam Eccleſiam eſſe meretricem magnam, Babylonẽ, & Synagogam ſatanę. hæreſis Petri Ioannis. parte 2.q.9. p.253.col.1.C.D
Romanam Eccleſiam reijciendam eſſe, ſicut reiecta fuit Synagoga. Béguinorum error, parte 2.q.15. pag.285.col.1.B
Romanum Pontificem eſſe myſticum Antichriſtum. hæreſis eiuſdem. pag.285.col.2.E
Romanum Pontificem habere intelligentiam litteralem tantum Euangelij, & non ſpiritualẽ. error Ioannis de Parma, par.2.q.9. pag.254.col.2.D
Romanæ Eccleſię prælatos omnes eſſe præuaricatores & ſeductores, &c. error 12. Pſeudoapoſtolorum, par.2.q.12. pag.269.col.2.D
Romano Pontifici ſe non eſſe ſubiectos. hæreſis Valdenſium, par.2.q.14. pag.278.col.2.B

S

SAcerdotes & alios Eccleſiæ miniſtros, qui non ſunt ſuæ ſectæ, carere poteſtate tam ordinis, quàm iuriſdictionis. hæreſis Begardorum, par.2.q.8. pag.250.col.2.D
Et par. ſecunda, quæſtione ſextadecima. pag.291.col.2.A
Sacerdotes rite ordinatos non poſſe conficere aut conferre ſacramenta, ſi ſint in peccato mortali. hæreſis Begardorum, par.2.q.8. pag.250.col.2.E
Et Valdenſium, parte 2.q.14. pag.278.col.2.D
Sacramenta nouæ legis vſque ad Almarici tempus duraſſe, & non vltra. hæreſis Almarici, parte 2.q.7. pag.249.col.1.A
Sacramenta noſtra vana eſſe atque inania. hæreſis Manichæorum nouorum, par.2.q.13. pag.274.col.1.B
Sacrificia Deo oblata vi ſua naturali eſſe efficacia ad effectus, pro quibus fiũt. error Alchindi, parte 2.q.4. pag.240.col.2.A
Sanguinem Chriſti in Cruce fuſum ſeiunctum fuiſſe à diuinitate. hæreſis damnata, parte 2.q.10. pag.262.col.2.E
Saluari neminem poſſe qui non ſit de ſecta ipſorum. hæreſis Pſeudoapoſtolorum, parte ſecunda, q.12. pag.269.col.2.C
Saluari neminem poſſe, qui Romanæ Eccleſię fidem profiteatur. hæreſis Manichæorum, parte 2.q.13. pag.274.col.1.D.E
Sanctos in cælo non orare pro nobis, nec eorum imploranda eſſe ſuffragia. hæreſis Valdenſiũ, parte 2.q.14. pag.279.col.1.A.B
Sanctorum in honorem non debere dies feſtos celebrari. hæreſis Valdenſium. pag.279.col.1.B
Sanctorum miracula reprobanda, tanquam fictitia. hæreſis Valdenſium. pag.279.col.1.B
Schiſmaticos eſſe Apoſtolos, & omnes Beatos. hæreſis par.2.q.10. pag.264.col.1.A
Schiſmaticum eſſe, perfectius eſſe, quàm eſſe catholicum. hæreſis. pag.264.col.1.A
Seraphim docente Paulo aliqua didiciſſe, verba ſunt Cyrilli caute intelligenda. par.2.q.18. pag.304.col.1.A
Serpentem eſſe venerarione dignum, &c. hæreſis Ophitarum, par.2.q.6. pag.243.col.2.E
Seth Adami filium eſſe. D.N. Ieſum Chriſtũ, hæreſis Sethianorum, par.2.q.6.n.16. pag.244.col.1.B
Spiritus ſancti gratiam emi pecunia poſſe. hæreſis Simonis Magi, par.2.q.6. pag.243.col.2.B
Spiritus ſancti aduentu non in apoſtolos, ſed in ſe factum. hæreſis Cataphryg. pag.244.col.1.D
Spiritum ſanctum non eſſe Deum. hæreſis Macedonij, par.2.q.6. pag.245.col.1.A
Spiritum ſanctum Patre Filioque minorem. hæreſis Donatiſtarum, par.2.q.6. pag.245.col.1.C
Spiritus ſancti gratiam adeo vigiſſe tempore Almarici, vt ſine actu quocũque exteriori ſaluari quilibet poſſet. hæreſis Almarici, par.2.q.7. pag.249.col.1.A
Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio tanquàm à duobus principijs. hæreſis parte ſecunda, q.7. p.249.col.1.D.E
Spiritum ſanctum aliquid recipere ab Eccleſia, ſicut Chriſtus in quãtum homo accepit à Spiritu ſancto hæreſis Ioannis de Parma, par.2.q.9. error.18. pag.255.col.1.C
Spiritum ſanctum aſſumptum eſſe carnem humanam. hæreſis Nicolai de Calabria, parte ſecunda, q.11. pag.266.col.2.C

Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere, & non à Filio. hæreſis fuit Græcorum, par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B

Spiritum ſanctum
- Eſſe imaginem & verbum Filij,
- Eſſe in medio Patris, & Filij,
- Operari per Filium,
- Non miſiſſe Filium,
- Nomine Chriſti intelligi. Aſſertiones ſunt quorundum Sanctorum Græcorum minus limitatę. par. 2. q. 18. p. 303. col. 2. D. E

Statum quendam tertium mundi futurum, in quo omnia præcedentia refutabuntur. error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. C

Statum perfectiorem, qui ſit in Eccleſia Dei, eſſe ſtatum fratrum Minorum. Begardorum error 19. par. 2. q. 15. pag. 283. col. 1. C

T

TEſtamentum vetus eſſe reijciendum. hæreſis Seuerianorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Teſtamentum nouum euacuatum iri nec duraturum eſſe vltra annum Chriſti 1260. hæreſis Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. B

Traditiones & ordinationes humanas eſſe mandatis diuinis præferendas. error Phariſęorum, par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. A

Trinitatem diuinam perſonarum negat & irridet Rabbi Moſes, par. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. C

V

VAldenſes viros & mulieres nullo ſacro ordine inſignitos poſſe confeſsiones audire, &c. hæreſis ipſorum eſt, parte 2. q. 14. pag. 278. c. 2. E & 279. col. 1. A

Variabile nullum eſſe poſſe à Deo immediate. error Auicennæ par. 2. q. 4. n. 3. pag. 239. col. 1. D

Venereorum ac ciborum vſum in paradiſo futurum eſſe. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A

Verbum in diuinis ac ſpiritum ſumi tantum eſſentialiter, & non perſonaliter. error Rabbi Moſis, par. 2. q. 4. p. 240. col. 2. D. E

Verbum non eſſe Deum. hæreſis Alogiorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Verbum in Chriſto eſt anima, & conuertitur cum anima. Artic. 43. Raym. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. A

Verbum mediante anima Chriſti comprehendit & non immediate. Artic. 44. Raym. Ibi. p. 257. col. 2. A. B

Viduas, ſi nupſerint, vt adulteras habendas. hæreſis Catharorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E

Vini potum illicitum eſſe. hæreſis Seueri, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Virtutem nullam haberi poſſe ſine charitate. Artic. 77. Raym. Lull, par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E

Vitæ vtum actibus intendere, eſſe hominis imperfecti. hæreſis Begardorum, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. E

Viſionem Dei, quam habent beati, non eſſe viſionem intuitiuam & facialem. hæreſis. par. 2. q. 8. p. 251. col. 1. C

Viſionem Dei facialem, quam habent beati, non duraturam perpetuo. hæreſis. par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. A

Vitam actiuam non eſſe modo fructuoſam. error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. B

Vitam æternam ſine charitate obtineri poſſe. hæreſis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. D

Vitam ſine voto perfectiorem eſſe, quàm viuere cum voto. error 17. Pſeudoapoſtolorum, par. 2. q. 10. pag. 270. col. 1. A

Voluntatem hominis nunquam de facto à Deo immutari. error Rabbi Moſis. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B

Vſuram exercere non eſſe peccatum. hæreſis, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B

Vxorem dimittere licere, etiam præter cauſam fornicationis. error Phariſæorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B

Vxorem ita dimiſſam poſſe alij nubere. error Phariſęorum. Ibidem. pag. 242. col. 2. B

Vxorem alterius, eo viuente ſibi in coniugem accipere, licitum eſſe. error Herodianorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D

Vxores haberi poſſe communes. hæreſis, Nicolaitarum, par. 2. q. 6 pag. 253. col. 2. C

FINIS.

EPISTOLA IN LIBRVM VOCATVM DIRECTORIVM INQVISITORVM

COMPILATVM PER FRATREM NICOLAVM Eymerici, ordinis Fratrum Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistrum Capellanum domini nostri Papæ,

Ac in terris Domini Regis Aragoniæ Inquisitorem hæretica prauitatis.

FRATER Nicolaus Eymerici Ordinis Fratrum Prædicatorum sacræ Theologiæ Magister, indignus sanctissimi domini nostri Papæ Capellanus, ac Inquisitor hæreticæ prauitatis in omnibus regnis & terris Serenissimi Principis domini Regis Aragonum ditioni subiectis, à Sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus patribus, fratribus eiusdem ordinis in Christi visceribus prædilectis vniuersis & singulis Commissariis, Vicariisque nostris in terris & regnis præfatis ad peragenda sancta fidei negotia destinatis,

Salutem, & prauitatis hæreticæ labem feruenti spiritu extirpare.

NE pia sanctæ inquisitionis negotia cœtui fidelium quamplurimum necessaria ad damnatam extirpandam detestabilem hæreticam prauitatem, atque ad approbatam complantandam irrefragabilem catholicam veritatem per nos Inquisitorem vestris paternitatibus venerandis commissa, auctoritate Apostolica præfata exequenda, propter † summorum Pontificum canonum, catholicorum Imperatorum legum, vtrorumque extrauagantium, constitutionum istorum & illorum, apparatuum, & glossarum, Apostolicarum litterarum, ceterorum dominorum tam spiritualium, quam temporalium priuilegiorum & indultorum, ac sedis Apostolicæ legatorum, ipsiusque Ecclesiæ prælatorum prouincialium ad Inquisitores labis eiusdem consiliorum, ceterorumque omnium librorum aliorum necessariorum, hinc inde dispersorum pro exequendo præfato fidei negotio, penuriam & defectum, contingat aliquatenus impediri, seu potius retardari: aut (quod absit) vestras paternitates in inquisitionibus faciendis, processibus conficiendis, pœnitentiis imponendis, sententijs proferendis, ceterisque dependentibus, contingentibus, emergentibus ex eisdem, in prosecutione tanti & tam memorati ardui fidei negotij oberrare. Et ne vberem florentemque Ecclesiam, vineam inquam Domini sabaoth, quam summi patris dextera complãtauit, quam eiusdem patris filius proprij ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit; quã ipse almus spiritus paraclitus miris ineffabilibusq. donis intimius

† Institutum auctoris in hoc opere cõficiendo.

fœcundauit; quàm tota ipsa incomprehensibilis atque inattingibilis Trinitas beata grandissimis varijsque priuilegijs sanctius dotauit pariter & ditauit: Aper de sylua, qui est, & dicitur hæreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei vberes deuastando, ac lacerantes, hęresum vepres palmitibus inserendo: Serpens lque tortuosus, nostri improbus humani generis inimicus essans virus; qui est Sathanas & Diabolus; eiusdem vineæ Dominicæ palmites inficiat, in fructus virus prauitatis hæreticæ immittendo; Ne etiam in agro ipso Dominico, qui est populus catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce Dei patris vnigenitus, atque primogenitus: seminauit miris sanctisq. prædicationibus: discurrit per villas & castella, docens non sine magnis fatigationibus; elegit Apostolos, viros vtique operarios industrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro illo, magno illo die iudicij extremo, vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cęlesti horreo sancto suo: Samsonis vulpeculæ intricatæ; quę sunt personæ labe hæretica deprauatæ; facies habentes diuersas, sed candas ignitas adinuicem colligatas, quia in vanitate flaminis superbiæ conueniunt in idipsum, segetem Dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucentem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo peruagentur, impetuque validissimo accedant, pariter & accendant, dissipent & deuastent, sinceritatem sanctæ fidei catholicæ subtiliter & damnabiliter subuertendo: Ea propter, & vt Inquisitionis negotium contra hęreticam prauitatem ad Dei gloriam & augmentum fidei orthodoxæ, in nostris temporibus vestrisque manibus de bono in melius prosperetur: Præsens opus nostrum nouiter concordatum, vtiliter compaginatum ex prefatis canonibus, legibus, constitutionibus, extrauagantibus, apparatibus, determinationibus, condemnationibus, prohibitionibus, approbationibus, confirmationibus, consultationibus, responsionibus, litteris Apostolicis, priuilegijs, indultis, consilijs, hæreticorum sectis, varijsq. formulis litterarum commissionum, citationum, excommunicationum, absolutionum, cautionum, purgationum, condemnationum, sententiationum, relaxationum, & alijs Inquisitionis officio necessarijs, hinc inde collectis: vt altera Ruth de spicis hac illac dispersis post tergum metentium, manipulum constringentes compilauimus, edidimus, & conflauimus: vestrisq. paternitatibus venerandis, ex causis ante satis, tenore nostrarum litterarum præsentium, destinamus.

Operis diuisio. Quæ quidem compilatio præsens in Partes tres (vt noueritis) est distincta. Nam in prima agitur de fide catholica, vt plantetur. In secunda de prauitate hæretica, vt vitetur. In tertia de officij practica, vt seruetur. Vos igitur, Patres mei charissimi, per omnia merito venerandi, ad exequenda fidei pia negotia auctoritate Apostolica destinati: obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus præsentem compilationem deuote suscipiatis, ad illam mentis oculos conuertatis, in illa sedulius studeatis, illam vestris cordibus imprimatis, de illa & eius veritate firmius confidatis: ab illa & eius sinceritate nullatenus discedatis: per illam vos in iudicialibus vestris actibus dirigatis: illam & theologis & iuristis vocatis per vos ad consilia, exponatis: Et secundum illam, & in ea contenta ad imponendas pœnitentias, ad inferendas & proferendas sententias procedatis, taliter in huiusmodi vos habentes, quòd cedat ad Dei gloriã, & ad Diaboli ignominiam: ad fidei catholicæ exaltationem, & ad prauitatis hæreticæ depressionem: ad Catholicorum honorem, & hæreticorum ruborem: ad nostri ac vestri augmentum meriti, & ad laudem & exaltationem sanctissimi nominis Domini nostri Iesu Christi: cui est & sit laus, honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

PRIMA

PRIMA PARS DIRECTORII OFFICII INQVISITIONIS HAERETICAE PRAVITATIS, ET EST DE FIDE CATHOLICA,

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI REGNAE Sacræ Theologiæ & iuris vtriusque Doctoris.

De summa Trinitate & fide Catholica, de volumine maiori Decretalium.

Innocentius III. in concilio generali †.

Tractat de Trinitate, & ipsius operibus: de fide, & articulis fidei.

† Cap. 1. habito Romę apud Lateranum, anno 1215.

CAP. I.

† Paulo post adiicitur Beati Thomæ commentarius in hanc Decretalē & sequentem.

FIRMITER † credimus, & simpliciter cōfitemur, q̄ vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehēsibilis, omnipotens, & ineffabilis: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres quidem personæ, sed vna essentia, substantia seu natura, simplex omnino: Pater à nullo, Filius à patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab vtroq; absq; initio, semper, ac sine fine: Pater generās, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedēs: cōsubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni, vnum vniuersorum principiū, creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium, & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & alij Dęmones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccauit. Hæc sancta Trinitas secūdum communem essentiam indiuidua, & secūdum personales proprietates discreta, primo per Moysem & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionē temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. Et tandem vnigenitus Dei filius Iesus Christus, à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus sācti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationabili & humana carne compositus, vna in duabus naturis persona, viā vitæ manifestius demonstrauit. Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundū humanitatē factus est mortalis & passibilis. Qui ēt pro salute humani generis, in ligno crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cęlum: sed descēdit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in vtroque: venturus in fine sæculi, iudicaturus uiuos & mortuos, & redditurus singulis scd̄m opera sua, tam reprobis q̄ electis: qui oēs cū suis proprijs resurgent corporibus, quæ nunc gestāt, vt recipiāt secundū opera sua, siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuā, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hic de sacramentis ecclesiasticis.

Vna † vero est fideliū vniuersalis Ecclesia, extra quā nullus oīno saluatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificiū Iesus Christus: cuius corpus & sanguis in sacramēto altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina: vt ad perficiendum mysteriū vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc vtiq; sacramentum, nemo pōt cōficere nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus secundū claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumq; successoribus Iesus Christus. Sacramentum vero baptismi (quod ad Dei inuocationem & indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus sancti, consecratur in aqua) tā paruulis, q̄ adultis in forma Ecclesiæ à quocūq; rite collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi, quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pænitentiam reparari. Non solum autem virgines & continentes, verum etiam coniugati per rectam fidē & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

† Vide extra uagantē aonifacii octaui incipien. Vnam sanctā. & Turrecrematam in summa de Ecclesia, lib. 1. cap. 6. vbi luculenter probat catholicæ Ecclesiæ vnitatem.

† Idem, scilicet Innocentius iij. In eodem concilio generali Lateranen. cap. 2.

IDEM † IN EODEM.

Pater & Filius & Spiritus sanctus, vera vnio-
ne, nõ collectiua seu similitudinaria sunt vna essen-
tia, substantia, seu natura: quæ substãtia non est ge-
nerans, nec genita, nec procedens: quia illi actus nõ
attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc
in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium
sentientes, vt hæretici sunt censendi, nisi ab errore
resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se sup-
ponant.

CAP. II.

DAMNAMVS [a] ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum, de vnitate, seu essentia Trinitatis, appellãs ipsum hæreticum & insanũ: pro eo quòd in suis † lib. 1. sent. dist. 5. dixit † sententijs, quoniam quædam summa res est Pater & Filius & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedẽs: vnde asserit quòd ille non tam Trinitatẽ, quàm quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater & Filius & Spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura: quãuis concedat, quòd Pater & Filius & Spiritus sãctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura. Verum vnitatem huiusmodi, non veram & propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines, vnus populus; & multi fideles, vna Act. 4. ecclesia, iuxta illud: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: &, Qui adhæret 1. Cor. 6. Deo, vnus spiritus est cum illo. Item, Ille qui Ibid. 3. & 12. plantat, & qui rigat, vnum sunt: &, Omnes vnũ corpus sumus in Christo. Rursus in libro Re- 3. Reg. 22. gum: Populus meus, & populus tuus vnũ sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Chri- Ioan. 17. stus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus, vt sint consummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Christi sunt vnum, id est, quædã vna res, quæ communis sit omnibus: sed hoc modo sunt vnum, id est, vna Ecclesia: propter catholicæ fidei vnitatem: & tandem vnum regnum propter vnionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis Apostoli 1. Ioan. 5. epistola legitur: Quia tres sũt qui testimonium dant in cœlo, Pater & Filius & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Statimque subiungitur: Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt: sicut in quibusdam codicibus inuenitur. Nos [b] autem sacro approbante concilio, credimus & confitemur cum Petro: quòd vna quędam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres simul personæ, ac singillatim quælibet earundem; & ideo † in Deo solũmodo trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarũ est illa res, videlicet, substantia, essentia, seu natura diuina: quæ sola est vniuersorum principium, præter quod aliud inueniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat: & Filius qui gignitur: & Spiritus sanctus qui procedit: vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus: non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus idem omnino: vt secundum orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credãtur. Pater enim ab æterno filium generando, suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus Ioan. 10. est. Ac dici non potest, quòd partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia patris indiuisibilis sit: vtpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quòd Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quòd non retinuerit ipsam sibi: alioqui desiisset esse substantia. Patet ergo, quòd sine vlla diminutione Filius nascendo substantiam patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiã: & sic eadem res est Pater & Filius, necnon & Spiritus sanctus ab vtroque procedens. Cum ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: Volo (inquiens) vt ipsi sint vnum in nobis, si- Ioan. 17. cut & nos vnum sumus: hoc nomen, vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis vero diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemad- Matth. 5. modum alibi Veritas ait: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est: ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cœlestis perfectus est perfectione naturæ: utraque videlicet suo modo: quia inter creatorem & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tamquam hæreticus ab omnibus euitetur. In nullo [c] tamen propter hoc Florensi monasterio (cuius ipse Ioachim extitit institutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutaris: maxime [d] cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictauit epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quã Romana tenet Ecclesia: quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. Reprobamus [e] etiam & condemnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excęcauit, vt eius doctrina, non tam hæretica censenda sit, quàm insana.

† al. & ideo in Deo solũmodo trinitas non quaternitas repetitur.

COM-

COMMENTARIVS I.

Historia ad intelligendã decretalem enarrata.

a DAMNAMVS ergo & reprobamus libellum, seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum.] *Ad intelligendam hanc decretalem, & glasemata in eam conscripta, breuiter historiam, cuius in ea sit mentia, recensebo. Petrus Lombardus, qui vulgo, sententiarũ Magister dicitur, qui floruit circa annos Domini 1140. lib. 1. sentẽ. dist. 5. iuxta catholicã veritatẽ asserũ in diuinis tres esse personas inuicem distinctas, Patrem, Filium, & Spiritũ sanctum: & naturam diuinam eis communem, quã nec generet nec generetur, nec spiret nec spiretur. Contra hanc sententiam Abbas Ioachim monasterij Florensis, quod est in Calabria, vnde ille fuerat oriundus, libellum edidit anno fere Domini 1195. docens essentiam diuinam generare & generari, spirare & spirari, Petrumque Lombardum ob eam opinionem hæreticum appellauit. Hunc Ioachimi errorem Innocentius iij. Pont. Max. in generali cõcilio Lateranẽsi Ramę anno Domini 1215. celebrato, tanquã hæreticũ condemnauit: sententiamq; Petri Lõbardi catholicæ fidei consonam comprobauit. ac tale quidem est decretalis argumentum.*

b ¶ Nos autem sacro approbante concilio.] *Hactenus retulit Ioachimi errorem, & rationes, quibus ille vtebatur: nunc catholicam veritatem explicat, & docet qũo intelligẽda sint auctoritates, quas Ioachim ad suum errorem asserendum inducebat multa in hunc locum traduntur à Thealogis lib. 1. sent. dist. 5. quã nos ideo omittimus, quia, vt præfati sumus, ad auctoris institutũ non spectant. videto Melchiorem Canum lib. 12. c. 7. de locis Theologicis, versi. secunda præceptio.*

c ¶ In nullo tamen propter hoc Florensi monasterio.] *Recte admonuit me Illustrissimus Iulius Antonius Sanctorius Cardinalis sanctæ Seuerinæ nunc ex Inquisitoribus generalibus in tota republica Christiana, in vulgatis codicibus hunc locũ corrupte legi, ita:* Florentino, *cum legendum sit,* Florensi. *scriptores enim & impressores huius monasterij & ordinis ignari, quia scriptum inuenerunt,* Floren. *hæc est, Florensi, corrupte extendentes dictionem, legerunt,* Florentino.

d ¶ Maxime cũ ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, & c. dictans Epistolam, in qua firmiter confitetur, se illam tenere fidem, quam Romana tenet Ecclesia.] *Quæ hoc loco traduntur, paulo obscuriora sunt, quàm vt facile percipi queant. vt ergo huic rescripto lux clarior afferatur, breuiter commemorare oportet quæ de protestatione & obedientia Ioachimi erga Romanam Ecclesiam tanguntur. Rem itaque paulo altius repetentes sciendum est, Abbatẽ hunc Ioachimum Theologia peritia claruisse tẽporibus Lucij iij. Pont. Max. ad annos Domini 1181. qui multa molitus est in scripturam sacram commentaria, ac præsertim in Apocalypsim, extat quæ hodie Epistola Clementis Papæ vhortatoria ad Ioachim Abbatem, ut compleat expositionem in librum Apocalypsis, & opus concordię veteris & noui testamenti*

A *ti inceptũ iussu Lucij Papę iij. & Vrbani iij. eius successoris, quæ nunc legitur in eiusdem Abbatis libro concordia noui ac veteris testamenti impressa Venetijs anno 1519. in principio. At quia humana fragilitas sæpe homines nutare patitur, et à via veritatis longius deflectere, idem Ioachim in Petrum Lõbardum, qui vera scripserat de processione & distinctione diuinarum personarũ, insectus est, sententiam falsam astruens, quam Innocentius iij. in generali concilio condemnauit. statuit tamen ne ob hanc particularis libri condemnationẽ eius monasterio derogaretur, quia protestatus fuerat Ioachim se tenere fidem Ecclesię. ea vero protestatio ita habet.*

B

PROTESTATIO ABBATIS Ioachim.

VNioersis, quibus litteræ istæ ostensæ fuerint, frater Ioachim dictus, Abbas de Flore, æternam in Domino salutem.

Sicut ex litteris domini Papæ quondã Clemẽtis, quæ apud nos sunt, percipi põt: ex mandato domini Papæ Lucij, & domini Papæ Vrbani nisus sum aliqua scriptitasse; & hucusq; quod occurrit ad gloriã Dei scriptitare non desino. Deniq; librũ Concordiæ quinq; voluminibus comprehensum, expositionem Apoc. viij. partium titulis insignitum, Psalterium decẽ chordarum tribus voluminibus incisum, prout Deus melius inspirauit, & facultas ingenij affuit, ad consummationẽ conduxi; præter alia, quæ in paruis libellis, seu contra Iudæos, seu contra Catholicæ fidei aduersarios cõprehẽdi: Et dũ sum in hoc corpore præseruatus ad ædificationẽ fidelium Christi, & maxime monachorum, dare operam nõ postpono. Quia vero pro angustia tẽporum nõ potui hucusq; opuscula ipsa, præter librum Cõcordię, Apostolico culmini præsentare, vt ab eo corrigerentur, si qua ibi (quod non abnuo, etsi mihi conscius non sim) occurrerint corrigenda, & incertus est homini numerus dierum suorũ, si me contigerit prius egredi ex hac luce, q̃ possim scẽm quod accepi in maodatis: siquidem ea cõditione susscepi dictanda, vt oẽs quidem libros ei cui datum est omnimode magisterium, præsentarem. Rogo ex parte Dei oĩpotentis Coabbates meos, & Priores, & ceteros fratres metuentes Deũ, & ea qua posse videtur, auctoritate præcipio, quatenus præsens scriptum, aut exẽplar habentes secũ ac si pro testamento opuscula, quę hactenus cõfeciſſe videor; & si quid me de oouo vsq; ad diẽ obitus mei contigerit scriptitare, quamcitius poterint collecta omnia, relictis in salua custodia exemplaribus, Apostolico examini repręsentẽt: recipientes ab eadem sede vice mea coerectionẽ, & exponentes ei meam circa ipsam deuotionem & fidẽ; & quòd ea semper paratus sim, quę ipsa statuit, vel statuerit, obseruare: nullamque meam opinionem contra eius defendere sanctam fidẽ: credens ad integrũ quę ipsa credit; & tam in moribus, quàm in doctrina suscipiens correctionẽ abijciens quod ipsa abijcit, suscipiẽs quod susci-

pit ipſa; credens firmiter non poſſe portas inferi A
prævalere aduerſus eam, etſi ad horam turbari
& procellis agitari contingat, non deficere fidem
eius vſque ad conſummationem ſęculi.

Hoc ſcriptũ feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roboraui anno Dominicę Incarnationis MCC. & ſic me tenere confiteor, ſicut in eo continetur.

Illud hic non omiſerim, Honorium Papam iij. anno Domini 1221. declaraſſe, ꝙ per huiuſmodi rõ demnationem, de qua in d. c. damnamus. ipſe Ioachim non hæretirus, ſed propter confeſſionẽ & protestationem prefatam catholicus reputetur. Item quòd nullum prędicium monaſterijs & perſonis ordinis Florenſis, cuius ipſe extitit inſtitutor, facta cenſeatur. Honorij autem declaratio, ex Regeſto eiuſdem in bibliotheca Vaticana, & bibliothera itẽ Illuſtriſſimi Iulij Antonij Sãctorij Cardinalis ſanctæ Seueriną, qui nunc ſucceſſor eſt eiuſdem Abbatis Ioachim in Abbatia, ita habet. B

HONORIVS, &c. CVSENTINO Archiepiſcopo, & Epiſcopo Biſiniacenſi.

EX parte dilectorum filiorum Abbatum, & conuentuum de ordine Floris tam capitis quàm membrorum, fuit propoſitum corã nobis, ꝙ is qui ſaluti hominum inuidet & quieti, occa- C
ſione aſſumpta ex eo quod libellus, quem Abbas Ioachim contra bonę memorię magiſtrũ Petrum Lombardum edidit, in generali fuit concilio condemnatus, contra eos nonnullos tam clericos, q̃ laicos, prælatos & ſubditos cõcitauit: qui vt ipſos ab otio contemplationis auertant, & funes extendentes in laqueum pedibus eorundem, ponant eis ſcandalum iuxta iter, ipſis obijciunt exprobrando: ꝙ idem Abbas, qui pater, & inſtitutor fuit ordinis eotundem, hęreticus ab Eccleſia Dei habetur: Propter quod nõ ſolum ſimplices lactis participes à cõſortio eiuſdem ordinis auertuntur, ſed etiam fortes, qui vti cibo ſolito † didi D
† ſolido videtur legendum. cerunt, & ad diſcretionem boni & mali exercitatos pro conſuetudine habent ſenſus, circa inſtituta eiuſdem ordinis incipiunt fluctuare. Licet igitur prędictus libellus, ſiue tractatus condemnatus fuerit in concilio memorato; quia tamen idem Ioachim omnia ſcripta ſua Romano mandauit Pontifici aſſignari, Apoſtolicę ſedis iudicio approbanda; ſeu etiam corrigenda, dictãs epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter eſt confeſſus, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quę (diſponente Domino) cunctarum fidelium mater eſt & magiſtra ſit. per Apoſt. Scrip. mandamus, quatenus per to E
tã Calabriam faciatis publice nuntiari, ꝙ eum virum catholicum reputamus, & regularem obſeruantiam, quam inſtituit, ſalutatem. eos qui ordini memorato ex hoc detrahere, vel inſultare preſumpſerint, mo. prem. ſub. Apoſt. ob. caſtigãtes. Dat. Lateran. xiij. kalen. Ian. anno v.

e ¶ Reprobamus etiam & condemnamus peruerſiſſimum dogma impij Almarici. [*Alids Amalrici, in Bononienſi Almalrici, cuius ſectatores beatus Thomas par. 1. q. 3. art. 8. Almarianos appellat: fuit autem Almaricus natione Gallus, patria Carnotenſis, Lutetię Pariſiorum Theologię doctor creatus. floruit anno Domini 1204 de hoc multa Cęſarius lib. 5. dialogorum. diſ. 5. Huius errores damnati quoq; fuit in generali Concilio Lateranẽſi, ſa potiſſimum cauſa Roma celebrato, anno Domini 1215. ex chronico ſummorum Pontificum vigenti errores huius Almarici colliguntur. Prateolus lib. 1. de ſtatis hæreticorum, nonem eius hereſes refert Vincentius autem in ſpeculo hiſtoriali lib. 30. c. 7. ſex recenſet hereſes, quas refert Eymericus p. 2. q. 7. n. 3. Hic Almaricus combuſtus traditur Lutetię anno Domini 1208.* Almaricus hæreticus cõbuſtus.

At cum multę huius fuerint hereſes, cur ſimus Pontifex hic numero ſingulari dixit, ſe dogma eius condemnare, neq; enim vnum ſolum dogma profitebatur? Sed non refert, nam nomen dogmatis generale eſt, & omnem doctrinam complectens: perinde ergo eſt, ac ſi dixiſſet Papa, ſe vniuerſã eius doctrinam condemnare, quod ſatis illa indicãt verba, quę ſequuntur, videlicet: vt eius doctrina, nõ tã hæreticа cenſenda ſit, quàm inſana. curaũs inſanã vocet, furile intuebitur, qui errores eius legerat, quorum nõnullos ſit recenſet beatus Antoninus 4. p. tit. 11. c. 7. §. 2. verſi. reprobatur etiam. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia. lib. 4. par. 2. cap. 35.

DE SVMMA TRINITATE ET fide catholica de lib. vj. Decretal.

GREGOR. X. IN GENERALI concilio Lugdunenſi.

Spiritus ſanctus eternaliter à patre & filio, tãquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit. Ioan. And.

CAPITVLVM VNICVM.

FIDELI[a] ac deuota profeſſione fatemur, ꝙ Spiritus ſanctus ęternaliter ex Patre, & Filio non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex vno principio: non duabus ſpirationibus, ſed vnica ſpiratione, procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prędicauit & docuit: hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet ſacroſancta Romana Eccleſia, mater omnium fidelium, & magiſtra. hoc[b] habet ortho doxorum patrum atq; doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nõnulli propter irrefragabilis præmiſſę veritatis ignorantiam, in errores varios ſunt prolapſi: Nos huiuſmodi erroribus viã pręcludere cupientes, hoc ſacro approbante concilio; damnamus & reprobamus omnes: qui negare pręſumpſerint ęternaliter Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere, ſiue etiam temerario auſu aſſerere, ꝙ Spiritus ſanctus ex Patre & Filio tamquam ex duobus principijs, & non tamquam ex vno procedat.

COM-

COMMENTARVIS II.

a FIDELI ac deuota.] *Celebris est decretalis contra errorem potissimum Graecorum, qui negant Spiritum sanctum à filio quoq; procedere. Tria autem sunt hic fidei dogmata, seu catholicæ conclusiones. Una est, Spiritum sanctum pariter procedere à Patre & Filio.*

Spiritum sanctum a filio etiam procedere.

Altera est, à Patre & Filio procedere tamquã ab vno principio.

Vltima est, hanc processionem vnica spiratione, non duabus fieri.

Editum est hoc decretũ in generali Concilio Lugdunẽsi, sub Greg. x. celebrato anno Domini 1274.

Quantum ad primam assertionem attinet, olim à Nestorianis introductum fuit, Spiritum sanctum non procedere à Filio: quem errorem Theodoricus Nestorianus & plures eius sectatores (inter quos etiam dicitur fuisse Damascenus, vt scribit beatus Thomas par. 1. q. 36 ar. 2. ad 3. argumentum.) tuebantur. hunc errorem fere vniuersi Graci postea imbibentes adhuc tenaciter defendunt. fuit autem damnatus iam olim in concilio Ephesino, sub Cælestino Papa primo circa annos Domini 428. in quo ita scriptum est: Quamuis enim in sua sit subsistãtia Spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas, iuxta id quod Spiritus est, & non Filius; attamen alienus ab illo non est. nam spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est: vnde & ab eo similiter, sicut ex Deo patre procedit. *hæc ibi. quem etiam articulum multis post saeculis adstruxit contra Graecos synodus octaua, vt alibi dictum est: & tenent communiter omnes Patres tam Græci q̃ Latini, vt mox dicturi sumus. Quæ ad secundam catholicam conclusionẽ attinent, videlicet, Patrem & Filium vnum esse principiũ, à quo Spiritus sanctus procedat, idem illi vno ore fatentur, qui cum catholicis fatentur à Filio etiam procedere: quod in primis demonstrat sanctus Augustinus lib. 7. de trini. & efficaciter sanctus Thomas par. 1. q. 36. art. 4. Atque eodem modo ostendunt tertiam conclusionem.*

Et de materia huius decretalis agũt copiosè Magister, & Theologi lib. 1. sent. dist. 11. & seq. sanctus Thomas par. 1. q. 36. & lib. 4. contra Gentiles. c. 24. & 25. & alij mox referendi.

b ¶ Hoc habet orthodoxorum Patrum atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia.] De *Latinis manifestum est, ita enim communiter fatẽtur ubiq, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, & sanctus Augustinus ex professo hoc docet multis locis, lib.* 15. *de trinit. c.* 17. *&* 26. *& lib.* 5. *de trin. c.* 14. *& lib.* 13. *de ciuitate Dei c.* 24. *& copiosissime lib.* 3. *contra Maximinum c.* 14. *& in Euangelium Ioan. tractatu* 99.

De Græcis vero nulla est dubitatio: nam apertissime id vbique tradiderũt Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius, Didymus, & alij, quò magis mireris Græcorum nostri temporis pertinaciam, qui nõ modo Latinis, quos spernunt, non credunt; sed nec fuit in hoc voluntati obtemperare. Et contra hũc errorem scribit etiam Alfonsus Castrus lib. 5. aduersus hæreses, verbo, Deus. hæresi 52.

A

DE SVMMA TRINITATE ET fide catholica ex Clementinis.

CLEMENS V. IN CONCILIO Viennensi.

Circa annũ Dñi 1311.

Fatetur concilium. vnicum Dei filium in essentia Dei aeternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & iã mortuum lancea perforatum; approbans in hoc ordinem, quem tradidit Euangelista Ioãnes. hoc dicit.

B

CAP. I.

FIDEI a catholicę fundamento, præter quod (teste Apostolo) nemo potest aliud ponere, firmiter iohærentes: aperte cum sancta matre Ecclesia confitemur, vnigenitum Dei filium in his omnibus, in quibus Deus pater existit vnà cum patre eternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul vnitas (ex quibus ipse in se verus Deus existẽs, fieret verus homo) humanum videlicet corpus passibile, & animam intellectiuam seu rationalem ipsum corpus vere, per se & essentialiter informantem, assumpsisse ex tẽpore, in virginali thalamo ad vnitatem suæ hypostalis & personæ. Et quòd in hac assumpta natura, ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute, non solum affigi cruci, & in ea mori voluit, sed etiam emisso iam b spiritu, perforari lancea sustinuit latus suũ, vt exinde profluctibus vndis aquę & sanguinis, formaretur vnica & immaculata ac virgo sancta mater Ecclesia, cõiũx Christi. Sicut de latere primi hominis soporati Eua, sibi in coniugium est formata: vt sic certæ figurę primi & veteris Adę (qui secũdum Apostolum, est forma futuri) in nostro nouissimo Adã, ideſt Christo, veritas respõderet. Hæc est inquam veritas illius prægrãdis Aquilæ vallata testimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus ceteris Euangelicis transuolantem, beati Ioannis videlicet Apostoli & Euangelistæ, qui sacramenti huius rem gestam narraos & ordinem in Euangelio suo, dixit: Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed vnus militũ lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius: & ille scit, quia uera dicit, ut & uos credatis. Nos † igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum Patrum & doctorum communem sententiam Apostolicæ considerationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciẽ conuertentes, sacro approbante concilio, declaramus, prædictum Apostolum, & Euangelistã Ioannem, rectum in præmissis factę rei ordinem tenuisse: narrando, quòd Christo iam mortuo, unus militum lancea latus eius aperuit.

C

D

E

1. Cor. 3.

Geo. 2.

Rom. 5.

Ezech. 1.

Ioan 19.

† Vide Melchiorem Canum li. 7. de locis theologicis c. 3. ver. Ad hæc cum de intelligentia.

Reprobat & hæreticã iudicat doctrinã quę hẽc, & ſubſtãtia aĩę rationalis, ſeu intellectiua vere & per ſe humani corporis nõ ſit forma. Ioan. And.

Porro [c] doctrinam omnem, ſeu poſitionem temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quòd ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiuæ vere ac per ſe humani corporis non ſit forma: velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto ſacro approbante concilio, reprobamus: Definientes, vt cunctis nota ſit fidei ſinceræ veritas, ac præcludatur vniuerſis erroribus aditus ne ſubintrent: quod quiſquis deinceps aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter preſumpſerit, quòd anima rationalis ſeu intellectiua non ſit forma corporis humani, per ſe & eſſentialiter, tamquam hæreticus ſit cenſendus.

Aſſerens confitendum vnum baptiſma, ſicut vnũ Deum & vnam fidem, approbat opinionem, quę habet per illud conferri etiam paruulis, quo ad habitum informantem gratiam & virtutes. Ioan. And.

Ad hoc [d] baptiſma vnicum, baptizatos omnes in Chriſto regenerans, eſt (ſicut vnus Deus ac fides vnica) ab omnibus fideliter confitendũ. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, credimus eſſe tam adultis, quàm paruulis communiter perfectum remedium ad ſalutem. Verum [e], quia quantum ad effectum baptiſmi in paruulis reperiuntur doctores quidam theologi opiniones cõtrarias habuiſſe: Quibuſdam ex ipſis dicentibus, per virtutem baptiſmi paruulis quidem culpam remitti: ſed gratiam non conferri. Alijs è contra aſſerentibus, quòd & culpa eiſdẽ in baptiſmo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur quo ad habitũ, etſi non pro illo tempore, quo ad vſum. Nos autem attendentes, generalem efficaciam mortis Chriſti, quæ per baptiſma applicatur pariter omnibus baptizatis: opinionem ſecundam, quæ dicit tam paruulis, quàm adultis conferri in baptiſmo informantem gratiam & virtutes, tamquam probabiliorem, & dictis Sãctorum, ac Doctorum modernorum theologiæ magis cõſonã, & concordem, ſacro approbante concilio, diximus eligendam.

COMMENTARIVS III.

[a] FIDEI catholicæ.] *In hac Clementina multę catholicæ veritates diffiniũtur ad humanitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti in primis pertinentes, quibus abſurdi quidam & nefandi antiquorum & recentiorum hæreticorum errores catholicis dogmatibus cõtrarij damnantur & cõuincitur.*

Hic enim diffinitur, Chriſtum filium Dei Patri æterno coæternum contra Ariũ. Item eum veram de vtero virginali aſſumpſiſſe naturam humanam; cõtra Cerdonem, & Apellem, & Manichæos, & alia hæreticorum portenta, qui eamdem blaſphemiam profeſſi ſunt. Item Chriſtum Dominum vere habuiſſe humanum corpus paſſibile, & animam intellectiuam ipſum corpus vere, per ſe & eſſentialiter informantem, contra Appollinarem, & eius ſectatores. Item in Chriſto duas eſſe naturas, diuinam videlicet & humanam, vnam tamẽ ſolum perſonã, nempe diuinam, aduerſus Neſtorium. Item ipſummet Chriſtum filium Dei Dominum noſtrum cruci affixum, & in ea mortuum, non autem putatiue, aduerſus Baſilidem, & alios. Hæc inquam, & alia catholica dogmata hæc clementina conſtituuntur, quę ad inſtitutum auctoris in hac prima parte aptiſſime accommodãtur. Singula declarare longum eſt & à noſtra breuitate inſtituto: alicunde, ſummatim hæc & ſequẽtia admonuiſſe ſit ſatis. Interim de erroribus, qui catholicis his dogmatibus opponuntur, vide Eymericum infra part. 2. quæſt. 7. & Turrecrematam in ſumma de Eccleſia. lib. 4. par. 2. cap. 36. & Alfonſum Caſtrum lib. 4. aduerſus hæreſes, ver. Chriſtus. hæreſi. 1. & multis ſequentibus.

[b] ¶ Sed etiam emiſſo iam ſpiritu perforari lancea ſuſtinuit latus ſuum.] *Guida Carmelita in ſumma de hæreſibus, titulo de erroribus Petri Ioãnis, & ſequacium eius, cap. 3. ait, hunc Petrum Ioannem ſenſiſſe Chriſtum fuiſſe lanceatum viuum & non mortuum: idem ſcribit Eymericus infra part. 2. q. 9. nu. 2. verſ. prima hæreſis eſt, quòd quãdo vnus militum: vbi recitat plures alios huius hominis errores, & Alfonſus Caſtrus lib. 4 aduerſus hæreſes, verbo Chriſtus hæreſi 10. Hic error manifeſtiſſime conuincitur ex Euangelio Ioannis cap. 19. & ex hac clementina, quę locum Euangeliſtę qualiter intelligi debeat; diuinitus declarat.*

[c] ¶ Porro doctrinam omnem.] *Hanc ipſam catholicam aſſertionem, quòd ſcilicet anima rationalis vere, per ſe, & eſſentialiter ſit humani corporis forma, diffiniuit Leo Decimus in cõcilio Lateranenſi, ſeſſione 8 decreto quodam incipiente: Apoſtolici regiminis vbi etiam declaratum extat, animam rationalem ſeu intellectiuam immortalem eſſe. eius concilij verba prędicto loco ita habent:* Hoc ſacro approbante concilio damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectiuam mortalem eſſe, aut vnicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes; cum illa non ſolum vere, per ſe, & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, ſicut in canone felicis recordationis Clementis Papæ quinti prædeceſſoris noſtri in generali Vienenſi concilio edito continetur, verum & immortalis & pro corporum, quibus infunditur, multitudine ſingulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda ſit. *hactenus ibi.*

[d] ¶ Ad hoc, baptiſma vnicum.] *hoc accipiendũ eſt de baptiſmo aqua, qui ſolus proprie eſt baptiſmus, quia ſolus ipſe eſt ſacramentum, vt concludit ſanctus Thomas 3. part. quæſt. 66. art. 11. ad 2. arg. & Dominicus Sotus lib 4. ſent. diſt. 3. quæſt. vnica, art. 11. quòd vero loquatur concilium de baptiſmo aqua, ſatis indicãt illa verba quæ ſequũtur, videlicet:* quod celebratũ in aqua, &c. *Et hoc ideo notatur, quia baptiſmus ſanguinis, quod eſt martyriũ & baptiſmus flaminis ſcilicet ſpiritus ſãcti, nõ ſunt propriè baptiſmata, vt prędicti docent.*

[e] ¶ Verum, quia quantum ad effectum.] *Eandem hanc difficultatẽ Innocentius III. in cap. Maiores.*

res extra de baptiſmo & eius effectu, tamquam rē inter theologos dubiam reliquit. Concilium Vienenſe hoc loco partem affirmatiuam tūquam probabiliorem ſequitur, videlicet, tum paruulis quàm adultis in baptiſmo conferri informantem gratiam & virtutes, quod ſanctus Thomas docuerat par. 3. quæſt. 69. art. 4. 5. & 6. quem ſequitur & explicat Dominicus Sotus lib. 4. ſent. diſt. 6. q. 1. ar. 3. & 4.

Ceterum in Concilio Trideutino ſeſſione. 6. titulo De iuſtificatione, Canone 11. de hoc ita ſcriptum eſt: Si quis dixerit homines iuſtificari uel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, uel ſola peccatorū remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritū ſanctum diffundatur, atq; illis inhęreat; aut etiam gratiam, qua iuſtificamur, eſſe tantum fauorem Dei, anathema ſit. *hactenus concilium. Sed de his uide copioſe ſanctum Thomam & Sotum præcitatis locis, eundem Sotum lib. 2. de natura & gratia, cap. 17. & 18. & Bartholomæum Medinam, apud ſanctum Thomam. 1. 2. q. 51. ar. 4.*

Habetur to. 17. Opuſ. 23. & 24.

EXPOSITIO S. THOMÆ
Super duas primas Decretales.

PROOEMIVM.

SALVATOR noſter diſcipulos ad prædicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem, ut docerent fidem. Secundo, ut credentes imbuerent ſacramentis. Tertio, ut credentes ſacramentis imbutos ad obſeruandum diuina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, quantum ad primum: baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quantum ad ſecundum: docentes eos ſeruare omnia quęcunque mandaui uobis, quantum ad tertium.

Inter quæ tria decenter fidei doctrina præmittitur. Eſt enim fides omnium bonorum ſpiritualium fundamentum: ſecundum illud Apoſtoli Heb. 11. Eſt autem fides ſubſtantia, ideſt fundamentum ſperandarum rerum. Eſt enim fides † *per quam anima vinificatur per gratiam: ſecundum illud Apoſtoli Gal. 2. Quod autem nunc vinain carne, in fide uino filij Dei. Et Abacuc 2. Iuſtus ex fide ſua viuit. Ipſa eſt per quam anima à peccatis purgatur, Act. 17. Fide purificans corda eorum. Ipſa eſt per quam anima iuſtitia ornatur, Ram. 3. Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti. Ipſa eſt per quam anima Deo deſponſatur, Oſee 2. Sponſabo te mihi in fide. Ipſa eſt per quam hominet in Dei filiat adaptātur. Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his qui credūt in nomine eius. Ipſa eſt per quam acceditur ad Deum, Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere. Ipſa denique eſt, per quam hominet æterna uitæ braiium conſequuntur: ſecundū illud Ioā. 6. Hæc eſt uoluntas patris mei, qui miſit me, ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam.*

† Vide concilium Tridentinū ſeſſio. vi. de iuſtificatio. ca. 8. unde intelliges quomō hæc de fide teſtimonia intelligi debeant.

A *Conuenienter ergo Chriſti Vicarius propoſiturus mādata, quibus Eccleſia per Apoſtolorum prædicationem fundata pacifice gubernatur, titulum* De fide *præmittit.*

Sed conſiderandum eſt, quòd cum multi ſint articuli fidei, quorum quidam videntur pertinere ad diuinitatem: quidam uero ad humanam naturam, quam filius Dei in unitatem perſonæ aſſumpſit, alij uero ad diuinitatis effectum: fundamentum tamen totius fidei eſt ipſa prima † *ueritas diuinitatis: cū omnia alia ea ratione contineantur ſub fide, in quātum ad Deum aliqualiter reducuntur. Vnde Dominus diſcipulis dicit Ioan. 14. Creditis in deum, &* B *in me credite. Per quod datur intelligi, q; in Chriſtum creditur inquantum eſt Deus: quaſi fide principaliter de Deo exiſtente.*

† S. Thomas 2. 2. q. 1 art. 8. & lib 3. ſent. diſt. 24. art. 2. q. 2.

Inter ea uero, quæ de Deo fide tenemus, hoc eſt ſingulare fidei Chriſtianæ, ut trinitatem perſonarū in unitate diuinæ eſſentiæ fateamur. Sub hac enim profeſſione Chriſto per baptiſmum ſumus conſignati, ut patet per id quod ſupra inductum eſt. Baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Alia uero, quæ de Deo aſſerimus, nobis & aliis communia eſſe inueniuntur. Puta quòd Deus eſt unus, omnipotens: & ſi quæ alia de Deo fide tenentur. quæ etiam Iudæi & Saraceni non diffitentur. C *Vnde ad inſinuandum proprium & ſingulare dogma fidei chriſtianæ, non prætitulauit fidei tractatum, De Deo, ſed,* De Trinitate.

Addit autem, Summa, *quia diuina trinitas arcem quandam tenet inter plurimas trinitates ab ea derinatas.*

Deriuatur enim ab illa trinitate † *diuina quadā trinitas in anima naſtra: ſecundum quam ad imaginem Dei ſumus ſecundum memoriam, intelligētiā, & uoluntatem.*

† De hoc late Magiſter & doctores lib. ſenten. diſt. 3.

Deriuantur & ab ipſa aliæ trinitates in ſingulis creaturis: prout madum quendam, & ſpectem, & ordinem habent, ſecundum quę in eis diuina trini- D *tatis quaſi quoddam veſtigium inuenitur. Vt Auguſt dicit in libro de trinitate. Ad diſcretionem igitur harū omnium trinitatum, quæ a diuina deſcendunt, dicitur,* De ſumma trinitate. *Sed de hac trinitate diuina diuerſi hæretici diuerſa errantes dixerunt.*

Lib. 6. & 10.

Quorum Sabellius abſtulit perſonarum diſtinctionem, dicens patris, & filij, & ſpiritus ſancti eſſe unam eſſentiam, & unam perſonam: ſed eos ſolū differre nominibus.

Arius uero poſuit trium perſonarum eſſe diuerſas ſubſtātias, in dignitate & duratione differētes. Quæ oīa & conſimilia fides condemnat catholica.

E *Quia igitur de ſumma trinitate & aliis ad fidē pertinētibus hic tradere intendit quod fides catholica tenet ideo addit,* Et fide catholica.

Dicitur autem fides Eccleſiæ catholicæ, ideſt uniuerſalis: ut Boetius dicit in libro de trinitate, tum propter uniuerſalium præcepta regularum; tū propterea quia eius cultus per omnes penè mundi terminos emanauit: hæreticorum uero errores ſub certis terrarum angulis includuntur.

PRI-

PRIMAE DECRETALIS EXPOSITIO,

In qua tam hæreticorum, quàm philosophorum errores complures reprobantur.

QVIA de fide sanctæ trinitatis considerandum est: primo oportet scire, quòd duplex est actus fidei, scilicet corde credere, & ore profiteri, secundum illud Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Vterque autem actus aliquid requirit ad sui perfectionem.

Nam interior actus fidei exigit firmitatē absque B omni dubitatione, quæ firmitas provenit ex infallibilitate divinæ veritatis, cui fides innititur. Vnde dicitur Iacob 1. Postulet autē in fide nihil hęsitans.

Sed confessio fidei debet esse simplex, ideſt absq; simulatione: secundum illud 1. ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas: de corde puro, & conscientia bona: & fide nō ficta. Debet etiam esse simplex, ideſt absque erroris permixtione: secundum illud 1. Thess. 2. Exhortatio nostra non fuit de errore. Debet etiam esse absq; variatione 2. ad Cor. 1. Sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illa est, & non. Quantum ergo ad primum actum fidei dicit, Firmiter credimus. quantum ad secundum dicit, C Et simpliciter confitemur.

Vltimo autem considerandum est, quòd fidei Christianæ articuli a quibusdam duodecim †, a quibusdam quatuordecim computantur.

† De hoc late idem B. Thomas 2. 2. q. 1. ar. 8.

Secundum illos, qui computāt quatuordecim: septem articuli pertinent ad diuinitatem: septem vero ad humanitatem.

Illi autem, qui ad diuinitatem pertinent, sic distinguuntur, vt vnus sit articulus de diuinæ essentiæ vnitate, qui tangitur in symbolo, cum dicitur, Credo in vnum Deum. Secundus est de persona patris, qui tangitur cum dicitur, Patrem omnipotentem. Tertius est de persona filij, qui tangitur cum dicitur, Et in Iesum Christum filiū eius. Quartus est de persona spiritus sancti, qui tangitur cum dicitur, Et in spiritum sanctum. Quintus est de effectu, quo à Deo creamur in esse naturę, qui tangitur cum dicitur, Creatorem cæli & terræ. Sextus est de effectu Dei secundum quod reuertimur in esse gratię, qui tangitur cum dicitur, Sanctam Ecclesiam catholicā, sanctorum communionem: & remissionem peccatorum. Quia enim per gratiam Dei in vnitate Ecclesię congregamur, sacramenta communicamus, & remissionem peccatorum consequimur.

Septimus articulus est de effectu Dei, quo perficimur in esse gloriæ, & quantū ad corpus, & quantum ad animam: & hic tangitur cum dicitur, Carnis resurrectionem, & vitam æternam.

Articuli vero septem ad incarnationem pertinentes sic distinguuntur, vt primus sit de Christi conceptione, qui tangitur cum dicitur, Qui conceptus est de spiritu sancto. Secundus autem est de eius natiuitate, qui tangitur cum dicitur, Natus ex Maria virgine. Tertius est de eius passione, qui tangitur cū dicitur, Passus, mortuus, & sepultus. Quartus est de descensu ad inferos, Descendit ad inferos. Quintus est de resurrectione, Tertia die resurrexit à mortuis. Sextus de ascensione, Ascendit ad cælos. Septimus de aduentu ad iudicium, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Alij vero ponentes duodecim articulos: ponunt vnum articulum de tribus personis: & articulum de effectu glorię diuidunt in duos, vt scilicet alius articulus sit de resurrectione carnis, & alius de vita æterna: Et sic articuli ad diuinitatem pertinentes sunt sex. Item conceptionem & natiuitatē Christi sub vno articulo cōprehendunt: & sic ēt articuli de humanitate fiūt sex. Vnde omnes sunt duodecim.

Primo ergo prosequitur articulum primum de essentię vnitate. Vnde primo ponit vnitatem diuinę essentię. Vnus solus est verus Deus, secundum illud Isa. 17. Vt cognoscant te solum verum Deum, Leuitici 6. Audi Israel Dominus Deus tuus: Deus vnus est. Per quod excluditur error † Gentilium ponentium multos Deos. Deus autem verus, qui est essentialiter & naturaliter, Deus vnus est. Dicuntur enim aliqui dij, non veri: sed per adoptionem, vel per participationem diuinitatis: siue nuncupatione, secundum illud Psal. 81. Ego dixi, dij estis. Dicuntur etiam aliqui dij secundum opinionem errantium, secundum illud Psal. 95. Omnes dij Gentium dęmonia.

† Hunc errorem de pluralitate Deorū cōfutat Tertullianus in Apologetico aduersus gentes, c. 10. 11. & 12. & 17. & Lactātius li. 1. diuinarum institu. ca. 3. & alij.

Deinde ostendit excellentiā diuinę naturę, siue essentię: & primo quantum ad hoc, quòd non comprehenditur tempore. Quod significatur cum dicitur, Aeternus. Dicitur enim aeternus, quia caret principio & fine, & quia eius esse non variatur per præteritum & futurum. Nihil enim ei subtrahitur: nec aliquid ei de nouo venire potest. Vnde dicit ad Moysem, Exod. 3. Ego sum qui sum: quia scilicet eius esse non nouit præteritum & futurum: sed sem per præsentialiter esse habet. Et Apostolus dicit ad Rom. vlt. Nunc patefactum est per scripturas prophetarum secundum præceptum æterni Dei.

Deus æternus, cur dicatur,

Secundo ostenditur, quòd eius magnitudo excedit incomparabiliter omnium magnitudinem creaturarum cum dicitur: Immensus. Illud enim mensurari potest per aliquid aliud, quod si excedat in magnitudine, tamen excessus est secundum aliquam proportionem. Sicut binarius mensurat senarium, inquantum ter duo faciunt sex. Senarius autem excedit binarium, secundum proportionem aliquam, secūdum quam binarius mensurat senariū, quia est triplum eius. Deus autem excedit magnitudine suę dignitatis omnem creaturam in infinitū & ideo dicitur immensus, quia nulla est commensuratio, vel proportio alicuius creaturę ad ipsum: vnde dicitur in psal. 47. Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis. Et Barnch 3. dicitur. Magnus es, & non habens finē: excelsus, & immensus.

Deus immēsus.

Tertio ostenditur, quòd excedit omnem mutabilitatem, cum dicitur, Incommutabilis. quia scilicet nulla est apud ipsum variatio secundum illud Iaco. 1. apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

Deus incommutabilis.

Quarto

Deus omnipotens.

Quarto oſtenditur, quòd ſua poteſt as tranſcēdit omnia cum dicitur, Omnipotens. *quia ſimpliciter omnia poteſt, vnde ipſe dicit Gen. 17. Ego Deus omnipotens. Et ſi quis obijciat id, quod Apoſtolus dicit 2. ad Tim 2. Ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt, & ita non eſt omnipotens.*

Dicendū, quòd negare ſeipſum eſt deficere à ſe: nō poſſe autem deficere, non eſt ex defectu potentiæ, ſed ex potentiæ perfectione: ſicut etiā apud homines, ex magna fortitudine eſt quòd aliquis vinci non poſſit. In hoc ergo vere Deus omnipoteas oſtenditur: quod omnia poteſt facere, & in nullo poteſt deficere.

Deus incomprehēſibilis.

Quinto oſtenditur, quòd excedit omnium rationem & intellectum cum dicitur, Incomprehenſibilis. *Illa enim comprehendere dicimur, quæ perfectè cognoſcimus quantum cognoſcibilia ſunt. Nulla autem creatura tātum poteſt Deum cognoſcere, quantum cognoſcibilis eſt: & propter hoc nulla creatura poteſt eum comprehendere. vnde dicitur Iob 11. Forſitan veſtigia Dei comprehendes: & vſque ad perfectum omnipotentem reperies? quaſi dicat, non & Iere. 33. dicitur: Dominus exercituū nomen tibi, magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu.*

Deus ineffabilis.

Sexto oſtenditur, quòd excedit omnem locutionē cum dicitur, Ineffabilis. *quia ſcilicet nullus poteſt ſufficienter effari laudem ipſius. Vnde dicitur Eccl. 43. Exaltate illum quantum poteſtis. Maior enim eſt omni laude.*

Deinde accedit ad articulum Trinitatis: ponens quidem primo nomina trium perſonarum, cum dicit, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. *Quæ quidem exprimuntur Matth. vlt. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.*

Sed circa hæc tria nomina diuerſimode aliqui erraverunt.

¶ Vide Nicephorum li. 12. c. 32. hiſtoriæ Eccle. & li. 6 c. 26. & li. 10. c. 15.

Sabellius† enim dixit, quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſolis nominibus diſtinguuntur. dicēs eundem in perſona eſſe, qui quandoque dicitur pater, quandoque filius, quandoque ſpiritus ſanctus, propter rationes diuerſas. Et ad hoc excludendum, ſubditur, Tres quidem perſonæ. *Alia eſt enim perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti.*

¶ De Ario plene idem Nicephorus li. 8. c. 5. 6. 7. 8. & 24.

Arius† vero poſuit, quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſicut ſunt diuerſa nomina: ita ſunt diuerſa ſubſtantia. Et ad excludendum hoc ſubdit, Sed vna ſubſtantia. *Verum quia ſubſtantia ſecundum vſum vocabuli aliter ſumitur apud nos, & aliter apud Græcos, ne circa hoc poſſet fieri aliqua deceptio, ſubdit.* Seu natura. *apud Græcos enim hypoſtaſis, ideſt ſubſtantia, accipitur ſicut apud nos perſona pro re aliqua ſubſiſtente, quam dicimus ſuppoſitum, vel rem naturæ. Sicut hic homo eſt ſuppoſitum, vel res humanæ naturæ. Apud nos vero, ſecundum communem vſum loquendi, ſubſtantia dicitur eſſentia vel natura rei, ſecundum quod humanitas dicitur natura hominis. Sic igitur datur intelligi, quòd in diuinitate tres ſunt ſubſiſtentes, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: ſed vna numero ſimpliciter natura eſt, in qua ſubſiſtunt: quod in rebus humanis contingere non poteſt. Petrus enim & Paulus, & Ioannes, ſunt quidem tres ſubſiſtentes in natura humana: Sed natura humana, & ſi ſit vna ſpecie in iſtis tribus, non tamen eſt eadem numero: & ideo tres homines ſunt, non vnus homo. Quia vero in patre, & filio, & ſpiritu ſancto eſt vna numero diuina natura, dicimus quod Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus Deus, & non tres Dij.*

Poſſet autem aliquis prauè intelligere vnam eſſentiam trium perſonarum, ita ſcilicet, quòd vna pars illius naturæ eſſet in Patre, alia in Filio, alia in Spiritu ſancto: ſicut ſi diceremus vnam aquam eſſe in tribus riuis deſluentibus ab vno fonte: ita ſcilicet quòd vna pars aquæ eſt in vno riuo: alia in alio: tertia in tertio. Si autem ſic eſſet vna natura triū perſonarum, ſequeretur, quòd diuina natura eſſet compoſita ex pluribus partibus. Et ideo ad hoc excludendum ſubdit, Simplex omnino. *ideſt nullā compoſitionem habens. Omne enim compoſitum poſterius eſt his ex quibus componitur. Sic igitur aliquid eſſet prius Deo: quod eſt impoſsibile. Sed poſſet aliquis quærere: ſi trium perſonarum eſt vna ſimplex natura; unde ergo tres perſonæ diſtinguūtur, & ideo ad hoc reſpondēs ſubdit,* Pater à nullo, filius a patre ſolo, ac ſpiritus ſanctus pariter ab vtroque. *Vbi conſiderādum eſt, quòd quicquid in diuinis abſolute dicitur, commune eſt, & vnum in tribus perſonis; ſicut quòd dicitur Deus bonus, ſapiens, & omnia huiſmodi. Ibi enim ſolū inuenitur diſtinctio, vbi aliquid inuenitur pertinēs ad relationem originis: quia ſcilicet pater a nullo eſt: & ſecundum hoc innaſcibilis dicitur. Filius autem dicitur filius: quia a patre eſt per generationem, ſecūdum illud Pſal 2. Ego hodie genui te: & ſecundū hoc patri attribuitur paternitas: & filio filiatio. Spiritus autem ſanctus ab vtroque procedit; & ſecundum hoc ſpiritui ſancto attribuitur proceſſio: patri vero & filio communis ſpiratio: quia ſcilicet communiter ſpirant ſpiritum ſanctum. Sic igitur quinque ſunt uociones. ſecundum quas diſtinctiones perſonarum deſignātur in diuinis, ſcilicet Paternitas, quæ eſt conſtitutiua patris, per quam oſtenditur, quòd genuit filium: Filiatio, per quam oſtenditur, quòd filius eſt a patre: & Proceſſio, per quam oſtenditur, quòd ſpiritus ſanctus eſt a patre & filio: Innaſcibilitas. per quam dignoſcitur, quòd pater a nullo eſt: Communis ſpiratio, per quā oſtenditur, quòd pater & filius communiter ſpirant ſpiritum ſanctum.*

Sed rurſus poſſet alicui occurrere falſa cogitatio, ut quia in rebus humanis filius a quodā principio temporis incipiat a patre generari: & generatio eius nō ſemper duret, ſed certo termino tēporis finitur: ſic etiam ſit circa originem diuinarum perſonarum; vt ſcilicet filius ab aliquo tempore inceperit a patre generari, & aliquo tempore eius generatio fuerit finita, & ſimiliter de ſpiritu ſancto: Ideo ad hoc excludendum ſubdit, Abſque initio ſemper, ac ſine fine: pater generans, filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens.

Cuius exemplum aliqualiter in creaturis inueniri poteſt, licet imperfectum. Videmus enim quòd a ſole radius procedit: & ſtatim quando fuit ſol, radius

dius processit ab eo, nec unquam desinet radius ab eo procedere quàdiu sol erit. Sic enim filius procedit à patre vt radius à sole. Vnde dicit Apostolus Heb.1. Qui cum sit splendor gloriæ. Spiritus autem sanctus ab vtroque procedit sicut calor à sole & radio. Vnde dicitur in Psal.8. Nec est qui se abscondat à calore eius. Sed hoc exemplum deficit quantum ad hoc, quòd sol non semper fuit: & ideo nec radius eius semper ab eo processit, quia vero Deus pater semper fuit, semper ab ea processit filius: & ab vtroque spiritus sanctus.

Potest & aliud exemplum poni in anima humana, in qua verbum interius conceptum à memoria procedit: & ab vtroque procedit amor. Et ita etiã à patre procedit filius, sicut verbum eius: & spiritus sanctus, sicut amor communis vtriusque. Sed hoc exemplum deficit in duobus. Primo quidem, quia intellectus humanus non semper fuit. Secundo, quia non semper verbum in corde suo actualiter concipit. Sed intellectus diuinus semper fuit, & sens per absque intermissione intelligit. Vnde semper in eo oritur verbum, quod est filius: & procedit amor qui est spiritus sanctus. Quia vero hæretici Ariani filium patri postponebant, & spiritum sanctum vtrique: ideo hoc consequenter excludit. Est autem considerandum, quòd Ariani postponebant filium patri. Prima quidem quantum ad essentiam, dicentes, quòd essentia patris est dignior quàm essentia filij: Et ad hoc excludendum, subdit: Cõsubstantiales. quia scilicet essentia patris & filij vna est: & in nullo differens. Secundo vero quantum ad magnitudinem. (non quòd in Deo sit magnitudo molis sed magnitudo virtutis, qua est perfectio bonitatis suæ.) Dicebant enim patrem esse filio maiorẽ, etiam secundum diminutatem. Et ad hoc excludendum subdit, Coæquales. Secundum humanitatem vero Dominus dicit. Io.14. Pater maior me est. Tertio quantum ad potestatem dicentes filium non esse omnipotentem. Et ad hoc excludendum subditur. Et coomnipotentes. Quarto quantum ad durationem, quia dicebant filium non semper fuisse. Et ad hoc excludendum subdit, Coæterni. Quinto quantum ad operationem. Dicebant enim, quòd pater operatur per filium sicut per instrumentum suum, vel sicut per ministrum. Sed ad hoc excludendum, subdit: Vnum vniuersorum principium. Non enim filius est aliud principium rerum, quasi inferius quàm pater: sed ambo sunt vnum principium: & quod dictum est de filio: dictum est etiam de spiritu sancto.

Deinde accedit ad alium articulum, qui est de creatione rerum, vbi varias opiniones excludit.

† Nicephorus lib.6. historiæ Ecclesiæ.c.31. & sc. & Eusebius lib.7.c.25.

Fuerunt enim aliqui hæretici, sicut Manichæi, † qui posuerunt duos creatores, vnum bonum, qui creauit creaturas inuisibiles, & spirituales: alium malum, quem dicunt creasse omnia hæc visibilia, & corporalia. Fides autem catholica confitetur, omnia præter Deum tam visibilia quàm inuisibilia à Deo esse creata. Vnde Paulus dicit Act.17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt; hic cæli & terræ cum sit Dominus, &c. Et Heb.11. Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent: Vnde ad hunc errorem excludendum dicit, Creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium & corporalium.

Alius error fuit ponentium, Deum quidem esse primum principium productionis rerum: sed tamen non immediate omnia creasse, sed mediantibus angelis mundum hunc esse creatum. Et hic fuit error Menandrianorũ † : & ad hunc errorem excludendum subdit, Qui sua omnipotenti virtute; quia scilicet sola Dei virtute omnes creaturæ sunt productæ: secundum illud Psal.31. Videbo eglos tuos : opera digitorum tuorum.

† Nicephorus li.3.c.11.

Alius fuit error Origenis † ponentis, quòd Deus à principio creauit solas spirituales creaturas, & postea quibusdam earum peccantibus, creauit corpora, quasi quibusdam vinculis spirituales substantiæ alligarentur: ac si corporales creaturæ non fuerint ex principali Dei intentione productæ, quia bonum esset eas esse, sed solum ad puniendum peccatum spiritualium creaturarum, cum tamen dicatur Gen.1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Vnde ad hoc excludendum dicit, Simul ab initio temporis vtramque de nihilo cõdidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam.

† B. Hieronymus epistola. 65. incipien. schedulæ. Platcolus lib.1. de vitis & sectis hæreticorum cap.3.

Alius error fuit Aristotelis, † ponentis quidem omnia à Deo producta esse, sed ab æterno: & nullũ fuisse principium temporis. Cum tamen scriptum sit Gen.1. In principio creauit Deus cælum & terram. & ad hoc excludendũ addit, Ab initio temporis.

† De erroribus Aristotelis & aliorũ philosophorum agit Eymericus in sua p.2.q.41.

Alius error fuit Anaxagoræ, qui posuit quidem mundum à Deo factum ex aliquo principio temporis: sed tamen materiam mundi ab æterno præexistisse, & non esse eam factam à Deo, cum tamen Apostolus dicat Rom.4. Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tãquam ea quæ sunt. Et ad hoc excludendum addit, De nihilo.

Fuit autem alius error Tertulliani † ponentis animam hominis corpoream esse, cum tamen Apostolus dicat 1.ad Thessal.5. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia; vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. Vbi manifeste à corpore animam & spiritum distinguit. Et ad hoc excludẽdum subdit, Ac deinde, scilicet condidit Deus humanam, scilicet naturam, quasi communem, scilicet, ex spiritu & corpore institutam. Componitur enim homo ex spirituali natura & corporali.

† Vincentius Lyrinẽsis aduersus prophanas hæreseũ nouationes, & Nicephorus lib.4. cap.34.

Secundum autem prædictum Manichæorum errorem ponentium duo principia, vnum bonum, & vnum malum; non solum accendebatur distinctio quantum ad creationem creaturarum visibilium & inuisibilium, vt scilicet inuisibilia sint à bono Deo, visibilia à malo: sed etiam quantum ad ipsa inuisibilia. Ponebant enim primum principium esse inuisibile, & ab eo quasdam inuisibiles creaturas esse productas: quas dicebant esse naturaliter malas. & sic in ipsis angelis erãt quidam naturaliter boni ad boni Dei creationem pertinentes, qui peccare non poterãt: & quidam naturaliter mali, quos dæmones vocamus, qui non poterãt non peccare: contra id quod

dicitur

dicitur Iob. 4. Ecce qui ſeruiũt ei, non ſunt ſtabiles; & in angelis ſuis reperit prauitatem. Similiter & circa animas hominum errabant dicentes, quaſdam eſſe bonæ creationis, quę naturaliter bonum faciunt, quaſdam autem malæ creationis, quæ naturaliter faciunt malum, contra id quod dicitur Eccl. 7. Deus fecit hominem rectum, & ipſe immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus: & ideo ad hoc excludendum dicit; Diabolus enim, *ſcilicet principaliter*, & alij dæmones à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali, *ſcilicet per liberum voluntatis arbitrium*: Homo vero diaboli ſuggeſtione peccauit, *ideſt non naturaliter, ſed propria voluntate.*

Deinde accedit ad articulum Incarnationis: & quia Euangelium Chriſti, ſicut dicit Apoſtolus Ro. 1. *Deus ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis: ideo præmittit de prænunciatione prophetarum.*

Circa quam errauerunt multi. Nam Manichæi & alij hæretici, vetus teſtamentum dixerunt non à bono Deo, qui eſt pater Chriſti: ſed a malo Deo eſſe traditum, & per conſequens doctrinam veteris teſtamenti ſemper fuiſſe mortiferam. Quod manifeſtum falſum oſtenditur per hoc quod Dominus dicit Io. 2. Loquens de templo Iudæorum: Nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Vbi manifeſte patrem ſuum dicit Deum veteris teſtamenti, qui in templo Iudæorum colebatur.

Ariani vero dixerunt in veteri teſtamento diuerſis viſionibus filium apparuiſſe: non autem patrem, quod manifeſte falſum oſtenditur, ex hoc quod Abrahæ in figuram trinitatis tres viri apparuerunt. vt legitur Gen. 18.

† Nicephorus lib. 4. cap. 22. Prateolus li 3. c. 10. de ſectis hæreticorum.

Cataphryges † etiam poſuerunt prophetas veteris teſtamenti quaſi arreptitios eſſe locutos, non intelligentes quę loquebantur, contra id quòd dicitur Danielis 10. Intelligentia opus eſt in viſione.

Ad hos igitur errores excludendos dicit, quòd Hæc ſancta Trinitas, *de qua dictum eſt, quæ ſcilicet eſt,* ſecundum communem eſſentiam indiuidua, & ſecundum proprietates perſonales diſcreta per Moyſem & ſanctos prophetas, alioſq; famulos ſuos: *vbi videtur diſtinguere vetus teſtamentum, ſcilicet in legem, quæ per Moyſem data eſt, & prophetas, ſicut fuit Iſaias, Ieremias, &c. & in eos qui agiographa cõſcripſerunt, ſicut fuit Salomon, Iob, & alij huiuſmodi, quos famulos Dei hic nominat. Secundum quam diſtinctionem Dominus dicit Lucæ vlt. Oportet impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege, & in Prophetis, & in Pſalmis de me.*

Iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, *quod ponitur ad excludendum errorem* † *Gentilium, qui irridebat fidem Chriſtianam ex hoc quòd poſt multa tempora quaſi ſubito, Deo in mente venerit legem Euangelij hominibus dare; non autẽ fuit ſubitum, ſed conuenienti ordinatione diſpoſitum, vt primus humano generi per legem & prophetas fieret prænunciatio de Chriſto tamquam hominibus tunc paruulis, & minus eruditis, ſecundum illud Gala. 3. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto,*

† Idem Thomas li 4. contra gentiles cap 53. 54. & 55. & 3. part. quæſt. 1. art. 5. & 6.

& hoc eſt quod dicit, quòd Iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum doctrinam humano generi tribuit ſalutarem, *non mortiferam, vt Manichæi dicebant.*

His igitur præmiſſis, accedit ad ipſum Incarnationis myſterium explicandum, in quo etiam diuerſos errores excludit.

Vbi primo ſciendum eſt, quòd Sabelliani, confundentes diuinas perſonas, concedebant patrem eſſe incarnatum: quia dicebant, eundem in perſona eſſe patrem & filium. E contrario autem Ariani diuidentes ſubſtantiam diuinitatis ex hoc quòd filius eſt incarnatus, & non pater, volebant concludere aliũ eſſe eſſentiam patris, & aliam filij, & aliam operationem vtriuſque. Fides autem catholica media via inter vtrunque incedens propter diſtinctionem perſonarum, dicit filium ſolum eſſe incarnatum. Eſt enim facta incarnatio per vnionem in perſona, non in natura, vt infra dicetur. propter vnitatem autem naturæ & operationis in tribus perſonis dicit trinitatem totam operatam fuiſſe incarnationem: & hoc eſt quod dicit, Et tandem vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus à tota trinitate communiter incarnatus.

Fuit etiam error Eluidij †, *qui poſuit Mariam quidem concepiſſe virginem, & peperiſſe: ſed poſt partum non ſemper virginem permanſiſſe: ſed ex Ioſeph poſtmodum alios filios genuiſſe. Et ad hoc excludendum: dicit,* Ex Maria ſemper virgine.

† Prateolus lib. 5. cap. 8. de ſectis hæreticorum.

† Nicephorus lib. 3. ca. 13. hiſtoriæ Eccle.

Alij verò ſcilicet Ebionitę † *grauius errauerunt, dicentes Chriſtum ex Ioſeph ſemine eſſe conceptum. Et ad hoc excludendum ſubditur,* Spiritus ſancti cooperatione conceptus.

Fuerunt autem alij, ſcilicet Manichęi, qui dixerunt, Chriſtum non veram carnem accepiſſe: ſed phantaſticam, contra id quod Dominus diſcipulis poſt reſurrectionem æſtimantibus eum phantaſma eſſe, dixit Lucæ vlt. Spiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere. Ad quod excludendũ dixit, Verus homo factus.

Ariani vero dixerunt, quòd filius Dei aſſumpſit ſolam carnem ſine anima: & quod verbum fuit carni loco animę.

Sed poſtea Apollinariſtę † *dixerunt eum habere animam ſenſitiuam tantum, contra id quod dicitur Matthęi 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortẽ. & Ioa. 10. Poteſtatẽ habeo ponendi animam meam: & ideo ad hoc excludendum dicit,* Ex anima rationali,

† Hiſtoria Eccleſiaſtica Tripartita lib. 5. c. 44.

Alij vero, ſcilicet ſequaces Valentini †, *poſuerunt corpus Chriſti non eſſe aſſumptum de virgine: ſed de cęlo allatum, contra id quod dicitur ad Gal. 4. Factum ex muliere. Ad Ro. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Et ad hoc excludendum dicit,* Et humana carne compoſitus.

† Prateolus lib. 19. de ſectis hęreticorum, cap. 4.

Circa autem ipſam vnionem contrarie errauerunt Neſtorius † *& Eutyches. Quorum Neſtorius poſuit vnionem eſſe factam ſolum ſecundum inhabitationem gratię: ſicut etiam in alijs ſanctis Deus dicitur eſſe per inhabitantem gratiam, vt ſic Dei & hominis ſit alia & alia perſona, contra id quod dicitur Ioa. 1. Verbum caro factum eſt, ideſt filius Dei*

† Nicephorus lib. 14. cap. 51.

factus

factus est homo: quod non potest dici de alijs, quos per gratiam inhabitat. Eutyches vero posuit, quòd facta est vnio Dei & hominis in vnam naturam: ita scilicet, quòd Christum asserebat esse ex duabus naturis, non autem in duabus: quia scilicet intendebat quòd ante incarnationem erant duæ naturæ, Dei & hominis, sed post incarnationem facta est vna natura: vnde ad vtrumque excludendum dicit, Vna in duabus naturis persona viam vitæ manifestius demonstrauit.

† Praeclus de sectis hæreticorum, lib. 7. cap. 1.

Fuerunt enim quidam Eutychis sectatores, scilicet † *Theodorus & Gainus, qui ponentes vnam naturã in Christo quasi ex diuinitate & humanitate confectam, diuersimode errauerunt. Nam Theodorus posuit illam naturam esse corruptibilem & passibilem: Gainus autem incorruptibilem & impassibilem: & ad hos errores excludendos dicit,* Qui cũ secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis.

Deinde accedit ad articulum passionis dicens, Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus.

Post quem ponit articulum de descensu ad inferos dicens, Descendit ad inferos.

Postea vero ponit articulum de resurrectione Christi dicens, Resurrexit à mortuis.

Ac deinde ponit articulum de ascensione dicens, Et ascendit in cælum.

Sed notandũ est, quòd horum articulorum veritatem prædictus Arij & Appollinaris error soluere non potest. Si enim Christus animam non habuit, sed verbum fuit carni loco animæ, & in morte separatum fuit à carne: consequens est, quòd illud quod carni conuenit, de filio Dei dici non possit. vnde non potest dici, quòd filius Dei iacuit in sepulchro, vel quòd à mortuus resurrexit. Similiter etiam dici non poterit, & ad inferos descendit: quia diuinitati secundum seipsam cum sit omnino immobilis, ascendere vel descendere conuenire non potest. Et ideo ad excludendum prædictum errorem, prædictorum articulorum veritatem explicat subdens, Sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in vtroque. *In morte enim Christi anima est separata à carne, sed diuinitas indiuisibiliter vtrique, scilicet animæ & carni mansit vnita. Vnde cum anima Christi descenderit ad inferos, dicitur filius Dei descendisse secundum animam sibi vnitam. Similiter etiam cum caro Christi, quæ in morte quodammodo ceciderat, resurrexit ad vitam, dicitur filius Dei, qui secundum diuinam naturam mori non potuerat, secundum eamdem resurrexisse, per hoc quòd caro iterato animam resumpsit: & sic secundum vtrumque, ideſt secũdum animam & corpus ascendit in cælum.*

Deinde ponit articulum de aduentu ad iudicium dicens, Venturus in fine sæculi iudicaturus viuos & mortuos.

Dicit autem viuos eos, qui reperientur viui in aduentu iudicis, mortuos autem eos qui ante fuerunt prærmortui. Quod non est sic intelligendum quasi aliqui sint futuri, qui non moriantur: sed quia in ipso aduentu iudicis morientur, & statim resurgent. Vel viuos & mortuos intelligere spiritualiter possumus, ideſt iustos & peccatores. Et quia aliqui fuerunt ponentes, & in finali iudicio aliqui saluabuntur non proprijs meritis, sed precibus aliquorum Sanctorum donati; ideo ad hoc excludendum subdit, Et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quàm electis.

Deinde ponit articulum resurrectionis generalis, quæ pertinet ad effectum gloriæ dicens, Qui omnes, *tam reprobi quàm electi,* cũ suis proprijs resurgent corporibus, quæ nunc gestant. *Quod ponitur ad excludendum quorundam hæreticorum errorem, qui dicunt, quòd resurgentes non habebunt eadem corpora, quæ nunc per mortem deponunt; sed quædam corpora de cælis allata. Quod est contra illud Apostoli 1. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.*

Consequenter autem assignat causam resumptionis corporum, cum dicit, Vt recipiant secundum opera sua: siue bona fuerint, siue mala. *Quia enim homo aut bene aut male operatus est in anima simul & corpore, iustum est vt in vtroq. dãnetur aut præmietur.*

Et quia Origenes posuit, quòd pœna damnatorũ non erit perpetua, similiter nec gloria beatorum: ideo ad hoc excludendum dicit, Illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. *Sicut enim inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, vt dicitur Sap. 2. ita per gratiam Christi reparamur ad vitam, secundum illud Ioa. 10. Ego veni vt vitam habeant: & abundãtius habeant.*

Deinde accedit ad articulum, qui est de effectu gratiæ. Et primo tangit effectum gratiæ quantũ ad Ecclesiæ vnitatem, cum dicit, Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus saluatur omnino. *Vnitas autem Ecclesiæ est præcipue propter fidei vnitatem. Nam Ecclesia nihil est aliud quàm aggregatio fidelium: & quia sine fide impossibile est placere Deo: ideo extra Ecclesiam nulli patet locus salutis. Salus autem fidelium consummatur per Ecclesiæ sacramenta, in quibus virtus passionis Christi operatur. Et ideo consequenter exponit: quid fidei catholica sentiat circa Ecclesiæ sacramenta.*

Et primo circa Eucharistiam cum dicit: In qua, scilicet Ecclesia, ipse idem Christus est sacerdos & sacrificium: quia scilicet ipse obtulit seipsum in ara crucis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, vt dicitur ad Eph. 5. In cuius sacrificij cõmemoratione quotidie in Ecclesia offertur sacrificium sub specie panis & vini.

Circa quòd sacrificium tria determinat: primo quidem veritatem rei sub sacramento contentæ, cum dicit, Cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continẽtur. *Dicit* † *autem,* veraciter, *ad excludendum errorem quorundam, qui dixerunt quod in hoc sacramento non est corpus Christi secundum rei veritatem: sed solum secundum figuram, siue sicut in signo: dicit autem,* Sub speciebus panis & vini, *ad*

† Vide concilium Tridentinũ sess. de sanctissimo Eucharistiæ sacramento, c. 5. & 4. & canone 1. & 2.

exclu-

excludendum errorem quorumdam, qui dixerunt, quòd in ſacramento altaris ſimul continentur ſubſtantia panis, & ſubſtantia corporis Chriſti, quod eſt contra verbum Domini dicentis: Hoc eſt corpus meum. Eſſet enim ſecundum hoc dicendum magis: Hic eſt corpus meum. Vt ergo oſtendat, quòd in hoc ſacramento non remanet ſubſtantia panis & vini, ſed ſolum ſpecies, ideſt accidentia ſine ſubiecto: dicit, Sub ſpeciebus panis & vini.

Secundo oſtendit, quomodo corpus Chriſti incipiat eſſe ſub ſacramento, ſcilicet per hoc quod ſubſtantia panis conuertitur miraculoſe in ſubſtantiam corporis Chriſti, & ſubſtantia vini in ſubſtantiam ſanguinis: & hoc eſt quod dicit, Tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina ad myſterium perficiendum vnitatis, *ideſt ad celebrandum hoc ſacramentum, quod eſt ſignũ Eccleſiaſticæ vnitatis.* Accipiamus igitur ipſi de ſuo, quod ipſe accepit de noſtro. *In hoc enim ſacramento accipimus de corpore & ſanguine Chriſti, quæ filius Dei accepit de noſtra natura.*

Tertio determinat miniſtrum huius ſacramenti, in quo etiam tangit ordinis ſacramentum. Et hoc eſt quod dicit, Et hoc vtique ſacramentum nemo poteſt conficere niſi rite fuerit Sacerdos ordinatus. *Quod eſt contra hæreſim Pauperum* † *Lugdunenſium, qui dicunt quemlibet hominem iſtud ſacramentum poſſe conficere. Addit autem,* Secundum claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſsit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus. *Quod dupliciter poteſt intelligi, vel quia ſacerdos rite ordinatus claues Eccleſiæ ſuſcepit: vel quia ſecundũ poteſtatem clauium ſacerdotalis ordo confertur. Sunt autem claues Eccleſiæ auctoritas diſcernendi, & poteſtas iudicandi.*

Deinde accedit ad ſacramentum baptiſmi: circa quod primo tangit formam cum dicit, Sacramentum vero baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ trinitatis, videlicet, patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

Hac eſt enim forma baptiſmi: Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vt traditur Matth. vlt. Secundo ponitur materia cum dicitur, Conſecratum in aqua. *Non enim in alio liquore poteſt hoc ſacramentum perfici niſi in vera aqua.*

Tertio oſtenditur quibus ſit conferendum hoc ſacramentum, cum dicit, Tam paruulis quàm adultis. *Quod ponitur ad excludendum errorem Pelagianorum* †, *qui dicebant paruulos non habere peccatũ originale, propter quod oporteat eos ablui per baptiſmum. Quarto tangit miniſtrum huius ſacramenti, cum dicit,* In forma Eccleſiæ à quocunque rite collatum proficit ad ſalutem. *Quod eſt contra errorem Donatiſtarum* †, *qui baptizatos ab hæreticis dicebant non ſuſcipere verum baptiſma, ſed eſſe rebaptizandos. Fides autem catholica recognoſcit eſſe verum baptiſma à quocunq; fuerit collatum in forma Eccleſiæ ſupradictæ.*

Deinde accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, dicens: Si poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum pes veram pœnitentiam ſemper poteſt reparari. *Quod ponitur ad excludendum errorem Nouatianorum* †, *qui dicebant quòd peccantes poſt baptiſmum non poſſunt reparari per pœnitentiam. Deinde accedit ad ſacramentum matrimonij, dicens,* Non ſolum autem virgines & continentes: verum etiam coniugati per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo ad æternam merentur beatitudinem peruenire. *Quod ponitur ad excludendum errorem Tatianorum* † *& Manichæorum, qui nuptias damnabant.*

De alijs autem ſacramentis mentionem non fecit: quia circa ea non fuit ſpecialiter erratum.

† Eymericus infra part. 2. q. 14. & Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus tit. de hæreſibus. Valdenſium.

† Beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus c. 88.

† Prateolus lib. 4. de hæreticis hæreticorum cap. 14.

† Beatus Cyprianus lib. 2. epiſtolarũ epiſtola. 8.

† Euſebius lib. 4. cap. 27. hiſtoriæ eccl.

EIVSDEM SANCTI THOMÆ Expoſitio ſuper ſecundam Decretalem.

DAmnamus ergo & reprobamus,] *Expoſita forma catholicæ fidei in præcedentibus, in hac decretali damnatur error Ioachim* † *reprobare volentis doctrinam magiſtri Petri Lombardi circa vnitatem diuinæ eſſentiæ, & trinitatem perſonarum. Et vt vtriuſque intentio plenius videatur, accipiendum eſt id, quod in præcedenti eſt dictum: quòd ſcilicet ſancta trinitas, ſecundum communem eſſentiam eſt individua, & ſecundum proprietates perſonales diſcreta: vt enim ſupra expoſitum eſt, perſona patris non diſtinguitur à perſona filij niſi paternitate, & filius diſtinguitur à patre filiatione: inquantum ſcilicet pater genuit filium, & filius genitus eſt à patre, & ſimiliter ſpiritus ſanctus diſtinguitur à patre & filio, inquantum procedit ab vtroque.*

† Vide commentatium primum primę partis Dictorum.

Perſona igitur in diuinis diſtinguitur, inquantum perſona generat, vel generatur, vel procedit. Si ergo eſſentia diuina generat vel procedit, conſequens eſt, quòd diſtinguatur in tribus perſonis: & quòd ſicut eſt alia perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti: ita etiam ſit earum alia & alia ſubſtantia, vel eſſentia. Quod in Ario damnauit Nicæna ſynodus aſſerens filium homouſyon patri, ideſt coeſſentialem & conſubſtantialem. Quod magiſter Petrus ſequens docuit, quòd vna eſt eſſentia, vel ſubſtantia communis patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quæ nec generat nec generatur, nec procedit: vt ſit penitus indiſtincta, vt patet in quiata diſtinctione primi ſententiarum eius. Ioachim autem Abbas Floreñſis monaſterij, non bene capiens verba magiſtri prædicti, vtpote in ſubtilibus fidei dogmatibus rudis, prædictam magiſtri Petri doctrinam hæreticam reputauit: imponens ei, quòd quaternitatem induceret in diuinis, ponens tres perſonas, & communem eſſentiam: quam credebat ſic poni à Magiſtro Petro quaſi aliquid diſtinctum à tribus perſonis: vt ſic poſſit dici quaſi quartum. Credebat enim quòd ex hoc ipſo, quod dicitur, eſſentia diuina nec eſt generans, nec genita, nec procedens, diſtinguatur à patre qui generat: & filio qui generatur: & à ſpiritu ſancto qui procedit. Et ideo ipſe Ioachim proteſtatur, quòd in diuinis non eſt aliqua res vna, quæ ſit pater, & filius, & ſpiritus ſanctus: ſiue illa res vna dicatur ſubſtantia,

ſtantia,ſiue eſſentia,ſiue natura:bis enim tribus nominibus idem intelligimus.

Sed ne videretur totaliter à fide Nicęna ſynodi recedere,concedebat,quòd Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vna natura,quaſi vna eſſentia poſſit prædicari de tribus perſonis:vt dicamus,tres perſonę ſunt vna eſſẽtia: non autem e conuerſo: vt dicatur, vna eſſentia eſt tres perſona. Sed in hoc ipſo,quòd concedebat tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, vel ſubſtantiam, vel naturam,non habebat ſanum intellectum. Non enim ponebat vnitatem eſſentiæ trium perſonarum eſſe veram,realem & ſimplicem: ſed quaſi ſimilitudinariam & collectiuam,id eſt,quaſi ex pluribus congregatam: ſicut multi homines dicuntur vnus populus: & multi fideles dicuntur vna eccleſia,ſecundum illud Act.4. Multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna: & ſecundum illud Apoſtoli prima ad Cor. 6. Qui adhæret Deo,vnus Spiritus eſt.ſcilicet cum ipſo:& prime ad Cor.3. Qui plãtat,& qui rigat vnum ſunt. Præterea prima ad Cor.12. & ad Romanos 12. Multi vnum corpus ſumus in Chriſto: & 3.Regum 22.dixit Ioſaphat rex Iuda ad regem Iſrael. Populus meus & populus tuus vnum ſunt. In quibus omnibus ſignificatur vnitas collectiua,& non vera & ſimplex. Quod autem ſecundum hunc modum diceretur eſſe vna ſubſtantia, vel eſſentia, vel natura trium perſonarum, probare nitebatur quibuſdam auctoritatibus. Dicitur enim Ioan.17. quòd Dominus pro fidelibus ſuis patrẽ exorans inter cætera dixit: Volo pater vt ſint, ſcilicet fideles mei, vnum in nobis,ideſt in me & in te per fidem & charitatem,ſicut & nos vnum ſumus: & tãdem in patria ſint conſummati in vnum. Ex quo ſic arguebat. Fideles Chriſti non ſic ſunt vnum,vt ſit aliqua vna res,quę communis ſit omnibus:ſed ſunt quodãmodo vnum collectione, ideſt vna eccleſia propter vnitatem catholicæ fidei:& tandem erunt in patria vnum regnum propter vnionem indiſſolubilis charitatis:quia charitas via diſſolui poteſt per peccatum: charitas autem patriæ indiſſolubilis eſt.

Inducebat enim ad ſua opinionis aſſertionem quod dicitur 1.Ioe.vlti. Tres ſunt qui teſtimonium dãt in cælo:Pater,verbum,& Spiritus ſanctus:Pater quidem eum dixit, Hic eſt filius meus dilectus: & hoc in baptiſmo,vt dicitur Matt.3. & in transfiguratione,vt habetur Matth. 17. Filius verò dedit teſtimonium fidei Chriſtianę per doctrinam & miracula. Vnde dicit Ioan. 8. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo:& teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater. Spiritus ſanctus teſtimonium perhibuit in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum apparens in baptiſmo:& per aduentum ſuum in diſcipulos Chriſti: & ad inſinuandam vnitatem triũ perſonarum ſubditur, Et hi tres vnum ſunt: quod quidem dicitur propter eſſentiæ vnitatem. Sed hæc Ioachim peruerſe trahere volens ad vnitatem charitatis & conſenſus,inducebat conſequentem auctoritatem. Nam ſubditur ibidem:& tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſcilicet ſpiritus, aqua, & ſanguis. In quibuſdam libris additur:et hi tres vnũ ſunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur.

A Sed in quibuſdam libris dicitur eſſe appoſitum ab hæreticis Arianis ad peruertendum intellectum ſanum auctoritatis præmiſſæ de vnitate eſſentiali trium perſonarum.

Similiter & Ariani vtebantur illa auctoritate, vt ſint vnum in nobis,ſicut & nos vnum ſumus,ad oſtendendum quòd pater & filius non ſunt vnum niſi ſecũdum conſenſum amoris: ſicut & nos,vt patet per Auguſtinum & Hylarium, qui dicunt, hũc fuiſſe peruerſum ſenſum Arianorum. Vnde manifeſtum eſt, quòd Ioachim in errorem Arianorum incidit: licet non pertinaciter: quia ipſe ſcripta ſua Apoſtolicæ ſedis iudicio ſubiecit †, vt infra dicetur: & ideo conſequenter ponitur determinatio con-
B cilij pro veritate. In qua quidem determinatione quinque facit. Primo enim aſſerit veritatem, quam magiſter Petrus docebat,ſcilicet,quòd diuina eſſentia eſt quædam ſummu res incomprehenſibilis cogitatu,& ineffabili verbo: de qua vere prædicantur tres perſonæ, & ſimul & ſingiliatim. Poteſt enim vere dici,quòd eſſentia diuina eſt pater,& filius,& Spiritus ſanctus. Et iterum vere dicitur, eſſentia diuina eſt filius,diuina eſſentia eſt Spiritus ſanctus. Quod quidem in nobis non accidit. Non enim eſſentia Petri eſt Petrus: ſed eſſentia Dei patris eſt ipſe pater: quia Petrus eſt ex multis compoſitus: nõ
C autem perſona patris,neque perſona filij,nec perſona Spiritus ſancti.

† Et hoc narratur plene in commentario 1.huius partis.

Secundo vbi dicit, Et ideo in Deo, &c. ſoluit rationẽ,quam pro ſe inducebat Ioachim. Eſt enim conſiderandum quòd nihil connumeratur alijs niſi quod ab eis diſtinguitur. Vnde cum animal non diſtinguatur ab homine,equo,& boue:quorum quodlibet eſt animal: ideo non poſſumus dicere,quòd homo,& equus,& bos,& animal ſunt quattuor: ſed ſunt tria tantum: quia quodlibet illorũ eſt animal. Ita quia qualibet trium perſonarum eſt illa res, ſcilicet diuina eſſentia vel natura,nõ poteſt dici, quòd tres perſonę & illa res ſunt quattuor: quia illa res
D non eſt aliquid aliud à tribus perſonis. Quod quidẽ probat per hoc quòd ſola diuina eſſentia eſt principium creans vniuerſa. Ita quòd nihil poteſt inueniri præter diuinam eſſentiã, quòd ſcilicet non ſit idẽ cum eſſentia diuina: vel non ſit creatum ab ea: tres autem perſonæ non ſunt creatæ à diuina eſſentia: quia increatus pater, increatus filius, increatus Spiritus ſanctus: quinimo poſſumus dicere,quòd pater eſt principium vniuerſorum, & ſimiliter filius, & Spiritus ſanctus. Vnde manifeſtum eſt,quòd diuina eſſentia non eſt aliquid aliud à tribus perſonis. Unde non eſt quaternitas in diuinis: ſed Trinitas.

Sed quia Ioachim credebat quòd ex dictis Magiſtri ſequeretur, quòd eſſet eſſentia diſtincta in tri-
E bus perſonis:ideo tertio cum dicit, Et illa res non eſt generans, &c. oſtendit quòd hoc non ſequitur. Verum eſt enim quòd poſſumus dicere, quòd diuina eſſentia non eſt diſtincta in tribus perſonis. Ex hoc enim aliquid eſt diſtinctum in diuinis, quòd eſt generans,vel genitum, vel procedens, vt dictum eſt. Poſſumus tamen dicere,quòd eſſentia diuina eſt ille qui diſtinguitur,id eſt pater qui diſtinguitur à filio: & ſimiliter poſſumus dicere, quòd eſſentia diuina

eſt pa-

est Pater qui generat: et est Filius qui gignitur: et est Spiritus sanctus qui procedit. Isa scilicet quòd distinctiones importatæ per hæc tria adiectiua, generans, genitum, et procedens determinant ipsas personas, de quibus prædicantur prædicta adiectiua: non autem essentiam, vel naturam, quæ non distinguitur. Non ergo sequitur quod Ioachim putabat. Essentia non est generans: Pater est generans: ergo essentia non est Pater. Quia & si essentia non generat: est tamen ille qui generat, ideſt Pater: & similiter essentia nõ nascitur, sed est ille qui nascitur, ideſt Filius: neque essentia procedit, sed est ille qui procedit, id est Spiritus sanctus.

Quarto cum dicit, Licet igitur alius, &c. concludit qualiter secundum fidem catholicã sit figuranda distinctio personarum. Circa quod considerandũ est, quòd in diuinis masculinum genus refertur ad personam, neutrum autem genus refertur ad essentiam vel naturam. Sicus etiam in rebus humanis per masculinum genus quærimus de persona: sicut, Quis currit? Petrus. Per neutrũ genus quærimus de natura: sicut, Quid est homo? animal rationale. Quia igitur in diuinis essentia est indistincta, personæ vero distinctæ: ideo nominibus distinctiuis vsimur in diuinis in masculino genere: non autem in neutro. Dicimus enim quòd licèt sit alius Pater, & alius Filius, et aliud Spiritus sanctus, non tamẽ sunt aliud & aliud: quia non est alietas in essentia, & si sit alietas in personis: sed id ipsum quod est Pater, & Filius & Spiritus sanctus: quia est eadẽ essentia trium. Et propter hoc sunt omnino idem, si idem sit neutri generis: quia hoc pertinet ad identitatem essentia. non autem sunt idem masculine: quia hoc solleret distinctionem personarum. Ideo autem oportet quòd sint idem neutraliter, vt credantur esse cõsubstantiales. secũdum fidem orthodoxam, ideſt recte gloriantem: ab orthos quod est rectum, & doxa quod est gloria: & catholicam, ideſt vniuersalem: sicut supra expositum est. Hoc enim determinatum est in Nicæna synodo, quòd filius sit homousyon, id est consubstantialis Patri.

Quinto cum dicit, Pater enim ab æterno, &c. probat, quòd vna & eadem sit essentia trium personarum. Pater enim generando filiũ dedit ei substantiam suam: cum generare nihil aliud sit quàm ex substantia sua alium producere. Et sicut ab æterno Pater genuit Filiũ, non quidem prius non existẽtem: ita etiam ab æterno Pater dedit substantiam Filio, non quidem quasi prius non habenti: sed quia ab æterno eam ab alio habuit, ideſt a Patre. Et de ista datione ipse Filius Dei testatur, Ioan. 10. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est. Id enim quod est maximum, est diuina essentia. Sciendum tamen, quòd aliter se habet in generatione humana, & aliter in diuina. Quia enim natura humana diuisibilis est, potest homo generans partem substantiæ suæ transfundere in Filium. Diuina autem natura est simplex & indiuisibilis: & ideo subiungit, Quòd non potest dici, quòd Pater partem substantiæ suæ Filio dederit. Similiter etiam non potest dici, quòd Pater dans substantiam suam filio, eã sibi nõ retinuerit: quia sic Pater desiisset esse diuina substantia. In corporalibus enim quod datur, non retinetur sicut qui dant equum, non retinẽs ipsum: sed in spiritualibus simul datur aliquid & retinetur: sicut qui communicat alij scientiam, retinet ipsam. Pater igitur quòd Filius sine vlla diminutione accepit nascendo substantiam Patris: & pater eam retinet. Vnde sequitur, quòd Pater et Filius habeãt vnam substantiam. Et eadem ratio est de Spiritu sancto, qui ab vtroque procedit. Pater autem est substantia sua: quia non est in eo aliqua compositio & similiter Filius, & Spiritus sanctus. Cum ergo sit vna essentia triũ: sequitur quòd vna res, quæ est diuina essentia, est Pater, & Filius, et Spiritus sanctus. Et ideo irrefragabiliter est probata sententia magistri Petri Lombardi: & per cõsequens dictum Ioachim infirmatum vt falsum.

Sexto cum dicit. Cum ergo veritas pro fidelibus, &c. ponit auctoritates, quas male intellectas pro se Ioachim inducebat. Quod enim Dominus orãs pro fidelibus dicit: Volo vt ipsi vnũ sint in nobis: sicut et nos vnũ sumus: sic inducebat Ioachim ac si eodem modo accipiendum esset hoc quod dicitur vnũ in nobis, et in diuinis personis. Hoc autẽ est falsum: quia in fidelibus sic accipitur, vt intelligatur vnitas charitatis per gratiam: in diuinis autem personis sic accipitur, vt intelligatur vnitas eiusdem naturæ. Et hoc probat per simile: quia Dominus dicit Matth. 5. Estote vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est. Non tamen est idem modus perfectionis humanæ & diuinæ: quia non potest esse tanta similitudo inter creatorem & creaturam, quin maior inueniatur ibi dissimilitudo, propter hoc quòd creatura in infinitum distat à Deo.

GLO. SVPER DECRETALES

Tit. de summa Tri. & fide Catho. de volumine maiori Decretalium.

VONIAM omne quod non est ex fide, peccatum est. 28 q. 1. §. 1. ad Ro. 14. & infra, de præsc quoniam omne. & ordo nostræ reparationis à fide sumpsit exordium; ideo de fide catholica primo est agendum.

Et quia in fide primo instrui debemus, vt sic ad baptismum creduli veniamus. de consec. dist. 4. ante baptismum. videndũ est ergo, quid sit fides prout hic accipitur, et quot modis accipiatur fides, et quot sunt species fidei, & quot articuli, quod præmium credentium, & quæ sit pœna non credentium. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quãdoque idem quod sacramentum baptismi 45. distin. de Iudæis. & infra, de bapt. & eius effectu, debitum.

Item dicitur fides, castitas thori. 27. q. 2. coniuget. 28. q. 1. cane. & infra, de iureiur. quemadmodum, & est vnum de tribus bonis matrimonij. ea. causa, & quæstione, scilicet, 27. q. 2. omne itaque. infra, de condi. appo. cap. vlt.

Item dicitur fides fœnritas, sine pactum, quæ etiam hosti seruanda est. 23. q. 1. noli.

Item dicitur fides, quandoque conscientia. infra, de restit. spo. literas §. nos autem, circa principium.

& infra de præscript. quoniam omne, quod non est ex fide, id est, cõscientia, de pœn. dist. 3. quærat. §. ité illud Ambrosij. aliàs est versi.

Item dicitur fides credulitas, secundum quã credimus id, quod non videmus. Fides enim est de rebus non visa. de pœn. dist. 4. in domo. versi & si abiero. vnde etiam dicitur: Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Item dicitur fides promissio. insti. de rerum diu. §. vendite. & infra, de spon. duorum, cap. 1.

Item alio modo dicitur fides, collectio articulorum, vt hic, & 24. q. 1. hæc est fides. præterea & in symbolo Athanasij dicitur: Hæc est fides catholica, quam nisi, &c.

Item dicitur fides quitas in actionibus considerata. insti. de ac. §. Actionum autem quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris.

Fides vero sic describitur ab Apostolo in epist. ad Heb. 11. prout hic sumitur. Fides † est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentiũ. Et dicitur substantia sperandarum rerum: quia sperare debemus, quod dictũ est à Prophetis, esse futurum. Argumentũ non apparentiũ dicitur, quia per prophetias iam completas, debemus habere argumentũ, id est, probationẽ non apparentẽ de futuris complendis, scilicet de die iudicij, & de fine mundi.

† Vide omnino sanctũ Thomã 2 a. q. 4. art. 1.

Sed videtur, quòd definitio ista non sit bona: quia vera definitio, conuertibilis debet esse cum suo definito: sed hæc non est conuertibilis, quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. vnde videtur inferendum, quòd fides est spes, quod est falsum.

Item hæc definitio videtur loqui tantum de futuris: cum fides sit tã de præsentibus quàm de præteritis & futuris, eo quòd habet se ad omnia. Ad præterita: quia credendum est Christum fuisse natũ & passum. Ad præsentia: quia credendum est, quòd ipse sit, qui in altari quotidie conficitur. Ad futura: quia credere debemus ipsum venturum & iudicaturum viuos & mortuos. & ita videtur esse insufficiens ista definitio: & licet diuersa tempora comprehendat, vna tamen fides esse videtur. Vnde satis potest dici. quòd non est vera definitio, sed quædam notificatio fidei ab Apostolo dicta.

Potest autem magistraliter definiri. Fides est voluntaria certitudo absentium, infra scientiam, & supra opinionem constituta. Scientia enim habet cognitionẽ: fides vero non. Vnde dicit Aug. Fides est, credere quod non vides, de pœn. dist. 4. in domo.

† Sanctus Thomas 2. 2. q. 4. arti. 4. explicat qualiter hoc intelligi debeat.

Species † autem fidei sunt duæ. Vna est formata, quã habent boni. Et est alia informis, quam habent mali, & existentes in mortali peccato: & fides corũ caret forma. Prima est virtus, à qua dicuntur fideles quicunque baptizantur. de consec. dist. 4. si qui apud. & talis fides dicitur informata charitate. Vnde sic potest definiri: fides est qualitas, qua quis credit quod diligit, charitas diuior est, penes quã consistit omne meritũ, et est fons viuus, cui nõ cõiicat alienus scilicet à fide. infra, de reg. licet. i fi. et de pœn. dist. 1. omnis, qui non diligit. vnde dicitur: Fides nostra, est virtus quã charitas comitatur. Vnde dicit Aug. Fides, quæ per dilectionẽ operatur, est fundamentũ omnium virtutum. 1. q. 1. cum Paulus. & aliàs ita

A *definit. Hæc est fides, quæ per dilectionem operatur. de pœnit. distin. 2. c. Charitas. §. item Dominus. Amen. versic. hæc est fides. & non ea quæ dæmonum est, qua credunt & contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abach. c. 2. propheta: Iustus autẽ in sua fide viuet. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorum, vt dictum est, quod probat Euangelium. Turba autem qua præcedebant, & qua sequebantur, clamabant dicẽtes, Osana filio Dauid, Matth. 21.*

Distant tamen in qualitate: quia quod ipsi credebant de futuro, nos credimus de præteritis, scilicet Christum natum & passum.

B *Principales autem articuli † fidei nostræ, sunt septem, secundum quod septem sunt dona Spiritus sancti, quos quilibet Christianus scire tenetur: & credere sicut tenet Ecclesia. & sunt hi: Incarnatio siue natiuitas, baptismus, passio Christi, siue mors eius, descensus ad inferos, resurrectio, ascensus in cælum, aduentus eius in iudicium. De quibus habes in prima constitutione, firmiter. pro quibus Io. Apocaly. c. 5. legitur flenisse, vbi dicitur: Vidi librum signatum septem sigillis formam inprimentibus in cælo & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librum, nisi leo de tribu Iuda. Et isti septem articuli patent in his versibus:*

† De articulis ad humanitatẽ Christi spectantibus loquitur. vide sanctũ Tho 2. 2. q. 1. ar. 8. & q. 2. art. 7.

C Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima:
Surrexit, scandit, veniet discernere cuncta.

Secundum quosdam theologos sunt 12. articuli fidei propter 12. Apostolos, qui eadem hora instinctu Spiritus sancti symbolum † composuerunt.

† Hoc symbolum & sequentia paulo post Thac prima parte adducit Eymericus, super quibus inde cõmentarios ibidem, vnde hæc intelligẽtur apertius.

Et est aliud symbolum maius, quod cantatur in Missa, in Constantinopolitana synodo factum propter Græcos, qui non credebant, quòd Spiritus sanctus procederet ab vtroque. de consec. dist. 5. c. vlt. & pen. Est & tertium symbolum Athanasij: Quicunque vult. quod cantatur in Prima. Istud potest appellari quartum symbolum; & ita sunt modo quatuor, sicut quatuor Euangelistæ.

D *Præmium vero credentium est vita æterna: pœna vero non credentium est gehenna perpetua, iuxta illud: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. et, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. infra, de baptis. & eius effectu, maiores. Ber.*

De hac materia habes de consec. dist. 3. cap. vlti. de consec. dist. 5. c. penul. & vlti. 22. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

Glossa super cap. Firmiter.

E FIrmiter] *Non solet summari. sed pro summario diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi; vna vero. Prima tractat de summa trinitate & eius operibus: de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de sacramentis. Abbas Panormitanus.*

Firmiter] *Hoc ideo dicit, quia ordo fidei nostræ probari non potest, & quia vbi ratio deficit, fides supplet. de consec. distin. 4. cap. nihil est aliud. & dist. vlt. c. vlti. argu. vt quod fermo sonat, affectus sentiat, id est fides. de consec. distin. 2. cap. renera. in fin. quia*

fin. quia fides eſt de re non viſa. de pa. diſt. 4. in domo. in fine.

Credimus] *Hoc ideo dicit, quia dubius † in fide, infidelis eſt. infra, de hæretic. capitulo primo. & arg. 22. quæſtione prima, omne quod in fin Et eſt ſimile de accuſato, contra quem nihil eſt probatum. & ſic remanet dubius, quando ſe non purgat. Et quia fides eſt exordium noſtræ reparationis: ideo prius de ea præmittit: quia prius homo debet inſtrui in fide. de conſe. diſtinct. 4. ante baptiſmum & cap. ante viginti.*

† Qualiter hoc intelligatur, pulchre docet Auguſtinus de Ancona in ſumma de potestate Eccleſiaſtica, q. 28. art. 1 & Palacius Rubius in allegatione. de hæreſi. §. 5.

Simpliciter] *Fides enim ſimplicibus verbis eſt proponenda. 23 diſtin. qui epiſcopus. & 23. diſtin. quando. Sic & teſtimonium debet eſſe purum. 3. q. 9. pura. Et ſimplex eſſe debet conſtitutio, ſimiliter & lex. 4 diſt. erit autem Sic & qualibet ſcriptura, ſi obſcure loquatur, pro non ſcriptura habetur ff. de ijs, quæ pro non ſcrip. ba. l. 1. ſic & teſtimonium obſcurum non valet infra, de prob. in præſentia. & infra de teſti. cum clamor. & ff. de interro. ac. de ætate. §. nihil intereſt. Et generaliter numquam per extranea verba res eſt proponenda, ſed per viſitata. argu. 37. diſt. relatum. Io.*

Vnus] *Hoc dictum fuit ad differentiam pluriũ planetarum, quos quidam colebant tamquam Deos.*

Verus] *Dictus eſt ad differentiam fictorum.*

Æternus] *Hoc ideo dicit, quia miſericordia Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec temporu definire. de pœnit. diſtinctione prima. multiplex. & 26. quæſt. 6. is qui.*

Immenſus] *Id eſt, ſine menſura: vnde dicitur intra omnia non incluſus, extra omnia non excluſus, ſupra omnia non elatus.*

Incommutabilis] *22. quæſt. 4. incommutabilis. & tamen dat cuncta moueri. Vnde Boetius tertio cap. de conſolatio. Stabiliſque manens dat cuncta moueri. ſæpe tamen mutat ſententiam ſuam, vt ibi dicitur, & cap. vnuſquiſque. in fine.*

Incomprehenſibilis] *Vnde in veteri lege dicitur: Beſtia qua montem tetigerit, lapidabitur. & illud: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus ab eo. & illud: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt opera eius, & inueſtigabiles vię eius.*

Omnipotens] *quia omnia poteſt, quæ decent eius potentiam, & quæ poſſe eſt aliquid poſſe, vnde peccare non poteſt, quia peccare non eſt aliquid poſſe vt uult Aug. immo eſt aliquid non poſſe: vt de pœn. diſt. nec vllis. §. charitas.*

Ineffabilis] *vnde illud: Sapientiam eius quis enarrabit? quaſi diceret, nullus.*

Gloſſa ſequens tractat de triplici compoſitione, & dat ſimile in anima.

Simplex omnino] *Nota quòd multiplex eſt compoſitio. Eſt enim propria compoſitio partis ad partes, vt in rebus corporalibus. Iſtę eſt compoſitio propietatis ad ſubiectũ, vt rationabilitas in anima. Item forma ad ſubſtantiam, & ſubſtantia ad formam. & nulla iſtarum compoſitionũ cadit in Deũ, & ideo dicitur ſimplex omnino, id eſt in quolibet ſenſu compoſitionis. Et pone quaſi ſimile in anima, cuius ſubſtantia ſimplex eſt, & tamen tria re-*

A *periuntur in anima. Intellectus qui præconcipit, ratio quæ diſcernit, & memoria quę conſeruat. Intellectus præconcipiens patri primo operanti compatur. Ratio diſcerneus comparatur filio, qui eſt ſapientia Patris diſponeus omnia in cęlo & in terra. Memoria conſeruans, comparatur Spiritui ſancto, quì omnia bona corroborat & confirmat. Sicut iſta tria idem ſunt in ſubſtantia cum anima: ſic & tres perſonę Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus idem ſunt in ſubſtantia.*

Coomnipotens] *vt in ſymbolo Athanaſii, ſed tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.*

Coæterni] *Sed contra videtur in dicto ſymbo-*
B *lo, vbi dicit: et tamẽ non tres æterni, ſed vnus æternus. Solutio. hic ponuntur adiectiue iſtę dictiones, ibi autem ſubſtantiue. hęc eſt differentia: hic deſignat perſonas, ibi eſſentiam, licet totę tres perſonę coæternę ſibi ſint, & coæquales.*

Simul] *Vnde Salomon: Qui manet in æternum, creauit omnia ſimul. Vnde in Geneſi. In principio creauit Deus cælum & terram, quod ſimul factum fuit, ſed ſimul dici non potuit.*

Humanam] *Quia prima die angelos creauit, & ſexta die creauit homines.*

Quaſi communem] *id eſt, mediam inter angelicam & mundanam: vel communem, id eſt vtrique conformem: quia in pluribus conformat ſe eum angelis ſcilicet in ratione. & diſcretione: & in multis cum inferioribus creaturis, quia ſentimus cum illis & in pluribus alijs.*

Diabolus] *Dicitur criminator, & calumniator, & eſt græcum vocabulum.*

Dæmones] *Dæmon interpretatur, ſciens. Et eſt*
C *argu. ex hac littera, quòd de bono procedat malum: quod eſt falſum, vt hic exponitur: quia angelus non habuit remedium ſicut homo: quia homo peccauit per ſuggeſtionem, angelus per ſe ſine alterius ſuggeſtione, vt dicit littera ſequens.*

Gloſſa ſeq. quærit, arguit negatiue, ſoluit contrarium, & argumento reſpondet.

D Creati ſunt boni] *Numquid eſt idem de homine? Videtur quòd non, per hoc quod dicit Apoſtolus: Eramus enim natura filij iræ ſicut & ceteri, à qua nullus liberatur, niſi per fidem. de conſe. diſt. 4. c. 11. quod incipit, firmiſſime. Dicas quòd homo ab initio bonus creatus fuit, ſicut & angeli & in charitate, vt de pœn. diſt. 2. c. 1 olle charitatẽ. verſ. Adũ vero. & ſeq. & cap. princeps. videtur quòd homo creatus fuit immortalis. de conſe. diſt. 4. placuit igitur. verſus ſi. diſt. Et auctoritas prædicta ſic debet intelligi, eramus enim natura filij iræ, id eſt, eramus digni pœna æterna, ſine debitores iræ, id eſt, pœnę*
E *æternę, natura, id eſt, inſeparabili vitio, ſcilicet originali peccato. Originale † enim peccatum ita inhæret humano generi ſicut ſi eſſet ei naturale: quia ſicut natura nos non deſeris dum ſumus, ita nec originale peccatum: ſed tamen poſt baptiſmum non nocet. de conſe. diſt. 4. c. 2.*

† De peccato originali plene S. Thomas 1. 2. q. 81. 82. & 83.

Per ſe] *id eſt, ex proprio defectu.*

Diaboli ſuggeſtione] *Et ideo magis puniendus eſt diabolus, quàm ipſe faciens. 86. diſt. tanta. circa fin. ibi, eos uero. nec illud excuſat diabolũ, ſi homo*

illud aliàt facturus esset. ff. de ser. cor. l. 1. §. qui igi tur. licet videtur, quòd pro sola cantum hortatione non debet teneri, non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur. ff. de ijs qui not. infa. l. ob hac verba, in fi. Nec id excusat hominem, quod consilio alterius fecit, quia debuit & potuit explorare apud semetipsum an expediret ei tale consilium. ff. mandat. l. 2. in fi. & si dubitabat, potuit consulere peritiores. Quare imputatur alicui. ff. de iu. & fa. ign. l. regula. §. sed iuris. & ff. de bo. poss. in bonorum, in fin. & 37. dist. §. vlti. Ioan. And.

Glossa sequens declarat triplicem legem sub triplici tempore.

Ordinatissimam dispositionem temporum] *Hac fuit dispositio* †, *quia tria fuerunt tempora, tempus ante legem, & tempus sub lege, & tempus gratiæ. In tempore ante legem habebant homines ius naturale, quo regebantur, quod consistebat in his duobus præceptis contentis his versibus.* Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris viuere iure poli. *dist. 1. in princip. In tempore sub lege regebantur decalogo Moysi dato à Deo, & tunc contingebant omnia in figura, quæ completa fuerunt tempore gratiæ, quando Dei filius nos docuit præcepta Euangelica, quibus hodie regimur: in quo scriptura fuerunt complet. & hic est ordo, de quo hic dicit.*

† De hac dispositione consule sanctum Thomã lib. 4. contra Gentiles cap. 54. & 55. & 3. par. q. 1. art. 5. & 6.

A tota Trinitate] *hoc ideo dicit, quia inseparabilis sunt opera trinitatis. de consec. distin. 3. c. vlti. in fi. & 28. q. 1. sic enim neque. circa princip. per medium colum. Nec potest filius à se facere quicquã, nisi quod viderit patrem facientem. de conse. dist. 5. c. vlti. in fin.*

Incarnatus] *Hic explicatur primus articulus fidei.*

Vna] *Hoc fuit figuratum in arca Noe. Gen. 7. vbi fuit redemptio sanctorum per duas naturas, quo ad opinionem & veritatem.*

Impassibilis] *22. q. 4. incommutabilis. & habetur figura his versibus.* Nihil Isaac patitur, aries fit victima Christo. Nec deitas patitur, cum moriatur homo. *22. q. 2. c. si quælibet. §. Abrahã. & cap. seq.*

Mortuus] *Hic explicatur tertius articulus fidei.*

Descendit ad inferos] *Quartus articulus.*

Resurrexit à mortuis] *Quintus articulus.*

Ascendit in cælum] *Hic est sextus articulus:*

Venturus] *Septimus articulus.*

Nunc gestant] *Vnde Apostolus c hoc mortale induet immortalitatem.*

Vna] *Hæc est secunda pars principalis, in qua tractatur de sacramentis. Et primo de sacramento Eucharistiæ, interserens de sacramento ordinis. Secundo de sacramento baptismi: ibi,* sacramentum, *Tertio de sacramento pœnitentiæ: ibi,* & si post. *Quarto de sacramento coniugij: ibi,* non solum.

Extra quam] *24. q. 1. quoniam vetus.*

Est sacrificium] *De consec. distin. 2. cap. nec Moyses, vnde dicitur.* Rex sedet in cœna turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus. *Dicit Aug. De carne beatæ Mariæ car-*

A *nem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad salutem. de consec. distin. 2. accesserunt Iudæi. & hoc fuit significatum in persona Dauid, de quo dicitur: Ferebatur Dauid manibus suis, vt ibi dicitur. Ber.*

Sub speciebus panis & vini] *Hoc ex causa fuit tuũ fuit, vt in alia forma sumeretur propter horrorem. Vnde dicitur: Nisi quis manducauerit corpus meum & biberit sanguinem meum, &c. audito hoc verbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: durus est hic sermo. de consec. dist. 2. prima. de hoc sacramẽto traditur infra de celeb. miss. cũ Marthæ.*

Secundũ claues Ecclesiæ] *Nota hic quòd non*

B *potest conficere corpus Christi, nisi fuerit ordinatus in forma Ecclesiæ.*

Sacramentum verò baptismi] *Hic est secũdus articulus, qui vltimo ponitur: & hic exprimitur forma baptismi, quam seruat Ecclesia. de consec. dist. 4. firmissime, & infra de bap. & eius effectu. cap. maiores.*

A quocumque] *A quocunque ergo baptismus conferatur in forma Ecclesiæ, sic ratum est, vt 1. q. 1. quod quidam. & de consec. dist. 4 à quodam. &c, Romanus. 24. q. 1. c. subdiaconus. §. sed illud.*

Glossa seq. prosequitur triplicem hominum statum.

C Coniugati] *Nota quòd tres sunt ordines in Ecclesia Dei, scilicet virgines, continentes, & coniugati. Christus enim plus amat virgines quàm alios: quia sponte tribuit quod sibi non fuerat imperatũ. Concinentes etiam plus Deo placent, quàm coniugati, quia non expedit homini ad regna cœlestia tendenti, accipere vxorem, vt 32. quæst. 5. tunc saluabitur. & ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum liceret non impendere, tamen causa dilectionis impendimus, 28. q. 1. iam tunc.*

Glossa ordinaria super Cap. Damnamus.

D Damnamus] *Hæc decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobat doctrinã abbatis Ioachim, ibi,* Reprobamus. *In secunda damnat illam Almarici. Prima pars facit quinque: quia primo reprobat doctrinam abbatis Ioachim contra magistrum sententiarum, quã prosequitur exprimendo motiua & rationes ipsius. Secundo ibi,* nos autem. *approbat sententiam magistri, qua damnat Ioachim. Tertio ibi,* cum ergo. *respondet auctoricati, qua principaliter mouebatur Ioachim. Quarto ibi,* si quis. *damnat tenentes opinionẽ Ioachim. Quinto ibi,* in nullo. *protestatur pro monasterio, cui præfuit Ioachim. Abbas Panormitanus.*

E Non est generans] *adiectiue tenetur, id est, nõ generat, licet sit persona generans.*

Asserit] *Scilicet Ioachim.*

Ille] *Scilicet Petrus.*

Qui plantat] *Scilicet prædicando.*

Et qui rigat] *Baptizãdo. 1u epistola ad Corinth.*

Vnum corpus] *Vnione charitatis & spiritus. de consec. distinctione 4. quæris à me.*

Vt sint vnum] *Id est, eiusdem voluntatis.*

Nos

Nos vnum] *Scilicet unione naturę.*

Non enim] *Hic reſpondet Concilium auctoritatibus Ioachim.*

Ait] *Scilicet Ioachim.*

Gloſſa ſequens ponit triplex teſtimoniũ perſonarum Trinitatis.

Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus] *Pater dedit teſtimonium deitatis quãdo dixit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Filius dedit teſtimonium deitatis, quando in monte transfiguratus potentiam deitatis, & ſpecie eterna beatitudinis oſtẽdit. Spiritus ſanctus dedit teſtimoniũ, quando ſuper baptizatum in ſpecie columbę requieuit: vel quando ab inuocatione nominis Chriſti, corda credentium implenit.*

Et hi tres vnum] *Id eſt, indifferentes quo ad dandum gratiam. Vel vnum, id eſt, vnius ſubſtantię, vel eſſentię.*

In terra] *Scilicet quòd Chriſtus fuit homo. infra de celebra. miſ. in quadam.*

Spiritus] *Id eſt, humana anima, quam emiſit in paſſione.*

Aqua & ſanguis] *Quę fluxerũt de latere Chriſti, vt in decre. prę in qua idem et fuit vera † aqua & non aquaticus humor, vt quidam hæretici mentiuntur.*

† Sãctus Th. 3. parte q. 74. art. 7. ad 3. arg.

Et hi tres vnum ſunt] *Non natura eiuſdẽ ſubſtantię, ſed cooperatione eiuſdem myſterij: quia ſpiritus per adoptionem nos filios Dei fecit, aqua fecit nos filios Dei per ablutionem baptiſmi, ſanguis per redemptionem gratię.*

Non eſt generans] *Id eſt, non generat, ſed eſt perſona generans.*

Gloſſa ſequens diſtinguit triplicem ſpeciem nominum in diuinis.

† Ad intelligentiam huius gloſſæ vide theologoſ. lib. 1. ſen. diſt. 34. & ſanctũ Thomã par. 1. q. 13.

Neque genita] *Not. † ad intelligentiam perſonarum in trinitate, quòd nominum quędam ſunt eſſentialia, quędam perſonalia, quędã notionalia. Eſſentialia ſunt, quę in ſingulari numero dicuntur congrue de tribus perſonis ſingulatim, vt Deus bonus, Deus iuſtus, æternus, omnipotens, & ſimilia, in plurali vero numero incongrue dicuntur, iuxta illud Athanaſii: & non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Perſonalia ſunt, quę ſupponunt perſonam, et in ſingulari numero tantum, vt Pater et Filius & Spiritus ſanctus. Notionalia ſunt, quę notant diſtinctionem in perſonis: vt generans, generata, & procedens. Iſta notionalia, cum veniunt adiectiue, dicuntur tantum de perſonis, & non de eſſentia, ſed quando tenentur ſubſtantiue, tunc dicuntur tam de eſſentia quàm de perſonis. vnde hæc propoſitio ſimpliciter eſt vera, Pater eſt generans. ſiue hæc dictio, generans, teneatur adiectiue, ſiue ſubſtantiue. Si autem dicatur, ſubſtantia diuina eſt generans, ſi hæc dictio, generans, teneatur adiectiue, falſa eſt, quia vellet notare diſtinctionem in diuina eſſentia: ſi teneatur ſubſtantiue, vera eſt: quia tunc eſt ſenſus; ſubſtantia diuina eſt generans, id eſt, perſona quę generat. Vnde nomina iſta, generans. genita, & procedens, adiuncta nominibus perſonarum, diſtinctionem notant perſonarum: iuncta vero cum nominibus iſtis ſubſtantiuis natura, ſeu eſſentia diuina, tenentur ſubſtantiue, & notant eſſentiam tantum.*

Natura] *Hæc eſt illa ſumma res, quam dixit magiſter Petrus.*

Glo. ſeq. ponit quomodo in diuinis diſiuncta nomina tripliciter iunguntur.

Alius ſit pater, alius filius] *diſiuncta ſiue partitiua nomina vnus, aliquis, alius, duo, vel ſimilia, aliquando ſignificant eſſentiam, aliquando non. Nomina partitiua iuncta cum nominibus perſonalibus, & non eſſentialibus in maſculino & feminino genere notant diſtinctionem in perſonis: pater eſt vnus, filius eſt alius, Pater, & filius ſunt duo. Iuncta vero nominibus eſſentialibus, ita quòd eis innitantur, eſſentiam notant: vt pater eſt vnus Deus, pater & filius ſunt vna eſſentia. In neutro vero genere, tantum eſſentiam notant pater & filius ſunt vnum, id eſt, vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius filius, id eſt, alia eſt perſona patris, & alia perſona filij, non tamen aliud, immo idem ſunt in ſubſtantia, vt iam patet.*

Orthodoxam] *Id eſt rectam. ab orthos quod eſt rectum: & doxa, quod eſt gloria, quaſi recte glorioſa. Hoſtien.*

Ei dedit] *Vnde Aug. Nihil habet filius, quod non naſcendo à patre acceperit.*

Simplex omnino] *De hoc dicas vt ſupra, cap. proximo.*

Procedens] *Scilicet per inſpirationem. de conſecr. diſt. vlt. cap. pen. in fin.*

Cum ergo veritas] *Dicit reſpondendo auctoritati prędicti, Volo pater, &c. & eam exponit, quã inducebat pro ſe Ioachim, & exponit qualiter intelligatur hoc verbum, vnum: & per hoc etiã alijs auctoritatibus reſpondetur.*

Orat] *In Euangelio Ioannis.*

Vnum in nobis] *Id eſt, vniti nobis vnione ſpiritus.*

Vnum ſumus] *Hic in alia ſignificatione accipitur hoc nomen, vnum id eſt, vnione ſubſtantiæ, ſeu natura, vt infra ſequitur.*

In gratia] *Id eſt, per gratiam.*

Florenſi monaſterio] *Not. quòd ſi auctor reprobatur, † eius ſcripta ſunt reprobanda. Infra de hæc. fraternitatis. immo & ſi bona eſſent, reprobarentur ratione auctoris: quia non licet ei hoc facere. 96. diſt. bene quidem. hic vero licet auctor non reprobetur: quia confitetur ſe ſeruare fidẽ catholicam, tamen ſcripta ſua (quia malam habebant ſententiam) reprobantur.*

† De materia huius gloſſæ vide late in cõmentario ſuper cap. fraternitatis, relato infra in 2. par. Directorij, I principio.

Corrigenda] *Et ideo quia paratus fuit corrigi, & ſe correxit, vt ſequitur, nõ debet dici hæreticus: licet quandoque erraſſet in fide. 24. quæſt. 1. hæc eſt fides, & 93. dixit Apoſtolus.*

INNOCENTIVS SVPER eodem tit. de ſumm. trinit. & fide catholica.

1 Ad credendum ea, quæ ſunt fidei quilibet tenetur.

2 Prælati, & qui curam habent animarum, explicite credere debent articulos fidei.

3 Papa & prælati diſpenſare ex cauſa poſſunt

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cum illitteratis.

4 An clericis pauperibus sufficiat credere sicut laicis, & in quibus eos non excusset imperitia fidei.

5 An liceat clericis iurisprudentiam fidei cognitioni seu Theologię præferre.

6 Bonum est laicis studia fidei seu Theologiæ addiscere, sed non peccant alijs scientijs vacando.

7 Fides implicita quando profit.

1 FIRMITER credimus] *De fide teneas, quia quędam est fidei mensura, ad quam quilibet tenetur, & quæ sufficit simplicibus, & etiam forte omnibus laicis, scilicet, quia oportet quemlibet adultum accedentem ad fidem credere, quia Deus est, & quòd est remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicite, hoc est credere, verum esse quidquid credit Ecclesia Catholica.*

2 *Hanc autem mensuram excedere debent prælati Ecclesiarum quicumque curam animarum habent, quia debent scire articulos fidei explicite, & distincte, qui continentur in symbolo, scilicet, Credo in vnum Deum, & Quicumque vult. 38. dist. c. 1. et 2. & c. seq. Episcopi enim plus scire debent: quia de eis scire debent reddere rationem omni poscenti. 36. dist. cap. qui Ecclesiastici. § ecce. 38. dist. cap. omnes. non tamen dicimus, quòd incontinenti teneãtur prædicti de omnibus respondere, sed præhabita deliberatione, & etiam si oportuerit, cum consilio aliorum.*

3 *Non negamus tamen quin Papa, & alij superiores prælati possint dispensatiue ex certis causis minus litteratos & minus industriosos in temporalibus sustinere. infra de renun. cap. nisi cum. § pro defectu.*

4 *De clericis autẽ inferioribus satis videtur, quòd si essent pauperes, qui non possent intendere studio, quia non habent magistros vel expensas, quia oportet eis propris manibus quærere victum, quòd eis sufficiat scire sicut simplicibus laicis, et aliquantulum plus, sicut de sacramento altaris: quia oportet eos credere, quòd in sacramento altaris conficitur verum corpus Christi: & hoc ideo, quia circa illud quotidie et continue versantur plus, quàm laici. Si autem haberent magistros et expensas ad discendũ, tunc peccarent, nisi plus proficerent in cognitione distincta fidei, quàm laici: debent tamen ab eo, qui imposuit eis pœnitentiam, de ignorantia vel potius de negligentia sciendi seruari, vt diligenter attendant quare in eis non proficiunt vel propter duritiam ingenij, vel quia eos oportuit circa alia opera charitatis intendere, puta circa exhibenda necessaria confratribus suis, vel pauperibus, vel hospitibus: & idem dicendum est de alijs operibus bonis: nam cum non teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, bene licet clericis illis explicita cognitioni postponere alia opera pietatis.*

5 *Item etiam ex causa possent illi scientia præponere* †*alias scientias, vt si velint addiscere scientiam iuris, vt pauperes in iudicio defendant ne opprimantur, non peccant: tamen credimus, quòd non debẽt ita præponere scientiam cognitioni fidei, quin in ea proficiat, & bene videtur quòd semper plus debent intendere circa cognitionem articulorũ prædictorum, quàm circa cognitionem iuris, postquam expensas habent ab Ecclesia, nisi in contrarium eos iusta causa moueat.*

† Ad hũc locum conferunt tradita per sanctum Thomam quodlibeto 1. q. 7. art. 14.

6 *Item videtur quòd etiam laici, quibus Deus dat talentum subtilis ingenij, quòd melius faciunt si suum ingenium impendant in cognitione prædictorum: quamuis non videatur quòd peccent etiam si eis non intendant. Videtur autẽ eis sufficere, quòd talenta sibi credita non abscondant in terra, id est in terrenis, sed bonis operibus insistant.*

7 *In tantum autem valet implicita fides, vt dicũt quidam, quòd si aliquis tam habet, scilicet quòd credit quidquid Ecclesia credit* †, *sed falso opinatur ratione naturali motus, quòd pater maior vel prior sit filio, vel quòd tres personæ sunt tres res a se inuicem distinctæ, quòd non est hæreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem sui non defendat; & hoc ipsum credit, quia credit Ecclesiam sic credere: & suam opinionem fidei Ecclesię supponit: quia licet sic male opinetur, tamen non est illa fides sua, immo fides sua, fides est Ecclesię. infra eodem, cap. damnamus. circa finem.*

† De doctrina Innocentij hoc loco, quæ vera & cõmunis est, vide quę late scribo infra super q. 7. primę partis Directorij.

IDEM INNOCENTIVS SVPER cap. Damnamus.

1 Non licet publicè de fide disputare causa tumultus & perfidiæ.

2 Licet quandoq; de fide disputare publice ad refellendos hæreticos.

1 DAMNAMVS ergo.] *Defendese.] hoc enim nullatenus licet, immo, quod plus est, nec disputare* † *de fide licet publice turbis coadunatis causa tumultus, vel suæ perfidiæ defendendæ. C. de sum. trini. & fide Catho. l. penult.*

† Hæc intelligi sicut explicui infra in hac prima parte, in cõmentario super l. nemo. C. de sũ. Trini. & super q. 10.

2 *Si autem ad confusionem hæreticorum, vel ad veritatem clarificandam disputaret aliquis, non crederem malum, vt fecit Siluester Papa.*

GLOSSA IOAN. AND. SVPER tit. de summ. trinit. & fide catho. de Sexto Decretalium.

FIDELI] *Errore Græcorum, qui dicebant Spiritum sanctum procedere à solo patre, extirpato per canones, de quo de consecr. dist. 5. cap. penult. & vltim. adhuc quidam in errores* † *alios inciderunt, negantes Spiritum sanctum æternaliter processisse à patre & filio: alijs dicentibus, quòd ab vtroque procedebat, non tamquam ex vno principio, sed tamquam ex duobus principijs, & duabus inspirationibus. Gregorius X. in generali concilio Lugdunen. primo ponit confessionem suam, quàm*

† De diuersis erroribus circa Spiritum sanctum vide de Alfonsũ Castrum lib. 5. aduersus hæreses, verbo Deus hæresi 10. 11. 12. & seq.

quam etiam dicit sancta Romana Ecclesia, catholicorum patrum, Græcorum doctorum & Latinorũ observantiam & doctrinam, scilicet, quòd Spiritus sanctus æternaliter à patre & filio, & tanquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit: Demũ reprobando, damnat omnes, qui præmissu negare, vel contrarium asserere præsumpserint. Secunda ibi, Sed quia.

Fideli] supra eod. firmiter. & supra de hæreti. dubium. & est simile C. de iis. qui ad eccle. confug. l. fideli. & dic fideli quo ad mentem; denota quo ad exteriores actus: quasi dicat humili. ad hoc infra de immu. eccl. decet.

Professione] id est, confessione.

Aeternaliter] nam est Pater genera̅s, Filius nascens, Spiritus sanctus procedens pariter ab vtroq. absque initio semper pariter, ac sine fine. supra eo. firmiter. circa prin. de consec. dist. 3. c. vlt. C. de summa trini. in epist. inter claras. Sed opponitur. Trini tas est vnum vniuersorũ principium, vt supra eodẽ firmiter. ergo non est ibi æternitas: quia æternum vere sine principio, sine fine. Soln. Est principium principiãs, non principiatum; vt referatur principium ad res creatas, non ad ipsam diuinitatem.

Et filio] confunditur hic error Græcorum, dicentium, Spiritum sanctum, à solo patre procedere. Monebantur autem auctoritate Euangelica, Io. 16. ibi, Spiritus sanctus, qui à patre procedit.

Item in symbolo apud eos edito, simpliciter continetur, qui ex patre procedit. Nos addimus † filioque. ad idem. C. de summa trini. l. 2. vbi dicitur; Spiritum sanctum, quem ex summo rerum parente speramus, &c. Sed ad hoc & similia respondetur, quòd expressio patris non excludit filium, immo potius includit: cum ipsorum operu inseparabilia † sint. 28. q. 1. sic cuim. §. beatior in fine de consecr. dist. 3. c. vlti. vnde cum pater & filius sint vna essentia, substãtia, seu natura, vt in prædicta decretali, firmiter. non potest ab vno solo procedere. Nec sumus excommunicati (vt dicebant Græci) addẽdo in symbolo, filioque: quia illud potius est declarare, quàm addere. Et adde quod not. de consec. distiu. 5. cap. penult. Sed obiicitur ad hanc constitutionem, quòd sit superflua: ex eo quòd hoc idem dictum fuerat supra eod. firmiter. ibi, Spiritus sanctus pariter ab vtroque, &c. Sed dic, quòd hic expressius modũ processionis aperis, dicens quòd non tanquam ex duobus, &c. Præterea hic damnatur usserendo, vel negando, contrarium sentientes.

Docuit] Nota quòd in ijs, quę sunt de fide catholica, et eius articulis necessario tenere debemus & sequi, quod tenet & sequitur Romana Ecclesia: aliàs essemus hæretici. supra eod. cit. cap. 1. & 2. sed in aliis non habemus necessario sequi, & tenere quod sequitur, nisi sequatur & doceat. 11. dist. nolite. vbi de hoc in glo. docere. 12. dist. cuꝑ nouit. 21. dist. cap. aliter. de consec. dist. 4. de trina. in vna enim fide nil officit sancta Ecclesia consuetudo diuersa, vt ibi.

Firmiter] supra eod. firmiter.

Fidelium] De ijs, qui sunt foris, nihil ad nos. 11. q. 3. inter verba. versi. si cogs. 2. q. 1. cap. multi. de diuor. gaudemus: licet ab eis expediat bonũ habere testimonium, vt ibi, & 8. q. 1. licet ergo. supra de sacra vnctio. cup. vnico. §. exhibendum. 1. 1. q. 3. non sunt. 1 2. q. 1. nolo.

Orthodoxorum] id est, catholicorum.

Patrum] 15. dist. cap. 1.

Doctorum] quorum est ordo præcipuus in Ecclesia. supra de hæreti. cum ex iniuncto. §. cum igitur; & per doctores, prædicatores, & prælatos intelligas 43. dist. cap. 1.

Latinorum] vt Augustini, Hieronymi, Ambrosii, & Gregorij. 20. dis. de libellis. 15. dis. sancta. infra de reliqui. c. 1.

Græcorum] aliquorũ, vt Ioannis Chrysostomi, Cyrilli, Athanasii, Didymi, & Ephesini concilij patrum. Græci enim cõtrarium dicunt, vt supra dixi. Vel dic secundum Gulielmum, quòd in hoc generali Lugdunensi concilio Græci, quod hic dicitur, fuerunt publice professi, & symbolum cum adiectione (filioque) ibi publice cantauerunt de mandato Imperatoris, & Ecclesiæ Græcorum. vtinam corde credant. 23. dist. psalmista.

Vera] aliàs posset in melius commutari. 35. q. 9. Apostolica. & cap. sequenti.

Ignorantiam] quę cunctorum errorum est mater, vt 38. dist. ignorantia: nec in his excusat ignorantia: nam ignorans, ignorabitur; vt eu dist. qui ea. ad idem 16. q. 1. si cupis. 22. q. 2. in quibus, & c. sequenti.

Præcludere] vt 83. dist. error. supra de ꝓbat. inter opera.

Damnamus] supra. eod. damnamus. & dic, damnamus & reprobamus, id est, reprobando damnamus.

Asserere] supra dixit negare. Quid si quis nec negat, nec usserit, sed tacens sic consentit? videtur non teneri: quia tacere est prater ista duo. 22. q. 2. ne quis. infra. de reg. iur. is qui tacet. & ff. eo l. qui tacet. Sol. Licet non ex verbis, tamen ex mente indicatur hæreticus. supra de hær. cup. 1. 24. q. 3. c. hæresis. & cap. hæreticus. & Deus audit in corde; vt 17. q. 1. cap. fin. §. si ergo. & cor interrogat. 14. q. 5. si quid. & 15. q. 6. cap. 1.

† Nõ est addirio, sed expositio eius quod inerat, vt declarat concilij Florentinũ sub Eugenio iiij. sess. 6. & dixi infra in hac prima parte in commentario super symbolo sanctorũ patrũ, & tradit ibi hæc glossa paulo inferius.

† Non est fidendum rationibus huius gl. in hac re, sed verè sunt à Theologis requirẽdę lib. 1. scot. dist. 11. & 12.

GLOSSA IOANNIS AND.

Super tit. de sum. Trin. & fide catholica, de Clementinis.

Prima Glossa summat, & diuidit.

FIDEI catholicæ] Summa huius concilij hæc est. Fatetur concilium vnicum Dei filium in essentia Dei æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & iam mortuum lancea perforatum: approbans in hoc ordinem, quem tradidit Euangelista Ioannes. Secundo reprobat, & hæreticam iudicat doctrinam, qua habet quòd substantia animę rationalis seu intellectiua, vere & per se humani corporis non sit forma. Tertio asserens confitendum vnum baptisma sicut

vnum Deum & vnam fidem, approbat opinionem, qua habet per illud conferri etiã paruulis quo ad habitum informantem gratiam & virtutes. partes patent: Secunda ibi, Porro. Tertia ibi: Ad hoc. Itẽ hęc prima pars facit tria. Primo fatetur ęternam diuinitatem Christi: Secunda Veram humanitatẽ ipsius: Tertio ipsius passionẽ & mortem: & figurã induxens ordinem approbat, quem de plagis Christi penit Euangelista Ioannes.

Fundamento] quod est Christus.

Apostolo] 1. ad Corinth. 3. & concor. 1. q. 1. cũ Paulus de presbyt. non bapti. c. fin.

Vnigenitum] vt dicit Anselmus: In sancta trinitate quantumlibet paruum inconueniens est impossibile: sed si pater alium filiũ genuisset, ille per omnia similis esset iam genito filio, & cum iam genitus filius sit verbum, reliquus esset verbũ & sic essent in deitate duo verba: sed cum vno Dei verbo omnia perfectissime dicantur, & crcentur, aliud superfluum & ingatorium fuisses: nam duorũ ad idem suffragantium, quorum vnum sufficis, alterũ superfluum est, quod non est in deitate possibile: & Philosophus 1. Physicorum. Frustra fit per plura, quod potest fieri per paucior a. Ioan. And.

Filium] de Spiritu sancto, & eius aterna processione supra eod. fideli. lib. 6.

† Ad hanc glossam vide Magistros & doctores lib. 4 sent. dist. 8.

Omnibus] per hoc † comprehendit immensitatem, incommutabilitatem, incomprehensibilitatem omnipotentiam, & ineffabilitatem. Item essentiã, substantiam, seu naturam debis omnibus supra confirmiter, in princ. Et in diuinis hęc tria vltima repetimus ad maiorem expressionem. Si enim ad diuinam essentiam habeatur respectus quasi mathematice, id est abstracte, non reducta consideratione ad personas, sic est essentia. Si consideretur concrete, habito respectu ad personas. sic est substantia: quia in qualibet persona subsistat. & est sata. supra eod. damnamus versic. nos autem. Si vtroq. modo: quasi in consideratione vniuersali, sic est natura: quia naturale est diuinæ essentiæ quòd sit vna, & quòd in ea sint personæ: simplex tamen est, impertialis & indiuisibilis.

† De horum damnatione frequens fit mẽtio ab Innocentio Papa 1. Epistola 81. & 82.

Exitus] damnati sunt ergo Bonosiani, † qui Christum dicebant non proprium, sed adoptiuum filium Dei. 24. q. 3. quidam. versi. Bonosiani. & de hoc de celeb Miss. in quadam.

† Vide Nicephorum lib. 8 historię ecclesiasticę, c. 3. & multis sequentibus.

Aeternaliter] Ariani negauerunt filium coaternum patri. 1 5. dist. c. 1. 24. q 3. quidã. versi. Arianis. & arguebant sic: Omne quod natum est, principiũ habet: ergo filius qui natus est, principium habuit, & esse cepit. vnde dicebat Arianus: † si filius est, natus est: si natus est, ergo tempus fuit quando non erat filius. Sed vt contra eũ dicit Ambrosius lib. 1. de trinc. c. 5. idẽ posses dicere de Deo, quòd si cepit esse pater, ergo primo fuit Deus, quàm pater. et fuit tempus quo non erat pater: sed cũ ex hoc sequeretur eum mutabilem, id est generationis accessione mutatum, hoc dicere amentia est: semper enim fuit pater, semper & filius: nam ex vi correlatiui, posito vno ponitur & reliquum. Dicebat ergo August. de fide ad Petrum. c. 2. Si Dei filius virtus & sapiẽtia Dei est, nec vnquam fuit Deus sine virtute & sapientia: Dei ergo filius coæternus est Deo patri. Primũ probat Apostolus 1. ad Cor. 1. & habetur 37. dist. 6. huc etiam Ambrosius. in fi. Dicit ergo Aug. quòd sicut splendor, qui gignitur ab igne, coæternus est illi, & esset coæternus, si ignis esset aternus: sic est intelligendum ex Deo natum esse sempiternum, vt sit patri plus coæternus. & hoc prosequitur magister sententiarum lib. 1. distinct. 9.

Simul vnitas] dicunt Theologi, † quòd in instanti conceptionis, perfectus fuit homo, & fuit anima rationalis infusa, tum propter infinitam virtutem agentis, scilicet Spiritus sancti: tum quia incongruũ fuisset filium Dei corpus assumpsisse, nisi formatum. Talis autem non infunditur nisi organizato embrione, & plene habilitato ad ipsam recipiendam. de hoc 3. q. 2. quod vero. Quod dicunt quidã fieri per differentiam sexuum à 40. vel 80. die à conceptione embrionis. de hoc. 5. distin. ſ. 1. de purifi. post partum. c. vnico.

† Vide Magistrũ & doctores lib. 1. sent. dist. 2. & beatum Thomã 3. par. q. 6. art. 3. & 4.

Fieret verus homo] concor. supra eo. firmiter. versic. & tandem. ibi, verus homo factus est. & cõsidera verba: non enim fuit Christus compassus ex deitate & humanitate: nã simplicitas deitatis ullam recipit compositionẽ, vt ibi satis not. in princ. Et quod ibi dicitur, Christum fuisse compassũ, verum est respectu humanitatis, qua fuit composita ex anima rationali & humana carne, vt ibi, & hic & supra. de hęres cũ Christus. & vide quod not. de consecra. distinctio. 2. hoc est quod dicimus.

Passibile] instantũ quòd (vt dicit August.) omnes defectus † nostros assumpsit filius Dei, præter ignorantiã & peccatũ. de hoc 3. sentem. 1 5. dist. Licet igitur in assumptione sui ipsius, caro fuerit à Spiritu sancto ab omnibus reliquijs peccati mũdata: † vnde Angelus ad Virginẽ Lucę 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quod ex te nascetur sãctũ, vocabitur filius Dei: tamen, vt dicit ipse Aug. Si in cruce mortuus non fuisset, ad vltimum senio defecisset: frigus ergo, calorem, famem, sitim, & alias humanas pœnalitates pati poterat: & sic habuit corpus passibile. Fuit autem hoc congruũ, quòd nostros defectus assumeret propter iustitiam satisfactionis, quam pro nobis faciendam assumpserat, vt pro nobis perfecte satisfaceret per pœnalitates carnis nostrę. Item propter fidem incarnationis. sine his enim pœnalitatibus, humana natura hominibus nota non fuisset. Item propter exemplum patientiæ nobis præbendum, ad tolerandas pœnalitates carnis humanæ.

† 8. Thom. 3. par. q. 14. & 15. plene de hoc.

† Exponens sano modo, id est, immunis & peccatis liberis.

Animam] non spiritum vitalem tantum. de celeb. miss. in quadam. Vbi pluribus auctoritatibus probatur, quòd hic de vera anima dicitur.

Rationalem] non dicit sensitiuam vel vegetabilẽ tãtũ, de quibus infra in parte proxima dicetur.

Ex tempore] quod tempus satis notum est. Et ab hac incarnatione, computant quidã annos domini. 23. dist. in nomine Domini, in prin. alii à natiuitate. & de hoc in Specul. de instr. edi. in 1. col. Dubitari † posset de tẽpore incarnationis, quare tũc & nõ prius, vel tardius. Canonistę dicit satis esse dicere eũ Paulo, O altitudo diuitiarum, &c. ad Roma. 11. in fin. de pœn. dist. 4. si ex bono. circa prin. versi. cur ergo.

† De hac dubitatione vide omnino S. Thomam 3. par. q. 1 art. 3. & 6.

ergo.nam & in potestate miserentis est,quando & quantum misereri velit.facit de pan.dist.2.si enim inquit.vltra medium, vers sicut. & quod not.qui cler.vel vo.c.2.Dicit tamen theologi,quòd certum est, non fuisse conueniēs ante peccatum Deum incarnari: cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad abolitionē peccati. & vt dicitur Luce 5. Non sanit, sed infirmis opus est medico:nec venit vocare iustos,sed peccatores.2.q.1.multi.de pen. dist.1.libenter item nec fuit conueniens statim post peccatum Deum incarnari Cum enim ex superbia peccatum processisset: sic liberandus erat homo, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere:quod magno consilio Dei actū fuit,vt cognita sui infirmitate,homo clamaret ad medicum. & gratię poscęret auxilium.ad finem vero seculi,non debuit differri: vt de imperfectione humanę naturę per incarnationem perueniretur gradatim ad perfectionem gloriæ in fine seculi. Item fuit æquum, post datam legem Mosaicam & propheticam; quam multi spernebant, iustificari à Deo genus humanū. Per incarnationem & tempus gratiæ:quod si dilatum fuisset ad finem seculi,forsan reuerentia & notitia Dei & morum honestas in terris fuisset abolita:fuit etiam hoc conueniēs ad manifestandam diuinam virtutem,saluantem per fidem,præteriti,præsentis,& futuri:vt not. Ber. supra eod.tit.

Virginali.] quare de Maria virgine.& non de alia voluit incarnari? Dicunt Sancti,quòd sicut ex superbissima natus est morbus:sic per contrariū ex humillima tuberis debuit medicina; vnde verso nomine Euę ipsi Virgini dictum est. Ave.Luce.1.

Item sicut ad summam humilitatem Dei filius voluit incarnari:sic summe humilē eligere voluit, in qua,& à qua tanta deberet humilitas inchoari. vnde ipsa in Cātico suo dixit,ibidem.Respexit Dominus humilitatē ancillę suę. Tertio quia (vt quidam refert historia †) prima ipsa fuit, quę virginitatem Deo obtulit: vnde quia nouū donum genus obtulit:nouo & inaudito dono debuit honorari. In cōiugium autem Ioseph consensit instinctu Spiritus sancti,ad celandum mysterium.quod dic vt 27.q.2.c.2.vers.si.& e. inuenta.

† Vide Sanctum Thomam par.3. q.28.art.4.

Thalamo] id est,cubiculo, vel vtero.

Hypostasis] Graci eodē modo vtuntur hoc nomine hypostasis †,quo nos vtimur hoc nomine persona.de hoc nomine.1.sent.23.& 25.dist. hypostasis autem componitur ab hypos,quod est sub,& stasis, quod est status vel stans. & dicitur hypostasis substantia intellectiua,siue formæ, scilicet primordialis materiæ,& dicitur quasi substās:quia habet substare omnibus accidentibus,& omnia accidentia ad se recipit;à nullo tamē informatur,secundū Hu.

† De Hypostasi plenē āctus Tho. 3. par.q.2.ac.3.

Natura] scilicet vera humana. Io. And.

Omnium] quò ad sufficientiam.sed quò ad efficaciam,pro prædestinatis tantum,de hōc de consec. dist.2. semel.2.

Cruci] in huius passionis memoriam viderunt, in singulis particularibus ecclesiis depictam crucē in altum erigi: celebramus etiam festum inuentionis ipsius.de consecra.distin.3.crucis. Dicit Aug. Crux,quę erat supplicium latronum,nunc transit ad frontes Imperatorum:si tantū honorem Deus contulit supplicio suo,quātum conferet seruo suo? Inter alias,fuit quadruplex causa,quare Christus crucis mortem elegit.† Primo, vt in illa pendēs in aere se inter Deum & hominem mediatorem ostenderet.& sic not.1.Timoth.2. & 10.dist.quoniam. Secundo,vt damna quæ obuenerant per lignum primis parentibus vetitum,per lignum crucis restauraret.Tertio, vt diabolū, qui per lignum vincebat, per lignum superaret:& hæc duo Gregor.exprimit in prefatione de cruce, Qui salutem humani generis.&c. de qua de cōsec.dist.1.inuenimus.et infra. de reli.& vene.san.si Dominum.ante mediū.Quarto,vt euidenter ostenderet,pro quibus restaurandis patiebatur, scilicet pro superis angelorum ruinis replendis,pro iustis de limbo educendis,pro amicis colligendis,& adimandis,pro inimicis reconciliandis. Primum designatur per brachium superius. Secundum per inferius.Tertium per dextrū. Quartum per sinistrum. Fertur etiam crux quatuor genera lignorum habuisse,scilicet cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cupressum in ligno extransuerso, oliuam.in tabula super crucem, loco quarti brachij.& datur versus: Ligna crucis,palma,cedrus, cupressus, oliua. Et quomodo proprietates lignorum bene conueniant, inflant theologi,quod omitto.

† Plures causas, quare Christus mortem crucis elegit, refert S.Th.3. par. q.46.art 4.

Mori] de consec.dist.2. timorem.

Profluentibus] separatim. de hoc de consecr. dist.2.c.1.

Aquæ] et fuit vera aqua,de quo satis de celebr. miss.in quadam.& fuit aqua regenerationis, & sanguis redemptionis,vt ibi.

Immaculata.] ad Ephesios 5.ante finem.

Sicut] ponit figuram, quā etiā inducebat Host. de celeb.miss.in quadam.ver.per hoc.

Soporati] ergo dormitio Adę & mors Christi. conueniunt in figura,sicut conueniunt in figura vigilans & viuēs.si de latere ergo viuentis debuisset formari coniunxe contra de latere vigilantis,fuisset Eua formata.

Formata] Genesis 2.

Apostolum] Ad Roma.5.post medium.

Exechiel] 1.c.et 18 in prin. Io.Gre.in 4.homi. super Ezechielem de visione quatuor animalium habentium facies diuersas,scilicet hominis,leonis, bouis,& Aquilæ,dicit,quòd iure per hominē figuratur † Matthæus, quia cœpit ab humana generatione. Marcus per leonem,quia cœpit à clamore in deserto. Lucas per vitulum,quia cœpit à sacrificio. Ioānes vero digne per Aquilā,quia cœpit à diuinitate Christi. Sicut enim Aquila cunctis auibus altius volat, et irreuerberatis oculis,solis radios intuetur:sic iste altius ceteris ascendit, qui dicēs, In principio erat verbū,& verbū erat apud Deum,& Deus erat verbū;dū in ipsam diuinitatis substantiā intendit, quasi more Aquilę oculos fixit in solem.

† Cassaneus in catalogo gloriæ mundi par.4. consideratione 35.

Dixit] 19.distin.c.1.ad finem.Et ad litteram, hic ponitur textus Euangelij,quem glossare non est meum.

Sanctorum patrum] scilicet August. super Io. sermo.120.& 15.de ciui.Dei.cap.26.ipse & Ambro.

bro. super epist. ad Rom. & Theophy. super. Ioan.

Doctorum] vt Tho. 3. parti. q. 62. ar. 5. 10. Scoti super 4. sent. Pertur etiam quòd tempore concilij, congregati fuerint ad hoc theologi doctores, per Clementem, qui hoc tenuerunt.

Duntaxat] de baptis. maiores. in princ. cum suis concord. Non obstat. 79. dist. c. 2. vt ibi not.

Aperuit] Sequebatur in constitutione concilij, etiã correcta, & in audientia publicata, vt dixi in proœmio, quòd textus Matthæi, qui dicebatur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare, per anticipationẽ intelligi & exponi debebat. Et hoc remouit Ioannes forte ex eo, quòd ille textus in Matthæo communiter non habetur. Et anticipatio dicitur, ab ante & capio, cum scilicet ante capitur, vel ponitur post ponendum. supra de rescr. transam. Sed quæritur, quid valet ad fidem hoc disputasse quod hic dicitur de hoc ordine? Sine dubio coniunx Christi Ecclesia, quę regenerat à Deo genitos, ita formari poterat per plagã & vndas fluẽtes, Christo viuẽte, sicut Christo mortuo: nec in hoc disputatio hæc respicit fidem. Sed opinio hæc damnata, detrahit miraculo: euidentius enim fuit miraculum hoc de corpore mortuo, quàm de vino manasse. Item detrahit figura hic positę, vt supra dixit. Item detrahit fidei Ioannis Euangelistæ, qui vltimus Euãgelium suũ scribens, notabiliter expressit hunc ordinem: & his respectibus Concilium hũc ordinem approbat.

Porro] Secunda pars, qua duo facit: Primo quandam opinionem reprobat. Secundo illam pertinaciter tenentes, hæreticos iudicat.

Positionẽ] Vtuntur Theologi et artistæ hoc verbo, quo etiam nos vtimur. de confess. c. 1. vbi de hoc satis lib. 6. fatetur autem quis tt credit, id quod potuit. de iureiur. c. vlti. eo lib.

In dubium] de hæreticis, dubius.

Intellectiua] De sensitiua enim & vegetatiua, non fuit opinio: sensitiua enim qua sentimus per sensus corporeos, certum est, quòd corrumpitur corpore corrupto, & sic non potest dubitari, quin sit corporis forma. Idem de vegetatiua qua vegetamur, nutrimur, & augmentum sumimus. in prima communicamus brutis, in secunda etiam plãtis. Sed de intellectiua † vel rationali fuit contraria opinio, quæ præcipue fundabatur super ratione prędicta. Cum enim vniri, non dico accidentaliter, sed per se & essentialiter, sit inseparabiliter vniri, ergo forma non potest esse sine materia propria: sed anima intellectiua, cum sit incorruptibilis, remanet corrupto corpore, corpori non vnita: ergo non vnitur corpori vt forma per se & essentialiter. Sed antequã huic inductioni respondeam, est sciendum: quòd opinio hic approbata, pro qua facit de celebr. mis. in quadam. sic probatur secundum Philosophũ 8. metaph. Differentia sumitur à forma rei: sed differentia constitutiua hominis, est rationale, quod de homine dicitur ratione animę intellectiuæ: ergo ipsa est hominis forma. Item demonstratur ex ratione speciei humanæ: natura enim rei ostenditur ex ipsius operatione: propria vero operatio hominis (inquantum homo) est intelligere: oportet ergo, quòd sortia

† De materia huius glossæ vide pleniss. me p S. Thomam citatũ etiam in fine glossæ, par. 1. quæst. 76. art. 1. & ibidem Cate tanum.

A tur speciem frumentum illud, quod ipsius operis est principium: sortitur autem speciem vnumquodque per propriã formam: ex quo relinquitur, quòd principiũ intellectiuum, vel anima intellectiua, sit propria hominis forma. Sed aduertendũ est, quòd quãto forma est nobilior, tanto plus dominatur materiæ corporali, & minus ei immergitur, et plus eam excedit sui virtute: vnde anima vegetabilis, plus quàm forma metalli: sensibilis, plus quàm vegetabilis: intellectualis ergo in nobilitate vltima, intãtũ excedit in homine materiam corporalem, quòd habet aliquam operationem & virtutẽ, in qua corporalis materia non communicat: quæ virtus dicitur

B intellectiua. Demonstrat etiam id Arist. 2. de anima: quia id quo primũ aliquid operatur, est forma illius cui operatio attribuitur: sicut quo primo sanatur corpus, est sanitas: quo primo scit anima, est scientia. sanitas ergo est forma corporis, & scientia forma est animę ad corporis vnionem. Secundo inducebat id quod dicit Philosophus 3. de anima. anima ergo est forma corporis: & scientia est forma animæ. Certum est autem, quòd primum quo viuit corpus, est anima: & cum vita manifestetur secundũ diuersas operationes in diuersis gradibus viuentium, id quo primo operamur, vnumquodque

C illorum operum vita, est anima. Anima enim est quo primo nutrimur, sentimus, & mouemur secundum locũ: ergo similiter id quo primo intelligimus, siue dicatur intellectus, siue anima intellectiua, est forma corporis. Et hoc negans oportet, quòd inueniat quomodo ista actio ei conueniat. experitur enim quisquis seipsum esse, qui intelligit. Attribuitur autem actio alicui tripliciter, vt patet 5. phys. aut secundum se totum, sicut medicus sanat: aut secundum partem, sicut homo videt per oculum: aut per accidens, sicut dicimus, quòd album ædificat: quia accidit ædificatori esse album. Cum ergo dicimus Andream intelligere, certum est, hoc sibi non attribui per accidens, cum hoc inquãtum est homo,

D de ipso essentialiter prædicetur: ergo aut oportet dicere, quòd intelligat secundum se totum: i quod etiã posuit Plato, dicens hominem esse animam intellectiuam: aut dicere oportet, quòd intellectus sit pars ipsius animæ. Primum stare non potest: quia idem ipse homo est, qui percipit se intelligere & sentire: sentire vero non potest sine corpore: vnde oportet animam sensitiuam esse aliquam hominis partem. relinquitur ergo quòd intellectus quo Andreas intelligit, sit pars ipsius Andreæ: ita quòd intellectus aliquo modo ipsi corpori vniatur. Et licet aliqui dixerint, hanc vnionem esse per speciem intelligibilem, quæ duplex habet subiectum, intellectum possibilẽ, & phantasmata: aly quòd intellectus vt motor vnitur corpori, quod vanum esse patet multis

E rationibus: & istę duę sufficiant. Intellectus non mouet corpus, nisi per appetitum, cuius motio prę-supponit operationem intellectus: Non ergo ideo intelligit Andreas, quia mouetur ab intellectu, sed potius e contrario, quia intelligit, ideo ab intellectu mouetur. Cõcluditur ergo, quòd vnitur vt essentialis forma. Itẽ si anima intellectiua se haberet vt motor, certum est, quòd nauis posset esse sine nauta, qui

Actio alicui tripliciter attribuitur.

se habet

ſe habet ad eã vt motor: ergo etiã poſſet eſſe, quòd Chriſtus corpus humanũ ſine anima ſuſtiſſet: quod eſt contra fidẽ ſupra eo. e. & ſupra eo. firmiter. Cũ ergo principaliter incarnatio ordinetur ad ſalutem animæ, inutilis fuiſſet incarnatio, ſi anima non eſſet eſſentialis corporis forma. Et per hoc vides rationẽ quare opinio hic damnata indicatur hæreticæ: quia eſt contra fidẽ incarnationis. Eſt etiã contra fidẽ reſurrectionis: habet. n. fides, quòd reſurgemus cũ corporib⁹, q̃ nunc geſtamus, vt patet eo. tit. c. firmiter. in fi. 1. partis. ſed ſi anima nõ eſſet eſſentialis forma corporis: ad quid reſurgerẽt corpora non videmus.

Opinio dicens animã rationalẽ eſſe mortalem cur ſit damnata velut hæretica.

Tenentes opinionem hic reprobatam, primo inducebãt, quod in principio dixi. Ad quod reſponde B *tur, quòd ſecundũ ſe conuenit anima corpori vniri, ſicut ſecundũ ſe cõuenit corpori leui ſurſum eſſe: et ſicut leue manet, cũ à loco proprio fuerit ſeparatũ cũ aptitudine & inclinatione ad propriũ locum: ita anima humana manet in ſuo proprio eſſe: cũ fuerit à corpore ſeparata, habẽs aptitudinẽ et inclinationem naturalẽ ad corporis vnionẽ. Secundo inducebant, quòd dicit Philo. 3. de anima. quòd intellectus eſt ſeparatus, & quòd nullius corporis eſt actus: ergo non vnitur corpori vt forma. Sed dic, quòd Philoſ. intelligit ſeparatũ: quia intellectus non eſt virtus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua oculi: conſtat etenim quòd intelligere non eſt actus, qui poſſet exerceri per aliquod organũ corporale, ſicut viſio: ſed eſt ia materia inquantũ ipſa anima,* C *cuius eſt hæc virtus, eſt hominis forma et terminus generationis humanæ. Et quòd ſit ī materia ꝓbatur 2. Phy. quia homo generat hominem: dicitur ergo anima intellectiua ſeparata ſecundum virtutem intellectiuam, qua non eſt alicuius organi corporalis. Et ſic etiam reſpondetur ad id quod tertio dicebant, quòd ſi intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatam materiam, ſequeretur, quòd intellectus haberet determinatam materiam, et ſic non eſſet cognitiuus omnium, quod eſt contra rationem intellectus. Sed dico quòd hoc* D *procederet, ſi virtus intellectiua eſſet actus organi corporalis. Fateor enim actus illos, viſus cum oculo, tactus cum manu, & ſimiles bene oportet limitari ex materia: ſed cum anima intellectiua bis organis non vtatur, limitationi non ſubiacet. Dicebãt quarto, quòd cum anima ſit quid ſubſiſtens, & habeat eſſe ſecundum ſe: ergo alterius forma eſſe non poteſt: quia forma dat aliquid eſſe, et ſic eſſe forma non eſt ipſius formæ ſecundum ſe; anima ergo intellectiua habens eſſe ſuum, & ſuum ſubſiſtens, non vnitur corpori vt forma. Ad quod reſpondetur, quòd animæ intellectiua illud eſſe in quo ſubſiſtit, communicat corporali materiæ, ex qua materia &* E *anima intellectiua fit vnũ: ita quòd illud eſſe quod eſt totius compoſiti, eſt etiã ipſius animæ, quod non eſt in aliis formis, quæ non ſunt ſubſiſtentes. Et propter hoc anima humana remanet in ſuo eſſe, deſtructo corpore: non autem alia forma. Curioſus qui hoc plenius diſquirere vellet, videat in ſumma S. Tho. parte 1. q. 76. in principio. Io. And.*

Catholicæ] *fidei, quod ſequitur, & poſtpoſitum fuit vt euitaretur hiatus: quod proprie in Rhetori-* A *ca dicitur, cum vocalis eadem ſequitur vocalem.*

Pertinaciter] *pertinacia in malo, perſeuerantia in virtute, vnde pertinax valde imprudenter tenens, durus, irreuocabilis, indociliis, obſtinatus, & idem verbum infra de vſur. ex graui. §. penult.*

Pertinax quis dicatur.

Ad hoc] *tertia pars, primo ponens de eſſe baptiſmi. Secundo de ipſius effectu. Io. And.*

Vnicum] *quare ſic dicatur, habetur de conſecr. diſtin. 4. alind.*

Vnus] *ad Epheſ. 4. habetur de hac triplici vnitate, & infra de exceſſ. prala. frequens. ad finem. et infra de ſenten. excom. c. 1. & vt dicit Ambro. lib. de trinit. & exponit magiſter. 1. ſent. 24. diſt. circa prin. cum unum dicimus Deum, unitas excludit numerum Deorum: nec quantitatẽ in Deo ponit; quia nec numerus, nec quantitas in Deo eſt.*

Deus] *in hoc verbo, ponit cauſam efficientem baptiſmi.*

Vnica] *licet ſpecie differat, quod die vt no. Ber. ſupra eod. tit. ſuper rubr.*

Confitendum] *vnde in ſymbolo dicitur, Confiteor vnum baptiſma.*

In aqua] *cauſa materialis.*

In nomine] *cauſa formalis.*

Perfectum] *ſine pœnitentia exteriori. de conſecr. diſt. 4. ſine pœnitentia.*

Remedium] *cauſa finalis.*

Theologi] *& canoniſta. de hoc de conſecr. diſt. 4. nihil, & e. paruuli.*

Opiniones] *Eſt ſciendum, quòd primo fuit opinio Donatiſtarum †, quòd paruuli inutiliter baptizabantur: quæ reprobata eſt, & ad ipſorum rationes reſponſum eſt, de baptiſ. maiores. Sed ibi dubiũ eſt relictum, an paruulis infundantur virtutes & gratia: quod hic ſoluitur. Eſt ergo hic ſciendũ, quòd quorundam fuit opinio, quòd pueris nullo modo dantur virtutes in baptiſmo, ſed ſolum ab originali mundantur: ſed poſtea quando deceduut, vel quando peruenium ad ætatem adultam, eis virtutes infunduntur, ſi ſeruent innocentiam. hanc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Eccleſiaſtes 11. quod ſonat illud quod habetur 25. diſtin. qualis. in princ. quare ſi pueris ante mortẽ non fuerint conceſſa virtutes & gratia informans, in morte non conferentur: & ſic non ſaluabuntur, quod eſt falſum. Error autẽ huius opinionis, videtur fuiſſe ex ignorantia diſcernendi habitum ab actu.*

†Hanc hæreſim ſanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus c. 88. Pelagianis attribuit

Alij dixerunt, quòd pueris dantur virtutes & gratia: non tamen in ſeipſis, ſed in ſua radice, ſcilicet charactere ſacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam ætatem, & eum perfectis organis, ſoluta fuerint potentia, conſequuntur gratiã & virtutes. Et Hug. videbatur miſcere hanc opinionem primæ de conſec. diſt. 4. nihil. Sed quod hoc eſſe non poſſit, patet: quia ſi puer verteretur in furiam ante perfectam ætatem, potentiæ in eo non ſoluerentur: & ita numquam haberet virtutes explicite. Item quòd potentiis ſint aliquo impedimento ligatæ, non impedit habitum, ſed actum: quia dormientes & violenti habitus habent, ſed ligatos.

† Vide citatos in commentario huius Clementinæ.

Tertia † fuit hic opinio approbata, quòd virtutes & gratia dentur in habitu ligato propter pueritiã, ſicut

ſicut in dormiente propter ſomnum: ſed diſcedente pueritia, inclinantur ad bene operandum; niſi aliquid Spiritui ſancto reſiſtat: et habetur de hoc figura 1. Reg. 17. vbi Dauid paruulus armatus armis Saul regis, non potuit eis vti contra Goliam. Sic puer in baptiſmo armatus gratia & virtutibus propter imbecillitatem, illis vti non poteſt quo ad actum. Et quòd hoc ſit verum, patet 1 quia cum pueri ſicut adulti per baptiſmum efficiantur membra Chriſti, neceſſe eſt, quòd à capite recipiant fluxum vel fructus gratiæ & virtutis, cuius influxionis nõ eſt impedimẽtum ex parte Dei, qui omnes vult ſaluos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. 1. ad Ti motb. 2. et ſupra de baptiſ. maiores. verſ. abſit. Nec ex parte gratiæ, quæ ex vi ſacramẽti omnibus præſto eſt, & faeit de cõſec. diſt. 4. ſine pœnitẽtia. Nec ex parte ſacramenti, quod pro omnibus inſtitutum eſt: nec ab illo vllus excluditur, vt in decr. maiores verſ. cum ergo, Nec ex parte paruuli, qui nec reſiſtit, nec reſiſtere poteſt infuſioni gratiæ 1 nec curamus ipſius reluctantiam vel gemitum in baptiſ. de conſec. diſ. 4. e. ſine pœnitẽtia. Nec ex parte Eccleſiæ, in cuius fide ſaluatur: & quæ nulli claudit gremiũ de hære. ſuper eod li. 6. nec aliquẽ decipit. 27. q. 1. de viduis. de do. p tuas. Huic autẽ opinioni approbatę non obſtat, quòd habitus virtutum habilitat ad actum: ſed pueri non ſunt habiles ad agẽdũ, quę ſecundum virtutes ſunt: ergo non recipiũt habitum virtutum in baptiſmo. Nam dico, quòd habitus facit habilem ad actum tollendo inhabilitatem, quæ eſt ex imperfectione potentiæ, non quę eſt ex parte corporis, vt patet in dormiente. Nec obſtat, quòd dicitur, in noua influentia oportere, quòd recipiens vel influens aliter ſe habeat nunc, quàm prius: ſed anima pueri baptizati, non alio modo ſe habet in inſtanti poſt baptiſmum, quàm prius: quia caret vtroque tempore vſu liberi arbitrij. Item nec Deus influens, aliter ſe habet. Concluditur ergo, quòd pueri etiã baptizati gratiam & virtutes non recipiunt. Ad quod reſpondetur, quòd licet agens principale ſit immobile agens inſtrumentale, aliter ſe habet nunc, quàm prius ad puerum: quia nunc et non prius baptizatur. Ex quo etiam ſequitur, quòd aliter ſe habet baptizatus: quia nunc & non prius impreſſus eſt character in ipſo. Item conſtat, quòd ſine aliqua ſui immutabilitate, Deus ſine ſacramẽto poſſet gratiam conferre, vt patet in ſanctificatis in vtero. de renun. niſi cum pridem. in princ. Curioſus etiam videre poſſet in D. Tho. 4. ſent. diſt. 4. et in tertia parte ſum. q. 68. & 69.

Virtutes] *de theologicis non eſt opinio inter modernos, ſed de moralibus ſic, vt infra dicam. dicuntur autem virtutes, quaſi virum tuentes, & præſeruantes a vitiis. da pan. diſt. 2. illa anima. & c. ſeq.*

Informans gratia] *hanc multi Theologi dicunt* A *idem eſſe in re, quod habitus charitatis, tum quia charitas & gratia habent eaſdem operationes: tum quia dicit Aug. 15. de trini. cap. 18. loquens de charitate, nullum eſt iſto Dei dono excellẽtius. Sed omni dono diſtincto à gratia, ipſa gratia excellentior eſt: tum quia ſi ſic diſtingueretur, poſſent à Dei virtute ſeparari, & ſic aliquis eſſet Deo gratus, ſed non charus, & e conuerſo. Alij vero dicunt, quòd gratia eſt habitus, qui fundatur in eſſentia animæ: charitas vero eſt alius habitus, qui fundatur in voluntate.*

Ad habitum] *de ſimilibus de baptiſ. maiores. verſ. quamuis, in prima gloſſa.*

Omnibus] *etiam ficte recipientibus, quo ad* B *characterem & gratiam gratis datam: ſed non ad gratiam facientem gratum, niſi cum fictio illa receſſerit. de conſecr. diſt. 4. tunc valere. & cap. penult.*

Sanctorum, ac Doctorum modernorum] *De ſanctis habemus Auguſtinum contra Iulianum lib 1. de baptiſ. paruulorum. Doctores habemus magiſtrum 4. ſent. 4 diſt. in prin. & ibi Alex. Alber. & D. Thom apertius. Et breuiter omnes Theologi moderni in hoc concordant, quòd ad virtutes theologicas, ſcilicet fidem, ſpem. & charitatem: ſed de virtutibus moralibus, vt iuſtitia, fortitudine, temperãtia, prudentia, & alijs de quibus 28. q. 1. §. ex bis.* C *bene diſcordant moderni Theol. D. Thomas enim et ſui tenent etiam morales: infundi, nã vt dicunt, morales acquiſitæ non ordinant ex ſe in vltimum finẽ, nec inclinant quòd homo ſit bene mobilis à Spiritu ſancto 1 ergo eſt fateri illas infuſas. Sed qui tenent contrarium, reſpondent ad hoc, quòd morales acquiſitæ coniunctę charitati, quæ eſt forma virtutũ, vtrumque ſufficienter peragunt: & ſic non eſt neceſſe ponere eas infuſas. Inducunt etiam iſti illud Phyſ. quòd fruſtra fit per plura, &c. vt dixi in principio capituli: ſed per virtutes morales acquiſitas poteſt homo cum Theologicis finem ſuum acquirere ſine moralibus infuſis. Proprium enim eſt* D *charitatis, nos Deo vltimo fini coniungere. eſt enim ſecundum Auguſt. rectiſſima affectio, quæ nos Deo coniungit: ergo non requiritur infuſit Theologicis, quòd alia virtutes morales infundantur. Itẽ ſi paruulis infunderentur, ergo & adultis: ſed experimur, quòd adultus non ficte baptizatus, non plus ſe ſentit ſobrium, prudentem, temperatum, vel iuſtũ, quàm prius: quòd ſi infunderẽtur, ſentire deberet, ex quo ętas non impedit, cum virtus moralis ſit habitus inclinans per modum naturæ: quia ſecundum Philoſophum. 2. Ethic. Virtus eſt, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit: ergo cum ſacramentum baptiſmi ſit cõmune, omnia gratis donans, videtur quòd non infundatur adultis nec paruulis.*

Eligendam] *ergo illam ſequi tenemur de hoc eod. tit. cap. vnico. lib. 6. in 6. gloſſa.*

EX CO-

EX CODICE IVSTINIANI TIT. DE SVMMA Trinitate & fide catholica: & vt nemo de ea publice contendere audeat.

l. 1. *Imppp. GRATIAN. VALENTIN. ET THEOD. AAA. Edictum ad populum vrbis Constantinopolitanæ.*

CVNCTOS[a] populos, quos clementiæ nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam [b] diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat, quanq; Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ Episcopum virum Apostolicę sanctitatis: hoc est [c], vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris & Filij & Spiritus sancti vnam deitatem sub pari maiestate, & sob pia trinitate credamus. Hanc legem [d] sequentes, Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos [e] vero dementes, vesanosq; iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primum vindicta: post etiam motus animi nostri, quem ex caelesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos.

Dat. III. Kal. Mart. Thessalonicę, Gratiano A. V. & Theodosio A. Coss.

COMMENTARIVS IIII.

[a] CVNCTOS populos, quos clementiæ nostræ regit imperium.] *Hoc est edictum Gratiani, Valentiniani, & Theodosij ad populum vrbis Constantinopolitanæ, editum anno Domini 382. idem habetur in codice Theodosiano lib. 16. tit. 1. l. 2. & in tripar. hist. eccl. lib. 9. c. 7. ex Sozomeno. Quia enim tunc potissimum varię hæreticorum secta exorta fuerant, varioſque errores illius ætatis hæretici seminabant, edictum fuit vniuersis, vt rectam tenerent fidem. quę autem ea sit, hoc loco explicant Imperatores quam breuissime. deinde in contemptores pœnam statuunt.*

[b] ¶ Quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat] *In plerisque codicibus legitur, diuum, legendum tamen est diuinum, vt in manuscriptis, & codice Theodosiano, & historia tripartita.*

Romā martyrio cōsecrāt Petrus & Paulus.

Iam sanctum Petrum diuinitus Romana Ecclesia præfuisse, eamque insigni vnd cum Paulo consecrasse, ac muniuisse martyrio, manifestum est cap. quamuis. 21. dist. docetque graviter & vere sanctus Augustinus tomo 10. de sanctis, sermone 3. in festo Apostolorum Petri & Pauli: quam Romanam Ecclesiam diuinis documentis, et institutis instructam reliquis Christus prefecit velut matrē & magistram, a qua cetera & fidei regulas, & viuendi, ac celebrandi diuinos cultus, & sacramenta, ritum accipiunt: id quod eleganter docet Leo primus epistola 79. ad Dioscorū Alexandrinū Episcopū, cuius verba quia claram lucē huic legi afferūt, non duximus omittenda. habent autem ita: Cum enim beatissimus Petrus Apostolicum à Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eius permaneat institutis; nefas est credere, quòd sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Ecclesiam gubernauit; alijs regulis traditionum suarum decreta formauerit, cum sine dubio de eodem fonte gratiæ vnus Spiritus fuerit & discipuli & magistri, nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore susceperit. Non ergo patimur, vt cum vnius nos esse corporis & fidei fateamur, in aliquo discrepemus: & alia doctoris, alia discipuli instituta videantur. *hactenus ibi. optime ergo Imperatores hoc loco iuxta fidem à Petro traditā, & à ceteris acceptam ab eo, & obseruatam credere iubent.*

[c] ¶ Hoc est, vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris & Filij & Spiritus sancti vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia Trinitate credamus.] *Hæc verba cum concilio Carthaginensi secundo celebrato circa tempora Siricij Papæ æra 428. mihi videtur conuenire, vbi cap. 1. cautum est, vt Trinitatis in vnitate essentia fides credenda proponatur, & prędicetur. Eum locum, quia valde insignis est, referre placuit. habet autem ita:* Et sicut à patribus certa dispositione accepimus, vt Trinitatem, quam in nostris sensibus consecratam retinemus, Patris & Filii & Spiritus sancti vnitatem, quę nullam noscitur habere notitiam, sicut didicimus, Dei populos instruamus. Ab vniuersis Episcopis dictum est: plane sic accepimus, sic tenemus, fidem Apostolicam sequentes. *hæc ibi. Eodem spectat decretum concilij Rotomagensis relatum à Burchardo lib. 2. Decretorum cap. 59. Eandem trinitatis in unitate essentię fidem luculenter adstruit Alexander Papa primus Epistola quadam ad omnes orthodoxos, quæ incipit: Cogitantibus nobis. Habetur autem in primo concil. tom. pag. 172. ex Suriana editione.*

[d] ¶ Hanc legem sequentes Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti] *Optime scripsit hoc loco Odofredus & Accursius magnum præmium esse, vt servus nocetur nomine Domini, à Christo enim Christiani iubemur appellari, huic autem edicto, vt fidem orthodoxam sequentes Christiani vocarentur, causam præbuit hæreticorum audacia, & dementia, qui relicto Christianorum nomine, hæresiarcharum appellationem assumebant, dicentes se Manichæos, Arianos, &c. quamquam non hic primum fideles sunt dicti Christiani; quoniam, vt constat ex Actibus Apostol. ca. 11. circa finem.*

discipuli

Christiano-rũ nomen à discipulis ortum.

discipuli Domini iam Christiani dicti sunt. Scriptũ est enim ibi ita: Et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli Christiani. *quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: vt egregie docet sanctus Augustinus in Ioan. c. 18. tract. 113. in hęc uerba*: Quamuis enim discipuli Christi nondũ appellarentur hoc nomine; post Ascensionem quippe eius, in Antiochia primum cœperunt appellari discipuli Christiani, iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, iam erant discipuli, qui postea appellati sunt Christiani, & hoc commune nomen, sicut communem etiam fidem ad posteros trasmiserunt. *hęc Augustinus. Iidem quoque dicti sunt Catholici, eo quòd vniuersis Christiana legis præceptis obedirent, vt optime scripsit diuus Pacianus Episcopus Barcinonensis vetustissimus Epistola quadam de nomine Catholico.*

¶ Reliquos vero dementes, vesanosq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere] *Hæc est vna & grauis hæreticorum pœna, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos si formidassent hæretici, facile in recta fide continerentur.*

Ac infamia quidem multiplex est, vna iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quæ ab excommunicatione descendit. Duabus postremis omissis, de primis breuiter dicendum est, quoniam ad hunc locum spectant. Facti infamiam appello eam, quę oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos gignit, quę cõtingit multis modis, vt docet Dynus in c. infamibus. de regulis iur. lib. 6. & Iason in hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, quę descendit ex legibus nominatim cauentibus, vt quis ita de delictum commiserit, infamis eo ipso habeatur. Præterea illud est obseruandum, bifariam aliquos dici iure infames: vno modo ipso facto, quales sunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum secuta sententia, vt in furto vi bonorum raptorũ, & similibus feribunt hic Iason, & ceteri tum hic tum alibi.

An inquisitores famę restituere possint.

His ita positis primum hic quęritur, qua infamia notentur hæretici, ac primum quidem iure nouo certum est, hæreticos omnes eiuscunque sectę ipso iure infames esse. authen. Gazaroc. C. de hæret. de iure autem ueteri nunquid per hanc legem essẽt ipso iure infames hæretici, nalde à nostris dubitatum est. nam cum Accursius & nonnulli alij hic animaduerterent hæreticos infamia notari, et infames à testimonio repelli. l. 3. §. lege Iulia. ff. de testibus, hæreticos vero ad testificandum admitti. l. quoniã. C. de hæret. admiserunt hæreticos saltem aute sententiam non esse ipso iure infames. ita Bal. hic in 5. oppositio. n. 38. Iason 2. lectura, nu. 43. & Alciatus ver. hæretici dogmatis. & Zasius in §. sic itaque discretis. Instituț. de actio. Ceterum quamuis libenter communes probatorum doctorum sententias amplecti soleamus, hoc tamen loco merito ab his dissentiendum putamus, pro certo statuentes etiam per hanc legem hæreticos ipso iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores solum declarare voluerunt hæreticos ideo infames esse censendas, quia turpe & indignum factum, aut scelus cõmittunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide instructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hæreticos vbique decreuissent: nam & sanctus Ioannes scripsit. hæreticis non esse dicendum, aue, et diuinus Paulus monuit eos esse deuitandos: sed plane hoc statuere voluerunt, vt ipso iure fierẽt infames.

Ad hęc, si Imperatores solum statuissent hæreticos infamia facti notari, legem sane condidissent de re certa & manifesta, cum vtique notum sit, hæreticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id scelus, apud bonos valde diminui & grauari: legesq; autem de casibus dubijs esse debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edicto. vbi communiter Doctores & Panormitanus in c. cũ in iure peritus. de electio. & Bartolus quidem hic in noua oppositione aperte sequitur hanc sententiam dum ait. Nã si bene inspicitur, primo dat eis pœnam ipso iure, & vocantur infames, &c. neque huic sententię aduersatur d. l. quoniam. C. de hæret. nam ibi casus est singularis, ne copia probationum deficiat, qui ius commune non infringit.

Hæretici ante sententiã infames.

Ex his poterit declarari quæstio illa, An hæretici notẽtur infamia ipso facto, an ita demum si sententia pronuntiata fuerit super crimine: & plane qui contendunt hæreticos iure veteri non fieri ipso iure infames, post sententiam latam infamia tantũ notari aut umant, inter quos est hic Alciatus, quem sequitur Iacobus Spiegellus in Lexico ver. hæretici omnes. & alij siqui sunt, qui pauciſſimi sunt. sed verior est sententia Alfonsi de Castro lib. 2. c. 9. de iusta hæreticorum punitione, asserentis ante sententiam infames esse; quod ex superioribus apertissima infertur, atque hanc etiam sententiam tuetur. Paulus Castrensis hic num. 18. idem videtur asserere Bar. in 9. oppositione. nu. 11. et 12. nã si hæreticorum complices renuentes intra annum satisfacere, vt hæretici puniuntur, & ipso iure fiunt infames. cap. excommunicamus. 1. §. credentes. multo magis id hæreticis eueniet: quia propter quod unumquodque est tale, & illud magis, Aristoteles lib. 1. de demonstratione. authen. multo magis. de sacrosan. eccles.

Hęc autem infamia multos operatur effectus, et incommoda ingentia parit, quę nos copiose lib. 8. de pœnis hæreticorum, sumus persequenti. inter quę illud est potissimum, quòd etiam in filios redundat: propterea enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. cap. statutum. de hæret. libro 6. quod in 3. par. apud Eymericum copiose diximus.

Qua infamia notentur hæretici.

Præterea illud est hic inquirendum, An inquisitores hæreticæ prauitatis possint hæreticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos bonos restituere: & quamuis late pateat Inquisitorum potestas, non tamen possunt hanc infamiam tollere; quia cum Inquisitor sit iudex delegatus. ca. per hoc. de hæreticis, libro 6. non potest fines mandati transgredi. c. penul. de off. delegati. c. cum dilecta. de rescrip. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nusquam est sibi permissum, & propterea facere non poterit. ita Zanchinus & nere tractatu de hæret.

cap.

cap. 38. *vbi Campegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxatio. carceratorum, tit. de beneficio & indulgentia principis, & alij quos in re manifesta omitto: & quod de Inquisitore dixi, idem est de episcopo intelligendum: nam neque is potest hæreticos famę restituere, vt optime citato loco probat Zachinus. restituet autem summus Romanus Pontifex: nam vnquid etiam collegium Cardinalium possit, non est huius loci inquirere, nec nostra breuitatis.*

Hęretici quãdo cœperint iuris infamia notari.

Post remo obseruandum est, non esse hic primum hæreticos infamia notatos, nam iure canonum multo antea Stephanus Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames esse sanciuit Epistola quadam ad Hilarium episcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, *inquit*, esse eas personas dicimus, quę pro aliqua culpa notantur infamia: *i* deest, omnes qui Christianæ legis normam abiiciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt, &c.

L. 2. IIDEM AA. EVTROPIO PRÆFECTO PRÆTORIO.

NVLLVS [a] hæreticis: & infra. Vnius & summi Dei numen vbiq; celebretur. Nicænę [b] fidei dudum à maioribus traditę, & diuinę religionis testimonio atque assertione firmatæ obseruantia semper mansura teneat. Is autem [c] Nicenæ assertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum & Christum filium Dei vno nomine confitetur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum [d] sanctum (quem ex summo rerum parẽte & speramus & accipimus) negando non violat: apud quem intemeratæ fidei sẽsus viget, & incorruptę trinitatis indiuisa substantia, quæ græco verbo, ὑφέστηκε recte credẽtibus dicitur. Hęc profecto nobis magis probanda, hęc veneranda sunt.

Dat. IIII. Id Ianuarij. C P. F L. Euchario & F L. Syagrio C C. conss.

COMMENTARVIS V.

[a] NVLLVS hæreticus.] *Lata est hęc lex ab eisdẽ Imperatoribus, à quibus & superior, anno Domini 383. ex eaid solum fragmentum desumpsit Eymericus, quod iuxta suo conueniebat, quod est, constabilire fidem: & ideo initium & finem sustulit. Synodum Nicænam obseruandã iubet, & quæ in ea sunt sancita diuinitus.*

Synodus Nicæna quãdo celebrata.

[b] ¶ Nicænę fidei dudum à maioribus traditæ] *Hęc fuit synodus illa celebris tempore Constantini & Siluestri Papæ celebrata, interuentu 318. episcoporum, æra 363. Sunt qui scribant Nicęnam synodum initium habuisse anno Domini 326. finem vero 329. in hac damnatus est Arius, eiusque omnia dogmata & sectatores, stabilitusque articulus de Christo vero filio Dei, Patri æquali & consubstantiali, quę breuissime hic indicantur. Acta est hac synodus tribus annis, & paulo vltra Nicææ, ea est ciuitas Asiæ, Bithyniæ Metropolis. Confirmata fuit hęc synodus insigni miraculo, de quo Nicephorus lib. 8. cap. 23. nam cum ex vniuersis patribus duo decessissent priusquam professionis fidei scripto subscriptionem suam apposuissent, reliqui patres gesta concilij eius in manibus gerentes, ad sepulturam eorum accesserunt, deprecantes, vt postquam clare intuebantur in cælis, quod in synodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello subscribere, qui acta cõtinebat, quę super sepulchro relinquentes, abierunt, totamque noctem duxerunt insomnem. postridie ad locum eum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorũ episcoporũ subscriptiones agnouerunt in hac verba:* Chrysanthus & Musonius, qui cum patribus omnibus in Sancta prima œcumenica Nicæna Synodo consensimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello subscripsimus. *hæc ibi.*

[c] ¶ Is autem Nicænæ assertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum, & Christum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lumen de lumine.] *Extat epistola synodalis de gestis in Nicæna synodo ad Alexandrinos, & alios conscripta, de qua Nicephorus lib. 8. cap. 24. vbi hoc definiuisse contra Arium, quod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hac verba:* Itaque scitote primo omnium inquisitum esse in impietatem & pręuaricationem Arii, sectatorumque eius: & in præsentia Dei amantissimi Imperatoris Constantini consentientibus omnium sententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blasphema condemnarentur, quibus ille filium Dei blasphemans vsus est, ex non existentibus illum esse dicens, & fuisse aliquando cum non fuerit, & arbitrii libertate vitij virtutisque capacem esse filium Dei, creaturam eũdem & facturam nominans. Quæ omnia sancta synodus anathemati subiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis vecordiam, blasphemaq; eius verba sustinens. *hęc ibi. quę hunc locum valde illustrant.*

[d] ¶ Qui Spiritum sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non violat.] *Accursius & Salycetus hãc legem à quodam Græco scriptam fuisse, qui negec Spiritum sanctum à Filio quoque procedere, inaniter cõminiscuntur, cum nihil possit elegantius excogitari. Alciatus vero, agnoscens difficultatem hic, docet subaudiendum:* & filio. *in codice Theodosiano ita legitur:* qui id, quod ex summo rerũ parente speramus, accipimus. *Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandum;* à quo id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. *qua, inquit, lectione admissa, subauditione Alciati opus non erit.*

Locus de processione Spiritus sancti declaratus.

Melius tamen erit nullis additis aut subauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theologia

Christiano-rũ nomen à discipulis ortum.

discipuli Domini iam Christiani dicti sunt. Scriptũ est enim ibi ita; Et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ discipuli Christiani. *quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: vt egregie docet sanctus Augustinus in Ioan.c.18.tract.113.in hęc verba:* Quamuis enim discipuli Christi nondũ appellarentur hoc nomine; post Ascensionem quippe eius, in Antiochia primum cœperunt appellari discipuli Christiani, iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, iam erant discipuli, qui postea appellati sunt Christiani, & hoc commune nomen, sicut communem etiam fidem ad posteros trasmiserunt. *hęc Augustinus. Iidem quoque dicti sunt Catholici, eo quòd vniuersis Christiana legis præceptis obedirent, vt optime scripsit diuus Pacianus Episcopus Barcinouensis vetustissimus Epistola quadam de nomine Catholico.*

¶ Reliquos vero dementes, vesanosq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere) *Hæc est vna & grauis hæreticorum pœna, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos si formidassent hæretici, facile in recta fide continerentur.*

Ac infamia quidem multiplex est, vna iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quæ ab excommunicatione descendit. Duabus postremis omissis, de primis breuiter dicendum est, quoniam ad hunc locum spectant. Facti infamiam appello eam, quę oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, quę cõtingit multis modis, vt docet Dynus in c. infamibus. de regulis iur. lib.6. & Iason in hac. lege. Iuris autem infamiam appello eam, quę descendit ex legibus nominatim cauentibus, vt qui tale delictum commiserit, infamis ea ipso habeatur. Præterea illud est obseruandum, bifariam aliquor dici iure infames: vno modo ipso facto, quales sunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum secuta sententia, vt in furto vi bonorum raptorũ, & similibus scribunt hic Iason, & ceteri tum hic tum alibi.

An Inquisitores famę restituere possint.

His ita positis primum hic quęritur, qua infamia notentur hæretici, ac primum quidem iure nouo certum est, hæreticos omnes eiusmodi sectę ipso iure infames esse, authen. Gazaros. C. de hæret. de iure autem veteri nunquid per hanc legem essẽt ipso iure infames hæretici, valde à nostris dubitatum est. nam cum Accursius & nonnulli alij hic animaduerterent hæreticos infamia notari, et infames à testimonio repelli. l.3.§. lege Iulia. ff. de testibus, hæreticos vero ad testificandum admitti. l. quoniã. C. de hæret. admiserunt hæreticos saltem aute sententiam non esse ipso iure infames. ita Bal. hic in 5. oppositio. n.38. Iason in 2. lectura, nu.43. & Alciatus ver. hæretici dogmatis. & Zasius in §. sic itaque discretis. Institut. de actio. Ceterum quamuis libenter communes probatorum doctorum sententias amplecti soleamus, hoc tamen loco merito ab his dissentiendum putamus, pro certo statuentes etiam per hanc legem hæreticos ipso iure infamia notatas; neque enim hic Imperatores solum declarare voluerunt hæreticos ideo infames esse censendas, quia turpe & indignum factum, aut scelus cõmittunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide instructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hæreticos vbique decreuissent: nam & sanctus Ioannes scripsit. hæreticis non esse dicendum, aue, et diuinus Paulus monuit eos esse deuitandos: sed plane hoc statuere voluerunt, vt ipso iure fierẽt infames.

Ad hęc, si Imperatores solum statuissent hæreticos infamia facti notari, legem sane condidissent de re certa & manifesta, cum vtique notum sit, hæreticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id scelus, apud bonos valde diminui & grauari: leges autem de casibus dubijs esse debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edicto. vbi communiter Doctores & Panormitanus in e. cũ in iure peritus. de electio. & Bartolus quidem hic in noua oppositione aperte sequitur hanc sententiam dum ait. Nã si bene inspicitur, primo dat eis pœnam ipso iure, & vocantur infames, &c. *neque huic sententię aduersatur d.l. quoniam. C. de hæret. nam ibi casus est singularis, ne copia probationum deficiat, qui ius commune non infringit.*

Hæretici ante sententiã infames.

Ex his poterit declarari quæstio illa, An hæretici notẽtur infamia ipso facto, an ita demum si sententia pronuntiata fuerit super crimine: & plane qui contendunt hæreticos iure veteri non fieri ipso iure infames, post sententiam latam infamia tantũ notari autumant, inter quos est hic Alciatus, quem sequitur Iacobus Spiegellus in Lexico ver. hæretici omnes. & alij siqui sunt, qui pauissimi sunt. sed verior est sententia Alfonsi de Castro lib.2.c.9. de iusta hæreticorum punitione, asserentis ante sententiam infames esse: quod ex superioribus apertissime infertur, atque hanc etiam sententiam tuetur Paulus Castrensis hic num.18. idem videtur asserere Bar. in 9. oppositione. nu.11. et 12. nã si hæreticorum complices reuentes intra annum satisfacere, vt hæretici puniuntur, & ipsa iure fiunt infames. cap. excommunicamus. 1.§. credentes. multo magis id hæreticis eueniet: quia propter quod unumquodque est tale, & illud magis, Aristoteles lib.1. de demonstratione. authen. multo magis. de sacrosan. eccles.

Hęc autem infamia multos operatur effectus, et incommoda ingentia parit, quę nos copiose lib.8. de pœnis hæreticarum, sumus persecuti. inter quę illud est potissimum, quòd etiam in filios redundat: propterea enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. cap. statutum. de hæret. libro 6. quod in 3. par. apud Eymeriam copiose diximus.

Quæ infamiã notent hæretici.

Præterea illud est hic inquirendum, An inquisitores hæreticæ prauitatis possint hæreticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos bonori restituere: & quamuis late pateat Inquisitorum potestas, non tamen possunt hanc infamiam tollere, quia eum Inquisitor sit iudex delegatus. ca. per hoc. de hæreticis, libro 6. non potest fines mandati transgredi. c. penul. de off. delegati. c. cum dilecta. de rescrip. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nusquam est sibi permissum, & propterea facere non poterit. ita Zanchinus & ueteres tractatus de hæret.

cap.

cap.38. vbi Campegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxatio. carceratorum, tit. de beneficio & indulgentia principis, & alij quos in re manifeſta omitto: & quod de Inquiſitore dixi, idem eſt de epiſcopo intelligendum: nam neque is poteſt hæreticos famę reſtituere, vt optime citato loco probat Zachinus. reſtituet autem ſummus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium poſſit, non eſt huius loci inquirere, nec noſtræ breuitatis.

Hæretici quãdo cæperint iuris infamia notari.

Poſtremo obſeruandum eſt, non eſſe hic primum hæreticos infamia notatos, nam iure canonum multo antea Stephanus Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames eſſe ſanciuit Epiſtola quadam ad Hilarium epiſcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, *inquit*, eſſe eas perſonas dicimus, quę pro aliqua culpa notantur infamia: ideſt, omnes qui Chriſtianæ legis normam abiiciunt, & ſtatuta eccleſiaſtica contemnunt, &c.

l. 2. IIDEM AA. EVTROPIO PRÆFECTO PRÆTORIO.

NVLLVS [a] hæreticis: & infra. Vnius & ſummi Dei nomen vbiq; celebretur. Nicænę [b] fidei dudum à maioribus traditę, & diuinę religionis teſtimonio atque aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat. Is autem [c] Nicęnæ aſſertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum [d] ſanctum (quem ex ſummo rerum parẽte & ſperamus & accipimus) negando non violat: apud quem intemeratæ fidei ſẽſus viget, & incorruptę trinitatis indiuiſa ſubſtantia, quæ græco verbo, ὁμοουσία recte credẽtibus dicitur. Hęc profecto nobis magis probanda, hęc veneranda ſunt.

Dat. IIII. Id Ianuarij. C P. F L. Euchario & F L. Syagrio C C. conſſ.

COMMENTARVIS V.

a NVLLVS hæreticus.] *Lata eſt hęc lex ab eiſdẽ Imperatoribus, à quibus & ſuperior, anno Domini 383. ex ea id ſolum fragmentum deſumpſit Eymericus, quod inſtituto ſuo conueniebat, quod eſt, conſtabilire fidem: & ideo initium & finem ſuſtulit. Synodum Nicænam obſeruandã iubet, & quæ in ea ſunt ſancita diuinitus.*

Synodus Nicæna quãdo celebrata.

b ¶ Nicænę fidei dudum à maioribus traditæ] *Hęc fuit ſynodus illa celebris tempore Conſtantini & Sylueſtri Papæ celebrata, interuentu 318. epiſcoporum, æra 363. Sunt qui ſcribant Nicænam ſynodum initium habuiſſe anno Domini 326. finem vero 329. in hac damnatus eſt Arius, eiuſque omnia dogmata & ſectatores, ſtabilitaſque articulus de Chriſto vero filio Dei, Patri æquali & conſubſtantiali, quę breuiſſime hic indicantur. Acta eſt hac ſynodus tribus annis, & paulo vltra Niceæ. ea eſt ciuitas Aſiæ, Bithyniæ Metropolis. Confirmata fuit hęc ſynodus inſigni miraculo, de quo Nicephorus lib. 8. cap. 23. nam cum ex vniuerſis patribus duo deceſſiſſent priuſquam profeſſionis fidei ſcripto ſubſcriptionem ſuam appoſuiſſent, reliqui patres geſta concilij eius in manibus gerentes, ad ſepulturam eorum acceſſerunt, deprecantes, vt poſtquam clare intuebantur in cælis, quod in ſynodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello ſubſcribere, qui acta cõtinebat, quę ſuper ſepulchro relinquentes, abierunt, totamque noctem duxerunt inſomnem poſtridie ad locum eum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorũ epiſcoporũ ſubſcriptiones aduouerunt in hæc verba:* Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus in Sancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus, *hæc ibi.*

c ¶ Is autem Nicænæ aſſertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum, & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lumen de lumine.] *Extat epiſtola ſynodalis de geſtis in Nicæna ſynodo ad Alexandrinos, & alios conſcripta, de qua Nicephorus lib. 8. cap. 24. vbi hoc definiuiſſe contra Arium, quod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hac verba:* Itaque ſcitote primo omnium inquiſitum eſſe in impietatem & pręuaricationem Arii, ſectatorumque eius: & in præſentia Dei amantiſſimi Imperatoris Conſtantini conſentientibus omnium ſententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condemnarentur, quibus ille filium Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando cum non fuerit, & arbitrii libertate vitij virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam eũdem & facturam nominans. Quæ omnia ſancta ſynodus anathemati ſubiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis vecordiam, blaſphemaq; eius verba ſuſtinens. *hęc ibi. quę hunc locum valde illuſtrant.*

d ¶ Qui Spiritum ſanctum (quem ex ſummo rerum parente & ſperamus & accipimus) negando non violat.] *Accurſius & Salycetus hãc legem à quodam Græco ſcriptam fuiſſe, qui neget Spiritum ſanctum à Filio quoque procedere, inuiter cõminiſcuntur, cum nihil poſſit elegantius excogitari. Alciatus vero, agnoſcens difficultatem hic, docet ſubaudiendum i & filio. in codice Theodoſiano ita legitur:* qui id, quod ex ſummo rerũ parente ſperamus, accipimus. *Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandum;* à quo id quod ex ſummo rerum parente ſperamus, accipimus. *qua, inquit, lectione admiſſa, ſubauditione Alciati opus non erit.*

Locus de proceſſione Spiritus ſancti declaratus.

Melius tamen erit nullis additis aut ſubauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theologia

gia fecreta recurrere, vt me monuit frater Paulus Conſtabilis ſacri palatij Magiſter, qui fuit deinde totius ordinis Fratrum predicatorum Magiſter Generalis, vt dicamus, retenta communi lectione, verbum illud, ſummo rerum parente, *hoc loco ſtare ſeu accipi poſſe eſſentialiter & perſonaliter iuxta vera dogmata Theologorum, cum enim hic (vt verba ipſa indicant) non ſit ſermo de eterna Spiritus ſancti proceſſione à Patre & à filio, ſed de communicatione gratiæ vel donorum ipſius, ſecundum quã ipſe ſe ipſum dat, vt ait Magiſter ſententiarum lib. 1. diſtin. 30. & à Patre ſimul & à Filio datur, apte per ſummum rerum parentem, totam ſanctiſſimam Trinitatem intelligere poſſumus, à qua gloriam in futuro ſperamus, & gratiam accipimus in præſenti. Poſſumus quoque per ſummum parentem: Deum Patrem intelligere, à quo Spiritus ſanctus datur et mittitur: nec propterea videri debet Filius exclusus, quoniam nominatus nõ eſt: nam vt recte ait ſanctus Tho. par. 1. q. 36. art. 2. ad primum argumentum, regulariter in ſacra ſcriptura, aut vbi de diuinis perſonis agitur, id quod de Patre dicitur, de Filio etiam intelligere oportet, etiamſi, inquit ſanctus Thomas, dictio excluſiua addatur, niſi ſolum in illis in quibus Pater & Filius ſecundum oppoſitas relationes diſtinguuntur. cũ enim Dominus Matth. cap. 11. dicit:* Nemo nouit Filium niſi Pater, *nõ excluditur, quin Filius ſeipſum cognoſcat. ergo cũ hic aut alibi dicitur, quòd Spiritus ſanctus à ſummo rerum parente ſperatur & accipitur, etiam ſi adderetur, à ſolo rerum parente ſeu Patre, non ob id Filius excluderetur: quia quantum ad hoc, quod eſt dare Spiritum ſanctum, non opponuntur Pater & Filius, ſed ſolum quantum ad hoc quod hic eſt Pater, & ille Filius. His penitus conſentit ſanctus Hieronymus in confeſſione fidei, quam affert Eymericus paulo poſt, hac par. 1. dicens:* Nec eſt proceſſus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius ſuperiuſue dici poſſit: ſed tota deitas ſui perfectione æqualis eſt, ut exceptis vocabulis, quæ proprietatem perſonarum indicant, quidquid de vna perſona dicitur, de tribus dignißime poſſit intelligi. *Hactenus Hieronymus.*

l. 4. IMPERATOR MARtianus A.

PALLADIO PRÆFECTO PRÆT.

NEMO [a] clericus vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis, de fide [b] Chriſtiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nam [a] & iniuriam facit iudicio reuerendiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere & publice diſputare contenderit: cum ea, quæ nunc de Chriſtiana fide à ſacerdotibus, qui [d] Chalcedone conuenerunt, per noſtra præcepta ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones & inſtituta ſanctorum Patrum trecentorum decem & octo in Nicæa, & centum quinquaginta in hac regia vrbe definita eſſe noſcantur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia non ſolũ contra fidem vere expoſitam veniunt, ſed etiam Iudæis & Paganis ex huiuſmodi certamine profanant veneranda myſteria. Igitur [a] ſi clericus erit, qui publice tractare de religione auſus fuerit, à conſortio clericorum remouebitur: ſi vero militia præditus ſit, cingulo ſpoliabitur: ceteri autem huius criminis rei, ſiquidem liberi ſint, de hac ſacratiſſima vrbe expellentur, pro vigore iudiciario etiam competentibus ſupplicijs ſubiugandi: ſi vero ſerui, ſeueriſſimis animaduerſionibus plectentur.

Dat VIII. Id Febr. Conſtantinop. Patritio Conſu.

COMMENTARIVS VI.

NEMO clericus.] *Hoc eſt edictum Martiani Imperatoris in confirmatione Concilij Chalcedonenſis, quo canet, vt nemini liceat de fide habere coram populo diſputationes, aut ſemel iam definita in dubium reuocare. Extat hoc edictum in Concilio Chalcedonenſi actione 3. cum præfatione & epilogo, quæ hic abſciſſa ſunt, ibi autem ita habetur:* Edictum ſiue leges ſanctæ memoriæ Valentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidẽ leges beatiſſimus Papa Leo in ſuis confirmauit epiſtolis, quibus interdicuntur prohibenturque diſputationes de fide coram vulgo, & confirmantur Chalcedonen. Concilij decreta, atque ſtatuta.

Ceterum obſeruandum eſt, non abſolute prohiberi diſputationem de fide catholica, ſed cum ex ea diſputatione quæritur occaſio tumultus & perfidiæ, & iam definita in dubium reuocantur.

Hanc legẽ eo conſilio huic operi inſeruit Eymericus, vt doceremur has veritates, videlicet nec publice occaſione tumultus excitandi de fide differendum eſſe, nec ſemel per Eccleſiam rite definita & ſtabilita, in dubium eſſe reuocanda, quæ nos ſuis locis interpretabimur.

a ¶ Nemo clericus.] *Sed de clericis dubium videbatur, hoc eſt, de perſonis religioſis, presbyteris ſeu ſacerdotibus, quibus ſolis prædicare & de fide tractare iura concedunt, cap. Adiicimus. 16. q. 1. cap. Diaconus. 93. diſtin. vbi Turrecremata, idem Turrecremata in c. placuit. 16. q. 1. vt multis locis diximus. par. 2. ſuper cap. enm ex iniuncto: ge haret. & propterea non debuerant prohiberi, quominus de fide diſceptarent. ſed non inhibetur eis, vt dixi, ſimpliciter & abſolute, ſed cum ex hoc perfidiæ occaſionem quærunt.*

Quibus & quando prohibitum, ne de fide Catholica diſputent.

b ¶ De fide Chriſtiana publice turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in poſterum, *ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens.*] *Hinc colligimus manifeſto non prohiberi ſimpliciter omnem de fide diſputationem, ſed eam ſolam quæ ſuſcipitur cauſa ſeminandorum errorum: aliàs enim cum hæreticis diſputare, vt gloria Dei manifeſta fiat, & veritas Catholica defendatur, licitum eſt; immo & quandoque neceſſarium.*

id

id quod reſpiciens Paulus diuinitus ad Titum ſcribens cap. 1. ait, oportere vt epiſcopus doctus ſit, vt exhortari ſciat in ſacra doctrina, & eos qui contradicunt arguere de quo articulo agit pleniſſime Eymericus paulo poſt, q. 10. & nos ibidem late in commentarijs eiuſdem quæſtionis. interim videndus Cõradus Brunus lib. 5. de hæret. cap. 4. & lib. 6. cap. 8.

Cur ſemel definita legitimè in dubium reuocare non debeant.

c ¶ Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendiſſimæ ſynodi, ſiquis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere & publice diſputare contenderit.] *Ratio cur iniuria fiat, manifeſta eſt: quis enim concedat plus eſſe tribuẽdum ſingulorum opinionibus de fide arbitratu ſuo diſputantium, quàm definitis in ſynodis legitime congregatis, in quibus nutu Spiritus ſancti Patrum corda regũtur? Iam multis rationibus optime ſtatutum eſt, ne ſemel definita in dubium reuocentur: nam ſi quæ ſemel ſunt ſalubriter conſtituta & decreta, in dubium verterentur, nullo profecto ſtabile Eccleſiæ iudicium aut ſtatutum contra quoſlibet errores permaneret. Rurſus eiſdem ſemper furoribus omnis ſtatuta ſemel veritate, et integra Eccleſia definitio turbaretur. ita Celeſtinus Papa 1. ad epiſcopos Dardaniæ epiſtola prima eadem incipiente:* Valde mirati ſumus, *dicens:* Quæ maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, nẽ ceſſarie præcauerunt, vt quod cõtra vnamquãq; hæreſim coacta ſemel ſynodus pro fidẽ, cõtione, & veritate catholica atq; Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent poſthæc nouis retractationibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi: ſed auctore cui iuſlibet inſaniæ ac pariter errore damnato, ſufficere iudicarũt, vt quiſquis aliquando huius erroris cõcator exiſteret, principali ſententiæ damnationis eius eſſet obſtrictus, quo manifeſte quilibet vel profeſſione ſua, vel cõmunione poſſet agnoſci. Hæc ibi. quem locum, quia valde erat inſignis, & huic loco omnino cõgruens, nõ duximus omittendũ: qui refertur à Gratiano. 24. q. 1. c. maiores.*

Synodus Chalcedonẽſis quãdo celebrata.

d ¶ Qui Chalcedone conuenerunt.] *Chalcedonẽſem ſynodum intelligit lõge celeberrimam, habitam Chalcedone (ea eſt ciuitas Phrygiæ in Ponti Euxini ora) interuentu ſexcentorum triginta epiſcoporũ contra oẽs hæreſes, maxime vero contra Eutychem et Dioſcorum, qui vnum Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, ex diuinitate atq; humanitate conſtantem, & in his duabus naturis adorandum, ad vnam audaciter & ſtulte naturã redigebant, & confundebãt. Fuit autem celebrata æra 488. hoc eſt anno Domini 450. ſeu vt alij ſcribunt 452. Valentiniano VII. & Auieno viris clariſſimis conſulibus. de hac celebre extat Gregorij teſtimonium in c. ſicut. 15. diſt.*

Pœna diſputantium de fide ob malũ finem.

e ¶ Igitur ſi clericus erit.] *Nunc pœnas ſtatuit contra eos, qui de fide publice diſputant in malum finẽ, idque ſeruata perſonarum qualitate: hodie tamẽ nõ habet locum pœna huius legis, neque hi perſonarũ gradus, vt hic præſcribitur, obſeruari debent: nam qui publice nũc falſa dogmata prædicaret, populoq; nouas ſuggereret opiniones, nec veras fidei documẽta reciperet, ſed perfidiæ, hoc eſt, hæreſis diſſeminandæ (vt hic dicitur) quæreret occaſionem, ab Inquiſitoribus hæretica pranitatis iudicaretur: & tales hæreſiarchæ ſeu dogmatiſtæ videntur ſine vlla penitus miſericordia curiæ ſeculari trãdendi, vltimo ſupplicio feriendi, vt docet Repertorium Inquiſitorum, ver. docere. & ver. hæreſiarca. Albertinus tracta. de agnoſ. aſſertio. 9. 30. nn. 60. Simancas in catho. inſtit. tit. 47. num. 60. idem in Enchyridio violata religio. ti. 59. Ioannes Roias trac. de hæret. par. 2. aſſertio. 43. & alij quidam. Quid tamen de hoc ſentiam, dixi breuiter par. 2. in cõmentario ſuper concilio Tarraconen. I. Rurſus illud. Et pleniùs eadem parte ſuper q. 39.*

EDICTVM IVSTINIANI DE FIDE.

Victor Iuſtinianus, pius, felix, inclytus, triumphator ſemper Auguſtus. Ioanni ſanctiſſimo Archiepiſcopo almæ vrbis Romæ & Patriarchæ.

REDDENTES honorẽ Apoſtolicæ Sedi: & infra. Manifeſtum igitur facimus veſtræ ſanctitati, q̃ pauci quidam infideles, & aliemi ſanctæ Dei catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ, contradicere iudaice atque apoſtatice auſi ſunt aduerſus ea, quæ ab omnibus ſacerdotibus ſecundum veſtram doctrinam recte tenentur, & glorificantur, atque prædicantur; denegantes Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum vnigenitum filium Dei, Deum & Dominum noſtrum incarnatum de ſancto Spiritu, & ex ſancta atq; glorioſiſſima ſemper Virgine Dei genitrice Maria hominem factum, atque Crucifixum, vnum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & Spiritui ſancto, conſubſtantialem Patri ſecundum diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eũdem ipſum ſecundum humanitatem paſſibilem carne, eundemque ipſum impaſſibilem deitate. Recuſantes enim Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnigenitum filium Dei, & Dominum noſtrum fateri vnum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, videntur Neſtorij malam ſequi doctrinam, ſecundum gratiam dicentis vnum filium Dei, & alium dictis Dei verbum, & alium Chriſtum. Omnes vero ſacerdotes ſanctæ catholicę ſtque Apoſtolicæ Eccleſiæ, & reuerendiſſimi Archimandritæ ſanctorũ monaſteriorum, ſequentes ſanctitatem veſtrã, & cuſtodientes ſtatum & vnitatem ſanctarum Dei Eccleſiarum, quam habent ab Apoſtolica veſtræ ſanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de eccleſiaſtico ſtatu, qui hactenus obtinuit, atque obtinet, vno conſenſu confitentur, & glorificant, prædicantes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnigenitum filium, & verbum Dei, & Dominum noſtrum ante ſęcula, & in fine tempore de Patre natum in vltimis diebus deſcendiſſe de cælis, & incarnatum de Spiritu ſancto, & ex ſancta atque glorioſa virgine & Dei genitrice Maria natum, & hominem factũ, & crucifixum, vnum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandũ

Patri & ſancto Spiritui. Nec enim alium Deum verbum, & alium Chriſtum cognoſcimus, ſed vnum atque eundem ipſum conſubſtantialem patri ſecundum diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundum humanitatem, paſſibilem carne, eundem ipſum impaſſibilem deitate. Vt enim eſt io diuinitate perfectus, ita idem ipſe & in humanitate perfectus eſt. In vna enim ſubſtantia deitatem ſuſcipimus & confitemur, quod dicunt Græci, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ὁμολογοῦμεν. Ideſt, eam quæ ſecundum perſonam eſt vnitatem. Et quoniam vnigenitus filius & verbum Dei ante ſæcula, & ſine tempore de patre natus, idem ipſe & in vltimis diebus deſcendens de cælis, incarnatus de Spiritu ſancto, & ex ſancta atque gloriosa ſemper Virgine & Dei genitrice Maria, homo factus, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, proprie & vere Deus eſt: ideo & ſanctam atque glorioſam Virginem Mariam proprie & vere Dei matrem eſſe dicimus: non quia Deus verbum, principium ex ipſa ſumpſerit, ſed quia in vltimis diebus deſcendit de cælis, & ex ipſa incarnatus, & homo factus & natus eſt: quem confitemur & credimus (ſicut dictum eſt) conſubſtantialem eſſe patri ſecũdum deitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundum humanitatem: eiuſdem miracula & paſſiones, quas ſponte in carne ſuſtinuit, agnoſcentes. Suſcipimus [b] autem ſancta quatuor concilia, ideſt, trecentorum decem & octo ſanctorum patrum, qui in Nicæna vrbe congregati ſunt: & centum quinquaginta ſanctorum patrum, qui in hac regia vrbe conuenerunt: & ſanctoeum patrum, qui in Epheſo primo congregati ſunt: & ſanctorum patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, ſicut veſtra Apoſtolica ſedes docet atque prædicat. Omnes ergo Sacerdotes ſequentes doctrinam Apoſtolicæ ſedis veſtræ, ita credunt, & confitentur, & prædicant. Vnde properauimus hoc ad notitiam deferre veſtræ ſanctitatis per Hypatium & Demetrium beatiſſimos epiſcopos, vt nec veſtram ſanctitatem lateat, quæ à quibuſdam paucis monachis male & iudaice ſecundum Neſtorij perfidiam denegata ſunt.

ITEM SUBSCRIPTIO TALIS FVIT.

Deitas te conſeruet per multos annos ſanctiſsime ac religioſeiſsime Pater.

COMMENT. VII.

[a] REDDENTES honorem Apoſtolicæ Sedi. & infra.] *Suſtulit Eymericus ſimiliter ab hoc edicto initium & finem, vt ea tantũ colloraret, quæ ſuo inſtituto apta erant, quod eſt (vt ſæpe dixi) cumulare multos fidei articulos & catholicas veritates. hoc autem fragmento tria potiſſimum docentur.*

Chriſtus verus Deꝰ, Maria vere mater eius.

Primum, Chriſtum vnam eſſe de tribus ſanctæ Trinitatis perſonam ſubſiſtentem, quam Græci hypoſtaſim appellant. Alterum, Chriſtum in carne paſſionem vere pertuliſſe, impaſſibili deitate ſemper exiſtente. Tertium & poſtremum, ſanctiſſimam Mariam Virginem proprie & veraciter appellandam eſſe matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti & θεοτόκον hoc voluiſſe Imperatorem profiteri, ſeries ipſa edicti indicat. idem quoque docet & ipſe Ioannes Papa in alia de eadem epiſtola ſcripta ad Senatores vrbis Romæ, de duabus naturis aduerſus Eutychianiſtas, in qua luculentis ſcripturarum teſtimonijs, & ſanctorum patrum aſſertionibus tres iſtas veritates oſtendit, eaſque in epiſtola Iuſtiniani contineri ait his verbis: Iuſtinianus ſiquidem Imperator filius noſter, vt eius epiſtolæ tenore cognouiſtis, de his tribus quæſtionibus orta certamina fuiſſe ſignauit, Vtrum vnus ex Trinitate Chriſtus, & Deus noſter dici poſſit; hoc eſt, vna de tribus perſonis ſanctæ Trinitatis ſancta perſona. An Deus Chriſtꝰ carne pertulerit impaſſibili deitate. An proprie & veraciter mater Domini Dei noſtri Chriſti Maria ſemper virgo debeat appellari. *Hactenus ibi. Extat illa epiſtola in quinto volumine Bibliotheca patrum, cui Hæreſeologi nomen eſt impoſitum.*

[b] ¶ Suſcipimus autem ſancta quatuor concilia.] *Idem in c. ſicut. diſtin. 15. vbi egregium extat de authoritate horum conciliorum teſtimonium deſumptum ex Beato Gregorio lib. 1. epiſtola 24. refert Iuo Carnotenſis par. 4. c. 117. de quibus videto Photium Patriarcham Conſtantinopolitanum in epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de ſeptem conciliis œcumenicis.*

EX EXTRAVAGANTIBVS Communi. de maio. & obedien.

BONIFACIVS VIII.

Omnes Chriſti fideles de neceſſitate ſalutis, ſubſunt Romano Pontifici, qui vtrumque gladium habet, & omnes iudicat a nemine aũ iudicatur.

[a] NAM ſanctam eccleſiam catholicam, & ipſam Apoſtolicã, vrgente fide credere cogimur & tenere. Noſque hanc firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, extra quã nec ſalus eſt, nec remiſſio peccatorum, ſponſo in Canticis proclamante, Vna eſt columba mea, perfecta mea: Vna eſt matri ſuę, electa genitrici ſuæ, quæ vnum corpus myſticũ repræſentat: cuius caput Chriſtus: Chriſti vero Deus. In qua vnus dominus, una fides, vnũ baptiſma. Vna nẽpe fuit diluuij tempore arca Noe, vnã Eccleſiã præfigueans, quæ in vno cubito cõſummata, vnum (videlicet Noe) gubernatorem habuit & rectorem, extra quam omnia ſubſtantia ſuper terram legimus fuiſſe deleta. Hanc autem veneemur & vnicam, dicente Domino in propheta, Eeue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. pro anima enim, ideſt pro ſeipſo capite ſimul orauit & corpore, quod corpus vnicam, ſcilicet eccleſiam nominauit, propter ſponſi fidei ſacramentorum, & charitatis eccleſiæ vnitatẽ. Hæc eſt tunica illa

Cant. 6.

Pſal. 21.

Ioan.19. la Domini inconſutilis, quæ ſciſſa non fuit, ſed ſorte prouenit.

Igitur Eccleſiæ vnius & vnicę vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quaſi monſtrum, Chriſtus videlicet, & Chriſti Vicarius Petrus,

Ioan. 21. Petriq; ſucceſſor, Dicente Domino ipſi Petro, Paſce oues meas, meas inquit, & generaliter, nõ ſingulariter has vel illas, pro quod cõmiſiſſe tibi intelligitur vniuerſas. Siue ergo Græci ſiue alij, ſe dicant Petro, eiuſque ſucceſſoribus noo eſſe commiſſos, fateantur neceſſe, ſe de ouibus Chriſti oon eſſe: dicente Domino in Ioanne, Vnum ouile, & vnicum eſſe paſtorem. In hac [b] eiuſque poteſtate, duos eſſe gladios, ſpiritalem videlicet & temporalem, Euangelicis dictis inſtruimur.

Luc.22. Nam dicentibus Apoſtolis, Ecce gladij duo hic, in Eccleſia ſcilicet, cum Apoſtoli loquerentur, non reſpondit Dominus nimis eſſe: ſed ſatis. Certe qui in poteſtate Petri, temporalem gladium eſſe negat, male verbum attendit Domi-

Matth. 26. ni proferentis: Conuerte gladium tuum in vaginam. Vterque ergo eſt in poteſtate Eccleſię, ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis. Sed is quidem pro Ecclelia, ille vero ab Eccleſia exercendus. Ille ſacerdotis, is manu regum & militum, ſed ad nutum & patientiam ſacerdotis. Oportet autem gladium eſſe ſub gladio, & temporalem auctoritatem ſpiritali ſubijci poteſtati.

Rom.13. Nam cum dicat Apoſtolus: Non eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſũt, non autem ordinata eſſent, niſi gladius eſſet ſub gladio, & tamquam inferioc educeretur per alium in ſuprema. Nam ſecundum beatum Dionyſium, lex diuinitatis, eſt infima per media in

De diui. nom. ſuprema educi. Non ergo ſecundum ordinem vniuerſi, omnia æque ac immediate, ſed infima per media, & inferiora per ſuperiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere poteſtatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto ſpiritualia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione & benedictione, & ſanctificatione, ex ipſius poteſtatis acceptione, ex ipſarum rerum gubernatione, claris oculis intuemur. Nam [c] veritate teſtante, ſpiritualis poteſtas, terrenam poteſtatem inſtituere habet, & iudicare, ſi bona non fuerit: ſic de Eccleſia, & Eccleſiaſtica poteſtate verificatur va-

Hier.1. ticinium Hieremiæ: Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna: & cetera quæ ſequuntur. Ergo ſi deuiat terrena poteſtas, iudicabitur à poteſtate ſpirituali: ſed ſi deuiat ſpiritualis, minor à ſuo ſuperiore: ſi vero ſuprema, à ſolo Deo non ab homine poterit iudicari; teſtante Apo-

1.Cor. 2. ſtolo: Spiritualis homo iudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur. Eſt autem hęc auctoritas (etſi data ſit homini, & exerceatur per hominem) non humana, ſed potius diuina ore diuino Petro data, ſibique ſuiſque ſucceſſoribus in ipſo, quem confeſſus fuit petra firmata, dicen-

Matth. 16. te Domino ipſi Petro: Quodcumque ligaueris, &c. Quicumque igitur huic poteſtati, à Deo ſic ordinatę, reſtitit, Dei ordinationi reſtit, niſi duo (ſicut Manichęus) fingat eſſe principia, quod falſum & hęreticum iudicamus: quia teſtante Moyſe, Non in principiis, ſed in

Gen.1. principio cęlum Deus creauit & terram. Porro ſubeſſe Romano Pontifici omni † humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus, & pronuntiamus omnino eſſe de neceſſitate ſalutis.

† al. omnem humanam creaturam.

Dat. Later. Pont. noſtri anno VIII.

COMMENTARIVS VIII.

NAM, ſanctam.] *Bonifacius octauus poſtremo ſui Pontificatus tempore, nẽpe anno Domini* 1302. *Romæ hanc edidit decretalem, qua potiſſimum docet tres Catholicas veritates.*

Prima eſt, Vnam eſſe Eccleſiam Catholicam, & ipſam Apoſtolicam, & vnum eius gubernatorem, videlicet Romanum Pontificem, cui omnes ſubeſſe oportet.

Vna Eccleſia & vn⁹ Papa, cui omnes ſunt ſubiecti.

Altera eſt, Romanum Pontificem Vtrumque habere gladium, videlicet ſpiritualem & temporalem.

Poſtrema eſt, A Pontifice ſummo omnes iudicari, ipſum vero à nemine. Eas nos more noſtro breuiter illuſtrabimus.

Primus articulus de fide eſt, quem iam olim multi Romani Pontifices docuerunt, in primis vero Anacletus, qui à ſancto Petro Apoſtolorum principe fuit preſbyter ordinatus, floruitque anno Domini 101. *epiſtola quadam omnibus Epiſcopis miſſa incipiente.* Benedictus Deus. *c.3. in hac verba:* Nam & inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio, & licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas, ideſt, caput & principiũ teneret Apoſtolatus: qui & eadem formã ſuis ſucceſſoribus, & reliqui Apoſtoli epiſcopis tenendam tradiderunt. *& paucis interpoſitis.* Hęc vero Apoſtolica ſedes cardo & caput omnium eccleſiarum, à Domino, & non alio eſt conſtituta; & ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctę ſedis auctoritate omnes eccleſię Domino diſponente reguntur. *Hactenus ibi. & habetur in cap. ſacroſancta. 22. diſtinct. idem decreuit Zepherinus, & habetur in cap. ad Romanam. 2 q. 6. & Fabianus & Gelaſius eius nominis primus epiſtola quadam 1. capite* 11. *& Leo Papa nonus in epiſtola aduerſus præſumptiones Michaelis & Acridani Epiſcoporum, cap.* 12. *&* 13. *& alij multi tum Romani Pontifices, tum ſancti Patres, quos omitto conſulto in re manifeſta, cum catholicis nũc potiſſimum ſcribã. qui Pontificum Romanorum & ſanctorum Patrum definitiones & dicta recipiũt.*

b ¶ In hac eiuſque poteſtate duos eſſe gladios.] *Hic oſtendit ſecundam aſſertionem, de duplici Pontificis gladio, quam & longo ante Bonifacium tempore, & etiam poſtea alij Romani Pontifices tradiderunt. Innocentius III. in cap. venerabilem. de electio. & Innocentius III. in cad Apoſtolica.*

Papa vtrũq; gladium habet ſpiritualem & temporalem.

de sententia & re iud lib.6.& Clemens V. in concilio Viennensi.& habetur in Clement Romani. de iureiuran. ex quibus colliges impios esse,& Ecclesiæ inimicos, qui hęc vel non recipiunt, vel de his male sentire videntur,inter quos est Frăciscus Duarenus lib.1.c.4.de sacris Ecclesię ministerijs. nam est itaque fas dicere Romanum Pontificem non habere vtrumque gladium. siue vtramque iurisdictionem, videlicet spiritualem & temporalem.

Cętęrũ cum hic articulus de duplici Romani Põtificis iurisdictione sit late patens,nec nostræ breuitatis institutum eum hoc loco fusius explicari permittat; satis videbimur fecisse, si auctoree & loca iudicauerimus vnde eius notitia haberi possit de eo ergo late tractãt Doctores canonistæ cum glossa in cap.nouit.extra de iudic.glossa in cap.causam quę. qui filij sint legit.glossa super extrauagan. Vnam sanctam.de maio. & obedien.de qua nunc agimus. glossa & ibidem Doctores in cap licet. extra de foro compet.glo.1.ia cap.Vergentis.de hæret. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiast. q.46.ar.2. Alvarus Pelagius lib.1.c.13. de planctu Ecclesię.copiose Turrecremata in summa de ecclesia lib.2.cap.113.114.& 115. idem apud Gratianum in cap.cum ad verum.96.dist. Iacobatius teatt.de Concilio,lib.10.art.7, Caietanus in 2.parte Apologię de potestate Papæ,cap.13. ad 8 arg. Sotus lib. 4 sentẽt.distin.25 q.2.ar.2.& lib.4. de iustitia & iure q.4 art. 1. Ferdinandus vasquius lib.1.controuersiarum illustrium, cap. 20. & 21. Simancas de catholicis instit.tit.45.de Papa. Albertus Pighius Campensis lib.5 c. 16. Hierarchiæ ecclesiasticæ. Reinaurus Castaldus tract.de Imperatore, in diuersis locis. Ioannes à Capistrano tract. de Papa et concilij auctoritate,par.2.partis secundæ principalis. Blasius Navarrus libro 1.de sacro ecclesia principatu,cap.7,& 8. Cassaneus in catalogo gloriæ mundi.par. 4. consideratione 7. & alij, quos longum esse recensere.

Admonebo tamen hic, non esse facile omnium auctorum prędictarum,aut aliorum de hac re differentium, recipiendam sententiam, (neque enim eo animo eos retuli vt approbarem) sed iudicio opus esse.

¶ Nam veritate testante,spiritualis potestas terrenam potestatem instituere habet & iudicare, si bona non fuerit. Hęc est postrema assertio neluti superioris declaratoria, nempe, Romanũ Pontificem, iurisdictionem temporalem tunc exercere in principes seculares, cum illi potestate sibi data abutuntur,inde subdit, at non è conuerso illi Romanum Pontificem iudicabunt. Pontifex enim Romanus omnes iudicat, ipse autem à nemine iudicatur; quod vno assensu docuerunt primi illi Romani Pontifices,vt Siluester.& habetur in ca.nemo. 9.q.3: ibi: Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem: neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque à regibus, neque à populo iudex iudicabitur. idem Gelasius Papa,& habetur in c.cuncta per mundum. 9.q.3. ibi: Neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Idem Symmachus Papa, & habetur ibidẽ in cap. qui aliorum. & Vigilius Papa, & Nicolaus, & habetur in cap.nemini.17. quæst. 4. item alij, quos longum esset recensere. Nostri tamen vnum casum excipiunt, cum videlicet Romanus Pontifex incidit in hæresim. cap. si Papa.40.dist. at non desunt qui verisimiliter asserant Papam rite & canonice electum hęreticum essi non posse, de quo quid sentiam, explicabo infra par. 3. super quæst. 25.

Pontificem Romanũ nemo iudicat.

DE BAPT. ET EIVS EFFECTV de uolumine maiori Decretalium.

ALEXANDER III.

Licet puer sit ter mersus in aqua in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: si non sit dictum; ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus. Cap. 1.

SI QVIS puerum ter in aqua immersent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen: & non dixerit; ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen: non est puer baptizatus.

COMMENTARIVS IX.

SIQVIS puerum ter in aqua immerserit.] *Ideo retulit Eymericus, quia hęc in hoc extra ditur catholica veritas,nempe, vitiari baptismum quoties minister non exprimit actum baptizandi: non ergo intelligas vitiari baptismum ex omissione pronominis, Ego, quod videtur indicare hic textus: sed vitiatur ex omissione actus baptizandi: vt siquis omitteret verbum,baptizo, aut aliud ei simile, & solum diceret,in nomine Patris,&c.nõ conferret baptismum: nam Gręci sine expressione personæ ministri baptizantis vere eõferunt baptismũ, vt in concilio Florentino definitum est quamquam pronomen, ego,amictis non debeat. c. siquis sane. de bapt.& eius effe.& glo.in sum.de conf. di.4. Vnde ergo definire Romanus Pontifex, q licet quis mergat sue aspergat, aut effundat in nõe Patris, &c. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat. Si vero dicat,Baptizo te in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti. sufficit ad essentiam.c. si quis presbyter.c.multi.et c.sanctũ.de consc. dis. 4.& S.Tho.3.p.q.66.ar.5.& Theologi cõmuniter lib.4 sent. dis. 3.& ibi Dominicus Sotus. q.unica. art.5.dum tamen habeat intentionem saltẽ faciendi quod facit Ecclesia.c.soles. de consecr. dist.4.et c.humana.22.q.5.& tradit concilium Trid. Sess. 7.de sacramentis in genere,cano.xj.*

Nõ vitiatur baptismꝰ ex omissione pronois,ego, sed ex omissione actus baptizandi.

IDEM ALEX.

Si probabiliter dubitaetur an quis fuerit baptizatus,potest baptizari forma hic expressa. Cap.2.

DE quibus dubium est,an baptizati fuerint,baptizantur his verbis pręmissis: Si baptizatus es, non te baptizo:sed si nõ dum baptizatus es, Ego te baptizo, &c.

COM-

COMMENTARIVS X.

Nemo rebaptizandus niſi in dubio, quia graue ſcelus eſt.

a DE quibus dubium eſt an baptizati fuerint.] *Ideo retulit auctor, quia hæc veritas in ea ſtatuitur, Nulli debent penitus rebaptizari, niſi de quibus dubitatur an ſint baptizati nec ne. intellige tamen hoc poſtremum quando vere dubiũ eſt, ita vt ſciri non poſſit, an fuerit baptizatus nec ne:* † *nam ſi probabiliter veritas intelligi poſſit, nullo modo eſt rebaptizandus, cum grauiſſimum ſit ſcelus. quod luculenter oſtendit Clemens Papa li. 6. ca. 15. conſtitutionum Apoſtolicarum, ait enim inter cætera ita:* Eodem modo contenti ſint vno ſolo baptiſmo, qui in Domini mortem traditur, non miniſterio abominandorum hæreticorum, ſed probatorum ſacerdotum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *& paucis interpoſitis ſubdit:* Veruntamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, deridentes diuina, eludunt ſancta, inſultant ſpiritui, ſanguinem ſanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in paſſum, & in teſtificantem. *hæc ibi. Inſignis eſt ſane locus, & ob id nullo pacto fuit omittendus. idem Auguſtinus in lib. de vera & falſa pœnitentia. ca. 3. Damaſcenus lib. 4. c. 5. de fide orthodoxa. cap. quod quidam. 1. q. 1. Leo Papa ad Ruſticum epiſcopum, epiſtola 70. cap. ſi nullo. de conſec. diſtin. 4. S. Tho. 3. par q. 66. ar. 9. Magiſter & Theologi in 4. ſent. diſtinct. 6. concilium Tridentinum ſeſſ. 7. de baptiſmo. can. 11. cuius verba ſunt:* Si quis dixerit verum & rite collatum baptiſmum iterandum eſſe illi, qui apud infideles fidem Chriſti negauerit, cum ad pœnitentiam conuertitur, anathema ſit.

† Cap. paruulos. & ſeq. de conſec. diſt. 4. & c. presbyteri ſi quos. § qđ ergo. 63. diſt.

INNOCENTIVS III.
Arelaten. Archiepiſcopo.

Sacramentum baptiſmi, vtiliter conferetur paruulis, licet non credant, nec intelligant: & remittitur eis peccatum originale. hoc dicit vſque ad §. Verum. Cap. 3.

MAIORES a Eccleſiæ cauſas, præſertim articulos fidei contingentes ad Petri ſedem referendas intelliget, qui eum quærenti Domino, quem diſcipuli dicerent ipſum eſſe, reſpondebit: Tu es Chriſtus filius Dei viui, & pro eo Dominũ exoraſſe, ne deficiat fides eius. Quibuſdam igitur quæſtionibus, quas contra catholicos hæretici mouerant, nos poſtulas reſpondere. Aſſerunt enim, paruulis inutiliter baptiſma conferri: quod nituntur probare illud primo & præcipue inducentes, quòd cum ſecundum verbum Iacobi Apoſtoli dicentis in epiſtola ſua: Charitas operit multitudinem peccatorum: & iuxta illud teſtimonium veritatis in Euangelio de peccatrice, quæ ipſius pedes lauerat, perhibentis: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: non niſi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur: paruulis, qui nec

Matth. 15. Luc. 22.

Iaco. 5.

Luc. 7.

A ſentiunt nec conſentiunt, & charitatem non habent, quę ſentientibus & conſentientibus tantum infunditur: peccatum non dimittitur in baptiſmo: & infra. Ad id autem taliter reſpondemus, quòd baptiſma circunciſioni ſucceſſit: abſit enim vt in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam aſſirmabat legem cum Euangelio, & circumciſionem cum baptiſmo ſeruandam: quoniam ſecundum Apoſtolum dicentem ad Galatas: Si circumcidimini, Chriſtus nihil uobis prodeſt. Cum ergo circumciſio tam adultis quàm paruulis ex præcepto Domini conferretur, ne baptiſmus qui ſucceſſit loco ipſius, & generaliorem exiſtit, cum tam viri quàm fœminæ baptizentur; minoris videatur effectus: tam adultis, quàm paruulis eſt cõferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſayca lex clamabat: Anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo: ita nunc indiſtincte vox intonat Euangelica: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec ſexum, nec ætatem excludens. Caute tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis, quàm quondam Iudæis circunciſio contuliſſet; dictum eſt in fine prędictæ auctoritatis inductæ de veteri lege: Peribit de populo ſuo. In Euangelica uero auctoritate ſubiunctum eſt: Non ingrabit in regnum Dei. Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circunciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum cęlorum, quod vſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricari, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cęlorum etiam peruenitur: cuius ianuam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſerauit. Abſit enim, vt vniuerſi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad ſalutem. Ceterum ex vi litterę ſatis patet prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de paruulis non poſſit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſoluenda: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, &c. cũ non poſſint credere paruuli, ſed adulti; & ob hoc tota auctoritas hic intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur. Quamuis nonnulli concedant, quòd paruuli credunt non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundum communem vſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinem referuntur.

Galat. 5.

Gen. 17. Leuit. 12.

Ioan. 3.

† De hoc articulo vide ſupra in cõmentario 3. ſuper clem. fi de catholica. §. Verũ quia.

Illud vero quod opponẽtes inducũt, fidẽ aut charitatem, aliaſque virtutes paruulis vtpote non conſentientibus non infundi, † à pleriſque non conceditur abſolute: cum propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur: alijs

asserentibus, per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus, dimitti peccatum & virtutes infundi, habentibus illas quò ad habitum, nõ quo ad vsum, donec perueniant ad ætatẽ adultã.

Originale peccatum, quod sine consensu contrahitur, remittitur in baptismo etiam non consentienti, vt paruulis. secus de actuali: quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur sine consensu. hoc dicit, vsq; ad §. Sed adhuc.

Verum [b] quidam ex hac solutione, inuenisse se credunt viam ad alias quęstiones, argumentãtes ex eo quod dicimus, paruulis in baptismate peccatum originale dimitti, quod & adultis, dormientibus, vel amentibus peccatum (si baptizentur) ratione simili dimittatur. Cum enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicũt idem in consimilibus iudicandum. Hic vero dicimus distinguendum, quòd peccatum est duplex, originale scilicet & actuale. Originale, quod absque consensu contrahitur: actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale vero, quod consensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur.

Licet in baptismo dimittatur originale peccatum paruulis, qui tamen consentire non possunt: in adultis tamen, amentibus, vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale: & item etiam nec originale. hoc dicit.

Sed [c] adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut paruulis dimittatur. Ad hoc taliter est respondendum, quòd Dominus, qui totum hominem saluum fecit in sabbato, opus imperfectionis non nouit, & ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati est carẽtia visionis Dei: actualis vero pœna peccati est gehennæ perpetuæ cruciatus. Vnde si dimitteretur alicui primum altero non dimisso, talis non careret visione Dei propter originale dimissum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: sed hæc tamquam incompassibilia sese minime patiuntur, immo sibi mutuo aduersantur.

Amentes vel dormientes baptizati, si ante dementiã vel dormitionem baptizari volebant, characterem suscipiunt, aliàs secus. Coacti vero causatiue suscipiunt, hoc dicit vsque ad finem.

Item [d] quæritur, vtrum dormientibus, & amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur, vt excitati à somno, vel ab ægritudine liberati, non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quòd sacramenta, quæ per se sortiuntur effectum, vt baptismus & ordo, ceteraque similia, non solum dormientibus & amentibus, sed inuitis & contradicentibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur: cum non solum paruuli, qui non contentiunt, sed & ficti, qui quamuis non ore, corde tamen dissentiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuissent inuiti & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti, ad iurisdictionem ecclesiasticam pertinerent: vnde ad seruandam regulam fidei christianæ, forent rationabiliter compellendi. Verum id est religioni christianę contrarium, vt semper inuitus & penitus contradicens ad recipiendam & seruãdam christianitatem aliquis compellatur. Propter quod inter inuitũ & inuitũ, coactum & coactum, alij non absurde distinguunt, quòd is qui terroribus atque supplicijs violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramẽtũ: talis (sicut & his qui ficte ad baptismum accedit) characterem suscipit christianitatis impressum: & ipse tamquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad obseruãtiam fidei christianę: In quo casu debet intelligi decretum concilij Toletani: † vbi dicitur, quòd qui iam pridem ad christianitatem coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisibuti) quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam vt fidem, quam necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit: nec sem, nec characterem suscipit sacramentis quia plus est expresse cõtradicere, quàm minime consentire: sicut nec ille † notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, si priusquã amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare: & si fuerunt sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Vnde tales in necessitatis articulo consueuit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem.

† Conc. Toletan. 4. c. 56.

† Vide infra in hac parte 1. in cõmentario q. 9.

COMMENT. XI.

[a] MAIORES Ecclesiæ causas, præsertim articulos fidei contingentes.] *Ex toto seriebuius elegantis decretalis quatuor colliges catholicas veritates.*

Primus est, Pueros, quorum non est animi iudicium omnino esse baptizandos, vt à peccato originali liberentur.

Alterum est, peccatum originale, quod sine consensu contrahitur, dimitti etiam in baptismo sine consensu: secus autem dicendum esse in peccato actuali.

Tertia

Tertia eſt, In adultis, dormientibus & amentibus non dimitti peccatum originale ſine actuali, nec vice verſa.

Vltima eſt, Amentes & dormientes baptizatos characterem ſuſcipere, ſi prius baptizari noluerint.

Pueros eſſe baptizandos de fide eſt.

Singulas more noſtro breuiter illuſtremus. Quantum igitur ad primam attinet, videlicet, pueros abſque vſu rationis baptizãdos eſſe, de fide eſt, & eius contraria hæretica. ac primum quidem par vulos non eſſe baptizandos Pelagiani nequiter mẽtiebantur, ſicuti ſcribit concilium Carthaginenſe epiſtola quadam ad Innocentium Papam primum, quę nunc refertur in primo conciliorum volumine. pag. 541. & ſanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus ad Quoduultdeum, cap. 88. quorum hæreſim nonnulli etiam noſtri ſęculi hæretici velut ab inferis excitarunt. ceterum Eccleſia catholica diuinitus inſtituta, à Chriſto edocta, parvulos baptizare recte ſemper conſuenit, & ſanctus Clemens Papa, Petri ſucceſſor, lib. 6. e. 15. conſtitut. Apoſto. parvulos baptizari iubebat, dicens: Baptizate quoque paruulos veſtros, & educate eos in diſciplina, & præceptis Dei. Sinite enim, *inquit*, paruulos, venire ad me, & nolite eos prohibere. *Et in quodam concilio Africano circa tempora Bonifacij primi celebrato, videlicet ad annos Domini 420. cap. 77. hæretici declarantur, qui parvulos negant eſſe baptizandos, & refertur in c. placuit, de conſecra. diſt. 4. Idem per omnia ſtatuerat paulo ante concilium Mileuitanum, c. 2. Eãdem hoc ipſum roborauit concilium Tridentinum ſeſſio. 5. in decreto de peccato originali, cap. 1. §. ſiquis paruuloi, & ſeſſio. 7. de baptiſmo, cano. 12. adde ſanctum Thomam par. 3. q. 68. art. 9. & Thomam Valdenſem tom. 3. de ſacramentalibus baptiſmi, cap. 53. & 54. & Dominicum Sotum in 4. ſent. diſtin. 5. q. vnica. art. 9.*

b ¶ Verum quidam ex hac ſolutione.] *Hęc eſt ſecunda concluſio catholica, Parvulis, qui ſine conſenſu originale peccatum contrahunt, ſine proprio etiã conſenſu deleri in baptiſmo. hanc docet latiſſime ſanctus Auguſtinus in libris de baptiſmo paruulorum: adde c. filius Dei. & c. non ex quo. de conſecr. diſt. 4. & c. nihil. de pœnit. diſt. 3.*

c ¶ Sed adhuc quęritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus.] *Rationes huius aſſertionis, quas hic affert Romanus Pontifex, euidẽtes ſunt & certiſſimę: hic tamen illa ſunt omnino notanda:* Pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis vero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus: *quibus dirimi videtur non obſcure anceps illa quæſtio, & olim valde agitata, an paruuli abſque baptiſmo decedentes pœna ignis cruciarentur: nam hic non cruciari apertiſſime oſtenditur, licet ſanctus Auguſtinus contrarium ſenſiſſe videatur in libro de fide ad Petrum, c. 27. relat. ab Eymerico infra in hac 1. parte, quod eſt diligentiſſime animadvertendum, ne quis ex Auguſtini dicto in hoc loco labatur; et plane Auguſtinus in ea quæſtione varius fuit, vt alibi indicaui.*

Paruuli ſine baptiſmo decedentes qua pœna plectãtur.

d ¶ Item quæritur, utrum dormientibus & amẽtibus.] *Hęc eſt poſtrema aſſertio, cuius materia late patet, nec eſt huius loci. videndus eſt ſanctus Tho.* 3. par. q. 80. art. 9. *& latiſſime Dominicus Sotus in 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art. 9. adde c. ægrotantes. vbi Doctores, de conſecra. diſt. 4. & de materia huius decretalis, præter citatos, vide Auguſtinum in lib. de baptiſmo paruulorum, c. 13. Et 30. & in Enchiridio, c. 43. c. à paruulo. c. in eccleſia. de conſec. diſt. 4. Doctores ſcholaſticos in 4. ſent. diſtin. 5. vbi laſe Sotus quæſtione vnica. concilium Lateranenſe ſub Innocẽtio III. c. 1. concilium Carthaginenſe III. c. 34. & denique Clementem Papam lib. 6. e. 15. conſtitutionum Apoſtolicarum.*

EX CODICE IVSTINIANI

tit. ne ſanctum Baptiſ. iteretur.

l. 1. Imppp. VALENT. VALENS & GRAT. AAA. Ad Flavianum Vicarium Africa.

ANTISTITEM [a], qui ſanctitatem baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit, ſacerdotio [b] indignum eſſe cenſemus. Eorũ enim condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani nominis ſacramenta ſortitos, alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant, lauacri nomine polluentes.

Dat. XVI. Kal. Nouemb. Conſtantinop. Gratiano A. IIII. Merobande Coſſ.

COMMENTARIVS XII.

a ANTISTITEM, qui ſanctitatẽ baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit.] *Licet Eymericus paulo antea ex cap. de quibus. de baptiſmo & eius effectu, docuerit baptiſmũ non eſſe iterandum, quod nos plenius commentario decimo huius partis diximus: nihilominus hic idẽ apertius tradit, addita pœna in errãtes. Decuit aũt de baptiſmo accurate diſſerere, & de eo certa dogmata eradere: quoniam baptiſmus omniũ ſacramentorum eſt ianua: & ideo duas hic de eo leges tractãtes poſuit, quarum prima iterari prohibet baptiſmum, & vtraque iterantibus pœnam irrogat.*

Quo intelligantur leges prohibentes iterari baptiſmum.

Hęc autem lex, & ceterę tam ciuiles, q̃ canoniẽ, quæ iterari prohibent baptiſmum, intelligenda ſunt, quotiẽs baptiſmus collatus eſt in forma Eccleſię: is. n. nullo modo eſt iterãdus: at quotiens ab hæreticis in alia forma datus eſt, ille non dicitur iterari, cum numquam fuerit collatus. atque ita ſunt intelligenda auctoritates omnes, quas ſolent adduci ad probandum baptizatos ab hæreticis iterum eſſe baptizandos: nã loquuntur, quotiens hæretici in baptiſmo cõferendo nõ ſeruarunt formã Eccleſia: ſecus ſi ſeruaſſent, eum ab hæreticis vera ſacramẽta conferantur. Nec deſunt rationes huic veritati de non iterando baptiſmo cõgruentes, de quibus Theologi lib. 4. ſent. et Turrecremata in c. eccleſię. 5. de cõſec. diſt. 1. nã & fides vna eſt, & propterea baptiſmus, quod eſt fidei ſacramentum, vnus eſſe dẽt. Rurſus quia baptiſmus eſt q̃dã natiuitas et regeneratio, nec

Curbaptiſmus non iteretur.

homo bis naſcitur; & quia in baptiſmo cõmorimur Chriſto, qui ſemel mortuus eſt; & quia baptiſmus characterem imprimit, hoc eſt ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, vt ait Concilium Trident. ſeſſ. 7. de ſacramentis. cano. 9. & tãdem quoniam præcipue in remedium peccati originalis inſtitutus eſt; peccatum vero originale ſemel ablatum nunquam reuertitur. Beatus Clemens Papa lib. 6. cap. 15. conſtitut. Apoſtolicarum de canſa non iterandi baptiſmi ita ait: Vt enim vnus eſt Deus, & vnus Chriſtus, & Paraclitus vnus, ſic vnus eſt Baptiſmus, qui in eius nomine datur.

Pœna iterantium baptiſmum.

b ¶ Sacerdotio indignum eſſe cenſemus.] *Hæc eſt pœna iterantium baptiſmum, & concordat ius canonicum in c. ſi. de baptiſ. & eius effectu. vbi addit ſacerdotes rebaptizantes excommunicari, & ab officio & beneficio deponi: Siquis, inquit Papa,* tale quid præſumpſerit, excommunicationis mucrone percuſſus ab omni officio & beneficio ecclesiaſtico deponatur. *Et olim grauiſſimam etiam pœnam rebaptizantibus impoſuerunt decreta in c. eos quos. de conſecrat. diſt. 4. vbi pœnitentia, quam agere debent, qui hoc ſcelus committunt, ſtatuitur. Sed qui rebaptizat ob ſolum factum hac pœna puniendus eſt; nam ſi ita faciendum doceret, & in eo errore pertinax & obſtinatus exiſteret, per omnia velut hæreticus impœnitens tractandus eſſet, & curiæ ſæculari relinquendus.*

l. 2. Impp. HONOR. ET THEO. AA. ANTHEMIO P. P.

SI quis a rebaptizare quempiam de miniſtris catholicæ ſectæ fuerit detectus, vnà cum eo, qui piaculare crimen commiſit (ſi tamen b criminis per ætatem capax ſit & hic, cui perſuaſum ſit) vltimo ſupplicio percellatur.

Dat XII. Kal. April. C. P. Lucio VC. Cos.

COMMENT. XIII.

Rebaptizantis & rebaptizati pœna.

a SIQVIS rebaptizare.] *Vltimo afficitur ſupplicio rebaptizãs & rebaptizatus per hãc legẽ. Oportet tamen q; vtriuſque malitia & conſenſus intercueniat, vt aperte docet hic textus: quòd ſi rebaptizatus eſt aliquis ignoranter, non punitur; tamen ordinari non poteſt. c. qui bis. de conſec. diſt. 4.* Qui bis, *inquit*, ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitere, niſi quòd ſecundum canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſsitas cogat.

Sed numquid hodie habebit locum pœna huius legis, cum rebaptizare malitioſe ſit in fide errare, & per conſequens crimen eccleſiaſticum. c. vt inquiſitionis. § prohibemus. de hæret. lib. 6? & certum eſt ſecundum leges eccleſiaſticas eſſe iudicandũ, ob proximam rationem, quia videlicet hoc crimen mere eſt eccleſiaſticum: & rebaptizans & rebaptizatus ad miſericordiam, ſi pœnituerint, recipientur, et perinde cum bis ac cum ceteris, qui in fide errant, agendum erit.

Sed poterit ne index ſæcularis deinceps per hãc legem imponere pœnam vltimi ſupplicij? & plane non poterit, cum ſit crimen mere eccleſiaſticum, de quo non iudicat laicus. d. c. vt inquiſitionis. § probibemus. de hæret. lib. 6. maxime cum pœna impoſita à iudice eccleſiaſtico ẽt tendat ad vindictã. l. prætor edixit. § ſi dicatur. ff. de iniurijs. vbi Bar. & Doctores: ſecus autem eſſet dicendum in delictis mixti fori, vt in blaſphemia: nam tunc pœna iudicis eccleſiaſtici non impediret pœnam iudicis ſæcularis I *de quo articulo, qui non ſpectat ad hunc locum, videto plene Antonium Gomezium lib. 3. varia. reſolutio. cap. 1. num. 40.*

Ao punitus in foro canonico poſſit puniri in foro ciuili.

b ¶ Si tamen criminis capax ſit & hic, cui perſuaſum ſit.] *Concordat l. 4. § vlt. cum l. infans. ff. ad l. Cornel. de ſicar. & e. tot quos. § pueris aũt. de conſe. diſt. 4. nã ætati ſubuenitur & parcitur. nõ ergo aliter iuuenes puniendi ſunt, q̃ ſi criminis, quod commiſerunt capaces fuerint: qua aũt dicatur ætas criminis capax, non ſatis conſtat inter Doctores, vt ſcripſi infra par. 3. ſuper quarto modo proceſſum ſidei terminandi §. His ita poſitis. neq; plane põt id p legem definiri, cum non oẽs ex æquo eodem tpe ſint doli capaces, cũ alij alijs iudicio præſtent. & iõ non male dixeris hoc iudicũ arbitrio eſſe relinquẽdum, vt ſcripſit Dec. in l. pupillũ. ff. de reg. in n. 2. et Io. Anania in c. 1. de delictis puer.* Præterea etiãſi pueri doli ſeu criminis capaces ſint, adhuc mitius puniri debent, primum quoniam adoleſcentia eſt veluti ſuapte natura ad vitia labilis & prona: & ideo ſi quis peccauerit adoleſcens, magis eſt adſcribẽdum ætatis vitio, q̃ pertinaci malitiæ et improbitati. Rurſus, quia huic ætati nondũ eſt plenum rationis indicium: atq; conſilium. vt teſtatur Ariſt. lib. 1. Poli. c. vlt. & Cic. lib. 1. Offic. et Iuriſconſultus in l. 1. ff. de minor. vbi aſſerit fragile eſſe & infirmum huiuſmodi ætatis conſilium; & propterea minoribus xxv. annis auxilium prætor eo edicto pollicetur. tandem iõ ætati parcitur, quia ſpes eſt iuuenes emendatiores futuros, vitiaque vnà cum adoleſcentia depoſituros.

Doli capax quis dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.

Cur adoleſcentes mitius puniri debeant.

Tametſi vero ætati parcendum ſit, non propterea omnino eſt impunitum relinquẽdum quod adoleſcens cõmiſerit, quãdo crimen in ea ætate cõmiſſum eſt, in qua põt cadere. l. impunitas. C. de pœnis, ca. ſiquis cuiuslibet. in fine. & ibi gloſſa 21. q. 5. Qui autem omnino doli capax non eſt, is nullo modo punitur. l. illud relatum. ff. de iureiur. cap. illud. 15. q. 1. tradit Antoninus in 2. par. 3. par. principalis. tit. 30. c. 1.

Iuuenes in tribunali inquiſitionis mitius etiã puniendi.

In hoc vero hæreſis crimine hæc etiam locũ habent: primum, quia cum in alijs tribunalibus, vbi nõ eſt tãtę miſericordiæ locus ætati parcatur, aut aliquid condonetur, multo magis aut obſeruari dẽt in iudicio miſericordia et benignitatis. Ad hæc quoniam difficilius poteſt credi iuuenes in hoc crimine hæreſis & malitia & animi improbitate peccare, q̃ in alijs veluti homicidijs, adulterijs, furtis, rapinis, et ſimilibus: quia crimẽ hæreſis cũ ſit ſpirituale, q̃ mente & intellectu cõcipitur et perficitur, nõ ita facile credẽdum eſt ab adoleſcẽtibus patrari, qui nõdũ habẽt perfectã intellectus ratiocinationẽ, nec ita cõperta habẽt Chriſtianę fidei dogmata: q̃ tũc maxime

xime locum ſibi vendicaret, cum ab aliis veluti parentibus aut magiſtris decepti fierent, vt dixi infra in hac 1. parte, ſuper quæſt. 7. §. ſit ſexta regula.

Illud hic addiderim, quod eſt valde ſingulare, quòd ſi quis delinquens propter ætatem teneram aut mitius, aut nullo modo punitus eſt, non poterit effectus maior amplius de eodem ipſa delicto puniri. ita Hyppolitus Marſilius in l. infans. ff. de ſicariis. & in l. de minore. in prin. verſ. & au minor. ff. de quæſt. quem ſequitur Tiraquellus tract. de pœnis temperandis, aut remittendis. cauſa 7. num. 8. quod & veriſſimum puto.

DE CELEBRATIONE Miſſar. de volumine maiori Decretalium.

Si quæ verba ſunt in canone Miſſæ, quæ ab Euangeliſtis dicta non fuerunt, credere debemus, quòd à Chriſto Apoſtoli, & ab Apoſtolis eorum ſucceſſores acceperunt. Et hoc dicit vſque ad §. Queſiuiſti.

† Ex vetuſtis codicibus reſtituius eſt hic locus, nã in vulgatis corruptiſſime prius legebatur ita: Quæſiuiſti q̃ ſit forma verborum, quã ipſe, Chriſtus, &c. ex quibus nullus poterat ſanus ſenius colligi.

QVMª Marthæ: & infra. Quæſiuiſti, quis † formæ verborum, quam ipſe Chriſtus expreſsit, eum in corpus & ſanguinem ſuum, panem tranſubſtantiauit & vinum, illud in canone Miſſæ, quo Eccleſia vtitur generalis, adiecerit, quod nullus Euangeliſtarum legitur expreſsiſſe. Cum enim in Euangelio ſic legatur: Accipiens calicem gratias agens benedixit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens: bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur, in remiſſionem peccatorum: In canone Miſſæ ſermo iſte, videlicet myſterium fidei: verbis ipſis interpoſitus inuenitur. Vnde cũ non Euangeliſta Chriſtum hoc dixiſſe teſtetur, miraris, quòd aliquis aſſeuerare tentauerit, eum aliquid plus dixiſſe, quàm aliquis Euangeliſtarum aſſeueret. Verũ ſi formam ipſius canonis inſpicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requiſiuit, alia duo, videlicet: Eleuatis oculis in cælum: &, æterni teſtamenti: poteris in ipſo canone reperire, quæ in textu Euangelico non leguntur. Sane ᵇ multa tam de verbis, quàm de factis dominicis inuenimus ab Euangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorum ſic ait: Meminiſſe vos oportet verbi Domini Ieſu, qui dixit: Beatius † eſt dare quàm accipere. hæc nullus quattuor Euangeliſtarum deſcripſit: nullus etiam horum expreſsit, quod Paulus de Chriſto ad Corinth. ſcribens ait: Viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul: deinde viſus eſt Iacobo, nouiſsime autẽ tamquã abortiuo viſus eſt & mihi. Ipſi etiam Euangeliſtæ mutuo inter ſe ſuppleuiſſe leguntur, quæ ab eorum aliquo vel aliquibus ſunt omiſſa. Vnde cum tres Euangeliſtæ poſuerint, Hoc eſt corpus meum: ſolus Lucas adiecit, quod pro vobis tradetur, & cum Matthæus & Marcus dicant, pro multis: Lucas dicit, pro vobis; Matthæus autem in remiſsionem peccatorum adiunxit. Ceterum ea quæ adduntur in canone Miſſæ, poſſunt ex aliis locis Euangelij comprobari. Ioannes enim ſuſcitationem Lazari deſcribens, Ieſum ſurſum oculos leuaſſe aſſerit, & dixiſſe: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me. & infra: Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari reuocauit: probabilius eſſe videtur, quòd tunc oculos leuauerit ad Patrem in cælum, cum panem & vinum in corpus & ſanguinem proprium commutauit. Ceterum, ſicut ſuperius eſt expreſſum, cum in textu Euangelico: noui teſtamenti: ponatur, hic interponitur & æterni: nam vetus teſtamentum, quod hircorum & vitulorum fuit ſanguine dedicatũ, temporalia promittebat nouum autem, quod eſt Chriſti ſanguine conſecratum, promittit æterna: & ideo teſtamentum illud fuit vetus & tranſitorium: hoc autem nouum eſt & æternũ. Vel, vt vtamur alia ratione: vnde nouum, id eſt vltimum eſſe deſcribitur, inde æternum, id eſt perpetuum comprobatur. Nouiſsimum etenim hominis teſtamentum † immobile perſeuerat: quia teſtatoris obitu confirmatur: iuxta quod Apoſtolus teſtamentum in morte aſſerit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui teſtatur. Præterea non ſolum ſcriptura, ſed etiam promiſsio dicitur teſtamentum: iuxta quod Apoſtolus ipſe ſcribit: Ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſsionem accipiant, qui vocati ſunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipſo canone reperitur: hic eſt enim ſanguis meus noui & æterni teſtamenti: ideſt, nouæ ac æternæ promiſsionis, ſcilicet confirmator, ſicut Dominus repromittit: Qui mãducat (inquiens) carnem meam, & ſanguinem meum bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo mouit tua fraternitas quæſtionem, videlicet: myſterium fidei: munimentum erroris † quidam trahere putauerunt, dicentes, in ſacramento altaris non eſſe corporis Chriſti & ſanguinis veritatem, ſed immaginem tantum & ſpeciem, & figuram: pro eo quod ſcriptura interdum commemorat id quod in altari ſuſcipitur, eſſe ſacramentũ & myſterium, & exẽplũ. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates ſcripturæ conuenienter intelligunt, nec ſacramenta Dei ſuſcipiunt reuerenter. Si enim quia figura eſt ſacramentum altaris, veritas eſſe negatur: ergo nec mors, nec reſurrectio Chriſti (cum figura ſit) veritas eſt credenda. Siquidem mortem & reſurrectionem Chriſti, ſimilitudinem & imaginem eſſe Apoſtolus manifeſtat: Chriſtus, inquiens, mortuus eſt pro delictis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Apoſtolorum etiam princeps Petrus ſic in epiſtola ſua ſcribit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Sic ergo tam mors Chriſti, q̃ eius reſurrectio eſt exemplum, vt & nos peccato mortui, iuſtitiæ iam viuamus: quare ſi non fuit veritas, quia fuit exemplum: ergo nec vere mortuus fuit Chriſtus: nec

Matth. 27. *Act. 20.* *1. Cor. 15.* *Luc. 22.* *Matth. 26.* *Marc. 14.* *Ioan. 11.* *Rom. 6.* *1. Cor. 15.* *1. Tet. 2.*

† In omnibus antiquis lit: beatius ẽ magis dare, quàm accipere.

† Hic poſt dictionem, teſtamentum, ẽ dictũ, mancte, in pleriſque recentioribus codicibus, quæ tamen deeſt in omnibus antiquis, nec eſſe debet vs indicans ſequentia.

† Damnatur in concilio Trident. ſeſſio. 13. de ſacramẽto Euchariſtiæ, c. 1. & can. 1.

vere

vere à mortuis resurrexit. Sed absit à fidelium cordibus error iste, cum Propheta de ipso testetur: quòd vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniã aliud ibi creditur, quàm cernatur: & aliud cernitur, quàm credatur. Cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus vnitatis & charitatis: & infra. Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem. Forma est panis & vini: veritas carnis & sanguinis: virtus vnitatis & charitatis. Primum est sacramentum, & non res: secundum est sacramentum, & res: tertium est res, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum vnius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quòd formam verborum, sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

Isa.53.

In sacramento altaris aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem: hoc dicit vsque ad §. Tertio loco. Abbas.

Quæsiuisti etiam, vtrum aqua cum vino in sanguinem conuertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, diuina virtute mutantur: vt in hoc sacramento plena sit veritas & figura. Alii vero tenent, quòd aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: licet physici contrarium asseuerent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quòd aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quòd vini saporem assumit. quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem: illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndique circunfunditur, non madidans circunfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur, accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare: Cedit quippe natura miraculo: & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut absurdum: si aqua in corpore Christi esse credatur, cũ legatur de ipsius latere † processisse: & infra. Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior iudicatur, quę asserit, aquam cum vino in sanguinẽ transmutari: vt expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, iuxta quod alibi legitur: Beati qui

Ioan. 19.
† al. corpore.
Isa. 37.

A seminatis super omnes aquas: ideo vino aqua vnitur, vt Christo populus adunetur. Per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accipimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungimur, vt qui est vnum cum Patre per ineffabilem vnitatẽ; fiat vnum nobiscum per admirabilem vnionem: ac per hoc ipso communiter mediante cum Patre vnum efficimur: Pater inquit sancte, serua eos quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos: non pro his rogo tãtum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt & ipsi in nobis vnũ sint, & mundus credat quia tu me misisti.

Ioa. 17.

B *Oratio quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis immutata est; quia vbi dicebatur: Annue nobis Domine, vt animę famuli tui Leonis, hæc prosit oblatio: hodie dicitur, vt intercessione nobis beati Leonis, hæc nobis prosit oblatio. Et hæc mutatio contingit, quia Sancti nostri orationibus non indigent, sed nos suis, hoc dicit vsque ad finem. Abbas.*

Tertio loco Fraternitas tua requisiuit, quare fuerit mutatum quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet: Annue nobis Domine; vt animæ famuli
C tui Leonis hæc prosit oblatio: cum in modernis sacramentarijs habeatur: Annue nobis quęsumus Domine, vt intercessione beati Leonis hęc nobis prosit oblatio? Super quo respondemus, quòd cũ sacræ scripturæ dicat auctoritas†, quòd iniuriam facit martyri qui orat pro martyre: idem est ratione consimili de alijs sanctis sentiendum: quia orationibus nostris non indigent, pro eo quòd cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseri simus) vndique mala nostra perturbant. Vnde quod in plerisque orationibus continetur, prosit vel proficiat huic sancto
D vel illi talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, vt ad hoc prosit, quod † magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, sanctorum gloriam vsque ad iudicium augmentari: & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum vtrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quòd defunctorum alij sunt valde boni, alij sunt valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali: vnde suffragia, quæ fiũt à fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum: pro valde malis, consolationes viuorum; expia-
E tiones vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio inuestiget.

† Hoc dicit ã est sancti Augustini de verbis Apostoli sermone 17. referetur li. 4. sent. dist. 43. cap. 2.

† al. quod magis ac melius, &c.

COMMENT. XIIII.

CVM Marthæ: & infra.] *Optimè conuenit hæc decretalis cum instituto auctoris: nam multę in ea definiuntur catholicę veritates, quę ad plantandam & augendã fidem spectant. series eius indicat tria catholica dogmata potissima declarari.*

Primum

Primum eſt: Si quæ ſunt verba in celebratione Miſſæ cum ſacramentum conficitur, quæ nominatim in Euangelio non contineantur, credendum eſt Apoſtolos à Chriſto, & nos ab ipſis per traditionem accepiſſe.

Alterum eſt: In ſacramento Euchariſtiæ aquam illam modicam vino commixtam, ſimul cum vino in ſanguinem conuerti.

Poſtremum eſt: Sanctos in cælo cum Deo regnãtes non indigere precibus noſtris, ſed potius nos illorum interceſſionibus.

De auctoritate traditionum eccleſiaſticarum.

b ¶ Sane multa tam de verbis quàm de factis Dominicis.] *Hic incipit reſpondere quæſtioni propoſitæ, doctus auctoritatem magnam & inuiolabilem Apoſtolicarum traditionum. eſt enim inuiolabilis regula, ritus Eccleſiæ vniuerſalis, antiquos & approbatos, quorum memoria non extat, tam circa ſacramenta conficienda & miniſtranda, quàm circa miniſtros Eccleſiaſticos, & Eccleſiaſtica miniſteria, quorum in Euangelio nulla mentio eſt, Chriſtum aut viua vocis oraculo, aut per reuelationem à ſpiritu ſancto Apoſtolis tradidiſſe: Apoſtolos verò ſuis ſucceſſoribus indicaſſe, & obſeruãdos reliquiſſe: nec Apoſtolicas traditiones minorem auctoritatem habent, quàm ſacra ipſa ſcripturas: nã traditiones Eccleſiæ, ſcriptura ſunt antiquiores. Chriſtus enim Dominus librum nullum ſcripſit, immo, quantum legimus, nec præcepit vt ſcriberetur, Euntes, ait, prædicate Euangelium omni creaturæ. non dixit, ſcribite, Marci vltimo, & lex quidem Euangelica, quæ lex ſpiritus eſt, ab initio nullis eſt literis exarata, ſed credenda fidelibus prædicata. & Apoſtoli prius Euangelium viua voce docuerant, deinde mandarunt literis, vt graues & idonei teſtes profitentur. Irenæus lib. 3. cap. 1. aduerſus hæreſes. Euſebius laculenter lib. 3. hiſto. Eccle. c. 24. Chryſoſtomus homilia 1. in Matt. Theophilactus initio comment. in Matth. denique vniuerſi Eccleſiaſtici auctores. Quæ ergo documenta in ſcripturam redacta ſunt, ſcripturam vocamus: quæ autem non ſunt ſcripta, quia non fuit viſum Spiritui ſancto neceſſarium, & Eccleſia retinet ab Apoſtolis accepta, traditiones dicimus. Perpetuam Mariæ matris Dei virginitatem, Paruulos eſſe baptizandos, Sanctorum auxilium eſſe implorandum, eorum memoriam pie eſſe colendam, & eorum imagines adorandas, & ſexcenta huiuſmodi, quæ longum eſſet recenſere, nullis ſunt ſcriptæ literis prodita, ſed quia traditione Apoſtolica tenet Eccleſia, perinde ea certa ſunt ac ſi in Euangelio ſcripta eſſent. & talia ſunt hæc, de quibus hic differit Romanus Pontifex.*

Atque hæc quidem breuiter ſatis ſit attuliſſe ad hunc locum illuſtrãdum, qui ab hæreticis noſtri ſæculi valde laceratur: nam cætera perſequi, quæ ad traditiones ſpectant, alterius eſt loci, nec noſtræ breuitatis aut inſtituti. ac de vi quidem & auctoritate Apoſtolicarum traditionum multa Clemens Papa Romanus, qui octo libris vniuerſas fere Apoſtolorum traditiones dicitur eſſe complexus. multa etiam Carolus Bouius in præfatione ad præfatos libros Clementis; & Martinus Perez ab Ayala Archiepiſcopus Valentinus peculiari libro de traditionibus Eccleſiaſticis; & eleganter more ſuo Melchior Canus toto libro 3. de locis Theologicis, apud quem inuenies ibidem c. 4. (quòd eſt in hac materia potiſſimum) quibus modis traditiones Apoſtolicæ ianueſtigentur & cognoſcantur. atque vt breui concludam, traditionum quanta ſit auctoritas, docuit concilium Tridentinum ſeſſ. 4. in decreto de canonicis ſcripturis; vbi Eccleſiaſticas traditiones, pari pietatis affectu & reuerentia cum ſacra ipſa ſcriptura ſuſcipiendas & venerandas docet.

Aqua vino commixta p conſecrationem in ſanguinem Domini cõuertitur.

c ¶ Quæſiuiſti etiam, vtrum aqua cum vino in ſanguinem conuertatur.] *Hæc eſt ſecunda catholica aſſertio, quòd aqua ſcilicet eũ vino in Chriſti ſanguinem conuertatur. obiter autem tres commemorat Papa opiniones. Vna eſt dicentium, aquam vino commixtam peracta conſecratione ſeorſum manere: quæ tamen opinio vera eſſe nequit, cum per conſecrationem nihil aliud ſub ſpeciebus ſacramentalibus remaneat, quàm corpus & ſanguis Chriſti. Secunda opinio eſt aſſerentium, quòd ſitut vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem, ita & aqua in illam, quæ de latere Chriſti efluxit. ſed neque hoc eſt verum: nam ſi ita eſſet, deberet vinum per ſe, & aqua ſeorſum conſecrari. Tertia demum eſt ſententia eademque certiſſima, quam hoc loco approbat Papa, videlicet aquam prius in vinum conuerti, inde vinum in ſanguinem, hoc eſt Pontificis inſtitutum in hoc §. ad quod intelligendum videto quæ ſcribunt Theologi lib. 4. ſentent. diſtinct. 9. vbi late Dominicus Sotus q. 1. artic. 6. & ſanctus Thomas 3. par. q. 74. art. 6. adde c. 1. & c. cum omne. de conſecrat. diſtin. 2. vbi pulchra ſunt de hac re Pontificum decreta.*

Quòd verò aqua vino ſit miſcenda in hoc ineffabili ſacrificio, non fuit Alexandri Pontificis inſtitutum, vt male ſenſit Armachanus lib. 9. cap. 9. ſed ita fieri debere Chriſtus docuit Apoſtolos, & illi nobis obſeruandum tradiderunt, vt laculenter probat ſanctus Cyprianus lib. 2. epiſtolarum Epiſto. 3. ad Cæcilium, & refertur in cap. ſic in ſanctificando. & in cap. ſcriptura. de conſecra. diſt. 2. & docet item concilium Chartaginenſe 3. cap. 24. relatum in cap. in ſacramento. de conſecra. diſt. 2. quod recte etiam præcitato loco Sotus oſtendit. cætera huc ſpectantia Theologis libenter tractanda relinquo; non enim ſpectant ad Eymerici inſtitutum.

Traditione Apoſtolica auxiliũ ſanctorum imploramus.

d ¶ Tertio loco fraternitas tua requiſiuit.] *Hoc eſt poſtremum dogma, in quo nulla occurrit difficultas, conuenit cum eo doctrina concilij Tridentini ſeſſio. 25. in principio. de inuocatione Sanctorũ, adde Melchiorem Canum lib. 3. de locis Theologicis, c. 3. verſ. multa pertinere. vbi vere docet traditione Apoſtolica conſtare, Sanctorum auxilium & preces implorandas. contra ſenſerunt olim Pauperes de Lugdano, vt refert Eymericus p. 2. q. 14. hæreſ. 15. quem errorem huius ſæculi hæretici quaſi ab inferis excitantes, renouant, quorum deprauatus animus, & mens deperdita eo mihi potiſſimum ſpectare videtur, vt in odium Eccleſiæ catholicæ Romanæ excitent quidquid impium, & blaſphemum vnquam aſſertum eſt.*

INHI-

INHIBITIO FACTA DE A mandato Domini Gregorij XI.

Ne tres hic inserti articuli de corpore Christi deinceps prædicentur sub pœna excommunicationis.

Condemnatio quorundam articulorum de sacramento Eucharistiæ Fratris Petri de Bonageta, ordinis Fratrum Minorum, & quorundam aliorum facta per Gregorium XI.

MISERATIONE diuina Petrus sancti Eustachij, & Guillermus, sancti Angeli Diaconi Cardinales, Reuerendis Patribus Tarracon. & Cæsarauguſtan. prouinciarum, Archiepiscopis, eorumque suffraganeis; necnon Inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostolica in ipsis prouincijs deputatis, Salutem & sinceram in Domino charitatem.

Relatione religiosi fratris Nicolai Eymerici magistri in Theologia, ac in dictis prouincijs hæreticæ prauitatis Inquisitoris, ad audientiam Domini nostri Papæ nuper peruenit, quòd tam in vestris quàm in suffraganeorum vestrorum Ecclesijs palam & publice per certos religiosos prædicati † fuerunt tres articuli subsequentes in effectu.

† De prædicantibus errores, vide quid statuat Concilium Tridentinum sessio. 5. de reform. c. 2. §. si vero qđ abs.

Primus, ꝙ si hostia cõsecrata cadat, seu proijciatur in cloacã, lutum, seu aliquem turpem locum, quòd speciebus remanentibus, sub eis esse desinit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus, quòd si hostia consecrata à mure corrodatur, seu à bruto sumatur, quòd remanentibus dictis speciebus: sub eis desinit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius, quòd si hostia consecrata à iusto vel à peccatore sumatur, quòd dum species dentibus teritur, Christus ad cælum rapitur, & in ventrem hominis non traijcitur.

Supplicato igitur per ipsum Inquisitorem eidem Domino nostro Papæ super huiusmodi articulis, ex quorum prædicatione possent scandala suscitari salubriter prouideri: Idem Dominus noster Papa, nobis ibidem præsentibus, viuæ vocis oraculo expresse commisit, quatenus auctoritate sua Apostolica vobis mãdaremus, vt omnis moræ sublato dispendio in dictis vestris prouincijs sub pœna excommunicationis inhibeatis; ne quis deinceps dictos articulos publice præsumat prædicare. Nos igitur Petrus & Guillermus Cardinales prædicti, huiusmodi mandatum Apostolicum cupientes exequi, vt tenemur: vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus; Ne ab inde in antea dictos articulos, seu eorũ alterum, sub eisdem, vel aliis verbis idem sonantibus in substantia seu in effectu, in vestris Ecclesijs vel alibi palam seu publice prædicari à quoquam permittatis: & hoc sub pœna excommunicationis: qua contrarium facientes innodetis ipso facto. Notificantes vobis nihilominus simili mandato per ipsum Dominum nostrum Papam nobis facto, quòd idem Dominus noster Papa Fratri Ioanni de Latone ordinis fratrum Minorum, qui aliquos de dictis articulis in vestris Ecclesijs frequenter recitando prædicauerat, inhiberi fecit sub pœna excommunicationis, ne dictos articulos de cetero publice prædicare præsumat. In quorum omnium testimonium, sigilla nostra præsentibus duximus imponenda. Datum apud Villam nouam Auinion. diœcesis, die viij. mentis Augusti Anno Domini, Millesimo tricentesimo septuagesimo primo, Indictione Nona. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris Domini Domini nostri Gregorij diuina prouidentia Papæ XI. Anno primo.

COMMENTARIVS XV.

a PRIMVS, quòd si hostia consecrata cadat, seu proiiciatur in cloacam, lutum.] *Hi tres articuli de recessu corporis Christi à speciebus sacramentalibus, & de reuersione substantiæ panis, quotiens Eucharistia cadit in locum immundum, aut à bruto animali manducatur, aut à iusto vel peccatore homine dentibus teritur, valde sunt impij: & concors Theologorum sententia contrarium docet lib. 4. sen. dist. 9. & dist. 12 ex quibus colligitur hæc certa & vera conclusio: Tamdiu manet corpus & sanguis Christi in hoc sacramento, quamdiu manent species panis & vini tamdiu vero manent species, quamdiu sub illis maneret substantia panis & vini. Manifestum est autem, quòd si peccator, vel mus, vel aliud animal sumeret panem & vinum, non illico illa substantiæ esse desinerent, aut corrumperentur, sed durarent quousque per calorem naturalem essent digestæ & consumptæ: sit ergo vt vsque ad illud momẽtum maneat corpus, & sanguis Christi sub illis. Idem penitus est dicendum, si in locum immundum species sacramentales ceciderint. ita S. Thomas 3. par. q. 80. art. 3. Sotus lib. 4. sent. dist. 12 a. q. 1. art. 2. Denique, vt breuiter agam, hanc sententiam catholicam probare videtur Concilium Tridentinum sessio. 13 cap. 4 hos autem errores tenuit Wicleffus, contra quem disserit Thomas Waldensis tom. 2. de sacramentis, c. 60.*

Manet Christus in speciebus sacramẽtalibus à quibuscunque sumatus.

His erroribus prorsus est similis ille, quem tradit Hugo lib. 2. de sacramentis, par. 8. c. 13. & Innocentius lib. 4. cap. 15. de mysterio Missæ, & glossa in c. tribus in verbo, miscere. de consecratio. distin. 2. videlicet, species sacramentales non descendere in stomachum: nam re vera descendunt, aliter non proijcerentur per vomitum; quod est contra textũ in c. si quis per ebrietatem. de consecrat. dist. 2. & contra communem et catholicã Theologorum sententiam. Neque hoc vergit in detrimentum, aut dedecus dignitatis corporis Christi, cui nihil plane dignitatis detractum fuit ex eo quod à peccatoribus, & conspurcari sputis, & cædi alapis, & crucifigi voluit. & quamuis brutum animal hoc venerabile sacramentum deglutiat, non tamen id sacramentaliter sumit, quoniã non potest eo vti vt sacramento, cum sit rationis expers, sed sumit corpus Christi per accidens, sicut ille, qui comederet hostiam consecratam, ignorans consecratam esse.

SYM-

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

CREDO* in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum, Filium eius vnicum, Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: Deſcendit ad inferos: Tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cælos: Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos: Credo in Spiritũ ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicã, ſanctorum communionem, remiſsionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam. Amen.

COMMENT. XVI.

a CREDO in Deum.] *Optime ait beatus Thomas 2.2.q.1. art.10. quem ſequitur S. Antoninus part. 4. tit. 8. cap. 4. §. 3. Symbolum eſſe collectionem ſententiarum fidei, quoniã in eo ſint collecta illa ſententia ſeu articuli ad fidem ſpectantes, quos neceſſarium eſt explicite credere, qui in ſacra ſcriptura variis locis diſperſi continentur. Sunt autem eiuſmodi ſymbola multa, vt paulo poſt dicemus: hoc tamen omnium eſt primum, & appoſite valde dicitur, Apoſtolorum Symbolum: quia procul dubio illud Apoſtoli primum condiderunt: cauſam docet ſanctus Clemens Papa in epiſtola ad Iacobum fratrem Domini in hac verba:* Chriſto itaque reſurgente, & aſcendente in cælum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſiti, ſymbolum quod fideles nunc tenent Eccleſia, vnuſquiſque quod ſenſit dicendo, condiderunt: vt diſcedentes ab inuicem: hanc regulam per omnes gentes prædicarent. *& paulo poſt:* Symbolum enim Græce, Latine collatio dicitur. Et hoc prædicti ſancti Apoſtoli inter ſe, per Spiritum ſanctum ſalubriter (vt dictum eſt) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte ſcediderit, indicatur. *Hactenus ibi.*

Symbolum Apoſtolo. cui: conditũ.

Et ſanctus Auguſtinus de tempore, ſermone 181. de eodem ita ſcribit: Sancti Apoſtoli certam regulam fidei tradiderunt, quam ſecundum numerum Apoſtolicum, duodecim ſententiis comprehenſum, ſymbolum vocauerunt: per quã credentes Catholicam tenerent veritatẽ, & per quã hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergo tali ratione inſtitutum maiores noſtri dixerunt: tradunt enim quòd poſt Aſcenſionem Domini, & Saluatoris noſtri ad Patrem cum per aduẽtum Spiritus ſancti diſcipuli eius inflammati linguis omnium loquerentur ad ſingulas quaſque nationes, vt Dei verbum prædicarent, ituri ac diſceſſuri ab inuicem, normam prius ſibi futuræ prædicationis in commune ſtatuerunt, ne localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes igitur in vno poſiti, & A Spiritu ſancto repleti, breue ſuæ prædicationis iudicium conferendo in vnum, quod ſentiebat vnuſquiſque computabat, atque hanc ita credentibus dandam eſſe regulam inſtituerunt. *Hactenus Auguſtinus.*

Symbolo vincitur hæretici.

Hoc ſymbolo Apoſtolorum totidem ſententijs diuinitus conſignato, veluti acutiſsimo quodam gladio omnes hæreticorum errores poſſe detruncari aſſerit Leo Papa eius nominis primus, epiſtola quadam, quæ eſt 13. ad Pulcheriam Auguſtam in hac verba: Siquidem ipſius Catholici ſymboli breuis & perfecta contẽſsio, quæ duodecim Apoſtolorum, totidem eſt ſignata ſententijs, tam inſtructa ſit munitione cæleſti, vt omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſsint gladio detruncari. Cuius ſymboli plenitudinem, ſi Eutyches puro & ſimplici voluiſſet corde concipere, in nullo à decretis ſacratiſsimi Nicæni concilij deuiaret, vt contra Apoſtolicam fidem, quæ non niſi vna eſt, nullum ſe ingenium, nullum eleuaret eloquium. *Hactenus ille. Hoc ſymbolum pulchre interpretatur ſanctus Auguſtinus tom. 5. lib. de fide & ſymbolo. item tom. 9. de Symbolo ad catechumenos libris quatuor. & tom. 10. de tempore, ſermone 115. & ſanctus Thomas quodam opuſculo de hac re conſcripto incipiente:* Primum, quod eſt neceſſarium,

SYMBOLVM SANCTORVM PATRVM.

CREDO* in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium: Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum: Et ex Patre natum, ante omnia ſæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: Genitum, non factum, conſubſtantialem Patri: per quem omnia facta ſunt: Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis: Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine: Et homo factus eſt: Crucifixus etiam pro nobis: ſub Pontio Pilato paſſus, & ſepultus eſt: Et reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas: Et aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris: & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis: Et in Spiritum ſanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre filioque procedit: Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas: Et vnam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam: Confiteor vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum: Et expecto reſurrectionem mortuorum: Et vitam venturi ſæculi. Amen.

COMMENT. XVII.

Symbolum ſanctorũ Patrum quod dicitur, & vbi conditũ.

CREDO in vnum Deum Patrem omnipotentem.] *Cum præter Symbolum Apoſtolorum, de quo paulo antea dictum eſt, extent duo alia ſymbola Nicænum & Conſtantinopolitanum*

num; & vtrumque eadem ſerie verborum videatur eſſe ordinatum; dubium videri poſſet, quod ex illis verbis dicat hic Eymericus ſymbolum ſanctorum patrum. ſed nos Symbolum Nicæni concilij hic dicimus ſanctorum patrum credimus: & ita etiam S. Anton. ſentit, par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. quod fuit conditum contra Arium in ſynodo Nicæna, & à 318. Epiſcopis ſubſcriptum & confirmatum, de quo Nicephorus Calliſtus lib. 8. cap. 17. ſcribit ita: Productus eſt in medium Arius, atque de eis, quæ ab ipſo in queſtionem deducta fuerant, diligens & accurata diſquiſitio facta. In primis vero cauebatur, ne temere atque præcipitanter in alterutram partem ſententiæ proferrentur. *& paulo infra.* Sed enim profeſsio fidei à trecentis & decem & octo epiſcopis in ſcriptum relata, atque ab eiſdem, & ſimul à ſapientiſsimo Conſtantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc Eccleſijs olim tradita obtinet, de verbo ad verbum ſic habebat: Credimus in vnũ Deum, &c. Cum itaque abſolute & ſimpliciter dicitur aut nominatur ſymbolum ſanctorum Patrum, per excellentiam ſymbolum Nicænum intelligẽdum eſſe crederem, quamquam & ſymbolum Conſtantinopolitanum intelligi etiam videri poſsit propter Decretũ concilij Toletani III. c. 2. vbi id ſymbolum in Miſſarum ſolemnitatibus iubetur recitari.

Hoc ipſum Symbolum eadem fere ſerie verborum, & ſententia penitus eadem ſeruata, in ſynodo Conſtantinopolitana prima, habita à centum quinquaginta Epiſcopis ſub Theodoſio maiore anno 419. aduerſus Macedonium repetitum fuit & ordinatum: idem autem Symbolum, ſiue Nicænum, ſiue Conſtantinopolitanum, (quia vt dixi non differunt) in multis concilijs repetitum eſt, veluti in ſexta ſynodo Conſtantinopolitana actio. 17. in concilio Chalcedonenſi actio. 2. & alibi ſæpe.

In his Symbolis illud eſt diligenter obſeruandum, quod notat ſanctus Thomas 1. *par. q. 36. art. 2. ad 2. argumẽtum, & ſanctus Antoninus 4. par. ti. 8. c. 4. §. 3. videlicet, in vno explicatius & apertius quapiam tradi, quàm in alio; non tamen condebatur nouum ſymbolum: ait enim ſanctus Thomas in ſingulis fere concilijs inſtitutum fuiſſe Symbolum aliquod propter aliquem errorem, qui in eo concilio damnabatur, ſequens tamen concilium non faciebat aliud ſymbolum quàm primũ; ſed id quod implicite continebatur in vno ſymbolo, in alio explanabatur contra hæreſes inſurgentes. quod ipſum ſæpe alibi repetit, & præſertim 2. 2. quæſt. 1. art. 9. & lib. 3. ſent. diſt. 25. quæſt. 2. art. 2.*

Hinc intelliges mentiri Græcos, qui aſſerunt ea verba, filioque, *addita eſſe perperam à Latinis, eum in antiquis ſymbolis non reperiantur; quia enim olim is error de proceſſione Spiritus ſancti nondum erat exortus, non oportuit in ſymbolo id ampliare & declarare. Iam quòd ea verba noua ſint additio, ſed expoſitio eius quod inerat, diuinitus declarat concilium Florentinum ſub Eugenio iiij. ſeſſio. 6.*

Cur & quando Symbolũ in Eccleſijs cantari cœptum.

De his Symbolis multa ſit à ſacris Doctoribus & approbatis concilijs paſſim mentio.

Id vero nullo modo eſt prætermittendum quod quidam ſentiunt, nempe hæc ſymbola in Eccleſijs orientalibus ad meates hominum in fide confirmandas inter Miſſarum ſolennia iuſſa eſſe recitari, quo tempore Arij, Sabellij, & ceterorum hæreſes, pacem & fidem orientalium Eccleſiarum perturbabant: inde vero ad Eccleſias occidentales eam conſuetudinem peruenisse; & in Hiſpania in coacilio Toletano tertio, ſub Pelagio Papa eius nominis ſecundo, æra 627. celebrato, cautum eſt, vt Symbolum hoc in Eccleſijs recitaretur ad corroborandas inualidas hominum mentes, vt in decretis eius coacilij, c. 2. ſcriptum eſt. Ceterum veriſimilius alij putant, in quibus eſt Franciſcus Feuardẽtius apud Irenæum lib. 1 cap. 2. Iam Apoſtolos ipſos Symbolum decantaſſe dum ſacroſancta Euchariſtiæ myſteria celebrarent, vt colligitur ex Dionyſio Areopagita cap. 3. eccleſiaſt. hierarchiæ. Optimo autem conſilio hæc recitauit Eymericus, quia maxime ad inſtitutum ſuum expectaat, cum potiſſimum his fides fundetur & ſuſciatur.

REGVLA FIDEI BEATI Athanaſij Epiſcopi ab Eccleſia approbata.

QVICVNQVE vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat catholicam fidem: Quam niſi quiſque integram, inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit. Fides autem catholica hæc eſt: vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Neque confundentes perſonas: neque ſubſtantiam ſeparantes: Alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti: Sed Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vna eſt diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus ſanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus ſanctus. Immenſus Pater, immenſus Filius, immenſus Spiritus ſanctus. Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus. Et tamen non tres æterni, ſed vnus æternus. Sicut non tres increati nec tres immenſi: ſed vnus increatus, & vnus immenſus: ſimiliter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus. Et tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus. Et tamen non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus. Et tamen non tres Domini, ſed vnus eſt Dominus. Quia ſicut ſigillatim vnamquamque perſonam Deum ac Dominum confiteri Chriſtiana veritate compellimur: Ita tres Deos aut Dominos dicere, catholica religione prohibemur. Pater à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Vnus ergo Pater, non tres Patres; vnus Filius, non tres Filij: vnus Spiritus ſanctus, non tres Spiritus ſancti. Et

ti. Et in hac trinitate nihil prius, aut poſterius; nihil maius, aut minus: ſed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales: Ita vt per omnia, ſicut iam ſupra dictũ eſt, & vnitas in trinitate, & trinitas in vnitate veneranda ſit. Qui vult ergo ſaluus eſſe, ita de trinitate ſentiat. Sed neceſſariũ eſt ad æternam ſalutem, vt incarnationem quoq; Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat. Eſt ergo fides recta, vt credamus & confiteamur; quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius: Deus & homo eſt. Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia Matris, in ſæculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Æqualis Patri ſecundum diuinitatem: minor Patre ſecundum humanitatem. Qui licet Deus ſit & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus. Vnus autem non conuerſione diuinitatis in carnem: ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Qui paſſus eſt pro ſalute noſtra: deſcendit ad inferos: tertia die reſurrexit à mortuis. Aſcendit ad cælos: ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala, in ignem æternum. Hęc eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.

COMMENT. XVIII.

Athanaſij regula cur dicta, contra quos edita, & quis Athanaſius.

a REgula fidei ſancti Athanaſii.] *In omnibus codicibus legitur, regula, non ſymbolũ: quod peculiari ratione factum eſt: ſymbolum enim proprie dicitur articulorũ & veritatũ collectio, & fidei confeſſio ab Apoſtolis, & generalibus conciliis auctoritate Papę munitis, facta. Quę vero à priuatis patribus ordinationes de fide factæ ſunt, licet ab Eccleſia fuerint comprobatæ, regula dicuntur. ſine confeſſiones, non ſymbola: quoniam Symbolum fidei edere Pontificis munus eſt, non priuatorum patrum, vt optime docet ſanctus Thomas 2. 2. q. 1. art. 10 & ſanctus Antoninus par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. & plane Eugenius iiij. quodam decreto poſt generalem octauam ſynodum collocato, hanc Athanaſii ordinationem regulam vocat in hęc verba:*

Sexto compendioſam illam fidei regulam, per beatiſſimum Athanaſium editam, ipſis præbemus oratoribus, cuius tenor talis eſt; Quicunque vult ſaluus, &c. *Hic eſt ille Athanaſius, vt ſcribit Nicephorus lib. 8. capitulo 5. biſtor. Eccleſiaſt. qui fortiter cum Arianis congreſſus eſt in concilio Nicęno, aduerſus quos hanc etiam regulam ſiue manifeſtationem fidei per modum doctrinę edidit, vt præcitato loco ait ſanctus Thomas, ad quam explicandam multis vigilijs opus eſſet, nec locus hic patitur vt ſingula enarremus, cum omnia fidei myſteria breui oratione in ea comprehendantur. Id ſolum obſeruandum hic cenſeo contra Græcos, qui negant Spiritum ſanctum procedere etiam à Filio, hunc Athanaſium primarium eorum Doctorem contra aſſerere, ibi:* Spiritus ſanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. *id quod alibi etiam monuimus.*

Quę vero de Athanaſii regula proxime dicta ſunt, eadem accipienda ſunt de confeſſione ſancti Hieronymi, & de libro de fide ad Petrum ſancti Auguſtini, quę mox inſeruntur ab Eymerico: ex quibus multę catholicę veritates colliguntur, quod multum ſpectat ad eius inſtitutum in hac parte: in quibus etiam plurima ſunt valde obſcura, & quaſi latentem ſpiritum continentia, quę à nobis ideo ſunt omiſſa, ne volumen in immenſum creſceret, & quia hęc tractatio ad Theologos proprie ſpectat, nec eſt preſentis ſpeculationis, ac inſtituti.

CONFESSIO † FIDEI BEATI Hieronymi Presbyteri.

† Habetur in Tomo 9. operũ S. Hieron. Romæ impreſſi epiſtola 17. cum hac inſcriptione: Symboli explanatio ad Damaſum.

CREDIMVS in Deum Patrem omnipotentem; cunctorum viſibilium & inuiſibilium conditorem. Credimus & in Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quẽ creata ſunt omnia: verum Deum vnigenitum, & verum Dei filium: non factum aut adoptiuum, ſed genitum & vnius cum Patre ſubſtantię, quod Græci dicunt ὁμοούσιον: atque ita per omnia æqualem Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec poteſtate poſsit eſſe inferior: tantumque confitemur eſſe illum, qui eſt genitus, quantus eſt ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum à Patre filium, diuina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus aſcribimus: ſed nec Patrem aliquando cœpiſſe, nec Filium. Nec enim aliter confiteri poſſumus æternum Patrem niſi confiteamur etiam coæternum Filium. Ex filio enim Pater dicitur, & qui ſemper Pater fuit, ſemper Filium habuit. Credimus & in Spiritum ſanctum, verum Deum, ex Patre & Filio procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, poteſtate, æternitate, ſubſtantia. Nec eſt prorſus aliquis in trinitate gradus, nihil quod inferius ſuperiuſue dici poſsit: ſed tota Deitas ſui perfectione æqualis eſt, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem perſonarum indicant, quicquid de vna perſona dicitur: de tribus digniſsime poſsit intelligi. Atque vt confundentes Arium, vnam eandemque dicimus trinitatis eſſe ſubſtantiam, & vnum in tribus perſonis fatemur Deum: ita impietatem Sabellij declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus, non ipſum ſibi Patrem, ipſum ſibi Filium, ipſum ſibi Spiritum ſanctum eſſe dicentes: ſed aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus ſancti eſſe perſonam. Non enim nomina tantummodo, ſed etiam nominum proprietates, ideſt, perſonas, velut Græci exprimunt hypoſtaſes, hoc eſt, ſubſiſtentias confitemur. Nec Pater Filij, aut Spiritus ſancti

perſonam

perſonam aliquando excludit: nec rurſus Filius, aut Spiritus ſanctus Patris nomen perſonamq; recipit: ſed Pater ſemper Pater eſt, Filius ſemper Filius eſt, Spiritus ſanctus ſemper Spiritus ſanctus eſt. Itaq; ſubſtantia vnũ ſunt, perſonis ac nominibus diſtinguuntur. Ipſum autem Dei Filiũ, qui abſq; initio ęternitatem cum Patre & Spiritu ſancto poſsidet, dicimus in fine ſæculorum perfectum naturæ noſtræ hominem ſuſcepiſſe ex Maria ſemper virgine, & Verbum carnem eſſe factum aſſumendo hominem, non permutando deitatem: nec, vt quidam ſceleratiſsime opinantur, Spiritum ſanctum dicimus fuiſſe pro ſemine, ſed potentia ac virtute creatoris operatum. Sic autem confitemur in Chriſto vnam Filij eſſe perſonam, vt dicamus duas eſſe perfectas atque integras ſubſtantias, ideſt, deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Atque vt condemnamus Photinum, qui ſolum & nudum in Chriſto hominem confiteretur: ita anathematizamus Appollinarem, & eius ſimiles, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana ſuſcepiſſe natura: & vel in carne, vel in anima, vel in ſenſu aſſumptum hominem, his propter quos aſſumptus eſt fuiſſe diſsimilem, quem abſque ſola peccati macula, quæ naturalis non eſt, nobis confitemur fuiſſe conformem. † Illorum quoque ſimiliter execramur blaſphemiam, qui nouo ſenſu aſſerere conantur, à tempore ſuſceptæ carnis omnia, quæ erant deitatis, in hominem demigraſſe: & rurſum quæ erant humanitatis, in Deum eſſe transfuſa, vt quod nulla vnquam hæreſis dicere auſa eſt, videatur hac confuſione vtraque exinanita, ſubſtantia deitatis ſcilicet & humanitatis, & à proprio ſtatu in aliud eſſe mutata, qui tam Deum imperfectum in Filio, quàm hominem confitentur, vt nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus ſuſceptum ita à Dei Filio paſsibile noſtrum corpus, vt deitas impaſsibilis permaneret; Paſſus eſt enim Dei Filius non putatiue, ſed vere omnia, quæ ſcriptura teſtatur, ideſt, eſuriem, ſitim, laſsitudinem, dolorem, mortem, & cetera huiuſmodi. Secundum illud paſſus eſt, quod pati poterat, ideſt, non ſecundum illam ſubſtantiam, quæ aſſumpſit; ſed ſecundum illam quæ aſſumpta eſt. Ipſe enim Dei Filius ſecundum ſuam deitatem impaſsibilis eſt vt Pater, incomprehenſibilis vt Pater, inuiſibilis vt Pater, inconuertibilia † vt Pater: & quamuis propria perſona Filij, ideſt, Dei verbum ſuſcepit paſsibilem hominem; ita tamen eius habitatione ſecundum ſuam ſubſtantiam deitas verbi nihil paſſa eſt, vt tota Trinitas, quam impaſsibilem confiteri neceſſe eſt. Mortuus eſt ergo Dei Filius ſecũdum ſcripturas, iuxta illud quod mori poterat. Reſurrexit tertia die. Aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Dei Patris manente ea natura carnis, in qua natus & paſſus eſt, in qua etiam reſurrexit. Non enim exinanita eſt humanitatis ſubſtantia, ſed glorificata, & in æternum cum deitate manſura. Accepta ergo

A à Patre omnium poteſtate, quæ in cælo ſunt & in terra, venturus eſt ad iudicium viuorum & mortuorum, vt & iuſtos remuneret, & puniat peccatores, Reſurrectionem etiam carnis ita † confitemur & credimus, vt dicamus nos in eadem, in qua nunc ſumus, veritate membrorum eſſe reparandos, qualeſque ſemel poſt reſurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permáſuros. Vnam eſſe vitam ſanctorum omnium, ſed præmia pro labore diuerſa. Econtrario pro modo delictorum, peccatorum quoque eſſe ſupplicia. Baptiſma vnum tenemus, quod ijſdem ſacramenti verbis in infantibus, quibus etiam

B in maioribus, aſſerimus eſſe celebrandum. Hominem, ſi poſt baptiſmum lapſus fuerit, per pænitentiam credimus poſſe ſaluari. Nouum & vetus teſtamentum recipimus in eo librorum numero, quem ſanctæ catholicæ Eccleſiæ tradit auctoritas. Animas à Deo dari credimus, quas ab ipſo factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quaſi partem diuinæ dicunt eſſe ſubſtantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas vel ante peccaſſe, vel in cælis conuerſatas luiſſe dicunt, quàm in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blaſphemiam: qui dicunt impoſsibile aliquid homini à Deo

C præceptum eſſe: & mandata Dei, non à ſingulis, ſed ab omnibus in commune poſſe ſeruari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut ſecundas cum Cataphrigis damnant. Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium neceſsitate carnis mentitum eſſe dicunt, & eum propter aſſumptum hominem, non omnia facere potuiſſe quæ voluit. Iouiniani quoque damnamus hæreſim, qui dicit nullam in futuro meritorum eſſe diſtantiam, noſque eas ibi habituros eſſe virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum ſic confitemur arbitrium, vt dicamus nos ſemper Dei indigere auxilio, & tam illos errare,

D qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non poſſe, quàm illos, qui cum Iouiniano aſſerunt hominem non poſſe peccare. Vterque enim tollit arbitrij libertatem. Nos vero dicimus, hominem ſemper & peccare & non peccare poſſe, vt ſemper nos liberi confiteamur eſſe arbitrij. Hæc † fides eſt, Papa beatiſsime, quam in Eccleſia catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus & tenemus. In qua ſi minus perite, aut parum caute aliquid forte poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſsio, Apoſtolatus tui iudicio comproba-

E tur, quicumque me maculare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.

† Hæc fuit hæreſis Eutychetis, vt docet Nicephorus li. 18. hiſtoriæ Eccleſiaſticę, c. 52. Fuit damnata in concilio Calcedonẽſi & alibi, idem Nicephorus li. 15. c. 4.

† al. incommutabilis

† al. deeſt hęc dictio, à ta.

† refertur in c. Hęc eſt fides. 24. q. 1.

EX BEATO † AVGVSTINO in libro de fide ad Petrum Diaconum.

Quadraginta capitula ad regulam veræ fidei pertinentia.

†Habetur in tom. 3. operum B. Auguſtini. ex eo libro Eymericus ſublato principio, de ſumpſit ea, quæ ad ſuum inſtitutũ apta erant, orſus à capite 4. eius libri.

EPISTO.

EPISTOLAM, fili Petre, tuæ charitatis accepi, in qua te ſignificaſti velle Hieroſolymam pergere, & poſtulaſti te litteris noſtris inſtrui, quam debeas in illis partibus verę fidei regulam tenere: vt nullus tibi poſſit ſenſus hæreticæ ſubrepere falſitatis: & infra:

Natura diuina. Cap. IIII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum eſſe naturaliter Deum, in cuius nomine baptizati ſumus. Cum enim aliud nomẽ ſit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus, hoc eſt vtique vnũ naturę nomẽ horum trium, quod dicitur Deus; qui dicit in Deuteronomio: Videte quoniam ego ſum Deus, & non eſt alius prꝫter me. & de quo dicit: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus; Deus vnus eſt: & Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. *Deute.32. Deut. 6. Matth. 4.*

Vnus Deus. Cap. V.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ideſt, ſanctam Trinitatem, eſſe ſolum naturaliter verum Deum: quia quum tres Deos nobis colere non liceat, niſi vnum ſolum verum Deum: tamen ſicut Pater verus Deus dicitur, teſtante Apoſtolo, qui ait: Conuerſi eſtis ad Deum à ſimulacris, ſeruire Deo viuo, & vero, & expectare Filium eius de cælis, quem ſuſcitauit à mortuis Ieſum: ita quoque filium verum Deũ Ioannes commendat Apoſtolus, dicens: Scimus, quia filius Dei venit, & dedit nobis intellectum, vt cognoſcamus verum Deum: & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto: hic eſt verus Deus, & vita æterna. Qui vtique quoniam verus Deus eſt, etiam veritas eſt, ſicut ipſe nos edocet, dicens: Ego ſum via, & veritas, & vita. De Spiritu quoque ſancto Ioannes Apoſtolus ait: Quia Spiritus eſt veritas. Et vtique non poteſt naturaliter Deus verus non eſſe, quia veritas eſt. Quem etiã Deum Paulus Apoſtolus confitetur dicens: Mẽbra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri: Empti enim eſtis prętio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro. *1. Theſſ. 1. 1. Ioan. 5. Ioan. 14. 1. Cor. 6.*

Deus æternus. Cap. VI.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctum, ideſt, ſanctam Trinitatem vnum verum Deum ſine initio ſempiternum eſſe, propter quod ſcriptũ eſt: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Hęc denuo ſempiternitas intimatur, vbi dicitur in Pſalmo: Deus autẽ Rex noſter ante ſęcula: & alio loco: Sẽpiterna quoque eius virtus & diuinitas. *Ioan. 1. Pſal. 73. Rom. 1.*

Deus incommutabilis. Cap. VII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſanctam Trinitatem, ſolum Verum Deum: ſicut æternum: ita ſolum naturaliter incommutabilem eſſe: Hoc enim ſignificat, cum dicit ſeruo ſuo Moyſi: Ego ſum qui ſum. Hinc & Pſalmus dicit: In principio domine tu terrã fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cęli: Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent: Et ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. *Exod. 3. Pſal. 101.*

Deus omnium creator. Cap. VIII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſanctam Trinitatem ſolum eſſe verum Deum, rerum omnium viſibilium atque inuiſibilium, creatorem. De quo in Pſalmo dicitur: Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in domino Deo ipſius, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quę in eis ſunt. De quo etiam Apoſtolus dicit: Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſæcula. *Pſal. 145. Rom. 11.*

Trinitas in Vnitate. Cap. IX.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, vnam quidem eſſe naturam, tres vero eſſe perſonas: Patremque ſolum eſſe, qui dixit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et filium ſolum eſſe, ſuper quem vox illa ſolius patris inſonuit, quando in Iordane ſecundum carnem baptizatus eſt vnigenitus Deus, qui carnem ſolus accepit, atq; Spiritum ſanctũ Patris, & Filij ſolum eſſe, qui in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum, & aſcendentem ab aqua, deſcendit: & quinquageſimo die poſt reſurrectiõnem Chriſti fideles in vno loco poſitos, in linguarum ignearum viſione adueniens, repleuit. Illam vocem, quam ſolus locutus eſt Deus Pater: & illam carnem, qua ſolus homo factus eſt vnigenitus Deus: & illam columbam, in cuius ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendit: illaſque linguas igneas, in quarum viſione fideles Apoſtolos in vno loco conſtitutos repleuit, opera eſſe totius ſanctę Trinitatis, id eſt, vnius Dei, qui fecit omnia in cęlo & in terra, viſibilia & inuiſibilia. *Matth. 3. Matth. 3. Act. 1.*

Diſtinctio perſonarum. Cap. X.

FIrmiſsime tene, & nullatenus dubites, ſolum Deum filium, id eſt, vnam ex Trinitate perſonam, ſolius Patris eſſe filium. Spiritum vero ſanctum, ipſum quoque vnam ex Trinitate perſonam, non ſolius Patris, ſed ſimul Patris & Filij eſſe Spiritum. Oſtendens enim Dei filius ſe ſolum eſſe de Patre genitum, ait: Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: Et paulo poſt: Qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Spiritum autem ſanctum & Patris, & Filij eſſe ſpiritum, Apoſtolus docet, qui ait: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Et ſequitur: Si quis autem ſpiri- *Ioan. 3. Rom. 8.*

tum Christi non habet, hic non est eius.

Spiritus sanctus. cap. XI.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris & Filij vnus est Spiritus, de Patre & Filio procedere. *Ioan. 15.* Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, vbi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est veritas. De Filio quoq, procedere Spiritum sanctum, prophetica atque Apostolica doctrina nobis commendat. Esaias enim dicit de Filio: *Esaiæ 11.* Percutiet terram virga oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet impium. *2. Thes. 2.* De quo & Apostolus ait: Quem interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui. Quem etiã ipse vnicus Dei filius spiritũ oris sui esse significans, *Ioan. 20.* post resurrectionem insufflans in discipulos, ait: Accipite Spiritum sanctum. De ore vero ipsius Domini Iesu ait Ioannes in Apocalypsi: *Apoc. 1.* Quia gladius vtraque parte acutus procedebat. Ipse vero spiritus oris eius, ipse est gladius, qui de ore eius procedit.

Trinitas nullis terminis circumscripta. Cap. XII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, immensam esse virtutem nõ molem: & omnem creaturam spiritualem atque corporalem virtute eius & præsentia contineri. *Hier. 23.* Dicit enim Deus pater: Cœlum & terram ego impleo. *Sap. 8.* Dicitur etiam de sapientia Dei, quæ Filius est eius: quia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. De Spiritu quoque sancto legimus: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et Dauid Propheta dicit: *Sap. 1.* Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? *Psal. 138.* Si ascendero in cælum, tu illic es; si descẽdero ad infernum, ades.

Persona filij. Cap. XIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, vnam ex trinitate personam, id est Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est: & vnius eiusdemque naturæ cum Patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ seruilis, voluntarie, in Virgine conceptum, & de virgine natum: verbum carnem factum: ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, & essentialiter conceptus est, natusque de Virgine: Ipsumque vnum esse, & vnius naturæ cum Virgine, qui ait de Deo Patre: *Prou. 8.* Ante sæcula fundauit me, & ante omnes colles generauit me. *Gal. 4.* De quo etiam dixit Apostolus, quia cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.

Humanitas Christi. Cap. XIIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Christum filium Dei, sicut de Deo Patre, plenũ perfectumque Deum, ita de Virgine matre verum perfectumque hominem genitum, id est, Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato

A veram † nostri generis carnem, & animam rationalem, Quod ipse Dei filius euidenter ostẽdit, dicens de carne sua: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Animam quoque se habere, his verbis ostendit dicens: Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam, & iterum sumo eam. Intellectum quoque animæ se habere ostendit in eo quod ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et de ipso Deus per Prophetam dicit: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, & sublimis erit valde. Nam & beatus Petrus secundum sancti Dauid Prophetiam in Christo

B carnem & animã confitetur. De ipso enim beato Dauid loquens ait. Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelicta est anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

al. Virginis *Luc. 24.* *Ioan. 10.* *Matth. 11.* *Esa. 25.* *Act. 2.* *Psal. 131.* *Psal. 15.*

Diuinitas Christi. Cap. XV.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, vnum Filium atque ipsum esse Deum verum, qui cum patre Deo & Spiritu sancto, Deo fecit om-

C nia tempora, & in Monte Sinai legem Moysi dedit ordinatam per angelos, & ipsum Deum verbum carnem factum, qui veniente plenitudine temporis missus à Patre & Spiritu sancto, factus est ex muliere, quam fecit: solus factus est sub lege, quam dedit.

Exo. 20. & 21. *Galat. 4.*

De duabus in Christo naturis. Cap. XVI.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Dei verbum quod caro factum est, in duas naturas inconfusibiliter permanere: vnam veram diuinam, quam habet cum patre, communem secundum quam dicit, Ego & pater vnũ sumus.

D Et qui me videt, videt & patrem: & ego in patre, & patet in me est, secundũ quam eum dicit Apostolus splendorem gloriæ, & figuram substantiæ Dei: alteram veram humanam, secundum quam ipse Deus incarnatus dicit, Pater maior me est.

Ioan. 10. *Ioan. 14.* *Ibidem.* *Hebr. 1.* *Ioan. 14.*

Vnitas persona in Christo. Cap. XVII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Deũ verbum carnem factum: vnã habere diuinitatis suæ carnisque personam. Deus enim verbum plenam naturam humanam, ita sibi veraciter vnire dignatus est: & permanente diuinitate sua, ita verbũ caro factum est, vt quamuis

E naturaliter non hoc sit verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo: secundum vnam tamẽ personam idem verbum caro ab ipso fieret maternæ cõceptionis initio. Deus enim verbum, non accepit personam hominis, sed naturam: & in æternam personam diuinitatis, accepit temporalem substantiam carnis. Vnus est ergo Christus verbum caro factum: qui etiam ex patribus secundum carnem & super omnia Deus benedictus in sæcula vnus Iesus, Cui & pater dicit: Ex vtero ante luciferũ *Psal. 109.*

genui

genui te. Vbi significatur ante omne tempus sine initio æterna natiuitas vnus Iesus. De quo & Euangelista dicit, quia vocatum est nomen eius Iesus: quod vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur. *Luca 2.*

Verbi & carnis vnio. Cap. XVIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, non carnẽ Christi sine diuinitate conceptam in vtero virginis, priusquàm susceiperetur à verbo: sed ipsum verbum Deum suę carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem verbi incarnatione conceptam.

Sacrificia. Cap. XIX.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum Deum verbum carnem factũ, se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, à Patriarchis Prophetis, & Sacerdotibus tempore veteris testamenti animalia sacrificabantur: & cui nunc, id est, tempore noui testamenti cum Patre & Spiritu sancto, cum quibus illi est vna diuinitas, sacrificium panis & vini in fide & charitate sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbẽ terræ offerre nõ cessat. In illis enim carnalibus victimis figuratio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus; & sanguinis, quem erat effusurus in remissionem peccatorum nostrorũ. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit: & sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in actibus Apostolorum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificiis quid nobis esset donandum, figurate significabatur: in hoc autem sacrificio quid nobis iam donatum sit, euidenter ostẽditur. In illis sacrificijs prænuntiabatur Filius Dei, pro impijs occidendus: in hoc autem pro impijs annuntiatur occisus. Testante Apostolo, quia Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impijs mortuus est. Et quia cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius.

Sacrificium panis. *Act. 20.* *Rom. 5.*

Humanitas Christi. Cap. XX.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, verbum carnem factum, eandem humanã carnem semper veram habere, qua de Virgine verbum Deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cœlum ascendit, & in dextera Dei sedet, qua etiam venturus est iudicare viuos & mortuos. Propter quod Apostoli ab Angelis audierunt: Sic veniet, quemadmodũ vidistis eum euntem in cælum. Et beatus Ioannes ait; Ecce veniet cum nubibus, & videbit eũ omnis oculus, & qui eum confixerunt, & videbunt eum omnes tribus terræ talem.

Act. 1. *Apoc. 1.*

Natura nihil non bonum. Cap. XXI.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id est, Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incommutabile bonum, & ab ipso creatas esse omnes naturas. Bonas quidem, quia à summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quę de nihilo factę sunt. Nullamque esse malam naturam, quia omnis natura, inquantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum & augeri & minui potest: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi boni priuatio. Vnde geminum constat esse creaturę rationalis malum, malum vnum, quo voluntarie ipsa deficit à summo bono creatore suo: alterum quo inuita punietur ignis æterni supplicio. Illud passura iuste, quia hoc admisit iniuste. Et quia ordinem in se non seruauit diuinę institutionis, ordinem diuinæ non effugiet vltionis.

Nulla creatura est eadem cum Deo. Cap. XXII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites neque angelos, neque aliam quamlibet creaturam eiusdem naturæ esse, cuius est secundum naturalem diuinitatem summa Trinitas, quæ est, vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neque enim vnius naturę esse potuerunt, ille qui fecit, & ea quę fecit.

Angeli facti stabiles. Cap. XXIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnẽ creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam: nec tamen posse quemlibet sanctorum angelorum in deterius commutari: quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, vt ea carere non possint. Sed hoc ipsum, quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt, mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter insitum: sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquam de eorum consortio diabolus & eius angeli cecidissent.

Creatura rationales. Cap. XXIIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam spirirualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Ceteros vero spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse: & † ob hoc omnino habere non posse. Propter qood dicitur hominibus: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et ideo animas hominum, & animas pecorum vnius naturæ non esse; nec animas pecorum in animas hominum, nec animas hominum in animas pecorum posse aliquando transire.

† al. & hanc omnino, &c. *Psal. 31.*

Libera voluntas Adam. Cap. XXV.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, primos homines, id eſt, Adam & mulierẽ eius bonos & rectos, & ſine peccato creatos eſſe cũ libero arbitrio, quo poſſent ſi vellent, humili & bona voluntate ſeruire, atque obedire: quo arbitrio etiam poſſent ſi vellent, propria voluntate peccare: eoſq; non neceſſitate, ſed propria voluntate peccaſſe: illoque peccato ſic in deterius mutatam humanam naturam, vt non ſolum in ipſis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, ſed etiam in omnes homines trãſiret peccati, mortiſque dominium. *Rom. 9.*

Peccatum originale. Cap. XXVI.

FIrmiſſime † tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris cõcipitur, cum peccato originali naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectum, & ob hoc natura iræ filium naſci, de qua dicit Apoſtolus: Eramus enim & nos natura filii iræ, ſicut & ceteri. A qua ira nullus liberatur, niſi per fidem mediatoris Dei & hominũ, hominis Ieſu Chriſti, qui ſine peccato conceptus, ſine peccato natus, ſine peccato mortuus, peccatum pro nobis factus eſt, id eſt, ſacrificium factus eſt pro peccatis noſtris. In veteri quippe teſtamento peccata dicebantur ſacrificia, quæ pro peccatis offerebãtur. In quibus omnibus fuit ſignificatio Chriſti, quia ipſe eſt agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

† De conſec. diſtin. 4 cap. firmiſſime. Concil. Trident. ſeſſ. 5. Decre. de pecato orig.

Ephe. 2. *1. Tim. 2.* *Ioan. 1.*

Non baptizati. Cap. XXVII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, non ſolum homines iam ratione vtentes, verumetiam paruulos †, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: ſiue cum de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti de hoc ſeculo tranſeunt, ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos: quia & ſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

† Vide omnino cõmentariũ io huius primæ partis, ſuper cap. mainres. de bapt. & ſed adhuc quæritur, vnde intelliges quid ſit de hoc dogmate ſentiendum.

Iudicium. Cap. XXVIII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, ideo Chriſtum Filium Dei ad iudicandos viuos & mortuos venturum, vt homines, quos hic do no ſuæ gratiæ gratis per fidem iuſtificat, eiſdemque iuſtificatis in fide & charitate ſanctæ matris Eccleſiæ vſque in finem perſeuerantiam donat, in ſuo aduentu reſuſcitet, & glorificet, & ſecundum promiſſionẽ ſuam æquales ſanctis angelis faciat, & ad eum ſtatum perducat, in quo perfecte, quantum vnicuique donat Deus, boni ſint: & ab ipſa perfectione deinceps mutari non poſſint. Vbi diuerſa erit ſanctorum gloria, ſed vna erit omnium vita æterna. Diabolum vero & angelos eius in ignem æternum à Chriſto eſſe mit- *Matth. 25.*

A tendos: vbi numquam carebunt pœna, quam eis præparauit diuina iuſtitia. Cum ipſo etiam diabolo impios & iniquos homines, de quibus ſcriptura dicit: Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte illius, pro eo quia eum in malis operibus imitati ſunt: & ante finem præſentis vitæ congruam pœnitentiam non egerunt, reſumptis corporibus ſupplicio æternę combuſtionis arſuros.

Reſurrectio. Cap. XXXIX.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnibus hominibus, & bonis & malis reſurrectionem carnis in aduentu Domini futuram
B eſſe communem: retributionem vero iuſtitiæ Dei eſſe bonis maliſque diſſimilem: ſecundum quod Apoſtolus ait: Quia omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Immutabuntur autem iuſti, qui ibunt in vitam æternam: Quod Apoſtolus oſtendit dicens: Et mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et oſtendens quæ erit ipſa immutatio, adiecit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. In iuſtorum corporibus fiet, quod ipſe Apoſtolus ait: *1. Cor. 15.* *Ibidem.*
C Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione: Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Quod propterea ſpirituale dixit, non quia ipſum corpus ſpiritus erit, ſed quia viuificante ſpiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur ſpirituale corpus, cũ non ſpiritus ſit, ſed permaneat corpus; ſicut nũc animale dicitur, eum tamen inueniatur non anima eſſe, ſed corpus.

Fides & Baptiſmus. Cap. XXX.

D FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemque conuerſus: & per ſacramentum fidei & pœnitentiæ, id eſt, per baptiſmum liberatus. Et maioribus quidem neceſſarium eſſe, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem catholicam ſecundum regulam veritatis tenere, & ſacramentũ baptiſmatis accipere. Paruulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter, trahunt, agere poſſunt, ſacramentum fidei, quod
E eſt ſanctum baptiſma, quamdiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem. *55. q. 1. firmiſſime.*

Gratia. Cap. XXXI.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, nemi nem hic poſſe hominum pœnitentiam agere, niſi quem Deus illuminauerit, & gratuita ſua miſeratione conuerterit. Apoſtolus enim dicit: Ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem: & reſipiſcant à diaboli laqueis. *Cone. Trid. ſeſſ. 6. can. 3.* *2. Tim. 2.*

Nihil

Nihil agi sine gratia. Cap. XXXII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas, verba sanctæ legis & Euangelij sine legere, siue ex ore cuiusquam prædicatoris audire: sed diuinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua præuenerit: vt quod audit corpore, corde etiam percipiat, & accepta diuinitus bona voluntate, atque virtute, mandata Dei facere & velit & possit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus: qui etiam operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.

1. Cor. 3.

Philip. 2.

Deum nihil latere. Cap. XXXIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita, & præsentia, sed etiam futura omnia incõmutabiliter esse notissima, cui dicitur: Deus qui occultorũ es cognitor, qui scis omnia antequam fiant.

Dan. 13.

Prædestinatio. Cap. XXXIIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atque operum tam suorum quàm humanorum certissimum cognitorem: ante omnia sæcula scire quibus esset per fidem gratiam largiturus: sine qua nemo potest ex initio mundi, vsque in finem à reatu peccati tam originalis, quàm actualis absolui. Quos enim Deus præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui.

Rom. 8.

Beati ex prædestinatione Cap. XXXV.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnes, quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos à Deo: neque perire posse aliquem eorum, quos Deus prædestinauit ad regnum cælorum: nec quemquam eorum, quos non prædestinauit ad vitam, vlla posse ratione saluari. Prædestinatio enim illa gratuita donationis est præparatio: qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christum in ipsum.

Ephe. 1.

Baptismus. Cap. XXXVI.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, sacramentum baptismatis, non solum intra Ecclesiam catholicam, sed etiam apud hæreticos, qui in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti baptizant, esse posse: sed extra Ecclesiam catholicam prodesse non posse. Immo sicut intra Ecclesiam recte credentibus per sacramentum baptismi conferri salutem: sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem baptismo accumulari perniciem. Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis vnitas ad salutem, vt baptismo non saluetur, cui non ibi datur vbi oportuit vt detur. Inesse tamen homini baptismum etiam extra Ecclesiã baptizato, sed ad iudicium in esse ab ecclesia separato. Et quia manifestum est vbicunque datum fuerit hoc baptisma, semel esse dandum: Ideo etsi ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit datum, venerabiliter agnoscẽdum, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim dicit: Qui semel lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet.

Ioan. 13.

Ecclesia. Cap. XXXVII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnem extra ecclesiam catholicam baptizatũ participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finem vitæ huius catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus ecclesiæ. Quia si habeam, inquit Apostolus, omnem fidem, & nouerim omnia sacramenta; charitatem autem non habeã, nihil sum. Nam & in diebus diluuij, neminem legimus extra arcam potuisse saluari.

1. Cor. 13.

Gen. 7.

Damnati. Cap. XXXVIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed etiã omnes Iudæos, hæreticos, atque schismaticos, qui extra ecclesiam catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Matth. 25.

Hæretici. Cap. XXXIX.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, quẽlibet hæreticum siue schismaticum, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti baptizatũ, si Ecclesiæ catholicæ nõ fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet vnitatem, neque baptismus, neque eleemosyna, quamlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, quamdiu in eo hæretica vel schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortem.

Christiani male viuentes. Cap. XL.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, non omnes, qui intra Ecclesiam catholicam baptizantur, accepturos esse vitam æternam: sed eos, qui percepto baptismate recte viuunt, ideſt qui abstinuerũt se à vitijs & concupiscentijs carnis. Regnum enim cælorum sicut infideles heretici atque schismatici non habebunt, sic catholici criminosi possidere non poterunt.

Sine peccatis neminem viuere. cap. XLI.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, etiam iustos atque sanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli sunt, sine peccato hic neminem viuere posse: semperque omni homini esse necessarium, & peccata sua vsque in finem vitę præsentis eleemosynis diluere, & remissionẽ à Deo humiliter ac veraciter postulare.

Cibus, potus, Matrimonium. Cap. XLII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. 1.Tim.4. Et Dei seruos, qui à carnibus aut vino abstinent, non tamquam immunda, quæ à Deo facta sunt, respuere; sed à fortiori cibo & potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque diuinitus institutas & benedictas. Et melius quidem si quisquam sine coniugio sit, vt liberius atque plenius cogitet, quæ sunt Dei quomodo placeat Deo. 1.Cor.7. Tamen illis, qui continentiam non vouerunt nullum esse peccatum, si vel mulier nubat, vel vir vxorem ducat. Nec solas primas nuptias à Deo institutas, sed etiam secundas & tertias pro eorum, qui se continere non possunt, infirmitate concessas. Eis vero qui siue coniugati; siue à coniugio liberi continentiam Deo vouerunt, admodum esse damnabile, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, quò se non accessuros; vel illi repetere, à quo se recessuros: illi libera, illi communi professi sunt voluntate.

Malos misceri bonis. Cap. XLIII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, aream Dei esse Ecclesiam catholicam, & intra eam vsque in fine sæculi frumento mixtas paleas continere: hoc est: bonis malos sacramentorum communione misceri: & in omni professione siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum bonos esse simul & malos. Nec pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, inquantum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos. Id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquem intra Ecclesiam catholicam recte credentem, beneque viuentem alieno vnquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensionem præbeat, nec fauorem. Vtiliterque malos à bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene viuendo, & bene monendo agatur: Vt & vidantes & audientes quæ bona sunt, mala sua respuant, iudicandos se à Deo pro suis malis operibus contremiscant: atque ita præueniente dono gratiæ de suis iniquitatibus confundantur, & ad bonam vitam per Dei misericordiam conuertantur. Bonos vero à malis intra Ecclesiam duntaxat catholicam constitutis, non debere nisi operum dissimilitudine separari: vt cum quibus diuina communicant sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine vero sæculi bonos à malis etiam corpore separandos, quando veniet Christus habens ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili, quando per iudicium iustum segregabit instos ab iniustis, bonos à malis, rectos à peruersis: bonos constituet à dextris, *Matth.* 3. malos à sinistris: Et ex eius ore iusti æternique iudicii sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniqui omnes ibunt in combustionem æternam: iusti autem in vitam æternam: iniqui semper arsuri cum diabolo, iusti autem regnaturi cum Christo. *Matth.* 25.

Persistendum in fide. Cap. XLIIII.

HAec interim xl.† Capitula ad regulam veræ fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoueris, tamquam pestem fuge, & tamquã hęreticum abiice. Ita enim ista, quę posuimus, fidei catholicę congruunt, vt si quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & Christianæ fidei inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizatus appareat.

† Intellige incipiendo à c. iiij. oõ computatis trib⁹ primis, quæ præmittit Augustinus initio eius libri: nam reuera quæ hic referuntur, tantũ sunt xl.

EX DECRETIS DISTIN. XV.

Beatus Gregorius lib. 5. Regesti, Epistola. 24.

De auctoritate quatuor conciliorum, & eorum approbatione per sanctam Ecclesiam.

SICVT† sancti Euangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo peruersum Arij dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur: Ephesinum etiã primum, in quo Nestorij impietas iudicatur: Chalcedonense vero, in quo Eutychis Dioscoriq; prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet † vitæ atq. actionis norma consistit. Quintum quoq. concilium pariter veneror, in quo epistola, quæ Ibę dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur. Et in quo scripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se, & non illa destruit quisquis præsumit aut soluere, quos religant †, aut ligare † quos soluunt.

† Iuxta emẽdatioem famosam Decreti Romæ editi an. 1582.

† Apud B. Gregoriũ legit: & cuiuslibet vitæ, atque actionis existat, qui si quis eorum soliditatem non tenet, etiã si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintũ, &c. Et in sequentibus significatur tria illa capitula, quorũ occasione nõ oulli quintã synodum nõ recipiebant.

† Al. ligare
† Al. religare

EX DE-

EX DECRETIS DISTIN. XV.

Gelasius in concilio habito Romę cum LXX. episcopis.

Quę † concilia sancta Romana Ecclesia suscipiat.

† Al. Quas scripturas.

SANCTA[a] Romana † Ecclesia post illas veteris testamenti & noui scripturas, quas regulariter suscipim', etiam has suscipi non prohibet sanctam[b] synodũ Nicęnã ccxvitt. Patrum, mediante Constantino Maximo Augusto, in qua Arius hæreticus condemnatus est; sanctam[c] synodum Coostantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit: sanctam [d] synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Cęlestini, mediante Cyrillo Alexandrinę sedis Antistite, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato: sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Marciano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæreses simul cum Dioscoro, eiusque complicibus damnatæ sunt. Sed & si qua sunt concilia, à sanctis Patribus hactenus in † Al. praeter stituta, post † istorum quatuor auctoritatem, & custodienda, & recipienda decernimus, & mandamus. Iam[e] nunc subijciẽdum est de opusculis sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur. Opuscula beati Cypriani Martyris, & Chartaginensis Episcopi. Item opuscula B. Athanasij Alexandrini Episcopi. Item opuscula B. Gregorii Nazianzeni Episcopi. Item opuscula B. Basilij Cappadocię Episcopi. Itẽ opuscula B. Ioannis Cõstantinopolitani Episcopi. Itẽ opuscula Theophili Alexandrini Episcopi. Itẽ opuscula B. Cyrilli Alexandrini Episcopi. Itẽ opuscula B. Hilarii Pictauiensis Episcopi. Itẽ opuscula. B. Ambrosii Mediolanensis Episcopi. Item opuscula B. Augustini Hipponensis Episcopi. Item opuscula B. Hieronymi presbyteri. Itẽ opuscula B. Prosperi viri religiosissimi. Item epistolã B. Leonis Papæ ad Flauianũ Constantinopolitanũ Episcopũ destinatã: cuius textum quispiam si vsque ad vnũ iota disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. Item opuscula, atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo à Sanctæ Romanæ Ecclesiæ consortio deuiauerunt, nec ab eius fideli † prædicatione seiuncti sunt: sed communionis ipsius gratia Dei, vsque ad vltimum diem vitę suę participes fuerunt, legenda decernimus. Item [f] Decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuersorũ Patrum cõsultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. Item gesta sanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant, Qui ita † esse Catholicorum dubiter, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed gratia Dei & adiutorio vniuersa tolerasse? Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in Sancta Romana Ecclesia non leguntur: quia & eorũ, qui cõscripsere, nomina penitus ignorãtur, & ab infidelibus aut idiotis † superflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cuiusdam Quirici, † & Iuliæ, sicut Georgii, aliorumq; huiusmodi passiones, quę ab hęreticis perhibentur conscriptę. Propter quod, vt dictum est, ne vel leuis subsannãdi oriretur occasio, in Sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prędicta Ecclesia omnes Martyres, & eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus cogniti sunt; omni deuotione veneramur. Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamẽ vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Item actus B. Siluestri Apostolicę sedis Pręsulis, licet eius qui conscripsit, nomen ignoremus, à multis tamen in Vrbe Roma Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu, multę hoc imitantur ecclesię. Item scripta de iouentione Sanctæ Crucis Dominica, & alia scripta de inuentione capitis B. Ioannis Baptistę nouellę quidem † reuelstiones sunt, & nonnulli eas catholici legunt: Sed cum hęc ad catholicorum manus peruenerint; Beati Pauli Apostoli sententia prętcedat: Omnia probate, quod bonũ est, tenete. Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiasticos operis edidit libros: nonnullas etiã scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quę prędictum beatũ Hieronymum senire cognoscimus: & non solũ de Rufino, sed etiam de vniuersis, † quos vir ępius memoratus zelo Dei, & fidei religione † reprehendit. Item Origenis nonnulla opuscula, quę vir beatissimus Hieronymus nõ repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuẽda. Item Chronicon † Eusebij Cæsarienſis, atque eiusdẽ Historię ecclesiasticę libros, quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum: propter rerum tamen notitiam singularem, quę ad instructionẽ pertinẽt vsquequaque non dicimus renuendos. Item Orosium virum eruditissimum collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus Paganorum calumnias ordinauit historiam, miraq. breuitate cootexuit. Item venerabilis viri Sedulij paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus †. Item Iuuenci nihilominus laboriosum opus, non spernimus, sed miramur. Ceterum, quę ab hęreticis, siue schismaticis conscripta, vel prędicata sunt, nulla tenus recipit Catholica & Apostolica Ecclesia Romana.

† Iuxta emendationem sanctam Decreti Romæ editi anno 1582.

† Al. Quasdã relationes] originale.

† Al. diuersis] orig.

† Al. religiose.

† Al. Chronica] orig.

† Al. praeterimus] orig.

† Vide vel prædicatione] origin. & Burchardus.

† Al. ista.

† Thes. 5.

COMMENTARIVS XIX.

Gelasij Papæ 1. decretū de librorum delectu.

a ¶ Sancta Romana Ecclesia.] *Gelasius Papa eius nominis primus, qui sedit anno Domini 494. coacto Romę conuętu septuaginta doctissimorū Episcoporum, insigne decretum edidit, quo cauebatur, qui libri Christianam religionem profitentibus legendi essent ad fidem & mores idonei, qui vero caucndi: quoniam sicut ex bonorum librorum lectione mores componuntur, & fides roboratur: ita è diuerso prauorum lectio fidem aut corrumpit & tollit, aut prauos mores inducit. Legitur id decretum hodie inter decreta Gelasij primi in 2. vol. conciliorū, quod omnes decretorū fabricatores in suos centones transtulerunt. Burchardus lib. 3. decretorum, c. 220. & seq. Ino Carnotensis par. 4. c. 64. et seq. Pannormia lib. 2. c. 91. Polycarpus lib. 3. tit. 20. Gratianus denique in cap. sancta Romana. 15. dist. Eymericus hoc loco eos tantum recensuit ex eo decreto libros, quos Gelasius approbauit: quoniam horum lectio ad fidem stabiliendam spectabat: nam ceteros, quos ille reprobauit, in 2. par. q. 23. refert.*

b ¶ Sanctam synodum Nicænam.] *De Nicęna synodo pauca quędam dixi supra commentario 5. versi. Nicanę fidei. Item de Chalcedonensi, commentario 6. vers. qui Chalcedone conuenerunt. nunc de ceteris breuissime etiam dicam, vt horum quatuor conciliorum tam celebratorum notitia aliqua habeatur.*

Synodus Cōstantinopolitana quando habita, & quid in ea gestum.

c ¶ Sanctam synodum Cōstantinopolitanam, &c. in qua Macedonius hæreticus debitā damnationem excepit.] *Fuit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus circa tempora Liberij Papæ ad annos Domini 352. Hic nefandam hęresim profitebatur, asserens Spiritum sanctum Patre, et Filio esse minorem, nec eiusdem cum Patre substantiæ. sed puram creaturam. Ab hoc sectatores eius Macedoniani vocati sunt, qui ab Augustino Semiariani dicuntur in libro de hęresibus, cap. 52. & ab Epiphanio hęresi 74. Pneumathomachi, de quibus dixi latius par. 2. super q. 37. Aduersus hunc Macedonium Constantinopolitanum concilium primum habitum est à centum quinquaginta Episcopis sub Theodosio maiore Siagrio & Eucherio consulibus, æra 419. & Damaso Papa 1. Subscripserunt autem huic concilio, in quo Macedonius cum suis dogmatibus damnatus est idem illi C. Episcopi, & quoniam in Spiritum sanctum inuehebatur Macedonius, ideo in Symbolo, quod in can. 7. dicti concilij recitatur, patentius explicatū est, quid de eo esset credendum: Credimus, inquit, in Spiritum sanctum Dominum & viuificatorē, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas. Eodem etiam concilio fuerunt damnati multi alij hæretici Eunomiani, Ariani, Sabellitani, Photiniani, et Apollinaristæ, vt constat ex primo capite eiusdem concilij.*

Synodus Ephesina, & quid in ea factum.

d ¶ Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Cælestini.] *Nestorius Episcopus Constantinopolitanus Christum purum hominem ex Maria natū asseruit, ideoque magnum in vrbe Constantinopolitana tumultum excitauit, ad quem sedandum & componendum, vt scribit Nicephorus lib. 14. historiæ ecclesiast. c. 32. vniuersali synodo opus fuit. congregata est ergo synodus hæc Ephesina apud Ephesum, vnde & nomē accepit. Ea fuit ciuitas Ioniæ longe celeberrima in Asia minori, acta fuit, sub Faustino Cælestini Papę primi: nec curo alios aliter scribere, quoniam tertiora sequor: conuenere in hanc synodum ducenti Episcopi: tametsi alii maiorem, alii minorem numerum statuant, vt refert Conarruuias lib. 4. varia. resolut. cap. 15. Hic omnium consensu damnatus est Nestorius, & hæresis Nestoriana profligata.*

e ¶ Iam nunc subijciendum est de opusculio sanctorum Patrum.] *Longum esset hic cuncta persequi, quæ ad cognitionem singulorum auctorū hic traduntur, nec nostri est instituti. Ea quæ ad hunc locum spectant, tradit Conarruuias lib. 4. varia. resolut. c. 16. Nor ne actum agere videamur, libenter lectorem ad eum remittimus: licet enim in quibusdam dubia tradat & incerta, in ceteris non pœnitebit collocasse in eo operę.*

De auctoritate Epistolarum decretalium.

f ¶ Item decretales Epistolæ, quas beatissimi Papæ.] *Hic locus indicat Epistolas Pontificum decretales magnę esse auctoritatis, cum venerabiliter iubeat suscipiendas Gelasius. Ceterum cum de earum auctoritate differitur, duo extrema fugienda sunt, vnum est Gratiani in c. in canonicis. 19. dist. vbi Epistolas Pontificum decretales inter canonicas scripturas posuit, dum ait in summario eius capitis, decretales Epistolas inter canonicas scripturas connumerari. sed hoc vere refutauit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 2. aduersus hæreses, & subtiliter Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis Theologicis, vbi emendandum hunc locū admonens ex Augustino lib. 2. c. 8. de doctrina Christiana, veram lectionem restituentes, ex quo deceptus fuerat Gratianus. nam Augustini vera lectio ita habet: In canonicis autem scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurium auctoritatem sequatur: inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quę ab omnibus accipiuntur Ecclesijs, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias inuenerit ab pluribus, alias à grauioribus haberi (quamquam hoc inuenire non possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. hactenus Augustinus. Qua quidem sententia non ad Decretales Romanorum Pontificum, sed ad canonicas & sacras scripturas est referenda. Est autem sensus huiusmodi: In iudicio librorum canonicorum, primum videndum est quid Ecclesia Catholica sentiant, inter quas Catholicas Ecclesias illarum testimonium est præferendum, quæ vel fuere sedes Apostolorū, vt Hierosolymitana, Antiochena, & similes; vel ab Apostolis aliquam epistolam ecceperunt, vt Corinthia,*

sbia. Galatia, & similes. quare Augustinus non loquebatur de epistolis Pontificum decretalibus, vt falso existimauit Gratianus. Sed hunc locum, vt monui, alii ante nos animaduerterunt.

Alterum extremum est Ioannis Vicleff, & Luiberi, quorum ille dixit, decretales epistolas apocryphas esse, & seducere à fide Christi, vt refert Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 58. quem etiam errorem sequebantur Valdenses, vt tradit Eymericus 3. par. tit. de signis, per quę Valdenses hæretici cognoscuntur. et 2. par. q. 14. versi. sextus error. Luiberus autem apud Roffensem art. 30. impias & Christo aduersarias eas appellat. earum tamē auctoritatem efficacissime defendit Turrecremata in sum de Eccl. lib. 2. cap. 108.

Denique illud est obseruandum, quod Gratianus admonuit initio 20. distinctionis, videlicet, epistolas Pontificum decretales canonibus conciliorū pari iure esse exequādas, quam sententiā velut manifestum Gratiani errorem acerbe reprehēdit Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hæreses. c. 2. negat enim (quod et probare conatur) epistolas decretales, tametsi ab omnibus recipi debeant, conciliorum canonibus exequandas. Sed verior sententia est, quam optime tuetur Conarruuias lib. 4. varia. resolut. c. 16. videlicet, has epistolas summam habere auctoritatem; nam si de litibus et causis dirimendis agatur; tunc certum est non esse minorem Papa, quàm conciliorum potestatem glossa in c. ad Apostolica. de re iud. lib. 6. Innocentius & Imola in c. graue. de prębendis. late Iacobatius tractatu de concilio lib. 1. art. 8. ex quibus colliges in litibus et controuersiis dirimendis concilium non habere aliā potestatem, quàm qua sibi à summo Pontifice tradita est. Iam in causis fidei epistola Pontificis decretalis maturo edita consilio, & in ea intendens Pontifex determinare de fide, perinde obligat ac cōciliorum generalium canones: Pontificis enim iudicium in causis fidei et morum certissimum esse, exploratissimum est apud Catholicos, cum neq; concilia generalia absq; Pontificis Romani auctoritate quicquam in causis fidei & morum validum & firmū definire possint, sed omnino egent Papę confirmatione, vt prater ceteros graniter & vere ostendit Blasius Nauarrus Theologus insignis, quo præceptore gloriamur, lib. 3. c. 19. de auctoritate Romana Ecclesia, & sacro eius principatu.

§ ¶ *Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non seguntur, quia & eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur.*] *Hinc obseruabis eos libros, cuius auctores ignorantur, maxime de rebus ad religionem spectantibus differentes, non facile in Ecclesia Dei legendos: nam & Gelasius hoc etiam eo tempore tales libros velut parum auctoritatis habentes legi noluit in Ecclesia: nunc autem maiori prohibitione opus fuit. Cum enim multi nostri seculi hæretici libros ederent falsis dogmatibus respersos, omisso nomine auctoris, ne protinus mali esse deprehenderētur, concilium Tridentinū sessio. 4. in decreto de editione librorum, valde salubriter cauit, ne vllus liber omnino de rebus sacris tractans absq. nomine auctoris deinceps imprimatur. Et quamuis concilium de solis libris sacra tractantibus loquatur, ad ceteros etiam, qui sacra non tractant, optime trahitur: & propterea de illis nominatim egit concilium, quoniam maius ibi erat periculum; nam & in reliquis idem etiam incommodum inueniri potest, & propterea idem statuendū. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. atq. ita nunc consuetudo Romę obseruat: nam sacri Palatii Magister nullū librum aut vendi, aut imprimi permittit absque nomine auctoris; cuius morem in hoc cetera prouincię deberent imitari, vt fideli populo plenius cautū esset: de qua re plene cauet edictum Inquisitorum generalium r tipub. Christianę, quod incipit, Animaduertētes. impressum in Bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis.*

h ¶ *Cetera, quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta, vel prędicata sunt, nullatenus recipit Apostolica Romana Ecclesia.*] *Hęc non modo non recipit, verum etiam prohibet, delat, & cōburit, ne falsa horum dogmata (vt scripsit Iustinianus in nouella 42. de depositione Antimi) ad alia perueniāt sęcula. de quo differui latissime infra par. 2. in principio super cap. Fraternitatis, de hęret. nec modo hęreticorum, sed etiam profanorum librorum lectio ab Apostolis iam initio nascentis Ecclesia interdicta uideri potest ex his, quæ scribit beatus Clemēs Papa lib. 1. c. 7. constitutionū Apostolicarum: quem locum quia insignis est in hac causa, in lectoris gratiam adscribendum curaui. habet autem ita:* Abstine te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis prophetis? quæ quidem leues à fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad illas gentium fabulas confugias? nam si historica percurrere cupis, habes Reges: si sophistica & poetica, habes Prophetas & Iob, & Prouerbiorum auctorem, in quibus omnis poeticæ ac sapientię accuratam rationem inuenies: quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quòd si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesim: si leges & præcepta, glorioſam Dei legem. Ab omnibus igitur externis & diabolicis libris vehementer te contine. *hactenus ibi. Eodem pertinent c. sacerdotes. & c. legant 37. dist. et plane quot incommoda ex profanorum librorum lectione oriantur in singulis fere disciplinis, latissime differui libro sexto de pœnis hæreticorum. tradituq; copiose Alfonsus Castrus lib. 3. c. 8. de iusta hæreticorum punitione, & Gabriel Putherbeus Teutonicus in libris de expungendis & tollendis malis libris.*

Profanorum librorum lectio olim interdicta.

Libri sine nomine auctorum non permittuntur.

IN QVAESTIONES DVODECIM DE pertinentibus ad fidem obseruatio.

HACTENVS Eymericus ex variis Conciliorum, summorũ Pontificum Romanorum, & sanctorum Patrum locis multa fidei dogmata collegit, quę ad institutum huius primę partis spectabant, in quibus de suo nihil apponens, sola recitatione contentus fuit. nunc duodecim quęstionibus complectitur multa, quæ ad fidem ipsam, & fidei obligationem pertinent, ex quorum ignoratione fideles in singulares errores facile incidere possint: insinuans etiam multa, quę iam proximius ad negotium Inquisitorum spectant. In his nos omissis multis, quæ Theologorum propria sunt, ea tantum adnotabimus, quæ insigniora sunt, quęque magis ad susceptum institutum attinent.

QVESTIONES DVODECIM de pertinentibus ad fidem, Inquisitionis officio congruentes.

QVAESTIO I.

De Fidei definitione.

SVMMARIVM.

1 *Fides inchoatio est & primum principium.*
2 *Fides habet certam ac firmam adhæsionem.*
3 *Fides est de non apparentibus, & indemonstrabilibus.*
4 *Qua rõne fides ab aliis habitibus distinguatur.*
5 *Variæ fidei explicationes allatæ à Sanctis:*
6 *Clara & absoluta fidei definitio.*

Vide theologos. lib. 3 sēt. dist. 23. Canonistas c. Firmiter. de sū. Trinit.

PRIMA quæstio est. Fides quid est?

Ad hanc respondemus iuxta mẽtem S. Thomæ 2.2. quæst. 4. arti. 1. quòd Apostolus ad Hæbræos 11. declarat fides qd est, cũ dicit: Fides est substãtia sperandarum rerum, argumentũ non apparentiũ.

1 Dicitur fides substantia, hoc est, inchoatio prima. Nã substantia solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei; & maxime quãdo tota res sequẽs cõtinetur in primo principio in virtute; per quẽ modum prima principia in demonstratione sunt substantia scientiæ. Et sic dicitur fides, substãtia, hoc est inchoatio prima. Dicitur, sperandarum rerum, hoc est, rerum futurarum desideratarũ. Nã prima inchoatio & principium rerũ sperandarũ, in nobis est per fidei assensum, quæ virtute continet omnes res sperandas: in hoc enim speramus beatificari, quòd aperta visione in veritate videbimus ea, quibus per fidem nũc adhęremus.

2 Dicitur argumentum, hoc est inductiuum ad alicui firmiter adhærendum. Nam per argumentum intellectus inducitur ad alicui vero adhærendum: vnde ipsa firma adhæsio intellectus ad fidei veritatem, hic dicitur argumentũ.

3 Dicitur autem, non apparentium, hoc est, inuisorum & indemonstrabilium. Nam articuli † fidei sunt inuisi & indemonstrabiles: quia nec videmus ad sensum, nec intelligere, nec inuestigare valemus per demonstrationem cogentem mẽtem, & necessarium argumentum: sed tantum per diuinum dictum mentis oculis intuemur. Ex quibus relinquitur, quòd Apostolus bene dicit cum ait, quòd fides est substantia sperandarũ rerum, argumentum non apparentium.

† B. Tho. 1. a. q. 1. art. 4. & 5.

4 Et sic bene dixit; quòd per prædicta ab aliis, quæ ad intellectum pertinent, fidem distinguit. Nam per hoc, quòd fides dicitur, substantia, distinguitur à spe & charitate, quarum nulla est inchoatio: quia fides est virtutum fundamentũ primum, & substantia; & non spes, nec virtus alia. Per hoc quod dicitur, sperandarum rerum, distinguitur virt⁹ fidei, à fide cõmuniter sumpta; quæ ad beatitudinem sperandam non ordinatur. Per hoc quod dicitur, argumentum, distinguitur fides ab opinione, suspicione, & dubitatione, per quas nõ est ad aliquid firma adhæsio intellectus. Per hoc quod dicitur, nõ apparentium, distinguitur fides à scientia & intellectu, per quę aliquid fit apparens. Ex quibus omnibus apparet, q⁹ Apostoli prædicta fidei declaratio est proprie definitio.

5 Omnes autem aliæ definitiones à Sanctis datæ, potius sunt prędictæ Apostoli explicationes, quàm definitiones. Quod enim dicit Augustinus: † Fides est virtus, qua creduntur quæ non videntur: & quod dicit Damascenus, † quòd fides est non inquisitus consensus: & quod alij dicunt, quòd est certitudo quędam animi de absentibus supra opinionem & infra scientiam; idẽ est quod dicit Apostolus, argumentum non apparentium. Quod vero Dionysius dicit 7. cap. de diuinis nominibus, quòd fides est manẽs credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipsis veritatem ostendens: idem est ei quod dicitur, substantia sperandarum rerum.

† Tract. 40. in Ioã. à medio. & lib. 2. quæst. Euãg. q. 39.

† Lib. 4. c. 1.

6 Ex quibus omnibus potest conflari clare fidei definitio, quæ sit talis, quòd Fides est mentis habitus siue virtus, qua inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectũ nõ apparẽtibus assentire.

QVAESTIO II.

De Articulis fidei, & eorum diſtinctione.

SVMMARIVM.

1 *Duo ſperamus in cælo videre, & qua.*
2 *Credibilium prima diſtinctio.*
3 *Tria de Deo nobis proponuntur credenda.*
4 *Articuli ad diuinitatem ſpectantes.*
5 *Septem articuli de Chriſti humanitate.*
6 *Altera articulorum partitio.*

† De hac materia vide beatum Thomã opuſculo 23. ſuper c. Fitmiter. quod ſupra eſt impreſſum. ade Hoſtienſem in ſumma tit. de fide catholica §. quot & qui articuli.

SECVNDA† quæſtio eſt. Fidei articuli quot ſunt, & quomodo, & qualiter diſtincti ſunt? B

Ad hanc reſpondemus iuxta mẽtem S. Thomæ ſecũda ſec. q. 1. art. 8. quòd quia fides eſt ſperandarum rerum, argumentum oõ apparentium, vt dicit Apoſtolus ad Heb. 11. illa per ſe pertinent ad fidem, de quibus ſperamus habere in vita æterna claram & perfectam viſionem.

5 Duo autem ſperamus in æterna patria reuelata facie videre, ſcilicet eſſentiam diuinitatis, cuius viſio nos beatos facit: & myſterium humanitatis Chriſti, per quem etiam ad gloriam

† Al. aſcenſum. filiorum Dei acceſſum † habemus, vt dicitur ad Roma. 5. Vnde dicitur Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

2 Et ideo prima diſtinctio credibilium eſt, quòd quædam pertinent ad maieſtatem deita-

† Al. diuinitatis. tis †: quædam vero pertinent ad myſterium humanitatis Chriſti, quod eſt pietatis ſacramentũ, vt dicitur 1. ad Timoth. 4.

3 Circa maieſtatem autẽ diuinitatis, tria nobis credenda proponuntur, Primo quidẽ vnitas diuinitatis: & ad hoc pertinet primus articulus. Et quia nomen diuinitatis importat omnipotentiam, omnem ſcientiam, ac prouidentiam: ideo credere de Deo ea, quæ pertinent ad eius omnipotentiam, ſcientiam, & prouidentiam ſub primo iſto fidei articulo concluditur.

4 Secundo trinitas perſonarum: & de hoc ſuot tres articuli ſecundum tres perſonas. Tertio vero proponuntur nobis opera diuinitatis propria; quorum Primum pertinet ad eſſe naturæ: & ſic propoſitur nobis articulus creationis. Secundum vero pertinet ad eſſe gratiæ: & ſic proponuntur nobis ſub vno articulo omnia pertinentia ad ſanctificationem humanam. Et quia ſacramenta præſertim Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & Baptiſmi ſunt inſtituta à Chriſto ad ſanctificandam humanam mentem: ideo credere de Eccleſiæ ſacramẽtis prout credit ſancta Romana Eccleſia, ſub iſto fidei articulo continetur. Tertium vero pertinet ad eſſe gloriæ: & ſic ponitur alius articulus de reſurrectione carnis, & de vita æterna: & ita ſunt ſeptem articuli ad diuinitatem pertinentes.

5 Similiter etiam circa humanitatem Chriſti, ponuntur ſeptem articuli: quorum Primus eſt A de incarnatione, ſiue de conceptione Chriſti. Secundus de natiuitate eius ex virgine. Tertius de paſſione eius, & morte, & ſepultura. Quartus de deſcenſu ad inferos. Quintus de reſurrectione. Sextus de aſcenſione. Septimus de aduentu ad iudicium: & ſic ſunt in vniuerſo xiij.

6 Quidam tamen diſtinguũt duodecim articulos fidei: ſex pertinentes ad diuinitatem, & ſex ad humanitatem. Tres enim articulos trium perſonarum comprehendunt ſub vno: quia eadem eſt cognitio omnium perſonarum. Articulum vero de opere glorificationis diſtinguunt in duobus, ſcilicet in reſurrectionem carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in vnum.

QVÆSTIO III.

De Fide explicite habenda.

SVMMARIVM.

1 *Obiectum fidei per ſe quid ſit.*
2 *Quæ ſecundo loco ad fidem pertineant.*
3 *Articuli fidei explicite credendi.*
4 *Credibilia ſecundi ordinis quando explicite credere oporteat.*

TERTIA quęſtio eſt, Vtrũ [a] ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur? C

Ad hãc reſpõdemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 2. arti. 5.

1 Quòd fidei obiectũ per ſe eſt illud, per quod homo beatus efficitur, vt ſupra dictum eſt.

2 Per accidens autem, vel ſecundario ſe habẽt ad obiectum fidei omnia illa, quæ in ſcriptura Dei diuinitus tradita continentur: ſicut quòd Abraham habuit duos filios, quòd Dauid fuit filius Iſai, & alia huiuſmodi.

3 Quantum [b] ad prima igitur credibilia, quæ D ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, ſicut & tenetur habere fidem.

4 Quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, ſed ſolum implicite, vel in prępparatione animi: inquantum paratus eſt credere quicquid in diuina ſcriptura continetur. Sed tunc ſolum huiuſmodi tenetur explicite credere, quando hoc ei conſtiterit in doctrina fidei contineri.

COMMENT. XX.

[a] VTrum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur.] *Explicite credere hoc loco accipere debemus, id eſt, aperte, clare, ſingulariter, et non in confuſo credere, ſiue diſtincte & ſpecialiter, vt ait Archidiaconus in c. canones. 15. diſt. nam, explicare, vnde explicite ductum eſt, proprie eſt extendere; & quæ extenduntur, perfectius videntur. Senſus ergo quæſtionis hic eſt: An quilibet fidelis obligetur clare & aperte ſcire fidei articulos, ita vt ſciat hunc eſſe articulum fidei, quotiens de ea re fuerit interrogatus. & in ſumma* conclu- E

Quid ſit explicite credere.

concludit hic Eymericus ex sancto Thoma, quemlibet obligari ad credendum explicite fidei articulos. reliqua vero, quę in sacris litteris continẽtur, expleite credere non est ad salutem necessarium. quę quomodo sint accipienda, in sequentibus declarat manifestius. Iam de materia huius quæstionis copiose disserunt theologi cum Magistro, lib. 3. sen. dist. 25. & iterum Eymericus infra in hac eadem parte, quæst. 12.

b ¶ Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere. *Hæc autem prima credibilia in Symbolo cõtinentur: propterea enim Symbolum diuinitus cõditũ fuit, vt paulo antea dicebamus, vt fideles summa religionis capita, quę necessario credere debent, in promptu haberent breui sermone comprehensa.*

An sit necessarium memoriter tenere fidei articulos.

Occurrit tamen hic pulchra difficultas, quam sæpe vidimus à religiosis Episcopis inquiri: An sit necessarium, quòd memoriter quilibet fidelis postquam ad annos discretionis peruenerit, articulos fidei tenere debeat. Et quamuis multa in hac quæstione dici possint, nos Conciliorum & sanctorum Patrũ doctrinę nitentes, certiora & securiora trademus. Ac primum quidem absque controuersia videtur dicendum, hos memoriter esse retinendos; nã qui legem non recordatur, facile peccat in legem: in his autem peccare, est à recto veritatis tramite deficere: quare vt beatitudinem consequamur, memoria hęc fidei fundamenta retinere debemus. Multæ sunt aliæ rationes, quibus idem persuadeatur efficaciter; sed nos iam probata testimonia proferamus. In concilio Foroiulienſi sub Carolo & Pipino, postquam singuli fidei articuli recitati sunt, ita legitur: Hanc igitur catholicę fidei sinceriſsimã puritatem volumus omnes Dei sacerdotes, omnesque gradus Ecclesiæ summo cum studio, & absque vllo vitio, ita vt ne vnus quidem apex intermittatur, vel augeatur, distincte & sensatim discendo memoria retinere. *& paulo post.* Symbolum vero & orationem Dominicam omnis Christianus memoriter sciat, omnis ętas omnis sexus, omnisque conditio, masculi, feminæ, iuuenes, senes, serui, liberi, pueri, coniugati, innupteque puellæ: quia sine hac benedictione nullus poterit in cęlorum regno percipere portionem. *hactenus ibi. Item in concilio Moguntiaco Caroli Magni tempore celebrato. c. 45. ita scriptũ extat:* Symbolum, quod est signaculum fidei, & orationẽ Dominicam discere semper admoneãt sacerdotes populum Christianum. Volumusque vt disciplinam condignam habeant qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione emendentur, propterea dignum est, vt filios suos donent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras presbyteris, vt fidem catholicam rectè discant, & orationem Dominicam, vt domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hęc discat. *hæc ibi, & in synodo Rhemensi sub Carolo Magno anno Domini 813. celebrata. c. 2. ita scriptum legitur*: Vt orationem, quam Dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis discerent, & sensu bene intelligerent: quia ilA lam ignorare nulli Christiano licet. *Burchardus lib. 2. decret. cap. 62. & 63. duo de re hac refert decreta omnino videnda, quę gratia brevitatis omitto, eadem recenset Ivo par. 6. cap. 158. & 159. & Isidorus lib. 2. de officiis. c. 11. refertque Ivo par. 1. de baptis. c. 88. ait:* Competentibus salutare Symbolum traditur quasi commonitorium fidei, & sanctę confessionis indicium, quo instructi agnoscant, quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant. *et beatus Augustinus lib. 1. de Symbolo ad catechumenos, cap. 1.* Accipite filij regulam fidei, quod Symbolum dicitur, & cum acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos, antequam dormiatis, antequam procedatis, vestro Symbolo vos munite. Symbolum nemo scribit vt legi possit, sed ad recensendũ, ne forte deleat obliuio quod tradidit diligentia, sit vobis codex vestra memoria: qđ audituri estis, hoc crediturí, & quod credideritis, hoc etiam lingua reddituri. *hæc ille, & refert Ivo par. 1. cap. 89. In eandem sententiam multa eiusmodi adduci potuissent, de quibus latius alij.*

Ex his apparet in quanto periculo versentur, qui articulos fidei memoriter nescium: pauca sunt & facilia hæc præcepta, nemo dicat se non præstare memoria. non hæc scribimus, vt cuiquam errorem incutiamus. sed vt corporem excutiamus ab illis, qui contrarium sentire videntur, cum cot actus liter non ediscant. Episcopis, hæc cura incumbit, vt singuli fideles hæc noscant, caueãt ne propterea Dominus in illa die animas subditorum de manu illorum requirat, neque hoc dicimus, vt quemquam reprehendamus, quod vitium a nobis procul abest, sed vt Dei gloriam quæramus, ad quam omnes viri christiani actiones dirigi debent.

Atque ex his, quæ hac quæstione tradit Eymericus, fiet manifestum, vere esse errorem quem attulit idem Eymericus parte 2. q. 10. versi. octaua hęresis, cum victo.

QVAESTIO IIII.

De notitia Articulorum fidei fidelibus necessaria cum minoribus, tum maioribus.

SVMMARIVM.

1 *Explicatio credendorum per diuinam fit reuelationem.*
2 *Superiorum est inferiorce docere.*
3 *Prælati & maiores plura scire tenentur, quàm alij.*
4 *Laicis & rudioribus quanam scire sufficiat.*
5 *Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogandi.*
6 *Errantes per simplicitatem quando excusentur.*

QVARTA quęstio est, Vtrum ad habendam fidem explicitam de articulis fidei omnes æqualiter teneantur?

1 Ad hanc autem respondemus iuxta mentem S. Thomæ secunda sec. q. 2 art. 6. quòd explicatio credendorum fit per reuelationem

tionem diuinam : credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores; vt patet per Dionysium in cælesti hierat. † Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quòd perueniat ad inferiores homines per maiores.

†Cap. 4. & 7.

2 Et ideo sicut superiores Angeli, qui inferiores illuminant, habent pleniorem notitiam de rebus diuinis, quàm inferiores, vt dicit Dionysius. 12. cap. cęlest. hierar. ita etiam superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicite credere.

3 Vnde [b] Prælati & Curati tenentur habere fidē & notitiam explicitam de omnibus articulis fidei. Quare explicatio credendorum non æqualiter, quantum ad omnes, est de necessitate salutis: quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officiū alios instruendi, quàm alij.

4 Sufficit enim laicis simplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Ecclesia festiuat.

5 Simplices enim non sunt examinandi de subtilitatibus fidei, nisi quando habetur suspicio, quòd sint ab hæreticis depranati : quia in his, quæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium deprauare. Sed cum inueniuntur non pertinaciter peruersę doctrinæ adhærere, si in [c] talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.

6 Si [d] autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt, nisi pertinaciter eorum erroribus in particulari adhæreant, contra vniuersalis Ecclesiæ fidem, quæ non potest deficere Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.

COMMENTARIVS XXI.

[a] *Duæ sunt potissimæ assertiones.*

Prima est, Prælatos & ceteros, quibus incumbit alios in religione instruere, plura explicite scire oportere, quàm eos, qui hoc munere carent.

Altera est, Simplicibus & popularibus satis esse vt explicite sciant fidei articulos. hęc autem superiori quæstione & commentario est declarata.

b ¶ Vnde Prælati & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam.] *Hęc est prima conclusio, quam aptime probant similitudines ab Eymerico hic allata. Quòd vero de prælatis & curatis dicitur, idē locum habet in Inquisitoribus hęreticę prauitatis, qui errores eorum refellere debēt: ideoque oportet eos in catholicis dogmatibus eruditos esse, cum eis monentibus in hoc tribunali sit obtemperandum, vt dicam super quæst. 12. huius primę partis. quod etiam postulat Inquisitorum qualitas, de qua Eymericus 3. par q. 1. Quantum vero ad materiam huius quæstionis attinet, eam tractant theologi lib. 3. sent. dist. 25. Innocentius in cap. firmiter. de sum. trinit. & fide catho. Zanchinus tract. de hę-*

Inquisitores explicatam fidei notitiā habere debent.

ret. cap. 2. & ibidem Camillus Campegius. Simancas de catholicis institution. tit. 28. de fide catholica & alij, quos breuitatis causa omitto.

c ¶ Si in talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.] *Hic videtur sentire Eymericus, rudes homines in fide errantes ob ignorantiam excusari: vnde inferebat Caietanus apud sanctum Thomam 2. 2. q. 2. art. 6. nec incidere in hęreticorum culpam, aut pœnas: quod est verum illis obseruatis, quæ trado super quæst. 7. huius partis; vbi de hoc ago copiosè.*

d ¶ Si autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt.] *Verba sunt sancti Thomę 2. 2. q. 2. art. 6. ad tertium argumentum: quorum verborum ea videtur ratio, & quidem notatu dignissima, quam in principio responsionis eiusdem argumenti expresserat idem Thomas his verbis: quia minores non habēt fidem implicitā in fide maiorum, nisi quatenus maiores adhęrent doctrinæ diuinę.*

An inferiores in fide errantes excusentur quia à maioribus sint decepti.

Omissis vero hoc loco multis & pene inextricabilibus difficultatibus, quę horum occasione verborum disceptari potuissent, in præsenti difficultate ita mihi videtur dicendum: tamdiu idiota à viro docto deceptus in fide excusabitur in humano iudicio, quamdiu non fuerit legitime admonitus per Episcopum, vel Inquisitorem, aut alium, cui legitime admonendi ius competit. sed hoc intelligendum videtur, cum deceptus est in his, quę non sunt in Ecclesia ita euulgata, & quę explicite credere nō tenebatur: nā si in his deuiet à recto veritatis tramite, propter viri docti auctoritatem non omnino excusabitur.

† *Quid autem sit sentiēdum de eo, qui credidit alicui viro fingenti se esse aliquem virum catholicum, cum tamen sit hereticus, vide magistrum lib. 4 senten. distin. 30 e. 1. & ibi S. Bonauenturam in verbo, siquis hereticus. dubio 2. de quo dicam super quęst. 7. huius partis.*

QVÆSTIO V.

De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi.

SVMMARIVM.

1 *Via ad beatitudinem est incarnatio & passio Christi.*
2 *Mysterium incarnationis semper oportuit creditum esse.*
3 *Ante peccatum qualis de Christi incarnatione notitia fuerit.*
4 *Post hominis lapsum Christi passio & resurrectio credita est.*
5 *De mysteriis Christi tam minores, quàm maiores nunc explicitam fidem habere tenentur.*

QVINTA † quæstio est, Vtrum ad credendum explicite Christi mysteria quilibet teneatur?

† Magister & theologi cum eo lib. 3. sent. dist. 25. & beatus Antoninus par. 4. tit. 9. cap. 3. §. 9.

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ, 2. 2. q. 2. ar. 7. quòd illud proprie & per se pertinet ad obiectū fidei, per quod homo beatitudinem consequitur: via autem

ꝙ al. omnib⁹

autem hominibus † veniendi ad beatitudinẽ est mysteriũ incarnationis & passionis Christi. Dicitur enim Act. 4. Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salnos fieri.

2 Et ideo mysterium incarnationis Christi aliqualiter oportuit omni tempore esse creditum apud omnes; diuersimode tamen secundum diuersitatem temporum, & personarum.

3 Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, secundum quod ordinabatur ad consummationem gloriæ, non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem à peccato per passionẽ & resurrectionem: quia homo non fuit præscius peccati luturi. Videtur autem incarnationis Christi præscius fuisse per hoc quod dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, vt habetur Gene. 2. Et Apost. ad Ephes. 5. dicit: Sacramentum magnum esse in Christo & Ecclesia: quod quidem sacramentum non est credibile primum hominem ignorasse.

4 Post peccatum aũt fuit explicite creditũ mysterium incarnationis Christi, non solum quantum ad incarnationem, sed etiam quantũ ad passionem & resurrectionem, quibus humanum genus à peccato & morte liberatur. Aliter enim nõ præfiguralssent Christi passionem quibusdam sacrificijs, & ante legem, & sub lege, quorum quidem sacrificiorum significatum † explicite maiores cognoscebant: minores autem sub velamine illorum sacrificiorum, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo venturo quodammodo habebant velatam fidem †: & ea quæ ad mysteria Christi pertinent tanto † expressius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

5 Post tempus autem gratiæ reuelatæ tam maiores, quàm minores tenentur fidem habere explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantũ ad ea, quæ communiter in Ecclesia solennizantur, & publice proponuntur: sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum est. Alias autẽ subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere, secundum quòd conuenit statui & officio vnius cuiusque.

† al. significata

† Apud B. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. ita legitur, uelatã cognitionẽ.

† Apud 2. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. ita, tãto difficilius cognouerũt, quãto à Christo remotiores fuerunt: & tanto facilius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

QVAESTIO VI.

De necessitate credendi explicite mysterium Trinitatis.

SVMMARIVM.

1 *Mysterium incarnationis fidem Trinitatis includit.*

2 *Trinitatis mysterium explicite credendum ab omnibus.*

† De hac quoque materia uide to Theologos lib. 3. sent. dist. 25.

SEXTA † quæstio est, Vtrum ad credendum explicite mysteriũ Trinitatis quilibet teneatur?

1 Ad hanc respõdemus iuxta mẽtem S. Thomæ 2. 2. q. 2. ar. 8. quòd mysterium incarnationis Christi explicite credi nõ potest sine fide trinitatis: quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quòd filius Dei carnem assumpserit, ꝙ per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit: & iterum quòd de Spiritu sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo mysterium incarnationis Christi ante Christum, fuit quodammodo explicite creditũ à maioribus, implicite autem & quasi obumbrate à minoribus, ita etiam & mysterium trinitatis.

2 Et ideo etiam post tempus gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicite credendum mysterium trinitatis: & omnes, qui renascũtur in Christo, hæc adipiscuntur per inuocationem trinitatis, secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen.

QVAESTIO VII.

An teneatur vnusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura.

SVMMARIVM.

1 *Ad fidem aliqua directe pertinent, & quæ.*

2 *Falsum opinari eum pertinacia circa spectantia directe ad fidem, hæreticum facit.*

3 *Aliqua vero indirecte ad fidem attinent, et quę.*

4 *Citra hęresis labem errare contingit in spectantibus indirecte ad fidem: & quando.*

5 *Ab hæresis nota multi prius immunes reputati sunt, qui nunc non excusarentur.*

6 *Credibilium duplex est genus.*

7 *Non omnia pari ratione proponuntur credenda.*

8 *Qua teneatur homo explicite credere, & quę implicite.*

SEPTIMA quæstio est, Vtrum ad credendum per fidem explicite omnia, quę sunt in sacra scriptura quilibet teneatur?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomę in diuersis eius dictis. primo in prima parte summę q. 32. art. 4. vbi dicit sic: Dicendum ª, ꝙ ad fidem pertinet aliquid dupliciter: Vno modo directe, sicut ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus tradita, vt Deum esse trinum & vnum, Filium Dei esse incarnatum: & huiusmodi.

2 Et circa hæc falsum opinari hoc ipso inducit hęresim: maxime si pertinacia adiungatur.

3 Indirecte vero ad fidem pertinent ea, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei: sicut si quis diceret, Samuelem non fuisse filium Elchanæ. Ex hoc enim sequitur scripturam diuinam esse falsam.

4 Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum potest opinari, antequam consideretur, vel determinatum sit, quòd ex hoc sequitur aliquid contrariũ fidei: & maxime si non pertinaciter adhæreat. Sed postquam manifestũ est, & præcipue si sit per Ecclesiam determinatum, ꝙ ex hoc sequitur aliquid cõtrarium fidei, in hoc errare non esset absque hæresi.

5 Et

§ Et propter [b] hoc multa nunc reputantur hæreticæ, quę prius non reputabantur [a] propter † hoc quòd nunc eſt magis manifeſtum, quid ex eis ſequitur.

† In Directo n B nomi. ita: propter hoc quod nõ erat manifeſtum, quid ex eis ſequitur.

Ignorantia eorum quę indirecte ſpectant ad fidẽ quãdo excuſet in tribunali inquiſitionis.

Secundo in 2.2.quæſt. 1. artic. 6. in ſolutione primi argumenti, dicit hic: Dicendum quòd aliqua ſunt credibilia, de quibus eſt fides ſecundum ſe: aliqua vero ſunt credibilia, de quibus non eſt fides ſecundum ſe, ſed ſolum in ordine ad alia: ſicut etiam in aliis ſcientiis quædam proponuntur vt per ſe intenta, & quædam ad manifeſtationem aliorum. Quia vero fides principaliter eſt de his, quæ videnda ſperamus in B patria, ſecundum illud ad Hebr. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum: ideo per ſe ad fidem pertinent illa, quæ directe nos ordinant ad vitam æternam: ſicut † ſunt tres perſonæ omnipotentis Dei, myſterium incarnationis Chriſti, & alia huiuſmodi: & ſecundum iſta diſtinguuntur articuli fidei. Quædam vero proponuntur in ſacra ſcriptura, vt credenda, non quaſi principaliter intenta, ſed ad prædictorum manifeſtationem; ſicut quòd Abraham habuit duos filios; quòd ad tactum oſſium Eliſei ſuſcitatus eſt mortuus, & alia huiuſmodi, quę narrantur in ſcriptura ſacra in ordine ad manifeſtationem C diuinæ maieſtatis, vel incarnationis Chriſti: & ſecundum talia non oportet articulos diſtinguere. Tertio in eadem ſumma, q. 2. art. 5. dicit ſic: Dicendum eſt igitur, quòd fidei obiectum per ſe eſt id, per quod homo hentus efficitur, vt ſupra dictum eſt: per accidens autem vel ſecundario ſe habent ad obiectum virtutis omnia, quæ in ſacra ſcriptura diuinitus tradita continentur: ſicut quòd Abraham habuit duos filios: quòd Dauid fuit filius Iſai: & alia huiuſmodi.

† al. Sicut ſunt tres perſonæ omnipotẽtia Dei, myſteriũ &c.

§ Quantum igitur ad prima credibilia, quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere: ſicut & tenetur habere fidem. Quantum autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, ſed ſolum implicite, vel in præparatione animi: inquantum paratus eſt credere quicquid † in diuina ſcriptura continetur: ſed tunc ſolum huiuſmodi tenetur explicite credere, quando ei hoc conſtiterit in doctrina fidei contineri.

† al. quicq̃d diuina ſcriptura continet.

Quare explicite eſt credendum, quòd omnia, quæ ſunt in ſacra ſcriptura, hoc eſt in libris Canonicis, ſunt vera, vt pote quia diuinitus reuelata. Vnde Auguſtinus † in Epiſtola ad Hieronymum ſic ait: Solum eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum ſcribendo erraſſe aliquid firmiſſime credam: alios autẽ ita lego, vt licet ſanctitate doctrinarum polleant, non ideo verũ putem, quia ipſi ita ſenſerunt.

† Auguſtin' ad Hieronymum epiſtola 19. refertur in cap. Ego ſolus. diſt. 9. inde emendandum eſt hoc fragmẽtum, quod multis omiſſis refert hic Eymericus.

COMMENT. XXII.

a Dicendum, quòd ad fidem pertinet aliquid dupliciter] *Sæpius in his quæſtionibus Eymericus repetit hanc diſtinctionem, quæ nulla noſtra eget declaratione, opera pretium eſt tamen illud interpretari cum dicit:* Circa huiuſmodi ergo abſq; periculo hæreſis aliquis falſum poteſt opinari, antequam conſideretur, vel determinatum ſit, &c. *Nam his verbis apertiſſime indicatur ignorantiam ab hæreſi excuſare, & per conſequens à panis in hæreticos latis; neq; verum hæc eſt ſolius Thomæ aut Eymerici ſentẽtia his locis: nam idem prorſus aſſerit idẽ D. Thomas. 1. Corinth. c. 12. lectione 4. & 2. 2. q. 2. art. 6. ad ſecundum argumẽtum, & ibi Caietanus, & 3. lib. ſentẽt. diſt. 25. q. 2. ad primum argumentum, & alibi ſæpe. & hanc ſententiam quòd ignorãtia excuſet ab hæreſi, communiter Doctores amplexantur, de qua articulo dubio & perdifficili agit late Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 9. de iuſta hæreti. punitio. Melchior Canus lib. 11. c. 9. de locis theologicis. Simancas de catho. inſtitutio. tit. 25. idem ibidem tit. 28. nu. 12. 13. & 14. idem in Enchyridio violatę religionis, tit. 48. & 49. Ioannes Rujas tractatu de hæret. par. 1. nu 64. & ſequentibus, & parte 2. aſſertione 26. Martinus Nauarus in Manuali, præludio 1. nu. 15. & 16. & cap. 11. nu. 22. Albertinus tract. de agnoſcendis aſſertio q. 12. nu. 4. & q. 23. nu. 6. Palatius Rubius in allegatione de hæreſi. §. 4. Ioannes Imola, Panormitanus & alij in rub. extra de ſum. trini & fide catho. Innocẽtius, Antonius Butrius, & alij in cap. firmiter. de ſumm. triuit. Ioannes Anania in c. firmiſſime. nu. 8. extra de hæret, Panormitanus & Felynus in cap. 1. nu. 2. de hæret. Paulus Caſtrenſis, Baldus, & Iaſon in rub. C. de ſum. trinit. Repertorium Inquiſitorum verb. ignorãtia. & verbo, excuſari. & verbo, hæreſis. §. ex ſupradictis. & verbo, hæreticus. § item non eſt hæreticus, & alij quos prudens omitto. nos partim ex his, partim aliunde ſequẽtes regulas ad huius loci illuſtrationẽ collegimus, quibus in foro exteriori fit locus, quotiẽs is caſus occurrat; occurrit aũt ſæpe.*

Sit prima regula; Quicunque Chriſtianus errat in his, quæ ſunt prima fidei capita, ſeu articuli in Symbolo comprehenſi, & in Eccleſia vulgati ac ſolemnizati. hæreticus eſt, ſi pertinacia adiungatur: nunquam enim eſt hæreſis ſine pertinacia. ita docet hic Eymericus nu. 2. & S. Thomas hic ab Eymerico citatus. neq; de hac regula video vllam controuerſiam inter Doctores. hæc tamen in ſequentibus amplius declarabitur. Si quis ergo in his deficeret, non poſſet iuſtam ignorantiæ cauſam allegare, cum ex inſtituto & præcepto legis chriſtianę hæc ſcire obligetur, & ea neſcire nullatenus præſumatur. 1. Regula

Sit ſecunda regula: Qui errat in his, quæ ſunt fidei ignorantia affectata, & præſertim in his, quæ ſcire debet aut ſcire præſumitur, hæreticus eſt cenſendus: nam qui ignorantia affectata errat, ex malitia propria & animi iniquitate errare putatur; immo hic grauius errat, & magis peccat. c. excellẽtiſſimus. 11. q. 3. ibi. Aliud eſſe ex neceſſitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod de ſtudio delinquitur: iſtudque poſterius duobus prioribus ſtrictius eſſe puniendum. *hæc ibi. Si quis ergo vir doctus velut Theologus in his deficeret; quę ſcire tenetur, aut ſcire probabiliter præſumitur, hunc non iuuaret ignorantię excuſatio: ſaltem quo ad pœnas pœnitentiales & honorum confiſcationẽ fugiendas (vt ſuo loco dicemus) tametſi paratus corrigi, eſſet recipiendus.* 2. Regula

Sit

3. Regula

Sit tertia regula: Qui errat ignorantia crassa & supina in his quæ fidei sunt, ac scire debet, nec probabile est ea à fidelibus vel à suę conditionis hominibus ignorari, hæreticus etiam censendus est. Huius regulæ accommodatissima sunt exempla, quę cõmemorat Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis. cap. 10. vers. alteram divus Thomas. Si quis enim homo etiam de media plebe neget Christũ crucifixum, aut nere mortuum, aut vere à mortuis resurrexisse: aut dicat, superfluum esse & vanũ orare pro mortuis, nullo præmio iustos à Deo affici, nullo supplicio improbos, & his similia. Item si vir in scholastica Theologia diu versatus, contendat Spiritum sanctum à Filio non procedere, aut Patrem, & Filium eiusdem Spiritus duo esse principia, aut non esse tres pœnitentiæ partes, aut Christianis nullo modo esse licitum cũ hostibus bellum gerere, aut Episcopum non esse maiorem simplici sacerdote, aut aliud simile, quod vix est credibile nescire Theologos ad Ecclesię cõem fidem pertinere: si quis inquã ita per ignorantiam errare se dicat, hæreticus præsumendus est, ac velut talis iudicandus in foro exteriori, nisi forte tã esset stupidus, imperitus, & rusticus, vt iudicibus fidei perspicuum fiat eum omni prorsus malitia caruisse: talis erat ille, qui dicebat Patrẽ, Filium & Spiritum sanctũ simul incarnatos fuisse, quia legerat illud: Qui natus est de virgine, cum Patre, & sancto Spiritu. *Hic. n. in grãmatica potius, quàm in fide deprehensus fuit errare.*

4. Regula

Sit quarta regula: Qui errat in his quæ fidei sunt ignorantia probabili, præsertim in his, quę explicite credere non tenetur, qualia sunt quæ indirecte ad fidem spectant, de quibus Eymericus hac quæstione nu. 3. Item quales sunt multæ fidei subtilitates ab hæresi & hæreticorum pœnis excusatur, donec admonitus sit legitime. Nam si post legitimam admonitionem perseueraret, non excusaretur. Hanc assertionem seu regulam tenent oẽs illi, quos initio huius commentarij citaui. & præterea Zanchinus tract. de hæres. cap. 2. num. 2. & 3. vbi Campegius, & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 36. nu. 6. horum frequens exemplum est illud Innocentij in c. firmiter. de sum. tri. & fide catholica. Vt si quis rusticus motus quadam ratione naturali dixisset, quòd in diuinis Pater est maior Filio, quoniam in humanis maior est, creditq; Ecclesiam ita tenere, reuera hic hæreticus nõ est, nisi admonitus in errore persistat. Idem iudicato de eo, qui asseruit Patrem & Filiũ duos esse Deos, quem ita defendebat Palacius Rubius in allegatione de hæresi. Ratio vero potissima huius regulę est, quoniam rusticus aut idiota, qui ita falsò opinatur, opinionem suam credit esse opinionem, aut verius Ecclesię veritatem, nec ea opinatio est fides sua, cum ipse fidem Ecclesia teneat. atq; hoc est diligenter animaduertẽdum in hac causa ad excusandos rusticos & idiotas, qui sæpe in hos errores facile labuntur. Adiecì etiam in regula, Fidei subtilitates: *quoniam in his rudes homines & plebei facile labuntur, tamen absque hæresis periculo, in quibus inquit beatus Thomas non esse simplices homines examinandos, nisi cum timetur, ne in eis sint ab hæreticis depranati. 2. 2. q. 2. art. 6. in respõsione ad 2. argumentum.*

A

Sit quinta regula: Qui errat ignorantia inuincibili, ab hæresi excusatur. Ioãnes Maior lib. 2. sent. dist. 22. q. 2. Simancas de catho. instit. tit. 26. nu. 6. & pauci quidam alij. Voco autem inuincibilem, seu insuperabilem ignorantiam, eam quam homo superare non potuit, postquam diligentem adhibuit solicitudinem in veritate inuestiganda. Sed vt ingenue fatear quod sentio, hodie post tam apertam Christiana religionis notitiam, & tam late patentem Euangelij promulgationem, & tot Conciliorum, & sacrorum Doctorum lucem, vix in his, quæ fidei sunt, ignorantia inuincibilis, seu insuperabilis esse potest.

5. Regula

Ignorantia inuincibilis quę dicatur.

B

Sit sexta regula: Qui errat in his, quę sunt fidei, quæ tamen ipse credere explicite non tenetur, deceptus ab aliquo viro docto, quem pium & catholicũ esse credit, & talis ab alijs communiter habetur, ab hæresi, & hæreticorum pœnis, ac etiam à peccato videtur excusandus: quia putat eam doctrinam sanam esse. ita intelligendum est id, quod dicit Magister sententiarum lib. 4. distin. 30. ea. t. versi. si quis hæreticus. in hæc verba: Si quis hæreticus nomine Augustini vel Ambrosij alicui Catholico se offerret, eumque ad suę fidei imitationem vocaret: si ille assentiret, in cuius sententiam fides diceretur consensisse? non in hæreticorum secta, sed in integritate fidei, quam ille hæreticus se mẽtiebatur habere. *hactenus Magister, quem sequitur ibidem S. Bonauentura, verb. siquis hæreticus. dubio. 2.*

6. Regula

C

Sit septima regula: Idem prorsus sentiendum est, cum filij errant in fide à parentibus seducti, & in errore nutriti: item discipuli à præceptoribus & magistris: subditi ab Episcopis et parochis, aut alijs similibus, præsertim si nondum iudicij compotes erant; aut si erant, in his tamen decepti errant, quę explicite scire nõ tenentur: nam & hi etiam ab hæresi & hæreticorum pœnis excusabuntur. Ioannes Lupus Decanus Segouiensis tract. de hæret. quem refert & sequitur Montalnus in l. t. tit. 26. partita 7. q. 14. & hac plane regula videtur apertissima in cap. dixit Apostolus. 24. q. 3. in hac verba: Sed qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendũt, præsertim quam non audacia suę præsumptionis pepererunt, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. *hactenus ibi. tales ergo mitissime sunt tractandi, & leuissima cẽ pœnitentię eis iniungẽda.*

D

7. Regula

Quòd siquis probaresi, aut hæresis suspicione inquisitus seu captus, talem excusationem proponat dicens, se ita tenere, quia à magistro, ita didicit, cuius opiniones sequi non erat vetitum: tunc discutiẽda est illa quæstio. An nidclicet sint reputandi haretici, qui erroneam alicuius magistri doctrinã seu opinionem sequitur: de qua Beatus Thomas quodlibeto 3. quæs. 4. art. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 18. art. 2. Albertinus tract. de agnoscen. assertionibus quæst. 21. num. 34. 35. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. Siluester in summa, verbo,

E

verbo, opinio. queſt. 1. & alij ab his citati. in quo articulo multa ſunt capita diſtinguenda, ſicut luculenter & copioſe præcitato loco diſtinguit Turrecremata, quæ quia breuiter referri non poſſunt, & maiori ex parte in ſupradictis regulis videntur contineri, conſulto omittimus, alibi fortaſſis opportunis locis commodius relaturi.

Tradidi hactenus generales regulas, quibus intelligatur, quando ignorantia excuſet, quando contra non proſit in cauſis fidei: eas vero ſingulis caſibus applicare prudentis iudicis eſt: nam ſingulatim omnia præſcribi non poſſunt. Neque in his locutus ſum in foro interiori, an videlicet qui prædictis modis in fide errant, peccẽt mortaliter, vel venialiter, vel aliquas cenſuras incurrant: iſthæc enim contemplatio Theologorum eſt, & aliorum. nunc cetera perſequamur.

b ¶ Et propter hoc multa nunc reputantur hæretica, quę prius non reputabantur.] *Nota hic Eymerich cum beato Thoma non dicere multa ſunt nunc hæretica, quæ prius non erant: quod tamen veriſſime dicere potuiſſet: nam hę propoſitiones, Chriſtus non reſurrexit, non aſcendit in cœlum, non eſt natus de virgine, & aliæ id genus multę, his temporibus ſunt hæreticæ, tamquam è diametro repugnantes ipſis articulis fidei Chriſtianæ, quæ tamen ante incarnationem Filij Dei erant veriſimę. Dixit autem beatus Thomas, & Eymericus multa hodie hæretica reputari, quæ prius non reputabantur, non quòd Eccleſia faciat propoſitionem aliquam de vera falſam, & de catholica hæreticam, et è conuerſo: ſed quia cum nondum de aliquibus dogmatibus conſtaret ac definitum eſſet, quid eſſet ſecundum catholicam fidem tenendum, Eccleſia declarat, hæc quidem tamquã catholica dogmata ab omnibus orthodoxis recipienda, illa vero vt hæretica reſpuẽda. ita erudite docẽt Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. part. 1. cap. 3. ad 6. argumentum, Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 8. aduerſus hæreſes, & Albertinus de agnoſcen. aſſertio. q. 1. nu. 11. & ſeq.*

Eccleſia non facit propoſitiones hæreticas aut catholicas, ſed ſolum declarat qua les ſint.

Controuerſiam vero illam: An propoſitiones hæreticæ à quocunq; prolatę, dicenda ſint hæreticæ, an tunc ſolum eum à viro Chriſtianam religionem profeſſo proferuntur, vt minus vtilem miſſam facimus eam tractant Adrianus 4. ſent. q. 1. de confeſſione, Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 1. de iuſta hæret. punitio. et Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 2. c. 3. vbi non pendere ab aſſertare autumant. Contra ſcribit Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis Theolo. Sed horum ſententia ita nobis videntur conciliandæ: Bifariam enim hoc nomen hæreſis accipi poteſt. Primo ſimpliciter pro ipſa propoſitione veritati catholicæ contraria: & hoc modo intelligi poteſt opinio aſſerentium, ad conſtituendam hæreſim non eſſe neceſſarium aſſertorem eſſe Chriſtianum. Altero modo ſumi poteſt nomen hæreſis pro impio hæreſis crimine, quod perpetrantes & ſunt & nominantur hæretici. & hoc modo procederc poteſt contraria doctorum opinio aſſerentium, ad conſtituendam hæreſim & hominem hæreticum, neceſſarium eſſe aſſertorem fore Chriſtianũ, de quo late Couarruuias lib. 3. variar. reſolut. cap. 1. nu. 2. adde Caietanum 2. 2. q. 11. art. 1.

An veritas vel falſitas propoſitionũ peodeat ab aſſertore.

QVÆSTIO VIII.

Fidei non poſſe ſubeſſe falſum, ſit ne omnibus neceſſario credendum.

SVMMARIVM.

1 *Ratio formalis obiecti fidei eſt prima veritas.*
2 *Fides nullam continet falſitatem.*
3 *Et hoc omnes explicite credere oportet.*

QVAERITVR quæſtio eſt, Vtrum credere explicite; quòd fidei non poteſt falſum ſubeſſe, quilibet teneatur?

Ad hanc reſpondemus iuxta mentem ſancti Doctoris Thomæ 2. 2. q. 1. art. 3. quòd nihil ſubeſt alicui potentiæ vel habitui, aut etiam actui, niſi mediante ratione formali obiecti: ſicut color videri non poteſt niſi per lumen †, & concluſio ſciri non poteſt niſi per medium demonſtrationis.

† Al. lucem

1 Dictũ eſt autem, quòd ratio formalis obiecti fidei eſt veritas prima: vnde nihil poteſt cadere ſub fide, niſi inquantũ ſtat ſub veritate prima, ſub qua nullum falſum ſtare poteſt: ſicut nec non ens ſub ente; nec malum ſub bonitate.

2 Vnde relinquitur, quòd fidei non poteſt ſub eſſe aliquod falſum.

Quòd autem prima veritas non habeat admixtam aliquam falſitatem: hoc explicite eſt credendum, cum ſit pura & ſumma veritas, quæ eſt Deus. Nullus enim intellectus concipit, quòd Deus dicat mendacium, neque falſum: Non † eſt enim Deus vt homo, ac Filius hominis vt mentiatur.

† Numer. 23. ita: Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur, nec vt Filius hominis, vt mutetur.

3 Ergo conſequenter credendum eſt explicite, quòd fidei non poteſt falſum ſubeſſe.

COMMENT. XXIII.

2 VNA eſt aſſertio, *Fidei nullum poteſt falſum ſubeſſe, quoniam veritate prima nititur. Hęc aſſertio aperte intelligitur ex his, quę ſcribit Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 1. art. 1 ex quibus hanc colligo explanationem, Fides noſtra pro obiecto formali Deum habet, quatenus Deus prima veritas eſt: per primam autem veritatem cum Dionyſio in lib. de diuinis nominibus, c. 7. intelligo ſimplicem & ſemper exiſtentem veritatem infallibilem, & nuſquam mutabilem, aut vel in minimis incertam. Siquis enim quęrat à nobis, quare credimus Deo; apte reſpondebimus, quia eſt ipſa certiſſima & conſtãtiſſima veritas: & articulos fidei, & cetera quę ad Deum ſpectant, ideo credimus, quia à prima & infallibili veritate, nempe Deo, reuelata ſunt: & propterea ipſa prima veritas, hoc eſt Deus, dicitur fundamentum fidei.*

Quid nomine primę veritatis intelligatur.

Hanc tamen Catholicam veritatem nonnulli multis rationibus euertere nituntur, aſſerentes aliquando Deum, licet non per ſe, humano tamen Angelicoue miniſterio hominem fefelliſſe, quas longa ſerie unmerat Melchior Canus lib. 2. cap. 2. de locis theologicis, & in ſequentibus eiſdem abunde ſatisfecit: eas nos libenter omittimus, quia non ſunt inſiſtendi noſtri. Hęc ſumma eſto: Deum neque de potentia

Deus nec fallit, nec fallitur voquã.

abſoluta, neque de potentia ordinaria mentiri poſſe, aut quemquam fallere nec per ſe nec per alium; adeoque hoc verum eſſe, vt contrarium ſit hæreticũ indicandum. De potentia abſoluta Dei loqui mihi videtur Auguſtinus lib. 1. de ſymbolo. cap. 1. dum ait: Deus omnipotens eſt, & cum ſit omnipotens, mori non poteſt, falli non poteſt, mentiri non poteſt. *& lib. 22. de Ciuitate Dei. c. 25. dum ait:* Sed de omnipotentia eius, quæ tot & tanta facit mirabilia, iam multa diximus. Si volunt inuenire quòd omnipotens non poteſt, habẽt, prorſus, ego dicam, mentiri non poteſt. *hæc ille. Quod manifeſtius mihi expreſſiſſe uidetur ipſe Dominus quando Luc. 21. ait:* Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. *quaſi diceret: Vel concidat omne cælum, omnisque natura; diuina tamen veritas confiſtat neceſſe eſt. De potentia vero ordinaria res eſt apertior. ad Romanos 3. Paulus ſcribit ita;* Eſt enim Deus verax, omnis autem homo mendax. *& Num. c. 23. ſcriptum eſt:* Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur. *Quod autem nec per alium, aut hominem aut Angelum fallere quemquam poſſit Deus, aperte indicat natura mẽdacij, quod ſua natura malum eſt et peccatũ, Deus autem peccati cauſa non eſt. & ſi per miniſtros ſuos Deus vmquam fefelliſſet, certe ſacrarum litterarũ firmitas corrueret, et fidei fundamenta laberentur, dum dubitaretur an in his, vel in illis Deus per adminiſtros ſuos vera eſſet locutus. erga vt has impietates et blaſphemias fugiamus, aſſeramus omnino, nulla ratione Deum vmquam fefelliſſe, aut fallere poſſe: & inde colligamus vlterius cum Eymerico hac quæſtione: Fidei, quæ primam veritatem, hoc eſt Deum, magiſtram habet, nullo modo falſum ſubeſſe poſſe.*

Deus nũquã mentitur.

b ¶ Nullus enim intellectus concipit, quòd Deus dicat mendacium neque falſum.] *Atque hoc eſt certiſſimum fidei dogma: nam ſi Deus prima & ſimplex veritas eſt, nullum mendacij genus admixtum habere poteſt: veritas enim & mendaciũ è diametro opponuntur, nec poſſunt in eodem reperiri ſubiecto, vt communis habet philoſophorum aſſertio. atque hinc colliges, quàm ſtulte delirarent Armeni hæretici, qui mendacem Deum faciebant, vt refert Prateolus lib. 1. de ſectis hæreticorum. c. 67. Mendacium enim, quod in viro probo admittere indignum eſt, in Deo ſummo bono ponere non verebantur. Sed eorum dogmata ſynodus Chalcedonenſis cum Entyche & Dioſcoro, (quos Armeni velut duces ſequebantur) damnauit.*

QVAESTIO IX.

De confeſſione exteriori fidei.

SVMMARIVM.

1 *Præcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant.*
2 *Confeſſio fidei non ſemper, nec quouis loco eſt facienda.*
3 *Quibus in caſibus neceſſaria ſit fidei confeſſio.*
4 *Et quando ſine vlla culpa omitti poſſit.*

A

ONA, quæſtio eſt, Vtrum fidei confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutẽ hic, quòd ad fidem profitẽdam quilibet teneatur?

Ad hanc reſpondemus iuxta mentem S. Thomæ 2.2.q.3.arti.2. quòd ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem: cadunt ſub præceptis diuinæ legis: cõfeſſio † autem fidei, cum ſit quoddam affirmatiuum, non poteſt cadere niſi ſub præcepto affirmatino: vnde eodem modo eſt de neceſſarijs ad ſalutem, quo modo poteſt cadere ſub præcepto affirmatiuo diuinę legis.

† al. profeſſio

B 1 Præcepta autem affirmatiua, vt ſupra dictum eſt, non obligant ad ſemper, & ſi ſemper obligẽt: obligant autem pro loco & tempore, ſecundum alias circumſtantias debitas, ſecundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc quod ſit actus virtutis.

2 Sic igitur confiteri fidem non ſemper, neque in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed in aliquo loco & tempore; quãdo ſcilicet per omiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas promixis impendenda: puta ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non eſſet uera, uel alii per

C eius taciturnitatem auerterentur à fide: in huiuſmodi enim caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis, iuxta illud Roma. 10. Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſsio fit ad ſalutem.

3 In huiuſmodi enim caſibus neceſsitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem ſuam alijs propalare vel ad inſtructionem aliorum fidelium, ſiue ad confirmationem, vel ad reprimẽdum infidelium inſultationem: ſed alijs temporibus inſtruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

4 Si autem ♭ turbatio infidelium oriatur de con-

D feſsione fidei manifeſta abſque aliqua vtilitate fidei, vel fidelium, non eſt laudabile in tali caſu fidem publice confiteri: vnde Dominus dicit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas veſtras ſpargere ante porcos, ne conuerſi dirumpant vos.] Sed ſi vtilitas aliqua fidei ſperetur, aut neceſsitas adſit, contempta turbatione infidelium, debet homo fidem publice confiteri: vnde Matth. 15. dicitur, quòd cum diſcipuli dixiſſent Domino, quòd phariſæi audito eius verbo ſcandalizati ſunt, Dominus reſpõdit: Sinite illos, ſcilicet turbari: cæci ſunt, & duces cæcorum.

E

COMMENT. XXIIII.

a *HAEC quæſtio elegantem, utilem, & cognitu neceſſariam habet materiam, & in primis ad officium tãctæ Inquiſitionis pertinẽtẽ. Nos vero quia forte à paucis è noſtris eſt diſputata in tractatibus, quos de pœnis hæreticorum conſcripſerunt; ideo ſumma rerum capita ad rem noſtram ſpectantia aperte & dilucide attingemus. Tota autem tractatio duabus potiſſimum partibus abſolnetur.*

Prima

Prima erit, An & quando obligemur ad confessionem fidei exteriorem, & quando licuat fidem occultare.

Altera vero, Nunquid, cum quis quo tẽpore obligatur fidem profiteri, eam negat, sic hæreticus, vel de hæresi suspectus, ita vt in hæreticarum panas incidat, aut contra nullam penitus contrahat hæresis suspicionem.

Confessio fidei exterior necessaria est ad salutẽ.

Ex hac quæstione vna potissimum colligitur catholica conclusio, qua dirimitur prima pars disputationis ita vera huiusmodi est; Confessio fidei est necessaria ad salutem ex vi præcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore. Hæc autem conclusio de fide est, adeo vt contraria hæretica sit, quam probat illud ad Romanos, c. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. *Et illud Matth. 10.* Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corã Patre meo, qui in cælis est. *& Luc. 9.* Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua. *Idem tradit Beatus Augustinus super Ioan. c. 18. tract. 113. & alij, quos paulo post citabimus.*

Hinc colligitur vel ex hoc solo capite, hæreticos iudicari potuisse Helcesaitas, siue Helchesaitas, qui affirmabant Christum in tormentis seu in necessitate, ore negari posse sine peccato, dummodo corde crederetur. vt referunt Eusebius lib. 6. Historia ecclesiastica. cap. 31. & Nicephorus lib. 5. cap. 24. & Breuiarium Romanum in vita Fabiani Papæ quam hæresim refert etiam Eymericus infra p. 2. q. 10. vers. septima hæresis est.

His ita positis, obseruandum est vlterius discrimen inter præcepta negatiua & affirmatiua: nam illa semper & vbique obligant, & ad semper, vt non esse occidendum, non esse Deum negandum, & similia: hæc vero, nempe affirmatiua, semper, quidem obligant, sed non ad semper, sed pro certis locis atque temporibus. Præceptum igitur confitendi fidẽ per actum exteriorem, cum sit affirmatiuũ, nõ obligat pro quauis temporis differentia, sed vt hoc loco scribit Eymericus ex Beato Thoma pro loco & tẽpore, quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, vel etiã vtilitas proximo impendenda. argo his cessantibus non erit necessarium confiteri, sed & verbis et factis poterit amitti fidei confessio exterior.

Fidem occultare quandoque licet: sed alienam, profiteri nũquam licet.

Ceterum vt hæc intelligantur apertius, notanda est doctrina Caietani 2. 2. q. 3. artic. 2. quę & vera est, & communiter recepta, videlicet, aliud esse fidem propriam occultare, aliud veram alienam profiteri. nam fidem propriam occultare, cum nec honor Dei, nec vtilitas proximi contrarium postulet, multis modis licet. c. clerici. de vita & honest. cleri. pro fiteri: autem alienam fidem, vel negare propriam dicendo seria, se non esse Christianum, vel vtẽdo habitu proprio infidelium præsertim eo, qui in honorẽ idolorum & sectæ suę iustissus est, nulla pacta licet: quoniam hoc suapte natura malũ est, quod nusquam licet admittere, cum hæc per non possint sine professione cultus illius, quem infideles retinent, ita scribit et vere Caietanus apud S. Thomam 2. 2. q. 3. ar. 2. et Siluester in sum. verbo. fides q 5. nu. 8.

Ex his refellitur opinio Hugutij Archidiaconi, Ioannis Fantuzzi, & aliorum in c. vtilem. 22 q. 2. quos sequitur Geminianus in c. nos in quemquam. 2. q. 1. & Iason in l. si mora. nu. 4. ff. sol matr. vbi asserunt excusari forte catholicum si promitteret hæreticis, verbi gratia Patarenis, se eorum sectam secuturum, vt ea cognita, eandem posset confutare; quoniam hoc sua natura malum est neque exempla quibus vtuntur, eis vlla pacto suffragantur: cum neque Iehu 4. Reg. c. 10. idolis Baal sacrificarit, licet velle sacrificare finxerit, vt perfidos sacerdotes interficeret: neque Dauid errorem aliquem alienę sectæ fuerit professus, lib. 1. Reg c. 21. sed solam simulationem simulacrit coram Rege Achis. Atque hæc breuiter dixisse sit satis quantum ad primam disputationis partem attinet.

An sit hæreticus qui metu compulsus aliquid hæreticale cõmittit.

Sed iam alterũ susceptę tractationis caput absoluamus, Nunquid scilicet is sit pucandus hæreticus aut de hæresi suspectus, vel nullo modo suspectus, qui quo tempore fidem fateri obligatur, eam abnegat, & verbis seu factis aliquid hæreticale tõmittit, vt si verbi gratia à Turcis quis captus metu mortis abneget Christum, & Mahometem veram esse prophetam confiteatur: aut ad illius Mesebitã thus offerat: aut à Lutheranis interceptus compellatur Papę potestatem diffiteri, nullumve imaginibus honorem exhibere, immo eas conculcare, aut delere cogatur.

Ac primum quidem obseruandum est duplicem esse coactionem, vnam absolutam, quam recte insuperabilem vocare possumus: alteram vero conditionalem, vt docet glos. communiter recepta in cap. ad eius. in verbo, inuita. dist. 5. & in cap. si quando quae. in verbo, erroris. 15. q. 6. & Albertinus tract de agnos. assertionibus, quæst. 30. num. 7. quibus positis, dico plurimum referre. an facta hæreticalia committantur coactione absoluta & insuperabili, vt siquis ligatus & penitus renitens cogatur non per se, sed per alios genua Mahometo flectere, aut circumcidi, aut aliquid huiusmodi horrendum patrare; quoniam hic nullum adesset peccatum, cũ nulla eius interueniat voluntas. eatenus enim actus malus peccatum est, quatenus voluntarius est, vnde in cap. maiores. extra de baptis. & eius effectu. §. vlt. circa finem scribitur ita: Sicut nec ille notã alicuius reatus incurrit, qui cõtradicens penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur violẽter. *hęc ibi. Atque de hoc genere coactionis videtur accipiendum illud lib. 2. Machab. cap. 6. vbi cum esset ferma de vi, quę Indais inferebat iussu Antiochi, dicitur ita:* Ducebãtur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia, & cũ Liberi sacra celebrabantur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. *hæc ibi. De eodẽ quoq; coactionis modo loqui videtur concilium Ancyranum, c. 3. quod paulo post referam: An vero committantur coactione mixta seu conditionali, vt siquis pro enitenda morte aliquod factum hæreticale commiseris, vt in prędictis exemplis constat: nam hic procul dubio mortale peccatum committitur, et potius moriendum est, quam id perpetrandum, vt in superioribus*

rioribus oſtendimus, & tradunt gloſſa & doctores A *præcitatis locis.*

Rurſus animaduertendum eſt huius quæſtionis difficultatem totam in hoc conſiſtere, an is metus, quo quis compellitur ad facta vel dicta hæreticalia (quo abſente talia commitent eſſet hæreticus vel ſaltem de hæreſi ſuſpectus) excuſet hominem & ab hæreſi & ab omni hæreſis ſuſpicione. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio q. 10. num. 6. ab hæreſi excuſandum dicit. cum ſequitur Simancas de cath. inſtitut. tit. 17. nu. 29. & ſeq. quoniam ſatis eſt manifeſtum, hos inuoluntarios hac mala patrare: licet moriendo poſſent euitare: ſed quoniam mori magnum B *eſt virtutis opus, & valde difficile, ideo elegerunt potius vitam cum peccato, quàm mortem cum gloria. At quia non videtur aperte eorum voluntas in hæc conſentire, cum inuiti quodammodo metu ſupplicium aut mortis trahantur; idco ab hæreſi excuſantur. hæreſis enim nunquam perficitur, niſi per tinax conſenſum accedat: nec hæreſis conſiſtit in dictis aut factis ſed in intellectu & voluntate: vnde amplius conſequitur, vt nec pœnæ hæreticorum affici debeat, qui metu lapſus eſt. Simancas de catho. inſtit. tit. 17. nu. 36. Albertinus in repet. rub. de hær. lib. 6. q. 12. num. 67 & ſeq Conradus Brunus lib. 1. c. 4. de hæreticis, qui licet nominatim non dicant tales coactos pœnas hæreticorum effugere, id* C *tamen apertiſſime ſentiunt, dum non eſſe hæreticos audacter aſſerunt atque huic ſententiæ eò libentius ſubſcribo, quò apertius video humanæ noſtræ naturæ fragilitatem, quæ facile incommoda quæq; timet, mala quæque grauiſſima committit.*

Monet tamen Simancas præfato loco nu. 37. ad hoc vt veriſimile ſit. eum qui facta vel dicta hæreticalia admiſit, non conſenſiſſe, nec hæreticũ, vel apoſtatam fuiſſe, oportere vt doleat, & metu ceſſante ſtatim conuertatur, & paniteat: alioquin ſi diu taceat, nec reclamauit, ratum habuiſſe videtur turpẽ & hæreticalem actum.

De coactis, eorumque immunitate, & D *receptione ad ſacram Eccleſiæ communionem, elegans extat decretum in vetuſtiſſimo concilio Ancyrano c. 3. cuius fructu nolui lectorem carere, ita autem habet:* Qui fugientes timore perſecutionis, comprehenſi ſunt, vel à familiaribus, ſeu à domeſticis traditi, vel bona propria amiſerunt, vel ſuſtinuerunt tormenta, vel etiam carceribus incluſi ſunt, & tamen proclamauerunt ſe eſſe Chriſtianos: quin etiam perſeuerante violentia, ad id vſque perducti ſunt, vt manus eorum apprehenſas & violenter attractas, ſuper ſacrificia imponerent, illis ſcilicet perſeuerantibus in fide, & Chriſtianos ſe eſſe vociferantibus: hoc ergo quod eis inuitis, aliis cogentibus contigit, ſi luctu & mœrore animi acerbe ſe ferre demonſtrent, ipſique humili per bonam conuerſationẽ habitu incedentes, dolere ſe id quod inuiti coacti ſunt, doceant, hos tamquam inculpatos à communione non vetari. Si autem iam prohibiti ſunt ab aliquibus à communione, maioris diligentiæ & inquiſitionis cauſa, aut per aliquorum ignorantiam, ſtatim recipi oportet. *hactenus ibi. Videtur autem vt prædixi hic locus accipiẽdus de primo genere coactionis, quam paulo antea abſolutam ſiue inſuperabilem vocabamus, in quibus propterea concilium poſt factum cõmiſſum etiam abſoluta coactione humilem pœnitentiam poſtulat, quia initio metu perſecutionis fugientes deliquiſſe videbantur, vt agnoſcas antiquam et ſeueram Patrum diſciplinam in his, quæ circa fidẽ committebantur.*

Illis autem, qui non penitus coacti receſſerunt, grauiorem pœnam imponit idem concilium Ancyranum c. 4. in hæc verba: De his qui ſacrificare coacti ſunt, inſuper in templis idolorum cœnauerunt, liqui eorum cum habitu cultiori ad templa perducti ſunt, atque ibi pretioſiori veſte adhuc mutata, cœnæ participes facti ſunt idolorũ, indifferenter ſumentes omnia, quæ fuerunt appoſita: placuit eos inter audientes vno anno conſtitui, tribus autem alijs annis agere pœnitentiam: ſed ex ipſo triennio per biennium tantummodo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari ſacramentis. *hactenus ibi. & concordat concilium Arelatenſe 11. c. 11. verba autem illa:* Placuit eos inter audientes conſtitui, *hoc ſignificant, vt velut catechumeni tractentur, ac in rebus fidei per ſacerdotes inſtruantur.*

Sed hæc quidem omnia, hos ita coactos non fuiſſe hæreticos demonſtrant: num autem hæreſis ſuſpicio aliqua contrahatur. & qualis ea ſit, à noſtris nõ eſt perfectè indicatum, nec poteſt certa regula definiri. rectè tamen admonet Gerſon tract. de proteſt. conſiderat. 12. tales habendos eſſe ſuſpectos de hæreſi vel idololatria, vehementer vel leuiter ſecundum quod plures cauſæ ſuſpicionem aggrauãtes aut minuentes concurrunt. itaque perſonarum & metus rationem eſſe habendam puto: nã ſi metus grauis eſt, & qui virum conſtantem commouere poſſit, plane hæreſis ſuſpicionem vel excludet, vel minuet, dummodo ceſſante metu conuertatur et ingemiſcat qui dcliquit. ſin autem metus leuis erat, aut non metus mortis, ſed leuis fuſtigationis, carceris, famis, & ſimilium, quæ nec vitam adimere, nec membrorum mutilationem afferre ſuo genere poterant, & perſona grauis erat, & cauſam fidei probe intelligens, quales ſunt Epiſcopi, Clerici, Monachi, Theologi, Nobiles, & ſimiles, ſi ſuccumbant non effugient ſaltem vehementem hæreſis ſuſpicionem: nam indicare videntur ſe in fide languere, & parum ei tribuere, dum ob leuem cauſam ei renuntiant, & interius in corde non obſcure præſumuntur fidem deſeruiſſe, & contrarium errorem approbaſſe, poſtquam leui periculo victi ſuccubuerunt. non ita de fœminis, puellis, pueris, aut ſimilibus ſentiendũ, quos minor metus facilius auertit.

An ſint de hæreſi ſuſpecti qui metu aliquid hæreticale committunt.

Ergo qui poſt lapſum ſtatim reuertuntur, recipiendi ſunt benignè, & mitiſſimè tractandi, & ſi in eis nulla hæreſis ſuſpicio orta fuerit, nulla pœnitentia hæreticis aut ſuſpectis conuerſis imponi conſueta, qualis eſt abiuratio, aut canonica purgatio, iniungenda erit ſed alia pro modo culpæ & qualitate perſonæ, admonebũtur quæ ſuæ ignauiæ & turpitudinis, cum elegerint peccare potius quàm Deo obedire. his quales pœnitentiæ olim iniungerentur, decreta concilij Ancyrani & Arelatenſis paulo ante relata demonſtrant. E

Quid agẽdũ cum his, qui metu negauerunt fidẽ, ſi conuertantur.

Qui

Qui autem aut tarde reuertuntur, aut leui timore victi ſuccubuerunt, præſertim ſi Prælati ſint, Clerici, Monachi, vel Theologi grauius puniendi ſunt, & ad abiurationem compellendi propter hæreſis ſuſpicionem, quam merito contraxerunt.

Neque his aduerſatur Eymerici doctrina par. 2. q. 41. num. 7. & q. 49. num. 5. qui videtur indiſtincte velle eos, qui metu mortis fidem abnegant inter hæreticos eſſe computandos: quoniam vt in illis locis diximus, illa intelligenda ſunt concurrere, quæ paulò antea memorauimus.

b ¶ Quando ſcilicet per omiſſionem huius cõfeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda, &c.] *Ad hunc locum comprobandum omnino reuocandum eſt ad memoriam, ſingulare illud & omni imitatione & recordatione dignisſimum Eleazari exemplum, lib. 2. Machab. cap. 6. qui cum duceretur ad ſupplicium propterea quod nollet contra legis præceptum carnem porcinam manducare, & illi qui aſtabant iniqua commiſeratione commoti, tollentes eum ſecreto rogarent afferri carnes, quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur manducaſſe, ſicut tyrannus imperauerat de ſacrificij carnibus, vt hoc facto à morte liberaretur: at ille ſanctus & grauis ſenex conſtanter reſpondit in hęc verba:* Non enim ætati noſtræ dignum eſt fingere: vt multi adoleſcentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum trãſiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis uitæ tẽpus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ ſenectuti cõquiram: nam & ſi in præſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed manum omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedendo, ſenectute quidem dignus apparebo: adoleſcentibus autem exemplum forte relinquam, ſi prompto animo ac fortiter pro grauiſſimis, ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar. *hactenus ibi. itaque ad ſupplicium ductus glorioſa morte occubuit. Ex quibus ſit conſequens, quòd cum honor Deo debitus, aut vtilitas proximorum id poſtulat, de neceſſitate ſalutis eſt fidem profiteri, Eleazari & multorum aliorum ſanctorum exemplo, quos breuitatis gratia conſulto omittimus.*

c ¶ Si autem turbatio infidelium oriatur de cõfeſſione fidei manifeſta, &c. non eſt laudabile in tali caſu fidem publice confiteri.] *Sed hoc videtur refragari præceptoris noſtri legi iubenti, vt doceamus omnes gentes & prædicemus Euangelium omni creaturæ. Sed non eſt ita; tametſi enim omnibus ſit prædicandum, non tamen temere id eſt faciendum, quotiens fides noſtra deluderetur, & nulla vtilitas inde ſperaretur, vt optime hoc loco docet auctor ex Beato Thoma; præſertim cum de hac re differens Dominus noſter præcipiat ne margaritas proijciamus ante porcos: hoc eſt, ne Euangelicæ veritatis theſauros proponamus illis temere, qui aſpernaturi ſunt eorum valorem.*

Verbum Dei quando prædicandum.

QVAESTIO X.

Diſputandum ne ſit publice de fide.

SVMMARIVM.

1 *In diſputatione de fide duo conſideranda.*
2 *Diſputatio de fide quando cũ vitio fiat; & quando cum laude.*
3 *Coram ſapientibus & firmis in fide tutum eſt diſputare.*
4 *Quo caſu coram ſimplicibus diſputandum de fide ſit.*
5 *Et quando ab huiuſmodi diſputatione abſtinendum.*
6 *Clericis conceſſa eſt, & vetita laicis diſputatio de fide.*

DECIMA a quæſtio eſt. Vtrum b de fide liceat publice diſputare?

1 Ad hanc reſpondemus iuxta mẽtem S. Thomę 2. 2. q. 10. ar. 7. quòd in diſputatione fidei duo ſunt conſideranda. Vnum quidem ex parte diſputantis: aliud autẽ ex parte audientium.

2 Ex parte quidem diſputantis eſt conſideranda intentio. Si enim c diſputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius in fide, & infidelis. Si autem d diſputet aliquis de fide ad confutandum errores: vel e etiam ad exercitium, laudabile eſt.

3 Ex parte vero audientium conſiderandũ eſt, vtrum illi, qui diſputationem audiunt, ſint inſtructi & firmi in fide, an ſimplices, & in fide titubantes: & quidem f coram ſapientibus in fide firmis nullum periculum eſt diſputare de fide: Si † coram ſimplicibus, eſt diſtinguendum; quia aut ſunt ſollicitati ſiue pulſati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hęreticis, aut paganis nitentibus † in eis corrumpere fidem: aut omnino nõ ſunt ſollicitati ſuper hoc, ſicut in terris, in quibus non ſunt aliqui infideles.

† apud Thomã ita: Sed circa ſimplices, &c, † al. intendẽtibus.

4 In primo g caſu neceſſarium eſt publice diſputare de fide, dummodo inueniãtur aliqui ad hoc ſufficientes & idonei, qui errores confutare poſſint. Per hoc enim ſimplices in fide confirmabũtur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas: & ipſa taciturnitas eorum, qui reſiſtere deberent peruertentibus fidei veritatem, eſſet erroris confirmatio. Vnde Gregorius *in* † 2. paſtoralis. Sicut incauta locutio f errorem protrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit.

† Secunda partis cap. 40

5 In ſecundo h vero caſu periculoſum eſt, publice diſputare de fide coram ſimplicibus, quorum fides ex hoc eſt firmior, quia nihil diuerſum audierunt ab eo quod credunt. Et ideo non expedit eis, vt verba infidelium audiant diſputantium contra fidem. Non enim debemus diſputare de his, quę ſunt fidei, quaſi de eis dubitemus: ſed propter veritatem manifeſtandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus di-

ſputare:quãdoque quidem defendendo fidem, ſecundum illud 1. Petri 3. Parati ſemper ad ſatiſfactionẽ omni poſcenti vos rationem de ea, quę in vobis eſt ſpe & fide: Quandoque autem etiam ad conuincendos errantes: ſecundum illud ad Titum 1. Vt ſit potens exhortari in doctrina ſana,& eos qui contradicunt arguere. Et act.9.dicitur, quòd Saulus inualeſcebat & confundebat Iudæos,& quòd loquebatur Gẽtibus, & diſputabat cum Græcis.

6 Vnde talibus de cauſis diſputare de fide cleri cis litteratis licet:laicis[1] autem,& præſertim illitteratis, non licet. Et ideo Alexander quartus im poſuit pœnam laicis de fide catholica diſputanti bus publice vel priuatim. Vnde lib.6. extra de hæret.c.quicumque.§.inhibemus,dicit ſic: Inhi bemus quoque ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publice vel priuatim de fide catholica diſputare:qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

COMMENTARIVS XXV.

a ¶ *Tota hac quæſtio continetur bis ſeptem axiomatis.*

Primum eſt: Diſputare de fide de ea dubitando, peccatum eſt infidelitatis.

Alterum eſt: Diſputare de fide ad eam confirmandam, & ad hæreſes ei oppoſitas refutandas, laudabile eſt.

Tertium eſt: Diſputare de fide ad exercitationem, vt videlicet diſputando veritas intelligatur, laudabile quoque eſt.

Quartum eſt: Nullum eſt periculum diſputare de fide coram ſapientibus in fide firmis.

Quintum eſt; Neceſſarium eſt diſputare de fide coram ſimplicibus & idiotis,quotiens corrupti ſũt in fide,aut deprauati ab hæreticis.

Sextum eſt: Non eſt diſputandum coram ſimplicibus,de rebus fidei,quotiens illi non ſunt in fide infirmi aut titubantes.

Vltimum eſt: Clericis licet de fide diſputare, laicis vero non licet.

b ¶ Vtrum de fide liceat publice diſputare.] *Hæc quæſtio materiam continet valde vtilem, & noſtris etiam temporibus frequentem, & propterea cognitu neceſſariam. In ea more noſtro, omiſſis cęteris, illa tantum commemorabimus, quę inſtituto auctoris aptantur,cetera,quæ vel inutilia ſunt, vel nimis ſuperflua libenter omittemus.*

De hac materia plene ſcribunt Beatus Thomas, & ibidem Caietanus 2.2.q.10.art.7.gloſſa & Doctorꝫ in c.quicunque.§.inhibemus,de hæret.lib.6. Innocen.in c.damnamus.de ſum.trin.& fide catho. glo.& Doctores in cap.nos ad fidem.96.diſt. Alfonſus Caſtrus lib.1.c.19.de iuſta hæreticorum punitio. Albertinus tract.de agnoſ.aſſertio.q.13.Repertorium Inquiſitorum,verbo,diſputare. Simãcas de catho.inſtit.tit.20.idem in Enchyridio violatæ religionis,tit.32.Silueſter in ſum. verbo, diſputatio.§.1.& 2.eleganter & erudite Conradus Brunus lib.3.de hæret.c.12.13.& 14.& lib.5.c.4.& lib.6.c.8.& alij alijs locis.& quamquam illi rem

A *iuſte tractent,cuncta mihi videntur ad hæc Eymerici axiomata poſſe reduci, in quibus docet quid ſit ex parte diſputantium; item ex parte audientium ſingulariter conſiderandum: qua nos ſuis locis opportune declarabimus,dummodo hoc præmonuerimus, poſſe quamlibet fidei diſputationem iniri aut cum hæreticis,aut cum catholicis,de quibus ſingulis diſſeremus.*

c ¶ Si enim diſputet tamquam de fide dubitans, &c.] *In hoc primum axioma peccant in primis omnes hæreſiarchę, qui non diſputant ad tuendam & conſtituendam fidem, ſed quæ certa ſunt in dubium reuocantes,compellunt dicere iuxta animi* B *ſui deſiderium. Habet locum hoc axioma tunc potiſſimum, cum iam definita per Eccleſiam in dubium reuocantur,de quo loquitur l.nemo. C. de ſum. tri. & fide catho. qui uero ita diſputant, hæretici iudicandi ſunt: quoniam dubius in fide infidelis eſt.c.dubius.de hæret. & tradit eleganter Beatus Auguſtinus lib.2.de baptiſmo contra Donatiſtas,cap.3.& refertur in c.quis neſciat.diſt.9.Hoc enim primum in diſputatione de fide cauendum eſt,ne de his fuſcipiatur,quę iam definita ſunt ab Eccleſia:talis enim diſputatio penitus illicita eſt,ſicut licita erat priuſquam definirentur. Ita docet & uere Siculus in Clem.1.de ſumma trin. Antonius Butrius in c.cũ* C *Chriſtus. de hæret. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio.q.12.num.16. Si quid tamen obſcurum in iam definitis continetur,de eo diſputari poterit, vt ambiguum tollatur, & veritas clarior appareat. gloſſa, Archidiaconus, & Dominicus in dicto cap. quis neſciat.diſt. 9.*

d ¶ Si autem diſputet aliquis de fide ad confutãdum errores.] *Hoc ſecundum axioma ſuperiori aduerſum eſt: nam quantum ſcelus eſt diſputando fidem labefactare, tanta laus eſt diſputando eam tueri,errores refutare,hæreticos conuincere,vt vel inuiti & obtorto collo cogantur vi argumentorum victi fateri Euangelicam veritatem. hoc protinus ab initio naſcentis Eccleſiæ aduerſus hæreticos præ* D *ſtiterunt Apoſtoli, obſeruarunt viri ſancti Hieronymus, Auguſtinus, & ceteri, præſtantque quotidie viri pij & catholici tum in concilijs generalibus,tum in priuatis ciuitatibus, & verbo & opere,cum editis libris non minus valide, quàm verbis viuis loquendo hæreſes refutant. de quo illuſtre exemplum extat in l quoniam.C.de epiſco.& cler. Hoc Paulus diuinus reſpiciens, ad Titum c.1. dixit,oportere epiſcopum doctum eſſe,& amplectentem eum,qui ſecundum doctrinam eſt,fidelem ſermonem,vt poſſit exhortari in doctrina ſua,& eos qui contradicunt arguere.*

E *Sed cũ hæc diſputatio publice cũ hæreticis ſuſcipitur,multa concurrere debent, nempe vt à doctis ſuſcipiatur,coram doctis peragatur, & vt neceſſaria ad eam rem obſeruentur cauſa, locus, tempus, modus, & alię circumſtantiæ, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de hæret.ca.12.cum ſeq. nec enim temere ſuſcipiendæ ſunt cum hæreticis contentiones: nam vt optime ſcripſit Tertullianus in libro de præſcriptionibus hæreticorum,ex diſputatione cum hæreticis ſuſtepta, raro ipſi conuertuntur,immo audaciores & pertinaciores efficiuntur*

Non licet diſputare de fide dubitando de iam definitis per Eccleſiam.

Laudabile eſt diſputare de fide ad confutandos errores.

tur: firmi in fide fatigantur, infirmi capiuntur, & medij cum scrupulo dimittuntur. & Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 13. cap. 12. optime monuit hæreticos non amare disputationem, sed cum ad eum venerint, impudentissima pertinacia quoquomodo superare contendunt. postremo quales sint hæreticorum fraudes, & quomodo subtilibus interdum fallacijs disputando simplices capiant, elegãter docuit idem Augustinus super Ioannem ca. 1. tract. 1. circa finem, vbi scribit, qua fraude Manichæus induxerit quendam fateri argumentando corporaliu non à Deo, sed à diabolo fuisse creatu.

In disputationibus susceptis à catholicis quid obseruandũ.

e ¶ Vel etiam ad exercitium laudabile est.] Tertium hoc axioma catholicos solum respicit, qui sæpe do rebus fidei secum disputant, vel inter se intra priuatos parietes, vel publice in scholis. ceterũ in hac disputatione, tametsi in bonum finem referatur, ea sunt obseruanda, quæ monuit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 19. de iusta hæretico. punitione, videlicet ne hæreticę, scandalosũ, aut aliq; eiusmodi propositiones causa exercitationis vnquam defendãtur, id quod vetuisse ẽt videtur Leo decimus in Bulla incipiente, Exurge Domine. relata in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio inquisitionis, cum sæpe contingat homines rudiores persuadere sibi id posse defendi, quod publice in scholis vident à viris doctis disputari. Ac ne illa quidem disputandu sunt, quæ propter subtilitatem & difficultatem populi audientis vires excedunt, qualia sunt multa de prædestinatione, libero arbitrio, & similibus: in his enim rudes homines sæpe difficultatem aduersi argumenti percipiunt, solutionem autem non facile capiunt, vt uit Caietanus secunda 2. quæst. 10. art. 7. inde discedunt dubij, & interdum euadunt hæretici. Sed his incõmodis facile occurrẽt qui disputationibus præsunt, aut publico munere funguntur, ne videlicet talia absque necessitate & incompetenter disputari permittunt.

Illud postremo in his disputationibus catholicorum obseruandum est, ne quid irreligiosẽ dicatur, ne scommatu aut dicteria scurriliter proferantur, ne quid superbe ad inanem gloriam afferatur: sed omnia in eum finem dirigantur, vt veritas in obscuris, & Dei gloria potissimum quæratur.

Iam qua de vanis, incertis, & periculosis propositionibus non disputandis proxime docui, eã agitur de rebus diuinis & ad fidem spectantibus; eadem intelligenda sunt & obseruanda ab aliis artiũ professoribus, veluti philosophis, medicis, & mathematicis: ab his enim occasione eius auctoris quem profitentur, nullo modo disputanda sunt quæ cum fide pugnant ea vel usserendo, vel in dubium reuocando: sed circa eu obseruandum est id quod cauit Leo decimus Pont. Max. in concilio Lateranensi sessio. 8. rescripto incipiente: Apostolici regiminis, Quod est in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimę inquisitionis.

f ¶ Et quidem coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide.] Hoc quartum axioma illos respicit, quorum gratia suscipitur disputatio, siue coram quibus transigitur: nam si firmi in fide sint, tantum abest, vt

A vllum sit periculum, immo magis in fide confirmẽtur, cum per disputationem veritas magis elucescat, & diuinorum mysteriorum cognitio clarior pateat.

In disputatione de fide susceptã ad infirmos cõfirmandos, quid obseruandum.

g ¶ In primo casu necessarium est publice disputare de fide.] Hæc quinta præceptio etiam ad audientes refertur: tunc enim necessarium est eorum rudibus disputare, cum illi ab hæreticis male persuasi sunt in his, quæ ad fidem spectant: id quod sæpe contingere docet rerum experientia: nam per hanc disputationem simplices in fide confirmabuntur, & hæreticis præcludetur omnis fallendi via. Verum in hac disputatione nonnulla etiam obseruãda sunt. Primum, vt per viros idoneos & litteratos transigatur, qui sint in Philosophia & Theologia probe versati, vt sciant aduersariorum rationes discutere, & refellere, & contrarias veritates optimis argumentis roborare, vt uit Caietanus 2. 2. quæst. 10. art. 7. neque enim ita est agendum vt in dubium reuocentur catholicę veritates, sed vt firmissime statuantur, & aduersarij conuincantur, iuxta doctrinam traditam per Ioannem Imolensem in cap. damnamus. de summa trinitate & fide catho. quam sequitur Alberti. de agno. assert. q. 13. num. 21.

Iam præter eruditionem illi etiam deligendi essent ad hoc munus subeundum, qui vitu probati, incorruptis moribus, aut sanctitate conspicui essent, quibusque à populo multum tribuatur: nam illorũ sermones efficaciores sunt ad persuadendum, quorum vita, dictu eorum comitatur. Difficulter enim poterit litteratus rudibus labe hæreos infectis persuadere, simplicem fornicationem esse peccatum, si eum noscant meretricio turpem vitam ducere: nam cuius vita despicitur, consequens est, vt eius prædicatio contemnatur, vt dicit Benedictus XI. in extrauagan. inter cunctas. §. Verum quia tit. de priuileg. inter communes. Denique it etiam esset ad congrediendum eligendus, qui nunquam de fide male sensisset, aut per Inquisitores fuisset vel inquisitus uel punitus: nam horum etiã sermones propter veteris peccati recordationem inualidiores videntur ad persuadendum.

h ¶ In secundo uero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus]. Penultima hæc præceptio etiam ad audientes refertur, quibus, si nullas hæreses audierunt, nullarum est recordatio proponenda, ne instigante Satana discant dubitare de eo, quod antea firmiter credebant; quoniam vt paulo antea dicebamus, difficultates et obiectiones cõtru fidem melius à rudibus percipiũtur, quàm intelligantur earundem difficultatum solutiones.

Quo laicis sit prohibitũ de fide disputare.

i ¶ Laicis autem, & præsertim illiteratis non licet.] Postremum hoc axioma à quibus sit de fide disputandum docet nam clericis licet, laicis non licet, quemadmodum & de prædicando verbo Dei iura disponunt. cap. cum ex iniuncto, & cap. sicut in vno. de hæret. & dixi plene infra par. 2. super cap. cum ex iniuncto.

Sed illud est hic inquirendum, an prohibeatur indistincte omnibus laicis de fide disputare? Ac iura quidem vbique inhibent indistincte laicis personis;

ne publice vel priuatim de fide disputare audeant. A c.2.§.inhibemus.de hæret.lib.6.c cumex iniuncto. & c.sicut de hæret.l. nemo.C.de sum.trin.

Et Caietanus apud Beatum Thomam 2.2.q. 10. art.7.occurrebat huic dubitationi dicens, ideo disputare de fide laicis prohiberi, quoniam vt plurimum laici sunt illiterati: leges autem de illis feruntur, qua communiter contingere solent l.nam ad ea. ff.de legibus. si tamen reperirentur laici litterati, possent de fide disputare, quotiens ic casus occurreret, vnde non prohibentur à prælatis quin laici de fide disputent.

Albertinus vero tract.de agnos.assert.q. 12. n. 5.& seq.audacter asserit laicis indistincte prohibe B ri disputare de fide, non quia illitterati sunt, sed quia laici sunt, cũ proprie & vere loquendo laicus is iure dicatur, qui clericus non est, siue sit litteratus, siue illitteratus: & quemadmadum iura prohibent etiam laicis litteratis prædicare, vt dixi infra par. 2. super dicto cap. cum ex iniuncto, ita etiam prohibent eisdem de fide catholica disputare, atq; hæc quidem sententia de iure verior mihi videtur.

Quot modis suscipiantur disputationes de fide.

Verum vt hæc apertius intelligantur, sciendum est bifariam suscipi posse disputationem de fide. Primo serio vel cum hæreticis, vel inter catholicos ad discernendum aliquid, quod ad fidem pertineat; & C hoc modo omnibus laicis inhibitum est disputare de fide: visum est enim has disputationes de rebus sacris suscipiendas, per ecclesiasticas & sacras quoque personas esse transigendas: hinc videmus in cõciliis, in quibus causa fidei tractatur, & multa prius disputatione præcedenti examinantur, laicorum partes, aut nullas vnquam, aut raras fuisse. Indignum enim videtur præsentibus Dei sacerdotibus, laicos de fide tractare: si tamen alicuius laici insignis esset eruditio (vt plerumque contingit) non esset huic absurdum eum serio audire de fide disputantem, præsertim casu necessitatis, vt in partibus propinquis hæreticorum terris: tunc enim laicus D posset disputare, neque hæc peruerterent communẽ legem inhibentem laicis ne prædicent, cum sint casus singulares, & necessitas legem excludat. Secundo potest suscipi disputatio de fide, non serio, sed ficte, nempe honoris & exercitationis causa, qua ratione non est prohibitum laicis disputare, vt optime admonet Caietanus apud Thomam 2.2. quæst. 10. art.7.

Omnis disputatio de fidebus de causis suscipitur.

Ex omnibus supradictis hæc summa colligitur, Omnem de fide disputationem tribus de causis suscipi posse: aut vt simpliciores in veritate instruantur & confirmentur, impij vero conuicti reducantur, deceptique ab illis, ab erroribus liberentur. Secũdo vt de vero scripturarum sensu disceptetur, non reuocando in dubium iam definita & sancita per Ecclesiam, sed dubia in eis reperta declarando. Tertio vt controuersiæ dogmatum inter catholicos & hæreticos componantur. Ex quibus duo postrema per maiores Ecclesiæ iudices sunt absoluenda: primum vero per inferiores catholicos ecclesiasticos potest transigi. vbi ea sunt obseruãda quæ eruditè tradit Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap.12.

QVAESTIO XI.

De probatione mysteriorum fidei per rationes.

SVMMARIVM.

1 Ex creaturis in Dei notitiam natura nos ducit.
2 Ha vera vnitatem essentiæ, non personarum distinctionem ostendunt.
3 Fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur.
4 Probanda sunt ergo auctoritatibus, &c.
5 Nec trinitatis, nec Dominicæ incarnationis mysteria possunt naturali ratione demonstrari.
6 Qua arte & modo sit eum hostibus fidei disputandum.
7 Quæ contra fidem opponuntur, vera esse nequeunt.
8 Rationes quæ à Sanctis afferuntur quales sint.
9 Quod ab vno scitur, contingit ab alio credi. supra etiam nu. 7.
10 Rationes pro fide quomodo illius meritum non imminuant.

S.Anto.4.p. tit.8.c.1.§ 1. & 2.

VNDECIMA quæstio est, Vtrum detoqet fidei, & consequenter liceat fideli asserere, q ad probandũ mysterium Trinitatis, & cetera quæ sunt fidei, possunt adduci rationes naturales demõstratiuæ necessariæ, & cogentes?

Alberti de agno.asser.q. 13 n.20.adde citatos 10 princ. sequẽtes cõmentatii super q. 12.

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in diuersis eius dictis. Primo namque in prima parte summæ, q.32.ar.1.dicit hic

1 Respondeo, quòd impossibile est per rationẽ naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarũ personarum peruenire. Ostensum est enim supra, quòd homo per rationem naturalem in cognitionẽ Dei peruenire non potest, nisi ex creaturis: creaturæ autem ducunt in cognitionem Dei, sicut effectus in causam. Hoc igitur solum ratione naturali de Deo cognosci potest, quod competere ei necesse est, secundum quod est omnium entium principium. Et hoc fundamento vsi sumus supra † in consideratione Dei. Virtus autem causatiua † Dei est communis toti Trinitati, vnde pertinet ad vnitatẽ essentiæ, non ad distinctionem personarum. †q.12.ar.12. †al.creatura.

2 Per rationem igitur naturalem cognosci possunt de Deo ea, quæ pertinent ad essentiæ vnitatem: non autem ea, quæ pertinent ad distinctionem personarum.

3 Qui autem nititur probare Trinitatem personarum ratione naturali, fidei dupliciter derogat. Primo quidem quantum ad dignitatem ipsius fidei, quæ est, vt sit de rebus inuisibilibus, quæ rationem humanam excedunt, vnde dicit Apost. ad Heb. 11. quòd fides est de non apparentibus. Secundo quantum ad vtilitatem trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quę non sunt cogentes, cadit in irrisionem infidelium. Credunt enim quòd huiusmodi

iuſmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus quę ſunt fidei.

4 Ea igitur, quę fidei ſunt, tentanda non ſunt probari, niſi per auctoritates his, qui auctoritates ſuſcipiunt: apud alios vero ſufficit defendere non eſſe impoſsibile quod prędicat fides. Vnde Dionyſius dicit 2. cap. de diui. nomi. Si aliquis eſt, qui totaliter eloquijs reſiſtit, longe erit à noſtra philoſophia: ſed ſi ad veritatem eloquiorum, ſcilicet ſacrorum, reſpicit, hoc etiam nos canone vtimur: vnde dicit Hilarius † de trinit. Non putet homo intelligentia ſua generationis ſacramentum poſſe conſequi. Ambroſius † etiam dicit, Impoſsibile eſt generationis ſcire ſecretum: mens deficit, vox tilet.

† lib. 1. non lõge à principio.
† lib. 1. de fide, cap. 5.

5 Et ſi non poteſt probari per rationem naturalem myſterium Trinitatis, cõſequenter nec poſſunt probari per rationem naturalem myſteria Filij Dei Patris: vtpote, quòd Dei Filius fuerit incarnatus, paſſus, mortuus, & ſepultus: & ſic de alijs Chriſti myſteriis, & Eccleſiæ ſacramentis: quæ ſacramenta omnia fluxerunt à Dei Filio Domino Ieſu Chriſto.

6 Secundo eadem parte, quæſt. 1. artic. 8. dicit ſic: Sacra doctrina cum non habeat ſuperiorem, diſputat contra negantem ſua principia, arguendo quidem ſi aduerſarius aliquid concedit eorum, quæ per diuinam reuelationem habentur; ſicut per auctoritates ſacrę doctrinæ diſputamus contra hæreticos, & per vnum articulum contra negantes alium. Si vero aduerſarius nihil concedit eorum, quę diuinitus reuelantur, nõ remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationem: ſed ad ſoluendum rationes, ſi quas inducit contra fidem.

7 Cum enim fides infallibili veritati innitatur, impoſsibile autem ſit de vero demonſtrari contrarium: manifeſtum eſt, probationes, quæ contra fidem inducuntur, non eſſe demonſtrationes, ſed ſolubilia † argumenta. Et infra eadem parte q. 2. art. 2. in ſolutione 1. argumenti dicit ſic: Deum eſſe, & alia huiuſmodi, quæ per rationem naturalem nota poſſunt eſſe de Deo, vt dicitur Rom. 1. non ſunt articuli fidei, ſed præambula ad articulos. Sic enim fides præſupponit cognitionem naturalem, ſicut gratia naturam, & vt perfectio perfectibile: nihil tamen prohibet illud, quod per ſe demonſtrabile & ſcibile eſt, ab aliquo accipi vt credibile, qui demonſtrationem non capit.

† Idem dicit concilij Lateranen. ſub Leone X. ſeſſio 8. in Decreto inciepien. Apoſtolici regiminis.

8 Tertio 2. 2. q. 1. art. 5. in ſolutione ſecundi argumenti, dicit ſic: Dicendum, quòd rationes, quæ inducuntur à ſanctis ad probandum ea, quæ ſunt fidei, non ſunt demonſtratiuæ, ſed perſuaſiones quædam manifeſtantes non eſſe impoſsibile quod in fide proponitur: vel procedunt ex principijs fidei, ſcilicet ex auctoritatibus ſacræ ſcripturæ: ſicut Dionyſius dicit 2. cap. de dini. nomi. Ex his autem principijs ita probatur aliquid apud fideles, ſicut etiam ex principijs naturaliter notis probatur aliquid apud omnes. Vnde etiam Theologia ſcientia eſt, vt in principio operis dictum eſt.

9 Et in ſolutione argum. 3. dicit: Ea quæ demonſtratiue probari poſſunt, inter credenda numerantur: non quia de ipſis ſit ſimpliciter fides apud omnes, ſed quia præexiguntur ad ea, quæ ſunt fidei, & oportet ea ſaltem per fidem præſupponi ab his, qui eorum demonſtrationem non habent. Et infra ead. parte q. 2. art. 10. in ſolutione 2. argumenti dicit ſic: Dicendum, quòd rationes, quæ inducuntur ad ea, quæ ſunt fidei, non ſunt demonſtrationes, quæ in viſionem intelligibilem intellectum humanum reducere poſſint: Et ideo non deſinunt eſſe non apparentia, ſed remouent impedimenta fidei, oſtendendo non eſſe impoſsibile quod in fide proponitur.

10 Vnde per tales rationes non diminuitur meritum fidei, nec ratio fidei: ſed rationes demonſtratiuæ inductæ ad ea, quæ ſunt fidei præambula, non tamen ad articulos, & ſi diminuant rationem fidei, quia faciunt eſſe apparens illud, quod proponitur: non tamen diminuunt rationem charitatis, per quam voluntas eſt prompta ad illud credendum, etiam ſi non appareret. Et ideo non diminuitur ratio meriti.

† Hæc quæ nunc ſequuntur, habet beatus Thomas 2. 2. q. 2. art. 10. ad 3. argumen.

Ea † autem quæ repugnant fidei ſiue in conſideratione hominis, ſiue in exteriori perſecutione, in tantum augent meritum fidei, inquantum oſtenditur voluntas magis prompta & firma in fide. Et ideo martyres maius meritum fidei habuerunt nõ recedentes à fide propter perſecutiones: & etiam ſapientes maius meritum fidei habent non recedentes à fide propter rationes philoſophorum, vel hæreticorum contra fidem inductas. Sed ea quę conueniunt fidei non ſemper diminuunt promptitudinem voluntatis, ad credendum: Et ideo non ſemper diminuunt meritum fidei.

QVAESTIO XII.

De proteſtatione facta ab errante circa fidem.

SVMMARIVM.

1 *Credibilia in triplici ſunt differentia.*
2 *Primi ordinis credibilia fidelis quiſq; noſſe débt.*
3 *Minoribus quæ notitia de articulis fidei ſufficiat.*
4 *Mediocres quanam ſcire oporteat.*
5 *Maiores plura ſcire tenentur, quàm alij.*
6 *Quò maiorem gradum quis obtinet, eò plura ſciat oportet.*
7 *Credibilia ſecundi ordinis: & quomodo hæc credere ſit neceſſarium.*
8 *Ab omnibus credendum eſt vera eſſe quęcunque in ſacris litteris continentur.*
9 *Credibilia tertij ordinis: et de ijs quid oporteat credere Simplices.*
10 *Quid Mediocres, vt Clericos, Curatos, Religioſos.*
11 *Quid Maiores, vt Inquiſitores, & Epiſcopos.*
12 *Proteſtatio generalis non prodeſt neganti quę ſcire tenetur.*

13 *Prodest autem negantibus ea, quæ non tenetur explicite credere.*

14 *Qui ab Inquisitore satis instructus renuit veritatem catholicam amplecti, sua protestatione non adiuuatur.*

15 *Cauti sint Inquisitores, et perspicaces in dignoscendis hæreticorum fallacijs.*

DVODECIMA[a] quæstio est, Vtrum asserens & protestans, quòd credit omne illud quod credit & profitetur sancta mater Ecclesia; negat tamen explicite aliquem fidei articulum, seu aliud ad fidem pertinens; an talis protestatio generalis ei sufficiat ad salutem, & adiuuet protestantem?

1 Ad hanc respõdemus iuxta mentem S. Thomæ in 3. sententiarum dist. 25. & in 2.2. q. 1. & 2. in pluribus locis, quòd credibilia sunt in triplici differentia. Primo namque sunt quædam, quæ per se, & directe sunt credibilia: vtpote: quia sunt totius nostræ fidei Christianæ principia prima, & fundamenta: & ista sunt articuli fidei, quæ sunt totius nostræ credentiæ rudimenta.

2 Et hæc tenetur quilibet fidelis credere explicite; in genere tamen, vt scilicet credat quòd omnes articuli in generali; & quilibet in speciali sint veri, & nullus eorum est falsus. Explicite autem articulum vnum ab alio scire distinguere, & quemlibet singillatim & distincte explicite credere non tenetur omnis: sed quilibet secundum magis & minus; prout congruit eius statui & officio, cui præst, & in quo est.

3 Nam minores inferiores, etiam simplices, vt communes laici tenentur ad credendum explicite Christi humanitatis mysteria: quæ sunt via pertingendi † ad beatitudinem, & salutem: Quia vt dicitur Act. 4. Non est aliud nomen sub cælo, nisi Christi, datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: propter quod tenentur explicite credere Christi mysteria, præsertim illa de quibus solemnizat Ecclesia; vtpote, quòd Dei Filius fuit conceptus de Spiritu sancto, in Maria semper virgine incarnatus: quòd fuit de virgine natus; quòd fuit passus, mortuus, & sepultus; quòd descendit ad inferos, quòd resurrexit tertia die, quòd ascendit ad cælum, & quòd ad iudicium est venturus. Et cum non possit credi explicite, quòd Dei Patris Filius fuerit de Spiritu sancto incarnatus, absque credentia Dei Patris, Dei Filij, & Dei Spiritus sancti, & per consequens Trinitatis: ideo omnes, etiam simplices, tenentur credere explicite Trinitatis mysterium, hoc est; quòd sunt tres personæ diuinæ, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et de huiusmodi explicita credentia Trinitatis examinatur quilibet in baptismo. Inter laicos etiam simplices est gradus assignare: quia ad amplius credendum tenentur laici litterati, quàm illitterati. Et inter illiteratos ad ampliora credenda tenentur illi, quorum auribus Dei verbum in Ecclesia quotidie prædicatur, quàm rustici, qui tarius audiunt verbum Dei: sed omnes tenentur ad articulos humanitatis, & etiam Trinitatis.

4 Mediocres vero, vt clerici, & curati, ac omnes religiosi, quorum est verbo, vel facto de credendis, & agendis simplices erudire, teuentur ad explicitam credentiam cuiuslibet articuli singillatim, & ad aliqualem articulorum declarationem, & ad credentiam extensiorem: non æqualiter tamen; sed secundum magis & minus, prout congruit eorum officio, cui præsunt. Nam ad plus tenentur clerici curati, quàm non curati: & ad plus religiosi, quibus incumbit ex officio verbum Dei clero & populo prædicare, & confessiones audire, quàm religiosi, quibus hoc non incumbit. Quare subtilitates & confiderationes circa mysteria Christi incarnationis, & passionis, & huiusmodi, tenentur mediocres magis & minus explicite credere, secundum quòd conuenit statui vniuscuiusque.

5 Maiores autem, vtpote Prælati Ecclesiæ, & Rectores, Magistri sacræ Theologiæ, & Doctores, quorum est mediocres per se, & eis mediantibus, minores & simplices erudire: Sicut Angeli primæ hierarchiæ, & his mediantibus, illos tertiæ & inferiores illuminare, vt dicit Dionysius 12. de cælesti hierarchia: Isti enim superiores in Ecclesia, & maiores magis expressam fidem & cognitionem tenentur habere de omnibus & singulis fidei articulis, & Ecclesiæ sacramentis, & eorum declarationibus, & expositionibus, ac fidei subtilitatibus. Vnde 1. Petri 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spe. Non æqualiter tamen.

6 Nam ad plus tenentur Pontifices, quàm Abbates, cum sint superiores; & ad plus prauitatis hæreticę Inquisitores, quàm Magistri & Doctores, cum sint fidei iudices: & plus quàm omnes, summus Pontifex; ad quem pertinet ea quę sunt fidei sententialiter determinare inconcussa fide: & ad quē sunt maiores & difficiliores quęstiones fidei & Ecclesię deducendę, vt habetur in decretis dist. 44. † Vnde Dominus dicit Petro, vt patet Lucę 22. quem summum Pōtificem constituit, Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

7 Secundo sunt quędam credibilia, quię directe, & per se non sunt credibilia, sed potius indirecte: quia ad eorum negationem & corruptionem sequitur negatio & corruptio fidei articulorum omnium, vt sunt illa alia à fidei articulis, quę in sacra scriptura, hoc est in libris canonicis, seu in Biblia continentur: cum ab Ecclesia approbentur: De quibus dicit Augustinus † ad Hieronymum: Solum, inquit, eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam: alios autem ita lego, vt licet sanctitate polleant, non ideo verum

† al. peruadendi

† Non habetur ibi, sed in cap. quoniam 24. q. 1. & in ca. maiores. extra de bapti. & eius effectu.

† Augustinus ad Hieronymum epistola 19. reperitur 10 cap. ego solus. dist. 9. inde emendandum est hoc fragmentum, quod multis omissis refert hic Eymericus.

sum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quę ita continentur in sacra scriptura, à fidei articulis alia t vt pote, quòd Abraham duos filios habuit: vel, quòd Ioseph sponsus Mariæ fuerit, & similia, non tenetur quilibet explicite credere talia singillatim, sed solum tenetur credere implicite in præparatione animi, vt sit paratus credere quicquid in diuina scriptura continetur: attamen tunc tenetur quilibet explicite credere, quando ei constiterit, quòd in diuina scriptura talia continentur; & per illum vel illos, ad quem vel quos pertinet, deductum fuerit coram eo.

8 Vnde quilibet tenetur explicite credere, quòd omnia quæ sunt in sacra scriptura, sunt vera: quia diuinitus reuelata. An autem ista vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de aliis à fidei articulis) tenentur isti vel illi, magis vel minus scire; & per consequens illa credere, prout eorum statui & officio congruit, vt de primis credibilibus fuit dictum.

9 Tertio sunt quædam credibilia alia, quæ nec sunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in dicta sacra scriptura: sed sunt per Ecclesiam ex illis, aut istis deducta, vt fidei consona, ac determinata, vt de fide credenda, vtpote quòd Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio vnica spiratione, & non duabus: & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus: vt habetur de sum. trin. & fid. catho. c. fideli. † Et quòd Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in communi 1 vt in extrauaganti, Cum inter nonnullos. † & similia: Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere: sed bene implicite, & in animi præparatione, vt credant omne id verum esse & fide tenendum, quod vt fide tenendum est per Dei Ecclesiam approbatum.

† lib. 6.

† Ioan. xxij. de verb. sig.

10 Mediocres autem, qui, vt prædicitur, habent simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite; non tamen omnia talia credibilia singulariter, nec omnes æqualiter, sed secundum quòd congruit eorum statui, & eruditioni, qua habent simplices informare: Vt omnes tenentur explicite credere, quòd animæ iustorum decedentium, qui non peccauerunt, vt paruulorum: vel si peccauerunt, hic vel in purgatorio plene satisfecerunt, euolauerunt ad cælos, extremo iudicio minime expectato 1 iuxta Ecclesiæ determinationem, vt de fide factam, vt in extrauaganti Benedicti XI. quæ incipit, Benedictus. † Sed Curati & Religiosi, quibus incumbit ex officio prædicare, & confessiones audire, tenentur explicite credere, quòd vsura est peccatum iuxta determinationem vt de fide factam. extra de vsuris, Ex graui. † & similia.

† Videto notata super hac extrauaganti, quam par. 2. refert Eymericus. † In Clem. §. sanc.

11 Maiores autem, & præsertim Inquisitores hæreticæ prauitatis Pontifices, † & maxime Pontifex summus, tenentur credere explicite credibilia omnia talia, per Ecclesiam vt fide tenenda determinata, & approbata: eum eis incumbat ex officio, eos, qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt, punire & sententialiter iudicare. Patet igitur de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non ad explicitam credentiam eorundem.

† Al. Episcopi.

12 Nunc igitur ad quęstionem, de qua quæritur, Respondemus, quòd taliter asserens & protestans in genere, sed negans in specie, vel negat id, quod ipse explicite tenetur credere, vel non. In primo [b] casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem. Vnde si simplex laicus protestetur vt est dictum, negat tamen expresse Dei Filium esse incarnatum, vel passum, cum hoc teneatur explicite credere, talis protestatio non iuuat eum. Eodem [c] modo si Græcus † protestetur, vt prius: negat tamen expresse & deliberate Spiritum sanctum procedere à Patre, & Filio, vt ab vno principio, & vnica spiratione: seu Dominum Iesum Christum habuisse aliqua cum Apostolis in communi; talis protestatio nou ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: & præsertim si taliter protestans negat vocatus coram fidei iudice cum † pertinacia: tunc enim negotium quamplurimum aggrauatur.

† al. Curatus

† al. & pertinacia subsequatur.

13 In secundo [d] vero casu, quando scilicet † protestans taliter, vt est dictum, negat illud, quod explicite credere non tenetur: dicimus, quòd si negat, non coram iudice fidei; seu si coram eo, antequam per eundem sit informatus, quòd istud quod negat, sit contra fidem, paratus tamen credere, vt per eundem fidei iudicem fuerit informatus: in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, & adiuuat protestantem: & causa est, quia ad amplius non tenetur. Vnde Augustinus ad Glorium, & Eleusium, & habetur transumptiue 24. q. 3. † Qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quæruut autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hęreticos deputandi.

† al. simili ter.

† cap. Dixit Apostolus.

14 Si autem [e] negat coram iudice fidei, postquam est per eundem iudicialiter informatus, quòd illud, quod negat, est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseuerat; talis protestatio generalis sic protestanti non sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem: immo reddit eundem hęreticum pertinacem, quamdiu in negatione huiusmodi perseuerat, iuxta c. Ad abolendam. §. pręsenti. extra de hęreticis. & iuxta c. Super quibusdam. extra de verbo. sign. Vnde Augustinus contra Manichęos, & recitatur 24. q. 3. † Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid paruumque sapiunt; si correpti, vt sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hęretici sunt. Tales [f] enim hereticorum

† cap Qui in Ecclesia.

corum proteſtationes, quo animo dicantur, prudenter eſt à fidei iudicibus indagandum: nam vt dicit Hieronymus in epiſtola ad Pammachium, Frequenter hæretici dum coguntur ſubſcribere; ne de Eccleſia expellantur, ſuum errorem palliant fictis verbis, & ea temperant, & ordine vertunt, vt catholicam credantur tenere ſententiam: & quam ſe tenere fictis verbis ſimulant, corde negant: & quod ſermone coguntur dicere, mente damnant: etſi quando aperta blaſphemia publice auribus fuerit reuelata, & viderint contra ſe audientium turbam circumfremere, tunc ſimplicitate ſimulata dicunt audiuiſſe ſe primum, & magiſtrum dicere neſciunt: cumque eorum ſcripta tenentur, voce negant, quod litteris profiterentur.

15 Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam proteſtantur, quòd non iotendunt dicere contra fidem, & Eccleſiæ determinationem; non faciliter tali proteſtationi eſt ſtandum; ſed ſubtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat diſciplina: quoniam frequenter repertum eſt, quòd aſſerunt fidem eſſe, quod ipſi credunt, & ſuam ſectam dicunt Eccleſiam, vt dicit Auguſtinus contra Donatum. Vnde cum catholicus audit fidem & Eccleſiam, intelligit fidem catholicam, & Eccleſiam Romanam: hæreticus vero intendit fidem, ſuam hæreſim; & Eccleſiam, ſuam ſectam: contra quam dicere non intendit.

COMMENT. XXVI.

a *OMiſſa quæſtione XI. In qua nulla occurrit difficultas ad inſtitutum noſtrum ſpectans, cum eius materia Theologorum ſit propria, quam diſputant lib. 1. ſenten. diſt. 3. & Scotus quodlibeto 14. & Beatus Tho. lib. 1. aduerſus gentiles c. 14. & ſeq. ad quæſtionem hanc vltimam de proteſtatione, qua valde vtilis & frequens eſt, accedo, in qua Eymericus eleganter docet, quando proteſtatio præcedentis iuuet proteſtantem in fide errantem. Is vero more ſuo priuſquam quæſtioni reſpondeat, multa præfatur, inde tribus aſſertionibus rem abſoluit.*

Prima eſt: Qui proteſtatur generaliter ſe credere & tenere quod tenet & credit Eccleſia, ſi poſtea negat id quod explicite credere tenetur, non excuſatur per talem proteſtationem.

Secunda eſt: Proteſtatio generalis eum tuetur, qui negat id quod explicite credere non tenetur, ſi tamen ſit paratus obedire legitimo monitori, et poſt monitionem errorem depoſuerit.

Tertia eſt: Si poſt legitimam monitionem, is qui proteſtatur in errore perſeuerat, tunc eum non defendit præcedens proteſtatio, immo ipſum reddit hæreticum pertinacem.

De materia proteſtationis qui ſcripſerunt.

De materia proteſtationis aguut fere omnes recentiores, qui in hæreticos ſcripſerunt. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 12. & q. 29. num. 13. Simancas de catho. inſtit. tit. 55. idem in enchyridio violata religionis, tit. 50. Ioannes Roias tract. de hæret. part. 1. num. 62. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. A *11. de iuſta hæret. punitio. Gerſon tract. de proteſtatione, Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verbo credibilia. num. 6. verſ. ſi autem. ac vetuſtiores etiam iuris intepretes nonnulla de proteſtatione dixerunt, Bartolus in rub. de ſum. trinit. et fide catho. Cardinalis in Clement. 1. de hæret. §. porro Bartholomæus Cepolla cautela quadam incipiente*, Bonũ & vtile. *Albericus tract. de ſtatutis, par. 4. q. 32. & alij quos prudens omitto.*

Et quia pauca quædam de proteſtatione ſum traditurus ad illuſtrandum hunc auctoris locum, nolo negligere proteſtationis virtutem, quam viri ſancti, vt mox dicam, amplexi ſunt. Quoniam ergo B *in his commentarijs multa & varia ſcripturi ſumus de rebus grauiſſimis et maximis, in quibus interdum vel ob imperitiam, & iudicij imbecillitatem, vel ob inſuperabilem difficultatem, aut alias cauſas, quas fert humana conditio, labi & allucinari contingit; ingenue fateor atque proteſtor, me nuſquam voluiſſe diſcedere à fide catholica, quam Romana & Apoſtolica profitetur Eccleſia, cui diuinitus nunc conſtitutus præeſt Gregorius XIII. Pont. Max. nec aliud quidquam dictum volo, quàm quod doctrinæ conuenit Romanæ Eccleſiæ: quod damnat ipſa, libenter damno, quod approbat, conſtantiſſime teneo & ſequor: hæreticos omnes* C *abominor, hæreſes cunctas deteſtor, nec quidquam eſt quod magis perhorreſcam quàm hæreſes, aut hæreſeos ſuſpicionem, quam unuſquemque exiſtimo patienter ferendam: quoniam, vt ait ſapientiſſime Rufinus, Eſt quidem glorioſum Chriſti exemplo iniurias tolerare, vnam tamen notam hæreſees qui ferat vel diſſimulet, non eſſe Chriſtianum. Et beatus Hieronymus ad Pammachium epiſtola 61. ait:* Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem; ne apud eos, qui ignorant innocentiam eius, diſſimulatio cõſcientia iudicetur, ſi taceat. *hæc Hieronymus.*

Proteſtatio auctoris catholica.

Proteſtationis vſus antiquus & vſitatus.

Sed in viam reuertor: Proteſtationis vſus auti- D *quiſſimus eſt & vſitatus. c. hæc eſt fides. 24. quæſt. 1. vbi Beatus Hieronymus ait:* Hæc eſt fides, Papa Beatiſsime, quã in Eccleſia catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus & tenemus: in qua ſi minus perite, aut parum caute aliquid forte poſitum eſt; emendari cupimus à te, qui Petri fidem & ſedem tenes. *hactenus Hieronymus.*

Quid ſit proteſtatio.

Proteſtatio autem, de qua hic diſſeris auctor, quę in rebus fidei fieri conſueuit, eſt profeſſio ſiue confeſſio fidei exterius facta, ad oſtendendum quid interius de fide ſentiat proteſtans. ita Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 12. nu. 2. & aliorum quidem definitiones, tametſi diuerſis verbis ſint conceptę, re tamen ipſa cum hac conſentiunt. Poſitam finitionẽ confirmare videtur illud Pauli ad Ro. c. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: *quoniam ad fidei veritatem & integritatem non modo eſt neceſſarium in corde firmiter credere, ſed etiam oportet id exterius oſtendere quotiens cauſa poſtulat, vt diximus copioſe ſupra commentario 24. huius partis.*

Proteſtatio generalis nõ excuſat ignorãtem in his quæ ſcire debet.

b ¶ In primo caſu talis proteſtatio generalis non ei ſufficit ad ſalutem, nec adiuuat proteſtantem.] *Quoniam qui errat in his quę ſcire debet explicite,*

plicite, animi malignitate & iniquitate peccare censetur, ideoque velut consummatus hæreticus habendus est, cum non videatur velle captiuare intellectum in obsequium fidei. ita Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. & Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta hæret. punitio. c. 11. et optima equidē ratione ita sentit: nam si huiusmodi protestationes excusarent, liberum esset cuique quas vellet hæreses impune docere: & pauci vnquam fuere hæretici, qui huius protestationis velamine non fuerint conati suas hæreses tegere, & præcextu pietatis ita defendere. Exempla vero quibus hic Eymericus vtitur, appositissima sunt.

c ¶ Eodem modo si Græcus protestetur, vt prius.] *Ita Barciuonensis impressus, & Directorium Cardinalis de Gambara, Bononiensis tamen & Sabellanus ita habent, Si Curatus protestetur. vtraque lectio seruari potest. nam si Græcus protestetur se credere in genere quidquid S. Romana Ecclesia credit: item si Curatus idē protestetur, quoniam curato ratione officij incumbit explicite scire, Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio; & poſtea negent, non excusabuntur. ceterum propter ea quæ sequuntur, Græcus, legendum crederem.*

Genetalis protestatio eum tuetur, qui erat in his, quę explicite scire non obligatur.

d ¶ In secundo vero casu, quando scilicet protestans taliter negat illud, quod explicite credere non tenetur, &c.] *Hi excusantur per generalem protestationem. & hęc secunda assertio maxime locum habet in idiotis et rudioribus. quos excusari etiam ratione probabilis ignorantiæ late ostendimus supra commentario 22. q. 7. huius partis regula 4.*

Hic tamen puto obseruandum, quòd cum sæpe dubitetur, an aliquis etiam litteratus scire aliqua teneatur, cum sint quędam ad fidem spectantia adeo difficilia & obscura, vt etiam doctos interdum lateant. plane si in eis labatur vir litteratus multum sibi proderit præcedens protestatio; quia ignorantia potius quàm animi malitia lapsus censeri debet, vt optime scripsit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 11. de iusta hæret. punitio. quem sequitur Simancas de cathol. instit. tit. 55. num. 9.

Non iuuatur protestatione qui legitime admonitus nō deponit errorem.

e ¶ Si autem negat coram iudice fidei.] *Hęc est postrema assertio, Eum scilicet non iuuari protestatione, immo reddi hæreticum pertinacem, qui non vult reuocare errorem admonitus ab Episcopo vel Inquisitore. idem docuit Eymericus par. 2. quæst. 32. numero 8.*

Alfonsus tamen Castrus lib. 1. de iusta hæret. punitio. cap. 10. vers. ex his omnibus tenuissimis quibusdam rationibus conatus est ostendere Inquisitoris monitioni non esse necessario semper parendum, neque eum esse hæreticum pertinacem putandum, qui Inquisitori admoneuti non obediret.

Inquisitorū monitionibus parendū.

Ceterum contraria sententia vera & communis est, quam profitetur Bartolus, (quem Alfonsus immerito reprehendit) in l. tutor quoque. §. tutores. notabili 1. ff. de suspectis tuto. quem sequuntur Ioannes Anania, & Felynus in rub. de hæret. Cardinalis in Clemen. 1. de sum. triait. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, c. 10. circa finem. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 3. vers. si ergo Inquisitores. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret.

A *notabili 19. Simancas de catho. instit. tit. 48. nu. 19. & 20. Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. §. 25. numero 26. quod ipsum tenuit iterum Eymericus par. 2. q. 33. & diui copiosè in libris de pœnis hæreticorum, vbi Bartolum ab impugnatione Alfonsi defendens in hunc modum intelligendum monui: Optime scripsit Bartolus posse tamquam hæreticum pertinacem puniri eum, qui admoneti Inquisitori non obtemperat, quod non est perperam aut imprudenter accipiendum: sed tunc locum habet Bartoli sententia cum Inquisitor monet vt iudex, hoc est, re mature considerata, inspecta prius propositionum qualitate, habita cum Iurisperitis exquisita deliberatione: tunc enim ei pertinaciter resistere nemo potest sine manifesta hæresi: quod qua ratione contingat, regulę sequentes facile indicabunt.*

Hæreticus pertinax est qui moneti Inquisitori iudicialiter, ooo obtemperat.

B *Sis prima: Quotiens quis incidis in hæresim aperte damnatam (voco autem hæresim aperte damnatam, quę vel per expressam Ecclesię definitionem est damnata, vt, non esse purgatorium: aut cuius contrarium aperte in sacra scriptura continetur, vt, Dauidem non fuisse regem, & similia, aut alijs modis) et admonitus ab Inquisitore vt reuocet errorem. & postquam ostensa est ei ab eodem Inquisitore manifesta hæresis suę condemnatio; is tamen non vult Inquisitori parere, profectò tamquam hæreticus pertinax potest condemnari: nam hoc casu*

C *legitime admonet, vera admonet, & iam definita et declarata admonet; & hoc modo potest videri locutus Bartolus.*

Sit secunda regula: Si quis hæresim etiam non aperte damnatam asserat, & Inquisitor ei, habita similiter (quod semper in hac tam graui causa facere debet) matura consultatione cum Iurisperitis, euidenter (quatenus possibile est) ostendat, assertionem eam esse catholicæ fidei aduersam, vel quia communi Theologorum opinioni aduersatur, vel quia cum Ecclesia traditionibus pugnat, vel denique quoniam alijs modis in fide peccat, & ad hæresim accedit, quos enumeraui part. 2. super quæst. 2.

D *reus vero non vult ita moneti Inquisitori obtemperare, neque errorem reuocare; profectò censendus est hæreticus pertinax. Ita Melchior Canus, & recte lib. 12. c. 10. de locis theologicis circa finem; & ita etiam accipi potest Bartoli & ceterorum præfata sententia.*

Sit tertia tandem regula: Si quis per imperitiam seu ignorantiam in hæresim labatur, (quod rusticis & idiotis contingere sæpe solet) & is à perito Inquisitore, Episcopo, seu alio, cui legitima admonitionis competit officium, admonitus, non vult parere, nisi sit omnino stupidus, & iudicij expers, velut

E *hæreticus pertinax condemnari potest: nam in his quæ ad fidem spectant, imperiti in primis debent prompto animo maioribus iudicibus Ecclesiasticis obtemperare: qua etiam ratione acceptus Bartolus prudenter loquitur, & immerito ab Alfonso reprehendisur, cuius rationes velut lees libenter omitto: atque his quidem modis, quos etiam præcitato loco Alfonsus commemorat, potuisset Bartoli sententiam tueri.*

Hactenus explicui tres de protestatione assertiones ab Eymerico allatas, ad quas multa alię for-

tassis

Protestatio contraria factis nō iuuat protestantē.

tassis non difficulter reduci possent : ceterum ne quid in hac materia possit desiderari, nonnulla essent adiungenda, quas etiam perfecte cognoscere oportet, inter quas vna est sequens, videlicet: Protestatio contraria factis non iuuat, nec excusat protestantem. vt si quis verbi gratia protestetur in genere, se credere omnia quę credit Ecclesia, vel in particulari, dicat se credere Messiam iam venisse, aut cetera huiusmodi mysteria, ritu tamen Iudeorum paschalem agnum occidat & manducet, sabbatum colat, vel similia perpetret, non inuabitur protestatione. quia per contrarium factum recedit protestans à protestatione glossa singularis in cap. tua nos. verbo, mulierem. de sponsal. glos. in cap. eli M. de constit. verbo, sine prejudicio. glos. in cap. olim causam. de censibus, verbo, protestatus. tradunt communiter interpretes in l non solum. § morte. ff. de operis no. nuntiat & in c. cum M. de const. Albertinus tract. de agnos. assertio 9 12. nu. 9. quę sequitur Simancas de catho. instit. tit. 55. num. 7. tenet Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. facit textus in c. existimant. 11. q 3. ibi: Nec arbitrandum est in die iudicij, illos tantum à Dei Filio esse denegandos, qui in martyrio Christum negauerunt, sed & illos omnes, quorum opere vel sermone Christus negatus negat, vel confessus confitetur. hæc ibi. Plus enim est factis quàm verbis Deum negare; vt docuit eleganter Eymericus par. 2. q. 50. & ea præsumitur quisque sentire quæ facit, cum ex factis colligatur voluntas l reprehendenda. C. de inst. & substit. l de quibus. ff. de legib.

Rursus hic etiam erat adiungenda & illa, quę continet casum singularem, de quo in decisione Rot. 875. incipiente, Accusatus. *in antiquis, tit. de*

A *hæreticis. cum videlicet, qui convincitur de hæresi, quam non vult confiteri, etiamsi protestetur se credere, & tenere quod credit & tenet Ecclesia, nihilominus velut negativum & impœnitentem tradendum esse curiæ sęculari: sed quia de hoc Eymericus ex professo videtur tractare par. 3. in duodecimo modo processum fidei terminandi, ideo in eŭ locum hanc tractationem reijciam.*

Hæreticorū usitata malitia in protestando diligēter cauenda.

f ¶ Tales enim hæreticorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est à fidei iudicibus indagandum.] *Singularis est hęc Eymerici admonitio, quam qui causam fidei tuentur, ne decipiantur, animaduertant oportet: est enim iam nunc vsitatissimum inter hæreticos, vt ad deludendos Inquisitores, & insta eorum iudicia fugienda, facile protestentur, vt hoc veluti clypeo muniti, pœnas euitent; quod fecisse Martinum Lutherum in eo opere, quod Leoni decimo Pontifici Maximo nuncupauit, certum est: quo tamen animo fuerit protestatus, paulo post insignis illius perfidia indicauit. quam ob rem huiusmodi protestationes hæreticorum vulgares (eum eorum animi ab erroribus non liberentur) pertinaciam plane non excludent. Hanc vero Eymerici doctrinam hoc loco transcripsit & secutus est Albertinus dicto tract. de agnoscen. assertio. quæst. 29. num. 14.*

B

C

FINIS PRIMAE PARTIS.

In ſecundam partem Directorij Inquiſitorum Nicolai Eymerici Præfatio & Argumentum.

PERITI Nautæ,qui cunctas maris oras, portus,receſſus, ingreſſus,ſinus,promontoria & vſu cognita habent,& diligenter in charta depicta ſecum gerunt, non modo tuta maris receptacula, tranquilloſq. portus norunt,in quos ſe,cum fluctus tempeſtate ſęuiunt, tuto recipiant:ſed ſingulas præterea exploratas habent ſyrtes & breuia,ſingula latentia ſub aquis ſaxa & ſcopulos: & dum nauigant, claſſium curſum ita moderantur & regunt, vt paulatim nauium proras temone flectentes ſecurum iter arripiant:ne ſine tempeſtate quandoq.infido ſcopulorum arenarum,& latentium ſaxorũ obiectu,conquaſſatis nauibus miſere pereãt.Hoc enim ſpectat in qualiber arte ad peritũ prudentemq. artificem,vt nõ modo regulas eius perdiſcendæ tradat,verum inepta,inconſequentia, atq. eidem arti aduerſa reijciat. Neque medicus ſolam ſanitatem tuetur, & quomodo ſit tuenda demonſtrat; ſed idem morbos generaq. morborum & naturam explicat,vt vitentur & fugiantur. Quę cum noſſet fidei defenſor accerimus Eymericus in hoc opere,quod aduerſus hæreticam prauitatem in fauorem fidei ſcribendum ſuſcepit;primum ſecuros & rectos fidei tramites oſtendit, ea prȩcipue colligens,quę ad rectã & ſincerã fidem tenendã videbantur neceſſario pertinere. Ceterum quia plurima nos à recto fidei curſu deijcere poſſunt,plurima fidem violare, plurima ſub ſpecie veritatis quaſi latentia tranquillo mari ſaxa decipere & frangere:ideo peritorum artificum more in hac ſecunda parte hȩreticorum multorum fraudes recenſet,plurimorũ hæreſes,& errores commemorat, vt ab eis velut ab ſcopulis & morbis (quia directum veræ Religionis iter, & vitæ ſpiritualis ſalutem impedire & tollere poſſent)caueamus.Non tamen vniuerſos omnium hȩreticorum errores recenſuit Eymericus, quoniam id inſtituti ſui ratio non poſtulabat, ſed eos tantum,qui ſuo ſæculo magis Rempub. Chriſtianam perturbabant,quiq. in variis iuris Canonici libris damnati erant:eos enim qui tunc vel ignorabantur,vel minime credebantur,quales erant vetuſtiores hæreticorum errores,ſuperuacaneum exiſtimauit adducere: quamquam nec hos quidem omiſit,dum ea recenſuit iuris capita, in quibus illi referebantur. Addidit præterea quicquid ad cognoſcendã hæreticam prauitatem conducit;libros multorum,vnde hæreſes petantur,indicat,vt eorum lectio fugiatur,& comburantur.Tandem quot & quibus modis,aut vere,aut iuris præſumptione, hæreſis vel hȩreſeos ſuſpicio contrahatur,edocet:vt fidei Iudices,quoſcunq. reos & iudicare,& eorum errores ſeu propoſitiones,& propoſitionum qualitatem intelligere valeant;item alia,quæ longum eſſet recenſere:ſeries tamẽ ipſa docendi qualia ſint demonſtrat. Orditur autem à legibus Pontificijs aduerſus hæreticos editis,veluti à certiſsimis expugnandorum hȩreticorum fundamentis.Sed iam Eymericum loquentem audiamus.

INCI-

INCIPIT SECVNDA PARS DIRECTORII INQVISITORVM

Cum Commentarijs Francisci Pegnæ Sacræ Theologiæ & iuris vtriusque Doctoris.

SECVNDA pars huius Directorii officii Inquisitionis est de hæreticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensatoribus; & de fide suspectis, de hæresi diffamatis, de Valdensibus, siue Pauperibus de Lugduno, Pseudoapostolis, Begardis, Fraticellis, ac de tertio ordine Beati Francisci, seu pœnitentia fratribus, de sortilegis † hæreticalibus, de diuinatoribus, de blasphemis hæreticalibus, de excommunicatis per annum & amplius, de apostatis † fidem abnegantibus, de Iudæis & Saracenis, & ceteris infidelibus contra † fidem, & inquisitionis officium delinquentibus.

Verba Eymerici.

† al. sortilegis hæreticantibus.
† al. apostatãtibus.
† al. in & eõtra.

DECRETALES TITVLI

DE HAERETICIS DE VOLVMINE MAIORI.

Stephanus Papa omnibus Episcopis.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: et infidelis non est credendum in præiudicium alterius.

CAP. I.

DVBIVS a in fide, infidelis est. Nec b eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

COMMENT. I.

cap. Dubius. a vnde iumptum.

Dvbius in fide.] *Desumptum est ex epistola decretali. 1. Sixti Papæ I. ad omnes Christi fideles: vel ex epistola Iulij Papæ I. cuius initiũ est:* Decuerat vos. *c. 11. refert Burchardus lib. 1. Decret. c. 144. & Ivo p. 5. c. 257. ita, titulus huius capitis fortassis non Stephano, sed Iulio vel Sixto conuenit.*

Integra clausula cap. Dubius.

Integra periodus apud Sixtum ita habet: De cetero placuit, propter malorum hominum infestationes, vt in accusatione domini ministrorũ, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium enucleatim perscrutetur: nã fides oẽs actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino est credendum, quia veritatis fidem ignorant, nec rectæ cõuersationis vitã ducunt: quoniã tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie viuentes. Idcirco suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neq; accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus est credendũ. *hæc Sixtus. Apud Iulium in dicta epist. c. 11. integra clausula habet ita:* Placuit semper in accusatione clericorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantũ perscrutetur: nã fides oẽs actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum, quia veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis vitam ducunt: quoniam tales & facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie viuentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primo, & corrigenda, neq; accusatoribus suspectis, & de inimicorum domo prodeuntibus est credẽdum. *hæc Iulius. Raymundus Decretalium Pontificiarum collector, omissis ceteris, hoc solum fragmentum, quod interpretamur, in hũc locum transtulit.*

De intellectu cap. Dubius. qui discreuerint.

De intellectu huius capitis præter doctores hic, agit Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1 B. Antoninus 3. p tit. 22. c. 5. §. 10. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. c. 12. Albertinus tract. de agnos. asser. q. 3. n. 6. & idẽ Albertinus copiosius in repetitione rubricæ de hæret. lib. 6. q. 13. n. 26. & seq. Palacius Rubius.

bius in allegatione de hæreſi.§.5. Melchior Canus lib.12.de locis theologicis, c.9. Alfonſus Caſtrus lib.1.cap.7.de iuſta hæreticorum punitione, & alii quos ſciens omitto.

Melchior Canus præcitato loco de intellectu huius capitis differens, inter cetera ait, primũ hoc caput non eò forſan ſpectare vt ex illius ſententia homines hæretici iudicentur, ſed eò potius, vt fidei iudices intelligant, quoſnam ſint in cauſa fidei teſtes legitimos habituri. Abſurdum enim eſſe, vt infideles de fide aduerſus Chriſtianos teſtificentur, ſiue infideles veritatis ignoratione aut dubitatione ſint, ſeu multo etiam magis errore contrario. Atque hic etiam intellectus colligi poſſe videtur non obſcure ex integris clauſulis, quas paulo antea adduximus: in quibus inſtitutum Pontificum eſſe videtur agere non de fide aut infidelitate, quę conſtituit hominem catholicum, aut contra hæreticum, ſed de fide teſtium quaſi vellent dicere eorum teſtimonium minime eſſe recipiendũ aduerſus domini miniſtros, quorũ vita, conuerſatio, probitas, & fides ſine fideli tas, probata non eſſet. Hos enim Romani Pontifices iure ac merito infidelcs eſſe dicunt, id eſt, indignos vt eorum teſtimonio fides habeatur: quod ex vita & moribus eorum facile colligitur.

De qua fide accipiendũ ſit cap. Dubius.

Ego vero quamquã videam, quòd admiſſo huiuſmodi intellectu, nihil fortaſſis abſurdi inde conſequatur: nihilominus tamen verius cenſeo, hoc fragmentum in hunc locum translatum, et ſub titulo de hæreticis collocatum, accipiendum eſſe de dubitantibus in fide catholica, quæ conſtituit hominẽ catholicum & Chriſtianum, non de fide humana, prout eſt virtus moralis, quæ conſtituit hominem veracẽ & fidelem in teſtimoniis reddendis.

Atque hoc verum eſſe exiſtimo, quamuis in propriis fontibus, quos paulo antea indicauimus, de fide teſtium humana ageretur. eum non ſit nouum eadem alicuius verba, in vno loco habere vnum ſenſum, inde vero ad alium locũ translata, paucis vel demptis, vel additis, vel mutatis, immo vero interdum integra manentia, alium atque alium ſenſum ſignificare, pro diuerſitate locorum, aut rerum, aut perſonarum, quibus inſtruuntur, vel attribuuntur. argumento l.ius ciuile.ff.de iuſt. & iure.

Quare cum hoc fragmentum ponatur ſub titulo de hæreticis, non autem ſub titulo de teſtibus, verius videtur, ſi dicatur, velle hic Romanũ Pontificem definire, eos qui de fide catholica dubitant, hæreticos eſſe iudicandos. Lex enim vel canon in dubio intelligi debet, vt conueniat rubricę vel titulo, ſub quo ponitur l.Imperator. vbi notat Bartolus.ff. de in diem addict. & idem vult Bartolus in l fin. in principio.ff. de condict. indebiti. & Panormitanus in cap. inter alia. circa finem, extra de immunit. eccleſ. & Paulus de Caſtro in l. actione. C. de tranſact. Hinc dicit Baldus in l. vnica. C. ne liceat tertio prouocare, quòd quando textus eſt dubius, rubrica ſub qua ponitur. probat qualiter ſit intelligendus.

Lex vel canõ in dubio intelligatur iuxta titulũ, ſub quo ponuntur.

Præterea dico non eſſe à veritate alienum fateri hoc fragmentum in ſuis fontibus accipi de dubitantibus in fide catholica: nam apud Sixtum poſt illa verba, quæ paulo antea retulimus continenter, nullis interpoſitis, ſubſequitur ita: Erant enim

A quidam, qui prius videbantur eſſe ex nobis, ſed non erat ex nobis; ſi vero fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum, & non contubaſſent fratres. Exacuerunt enim (ut ait propheta) linguas ſuas ſicut ſerpentes, venenum aſpidum ſub labijs eorum. Quapropter hi reſpuendi ſunt, ſi incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne Domino famulantes decipiant. *hæc Sixtus. Quibus verbis illi aperte ſignificantur, qui à ſuſcepta catholica fide & Chriſtiana religione receſſerant, ergo in proxime præcedentibus, eoſdem videtur intelliexiſſe, cũ dixit dubios in fide eſſe infideles, cum vna & eadem continua ſerie verborum vtens, de eiſdem loqui proculdubio videatur.* 1. Ioan. 2. Pſal. 138.

B

Iam regulariter qui fidem catholicam deſerunt & hæretici vel apoſtatę fiunt, ideo deſerere eam videntur, quia de bonitate & certitudine eius dubitant, & eam ſibi eligunt diſciplinam, quam putant eſſe meliorem. cap. Hæreſis. 24. q.3 quare non eſt mirum, ſi dubij in fide, infideles & hæretici eſſe dicantur, vt paulo paſi clarius patefiet.

His ita conſtitutis, vt ad rem proximius accedamus, obſeruandum eſt primo, quòd vbicunque aliquid credendum proponitur, ſemper firmitas exigitur & ſimplicitas illa ad excludendam titubationem hęc ad repellendum errorem requiritur; nam titubatio & error in credendis, fidei aduerſantur. Firmitas, exigitur in credendo, item ſimplicitas.

C

nec deſunt ad hoc probandum teſtimonia. Athanaſius in regula fidei, poſt enumeratos & explicatos fidei articulos ſubdit, dicens: Hæc eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poteſt. *item in cap.1.de ſum.trinit.& fide catho.lib.6.poſt definitum articulum de proceſſione Spiritus ſancti, addi tur ita:* Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicauit, & docuit, hoc firmiter tenet & prędicat, profitetur & docet ſacroſancta Romana Eccleſia. *Itẽ in Clement.1.de ſum.triuit.& fide catho. antequã multę catholicæ veritates definiantur, ſcribitur in*

D *hunc modum:* Fidei catholicæ fundamento firmiter inhærentes. *Et ſanctus Bernardus ad hæc reſpiciens dicebat:* Fides ambigũum non habet; & ſi habet, fides non eſt. *Sanctus item Hieronymus ſcribens in illud Habacuc, cap.2.* Ecce qui incredulus eſt, non erit recta anima eius in ſemẽt ipſo, *ait ita:* Si autem dubitauerit fides tua, & putaueris non venire quod ſpondeo, habebis prograndi pœna, quòd meę animæ diſplicebis. Iuſtus autẽ, qui credit verbis meis; & de his nõ ambigit quę polliceor, habebit præmiũ uitam ęternã. *hac Hieronymus. Multa hit ſimilia adduci poſſent in eandem ſententiam, quę conſulta omitto.*

Hęc vero ideo cõmemorani, vt intelligatur, Du- Dubitatio de credendis cũ fide pugnat.

E *bitationem velut ex diametro pugnare cum fide, & propterea dubitantem de credendis, eo modo, quo explicaturi ſumus, non eſſe fidelem, ſed hæreticum.*

Præterea illud quoque præmittendum eſt, ſine quo vix hęc tractatio perfectè intelligi poteſt, videlicet, ad hæreſim conſtituendam, neceſſariam eſſe ſcientiam vel notitiã contrariæ veritatis: non enim ſufficit quòd Chriſtianus erret in fide, ad hoc vt ſit hæreticus, niſi etiam ſciat id quod approbat contrarium eſſe catholicę veritati. Nam cum hæreſis ſit Ad hæreſim conſtituendã neceſſaria eſt ſcientia contrariæ veritatis.

electio eius doctrina, quam quis putat meliorem, cap. hæresi. 24. q. 3. & uemo ignoret, qua eligit, ve lib. 1. Rhetoric. cap. 10. auctor est Aristoteles: (est enim electio operatio voluntatis, quę ex consilio provenit.) fit vt ea, quæ eligimus deliberatio antecedat; id quod sine notitia & scientia eius rei, quam eligimus, contingere non potest. Quare vt firmiter aliquid amplecti dicamur, notitiã eius prius habere debemus: inde fit vt vere & proprie is hæreticus dici non possit, qui ignorans catholicam veritatem, eius contrarium profitetur. Erit autem tunc hæreticus, cum sciens, vel sufficienter admonitus illud ef se catholicum dogma, deliberate. sciens, & volens contrarium amplectitur. Caietanus apud sanctum Thomam 2. 2. quæst. 11. art. 2. Turrecremata in summa de Ecclesia. lib. 4. par. 2. cap. 13. Silvester verbo hæresis, quæst. 2. versf Quinto, vt quis errorem. Simancas de catho inslit. tit. 31. de hæreticis, nu. 10. & alij communiter.

Credibilium tria esse genera.

Ad hæc prænotandum est etiam id, quod multis locis docet sanctus Thomas 2, 2. quæst. 2. cum de credibilibus agit quem refert & sequitur Eymericus par. 1. quæst. 7. & 12. videlicet, eorum, quæ ad fidem pertinent, tria esse genera: quædam enim sunt quæ ad fidem pertinent directe, qualia sunt ea, quę nobis sunt principaliter diuinitus proposita ad credendum. vt Deum esse trinum & vnum, filium Dei esse incarnatum, & alia quę sunt totius Christianę fidei principia & prima fundamenta, vt sunt articuli fidei, qui à quolibet fideli explicite credi debent, sicut ostensum est supra par. 1. q. 3. de fide explicite habenda.

Directe ad fidem quæ dicantur pertinere.

Indirecte quę spectent ad fidem.

Rursus sunt alia credibilia, quę indirecte ad fidẽ spectant, quia non proponuntur principaliter ad credendum sicut superiora: ad eorum tamen negationem sequitur negatio, & corruptio fidei omnium articulorum. talia sunt illa alia ab articulis fidei, quæ in sacrit litterit continentur: vt quòd Abrahã duos habuerit filios: quòd Dauid fuerit rex; quòd Ioseph fuerit sponsus Mariæ; quòd Simõ Cyrenæus fuerit angariatus ad portandam Crucem Domini, & similia.

Credibilia tertij generis quæ sint.

Sunt postremo alia credibilia, quæ expresse in sacris litteris non ponuntur. sunt tamen ex illis per Ecclesiam deducta & definita, tamquam de fide credenda: vt quòd Spiritus sanctus procedat à patre & filio tamquam ab vno principio & vnica spiratione, cap. fideli. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. Quòd Dominus noster cum Apostolis habuit alìqua in communi, vt in extrauag. cum inter uonnullos. tit. de verb. signif. Quòd exercere vsurã sit peccatum. Clement. 1. de vsuris. §. fane si quis. & alia huiusmodi multa, quæ longum esset recensere.

His velut fundamentis futurę doctrinæ præmissis, distinguenda sunt varia dubitationum genera, & secundum vnumquodque respondebitur ad principale dictum huius capitis, quomodo scilicet, dubius in fide. sit infidelis & hæreticus.

Subreptitia tẽtatione dubitans de credibilibus, nõ est hæreticus.

Multis ergo modis contingere potest, aliquem dubitare de credibilibus, vt ait Augustinus de Anona in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 28. art. 1. Primo, subreptitia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quædam tentans cogitatio circa credibilia, vt de perpetua sanctę Mariæ Dei genitricis virginitate, Christi Domini morte, & similibus, quæ cogitatione subitanea animus rapitur, & cogitat qualiter illa fieri potuerint, aut his similia.

Et de hoc dubitationis genere sit hæc prima conclusio: Dubitatio circa credibilia, proueniens ex subitanea seu subreptitia tentatione, nec hæreticum facit, nec sapit hæresim: quia frequenter contra voluntatẽ accidit. immo qui se bene confirmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit stimulis carnis, aut alijs pravis cogitationibus. Hanc conclusionem tenent hic Ioannes Andr. Ioannes Anania, Felinus, Panormitanus, Socinus, & alij communiter interpretantes hunc textum. Et omnes illi, quos paulo antea nominauimus in §. De intellectu huius capitis ad quod facit c. sed pẽsandum dist. 6. & melius cap. inter hæc scicndum de panit. dist. 2. Quare licet plerumque prava cogitatione animus pulsetur. non peccat si renititur: nam immunda & prava cogitatio mentem nequaquam inquinat, cum eam quatit & pulsat, sed tunc cum eam sibi consentientem subingat. De hoc tentationis genere dicebat sanctus Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerunque in cogitatione tangitur etiam nolentes: quia, vt nonnunquam & illicita ad animũ veniant, hoc vsque in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilitate pondere habemus. Iam vero damoniaca est, & non humana tentatio. cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit. per consensum se animus astringit. Ac de huiusmodi subitis tẽtationibus, quæ animũ interdum pulsant, vere dicitur illud vulgatum, de quo Doctores hic, videlicet, Primos motus non esse in hominum potestate.

Prima conclusio.

Ceterum tametsi in superandis huiusmodi tentationibus interdum meritũ acquiratur, non tamen propterea locus dandus est, vt adueniant, et animũ quatiant: quoniam securius fugiendo & euitando, quàm resistendo superantur: sicut contingere solet in carnis illecebris, quæ fugiendo potius, quàm resistendo vincuntur, vt vere docet sanctus Thomas 2. 2. q. 35. art. 1. ad 4. argumentum. nam fieri posset quandoque vt mens, humana fragilitate, & Dæmonis suggestione victa succumberet, & pro merito culpam & infidelitatem reportaret.

Remedia ad superandas tentationes subreptitias circa credibilia.

Postremo, qui huiusmodi tẽtationibus circa credibilia quatiũtur, quamuis rationibus humanis pẽsatis & consideratis quædam illis primo obtutu velut impossibilia per tentationem obiiciantur, statim & continenter recurrere debent ad diuinam omnipotentiam, & dicere cum Angelo Luca cap. 1. quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Item alia diuinæ manifestatis opera considerare, quę sic dubitantes potius in eius amorem & admirationem, quàm in desperationem & incredulitatem rapiant. Item statim captiuabunt intellectum in obsequium fidei, proponentes firmiter credere, quod credit & cenet sancta Romana Ecclesia. atque ita Deo fauente cessabit feliciter tentatio.

Secundo modo contingit dubitare circa credibilia

lis propter veritatis elucidationem, ſeu declarationem, vt in dicta ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, q. 28. art. 1. ait Auguſtinus de Ancona. Atque hoc modo dubitant catholici doctores, preſertim theologi, de omnibus fere catholicę religionis veritatibus, & fidei articulis, vt rationibus hinc & inde propoſitis veritas magis eluceſcat.

Secunda cõcluſio de dubitãtibus in rebus credendis, vt veritas eluceſcat

De quo genere dubitationis ſit hęc ſecunda concluſio: Qui per modum dubitationis procedit ad declarãdat fidei veritates, ſuppoſito et ſtabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quòd veritates illę & fidei dogmata, ſeu ſcripturę ſacræ veriſſimę & certiſſimę ſint, non eſt hęreticus, nec peccat; immo vero mercetur, et magna laude dignus eſt. Hęc concluſio certiſſima eſt, & veriſſima: quia catholici doctores tametſi per modum dubitationis proponant, verbi gratia, An Deus ſit vnus, An ſit trinus, An filius Dei conuenienter fuerit incarnatus, & alia huiuſmodi propemodum infinita, id non faciũt, propterea quòd de veritatibus illis reuera dubitẽt; ſed vt veritas carũ propoſitis contrariis & ſolutis dilucidius appareat, & clarius eluceſcat. Ita enim fit, vt fideles in fide ſæpe magis roborẽtur, & infideles conuertantur, ſolutis & amotis argumentis & difficultatibus, quę ipſos deceptos contra fidei veritatem, detinebãt; cum inde intelligant argumenta, qua contra fidem ſunt ſolubilia eſſe, vt ait concilium Lateranen. ſub Leone X. ſeſſio. 8. decreto quodam incipien. Apoſtolici regiminis. *§. inſuper omnibus & ſanctus Thomas par. 1. q. 1. art. 8.*

Duplex modus dubitandi de rebus fidei.

Dixi autem in concluſione: Suppoſito & ſtabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quòd veritates illæ, & fidei dogmata, ſeu ſcripturæ ſacræ veriſſimæ & certiſſimæ ſint: *quoniam multum refert intelligere circa hęc, quid, aut quomodo quiſque dubitet. Sunt enim qui de veritatibus, dogmatibus fidei ſeu ſcripturis ſacris dubitant, & hoc dubitationis genus prorſus eſt interdictum; cum de veritate eorum, quæ catholica fides credenda proponit, dubitare non liceat abſque nota hæreſis, vt clarius ex dicendis adhuc apparebit. Sunt rurſus alii, de quibus loquitur hęc concluſio, qui etſi plenam fidem credibilibus adhibeant, credantque vera eſſe, & omni prorſus falſitate carentia; quid tamen per ſcriptarę verba ſignificetur, & qualiter dogmata ſint intelligenda, dubitant: quod abſque hæreſis aut cuiuslibet alterius criminis nota fieri poteſt. Vnde ſanctus Ambroſius lib. 4. ſuper Lucam loquens de filio Dei ait ita:* Nam etſi nõ licet mihi ſcire quemadmodum natus ſit: non licet tamen neſcire, quod natus ſit. Seriem generationis ignoro: ſed auctoritatem generationis agnoſco. *hęc Ambroſius. Exemplis res fiet manifeſta. Primo dubitationis genere videtur haſitaſſe Nicodemus, Ioannis c. 3. de verbis Chriſti dicentis:* Niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei. *quibus prolatis Nicodemus dubitauit, an illa poſſent fieri vera, vnde dixit:* Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterum introire & renaſci? *Similiter dubitauerunt diſcipuli quidam Chriſti, vt habetur Ioan. cap. 6. nam cum dixiſſet Dominus Ieſus:* Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. *dicebant:* quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? *dubitabant, quia non credebant verbis Chriſti, & ita dubii & infideles receſſerunt.*

Ita ſecũdo genere dubitãdi dubitauit Maria Virgo intacta, qua cũ ab Archangelo audiuiſſet, Lucę cap. 1. Filium Dei ab illa in vtero concipiendum, dixit: Quomodo fiet iſtud; quoniam virum nõ cognoſco? *nõ diffidit verbis diuini nuntii: certa enim erat illa poſſe Deum, ſed verbis firmiter credens, & dogma fidei de incarnatione filii Dei ad redimendum genus humanum, certum & firmũ eſſe ſupponens; de modo edoceri cupit. ita que non de re ipſa, ſed de modo piam propoſuit dubitationem. Quare Theophilactus in cum locum ita ſcribit:* Non qua ſi diſcredens Virgo dixit: Quomodo erit mihi iſtud? Sed vt prudens & intelligens, vt diſcat, modum inquirit. Non enim prius quiddam tale factum eſt, neque poſthac fiet. Ideo & ignoſcit ei angelus, & non condemnat, vt Zachariam, ſed magis modum docet. Nam Zachariæ merito condemnatur: habuit enim exempla multa; quandoquidem & multę ſteriles peperunt: Virgini autem nullum exemplum erat. *hęc Theophilactus. Idem prorſus ſentit ſanctus Bernardus homilia. 4. ſuper Euangelium:* Miſſus eſt, *dicens:* Non dubitat de facto, ſed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit, an fieri iſtud? ſed, quomodo? *hęc Bernardus. Hoc itaque modo ſancti & catholici doctores ſacris literis pleniſſimam fidem adhibentes, de earum intelligentia dubitant eadem ratione theologi ſcholaſtici infinitas prope quæſtiones proponunt de rebus ſe re omnibus ad fidem ſpectantibus, non tamen dubitant de re ſeu de dogmate catholico. ſed de modo et intelligentia, in quo nec hæretici ſunt, nec de hæreſi ſuſpecti. ſed merentur, & egregiam laudem conſequuntur.*

Quid obſeruandum in exponendis ſacris litteris

Obſeruandum tamen eſt, quòd in interpretandis & declarandis dogmatibus fidei & ſcripturis diuinis tunc grauiſſime peccarent, aut etiam hæretici eſſent iudicandi doctores, aut de hæreſi ſuſpecti, cum eas non interpretarentur iuxta mentem ſanctorum Patrũ, & ſenſum & vſum ſanctę Romanę Eccleſia. Quare in concilio Lateranen. ſub Leone X. ſeſſio 11. decreto quodam incipien. Supernæ maieſtatis præſidio. *qualiter prędicatores & expoſitores interpretari debeant ſacram ſcripturam cauetur his verbis:* Mandantes omnibus, qui hoc onus ſuſtinent, quique in futurum ſuſtinebunt, ut Euangelicam ueritatem & ſanctam ſcripturam, iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem † doctorum, quos Eccleſia uel oſus diuturnus approbauit, legendoſque hactenus recepit, & in poſterum recipiet, prædicent, & explanent: nec quicquam eius proprio ſenſui contrarium aut diſſonum adiiciant: ſed illis ſemper inſiſtant, quæ ab ipſius ſacrę ſcripturæ uerbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & ſancte intellectis, non diſcordant. *hactenus ibi.*

† forte, explanationem.

Qui ergo in exponendis ſacris litteris hac nõ ſeruat, non interpretatur eas, vt Spiritus ſanctus eſflagitat,

flagitat, & ob id merito de eo dici poteſt quod ſcribit S. Hieronymus ſuper epiſtola Pauli ad Galatas, cap. 5. in verbo, hæreſes. & refertur in c. hæreſi. 24. q. 3. in hæc verba: Quicumq; igitur aliter ſcripturã intelligit, quàm ſenſus Spiritus ſancti flagitat, quo ſcripta eſt: licet de Eccleſia non receſſerit: tamen hæreticus appellari poteſt, & de carnis operibus eſt, eligens quæ peiora ſunt. *hæc Hieronymus. Sed hunc locum de exponenda ſcriptura ſacra iuxta ſanctorum patrum ſententiã, & receptum Eccleſiæ Romanę conſenſum, luculenter tractat Melchior Canus lib. 7. cap. 3. de locis theologicis. Et videto ſanctum Thomam par. 1. q. 68. art. 1. & 2. 2. q. 11. art. 2. vbi docet qualiter dicatur exponi ſcriptura ſacra aliter quàm Spiritus ſanctus efflagitat.*

Tertius modus dubitandi per imperfectam adhæſionem non facit hæreticum.

Tertio modo contingit dubitare de credibilibus imperfecta adhæſione, vt ait idem Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 28. art. 1. Et hoc dubitationis genere videntur dubitare peccatores. Omnes enim peccantes imperfecte credunt, eo ipſo quòd non viuunt ſecundum illã, quã credunt. nam ſi perfecte adhærerent his, quæ credunt, ſic viuerent quaſi poſt modicum tranſituri de hoc mundo. non quaſi in ęternum manſuri.

Tertia concluſio.

De hoc ergo ſit tertia concluſio: Hic modus dubitandi non conſtituit hominem hæreticum, ſed potius malum Chriſtianum. Quamobrem optime Zanchinus ſentit tract. de hæret. cap. 35. dum ait, Inquiſitorem non debere procedere contra aliquem ex eo, quòd publice fœneretur, aut adulteretur, aut alia huiuſmodi peccata cõmittat, quę ab hæreſi ſunt remota, niſi orta eſſet alunde ſuſpicio contra eum: cum Inquiſitori ſolum ſint ea commiſſa, quæ tangunt hæreſim ſiue fidem. c. accuſatus. de hæret. lib. 6. § ſane. & §. de quæſtionibus.

Inquiſitor quando poſſit procedere contra peccatores.

At ſi peccatores huiuſmodi conſortiũ fidelium euitarent, numquam aſſumerent pœnitentiam: numquam audirent diuina officia: numquam eccleſiaſtica reciperent ſacramenta: vel aliqua Eccleſię mandata ſuo tempore non obſeruarent: non ieiunarent debito tempore abſque legitimo impedimento: non abſtinerent ab eſu carnium ſicut præcipit Eccleſia, aut alia bis ſimilia negligerent, aut facerent cum ex his indicijs ſuſpicio hæreſis oriatur maior vel minor pro qualitate peccantis, & aliarum circumſtantiarum: tunc Inquiſitor poſſet procedere contra tales. cap. excommunicamus. al. 1. § adiicimus, de hæret. cap. inter ſollicitudines. de purgatione cano. & tradit Zanchinus præcitato loco. & dixi plene par. 3. tit. de ſignis & indiciis, quibus diuerſarum ſectarum hæretici cognoſci poſſint.

Peccata ſunt cauſa hæreſum.

Illud præterea admonebo, diligenter peccata eſſe præcauenda, cum præter alia mala, quæ inducũt, cauſa etiam ſint vnde hæreſes oriantur, vt oſtendi lib. 1. cap. 2. de cauſis hæreticę prauitatis; & docet Anſelmus explicans illud Pauli ad Epheſios, cap. 5. Vt non circumferamur omni vento doctrinę, in nequitia hominum. *vbi ait ita: In nequitia hominum dixit, quia hæreſis non eſt niſi in anima ſubdita peccatis: quia peccata cõmiſſa ſunt cauſę, vt Deus permittat eos errare in barathrum hęreſis. Hæc Anſelmus.*

A *Quamquam autem in genere dixerimus ex peccatis oriri hæreſes, quædam tamen ſunt peculiaris vitia, à quibus ſpeciali quadam ratione oriri ſolent. hęc ſunt philautia, id eſt, amor ſui: inanis gloria: auaritia: Concupiſcentia carnis: Superbia: Ambitio: & Inuidia, vt copioſe proſecuti ſumus lib. 1. de cauſis vnde hæreſes oriuntur, et de remediis, quibus vel oriri impediuntur, vel iam ortę extirpantur. Vnde conſtabit quòd cum quis pro hęreſi vel hæreſis ſuſpicione, aut captus eſt, aut in eum inquiritur, indicium eſt rem ita ſe poſſe habere, ſi immoturit eum aut bis, aut aliquo ex iſtis peccatis inquinari.*

Hæreſes ex quibus potiſſimum peccatis oriantur.

B *Quarto modo poteſt contingere aliquem dubitare circa credibilia, ſcientem & volentem, nec dubitationi reſiſtentem, & animo deliberato, ita vt non magis applicet mentem ad veritatem catholicam, quàm ad errorem contrarium. ſed medius inter vtramque partem manet, & incertus fertur, nec curat quid potiſſimum ſequatur, paratus nunc hanc, nunc illam ſequi aut eligere partem, parum ſua intereſſe dicens aut cogitans, an hoc vel illud teneat, nerumne ſit: vt verbi gratia an in venerabili Euchariſtiæ ſacramento ſit vere & realiter corpus et ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti necne: vel an Maria mater Dei fuerit perpetuo virgo, an non fuerit: vel an Romanus Pontifex ſit verus Chriſti Vicarius & Petri ſucceſſor, & caput Eccleſiæ militantis, aut non ſit, aut bis ſimilia.*

Quartus modus dubitandi circa credibilia.

Quarta concluſio.

Et de hoc ſit hæc quarta concluſio: Qui pradicto modo deliberate dubitat de catholica veritate, ſciens catholicam eſſe veritatem, & ita Eccleſiam tenere, hæreticus cenſendus eſt. Hæc concluſio patet ex ſupradictis in §. His ita conſtitutis. vbi docuimus firmitatem exigi in credendo. Qui ergo nutat, incertus fertur, & in hanc aut illam partem flectitur, cum firmiter non credat, dubius in fide eſt. infidelis eſt, & hæreticus. & hæc videtur eſſe expreſſa ſententia ſancti Thomę 2. 2. quæſt. 10. art. 7.

D *vbi ait ita:* Si quis enim diſputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens: proculdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis. *hęc Thomas. hoc ipſum expreſſe profitetur Guido Carmelita in ſumma de hæreſi. tit. de hæreſibus Petri Ioannis cap. 3. verſ. contra hanc fictionem argumentor. & Ioannes de Friburgo in ſumma Confeſſorum lib. 1. tit. 5. de hæret. quæſt. 17. Idem velle videntur Ioannes Anania, Panormitanus, Socinus & alij in hoc cap. dum ſummam eius colligunt ita:* Infidelis eſt, qui non habet certitudinem fidei.

E *Præterea qui paratus eſt inclinare in quamlibet contradictionis partem, & quam voluerit eligere non captiuat intellectum in obſequium fidei Chriſti, cum tamen neceſſario & firmiter adhærere catholicę veritati debeamus, vt catholici et fideles ſimus & dicamur, nec nobis liceat libere eligere doctrinam, quam ſequamur in cauſa fidei, ſed traditã diuinitus ſequi, & retinere: proinde quiſquis aliam fidem, aut aliam doctrinam, aut alia dogmata elegit, aut eligere fluctuans & nutans paratus eſt; merito hæreticus eſt, cum ſic dubitans non videatur*

omnino

omnino fidei & doctrinę Eccleſiæ adhærere, & cum ſupponere tamquam infallibilem & certam. Hinc Tertullianus in libro de præſcriptionibus aduerſus hæreticas ſcribit ita: Hæreſum opera ſunt adulteræ doctrinæ, hæreſes dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis ſiue ad inſtituendas, ſiue ad ſuſcipiendas eas vtitur: ideo Apoſtolus & ſibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur ſibi eligit: nobis vero nihil ex noſtro arbitrio indulgere licet, ſed nec eligere quẽ aliquis de arbitrio induxerit, Apoſtolos Domini habemus auctores, qui nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: ſed acceptam à Chriſto diſciplinam fideliter nationibus aſſignauerunt. Itaque etiamſi Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à nobis. *hæc Tertullianus.*

Iam de certitudine fidei, quantũ attinet ad hanc diſputationem, luculenter agit ſanctus Thomas 2. 2. *q.* 4. *art.* 8. *& de verit. q.* 14. *art.* 1.

Appoſui in concluſione verba illa: Sciens catholicam eſſe veritatem, & ita Eccleſiam tenere: *quoniam vt patet ex ſupradictis in* §. Præterea illud. *ad hæreſim conſtituendam neceſſaria eſt ſcientia contrariæ veritatis. Ac de his fortaſsis dubitatibus, accipienda eſt ſententia huius capitis, nam et verba conſentire videntur, nec diſcrepant interpretes: & ita tenere videtur auctor Repertorij Inquiſitorum verbo, hæreticus.* §. *item hæreticus eſt.*

Dubius in fide qualiter abiurabit.

Cum itaque huiuſmodi dubij in fide in ſacro Inquiſitionis tribunali iudicantur, ſi poſtquam intellexerint fidei iudices, tales cum ſcirent catholicas veritates prædicto modo dubitaſſe, inde vero omiſſa dubitatione partem firmiter amplecti catholicam velle, recipiendi ſunt ad Eccleſiæ gremium: abiurare tamen prius debent vt hæretici formales & veri. Si autem tales erant, vt probabiliter præſumantur quòd non vere & perfectè ſcirebant catholicas veritates, de quibus dubitabant, vt verbi gratia quia ſimplices erant, quales ſunt circa credibilia multi loici & ruſtici homines, aut quia in terris hæreticorum morati ſunt, vbi raro catholica dogmata prædicantur, immo vero potius negantur, aut reuocantur in dubium, aut alijs modis, vt quia dogma de quo dubitarunt, non erat de articulo fidei, qui in Eccleſia Dei ſolent ſolemnizari: tunc arbitrio iudicantis, vt ſuſpecti de hæreſi, non vt formaliter hæretici poterunt abiurare.

Nec obſtat ſi dicatur, huiuſmodi dubitantem nõ debere iudicari hæreticum, ex eo quòd non videtur pertinax, cum tenaciter non adhæreat doctrinę contrariæ catholicæ veritati; quoniam reſpondetur ſatis eum dici poſſe pertinacem, quia cum ſciat catholicam veritatem, deliberatè de ea dubitat, nec doctrinam Eccleſiæ firmiter & affirmatè ſupponit eſſe infallibilem & certam, nec poteſt negari illum quo tempore voluntariæ huiuſmodi dubitationi hæreticę aſſiſtit, pertinacem fore iudicandum, cum pertinax is dicatur, qui perſiſtit in errore, quem ſub reatu culpę deſerere tenetur: cum nec is ſolum dicatur pertinax, qui falſum aſſerit, vt ait Alfonſus lib. 1. *de iuſta hæreticorum punitione, cap.* 9. *Sed ille etiam qui de certa veritate dubitat, tametſi paruo tempore in tali voluntaria dubitatione permanſerit, quoniam vt prudenter & doctè ſcribit Melchior Canus lib.* 12. *cap.* 9. *de locis theologicis, & Burſatus conſi.* 38. *incipiente:* Super facto. *lib.* 1. *pertinacia, quę hæreſim facit, non eſt temporis diuturnitate æſtimanda. Nam ſi conſtaret aliquem vna ſolum hora, aut minus, tenuiſſe Deum non eſſe trinum, is planè hæreticus ab Eccleſia indicaretur.*

Ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas.

Quòd verò is dicatur hæreticus, qui in dubium vertit catholicas veritates, non obſcurè etiam colligi poſſe videtur ex concilio Viennenſi, quod refertur in Clement. 1. de ſumma trinit. & fide catho. §. *porro. vbi reprobatur, & hæretica indicatur doctrina omnis, quę aſſerit aut in dubium vertit, quòd ſubſtantia animæ rationalis ſeu intellectiua, vere & per ſe humani corporis non ſit forma, in hęc verba:* Porro doctrinam omnem ſeu poſitionem temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quòd ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiuæ vere ac per ſe humani corporis non ſit forma: velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto ſacro approbante concilio, reprobamus. *hęc ibi. & notat gloſſa ibidem in verba, Dubium. vbi citat cap. Dubius. de hæret. quod interpretamur.*

Hæreticus eſt qui ſcienter in dubiũ vertit catholicas veritates.

Ille autem non eſſet iudicandus hæreticus, qui ita dubitaret, vt magis ad veritatem fidei, quàm ad oppoſitam partem declinaret. ſi ex infirmitate quadam dubitaret, ſicut contingit in primis motibus, et in illis, qui natura hoc habent, vt ſint in qualibet re ancipites, & dubij, & aſſiduis conſcientiæ ſcrupulis vrgentur, vt ait Alfonſus Caſtrus, lib. 1. *cap.* 7. *de iuſta hæreticorum punitione. Sed de hoc plura diximus paulo antea in* 1. *concluſione.*

Quinto modo poteſt aliquis dubitare circa credibilia non modo ſcienter & voluntarie, ſed quod etiam graue eſt, magis inclinando in dogma & doctrinam catholicę fidei contrariam, & ei tenaciter adhærendo, quàm in catholicam veritatem.

Hæreticus eſt qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam.

De quo ſit quinta concluſio: Qui prædicta modo dubitat, vere et proprie hæreticus cenſendus eſt; nã in hoc nihil deeſt eorum, quæ ad hæreſim, & hominem hæreticum conſtituendum exiguntur. & hanc concluſionem tenent omnes præcitati ſupra in §. *De intellectu huius capitis. item gloſſa & communiter doctores hoc loco, & Locatus in opere iudiciali, in verbo, Dubius in fide. & alij, quos omitto conſulto.*

Quinta concluſio.

Sexto modo contingit dubitare de tota fide Chriſtiana; de quo ſit ſexta concluſio: Qui de tota religione Chriſtiana dubitat, hæreticus eſt, infidelis pertinax, & incorrigibilis: quia non eſt paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat veram: cum nullus niſi per veritatẽ corrigi velit. ita ſcribit Palacius Rubius in allegatione de hæreſi, §. 5. *Sed verius videtur hos non modo hæreticos, ſed etiam apoſtatas, & eſſe & dici poſſe, cum per talem dubitationem de veritate totius Chriſtianæ religionis, à tota chriſtiana religione receſſerint: quod eſt apoſtatarum proprium, vt docet Eymericus infra queſt.* 49. *& alii quos ibidem citauimus.*

Sexta concluſio. Dubitans de tota Chriſtiana religione hæreticus eſt.

Septimo modo poteſt aliquis dubitare certo &

Pertinax ſic dicitur.

Pertinax dicitur etiam ille qui de veritate catholica dubitat.

Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hæreticus eſt.

deliberato animo, non de tota Chriſtiana religione, ſed de aliquo particulari fidei articulo, veluti de Chriſti diuinitate, de ſacramento Euchariſtiæ, aut alio huiuſmodi, de quo ſit hæc ſeptima concluſio: A

Septima cõcluſio.

It etiam, qui de vno tantum articulo fidei, prædicto modo dubitat, hæreticus eſt cenſendus, & velut talis puniendus: Et ratio eſt, quoniam diſcredens vnũ articulum fidei, non habet fidem formatam nec informem, vt late & ſingulariter docet ſanctus Thomas 2.2.q.3.art.3. & Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus in principio, cap.9. Palacius Rubius in allegatione de hæreſi, §. 5. & alij, quos prudens B *omitto.*

Intellectus l. a. C. de hæret.

Et hanc ſententiam probat textus ſecundum verum intellectum acceptus in l.2.C. de hæreticis in hæc verba: Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento à iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. *hæc ibi. Quoniam hic non agitur de leui probatione, vt quidam putant. ſed quaſi reſpondens Imperator tacitæ obiectioni, qua quis poſſet inquirere, an qui paululum ab orthodoxa fide declinat, ſit cenſendus hæreticus, ait, eos hæreticorum vocabulo contineri, qui vel leui argumento, id eſt, vel paululum, vel minimum, vel in vno tantum articulo à fide catholica deuiant. hanc interpretationem colligo ex Photio Patriarcha in Nomocanone, tit. 12. cap. 2. vbi prafata legis verba vertit ita:* Hæreticus eſt, & legibus, quæ aduerſus hæreticos latę ſunt, ſubijcitur, qui ab orthodoxa fidę vel minimum declinat. *hæc ibi.* C

Hunc vero intellectum ad prędictam l. 2. C. de hæret. non obſcure probat lex Federici Imperatoris, cuius initium eſt, Inconſutilem. §. 4. vbi agens de coercendis hæreticis per iudices Eccleſiaſticos ait ita: Per quos ſi inuenti fuerint à fide Catholica ſaltem in articulo deuiare, ac per ipſos paſtorali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidijs, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta conſtantia perſeuerent, præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, alioſque hæreticos quocumque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectant, *hæc ibi. Quare is plane hæreticus eſt cenſendus, qui in vno ſolo articulo fidei errat, aut de eo prędicto modo dubitat.* D

Dubitantes de credibilibus ſpectantibus directe ad fidem hæretici ſunt. Octaua concluſio.

Poteſt item octauo aliquis dubitare, eo modo quo dictum eſt, de illis credibilibus, qua directe ad fidem ſpectare diximus paulo antea in §. Ad hæc prænotandum eſt. E

De quo ſit octaua concluſio: Si quis rationis eapax deliberate & ſcienter dubitauerit de his, quę principaliter & directe pertinent ad fidem catholicam, quales ſunt fidei articuli, non excuſatur ab hæreſi, nec ab hæreticorum pœnis. Hæc concluſio videtur eſſe expreſſa ſententia ſancti Thoma quodlibeto. 3. quæſt. 4 art. 10. vbi dicit in hæc verba: In his vero, quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicuius magiſtri: in talibus enim ignorantia non excuſat; alioquin immunes à peccato fuiſſent, qui ſecuti ſunt opinionem Arij & Neſtorij, & aliorum hæreſiarcharum; nec poteſt excuſationem habere propter ſimplicitatem auditorum, ſi in talibus erroneam opinionem ſequantur. In rebus enim dubijs non eſt de facili præſtandus aſſenſus, quinimo vt Auguſtinus dicit in lib. 3. de doctrina Chriſtiana, conſulere debet quis regulam fidei, quam de ſcripturarum planioribus locis, & Eccleſiæ auctoritate percepit. Qui ergo aſſentit opinioni alicuius magiſtri contra manifeſtum ſcripturę teſtimonium, ſiue contra id quod publice tenetur ſecundum Eccleſiæ auctoritatem, non poteſt ab erroris vitio excuſari. *hactenus Thomas. Quę ſententia apertius etiam conſtat vera eſſe ex illis, quę diximus ſupra par. 1. ſuper queſt. 7. in prima regula.*

Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem ſpectantibus an ſint hæretici. Nona cõcluſio.

Item nono poteſt aliquis dubitare de credibilibus indirecte & ſecundario ad fidem pertinentibus quę explicite credenda omnibus non proponuntur; de quibus diximus ſupra in §. Rurſus ſunt alia.

De quo dubitationis genere ſit nona concluſio: Abſque hæreſis & peccati periculo poteſt quis dubitare de huiuſmodi credibilibus, & tenere contrarium eius, quod expreſſe continetur in ſacris litteris, donec admonitus ſit legitime. Ratio huius concluſionis in promptu eſt: quia cum huiuſmodi credibilia non teneatur quis explicite credere, ſed ſolũ implicite, et in animi præparatione, vt ſcilicet paratus ſit credere quicquid in diuina ſcriptura continetur; tunc ſub peccati & hæreſis reatu explicite credere ea tenetur, quando ei conſtiterit in doctrina fidei illa de quibus dubitat, aut quorum contrarium tenet, contineri. Quandiu vero id ſibi non conſtiterit, cum credere ea explicite non teneatur, poteſt ſiue periculo contrariam catholicę veritati opinionem tenere, & ſequi, dummodo pertinacia abſit. hæc eſt ſententia eiuſdem ſancti Thoma par. 1. quæſt. 32. art. 4. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap. 17. & Eymerici ſupra par. 1. quæſt. 7. & 12. & aliis pleriſque locis.

Iam ad hæc credibilia ſecundi generis magis vel minus explicite credenda quis teneatur, ex qualitate perſonarum & ſtatus earum penſandum eſt: nã qui alios erudire debent & inſtruere in credendis, ad plura huiuſmodi credenda obligantur, & ideo plura etiam explicite credere præſumuntur, ſicut ex ſententia ſancti Thomæ luculenter oſtendit Eymericus ſupra par. 1. q. 12.

Dubitantes de credibilibus per eccleſiam definitis, an & quando ſint hæretici.

Item decimo contingere poteſt dubitatio circa credibilia tertij generis, de quibus diximus in §. Sunt poſtremo alia. *de quibus ſit decima concluſio: Si quis de credibilibus tertii generis, illis videlicet, quæ per Eccleſiam ſunt definita dubitet, ſicut dictum eſt, non cenſetur hæreticus, quando ea ſcire veriſimiliter non præſumitur, & antequam legitime ſit admonitus: ſi vero poſt legitimam admonitionẽ in dubitatione perſiſtat, hæreticus putandus eſt; cum uolit ſtare definitis & determinatis per Eccleſiam. Neque enim in dubium ſunt reuocanda, quæ ſemel proſide, communione, & veritate catholica atque Apoſtolica, Eccleſia Romana definiuit, vt ait Gelaſius Papa. 1. epiſtola quadam ad epiſcopos Dardaniæ, & refertur in cap. Maiores. 24. q. 1. &*

Decima concluſio.

docet

docet sanctus Thomas in summa par. 1. quæst. 32. art. 4. de quo diximus plura supra par. 1. in l. nemo clericus. de sum. trinit. & fide catho. Hæc vero credibilia tertii generis non omnes æque explicite scire tenentur, sed gradus & status hominum diuersorum, pro varietate officiorum & munerum sunt considerandi, sicut luculenter docet Eymericus supra par. 1. quæst. 12.

Dubitantes de spectantibus ad fidem nondum definitis p Ecclesiam, non sunt hæretici.

Vndecimo & postremo contingit dubitare de quibusdam ad fidem pertinentibus, quæ nondum sunt per Ecclesiam definita, vt verbi gratia. An statim post mortem Domini nostri Iesu Christi legalia cessauerint, nec ne, de quo difficultate plene sanctus Thomas 1. 2. quæst. 103. et doctores scholastici lib. 4. sent. dist. 3. & Scotus lib. 2. de iustitia & iure q. 5. art. 4. item an Virgo Maria mater Dei fuerit in peccato originali concepta nec ne. item an Papa possit dispensare super matrimonio rato per verba de præsenti, nondum tamen per carnalem copulam consummato, & de multis huiusmodi quæstionibus, quæ frequenter inter doctores catholicos solent disputari, quibusdam vnam contradictionis partem, aliis alteram tuentibus.

Vndecima conclusio.

Est in hoc sit vndecima conclusio: De rebus huiusmodi ad fidem spectantibus absque periculo hæresis potest quisque dubitare vtra pars verior sit, & sequi quam voluerit, dummodo paratus sit tenere quod Ecclesia definierit, si contingat aliquando superi declarationem. nam si post factam determinationem tali ordinationi quis pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Hanc conclusionem tenet sanctus Thomas par. 1. q. 32. art. 4. & 2. 2. quæst. 11. art. 2. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 17. Innocentius, & communiter doctores in cap. ne innitaris. extra de constit. Et nominatim Ioa. And. in cap. cum Christus. de hæret. Et ratio potissima huius conclusionis est: quia qui de propositis rebus dubitant, non habent electionem contradicentem doctrinæ ipsius Ecclesiæ. ita sanctus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum. Vnde optime Caietanus apud eundem Thomã par. 1. q. 32. art. 4. notat, quòd quando deest determinatio Ecclesiæ, non vocatur manifestum consequi aliquid contrarium fidei ex aliqua positione, ex eo quòd multi doctores credunt vno modo, alij vero aliter. Quare dubitantes de his, sine veritati contrarium opinantes, non solum ab hæresi, sed etiam à peccato excusantur: nam quisque iuxta gradum suum, veriorem partem sequi se arbitratur, salua semper Ecclesiæ reuerentia.

In eligendis opinionibus dubijs circa res ad fidem pertinentes nondum definitas, quid obseruandũ.

Ceterum circa hanc conclusionem id omnino obseruandum mihi videtur, quod docet Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. videlicet, non videri omnino immunes esse à peccato, qui in materiis fidem tangentibus, non sequuntur opinionem doctorum grauiorum magis probatorum & celebrium. Cum ergo de huiusmodi rebus dubitare contingit propter diuersas diuersorum sententias, illorum regulariter amplectanda opinio est, qui sanctorum Patrum doctrinis soliti sunt adhærere. Item multorum potius quam paucorum, aut vnius est tenenda sententia. Item eorum, qui fortioribus aut validioribus rationibus nituntur. nec facile in his rebus est prestandus assensus alteri eõ traditionis parti, sed re mature considerata procedere oportet.

Quomodo autem excusentur ab hæresi, siue ab hæresis suspicione, qui incertas & dubias opiniones magistrorum sequuntur, in rebus ad fidem pertinentibus explicat sanctus Thomas quodlibeto 3. quæst. 4. art. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 28. art. 2. Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. p. 2. cap. 17. & Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 21. num. 34. & seq. Hanc tractationem, cum non sit huius loci, libẽter omitto, alibi forsassis copiose explicaturus.

Postremo animaduertendum est, multos per ignorantiam errare circa credibilia, & de illis sæpe dubitare, quæ firmiter credere oportet, qui qualiter ab hæresi excusentur explicui plenissime supra par. 1. super quæst. 7.

Atque ex his existimo percipi posse, qualiter sit intelligenda sententia huius capitis de dubitãtibus in fide, quam plenissime declarandam in gratiam eorum qui causas fidei tractant in sacro Inquisitionis tribunali, non inutiliter forsan existimaui.

¶ Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.] Huius periodi multiplex est intellectus, vt ex Hostiensi, Cardinali Zabarella, Ioanne Anania, Panormitano & aliis colligere licet: ceteris tamen omissis, vt hæc quoque pars, titulo de hæreticis sub quo ponitur, conueniat, mihi id nunc probatur, quod Zabarella hoc ipso loco tenere videtur; nempe, quòd non excusat ignorantia eum, qui dicit se nescire articulos fidei. de quo dicto (ne actum agam) vide quæ plene scripsi supra par. 1. super quæst. 7. regula. 1. & seq.

Ignorantia circa articulos fidei non excusat.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cũ potest, ab errore non reuocat. CAP. II.

QVi alios[a], cum potest, ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

COMMENT. II.

[a] QVi alios.] *Desumptum est hoc cap. ex epistola 91. capitulo 15. Leonis Papæ. I. ad Turibium Asturiensem episcopum, cuius initium est: Quàm laudabiliter. integra clausula ita habet:* De qua re quintodecimi capituli sermo conqueritur, & præsumptionem diabolicam merito detestatur: quia & nos istud veracium testium relatione comperimus, & multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Quomodo enim decipere simplices possent, nisi venenata pocula quodam melle prælinirent, ne vsquequaque sentirentur insuauia, quæ essent futura mortifera? Curandum ergo est, & sacerdotali diligentia maxime prouidendum, vt falsati codices, & à sincera veritate discordes, in nullo vsu lectionis habeantur. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habent seminarium falsitatum,

non ſolum interdicendæ, ſed etiam penitus auferendæ ſunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim ſint in illis quædam, quæ videantur ſpeciem habere pietatis, nunquam tamen vacua ſunt venenis: & per fabularū illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione ſeductos, laqueis cuiuſcuoque erroris inuoluant. Vnde ſi quis epiſcoporum vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub canonicorum nomine eos codices in Eccleſia permiſerit legi, qui Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe nouerit iudicandum: quoniam qui alium ab errore non reuocat, ſe ipſum errare demonſtrat. *hæc Leo.*

Intellectus c. qui alios.

Ex integra hac clauſula conſtat in quo ſenſu accipi debeat ſententia huius capitis, nam cum dicitur, qui alium ab errore non reuocat: non agitur generaliter de quolibet errore, ſed de errore fidei. quod tametſi iam per eonicturam animaduiſſent hic Panormitanus, Marianus Socinus, & alij dicentes loqui textum de errore fidei, vt faciat ad titulum, cum ponatur ſub titulo de hæreticis, iuxta id quod notauimus in commentario præcedentis capitis. §. Quāquam autem. verſ. Lex enim vel canon. *tametſi inquam hoc admoniſſent hi doctores per cōiecturam, apertius id patefit ex integra periodo, cū in ea iubeantur aboleri codices, vt libri ab impio Priſcilliano corrupti & depranati, ne eorum lectio ne fideles in errores fidei catholicę contrarios laberentur.*

Priſcillianus quiſnam fuerit.

Fuit vero Priſcillianus (vt obiter hoc dicā) hæreticus Hiſpanus ex Gallacia, de quo ſic S. Proſper in Chronico: Anno Chriſti 379. Priſcillianus de Gallęcia, ex Manichæorum & Gnoſticorum dogmate hæreſim nominis ſui condidit. *hęc Proſper. Priſcilliani initia, incrementa, interitum, mores & ſtudia, pluribus & certius quàm quiſquam alius enarrat Sulpicius Seuerus lib. 2. ſacrę hiſtorię non procul à fine. Sed ad inſtitutum reuertor.*

Cap. qui alios. de hæret. quid de ſiniat.

Sententia huius capitis hunc habet ſenſum, ſicut Ioanni *Ananię, Panormitano, Socino & aliis placet, Errare in fide conuincitur, qui alios errātes in fide, cum poteſt, ab errore non reuocat. nam etſi qui hæreticis fauent, & eorum permittunt errores propagari, eis impedire poſſint et debeant, reuera id faciant affectu alliciente, non errante intellectu, quāuis vere & proprie hæretici non ſint, at iuris fictione hæretici ſunt. quoniam vt recte Innocentius ait in cap. error. 83. diſt.* Error, cui non reſiſtitur, approbatur; & veritas cum minime defenſatur, opprimitur. Negligere quippe cum poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto ſacinori deſinit obuiare. *hæc Innocentius. Et Gregorius in cap. cōſentire. diſt. 83. ait:* Conſentire videtur erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. *hæc ille. Ad idem, textus in c. præterea. 23. q. 8. & in cap. tam ſacerdotes. 24. q. 3. & in cap. quanto. de ſent. excom. & in cap. ſicut dignum. §. illi etiam. & ibi glo. de homicid. & in multis alijs locis. facit item textus in l. ſcientiam. ff. ad legem Aquil. vbi probatur, quòd ſi ſeruus vulnerat vel occidit ſciente domino, tenetur domi-*

Hæretici ſūt ſaltem iuris fictione, qui hæreticos fouent, cum poſſint exterminare.

A *nus. & ſumitur ibi ſcientia pro patientia ſeu tolerantia hoc eſt, cum potuit non prohibuit.*

Ad rem ergo, de qua inſtitutum eſt tractare, propius accedendo, dico primum, diſtinguendas eſſe perſonas, quæ errantes in fide non reuocant ab errore, aut non puniunt: quidam enim ſunt quibus id competit ex officio, quales ſunt eccleſiarum prælati, & Apoſtolici Inquiſitores, quibus extirpandi hæreticos potiſſimum cura incumbit: alij ſunt ad quos id non pertinet ex officio; quales ſunt inferiores.

Si de epiſcopis ſeu eccleſiarum prælatis ſermo ſit, ſicut in hoc cap. vt conſtat ex integra clauſula, B *quam adduximus, ſic hoc axioma. Epiſcopus ſeu alius fidei index potens impedire & prohibere lectionem librorum, aut prædicationem dogmatum hæreticalium in ſua diœceſi, aut negligens punire hæreticos cū poſſet eos capere & punire: aut quid ſimile faciat, aut facere omittat, quod in detrimentum catholicæ fidei conuertatur, hæreticus iudicari poteſt in foro exteriori, & ſicut talis tractari in ſacro Inquiſitionis tribunali. ita probat textus noſter in ſuo fonte, quem paulo ante adduximus, ibi:* Vnde ſiquis epiſcoporum vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub canonicorū nomine eos codices in eccleſia permiſerit legi, q

Hæreticum iudicari poteſt iudex eccleſiaſticus ſi potens exiſtit pare hæreticalia, non exirpet.

C Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe nouerit iudicandum. *hæc ibi. Et ratio poteſt eſſe illa, de qua Bartolus in l. quę dotis. ff. ſoluto matri. circa finem, num. 13. videlicet quia quotieſcunque poteſt aliquis contradicendo actum impedire, ſi non impedias, ſed taceat & diſſimulet, præſumitur conſentire: quare prælatus qui talia fieri permiſeris, nec impedierit aut prohibuerit, cum poſſit, ſaltem iuris fictione ſeu præſumptione, hæreticus cenſendus eſt: quamuis reuera in mente talis non ſit.*

*Neque his obſtat dictum Zanchini tract. de hæret. cap. 5. vbi ait, eum, qui habet poteſtatem puniēdi hæreticos, ſi ſcienter id negligat, incidere in hæreſis ſuſpicionem, quaſi velit talem non eſſe cenſendū hæreticum, ſed ſolum ſuſpectum: quoniam reſponde*tur *Zanchinum perinde eſſe accipiendum ac ſi diceret, eum præſumi incidiſſe in hæreſim, quod ſatis indicāt iura, quæ adducit, inter quę eſt c. qui alios. de hæret. quod nunc interpretamur.*

Qui hæreticalia permittūt, qualiter puniantur.

Sed qualiter puniri debeant huiuſmodi delinquentes, quęri poteſt. Et quoniam qui taliter delicta fieri permittunt, cum poſſent prohibere, auctoritate ſua, & impunitate delicti, delicto non modo D *videntur conſentire, verum etiam illud fouere atq; defendere: ideo plus puniri debent, quàm ipſi, qui* E *propter maiorum conniuentiam & conſenſum delinquunt. gloſſa in Clem. 1. verbo, defenſauerit. tit. de pœnis. Iulius Clarus in pract. crimin. quæſt. 87. verſi. Hęc autem omnia. vbi dicit hanc eſſe communem concluſionem ex ſententia Bolene. in repet. l. capitalium. §. famoſos. num. 114. ff. de pœnis. & poteſt, inquit Clarus, poni exemplum in prælato, qui diſſimulet aliquem concionatorem in ſua diœceſi falſa dogmata prædicantem. & facit textus & gl. in c. qui aliorum. 24. q. 3.*

Epiſcopi ergo qui negligunt diœceſim ab hæreſi-

bus

Epiſcopus negligens dioceſim hæreſibus purgare, deponendus eſt ab Epiſcopatu.

bus purgare, nam ſolum ſeuere puniendi ſunt, ſed ab epiſcopali dignitate etiam remouendi, cap. excommunicamus. el 1. §. volumus. de hæreticis: vbi ſcriptum eſt ita: Siquis enim Epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermento, negligens fuerit, uel remiſſus: cum id certis indicijs apparuerit, ab epiſcopali officio deponatur, & in locũ ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui uelit & poſſit hæreticam confundere prauitatem. *hactenus ibi.*

Cauſę diuerſæ, cur epiſcopi quandoq; in hæreticos non animaduertunt.

Atque hæc dicta eſſe volumus de illis, qui eum poſſunt prohibere, non prohibent; nã ſunt qui quandoque multis ex cauſis tametſi prohibere deſiderant, nihilominus non prohibent: uel quia à tempo-
B *ralibus dominis libere in hæreticas animaduertere non permittuntur, uel propter potentiam & multitudinem hæreticorum, uel propter anaritiam quia ab hæreticis eorumue fautoribus pecunia corrupti abſtinent ab eorum punitione, uel ob alias cauſas, quibus ſæpe ſuecumbit humana fragilitas; quod cũ contigerit, ſciendum primo eſt, eos grauiſſime peccare, ac contrahere etiam hæreſis ſuſpicionem maiorem uel minorem, pro qualitate impedimenti & circumſtantię, ob quam deſinunt in hæreticos animaduertere.*

Diximus breuiter de prælatis ac magiſtratibus, quibus extirpãdorum hæreticorum cura imminet. de alijs nunc dicamus. quia textus præſens generaliter dicit reuocãdos eſſe hæreticos ab errore; &
C *quamquam neminem excipiat ab hac obligatione reuocandi errantes in fide, nihilominus non ſqualiter ad omnes pertinet talis reuocatio. Omiſſis ergo prælatis, quibus (vt diximus) ex officio competit hæreticos coercere, de alijs ſit hæc certa concluſio;*

Omnis Chriſtianus obligatur hæreticos denuntiare.

Omnis chriſtianus ſub pœna excõmunicationis debet hæreticos denuntiare. Hæc concluſio eſt ſancita per Gregorium Nonum extrauagãti quadam contra Patarenos, cuius initium eſt Excommunicamus. *& refertur inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis. in qua ita habetur:* Item
D *ſiquis hæreticos ſciuerit, uel aliquos occulta cõuenticula celebrantes, ſeu à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, uel alij per quẽ credat ad prælati ſui notitiã peruenire: alioquin ex excommunicationis ſententia percellatur. hactenus ibi. Et de hoc vide copioſe per Ioannem Rojam in ſingularibus fidei ſing. 5.*

Hæretici an ſint chariratiue admonẽdi priuſquã denuntiẽtur.

Quòd ſi quæratur, an in præmendo verbis huius textus liceat priuſquam denuntientur hæretici, eos fraterne admonere, atque inducere vt ab erroribus deſiſtant & reſipiſcant? & videtur licere, cum textus id ſignificare videatur ibi: qui alios cum po-
E *teſt, ab errore non reuocat. Sed per fraternam correctionem & admonitionem, videntur poſſe reuocari: ea ergo erit præmittenda. Rurſus quia in delictis cum proceditur per denuntiationem, Euangelica ſeu charitatiua monitio præcedere debet, c. qualiter & quando. el 2. de accuſatio. & ca. licet Heli. de Simo. Poſtremo, quia Matth. c. 18. ſcriptum eſt:* Si autẽ peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum.

Ceterum tutius eſt in crimine hæreſis non eſſe

A *adhibendam correctionem fraternam, antequam de nuntientur hæretici: ſed ea omiſſa denuntiari debẽt, de quo articulo dictum eſt plenius infra in hac 2. p. ſuper c. qualiter & quando.*

Ad rationes vero proxime adductas uno verbo poteſt reſponderi, eas non habere locum in crimine hæreſis, interim tamen video Simancam de catholicis inſtit. tit. 19. de denuntiatione, & Ioãnem Rojam tract. de haret. par. 2. aſſertione 3. & in ſingularibus fidei, ſingulari 5. num. 21. verſi. Tertio ampliatur.

Qualiter magis vel minꝰ obligentur fideles ad denuntiãdum hæreticos.

Poſtremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hæreticos ab erroribus reuocare, prælati coercenda, & fideles reliqui denuntiando: adhuc inter fideles poteſt conſiderari maior vel minor obligatio ad id faciendum, ſicut oſtendit Zanchinus tract. de haret. cap. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promiſerunt & inquirere & indicare hæreticos iudicibus ſi dei, cap. excommunicamus. §. Adijcimus. de hæret. Hi vero grauius peccabunt & maiorem contrahent hæreſis ſuſpicionem, ſi negligant, (ſicut debent & promiſerunt) hæreticos denuntiare. Illi autem qui non præſtiterunt tale iuramentum ex defectu eius circumſtantiæ non cenſebuntur rei ſicut priores, tametſi non effugiant pœnas latas in eos, qui omiſe-
C *rint denuntiare. de quo ſcripſimus copioſe in hac 2. parte, ſuper quæſt. 53.*

Auguſtinus † de fide catholica.

† Hoc habet ſanctus Auguſtinus in libro de fide ad Petrum Diaconum, cap. 39 refert Iuo in Decreto par. 1. cap. 39.

Hæreticus perſeuerans æternaliter damnatur, cui nec prodeſt baptiſmus, nec eleemoſyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quo ad hoc vt conſequatur vitam æternam.

CAP. III.

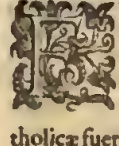

IRMISSIME tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel ſchiſmaticũ, cum diabolo & angelis eius, æterni ignis incendio partici
D pandum †, niſi ante finem vitæ, catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Eccleſiæ [& poſt pauca.] Omni homini, qui Eccleſiæ catholicę non tenet vnitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna, quantumlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem.

† al. mancipandum

Gregorius Anaſtaſio Antiocheno.

Damnato auctore, damnãtur eius ſcriptura, & libri, & opera. Cap. IIII.

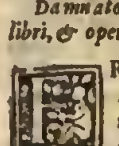

RATERNITATIS tuæ: & infra. Cum Cæleſtius atq; Pelagius, in Epheſina ſynodo ſint damnati, quomodo poterunt illa capitula reci
E pi, quorum damnantur auctores?

COMMENT. III.

FRaternitatis tuæ.] *Deſumptus textus ex Beato Gregorio lib. 7. epiſtola. 47. indictio. 2. regeſti. integra clauſula apud Gregorium ita habet:* Fraternitatis tuæ ſcripta ſuſcepi, profeſſionem fidei

fidei rectæ seruantia; magnasque omnipotenti Deo gratias retuli. *Et post multa ait*: Præterea dum de sanctorum conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodum primam se custodire professa est; sed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia vrbe transmissus est, agnoui hoc, quòd quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehensa, quia quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem vrbe existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita; omnino necesse est, vt charitas vestra eádem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam ecclesiam requirat, & qualiter in veritate se habeat, inueniat: Vel si placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate seruata in scriniis habemus. Illa enim synodus, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata, quæ sunt Cœlestij atque Pelagij prædicamenta. Et cum Cœlestius atque Pelagius in ea synodo sint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabantur auctores? *Hactenus Gregorius Papa I. vnde constat primo in multis Decretalium exemplaribus perperam tribui hoc cap. Gregorio nono. Rursus illud etiam patefit tam hic, quã apud sanctũ Gregoriũ in plerisque codicibus, præsertim impressis pro Cœlestio, corrupte legi, Cœlestinum; eũ in manuscriptis Vaticanę bibliothecę constanter legatur vbique Cœlestius, non Cœlestinus.*

Fuit Cœlestius Pelagij sectator, de quo sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 88. ait ita: Pelagianorum est hærelis hoc tempore omniũ recentissima à Pelagio monacho exorta; quorũ magistrum Cœlestius sic secutus est, vt sectatores eorum Cœlestiani etiam nuncupentur. hęc Augustinus. Idem lib. 2. retractationum, cap. 33. Cœlestium vocat Pelagij discipulum.

Pelagij & Cœlestij dogmata valide confutauit idem Augustinus libro de gratia Christi, & libro de peccato originali contra Pelagium & Cœlestiũ. & multis alys locis.

Pelagius & Cœlestius primum in Carthaginensi concilio, deinde in Milenitano tempore sanctj Augustini damnati sunt, quorum acta Innocentius I. Pontifex Romanus comprobauit, sicut cõstat ex epistolis horum conciliorum, & Innocentij Papę super ea re hinc inde transmissis, quæ habentur in 2. tomo operum sancti Augustini, epistola 90. 91. 92. 93. & seq. item ex eiusdem Innocentij Papæ I. epistolis 25. 26. & 27. quibus refcribit episcopis Africani & Milenitani concilij de hæresi Cœlestij & Pelagij. item in epistola 1. Cœlestini Papæ I. quæ ante acta concilij Ephesini circumfertur in 1. tomo conciliorum Surianę editionis.

Rursus in cõcilio Ephesino Cœlestius damnatus est, dum ibi damnantur qui cum ipso senserint, nam quamuis synodi Ephesinę habendę causa fuerit Nestorius Constantinopolitanus, Pelagianos quoque fuse Cœlestianos in ea fuisse damnatos, non est incertum.

Sane tomo 4. actorum concilii Ephesini, cap. 9. canone 1. dum illi damnãtur, quia concilio defecerunt, Cœlestij plena sit mentio, nam canone 1. ita scriptum est: Quia vero oportebat eos, qui ob aliquod ecclesiasticum, vel corporis impedimentum in regione, vel ciuitate sua detenti, sacræ synodo interesse nequiuerunt, ea non ignorare, quæ de schismaticis sunt definita; notum facimus vestræ sanctitudini: quòd si prouinciæ cuiuspiam Metropolitanus à sacra & Oecumenica synodo decisens, defectionis conciliabulo se addixerit; vel postea quoque cum Cœlestio senserit, vel etiamnum sentit; huiusmodi contra prouinciæ suæ episcopos nihil omnino decernere posse, quòd à sacra synodo ab omni communione ecclesiastica seclusus, nullius deinceps potestatis, aut auctoritatis existat. *hęc ibi. Ex quibus consequitur vere dici in hoc r. quod interpretamur, Cœlestium & Pelagium in Ephesina synodo esse damnatos.*

Item ex prędictis luce clarius constat non damnari hic Cœlestinum & Pelagium Romanos Pontifices, (vt sapienter me etiam admonuit Illustrissimus Iulius Antonius Sanctorius sanctæ Seuerinę Cardinalis, vnus ex generalibus Inquisitoribus pietate insignis & eruditione) sed Cœlestium & Pelagium hæreticos, & propterea non potuisse commode & vere Ioannem Ananiam, Panormitanum Felinum, Socinũ & alios ex hoc textu notare, Papam posse in concilio damnari de hæresi; cum nullo pacto hinc possit id deduci.

Verus intellectus, cap. fraternitatis de hæret.

Præterea quantum attinet ad intellectum verum huius capitis, obseruandum est ex sancto Gregorio lib. 5. epistolarum, indictione 14. epistola 14. cap. 114. & lib. 6. indictione. 15. epistola 31. cap. 195. item ex epistola vnde sumptum est hoc cap. in eis agi de quibusdam Pelagianorum dogmatibus falsis & hæreticis, quale est illud de Adami morte, non autem de libris seu capitulis catholicis, improbatis vel damnatis propter odium auctoris; nam per Cœlestij atque Pelagii prędicamenta, ego venenosa illorũ dogmata interpretor. Inde fit vt in specto fonte, vnde sumitur hic textus, non possit ex eo plane deduci, quod obseruant cõiter doctores, videlicet dãnato auctore, scripta eius censeri dãnata.

Ceterum cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hæreticis, non videbitur absurdum si dicamus ex eo non inepte colligi id generale axioma, sicut in simili diximus supra eod. tit. super cap. Dubius.

Quamquam vero hinc non colligeretur aperte: nihilominus tamen in se vera & secura est hæc sententia, quòd damnato auctore velut hæretico, eius quoque opera intelligantur esse damnata, vt latius ex sequentibus apparebit.

Admonet igitur hic locus, vt de libris probibitis paulo latina differam, cum tempora hęc hanc merito postulent tractationem: dicam autem summatim certiora, & ea in primis, quę ad Inquisitores spectare iure videntur.

De libris dãnatis non legendis, qui scripserint.

De hac re scribunt fere omnes interpretes vetustiores in hoc cap. fraternitatis. de hæret. & in cap. damnamus. de sum. trinit. & fid. cath. aly vero variis locis. Zanchinus de hæret. c. 7. vbi Campegius, idem Campegius ad Zanchinum. cap. 34. Repertorium & Umbertus Locatus re. bo, libri. dcus Vmbertus

bertus verbo, abſoluere. Alfonſus Caſtrus lib. 2. de inſtа haret. punit. cap. 15. 16. & 17. Conradus Brunus. lib. 6. de haret. c. 6. & ſeq. Albertinus de agno. aſſertio. q. 12. nu. 13. & ſeq. idem copioſius eodē tractatu. q. 28. Simācas de cath. inſtit. tit. 38. idem in Enchyridio, tit. 39. Ioannes Rojas ſingul. 224. Gondiſſalvus de hæret. q. 13. nu. 19. pulchre Petrus Godofredus in l. damnato. C. de haret. Correrius tract. de hæret. nu. 125. & alij. quos libens omitto. Diſſerui copioſe integro libro ſexto de pœnis hæreticorum, ex quibus omnibus ſequentia breuiter colliganus.

Damnato auctore, libri eius damnātur.

Primum, damnato auctore tamquam hæretico, libri eius damnati cenſentur. Ita colligunt ex hoc cap. omnes vetuſtiores inter pretes, quibus recētiores maiori ex parte adſtipulantur: licet Alfonſus lib. 2. c. 17. de inſta hæret. punit. dicat illud. c. non habere hanc ſententiam: ſed non eſt nunc audiendus. & ratio huius axiomatis eſt in promptu; quia plus nocent libri hæreticorum erronei, quam auctores ipſi, cum ad plures libri perueniāt: multo ergo magis cenſeri debent eum auctoribus dānati. Quod axioma verum eſt, etiamſi eum damnatur hæreticus, de libris eius nominatim nihil caueatur: cum manifeſtum ſit arbore damnata ob peſtilentes fructus, ipſos etiam fructus interdici, ne venenum inſtillent. fructus vero doctrinarum hæreticorum, in libris eorum in primis cōtineri exploratiſſimū eſt.

Libri hæreticorum, etiā vbi nulla continentur, inter dicendi.

Rurſus idem axioma veriſſimum eſt, etiam ſi libri hæreticorum multa bona contineant: ita Hoſtiēſis in hoc cap. fraternitatis. num. 3. & ratio eſt, quoniam periculum eſt non leue, ne inter vtilia hæreſes latitent: cum hæreticorum mos ſit bona multa docere, vt falſa facilius perſuadeant: hinc Beatus Gregorius lib. 5. Moralium c. 10. dicebat his verbis: Habent quippe hoc hæretici proprium, vt malis bona permiſceant, quatenus facile ſenſui audientis illudant: ſi enim ſemper prauā dicerent, citius in ſua prauitate cogniti, quod vellent minime perſuaderent: rurſum ſi ſemper recta ſentirent, profecto hæretici non fuiſſent: ſed dū fallendi arte ad vtraque deſeruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala vt recipiantur, abſcondunt. *hac ille. Idem docuit Leo eius nominis primus, & Vincentius Lyrinenſis in libro aduerſus profanas hæreſum nouationes, & Turrecremata in c. ſanctа. 15. diſt. & Catharinus Politus in ſpeculo hæreticorum conſideratione. 10. & Conradus Brunus lib. 6. de hæret. c. 6.*

Libri hæreticorum, neq; velut rationi conſentanei recipiendi.

Denique præfatum axioma, vt damnato auctore, opera ſimul damnata cenſeantur, ita verum eſt, vt nullo modo recipi debeant, neque tamquam auctorizabilia, neque tamquam rationabilia: contra quam velint Ioa. And. Imola, Abbas & alii in d. e. dānamus. de ſum. trinit. & Hoſtienſis in hoc cap. fraternitatis. num. 1. & Albertinus de agnoſ. aſſertion. q. 12. nu. 13. & quidam alii. & ratio eſt: quoniam indiſtincte hæreticorum libri ſunt damnati, & prohibiti ſub pœna excommunicationis per reſcriptum Iulii III. quod incipit, Cum meditatio cordis. *& reſcriptum Pii IIII. incipiens*, Domini gregis. *& bullam cœna Domini. cap. 1.*

Quæ quamuis ita ſe habeant, aliquando tamen immutantur: nam quotiens ſummus Pontifex in ſpecie libros damnati auctoris permitteret, tunc impune legi poſſent. ita notant & vere Doctores in d. e. damnamus. de ſum. trin. & in c. fraternitatis. de haret. hinc videmus Origenis damnati multa opuſcula legi, quoniam ea recepit Gelaſius cap. ſancta. 15. diſt. verſ. item Origenis. facit 1. ſane profertur. 24. quæſt. 2.

Libri damnatorum in ſpecie permiſſi, legi poſſunt.

Inquiſitores libros damnatos legere poſſunt, non Epiſcopi.

Iam hęc prohibitio de legendis hæreticorum libris, non comprehendit Inquiſitores hæreticæ prauitatis, nec eorū ſubſtitutos ſeu Vicarios, vt cauit idem Iulius III. in præfato reſcripto: Cum meditatio. in hac verba: Nos præmiſsis occurrere, & Chriſti fidelium animarum ſaluti conſulere cupientes, motu proprio, nou ad alicuius nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtris certa ſcientia & matura deliberatione, omnes & ſingulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, ſeu de fide ſuſpectos, quibuſuis perſonis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, uel conditionis exiſtentibus, etiā ſi Epiſcopali, vel Archiepiſcopali, aut alia maiori dignitate Eccleſiaſtica, ſeu ſeculari præeminentia præfulgeant: Inquiſitoribus ſeu commiſſariis, ſuper hæretica prauitate, ab Apoſtolica ſede pro tempore deputatis durante ipſa deputatione, dumtaxat exceptis, & cenore præſentium reuocamus, &c.

Qui cōmiſſarii legere poſsint damnatos libros.

Fallūtur ergo Epiſcopi, qui exiſtimant, perinde ſibi, ac Inquiſitoribus damnatorum libros legere licere: non enim poſſunt niſi à ſummo Pontifice ſpecialem habeant facultatem. Videntur tamen præcisati reſcripti verba ſolum comprehendere Inquiſitorum commiſſarios auctoritate Apoſtolica creatos, non eos quos ſibi Inquiſitores ſubſtituunt: nam hi non videntur poſſe vi huc priuilegio, quod vide ripoſſet alicui iuxta doctrinam Bartoli in l. filius. ff. de legationibus.

Libri prohibiti Inquiſitoribus deferendi, non propria auctoritate cōtumpendi.

Nihilominus tamen idem videtur dicendum de commiſſariis ab Inquiſitoribus ipſis conſtitutis, cū illi Apoſtolica auctoritate deputati videantur, eo ipſo quod ab Apoſtolicis Inquiſitoribus conſtituuntur. Ad tollendam tamē hanc difficultatem prudēter mihi agere viderētur Inquiſitores, ſi cum creāt ſibi commiſſarios, expreſſe etiam declararent eis competere hanc facultatem legendi libros prohibitos.

Præterea, quamuis nonnullis videatur poſſe quemlibet propria auctoritate libros damnatos comburere, vel aliter perdere, vbi ad ipſum quocunque modo peruenerint: tutius tamen videtur Vmberto verbo, libri. vt eos ad fidei iudices deferat, vt etiam aſſeris Campegius apud Zanchinum, c. 7. Ceterum ego crederem, neceſſario Inquiſitoribus eſſe deferendos: nam in præfato reſcripto Iulii III. ita ſcriptum extat: Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, in ciuitatibus, in quibus libris huiuſmodi exiſtunt, conſignaſſe debeant realiter, & cum effectu.

Monendi tamen ſunt Inquiſitores, vt cum liber alicuius hæretici damnati illis defertur, interrogent deferentem vnde illum habuerit, ne forte eo libro fuerit male vſus, aut ab aliquo, qui timet prodimit-

di, mittatur. Iam illud addiderim semel damnato haretico, non modo intelligi damnatos libros iam conscriptos, cum ille damnaretur, sed etiam quoslibet alios deinceps compositos & editos, absque nova damnatione. argumento eorum quæ diximus supra in 1. par. super l. nemo clericus. de sum. trinit. & fid. catho. §. Nam & iniuriam.

Inquisitores non concedunt facultatem legendi libros prohibitos.

Nunquid autem Inquisitores possint concedere facultatem legẽdi libros semel damnatos, quam ipsi habent, sepe vidimus dubitari: & tametsi magna sit eorum auctoritas, amplaque potestas, verius est hanc facultatẽ eos concedere non posse; quia Romanus Pontifex specialiter videtur sibi hoc reseruasse & qua specialiter sibi ipse reseruat, ceteris intelliguntur esse denegata, iuxta doctrinam glossæ communiter receptam in c. excommunicamus. verbo, Apostolica. de hæret. Sanciit autem Papa, vt nemo legat libros damnatos sine facultate sedis Apostolica speciali. Iulius III. in prefato rescripto, Cum meditatio. & in Bulla cœnæ Domini. c. 1.

Quorundam tamen hæreticorum libri, qui ex professo de religione non tractant, aut conscripti sunt ab hæreticis dum catholici forent, examinati & approbati ab Inquisitoribus permittuntur, iuxta dispositionem regulæ 2. indicis librorum prohibitorum; quæ donec aliud statuatur, tuto obseruare possunt Inquisitores.

Libri auctoris nondum damnati dogmata cognoscentes à quibus legendi, & purgandi.

Et quæ hactenus diximus vera sunt cum agitur de libris iam damnatis; vel de libris hæreticorum nominatim damnatorum. Cum vero liber aliquis praua continens dogmata ab auctore non damnato compositus de nouo prodit, ne inficiat, legẽdus quidem est, vt cognitis erroribus per iudicem legitimũ prohibeatur: legendus autem non per imperitos, aut idiotas, aut medicos, vel philosophos, vel meros iurisconsultos, sed per Theologos graues & probatos, perque viros tales, qui discernere sciunt inter lepram & lepram, habeantque prauorum dogmatum, & catholicarum assertionum notitiam, vt eleganter tradit Petrus Godofredus in l. damnato. C. de hæret. & Alfonsus Castr. lib. 2. cap. 17. de iusta hær. punitio.

Confessores non absoluunt retinentes libros damnatos.

Ad hæc, illud monendi sumus, neminem eorum qui sacras confessiones audiunt, ex ordinaria potestate posse absoluere eũ qui libros prohibitos apud se retinuit: cum enim ex hoc delicto excommunicatio irrogetur, vt diximus per 1. §. Bulla in Cœna Domini, ab ea ne possint per quoslibet, delinquentes absolui sub grauibus pœnis inhibuit Romanus Pontifex in eadem Bulla prope finem. §. illos autem. in hæc verba Illos autem, qui contra tenorem præsentium talibus, vel eorum alicui, seu aliquibus absolutionis beneficium impẽdere de facto præsumpserint, excommunicationis, & anathematizationis sententia innodamus, eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones officia interdicimus; denuntiantes eisdem, & declarãtes aperte, nos grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter (prout expedire cognouerimus) processuros. Et nihilominus, quicquid egerint absoluendo vel aliàs, nullius sit roboris vel momenti, hactenus ibi.

In libris de nouo aduectis, priusquã vendantur quid agendũ

Postremo, antequam libri vndecunque in ciuitates aduecti à quoquam legantur, ea sunt diligenter obseruanda, quæ præscribuntur in indice librorum prohibitorum, regula 10. §. nemo vero, vt videlicet liber ofliẽdatur personis ad hoc officium deputatis, & facultas ab eis obtineatur: quod ipsum obseruare item oportet ab illis, qui cum hæreditate libros à defunctis relictos acceperunt. quæ plenius & valde salubriter cauit synodus Salisburgensis constitutione quinta, cap. 3. & 4. dum iubet vt episcopi coryceos habeant, qui Bibliopolarum aliorumque inferentium libros inspiciant, obseruent, & suspectos tollant.

Retinens libros damnatos, an sit hæreticus, vel de hæresi infectus.

Ex supradictis pendet quæstio subdifficilis; nam cũ sub anathemate interdicatur, ne quis libros vetitos retineat, merito quæritur, an qui contrafecerit, censeri debeat hereticus, vel de hæresi saltem infectus, & quibus tandem pœnis afficiendus. quæ etiam de re breuiter disseram, veriora & certiora perscribens, vt in hac parte, quæ passim bodie contingit, lucem habeant quibus nosse cupiunt.

Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fantuzziis, & nonnulli alij in c. sane profertur. 24. q. 3. idem Archidiaca. & Ioannes And. in c. filij. de hæret. lib. 6. asserunt, sufficere ad conuincendum quempiam hæreticum, si libri damnatæ lectionis apud eũ reperiantur. eos sequitur Romanus singulari 318. incipien. eo ipso. Hippolytus Marsilius consi. 52. incipien. Misericordia Domini. numer. 34. Cassaneus ad consuetud. ducatus Burgundiæ, rub. 1. des infidelices, super textu. es droictz d'icelles. num. 53. Carrerius tract. de hæret. nu. 125. Repertorium Inquisit. verbo, libri. §. 1. & quidam alij, quorũ plane sententia simpliciter intellecta, vt proposita est, falsa est, et penitus explodenda, cum nullo iure hoc cauetur, neque ratio patiatur, aut ius, vt ex sola præsumptione de tanto crimine aliquis condemnetur. c. literas. de præsumptio.

Componens libros hæreticos, censetur hæreticus.

Horum tamen sententia tunc vera erit, cũ constiterit eum, apud quem liber reprobatæ lectionis reperitur, eundem librum composuisse, et ita plane locutus videtur auctor Repertasij in d. verſ. libri. §. 1. vt colligitur eodem loco ex §. sed pone. & sic etiam tuetur ueteres interpretes Ioan. Rojas singu. 124 & ita locutum quoque credidcrim Archidiaconum in d. c. sane profertur. nam hoc casu vere hæreticus putandus esset, cum malori deliberatione libri scribantur erronei, quàm verba hæretica emittantur. libri enim eiusmodi sine aliquo alio accusatore apertissime auctorem arguunt hæreticum, & conuincunt, vt graviter docuit Maximus Episcopus Aquileiensis in concilio Lateranensi sub Martino eius nominis primo, circa annos Domini 645. celebrato, postulans Cyrum, Sergium, Pyrrhum, et Paulum hæreticos, qui duas in Christo negabãt voluntates, scriptisque eam hæresim docuerant, condemnari; nam inter cetera ita hæc dicit: Necnon per scripta eorum aduersus fidem exposita, quæ videlicet & sine accusantis persona redarguere eos apertissimè demõstrantur. propterea enim accusatio extranea superflua esse dignoscitur, quoniam à suis temerariis conscriptis apertius accusantur, quibus omnem mundum contur-

basse

Luc. 19. *Matth.* 12. baſſe noſcuntur *e ita* namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te, & ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. *& paucis interiectis:* contra Theodorum & Origenem in ſancta quinta ſynodo accuſator quidem nullus, ſed tantummodo eorum conſcripta ad accuſationem ipſorum & reprehenſionem ſuffeciſſe noſcuntur. *hac ille.*

Hoc tamen dictum non putarem indiſtincte accipiendum: ſed tunc eum auctor ex propoſito hæreſim ponit, eamque contra Catholicam fidem ſtabili re contendit: nam ſi quaſi aliud agens proferat hæreticale dictum, quod ex ignorantia potius quàm malitia dixiſſe videatur, præſertim in rebus obſcuris, quas nõ facile quis explicite ſcire præſumitur, qualia ſunt multa ad fidem ſpectantia valde difficilia, re vera non putaretur hæreticus, quod tunc maxime verum eſſet, cum vel generalem præmiſiſſee proteſtationem, vel aliàs vir catholicus & probus communi hominum exiſtimatione haberetur.

Retinens libros damnatos, quos nõ compoſuit, ſuſpectus de hæreſi eſt.

Sed alter caſus eſt nunc diluendus, An videlicet is qui retinet ſciens & volens librum vetitæ lectionis, ab alio tamen compoſitum, ſit de hæreſi ſuſpectus habendus: et ſuſpectum eſſe nullus dubitat: nam & iam olim id aſſerit Guido Fulcodius, qui poſtea Clemens IIII. Papa creatus eſt, in conſultationibus ad Inquiſitores, q. 9. in fine, quem penitus ſequitur Archidiaconus ſibi forte cõtrarius in cap. quicumque. verbo, credentes. de hæret. lib. 6. quod Pij IIII. reſcripto incipiente, Dominici gregis. *apertius continetur his verbis:* Is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris ſcripta, propter hæreſim vel falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, legeris, habueriſue, ipſo iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob cauſam in eum tanquam de hæreſi ſuſpectum inquiri & procedi liceat. *hac ibi.*

Qualis ſuſpicio ex retentione librorum damnatorum contrahatur.

An autem hæc ſuſpicio ſit lenis, vehemens, aut violenta, non eſt à Papa expreſſum, Zanchinus tamen *de hæret. c. 7. num. 7. Repertarium & Vmbertus verbo, libri. vehementem ſuſpicionem ex retentione damnatorũ librorũ oriri aſſeruerunt. Ceterũ verius eſt, cauſa cognita, hoc eſt, habita ratione perſonarũ & librorum prudentem Inquiſitorem rimari oportere, an hæc ſuſpicio lenis, gravis, ſeu vehemens, aut violenta ſit: nam quid ſi retinens tales libros penitus eſt imperitus, qui eos nec intelligat, nec legere ſciat; dices ne eum vehementer ſuſpectũ nõ plane. Quare in hac re vt in ceteris iudicio opus eſt, & conſilio peritorum: nam fieri quandoque poteſt, vt abſque vlla hæreſis ſuſpicione libri damnati penes aliquem reperiri paſſint, vt de imperito proxime dictum eſt; quod etiam locum habere poteſt in eo, qui cum hæreditate, vel mercibus accepit occluſos, nec adhuc exolvit: vel etiam ſi tales eſſent libri, qui licet ab hæreticis eſſent cõſcripti, nihil tamen contra fidem continerent: ſed tantum qua ad grammaticam, medicinam, vel ſimiles profanas artes ſpectaret: aut ſi is qui retineret, vir eſſet probatiſſimus, à quo procul omnis malitia abeſſe putaretur: ſicut de re furto ſublata ſcripſit Bald. & Imola in l. fin. ff. de hæred. inſtit. ea enim reperta apud homines bonæ famæ, qui non ſint ſoliti furari, non faciẽt eos præſumi fures. ſimile in caſu noſtro ſentiendum non male ſcribit Albertinus tract. de agn. aſſertio. q. 28. nn. 25. & ſeq.*

Vt ergo gradus ſuſpicionum ex lectione librorum prohibitorum notari poſſint, præter qualitatem perſonarum legentium, ſequentia conſiderare oportebit: ſi inconſiderate legerit: ſi parum, & ſemel: ſi vnum tantum librum: ſi reprehendenti & monenti non difficulter obtemperauit: ſi præſentia: nie Inquiſitori cum primum intellexit eſſe prohibitum: ſi ſollicite quæſiuit abſolutionem, & ſimilia; qua obedientis & vere Chriſtiani pectoris ſunt indicia: hæc enim nullam quandoque, aut ſaltem leuem ſuſpicionem præferent.

At ſi aduertens & ſciens legerit: ſi totum, aut pluries legerit: ſi plures legerit: ſi reprehenſus non facile nec ſtatim obediuit admoneti: ſi non præſentauit, ſed ſciens retinuit abſque facultate: ſi non quæſiuit abſolutionem, aue ſimilia commiſerit, aut omiſerit facere, quæ contumacis ſigna ſunt animi; magnam, & vehementem contrahet ſuſpicionem.

Quòd ſi ſtudioſe legat: ſi totum & pluries, aut plures & pluries: ſi omnes paſſim legat & ſine delectu: ſi reprehenſus tuetur factum: ſi inquiras, vnde habere poſſit, aut curat ſibi aſportari: ſi non eſſa præſentandos, aut comburendos contendat: ſi abſolutionem contemnat, aut bis ſimilia faciat, aut facere omittat, in graviorem & maiorem incidet ſuſpicionem.

Hæc igitur prudenter & diligenter inueſtigabunt Inquiſitores, vt iuxta vnumquemque ſuſpicionis gradum, aut abiurare, aut purgare compellant legentes, ceteraſque ſalutares pœnitentias iniungant, nunc minores, nunc maiores pro varia ſuſpicionis & patrati delicti qualitate.

Qui libros vetitos retinet quandoque hæretico rum fautor dici poteſt.

Illud non omittam, eum qui tales libros ſciens prudenſque retinet, poſſe aliquando dici hæreticorum fautorem: nam in concilio Conſtantienſi ſeſſio. 15. ſit. de ſententia contra Ioannem Huſz, ita de libris eius cauetur: Hæc ſacroſancta ſynodus prorſus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuſcula huiuſmodi per cenſuram Eccleſiaſticam, etiamſi opus fuerit cum adiectione pœnę & fautoriæ hæreſis, diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. *hæc ibi. Idem penitus dicturum de ſcienter retinente cuiuslibet alterius hæreſiarchę damnatos libros.*

Tametſi vero multis modis innocentiam ſuam oſtendere poſſit, qui libros vetitos repertus eſt habere, eum tamen nullo modo tuebitur, ſi dicat ſe eos habere ad confutãdum, contra quã ſentiat Gondiſſalnus de hæret. q. 13. num. 19. & Albertinus de agnoſ. aſſertio. q. 28. num. 8. & Pignolatus in additione ad ſingul. Romani 326. quorum doctrina his locis tuta non eſt. Vmbertus in opere iudiciali, verbo, abſoluere. num. 1. quoniam vt paulo antea monuimus ſub anathemate omnibus præcipitur, ne ſine ſpeciali Papæ facultate libros vetitę lectionis retineantur, aut legantur.

Qua pœna plectẽdi qui libros damnatos retinent.

Iam qua pœna ſint plectendi breuiter eſt dicendum; & iure quidem ciuili vltimo ſupplicio affici iubentur, vt late tradit Simancas de catho. inſt. tit. 38. num. 26. Sed hæc ſeueritas à tribunali Inquiſitionis

tionis longe abeſt, eum pœnam ſanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco præcitato, & Arebidiaco. in d.c. 2. de hæret. purgationem talibus indicendam admonent, quam interdum ex cauſa imponi, ſeu indici poſſe non ambigerem. Hoc ſit certum, pœnitentiam, eſſe imponẽdam nunc aeriorem. aliàs vero leuiorem pro qualitate & modo delicti & delinquentium. Nos aliquando poſt abiurationem ieiunia, orationes, & peregrinationes impoui vidimus. Cetera huc ſpectantia tradam infra in hac 2. par. ſuper c. nonerit. de ſent. excõ. & ſuper q 27.

Iudęis non eſt permittẽdũ. vt libros damnatos legant.

Poſtremo in fine huius commentarij admonebo, curandum eſſe diligenter, ne Iudæi libros illos audeant legere, quos Chriſtiana fides repudiat: nam eorum lectione vel illorum augeretur impietas, vt magis in obſtinata infidelitate animus indureſceret, aut proeuld ubio eorum conuerſio vel impediretur omnino, vel retardaretur, & difficilior redderetur: aut operam darent, vt illis lectis Chriſtiani in hæreſes & errores inciderent.

Quare prudentiſſime ſanctiſſimus dominus Gregorius XIII. ſtatuto quodam incipien. Antiqua Iudæorum. *edito anno Domini* 1581. *Calend. Iunij, inter cauſas & caſus ob quos Inquiſitores procedere poſſunt aduerſus Iudæos, receſuit quoque hunc de quo agimus, in hęc verba:* Si libros hæreticos vel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alios prohibitos, tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcumque loca detulerit, aut ad eam rem operam ſuã accommodauerit: *ſubiacebit ſcilicet Inquiſitorum iudicio.*

Recte itaque & pie iam olim in Hiſpania Erigius rex, (quem alij Eringium appellant) initio regni ſui, ideſt, anno Domini 681. *vt ex* Ioanne Vaſęo *conſtat, inter leges Gothicas, quas à ſancto Iſidoro inſtitutas recognouit, & nomine ſuo fecit euulgari, hanc quoque poſuit de interdicenda Iudęis illorum librorum lectione, quos Chriſtiana fides reiicit. Eius legis verba ex lib.* 12. *legum Viſigothorũ tit.* 3. *l.* 11. *ita habẽt:* Illis commodare lectionibus ſenſum, quibus fas nõ eſt præbere aſſenſum, impietatis eſt potius quàm pietatis indicium. Et ideo ſiquis Iudæorum libros illos legerit, vel doctrinas attenderit, ſiue habitos in domo ſua celauerit, in quibus male contra fidem Chriſti ſentitur, & publice decaluabitur, & centenorum flagellorum verberatione plectetur. Quitamen cautionis vinculo alligabitur, ne vnquam talium librorum, vel doctrinas apud ſe aut habere præſumat, aut attendere audeat: aut ſtudijs meditandi aſſumat. Iam vero ſi poſt emiſſum placitum quodcumque tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis ſubiacear, & amiſsis rebus ſub perpetui exilij conteretur ęrumna: vt quia iam ſecundo viſus eſt erroris ſui ireraſſe veſtigium, perennirer illis res eorum deſeruiant, quibus principali fuerint collatione conceſſa. Hæc & ſimilia illi percipient, qui quemlibet infantium talia præſumpſerint docere, id eſt, ut doctor ipſe iniquitatis in prima tranſgreſſionis fronte deprehenſus, & centenis ſubiiciatur declauandus verberibus, & placiti ſui polliceatur cautione ſe talia vlterius neminem debere docere. Quòd ſi primæuæ huius ſponſionis maculans fidem contingat illi, ea quæ abiecerat, repedare, omni eius facultate in principis poteſtate redacta ipſe decaluatus, centeniſque verberibus adiudicatus perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen ipſi vel pueri tunc erunt à ſupradictis damnis atque verberibus alieni, ſi hanc perfidię doctrinam intra 10. annos ætatis ſuæ poſiti meditaſſe fuerint viſi. Ceterum ſi poſt exemptos decem annos quiſquis illorum talia attendere vel meditari præſumpſerit, ſuperioris conſtitutionis damna vel verbera ordine ſuperius adnotato ſuſtineat. *hęc Eruigius.*

Infidelibus quibuſcunq; non eſt permittenda lectio librorũ prohibitorũ.

Quod autem de interdicenda Iudęis lectione librorum prohibitorum dictum eſt, idem quoque dicendum putamus ob eaſdem cauſas de aliis infidelibus, ſi forte in terris catholicorum morarentur: nam neque iſtis concedenda eſſet talium librorum lectio. Quare nec permittendus eſſet Mahometanus vt ſuum poſſet impune legere Alcoranum: aut alios, qui vel de ſtabilienda ſecta ſua, vel de Chriſtiana confutanda, vel de erroribus in eam inuehendis tractarent, aut alios quomodolibet prohibitos. Idem de Gentilibus ſeu Paganis ſentio, quibus non eſſet concedendum, vt libros eos legerent, quibus eorum impietas vel foueretur, vel augeretur, vel conuerſio retardaretur; ac ne alios quidem quacunque ratione prohibitos.

Qua vero pœna plecti debeant infideles circa hæc delinquẽtes, cum non ſit iure cautum, arbitrio Inquiſitorum relictum eſſe videtur. Qualis pœna ſtatuta eſſet per legem Eruigij, verba legis indicãs, quæ paulo ante retulimus. Pro qualitate ergo delicti & malitia delinquentis augenda eſt, vel minuenda pœna arbitrio prudentis iudicis ſicuti ex ſupradictis conſtat.

Eruigii Regis lex de interdicẽda Iudęis lectione librorum prohibitorum.

Ex concilio Africano.

Epiſcopus hęredem inſtituens hęreticum, conſanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam poſt mortem excommunicatus nuntiatur: hoc dicit ſecundum communem & veriorem intellectum: & vt faciat ad titulum poteſt intelligi, quòd ex hoc præſumatur hęreticus.

CAP V.

SI quis [a] epiſcopus hęredes inſtituerit extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos aut Paganos pertulerit: ſaltẽ [b] poſt mortem ei anathema dicatur: atq; [c] eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur.

COMMENT. IIII.

Epiſcopus hæreticos inſtituens hæredes, poſt mortem anathematizandus.

[a] SI quis epiſcopus.] *Deſumptum ex concilio Africano, cap.* 48. *vbi verba paulo fuſius concipiuntur. vnde facilius colligitur ſententia. ea vero ita habent:* Item conſtitutum eſt, vt ſi quis epiſcopus hæredes extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos, aut Paganos, Eccleſiæ prætulerit, ſaltem poſt mortem

tem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur. Neque excuſari poſſit, ſi inteſtatus defecerit, qui vtique debuit factus epiſcopus, rei ſuæ ordinationem coogruam ſuæ profeſſioni nequaquam differre. *hęc concilium. Eſt autem ſenſus talis: Epiſcopus qui ſibi hęredes inſtituit hęreticos, ſiue ſint conſanguinei, ſiue extranei, poſt mortem eſt anathematizandus, atque eius nomen ex memoria ſacerdotum amouendum: ita Alanus, Laurentius, & Tancredius: quibus conſentiũt Græci Tilius, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo hæretici hoc loco ex teſtamento capere prohibentur: & teſtamentum, cum ſit contra leges factum, irritum erit: ita Balſamon, quod & verum eſt. Bona vero epiſcopi inteſtati hæc de cauſa morientis culpa ſua quia hæreticos inſtituit, Eccleſia capiet. Totum hoc decretum pulchre declarat Illuſtr. ille Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconen. in notis veterum decretalium, collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem videto.*

Hæretici licet poſt mortem anathematizentur, non tamen excommunicantur.

b ¶ Saltem poſt mortẽ ei anathema dicatur.] *Hinc colligit gloſſa hic, & iuris canonici interpretes vno conſenſu, in deteſtationem criminis hæreſis, poſſe hęreticum poſt mortem excommunicari: cui ſententię etiam fauere videtur textus in cap. ſane profertur. 24 q. 2. quod plane ita ſimpliciter acceptum falſum eſt, cum hęretici ipſo iure cum primum in hęreſim incidunt ſint excommunicati, taleſque etiam decedant, niſi ante mortem Eccleſia reconcilientur, ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent: quod oportuit animaduertiſſe iuris interpretes. Ita prater ceteros Sotus lib. 4. ſent. diſt. 21. q. 2. art. 2 in vltimo dubio.*

Anathema quid ſignificet.

Sed hic lapſus ex ignoratione illius verbi, Anathema, *proceſſit; quod quandoque ſignificat maledictionem & deteſtationem, vt docet Auguſt. in quæſt. lib. Numerorum, q. 41. Indicat quoque textus in cap. ego Berengarius. de conſecrat. diſt. 2. ibi:* Anathematizo omnem hæreſim. *Hoc eſt maledico, imprecor, & deteſtor. quod alibi etiam ſæpe in iure conſtitit. Ergo hic cum ipſo iure & facto iam ſit Epiſcopus hæreticos inſtituens excommunicatus, non iubetur iterum excommunicari, ſed maledici, denoueri, & execrari more vetuſto, vt paulo poſt ſubdam. ita Alfonſus Caſtrus & recte lib. 2. c. 20. de iuſta hæret. punit. ſed ſi quis iuris interpretes tueri velit, dicat eos hoc voluiſſe, poſt mortem poſſe hæreticos excommunicari, id eſt, excommunicatos declarari.*

Quid ſit inter Dei ſacerdotes nõ numerari, vetus Eccleſię ritus de diptychis.

c ¶ Atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur.] *Vetus erat in primitiua Eccleſia conſuetudo, vt in ſacris diptychis hoc eſt in catalogo, pię memoriæ tranſitum ad cęlos habentium Epiſcoporum vocabula eorundem, ſeu nomina deſcriberentur, & inter Miſſarum ſolemnia coram populo recitarentur, vt pia pro illis ad Deũ funderentur preces: quòd ſi Epiſcopi turpem egiſſent vitam, aut hæretici, vel hæreticorum fautores exitiſſent, idque poſt mortem eorum conſtitiſſet, nomina eorum è ſacris diptychis protinus delebantur: hæc colliguntur ex epiſtola quadam num. 30. Leonis Papæ primi ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum. c. 3. item ex Leone Papa III. in epiſtola ſexta ſynodi confirmatoria ad Conſtantinum Imperatorem, legiturque hodie in vltima eius ſynodi actione. idem habetur epiſtola quadam ab Epiſcopis Ægyptiacis conſcripta ad Anatolium Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum pro concilio Chalcedonenſi. tradit Nicolaus primus epiſtola quadam ad Michaelem Imperatorem non procul à fine: & Anaſtaſius Papa ſecundus ad Anaſtaſium Imperatorem: de abolendo nomine Acatij epiſtola quadam. c. 3. & alibi ſæpe, tradit breuiter Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 20. de iuſta hæreticorũ puni. & Conradus Brunus. lib. 5. de hær. c. 17.*

A

B

De diptychis vero in Decreto Romæ nuper impreſſa anno 1582. in cap. ſane profertur. 24. q. 2. ita notatũ eſt: Diptycha duæ tabulæ erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Miſſa recitabantur: translato vocabulo ab oſtreorum diptycho: cuius mẽtionem facit B. Ambroſius Hexeam. lib. 5. cap. 8. De huiuſmodi autem eccleſiaſticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum, partim vtrorumque mentio fit in epiſtola Innocentij I. ad Decentium, cap. 2. & in epiſtola B. Auguſtini 137. clero & plebi eccleſię Hipponẽſis. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obeſt. & in

C

epiſtola Gelaſij ad Anaſtaſium Auguſtum, & in epiſtola epiſcoporum Ægyptiacę diœceſis ad Anatolium: quæ habetur poſt concilium Chalcedonenſe, & alibi ſæpe.

Hæreticorũ nomina delẽda è libris catholicorum.

Iam ex hoc contextu iuxta præfatam interpretationem, quæ vera eſt, dirimitur illa quæſtio: An hæreticorum propria nomina expungi debeant, & deleri è libris eorum, qui etiam ex profeſſo de fide non tractant, aut è libris catholicorum: nam procul dubio aboleri debent, quoties non nominantur, vt refutentur, & dãnentur: neque enim iuſtum eſt, vt inter Chriſtianos, quos illi oppugnant, ad laudẽ nominentur, aut recitentur. ſortes quidem & ſortilegos damnari iubet Leo IIII. *c. ſortes. 26. q. 5. ibi:* Quamobrem volumus illas omnino damnari: & inter Chriſtianos ultra nolumus nominari. *multo ergo magis taceri, & ſupprimi debent hæreticorum nomina, qui ſortibus & ſortilegis ſunt deteriores. Multa in hanc ſententiam attuli. lib. 6. de pœnis hæreticorum. c. 10. quæ gratia breuitatis omitto dummodo intelligamus nullo fortiori argumento hanc ſententiam comprobari, quàm eo, quod ex hoc capite deſumitur. interim videto Simancam de cath. inſtitut. tit 38 num. 22. & Ioannem Baptiſtam Cardonam, qui nuper de hoc articulo diſputatiunculam edidit Roma.*

D

Hæreticorũ imagines honorifice non pingendæ.

E

Ex his amplius conſequitur, nec imaginem, vel ſtatuas hæreticorum velut Caluini, Lutheri, aut ſimilium eſſe conficiendas, permittendas, aut pingendas: neque enim careret hæreſeos ſuſpicione, qui eas, vel in domo ſua, vel in cubiculo honorifice collocaret: at cum dedecore & ignominia ſen infamia qua ipſi notantur, pingi poſſent, quod Longolium defuncto impio Lutherο ingenioſe feciſſe ſcimus. is enim vt indicaret Lutherum è monacho nigro in hæreticum pertinacem fuiſſe conuerſum, in tabula lupum nigrum pinxit, cucullo monachali ſuperim-

poſita,

posita, adiecto hoc elegantí tetrastichо:

Hæresiarcha, reus uoti fideique Lutherus
Pingitur hic atris hæreticisque notis.
E monacho (q̃ est hęc hominũ mutatio?) nigro,
Est niger effectus dęmonis arte, lupus.

Ex[a] eodem.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti: & extenditur quod ibi dictum fuit de episcopis, ad presbyteros & alios clericos.

CAP. VI.

IN eos[b], qui catholici non sunt, etiam si consanguinei fuerint, episcopi uel presbyteri nihil cõferant. Denique hoc, quod de episcopis & presbyteris dictum est, debet de reliquis clericis exaudiri.

COMMENT. V.

a *Titulus huic capiti prefixus habet ita?* Ex eodem. *scilicet, cõcilio Africano, vnde præcedens caput desumptum est, sed non est in concilio Africano, sed desumitur ex cancilio Carthaginensi III. cap.* 13.

Hæreticis quibuscunq; nihil delinquendum.

b ¶ In eos.] *Verba in præcitato cõcilio sunt aperiora, habentq; ita:* Vt episcopi uel clerici, in eos qui catholici Christiani non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferant. *hæc ibi. Addit Zonaras, idem esse legibus ciuilibus constitutum; quod & verum est, quoniam hæretici nihil omnino capere possunt, ex cuiuslibet testamẽto, aut alia qualibet vltima voluntate, vel contractu. l. Manichæos. l. diuinam. C. de hæret. cum similibus. quod est in odium hæreticarum introductum, vt hac suppliciorum acerbitate resipiscant. Vide Theodorum Balsamonem cano. 15. synodi Carthaginensis, vbi plura de interpretatione huius canonis.*

Alexander III. Rhemen. Archiepiscopo.

Christus fuit verus Deus, & verus homo: sentiens oppositum hæreticus est, & excõmunicatus.

CAP. VII.

VM[c] Christus perfectus Deus & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cetero audeat dicere Christum non esse aliquid, secũdum quod homo: quia sicut Christus uerus est Deus, ita uerus est homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens.

COMMENT. VI.

a *EXtat hodie hoc c. in 3. volumine conciliorum generalium post concilium Lateranen. sub Alexandro III. par. 49. cap. 20. vbi paulo fusius verba concipiuntur, ex quibus hic locus potest illustrari. Tulit vero Alexander hoc edictum circa annum Domini* 1159. *aduersus quosdam magistros scholæ Parisiensis, Rhemensis, & aliarum ciuitatũ, qui temere dicebant, Christum secundum quod homo nihil esse, hæresis est.*

Christum secundũ quod homo nihil esse, hæresis est.

macerat, nihil esse: quam etiam stultitiam multis antea seculis condemnauit Eutychianus Papa, circa annum Domini 276. *epistola quadam ad Ioannem, & omnes Episcopos Betica prouinciæ.*

Ex concilio Lateranen.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum excommunicati sunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.

CAP. VIII.

ICVT[a] ait beatus Leo: & infra.] Quia in partibũs Tholosanis hæreticorum, quos alij Catharos, alij Patarenos, & alij alijs nominibus vocant, inualuit dãnanda peruersitas: eos, & defensores & receptatores eorum, anathemati decernimus subiacere: Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio, pro eo fiat, aut[a] inter Christianos accipiat sepulturam.

COMMENT. VII.

a SIcut ait beatus Leo.] *Desumptum est hoc fragmentum ex concilio Lateranensi sub Alexandro III. habita Romæ anno Domini* 1180. *conuocatis* 280. *Episcopis. Legitur hodie in præfato concilio cap.* 27. *hic vero mutilus est textus, & quasi imperfecta sententia, in authographo ita legitur:* Ea propter, quia in Gasconia, Allegesio & partibus Tolosanis, & aliis locis ita hæreticorũ, quos alii Catharos, alii Patrinos, † alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, inualuit damnata peruersitas, vt iam non in occulto, sicut aliqui nequitiam suam exerceant, sed suum errorẽ publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant & infirmos: eos & defensores eorum & receptatores anathemati decernimus subiacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fouere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat: si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum priuilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacunque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiãt sepulturam *hæc ibi.*

Excommunicantur hæretici cum suis cõplicibus, & puniuntur.

† al. Patarenos

In hos iure etiam ciuili statuta pœna est authen. Gazaros. C. de hæret. eorundem fit mentio in c. excommunicamus. el 2. *de hæret. vbi alia etiam hæreticorum portenta, qui circa mille ducentos annos in Narbonensi prouincia, & partibus Tolosanis pullularunt, numerantur, cum quibus beatus Dominicus frequentes habuit per decennium disputationes, vt alibi diximus.*

b ¶ Oblatio pro eo fiat.] *Hoc est, ne sacrificium Missæ pro ea offeratur, quod hic summus Pontifex vocat oblationem, quia Deo offertur pro expiatione peccatorum. idem etiam intellige de aliis Ec-*

Quid nomine oblationis intelligatur.

clesia

cleſię ſuffragijs, & plis precibus, quæ pro illis, qui vel hæretici, vel de hæreſi ſuſpecti deceſſerunt, offerri prohibentur; cum ſacrificia offerri non debeãt pro deceſſentibus in mortali peccato. cap. placuit 23. queſt. 5.

Hæretici ſepultura priuantur.

c ¶ Aut inter Chriſtianos recipiant ſepulturã.] *qua eſt quies corporis: & concordat textus in cap. quicunque. §. fi. de hæret. lib. 6. priuatio vero ſepulturæ inter pœnas hæreticorum numeratur. Alfonſus Caſtrus, lib. 2. c. 18. de iuſta hæreti. punitio. & dixi plene infra p. 3. ſuper q. 40. ex quo hic locus eſt illuſtrandus.*

Lucius tertius.

Hæreticus male ſentiens vel male docens de ſacramentis Eccleſiæ, excommunicatus eſt, & conuictus, niſi ſe correxerit, & errorem abiurauerit: ſi clericus eſt, degradetur, & curiæ ſæculari tradatur: per quam ſi laicus punietur. Eadem & eſt pœna ſuſpectæ de hæreſi, ſi non correxerint: & relapſis omnino audientia denegatur: ſæculares principes, qui iurare nolunt de Eccleſia contra hæreticos defendenda, excommunicentur, & terra eorum ſupponatur interdicto: ciuitates vero ipſorum reſiſtentes, aliarum commercio, & Epiſcopali dignitate priuantur: exceptis vero ſubſunt ordinariis ſuper his, quæ contra hæreticos inſtituuntur.

CAP. IX.

AD abolendam: & infra. Vniuerſos, qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorũ confeſſione, matrimonio, vel reliquis Eccleſiaſticis ſacramentis, aliter ſentire, aut docere non metuunt, quàm ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat & obſeruat: & generaliter quoſcunque eadem Romana Eccleſia vel [a] ſingulos Epiſcopos per dioceſes ſuas, cum conſilio clericorum, uel clerici ipſi ſede vacante cum conſilio (ſi oportuerit) vicinorũ epiſcoporum, hæreticos iudicauerint, vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Preſenti † nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerint † in hæreſi deprehenſi, ſi clericus eſt, uel cuiuſlibet religionis obumbratione fuſcatus, totius [b] eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur: & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico, ſæcularis relinquatur arbitrio Poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: niſi [c] continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publice conſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſæcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionẽ: & infra. Qui vero [d] inuẽti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi ad arbitrium Epiſcopi, iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, ſimili ſententiæ ſubiacebunt. Illos quoque, qui poſt † abiura-

Eymericus infra par. 3. quæſt. 95.

† In vulgatis ita: fuerit in hæreſi deprehenſus, &c. ſed I antiquis exemplaribus, ut eſt impreſſũ.

† In vulgatis libris ſtat poſt abiurationem præfati erroris, &c. ſed dicto, præfati, vnſquã eſt in antiquis codicibus.

A tionem erroris: vel poſtquam ſe (vt diximus) propriæ antiſtitis examinatione purgauerint, deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio, ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos: & infra. Statuimus inſuper, vt Comites, Barones, Rectores, & Conſules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta cõmotionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter iuramento † promittant, quòd fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officiũ & poſſe ſuum. Si vero id obſeruare noluerint, honore, quem
B obtinet, ſpolientur, & ad alios nullatenus aſſumantur: eis nihilominus excommunicationis vinculo innodandis, & terris ipſorũ interdicto Eccleſiæ ſubponendis. Ciuitas autem, quæ his inſtitutis duxerit reſiſtendum: vel contra commotionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Epiſcopali ſe nouerit dignitate priuandam: & infra. Si qui [e] vero fuerint, qui à lege dioceſana iuriſdictionis exempti, ſoli ſubiacebant ſedis Apoſtolicæ poteſtati, nihilominus in his, quæ ſunt contra hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant iudicium, & eis in hac parte tanquam à ſede Apoſtolica de-
C legatis (non obſtantibus libertatis ſuæ priuilegijs) obſequantur.

† Ad hoc præſtandum iuramẽtum cõpelli poſſunt. c. vt nullũ. §. ſtatuimus. de hæt. lib. 6.

COMMENT. VIII.

Qualiter intelligendum hæreticos eſſe quos Epiſcopi hæreticos declarãt.

a VEL ſinguli epiſcopi &c. hæreticos iudicauerint.] *Caute hoc eſt accipiendum: quoniam neque Epiſcopi vllo tempore, neque clerici vacante ſede, poteſtatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontifici munus eſt. cap. quotiens. 24. q. 1. c. maiores. de baptiſ. & eius effectu. quod vero hic dicitur, tunc locum habere neceſſe eſt, cum factum eſt clarum, id eſt, cum hæretici*
D *errant in his, quæ iam declarata ſunt & definita per Eccleſiam; nam tunc is cenſetur hæreticus, qui hæreticus fuerit ab Epiſcopo, vel Inquiſitore declaratus: quod etiam hic obſeruat Ioannes Anania nu. 5. Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. 9. §. nn. 5. & quidam alij. facit textus in c. ſuper quibuſdam. §. 1. de verb. ſign. quem refert Eymericus paulo poſt in hac 2. parte.*

b ¶ Totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur.] *Quomodo hæc fiant, traditur in c. degradatio. de pœnis, lib. 6. relat. infra hac par. 2. de quo late Eymer. 3. par. in nono modo proceſſum fidei terminandi, vbi dixi plene.*

Diſtinues confeſtim, & continuo, qualiter intelligendę.

E c ¶ Niſi continuo.] *Duæ hoc loco voces ponuntur, continuo, & confeſtim, quarum ſignificatio in hac cauſa quorundam interpretum mentes vexat. putantium accipiendas eſſe in ſignificatione propria, & ob id cum ſua natura indicent temporis celeritatem abſque interuallo, quamprimum quis deprehenditur in hæreſi, debet redire, aliter Eccleſia miſericordia viſcera debet ei claudere, in qua ſententia fuiſſe videtur Panormitanus in dicto cap. ad abolendam. num. 6. licet aliud ſentire videatur in c. excommunicamus. li. 1. num. 10. de hæret.*

Ceterum his omissis, quorũdam sententia est, Inquisitorum arbitrio relinquendum esse, vt intelligatur quando hæretici continuo et confestim redire ad gremium Ecclesiæ dicantur. Sed hæc opinatio velut periculosa iam explosa est: neque enim eorum vita ex libero iudicum arbitrio pendere debet.

Vsus autem interpretatus eas voces sic videtur, vt illi statim, continuo, seu confestim redire intelligantur, qui quandocunque ante sententiam diffinitiuam conuertuntur. Zanch. de hæret. cap. 16. num. 7. vbi copiose Campegius. Bernardus, in lucerna, verbo redire. §. 6. quibus fauet Eymericus 3. p. in 10. modo finiendi processum fidei, & q. 98. Simancas de catho. institu. tit. 47. nu. 40. & alij, quos libens omitto: & hæc sententia vera est, & amplectenda.

De qua re vide præter ceteros Menochium lib. 2. de arbitrarijs iudicum, centuria 4. casu 372. & 373. Repertorium in verbo, vsura. §. circa istam. in fine, & in verbo, continuo. glossa & Doctores in §. omnis stipulatio. verbo, confestim. Instit. de verbor. oblig. melius glossa in §. vltimo instit. de inutil. stipulat. Boerius decisione 343. & copiosissime Paulus Grillandus tractat. de hæret. q. 5.

Quòd vero Inquisitoris arbitrio relinquatur, vt quidam opinantur diffinire, quando hæretici confestim redire dicantur, potissima ratio est: quoniam statuta in hæreticos lata, si fuerint dubia, ipsi possunt interpretari per rescriptum Innocentij III. Cum negotium. *relat. infra in hac par. 2. tradit Eymer. 2. par. q. 85. et 86. & Vmbertus verbo, incontinenti sed hæc sententia in hoc articulo tenenda non est, vt optime sensit Simancas præcitato loco, num. 39.*

c ¶ Qui vero inuenti fuerint.] *Hic §. vsque ad §. Illos quoque. vt plurimum desideratur in manuscriptis exemplaribus, quod Ioannes And. etiam aduotauit dicens eum hic communiter non haberi; & Hostiensis ait non debuisse remoueri. habetur tamẽ infra in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. reperitur vero in recentioribus codicibus, & in antiqua compilatione, et in multis Pontificum extrauagantibus, quas refert Eymericus paulo post in hac 2. p. item in litteris Apostolicis, qua in fine Directorij sunt impressa. quare non carent auctoritate & fide, quæ in eo statuuntur.*

Nullum priuilegium eximit à iurisdictione Inquisitorum.

c ¶ Si qui vero fuerint qui à lege diœcesanæ iurisdictionis exempti.] *Nullum priuilegium, nulla personarum dignitas, vel gradus quemquam liberat in causa hæresis à iurisdictione Inquisitorũ: quod multis Pontificum rescriptis cauetur, Alexandri IIII. diplomate incipiente,* Commissæ. *& alio recentiori Pij III. incipiente,* Pastoris æterni. *quod ipsum multis alijs iuris locis indicatur. c. vt commissi. de hæret. lib. 6. ibi:* Quoslibet hæreticos, *& hoc iure vtimur. excipiuntur tamen Episcopi ob dignitatis prærogatiuam. c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. quos solus Papa iudicat in hac causa. & legati, seu officiales sedis Apostolicæ, extraua. ch Matthæus. de hæret. relat. infra in hac 2. par. de quo videto Eymericum 3. par. quæst. 26. & seq. quibus etiam locis videto, qua copiose scribimus.*

Innocentius tertius.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris Ecclesiæ applicantur fisco Ecclesiæ: in terris Imperij, iudicis secularis fisco. & procedit etiam si catholicos habent filios. CAP. X.

VERGENTIS [a] in senium sæculi corruptelam: & infra. In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona [b] hæreticorum statuimus publicari: & in alijs idem præcipimus fieri, per Potestates & Principes seculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus & mandamus: Nec [c] ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit: vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas † sanctiones rei læsæ maiestatis punitis capite, bona confiscentur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conseruata: quanto † magis qui aberrantes in fide, Domini Dei Filium Iesum Christum offendunt, à capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem lædere maiestatem. Nec [d] huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exhæredatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis prætextu debet vllatenus impedire: cum in multis casibus † (etiam secundum diuinum iudicium) Filij pro Patribus temporaliter puniantur: & iuxta canonicas sanctiones, quandoque feratur vltio non solum in auctores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

† l. quisquis. C. ad legem Iul. maiest.

† In Regesto ita: quanto magis q aberrãtes in fide Deum Dei filium Iesum Christum offendunt.

† Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 51. de iusta hæret. puni. Ioannes Rojas singul. 66.

COMMENT. IX.

a VErgentis.] *Integra hæc decretalis habetur in Regesto Innocentij III. lib. 2. epistola 1. & in antiqua cõpilatione tertia, tit. de hæret. c. 1. inde capiet lucem declarationis totum hoc cap.*

b ¶ Bona hæreticorum statuimus publicari.] *Concordat textus in capitulo cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & in capitulo excommunicamus 1. §. damnati. de hæret. vbi Doctores communiter. quod ipsum etiam est iure ciuili cautum. l. Manichæos. C. de hæreticis. ibi:* Quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur. *& in auth. Gazaros. C. eod. tit. Squillacensis de fide catho. cap. 30. Gondissalinus de hæret. q. 15. Simancas de instit. catho. tit. 9. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 3. & seq. de iusta hæret. punitio. Zanchinus de hæreticis. c. 25. & sequen. Repertorium verbo, bona: & verbo, confiscatio. Felynus in cap. cum nobis. de præscriptio. Bart. in l. si debitor. ff. de his qui in fraud. credito. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. c. 106. & alij, quos omitto consulto: nec refert vtrum sint clerici, vel laici, vt præfati declarant. cætera, qua breuitas me omittere hic compellit, tradam cum Eymerico 3. par. q. 109. & seq.*

Hæreticorũ bona cõfiscata.

c ¶ Nec

Inquisitores condonare possunt bona hæreticis redeuntibus.

Filiis hæreticorum etiam catholicis nihil relinquendum.

Quales Inquisitorum partes erga filios damnatorum paupertes relictos.

c ¶ Nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus misereri aliquis voluerit.] *Hinc colligimus non obscure, verissimā esse Eymerici sententiam 3. par. q. 109. dicentis, posse Inquisitores, hæreticis redeuntibus, non relapsis, in tempore gratiæ, hoc est ante diffinitiuam sententiam, bona, quæ sua fuerant, condonare. quod sequitur Zanchinus de hæret. c. 25. nu. 3. & ibidem Campegius. Repertorium verba, bona §. sed vtrum Inquisitor. Ioannes Monachus & Archid. c. accusatus. §. porro. de hæret. lib. 6. sanctus Antoninus p. 3. tit. 18. c. 2 §. 7. Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. vers. quarta tertia pœna est.*

Atque hæc sententia de iure communi vera est, B *vt copiosa differui in priuilegio Inquisitorum 196. Reuerendissimus tamen Simancas in aduotationibus ad Zanchinum c. 14. contra sensit, asserens non posse Inquisitorem, aut Episcopum bona semel ipso iure confiscata hæreticis redeuntibus condonare. Sed eius opinionem & communis sententia, & in primis hic locus, de quo nunc differimus, valide refellit, à qua communi sententia non crederem discedendum: nam hoc inter cetera ad amplam Inquisitorum potestatem de iure communi pertinet, vt bona semel per hæresim confiscata, quę licite ab iniustis possessoribus auferri potuissent, eis condonentur, si ad gremium Ecclesiæ redire voluerint, nec video quem alium sensum habere possint hæc verba:* C *nisi eis ad cor reuertentibus, &c. & in vniuersa Italia, in qua Inquisitores à iure communi non discedunt, hoc communiter soles obseruari, vt ab inferioribus Inquisitoribus vbique hæreticis redeuntibus bona condonentur, seu confiscatio remittatur.*

d ¶ Nec huiusmodi fœcuritatis censuram ortho doxorum exhæredatio filiorum.] *Olim iure ciuili cautum erat, vt filij catholici parentibus hæreticis succederent. l. Manichæos. C. de hæret. ibi:* sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint. *l. cognouimus. & authen. idem est. C. eod. tit.*

Cęterum hodie huiusmodi legis pontificiæ decretum sequimur, nam filijs hæreticorum quamuis catholicis, nihil penitus est relinquendum, neque etiam legitima, quę quodammodo iure naturæ debita videtur. Paulus Grillandus de hæret. q. 4. atque hoc iure vbique vtendum est, contra quam senserint illi, quos refert Hostiensis in sum. tit. de hæreticis. §. quæ pœna. asserentes hanc decretalē locum habere tantum in terris, quę subsunt temporali summi Pontificis iurisdictioni: in alijs autem ciuiles leges esse obseruandas, quę maiori, inquiunt, æquitate nituntur. nam & iura etiam ciuilia huic decretali adstipulantur. in authen. Gazaros. C. de hæret.

Nec vlla est iniquitas hac vti fœcuritate, vt parentes à tanta crimine committendo facilius auocētur. Iulius Clarus li. 5. sent. §. hæresis. vers. et scias. vbi hanc testatur esse communem opinionem.

Inquisitores tamen pueris & puellis hæreticorum damnatorum pauperibus relictis prouidebunt ex misericordia, ita vt rationem habeant sexus & ætatis: nam masculos iam corpore validos alicui arti mechanicæ iubebunt addici: feminas, aliquibus honestis ciusdem ciuitatis matronis assignabunt, vt A *eis famulentur, & ab eis in fide instruantur: ceteri, quibus per ætatem, aut incommodam valetudinem laborare non licet. tenuia alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt, deprecātes interdum principes, tam ecclesiasticos quàm seculares, vt in huiusmodi filios damnatorum, aliquem exercēt liberalitatem quæ res ad eos in primis spectat, ad quos damnatorum bona ex confiscatione peruenerunt.*

De his cap. 22. Hispalensis institutionis anni Domini 1484. pie & prudenter cautum est his verbis à nobis vtcumque latine redditis: Similitee decreuerunt, q si ex personis ob delicta sua relictis curiæ secularj, vel perpetuo carceri mancipatis, remanserint filij vel filiæ, qui nō sint matrimonio copulati: Inquisitores prouideant & ordinent, vt prædicti orphani commendentur personis honestis, & Christianis catholicis, vt ab eis nutriantur, cibentur, & in fide catholica instruantur, cō ficiantque libellum supplicē seu memoriale super prędictis orphanis, & de cuiusque qualitate, q indiguerint, & fuerint boni Christiani, & præsertim pro seminis puellis orphanis, vt postint nubere, vel profiteantur religionem, *hęc ibi. vide Repertorium verbo. filij. §. Filij minores.*

Quòd si magni alicuius Principis ob hoc crimen bona proscripta fuerint, isque filius habuerit, bonorifice ab eo cui bona obuenerunt, erunt dotandę exēplo Ferdinandi regis Neapolitani, qui filias Principis Rosini qui maiestatis crimen admiserat, ex eisdē bonis ditissime dotauit, vt memorię prodit Gigas tract. de crim. læs. maiest. lib. 3. tit. de pœnis. quæst. 25. num. 2.

Idem.

Aduocati vel notarij hæreticis vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus patrocinā tes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sūt, & ab illo officio suspensi. CAP. XI.

D I aduersus nos terra consurgeret: & infra. Quiaꝑ plus timeri solet quod specialiter iniūgitur, q̄ quod generaliter imperatur: vobis † aduocatis & scriniariis firmiter inhibemus, ne hæreticis credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo præstetis auxilium, cō silium vel fauorē: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium præbeatis: & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attentetis. Quòd si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos, perpetuę vos decernimus E infamię subiacere.

† c. quamquā. 43. dist.

COMMENT. X.

a VObis aduocatis & scriniariis firmiter inhibemus.] *Concordat tex. in c. excōicamus. §. credentes. & in c. sicut, de hæret. & in c. 2. §. 1. de hæret. li. 6. Idē sanxit Nicō. Papa quodā rescripto incipiēte:* Nouerit universitas vestra. *est autē difficilis defuitia huius textus: neque enim aperte dicitur qñ sit prohibitū pro hæreticis patrocinari. sed præter Hostiensem. Ioan. And. Ioannē Anauiē. et alios, qui hoc ipso loco hūc cōtextū varijs modis.*

Quomodo sit prohibitum pro hæreticis patrocinari.

interpretantur, videndus eſt Carrerius tracta. de hæret. num. 113. & 114. Matthæus Afflictus in conſtitutione, inconſutilem, notabili 25. verſic. hinc ſumpta occaſione quæro. Geminianus 1 c. vlt. §. vlt. de hæret. lib. 6. Petrus Godoffredus in l. curiales. C. de hær. Franciſcus Pouzinibius tract. de lamijs. nn. 78. Repertorium verbo, aduocatus. Eymericus 3. par. q. 39. & Albericus de Roſate de ſtatutis. p. 3. queſ. 32. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 17. de iuſta hæret. puni. Ioannes Roias ſingulari 175. & alij, quos ſciens omitto.

In hac difficultate hoc primum ſit exploratum, Pro hæreticis, quos hæreticos eſſe conſtat, nullo modo patrocinandum, ſeu aduocandum; ſecus quoties id eſt dubium, ideſt, cum nondum eſt exploratum, an verba, vel facta alieni obiecta, ſint hæreſies, manifeſtamue hæreſim ſapientia. vel cum nondum teſtibus, aliiſne legitimis probationibus de hæreſi conſtat: tunc.n. aduocare licebit, ſeu patrocinium reis præſtare: Inquiſitorum tamen auctoritate, ſolemni iureiurando præcedente, de iuſta defenſione præſtanda, & de abſtinendo ab eadem defenſione quamprimum cognitum erit illum, qui defenditur eſſe hæreticum, iuxta ſacri officij receptam & laudabilem conſuetudinem, vt præfati tradunt, quibus adde Si mancam de eatho. inſtit. tit. 5. de aduocatis.

Idem vniuerſis Chriſti fidelibus, tam in vrbe Meten. quàm in eius diœceſi conſtitutis.

Laici non prædicent, nec occulta cõuenticula fũciant, nec ſacerdotes reprehendant.

CAP. XII.

VM [a] ex iniuncto: & infra. Licet [b] autem deſiderium intelligendi diuinas ſcripturas, & ſecũdum eas ſtudium adhortandi reprehendẽdum non ſit, ſed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam laici, merito arguendi, quòd occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis Chriſti † ſibi vſurpant, ſacerdotum ſimplicitatem eludunt, & eorum conſortiũ aſpernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera, quę omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantũ odit opera tenebrarum, vt Apoſtolos ſuos in mũdum vniuerſum prędicaturos Euangelium omni creaturæ miſſurus, eis præceperit aperte dicẽs: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prędicate ſuper tecta: & infra. Sicut.n. multa ſunt membra corporis, omnia vero non eundẽ actũ habent: ita multi ſunt ordines in Eccleſia: ſed non oẽs idẽ habent officiũ: quia ſecũdum Apoſtolum, alios Dominus dedit Apoſtolos, alios prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo ſit quaſi prę cipuus in eccleſia, non debet ſibi quiſquam indiſferenter prædicationis officium vſurpare. Nam ſecundum Apoſtolum, quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Et veritas ipſa præcepit Apoſtolis: Rogate dominum meſsis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Quòd ſi forte quis argute reſpondeat: quia tales inuiſibiliter mittuntur à Deo, etſi non viſibiliter mittantur ab homine, cũ inuiſibilis miſsio ſit dignior, quàm viſibilis: & diuina longe melior, q̃ humana †: poteſt rationabiliter reſponderi, quòd cum inferior illa miſsio ſit occulta, nõ ſufficit cuiquam nude tãtum aſſerere, q̃ ipſe ſit miſſus à Deo, cũ hoc quilibet hæreticus aſſeueret: ſed oportet, q̃ aſtruat illam inuiſibilem miſsionem per operationẽ miraculi, uel ſcripturæ teſtimonium ſpeciale. Vnde cum Dominus vellet mittere Moyſen in Aegyptum ad filios Iſrael, vt crederẽt ei, q̃ mitteretur ab ipſo, dedit ei ſignum, vt conuerteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Ioãnes quoq; Baptiſta, ſpeciale ſuę miſsionis teſtimonium protulit de ſcriptura dicens: Ego vox clamãtis in deſerto: dirigite uiam Domini, ſicut ait Eſaias propheta: & infra. Licet autem ſciẽtia ſit valde neceſſaria ſacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta verbum propheticum: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore eius: non eſt tamẽ ſimplicibus ſacerdotibus, etiam à ſcholaſticis detrahendum, cum in eis ſacerdotale officium debeat honorari: propter qđ Dominus in lege præcepit: Dijs non detrahes, ſacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii digniratem Deorum nomine nũcupantur: & infra. Nec quiſquam ſuæ præſumptionis audaciam illo defendat exemplo, q̃ aſina legitur reprehendiſſe prophetam: vel q̃ Dominus ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? Cũ aliud ſit fratrem in ſe peccantem occulte corripere, (quod quiſque † tenetur efficere ſecundũ regulam Euangelicam, in quo caſu ſane poteſt intelligi, q̃ Balaam fuit correptus ab aſina) & aliud eſt Patrem † ſuum delinquentem reprehendere manifeſte, quod vtiq; nulli licet ſecũm euangelicam veritatẽ: nã qui ẽt dicit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennę ignis. Rurſus aliud eſt, q̃ prælatus ſponte de ſua cõfiſus innocentia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponit, (in quo caſu, præmiſſum Domini verbũ debet intelligi) & aliud eſt, q̃ ſubditus, non tã animo reprehendendi, q̃ detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cũ ei potius incũbat neceſsitas obſequendi; q̃ ſi forte neceſſitas poſtularet, vt ſacerdos tãquã inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendũ eſt ordinate apud epiſcopũ, ad cuius officiũ tã inſtitutio, q̃ deſtitutio ſacerdotũ noſcit ptinere.

† Dictio, Chriſti, nec in Regeſto, nec in antiquis codicibus reperit. *Ioan. 1. Mar. vlt.*

Matth. 10.

1. Cor. 12.

Epheſ. 4.

Rom. 10. Luc. 10. Matth. 9.

† Poſt hęc verba ſequitur in Regeſto exemplũ de Ioãne baptiſta, quod hic omiſit Raymund⁹: affert autem lucem huic loco.

Exod. 7.

Ioan. 1. Eſa. 40. Matth. 3.

Malach. 2.

Exod. 22. Ioan. 10.

Nu. 22. Ioan. 8. Matth. 5.

†De hac materia vide S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 2. & ſequen.

† In aliquot exemplaribꝰ legit fratrẽ, falſo uero & in Regeſto, pattem, habetur.

COMMENT. XI.

[a] CVm ex iniuncto.] *Habetur hæc decretalis in Regeſto Innocentij III. lib. 2. Ex integra clauſula apertiſſime colligitur tum argumentum, tum ſententia ſine intellectus huius capitis. Ea vero ita habet:* Cum ex iniuncto nobis Apoſtolatus officio factiſimus ſecundum Apoſtolum ſapientibus & inſipientibus debitores, pro vniuerſorũ ſalute nos oportet eſſe ſollicitos, vt & malos retrahamus à viriis, & bonos in virtutibus foueamus: tunc autem opus eſt diſcretione maiori, cum vitia ſub ſpecie virtutum occulte

Laici & feminæ nullo mõ prędicent: & quales eſſe oporteat facros prædicatores.

te subintrant, & angelus Satanę in angelum lucis simulate transformat. Sane significauit nobis venerabilis frater noster Metensis episcopus per litteras suas, quòd tam in diœcesi, q̄ vrbe Meten. laicorum & mulierum multitudo non modica, tracta quodam modo desiderio scripturarum, Euangelia, Epistolas Pauli, Psalterium, moralia Iob, & plures alios libros sibi fecit ī Gallico Sermone transferri. Translationi huiusmodi adeo libentes, vtinam autem & prudentes intendens, vt secretis conuentionibus talia intes se laici & mulieres ecuctare præsumunt, & sibi inuicem prędicare: qui etiam aspernantur eorum consortium, qui se similibus non immiscent, & à se reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem restiterunt: conantes rationes inducere de scripturis, quod ab his non deberēt aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt: & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, se melius habere in libellis suis, & prudētius se posse id eloqui sub murmurant in occulto. *hæc ibi. & mox subsequūtur verba huius capitis.*

b ¶ Licet autem, &c.] *Est autem valde elegans et singularis huius rescripti definitio, qua hoc vnum præcipitur, ne laici officium prędicationis verbi diuini assumant: id enim doctoribus, hoc est Theologis, quorum est in Ecclesia ordo præcipuus, omnino relinquendum est. Concordat cap sicut in vno. eod. tit. de hæret. his similia tradit Eymericus 3. parte. quæst. 38.*

Per laicos vero hoc loco, & vbicunque de hac re agitur, eos accipere debemus, qui non sunt in aliquo sacro ordine constituti, tametsi sint valde eruditi, & scientia clari, vt tradit Leo eius nominis primus, epistola quadam 61. ad Theodoretum Episcopum, prope finem ibi: Adijcientes & illud, vt prętec Domini sacerdotes, nullus audeat pędicare, seu monachus, siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientię nomine glorietur. *refert 1no par. 6. cap. 249. eandem prædicationem laicis prohibuit idem Leo, epistola 60. ad Maximum Episcopum Antiochenum, idem sanciuit Concilium Carthaginense quartum, cui interfuit August. ca. 94. refert 1no p. 8. cap. 323.*

Nec refert ibi sanciri, ne præsentibus clericis laici prędicent, quasi illis absentibus id laicis liceat: quoniam argumentum à contrario sensu (vt nostri iurisperiti loquuntur) non valet, quoties absurdum aliquid sequitur, aut alijs legibus repugnat. glo. & Doctores in rub. & l. 1. ff. de offi. eius cui mā data est iurisd.

Femina vero, licet doctissima, prædicare non debet, idem concilium Carthaginense 4. cap. 99. refert 1no par. 8. cap. 324. & Gratianus in cap. mulier. 23. distinct.

Quale autem & quantum sit prædicationis munus, & quales esse debeant prædicatores, quos oportet à profanorum auctorū & poetarum fabulis & auctoritatibus citandis abstinere, docet concilium Venonense cap. 35. & 36. & concilium Treuerense in c. missi. quæ nunc leguntur in 4. volumine conciliorum Suriane editionis.

Et quòd sine facultate superiorum nullus possit prædicare, iam olim sanctum fuit multis conciliorum decretis, sed expressius renouauit Innoc. III. in concilio Lateran. c. 3 §. quia vero nonnulli. & cōcilium Tridentinum sessio. 5. de reforma. cap. 2. §. siqui vero. & sequen. de qua re plura idem concilium sessio. 24. in decreto de reformatione. cap. 4. & alibi sæpe: sed & multa etiam concilium Lateranense sub Leone X. sessio. 11. & Burchardus lib. 1. decretorum, cap. 97. 98. & 99. & postremo id cauit dilegentissime synodus Salisburgensis constitutione 6. cap. 3. & de materia huius cap. vt breui concludā, vide Alfonsum Castrum lib. 3. de iusta hæret. punitio. c. 2. & 3. Repertorium verbo, prædicare. Simancam de catho. institu. tit. 49. Siluestrum & ceteros summarum collectores in summis, verbo, prędicare. sed eleganter et copiose Conradus Brunus lib. 6 de hæret. c. 4. de hoc agit & Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica. q. 64. vbi per multos articulos tractat materiā huius capitis.

Nemo sine superioris permissione audeat prædicare.

Idem in concilio generali.

Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscunque nominibus nominentur. hoc dicit vsque ad §. damnati. Cap. XIII.

EXCOMMVNICAMVS itaq; & anathematizamus omnē hæresim extollentem se aduersus hanc sanctam orthodoxam & catholicam fidem, quam superius exposuimus, condēnantes hęreticos vniuersos qui buscunque nominibus censeantur: facies quidē diuersas habentes, sed caudas adinuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipsum.

Damnati de hæresi, per sæcularem iudicem puniuntur, & bona laicorum hæreticorum confiscantur, & clericorum bona applicātur ecclesiis, vbi beneficiati erant. hoc dicit vsq; ad §. qui autem. Abb.

Damnati vero præsentibus sęcularibus potestatibus, aut eorum balliuis relinquātur animad uersione debita puniendi, clericis prius à suis ordinibus degradatis: ita q̄ bona huiusmodi dānatorum, si laici fuerint, confiscentur: si vero clerici, applicentur Ecclesiis, à quibus stipendia recepe runt.

Si suspectus de hæresi se nō purgat ad arbitrium superioris, excommunicatur: & existens per annū in excommunicatione, vt hæreticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas Sic.

Qui aūt[b] inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta considerationē suspicionis, qualitatēq; personæ, propriā innocentiā congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriātur, & vsq; ad satisfactionē condignā, ab omnibus euitētur: ita q̄ si per annum in excōicatione pestiterint, ex tūc velut hæretici condemnētur.

Potestates sæculares, perpetui vel temporales iurare tenentur, vniuersos hæreticos ab Ecclesia dānatos pro viribus exterminare, & temporalis do-

minus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si per vltertit in excommunicatione per annum, nuntiatur Papæ, qui fideles eius à iuramento absoluet: & eius terram fidelibus exponet; saluo iure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. hoc dicit vsque ad §. catholici. Abb. Sic.

Moneantur autem & inducantur: & si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam compellãtur sæculares potestates, quibuscunque fungantur officijs, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice iuramentum †, quòd de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denoratos bona fide pro viribus exterminare studebunt; ita quòd amodo quandocunq; quis fuerit in potestatem siue perpetuam siue temporalẽ assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per metropolitanum & cæteros comprouinciales Episcopos, excommunicationis vinculo innodetur: & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, vt ex tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denuntiet absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam extermi natis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

† Cõcor. tex. in auth. Statuimus. C de epi. audien.

Domini temporales purgare debent terras suas ab hæreticæ prauitate.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorũ, gaudent priuilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. hoc dicit vsque ad §. credentes, Abbas.

Catholici † vero, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

† Eymericus infra p. 3. q. 129.

Hic ponitur pœna credentium receptatorum, et defendentium hæreticos. primo laicorum, secundo clericorum, vsque ad §. quia. Abbas.

Credentes † præterea, receptatores, defensores & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere: firmiter statuẽtes, vt postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, intra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audiẽtiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior est culpa, grauior exercatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint; excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, neq; eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares quibus etiam hoc infligatur, vt eorum priuilegia illa in diœcesi non seruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

† De his Eymeric. infra hac 2. par. q. 50. 51. 52. & 53.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi à iure vel à sede Apostolica, vel à diœcesano Episcopo licentia cõcedatur: aliàs excommunicatur. & nisi resipuerit alia pœna imponitur. hoc dicit vsque ad §. adijcimus. Abb.

Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cũ idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti †, vel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica sede vel eatholico Episcopo loci susceptam, publice vel priuatim prædicationis officium vsurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodẽtur: & nisi quàm citius resipuerint, alia competenti pœna plectentur.

2. Tim. 3. Rom. 10.

† Cõcor. tex. in c. cum ex iniuncto. & in c. sicut in vno. eo. tit.

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum prouincias & diœceses suffectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes: quos reuelatos relapsos canonice puniẽt, & renitentes iurare, vt hæretici condemnentur. hoc dicit vsque ad §. volumus. Abb.

Adijcimus † insuper, vt quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconũ suum, aut alias honestas idoneasq; personas bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circuear, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel (si expedire videbitur) totam vicinam iurare cõpellat, q̃ si quos ibidem hæreticos sciuerit, uel alios occulta conuenticula celebrãtes, seu à cõi conuersatione fidelium, vita & moribus dissidẽtes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus, ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputentur.

† Vide Cõradum Brunsi de hæretl. 3. c. 15. Si mau. de cha to. instit. tit. 25.

Episcopus negligens in hæresi perscquenda, à dignitate episcopali est remouẽdus, & alius idoneus est subrogandus. hoc dicit vsque ad fi. Abb. Sic.

Vo-

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequēda Episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicam velint effugere vltionem. Si † quis enim episcopus, super expurgādo de sua diœcesi hæreticæ pranitatis fermento negligens fuerit, vel remissus: cum id certis indicijs apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locū ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere prauitatem.

† Idē statuit Martinus V. quodam rescripto. Scip. Inter cēsas. & habetur in vlt. sess. conc. Constan.

COMMENT. XII.

Quales pœnæ in hæreticos hic latę.

a EXcommunicamus.] *Edidit Innocentius in concilio generali Lateranen. hoc copiosum edictum aduersus hæresicos, eorumque fautores anno Domini M C C X V. in quo potissimum tres pœnas eis irrogat. Vnam spiritualem, videlicet, excommunicationem: alteram corporalem, cum possint nisi resipiscant, tradi curiæ seculari, vltimo supplicio afficiendi: tertiam isem vitæ afflictiuam, nempe bonorum confiscationem.*

Pœna excōicationis I hæreticos antiquissima.

Nec putandum est hic primum pœnam excōmunicationis in hæresicos latam: nam omnium pœnarum, quibus hæresici coercentur, hæc antiquissima est, à Christo iam lata Matth. c. 18. ibi: Si Ecclesiā non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus & publicanus. *& diuinus Paulus ter legitur excommunicasse, primum, Corinthum fornicarium 1. ad Corinth. ca. 5. rursus Alexandrum & Hymenæum ob blasphemiam. 1. ad Timoth. cap. 1. eandem hac pœna idem Apostolus omnes hæreticos docuit coercendos, ad Titum c. 3. item sanctus Ioānes. 2. epistola canonica. tradit Martinus ab Ayala olim Archiepiscopus Valentinus in lib. de Ecclesiasticis traditio. par. 3. art. 6. Differui latissimè lib. 2. de pœnis hæreticorum.*

Cōtra suspectos ꝓcedūt Inquisitores.

b ¶ Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles,] *Ergo contra suspectos de hæresi, tametsi hæretici vere non sint, Inquisitores procedere possunt. Sed an leuis suspicio sufficiat, quæstio est: ex Repertorium verbo, suspectus. §. item nota. & Matth. Afflictus in constitutione, inconsutilem, & Carerius de hæret. nu. 116. leuem suspicionem sufficere voluerunt, non tamen ad condemnationem & punitionem, sed vt ex leui suspicione ad examinationē, inquisitionem, & veritatis indagationem perueniatur, & leuiter suspecto ad eluendam huiusmodi suspicionem etiam abiuratio vel purgatio iniungatur, vt docet Eymericus p. 2. q. 55. nu. 9. & seq.*

Ex leuib⁹ suspicionibus non facile ꝓcedendum.

Ceterum his leuibus suspicionibus non est vbiq; credendum in tam graui delicto, & prudentia opus est, & iuxta qualitatem personarum erit indicandum, vt prudenter monuit Simancas in enchyridio violatæ religionis, tit. 41. n. 8. sed de his plura Eymericus hac 2. p. q. 55. & 56. vbi & nos multa tradidimus. Hoc est certū, ad nullius capturam veniendum esse ex his tantum indicijs aut delictis, quę leuiter solum redderent quempiam suspectum, propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc tri-

A *mine sola captura afferre dignoscitur, vt fusius scripsi infra p. 3. super q. 59.*

Gregorius IX Archiepiscopo Mediolanen.

Laici cuiuscunque professionis sint, prædicare non debent.

CAP. XIIII.

B SICVT in vno corpore: & infra. Cum igitur nonnulli laici prędicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occulte subintrent. Nos attendentes, quòd doctorū ordo est in Ecclesia Dei, quasi præcipuus: Mandamus, quatenus cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicas laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censeantur, vsurpare officium prædicandi.

Concor. ter. in c. cum ex iniuncto, supra eo tit.

1. Cor. 12. Ephes. 4.

Idem.

C *Hoc cap. vsque ad §. si qui aūt. habetur in ca. excommunicamus. supra eo. tit. in prin. vnde summa, & declara, prout ibi fuit dictum. Cap. XV.*

D EXCOMMVNICAMVS† & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iossepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati vero per Ecclesiam sæculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi: clericis prius à suis ordinibus degradatis.

† Cōcor. ter. in auth. Gazaros. C. de hæret. vbi Pet. Godofr. hūc locū illustrat

Si in hæresi deprehensi volunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiā peragendam: & credentes erroribus hæresicorum, hæresici sunt. hoc dicit.

Si † qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam cōdignam pœnitentiam: in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

† Vide Eym. 3. p. q. 93.

Idem.

E *Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti. Cap. XVI.*

ABSOLVTOS se nouerint à debito fidelitatis domini †, & totius obsequij, quicunque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallato tenebantur adstricti.

† In antiquis codicibus cōstantes legitur homini.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE SEXTO LIBRO.

Gregorius nonus Rhemenſi Archiepiſcopo & ſuis ſuffraganeis.

Propter crimen hæreſis clericum in quibuſcunque ſacris ordinibus conſtitutum, ſolus eius Epiſcopus degradare poterit. hoc dicit. Domi. Cap. I.

† Vide ca. de gradatio. de pœn. lib. 6. de quo auctor paulo poſt. & 3. p. poſt modum nonum proceſſum fidei terminandi.

QVONIAM † epiſcoporum numerus ad degradationem clericorum à canonibus conſtitutus non poteſt de facili conuenire: Concedimus vt ſacerdotem, vel alium clericum in ſacris ordinibus conſtitutum (cum pro hæreſi fuerit ſæculari curiæ relinquẽdus, aut perpetuo immurandus) conuocatis Abbatibus, aliiſque prælatis & religioſis perſonis, ac litteratis ſuę diœceſis, de quibus expedire videbitur, ſuus ſolus poſſit Epiſcopus degradare.

Alexander quartus.

Excommunicationem incurrit ſepeliens ſcienter hæreticos, vel eorum receptatores, defenſores, vel fautores; nec abſolvitur, niſi exhumet corã corpora: locus vero priuatur ſepultura. hoc dicit vſq; ad §. inhibemus. Domi.

CAP. II.

† Eyme. 1. p. q. 40. vbi dixit

QVICVNQVE † hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum, ſcienter præſumpſerint eccleſiaſticę tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam, excommunicationis ſententię ſe nouerint ſubiacere. Nec abſolutionis beneficium meantur, niſi propriis manibus publice extumulent, & proijciant huiuſmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat ſepultura.

Excommunicari debent laici publice vel occulte diſputantes de fide. hoc dicit. Domi.

† Cõcor. tex. in c. cũ ex iuncto, &c. ſi cui. de hæret.

Inhibemus † quoque, ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publice vel priuatim, de fide catholica diſputare. Qui uero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum, et defenſorum corũ, nec filiorum ſuorum, vſque ad ſecundam generationem, ad beneficia eccleſiaſtica, vel officia publica. hoc dicit. Domi.

† Hoc declarat tex. in ca. ſtatuũ ei 2. infra hoc tit.

Hæretici † autem, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecundam generationem ad nullum eccleſiaſticum beneficium, ſeu officium publicum admittantur. Quòd ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Priuati ſunt habentes beneficia eccleſiaſtica, ad preces hæreticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, ſi ſcienter talia receperunt. hoc dicit. Domi.

Adhęc †, quoſcunque viros eccleſiaſticos, qui ad preces huiuſmodi peſtilentium perſonarum dignitates, perſonatus & quæcunque alia eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti: ex nunc priuamus taliter acquiſitis, volentes, quòd tales & habitis careant perpetuo: & ſi recepetũt illa ſciẽter, ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur.

† Silu. 1 ſum. uer. hæreſis 1. q. 8 Rebuf. 1 praxi beneef. p. 3. n. 24.

Nulla eſt emancipatio filiorum, vel ſubditorum per hæreticos facta: etiamſi poſtea vitium detegatur. hoc dicit. Domi.

† Eyme 3 p. q. 116. & ibi dixi plene.

Illorum † autem filiorum emancipationem, quorum parentes, poſt emancipationem etiam huiuſmodi apparuerit ante ipſam à via veritatis ad hæreticę ſuperſtitionis inuium declinaſſe, nullius volumus eſſe momenti, uelut factam de hominibus ſui iuris: cum dignum ſit, vt propter tanti atrocitatem delicti, filij eſſe in parentum hęreticorum deſierint poteſtate.

Idem Inquiſitoribus hęreticę prauitatis.

Filij vel hæredes petẽtium in infirmitate ſua hęreticorum conſolationem, non admittuntur ad probandum, quòd non ſana mente vel perdita loquela ſuſceperint, ſi conſtat quòd erant ſanæ mentis, vel ſi prius ſuſpecti vel diffamati erant de hęreſi: aliàs admittuntur, ſcilicet per teſtes fide dignos, non ſuſpectos. hoc dicit. Domi. Cap. III.

† Pro intelle ctu huius ca. vide infra in ſcriptum Vrbani IIII. in cap Olim ex par. & Eyme. 3. p. q. 43. & q. 121. ubi copioſe tractaui materiam huius decretalis.

FILII † vel hæredes illorum, qui dum in ęgritudinis lecto decumberent, petierunt hęreticos conſolatores, vt ab eis per manus impoſitionem conſolationem reciperent, ſecundum peſſimam conſuetudinem eorundem, ſicque uiam fuerint vniuerſæ carnis ingreſſi: ad probandum quòd ipſi defuncti conſolationem illam, immo verius deſolationem non ſanę mentis effecti ſuſceperint, vel poſt perditam iam loquelam (cum tamen moris ſit) vt dicitur (apud eos, quòd nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: ſi dum vaecbant, diffamati erant de hæreſi, vel ſuſpecti: aut legitime conſiterit, q̃ ſanæ mentis exiſtentes, huiuſmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij vel hęredes ad probandum præmiſſa. Nõ tamen per vxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos: ſed per teſtes alios fide dignos, & ſpecialiter fidei zelatores.

Idem

Idem eisdem.

Relapsi in hæresim sint tradendi curiæ seculari, licet pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. hoc dicit. Domi. Cap. IIII.

† Eymer. 3. par. q. 100. & alibi dixi.

SVPER eo †, quod scriptum legitur, Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque ij, qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprij antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi: cum scripturæ huiusmodi videantur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum cõsilio respondemus, quòd taliter deprehensis, etiam si (vt dictum est) sine vlla penitus audientia relinquẽdi sint iudicio sæculari: si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

Idem eisdem.

Excommunicati, participes, & socij criminis admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt verisimiliter veritatem deponere, hoc dicit. Domi.

CAP. V.

† Eymer. 3. part. q. 64. 66. & 68. vbi dixi copiose.

IN fidei fauorem. † Concedimus, vt in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel socij criminis, ad testimonium admittãtur: Præsertim in probationum aliarum defectum, contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus coniecturis: & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quàm eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circunstantiis, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

Idem eisdem.

Ordinarij, vel eorum delegati, & Inquisitores sine pœna excommunicationis facere habent executionem iustitiæ contra hæreticos per habentes iurisdictionem secularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tantum illam iurisdictionem possideant. hoc dicit. Domi. Cap. VI.

† Eymer. 3. par. q. 12. vbi dixi.

RAESIDENTES † regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci (licet excommunicati vel de facto tantum, & non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum vel delegatorum ipsorum, aut Inquisitorum hæreticæ prauitatis non valentium sine mora dispendio, vel negotij periculo recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiam & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis vel officialibus eorundem propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

Idem eisdem.

Excommunicatus, propter contumaciam non respondendi super hæresim, de qua erat suspectus, post annum damnatur vt hæreticus. hoc dicit. Dom.

CAP. VII.

† Eymer. hac 2. par. q. 47. & 3. par. q. 124. hunc tex. illustrat.

QVM † contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adijciat vehementem, si suspectus de hæresi vocatus à vobis, vt de side respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quam si per annum animo sustineat pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

Idem eisdem.

Abiuraus in iudicio hæresim propter vehementem præsumptionem: si iterato labitur (licet non fuisset probatum plene) relapsus dicitur: secus si leuis erat præsumptio. hoc dicit vsque ad §. Eum vero. Dominicus. Cap. VIII.

† Concordat Vrbani IIII. Rescriptum incip. Consultus, infra positi. & vide Eymericũ hac 2 par. q. 40. vbi dixi.

ACCVSATVS † de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante abiurationem suam, hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

Culpabilis in vno articulo hæresis, generaliter postea abiurando relapsus dicitur, si committit etiã in alium articulum separatum. hoc dicit. Domi.

Eum vero, qui in vna hæresis specie, vel secta commisit, aut in vno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extunc in aliã etiam hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus vt relapsum in hæresim iudicari.

Qui post abiurationem hæresis, de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur facto, vel verbo, hæreticis cõmunicat in rebus hic prohibitis, relapsus dicitur. hoc dicit. Domi.

Ille quoque de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem

abiurationem constiterat, vel nunc constat: si post illam hæreticos receptet, deducat, visitet, siue associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbati à se prius erroris consequentia, non sit dubium id fecisse.

Testis in causa hæresis, falsum deponens, licet periurus sit, probat dicendo contrarium: dumtamen ex indicijs constet dictum non corruptionem, sed veritatem continere. hoc dicit.

† Eymer. 3. par. q. 65. & sequen. Licet vero periuri † à testimonio, etiam post pœnitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram Inquisitoribus iurantes, tam de se, quàm de aliis super facto hæresis dicere veritatem, eam celando deierent, & postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) reuelare in fauorem fidei (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus hæresim manifestam. hoc dicit. Domi.

† De hac materia copiose Eymer. a p. q. 42. & 43. Sane cum † negotium fidei (quod summe priuilegiatum existit) per occupationes alias non debeat impediri: pestis Inquisitores hæreticę à sede Apostolica deputati, de diuinationibus, aut sortilegijs (nisi hæresim saperent manifeste) intromittere se non debent, nec punire talia exercētes, sed eos reliquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores hæresis, de quæstionibus vsurarum se intromittere non possunt. hoc dicit.

† Vide infra descriptū Vrbani 4. Consultus. ver. in quo quæst. & reper. ver. vsura. §. circa istam. De quæstionibus † præterea vsurarum motis, etiam contra illos, quibus restitutionem vsurarum in pœnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum in iudicio Ecclesiæ obligarunt, intromittere se non possunt: ne per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendam pœnitentiam iniunctam, in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia iniuncta. hoc dicit. Domi.

† Eymericus 3. par. q. 120. Zanch. de hæret. c. 28. nu. 3. 6. 7. Si vero † pro ijs, quę in hæresi receptando vel defendendo hæreticos seu eis fauendo, non tamē existens hæreticus quis commiserit, sub obligatione bonorum suorū Inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiā, & complendam: & ea licet iuncta, non tamē peracta decesserit, si per huiusmodi pœnitētiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum: ad complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hęredes vel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt. Porro si propter huiusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam pœnitentiam; quam Inquisitores ipsi iniungere vellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei pœnitentia iniungeretur, decesserit: eius hęredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Post mortem hæretici, declarari potest eum hæretica fuisse ad finem confiscandi. Domi.

† c. vlt. de præscript. lib. 6. Squillacen. de fid. catho. c. § 4. In eo † vero casu, quo hęredes ad successionē non debent ob hęresim sui auctoris admitti: non obstante, quòd auctore ipso viuente, hoc non fuerit (interuenięnte ipsius morte) per sententiam declararum: ad confiscationem bonorū post mortem eiusdem nihilominus procedatur.

Clerici instruentes testes, ne Inquisitores veritatem inuestigent, puniri possunt per eos, et religiosi grauius puniuntur. hoc dicit. Domi.

Sacerdotes insuper & alij clerici, qui negotiū Inquisitionis instruēdo citatos hęreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate vel dicenda falsitate, seu eos indebite liberando, inuenti fuerint impedire: (cum non sit dubium, eos ipsa facere in fauorem hęreticę prauitatis) per Inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immurationis pœna vel alia grauius puniendi quàm seculares: si inuenti fuerint in hęresi vel consimilibus deliquisse.

Vrbanus quartus.

Non valent statuta, per quæ Inquisitoris hæresis officium impeditur, vel retardatur.

CAP. IX.

† Eymer. 3. par. q. 14. vbi dicit copiose. STATVTVM † ciuitatis castri, villę, vel alterius loci, per quod negotium Inquisitionis hęreticę prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis: Ipsiusque ciuitatis vel loci dominum, potestatem, capitaneum, cōsules, vel rectores, per quem, vel quos, eadem ciuitas seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diœcesano, vel eius vicario, aut Inquisitori, seu Inquisitoribus labis prędictæ, sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inuenrum fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quòd per illud Inquisitionis processus non impediantur, uel aliquatenus retardenrur, per censuram Ecclesiasticam decernimus compellendos.

Clemens quartus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Officium Inquisitoris hæresis, morte concedentis non expirat, etiam quò ad negotia prius non cœpta, vel exorta. hoc dicit. Cap. X.

Vide Eymer. 3. par. q. 6. & 8. NE aliqui † dubitationem solicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquisitionis hęreticę prauitatis, solicitudini vestrę intra certos limites

limites ab Apoſtolica ſede commiſſum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit: Præſenti declaramus edicto ipſum officium non ſolum quo ad negotia viuente mandatore incœpta, immo etiam, quo ad integra & non cœpta; & quod plus eſt, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerſerãt in fauorem fidei, poſt committentis obitum perdurare.

Idem eiſdem.

Informat Inquiſitores ad Deum, vt eius timorẽ hominum metui anteponant, in procedẽdo ſimul vel ſeparatim contra hæreticos, & ſuos fautores: & etiã in eos abſoluendo, cum vere pœnituerint.

CAP. XI.

† Concor. iur. in Cle. 2. §. 1. de hæret. & vide Eymer. 3. p. q. 47. & ſeq.

VT officium † Inquiſitionis contra hæreticos in prouincia, in qua vobis idẽ officium eſt commiſſum, auctoritate Apoſtolica poſitis efficacius adimplere; diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vbique in præfata prouincia, ſimul vel ſeparatim, aut ſingulariter (prout negotij vtilitas ſuadebit) contra hæreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, necnon contra infamatos de hæreſi, vel ſuſpectos iuxta ſanctiones canonicas (hominum metu diuino timori poſtpoſito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſiæ vnitatem, ei iuxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidẽ, quod iniungi talibus conſueuit. Prouiſo † ſolerter, ne ſimulata conuerſione redeant fraudulenter, & vos (immo ſeipſos) fallentes ſub agni ſpecie lupum gerant.

† Vide reper torium ver. prouiſo ſolerter.

Inſtruit Inquiſitores in modo examinationis teſtium, & in perſonis, quæ teſtificata ſcribere debeant. hoc dicit.

In delictis magnis cautè procedendum.

Verum, quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi (vt in reos ſine vllo proferatur errore dure ac digne ſeueritas vltionis) volumus & mandamus, vt in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per publicam (ſi commode poteſtis habere) perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depoſitiones teſtium conſcribantur. Ad conſcribendas quoque huiuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in commiſſo vobis officio ad ſcriniarij, ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtricte præcipimus, cum per vos fuerint requiſiti, omnes & ſingulos veſtri ordinis fratres †, qui dum eſſent in ſæculo, tabellionatus officium habuiſſe, aut exercuiſſe noſcuntur, & illos etiam quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotij fidei fuit ab Apoſtolica ſede commiſſum: & in poſterum cõmittetur, concedentes huiuſmodi fratribus, necnon & alijs religioſis quibuſlibet, qui ſimiliter dum eſſent in ſæculo, tabellionatus officiũ habuerunt, & exercuerunt, quibuſuis etiam clericis ſecularibus officium ipſum habentibus (etiam ſi iidem fratres religioſi & clerici ſint in ſacris ordinibus conſtituti) exercendi libere officium ipſum, quoad præmiſſa, non obſtante ſtatuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, poteſtatem.

† Eymer. 3. p. q. 19. & 29.

Inſtruit Inquiſitores, circa perſonas, per quas impediri poſſet vel differri Inquiſitionis negotium, hoc dicit.

Compeſcendi præterea monitione præmiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita prædicatores † queſtuarios (vbi contigerit pro Inquiſitionis ſeu fidei negotio, congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentũ aliquod afferri) à prædicationis officio, quod ad ipſos nullatenus pertinet (quorum intereſt tantum charitatiua ſubſidia ſuppliciter petere, ac indulgentiam, ſi forte habent, exponere) liberam vobis & ſingulis veſtrũ concedimus auctoritate præſentium facultatem. Deniq; vt circa præmiſſa plene vobis & ſingulis veſtrum coerctionis expedita & inuiolabilis adſit auctoritas; volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (ſi opus fuerit) inuocato auxilio brachij ſecularis: contradictores per cenſuram Eccleſiaſticã, appellatione poſtpolita compeſcendo: Non obſtantibus aliquibus priuilegijs vel indulgẽtijs, quibuſcunq; perſonis cuiuſuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis communitatibus, vel vniuerſitatibus ciuitatum, & locorum ſpecialiter vel generaliter ſub quacunq; verborum expreſsione vel forma, à memorata ſede conceſsis, vel in poſterum concedendis: cum ex huiuſmodi vel alijs priuilegijs vel indulgentiis nullum vobis in tantę pietatis negotio, velimus obſtaculũ interponi: & conſtitutione de duabus dietis edita in concilio gñali. Statuimus † inſuper, vt poteſtas, capitaneus, ſeu rector, vel conſules, ſeu quiuis alij, qui ciuitati præſunt, vel loco alteri ad præſens, aut præerunt in futurum, ad requiſitionem dioceſanorum, vel vicariorum ſuorum, ſeu Inquiſitorum hæreticę prauitatis iurent præciſę attendere inuiolabiliter, & obſeruare, ac facere à ſuis ſubditis obſeruari, toto tempore ſui regiminis, in terris ſuæ iuriſdictioni regiminiue ſubiectis conſtitutiones contra hæreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ipſorumque filios & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & ſeruare, vt infamis & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide ſuſpectus officio & honore ſui regiminis ſpolietur; nec vlterius poteſtas, capitaneus, cõſul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem vel officium publicum vlterius aſſumatur: & quæ vt poteſtas, balliuus, conſul, vel rector fecerit, nullã obtineant firmitatem.

† Vide Cõc. Triden. ſeſſ. 5. de refor. c. 2. in fine.

† Eymer. 3. parte, q. 32. Campeg. ad Zanch. c. 31.

Pœna Magiſtratuum leges contra hæreticos editas non ſeruantium.

Bonifacius octauus Inquiſitoribus hæreticę prauitatis.

Comprehẽdit iſta decretalis plura vtilia pro expediendo

pediendo officio Inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denũtiationes. dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum, vt eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt. das potestatem repetendi libros et processus, commutandi & mitigandi pœnas, priuãdi, & priuatos nuntiandi officijs & honoribus hæreticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quòd hoc fiat de diœcesanorũ vel in eorum absẽtia vicariorum suorum consilio, nisi ijdem scienter talibus beneficia contulissent. hoc dicit. Ioan. And.

CAP. XII.

Editum circa an. Domini 1296.

NT commissi vobis officij debitum vtilius & vberius exequamini, sanctæ memoriæ Innoc. Alexan. & Clementis prædecessorũ nostrorum vestigijs inhærentes, vobis & vestrum singulis committendi † citationes & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis, Aduocandi † quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis assistant: & in huiusmodi ferendis sententiis prębeant consilium opportunum, ac eis, quòd super his vobis humiliter pareant in virtute obedientię iniungendi: Conuocandi † etiam clerum & populum ciuitarum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei uideritis expedire.) Et contra illos †, quos in prouincia, in qua uobis Inquisitionis officium est commissum, hæresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi, necnõ faciendi à quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus Inquisitiones factę ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicę vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur: & illorum qui vestris mandatis obedientes, humiliter stant propter hęresim in carcere vel muro recluſi pœnam vnà cum prę latis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi vel mutandi, cum videritis expedire: Priuandi † prętera vel priuatos ouantiandi dignitatibus ac alijs beneficijs Ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio, & officiis publicis ac honoribus quibuscunque eosdem hæreticos, credentes, receptatores & defensores ipsorum, eorumque filios & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem diœcesani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficijs huiusmodi requirendi: Nisi forte constaret legitime, quòd ijdem scienter huiusmodi personis eadem beneficia contulissent: tũc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos.

† Vide Eymer. 3. par. q. 35.

† Eyme. 3. p. q. 77.

† Eymer. 3. par. in forma monendi populum de sermone fidei habẽdo.

† Eymer. 3. par. q. 42.

† Eymer. 3. par. q. 113. & ibi dixi copiose.

Idem.

Christiani ad Iudaismum transeuntes & redeuntes hęretici reputantur, hoc dicit, secundum Zenz.

CAP. XIII.

CONTRA [a] Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Iudęorum (etiã si huiusmodi redeũtes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamẽ absolute, aut pręcise coacti baptizati fuerunt) erit tamquã contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos seu Iudæos conuicti: Et sicut contra fautores, receptatores, & defensores hęreticorum: sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est procedendum.

Iudęi an & quando admittãtur ad testificãdum contra Christianos.

COMMENT. XIII.

[a] *DE materia huius cap. pręter Ancharanũ, Geminianũ, et alios interpretes hic, videndus est Eymericus par. 2. q. 44. & quos refero super eadem quęstione: Nunc omissis ceteris de quibus suis locis commodius differam, solum hic ostendam occasionem illorum verborum*, seu Iudæos conuicti, *quando Iudęi admittantur ad testificandum contra Christianos: nam de alijs infidelibus quid sit sentiendum, agam cum Eymerico 3. par. q. 68. & seq. In primis explorati iuris est, infideles quicunque illi fuerint à testimonio dicendo contra Christianos repelli. authen. credentes. C. de hæret. c. 1. de testib. c. si hęreticus. c. non potest. 2. q. 7 c. ipsa pietas. 23. q. 4. et tradunt communiter Doctores in cap. 1. extra de hęret. quoniam. vt in d. c. non potest. scriptum est:* Non potest erga homines esse fidelis qui Deo extitit infidelis.

Ceterum in crimine hęresis in vniuersum infideles quicunque, & etiam Iudęi aduersus Christianos testimonium dicunt, vt apertissime docet hoc respondum, vbi glos. in verbo, Iudæos. & ibidem Gemianus, Franrus & ceteri communiter. glos. in c. 1. de testib. verbo, fideles. vbi Doct. communiter Palacius Rubius in allegat. de hęresi. §. vltimo. Gendij saluus de hęret. q. 13. num. 10. Ioannes Rojas singula. 190. & copiose Felynus in c. Iudæi. de testibus. optime Hieronymus Gigas tract. de crim. læsa maiesta. lib. 2. tit. quomodo & per quos probetur. quæst. 10. & potissima ratio est, ne ex defectu probationum tam graue scelus impunitum remaneat. l. quoniam. in fine. C. de hæret. c. dilecto. & c. significauit. de testib.

Neque hoc solum habet locum, quoties ageretur de conuincendo Christiano apostata, qui prius fuit Iudæus, & postea reiudaizauit, ut probat textus in d. c. contra Christianos. sed etiam cum ageretur de conuincendo Christiano non apostatante, seu totam religionem Christianam deserente, sed in vno vel altero tantum articulo deliquente: idque ob eandem rationem, ne videlicet crimen hoc remaneat impunitum: rursus etiam in fidei fauorem. argumento cap. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. quoniam si hęretici aduersus hęreticos admittuntur, vt optime docet Eymericus 3. par. q. 69. iure optimo etiam Iudæi admitti debent, cum commoda ratio diuersitatis assignari non possit, & maior prohibitio in hæretico, quàm in Iudæo esse videatur secundum glos. in c. pagani. 2. q. 7.

Ad hæc,

Ad hæc, Iudæi non modo recipiuntur in testes aduersus Christianos, eo modo quo proxime dictum est, sed etiam multo magis aduersus Iudæos non baptizatos, in omnibus illis casibus, in quibus ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere noscuntur: id quod longa probatione non indiget: nam si ob fidei fauorem nõ prosunt sua priuilegia Christianis, quominus testimonio infidelium vrgeantur, nec proderunt infidelibus.

In quibus casibus Iudæi subsint Inquisitorũ potestati.

Qui sint autem casus, in quibus Iudæi nunquam baptizati Inquisitorum potestati supponuntur, tradit Eymericus 2. par. q. 44. 45. et 46. Repertorium Inquisitorum verbo, Iudæus. Campegius ad Zanchinum, cap. 36. vers. delinquunt circa fidem eorum. eleganter beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. ibi: Sunt tamen compellendi à fidelibus, si adsit facultas, vt fidem non impediant, vel blasphemiis, vel malis persuasionibus, vel etiam apertis persecutionibus. *hæc ille. Quibus verbis amplissime complexus est in genere vir sanctus omnem causam ob quam possunt Inquisitores in Iudæos animaduertere.*

Veruntamen ne res controuersa amplius in dubium verteretur, sanctissimus Dominus noster Gregorius XIII. statuto quodam incipiente: Antiqua Iudæorum. edito anno Domini 1581. Calend. Iunij, nominatim decreuit blasphemias & flagitia Iudæorum, in quę hæreticæ prauitatis Inquisitores animaduertunt. Id statutum in fine Directorij inter alias litteras Apostolicas curauimus imprimendũ.

An autem cum Iudæi vel alij infideles testificantur aduersus catholicum, perinde sit de illis iudicandum, ac de testibus alijs integris, quorum duo plenam faciunt probationem, grauis est quæstio, quã non patitur huius commentarij brevitas. Reiiciam eam in 3. par. quæst. 64. vbi est proprius locus. videto interim Palatium Rubium in allegatione de hæresi. §. 15. Arettinum in c. fin. de testib. Albertinum de agnos. assertio. q. 34. nu. 3. & seq. ceteros practicato loco apud Eymericum referam.

Forma iuramẽti Iudæorum.

Denique illud monere oportet, vt quando Iudæus admittitur in testem, iuret de dicenda veritate non super Euangelia, quibus non credit, sed super legem suam. ita Ioan. de Imola in Clemen. 1. de testi. & Antonius Butrius in proœmio Decretaliũ. Qualis autem sit eius iuramenti forma, tradit Specul. tit. de iuramen. calum. §. reflat. vers. penul. sed melius Repertorium Inquisitorum, verbo, iuramentum. §. sequitur videre. & sequen.

Idem.

Non confiscantur dotes vxorum innocentium, propter hæresim maritorũ. hoc dicit, secundũ Zenze.

CAP. XIIII.

† Eymer. 3. par. q. 111. & dixi ibi plenissime.

DECREVIT † felicis recordationis Innocentius Papa quartus; quòd propter hæresim maritorum, vxorum catholicarum, dotes non deberi confiscari. Quod intelligendum fore censemus: nisi forte mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

Idem.

Filij hæreticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternã sunt inhabiles ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium seculare; si patres ante mortem Ecclesię reincorporati non fuerint. hoc dicit, secundum Domi.

CAP. XV.

† Eymericus 3. par. q. 114. 115. & dixi ibidem plenissime.

STATVTVM † felicis recordationis Innocentij & Alexandri prędecessorum nostrorum: ne videlicet hæretici, credẽtes, receptatores, defensores & fautores eorum, ipsorumque Filij vsq; ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicũ officium admittantur: quòd si secus actum fuerit, sit irritum & inane: primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filijs & nepotibus hæreticorum, credentium & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: nõ autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesię vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesię pœnitentiam recepisse: quam ipsi vel iam perfecerũt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

Idem.

Inquisitor Papa super hæresi sine speciali mandato non inquirit contra episcopum: sed si eum culpabilem sciuerit, nuntiabit Papæ. hoc dicit. Io. An.

CAP. XVI.

† Vide Eymer. 3. par. q. 26. 27. 30. & dixi ibidẽ copiose.

INQVISITORES † hæreticæ prauitatis, ab Apostolica sede seu alio vel alijs quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere cõtra Episcopos nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos: Nisi in litteris commissionis Apostolicę, quòd hoc possint, contineatur expresse. Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimẽ hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere vel suspectos; id tenebuntur sedi Apostolicę nuntiare.

Idem.

Non derogatur ordinarijs super processu hæreticorũ, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eadem facto episcopus & Inquisitor possunt procedere communiter vel diuisim, vel proferre sententiam, in qua si discordant, debent Papæ referre. Et episcopi qualitercunque procedant, debent seruare modum Inquisitoribus impositum. hoc dicit. Domi.

CAP. XVII.

† Hæc decretalis declaratur per extra nag. Ex eo. tit. de hæret. quæ paulo post inseriẽ.

HER hoc, † quod negotium hæreticæ prauitatis alicui vel aliquibus ab Apostolica sede generaliter in aliqua prouincia, ciuitate vel diœcesi delegatur, diœcesanis episcopis, quin

pis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum vt dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, vtiliusque procedat i concedimus, quòd per Episcopos ipsos, & per Inquisitores, de facto eodem inquiri valeat communiter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri: & nisi hoc casu Inquisitores in sententiæ prolatione diœcesanis vel econtra duxerint deferendum, per vtrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non conuenerint, per vtrosque negotium sufficienter instructum ad sedem Apostolicam remittatur. Siue autem ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt & debent per iura communia, vel per speciales concessiones seu ordinationes sedis Apostolicæ obseruare.

Idem.

Episcopis et Inquisitoribus hæresis non resistant, sed omnine pareant Domini temporales: & de eo crimine non cognoscant: aliàs prout dicitur hic, puniuntur. hoc dicit, secundum Zen.

CAP. XVIII.

† Vide Eymer. 3. p. q. 31. & alijs multis.

VT inquisitionis † negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges quasdam per Federicũ olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanæ persistentem Ecclesiæ promulgatas (quatenus Dei & Ecclesiæ sanctæ suę honorem promouent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt) approbantes, & obseruari volentes: vniuersos seculi potestates & Dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores, quibuscunque dignitatibus vel officijs aut nominibus censeantur, requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis & Inquisitoribus hæreticę prauitatis à sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, caprione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti: & vt præfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandauerint, contra eorũdem dominorum potestatem, vel rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: vbi per viros catholicos à præfatis Episcopis, seu Inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos sub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur. Vtque de hæresi à diœcesano Episcopo vel Inquisitore seu Inquisitoribus cõdemnatos præfati potestates, Domini tempora-

A les, siue rectores, vel eorum officiales, seu nuntij sibi relictos statim recipiant indilate animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationibus †, seu proclamationibus prędictorũ nequitiæ filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorũ, quàm secundũ legem imperialem appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hereticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. Prohibemus † quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemq; officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mereãt ecclesiasticũ)

B quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine absq; dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltẽ alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel Inquisitoribus, seu Inquisitore iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officiũ) facere seu adimplere detrectẽt: vel aliàs diœcesanorum, aut Inquisitorum iudicium, sententiã seu processum directe, vel indirecte impedire præsumãt. Si quis vero de prędictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis contra predicta fecerit, aut

C præfato fidei negotio saepefatis diœcesano episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumserit, vel ipsum aliquatenus impedire; nec non & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit maculam percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

† Eymer. 3. parte, quæst. 117. Cont. Bru. lib. 4. de hæret. c. 16.

† Eymer. 3. par. q. 36. vbi vide quę diximus.

Idem.

— Bona hæreticorum ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed approbenso bonorum fieri non debet per dominum sæcularẽ,

D *nisi prius pronunciatum fuerit super crimine, per iudicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Ioan. And.*

CAP. XIX.

† De materia huius capitulo egimus cum Eymerico p. 3. q. 109. & seq.

VM secundum † leges ciuiles nefarias naturæ contrarias incestas nuptias contrahentes, eo ipso fu-

E rum dominium rerum perdant. Et mulier humanam legem transgrediens, & (præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris nuptias eligens bona omnia, quæ per legem sibi obuenerant à raptore, ac alijs consortibus raptus, ipso iure amittat; certoq; casu deferantur in fiscum: Ac etiam illicitas species transuehens: Aut rerum victarum professionem omittens, earundem specierum & rerum proprietate hoc ipso priuetur, & fisco rerum & specierũ dictarum propriecas acquiratur: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quàm prædicti delinquunt) ipso iure de fratrum nostrorum consilio, decernimus confiscata. Cõfiscatioois tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes,

Principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papę prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci vel aliam personam ecclesiasticam, quę super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

Idem.

In causa hæresis proceditur simpliciter & de plano: & dicta testiũ & accusatorum non publicãtur, si periculum timeatur. hoc dicit, secundum Zen.

CAP. XX.

STATVTA quædam felicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prędecessorũ nostrorum quibusdam declaratis & additis recensentes: concedimus, quòd in Inquisitionis hęreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter † & de plano, & absq; aduocatorũ ac iudiciorum strepitu & figura. Iubemus tamen, ꝙ si accusatoribus vel testibus, in causa hęresis interuenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum contra quas inquiritur) videãt Episcopus vel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem † nominum eorum: ipsorum nomina nõ publicet, sed secreto coram diœcesano Episcopo, vel eo absente ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt: quando vero procedit Episcopus, corã Inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem, ac nihilominus siue Episcopus, siue Inquisitores processerint, aliquibus aliis † personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totũ processum super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: licque (non obstante, ꝙ illis, contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam, plena fides depositionibus testium eorũdem. Et ut eorundem accusatorum & testium periculis, efficacius occuratur, & cautius in Inquisitionis negotio procedatur, prędictis constitutionis auctoritate permittimus, ꝙ Episcopus vel Inquisitores, secretũ † possint indicere illis quibus (vt prędictum est) processum huiusmodi explicabunt: & in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem Episcopo vel Inquisitoribus patefacta, præter eorum licentiam alijs patefecerint, excõmunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire uidebitur) promulgare: sic tamen, quòd Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores nõ excommunicent hac de causa, sed ipsi ex iniuncto exnunc à nobis sub virtute sanctæ obedientię districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante † vero periculo supradicto, accusatorum & testium nomina (prout in aliis fit iudicijs) publicentur. Ceterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos q̃ Inquisitores puram & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum uel testium nomina supprimenda vbi est securitas, periculum esse dicãt: nec in eorum discrimen securitatem asserant, vbi tale periculum immineret, super hoc eorundẽ conscientias onerantes. Constitutiones † vero, ordinationes, & mandata aliaprędecessorum nostrorum, in negotio hæreticę prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprascriptis super eadem editis prauitate non obuient, in suo volumus robore permanere.

† Eyme. 3. p. q. 35. & ibi dixi.

† De hoc pulchre Eymer. 3. p. q. 75. & ibi etiam diximus.

† Eyme. 3. p. q. 78. 79. 80. cũ seq. & ibi ét diximus.

† Eyme. 3. p. q. 81.

† Vide Eymeric. 3. p. q. 75. & quæ ibidẽ scripsimus.

† Cõcor. ter. in Cle. 1. §. vltimo de hær.

DECRETALES TITVLI
DE HAERETICIS
IN CLEMENTINIS.

Clemens V. in concilio Viennen.

Præmittit constitutionis causam. Io. And.

CAP. I.

† De materia huius Clem. Eymer. 3. p. q. 38. & seq.

MVLTORVM † querela sedis Apostolicę pulsauit auditum, quòd nonnulli Inquisitores per sedem eandẽ contra prauitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extẽdunt suę potestatis officium, vt quod in augmẽtum fidei, per circumspectam eiusdem sedis vigilantiam, salubriter est prouisum (dum sub pietatis specie grauantur innoxij) cedat in fidelium detrimentum.

Ponit constitutionem, de officio Inquisitionis exercendo, per diœcesanos & Inquisitores, primo ponens quinque, quę potest alter sine altero. Secundo tria, quę non potest, & decretum apponit, submittens quomodo impeditus vel interesse nolens cõmittit alij vel consentit. Ioan. And.

Propter quod ad Dei gloriam & augmẽtum eiusdem fidei, vt negotium Inquisitionis huiusmodi, eo prosperetur felicius, quo deinceps eiusdem labis indago solennius, diligentius, & cautius peragetur: ipsum tam per diœcesanos Episcopos, quàm per Inquisitores à sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore ac cuiuslibet commodi tẽporalis affectione semotis) decernimus exerceri: Sic quòd quilibet de prędictis sine alio citare possit & arrestare siue capere ac tutę custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si ei visum

Quid possit Inquisitor sine Episcopo, & uicecersa.

sum fuerit faciendum: super quo ipsius conscien-
tiam oneramus, necnon inquirere contra illos, de
quibus pro huiusmodi negotio secũdum Deum
& iustitiam viderit expedire. Duro tamen trade-
re carceri liue arcto, qui magis ad pœnam, quàm
ad custodiam videatur, vel tormentis exponere
† Sed quid si pro eis vide Eymer. 3. p. q. 84. & ibi dixi copiose. illos, aut ad sententiam procedere contra † eos
Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine
Episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel Epi-
scopali sede vacante capituli super hoc delegato,
si sui adinuicem copiam habere valeant intra o-
cto dierum spatium, postquam se inuicem requi-
sierint, non valebit. Et si secus præsumptum fue-
rit, nullum sit & irritum ipso iure. Verum si Epi-
scopus, vel eius capituli (sede vacante) delegatus
cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eo-
rundem, propter præmissa nequeat, aut nolit per-
sonaliter conuenire: possit episcopus vel eius, seu
capituli (sede vacante) delegatus Inquisitori, &
Inquisitor Episcopo vel eius delegato, seu sede
vacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit de-
putatus super illis, cõmittere vices suas, vel sui
significare per litteras consilium & consensum.

Prouidet circa muros, vel carceres hereticorũ, ipsorum claues, custodes, & custodum ministros. Ioan. And.

† Copiose Eymer. 3. P. q. 38. & 39. Sane †, quia circa custodiam carcerum hæte-
ticalium, qui muri in quibusdam partibus vulga-
riter nuncupantur, multas fraudes dudum intelle
ximus perpetratas: Nos volentes super hoc prou
uidere, statuimus, vt quilibet talis carcer vel mu-
rus, quem decetero episcopo & Inquisitori præ-
dictis volumus fore communem, duos custodes
habeat principales, discretos, industrios & fide-
les: vnum quẽ volet Episcopus, & prouidebit ei-
dem; alium de quo voluerit Inquisitor, cui etiam
prouidebit: & quilibet prædictorum custodum
sub se alium bonum, & fidum poterit habere mi
nistrum. In quolibet etiam conclaui eiusdem car
Custodes hæ reticorũ, qd facere de-beant. ceris siue muri, erunt duæ claues diuersæ: quarũ
vnam vnus, aliam alius tenebit prædictorum cu-
stodum, & eam cum officio ministrandi, quę in-
carceratis fuerint ministranda, suo poterit com-
mittere vel subdelegare ministro.

Ponit iuramentum custodum, ministrorũ suorũ, & notariorum, & aliorum officialium. Ioan. And.

Porro coram Episcopo vel capitulo sede va-
cante & Inquisitore, prædictis vel substitutis ab
eis custodes supradicti, antequam suum officiũ
exequantur; iurabunt ad sancta Dei Euangelia
corporaliter à se tacta, quòd in custodia im-
muratorum & aliorum pro crimine supradicto,
in sua custodia positorum & ponendorum, om-
nem diligentiam & sollicitudinem quam poterũt
fideliter adhibebunt. Et quòd alicui incarcerato,
nihil vnus in secreto loquetur, quin hoc audiat al
ter custos. Et quòd prouisionem quam incarce-
rati recipiũt, ex ordinatione communi, & illud
quod à parentibus & amicis vel aliis personis fide
libus offeretur eisdem (nisi episcopi & Inquisito-
ris vel suorum commissariorum ordinatio refra-
getur) ipsis fideliter & absq; diminutione aliqua
ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhi-
bebunt. Et idem iuramentum & coram eisdem
personis ministri custodum priusquàm suũ exer
ceant officium, exhibebunt. Et quia sæpe contin-
git, episcopos proprios habere carceres, sibi & di
ctis Inquisitoribus non communes: volumus, &
districte præcipimus, vt custodes ad incarcerato-
rum pro dicto crimine custodiã per Episcopos,
vel sede vacante per capitulum deputandi, & eo-
rum ministri coram dictis Inquisitoribus vel
substitutis ab eis præstent simile iuramentum.
Notarij † quoque Inquisitionis coram Episcopo † Eymer. 3. par. q. 60.
& Inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt suũ
officiũ fideliter exercere. Et ideũ ex & de alijs perso
nis necessariis ad prædictum officium exequẽdũ.

Punit Episcopos, Inquisitores, & eorum substitutos, qui faciendo vel omittendo delinquunt in officio hoc dicit. Ioan. And.

Verum quia nimis est graue, ad exterminatio-
nem prauitatis prædictæ non agere quod ipsius
contagiosa enormitas agendum requirit: graue
est quoque & damnatione dignissimum malitio-
se insontibus eandem imponere prauitatem: epi-
scopo & Inquisitori prædictis, ac aliis ad dicti
executionem officij substituendis ab eis, in virtu
te sanctæ obedientiæ, & sub interminatione ma-
ledictionis æternæ præcipimus, vt sic discrete &
prompte contra suspectos vel diffamatos de hu-
iusmodi prauitate procedãt, quòd malitiose aut
fraudulenter tãtam labem, seu quòd ipsos in exe-
cutione officij Inquisitionis impediat, falso alicui
non imponant. Quòd si odij, gratiæ, vel amoris, Pœna Inquisitorum cri-mẽ hæreseos alicui impo-nentium.
lucri aut commodi temporalis obtentu contra
iustitiam, & cõscientiam suam omiserint contra
quemquam procedere, vbi fuerit procedendum
super huiusmodi prauitate, aut obtentu eodem
prauitatem ipsam vel impedimentum officij sui
alicui imponẽdo, eũ super hoc præsumpserint
quoquomodo vexare (præter alias pœnas, pro
qualitate culpæ imponendas eisdem) a episcopus
aut superiori suspẽtionis ab officio per triẽnium,
alij vero excommunicationis sententias eò ipso
incurrant. A qua quidem excommunicationis
sententia, qui eandem incurrerint, nisi per Ro-
manum Pontificem nequeant (præterquam in
mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa)
absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac
parte priuilegio suffragante.

Confirmat antiqua iura huic constitutioni non obuia. Ioan. And.

Alia sane †, quæ circa præmissum Inquisitio-
nis officium, à nostris sunt prædecessoribus in-
stituta (quatenus præsenti decreto non obuiant)
sacri approbatione concilij roborata, in sua volu
mus firmitate manere. †Concordat tex. in c. vlt. in fine de hæret. lib. 6.

Idem in eodem.

Primo ponit constitutionis causam, determinat ætatem Inquisitorum. Secundo punit Inquisitores, qui præstantiu officij pessimam illicitis modis extorquent, vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscant. Tertio præcipit notarijs officialibus & socijs, ut hoc facientes reprehendãt, & superioribus denuntient, si probare possunt. Quarto prohi-

bet Inquiſitoribus abuſum armorum, et circa quantitatē vel qualitatē officialium. hoc dicit. Ioan. Andr.

CAP. II.

NOLENTES ſplendorem ſolitũ negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis, quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari: hoc ſacro concilio approbante ſtatuimus vullis exnũc, niſi qui quadrageſimum † ætatis annum attigerint, officium inquiſitionis prędictæ cõmitti Inquiſitoribus. Et tam ipſorum, q̃ Epiſcoporum, ſeu capitulorũ ſede vacante ſuper hoc deputatis cõmiſſarijs † quibuſcunq; diſtrictius iniũgentes, ne prętextu officij inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueãt: nec ſcienter attentent eccleſiarũm bona ob clericorum delictũ prædicti occaſione officij fiſco ẽt Eccleſiæ applicare. Quòd ſi ſecus in his, vel eorũ altero fecerint, excõmunicationis ſententię eos ſubiacere decernimus ipſo facto: à qua non poſſint abſolui prętquã in mortis articulo, donec illis à quibus extorſerint, plene ſatisfecerint de pecunia ſic extorta. Nullis priuilegiis, pactis, aut remiſſionibus ſuper hoc valituris. Notarij vero & officiales dicti officij, nec non fratres & ſocij Inquiſitorum & cõmiſſariorũ ipſorum, qui dictos Inquiſitores aut cõmiſſarios ſecrete nouerint talia cõmiſiſſe (ſi indignationem Dei & Apoſtolicæ ſedis vitare voluerint & offenſam) ipſos grauiter arguere & corrigere ſtudeant in ſecreto. Quòd ſi taliter ea ſcieuerint, vt ea probare valeant, ſi ſit opus, hęc prælatis Inquiſitorum & cõmiſſariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nuntiare ſollicite debeant. Qui equidẽ pręlati, Inquiſitores & cõmiſſarios prædictos reos inde repertos ab officiis amouere, & amotos aliàs punire debite, ſeu corrigere teneantur. Prælatis aũt Inquiſitorum id negligentibus agere, præmiſſa oĩa nuntiari per prædictos locorum ordinarios volumus, quibus vt ea in Apoſtolicæ ſedis notitiam perferant, in virtute ſanctæ obedientię diſtricte præcipimus & mandamus. Porro † Inquiſitoribus ipſis, diſtrictius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet conceſſione portationis armorum, nec officiales niſi ſibi neceſſarios habeãt tales, qui ſe cõferant ad ſua cũ Inquiſitoribus ipſis officia exequenda.

† Inquiſitorum ętas, de qua Eymer. 3. par. q. 2.

† De cõmiſſariis Eyme. 3. par. q. 55. & ſeq.

† Eymer. 3. p. q. 16. Gondiſ ſalnus de hęret. q. 11. nu. 35. & ſeq.

Idem in eodem.

Damnat ſectam Beguardorum, et Beguinarũ Alemanię, et octo ipſius errores: excitãs diœceſanorũ et Inquiſitorũ officium contra illos. hoc dicit. Io. And.

CAP. III.

AD noſtrum † (qui deſideranter in votis gerimus, vt fides catholica noſtris proſperetur temporibus, & prauitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non ſine diſplicentia grãdi peruenit auditum, q̃ ſecta quędam abominabilis quorundam hominum malignorũ, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur in Regno Alemaniæ (procurante ſatore malorum operum) damnabiliter inſurrexit: tenens & aſſerens doctrina ſua ſacrilega & peruerſa, inſerius deſignatos errores. Primo, uidelicet, q̃ hõ in uita preſenti tantũ & talem perfectionis gradũ põt acquirere, q̃ reddatur penitus impeccabilis, & ampliũs in gratiã proficere non valebit: nã (vt dicũt) ſi quis ſemper poſſet proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior inueniri. Secundo, q̃ ieiunare non oportet hominem, nec orare poſtquam gradum perfectionis huiuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfecte ſpiritui & rationi ſubiecta, q̃ hõ põt libere corpori cõcedere quicquid placet. Tertio, q̃ illi, qui ſunt in prædicto gradu perfectionis, & in ſpiritu libertatis, nõ ſunt humanæ ſubiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta eccleſiæ obligãtur: quia (vt aſſerũt) vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. Quarto, q̃ hõ põt ita finalem beatitudinem, ſecũ dũ omnẽ gradũ perfectionis in præſenti aſſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata. Quinto, q̃ quælibet intellectualis natura, in ſeipſa naturaliter eſt beata: quòdq; anima non indiget lumine gloriæ, ipſam eleuante ad Deum videndum, & eo beatę fruendum. Sexto, q̃ ſe in actibus exercere virtutũ eſt hominis imperfecti, & perfecta anima licẽtiat à ſe virtutes. Septimo, q̃ mulieris oſculum (cũ ad hoc natura non inclinet) eſt mortale peccatum: Actus autẽ carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non eſt, maxime cum tẽtatur exetcẽs. Octauo, q̃ in eleuatione corporis Ieſu Chriſti nõ debent aſſurgere nec eidem reuetentiã exhibere: aſſerentes, q̃ eſſet imperfectionis eiſdem, ſi à puritate, & altitudine ſuæ contemplationis, tantum deſcenderent, q̃ circa myſterium ſeu ſacramentum Euchariſtiæ, aut circa paſſionem humanitatis Chriſti aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia ſub ſimulata quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt, & cõmittunt, quæ oculos diuinæ maieſtatis offendunt, & graue in ſe continent periculum animarum. Cum autem ex debito cõmiſſi nobis officij, huiuſmodi ſectam deteſtabilẽ, & prędmiſſos ipſius execrandos errores (ne propagentur vlterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) extirpare ab Eccleſia catholica neceſſario habeamus: Nos ſacro approbante concilio, ſectam ipſam, cũ præmiſſis erroribus damnamus & reprobamus omnino, inhibentes diſtrictius, ne quis ipſos de cetero teneat, approbet vel defẽdat. Eos autem, qui ſecus egerint, animaduerſione canonica decernimus puniendos. Porro diœceſani & illarum partium Inquiſitores hęreticę prauitatis, in quibus Beguardi & Beguinæ huiuſmodi cõmorantur, ſuum officiũ circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita & conuerſatione ipſorum, qualiterve ſentiant de articulis fidei, & Eccleſiæ ſacramentis. In illos vero, quos culpabiles repererint (niſi abiuratis ſponte prædictis erroribus pęnituerint, & ſatisfactionem exhibuerint competẽtem) debitam exerceant vltionem.

† De ſectis & erroribus Beguardorũ vide Clem. 1. de religioſ. domib. & extra uag. Io. xxii. incip. Sancta Romana &c.

de religioſ. domib. & extra uag. Ioan. xxii. incipiẽ. Ratio recta. cod. tit. interpões. Guidonẽ Carmelitam in ſũma de hęreſib. tit. de hæreſibus beguinarum & Eymericũ infra par. 2. q. 15.

DECRETALES XIIII. SVMPTAE DE DIVERSIS TITVLIS DECRETALIVM, SEXTI ET CLEMENTINARVM *Inquisitionis officio congruentes.*

Clemens V. in Concilio Viennen.

Et habetur in Clementinis, tit. de vsuris. cap. vnico. §. vltimo.

Pertinaciter asserens, exercere vsuras non esse peccatum, hæreticus est. 10a. And.

†Vide Squillacen. de fide catho. c. 15. Zanch. de hæret. c. 15. Carer. de hæret. num. 9.

EX graui † ad nos; & infra. Sane, si quis in illum errorem incident, vt pertinaciter affirmare præsumat, exercere vsuras non esse peccatum, Decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus ordinariis & hæreticæ prauitatis Inquisitoribus districtius iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos inuenerint, aut suspectos, tanquam cõtra diffamatos vel suspectos de hæresi procedere non omittant.

Ex Decretalib. tit. de purg. cano.

Innocentius iij. Senonen. Archiepiscopo.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, ne dum ab officio, sed etiam à beneficio donec se purgauerit. hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secundo. Ex causa interdum post purgationem præfixam suspenditur quis ad tempus. hoc tertio. Et deficiens in purgatione punitur, vt conuictus. hoc quarto.

CAP. X.

INTER * sollicitudines nostras, illa debet esse præcipua, vt capiamus vulpeculas ‡ & infra. Licet ergo ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum vsq; ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen, cũ etiam à beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quòd licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamẽ (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiã, graue scandalum, & vehementem suspicionẽ, ex testium dictis obortam, quæ contra decanum facere videbantur, cum [b] propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda: & seruantes [c] iustitiã, & molentes rigorem, purgationem ei xiiij. manus, sui ordinis duximus etiam indicendã. Ipsum igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi nosci tur infamatus: Mandamus, quatenus accitis tecũ Niuernen. & Pariliẽ. Episcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen [d] vt qui ad eius purgationem processerint comprobandam, sint fide catholici, & vita probati, qui conuersationem & vitam ipsius non tam moderno tẽpore nouerint, quàm transacto: Purgatione vero recepta, beneficium ei restituere non postponas. In pœnam autẽ familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eũ ab officio volumus manere suspensum: donec scandalum sopiatur, ita tamen [e] vt publice familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias [f] insuper ei districte, vt in prædicta & aliis villis circumpositis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & detestetur hæreticam prauitatẽ, sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, vt infamia conuertatur in bonam famam, & omne scandalum & suspicio de catholicorum mentibus deleatur. Quòd [g] si forsan in purgatione defecerit, eum ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depositum ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

¶ Sane [h] in purgationibus faciendis, eum satis sit illis, qui pro purgando exhibent testamentum, secundum propriam cõscientiam & opinionem iurare, quòd purgandus sit à crimine immunis, vel quòd bonum exhibuit testimonium: si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ, in suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt, absque vllius indagine admittendi.

Qualiter eõ purgatorum

COMMENT. XIIII.

INter sollicitudines.] *Dubitari potest, quo consilio Eymericus hanc decretalem & sequentes, hinc inde promptas, hic collocarit: sed causa in prompta est: nam quædam ex eis de pœnis hæreticorum agant, quædam de pœnitentijs redeuntium, alię denique multas & varias difficultates, circa hæreticos, & eorum pœnas, & ordinem iudiciarium in hoc tribunali obseruandum declarant: vnde non sunt ab instituto suo aliena, contra quam imperiti quidam sentiunt, dicentes absurdum videri eisdem penitus verbis transcribere, quæ alibi passim reperiri possunt, quorum iniustis vocibus alibi plenius satisfecimus. In hac vero præcipue de purgatione canonica imponenda infamato de hæresi disseritur: item & de aliis quibusdam ad negotium de pœnis hæreticorum spectantibus, quorum cognitio valde est fidei iudicibus necessaria. nos omissis minus necessarijs, summatim more nostro vtiliora, frequentiora, & veriora trademus.*

Quo cõsilio Eymc. varias decretales nullo fere ordine seruato in a. p Directorij posuerit.

Hoc tamen admonebo, vix commode hoc capit. intelligi posse, nisi videatur integra Decretalis libro 2. Regesti Innocentij III. cuius argumentum est: vt Decanus Niuernensis de hæresi suspectus & diffamatus, cogatur se purgare, atque abiurare: super quo Dominus Papa scribit Archiepiscopo Senonen.

De purgatione canonica qui differunt.

b ¶ Cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda.] *De purgatione canonica, quę ad præsens institutum attinet, differunt communiter iuris interpretes in d.c. inter sollicitudines. & alibi sępe, Repertorium Inquisitorum, Vmbertus Locatus, Bernardus Comensis in lucerna, Syluester, Angelus et cęteri in summis, verbo, purgatio. Campegius ad Zanchinum c. 11 Simancas de cath. instit. tit. 56. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 54. Gōdisaluus de hæret. q. 15. num. 11. copiose Eymericus 3. par. in 2. modo processum fidei terminandi. idem infra in hac 2. par. in concilio Tarraconensi, & q. 57. nonnulla & Antonius Blancus tractatu de indicijs, nu. 283. & 284. vbi declarat quid dicatur purgationis instrumentum. Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 18. & alij multis locis.*

Purgatio canonica quid sit, & quādo indicatur.

Est autem purgatio canonica, ostensio innocentiæ de crimine obiecto. hęc indici potest, quoties aliquis graui hęreseos infamia laborat; aut vehementer est de hæresi suspectus tam graue scandalum in causa fidei populo dedit, vt apertissime probant illa rescripti verba: Attendentes autem vulgarem infamiam, *&c. tametsi passim dicatur purgationem canonicam solum indicendam, cum reus publica laborat infamia; quod tamen non improbarim, cum vix reperiri possit aliquis esse vehementer suspectus, et graue scandalum parturiens, qui publica non laboret infamia: denique nec ob has causas solum indicetur purgatio, cum arbitrio iudicantis relinquatur, quando reis canonica purgatio indici debeat, ut recte scripsit Dec. in c. at si clerici. de iudic. n. 75.*

Purgatores & eorū munus & numerus.

c ¶ Et seruantes iustitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiii. manus sui ordinis duximus etiam indicendam.] *Hi dicuntur compurgatores, quos forte Marcus Cicero actione ultima in Verrem laudatores appellat, tametsi per laudatores, testes probationis de uita & moribus intelligi potius crederem. Et purgatorum munus est iurare se credere, verum iurasse reum, cum dixit se nunquam aut commisisse, aut dixisse ea, ob quæ infamia laborat; quamquam autem XIIII. purgatores hic statuātur, non tamen putandum est id perpetuum esse, hoc est, quemlibet purgādum, tot purgatores habere oportere: quoniam taxare hunc numerum arbitrio iudicis relinquitur, iuxta qualitatem criminis, infamię, & personę, qua in re prudentissimum esse oportet, ne tot requirat, qui vel inueniri non possint, vel purgare nolint; quod in manifestum vergeret purgandi detrimentum. Panorm. in c. cū in iuuentute de purg. cano. Bernardus in lucerna, verbo, purgatio. §. 3.*

Purgatores quales esse debeāt, & quot in eis requirantur.

d ¶ Ita tamen vt qui ad eius purgationem processerint comprobādam, sint fide catholici.] *Hęc est purgatorum qualitas, & concordat textus in c. si legitimi. 2. q. 4. c. cum P. Manconella. c. constitutus. c. dilectus. de purg. cano. tradit Simancas de cathol. instit. tit. 56. nu. 11. Vmbertus verbo, purgatio. n. 9. & alij pręcitatis locis.*

Obseruandum hic est, in compurgatoribus plura requiri, vt huic muneri satisfaciant. Primum, vt ab Ecclesia tolerentur: secundo quòd sint bonæ famę: tertio, quòd non fuerint de criminibus condemnati: quarto, vt habeant notam uitam illius, quem purgāt: quinto, quòd iurent secundum suam conscientiam se

A *credere, verum iurasse reum. Panormitanus in d. cap. constitutus. de purgat. cano. Repertorium Inquisitorum verbo, purgatio. §. nota quòd in compurgatoribus. Postremo (vt vno verbo dicam) tales personæ recipiendę sunt, seu admittendę ad aliquem compurgandum, de quibus verisimile sit, quòd non debeant alicuius obtentu deierare, sicut ait Alexander III. scribens Episcopo Cestrensi, vt habetur in cap. insinuatum. 15. titulo de simon. quod refertur post Concilium Lateranen. sub Alexan. III. par. 2. adde Bernardinum Diaz in practica crim. canon. cap. 140.*

e ¶ Ita tamen vt familiaritatem hęreticorum abB iuret.] *Sed nonne valde iniquum est pro eodem crimine debere quemquam pluribus teneri legibus, aut pœnis coerceri? cum diuinitus Naum Propheta dixerit capitulo 1.* Non consurget duplex tribulatio: neque vindicabit Dominus bis in idipsum. *c. capit. sceleratior. capit. sunt plures. de pœn. distinct. 3. cap. presbyter. 81. distinct. Cum ergo iam fuerit canonica purgatio indicta, iniquum est nunc ad abiurationem eundem reum compellere. Campegius ad Zanchinum capit. 11. versic. doctrinam hanc. dicebat ratione infamię purgationem indici; ratione vero suspicionis abiurationem: quæ sententia diligentius inspecta forte vera non est. quoniam per purgaC tionem ablata est etiam suspicio, vnde non est amplius abiuratio imponenda. ergo verior est Panormitani expositio in dicto capitu. inter sollicitudines. num. 3. dicentis, propter infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem ex dictis testium obortam, purgationem fuisse indictam: rursus quia reus ille sciemter cum hæreticis familiaritatem inierat, quę legitime probata erat, coactus est abiurare, non quidem illas hæreses, de quarum suspicione iam purgatus erat, sed solam familiaritatem cū hęreticis initam.*

An purgatio & abiuratio simul sit iniungenda.

Atque ex hac interpretatione, quæ semper mihi verior visa est, refellitur sententia Cardinalis in Clem. D 1. de vsuris. §. sane; q. 2 n. n. 12. & Francisci Squillacensis tract. de fide catho. c. 31. nu. 1. & quorundam aliorum asserentium; reum vehementer suspectum prius torquendum: quòd si nihil confiteatur, purgationem ei esse indicendam, & si fuerit expurgatus tandem vt abiurare quoque compellatur: nam hęc sententia nimis est sana, & cum vnaquæque harum pœnarum sit efficax ad tollēdam suspicionem, plene iniquum est reum tot pœnis subijcere. ita Simancas de catho. instit. tit. 56. nu. 18. & seq.

Circa reū de heresi vehementer suspectū quid obseruandū.

Ceterum in hac causa obseruanda mihi videtur doctrina Madriliana instructionis Hispaniæ anni Domini 1561. cap. 54. quę ita ferme habet: Si reus suE perauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari & considerare qualitatem indiciorum, & quantitatem & formam seu modum tormenti, & dispositionem seu naturam & ętatem ipsius rei torti; quibus omnibus consideratis si uisum fuerit quòd reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea iudicij instantia: quòd si ob aliquam rationem & causam uisum fuerit; (consideratis prædictis qualitatibus) tormentum non fuisse inflictum cum debito rigore; tunc imponere ei poterunt abiurationē de leui

vel uehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam: A quamquam hæc fieri non debeant nisi cum magna consideratione, & quando indicia non creditur sufficienter purgata. *hæc ibi. Quod mihi iustissimum videtur, et obseruandum penitus in praxi, quoties is casus occurreret. qui sæpissime occurrere solet. atque hoc etiam sensisse videtur Eymericus, si diligenter inspiciatur 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi, num. 157.*

Quando iniungendum reo, ut publice fidem laudet, & errores detestetur.

§ ¶ Præcipias insuper ei districte, ut in prædicto, & aliis vllis.] *Hunc locum pulchre interpretatur Zanchinus de hæreticis c. 20. nu. 2. versi. item si talis. Repertorium verbo, pœnitentia. versi. item si male. & similis omnino pœnitentia iniungitur per Ioannem XXII. in extrauag. Vas electionis. de hæret. in fine relata in hac 2. parte.*

B *Est autem hæc pœnitentia valde conueniens: nam medicina debet esse morbo contraria. itaque si de fide verbis aut factis male senserat, iubendus est eam publice laudare & prædicare, & contrarios errores diffiteri: sed hæc pœnitentia doctis, non imperitis imponenda est.*

Qualis sit pœna deficientis in purgatione.

§ ¶ Quòd si forsan in purgatione defecerit.] *Sed quæ est pœna deficientis in purgatione? vide Hostiensem in sum. tit. de purg. canon. §. qua sit pœna. num. 7. Vmbertum verbo, purgatio. num. 9. 10. & 11. Repertorium verbo, deficiens. Simancam de catho instit. 56. num. 13. & seq. & Archidiaconum in c. accusatus. §. 1. de hæret. lib. 6. quorum communis regula est, quòd sicut puniretur reus de crimine, de quo impetebatur, si conuinceretur, considerato modo agendi, sic punitur si in purgatione deficiat. eamsam tradit eleganter Archid. præcitato loco: dummodo intelligamus pœnas agendum esse secundum inquisitionis, quàm si ageretur per modum accusationis, vt tradit And. Tiraq. tract. de pœnis temperandis, causa 52.*

C

Deficiens in purgatione habetur pro conuicto.

Receptum tamen est, deficientem in purgatione pro conuicto, & in causa nostra pro consummato hæretico habendum esse. c. de hæc. & c. infundamus. de simonia, vbi communiter Doctor. Panormitanus & alij communiter hic. Bernardus in lucerna verbo purgatio. nu. 7. & cum in tribunali inquisitionis receptum nunc sit, vt pœnalis semper accusei, cõsequitur plane, vt pœna ordinaria vere in purgatione deficiẽs puniri debeat: itaque & curia seculari relinqui potest vltimo plectendus supplicio.

D

Deficiens in purgatione, si hæreticus, an recipiendus.

Sed quid si pœniteat, & misericordiam imploret, erit ne audiendus? & verius & receptius est, vt audiatur & admittatur ad Ecclesiæ gremium: nam si is, qui vere conuictus vel confessus est, si admitteretur humiliter postulet, non traditur curiæ seculari, multo minus is tradi debet, qui per probationem solũ præsumptiuam qualis est purgatio, conuictus est. et hãc sententiam sequitur hic Panormitanus & Hostiensis, et ceteri communiter. Vmbertus in opere iudicialis verbo purgatio. nu. 12. versi. nota etiam. Simancas de catho. instit. tit. 56. nu. 16. idem in enchyridio, tit. 54. num. 14. eleganter & copiose Bernardus in lucerna verbo purgatio. §. 9.

E

Deficiens in purgatione, qui aliàs in crimine conuictus fuerit, curiæ seculari tradendus.

Ceterum animaduertendum est, quòd si deficiens in purgatione aliàs in crimine fuisset in hæresim, nunc ex defectione in purgatione tanquam conuictus & relapsus curiæ seculari penitus tradendus esset: ita præsumitur: vnde amplius consequitur, vt periculum proximè relatum cuiusque, non esse facile purgationem canonicam per Inquisitores rei iudicandam: est enim fragilis, fallax et incerta, cum ab aliorum opinione & voluntate pendeat. Itaque in Hispanis quadam instructione Madriliana anni Domini 1561. c. 27. bis ferme verbis salubriter cautum est: Ob malitiam humanam purgatio canonica periculosissimum est remedium, his præsertim temporibus: ideoque non multum est in vsu, quamillo vtendum raro, & cum magna cautela. Mea hæc est sententia, tutius & salubrius esse ad alias pœnas arbitrarias, aliaque remedia confugere. Cetera huc spectantia, & in primis quæ pertinent ad ritum purgationis, dicam cum Eymeric. 3. par. in 2. modo processum fidei terminandi.

F

Purgatio canonica quando cessat.

h ¶ Sanem purgationi huius faciendæ.] *Hæc verba, quæ sequuntur vsque in finem huius capitis, desiderata sunt ex constitutus. § sane. de purgat. canon. habentur in tribus Codicibus Barcinonen. impresso, Bononien. & Codice Cardinalis de Gambara: absunt tamen à Sabellano. Restituta sunt autem sua integritati ex dicto constitutus. § sane. Eymericus vero idem tetulit, vt hinc colligeremus, quales esse debeant cõpurgatores: de quo diximus paulo antea, versi. Obseruandum hic est.*

G

Ex Decretalib. tit. de præsump.

Innocentius iij. Niuernen. Episcopo, & Archidiacono Biturien.

Propter præsumptionem etiam vehementem, nũ debet quis de graui crimine condemnari.

CAP. XIIII.

H

LITTERAS[a] vestras accepimus continentes, q̃ cum causa, quæ vertitur inter Altissiodorensem Episcopum, & quosdam Burgẽses de Charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis & abbati Collon. à sede Apostolica delegata fuisset, vtraque pars vos duos sub certa persona sibi arbitros statuerunt, delegata vobis potestate nihilominus reseruata. Ci. autẽ latore præsentium vnus ex illis, hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de [b] fratre suo similiter recognouerat, quòd eodem secum laborabat errore. & infra. Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus: tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel periurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi. quorũ vtrũque reddit illum valde suspectum: quamquam verisimilius videatur, quòd eo tempore, quo tanquam vere pœnitens ab hæresi reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixisset, præsertim in fratrem, quẽ tanquã charissimũ nõ afferuisset hæreticũ, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. vnde præsumitur, q̃ cũ postea purgauit illum

de

de hæresi, turpiter deierauit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter solam suspicionem (quâuis vehementem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem & tantâ securitatem recipiatis ab ipso, præter iuratoriam cautionem, q timore pœnæ corporalis debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam iniungentes, ex qua d valeat apparere, vtrũ in tenebris ambulet, an in luce: vtrũve sit vere pœnitens, an ficte conuersus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoueritis, non sinatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tãquã hæreticum condemnetis.

COMMENT. XV.

Ex leuibus præsumptionibus nemo damnandus.

a LItteras vestras.] *Hoc rescripto aperte refellitur eorum opinatio, qui dicunt in crimine hæresis sufficere ad condemnandum leuiores probationes: quoniam ob grane delictum non debet quisquam puniri pœna ordinaria, etiam ob vehementes præsumptiones, vt hic. Tradunt Innocentius in cap. quia verisimile. de præsumpt. Butrius, Cardinalis, & alij in c. afferte eod. tit. Palaeius Rubius in allegatione de hæresi. §. 11. Ioannes Imola in Clemen. 1. de hæret. Perusinus in c. accusatus. de hæret. lib. 6. Oldradus consilio 210. incipien. Regularis habet traditio. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 31. num. 3. copiose Ioannes Rojas singula. 165. Simancas de ea tho. instit. tit. 51. nu. 11. & alij, quos omitto consultos quam sententiam probat apertissime hoc rescriptum ibi:* Quo circa mandamus.

In crimine hæresis cõtra eũ testificantur.

b ¶ Et de fratre suo similiter recognouerat.] *Dubitat Panormitanus hoc loco num. 2. an hinc colligatur fratrem posse pro fratre, & contra fratrem dicere testimonium. quę difficultas tamen si in alijs delictis locum habere possit, in hæresis crimine dubium non est, fratrem posse testificari contra fratrem, in defectum tamen aliarum probationum. Specul. tit. de test. §. de testium compulsione. versi. sed nunquid frater. tradit pulchre Hieronymus Gigas trac. de crim. lęs. maiestia. lib. 2. in par. quomodo & per quos. q. 9. immo & contra patrem, quem si esse hæreticum nouerit, denuntiare, immo & accusare Inquisitoribus debet. Alexander Alensis par. 3. præcepto 4. q. 33. Caietanus in Deutero. cap. 13. Palaeius Rubius in re petitione cap. per vestras. de donatio. inter virum et vxor. §. 17. nu. 6. & §. 26. notabili 3. post principiũ, vers. plus est. Alfonsus Castrus lib. 2. cap. vltimo de iusta hæreticorum punitio. Nauarrus in c. inter verba laudantium. 11. q. 3. Ioannes Rojas singulari 5. ampliatione 6. n. 29. & 30. & hæc sententia verior & tutior est: quia potius Deo quam parentibus obediendum est. c. relatum. de senten. excom. & c. quisquis metu. 11. q. 3. nam si licet patrem oppugnantẽ patriam impune interficere. l. minime. ff. de religio. & sumpt. fune. multo magis eundem fidei catholicæ rem licebit denuntiare. Reuerendiss. Simancas in libello de patre hæretico contrarium asserit, cuius sententiæ nullo modo putarem in tam graui crimine fidendum.*

Filius denũtians patrẽ hæreticũ, nullas pœnas in hæreticorũ filios iure latas sentit.

Hoc addiderim, quòd & precitati admittunt, filium deserentem patrem hæreticum, à pœnis in hæreticorum filios iure statutis ob præmium delationis liberari. argumento. l. quisquis. §. vltimo. C. ad le

A *gem Iuliam maiest. quod & verum est, & in praxi seruãdum, quoties is casus occurreret, ne vllo modo tantum scelus ex defectu denuntiationis remaneat impunitũ. tradit ceteris copiosius Alfonsus Castrus lib. 2. c. 26. de iusta hær. punit. & nominatim definiuit Federicus Romanorum Imperator in l. commissi nobis cælitus. vbi post latas pœnas in hæreticos, eorumque complices, & filios, subdit:* Nec quidem à misericordię finibus duximus excludendum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam reuelauerint, quacumq; reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ puni

B tioni non subiaceat innocentia filiorum. *hæc ibi. Has autem Federici leges multi Pontifices comprobarunt, vt suo loco diximus.*

Speciale est in crimine hæresis, ut posteriori dicto credatur.

c ¶ Quamquam uerisimilius uideatur.] *Sed cui dicto stabitur primo, vel secũdo? et breuiter respõdeo speciale esse in crimine hæresis, vt posteriori, nõ priori dicto fides adhibeatur, e. accusatus. §. licet. de hær. lib. 6. tradit Eymer. 3. p. q. 65. vbi dixi. Couarr. lib. 2. c. 23. n. 9. var. resol. Ioã. Rojas sing. 194. & 206. et alij, quos citaui apud Eymericum præfato loco, ibi videas.*

Quibꝰ signis cognoscatur an quis sit uere uel ficte conuersus.

C d ¶ Ex qua valeat apparere, vtrum in tenebris ambulet, an in luce.] *Id est, vt cognoscatur an sit vere vel ficte conuersus; quod ex sequentibus signis apparebit. si paratus est securitatem & cautionem dignã præstare: si iniunctam pœnitentiã humiliter recipiat, receptamque patienter & vere adimpleat; q. si hæc desint, aut ex his alterum, non censetur vere pœnitẽs & conuersus. ita Ioan. And. Hostien. & Panormitanus hic, quos ceteri sequuntur.*

Ex Decretalibus tit. de pœnis.

Honorius iij. Præposito, Archidiacono & H. Canonico Suession.

D *Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea perstiterit, & monitus non paruerit Ecclesiæ, ab eius debito absoluuntur.*

CAP. XIII.

GRAVEM capituli Landu. recepimus quæstionem, quòd cum comes Registren. pro multis iniuriis, quas irrogarat eisdem per iudices à sede Apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem a per duos annos & amplius in excommunicatione perstitens, iuri parere pertinaciter renuit, claues ecclesiæ contemnẽdo. Licet igitur huiusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ prauitatis: volentes b tamen nobilitati parcere comitis supradicti: Discretioni vestræ mandamus, quatenus si comes prædictus post commonitionẽ vestrã non paruerit plene iuri, vos Ecclesias in quibus aliquod ius habere dignoscitur, ab eius debito absoluentes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione perstiterit) ab eius fidelitatis iuramento denuntietis penitus absolutos.

COMMENT. XVI.

Persistens in excõicatione per annũ cur fiat de hęresi suspect⁹.

a ITem per duos annos & amplius in excommunicatione persistens.] *Qui per biennium persistit in excommunicatione, ideo suspicionem hęresis contrahit, quoniam male sentire videtur de sacramentis Ecclesię postquam ea non recipit vt ceteri fideles, iuxta preceptum Ecclesia in c. omnis. de pœniten. & remissio. Rursus etiam, quis male sentire putatur de Ecclesia potestate, cum claues eius et pœnas animo indurato contemnat. Tametsi vero hic biennium exprimatur, idem sentiendum est, licet per annum tantum in excommunicatione permansisset. arg. e. rursus. & cap. quicunque, 11 q. 3. ita Hostien. & Panor. hic, num. 7. confirmat concil. Triden. sess. 25. de reformatione, cap. 3. §. in causis quoque. vbi quicunque excommunicatus si per annum in ea censura perseueret, sit suspectus de hęresi. verba ita habent:* Excommunicatus vero quicunque, si post legitimas monitiones non resipuerit, nõ solum ad sacramenta & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur: sed si obdurato animo censuris annexus, in illis per annum insorduerit, et contra eum tanquam de hæresi suspectum procedi possit. *hactenus ibi. Concardat concil. Tribuien. cap. 2. & 3. & de intellectu huius capitis vide to Eymericum 2. p. q. 47. § quidã vero sunt. & quæ super eo loco scripsi.*

Nobiles in fide errantes plus puniẽdi quàm ignobiles.

b ¶ Volentes tamen nobilitati parcere comitis supradicti.] *Concordat tex. in l. nemo. C. de sum. trin. & fide cathol. vbi plus in causis fidei serui quàm liberi, & ignobiles quàm nobiles puniuntur. Sed hoc in pœnis corporalibus, aut omnino arbitrarijs locum habere existimarem. gloss. in cap non cognatur. 45. distinct. Bartolus in l. padue §. diuus. ff. de incend. ruina & naufrag. Cynus & Baldus capiose in l. vlt. C. de summa trinit. & fide catho. quoniam aliàs nobiles in fide errantes plus puniendi sunt quàm ignobiles, aut certe æque. Archidiac. in cap. qui contra: 24 quæst. 1. Fely. in cap pastoralis. versic. sexto fallit. & in c cum quidam versic. quinto est. de iureiur. quos sequitur Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 31. num. 25. Siman. de cathol. instit. tit. 46. num. 68. Quis enim nesciat nobiles, quorum exemplo maxime inferiores & ad bonum & malum commouentur, positos esse in populo quasi scopum, quorum actiones intueantur ciues facile & sequantur, & grauius ob id delinquere, quàm obscuros & sordidos? Hinc illud, vt eleganter ita et vere dictum.*

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat, habetur.

Atque ex his intelligetur quàm tanta, prudens, salubris, vtilis, iusta ac necessaria fuerit constitutio sanctissimi Domini Pauli Papę IIII. cuius initium est: Cum ex Apostolatus officio quam edidit Romę, anno Domini 1558. xv. Calend. Martij, Pontificatus sui anno quarto, per quam vel ex hoc solo capite, quod nobiles præsertim qui aliis præsunt, grauissime suo exemplo illis nocent, grauissimas & meritas pœnas in eos statuit. de qua re copiosius agemus cum Eymerico infra in hac 2. p. q. 48. & 53.

A Ex Decretalib. tit. de verb. signif.

Innocentius iij. Comiti Tolosan.

Dicit qui dicuntur hæretici manifesti, quorum bona confiscantur.

CAP. XXVI.

SVPER † quibusdam mandatorũ articulis: & infra. Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem: vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter eõ demnati super hęretica prauitate: quorum bona † propria confiscentur, & ipsi iuxta sanctiones legitimas puniuntur.

† De intellectu huius c. plene Albertinus trac. de agnoscend. 9. 29.

† De confiscatione huiusmodi late tractatur in fra p. 3. q 109 & aliquot seq.

Ex Decretal. tit. de off. & pot. iud. delegati.

Alexander iij. Carnoten. Episcopo.

Delegatus Papa in causa sibi commissa, iurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque maiorem.

CAP. XI.

SVANE † quia nos 2 & infra. Tuæ quæstioni duximus respondendum, quòd iudex à nobis delegatus, vices nostras gerit: vnde in causa illa superior est & maior illis, quorũ causam suscepit terminandam. Ideoque si episcopus, vel alia persona, quæ nõ sit de iurisdictione illius, in causa quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secũdum qualitatem facti poterit, vel interdicti, vel suspensionis sententia, à iudice delegato compelli. Ita quòd iudex secundum negotij qualitatem temperate procedens, episcopo vel ingressum ecclesiæ, vel sacerdotale officium interdicat: aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suã pertinet specialiter, interdicto supponat.

† Cõcordat tex. I. c. studuisti. de off. deleg. Late Campegius ad Zãch. c. 8.

Ex Decretalibus titu. de sent. excommun.

Honorius iij. Episcopo Bonon.

Excommunicat hæreticos & quoscunque violatores ecclesiasticæ libertatis.

CAP. XLIX.

NOVERIT fraternitas tua: & infra. Excommunicamus omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunq; nõmine censeantur: & fautores & receptatores, & defensores eorum: necnon & qui de cetero seruari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas cõtra Ecclesiæ libertatem: nisi ea de Capitularibus suis infra duos menses post huiusmodi publicationem sententiæ fecerint amoueri. Itẽ excõicamus b Statutarios & Scriptores statutorum

tutorum ipsorum: necnon Potestates, Consules, Rectores & Consiliarios locorum, vbi de cetero huiusmodi statuta & cõsuetudines editæ fuerint vel seruatæ: necnon & illos qui secundum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata.

COMMENT. XVII.

a ¶ EXcommunicamus omnes hæreticos vtriusque sexus.] *Concordat textus in c. excommunicamus 1. & 2. de hæreticis, in quam etiam sententiam sunt multa Pontificum rescripta Innoc. IIII. Vrbani IIII. Alexan. IIII. & aliorum, quæ vt nota omnibus consulto omisi.*

Impressores librorum hæreticorũ qua liter puniendi.

b ¶ Item excommunicamus Statutarios, & Scriptores statutorum ipsorum.] *Idem prorsus sentiendum est hodie de impressaribus librorum, qui tempore Honorij III. cuius est hoc rescriptum, qui floruit anno Domini 1215. nondum prodierant, quia re uera hac lege comprehenduntur: nam impressores in locum scriptorum antiquorum seu librariorum substituti sunt: ita q. dispositum in illis, in his etiam habebit locum. l. 1. §. hac actio. ff. si quis tesla. liber esse iussit fuerit. Rursus, quoniam virorum quæ ars in eũdem finem refertur, & parem effectum habet, censebuntur itaque eodem iure, l illud ff. ad legem Aquiliam. immo impressoria aptior est ad libros euulgandos, & reddendos propemodum immortales. ita sentit & vere Petrus Godoff. in l. damnato. C. de hæret. & hodie saluberrima lege in concilio Tridentino, sess. 4. in decreto de editione & vsu sacrorum librorũ. §. Sed & impressoribus. cautum est, ne sine Superiorum ecclesiasticorum licentia seu facultate libri imprimantur, aut vendantur.*

Artis Impressoriæ incõmodum.

Synodi Salisburgen. decretum.

Immo amplius synodus prouincialis Salisburgẽsis edita anno Domini 1569. constitutione quinta. c. 5. saluberrime cauit, vt quotannis Typographi & Bibliopolæ coram ab ordinarijs locorum deputatis. fidei catholicæ professionem fucere teneantur, simulque obedientiam sanctæ sedi Apostolicæ cum reuuciatione & abnegatione omnium hæresum polliceri. quod decretum his calamitosis temporibus ubiq; plane esset obseruandum.

Pœna transcribentium liberos hæreticorum.

Sed quæ erit pœna trasferibentium libros hæreticorum, aut damnatos errores continentes? olim Iustinianus nouella quadam, constitutione 42. de depositione Authimi, pœnam amputationis vnius manus statuit in eos, qui eius hæretici libros scriberent in hac verba: Sciendo quia amputatio manus, his qui scripta eius scripserint, pœna erit, *Idem proculdubio dicturus de impressaribus si tũc extitissẽt.*

Sed hæc seueritas ab Ecclesiæ tribunali, quæ sanguinem non fundit, longe abest: at in concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 10. impressoribus librorum prater excommunicationem, alia pœna imponuntur. Sane in hac causa ita sentirẽ: qui libros vetitos sciẽt transcriberet, aut occulte contra legum iussionem imprimeret, velut hæreticorum fautor posset per Inquisitores pœnis arbitrarijs coerceri.

Veredarii deferentes libros prohibitos qua pœna plectẽdi.

Idem iudico de veredarijs nostri seculi, seu de librorum latoribus, quos sæpe contingit ex Germania, Gallia, vel alijs hæreticorum prouincijs, libros vetitos clam deferre in terras fidelium: nam hi fautores

A *hæreticorum proculdubio censeri debent; & acriter sunt puniendi. & Petrus Godofredus in l. 4. C. de hæret. capitali pœna hos subijciendos profitetur per l. 2. C. qua res exportari non debeant. cui addo l. eotem. ff. de publ. & vectigal. sed cum sæpe monuerim hæc crimina ob hæresis suspicionem. quã habent anne xam, ab Inquisitaribus coercenda esse, debuit omnino per leges canonicas indicari: itaque præter excõmunicationem, bonorum etiam confiscationem patiẽtur. argumento 1. ita quorundam. extra de Iudæis et Sarra. Ad hæc etiam, si viles fuerint, verberibus cædi poterunt; si honestiores, exilio mulctari, iuxta qualitatem personarum: quæ omnia Inquisitorum arbi-*

B *trio relinquuntur.*

Ceterum, in scriptore & latore vetitorum librorum scientiam eorũ oportet interuenire, vt tales pœnas sustineant: nam si scriptor sit ignarus, qui penitus ignoret quod scribit, quod sæpe contingit: item si latar seu veredarius, quem vulgo Coreum vocamus, quid defcrat, nesciat, cum clausos litterarũ fasciculos, & cetera quæ asportant, huiusmodi homines recipere soleant, immunes esse crederem; quoniam ignoranti nihil imputatur. l fideiussor. ff. mandati et ignorantia à pœna excusat. l. 2. ff. in ius vocati vt eant. l. fin. ff. de decret ab ord. facien. tradit Aymon Craueta cansi. 6. num. 72. Hac autem ignoran-

C *tia semper præsumitur nisi scientia probetur. l. verius. ff. de probatio. tradit Maranta in l. is potest. ff. de acq. poss. nu. 28.*

Verumtamen (vt plenius adhuc & copiosius dicam) de Scriptore librorum prohibitorum multum referre arbitror considerare, qualiter transcribat: An sit discipulus, qui magistro dictãte, aut alio quouis modo iubente seu notante scribat, qua bona & sana esse erederet: Item an sit famulus, qui iubente domino libros vel librum seu quamlibet damnatã scripturam aut impia dogmata scriberet, ignorãs qualia ea sint, aut contra sciens, sed metu non audet denuntiare: Item an pretio conductus scribat, nescius se

D *venenosa dogmata scribere, aut contra sciens: Item an aliquis sibi ipsi scienter scribat, quæ damnata esse intelligit: nam his considerationibus habitis prudẽs Inquisitor iudicabit an Scriptor de hæresi sit suspectus, & quo suspicionis genere laboret: vt pro modo culpæ ad abiurationem, vel purgationem canonicam indicendam, aut ad alias pœnas seu pœnitentias, aut corporales aut pecuniarias imponẽdas procedere possit.*

Qualis pœna eorũ, qui libros catholicorum falsant, aut corrumpunt.

Denique qualis sit pœna eorum, qui libros catholicos falsauerunt, corrumpentes eos, aut sanæ doctrinæ hæreticadogmata immiscentes, docetur in sexta synodo Constantinopolitana, actio. 13. referturque

E *Ino par. 4. cap. 158. in hac verba:* Præcipimus illos, qui falsauerunt libros Catholicos, anathemati subijci, & cum hæreticis anathematizari. *hæc ibi. Monebo interim in huiusmodi sceleris patratores acerrime esse animaduertendum, cum vno actu plura delicta committant, illa autem verba, & cum hæreticis anathematizari, indicãt eos, qui talia faciunt, hæreticos esse putandos, quod & verum est, iuxta id quod diximus supra cap. fraternitatis. de hæret. verf. Ex supradictis pendet.*

Multis autem modis contingere potest hæc fal-

satio seu deprauatio librorum Catholicorum, videlicet, additione, diminutione, mutatione, falsa compositione, interpretatione, & male detorta allegatione; quę nos copiose docuimus lib. 2. de causis vnde hęreses oriuntur, quæ non sunt præsentis breuitatis.

Iam in Catholicis libris falsandis gradus quidā obseruandi sunt: nam grauissime peccant qui canonicas scripturas veteris aut noui Testamenti falsant: non æque peccant qui Catholicorum Scriptorum, id est, sanctorum Patrum libros & tractatus deprauant, tametsi & hi etiam ingens scelus committāt: minus vero illi delinquunt, qui non deprauant libros ad religionem spectantes, sed alios. Illorum certe seuera animaduersione digna est audacia & perniciosa malitia, qui libris hęreticorum, nomina & titulos catholicorum aut virorum sanctorum imponunt, vt sanam & catholicam credantur habere doctrinam: quod mendacium aptissimum est ad decipiendam incautos, & ad hęreses introducendas. Hæc omnia diligenter sunt consideranda, vt pro modo culpæ condigna pœna delinquentibus infligatur.

Ex Decret. tit. de testib. & attest.

Gregorius nonus.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit, supple tu, ex iudicis officio.

CAP. LIII.

† De hac materia Eyme. 3. p. q. 62. & ibi dicit.

CVM † clamor validus contra Acherontin. Archiepiscopum super simonia, & aliis criminibus ascendisset, Melfiteñ. & Rubeñ. Episcopis dedimus in mandatis, vt super his diligenter veritatem inquirerent: & infra. Verum quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confuse, quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter: & tam eorum, quàm aliorum quos receperitis, testificata, sub sigillis vestris, nobis fideliter referatis.

Ex Decretalibus titu. de verb. significatio.

Innocentius iij. Priori sancti Fridiani Lucan.

Appellatione Ecclesiasticę censuræ comprehenditur excommunicatio, suspensio, & interdictum.

CAP. XX.

QVÆRENTI quid per censuram ecclesiasticam debeat intelligi, cum huiusmodi clausulam in nostris littetis apponimus: Respondemus, q̃ per eam non solum interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valet intelligi: nisi iudex discretus (rerum & personarū circumstantijs indagatis) ferat quam magis viderit expedire.

Ex Clementinis tit. de verb. signif.

Clemens V. in Concilio viennen.

Determinat & declarat quid significent hæc verba inserta in iudicialibus commissionibus, quæ fiunt à Principe uel à iure: scilicet quòd procedatur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudicij. Ioan. And.

CAP. II.

Edita anno Domi. 1307.

SAEPE contingit, q̃ causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus: de quorum significatione verborum, à multis contēditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuū valitura constitutione sancimus, vt iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellū non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum à iure, procedere ualeat, amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias & frustratorias repellēdo, partium aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, testiūq; superfluam multitudinem refrænando. Non sic tamen iudex litē abbreuiet, quin probationes necessariæ & defensiones legitimæ admittantur. Citationem vero ac præstationem iuramenti de calumnia vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionē huiusmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formā pronuntiatio sequi debet pro parte agētia, & ēt rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, siue in scriptis, siue verbo: actis tamen continuo (vt super quibus positiones & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & vt fiat diffinitio clarior) inserenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionē litium propter partium confessiones & articulos ad clariorem probationem vsus longæuus in causis admisit: Nos vsum huiusmodi obseruari volētes statuimus, vt iudex sic deputatus à nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul vtrosque terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes vti volunt in causa, post dationem articulorum, diem certam quandocunque sibi uidebitur, valeat assignare: eo saluo, quòd vbi remissionem fieri contingeret pro testibus producendis, possint etiam instrumēta produci, assignatione huiusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes siue ad earum instantiam, siue ex officio, vbicunque hoc ęquitas suadebit. Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id, licet non peremptorie, partibus) inscriptis, & (prout magis sibi placuerit) stās uel sedens proferat: etiam (si ei videbitur) conclusione non facta, prout ex petitione & probatione, & alijs actitatis in causa fuerit faciēdum. Quæ omnia

Sentētia diffinitiua cum agitur de plano. quomodo proferri possit.

omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel aliàs procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicij volumus obseruari. Si tamen in præmissis casibus solemnis ordo iudiciarius in toto, vel in parte non contradicentibus partibus obseruetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.

Data Auinione 13. Kal. Decemb. Pont. Nostri Anno Secundo.

Ex Decretalib. tit. de accusat. inquis. & denunt.

Innocentius Tertius in concilio generali. †

†In concilio generali Lateranen. c. 8.

Superior contra subditum maxime prælatum, de his tantum inquiret, super quibus præcessit infamia: & tunc vocabit eum, vt tradet sibi capitula, et nomina, & testiũ dicta publicabit, et ipsius legitimas exceptiones admittet: et probato graui crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus vero prælatis ad vnguem seruandus non est hic ordo. Et quãquam in hac summatione, modica videatur agi differentia inter prælatos & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, vt patet in littera.

CAP. XXIIII.

VALITER [a] & quando debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniẽdum subditorum excessus, ex auctoritatibus noui & veteris testamenti colligitur euidẽter, ex quibus postea processerũt canonicę sanctiones, licut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione concilij confirmamus. Legitur enim in Euãgelio, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum suum quasi dissipasset bona ipsius, audiuit ab illo; quid hoc audio de te? redde rationẽ villicationis tuæ: iam enim nõ poteris amplius villicare. Et ita in Genesi Dominus ait: Descendã, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quòd non solum cum subditus, verum etiã cum prælatus excedit, si per eius morem et famam ad aures superioris peruenerit: non quidẽ à maleuolis & maledicis, sed à prouidis & honestis: nec semel tantũ, sed sæpe quod clamor innuit & diffamatio manifestat, debet coram ecclesię senioribus veritatem diligẽtius perscrutari: vt (si rei poposcerit qualitas) canonica districtio culpam feriat delinquentis: non tamquam idem sit accusator & iudex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore officij sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit obseruandum in subditis, diligentius tamen est obseruandum in prælatis, qui quasi lignum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere: cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare: quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres prouide statuerũt, vt accusatio prælatorum non facile admittatur: ne concussis columnis corruat ędificium, nisi diligens adhibeatur cautela: per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi ianus præcludatur. Verum ita voluerunt prouidere prælatis, ne criminarentur iniuste, vt tamen cauerent ne delinquerent insolenter: cõtra morbum vtrumque inuenientes congruam medicinam, videlicet, vt criminalis accusatio, quę ad diminutionem capitis, idest degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, vt iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum & puniendum eius excessus, non ex odij fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit grauis excessus; etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen admoueatur omnino: quod est secundum sententiam Euangelicam à villicatione villicum amoueri, qui non potest villicationis suę dignam reddere rationem: Debet igitur esse præsens is contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentauerit: & exponenda sunt ei illa capitula de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi seipsum: & non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei (vt quid, & à quo sit dictum appareat) publicanda: Necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi; per exceptionum vero exclusionem, deponendi falsum, audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tanto diligentius debet prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas differeret incorrectas. Contra quos, vt de notoriis excessibus taceatur: etsi tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionem ipsorum: vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leue compendium ad graue dispendium veniatur: sicut accusationẽ legitima debet præcedere inscriptio, sic [b] & denũtiationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio preuenire: illo semper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem, circa regulares personas non credimus vbique seruandũ: quæ (cùm causa requirit) facilius & liberius à suis possunt administrationibus amoueri.

Luc. 16.

Gen. 18.

Accusationes contra prælatos nõ facile admittendæ. Concor. c. accusatio. 2. q. 7.

Subditorum excessus diligenter corrigendi.

COMMENT. XVIII.

[a] Q Valiter & quando.] *Hæc decretalis optimo consilio inserta est ab Eymerico operi huic, cum in ea modi procedendi in delictis præscribantur, quorum magnus est vsus in sacro Inquisitionis tribunali, vt 3. par. copiose auctor demonstrauit. desumpta est ex concilio Lateranen. sub Innocentio III. cap. 8.*

[b] ¶ Sic & denuntiationem charitatiua monitio.] *Sed an in crimine hæresis locum habeat charitatiua monitio, seu fraterna correctio, grauis est controuer-*

An in crimine hæresis locum habeas fraterna correctio.

controuersia, quam pra ceteris tractant abunde Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 25. de iusta hær. punit. Simancas de catho. instit. tit. 19. num. 10. & sequen. Melchior Canus lib. 12. de locis, theologicis, cap. 9. vers. at Chrysostomus à nobis. & nouissime Ioannes Rojas tract. de hær. par. 2. assert. 3. & alij.

In hac litem vel nimis seuere: aut contra, nimis leniter quidquam statuamus, primum obseruandum est, hæc duo longe differre, videlicet, labi in hæresim, seu proferre hæreticas propositiones, & hæreticum esse: non enim omnis, qui hæreticas profert propositiones protinus est hæreticus, nisi adiunctam habeat pertinaciam, vt alibi copiose diximus.

Iis positis, sit hoc primum axioma: Qui secreto nouit aliquem in hæresim cecidisse, quoniam eum audiuit, aut aliàs intellexit proferentem hæreticam aliquam propositionem; nec sibi constat eum hæreticum esse, cum nescias, an ex ignorantia illam protulerit, tenetur saltem semel illum secreto corripere antequàm fidelibus iudicibus denuncies. ita noster Alfonsus lib. 2. c. 25. de iust. hær. punitia. Cuius sententiæ hanc limitationem addam libenter accedo. si talis aliàs sit vir simplex & pius, qui ex mera ignorantia errare probabiliter præsumatur, & nostra admonitione corrigendus merito censeatur.

Qui hæreticas propositiones fortasse per ignorantiã profert secreto corrigendus.

Verum in secunda parte tota difficultas consistit, An scilicet lex fraternæ admonitionis obseruari debeat cũ eo, quem secreto constat alicui hæreticũ esse. in qua (secundo nunc priuata inquisitionum edicta, quibus omnino denuntiari iubentur) sit secundum axioma: Denuntiandus est occultus hæreticus absq; fraterna correctione præcedenti, nisi forte aliquis firmiter existimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset eum à tanto malo reuocare. ita sanctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. atquin his locum etiã habere fraternam correctionẽ, unum tamen tantum, videtur velle Tertullianus in lib. de præscription. hæreticorũ, c. 16. sed apertius Beatus Ambrosius apud Paulum ad Titum cap. 3. & alij.

Sæpissime omittere fraternã correctionẽ erga hæreticos tutissimũ est.

Ceterum, recte admonent Alfonsus et Canus præcitatis locis, non nisi cum exquisitissimis cõsiderationibus, nostris temporibus esse vsurpandam. vt plurimum ergo eam omittere tutius & securius est. Tum autem genius fieri debet hæreticorũ occultorũ denuntiatio, cum simplices & rudiores clã subuertere nostrum conantur. Item tunc denuntiari omnino debẽt, cum non est probabilis spes quòd resipiscere debeant. Item eos tunc penitus denuntiare oportet, cũ legitime interrogati in iudicio, eos, quos scimus hæreticos, iurisiurandi religione manifestare cogimur: ac multis quidem alijs modis denuntiandi sunt necessariò: & iudicio meo pauciss. sunt casus, in quibus cum huiusmodi hæreticis fraterna correctio locum habere possit.

Non obstante iuramẽto hæretici sunt denuntiãdi.

Et obligatio denuncianti hæreticos tanta est, vt etiam locum habeat non obstante quouis iuramẽto in contrariũ emisso, pacto, aut promissione. sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundum argumentum cuius verba sũt: Cæca ea vero, quę aliter nomini subsecreto committuntur, distinguendũ est: Quandoq; enim sunt talia, quę statim cum ad notitiam hominis venerint homo ea manifestare tenetur, puta si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem vel corporalẽ, vel in graue damnũ alicuius persone, vel siquid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur vel testificando, vel denuntiando. et contra hoc debitum obligari non potest per secreti eommissum: quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet. hactenus Thomas. Alteri quidem, idest, bono publico vel Deo, in casu de quo agitur, fides frangeretur: nam hæresis bonum publicum perturbat & ledit, & Deum ipsum oppugnat. Et pro hac sententia facit textus in c. quemadmodũ. 9. ultimo de iurein. et ex. in c. intimauit. de testib. cũ̃ est obligatorium. de regu. iur. lib. 6. tradidit q; iã olim Guido Fulcodius, qui Clemens IIII. inde creatus est, in consultationibus ad Inquisitores. q. 8. in hac verba: Sed nec iuramento vel voto in contrarium emisso: nam licet veritatem celare posimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2. ne quis. iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum vel votum in contrarium emissum non est seruandum. 22. q. 4. in malis. hactenus Ille. Loquebatur autẽ in specie de causa proposita, vt initium quæstionis indicat.

Postremo ideo verum est, hæreticos esse denuntiandos non obstantibus supradictis, vt is qui absque legitima causa eos omittit denuntiare, excommunicationis sententia percellatur, sicut diximus supra commentario 2. super. cap. Qui alios. de hæret.

Ex lib. Sexto tit. de pœnis.

Bonifacius octauus Bitteren. Episcopo.

Docet hęc Decretalis quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris, et instrumẽtis in degradatione fiat expoliatio, et quibus verbis vtatur ipse degradans. Io. And.

CAP. II.

DEGRADATIO † qualiter fieri debeat à nobis tua fraternitas requisiuit. Super quo tibi taliter respondemus, quòd verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus ecclesiasticis, est à proprio episcopo sibi assistente in degradatione clericorum, in sacris constitutorum ordinibus, certo episcoporum numero diffinito à canonibus facienda; quamquam proprij episcopi sententia sine aliorum episcoporum præsentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores dũtaxat ordines receperũt. Actualis vero siue solemnis, cælestis militiæ militis, id est, clerici degradatio (cum ad eam fuerit proceedendum) fiet vt exauctorizatio eius, qui militiæ deseruit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque à militia remotus, castris reiicitur, priuatus consortio, & priuilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum, seu ornamentum ad ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad episcopi præsentiam adducatur: cui episcopus publice singula, siue sint vestes, calix, liber, seu quæuis alia

† Vide Eymer. 3. par. 8 nono modo procedam 8 nẽdi, vbi de 21 copiose.

Degradatio actualis.

alia (quę illi iuxta morem ordinandorum clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita, seu collata) singulariter auferat ab illo vestimento seu ornamento, quod datum vel traditum fuerat vltimo inchoando, & descendendo gradatim, degradationem continuet vsque ad primam vestem, quę datur in collatione tonsurę: tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsurę seu clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit aűt episcopus ī degradatione hmődi vti verbis aliquibus ad terrorem illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata: dicendo presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali priuamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis vtens, in oblatione vltimi, quod in collatione ordinum primum fuit infrascripto vel alio simili modo pronunciet, siue dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti, ac nostea tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio & priuilegio clericali.

Ac deinde † si fuerit casus talis, quòd illud fieri debeat iuxta modum à felicis recordationis Innocentio Papa prædecessore nostro super hoc annotatum, tradatur curię sæculari.

† Hęc verba vsque in fi.c. habentur in Bononien. & Barcinonen. impressio. modo sunt notatur ab Innocentio Papa tradendi curiæ secularis, continetur, in c. nouimus de verbo, signif. quod non apponit hic Eymericus.

Ex Decretalib. titul. de dolo & contum.

Innocentius III.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata, testes recipi possunt, & sententia diffinitiua ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

CAP. VIII.

VERITATIS [a] est verbum organo dominicę vocis emissum: & infra. Sicut canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt. H. Curien. Episcopus ecclesiam suam, non solum dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, alijsque criminibus polluit: & infra. Super his commisimus, primo causam Tridon. Episcopo, & Abbati montis sanctę Mariæ, & præposito de insula: Secundo quoque Brixiensi episcopo, & ipsis Abbati & præposito: & infra. Verum cum episcopus ipse priorum iudicum pręsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostea fuit per ipsos iudices ab officio beneficioque suspensus: & infra. Tandem vero coram iudicibus canonica citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed friuolam tunc excusationem, malitia concepta prætendens, experiri cũ canonicis in iure neglexit. Qua de causa, nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes episcopum ipsum, vel potius suspensionem à iudicibus factam auctoritate Apostolica confirmantes. Tertio super his Cumano episcopo & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius episcopi commisimus audiendam: qui partibus ci- A tatis cum nec per se, nec per respõsalem idoneum comparuerit, in eundem propter inobedientiam excõicationis sententiam protulerunt: Testes ex parte vestra (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, priores, præpositos, & alios religiosos viros: per quos quẽlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum: & infra. Nos igitur videntes ordinem iudiciarium, in hoc facto fuisse seruatum; considerato præterea, quòd post sententias in se datas celebrare præsumpserit: cum multi prælati ecclesiarum, contra eundem Episcopum scripserint, nec vnus pro eo defendendo vel aliquatenus B excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam vlcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen spiritu, iuxta verbum eiusdem Apostoli tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam à Põtificali, quàm ab omni officio sacerdotali priuantes sine spe restitutionis aliqua duximus condemnandum. Ea nihilominus in irritum reuocantes, quæcumque post inhibitionem sedis Apostolicæ, seu factam suspensionem, & excommunicationẽ, de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

COMMENT. XIX.

C

[a] VEritatis est verbum.] *Hoc rescriptum primo obtutu non videtur accommodari instituto Eymerici, cum nihil de hæresis materia in eo tractetur. Ceterum proculdubio ei seruit: eo enim cõsilio illud operi suo inseruit, vt doceat in causa hæresis, sicuti & in his delictis grauibus, de quibus in eo agitur, per modum inquisitionis contra reum contumacem, etiam lite non contestata testes recipi posse, & sententiam diffinitiuam ferri, cum alias id iure sit prohibitum. cap. vnico. de litis contestat. cap. super quæstionum. §. 1. de offic. deleg. cap. ex parte. el 2. de verbo significa. est enim litis contestatio totius* D *iudicij basis & fundamentum. l. vnica. C de litis contestat. quod tamen in crimine hæresis seruare non oportet, cum in eo procedi possit simpliciter & de plano c. si. de hæret. lib. 6. tradit Carrerius tract. de hæret. §. versa autem vice. Simancas de catho. instit. tit. 64. num. 23. Ioannes Rojas singu. 125. quoniam in delictis grauibus procedi potest, & lite non contestata, & etiam parte non citata. Archidia. in c. 1. de homi. lib. 6. quem sequitur Marsilius in practica crimi. §. diligenter. nu. 158. quod qua ratione sit intelligendum, alibi explicui. potest etiam & alijs modis hoc rescriptum instituto auctoris conuenire: sed hic videtur verior.*

In causa hæresis etiam lite non contestata testes possunt recipi.

E *Quòd si quis quærat, quid operentur testes ita recepti; respondebo multos effectus posse producere: primum enim ad inquirendum iuuabunt, deinde repetiti indicium facient, tandem si fuerint integri, hoc est, omni exceptione maiores, pro qualitate delicti, ad probãdũ & conuincendum erunt idonei, dummodo cetera deinde iuxta ordinem iudiciarium obseruentur, idest, vt testes repetantur, & reis legitima defensiones, & debita defensionum inducia concedantur. Testes enim, qui in alijs causis lite non contestata recepti, nihil facerent, fauore fidei in causis*

Quid operẽtur testes recepti lite nõ contestata.

hæresis

hæresis supradicta valide præstant, cum in hoc crimine de plano procedi possit. A

Ex Decretalib. tit. de verb. signif.

Innocentius iij. Episcopo Parisien.

Clericus traditur curiæ sæculari; quia degradatur sæculari potestate præsente, cui denuntiatur, vt in suũ forum illum recipiat. hoc dicit vsque ad §. Pro illo.

CAP. XXVII.

NOVIMVS[a] expedire, vt verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet, vt clericus per Ecclesiasticum iudicem degradatus, sæculari tradatur curię puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum, super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio à pluribus approbata, vt clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitiũ graue, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tamquam exutus priuilegio clericali, sæculari foro per consequentiam applicetur: cum ab Ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebrãda sæculari potestate præsente, ac pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, vt in suũ forum recipiat degradatum: Et sic intelligitur tradi curiæ sæculari: pro[b] quo tamen debet ecclesia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur. B

Falsarius perpetuo carceri mancipatur, vt in dolore pœnitentiam agat.

Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus cõsulendum, vt in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustię sustentandum, vt commissa † defleat, & flenda vlterius non committat. C

† c. pœnitentia de pœnit. dist. 3.

D

COMMENT. XX.

[a] NOuimus expedire.] *Dictum erat ab Eymerico in præcedentibus, à quibus & quomodo celebranda esset degradatio ex c. 1. de hær. lib. 6. & ex c. degradatio. de pœnis. lib. 6. Sed quoniam dubitari poterat qua ratione intelligeretur tradi quępiam curiæ seculari, id demonstratur hoc rescripto, & in summa hoc dicitur: Exuitur priuilegio clericali qui tradendus est potestati sæculari, à foro Ecclesia proiicitur, & præsenti iudici sæculari dicitur; vt eum hominem in suum forum recipiat: qua qua ratione ad praxim reuocentur, docet Eymer. 3. par. in modo nono processum fidei terminandi.*

Quid seruãdũ circa tradendum eos curiæ sæculari.

[b] ¶ Pro quo tamen debet ecclesia efficaciter intercedere.] *Et ita seruant Inquisitores, quando reos iudicibus sæcularibus tradunt, aut relinquunt, ne sanguinis effusioni consentire videantur, & irregulares efficiantur: idem disponit lex septiparita par. 2. tit. 6. l. 60. ibi:* Pero su Perlado deue rogar por el, que le aya alguna merced si quisiere. *Quibus verbis aliud ritus paulo differens ab eo qui præscribitur in hoc c. continetur, videlicet, quòd Inquisitores regent iudicem, vt cum sibi traditis misericordia, si velit, vtatur, quod est diligenter obseruandum: nam per dispositionem d. legis 60. hoc sufficit ad euitandam irregularitatem. Conarruuias tamen in relectio. Clement. si furiosus. 2. p. §. 5. num. 6. cuius esse putat, vt Inquisitores non tradant sic damnatos curię sęculari, sed consulit, vt eos condemnent coram iudice laico, atque ita damnatos à propria iurisdictione dimittant, vt denique statim iudex sæcularis eos recipiat, & vltimo supplicio afficiat, vt notauit Henricus Boich in c. ad abolendam. §. super eo. de hæret. nu. 7. quem sequitur Ioannes Igneus in l. 1. §. cum domus. ff. ad Senatusc. Syllania. nn. 37. sed in praxi id seruatur, quod traditur in hoc c. nouimus. vt docet Ioannes Rojas in sing. 175. quod satis est ad liberandos Inquisitores ab irregularitate.*

Inquisitores pro traditis curiæ sęculari intercedũt ne fiant irregulares.

Quamquam autem hæc recte se habeant, at nullo pacto reticendum puto, quod in hac causa ampliss. olerti Romanorum Pontificum prouidentia cautum est non modo circa Inquisitores, sed etiam circa consultores, vt irregularitatem securius euitarent. Nam Dominus Papa Paulus IIII. Romæ die 29. Aprilis, anno 1557. considerans in congregationibus, quę in causa hæresis coram ipso fiebant, interuenire solere pro maiori parte clericos sæculares & regulares in sacris & sacerdotio, ac in Episcopali, Archiepiscopali, vel alia maiori dignitate forsan constitutos, ac nonnullos etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & sæpe contingere iuxta qualitatem casuum & delictorum, de quibus agebatur, eos contra reos sententiam dicere, ex qua membri mutilatio, seu sanguinis effusio, etiam vsque ad mortem naturalem fuerit subsecuta; proinde eorũdem securitati, et trãquillitati mentis & conscientię consulere volens; statuit ac decreuit, vt prædicti omnes, qui in iudicando sibi assisterent, non solum in causis hæresis, sed etiã in qua eumque causa criminali, quę coram ipso tractata fuerit, vel tractaretur, sententiam possent dicere contra reos, qua damnarentur ad quæstiones, seu torturam, aut alias pœnas condignas, etiam vsque ad mutilationem membri, & ad mortem naturalem inclusiue, absque alicuius censurę vel irregularitatis incursu.

Cooſultores ſancti officii nõ incurrũt in irregularitatem.

Idem ipsum decretum Pauli IIII. confirmauit postea Pius Papa V. extendique voluit ad omnes Inquisitores, eorumque vicarios, commissarios, et consultores, vt testatur Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquisitorum circa finem, titulo de Decretis, quod & verum est.

Itaq; hodie stantibus his decretis, non videtur necessaria protestatio de qua hic, cum rei hæreseos actualiter traduntur seu relinquuntur curiæ sæculari, ad hoc vt Inquisitores euitent irregularitatem. Cetera omittenda non est, quoniam & communi iure, & generali fori Ecclesiastici consuetudine nitisur c & quamquam vera, et certa sint quę hactenus diximus, non tamen est omittenda, nec reijcienda sunt plura remedia, quę ad eundem finem secuius consequendum parari possunt. E

Sed nonne prohibitum est pro hæreticis intercedere, non modo quando sunt hæretici declarati, sed etiam quando pendet inquisitio contra eos, etiamsi de eorum correctione spes habeatur, ut docet Matthęus de Afflictis super constit. inconsuetum. notab. 25. Alfonsus

fonsus Castrus lib. 2. c. 17. de iusta hær: punit. l. quisquis §. denique. C. ad leg. Iul. maiest. facit tex. in c. si quis. 6. q. 1. & in c. miror. 50. dist. cum similibus. id quod sanciuit nominatim Federicus Romanorum Imperator in d. l. inconsutilem. In fine his verbis: Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat; quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus.

Et plane verum est, interdictum esse pro hæreticis intercedere: sed cum hoc crimen sit grauissimum, pro quo imponitur pœna traditionis brachio sæculari, & expulsionis ab Ecclesię foro, nec amplius pertineat ad Ecclesiam de tali delinquente iudicare: ideo apud alienum forum pro eo intercedunt A *iudices Ecclesiastici: ita Panormitanus in hoc cap. nouimus. num. 8.*

Sed melius forte dici posset, vetari quidem intercessionem, quæ tendat ad fauorem hæretici, vel ad impedimentum iustitiæ, non autem eam, quę conducit ad vitandam irregularitatem, & ab ipso iure nominatim prescriptam: nemo enim dubitat multis modis intercedi possa. Aliæ possunt solutiones afferri, quę ad nostram breuitatem non pertinent.

Ioannes Roffensis articulo 3. aduersus Lutherū nō procul à fine vers. Haud recte vocas aliter quàm Doctores hic videtur interpretari hoc cap. nouimus, quę nos libenter hic missa facimus. B

EXTRAVAGANTES ALIQVOT DIVERSORVM ROMANORVM PONTIFICVM INQVISITIONIS OFFICIO CONGRVENTES.

De Hæreticis.

Benedictus XI. Inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

Declarat decretalem, Per hoc. eod. tit. lib. 6. bona hæreticorum per diœcesanos vsurpari vetans.

CAP. I.

EX eo †, quòd quædam nouella constitutio super negotio hæreticæ prauitatis à bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prędecessore nostro edita continet: quòd in ipso negotio, per diœcesanos episcopos, & Inquisitores super eodē facto inquiri valeat communiter vel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem cōmunicare processus: Nos consulere voluistis, quando & quotiens sit ista processuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum nostrorum consilio, intelligendo diœcesanos & Inquisitores tunc demum diuisim procedere: cum ij & illi separatim, non quando Episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt: Consultationi vestræ breuiter respondemus, quòd quando vtrique procedunt seiunctim, sibi debent in fine tantum, dum nil restat agendum, nisi quòd solum sententia promulgetur, communicare processus. Licet enim quibusdam potuisset videri per legem ejusdem †, quòd sicut quando aliquis ex actitatis coram alio, debet ferre sententiam, vtputa, quādo administrator delegat causam sibi sententia reseruata: saltem in principio, id est contestatione, rursus in medio, & semel in fine, quæ sunt examinata audire debet: ita & in casu præsenti vbi ex actis coram alio habitis, alter profert sententiam, sic tet hiusmodi acta recēseat: quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id ęquitas canonum non admisit. Vnum sane casum excipimus, si alter commode nō possit procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tantum (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum †, quia nonnulli diœcesani partem C partis ꝓuentuū de hæreticorū bonis Inquisitionis officio deputatæ propter expensas: quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri absonum (cum ordinarij sint, ideoque officium tale, quòd eis incumbit, proprijs eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus. Rationem autem ijdem diœcesani prouentuū obuenientium † ex inquisitionis officio à vobis, non obstante aliqua constitutione, cōsuetudine vel mandato contrarijs non exposcant: sed eam cameræ nostrę vel alij, cui nos vel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quę generaliter obseruari iubemus. Dat. Lateranen. vj. nonas Mart. Pontificatus nostri anno Primo. D

† Hæc extrauagās & duæ sequētes habentur inter extrauagantes cōmunes tit. de hæret. Et de huius materia præter notata in cap. per hoc. de hæret. lib. 6. vide Eymericum par. 3. q. 10. 51. & 52. vbi dixi copiose.

† Authen. ad hæc. C. de iudic. vbi hæc seruari iubētur.

† Eymericus par. 3. q. 104. 105. & seq. vbi dixi.

Episcopi proprijs sumptibus in hæreticos debēt animaduertere.

† Al. obuentionum

Extrauagans Domini Ioannis XXII.

Inquisitores hæreticæ prauitatis censuras Ecclesiasticas fulminare non possunt in officiales & nuntios sedis Apostolicæ sine ipsius licentia speciali sed de eorum excessibus, informationem facere possunt, & deinde Romano Pontifici significare.

CAP. III.

CVM † Matthęus de Pontiuian. ordinis E Prædicatorum, Inquisitor hęreticę prauitatis in Regno Scicilię auctoritate Apostolica deputatus, friuola occasione quęsita, ac nostra & Apostolicę sedis reuerētia & honore postpositis in dilectum filium magistrū Guillermum de Baleto Archidiaconum Foroliuien. capellanum nostrum, campanię maritinęq; rectorem, excommunicationis sententiam, inconsultis moribus non sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cetero talium præsumptoribus † obuiare; vniuersis & singulis tam ordinariis,

† Eymericus 3. p. q. 26. vbi dixi & de intellectu Lapus responsu quodam incipien. Factum super quo, quod habetur post consilia Oldiadi.

† al. pręsumptionibus

ordinarijs, quàm delegatis iudicibus ac Inquisitoribus prauitatis eisdem, & aliis vniuersis & singulis, quacumque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus, expresse, ne contra nostros & Apostolicæ Sedis officiales vel nũtios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa, absque nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius litteras concedenda, plenam faciente de tenore præsentiũ mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos vel ipsorum aliquem excommunicationis vel suspensionis, seu quasuis alias sententias promulgare. Nos enim, exnũc decernimus irritum & inane quicquid contra inhibitionem & mãdatum huiusmodi contingerit attentari. Volumus tamen quòd diœcesani & Inquisitores prædicti super ijs, quę negotium tangunt fidei, alij verò super his, quę rem tangunt vel publicam vel priuatam, siue ordinarij siue delegati, quacumq; auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebite forsan attentatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeant, vt prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergò, &c.

Officialium sedis Apostolicæ delicta, Papæ nuntianda, nõ per alios iudices coercenda.

Datum Auinione xij. Calend. Ianuarij, Pontificatus nostri anno Vndecimo.

Idem.

Tres errores magistri Ioannis de Poliaco doctoris Parisiensis circa materiam confessionis sacramentalis, & potestatem absoluendi hic damnantur.

Eosdem etiam errores damnauit Calistus III. Rom. per extrauagan. incipiẽ. Inter cetera quę habetur inter priuilegia Fratrum ord. Prę. fol. 122.

CAP. II.

MAS electionis doctor eximius & egregius prædicator, cuius prædicatio mundum docuit vniuersum, præsumptuosam illorum audaciam refrænare sollicitus, qui prudentię propriæ innitentes in errores proprios prolabuntur, non plus sapere, quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere, salubri doctrinâ suggessit: & iuxta Sapientis eloquium: Quisque suæ prudentiæ modum ponat. Sane dudum, cum dilectum Filium magistrum Ioannem de Poliaco † sacræ Theologię doctorem certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam vocauissemus: fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quòd ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum non sobrie, sed perperam sapiebat infrascriptos articulos periculosos continentes errores docens publice in suis prędicationibus, & in scholis. Primo siquidem astruens, quòd confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo, quòd stante, omnis vtriusque sexus, edicto † in concilio generali, Romanus Pontifex nõ potest facere, quòd parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialem curatum. Immo nec Deus posset hoc facere: quia (vt dicebat) implicat contradictionem. Tertio, quòd Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem: immo nec Deus, quin confessus habenti licentiam renatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt præmittitur) proprium curatum. Nos igitur scire volentes, si suggesta nobis veritatem haberent, articulorum præmissorum copiam eidem magistro Ioanni fecimus assignari, & ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus tam in nostra & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quàm aliàs eorum aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad huiusmodi officium deputatis. Verùm licet præfatus magister dictos articulos & contenta in ipsis defendere nitererur: asserebat tamen se paratum credere & tenere in præmissis & aliis, quæ tenendà & credenda esse sedes Apostolica diffiniret. Nos igitur attendentes, quòd prædictorum articulorum assertio, prædicatio, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum ipsos per prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem solertem & examinationem habuimus super his. Per quas quidem collationem & examinationem super his habitas, comperimus præmissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum, & veritati contrariam continere. Quns etiam articulos omnes & singulos, idem magister Ioannes, veris sibi rationibus opinioni dudum fuę habitæ contrariis demonstratis, in consistorio reuocauit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis, in contrarium respondere. Ideoq; ne per assertionem, prędicationem, & doctrinam huiusmodi in errorem (quod absit) animę simpliciũ prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum, tamquam falsos & erroneos, & à doctrina sacra deuios, auctoritate Apostolica condemnamus, & reprobamus, de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet, quòd illi, qui prędictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quàm si ea aliàs confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta concilium generale. Optantesque veritatis vias notas esse fidelibus cũctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, sc. re. Alexand. IIII. & Clemen. IIII. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis innitendo, vniuersis & singulis districtius inhibemus, ne quisquam præmissos articulos per eos (vt præmittitur) damnãtos & reprobatos, & contenta in eis vel alliquo ipsorum, vtpote à catholicis mentibus respuẽda, tenere audeat seu defensare, quomodolibet vel docere. Quo circa vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus vniuersis & singulis vestrum, in ciuitatibus & diœcesibus vestris conuocato clero & populo cõmuniter omnia præmissa & singula per vos seu per alios solenniter publicetis: nos etiam eidem magistro Ioanni mandamus, quòd in scholis, & & sermone Parisius, prędictos articulos & contenta

Protestatio catholica & consueta.

† De hoc late Rymer. hàc 2. par. q. 8.

† Habetur 1. c. omnis. de pœnit. & remissio.

tẽta in eis tamquã veritati contraria propriæ vocis oraculo, aſſeueratione conſtanti publice debeat reuocare: quod ſe facturum dictus magiſter Ioãnes efficaciter repromiſit. Dat. Auinione viij. Calen. Auguſti. Pontificatus noſtri anno Quinto.

Extrauagans Domini Benedicti, de viſione beatorum.

Damnat multos errores de viſione beatorum.

BENEDICTVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

BENEDICTVS Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui ſacroſanctam Romanam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, quam vt vineã plantauit dextera ſua, quamque vt præcipuam in eccleſiarum omnium caput erexit vt victricem †, dicente Domino ad Petrum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſua miſeratione non deſerit, ſed per beatos Apoſtolos ſuos, præcipue Petrum & Paulum ſingulares eiuſdem Eccleſiæ defenſores, pia benignitate & continua pietate cuſtodit: quatenus eiſdem rectoribus gubernata, in ſe ſtabilis maneat, fundata ſupra firmam petram, omneſque Chriſtianę fidei cultores illi obediant, illi pareant, illi intendãt, ſub illius magiſterio degant, ſub eius diſciplina & correctione cõſiſtant: Non in illa dogmatizetur improuidum, inſeratur incautum, in fide temerarium ingeratur: Sicque declinent homines à malo, & faciant bonum, ambulent per vias rectas, & ad meliora perſancta deſideria proficiſcantur: ſperentque iuſtorum propinquas æternæ vitę retributiones: timeãt malorum inferni calamitates non remotas: Nam ſcriptum eſt: Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuiq; iuxta opera ſua. Quod ſi ſecus à quoquam fuerit attentatum, id protinus ſuæ auctoritate, pœnis etiam adiectis, prout expedire viderit, prorſus euellat. Pro qua, vt in ſcipſa ſubliſtens alios informaret, paſſionis ſuæ tempore Saluator noſter Ieſus Chriſtus Petri fidem exoraſſe perhibetur dicens: Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Sane dudum tempore felicis recordationis Ioannis XXII. prædeceſſoris noſtri, inter nonnullos etiam Theologicę facultatis magiſtros, ſuper viſione animarum iuſtorum hominum poſt mortem ſuam, in quibus nihil erat purgabile, cũ de hoc ſæculo deceſſerunt: vel ſi fuerat, iam purgatum fuerat ex totorum diuinam eſſentiam videant ante corporum ſuorum reſumptionem, & iudiciũ generale: Et ſuper nonnullis aliis orta materia quæſtionis, ipſorum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam, alij verò ſecundum ſuas imaginationes, de viſione diuinę eſſentiæ ab animabus huiuſmodi, diuerſa & diuerſimode oſtendere nitebantur: prout ex dictis & ſcriptis ipſorum noſcitur apparere: ſuper reiectis verò ſuis concertationibus, quas hiç cauſa breuitatis omittimus: quia ita ex noſtris determinationibus inter ſe etiam decidebant †. Cumque idem prędeceſſor noſter, ad quem prędictorum determinatio pertinebat, ad deciſionem concertationũ huiuſmodi ſe pararet, in ſuo conſiſtorio publico, tam fratribus ſuis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, quàm prælatis & magiſtris in Theologia, qui multi aderant preſentes, iniungendo diſtrictius, & mandando, vt ſuper materia de viſione prędicta, quando requirerentur ab eo, deliberate vnuſquiſq; diceret quod ſentiret. Tamen morte preuentus, ſicut Domino placuit, perficere illud nequiuit. Defuncto itaque prædeceſſore præfato, nos diuina dignatione ad apicem ſummi Apoſtolatus aſſumpti, diligentius attendentes, quanta ex premiſſis eorum concertationibus non ſolutis, animarũ imminerẽt † pericula, quanta exinde poſſent † ſcandala ſuboriri; vt ipſorum varietas † pereat, & veritatis ſoliditas innoteſcat: habita prius ſuper prædictis ſollicita examinatione, & diligenti deliberatione cũ fratribus noſtris dictę Romanæ Eccleſię Cardinalibus, de ipſorum fratrum conſilio, hac in perpetuũ valitura conſtitutione, auctoritate Apoſtolica diffinimus: quòd ſecundum communem Dei ordinationem, animę ſanctorũ omnium, qui de hoc mundo ante Domini noſtri Ieſu Chriſti paſſionem deceſſerunt: necnon ſanctorum Apoſtolorũ, martyrum, confeſſorum, virginum, & aliorum fidelium defunctorum poſt ſacramentum baptiſmi ab eis ſuſceptũ, in quibus nihil purgabile fuit, quãdo deceſſerunt, nec erit quando decedent etiam in futurum: vel ſi tunc erit aliquid purgabile in eiſdem, tamen poſt mortem ſuam purgauerint †: atq; animæ puerorum eodem Chriſti baptiſmate renatorum, & baptizandorum, cum fuerint baptizati, ante vſum liberi arbitrii decedentium, mox poſt mortem ſuam, & purgationẽ prędictam in illis, qui purgatione huiuſmodi indigebant: etiam ante reſumptionem ſuorum corporum, & iudicium generale, poſt aſcenſionem Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti in cęlum, fuerunt, ſunt, & erũt in cælo cælorum regno & paradiſo cęleſti cum Chriſto ſanctorum angelorum conſortio aggregatę: ac poſt Domini † Ieſu paſſionem & mortem viderunt, & vident, & videbunt diuinam eſſentiam immediate, ſe bene, clare & aperte eis † oſtẽdentem: quòdque ſic videntes eadem diuina eſſentia perfruuntur: Necnon quòd tali viſione & fruitione eorum animæ, qui iam decedentes, ſunt vere beatæ, & habent vitam & requiem æternam, & † etiã illorum, qui poſtea decedent, eandem diuinam videbunt eſſentiam, ipſaq; perfruentur ante iudiciũ generale: ac quòd viſio huiuſmodi eiuſq; fructus, actum † fidei & ſpei in eis euacuant, prout fides & ſpes proprie Theologicę ſunt virtutes. Quòdque poſtquam inchoata fuerit vel erit talis intuitiua & facialis viſio & fruitio in eiſdem, eiuſdem viſio & fruitio ſine aliqua intermiſſione †, ſeu euacuatione prędictæ viſionis & fruitionis continuata exiſtet †, & continuabitur uſq; ad finale iudicium, & extunc vſque in ſempiternum.

Diffinimus inſuper, quòd ſecundum Dei ordinationem

† al. & veritatem *Matth. 16.*

Apoc. 22.

† al. diſſidebant.

† al. immineant

† al. poſſunt

† al. vt ipſorum veritas pareat.

† al. purgabunt.

† al. Chriſti

† al. illis

† al. & omniũ illorũ

† al virtutes

† al interciſione

† al exiſtit

dinationem communem, animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, vbi pœnis infernalibus cruciantur: & quòd nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cũ suis corporibus comparebunt: reddituri de factis propriis rationẽ, vt recipiat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

Decernentes prædictas nostras diffinitiones seu determinationes, & ipsarum singulas ab omnibus fidelibus esse tenendas. Quicumque autem deinceps prædictarum nostrarum diffinitionũ seu determinationum, ac singularum ipsarum cõtrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre, prædicare, docere, aut defendere, verbo vel scripto præsumpserit, contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, &c. Datum Auinione iiii. Calen. Februarii, Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMENT. XXI.

a BEnedictus Episcopus.] *Alfonsus Castrus lib. 3. aduersus hæreses, verbo, Beatũdo. hæresi 6. & Bartholomæus Medina apud Sãctũ Thomam 1. 2. quæst. 4. art. 5. & alij pleriq. hãc extrauagantem tribuunt Benedicto Papa eius nominis vndecimo. item in Directorio Barcinonen impresso, cuius lectionem in priori editione sumus sequuti, Benedicto vndecimo tribuebatur, id tamẽ ita esse non potest: nam cum in hac extrauaganti fiat mentio Ioannis xxij. qui post Benedictum vndecimum pontificatum gessit, nullo modo potuit Benedictus vndecimus eius meminisse pontificis, qui nondum pontifex factus fuerat. Quod autem Benedictus vndecimus antecesserit Ioannem xxij. manifestum est ex catalogo, serio, seu Romanorum Pontificum chronologia, vnde apparet Benedicto vndecimo successisse Clementẽ V. Clementi Ioannem XXII. huic vero Benedictum duodecimum anno Domini 1334. Quare omnino dicendum videtur, hoc scriptum Benedicti duodecimi esse: quòd etiam ex verbis rescripti conflare potest, vbi post longam mentionem factam à Benedicto de Ioanne XXII. subditur ita:* Defuncto itaque prædecessore præfato, nos diuina dignatione ad apicẽ summi Apostolatus assumpti, &c. *Manifestum est autem Ioanni XXII. immediate in pontificatu successisse Benedictum duodecimũ. Dominicus etiã Sotus lib. 4. senten. dist. 45. quæst. 1. art. 3. cõclus. 3. Benedicto duodecimo tribuit, quamuis perperã ibi dicatur, hãc extrauagantem incipere, Animas purgatas. eum incipiat,* Benedictus Deus.

Referunt eam præter Eymericum hic, Alfonsus Castrus præcitato loco, & Marsilius lib. 4. sentent. quæst. 13 art. 3. & alij.

Iam Eymericus ideo retulit, quia hæreticus in ea declaratur, qui auderet asserere scienter aliquid cõtra quàm hic statuitur, ac definitur de visione beatorum & punitione damnatorum.

Edita vero fuit anno secundo pontificatus sanctissimi Domini Benedicti duodecimi, qui incidit in annũ 1335. vt ex serie & chronologia annorum pontificiorum colligi non obscure potest, ad componendas & sedãdas quæstiones controuersas de visione beatifica animarum beatarum, & nonnullis alijs, quę multo et frequenti litteratorum conflictu agitabantur.

Primum itaque catholicum dogma, quod hic definitur, tale est: Post ascensionem Saluatoris Domini nostri Iesu Christi in cælum, Animæ sanctorum, in quibus vel nihil erat purgandum cum decesserũt, nec erit quando decedent in futurum; vel si tunc erit aliquid purgandum, post mortem tamen purgabuntur: item animæ puerorum baptizatorum, qui iam decesserunt, aut baptizandorum in posterum & decedentium ante vsum liberi arbitrij, mox vt decesserint ante resumptionem corporum & iudicium generale, recipiuntur in cælum, & diuinam essentiam clara visione intuentur.

Alterum dogma est: Animę decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, vbi pœnis infernalibus cruciantur.

Olim controuersum fuit, num animę Sanctorum vsque ad diem iudicij Deum viderent, & diuina visione fruerẽtur, cũ multi insignes viri & doctrina & sanctitate clari tenere viderentur, eas nec videre nec frui vsque ad diem iudicij, donec receptis corporibus vnà cum illis diuina beatitudine perfruantur: nam Irenæus, Iustinus martyr, Tertullianus, Clemens Romanus, Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Lactantius, Victorinus, Prudentius, Theodoretus, Aretas, Oecumenius, Theophilactus, & Euthymius huius referuntur fuisse sententiæ, vt commemorant, Castrus, & Medina præcitatis locis, & Sotus lib. 4 sent. dist. 45. quæst. 1. art. 3.

Ceterum neque hi, neq; alij eiusdem opinionis sectatores, in ea re hæretici, aut de hæresi suspecti dici possunt, etiam si contra veram sententiam senserint antequam per Ecclesiam esset definitum, quid in tanta controuersia tenendum ac credendum foret, iuxta veram & communem sententiam Sancti Thomæ, & Caietani par. 1. quæst. 32. art. 4. de qua diximus copiose supra commentario 1. huius. 1. partis, super cap. Dubius. de hæret. quare impune & citra hæresis notam potuerunt eo tempore quamlibet partem sequi. At post Ecclesiæ declarationem non licet absque crimine hæresis (vt hic dicitur) contrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre, prædicare, docere, aut defendere.

Nec defuerunt etiam viri graues & sanctitate & eruditione insignes, qui iam olim hoc ipsum non obscure professi sunt quod Dominus Benedictus duodecimus hic declarauit; nam & ijdẽ Augustinus, Ambrosius & Chrysostomus alijs in locis, & Hieronymus, Gregorius & alij, vt præcitati referunt, apertissime hanc catholicam sententiam sunt amplexi. Et Innocentius Papa III. in cap. Maiores. §. cæterum. extra de baptis. & eius effect. idem fatetur videtur, dicens: Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circunciſionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen peruenichatur ad regnũ cælorum, quod vsq; ad mortem Christi fuit omnibus obseratũ: Sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculũ, & ad regnũ cælorũ etiã peruenitur, cuius ianuã Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reseranit, *hæc Innocentius*

Idem

Idem Innocentius tertius (vt mihi videtur) in c. Apostolicam extra de presbytero non baptizato, eâdem non obscure definire ac stabilire videtur sententiam in hac verba: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, presbyterum, quem sine vnda baptismatis extremum diem clausisse significasti: quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseuerauit, ab originali peccato solurum, & cælestis patriæ gaudium esse adeptum asserimus incunctanter.

Post hæc Benedictus in hac extrauaganti longe vberiorem & expressiorem definitionem edidit: quâ etiam concilium generale octauum seu Florentinum sub Eugenio IIII. celebratum sessio. vlt. circa finem, anno Domini 1439. clare & aperte tradidit his verbis: Definimus illorum animas, qui post baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quę post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, (prout superius dictum est) A sunt purgatæ, in cęlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum, licuti est, meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. *hactenus concilium.*

Atque ex his consequitur, Græcos & Armenos nunc potissimum post has Ecclesiæ definitiones vel ex hoc solo hæreticos esse, qui asserunt, animas defunctorum suis corporibus exutas, non habere pœnâ vel gloriam vsq; ad diem iudicij, quos refert & confutat egregie Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Græcorum, cap. 7. & tit. de hæresibus Armenorum, cap. 5. B

Ex hac extrauaganti Nicolaus Eymericus infra in hac 2. par. quæst. 8. ver. In extrauaganti antè. duo decim hæreses damnatas subtiliter colligit, & totidem inde catholicas veritates illis hæresibus contrarias comprobari verissime admonet.

LITTERAE DECEM APOSTOLICAE
DIVERSORVM PONTIFICVM SVMMORVM

In quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus conceduntur, & quamplura dubia ad Inquisitionis officium pertinentia dissoluuntur.

Vrbanus IIII. ad Inquisitores.

Multa Inquisitoribus priuilegia conceduntur, & pleraque alia declarantur, quę ad eorum officium spectant.

Edita anno Domi. 1261.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis, Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Regno & dominio charissimi in Christo filii nostri Regis Aragonum deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, Salutē & Apostolicam benedictionem.

† al. desideratis

† al. qualicunque

PRAE CVNCTIS nostrę mentis desiderabilibus † catholicæ incrementum fidei affectantes, nimio vtique dolore replemur, cum audimus aliquos, vel sentimus ad illius depressionem quacunque † malignitate satagere, vel damnabilibus ipsam deprauando reprehensionibus, aut detractionibus ei abrogabilibus derogando, seu commentis eandē mendacibus peruertendo: ad quorum iniqua conterenda molimina eò animosius aspiramus; quò in animarum stragē pernicios eos agnoscimus conspirare. Sane, vt accepimus, in aliquibus partibus regni & dominii charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonū, adeò infidelitatis error inualuit, quòd ibi quamplurimi à via veritatis prorsus auerli, euntes per deuium falsitatis, pestiferas ad concutiendum orthodoxę murum fidei machinas construxerunt, molientes ipsum fallacium argumentationum impulsibus C demoliri. Verum licet vbilibet sedis Apostolicæ diligentia contra talium dolosam astutiam, ne diffusius huiusmodi serpat morbus, remedium libenter adhibeat opportuoum: in prædictis tamen partibus cupientes anxie, vt negotium fidei iugi profectu, elisis omnino † erroribus conualescat, vigilare ad hæc per nos & alios eò studemus attentius, quò prædictum Regem feruentiorem sentimus ad idem negotium efficaciter promouendū. Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas aliquas circunspectas, pro tanto negotio deputari quarum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis †, & doctrinā fundant erudita labia salutarē vt sacro ipsarum ministerio præfatę partes ab huiusmodi contagiis expurgentur. Vt autē inquisitionis officium † contra hæreticos in præfatis partibus posit efficacius adimpleri: discretioni D vestræ per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium in dictis partibus simul † vel separatim aut singulariter, prout negotii vtilitas suadebit, ad extirpandam de ipsis partibus hæreticam prauitatem, sub spe mercedis ęternæ sic efficaciter prosequi & exequi studeatis, vt per sollicitudinis vestræ prudentiam; de partibus ipsis radix iniquitatis hæreticæ succidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quę peruersis morsibus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicę puritatis.

† omnibus

† al pietatis

† al negotij

†Concordat textus in c. Vt officium de hæret. li. 6.

†cap. ad abolendā. §. qui vero & cap. Excōmunicamus. 1. §. qui autem, de hæret.

Si quos autē † de pranitate prędicta culpsbiles inueneritis vel infectos, seu etiam infamatos, contra ipsos (nisi examinati velint absolute mandatis Eccleſię obedire) necnō contra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, huiusmodi metu diuino timori postposito, procedatis.

Non obstantibus aliquibus litteris, ad quoscunque alios de partibus ipsis (exceptis locorū diœcesanis) super huiusmodi negotio, ab ipsa sede directis, quarum deinceps ad huiusmodi inquisitiones faciendas nolumus auctoritate procedi. Quinimmo ne procedatur per illas districtius inhibemus; nec prętextu commissionis specialiter eisdem diœcesanis super hoc factæ, processus vestros in eorundem diœcesanorum ciuitatibus & diœcesibus volumus impediri.

† Concordat ter. 30 c. per hoc de hæret. lib. 6.

Nec per hoc †, quòd fidei negotium generaliter in ipsis partibus vobis committimus, commissiones à prædicta sede diœcesanis eisdem factas, li forsan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamē siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione sedis prædictæ, iidem diœcesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquā volumus, vel per cōcursum processuum, vel aliàs quomodolibet processus vestros impediri, quin diœcesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis.

† Concordat tert. in c. Vt officium. § fi vero de hær. lib. 6.

Si vero † aliqui ex prędictis hęretica labe pertus abiurata redire voluerint ad ecclesiasticā unitatem, eis iuxta formam Ecclesię, absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eisdem quod iniungi talibus consueuit: Prouiso solerter ne simulata cōuersione redeant fraudulenter, & vos, immo potius seipsos fallentes sub agni specie gerant lupum.

† Vide Clemen. 1. §. propter quod. de hæret.

Quòd si † aliqui fuerint iudicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuę alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, per vos ad illud de diœcesanorum vel vicariorum suorum, si diœcesanis ipsis absentibus præsentes fuerint, cōsilio procedatur; vt in tantę animaduersionis iudicio, non postponenda Pontificum auctoritas intercedat.

†Concordat text. in c. Vt officium. §. verum de hæret. lib. 6.

Verum † quia in tam graui crimine cum multa oportet procedi cautela, vt in reos sine vllo profectu erroris duræ ac dignæ severitatis vltionis; volumus & mandamus, vt vos, vel illi quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinatione testiū, quos recipi super hoc crimine prędicto, ipsumq; contingentibus oportuerit, adhibeatis duas † religiosas personas & discretas, in quarum præsentia per publicā, si cōmode potestis habere personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundē depositiones testium conscribantur.

† Eymericus 3. par. q. 63.

† Eymericus 3. par. quæst. 71. & ibi dixi

Quòd si testibus †, quos à vobis recipi, vel ab alio vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem videritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis, & aliis ad hoc vocatis, de quorum consilio ad sententiam, vel cō

A demnationem procedi volumus, exprimātur: Et sic non obstante, quòd illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem.

Vt ergo † commissi vobis officii debitum vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, & testium examinationes, cum de huiusmodi crimine, ac iplius circunstantiis duxeritis inquirēdum: & denuncisiones sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis; Accersendi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis B in ferendis huiusmodi sententiis præbeant consilium opportunum, ac vobis assistant; Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorū, aliorumq; locorum, prout dicto negotio fidei videritis expedire: Insuper in dicto negotio, de plano & absq; iudiciorū & aduocatorū strepitu: Ac contra illos, quos in prędictis partibus in hæreseos † crimine commisisse constiterit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedendi: Necnon faciendi vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, & processus per quoscunq; auctoritate sedis Apostolicæ, vel legatorum eius habiti, contra hæreticos, continentur, a quibuslibet assignari & obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quàm in concC iliis † eiusdem sedis prouide edita, quæ negotium catholicę fidei tangere dignoscumur, licut promotioni negotii & augmentationi fidei fuerit opportunum: Priuandi præterea † de diœcesanorū, vel eis absentibus, vicariorum suorum consilio hæreticos, eorundem credentes, receptatores, fautores, & defensores, eorumque filios, & nepotes, personatibus, dignitatibus, & beneficiis ecclesiasticis, & officiis publicis, & honoribus quibuscūque: Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videritis, omnibus vere pœnitentibus, & confessis, D qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint: Plena sit vobis, & singulis vestrum præsentium tenore facultas.

† al. hæreseos crimen commisse

† al. in concilio legatorū eiusdē sedis.

† Eymericus 3. par. q. 113.

Vobis † autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorū veniam indulgemus, quę succurentibus terræ in generali concilio est concessa.

† Eymericus 3. par. q. vlt.

Sociis vero † Fratribus vestri ordinis, & Notariis vestris, qui vnà vobiscū in prosecutione huiusmodi negotii laborauerint, & omnibus qui vobis personaliter astiterint in eodē negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorū Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pœnitentiis relaxamus. Et si qui ex iis in prosecutione huiusmodi negotii forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenā veniam indulgemus.

† Eymericus 3. par. q. 14. & sequen.

†Concordat cap. Vt officium. § compescendi. de hæ. et. lib. 6.

Compescendi † præterea monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione

postpositã, prædicatores quęstuarios à prædicatio
nis officio (qđ ad ipsos nullatenus pertinet, quo-
rum interest tantum charitatiua subsidia simplici
ter petere, ac indulgentiam, siquam forte habent,
exponere) liberam vobis & singulis vestrum con
cedimus, auctoritate præsentium, facultatem.

Et quæstua-rios prædica tores sustulit conc. Trident. sess. 5. de ref. c. 2. & sess. 21 de refor. c. 3.

Ceterum, si forte (quod non credimus) aliqui
cuiuscunque conditionis huic negotio vobis cõ-
misso, se opponere, seu illud præsumpserint aliqua
tenus impedire, ut non possit procedi libere in eo
dem, immo nisi requisiti illud foouerint, & iuxta
officium & posse suum singulis iuuerint studiosè:
contra eos tanquam hæreticorum fautores, & de
fensores, secundum sanctiones canonicas, freti ea
dem auctoritate, intrepidè procedatis.

Denique ut circa præmissa plenè vobis & sin-
gulis vestrum coertionis expedita & inuiolabilis
adsit auctoritas; volumus vt ea omnia vtiliter exe
quamini, inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij
sæcularis; Contradictores per censuram eccleſia-
sticam appellatione postposita compescendo. Nõ
obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs,
quibuscunque personis, cuiuscunq; conditionis, di-
gnitatis, vel gradus, religionis uel ordinis, & præ-
sertim Cisterciẽs. Prædicatorum, & Minorũ, seu
Eremitarum, siue communitatibus vel vniuersi-
tatibus ciuitatum, & locorum, specialitet vel gene-
raliter, sub quacunque verborum expressione vel
forma, à memorata sede cõcessis, vel in posterum
concedendis: Etiam si dicatur in illis, quòd eis per
aliquas litteras totum de verbo ad verbum teno-
rem non continentes priuilegiorum vel indulgẽ-
tiarum ipsarum, nequeat derogari: Et illis maxi-
mè priuilegiis & indulgentijs, quibus ab ipsa sede
concessum est aliquibus, seu cõcedetur deinceps,
q̃ excommunicari, vel ipsorum terræ supponi nõ
possint ecclesiastico interdicto: aut quòd prædi-
ctorum, vel aliorum quorumlibet ordinũ fratres,
ad executiones negotiorũ, aut ad citationes quo-
rumlibet, siue denunciationes sententiarum excõ
municationis, suspensionis, vel interdicti, auctori
tate litterarum Apostolicarum minime cogi pos
sint, nisi de ipsorum ordinibus, priuilegiis, vel in-
dulgentiis, eis super hoc à sede concessis eadem,
habeatur in eisdem litteris mentio specialis: cum
ex huiusmodi vel aliis priuilegiis, vel indulgentiis
nullum vobis in tanto pietatis negotio, velimus
obstaculum interponi: Et constitutione de duã-
bus dictis edita in concilio generali. † Datum
apud Montẽm Flascon. v. Calen. Augusti, Ponti
ficatus nostri anno primo.

Nulla priuilegia quem-quã liberant à iurisdictio ne Inquisito rum.

† Lateranen. sub Innocẽ. III. c. 37. refertur in ca. nonnulli, de rescrip.

Clemens IIII.

Edita anno Domini 1265.

CLEMENS Episcopus seruus ser
uorũ Dei, Dilectis filijs Fratribus
ordinis Prędicatorum Inquisito-
ribus hæreticę prauitatis in regno &
dominio charissimi in Christo filij
nostri illustris Regis Aragonum deputatis auc-
toritate Apostolica, & in posterum deputandis, Sa-
lutem & Apostolicam benedictionem.

† al. defide-lium.

PRAECVNCTIS[a] nostrę mentis † de
siderabilibus: &c. sicut in præcedenti immediate.
Datum Perusij sexto nonas Octobris, Pontifica-
tus nostri anno primo.

Quia vero in prædictis duobus priuilegiis Ve-
bani & Clementis, sequens clausula, quę dirigi-
tur Inquisitoribus, continetur: *Vobis autem pro
huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum
veniam indulgemus, quæ succurrẽtibus terræ sanctæ
in generali concilio † est concessa:* Idcirco, [b] vt
videatur quæ est illa indulgentia, quę conceditur
† terræ sanctæ succurrentibus, & consequentes
Inquisitoribus in negotio fidei laborantibus: scię
dum est, q̃ in capitulo, Ad liberandam terram san
ctam. extra de Iudęis & Sarracenis, in parte deci-
sa, vt notat Hostien. in lectura habetur sic:

† Concessit Inno. III. in concilio generali Latera. Romæ habito anno Domi. 1215.

Ad liberandam terram sanctam: & infra. Nos
ergo de omnipotentis Dei misericordia, & beato
rum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate con
fisi, & ex illa quam nobis, licet indignis, contulit
Deus ligandi atque soluendi potestate: omnibus
qui laborem istum in propriis personis subierint
& expensis, plenam suorum peccaminum, de qui
bus fuerint veraciter corde contriti, & ore confes
si, veniam indulgemus, & in retributionem iusto-
rum, salutis æternę pollicemur augmentum: Eis
autem qui non in personis propriis illuc accesse-
rint, sed in suis duntaxat expensis, iuxta facultatẽ
& qualitatem suam viros idoneos destinauerint:
Et illis similiter, qui licet in alienis expẽsis, in pro
priis tamen personis accesserint, plenam suorum
concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi
quoque remissionis volumus & concedimus esse
participes, iuxta qualitatem † subsidii & deuotio-
nis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius
terrę de bonis suis congrue ministrabunt; aut cir-
ca prædicta consilium, & auxilium impenderint
opportunum. Omnibus etiam pie proficiscenti-
bus † in hoc opere in communi sancta & vniuer
salis synodus orationum & beneficiorum suorũ
suffragium impartitur, vt eis digne proficiat ad sa
lutem.

† al. quantitatem

† al. proficiẽtibus

Ex prædictis omnibus clare patet, quòd Inquisitores dum laborant in eorum officio sancto, suorum plenam peccatorum veniam consequuntur.

COMMENT. XXII.

Ritus vetustus promulgandi leges contra hæreticos initio Pontificatus

[a] PRæ cunctis.] *Edidit Clemens IIII. anno Do-
mini 1265. eisdem penitus verbis, quibus Vr-
banus IIII. prædecessor Paulo ante ediderat; vide-
tur enim fuisse mos vetustis temporibus cum ita res
postulabat, vt in principio Pontificatus quilibet Ro
manus Pontifex contra hæreticos & Ecclesiæ rebel
les leges promulgaret, vt eos suppliciorum & pœna
rum acerbitate à tanto crimine amoueret, & ad Ec-
clesiæ gremium reduceret. Has autem leges interdũ
à prædecessoribus acceptas nullis mutatis verbis (ni
si occasio suaderet) edebãt, vt me etiam vere docuit
Illustrissimus Iulius Antonius Sanctorius sanctæ
Seuerinæ Cardinalis, generalis Inquisitor, vir singu
lari pietate & eruditione: quę consuetudo, vt ex an-
tiquis Pontificum rescriptis colligo, tunc maxime ui
guit, cum Albigenses, Pauperes de Lugduno, & ce-
teri eius sectę hæretici ab hinc fere trecentis annis*

pacem Ecclesiæ perturbabant.

Olim ter in anno hæretici anathema fuzabantur.

Illud etiam olim fuit in vsu, vt ter in anno solẽni ritu hæretici cuiuscunq; secte anathematizarentur; videlicet in die cœnæ Domini, Ascensionis, & in festo Dedicationis basilicarum Petri & Pauli, vt notat glos. Ioan. And. in Clem. dudum. verbo, solẽnes. de iudicijs. et idẽ Ioan. And. in c. vt officium. in prin. de hæret. lib. 6. & Ioan Monachus in glos. supra extrauag. Bonifacij octaui incip. Rem non nouam. titu. de dolo & contu. inter cões, in verbo, Solemnes dies. quibus tandem ritibus (vt arbitror) successisse processus Bullæ, qua dicitur in cœna Domini, qua annis singulis in die Iouis sancta coram summo Romano Pontifice legitur. qua in primis hæretici vniuersi anathematizantur: nam vsus huius Bullæ (vt breuiter id moneam) tametsi non videatur multum antiquus, vt putat Domin. Sotus lib. 4. Sent. dist. 22. quæst. 2. ar. 3. verf. Hæc autem Bulla. enim nec S. Thomas, nec Eymericus, nec alij vetustiores auctores eius meminerint, sed à tempore Martini quinti, circa annum Domini 1420. quo tempore Bohemorum hæreses in concilio Constantiensi fuerunt damnatæ, cepisse videatur, ac de ea mentionem iã faciant Paulus secundus, & Sixtus quartus quibusdam rescriptis incipientibus, Et li dominici gregis. *Post Leo decimus aduersus Lutherum eam auxit, ac deinde Paulus tertius, & ceteri Romani Pontifices donec ad Gregorium XIII. qui nunc feliciter regnat, continua serie peruenias: tametsi inquam vsus huius Bullæ, non videatur Soto multum antiquus: confide rata tamen antiqua anathematizandi hæreticos consuetudine vetustior videri poterit, quàm Sotus forte minus vere putaueris; quod efficaciter probari potest ex textu in dicta clem. Dudum. de iudicijs, vbi scriptum est ita:* Etiam extra dies solemnes, in quibus Romani Pontifices processus consueuerunt facere generales. *Qua verba etiam ponuntur in dicta extrauagan. Rem non nouam. de dolo & contu. & glos. in dicta clemen. Dudum. verbo: Generales. recte adnotat hos generales processus fieri cõtra hæreticos, credentes, & ceteros huiusmodi.*

Origo bullæ quæ dicitur in cœna Domini vetustior est quã putauerit Sotus.

Atq; ex dictis desines mirari, si quandoque inuenias multa Pontificum rescripta de pœnis hæreticorum aduersus hæreticos edita eisdem fere verbis eõcepta. nam circa eandem rem idem modus solitus erat seruari à diuersis Romanis Pontificibus.

b ¶ Idcirco ut uideatur quæ est illa indulgẽtia, quę conceditur terræ Sanctę suecurrentibus,] *Vt hęc intelligantur obseruandum est Innocentium tertium in concilio generali Lateranen. Romę apud Lateranum habito, anno Domini 1215. pro recuperãda terra Sancta multum laborasse, magnaque priuilegia, & ingentes indulgentias concessisse Crucesignatis, id est illis, qui vel in propria persona, vel aliter id negotium iuuissent. Qua res multis verbis narratur in fine concilij Lateranen. vbi ponitur expeditio pro recuperanda terra Sancta, quam refert Hostiensis in cap. Ad liberandam. extra de Indæis & Sarracen. Eymericus hic ex Hostiensi eam solum partem retulit (vt apparet) quę suo instituto conueniebat. Atq; hoc est quod dicitur esse in parte decisa; id est, in ea parte, quam abstulit Decretalium compilator à dicto c. Ad liberandam. extra de Iudæis,*

A

Vrbanus IIII.

Inquisitores hæreticæ prauitatis, & eorum notarij, durante officio, non possunt excommunicari, suspendi, aut interdici sine speciali mandato sedis Apostolicæ faciente de hoc priuilegio mentionem.

Edita anno Domi. 1261. Altera huic similis Alex. iiii. habetur in lib. priuil. ord. Præ. fol. 49. & videEymme. 3. p. q. 21 vbi dixi.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum

B

deputatis à sede Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

NE INQVISITIONIS negotiũ contra damnatam hæresim prudẽtiæ vestrę commissum impediri (quod ablit) propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari contingat; vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis Apostolicę delegatus, vel subdelegatus ab eo conseruator, aut etiam executor à sede Apostolica deputatus eadem, seu etiam deputandus, in vos, vel quattuor notarios siue scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequentes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotij vos & ipsi fueritis: possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare, absque speciali mandato prædictę sedis, faciente plenam & expressam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum & inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę concessionis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationẽ omnipotentis Dei, & beatorũ Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. apud Montem Flasconem ii. nonas Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Inquisitores eius nomine excommunicari nequeunt à deleg. sedis Apostolicę.

C

D

Vrbanus IIII.

Inquisitores & eorum socij mutuo se possunt absolnere ab excommunicatione, & irregularitate, in casibus de quibus hic.

Edita anno Domi. 1261. Et vide Eymeric. 3. par. quæst. 23. & quæ ibi dixi

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticę prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum deputatis, à sancta sede Apostolica & in posterũ deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

E

VT NEGOTIVM fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præsentiũ indulgem°: vt si vos, & fratres vestri ordinis socios vestros, excõmunicationis sententiã, & irregularitatẽ incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate contingat, vel recolatis etiam incurrisse: quia propter iniunctũ vobis officiũ ad Priores vestros de leui super hoc recurrere nõ potestis, mutuo vos super his absoluere, iuxta formã Ecclesiæ, & vobiscũ auctoritate nra dispẽsare possitis in casi-

in talibus, in quibus dictis Priotibus, vt dicitur, est ab Apostolica sede concessum. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum apud Montem Flasconem in nonas Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

† cap. Accusatus si vero. de hæret. lib. 6.

Vrbanus IIII.

Filij vel hæredes petentium in infirmitate sua beneficiorum consolationem, non admittuntur ad probandum quòd non sanamento, vel perdite loquela susceperint, si constat quòd erant sanamentis quando consolationem petierunt: aliàs admittuntur per testes idoneos. Et concordat textus in cap. Filij. de hæret. lib. 6.

Edita anno Dom. 1261. Eymericus 3. par. quæst. 43. & quæst. 121. vbi dixi copiose.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filij nostri illustris Regis Aragonum, auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutẽ & Apostolicam benedictionem.

OLIM ex parte dilectorum filiorum Fratrum ordinis Prædicatorum Inquisitorum hæreticæ prauitatis in Cathalonia †, & aliis terris, nobilis viri A. comitis Pictauen. felicis recordationis Alexandro Papæ prædecessori nostro expositum † fuit quòd nonnulli de partibus, vbi eis contra hæreticos inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo cõstituti, salutis medicũ † abhorrentes, consolatores hæreticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus desolationis suę consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem: Sed filij & hæredes sic decedentium propter hoc exhæredari timentes, & volentes ob id eorum malitiam excusare, proponunt se velle probare per testes, q̃ iidem quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam amiserant, & eraot alienati à mente: cum moris sit apud eos (vt dicitur) q̃ nullum taliter consolentur, qui non sit sanę mentis, & memoriam habeat ordinatá: Ac super hoc, eodẽ prædecessore consulto ab eisdem inquisitoribus, vtrum tales debeant probationes admittis idem prædecessor eis duxit per suas litteras taliter respondendum: vt si legitime constiterit, q̃ prædicti, dum sanæ mentis essent, petierint hæreticos consolatores, sicq; viam fuerint vniuersæ carnis ingressi: licet consolationẽ huiusmodi, immo verius desolationem, non sanę mentis effecti, vel post iam perditam loquelam suscepisse dicantur; nulla super hoc probatio admittatur: cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari: In dubio vero admitti poterit. Non tamen vxores, vel filii, seu familiares, aut de suis aliqui ad hoc probandum recipiantur in testimonium: sed alij testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum præsumendum: sit que in talibus propter fidei priuilegium †, cum

† al. Tholosa

† al. exposito & abest verbum fuit.

† al. remediũ

† al. præiudicium

A multa cautela summaque diligentia, præ ceteris negotiis, procedendum. Vos igitur in hac parte iuxta ipsius prædecessoris nostri responsionem, commissum vobis negotium fidei, sic prudenter & fideliter exequi procuretis, q̃ labor vester vobis ad vitæ præmium, & aliis ad salutem (quę solum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem xii. Calend. Septẽbris, Pontificatus nostri anno primo.

† cap. Accusatus. de hæret. lib. 6.

Vrbanus IIII.

B *Declarantur hic multa dubia ad inquisitionis negotium spectantia, ex illis in primis, quę continentur in cap. Accusatus. de hæret. lib. 6.*

† cap. quicunque de hæret. lib. 6.

Edita anno Dom. 1261.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonum auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

C CONSVLTVS felicis recordationis Alexander prædecessor noster, super articulis infrascriptis, fidei causam contingentibus, ab Inquisitoribus prauitatis hæreticæ in partibus Tholosanis à sede Apostolica deputatis, per suas litteras respondit eisdem: cuius vtique responsionem præsentibus de verbo ad verbum duximus anno tandam, quæ talis est.

† cap. Accusatus de hæret. lib. 6.

Quod super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur vestrę consultationis articulus

† cap. Accusatus. §. 1. & 2. de hæret. lib. 6.

D continebat: vtrum † dici debeat relapsus in hæresim, qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commisisse: cum secundum proprietatem verborum non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus. Ad quod taliter respondemus, quòd talis, si tanquam accusatus, vel suspectus de hæresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plene probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo huiusmodi prius orta suspicio violenta fuerit, & certis ac veris indiciis comprobata: Si vero leuis & modica, quanquam ex hoc sit grauius puniendus,

† cap. Accusatus. de hæret. lib.

E relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

Quæsiuistis † etiam circa idẽ: si is qui hæresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionẽ vel receptationẽ, aut deductionẽ, seu associationem, vel visitationem hæreticorum, siue dationẽ, vel missionem munerum: aut etiam aliàs in fauorem eorũ, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (vt verbis vestris vtamur) lapsus est postmodũ, propter hoc debeat iudicari relapsus.

† cap. Accusatus. §. Illeque quoque. de hæret. lib. 6.

Et quidem si legitime constitit, vel etiam nũc cõstaret, quòd tales antè huiusmodi abiorationem in hæresi cõmisissent, non est dubiũ, eos per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à se prius erroris consequentia, id fecisse.

† cap. Accusatus. § Licet vero. de hær. lib. 6.

Præterea nonnulli † talium, vt proponitis, iurãt coram Inquisitoribus tam de se, quàm de aliis super facto hæresis veritatem dicere: sed periurant, non odio tamen, vel precio, sed timore sui potius, & suorum, corrigũt autem se postmodum super his contra se, ac alios suos complices deponendo: Cum itaque periurus secũdum iura † etiam post pœnitentiam in criminalibus à testimonio repellatur, hinc quæritur, vtrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum.

† cap. quicunque. 6. q. 1. c. Testimoniũ de testibus.

Super quo taliter respondemus: Quòd cum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odii fomite doctos, seu corruptos pecunia; sed zelo fidei, tanquam pœnitentes propriæ culpæ asserere, ea talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suũ corrigere, ac alios nominare, illari debet in fauorẽ fidei (nisi aliud obsisteret) attestationibus eorundem.

Ad illud autem † quòd quæritur: vtrum ad Inquisitores hæretis pertineat de diuinationibus & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denuntiantur, cognoscere, ac puoire talia exercentes: Breuibus respondetur, quòd cum negotiũ fidei, quod summe priuilegiatum existit, per occupsiones aliarum non debeat impediri, Inquisitores ipsi de his, nisi manifeste saperent hæresim, ratione huiusmodi officii tibi commissi, se nullatenus intromittant: sed eos relinquant suis iudicibus pœna debita castigandos.

† cap. Accusatus. §. sane. de hæret. li. 6.

Quidam insuper †, vt adiicitis, pro his quæ cõmiserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiendã ab eis pœnitentiam, & complendam; sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto, vel in parte neglecta, decedunt: Quæritur ergo vtrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfactionem pro ipsis defunctis hæredes vel detentores bonorum sic decedentium coarctare. Ad quod dicimus, quòd si per huiusmodi pœnitentiam aliquod onus ad saltem proficiens impositum fuerit in bonis temporalibus exequendum, ad complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos bona talia cum suo onere deuenerunt.

† cap. Accusatus. §. si vero. de hæret. lib. 6.

Symericus iii. par. quæst. 120. vbi dixi

Iniungitur † etiam aliquibus ad pœnam in pœnitentia pro hæresi ab ipsius pestis Inquisitoribus vt vsuras restituant, sed quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se & sua. In quo quæritur, vtrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis iniunctis sibi pœnitentiis fieri consueuit: Ad quod respondemus: quæstionẽ super vsuris motã contra tales iudicialiter nõ debere audiri ab Inquisitoribus hæresis, nec decidi. Nolentes quòd per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei præparetur, eos tamen, ad restitutionem vsurarum, de quibus constiterit, compellere poterũt: quibus in satisfactionem pro prædicto crimine, huiusmodi restitutionem in pœnitentiam iniunxerunt.

† cap. Accusatus. § Si vero. verſ. post ro. de hæret. lib. 6.

Sunt & alii †, qui confessi sunt io iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis: sed antequam eis iniungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo quæritur: si hæredes talium cõpelli possint ab Inquisitoribus, vt ad ipsorum arbitrium satisfaciant pro defunctis: præcipue cum tidem dum viuerent, ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis vellent iniungere, bona sua Inquisitoribus obligarint. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quòd postquam tales non decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, non videmus, quòd eis post mortem, vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem non deberent ob culpam sui actoris admitti: non obstante, q̃ actoribus ipsis viuentibus, hoc non fuerit (intercedente ipsorum morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortẽ nihilominus procedatur.

Adiecistis prætetea negotium seu officium inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori Fratrum Prædicatorum Parisien. à sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, vt idem super hoc posset inquirere tam per se, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret. Io quo quæritur, vtrum tales delegati, vel subdelegati exiliant, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quòd idem Prior possit tres vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem, & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere quotienscunque viderit expedire. Ipsi tamen Priori & aliis sic assumptis committendi dumtaxat citationes & examinationes testium cum de huiusmodi crimine ac circuostantiis eius inquiritur, ac denontiationes sententiarũ, quas super his contra quoslibet contigerit ferri, & his similia faciendi, conceditur ab eadem sede facultas.

† cap. Quoniam. de hæret. lib. 6. Symer. i. par. in 10 modo processum fidei terminandi, vbi dixi copiose.

Quæstioni † vero, qua quæritur vtrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurãdus perpetuo, prius sit ab ordinibus à suo episcopo degradãdus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ: Respondemus, quòd talis, qui est perpetuo immurandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

† cap. Accusatus. §. Sacerdotes. de hæret. lib. 6.

Nonnulli † quoq; clerici, & qđ est deterius, sacerdotes, prætexu pecuniæ vel alicuius seruitii temporalis, inueniuntur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos, hæreticorum credentes, de celanda veritate fallitate dicenda vel eos indebite liberando: de quibus quæritur, vtrum Inquisitores possint tales capere, ac etiam retinere, aut quòd sic accepta restituãt coarctare. Dubium itaque non videtur, q̃ hi quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorẽ hæreticæ

vicę prauitatis: quare poſſunt à talibus per Inquiſitores cõpeſci, & pœna debita caſtigari, tam per captionẽ perſonarũ, quàm etiam aliàs, prout culpa exegerit delinquentis.

Quòd autem poſtmodum quęrebatur, quomodo eſſent puniendi religioſi, qui inueniuntur in hæreſim deliquiſſe, cum fæculares peccãtes in ſimili caſu immutationis, vel alia pœna plectantur? Eius ſolutio ſatis patet: cum certum ſit tales in hoc & in conſimilibus delinquentes grauius † etiam ſęcularibus puniendos.

† Vide comment. xvi. ſuper cap. Grauem. de pœnis. ſupra in hac 2. parte.

Frequenter etiam vobis ab Apoſtolica ſede cõmittitur, vt tam hæreticos, credentes, receptatores fautores, & defenſores eorũ, quàm ipſorũ filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorũ interuentu vel gratia talia eſſent adepti, vel aſſequerentur in poſterum, priuandi perſonatibus, dignitatibus, & honoribus quibuſcunque; & beneficiis eccleſiaſticis, & officiis publicis de diœceſanorum, vel eis abſentibus, vicariorum ſunrum conſilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiuiſtis eiuſdem ſedis oraculo declarari. Hoc ſane † de filiis & nepotibus illorũ hæreticorum, credentium, & aliorum huiuſmodi, qui modo tales eſſe probantur, intelligendum eſſe videtur: non autem illorũ, quos emendatos conſtiterit, & pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, quam ipſi vel iam perfecerũt, vel humiliter profecutioni eius inſiſtũt, vel parati fuerunt, dũ viuerẽt, ad recipiendam eãdem. Diœceſani † quoq; in priuãdis talibus ſunt generaliter requirendi, niſi forſan conſtaret legitime, quòd iidem ſcienter eis beneficia contuliſſent; tunc enim eos in his requirendos eſſe non credimus, ſed potius à ſuo iudice puniendos. Vos igitur in præmiſſis commiſſum vobis negotium, in Regno & dominio chariſſimi filii noſtri in Chriſto illuſtris Regis Aragonũ, iuxta dicti prędeceſſoris reſponſionem ſic prudenter & fideliter exequi procuretis: ſic ad ea pure propter Deũ (cuius cauſam geritis) veſtra feratur intentio, vt labor veſter vobis ad vitæ præmium, & aliis ad ſalutem (quæ ſolum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datũ apud Montem Flaſconem, xii. Calend. Septembris, Pontificatus noſtri anno primo.

† Concordat text. in cap. Sectarum. 2. de hæret. li. 6.

† Concordat text. in cap. Vt commiſſi. 6. ſunt autem. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XXIII.

a COnſultus.] *Hoc reſcripto declarantur multę difficultates in materia hęreſis frequenter contingentes, quæ etiam diluuntur in c. Accuſatus. de hæret. lib. 6. breuius tamẽ et conciſius, hic fuſius & clarius: itaque hoc reſcriptum loco interpretationis deſeruire poteſt ad intelligendum dictum c. Accuſatus.*

Quo tempore priorem editionẽ fecimus, & hæc pars Directorij imprimeretur, nondum peruenerat ad manus noſtras extrauagans Domini Alexandri Papę IIII. incipiens, Quod ſuper nonnullis. *cuius in hoc reſcripto meminit Dominus Vrbanus IIII. qui proxime Alexandro in Pontificatu ſucceſſit, & propterea non potuimus quàm emendatiſſimum dare. Ceterum non multo poſt eam, ipſam authenticam extrauagantem Alexandri vidimus, Aſſiſio ex conuentu Fratrum ordinis Minorum ſancti Franciſci Illuſtriſſimo Cardinali Felici Peretto de Mõtealto, qui modo ſummus eſt Pontifex, tranſmiſſam, cuius ille nobis copiam fecit: & nunc ad illius exemplar, hoc ipſum reſcriptũ damus emendatiſſimum. Eandem quoque Alexandri IIII. extrauagantem inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimę inquiſitionis curauimus imprimendam.*

A

B

C

D

E

Alexander IIII.

Damnantur omnes hęreticorum ſecta, & in eos eorumque complices varię pœnę ſeruntur.

ALEXANDER Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, vniuerſis chriſti fidelibus, Salutẽ & Apoſtolicam benedictionem.

Edita anno Dom. 1260.

NOVERIT vniuerſitas veſtra, q̃ nos ad inſtar felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri, excommunicamus † & anathematizamus vniuerſos hæreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Ioſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios, quibuſcunque nominibus cẽſeantur: facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas adinuicẽ colligatas, quia de vanitate cõueniũt in idipſum. Damnati vero per Eccleſiam ſæculari iudicio relinquantur animaduerſione debita puniendi: Clericis prius à ſuis ordinibus degradatis. Si qui autẽ de prędictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint, ad agendam condignã pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus ſimiliter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defenſores, & fautores hęretico rum excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere: firmiter ſtatuentes, vt ſi poſtquã quilibet talium fuerit excõmunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit infra annum extunc, ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiã inteſtabilis, nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus prętereа ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatẽ; nec cauſę aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocarus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum auctore damnato damnentur: & in ſimilibus † idem præcipimus obſeruari. Si vero clericus fuerit, abſque officio & beneficio deponantur.

Receptatores, defenſores & fautores hæreticorum quibus pœnis puniũtur.

†Qualiter intelligantur hęc verba inuidit Hoſtien. & Ioã. Andr. in cap. Excõmunicamus. 1. §. credẽtes. de hæret.

Si qui autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, euitare contempſerint, excommunicationis ſententia percellantur, aliàs animaduerſione debita puniendi.

Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatẽque perſonę propriã innocentiam con-

grua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriãtur, & vſque ad ſatisfactionem condignã ab omnibus euitẽtur: ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiuſmodi perſonarũ minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarii, nulli eorum officium ſuũ impendant: alioquin eodẽ officio perpetuo ſint priuati. Item clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eleemoſynas aut oblationes eorũ recipiant: Similiter Hoſpitalarii, & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin ſuo priuentur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Item quicumq; † tales præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere: nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent & proiiciant huiuſmodi corpora damnatorũ, & locus ille perpetua careat ſepultura. Itẽ firmiter inhibemus, ne cuiquam laicę perſonæ liceat publice vel priuatim de fide catholica diſputare: qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur: Itẽ ſi quis hæreticos ſciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, ſeu à communi cõuerſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, vel alĩ, per quem credat ad prælati ſui, & Inquiſitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis ſententia percellatur. Hęretici † autem, & receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii vſq; ad ſecũdã generationẽ, ad nullũ eccleſiaſticũ beneficiũ ſeu officiũ admittantur: quòd ſi ſecus actũ fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos, & quoſcunque viros eccleſiaſticos, qui ad preces huiuſmodi peſtilentium perſonarum, dignitates, perſonatus, & quæcunque alia eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquiſitis: volentes vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel ſimilia nequaquã in poſterum admittantur. Illorum autem filiorũ emancipationẽ nullius eſſe momenti volumus, quorũ parentes poſt emancipationem huiuſmodi, ad inuium ſuperſtitionis hęreticæ, à via declinaſſe conſtiterit veritatis. Dat. Anagniæ vii. Calend Maii, Pontificatus noſtri anno ſexto.

† Concordat text. in cap. Quicunque. §. 1. de hæret. lib. 6.

Hęretici ſub pœna excõmunicationis manifeſtandi.

† Concordat text. in cap. Statutum. 2. de hæt. lib. 6.

Clemens. IIII.

Inquiſitores omni humano timore depoſito intrepide procedãt cõtra hęreticã prauitatẽ. Iidẽ nõ teneãtur obedire prælatis ſuorũ ordinũ præcipientibus, vt ad tẽpus, vel quoad certos articulos, aut quoad certas perſonas eidem negotio ſuperſedeant, non obſtãtibus quibuſcunque priuilegijs, aut cenſuris.

CLEMENS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus tam Prędicatorũ, quàm Minorum ordinum Inquiſitoribus hęreticę prauitatis, &c.

† Eymericus 3. par. q. 11.

CATHOLICAE † fidei negotiũ, quod plurimum inſidet cordi noſtro, in veſtris proſperari manibus, ac de bono in melius procedere cupientes: ac volentes omne ab eo impedimentũ, omneque obſtaculũ remoueri, præſentiũ vobis auctoritate mandamus: quatenus in eodẽ negotio de diuino & Apoſtolico fauore cõfiſi, omni humano timore depoſito, conſtanter ac intrepide procedentes, circa extirpandã hæreticã prauitatem cũ omni vigilantia, omnique ſtudio laboretis. Et ſi forſan Magiſter, & Miniſter generales, aliiq; Priores, & Prouinciales, ac Cuſtodes ſeu Guardiani aliquorum locorũ veſtrorum ordinum, prætextu quorumq; priuilegiorum, ſeu indulgentiarũ eiuſdem ſedis, dictis ordinibus conceſſorũ, aut concedendorũ in poſterum: vobis vel veſtrum alicui, ſeu aliquibus iniunxerint, ſeu quoquomodo præceperint, vt ad tẽpus, vel quo ad certos articulos certaſue perſonas in negotio ſuperſedeatis eodẽ: Nos vobis vniuerſis, & ſingulis auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne ipſis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præſumatis. Nos enim priuilegia, ſeu indulgentias huiuſmodi, quantum ad hunc articulum, tenore præſentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis ſententias, ſi quas in vos, vel veſtrũ aliquos hac occaſione ferri cõtigerit, irritas prorſus decernimus & inanes. Nam ſi prędicta † ſedes interdum prælatis aliquibus veſtrorũ ordinum, per ſuas ſub certa forma committat litteras, vt ad exercendum inquiſitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos ſuorum ordinum Fratres aſſumere valeant, ipſoſq; cum expedire viderint amouere, ac alios ſubrogare: non tamen per hoc quòd ipſis, ea dumtaxat de cauſa in hac parte committitur: quia de Fratrum ſuorũ ordinũ ſdoneitate pleniorem habere notitiã præſumantur, aliqua eis ſuper huiuſmodi inquiſitionis negotio vobis immediate à prędicta ſede commiſſo, & committendo, facultas vel iuriſdictio attribuitur ſeu poteſtas. Nulli ergo omnino hominum, & cetera.

† Eymericus 3 par. quæſt. 6. Lucerna Inquiſitorũ verbo, Inquiſitor. §. 8.

Innocentius. IIII.

Inquiſitores ſtatuta dubia contra hæreticos edita interpretantur: Et filios & nepotes hæreticorũ, & ſimilium priuant beneficiis & officijs, dignitatibus & honoribus. Item nomina accuſatorum et teſtium in cauſa hæreſis non publicantur.

Edita anno Dom. 1252.

INNOCENTIVS[a] Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hęreticæ prauitatis, Salutem & Apoſtolicã benedictionẽ.

CVM NEGOTIVM fidei catholicæ aduerſus hæreticę prauitatis errores vobis, vt veſtra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, ſub certa forma per alias litteras duxerimus committendum, vt commiſſum vobis ab Apoſtolica ſede tam ſalubre ac vtile miniſterium exequi liberius, ac exercere poſſitis efficacius, in hac parte interpretãdi † ſtatuta eccleſiaſtica & ſęcularia contra hæreticos edita: Et hæreticorum, filios, & nepotes, credentiũ quoque, fautorum, defenſorum, & receptatorũ ipſorũ dignita

† Eymericus par. 1. quæſt. 35. & 56. ubi dixit copioſiũ

gnitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficiis ecclesiasticis, & publicis officiis; illos etiam, qui hæreticorum, vel aliorum prædictorum interuentu †, intuitu, vel gratia talia sunt adepti, vel in posterũ assequentur, priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, honoribus, beneficiis, & officiis, liberã vobis auctoritate præsentiũ concedimus potestatem. Sane ᵈ volumus ‡, vt nomina tam accusantium prauitatem hæreticam, quàm testificantiũ super ea, nullatenus publicẽtur propter scandalum vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur dictis huiusmodi testium nihilominus plena fides. Quòd si simul his non interfueritis exequẽdis, vnus vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Laterañ. VII. Idus Martij, Pontificatus nostri anno vndecimo.

† al. interuenientium

† Eymericus 3 par. quæst. 75. vbi dixi.

COMMENT. XXIIII.

INnocentius IIII.] *In codice Barcinon. impressoribuitur hęc extrauagans Innocentio sexto, quem secutus Iacobus Simancas de institu. catho. tit. 64. de testibus, nu. 27. eidem Innocentio sexto attribuit. Ceterum Frater Paulus Constabilis Sacci Palatij Magister, qui postea fuit ordinis Fratrum Peadicatorum Magister Generalis, tum ex anno, quo datum id rescriptum hic dicitur, tum ex eo quod in 3. parte huius Directorij, quæst. 85. vbi eiusdẽ extrauagantis meminit Eymericus, in omnibus exemplaribus Innocentio IIII. tribuitur, demonstrauit mihi, hoc priuilegium seu rescriptum non esse Innocentij VI. ex anno quidem quo edita esse dicitur, extrauagans, non obscure colligitur Innocentio IIII. non autem sexto esse tribuendam: quoniam Innocentius VI. decem tantummodo annos vixit: in hoc vero rescripto annus vndecimus sui Pontificatus inferitur. Iam multo minus competit Innocentio V. qui annum vnum in pontificatu nõ complenit: relinquitur ergo Innocentio IIII. esse ascribendum, qui annos vndecim vniuersali Ecclesiæ Romanus Pontifex præfuit. Hanc autem coniecturam non obscure probare etiam videntur Eymerici verba infra parte 3. quæst. 75. qui cũ dixisset, diuersas summos Pontifices diuersa respondisse super ea quæstione: An testium, denuntiatorum, seu accusatorum nomina debeant reis publicari, subdit ita:* Ideo tandem Boni facius octauus statuit quid agendũ, ut patet in capitulo statuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. *hac Eymericus. Nam si Innocentij sexti fuisset, cũ is post Bonifacium octauum sexaginta fere annis vixerit, dixisset potius Eymericus*, tandem Innocentius sextus. *Tela vero statuuntur in hac extrauaganti, sicut patet ex eius serie, & ex summario.*

b ¶ Integpretandi statuta ecclesiastica & sæcularia contra hæreticos edita.] *In aliquibus codicibus post hæc verba continenter subsequuntur hęc:* cum diœcesanorum Episcoporũ consilio. *de quo quid sentiam, vide infra parte 3. quæst. 86.*

c ¶ Et hæreticorum filios & nepotes.] *Concordat textus in c. vt cõmissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. de quo dixi plenissime infra parte 3. super q. 113.*

d ¶ Sane uolumus, ut nomina.] *Idem hoc rescriptum refert Repertorium Inquisitorum verbo, nomina. §. nunc videndum. hoc autem singulare de non publicandis testium, denuntiatorum, seu accusatorum nominibus, ipsis reis inquisitis in sacro inquisitionis tribunali, obseruant pęster Repertarium Inquisitorum loco prędictato, Gonsalus de Villadiego tract. de hæret. quæst. 10. nu. 4. Ioannes Rojas singu. 208. Simancas de catho. instit. tit. 64. de testibus, nu. 19. & seq. Campegius apud Zanchinum. cap. 9. & plerique alij. idem etiam cauit instructio Hispalcu. anno Domini 1484. c. 16. Cętera ad hunc articulũ spectantia copiosę dicam infra par. 3. super q. 75.*

Gregorius Vndecimus.

Inquisitores ad Romanam curiam venire possunt cum socio, quem ipsi elegerint, non obstante quòd prælati petitam licentiam non concesserint. Et diligenter curabunt, vt cito se expedientes ad partes ipsis commissas reuertantur.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Edita anno Dom. 1375. Vide Eymericum par. 3. quæst. 20.

NEGOTIA Catholicæ fidei per nosipsos promouere & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis desideriis affectantes: Vniuersis & singulis Prædicatorum & Minorum ordinum Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, præsentibus & futuris veniendi libere ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum vno socio sui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorumcunque suorum superiorum, seu prælatorum: Et huiusmodi socium mutandi, & alium de sua prouncia assumendi, & secum tenendi, quotiens fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus, seu constitutionibus eorundem Prælatorum, seu Capitulorum generalium, vel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum existant cõtrariis, plenam licẽtiam tenore præsentium impartimur.

Ipsos autem † Inquisitores hortamur, vt se facere expediri de dicta curia, quam cito poterunt, bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis cõmissum est inquisitionis officium, ad illud exequendum sollicite non differant remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis, & hortationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Auinione, viij. Idus Februarij, Pontificatus nostri anno tertio.

† Eymer. 3. par. post formam concedendi appellanti apostolos affirmati nos nu. 128.

Considerandum † vero est, quòd omnia & singula Apostolica priuilegia antedicta, quę in prędictis litteris Apostolicis Inquisitoribus Aragonco. conceduntur, habentur etiam, & conceduntur per alias litteras omnibus & singulis Inquisitoribus generaliter quibuscunq;

† Hęc sunt verba Eymerici.

GLOSSA

GLOSSA BERNARDI ORDINARIA
SVPER DECRETALIBVS
TITVLO DE HAERETICIS
DE VOLVMINE MAIORI.

Cap. I. Dubius. sup. fol. 80.

† Videatur commentarius super c. Dubius.

DVBIVS.] *De fide enim † nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei. supra de sum. trì. cap. 1. in prin. aliter salvus esse non poterit, vt in Symb. Quicunque vult. & 24 dist. quando Episcopus. & 23. q. 1. aperte. nullus enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur.*

† Hoc declarat Petrus Godofredus in lib. 2. C. de haret.

In fide.] *etiam in tenui † art. C. de haret. l. 2. in fi. sic ex leui offensa remouetur libertus in seruitutē. C. de lib. & eorum lib. si manumissus. & hoc quo ad articulos fidei, qui continentur in symbolo, Credo in Deum: quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa. de pœnit. distin. 4. in domo. C. de sum. trì. l. vlt. non per signa, sed per fidem veritas est colenda. de conse. dist. 4. venit iacerdos. Laurē.*

Credendum est.] *Ergo dubius in fide, testis esse non potest. 23. q. 4. ipsa pietas.*

Cap. II. Qui alios. sup. fol. 87.

QVi alios.] Non reuocat. *] cum potest. ff. ad leg. Aquil. scientiam. 83. distinct. error & arg. supra tit. proxi. & si Iudæos. & 2. q. 7. negligere. Sed nunquid istud pertinet ad omnes? Respondeo de crimine iam commisso soli prælati tenentur corripere †. 23. q. 4. duo ista. & c. ita plane. A peccato autem tēmittendo quilibet tenetur alium corripere occulte. infra eod. cum ex iniuncto. vbi de hoc. & argum. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. & 93. distinct. diaconi. & supra de cog. spiritua. tua. & 2. q. 7. qua propter. sed istæ duæ vltimæ concordantię intelliguntur in denuntiatione. Tanc.*

† Sanctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 3. & sequen.

Cap. III. Firmissime. sup. fol. 89.

FIrmissime.] *Duę sunt partes. Secunda ibi, omni homini. Abb. Siculus.*

† Eymericus infra hac par. quæst. 31. & Turrecremata in summa de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 12.

Hęreticum.] *Hęreticus multis † modis dicitur. Ille dicitur hæreticus, qui pervertit sacramenta Ecclesię, vt simoniacus. 1. q. 1. vos qui per pecuniam. et 6. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. Item ille qui scindit se ab vnitate Ecclesia. 7. q. 1. denique. Item omnis excommunicatus. 4. q. 1. quod autem. bi. Item qui errat in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæresis. Item qui confingit nouam sectam, vel confictam sequitur. 24. q. 3 hæreticus. Item qui aliter sensit de articulis fidei, quàm Romana Ecclesia. 24. quæs. 1. hæc est fides. & c. quoniam. Vel qui male sentiunt de sacramentis Ecclesiæ. infra eod. ad abolendam. in princ. Tanc.*

Mors.] *Vnde Apostolus: Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. de pœni. dist. 3. circa fin. c. si quis. & de cons. dist. 4. solet. & 1. q. 1. vide quantum bonum. Bernardus.*

Ad salutem.] *Æternā scilicet, valent † tamen ad bona temporalia promerenda. arg. 22. q. 2. si quæ libet. in fi. & ad mitius supplicium subeundū. de pœnit. dist. 4. ad finem. §. post etiam. Bernardus.*

† Vide omnino beatum Thomam 3. par. q. 89 art. 6. ad 1. argumentum.

Cap. IIII. Fraternitatis. sup. fol. 89.

FRaternitatis.] *Scripta per hæreticos non habēt fidem authenticam. Communis diuisio. Secunda ibi, cum Cælestius. Abbas.*

Cęlestius atque Pelagius.] *Isti duo damnati erant in synodo Ephesina de hæresi: dubitabat Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda †: Et dicitur quòd non: quia ex quo condemnatus est auctor, et scripta illius admitti non debent, vt 3. q. 4. nullus. et 16. dist. canones. quānis aliqua vtilia sint ibi. arg. supra de test. licet. arg. tamen quòd actione etiā bona sententia recipi possent. 1. q. 1. Dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. sicut & notitia legis abrogatæ necessaria est. dist. 7. Moyses. et Papa etiā argumētatur ex lege Theodosiana abrogata. supra de iud. nouit. Sed verum est, quòd scripta hæreticorum non valent, etiam si aliàs bona sint, nec sunt recipienda. infra eo. excōmunicamus. §. credentes. arg. ad hoc 96. dist. bene quidē. tamen ratione bonæ sententię scriptæ Origenis approbata fuerunt. 16. q. 7. & hoc diximus qui damnatus fuit post mortem. 24. q. 2. sane profertur. et si approbarentur, valerent: aliàs non, arg. supra de sum. trinit. c. 2. in fi. Item arg. quòd destructo principali, destruitur accessorium, sicut in cap. prædicto, & hoc diximus.*

† Videatur de hac materia cōmentarius super ca. Fraternitatis.

Cap. V. Si quis episcopus, sup. fol. 94.

SI quis episcopus.] *Sic ordina istam litteram † si quis episcopus instituerit hæreticos hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel etiā si instituerit consanguineos hæreticos hęredes, aut Paganos pertuleris † saltē post mortem, & c. & sic repete illā dictionē, hæreticos. Et ita nullus debet instituere hæreticū, sine sit consanguineus, siue non: vt hic patet, & infra e. proxi. Episcopus ergo instituat Ecclesiā, ex quo non habet consanguineos catholicos. 12. q. 2. episcopus qui filios. & c. cognoscimus. & in authent. vt cū de appe. coq. §. dicimus. et §. si quis. colla. viij. quia isti hæretici. iam non dicūtur filij vel cōsanguinei. vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus et vxor tua deprauare voluerint veritatē. sit manus tua super illos. 23. q. 8. legi. & vxor est expellenda. 28. q. 1. vxor. in fi. Hoc intellige, nisi pœnituerint isti consanguinei: delicti enim veniam pœnitentibus non negamus. C. eo. Manicheos. Ber.*

† al. prætulerit.

Deut. 13.

Paganos.] *Et ita idem iuris est in paganis, quod de hæreticis, & idem est de omnibus qui catholici*

non ſunt. infra. cap. proxi. Ber.

Poſt mortem.] *Sic 24. q. 2. ſane profertur, & arg. C. eo. l. Manichæos. arg. contra quia crimina mortis extinguuntur* † *23. diſt. quorundam. 24. q. 2. c. 1. & crimen cum pœna ſit extinctum. C. ſi reus vel accu. mor. fuit. l. 2. hoc tamen ſpeciale eſt in crimine hæreſis, in crimine delationem, vt poſt mortem poſſit accuſari & excommunicari, & ne Eccleſia oret pro eo, quia non fuit accuſatus in vita. Ber.*

† Ioannes Rojas ſingu. 214. & pleni us Ant. Gomez. tom. 3. var. reſol. c. 1. nu. 79. & ſeq.

Cap. VI. In eos. ſup. fol. 96.

In eos.] Etiam conſanguineis.] *Dic vt ſupra. c. proxi.*

Nihil conferant.] *Non diſtinguitur in morte vel in vita, ergo nec nos diſtinguamus: quia nihil capere poſſunt ex teſtamento. infra eo. excommunicamus. 5. credentes. cauſa pietatis forte poſſet eis dari* †, *ne perirent fame. 86. diſt. paſce fame, quia adhuc poſſunt converti ad fidem, quia de nemine deſperandum eſt. de pœ. diſt. 7. nemo. & 32. q. 2. ancillam. & arg. etiam ad hoc. 42. diſt. quieſcamus. & 24. q. 3. quoniam multos. Ber.*

† De hoc do bio. gio. Archidiaconus & Tuſcremata & alii in cap. 1. diſt. 30. & in legibus ſeptipartitis Hiſpaniæ par. 1. tit. 24. leg. 2.

De reliquis.] *In hoc omnes pares ſunt. argum. 16. q. 1. prædicator. in prin. & 24 quæſt. 2. ſane profertur. Ber.*

Cap. VII. Cum Chriſtus. ſup. fol. 96.

Cvm Chriſtus.] Sub anathemate.] *Quicunque ergo contrariũ dixerit, eſt excõmunicatus, quia hoc dicere hæreticũ eſt: & hæretici omnes ſunt excommunicati. infra eod. ad abolendam. & cap. excommunicamus. & quòd Chriſtus verus ſit homo ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens, habes ſupra de ſum. trini. c. 1. & eſt articulus fidei noſtræ: de quo habetur in prædicta conſtitutione: & de aliis quos ſcire quilibet* † *Chriſtianus tenetur per fidem. & arg. ad hoc de conſe. diſt. 4. ante xx. & c. baptizandos. & cap. prima. Ad illos articulos, de quibus tractatur in illa conſtitutione, firmiter credimus. omnes indiſtincte tenentur tam clerici, quàm laici, ſed clerici magis, qui legem perſcrutabiliter ſcire tenentur. 38. diſt. omnes pſallentes. 24. diſt. quando epiſcopus. Quilibet ergo tenetur credere, ſecundum quod catholica tenet eccleſia, & hoc ſufficit in talibus articulis, dummodo nil in contrarium ſentiat. infra eod. ad abolendam. Ber.*

† Sanct. Thomas 1. 2. q. 2. art. 5. & 6. & Eymeric. ſu pra par. 1. q. 7. & 12.

Cap. VIII. Sicut ſup. fol. 96.

Sicut.] Leo.] *23. q. 5. res omnes.*

Defenſores.] *Simile infra eod. excommunicamus. 5. credentes. & 79. diſt. ſi quis Papa.*

Per delictũ priuilegium amittitur.

Obtentu.] *Sic ergo ratione delicti perditur priuilegium. infra. c. proxi. in fin. quia priuilegium non extenditur ad illicitum caſum, nec tuetur aliquem in malo. infra de ſent. excom. nulli. & omni priuilegio ceſſante, mali puniendi ſunt. C. vbi de crim. agi opor. Authen. qua in prouincia. Ber.*

Oblatio.] *Quia conſtat eum deceſſiſſe in mortali peccato. 23. q. 5. placuit. et eſt ſimile infra de vſur. quia in omnibus.*

A

Cap. IX. Ad abolendam. ſup. fol. 97.

Ad abolendam.] Obſeruare.] *Simile 24. q. 3. hæreſis. hoc ergo, quod Romana Eccleſia ſeruat, & mandat ab aliis obſeruari, generaliter eſt obſeruandum. 22. diſt. quis neſciat. quicunque ergo male ſentit de ſacramentis Eccleſiæ, hæreticus eſt habendus: vt hic patet.*

Obſeruandũ eſt quod Romana præcipit Eccleſia.

Sede vacante.] *Habes hic arg. quòd vacante Eccleſia, iuriſdictio remanet penes capitulum. arg. 65. diſt. c. vlt. 23. diſt. in nomine Domini. 7. q. 1. Pontifices. De hac materia plene dictum eſt ſupra de ma. & ob. c. his qua. & c. cum olim.*

B

Deprehenſus.] *Facti evidentia* †: *puta quia publice prædicat hæreſim. arg. ff. de vſu. nup. palam. ſ. vlt. vel legitima probatione, puta per teſtes: vel ex ſua confeſſione.*

† Eymericus 3. par. q. 89.

Prærogatiua.] *Arg. quòd clericus depoſitus non habet priuilegium clericale: & hoc concedit Ala. arg. 54. di. ex antiquis. in ſi. quod nõ eſt verum, quia tenetur viuere clericaliter, quamuis ſit depoſitus, vnde ſi hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81. diſt. dictum. Et hoc dixit Hug. Si vero incorrigibilis eſſet, tunc non ſolum perderet priuilegiũ clericale: verum etiam ſeculari curiæ traderetur, ſupra de indic. cum non ab homine. ſed in caſu iſto, perdit omne priuilegiũ, niſi reuertatur, vt ſequitur.*

C

Relinquatur.] *Tribue* † *enim caſibus relinquitur aliquis curiæ ſæculari ſtatim poſt depoſitionem: In crimine hæreſis, vt hic. & infra eod. excommunicamus. Item in crimine falſi. infra. de cri. fal. ad falſariorum. Et in alio, cum propter calumniam vel contumeliam, quam contulit epiſcopo ſuo, aliquis depoſitus eſt. 11. q. 1. ſi quis ſacerdotum, aliàs autẽ licet clericus ſit depoſitus, non traditur ſtatim curiæ ſeculari: imo adhuc tenetur viuere clericaliter, & Eccleſia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictum eſt in proxima notula. Si vero ſit incorrigibilis, poſtea traditur, ſecundum quod dicitur ſupra de indic. cum non ab homine. Qualiter debeat tradi* †, *dicitur infra de verbor. ſignific. nouimus. Qualiter puniri debeant hæretici, dicitur infra eod. excommunicamus.*

† Bernardin' Diaz in pra. crimi. can c. 106. & 130. & ſeq.

D

Sponte recurrere.] *Sed videtur, quòd etiam compelli debeat ſeruare fidem. 45. diſt. de Iudæis. poſtquam condemnatus eſt hæreticus non compellitur, ſed ſi vult ſponte redire, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apoſtolus. & in perpetuũ carcerem ad agendam pœnitentiam intrudi. infra eod. cap. pen. Ber.*

† Vide Eym. 3. p. poſt modum nouum proceſſum terminãdi ver. Conſideran dũ. vbi dixi.

Arbitrium epiſcopi.] *Arg. contra. 1. q. 7. ſi quis epiſcopus. illud olim obtinuit, vt in concilio tantum reciperetur, ſed hodie ſufficit quod hic dicit. Tan.*

E

Laicus.] *Laici enim per Eccleſiam condemnandi ſunt de hæreſi: ſed index ſeculeris illos punire debet, nec traditur laicus curiæ ſeculari, ſed clericus ſolummodo. infra de verb. ſignif. nouimus. quia laicus ſemper eſt de foro ſeculari: ſed in caſu iſto ſententia debet ferri per Eccleſiam: executio fit ſolummodo per iudicem ſeculare. Qualiter tales puniri debeant, dicetur infra eod. excommunicamus. Ber.*

Audientia.] *Simile 23. diſt. in nomine domini. Sed ſi nolunt redire* †, *nonne debent audiri & recipi, quia*

† Eymericus 3. par. quæſt. 92. 99. & ſeq.

pi, quia Ecclesia non claudit gremium volentibus redire ad ipsam. C. de summa tri. Inter claras, circa fi. & delicti veniam petentibus non negamus dicit Imperator. C. eod. tit. Manichæos. de pœnit. dist. 3. adhuc instant. Videtur, quòd debeant recipi: quia Dominus non vult mortem peccatoris, & cæt. 26. quæst. 6. agnoninmus. cum quattuor. præced. sed vt conuertatur: & in carcerem perpetuum detrudatur, infra eod. c. pen. sed audientia denegatur quo ad bona, etiã si aliàs velleo se defendere tamen littera ista contra dicit Tan. Hodie seruandum est prout traditur infra eod. c. penul. §. si qui. Bernardus.

Iuramento.] *Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. §. moneantur.* Ber.

Honore.] *Quia hoc ipso contra Ecclesiam esse videntur: vnde dignitate debent priuari.* 24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem. & simile 22. quæst. 5. præceptum. Bernardus.

Ligandis.] *Simile infra eodem. excommunicamus. §. moneantur.*

Episcopali.] *Propter delictum suum. simile.* 25. q. 2. ita nos.

Delegatis.] *Auctoritate generali huius decr. Simile supra de offi. ordi. irrefragabili. §. cæterum. & sic ratione delicti, perdunt priuilegium* † *quia priuilegium non dat causam delinquendi. C. de priuileg. scbo. l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuilegijs vti: vt in authen. de man. prin. §. quòd si delinquentes. coll. 7. & supra c. prox. sic & remissio peccati non dat licentiam delinquendi 1. q. 7. exigûs. Consueuit hic allegari. q ratione delicti perditur priuilegium, quod non est verum: quia si aliqui exempti sunt & delinquunt, non perdũt priuilegium propter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iurisdictionem episcoporum: quia non cognoscunt episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi delegata, vt hic patet, & supra de offi. or. irrefragabili. & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel specialiter alijs delegaret. per abusum enim vel per negligentiam perditur priuilegium, infra de priuileg. accedentibus. & c. si de terra. & 11. q. 3. priuilegiũ. De hoc dicitur infra de priui. ex tuarum.* Ber.

† Concordat glos. in c. Sicut. supra eo. tit.

An per delictum amittatur priuilegium.

Cap. X. Vergentis. supra fol. 98.

VErgentis.] *Diuiditur, Nam primò præmittit decisum exordium. Secundo ponit statutum de publicatione, quod probat per argumentum à maiori. Tertio soluit obstaculum. Secũda ibi: in terris. Tertia ibi: nec.* Abb.

Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate priuare.

Præcipimus.] *Quòd facere potest Papa ratione peccati supra de iudic. nouit. & potest eos dignitate priuare. vt supra e. proxi. §. statuimus. & propter alias iniquitates potest etiam Papa remouere eos à dignitate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de loco ad locum: propterea; quia non defendebant Ecclesiam. supra de electione. c. venerabilem. vt ibi notatur. & iudex secularis potest excommunicari, si negligat facere iustitiam. 23. q. 5. administratores. & hic expresse dicitur. & supra c. proxi. §. pen. & infra de maled. cap. 2.*

† Vide supra in commentario super c. Vergentis.

Misereri.] *De sola enim misericordia, restituuntur bona* † *vt hic dicitur; & etiam episcopatus: vt* 23. q. 4. *ipsa pietas. ver. item si inquiunt. in fi. & q. 7. quòd autem. & 21. q. 1. conuenientibus.* Ber.

Disciplina.] *Supra de elect. cum in cunctis. 81. dist. plurimos. in fi. & C. de emen. propin. l. vna. & arg. 50. dist. vt constituetur.* Ber.

Confiscentur.] *Quod dicit hic, habes 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. si quis cum militibus. & Cod. leg. iu. maiestia. quisquis.*

Gratius.] *17. q. 4. sicut qui Ecclesiam. & 23. q. 5. si apud. et qđ in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicum crimen cõmittitur. C. eod. tit. Manichæos. vnde gratius est.*

Exhæredatio.] *Hic expresse habes, q bona hæreticorum confiscantur. siue habeant filios, siue nõ, nec catholicis filijs hæreticorum aliquid relinquendum est* † *vt hic dicitur. Sed contra dicit. l. C. eod. tit. Manichæos. & l. cognoimus. & authen. idem est de Nestorianis. vbi dicitur, q filij catholici propter hoc hæreditate paterna non priuantur: statur enim bodie huic decre. in odium criminis: sicut in crimine læsæ maiestatis: vbi filij puniuntur quo ad bona, vt hic dicit, & 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. si quis cum militibus. multo fortius in isto crimine, vt hic dicitur. & hoc est expressum in constitutione Friderici, hac edictali, quæ olim erat in quinta compilatione. eod. tit. & in alio casu, etiam filij delicto parentum puniuntur tẽporaliter, vsque ad quartam generationem, secundum quod habes infra de pœnis. in quibusdam. & in hac opinione fuerunt Ioan. & Laurẽ.*

† Vide commentarium super capo Vergẽtia. vbi habetur. plene de hac re.

Canonicas.] *15. q. 8. cum multę. & 1. q. 4. cum Ecclesia. §. item peccato Israelitarum. & supra de fil. presbyte. per totum.*

Cap. XI. Si aduersus supra fol. 99.

SI aduersus.] *Primo ponit decisum exordium. Secundo prohibitionem. Tertio pœnam. Secunda ibi, quia. Tertia ibi, quòd si.* Abbas Siculus.

Quod specialiter.] *Hoc sumptum est ex illo canone 23. dist. quanquam. ea enim, quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur neglecta. ff. de iniurijs. item apud Labeonem. §. ait prator. arg. supra de confir. vti. bone. & supra de don. cap. 2.*

† De materia glossæ Similcas de catho. instit. tit. §. de aduocatis.

Scriniariis.] *ideſt tabellionibus. sic 25. q. 2. c. dicenti. §. vniuersa.*

Auxilium.] *Cum sint excommunicati, infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. et supra eod. sicut. Sed videtur saltem si conueniantur, quòd non sit auxilium denegandũ* † *: aut etiam iusta sententia. supra de excep. cum inter. & in pluribus cap. ibidem. Hoc potest habere locum infra annum: postquam vero constiterit eos esse tales, anno elapso inter hæreticos computantur. nisi infra annum se correxerint. infra eodem, excommunicamus 1. §. credentes. & sicut hæretici puniuntur, infra eod. cap. penult. vnde non admittuntur ad aliquam defensionem, cum ipsorum bona debeant confiscari, sicut aliorum hæreticorum: immo licitè eis auferuntur sua, vt 8. dist. quo iure. 23. q. 5. non vos. & q. 7. c. 1. 2. & 3. sed melius est, si auctoritate iudicis* † *hoc fiat. 23. q. 3. sex differentiæ sunt. & C. de pign. l. 3.*

† Idem Archid. in cap. Si vos. 23. q. 5.

Infamię.] *Et ita Papa potest infamiam irrogare quo ad forum ciuile, quia & tollere eam potest.* Argu. *supra qui filij sint legitimi. per venerabilem.*

Argu.

Argu. contra. 2. queſt. 3. cap. Euphemium. §. hinc colligitur. Bernardus.

Cap. XII. Cum ex iniuncto, ſupra fol. 100.

CVm ex.] *Primo ponit triplicem reprehenſionem laicorum, quam ſecundo proſequitur. Primo primam: ibi, Deus. Secundo ſecundam: ibi, ſicut enim. Tertio tertiam: ibi, licet. Abbas.*

Occulta conuenticula.] *Sicut conſpiratores. 11. q. 1. conſpirationum. 79. diſt. ſi quis Papa. Iſti enim conſpirant contra Deum: vnde fortius ſunt puniendi, quàm ſi conſpirarent contra hominem. ſupra eod. vergentis. ad finem.*

Simplicitatem.] *& male. 38. diſt. ſedulo. Ber.*

Deus enim.] *Hic incipit improbare factum illorum.*

In lumine.] *Hæc eſt improbatio contra occulta conuenticula.*

Sicut enim.] *Hic improbat, quòd aſſumebant officium prædicandi.*

Non omnes.] *Immo ſingula officia, ſingulis debent eſſe commiſſa. 89. diſt. ſingula.*

† Leo prim° epiſt. 63. refert huo par. 6. cap. 249.

Altos.] *Sic infra cap prox. ſicut. & 16. q. 1. adiicimus. quia nullus audet prædicare, niſi ſacerdos †, vt ibi dicitur: & infra eodem. excommunicamus. §. quia vero. vel niſi eſſet miſſus, vt ibi. & 23. q. 3. diſplicet. arg. ibi miſſus eſt, vt qualia, &c.*

Præcipuus.] *Et priuilegiatus, ſupra de ſtatu reg. quod Dei timorem.*

Rogate.] *21. diſt. in nouo. Ergo quia iſti non erãt miſſi, nec ſacerdotes, prædicare non debebant.*

Quòd ſi forte.] *Hic opponit, & poſſit ei opponi ab alio: & ita ſtatim reſpondet.*

Non ſufficit.] *Bene dicit: quia & ſi martyres etiam aliqua mandant fieri, ſtatim non ſunt facienda; ſed ante eſt, vt ſciamus illos impetrare a Deo, quę poſtulant. 50. diſt. ſi quis prepoſtera. & 42. diſt. quieſcamus. Ber.*

Miraculi.] *Nec iſtud ſtatim credendum eſt.*

† Hæc non ſunt propriæ miracula. Tho. 2. 2. q. 178. art. 1.

quia quandoque miracula † fiunt per malos. 2. q. 1. teneamus.

Virgam.] *De conſec. diſt. 2. re vera.*

Licet autem.] *Hic improbat, quod deludebant ſimplicitatem ſacerdotum. Ber.*

Labia ſacerdotis.] *43. diſt. ſit rector. & 11. q. 1. ſacerdotibus.*

Cuſtodiunt.] *Id eſt, cuſtodire debent.*

Exquirunt.] *Scilicet ſubditi a ſcholaſticis. 38. diſt. ſedulo. Bernardus.*

Lege.] *Moſaica.*

Nec quiſquam.] *reſpondet ad obiectionem, quam poſſent facere iſti hæretici.*

Aſina.] *Vt 2. q. 7 ſecuti ſunt. & c. nos ſi. §. Item cum Balaam.*

† De materia huius gloſſæ præter doctos hic, vide 2. Thomam 2. 2. q. 33. art. 2. & ſeq.

Quodquiſque tenetur.] *Ad hanc correctionem † quilibet tenetur, ſicut hic dicit. & hoc intellige de occulta correctione, ſine reprehenſione. arg. 23. q. 5. non putes. vt hic dicit: Sed manifeſte corripere pertinet ad prælates, vel ad alios, qui habent aliquã poteſtatem in aliquos. 23. q. 4. duo iſta. & c. forte. pater enim filium poteſt corripere, & prælatus ſubditum & occulte & manifeſte. vnde Apoſtolus: Argue, obſecra, increpa, vt 45. diſt. c. 1. & 8. q. 1. quod autem.*

ſed filius non poteſt publice reprehendere. ſine corripere patrem, nec ſubditus prælatum, vt hic ſequitur in littera. & 11. diſt. nolite. erubeſcit enim lex filios caſtigaturos parentes. in authen. de nup. §. ſed quod ſancitum eſt, coll. 4. verſus finem per vnam col. hæc eſt canonica correctio, ſecundum Euangelicam veritatem, vt occulta ad omnes, manifeſta ad prælates vel alios aliquam poteſtatem habentes pertineant, vt hic diſtinguit. & ſic poteſt intelligi. 2. q. 1. ſi peccauerit. & eſt ad hoc. 12. q. 5. hoc videtur. Ad denuntiationem uero Euangelicam, qua exigit admonitionem & probationem, vt 45. diſt. ſed illud. ver. neque illud. & ſupra de teſti. in omni negotio. & 2. q. 1. ſi peccauerit. qua fit ad pœnitentiam, videtur quòd quilibet teneatur. arg. 2. queſt. 7. qua propter. ſupra de cogna. ſpi. tua. dummodo perſona ſit honeſta, & bona fame: quia viles perſonæ non admittuntur ad denuntiationem, ſupra de ſponſa. cum in tua. vbi de hoc.

Fatue.] *55. diſt. ſi Euangelica.*

Supponit.] *Vt 2. q. 7 nos ſi incompetenter.*

Præmiſſum Domini verbum.] *ſcilicet, quis ex vobis arguet me de peccato?*

Inutilis.] *Si enim prælatus inutilis, aut negligens fuerit, remouendus eſt. ſupra de offi. cuſto. c. 1. 81. diſt. dictum. & infra c. proxi. in fin. & 18. q. 2. ſi quis abbas. & C. de offi. præfec. præto. ori. ſi quos.*

Ordinate.] *Denuntiando vel accuſando, ſecundum quod traditur ſupra de accuſ. qualiter. & ſupra de ſimo. licet. & eſt ar. iuris ordinem eſſe ſeruandum.*

Tam inſtitutio, quàm deſtitutio.] *Ad quem pertinet inſtitutio, & deſtitutio. ſupra, de capel. mona. ca. 1. & c. 2. & infra. de priuileg. cũ & plantare. §. in eccleſiis. & examinatio pertinet ad eum, ad quẽ manus impoſitio ſpectat ſupra de elect. venerabilem & c. nihil. & c. cum nobis olim. inſtitutio autem ad epiſcopum pertinet. 16. q. 7. c. nullus. Ber.*

Cap. XIII. Excommunicamus ſupra fol. 101.

EXcommunicamus.] *Habet multa dicta. & poteſt ſummari ſecundum varietatem dictorũ per partes, qua patent per §§. Abbas Siculus.*

Superius.] *Supra de ſumma tri. c. 1. & 2.*

Damnati.] *ſcilicet de hæreſi.*

Poteſtatibus.] *Sic infra de verb. ſigni. nouimus. tamen ſi voluerint redire, in perpetuum carcerem detrudantur. infra eodem, excommunicamus.*

Relinquantur.] *Qualiter hoc intelligitur, dicitur ſupra eod. ad abolendam. Bernardus.*

Degradatis.] *Infra cap. proxi. & c. penult.*

Confiſcentur.] *De hoc dictũ eſt ſup. eo. vergentis*

Stipendia.] *Si plura ſtipendia habuerint, inter ecclefias diuidantur pro rata. ſupra de teſt. relatum.*

Suſpicione.] *ideſt, præſumptione. Et nota quòd ſola ſuſpicio ſine præſumptio purgationem inducit. quod ſi non fiat †, punitur. vt hic patet. arg. ſupra de cohabi. cleri. & mulie. tua nos. & intellige, quòd ſit probabilis præſumptio ſiue ſuſpicio: aliàs non indiceretur purgatio. & ſic non obſt. 2. q. 1. primo. & ita hic reſpicitur infamia.*

† al. quam ſi non faciat

Suſpicionis.] *Hoc ſemper eſt attendendum, vt ſecun-*

secundum qualitatem infamiæ & personæ, indicatur purgatio †. 2.q.5.omnibus.et infra de pur.can.inter.

† Eymericus in 3. modu processum h dei terminādi. Simancas de cathol. instit.tit.56. de purgatione canonica.

Condemnentur.] Videtur hic, quòd aliquis sit condemnandus de hæresi, licet non videatur violenta præsumptio contra ipsum. Argu.contra supra de præsumpt.litteras.vbi dicit, quòd licet sit vehemēs præsumptio, non vult Papa illum condemnare de tā graui crimine. Hæc violentissima est præsumptio, cū primo probabilis fuerit propter infamiā: & quia noluit se purgare, fuit excōmunicatus: & quia per annū stetit in excommunicatione, pro conuicto habetur. 11.q. 3. rursus. & c. quicūque. secus in alijs criminibus: quia si bona alicuius contumacis propter crimē annotata sunt, si ipse intra annū non venit, bona deuoluūtur ad fiscū, sed quò ad crimen non obest, quin post annū possit probare innocentiā suā. ff de requir.reis.l. annus. Sed quid est quod dicit hic, quòd statim est cōdemnandus, cū sæpius sit admonendus vt redeat. 1.q. 7.conuenientibus? Respondeo non contradicit: quia licet sit condemnandus, monendus est, vt redeat, vt 24.q 1.quæ dignior.in fin.vbi dicitur, quòd post admonitionem est vitandus. hoc est verum in hoc quòd nō sunt ei secreta nostræ fidei exponenda. 43.dist.cap.in mādatis.vt impugnet nos, vt ibi, nec intelligas, quòd si pro alio crimine seu contumacia steterit per annum in excōmunicatione, quòd habendus sit hæreticus, sed tantum cum excommunicatur pro suspicione hæresis, infra de pœn.grauem.

Iuramento firmare.] Sic supra eod. ad abolendam.§.statuimus.& nō solum hoc iurare tenetur, sed hoc iurare debet, quòd ipse idem catholicus sit.in authen.iusiurand. quod præst. ab his qui admini. accip. circa princip.colla.2.

Neglexerit.] Iudex, qui negligit facere iustitiam, excommunicatur. 23.q.5. administratores. & facit litem suam.ea.causa.23.q.2.dominus. & 3.q.7.qui sine. argu. & in authent. vt differ.iud.§. penult. & vlti.coll.9.& 2.quæst.7.sicut.

Absolutos.] infra eod.c.vlt. & ita Papa potest propter hæresim deponere omnes tā laicos, quàm clericos à dignitatibus suis, vt supra eod.ad abolendam. §.statuimus. & supra eo.vergentis.vbi de hoc.

Saluo iure domini.] Arg.quòd propter delictum vnius alius puniri non debet †: quoniam pœna debet tenere suos auctores. supra de his, quæ fiunt à maio.parte.c.quæsiuit. & C.de pœnis.l. sancimus. & iniquum est, aliquem alterius odio prægrauari. C.de inoffic. test.l. si quis in suo. Argu. contra supra eod. vergentis.

† Fallit in hæresi, Alfōsus Castrus de iusta hæret.punitione, lib. 2.cap. 10. & seq. & Ioannes Rojas singulari 66.incipiē. filii hæreticorum.

Accinxerint.] Arg. q. auctoritate Ecclesiæ bellū fieri potest. 23.q.8.igitur. & c hortatu 15.q.6.auctoritatem. 63 dist. Adrianus. quod verum est, cōtra inimicos fidei, & cōtra illos, qui Ecclesiam impugnāt.

Receptatores & defensores.] sine quibus † hæretici manere diu non possunt. arg. ff.de offi. præsi.cōgruit. ff.de recepta.l. 1. vnde merito isti sunt puniendi: imo grauius delinquunt, qui aliorum errores defendunt, & acrius puniri debent. 24.q.3. qui aliorum. & ideo simili pœna cum hæreticis puniūtur. 11. q.3.qui consentit. & infra eod.c. penult. lasi. & C. de his qui latro.occul.l. 1.etiam si essent cōsanguinei. argu.27.q.1.de filia. & supra eod.si quis episcopus. vbi de hoc.Ber.

† De his late Eymeric' infra par. 2. q. 50.51.& seq. & Archidiaconus in ca. 2. de hæret. lib.6.

A Sit etiam intestabilis.] Isti enim (vt hic patet) à quolibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec contrahere possunt: prout hæc omnia traduntur. C.eod.Manichæos.

Damnentur.] Sic supra eod. fraternitatis. vbi de hoc. simile supra de test. licet. sic etiam scriptura vel sententia publice excommunicati non valet. supra de re iudic. ad probandum. & supra de excep. exceptionem.nec rescriptum.supra de rescr.dilectus. 1.& hoc est quod sequitur: idem in similibus præcipimus obseruari: Tamen de rescripto impetrato ab excommunicato secus est: quia rescriptum, non sumit auctoritatem ab impetrante, sed à concedēte. De quo
B † dic vt supra de excep.c.pia. in notula, sed mirum. libro 6. B.

† Hodie rescriptum ab excommunicato impetratum suppressa excommunicatione est ipso iure nullum, nisi in certis casib'. cap. 1. de rescript. lib.6.

Grauior exerceatur.] Vt 50.dist.quia tua.hic habes argu. quòd qui in maiori dignitate est, plus punitur. & ita circunstantiæ aggrauant vindictam. arg. 32.q.5.qui viderit. & 25.q.1.nulli fas. & 40.dist. homo Christianus. Crimen enim augetur per dignitatem. ff.de re mil.omne delictum.§.1.19.dist nulli. Et qui magnus sine comparatione creatus fuit, sine venia damnatus est, de pœnit.dist.2.c.principium enim. & supra de iureiuran. cum quidam. Ibi hoc soluitur. Ber.

Percellantur.] Quia qui participat excommunicato scienter, & non se corrigit, excommunicandus
C est.infra de senten.excommunicat. quod in dubijs.11. q.3.qui communicauerit.

Apostolicæ speciali.] Hic reseruat sibi Papa absolutionem siue restitutionē talium: ergo per hoc alijs prohibuisse videtur. simile supra de præben.de multa.in fi.& cap. graue.in fi. & sic econuerso, ex quo sibi nō reseruat, alijs indulgere videtur.infra de sent. excō.nuper.& est ad hoc argument.quòd episcopi dispensare possunt vbi Papa non reseruat sibi dispensationē: Quare ergo Papa sibi specialiter reseruauit talem restitutionē, nisi vt alijs prohiberet? Et licet episcopus ipsum restituere ad officium suum non possit,
D tamen recōciliare potest ipsum Ecclesiæ. supra eo. ad abolendam.§.1.vbi de hoc.

Papa cum sibi aliquid reseruat, alijs prohibere censetur, contra cum non reseruat.

Quilibet regulares.] Repete, non exhibeant ecclesiastica sacramenta: alioquin, & cetera.

Priuilegia.] Prætextu priuilegiorum participare excommunicatis non possunt.infra de sentent. excom. c.nulli. & in hoc casu possunt ab episcopo loci, tanquam à delegato à Papa puniri.supra eod. ad abolendam.in fi.vbi de hoc.

Nisi mittantur.] sup.eo.c.prox.vbi de hoc. Ala.

Alia competenti.] Prout visum fuerit superiori.supra de offic.delegati.de causis.

Totam viciniam.] Arg.quòd vniuersitas potest
E præstare iuramētū calumniæ.simile 35.q.6.episcopus in synodo.sic supra de accu.sicut olim.

Moribus.] Hæc omnia suspicionē inducūt. 41.dist. quisquis.86.di.inferiorū.23.q.8.præterea. ff.ad leg. Aquil.scientiā.ff.de his qui not.infa.quid ergo.§.1.

Indicare.] 2.q.7.quapropter.& arg. 22.q.1.si quis per capillum.

Purgauerint.] Nota deficiētem in purgatione puniendum.supra de simo.de hoc. & c.insinuatum.

Relapsi.] Isti magis puniendi † sunt. deterior namque dolus eius cognoscitur, qui interruptam iterum

† Eymericus infra par. 2. quæst. 58. & Zanchinus tract. de hæret. cap.16.

iterum litem deserit, quam qui semel cæptam derelinquit. in authen. de litig. §. edita. in fi. coll. 8. Ber.

Iurare.] *Per iuramentum debet quis purgare cõscientiam suam de hæresi. de consecr. dist. 2. ego Berengarius. & 1. q. 7. quotiens. vnde si iurare non vult, pro condemnato debet haberi, sicut qui de calumnia iurare non vult, actor cadit à causa, & reus pro condemnato habetur. supra de iura. cal. c. vlt. & C. eod. tit. cum & iudices. §. quod si actor. Et est similis illi, qui neque defendit, neque exhibet, & condemnatur vt contumax. ff. de noxa. quoties. §. in potestate. Tenui enim religione iuramenta etiam necessaria contemnunt. supra de simo. & si quæstiones. & C. de fide instru. l. vlt. Ber.*

Indiciis.] *Not. q. per indicia probatur crimen. supra eod. c. prox. ibi, quod si quis, & c. & 2. q. 8. sciãt, & 32. q. 1. dixit dominus. & infra de priuile. cum olim. 1. & C. de rei vend. indicia. Item habes hic, q. propter negligentiã remouetur prælatus. arg. supra cap. prox. in fine. & 1. q. 1. c. si qui episcopi. §. ecce cum honoris. Ber.*

Cap. XIIII. Sicut. sup. fol. 103.

SIcut.]

Sub specie virtutum.] *supra eod. c. prox. §. quia vero. 41. dist. sæpe vitia. quia prætextu pietatis, non est impietas committenda. 30. q. 1. nosse. & ita nullus potest prædicare, nisi mittatur. vnde Dominus ait discipulis suis: Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ. & iubente Domino in toto orbe dispersi sunt. 21. dist. in nouo. vnde Esaias: Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 1. §. hoc idem. arg. ff. de tute. & cura. vbi & l. prætor.*

Alios Dominus Apostolos.] *Sic supra eod. cũ ex iniuncto. Nec vniuersitas alia poterat ratione, subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentia ordo seruaret. 89. dist. ad hoc. laici † ergo cuiscunq; arduis sint vel meriti, prædicandi officium non debent assumere. Ber.*

Cap. XV. Excommunicamus. sup. fol. 103.

EXcommunicamus.] *Illud cap. habet quatuor dicta. Secundum ibi, damnati. Tertium ibi, si qui. Quartum ibi, credentes. Abbas Siculus.*

A Conueniunt.] *Supra eod. excommunicamus, quia ad eundẽ finẽ tendũt, scilicet, deceptionis. Ber.*

Puniendi.] *Et hoc totum habes supra eod. excommunicamus. Sed qualiter illi hæretici puniri debẽt secundum leges, postquam per Ecclesiam sunt condemnati, vt hic dicit? Vltimo supplicio puniuntur per iudices seculares, cum distinctione vt videtur. vt docentes vltimo supplicio, addiscentes vero detem libris aperi, vt C. eod. tit. quicunque. ad fi. Sed cõtra. C. de malef. & mathe. l. culpa. vbi dicitur, quòd culpa similis est tã prohibita discere, quam docere. non est contra: quia l. illa quicunque. intelligitur de illis, qui nondum didicerunt, sed causa addiscendi ad*

B *hæreticos accesserunt † si autem ad ætatem peruenissent, simili pœna punirentur, vt docentes, secundum legem illam, culpa. Bernar.*

† Zanchinus tract. de hæ ret. cap. 3.

Si qui autem.] *Ab hoc loco vsque ad finẽ additum est. aliud totum habes supra. eod. excommunicamus. & c. ad abolendam. §. 1. & 2. Ber.*

Deprehensi.] *Publice, ita quòd notorium vel etiam condemnati. Si vero postea redire voluerint, recipiendi sunt: quia Ecclesia non claudit gremiũ redeũtib⁹ ad ipsam. C. de sum. tri. inter claras. circa fi. & delicti veniã pœnitentibus damus. C. eod. tit. Manichæos. ita tamen, vt in perpetuum carcerem per-*

C *manent † vt hic patet. Sic & simoniaci in monasterio sub perẽni pœna detrudãtur. 1. q. 1. reperiũtur. et supra de simo. quoniam. quia et ipsi hæretici censentur. 1. q. 1. eos qui. & 6. q. 1. c. nos sequen. §. sed licet. B.*

† Et idem in dicto est de credentibus eorum erroribus habendum, sicut de ipsis, vt hic in fine.

Cap. XVI. Absolutos. sup. fol. 103.

ABsolutos.] *Ipso iure, tx quo manifeste lapsi sũt simile 15. q. 6. iuratos. & c. nos sanctorũ. et est arg. quod Papa potest absoluere laicũ à iuramento fidelitatis. arg. prædictorũ c. quia ad ipsum spectat interpretatiõ iuramenti. sup. de elect. venerabilem.*

Aliquo pacto.] *Ergo † si sub pœna aliquis tenetur eis aliquid soluere certa die, licet non soluat, nõ*

D *incidit in pœnã: & eodẽ modo si per iuramẽtũ: quod est verũ: quia in illa obligatione & iuramento tacite subintelligitur, si talis permanserit, cui communicare licebat. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de solut. cum quis. 1. respon. supra, de iure iuran. quemadmodum. & supra eod. excommunicamus. §. credentes. Ber.*

† Vide supra in commentario c. Cum ex iniuncto. vbi de hoc.

† De materia huius glossæ præter doctores hic, vide Alfonsũ Castrum. lib. 2. de iusta hæret. puni. c. 7. & doctores in cap. 1. de hæret. lib. 6.

GLOSSA HOSTIENSIS SVPER DECRETALIBVS TIT. DE HAERETICIS

DE VOLVMINE MAIORI.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Qui firmiter non crediderit, saluus esse non poterit.

2 Hæreticus est, qui à quolibet fidei articulo deuiat.

3 Infideles testes esse non possunt.

† De hoc copiosè dictũ est supra in commentario cap. Dubius.

DVBIVS.] In fide.] 1 *In qua nemo debet dubitare §. sed firmiter credere & simpliciter confiteri, vt supra de summa tri. 8. 1. responso 1. Alioquin saluus esse*

E *non potest, vt in symbolo Athanasii. Quicunq; vult. & 23. dist. quando episcopus. quia nec in fide tirubãdum est. 24. q. 1. aperte.*

2 Infidelis est.] *etiam si tenui argumento reperiatur à fide catholica deuiare, idest articulo quocũque volueris, de his qui continentur in symbolo Apostolorum, Credo in Deum. & de quibus not. supra de summa tri. firmiter. § hæc sancta Trinitas. super verbo.* Impassibilis. *& super verbo,* incarnatus, *quibus per fidem solam est firma credentia adhibenda: quia fides est de re non visa. de panit. distin. 4. in domo. C. de sum. tri. l. fi. Non tamen per signa, sed per*

F *fidẽ veritas est colenda. de consec. dist. 4. nemo sacerdos.*

dos. Vel dic tenui argumẽto. vt not. supra de presũp. litteras. §. fi. in principio.

3 Neccis.] *versi. quibuscunque non baptizatis, uel baptizatis & hæreticis* †. Omnino. *ideſt aliquo modo. Hoc eſt nullo modo credendũ eſt. ſimiliter omnino ſupra de iura. calu. in pertractandis. ergo nec teſtes eſſe poſſunt. 23. q. 4. ipſa pietas. quod dic vt legitur, & not. ſupra de teſti. Indi. & cap. licet 1.* Fidem ueritatis. *Negotij, de quo queritur ſupra qui ma. accuſa. poſſ. videtur. & de iuramen. calum. in pertractandis. vel dic, fidem veritatis, ideſt veritatem fidei catholicæ. vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in articulis fidei errauit 2 & ſic eſt hæreticus, vt ſupra not. & infra eodem firmiſſime.*

† Eymericus 3. par. quæſt. 68. & ſequẽ. vbi dixi.

c. Qui alios.

SUMMARIUM.

1 Qui errantem, cum poteſt, non corripit, errare cenſetur.
2 An omnes ad correctionem fraternam teneantur?
3 Corrigere iudicialiter ſoli prælati tenentur, fraterne autem omnes.
4 Delictum committendum omnes tenẽtur impedire.

QUI alios &c.
1 Non reuocãt.] *Simile. ar. ff. ad l. Aquil ſcientiam. 2. q. 7. negligere. 83. diſtin. error. ſupra tit. 1. & ſi Iudæos. §. 1. in fi. & c. ad liberandam. in gloſſ. & in deciſione. §. ceterum.*

2 *Sed nunquid iſtud ad omnes pertinet?* Dicunt *quidam, quòd de crimine iam commiſſo ſoli prælati tenentur corripere* †: *23. q. 4. duo iſta. & cap. ita plane. A committendo autem quilibet tenetur aliũ auertere, & ipſum impedire, & occulte corripere. infra eod. cum ex iniuncto. §. licet autem. verſic. cum aliud ſit. & arg. 23. q. 4. ipſa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. diſt. diaconi.*

† S. Tho. 2 2 q. 33. art. 3. & Tabienſis in ſum. verbo correctio. §. 8 num. 9.

3 *Tu dicas, quòd correctio iudiciaria ad ſolum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica vero ad omnes, vt in ſecundis concor. & 2. q. 7. quapropter. quod dic vt not. ſupra de cogna. ſpir. tua. & ſupra de teſtib. in opinionẽ negotio.*

4 *Sed & omnes tenentur impedire peccatum cõmittendum, vt hic cũ ſuis ſimilib. & arg. ff. de pact. ſi vnus. §. pacta.*

c. Firmiſſime.

SUMMARIUM.

1 Hæreticus multis modis quis dicitur.
2 Infans ſine baptiſmo decedens, diuina viſione priuatur.
3 Qui extra eccleſiam eſt, ſaluari non poteſt, niſi reconcilietur.
4 Bona opera extra eccleſiam facta, non ducunt ad vitam, licet proſint ad bona temporalia.

FIRMISSIME, &c.] *Verba ſunt Auguſtini de fide catholica.*

1 Omnem hæreticum.] *Hæreticus dicitur multis modis* †: *Primo ille, qui peruertit ſacramenta Eccleſiæ, vt ſimoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. 6. q. 1. §. ſed licet. Secundo, ſchiſmaticus. 7. q. 1. denique. Tertio, excommunicatus. 4. q. 1. ſi autem bi. Quarto, errans in expoſitione ſacræ ſcripturæ. 24. q. 3. hæreſis. 37. diſt. relatum. Quinto, qui nouam ſectam fingit, vel confictam ſequitur. 24. q. 3. hæreticus. Sexto, qui priuilegio Romanæ Eccleſiæ, quæ præeſt omnibus, detrahit. 22. diſt. omnes. Septimo qui communionẽ catholicæ Eccleſiæ non recipit, in authen. de priui. d'ot. hæreti. mulieri non præſtan. poſt priu. ver. igitur ſacram communionem, & c. coll. 8 Octauo, qui præcepta ſedis Apoſtolicæ pertinaciter tranſgreditur. 19. diſt. nulli. Nono, qui Decretalibus epiſtolis Apoſtolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. diſt. de libellis. ad fi. Eiuſdem enim auctoritatis ſunt decreta & epiſtolæ decretales. 19. diſt. ſi Romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis eſt præceptis Apoſtolicis contraire. 81. diſt. ſi qui presbyteri. Decimo, ſtricto modo, & proprie dicitur hæreticus qui aliter ſentit de articulis fidei, vel ſacramentis Eccleſiæ, quàm Romana Eccleſia. 24. q. 1. hæc eſt fides, & e. quoniam infra eod. ad abolendam. & qui quo ad hoc non recipit quatuor concilia. Sic intellige C. eod. qui cunque. C. de ſumma tri. l. ſi in authen. de eccl. tit. §. 1. coll. 9.*

† Eymeri. 2. par. q. 31 & 32. vbi dixi.

2 Incendio.] *Idem videtur Auguſtinus dicere de puero, ſiue infante non baptizato* †. *de conſ. diſt. 4. firmiſſime. Sed ibi exponitur, igne, ideſt pœna carentiæ viſionis Dei: quia ſẽper erit in tenebris. vt eod. diſt. cap. nulli.*

† Vide ſupra par. 1. in elementario ſuper ea. Maiores. de baptiſ. §. ſed ad hoc quæritur. & Theologos lib. 4. ſent. diſt. 4. & Sotũ lib. 1. de natura & gratia, c. 14.

3 Nili ante finem. *verſ.* Incorporatus.] *quãdiũ enim ſic ſtat, reſecatum eſt membrum a corpore Eccleſiæ. Separatur etiam ouis morbida ab ouili, ne inficiat ſanas oues. ſupra de ſta. mo. ea quæ. §. 1.*

Reintegratus.] *ideſt reconciliatus per manus impoſitionem: ante quam, ex quo ſemel excommunicatus eſt, non eſt communicandum eidem. 24. q. 3. notandum, ſupra de vita & honeſt. cler. quoniam. in fi.*

Et poſt pauca.] *Secunda pars, ideſt vt breuiter me expediam: vel* Et poſt, *ideſt. & cetera ſequuntur.* Pauca, *quæ omittõ. Et poſt illa, ſcilicet pauca quæ omitto. ſequitur,* Omni homini, & c. *Et ſic tantum valet ac ſi diceret, & cætera & infra.*

4 Neque mors. *Vnde Apoſt. 1. Cor. 13. Et ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatẽ autem non habeam, nihil mihi prodeſt. de pœni. diſt. 3. cap. ſi quis. circa fi. diſt. de conſ. diſt. 3. ſolet. 1. q. 1. vide quã cũ bonũ. Ad ſalutem. æternam. Valens* † *tamen ad bona tẽporalia acquirẽda. arg. 22. q. 2. ſi quælibet. in fi. Et ad minus ſupplicium ſubeundum. de pœnit. diſt. 3. §. pœnitẽt. ad ſi diſt. & ad alia, de quibus no. in ſumm. de pœnit. §. & an fictæ pœnitenti. reſponſo 1.*

† Vide omnino beatum Thomam 3. par. q. 89. art. 6. ad 3. arg.

c. Fraternitatis.

SUMMARIUM.

1 Damnato auctore, libri damnantur.

2 Scripta

5 Scripta non habentia auctoritatẽ, allegari poſſunt vt rationabilia.

3 Qui publicum officium gerunt, ut notarij, licet vnam ſcripturam falſarint, aliæ non infirmantur.

4 Inſtrumentum in vno falſum, in omnibus reprobatur.

5 Error in ſubſtantialibus, & præcipuis, inſtrumentum vitiat.

6 Error in acceſſorijs & accidentarijs non vitiat inſtrumentum.

7 Publica perſona de falſo damnata, quomodo ſcripta eius damnata cenſeantur.

8 Sacramenta ab hæreticis collata valent.

9 Scienter ab hæreticis & aliis ab Eccleſia præciſis, ſacramenta recipiens, peccat.

10 Ignorantes & coacti virtute ſacramentorum, quando recipiant gratiam.

FRATERNITATIS tuę.] & infra. Cæleſtius atque Pelagius.] ſcilicet hæretici, vt ſequitur. fuerunt enim damnati † in ſynodo Epheſina de hæreſi. Vnde dubitauit Patriarcha Antiochenus, an ſcripta ipſorum eſſent recipienda.

† Videatur omnino commentarius ſuper cap. Dubium.

1 Et reſpondetur quòd non: quia ex quo auctor damnatus eſt, & ſcripta illius damnata ſunt, nec admitti debent, vt hic ſequitur: & probatur infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. & arg. 96. diſt. n. bene quidem. ſupra de conſti eccleſiæ Sanctæ Mariæ. Et eſt expreſſum. 9. diſt. ſi ad ſcripturas. & 16. diſt. canones. quãuis uliqua ſint ibi vtilia, vt ibi dicitur. & arg. ad idem ſupra de teſti. licet ex quadam. §. 12. verſ. cum ſatis. Et quia deſtructo principali, acceſſorium eſt deſtructum, vt ſupra de fide inſtru. inter dilectos. §. ceterum. Et hoc eſt verum, quòd talia ſcripta non ſint auctorizabilia, niſi forſan eſſent per Romanam Eccleſiam approbata. arg. ſupra de ſum. trin. c. 2. §. fin. Sicut patet in ſcriptis Origenis, qui licet poſt mortem damnatus fuerit. 24. q. 2. ſunt profertur. tamen propter multa bona quæ dixit, fuerunt ſcripta ſua quantum ad illa bona per Eccleſiam approbata. 16. q. 7. & hoc diximus. aliqui tamen dicunt Origenem † non eſſe damnatum, vt not. infra de ſen. excom. à nobis 2. §. 1. verſ. & in certis caſibus.

† Vide beatũ Hieronymũ epiſt. 65. ꝯcip. Schedulas. Et Nicephorum li. 17. c. 27. hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

2 Quamuis autem aliàs talia ſcripta auctorizabilia non ſint: ſi quid tamen ibi boni reperiatur, poteſt induci & allegari non tanquam auctoritas, ſed tanquam rõ naturalis. Et ſic ſolnitur, nec cõtradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. diſtin. ſi quid veri. Et ideo dicitur, q̃ neceſſaria eſt legis notitia abrogatę. diſt. 7. Moyſes. inſti. de teſta. reſponſo 1. Vnde & Innocentius III. argumentatur ex lege Theodoſiana abrogata ſupra de iudi. nonic. §. nos igitur. ver. vt illud dimittamus. vbi de hoc. Illa capitula. quæ ſcripſerunt. Auctores. quaſi dicat non video.

3 Et hoc eſt verum ſecundum d. n. in expoſitione bonæ ſcripturarum, & in omnibus aliis confectis ab his, qui publicũ non gerunt officia. 9. di. ſi ad ſcripturas. 16. diſt. c. 1. 37. diſt. ſi quid. In ſcripturis autem tabellionũ, & aliorum publicum gerentium officium ſecus eſt: quia licet vnã chartã falſã fecerint, nihilominus valẽt alię, q̃diu in officio tolerantur. arg. 8. q. A ſi. nõne et melius ſupra de coha. cle. & mu. veſtra. & hoc p̃ publicũ vtilitatẽ, et ne venientes ad eum decipiãtur. arg. ff. de off. prẽto l. 3. reſponſo 1. ff. de off. præſi. ſi forte. C. de lati li. tol. l. vnica. §. ſed & qui domini. & §. ſed et ſi quis homini libero. C. de teſta. l. 1.

4 Dicimus tamen, q̃ ſi inſtrumentum aliquod in vno probetur falſum, non ſolum in illo, ſed in totum eſt reprobandum eſt. arg. 3. q. 9. pura. ff de edil. edic. cum eiuſdem. de conſe. diſt. 4. cum non liceat. & expreſſius 9. diſt. ſi ad ſcripturas ſacras.

5 Quod verum eſt, quando mentitur circa ſubſtãtialia vel circunſtantias negotij de quo agitur principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de bo- B ue, tabellio ſcripſit de aſino: uel de pecunia argentea, & ipſe poſuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: & ipſe ſcripſit inter Robertum & Guillermum. arg. in eo quod legitur & not. ſupra de reſcri. ſignificante. Et eſt rõ quia nunquam debet ponere in inſtrumento vel teſtimonio, niſi quod in veritate nouit & vidit: nec poteſt in hoc ignorantiam allegare. 3. q. 9. teſtes. & c hortamur. & c. puru.

6 Sin autem erruit, vel etiam ſcienter mẽtitus ſit circa acceſſoria, vel circunſtantias negotij de quo agitur non ſubſtantiales: nihilominus valet inſtrumentum quo ad ſubſtantialia. ut ſi dicat contrahentes eſſe de alia cetra, quàm ſint: vel conſanguineos: C vel affines uliorum, q̃ ſint, & ſimilia. Et eſt ratio: quia non conſiſtit in his officium tabellionis vel teſtis: nihil enim facit ad contractum vel teſtimonium vndecunque ſint contrahentes. arg. ſupra de iudi. cũ deputati.

7 Eſt tamen euidens contra arg. in eo quod legitur & not. ſupra de reſcrip ſignificante. Licet autem dictu alicuius ratione perſonæ (niſi aliàs falſa probẽtur) redargui non poſſint de falſo: ſi tamen publica perſona de falſo accuſata & condemnata fuerit, extunc inſtrumentu & dictu eius carebunt robore, ratione perſonę, vt hic, & ſupra de teſti. ecclimonium. Alij dicunt, q̃ ſi in vno inſtrumento plura capitula ſint cõnexa ſibi, & vnum ſit acceſſorium alteri: vno caſſato, cetera connexa & neceſſoria caſſata intelliguntur. Secus ſi ſint diuerſa & ſeparata. arg. ff. de mino. etiam. ff. de nego. geſt. cum actum. & l. atqui. Vel diſtingue vt ſupra de fide inſtru. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n. D

8 In ſacramentis vero ſecus eſt: quia illa etiam † Vide cõci. Trid. ſeſſ. 7. de ſacr. in genere can. 12. & eãdem ſeſ. 7. de baptiſ. can. 4. ab hæreticis recepta valent † quo ad eſſentiam. 32. diſtin. §. verum. & etiam gratiam conferunt ſi qui illa ignoranter ſumunt. De Iudæis. conſtat q̃ fuit hæreticus, arg. 1. q. 1. eos qui. & tamen baptizati ab eo gratiam receperunt: aliàs peccaſſet qui eum cũ alijs miſit ad baptizandum: quia ſic baptizati ab eo deci E perencur. 1. q. 1. Chriſtus. & c. dedit. Ad idem eſt quod dicitur de infantibus. 1. q. 4. c. 2. & 3. Idem et dicendum eſt ſi coactę recipiat. 1. q. 1. dominus declaranit. circa fi. Coactione tamen abſoluta incruenicuce: nam ſe conditionaliu eſſet, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. diſt. presbyteros. Sed & neceſſe eſt quòd voluntatem habeat illud ſacramentum recipiendi: quod dic vt legitur & not. ſupra de bapt. maiores. §. penul. & fin.

9 Si ergo aliter accedat quic ſcienter ad ſacramẽta hæreticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 1.

etiam.& c.sequentibus.Et hoc ex sola constitutione
†Expendantur hęc iuxta approbata dogmata theologorum.
† Ecclesię hoc prohibente:quod & ex eo apparet, q ipsa constitutio excipit baptismum in casu necessitatis.32.dis.§.verum.Et quia solus Deus dat gratiã, non minister: nec attenditur qualis sit minister, nisi in eo,qui scienter contra constitutionẽ Ecclesię recipit.Et hoc nõ solum de hæreticis prohibitum est,sed & de excommunicatis,depositis,& suspensis:quod dic ut legitur & not.supra de ordi.ab episcopo.c.1. & 2.Excepto notorio fornicatore,& simoniaco: qui licet suspensi sint à communione sacramentorum tamen in articulo necessitatis corpus Christi & baptisma conferunt.32.dist.§.verum.Vnde & in tali articulo,ex quo licet ab eis sacramenta recipere, licitũ erit eis tangere,non tamen conficere. Nec est istud ad sacramenta alia extendendũ:quia tum de his hoc specialiter concedatur,consequens intellectus patet, quòd de ceteris hoc negatur.23.dist.qualis.supra de præsump.nonne.cum sint concor. Licet plus placet, d.n.quod not.infra de schisma.c.1.

10 Verum contra id quod dictum est,ignorantes & casticos recipere gratiam,est aperte quod legitur 1.q.1.ĕt.& tribus c.sequentibus, vbi dicitur,q ibi gratia non confertur. Sed illud intelligas postquam hoc sciunt,& facultatem habent per manus impositionem reconciliare Ecclesia.quam petert tenentur, 1.q.4.c.2.& 3.24.q.1.notandum. Et hoc nisi steterint,peccãt.& sic gratia carebunt. Vel aliter,si sacerdas bonus est,per eius meritum gratia conferturr si autem fictus est,licet fides Ecclesię et virtus sacramenti prosit,tamcu meritum eius quo caret,non prodest.1.q.1.per Esaiam.secundum d.n.cuius est glass. hac quasi tota.

c.Si quis Episcopus.

SVMMARIVM.

1 Episcopus quos prohibeatur hæredes instituere.
2 Hęretici & ceteri ab Ecclesia præcisi,velut extranei habendi sunt,nisi conuertantur.
3 Episcopi & ceteri ecclesiastici prohibentur in fideles instituere hæredes.
4 Hęreticus post mortem accusari & damnari potest,& nu.5.
5 Casus in quibus crimina morte non extinguũtur.
6 Post quinquennium apostasię crimẽ aboletur.
7 De canonica æquitate etiam post mortem agi potest de notoriis criminibus,& quare.
8 Casus in quibus denegatur ecclesiastica sepultura.

† Videatur cõmentarius super hoc c.

SI quis † Episcopus,&c.] *Sic ordina litteram: Si quis Episcopus instituerit hęreticos hæredes extraneos à consanguinitate sua: vel etiam hæreticos consanguineos:* Repete,instituerit. *Aut paganos pertulerit* Repete etiam, consanguineos.

1 Saltem post mortem,&c.] *Alij etiam intelligunt,quòd nec etiam catholicos extraneos hæredes debet instituere omissa ecclesia,cui præerat: Nã ex hoc præsumitur quòd ecclesiam non dilegat.arg.12.*

A *q.2.episcopus qui filios. C. eod. tit. cognouimus.& arg.infra de pœnis,c.2.in fi. Sed primus intellectus magis placet nobis:si hoc intelligatur de rebus de quibus testari potest,vt patet in eo quod legitur et not. supra de testa. cap. 1.& cap. tum in officijs.& cap. tua nos.*

2 Hereticor.] *Tales.n.non dicuntur filij,nec cõ sanguinei,vnde si frater tuus & amicus tuus,& vxor tua depranari voluerint veritatẽ,sit manus tua super illos:& si infidelis discedit,discedat.23.q.8. legi.28.q.1.si infidelis,& c.vxor.in fi.Quod verum est,nisi pœniteant.pœnitentibus.n.veniam non negamus,vt C.eod.Manichæos.& arg.supra eod.firmissime.§.vnico.Et idem dicitur de schismaticis,& excõmunicatis,vt ibidem responso.1.& in Authen. ut cũ.de appel.cog.§.generalem.& seq.& §.si quis de prædictis parentibus.& de priuil.dotis hæret. mulier.non præstan.responso.1.& §.1.& 2.toll.8.*

B 3 Paganor.] *Et ita idem iuris est de Paganis,qđ de hęreticis,& omnibus his,qui catholici non sunt. Sed & hoc prohibetur non solũ episcopo,sed & presbytero,et cuilibet clerico,vt patet infra eo.c.1.et in præced.gl.* Pertulerit. *Dimissa scilicet ecclesia sua. aliàs prætulerit,s.ecclesiæ suæ.immo & talibus nihil conferre debent,vt infra cap.1.*

4 Saltem.] *quasi dicat,nedum in vita, immo &*
C *post mortem,&c.*

5 *Regulare est,quòd crimina mortis,et pœnæ inflictæ cum mortuis extinguuntur.23.dist. quoniã. 24.q.2.ĩt.& 2.supra qui filij sint leg.causam 2.§. fi.vbi de hoc.C.si reus vel accusator mor.fu.l.2.Fallit hoc in casibus,in quibus ĕt post mortem quæritur de crimine.& punitur. Primus est in crimine læsæ maiestatis:in quo ĕt post mortem inchoari põt accusatio,sine inquisitio:vt conuicto mortuo memoriæ eius damnetur.& bona successori eius eripiantur,vita misera tantummodo reseruata,C.ad l. Iul. maiest.l.pen.& fi.quod tamen restringitur ad crimen perduellionis,idest, illius, qui suis hostili animo aduersus rempublicam uel principẽ animatus.ff.ad l. Iul. maiest.l.fi.Quidam tamcu idẽ volunt dicere de illo,*
D *qui ecclesiam violauit.C.de his,qui ad eccl.confu.l. 2.& in legt Iul.repe.& quibusdam alijs, quę adquantur legi Iul.maiest ff.de accu.l.antepen.*

6 *Et idem dicunt in apostata. C. de apostat. l. 4. ante finẽ.Sed expressum est, q quinquẽnio post mortem lapso clauditur crimẽ istud.C.de apostat.l.2.Secundus casus est & in crimine hæresis* † *24.q.2.sane profertur.infra de sen.excom.à nobis 2.§.1.versfin. Nã si in præcedenti primo casu hoc obseruatur, multo fortius & in hoc secundo erit hoc obseruandum.arg.in eo quod dicitur,& not.infra eo. vergentis.§.1. Sic enim expresse argumentatur lex in hoc*
E *ĕt casu.C.eod.tit.Manichæos. & ita seruatur de consuetudine in partibus Tholosanis aliquo fluxu temporis non obstante,nisi forsan insontibus vel pœnitẽtibus bona reddantur de gratia.infra eod.vergentis. responso.1.& sic intellige. C.eod. Manichæos, ante finem,& alia iura consimilia,vt & not infra eo.vergentis. Tertius est casus in episcopo, qui hæreticos hæredes instituit, vt hic.Et idẽ videtur dicendum in quocunq, clerico,vt infra c.1.quinimo & de quocũq, catholico:quia sic indistincte loquitur 24.q.2.sane*

† Antonius Gomezius to. 3. variar. resolut.c.14. nu.5. Ioãnes Rojas singu. 234. Contadus arnoult lib.5. de hæret cap.17.& Zanchinus tract. de hæret.cap.24.

profer-

profe ritur. circa medium, ibi: Item multi Episcopi cõgregati, &c. secundum litteram de ipsis statuerunt, sed alia littera dicit: de Episcopis statuerunt: & illa omnino concordat cum isto cap. Quartus est generalis in quolibet notorio peccatore. 23.q.5. placuit. 88. dist. c. fi. In his autem duobus casibus vltimis nõ cõfitentur bona, sed & ad hoc queritur tantum de crimine, ne pro tali fiat oratio: & ne ecclesiasticum recipiat sepulturam, quod & in quibusdam aliis casibus accidit: de quibus dic vt not. supra de sepul. ex parte. versi. ſ.

7 Et secundũ canonicam aquitatem etiam post mortem agi potest de criminibus, saltem notorijs percõfessionem penitentie, vel alio modo: & coguntur heredes satisfacere pro defuncto, vt patet in eo quod leg. & not. supra de sepul. parochiano. in fin. & infra de rap. c. 2. & c. in litteris. & de vsuris cum tu. ſ. fi. & c. tua nos. ſ. vnico. & de hoc notani in summa de accu. sub eadem rubrica. ſ. quis accusari. & 24.q.2. in summa.

8 Anathema.] Ergo non sepeliatur: & si sepultus est, exhumetur, secundum quod legitur & not. supra de sepul. sacris.

Nomen.] tanquam infamis, ut & sibi participationis Ecclesia careat, arg. C. de seruis, à nullo. in fine, nec memoria eius fiat. arg. C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. ſ. post diui Marci. vnde & sequitur.

Inter Dei sacerdotes.] id est, in libro, in quo consueuerunt poni nomina episcoporum defunctorum. et pronuntiari obitus annuatim. simile 21.q.3. Cyprianus, ad finem. 88. dist. c. fin.

c. In eos.

SVMMARIVM.

1 Hæreticis nihil in uita seu in morte est conferendum.
2 Hæretico fame pereunti cibus dari an possit.
3 Appellatione presbyterorum clerici continentur, & vice versa.

IN eos. &c.] Consanguinei.] Die vt not. supra cap. proxi.

1 Nihil conferant.] nec diffinguitur in morte, vel in vita: ergo nec nos diſtinguamus, arg. ff. de offi. præſi. l. 3. quia tales nec ex testamento capere possunt. infra eod. excommunicamus 1. ſ. credentes. Et hoc verum est de quocunque relicto in morte.

† Gl. & doct. in c. 1. dist. 30. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 7. de iusta hæret. puni. & Alb. tract. de statutis. p. 4. q. 7.

2 In vita vero posset ei forte causa pietatis dari †, ne fame pereat. arg 86. dist. pasce. & c. non satis. Nũ adhuc potest conuerti: quia de nemine dum viuit desperandum est. de pœnit. dist. 7. ucmo. 3 2. q. 2. ancillã. & argum. etiam ad hoc 42. dist. quicscamus. 11. q. 3. quoniam multos.

Denique.] 2. pars.

3 De reliquis clericis.] In hoc ergo pares sunt. ar. 16. q. 1. predicator. in prin. 24. q. 2. sane profertur. Et sic appellatione presbyterorum continentur & clerici: sicut & econuerso, appellatione clericorum continetur presbyteri. 11. q. 1. de persona. sicut et de hoc legitur. & not. supra de coha. cle. et mu. c. 2. in prin.

c. Cum Christus.

SVMMARIVM.

1 Christum esse hominem, articulus est necessario credendus.
2 Clerici plura, & apertius quam laici scire tenentur.
3 Laicis quid credere sufficiat.

CVm Christus, &c.] Sub anathemate.] quę verba habent hic sententiam iuris canonis: sicut & infra eo. c. 1. ſ. 1. quia hoc dicere hæreticũ est: & omnes hæretici excommunicati sunt, vt infra eod. ad abolendam. responſo 1. in fi. & 1. excommunicamus 1. & 2.

1 Quia sicut. versi. Verus est homo,] quod probatur per hoc quod sequitur. Et iste est vnus de articulis, quos quilibet Christianus tenetur scire per fidem. argum. de conſ. dif. 4. ante viginti. & c. baptizandos.

2 Clerici † tamen magis astringuntur q̃ laici: quia tenentur ipsos scire explicite, vt patet 38. dist. in oſs pſallentes. 24. dist. quando episcopus.

† De hac materia late Innocentius in cap. firmiter. de sum. trin. & Eymericus supra par. 1. q. 4. & 12.

3 Laicis autẽ sufficit credere implicite, id est secundum quod tenet catholica Ecclesia: & quod nihil sit contra fidem. infra eod. ad abolendam. responſo 1. De his articulis tetigi supra eod. c. 1. quod dic vt not. plene supra de sum. trin. in ipsa rubrica.

Rationabili.] aliàs rationali. & est melior littera. Et humana.] Ergo est verus homo, vt supra de ecle. miſ. in quadam. vbi de hoc.

c. Sicut ait.

SVMMARIVM.

1 Leges in hæreticos latę, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent.
2 Affines sicut hæretici excommunicati sunt.
3 Cum excommunicato non participandum.
4 Propter delictum amittitur priuilegium.
5 Pro nullo, quem constat in peccato mortali decessisse, orandum est.

SIcut ait beatus Leo: & infra.] 23. q. 5. res autem omnes.

1 In partibus.] Ideo canon iste videtur fuisse localis. argu. in eo quod legitur & not. supra de locato, e. 1. Sed hodie vbique est generalis, vt patet infra eod. c. 1. responſo 1. & cap. excommunicamus 1. & 2.

Eos.] scilicet hæreticos. Et defensores, &c. infra eod. excommunicamus 1. ſ. credentes. 79. dist. ſi quis Papa.

2 Et idem est hodie de affinibus. et de receptoribus, & defensoribus, & occultatoribus eorundem, qui non solum sunt excommunicati. sed & pluribus aliis pœnis plectuntur: sicut legitur & not. extra d. u. de homici. pro humani. ſ. sacri.

ſ. Sub anathemate.] 2. pars. canon est lata sententie. sic supra eod. c. proxi.

3 Aut negotiationem.] *simile infra eod.c.1.§. cinitas. Et licet hoc specificetur in hæretico, tamen & idem est in excommunicato, cum ei in nullo participari debeat, sed in omnibus sit vitandus. 11.q. 3. sicut Apostoli. & c. sequentibus. quod dic vt not. supra tit. 1. ad liberandam. in decisione. §. ceterũ. vers. sub interminatione: quamuis aliud sit de Pagania, vt patet. 11.q.3. ad mensam. & in eo quod legitur et not. supra tit. 1. significasti. §. pen. & fi. & cap. quod olim. responso 1.*

§. Si autem.] 3. *pars.* Decesserit. *scilicet hæreticus, vel fautor ipsius.*

4 Priuilegiorum.] *mortuo concessorum. & secundum hoc ratione delicti hic perditur priuilegium. infra c.1. in fi. Vel aliquibus personis vel locis concessorum: sicut patet in Hospitalarijs, et quibusdã aliis, quibus conceditur, quòd salua canonica ecclesiarum à quibus corpora assumuntur, possint indistincte reci pere illos, qui apud eos elegerint sepeliri, vt supra de sepultu. in nostra. & c. certificari. Sed licet ita generaliter concedatur: est tamen quantum ad hoc priuilegium restringendum: quia non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in delicto, vt patet in eo quod legitur, & not. infra de senten. excom. nulli. infra de priuil. suarum. Et est hic argum. quòd per generalem mentionem tolluntur generaliter omnia priuilegia, quibuscunque cõcessa, & cuiuscunque tenoris existant. ad idem infra cap. 1. in fi. arg. contra in eo quod leg. & not. supra de offi. lega. quod translationem. de hoc not. supra de iudi. causam. quę. in fi. supra de dolo & contu. c. 2. §. verum. in prin. dic vt ibi not.*

5 Oblatio, &c.] *simile infra de vsuris, quia in omnibus. Et hoc quidem obtinet in omnibus, quos constat decessisse in peccato mortali. 23.q.5. placuit. & not. supra de sepultu. ex parte. in fine.*

c. Ad abolendam.

SVMMARIVM.

1 Ecclesia indirecte coercet Iudæos.
2 Hæreticus est qui nõ tenet quod Ecclesia Romana credendum esse definit.
3 Episcopi vbi de fide agitur, ordinarij sunt Iudices, sed dubia circa fidem diffinire non possunt.
4 Episcopus an consilium clericorum sequi teneatur.
5 Mortui iurisdictio post eius obitum ad quem transferatur.
6 Deprehensus in hæresi quis dicatur.
7 Clericus depositus, quando retineat priuilegiũ clericale. & nu. 8.
8 Quibus casibus clericus tradatur curiæ sæculari.
9 Sponte reuersus ad fidem recipiendus, errore abiurato.
10 Olim abiuratio solum in concilio fiebat, hodie coram fidei Iudicibus.
11 Hæreticorum pœna ignis, & nu. 13.
12 Appellatione vltimi supplicij mors intelligitur.
13 Lege Euangelica, canonica, ciuili, & consuetudinaria hæretici comburendi.
14 In crimine hæresis condemnatio ad Ecclesiã spectat, sed punitio corporalis ad Iudices sęculares.
15 Peius est recidere, quàm incidere.
16 Relapsus si statim redire voluerit, an sit recipiendus.
17 Pœna in principes non adiuuantes Inquisitores.
18 Qui non adiuuat Ecclesiam cum potest, honore priuandus est.
19 Ciuitas resistens legibus in hæreticos latis, aliarũ commercio priuatur, & Episcopo.
20 Allegans priuilegium, ostendere illud debet.
21 Priuilegium exemptionis nemini dat licentiã delinquendi.
22 Delinquentibus aliquibus de collegio, an ceteri amittant exemptionis priuilegium.

A

B

C

D

E

D abolendam, & infra.] Vniuersos.] *qui in potestate christianorum consistunt, & eorum fidẽ seruant: quid enim ad nos de his qui extra Ecclesiam sunt. 2.q.1. multi. Exceptis his, qui inter Christianos morantur, quos & leges imperiales astringunt. C. de Iudæis. Iudæi.*

1 *Et licet istos non possit directe coercere Ecclesia,* † *quia non potest ipsos excommunicare: indirecte tamen eos coercet, & distringi facit per dominos tẽporales, vt patet in eo quod legitur & not. supra de Iudæis, Iudæi 2. §. fi.* Sacramentis. *quæ septẽ sunt. quod dic vt legitur & not. supra de sacra. non iterũ. cap. 1. §. fi.*

† Et quibus pœnis puniat, vide Syluest. in sum. uerbo Iudæus q 5. Eymer. 2. p. q. 44. ubi dixi.

2 Prędicat & obseruat.] *Quicunque. 11. hoc facit, hæreticus est. 24.q.3. hæresis. 17. dist. multis. Quod enim in talibus Romana Ecclesia obseruat & mandat, tenendum est. 11. dist. quis nesciat. alioquin hæreticus iudicatur, vt patet in eo quod not. supra eod. firmissime, responso 1.*

3 Et generaliter. vers. Singuli Episcopi.] *qui super hoc tenentur inquirere ex officio: & si quis inueniatur negligens, vel remissus, ab officio deponatur. infra eod. excommunicamus 1. §. fin. Sunt ergo Episcopi, etiam vbi de fide agitur ordinarij: tamen si aliquod dubium incidat, etsi illud possint examinare, nõ tamen sine Ecclesię Romanę licentia diffinire, cuius est diffinitio in tali dubio. 24.q.1. quotiens. 12. dist. præceptis. Etiam quandoque si indubitatum vertatur in dubium. C. de sum. trin. l. fi. & de hac materia nota. supra de accu. cum dilectus. §. vnico* Dicœcesses. *vel ciuitates. simile supra de off. ord. c. 1.*

4 Cum concilio.] *quia hoc de maioribus est. sic supra de his quę fi. à prala. nouit. & cap. quanto. Sed nunquid tenetur sequi consilium? Dic vt not. supra de arbi. cum olim. Vel forsan hic ponitur consilium pro consensu. arg. infra de excess. prala. c. 1. responso 1. versi.* aut sine iudicio. *Dicas quòd si in hoc casu maior & senior pars capituli consentit cum ipso, illud exequatur. arg. supra de his quæ fiu. à ma. par. cap. c. 1. alioquin ad metropolitanum, seu concilium referat quæstionem. 18. distinct. propter ecclesiasticas 1. & 2. & quasi per totum. & supra de præben. graue. 11.q.3. si Episcopus forte. & sequentibus. Et si omnes, vel maior pars concordes fuerint cum*

metro-

metropolitano, reſtetur, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de tempo. ordi. nec epiſcopi §. fi. Alioquin ad Romanam Eccleſiam recurſus haberetur, vt patet in eo quod not. ſupra eod. ſuper verbo, prædicat & obſeruat.

5 Vel clerici. verſ. Sede vacante.] *Mortuo aliquo ſi vis ſcire ad quem tranſfertur poteſtas faciendi ea quę faciebat, antequam conſtituatur ſucceſſor, nota bis ſecundum d. n. q. ſi ea per ſe ſolum faciebat, ſicut eſt iuriſdictionis exercitium, & conſimilia: hoc faciet ille à quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono qui vicem gerit epiſcopi, ſupra de offi. arch. cap. 1. Epiſcopus eo mortuo iuriſdictionẽ archidiaconi exercebit. arg. ſupra de maio. & obe. bis qua. §. fi. ſupra de inſtitu. cum veniſſent. reſponſo 1. Et ſunt hæc vera etiam in alijs ſi neceſſe vel vtile ſit hoc de quo agitur expediri arg. 12. q. 2. hæc huius placiti. & ca. ſi qua de rebus. Alioquin reſeruabitur ſucceſſori ff. de iudi. mortuo. C. de iudi. properandum. §. fin autẽ. Maxime ſi in proximo ſucceſſor ſit futurus. argu. ff. de vaca. nuũ. pen. § fi. ſecundum d. n. In iudicio autem non procedit ur vacante ſede. ſupra ne ſede vacan. c. fi. niſi neceſſitate inſtante deputetur à ſuo auctoritate ſuperioris ad reposcenda alienata. 12. q. 2. nobis. e. Vulterana. & arg. inſti. de auct. tu. § fi. & ff. de cura. bonis dan. l. ſi plures. & l. 1 & 2. Si tamẽ ad capitulũ ſpectat electio archidiaconi ſecundum d. n. vel canonicorũ vnà cũ archidiacono: eo mortuo deuoluitur ad capitulum prędicta poteſtas. arg. ſupra de cõceſ. prębẽ. poſtulaſti. Sed ſi archidiaconus aliqua fecit de ſuo iure, qua non ab alio ſunt collata, vt ſi ſundauit eccleſiam de bonis archidiaconatus, non capitulo: tunc non deuoluitur poteſtas ad capitulum, ſed ad ſucceſſorem tantum. ſupra ne ſede vacan. illa. ſupra de teſtamentis relatum 2. §. nomine. vbi de hoc. Et ad de quod leg. & not. infra de offi. deleg. quoniã abbas. de exceſ. prała. c. 2. Quid ſi aliqua habeat ab epiſcopo, & aliqua à capitulo? & ille & hi in eo quod ab eis tenebant, ſuccedunt. arg. ſupra de teſta. relatum 2. §. fi. 12. q. 3. & 4. per totum. Cum aũt epiſcopus et capitulum ſint vnum corpus, cuius caput eſt epiſcopus. argu. infra de verb. ſig. cum clerici. & expreſsũ ſupra de præſcrip. cum non liceat. ſupra de his qua fi. à prała. c. fi. Et inter eas ſit ſpirituale coniugiũ, ſupra de teſta. requiſiſti. §. ſecus, & melius ſupra de tranſla. epi. licet. Dicendum eſt, q. ea qua ſpectãt ad epiſcopum ſuo iure, ſicut eſt iuriſdictio & confirmatio prælatorum: deuoluuntur vacante ſede ad capitulum ipſo iure. ſupra de maio. & obe. cum olim. Sed ſi eum alijs aliquid exercebat, nã ad inferiores, nec ad ſuperiores: ſed ad collegas eiuſdem officij deuoluitur hæc poteſtas. 65. diſt. c. fi. Idem forte dicendum eſt in abſente, ſine ex iuſta cauſa abſit, ſine ex iniuſta. In negligente autem die vt not. ſupra de cõceſ. præb. nulla. & de ſuppleu. neg. prę. per totum, ſecundum d. n. cuius eſt hæc tota gloſ. paucis exceptis. Iura tamen per ipſum inducta minus plene probãt intentionem ſuam. Tu dic de hac materia vt not. ſupra de maio. & obed. bis quę. & a. cum olim. & ne ſede vacante, illa. & c. fin. per totum. & de elect. cum in cũctis, in fine Vicinorum. ſimile 7. q. 1. Pontificet. §. præſenti. 2. pars.*

6 Deprehenſus.] *Facti euidentia* †: *puta quia publice hæreſim prędicauit. arg. ſupra de rĩtu nup. palam. § fin. & expreſſum infra de pur. can. inter ſollicitudines. Vel ad rationem poſitus confitetur errorẽ ſuũ, & pertinax eſt, ſupra de accuſa. ſi conſtiterit. Vel aliàs in iudicio confitetur, ſine convincitur, vt ſupra de cohabi. cler. & mulie. c. fin.* Obumbratione fulcatus. *Poteſt enim talis habere vmbram religionis, ſed non veritatem. ſimile ſupra de conſue. quanto. ad finem.*

† Deprehenſus in hæreſi quot modis quis dicatur et vide Eymericum 3. par. quæſt. 89.

† Syluester in ſumma verbo, degradatio quæſt. 6.

7 Prærogatiua nudetur.] *Arg. quòd clericus depoſitus non retinet primilegium clericale* †. *ad idem § 4. diſt. ex antiquis. in fi. quod cõcedit Alanus. Sed non eſt verum cum teneatur viuere regulariter. 81. diſt. dictum. 50. diſt. Audeat. ſecundum Hug. Solutio. Regulariter verum eſt, q. clericus quamuis depoſitus, dũmodo corrigibilis ſit, primilegium retinet clericale: & ſic intellige opinionem Hug.*

† Syluester in ſumma verbo, degradatio quæſt. 6.

8 *Ab hac regula excipiuntur caſus, in quibus ſtatim traditur curiæ ſeculari, puta in hæreſi. niſi incontinenti pœniteat, vt hic. in quo caſu ſatisfacere dẽt vt & hic ſequitur. Subaudi tu per pœnitentiam perpetuam in carcere peragendã. infra eod. excõicamus 2. §. damnati. Secundo in falſario domini Papę. infra de crimine fal. ad falſarium. Tertio cum quis pro calumniam, quã intulit proprio epiſcopo, deponitur. 11. q. 1. ſi quis ſacerdotum. Si vero depoſitus ſit incorrigibilis: tunc nullo modo primilegium retinet. Et ſic intellige opinionem Alani: immo finaliter poteſtati traditur ſeculari: quod dic vt legitur & not. ſupra de iudi. cum non ab homine. Qualiter autem tradi debeat, exponitur hic vbi ſequitur:* Secularis relinquatur, &c. *infra de verb. ſig. nouimus. qualiter autem puniantur hæretici, legitur & not. infra eod. excommunicamus 1. & 2.*

9 Sponte recurrẽte,] *poſtquã eſt de hæreſi condẽnatus. Et ſi ſpõte redeat, dẽt recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apoſt. & detrudi in carcerẽ ad perpetuã pœnitentiã peragendam. infra eod. c. pen. §. damnati. aliàs aũt ſi non eſſet dãnatus de hæreſi, nõ ſollũ ſponte rediens admitteretur. ſed ẽt ad fidem ſemel ſuſceptam ſeruandam inuitus cogeretur. Et ſic ſaluitur et not. contra 45. diſt. de Iudæis. 23. q. 5. ad fidem.*

10 Ad arbitrium epiſcopi.] *Olim tamen non recipiebatur niſi in concilio* †. *1. q. 7. ſi quis epiſcopus. Sed propter periculum multitudinis, quę inualuit, iſtud hodie ad arbitriũ epiſcopi eſt reductũ, vt hic dicitur. ad idẽ infra de pur. can. inter ſollicitudines. Abiurare. Vel ſe purgare. infra eod. §. illos. §. laicus autem. 3. pars.* Arbitrio. *Et idẽ eſt de clerico inpœnitente, prius tamen à ſuis ordinibus degradato, vt ſupra. §. proxi. & infra c. pen. §. damnati.*

† Simancas de catholi. inſtit. tit. 1. de abiuratione. num. 23.

11 Debitam.] *Vltio debita eſt ignis* † *crematio: ſicut probatur ex verbis Domini dicẽtis. Io. 15. b.* Si quis in me non manſerit, *per fidẽ firmã & ſimplicẽ, ſupra de ſum. tri. c. 1. in prin. ſed ab ea exorbitauerit, mittetur foras, idẽſt, extra cõionem Eccleſiæ, ſiue clericus, ſiue laicus ſis per ſententiã excõicationis; qui tamen hodie oẽs ſunt excõicati, ſupra eod. c. reſponſo 1. & infra eod. excommunicamus 1. & 2.* Sicut palmes, *idẽſt, homo infidelis & inutilis ac mortuus, cum in eo omnino Dei gratia ſit extincta, ſupra de rebus eccle. non alie. ſi quis presbyterorum. Et niſi pœnituerit, arefcet, ſi laicus ſit, per indi-*

† Vide Petrũ Godofredũ in l. 4. C de hæret. & Couarruuiã lib. 2. variar. reſolut. c. 10. nu. 10.

eis ecclesiastici condemnationem, & curiæ secularis damnationem, & pœnę corporalis executionem. Si vero clericus sit, per præmissam confimilem condemnationem, & secutam degradationem, & curiæ seculari traditionem: & colligēs potestates seculares Eum, scilicet laicum per damnationem corporalis pœnæ & executionem: Clericum vero in foro suo recipient, vt & datā per eos pœnalem contra eum sententiam exequantur. Et in ignē mittent. ministri secularium potestatum de mādato eorum. Et ardet, ideſt, ad litteram, tradetur igni & comburetur. Et ex hac auctoritate sic expoſita, satis poteſt colligi id qđ legitur & not. infra de verb. ſig. nouimus. Lex etiam humana in hac pœna concordat: dicit .u. tales vltimo ſupplicio puniendos. C. eod. tit. Ariani.

12 Quod vltimum ſupplicium alia lex mortem interpretatur. ff. de pœnis, vltimum ſupplicium. Et tertia lex expreſſe dicit, ꝙ vim crematio † vltimū ſupplicium eſt. ff. de pœnis, capitalium.

† Hæc diſputatio hodie ceſſat per legem Federici imp. Inciſipien. Incōſutilem. vbi ſtatuitur cōburendos eſſ hęreticos. hæc lex habetur inter litteras Apoſtolicas ꝓ officio inquiſitionis Fine Directorii.

13 Hanc etiam pœnam ſic interpretata eſt generalis conſuetudo. ſecundum quam igni traduntur hæretici vniuerſi. Ergo non ſolum ſecundum legem Euangelicam, ſed & ſecundum humanam, necnon & generalem conſuetudinem omnibus hæreticis debita eſt hęc pœna. Sed & ad hoc præſtat. argu. lex canonica, ſupra eod. firmiſſime. reſponſo 1. vbi probatur, ꝙ diabolo & angelis eius participant æterni ignis incendio puniendi.

14 Ideo autem dixi condemnationem in perſonam Eccleſię: & damnationem in perſonam Poteſtatis ſecularis, quia ad Eccleſiam pertinet cōdemnatio de crimine: & non damnatio corporis. Ad ſeculare vero ſpectat condemnatio corporis, & nō cōdēnatio de crimine, qua pœnam corporalem & eius ſententiam præcedere debet. ſecundum hoc intellige quod not. in ſumma. eod. tit. §. qualiter deuitetur. verſ. ergo cognitis. Et infra. Continebatur hic: Qui vero inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium epiſcopi propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, ſimili ſententiæ ſubiacebunt. Quod non debuit remoueri, vt patet in eo quod legitur & not. infra eod. §. 1. Sed & hoc hodie temperatur infra eo. excommunicamus 1. §. 1. quod dic vt ibi not.

§. Illos quoque] 4. pars.

Vt diximus.] Verum eſt de abiuratione: de purgatione autem nihil dixit in ſuperioribus, ſed dictū fuit hoc in proxima præcedenti deciſione, qua nō debuit remoueri, vt ibi not. aut hac littera non debuit apponi. Frequenter igitur dum breuis eſſe laboro, obſcurus fio, vt hic patet. & ſupra eo. ad liberādā. in prima deciſione, vt & ibi not. & ſupra de voto. quod ſuper his. §. rurſus. in fi. in ipſa deciſione. & ē. ex multa. reſponſo 1. verſi. ſi ergo. vt & ibi not.

15 Recidiue.] Nam ſecundum B. recidere periculoſius eſt q̄ incidere: ſic & deterior dolus eſt illius, qui interruptā iterum litem deſerit, q̄ qui ſemel cœptam derelinquit. in Authen. de liti. §. ſi vero intra p̄dictum. in fi. colla. 8.

16 Sine vllā audientia.] quo ad bona: vel quo ad hoc, vt nulla ipſius excuſatio ſuper hæreſi audiatur, quia ſufficit ꝙ ſemel fuerit conuictus & condemnatus: neceſſe eſt tamē ꝙ condemnetur de recidiua. Sin autē ſtatim ſponte redire voluerit, admittendus † eſt ſecundum quoſdam: ita tamen ꝙ in perpetuum carcerem retrudatur, vt legitur & not. ſupra eod. §. oro ſenti. Et facit pro his: quia Deus non vult mortē peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. 26. q. 6. cognouimus. & in Authen. vt non luxuri. contra naturā. reſponſo 1. colla. 6. Vnde & Eccleſia nemini volenti redire, gremium ſuum claudit. 1. q. 7. ſi quis oēm. C. de ſum. trī. l. fi. ante fi. & arg. C. eo. tit. l. Manichęos. & de pœn. diſt. 3. adhuc. Alij camē dicunt, ꝙ iſte eſt caſus ſpecialis in ſuuorem fidei: & quia omnino reddidit ſe indignū audientia, ex quo abuſus eſt prima gratia ſibi facta. Et hoc credo verius de rigore, & ex mente. arg. ſupra de poſtu. prę. la. c. 2. cum ſuis cōcor. 11. q. 3. priuilegiū. 25. q. 2. ita nos. ff. de ſer. cor. inde Neratius. C. de epiſ. audi. l. 3. ad fin. Vbi hoc videtur expreſſum: vnde & talem interli. fecit hic d. u. Audientia. quaſi dicat non proderit eis ſi dicant ſe velle hæreſim abiurare: ac ſi diceret, nullo mō amplius reconciliabuntur: audientur tamen defendendo ſe ſuper aliis criminibus accuſati. vt not. infra eod. ſi aduerſus. reſponſo 1. Prima tamen opinio de exuberanti æquitate & benignitate tolerari poteſt: quod totū finaliter dicimus ad arbitrium boni iudicis redigendum. arg in eo quod legitur & not. ſupra de tranſac. c. fi. ad fi.

§. Statuimus. 5. pars.

17 Vt comites.] Non potuiſſet hoc Papa ſtatuere de laicis, niſi ratione immanitatis † criminis. ſic infra. eod. c. 1. ſupra de iudi. nouit. §. 1. in fi. ſimile ſupra tit. 1. ita quorundam. Alij dicunt, ꝙ ideo valuit: quia Imperator præſens fuit, ſine conſenſit. ſecundū d. n. Tu dicas vt not. extra eiuſdem. d. n de homi. pro humani. §. ſacri. verſ. ſitque. lib. 6. cum ſuis concor. Iuramento. ſimile infra eod. excommunicamus. 1. §. moneantur. Si vero verſ. Noluerint. ſcilicet Poteſtates ſeculares.

† al. iniquitatis

18 Honore.] quia hoc ipſo contra Eccleſiam eſſe videntur: quare dignitate priuari debent. 32. q. 5. præceptum. 24. q. 1. qui cōtra Eccleſia pacem. quam poteſtatem habet Eccleſia etiam quo ad Imperatorem: quod dic ut legitur et not. ſupra de elect. venerabilē. §. eos igitur. Et ad alios. ſcilicet honores, quibus ſe indignos reddunt: quia turpius eijcitur quam nō admittitur hoſpes: et multa impediunt promouendum, & cetera ſupra de iure iur. quemadmodū. §. 1. verſi. quia turpius. & §. 2. verſi. profecto. Eis. ſcilicet, ſi rebelles fuerint, nec pœnituerint, Excommunicatione, &c. ſimile ſupra tit. 1. ad liberandam. §. ceterū.

19 §. Ciuitas autem.] 6. pars. Commercio. ſimile ſupra eod. c. proxi. §. 1. Priuandam. propter tantum delictum. ſimile 25. q. 2. ita nos. §. Si qui vero. 7. pars. Exempti. vt Templarij ſecundum d. u. Idem tamen contra diffiniuit extra idē d. u. de verb. ſigni. veniens. lib. 6. Dicas ergo vt Cluniacen. & multi alij, quorū priuilegia vidimus: de his .n. aliter iudicari nō pōt, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra eod. de uſu pallij. e. fi. & infra de priuil. porro.

20 Et ſi quis ſe exemptum: vel priuilegiatum dicat, cum diœceſanus de iure eōi intentionem ſuā fundet, vt ſupra de relig. do. de xenodochijs, cum ſuis cōcor. neceſſe eſt ꝙ de priuilegio fiat fides, vt patet 100. diſt. c. tra morē. ff. de iudi. ſi quis ex aliena. ſupra. de

exeep.

†De hoc art. vid: plenius ſra 8. par. in prine. cōmē tatio ſuper tit. de termine generali habrudo. § Magnam ue uiam.

excep cum venerabilis. §. quia vero. & arg. supra de offi. deleg. cum in iure peritus exiſtas. Epiſcoporum. qui alias ordinarij ſunt. vt ſupra eod. c. reſponſo 1. ver. & generaliter. Et eis. ſcilicet epiſcopis.

21. Delegatis] generaliter & vbique auctoritate huius concilij. ſimile ſupra de offi. ordi irrefragibili. §. ceterum. Gratia enim non dat licentiam deliquendi. 1. q. 7. exigunt.

22 Non tamen propter hoc amittunt in alijs exemptionis priuilegium illi, qui ſunt de collegio exemptorum, ſed delinquentes non obſtante priuilegio puniuntur: quia non defendit priuilegium in delictis: quod dic vt legitur & not. infra de priuil. ſuarum. Puniẽtur autem per epiſcopum, qui hoc facit vice Papæ, vt hic dicit. Vade perinde eſt ac ſi Papa hoc faceret. arg. infra de ſent. excom. mulieres. §. fi. cum ſuis concor. ſecundum Tanc. Tu dicas, quòd omnes perdunt priuilegium in illa diœceſi, in qua hoc eſt commiſſum. infra eod. excommunicamus 1. §. ſane clerici. verſic. fin. Dicas etiam, quod cum hac delegatio generaliter ſit concepta & vniuerſaliter, vt not. ſupra eod. glo. in prin. huiuſmodi delegatio bodie in tali caſu ordinaria iuriſdictio eſt cenſenda. arg ff de iudi cũ prætor. Nec iſto verbo vſus eſt Papa, niſi quantum ad placandum exemptos: ac ſi diceret; non moueamini propter hoc vos exemptis quia non procedit Epiſcopus in his iure ſuo, ſed noſtro. Sed quid dicat, poſſunt reſpondere exempti; hoc ſatis factio eſt puerilis. Nam ex quo ita eſt quantum ad effectum, facit hoc epiſcopus iure ſuo, nec in verbis vim facimus ſed in rebus. C. communia de leg l. 2. in fi. C. de donati. fi. Non obſtantibus. ſimile ſupra eod. c. proxi. §. 1. vbi de hoc.

c. Vergentis.

SVMMARIVM.

1 Hęreticorum bona ẽt poſt mortẽ publicãtur.
2 Bona hæreticouum confiſcata non reuertũtur ad eos niſi de miſericordia.
3 Blaſphemiæ in Deum, non ſunt impunitæ relinquendæ.
4 Filij filiarum, & filij filiorum hęretici, an æqualiter puniendi.
5 Bona hæreticorum, etiam ſi habeant filios catholicos, publicantur.
6 Spiritualis pœna in crimine hęreſis non impedit temporalem.
7 In multis delictis hæreſi minoribus, filiũ ob patrum delicta affliguntur.

Ergentis in ſenium ſæculi corruptelam. & infra.] Subandi, teſtantur eos ſolum elementa, ſed et hos, ſicut in integra continetur. noſtræ iuriſdictioni. Loquitur prælatis; vt patet ex ſequentibus. ſimile ſupra de ſo. comp ex tranſmiſſa. & c. verũ. & de vi. & hoc le. quoniam.

† De hac materia late Zãchin. tract. de hæret. c. 25. & Ant. Gomez.

1 Publicati. †] etiã poſt mortẽ: quod dic vt not ſupra eod. ſi quis epiſcopus. Et in alijs. verſ. ſcilicet terris, quæ nõ ſubiacent eccleſijs, nec prælatis, ſed laicis. Præcipimus. ſcilicet bona publicati. Per poteſtates. ſim. ſupra c. proxi §. Statuimus. quod dic vti ibi not. Sæculares. quibus non ẽt prædictũ ꝛẽnerari. ſupra qui fil. ſint. leg. causã 2. quãdiu obediẽtes, & oõ negligentes fuerint. Alioquin contra, vt legitur & not. infra eod. excõicamus. 1. §. ſi vero Dñs temporalis. verſ. 1. Compelli. quod pòt fieri, 23. q. 5. adminiſtratores. & ſupra eod. c. proxi. §. Statuimus. verſ. 1. et ſupra tit. 1. poſtulaſti. §. fi. & c. Iudei, ſiue Saraceni. §. fi.

2 Nec ad eos.] ſcilicet hæreticos. Bona. ſcilicet publicata. Eorum. ſcilicet quondã: nunc. n. ex quo publicata ſunt, dominiũ amiſerunt. Miſereri. De ſola ergo miſericordia reſtituuntur bona, vt hic patet, & ẽt quandoq; epiſcopatus. 23. q. 4. ipſa pietas. verſ. itẽ ſi inquiunt. in fi. & q 7. quod aũt. & 1. q. 7. conuenientibus. Et not. infra eo. §. fi. ſuper verbo exhęredatio. Diſciplina. ſimile ſupra de elect. cum in cunctis §. pen cum ſuis concor.

§. Cum enim] 2. pars. Sanctiones. C. ad l. Iul maieſt. quiſquis. & eſt canonizata 6. q. 1. §. ve-tum. verſ. ſi quis cum militibus.

3 Quanto magis.] ſi. n. contra boles illas blaſphemia impunita non tranſeunt, multo magis qui ipſum Deũ blaſphemas. dignus eſt ſupplicia ſuſtinere, vt in Authen. vt nõ liceat contra naturã, reſponſo 1. et §. 1. colla. 6. Vade & infra ſequitur, cũ longe grauius ſit, & c. vt infra eo. §. in fi. et not. infra de maledicis, ſtatuimus. Quod eſt Chriſtus. quod dic vt not. ſupra de elect. ſignificaſti. in fi. & de ſacra vnctio cap. vnico. §. vade in veteri, verſ. 1. Com longe. verſ. Sit grauius. ſim. 17. q. 4. ſicut qui Eccleſiam. 23. q. 5. ſi apud. Quod. n. in religionẽ diuinam cõmittitur, in omniũ fertur iniuriã. C. eod. tit. Manichæos. Nec debemus dimittere illius inultã opprobrium, qui probra noſtra deleuit. ſupra tit. 1. in nõnullis. § fi. ad idẽ ſupra de decimis. tua nobis. §. uerũ. 23. q. 4. ſi is qui. & not ſupra eod. ſuper verbo quanto magis. & c. ſi quis epiſcopus.

4 Sed quid ſi ita dicat Papa: Statuimus q; hæretici & filij eorum vſq; ad quartum gradum nõ admittantur ad collegium clericorum: Nunquid eſt hoc intelligendum tam de filijs filiarum, q̃ de filijs filiorum? † Ita videtur. Arg. infra de pœn. in quibuſdã. §. ſæ-ri. vbi de hoc. Nã & tales aſtringunt verba et mẽs. Verba. quia tã bi q̃ illi ab hæretico deſcendunt: et differentia agnationis & cognationis bodie eſt ſublata. vt in Authen. de hęre. quæ ad inteſt. defe. colla. 9. ergo à ſignificatione verborum recedi non dẽt: ſicut dicit lex ff. de leg. 3. non aliter. ff. de exerci. act. l. 1. §. fi is qui nauẽ. Sed & de mente idem videtur: voluit enim princeps punire hæreticum non ſolũ in ſe, ſed in filijs. arg ff. quod metus cã iſti quidem. Pone ergo q; non ſint niſi vnicam filiã ſi dicas nepotẽ ex filia deſcendentem immunem, ergo nõ punietur in filijs, cum alios non habeat. Item de mẽte videtur, q; ideo ſit facta prohibitio, ne quis ducat filiã hæreticã vxorem. Et merito: quia timeri pòt de corruptione mariti & filiorũ: ſicut n. vir infidelis ſalnatur per mulierem fidelem: ſic & damnari poteſt fœmina per infidelem. arg. ſupra de dinor. quanto. ff. de redibi. act. l. quod ſi nolit. §. qui per mancipia.

† De hac materia Tymer. infra p. 3. q. 115. & ibidẽ dixi copioſe.

Dicendum ergo videtur in fauorem fidei, q; talis filius. & ſi ſit vinculabilis, puniatur: quia & hoc in

aliys cõtingit. Et in hoc etiam possumus sequi diuinũ iudiciũ, vt probatur in hoc c. et in his quę supra not. Caueat ergo sibi vnusquisq; ne contrahat cum filiabus Canaan. Gen. 28. c. Econtro videtur: quia nemo debet puniri sine culpa. & c. C. de pœn sancimus. cum suis concor. Nec obstat quod dictum est de verbis statuti: quia cum dicat, filiis, masculos cõplexus est, & non feminas secundum verba, & secundum mentem: idem est cum agatur de pœna. org. ff. de ventre in possmit. l. 1. §. 1. ff. de pœn. si præses. & l. interpretationc. cum suis concor. supra de testa. Raynaldus. respõso 1. super verbo, malculis. Item videtur potius comprehendisse agnationem proeuenientem ex linea paterna, q̃ cognationem maternam. arg. instit. de legit. agna. suc. §. 1 & de leg. agna. su. §. 1. Præterea, ex quo quis de legitimis nuptijs genitus est, sequitur patrem & non matrem. ff. de sta. ho. cum legitime, quod omnino verum est cum agitur de dignitatibus & honoribus et pœnarum immunitatibus, vt patet. C. de decur. eos indulserunt. & l. exemplo. & l. nullus. & l. si ille. lib. 10. C de pœn. decurionec. & l. decurionum filij. & melius & expressius quantum ad pœnas. ff. de pœn. moris § fi. ff de decu. l. 2. §. in filijs. Sol. non videtur q̃ talis filius hoc statuto damnetur. potius. n. lincam masculinam & paternam, q̃ seminam & maternam comprehendit: etiam in de immunitate agatur, vt probatur. ff de mu. & hono. vacatio. ff. de iure immuni. l. 1. §. vnico. Et dicit lex, senatores debere vocari ipsos senatores, & eorum filios & nepotes natos ex eis. Nepotes vero nati ex filiabus non senatores dicentur, sed patris sui conditionem sequuntur. ff. de senata. l. liberos. Si ergo in beneficijs & dignitatibus filius ex matrimonio natus matris conditionem non sequitur, quanto magis dicẽdum est & in pœnis contra iura maxime admittendis non debeat sequi conditionem eiusdem? cum pœna legum interpretatione sint mollienda, non exasperãda, vt supra not. Contra iura etiam generalia est, vt filius portet iniquitatem patris. ff. de pœnis. l. crimẽ. ff. de in ius vo. adoptiuum. § 1. Huic igitur adhærebo fauori, maxime quantum ad Ecclesiam, quę innocentem punire non desiderat: immo nec nocenti redeunti claudere gremium consuenit. Et si specialia in contrarium sint quædam, metas ipsorum ad consimilia non transcendam. ff. de ad mun. l. 1. C. de decu. l. nec. Dorotheum. C. de leg. leges vt generales. Instit. de iuna. §. quod principi. ff. de leg. ius singulare. cum similibus. Video insuper, quòd si filius habeat patrem & auum senatorem, et si pater à senatu remoueatur tutpiter: tamen filius remanebit senator, vt plus ei prosit aui dignitas, q̃ obsit casus patris. ff. de sena. emancipatum. §. fi. Sic & hic dẽt dici, vt plus prosit filio patris fidelitas, cuius conditionẽ naturaliter hẽt sequi. ff. de sta. ho. lex naturæ. à contrario q̃ matris et, vel aui materni infidelitas, quibus quo ad multa dicitur alienus: & quo ad patriã potestatẽ & substitutionem pupillarẽ, et bonorum possessionẽ contra tab. & alia multa. Filia. n. ẽt quo ad sorum & dignitatẽ sequitur virum, non patrem. ff. de sena. femina. Ergo, multo fortius filius viri ipsum sequitur: & si vndiq; inter patrem & matrem sit paritas, tamen viri cõditio prænalet, et est specialiter. ff. de senata. l. 1. Filius enim & pater iuris interpretatione idem sunt. C. de

A impu. & aliys subsli. l. ult. Insti. de inutil. sti. §. ei qui. quod nunquam in matre vel auo reperitur materno. Cum ergo statucũ dicat: & filii eorum: lineã paternã non maternam respexisse videtur. Alias sequeretur punito filio, ipsum patrẽ puniri, quod dici nõ debet. Tum ex patris in filiũ affectione, quę specialis est super oẽs. C. de cura. furi. l. fi. 1. respõso. cũ similibus. Tum ex filij infamia, quam licet patri prosequi, etiã inuito filio. Tum quia substãtia filij minor esset, quã hẽt necesse alere pater si oporteat. Tũ quia filium saltẽ de facto infamem (. ff. de obsequijs à liberis. & c. l. 1. Jin domo cogeretur habere: et in familia patriæ potestatis tenere: quod dici non dẽt. Nec obstat quad de

B verbis statuti dicitur seruandis, quia pp sententiam ab eis receditur: cum verborum interpretatio nũquã tantum valeat, vt melior sensu existat. 28. dist. secundo. C. de lib. præteri. l. 3. C. de fideiuss. cum virum. C. de cõsti. pec. l. 2. Nec obstat q̃ punire voluit princeps hæreticũ in filijs: Hoc. n. est dicendum in præpijs filijs, non in alienis: at filius filiæ non suus est, sed alienus, cum non sit in potestate ipsius, vt C. de iur. do. l. fi. §. si quoquo modo. & de rei vxo. act. l. vnica. §. accedit. versi. extraneum. Nec obstat q̃ princeps arcere voluerit hæreticum, ne quis contrahat cum filia eius: quia hanc pœnam expressam non inuenis in statuta, sed solũ in filijs eius, vt puniuntur in cleri pro-

C motione. Non ego eam extendam, sed restringam vt odiosam: quia cum nir caput sit vxoris, verisimilius est ipsam trahi ad legẽ ipsius. Vnde & hoc deterius contingere posset, si cum catholico filia nubere nõ posset, f. ongmentum hæreticorum. & diminutio catholicorum. Et quia vir, qui diuinare non potuit hæresim alienam pp iustum suum errorem, puniri non dẽt. Si vero scienter talem duceret, ei forsitan esset imputãdum, vt & not. infra de pœn. in quibusdam. §. sacri.

§. Nec huiusmodi.] 3. pars [Orthodoxorum] filiorum, vt sequitur.

5 Exhæredatio] Hic expresse habes, q̃ bona hæreticorum confiscantur, sine habeãt filios catholicos,

D sine non. Sed contra: quia filij catholici propter hoc hæreditate paterna primari nõ debent. C. eod. sit. Manichæos & l. cognouimus. & Authen idem de Nestorianis. Sol. illa iuro hodie per hoc q̃d hic dicitur, corriguntur, et per l. Federici. Hac additali. qua hoc idem dicit. et fuit olim posita in quinta compilatione. eod. tit. nec debuit remoueri. Et est ratio, vt legitur & not. infra eod. versi. 1. Vel intelliguntur de gratia secundum istam, vt supra eod. cap. respõso. 1. & not. supra c. si quis episcopus. Quia vero super hoc sunt dissensiones, si vis amplius prosequi hanc materiam, vide in sum. eod. tit. §. qua pœna.

6 Impedire.] Ideſt spiritualis pœna non debet impe

E dire temporalem, nec econuerso: immo vtraque est imponenda. sicut & infra de maledicis. c. 2. & arg. extra d. n. de re iudi. cum sterni. in fi. Nec mireris si in hoc casu filij propter delictum patris exhæredentur, cum in multis, &c. vt infra ver. 1.

7 Cum in multis. versi. Casibus] Aliqs minoribus isto, & in quibus hoc minus videretur. Multo magis ergo et in isto de quo magis videtur. arg. supra de elec. cũ canctis, in prin. cũ suis cõcor. Diuinum iudicium. quod nec fallit, nec fallitur. infra de sent. excõ. nobis 2. Et hoc patet per multa exẽpla. 1. q. 4.

† Alfonsus Castrus lib. 2. c. 11. de iusta hæret. punit. Rojas sing. 102.

§. item

§. Item pro peccato ciuium. & sequentibus, quod dic vt plene not. infra de pœnis, in quibusdã. § fi. Et in-ta canonica. verſ. Sanctiones 15. q. vlt. cum multa. ſupra de fil. preſby. per totum infra de pœn. in quibuſdam. §. fi. cũ ſuis concor. In progeniem. In qua magis punitur pater quàm in ſeipſum, vt patet. ff. quod metus cauſa. vſi quidem. & in eo quod legitur & not. infra de fil. preſby. litteras.

c. Si aduerſus.

SVMMARIVM.

1 Quod ſpecialiter iubetur, magis timetur.
2 Scriniarij, ideſt, tabelliones.
3 Cur ſit prohibitum pro hæreticis patrocinari.
4 Hæreticis in quib⁹ ſit defẽſio denegata, vel nõ.
5 Soli iudici eccleſiaſtico licet hęreticis captis conſilium dare, & qualiter.
6 In nullis cauſis iuriſperiti hæreticis patrocinentur.
7 Notarij ſuſpenſi, durante ſuſpenſione, non valent inſtrumenta.
8 Aduocati ſuſpenſi an valeat patrocinium, & quid faciendum.
9 Aduocatus ſuſpenſus exercens officium, non fit irregularis.
10 Suſpenſi à minoribus, miniſtrantes, an fiant irregulares.
11 Papa quoad forum ciuile infamiam irrogare, & tollere poteſt.

SI aduerſus nos terra conſurgeret. & infra.

1 Plus timeri ſolet.] Hoc ſumptum eſt ex illo canone 23. diſt. in. quamquam. Sic & dicit lex, quòd ea quæ generaliter dicuntur, niſi ſpecialiter notentur, neglecta videntur. ff. de min. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. ad hoc ſupra de confir. vti. bona. §. fi. ſupra de dolo & contu. c 2. §. fi in prin. ſupra de offi. lega. quod tranſlationem. cum ſuis concor. Specialiter. Idcoque quandoque quod de iure communi competit generaliter, ſpeciali priuilegio impetratur, vt patet ſupra de procur. quia in cauſis. ſupra de iure iur. & ſi Chriſtus. §. fi. & not. ſupra de æta. & qual. accepimus. §. licet igitur. verſ. ex ſuperabundanti. & ſupra eod. ſicut ais §. t.

2 Scriniariis.] ideſt tabellionibus. ſupra de præſcrip. ad audientiã. §. fi. verſ. nec credẽtes. vbi de hoc. ſimile 15. q. 2. ſancimus. §. vniuerſa infra eo. excommunicamus. 1. §. credentes. verſ. fi. infra de ſenten. excom nouit. Defenſoribus. qui omnes hæretici iudicantur. infra eod. excommunicamus 1. §. credẽtes.

3 Auxilium vel fauorem.] Cũ ſint excommunicati. infra eod. excõmunicamus 1. §. credentes. et ſupra eod ſicut ais. Sed contra: quia ſi conueniantur. non eſt eis iuſta exceptio ſine ſententia deneganda, vt patet ſupra de excep. cum inter priorẽ. §. 1. cũ ſuis concor. Sol. illud poteſt habere locum infra annũ poſt quã eos conſtituerit tales eſſe. Nam elapſo anno, niſi interim ſe correxerint, inter hæreticos computantur. infra eod. excõmunicamus 1. §. credentes. Vnde non admittuntur ad aliquam defenſionem, cum bona ipſorũ debeãt A confiſcari: immo & eis licite auferuntur. 23. q. 5. non vos. & 9. 7. c. 1. Melius tamen eſt vt auctoritate eccleſiæ vel iudicis hoc fiat. 23. q. 3. ſex differẽtiæ ſunt. C. de pig. l. 3. ſecundum. B Non placet hęc glo. et ait de prima parte, vt not infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. De ſecunda vero parte dic, quòd etſi non poſſint defendere quo ad bona, poſſent tamen aliter criminaliter accuſari: vnde in illis non eſſet in-cio iuſtitia deneganda:

4 Sed ad defendendum hæreſim nullatenus audirẽtur quod per iura inducta ſuperius ſatis patet. Nec obſtat in. authen. de primi. do. poſt mediũ. l. verſ. ſed ſi ſint eis inaggreſſibilia. coll. 6. vbi expreſſe dicit, q B nec beneficijs iuris, nec aliquibus alijs priuilegijs tales poterunt ſe iuuare quia illud ius, & ſimilia intelligi poſſunt quantũ ad accuſationẽ, ſiue impugnationem, vel actionẽ, & hæreſis defenſionẽ. ſupra eod. ad abolẽdã. §. illos vbi de hoc. In alijs autem criminibus quo ad defenſionẽ, iuſtitia non denegabitur: quia nec in hoc attenditur fauor hæretici, ſed aquitas iudicãtis, vt legitur & not. ſupra de excep. cum inter priorem. §. 1. Et hoc ſatis apparet hic. nã ex eo quòd hoc ſolus aduocatis & ſcriniarijs, non tamen iudicibus, de quibus nulla fit hic mentio, prohibetur: ſatis patet, quòd de ipſis iudicibus contrarium ſenſit quantũ ad iuſtitiam faciendã. arg. in eo quod legitur & not. ſupra de præſcri. noune. Nec obſtat ſi dicas, quòd talis hæreticus eſt & ſic ſtatim eſt puniendus: Nã & poſt deprehenſionem, ſi ſponte redierit, admittitur, & in monaſterium eſt detrudendus. infra eod. excommunicamus 2. §. penul. ibidem igitur ſe defenderet poſſet ſuper alio crimine accuſatus. arg. C. de his, qui ad eccleſiam confu. l. fi. §. 1. & reſponſa 1. Maxime ſi præuentus fuiſſet in alterius criminis accuſatione. ſupra de foro compe. propoſuiſti.

5 Tamen excepto iudice, qui nec iudex eſt, niſi ſit in eo iuſtitia. infra de ver. ſig. forus. §. in omni. nulli alij. perſona licet talibus conſilium, vel auxilium, vel cõmunionem aliquam niſi ad ſalutem animę, etiam in cauſis vel factis alijs impartiri, vt patet infra eo. §. 1. D §. Nec his.] 2. pars, ſcilicet hæreticis.

6 In cauſis.] ſcilicet criminalibus. Vel factis. ideſt quibuſcunque negotijs, quaſi dicat, nec in iudicio, nec extra. infra de verbo. ſig. forus. §. negotium. Vel aliquibus. ſcilicet alijs, etiam catholicis. Sub eorum. ſcilicet hæreticorum, qui nullatenus iudicare poſſunt, nec aliqua publica officia exercere. infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. Patrocinium. ſcilicet, vos iuris periti etiam magno ſalario dato: quod aliàs liceret. 12. q. 3. non licet. quod dic vt not. ſupra tis. 1. cum ſit nimis abſurdum. §. fi. Facere vos tabelliones. Sed nouæ iudices tales contra iuſtitiam condemnabunt, ſi fuerint ſuper alijs criminaliter accuſa E tis Non: quod dic vt no. ſupra eo. reſp. 1. in fi.

§. Quòd ſi contra.] 2. pars. Præſumpſeritis. vos aduocati, ſeu ſcriniarij, quibus tantum ſcribit, vt patet ſupra eod. c. reſponſa 1.

7 Suſpenſos.] qua ſententia durante non valebunt confecta inſtrumenta. arg. 1 in eo quod leg & not. ſupra de conſuet. cũ dilectus. §. quia nobis. et 10. diſt. vides fili chariſſime. C. de leg nã dubiũ. ſupra de elect. qualiter poſt mediũ, in fi. & infra eod. excõmunicamus 1. §. credentes. verſ. quòd ſi forte. & ſequen.

8 *Sed quid de patrocinijs: nam illa de facto tenent? Respondeo, erunt forsan sententia irritanda, vt dicunt quidã. Alij cõtra. Credimus, quòd hoc esset per summum Pontificem declarandum. supra qui filij sint legit. per venerabilem §. rationibus supra de fendis. c. 1. supra de cõsti. c. fi. cum super hoc nullum ius expressum habeatur, nisi quòd aduocatus per exceptionem poterit remoueri. infra eod. excõmunicamus 1. §. credẽtes. & § quòd si forte in fi. Vel dic lucrum panis peribus erogandum. arg. in eo quod legitur & not. supra tit. 1. ex speciali.*

9 *Sed nunquid si taliter suspensi officium suum exequantur, irregularitatem incurrunt? Ita videtur, vt infra de cle. excom. mi. c. 2. verſ. 1. extra d. n. de sen. exco. cum medicinalis. §. fi. verſ quoniam. cum suis concor. lib. 6. Sed hoc falsum est: Nec obstant iura inducta: quia loquuntur quando aliquis suspenditur ab officio spirituali ordini sacro annexo, vt patet 11. q. 3. si quis episcopus damnatus. & c. si quis episcopus in concilio: vbi etsi non fiat mentio nisi de ipso presbytero et diacono: tamen idem intelligendum est & de subdiacono, cum hodie † sacer ordo existat, vt patet in eo quod leg. & not supra de ser. non ordi. mi ramur.*

† Subdiaconatus semper fuit sacer, quamuis aliquãdo nõ fuerit, sacer reputatus, vt ait glos. in cap. A multis in verbo, Solos. extra de ætate & qualit. ord.

10 *De suspensis autem à minoribus ordinibus hanc parum expresse non inuenio iure cautam. quare non videtur, quòd ad ipsos sit extendenda. arg. supra de transla. epis. c. 2. §. sed neque. ver. fi. cum suis concord. Nã et vbi pœna expressa inuenitur, cũ sit odiosa, non est dilatãda. sed potius restringẽda ff. de pœn. si presses. & l. pen Multominus ergo dicã irregularitatem incurrere suspensũ ab officio publica tẽporali. de quo hic loquitur: etsi propter transgressionem aliàs sit punẽdus. arg. in eo quod legitur et not supra de dolo et contu. veritatis. §. h. ver. in nomine domini. in prin. Sed verũ est, quòd clerici etiam inferiorum ordinum irregularitatem incurrere possunt. quòd dic vt plene not. infra de cle. excom. min. c. 2.*

11 Infamiæ.] *Et ita Papa potest etiam quo ad forum ciuile infamiam irrogare, cum & ipsam possit tollere, vt hic. & arg supra qui fil. sint legit. per venerabilem Est tamẽ arg. contra. 2. q. 3. § hinc colligitur secundum R quod dic vt not. supra de secundis nupt. c. pen. & fi. & supra de re iudi. cum te.*

c. Cum ex iniuncto.

SVMMARIVM.

1 Conuenticula fieri prohibita, & quare.
2 Officium prædicationis priuilegiatum.
3 Singula officia, singulis committenda.
4 Soli sacerdotes prædicẽt; aut saltẽ qui sũt missi.
5 Vbi maius periculum, cautius agendum.
6 Martyribus aliquid imperantibus, non statim credendum.
7 Miraculis non statim credendum, & quare.
8 Erubescendum est sacerdotibus imperitis.
9 Exẽpla & vulgaria prouerbia quando probent.
10 Peccantem corrigere Euangelice quilibet tenetur & qualiter.
11 Ad deountiationem Euangelicam, an quilibet admittatur.
12 Quomodo intelligendum præceptum Domini de correctione fraterna.
13 Clericus violentiam corporalem inferens prælato, excommunicatus est.
14 Intellectus huius textus.
15 Ob negligentiam potest remoueri prælatus.
16 In remouendis sacerdotibus negligentibus, & inutilibus quis ordo seruandus.
17 Qui instituit, deponit: & qui ligat, soluit.

Vm ex iniuncto. & infra.] Studium.] *subaudi, habere, vt supra de magistr. super specula. & supra ne cle. vel mo. super specula. §. quia vero.* In eo tamen. *verſ.* Arguendi. *idest reprehendendi.* Quod occulta. *Prima reprehensio, quam prosequitur infra eo. respon. & §. Deus enim. & seq.*

1 Conuenticula. *quæ intra ecclesiam fieri prohibentur. C. de episcopis & cle. conuenticula. Et etiam extra ecclesiam, vt ibi not. & probatur infra eod. excommunicamus 1. §. adijcimus. verſ. 1. C. de summa tri. l. 2. Alioquin capitalis est pœna, vt patet. C. de his, qui ad ecclesiã confu. denũciamus. Sed nec est de fide coadunatis turbis publice disputandũ. C. de summa tri. l. 2. quamuis & quandoque expediat respondere. 43 dist. in mandatis. ante §. Prohibentur etiam conuenticula talium: quia timetur de conspiratione. 11. q. 1. conspirationum et c. conturationum. 79. dist. si quis Papæ. Et licet omnium conspiratorum grauis sit peccatum, vt patet ex præditis turibus, & in eo quod not. supra de re iudi. cum t. & Actorũ tamen maius est peccatũ, ex pœna debet etiam maior esse, vt patet in eo quod legitur & not. supra eod. vergentis. §. cũ enim. verſ. cum longe.* Et officium. *Secunda reprehensio: & hanc prosequitur infra eod. §. sicut enim. per totum.*

2 Prædicationis.] *quod priuilegiatum est multis modis, vt legitur & not. supra. de sta. mo. quod Deum timorem. & patet infra eod. § sicut enim. verſ. 1.* Et sacerdotum. *Tertia reprehensio, quę & probatur infra eod. §. licet autem.* Simpliciitatem. *Et male 38. dist. sedulo.* Illudunt. *Omnis illusio generaliter reprobatur supra de postul. prala. bona 2. § nec noceat.* Ereorum. *Quarta reprehensio, quę omnino est detestanda, vt patet infra eod. §. fi.* Consortiũ. *Non solum sacerdotum, quos propria temeritate euitant, vt patet infra eod. §. fi. sed etiam aliorum omnium.* Qui talibus. *fcilicet conuenticulis, vsurpationibus, illusionibus, & sacerdotum euitationibus.* Non inhærent. *quasi dicat, tales volunt omnes esse, quales ipsi sunt: quòd si aliter se habuerint, ipsos tanquam excommunicatos euitant.*

§. Deus enim.] 2. *pars. in qua intendit quod supra dixit de occultis conuenticulis improbare.* Lux vera. *Ioan. 1. Tenebrarum. simile supra de off. deleg. consuluit. §. ne vero.* Omni creaturæ. *Marc. fi.* Dicena. *Matth 10. cap.*

§. Sicut enim.] 3. *pars. in qua improbat quod supra dixerat de vsurpatione officij prædicandi. Et sumitur hoc ex eo quod legitur Rom. 12.*

3 Sed non omnes.] *immo singula officia sunt singulis committenda. 89. dist. singula. & patet in eo quod legitur & not. infra de præben. cum non ignores.*

res. Quia ſecundum Apoſtolum. *Eph.4.* Alios dedit, &c. *ſimile infra eod. c.penult.*

† Iuo p. 6.c. 249. Conc. Carthag 4.c. 98 refert Iuo p.8. c. 313.

4 *Nullus enim quantumcunque litteratus ſit, prædicare debet* †, *niſi ſacerdos ſit. 16.q.1. adjicimus. Vel ſaltem niſi ſit miſſus, vt infra eod. §. verſ. nam ſecundum Apoſtolum. et c. excommunicamus 1. §. quia vero. vbi de hoc. & arg. 23.q.4. diſp. licet.*

§. Cum igitur.] *4. part.* Doctorum. *ideſt prædicatorum. ſim. infra eod. c. ſicut in vno. §. vnico. in prin.* Præcipuus. *et priuilegiatus. vt not. ſupra eod. reſponſo 1. verſ. 1. ſuper verbo. prædicationis.*

5 Indifferenter.] *immo tum maius periculum immineat, cautius eſt agendum. 42. diſt. quieſcamus. 32. diſt. §. verum. 1.q.1. §. ecce cum bonoris.* Nam ſecun B dum Apoſtolũ. *ad Ro. 10. d.* Et etiã veritas ipſa. *ſcilicet Chriſtus præcepit Apoſtolis, Luc. 10. a.* Mittat. *quaſi dicat nullus ſibi vſurpet, ſed miſſus ſolũmodo admittatur, vt hic. & 21. diſt. in nomo.* Quòd ſi forte. *verſ.* Argute reſpondeat. *ideſt, arguendo nos ſic opponat: Domine, non debetis dicere, quòd tales tanquam non miſſi non admittantur.* Quia tales, &c. *Sed huic ſtatim reſpondet in fra eod. verſ. 1.* Dignioc. *Verum dicit ſi de illa conſtaret, vt patet ſupra de regularibus, licet. reſponſa 1. verſ. talis ergo. & 19.q.2. duę ſunt. Sed non eſt tredendum cuilibet, vt patet ſupra de regularib. licet. §. ſi vero dubitetur. Vnde oportet, quòd aliter probetur, quàm nudo verbo illius, qui dicit ſe miſſum, vt infra eod. verſ. 2. &* C *verſ. ſed oportet, & ſequentibus.*

6 Poteſt rationabiliter. *verſ.* Non ſufficit. *Bene dicit: nam etſi martyres aliqua mandent, non ſtatim ſunt facienda; ſed ante eſt, vt ſciamus illos à Deo qua poſtulant, impetraſſe. 50. diſt. ſi quis prepoſtera. Nec ſemper eorum miraculis eſt credendũ, vt not infra eod. verſ. ſi oportet. ad ſi. & patet in eo quod legitur & not. ſupra de reliq. & venera. ſanctorum. c. 1. in ſi. ad idem. 42. diſt. quieſcamus.* Nude tantum. *ideſt ſine ſigno miraculoſo, vel teſtimonio ſcripturæ ſufficienti, vt not. infra verſ. 1. Nam nec ip* D *ſius iuramento trederetur: tum quia ſolus eſt. ſupra de teſti. licet 1. in ſi. & c. cum à nobis. Tum quia in re propria generaliter nullus eſt idoneus teſtis. 4.q. 3. verſ. item nullus. & verſ. item omnibus. & not. de hac materia ſupra de teſti. in omni negotio.* Aſſeueret. *Nec enim ſufficit dicere, niſi & probetur, vt hic. & legitur & not. ſupra de conceſ. præben. cũ ſuper quæſtione. & ſupra de re indi. cũ ſuper controuerſia. §. 1.* Sed oportet. *verſ.* Aſtruat. *Aſſerendo ſtruat, ſiue inſtruat, hoc eſt probet, ſiue confirmet.*

† Vide S. Thomam 2. 2.quæſt. 178. art. 2.

7 Miraculi.] *Sed nec miraculo ſtatim credendum eſt, quia & quandoq; per malos* †, *& peccatores miracula fiunt. 1.q.1. teneamus. & not. ſupra eod. verſ.* E *poteſt rationabiliter. Ideoq; antequam fides adhibeatur, de vita & miraculis diligenter eſt inquirendum. Et poſtea referendum ſedi Apoſtolicæ, qua hoc reprobet, vel confirmet, vt legitur & not. ſupra de reliq. et venera. ſanctorum. cap. 1. ad ſi. & ſupra de teſti. venerabili. Hoc autem quod dicit de miraculo, ſtatim exẽplificat infra eod. verſ. 1. Scripturæ. Et hoc exẽplificat, infra eod. verſ. Ioannes.* Vnde cum Dominus. *verſ.* Vellet. *Exo. 4. Ioannes quoq;. verſ.* Dicens. *Matth. 10.*

A §. Licet autem. *4. pars, in qua improbat, quod ſupra dixit de illuſione ſimplicium ſacerdotũ. Scientia. etiam eminens: licet competens toleretur, vt legitur & not ſupra de electi. cũ nobis olim. §. bis igitur. verſ. illius quoque. & de rerum. niſi cum prædẽ. §. pro defectu.* Prophetici. *Malach. 2. c.* Labia ſacerdotis. *ſimile 43. diſt. ſit rector. 11.q.1. ſacerdotibus.* Cuſtodiunt. *ideſt cuſtodire debent.*

8 Exquirunt.] *ſcilicet ſubditi: vnde pudibundum eſt ſi neſciunt reſpondere. 43. diſt. in mandatis. ad ſi. Quare & talis debet eſſe, qui omni poſcenti ſciat reddere rationẽ. 36. diſt. §. ecce quod. ante ſi.* Non eſt tamen. *verſ.* à ſcholaſticis. *38. diſt. ſedulo. multo minus ab alijs ſubditis. 6.q.1. auer & c. præceden. & ſequen.* Cum in eis. *quamuis ſimplicibus.* Propter quod. *verſ.* Præcepit *Exo. 22.* Non detrahes. *per hoc quod dicit Dominus.* Sacerdotes, &c. Nec quiſquam. *verſ. in quo reſpõdet oppoſitioni, quę ſibi fieri poſſet exemplo aſinæ: quod ſtatim ſequitur.*

9 Exemplo.] *Licet enim non ſit exemplis, ſed legibus iudicandum. C. de ſen. & interlo. nemo iudex. quod qualiter intelligatur, not ſupra de re iudi. in cauſis. Exẽpla tamen ſacræ ſcripturæ & hiſtoriarum* † *frequẽter inducuntur, & ipſa probationẽ inducit, vt hic. & ſupra de electi. venerabili. §. obiectionẽ. verſ. quòd autẽ. in fi. Sicut et proverbia vulgaria antiquorũ, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra tit. 1. etſi Iudęos. reſpon. 1. in fi.* Quòd aſina. *2.q.7. ſecuti ſũt. & 1. nos ſi incompetenter.* Legitur. *Nu. 22. f.* Pcophetam. *ſcilicet Balaam, vt infra verſ. 1.* Vel. *ſcili cet illo ſcripturæ teſtimonio, quod Dominus dixit. Io. 8. f.* Quis ex vobis. *huic reſpondet infra eod. verſ. & aliud. & ſi male locutus ſum. Io. 18. de quibus not. ſupra de ſimo. c. 3.* De malo. *Subaudi, ſed non obſtat exemplum de aſina: & ſic continuatur ſequẽs verſ.* cum aliud ſit, &c.

† Vide Iaſonem & doctores in l. 1. ff. ſi certum pet.

10 Cum aliud. *verſ.* Quod quiſque tenetur. *ſcilicet occulte reprehendere, vt hic. & arg. 23.q.4. non putes. non manifeſte vel publice. Illa enim correctio ad ſuperiorem, vel iudicem tantũ ſpectat. arg. 23. q.4. duo iſta. & c. forte. Prælatus enim ſubditũ ſicut pater filium, & publice poteſt corripere, & occulte. Vnde Apoſtolus 2. Tim. 4. Argue, obſecra, increpa. 45. diſt. c. 1. 8.q.1. quid autẽ. Filius vero patrem, vel prælatũ ſubditus* † *publice reprehendere ſiue corripere non debet, vt legitur hic, & probatur. 21. diſt. nolite. & in eo quod legitur & not. ſupra de maio. & obe. cũ inferior. reſpon. 1. Correctio ergo canonica & occulta, de qua hic loquitur, ad omnes ſpectat ſecundum Euangelicã veritatẽ. Manifeſta vero ad prælatos, ſiue iudices tantum, vt hic diſtinguitur. Et ſecundum hoc poteſt intelligi. 2.q.1. ſi peccauerit. & facit ad hoc. 22.q.5. hoc videtur.*

† Vide Alfonſum Caſtrũ lib. 13. aduer ſus hæreſes verbo, ſubditus.

11 *Ad denunciationẽ autem Euangelicã, quę admonitionem & probationẽ requirit. 45. diſt. ſi illud. ſupra de teſtibus. in omni negotio. & quę ſit ad pœnitentiam. 2.q. 1. ſi peccauerit. videtur quòd quilibet ſit admittendus. arg. 2.q.7. quo propter. Dummodo ſit perſona honeſta. et ſupra de ſpon. cũ in tua. ſecundum B. Tu dic vt ibi not. & ſupra de cogna. ſpiritu. tua nos. & plenius ſupra de iudi. nouit. reſponſo 1. Euangelicã. Matth. 18. c. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Balaã. per quẽ ſuperior intelligitur.* Abaſina.

qua

quæ tenet fieri tam à subditorũ. Subaudi, sed nec obstat quod obiectum est ex scriptura illi nouo: supra eo. verſ. nec quisquã ibi. quis enim vobis, &c. Nã & aliud est, & c. vt sequitur. Et aliud est. *verſ.* Patrem suũ. *Aliàs fratrem.* Reprehendere. *Cum reprehensus se non submittat: alioquin contra. infra eo. verſ. & rursus.* Manifeste. *ad detractionem tantum, quod non licet. infra eod. verſ. & aliud.*

12 Euangelicam.] *Supradictã: ex eo enim quod dicit, corripe eũ inter te & ipsũ solũ: Et quod sequitur, duos vel tres testes adhibendos, subaudi, & non plures: sequitur quòd hoc intelligendum est tantũ de occulta, & non publica correctione. arg. in eo quod legitur & not. supra de præsump. nonne.* Nã qui etiam dicit. *verſ.* Fratri fatue. *sicut legitur Matth. 5. c. & 55. dist. si Euangelicam.* Errorius. *verſ.* Innocẽtia. *sicut Christus, qui semper innocens est, & fuit. 1. Pe. 2. 9 Qui peccatum nõ fecit, &c.* Supponit. *quod potest. 2. q. 7. nos si incõpetenter. ff. de iurisd. om. iudi. est receptũ. Et tunc nulla potest notari detractio. sine iniuria, quę volenti & sciẽti nõ infertur. ff. de iniur. l. 1. §. vsque adeo.*

13 *Hæc autem suppositio quantam ad violentiã corpori inferendam, à nullo clerico fieri potest, quin violentiam inferens excommunicatus sit. Nam etsi manus nõ sit violenta respectu suppositi: tamẽ propter iniuriam, quæ fit Ecclesiæ, temeraria iudicatur, vt patet in eo quod legitur & not. infra de sen. excom. cum desideres. §. fi. & c. contingit interdum 1. Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet sine superioris licentia, vt infra eod. & not. supra de foro compe. significasti. Nec quantum ad forum pœnitentiale. infra de pœn. omnes. §. 1.*

14 *Quid est ergo, vel qualiter est hoc intelligendum quod hic dicit? Respondeo indistincte hoc intelligi potest in Papa. 2. q. 7. nos si incompetenter. & 2. q. 4. audiuimus est. Aliàs audistis, quo ad iura positiua, quæ ipsum nõ ligãt, nec ligare possunt, vt patet in eo quod legitur & not. supra de cõcess. præben. proposuit. Quo ad alios autem omnes intelligendũ est hoc tantũ extra iudicium, secundũ quod fit. supra de iure iur. veniens. & c. Quinta vallis.* Nisi hoc fieret de licentia superioris: *& dũmodo nulla violentia inferatur, vt patet ex præmissis.* Verbis Domini. *Quia ex vobis arguemur, & c. Et si male locutus fuero, & c. vt supra eod. verſ. nec quisquam.* Et aliud. *verſ.* Quia subditus *sine aliqua submissione superioris.* Reprehendendi. *id est corrigendum. quòd hoc liceat in publico esset hoc ideo dicit, quia nimis peccaret. vt potest colligi in eo quod legitur & not. infra de sen. excom. cũ non ab homine. respon. 1. & supra de coha. cleri. et mu. vestra. §. item aliud est.* In prælatum. *quod nulli licet, vt supra eod. verſ. & aliud est.* Obsequendi. *iterũ obediendi. simile supra de rebus eccle. non alie. c. fi. respon. 1. cum suis concor.*

15 Quod si forte.] *pars, in qua improbat, quod subditi contemnendo proprios sacerdotes, eosdem vitant, & faciunt euitari, vt not. supra eod. c. respon. 1. & verſ. & eorum consortium, & c.*

15 Inutilis.] *Nam et propter negligentiam remouetur. infra eod. cap. 1. in fi. & 21. dist. dictum. C. de offi. præfect. ori. si quos. 18. q. 2. si quis abbas. quod dic vt legitur et not. supra de offi. custo. 1. t. §. fi. supra de rebus eccle. non alie. c. fi. respon. 1. supra de simon. licet Helis. §. cum igitur. verſ. 1.* Remouere. *Subaudi temeritate propria minime sunt vitandi, quamdiu ab Ecclesia toleruntur, nisi forsan essent notorij fornicatores, vel simoniaci. 32. distin. §. verum. & legitur & not. supra de coha. cleri. & mu. vestra. & supra eod. veritatis.*

16 Sed agendum est, & c. Ordinate, &c. *Puta per modum accusationis vel denũciationis, vt legitur & not. supra de accus. qualiter 2. §. penul. Et est hic arg. quòd seruandus est ordo iuris. supra de accusa. ad petitionem. §. fi. verſ. 1. vbi de hoc.* Apud episcopum, *quod die vt legitur & not. supra de offi. archidia. cũ satis. ad idem. 16. q. 7. nullus. infra de priui. cum & plantare. §. in ecclesiis. supra de capel. mon. c. 1.* Institutio. *scilicet auctorizabilis.*

17 Destitutio.] *Nam eius est soluere, cuius est ligare regulariter 1 quod die vt not. supra de maio. & obedi. cum inferior. Et sic et examinatio personę ad illum pertinet, ad quem manus impositio spectat. supra de elect. venerabilẽ. §. 1. verſ. est enim regulariter, & c. Sic omnis res, & c. infra de regu. iuris. c. 1.*

c. Excommunicamus.

SVMMARIVM.

1 Hęretici omnes tametsi diuersarum sectarum conueniunt quantum ad errorem.

2 Qualiter intelligatur hæreticos relinqui curię sæculari.

3 Leges deferentes bona cognatis hæreticorum, corrigit.

EXcommunicamus itaque,] *& c. Superius. scilicet supra de summa trin. c. 1. & 2.* Quia de varietate. *aliàs de vanitate. sim. infra eod. excommunicamus, responso 1.* In ipsum. *quãuis ad errorem hæreticum: omnes enim hæretici inditantur, licet secta diuersę sint. 24. q. fi. §. fi. & §. seq. vsque in finem.*

1 Damnati vero. *verſ.* Relinquantur.] *qualiter hoc intelligatur, legitur & not. infra de verbo. significasti. Sũt & alij casus in quibus degradatus sæcularis relinquitur potestati, vt not. supra eod. ad abolendam. §. præsenti.* Puniendi. *nisi statim spõte reuertantur: in quo casu sunt in monasterium retrudendi. vt infra eod. c. penulti. §. 1. & legitur & not. supra eod. ad abolendam. §. præsenti.*

3 Ita quod bona. *verſ.* Confiscentur.] *Corrigitur ergo lex, quę defert bona cognatis hæreticorũ. C. eod. tit. authen. idẽ de Nestorianis. secundũ d. n. vt patet hic. & supra eod. vergentis. §. 1. & 2. vbi de hoc.* Stipendia. *pro rata. arg. supra de testamẽtis, relatum 2. §. fi. & c. Raymundus. §. à cuius. verſ. penulti.*

§. Qui autem.

SVMMARIVM.

1 An ob solam suspicionem hæresis probabilem purgatio indicitur.

2 Deficiens in purgatione pro conuicto habetur, & plura nu. 10. in fine.

3 Negligens se purgare, olim statim tradebatur curiæ

curiæ ſæculari, hodie ſecus.

4 Qui poſt purgationem vel abiurationem recedit, curiæ ſeculari traditur.

5 Excommunicatus ob cõtumaciam, quando & quomodo fiat de hæreſi ſuſpectus.

6 Quę pœna eius, qui ſe purgare negligit.

7 Tentans ſe purgare, & deficiens, non excommunicatur, ſed pro conuicto habetur.

8 Verba; velut hęretici condemnentur, pulchre explicata.

9 Ob præſumptionem iuris, & de iure poteſt aliquis vt hęreticus condemnari.

10 Gradus quattuor per quos ad condẽnationẽ venitur, ob hęreſis ſuſpicionem.

11 Speciale eſt in crimine hæreſis, vt elapſo termino mora purgari poſsit.

12 Quot & qualia incommoda afferat annalis contumacia.

13 Hæretici ipſo iure ſunt condemnati.

14 Legibus ciuilibus per eccleſiã approbatis vtendum in crimine hæreſis.

15 An aſſignato termino ad purgationem, videatur indicta purgatio?

16 An abſens cui iudex indixit purgationem, & terminum aſsignauit, ſi non compareat, debeat velut hæreticus condemnari.

1. §. QVi autem.] 2. *part.* Suſpicione ſola. *ideſt præſumptione. intelligas tu probabili. & ſic non obſtat 2. q. 1. primo. Talis enim ſuſpicio ſiue præſumptio purgationẽ inducit, vt ſequitur. vnde quod infra dicit, monſtrauerint. expone, ideſt, monſtrare neglexerint.*

2 Anathematis, &c.] *nam etſi deficiat in præſtanda is cui indicitur, tanquam conuictus punitur. & ſic ſine aliquo temperamẽto poteſt intelligi quod legitur ſupra eod. ad abolendam. §. laicus. & infra eod. §. adijcimus. infra de pur. ca. inter ſollicitudines. §. ſi. ſupra de cohabi. cleri. et mulie. tua. ſupra de ſimonia. de hoc autem. §. 1. & c. inſinuatum. § ſi. & de hoc not. infra de pur. ca. cum P.* Qualitatem. *quia hoc ſemper attendendum eſt, vt conſiderata ſuſpitionis & perſona qualitate, purgatio indicatur. 2. q. 1. omnibus. infra de pur. cano. inter ſollicitudines.* Satisfactionem. *ſimile infra eod. §. credentes, quod dic vt ibi plene notatur.*

3 Anathematis.] *olim vero talis ſtatim relinquebatur poteſtati ſeculari, vt ſupra eod. ad abolendam. §. laicus in deciſione: ſed hodie per annum expectatur, vt hic ſequitur, & poſtea velut hęreticus condemnatur, vt in ſi. huius §. & ſic traditur poteſtati ſeculari. ſupra eod. ad abolendam §. 1.*

† Eym. par. 2. q. 58. & p. 3. in. 2. modo proceſsũ terminandi, vbi dixi.

4 Euitentur] *quòd ſi poſt purgationem † præſtitã vel abiurationem factam in hæreſim eandem recideriut, ſeculari iudicio ſine vlla penitus audientia relinquantur. ſupra eod. ad abolendam. §. illos quoque.* Ita quòd ſi per annum. *ſubaudi hac de cauſa excommunicati, vt præmiſit.* Extunc. *ſcilicet elapſo anno. ſimile infra eod. §. ſi vero dominus. & §. credentes. & accidit hoc propter contemptum. infra de exceſ. pręla. c. ſi. reſponſo 1.*

5 *Si quis igitur hac de cauſa excommunicatus per annum in rebellione perſtiterit, velut hæreticus con-*

A *demnatur, vt ſequitur. ſin autẽ propter crimen aliud, pro conuicto habetur. 11. q. 3. rurſus. & cap. quicunque. Quòd ſi pro ſimplici excommunicatus contumacia fuerat, non immerito de hæreſi habetur ſuſpectus: maxime ſi per biẽnium excommunicationem ſuſtinuerit animo indurato. infra de pœn. cap. ſi. vbi de hoc. multo fortius ſi per triẽnium: in quo quidem caſu beneficijs eccleſiaſticis omnibus eſt priuandus. ſupra de æta. & quali. cum bona. Ad idem ſupra de appel. paſtoralis. in ſi infra de cle. excom. mi. poſtulaſtis. in fi. & c. fi. in fi. & ideo dixi, maxime. & multo fortius, quia idem eſt ſi per annum, vt hic, & in ſuperioribus iuribus. Cum ergo excommunicatus pro ſimplici contumacia, ex quo per annum excommunicatus ſtetit, de hæreſi merito habeatur ſuſpectus, vt ſupra not. ſi contra talem agatur, aggrauetur*

B *manus hoc modo.*

6 Vt quia de hæreſi tali de cauſa ſuſpectus habetur infra certum tempus, ſecundum quod indicenti purgationem videbitur, debeat ſe purgare. ſi eandem purgationem ſibi indictam, præſtare neglexerit, ob talem negligentiã vt contumax iterum poterit excõmunicari. etſi poſtea in hac excommunicatione per annũ ſteterit, veluti hęreticus debet iudicari, vt hic dicitur. per quod euidenter patet, quòd maxima eſt poteſtas eccleſiaſticæ: et quòd nullus debet contemnere Petri claues. infra de exceſ. prala. tanta.

C *7 Quid ergo ſi non fuerit negligens; ſed ſe purgare tentauit, in purgatione tamen defecit? Reſpondeo, Tunc non eſt locus excommunicationi, nec per conſequens annali expectationi: ſed incontinenti poteſt tanquam conuictus de hæreſi condemnari, vt patet in eo quod not. ſupra eod. § ſuper verbo, ſuſpicionẽ ſola. Qualiter autem contra contumacem in criminibus ſit aliàs procedendum, dic vt plene not. ſupra de dolo & contu. veritatis.*

8 Velut † hæretici.] *licet in veritate poſſit eſſe, quòd non eſt hæreticus: tamen ac ſi eſſet propter tantũ contemptum Eccleſiæ & clauium, ex quo ſi condemnatus eſt, pœnas hæretici incurrit. ſim. infra de ſenten. excom ſi vero aliquis. de quibus legitur & not.*

† Vide Archidia. Io. And. & Francum in c. cum cõtumacia. de hæret. lib. 6.

D *infra eod. §. credẽtes. arg. infra de rapto. c. 2. infra de exceſ. prælatorũ. in authen. de priuil. doct. hæreti. mu li. non præſtan. quaſi in medio coll. 8. & ita, etſi hæreticus non ſit, tamẽ velut hæreticus condemnatur. & eſt ſimile quod dicitur: Sit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. ſupra de indi. nouit. reſponſo 1. verſ ſed cum Dominus. eſt ergo talis velut, ideſt præſumptus hæreticus iudicandus. Sed contra: quia etiam pro præſumptione vehementi non eſt quis de tanto crimine cõdemnandus. ſupra de præſump. litteras. §. fi. in priu. vbi de hoc.*

9 Sol. Illud verũ eſt de præſumptione facti vel iuris tantũ, vt ibi: ſecus de præſumptione iuris et de iure,

E *vt hic: quæ nõ admittit probationem in contrariũ, vt patet in eo quod not. ſupra de ſponſal. bis qui fidẽ.* Condemnentur. *ſi moniti competenter redire noluerint. & ſic non obſtat. 1. q. 8. conuenientibus. ſed & tales vitandi ſunt, et ante admonitionẽ ne ſecreta fidei noſtræ, quibus non impugnent, eis exponamus. ſi ne renuerint. 43. diſt. in mandatis, & ſic intellige 24. q. 1. qua. dignior domus.*

10 Et nota gradus per quos in hoc caſu ad condemnationem

nationem criminis hæreſeos peruenitur. Primus eſt, ſuſpicio notabilis. Secundus, quòd propter hanc ſuſpicionem indicatur purgatio. Tertius, quòd ſi negligat ſe purgare, propter hoc feratur in ipſum excommunicatio. Quartus, quòd ſi hac de cauſa ligatus in ſententia per annũ pertinaciter permanſerit, ſequatur condemnatio. Primus ergo eſt ſuſpicio. Secundus purgatio. Tertius excommunicatio. Quartus annualis limitatio. aſcenſis enim & obſeruatis diligenter per ordinem his quattuor gradibus, ſequitur condemnatio: aliàs caſum ſententiæ appetit, quę iſtis gradibus in tali caſu poſt poſitis, queris per abrupta aſcenſum. argu. 48. diſtin. cap ſi.

11 Et not. quòd licet aliàs poſt terminum peremptorium lapſum & datum ad aliquid faciendum non auditur quis: nec poſſit mora purgari regulariter, niſi gratia fiat, vt patet in eo quod legitur & not. extra d. n. de reſtitu ſpol frequent. §. penul. Hìc tamen ſpeciale eſt. quòd poſſit purgari mora. & ratio, quia non debet quis de tanto crimine nimis leuiter condemnari, vt patet ſupra de præſump. litteras. §. vlt. & magnum priuilegium eſt Eccleſiæ, vt ex hac cauſa: et hoc ſeruato ordine, poſſit aliquem tanquam hæreticũ condemnare & de hoc not. infra de pur. can. cum P. Manconella.

12 Hìc igitur notãdũ, quòd annalis contumacia quãdoq; auſert rei poſſeſſionem, vt patet. C. vt in rẽ act. l. 2. ſupra vt lit. non conteſt. quoniam frequenter. §. in alijs. & §. ſeq. nec mirũ: quia & quandoq, quod plus eſt, auſert omnem defenſionem, & induxit ſufficientẽ præſumptam probationem, & per conſequens iuſtam condemnationẽ, vt hic. & 11. q. 3. rurſus. et cap. quicunque. ex quibus iuribus hoc quod hic dicitur, videtur eſſe ſumptum.

13 Hodie vero non eſt neceſſe, quòd tales per Eccleſiam condemnẽtur, ſicut patet per. l. Federici poſitam C. de hæreti. in nouam. Auther. qua ſic dicit: Gazaros, Patharenos, Leoniſtas, Speroniſtas, Arnaldiſtas, Circunciſos, & omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia: diffidamus atq; bannimus, cenſentes, vt omnia bona talium confiſcentur: nec ad eos vlterius reuertantur: ita quòd filij eorum, etiamſi orthodoxi ſint, ad ſucceſsionem eorum peruenire non poſsint: cum longe grauius ſit æternam, quàm temporalem offendere maieſtatẽ. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad mandatum Eccleſiæ iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quòd ſi ſic per annum permanſerint, extunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. Ergo hodie non eſt neceſſe, quòd per Eccleſiam excõmunicẽtur, vel condemnentur. ſed ſufficit quòd talibus purgationem indicat: quam ſi præſtiterint, bene quidem: alioquĩ, ipſo iure banniti & infames habentur, & ſi ſic per annum permanſerint, ipſo iure ſine aliqua ſententia velut hæretici ſunt damnati, vt patet per prædictam conſtitutionem.

† Alfonſus Caſtrus lib. 2 c. vlt. de iuſta hæret. pun. vel. ad id ig ſur.

14 Nec obſtat †, q̃ crimen hæreſeos eſt de foro Eccleſiæ. quia dicta cõſtitutio fuit per Romanã Eccleſiã nõ ſolũ approbata, ſed ꝓcurata. vt ſic ea vti poſſimus. Ju

A pra de conſti. Eccleſia ſanctæ Mariæ. & patet in eo qđ not. infra de ope. no. nun. c. 1. & ſupra de ſolu. c. 2.

15 Sed quid ſi Eccleſia ſuſpecto aſſignet terminũ ad purgationem præſtandã, numquid per hoc videtur indixiſſe purgationem, ita quòd ſi nõ venerit, & hac de cauſa excommunicetur, et poſtea per annũ expectẽt, & in cadẽ contumacia permaneat, debent velut hæreticus iudicari? Dicunt quidã quòd ſic: quia pro eo quod non venit, patet quòd per eum ſtetit quominus purgatio indiceretur. vnde perinde eſt ac ſi indicta eſſet. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. ſemper. & l. iure ciuili. ff. de cõdi. & demon. l. iure ciuili. & l. quibus diebus Quod non placet: quia aliud eſt tantũ purgationẽ indicere, & aliud ad purgandũ terminũ aſſignare: alind vtrumque facere: ita quòd ſi tantum alterum interueniat, numquam poteſt dici quòd in nõ purgando contumax ſit. ſi enim terminus aſſignetur tantum, nõ poteſt dici quòd aſſignetur ad purgationẽ indictam, ſed indicendam. infra de pur. can. c. ſi. in prin: Si igitur nõ veniat, & ſi ſit contumax in non veniendo, non tamẽ eſt contumax in non purgando: quia non poteſt dici contumax reſpectu purgationis indicẽdę, cum adhuc non ſit in rerum natura. arg. ff. de iure codicill. quidã referunt. ſupra de conſti. cum acceſſiſſent. §. ſi. Item ſi purgatio ſit indicta: ſed non ſit terminus aſſignatus, de facili non poteſt comprehendi cõtumacia. arg. in eo quod legitur & not. infra de of. ordi. irrefragabili. §. exceſſus. niſi dicas intelligendum eſſe quòd ſtatim purget ſe. arg. ff. de verbo. ob. cum quis Calendis. quod in hac materia durum eſſet ſentire. Sic igitur vtrũq; requiritur, ſcilicet quòd terminus aſſignetur, & quòd purgatio indicatur. vnde & in dicta cõſtitutione Gazaros, iungitur ad mandatũ Eccleſiæ, vel ad arbitrium epiſcopi ſupra cod. ad abolendam. §. ſi laicus. in deciſione, vt ibi not. ex qua & iſte §. videtur ſumi. & temperatur hic pœna illius. & quod ad hoc faciendum terminus peremptorius aſſignetur. arg. ff. de iudi. ad peremptorii. & ll. ſequẽtibus. ſupra de offi. delrg. conſuluit. & probatur ſupra de re iudi. ꝙ

D ad conſultationẽ. ſupra de cohabi. cleri. et mulier. c. penul. §. penu. et fi. ſupra de ſimo. de hoc. et c. inſinuatũ.

16 Sed quid ſi ita dicat iudex, Volumus, decernimus & mãdamus, quòd ſuper tali ſuſpicione te purges ad arbitriũ noſtrum: & ad hãc purgationẽ præſtandam, tibi talẽ terminum peremptorĩ aſſignamus: in quo niſi veneris, & dictam purgationẽ præſtiteris, contra te quantũ de iure poterimus procedemus: et ipſo non veniente excõmunicatur pro eo quòd non venit: nec dictã purgationem vt citatus erat, præſtitit? Hic locum poteſt habere iſte §. niſi citatus reputans ſe grauatam à tali mandato ex iuſta cauſa expreſſa duxerit appellandum. ſupra de appel. præterea. & extra d. n. eo. tit. cordi. lib. 6. ſupra de reiudi. quòd ad

E conſultationem, quam tamen ſi Eccleſia velit excludere, indicat purgationem declaratã, & bene formatam, & bona fama de tali contumaci, quamuis abſenti ad quam præſtandã iterum aſſignet ei diem peremptorĩ, in quo niſi venerit, excommunicet ipſum: quia purgationem ſibi indictam non præſtitit. & ſic omnino locus eſt huic §. nec cõtumax audietur appellans 2. q. 6. §. ſunt quorũ. Nec mireris, quòd dixi, abſenti & contumaci purgationem determinatã & ſpecificatam indici poſſe: cui tamen forſan non indicaretur,

retur, ſi preſent eſſet rationibus ſuis auditis: nam idem eſt & de ſententia diffinitiua, qua plerumque datur contra abſentem contumacem, & tamen forte non daretur contra preſentem, & de iure ſuo docentem, vt patet C. de iudi. properãdum. ſupra de electi. extra d. n. ſtatuimus. lib. 6. *ſupra de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer. extra d. n. eũ qui. eo* lib. *Hęc enim contumacia operatur, quę vt ſupra not. & poſſeſſionẽ & proprietatem rei aufert, & probationem ſufficientem induxit, ac exceptionem & defenſionẽ excludit. & adde quod not. infra de pur. 44. nos inter alios. & 6. inter ſollicitudines. §. fi. & de pœn. e. fi.*

5. Moneantur.

SVMMARIVM.

1 Magiſtratus ſęculares renuentes preſtare iuramentum de fide defendenda, de hęreſi ſunt ſuſpecti.
2 Forma iuramenti de fide catholica tuenda, & cur hodie non præſtetur.
3 Dictiones perpetua, & temporalis, cur in textu poſitæ?
4 Requirendi ſunt domini temporales, vt hęreticos expellant.
5 Magni principes quomodo excommunicandi in hac cauſa?
6 Magiſtratus ſęculares excommunicari poſſunt per metropolitanum & ſuffraganeos, & vt hæretici condemnari, & quando.
7 An ſpectet ad ſolum Papam priuare principes dominijs ſuis ob hęreſim?
8 Diœceſanus poteſt bona laicorum Eccleſię rebellium, catholicis exponere occupanda.
9 Eccleſia contra res, & contra perſonas poteſt inuocare auxilium ſæculare.
10 Pœnæ rebellium in Eccleſiam quales?
11 Regulariter nemo ob alterius delictum punitur: ſed hoc fallit vt hic.
12 Dominus principalis ob hęreſim ſui ſubditi nõ amittit ius ſuum: & quid in feudis, & bellis iuſtis & iniuſtis?
13 Sed ſi ſe Eccleſiæ opponat, non gaudet hoc priuilegio.

MOneantur autem.] 3. *pars.* Compellantur ſæculi poteſtates *ſm. ſupra eod. ad abolendam. §. ſtatuimus. dic vt ibi not.*

1 Fideles.] *igitur ſi hoc iuramentũ præſtare renuũt, reddunt de fide catholica ſe ſuſpectos: vnde ſi propter talem ſuſpicionẽ, indictã ſibi purgationẽ nõ exhibuerint, & propter hoc excommunicati fuerint, & talẽ excommunicationem per annũ ſuſtinuerint, poterunt extunc tanquam hęretici condemnari. quod dic vt legitur & not. ſupra eod. §. proxi.*

2 Sacramentum, quòd de terris.] *Hæc eſt ergo forma,* ‡ *quã præſtare tenẽtur domini temporales ab Eccleſia requiſiti: in qua & aliud debet addi, ſcilicet, q catholici ũt. in Authẽ. de iureiur. quòd præſtatur ab his. §. et quoniã ero. coll. 2. Quid eſt ergo q hoc ſacramentum de facto hodie non præſtatur? Reſpondeo, Epiſcoporum negligentia eſt in cauſa, qua eis in hac parte admodũ eſt verenda: ſicut & not. in alio ſimili*

‡ Eymericus, 3. parte non procul ab initio. & Concilium nitte nũ. c. 32.

A *ſupra de treuga & pace. c. 1. Sed & poteſt dici, hęc quę hic dicuntur, & not. locum tantum habere in terris ſiue prouincijs, in quibus fama eſt hæreticos habitare. arg. in eo quod legitur et not. infra eod. §. adijcimus.* Studebunt. *Diligentiã voluit notare, & fugere omnem fraudẽ & negligentiã, ſi vero dominus tẽporalis, &c. vt infra eod. §. 1. Ita q. verſ.* Ammodo. *quaſi dicat, quicquid hactenus fuerit.*

3 Siue perpetuam.] *Hoc dicit propter Comitatus, Ducatus, & alios Principatus, in quibus filij ſuccedũt, vt not. ſupra de voto licet.* Temporalẽ. *Hoc dicit propter Poteſtates, Conſules, & Rectores, qui ad annũ eligũtur. ſupra de iudi. c. fi. & de immuni. Eccleaduerſus. ſicut & hoc de vtriſq; exẽplificatur ſupra eod. ad abolendam. §. ſtatuimus. in prin.* Teneatur. *ſi requiratur, vt infra eod. §. 1. in prin. quod dic vt not. ſupra eod. §. ſuper verſ. ſacramentum, quod de terris.*

B §. Si vero dominus.] 4. *pars.*

4 Et monitus.] *Eſt ergo requirendus & monẽdus: quia cum excommunicari debeat ex hac cauſa, vt ſupra eod. §. proxi. in prin. aliter excommunicari non debet niſi monitus & rebellis, vt hic patet, & ibi, & infra de ſenten. excom. ſacro.*

5 Per metropolitanum, & ceteros.] *in concilio ſupra tit. 1. cũ ſit nimis. §. 1. & de præbẽ. graue. ſi forſan rex fuerit, vel magnus princeps, qui ei q̃uparari valeat, vel quaſi, puta quia habeę ſub ditione ſua vnum metropolitanũ, & ſuffraganeos. 6. q. 3. ſcitote. 1. q. 6. nõ liceat. & c. vnaquęque. & ſequen. In cõcilio enim talia grauia, & ratione perſona, vel negotij de quibus agitur, ſunt tractanda. in Authen. de ſanctis epi. §. ve autẽ omnis eccleſiaſticus. colum. 5 coll. 9. & 18. diſt. propter eccleſiaſticas 1. & 2. Sed cõtra: quia ſolus diœceſanus cũ concilio clericorũ hanc ſententiã ferre poteſt. ſupra eod. ad abolendã, reſponſo. 1. Reſpondeo. Verũ eſt niſi ratione ſcãdali, vel grauitatis negotij oporteat ceteros epiſcopos cõuocare, vt ibidẽ patet, et hic, & infra eod. verſ. 12. aliàs enim vnuſquiſq; epiſcopus ſubditũ ſuum excõmunicat, quem vicini epiſcopi*

C *tenentur denũciare, & ſententiã approbare ad requiſitionẽ excõmunicantis, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de treuga & pace. c. 1. §. 1. & infra de rapto. c. 1. Sed nũquid poteſt Epiſcopus ſic excõmunicare ſubditum, vt in ſua parochia tantũ, & non in alia ſit excõmunicatus? Videtur quòd ſic. arg. ff. de iuriſdict. om. iudic. l. fin. & de appel. paſtoralis, in fine. et de conſtit. ex litteris. et expreſſius 58. diſt. ſi quis de alterius. et 44. diſt. placuit. vbi de hoc not. Ioan. Sed contrariũ verum eſt: nã ſemel excõmunicatus in vna Eccleſia, excõmunicatus eſt quoad omnes. vt 4. q. 5. quiſquis. vnde et ab omnibus eſt vitãdus, infra de raptor. c. 1. & 3. q. 4. nullus. & c. ſeq. 11. q. 3. excõmunicatos.* Et li ſatisfacere. *verſ.* Sũmo Pontifici. *Tũ ratione grauitatis negotij, vt patet in eo quod not. in*

D *præcedente gloſ. Tum ratione grauitatis infligendæ pœnæ, vt ſequitur.*

6 Extunc.] *ideſt elapſo anno: ſed & ipſe Dominus rẽporalis tanquã propter hoc ſuſpectus de hæreſi per eoſdẽ in metropolitanũ, & ſuffraganeos poterit excommunicari: ita quòd ſi per alium annũ hanc ſecundã excommunicationis ſententiã corde ſuſtinuerit, indurato, extunc velut hæreticus poterit condẽnari, vt patet in eo quod legitur et not. ſupra eod. c. §. 1.*

7 Fide-

7 Fidelitate.] *Infidelio huius pœna ad solum spectare Papam videtur, vt hic. & 15.q 6.alius. & c. nos sanctorum. & seq. & præceden. vel ad illum cui specialiter hoc committit. infra de pœnis. c. fi. quantum tamen ad hoc crimen spectat, non oportet bodie ad Papam recursum haberes quia ipso facto de iure sunt absoluti vassalli, vt infra eod. c. fi.*

8 Exponat.] *mandando prædicari crucem, quod nullus inferior Papa potest facere, vt legitur & not. infra eod. §. 1. alias autē sine prædicatione crucis posset diœcesanus, vt puto bona excommunicati subditi & rebellis, ac per annū expectati exponere, vt patet in eo quod legitur & not. extra d. n. de homicidio. pro humani. §. sacri cōcilij. verſ. sitq eum fuis. lib. 6. qđ sic probo: potest enim personā expouere etiā clerici incorrigibilis: hoc non potest verti in dubiū: quia expressū est nedu in crimine hæresis. supra eo. c. respon. 2. verſ. 1. & c. ad abolendam. § præsenti. sed etiam in qualibet crimine, & qualibet contumacia: ex quo Ecclesia non habet vltra quid faciat, vt patet in eo qđ legitur & not. supra de iudi. cū non ab homine. infra de verbo. signi. nonimus. sed si hoc potest de persona clerici, multofortius in persona laici, vt patet in eo qđ legitur & not supra de foro compe. significasti. & si hoc potest de persona laici, multo fortius & de rebus. arg. 11. q. 2. præcipimus. C. de sacrosan. Eccle. sancimus 1. & in eo qđ legitur & not. supra de dona. inter vir. & vxo. per vestras. § fi. supra qui fil sint leg. per venerabilē. respō. 1. supra de decimis. ex parte 2.*

† Eyme. 3 p. q. 17. Gondisal. de hær q. 11. num. 17. Reperior. verſ. Brachiū.

9 *Generaliter † enim non solum in res, sed etiam contra personas potest Ecclesia inuocare auxiliū brachy sæcularis, vt patet in eo quod legitur et not. infra de homici postulasti. infra de cleri. excom. ministran. c. 2. in fi. cum suis concor. & in seq glos.*

10 Possideant.] *& sic inuadē di sunt rebelles, & bona ipsorū occupāda ab alijs catholicis, Ecclesiæ auctoritate interueniēte, vt hic, & 23 q fi. §. his ita respondetur. & c. sequētibus. & q. c. §. ipsis autē principibus. et c. si apud carnales. et sequētibus. Qui enim tales & taliter impugnāt à locis suis expellendo, vel eos damnificādo, vel pecunias auferēdo, diligētissimi rectores, et pij cōsultores intelligūtur, vt eod. q. fi nos contra Ecclesiā Christi. & c. sequētibus. nā et necandi sunt, & ciuitates igne cremādę: ita quòd sine habitaculo sint in æternū. eod. q. si audieris. et maxime do minus temporalis, qui instituit facere negligit impetendus est, vt eod. causa. q. 2. dominus. et q. 4. c. 1. & sequentibus. & §. breuiter monstratum est. & capitulis. præceden. & sequentibus. & 3. q. 7. qui sine. & arg. in Authen. vt differen. iudi. §. penul. & fi. coll. 3. & 2. q. 7. sicut & in fidei. aliàs fideli.*

† Zaneh. de hær. c. 28 Al. Castel. li 2. c. 10 & 11. de iusta hær. pun.

11 *Saluo iure.] verſ. arg. quod propter † delictū vnius, alius puniri non debet. quod regulariter omnino verum est, vt patet in eo quod legitur & not. supra de his, quæ fi. a maio. par. ca. quęsiuit. quandoque tamen casu aliter accidit contrarium, vt patet in eo quod legitur & not supra eod. vergentis. §. 1. & infra de pœn. in quibusdam.*

† Specul. tit. de feudis. vers 40. Quæritur an 62. Albert supers hær. 3. p. q. 17

12 Domini principalis †] *ideſt maioris et immediate superioris: nam res immobiles prioris Domini sūi ff. de capti. et postli. re. l. ante penul. ff. de acquir. rerum do l. & transfugam. C. de capti ab hostibus. Vel dic, quòd vbi inter Christianos instum est bellum ex parte vna, ex altera vero parte iniustū, is qui iuste pugnat omnia occupata sua facit: quę tamē ab alio in feudum non tenentur. C. de capti. l. 5. §. in pace. 23. q. 5. dicat quis. & q. 7. si de rebus. ff. de acquir. rerū do. naturalē. §. fi. sed & feudalia iure occupare possunt: saluo tamen iure domini innocentis à quo tenentur, vt hic. Vbi vero infideles vel Christiani iniuste pugnantes bona immobilia iuste pugnantiū occupāt, & postea recuperantur, ad antiquum dominum tantum reuertuntur, vt in dicta. l. ff. de capti. l. si captiuus. mobilia vero, quæ infideles occupant, sua sunt, vt. ff. de capti. l. ante penul. & alijs duabus concor. supra inductis in verſ. huius gloſ quę incipit mobilia.*

B *nam si fideles sunt bi qui iniustum bellum fecerunt, vniuersa restituere compelluntur, vt patet in eo quod legitur & not. supra de iureiur. sicut. et infra vbi de hoc. & secundum hoc intellige quod not. extra d. n. de homicidio. pro humani. §. fi. verſ. penul. super verbo. diffidatus. & in verſ. ipsius gloſ. quæ incipit: secundum iudiciale.*

13 Opponat.] *nam si hoc faciat, nullo modo potest vti priuilegio, vt patet supra eod. ad abolendam. in fi. immo & contra ipsum poteris procedere Ecclesia hac de causa, vt supra eod. §. legitur & not.* Eadem. *verſ.* Lege seruata. *vt scilicet. si negligentes fuerint, excommunicentur, vt supra eod. §. à principio. vsque ad verſ. saluo. Omnino enim illa contra*

C *les locum habent illud autem quod dicit verſ. saluo. ex quo nō habent dominos locum habere non potest quia nequit saluari iuſ domini, qui non est in rerum natura arg. supra de consti. cum accessissent. §. 1. verſ. per quod euidenter, cum suis concor.*

.Catholici.

SVMMARIVM.

1 Quomodo auctoritate Ecclesiæ bellum fieri possit.

2 Crux seu (vt nostri loquuntur) cruciata, nō potest sine Papæ licentia prædicari, & quare.

D

3 Quam indulgentiam consequantur, qui hæreticos persequuntur, & de priuilegijs crucesignatorum.

Catholici.] *5. pars.*

1 Accinxerint.] *Arg. quòd auctoritate Ecclesię bellum † fieri potest. ad idem. 23. q. fi. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 63. dist. Adriauus. quod verum est contra inimicos fidei: vel contra eos qui Ecclesiam impugnant, secundum Ber. vel ei rebelles existunt. quod dic vt not. supra. eod. §.*

† S. Tho. 2. 2. q. 40. art. 1. ad 3. arg. & ibi. Caiet.

2 *Crux tamē prædicari non potest, nisi de Papæ*

E *licentia speciali, sicut nec nomen ipsius redimi, vt patet in eo quod legitur & not. supra de voto. qđ super his. et c. sequētibus. Et hoc tribus rationibus. Prima est, quia nemo potest crucis receptę vinculū soluere nisi Papa: vel is cui hoc cōmittit, vt dictum est. ergo nec inducere seu ligare. arg. in eo quod legitur & not. infra de reg. iur. c. 1. supra. de maio. & obe. cum inferior. Secunda: quia ad solum Papam pertinet proprie & principaliter de fide respondere: & per consequens eius accessoria expedire. 24. q. 1. quoties. & not. supra eod. ad abolendam. respon. 1. & arg. ff. de regul.*

regul.iur.cum principales. Tertia eſt quantitas indulgentiæ:de qua ſequitur, quam nullus poteſt facere niſi Papa,ut infra not. De ceteris hanc materiam tangentibus,dic vt plene not.in ſumma.de voto.§.in quo caſu,& à quo crux debeat prædicari.

† Eyme.3.p. q.127.& ſeq. Zach.dehær. c.37.nu.4. & late ibid. Cæ ſeg.

3 Indulgentia.†] *quæ eſt remiſſio omnium peccatorum, ut patet ſupra de Iudæis.ad liberandam. in textu deciſionis.ibi not. §. nos ergo.quam nullus poteſt facere niſi Papa,ut ibi not. cum in aliis inferioribus ad xl.dies communiter.& in maiori caſu ad annum hæc poteſtas ſit limitata. vt le. & no. infra de pæ.cum ex eo.§.ad hæc quia per indiſcretas. De ceteris priuilegijs cruceſignatorum, dic vt plene le. & no.in textu deciſionis,ſiue dicti ca.ad liberandam.*

§. Credentes.

SVMMARIVM.

1 Receptatores hæreticorum grauius puniendi ſi errorem defendant, & quid de credentibus.
2 Credentes,receptatores, & c, qualiter debeant ſatisfacere.
3 Receptatorum,defenſorum,fautorum hæreticorum,& ſimilium pœnę xij.
4 Et eiſdem pœnis plectuntur aliæ ſimiles perſonæ,& quæ ſint illę.
5 Clerici fautores, receptatores, & defenſores hęreticorum quibus pœnis puniantur.
6 Ratione dignitatis delictum aggrauatur.
7 Communicans cum excommunicato, nominatim denuntiato mortaliter peccat.
8 Pœna clericorum miniſtrantiũ ſacramenta fautoribus hæreticorum,aut eos ſepelientium.
9 Cum Papa aliquid ſibi reſeruat, ceteris prohibero cenſetur, ſecus cum non reſeruat.
10 Epiſcopus ſacerdotem excommunicatũ,quia hæreticorum fautoribus, & ſimilibus ſacramenta miniſtrauit, rodeuntem abſoluere poteſt.
11 Quod procedit in excommunicato per ſententiam canonis.
12 Secus in excommunicato ab ore Papę, niſi,&c.
13 Pœna regularium miniſtrantium fautoribus hęreticorum Eccleſiaſtica ſacramenta.
14 Regulares grauius puniendi quàm clerici ſæculares.
15 Multis de communitate delinquentibus,an omnes amittant priuilegia.

† De his hæreticorũ cõplicibus vide copioſe Eymericũ hac 2.p. q. 30. & ſeq.ubi dixi.

CRedentes.†] 6.*pars.* Receptatores.,*& c.ſine quibus hęretici diu occultari non poſſunt. arg.ff.de receptato.l.1.ff.de offi.præſi.congruit.*

1 *Vnde ſicut hęretici puniendi ſunt:immo & grauius ſi eorum errorem defendant.24.q.3.qui aliorũ. & ideo merito ſunt tales ſaltem pœna ſimili coercendi.11.q.3.qui conſentit. C.de his qui latro.occul.l.1. etiam ſi conſanguinei ſint.arg.27.q.2.de filia. ſupra eo.ſi quis epiſcopus.vbi de hoc. quamuis in aliis criminibus receptatorum pœna ſit ratione criminis tẽperanda.ff.de receptatoribus l.1. puniuntur autem tales vt ſequitur infra eo.§.per totum. credentes ve-*

A *ro omnino hęretici iudicantur.infra eod.e.pen.in. fi.* Firmiter ſtatuentes.*verſ.* Talium. *ſcilicet receptatorum,defenſorum,et fautorũ. Credentes uero omnino ſunt excõicati, & damnati,infra eo.e.2.in fi.* Notatus. *ideſt hac de cauſa, per epiſcopum denunciatus.ſupra eod.ad abolendam,vel iterum excõicatus: nam excommunicatus iterum excommunicatur.ſupra tit.1.in quorundam.§.fina.*

2 Satisfacere.] *Simile ſupra eo.§.qui autem. & infra eo.§.1.ad fin.& conſiſtit hæc ſatisfactio in hoc,vt ſcilicet abiuret hæreſim,vel purget ſe, ſi ſuſpectus ſit tantum,infra eo.§.adijcimus.verſi.ſi. & ſi alia de cauſa notoria excõicatus ſit, debet reſtituere omnia*

B *percepta,& quę percipi poterunt,ſupra de reſt.ſpol. grauis. & quæ ex occupatione aliqua ſi forte ipſam fecerint,ad eum peruenerunt,ſupra de iureiur.ſicut. & infra.Vel ex officio vſurpato, & damnato,vel ei interdicto, vt patet in eo,quod legitur & not.ſupra tit.1.cum ſit nimis abſurdũ.§.ſi.& c.ſeq ſub §.præcipientes.idem ergo eſt de his, quæ occaſione participationis ad eum peruenerunt.arg. in dictis iuribus. & infra eo §.1.& ſupra eod.ad abolendam.§.1.in fin.nam de his omnibus,quę notoria offenſa acceſſũt, & ipſius ſequela ſunt,ſicut & de ipſa offenſa notoria,pro qua excõicatus fuerat, ſatisfacere tenetur, vt patet in eo quod legitur & not.infra de verb.ſig.*

C *ex parte 1.& e.ſeq.& ſupra de fide inſtru. inter dilectos.§.ceterum ver.ſi.eũ ſuis concor.ſed & ſi pro ſuſpectione hęreſis excõicatus fuerat,lapſo anno tanquam hæreticus condemnatur.quod dic vt legitur et not.ſupra eod.§. qui aũt.* Contempſerit. *ſubaudi.ſi laicus fuerit:ex tunc ipſo iure,& c.vt infra eo.verſ. 1.et ſequẽti,* Si uero clericus. *& c. vt infra eo.§.1.* Iuſta annum. *ſimile ſupra eo.§. ſi vero dominus. et §.qui autem.* Ex tunc. *verſi. ſcilicet elapſo anno.*

3 Ipſo iure.&c. *Ecce pœnę in quibus receptatores, defenſores,et fautores hęreticorum afficiuntur. Primo.n.excommunicantur,vt ſupra,et ſequuntur aliæ pœnę xi.et ſic ſunt xij.per totum. vt infra not.* Infa-

D *mis. Ecce ſecunda pœna.* Nec ad publicas. *Tertia pœna:& habet locum etiam in excommunicato, vt patet in eo quod legitur et not.ſupra de procur.c. ſi.* Nec ad eligendos. *verſi. Ecce quarta pœna:idem in excommunicato, et ſuſpenſo, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de conſuetu. cum dilectus.§. quia nobis.ſupra de elec.illa.* Nec ad teſtimonium. *Ecce quinta pœna:idem in excommunicato. ſupra de teſti. veniens 2.§.ſi.* Sit etiam inteſtabilis. *verſi. Ecce ſexta pœna. & idem videtur in excommunicato.arg.in authent.de priuileg.dot. poſt medium legis verſ.ſed ſint eis inaggreſſibilia.coll.8.& de hoc not. extra. d. u. de excep.pia.ſed nec tales vendere*

E *nec donare poſſunt. nec aliquo modo contrahere. C. eod.tit.Manichæos.* Nec ad hæreditatis ſucceſſionem. *verſ. Ecce vij.pœna.* Accedat, *ex teſtamento vel ab inteſtato. & idem videtur in excommunicato, licet aliud innuatur in parte in auth. vt cum. de appell.eog.§.generalem.& ſeq.coll.8.ſed corrigitur in parte illa.ſupra eo.vergentis.§.1.* Nullus præterea. *verſ. Ecce octaua pœna, quę & in excõmunicato quolibet locũ habet. ſupra de iud.intelleximus. ſupra de excep.cum inter priorẽ.§.1.& 2. in prin.* Quòd ſi forte. *ver. Ecce ix.pœnatet idem eſt in ex-*

communicato notorio. supra de re iudi. ad probandū. Nec causæ. verſ. Ecce decima pœna, quæ ſequitur in proxima ſuperiori. Si fuerit. ver. Ecce xij. pœna, quæ ex proxima decima ſuperiori ſequitur. Si tabellio. Ecce xij. pœna, quæ & in excommunicato vendicat ſibi locum 3. q. 4. nullus. De ceteris pœnis contra hæreticos promulgatis dic vt plene not. ſecundum leges & canones in ſumma. eo. tit. §. vna pœna. Damnato. ſimile ſupra eod. fraternitatis. quod dic vt ibi plene not.

4 Et in ſimilibus.] *Ver. hoc verbum duobus modis poteſt intelligi. Primo vt fiat comparatio de his, quæ hic interdicuntur ad alia conſimilia: puta ad publica officia, quæcunque ſint illa, & quocunque nomine cenſeantur: quia nec omnia de facili nominari ſpecialiter poſſent. arg ff. de præſcrip. ver. l. 4. & qa ſecundum diuerſas prouincias ipſorum nomina variantur ſed nec eſt vis in nominibus facienda, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de procura. petitio. Icē ſicut ſunt actus omnes legitimi. ff. de reg. iur. actus. qui omnes ſunt talibus interdictis: quia & omnibus infamibus ſupra de teſtib licet ex quadam. §. 1. in fi. Secundo poteſt fieri comparatio de perſonis hæreticorum ad alias ſimiles. ſicut ſunt ſchiſmatici, & etiam notorij excommunicati: qui & à prædictis omnibus repelluntur, vt patet in concor. ſupra ſignatis in ſingulis ver. & ſecūdū hoc excommunicati notorij inteſtabiles ſunt nec aliquem ſibi obligare poſſunt, in quo tamen aliqui contradicunt. ſuper quo vide quod not. extra d. n. de excep. pia. reſpon. 1. ver. & excommunicati. lib. 6. & ſupra de dolo, & contu. veritatis. in fi. & in ſumma. de pœnitentijs. §. ſi ſub §. quid de ijs, qui excommunicati.*

5 §. Si vero clericus.] 7. pars. Fuerit. *Receptator, defenſor, vel fautor hæreticorum.* Deponatur. *exceptis pœnis ſupradictis contra laicos promulgatis, quæ & in ſimili tantum locum habent: quibus & hac additur propter rationem, quæ ſequitur:* Vt in quo maior. *& c, nam vbi crimen eſt grauius, maior pœna eſt imponenda, vt hic & 50. diſt. quia tua. & patet in eo quod legitur & not. infra eo. §. 1. ver. ſimiliter. & ſupra de vita, & hon. cleri. vt clericorū. §. 1. ſupra de tranſla. epi. cap. 2. §. 1.*

6 *Habes etiam hic arg. quòd ratione dignitatis aggrauatur delictum. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. & per conſequens pœna. arg. ad idem 32. q. 1. qui viderit. 25. q. 1. nulli ſas. 19. diſt. nulli. 40. diſt. homo Chriſtianus. vade & qui magnus ſine comparatione creatus fuit, ſine venia damnatus eſt. de pœn. diſt. 2. §. principium enim. de hoc not. ſupra de iureiur. cū quidam.* Si quis autem. *verſ.* Tales. *ſcilicet credentes, receptatores, et fautores hæreticorum. vt ſupra eod. §. proxi. in prin.*

7 Denotati.] *Arg. quòd ſi quis communicat excommunicato non denunciato, licet peccet venialiter, non tamen mortaliter: poſt denunciationem vero ab Eccleſia ſolemniter factam peccat mortaliter. ad idem ſupra de paſtul. prela. 6. 1. §. 1. & 2. ſecundum hoc intelligi poteſt, ſupra quod metus cauſa. facric. vt & probatur extra d. n. de ſent. excom. ſtatuimus. §. ſi. lib. 6. quod dic, vt ibi not. & infra de cleri. excom. mini. ſi celebrat. §. penu. & ſi. Satisfactionem. De hoc dic vt plene not. ſupra eod. §.*

A *credentes. verſ. 1.* Retractantur. *qui enim participat excōmunicatu ſciēter, & monitus ſe non corrigit, eſt excommunicādus infra de ſen. excom. quod in duobus. 11. q. 3. qui communicat. ſecundum B. & extra d. n. de ſent. excom. ſtatuimus. lib. 6.*

8 §. Sane clerici.] 8. pars. Peſtilentibus. *à peſte, quæ prouenit à participatione eorū. ſimile ſupra de ſimonia. ſicut ſimoniaca.* Sepulturæ. *De hoc caſu, & alijs dic vt not. ſupra de ſepultu. ex parte. §. ſi.* Alioquin. *ver. ſubandi excommunicati ſunt clerici ipſo iure eis cenſeantur fautores. ſupra eo. §. credentes. et cum ab ore Papę talec ter excommunicentur in anno celebrantec diuina coram excommunicatis à Papa excommunicati ſunt. infra de ſenten. excom. ſignificauit. reſtat quòd ſi ſic excommunicati celebrēt, ac ſacramenta interdicta miniſtrēt: irregularitatem incurrunt. infra de cler. excom. miniſtran. c. 1. & c. 2. & c. poſtulaſtis. Præterea dicimus, quòd ſuo priuentur officio, & c. 11. q. 3. ſi quis epiſcopus damnatus. & c. ſi quis epiſcopus in concilio.* Abſque induito. *ſimile infra de cleri. excom. mini. c. 1. 2. 3. & 4. infra de rapto. cap. 2. in fin. vbi de hoc.*

9 *Cum ergo hanc reſtitutionem ſibi ſpecialiter retineat Papa, alijs inferioribus hoc prohibuiſſe videtur, vt patet in eo quòd legitur & not. ſupra de præben. graue. §. ſi. ſic è conuerſo abſolutionem, quam ſibi non retinet, alijs conceſſiſſe videtur. infra de ſent. excom. nuper. §. in ſecundo. ver. fina.*

10 *Quamuis autem hęc reſtitutio prohibeatur epiſcopo, ipſum tamen reuertentem poterit ab excommunicatione abſoluere, & eccleſiæ reconciliare. ſupra eod. ad abolendam. §. 1. ad fin.*

11 *Quod verū eſt quo ad ſententiam canonis: ſecus de ſententia orit Papę, quam ter in anno profert, vt ſupra eo. §. ver. alioquin. in prin. ab illa enim nullus inferior Papa abſoluere poterit. ſupra de maio. et obe. eū inferior. ex quo & ſequitur, q nullus poteſt ad plenum reconciliare hęretieum. ſiue domini Papę licentia ſpeciali, quod eſt dignum not.*

12 *Niſi dicas, quòd hęc ſententia lata ab ore Papa canon eſt generalis: à quo & inferior poteſt abſoluere, ex quo Papa nō retinet ſibi abſolutionem. infra de ſtns. excom. nuper. §. in ſecundo. et adde quod not. infra de priui. eum hoc. in prin. & de ſen. excom. à nobis 2. §. vt autem. verſ. ſi.*

13 Similiter. *verſ.* Regulares.] *Subandi, caueant ne talibus exhibeant eccleſiaſtica ſacramenta; alioquin ſuo priuentur officio, & c. vt ſupra eo. §. reſpon. 1. verſ. 1.* Quibus etiam. *ſcilicet regularibus circa prędicta delinquentibus.* Hoc. *ideſt hęc pœna ad ipſos magis aggrauandos.*

14 *Sicut ergo clerici ſeculares graulus puniuntur quàm laici: quia ratione clericatus granius peccant, vt legitur, & notatur ſupra eo. §. prox. ſic & religioſi plus peccant ratione religionis, quàm clerici ſeculares, & ideo grauius puniuntur, vt hic.*

15 Vt illorum.] *Si omnes, vel maior pars delinquant, hoc planum eſt: alioquin contra, ſupra de his quę ſi. à ma. par. c. queſiuit. Vel dic, quòd hoc eſt ſpeciale ratione immanitatis criminis contra illam regulam, ſicut & alijs not. ſimle ſupra eod. vergentis. §. 1. & 2. & arg. in eo quod legitur & not. ſupra de offi. archid. ea quæ. §. vnico.* Priuilegia,

quod

Tſyluester in Sum. ver. excommunicatio. §. nu. 1. & facit c Sicut 11. quæſt. 3.

quod dic vt plene not. ſupra ad abolendam. §. ſi. et eſt ſimile infra de priuileg. tuarum. §. 1. verſi. 1.

§. Quia vero.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopis proprie conuenit munus prædicãdi.
2 An Epiſcopus vbique, etiam extra ſuam diœceſim poſſit prædicare. & nu. ſeq.
3 Epiſcopus in aliena diœceſi non poteſt indulgentiam conferre.
4 Quinam præter Epiſcopos poſſint prædicare.
5 Abbates non poſſunt concedere licentiam prædicandi.
6 Et an poſſint concedere licentiam Miſſam celebrandi.
7 Vſurpare præſumitur officium prędicationis, qui miſſus nõ probatur. & quomodo probetur miſſio.
8 Nemo excommunicandus niſi monitione præmiſſa.
9 Creſcente contumacia pœna augenda.

QVia vero.] *9. pars.* Apoſtolus dicat. Rom. 10. c. Omnes qui. *verſ.* Prohibiti, vel non miſsi. *hoc ideo dicit: quia aliqui ſunt miſſi ordinarij per vniuerſum mundum, ſicut epiſcopi, qui à Domino habent auctoritatem prædicandi Euangelium per vniuerſum mundum, & omni creaturæ, vt probatur Mar. vlti. 22. diſt. in nouo.*

1 *Vnde & dicit decretum, quòd nullus audeat prędicare pręterquam domini ſacerdotes. 16. q. 1. aduicimus. quod de ſacerdotibus, ideſt epiſcopis anthonomaſtice eſt intelligendum. non ergo refert quis epiſcoporum prædicet ſeq quid prędicet, & ſic poteſt intelligi. 19. diſt. Secundum. Quod verum eſt, niſi ab illo cuius eſt diœceſis prohibeatur: arg. 6. q. 1. ſcriptum. Vel illud intelligatur non de fulce prædicationis, ſed iuriſdictionis.*

2 *Cum enim epiſcopi miſſio tanta auctoritate roboretur, vt patet ſupra eod. gloſ. in prin. non poteſt prohiberi, immo ab omnibus debet recipi, & admitti, vt patet ſupra eod. cũ ex iniuncto. §. 2. verſ. ſed oportet. & verſ. Ioannes. Dummodo caueat ab errore. aliquin contra infra, de purga. cano. inter ſollicitudines. & 40. diſt. ſi Papa. maxime quia verbum Domini non eſt alligatum. 2. Tim. 2. b. Sed verius eſt vt epiſcopus ſemper admittatur: & vbique, niſi ab illo cuius diœceſim intrat, prohibeatur. nã ex quo eſt prohibitus, alligatur verbo prohibitorio: vnde & debet omnino abſtinere, vt hic. & probatur. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. epiſcopi. & in eo quod legitur & not. ſupra de vſu pal. c. antepenult. ad fi.*

3 *Quamuis autem non prohibitus poſſit epiſcopus prædicare in aliena diœceſi, nõ tamen indulgentiã dare, niſi hoc faciat auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſibi commiſſa, vel de expreſſa licẽtia epiſcopi, vt infra de pœnit. qd autẽ. Ratio diuerſitatis hæc eſt: quia per prædicationẽ nõ intelligũtur multũ iniurioſe alieni limites vſurpari: nec aliqd paratur prędiciũ grauc: immo fit melior cõditio epiſcopi, cuius eſt diœceſis, & animarũ ſibi cõmiſſarũ, vt probatur 95. diſt. ecce. vnde & videtur q eo inuito hoc exerceri poſſet. arg. ff. de nego. geſt. ſoluẽdo. ff. de ſol. ſi pro me. et l. ſoluere, et*

A *l. ſi debitor. Sed non obſtat: quia & ſi nõ fiat ei graue prędiciũ, vt dictũ eſt, tamẽ aliquatenus intereſt ſua ne ipſo inuito fiat: neſcilicet videantur ſui termini vſurpari. arg. ff. de neg. geſt. cum pecuniam. in fi.*

4 *Alij autem exceptis epiſcopis* †, *& ſaluo eo quod not. infra eod. ſuper verſi non miſſi præter auctoritatem, & ſuper verbo,* epiſcopo loci, *non debent prędicare populo, cuius curam non habent: niſi à ſede Apoſtolica vel catholico loci epiſcopo hanc expreſſe obtinuerint poteſtatem, vt ſequitur hic, qui etſi ipſam obtinuerint, reuocari poſſunt quandocunque placuerint concedenti. arg. ff. de iud. iudicium ſoluitur. ſecundum hoc ergo expone quod hic dicit.* Omnes. *Subaudi Epiſcopi.* Qui. *Subaudi, ab illo cuius*

B *eſt diœceſis.* Prohibiti. *vel alij quicunque.* Non miſsi præter auctoritatem, &c. *Sicut hoc conceſſit Prędicatoribus, & Minoribus, & alijs quibuſdam religioſis, vnde non ſunt prohibendi, vt hic patet, & infra de exceſ. prælato. nimis praua. & ſupra de cler. non reſi. fraternitati, cum ſuis concor. Sed caueant ipſi. quòd ſuis terminis ſint contenti, ſupra de ſepultu. c. 1. §. ſi. alioquin poterit eis prædicatio interdici, vt patet in eo quod legitur & not. infra de priuil. tuarum, §. 1.* Epiſcopo loci. *ſimile infra de pœn. cum ex eo. reſpon. 1. vbi de hoc.*

C 5 *Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, ſecundum d. n. arg. ſupra de præſump. nonne, & expreſſius, infra de exceſ. prala. accedentibus.*

6 *Secus ſi Miſſã velit quis celebrare: quia illud poteſt concedere quilibet incuratus: dũmodo conſtet eſſe presbyterum celebrare volentem, ſupra de cleri. peregri. c. 3. ſecundũ d. n. quod dic vt ibi not. Ratio diuerſitatis eſt. quia in primo magis imminet periculũ, quam in ſecundo. vt patet ſupra eod. cũ ex iniuncto, infra eod. c. 1. ſecundum d. n. cum his quę ibi not. Vel dicas quòd ſi perſona nota ſit, volens prędicare, ſicut magiſter in theologia, vel alius competens idoneus prædicator, etiam quilibet incuratus hanc auctoritatem dare poterit, ſecũdum d. n. arg. ſupra de offi. ord.*

D *ab eccleſiarum. quod intelligo caſualiter & in tranſitu: ſed epiſcopus hoc generaliter concedere poteſt per totam ſuam diœceſim. ſupra de offi. ordi. inter cetera, quod inferior nõ poteſt, vt hic.* Publice vel priuatim. *priuata enim magis ſuſpecta eſt. arg. infra eod. §. 1. verſ. 1. & in eo quod legitur & not. ſupra eod. cum ex iniuncto. reſpon. 1. verſ. 1. in prin.*

7 Vſurpare.] *Vſurpare intelligitur qui miſſus non probatur: vel per litteras Papæ, vel epiſcopi, vt ſupra, vel qui miſſionem non probat per operationem miraculoſam, vel ſcripturę teſtimonium ſpeciale, quod die vt plene legitur & not. ſupra eod. cum ex iniuncto. §. 2. & qui etiam probat miſſionem*

E *ſi ab illo cuius eſt populus prohibeatur: niſi ipſa miſſio ſuperioris auctoritate roboretur, vt patet ex eo, quod ſupra legitur, & not.* Præſumpſerint. *ſubaudi. ſi moniti non deſtiterint.*

8 Excõmunicationis, &c.] *aliter enim nõ eſt quis excommunicandus niſi monitione præmiſſa, vt patet in eo, qd legitur & not. ſupra eod. §. ſi vero dominus, & §. moneãtur.* Et niſi. *verſ.* Quamcitius. *ad arbitriũ ſuperioris.* Reſipuerint. *ſic excõmunicati. Alia competẽti. arbitraria, vt patet in eo quod legitur, & not. ſupra, de offi. leg. de cauſis. §. vnico.*

† Concilium Tridẽtieum ſeſsio. 5. de reform. cap. 2. & ſeſsio. 24. de reform. cap. 4.

9 Plectantur.] *Quia crescente contumacia debet augmentari et pœna, vt hic, et legitur et not. supra, vt lit. non contest. c. fi. §. fi.*

§. Adiicimus.

SVMMARIVM.

1 Ex causa fidei inquirere potest Episcopus pro uinciam, & contra rebelles cuiusuis dignitatis procedere.
2 Vniuersitas non conuenitur nec agit, nec iurat nisi per syndicum.
3 Vniuersitas delinquere potest: & contra eam potest fieri inquisitio, & qualiter punienda.
4 Vniuersitas non potest excommunicari.
5 Dissidentes à communi fidelium ritu suspecti sunt de hæresi.
6 Deficiens in purgatione, vel iurare nolens, ut conuictus punitur.
7 Secus dicendum in eo qui se purgare negligit.
8 Qui renuit iurare, dicens non licere, hæreticus est. & nu. 10.
9 Pro condemnato habetur, qui renuit iurare de calumnia.
10 Qui recusat omnino iurare, de secta Valdensium præsumitur.
11 Intellectus. l. 2. C. de hæret.
12 Intellectus. l. 1. C. de fide instru. & c. etsi quæstiones. §. 1. de simonia.

ADiicimus.] 10. *pars.* Honestas. *simile supra de offi. archid. c. 1. supra de offi. ord. inter cetera.* Bis, aut saltem semel. *simile supra de off. archid. mandamus.*

1 Fama tuerit.] *Aliàs enim nisi ex causa tali vel consimili non est prouincia (etiam occasione religionum, vel hæresum) commouenda, vt in authen. de mandat. prin. §. neque occasione. coll. 3. Ex causa* † *autem hoc potest facere iudex ecclesiasticus, vt hic, & contra rebelles procedere, quantumcumque dignitatis existant, vt patet supra eod. §. si vero dominus. & præceden. & seq. & in eo quod plene not. in summa eod. tit. §. qualiter deuitentur, maxime in versic. ergo cognitio, & vers. & hoc intelligas.* Et ibi. *versi.* Viros. *simile supra, de aceu. sicut olim. §. 1. in prine.*

Albertinus tra. de agno. affect. q. 21. n. 10. & seq.

2 Totam uiciniam.] *Argu. quòd vniuersitas potest præstare iuramentum calumniæ, sic 35. q. 6. Episcopus in synodo. secundum B. Hoc multum remotum est. argu. & planum est, quòd vniuersitas, vel collegium nec conueniri, nec agere, nec iurare potest nisi per syndicum, vel prælatum, vt patet in eo quod legitur & not. supra de syndico. c. vnico extra d. n. de testi. ad hæc. & cap. præsentium. respon. 1. ver. ab eisdem. lib. 6.*

† Vide copiose per Pano. & Fel. in ca. dilectus 2. de simo.

3 *Est tamen hic. arg. quòd vniuersitas* † *delinquere potest, & quòd contra ipsam, & singulos de vniuersitate potest fieri inquisitio, & quòd singuli iurabunt & pro delicto proprio punientur, vt legitur & not. supra eod. ad abolendam. §. ciuitas. & de simonia, dilectus 2. §. abbatibus.*

4 *Excommunicari autem non potest ipsa vniuersitas. quod dic vt legitur & not. extra d. n. extra de sent. excom. Romana. §. fi. lib. 6.* Occulta conuenticula. *simile supra eod. cum ex iniuncto, respon. 1. vers. 1. in prin. vbi de hoc.*

5 Dissidentes.] *Propter quod merito suspecti habentur, vt hic, & supra de elec. in causis §. 1. & arg. 41. dist. quisquis. 86 dist. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad leg. Aquil. scientiam. ff. de his qui not. inf. quid ergo. §. 1.*

Indicare.] 35. q. 6. *episcopus in synodo, supra de testi. cogen. præterea. 2. q. 7. qua propter. 22. q. 1. si quis per capillum.*

6 Ipse autem Episcopus.] *vers.* Purgauerint. *immo in purgatione defecerint, vel quia iurare nolùt, vt infra §. 1. vel alio modo: tunc enim puniuntur tanquam conuicti, vt sequitur.*

7 *Secus de illis, qui negligunt se purgare: quia illi excommunicantur, & hæc est differentia quantum ad illum articulum inter hunc, & illum quem habuisti, supra eod. §. 1. vbi de hoc. Vel dic vt not. infra de pur. can. inter solliciudines. §. fi. quod uerius est.* Canonicæ.] *vt scilicet tanquam hæretici condemnentur hi qui in purgatione deficiunt. supra eod. cap. §. 1. Hi vero qui lapsi sunt sine vlla audientia sæculari iudicio relinquantur, supra eod. ad abolendam. §. illos quoque.*

§. Si qui autem.] *xj. pars.* Obstinatione damnabili. *Hoc ideo dicit: quia & quandoque religiosi non rebelliter, sed ex quadã honestate iurare renuũt, vt patet in eo, quod legitur & not. supra de testi. nu per. supra, de iureiur. etsi Christus. §. fi.*

† Eymer. hu 2. par. q. 14 uersi. tertius error.

8 *Sin autem hoc aliquis omnino renueret* † *dicens, quòd crederet peccare mortaliter: quia nullo modo est iurandum, hoc ipso hæreticus reputatur, vt hic, et habetur pro conuicto, sicut & pro condemnato habetur is qui, renuit iurare de calumnia, vt legitur et notatur supra de iuramẽ. calũ. c. fi. §. pœna. sicut & is, qui neque defendit, neque exhibet; vt contumax condemnatur. ff. de noxa. quotiens. §. in potestate. ideoq; tenetur quis per iuramentum purgare de hæresi conscientiam. de consecra. dist. 2. ego Berengarius. 1. q. 7. quotiens. maxime quando circa hunc articulum errare præsumitur.*

10 *Quòd si omnino iurare renuat, de secta Valdensium, qui omnino iurare renuunt, præsumitur, & hoc solo hæreticus reputatur, vt sequitur.*

11 *Et hoc argumento leui à fide deuians, hæreticus censetur, & sic potest intelligi. C. eod. tit. l. 2. aliàs autem propter solam suspicionem, quamuis vehementem, de tanto crimine non condemnaretur: quod dic. vt not. supra eod. §. qui autem. in fi. & de præsumptionibus. §. fi. in prin.*

12 *Secundum hoc duobus modis pòt intelligi, quod legitur C. de fide instrum. l. 1. & supra. de sim. & si quæstiones. respondeo 1. versi. 1. & 2. vt. §. quod ibi dicit de tali sine tenui religione, intelligatur de obstinata, et damnabili, et sic hæretica, vel simplici, et honesta, qui intellectus vltimus magis congruit mẽti, vt patet in dicto cap. et si quæstionet. respon. 1. in fin.*

§. Volumus.

SVMMARIVM.

1 Omnis est adhibenda diligentia, vt hæretici extirpentur

extirpentur.

2 An indicijs crimina probentur.

VOlumus igitur.] 12.*pars*. Inuigilent. *Erant enim pastores super gregē suum vigilantes. Lex* 2.*quod dic vt plene not. supra de off. archipresb. c. fin. in princ.* Canonicam.] *de qua sequitur. infra eod.* §. 1.

Si quis enim.] 13 *par.*

† Inno. 1. epist. 25 to. 1. concilio. refert Conr. a trun. lib. 3. de hæres. c. 1 §

3 Super expurgando.] *Nam, & si generaliter.* † *sit episcopi negligentia reprobanda, vt patet in eo, quod legitur & not supra de offi. ordi. irrefragabili. responso* 1. *hæc tamen est in hoc casu propter periculum fidei specialiter detestanda.* Negligens. *Remouetur ergo prælatus propter negligentiam, vt hic, & 1. q. 1. §. ecce cum honoris. & not. supra eo. cap. proxi. §. fin.*

2 Indiciis.] *indicia igitur probant crimen, vt hic, & supra eod. §. adijcimus. vers.* 1. *&* 2. *&* q. 8. *sciāt.* 32. *q.* 1. *dixit Dominus, infra de privil. cum olim. et C. de rei ven. indicia supra, de cleri. peregri. ca.* 2. §. *vnico. cum suis concor. supra de præsump. c. illud. & c. litteris, & c. tertio.* Deponatur. *tanquam negligens, & remissus, vt supra,* Et in locum. *vers.* Qui uelit, & posit. *simile supra de cleri. non resid. quia nonnulli.* §. 2. *& capit. relatum. respon.* 1. *&* §. 1.

c. Sicut in uno.

SVMMARIVM.

1 Cauendum ne sub specie virtutum vitia cōmittantur.

2 Causę, cur nullus prędicator admittendus, nisi mittatur.

3 Nulla potest vniuersitas sine ordine consistere.

SIcut in vno corpore: & infra.] *Quod deest in hac decisione legitur supra eod. cum ex iniuncto. §. sicut enim.* Sub specie virtutum. *Sic supra eod. cap. proxi. §. quia vero.* 41. *dist. sape vitia. etenim prætextu pietatis non sunt vitia committenda.* 30. *quæst.* 1. *nosse.*

2 *Et hac est causa quare nullus prædicator admittendus est nisi missus* 1 *periculosum est enim cū sub specie huius boni hæreticus aculeus possit latere, vt hic, & in prę. iuribus, &* 1. *q.* 2. §. *ecce cum honoris.* 32. *dist. §. verum. &* 42. *dist. quiescamus. quamuis idoneus possit se ultro offerre ad mittendum, vnde Esa.* 6. *Ecce ego mitte me.* 8. *q.* 1. *in scripturis.* 16. *q.* 1 §. *hoc idem. arg. ff. de tu. & cur. da. ab. l. vbi. & l. prator.* Nos attendentes. 2. *pars.* Præcipuus. *sic supra eod cum ex iniuncto. §. sicut enim. vers.* 1.

Huc spectāt multa Tcōc. Trid. sācita sess. 5. tit. de refor. c. 2.

3 Dominus Apostolos.] *Nec vniuersitas aliqua posset subsistere ratione, nisi eam huiusmodi magnus ordo seruaret,* 89. *dist. ad hoc. ideoque nullus laicus est admittendus cuiuscunque meriti. vel ordinis existat, vt sequitur, & patet supra eod. cum ex iniuncto, respon.* 1. *ver.* 1. *& §. sicut enim. vers. cum igitur, & seq. & §. licet autem.*

c. Excommunicamus. 2.

SVMMARIVM.

1 Omnes hæretici vnum habent finem erroris.

2 Docentium hæreses, & addiscentium debita pœna.

3 Addiscentium hęreses duplex genus diligenter notandum.

4 Deprehensus in hęresi quis dicatur, & qua pœna plectatur.

5 Simoniaci pœna, & similitudo cum hæretico

6 Credentium erroribus hęreticorum pœna.

EXcommunicamus, &c. Diuersas.] 24. *q. fi. §. fi.*

1 Conueniunt.] *Quia ad eundem finem, scilicet deceptionis, & erroris tendunt. simile supra eod. excommunicamus. responso* 1. *quod dic vt ibi not.* Damnati vero. 12. *pars.* Puniendi. *Sic supra eod. excommunicamus. responso* 1. *ver. damnati. & c. ad abolendam. §. præsenti.*

2 *Sed qua est debita animaduersio? Respondeo, vt docentes vltima supplicio afficiantur addiscentes* † *uero. x. librarum auri pœna multentur. C. eod. tit. quicunque, ad fi.*

†Zanchinus tract. de hęreti. cap. 1. nu. 6. Ioā. Rojas de hęret. p. 2. assertiōe 43.

3 *Et hoc intelligitur de addiscentibus, qui nondum didicerunt. sed causa addiscendi ad hæreticos accesserunt: nam si incœpissent discere, & sic ad actum peruenissent, eadem pœna punirentur qua & docentes, & sic soluitur, nec contradicit. C. de mathematicis. l. culpa. similis est tam prohibita discere, quām docere. De ceteris dic, vt plene not. secūdum leges, supra eod. ad abolendam. & secundum easdem leges et canones in summa eod. tit. §. qua pœna.* Degradatis. *supra eod. ad abolendam.* §. 1. Si qui autem. *vers. ab hoc loco vsque ad fin additur declarando quod deest, supra eod. excommunicamus, responso* 1. *versi. damnati. & cap. ad abolendam. §.* 1. *&* 2. *nam alia, qua hic prętermittuntur, dicuntur ibi, & quædam alia, vt ibi patet.*

4 Deprehensi.] *Publice, ita quòd notorium sit, vt in eo quod legitur, & not. infra cod. c.* 1. *qui si statim sponte redire voluerint, admittendi sunt, vt supra e. ad abolendam. §. præsenti. ita tamen quòd in carcerem ad agendam perpetuam panitentiam detrudantur, vt hic sequitur, & hoc non fuerat ibi dictum; qđ hic declaratur, vt ibi not.*

5 In perpetuo carcere.] *Sicut & simoniacus est in monasterio detrudendus.* 1. *q.* 1. *reperiantur. supra de simonia. quanta. & est bona similitudo, nam simoniacus hæreticus reputatur.* 1. *q.* 1. *eos qui.* 6. *q.* 1. §. *sed licet. supra de simonia, quotiens. vbi de hoc, & idem iuris est hodie de credentibus, vt infra* §. 1.

6 §. Credentes autem.] 3. *pars.* Eorum. *scilicet hæreticorum.* Similiter. *damnati ergo de credentia per Ecclesiā, seculari iudicio, & c. vt legitur & not. supra eo. §. damnati. Hodie ergo non excōicātur, nec expectantur, sicut receptatores, & defensores, licet olim secus esset etiam tempore concilij generalis, qđ dic vt legitur, & not. supra eod. c. excōmunicamus. §. credentes.*

c. Absolutos.

SVMMARIVM.

1 Hodie ipso iure remanet absolutus qui hæretico erat obligatus.
2 An reconciliatus ecclesię, recuperet amissas fidelitates, & obligationes.
3 Non soluuntur à debito fidelitatis vassalli, domino in occultam hęresim incidente.
4 Hæretico non est soluendum, quod ei erat sub pœna, aut iuramento promissum.
5 Iuramentum tacitam habet conditionē, si cōmunicare liceat.

† Vide Alfōsum Castrū li. 2 cap. 7. de iust. hæreti. punit.

ABSOLVTOS†, &c.] *Ipsa iure hodie, vt hic: olim non sic erat expresse dictum; immo quòd deberent absolui, quod dic vt legitur et not. supra eod. excommunicamus. §. si vero Dominus. verb. 1.*

2 *Sed nunquid si talis recōcilietur, fidelitates istas ipso iure recuperabit? Videtur quòd sic. C. de senten. pas. l. 1. & l. fin. Tu vero dicas quòd non: sicut nec faceret si fuissent vassalli ab hac fidelitate simpliciter absoluti. arg. supra de diuor. de illa. Secus si ad tēpus lata esset sententia, scilicet quamdiu in excommunicatione perstiterint, infra de pœn. c. fin. in fin. quia tūc cessante tempore erroris, cessaret & talis sententia, vt patet in eo quod legitur & not. supra de vita et hone. cleri. c. fin. ad fin. & secundum hoc intellige 15. q. 6. iuratos. & 1. nos sanctorum.*

3 Manifeste.] *Secus ergo si occulte. arg. supra de simonia, ex tuę. & c. sicut nobis. in fin. cum suis concor. & c. fin. & not. supra eo. cap. proxi. §. 1. ver. si qui autem.*

4 Aliquo pacto, &c.] *ergo si sub certa pœna aliquid ei soluere tenebatur, pœna non committitur: cū enim talium bona possint occupari, multo fortius retineri, vt patet in eo quod legitur & not. supra eod. excommunicamus. §. si vero dominus. ver. 1. Eodē modo non intelligitur is qui iurauerat deierare.*

5 *Quasi iuramentum † habeat in se tacitam conditionem, scilicet si in tali statu permanserit, quòd ei cōmunicandum sit. arg. supra de iureiur. quemadmodū, respon. 1. ver. quia in illo. cum suis concor. & supra eod. excōmunicamus 2. §. credentes, & idem si aliàs excommunicatus esset, vt in dictis c. 15. q. 6. nos sanctorum. & c. iuratos. quod dic, vt not. in summa. de sent. excom. § fin. sub §. quid si tenor sacramento. nisi forsan necessitas immineat, vel ex indulgētia aliud contingat, quod dic, vt legitur & not. infra de senten. excom. si vere. idest ab vnitate Ecclesiæ recedentibus. 24. q. 1. si sorori.*

† Adde Albericum de statutis p. 1. q. 21. n. 8. & Decium in rub. C. qui admitti. nu. 4.

GLOSSA IOANNIS AND. IN NOVELLA SVPER TIT. DE HAERETICIS IN VOLVMINE MAIORI.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Dubitans in fido deliberate hæreticus est.
2 Dubitatio procedens à timida conscientia non facit hæreticum.
3 Fidem veritatis quis dicatur ignorare.
4 Ignorantia in his quæ sunt fidei non excusat.
5 Hęreticum esse, tenui argumento à fide flectere quomodo accipiendum.
6 Infidelis, siue baptizatus siue non, testis esse non potest.

† Cōcordat Ioā Anania, Abbas, Fel. & alii hoc loco. Adde Melchiorem Canum lib. 12. c. 9. de locis Theologicis. & Alfōsū Castrum lib. 2. c. 7. de iusta hær. puo.

DVBIVS.] *Breue est.*

1 Infidelis est.] *Hoc verum in dubitatione, quæ habet pertinaciam †, animi deliberationem, & placentiam.*

2 *Sed dubitatio, quę procedit à scrupulo conscientię, potius est pœna quàm culpa, nec habet hęresim, cum frequenter contra voluntatem accidat: immo ille, qui se bene firmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur. sicut & qui resistit carnis stimulis. 5. dist. sed pensandum. & c. testamentum. aliàs non esset dare fidelem, qui nō fuisset hęreticus. facit ad prædicta 24. q. 3. dixit. & quod dicam infra eod. cum Christus.*

Omnino.] *idest, aliquo modo. hoc est nullo modo est eis credendum. simile omnino. supra de iura. calum. in pertractandis. Hostien.*

3 Fidem ueritatis.] *idest veritatem fidei. quia baptizari renuit, vel in articulis errat. posset etiam intelligi de catholico, qui ignorat veritatem negotij, de quo quęritur, cui in eo credendum non est. supra qui matri. accusa. poss. videtur. de iura. calum. in pertractandis. Hostien.*

4 Ignorant.] *non ergo excusat ignorantia in his, quę sunt de fide: quod dic vt dixi supra de sum. tri. super rubr.*

5 In gloss. 2. ibi, *l. 2.*] *ibi dicitur hæreticus, qui etiam leui argumento deuiat à documentis & tramite fidei.*

In gloss. 2. ibi, tenui.] *idest quantumcunque leui, Abbas. & in fin. vel dic de tenui argumento, vt not. supra de præsump. litteras. §. fi. in prin. Hostien.*

6 In gloss. ultima ibi, in fide.] *licet baptizatus. idem in non baptizatis. supra de testi. cap. 1. cum concord.*

c. Qui alios.

SVMMARIVM.

1 Quis sit intellectus huius capitis.
2 Delictum serui quando noceat domino.
3 Quilibet tenetur proximum ab hęresi reuocare.

4 Correctio

4 Correctio qualiter ad prælatos, & ad alios pertineat.

Melchior canus lib. 12. c. 9. de locis theolog.

Vi alios.]

1 Errore.] *fidei catholicę, ut faciat ad titulum.* Non reuocat. *fortius si defendit.*

Prima glos. quærit & soluit distinguendo.

2 *In glo. 1. ibi,* scientiam. *si seruus vulnerat, & occidit sciente domino, tenetur dominus, & scientia sumitur hic pro patientia, ut teneatur si non probibuit, cum id posset.*

3 In gl. 1. ibi prælati.] *facit quod not. infra de sent. excom. quanta. nisi dicatur aliquid speciale in hæresi, vt quilibet teneatur ab illa proximum reuocare: vel quòd perseuerantia inducit quasi vetationem delicti, vt quasi videatur delictum omittendũ.* & in fine.

4 *Hostien. dicit, quòd iudiciaria correctio ad solum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica ad omnes, vt in secundis, & remit. ad not. de cogna. spiritua. tua de test. in omni.*

c. Firmissime.

SVMMARIVM.

1 Schismaticus cur sit hæreticus.
2 Hæresis vnde dicatur.
3 Iudæi & gentiles improprie dicuntur hęretici.
4 Hæreticus proprie quis dicatur.
5 Peccatis dimissis, bona opera quandoque reuiuiscunt.

† Eymericus hac 2. par. q. 48. vbi dicit. Cõradus super lib. 1. de hæret. c. 16.

Irmissime.]

1 Schismaticum.† [*qui etiam hæreticus est vineam Ecclesia diuidendo.* Incorporatu.] *erat enim membrum abscissum à corpore. 23. q. 7. quemadmodum. 1. q. 7. conuenientibus. uer. item Ioannes. vbi dicitur, quòd hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. ad idē 23. q. 5. si vos. facit 24. q. 1. hæretici. & c. alienus. & c. omnis. qui. & c. quicunque.* Et post pauca. *decisa. ac si dicat, & infra, vel & cetera. Gloss. 1. ponit septem modos, quibus dicitur hæreticus.*

† Eymericus hac 2. p. q. 1. Zachi. de hæret. c. 1.

2 In 1. glo. ibi, hæresis.] *& dicitur hæresis† ab electione erroris. vt ibi: vel ab erro erras, vel ab hæreo hæres, quia nimium hæret suę opinioni. vel ab ereco, vel ercisco, quod est diuido, sicut dicimus familiæ erciscundę,* & in fi. *de hoc 24. q. 3. 6. quia vero.*

3 *Vbi not. large Iudæos, & gentiles dici hæreticos, quia non tenent articulos fidei, secundum quod omnes hæretici non sint excommunicati.*

4 *Dicit Hostien. q duobus vltimis modis proprie, & stricte dicitur quis hæreticus, sicut qui quo ad hoc non recipit quattuor concilia, sic loquitur C. eo. quicunque. C. de sum. tri. l fi. Dicitur etiam hæreticus, qui priuilegio Romanæ Ecclesiæ, quæ præest omnibus detrahit. 22. dist. omnes. Qui præcepta sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur. 19 dist. nulli. Qui decretalibus epistolis contradicit, vel eas non recipit. 20. dist. de libellis. Qui communionem catholicæ Ecclesia non recipit. in authent. de priui. do. hęre. mu. non præstan. post prin. coll. 8. Hostien. hic, & in sum cod. tit. §. 1.* In glo. 2. ibi, Apostolus. 1. ad Cor. 13. a.

5 In glo. vlt. in fin.] *& mortificatis malis interdũ bona reuiuiscunt* †. *de pęn. di. 3. piũ. Gof. & Host. remittit ad sum. de pę. et rem. §. et an fictę. 1. reſpõſo.*

† S. Thomas 3. p. q. 89 art. 5. Sot lib. 4. dist. 16. q. 2. art. 5.

c. Fraternitatis.

SVMMARIVM.

1 Intellectus huius c. quis.
2 Quando tabellionis scriptura falsa, non rumpat ceteras bene factas.
3 Instrumentũ, vel dictum testis in vno falsum, an & quando in omnibus sit falsum.
4 Falsitatis instrumenti, vel dicti testis, non allegatur ignorantia.
5 Dicta alicuius, ratione personæ solum reprobata, de falso non arguuntur.
6 Publica persona damnata, an eius instrumenta sint damnata.
7 Scriptura damnatorum quomodo recipienda.
8 De operibus Origenis variæ sententię.

Ratermitatis.] Ephesyna synodo. *prima catholica. T.*

Quomodo poterunt. *quasi dicat non poterunt.* Capitula. *scilicet, quę scripserunt.*

1 Auctores.] *suspensiue legas. & intelligit Inno. hic in ex positionibus scripturarũ, & omnibus aliis confectis ab his, qui nõ gerunt publica officia. 9. dist. si ad sacras. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid.*

2 *In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum officium gerentium secus est: quia licet vnam chartam falsam fecerint, nihilominus valent alia, quamdiu in officio tolerantur. arg. 8. q. 4. nome. & melius supra de cohabi. cle. & mulie. vestra. & hoc propter publicam vtilitatem, & ne veniętes ad eos decipiantur. arg. ff. de of. pręto. l. 4. ff. ad Macedonianũ l. 3. respon. 1. ff. de offi. præsi. si forte. C. de lati. liber. tol. l. vnica. § sed domini. & §. sed & quis homini libero. C. de testa. l. 1.*

4 *Dicimus tamen, quòd si instrumentum vel dictum testis, in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est. arg. 3. q. 9. pura. ff. de adil. edict. cum eiusdem. de con. dist. 4. c. non liceat. & expressius 9. dist. si ad sacras. vbi de hoc, & ibi habetur dictum Bart. quod etiam tenuit in Vener. 50. quod verum est, quando tabellio, vel testis mentitur circa substantialia, vel circumstãtias negotij, de quo agitur, principales: puta, cum ageretur inter contrahẽtes de bone, tabellio scripsit, de asino: vel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter P. & M. & ipse scripsit inter G. & R. arg in eo qđ legitur & not. de rescrip. significantẽ. & est ratio, quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate nouit et vidit.*

4 *Nec potest in hoc ignorantiam allegare. 3. q. 9. testes. & c. hortamur. & c. pura. & adde quod di-*

xi de off. deleg. cum in iure. in fi. Si autem errauit, vel scienter meruitus fit, circa accessoria, uel circumstantias negotij, de qua agitur, non substantialesqui-bilominus valet instrumentum quo ad substantialia: ut si dicat, contrahentes esse de alia terra quàm sint, vel consanguineos, vel affines aliorum quàm sint, & similibus: & est ratio, quia non consistit in his officium tabellionis, vel testis; nihil enim facit ad contractum vel testimonium vndecumque sint contrahentes. argu. supra de iudi. cum deputati; & adde quod post eum dixi de off. deleg. cum in iure. post glossas in fin. & de hoc in Spec. de teste. §. 1. & vers. item q aliquid. cum sua remissione. Est tamen euidens cõtra arg. in eo quod legitur & not. supra de rescrip. significante. cui contrario staretur, quando circumstantia facerent ad casum. A

5 Licet autem dicta alicuius, ratione personæ nõ aliàs falsa probentur, vel reprobentur, redargui non possunt de falso.

6 Si tamen publica persona de falso accusata, et condẽnata fuerat, extunc instrumenta, & dicta eius carebunt robore, ratione personæ, vt hic & supra de testi. testimonium. Alij dicunt vt Ioan. in d. cap. si ad sacras. & hoc placuit Gof. vt dixi de elect. ecclesia 2. in glo. hoc tractat. quòd si in vno instrumento plura capitula sunt connexa sibi, & vnum sit accessorium alterum, vno cassato, cetera connexa, & accessoria cassata intelliguntur: secus si sint diuersa, & separata. arg. ff. de mino. etiam. ff. de neg. gest. eum actum. & l. at qui natura. facit supra de appel. vna sententia. cũ concor. vel distingue, vt supra de fide inst. ex litteris. primum tamen dictum magis placet Inno. †

†Hic quædã cõsulto omisimus.

Glos 1. signat contrarium, quod dupliciter fortificat & soluit.

In gloss. 1. ibi declarauit.] & c. nonne. vbi habes concor. ad hoc.

† Vide omnino cõmentarium supra isto c. Fraternitatis.

7 Et ibi recipienda. tanquã authorizabilia †: possunt tamen recipi vt rationabilia, & sic cessant contraria.

8 Et ibi Origenis.] aliqui dicunt Origenem excusabilem, quia hæretici ad obfuscandum nomen suũ hæretica interseruerunt libris suis. hoc recitat Host. infra de sen. excom. à nobis 2. hanc expositionem improbat Hieronymus in epistola ad Pammachium et Oceanum, co maxime, quia Eusebius, & Didymus ipsius tractarunt errores: tamen ipse idem fatetur aliquos dixere per ipsius pestimos discipulos aliqua admixta, sed non omnia. vide ad Desiderium de 12. lectoribus. B. Videre potes de ipso & ipsius commendabilibus actibus, & de ipsius erroribus in historijs lib. 1 à. 8. cap. cum 7. sequen. & in Hiero. ad Pam. & Oce. 1 cap. & in fin. vbi de hoc. et infra de no. ope. nunc. c. 2. & infra, de re iud. accessorium. lib. 6. B

4 An Episcopus extraneos catholicos instituens plectatur pœna huius c.

5 Quoslibet infideles instituens hac pœna punitur.

c. Si quis episcopus.

SVMMARIVM.

1 Pœna huius c. quando locum habeat. & nu. 4.
2 Episcopus hæreticos instituens non sepelitur, & sepultus exhumatur.
3 Et memoria eius aboletur.
4 An Episcopus extraneos catholicos instituens plectatur pœna huius c.
5 Quoslibet infideles instituens hac pœna punitur.

SI quis Episcopus.] 1 Prætulerit.] *ideſt, instituerit. T. vel prætulerit ecclesia suę. & intellige de episcopo, qui hoc fecit sciens: probabilis enim ignorantia esset excusata. de cleri. excomm. Apostolicę, infra eod. c. 2. lib. 6. Abbas exponit, ideſt errorem sustinuit.* Saltem. *quasi dicat, ne dum in uita.*

2 Dicatur.] *ergo non sepeliatur. & si sepultus est, exhumetur supra de sepul. sacris.*

3 Nomen.] *Damnatur ergo ipsius memoria.* Recitetur. *forte in libro, quo poni solent nomina episcoporum defunctorum, & pronuntiari obitus annuatim. Hostien.*

Glo. 1. respon. per obiectionem & solutionem. Vlti. glo signat contrarium, & soluit.

4 In glo. 1. ibi Hæreticos.] *secundum Ala. & Lan. & idem Inno. & Hostien. non enim locum habet hęc pœna in illo, qui in his quæ testari possunt, instituerit extraneos tamen catholicos: licet quidam contradicant, quòd non præsumitur ecclesiam dilexisse, præponendo extraneos ipsi ecclesiæ.* C

5 In glo. 2. ibi, hæreticis.] *sic etiam paricantur Pagani Iudæis. supra tit. 1 cum sit.*] In gl. vlt. ibi. c. 1. *& infra c. accusatus. §. si vero. in fin. lib. 6. & in fi. de hoc 24. q. 2. in sum. & Hostien. remittit ad sum. de accusa. §. si quis accusari. & vide in Spec. de accusatore. ad fin. vers. item quòd reus: sed nõne præsumi debet pro isto, qui in vltimo instanti potuit pœnitere? dic vt not. 88. dist. neque.*

c. In eos.

SVMMARIVM.

1 Quis intellectus huius cap.
2 Pœna huius c. etiam in laicis locum habet.

IN eos.] Qui non sunt.] 1 *Quia hæretici sunt Iudæi, vel Pagani.* In glo. 2. ibi, dari. *secundum Ala. & Tan.* In gl. vltima in fi. & ibi in ver. item multi. *secundum litteram de ipsis statuerunt defuncti, qui suas, & cetera.*

2 *Patet idem in laicis. alia littera, quę habet de episcopis, id non probat.* E

c. Cum Christus.

SVMMARIVM.

1 Definitio huius cap. etiam præterita respicit, & quare.
2 Papam posse, aut non posse facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur.
3 Definitiones Pontificum, & Conciliorum large dicuntur fidei articuli.

4 Et

4 Et à quibus sciri debeant, explicite vel implicite.
5 omnis vera doctrina, quæ circa fidem versatur, largissime dicitur fidei articulus.
6 Et ita licet de ea dubitare, antequam sit per Ecclesiam definita.
7 Qua ratione intelligendum illud Pauli: & habitu inuentus vt homo.
8 Anima humana forma corporis essentialis.

VM Christus.] Perfectus.] *non enim nouit etiam opus imperfectum, de baptis. maiores.*

1 De cetero.] *Quia iuris diuini & naturalis est, hoc respicit etiam præterita, de hoc de consti. c. fi. ad idem infra de vsur. cum tu.*

† Vide Sanctum Thomam 2. 2. q. 2. art. 10.

2 *Sed Alanus & Vincent. per hãc litterã notabant, quòd Papa facere poterat nouos articulos † fidei, quod fatebantur verum secundum vnam acceptionem articuli; ideſt, tale quod credi oporteat, cum prius non sic oporteret: sed cum dicitur articulus, eo quod necessario credi debet & debuit, non facit nouũ articulum: quia quod modo est articulus, semper fuit & erit articulus: sicut stricte sumuntur expressi in symbolo Apostolorum, & hos secundum eos, fideles explicite scire tenentur; allegant canones de conse. distin. 4. quos hic allegat glos.*

† Tymeticus parte 1. q. 4. 7. & 12. vbi copiose de hoc.

3 *Largius sumitur, cum comprehendit cũ præmissis diffinitiones factas per Romanos Pontifices, vel concilia, quale est, tres personas esse coæquales, & alia multa, de quibus habetur 1. 5. dist. c. 1. 2. & 3. & de cons. dist. 4. c. penult. & vlt.*

4 *Et ista † secundum eos necesse est credere implicite, explicite non nisi prælatis, qui legem scrutabiliter scire tenentur. 38. dist. omnes. 23. dist. qui episcopus. & de his hic remittam super fi glos.*

5 *Largissime vero secundum eos, sumitur articulus, secundum quod respicit omnem veram sententiã circa fidem, etiam nondum diffinitam.*

6 *Et in hac acceptione licet dubitare de articulo fidei, scilicet nondum diffinito: sicut de iam diffinitis licuit ante diffinitionem, allegant 24. q. 1. dixit apostolus. bene ponitur exemplum in visione diuina, per nouam constitutionem Benedicti, quæ incipit: Benedictus Deus. Speculator vocat talia articulos fidei. in Spe. de lega. §. nunc breuiter. vers. 2. contra.*

7 Secundum quod homo.] *dicit Vincen. quòd quidam dicebant contrarium, per id quod dicitur ad Phi. 2. b.* In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. *vnde dicebant, quòd assumpserat humanam formam vt habitum, & potius continebatur sub prædicamento habere, quàm sub esse. Sed male dicebant, quod hic reprobatur. Nec obstat illa auctoritas, quia & humana essentia & forma habet habitum hominis. Quare habitus non negat essentiam, quòd intelligas nisi poneretur negatiua, vt si diceretur habitu solum, vel tantum, quod negatiuam sapit. de causa poss. cũ ecclesia. facit quod dixi supra de cle. nõ resi. quia nonnulli. in magna glos. vers. quid si omnes.* Ita verus. *non phantasticus, vt dicebant Manichæi. de cele. miss. in quadam. in princ.*

8 Anima rationali.] *ipsum corpus vere, per se, & essentialiter informante, vt in cle. de sum. trin. c.*

A *vno. in princ.*

In gl. 1. excommunicatus.] *susp. non tam ex vi horum verborum, quàm ex eo.* & ibi c. 1. *& supra de celeb. miss. in quadam.* & in fi. *dic vt dixi supra de sum. trin. super glos. rubricę.*

c. Sicut ait.

SVMMARIVM.

1 Et si de Tholosanis hæreticis loquatur hoc c. de omnibus intelligitur.
2 Cum quibus non exercenda negotiatio.
B 3 Per generalem clausulam, an omnia priuilegia tollantur.
4 Locis interdum pœna infligitur.

SIcut ait.] 1 Tholosanis.] *Non solum quo ad istos, sed etiam quo ad omnes est canon latæ sententiæ. Innocẽ.* Receptatores. *est simile secundum Hostien. de homici. pro humani. lib. 6.*

2 Negotiationem.] *& idem in excommunicatis. 11. q. 3. sicut. & c. seq. de Paganis est dictũ supra tit. 1. quàm sit. Hostien.*

C 3 Priuilegiorum.] *arguit Hostien. per generalem mentionẽ tolli omnia priuilegia, cuiuscunque sint tenoris. remittit supra de dol. & contu. c. 2. & vide quod dicã de excess. prælat. c. vno lib. 6. et infra c. prox. in fi. Pbi. in contrarium. de rescript. c. 1. & c. pastoralis. vbi speciale derogat generali: respondet, quòd vnum & idem ibi dici potest generale, in quantum omne priuilegium tollit: speciale, inquantum locum habet solum etiam causa fidei.* Quibuscunque. *sicut templarijs & Hospitalarijs.*

† Io. Rojas sing. 102. Gõdisal. de hæres. q. 12. nu. 5.

4 Sepulturam.] *Et contrafacientibus, & loco † infligitur pœna. infra eod. c. 2. t. respon. libro 6.* In gl. 1. in fi. *aliter tuta esse non possunt, nisi ea quæ ad*
D *diuinam confessionem pertinent, regalis & sacerdotalis defendat auctoritas.*

c. Ad abolendam.

SVMMARIVM.

1 Christiani excommunicantur, non infideles.
2 De sacramento Eucharistiæ vbi tractetur in iure, & de reliquis sacramentis, nu. 3. 4. 5. 6.
7 Episcoporum partes in extirpandis hæreticis, & eorum pœnæ ob negligentiam.
8 In arduis Episcopus consilium capituli exquirat.
E 9 Mortuo aliquo quis exerceat inrisdictionem, quam mortuus exercebat, & nu. 11. & 12.
10 Sede vacante, an & quando in iudicio procedatur.
11 Quæ suo iure sunt Episcopi, sede vacante ad capitulum pertinent.
12 Absentis & negligentis iurisdictio, ad quem deuoluatur.
13 Religionis obũbratione fuscatus, quis dicatur.
14 Debita hæreticorum pœna ignis; quod multis modis probatur.

15 Papa

15 Papa aduersus laicos condit leges.
16 Inter ordinem & dignitatem differentia.
17 Quę religiones hic dicantur exemptæ.
18 Depositus, an & quando amittat priuilegium.
19 Depositus nisi sit contumax, an tradendus curiæ sęculari.
20 Casus in quibus audientia denegatur.
21 An delegatio facta Episcopis, procedendi in causa hæresis contra exemptos, sit iurisdictio ordinaria.
22 An in iurisdictione Episcopi, qua procedit cõtra quoslibet hæreticos, succedat capitulum sede vacante.
23 An cum procedit Episcopus auctoritate delegata in hæreticos, fiat appellatio ad Papam, vel ad proximè superiorem.
24 Episcopus auctoritate delegata procedens, coercere potest Archiepiscopum sibi resistentem.

AD abolendam.

1 Vniuersos.] *Christianos. Non enim intendit excommunicare Iudæos, & similes, licet non recipiant baptismum; de quibus quo ad canonicas constitutiones nihil ad nos. 2.q.1. multi de diuor. gaudemus. licet aliàs interdum puniantur. de hoc supra tit. 1. Iudęis 2.*

2 Corporis.] *de hoc principaliter tractatur, & de erroribus circa illud. de cons. di. 2. per totum. & maximè in c. cum omnem. et supra de celeb. Missar.*

3 Baptismate.] *de hoc. de consec. dist. 4. per totũ. & supra de baptis. per totum.*

4 Confessione.] *de hoc in tractatu de pœnitentia. & infra de pœn. & rem. per totum.*

5 Matrimonio.] *de hoc sacramento satis supra de Biga. debitum.*

6 Sacramentis.] *scilicet Confirmatione in frõte, ordine, & extrema vnctione, de quibus plene dixi: supra de sacra. non iter. super rubrica.*

† Const. Sirmus lib. 4. de hæt. c. 1.

7 Singuli episcopi.†] *qui super hoc inquirere tenentur ex officio. & si quis negligens esset, deponitur. infra eod. excommunicamus. infra. 2. §. fi. ergo episcopi etiam vbi de fide agitur, sunt ordinarij: dubia tamen fidei non possunt decidere, sed reseruanda sunt Papę. 24. q. 1. quotiens. secundum Inno. & Hostien.* Diœceses. *ciuitates includit. de hoc infra de rerum permu. c. vno, lib 6.*

8 Consilio.] *in sententijs enim arduis requirit episcopus consilium capituli, licet consensum nõ expectet. supra de his quæ fi. à prælat. nouit. & c. quanto. de consue. c. 3. lib. 6.* Clerici ipli. *scilicet capitulum Ecclesiæ cathedralis.*

9 Sedo vacante.] *mortuo aliquo, si vis scire ad quem transferatur potestas faciendi ea, quæ faciebat: antequam constituatur successor, notabis secundum Inno. quòd si ea per se solum faciebat, sicut est iurisdictionis exercitium, & consimilia, & hoc faciet ille à quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono, qui vicem gerit episcopi. supra de offi. archid. c. 1. episcopus eo mortuo, iurisdictionem archidiaconi exercebit. arg. supra de maioritat. & obe. bis quæ. §. fi. supra de institu. cum venissent. & sunt hæc vera etiam*

A *in aliis, si necesse vel vtile sit hoc de quo agitur expediri. arg. 12. q. 2. hęc huius placiti, & c. si qua de rebus, alioquin seruabitur successori ff. de iud. mor tuo. C. de iudi. properandum. §. sin autem. maximè si in proximo futurus successor sit futurus. arg. ff. de vaca. munę. l. penu § fi. secundum Inno.*

10 *In iudicio autem non proceditur vacante sede. supra ne se. va. e fin. nisi instante necessitate deputetur actor, auctoritate superioris ad reposcenda alienata. 12. q. 2. vobis. & c. vulterana. & arg. iusti. de aucto. tuto. §. fi. ff. de cur. bo. dan. l. si plures. & l. 1. & 2. secundũ Hostien. si tamen ad capitulum spectat electio archi secundũ Inno. vel canonicorum, vnà cũ*

B *archidiacono, eo mortuo deuoluetur ad capitulũ prędicta potestas. arg. supra de cõcef. prębẽ. postulastis. sed si archidiaconus per se, suo iure aliqua fecit, quæ non ab alio sunt collata, vt si fundauit Ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc non deuoluitur potestas ad capitulum. sed ad successorem tantum supra ne se. va. illa. supra de testa. relatum 2. §. nomine. vbi de hoc. & adde quod legitur et not. infra de excef. prała. c. 2. & supra de offi. dele. quoniã Ab hac. in fi. quòd si aliqua habeat ab episcopo, & aliqua à capitulo, & ille, & hi in eo quòd ab eis tenebant, succedunt. arg. supra de testa. relatum 2. §. fi. 12. q. 3. & 4. per totum.*

C 11 *Cum autem episcopus, & capitulũ sint vnum corpus, cuius caput est episcopus, arg. infra de verb. signi. cum clerici. & expressum supra de præsi. rip. cum non liceat. supra de his quæ fi. à prał c. fi. et inter eos sit spiritalis coniugium. supra de testa. requisisti. §. fecus. & melius supra de transla. episcopi, licet dicendum est, quòd ea quæ spectant ad episcopum suo iure, sicut est iurisdictio, & confirmatio prælatorum, deuoluitur sede vacante ad capitulum ipso iure. supra de ma. & obe. cum olim. sed si cum alijs aliquid exercebat, nec ad inferiores, nec ad superiores, sed ad collegas eiusdem officij deuoluitur hæc potest. ut. 65. dist. c. fi.*

D 12 *Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem, dic vt not. sup. de testi. cum olim. de consef. præben. nulla. & de sup. ne. pra. per totum, secundum Inno. cuius est tota hæc glos. paucis exceptis. iura tamẽ per ipsum inducta minus plene probant intentionem suã, secundum Hostien. secundum quem, tu dic de hac materia vt not. supra de maio. & obe. bis quæ. & c. cum olim. & ne sede va illa. & c. fin. & c. vno. lib. 6. & de elect. cum in cunctis. in fin.*

Vicinorum.] *sic 7. q 1. Pontificet.* Perpetui. *idest donec resipuerint, & absoluantur. sic supra de coba. cle. clericos. & ibi concor. de hoc.*

E 13 Obumbratione.] *vmbra est vbi aliquid exterius geritur, cuius intus non subest veritas, de cõsue. quanto. & hic Gof.*

Fuscatus.] *infra eo. accusatus. in fi. lib. 6.* Nudetur. *infra eod. c. 1. lib. 6.*

14 Debitam.†] *hic & supra eod. intelligitur debita pœna, ignis crematio: quod probatur Io. 15. b. ibi:* Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. *Lex humana imponit vltimum supplicium. C. eo. Ariani. quod alia lex interpretatur*

† Pet. Godofr. in l. 4. C. de hæt. Cõuar. lib. 2. var. resol. c. 10. nu. 10.

terpretatur mortem. ff. de pœn. vltimum ſuppliciũ, & alia lex dixit, quòd viui crematio eſt vltimũ ſupplicium. ff. de pœn. capitalium. & hanc eſſe pœnã, debitam, interpretata eſt generalis conſuetudo. ad hoc etiam ſupra c. firmiſſime. 1. reſpon. & ſic huic pœnæ conueniunt lex diuina, humana, conſuetudinaria & canonica, ſecundum Hoſtien. Qui vero. *communiter non habetur* † *hic iſte verſiculus. habetur autem infra c. excommunicamus. §. qui autem.*

† Hodie in omnib⁹ exẽplaribus habetur.

Simili.] *iſta littera facit contra notata infra de pur. can. inter. ad fi. ſed iſta littera temperatur infra eo. excommunicamus. §. qui autem. ſecũdum quod bene videtur facere prout ibi not.* Vt diximus. *ſecundum illos, qui nõ habent illum §. proxi. dic vt diximus in parte deciſa.* Recediſſe. *dic vt infra eod. ſit accuſatus, in prin. lib. 6.*

15 Comites.] *not. quòd Papa ſtatuit de laicis, ſed hoc eſt propter crimen. ſic ſupra de Iudæis. ita quorundã. Alij dicũt ideo hæc ſtatuta valuiſſe, quia princeps conſenſit, & fuit præſcus. Iuno. Hoſtien. remittit de homici. pro humani, verſ ſacris.* Bona fide. *exponit, quod dixit fideliter.* Poſſe. *exponit quod dixit efficaciter.* Aſſumantur. *quod dic vt infra eod. vt officium. in fi. lib. 6.* Eis. *ſcilicet rebellibus, nec pœnitentibus.*

16 Dignitate.] *differentia eſt inter dignitatem & ordinẽ, vt dixi infra de excef prela. accedẽtibus.* Priuandã. *alibi eſt ipſo iure priuata. infra de electio. vbi periculum. §. ciuitas. & de pœn felicis. lib. 6.*

† Sed hodie nullus extimat à iurisdictione Inquiſitorũ Eyme. 3. p. q. 28. vbi dixi.

17 Exempti.] *vt Tẽplarij,* † *Inno. quod impugnat Hoſtien. per ſuam dec. de verb. ſign. veniens. & dixi de bociinfra de priuil. recepimus. ſuper 1. glo. dicit autẽ Hoſtien. ſibi conſtare de exceptione Cluniacẽſiũ, quia vidit illorum priuilegia, et mihi conſtat de exẽptione Cartuſienſium, & Ciſtercienſium.*

Solu.] *not. litteram, cui cõcor. clemen. de ſta. reg. attendentes. poſt prin. & quod ibi not. in gl iſtorum.* Epiſcoporum. *vel Inquiſitorũ. infra c. per hoc. lib. 6.* Priuilegijs. *ad idem ſupra c. proxi & quod hic dicit Phi. ibi dixi.* Obſequantur. *ſimile infra de ſta. regular. c. vno. ad fi. lib. 6.*

Secunda gloſ. arguit & remittit.

Quarta gloſ. arguit pro opi. Ala. ſed tenet contrariam Hug.

Quinta glo. ponit quinque caſus, quibus, &c.

Sexta gl. ſignat contrarium, & ſoluit.

Septima ſignat contrarium, & ſoluit. Gl. ſimile 23. *obijcit & ſoluit.*

Vltima gl. dicit hoc allegari, quod ratione delicti, &c. & reſpondet. In gl. 3. ibi §. vlti. *deprehenſa in adulterio, licet ſit damnata, notata eſt.* In gl. 2. in fi. *& c. vno, lib. 6.*

18 In gl. arg. quod ibi dictum.] *vbi de hoc, & 50. diſt. accedens. & infra de ſen. exc. contingit. infra de degradato expeditum eſt. infra de pœn. c. 2 in fi. lib. 6. & ibi. Dixit Hug. & hic Gof. ipſe tamen Gof. alternatiue ſic locutus eſt. de hoc ſupra de iudi. cum non ab homine. dici poteſt quòd depoſitus omne priuilegium amittit, ita quòd eum percutiens non eſt excommunicatus: vel quod ſecurius eſt, dic quòd tũc demũ depoſitus priuilegium amittit, cum incorrigibilis factus, relinquitur curiæ ſeculari. Gof.*

19 *In gl.* Tribus enim. *ibi.* Depoſitus.] *& poſtea adhuc contumax, ſecundum Bar. Brix. qui hoc not. 2. q. 7. ſi qui ſunt. dixit Hoſt. infra de verb. ſig. nouimus. quòd iſte intellectus eſt benignior. ſed contrarius verior. & ibi de hoc, ibi, ſi quis ſacerdotum. vbi idem not.* In gl. ar. contra. in fi. *idem ibi not. & 50. diſt. decreo.* In glo. laici. ibi, punire debet. *infra eod. cum ſecundum. in fi. lib. 6.* In gl. ſimile. ibi, in nomine domini. *ibi not. quidam alij caſus, in quibus audientia denegatur.*

20 In glo. hic habes.] *& vltra quatuor caſus, qui ibi habentur. G. in dec. dilectus, de tempo. ord. addebat alios, ſcilicet cum quis eſt ſibi contrarius, vt ibi. & ſupra de præſumpt. veſtras. & cum quis appellat contra prohibitionem canonis, de iurepa. c. vlti. vbi vide.* In 1. glo. vel Papę. *de appel. paſtoralis. in princ. Item cum quis diſtedit à ſuo præpoſito. 27. q. 1. ſi cuſtos. & c. ſi homo. Cum allegat turpitudinem ſuam, de don. inter dilectos. Cum quis eſt contumax, & petit ſibi per alios inſtitiam fieri. ff. ex qui. ca. ma. l. ſed & ſi per prætorem §. ſed & ſi. item & illi penes quẽ ludus exercetur ff. de alea. l. 1. §. 1. Item excommunicato & ſchiſmatico. 23 q. 5. non nos. infra eo. excõmunicamus. item ei qui eſt in manifeſta calumnia. ff. de peti. hęre. l. poſtquam in fi. cum tamen aliàs. proſequens ſuam, vel ſuorum iniuriam, prætextu criminis nõ repellatur. 2. q. 1. prohibẽtur. & in fi. immo dic vt infra eod. ſuper eo. lib. 6.* In gloſ. vlti ibi. §. ceterum. *concor. de cleri. ægro. c. vno, lib. 6. & eo. lib. de ſta. mo. c. vno. ad fi. & clemen. de ſup. neg. prela. quia regulares. de ſta. mo. attendentes. poſt prin. & de reli. do. quia contingit.*

Et ibi ordinario.

21 *Dicit Hoſtien. quòd cum hæc delegatio ſit generalis, & vniuerſalis, cenſenda eſt hodie ordinaria iuriſdictio. arg. ff. de iudi. cum prætor. & ſecundum eũ hoc verbo vſus eſt Papa ad placandos exemptos, nec eſt vis facienda in verbis. C. communia de leg. l. 2. in fi. infra de elec. commiſſa. §. porro. lib. 6. Certum eſt autem epiſcopum hoc facere ſuo iure ſecundum eũ. quic quid dicat Hoſtien. in appellatione interponenda poſſet eſſe diuerſitas. Pro veritate igitur circa hoc habenda, videnda ſunt tria, ſcilicet qũo dicatur iuriſdictio delegata in caſu iſto, & iurium, qua allegani ſuper prin. huiuſmodi gloſ. Secundo, an in hac iuriſdictione ſuccedat capitulum vacante ſede. Tertio, an in talibus caſibus, quibus tali auctoritate proceditur, neceſſario ſit appellandum ad Papam. Ad primum videri poteſt, quòd non in §. ceterum. allegato in prin. gl. in glo. pen. vbi Io. & Ber. tenent, illã iuriſdictionem ordinariam, vel quaſi. quia ſi delegata eſſet, expiraret morte. Sed vt ibi ſcripſi, Vin. præciſe, & Inno. alternatiue tenet, illam delegatam; & eſt in ea ſpeciale quod non expirat morte, ſed quo ad caſum huius decretalis; quod dico ideo, quia non procederet in caſu illius §. ceterum. coadiuuatur taliter prima opinio, quam hic tenet Hoſtien. vt prædixi. Certum eſt, quòd diœceſani habebãt ordinariã, ratione huius criminis in omnes de diœceſibus ſuis. de offi. ordi. c. 1. Si igitur quo ad certos fuit eis ſublata per priuilegium exemptionis, facit 16. q. 1. frater. cum ſimilibus. & poſtea reſtituta vt hic, ergo intelligitur ordinaria ſicut prima. facit de reſcriptis, quamuis. lib. 6. cum concor. & facit quod not. de conſtitut. cum acceſſiſ-*

cessissent. in fi. & quod not. de beneficio renouato in lem. de rescrip. litteras. in gl. pone. sit ergo satis episcopo, quòd ordinarię iurisdictionis iuuatur præmordio. facit ff. de leg 2. cum filius. §. heres. Secunda opinio, quę amicatur litera, videtur verior: nec est speciale quòd non expiret morte, cum isti non sint delegati Papę, sed sedis, quæ nō moritur. de rescrip. si gratioſe. lib. 6. Item ista iurisdictio non delegatur personis, sed dignitati, quę non moritur. de offi. deleg. quoniam. Et ratio in contrarium inducta, procedit in restitutionci sed hic fit delegatio, non restitutio.

22 Circa secundum Ioan. Mona. in decret. vnica. de ma. & obe. lib. 6. ut ibi scripsi super glos. hoc tenebatur, dixit, quòd in casu huius decre. & omni alio, in quo episcopus habet generalem iurisdictionem delegatam, succedit in illa capitulum allegat eod. lib. de præben. c. 1. in fi. Sed parum facit illud capitulum: aliud enim est dare episcopo delegatam super exemptos, ut hic; aliud est iubere episcopum aliquid non facere, etiam ad petitionem exemptorum ut ibi tunc enim nil delegatur. sed officium eius iustitiatur. facit de offi. ordi. licet. Quare uidetur contrarium tenendum, ut sicut nulla alia iurisdictio delegata episcopo, transiret in capitulum sede uacante, sed ad successorem, ut prad. decr. quoniam. de offi. deleg. sic nec ista. illa tamen ordinaria, quam habet in subditos, bene transit, etiam in hoc crimine, ut supra in prin. capituli. Ex uerbis autem Imo. quæ patent supra in glos. mortuo. non bene decidi potest, quid in hoc senserit.

23 Ex hoc secundo sequitur responsio ad tertium, q̃ si in casibus huius capituli, vel aliorum de quibus dictum est supra, locus esset appellationi, ad Papam appellabitur, † non ad proximum. facit de cleri. ęgro. c. vno. §. fi autem. vbi si in eo quod fit auctoritate Apostolica, occurrat dubium, vel difficultas, ad Papā recurri oportet, non ad proximum. & facit quod de dolutione not. in clemen. de sup. ne. pra. cap. vno. in glos. auctoritate. in fi.

† Zanch. de hær. c. 29. num. 3. Koppert. vet. appellare. §. sed nūc. Sman. de cath. instit. 6. nu. 3.

24 Istud autem demonstrari potest per aliam quæstionem: pone quòd archiepiscopus impedit episcopū in his casibus, quibus procedit auctoritate delegata, non uc poterit episcopus eum coercere? certe poterit: sicut quo ad illam speciem est maior illo. de offi. deleg. sane 2. si superior illo respectu est minor episcopo, nō poterit ad eum, sed ad maiorem appellari: mouet & alia ratio, si dicis ad proximum appellari posse, erit dare amplius, quàm sit expressum exceptionis priuilegio derogari: si enim de episcopo ad archiepiscopū, de ipso ad Patriarcham ipsorum causa poterunt sic deduci, habebit tres iudices successiue exemptus, contra quem Papa dederat vnum solum; item habebit iurisdictionem contra exemptos, it cui concessa non est, cum tamen talia suas species non excedant, vt patet in prædictis iuribus. de fla. mo. c. vno. in fin. lib. 6. & in clem. attendentes. eod. tit. ver. ad quę omnia. & in c. quia contingit. de relig. do. ver. nullo. Cum ergo à iurisdictione episcopi, archiepiscopi, & Patriarchæ exemptus esset, tu qui reducis illum in potestate archiepiscopi, & patriarchæ, ostendas quo iure? Et per hoc sit responsum ad decre. Romana. de appel. §. dilect. lib. 6. vbi appellatur ad archiepiscopum, etiam in his causis, quę de iure communi non spectant ad ipsum: nam ibi cessant rationes prædictæ, nec cognoscit vt delegatus, sed vt ordinarius. Et in fin. & cap. volentes. lib. 6. & 6. quæst. 3. cap. vlti.

c. Vergentis.

SUMMARIUM.

1 Bona hæreticorum, etiam post mortem publicantur.
2 Non tamen occupantur per fiscum, nisi præcesserit sententia iudicis ecclesiastici.
3 Et quid de bonis feudalibus, an publicentur ob hæresim.
4 Ob crimen hæresis à patre commissum, nō perdit filius ecclesiasticum beneficium.
5 Filij filiarum hæreticorum an puniantur.
6 Iniuria Deo facta non ferenda.
7 Filiorum pœna parentes affligit.
8 Vbi locum habeat hęc decretalis.

VERGENTIS.] Et infra. *non solum saplunt elementa corrupta, sed etiam homo testatur in antiqua, vbi de materia magnum est exordiū.* Nostræ. *Hostien. habens in littera,* nostrę, *dicebat, quòd loquebatur prælatis Ecclesiarum.*

† Anto. Gomez. tom. 3. var. resp. c. 14. num. 5. Zach. dehęr. c. 15. num. 4. Ioan. Rojas singu. 134.

1 Publicari.] *etiam post mortem* † *supra eo. si quis, infra eod. accusatus. §. in eo. lib. 6. saluo quod dicitur de prascrip. c. 2. lib. 6.*

In aliis.] *terris scilicet, quæ non sunt de temporali iurisdictione Ecclesię.*

Idem.] *scilicet bonorum publicationem.*

2 Sæculares.] *apprehensio tamen bonorum non fiet, nisi primo pronunciatio fiat super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. infra eod. cum secundum. lib. 6.*

3 Confiscentur eorum.] *quid de feudo? vide satis in Specul. de feudis. §. 2. vers. 40. & aliquid dixi post Hostien. de pœnis in quibusdam. iust.*

4 Conseruata.] *propter crimen læsa maiestatis commissum à patre, filius* † *non priuatur ecclesiastico beneficio, vt not. 56. dist. satis peruersum.*

† Gōdisal. de hær. q. 21. nu. 2. Couar. lib. 2. var. res. ca. 8. num. 4. Gigas de crimi. læsę maiest. lib. 3. q. 9

Quod est Christus.] *de hoc supra de elect. significasti. in fi. de sacra vnct. c. vno. vers. vnde in veteri. Hostica.*

5 Grauius.] *quærebat hic Hostien. nunquid sententia, qua damnantur posteri hæreticorum, extendatur ad filios filiarum, de quo dic, vt infra eod. statutum 2. lib. 6. & facit quod ibi notaui. & eo. lib. de pœn. vbicunque.*

6 Aeternam.] *Hieron. contra Vigilantium. 1. cap. Meam iniuriam patienter tuli, impietatē contra Deū ferre non potui.* Seueritatis. *scilicet publicationis. bonorum.* Casibus. *etiam isto minoribus, vt præmisit.* Iudicium. *qui nec fallit, nec fallitur. inf. de sen. excom. à nobis 2.*

7 Progeniem.] *ex cuius pœna pater affligitur* †, *vt ex propria. ff. quòd met. causa. isti quidem. & dixi supra de fil. pres. in rubrica.*

† Glos. fing. in extrau. Ioā. 22. de pœn. c. vnico verbo, quomodolibet.

1. *Glos. respondet per quæstionem, an Papa possit principibus imperare.*

Penult.

Penult. gloſ. ſignat contrarium, & ſoluit.

In 3. glo. ibi. l. vna.] *vide de vita & ho. cleri, vt clericorum. in 3. gloſ.*

In glo. 17. ibi. ſi apud.] *& q. 4. ſi is qui, ad idem ſupra tit. 2. in nonnullis in fi. & ſupra de decimis, tua 2.*

Et in fine.] *facit quod not. de maledi. c. 2. in 1. gloſ.*

In gl. pen. ibi. cod. tit.] *nec debuit remoueri, ſecundum Hoſt. & ibi. Ioan. qui etiam hoc not. 23. q. 7. in ſumma. & in ſi. & idē probatur infra eod. cum ſecundum lib. 6.*

8 *Ego credo hanc decretalem prænalere legibus in illis terris tantum, quæ ſubſunt temporali iuriſdictioni domini Papæ. In alijs autem prænalent leges, quæ maiori æquitate nituntur. C. de iudic. placuit. & pœna mollienda ſunt. de pœn. diſt. v. §. pœnæ. T. Goſ. Hoſt. remittit ad ſummam eod. tit. §. quæ pœna, ſed authent. Gazaros contradicere videtur, quæ concor, huic iuri. canonum, & verſ. huius, in decr.*

In gl. vlti. ibi. item peccato. & ibi ſunt multa exempla.

c. Si aduerſus.

SVMMARIVM.

1 Omnibus eſt prohibitum hæreticis fauere.
2 Caſus in quo fautor fautoris hæreticorum punitur.
3 Omnis exceptio ſiue odioſa, ſiue fauorabilis excommunicato conceditur.
4 In cauſis pro hæreticis patrocinandum.
5 Suſpenſi tabellionatus, ſeu aduocationis officio, quia hæreticis patrocinati ſunt, ſi iterum hæc exerceant, non ſunt irregulares.
6 Patrocinia ſuſpenſorum aduocatorum, an de facto valeant.
7 Excommunicatis non ob hæreſim, auxilium non denegatur.
8 Hæreticus quando, & quomodo audiatur in iudicio.
9 Solus iudex participare poteſt cum hæreticis, in his tamen quæ ad eorum ſalutem ſpectant.
10 Prohibitio huius cap. in quibus locum habeat.
11 Creditores hæreticorum contra fiſcum agant.

I aduerſus.

1 Generaliter.] *hoc dicit: quia generaliter omnibus eſt prohibitum, hæreticis præbere fauorem: iſtis vero ſpecialiter prohibetur.*

Imperatur.] *concor. cle. de exceſ. præ. frequens. in fi.*

2 Fautoribus.] *not. caſum quo ipſo iure punitur fautor fautoris.*

Defenſoribus.] *qui hæretici ſunt, infrà eo. excommunicamus. §. credentes. Hoſtien.*

3 Vel fautorem.] *dixit hic Vinc. quòd fauorabilis exceptio, vt Velleianum, non datur excommunicato; odioſa, vt Macedonianum bene. ff. de cond. inde. qui exceptione. ſed male cantauit: quia omnis exceptio fauorabilis, & odioſa ſibi competit: quia non excommunicati fauor, ſed æquitas indicantis attenditur. ſupra de excep. cum inter. Goſ. et ipſe idem Vinc. poſtea dixit idem, & Ioan. & adde quod dixi de excep. à nobis. ſuper. 1. gloſ.*

4 In cauſis.] *ſcilicet criminalibus.* Vel factis. *id eſt quibuſcunq; negotijs, ac ſi dicat in iudicio, vel extra. infrà de ver. ſig. forus. §. negotium.* Aliquibus etiam catholicis. *Eorum. hæreticorum, qui nec iudicare poſſūt, nec publica officia exercere. infrà eo. excommunicamus. §. credentes.*

5 Officio veſtro.] *ſcilicet aduocationis, vel tabellionatus. nec eſſent iſti irregulares, licet poſt ſuſpenſionem illud exercerent. infrà de ſen. excom. bis qui. lib. 6. & dicam infrà de cler. excom. c. ſi. & de exceſ. præ. c. ſi. idem G. in Spe. ti. 2. §. in xta. C. verſ. ſed quid dices.* Suſpenſos. *quæ ſententia durāte, non valebūt inſtrumēta confecta infrà. c. 2. §. credētes. verſ. quòd ſi forte. cum ſimilibus.*

6 *Quid de patrocinijs, num illa de facto teneant. dicunt quidam ſententias irritandas, alij contra. Credit Hoſtien. quòd eſſet per ſummum Pontificem delarādum. ſuprà qui ſi. ſint le. per venerabilem. ſupra de ſen. ex. de conſti. c. ſi. cum ſuper hoc nullum ex preſſum ius habeatur, niſi quòd aduocatus poterit per exceptionem remoueri, vt in præ. §. credētes. Vel dic lucrum pauperibus erogandum. ad hoc quod dixi. ſupra tit. 1. cum ſis. & c. ſequenti. ib. alis etiam de tranſgreſſione. aliàs puniri poſſet.*

Tertia gl. ſignat contrarium, & ſoluit.

Vlt. gloſ. notat, probat; & ſignat contrarium.

In gl. 3. ibi. l. 3.] *creditor ex vi pacti pecunia ſibi nō reſtituta, poſſeſſionem ingrediens vim non facit: tamē auctoritate iudicis deberet id facere.*

In gl. 1. in fi.] *infrà de procur. qui ad agendū. li. 6.*

In gloſ. 2. in fi. ſupra de præſcrip. ad audientiam.

In gloſ. 3. ibi.

7 Denegandum.] *in excommunicatis non hæreticis habent hæc locum.*

Et ibi ſententi.]

8 *Dicit Hoſtien. quòd quamuis ad defenſionem criminis, vel bonorum non audiatur, ſi tamen aliàs, de alio crimine accuſetur criminaliter, non denegabitur iuſta ſententia: nec obſtat ſecundum eū in authen. coll. 6 de prin. dotis: poſt mediū, vbi dicitur, q̄ nec beneficij iure, nec aliquibus priuilegijs tales poſſunt ſe iuuare: quia illud, & ſimilia poſſunt intelligi quo ad impugnationem, accuſationē, vel acquiſitionem, vel ab hæreſi defenſionem: vnde et licet hoc patrocinium vetetur aduocarie, & ſcriniarijs, non tamen iuſtitia iudicibus. nec obſtat ſi dicis, hæreticū ſtatim poſt deprehenſionem puniendum: quia ſi ſponte redeat, recipitur, et in monaſterio detruditur. infrà e. excommunicamus. 2. ergo ſe poterit defendere ſuper alio crimine accuſatus. arg. C. de his qui ad Eccleſiam conf. l. fur. maxime ſi præuentus fuiſſet in alterius criminis accuſatione. ſupra de ſo. com. propoſuiſti.*

9 *Die tamen, quòd alius quām index in cauſis vel factis ipſorum non poteſt illis participare, † niſi in his quæ ſpectant ad ſalutem.* † Vide c. indeles. 23. q. 4.

10 *Quicquid ſupra dixeris Hoſtien. non puto hanc prohibitionem locum habere, niſi in his qui ſunt hæretici, non in his qui fuerunt; ad hoc infrà e. ſtatutum. 2. ſecundo reſponſo lib. 6.*

Et

Et ibi:

11 Confiscari.] *vnde contra fiscum agant creditores, C. de fideiuſ. l. 1. & 3. Gof. concor. ff. ſolu. matr. ſi marito. C. eodē. l. 2. C. de bonis proſcrip. ſi vt proponis. & ad l. Iul. de vi. l. tutoris.*

Et ibi auferentur ſua.] *in Iudais fecus. ſupra ti. proxi. ſicut Iudæi.*

In glo. vlt. ibi, tollere.] *Hoſtien. de hoc remittit de ſecundis nup. e. penult. & vlt. & ſupra de re ind. cum te. vbi vide in gloſ. magna: ſuper vlti. gl.* & in fi. *de infamia facti loquitur.*

c. Cum ex iniuncto.

SVMMARIVM.

1 Initium decretalis, quod nūc deeſt, repoſitum.
2 Conuenticula non facienda, & qualis facientiū pœna.
3 De fide publice non diſputandum.
4 Simpliciter aſſerenti, ſe miſſum à Deo, quare non credendum.
5 Miraculis gentes ad credendum inducte.
6 Prælatus reddere debet rationem omni poſcenti.
7 Exempla & hiſtoriæ quę & quando probent.
8 Reprehenſionum genera quot.
9 Corrigi poteſt prælatus ſponte ſubiectus abſq; nota detractionis.
10 Percutiens clericum ſponte ſubiectum excōmunicatus.
11 Clericus nō ſe ſupponat alterius iuriſdictioni abſque licentia prælati.
12 Papam iura poſitiua non ligant.
13 Subditus prælatum non corrigat publicè, vel priuatè.
14 Subditi prælatos non cuitēt per contemptum, & quando liceat cuitare.
15 Iudices inutiles, à principe remouendi.
16 Cui competit inſtituere, eidem competere deſtituere, quomodo intelligatur.
17 Et quid in præſcriptione.

Vm ex iniuncto.]

1 Et infra.] *ſequebatur. Cum ex iniuncto nobis Apoſtolatus officio. ſimus ſecundum Apoſtolum, (ſcilicet Rom. 1.) ſapientibus, & inſipientibus debitores, pro vniuerſorum ſalute nos oportet eſſe ſollicitos, vt malos retrahamus à vitijs, & bonos in virtutibus foueamus: Tunc autem opus eſt diſcretione maiori, cum vitia ſub ſpecie virtutum occulte ſubintrant. Poſtea ſequebatur quomodo Meten. epiſcopus inſimauit Papæ, quòd multi laici, & mulieres, Euangelia, Epiſtolas Pauli, moralia Iob, pſalterium, & libros alios fecerint transferri in Gallicum: facientes poſtea quę ſequuntur. Et ſimile in clemen. de veli. do. cum de quibuſdam, de hæret. clem. ad noſtrum.* Commendandum. *de magiſtr. ſuper ſpecula ne cler. vel mon. ſuper ſpecula. §. quia vero. Hoſtien.*

2 Conuenticula.] *quę in Eccleſia vel extra fieri non debent. C. de epiſcopis, & cle. l. conuenticula.*

A *& C. de ſum. trin. l. 2. aliàs capitalis eſt pœna. C. de hæ. qui ad eccleſ. confu. l. denunciamus.*

3 Nec eſt de fide publice diſputandum. *C. de ſum. trin. l. 3. & infra c. 2. §. 1.* Lux vera. *Ioan. 1.* Tenebrarum. *ſic ſupra de offi. deleg. conſuluit.* Creaturę. *Marci vlt. in fin.* Dicens. *Mar. 10.* Tectu. *arg. quòd magiſter docere debet in alto. ad idem. 2. q. 7. §. de his. ver. bis ita.*

Apoſtolū.] *1. ad Corint. 12. ad fi. & ad Epheſ. 4.*

Doctorum.] *ideſt prædicatorum.* Apoſtolum. *ad Rom. 10.* Præcepit. *Luc. 10. a.* Dignior. *verum dicit, ſi de illa conſtaret.*

4 Nude.] *ideſt ſine ſigno miraculoſo, vel ſufficienti*
B *ſcriptura teſtimonio; nam nec ipſius iuramento. crederetur: tum quia ſola: tum quia in re propria. ſupra de teſti. licet 1. 4. q. 3. nullus.* Aſtruat. *ideſt aſſerendo ſtruat, vel inſtrat. Hoſtien.*

5 Miraculi.] *Hieronymus ſuper Iſaia lib. 18. non potuiſſent omnes gentes in tam breui tempore credere, niſi ſignorum miraculis fides ipſorum quodammodo fuiſſet extorta: clamantibus enim Apoſtolis, & Apoſtolicis viris, Dominus ſignorum magnitudine reſpōdebat.* Vellet. *Exodi. 7.* Dicens. *Ioan. 1. Iſaię. 40. cap. in princ.*

Propheticum.] *Malach. 2.*

6 Ex ore.] *debet ergo talis eſſe, qui ſciat omni po-*
C *ſcenti reddere rationem. 26. diſt. §. ecce quòd. ante fi. Hoſt.* Scholaſticis. *ideſt ſcholaribus, et prouectis, multo minus ab aliis ſubditis. 6. q. 1. oues.* Lege. *Exodi 22. in fi. ad idem, Ioan. 10.*

7 Exemplo.] *licet non exemplit* †*. ſed legibus indicandum ſit. C. de ſen. & interlo. uemo. quòd quomodo intelligatur, dixi ſupra de re ind. in cauſis, frequenter tamen inducuntur & probant exempla, & hiſtoria ſacra ſcriptura, vt hic. & ſupra de elect. venerabilem, verſ. quod autem. ſecundum Hoſtien.* Legitur. *Num. 22.* Ait. *Ioan. 8.* Euangelicam. *Matth. 18.*

† Copioſe Iaſ. in l. 1. ff. ſi cert. pet. vbi Decius & alij.

8 Reprehendere.] *de triplici reprehenſione, ſci-*
D *licet improperioſa, ſociali, & temeraria notat Ioan. 21. diſt. nolite. Et Hoſtien. de decem ſpeciebus reprehenſionum, tractas in pr. inc. ſuę ſummæ, quomodo viget hodie in hominibus reprehendendi libido, vide in Hiero. ad Celantiam.* Nam qui. *Matth. 5.* Innocentia. *ſicut Chriſtus, qui peccatum non fecit, &c. 1. Petri. 2. cap. 6.*

9 Supponit.] *& tunc nulla poteſt notari iniuria, vel detractio, qua non infertur ſcienti, & volenti. infra de reg. iur. ſcienti. lib. 6. cum concor.*

10 *Iſta tamē ſuppoſitio non poſſet fieri à clerico quo*
E *ad violentiam inferendam corpori, quin inferens ſit excommunicatus; quod dic vt infra de ſen. excom. cōtingit. 1. ſupra de iureiur. ex reſcripto.*

11 *Sed nec quo ad iuriſdictionem hoc licet, ſine ſuperioris licentia. de ſo. comp. ſignificaſti. nec quo ad forum pœnitentiale, infra de pœn. omnis. §. t. littera ergo iſta, ſecundum Hoſtien. eſt intelligenda de extraiudiciali ſuppoſitione, quo ad inferiores à Papa: ſicut ſupra de iure iur. veniens. & c. Quintanallis. niſi fieret de ſuperioris licentia.*

12 *Quo ad Papam poteſt intelligi etiam de iudiciali, per iura allegata hic in gloſ. quem alia iura poſitiua non ligant. de hoc ſupra de conceſ. præ-*

ben.

ben. propoſuit. Subditus. *ſine aliqua ſubmiſſione ſuperioris.*

13 Reprehendendi.] *ideſt corrigendi; non quòd hoc liceat in publica ſed dicit hoc: quia minus peccaret, vt poteſt hoc colligi de ſen. excom. cum non ab homine. de coha. cle. veſtra. verſ. Item alind. Hoſt.* Obſequendi. *ideſt obediēdi ſic ſupra de reb. Eccleſ. non ali. c. ſi. cum concor.*

14 Quod h.] *hoc improbat ſecundum Hoſtien. quòd ſubditi contemnendo proprios ſacerdotes; ipſos euitant; & faciunt euitari, de quo ſupra 1. reſpon. ibi; eorum conſortium. ſed ibi non loquitur de ſacerdotibus tantum.* Remoueri. *ſup. Hoſtien. temeritate propria vitandi non ſint: quod intelligas; niſi in caſu ſupra de coha. cler. veſtra.*

Sacerdotum.] *& aliorum clericorum beneficiatorum: omnis enim res, & 9. infra de reg. iur. omnis.*

Gloſ. quiſque tenetur.] *diſtinguit inter correctionem publicam & occultam, & denunciationem Euangelicam.*

15 In gl. antep. ibi; ſi quos.] *ſi præfectus prætorio videt iudices propter corporis infirmitatem, negligentiam, vel crimen eſſe inutiles; illoc remouet, & alios ſubrogat.*

In glo. immo in fi.] *contra. 94. diſt. c. 1.* In glo. ſic infra, ibi, ſacerdos. *contra. 94. diſt. in fin. ibi dicitur, quòd diaconi prædicant. ibi tripliciter ſoluitur.* In gl. 21. in fi. *contra 19. diſt. 2. vltra medium ibi: non quæritur quis vel qualis prædicet, ibi ſoluitur.* In gl. nec illud, in fine. *vide in Hiero. ſuper Matthæ.* In gl. quiſque tenetur ibi Apoſt. 2. *ad Timo.* 3. & ibi in omni. *vbi de hoc.* & ibi ſi peccauerit. *vbi de hoc.* & in fi. *adde quod not. ſupra eod. tit. c. 2. de hoc dixi ſupra de indic. nouit.*

In glo. vt 2. in fi.] *Ioan. 2. q. 5. auditum. ff. de iur. om. iu. eſt receptum.*

In gl. pen. in fi.] *de accuſa. ad petitionem.*

16 In glo. vltima, ibi, pertinet.] *ordinario iure, ex ſpeciali enim iure, vel commiſſione, poſſet competere alterum ſine altero.*

17 *Idem in præſcriptione: qui enim præſcripſit inſtitutionem, non intelligitur præſcripſiſſe deſtitutionem, vel renunciationis receptationem, aliàs diceretur præſcriptum, quod non fuit poſſeſſum, contra regulam ſine poſſeſſione. cum concor. infra de reg. iur. lib. 6. & ff. de vſuca. l. pe. §. fi. non obſtat connexio, per ea quæ not. eo. tit. odia. de viſitatione quo ad procurationem, & de noualibus quo ad decimas, ad idem quod not. de ma. & obe. cum inferior, in t. gl. cum ſua remiſſ. & quod not. ff. de procur. qui procuratorem. & C. de an. excep. l. ſi.* In 1. gl. poſt princ. *facit. de reſc. ſuſceptum, lib. 6. & quod ibi ſcripſi in fi. & ſuper 5. gl. & quod ſcripſi de proba. in præſentia ſuper fi. vlt. gl. niſi ſecundo: & 6. vno lib. 6.* & in fi. *de hoc dixi ſupra de offi. archi. cum ſatis.*

c. Excommunicamus.

SVMMARIVM.

1 Varietas lectionis in verbo, vanitate.

A Excommunicamus.] Nominibus. *de quibus. patet 44. q. 3. c. penult.*

1 Varietate.] *aliàs vanitates, aliàs veritate, ſic infra c. penult.*

5. Damnati.

SVMMARIVM.

1 Priuatus an punire poſsit hæreticum.

2 Inquiſitores ob delictum clericorum bona Ecclesiarum non proſcribant.

B Damnati.] *pœna damnatorum.*

1 Ballius.] *videtur quòd etiam priuatus* † *punire poſſit hæreticum. de quo vide 23. q. 5. ſi audieris. & quod dicam infra 29. præſidentes, lib. 6.* Punicudi. *niſi ſtatim ſponte reuertantur, ſupra eod. ad abolendam. & infra c. pen.* Confiſcentur. *ipſo iure. infra eod. cum ſecundum. lib. 6.*

2 Receperunt.] *nec Inquiſitores propter ipſorum delictum, bona Eccleſiarum debent applicare fiſco, etiam Eccleſiaſt. & hoc ſcienter facientes, excommunicati ſunt per concil. Vien. eod. tit. nolentes.*

† Arch. in c. ſi vos. 23. q. 5. Cõra. Brunus lib. 5. de hæret. c. 14. Petrus Godoſr. in authen. Gazaros. C. de hæret.

6. Qui autem.

C *SVMMARIVM.*

1 Deficientes in purgatione, habentur vt conuicti.

2 Contingit, eum qui non eſt vere hæreticus, quandoque vt vere hæreticum condemnari.

3 Lapſus anni in multis caſibus, quæ mala operetur.

4 An elapſo anno, contra contumacem requiratur ſententia condemnatoria.

5 An ex aſſignatione termini ad purgandum, purgatio cenſeatur indicta.

D 6 Cum iudex aſſignat terminum ad purgandum, & reus non comparet, quid faciendum.

7 Cur abſenti & contumaci purgatio indici poſsit.

8 Contumaciæ incommoda.

Qui autem.] *pœna ſuſpectorum ſi non purgantium.* Monſtrauerint. *ideſt, ſi monſtrare neglexerint.*

1 Is enim, qui præſtanda deficeret, *punietur vt conuictus, ſine aliquo temperamento; & ſic poteſt intelligi ſupra eod. ad abolēdam. §. qui autem. & de hoc infra de purgcan. inter. in fi. & tunc non eſſet locus excommunicationi, & annali expectationi, de qua ſequitur ſecundum Hoſtien. & adde quod ſtatim dicā.* Satisfactionem. *de qua dicam infra 5. credentes.* Excommunicationem. *hoc de cauſa dicta.*

2 Velut.] *poſſibile eſt, quòd non ſit hæreticus, tamen propter hanc violentam præſumptionem condemnatur vt hæreticus. ſimile ſecundum Hoſtien. ſupra de iud. inquit. verſi. ſed cum dominus ibi, ſit tibi ſicut ethnicus.*

3 Et not. quòd lapsus ānī quandoque aufert possessionem, vt lit non conte. quoniam. §. in alijs, quandoque proprietatem. C. de requi. reis. l. 2. quandoque inducit iustam condemnationem, vt hic. & 11. q. 3. iuxta fus, & c. quicunque.

4 Condemnetur,] secundum Vinc. per hoc verbum futuri temporis, videtur quòd post annum necessaria sit sententia, & sic post annum ante latam sententiam poterit purgare vitium, sicut si legata est optio infra tempus, post illud eligere possim, antequam mancipia distrahantur. ff. de opti. l. mancipiorum. ad hoc infra de præben. si tibi absenti. lib. 6. Dicebat Hostien. quòd per constitutionem Friderici. C. eod. autbent. Cuncti. non videtur quòd sit necesse tales condemnari, cum ibi dicatur: ita quòd si sic per annum permanserint, eos tunc sicut hæreticos condemnamus. ergo sine vllius sententia videtur illos esse damnatos. nec obstat secundum eum si dicas, quòd crimen hæresis sit de foro Ecclesiæ, quia dicta constitutio fuit non solum per Romanam Ecclesiam procurata, sed etiam approbata: & probatur hoc infra eod. vt Inquisitionis in prin. lib. 6.

5 Quærit hic Hostien. Quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem præstandam, numquid per hoc sic videatur purgationem indixisse? quòd si non veneris, & hæc de causa excommunicetur, & postea per annum expectatus sit contumax, debeat vt hæreticus iudicari? Hanc quæstionem non puto dubiam, eo modo quo proponitur, infra eod. cum contumacia. lib. 6. dicebat autem, quosdam dicere, quòd sic, quia ex quo non venit, patet quòd per ipsum stetit quò minus purgatio indiceretur; vnde proinde esset, ac si in dicta esset. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de cond. & demon. iure ciuili. & l. quibus diebus. quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicere, aliud ad purgandum terminum assignare, & aliud vtrunque facere: ita quòd si alterum tantum interueniat nunquā potest dici quòd in purgando contumax sit. Si enim terminus assignatur tantum, non potest dici quòd assignatur ad purgationem indictam, sed indicendam. infra de pur. cano. c. fi. in prin. si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniendo, non tamen est cōtumax in non purgando: quia non potest dici contumax respectu purgationis indicendæ, cum adhuc non sit in rerum natura. arg. ff. de iur. codi. quidam referunt, supra de consti. cum accessissent. §. fi. Item si purgatio sic indicta, sed non fit terminus assignatus, de facili non potest comprehendi contumacia. arg. in eo quod legitur & not. supra de offi. ord. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligendum esse, quòd statim purget so. arg. ff. de verb. obl. cum qui Calend. quod in hac materia durum esset sentire: igitur vtrunque requiritur, scilicet quòd terminus assignetur, & quòd purgatio indicatur. vnde & in prædicta constitutione, Cuncti iungitur, ad mandatum Ecclesiæ, vel ad arbitrium episcopi. supra c. ad abolendam. §. qui autem, & hic temperatur pœna illius. & quòd ad hoc fuerit dictum; terminus peremptorius assignetur. arg. ff. de ind. ad peremptorium, & l. sequentibus. supra de offi. deleg. consuluit. & probatur supra de re iudi. quòd ad consultationem, supra de coha. cle. & mul. c. pen. §. pen.

A & in fi. supra de sim. de hoc. & c. Insinuatum.

6 Sed quid si dicat index: Volumus, decernimus, & mandamus, quòd super tali suspicione te purges ad nostrum arbitrium, & ad hanc purgationem præstandam, tibi talem terminum peremptorium assignamus, in quo nisi veneris, & dictam purgationem præstiteris, contra te quantum de iure poterimus, procedemus: & ipso non veniente excommunicatur, nec dictam purgationem vt citatus erat præstitit? Hic locum potest habere iste §. nisi citatus reputans se grauatum à tali mandato, ex iusta causa expressa duxeris appellandum. supra de appel. præterea, eod. tit. cordi. lib. 6. supra de re iud. quod ad consultationem, quem tamen si Ecclesia velit excludere, B indicat purgationem declaratam, & bene formatam tali contumaci, quamuis absenti; ad quam præstandam, iterum assignet ei diem peremptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum, quia purgationem sibi indictam non præstitit. & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellans. 2. quæst. 6. §. sunt quorum.

7 Nec mireris, quòd dixi absenti, & cōtumaci purgationem determinatam, & specificatam indici posse, cui tamen forsan non indiceretur si præsens esset rationibus suis auditis: nam idem est & de sententia diffinitiua, quæ plerumque datur contra absentem cōtumacem, C & tamen forte non duretur contra præsentem, & de iure suo docentem, vt patet C. de iudic. properandum. de elect. statuimus infra de eo qui mit. in poss. causa reiser. eum qui lib. 6.

8 Hoc enim contumacia operatur: quæ vt supra not. possessionem, & proprietatem rei auferat, et probationem sufficientem inducit, ac omnem exceptionem, & defensionem excludit. & vnde quod nos. infra de pur. cano nos inter alias. & c. inter sollicitudines. §. fi. & de pœnis. c. fi.

5. Moneantur.

D SVMMARIVM.

1 Iuramentum de extirpandis hæreticis cur hodie non præstetur.
2 In quibus terris locum habeat huius cap. definitio.
3 Requirendi domini temporales ut præstet hoc iuramentum.
4 Fidei causas prælatus cū suffraganeis tractet, & quare, & qualiter.
5 Excōmunicatus in vna Ecclesia, in omnibus est excommunicatus.
6 Negotia fidei vt hic cur Pontifici summo nūtianda.
7 Episcopus bona subditi rebellis Ecclesiæ, post annum expectati concedere potest catholicis occupanda.
8 Rebelles Ecclesiæ inuadendi, & eorum bona occupanda.
9 Cum bona rebellium conceduntur occupanda, quid de mobilibus, immobilibus & feudalibus? & num. 11.
10 In bello iusto omnia accepta fiunt iuste pugnantium.

E 11 Et

11 Et quid de bonis feudalibus.
12 De rege Aragonum notatu digna.

MOneantur.] *Iuramentum dominorum temporalium contra hæreticos.*

1 Iuramentum.] *ſi hodie hoc iuramentum non præſtetur, negligentia epiſcoporum eſt in cauſa: quę illia in hac parte multum eſt verenda. ſimile de treug. & pace, cap. 1.*

2 Poſſet etiam dici ſecundum Hoſti. hic, quòd hic dicitur locum habere tantum in prouincijs, nel terris infamatis de habitatione hæreticorum. *ad hoc infra §. adycimus.* Exterminare. *idem verbum in §. ſequen. & vide quod dixi in clemen. de iureiur. Romani, § porro. in princip.* Perpetuum. *not. ad ea, quę dixi ſupra de iudi. c. fin. tamen forte hoc dictum fuit propter comitatus, ducatus, principatus, in quibus ſuccedunt filij. ſupra de vero. licet. ſecundum Hoſtien.*

† Authē. ſtatuimus. C. de epi. audient. Eym. 3. p. q. 33.

3 Teneatur.] *ſi requiratur.* † *ad hoc infra. §. 1. in prin.* Si vero dominus. *pœna dominorum non purgantium terram ſuam de hæreſi.*

4 Comprouinciales.] *& in prouinciali concilio. ſupra tit. 1. cum ſit nimis. de praben. graue. & habet hoc locum ſi ille ſit rex, vel magnus princeps, qui poſſit illi equiparari, vt ſi ſub ſe habet Metropolitanum, & ſuffrageneos. 6. quæſt. 3. ſciens. 3. quæſt. 6. non liceat. & cap. vnaquaque. ſunt enim talia gravia ratione perſonæ, vel rei de quibus agitur, in concilio tractanda. in authen. de ſanct. Epiſcopis. vt autem omnis. colum. 5. coll. 9. & 18. diſtinct. propter 1. & 2. & quod dicitur ſupra eod. ad abolendā. ſolum Epiſcopum hoc poſſe verum eſt, niſi propter ſcandalum, vel gravitatem negotij oporteat cæteros epiſcopos conuocari; alias ſolus epiſcopus excommunicat, & vicini illum cuitant ad vinc requiſitionem, de rapt. c. 1.*

5 Nec poteſt quis excommunicatus eſſe in una Eccleſia, quin ſit excommunicatus in alijs 4. q. 5. cap. vno. ſecundum Hoſtien. vbi de hoc, & 18. diſtinct. placuit. quod facit in contrarium. & 53. diſtinct. ſi quis.*

6 Pontifici.] *ratione grauitatis negotij, & grauis pœna inſligenda.* Extunc. *ſcilicet lapſo anno. ſed poſſent & metropolitani cum prouinciali concilio, contra iſtum quaſi ſuſpectum ſeruare, quod dicitur ſupra eod. §. qui autem.* Exponat. *mandando predicari crucem, quod alius facere non poſſet, vt dicam infra §. catholici, ſuper 1. glo.*

7 Putat tamen Hoſtien. *quòd diœceſanus, bona ſubditi excommunicati, & rebellis, & per annum expectati, poſſet exponere. infra de homicid. pro humani. verſi. ſiquæ cum ſuis. quod ſic probat: certum eſt quòd poteſt hoc de perſona clerici incorrigibilis, non ſolum in hoc crimine, ſed in alijs, vt patet de iudic. cum non ab homine. de verb. ſignifi. nouimus. ſi poteſt de perſona clerici, fortius & laici, & ſi de perſona, fortius de rebus. argum. 12. quæſt. 1. præcipimus. de dona. inter virum & vxo. cap. penult. de deci. ex parte 3. generaliter enim in res, & in perſonas innocat Eccleſia brachium ſeculare. infra de homic. poſtulaſti. de cle. excom. cap. 2.* Exterminatus. *quaſi extra terminos, & fines ciuitis.*

A 8 Poſſideant. *Et ſic inuadendi ſunt rebelles, & ipſorum bona auctoritate Eccleſiæ per alios catholicos occupanda. 23. quæſt. vlt. §. hac ita. & cap. ſeq. 2. q. 5. §. ipſis autem & cap. ſi apud cernales. cum cap. ſeq. hoc autem agentes, dicuntur diligentiſſimi rectores, & pij conſultores, cad. q. ſi vos. ſunt etiā tales necandi, & ciuitates cremanda. ca. q. ſi audieris. Et temporalis dominus, qui negligit, plectendus eſt. ca. cauſa. q. 2. dominus. 3. quæſt. 7. qui ſunc. in authen. vt dif. in. §. penul. & vlt. coll. 9. ſecundum Hoſt.* Fidei. *aliàs fideli.* Saluo iure. *not. pro proteſtatione.* Principalis. *à quo dominium illud tenebatur.*

B 9 *Et ſic immobilia ſunt prioris domini. ff. de capt. & poſtli. reuer. ſi captiuus. mobilia ſunt occupantium. eod. tit. l. antepen. ff. de acq. rc. do. transfuga. C. de capt. l. ab hoſtib.*

10 *Vel dic; quòd vbi inter Chriſtianos ex vna parte eſt iuſtum bellum: ex altera iniuſtū, iuſte pugnans omnia occupata ſua facit, qua tamen ab alio in feudum non tenentur ff. de capt. l. 5. §. in pace. de acqu. rerum do. naturalem. §. ſi. 23. q. 5. dicat. & q. 7. ſi de rebus.*

C 11 *Sed & feudalia occupare poſſunt, ſaluo iure domini innocentis. vt hic; vbi vero infideles, vel Chriſtiani iniuſte pugnantes bona immobilia iuſte pugnantium occupant, & poſtea recuperantur, ad antiquū dominum reuertuntur, vt in d. l. ſi captiuus. & de hoc ſupra de iureiur. ſicut 2. & de homicid. pro humani. ibi, diffidatus. lib. 6. ſecundum Hoſtien. hac autem clauſula ceſſat, vbi non eſt principalis dominus ſecundum eum.*

12 Obſtaculum.] *præcedens littera facere videtur pro rege Aragonum, vt ſibi non præiudicet oc cupatio facta per regem Francorū de comitatu Tholoſano ad mandatum Eccleſiæ: ſed iſta littera eſt contra eum, quia impedimentum præſtitit Gallicis occupantibus terram. ſecundum Abbatem.*

Lege.] *de qua dictum eſt ſupra vſque ad verſic.* D *ſaluo.*

5. Catholici.

SVMMARIVM.

1 De prælato crucefignato obligante fructus ad triennium.
2 Indulgentia crucefignatorum.
3 Crucefignati etiam tempore pacis gaudent priuilegio.

CAtholici.] *Indulgentia crucefignatorum contra hæreticos.*

E 1 *Et quod hic not. Vincen. de prælato crucefignato qui obliganit fructus ad triennium, vide nc præl. vicef. cap. vlt. ſuper gloſ. 2. infra hoc not. reliqua vide ad litteram in Specu. eod. tit. §. in ſuorem, vſque ad fi. ſcilicet an recipiat manualia, & an debeat tenere vicarium.*

2 Conceduntur.] *habent remiſſionem* † *peccatorum, et præter id plura alia, quæ habentur ſupra tit. 1. ad libcrandam. in parte deciſa, quam ibi poſui, & gloſſani.* † Eyme. 3. p. q. 129.

3 *Interpretatur autem conſuetudo, etiam per reli-*

gioſos Inquiſitores inducta, quod etiam tempore pacis Eccleſiæ, et quo non reſtat hæreticorum perfidia, vel potentia, vel incaſtellatio, datur cõtra hæreticos ſignum crucis, & ſic cruciati priuilegio, de quo hic loquitur, volunt vti.

§. Credentes.

SVMMARIVM.

1 Pœnę credentium, &c. & num. ſeq.
2 Satisfactio pro hæreſi in quo conſiſtat.
3 Satisfactio etiam de acceſſorijs fiat.
4 Verba cõſtitutionis Friderici Imp. de Patarenis, & eorum pœnis.
5 Prȩmium fautoris hæreticum reuelantis.
6 Excommunicatus non habet vocem eligẽdi.
7 Nepos damnati de hæreſi, an poſsit eligere.
8 Excommunicatus, an teſtabilis.
9 Fautores &c. hæreticorum non ſuccedunt ex teſtamento, nec ab inteſtato.
10 Sententia lata per iudicem priuatum, de quo hic, etiam inter ignorantes nulla.
11 Verba textus: & in ſimilibus, explicata. & §. Volumus. num. 8.
12 Communicare cum excommunicato nõ denuntiato, quale peccatum.
13 Clerici ſacramenta hęreticis, aut ſepulturam exhibentes, ipſo iure excommunicati.
14 Celebrantes diuina coram excommunicatis, ſunt excommunicati.
15 Et fiunt irregulares.
16 Clerici grauius quàm laici, & religioſi grauius clericis puniuntur.
17 Aliquibus de communitate delinquentibus, an communitas amittat priuilegia.

CRedentes. Et *Pœna credentium, receptatorum, & fautorum.* Talium. *ſcilicet receptatorum* †, *defenſorum, & fautorum: credentes enim omnino ſunt damnati. infra cap. penult. in fin. Hoſtien. quod dic vt ibi dicam.* Satisfacere. *ſic ſupra. §. qui autem. & infra. §. 1.*

Eymeri. hac 2. par. q. 30. & ſeq.

2 *Conſiſtit autem in hoc ſatisfactio, quòd abiuret hæreſim, purget ſe, ſi tantũ eſt ſuſpectus, infra §. aduẽcimus. & ſi alia cauſa notoria excommunicatus ſit, reſtituere debet percepta, & quæ percipi potuerũt, arg. de reſtit. ſpol. grauis, & quæ ex occupatione aliqua, ſi forſan illam fecerant, peruenerunt. ſupra de iureiur. ſicut. vel ex officio vſurpato. damnato, vel ſibi interdicto. ſupra titulo 1. cum ſit. idem ergo & de his, quæ ratione participationis ad eum peruenerunt. arg. dictorum iurium. & ſupra eod. ad abolendam. §. 1. in fi.*

3 *Tenetur enim ſatisfacere de acceſſorijs, & ſequelis hic, ſicut de ipſa offenſa. ſecundum Hoſtien. ad hoc de verb. ſign. ex parte. infra de reg. iur. acceſſorium. lib. 6.*

Contemplerit.] *ſupplet Hoſtien. ſi laicus fuerit, quia de clerico prouidetur. infra verſic. ſi vero clericus.*

A 4 Infamis.] *ſecunda pœna. in officio Inquiſitorum habetur talis conſtitutio Federici:* Patarenorum receptatores, & complices, & quocumque modo fautores, qui vt à pœna alios poſsint eximere, de ſe velut improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus, relegandos in perpetuum eſſe cenſemus. Et ipſorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur.

†Eaciunt tradita p Alfonſum Caſ. lib. 2. c. 26. de iuhæret. pœn. & per Gigã. de cri lę. maieſt. li. 3. p. vl. q 6.

5 Si tamen † aliquis fautorum huiuſmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeſte probatur, in fidei præmium, quam agnouit, famæ priſtinæ, de imperiali clementia, reſtitutionis beneficium integrum conſequatur.

B Nec ad publica.] *3. pœna, quæ locum habet etiã in excommunicato, de procur. c. fi. Hoſtien.*

6 Ad eligendos.] *4. pœna. & idem etiam in excommunicato ac ſuſpenſo, ſupra de conſtit. cum dilectus. de elec. illa. Et not. quòd ponit hæc vt diuerſa.*

7 *Per quod videtur, quòd nepos damnati, licet non poſsit habere eccleſiaſticum beneficium, vel publicum officium, vt infra eod. c. 2. lib. 6. eligere tamen poſſit ad illa.* Ad teſtimonium. *5. pœna. & idem in excommunicato. ſupra de teſti. venient. 2. §. fi.*

8 Inteſtabilis,] *6. pœna, de qua ſecundum Hoſtien. an in excommunicato* † *locum habeat, not.* † Ant. Gabr. lib. 4. cõmu opin. cõcl. 1.

C *de excep. pla. de ſenten. excomm. decernimus. lib. 6. & ibi plene ſeper vlt. gloſ. dixi.* Hæreditatis. *7. pœna.*

9 Accedat.] *ex teſtamento, vel ab inteſtato, licet aliud innuatur in parte. in authent. vt eum. de appel. cog. §. generalem. & ſequentibus. coll. 7. ſed corrigitur in illa parte, ſupra eodem vergentis.* Hoſtien. Nullus. *8. pœna. quæ in quolibet excommunicato locum habet. ſupra de iudic intelleximus.* Quòd ſi forte. *9. pœna. & idem in excommunicato notorio. ſupra de re iud. ad probandum. ſaluo eo quod habes infra eod. præſidentes. lib. 6.*

10 Sententia.] *lata etiam inter eos, qui ignorabant eum talem, ſecundum Io. cum ſit lata à non iudice. alleg. in contrarium. 3. q. 7. §. tria. in princip.*

D Nec cauſæ. *10. pœna. quę ſequitur ex proxima.*

Si fuerit. *11. pœna. & idem in excommunicato. aliàs, infra de ſentcu, excommu. decernimus.* Si tabellio. *12. pœna. quæ in aliàs excommunicato vẽdicat ſibi locum. 3. q. 4. nullus. Hoſtien. qui de ceteris pœnis per vtrunque ius contra hæreticos promulgatis, remittit ad ſum. eod. tit. §. qua pœna feriatur receptator, defenſor, vel fautor. Hoſtien.*

11 In ſimilibus.] *poteſt facere comparationem ad ſimilia officia, & ad ſimiles perſonas, vt dicam ſuper gloſſ. proxi.* Deponatur. *vltra pœnas prædictas, & additur hæc propter rationem, quæ ſequitur.* Si qui autem. *pœna illorum, qui talibus communicant.* Tales. *ſcilicet credentes, receptatores, et fautores.*

E

12 Denotati.] *arg. quòd communicare excommunicato non denunciato, ſit veniale, poſt denunciat onem mortale. de hoc ſupra quòd met. cauſa, ſacris. de cler. excom. c. fi.* Percellantur. *per ſententiam, vel ipſo iure, ſi intelligas de minori, vel de participatione in crimine.* Sepulturæ. *de hoc hic bodie, vt infra eod. c. 2. 1. reſpon. lib. 6.*

13 Alioquin.

13 Alioquin.] *ſupple ſecundum Hoſtien. excommunicati ſunt clerici ipſo iure, cum cenſeantur fautores, & cum per Papam tales ter excommunicentur in anno.*

14 *Celebrantes autem diuina coram excommunicatis, à Papa excommunicati ſunt infra de ſent. excom ſignificauit. quod intelligas, vt ibi dicam.*

15 *Reſtat. q. ſi fic excommunicati celebrant, & ſacramenta interdicta in anno miniſtrent, irregularitatem incurrunt. infra de clec. excomm. mi. c. 1. & 2. & c. poſtulaſtis.* Regulares. *ſupple, cauent à prædictis etiam hic.*

16 *Ac ſi diceret, ſi clerici grauius puniuntur quàm laici, quia grauius peccant; ſi religioſi grauius quàm* B *clerici: & ideo grauius puniuntur. ad hoc infra eod. accuſatus. ad fi. lib. 6.*

17 Vt eorum.] *ſi omnes, vel maior pars delinquerint, planum eſt: aliàs contra, de his quæ fiunt à maiori. par. cap. quæſiuit, vel dic, quòd hoc eſt ſpeciale propter immanitatem criminis. ſicut & alias. ſupra eo. vergentis. de offi. archi. ea quæ. Hoſtien.*

Diœceſi.] *ſimile infra de priuil. tuarum. de exceſſ. prælat. illud.*

§. Quia vero.

SVMMARIVM.

1 Prohibitio prædicandi abſque ſuperioris auctoritate.

2 Epiſcopi auctoritate ordinaria poſſunt vbiq; prædicare.

3 Et an poſſint in aliena diœceſi à prædicando prohiberi.

4 Epiſcopus in aliena diœceſi non concedit indulgentiam.

5 Et quæ ſit differentia ratio cur prædicet, ſed indulgentias non concedat.

6 Abbates non, ſed epiſcopi ſoli, concedunt facultatem prædicandi.

7 An quiuis curatus poſſit concedere facultatem Miſſam celebrandi in ſua eccleſia.

8 Quilibet curatus concedit facultatem prædicandi idoneis & approbatis.

9 Priuatim facta magis ſuſpecta.

10 Quis dicatur officium prædicationis vſurpaſſe.

QVia vero.] 1 *Prohibitio prædicationis, abſque ſuperioris auctoritate. Act. 2. ad Tim. 3. a. Dicat. ad Rom. 10.*

2 Non miſſi.] *hoc dicit ſecundum Hoſtien. quia ſunt quidam miſſi per vniuerſum orbem ordinarij, ſicut epiſcopi, qui habẽt auctoritatem à Domino prædicandi per vniuerſum orbem Euangelium omni creaturæ. Matth. vlt. 21. Willielm. in nouo. & de talibus ſacerdotibus, ideſt epiſcopis, poteſt intelligi. 16. q. 1. ſtatuimus. & ſecundum hoc 19. diſt. ſecundum. 3. Et hoc niſi prohibeantur ab ea cuius eſt diœceſis, 6. q. 3. eſt ſcriptum. vel illud intelligitur de ſalec. iuriſdictionis, non prædicationis: cum enim miſſo epiſcopo ex eſt dictum, prohetur auctoritate diuina, non* A *debet prohiberi, ſed vbique recipi. ad hoc ſupra cap. proxi. verſi. Iamnes. dum tamen caueat ab errore, aliàs contra. de purg. cano. inter ſollicitudines. 40. diſtin. ſi Papa. maxime quia verbum Domini non eſt alligatum. 2. ad Timoth. 2. b. Dicit Hoſtienſis, quòd epiſcopus ſemper & vbique ad prædicandum admittitur, niſi prohibeatur ab illo, cuius diœceſim intrat; non prohibitus autem,*

4 *Licet prædices in diœceſi aliena, non tamen das indulgentiam, niſi de ſpeciali Papæ licentia, vel epiſcopi loci, infra de pœnis. & remiſ. Quod autem,*

3 *Quæ autem eſt ratio diuerſitatis? quia per prædicationem non intelliguntur multum alieni limites* B *vſurpari, nec paratur alicui graue præiudicium, immo ſit melior conditio diœceſani, & animarum ſibi commiſſarum. 95. diſtinct. ecce. vnde videtur, eo inuito hoc fieri poſſe ff. de negot. geſt. ſoluendo. ff. de ſolu. l. ſoluere. & l. ſi debitor. ſed hoc non procedit ſecundum eum, quia licet non fiat illi graue præiudicium, tamen intereſt ſua ne fiat ipſo inuito, ne ipſius termini videantur occupari. arg. ff. de neg. ge. cum pecunia. in fi. ad hoc de vſu pal. ex tuarum. De non epiſcopis autem, dic vt ſequitur.* Apoſtolica. *vt patet de Prædicatoribus, & Minoribus, in decret. Boniface. ſuper cathedram. innouata per concil. Vien. de ſepult. dudum Benedic. quæ ad idem ſupra titulo 1.* C *quàm ſit.*

6 Epiſcopo loci.] *Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, ſecundum Inno. argu. ſupra de præſum. nonne. & melius infra de exceſſ. prælat. acceden tibus.*

7 *Secus ſi Miſſam velit quis celebrare: quia illud poteſt concedere quilibet curatus, dummodo conſtet celebrare volentem eſſe presbyterum. ſupra de clerici. pereg. c. 3. ſecundum Inno. & eſt ratio ſecundum eum, quia in primo magis imminet periculum quàm in ſecundo, vt ſupra & infra c. proxi.*

8 *Vel dic, quòd ſi perſona prædicare volens, ſit notabilis, ſicut magiſter in theologia, vel alius competens,* D *& idoneus prædicator, vt per epiſcopũ approbatus, & deputatus ad curam, vt ſunt eccleſiarum prælati, vel alij quibus prædicare generaliter vel ſpecialiter ſit conceſſum. etiam quilibet curatus, hanc auctoritatem dare poterit ſecundum Inno. ad hoc ſupra de offic. ord. cum ab eccleſiarum. quod intelligis Hoſtien. caſualiter, & in tranſitu; ſed etiam epiſcopus hoc generaliter concedere poteſt per totam ſuam diœceſim. de offi. ord. inter cetera. quod inferior non poteſt, vt hic.*

9 Priuatim.] *priuata magis eſt ſuſpecta, ſupra cap. proxi.*

10 Vſurpare.] *vt patet ex his, quæ ſupra dixi:* E *vſurpare intelligitur non miſſus per Papam, vel epiſcopum: vel non probans miſſionem per operationem miraculi, vel ſcripturæ teſtimonium, ſupra ca. proxi. vel probans miſſionem, prohibitus tamen ab eo, cuius eſt populus niſi ipſa miſſio, ſuperioris auctoritate approbaretur.* Præſumpſerint. *ſupple, ſi moniti non reſipuerint.* Quàm citius. *ad ſuperioris arbitrium.*

§. Adiicimus.

SVMMARIVM.

1 Inueſtigandi hęretici.
2 De teſtibus in crimine hęreſis neceſſariis.
3 Verus intellectus huius cap.
4 Vita & moribus à fidelibus diſſidere, qualiter intelligendum.
5 Iurare recuſans, quare hic putandus hæreticus.

A Diicimus.] 1 *Vitatio, & perſecutio hæreticorum.* Honeſtas, *ſupra de offic.arch.c.1.de aſſ.ard. inter cetera.* Semel. *ſupra de off.arcb.mandamus.*

2 Tres vel plures.] *ſecundum quoſdam intendit hac littera, quòd in crimine hæreſis requirantur neceſſario tres* † *teſtes ad minus, quaſi iſte ſit caſus ſpecialis, in quo non ſufficiunt duo, addendus ad nota tos, 2.q.4.in princip. eum videatur abſurdum, quem de tam graui crimine ad dicta duorum teſtium condemnari, maxime cum trũcetur ordo defenſionis circa notitiam teſtium. infra e.ſi. lib. 6. & ſic circa interrogatoria qua dari ſolent. ſupra de teſt. per tuas. eod.tit. præſentium. lib. 6.*

† Eyme. 3. p. q. 72. vbi dixi. Io. Rojas trac. de hære. p. 2. aſſer. 4.

3 *Sed verius videtur, ideo de tribus hic dici, quia quanto pluribus committitur inquiſitio, tanto facilius fiet nuntiatio, non quòd omnes tres debeant nuntiare, ſed vnus ex tribus: nec tota vicinia, ſed vnus ex vicinia, & vide quod dixi poſt Inno. ſupra de ſimon. ſient.* Vitos. *ſimile ſupra de accuſa ſient olim.* Conuenticula. *ſimile ſupra capit. proxim. in princip.*

4 Diſſidentes.] *vt quia laici non profeſſi portant habitum regularem; vel pone exemplum in his, quæ ſequuntur nuditatem totius corporis, vel partis, puta pedum. vel non conuiuunt hominibus, non viſitat eccleſias. non audiunt verbum Dei non colunt Dominicam, forte colentes ſabbatum; ſine lumine etiam die clarefcente non comedunt, panis eſum abhorret, die dormiunt; nocte vigilant: hęc & ſimilia diſſident à communi vita fidelium:* Purgauerint. *ſed in purgatione defecerint, vel quia iurare nolunt, vel alio modo: ſexus ſi negligunt. de hoc dixi ſupra §. qui autem.*

† Eyme. p. 2. q. 14. vers. tertius error. vbi dixi.

§ Si qui uero.] *pœna iurare* † *nolentium.* Obſtinatione damnabili. *hoc dicit propter religioſos, qui non rebelliter, ſed quadam honeſtate iurare renuunt. de teſti. nuper. de iureiurando. & ſi Chriſtus. ad fin. Si vero obſtinabiliter iurare renuunt, dicentes: hoc mortale. habet locum quòd hic dicitur, & ſunt tales de ſecta Valdenſium, qui omnino iurare renuunt. ſecundum Hoſtien. ſecundum quem iſtud eſt leue argumentum ad conuincendum hæreticum, de quo poteſt intelligi lex. 2. C. de hæretic. vt dixi ſupra de præſump. litteras. ſuper gl. penult.*

§. Volumus.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopi in hæreticos intendant, licet adA ſint Inquiſitores.
2 Vigilare dicuntur epiſcopi cũ hæreticos perſequuntur.
3 Epiſcopus negligens in perſequendis hæreticis, à ſolo Papa deponendus.
4 Neque hoc caſu contra epiſcopos procedũt Inquiſitores.
5 Male factores ſine receptatoribus diu non latent.
6 Crux ſine ſpeciali Papæ facultate prædicari non poteſt.
7 Qui conſanguineos receptant hæreticos, non puniuntur minus.
B 8 Verba textus: *& in ſimilibus*: qualiter accipienda.
9 Officia, ſecundum diuerſas prouincias variantur.
10 Epiſcopus redeuntem ad Eccleſiam abſoluit à ſententia canonis.
11 An inferior Pontifice poſſit plene hæreticum reconciliare.

V Olumus.] *pœna epiſcoporum non perſequentium hæreticos.*

1 Euigilent. †] *etiam ſi per ſedem apoſtolicã ſint Inquiſitores in prouincia, vel diœceſi deputati, infra eod. per hoc. lib. 6.* C

† Cunr. Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & lib. 6. c. 2.

2 *Et tunc erunt paſtores, ſuper gregem ſuum vigilãtes; Luc. 2. ſecundum Hoſtien. qui remit. de offic. archid. cap. fin.*

3 Negligens.] *in aliis reprobanda, ſed hoc caſu deteſtanda negligentia Epiſcopi.* Deponatur, *tamen à ſolo Papa.*

4 *Vnde nec hoc caſu procedunt Inquiſitores contra Epiſcopos* †; *infra eod. Inquiſitores. lib. 6.* Et poſſit. *de eleſ. non reſi. quia nonnulli. & ea. relatum.* Glo. videtur hic. *ſignat contrarium de dec. litteras. & ſoluit. iterum ſignat contrarium. de cauſis conuenientibus, & ſoluit.* Glo. arg. quod. *arguit & ſignat contrarium.* In glo. arg. quod ibi ſancimus. *vide in cap. prox. alleg. ſuper vlt. glo.* Et ibi, ſi quis ſuo. *renocatur lex, quæ permittebat propter odium paternum per matrem filium exhæredari.* Ibi glo. ſine quibus ibi.

† Eymericus 3. par. q. 27. vbi dixi.

5 Congruit. † *præſes debet receptatores coercere, ſine quibus latrones diu eſſe non poſſunt.* Et ibi l. 1. *vide de fur. qui tum furc. ſuper vlt. glo.* Et ibi l. 1. *qui occultat, vel ſociat criminis reum, pari pœna punitur.* In glo. vlti. ibi. §. 1. *vide de calum. c. 2. in gloſ. 2.* In gloſſ. hęc omnia. *ſola prima conuer. facit ad propoſitum. alia melius adaptantur ad fin. ſecundæ gloſſ. & l. ſcientiam. vide ſupra c. 2. ſuper. glo. l. quid ergo. §. 1. dicit, quòd pater qui patitur filium, vel filiam conſtituere binas nuptias, notatur, quia conſtituiſſe videtur.* In glo. pen. ibi. §. in poteſtate. *loquitur in conuento noxali, qui non vult iurare ſeruum in ſui poteſtate non eſſe: nec ſe dolo feciſſe, quo minus eſſet.* In glo. vlt. ibi indicia. *vide de proba. tertio. ſuper vlti. glo.* In glo. 1. in fi. *iſta enim conſtitutio immediate ſequebatur illas, & fuit tertia, vt dixi. ſupra de accuſa. ſient.* In gloſ. videtur hic. ibi, violentiſſima. *idem not. ſupra de ſimo. inſinuatum.* & ibi annot. *de hoc ſupra de do-*

& tota.veritatis. & ibi, ut ibi. *de hoc 24. q.3.* A *dixit Apoſtolus*, & in fin. *vel eius contumacia infra eod.cum contumacia.lib.6.* In gl.argu. quòd propter. in fin. *illud ſpeciale*, & *nide quod not. in pra.c.queſiuit.in vlt.glo.cum ſais remiſ.* In gl.arg. quod auctoritate. in fi.

6 *Crux tamen prædicari non poteſt ſine ſpeciali Papę licentia, ſicut nec ipſius votum redimi, ſupra, de voto, quòd ſuper.* & *c. ſeq.ille ergo iudicat, qui poteſt ſoluere.arg.de reg.iur.c.1.de mai.* & *obed. cum inferior.ſecunda ratio quia proprie*, & *principaliter ad Papam ſpectat reſpondere de fide*, & *per conſequens eius acceſſoria expedire.24.q.1.quotiens. Tertia ſit, quòd indulgentiæ, de qua ſequitur, quę nullus facere poteſt, niſi ſolus Papa: remittit tamẽ Hoſtien. ad ſum. de voto. §. in quo caſu.* & *à quo crux.*

7 In glo.ſine quibus ibi, conſanguinei.] *in quibus tamen temperaretur pœna extra iſtud* † *crimen, ff. de excep.l.2.ſed non in iſto, ſecundum Lan.* In glo. ſic ſupra ibi, exceptionem. *de hoc infra de ſenten. excom.decerninus.*

† Zanch. de hær.c.4.n.3. & ca.6.nu.2. vbi Campe. Io.Rojas in gul.171 Gigas de crim. læ.ma.lib. 3. p.vlt.q. 10.

8 In glo.damnentur. & ibi, ſimilibus.] *vt ſic eos prehendas omnia publica officia cuiuſcunque nominis, quę nec nominari poſſent, ff. de præſcription. verb.l.4.*

9 *Et variantur per diuerſas prouincias: nec de nomine curandum. ſupra de procur. petitio.* & *omnes actus legitimos, vt ſupra gloſſ. proxi. poteſt etiam per illud verbum fieri comparatio ad perſonas ſimiles, ſicut ſunt ſchiſmatici*, & *notorij excommunicati.ſecundum Hoſt.* & in fi. *immo dic, vt infra de reſcri.c.1.lib.6.*

10 In gl.hoc reſeruat ibi, ipſum eccleſiæ.] *ſecundum Ioan.* & *ipſum abſoluere. quod videtur verum ſecundum Hoſtien. quo ad ſententiam canonis: ſecus de ſententia oris Papæ, quam profert ter in anno, à qua non videtur quòd inferior à Papa poſſit abſolvere, de ma.* & *obed. tum inferior.*

11 *Ex quo ſequitur, quòd nullus poteſt ad plenam reconciliare hæreticum ſine ſpeciali Papæ licentia, quod eſt notatu dignum, ſecundum Hoſtien. niſi dicas, ſententiam oris Papę eſſe canonem generalem, à quo poſſit inferior abſoluere, ex quo Papa non reſeruat.de ſenten. excom. ſuper.* & *adde ſecundum eum, quod not. de priuil.ad hoc de ſenten.excom. à nobis. 2. verſic. vt autem.* & *quod dixi ſupra titu. 1.quod olim ſuper glo. 2.* & *quod dicam eodem titu. vt officium, lib. 6. in prine.* In gl. arg. quod ibi calumniæ. *dic vt ſupra, de iuram.calum. imperatorum.*

c. Sicut in vno.

SVMMARIVM.

1 Laici cuiuſuis profeſsionis non prædicent.
2 Quales actus ſpirituales laicis interdicantur.
3 Et quales eiſdem permittantur.
4 Qualiter vitia pro virtutibus capiantur, pulchris exemplis oſtenſum.

SIcut.

1 *Laici cuiuſcunque ſint profeſſionis prædicare non debent.* Et infra. *hic deciſum habes ſupra eo.cum ex iniuncto. verſi. ſicut enim.*

2 Laici.] *Dicit Goſ. quòd bi ſpirituales actus interdicuntur laicis: ſcilicet prædicare, vt hic,* & *in coacor. decimas recipere, 16.q.vlt. decimas. Item oblationes. 10.q.1. quia.* & *cap. ſanctorum. item cognitio cauſarum eccleſiaſticarum, de iudi.ca.2.* & *3. recipere compromiſſum de re ſpirituali de arbi. contingit. Eligere, de elect. quiſquis,* & *c. ſacroſancta. recipere reſignationem beneficij à clerico, de renunc.* B *quòd in dubijs. dare inueſtituram, 16 q. vlt. ſi quis deinceps.*

3 *Suſtinentur tamen de gratia in iure patronatus, quod in ſpirituali eſt. de iu. pat. quoniam.* & *vt patres ſuas interponat electioni tractandę, eo.ſit nobis. vide plenius hos caſus poſt Hoſtien. in prę. decr. cõtingit. de arbi. in vlt. gloſſ.*

Verendum.] *ideſt, timendum, vel cauendum; quandoque ponitur pro verecundia, 8.q.1. vereor.* Subintrent. *quaſi inter bona* & *ſancta verba occulte ſeminata per tales.* Doctorum: *ideſt Prædicatorum ad propoſitum.* Ordinis. *ideſt profeſſionis, vel habitus.* In 1.glo.ibi.l. ubi. *vide hanc* & C *ſeq. de elect. cum in iure. ſuper 1. gloſſ.*

4 In glo. 1.ibi Sæpe uitia.] *vltra 4. exempla, quæ dat ille canon, dicens quòd tenacia, parſimonia; effuſio, largitas; crudelitas, zelus iuſtitię; & remiſſio, pietas vult videri. Seneca. 43. ad Lucillum addit, temeritas ſub titulo fortitudinis latet: moderatio ne catur ignauia: procauto, timidus accipitur: in hic magno periculo erramus. Et an idem videas valde pulchre in Hiero. de homine perfecto. §. ibi, ecce. Iniariam feciſſe virtutis eſt: aliena poſſidere potentię,* & *c. Et quomodo quandoque realiter vitia vertuntur in vſum virtutum, vide Grego. ſuper Iob. 2.* D *ca. vbi exemplificat de ira, ſuperbia,* & *fortitudine.* Et ibi Iſa. 6. *cap.* & ibi, mitte. *in hoc facit ad propoſitum, aliàs videretur facere contra. quia ſe obtulit: ſed non obtulit ſe prædicationi, ſed miſſioni.* In gloſ. vlt. ibi: ad hoc. *quod intelligas, vt ibi not.* & ibi, ordinis. *ideſt profeſſionis.*

c. Excommunicamus 2.

SVMMARIVM.

1 Paupertas non eſt de genere malorum.
2 Hęreticorum appellationes vnde.
3 Hęretici per iudicem ſęculàrem non damnandi.
E
4 Nomine eccleſiæ hic Epiſcopus & Inquiſitores accipiendi.
5 Pœna carceris perpetui poteſt per Inquiſitores mitigari.
6 Falſo accuſans & deſiſtens, in crimine hæreſis an euitet pœnam talionis.
7 Credentes hęreticorum ſunt in duplici genere.
8 Hodie credentes non excommunicãtur, cum ipſo iure ſint damnati.

EXcommunicamus 2.] 1 Pauperes.] *paupertas non eſt de genere malorum. 1 5. q. 1. illa.*
2 Arnaldiſtas.] *forte iſti ſic dicuntur à nominibus adinuenientium iſtas ſectas: ſicut Donatiſtæ, à Donato: Dulciniſtæ noſtri temporis à Dulcino.* Diuerſas. *24. queſt. 3. cap. penult.*

3 Eccleſiam.] *non per iudicem ſæcularem, cum ſit crimen eccleſiaſticum, infra eod. vt inquiſitionis. §. prohibemus. lib. 6.*

4 *Et appellatione eccleſiæ, intellige diœceſanum, et Inquiſitores, ſi ſunt in loco deputati per Papam: alter enim ſine altero damnare non poteſt, quod dic vt in cle. eod. tit. multorum.* Degradatis. *per epiſcopos ſuos, etiã non adiunctis ſibi aliis epiſcopis, quod dic, vt infra eo. t. 1. lib. 6.*

5 Detrudantur.] *mitigari tamen & mutari poteſt hæc pœna per Inquiſitores: quod dic, vt infra c. vt cõmiſſi. verſi. & illorum. lib. 6.*

† De hoc articulo dixi copioſe infra p. 3. ſuper 1. modo procedẽdi in cã fidei per accuſationem

6 *Sed dubitatur* † *circa pœnam talionis, an poſſit accuſans & deſiſtens per pœnitentiam euitare pœnã talionis, ſicut & ipſe de hæreſi accuſatus, & conuictus poteſt. Et dicit Iacobus de Arena. C. de accuſa. l. fin. quòd non, dicens ſic obtentum: nam ſpeciale eſt in crimine hæreſis, quòd licet pœnitere vt hic: ſed accuſans non tenetur de hæreſi, ſed de calumnia, in quo crimine ſtatutum non eſt per pœnitẽtiam vitari pœnam, & facit quod not. C. de queſtio. l. penult.*

7 Erroribus.] *hæretici ergo ſunt, ex quo credunt errores. Sed ſunt alij, qui credunt hæreticos bonos eſſe, & de talibus credentibus, qui aliàs fidem catholicam tenent, agitur ſupra eo. excommunicamus. §. credentes. ſecundum Abb. Ad hoc infra eod. tit. accuſatus. §. ſi vero. in prin. lib. 6. Dicit Hoſtien.*

8 *Hodie credentes non excommunicantur, nec ſuſpenduntur, ſicut receptatores, & defenſores; licet olim ſecus eſſet, etiam tempore concilij. ſupra eod. excommunicamus. §. credentes. et hoc ideo, quia dãnati ſunt, vt hic patet.*

Gloſ. 2. quærit. ſoluit, ſolutioni obijcit, & reſpondet. In gloſſ. 2. ibi, ſupplicio. *nam igne cremantur: de hoc dixi ſupra eod. ad abolendam. §. laicus.* & ibi, docere. *ad hoc, infra de priuil. ſuper ſpecula.* & ibi: intelligitur. *Idem not. 26. queſt. 5. aliquanti.* & in fin. *remittit Hoſtien. ad ea quæ not. ſupra in ſumma eodem titulo. §. qua pœna.* In gloſſ. vlt. ibi damus. *dic vt infra eod. ſuper eo. lib. 6.*

c. Abſolutos.

SVMMARIVM.

1 Domino in hæreſim labente, ſubditi quicunque à fidelitate liberantur.
2 Vxor an recedere poſſit à marito excommunicato vel hæretico.
3 Filij hæreticorum abſoluti à patria poteſtate.
4 An Dominus reconciliatus fidelitates amiſſas recuperet.

ABſolutos.] Domini.] *de hoc ſupra de ſimo. ex diligenti. infra de reg. iur. cap. fin.*

1 Obſequij.] *dicit hoc Goſ. quòd familiares* †, *ſerui, liberti, mercenarij ſunt etiam abſoluti. non obſt. 11. queſt. 3. quoniam. infra de ſenten. excomm. inter alia, quæ loquuntur in excommunicato non hæretico.*

† Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hæreticorum pun. c. 7.

2 *Vxor autem non recedat ab excommunicato, vt ibi. ab hæretico ſic. 28. queſt. 1. ſic enim.* Manifeſte. *ſecus ſi occulte, ſupra de ſimo. ſicut nobis. in fine, cum ſuis concor. Pbi. tamen dicebat, idem ſi occulte, dummodo probari poſſit: ſi intellexit probari poſſit, & ſic probatum: tunc procederet eius dictũ, de verb. ſig. cum olim.*

3 Aſtricti.] *abſoluti ſunt etiam filij à patria poteſtate: quod dic vt infra c. 2. in fi lib. 6.*

Gloſſ. 2. reſpondet per quæſtionem. In gloſſ. 2. ibi, cum quis. 1. reſpon. *ſi ſtipulatus ſum mihi aut Titio dari, Titio tunc recte ſolui poteſt, ſi in eodem ſtatu manſerit, in quo erat tempore ſtipulationis.*

4 Gloſſ. 1. ibi, ipſo iure.] *olim non erat ſic expreſſum, ſecundum Hoſtien. qui quæris, an ſi talis reconcilietur, ipſo iure fidelitates recuperet, quod videtur. argum. C. de ſent. paſ. & re. l. 1. & vlti. 2. queſt. 3. §. notandum. in fin. dicit contra ſecundum eum, ſicut nec recuperaret, ſi fuiſſent vaſſalli ſententialiter abſoluti. argum. ſupra de dinor. de illa: ſecus ſi ad tempus lata eſſet ſententia, ſcilicet quamdiu. & c. de pœn. cap. vlt. in fin. nam per abſolutionem tunc excommunicatus recuperat hac iura. facit quod dixi de vit. & honeſt. cler. cap. fin. ſecundum eum: huic ſolutioni concordat Abbas per decre. ſupra eod. vergentis. contra ſupra de elect. quia diligentia. vide quod ibi dixi ſuper gloſſ. fin. Dicebat hic Abb. poſt Vinc. q. illud in eccleſia, hoc in primato.*

Et ibi, lapſi.] *facit quod not. 11. queſt. 3. Iulianus.* In gloſſ. 2. in fin. *adde quod not. 15. q. 6, nos ſanctorum. & quod dixi de dol. & contu. veritatis. Hoſtien. remittit ad ſummam. de ſent. excom. §. fin. verſi. quid ſi teneur ſacramen-*

10.

GLOSSA

GLOSSA ORDINARIA
IOANNIS AND. SVPER SEXTO LIBRO
DECRETALIVM TIT. DE HÆRETICIS.

Cap. I. supra fol. 104.

QVoniam.] *incipiebat: Si contra. Et bene de medietate decurata est.*

Canonibus.] *15.q.7.si quis timi dus.& duobus cap.sequentibus. & debent* † *esse sex in degradatione presbyteri,& tres in degradatione diaconi. Et idem in subdiacono videtur, vt supra de feriis non ordi. miramur.*

† Vide quæ scripsim' 10 sta p.3.inno no mõ pro cessum fidei terminandi.

Facili.] *Bene est possibile,sed non facile: lex.u. debet esse possibilis.4.dist.erit autem.*

Pro hæreti.] *in alijs igitur eriminibus, si immi neret degradatio facienda, seruentur antiqua iura* † *quia in hoc crimine hoc introductum est speciale. Ad idem infra eo.in fidei.*

† Hodie stã dũ est decre to cõci. Tri. lef.23.de re for.c.4.

Relinquendus.] *quod dic vt supra de ver. sig. nouimus.& infra de pœn c.2.*

Immurandus.] *supra eod.excõmunicamus 2.in fi.& infra eo accusatus.in fin.& c.vt commissi. ver. & illorum. Ioan. And.*

Solus episcopus] *excludit episcopos,nõ capitulũ suum.ad idem 15.q.7.si autem.& §.seq.& c.episco pus.18.q.2.c.nullam.*

Cap. II. supra fol 104.

QVicumque.]

Scienter.] *Ignorantia ergo probabilis bene illos excusat, supra de cler. excomm. minist. Apostolica.*

Sepulturę.] *Sic & manifesti vsurarij non tradũ tur sepultura, supra de vsur. quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis,supra de torne.cap. 1.& de hoc de sepul.ex parte.in vltima gloss. Dicitur autem sepultura multis modis, vt nos. 13.q.2. §.item quæritur.& supra de sepul.cap.pen.*

Vsque.] *hic licet satisfaciant.sequi debet absolu tio,vt patet per istud quod sequitur.*

Propriis manibus.] *Nota casum,q possum per me, quod non possum per alium.de hoc dixi infra de reg iur.potest. sicut enim exhibuerunt membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debẽt illa seruire iustitię ad iustitiam,sicut dicit Apostolus ad Rom. 6.c.& sunt hæc verba in canone. 47. distinct.omnes huius.*

Publice.] *quia quę publice peccantur, publice emendentur.de pœn.& remis.c.1.*

Extumulent.] *hoc verum intelligo,quando ossa ipsorum possunt ab ossibus aliorum discerni, aliàs secus, supra de sepul.sacris.*

† Ioã.Rojas sing.102.Gõ dis. de hæro. q.22.nu.3.

Locus.] *punitur res inanimata* †*: sic supra de pœn.in quibusdam.supra de electione, ubi periculum.§.ciuitas,& infra de pœn.c. vlt.in fine. 15.q. 1. mulier.*

Laicæ.] *Forte intellexerunt de laico ad modum vltramontanorum,qui illitteratos laicos vocant,& litteratos clericos vocant.88.distin.c. inutile. quid enim est dicere, quòd ruralis clericus disputando de fide non incidat in hanc pœnam. & doctor decretorũ laicus incidat? tamen sufficit ita esse scriptum, & solum duo sunt Christianorum genera,clerici & laici. 12.q.1. duo sunt,& concord.ad hoc C. de summa trinit.l. penult.*

Innodetur.] *Nunquid per sententiam vel ipso iure? videtur quòd ipso iure, per id quod dicit, laqueo,quasi ipsum factum damnatum illaqueet. In contrarium videtur,quia in pœnis benigna debet fieri interpretatio,vt infra de reg.iur. in pœnis,cũ suis concor. Est igitur benignius, vt intelligamus, canonem esse ferendæ sententiæ, quàm iam latę: ergo est hæc pars amplectenda. vt ibi. Ad hoc. 9.distin. sanè quippe.præterea si noluisset.quòd esset canõ lata sententia,dixisset,sit innodatus,vel eo ipso, vel similia verba.*

Filij.] *nota casum,in quo pro delicto paterno punitur filius* †*. hoc etiam procedit in crimine lesę maiestatis,quod est minus hoc crimine,quo læditur aterna maiestas,supra eo.vergentis.Et si contra homines illatę blasphemię impunitę non transeunt,multo magis qui ipsum Dominum blasphemat, digna est supplicia sustinere,in authen.vt non luxu. contra natu. 1.respon.& §.1.coll. 6. nec debemus illius opprobrium multum dimittere,qui nostra probra deleuit, supra de Iudęis,in nonnullis. quod enim in religionẽ diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C.de hæretic. Manichæos. ad idem. 17.q. 4. sicut. Aliàs regulariter pœna temporali nõ punitur vnus pro alterius delicto,quod dic vt not. 1.q. 4. in summa,& 24.q.3.in summa. Et intelligas hoc de filijs non infectis:illi enim punirentur, vt ipsi,ex proprio delicto,non ex alieno.*

† Alẽ Cast.li. 2.de iusta hęret.pun.c. 9. 10.& 11.Ioã. Rojas sing. 66. Hierom Gigas de crim. læsæ maie. lib. 3.c.1.& multis seq.

Secundam.]*hoc intellige secundum determinationem decretalis,infra eo.tit.statutum 2.*

Beneficium.]*large sumitur* †*. de hoc dixi infra de reg.iur. c. 1.*

† Selua de beneficio p. 1.q.2. & 3.

Publicum.] *vt iudicatus, notariatus, & his similia. ad idem,infra de pœn. fœlicis.§.quod si quis, in princip.*

Dignitates.] *nunquid & pontificalis* † *dignitas includitur? pro & contra, infra de pœn. felicis. §.quòd si quis.in prin.*

† Selua de ben. p.1.q. 3. num.8.

Priuamus.]*nota speciale:quia aliàs nõ refert,per quem preces offerantur.C.de preci.Impe.off.l.vniuersis.*

Scienter.] *scilicet sciendo illos,qui preces offerebant,esse tales.*

Etiam.] *quia maior est dubitatio, quàm si ante emancipationem hoc apparuisset.*

Delierint.] *nota ergo, quòd crimen hæresis paternum*

ternum etiam antequam per ecclesiam fuerit declaratum, liberat à patria potestate filium, & sic interdum paternum odium, interdum filij favor tale vinculum soluit. 54. dist. si servus. supra qui fil. sint legit. per venerabilem. post princ. vers. per simile. Ioan. And.

A

Cap. III. sup. fol. 104.

Filij vel hæredes.] *abbreviato est de narratione facti, & incipiebat: Olim ex parte. & dic filij, licet hæredes non sint: interest enim eorum, vt in cap. proxi.*

Hæredes.] *Etiam si filij, vel propinqui non sint.* B
† Eymer. 3. p. q. 121. vbi dixi. *Et istorum interest † propter vitandam confiscationem bonarum, vt supra de hæret. vergentis. & infra. eo. tit eum secundum leges.*

Non sanę.] *vnde quod tunc faciebant, non debet eis imputari: quia nullum maleficium sine consensu. 14. q. 5 si quid. 15. q. 6. c. 1. in fi. sed furiosus non habet consensum, vt supra de spon. dilectus. 15. q. 1. illud. sup. de suc. ab intes. cum dilectus. & supra de regu. sicut tenor. Ioan. And.*

Viuebant.] *illi parentes, vel testatores consolati.*

Legitime.] *igitur nota casum, in quo probatio nõ admittit probationem in contrarium.*

Alioquin.] *ideò, si hoc legitime non constat: nec* C
ipsi dum viuebant infamati erant, vel suspecti.

Præmissa.] *scilicet, q̃ tunc non erant sana mentis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam.*

Fide dignos.] *hęc clausula, qua olim erat obscura & dubia, cum deliberatione fuit immutata, & bene.*

Cap. IIII. supra fol. 105.

†Eyme. 1. p. q. 100. & ibi dixi. Super eo.] *terminantur † qua not. supra eodem tit. ad abolendam. §. illos. & cap. penult. §. si qui. Ioan. And.*

Legitur.] *13. q. 4. duo. & C. de sum. trin. l. ulti. ad finem.*

Redeunti.) *vel redeundi. hinc est quòd omnibus dicitur liberalis. supra eo. de rescrip. sedes.*

Quodque.] *repete, & super eo, quod scriptum legitur, q̃ hi, qui post, & cetera.*

Relinquendi.] *vt in prædicta decretali, ad abolendam. §. illar.*

Sedem.] *ad quam in talibus recurrendum est, ut supra qui fi. sint le. per venerabilem.*

† Deneganda.] *qd ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in salute animę: secũda in corporali pœna.*

Cap. V. sup. fol. 105.

In fidei. *Decurrata est de narratione facti quia olim incipiebat: Consuluit.*

Inquisitionis.) *quid si non procedatur per modũ Inquisitionis, sed accusationis, vel exceptionis: Nunquid admittentur tales testes? videtur quòd sic: quia eadem ratio. scilicet fidei favor, & odium criminis. versatur vtrobique: ergo & idem ius. de rescrip. inter cęteras. cum similibus. contrariũ creda, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, non recedam, nisi quãtum inueniam permissum. qui ergo accusat vel excipit, habeas probationes idoneas: nec est accusatio fa-*

norabilis, vt inquisitio. ad hoc. 2. q. 7. si quis episcopus. & verbum istud debet aliquid operari, alias quare fuisset expressum? ad hoc de deci. ad audientiam. cum suis concor. & infra de priui. si Papa. 1. respon. in fin.

Excommunicati.] *simile infra e. proxi. tales. alias non admittuntur: immo etiam iudices seculares censura ecclesiastica compelluntur tales à testimonio in foris suis repellere. infra de sent. excom. decernimus.*

Particeps.] *quid de alijs † exceptis criminibus,* † Eym. 1. p. q. 64. 66. & 68. vbi dixi. *an scilicet tales admittantur? dic vt supra eod. lib. de test. c. 1. & supra de cõfes. c. 1. & 6. q. 1. §. verũ. quid de periuris? habebis infra e. accusatus §. licet.*

Coniecturis.] *quas ipse iudex examinans melius scire poterit. ff. de testi. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes. & pone exemplum supra de præsum. litteras. & cõcor. infra eod. c. accusatus. §. licet. Ioan. And.*

Deponitur.] *vt facilius credatur ipsis deponentibus contra infamatum uel suspectum de hæresi, q̃ contra non infamatum nec suspectum. ad idem supra eodem, filij.*

Cap. VI. sup. fol. 105.

Præsidentes.] *Decurrata est de narratione facti, qua incipiebat: Quęsiuistis.*

Excommunicati.] *Maiori excõicatione †, & publice, vt sit maior dubitatio. ad hoc de re iudi. ad probandum. de cleri. excommu. minist. c. si celebrat. Ioan. And.* † Eyme. 3. p. q. 22. vbi dixi. Io. Rojas sing. 59.

Officiales.] *nunquid officialis excommunicatus iudicare possit? dic vt supra eod. lib. de sup. ne. prȝla. Romana.*

Dispendio.] *quando erga † siue mora dispendio hæc possunt. tunc excommunicati essent eos requirẽdo: quia communicans cum excommunicato, excommunicatus est: seruato distinctione, de sent. excom. nuper. fallit hic. vbi ergo non est casus iste, nec tollit regula.* †Idem Gonsalaus de hæret. 3. 19. nu. 8.

Excommunicationis.] *minoris; & si ita eligeres quòd isti essent excommunicati, quia iurisdictionem istam exercebant: tunc qui communicarunt illis iurisdictione, excommunicati essent maiori excommunicatione. supra de sen. excomm. nuper. & c. si concubina: sed hoc speciale est, quia illam pœnam cuitant. & sic dicamus, excommunicationis, scilicet & maioris, uel minoris; et facit quod dixi supra eo. lib. de supple. neg. prȝla. Romana.*

Præfatis.] *scilicet excommunicatis, uel tãtum, de facto iurisdictionem habentibus; et est similis prorestatio supra eod. lib. de fid. regula. cap. vno. & ibi concor. in vlt. glos.*

Cap. VII. sup. fol. 105

Cum contumacia.] *Olim incipiebat: Consultationi.*

Vehementem.] *nota ex hac † decreto li suspitionem vehementem, prȝsumptionem violentã: propter suspitionem citatur vt veniat responsurus. si cũ summax est, iam dicitur uehementer suspectus & excommunicatus: & si per annum in illa persistit, iam ista, quę erat uehemens prasumptio, transit in violẽtam, unde ex tunc ut hereticus condemnatur, ut hic. idem est quod notat Ber. supra de præsum. litteras: in glo. pen. quòd non uehemens prasumptio, sed violenta.* † De materia huius glate Eym. infra in hac 2. par. q. 55. & 56.

lenta, condemnationẽ inducit. Et eſt ſimile ad hoc, qđ notatur de ſimo. inſinuatum. in vltima glo.ſ.

Reſpondeat. *ergo vt habeat locum hec decretalis, requiritur quòd hoc expreſſum ſit in citatione, vt ſcilicet de fide veniat reſponſurus* †, *ſicut & in ſententia requiritur, quòd citata fuerit pars, vt veniat auditura ſententiam, aliàs ſine appellatione reſcinditur. ff. quaſen. ſine appel. reſ. l. 1 §. item cum ex edicto.*

† Circa hoc quid obſeruari debeat tradit Cõradus in tract. 4. c. 6. de hæret. & Sim. de catho. Iſtit. tit. 44. nu. 12. di. 21 infra par. 3. In forma ciuili abſentem.

Hæreticus.) *ſic & in alijs criminibus excõmunicatus, quia non venit reſponſurus de crimine, ſi in excommunicatione ſtat per annum; poſt annum habetur pro conuicto. 11. q. 3. rurſus & c. quicumque.*

Cap. VIII. ſup. fol. 105.

ACcuſatus. *Diuide Decretalem in quattuor partes: in quarum prima ponuntur tres caſus, quibus quis dicitur relapſus, & durat vſque ad §. licet vero. In ſecunda dicitur, quòd periurus in cauſa hæreſis certis caſibus teſtimonium perhibeat, et durat vſque ibi, ſane: vbi tertia, in qua ponuntur ſex caſus olim dubitati, an ad officium Inquiſitorum ſpectarent vſque ad §. religioſi. vbi quarta, in qua dicitur religioſos in hæreſi delinquentes, grauius alijs puniendos.*

Vehemens.] *non violenta. de præſump. litteras. & facit quod dixi ſupra c. proxi.*

Fictione.] *ideo dicit, quia vere non poteſt dici relapſus* †, *de quo non conſtat an fuerit lapſus, ſicut dicit canon, quòd non poteſt dici renatus, qui prius non fuit natus, de conſe. diſt. 4. qui in maternis. & e. ſi baptizata. neque enim dici in eo regeneratio poteſt, quem generatio non præceſſit, vt ibi dicitur: propter vehementem ergo ſuſpicionem fingitur lapſus, ita quòd poſt abiurationem rediens, fingitur relapſus. Sæpe enim iura talia fingunt. de boc. 50. diſt. ferrum.*

† Eymericus hac 2. p. q. 40 & 58. vbi dixi. Zanch. de hæret. c. 16.

Ex hoc.] *ſcilicet quia poſt abiurationem reperitur relapſus.*

Grauius.] *ſcilicet quàm ſi nunquam abiuraſſet.*

Pœna.] *ſupra eod. ad abolendam. §. illos quoque, & ſupra eod. ſuper eo.*

Secta.] *multas potes videre 24. q. 3. c. penult.*

Articulo.] *quos habes explicatos ſupra de ſumm. tri. firmiter.*

Simpliciter.] *per hæc verba puto. quòd ſi abiuraſſet ſolum in vno articulo* †, *licet laboretur in alio, non diceretur relapſus. Et nota quòd indiffinita æquipollet vniuerſali. Ad idem de priuilegijs ſupra. quia circa. Et nunquid de vno articulo infamatus teneatur de omnibus ſe expurgare? not. de cõſe diſt. 2. Ego Berengarius. Et puto hãc litteram pro illa parte facere, quòd non teneatur: tamen ſi id faciat, valet: & habebit poſtmodum locum pœna relapſorum, vt ſequitur.*

† Hodie omnis hæreſis ibi notatur. Sim. de catho. Iſtit. tit. 2. nu. 12. & tit. 37. nu. 7 di. 21. 3. p. in 4. modo proceſſum terminandi.

Iudicari.] *contra. C. de tranſac. ſi de certa. ff. de tranſact. qui cum tutoribus. §. 1. vbi generalis tranſactio reſtringitur ad id, de quo ſpecialiter actum erat. ſolutio, illa locum habet in non connexis: ſed hic omnes hæreſes ſunt connexæ: quia habent causas ad inuicem colligatas, et de vanitate conueniunt in idipſum. ſupra eo. excommunicamus 1. & 2. vnde non quærimus, an ſit relapſus in illam hæreſim, in quam prius fuerat lapſus: ſed quærimus, an fuerit relapſus in hæreſim. Semel ergo lapſus in hæreſim, poſt abiurationem iterum lapſus, licet in alia ſecta, dicitur relapſus.*

A

Munera.] *differentia eſt inter donum & munus. Munus enim ex cauſa datur, donum ex cauſa & ſine cauſa. ff. de verb. ſig. inter donum.*

Non poſſit.] *puta propter neceſſitatem famis. 42. diſt. quieſcamus. 86. non ſatis. vel ignorabat illos hæreticos. & ſic per ignorantiam excuſatur. infra de reg. iur. ignorantia.*

Verbis veſtris.] *ſimile ſupra de reb. eccl. non alie. hoc conſultiſſimo. & clem. de priuileg. cap. 1. de pan. & remiſſ. c. 2. lo. And.*

B

Id. ſcilicet receptare, deducere, viſitare, aſſociare, donare, mittere, vel fauorem impendere.

Repellantur.] *6. q. 1. quicumque. & ſupra de teſtib. teſtimonium.*

Celando.] *duplex eſt forma iurandi, quod dic vt ſupra de accuſ. qualiter 2.*

Poſtmodum.] *exinterualło, vt ſit hoc ſpeciale fauore catholicæ fidei: aliàs nil eſſet hic fauoris: vt ſupra de teſti. cogen. c. præterea.*

Indicijs.] *ſic ſupra eodem, in fideli. & ſic per indicia ſtatur probationi. de boc ſupra, qui ſi. ſint leg. tranſmiſſæ.*

Aliud obſtat.] *quàm prædictum periurium: vnde ſi de falſo redarguerentur, non ſtabitur eorum dicto. de teſtibus. ex tenore.*

C

Priuilegiatum.] *not. magis priuilegiatum anteponi, ſupra de offi. leg. c. volentes. 21. diſt. denique. ff. de offi. procon. l. vlti.*

Apoſtolica.) *multo minus alij.*

Saperent.] *ſicut eſt circa aras* † *idolorum, ueſarias preces emittere, ſacrificia offerre, damones conſulere, eorum reſponſa ſuſcipere. 26. q. 2. bini. & q. 4. igitur. Vel aſſociant ſibi propter ſortes exercendas, hæreticos: vel faciunt prædicta cum ſanguine vel corpore Chriſti, vel in ſortibus, vt poſſint habere reſponſa, puerum rebaptizent, vel bis ſimilia.*

† Vide Auguſtinũ de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica quæſt. 48. art. 3.

D

Manifeſte.] *ergo in dubio hoc caſu, non habent iuriſdictionem. Et licet aliàs index cognoſcat, an ſua ſit iuriſdictio, & in dubio dicatur iuriſdictionem habere. ff. de iudicijs. ſi quis ex aliena. quę in ordinario loquitur: hic tamen niſi id manifeſte appareat, ſe non intromittit. & ſimile ſupra eo. lib. de cenſib. cap. 1. §. notoria. & infra de pœnis. cap. 1. ſupra de offi. deleg. c. vlti.*

Ex contra illos.] *quaſi dicat multo minus ſi contra alios.*

Offendiculum.] *Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus. & ſæpe qui ad vtrumque feſtinat, neutrum bene peragit. 16. q. 1. presbyteros. & C. de aſſeſſ. nemo.*

E

Hæreticos.] *contra ſupra eo. tit. c. penul. vbi defenſores, fautores hæreticorum hæretici ſunt. Solutio, non in fauente, & defendente: ſed in credente loquitur ibi.*

Ad ſalutem.] *vt puta, vt fundaret* † *vel ædificaret Eccleſiam, hoſpitale, vel alium pium locum: vel faceret ſimile pium opus: vt in authen. de eccle. tit. §. ſi quis ædificationem. coll. 9.*

† Zanch. de hæt. c. 18. nu. 7. 6. Eymer. 3. p. q. 120. vbi dixi.

Temporalibus.) *hoc dicit, quia ſecus ſi in bonis*

nijs,

nijs, vigilijs, & orationibus, vel similibus consisteret illa pœnitentia. idem esset. si non posset illud inimicum. licet saluti serum, expleri per alium sicut esset theologiam audire, vel similia.

Hæredes.] 12. q. 2. Episcopus, qui filios. de sepul. c. vlt. de rapt. in litteris.

Onere.] 16. q. 1. si quis laicus. de deci. pastoralis. & c. cum non sit. C. de serui & aqua l. & in prouincialis supra de pig. ex litteris.

Extinctio.] crimina extinguuntur morte, vt 22. dist. c. quorundam. 33. q. 2. admonere. ff. de his qui mor. sibi. consci. l. vlti. ex quo ergo extinctum est crimen, & pœnitentia non est imposita pro crimine iam extincta, non imponetur vlterius.

Casu.] scilicet, quia non fuit reincorporatus vnitati Ecclesiæ.

Post mortem.] 14. quæst. 2. sane 2. & C. ad leg. Iuli. ma. l. vlti. & intellige hoc † vsque ad xl. annos, nam postea abdicari non poterunt, etiam à Romana Ecclesia à filijs catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possederunt, quod verum est, si parentes catholici putabantur: vt supra eo. lib. de præscrip. c. vlti.

† Antonius Gomezius tom. 3. variarelui. c. 14. nu. 5. Zanc. de hær. c. 25. num. 4.

Impedire.] manifeste, vel non manifeste, dummodo hoc constare possit.

Castigari.] sic infra de pœnis. Romana.

Delinquentis.] nam grauius delictum, grauius est vindicandum. 24. q. 1 non asseramus. supra de excess. prælatorum. & in æqualibus delictis æquales sint pœnæ. infra ti. prox. c. vnico. in fi.

Religiosi.] isti si reperiantur hæretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fuscati. supra eo. tit. ad vbelendum §. I.

Immutationis.] supra eo. tit. c. penult.

Sęculares.] scilicet clerici vel laici, & concor. optime supra ne cle. vel mo. c. sed nec.

Consimilibus.] de quibus vidisti supra §. proxi.

Cap. IX. sup. fol. 106.

† Eyme. hac 2. p. q. 14. & 3. p. q. 34. Carretius de hæret. n. 93. Cãpeg. ad Zanc. 31.

STatutum.

Directe.] puta † ne aliquis ciuis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine hęresis: vel quòd nullus contra alium de crimine hæresis audeat testificari vel his similia.

Indirecte.] puta, vt nullus possit de aliquo crimine punire ab aliquo quàm à Potestate, vel vt nullus alius quàm potestas possit aliquem capere, vel capi facere, vel vt nullus, nisi sit de familia Potestatis, possit arma portare, vel his similia.

Retardari.] Nota contra generale illud. Quod differtur, non aufertur. 14. q. 6. c. 1.

Nomine.] supra eod lib. de electi. fundamenta.

Morę.] nota moram vitandam: de hoc dixi supra de electi. c. vlti.

Tale.] scilicet quod directe, vel indirecte impediat vel retardet.

Retardentur.] vnde à statuto de non portandis armis, excipietur familia Inquisitorum: & his similia.

Compellendos.] sic supra de iureiuran. cap. licet. de excep. cap. fi. infra de sen. excom. decernimus.

Cap. X. supra fol. 106.

NE aliqui.] Sicut officium legati non expirat re integra mortuo Papa, vt supra de offi. deleg. cap. 2. sic & officium Inquisitoris † hæreticę pravitatis in favorem fidei, re integra non expirat, vt hic.

† Eymeri. 3. p. q. 7. vbi dixit Nico. Aymerich de hæret. nota. 4.

Expiret.] sicut potestas delegatorum datorum ad causas, supra eo. de offi. deleg. licet vndique. & c. gratum. & c. relatum.

Incœpta.] de quibus non dubitabatur, per iura proxime inducta. Et nota, incœpta: quia per quemlibet iudicialem actum etiam præter citationem, inrisdictio perpetuatur, vt dici solet in decretali de offi. deleg. licet. ibi: vti nõ cœperit.

Non cœpta.] not. quia si hoc esset speciale favore catholicæ fidei, vt infra dicitur: ergo vbi non est favor eius, contrarium est regulare; & sic nota terminatã quæstionem, not. supra de offi. deleg. licet. quę quæritur, an perpetuatio facta in vna articulo, perpetuetur in alijs, per easdem litteras, delegato commissis? ad idem supra eod. lib. de offi. deleg. c. vlt. § officium. & est in hoc differentia inter ipsum Inquisitorem & conservatorem, vt ibi patet.

Emerserant.] vt si tempore mortis Papa non erat Titius hæreticus: postea lapsus sit in hæresim, de hoc poterit cognoscere Inquisitor.

In favorem.] sic supra eod. in fidei favorem. & supra eo. c. accusatus. §. licet: cum similibus multis in hoc tit.

Cap. XI. supra. fol. 107.

VT officium.] Diuido decretalem in tres partes. in primo informat Inquisitores ad Deum, vt eius timorem hominum metui anteponant in procedendo simul vel separatim cõtra hæreticos & suos fautores. & etiam in eos absoluendo cum vere redierint: & durat vsque ibi: verũ quia. ibi secunda pars, in qua instruit in modo examinationis testium, & in personis, qua testificatu scribere debeant vsque ad §. Compescendi. ibi incipis tertia pars, in qua eos instruit circa personas, per quas impediri possee, vel differri inquisitionis negotium.

Prouincia.] inspicis factum: & idem si in ciuitate, diœcesi, vel alio certa loco.

Vbique.] sic & ordinarius in qualibet parte diœcesis suæ potest causas audire, & pro tribunali sedere. supra eod lib. de offi. ord. cum episcopus. ad idem de offi. leg nonit.

Separatim.† i regulariter contra, nisi ex forma commissionis id habeantur. supra de offi. deleg. causam. & c. cum plures. supra eo. lib. Sed est hoc speciale favore fidei, vt efficacius, & c. vt supra dixi. & æquiparantur † in hac parte ordinarijs, quorum quilibet per se procedere potest. ff. de offi. procon. l. 1. quod de ordinarijs intelligo, qui in solidum iurisdictionem habent: sicut est in scholaribus, episcopis, magistris, & doctorib. C. ne filius pro patre. authent. habita. secus in his, qui non habent in solidum, sicut est cum capitulum cognoscit: quia tunc quilibet singularis per se non est iudex. ad hoc quod not. 15. q. 7. Episcopus nullius. & de offi. ord. irrefragabili. & concordat ad hanc decre. infra eod. per hoc Ioan. And.

† Eyme. 3. p. q. 47. & seq.

† Inquisitores æquiparantur ordinarijs. Eyme. 3. p. q. 4. vbi dixi.

Diuino.] 11. q. 3. Iulianus. sic supra eo. lib. de immuni-

immunitate Eccleſiarum.clericis.ad idem ſupra eod. vergentis.

Procedatis.] *hodie reſtricta eſt poteſtas Inquiſitorum in quibuſdam, per clem. eod. tit. multorum.*

Labe.] *generaliter, vel ſimpliciter; vel die de ea, de qua ſuſpectus, vel conuictus erat; de hoc dixi ſupra eod.acenſatus.§.1.*

Formam.] *11.q.3.cum aliquis.ſupra de ſen.excom.cum deſideres.*

Eccleſiæ.] *qua gremium non claudit. ſupra eo. ſuper eo.*

Conſueuit.] *1.q.7.quoties cordis.& c.ſaluberrimum.de conſc.diſt.2.Ego Berengarius.*

Simulata.] *27.diſt.quòd interrogaſti.1.q.1.ſicut ficti.22.quæſt.5.cauete.eſt tamen interdum vtilis ſimulatio.22.quæſt.2.vtilem.& dic de hoc vt ibi: & 24.quæſt.1.officij.*

Fallentes.] *mentiri Deo poſſunt: fallere autem ipſum non poſſunt: de conſe.diſtin.2. panem de altari.*

Lupum.] *ſupra de renunciatione.c.niſi.§. propter malitiam.& 23.q.4.cap.tres perſonas.& 81. diſt.c.oportet.Ioan.And.*

Duas.] *integrum eſt enim iudicium, quod plurimorum ſcutensijs confirmatur. ſupra de offi. deleg. prudentiam.ad idem.20.diſt.de quibus.*

Diſcretas.] *ſemper enim, qui graues cauſas eccleſiaſticas audiunt,debent eſſe diſcreti.ſupra de cõſan.& aſſi c.1.*

Idoneos.] *ſic ſupra de probatio.quoniam contra falſam.& dic vt ibi.*

† Eymer. 3. p. q. 19. vbi dixi. Præmiſſa.] *per hanc litteram bene patet, quòd tabellio factus monachus † non poteſt exercere, quo ad alia, tabellionatus officium: & hoc etiam bene patet ex extrauaganti Bonifacij. debent ſuperioribus.de offi. ord. circa medium decre. & idem probabamus olim per decr. ſupra ne cleri. vel mo. ſicut.per legem.C.de ſacroſ. Eccleſ.l.antepen.16.q.1. §.nouare. C. de epiſcopis & clericis. l.placet. notat tamen Guil.in Spec.de ſta.mo. ver.27.quòd veteres rogationes complebit, ſed nouas non aſſumet. ff.familiæ.er.l alienationes.ff.de poſtu.l.1.§.eaſum.ff.de neg. geſt. nam & ſeruus.§. ſi vno. ad idem ſupra de Iudæis.Iudæi de ciuitate.cum ſimilibus.*

Canonis.] *ſupra ne cleri.vel.mo.ſicut te.*

Præmiſſa.] *hoc eſt regulare vt dixi ſupra,& 12. q.2.c.indigne.de ſen.excom.ſacro.*

Poſtpoſita.] *quid hoc operetur, habes ſupra de appel.paſtoralis.& not.ea.ti.vt debitus.*

Ipſos.] *ſcilicet queſtuarios.*

† Eymer. 3. p. q. 17. vbi dixi. Facultatem.] *hoc vult dicere, † quòd ſi facta per Inquiſitores congregatione,pro negotio fidei, veniant aliqui de Rungiuallo,vel alij quæſtuarij,& velint ibi prædicare,poſſunt compelli per cenſuram eccleſiaſticam deſiſtere.*

† Et hæc ſolutio eſt vera.idem fere hic Archidia co. facit textus, cũ gloſ. in l.2. C. de teſta.tut.

Auxilio.] *23.q.5.prodeſt.de offi.ord.c.1.*

Duabus.] *ſupra de reſcrip. nonnulli.quid dicemus de nona decre. ſupra eod. lib. de reſcrip. ſtatutum? vides quòd iſta decretalis fuit Clementis: & ſic quo ad hoc videtur iſta decre. per illam correcta, cum ſit poſterior. ad idem ſupra eo. lib. de conſti.cap.1. cum ſuis concor. Contrarium dico †, quia decretalis illa locum habet in litteris impetratis à parte contra partem: licet in conſeruatoribus locum habeat: vt ſupra eod.lib.de offi.deleg.c.vlti.§.conſeruatores.Sed iſtud eſt quoddam ſpeciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem conſtitutionem, licet poſtea ſubſecutam.ad hoc infra de reg.iur.generi. & quod ibi dixi.Ioan.And.*

Subiectis.] *quia extra territorium ius dicĩ impune non paretur.de conſti.c.2. ſupra eod.lib. & ff. de iur.om.iudicum. l.vlti. & hoc quod hic dicitur, habebamus ſupra eo. excommunicamus 1. §. moneantur.*

Approbatas.] *Omnia enim noſtra fuiſſe nouimus, quibus auctoritatem noſtram impertimur. C. de vete. iur.cnu.l.1.§.ſed neque.*

Publicum.] *ſic infra de pœnis. felicis. & infra. cap.proxi.*

Cap. XII. ſup. fol. 108.

VT commiſsi.] *Hic incipiunt decretales Bonifacij; & habent quidam hic rubricam de Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis: ſed non debet hic eſſe rubrica: & fuit error ſcribentium ex ſuperſcriptione prouenies, qui putauerunt quòd Bonifacius viij. eſſet ſuperſcriptio, & reſiduum eſſet rubrica.*

C *Et comprehendit iſta decret. plura vtilis pro expediendo officio Inquiſitorum: dat enim eis poteſtatem committendi citationes, & ſententiarum denunciationes: dat poteſtatem vocandi peritos,clerum,& populum, vt eis aſſiſtant: dat poteſtatem procedendi, contra illos, qui de ſua in aliam prouinciam ſe tranſtulerunt: dat poteſtatem repetendi libros & proceſſus: commutandi & mitigandi pœnas, priuandi & priuatos nuntiãdi officijs et honoribus hæreticos,fautores,& defenſores eorum; ita tamen quòd hoc fiat de diœceſanorum,uel in eorum abſentia, vicariorum ſuorum conſilio: niſi iidem ſcienter talibus beneficia contuliſſent.hoc dicit.Ioan. And.*

D Veſtigijs.] *in diuerſis commiſſionibus, quas ſuis temporibus fecerant Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis.Ioan.And.*

Singulis.] *poſſunt enim procedere ſimul & diuiſim,ſupra c.prox.in prin.*

Sententiarum.] *has etiam committunt conſeruatores: ſed de Inquiſitoribus maior erat dubitatio, quia illorum miniſterium videtur electum. ſupra de offi.deleg.c.vlt.*

Tuleritis.] *vide infra circa ſi. c.ibi, plenam concedimus facultatem: & hoc idem repetas in ſi.cuiuſlibet verſiculi.*

Expedierit.] *ſic ſupra eod.c.1.& c.proxi.§.verum.& infra eod.c.vlt.*

E Procedendi.] *quid in caſu conuerſo, in eo ſcilicet, qui alibi crimen hæreſis commiſſit, & modo eſt in prouincia huius Inquiſitoris? dic quòd poterit cognoſcere, quia vbi inuenitur, conuenitur quis de crimine. C. vbi de cri. agi oport. l. 1. & ſic ſecundum hoc eſſet reperire, quòd interdum duo Inquiſitores cognoſcerent: pone,peccauit in Rauennate,& tranſiit ad Mediolanum: ſecundum hoc Rauennas & Mediolan. poterit cognoſcere, nec eſt mirum, vt infra eod.e.per hoc.*

Quibus

Quibuslibet.] *sine sint ipsi scribentes, vel alij, quicunque ad quos quomodocunque pervenerint dicta scripta.*

Vel mutandi.] *regulariter contra. ff. de reg. iur. l. Paulus. & l. acta. §. 1. et supra de offi. dele. in litteris. functus est enim index officio suo in dicendo bene vel male, vt ibi.*

Honoribus.] *nota quòd in ea parte qua priuat vel priuator denunciat dignitatibus ecclesiasticis, & ecclesiasticis beneficijs, requiritur consilium diœcesani, vel eo absente, eius Vicarij: quia sicut institutio fit eis auctorizantibus, sic etiam debet fieri destitutio. de instit. ex frequentibus. de hæret. cum ex iniuncto. in fi. sed cum priuat officijs publicis, & honoribus, non requiritur consilium eorum, vt patet ex ordinatione istius littera, & ideo quia cessat in illis superior ratio.*

Scienter.] *sic supra eo. e. 2. §. ad hæc. & infra eo. decreuit. & præsumuntur ignorare, nisi probentur scire. infra de reg. iur. præsumitur. ff. de probationibus. verius, quod sane intelligas, vt not. in dicta regula præsumitur.*

Puniendos.] *quia vnde debetur pœna, non venit præmium ff. de leg. 1. si seruus pluribus. §. 1. & 2. in fine. 10. quæst. 1. e. legi. cum similibus.*

Cap. XIII. sup. fol. 108.

CONtra Christianos.

†Eymer. hac 2. par. q. 44. & ibi diui.

REdierint.] *forte primo fuerant Iudæi,* † *postea facti sunt Christiani. Isti dicuntur redire: hi qui nunquam fuerant Iudæi, sed semper Christiani, illi dicuntur transire.*

Infantes.] *scilicet minores septennio, vnde videbantur non obligati ad fidem: quia ætas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. vnde nec sponsalia tales contrahere possunt. supra eo. lib. de spon. c. vno. sed contrarium est verum, quia tali sacramento obligati* † *sunt etiam ignorantes. supra de bap. maiores. de conf. dist. 4. quæris. & ratio ibi patet in parte prima. & not. de hoc. ead. dist. c. nihil. sicut & punitur etiam ignoranter rebaptizatus, ea. dist. quibus. & e. seq.*

†S. Thomas 3. p. q. 68. art. 9 Sotus in 4. dist. 5. q. 1. art. 9.

Absolute.] *ergo absolute coactus non recipit sacramentum baptismi; sed conditionaliter, & metu mortis coactus, bene. 44. dist. c. de Iudæis. supra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas est. 15. quæst 1. merito quæritur. est autem absoluta coactio, cum quis inuitus, renitens, & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur: & est si. 50. dist. presbyteros. supra quòd metus causa. cap. sacris. vbi de hoc in 1. glos. Ioan. And.*

Iudæos.] *non ergo possunt isti se iuuare per professionem, quam contempserunt. C. de apostat. l. sibi qui sanctum. licet aliàs infidelis non recipiatur ad testimonium. supra de testi. c. 1.*

Procedendum.] *Erit ne per istud c. canon ille correctus. 1. q. 4. Iudæi. vbi dicitur, quòd bona Iudæorum deuoluuntur ad catholicos filios: sed bona hæreticorum sunt confiscata. infra eod. cum secundum. quia correctio iurium est vitanda? Dicendum videtur quòd non, vt istud capitulum loquatur de*

A *pœna personali, non de damnatione bonorum: maxime quia hæc noua iura, quando corrigere intendunt, hoc exprimunt. supra de concess. præben. c. 2. infra de sen. excom. e. vlt. Contra videtur eum aperte dicat eos puniendos vt hæreticos, ergo ipsorum bona non deuoluuntur ad filios. infra eo. cum secundum: quod tutius videtur. nec est necesse quòd noua lex corrigens præcedentem, de illa faciat mentionem. supra eo. lib. de consti. c. 1.*

Cap. XIIII. sup. fol. 109.

B DEcreuit.] *In commissionibus, per eum factis super hæretica prauitate.*

Confiscan.] *vt sic mulier* † *mariti odio non gratietur. infra de reg. iur. non debet. cum suus concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor pro ma. per totum: nisi in causa primipilarij. C. in quibus causis pign. vel hypotheca contrahi. l. sacris.*

† Eymer. 3. p. q. 111. vbi dixi. Palati' Rubius de regno Nauarræ p. 5. §. 5.

Tunc.] *scilicet tempore contractus. ergo si tunc ignorebant: licet postea scierint, non habet locum pœna, vt sic inspiciatur initium. supra de emp. et ven. cum dilecti. præsumuntur autem ignorare, nisi probetur scire. ff. de proba. verius. de hoc supra c. 2. & infra de reg. iur. præsumitur.*

C

Cap. XV. supra fol. 109.

STatutum.

Innocentij.] *Si loquatur de quarto, habemus id in commissionibus per eum factis: vt dixi supra cap. prox. si dicamus de tertio, posset loqui de decretali. supra eod. vergentis. & cap. excommunicamus. §. credentes.*

Alexandri.] *IIII. supra eod. quicunque. §. hæretici.*

Inane.] *hucusque durat antiqua constitutio, modo sequitur declaratio, in qua declarantur not. per Hostien. supra eod. vergentis. Et hanc declarationem* † *sic intelligo: si Titius fuit hæreticus, receptator, fautor, vel defensor: & habuit filium, vel filiam, vterque ipsorum subiacet prohibitioni: & si ille filius habeat filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiacet. Sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiacet huic prohibitioni; item si mulier aliqua est hæretica, & habeat filios, soli filij includuntur hac prohibitione: sed nepotes ex filijs non: & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit hæretica, intelligas verum, si pater fuit catholicus, vt eius respectum non habeatur. & facit in hoc id quod not.* † *Accur. C. ad leg. Iul. ma. l. quisquis. vbi dicit, quòd eadem est pœna, cum mulier committit crimen lesæ maiest. quo ad descendentes sicut cum vir. Est tamen sciendum, quòd vbi aliàs non caueretur de descendentibus per meternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris, vel hominis: vt infra de pœnis. vbicunque sed quòd filij etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decre. supra de pœnis. in quibusdam. §. fœri. vbi punit posteritatem, & infra tit. proxi. cap. vno. & videbantur illi puniri & per verba, & per mentem per verba, quia sunt descendentes, & à verborum significatione non debet recedi.*

D

† Eymer. 3. p. q. 114. & 115. Antonij Gomez. tom. 3. variarum resolut. cap. 2. nu. 4. Cynus. Salycetus & Bal. l. quisquis. C. ad l. Iul. maiestatis.

†Sed non bene, quia in pœnis non fit extensio. Iason cõsil. 106 lib. 4. Decius consil. 84.

E

ff. de

ff. de leg. 3. non aliter. & differentia agnationis, & cognationis hodie ſublata videtur, in authen. coll. 9. de hæred. quæ ab inteſta. defe. & de mente idem videbatur, quia voluerat conſtitutio punire hæreticum in filijs. 24. quæſt. 3. cap. cum ergo. §. ſed qui. & ff. quòd me. cauſa. l. iſti quidem. ſi enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filios. idem videtur de mente: ideo, ne quis ducat filiam hæretici in vxorem: ſicut enim vir infidelis ſaluatur per mulierem fidelem, ſic & damnari poſſet. arg. de diuor. gaudemus. vnde qui emit mancipia, de origine ſolet quærere. ff. de adil. edi. quòd ſi nolit. §. qui mancipia. Sed de iure ſecus eſt, vt in prædicta decret. vbicunque. infra de pœnis. in fin. vbi aliud cauetur, vt hic, & bene facit ff. de ſenat. l. liberos. vbi dicitur ſenatores vocari debere ipſos ſenatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis: nepotes vero ex filiabus nati, ſenatores non dicentur, ſed patris ſui cõditionem ſequentur.

Primum, & ſecundum gradum.] *ideſt filios. & nepotes: & hoc patet etiam ex §. ſequenti. & ſupra eo. tit. vt commiſſi. ad fi. & eſt caſus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi ſupra eod. c. 2. §. hæretici.*

Volumus.] *ſupra dixit, declaramus, hic dicit, volumus: quia inquantum punit deſcendentes per maſculinum, declarat ius vetus: inquantum deſcendentes per fœmininum, ſtatuit ius nouum. ad idem in fra de pœnis. vbicunque. & benefacit hæc littera, ad quæſtionem, qua quæritur,* † *an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quòd non: quia non ſunt in patris poteſtate. inſti. de nup. circa fin. ſed quòd poteſtas nil operetur, probat hæc littera, quæ punit deſcendentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in poteſtate matris non ſit. & hoc eſt æquum, ne plus habeat luxuria quàm caſtitas. in authen. de teſtil. & ea quæ pa. in fi. coll. 4. licet interdum ſecus, ſupra de biga. quia ex ca. Verum eſt tamen, quòd iſti alio capite prohibentur à ſucceſſione, vt ſupra qui ſi. ſint leg. per venerabilem. in fin. & ab bonoribus. 56. diſtin. per totum. ſupra de ſi. præſ. per totum.*

† [Gondi ſalus de hæret. q. 23. nu. 3. & 4. Cynus & Bald. l. quiſquis C. ad l. Iuli. maieſt. Gigas de crim. læſæ maieſt. lib. 3. q. 7.

Eſſe.] *nunc, quia viuunt.*

Reincorporatos.] *quia lapſi fuerant ſimpliciter, non relapſi. de quo dic vt ſupra eod. accuſatus.*

Inſiſtunt.] *ad hoc ſupra de temp. ord. ex tenore. & ſupra de furtis, e. vlt.*

Parati.] *ex quo non ſtat per eos, non debet eis imputari. de hoc ſupra de eo, qui mis. in poſ. cap. 1. & 3.*

Cap. XVI. ſupra fol. 109.

INquiſitores.] *Inquiſitor Papæ ſuper hæreſi ſine ſpeciali mandato non inquirit contra epiſcopum: ſed ſi eum culpabilem ſciuerit, nuntiat Papæ.*

Quibuslibet.] *de quibus minus dubitatur.*

Apoſtolicæ.] *nota hanc litteram: non dicit in litteris commiſſionis Apoſtolicæ, vel aliorum, à quibus deputati fuerint, ſecundum quòd dixerat in prine. per quod omiſſum videtur, quòd Inquiſitor deputatus ab alio quàm à Papa, etiam ſi habeat expreſſum mandatum, inquirere non poſſit contra*

A *epiſcopum. & licet antiqua iura dicant, quòd ſynodus audit cauſam criminalem epiſcopi, licet definitionem Papæ reſeruet. 3. q. 6. accuſatus. & cap. ſeq. & 5. q. 4. duodecim. tamen committere non poterunt in hoc caſu: & iſti Inquiſitores non poterunt inquirere, etiam vt inſtructam remittant cauſam. ſupra de appel. conſtitutis. quia non ſolum diffinitio, ſed proceſſus & Inquiſitio eſt ipſis interdicta per hoc cap.*

Expreſſe.] *quantumcunque igitur ſint verba expreſſa generalia: puta vt inquirere poſſit contra quoſcunque cuiuſcunque conditionis, dignitatis ac ſtatus, non inquiret contra epiſcopos,* † *niſi illud exprimatur propter prærogatiuam epiſcoporum. ad idē infra de ſen. excom. quia periculoſum.*

† Idem tradunt hic Geminianus, & Francus, & alij.

Nunciare.] *quàm cito poterunt propter periculum, quod ex facto poſſet inſurgere. concor. ſupra eo. lib. de cleri. ægre. c. vno.*

Cap. XVII. ſup. fol. 109.

PEr hoc.

Generaliter.] *Bene dicit, quia ſecus eſſet ſi fieret de certis criminibus, & perſonæ ſpecialis eam miſſio: quantum enim ad illam eandam præiudicaretur ordinariæ poteſtati, vt ſupra de offi. deleg. ſtudniſti. quia generi per ſpeciem, & c. infra de reg. iur. generi. cum ſuis concor.*

Delegata ſi habent.] *forte habent delegatam ab homine; quod accidit in ordinario, cum Papa ſibi cõmittit crimen. ſecus ſi eum monet ad ſuum officium excitando: quod dic vt ſupra de offi. ord. licet, & ea. graue. vel habent delegatam à iure, ſicut eſt videre in hoc crimine, ſuper exemptos. ſupra eod. tit. ad abolendam, in fin.*

Diuiſim.] *ſic & plures* † *Inquiſitores communiter, & diuiſim de hoc crimine cognoſcere poſſunt. ſupra eo. ut officium, ſaluo eo quod dicitur infra eod. ex multorum. in clem.*

† Eyme. 3. p. q. 51. & 52.

Teneantur.] *not. quòd non dicit, poſſint: unde non relinquitur eorum voluntati, cum ius hoc neceſſitati ſubiaceat.*

Veritas inueniri.] *ad quod elaborare iudex debet. 14. quæſt. 2. quamquam. ſupra de probationibus, quoniam contra. Sed quid dices ſi proceſſus* † *iſti inueniantur eſſe contrarij? tunc ipſi conſiderabunt, qui proximiora loquantur, & per ipſorum dicta ſe iudicet informabunt, ſupra de teſtil. in noſtra. ff. de teſtil. l. 3. 9. diſt. ego ſolis. ſi autem epiſcopus ſecundum ſuum pronunciare vult proceſſum, Inquiſitor ſecundum ſuum: quid iuris? infra ſequitur.*

† Zanchinus de hæret. c. 15. nu. 2.

Deferendum.] *ad idem ſupra de reſcrip. paſtoralis.*

Sententia.] *licet ergo de vnius delicto inquiratur per plures, etiam diuiſim, vnica tamen ſententia fertur. Et ſic non obſtat. ſupra de offi. leg. licet. ff. nauta. caupo. ſta. licet. vbi dicitur, quòd de delicto vnius ſeplus non quæritur. iſti autem proceſſus, quo ad finem pro quo habentur: quia illa loquuntur quando iam pronunciatum eſt: quod dic, vt not. 2. q. 5. habet hoc proprium: & ſupra de accu. de his.*

Idē hic Ioſ. Monach. & Archid.

Remittatur.] *quid iuris? aliàs cum iudices diſcordant:* † *habetur ſupra de re iud. cap. vlt.*

† Zanchinus de hæret. c. 15. nu. 2.

Iura communia.] *ſupra & infra hoc eo. tit.*

Ordi-

Ordinationes.] *etiam hoc volumine non inſertas,*† *dummodo nouhic conſtitutionibus contrarias, infra eod.c.vlti. in fine. ſunt enim ibi reſeruata, & de his loquitur proœmium huius libri,in fine.*

† Eymer. 3. par.q. 84. vbi dixi.

Cap. XVIII. ſup. fol. 110.

VT inquiſitionis.] *Primo approbat, & ſeruari præcipit leges canonibus non contrarias, per Fridericum contra hæreticas promulgatas. Secundo præcipit, rectores locorum parere Inquiſitoribus., ordinario, vel alteri eorum inueſtigatione, captione, cuſtodia, & punitione hæreticorum, & fautorum ſuorum: eorum proclamationibus,vel appellationibus non obſtantibus: ita tamen quòd de illo crimine (cum ſit mere Eccleſiaſticum) nec iudicent, nec cognoſcant: contra ſuſcientes, & non parentes, & eorum fautores excommunicat, quam ſi per annum ſuſtinuerint, vult eos vt hæreticos condẽnari hoc dicit. Ioan. And.*

Leges quaſdam.] *has leges fertur, quòd Clemens ſub bulla redegerat, ſed eas aliter non habemus* † *quo ad verba: habemus tamen quaſdam authenticas Friderici,de quibus etiam forſitan intelligit hic Boniſacius. C. de epiſcopa. audient. authent. ſtatuimus. ſignanter ſuper l. iubemus. C. de hæret. authent. credentes. authen. ſi vero dominus: & authen. Gazaros. habebamus etiam olim quandam ipſius conſtitutionem in 5. compilatione, qua incipiebat: Hæ edictali. aliàs,hac decretali. & erat ſub titulo de conſti. & eadem compilatio quę incipiebat. Gazaros. ſub titulo de hæreticis.*

† Hæ leges habentur in fine Directorii inter literas Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimę inquiſitionis.

Tunc.] *hoc dicit,quia poſtea receſſit à deuotione Romana Eccleſię,& per Iuno. iiij. in concilio fuit depoſitus,ob certas cauſas. ſupra eod. lib. de re iudi. ad Apoſtolicę.*

Quatenus.] *ergo aliàs non approbat,quia non tenet. concor.*1 0. *diſt. cap.*1. *& ſicut quod notatur.*37. *diſt. ſi quid veri.*1 9. *diſt. c.*1.

Nominibus.] *concor. ſupra de elect. fundamenta. eod. lib.*

Fideles.] *quia enim fidelis,qui non doleat ſide lęſa? infra de pœn. felicis. ad fi.*

Catholicos.] *vnde non per Iudæos, hæreticos, vel Paganos,qui quo ad prædicta ſuſpecti ſunt; & eſt ſimile ſupra de Iudæis. c. penult.*

Vel eorum aliquo.] *hodie dic, vt in clem. eodẽ ti. multorum. §. ſane. & §. ſeq.*

Indilate.] *nota, quòd ſententia lata ſuper crimine, ſtatim dilatione* † *poſtpoſita mandanda eſt executioni, quod idem probatur* 2. *queſt.*1. *ſicut. de pœn. diſtin.*1. *Adam. fallit in caſibus notatis.*11. *q.*3. *cum apud. quid iuris de aliis ſententijs latis ſuper perſonalibus, vel realibus actionibus, not. ſupra de oſſ. deleg. quærenti.*

† Gõdiſalus de hæret. q. 19. nu. 4. Ioan. Rojas ſing. 280.

Puniendos.] *quid ſi Inquiſitor, & ordinarius, diſcordant* † *in mandato, quia vnus mandat puniri per ſe condemnatum, alter mandat relaxari per ſe abſolutum? ſatis videtur ſuperſedendum,donec conſulatur Papa. ſupra e. proxi.*

† Zanchinus de hæret. c. 25. nu. 1.

Ordinationem.] *de ordinationibus loquitur Innocentij Alex. & Clem. quæ ſunt reſeruata, infra c. vlt.*

Imperialem.] *ipſius Friderici, quam nõ habemus* †, *ſed approbata eſt ſupra in prin. Io. And.*

† Habetur in fine Directorii inter litteras Apoſtolicas pro officio inquiſitionis.

Quoquomodo.] *ideſt principaliter, vel incidenter. concor. ſupra de ord. cog. tuam. ſupra qui ſt. ſint leg. latar. cum ſimilibus. aliàs tamen cognoſcit index incidenter, quod non cognoſcit principaliter, C. de iudi. quotiens. ſupra de reſti. in integ. c. penul. cum. ſuis concor.*

Cognoſcant.] *nota, quòd licet regulariter de quare index cognoſcit* † *pronunciare debeat. ff. de iudi. l. de quare. ſupra de cauſa poſ. cum ſuper. tamen hoc ſillic interdum c ſicut cum delegans reſeruat prolationem ſententię, ſupra de offi. deleg. ſuper quæſtionum. ſynodus cognoſcit de cauſa criminali epiſcopi, & non pronunciat. 3. quæſt. 6. accenſatus. & cap. ſeq. 5. quæſt. 4. duodecim. idem in caſu, ſupra de reſcrip. cum contingat. vbi ad ſui inſtructionem de iuriſdictione cognoſcit is, qui ſuper illa non pronunciat, hic tamen vtrumque expreſſe vetatur, ſcilicet cognitio, & pronunciatio, quia index huius rei non eſt capax. concor. infra de ſen. excom. ſi index.*

† Ioan. Rojas ſingul. 107.

Indirecte.] *ad idem ſupra eo. tit. & lib. ſtatutum.*

Scienter.] *ignorantes ergo non ligat conſtitutio. ad idem ſupra eo. tit. & lib. c.*2. *in prin. & c. vt commiſſi. in fi. & e. decreuit.*

Percuſſum.] *nota canonem latę ſententiæ: & quis non reſeruat abſolutionem ſententiæ Papę, ordinarius abſoluere poterit. ſupra de ſen. excom. nuper.*

Condemnetur.] *ad idem ſupra eodem tit. & lib. e. cum contumacia.*

Cap. XIX. ſupra fol. 110.

CVm ſecundum leges.] *Bona hæreticorum ipſo iure ſunt cõfiſcata: quod probatur tripliciargumento legali: ſed apprehenſio bonorum fieri non debet per dominum ſęcularem, niſi prius pronunciatum fuerit ſuper crimine per iudicem Eccleſiaſticum.*

Naturæ contrarias.] *in quibus ſexus perdit formam, & ſcelus eſt tale, quòd non proficit ſcire: venus mutatur in aliam formam. C. de adul. cum vir. & omnium carnalium criminum peſſimum,* † *eſt vſus contra naturam.*32. *q.*7. *adulterij. & ſi totus mundus eo vitio vertatur, non excuſat. ea cauſa, & q. flagitia.*

† S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 12.

Eo ipſo.] *propter hoc facit ad propoſitum.*

Perdant.] *C. de inceſt. nup. l. cum ancillis. & l. ſeq. & l. ſi quis. ff. de rit. nup. l. inceſtę. & inſti. de nuptijs. §. ſi aduerſus.*

Et mulier.] *repete, & cum ſecundũ leges ciuiles mulier, & c. quare hoc dicam, videbis infra. & dic mulier ingenua. C. de rap. vir. l. vna. §. & ſi quidem. in ancillis enim & libertinis non habet locum pœna bonorum, vt ibi.*

Humanam legem.] *C. de rap. virg. l. vna. & bene dicit, humanam, ideſt eiulem: quia ſecundum canonum legem ſecus: rapta enim ſecundum nos licite contrahit cum raptore, ſi prior diſſenſus tranſeat in conſenſum.*36. *q.*2. *tria. & e. ſeq. & ſupra de rap. c. penult. & vlti.*

Conſortibus.] *delicti: vt quia comitati ſunt raptorem in inuaſione vel rapina, vt in prælleg. l. vna.*

vna. C. de rap. virg. §. pœnas autem.

Ipſo iure.] *propter hoc facit ad propoſitum; & habes hoc in authent. de rap. mul. in fi. coll. 9.*

Certoque caſu.] *cum parentes mulieris non ſuperſunt, nec alter eorum; vel ſi ſuperſunt, ipſi, vel alter conſenſerunt in talibus nuptijs, hoc caſu bona deuoluuntur ad fiſcum, vt in prę. authent. de rap. mu. in fi. Sed numquid de iure canonico habebit locum hæc pœna, cum ſecundum canones licite contrahat, vt ſupra dixi? nat. Io. 36. q. 2. de puellis. aliàs §. quibus. quòd pœna iſta locum non habebit ſecundum canones, ſecundum quos ceſſat interdictum, niſi cum ſponſa alterius rapitur, 27. q. 2. ſtatutum. et accedat quod not. 2. q. 3. §. notandum. in fine. de ſecundis nup. c. penult. & vlti. & ſecundum hoc bene dixi ſupra, repete: & cum ſecundum leges ciuiles æ. quia ſecundum canones contra. Sed ſatis videtur, quòd licet ſecundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locum in his, quę non eſſent de temporali iuriſdictione Eccleſię: cum enim illa ibi tra Elet de lucra captando, non de diminutione ſui patrimonij, & pœna illa ſibi per legem obueniat, quare lex eo quod confert priuare non poteſt? & accedat quod dixi infra de reg. iur. c. 2. ſecus forte in pœna, de qua in prædicta decre. vlti. de ſecundis nup. ibi enim priuat lex eo quòd nõ contulit. ſallit. ff. de adoptio. l. ſi. arrogator. Ioan. And.*

Illicitas.] *vt is, qui defert arma, ferrum, & lignamina Saracenis. de Iudeis. ita quorundam.*

Omittens.] *hoc habet locum in priuato ff. de vtigalibus l. fi. §. diuus. in milite nou, vt. C. eo. tit. l. 3. & habes hoc quod hic dicitur. ff. eo. tit. l commiſſa. C. eod. omnium. & l. ſi quis. cum ſimilibus.*

Bona hęreticorum.] *ſecus in bonis Eccleſiarum, in quibus intitulati erant ipſi hæretici: vt in cle. eo. tit. volentes. poſt prin. Ioan. And.*

Grauius.] *ergo ſunt grauius puniendi, 24. q. 1. non afferamus.*

Quàm prędicti.] *ſcilicet contrahens neſarias nuptias: rapta qua cum raptore contraxit, tranſuchens illicitas ſpecies, vel rerum vetitarum profeſſionem omittens.*

Ipſo iure.] *determinatum ſit ergo quod olim dubitabatur per decr. ſupra eo. excommunicamus 1. & 2. reſponſo. vbi dicebatur ita, quòd bona damnatorum ſi laici fuerint, confiſcentur.* † *intelligamus ergo confiſcentur, ipſo iure, vt hic vides. & intelligo ipſo iure confiſcata, à tempore commiſſi criminis. C. eo. tit. l. 4. idem dica in crimine læſa maie. ff. de bona. l. donationes. ſecus eſt in alijs criminibus. ff. de bona. l. poſt contractum. Et puto confiſcationem hãc locum habere etiam ſi ille catholicos filios habeat, & iſte textus non diſtinguit: ſuper hoc tamen fuerunt opiniones notatæ ſupra eo. tit. vergentis.*

† Vide Eymer. 3. p. q. 109. vbi dixi. Zanchin. de hæret. c. 25. repertorium verbo: confiſcatio.

Declarationem.] *quam hodie non habemus.*

Eccleſiaſticam.] *ſeculares enim ſuper hoc eccleſiaſtico crimine iudicare non poteſt, ſupra eo. c. proxi. §. penulti.*

Cap. XX. ſup. fol. 111.

Statuta.] *In prima parte vſque ibi: iubemus. concedit in negotio inquiſitionis hæretica pranitatis procedi poſſe ſimpliciter & de plano. In 2. dicit quid iuris ſi ex publicatione nominum accuſatorum & teſtium, ipſis periculum immineret, & quid ſi non immineret, & fictiones vitari præcipit, ne dicatur periculum vbi non eſt, vel econuerſo: In tertia ibi:* conſtitutiones. *ſtatuta prædeceſſorum ſuorum ſuper hoc negotio edita, his conſtitutionibus non aduerſa, corroborat.*

Quædam.] *aliàs quondam. aliàs quędam.*

Poſsit.] *non dicit per quos: intelliga ergo & per Inquiſitores hæretica pranitatis deputatos à Papa, & per ordinarios, & per delegatos. ad hoc eod. tit. per totum, in fi.*

Figura.] *Diſtinxerunt* † *moderni, qui no. iſtam materiam ſupra de accu. olim. Inno. Hoſtien. & Guil. in ſpeculo de Inquiſitione. §. nunc tractemus. ver. quid igitur. ſi autem detur poteſtas procedendi ſimpliciter & de plano, & ſine indiciorum ſtrepitu, an addatur ibi illud verbum, ſine indiciorum figura: vt in primo caſu, omnem indiciarium ordinem ſeruare teneatur in libelli oblatione, in exceptionibus, dilationibus, litis conteſtationibus, in iuramenti & teſtium receptione, & ſententiæ prolatione, & alijs: ſed operabuntur illa verba; quod ſi aliquid omittatur, non ideo vitiabitur proceſſus: & magis poterit partium aduocatarum, & teſtium inutilem ſtrepitum refrænare: tamen omittere non poterit litis conteſtationem, vel aliud ſubſtantiale, quod etiam de conſenſu partium omitti non poſſet, vt notatur ſupra de offi. deleg. de cauſis. ſupra eo. lib. de re iudi. c. vlti. in ſecundo caſu, quando additur ibi, ſine figura, vt hic, nullum ordinem indiciarium ſeruare tenetur: ad hoc C. de lati li. toll. l. vna. §. ſimilique modo 2. tunc enim ſufficit ſententia; quamuis omiſſa ſolemnitate, vt probatur, & not. C. quorum leg. l. vna: hodie dic vt in clemen. de verbo. ſig. ſæpe: & vide quod ibi not. in vltima glo. Sed dubitari ſolet, an inferior à Papa, etiam legatus, ſi in caſu aliàs non permiſſo à iure, poſſit cognoſcere de aliqua cauſa, vel eam committere de plano, ſummarie ſine ſtrepitu & figura iudicij? Et videtur quòd non, abſurdum enim eſſet dicere, quòd minor legem maiorum tot vigilijs & laboribus adinuentam tollere poſſit. de elect. Eccleſia veſtra. 22. diſt. inferior. C. de inoffi. teſt ſi quando. & in cle. de electio. ne Romani. in prin. licet ſucceſſar conditoris, qui pari fungitur poteſtate, ipſam tollere poſſit. ff. ad Trebel. ille à quo. §. tempeſtiuum. ſupra de electionis. ſupra eo. lib. de conceſ. prę. c. 2. & ipſe idem conditor, qui condidit. ſupra eod. lib. de reſcrip. ſtatutum. §. 1. Et præterea regula dicit: beneficium iuris nemini denegari debere, infra de reg. iuris indultum. 28. diſt. de his. In contrarium videtur quòd poſſit, quia legatus omnia poteſt, qua Papa ſpecialiter ſibi non reſeruat: gerit enim vices eius, & ſi eſt de latere, maius omnibus poſt Principem imperium cenſetur habere, ſupra eo. lib. de elec. ſi abbatem. Item legatus quando ſibi videtur, ſecundum æquitatem procedit, ſupra de tran. c. vlt. & e. dicit Apoſtolus. in cuius loco videtur eſſe legatus: omnia mihi licent. 1 1. q. 1. aliud. ad idem. ff. de offi. pro. ſed in aliam. in fi. dici poteſt. per iura prius allegata, quòd inferior à Papa etiam legatus † iuris ſolemnitates, quo ad hoc tollere non poſſit, in caſibus*

† Eymer. 3. p. q. 11. vbi dixi. Contadus Brunus lib. 4. de hæret. c. 5.

Vide Baldũ in l. nec quic quã §. de plano. ff. de offi. proeon. & Imolam in c. vlt. de confir. vtil. vel inutil.

† Felinus ſic: 1. da reſcrip. Bald. conſil. 330. lib. 4. Alexand. conſi. 17. nn. 14. lib. 4.

non

non expressit: vnde contra inferiores non seruantes, prodita sunt appellationum remedia. 2. q. 6. per totum. de appellat. per totum. solus autem princeps potest ius alterius auferre: cognoscat ergo & committat etiam legatus, ordine iuris seruato: ad hoc supra de ver. sign. super quibusdam. de iureiuran. ad nostram. 3. & c. ego 2. notatur ad hoc. ff. de offi. proconsul. l. nec quicquam. §. de plano. & §. vbi decretum. legatus enim habet instar proconsulis: supra de offi. legati. cap. 2. eod. lib. & proconsul ea, quæ communia sunt præsidibus, seruare debet, vt in præall. l. nec quicquam: in fin. nec in generali demandatione videtur mandatum quòd specialiter mandaturus non fuisset. supra eo. lib. de offi. vica. cum in generali. & infra de reg. iur. cap. in generali. & delegatus à Papa, in causa sibi delegata, maior est legato. de offi. leg. studuisti. & ordinario. supra de offi. deleg. sane 2. & tamen tenetur ordinem iudiciarium seruare, supra de iudi. exhibita. de libel. ob. c. 2. & 3. de litis contest. cap. 1. cum similibus. Ioan. Aud.

Periculum.] *timetur mors: † vel detruncatio ipsorum filiorum: vel parentum suorum: vel denastatio substantiæ ipsorum: vel his similia.*

Absente.] *ergo diœcesano præsente, coram officiali non fiet: nisi forte coram honesta persona, de qua sequitur, ad idem supra eo. vt commissi. supra eo. lib. de offi. ord. c. 1. in fi. de temp. ord. cum nullus. §. 2.*

Haberi commode possit.] *commode. 22. q. 2. fit etiam homo. ff. de verb. sig. l. nepos.*

Promulgare.] *vbi ergo non fiet talis promulgatio, licet indicatur secretum, reuelans excommunicatus non esset.*

Episcopum.] *simile supra eo. tit. Inquisitores.*

Iudicijs.] *supra de accusat. qualiter & quando. §. debet. & tradi debent nomina † cum dictis, vt possit & de falso arguere, & se plene defendere, vt ibi: tamen si hoc omitteretur parte tacente, non puto vitiari processum: ad hoc supra eo. lib. de accusa c. 1. & 2.*

Dicant.] *simile supra de rescrip. cap. cum contingat.*

Conscientias.] *simile supra eo. lib. de rescrip. statutum. §. assessore.*

Permanere.] *non obstante † eo, quòd in huius 6. lib. volumine inserta non sunt: sunt enim reseruata per hunc textum; & de his exemplifica quod dicitur supra in proœmio huius libri ad finem: vt ibi dixi.*

†Eymericus infra 3. par. q. 75. vbi dixi. Repertorium verbo: nomina. Gõdisalnus de hæret. q. 10. num. 4.

†Hæc hodie non fiunt in causa hæresis, vt dixi. 3. par. super q. 75.

† Eym. 3. p. q. 84. vbi dixi.

GLOSSA ARCHIDIACONI SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM TIT. DE HÆRETICIS.

c. Quoniam.

SVMMARRIVM:

1 Degradatio duplex.
2 In delictis degradatione dignis certa forma seruanda.
3 Solus episcopus qualiter sacerdotum causas cognoscere dicatur.
4 In iudicando seu degradando subdiacono, quot episcopi requirantur.
5 Per religiosos, hic clerici solum accipiuntur.
6 Luteratorum nomine qui intelligantur.
7 Intellectus huius cap. & dictio, solus, qualiter hic intelligenda.

QVoniam.] *Hæc decretalis multum fuit detruncata, et olim incipiebat. Et si contra, & cetera.*

Degradationem.] *11. q. 3. Episcopus presbyter.*

1 *Ad huius declarationẽ scias, quòd duplex est degradatio, scilicet verbalis, & actualis: & qualiter fiat vtraque, habetur infra eod. lib. de pœnis. degradatio. & ibi dicetur quando quis degradatur.*

2 *Scias tamen, quòd ad cognitionem criminum, propter quæ quis debeat degradari, habet seruari certa forma: & ad huius declarationem, vide quod legitur & not. 15. quæstione 8. in princ. & quod notãt Inno. & Hostien. supra de præben. graue. vbi dicunt, quòd in Inquisitione sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum, & vbicumque de crimine agitur, de modo depositionis ab ordine vel officio, sententia ferri debet.*

3 *Obseruandum tamen est, quod dicitur in canonibus, de quibus fit hic mentio, scilicet 10. q. 7. felix, c. si quis. & alijs capitulis eiusdem quæstionis. & 3. q. 6. accusatus reliquorum vero clericorum causas, etiam solus episcopus loci cognoscat & finiat: vt 15. quæst. 7. si autem. in fine & dic solus, quo ad exclusionem aliorum episcoporum, non sui capituli, sine quorum præsentia eius sententia irrita erit, vt dixi. supra eo. lib. de consue. non est, nisi contra eos episcopus legitime præscripsisset, vt ibi dicitur. Sed cum in præd. c. si autem.*

4 *Dicatur, quod certus numerus in causa presbyteri requiritur, videlicet sex: & certus numerus in causa diaconi, scilicet tres: & in fine concludat dicens: reliquorum vero clericorum, &c. vt supra dixi: videtur quòd in causa subdiaconi iste numerus non requiratur, sed ab vno solo episcopo eius causa possit audiri & terminari. ad hoc quod legitur & not. 5. quæst. 6. iuxta. Sed dic, quòd subdiaconus hodie gaudet eodem priuilegio quo & diaconus. supra de seruis non ord. miramur. vbi not. Hostien. quòd isti duo ordines, exceptis prohibitis, hodie in omni honore & priuilegio, quinimo in omnibus adæquantur: ergo si contrarium tenere volueris, da ad hoc*

† Vide quæ dixi. 5. p. in 9. modo processum finiẽdi.

Diaconus & subdiaconus æque priuilegiati.

ad hoc ius expreſſum, & quod dixi locum habet regulariter, ſed fallit in hæreſi, vt ſequitur.

A canonibus.] *de quibus facta eſt mentio ſupra. Sed certe illa capitula loqui uidentur dumtaxat de criminum obiectorum examinatione, & definitione ſententiali ſuper illis.*

Cum.] *ideſt, quando.*

† al. caſum. Hæreſi.] *cauſam † demonſtrat ſpecialem, vt ſupra dixi. ſic infra. eo. in fidei.*

Relinquendus.] *ſic ſupra eo. excommunicamus. §. t. ibi videas. infra de ver. ſig. nouimus.*

Immurandus.] *ſic infra eo. accuſatus. §. vlt. & dic, id eſt muro recludendus. infra eod. vt commiſſi. §. & illorum. vbi patet. q aliud eſt immurari, aliud incarcerari.*

Vocatis abbatibus.] *ſimile. 18. q. 2. ſi quis abbas.*

5 Perſonis.] *hic exprimit clericos dumtaxat, qui religioſi dicuntur, vt patet. 4. diſt. denique. in princ. 1. q. 1. nullus itaque. in fine.*

6 Litterati.] *in hoc genere poſſunt comprehendi laici litterati, vt pote doctores, vel bene inſtructi in iure canonico, vel ciuili.*

Videbitur.] *ipſi ordinario epiſcopo, qui debet ſententiam promulgare.*

7 Solus epiſcopus.] *videtur reſpicere principium huius capituli, vbi dicit, epiſcoporum numerus: nam ſuum capitulum non videtur excludere iſta dictio. ſolus. ſecundum id quod legitur & not. 21. diſt. ſubmittitur. Sed poteſt dici q illud locum habet quo ad eam ſe examinationem, et diffinitionem: & hoc patet 15. q. 7. c. 1. in fi. & c. epiſcopus ſacerdotibus, in fine. vbi dicit: oportet diffiniri; & ſine illorum præſentia non tenet, vt 15. q. 7. Epiſcopus nullus. quod hic dicit, quando formam degradationis obſeruat. de qua habetur in præd. c. de pœnis degradatio. vnde dicit hac litera: poſſit degradare. vnde credo ſatis ſufficere, q tunc obſeruetur, quod hic dicitur.*

c. Quicunque.

SUMMARIUM.

1 Hæreticus quis multis modis dicitur.
2 Nemo abſque pertinacia iudicandus hæreticus.
3 Intellectus. cap. dixit Apoſtolus. 24. q. 3.
4 Hæreticos ad fidem cogendos multis modis probatur.
5 Credentes hæreticis qui dicantur.
6 Facta quam uim habeant ad probandum interiorem affectum.
7 Nemo facile credens hæreticus iudicandus.
8 Facta euidentiſsimam faciunt probationem.
9 Indicia quando probent.
10 Audientes prædicationes hæreticorum, quomodo cenſeantur credentes.
11 Suſpectis purgatio canonica indicenda.
12 Libros hæreticorum retinens, ſuſpectus eſt de hæreſi.
13 Receptatores hæreticorum qui dicantur.
14 Defenſores hæreticorum quidam errorem, alij perſonam tuentur.
15 Superiores non corrigentes hæreticos, non ſunt eorum defenſores, ſed fautores.
16 Fautores hæreticorum, & quot eorũ genera.
17 Verbis qualiter quis hæreticis faueat.
18 Lubricũ linguę aut iocus nõ inducũt hæreſim.
19 Facto, qualiter quis faueat hæreticis.
20 Intellectus c. 1. uerſ. illud. t 4. q. 6.
21 Prælati omittentes facere quę ſpectant ad promotionem inquiſitionis, an ſint hæreticorum fautores.
22 Ignorantia facti excuſat.
23 Sepultura eccleſiaſtica, & Chriſtiana, idem.
24 Quid ſit hæreticus ſepultura priuari.
25 Publica noxa, publico eget remedio.
26 Res inanimatę quandoque puniuntur.

Vicumque hæreticos.] *quis dicatur hæreticus, habetur 24. quæſt. 3. hæreticus.*

1 *Et not. quòd pluribus modis dicitur quis hæreticus* † 2 *nam hæreticus dicitur, qui non recipit quattuor concilia: ſic intellige. C. de hæret. l. quicunque. cum ſimilibus. item & in caſu. 20. diſt. de libellis. de hoc etiam not. 34. q. 3. inter. in gl. vario modo. & ſupra eod. tit. firmiſſime. vbi de hoc notantur varij modi.* † Eyme hac 2. p q. 30. 31. 32. & ibi dixi.

2 *Is vero qui in fide errat, ſi paratus eſt corrigi, non debet hæreticus iudicari. ea. q. dixit Apoſtolus. & c. qui in Eccleſia. & q. 1. c. hæc eſt. vbi de hoc. & not. etiam c. q. quæ dignior. in gloſſ. vlt. & 17. diſt. nec licuit. et 21. diſt. nunc autem. in glo. ſed videtur. in fine. Vnde ſcripſit Hug. in prin. eo. c. nunc autem. quòd tunc Papa poteſt condemnari de hæreſi, cum pertinax fuerit, aliter non.*

3 *Sed Lau. ibi ſcripſit, quòd prædictum cap. dixit Apoſtolus. loquitur de non intelligente: vnde ſecundum eum, ille hæreticus, qui ſuum errorem non defendit, immo paratus eſt intelligere rationem, iam nõ eſt putandus hæreticus, vt ibi.*

4 *Hæretici* † *autem ad fidem compelluntur, multiplici ratione: primo ad inſtar frenetici, quem medicus ligat, vt 23. q. 4. ipſa pietas. & c. nimiũ, in prin. & Litargicus, qui ſtimulandus eſt, vt ead. q. quid faciet. Itẽ quia pater filiũ indiſciplinatum, et magiſter diſcipulum bene caſtigat: vt in præd. c. ipſa pietas. et ea. q. c. diſplicet. verſ. ſi voluntas. Præterea bi qui inueniuntur in viis, & ſepibus, i. hęreſibus, & ſchiſmatibus, cogũtur intrare. ideſt* † *ad Eccleſiã redire: vt in prędicto c. ipſa pietas, & ea. cauſa. q. 6. c. 1. in fine. Itẽ, quia Luca 14. legitur, q paterfamilias dixit ſeruis ſuis. Quoſcunq; inueneritis cõpellite intrare, vt 23. q. 4. nimiũ. & Paulus fuit coactus ad veritatem cognoſcendam, & tenendã. vt ibi. Item, quia paſtor errantia pecora flagello reuocat, vt ibi. Itẽ, quia vtilius eſurienti de cibo panis tollitur, ſi malus eſt, quàm ei detur, vt ibi. Item, quia ſcriptum eſt, Detrahentem proximo ſuo, hunc perſequebar, ut ibi. Item, quia medicus ferro vulnera incidit, quæ fomenta non ſentiunt. 82. diſtin. plurimos. in fin. 1. q. 1. reperiuntur. 16. q. 1. in canonibus. iuxta finem. Item, quia Angelus coegit Agar, vt rediret ad dominam ſuam, vt 23. q. 4. quando vult, in prin. c. Itẽ, Nabuchodonoſor decretum dedit cõtra eos, qui dixerunt blaſphemiam in Deum, vt ibi. & cap. non inue-*

† S. Tho 2. 2. q. 10 art. 8. Gondiſaluus de hęre. q. 25. Alfonſ. de iuſta hęreti. punit. lib. 2. c. 3. † al. et Matt. 22. Act. 9.

† Sequentia glossemmata emendauim̃ inxta exẽplum vetusti cuiusdã Guidonis Fulcodii, quod est in bibliotheca Vaticana, Vnde ad verbum fere sũpsit hæc Archid. vt ait Zanc. tractã de hæte. c. 6.

†sl. eundem narr.

† al. suppti munt.

† Eymc. hæc 2.p.q. 15. & ibi plene dixi.

† Eme. infra q.15.p. 2. & ibi dixi plene.

uietur, 11.q.3.imperatores. Item, quia multi tenentur inuiti, & includuntur, vt bonum opus, ideſt epiſcopatum ſuſcipiant, vt ea. q. diſplicet. inxta princip. multo fortius hæretici ad fidem ſunt retrahendi, vt ibi. Item. quia puniuntur paſtores, quibus dicitur Ezechiel. 13. & Ierem. 5. Errantem non reuocaſtis, perditum non requiſiſtis, vt in prad. cap. diſplicet. ver. ſi autem. & q. 6. quòd errauerat. Item, quia & illi compelluntur catholicos ad malum, ergo & ipſi iũſt compellendi ad bonum opus. 23. q. 5. relegentes.

5 Credentes.] Illi dicuntur credentes † hæretico rum, qui ore proprio dicunt ſe credere erroribus eorum. ad hoc de pœnit. diſt. 1. poteſt fieri, ver. quid ergo, &c. ibi de ſe fatentur, &c. & ca. in actione. 24. q. 3. Deus quando. ad hoc de conſe. diſt. 4. cum pro paruulis. & e. ſi qua mulier, vbi dicitur, quòd vnicuiq; propria voluntas in confeſſione miniſtratur. ad idẽ 22. q. 2. is autem. et tales hæretici iudicantur. ſupra eod. excommunicamus 2. §. vlti. infra de verb. ſigni. ſuper quibuſdam. vbi de hoc. et hoc indubitatum eſt, & probatione noueget. Qui uero adorauerunt, reuerentiam ſuo more exhibuerunt, conſolationem, vel cõmunionem ab hæreticis acceperunt, vel ſimilia perpetrarunt, quę ad ritum eorum pertinent, credentes merito debent dici.

6 Nam factus præſumitur de affectu. ad hoc 32. q. 5. qui viderit. c. ſicut enim. C. de dolo. l. dolum. ſupra de biga. nuper. & plus eſt de facto quàm verbo aliquid facere. arg. ſupra de appella. dilecti. nec refert an quis uoluntatem ſuam verbis exprimat, an factis. ff. de legib. l. de quibus. ad idem quod legitur, & no. 20. q. 1. quam progenitores. & dixi ſupra eod. lib. de reg. iuris, ꝛc qui in gl. vlt. in ſi. vbi videas. nam negare & confiteri poſſumus, non ſolum verbis, ſed etiã factis. 11. q. 3. extimant. & hoc dico de his factis, & in quibus error exprimitur: ſicut ſupra exempla poſui de his quę ad ritum errantium pertinent. verum ſi quis eos viſitauit, alimoniam dedit, ductatum præſtitit, vel ſimilia fecit, in quibus nihil de ritu eorum oſtenditur expreſſum, non credo quòd poſſint credentes iudicari: nam hęc quandoque fiunt pecunia interueniente: ſecus ſi prius eſſent lapſi, & poſtea illa facerent. infra eod accuſatus §. ille quoque. & cum dicat. decre. ſupra eo. excommunicamus 2. §. vlt. non ſimpliciter credentes, ſed credentes eorum erroribus, neceſſe arbitror, aliquod erroris in eis indicium deprehendi: vnde ſupradictos, quos vltimo dixi, non iudico hæreticorum credẽtes, ſed potius fautores, uel receptatores. ad hoc infra eo. e. accuſatus. §. ſi uero.

7 Cum enim credens hæreticus iudicetur, non debet de facili indicari aliquis credens: nam in hoc crimine etiam ex vehementi præſumptione nemo condemnatur. ſupra de præſump. litteras. vbi de hoc in gloſſ. immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes, qui edarant, & ſimilia faciunt, ſi ex præſumptione neminem damnas? Reſpondeo, non credo illos ex præſumptione ſolummodo iudicari †, immo ex vera probatione.

8 Nam probatio euidentiſſima eſt, quæ ſit ipſo facto, vt not. 2. q. 1. §. quando autem. in glo. indicis nõ ſedentis. & c. & in concor. ibi notatur. aliàs de animo conſtare non poſſet. ad hoc 32. diſt. erubeſcant. in

A ſi. 24. q. 3. Deus. 9. q. 3. allorum. infra de vſur. in ciuitate in fine.

9 Sed huiuſmodi indicia, quę ad bonum retorqueri non poſſunt, nec ad aliud niſi ad illud quod expreſſe indicant, pro probationibus ſunt habenda: & ideo perſpicue uocantur indiciꝫ. C. de dolo. l. dolium.

10 Quid ergo dicemus de his, qui eorum ſermones, ſeu prædicationes audiunt †, poteſt dici, q̃ ſi ſemel ſũt audierunt, & nunquam poſtea redire voluerũt, non debẽt iudicari credentes: nec enim videntur approbaſſe, quod poſtmodum euitauerunt. ad hoc efficax arg. 1. q. 1. conſtat. ſupra de præſump. ex ſtudys. C. de inceſt nup. l. qui contra. in ſi. ff. de in rem ver. l. B ſi pro patre. cum ſimilibus.

† Vide quæ alsi infra in hac 2. p. q. 10 §. ſermones eorum.

11 Sane omnes, quos ſupra dixi non debere iudicari, credentes. fateor. ſuſpicione maxima non carere: & ideo poſſet eis purgatio indici, ſecundum canonicas ſanctiones, inxta illud: Qui uero inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, &c. ſupra eo. excõmunicamus. §. qui autem, vbi de hoc.

12 Item qui libros hæreticorum ſuſcipiunt †, dico ſuſpectos, & eis purgationem indicendam. ſi tamẽ eos ſtatim deſtruxerunt incendio, vel alio modo. credo innoxios indicandos. arg. 5. queſt. 1. cap. 1. & e. ſi quis.

13 Receptatores.] illi dicuntur tales † qui ſciẽter hæreticos recipiunt, etſi frequenter non recipiãt, C ad hoc habes efficax arg. infra eo. dib. de pœn. ca. felicis. inxta prin. ibi, receptauerint, vel defenſauerint ſcienter, & e. & facit optime ff. ad l. Iul. de adul. l. mariti. §. quæſtum. nam licet ſecundum vires grammaticæ, hoc verbum ſit frequentatiuum, tamen in iure pro ſimplici verbo ponitur, ideſt receptare, pro recipere: vt probatur. ff. de recepta. l. ſi. ſic & pulſare, dicitur cędere ſine dolore, quamuis ibi nulla ſit frequentia. ff. de iureiuran. lex Cornelia. §. item pulſatione. multa quidem contra rationem diſputãdi de iure recepta ſunt, vt ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. Horum autem, qui ſcienter receptant, quidam ſunt D in culpa, quidam non. C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc ſane notandum videtur, quòd iura ciuilia vidẽtur intelligere, illum eſſe receptatorem, qui latenter recipit & celat, vt conſeruatus manus iudicis euadat, vt innuitur ff. de recepta. l. 1. & 2. ff. de off. præſi. congruit. C. de his qui lat. occul. l. vlti. de iſtis receptatoribus, & fautoribus not. Hoſt. in ſum. eo. ſi tu. §. qua pœna.

† Eymc. hæc 2.p.q. 15. & ibi plene dixi.

14 Defenſores.] ad huius intelligentiam † ſcire debes, quòd aliquando defendit quis errorem, aliquãdo perſonam errantem. is qui defendit errorem, damnabilior eſt eo, qui errat: & non ſolum hæreticus, ſed etiam hęreſiarcha dicitur, vt habetur 24. queſt. E 3. qui aliorum. & in eodem caſu intellige canonem. 11. queſt. 3. qui conſentit. quamuis loqui videatur ibi de illo, qui defendit errantem: ſed intelligo quòd defendit errorem, & errantem per prædictum cap. qui aliorum. aliàs enim non eſſet acrius puniendus errante. & ita habes caſum, in quo plus punitur conſulens quàm faciens, vt not. in dicto ca. qui aliorum. ſic 23. q. 5. cum homo. ad hoc quod leg. & not. 86. diſt. tanta. ſic aliquando plus punitur conſulens, quàm ſi ipſe idẽ faceret quod conſuluit. ff. ad l. Iul. de parricidis. l. vtrum. & not. eod. tit. l. 1. ſicut patet

tet exemplum in medico, qui filio dedit venenum vt daret patri: nam in hoc caſu plus punitur medicus, q̃ ſi ipſe illius patrem venenaſſet, vt ibi patet. Aliquã do quis defendit perſonam, reſiſtens viribus vel potẽ tia, ne ad manus iudicis veniat puniendus, vel examinandus: de ſimili defenſione loquitur 21. q. 5. per totum. 27. q. 1. ſi cuſtos. & contra huiuſmodi defenſores ad excommunicationem procedi poteſt, & credo, q̃ pro huiuſmodi ſuſpicione poſſit eis indici purgatio. Si queras, vnde habeo quòd ex tali defenſione ſint ſuſpecti? dico quòd ex iniuſta defenſione opinio male viuentium incurritur. 14. q. 6. hi qui.

15 Et ſcias quorundam ſententiam fuiſſe, q̃ prælati ſeu principes, qui tales non corrigunt & puniũt, poſſunt dici defenſores: quia negligere, cũ poſſis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud quàm fouere. 2. q. 7. negligere. 83. diſt. error. ſupra de ſen. excom. quanta. infra de homi. ſicut dignum. § illi etiam. Hoc † ego non conſentio, & expono fouere, ideſt nutrire. et hoc oſtendit canon. 86. diſt. inferiorum, illos ergo appello fautores, de quibus ſupra dixi in gl. illi dicuntur credentes, &c.

† al Sed ego.

† Eymer. in fra. q. 51. Pa. & ibi dixi.

16 Fautores.] de his. † etiam habetur infra eod. contra Chriſtianos. hic nota, quòd aliq; ſunt perſonæ priuatæ, aliæ publica poteſtate funguntur. & non eſt omnium vna conditio: qui enim gladij poteſtate funguntur, ex ſola omiſſione poſſunt dici fautores: puta ſi ab Eccleſia condemnatos non fugant, & non puniunt ſicut debent, hoc probatur. 23. q. 3. qui poteſt. & q. 5. qui vitijs. & q. 8. præterea et in caſu, qui habetur infra eo. vt officium. § vlti. ibi videas. Priuatæ uero perſonæ in hoc caſu, ſi non capiunt, ſi præueuntes non detinent, fautores dici non poſſunt: nam hæc ad eos pertinent, qui poteſtate funguntur, ad hoc quod legitur & not. 26. q. 2. ſi de area. licet ſit argu. contra. 23. q. 3. c. vlt. & infra eod. lib. de ſent. excõ. dilecto. ver. & quidem, cum ſim. & hoc fateor de priuatis perſonis, quæ ad hoc non ſunt ſacramento aſtricte: ſi enim iurauerint indicare, ſicut multi faciunt, & celant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneãtur debito iuramenti, et ſit mortale peccatum in hoc caſu veritatem celare. 11. q. 3. c. ſi quis. & ſic patet qualiter quis omiſſione fauere intelligatur, & etiam permiſſione: index ſiue prælatus fauere intelligitur, vt patet exemplum 17. queſt. 4. §. quòd autem. vbi videas.

17 Sed & verbis quis fauere poteſt. Si quis enim excuſat hæreticum non ex lingua lubrico, ucc per iocum. ſed in conuenticulis, uel etiam inter laicos, ſicut multi faciunt dicentes ſæpe iſti homines non ſunt tales quales dicuntur. nec negant iſta, vel illa: vel forte quia aduocati ſunt aliqui, & defendendo eos, excuſant eorum exceſſus, poſſunt dici fautores, conſideratione habita perſonarum, temporum, & locorum: nõ enim hæc omnia poſſunt ad vnguem perſtringi. plerunque enim homines ſimplices, hæc verba ad amorem hæreticorum pronocant, & deuotionem, quam habent ad Eccleſiam, minuunt & enernant. & quòd huiuſmodi excuſatores falſi fauere videantur, inſinuat canon. 11. queſt. 3. timendo. aliàs incipit, non ſolum. ſed & illi Epiſcopi, qui Lothario adhæſerunt, tanquam fautores eius condemnati ſunt. 2. q. 1. cap. vlti. & dicit Nicolaus Papa: (quaſi fauendo A modum exponens,) quòd ſacratis deſeoſionibus eius crimina tegere videbantur. 11. queſt. 3. ita eorporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, quòd per huiuſmodi coloratas defenſiones intelligitur quis fauere.

18 At vbi eſſet lubricum linguæ †, non obeſſet. quia illud ad pœnam, vel ad damnum trahi non conuenit. ff. ad l. Iul. maieſt. l. famoſi. ſimiliter qua per iocum dicuntur, non obligant. ff. de actio. & obligatio. obligationum ſubſtantia. 22 q. 2. quòd autẽ aut.

† Zach. trac. de hær. ca. 7. n. 9. Albert. de agnoſ. aſſer. q. 3. n. 10. Simancas de catho. inſtit. tit. 17.

19 Item quòd quis falſo faucat, probatione nõ indiget, puta in eo, qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per quæ liberatur ſubminiſtrat, & ſi qua ſunt ſimilia. ad hoc 23. q. 4. eſt iniuſta. ff. de fur. ſi pignore. infra eod. accuſatus. § ſacerdotes. dic vt ibi. & infra eod. vt inquiſitionis officium. §. prohibemus. idem dico in eo, qui precibus † eum liberat. arg. 14. q. 6. c. 1. ver. illud vero.

† Quia non licet pro eis intercedere. Alfon. Caſt. lib. 1. c. 17. d iuſta hæreti. punit.

20 Nec te moueat quod ibi dicitur, ſocius criminis non intelligitur ſocius criminis, quaſi idem crimen commiſerit, ſed ſocius, ideſt particeps infectionis. & de huiuſmodi ſocietate loquitur canon. quãdo dicit: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, & c. 2. q. 7. negligere. cum ſuis concor.

21 Sed ſi ſunt aliqui prælati, qui nolũt facere carceres ad cuſtodiam hæreticorum, vel ſimilia, quæ ad promotionem officij pertinent. cum id non in fauorẽ hæreticorum. ſed ex auaritia faciant, non dicam eos fautores; & ideo ſecundum quoſdam Inquiſitores de hoc non habent procedere contra eos. arg. contra. 23. q. 5. adminiſtratores. ſupra de offi. dele. præterea. cum ſimilibus.

Eorum.] ſcilicet hæreticorum.

22 Scienter.] ſimile infra de cleri. excom. mi. ſi celebrat. ergo ſi hoc neſciebat ipſe tumulans, non ligatur iſta pœna; quia facti ignorantia vnumquemque excuſat. infra de cleric. excom. mi. Apoſtolicæ. cum ſimilibus.

23 Eccleſiaſticæ ſepulturæ.] habes ſimile infra de tornea. c. 1 in fine. ſupra de ſepul. ex parte. in fine. de pœnit. & remi. c. quòd in te. Aliquando dicitur Chriſtiana ſepultura infra de vſuris. quia in omnibus. infra de pœnit. & remi. omnis vtriuſque. ſupra de ſepul. ſæcris. Sed credo, quòd iſta ſupponunt pro eodem; Chriſtianorum autem corpora, cum pſalmis, & orationibus ad ſepulturam deducuntur, vt 23. queſt. 5. placuit, 13. quæſt. 2. qui diuina in princip. & c queſtium.

24 Vult ergo dicere iſta littera, quòd talium cadauera non debent in cymeterio eccleſiæ tumulari, neq; etiam alibi ad modum Chriſtianorum: ſed foras iactari ab eccleſiaſtica ſepultura, vt in præd. c. ſacris. in ſignum perpetuæ damnationis. ſupra de ſta. mon. cum ad monaſterium. §. 1.

Vſque.] iſtud, vſque, hic ponitur incluſiue: & ſic ſecundum hoc habes hic, quòd prius debent ſatisfacere quàm abſoluantur. ſic ſupra eod. lib. de cenſib. quamquam. in fine. vbi dixi de hoc.

Idoneam.] nam habent Deo ſatisfacere de peccato ſic perpetrato. & † eccleſiæ quam offenderunt, de pœnit. diſt. 1. in actione. infra de ſen. excomm. cum deſideret. §. vlti in fine. ſic ſupra eod. excommunicamus. §. qui autem.

† al. ideſt.

Propriis.] *ergo nõ alienis. habes simile supra eod. lib. de elec. nulli. vbi dicit proprio iuramento, &c. et hic repete quod ibi dixi.*

Manibus.] *taliter tumulantes, exhibuerunt mẽbra sua seruire iniquitati, & peccato, ergo illa debẽt exhibere seruire iustitiæ in satisfactionem. ad hoc 47. dist. omnes huius sæculi. in fine.*

25 Publice.] *si publice tales tumulant, taliter dubium non esset, quin publice haberent satisfacere: quia vt Augustin. ait, Publica noxa publico eget remedio, vt de panit. dist. 1. §. hoc igitur. ad idem, infra de panit. & remiss. manifesta. cum sim. & ideo potest dici, vt videtur, quod hic dicit, locum habere, sine publice tales ecclesiasticę tradiderint sepulturæ, quicunque fuerint laici, vel clerici. cum supra dicat: qui cunque, & ita nullum excipiat. supra de ma. & obe. solita. iuxta fi. sine priuate. ad hoc 5 q. 1. quidam. vt hoc contingat pro detestatione criminis: nam taliter deliquendo, videtur facere furtum animæ suæ, quã Deo subtrahit per peccatum. ad hoc videtur facere quod legitur & not. 50. distinct. ex panitentibus. in gloss. ex hoc. sed tunc obstare videtur 2. quæst. 1. si peccauerit. in fin. ver. dicit: vbi contingit malũ, ibi moriatur. vnde dicit Ioan. Chrysost. Non dico tibi, vt te prodas in publicum. de paniten. distin. 1. §. his auctoritatibus. versi. item illud, &c. ibi etiam dicit Gratianus, quòd secreta peccata. secreta purgantur satisfactione, idem dicit eod. distinct. §. econtra in princ. vbi dicit: occulta peccata secreta satisfactione, publica quoque manifesta panitentia expiari debent. forte istud potest solui, ex eo quod legitur & not. in præd. c. quidem. videlicet, si crimen talis sepulturæ sit publicum, quamuis persona tumulans ignoretur, potest procedi contra eum in genere, vt suum errorem publice confiteatur, vt ibi dicitur; & not. per Lauren. & Ioan. in gloss. contra. infra, &c.*

Proijciant.] *hoc intellige, secundum id quod habetur supra de sepul sacris.*

Locus ille.] *idest, cæmeterium ecclesiæ, in quo tales sunt sepulti. & hoc quod hic dicit, intellige secũdum illud quod legitur supra eod. lib. de consc. eccle. si ecclesiam. §. vlti.*

Perpetua.] *idest, sine temporis præfinitione, quãuis hæc dictio multis modis exponi consueuerit. 10. q. 2. §. perpetua.*

26 Careat.] *not. hic rem inanimatam † sine locũ puniri, propter peccatum ibi commissum, sic 1. q. 4. ecclesia. & §. item peccatum ciuium. & §. ijs ita. supra eod. lib. de elect. vbi §. ciuitas. infra eo. lib. de pæuis. felicis. in fi.*

† Condisalnus de hæte. q. 12. num 5.

§. Inhibemus.

INhibemus.] Laicę.] *sic. C. de sum. trin. & fi. catho. nemo in principio.*

Personæ.] *cuiuscunque sit ordinis, idest religiosis, vt supra eod tit. sicut in uno corpore.*

Innodetur.] *intelligo per sententiam. sic supra eod. excommunicamus. §. qui uero. & admonitione prœmissa. 12. q. 2. indigne.*

§. Hæretici.

HAeretici.] Ad secundam.] *dic vt infra eo. Statutum felicis. & quod hic dicit, referas ad filios talium non infectos, vt sic ad proximum fiat relatio, vt ff. de poen. l. 1. §. deinde.*

§. Ad hæc.

AD hæc.] Priuamus.] *not. hic casum, in quo quis priuatur beneficio ex facto alieno; & hoc est contra regulam communem. et repete quod dixit supra eod. lib. de rescrip ipso iure.*

§. Illorum.

ILlorum.] *Iste §. continuet, quòd hæresis liberat filium à patria potestate.*

c. Filii.

SVMMARIVM.

1 Crimen hæresis non extinguitur morte.
2 An qui accusat in crimine hæresis, obligetur ad pœnam talionis.
3 Qui vult defendere hæreticum defunctum, admittendus.
4 Libri damnatæ lectionis si apud apud quem reperiantur, an eum probent hæreticum.
5 Semel furiosus, talis semper præsumitur, nisi contrarium probetur.
6 Vbi requiritur infamia, non sufficit rumor.
7 Leuis probatio sufficit ad suspicionem, non ad probationem.
8 Intellectus l. 2. C. de hæret. & quid sit leue argumentum.
9 Quid dicatur legitime constare.
10 Negatiua qualitatis à quo sit probanda.
11 Inquisitor diligenter videat, an quis sit furiosus.
12 Domestici qui dicantur.
13 Domestici cur à testimonio repellantur.

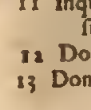

Illij.] *Olim incipiebat: Ex parte.*

1 *Ad huius declarationem, scire debes, quòd in crimine hæresis obtinet, quòd non extinguitur † morte (vt patet supra eod. lib. de præscrip. si qui. in fin. & not. 23. distinct. quorundam.) vnde de eo post mortem potest quis accusari, vt patet 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & cap. sequenti. quod dic vt legitur & not. eod. q. in fin.*

† Zanchin. tract. de hæret. c. 24.

2 *Et is, qui vult demonstrare peccatum hæresis defuncti, secundum plerosque, non admittetur denuntiatiue, immo oportet vt se inscribat & obliget ad talionem: & sic secundum hoc, admittetur per viam accusationis duntaxat. ad hoc C. eodem titu. Manichęos. versi. nam si. C. ad l. Iul. maiest. si quis. ibi: Si aliis manifestis, &c. & supponetur ei pœnæ, cui supponeretur ille, si viueret: & hoc si verum fuerit. Lauren. & Ioan. vt not. 24. q. 2. sane,*

in

in gloſſ. Sed qualiter, videas ibi.

3 *Et quod notatur eo.c.in gloſſ. ubi dicunt, q ubi quis poſt mortem de hereſi impetitur, ſi quis voluerit defendere,admittetur.*

† Aliter ſenſit & melius c. ſuperioti. n. 12. ſed ui de ſupra p.2. ſuper ca. fra ternitatis.

4 *Et nota quòd in crimine hæreſeos, hoc obtinet ad plenam probationem, vt libri † reprobatę lectionis inueniantur apud aliquem, vt patet in eo quod legitur, & not.in prad.c.ſane. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eod.in fidei.in prin.*

Conſolationem.] *hoc ſumitur hic in mala parte,ſed regulariter ſumitur in bona,vt patet.13.q.2. animę.& c.tempus.in fi.ſupra de cel.miſſ.cum Martha.in fin.*

Effecti.] *vt puta,quia tanquam freneticus alienatus erat à mente.ſupra de ſucce.ab inteſt cum dilectus.*

5 *Et not.quòd qui ſemel fuit furioſus,ſemper præſumitur furioſus.3.q.9.indicas. vnde qui dicit talē poſtea fuiſſe ſanę mentis,illud habet probare, vt legitur & not.in prædicto c.cum dilectus.*

6 Diffamati.] *ita quòd publica laborauerunt infamia.& ad huiuſmodi declarationem videas quod legitur & not.ſupra de accuſ.inquiſitionis. in fi. infra de pur.cano.nos inter.in prin. & c.accedens. & c.cum dilectus.in fi.ver.ſi vero.2.q.5.omnibus. in verbo,bonis.11.q.3.in cunctis.videtur tamen quòd rumor in hoc non ſufficeret.arg.23.q. 4.non inuenitur.iuxta finem.vbi de hoc.*

7 Suſpecti.] *videtur, q lenis probatio ſufficiat ad ſuſpicionem. C.eod.tit.l.2. ſupra de præſump. literas.§.nos vero.in princ. hoc tamen non ſufficit ad condemnationem,vt in prad.c.litteras.*

8 *Vel dic, quòd illud, quod dicitur in l. prædicta, leui argumento.& c.determinat illud verbum,* deuiare, *& non illud.* detecti fuerint; *vel leue argumentum vocat ibi, facile, quo ad probationem, quā do ſcilicet renuit iurare,dicens hoc eſſe peccatum,ſupra eod.excommunicamus 1.§.antepen.Præterea ex leui,ideſt facili argumento prohibetur cōdemnari de hoc crimine,in prad.c.litteras.in fi.vbi ſic not. Hoſtien.vide quod not.ipſe in ſum.eo.tit.§.qualiter deprehendatur,ver.ſed quod vocas.cum ſequentibus. & quod dicetur infra c.vt officium.in gl. aliquorum fuit ſententia.ver.ſcias tamen,& c.*

9 Legitime.] *ideſt clara probatione,vel competētibus indicijs.ſupra eod. lib. de regula. non ſolum. ver. aut euidenter.*

Conſtiterit.] *repete quod dicam infra c. ut officium.in verbo.teſtium.*

Petierunt.] *arg.ad hoc,26.q.6.is qui.ubi de hoc. c.is qui in tempore.ver.quòd ſi ita.de pœnit. diſt. 1. multiplex.ver.his autem.aliàs eſt c.per ſe.ver.quòd ſi ita.de conſ.diſt.4.agrotantes.*

10 Ad probandum.] *& ita in hoc caſu probabi tur negatiua* †. *ſic in prēd.c.cū dilectus.ubi de hoc. & 17.q.2.Gondiſaluus.in gl. arg.eſt hic,& c. & ſupra de regula ſicut tenor.ibi videas. & hoc ideo eſt, quia eſt negatiua qualitatis,cum dicitur,* non erat ſanę mentis *& iſta habet probari ab eo qui dicit, vt not.6.q.5.actor.ſupra de elec.bonę memoriæ. & eſt ratio,quia quilibet præſumitur ſanę mentis,niſi probetur contrarium,C.qui teſta.fa.po.l.2.3.q. 9. indi-*

† Vide in hunc locum Frāc.Hercu. tract. de probanda negatiua,in 2.mō n.137.& ſeq.

A *cas.ſed cum probatum fuerit, eum fuiſſe extra mentem,tunc temporis nil ei nocebit: nam ea quæ fiunt mente alienata,non obſunt.15.q.1.aliquos.& in caſeq.vſque ad c.cum itaque.C.qui teſ.fa.poſ.ſenium. in prædi.decre.ſicut.*

11 *Vnde dicendum eſt,quòd iudex,vel Inquiſitor diligentiſſime inquiret,an fuerit furioſus,quia multi furorem fingunt,* †, *vt ſic excuſentur.ff.de cu.fur. obſeruare.ſicut etiam not.3.q 9.c.indicas.*

† Eymer 3. par.ti.de mandis decē ſophiſticis,an 9.modo, vbi dixi.

12 Familiares.] *etiam mercenarij dicuntur domeſtici.ff.de pœnis.reſpiciendum.§.furta.C.de his, qui ad eccleſ.con.præſenti. & domeſtici fides improbatur. 4.q.3. etiam. excipiuntur quidam caſus,vt ibi*

B *not. & ad declarationem eorum, quę hic dicuntur, vide quod leg.& not.3.q.5.in ſum.& c.1.et ſupra de teſti.in litteris.et 14.q 2.in prin.et ea.1. et quod dicam infra eod.lib.de priuil.licet.*

13 *Iſti autem propter ſuſpicionē repelluntur, nā inter familiares facile quid confingitur. C.de dona.l. datam.aliàs ſecus, ſecundum illud quod legitur et not.ſupra de teſti.veniens 2.in fin.et ibi videas,ſed contra iſtam litteram eſt arg.C.ad l.Cor. de ſicar. ſi forte.& ponitur de pœnit.diſt.1.ſi forte.Sed iſte caſus excipitur,in odium tanti criminis.*

Aliquos.] *à prædictis.*

Dignos.] *ſic ſupra de elect.quia propter.Sed ad*

C *declarationem huiuſmodi clauſulę, colligе ex eo qđ habetur 2.q.7.non poteſt.& c.teſtes.& ſupra de teſti.teſtimonium.cum ſimilibus.*

Fidei zelatores.] *ſic etiam ponitur in extranag. Iuno.iiij.ad extirpanda de medio populi.*

c. Super eo.

SVMMARIVM.

1 Miſericordia nulli denegāda.
2 Pœnitentiam ſequitur miſericordia.
3 Qualiter intelligatur illud: Deus non iudicat bis in idipſum.
D
4 Signa indicantia hominem uere contritum.

Vpereo.]

Scriptum.] *C.de ſum.trin. inter claras.circa fi.C.de hæreti. Manichæos. arg.de hoc.23 q.4.duoſta.*

1 *Vbi dicit.quòd nulli homini claudē da eſt miſericordia.42.diſtin.quieſcamus.16.q.1.ſi cupis.86.diſt.qui elementiam.& c. non ſatis, hinc eſt quòd Romana Eccleſia dicitur liberalis,ſupra de reſcrip ſedes.in prin.vbi de hoc.*

Audientia.] *caſus in quibus audientia denegatur,notantur*
E *23.diſtinct.cap.1. in gloſſ. hic habes, & cetera.*

Relinquendi.] *vt ſupra eod.ad abolendam.§. illos quoque.vbi de hoc.*

Poſtulaſtis.] *& bene.ſupra qui fil.ſint leg.per ne nerabilem.*

2 Pœnituerit.] *quando peccator uerè pœnitet,poteſt dici quòd habetur 50.diſtin.ponderet.ver. & dominus.ubi dicit: Peccator in quacunque hora conuerſus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel.18.& ali-*

bi dicitur: Cum conuersus fueris & ingemueris, tunc A *saluus eris. 26. q. 6. is qui. cap. cognouimus. §. ecce. vbi post peccatum sequitur pœnitentia, ibi datur misericordia, ut 50. dist. quia. in fine, vnde non dēt despici in eo quod fuit, quia iā incipit esse quod non fuit, ead. dist. ferunt. ad idem de pœnitē dist. 1. quantus libet. c. quamobrem. versus neque enim, &c. & 32. q. 1. quòd autem in fin. 56. dist. nunquam. sed argum. contra 56. dist. illud quoque.*

Deneganda.] *ad hoc* † *50. dist. pœnitentes. 26. q. 6. is qui. & c. qui recedunt.*

† Eym. 3. p. q. 100.

3 *Nam scriptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum* 81. *dist. presbyter. 13. q. 2. quæsitum. 23. q. 5. quid ergo. de pœn. di. 3. §. auctoritas. & dic in idipsum,* B *ideſt propter eandem causam, vel propter idem factum: dummodo diuersa causa non subsint: nam bene punitur quis bis: puta cum ex diuerso facto, diuersi oriuntur actiones: puta actio legis Aquiliæ, & iniuriarum, vbi intentata vna, intentatur & alia in id quod reliquum est. ff. de act. & oblig. qui seruum. & sic collige ex præmissis, quòd illud quod primo dicitur supra eod. in princ. locum habet quo ad salutem animæ, quia Deus non vult mortem peccatoris, scilicet quo ad animam quam creauit. de pœnit. dist. 1. c. quia diuinitatis. ad idem arg. ead. dist. sicut primi. in fi. 3. q. 4. bi qui. 23. q. 8 bis à quibus. in fine. vlia uero auctoritas locum habet qua ad corpus: nam & mortem corporis propter peccatum, homini Deus inflixit, vt in præal. c. sicut primi. in fi. e. ita patet, quòd hic loquitur de eo, qui Ecclesiæ sacramenta cum instantia petit.*

4 *Ex qua petitione, & pectoris tunsionibus, appa* C *ret cum vere contritum, & quòd vult suos errores, & peccatu confiteri sacerdoti. de pœnit. dist. 1. quem pœnitet. ver. tanta. & c. et hic videas quod notat Inno. & Hostien. infra de sen. excom. à nobis 2. in fi.*

c. In fidei.

SVMMARIVM.

1 Fauor fidei magnus, & quare.
2 Papa an de hæresi possit accusari.
3 Occultum seu secretum, quid dicatur.
4 Iudex idoneus in crimine hæresis contra Papam, est concilium.
5 Sed non Cardinales.
6 Quis debeat sententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.
7 An contra Papam hæreticum defunctum, eius successor sit iudex competens.
8 An dispositio huius c. quę loquitur de inquisitione, locum habeat, cum ageretur per uiam accusationis, denuntiationis, uel exceptionis.
9 Testimonium hæretici pro catholico ualet, sed non contra.
10 Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad testimonium.
11 Idem in participibus criminis.
12 Idem in sociis criminis.
13 Coniecturas criminum iudex iunctur.
14 Facilius deponentibus contra diffamatum, uel suspectum, credendum, quàm testificantibus contra non diffamatum, aut non suspectum.

IN fidei.] *Olim incipiebat: Consuluit.*

1 Fauorem.] *qui magnus dēt esse, ex eo q. extra fidem non est salus. 24. q. 1. alienus. & c. quia ex sola. c. quicunque ab vnitate fidei. 93. dist. qui cathedrā. et adde, et videas quod dixi supra eo. lib. de sum. tri. fideli in gl. 1.*

2 *Et tantus est fauor fidei, quòd de crimine hæresis, etiam in occulto potest Papa* † *accusari, ut patet ex eo quod leg. & not. 40. dist. si Papa. et loquor de tali occulto, quod probari potest. C, de appel. eos. et tunc secundum ueritatem, tale crimen dicitur manifestum. secundum illud quod legitur & notatur. 11. q. 3. eorum.* †Eyme. 1. p. q. 25. & ibi dixi.

3 *Dicitur enim occultū siue secretum, id quod quinque sciunt: secundum illud, quod legitur & not. de pœniten. distinct. 2. §. econtra, &c. versiculo filiam namque, &c.*

4 *Et huius criminis iudex competens, est concilium* †*generale dumtaxat, vt expressè legitur 17. dist. §. hinc etiam. ver. ad hęc serenissimus, etc. 2. q. 7. §. ità Symmachus, ead. urg. cōtra 9. q. 3. nemo. vbi de hoc sed ibi loquitur de fideli, & catholico, non hæretico, & sic non obstat.* †Caiet. opu. de auc. Papę. & conc. Syl. uer. cōciliū. § 4. uer. fcien dum.

5 *Scias tamen quòd Hug. scripsit. 63. dist. in synodo. quòd Cardinales possunt deponere Papam propter hæresim: sed hoc iure aliquo non probauit; & iō non recędo ab eo, quad plane dicitur in prędi. §. hinc etiam. ver. ad hęc.*

6 *Et quamuis tale crimen probetur in concilio cōtra Papam, videtur quòd concilium non debeat eum condemnare: sed ipse Papa contra se sententiam habeat promulgare, vt 21. dist. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clare colligitur ex prælleg. c. si Papa. in textu finem.*

7 *Et de Papa viuo indubitanter verū est. Sed quid si opponatur per uiam accusationis tale crimen Papa defuncto? numquid eius successor erit iudex competens, ita quòd non sit necessarium concilium conuocare ad cognitionem talis crimmis? innuit Ioan. & Lau. quòd sic: & hoc patet ex eo quod legitur et not. 24. q. 1. cap. 1. quod cap. non loquitur in cognitore. sed in executore, & quod ibi dicis glos. sic intellige: hic est casus, scilicet hæresis, in quo, ideſt propter quem, Papa, scilicet prius defunctus, Papam, scilicet viuentem, vel etiam post prædecessorem mortuum, ligare potest, scilicet per constitutionem iuris, prius ab ipsa defuncto edita. & hunc intellectum plane innuit quod dicit ibi text. & illa gloss. Et quod ibi dicit, non fuerat necessarium, vt aduersus eum nouæ falsa prodirent, pront ibi notant doctores: potuisses tamen ferri vt supra de postula. prælat. capit. ad hoc in parte decisa. versic. quod nisi. nam excommunicatus amplius potest excommunicari. 3. quæst. 4. c. vlt. & videas quod dicam infra eod. vt commissi. in gloss. hic adde, &c. et quod dixi supra eod. sily. in princip.*

8 Inquisitionis.] *Quid si agatur per modum accusationis, vel denuntiationis, vel exceptionis, numquid*

quid habebit locum quod infra ſequitur? hic inuitur quod non, quia cum dicat de modo inquiſitionis dixaxat. de alijs ex certa ſcientia ſubijcere videtur. 25. di. qualis. 96. diſt. vbi nam. & ſupra de preſumptionibus. & ſupra de decimis. ad audientiam. in fin. & ſupra de transla. inter corporalia. 2. q. 5. conſuluiſti. infra eod. lib. de priuil. ſi Papa. 1. reſpon. in fine. contra credo.

9 *Nam eſt expreſſum, quòd catholico agente ſiue litigante contra hæreticum, pro orthodoxo quidē valet teſtimonium hæretici. 2. q. 7. ſi hæreticus. verſi. ſi autem. ſic etiam not. Laur. et Io. 23. q. 4. ipſa pietas. in prin. in gl. in hoc, & c. in fine. de pœnit. diſt. 1. multiplex. iuxta finem. in gl. maxime, &c. Si dicatur q̄ hæreticus teſtificari non poteſt, vt ſupra eod. dubium. & infra eod. lib. de ſententia excommu. decernimus. 23. q. 4. ipſa pietas. in prin. dic vt ibi not. in glo. predicta. ſ. q̄ hoc verum eſt contra fidelem; nam eadem ratio eſt in caſibus ſupradictis, quę eſt in caſu inquiſitionis. ſ. fauor fidei: ergo idem ius eſſe debet. ad hoc ſupra de conſti. translato. ſupra de reſcrip. inter ceteras. cum ſimilibus.*

10 Excommunicati.] *iſti regulariter ab omni actu legitimo repelluntur, vt ſupra eod. lib. de excep. pia. vbi dixi de hoc. fallit in caſu huius cap. & videtur, q̄ etiam non admittatur ad teſtimonium in hoc caſu, is de quo habetur infra eod. lib. de pœnis. felicis. §. 1. ver. in iudicijs, &c.*

11 Participes.] *Iſti etiam regulariter prohibẽtur* † *à teſtimonio. C. de teſti. cog. quoniam. ſupra de teſti. veniens. 4. q. 3. liberi. arg. contra. ſupra eo. lib. de teſti. mediatores. tu dic vt in gl. prox. praced.*

† Eym. 3. p. q. 64. 65. 66. & 68.

† Gigas trac. de cri. lęſ. maie. lib. 2. q. 5.

12 Socij criminis.] *Sed iſti* † *in fauorem fidei admittuntur, vt dictum eſt: ſi neriſimiliter verum dicere præſumantur, vt ſequitur. quid ſi peiurio? dic vt infra eod. accuſatus. §. licet.*

Hæreticos, credentes &c.] *repete circa iſtas dictiones, quod dixi ſupra eod. c. quicunque.*

Coniecturis.] *ad hoc concordat infra eod. accuſatus. §. licet. & potes ponere exemplum. ſupra de præſump. litteras.*

13 *Has autem coniecturas, iudex examinans melius ſcire poteſt. ff. de teſti. l. 3. ad hoc. 4. q. 3. ſi teſtes.*

14 Deponitur.] *quia facilius ipſis deponentibus ſiue teſtificantibus, habet credi contra grauiter diffamatum, q̄ non diffamatum: uel ſuſpectum, q̄ non ſuſpectum: ad hoc ſupra eod. filiq.*

c. præſidentes.

SVMMARIVM.

1 Per excommunicatos quoſcunque punitionẽ hæreticorum fieri poſſe.
2 Nec propterea dicuntur Inquiſitores eis cõmunicare, ſi tẽpore neceſſitatis hoc frat.
3 Tota ciuitas exuri poteſt ob hęreticos ibi cõmorantes.
4 Quilibet poteſt & occidere, & capere hæreticos.
5 Sed tutius eſt, id facere magiſtratuum auctoritate.

A Præſidentes.] *Olim incipiebat, Quęſtoriſtis.*

Regni.] *23. q. 5. principes. & cap. regum.*

Prouinciæ.] *11. q. 1. experientia.*

Loci.] *ead. q. ſi quiſquam. 23. q. 5. adminiſtratores.*

1 Excommunicati.] *quacunque* † *excommunicatione, & quantumcunque publice, & hoc eſt in fauorem fidei, vt ſupra c. prox.* † Eym. 3. p. q. 22. ubi dixi.

De facto.] *ve quia intruſus eſt, non de iure. Nunquid vna ciuitas ſe poteſt dare domino vni? de hoc ſatis not. Hoſtien. ſupra de iudi. ſignificauerunt. ſuper verbo labatur. & ibi videtur tenere quòd non: ibi videre poteris. hoc ergo caſu habetur recurſus ad eos, qui ſunt in certis locis conſtituti, non diſtinguendo bene vel iniuſte. ſic 11. q. 3. c. ſi quiſquam. ibi conſtitutorum, &c.*

B

2 Habere.] *ergo ſi iſta ceſſant, non dicuntur talibus excommunicatis communicare. 11. q. 3. ſicut Apoſtoli. cum tribus cap. ibi ſeq. infra de ſenten. excom. nuper.*

3 Iuſtitiam.] *videtur quòd ſi aliqui hęretici ſunt in ciuitate, poteſt exuri* † *tota ciuitas. ad hoc. 23. q. 5. ſi audieris. vbi de hoc.* † Gõdi. trac. de hær. q. 24. Alfon. de iuſta hæte. pu. lib. 2. c. 14.

4 *Ibi etiam habetur. quòd hæretici poſſunt occidi,*

C *vt ea cauſa. q. 4. quando. & videtur, quòd quicunq; poſſit hos facere, ut notatur in præc. c. ſi audieris. in gl. in quicunque, &c. & idem not. Lauren & Io. de Fan. Sed contra ea. q. ſi non licet. verſi. quæſdam. & ver. his igitur. & 23. q. 4. ea vindicta. ver. non ergo. & q. vlt. quicunque. facit ad hoc quod notatur 33. q. 2. inter hęc, in gl. in fin. Dic quòd quamuis Eccleſia concedat generalem auctoritatem, & ſpeciale priuilegium exterminantibus hæreticos de ipſorum terris, vt 23. q. 5. ſi vos. & c. ſi audieris. quod cap. loquitur in principibus ſæcularibus, vt ibi patet ex rubrica. & q. 8. legi. ſupra eod. excommunicamus. §. catholici.*

5 *Verum tamen ſatis videtur tutum* †, *vt ſemper fiat ſpeciali edicto principis, vel Eccleſię: ne aliàs ex cupiditate, vel vltione, potius quàm ex iuſtitia, vel obedientia videatur pugnare. 23. q. 1. quid culpatur. & q. 2. c. 1. & 23. q. 3. ſex differentia. & huius ſententia fuit Goff. in ſum. eod. tit. §. ſed nunquid catholici. & adde quod dicam infra eod. cum ſecundum, in gle. vltima.* † Idē Archi. in ca. ſi uos. 23. q. 5.

D

c. Cum contumaciæ.

SVMMARIVM.

E 1 Contumacia multis modis contrahitur, & graue peccatum.
2 Sulpicio regulariter repellenda potius quàm approbanda.
3 Præſumptio uehemens, ideſt, fortis & grãdis.
4 Excommunicandus, quoties monendus. & nu. 5. in fine.
5 Pro prima contumacia nemo puniendus.
6 Qui fugit iudiciũ, de iuſtitia cenſetur diffiſus.
7 Prępoſitio, per, temporis continuationem ſignificat.

8 Dictio, ex tunc, quid hic importet.
6 Dictio, velut, veritatem exprimit.

Vm contumacia.) *Olim incipiebat t Consultationi,*

1 Contumacia.] *qua contrahitur pluribus modis. 11. q. 3, certum. & est graue peccatum. 8. q. 1. sciendum. & not. 3. q. 1. in summa.*

Præsertim.] *idest, maxime.*

2 Suspicioni.] *regulariter omnis suspicio, potius est repellenda quàm approbanda, vel recipienda. 6. q. 1. omnis. in fi. nec aliquis debet iudicare suspicionis arbitrio. 2. q. 1. primo. dic vt ibi not.*

Eyme. hac 2. p. q. 55. & ibi dixi.

3 Vehementem.] *ideſt fortem siue grandem † ſecundum Hugut. sic infra ca. proximo. vbi dicam, in princ. sic infra de pur. cano inter sollicitudines. verſ. attendentes, &c. supra de præsum. litteras. ver. quo circa. vbi de hoc in glo. immo ex leui, &c. Facit etiã ad hoc, quod leg. & not. infra de simonia, insinuantc. in fin.*

† Eym. infra q. 47. ubi dixi.

4 Vocatus.] *videtur q. bis † debeat admoneri excommunicandus, hæreticus maxime, vt 23. q. 5. non vos. ver. qui à communione. vbi videas de hoc, in glo. hic dicitur, &c. & 24. q. 3. dixit Apoſtolus. in prin. ibi etiam videas.*

5 *Nam pro primus contumacia nemo puniẽdus eſt, vt arguitur 74. diſt bonoratus. vbi de hoc videas in gl. arg. hic, &c. et 4. q. 5. quiſquis. i gl. ſed obijcitur, & c. immo videtur q. ſecunda, vel tertia monitio requiratur, vt 24. q. 3. de excommunicationis. aliqui tamen dicunt, q. in hoc caſu ſtatim poſt primam citationem, quis excommunicari poſſit. ad hoc quod legitur & not. ead. q. ſi quis de potentibus. & adde quod dixi ſupra eod. lib. de appellat. ab eo. in gloſſ. ſed mel ſecundo, &c.*

Reſpondeat,] *intelligo quando hoc in citatione exprimitur.*

† al. quia.

6 Subterfugit.] *qui † refugit iudicium, apparet eum de iuſtitia eſſe diffiſum. 11. q. 1. Chriſtianis. in fi. ad idẽ 3. q. 9. decernimus. vbi de hoc. Ad idem. 74. diſt. bonoratus. ſupra de præſum. nullus. ibi:* Confitetur enim, *&c. vbi dicit Inno. confitetur, ideſt præſumitur contra eum, non tamen condemnabitur ex hoc. ſed punietur in expenſis, & aliquando grauius: ſupra de iudic. de quouult Deo. C. de iudicijs. ſancimus. 11. q. 3. cap. rurſus. quod dic vt not. 3. q. 9. in ſumma. ſupra de dolo & contu. veritatis. & ſupra vt lite non conteſt. c. 1. iuxta fi.*

Per annum.] *ſic ſupra eod. excommunicamus primo. §. qui autem. vbi de hoc videas. & quod legitur & not. infra de pœnis. grauem.*

7 *Et ex iſtis iuribus videtur, q. iſta propoſitio, per, de ſui natura demonſtret temporis continuationem. ad idem, 7. q. 1. præſentium. ibi:* Per duorum menſium, *&c. ſupra vt lite non conteſta. quoniam frequenter. § ſi vero. ver. q. ſi forſan. ibi: per ſpatium 6. &c. ſupra de cle. non reſi. c. 2. & c. ex parte. ſupra eo. lib. de electi. Statuimus. §. 1. & c. cupientes. verſi. q. ſi per 20. & §. ceterum. & 5. q. 2. præſenti. ſupra de præſcrip. ſanctorum. 16. q. 6. cap. 1. & c. quicunque. & c. placuit. & C. de præſcri. 30. ann. l. competit. §. vltimo. quę ponitur 16. q. 3. ſub §. præſcriptio-*

A *num. & incipit, iubemus. vbi dicit per continuum annum, &c. ſupra de frigi. & maleſi. litterę. in fi. & c. laudabilem. in prin.*

8 Ex tunc.] *ideſt anno elapſo. ergo non ante. ſic ſupra eod. lib. de elec. cupientes. §. 1. vbi de hoc.*

Velut.] *expreſſiuum eſt veritatis.*

9 *Et hic adde quod dicam infra eod. vt commiſſi. in gl. qualiter, & c. ſic ſupra eo. lib. de electi. cupientes. §. 1. vbi de hoc.*

c. Accuſatus.

SVMMARIVM.

B
1 Suſpicio vehemens quæ dicatur.
2 De hęreſi diffamatus, nec ſe purgans, hæreticus eſt cenſendus.
3 Suſpectus de hæreſi per annum excommunicatus, vt hæreticus damnandus.
4 Purgatio ab accuſatione deſcendit, & ideo deficiens in purgatione punitur, ac ſi eſſet accuſatus.
5 Purgatio etiam ab inquiſitione poteſt oriri.
6 Relapſus iuris fictione dicitur is, de cuius lapſu uere prius non conſtat.

C Ccuſatus,] *Olim incipiebat: Quòd ſuper.*

Suſpectus.] *ſubaudi, & ſuper hoc fuis in ius vocatus. ſupra eod. excommunicamus. §. 1. & ſupra capitulo Prozi.*

1 Vehemens.] *dicit Papias, & Hugut. quòd vehemens † idem eſt quod fortis. ſiue grandis. & dic vehemens, non tamen violenta. ſupra de præſum. litteras. ubi patet, quòd propter præſumptionem dumtaxat non probatur hoc crimen, vt infra ſe quitur.*

†Eymer, hac 2. p. q. 55. & ibi dixi.

Magna, & vehemens: *hæc verba reſpicit §. ſequẽs.* D *& hæc ſatis videntur poſſe declarari per id quod legitur & not. i ſupra de pur. cano. inter. §. 1.*

Orta.] *forte ex dictis teſtium, vt in præcit. decre. inter. §. 1.*

2 *In qua decretali notat Hoſtien. quòd ſi de hæreſi ſit aliquis publice diffamatus, pro eo quia familiaritatem continuam habet cum hæreticis: ſeu ad occulta conuenticula, conuenit vnà cum alijs: ſiue à cõmuni conuerſatione fidelium vita, & moribus diſſidet: ſi talis ad arbitrium epiſcopi ſe non purgauerit, ſiue quia iurare non vult, ſiue quia in purgatione deficit; canonice eſt puniendus, ideſt vere hæreticus eſt cenſendus. ſupra eod. excommunicamus. §. adijcimus. &* E *§. ſeq. vnde in predicta decre. inter. ab officio & beneficio deponitur, & in arctum monaſterium detruditur.*

3 *Si autem ſuper his diffamatus non ſit, ſed ſola præſumptione habetur notabilis: puta quia per annum † fletit excommunicatus, vt infra de pœnis, grauem. vel alia de cauſa probabili: tunc ſi ad arbitrium epiſcopi ſe non purgauerit, non condemnatur ſtatim, ac ſi conuictus eſſet: ſed ſolummodo eſt excommunicandus, in qua ſententia ſi per annum fletcrit, etſi in ueritate hæreticus non ſit, poteſt tamen*

† Eyme. hac 2. p. q. 47.

men vt hæreticus ab eccleſia iudicari, ſiue damnari: & ſic loquitur ſecundum eum, ſupra eod. excommunicamus. §. 1. & hoc dicit tenendum; licet per alios fuerit contrarium notatum in prædicta decre. inter. videas quod ibi notatur in gloſ. immo videtur, &c.

4 *Et ſi bene conſideres, ibi defectus purgationis inducit depoſitionem: & eſt ratio ſecundum Goff. quia hæc purgatio ab accuſatione deſcendit: & ideo qualis pœna imponeretur per modum accuſationis, talis imponetur per defectum purgationis deſcendentis ex ea. Nec obſtat quod ibi dicitur, quòd nullus apparebat accuſator. quod debet intelligi verum eſſe nunc: apparuit tamen in principio, & deſtitit.*

5 *Vel dic, quòd purgatio deſcēdit ex Inquiſitione: quod innuit illud verbum:* ex dictis teſtium, *&c. vt qualis pœna imponenda fuiſſet per modum Inquiſitionis, talis imponetur per defectum purgationis. Sed ibi cum ageretur de crimine hæreſis, certum eſt etiam, quòd per modum Inquiſitionis imponeretur pœna depoſitionis ab officio & beneficio. ſupra de accuſ. Inquiſitionis.*

Abiurauit.] *ſupra de pur. cano. inter. de conſec. diſt. 2. ego Berengarius. Ex quibus iuribus colligitur modus & forma huius abiurationis.*

Committit.] *repete quod dixi ſupra eod. c. 2. in tribus, vel quatuor gloſ primis.*

† Zanchinus tract. de hæret. cap. 16. nu. 3. Repertorium verbo, relapſus. §. ſicte relapſus.

6 Fictione.] *de fictione † habetur etiam de pœnit. diſt. 4. ſi ex homo. iuxta princ. & hoc caute dixit, cum ſecundum rei veritatem, de lapſu ipſius accuſati, non conſtiterit à principio: vt 1 5. q. vlt. c. vlt. in fi. immo poſtquam abiurauit hæreſim, de qua erat infamatus, ſine canonice ſe purgauit, debet denunciari boni teſtimonij vir, vt. 1 5. q. 5. c. 3. ad idem 22 q. 5. habet hoc. & c. omnibus. in fi. infra de purg. cano. ex tuarum. in fi. nec poteſt dici vere relapſus. arg. optimum de conſec. diſt. 4 ſi baptizatus. ver. ſacramentum. & c. qui in maternis. & ſic hinc colligitur, quòd vehemens ſuſpicio contra ipſum inducit præſumptionem, quòd prius fuerit lapſus, vt ſic poſt reditum poſſit dici relapſus.*

Plene.] *demonſtrat, quòd aliqualis fuit de hoc probatio contra ipſum, ſed non plena propter quam poſſet condemnari. ſic ſupra de teſti. venicus. c. 1.*

Grauius.] *ſcilicet quàm ſi nunquam abiuraſſet.*

Pœna.] *qua habetur ſupra eod. ad abolendam. §. illos quoque. ſupra eod. ſuper eo.*

§. Eum vero.

SVMMARIVM.

1 Secta vnde dicatur.
2 Articulus cur ſic dictus.
3 Abiurans vnam hæreſim ſingularem, & poſtea in aliam incidens, an ſit relapſus.

EVm vero.] *Iſtum §. addidit Papa Boniſa. Berenq.*

† S. Thom. 2. 2. q. 11. art. 1. ad 3. Eymer. par. 2. q. 1.

5 Secta.] *dicta eſt ſecta † à diuiſione, quaſi ſectio: vnde ſectę philoſophorum, vel hæreticorū: de quibus hæreticorum ſectis habetur 24. q. vlt. quidam.*

Fidei.] *ſupra de ſum. trin. firmiter. cū ſimilibus.*

A 2 Articulo.] *dicitur articulus diminutiue ab artu, ideſt membro: vnde dic articulo, ideſt membro.*

Simpliciter vel generaliter.] *factum reſpicit ſecundum quoſdam: ad hoc facit de conſ. diſt. 2. ego Berengarius. dic vt ibi not. in gl. facit hoc.*

3 *Sed quid ſi tantum vnam † ſpeciem abiurauit? & videtur idem arg ff. de iureiur. duobus. §. exceptio. de conſ. diſt. 4. in ſynodo. de pœnit. diſt. 5. c. vltri. infra de reg. iur. deſleat. Ex quibus videtur poſſe colligi, q ſi dumtaxat vnam ſpeciem abiurauit, & nō in illam ſpeciem, ſed in aliā hæreſim incidit, videtur relapſus, † cum fides de ſe, quoddam ſcutum reputetur ad hoc ſatis de pœnit. diſt. 5. c. 1. ver. deſleat, & c. & ibi videas.*

† Hodie omnis hæreſis abiuratur, & ita ceſſat quæſtio.

† Zanchinus tract. de hæret. c. 16. nu. 2.

B *& 50. diſt. ſi quis diaconus. in fi & ideo qui eius partem offendit, totam & quamlibet eius partem tetigiſſe videtur, & offendiſſe. ad hoc de pœnit. diſt. 1. vulgaris. nam genus, & ſpecies non ſunt diuerſa, niſi quia vnum eſt in plus, vt genus: aliud in minus, vt ſpecies. facit ad iſta quod not. de conſ. diſt. 4. proprie, iuxta fi. in glo. ſed quomodo, &c.*

§. Ille quoque.

SVMMARIVM.

1 Fauor hæreticis exhibitus an quandoque excuſabilis.
C 2 Hæreticum adorans, credens hęreticorum cōſetur.

ILle quoque.] Accepter, deducat.] *hic videas quod dixi ſupra eod. cap. 2. in gloſ. illi dicuntur, & c. ver. verum ſi quis, &c.*

Dona vel muncra.] *ff. de verb. ſign. l. inter dona.*

1 Non poſsit.] *ſed ſi poſsit excuſari, ſecus videtur. arg. hic à cōtrario ſenſu: vt quia fame moritur. arg. 11. q. 3. quoniam multos. in fi. cum ſimilibus. 1. q.*
D *2. quàm pio. iuxta princ. ibi:* quorum nulli. *& c. vbi de hoc. ſed arg. contra. 5. q. 5. c. 2. 23. q. 4. nimiū. iuxta principium. de hoc legitur & not. 42. diſt. quieſcamus. Item arg. contra 32. q. 4. ſicut ſatius.*

2 Sine adoratione.] *hoc dicit, quia ſi hoc interueniſſet, non eſſet dubium, quin eſſet credens hæreticorum, vt dixi ſupra eod. c. 2. in gloſ. 2. iuxta princ.*

§. Licet vero.

SVMMARIVM.

1 Ferre teſtimonium dignitas eſt.
E 2 Speciale eſt in hæreſi, vt teſtis ex interuallo corrigat dictum ſuum.
3 In deteſtationem hęreſis, quilibet aliàs inhabiles teſtificantur.
4 Indicia crimen probant.
5 Regulariter primo dicto teſtificātis ſtatur, ſed fallit in hæreſi.

LIcet.] Repellantur. *vt 22. q. vlt. paruuli. ſupra de accu. cum oporteat.*

1 *Es nota, quòd facere teſtimonium dignitatis eſt.*

32. q. 5.

32. quæſt. 5. præceptum. vbi de hoc. ſupra de teſti. teſtimonium. in gl. vnde admitti. & cap. ſicut. in fi.

2 Poſtmodum.] *ex interuallo, & ita erit ſpeciale* † *in caſu hæreſis, aliàs ſecus: quod dic vt legitur et not. ſupra de teſti. cogen. præterea.*

† Eymer. 3. p. q. 65. vbi dixi.

3 Exceptum.] *& ob hoc dicitur, quòd tãta eſt labes iſtius criminis, quòd ad eius accuſationem etiam ſerui aduerſus dominos, & quilibet criminoſi* †, *etiam infames aduerſus quemlibet admittuntur, vt* 2. q. 7. §. *hinc opponitur. ad idem ea. q. e. Paganus.* §. *in hoc. & §. ſed quæritur. & extra de ſimo. tanta. Et idem eſt in aliis criminibus exceptis, ſcilicet in ſimonia, in ſacrilegio, & in crimine læſa maieſtatis.* 15. q. 3. *ſane. ſecundum Ber. & Laur. & intelligas, quòd etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accuſationem, ad hoc* 3. q. 5. c. 2. *infra de ſimo. licet Heli. in fine. & c. per tuas. de hoc ſatis notat Hoſtien. in ſumma, de accuſatio.* §. *quis poſſit. ſub* §. *admittuntur. ad idem ſupra eod. tit. cum P. Mauconella. vbi de hoc.*

† Eymer. 3. p. q. 65. Hieron. Gigas de crimi. læſæ maieſt. lib 2. q. 4. 5. & 6.

Manifeſtis.] *aliàs competentibus, vt ſupra eod. lib. de regu. non ſolum. ver. ant enidenter.*

4 Indicijs.] *hic vides quòd indicia probant. de hoc legitur & not. ſupra eod. excommunicamus. 1. §. vlti. ſupra de cle. peregri. inter quatuor. in gl. non dicit, & c. ſupra qui filij ſint leg. tranſmiſſa. in fi. ſupra eod. lib. de reg non ſolum. ver. aut enidenter infra eod. lib. de homi. pro humani. in fi.*

Leuitate.] *hoc reprobatur, vt hic.* 19. q. 3. *ſtatuimus.*

Fidei.] *ſic ſupra eod. in fidei.*

Aliud.] *quàm perinrum ſupradictum.*

Obſtſtat.] *forte poteſt poni exemplum, ſupra de teſti. ex tenore. vel aliud conſimile.*

† Eymer. 3. pat. q. 65. vbi dixi. Arelatanus de hæret. notabili. 13. Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. c. 13. nu. 9.

5 *Regulare eſt tamen, quòd potius, ſtatur primo* † *dicto quàm ſecundo: vt legitur & nos. ſupra vt eccle. beneſi. vt noſtrum. in gl. cum prima, & c. ſupra de præſump. litteras. in gl. hoc eſt notandum, & c. ad idem cõcordat ſupra de teſti venicns 2. in gl. ſed quæritur, & c. in fi.*

§. Sanc.

SVMMARIVM.

1 Diuinationis nomen ſemper in malum ſonat.
2 Apoſtoli vnde dicantur diuini.
3 Diuinario trifariam ſumitur pro Theologia, pro ſcientia infuſa, pro arte Magica.
4 Quibus locis tractetur in iure canonico de illicira diuinatione.
5 Diuinationum genera quot.
6 Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agatur.
7 Procurare reſponſa à dæmonibus, hæreſim ſapit manifeſtam.
8 Manifeſtè, hic quid ſignificet.
9 Epiſcopi ſollicite inquirere & punire debent ſortilegos.

SAne.] Apoſtolica. *maxime.*

1 Diuinationibus.] *dicit Hieronymus, quòd diuinatia nunquam in bonam partem accipitur.* 1. *q.* 1. *nunquam diuinatio.* † *id etiam habetur ead. q. indices. in prin. vbi dicitur: prophetę eius in pecunijs diuinabant.*

† De hac materia late S. Thomas. 2. 2. q. 95. art. 1. & 2. Zanchinus tract. de hæret. c. 22.

2 *Sed videtur contra ead. q. eos. in prin. vbi dicitur Petrus diuinus Apoſtolus, & c.* 38: *diſt. amnes. ibi: diuini Apoſtoli, & c.* 16. *q.* 1. *predicatar. dic quòd ibi ſumitur in bonam partem, ſcilicet à diuinitate, non à diuinatione; ſic etiam ſumitur* 26. *q.* 2. *illud. ver hoc autem.*

3 *Et ad huiuſmodi declarationem ſcias, quòd diuinatio tripliciter accipitur: primo, pro ſcientia theologiæ, à qua theologi diuini dicuntur; ſecundo pro ſcientia infuſa à Deo, & ſic dicitur Prouerbiorum* 16. *Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius. tertio pro ſcientia magica, vel fallaci profanatione; qua falſi prophetæ, vel magi fingunt ſe prænidere, vel præſcire futura, Num.* 22. *Non eſt augurium in Iacob neque diuinatio in Iſrael. Et dicitur diuinatio à diuino, as. quod eſt vaticinari, vel futura prædicere.*

4 *De iſta diuinatione habetur* 26. *q.* 2. *intelligi. & c. qui ſine. & q.* 5. *c.* 2. *& c. aliquanti. c. ſortes. c. ſi quis clericus. & q.* 7. *non obſeruetis. vbi videas: & 3. q.* 5. *conſtit nimus. Ex quibus cap. collige argumentum, qualiter ad eos qui talem diuinationem faciunt concurrentes, debent pœnitere, & puniri. Genus diuinationis à Perſis allatum eſſe fertur; diuini dicti ſunt, quaſi Deo pleni.*

5 *Duo autem ſunt genera diuinationis, ſcilicet ars & furor. Varro autem dixit quatuor eſſe diuinationum genera. hæc habentur* 26 *q.* 4. *c.* 1. *in prin.*

6 Sortilegijs.] *qui ſunt ſortilegi* †, *Iſidorus diffiniuit etymola. lib* 8. *& habetur* 26. *q.* 1. *cap.* 1. *ex quo cap colligitur, quòd eſt differentia inter ſortilegos, & diuinatores. ad idem q.* 3. *c.* 1. *in prin. & in fi. & q.* 5. *ſi quis clericus. de ſortilegis habetur* 33. *q.* 1. *c. vlti. infra de ſortilegijs. c.* 1. *& 2. &* 26. *q.* 7. *non obſeruetis.* 2. *q.* 8. *quiſquis, in fine.*

† Eymericus hac 2. parte q. 42. & 43. & ibi dixi.

7 Sapernt.] *vt* 26. *q.* 4. *c.* 1. *circa princ. ver. Arioli. vt quando aliqua faciunt, ut habeane reſponſa à dæmonibus, ut ibi. & ead. cauſa. q.* 2. *bi qui. nã tales plus multo peccant, quàm in caſu poſito, ſupra eo. ille. & magis hoc videtur hæreticum, quàm illud.*

Manifeſte.] *in dubio habent dimittere ſuis ordinarijs, vt ſequitur.*

8 *Et dic manifeſte, ideſt clare, perſpicue, & certe: ita quòd probatione non egeat, quia proprie ſumpto vocabulo, manifeſtum dicitur illud, quod debet probari.* 11. *q.* 3. *eorum qui ſed notorium non probatur: & ſic intelligitur* 2. *q.* 1. *manifeſta. ſecus in ordinario allio, qui in dubio habet cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictia. ff. de indic. ſi quis ex aliena. Idem in delegato.* † *ſupra de reſcrip. ſuper litteris. & eſt ſimile huic ſupra de cenſi. Romana. ver. notoria.*

† Squillacen. de fi. catho. c. 56. nu. 1. Nicolaus Arelatanus de hæret. notab. 3.

9 Iudicibus.] *epiſcopis vel legatis, quorum dicitur eſſe ſtudium, ſales ſolicite inquirere, & quoſcunque ipſius Chriſti inimicos inuenerint, de ſtricta vltione corrigere, vt habetur.* 26. *q.* 5. *peruenit. quod c. loquitur in legato, vt patet ex titulo ipſius capituli.*

§. De

§. De quæſtionibus.

SVMMARIVM.

1 Qualiter Inquiſitores vſuras reſtituere iubeant.
2 Cur interdictum Inquiſitoribus, ne de vſuris iudicent.

† zanchinus de hær. c. 20. nu. 2 & 3.

DE quæſtionibus.] *Hic fuit aliquid immutatum de mandato Papæ Bonifacij: nam per antiquam poterant compellere tales ad reſtituendas* † *vſuras, de quibus conſtabat indicialiter: tamen de ipſie cognoſcere non valebant. Beren.*

Iniunxerunt.] *pœnitentia ſine ſatisfactione, ſeu reſtitutione vſurarum, non eſſet fructifera. infra de pœnit. & remiſ. cum quidam.*

1 *Et ideo eis talem pœnitentiam imponunt Inquiſitores: nam hoc pertinet ad iudicium animæ, non inquiſitionis ordinarię: & ideo talem executionem habent facere ordinarij, & non ipſi, vt ſequitur.*

Offendiculum.] *ideſt læſio, vel oppoſitio.*

2 *Nam ſi de talibus quæſtionibus etiam poſſent, et vellent cognoſcere, non ita taliter vacarent ſaluti animarum in officio Inquiſitionis: & ita illa cognitio eſſet quędam oppoſitio tanto bono, quod eſſe non debet. ad hoc 26. quæſt. 1. presbyteros. in fi. cum concor. ibi notatis.*

§. Si vero.

SVMMARIVM.

1 Non omnis receptator, fautor, & c. eſt hęreticus: ſecus ſi ſit credens hęreticorum.
2 Pœnitentia & in perſona, & in bonis poteſt imponi.
3 Varietas lectionis in hoc textu.
4 Qui dicantur reincorporati.
5 Hæretici pœnitentis, & reincorporati hæredes ad ſucceſſionem bonorum eius admittuntur.
6 Intellectus cap. Vergentis. de hęreticis.
7 Intellectus huius §. in verſ. porro.
8 Pœnitentia impoſita perſonæ, non tranſit ad hæredes.

SI vero receptando, defendendo, fauendo.] *Ad declarationem horum verborum, vide quod notaui ſupra eod. c. 2.*

Hęreticus.] *hic manifeſte patet, quòd non omnis receptator, defenſor, fautor hęreticorum eſt hæreticus; ſecus ſi eſſet credens eorum erroribus; & ſic loquitur ſupra eod. excommunicamus. 2. §. vlt.*

Impoſitũ.] *ſecus ſi eſſet imponendũ. infra §. prox.*

2 In bonis.] *hęc littera demonſtrat, quòd pœnitentia impoſita reſpiciebat bona defuncti, non perſonam dumtaxat. ſecus eſſet* † *ſi Eccleſiam, vel hoſpitale, ſeu alium pium locum conſtruere, Eccleſiam dotare, vel ad aliud conſimile, quod confiſteret iam vere.*

† zanchinus tract. de hær. et. c. 20. Repert. ver. pœnitentia.

Hæredes.] *ſic infra de ſen. excom. à nobis 2. in fi. vbi de hoc. & 16. q. 6. c. ſi epiſcopum. in fi. 12. q. 2. epiſcopus qui. vbi de hoc. & not. 1. q. 4. §. item*

A *peccata ciuium. in glo. idem eſt. & c.*

Deuenerunt.] *ſupra de pigno. ex litteris. in fi. cũ concor. ibi notatis. de hoc etiam dixi ſupra eod. lib. de immun. Eccleſiarum. quia nonnulli.*

Vellent.] *& ita erat de futuro, & ita diuerſificatur à §. precedenti.*

Extincto.] *dic de hoc, vt legitur & notatur 23. diſt. quorundam.*

3 *Caueas tamen tibi, quia aliter eſt littera iſtius §. quàm communiter habeatur: Eſt enim ſic:* Porro, † vel, qui confeſsi fuerint in iudicio de hæreſi coram Inquiſitoribus huius prauitatis, & ad faciendam pœnitentiam, quam Inquiſitores iniungere

B ipſis vellent, bona ſua eiſdem Inquiſitoribus obligarunt: ſed antequam iniungeretur eis pœnitentia, deceſſerunt: non tamen hæretici, ſed reincorporati potius Eccleſiæ vnitati, vel eorum hęredibus, qui ad ſucceſsionẽ talium admittũtur, nõ eſt ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. *Et talẽm littram habet dominus Io. Cardinalis, qui eam ſic exponit:*

† Vide referptum Vrbani iii., conſultus. §. ſunt & alii, quod eſt impreſſum ſupra in hac. 2 parte pag. 133.

4 Reincorporati. †] *ideſt, per ipſos Inquiſitores abſoluti, & ad gremium Eccleſiæ per abſolutionem debitam reducti admittuntur.*

† Sequentes gloſſæ ſunt domini Ioan. Cardinalis.

5 *Et ſic nota, ſi hæreticus pœniteat de hæreſi, &*

C *fuerit vnitati Eccleſiæ reincorporatus, eius hæres ad ſucceſſionem bonorum admittitur: in authen. vt cum. de appel. cog. §. generaliter. ver. ſi vero. & ver. ſeq. coll. 9. & hoc videtur fieri de ſola miſericordia. ſupra eo. vergentis. quę ſicut æquitas præferenda eſt rigori. C. de iudicijs. placuit. ſupra eo. lib. de rerum permu. c. 1.*

6 *Vel dic in dicto c. vergentis. fuit lata ſententia diffinitiua ſuper crimine. infra eod. cum ſecũdum. ſed hic ſponte fuit confeſſus ante diffinitiuam.*

Extincto.] *in eo, qui eſt confeſſus, & paratus fuit ſententiam accipere: quam non religionis contemptus, ſed neceſſitatis articulus excludit. infra de ſen. excom. à nobis.*

D Crimine.] *contra infra e. proximo.*

7 *Solutio. crimen eſt extinctum morte, quo ad inunctionem faciendam, vt hic, vel dic quòd hic non loquitur de hæretico, ſed de defenſore, & ſimilibus, qui non ſunt hæretici, vt ſupra e. proximo: Et ideo ex quo non ſunt in crimine excepto, tenebo regulam quæ canetur; Delicta & honores cum capite ambulant. ff. ſi ex noxa. ean. aga. l. 2. reſponſo 1. & C. ne de ſta. defunc. ſi patet tuus. C. ſi pen. appel. mors interue. ſi pater.*

Iſta gloſſę ſunt dominĩ Ioan. Cardinalis, quas hic poſui propter litteram ſupradictam, quę eſt vera, alia vero littera communis, † *eſt defectiua, &*

E *obſcura.*

† Sed conſulto eſt ita poſita, nam in ſubſtantia idẽ continet.

Iniungenda.] *defuncti ergo purgatorio reſeruantur.*

8 *Et huius dicti eſt ratio: quia impoſitio pœnitentię, perſonam ſequitur, & non tranſit ad hęredes: quod patet, quia morientibus non imponitur, ſed eis dumtaxat eſt innoteſcenda. 26. q. 7. c. 1. quod fieret ſi ad hęredes tranſiret. nec obſtat ſi dicas, plerunque puniuntur hæredes pro peccatis parentum. ſupra eod. vergentis. Illud enim verum eſt in ſuo caſu, ſcilicet in confiſcatione bonorum, non tamen corporali-*

poraliter, quia peccata suos debent tenere auctores quantum ad pœnam. supra de his quæ fi. à mai. par. cap. quæsiuit. C. de pœnis. sancimus. & ideo nec vt pœnu, nec vt pęnitentia iudiciaria potest ad hæredes transire, vt hic dicit. de hac materia not. 1. q. 4. in prin. ibi videas.

§. In eo.

IN eo.] Admitti. *supra eod. vergentis. infra eod. cum secundum.*

Per sententiam declaratum.] *arg. quòd per sententiam ius non datur, sed declaratur: sic 11. q. 3. c. quo modo. vbi de hoc.*

Post mortem.] *24. q. 2. sane.*

Procedatur.] *dic vt supra eod. lib. de pręscrip. si quis §. 1.*

§. Sacerdotes.

SAcerdotes.] Eorum. *subaudi erroribus. supra eod. excommunicamus 2.*

Indebite.] *videas quod legitur & not. 23. q. 3. nō in inferenda. in fi. & q. 5. reos.*

Impedire.] *etiam occulte.*

Immurationis.] *supra eod. c. 1. dic vt ibi.*

c. Statutum. 1.

STatutum.] *videas per te, & alim incipiebat. multorum. & multum fuit abbreuiata.*

c. Ne aliqui.

SVMMARIVM.

1 Iurisdictio concessa contra plures, vbi in vnū cœpta est exerceri, in ceteros perpetuatur.
2 Intellectus huius cap.
3 Inquisitores an sint ordinarij iudices.

NE aliqui.

1 Non cœpta.] *Hic videt Papalem declarationem, quæ habet quòd vbi est iurisdictio † commissa contra plures, si incipiat vti contra vnum, est contra alios perpetuata, & non expirat: & hac fuit sententia Inno. supra de rescrip. pastoralis. in glos. ex hoc. quam sententiam tenebat Io. de Deo in suis quæstionibus. & hoc per illam decre. pastoralis. iuxta fi. & est ratio, quia iurisdictio est res indiuisibilis: ergo quamcito est perpetuata quo ad vnum, intelligitur perpetuata quo ad omnia commissa, quamuis non expressa, sed tacite comprehensa; & hanc sententiam tenuit Io. per. l. C. de duo. reis. l. vlti. & C. de au. excep. l. vlti. Alij distinguunt, an negotia sint connexa, aut non, per id quod habes ff. de mina. l. etiam. ff. de negotijs gest. l. cū actum. Alij distinguūt, an committatur contra vnam personam dumtaxat, quamuis super plures articulos diuersos: quo casu obtinet prima sententia: aut contra plures personas, quo casu obtinet quod not. supra de offi. deleg. licet. in glos. vlt. & in praci. c. pastoralis. & forte ista sententia non est mala.*

† De hoc articulo copiose hic Gemianus. capella Tholosana decis. 341. vbi additio.

2 *Et potest responderi ad hāc decre. quòd istud accidit in fauorē fidei, vt sequitur: & sic erit speciale:*
3 *Vel dic, † quòd videtur, quòd sint, & sunt ordinarij, cum sint à Principe ad vniuersitatem causarum deputati.*

† Vide Eymer, 3. parte q. 4. vbi dixi.

c. Vt officium.

SVMMARIVM.

1 Absolutus ab hæresi, non reseruata forma iuris, an sit absolutus.
2 Episcopus absoluit etiā redeūtem ab hæresi.
3 Simulatio à Deo separat, & eius multiplex species.
4 Falli, bifariam sumitur.
5 Lupi nomen & natura.
6 Lupus pro hęretico, malo pręlato, & c. sæpe sumitur.
7 Nomen lupi generaliter male sonat.

VT officium.] *Olim incipiebat: Licet vbique. idest in quolibet loca: ad hoc supra eod. lib. de offi. ordi. cum episcopus.*

Infamatos.] *2. q. 4. omnibus. infra de purga. cano. inter.*

Suspectos.] *infra eod. §. vlti.*

Sanctiones.] *supra eod. ad abolendam. infra de purga. cano. inter.*

Postposito.] *ad hoc 11. q. 3. quattuor. c. quisquis. & c. qui resistit. c. Iulianus.*

Iuxta formam.] *11. q. 3. cum aliquis. infra de sen. excom. à nobis 2. iuxta fi.*

1 *Quid si fuerit absolutus non obseruata illa forma? videtur quòd non sit absolutus, cum in absolutione certa forma requiratur, vt patet infra de sen. excom. cum desideret. & sic etiam notat Inno. supra de fi. pres. veniens in glos. 1. in fi. Contra credo, secundum illud quod not. 2. q. 1. de manifesta. in gl. simile, & c. in fine. & 24. q. 3. comperimus.*

2 Impendatis.] *vos Inquisitores. sic etiam episcopus † diœcesis, siue eius superior, absoluit eum, qui incidit in hęresim iam damnatam. arg. 23. q. 4. ipsa pietas. sic etiam notant Lau. & Io. 24. q. 1. c. 2. in fi.*

† Hoc videtur fauere Eymerico, 3. p. q. 48.

Consueuit.] *hoc habetur 1. q. 7. c. saluberrimum. de consec. dist. 2. ego Berengarius.*

3 Simulata.] *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. sapientia 1. de pęnit. dist. 3. inter hæc 2. & 1. q. 1. per Esaiam. in fi. 1. q. 3. Saluator. de consec. dist. 4. ostenditur ad idem. 1. q. 1. ita sic. & nota quòd est multiplex simulatio: quod dic vt legitur & not. 24. q. 1. officij. ista, de qua hic loquitur, est detestabilis. sic 86. dist. c. inferior.*

Fallentes.] *bene dicit, immo, seipsos, &c. quia licet Deo possint mentiri, ipsum tamen fallere non possunt. de consec. dist. 2. panem de altari. sed contra 81. dist. oportet. iuxta finem, ibi, o vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, &c.*

4 *Dic, quòd falli potest duobus modis sumi: vno modo, idest in falsam opinionem duci, & hoc non cadit in Deum: & sic loquitur pręalleg. c. panem. 24. q. 3. Deus. Secundo modo dicitur falli, idest fraudem pati,*

pati, ſecundum quod dicitur Deus fraudari, & nomen eius falli: & ſic loquitur prædictum c. oportet. 26. q. 1. reuertimini.

Specie.] *inter cetera Apoſtolus dicit, quòd ipſe Satanas in lucis angelum ſe transformat, vt 2. ad Cor. 12. & 26. q. 5. nec mirum. ver. porro hoc eſt.*

5 Lupum.] *dic quòd lupus à græco tranſlatu eſt, græce enim licos dicitur, q. rabie rapacitatis quicquid inuenerit, trucidet; & eſt beſtia, quæ inſidiatur ouibus, quarum guttur inuadit, vt citius ſtrangulet.*

6 *Et ſumitur hic lupus pro hæretico. ſic 25. q. 1.* † Alfonſus Caſtrus lib. 3. c. 4. de iuſta hæreſ. punit. verſ. alterum paſtoris officium. † Al. falſi. *ſunt quidam. in fi. Item dicuntur lupi* † *mali prælati, qui ſubditos beſtiali more dilauiant. 2. q. 6. decreto. in fine. Item dicuntur lupi, mali* † *cuſtodes, ideſt iudices. 4. q. 4. contra ritum. Item dicuntur lupi, laici reſpectu clericorum, quos ſemper mordaci lacerant dente. 83. diſt. nihil. Item dicuntur lupi mali ſacerdotes, qui adulteratorie exercent officium ſuum. de conſec. diſt. 4. quomodo. ver. non ob aliud. in fin. Item dicuntur lupi. qui falſe baptizantur, vt ibi.*

7 *Et ſumitur lupus generaliter in malam partem: vt patet 81 diſt. oportet. in principio. ſupra de elect. ne pro defectu. ſupra de renun. niſi cum. §. propter malitiam. 23 q. 4. tres perſonas.*

Gerant.] *ideſt, ſub ſpecie veræ incorporationis ad fidem, non remaneant in errore.*

5. Verum quia.

SVMMARIVM.

1 In rebus magnis diligens Inquiſitio adhibēda.
2 Quantopere ab errore cauendum.
3 Seueritatis variæ appellationes.
4 An per duos teſtes tantum debeat quis de hæreſi damnari.
5 Per teſtes ſingulares, & famam, nemo debet de hæreſi condemnari.
6 De hæreſi nemo ex præſumptionibus cōdemnandus.
7 Sententia Innocentij, in crimine hæreſis ſufficere leuiores probationes.
8 Teſtes in cauſa hæreſis cōpelli poſſunt ad ferendum teſtimonium, & mortaliter peccāt ſi ſubtrahunt ſe.
9 Neque ab hoc debito excuſat votum, aut iuramentum in contrarium.
10 Neque vllum exemptionis priuilegium.
11 Inquiſitor, iterato poteſt teſtes interrogare, ſi conſuſe deponant.
12 Vbi numerus requiritur, duo ſufficiunt.
13 Quæ perſonę ſint, aut dici poſſint religioſę.
14 Diſcretæ perſonæ quæ dicantur.
15 Tabellioni ſcribenti acta Inquiſitionis, nō debent ſatisfacere inquiſiti.
16 In cauſa hæreſis monachus conficit inſtrumētā, aliàs ſecus.
17 Præcipiendi verbum, quam vim habeat.

VErum quia.] Procedi. *ad hoc eſt C. de appel. addictos.*

1 *Nam in magnis rebus diligentior facienda eſt Inquiſitio. 42. diſt. quieſcamus. & legitur & not. 7. q. vlt. c. vls. iuxta fi.*

A Reos.] *ideſt peccatores, peccato hæreſis.*

2 Errore.] *dicit Auguſtinus. Quantum poſſumus cauendum eſt errare, non ſolum in maioribus, verum etiam in minoribus rebus: nec niſi rerum ignorantia poſſit errari. 38. diſt. quamuis.*

3 Seueritas.] *dicitur ſeueritas, integritas, rigor, diffiuitio, iudicium. de hoc etiam habes 12. q. 2. §. verum illud. 50. diſt. vt conſtitueretur, in fi.*

4 Teſtium.] *aliquorum fuit ſententia, quòd in hoc caſu non ſufficiunt duo* † *teſtes. arg. optimè ſupra eod. excommunicamus 1. § adijcimus. ibi: tres, aut plures, &c. & ſic dicetur iſtic caſus excepturatus à regula, de qua habetur 2. q. 4. in prin. vbi etiam ponuntur* B *alij caſus exceptuati in ſumma ipſius quæſtionis. nā durum videtur, quòd homines bonæ famæ debeant Inquiſitores, vel Ordinarius, ad dictum duorum ſimpliciter de tanto crimine condemnare; & eſt ratio, quia talibus ordo legitimę defenſionis truncatur, ſcilicet in notitia teſtiū. infra eod ſtatuta. § 1 in interrogationibus dandis, vt fieri conſueuit. ſupra de teſti. per tuas nobis. & not. 2. q. 1. in primis. in gl. teſtes iurare, & c. ſed arg. contra infra proxime, ibi, duas, &c. & concor. ibi, poſitis.*

† Eymer. 3. par. q. 71. vbi dixi. Gondiſaluus de hæret. q. 13. nu. 9. Palacios Ru. in allegat. de hæreſi. §. 13.

5 *Certum eſt tamen, quòd per ſingulares* † *teſtes, & famam, non poteſt quis de tanto crimine condemnari. ſupra de teſti. tam literæ. præſertim cum* C *in crimini bus probationes debeant eſſe luce clariores. C. de probat. ſciant cuncti. quę ponitur 2. q. 8. & notatur ſupra de teſti. veniens 1. in gloſ. ſed cum crimen.*

† Eymer. 1. p. q. 72. vbi dixi copioſe.

6 *Et de hoc crimine, non eſt quis ex præſumptionibus iudicādus. ſupra de præſump. literas. indicatur ergo purgatio in hoc caſu.*

7 *Scias quòd Inno. ſcripſit ſupra de ſimo. ſicut 1. quòd in crimine ſimonię, & hæreſis hoc eſt ſpeciale, quòd cū in alijs negotijs requirendæ ſint probationes luce clariores, vt dictum eſt: tamen in crimine hæreſis minores* † *probationes ſufficiunt. C. de hæreticis. l. 2. & adde quod dictum eſt ſupra eod. ſily. in glo. vi-* D *detur quòd, &c. dicit tamen, quòd leuia ſigna ſufficiunt ad præſumendum aliquem hęreticum: ſed illa ſigna oportet plene probari. ſupra de præſump. litteras. propter ſuſpicionem tamen indicetur purgatio, ſupra eod. excommunicamus.*

† Et hæc ſententia eſt falſa. Palacius Rubius I allega. de hær. §. 12.

8 *Et quando agitur de hoc, credo quòd teſtes poſſunt compelli,* † *ſi ſe ſubtraherent à teſtimonio perhibendo. ſupra de teſti. cogen. peruenit. & ſi Inquiſitori celarent veritatem, nonum contrahunt mortale peccatum. 11. q. 3. quiſquis.*

† Eymer. 3. p. q. 62. vbi dixi.

9 *Ex quo patet, quòd iuramentum,* † *nec votū contra hoc præſtitum, non excuſat, vt 22. q. 4. in malis. infra eod. lib. de reg. iur. in malis.*

† S. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad ſecundum. Socinus. Reg. 309.

10 *Nec priuilegium exemptionis habentes meo iu-* E *dicio, à ferendo teſtimonio ſe poſſunt excuſare, etiam corā Ordinario. arg. ad hoc efficax ſupra eod. excommunicamus 1. §. adijcimus. in fi.*

11 *Circa talia debet iudex, vel Inquiſitor eſſe ſolicitus: nam ſi teſtes depoſuerunt confuſe,* † *& de cauſa ſcientiæ conſtat minus plene requiſitos fuiſſe, iterato debent requirere: nam hoc de iure fieri poteſt, vt ſupra de teſti. per tuas. ad hoc ff. de quæſtionibus. repeti. debent etiam inquirere de inimicitia teſtium, cum' is contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuina-*

† Eymer. 3. par. q. 61. vbi dixi.

diuinare supra vt eccle.bene.cap.1.

12 Duas.] *quia in ore duorum stat omne verbum, 2.ad Cor.13.2.q.4.§. quod vero.4.q.3. vbi numerus.35.q.6.§.vlt.nam pluralis locutio, duorum numero est contento.infra eod.lib.de reg.iur.pluralis.*

† Eymer. 3. par. q. 63. Fel.in c.licet de offi. ord. & c. tua nos de iureiurã.

13 Religiosas.] *religiosi* † *etiam dicuntur clerici saculares.4.dist.denique.iuxta prin.sic & laici.44. dist.non liceat.vbi etiõ idem dicitur de clericis: sic ee epifcopi.supra de voto,ex multa.ver.sic ergo. vbi de hoc.sed forte hic intellexit de illis religiosis,qui habitum fuscceperunt: pro quibus multum præsumitur. infra de no.oper.nun.cum ex iniuncto. §.super eo.vbi de hoc.*

14 *Et not.quòd non sufficit, quòd sint personæ religiosæ, sed requiritur quòd sint discretæ: nam multi religiosi sunt idiotæ, & iuris ignari: vt in prad.c. ex multa. ver. sic ergo. item nota, quòd illa persona dicitur discreta, qua bene scit discernere inter lepram & lepram.11.q.3. cap. quo modo. idest quis et qualiter sit ligondus,vel soluendus. vt ibi. ad hoc de pœnit.dist.6.c.1.in prin. & iuxta finem. ver. caueat spiritualis.*

Præsentia.] *idest,conspectu.9.q.3.saluo.sic.* 15. *q.7.§.solue.& c.sequen.*

Publicam.] *supra de præsump.illud.supra de præscrip.ad audientiam.iuxta finem.*

15 *Isti personæ tabellionis non debent satisfieri de labore ab bit* † *contra quos inquiritur:nam Inquisitiones habeut fieri sine incõmodo reorum,in outhent. vt nulli iudi.§.bis insuper.coll. 9.*

† Eymer. 3. p.q.108.

Duos viros.] *supra de probatio.quoniam contra. & extrauagan.Bonifacij,debent superioribus.ver.et statuit generale,& c.*

Scriniarij.] *vulgare est Romanorum.sic supra de præscrip.ad audientiam.iuxta fi.*

Seu.] *expositiue ponitur pro,idest,*

16 Tenent.] *arg.contra supra ne cleri. vel mo. sicut te. dic* † *quòd iste casus est exceptuatus. & nota,q iste solus casus excipitur,in quo monachus cõficiat instrumentum,vt clare patet in extrauag.Bonifa.debent superioribus.ver.& statuit.ibi videas.*

† Eymer. 3. p. q. 19. vbi dixi.

17 Præcipimus.] *ergo est necessario obtemperandum.13.q.1.c.penult.& vlt.& 4 dist. §.vlt.* 23. *q.* 1. *quid culpatur. nam quod Cæsar præcipit, ferendum est: quod imperat,tolerandum, vt ead.q. militarem. & dic ferendum de corpore,tolerandum,scilicet mente.*

Non obstante.] *sic infra eod. lib. de sen. excom. alma.§.fin.& infra eod.c.§.denique.*

Canonis.] *prædicti.c. sicut te.*

5. Compescendi.

SUMMARIUM.

1 An iudex delegatus possit inuocare auxilium saculare.
2 Nulla constitutione obstante, Inquisitores libere procedant.
3 Quod à nobis approbatur,nostrum dicitur.
4 Facilius quis repellitur ab obtinendo, quàm ab obtento.

A COmpescendi.] *Præmissa.12.q.2.indigne.*

Censuram.] *infra de verb.sig.quærenti.*

Prædicatores.] *ideſt,illos,qui prædicare volunt: quod dic vt legitur,& not.6.q.3.c.1.*

Quæstuarios.] *infra de pœnit.& remiſ.cũ ex eo.*

Ipsos.] *scilicet quæstuarios.*

Brachij.] 24 *q.3.administratores. c prodest. supra de offi.ordi cap.1.& cap. quoniam.in fi.17.dist. nec licuit.*

1 *Et habet hic efficax arg. quòd iudex delegatus non potest inuocare auxiliũ* † *brachij saculari,nisi ei specialiter fuerit delegatũ:et sic obseruat,et tenet curia:nam rescriptũ est stricti iuris, vt not.supra de rescrip.edoceri.in fine:ibi videas. & forma mãdati ab homine dati,excedi nõ potest:supra eod lib. de præben.cui de non sacerdotali.in fine.cũ similibus ibi notatis.sic etiõ tenuit B. in sua additione, quã posuit in prad.c.in gl.vlt.in fi.vbi sic dixit:omnia ista loquũtur in ordinario : nam secus est in delegato, quia non potest implorare brachium seculare.coadiuuat istud dictum stylus curiæ Romanæ:nam in litteris Apostolicis,siue rescriptis,aliquando apponi consuevit: Inuocato ad hoc, & c.vt hic dicitur , quod quidem non fit sine causa,quasi non sit ipso iure illud auxilium,ni si in litteris apponatur: nam talis clausulæ adiectio oliquid operari debet.arg.ff.de leg.1.si quando.ff.ad municipa.l.1.in fi.cum similibus.alioquin si nil operaretur, frustra adiceretur:od hoc quod legitur & not.supra de ma.& obe.solita.in glos. quòd quandoque,& c.28.q 1.sicut enim. vltra medium. ver, sin autem infra eod.lib.de priui.c.si Papa.§.1.in fi.vt dictum est supra eod.lib.de præben.c.si.cui in glos.hac clausula. Sed arg. contra.* 23. *q.5. administratores. ibi:ecclesiasticis viris,& c. & hãc partẽ videtur tenere Inno.de offi.deleg. significasti: & Hostien.eod. tit.c.1.primam sententiam teneas,& secundum hoc corrige quod dixi in prad.cap.administratores.quod capitulum intelligitur in ordinarijs iudicibus ecclesiasticis,de quibus dictum est supra eo.lib.de sta.mo. periculoso.in fine.*

† Eymer. 3. p.q.57. Repertorium verbo, brachium seculare.

Constitutione.] *supra de rescrip. nonnulli.*

2 De duabus.] *nec constitutione ista,quę loquitur de vna dumtaxat.supra eo.lib. de rescrip.statuimus. nam illa loquitur in mero iudice delegato,licet etiam sibi locum vendicet in conseruatore,vt supra eo. lib. de offi.deleg.c. vlti.ista. in eo qui habet certam prouinciam limitatam: & sic omnes de illa prouincia sunt suę iurisdictionis , ergo omnes illos potest ad se vocare,et distringere sicut quilibet alius ordinarius: nam talis Inquisitor ordinario comparatur,vt patet supra eod ne aliqui.*

Obseruari.] *videas quod legitur & not.* 22. *q. vlt.de forma.in glos. vide quomodo sic supra eod.excommunicamus 1.§.2.*

3 Approbatas.] *qua sua etiam dicuntur per approbationem,C.de ve.iure enucle.l.1.§.sed neque.supra eod.lib.de præben.si Apostolicę.*

Iuuor.] *repete quod dixi supra eod.c.2.in verbo,fautores.*

4 Spolietur.] *hoc verbum innuit,q per sententiã, non ipso iure.nam facilius deycitur quis ab obtinendo, quàm repellatur ab obtento.*15.*q.1.c.vlt. supra de iureiuran.quemadmodum. cum similibus.*

c. Vt commiſſi.

SVMMARIVM.

1 Super crimine hæreſis, non fertur noua ſententia, ſed iam per canones lata, renouatur.
2 Cur ſint periti in cauſa hæreſis aduocandi.
3 Differentia inter prudentes et peritos; & quis peritus.
4 Peritorum nomine Theologi, canoniſtæ, & legiſtę intelliguntur, non mathematici, aut medici.
5 An periti in cauſis fidei adhibiti, poſsint recipere ſalarium.
6 Recipere poſſunt gratis oblatũ, ſed nõ petere.
7 Qualis eſſe debeat Iuriſconſultus.
8 Iuriſconſultus fraudulenter conſulẽs, tenetur de dolo.
9 Qualiter ſit contra abſentes procedendum.
10 Fideiuſſores abſentiũ pœna pecunniaria multandi.
11 Abſentes hęreſeos rei vbi debeant conueniri.
12 Hæreticus cum vbique peccet, vbique poteſt iudicari.
13 Sponte redire qui dicantur.
14 Detruſio pœnitentium in carcerem, non tã fit ad pœnam quàm ad cautelam: & quare.
15 Nemo in pœnam criminis ad perpetuum carcerem, damnatur iure ciuili, ſecus iure canonico.
16 Quibus pœnitentiales pœnę imponuntur, non dicuntur diffinitiue iudicari.
17 Fugientes è carceribus hęretici iudicandi.
18 Sententia qua in hęreſim lapſi, Eccleſię reconciliantur, quibus verbis concipienda.
19 Sententiam diffinitiuam, iudex non poteſt commutare.
20 An Inquiſitor ſolus poſsit priuare clericos, vel priuatos nunciare eccleſiaſticis beneficijs, abſque epiſcopi conſilio.
21 Clericus corrigi paratus, deponi non debet.
22 Inquiſitor ſolus priuare poteſt beneficijs ſæcularibus.
23 Epiſcopum delinquentẽ, an puniat ſuus Metropolitanus, vel Synodus.

VT commiſſi.

Singulis.] *Nam ſinguli poſſunt procedere, vt ſupra c. proxi. 1. reſponſo.*

Committẽdi citationes.] *habes ſimile ſupra de offi. deleg. hac conſtitutione. 9. vices.*

Denunciationes ſententiarum.] *Sic habetur in prælleg. §. vices.*

Tuleritis.] *hic adde clauſulam infra poſitam iuxta finem:* plenam concedimus facultatem; *& ſic repetas ad finem cuiuſlibet articuli, qui infra ſequitur.*

† Vide eundẽ Archidia. infra c. ſtatuta. nu. 4. in verbo, ad ſententiam.

1 *Et licet iſta* † *littera dicat, tuleritis ſententias, &c. non tamen credas quòd ſit neceſſarium in crimine hæreſis nouam ſententiam promulgari, cum iam à ſanctis canonibus ſit antiquitus promulgata: ſed ſufficit quòd antiqua ſententia per denunciationem renouetur; & tunc talis ſic denuncians non eſt promulgator noui conſtituti, ſed executor antiqui, vt hęc colligitur 24. q. 1. c. 1. & eſt huius ratio. quia lex ficta nos uocat, etiam ſine ſententia, vt ibi notatur per l. ff. de ritu. nup. palam. §. vlt.*

2 Expedierit.] *quia cum in negotio hęreſis ſit cum magna cautela procedendum, vt ſupra c. vt officium Inquiſitionis. §. verum. ad talem cautelam ſunt peritorum* † *conſilia requirenda.*

† Eyme. 1. p. q. 77. & ſeq. repertorium verbo Inquiſitores §. quæ eſt ratio.

3 Peritos.] *differentia eſt inter peritos, & prudẽtes, vt patet 11. q. 3. nemo peritorum. vel dic q. hoc reſpicit litteratos; & dicit Hug. in derivationibus, q. peritus idem eſt quod doctus, inſtructus.*

4 *Nec credo hoc intelligendum de quolibet perito litterato, ſed de theologo, vel canoniſta, vel legiſta: nam cum hic agatur de crimine puniendo, vel abſoluendo (quod crimen eſt merè eccleſiaſticum. infra eo. vt Inquiſitionis. §. prohibemus.) debet per canones cognoſci, & decidi. arg. ad hoc 11. q. 1. ſi quis cum clerico. cum ſimilibus. & ad hoc leges famulantur, vt ea. cauſa. q. 3. ſummopere. 3. q. 9. dignum. cap. hortamur. 6 q. 4. ſi inter. 10. diſt. ſi in adiutorium, aliàs imperitus matheſeos riſui pateret. 37. diſt. qui de menſa. vt ſi medicus cum ſuo vrinario vellet in talibus iudicare, quod eſt riſui patendum. ad hæc infra eod. ſtatuta. §. 1.*

5 Prębeant.] *numquid gratis* †? *videtur quòd non, quia nemo de ſuo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precarie. Item quia dignum eſt recipere emolumentum, cum qui præſtitit obſequium. 12. q. 2. charitatẽ. Pręterea nemo cogitur ſuis ſtipẽdijs militare. ſupra de præſcrip. cum ex officijs. & hoc plane videtur dicere Auguſt. 11. q. 3. non licet. vbi de hoc. & 14. q. 5. c. vlt. in prin. Sed contra conſtat, quòd hic agitur de inſtitia, & veritate fidei, quam quilibet defendere tenetur, aliàs eſt proditor ipſius veritatis. 11. q. 3. nolite timere eos. & vbi quis tenetur ad aliquid, ſuis ſumptibus illud habet exequi, vt dictum fuit ſupra eod. lib. de cenſi. Romana. in verbo viſitatis.*

† Repertorium verbo, gratis & ver. ſalarium. §. 1. Aſch. de hęret. c. 13. nu. 3

6 *Credo quòd licite poſſunt recipere, ſi eis datur aliquid ab Inquiſitore, vel alio iudice. arg. eius quod legitur & not. 1. q. 3. veudentes. & ſic intelligo prima iura: ſed non poteſt petere, & ſic intelligo contraria in hoc caſu, in aliis ſecus.*

7 Conſilium.] *Iuriſconſultus debet eſſe in cõſilio cautus: in patrocinio fidelis: & in iudicio inſtus: vt olim habitum eſt in prima compilatione in princ.*

8 *Et quod dicit in conſilio cautus, dic cũ debet conſulere, quia ſi fraudem adhibet, tenetur de dolo. ff. de reg. iur. conſiliũ. aliàs regulare eſt, quòd nemo tenetur ex conſilio. ff. mandati. l. 2. in fi.*

In virtute obedientiæ.] *ſic ſupra eod. lib. de ſepul. animarum. in prin. ibi dixi.*

9 Procedendi.] *qualiter procedi poſſit cõtra abſentes,* † *ſic plane iudico, ſi conſtat de ipſorum perfidia, & ſint contra eos ſolemnia edicta propoſita, quamuis de iure ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiue contra abſentem ad impoſitionem pœnę, niſi vſque ad relegationem, vt ff. de pœnis. abſentem. credo de iure canonico poſſe pronunciari diffinitiue ſuper ipſo crimine, ſupra de do. & contu. veritatis. 86. diſt. ſanta. ſi autem non conſtat, locum habet ſupra eod. cum contumacia. de hac materia plene not. 3. q. 9. in prin.*

† Guido Fulcodius. q. 6. zanchinus de hær. c. 9. Siman. de cath. iſtit. ti. 2.

† zanch. de hęr.c. 9. nu: 4. Guido Papæ decisio. 570.

10 *In fideiussores autem absentium pœna pecuniaria* † *iudici potest. ff. de cust. reo. si quis. quod dic vt not. 23. q. 5. cum homo.*

11 *Quod c. videtur aliter dicere, quòd si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possint conueniri rõne delicti, & remittendi sunt. C. vbi de cri. agi oportet. authent. qua in prouincia. & in authen. nulli iudicum. § si vero. coll. 9. 3. q. 6. c. 1. vbi de hoc. & e. vlt. ff. de nox. actio. l. vlt. ff. de offi. pręs. l. 3. arg. cõtra 24. q. 2. nec quisque. vbi de hoc. circa hoc videas quod legitur & not. infra de rap. c. 1.*

12 *Aduerte tamen, q hęreticus ante conuersionem, semper est in delicto actu manente: & ideo videtur quòd vbique possit conueniri & iudicari; at vbi prius fuerant citati, & ex hoc preuenti fuerint, tunc non obest mutatio domicilij. ff. de iur. om. iud. cũ quędam. supra de foro compe. proposuisti.*

13 Obedientes.] *confuenit dubitari, qui dicantur sponte ad gratiam redire: ad hoc potest dici, quòd illi sponte redeunt, qui infra tempus gratię veniunt, licet in generali sint moniti: neque enim coacti videntur, qui à nemine sunt prœuenti: et facit hęc ad hoc ff. ad Tertull. l. 1. § si ea sit mater. cum sequenti. ver. certe. & post tempus gratię. si est res integra, hoc est, q*

† al. personaliter.

non est corporaliter † *requisitus, nec probationes contra eum receptæ. ad hoc ff. de opt. leg. municipiorum. nam si post tempus gratię requiritur personaliter, & auditur, quamuis errorem suum detegat, indignus est venia: & sic loquitur canon in suo casu. 24. dist. c. vlti. cum similibus. & circa hoc videas C. de his qui latro. occul. l. vlt. hic tamen non loquitur de talibus obedientibus, quia non incarcerarentur. & adde quod not. in summa Hostien. eod. tit. § qualiter deprehendantur. ver. adnerte tamen, &c.*

14 In carcere.] *ista carceris reclusio, non est tam ad pœnam criminis quàm ad cautelam. ad hoc infra eod. lib. de pœnis. quamuis. ne noceant, ne alios inficiant: vt appareat an in tenebris ambulent, an in luce: an ibi pœniteant.*

† zachinus de hęr. c. 10. Campegius. ad zanch. c. 20. Reperto num verbo: Carcer.

15 *Ad hoc supra eod. excommunicamus 2. § si qui autem. non diffinitiue. nemo enim in pœnam criminis ad perpetuum carcerem* † *damnari potest. ff. de pœnis. ant damnum. § solet. & hoc secundum leges, licet secũdum canones imponi possit, & in perpetuũ, & ad tempus: vt patet infra eod. lib. de pœnis quamuis etiam. vbi de hoc dicam. est ergo pœnitentię inflictio, non iudiciaria pœna impositio.*

16 *Vide attende, quòd absoluti, & postmodum detrusi in carcerem, vel alijs pœnitentijs leuioribus onerati, nullam diffinitiuam sententiam receperunt: nam non sunt absoluti à crimine, quod crimen vtique probatum est. sed à sententia excommunicationis, quam incurrerunt ipso facto.*

† De hoc articulo latissime disseruit infra part. 3. super quæst. 97.

17 *Et si tales sponte carcerem exiuerint, si legitimam excusationem non habent, possunt tanquam hęretici condemnari* †: *nam præsumitur ficta conuersio. & confessio simulata, & materia veteris erroris recondita. ad hoc de pœnis. dist. 2. c. 1. nam exitus acta probat. 22. q. 2. quòd ait. & præcedentia probantur per sequentia, vt ibi notatur. ad hoc 24. q. 1. cap. 1. circa finem.*

18 *Et hoc nota, quòd in sententijs ferendis, seu potius pœnitentijs iniungendis eis, qui redire volunt,*

A *non debet iudex tales pronunciare hæreticos, vel credentes, quia non sunt tales, vt patet 24. q. 1. hæc est fides. vbi de hoc, & q. vlt. dixit Apostolus. c. qui in Ecclesia, nec pronunciare debet eos fuisse: quia nec est modus pronunciandi in iure: dicetur ergo sic:* Quia te inuenimus per tuam confessionem, vel alias legitimas probationes hęreticum, vel hæreticos adtasse, vel similia perpetrasse: nunc tamen saniori vsus consilio, vis ad vnitatem ecclesiæ, vt asseris, de corde bono, & fide non ficta redire ideo te, in primis abiurata omni hęretica prauitate, secũdum formam ecclesiæ, ab excommunicationis vinculo, quo tenebaris strictus absoluimus: si tamen ad

B eam ex corde redieris: & iniuncta tibi mandata seruaueris: & quia in Deum, & sanctam ecclesiã prædictis modis temere deliquisti, ad peragendam pœnitentiã condignam, in perpetuum carcerem te detrudi volumus, & præcipimus ibidem perpetuò te morari.

Nec miretur de hoc aliquis, quòd dictum est sub conditione, si tamen: quia causa tollendę quæstionis expedit sic dici, & poni: vt si nõ seruauerit quod imponitur, appareat eum non fuisse absolutum.

Muro recluſi.] *sic supra eod. quoniam episcoporum.*

Mitigandi.] *ad hoc 26. q. 7. tempora. 50. dist. acedens. & c. presbyteros. iuxta princ. ver. diaconi. in fi. cum similibus.*

C Mutandi.] *nota hic de pœnę commutatione ad hoc 82. dist. c. presbyter. iuxta finem, vbi de hoc, & supra de voto. c. 1. vbi de hoc.*

19 *Si autem fuisset diffinitiua sententia, eommutare non posset index. ff. de re iudi. Paulus. & l. acta. §. 1. supra de offi. deleg. in litteris.*

20 Consilio.] *non dicit, consensu* †; *& hoc consilio secundum quosdam potius requiritur de honesto quàm de iusto. sed cõtra: ista littera ponit præpositionẽ, de, quæ videtur de sui natura importare necessitatẽ sequendi consilium, secundum ea quę dicta sunt*

† Eymeticus 3. par. q. 72. vbi dixi. Alber. de agno, asser. q. 26. n. 11. & seq.

D *supra eod. lib. ne sede. va. c. 1. si ad episcopum. in glos. fin. supra. & secundum hoc videtur, quòd talis prinatio sine denunciatio, non possit fieri sine episcopo, vel eius officiali: & hoc clarius fortificatur ex littera, qua sequitur, in qua dumtaxat vnus casus ab ista regula exceptuatur: & huius ratio potest esse, quia ipsius episcopi est destituere. supra eod. cum ex iniuncto. in fi. 16. q. 2. c. 1. in fi. 2. q. 7. inuentum.*

21 *Si tamen clericus paratus est corrigi, & corde non ficto redire ad ecclesiasticam vnitatem, deponi non debet, vt ro. 21. dist. nunc autem. in glos. sed videtur, & c. in fine.*

22 *Et hoc consilium* † *requiritur tantum, quando de beneficijs Ecclesiasticis spiritualibus agitur:*

† Idem Geminianus Frãcus, & alii hic. & nemar. in Lacernaverbos inquisitor. § 19.

E *sed in alijs secus, vt patet ex ordine littera subsequentis.*

Scienter.] *hoc videtur prima facie. supra de electi. inuotuit. 82. dist. proposuisti. argu. contra infra eod. lib. de reg. iuris. præsumitur. ff. de probatio. verius.*

105.] *scilicet diœcesanos, in his quę supra proxime præmittuntur.*

23 Suo iudice.] *vt metropolitano, qui est ordinarius suorum suffraganeorum. 10. q. 3. quia, in fi. sed videtur*

videtur quòd debet exponi, suo iudice, ideſt, ſynodo, vt 11.q.1.ſi clericus aduerſus. ver. etſi clericus. 34. diſt. quorundam. vbi de hoc. 10.q.3.c.2. & 6.q.4.ſi inter. 9.q.3 ſalno. vbi de hac: quod prius dicitur, videtur verius: & ſecundum hoc dicemus quòd pradicta cap. loquuntur ſecundum antiqua tempora, quando in conciliis omnia negotia tractabãtur, ſecundum Hug. & Laur. Ego ſto capitulis ſupra dictis, cum hic agatur de epiſcopo puniendo, vt in prad. cap. quorundam. ver. oporteat ergo; & c. & dicam ſuo in dice, ideſt Metropolitano, in concilio exiſtente, vt probant iura ſupradicta. de hac materia latius notant Iuno. & Hoſtien. ſupra de prœben. graue. ibi videas.

Puniendos.] *vt fautores hereticorum. ad hoc facit optime infra eod. decreuit.*

c. Contra Chriſtianos.

SVMMARIVM.

1 Tranſire ad Iudaiſmum, qui dicantur.
2 Hęreticum eſt aſſerere, legem cum Euangelio, & circuncilionem cum baptiſmate obſeruandam.
3 Pœna tranſeuntium ad Iudaiſmum, confiſcatio bonorum.
4 Redeuntes ad Iudaiſmum, qualiter appellentur, & qui ſint.
5 Iudęorũ appellatio vnde, & quomodo prius vocarentur.
6 Paruuli, quam primum baptizantur, ad fidẽ obligantur.
7 Et qua ratione obligentur.
8 Abſolute, coactus baptizatus, non obligatur; ſecus ſi conditionaliter.
9 Teſtimonium Iudęi, fauore fidei cõtra Chriſtianum admittitur.
10 An filii Chriſtiani exiſtentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, patre reiudaizante amittant paterna bona.
11 Prœuaricatores qui dicantur.

†Eymericus hoc 2.p.q 44 & ibi diui copioſe.

Contra †]Ritum.] *ideſt mores, vel obſeruationes. 28.q.1. ſæpe.*

1 Tranſierint.] *hic loquitur de illis, qui de Chriſtianis facti ſunt Iudęi.*

2 *Et nota, quòd illi incidunt in hæreſim damnatam, qui perperam affirmant, legem cum Euangelio, & circunciſionem cum baptiſmate obſeruandam, vt ſupra de bapt. maiores. circa prin. ver. ad illud autem.*

3 *Et iſti, qui ſic tranſeunt, puniuntur confiſcatione bonorum. C. de apoſt. l. 1. & hoc cum accuſatio fuerit comprobata, vt ibidem.*

†Rep. ver. reiudaizantes. Vmbert' in iudiciali verbo. inuocare. & verbo. apoſtata. Albert. de agno ſcen. aſſert. q. 23. nu. 13.

4 Redierint.] *hoc dicit, quia perfidia Iudęorum frequenter ad vomitum redit †, vt de conſe diſt 4. Iudæi. & tales dicuntur prœuaricatores in Chriſtũ. 1.q.4. Iudæi. 2.q.7. non poteſt. c. alieni. & ita loquitur hic de his, qui de Iudęis facti ſunt Chriſtiani. de hoc etiam loquitur eadem diſt. plerique. 45. diſt. de Iudæis.*

5 Iudæorum.] *ſcias quòd Iudęis ſciſſura decem tribuum nomen dedit: nam antea Hebręi, ſiue Iſraelitæ nominabantur. de Hebręis habetur 28. q.1 ſæpe. Ex quo autem in duo regna Dei populus eſt diuiſus, duæ tribus, quæ de ſtirpe Iuda reges habebãt, Iudæi dicti ſunt, reliquę 10. tribus quę in Samaria regem ſibi conſtituerunt, Iſrael dicti ſunt. de hac diuiſione recitari biſtorice conſueuit. 7. q.1. denique. in principio.*

Infantes.] *ideſt minores ſeptem annis. C. de iure del. l. 1. & 2. quæſt. 4. cap. denique. C. de iur. delib. l. ſi infanti.*

6 *Sed non facias vim in eo quod ſic dicit: nam etiã infans vnius dici. ſi baptizaretur iuxta formam eccleſiæ, ad fidem obligatur, vt patet de conſe. diſt. 4. paruuli. & c. nihil eſt. & c. cum pro paruulis. & c. quęris. c. paruuli 2. & c. mater Eccleſia. & c. quit. c. ad hoc. vbi dicit: Quis autem neſciat, credere eſſe infantibus baptizari? non credere autem, non baptizari? & paruuli per alios credunt, vt ead. diſt. in Eccleſia.*

7 *Sed pateſt quari, quomodo talet infantuli obligãtur ad fidem, vt dictum eſt? dic † quòd ſatis conueniens eſt, vt qui per alium liberatur, per alium obligetur, vt in prad. c. quaris. quod dic vt not. in prad. c. nihil.*

† Idem Hoſtien. & ſecũ. in ſum. tit. de baptiſmo §. quę ſit forma. in fi. vet ſic. quæritur quo paruuli.

Mortis metu.] *in hoc caſu obligantur ad fidem.* 45. *diſt. de iudęis. dic vt ibi. legitur & not.*

8 Coacti.] *talis coactio, quę eſt abſoluta, non conditionalis, vel eſt præciſa, excuſat adea, quòd non obligantur ad baptiſmum: & eſt ratio, quia ibi potius pati quàm agere videntur. vt 50. diſt. presbyteros. dic vt ibi ſed in caſu præmiſſo ſecus: & eſt ratio, quia etſi uolit talis baptizari ſimpliciter, vult tamẽ illud propter quod baptizatur, ſcilicet vitam. 15.q.1. merito & not. 11.q.3. timendo.*

9 Conuicti.] *quòd teſtimonium Iudæorum admittatur contra tales, hoc eſt in fauorem fidei. ſic ſupra eod. in fidei aliàs contra Chriſtianum non admittitur. 4.q.3 placuit. aliàs eſt, vt legitur & nota. ſupra de teſti. cogen. c. 1. & hic adiunge quod infra ſequitur, in fi.*

Fautores.] *repete quod dixi ſupra eod. c. 2.*

10 Procedendum.] *ſed pone Iudæum baptizatum, & tunc temporis habere filios Chriſtianos, poſtmodum prœuaricatur in Chriſtum, & ob hoc damnatur, numquid eius filij Chriſtiani, ſunt excludendi à bonis paternis? videtur quòd nau, vt 1.q. 4. Iudæi vbi videtur hoc expreſſum: ſed hęc littera non videtur pati, cum dicat: contra talem tanquam contra hæreticum procedendum: & bona hæreticorum confiſcantur, vt infra eod. cum ſecundum. quod teneas, non obſtante præall. c. Iudęi. quoniam loquitur quando talis propter prœuaricationem damnatur aliqua pœna, vt puta penſionum, ſiue tributorum exactione, vs ipſa exactionis pœna compellantur ad rectitudinem peruenire, vt 23.q.6. iam vero. & ſic notat ibi Hug.*

11 *Non obſtat, quòd ibi dicuntur prœuaricantes in Chriſtũ, quoniam prœuaricatores dicũtur omnes, qui in Deũ prœuaricauerunt, & non obediũt præceptis eius, vt patet 11.q.1. relatum, in fine. ad idem ead. cauſa. q.3. exiſtimant. in princip.*

c. Decreuit.

SUMMARIUM.

1 Initium contractus hic respiciendum.
2 Matrimonium cum hæretico & excommunicato contractum valet.
3 Scientes contrahens cum hęretico punitur hic, non autem ignoranter.

Decreuit.] 1 Tunc.] *scilicet tempore contractus, vt sic inspiciamus initium ipsius contractus, vt aliàs diximus. supra de cmp. & ven.eum dilecti.supra de cle.dudum 1.eum similibus.*

† Eyme.3.p. q.111.Carerius de hæte. num.141. & 160. Palacius Rub.in l.Tauri.78. nu.1. idē tract. de regno Nauar. 2.p.3.§.5.

Sciebant.] *quo casu contrahere non debuerunt* †, *vt* 28.*q.*1.*caue.& c.non oportet.*

2 *Sed si contraxerunt, tenet matrimonium secundum Hug.vt etiam ibi not. sicut si contraheret cum excommunicato, cuius matrimonium tenet.supra de eo qui duxit in matrimonium quam pol. per adul.significasti. & ad id quod dicit.sciebant: repete quod dictum est supra eod. vt commissi. in glos. vlti.*

3 *Vnde cum talis vxor scienter fecerit contractum, qui non sumpsit initium ab origine æquitatis, dignum est, vt puniatur: nam per hoc videtur talis hæretico fauere, vbi autem ignoranter contraxit, non fuit in culpa, ergo non debet ex hoc puniri.infra de cleri.ex com.mi.Apostolica.*

c. Statutum 2.

SUMMARIUM.

1 Quorum statutorum fiat hic declaratio.
2 Quibus iuris locis fiat generationum computatio.
3 Parentelę gradus qualiter computentur.
4 Verbum, declaramus, & volumus, quid significent.
5 Nisi nominatim caueatur, de descendentibus per lineam maternam, non continentur sententia iuris vel hominis.
6 Intellectus huius cap.
7 Pœna huius cap. etiã filios illegitimos comprehendit.
8 Item eos, qui non sunt in patria potestate.

Statutum.] Innocentii.] *Hic ponuntur duę declarationes quorundam statutorum antiquarum, scilicet Inno.iij.supra eod. excommunicamus.§. eredentes, & c. & c.vergentis.vel dic. Inno.iiij.quod fuit positum in commissionibus per ipsum factis Inquisitoribus hæreticæ pranitatis, et hoc statutum erat omnino simile statuto Alexandri iiij. quod habetur supra eod.quicunque.§.hæretici.*

2 Generationem.] *qualiter ista debeat computari, plene probatur per Isidorum, & Alexandrum iiij.* † *& Papam Zachariam.35.quæst.5.c.1. & 2.& cap.parentelę.& c.primo gradu.§.cece hic aperte.*

† Alexander secundus legitur in vulgatis Gratiani lib.

A 3 Primum & secundum gradum. *gradus parentelæ taliter computamus* † *s fiquidem ego & frater meus, vna generatio fumus, primumque gradum efficimus et nullo gradu distamus: rursus filius meus fratrisque mei filius, secunda generatio sunt, ac gradum secundum faciunt, nec à se aliqua gradu separantur.hoc ita dicit Papa Zacharias in prædl.c.parentelę. & hic fuit tenor statutorum predictorum. & hæc verba, scilicet primum & secundum, & c. sunt verba Bonifacij.*

† Hnc accipe secundū ius canonicum: nam iure ciuili aliter fit in collateralibus computatio. Hostien. in som. ti. de cōsan. §. qualiter computetur.

Declaramus.] *quamuis sic dicat, de hoc erat olim magna altercatio in curia, vt de facto vidimus cuidam electo fuit hoc oppositum: super hoc inducebatur glos. Hostien. quam ponit in prad c.supra eo. vergentis. sed quicquid olim fuerit, tenendum est quod hic dicit.*

4 Volumus.] *supra proxime dixit, declaramus: quod verbum demonstrat, sic prius ante istam constitutionem obtinuisse; hic vero dicit, volumus: per quod demonstratur, quòd est in hoc articulo noui iuris constitutio.*

5 *Et est notandum, q vbi aliàs non caueretur de descendentibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur* †, *per sententiam iuris, vel hominis.infra eod.lib.de pœnis. vbicunque.*

† Quia in pœnis masculinum nomen includit fœmineum. 2 art. l. 1. ff. de verb. sig. Gigas de crim. læsæ maiest. lib. 3. q. 13.

Hoc.] *quod in præd ictis statutis continetur.*

C 6 Hoc sane.] *dic hoc, ideſt quod ipse Bonifacius supra proxime præmisit: nam quod hic dicitur, loquitur de filijs excludendis à beneficijs ecclesiasticis, et officiis publicis: vnde non videtur hoc statutum contingere, quod legitur et not. C. ad l. Iul. ma. quisquis. quæ ponitur 6. q. 1. si quis. nam ibi loquitur de bonis hæreditarijs, paternis, & maternis, & quæ confiscãtur. supra eod. vergentis. infra eod. cum secundum. ita q ad parentes, vel filios vlterius non reuertantur. C. eod. tit. authent. Gazaros.*

† Hæc opinio vera & eōis. Gondisalues de hæret. q. 23. nu. 3. & 4. Covarro. lib 2. c. 8. variæ resolut. nu 3. Gigas de crim. læsæ maiest. lib. 3. q. 7

7 Filius.] *etiam naturalibus* † *& illegitimis, ne plus habeat luxuria quàm castitas: in authen. de restit. & ea quę pa. & c. in fi. coll. 4. hoc etiam demonstratur per hanc litteram, quæ sic indistincte loquitur. ad hoc* 31.*q.*1.*c.vlti. in prin.*

D 8 *Aliqui tamen intelligunt de his, qui sunt in potestate dumtaxat, & filij illegitimi non sunt in potestate patris, instit. de nup. circa finem. sed littera præcedens, vbi dicit: per maternam vero, & c. hunc non recipit intellectum, quia mater filium in potestate non habet. instit. de adop. §. femineę. & not. 20. quæst. 1. cap. 2.*

c. Inquisitores.

Nquisitores.]

E Inquirere.] *hoc verbum demonstrat cũ eo quod sequitur, quòd superfluum est quærere, an Inquisitores possint inquirere, & negotium remittere ad sedem Apostolicam, sicut aliàs videtur posse fieri, supra de appel. constitutis. & planum est q non, quia actus inquisitionis expresse prohibetur eis, vt hic.*

Expresse.] *habes simile supra eod. lib. de procurat. c. si quem. §. 1. ver. nisi, infra eod. lib. de sen. ex com. c. cum medicinalis. §. 1. & hic.*

c. Per

c. Per hoc.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopi in crimine hæreſis aduerſus exemptos procedunt, ut delegati.
2 Dubium olim, an per commiſſionem Inquiſitoribus factam, iuriſdictio Epiſcoporũ circa hæreſim ceſſaret.
3 Citantibus Epiſcopo, & Inquiſitore, coram quo debet citatus ſe ſiſtere.
4 Inquiſitores, ſummi Pontificis delegati.
5 Cuius maior ſit iuriſdictio, Epiſcopi, an Inquiſitoris.
6 Citante prius Epiſcopo, & deinde Inquiſitore, citatus coram Inquiſitore compareat.
7 Diuiſim procedere, qualiter intelligatur.
8 Proceſſuum communicatio, quãdo fieri debeat.
9 Veritas quomodo inueniatur.
10 Licet diuerſi fiant in hoc crimine proceſſus, vna ſententia tantum fertur.
11 In eodem crimine non eſt ſæpius procedendum.
12 Inquiſitor etiam publicatis de uno atteſtationibus, poteſt ab aliis inquirere.
13 Quando præſumatur ſubornatio.
14 Cum proceſſus ſunt contrarii, quid faciendum.

PEr hoc.] Generaliter.] *hoc dicit, ut excludat ſpecialem commiſſionem. ſupra de offi. lega. ſtuduiſti.*

1 Delegata.] *quia Papa eis ſpecialiter commiſit hoc officium: & Epiſcopi contra exemptos in hoc crimine poſſunt procedere tanquam delegati à Papa. ſupra eod. ad abolendam. in fi.*

†. Hanc opinionẽ tenuit Guid. Fulcodius, qui fuit poſtea Clemens Papa iiii. in cõſultationib. ad Inquiſitores. § 2.

2 Nolumus.] *hoc forte dixit, quia per magnos † viros olim contrarium tenebatur: & erat ratio, quoniam Papa committendo tale officium Inquiſitoribus, illud ad ſe reuocaſſe videbatur: & ob hoc ordinariorum officium debebat conquieſcere. ſupra de offi. lega. licet, ſupra vt lite penden. eccleſiæ 2. ſupra de appel. vt noſtrum. 2. q. 1. nomen. infra de pur. can. cum dilectus. in fin. probabunt etiam alia ratione cuiuſdam inconuenientia, quę ex hoc ſequeretur, ſi ordinarius poſſet inquirere: dicebant enim, ſi poſſent ordinarij inquirere & procedere, cum conſtet quòd Inquiſitores poſſunt etiam inquirere & procedere, diſtraherentur homines ad diuerſa iudicia ſine tribunalia, & ſic promiſcuis actibus rerum turbaretur officia, quod eſſe non debet. C. de epi. & cleri. repetita. C. de teſta. conſulta dinalia. Sed hæc ſententia ſuccumbit, vt hic patet: & eſt ratio, quia generalis commiſſio facta Inquiſitoribus, ordinariorum officium non ſubtrahit, eo quod ſunt ipſi ordinarij Deo obligati ad reddendam rationem de animabus eiſdẽ commiſſis, vt dixi ſupra eod. lib. de cenſib. Romana. in principio.*

3 Derogari.] *pone quod diœceſanus ordinarius, & Inquiſitor ſimul citent, cui tenetur citatus potius obedire? videtur quòd ordinario, eo quòd habet ſuperiorem † iuriſdictionem, cui per commiſſionem alteri factam non derogatur, vt hic dicit. ad idẽ extrauagans Benedicti, Ex eo. arg. ad hoc. ſupra eo. de offi. ord. ſignificauit.* †al. fimiorẽ.

4 *Sed contra, Inquiſitores dicuntur delegati à Papa †, cum hoc officium aliàs eis non competeret, & hoc patet ex littera præcedenti, vbi dicit: delegati à ſede Apoſtolica: ſed video quòd illi, quibus aliquid committitur à ſede Apoſtolica, habent auctoritatem perſonæ illius à qua deſtinati ſunt, vt legitur. 2. q. 6. ſi Epiſcopus. & dicuntur locum illius obtinere. 93. diſtinct. ca. vlt. & 23. diſtin. c. 1. ad idem 97. diſtin. nobiliſſimus. ſupra de offic. deleg. ſane. ergo videntur maiorem, fortiorem, & nobiliorem iuriſdictionem habere: ergo tali iuriſdictioni potius eſt parendum. 8. diſt. quæ contra. 11. q. 3. qui reſiſtit.* † Carrerius de hæret. n. 71 Campeg. ad 2 ãch. ca. 8. ſup verbo. epiſcopus. vbi totum hunc locum illuſtrat

5 *Si dicatur, q diœceſanus, habet æqualem iuriſdictionem cum Inquiſitore, & hoc per iſtam decretalem, hoc non uidetur verum, cum ipſe fungatur ordinaria poteſtate, niſi ſuper hoc haberet ſpecialiter delegatam: & hoc clare colligitur ex littera proxime præcedenti, vbi dicit ordinaria, uel delegata, ſi habẽt delegatam, aut Inquiſitor vtitur ſua ſpeciali commiſſione Papali, quæ eſt dignior, & maior, vt dictũ eſt: ſi dicatur, quòd ordinarius etiam uidetur delegatus Papæ per iſtam decretalem, poteſt dici. quòd hoc non eſt verum, quia hic non datur maior iuriſdictio, neque alia quam prius haberet: ad hoc ſupra de offi. ord. licet. & c. graue. non obſtat eo. tit. ſignificauit. nam ſi bene uideatur, immo videtur facere pro nobis: nam ibi dicit, quòd vbi delegatus abſoluit excõmunicatum ab ordinario, & propter malitiam eius, vel deſidiam, proceſſus cauſæ retardatur; poteſt ordinarius illum abſolutum reducere in priſtinam excõmunicationis ſententiam: ſed non dicit, quòd poſſit in cauſa procedere, immo innuit contrarium: & ſi bene videas, iſta littera non dat aliud ordinario, niſi quòd proceſſus eius locum habeat, quamuis etiam Inquiſitor procedat.*

6 *Et forte ſi ordinarius prius citaſſet & ſubſequẽter citet Inquiſitor: citatus deſerta ordinarij indicio, debet venire coram Inquiſitore. ff. de re. iu. cõtra pupillum. in præd. c. quę contra. & c. qui reſiſtit. & ſecundum hoc, non eſt vis, ſi præueniat ordinarius in procedendo, quod verum creda.*

7 Diuiſim proceſſerint.] *hoc declaratum eſt per Papam Benedictum in ſua conſti. cod. tit. Ex eo. vbi dicit, quòd intelligitur, diœceſanos, & Inquiſitores tunc demum diuiſim procedere, cum hi & illi ſeparatim, non quando epiſcopi tantum, vel Inquiſitores tantum procedunt.*

8 Communicare.] *ſcilicet in fine, quando nil reſtat agendum †, niſi quòd ſententia proferatur, vt in præd. conſti. Ex eo. ver. conſultationem. unum ea men cuſum excipit illa conſtitutio. videlicet, ſi alter commode non poſſit procedere, niſi alterius actis viſis: ex hac enim cauſa, ſemel tantum, vt fraudi locus non fiat, in toto negotio copia tribunatur, ut ibi continetur. §. unum ſane.* †Eym. 3. p. q. 51. & 52.

9 Inueniri.] *dicit canon, quòd veritas ſæpius exagitata, magis explendeſcit in lucem: nam fructus diuinus eſt, inſtitiam ſæpius recenſeri. 35. quæſt 9. cap. vltimo.*

10 Proferatur.] *nota hic diligenter, quòd licet separatim fiant processus per diuersos, tamen vna sententia promulgatur.*

11 *Et ita non tangunt casum istum illa iura, quæ volunt, q̃ de eodem crimine contra aliquem non est sæpius procedendum. infra de collu. detes. c. vlt. de hac materia notat Ianu. infra de pur. can. cum dilectus. in glo. de alio crimine, &c.*

12 *Sed circa hoc satis dici potest, quòd cum Inquisitor ex officio suo procedit, publicatis attestationibus de uno, ab alijs testibus inquirere potest. 2. q. 1. notum. & q. 5. c. Mennam.*

13 *Cum autem aliquo adiuuante inquisitionem non sic terminatur, timetur tunc subornatio. & huius sententia fuit Gof. supra de accus. qualiter 2. §. debet, & in sum. eod. tit. §. videamus.*

†Zanc. trac. de hær. c. 15. nu. 2.

14 *Et ibi istorum processus essent contrarij* †, *ita q̃ non posset secundum vtrumque processum iudicari, collige quod faciendum sit, ex eo quod legitur & not. supra de testi. ia nostra.*

c. Vt Inquisitionis.

SVMMARIVM.

1 Hæretici inquirendi, & corrigendi, aut exterminandi.
2 Leges Friderici Clemens iiij. certo modo approbat.
3 In crimine hæresis uidetur sententia requiri.
4 Casus, quo quis statim traditur curiæ seculari.
5 Pœna animaduersionis, ideſt mors.
6 Proclamatio, & appellatio, qualiter differant.
7 Hæreticus à sententia diffinitiua non appellat.
8 Potest tamen appellare in processu causæ, cũ iniuste grauatur.
9 Omnis oppressus libere appellat, & quare.
10 Oppressus uel grauatus quis dicitur, ante sententiam.
11 In occultis delictis iudicandis, cur debeat certus ordo seruari.
12 Hæretici nullo gaudent iuris priuilegio.
13 Appellationis remedium non denegandum his, quos non constat esse hæreticos.
14 Causæ fidei in Ecclesia tractandæ.
15 Intellectus c. quoties. 24. q. 1.

T Inquisitionis.] *vbi hæretici dicuntur esse admixti fidelibus, de hoc faciendus est inquisitio, vt à fidelibus discernantur, & inuenti corrigantur, & quibus non prodest correctio, non parcat abscissio. 24. q. 3. illud sane: vnde hæreticus dicitur peccare in semetipso, ead. q. dixit Apostolus.*

2 Promulgatas.] *has leges Clemens, cum certis modificationibus, & adiectionibus, in vnum sub sua bulla redegit, & fit de hoc mentio infra eod. cap. vlt. responso 1.*

Sub arcta. 3] *ideſt dura. 23. q. 5. de Liguribus.*

A Terminetur.] *simile 2. q. 8. quisquis. 3. q. 2. quia ea. in fine. & hoc accidit propter graue crimen, & quando est suspicio non leuis. sic loquitur hic, & ff. de custo re. diuus. & not. quod dicit hæc littera: terminetur per iudiciam Ecclesiæ & infra proxime sequitur.*

3 Condemnatos.] *ergo videtur quòd etiam in hoc crimine sententia requiratur* †, *per quam negotium terminetur. vt 20. dist. §. 1. vers. cum ergo. ad idem. ff. de re iudi. l. 4. §. condemnatam infra eo ca. vlt. §. 1. ibi: ad sententiam, &c.*

† Contra uidetur sentire auctor supra c. ut cõmissi num. 5.

Indilate.] *ideſt sine dilatione. 2. q. 1. sicut. de pœnit. dist. 1. Adam.*

B 4 *Et hic est casus de casibus, in quibus quis dimittitur statim curiæ seculari, vt notatur supra eod. ad abolendam. §. 1. in gl. in tribus autem, &c.*

5 Animaduersione.] *ideſt, pœna, qua anima vertitur de corpore. sic supra eod. ad abolendam. §. 1. & videas quod dictum est supra eod. lib de except. cum quidam. in fine.*

Proclamationibus.] *habes simile verbum supra de stat. monach ea quę. §. 1.*

6 *Et hic aliter quàm ibi sumitur. s. secundũ quod habetur supra de appell. cum sit. nam appellatio est in iudicio: proclamatio extra iudicium. quod dic ve ibi not. in gl. proprie, &c.*

C Prædecessorum nostrorum.] *Innocentij, Alexãdri, Clementis.*

Imperialem.] *Friderici insertam sub bulla Papę Clementis.*

7 Interdictum.] *hoc planum est* †, *vbi data est diffinitiua sententia, vt hic: & hoc demonstrat littera præcedens, ubi dicit,* condemnatos: *& vbi dicit:* sibi relictos statim, *&c. & sic etiam loquitur ff. de appel. constitutiones.*

† Eyme. 3. p. tit. de appel. quæ fit ab inquisitore vbi diui. 2 anch. de hær. c. 29.

8 *Sed numquid erit idem in processu causæ inquisitionis, si grauetur contra iura? videtur quòd non, quia nulli est legitima defensio deneganda, vt supra de except. cum inter. ver. inquisitionis, &c. & sic cognoscetur de iniquitate inquirentis, supra de appell. interposita. in fi.*

D 9 *Nam regulare est, quòd omnis oppressus libere potest appellare. 2. q. 6. cap. 2. & est ratio, ne innocens damnetur, vt eod. quæst. cap. 3. vbi dicit canon, quòd in causis ecclesiasticis, dicta, ideſt assignata causa, à primo iudice recedere licet, si necesse fuerit, aut se viderit prægrauari, vt 2. q. 6. cap. non ita. in fin.*

10 *Oppressi autem & prægrauati dicuntur ante sententiam, vt eod. q. 3. oppressi.*

11 *Ideo autem in occultis debet certus ordo obseruari, ne quis innocẽs aduersariorum pateret insidijs.*

E *2. q. 1. c. de manifesta. non obstat quod hic dicit, immo potius facit pro nam si bene videatur; loquitur de illis, de quibus iam constabat, vnde dicit: sit hæreticis, & credentibus, &c. Sic etiam loquitur constitutio Inno. iiij. de qua fit hic mentio dicit enim sic:* Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minime audiantur.

† Et cur hæretici priuilegiis sũt indigni, tradit Paulus Godof. in l. 1. C. de hæret.

12 *Ideo autem dicit, huiusmodi personarum: quia non debent hæretici gaudere aliquo iuris priuilegio* †. *vt in authen. de priuil. doct. hæreti. multi. non præstan. circa medium. Idem etiam tenet constitutio*

tio Friderici quondam Imperatoris, de qua etiam fit mentio hic, quæ incipit: Commissi nobis celsitus, &c. vbi etiam sic dicit: Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorum penitus amouemus.

13 *Et sic à contrario videtur, q. ubi non constat aliquem esse hæreticum, tale iuris beneficium ei denegari non debet; coadiuuat etiam ad hoc, quòd in tã graui crimine oportet cum multa cautela procedi, supra eod. vt officium. §. verum.*

Mere sit ecclesiasticum.] *ad hoc in authent. vt clerì. apud proprium Episco. §. si vero Ecclesiasticum.*

14 *Vnde dicit Beatus Ambrosius eausam fidei tractandam in Ecclesia quis abnuat? si quis confidit, huc veniat. 23. q. 8. c. conuenior. vbi de hoc, vtinam secus esset.*

15 *Sed ad huius dicti declarationem vide quod legitur & not. 24. quæst. 1. quoties. & in concord. ibi notat. & c. si Petrus. 26. q. 5. contra idolorum. & in prælect. cap. quoties. & vt melius elucescat, sciendum est, quòd ea quæ ibi dicuntur, diriguntur beato Augustino, & aliis Coepiscopis suis congregatis in Africa in Concilio Carthaginensi, ut ipse refert in suis Epistolis: quia in Concilio non fuit ausus cõdemnare Pelagium, nisi requisito summo Pontifice, qui tunc Ecclesiæ Dei præsidebat, scilicet Innocentio primo.*

Condemnetur.] *sic supra eo. cũ contumacia, in fine.*

c. Cum secundum.

SVMMARIVM.

1 Quæ dicantur nuptiæ nefariæ, & quę incestæ, & inutiles.
2 Incestus cum quibus cõmittatur, & incestuosi Deo abominabiles.
3 Hoc nomen, res, large, & stricte sumitur, & quid significet.
4 Secundum canones, rapta cum raptore, licite contrahit.
5 Quibus casibus bona raptorum deferantur in fiscum.
6 Bona hæreticorum confiscata, à tempore cõmissi criminis.
7 Alienationes ab hæreticis factę, ante damnationem, non ualent.
8 Fiscus, uel Inquisitores, non tenentur restituere pretium, his qui ab hæreticis emunt, cũ ab illis bona uendicant.
9 Nisi pretium, uel aliud loco pretii inueniatur in bonis hæretici.
10 Nec restituitur pretium ei, qui emit ab eo, cui hæreticus uendidit.

CVm secundum.] 1 Nefarias.] *Nefaria propriè dicũtur nuptiæ inter ascendentes & descendentes: incestæ, inter collaterales, & affines: aliæ, quę aliqs rationibus simpliciter prohibẽtur, inutiles dicuntur secundum quod not. C. de incest. nup. sub rubrica.*

A Contrarias.] *quoniam ex tali coniugio soboles nõ potest subsecrescere. 35. q. 3. quædam lex. ad idem. 36. dist. si gens.*

2 Incestas.] *cum quibus committitur incestus, habetur 36. q. 1. cũ ergo. de talibus nuptijs incestuosis habetur 35. q. 3. c. 2. & c. nullum. & c. de incestis. ibi videas: & c. nec eam quam. & tales nuptiæ hic appellantur nefariæ, quoniam tales incestuosos designare funestum est, vt in præd. c. de incestis. & dicũtur abominabiles Deo, & cunctis hominibus, ut in præd c. nec eam.*

Eo ipso.] *in hoc videtur facere ad propositũ. de quo habetur infra eod. c. ver. bona, in fine.*

B 3 Rerum.] *hoc nomen, rei, secundum veram significationem, omnia comprehendit, & corporalia, & incorporalia. ff. de verb. sign. l rei appellatio. & l. rei appellatione. aliquando tamen hoc nomen, rei; stricte sumitur, & proprie, ut 13. quæst. 17. si de rebus. vbi de hoc in prin. sed ad huius verbi declarationẽ, vide quod plene dixi. 30. dist. ante omnia.*

Perdat.] *vt C. de incestis nup. l. cum ancillis. & l. seq. & l. siquis. ff. eo. tit. l. incestæ. insti. de nup. §. si ad uersus.*

Et mulier.] *repete, & cum secundum leges ciuiles mulier, &c. & dic mulier, ingenua. C. de rapt. virg. l. 1. §. & siquidem. In ancillis enim & libertinis, non habet locum pœna bonorum, vt ibi habetur.*

C 4 Humanam legem.] *quia habetur C. de rap. vir. l. 1. & dic humanam, id est ciuilem, quia secundum canones, licite rapta contrahit cum raptore. quod dic vt 36. q. 2. in summa.*

Confortibus.] *id est socijs in delicto, ut in præ. l. C. de rap. virg. §. pœnas autem.*

Ipso iure.] *hoc habes in authen. de rap. mul. & c. in fin. colla. 9. & propter hoc quod sic dicit, facit ad propositum.*

5 Certo casu.] *scilicet cum parẽtes mulieris non superstunt, nec alter eorum: uel si superstant ipsi, uel alter, cõsenserunt talibus nuptijs: hoc casu bona deuoluuntur ad fiscum, vt in præ. authen. de rap. mul. in fi. Ista autem cessant secundum canones, vt not. 26. q. 2. de puellis. in gloss. hoc est derogatum, &c.*

D Illicitas species.] *supra de Iudæis. ita quorundam.*

Omittens.] *hoc habetur ff. de vsufr. l. commissa. C. eod. tit. l. omnium. & l. si quis. et quod hic dicitur, locum habet in priuato. ff. eo. tit. l. vlt. §. diuus. in minore non. C. eod. tit. l. 3.*

Prędicti.] *scilicet superius nominati, ut illicitas, siue nefarias nuptias contrahens: rapta qua cum raptore contrahit: transuehens illicitas species, uel rerum uectarum professionem omittens.*

Ipso iure.] *sic intellige quod dicitur sup. eod. excõmunicamus 1. responso 2.*

6 Confiscata.] *ad hoc 23. q. 4. ũnium. iuxta finem. ver. Constantinus. 6. q. 1. si quis eum. supra eod. tit. uergentis. & c. excommunicamus. infra 1. respon. 2. C. de apostat. eum qui. infra de verbo. significat. super quibusdam 1. respon. in fi. C. eod. tit. l. 4. Saluo iure principalis domini, dummodo super hoc nullum pręstet obstaculum, nec aliquod impedimentum*

opponat. C. de hæret. authen. si vero dominus. fuit autem Frederici.

Et dic confiscata, scilicet à tempore commissi criminis. C. ad l. Iul. maiest. quisquis. §. emancipationes. & C. de apostat. apostatarum. §. 1. hoc tamen quidam intelligunt, crimine permanente. argum. supra eod. Statutum. §. 1. & 43. dist. c. vlt. in fi. & 49. dist. c. 1. in fi. & aduerte, quomodo hæc littera loquitur indistincte.

7 Vnde dico, quòd donatio siue alienatio facta ab hæretico, ante damnationem, non tenet: licet dominia hæreticorum bonorum non pertineant ad fiscum, siue ecclesiam, nisi demum damnatione secuta super crimine, tamen ex quo est secuta condemnatio, effectus huius damnationis trahitur retro, ad diem commissi criminis: & ex die commissi criminis videtur ei interdicta alienatio, vt in prad. §. emancipationes. ad hoc quod not. supra de simo. tanta. in gloss. præscisus. versi. & intus ortus, & c. arg. ad hoc supra eod. cap. quicunque. §. vlt. ff. de accus. l. ex iudicio. hoc tamen intellige, cum determinatione eius quod habetur supra eo. lib. de præscri. si qui §. 1.

8 Et vbi hæreticus alienauit, fiscus vel Inquisitores, non tenentur pretium restituere emptori: & est ratio, quia vt prædixi, effectus damnationis trahitur retro, ad diem commissi criminis: & sicut facta damnatione, non posset bona alienare, eodē modo nec ante damnationem, à die dicti criminis commissi, non potuit alienare. arg. ff. de dona. inter virum & vxorē. l. donationes. ff. de dona. l. posteà contractum. ff. de accu. l. ex iudicio. & in præcitato §. emancipationes. nam si hoc est in crimine læsa maiestatis, vt ibi, multo fortius in crimine hæresis, cum maius sit crimen quod in Deum cōmittitur principaliter, quàm quod in hominē. 17. q. 4. sicut qui. in fi. ad idem supra eod. tit. vergentis. ver. eum enim. et est ratio, quia fiscus siue Inquisitores, talia bona, vt sua videntur vendicare. arg. prædictarum legum, quo casu certum est, vendicantem pretium non debere restituere. C. de furtis. l. in ciuilem.

9 Et hoc verum intelligo, nisi pretium, vel aliud loco pretij inueniatur in bonis hæretici. arg. ff. sol. matri. si cum dotem. §. vlt. & l. seq. ff. de leg. 1. l. Imperator. & l. sequenti.

10 Et intelligas, quòd non solum aduocabit rem nō restituto pretio emptori, qui emit ab hæretico, sed nec etiam ei, qui ab emptore emit: quantumcumque bonam fidem habuerit, & quantumcumque per plures manus ambulauerit, & est ratio, quia non habuit ius vendendi, vt ff. de minori. in causę. §. vlti. ff. de contrab. emp. & vend. l. si quis sub hoc pacto. & est ratio, quia effectus dānationis trahitur retro, vt prædictum est supra. & sic bona vendi non potuerūt, vt patet ex præmissis, sicut etiam tenebat Dynus in prædictis.

Executio.] supra de sponsa. cum in tua. & supra de accusatio. sicut olim.

Promulgata.] tunc demum est sententia executioni mandanda. ff. de re iud. l. à diuo. & secundū hoc intellige qđ habetur 23. q. 5. si nos. et c. de Liguribus. in fi. 24. q. 1. c. qui contra. & hic adde: & vide an qđ dicam infra eod. lib. de homi. c. pro humani. in fi. in gl. quia sufficit, & c. & infra eod. lib. de pœnis. felicis. in

A gloss. quę est in verbo, infamia, & c. 2. q. 3. prœuaricatorem.

c. Statuta.

SVMMARIVM.

1 De plano procedere, qualiter sit intelligēdū.
2 Reum priuare debito iuris ordine, graue peccatum.
3 Episcopus non potest partem prouentuum ab Inquisitoribus exigere.
4 In crimine hæresis sententia, an requiratur.
B 5 An sit secretum, quod quinq; sciunt.
6 Casus in quibus relinquitur quis conscientiæ suæ.

Statuta.] 1 De plano.] sic supra de iudi. nouit. iuxta fi. intellexerunt quidam †, quòd hoc debet intelligi, ideſt sine magna dilatatione, atque summatim: alij hoc non admittunt, & intelligunt de plano, ideſt sine scriptura, vel libello. arg. ff. de consti. princ. l. 1. vel ideſt non pro tribunali: vel in figurā solemnis iudicij, sedēdo in prætorio, vel vbi ius reddi consuevit: sed alibi, C non seruata solemnitate strepitus iudiciorum. ff. de adul. miles. §. sexaginta. ff. quis ord. in bo. pos. seruentur. l. 2. §. dies. hæc tanguntur in Spec. de offi. ord. iud. §. postremo. ver. tertio dicendum est, & c. ibi videas quo ad hanc materiam plenarię cognitionis; & secūdum hoc quando dicit, de plano, debet exponi, ideſt summarie, quasi dicat sine magna inquisitione, ideſt, iudice non sedente pro tribunali: licet enim de plano cognoscat, nihilominus libellum recipiet iudex, vt in pra. §. sexaginta. hoc etiam sic notatur in speculo, de libelli conceptione. §. nunc dicendum. versiculo 42. & c.

† Qua ratione intelligi hæc debeant docet Papa Clem. Sæpe. de verb. sign. relata supra fol. 120.

Strepitu.] hæc clausula etiam habetur supra de sta. mo. ea quæ. §. quòd si abbas. aliquando ista duæ clausulę, de plano, & sine strepitu, ponuntur simul in commissione, vt supra de accu. olim. & tunc qualiter procedendum sit, plene ibi not. Innocent. & Hostiens.

Figura.] sic supra eo. lib. de elec. indemnitatibus. §. verum. ibi dixi.

Vel testibus.] repete quod dictum est supra eo. tit. capit. vt officium. in gloss. aliquorum fuit sententia, & c.

Potentiam.] hic habes arg. q̄ potentia temporalis obest. Sed arg. contra supra de appell. constitutis 2. versi. decanus. cum concor. ibi notat.

E Graue periculum.] O, tu quicunque iudex in tali causa bene aduerte ista verba: nam non dicit quale periculum, sed dicit, graue. simile verbum habes 9. q. 3. c. graue.

2 Noli igitur reum priuare debito iuris ordine sine magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine offensione Dei, vt satis colligitur. 28. distin. de his. in fine.

Eorundem.] accusatorum, vel testium.

Non publice.] sic 30. q. vlt. §. bis ita. infra eod. lib. de primil. episcoporum. ibi dicam.

Com-

Commode.] *ſic ſupra eod de reſcrip. ſtatutum. §.1.ſupra eo.lib.de electio.quàm ſit.ibi dixi.*

3 Proceſſerint.] *quando in hoc ſolus procedit Epiſcopus, ab Inquiſitoribus hæretica pranitatis, nihil poteſt exigere de prouentibus, qui prouenium illis, prætextu expenſarum quas facit dum inquirit, immo illud debet exequi propriis ſumptibus, vt in extranaganti Benedicti, eodem titulo. Ex eodem §.verum.*

Conſilio.]*ad hoc.1.q.1.eſtote.84.diſt.c.1.*

4 Ad ſententiam.] *hic videtur q. in crimine hæreſis ſententia requiratur.ſic ſupra eod. vt inquiſitionis.verſi.vbi per viros,& c.ſed arg.contra infra eo. lib.de homi.c.1.in fine.*

5 Secretum.] *videtur q. illud dicitur ſecretum quod quinque homines ſciunt:ſecundum id quod legitur,& not.de pœnit.diſt.1.§.econtra,ea qua.verſ. filiam namque,& c.Sed hoc non eſt verum in hoc caſu,vt infra patet,ibi: aliis patefecerint,& c. Sic etiã ſumitur 3.q.7.ſacerdos.in fine.de pœn.diſt.6. ſacerdos.& adde quod dixi ſupra eod.lib.de electi.vbi pe*

A *riculum.§.nulli.in verbo,ſecrete.*

Promulgare.] *demonſtrat.quia niſi ſic iniunxerit, pendentes ſententiam excommunicationis non incurrunt.*

Epiſcopum.] *ſic ſupra eod. Inquiſitores.*

Iudiciis.] *ſupra de accuſ.qualiter.2.*

6 Onerantes.] *nota hic,quòd quis relinquitur ſuę conſcientiæ.ſupra eod.lib.de reſcrip.ſtatutum.§. aſſeſſorem.& 4.diſt.denique.& ad huius dicti declarationẽ ſcias,quòd tribus de cauſis relinquitur quis ſuo iudicio.ſ.cum non debet prohiberi, quia indifferẽter poteſt iſtud facere,vel dimittere ſine peccato.33. q.4.vir cum propria,vel quia timetur ſcãdalũ,ſicut*

B *cũ multitudo eſt in culpa, vt in pra.ca.denique. & 1.q.7.quotiens.23.q.4.non poteſt.c.ipſa, vel quia defecit indicium: & hoc dupliciter, ſ. vel propter perſonam,qua non poteſt iudicari,vt 17.diſt.§.hinc etiam.21.diſtinct.nunc autem.vel propter crimen, quod occultum eſt.33.diſt.habuiſſe.in fin.35.q.6.ſi duo.2.q.5.conſuluiſti, & etiam ſcripſit Hug. in prad.c.denique.*

GLOSSA IOANNIS AND. ORDINARIA SVPER CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

Cap. I. ſupra fol. 111.

MVltorum.] *Primo præmittit conſtitutionis cauſam. Secundo ibi:* propter quod. *ponit conſtitutionem de officio Inquiſitionis exercendo per diœceſanos et Inquiſitores. primo ponens quinque, quę poteſt alter ſine alterο. Secundo tria,quę non poteſt, & decretum apponit: ſubmittens quomodo impeditus vel intereſſe nolens committit alij vel conſentit. Tertio ibi,* Sane. *prouidet circa muros vel carceres hæreticorum ipſorum,claues,cuſtodes,& cuſtodum miniſtros. Quarto ibi:* Porro. *ponitur iuramentum cuſtodum,miniſtrorum ſuorum,notariorum,& aliorum officialiũ. Quinto ibi:* Verum. *punit Epiſcopos, Inquiſitores, & eorum ſubſtitutos,qui faciendo,vel omittendo delinquunt in officio. Sexto,ibi:* Alia. *cõfirmat antiqua iura huic conſtitutioni non obuia. Ioan. And.*

Pulſauit.] *talis pulſatio communiter principes mouet,vt hic: quandoque etiam non mouet ex cauſa. de pur.cano.cum in iuuentute.*

Metas.] *dicitur à metior metiris:& eſt finis, vel terminus agri,vel cuiuſcũque rei.habemus meto metis,quod ponitur pro collectione meſſium.de pœnitẽ. & remiſſ.cum ex eo.poſt priuc. inde dixis quidam.*

Dum tua rura metis,vicinis parcito metis: *Has vero metas non licet tranſgredi.de ſepul.cap.1.vbi de hoc.*

Excedentes.] *aliàs extendentes.*

Pietatis ſpecie,]*concor.30.q.1.noſſe.cum ſuis cõcord.eod.tit.excõmunicamus.§.quia vero. de ſimo. ad Apoſtolicam.infra c.ſi.verſi.nonnulla.*

Innoxij.] *quod eſſe non debet.de ſenten.excom.*

Romana in fin.lib.6.

Detrimentum.] *quod eſſe non debet. de pœnis. in*

C *quibuſdam.de appel.c.3.& c.ſuggeſtum, de off. ord. irrefragabili.*

Indago.] *quaſi indagatio.inquiſitio,uel inueſtigatio. de iureiur.quanto.poſt prin.de offi.deleg.c.1.& vlt. lib.6.*

Deputatos generaliter.] *ſupra eo. titu.per hoc. lib.6.& vide quod ibi not.in 1.glo.*

Amore.]*quattuor modos exprimit, quibus peruerti ſolet humanum iudicium.11.q.3.quattuor. de re iud.cum æterni. lib. 6. Et iſti quattuor modi poſſunt his ner ſibus comprehendi.*

Quatuor iſta:metus,odium,dilectio,cenſus:
Sepe ſolẽt hominum rectos peruertere ſenſus.

D Citare.]*hoc eſt primum de quinq;, de quibus dixi.*

Capere,] *ſecundum quod differt à ſequenti.ſæpe etenim capitur,qui non incarceratur.de ſen. excom. ſi clericos. lib. 6. infra de exceſſ. prala. frequens. in prin.& poſt prin.*

Mancipare.] *tertium.*

Ponendo.] *quartum.*

Manicis.] *ſicut compedes ſunt catenæ,vel vincula circa pedes:ita manica catenę. vel vincula circa manus.de vtroque in Pſal.149. Ad aligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Ioan. And.*

Oneramus.] *concor.ſupra ea.compil.de iu.pat. c.1.& ibi dedi concor.de hoc.*

E Inquirere.] *quintum.*

Duro.] *poſuit quinque alteri ſoli permiſſa:nunc ponit tria prohibita: & ecce primum.*

Ad pœnam.] *de pœnis quamuis.lib.6.de verb. ſign.nouimus.de apoſta.c.penult.*

Tormentis.] *ſecundum. De tormentis † teſtium*

†Eymericus 3.p.q. 61. vbi dixi.

actoris & rei, not. 15.q.6. in summa facit 5.q.5. illi qui. de re iudic. cum in contemplatione. Puto autem quòd ieiunia, quę Inquisitores ad ueritatem eruendam solent indicere, fiut tormẽta: ita quòd alter hoc non possit fine altero per hanc litteram. Nam quæstionis verbo intelligimus tormenta corporis, dolores, & malam mansionem. ff. de iniur. item apud. §. quæstionem. & §. quæstiones. et ff. ad Syl. l. 1. §. quæstionem. item patet per etymologiã, qua dicitur tormentum, quasi torquens mentem. Ioan. And.

Ad sententiam.] *tertium. Olim autem quando alter solus procedebat, solus sententiabat. Si ambo procedebant, licet diuisim, communicabãt sibi processus in fine, cumuou restabat nisi ferre sententiam, ex. tit. per hoc. lib. 6. & in extrauag. Benedicti, Ex eo. quod tamen adhuc hodie seruabitur: quod dicit decre. per hoc. vt si discordent in sententia, confulatur Papa.*

†Eyme. 1. p. q. 48. vbi dixi

Contra eos.] *sed numquid pro eis † posset alter sine altero definire? videtur quòd sic: quia à iure veteri non recedimus, nisi inquantum inuenitur expressum: Sed ita est, q olim & hodie alter solus, potest inquirere: & de iure ueteri, cum solus procedit, solus pronuntiat, vt dixi in gl. proxi. quod hodie immutatum est, si condemnat per hanc litterom: ergo si absoluit, remanet ius antiquum: facit de elect. statutũ. lib. 6. & est simile quod not. 12. dist. praeceptis. 3. q. 6. accusatus.*

Sede uacante.] *vel quasi vacante, vt in casu decre. si episcopus. de sup. neg. prela. lib. 6. Item intelligo sedem vacare, quo ad hunc casum iurisdictionis capituli, & quando prouisum est, sed prouisus administrare non potest: quia nondum habet litteras per consti. Bonifacij inuictas. facit de transla. c. 2.*

Capituli.] *hęc littera infra pluries repetita, & decre. infra prox. facient ad quæstionem, an capitulum sede vacante. possit visitare, & debeat procurari: de quo per Io. Mon. de sup. neg. prela. eccleſiæ. & per Archid. eod. tit. ſi Episcopus, & quòd possit. alleg. quia Episcopus hoc potest: & est iurisdictionis, in qua succedit capitulum de maio. & obed. ijs quæ. & c. cum olim. eod. tit. c. 1. lib. 6. de insti. c. 1. eo. lib. ergo hoc potest: aliàs tempore vacationis remanebunt crimina incorrecta. alleg. etiam pra. decr. Eccleſiæ. vbi visitator datus à metropolitano, à quo certus casus excipitur, in alijs videtur potestatem habere: quasi per exceptionẽ firmetur regula. ff. de fundo instr. quæsitum. 9. denique Neratius. 32. q. 7. domi nus. Cum autem metropolitanus nil habet, nisi de iure transfuso de capitulo in metropolitanum: ergo capitulum hoc habet. faciunt uot. per Inno. de bare. ad abolendam. In contrarium, hoc non est iure expressum. ergo nec attribuendum licet enim capitulũ concernat iura episcopatus. 12. q. 2. charitatem. & c. illud. & ius reddat agentibus, accusantibus & denuntiantibus: non tamen visitat: sed u qui datur à Papa 61. dist. obitum. vbi probatur, quòd uacans Eccleſia destituitur visitatione. Sed secundum Archid. dici posset, quòd illud, destituta, non respicit visitationis operam, sed Eccleſiæ vacationem. sicut de elect. Eccleſia, 1. & 2. in prin. Item capitulum est necessarius, non voluntarius administrator: ergo non poterit quod administrationi necessariò non incumbit. Et hoc tenet Ioan. Mona. sed Archid. non eligit: videtur tamen plus accedere primo dicto, pro quo facit: quia iste non est actus per quem præjudicetur Episcopo: sicut beneficiorum collatio, & alienatio personarum, & rerum. de quibus de maior. & obedien. ca. 171. distin. fraternitatem. 12. q. 2. ſi qua de rebus. egeret declaratione, non solum in hoc, sed in pluribus alijs articulis, hoc quod dicitur: capitulum succedere in iurisdictione vacante sede. Volens tenere opinionem Ioan. posset dicere illam veram in generali visitatione ciuitatis, & diœcesis; contrarium, in speciali visitatione, vel inquisitione contra certas personas, vel loca.*

Requisierint.] *ruquirit ergo per parem. de hoc de off. deleg. cum causa. in 1. gl. & puto sufficere vnã requisitionem. & facit quod not. 18. distinct. ſi episcopus. in vlt. gloſſ. & quod dixi de iureiur. ego N. & in requisitione non est necesse terminum exprimi, sed ipso iure statim currit. sic de excep. pia. lib. 6. & supra ea. compil. de dec. c. 1. & hic adde, quod ibi dixi. Ioan. And.*

Ipso iure.] *quo ad iuris effectum. si enim de facto, tortus est, vel dure carceratus, hoc nequit non fuisse. ff. de capt. & postli. reuer. l. in bello. §. fatle, & facit quod dixi de appel. vt nostrũ. Sed si interlocutoria solum lata esset super carcere, uel tortura, il la nulla esset: & lex permittis tunc appellare: †* †Eyme. 3. p. tit. de appel. quę fit ab inquisitore vbi dixi.

quia grauamen tolli non posset, per appellationem interponendam postmodum à definitiua. de appe. super eod. tit. 1. responſo. 2. q. 6. ante sententiã. ff. de appel. reci. vel non. l. 2.

Nolit.] *simile de rescrip. ſciscitatus. in fine.*

Inquisitori.] *hic iunge finem, super illis. &c.*

Super iilis.] *carceratione, tortura, & sententia.*

Per litteras.] *concor. 63. dist. c. 2. & 2. de tempo. ordi. nec episcopi.*

Consensum.] *sufficit ergo quòd committat, vel consentiat illũ præcedere, quę sunt diuersa. facit qđ scripsi de foraconpet. significastis. super gl. ſi. de eccl. ædiſ. ad audientiam 2. super prima gl. unde in electione licet primum, & non secundum. de elect. c. pen. in ſi. li. 6. ita hic delegatus Episcopi, uel capituli potest secundum, & non primum: quod forte fuit causa huius diſiunctę: alterum vero illorum hic est necessarium intra octo dies post requisitionem. post octo uero dies, neutrum est necessarium, vt supra.*

Muri.] *eodem titu. vt commiſſi. lib. 6. verſic. & illorum.*

Vulgariter.] *ſimile supra ead. compil. de rel. do. t. 1. in prin. & ibi concordan.*

Duos.] *nisi de uno concordarent: in casu. n. diſcordię manasse videtur hęc prouiſio. facit de appell. cum speciali. puto contrarium. ſ. quod de una conuenire non possint, sed necessarij sint duo: nec est hoc prouisum propter diſcordiam, sed ad securiorem custodiam: quod satis sonant verba. facit optime. ff. de custodia reorum. l. vlt. in prin. ibi, nec vni, sed duobus custodia committenda est. & idem dicimus de miniſtris, de quibus sequitur.*

Prouidebit eidem.] *de suis redditibus, nõ de parte prouentuum Inquiſitionis officio deputata, ut in extrauagãti Benedicti, Ex eo quod. ſ. verum quia.*

Etiam prouidebit.] *Inquiſitor. ſ. de prouentibus deputatis officio.*

Mini-

Miniſtrum.] *ſimile de fil. presby. propoſuit. in fi. facit quod dixi ſuper tit. de offi. cuſto. 10. And.*

Conclaui.] *concor. de elect. vbi periculum. §. in eodem. cum ſuis concor. lib. 6.*

Diuerſę.] *ne vnus cuſtos ſine altero poſſit aperire. Interdum enim in eadem ſera habent plures facij plures claues †, vt quilibet per ſe & aperire & claudere poſſit: cuius contrarium hic intendic.*

† Vmbertus verbo, carcer. n. 12. Refert. verbo, claues

Subdelegare.] *quod aliàs non poſſet: cum ſibi miniſterium demandetur ſine iuriſdictione: in quo videtur electa induſtria perſonę. de offi. deleg. cap. fi. & puto per hanc litteram, quòd in aſſumendo miniſtra, non requireretur conſenſus Epiſcopi, vel Inquiſitoris.*

Iurabunt.] *ſimile ſupra eod. compil. de rel. de. c. 2. verſ. illi etiam. de magi. c. 2. ſed in illis nihil dicitur de corporali tactu.*

Tacta.] *vt not. dè elect. vt circa. ver. coram. lib. 6. in glo. 2. in corporali iuramento non ſufficit præſentia. ſed requiritur tactura Euangeliorum. Quidam dicunt, quòd corporale iuramentum ſatis eſt, quod habeat corporis ſenſum, vt viſum. facit 35. q. 6. Epiſcopue. per id quod de poſſeſſione dicitur, quòd ibi requiritur actus corporalis, & eum viſu transfertur. ff. de acq poſſeſ. l. quod meo. §. ſi per venditorem. & l. 1. §. penult. & not. de conſuet. c. 2. ſed illud verum, cum tradens & accipiens hoc intendunt. ſecus ſi poſſeſſia erat vacua, vt ibi not. Vt ergo ſcripſi, poſt Inno. de iureiur. etſi Chriſtus. verſ. quod autem. iuramenta quæ præcipiuntur à iure. ſicut teſtis, calumnia, veritatis, vel quę à iure, iudice, vel parte ex neceſſitate deferuntur, debent fieri tactis Euangelijs: aliàs fieri poſſunt ſine tactura. & vide quod not. 22. q. 1. in ſumma. Sed videtur, quòd plus obliget corporale. facit. 2. q. 5. quanto. & c. ſeq. C. ſi minor ſe ma. dixe. l. ſi alterius. Quadam autem iura dicunt ſimpliciter iurari, quadam corporaliter, quadam ſuper ſanctis Dei Euangelia, quadam addunt ipſorum tacturam: vt hic, & 1. q. 7. quoties. & ſupra ea. comp. de iureiur. Romani. verſi. porro. de frigi. & maleſi. laudabilem. Patet de primo, de iureiur. eo. tit. per totum. lib. 6. de teſti. præſentium. & c. peu. de excep. paſtoralis. qui ma. accu. poſ. cum in tua. de ſen. excom. ex tenore. De ſecundo, de hæret. ad abolendam. § ſtatuimus. de ſent. excom. venerabilibus. de elect. vbi periculũ. §. ſuper his. & e. vt circa. & c. procurator. lib. 6. De tertio, de purg. can. quoties. Apud Italicos, interpretatur conſuetudo, quòd ſufficit quemlibet librum, vel quamlibet ſcripturam tangere: quod ſatis pute procedere, etiam vbi de corporali tactu camẽto exprimitur, nam ſic vbi de tactura Euangeliorum, vt hic & in concord.*

Ponendorum.] *vbi hoc exprimitur, iuratur ſuper futuris: & ſic non obſtat de iureiur. c. penult.*

Poterunt.] *22. q. 2. faciat.*

Secreto.] *ſimile de elect. vbi periculum. §. nulli. lib. 6. cum ſuis concord. & de ſecreto habetur infra e. proxi. de panit. diſt. 1. §. hoc ergo. in prin. & verſi. filiam. & de hæc. cap. vlt. lib. 6. nec ſumitur tam amarè hoc verbum quin alter cuſtos in abſentia alterius captiuum alloqui poſſit de non ſecretis ipſis in carceratis.*

Abſque diminutione.] *non ſicut infideles ſer-*

A *uientes, vel miniſtri, qui ſemper de eo quod dominis datur, deeimam, vel aliam quotam ſubtrahũt, vt not. 1. q. 1. Chriſtus. 13. q. 1. §. 2. verſi. ſed videte.*

Coram eiſdem.] *Epiſcopo, vel capitulo, & Inquiſitore, vel ſubſtitutis ab illis.*

Pro dicto crimine.] *de incarcerandis, ergo pro alijs criminibus non iurant Inquiſitori.*

Deputandi.] *dato ergo, quòd capitulum haberet iuriſdictionem & carcerem: nõ tamen in ſuo carcere ſed epiſcopali tales tenebit ſede vacante.*

Notarij.] *qui poſſunt eſſe conſtitutiin ſacris † & religioſi, quod dic, vt eod. tit. vt officium. §. ad conſcribendas. lib. 6.* † Eymer. 3. par. q. 19. vbi dixi.

B Iurabunt.] *ſpeciale eſt, † propter magnitudinem criminis, & fauorẽ fidei: aliàs ſufficere deberet iuramentum in creatione præſtitum. de præſ. ad audientiã. de cuius forma ſcripſi, ne ele. vel mo. ſicut te. et Spec. de fi. inſtr. §. reſtat. ver. ſed quæro.* † Arelatanus de hære. notab. 36. Bernard. in Lucerna verbo, notarius. §. 1.

Perſonis.] *officialibus nuntijs ad citationes faciendas, & apparitaribus idc quibus infra e. proxi.*

Non agere.] *concor. de ſimo. nemo. & quod ibi not.*

Digniſſimum.] *idem verſi. 81. diſt. c. 1. in fi.*

Fraudulenter.] *falſo alieni non imponant, quod ſequitur.*

Obtentu.] *vbi ergo non propter alterum præditorum: ſed forte timore, vel propter vitandum ſcãdalum, hoc omitterent, non eſt locus pœnę.*

C Et conſcientiam.] *not. & quòd copulat. cõcord. de re iud. cum æterni. lib. 6.*

Eodem.] *odij, gratia, &c. vt ſupra.*

Alij vero.] *ſcilicet Inquiſitores, vel ſubſtituti ab eis, vel ab Epiſcopis, vel capitulis vacante ſede.*

Eo ipſo incurrant.] *Hic patet aperte, quod conſtitutio Eccleſię militantis ligat crimen omnino occultum. quo ad pœnas ſuſpenſionis, & excommunicationis. ad idem ſupra eod. compil. de ſta. mo. cap. 1. §. quia vero. infra de pœnit. cap. cupientes. §. qui vero. Nec turbentur aliqui: nam hoc idem probatur de ſchiſma. c. 1. verſ. omnem. lib. 6. & eo. lib. de*

D *elect. vbi periculum ver. nulli. & e. fundamenta. §. quòd ſi ſecus. & e. quia ſæpe. facit eo. tit. ſciant. & cap. ſeq. & e. indemnitatibus. §. poſtremo. de offi. deleg. e. fi. §. pars vero. de offic. ord. e. vlt. de iudi. e. 2. ver. prouiſa. de re iud. c. 1. & 2. ad fin. de homi. pro humani. verſi. ſacri. Ad idem antiqua iura. de ſent. excom. porro. & e. cum non ab homine. de temp. ord. c. vlt. patebat idem de immu. eccle. clericis. lib. 6. verſi. necnon. Et ex his videtur indubitatum, quod Archid. habebat pro dubio: & diſputationi relinquebat in decre. cum quis. de ſent. excom. lib. 6. an hæreticus omnino occultus ſit excommunicatus. Ioan. tenet quòd ſic. †* 24. *q. 1. in ſumma. &*

E *in glo. ſeq. de pœn. diſt. 1. cogitationis. Placet etiam Goſ. & Ray. in ſumma, de hære. Ad contrarium inducitur* 32. *diſt. erubeſcant. & quod ibi not.* 33. *diſt. habuiſſe.* 50. *diſt. §. ſed illud. in fi.* 2. *q.* 1. *nomen. & q.* 5. *conſuluiſti. &* 6. *q.* 1. *ſimonia.* 15. *q.* 6. *cap.* 1. *verſi. non poteſt.* 30. *q. vlt. §. his ita. & e. ſic q.* 32. *q.* 5. *c. vlc. de ſimo. ſicut iuis. in fi. & c. ſeq. Facit ad hoc, quia ex voluntate, quæ non procedit in actum, non ſcandalizatur Eccleſia.* 24. *q.* 3. *Deus quibus. Sunt qui nolunt fateri, per clauem Eccleſia ligari*

† Contra ſentiunt, & vere Theologi. Caietanus 2. 2. q. 11. art. 3. Sotus in 4. diſt. 22. q. 2. art. 2. Alfonſus Caſt. lib. 2. de iuſt. hære. pu. c. 18.

paſſe

posse omnia occulta, nisi illa sint expresse lege diuina damnata, vt vsura, in qua damnatur spes occulta. de vsu. consuluit. Alij dicunt, quòd si factum est publicum, sed occultum quis fecerit, ligari potest per Ecclesiam. 5. q. 1. quidam. de off. ord. si sacerdos. Si vero & factum & facieus sunt occulta, secus; vt in contrarijt. Sed vtrique dicto obuiant iura alleg. in prine. glos. quare de plano fateamur quòd constitutio militantis Ecclesia ligat omnino occulta: non tamen nominatim de illis iudicat tribunal Ecclesiæ: immo ipsa Ecclesia, inquantum per hominem, iudicat hominem nominatim, & inquantum est collectio fidelium ligatos sic occultos habet pro solutit. de sent. excom. à nobis 2. & sic loquuntur contraria.

Excommunicationis sententia.] de suspensione nil dicit, quare videtur, quòd ab illa superior possit absoluere. Dic contra. & ratio illius omissionis fuit, quia tempus habet determinatum: & vbi sic

A determinatum est, videtur, quòd non possit superior absoluere: vt not. de elect. cupientes. §. ceterũ. in glos. est ergo. Sed quid si tempus determinatum non esset? Videtur quòd possint, ex quo superior nõ reseruat. de sen. excom. nuper. nec prohibet, vt infra de priuileg. c. 1. ver. si qui. facit quod not. de reg. non solum. in fi. lib. 6. & quod dixi de solut. cap. 2. in fi secus si reseruasset. de testi. tam listeris. in fin.

Mortis articulo.] qui casus semper excipitur. infra e. proxi. de offi. ord. pastoralis. & vide quod ibi not.

Et tunc.] scilicet, quando in mortis articula per Episcopum, vel presbyterum absoluuntur: &

B hoc intelligo, si facultas est satisfaciendi: & tempus hoc patitur: aliàs absoluetur cum cautione. facit infra cap. prox. de sepul. cap. vlt. de sent. excom. à nobis.

Manere.] concor. eo tit. c. vlt. in fi. lib. 6.

† Hęc glossa Pauli & Zenzelini super his versiculis infra scriptis ponitur hic sicut habetur in Directorio nouonien. manuscripto, deinde sequitur glos. Ioan. Aud. super Clemen. nolentes. &c.

GLOSSA † PAVLI DE LEAZARIIS IN CLEMENT. MVLTORVM.

De hæret. 5. Propter quod. super verſ. Vel torm entis exponere illos.

SVMMARIVM.

1 An episcopus per se, vel Inquisitor possit testem torquere pro habenda veritate.
2 Laborãdum est iudici, vt veritatem inueniat.
3 An Inquisitor, vel episcopus per se, possit testem falsum punire.
5 Vbi eadem est ratio, idem ius statui oportet. Inquisitor testẽ potest punire & torquere pro veritate habenda contra tertiũ; secus si contra testem nouam formet instantiam.
6 Custodibus carcerum, de quibus prouẽtibus debeat Inquisitor, & episcopus prouidere.

D*Aulus de Leazarijs super verbo;* Illos. *dicit sic: illos, scilicet pro huiusmodi negotio inquisitos.*

1 *Aliud videtur in testibus,* † *si causa subsit eos torquendi: quia cum per se quilibet possit inquirere, poterit omnia ad illud necessaria* †, *sine quibus illud non potest expediri. de offi. deleg. preterea. & 5. prudentiam. verſ. explorati. & ff de iurisd. om iud l. 2.*

† Eymer. 3. par. q. 73. vbi dixi.

† al. accessoria

2 *Sed planum est, quòd ad veritatem habendam debet iudex laborare, de probatio. quoniam. 14. q. 2. quamquam. 30. q. 5. iudicantem. 23. q 8. occidit. de testi. cum causam. C. de iudi iudices: cum concord. quam ab inuito, & suspectio aliter habere non potest. 5. q. 5. illi qui. vbi notatur de tormẽtis testium. ipsum ergo testem poterit Episcopus & Inquisitor, & quilibet per se torquere.*

† Eymer. 3. p. in 12. modo processũ termi. Zach. de hæret. c. 14. vbi Campegius.

3 *Et eadem ratione videtur, quòd eum possit extraordinarie punire* †, *si falso testimonio aurem eius offendit durante iudicio. C. de testibus nullum. ad idẽ de pœn. super his. & c. dilectus.*

4 *Sed contra videtur, quia ratio, quæ subest in Inquisito, subest in teste: ergo erit idem ius in utroque, de translat. c. 2. cum concor. & hæc duo infra ęquiparantur. ibi:* prauitatem ipsam, vel impedimentũ officij. *Et sic dicamus, q Inquisitor non habet ordinariã, videtur casus in authen. de testib. §. si uero. pro hac parte facit. quis cũ quilibet possit inquirere usque ad sententiã, et testes sint pars negotij de uerb. sign. forus. cui licet totũ, et pars. de reg. iuris. cui licet. lib. 6.*

5 *Solutio primum uerum est, ubi testem nullt torquere pro ueritate habenda contra Titium delatum: uel eum extraordinarie punire, tanquam coram eo notorie delinquentem: facit quod not. de confessis. c.*

D *2. & quod ibi notat Inno. & de iureiur. cum impositionibus. lib. 6. & iura supra allegate. si uera format inquisitionem contra eum propter hoc, ita quòd est nouã instantia, cum testis sit nunc principalis inquisitus, alter per se non posset eum torquere: & sic intelligantur iura supra secundo allegata.*

Ad sententiam.] condemnatoriam.

Idem Paulus super verbo. Prouidebit. eiusdem clement.

P*Aulus super uerbo,* Prouidebit, *dicit sic:*

6 *Et prouidebit de reddibus suis,* † *non de*

E *parte prouẽtuum officio deputata: ut patet in extrauagãti Benedicti, Ex eo. §. uerum. & est simile de offi ord. quoniam. Inquisitor autem bene prouidebit de parte illorum prouentuum, ut patet ibidem.*

† Eymer. 3. p. q. 108. Repert. verbo, salarium. & verbo, expensæ.

Zenzelin. super eod. verbo, Prouidebit.

ITem Zenzelinus super eodem sic dicit: Prouidebit. etiam de suo: ut in extrauagãti Benedicti Papę xj. Ex eo quod. §. uerum.

Cap.

Cap. II. ſupra fol. 112.

NOlentes.] *Caſus. Primo ponens conſtitutionis cauſam, determinat ætatem Inquiſitorũ: Secundo punit Inquiſitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquẽt: vel ob delictum clericorum Eccleſiarum bona confiſcant. Tertio, præcipit notarijs, officialibus & ſocijs, vt hæc facientes reprehendant, & ſuperioribus denuntient, ſi probare poſſint. Quarto, prohibet Inquiſitoribus abuſum armorum, & circa quantitatem & qualitatem officialium: partes patent. Ioan. And.*

Improbos.] *qui dederunt cauſam, merito huic conſtitutioni, & præcedenti.*

Caligine.] *Eſaiæ 5. in fi. Lux obtenebrata eſt in caligine.*

Ex nunc.] *ac ſi dicat, deinceps. vel forſan voluit Papa per hoc, quòd hæc pars conſtitutionis ſtatim ligaret à tempore promulgationis,* † *non expectato lapſu duorum menſium. de quo dixi in prœmio: non quo ad hoc, quòd contra facientes hoc ignorantes, obligati eſſent ad culpam: ſed quo ad hoc. vt contra factum non valeret: prius vero datos afficere non intendit.*

† Sotus lib. 1. de iuſt. & iure. q. 1. art. 4. Abbas & doct. in c. cognoſcentes. de conſtit.

Quadrageſimum.] *concor. 10. quæſt. 1. ſanctimoniales. Et eſt mirandum, quòd in Inquiſitore maior ætas* † *requiritur, quàm in Epiſcopo, qui tamen Inquiſitor eſt. & eſt ſimile de elect. nemo deinceps. lib. 6. & hoc eſt de arbitrarijs, de quibus non cogimur reddere rationem, vt ſcripſi de reſcrip. ſi quando.*

† Eymer. 3. par. q. 2. Conſul. 81. lib. 4. de hæret. cap. 1.

Committi.] *per prælatos prouinciales, vel miniſtros illorum ordinum, quibus deputatio talium à ſede Apoſtolica eſt commiſſa. Idem puto de Inquiſitoribus ab Epiſcopis, vel capitulis ſede vacante: vt ij quibus committunt habere debeant hanc ætatem. Sed quid ſi contra fiat? certum eſt, quòd puniendi ſunt committentes, tranſgredientes hoc præceptum: & vide quod not. de elect. generali. §. illos. in vlt gl. lib. 6. & licet hic non apponatur decretum: videtur tamen, quòd non valeat commiſſio pro & contra. de elect. licet canon. lib. 6. & vide quod ibi not. in gloſ. 2.*

Ipſorum.] *cõmiſſarijs. quod eſt infra. Et per hoc, & per c. ſupra proxi. ſoluitur, quod olim dubitabatur, an Inquiſitores poſſent committere* † *vices ſuas? & videbatur quòd non: quia decret. vt commiſſi. in prin. eod. tit. lib. 6. permittit, vt committant citationes, & ſententiarum denunciationes vltra illa ergo permiſſa, committere non poterant. de tranſla. c. 2. facit de offi. deleg. c. vlt. §. vices quoque. vbi etiam conſeruator non committit niſi illa duo, videtur enim electa induſtria perſona. de offi. deleg. c. is cui. lib. 6. Contra: quia ſiue ordinariam, ſiue delegatam iuriſdictionem Inquiſitor habeat, committere poteſt. Primum patet. Secundum, ſcilicet cum dicitur, delegatus: quod videtur verius per decr. per hoc. eod. tit. lib. 6. prio & contra. eo. tit: ne aliqui. eſt tamen delegatus principis, & cum iuriſdictione, non cum miniſterio tantum: ergo committit, ita ſeruatur. Dant ergo Inquiſitores commiſſarios, quos vocamus Vicarios, vel ſubſtitutos ſupra eod. c. proxi. §. porro. & §.*

† Eymer. 3. par. q. 13. & ſeq.

A *notarij. & §. verum. Ad decret. vt commiſſi. reſpondetur, quòd nõ loquitur negatiue, ſicut illa, quę loquitur de conſeruatore, ſcilicet quòd non poſſint illa duo committere: ſed loquitur affirmatiue, ſcilicet quòd illa duo committere poſſint: & de illis forte dubitabatur, quaſi ante citationem non eſſet perpetua iuriſdictio: et per diffinitiuam eſſet functus ſuo officio. Ad primum, de offi. deleg. paſtoralis. §. 1. Ad ſecundum eod. tit. in litteris.*

Commiſſarijs.] *de Epiſcopis loqui non videtur: & ideo licet etiam ipſi ab his debeat abſtinere, pœna tamen quę ſequitur, non habet locũ in illis. concor. infra ver. notarij. voluit ergo dignitati deferre. de offi.* B *deleg. c. 2. lib. 6.*

Prætextu.] *vbi ergo non eo prætextu illicite exigit, licet male faciat, non tamen eſt locus pœnę.*

Officij.] *& ſic committit crimen concuſſionis. de quo 1. q. 1. ad fin. 24. q. 1. c. 2. in fin. & c. militare. & de immun. eccle. quia plerique. tamen tales abſolui permittit infra reſtituendo ſimplum tantum: cum tamen concuſſor ſolnat quadruplum. 18. diſt. quoniam. in fin.*

Illicitis.] *pœnas pecuniarias* † *applicandas officio non prohibet imponi, et exigi, ſed illicitas exactiones fieri. ff. de off. præſi. illicitas. in prin. dẽ ſimo. in tẽtum. & c. audiuimus. & c. ſeq.* † Zanch. de hæret. cap. 19. & ibi Cã pegius.

C Pecuniam.] *intelligo large. 1. q. 3. per totum.*

Scienter.] *ignoranter ergo non tenet hęc pœna. ſimile ſupra eod. compil. de conſan. & affi. c. vnico.*

Eccleſiarum.] *de bonis ergo clericorũ proprijs,* † *nõ prohibet. Et per hoc dico, quòd ſi monachus præeſſet Eccleſię, quòd etiam eorum quæ acquiſiuit intuitu perſonæ applicatio iſta fieri non poſſet. cũ enim impediente profeſſione ſibi non poſſit acquirere: et ſic acquiſita poſt poſſeſſionem ademptam, ſint Eccleſiæ. 18. q. 1. c. vnico de prini. cum olim 2. ergo etiam in illis eſt locus ei, quod hic dicitur. quod tamen in quodam Inquiſitoris conſilio ante hanc conſtitutionem clamare non profuit.* † Eymer. 3. p. q. 112. vbi dixi plene.

D Delictum.] *de reg. iur. delictum. cum ſuis concord. lib. 6.*

Eccleſiæ.] *multo minus, ſibiipſis, vel officialibus, vel fiſco ſeculari, cui aliàs applicata ſunt ipſo iure bona laicorum damnatorum. de hære. eo. tit. cum ſecundum. lib. 6. Et vide quod not. de conceſ. præb. quia diuerſitatem. & quod ibi dixi ſuper gloſ. antepenult.*

Applicare.] *idem verbum, de præb. c. 3. probatur autem hoc eod. tit. excõmunicamus. in prin. vbi bona clericorum damnatorum diuidi iubentur inter Eccleſias, à quibus beneficiati ſunt.*

In his.] *duobus proxime dictis, ſcilicet de pecunia extorquenda: & de bonis Eccleſię confiſcandis. primum enim caſum, ſcilicet de ætate includi non puto: quod patet per ſequentia: ibi, donec illis, &c.* E

Abſolui.] *per ordinarios, cum ſibi non reſeruet. de ſent. excom. nuper.*

In mortis articulo.] *ſupra c. prox. in fi.*

Satisfecerint.] *ſi habent unde: aliàs uero pauperes excuſat. de uſu. cum tu. de rap. c. 2. & nide quod not. de uerb. ſign. ex parte 3. in fi. 4. gloſ.*

Remiſſionibus.] *concord. de cenſi. exigit. ad*

ſi. de

fi. de reſcri. ſtatutum. circa fi. lib. 6. & adde quod ibi not.

Commiſſarios.] *nil dicit de Epiſcopis, vt etiam ſupra dixi. & facit infra verbum, prælatis.*

Talia.] *in aliis ergo non habet locum quod ſequitur.*

Corrigere.] *quantum in eis eſt: vel id eſt, corripere, quod poſſunt, ſed non corrigere: manus comprimere poſſunt, ſed non animum mutare. 47. diſt. §. neceſſe. in. fi. Io. And.*

Secreto.] *2. q. 1. ſi peccauerit.*

Valeant.] *aliàs taceant. 2. queſt. 7. plerunque. Io. And.*

Amouere.] *licet prælatus Inquiſitorie, ſcilicet prouincialis, illum ab officio remouere† poſſit, vt hic patet iuriſdictio tamē Inquiſitoris non ab ipſo prælato, ſed à Papa † immediate dependet: vt ſolus actus committendi, vel remouendi pendeat penes illum. & hæc patent in priuilegijs officij. ex quo ſequitur, ꝙ*

† Eymer. 3. par. q. 9. vbi dixi.

† Eymer. 3. par. q. 8.

corrigere, vel alterare non poſſet facta per illum virtute officij: ſed illum amotum puniat, vt hic.

Teneantur.] *non dicit, poſſint.*

Prædictos.] *notarios, officiales, & ſocios. Ioan. And.*

Quibus.] *ordinarijs locorum.*

Perferant.] *de ſtatu reg. c. vlt. de cle. ægro. c. vnico. §. ſi autem. lib. 6.*

Conceſsione.] *facta per priuilegia officij, vt habere poſſint officiales armatos †.*

† Eymer. 1. par. q. 56. Gō diſaluus de hæret. q. 11. num. 15. & ſeq.

Exequenda.] *ſint enim tales, qui velint & poſſint officio deſeruire. ſimile de præb. ſuperinordinata. de cleri. non reſi. c. 3. & 4.*

Cap. III. ſupra fol. 113.

AD noſtrum. *Caſus. Damnat ſectam Begardorum, & Beguinarum Alamaniæ, & cetera.*

Cetera † omnia quę ſequuntur in gloſſa concernunt magis Theologiam, & ideo recurrēdum eſt ad illam.

† Hæc ſunt verba Eymerici.

EX CONCILIO TARRACON.

EXCERPTA EX CONCILIO TARRACONENSI pro officio Inquiſitionis hæreticæ prauitatis: cui Concilio interfuit venerabilis pater frater Raymundus de Pegnaforte.

Attendendum tamen, quòd nondum erant in prouincia Tarraconenſi Inquiſitores, nec Sextus, nec Clementinæ, nec Conſultata ad Inquiſitores.

VM nos Petrus miſeratione diuina Archiepiſcopus Tarraconenſis Inquiſitionem inceptā per bonæ memoriæ B. Barchinon. Epiſcopum contra hęreticam prauitatem in ciuitate Barchinonen. vellemus effectui

† Id eſt, mancipare † dare,

mancipare †, inter Iuriſperitos, qui nobiſcum aderant, dubitationes hinc inde variæ emerſerunt. Quare, vt circa factum hęreſis, & Inquiſitionis de cetero fiendæ in prouincia Tarraconenſi clarius procedatur; collationibus inde factis cum venerabili fratre Raymundo de Pegnaforte Pœnitentiario Domini Papæ, & alijs prudentibus, in proceſſu ſententiarum hęreticorum, fautorum, ſuſpectorum, relapſorum, & pœnitentiæ eorum ſecundum diſcretionem nobis à Domino datam, ita duximus procedendum.

In primis quęritur: qui dicantur hęretici, qui ſuſpecti, qui credētes, qui fautores, qui receptatores, qui defenſores, & qui relapſi: cum [b] iſta genera hominum in canone explicentur. Et videtur ꝙ hæretici ſunt, qui in ſuo errore perdurant: ſicut ſunt Inzabbatati, † qui dicunt in aliquo caſu non eſſe iurandum: Et poteſtatibus eccleſiaſticis vel ſæcularibus non eſſe obediendum: Et pœnam corporalem non eſſe infligendam in aliquo caſu,

† De Inzabbatis Eymer. hæc. 2. p. q. 14.

,& ſimilio.

Credentes †, vero dictis hęreſibus ſimiliter hæretici ſunt dicendi.

† Quæſt. 50. huius parti.

Suſpectus † de hæreſi poteſt dici, qui audit prędicationem, vel lectionem Inzabbatorū: vel qui flexit genua orando cum eis: vel qui dedit oſculum eis: vel qui credit ipſos Inzabbatatos eſſe bonos homines: vel ſimilia, quę poſſunt probabiliter ſuſpicionem inducere. Et poteſt dici ſuſpectus ſimpliciter eſſe, qui ſemel orauit, vel alterum ſecit de prędictis cū eis. Si verò pluries audiuiſſet prædicationem, vel lectionem, vel oraſſet, vel aliquid aliud de prædictis feciſſet cum eis, poſſet dici vehementer ſuſpectus. Si autem prędicta omnia feciſſet, maximè ſi pluries, poſſet vehementiſsime dici ſuſpectus. Iſta ideo dicimus, vt diſcretus iudex purgationem poſsit grauare, vel moderare, prout magis viſum fuerit expedire.

† Quæſt. 55. huius parti.

Multiplicatio actus ſuſpicionem auget.

Celatores credimus eos, qui viderunt Inzabbatatos in platea, vel in domo, vel in alio loco, & cognouerūt eos Inzabbatatos, & non reuelauerunt eos, cum haberent aptitudinem reuelandi eos Eccleſiæ vel Iuſtitiæ †, vel alijs qui poſſent eos capere.

† Alii. Iuſtitiano.

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactum de nō reuelando hęreticos, vel Inzabbatatos: vel oliàs procurauerunt, ꝙ non reuelarentur.

Rece-

† Quæſt. 51. huius partis. Receptatores † ſunt, qui ſcienter bis, vel vltra receperũt hæreticos, vel Inzabbatos in domo ſua, vel in alio loco ſuo.

Receptaculum credimus eſſe domum, vel hoſpitium, vbi hæretici, vel Inzabbatati bis, vel pluries conuenerunt ad prædicationem, vel lectionẽ: vel etiam vbi hæretici vel Inzabbatati pluries hoſpitantur.

† De his quæſtio. 52. huius partis. Defenſores † dicimus, qui ſcienter defendunt hæreticos, vel Inzabbatatos, verbo, vel facto, vel quocunque ingenio in terris ſuis, vel alibi, quominus Eccleſia poſsit exercere ſuũ officium ad extirpandam hæreticam prauitatem.

†, Quæſt. 53. huius partis. Fautores † credimus omnes ſupradictos poſſe dici ſecundum magis & minus: & etiam qui aliàs quocunque modo eis dederint conſilium, auxilium, vel fauorem. Et omnes fautores credimus poſſe dici ſuſpectos, ita quòd debent ſe purgare, & abiurare hæreſim, & omnem fautoriam; & debent ſanctę matri Eccleſiæ reconciliari.

† Quæſt. 55. huius partis. Relapſos † dicimus illos, qui poſt abioratam hæreſim, vel renunciatam, reuertuntur in priſtinam credentiam hæreſis. Eodem modo dicimus relapſos in fautoriam illos, qui poſt abiuratam hæreſim, vel fautoriam benefaciunt hæreticis, vel celant eos.

Et omnes prædictos dicimus excommunicatos maiori anathemate: exceptis ſuſpectis ſine fautoria, ſi forte inueniantur.

Quæſt. 1. DVBITATIO oritur apud quoſdam: vtrum relapſi in credentiam, & hæretici dogmatizantes, ſi poſtquam fuerint deprehenſi, voluerint pœnitere, relinqui debeant iudicio ſæculari? Et videtur nobis ꝙ non, ſed in quocunque caſu tales ad intruſionem ſunt condemnandi.

Modus prouidendi vbi eſt multitudo hæreticorũ, vel credẽtiũ. Item ſi [c] multitudo hæreticorum, ſeu credentium fuerit multa, & parati ſunt hæreſim abiurare, diſcretus iudex ſecundum magis & minus iuxta prouiſionem Apoſtolicæ ſedis, pœnas canonicas poterit infligere talibus, & ſic pœnam intruſionis vitare: vel etiam ſi multitudo non eſt tanta, circa credentes, diſcretus iudex conſideratis circunſtantijs poterit moderari prout viderit expedire: Prouiſo tamen, quòd perfecti hęretici, vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapſi in credẽtiam poſt abiuratam hęreſim, vel renunciatam, in perpetuo carcere intrudantur: hæreſi primitus abiurata, & abſolutione habita excommunicationis, vt ibi ſaluent animas ſuas: & alios de cetero non corrumpant.

Quæſt. 2. Item quæritur: vtrum ille, qui dedit oſculum Inzabbatato, vel hęretico, & credebat, vel ſciebat eum Inzabbatatum: vel otauit cum eo, & celauit eum; vel audiuit prędicationem ſuam, vel lectionẽ ab eo, & credidit talem eſſe bonum hominem, ſit iudicandus credens eius erroribus? Et dicimus ꝙ non: ſed talis condemnetur tanquam fautor, vel occultator, & benefactor, et vehemẽter ſuſpectus, quòd credit eius erroribus; niſi adeo eſſet litteratus, vel diſcretus, quòd non poſſet ignorantiã prętendere: quod [d] arbitrio diſcreti iudicis duximus relinquendum.

De cõuerſante cum hæreticis.

Quæſt. 3. Item [e] quæritur: quis ante Inquiſitionem inceptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo de hæreſi vel fauoria, & vocatur modo ab Inquiſitoribus? In caſu iſto credatur confeſſori ſuo: & ſi inuentus fuerit bene confeſſus per confeſſionem ſacerdotis licet ſacerdos male fecerit, quia ipſum non remiſit ad Epiſcopum: ille talis † confitens per talem confeſsiouem euitet pœnam temporalem: niſi inueniatur in falſa pœnitentia: vel relapſus poſt pœnitentiam: vel publice diffamatus. Si autem allegat manifeſtam pœnitentiam, vel reconciliationẽ: probet per duos teſtes.

De eo qui confeſſus eſt ſacerdoti.

† Al. ille talem

Si quos [f] vero, conſtat ante inchoatam Inquiſitionem de his fuiſſe confeſſos, debẽt publice abiurate hęreſim, & aliam ſolemnitatem facere: niſi ita [g] ſit ſecretum factum, quòd non habeat contraſe famam, vel teſtes: & tamen in vtroque caſu ſunt ab omni pœna temporali immunes.

Si vero aliqui vocari ab Inquiſitoribus, deierãt tempore ſuæ depoſitionis: & poſtea ad inſtantiam Inquiſitorum, vel metu probationum diſcoopęriunt veritatẽ, ſed dicũt quòd hæc tacuerunt propter verecundiã vel timorem: tales credimus periuros: quia qui ſcienter falſum dicit, vel verum tacet, periurus eſt: & ideo pœnitentia canonica eſt ei grauior imponenda.

Hæretici [h] perſeuerantes in errore, relinquantur curiæ ſęcularis iudicio.

† Formæ ſequuntur hęc: pœnitẽciarũ.

Perfecti [i] vero hęretici ſi conuerti voluerint, & dogmatizantes, abſolutione prębabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intruduntur.

Credentes [k] autem hæreticorum erroribus ſolemnem faciant pœnitentiam, hoc ſcilicet, modo; quòd in feſto Omnium ſanctorum proxime venturo, & in prima Dominica Aduentus, in die Natalis Dnmini, Circunciſionis, Epiphaniæ, ſanctæ Mariæ Februarij, ſanctæ Marię Martij, & per omnes dies Dominicos Quadrageſimę, ſint in [l] proceſsionibus ad Sedem, † & ibi diſcalciati in braccis & camiſia: præterquam in die ſanctæ Mariæ Februarij, & in Ramis palmarum: vt reconcilientur in Eccleſia parochiali, in proceſsionibus publice diſciplinati per Epiſcopum, vel ſacerdotem Eccleſiæ. Item in [m] quarta feria in caput ieſunij veniant ſimul ad Sedem, & ſint eodem modo & ſecundum formam iuris diſcalciati in braccis, & camiſia, & expellantur ab Eccleſia, vt ſint extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam: ſed tamen ad fores Eccleſię, & quod ibi audiant officium. Et in die cœnæ Domini ſint diſcalciati in braccis, & camiſia ante fores Eccleſiæ, & tunc ſecundum canonica inſtituta publice reconcilientur Eccleſiæ. Et hanc pœnitentiam de quarta feria, & de ſtando extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam, & de die cœnę, faciant quamdiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus Dominicis Quadrageſimæ, facta reconciliatione exeant Eccleſiam, & ſtent ad fores uſque in diem cœnæ; & portent duas eruces † perpetuo ante pectus, quæ non ſint eiuſdem coloris cum veſtibus: & portent ita, vt nideri poſsint ſolemnitet pœnitentes: ita tamen quòd non abſtineant ab ingreſſu Eccleſiæ in Quadrageſima vltra decem annos.

† Vox Hiſpana, id eſt, ad Eccleſiam cathedralem, quã Hiſpani Seo vocant.

† De his diſſolate in 3. parte in ſexto modo proceſſum fidei terminandi.

Pœni-

Pœnitentia relapsorum in fautoriã.

Pœnitentia illorum, qui sunt relapsi in fautoriã, similiter erit solemnis: vt de credẽtibus proxime dictũ est, in diebus omnibus supra dictis; hoc excepto, quòd cruces portare, & pœnitentiam de Mercurio cinerum, & sancto die Iouis faciant solummodo per decennium.

Pœnitentia fautorum vehementissime suspectorũ.

Pœnitentia illorum, qui non sunt relapsi in fautoriam, sed sunt fautores, & vehementissime suspecti, erit eodem modo solemnis in festo Omniũ sanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarij, per omnes dies Dominicos Quadragesimæ. Et aliam pœnitentiam de feria quarta Quadragesimę, & de standō extra Ecclesiam per totam Quadragesimam, & de reconciliatione in die cœnę, vt supra dictum est, faciant per septennium.

Pœnitentia fautorum vehementer suspectorum.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores, & vehementer suspecti, erit solemnis eodem modo in festo Omnium sanctorum, Natalis Domini, sanctę Mariæ Februarij, Ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de quarta feria Quadragesimę, & standō extra Ecclesiam per totam Quadragesimam: & de reconciliatione in die cœnę, vt supradictum est, faciant per quinquennium.

Pœnitentia fautorum suspectorum.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores, & suspecti, erit solemnis eodem modo in festo Omnium sanctorum, sanctę Marię Februarij, Ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de quarta feria Quadragesimę: & de standō extra Ecclesiam per totam Quadragesimam: & de reconciliatione in die cœnę, faciant per triennium. Intelligitur tamen, quòd mulieres vestitę veniant, & disciplinentur.

Hanc autem pœnitentiam faciant omnes prędicti in festiuitatibus & diebus præordinatis in ciuitate ista, vel loco nostro, & non alibi, vsque ad festum Paschę: illi scilicet, qui sunt ciues.

Forenses autem faciant eam in parochijs suis, & nō alibi: præterquã in feria quarta in capite Quadragesimæ, & in die cœnę Domini: in quibus veniãt omnes ad Sedem, vel ad locum Ecclesię suę: in sequentibus vero temporibus Quadragesimalibus, decennalem pœnitentiam, septennalem, quinquennalem, & triennalem: quam debent facere in quarta feria in introitu Quadragesimæ, & in die cœnę Domini, secundum diuersitatem culparum, vt iam diffinitum est: faciant omnes tam ciues, quàm forenses in Sede ciuitatis suæ, & non alibi: nisi ex iusta & rationabili causa, & de speciali licentia Episcopi, vel Vicarij sui. Et tunc in locis, ad quę de licentia Episcopi iuerint, faciant coram Episcopo illius loci, vel locum eius tenente eandem pœnitentiam: portantes litteras Episcopi, vel Vicarij sui continentes pœnitentiam, quam facere debent. Et reportet etiam ille, qui pœnitentiam fecerit, litteras Episcopi illius loci ad N. talis diœcesis, de peracta pœnitentia testimonium continentes. Quòd si forte casu fortuito, sine fraude tamen & dolo, in illis duobus diebus non possent ad cathedralem Ecclesiam peruenire: cum redierint in duabus alijs solemnitatibus assignatis eis iuxta arbitrium Episcopi, publice disciplinentur apud Sedem N. secundum formam illorum duorum dierum.

A Si hæreticus pœniteat, & secreto absoluatur, Ecclesiæ iure solemnitatibus reseruatis, cum iam non sit hęreticus, formabitur sic sententia: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ in inquisitione inuenta, probata, & acta sunt, liquido nobis constat, quòd talis fuit deprehensus in hæresim, postmodum reuersus ad Ecclesiæ vnitatem, agentes misericorditer cum eodem, ipsum ad perpetuum carcerem condemnamus secundum canonica † instituta.

Forma sententiæ cõtra hæreticũ absolutum.

† Cap. excõmunicamus 2. §. vlt. de hęret.

Si autem nondum sit absolutus sic formabitur: Pateat omnibus, & cetera, quòd talis est deprehensus in hæresim, & vult reuerti ad Ecclesię vnitatem, agentes misericorditer cum eodem, &c.

B Si vero non vult pœnitere, sed in errore perdurat, præsente iudice seculari, sententia sic formetur: Pateat omnibus, q̃ per ea, quæ in inquisitione innenta, probata, & acta sunt, liquido nobis constat, q̃ talis est deprehensus in hęresim per Ecclesiam condemnatam, & ipsum tanquam hæreticũ † condemnamus.

Alia forma.

Forma sententiæ cõtra hęreticum pertinacem.

† Cap. ad abolendam. & cap. excommunicamus 2. de hęret.

Contra fautores sententia sic formatur: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ inuenta, probata, & acta sunt in inquisitione, liquido nobis constat, quòd talis est deprehensus in fautoriam: & denunciamus ipsum excommunicatum, & suspectum de hæresi: & si per annum

C contempserit satisfacere, subiaceat pœnis concilii generalis †: & si defecerit in purgatione, & in excommunicatione per annum steterit, vt hęreticus condemnetur.

Forma sententiæ cõtra fautores.

† Lateranen. sub Innocentio III. & refertur in cap. excommunicamus 1. de hæret.

Suspectus de hæresi purgabit se publice in hũc modum:

Forma purgationis.

Ego talis iuro † per Deum omnipotentem, & per hæc sancta Dei Euangelia, quę in manibus meis teneo, coram vobis domino tali Archiepiscopo, vel Episcopo, & coram alijs vobis assistentibus, q̃ non sum, vel fui Inzabbatatus, Valdensis, vel Pauper de Lugduno, nec hęreticus

D in aliqua secta hęresis per Ecclesiam damnata; nec credo, nec credidi eorum erroribus, nec credam aliquo tempore vitę meę: immo profiteor, & protestor, me credere, & semper in posterum crediturum fidem catholicam: quam sancta Romana Ecclesia & Apostolica publice tenet, docet, & prędicat; & vos domine Archiepiscope, vel Episcope, & ceteri prelati ecclesię vniuersalis tenent, prędicant publice, atque docent.

† De iuramẽto eius, qui se purgat, vide cap. Quatiens. de purga. cano.

Compurgatores iurabunt per hunc modum:

Compurgatores qualiter iurare debẽt & decorum iuramẽto vide cap. detestibus. de purg. cano.

Ego talis iuro per Deum, & per hęc sancta quatuor Dei euangelia, quę manibus meis teneo, me firmiter credere, quòd talis non fuit

E Inzabbatatus, Valdensis, nec Pauper de Lugduno, nec hæreticus, nec credens eorum erroribus: & credo firmiter eum in hoc verum iurasse.

Caueat tamen iudex, quòd ex quo certum numerum Compurgatorum duxerit alicui iniungendum, non est honestum, q̃ postea mutet, ne sic a Lateranense concilium illudatur.

COM-

COMMENT. XXV.

TArraco ciuitas olim opulentissima, quę potiori totius Hispaniæ parti nomen dedit; metropolis ipsa, Scipionum opus: de qua Ptolemęus lib. 2. cap. 4. Plinius lib. 3. cap. 1. & 3. & lib. 4. cap. 20. & Strabo lib. 3. hodie nunc etiam metropolis in principatu Cataloniæ.

Fuit autem hoc concilium (nisi fallor) prouinciale, tametsi Eymericus generale vocet hac 2. parte. q. 56. in fine. & prouinciale re vera ipsum appellat Director. Bononiense in indice huius partis.

Non est autem putandum integrum id concilium fuisse hoc loco relatum ab Eymerico, sed ea tantũ desumpsit, quæ magis ad institutum suum existimauit pertinere; quod indicant satis verba illa in titulo apposita: Excerpta ex concilio Tarraconensi. Sed plenius id nouimus, postquam in vetustissimo illo Codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ inuenimus paucis antea diebus quàm hęc scriberemus, idẽ ipsum concilium absque vllo tamen præfixa titulo: cęterum ex serie apertissime nouimus Tarraconense esse.

Concilium Tarraconense quo tempore fuerit conditum.

Quo autem tempore fuerit conditum, non est mihi omnino exploratum. certum est tamen vetustissimum esse, tum quia in prouincia Tarraconensi nondũ erant Inquisitores delegati, quando celebratum est, tũ quia frequentissima est in eo mentio Inzabbatatorum hæreticorum, qui circa annos Domini MCC. maxime partes eas infestabant; tum quia huic concilio interfuisse memoratur frater Raymundus de Pegnaforte: fuit autem hic Raymundus is qui iussu Gregorij noni Pontificis maximi decretales Pontificum epistolas in vnum collegit, atque in certa capita, titulosque distinxit: quod accidit circa annos Domini MCCXXX. iuuat vero hanc meam coniecturam vetustus codex Directarij Bononiensis, qui in indice partis secundæ Directorij, de hoc concilio ita habet: Cui concilio inter alios interfuit frater Raymudus de Pegnaforte in iure multum peritus, de ordine Fratrum Prædicatorum, qui decretales compilauerat paulo ante. *hęc ibi.*

Cum itaque Raymundus hic Decretales epistolas compilasset paulo ante quàm hoc concilium celebraretur. & ea compilatio facta fuerit (vt dixi circa annos Domini MCCXXX. nam Gregorius nonus, cuius iussu eam fecit Raymundus, anno Domini, MCCXXVII. creatus fuit Pontifex Romanus, consequitur inde verisimiliter hoc concilium celebratum fuisse circa annos Domini MCCXXXV. aut MCCXL. Item quia ante principium huius concilij adnotat Eymericus nondum fuisse consultatu ad Inquisitores, nec sextum librum Decretalium, quo tempore fuit hoc concilium celebratum: conflat autem consultata seu responsa ad Inquisitores, quibus in negotio sancti officij contra hæreticos plenissime instructi sunt, ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. Vrbano IIII. & Clemente IIII. Pontificibus Maximis data esse: bi autẽ ab anno Domini MCCXLIII. vsque ad annum MCCLXX. floruerunt. Et Sextus liber Decretalium à domino Bonifacio octauo circa annos Domini MCCXCV. editus est.

Denique alia etiam coniectura suffragatur, vt credam circa memorata tempora fuisse hoc concilium celebratum: quoniam in forma iuramenti, quod præstant Campurgotores, fit mentio concilij Lateranensis, quod omnino fuisse existimo Lateranense sub Innocẽtio III. Romæ celebratũ anno Dñi MCCXV. in quo plenissime cautum est de pœnis hæreticorum. cap. 3. quod nunc refertur in cap. excommunicamus. de hæret. Huic autem concilio Lateranensi, quod fuit longe celeberrimum, interfuit beatus Dominicus, vnà cum domino Fulcone Episcopo Tolosano. atq; his quidem coniecturis ductus existimo circa hęc tempora, quæ dixi, celebratum fuisse hoc concilium: nã quo tempore celebratum est aliud concilium Lateranense sub Alexandro III. anno Domini MCLXXX. tametsi Inzabbatati, seu Valdenses, iam essent exorti, at nondum videbantur descendisse in prouinciam Tarraconensem.

2. Dominicus concilio Lateranensi sub Innocentio III. interfuit.

Quoniam autem Raymundi mentio honorifice fit in hoc concilio, libet hic ingratiam lectoris pauca quædam de eo scribere, vt qualis ac quantus fuerit intelligitur.

Raymundi de Pegnaforte vita.

Fuit itaque Raymundus de Pegnaforte natione Catalanus, patria Barcinonensis, honestis & fidelibus parentibus natus, qui cum iuris perita insignis esset, Senatus populusque Bononiensis publico stipendio ad interpretandum iura eum conduxit; inde iubente Pontifice summo, & Episcopo Barcinonensi petente, in patriam reuertitur, & Archidiaconus Ecclesiæ Barcinonen. creatur. Paulò post, anno Domini MCCXIX. sacrum ordinem Prædicatorum recenter ibi diuulgatum cum magna humilitate & pietate (quæ in primis virtutes ab ineunte ætate illi fuerant indiuisæ comites) profitetur. Inde Gregorius nonus cum egregiam eius viri iurisperitiam cognitam haberet, eius opera vsus est in conficienda Decretaliũ pontificiarum compilatione, quem etiam in præfatione eius operis honorifice nominat; suumque constituit Capellanum ac Pœnitentiarium; quæ dignitas non nisi valde litteratis & egregijs viris conferebatur. Paulò post Romanus Pontifex Archiepiscopum Tarraconẽsem Raymundũ creat: sed is eam & alias dignitates vltro oblatas humiliter recusauit. Splendescente autẽ quotidie magis ac magis tanti viri fama, & virtute in toto orbe ac ordine suo, vita functo fratre Iordano totius ordinis Prædicatorum Magistro Generali, viro integerrimo & pijssimo, anno Domini MCCXXXVIII. Bononię in capitulo generali omnium patrum consensu Raymundus absens (nam Barcinone eo tempore morabatur) Magister generalis eligitur, & fuit tertius in eo ordine Generalis.

lis. Delecti tunc sunt viri graues, qui ad Raymundum proficiscerentur, suaderentque, vt electioni factæ consentiret; annuit tandem tantorum virorum precibus: sed biennio tantum ea dignitate functus, anno Domini MCCXL. officio renuntiauit; & diuinis meditationibus totus incũbens vitam agens sanctissimam, multisque miraculis coruscantem, anno Domini MCCLXXV. ex hac vita migrault ad Dominum. Post eius obitum Rex Aragoniæ miraculorum tanti viri multitudine & magnitudine permotus sæpe apud Romanum Pontificem institit, vt sanctorum catalogo Raymundus ascriberetur: ceterum obortis bellorum tumultibus, interruptũ est id opus, atque vsque in præsentem diem dilatum. Id ipsum multis oblatis precibus apud Romanum Ponrificem egerunt Archiepiscopi Tarraconenses, & omnes suffraganei, bis propterea in concilio prouinciali congregati, litteris super ea re missis ad Nicolaum Papam III. anno Domini MCCLXXIX. item ad Ioannem Papam XXII. anno Domini MCCCXVII. Has litteras originales hoc die sancti Francisci, videlicet quarto Octobris huius anni MDLXXXIII. quo hæc scribimus Romæ, vidimus & in nostris manibus habuimus, ex quibus apparet Raymũdum non de penna sotti appellandum, sed ita, de Pegũa forte. Scripsit Raymundus summam valde vtilem & elaboratam de casibus conscientiæ. Et quo tempore in ordine suo Magistri Generalis officio fungeretur, constitutiones suæ religionis, quæ antea indistincte vagabantur, miro ordine distinxit: Et zelo fidei succensus diligens quoque adhibuit studium & conatum, vt varia genera linguarum à Fratribus sui ordinis addiscerentur; quare eius diligentiæ pia sollicitudine interueniente diuulgatum & prædicatum fuit nomen Christi, fideque eius ex multorum conuersione, amplioribus dilarata profectibus: nuntiata est etiàm vsque ad Barbaras infidelium nationes. Huius beati viri corpus hodie apud Barcinonenses religiosè colitur in Ecclesia sanctæ Catharinæ, quam in ea ciuitate incolunt Fratres ordinis Prædicatorum.

Hæc diximus, vt huius viri vita innotesceret, & vt concilij huius locus, in quo Raymundi fit mentio, illustraretur. Sed iam ad institutum reuertor.

A *Est equidem concilij huius Tarraconensis nobile decretum, quo primum species hæreticorum & complicum declarantur, inde nonnullæ dubitationes diluuntur: preterea pœnitentia singulis imponendæ traduntur, tandem formulæ sententiarũ in singulos pronuntiandarum proponuntur.*

Multa sunt in concilio Tarraconensi antiquata.

Ceterum multa in eo continentur antiquata iam & abolita, multa penitus extincta, tum propter iura noua, quæ deinde sunt condita, tum propter extinctam iam & penitus abolitam sectam Inzabbatatorum, quam in primis damnat; tametsi multa inde prudenter colligi possint, quæ etiam nostris temporibus multum nobis deseruiant: & propterea in

B *singulis fere sanctis ab hoc concilio recurrendum est ad Eymericum, qui suis locis cuncta tractat abunde: & ideo in margine curauimus singula loca apertioris doctrinæ gratia indicare, vt pleuius lectoribus satisfaceremus, eosque molestia quærendi singula, liberaremus.*

Nos etiam paucis quibusdam exceptis, ideo singula hic declarare omisimus, quoniam apud Eymericũ hæc sumus debitis locis effecturi.

Erant autem hæc concilij huius fragmenta in omnibus exemplaribus valde depranata, atque corrupta: ea tamen partim coniectura, partim ab exemplari illo Vaticano, cuius sæpe mentionem facio, fuæ

C *sunt integritati restituta. Sed iam ad obscuriora quædam illustranda accedamus.*

b ¶ Cum ista genera hominum in canone explicentur.] *non intelligit de canone in textu cap. Quicunque. §. 1. & §. hæretici. de hæret. lib. 6. aut de alijs canonibus eius tituli: quoniam sextus liber Decretalium, quo tempore fuit hoc concilium celebratum, nõdum erat editus, vt patet ex supradictis: Sed intelligit proculdubio de canone in textu cap. excommunicamus. el. 1. §. credentes. extra de hæret. ibi enim ponuntur hæc genera hominum.*

c ¶ Item si multitudo hæreticorum, &c. & sic pœnam intrusionis vitare.] *Hinc apparet propter*

D *multitudinem delinquentium pœnam mitigari; de quo articulo quid sit sentiendum, alibi dicetur copiosè: interim vide textum in cap. latores. extra de clerico excom. ministran. & ibi glos. Hostien. Ioannẽ And. Zabarellam, Panormitanum, & communiter doctores.*

d ¶ Quod arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.] *Subsequuntur in codice Sabellano hæc verba*: num sit simplex, vel ignorans? *sed re vera ea usquam reperiuntur in hoc concilio, & addita sunt proculdubio ab aliquo paraphraste explicationis gratia: in omnibus autem codicibus manuscriptis, videlicet Sabellano, Bononiensi, &*

E *Cardinalis de Gambara, finita illa periodo*, duximus relinquendum, *subsequuntur hæc*: Aduerrendum tamen est, quòd Inzabbatati hæretici hic dicuntur, qui in totulari quod zabbati vulgo dicitur, signum singulare quoddam, vt cognoscerentur ab eorum complicibus, deferebant. *hæc ibi. Mox sequuntur cetera vt sunt impressa: quæ verba non videntur concilij Tarraconensis esse, vt constat ex codice Vaticano, sed Eymerici, qui ea prudenter inseruit, vt declararet nomen Inzabbatatorum. ceterum ne falleretur lector putans*

Qui dicãtur Inzabbatati.

tanus concilij eſſe, ſecuti codicem Barcinone impreſſum, ea conſulto omiſimus. idem penitus tradit iterum Eymericus 3. por. tit. de ſignis, per quę Valdenſes hęretici cognoſcuntur. nu. 11 2. id quod verum eſſe conſtat ex vetuſtis ſcriptoribus. Iidem dicuntur hęretici Perfecti, vt dicom paulo poſt verſi. Perfecti vero hęretici.

In omnibus autem codicibus nomen Inzabbatatorum, ſcriptum erat per, ſ, ita, Inſabbatati, vnde multi putabant, à ſabbato, quia more Iudæorum ſabbatum colerēt, Inſabbatatos fuiſſe appellatos, quod vt euitaretur per, z, duximus imprimendum. ſed de his fuſius Eymericus paulo poſt par. 2. q. 14. vbi & nos dicemus.

An qui cōfitetur hæreſim ſacerdoti ſuo, effugiat pœnas temporales.

e ¶ Item quæritur: quis ante inquiſitionem incœptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo, &c.] *Hic locus valde me torſit, quia in omnibus codicibus erat depranatus, nec vllo omnino poterat colligi ſententia. in Barcinonenſi enim impreſſo, qui ceteris in hoc loco erat emendatior, ita legebatur:*

Item quæritur, quis ante inquiſitionē incœptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo de hæreſi, vel fautoria, & vocatur modo ab Inquiſitoribus? in caſu iſto credatur confeſſori ſuo: & ſi inuentus fuerit bene confeſſus per confeſsionem ſacerdotis, licet ſacerdos male fecerit, quia ipſum non remiſit ad Epiſcopum, ille talis confitens per talem confeſsionem euitet pœnam temporalem: vel inueniatur in falſa pœnitentia, vel relapſus poſt pœnitentiam, vel publice diffamatus, &c. *Itaque cum non poſſem difficultatem ſuperare, locum depranatum relinquere decreueram. Verum frater Paulus Conſtabilis Ferrarienſis ordinis Prędicatorum ſacri Palatij Magiſter, qui poſtea fuit totius ordinis Magiſter Generalis, cui hæc omnia merito fuerunt communicanda, paululum moratus, coniectura aſſecutus eſt veram & germanam lectionem: nam primam illam coniunctionem, vel, commutauit, in dictionem, niſi, vnde locus effectus eſt planus, & ſententia clara, quæ huiuſmodi eſt: Qui coram Inquiſitore dicit ſe confeſſum hęreſim ſacerdoti, à quo eſt abſolutus, antequam Inquiſitores cœpiſſent inquirere contra ipſum, de hoc ſacerdoti fides habenda eſt, & ille talis reus per talem confeſſionem pœnam temporalem euitabit, id eſt, non punietur amplius in foro Iudiciali exteriori per Inquiſitorem: tres tamen caſus ab hac regula excipiuntur, qui numerantur ibi: niſi inueniatur in falſa pœnitentia: vel relapſus poſt pœnitentiam: vel publice diffamatus. Et cum paucis poſt diebus in bibliotheca Vaticana reperiſſem (niſi fallor) integrum hoc concilium Tarraconenſe, protinuſque conſuluiſſem hunc locum, eum prorſus inucuſtatum perfectum & integrum, quemadmodum per coniecturam ſolam Magiſter ſacri palatij paulo antea emendauerat.*

Vnde ortum mendum in cōcilio Tarraconenſi.

Et ſane facillimum fuit hoc mendum inducere; nam veterec ſcriptores librorum, dum compendijs litterarum integras dictiones vellent ſignificare, illam dictionem, niſi, ita ſcribebant, $\overset{i}{n}$, quæ à quibuſdam lecta eſt, vel, putantibus illud iota ſuprapoſitum, l, eſſe; quoniam & dictionem, vel, ita in vetuſtis libris ſcriptum inuenimus, $\overset{l}{u}$, iam codex Cardinalis de Gambara dictionem, vbi, habet: quia veteres etiam eam dictionem per compendium ita ſolebant ſcribere, $\overset{i}{u}$, hinc vides quàm facilis fuit lapſus, & quàm merito cauerit olim Iuſtinianus in §. illud autem. in proœmio Digeſtorum. ne quis leges ſuas per ſigle, hoc eſt per compendia litterarum ſcribere auderet: ſed per conſequentiam, hoc eſt, omnibus litteris appoſitis· ex hac enim cauſa ingentes difficultates & obſcuritates ſuperioribus ſæculis ortas fuiſſe in legibus copioſe oſtendimus in libris de cauſis & remedijs difficultatis iuriſprudentia. ſed iam ad rem reuertor.

Quæſtio propoſita in hoc concilio, An videlicet credi debeat ſacerdoti aſſerenti ſe abſoluiſſe aliquē hæreticum, olim valde dubia fuit, & controuerſa in partibus Toloſanis & Narbonenſibus. Valdenſes enim hęretici, & alij eiuſdem furfuris, quorum inſignes erant fraudes in deludendis iudicibus, & fugiendis interrogationibus, ac iuſtis iudicijs, vbi videbant ſe ab Inquiſitoribus nimis vrgeri, & legitime conuinci, hac exceptione tandem vtebantur, ſe videlicet in foro conſcientiæ iam confeſſos eſſe crimen, & à ſuis confeſſoribus abſolutos: quę dubitatio varie fuit definita. nam concilium Tarraconenſe hic aperte voluit & tolem confeſſionem valere, & ſacerdoti credendum, & exceptis tribus illis caſibus iam relatis, tales ita abſolutos, pœnas effugere temporales. Concilium autem Narbonenſe circa annos Domini MCCLXXX. celebratū contra hæreticam pranitatem, an confeſſori credi debeat in hoc caſu non definiuit, ſed à ſummo Pontifice id monuit declarandum. nam cap. 28. ita ſcriptum eſt: Vtrum autē ſoli confeſſori credi debeat de abſolutione, ſeu pœnitentia defuncti, ſeu viui, licet ſatis videatur & non, ne quid tamen Eccleſię poſsit impingi, domini Papę reſponſio expectetur. *hæc ibi,*

An ſit credēdum ſacerdoti aſſerēti ſe abſoluiſſe aliqē hæreticum.

Hæc autem quæſtio, an in hoc caſu confeſſori credi debeat, valde eſt vtilis & cognitu neceſſaria, cum inde non modici effectus, ſeu vtilitates enaſcantur, inter quas illa præcipua erit; quòd ſi aliquis dicatur impœnitens deceſſiſſe, ſi confeſſori ſit credendum, non poterunt Inquiſitores poſt mortem contra eum procedere, ſi afferat confeſſor eum egiſſe pœnitentiam.

Ergo vt, quod à concilio Narbonenſi indeciſum relictum eſt, lumen declarationis accipiat, donec aliud per ſedem Apoſtolicam fuerit definitum, videtur prima fronte dicendum, ſacerdoti atteſtanti de innocentia vel pœnitentia defuncti, ſeu viui credendum eſſe. Primum quia ita in terminis propriis tenet gloſ. in cap. nuper nobis. in verbo, niſi iuratus. extro de teſtib. & in cap. teſtimonium. in verbo, in hoc caſu. eod. tit. de teſtib. vbi ait quòd cum quis vult probare ſe egiſſe pœnitentiam, ſatis eſt ſi id probet per confeſſorem ſuum. Præterea, quia ſicut ratione officij creditur notario in his, quę ad ſuum munus ſpectant, cap. ad audientia, de præſcrip. vbi Abas num. 6. & alij communiter, & late Grammaticus deciſ. 60. nu. 10. & ſeq. & deciſ. 73. nu. 33. ita videtur ſacerdoti credendum. Rurſus,

An credēdū ſit ſacerdoti aſſerenti de functum, aut viuum pœnitentiā egiſſe.

non refert sacerdotem vnum esse testem hoc casu: quoniam vni soli testi spectatę fidei & probitatis credendum tradit Thomas Grammaticus conf. 132. incipien. in causa Milonian. num. 15. Præterea clementiæ prærogativa, & innocentia suum hoc videntur postulare. præsertim cum in hoc crimine proniores esse debeamus ad absolvendum, quàm ad condemnandum. Postremo, quia non est verisimile in sacramento confessionis, vbi omnia postulantur integra, iusta, & cum lege Dei coniuncta, aut confitentes, aut confessorem vsque adeo futuros suæ salutis immemores, vt mendacium dicere audeant. in eandem sententiam accumulari possent plurima fortassis nõ minus vrgentia.

Veruntamen securius est dicere cũ concilio Narbonensi prædicato, satis videri, quòd credi non debeat confessori.

Sacerdoti testificanti de innocentia aut pœnitentia viui vel defuncti nõ creditur necessario.

Atque in hoc articulo hoc primum nobis explorandum esse debet, Inquisitores propter dictum confessoris excusantis aut viuentem aut defunctum, nõ arctari ad recedendum ab his, quæ ordine iudiciario inuenta & probata sunt in contrarium: præsertim cum communis sit & recepta tam Theologorum, quàm Iurisperitorum sententia, secundum allegata & probata iudicandum esse: non autem iuxta prima ta & illegitima indicia, vt præ ceteris testatur B. Thomas 2.2.q.67.art.2.

Ad hæc, neminem puto fore, qui facile admittat in tam graui causa dicto vnius solius stãdum potius esse, quàm testibus aliis, & indiciis legitime probatis. Deinde nulla lege canonica vel ciuili id cautum inuenitur, immo præcitatum concilium non obscure videtur sentire contrarium. Postremo si delinquentes intelligerent generaliter fidem habendam esse sacerdoti testificanti de pœnitentia vel innocentia viui, vel defuncti, facile vt pœnas huius criminis effugerent, attentarent mendacium in confessione dicere, ac mittere confessarium ad iudices, qui eos excusaret. quam ob rem tutius est, vt non credatur. sed ut ordine iudiciario iuxta allegata & probata legitime procedatur.

Hoc tamen minime omittendum putarem, posse quandoque confessarem vsqueadeo esse spectata virtutis & probitatis, vt dictum eius multum prosit ad pœnitentiam seu pœnam minuendam. nam si, verbi gratia, delatus & tenuissus de hæresi dicat se dudum errorem suum agnouisse, confessum fuisse, & deseruisse: tunc benignius tractari poterit, si hoc ipsum confessor approbatus testificetur: quod tunc magis iuuabit, cum reus aliàs non est habitus suspectus aut malis moribus prædictus cæterum non propterea omnino liberabitur: neque ab hac sententia recedendum putarem.

Quòd si quis dicat inutiliter nunc hanc quæstionẽ disputari, cum confessores non habeant potestatem absoluendi hæreticos, vt constat in processu bulla in cœna Domini, & tradit copiose Locatus in opere in diciali Inquisitorum, verbo, Absoluere. Et Simancas de catho. instit. tit. 3. de absolutione. Respondebo contingere quidem posse talem casum, vt cũ quis verbi gratia absoluitur virtute alicuius Iubilei, in quo summus Pontifex concedit facultatem absoluẽdi à tali crimine: Seu cum quis hæreticus omnino occultus vel mentalis absolutus est, & postea detegitur eius hæresis, & procedatur contra eum: item potest contingere similis casus in hæretico, qui iam moriturus panitet, & cum non sit locus, vt iudiciario ordine seruato Ecclesiæ reconcilietur, absoluitur à priuato quolibet sacerdote in articulo mortis, & deinde conualescit, & defertur ad sanctum officium. Siquis ergo in hi casibus aut aliis huiusmodi vellet vti testimonio confessoris, non debet Inquisitor propter talem testem, iudiciarium omittere ordinem sicut dictum est.

A

Quòd autem absoluti in foro pœnitentiali solum intelligantur absoluti quoad illud forum siue iudicij,

Absoluti in foro pœnitentiali non censentur absoluti in foro exteriori.

B

& quòd propterea debeant in foro exteriori siue iudiciali satisfacere, singulariter declarauit Sanctissimus Dominus Gregorius XIII. in bulla quadam Iubilei anno Domini MDLXXII. tertio idus Septembris. nam cum primum concessisset facultatem confessoribus approbatis, vt virtute præfati Iubilei pœnitentes possent absoluere à quibuscunque peccatis, etiam sedi Apostolicæ reseruatis, & in bulla cœnæ Domini contentis, & à quibusuis pœnis & censuris ecclesiasticis, exceptis tamen quibusuis hæreticis, & libros damnatos siue auctoritate sedis Apostolicæ, scienter quoquo modo legentibus, aut in domibus suis tenentibus, vel imprimentibus; aut importantibus, seu disseminantibus, vel officium sanctissimæ Inquisitionis sub quocunque prætextu vel colore impedientibus, his inquam concessis primum & exceptis, subdis deinde singularem & notatu dignam clausulam in hæc verba: Declaramus tamen tũ per præsentes, quàm alias quascunque super concessione similium vel dissimilium indulgentiarum à nobis & prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas litteras Christifidelibus ipsis nisi in foro conscientiæ & pœnitentiali tantum, non autem in foro fori & contentioso, nisi satisfecerint his, propter quæ censuræ huiusmodi in eos latæ fuerint,

C

D

vllatenus suffragari, eosdemque Christifideles illis iuxta huius nostræ declarationis formam & tenorem, & non aliter, nec alio modo vti, aut eis iuuare posse & potuisse: quinimo eos in easdem censuras postmodum reincidisse, & in posterum reincidere, licque ab omnibus quauis auctoritate fungentibus censeri & iudicari debere, irritumque & inane quicquid secus à quoquam quouis prætextu, aut colore scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari; non obstantibus quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceteriſque contrariis quibuscunque. hactenus ibi.

E

Cõfessarius an possit absoluere hæreticos virtute Iubilei.

Quòd si quis quærat, an si Papa non exciperet casum hæresis, posset ne tunc confessarius approbatus virtute Iubilei, aut alterius diplomatis, aut bullæ Apostolicæ, per quam datur facultas absoluendi ab omnibus peccatis etiam in bulla cœnæ Domini reseruatis, absoluere hæreticos, qui hæresi suas confiterentur? Respondet Couarruuias in cap. alma mater. de sent. excomm. lib. 6. par. 1. §. 11. num. 15. id confessario non licere. Couarruuiam sequitur Simancas de catho. instit. tit. 3. de absolutione. num. 2. &

Ioannes

Ioannes Rojas tract. de hæret. parte 2. aſſertio. 39. Contrarium profitetur Dominicus Soto lib. 4. ſent. diſt. 22. q. 2. ar. 3. Sententia Soti videtur magna ratione niti: Et profecto ſi Papa noluiſſet virtute talis facultatis abſolui hæreticos, eos excepiſſet ſicut in præfata bulla Dominus Gregor. eos excepit; quos & Pius Papa V. etiam exceperat in ſimili bulla Inbilei anno Domini MDLXVIII. & in alijs. Profecto ad tollendam omnem dubitationem opinũ eſſet ſemper in ſimilibus bullis illos excipere. Ceterũ ſinõ exciperentur, & ob id in foro pœnitentiali abſoluerentur, vtiqui nimus Inquiſitores libere poſſent cõtra ſic abſolutos in foro exteriori procedere: prudenter autem facerent confeſſores, ſi in tali caſu ſic pœnitentibus ſuaderent atque eos inducerent, vt ad Inquiſitores confugerent.

An abſolutꝰ in foro pœnitentiali effugiat pœnas temporales.

Rurſus, altera quæſtio & præcipua in hoc concilio Tarracon. poſita eſt: An poſtquam aliquis eſt in foro pœnitentiali à crimine hæreſis abſolutus, effugiat etiam pœnas temporales, ita vt poſtea in eũ inquiri non poſſit, ipſeque reus poſſit ſe hac exceptione tueri, dicens iam eſſe abſolutum in foro pœnitentiæ: & quamuis Concilium hoc Tarracon. ſenſerit tribus illis concurrentibus, de quibus paulo antea dicebamus, immunem eſſe à pœna temporali; nunc tamen aliud eſt penitus obſeruandum, videlicet, reum quælibet ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab Inquiſitoribus, aut ab alijs habentibus abſoluendi poteſtatem, abſolutum in foro pœnitentiæ, & accuſari poſſe in foro exteriori, & in eum inquiri, nec eum iuuari exceptione recepta pœnitentiæ in foro interiori: ita Zanchinus, vbi copioſe diſputat hanc quæſtionem tracta. de hæret. cap. 34. & ibidem Campegius Repert. Inquiſ. verb. abſolutio. §. ſed an abſolutio. & verb. confeſſio. §. vtrum ſi in foro. fol. 163. ex impreſ. Venet. Lo catus in opere ind. verbo, abſoluere. nu. 1. & verbo, hæreticus. nu. 24. verſ. Secreti vero hæretici. & alij alys locis.

Pœna impoſita in foro pœnitẽtiali, nõ impedit pœnam imponendã in foro iudiciali.

Breui ergo agendo ſit hac apud nos certiſſima concluſio: Pœna impoſita per confeſſorem in foro pœnitentiali, quantumcunque ſit magna, non tollit aliquo modo pœnam imponendam in foro iudiciali canonico, vel ciuili. gloſſ. ſingularis in cap. gaudemus. de dinort. verb. poterit. vbi communiter hoc notant, & tenent Doctores, Pan. Caſtr. in l. cunctos populos. C. de ſum. trinit. & fide catho. num. 7. gloſſ. 1. in fin. in cap. 2. de ſchiſmaticis. & ibi Panor. Card. & Doct. glo. in ca. de his. in fine, da accuſ. vbi Abbas, gloſ. in c. ſi. 25. diſtin. argum. tex. in c. admonere. 33. q. 2. vbi gloſ. verb. pœnitentia. gloſ. ſi. in cap. 2. de emptio. & vend. & ibid. Abbas, Imola & communiter Doctores; & potiſſima ratio eſt: quoniam pœna pœnitentialis in foro interiori impoſita tendit ad alium finem, videlicet, vt per eam pœnitens ſatisfaciat Deo, & animæ ſuæ. Alia vero pœna, ſcilicet temporalis, ſpectat ad punitionem corporis, & pro vindicta publica, vt ita etiam reipublicæ ſatisfaciat, qui malo exẽplo delinquendo eam offendit. Hæc autem concluſio vſque adeo vera eſt, vt contrariam putarem erroneam: proceditque etiam ſi pœnitentia illa in foro interiori impoſita, fuiſſet publica. ita Abbas in dicto cap. de his. de accuſat. pro qua ſententia facit optime textus in c. 2. de maledicis. et notant ibidem Ab-

A *bas & Doctores.*

Illud hic monebo, multum eſſe minuendam pœnã in foro exteriori, quotiens is qui punitur in foro interiori, ſine dolo fuit confeſſus delictum ſuum, & obtinuit abſolutionem, maxime ſi iniunctam ſibi pœnitẽtiam humiliter adimpleuit, cum ſatis appareat, huic culpam ſuam diſplicuiſſe. mitius enim agi debet, & lenius cum eo qui ſponte confitetur peccatum ſuum, quàm cum eo qui conuincitur, iuxta doctrinam Abbatis & ceterorum in capitulo at ſi clerici. de iudicijs.

Mitius puniendus in foro exteriori, qui confeſſus eſt delictum in foro interiori.

Ille autem qui poſt cæptam inquiſitionem contra eum, quaſi diſſimulans & gemebundus accedit ad

B *Inquiſitores, vel Epiſcopum petens in foro interiori abſolui, audiendus non eſt, quia peccatum eius iam non eſt occultum, ideoque non eſt adhibendum occultum remedium; nec talis dicitur ſponte venire, cum illi dicantur vere & proprie ſponte venire, qui ante incæptam Inquiſitionem contra eos, receptaſque probationes humiliter accedunt, vt pulchre docet Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, quæſt. 2.*

His ita poſitis, quæ occaſione concilij Tarraco. dicenda fuerunt, ſupereſt, vt pauca quædam huc etiam ſpectantia breuiter perſtringamus.

An carceratis pro hæreſi ſint concedendi confeſſarii.

Ac primum hic quæritur: An vinctis & in car-

C *cere recluſis pro cauſa fidei, confeſſarij concedi debeant? Et tametſi quibuſdam videatur non aliter confeſſariorum copiam reis eſſe faciendam, quam ſi plene Inquiſitoribus ſuas hæreſes fuerint confeſſi, aut in extremum venerint vitæ periculum, vt tradit Simanca de catho. inſtit. tit. 16. num. 30. quoniã huiuſmodi homines cum pendente inquiſitione reputentur hæretici, indigni videntur tanta benignitate & conſolatione: benignius tamen videtur totiens eis confeſſarios concedere, quotiens illi petierint: nã vt valde prudenter & pie referebat mihi ſuperioribus diebus F. Thomas Zobbius ſanctæ Inquiſitionis Romanæ Generalis commiſſarius, vir & Theologia*

D *peritia, & pietate clarus, nunquam hoc obeſſe poteſt, immo interdum valde prodeſt. cum à confeſſarijs moneantur & excitentur ad libere confitẽdum iudicibus fidei delicta ſua, vt paulo poſt dicemus. Cum ergo conceduntur, plurima obſeruare conuenit, & diligenter animaduertere, ne quid committatur incautum.*

Cum carceratis pro hæreſi concedũtur confeſſarijs quid obſeruandum.

Totum vero hunc locum de cautelis, pie & prudenter obſeruandis in hoc delicto cum reis conceditur confeſſarius, luculenter præſcripſit Madriliana inſtructio anno Domini. MDLXI. cap. 71. in hæc verba à nobis vtcunque latine reddita: Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præterquam q̃ In-

E *quiſitores debent diligenter curare, vt ei fiat medicina, exhibeanturq; cuncta ad ſalutem eius neceſſaria, cõſilio medici ſeu medicorum, qui ei medentur; ſi petierit confeſſarium, debet ei concedi, qui ſit ſpectatæ probitatis, & de quo plurimũ confidatur, à quo iuramentũ exigatur de cuſtodiẽdo ſecreto; & q̃ ſi pœnitens ei dixerit aliquid in confeſſione, q̃ uelit reuelari extra carceres, ne in hoc vllo modo ei obtẽperet, nec ſimilia mandata reuelet: quòd ſi extra confeſſionem ei fuerit aliquid iniunctum, id Inquiſitoribus manifeſtabit. Ad*

Confeſſarius qualiter ſe geret eũ pœnitente.

Confessarius qualiter se geret cum pœnitente.

hæc, Inquisitores confessarium admonebunt ac instruent, qualiter se gerere debeat cum pœnitente, vt videlicet dicat ei, quòd cum sit pro hæresi incarceratus, ac de ea reus accusatus, non potest absolui, nisi iudicialiter hæresim suam manifestet. Et cetera relinquentur confessoris iudicio & conscientiæ: qui debet esse doctus, vt intelligat id quod in causa tali fieri conueniat. *hęc ibi.*

Reus morti propinquus si cõfitearur, absoluẽdus.

Atque hęc obseruari oportet, cum rei nondum venerunt in vltimum vitę discrimen: nam si in vltimo mortis articulo fuerint constituti, cum eis illud est obseruandum, quod iura iubent: nam cum per tempus non liceat eos iudicialiter examinare, & reconciliare, siquidem vere contriti sint, & parati obedire Ecclesię mandatis, absoluendi erunt sacramentaliter. Concilium Arausicanum primum cap. 2. cuius hęc sunt verba: Hæreticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desiderent, si desit Episcopus, à presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placet. *hæc ibi. In tali enim casu nulla est reseruatio, & omnes sacerdotes possunt quoscunque pœnitentes absoluere à quibuslibet peccatis, & censuris. Conc. Trident. sess. 14. cap. 7. de casuũ reseruatione.*

Reus persuadendus vt cõfiteatur.

Quòd si reus non peteret confessarium, & medicus crederet morbum esse periculosum: tunc reus persuadendus est omnino vt confiteatur, & vbi iudicialiter satisfecerit Inquisitoribus, priusquam moriatur, reconciliabitur Ecclesię: cumque fuerit in iudicio absolutus, inde confessarius absoluet eum sacramentaliter: atque hoc etiam præscribit practicata institutio.

Sanis petentibus. confessarii concedẽdi. & quales confessoris partes circa eos.

Diximus hucusque de ægrotantibus: nam cum sanis paulo aliter agendum videtur: sunt enim qui existiment sanis etiam petentibus, nisi confessi fuerint iudicialiter, non esse confessarium concedendum: frustra namque videtur tunc concedi, si fiet in negatiua: veruntamen, vt paulo antea dicebam, beniguius videtur, vt eis concedatur, etiãsi confessi non fuerint in iudicio: nam hinc multa commoda oriri possunt.

Et confessoris partes erunt hoc casu, reum cohortari ad deferendos errores suos, & dicendam integre veritatem tam de se, quàm de aliis, sicut de iure tenetur: addat tamen ne tædio carceris, vel spe celerioris liberationis, aut metu tormentorum, sibi aut alijs falsum crimen imponat.

Obseruandũ diligenter.

Hanc tamen reum confessarius absoluere non potest priusquam ab excommunicatione fuerit absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus, atque hæc omnia mihi videntur commodissime posse obseruari in hac causa. nunc cetera prosequamur.

Nihil à confessore inquirendũ de auditis in confessione.

Illud autem in primis debent Inquisitores præcauere, ne quid à confessario scire velint de gestis in cõfessione, neve de his nimis solicite quicquam ab eo percontentur: hæc enim longe abesse debent à tanti sacramenti secreto inuiolabili: iam in hac re præterea, quæ paulo antea diximus, cetera omnia sunt prudentiæ confessarij committenda, is namque videbit ne quid in fidei detrimentum fiat.

Nec compellendus vt ea proferat quæ sibi nouit.

Compellere autem confessarium, aut eum adducere in testem, vt proferat ea quæ in confessione audiuit, lõge abest à synceritate, & pietate, & huius sacri tribunalis & nostrorum temporum. Id tyran-

A *norum est, & iudicum imperitorum tentare: quod si re vera ab aliquo superbe imperante talia manifestare cogeretur, nullo modo debet obtẽperare, etiãsi iuramento prius constringeretur: immo licite potest asserere se nihil eorum scire, quia non dicitur scire vt homo, & priuata persona, sed vt Deus. cap. dilectus. de excessibus prælat. vbi glos. & communiter Doctores. cap. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remissio. B. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 1. ad 2. arg. Innocentius, & alij in cap. qualiter & quando. col 1. de accus. & tradunt communiter etiam Theologi lib. 4. senten. distin. 21. & Sotus lib. 4. senten. distin. 18. art. 5. quibus locis, & alias rationes adducunt*

B *ad probandum sacerdotem ita coactum posse licite respondere, se nescire: quas libenter omitto, quia hæc vulgaris est, & facilis quæstio.*

Crimẽ sacerdoti reuelatũ non in vim confessionis propalari potest.

Quòd si reus crimen suum sacerdoti dixerit, non in vim confessionis & pœnitentiæ, quantumuis sub secreto id sit dictum, & protestatione præmissa ne reuelet, si producatur in testem, potest & debet deponere, & veritatem reuelare. ita Innoc. in cap. qualiter & quãdo col. 1. de accusa. & ibi communiter Doctores. Panor. in cap. si sacerdos. de off. ord. vbi Doctores. Felyn. in cap. intimauit. de testibus. S. Thomas 4. sent. dist. 21. q. 3. art. 1. quę maxime obtinent in hoc

C *crimine, quod vergit in magnum reipublicę detrimẽtum, ad quod reuelandum omnes sub pœna peccati mortalis obligantur, nullo obstante voto, pacto, aut promissione, vt dixi supra hac. 2. parte super cap. qualiter & quando, traditque elegant er Guido Fulcodius in consultatio. ad Inquisitores. q. 8. S. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. Sotus lib. 5. de iust. & iure q. 5. art. 2. & copiosè Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 5. nu. 14.*

An dictum sacerdotis reuelantis confessionem faciat indiciũ, aut aliquam probationẽ.

Sed hic est pulchra difficultas obiter diluenda, An si sacerdos, aut per imprudentiam, aut per malitiam, aut alia quauis de causa confessionem reuelauerit, ea faciat indicium, aut probabilitatem aliquam, ita vt iudices virtute talis reuelationis, seu confessio

D *nis possint procedere ad torturam, aut alios actus iudiciales contra reum.*

Omissis multis; breuiter respondeo, hanc confessionem factam de delicto manifestato in confessione sacramentali, nullum penitus effectum operari, nec facere aliquod indicium ad torturam: quia talis confessio fuit facta tanquam soli Deo, & non tanquam homini. arg. tex. in cap. si sacerdos, de off. ord. tradit Bal. in l. Archygerontes. C. de epis. audient. quem refert & sequitur Antonius Gomez. to. 3. varia. resol. c. 13. nu. 9. asserens dictum huius sacerdotis nullam penitus fidem facere, & hæc opinio est valde æqua & iusta: nam si tales reuelationes ali

E *quid probarent, plane in manifestum sacramenti confessionis & sigilli secreti detrimentum verterentur.*

Cur sacerdoti reuelanti confessionẽ non credatur.

Atque hanc eandem sententiam profitetur synodus sub Carolo Magno celebrata, cuius Ansegisus Abbas Leobiensis meminit lib. 5. cap. 48. vt refert Marianus Victorinus in libro de sacramento confessionis, c. xi. in hac verba: Presbytero nõ licet peccatũ apiscopo prodere, quia super eũ est. Et si forte sacerdos peccatũ, sibi in cõfessione

aliàs

alias pœnas, credi ei non debet, tum quia teſtimo A nium vnius, nullius, vt iura inquiũt, teſtimonium eſt, cum in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum: tum etiam quia reuelando delinquit, & delinquendo tanquam infamis à teſtimonio ferendo, in eo præſertim in quo teſtando peccat, reiicitur. *hæc ibi.*

Quod autem de non credendo ſacerdoti reuelanti confeſſionem proxime diximus, idem & de Epiſcopo intelligendum eſſe videtur, ſicut inſinuat decretum concilij Africani, cap. 99. et concilij Carthaginenſis ſeptimi, cap. 5. quod referunt Burchardus lib. 19. decret. cap. 127. et Ivo parte 5. cap. 363. & Gratianus 6. q. 1. c. placuit. vbi ſcriptum eſt ita: Item placuit, vt ſi quando Epiſcopus dicit, aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque ille neget, & pœnitere noluerit: non putet ad iniuriam ſuam Epiſcopus pertinere, quod illi ſoli non creditur. *hæc ibi.*

Marianus tamen Victorius in libello de ſacramento confeſſionis, cap. xi circa finem, hoc decretum proxime relatum intelligendum arbitratur, cum peccatum auditum detectum eſt extra ſacram Eccleſiæ confeſſionem. ceterum ſiue hoc, ſiue illo modo canon intelligatur, ſemper tamen verum erit neque etiam Epiſcopo, nec cuilibet alij Eccleſiæ prælato reuelanti confeſſionem eſſe credendum. immo grauiter plectendi ſunt per ſuos iudices, qui audita in confeſſione ſacramentali reuelauerint: de quorum pœna plene tractatur in cap. ſacerdos de pœnit. dist. 6. & in cap. omnis vtriuſque ſexus §. Caueat autem. extra de pœnit. & remiſ.

An coniecti in carcerem ob hæreſim, admitti debeant ad audiendã Miſſam.

An autem coniecti in carcerem ob hæreſim admitti debeant ad audiendã Miſſam, & ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur, ſicut admittuntur ad confeſſionem eo modo, quo hactenus diximus. & ſcitu & inueſtigatione dignum eſt: Sed de hoc dicetur infra par. 3. ſuper quæſtio. 59.

f ¶ Si quos vero conſtat ante inchoatam inquiſitionem de his fuiſſe confeſſos.] *in codice Bononienſi conſtanter legitur hic locus cum dictibus, non, in hunc modum:* Si quos non conſtat ante inchoatam Inquiſitionem de his fuiſſe confeſſos, &c. *Et ſane ita videtur legendum, vt ſeries indicat, & vt facti ſpecies ſint diuerſa: nam cum de eo, qui ante inceptam Inquiſitionẽ fuit confeſſus, locutum ſit concilium in principio huius tertiæ quæſtionis, fruſtra vi debatur de illo etiam quærere, qui ſimiliter ante inceptam Inquiſitionem fuit confeſſus; quare lectio codicis Bononienſis mihi magis probatur.*

g ¶ Nili ita ſit ſecretum factum, quòd non habeat contra ſe famam, vel teſtes.] *Hic proculdubio eſt ſermo de illo, qui ſe ipſum ſponte defert ad ſanctum officium, & peccatum ſuum iudicibus fidei detegit. de quo agimus copioſe infrà parte 3. tit. de ſponte venientibus.*

Cum vero hic ſubdit concilium dicens: Et tamen in vtroq; caſu, &c. *concludit tam eos, qui ante inceptam Inquiſitionem confeſſi fuerint, quàm eos, qui ſponte ſeipſos detulerunt, immunes eſſe ab omni pœna temporali. de quo quid ſit ſentiendum, & dictum eſt hactenus, & dicttur in præcitatis locis.*

h ¶ Hæretici perſeuerantes in errore relinquantur curiæ ſæcularis iudicio.] *Hæreticos perſeuerantes appellat hic concilium pertinaces, qui poſt multas & legitimas monitiones nolunt veritati catholicæ fidei obtemperare. ceterum iſti non ſunt ſtatim curiæ ſæculari tradendi, ſed diu aſſeruãdi. ſapiuſque monendi vt reſipiſcant; qualis vero praxis ſit circa hos ſeruãda, docet pulchre Eymericus 3. par. in 10. modo terminandi proceſſum fidei. extat etiam inſignis doctrina concilij Biterrenſis cap. 17. in hæc verba:* Conuerti nolentes, vbi commode poteritis, damnare tardetis: ipſos frequẽter tam per vos, quàm per alios ad conuerſionẽ monentes, ac tandem in ſua malitia pertinaces faciatis errores ſuos ad eorum deteſtationẽ publice cofiteri, & ſic eos damnatos, præſentibus ſæcularibus Poteſtatibus, eorumue Baliuis ſecundum mandatum Apoſtolicum relinquentes. *hæc ibi.*

Quid obſeruandum circa hæreticos pertinaces priuſquã tradantur curiæ ſæculari.

i ¶ Perfecti vero hæretici, ſi conuerti voluerint, & dogmatizantes, &c. perpetuo carceri intruduntur.] *Ita in Bononien. & etiam in Directorio Cardinalis de Gambara: ſed Sabellanus,* Perfidi *habet, & male: nam inter hæreticos Valdenſes, ſeu Inzabbatatos, de quibus hic locus eſt accipiendus, quidam erant, qui dicebantur,* Perfecti, *quod nuſquam declaratur luculentius, quàm in ſumma fratris Iuoneti, 5. par. c. 2. cuius extat fragmentũ quoddam in veteri codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ: in quo plene differitur de initijs, incremẽtis, & moribus, ac erroribus Valdenſium. ageus vero de ſectis ipſorum ita habet:* Duo ſunt genera ſectæ ipſorum. Quidam dicuntur Perfecti eorum, & hi proprie vocantur Poure Valdenſes de Lion: nec omnes ad hanc formam aſſumunt, ſed prius diu informantur, vt & alios ſciant docere. Hi nihil proprium dicunt ſe habere, nec domos, nec poſſeſſiones, nec certas manſiones, coniuges, ſi quas ante habuerunt, relinquunt. Hi dicunt ſe Apoſtolorũ ſucceſſores, & ſunt magiſtri aliorum & confeſſores: & circuunt per terras viſitando, & confirmando diſcipulos in errore. His miniſtrant diſcipuli neceſſaria. In quocunque loco veniunt, inſinuant ſibi mutuo aduentum illorum: conueniunt ad eos plures in tuto loco in latibulis audire eos, & videre: & mittunt eis illuc optima quæque cibi & potus: & indicunt collectas nummorum diſcipulis pro ſuſtentatione eorundem Pauperum & magiſtrorum ſuorum, & ſtudentium, qui per ſe ſumptus non habent: vel etiam ad alliciendum aliquos, quos cupiditas nummi trahit ad ſectam eorum. *hactenus ibi. quæ ſunt plane ſcitu dignißima, ex quibus intelligentur multa huius Directorij loca de his loquentia.*

Perfecti hæretici qui dicãtur, res ſcitu digna.

Addit Eymericus 3 par. tit. de ſignis, quibus Valdenſes cognoſcuntur, num. 112. hos Perfectos hæreticos conſueuiſſe deferre in ſuperiori parte ſotularis ſignum quoddam circulare, vt à ceteris & diſtinguerentur & cognoſcerentur. Debis Perfectis hæreticis inſignis extat locus in concilio Biterrenſi cap. 16. quem retuli infra 2. parte ſuper quæſt. 39. de Hæreſiarchis.

Rurſus illud eſt diligenter obſeruandum, concilium Tarraconenſe hic ſentire magiſtros errorum & dogmatiſtas tunc demum tradendos curiæ ſæcularis.

Hæreſiarchæ an tradi debeant curiæ ſæculari.

lari, cum noluerint connerti; idem prorsus statuit cõ cilium Biterrense, cap. 16. Hinc colliges non esse facile recipiendam eorum sententiam, qui dicunt dogmatistas indistincte curia saculari esse tradendos; de quo videto quæ scripsi supra parte 1. super l. uemo clericus. C. de sum. trin. & fide catho. & infra in hac parte 2. super dicta quæst. 39. de hæresiarchis vbi dixi plenissime.

K ¶ Credentes autem hæreticorum erroribus solemnem faciant pœnitentiam, &c.] *Hic incipit assignare pœnas panitentiales imponendas singulis, qui ad Ecclesiæ gremium reuertitur, quarum hodie maior pars abijt in desuetudinem. In eis vetustam in coercendo hoc crimine seueritatem mirari licet, B qua valde distat ab hodierna huius tribunalis misericordia & beniguitate; & plane quanta fuerit antiqua seueritas, docent plene decreta concilij Biterrensis, & Narbonensis: item littera quædam beati Dominici, quas affert Campegius apud Zanchinum e. 20. adde Reperto. Inquisit. verbo, publice.*

Tametsi vero mentio fiat solemnis panitentiæ, & propterea iure optimo videretur hic declarandum, quid ea sit, quo ritu fiat, quos pariat effectus, & quo modo differat à publica panitentia: nihilominus tamen hæc disputatio ob id consulto à nobis omittetur hoc loco, quia eius vsus aut nullus omnino, aut valde rarus est nostris seculis: quamquam non diffitear C posse ex causa quandoque reuocari & vsurpari. Interim tamen vide textum, & ibi doctores in cap. in capite 50. dist. Magistrum, & doctores lib. 4. sent. dist. 14 Couarruuiam lib. 2. variar. resolus. cap. 10. nn. 3. & in repetitione clemen. si furiosus. in prima parte relectionis, nn. 10. Bernardinũ Diaz in pract. crimi. cano. cap. 19. Simonem Maiolum lib. 3. de irregularit. cap. 2. & 3. & Marianum Victorium in historia de antiquis panitentijs, in principio, vbi de hoc agit luculenter.

l ¶ Sint in processionibus ad Sedem.] *dictio, Sedem, in Sabellano est omissa. & male. Est autem D dictio vulgaris apud Hispanos: nos enim ecclesiam cathedralem, seo, vocamus: concilium dictionem vulgarem latinam fecit, sed ignorantibus nostram linguam, peperit difficultatem. Sunt autem in toto hoc opere dictiones huiusmodi multæ, quas suis locis A à nobis declarabũtur. Iubebat ergo hic concilium, vt credentes hæreticorũ erroribus, qui solemnem pœnitentiam erant facturi, diebus hic præfixis proficiscerentur ad Ecclesiam cathedralem, ibiq; & processionibus & diuinis officijs interessent.*

Solemnis pœnitentia, grauis.

m ¶ Item in quarta feria in capite ieiunij veniãt simul ad Sedem, & sint eodem modo, & secundũ formam iuris, &c.] *Hic præscribit concilium credentibus hæreticorum erroribus, secundum ius in c. in capite. 50. dist. formam agendæ solẽnis panitentiæ: quæ profecto pœnitentia grauissima est: at si peccati magnitudo spectetur, debita censeri debet: nam cum grauius sit diuinam, quàm humanam ladere maiestatem, cap. vergentis. extra de hæret. authent. Gazaros. C. de hæret. & offendentibus maiestatem humanam vltimum mortis supplicium imponatur, l. quisquis. C. ad legem Iul. maiest. certe qualibet pœnitentia, in quam mortis supplicium commutatur, mortis comparatione leuis censenda est. non modo credentes hæreticorum erroribus, sed & alij de quibus hic eandem compellebantur subire solemnem pœnitentiã: illa tamen sicut paulo antea diximus, iam in desuetudinem abijt.*

n ¶ Ne sic Lateranense concilium illudatur.] *codex Bononiensis ita:* ne sic latinum consilium illudatur. *Sabellanus ita:* ne sic ecclesiasticum iudicium illudatur. *In codice Cardinalis de Gambara ita:* ne sic datum consilium illudatur. *Sed nõ est visum recedere à Bareinonensi impresso: quamquam non video quomodo hæc Lateranensi concilio accommodentur, cum nusquam ibi nominatim reperiatur cautum, quod hic commemoratur de numero compurgatorum: nisi dicamus respexisse hoc loco cõcilium ad illud quod statuitur in concilio Lateranẽsi sub Innocentio III. cap. 36. & refertur in cap. eum cessante. extra de appel. vbi cauetur, quòd iudex posit interlocutorium & comminatorium sententiam ex causa reuocare, non aliter: ita hic non est honestũ vt posit taxatum & præfinitum certum numerum compurgatorum absque legitima & iusta causa in numerus immutetur. Iam in codice illo vetusto Vaticanę bibliothecę, vbi reperitur idem hoc Tarraconense Concilium, hic locus ita legitur:* Vt sic Lateranen. Concilio non illudatur.

QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO DE HAERETICA PRAVITATE AD OFFICIVM INQVISITIONIS PERTINENTES.

QVAESTIO I.

De nomine hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis ab electione dicitur.*
2 *Et ab adhæsione, nam pertinaciam requirit.*
3 *Atque etiam à diuisione.*
4 *Hæresis electionem, adhæsionem, & diuisionem includit.*

PRIMA quæstio est: Hæresis, vnde sic dicta est, seu hoc nomen hæresis vnde tractum est?

Ad hanc respondemus secundum mentem Isidori †, & aliorum vocabulorum expositorum, quòd hoc nomen hæresis etymologizatur, seu exponitur tripliciter,

† Lib. 8. Etymolog. c. 3

1 Et secundum hoc hæresis includit tria: primo hæresis dicitur ab eligo eligis; vnde secundum

dum Iſidorum & Papiam, hæreſis dicitur quaſi eleſis: & ſic hæreſis dicitur ab eligendo, ſicut ſecta à ſectando: & inde dicitus hęreticus, quaſi electuus, ab eligendo ſic dictus. Nam hęreticus pro poſitis ſibi, falſa & vera, ſententiis, eligit falſam & peruerſam tanquam veram, vera & catholica reſutata, vt habetur 24.q.3. Hereſis. Et ex hoc patet, quod hęreſis importat electionem.

2 Secundo hæreſis dicitur ab adhęreo adhęres, ſecundum Hug. & ſic hęreſis dicitur ab adhęrendo: ſicut fides à fatendo, & ſecta à ſectando: & inde dicitur hæreticus quaſi adhæſiuus, ab hærendo ſic dictus. Nam hæreticus falſę & peruerſæ doctrinę tanquam veræ, vt prędicitur, electæ adhæret firmiter, & pertinaciter: aliàs ſi talis adhęſio pertinax non eſſet, hęreticus quis non foret, vt patet extra de ſum. trinit. & fi catho. c. Damnamus. & ex hoc patet, quòd hæreſis importat adhęſionem.

3 Tertio dicitur hæreſis ab erciſcor erciſceris ſecundum Iſidorum: quod idem eſt, quòd diuido diuidis. & ſic dicitur hæreſis ab erciſcendo, id eſt, diuidendo: ſicut dicitur, per oppoſitum vnio ab vniendo, & coniunctio à coniungendo. Et inde dicitur hęreticus quaſi diuiſiuus, à diuidendo ſic dictus: ſicut dicitur Eremita, quaſi diuiſus à communi vita. Nam hęreticus poſtquã falſam doctrinã ſibi elegit tanquã veram, eiq; pertinaciter adhęſit, ab aliis veram doctrinam & ſanam tenentibus (quibus ante erat vnitus) ſe mente elongat & diuidit, & excommunicationis mucrone, ab eis per Eccleſiam merito & numero diuiditur, & Poteſtati ſæculari traditur, à conſortio hominum totaliter diuidendus, vt patet extra de hære. c. Excommunicamus, primo, & ſecundo.

4 Et ex hoc patet, q̃ hęreſis importat diuiſionẽ. Et per[b] conſequens ex prędictis omnibus liquet q̃ hęreſis nomen importat tria, ſcilicet, electionẽ, adhęſionem, & diuiſionem.

COMMENT. XXVI.

De Etymologia hęreſis.

[a] HAereſis vnde ſic dicta eſt.] *De etymologia ſeu origine dictionis, hæreſis, prater Eymericum hic, agunt fere omnes, qui de hæreticis ſcripſerunt. Et Beatus Hieronymus in Epiſtola ſancti Pauli ad Galatas, cap. 5. & in Epiſtola ad Titum, c. 3. Tertullianus in libro de præſcriptionibus hæreticorum cap. 6. Iſidorus lib. 8. Etymolog. c. 3. Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. xi. art. 1. Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 1. aduerſus hæreſes, idem lib. 1. cap. 1. de iuſta hæret. punit. Repertorium Inquiſitorum verbo, hæreſis. Simancas de catho. inſtit. tit. 30. idem in Enchyridio violatę religionis tit. 2. Lacatus in opere iudiciali Inquiſitorum, verbo, hæreſis, & doctores in cap. hæreſis. 24. q. 3. & alij pleriſque in locis. quos gratia brevitatis omitto.*

Etymologia vera hæreſis, quæ ſit.

Vera autem hæreſis etymologia à verbo Græco αἱρεῖσθαι, defectiue, quod ſignificat, eligo, volo, exopto ſumiturque pro opinione ſecuti & confirmata de aliquo dogmate et ſectetia, in qua ſiſtitur, electa. Quare hæreſis latine reddita, electionem ſignificat, quod-

A *ſcilicet eam ſibi vnuſquiſque eligat diſciplinam, quã putat eſſe meliorem. Verum eſt ergo hæreſim ſignifi care electionem, at non deſcendit à verbo Latino, eligo ſed à verbo Græco, vt dictum eſt, atque hoc etiam vult Iſidorus prędicto loco. ait enim ita.* Hæreſis Græce ab electione vocatur, quòd ſcilicet vnuſquiſque id ſibi eligat quod melius ſibi eſſe videtur, vt Philoſophi Peripatetici, Academici, Epicurei, & Stoici vel ſicut alij, qui peruerſum dogma cogitantes arbitrio ſuo de Eccleſia receſſerunt. Inde ergo hęreſis dicta Græca voce ex interpretatione electionis, qua quiſque arbitrio ſuo ad inſtituenda, ſiue ad ſuſcipienda quęlibet ipſe ſibi

B eligit. *hęc Iſidorus, in quibus per omnia ſequitur B. Hieronymum prædicto loco in Epiſtola ſancti Pauli ad Titum, cap. 3.*

Aliæ hęreſis etymologiæ quales ſint.

Aliæ autem etymologias, quas hic recenſet Eymericus, videlicet, hæreſim dici à verbo, adhæreo, quia hæreticus falſę doctrinę adhęret: vel ab erciſcor, quod eſt diuido, eo quòd hæreticus per hæreſim diuiſus ſit ab his, qui rectam Eccleſiæ catholicę doctrinam tenent, communiter & recenſent & ſequuntur Ioannes And. Antonius de Butria, Zabarella, Panormitanus, & alij in cap. firmiſſime. extra de hæret. & Zanchinus tract. de hæret. cap. 1. Odofredus in Rubrica C. de hæret. ait hæreticum

C *dici ab eremo, quia inquit ſicut eremita dicitur à nemore, quia ſeparatus eſt à ciuitate vel oppido, ita hęreticus dicitur ſeparatus à fide catholica. Sunt etiam qui dicant hæreſim dici à verbo, erro, quia hæreticus errat, id eſt, deuiat & deflectit à rectitudine fidei catholicę.*

Cęterum huiuſmodi etymologię, & ſi quæ ſunt aliæ his prorſus ſimiles, tametſi hęreſi & hominis hęretici naturam explicent, vere tamen non ſunt, vt ex ſupradictis conſtat. At ignoſcendum eſt his viris, grauibus quidẽ & ſingularis eruditionis, quia tertiora iniuria eorum temporum docere non valuerunt, docturi proculdubio ſi nouiſſent: ea vero tunc

D *veriſſima eſſe putabant.*

Nomen hæreſis quando cœperit eſſe infame.

Nomen vero hæreſis (vt obiter id dicam) ante conſtituta Chriſtiana religionis fundamenta infame non erat, imo in bonam partem accipiebatur, ſignificabatque illam diſciplinam, quam quiſque profitendam & ſequendam eligebat: hinc Varia ſectę Philoſophorum, hęreſes dicebantur, vnde Stoici, Peripatetici, Academici, Epicurei illius vel illius hæreſis appellabantur, vt prędicto loco in Epiſtola ad Titum ſcripſit ſanctus Hieronymus: At hodie id nomen odioſum eſt & infame, quo ſignificentur, qui cõtra Chriſti Domini fidem, aut illius Eccleſiam vel docent, vel credunt.

Chriſtianis non licet ſectam eligere.

E *Propterea vero apud nos Chriſtianos hæreſis ſine electio ſectæ, infamis & execratione digna habetur: quia cum lex noſtra data ſit ab omnipotenti Deo per Ieſum Chriſtum filium eius, non autem ab hominibus electa, proinde quiſquis aliam fidem, ac aliam doctrinam eligit, merito hęreticus eſt, & infamis habetur.*

Nobis vero in his, quę ad fidem ſpectant, nihil arbitrio noſtro eligere licere, ſed quę ſunt diuinitus tradita ſequi oportere, inculcanter Tertullianus in libro de præſcriptionibus aduerſus hæreti-

tos, ostendit his verbis: Hæresum opera sunt adultera doctrinæ, hæreses dictę Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas vtitur: Ideo Apostolus & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis vero nihil ex nostro srbitrio indulgere licet, sed nec eligere qđ alius quis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: Sed accepta à Christo disciplinâ fideliter nationibus assignauerunt. Itaque etiamsi Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à nobis. *hactenus Tertullianus.* *Idem eisdem verbis scribit Isidorus lib. 8. cap. 3. Etymolog. tacito nomine Tertulliani.*

¶ inducere, apud Isidorum.

Religio Christiana nõ potest hæresis aut secta vocari.

Atque ex his apertissime consequitur, religionem Christianam, Euangelicamne doctrinam neque hæresim neque sectam appellari posse, tum quia non est commentum aut inuentum nostrum, cum eam habeamus ex diuina reuelatione & traditione: tum quia Christiana religio, catholica, & vniuersalis est, ad omnes aque pertinuit & pertinet, omnesque eam omni tempore tenuerunt ac tenent, qui de Deo; & diuina veritate recte senserunt: hæresis autem & secta priuatam disciplinam significant, & quam quisque sibi eligit opinionem, atque commentum.

His ita constitutis, iam quid sit hæresis breuiter quoque dicendum est, vt quę deinceps tradenda sunt de hoc crimine, eius natura cognita, facilius intelligantur.

¶ Hæresis varię multorũ doctorũ diffinitiones. Guido Carmelita.

Ac hæresis quidem multis modis diffinitur à multis, tametsi omnium diffinitiones, licet verbis differant, in eandem sententiam concurrere videantur. Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. 1. de hæresibus in genere, c. 3. ita diffiniebat. Hæresis est falsa opinio & erronea in intellectu, per quam falsę & erronee intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem: *hęc ille.*

Turrecremata.

Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 1. ita: Hæresis est opinio vel assertio falsa, siue dogma falsum catholicę veritati cõtrarium, in eo qui Christianam fidem professus est. *hactenus Turrecremata:* *Cuius definitionem per omnia sequitur Arnaldus Albertinus tract. de agnoscen. assertio. quæst. 2. nu. 4.*

Alfonsus Castrus.

Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 1. de iusta hæreticorum punitione ita diffiniebat: Hæresis est enuntiatio siue propositio falsa, fidei catholicæ ita repugnans, vt cum illa simul esse non possit. *hęc Alfonsus.*

Conradus Brunus.

Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 1. ita: Hæresis est dogma falsum, contra fidem orthodoxã, ab eo, qui fidem professus, pertinaciter vel assertum, vel in dubium reuocauit. *hęc ille.*

Albertus Pighius.

Albertus Pigius Campensis lib. 4. cap. 8. Hierarchiæ ecclesiastica latius diffinit: seu verius describit hæresim in hac verba: Hæresis est non morum, non confessionis, sed fidei vitium, quo quis singulare aliquid à communi Ecclesię catholicæ fide ac sententia eligit, ac proinde se ipsũ ab Ecclesia separat, qua se rectius sentire, credereq; præsumit: & ob id hæresis, hoc est, electio haud insignificãter appellatur. *hactenus Albertus. Atque ex his vel singulis, vel omnibus simul sumptis, intelligitur quid sit hæresis, cuius diffinitionem tum hic, tum in sequentibus omisit Eymericus. harum vero diffinitionum explicationem tradunt præcitatis locis Guido, Turrecremata, Albertinus, & alij.*

¶ Et per consequens ex prædictis omnibus liquet, quòd hæresis nomen importat tria, scilicet electionem, adhęsionem, & diuisionem. *Ex his quę dixit Eymericus, satis conflat ab hæresibus hæc incõmoda, pdire, videlicet electionẽ praua doctrinę, omissa vera & catholica: adhæsionem seu pertinaceꝫ applicationem ad falsum, seu falsa dogmata, relictis ortbodoxis: item diuisionem à catholicorum fide, sicut dictum est.*

Hæresum incommoda.

Iam hinc quasi ex vberrimo omnium malorum seminario consequuntur in republica multa alia mala & incommoda, quæ facile ostẽdunt, quàm ingens malum sit hæresis. Sanctus Basilius Magnus epistola 69. cuius initium est. Fert equidẽ consolationẽ. *plurima recenset his verbis:* Dum multi in medio impietatem studiose excoluerunt, nunc pernicios fructus protulerunt. Euersa enim sunt pietatis dogmata, confusę sunt pietatis leges, Ambitiones eorum, qui Dominum non timent, præsidentias inuadunt, & in propatulo de cetero impietatis præmium proposita est prima sedes. Quare qui grauiores blasphemias protulit, ad populi Episcopum potior habetur. perijt auctoritas sacerdotalis. defecerunt qui pascunt cum scientia ouile Domini. dum hi, qui primos locos ambiunt. œconomias pauperum in proprias voluptates, & munerum distributiones insumunt. annihilata est canonum syncritas, licentia peccandi multa est: nam qui hominum studijs ad principatum accedunt, in hoc ipso studij gratiam rependunt. perijt iudicium iustum. vnusquisque in voluntate cordis sui ambulat, prauitas immensa est. populi admoneri nolunt. præsides dicendi libertatem non habent. serui enim sunt eorum, qui beneficium contulerunt, hi qui per homines sibi ipsis potentiam compararunt. *hæc ibi Basilius, vbi & alia his similia annectuntur, quæ ob breuitatem omitto.*

Felix Papa, eius nominis primus, Epistola. 1. ad paternum Episcopum de hæresis incommodis, ita etiam habet: Hæresis quippe est nimis impis, & Euangelicæ veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, sed ipsa Christianæ religionis conatur fundamenta conuellere. Quoscunque enim rapit ad se, non solum in hoc vitium, sed in multa alia vitia ruere facit: & ipso suadente antiquo hoste, non solum persecutores Ecclesiæ, sed etiam Sacerdotum eius fiunt. *hæc ibi.*

Quot mala quasi exterminatim ex hęresibus oriantur.

Dicam semel ab hæresibus oriuntur contra Deũ blasphemię, sacrilegia, subuersio piarum in Ecclesia fundationum, iudiciorum & sacrarum legum violatio: contra catholicos & fideles iniurię, calumniæ, & crudelitates, quas in catholicos exercent hæretici. Vera & catholica fides atq; religio per hæreses auellitur, & extinguitur in animis hominum, corpora, & bona in discrimen inducuntur, omnis generis tumultus, & seditiones commouentur, pax & tranquillitas publice perturbatur: Denique totius illius rei-

reipublicę status & forma, in qua hæreses aut oriri permittuntur, aut ortę foountur, nec protinus extirpantur, in peius commutatur, & tandem in totum etiam quandoque subuertitur, & aboletur. Hęc omnia ita esse veterum testantur historię, præsentia quoque demonstrant tempora, in quibus videmus florentissima regna & prouincias ob hæreses in maximas calamitates, & miserrima pericula incidisse.

QVAESTIO. II.

De propositione, seu articulo hæretico.

SVMMARIVM.

1 *Ex triplici capite propositio aliqua iudicatur hæretica.*
2 *Vel quia est contra articulos fidei:*
3 *Vel contra determinationem Ecclesiæ:*
4 *Aut contra sacram scripturam.*
5 *Quę manifeste hæretica sint reputanda.*

SECVNDA quęstio est: Hęresis quid est: siue propositio, vel articulus quando hæreticalis dicendus, & habendus est?

2 Ad hanc respondemus secundum mentem sancti Thomæ prima parte, q. 32. art. 4. & 2. 2. q. 11. art. 2. quòd propositio aliqua, seu articulus hæresis est, & hæreticalis habendus est, ex vna trium causarum & rationum:

2 Vel quia est contra aliquem fidei articulum, vt pote, q Deus in personis non est trinus: seu quòd Dei filius nõ fuit incarnatus, & similia, quæ sunt contra fidei articulos directe: quę sunt prima credibilia, & nostrę fidei catholicę prima principia ac nostrę credentię rudimenta:

3 Vel quia est contra Ecclesię generalis determinationem, vt tamen de fide factam: vtpote quòd Spiritus sanctus procedit à Patre & filio tanquã à duobus principijs: quod est contra determinationem factam vt de fide, extra de sum. trinit. & fide catho. c. vnico, libr. 6. Seu quòd vsura non est peccatum: quod est contra determinationem factam vt de fide, extra de vsur. in clement. Exgraui. Quæ determinationes Ecclesiæ vt de fide factę sunt credendæ firmiter, ac tenendæ:

4 Vel quia est contra scripturam sacram per Ecclesiam approbatam: hoc est contra Biblia: vtpote, q Deus cælum & terram non creauit: quod est contra id, quod habetur Gen. 1. Vel q Christus discipulos ad docendum gentes non misit: quod est cõtra illud quod habetur Marci vltimo. Qui quidem libri sunt ab Ecclesia approbati. & per consequens contenta in eis sunt credenda fore vera.

5 Quæcunque ergo apparẽt esse clare, vel contra aliquem fidei articulum in Symbolo fidei contẽtum: vel contra Ecclesię determinationem vt de fide factam: vel contra sacram scripturam (hoc est Biblię textum) per Ecclesiam approbatã; illa

A sunt hæreticalia manifeste. Nam prædicta tria, scilicet, fidei articuli, determinationes generales per Ecclesiam factę vt de fide, & sacra scriptura, hoc est in Biblia contenta, sunt fide inconcussa tenenda: & consequenter eorum opposita sunt de se hæreticalia.

COMMENT. XXVII.

1 HAeresis quid est; siue propositio vel articulus quando hæreticalis dicendus & habendus est. *Hęc disputatio valde vtilis est, & necessaria non modo iudicibus, & ceteris officij sancta Inquisitionis ministris, verum etiam cuilibet catholico, vt retineat vera & certa catholica religionis fundamenta & dogmata absque vlla erroris commixtione. Prudentissime autem Eymericus per regulas generales inuestigat, quot modis aliqua propositio hæretica dici possit, ne sit opus singula hæretica dogmata commemorare, quę pertinaciter asserta hæreticum constituant: quod fecerunt nonnulli doctiores, vt alibi diximus. id enim præterquam quòd valde laboriosum est, at vix etiam possunt singula indiuidua comprehendi: tradenda ergo methodus fuit, per quam omnis hæretica propositio ad certa quædam capita reducatur.*

B

C b ¶ Quòd propositio aliqua, seu articulus hæresis est, & hæreticalis habendus est, ex vna trium causarum & rationum.] *Idem repetit Eymericus eadem p. 2. q. 35. non tamen præter rationem, & causam. Est autem auctoris institutum hoc loco docere, quot modis contingat, siue ex quibus capitibus cognoscatur, aliquam propositionem esse hæreticã: nulla vero est disputatio magis difficilis in causis fidei pertractandis, nulla magis fidei iudicibus vtilis & necessaria, cum sancta Inquisitionis negotium magna ex parte in cognoscendis hæreticis propositionibus, diuidendisque seu separandis à catholicis consistat: & quamuis breuitati studeam, ne muneri meo*

D *& publicæ vtilitati defecisse videar, rem hanc, quanta fieri poterit tum breuitate tum perspicuitate disputabo. Eymericus hoc sentit: Propositio hæretica est, quando repugnat articulis fidei: aut Ecclesia definitionibus, aut litteris sacris: non tamen negat, quin & alijs quibusdam modis propositiones hæreticę esse possint, qui nominatim à nobis sunt hic adiungendi, ne quid imperfectum in opere tam illustri relictum esse videatur.*

Quot modis propositio dicatur hæretica, vtilis disputatio.

Ioannes Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. p. 2. c. 10. septem in primis modos numerat, quibus propositio dicatur, aut fiat hæretica, quos colligit ex septem modis catholicarum veritatum eodem loco

E *c. 9. à se prius positarum: eosdem retulit, nec verbis quidem mutatis, Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquisit. verbo, credibilia. nu. 8. & seq. & Arnaldus Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 5. sunt autem sequentes:*

Catholicarũ veritatũ gradus.

Primus earum, quæ in libris sacris habentur expressa.

Secundus earum, quæ ex sacris litteris necessaria consequentia deducuntur.

Tertius earũ, quę verbotenus Christus Apostolis, et Apostoli Ecclesia tradiderunt.

Quar-

Quartus earum, quæ in concilijs vniuersalibus definita sunt.

Quintus earum, quæ à sede Apostolica sunt fidelibus ad credendum proposita.

Sextus earum, quę de fide & refutatione hæresum sanctis Patres vna mente, vnoque consensu docuerunt.

Septimus denique illarum, quę ex tertio, quarto, quinto, & sexto generibus consecutione firma & necessaria deriuantur. Quibus catholicis veritatibus demonstratis facile est hæreticas propositiones docere, illæ enim hæreticę censebuntur, quæ his catholicis dogmatibus repugnant.

Catholicę veritates & hæreses contrariæ octo regulis explicatæ.

Hęc quidem vera sunt, & summo indicio constituta ceteris in hac re placuit nobis sententia Melchioris Cani, lib. 12. c. 7. de locis theologicis, qui ordinatius & apertius videtur hęc tradidisse, à quo (breuitati studentes) ea mutuabimur, quæ huic instituto sunt necessaria, octo regulis comprehendentes omne genus catholicarum veritatum, vt inde hæretica dogmata intelligantur.

1. Regula

Catholica veritas est, quę in sacris litteris continentur.

Sit ergo prima regula: Catholica veritates illa habenda sunt: quę in scripturis sacris veteris, aut noui testamenti continentur: ipse enim spiritus sensum certum præfert catholicæ veritatis iudicium: Deum initio creasse cælum & terram. in hominem inspirasse animam viuentem, Filium Dei incarnatum fuisse, & cetera huiusmodi infinita, catholicæ sunt veritates, & qui scient hęc in diuinis scripturis contineri (quorum non facile præsumitur ignorantia) eu negaret, manifeste deprehenderetur hæreticus. atque hęc quidem apertissima sunt, cum scriptura locus apertus est & clarus: sed cum sensus est obscurus, res difficilioris usus. hoc tamen ita est definiendum: cum scripturę sensus obscurus fuerit, tunc Ecclesiæ intelligentia eadem est & germana & vera sacræ scripturæ intelligentia; eaque certum erit catholicæ veritatis indicium: Ecclesiæ enim iudicium certum habet discernendi verba Dei à verbis hominum docendique germanum sacrę scripturę sensum. Christus enim cum Luca c. 24. Apostolis aperuit sensum vt intelligerent scripturas, non id propter illos tantum, sed multo etiam magis propter Ecclesiam suã fecit. Iam Ecclesia firmamentum est veritatis, veritas autem vere & proprie in scripturę intelligentia est: habebit ergo firmam & certam veritatum cognitionem, quę in sacris litteris continentur. Ergo Adã fuisse formatum de limo terræ, & Euam illius vxorẽ de costa Adæ, & Euam à serpente fuisse deceptam, vere et proprie secundum historiam accipiendũ sũt: quia Ecclesia catholica ita semper intellexit: vnde Origenistæ, qui hęc omnia allegoricis & figuratis interpretationibus peruerterunt, merito in sexta synodo. actione vndecima damnati sunt. Hæc plurima pertinentia omitto, quę eleganter traduntur à Melchiore Cano lib. 7. de locis theolo. c. 3. conclu. 5. Atque ad hanc primam regulam pertinet, quod Eymericus ait in hac quæst. num. 4. ibi: Vel quia est contra scripturam. & cetera.

2. Regula

Sit secunda regula: Quidquid Doctores & Pastores Ecclesiæ in Concilio legitime congregati fidelem populum docent, quod ad Christi fidẽ attinet, id planè verissimum est, & pro catholica veritate accipiẽdum. Hanc regulam probat latissime Melchior Canus lib. 4. cap. 4. de locis theol. conclu. 4. & lib. 5. c. 4. conclu. 3. Concilium enim generale, ad quod conflunt Doctores & Pastores Ecclesiæ, auctoritate Romani Pontificis confirmatum, certam fidem facit catholicorum dogmatum. exempla multa occurrent passim, nos pauca quædam afferemus. Concilium Laterancnse, Patrem & Filium in diuinis vere & proprie rem quandam summam, vnam eandemque esse intellexit, ex illo Ioannis cap. 14. Ego & pater vnũ sumus. itaq, in hoc Abbas Ioachim damnatus est, qui hunc locum aliter interpretabatur, vt refertur in c. damnamus. de sum. trin. & fide catho. Et concilium Viennense definiuit, ac docuit, Christo iam mortuo fuisse lancea latus eius apertum, & refertur in c. fidei. clem. de sum. tri. & ob id qui contrarium asseruerunt, velut hæretici damnati sunt; vt de quodam Petro Ioanne manifestum est ex Eymeri. p. 2. q. 9. num. 2. Hæc ergo & alia huius generis prope infinita, quæ in scripturis obscurius continentur, dum Ecclesia per Doctores suos & Pastores explicat, et auctoritate Papę munita fidelibus ad credẽdũ proponuntur, firma, certa, & stabilia sunt. & perinde rata esse debent, ac si patenter in scripturis sacris cõtinerentur. Et ad hanc secundam regulam spectat id quod tradit Eymericus in præsenti quæst. nu. 3. ibi: Vel quia est contra Ecclesiæ generalis, &c.

3. Regula Catholica veritas est quã Papa definit vt de fide.

Sit tertia regula: Si sedes Apostolica summusue Romanus Pontifex maturo consilio quippiam definiat tanquam ad fidem spectans, id catholica veritas censendũ est. Romanus enim Pontifex claues habet Petri, et verus eius successor, à quo orauit Christus ne fides deficeret, vt fratres suos, hoc est fideles, quandocunque in fide vacillantes & nutantes confirmaret. Erit ergo eius iudicium certissimum, stabile, & infallibile: quod egregie docent, qui de summi Romani Pontificis auctoritate aduersus nostri temporis hæreticorum monstra tractatus scripserunt, et inter alios Ioan. Turrecremata in sum. de Eccles. li. 2. c. 109. & sequenti. Res fiet vno exemplo illustrior: Animas iustorum simulatque è corporibus migrauerint, diuinam essentiam clare videre, si nihil tamen habeant quod pœnis purgatorij expiandum sit, diffinuit Benedictus. xij. in extrauagunti incipien. Benedictus Deus. quam affert Eymericus supra in hac 2. parte. Contrarium igitur asserere impium erit et hæreticum, vt optime docet idem Eymericus in 2. par. q. 8. In ceteris idem est iudicium. Quibus autem rationibus Apostolicæ sedis summinæ Pontificis firma iudicia internoscantur, quę veluti dogmata fidei habenda sint, copiose docet Melchior Canus lib. 5. de locis theologicis. & dicam aliquid infra super quæst. 17. huius 2. partis, quę nunc non sunt inutiliter forte referenda.

4. Regula Consentiens sanctorũ sententia catholicam veritatem facit.

Sit quarta regula: Consentiens eadem Sanctorũ omnium sententia, aut scripturarum interpretatio, siue intelligentia in docendo aliquid ad rectam fidem spectare, pro catholica veritate accipienda obseruandaque est: & contraria sententia hæretica esse putandum. Sane hęc sententia apud catholicos facile poterit perfundere. apud hæreticos autem, qui nihil recipiũt, quod ipsos aut ex longinquo oppugnet, non ita hoc admittitur: sed parum hoc refert; nam dum hoc non

admittunt

admittunt, & hæretici iudicantur, & comburuntur; nec nos cum ipſis modo agimus, ſed veras regulas tradimus, quibus fidei inducas hæreticæ dogmata cognoſcant. ergo ad rem aggredientes, etiam vetuſtiſſimi Patres ſcripturarum intelligentias, non ex cuiuſlibet ſenſu, ſed ex ſanctorum Patrum ſententijs accipiendas voluerunt: è multis vnum, aut alterum in teſtem adducam, nam omnia perſequi immenſi eſſet operis. Dionyſius lib. 1. c. 1. de cęleſti Hierarchia ita ſcribit: Ad ſanctiſsimarum ſcripturarum intelligentias, prout illas à Patribus accepimus, contuẽdas pro viribus pergamus. *& Dionyſio antiquior Clemens Papa 1. epiſtola. 5. ad diſcipulos, & refertur in cap. relatum. 37. diſt. de hac re proculdubio ediſſerens ait:* Relatum eſt etiam nobis, quòd quidam in veſtris partibus commorantes, aduerſantur ſanis doctrinis, & prout eis videtur non ſecundũ traditiones Patrum, ſed iuxta ſenſum ſuũ docere videntur: Multas enim quidam (vt audiuimus) veſtrarum partium, ſecundum ingenium hominum, ex his quæ legunt, veriſimilitudines capiunt: Et ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei cum legitur, non ſecundum propriam ingenũ intelligentiam legatur vel doceatur. *hactenus Clemens de hac re. His conſentit Epiphanius hæreſi. 61. Clemens Alexãdrinus lib. 7. Stromat. Ambroſius lib. 3. c. 7 de fide ad Gratianum. & B. Hieronymus in epiſtola ad Euagarium, idem in Danielem c. 12. & in epiſtola illa celebri ad Paulinum. & Auguſtinus in lib. de vtilitate credendi ad Honoratũ, c. 7. & alibi ſæpe. & copioſe Gregorius lib. 28. moralium. cap. 6. exponens de ſanctis Doctoribus illud:* Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt.

Quòd ſi rationem quæras, cur communibus Sanctorum expoſitionibus & ſententiis ſtandum ſit, ex pulchre docet Beatus Hieronymus ſuper epiſtolam ad Galatas, c. 1. dicens; Eccleſiam Dei, quæ à poſteris Apoſtolorum fidem audiuit, non acceepiſſe hominum Euangelium, ſed Dei. Doctores enim Eccleſiæ nõ tam ipſi docent, quàm in ipſis Deus, qui ad ſanctos loquitur. Verba aũt ſancti Hieronymi ſuper illis verbis: Notum enim vobis facio Euangelium, *&c. ita habent:* Quæritur vtrum totius orbis Eccleſiæ Dei acceperint Euangelium, an hominis? Quotus enim quiſque noſtrum per reuelationem Chriſti didicit: & non homine prædicante cognouit? Ad quod reſpondebimus: Eos qui poſſint dicere: An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur Chriſtus? &: Viuo autẽ iam non ego, viuit autem in me Chriſtus, non tam ipſos docere, quàm in ipſis Deum, qui ad Sanctos loquatur. *&c. hæc Hieronymus.*

Ergo vt iam tandem concludamus, Origenianos ob id ſunt in ſexta generali ſynodo damnati, quòd nouas ſcripturarum expoſitiones contra maiorum traditiones introxerint. Ait enim Sophronius de Origenianis loquens: Multa alia extra Apoſtolicam atq; paternam traditionem aſſeruerunt, paradiſi planrationem proiicientes, in carne Adam formatum fuiſſe nolentes, ex eo Euam formatam fuiſſe vituperantes, ſerpentis ſonitum refutantes. *hæc ille. Fuit autem hæc Sophronij epiſtola confirmata actione 13. eiuſdem ſexta generalis ſynodi.*

Iam ſexta ſynodus Cõſtantinopolitana in Trullo habita, cano. 19. ita habet: Quòd oportet eos, qui præſunt Eccleſiis, in omnibus quidem diebus, ſed præcipue Dominicis, omnem clerum & populũ docere pietatis & rectę religionis eloquia, ex diuina ſcriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non trãſgredientes iam poſitos terminos, vel diuinorum Patrum traditionem: Sed etſi ad ſcripturam pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Eccleſię luminaria, & doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt: & maiorem ex his laudem aſſequantur, quàm ſi quæ à ſe dicuntur, componant: nedum quandoq; ad id hæſitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per prędictorum enim Patrũ doctrinam, populi ad eorum, quę ſunt bona & expetenda, & inutilia ac reiicienda, cognitionem venientes, vitam in melius componunt, nec ignorantię vitio conuincuntur, ſed doctrinę menté adhibentes, ſe ipſos, ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium ſuppliciorum metu ſibi ſalutem procurant. *hactenus ibi.*

Eadem hæc ſynodus actione 17. ſecundum ſanctorum Patrum doctrinam, duas naturales operationes in Chriſto, & duas naturales voluntates non cõtrarias, declarauit, definiit, & prædicauit.

Ad hæc Clemens v. in concilio Vienneñſi, & habetur in clem. 1. de ſum. trin. & fide eatho. definiturus illa verba Ioan. 19. Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, *vere de Chriſto mortuo eſſe accipienda ait:* Nos ad ſanctorum Patrum & Doctorum communem ſententiam Apoſtolicæ conſiderationis aciem conuertẽtes, ſacro approbante concilio, declaramus, &c. *Hue ſpectat quę ſanciuit Leo decimus in cõcilio Lateranenſi ſeſſio. 11. in decreto incipiente.* Supernæ maieſtatis. *& concilium Tridentinum, ſeſſio. 4. dicit iubet in hęc verba:* Decernit, vt nemo ſuę prudentię innixus in rebus fidei & morum, ad ędificationem doctrinę Chriſtianæ pertinentium, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eũ ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu ſcripturarum ſanctarum, aut etiam contrà vnanimem conſenſum Patrum, ipſam ſcripturam ſacram interpretari audeat. *hęc ibi.*

Ex his ergo conſequitur communem Patrum ſententiam veluti catholicã veritatem eſſe amplectendam; contrariam vero veluti hæreticam, damnandã. exempla manifeſta ſunt ex his, quę diximus ex Sophronio contra Origenianos, item ex concilio Vienneñſi.

Qui ſint Doctores Eccleſiæ.

Qui ſint autem hi doctores, quorum doctrinam vocamus approbatam, docuit Gelaſius Papa, & habetur in c. ſancta Romana. 15. diſt. alij præterea numerantur in c. gloriоſus. de reliq. & veneration. ſanct. lib. 6. vbi referuntur Gregorius, Auguſtinus, Ambroſius, & Hieronymus alios habes apud beatum Thomam lib. 4. contra gentiles, c. 24. de quorũ etiã Doctorum auctoritate videto Innocentium in c. ne innitaris. de conſtitutio.

1. Regula. Traditio Apoſtolica, ea tholicam veritatẽ facit.

Sit quinta regula: Si ex Apoſtolorum traditione communis Eccleſię vſus aliquam ſcripturæ interpretationem

tationem acceperit, aut aliud quid circa sacramentorum ritus, aut res alias ecclesiasticas ad cultum diuinum spectantes desumpserit; id pro catholica veritate sumendum est, atque ita custodiendum ac si in ipsis sacris litteris esset expressum: quoniam Apostolicæ traditiones inconcussam inuiolabilemque habent auctoritatem, vt dixi supra par. 1. super cap. cum Marthæ.

De antiquitate & origine traditionum Apostolicarum graniter disserit more suo Melchior Canus lib. 3. cap. 3. de locis theologicis. ea nos qui catholicis scribimus, libenter omittimus. summatim tradētes quæ ad præsens institutum attinent. Sciendum ergo est, non omnia, quæ ad doctrinam Christianam pertinent, neque ab initio nascentis Ecclesiæ, neque nunc esse litterarum sacrarum mandata monumentis: nam perpetuam Beatæ Mariæ virginitatem, & paruulorum baptismum & sexcenta alia huiusmodi, qua longum esset commemorare non habemus ex pressa in sacris litteris: ceterum ita certa fide recipiuntur à catholicis, vt contrariorum dogmatū auctores catholica Ecclesia hæreticos iudicauerit.

6. Regula. *Sit sexta regula: Quodcunque fidei dogma, quod vel Ecclesia habuerit, vel concilium auctoritate Papa roboratum ediderit, vel etiam summus Pontifex Romanus fidelibus præscripserit, perinde nobis id pro catholica veritate habendum est, vt cōtraria sententia hæretica censeatur hæc regula apertissima est ex superioribus: cum enim Ecclesia in his errare nō possit, nec concilium auctoritate Papæ confirmatū, nec summus Romanus Pōtifex iudicialiter definiēs, plane consequitur id esse hæreticum, quod huic repugnat: contrarium: exempla ad illustrandam hanc regulam satis abunde sunt in superioribus tradita.*

7. Regula. *Sit septima regula: Si Ecclesia, Concilium, aut sedes Apostolica vel etiā sancti Patres vna voce & consensu aliquam theologicā conclusionem confecerint, & fidelibus præscripserint; hæc veritas catholica putanda est, & qui ei aduersabitur, hæreticus cēsendus est. Voco autem theologicę cōclusionem eam, quæ ex principijs huius facultatis theologicæ certa et firma cōsecutione deducitur. sit exemplum: sexta generalis synodus actione 4. & actio. 17. duas in Christo voluntates statuit item operationes duas, diuinam vnam, humanam alteram tum ex illo Matth. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. tum ex eo, quòd Christus Deus est, & homo perfectus. Eodem quoque modo concilium Lugdunense sub Gregorio decimo, & refertur in cap. fideli. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. theologica ratione demonstrauit, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, non tanquam ex duobus principijs. sed tanquam ex vno, nec duabus spirationibus. sed vna tantum. Pari ratione Innocentius tertius in concilio Lateranensi cap. 1. & refertur in cap. firmiter. extra de sum. trinit. & fide catho. syllogismo theologico conclusit aduersum Abbatem Ioachim, essentiam diuinam nec genitam esse, nec generare. Ergo quidquid ratione theologica, ex principijs theologiæ bona consecutione collectum fuerit, eo modo quo dictum est, id pro catholica veritate habendum est, & contrarium hæreticum putandum est.*

8. Regula. *Sit tum tandem octaua & vltima regula: quam*

A *Melchior Canus præcitato lib. 12. c. 7. nimis forte sanam posuit, dicens:* Si scholastici theologi aliquā itidem conclusionem firmam, & stabilem uno ore omnes statuerint, atque ut certum theologiæ decretum fidelibus amplectendum constanter & perpetuo docuerint, illam vt catholicam veritatē fideles sane amplectantur. *hactenus ille. exemplū est: Christi animam quamprimum fuit creata & corpori infusa, Deum aperte vidisse docent scholastici Doctores vno assensu; vnde autem hoc sibi persuaserint, non est facile docere: contrarium ergo asserere hæreticum putandum est. Hæc est docti viri sententia, quam penitus approbare non audeo neque enim*

B *satis aperte video vndenam theologi scholastici tantā habeant auctoritatem, vt communis eorum sententia ita statuat catholicas veritates, vt cōtrarias assertiones hæreses sint censendę: nisi dicamus hanc cōcordē eorum & penitus consentientem sententiam in Spiritum sanctum esse referendam, qui corda eorum intus ad ita vnanimiter sentiendum mouerat. quod forte nemini catholico videbitur absurdum.*

Dicet hic forte quispiam, cur cum Eymerico non adduxerim aliam regulam, qua videlicet catholicę veritates dicuntur illę, quæ in articulis fidei continē-

C *tur, quibus cōtrarię assertiones sunt hæreses manifestę, eum auctor in hac quæstione id recenseat in primo locu quasi præcipuum, ibi.* Vel quia est contra aliquem fidei articulum? *Sed is intelligat, nos regulas in his præscripsisse, quę magis difficilia sunt: nam in claris & apertis nullum nostrum præceptum est. Quis enim catholicus non videt apertissime, ipsos fidei articulos, qui sunt prima principia, & Christianæ religionis fundamenta, manifestissime præferre catholicæ veritatis indicia, & contrarias falsitates apertissimas hæreses esse.*

QVAESTIO III.

Error & hæresis sunt ne idem in iure.

D *SVMMARIVM.*

1 *Error latius patet, quàm hæresis.*
2 *Error in fide & hæresis pro eodem in iure sumuntur.*

ERTIA quæstio est: Hæresis & error in iure si idem sunt.

1 Ad hanc a respondemus, quòd licet error sit in plus, quàm hæresis, & hæresis in minus: quia omnis hæresis est error, & non omnis error est hæresis: sicut omnis hæreticus est errans, & non omnis errans est

E hæreticus.

2 Tamen b error ad ea quę sunt fidei cōtractus, & determinatus vtpote error in fide, & hæresis sumuntur pro eodem in iure, vt patet de sum. tri. & fide catho. in 6. c. Fideli. & eod. tit. in clement. c. Fidei. vbi errores sumuntur pro hæresibus. Et etiā tit. de hæret. in clemē. c. Ad nostrum. vbi improbat nouem errores, qui hæreses clare sunt. Et in extrauag. domini Ioan. xxii. quę incipit, Vas electionis, ubi reprobat tres errores, qui sunt graues hæreses, & manifestę. Et præsertim hoc patet eod.

tit.

tit. de hęre. cap. Ad abolendā. §. prędicti. vbi dicitur sic:

Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunq; manifeste fuerint in hęresim deprehensi: si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, sæcularis relinquatur arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicę vnitatē sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice cōsenserit abiurare, & satisfactionem congruā exhibere. Laicus autem nisi (prout dictum est) abiurata hęresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio reliquatur; debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem: & infra. Illos quoque qui post abiurationem erroris, vel postquam se, vt diximus, proprij antistitis examinatione purgauerint, deprehēsi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sęculari iudicio sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos.

Ex his verbis patet, quòd idem prius vocatur hæresis, post error, & econuerso.

COMMENTT. XXVIII.

Duę sunt assertiones. Prima est: Error latius patet q̄ hęresis. Secunda: Error contractus ad materiam fidei, idem est cum hæresi.

Error & hæresis nō semper sunt idē.

a ¶ Ad hanc respondemus, quòd licet error sit in plusq̄ àm hæresis, &c.] *Et ratio est, quoniam error est genus, sub quo omnes falsorum dogmatum species continentur, quibus cum desunt illę conditiones, quę ad hęresim constituendam exiguntur, errores sunt: at hæreses non sunt. multę enim sunt falsa propositiones; quæ hęresis dici non debent, cum nullo modo fidem oppugnent. nam sicut non omnis veritas ad fidem pertinet, ita non omnis falsitas, aut error fidem oppugnat, ita vt hæresis sit: multis namq; falsis assertionibus assentire possumus cum errore. sine peccato tamen; at hęresi sine grauissimo crimine nullus vnquam sciens assentire potest. ad quod extat insignis diui Augustini locus in Enchyridio ad Laurentium, c. 21. in hęc verba:* In quibusdam autem rebus nihil interest ad capessendum Dei regnum, vtrum credantur, an non: vel vtrum vera siue sint, siue putentur, an falsa: in his errare, id est, alind ꝓ alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut si est, minimum esse atque leuissimum. Postremo qualecunque illud, & quantumcúque sit, ad illam viam non pertinet, qua imus ad Deum; quæ via fides est Christi: quę per dilectionem operatur. neque enim ab hac via deuiabat in gemi

Gen. 27. nis filiis gratus ille parentibus error: aut ab hac

A via deuiabat Apostol⁹ Petrus quādo se existimās visum uidere, aliud pro alio sic putabat, vt à corporum imaginibus, in quibus se esse arbitrabatur, vera in quibus erat corpora non dignosceret: nisi cum ab illo angelus, per quem fuerat libetatus, abscessit. Aut ab hac via deuiabat Iacob Patriarcha quando viuentem filium à bestia credebat occisum. In his, atque huiusmodi falsitatibus, salua fide, quæ in Deo nobis est, fallimur: & uia non relicta, quę ad illum nos ducit, erramus. Qui errores etiamsi peccata non sunt, tamen in malis huius vitę deputandi sunt, quæ ita subiecta est vanitati, vt approbentur hic falsa pro veris, respuantur vera

B pro falsis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim hæc ab ea fide absint, per quam ad veram, certamque atque æternam beatitudinem tendimus; ab ea tamen miseria non absunt, in qua adhuc sumus: nullo modo quippe falleremur in aliquo, vel animi vel corporis sensu, si iam vera illa atque perfecta felicitate frueremur. *hactenus Augustinus. Qui plane insignis locus lucem affert huic quæstioni, quo apertissime docemur, non omnem falsam assertionem, aut errorem hęresim esse dicēdum. Idem traduut Repertorium Inquisitorum verbo, error. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. de iusta hæret. punitio. Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 1. nu. 466. et*

C *seq. Est autem errare aliud pro alio credere, vt conflat ex prędicta sancti Augustini auctoritate, & refertur in c. in quibus. 22. q. 2.*

b ¶ Tamen error ad ea quæ sunt fidei contractus, &c.] *quia tunc desinit esse genus & sumit naturam unius particularis speciei, & hoc casu error & hęresis sunt nomina penitus synonyma. & loca citata ab Eymerico probant eleganter hanc sententiam cum sequitur penitus Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 478. nec d. sensit Cardinalis Turrecremata in sum. de Eccles. lib. 4. par. 2. cap. 1. & 11. & Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 1. num. 1. & sequen.*

D *Iam error quando omnino accipiatur pro hęresi, antecedentia & consequentia facile commostrabunt, vt in his locis ab auctore citatis: nam aliàs error siue propositio erronea, & hęresis inter se plurimum differunt: propositionum enim in fide peccantium uarij sunt gradus, hęretica de qua dictum est prędicta commentario superiori, erronea, sapiens hæresim, piarum aurium offensiua, temeraria, scandalosa, bonis moribus contraria, blasphema, schismatica, seditiosa, iniuriosa, hęreticis fauens, & si qua sunt similes, quarum cognitio valde est Inquisitori necessaria, & à Theologis magna ex parte petēda, quorum est propositionum qualitates & gradus diiudicare & ex-*

E *pendere, de quibus singillatim hic mihi erat agendū: quia nusquam fortassis est in hoc libro locus commodior. ceterum breuitas me hęc omittere compellit: interim fontes vnde hac cognitio petatur, indicabo. videto ergo Turrecrematam in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 11. Albertinum tract. de agnos. assertio. q. 6. Melchiorem Canum lib. 12. cap. 11. de logis Theologicis. Alfonsum Castrum lib. 1. cap. 3. de iusta hęret. punitio. Simancam de catho. instit. tit. 54. eundem in enchyridio uiolatę religionis, tit. 24. & alios.*

Gradus varij propositionū in fide peccātium.

Earum

Earum fit mentio in concilio Constantiensi, sessio. 15. tit. de sententia contra Ioannem Husz, & in Bulla Martini quinti approbatoria condemnationis Ioannis Vvicleff, & Ioannis Husz, quę habetur in vltima sessione eius cõcilij, et in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis, quę in fine huius voluminis referuntur.

An autem error & hęresis pro eodem penitus sumantur in formula abiurationis, qua vtitur sacrum tribunal sanctę Romanę & generalis Inquisitionis, declarari hoc loco poterat, nisi animaduertissem commodiorem occasionẽ offerri infra parte 3. super quarto vel quinto modo processum fidei terminandi, vbi de ea dubitatione tractabitur.

QVAESTIO IIII.

De erroribus Philosophorum priscorum.

SVMMARIVM.

1 *Errores plurium Philosophorum in genere.*
2 *Aristotelis errores in specie.*
3 *Errores Auerrois.*
4 *Errores Auicennę.*
5 *Errores Algazelis.*
6 *Errores Rabbi Moysis.*

QVARTA quæstio est: Hæreses, & errores antiquorum Philosophorum qui sunt? Ad hanc respondemus, quòd antiqui Philosophi, vt Platonici, Stoici, Pythagorici, Epicurei in generali, & Aristoteles, & Peripatetici, Auerroes, Auicẽna, Algazel, Alchindus[b], & Rabbi Moyses in speciali multos errores[a], & hęreses contra fidem sanctam nostram posuerunt: quod patet, prosequendo vt sequitur.

1. Isti posuerunt, quòd Deus est creator animarum, sed Angeli sunt creatores corporum.

2. Item, quòd animæ defunctorum post multorum annorum curricula circulariter in diuersa corpora reuertuntur.

3. Item, quòd anima cuiuslibet hominis tãdiu est in corpore, quamdiu mansura est in corpore ex decreto naturæ.

4. Item posuerunt, quòd omne peccatum est vniforme, & æquale: vnde sic nocens est ille, qui paleas furatus fuerit, sicut qui aurum, vel argentum, & non plus neque minus: quia non res, sed animus crimen facit.

5. Item, quòd anima † simul cum corpore moritur, atque perit.

6. Item, continentiam negant esse virtutem, asserentes, quòd castitas non est virtus.

7. Item, quòd homines non sunt æterni etiam quo ad animam: asserunt tamen quòd gloria æterna est ab hominibus affectanda.

8. Item posuerunt, eorum aliqui, vt Melissus, Cicero, atque Varro mentem esse Deum lucidum

† Vide Federicum de Senis cõsi. sine quæst. 152.

9. Item posuerunt, animum esse † Deum commorantem in omnibus.

† al. lra: esse Deũ in omnibus.

10. Item posuerunt, non totã animam esse ęternam, sed vnam particulam esse ęternam & maiorem, aliam vero temporalem.

11. Item posuerunt, quòd mundus non regitur vlla diuina prouidentia.

12. Item, quòd res quælibet ex atomis, corporibus minutissimis constituitur: & quando atomi diuidũtur, res corrumpitur: & quando vniuntur, generatur.

13. Item, voluptatem corporum asserunt summum bonum.

14. Item, Deum nihil agere asserunt.

15. Item, quòd anima nihil aliud est, quàm corpus; & mortuo corpore, & anima moritur consequenter.

Istæ sunt hæreses, & errores † Aristotelis.

† Non nullos errores Aristotelis refert Melchior Canus lib. 10. cap. 5. de locis theologicis.

ISte posuit motum non incœpisse, neque tempus, sed quòd fuerunt omnia ab ęterno.

2. Item, quòd quoddam mobile fuit ab ęterno: cum motus & tempus fuerint ab ęterno, & non possint esse sine mobili: hęc patent ex vij. Physicorum.

3. Item, quòd mundus non incœpit, sed quòd fuit ab æterno, & erit in ęternum.

4. Item quòd cęlum non fuit genitum neque factum, sed ingenitum & ęternum: hoc patet 1. cęli & mundi.

5. Item quòd generatio & corruptio non incœperunt esse, neque desinent esse. hoc patet ex 1. de Generatione.

6. Item, quòd sol ab æterno plantas & animalia genera uit, & in æternum etiam generabit.

7. Item, quòd Deus non posset alium mundum facere; quia quicquid fit ex præiacente materia fit: iste autem mundus constat ex tota sua materia.

8. Item, quòd nihil noui potest à Deo immediate procedere, quia nihil potest fieri sine dispositione præuia, & motu præcedente: Deus autem immobilis perseuerat.

9. Item, quòd resurrectio mortuorum est impossibilis: quia mortuum non potest redire viuũ, nec etiam per multa media: & si redit, non redit idem numero. hoc patet ex 1. de Anima, & vij. Metaphy.

10. Item, quòd vbi modo est mare, aliquando fuit siccum; & econuerso, propter motus temporis ęternitatem. hoc patet ex 1. Meteororum.

11. Item, quòd non fuit dare primum hominem neque primam pluuiam, & sic de aliis: vbi prius.

12. Item, quòd tot sunt Angeli, & non plures, quot sunt orbes, quos dicit esse quinquaginta, vel quadraginta. Et tamen de Angelis dixit Daniel, quòd Millia millium ministrabant ei. *Daniel. 7.*

13. Item, quòd cęlum est animatum anima intellectiua.

Erro-

Errores Auerrois.

IStæ ſunt hæreſes & errores Auerrois commẽtatoris Ariſtotelis.

† In sononien. ita: Iſte Auerroes fuit diligens cõmentator Ariſtotelis, & ſecutus eſt eum, & cum maiori, &c.

1. Hic ſecutus † eſt errores Ariſtotelis, & cum maiori pertinacia errores eius defenſauit: ſed præter errores Ariſtotelis, negauit creationem rerũ, id eſt, quòd ex nihilo aliquid fiat: & vituperat legem Chriſtianorum, & ſectam Sarracenorum in hoc, quòd ponunt rerum creationem. & hoc patet ex xj. & xij. Metaph.

2. Item, vituperat nos chriſtianos, aſſerens nos eſſe garrulatores, & ſine ratione nos mouentes: hęc patent circa principium tertij Phyſicorum.

3. Itẽ negat, aliquid poſſe habere eſſe poſt omnino non eſſe, & vituperat chriſtianos hoc credentes. hoc patet viij. Metaphy.

4. Item dicit, quòd potentia in productione alicuius rei non poteſt eſſe ſolum in agente.

5. Item ponit, quòd à nullo agente poſſunt progredi contraria diuerſa. hoc patet xij. Metaphyſicæ.

6. Item ponit & aſſerit, quòd Deo non eſt cura de indiuiduis, nec habet prouidentiam hicinferius exiſtentium: quia, vt dicit, hoc non eſt conueniens diuinæ bonitati. hæc patent xij. Metaphyſicę.

7. Item negat in diuinis perſonarum trinitatem: quia imaginatur, quòd ſi Deus eſſe trinus & vnus, eſſet quoddam compoſitum, & vnum vnitate congregationis. hęc patent xij. Metaphyſicæ.

8. Item negauit, quòd omnia, quę hic aguntur in diuinam prouidentiam reducantur. hęc patent ex xij. Metaphyſicę.

9. Item poſuit, vnum intellectum numero in omnibus hominibus. hoc patet ex 3. de Anima. Ex hoc enim inferri poſſet, ꝙ anima Iudæ damnata, ſit anima Petri ſaluata: quòd eſt hęreticum.

10. Item aſſerit, quòd ex anima intellectiua & corpore nõ conſtituitur tertium, niſi ſicut ex motore cęli & cælo, quod mouetur.

Errores Auicennæ.

1 Hic negauit motum & tempus incœpiſſe, ſequens Ariſtotelem. hæc patent ex xj. Metaphyſicæ.

2. Item ponit, quòd in omni factione noua prę ſupponitur materia, negando creationem, vt Ariſtoteles.

3. Item aſſerit, quòd à Deo inuariabili nullum variabile immediate poteſt progredi: immo appellat omnes hæreticos dicentes Deum præcedere creaturam prioritate durationis; quia ſic aſſerentes, (vt dicit,) negant de Deo libertatem arbitrij: Quia ſi creaturam non produxit, tandiu, quãdiu ipſe fuit, non habebat plenam libertatem ſuę actionis: quia expectabat tempora, & horas, vt ageret.

4. Item ponit, quòd cęlum eſt quoddam animal obediens Deo: & quòd motus cęli, quem ponit æternum, ab eius anima cauſatur.

5. Item dicit, quòd ſolum producta à primo ente proceſsiſſe ab ęterno, ſed voluit etiam quòd à primo non proceſsit immediate niſi vnum numero, vt intelligentia prima; vt patet ix. Metaphy.

6. Item aſſerit, animas cęleſtes produci ab intelligentiis, ſiue ab Angelis, & vnam intelligentiã produci ab alia.

7. Item aſſerit, corpora cæleſtia eſſe producta ab animabus corporum cęleſtium, ſic quod ponit, quòd intelligentię ſunt creatores corporum cæleſtium, & ſuperiorem intelligentiam fore dicunt creatorem inferioris.

8. Item ponit, animas noſtras, eſſe productas ab vltima intelligentia, à qua etiam ſecundum eũ dependet gubernatio animarum noſtrarum, & noſtra beatitudo. hęc omnia patent ix. Metaphyſicæ.

9. Item ponit, quòd ex anima cæli & cælo fiat vnum, ſicut ex anima & corpore noſtro.

10. Item ponit, omnes formas eſſe à datore formarum, ſcilicet ab intelligentia infima. hoc patet ix. Metaphyſicæ.

11. Item aſſerit, quòd anima per imaginationem operatur in corpore alieno, ſicut in proprio: ex quo ponit faſcinationem eſſe veram. hæc patent ſuo vj. de naturalibus.

12. Item aſſerit, quòd in intelligentiis nihil mali potuerit eſſe; quod eſt contra illud Iob, ꝙ Deus in Angelis reperit prauitatem. *Iob. 4.*

13. Item ponit, quòd ſanctitas, bonitas, & aliæ Dei perfectiones non dicunt in Deo aliquid poſitiue, ſed tantum per remotionem: quod eſt contra fidem: quæ habet, ꝙ tales perfectiones verius & perfectius ſunt in Deo, quàm in creaturis.

14. Item, quòd Deus non cognoſcit ſingularia in propria forma. hoc patet ex viij. Metaphyſ. ſuę.

15. Item ponit tot eſſe intelligentias ſeu Angelos quot orbes: & in hoc concordat cum Ariſtotele. Iſte error apparet ex ix. ſuæ Metaphyſicę.

16. Item, quòd prophetia eſt naturalis, quia ab vltima intelligentia (vt dicit) deriuatur in animabus hominum prophetia.

17. Item ponit, quòd orationes, eleemoſynæ, litaniæ, & ſimilia, comprehenduntur ſub ordine naturæ: quod eſt falſum: quia cum ordinent nos ad beatitudinem ſupernaturalem, reducuntur, & ſunt in ordine gratiæ ſupernaturalis.

Iſtæ ſunt hæreſes, & errores Algazelis Philoſophi.

1 Hic poſuit motum, & tempus, & mundũ ab ęterno, & nunquam incœpiſſe.

†Ex Ægidio Romano videtur hic locus ita legendus: quod à primo Angelo proceſsit ſecũdus Angelus, & à primo Angelo primum cælum & à ſecundo Angelo ſecundum cęlum, & ſic deinceps.

2. Item, quòd corpora cęleſtia habẽt animam, & quòd non habuerunt principium ſui eſſe, ſed fuerunt ab æterno.

3. Item, quod à primo principio non poteſt progredi immediate multitudo, ſed tantum progreditur unum ab eo immediate, ſcilicet prima intelligentia, ſeu primus Angelus.

4. Item †, quòd à primo Angelo proceſsit ſecũdus Angelus, & à primo cælo ſecundum cælum: & ſic deinceps donec perueniatur ad vltimũ Angelum, & vltimum cælum.

5. Item

5. Item, quòd tantum sunt decem intelligentię siue Angeli.
6. Item, quòd vltima intelligentia, siue Angelus præest omnibus inferioribus rebus.
7. Item, quòd Deus nihil agit nisi dispositione præuia materię, nec agere potest, negans totaliter cœationem.
8. Item, quòd Deus non permittit mala fieri, vt eliciat bona: sed quòd mala in mundo proueniunt ex necessitate materię †.
9. Itẽ, quòd Deus ignorat particularia in propria forma, sed scit ea, quasi vniuersalitet.
10. Item, quòd anima hominis procedit à donatore † formarum, sicut & alię formę: qui datot est vltima intelligentia, siue Angelus.
11. Item, quòd tota nostra perfectio & sciẽtia prouenit ab vltima intelligentia prædicta, siue decima.
12. Item dicit, quòd beatitudo nostra consistit in cognitione prædictę vltimæ intelligentiæ: quã cognitionem asserit esse naturalem, & haberi naturaliter.
13. Item, quòd d pœna animæ nostrę separatę est separatio à prima intelligentia.
14. Item, quòd anima separata non patitur pœnam sensus: sed damni: quę est separatio ab vltima intelligentia.
15. Item, quòd anima coniuncta corpori non dolet, nec sentit dolorem, nisi quia separatur ab vltima intelligentia propter occupationem, quã gerit circa corpus.
16. Item, quòd prophetia in nobis est cognitio futurorum, quæ naturaliter inest nobis.
17. Item, quòd anima nostra per imaginationẽ potest operari in corpore alieno.
18. Item, quòd impressio animæ transit in corpus aliud, ita quòd potest ipsum destruere & interficere per excitationem † suam, atque fascinationem.

† al. naturę

† al. datore

† Extimationem

Errores Alchindi.

1. ISte ponit, ex conditione cęlestium corporum futura pendere in tantum vt dicat, ꝙ si quis totam conditionem cælestis harmonię haberet, plene cognosceret tã præterita, quàm futura.
2. Item, quòd omnia eueniunt de necessitate, asserens homines ignorantes, qui sperant, desiderant, & timent futura.
3. Item asserit, quòd preces † fusæ Deo sunt ad consequendum bonum, & fugiendum malum: & hoc naturaliter, non quòd propter tales preces Deus bona nobis tribuat; sed ab ipsis verbis, & ab ipso desiderio dum precamur Deum, deriuantur quidam radij, qui naturaliter in nobis efficiunt quod optamus. Et ista potuit esse opinio Auicennę, qui orationes & litanias posuit sub ordine naturę.
4. Item, quòd motus voluntatis † subsunt coporibus cælestibus.
5. Item, ꝙ attributa diuina Deo cõpetunt abusiue; asserens incontinenter dici Deum creatorẽ primum principium, dominum dominorum: sic ꝙ perfectiones in diuinis nihil dicunt positiue, sed tantum per remotionem.
6. Item, ꝙ characteres habent actionem naturalem circa ea, ad quę ordinantur.
7. Item ponit, ꝙ sacrificia oblata Deo, seu spiritibus nihil prosunt, vt per ea aliquid consequamur: sed naturaliter habent effectum, propter quem fiunt.
8. Item negat, ꝙ Deus per preces & sacrificia placetur.
9. Item ponit, ꝙ corpora cælestia, & dispositiones eorum, in quibus incipimus aliquid operari, dirigunt operationes nostras à principio vsq; ad finem per tantum, & per totum: ita ꝙ ista constellatio solum, in qua & sub qua opus incipitur, quãcumcunque opus sit voluntarium, dominatur à principio vsque ad finem.
10. Item asserit, aliqua sacrificia naturaliter talẽ habere potestatem, ꝙ si secundum illa aliquod opus incipiatur, tale sacrificium dominatur dicto operi à principio vsque ad finẽ.
11. Item ponit, ꝙ coniurationes & obsecrationes naturaliter possunt dominari in affectibus nostris: ita ꝙ si, secundum eum, aliquod opus etiam voluntarium inchoetur, dirigetur istud opus per prædictos characteres à principio vsque ad finẽ.

† Apud Aegidiũ ita: quòd preces fusæ Deo ex spiritualibus creaturis, prosint ad consequẽdum, &c.

† Federicus de Senis cõsil. 152. & Albertinus ita. de agno. assert. q. 16.

Hæreses & errores Rabbi Moysis.

ISte, quamuis posuerit mundum incœpisse in libro de expositione legis, reprobando Aristotelem:
1. Negauit tamen in diuinis esse Trinitatem, & quamcunque multitudinem re, vel ratione: & vitupetans deridet Christianos, qui credunt in diuinis personarum trinitatem.
2. Item asseruit, attributa in diuinis, vt sapientiam, bonitatem, & similia non esse in Deo vere & realiter, sed tantum equiuoce, & vocaliter, alleגans pro se illud Prophetę dicentis: Cui me similem fecisti? Dicit nanque, ꝙ cum dicitur, Deus sapiens, bonus, & similia, intelligitur per causalitatem: quia scilicet, Deus dicitur bonus, quia causat bonitatem, & potens, quia causat potentiam, & sic de aliis. *Isaiæ. 40.*
3. Item asserit, verbum in diuinis, & spiritum Dei dici solum essentialiter, & non personaliter: vnde exponens illud psalmi: Verbo Dominicæ li firmati sunt, & spiritu oris eius, &c. Dicit, ibi verbum & spiritum sumi pro diuina voluntate, vel eius essentia, qua cæli facti sunt: cum tamen ista sumantur personaliter: & in hoc concordat cum illis hæreticis, qui vocantur Alogii, id est, hęretici sine verbo, ab à, quod est, sine: & logos, quod est sermo, vel verbum. hi Deum Verbum esse negant, & non credunt respuentes Euangelium Ioannis, in quo ostenditur Verbum sumi personaliter in diuinis. *Psal. 32.*
4. Item ponit corpora cælestia esse animata, & animalia rationabilia, adducens pro se illud psalmi: Cæli enarrant gloriam Dei. & illud Iob. Cũ melaudarent astra matutina, &c. *Psal. 18. Iob. 38.*
5. Item asserit, ꝙ licet mundus incœperit, nunquam tamen finietur, nec innouabitur.

6. Item

6. Item aſſerit, quòd homo ſufficienter poteſt ſe diſponere ad gratiam prophetię: & ꝙ Deus nõ eligit in prophetando quemlibet hominem ſingulariter; ſed illum, qui ſe diſponit ad talia per ſua naturalia: unde uſus eſt velle, diuinam gratiã dependere ex operibus noſtris.

7. Item dixit, Deo aliqua eſſe poſſibilia, & aliqua impoſsibilia: inter quę impoſsibilia aſſerit, accidens eſſe, uel poſſe ſine ſubiecto eſſe: & illos, qui dicunt hoc Deum poſſe, appellat iguorantes viam † diſciplinæ, & ſcientiarum.

† al. uiã diſciplinabiliũ ſcientiarum.

8. Item errault, quia aſſerit Deum non habere prouidentiam aliquorum, quantum ad ſpeciẽ, vel quantum ad ſingularia: vnde caſum foliorum de arboribus, & alia quę contingunt circa particularia, talia noluit ſubeſſe diuinæ prouidentię, ſed extimauit omnia talia contingere per accidens.

9. Item ponit, quòd licet uoluntas à Deo immutari poſſit, nunquam tamen de facto immutatur: quod eſt erroneum, quia tunc eſſet fruſtra admonitio Prophetarum.

10. Item aſſerit, hominẽ per ſeipſum abſq; Dei auxilio omnia peccata poſſe uitare, & omues monitiones Prophetarum perfecte adimplere.

11. Item ponit ſimplicem fornicationem nullo modo eſſe peccatum de iure naturali, ſed ſolũ dicit eſſe peccatum ex prohibitione legis: unde ante legem datam dicit fuiſſe licitum fornicari: propter quod dicit, Iudam non peccaſſe cum Thamar, quia fuit ante tempus legis.

Hi dicuntur ¶ Cynici ab immunditia, & impudicitia ſic dicti: nam ſicut canes coeunt in manifeſto, ſic iſti dicunt fore licitum & honeſtum in patulo, in uiis, & plateis cum vxoribus coire, & de facto faciunt: vnde à canibus, quorum morem imitantur, vocabulum traxerunt.

COMMENT. XXIX.

HAereſes & errores antiquorum philoſophorum qui ſunt.] *Poſſet hic Eymericus reprehenſione dignus putari, eo quòd in opere, quo de hæreticis & hæreſibus diſſeritur, gentilium philoſophorum errores commemoret, qui hæretici eſſe non poſſunt, cum numquam fidem catholicam fuerint profeſſi: ſed plane immeritò carperetur, & eius induſtria atque ingenium cum in alijs, tum in hac etiam re magnopere ſunt commendanda, cum non modo conſummatas hæreſes, ſed etiam principia, vnde hæreſes naſcerentur, commemorarit, vt vitarentur. Noverat enim ex antiquorum philoſophorum dogmatibus, ne luſt ex uberrimis fontibus hæreticorum hæreſes proceſſiſſe, quod inculenter docet Tertullianus in libro de præſcriptio. hæreticorum, cap. 7. in hęc uerba:* Ipſæ hæreſes à philoſophia ſubornantur, inde œones & formæ neſcio quę, & trinitas hominis apud Valentinum: Platonicus enim fuerat. Inde Martionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis uenerat. Et ut anima interire dicatur, ab Epicureis obſeruatur, & ut carnis reſtitutio negetur de una omnium philoſophorum ſchola ſumitur. Et vbi materia Deo æquatur, Zenonis diſciplina eſt. Et vbi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus in teruenit. Eædem materiæ apud hæreticos & philoſophos uolutantur: iidem retractatus implicantur. *hactenus Tertullianus. Quod ipſum fuſius etiã proſequitur eodem capite, quæ ob breuitatẽ omittimus. Rurſus: idẽ Tertullianus ſcribẽs aduerſus Hermogenẽ philoſophos vocat Patriarchas hæreticorũ: idem repetit B. Hieronymus initio libri contra Pelagianos ad Cteſiphontem: quod et nos verum eſſe copioſe oſtendimus in ſingulis fere hæreſibus in libris de pœnis hæreticorum, docet itẽ Alfonſus Caſtrus lib. 3. c. 8. de iuſta hæret. punitio. & Conradus Brunus lib. 1. de hæreticis, c. 5. Hęc ergo ſapienter intuitus Eymericus, optimo conſilio falſa præcipuorum philoſophorum, & magis nota dogmata in hoc opere recitauit, vt oſtenderet quantum gentilium philoſophorum incaute lecta doctrina nocere poſſet. Et propterea in concilio Lateranenſi ſub Leone decimo, ſeſſ. 8. in Bulla incip.* Apoſtolici regiminis. *relata inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis, diuinitus cautum eſt, vt qui philoſophiam profitentur in vniuerſitatibus, philoſophorũ dogmata catholicæ fidei aduerſa auditoribus diluant, & religionis Chriſtianæ ueritatem oſtendere nitantur in hęc verba:* Inſuper omnibus & ſingulis philoſophis in uniuerſitatibus ſtudiorum generalium, & alibi publice legentibus, diſtricte præcipiendo mandamus, ut cum philoſophorum principia, aut concluſiones, in quibus à recta fide deuiare noſcũtur, auditoribus ſuis legerint, ſeu explanauerint, quale hoc eſt de animæ immortalitate aut vnitate, & mundi ęternitate, ac alia huiuſmodi: teneantur eiſdem ueritatem religionis Chriſtianæ omni conatu manifeſtam facere, & perſuadendo pro poſſe docere, ac omni ſtudio huiuſmodi philoſophorum argumenta, cum omnia ſolubilia exiſtant, pro uiribus excludere atque reſoluere. *hactenus ibi.*

Profitentes philoſophiã ſoluant argumenta philoſophorum ſi dei pugnãtia

Rurſus Eymericus magnos & inſignes viros habuit, quos imitaretur in recenſendis in tali opere philoſophorum erroribus. Quoniam & ſanctus Epiphanius confutaturus omnium hæreticorum dogmata, quæ in Eccleſiam Dei inuecta fuerant, primum, antiquorum philoſophorum errores recenſuit. Beatus itẽ Antoninus in ſum. par. 4. tit. xj. antequam in c. 7. referret hæreticorũ hæreſes, c. 5. & 6. antiquorũ philoſophorum, & aliorum infidelium errores commemoranit.

Hæreſes contra fidem à dogmatibus philoſophorum proceſſiſſe.

Illud eſt præterea obſeruandum, Eymericum hos philoſophorũ errores non videri hauſiſſe ex propriis fontibus, aut libris eorum auctorum, quibus tribuũtur. ſed vel ab alijs libris, vel ab illis, qui viua voce eos ſibi retulerunt, acceppiſſe. Mihi autem valde ſit veriſimile, eum in tota hac quæſtione ſecutum fuiſſe Ægidium Romanum, à quo dicitur eſſe conſcriptus tractatus de præcipuis philoſophorũ erroribus, quẽ nunc impreſſus circumfertur, nam qua hic traduntur, cum illis maxime conueniunt.

b ¶ Alchindus.] *in Barcinonenſi,* Alundus, *in Bononiẽſi & codice Cardinalis de Cambara,* Alandus, *in Sabellano.* Almolus. *ſed ex tractatu Ægidij Romani* Alchindus, *repoſuimus, atq; ita legendum eſſe iã in priori editione per cõiecturã admonuerauus.*

Philoſophorum errores, quo hæreſes dici poſſint.

c ¶ Multos errores & hereſes contra fidem ſanctam noſtram poſuerunt.] *Sed nõ videtur hoc ve-*

rum: nam philosophi qui nunquam fuit catholicam professi fidem, hæreses aut errores hæreticales aduersus eam proferre non possunt, cum hæresis proprie ab homine baptizato proferatur, vt alibi scripsimus. Ceterum respondemus, Eymericum non asserto rem, sed propositionum erronearum seu falsarum, & fidei catholicæ aduersantium naturam intuitum, etiamsi à non Christianis fuit prolatæ, hæreses vocauisse, quasi sentiat propositiones hæreticas dici non ab assertoribus, sed à natura rei, vt etiam voluerunt Turrecremata, & alij quos retuli supra par. 1. super quæst. 7. §. controuersiam vero illam. quam sententiã comprobat definitio hæresis ab Alfonso Castro allata lib. 1. cap. 1. de iusta hær. pun. videlicet: Hæresis B est enuntiatio, siue propositio falsa, fidei catholicæ ita repugnans, vt cũ illa simul esse non possit.

d ¶ Item ℘ pœna animę nostræ separatæ est separatio à prima intelligentia.] *Hæc Periodus deest in tribus codicibus, Bononiẽsi. Sabellano, & Cardinalis de Gambara: eam habet solus Barcinonensis impressus, & ideo non fuit ausus omittere: ceterum ita omnino legendum puto:* est separatio ab vltima intelligentia. *Quia anima ex Auerrois sententia, vt constat ex eius erroribus paulo antea ab auctore relatis, quem Algazel procul dubio sequitur Arabs Arabem, ab vltima intelligentia producitur, & cũ ea delectatur, à qua habet esse, vnde cum ab ea separatur, torquetur & affligitur. Et iuuat hanc coniecturam Aegidius in practicato tractatu de erroribus philosophorũ, tit. De erroribus Algazelis, vbi cum in 13. errore dixisset errare Algazelem circa pœnam animę, quia ponit talem pœnam consistere in eo solum, quod separatur ab intelligentia agente, in epilogo errorum eiusdem Algazelis ait illum censere, ℘ tota pœna animę separatæ est in eo, quod sentit se separatã ab vltimo Angelo, à quo dependet beatitudo sua.*

Error Auerrois de productione animæ.

Sed non multum refert hæc tam diligenter perscrutari.

c ¶ Hi dicuntur Cynici.] *Hoc nomen in omnibus codicibus erat depranatum: nam Barcinonensis impressus habebat* Canici. *Sabellanus* Caneici, *Directorium Cardinalis de Gambara* Caninici. *& Bononiensis omnium corruptissime,* Canonici: *nos ex sententia, quam tractat auctor* Cynici *reposuimus, vt sit sensus. Qui dicunt simplicem fornicationem iure naturali non esse vetitam Cynici dicuntur. fuerunt autem Cynici, vt scribit Laertius. philosophi quidam sectatores Antisthenis Crates & Diogenes ille Cynicus, ita dicti vel à Cynosarge Gymnasio, vel à canina mordacitate: vel ab eo quod eanum more in propatulo coire non verecrentur, de quibus Cicero lib. 1. de officijs, & Isidorus lib. 8. Etymolog cap. 6. §. Cynici.*

Locus emendatus, & qui fuerint Cynici.

QVAESTIO V.

De erroribus ab ipso Christo damnatis.

SVMMARIVM.

1 *Pharisæorum errores primum recensentur.*

A 2 *Secundo Sadducæorum.*

3 *Tertio Herodianorum.*

QVINTA quæstio est: Quæ sunt hæreses, & errores per ipsum Christum personaliter condemnatæ?

Ad hanc [a] respondemus, quòd sunt tres in genere: scilicet, Pharisæorum, Sadducęorum, & Herodianorum.

1. Isti posuerunt, quòd traditiones hominum & ordinationes erant decretis legis diuinę, & mãdatis præponendæ, & prę illis obseruandæ.

Item, ℘ melius & sanctius est temporalia sacerdotibus offerre, q̃ patrem & matrem egentes, & necessitatem patientes sustentare.

Item, ℘ lotiones, & munditiæ manuum & corporum exterius inducunt necessario lotionem à peccatis, & munditiam interius. Hos errores condemnauit Christus, Marth. xv.

Item, quòd licitum erat vxorem dimittere etiam non fornicationis ratione, & libellum repudij ei dare.

Item, ℘ exterior immunditia corporis, necessario inducit immunditiam mentis.

Item, ℘ licitum erat vxorem alterius sic dimissam, in vxorem suam accipere viro viuente.

C Item, quòd licitum est licut amicos diligere, sic inimicos odire. Hos errores cõdemnauit Christus, Marci x.

Condemnauit etiam error ℘ Sadducæorum.

2. Hi resurrectionem mortuorum esse futurã negabant. Hunc errorem Christus condemnauit, Ioan. v. & Matth. xxij.

Item, animas esse spiritus non concedebãt, sed solum esse corporalia affirmabant.

Item, Prophetarum dicta spernebant, nec dictis sanctorum patrum † fidem dabant. † al. prophetarum.

Item, Herodianorum.

D 3. Hi posuerunt licitum esse uxorem alterius, etiam eo viuente, sibi accipere in uxorem: & Herodes ita fecit, qui uxorem fratris sui uiuentis sibi in matrimonium copulauit. Et quia Ioannes Baptista hunc errorem arguendo Herodem, condemnauit, ipsum Herodes decapitauit. *Matt.* 14.

Item posuerunt, Christum non esse verũ Deũ, nec beatæ Mariç filium, sed realiter Ioannem Baptistam ab ipso Herode decapitatum: qui postmodum (ut asserunt †) resurrexit, ut habetur Mat. xiij. † asserũt

E Horum trium errorum, scilicet, Pharisæorum, Sadducęorum, & Herodianorum Christus Marci viij. condemnauit, cum dixit: Cauete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum, & Herodis. *& Matt.* 16

COMMENT. XXX.

a AD hanc respondemus, quòd sunt tres in genere, scilicet Pharisæorum, Sadducæorum, & Herodianorum.] *Antiquo hoste instigante. doctrina Iudæorum in septem partes aliquando diuisa septem hæreses peperit; & qui eas fouebãt teste sancto Epiphanio lib. 1. contra hæreses, hæresi,* Iudęorũ sectæ quot, & quæ sint.

hareſi 14.15.& ſequent. bi fuerunt: Sadducæi, Scribæ, Phariſæi, Hemerobaptiſtæ, Nazarei, Oſſæni, & Herodiani, Horum hareſes recenſet etiam breuiter more ſuo Philaſtrius epiſcopus Brixienſis in catalogo hareſum in principio, & Iſidorus lib.8. Etymolog.cap.4.& ſanctus Antoninus in ſum.par. 4.tit. 11.cap.6.& alij. Eymericus hoc loco tres tantum ſectas recenſuit, ſcilicet Phariſæorum, Sadducæorum & Herodianorum: Ceterum cum dixit tres eſſe in genere, aperte indicauit plures fuiſſe ſectas; omnes tamen ad has tres referri poſſunt, vt conſtat ex ſancto Epiphanio. Chriſtus autem Dominus in Euangelio ſæpe acriter hos reprehendit, eorumque doctrinã & mores reprobauit, & ideo vere ait auctor hic iſtorum errores perſonaliter fuiſſe à Ieſu Chriſto condemnatos.

Singulorum vero errores, mores, & ſtudia propterea hic referre omitto, quoniam ſatis eſſe exiſtimo indicaſſe lectori auctores, vnde iſta petere poſſit. præſertim autem ſanctum Epiphanium, qui ceteris eſt in hac re copioſior.

Quæſtio VI. de Hæreſibus damnatis relatis in Decreto.

A
66 *Acephali.*
14 *Adamiani.*
38 *Aeriani.*
39 *Aetiani, ſiue Eunomiani.*
68 *Agnoita.*
26 *Alogij.*
18 *Angelici.*
46 *Antidicomarita.*
32 *Antropomorphita.*
19 *Apoſtolici.*
12 *Apellita.*
45 *Apollinariſta.*
23 *Aquarij.*
59 *Arabici.*
13 *Archontiaci.*
43 *Ariani.*
22 *Artotyritæ.*

B
4 *Baſilidiani.*
52 *Bonoſiani.*

C
15 *Cainani.*
7 *Carpocratiani.*
27 *Cataphryges.*
28 *Cathari.*
20 *Cerdoniani.*
8 *Cerinthiani, vel Millenarij.*
53 *Circumcelliones, ſeu Scotocopitæ.*
49 *Collutbiani.*

D
51 *Donatiſtæ.*

E
36 *Ebionitæ.*
65 *Eutychiani.*

F
50 *Floriani.*

G
6 *Gnoſtici.*

H
57 *Heluidiani.*
30 *Hermogeniani.*
33 *Hierachitæ.*
80 *Hæreſes variæ ſine nomine auctorum.*

I
56 *Iouinianiſtæ.*

L
55 *Luciferiani.*

M
44 *Macedoniani.*
31 *Manichæi.*
21 *Marcioniſtæ.*
17 *Melchiſedechiani.*
3 *Menandrini.*
47 *Metangiſmonitæ.*
35 *Montani.*

N
9 *Nazarei.*
64 *Neſtoriani.*
5 *Nicolaitæ.*
41 *Noetiani, ſiue Patripaſſiani.*
34 *Nouatiani.*
62 *Nyctages.*

O
10 *Ophytæ.*
40 *Origeniani.*

P
58 *Paterniani.*
48 *Patritiani.*
29 *Pauliani.*
63 *Pelagiani.*
37 *Photiniani.*
54 *Priſcillianiſtæ.*

S
42 *Sabelliani.*
16 *Sethiani.*
24 *Seueriani.*
2 *Simoniani.*

T
25 *Tatiani, ſiue Encratitæ*
60 *Tertullianiſtæ.*
61 *Teſſareſcadecatitæ.*
67 *Theodoſiani, ſiue Gainita.*
69 *Tritheitæ.*

V
11 *Valentiniani.*

SEXTA quæſtio eſt: Hæreſes et errores per Chriſti Vicarium, et eccleſiã condemnati, de quibus agitur in Decretis qui ſunt? Ad hãc dicimus, q̃ hæreſes & errores quamplures condẽnantur, colliguntur, & ponunt expreſſe 24.q.3.c.Quidã. vbi dicitur ſic:

¶ *Sectæ uero hæreticorum quot ſint, & unde nomina acceperint, Iſidorus 8.lib.etymologiarum. ca.5. determinat, dicens,*

1. Quidam autem hæretici, qui de eccleſia receſſerunt, ex nomine ſuorum auctorum nuncupantur: quidam vero ex cauſis, quas eligentes inſtituerunt. *Iuxta emendationem ſactam Romæ Decreti nuper editi.*

2. Simoniani a dicti à Simone magicæ artis perito: cui Petrus in actibus Apoſtolorũ, maledixit pro eo, q̃ ab Apoſtolis Spiritus ſancti gratiã pecunia emere voluiſſet. hi dicunt b creaturam non à Deo, ſed à virtute quadam ſuperna creatam. *Actor.8.*

3. Menandrini, à Menandro mago diſcipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, ſed ab angelis factum aſſeruit.

4. Baſilidiani, à Baſilide appellati, qui inter reliquas blaſphemias, Ieſum paſſum abnegauit.

5. Nicolaitæ dicti à Nicolao Diacono eccleſiæ Hieroſolymorũ, qui cum Stephano, & ceteris conſtitutus eſt à Petro: qui p̃ pulchritudinẽ relinquẽs vxorẽ, dixerat, vt qui vellet, ea vteretur, verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur: quos Ioannes in Apocalypſi improbat, dicens: Sed hoc habes, q̃ odiſti facta Nicolaitarum. *Actor.6.* *Apoc.2.*

6. Gnoſtici propter excellentiam ſcientiæ ſe ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei eſſe dicunt: bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt.

7 Carpocratiani, à Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de vtroque ſexu progenitum.

8. Cerinthiani, à Cerintho quodam nuncupati. hi inter cetera circumciſionem obſeruant: mille annos poſt reſurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. vnde & Græce χιλιάσται, latine millenarii ſunt appellati.

9. Nazarei c dicti, qui dum Chriſtum (qui à vico Nazarçus eſt appellatus) filium Dei confiteantur. omnia tamen veteris legis cuſtodiunt.

10. Ophitæ, à colubro nominati ſunt. colubet enim græce ὄφις dicitur: colunt enim ſerpentem, dicentes ipſum in paradiſum induxiſſe virtutis cognitionem.

11. Valentiniani, à Valentino quodam Platonico ſectatore vocati, qui αἰῶνας, ideſt ſæcula

quædam in originem Dei creatotis induxit: Chri A
stum quoq; de Virgine nihil corporis assumpsis-
se, sed per eã quasi per fistulam transisse asseruit.

12. Apellitæ, quorum auctor Apelles fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum supe rioris Dei faciens, Deum legis, & Israel illũ igneũ affirmans, dixit, & Christũ non in vetitate Deũ, sed hominem in phantasia apparuisse.

13. Archontiaci, à principibus appellantur; qui vniuersitatem, quam Deus condidit, opera esse archangelorum defendunt.

14. Adamiani vocati, ꝙ Adæ imitentur nuditatem: vnde & nudi orant, & nudi inter se mares se mineque conueniunt.

15. Cainani[d] inde sic appellati, quoniam Cain adorant.

16. Sethiani nomen acceperunt à filio Adę, qui vocatus est Seth, dicentes, eundem esse Christum.

17. Melchisedechiani vocati, pro eo ꝙ Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

18. Angelici vocati, quia Angelos colunt.

19. Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quòd nihil possidentes propriũ, nequaquam recipiant eos, qui † aliquo in hoc mundo vruntur.

† al. aliquid

20. Cerdoniani, à Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asseruit.

21. Marcionistæ, à Marcione Stoico Philosopho appellati, qui cerdonis dogma secutus, alterum bonũ, alterum iustũ Deum asseruit: tanquã duo principia creationis, & bonitatis.

22. Artotyritę, ab oblatione vocati: panẽ enim & caseum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terrę, & à fructibus ouiũ fuisse celebratam.

23. Aquarij appellati, eo ꝙ aquam solam offerũt in calice sacramenti.

24. Seueriani, à Seuero exorti, vinum non bi- D
buntiv etus testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

25. Tatiani, à Tatiano quodam vocati, qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

26. Alogij vocantur tanquam sine verbo, ἀλόγους enim græce, verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioannis Euangelium, & Apocalypsim.

27. Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit: quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditũ asserunt. E

28. Cathati propter munditiam ita se nominauerunt: gloriantes enim de suis meritis, negant pœnitẽtibus veniam peccatorum. Viduas si nupserint, tanquam adulteras, damnant. Mundiores se ceteris prędicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent; mundanos se potius, quàm mundos vocarent.

29. Pauliani, à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christũ, sed à Maria sumpsisse initium.

30. Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natã introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorum, & deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes. *Gal.4.*

31. Manichęi, à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, id est bonam, & malam: & animaa ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit. testamentum vetus respuit, nouum ex parte recipit.

32. Antropomorphitę [f] dicti pro eo, ꝙ simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ B
in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græce, latine homo interpretatur, ignorantes vocem Domini, qui ait: Spiritus est Deus. incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. *Ioan.4.*

33. Hierachitæ [g], ab Hieracha auctore exorti, monachos tantum recipiunt, coniugia respuunt, regna cælorum paruulos habere non credunt.

34. Nouatiani, à Nouatiano Romę vrbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas susc ipere, rebaptizans baptizatos.

35. Montani, hæretici dicti: ꝙ tempore persecu C
tionis in montibus latuerunt, qua occasione se à catholicę Ecclesię corpore diuiserunt.

36. Ebionitæ, ab Ebione dicti, siue à paupertate. Christum enim per profectum solum virum iustum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligẽtiæ appellati sunt. hi enim semiiudæi sunt, & ita tenent Euangeliũ, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur. *Galat.5.*

37. Photiniani, à Photino Gallogręcię Syrmij episcopo nuncupati, qui Hebionitarum hæresim susc itans, asseruit Christum à Maria per Ioseph D
nuptiali coitu fuisse conceptum.

38. Aeriani, ab Aerio quodam nuncupati sunt. hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

39. Aetiani, ab Aetio sunt vocati: iidemque Eunominiani ab Eunomio quodã Dialectico Aetii discipulo: ex cuius nomine magis innotuerũt, dissimilem patri assetentes filiũ. & filio Spiritũ sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.

40. Origeniani, ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, ꝙ non possit videre filius patrem, nec Spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicũt, & pro diuersitate peccatorum, è cælis vsque ad terras diuersa corpora quasi vincula meruisse, eaque causa factum est se mundum.

41. Noetiani, à quodam Noeto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & patrem, & spiritum sanctum, ipsamque trinitatem in officiorum nominibus non in personis accipiũt. Vnde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt.

42. Sabelliani, ab eodẽ Noeto pullulasse dicũtur, cuius discipulũ perhibẽt fuisse Sabelliũ, ex cuius nomine

nomine maxime innotuerunt: vnde & Sabelliani vocati ſunt. hi vnam perſonam patris,& filii, & Spiritus ſancti aſtruunt.

43. Ariani,ab Ario Alexandrino presbytero orti ſunt, qui coæternum patri filium non agnoſcens,diuerſas in trinitate ſubſtantias aſſeruit, cõtra illud,quod ait Dominus: Ego,& pater vnum ſumus. *Ioan. 10.*

44. Macedoniani, à Macedonio Conſtantinopolitano epiſcopo dicti ſunt,negantes Deũ eſſe ſpiritum ſanctum.

45. Apollinariſtæ,ab Appollinare vocati ſunt,dicentes Chriſtum corpus tantummodo ſine anima ſuſcepiſſe.

46. Antidicomaritæ appellati ſunt, pro eo quòd Mariæ virginitati contradicunt, aſſerentes eam poſt Chriſtum natum virum ſuo fuiſſe commiſtã.

47. Metangiſmonitæ † ideo tale nomen acceperunt, quia μίγμος Græce vas dicitur. aſſerũt enim ſic eſſe in patre filium tanquam vas minus intra vas maius. † al. Metangiſmonitæ

48. Patritiani,à quodam Patritio nuncupati,ſunt qui ſubſtantiam humanæ carnis à Diabolo conditam dicunt.

49. Colluthiani,à quodam Colluthio nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod ſcriptum eſt: Ego Dominus creans mala. *Eſa. 45.*

50. Floriani,† à Floriano, qui econtrario dicunt Deum creaſſe mala,contra hoc,quod ſcriptũ eſt: Fecit Deus omnia bona. † al. Florinia ni à Flotino: *Gen. 1.*

51. Donatiſtæ,à Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens,totam pene Africã ſua perſuaſione decepit, aſſerens minorem patre filium,& minorem filio Spiritum ſanctum,& rebaptizans catholicos.

52. Bonoſiani, † à Bonoſo quodam epiſcopo exorti proditur:qui Chriſtum Dei filium adoptiuum,non proprium aſſerunt. † al. Bonoſiaci

53. Circumcelliones dicũtur,eo q̃ agreſtes ſint, quos Scotopicos † vocant, ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam. Hi amore Martyrii ſemetipſos perimunt, vt violenter de hac vita diſcedentes,Martyres nominentur. † al. Cotopitæ

54. Priſcillianiſtæ,à Priſcilliano vocati: qui in Hiſpania ex errore Gnoſticorum, & Manichęorum permiſtum dogma compoſuit.

55. Luciferiani,* à Lucifero Sardiniæ Epiſcopo orti,qui Epiſcopos catholicos,qui Conſtantii perſecutione perfidiæ Arianorum conſentientes erant,& poſtea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes ſiue quod crediderant, ſiue quod ſe credidiſſe ſimulauerant (quos Eccleſia catholica materno recepit ſinu, tãquam Petrum poſt fletum negationis) hanc illi matris charitatem ſuperbe accipientes, eoſque recipere nolentes,ab Eccleſiæ communione receſſerunt,& cum ipſo Lucifero auctore ſuo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

56. Iouinianiſtę, à Iouiniano quodam monacho dicti, aſſerentes, nullam nuptarum, & virginem eſſe diſtantiam, nullumque inter abſtinẽtes,& ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen.

57. Heluidiani,ab Heluidio nominati,qui dicũt poſt Chriſtum natum,alios Mariam filios de viro ſuo Ioſeph perperiſſe.

58. Paterniani, à Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes à Diabolo factas opinantur.

59. Arabici nũcupati, eo q̃ in Arabia exorti ſũt, dicentes animam cum corpore mori †, atque in nouiſsimo vtrunque reſurgere. † Vide Federicum de Senis cõſil. ſine quæſt. 152.

60 Tertullianiſtæ,dicti à Tertulliano presbytero Africanę ,quinciæ ciuitatis Carthaginenſis:animam immortalem eſſe, ſed corpoream prædicantes,& animas peccatorum hominum poſt mortẽ in Dæmones verti putantes.

61. Teſſareſcædecatitæ, dicti quòd decimaquarta luna Paſcha cum Iudæis obſeruandum cõtendunt. Nam τέσσαρες quatuor,δέκα decem ſignificat.

62. Nyctages, † à ſomno nuncupati,quòd vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes,iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit. † aliàs, Niſtages

63. Pelagiani,à Pelagio monacho exorti. hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt: dicentes ſufficere voluntatem ad implenda iuſſa diuina.

64. Neſtoriani, à Neſtorio Conſtantinopolitano Epiſcopo nuncupati: qui Beatam Mariam Virginem, non Dei, ſed hominis tantummodo matrem aſſeruit, vt aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis: nec vnum Chriſtum in verbo Dei,& carne credidit: ſed ſeparatim, atque ſeiunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicauit. Turreere. de Eccle. lib. 4. par. 3. c. 28.

65. Eutychiani, dicti ab Eutyche Conſtantinopolitano Abbate, qui Chriſtum poſt humanam aſſumptionem negauit exiſtere in duabus naturis, ſed ſolam in eo diuinam aſſeruit eſſe naturam.

66. Acephali dicti, id eſt, ſine capite. nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti ſint. hi trium Chalcedonenſium capitulorum impugnatores,duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant,& vnam in eius perſona naturam prædicant.

67. Theodoſiani † & Gaianitę appellati à Theodoſio,et Gaiano,qui temporibus Iuſtiniani Principis, in Alexãdria populi peruerſi electione vna die ordinati ſunt epiſcopi. Hi errores Eutychetis,& Dioſcori ſequentes, Chalcedonenſe concilium reſpuunt:ex duabus vnam in Chriſto naturam aſſerunt: Quam Theodoſiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contenduns.

68. Agnoitæ,* & Tritheitæ à Theodoſianis exorti ſunt:ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti,quia ad peruerſitatem, à qua exorti ſunt, id adijciunt, q̃ Chriſti diuinitas ignoret futura,quæ ſunt ſcripta de die,& hora nouiſsima:non recordantes Chriſti perſonã in Iſaia loqnentis: Dies iudicij in corde meo. *Eſa. 30.*

69. Tritheitæ vero vocati,q̃ ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoque tres aſſerunt Deos eſſe: contra illud,quod ſcriptum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. *Deut. 6.*

70. Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus, ex quibus alię putant triformem eſſe Deum. Alię Chriſti diuinitatem paſsibilē dicūt. Alię Chriſti de Patre natiuitati initium temporis dant. Alię a liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credūt. Aliæ aīam imaginē Dei negant. Alię animas conuerti in dęmones, & in quęcunque animalia exiſtimant. Aliæ de mundi ſtatu diſſentiūt. Aliæ innumerabiles mūdos opinantur. Aliæ aquā Deo coæternā faciūt. Aliæ nudis pedibus ambulant. Alię cū hominibus non manducant. Hę ſunt hęreſes aduerſus catholicam fidem exortę & ab Apoſtolis, & à ſanctis Patribus, vel conciliis prædamnatę: quę dum in ſe multis erroribus diuiſæ inuicem ſibi diſſentiunt †, communi tamen nomine aduerſus Eccleſiam Dei cōſpirant. Sed & quicunq; aliter ſcripturam ſanctam intelligit, q̄ ſenſus Spiritus ſancti flagitat, à quo conſcripta eſt, licet de Eccleſia non receſſerit, tamē hęreticus appellari poteſt.

† Cōcor. ter. in c. excōica mus 1. & 2. de hęreti.

†Refertur in cap. Ego Berengarius. de cōſec. diſt. 2.

EGO †P Berengarius indignus ſancti Mauricii Andegauenſis Eccleſię Diaconus, cognoſcens veram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, præcipue eam, de qua hactenus infamatus ſum; quę aſtruere conatur panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodo ſacramentum, & non verum corpus & ſanguinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti eſſe; nec poſſe ſenſualiter, niſi in ſolo ſacramento manibus ſacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctę Romanæ & Apoſtolicæ ſedi, & ore, & corde profiteor de ſacramentis Dominicæ menſæ eandem fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc ſancta Synodus auctoritate Euangelica & Apoſtolica tenendam tradidit, mihique firmauit †; ſcilicet panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolum ſacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe; & ſenſualiter non ſolum ſacramento †, ſed in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per ſanctam, & homouſion Trinitatem, & per hæc ſacroſancta Chriſti Euangelia. Eos vero, qui contra hanc fidem venerint, cū dogmatibus, & ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe pronuncio. Quòd ſi ego ipſe aliquando contra hęc aliquid ſentire, aut prædicare preſumpſero, ſubiaceam canonum ſeueritati. Lecto, & perlecto ſponte ſubſcripſi.

† formauit

† al. in ſacramento.

A Hanc cōfeſsionem fidei de corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti à Berengario Romæ coram centum tredecim Epiſcopis factam, miſit Papa Nicolaus per vrbes Italię, Germanię, Gallię, & ad quęcunq; loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit: vt Eccleſiæ, quæ prius doluerant de auerſo atque peruerſo; poſtea gauderēt de reuerſo, atque conuerſo.

COMMENT. XXXI.

Inquiſitorem dogmata hęreticorū noſſe oportet.

NVlla eſt tractatio, quam magis ſcire ſpectet ad Inquiſitores, quàm hęc: & de notitia hęre
B *ſum, & de auctoribus earum, monui iam alibi nullū artificem poſſe plene & perfectè ſuo muneri ſatisfacere, niſi cognoſcat artis ſuæ præcepta, intelligatque contraria, quibus illa eorruant & labantur. neque Inquiſitores, quorum eſt fidem defendere & fortiter tueri, ſolum catholicas veritates ſcire debent, vt docuit Eymericus parte prima, ſed etiam hęretica dogmata, quibus illa violantur: quod tota hac fere ſecunda parte oſtendit. in omnibus autem ferme quęſtionibus nulla eſt hac vtilior, aut cognitione dignior, cum hic numerentur omnium hęreticorum principes primi cum ſuis ſummatim erroribus, à quibus vniuerſi hęretici, qui labenti-*
C *bus ſæculis ſecuti ſunt, velut ab fœtidis lacubus paucis additis, aut mutatis aut inuerſis ſuas hæreſes protraxerunt. Sunt autem in hoc capite multa difficilia, multa à vulgatis codicibus diuerſa, multa ēt ſcitu digna, quę à nobis in gratiam iudicum violatę religionis eſſent declaranda, niſi breuitas noſtra nos tacere compelleret: ideo pauca quędam adnotabimus. Secuti vero ſumus in hac quęſtione imprimenda, emendationem Decreti Gratianici nuper Romæ editi.*

Hos autem errores cum ſuis auctoribus eodem ordine quo hic Eymericus, retulerunt ſanctus Antoninus in ſum. par. 4. tit. xi. cap. 7. Repertorij Inqui-
D *ſitorum verbo, hæreſis. §. diuerſitatem hęreſum, & Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4 par. 2. c. 34. quorum multos cum aliis ab his diuerſis commemorat etiam Tabienſis in ſum. verbo, hęreticus. §. 27. nn. 28. & ſeq.*

Qui vero & quales fuerint hi hęretici, quo tempore nixerint, qualia eorum dogmata, & vbi condemnata, ne actum agere videar, tradere omitto: id tamē docent plenisſime Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4 par. 2. à c. 23. vſque ad 33. Alfonſus Caſtrus in libris aduerſus hęreſes, & copioſe Gabriel Prateolus in libro de vitijs ſectis, & dogmatibus hęreticorum: & alij tum ex antiquis tum ex rectioribus,
E *quorum volumina obuia cuique extant.*

a ¶ Simoniani.] *In vulgatis* Simoniaci. *& male, ſed Simoniani repoſitum eſt ex antiquorum patrū ſententia: nam Tertullianus in lib. de præſcriptio. hęreticorum, c. 33. Auguſtinus tomo 6. in catalogo hęreticorum in principio, Theodoritus lib. 1. hęreticarum fabularum, c. 2. in fine. Egeſippus, vt refert Euſebius lib. 4. hiſtoriæ, c. 21. & Epiphanius hæreſi 21. Simonis ſectatores non Simoniacos, ſed Simonianos appellant.*

b ¶ Hi dicunt creaturam non à Deo, ſed à uir-

tute

tute quadam ſuperna creatam.] *Quid ſibi vellet Simon hæreticus, nemo melius expreſſit, quàm Theodoritus. Is enim hunc locum explicat, dum ait:* Simon eiuſmodi fabulam peperit, infinitam quandam poſuit potentiam, quam vniuerſorum radicem appellauit, eamque ignem eſſe dicebat, qui duplicem habebat operationem, hanc, quę cernebatur: Illam vero quę latebat. Mundum autem genitũ eſſe ex operatione ignis quę cernebatur. *hæc ille. Vt optime aduotauit Ioſephus Steuchus in commentarijs huius capitis.*

c ¶ Nazaræi dicti, &c.] *Vt nominis huius ambiguitas euitetur, libet hic ex Epiphanio, & alijs breuiter pauca quædam adnotare. hos ergo Nazaræos Theodoritus lib. 2. hæreticarum fabularum,* Nazoreos, *nominat, & etiam Epiphanius hæreſi 29. eodem nomine donauit, dum refert alios fuiſſe* Nazireos, alios Nazaræos, *& alios* Nazoreos: *illi ſanctificati dicebãtur, cum dignitatem primigenitorum gererent: Nazarei autem appellantur Iudæi ſe Chriſti ante Chriſtũ exorti mille erroribus implicati, vt Philaſtrius refert: Nazorei vero ab initio naſcentis Eccleſiæ, appellati ſunt omnes Chriſti fideles, tractu tamen temporis illis hæreticis remanſit hoc nomen, qui vnà cum Euangelio legem ſeruabant. hęc eſt Epiphanij ſententia.*

d ¶ Cainani.] *Irenæus lib. 1. c. 35. & Theodoritus lib. 1. Cainos vocat, ab Auguſtino Caiani appellantur in lib. de hæreſibus cap. 18. eodem nomine eos donat Tertullianus lib. de præſcriptio. hæreticorum, c. 33.* Sunt, *inquit,* & nunc alii Nicolaitæ, Caiana hæreſis dicitur. *Ita animaduertit Michael Thomaſius Reuerendiſſimus quondam Epiſcopus Ilerdẽſis, qui diu multa cum laude Gratianicæ emendationi præfuit Romæ.*

e ¶ Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens.] *Hic locus in vulgatis codicibus depranatus erat, opera tamen Reuerendiſſ. Michaelis Thomaſii Epiſcopi Ilerdenſis reſtitutus eſt, ex Tertulliano in libro de præſcriptionibus hæreticorum. c. 33. vbi agẽs de Hermogene ita ſcribit:* Idem Apoſtolus cum improbat elementis ſeruientes, aliquem Hermogenem oſtendit, qui materiam non natam introducens Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum Deam faciens, poteſt ei ſeruire, quam Deo comparat. *hactenus Tertullianus.*

f ¶ Antropomorphitæ.] *In codicibus Iſidori vulgatis & aliquot manuſcriptis hæc antecedunt:* Anomiani, Latine ſine lege dicuntur. *Quę tamen abſunt à codice Iſidori perueterato & valde emendato Monaſterij B. Auguſtini in Carbonaria Neapolis.*

g ¶ Hierarchitæ.] *prius legebatur, Heraclita, & aliter Hierarchitæ: ſed locus eſt emẽdatus & mutatus ex B. Auguſt. in lib. de hæreſibus, c. 47. horũ auctor Hieraca quidam conſtituitur, vt præcitato loco Auguſt. refert, cuius meminit & S. Hilarius lib. 4. & 6. de trinit. à Beato Epiphanio aduerſus hæreſes, hæreſi. 67. Hieracitæ vocantur, et eorum auctor Hieracax, quo loco eiuſdem errores refert & confutat.*

h ¶ Montani.] *ſuſpicor locum hunc accipiẽdum eſſe de Montenſibus hæreticis, de quibus agit Beatus Auguſtinus in libro aduerſus hæreſes, c. 69. diſſerens de Donatianis ſeu Donatiſtis, non autem de Mõtano, cuius in eodem libro meminit Auguſt. cap. 26. agens de Cataphrygibus.*

i ¶ Metangiſmonitæ.] *Antea legebatur ita: Metangi nominati. emendatus eſt locus ex Iſidoro lib. 8. Etymolog. c. 5. & B. Auguſt. in lib. de hæreſibus, c. 58. Horũ etiam hæreticorum meminit Philaſtrius in catalogo hæreticorum.*

k ¶ Luciferiani, &c.] Conſtantii perſecutione. *Hic codices ſunt varij: nam quidam* Conſtanti, *habent: alij* Inſtanti. *ſed iudicio eruditorum* Conſtantij, *repoſuimus. iam uerbum illud,* in catholicam, *Demochares* in cathedram, *commutauit, qua lectio non eſt forte contẽnenda, cum ex Epiſcopi cuiuſdam electione, ut ſacri hiſtorici retulerũt, totum hoc diſſidium fuerit exortum.*

l ¶ Theodotiani.] *Horum meminit liberatus in Breuiario, Nicephorus lib. 18. hiſtoriæ eccleſiaſt. ca. 45. 49. & 50. Georgius Cedrenus anno xiiij. Iuſtiniani Imperatoris. Sanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 33. memorat Theodotianos à Theodotione. Is idem videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius aduerſus hæreſes, hæreſi. 54. ait ita:* Ex qui ab ipſo deſcenderunt Theodotiani: *idem Philaſtrius & Damaſcenus ſcripſerunt.*

m ¶ Agnoitæ & Tritheitę.] *Hęc etiam nomina emendata ſunt ex re ipſa, & variis antiquis ſcriptoribus: ab ignorantia enim non* Gnoitæ, *ſed* Agnoitæ, *nominandi erant. de hir Agnoitis frequens eſt mentio in epiſtolis ſancti Gregorij 35. & 42. lib. 8. Eulogio Alexãdrino miſſis, qui contra hos Agnoitas ſcripſerat, et de ipſis ac Tritheitis meminit Nicephorus lib. 18. c. 45. 49. & 50. & vtroſque à Theodoſianis profectos eſſe ſcribit.*

n ¶ Aliæ liberationem omnium apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt.] *Hic locus in vulgatis Iſidori & Gratiani exemplaribus appoſita negatione,* non credunt, *legitur: cum tamen abſque negatione legẽdum cenſebat Petrus Iaconus, motus Beati Auguſtini auctoritate in libro de hæreſibus, cap. 79. vbi ita ſcribit:* Alia, deſcendente ad inferos Chriſto credidiſſe incredulos, & omnes inde exiſtimat liberatos. *Ita quoque Philaſtrius refert, cui etiam lectioni adſtipulantur duo potiſſimum Iſidori manuſcripta exemplaria, in quibus abſque negatione hunc locum legi nobis aſſeruit idem Iaconus. vulgatam tamen lectionem retinuimus auctoritate Decreti nuper Romæ editi.* Locus inſignis reſtitutus.

o ¶ Alię de mundi ſtatu diſſentiunt.] *Quidam libentius legunt,* ſentiunt, *ex Philaſtrio, qui refert hæreſim, quę dicit, mundum non mutari, ſed in eodem ſtatu ſemper manere, etiam poſt Domini noſtri de cęlis præſentiam: ſed nos eiuſdem Decreti auctoritate,* diſſentiunt, *dicimus.*

p ¶ Ego Berengarius indignus, &c.] *Solus Codex Cardinalis de Gambara hanc Berengarij abiurationem non habet, ceteri habent: at quo conſilio fuerit ab Eymerico appoſita, dubiũ non eſt: nam cum in hac quæſtione inſtituerit cõmemorare hæreſes et errores, de quibus agitur in Decretis, & inter eas illę etiam referantur, quas Berengarius profitebatur, iõ id caput in quo de hoc differitur, appoſuit.*

Berengarius & eius in fide inconstantia.

Libet autem hic pauca quædam de hoc Berengario dicere, vt hæc eius abiuratio facilius percipiatur. Emersit hic Berengarius circa tempora Leonis Papæ noni, ad annos Domini MXLIX. multasque hæreses de venerabili Eucharistiæ sacramento promulgauit, & propterea à Leone nono Pontifice Maximo in concilio Vercellis coacto, cum omnibus suis asseclis, nisi ad bonam mentem rediret, perpetuo anathemate percussus est, eiusque error omnium consensu Patrum fuit damnatus. verum cum defuncto Leone Berengarius in suo errore pertinaciter permaneret, synodus collecta est apud Turones sub Victore secundo, in qua hæreseos est conuictus. Denique cum neque sic resipisceret, sed multos passim in suum traheret errorem, Nicolaus secundus anno Domini MLIX. Romæ CXIII. Episcoporum concilium congregauit, ibique hanc abiurationem, quam ex Gratiano hic commemorat Eymericus, publice fecit: quam Nicolaus per vniuersas Italiæ & Germaniæ vrbes misit, vt quæ Ecclesiæ doluerant de pectore, de conuerso gauderent. ceterum non multo tempore in recta fide permansit Berengarius: nam alium errorem est professus, videlicet, in Eucharistia adesse quidem verum corpus & sanguinem Christi, sed simul etiam panis & vini substantiam ibidē remanere: itaque ad hunc errorem penitus euellendum Gregorius septimus anno Domini MLXXIX. synodum Romæ celebrat, ad quam accersitus venit Berengarius, suumque in ea agnouit errorem, quem publice abiurauit, noua condita abiurationis formula illi à synodo præscripta in hæc verba: Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in veram & propriam ac uiuificatricem carnem & sanguinem Iesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verū Christi corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est, non tantum per signum & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ & veritate substantiæ, sicut in hoc Breui continetur: & ego legi, & vos intelligitis: nec contra hanc fidem vlterius docebo. sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia. *Huius postrema abiurationis meminit Blondus lib. 3. decadis 2. & Sabellicus lib. 3. nonæ Anneadis. & Berengarius quidem in hac postrema abiuratione perseuerans pœnitentiam egit, vt ait Ioannes Gerson sermone 1. de cœna Domini, quem grauiter de commissi sceleribus dolentem (& in primis quia reducere in viam veritatis nō potuit, quos erroribus suis imbuerat) in lecto decumbentem in ipso die Epiphaniæ, iamiam moribundum hæc verba protuliſſe testatur*: Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus: vel ad gloriam sicut spero, propter pœnitentiam meam: vel ad damnationem sicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad viam veritatis reducere non potui.

Berengarii moribundi uerba.

Non tamen desunt qui dicant, nunquam conuersum Berengarium, quorum opinionem satis probare videtur hæresiarcharum consuetudo, quos raro conuerti legimus, cum vt plurimum in erroris conceptī pertinacia perseuerantes impœnitentes moriantur, licet quandoque ob aliquas causas aliud exterius fingant.

QVAESTIO VII.

De hæresibus damnatis in Decretalibus.

SVMMARIVM.

1 *Articuli catholici cum hæresibus illis contrarijs contenti in c. Firmiter. de sum. Trinit.*
2 *Error abbatis Ioachim condemnatus.*
3 *Hæreses impij Almarici.*
4 *Christus secundum quod homo est aliquid.*
5 *De processione Spiritus sancti quid credendum.*
6 *Hæreses duæ de processione Spiritus sancti damnatæ.*
7 *Hæreses damnatæ in Clementinis.*

SEPTIMA quæstio est: Hæreses[a] & errores per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui sunt? Ad hanc respondemus, q quædam apparent condemnatæ ex volumine Decretalium maiori; quædam ex Sexto Decretaliū: quędam ex Clementinis.

Errores damnati in Decretalibus.

In volumine maiori damnantur istę hæreses, & errores.

† Relata sunt supra in parte 1. pag. 3.

1. In primis in tit. de sum. tri. c. † Firmiter. & c. Damnamus. profitetur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos: vtputa, q vnus est solus Deus, immensus & incommutabilis: & alios plures, quorum contrarij omnes sunt hæreticales, & erronei; vtpote, quòd non sit vnus solus Deus, q non sit immensus, q non sit incommutabilis: & sic de aliis articulis contrariis illis articulis, in dictis capitulis approbatis vt fide tenendis.

2. In speciali autem in c. Damnamus, allegato. §. si quis, condemnatur iste articulus vt hæreticalis: quem [b] Abbas Ioachim asserebat, scilicet, q Pater & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnum, nō vnitate essentię & naturæ, sed collectiua vnitate; sicut cum dicimus, q multi homines sunt vnus populus.

Almarici hæreses.

3. Condemnatur etiam, eodem tit. & c. §. reprobamus, doctrina, impii Almarici vt hæretica & insana: quæ autem illa fuerit, cap. nō expressit: Vincentius tamen in speculo historiali, xxx. lib. c. vij. ponit ipsum Almaricum in suis prauis dogmatibus tenuisse hæreses, & errores infrascriptos.

Prima hęresis eius fuit, q quilibet tenetur credere, se esse membrum Christi, & hoc esse vnum de fidei articulis, sine quo homo non potest saluari.

Secunda

Secunda hæreſis fuit, quòd Patris potentia durauit quandiu viguit lex Moſaica, ſcilicet, vſque ad Chriſtum: & tunc habuerunt finem omnia veteris teſtamenti ſacramenta: & viguit lex Chriſti noua vſque ad tempus Almarici: & ex tunc habuerunt finem, ac fuerunt euacuata Baptiſmus, Pœnitentia, & omnia alia nouæ legis ſacramenta, ſine quibus tamen & ſecundum veritatem non eſt ſalus.

Tertia hæreſis fuit, ꝙ à tempore ipſius Almarici euacuatis omnibus nouæ legis ſacramentis, incœpit vigere Spiritus ſancti gratia, qua interius quilibet inſpirabatur, & qua ſaluari poterat ſine quocunque actu exteriori.

Quarta hæreſis fuit; ꝙ ſic erat à Spiritu ſancto illo tẽpore charitas ampliata, vt illud quod aliàs de natura ſua erat peccatum: vt ſtupra, adulteria, & ſimilia diceret non eſſe peccatum, dummodo illa facerent carnaliter commiſcentes ex charitate.

Quinta hæreſis fuit: ꝙ mulieres cum ponentibus tales errores non peccabant carnaliter commiſcendo, dummodo ex charitate agerent.

Sexta hæreſis fuit: ꝙ prędicto tempore Deus agebat vt bonus, & non vt iuſtus, quia prædicta ſtupra, adulteria, & ſimilia ex charitate facta, Deus vt bonus, nullatenus puniebat.

4. In eodem volumine maiori tit. de hęreti. cap. Cum Chriſtus. damnatur etiam iſta hæreſis atq; error, ſcilicet, ꝙ Chriſtus non eſt aliquid ſecundum quòd homo.

Errores dãnati lib. 6. Decretalium.

5. In ſexto autem Decretalium condemnantur iſtę hęreſes & errores.

Supra 1. parte pag. 6. In primis de ſum. tri. & fide catho. cap. Fideli profitetur ſancta mater Eccleſia plures articulos fore catholicos & fide tenendos: vtputa, ꝙ Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre & Filio ꝓcedit, & alios in effectu plures, quorum contrarii omnes ſunt hęreticales, & erronei: vtpote, ꝙ Spiritus ſanctus à Patre & Filio non procedit; & ſic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis aptobatis vt fide tenendis.

6. In ſpeciali autem eod. c. Fideli. §. nos huiuſmodi erroribus, condemnantur infraſcriptę duæ hęreſes & errores.

Prima hęreſis eſt: ꝙ Spiritus ſanctus æternaliter à Patre & Filio non procedit.

Secunda hæreſis eſt: ꝙ Spiritus ſanctus à Patre & Filio non tanquam ab vno principio, ſed tãquam à duobus principiis procedit.

Errores damnati in Clementinis.

Supra fol. 7. 7. In Clementinis vero condemnantur iſtę hæreſes & errores in tit. de ſum. trini, & fide catho. c. Fidei. profitetur ſancta mater Eccleſia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenẽdos: vtputa, ꝙ vnigenitus Dei filius humanum corpus paſsibile aſſumpſit: & alios in effectu, quorũ contrarij omnes ſunt hęreticales & erronei; vtpote, ꝙ Dei filius corpus paſsibile non aſſumpſit, & ſic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis vt fide tenendis.

In ſpeciali autem eodem c. Fidei. condemnantur infraſcriptę hæreſes & errores.

Prima hæreſis: ꝙ Dei Patris Filius humanum corpus paſsibile, & animam intellectiuam ſeu rationalẽ ipſum corpus vere, per ſe, & eſſentialiter informantem, non aſſumpſit.

Secunda d hęreſis: ꝙ quando vnus militum lãcea latus chriſti aperuit, ꝙ adhuc Chriſtus viuus & non mortuus exiſtebat.

Tertia hæreſis: quòd anima rationalis ſeu intellectiua non eſt forma corporis humani vere, per ſe, & eſſentialiter.

Quarta hæreſis: ꝙ baptiſmus non eſt communiter tam paruulis, quàm adultis perfectum remedium ad ſalutem.

Quinta hęreſis: ꝙ tam paruulis, quã adultis in baptiſmo non conferuntur informans gratia, & virtutes.

Infra autem in clement. de vſuris. cap. Ex graui. §. ſane. condemnantur vnus articulus; & ſit ſextus.

Sexta hæreſis eſt: ꝙ exercere vſuras non eſt peccattum.

Et in tit.° de hæret. in Clemen. Ad noſtrum. condemnantur iſtę octo hęreſes, ſeu errores. Supra parte 2. pag. 113.

Primus error eſt, videlicet ꝙ homo in vita præſenti tantum & talem perfectionis gradum poteſt acquirere, quòd reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam, vt dicunt, ſi quis poſſet ſemper proficere. poſſet aliquis Chriſto perfectior inueniri.

Secundus error eſt: ꝙ ieiunare non oportet hominem, vel orare, poſtquam gradum perfectionis huiuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfecte ſpiritui & rationi ſubiecta, ꝙ homo poteſt libere corpori concedere quicquid placet.

Tertius error: ꝙ illi qui ſunt in prædicto gradu perfectionis, & ſpiritu libertatis, non ſunt humanæ ſubiecti obedientię, nec ad aliqua præcepta Eccleſię obligantur: quia, vt aſſerunt, vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.

Quartus error eſt: ꝙ homo, ita poteſt finalem beatitudinem ſecundum omnem gradum perfectionis in præſenti aſſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata.

Quintus error: ꝙ quælibet intellectualis natura ſeipſa naturaliter eſt beata: quòdque anima nõ indiget lumine gloriæ, ipſam eleuante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.

Sextus error: ꝙ ſe in actibus exercere virtutũ, eſt hominis imperfecti; & perfecta anima licentiat à ſe virtutes.

Septimus error; ꝙ mulieris oſculum, cum ad hoc non inclinet natura, eſt mortale peccatum: Actus autem carnalis cum ad hoc natura inclinet, peccatum non eſt, maxime cum tentatur exercens.

Octauus error: ꝙ in eleuatione corporis Ieſu Chriſti, homo non debet aſſurgere, nec ei reuerentiam exhibere: aſſerentes, ꝙ eſſet imperfectionis eiſdem, ſi à puritate & altitudine ſuę contempla-

templationis tantum descenderent, ꝙ circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarẽt. Nõnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinę maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum.

COMMEMT. XXXII.

a HAereses, & errores per Ecclesiam condẽnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui sunt?] *In quæstione proxime præcedenti retulit auctor hæreses, seu verius hæresiarchas, siue hæresum auctores, de quibus agitur in Decreto: nunc vero eas prosequitur, quæ in reliquis iuris canonici voluminibus continentur; vt hinc etiam cognoscant fidei indices falsitates damnatas, & catholicas veritates illis contrarias constanter stabilitas. Iam eodem fere ordine, quo vtitur hic Eymericus, tractat rem eãdem Sanctus Antoninus par. 4. tit. xj. cap. 7. §. 2. 3. & 4. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 35. & 36.*

b ¶ Quem Abbas Ioachim asserebat.] *De Abbate Ioachim abunde diximus supra par. 1. super e. Damnamus de sum. trinit. & fide catho.*

c ¶ Doctrina impii Almarici.] *De Almarico etiam pauca quædam diximus supra par. 1. super e. Damnamus. de sum. trinit. §. reprobamus etiam. ea videnda sunt, vt hic locus apertior fiat.*

d ¶ Secunda hæresis est, ꝙ quando vnus militũ] *Hanc hæresim, & duas sequẽtes hic in vers.* Tertia hæresis. *& in vers.* Quinta hæresis. *tenebat quidã Petrus Ioannes, vt refert Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis. c. 1. 2. & 3. cuius plures etiam errores commemorat Eymericus infra in hac 2. parte, quæst. 9. vbi videas quę copiose de hoc Petro Ioanne scripsimus.*

e ¶ Et in tit. de hæret. in clemen. Ad nostrum. condemnantur istæ octo hæreses, seu errores.] *Hos errores profitebantur Beguardi, sicut constat ex clement. Ad nostrum. & ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæst. 15. Eosdem cum alijs multis refert et confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Beguardorum, & Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiæ, cap. 52.*

QVAESTIO VIII.

De hæresibus condemnatis in Extrauagantibus.

SVMMARIVM.

1 *Errores Ioannis de Poliaco condemnati in extraug. Vas electionis.*
2 *Errores Begardorum damnati in extrauagan. Gloriosam Ecclesiam.*
3 *Errores damnati in extrauagan. Cum inter nonnullos.*
4 *Errores damnati in extrauagan. Quia quorundam.*
5 *Errores dãnati in extrauagan. Benedictus Deus.*

A OCTAVA quęstio est: Hæreses & errores per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in extrauagantibus; qui sunt?

Ad hanc respondemus, ꝙ pro nũc non sunt extrauagantes, io quibus condemnentur hæreses & errores nisi domini Ioannis xxij. & Domini Benedicti xij. Nam si ante aliquę fuerunt, in corpore iuris postmodum sunt inserę: et ea propter extrauagantes nõ possunt dici hodie. In extrauagantibus autem domini Ioannis sunt hęreses & errores huiusmodi condemnati.

B 1. Primus, ꝙ confitentes fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenẽtur eadem peccata, quæ confessi fuerunt, iterum confiteri proprio sacerdoti.

Secundus: ꝙ stante statuto: omnis vtriusque sexus. edito in concilio generali †, Romanus Pontifex non potest facere, ꝙ parochiani non teneantur confiteri omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti, quẽ dicit esse parochialem curatum: immo nec Deus posset hoc facere: quia, vt dicebat, implicat contradictionem. † Lateranen. sub Innocẽt. iij. c. 21. & refertur in c. omnis. de pœnit. & remiss.

C Tertius error: ꝙ Papa non potest dare licentiã generalem seu potestatem audiendi confessiones: immo nec Deus, quin confessus habenti generalem licentiam, reneatur eadem iterum confiteri suo proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt prędicitur) parochialem curatum.

Isti tres errores condemnantur in extrauagante dicti domini Papæ Ioãnis xxij. quæ incipit: Vas electionis. quæ est supra. Fol. 126.

D Horum b autem errorum auctor fuerat ac inuentor quidam magister in theologia, Parisius magistratus, vocatus Ioannes de Poliaco.

2 Quartus, error & hæresis: ꝙ duæ sunt Ecclesiæ, scilicet carnalis diuitijs pressa, esuẽs delitiis, sceleribus maculata: cui Romanũ presulẽ, aliosq; inferiores prælatos dominari, hęretici isti fingunt: alia spiritualis frugalitate munda, virtute decora, paupertate succincta, in qua ipsi soli Begardi, eorumque complices contiẽntur.

Quintus error: ꝙ venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, alijque ministri, sic sunt iuridictionis & ordinis auctoritate deserti, vt nec sententiam ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere valeant, vel docere: sed sunt priuati omni ecclesiastica potestate, nisi sint de eorũ Begardorũ perfidia, apud quos solos, vt ipsi fingunt, sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic & ecclesiastica auctoritas perseuerat.

E Sextus error est, illos mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi.

Septimus error est: sacerdotes rite & legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta.

Octauus error est: ꝙ Euangelium Christi in solos Begardos hoc tempore est completũ: quod hactenus, vt ipsi Begardi somniant, obtectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Isti quinque errores condemnantur in extrauag. di-

uag. dicti domini Ioannis, quæ incipit: Glorio-
† Quæ. 16. ſani Eccleſiam, quæ eſt infra. †

3. Nonus error eſt: q uòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, eiuſque Apoſtoli, non habuerunt aliqua nec in proprio, nec in communi.

Decimus error & hæreſis eſt: quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, eiuſque Apoſtoli in his, quæ ipſos habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur, nō habuerint, ſeu eis non competierit ius ipſis vtendi, nec illa vendendi, ſeu donandi, aut ex ipſis aliqua acquirendi.

Iſti duo articuli vere vt hæreticales condemnantur in extrauagan. dicti domini Ioan. quę inci-
† Quæſt. 15. in fine. pir. Cum inter nonnullos. quæ eſt infra †.

4. Vndecimus error & hęreſis eſt: quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli in his quę habuiſſe leguntur, tantum habuerunt abſque iure aliquo ſimplicem vſum facti.

Hic articulus tanquam vere hæreticalis condēnatur in extrauagan. dicti domini Ioan. quę incipit: Quia quorundam mentes. & etiam in extrauagan. eiuſdem, quæ incipit: Vir reprobus, quæ
† Quæſt. 15. ſunt infra †.

5. In extrauagante autem domini Papæ Benedicti. xij. quę incipit: Benedictus Deus. quę eſt
fol. 127. ſupra, ſequentes hęreſes condemnantur, & corū oppoſita eſſe catholica & fide tenenda omnia cō probantur.

Prima hæreſis eſt: quòd ſecundum Dei communē ordinationem, animę iuſtorum decedentium ante Domini noſtri Ieſu Chriſti paſſionē, in quibus nihil erat purgabile, mox poſt eandem paſsionem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante reſumptionem ſuorum corporum, & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam, nec illa etiam perfruuntur; nec poſt eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti aſcenſionem fuerunt, nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cę leſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatę.

Secunda hæreſis eſt: q ſecundum Dei commu nem ordinationem, animę inſtorum decedentiū ante Domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionem: in
† al. remanet quibus aliquid purgabile remanebat †, purgatione peracta ex toto, mox poſt eandem paſsionem Domini noſtri Ieſu Chriſti ante reſumptionem ſuorum corporum & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbunt diuinam eſſentiam clare & aperte, nec illa etiam perfruuntur: nec poſt eiuſdē Domini noſtri Ieſu Chriſti aſcē ſionem fuerunt, nec ſunt, nec erūt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

Tertia hęreſis eſt: quòd ſecundum Dei ordinationem communem, animæ iuſtorum deceden tium poſt ſanctum baptiſma ab eis ſuſceptum, in quibus nihil eſt purgabile, cum decedunt, ante ſuorum corporum reſumptionem & iudicium generale, non vident, nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam; nec illa etiā perfruuntur, nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

Quarta hęreſis eſt: q ſecundum communem Dei ordinationem, animę iuſtorum decedentiū poſt ſanctum baptiſma ab eis ſuſceptum: in quibus eſt aliquid purgabile cum decedunt, peracta etiam purgatione ex toto, ante ſuorum coporum reſumptionem & iudicium generale, non vidēt nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruentur; nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

Quinta hęreſis eſt: q ſecundum communem Dei ordinationem, animæ paruulorum ſacro baptiſmate renatorum, decedentium ante vſum liberi arbitrij, ante ſuorum corporum reſumptionem & iudicium generale, nec vident, nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruentur; nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

Sexta hæreſis eſt: q ſecundum Dei communē ordinationem, animę inſtorum omnium decedentium prædictorum, ante noſtrorum corporū reſumptionem & iudicium generale diuina viſio ne & fruitione non erunt beatę nec habebunt vitam & requiem ſempiternam.

Septima hęreſis eſt: q diuinę eſſentię viſio animarum beatarum, non eſt viſio intuitiua & facialis.

Octana hęreſis eſt: q ſecundum communem Dei ordinationem, diuinę eſſentię intuitiua & facialis viſio & fruitio in beatis euacuabitur: nec continuabitur vſque ad finale iudicium, nec ex tunc vſque in ſempiternum.

Nona hęreſis eſt q ſecundum communem Dei ordinationem, animæ decedentium in morta li peccato, mox poſt mortem ſuam ad inferna nō deſcendunt, nec pœnis infernalibus cruciantur.

Decima hęreſis eſt: q in die iudicii omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus non comparebunt reddituri de factis propriis rationem, vt referat vnuſquiſque proprii corporis prout geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

COMMENT. XXXIII.

a HAereſes & errores per Eccleſiam condēnati, de quibus agitur in Extrauagātibus. *De hoc eodem inſtituto agunt ſanctus Antoninus in ſumma, par. 4. tit. xj. cap. 7. §. 5. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. parte 2. cap. 37. quibus lo eis aliorum errores in alijs Extrauagantibus condēnati referuntur, quos non recenſuit hic Eymericus, enumerat tamen eorum multos in allis locis ſicut oc caſio & ſeries dicendi poſtulabat.*

b ¶ Horum autem errorum auctor fuerat, &c. Ioannes de Poliaco.] *Huius Ioannis Poliaci errores refert etiam Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum lib. 2. & Prateolus lib. 9. de vitis & ſectis hæreticorum, c. 26. obiter autem hic eſt obſeruandum, Ioannem hunc Poliacum in his erroribus non manſiſſe pertinaciter; nam & à ſententia*

ſua

ſua receſſit, & errores publice renocauit, vt conſtat ex extrauagan. incipien. Vas electionis. quam hic citat Eymericus; quod factum fuit anno quinto Pontificatus domini Ioannis xxij. qui incidit in annum Domini, MCCCXXI.

c ¶ Quartus error & hæreſis eſt, &c.] *Hic eſt primus error in ordine eorum, qui damnati ſunt per Ioannem xxij. in extrauagan. incipien. Glorioſam Eccleſiam. cuius quoddam fragmentum refert Eymericus infra in hac 2. parte, quæſt. 16. Hos autem errores profitebantur Fraticelli. ſiue Begardi, quorum dux & caput fuit Henricus de Cena, vt conſtat ex dicta extrauag. Glorioſam Eccleſiam. & ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæſt. 16.*

d ¶ Nonus error eſt, &c.] *Hunc item errorem & duos ſequentes defendebant Fraticelli ſeu Begardi, vt conſtat ex Eymerico infra in hac 2. parte, q. 15. & ex Beato Antonino in ſumma par. 4. tit. xi. cap. 7. §. 5.*

e ¶ In extrauaganti autem domini Papæ Benedicti duodecimi.] *Antea legebatur, vndecimi. Sed locum reſtituimus tum in hac quæſtione, tum alibi, vt de Benedicto duodecimo accipiatur, ſicut oſtendimus ſuper extrauagan. Benedictus Deus. relata ſupra in hac 2. parte, folio. 134. vbi nonnulla tradidimus, quæ hunc locum illuſtrabunt.*

QVAESTIO IX.

De hæreſibus à Rom. Pont. damnatis poſt mortem auctorum earum.

SVMMARIVM.

1 *Petri Ioannis errores xx. damnati.*
2 *Aly duo inſuper eiuſdem errores.*
3 *Michael de Ceſena hæreticus.*
4 *Errores Ioanni de Parma tributi.*
5 *Raymundi Lull errores quàm plurimi.*
6 *Lulliſtarum errores.*

NOna quæſtio eſt: Hęreſes & errores per diuerſos ſummos Pontifices de fratrum conſilio condemnati, poſt mortẽ illorũ, qui errores huiuſmodi poſuerunt; qui ſunt? ¶ Ad hanc reſpondemus, ꝙ ante condemnationem prædictorum errorum factam per dominum Ioãnem xxij. in Extrauagãtibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes. de quibus infra †, & ante [a] condemnationem ſtatim dictorum errorum factã per dominum Benedictum xij. in Extrauagante, Benedictus Deus. de qua ſupra.

†Quæſt. 15. huius partis.

fol. 127. PETRVS IOANNIS ET EIVS ERRORES DAMNATI

1 Idem [b] dominus Ioannes Vigeſimuſecundus condemnauit de multorum conſilio magiſtrorũ in theologia poſtillam fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum ſuper Apocalypſim, oriundi de villa, quæ dicitur Seriatum, diœceſ. Biterrẽ. ꝓpter hæreticales & erroneos articulos infraſcriptos in dicta poſtilla contentos: quos articulos cũ poſtilla pariter condemnauit. Condemnauit etiã poſtillam eiuſdem fratris Petri Ioãnis ſuper Matthæum, & poſtillam etiam eiuſdem ſuper canonicas †, in quibus, vt in poſtilla ſuper Apocalyp-

† ſcilicet, epiſtolas

A ſim continentur hęreſes aliquæ in effectu conſimiles. Hęreſes autem dictę poſtillæ ſic vt prædicitur, condemnatæ, ſunt iſtæ.

Aduertendum, tamen prius eſt, ꝙ infra per totum, per Babyloniam meretricem magnam intelligit vniuerſalem Romanam Eccleſiam militantem, quam nos, & vere, vocamus Sanctam Catholicam & Apoſtolicam. Per Eccleſiam carnalem intelligit idem, ſcilicet vniuerſalem Romanam Eccleſiam. Per beſtiam intelligit idem. Per ſynagogam Satanæ intelligit idem. Per myſticum Antichriſtum intelligit Papam, ſeu Pontificem Romanum. Per Angelum conſignatum intelligit
B Beatum Franciſcum. Per Chriſti militiam intelligit Begardos, ſeu eorum hæreſibus & erroribus credentes. Per Euangelicam vitam, ſeu regulam intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, ſeu dominium in rebus habere donandi, vendendi, ſeu ex illis acquirendi, vel aliàs alienandi: ſed habere in eis ſimplicem vſum facti. Per Eccleſiam ſpiritualem intelligit idem, ſcilicet † eius erroribus credentes.

† In Sabellico in legẽd. ſ. ſeſtã Begardoꝝ, & eius, &c.

Errores Petri Ioannis.

Prima hæreſis eſt: quòd ſextus ſtatus Eccleſię
C quę incœpit, vt dicit, à tempore Beati Franciſci, & plenius à tempore condemnationis Babylonis meretricis magnæ, quando angelus Chriſti ſigno ſignauit per ſuos futuram militiam Chriſti, & durabit vſque ad tempus Antichriſti, & prœeminet notabiliter quinque primis.

Secunda hæreſis eſt: ꝙ ſicut in primo Chriſti aduentu formata eſt noua Eccleſia, veteri ſynagoga reiecta: ſic & in initio ſexti ſtatus, vetuſtas prioris temporis eſt vniuerſaliter repellenda, vt videatur nouum ſæculum, ſeu noua Eccleſia tũc formari veteribus iam reiectis. Et ſicut in ſexta ætate reiecto carnali iudaiſmo, & vetuſtate prioris ſæculi, venit nouus homo Chriſtus cum noua
D lege, vita, & cruce: ſic in ſexto ſtatu reiecta carnali Eccleſia, & vetuſtate prioris ſæculi, renouabitur Chriſti lex, & vita, & crux: propter quod in eius primo initio Franciſcus apparuit cauteriatus †, & Chriſto totus crucifixus, & conſignatus.

† al. charactẽrizatus.

Tertia hæreſis eſt: ꝙ ſicut gloria, quę fuerat ſynagogę parata, & pontificibus ſuis, ſi in Chriſtũ credidiſſent, trãslata fuit ad primitiuam Eccleſiã, & ad paſtores eius: ſic & gloria parata finali eccleliæ quinti ſtatus, propter eius malitiam ad electos ſexti ſtatus fuit translata.

Quarta hæreſis eſt: ꝙ conſtat regulam fratrum Minorum per beatum Franciſcum editam, eſſe
E vere & proprie illam Euangelicam, quam Chriſtus in ſe ipſo ſeruauit, & Apoſtolis impoſuit, & in Euangeliis ſuis conſcribi fecit.

Quinta hæreſis eſt: ꝙ regula beati Frãciſci eſt condemnanda à pluribus ab Eccleſia carnali, & ſuperborum nequiter, & ſophiſtice, licut Chriſtus condemnatus fuit à ſynagoga reproba Iudęorũ: & ꝙ hoc oportet præire exterminium Eccleliæ, ſicut Chriſti & ſuorum condemnatio à Iudæis præiuit temporale exterminium ſynagogæ.

Sexta hæreſis eſt: ꝙ beatus Franciſcus eſt ille *Apoc. 7.* Angelus,

Angelus, de quo dicitur in Apocalypſi: Vidi alterum angelum habentem ſignum Dei viui: Euangelicæ vitæ & regulæ ſexto & ſeptimo tempore propagandæ, & magnificandæ renouator, & ſummus poſt Chriſtum, & eius matrem obſeruator.

Septima hæreſis eſt: quòd decet cõdemnationem regulæ beati Franciſci pręcite exterminium carnalis Eccleſiæ, ad hoc, vt iuſto Dei iudicio carnalis Eccleſia prout meruit excitetur, & eius malitia creſcat, & conſumetur† vſque ad impugnationem vitæ & Spiritus ſancti.

† In nonnien. ita: & cõſequenter, vſque ad impugnationẽ vitę, &c.

Octaua hęreſis eſt: quòd fere omnes clerici & regulares poſſidentes aliquid in communi, videntur minus bene ſentire de abrenunciatione Euangelica huiuſmodi in communi.

Nona hæreſis eſt: quòd ſicut ſynagoga propagata eſt ex duodecim Patriarchis, & Eccleſia de gentibus ex duodecim Apoſtolis: ſic finalis Eccleſia reliquiarum Iudæorum & gentium eſt per duodecim viros Euangelicos propaganda: vnde beatus Franciſcus habuit duodecim filios & ſocios, per quos & in quibus fuit fundatus, & initiatus ordo Euangelicus.

Decima hęreſis eſt: quòd tertia tribulatio transfigit manus per apparentiam celebris auctoritatis Eccleſiæ, & plebeiæ multitudinis ſibi ſubditæ, & per apparentiam contrarij in ſpiritualibus viris.

Vndecima hæreſis eſt: quòd Angelus Franciſcus ſentiet ſe proſperari, non ita in carnali Eccleſia Latinorum, licut in Græcis, & Sarracenis, & Tartaris, & tandem in Iudæis.

Duodecima hęreſis eſt: quòd omnes abbates quinti temporis conuenient in quintum caput beſtiæ, quæ eſt diabolus, aut Antichriſtus, & congregatio malorum.

Tertiadecima hęreſis eſt: quòd illa Eccleſia, quam nos vocamus vniuerſalem Eccleſiam catholicam militantem; eſt eccleſia carnalis, Babylon meretrix magna extenſiue: quia boni ſic ſunt in ea, ſicut pauca grana auri inter immenſos aceruos arenæ: & ſicut pauca grana tritici ſub immenſo cumulo palearum, quæ etiam eccleſia carnalis publice & impudentiſsime adulteratur à ſuo ſponſo Chriſto: quæ etiam ſe & omnes gentes ſibi ſubiectas corrumpit, fœdis carnalitatibus & ſimoniacis cupiditatibus, & terrena gloria huius mundi, quę etiam nunc exarſit in iram contra viros ſpirituales, & contra vires & influxus Spiritus ſancti; quæ etiam cecidit intus ſpiritualiter, & exterius corporaliter; & quę per temporale exterminium cecidit in mundo; deinde ad æternum ſupplicium cecidit in inferno: & quę ſua malitia & poteſtate impediuit & anguſtiauit ſpiritum electorum, & conuerſionem totius orbis: quę etiam eſt exterminanda, & eius exterminium erit Sanctis quaſi exitus de carcere, ad libertatis latitudinem & volatum, & exitus de tenebroliſsimo fumo fornacis ad lucẽ ſolarem: & licut exoneratio à lapide molari, ſeu à monte immenſo.

Quartadecima hęreſis eſt, ꝙ ſicut per quatuor animalia quattuor primos ſtatus Sanctorũ

A deſignantia, ſublimata eſt generalis ſedes Romanæ Eccleſię ceteris patriarchalibus ſeu orientalibus, à Chriſto, & ab eius vera fide reiectis: ſic in eodem tempore per quattuor beſtias à Daniele viſas, quattuor primis ordinibus Sanctorum contrarias, ſublimata eſt ſedes beſtiæ, id eſt, beſtialis cateruæ, ita vt numero & poteſtate pręualeat, & fere abſorbeat ſedem Chriſti, cui localiter, & nominaliter eſt commixta, vnde & ſic appellatur Eccleſia fidelium, ſicut & illa, quæ vere eſt pęe gratiam Sedes & Eccleſia Chriſti. Super huiuſmodi vero malitiam, non ceſſant zelatores ſancti huius quinti temporis effundere phialam deteſta- B tionis, & celebris increparionis, ita ꝙ regnũ eius, velit nolit euidenter appareat omnibus, & etiam ipſiſmet tenebroſum, id eſt, fœda & enormi luxuria & auaritia, & ſimonia, & ſuperbia, & dolosa negotiatione, et aſtutia, & fere omni malitia diſſipatum, & abominandum: Vnde & infra vocatur Babylon meretrix habens in manu ſua poculum aureũ plenum abominatione. Per hanc autem ſedem beſtiæ delignatur principaliter carnalis clerus, in hoc quinto tempore regnans, & toti Eccleſiæ pręſidens: in quo quidem beſtialis vita tranſcendenter, & ſingulariter regnat, et ſedet ſicut in ſua principali ſede: Et longe plus, quàm C in laicis plebibus ſibi ſubiectis.

Quintadecima hęreſis eſt: ꝙ tempore Antichriſti myſtici, carnalis Eccleſia, *per quam intelligit in toto ſuo proceſſu Eccleſiam Romanam*, contra doctrinam Sanctorum, & vitam & zelum, acrius exardeſcens, quaſi omnino ſiccetur† ſpirituali ſapientia, & virtuali gratia, & opulentia Chriſti: ſicut factum fuit in Iudæis, & in Græcis, ita vt pateat omni errori. † al. ſiccabit

Sextadecima hæreſis eſt: ꝙ ſicut Vaſthi regina à regno & coniugio regis Aſſueri abiecta, electa eſt Eſter humilis & ſancta ad eiuſdem regis connubium & regnum, fecitque rex magnificum cõ- D uiuiũ cunctis principibus & ſeruis ſuis: ſic reiecta ſynagoga, electa eſt Eccleſia plenitudinis gẽtium: ſicque in ſexto ſtatu Eccleſię reiecta Babylone adultera, oportet ſpiritualem Eccleſiã exaltari, & celebre ac ſpirituale conuiuium poſt eius nuptias celebrari. *Eſther. c. 1. & 2.*

Decimaſeptima hæreſis eſt: ꝙ ſub myſtico Antichriſto fienda eſt ſubuerſio & commotio, per quam tota carnalis Eccleſia terribiliter excitabitur†, & commouebitur contra Euangelicũ ſpiritum Chriſti. † al. excæcabitur.

Decimaoctaua hæreſis eſt: ꝙ ſub myſtico Antichriſto cadet Babylon meretrix carnalis Eccle- E ſia, quo tempore ſancti patres fortiter prædicabũt dicentes, ꝙ ex tunc non eſt eccleſia Chriſti, ſed ſynagoga ſatanę, & habitatio dæmoniorum, quæ ante in corde ſuo dicebat ſuperbiendo: Sedeo regina in magna præſidentia & gloria, ſuper regnũ meum dominor, & quieſco, & vidua non ſum; id eſt, non ſum deſtituta glorioſis epiſcopis & regibus.

Decimanona hæreſis eſt: ꝙ Romana eccleſia eſt mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apocalyp. quæ fuit quondam in ſtatu paganiſmi, & *Apoc. c. 17. & 18.*

mi,& postmodum fuit in fide Christi, quæ nunc multis criminibus cum hoc mũdo fornicata est, quæ merito vocatur meretrix magna,quia à fideli cultu & à syncero amore,& delitiis Christi spõsi sui recedens adhęret huic sęculo,& diuitiis, & delitiis eius,& diabolo,& regibus,& magnatibus, & prælatis, & omnibus alijs amatoribus huius sæculi.

Vigesima hęresis est: ꝙ magis appropriate cõpetit doctoribus status tertij generalis,qui est sextus & septimus, esse spirituales portas apertas introducentes aperitores,seu explicatores sapientię Christianæ,quàm Apostolis.

Multa alia hæreticalia posuit iste frater Petrus Ioannes in apostilla prædicta:sed hæc sunt principalia,& ad hæc cetera reducuntur: posnitq; quãp'ura alia falsa,temeratia,blasphema, periculosa, præsumptuosa pariter & insana.

Articuli autem postillæ super canonicas,& postillę super Matthęum, continent prædictos articulos in sententia & effectu, de condemnatione Ecclesiæ carnalis Babylonię meretricis magnę,et exaltatione ecclesię spiritualis: sed in speciali ponuntur in postilla super Matthęum duæ hæreses, quæ sunt postmodum condemnatæ, vna per dominum Clementem V. & alia per dominum Ioãnem XXII.

2 Prima hæresis est:ꝙ quando vnus militum lancea latus Christi in cruce pendentis aperuit, ꝙ Christus adhuc erat viuus,& nondum mortuus. Et hæc condemnatur in clemen.de sum.tri.& fide catho.cap. Fidei.

Sup.pag.7.

Secunda hęresis est: ꝙ Christus & Apostoli eius non habuerunt aliqua in proprio,nec in communi,nec in rebus,quibus vtebantur, habuerunt nisi simplicem vsum facti. Hæc condemnantur in extrauagantibus prędictis,Cum inter.&,Quia quorundam mentes.

Habetur infra q.1 5. huius partis.

Errores Michaelis de Cæsena.

3 Postmodum vero factis dictis condemnationibus de præfatis hæresibus & erroribus, & præsertim de hærelibus condemnatis in sæpe dictis extrauagantibus,fuerunt cõdemnatæ hæreses istę iterum, & consimiles ᶜ contentę in libello fratris Michaelis de Cæsena hæretici Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum,propter hanc causam à ministerio † depositi: quę fecit contra dominũ Ioannem XXII.prædictum,vocans eundem dominum Ioannem Papam, Ioannem de Caturco, hæreticum gerentem se pro Papa in Auinione: qui dominus Ioannes eundem fratrem Michaelẽ deposuit, & suum libellum & contentos in ipso dictos errores condemnauit,& condemnando doctrinam eius hæreticalem & pestiferam, condemnauit etiam & personam,eum hęreticum prænmulgando: vt patet in extrauagante eiusdem domini Ioannis XXII.quæ incipit: Quia vir reprobus Michael de Cæsena,& Magister † Generalis ordinis Fratrum Minorum.

† al. magistrio

† al.Minister

Errores Ioannis de Parma.

4. Aduertendum ᵈtamen, ꝙ ante condemnationem prædictorum librorum editorum à prædicto fratre Petro Ioanne factam Auinione per Dominum Papam Ioannẽ XXII. dominus Alexander Papa IIII. condemnauit Romę quendã librum, Euangelium æternum,communiter appellatum: cuius auctor fuit, vt fertur communiter, quidam ᵉfrater Ioannes de Parma Italicus monachus:in quo libro sequentes hæreses & errores sont reperti.

Primus error est:ꝙ doctrina Abbatis Ioachim excellit † doctrinam Christi, & consequenter nouum & vetus testamentum.

† al.excedit

Secundus error : quòd Euangelium Christi non est Euangelium regni , & ideo non est ædificatorium.

Tertius error:ꝙ nouum testamentum est euacuandum,sicut vetus est euacuatum.

Quartus error: ꝙ nouum testamentum non durabit in virtute sua,nisi per sex annos proxime tunc futuros,videlicet vsque ad annum Christi in carnationis Mcclx.

Quintus error:ꝙ illi,qui erunt vltra prædictũ tempus, erunt in statu perfectorum.

Sextus error:ꝙ Euangeliũ Christi aliud Euangelium subdet,& ita pro sacerdotio Christi aliud Euangelium succedet.

Septimus error: ꝙ nullus simplex homo est idoneus ad instruendum hominem alium de spiritualibus & æternis, nisi illi, qui incedunt pedibus nudis.

Octauus error:ꝙ quantumcunque Deus affligat Iudæos in hoc mundo, illos tamen seruabit; quibus benefaciet etiam manentibus in indaismo:& ꝙ in fine liberabit eos ab omni impugnatione hominum, etiam in iudaismo manentes.

Nonus error:ꝙ Ecclesia nondum peperit nec pariet filios ante finem regni temporalis, quod finietur per sex annos tunc proxime sequentes.

Et per hoc datur intelligi ibidem,quòd religio Christiana , quæ iam multos peperit vocaros ad fidem Christi, non est Ecclesia.

Decimus error:ꝙ Euangelium Christi neminem perducit ad perfectum.

Vndecimus error : ꝙ adueniente euangelio Spiritus sancti, siue clarescente opere Ioachim (quòd ibidem dicitur euangelium æternum,siue Spiritus sancti)euacuabitur euangelium Christi.

Duodecimus error: ꝙ spiritualis intelligentia noui testamenti non est commissa Papæ Romano,sed tantum litteralis.

Et per hoc datur ibi intelligi,quòd Ecclesia Romana non potest iudicare de spirituali intelligentia noui testamenti; & si iudicat,temerarium est eius iudicium , & ei non est acquiescendum; quia Ecclesia Romana (vt dicunt) animalis est, & non spiritualis.

Tertiusdecimus error:ꝙ recessus ecclesię Græcorum à Romana ecclesia fuit bonus.

Et

Et per hoc datur intelligi, quòd viri spirituales non tenentur obedire Romanæ Ecclesiæ, nec acquiescere eius iudicio.

Quartusdecimus error: ꝙ tertius ordo clericorum, (qui secundum prædictum librum est ordo religiosorum) non tenetur se exponere morti pro defensione fidei, aut conseruatione cultus Christi, sed secus de aliis hominibus.

Quintusdecimus error: ꝙ populus Græcus magis ambulat secundum spiritum, quàm populus Latinus.

Et per hoc datur intelligi, ꝙ populus Græcus magis est in statu saluandorum, & magis est adhærendum ei, quàm populo Romanæ Ecclesiæ.

Sextusdecimus error: ꝙ sicut filius operatur salutem populi Romani siue Latini, qui filium repræsentat: sic pater operatur salutem populi Græci, qui Spiritum repræsentat.

Et per hoc datur intelligi, ꝙ pater saluũ faciet populum Græcum, & Iudaicũ; qui spiritum repræsentant.

Decimusseptimus error: ꝙ sicut veniente Ioãne Baptista, ea quæ præcesserunt, refutata fuot necessario, propter noua superuenientia: ita aduenie te tempore Spiritus sancti, siue tertio statu mundi, ea quę præcesserunt, refutabuntur necessario, propter noua quæ superuenient.

Ex quo datur intelligi, ibidem, quòd nouum testamentum refutabitur, & vetus proiicietur.

Decimusoctauus error: ꝙ Spiritus sanctus aliquid recipit ab Ecclesia, sicut Christus inquantũ homo accepit à Spiritu sancto.

Decimusnonus error: ꝙ Christus & Apostoli eius non fuerunt perfecti in vita contemplatiua.

Vicesimus error: ꝙ actiua vita vsque ad tempus Abbatis Ioachim fructuosa fuit: sed nunc fructuosa noo est: contemplatiua vero vita ab ipso Ioachim fructificare cœpit, et amodo io perfectis successoribus eius perfectius manebit.

Et per hoc datur intelligi ibidem, quòd ordo clericorum, ad quem pertinet vita actiua, amodo non fructificabit in ædificatione Ecclesiæ & conseruatione; nec omninoin regimine: sed ordo monachorũ in his fructificabit.

Vicesimusprimus error; ꝙ aliquis de ordine religiosorum futurus est, qui præferetur omnibus dignitate & gloria, in quo implebitur ꝓphetia, & promissio psalmistę dicentis: Funes ceciderunt mihi io præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi. *Psal.* 15.

Vicesimussecundus error: ꝙ ille ordo in quo complebitur prædicta promissio Psalmistæ tunc conualesset, quando ordo clericorum desinet † perire. †Vulgatis locutio, idest, quando omnino peribit siue cum desinet esse.

Vicesimustertius error; ꝙ ille ordo parvulorum est, in quo complebitur promissio prędicta Psalmistæ.

Vicesimus quartus error: ꝙ sicut in primo statu mundi fuit commissum regnum, seu regimen totius Ecclesię à Patre aliquibus de ordine coniugatorum, in quo auctorizatus fuit ille ordo: sic etiam in tertio statu mundi committetur alicui, vel aliquibus de ordine monachorum à Spiritu sancto, in quo vel quibus ab ipso gloriabitur ille ordo.

Vicesimusquintus error: ꝙ illi, qui præsunt collegijs monachorum, in diebus istis cogitare debent de recessu à sęcularibus, & parare se ad reuertendum ad antiquum populum Iudæorum.

Vicesimussextus error: ꝙ prædicatores, qui erunt in vltimo statu mundi, erunt maioris dignitatis, & auctoritatis, quàm prædicatores primitiuę Ecclesię.

Vicesimusseptimus error: ꝙ prædicatores, & doctores religiosi viri quando infestabũtur à clericis, transibunt ad infideles, & timendum est ne ad hoc transeant, vt cogant eos in præiudicium contra Romanam Ecclesiam, iũxta doctrinam Ioannis Apoc. 15.

De Raymundo Lull, & eius erronbus.

5. Postea, dominus Papa Gregorius XI. in Cõsistorio etiam de consilio fratrum interdixit, & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lull Catalani mercatoris de ciuitate Maioricarũ oriundi, laici, phantastici, imperiti, qui quamplures libros ediderat in vulgari Catalanico, quia totaliter grammaticã ignorabat; quę doctrina erat plurimum diuulgata, quam creditur habuisse à diabolo, cum eam non habuerit ab homine, nec humano studio, nec à Deo, cum Deus non sit doctor† hęresum, nec errorum: licet ipse Raymundus asserat in libris suis, ꝙ eam habuit in quodã monte à Christo, qui sibi (vt dixit) apparuit crucifixus: qui putatur fuisse diabolus, & non Christus. Quę doctrina durauit fere per octuaginta annos quousque scilicet, frater Nicolaus Eymerici ordinis Prædicatorum Aragoniæ Inquisitor ex certis causis habens eandem multum suspectam de hæretica prauitate, illam multo cũ labore transcurrit, & postea præsentauit prędicto Domino Papę Gregorio viginti volumioa, et causa commissa domino Cardinali Hostiẽsi, de eius mandato fuerunt per viginti & vltra Magistros in theologia diligenter examinata: & tandem de fratrum consilio, vt vere hęreticalia condemnata, & tota doctrina generaliter interdicta; quæ doctrina continebat plusquam quingentos articulos erroneos, de quibus, vt prolixitati parcatur, centũ præsentibus inseruntur. †al. auctor

Primus articulus est ꝙ Deus habet multas essentias. In lib. de philosophia amoris. Raymundi Lull errores.

Secundus: ꝙ in diuinis essentia non est otiosa, sed essentiat, & natura naturificat, bonitas bonificat, & infinitas infinitificat, & æternitas æternificat. In

cat. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. super primo sententiarum, q. 2.

Tertius: quòd sicut leo se habet ad leonificandum, & homo ad homificandum: sic & multo plus diuina natura se habet ad naturificandum, & diuinitas ad diuinificandum. In lib. super primo sententiarum, q. 2.

Quartus: ꝙ sicut diuina natura requirit agere intrinsece, scilicet, naturare: sic sua bonitas requirit bonificare, magnitudo magnificare, æternitas æternificare; & sic de aliis, cum sint cum ipsa natura vnum numero. In lib. super primo sententiarum, q. 2.

Quintus: ꝙ sicut Deus naturale habet intelligere, & amare intrinsece: ita intrinsece habet naturale bonificare, ęternificare, posificare & virtuificare. In lib. super primo sententiarum, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sextus: ꝙ quia non est altera æternitas nisi Dei oportet ꝙ substantia se habeat vt suppositū ęternans, vt de seipsa produeat ęternum bonum. In lib. contemplationum.

Septimus: ꝙ in diuinis est dare commune suppositum, quod respondet secundum suam naturam rationibus diuinis in producendo bonum. In lib. contemplationum in pluribus locis, & in lib. de septem arboribus.

Octauus: ꝙ in diuinis sunt tres personæ, & nō plures, nec pauciores: scilicet, vniens, vnibilis, & vnire: deificans, deificabilis, & deificare: æternificans, æternificabilis, & æternificare. In lib. de septem arboribus.

Nonus: ꝙ in diuinis deificatiuus, bonificatiuus, & æternificatiuus, virtuificatiuus, posificatiuus, & in amore intellectiuus est Pater deificabilis, bonificabilis, æternificabilis, virtuificabilis, posificabilis: & in amore intelligibills est Filius; sed deificare, bonificare, æternificare, virtuificare, posificare, & in amore intelligere est Spiritus sanctus. In lib. de centum Dei nominibus. & in lib. de vii. arboribus.

Decimus: ꝙ essentia & natura Dei patris generat filium. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de ecclesiasticis prouerbiis.

Vndecimus: ꝙ Deus pater est antequam Deus filius. In lib. de vii. arboribus.

Duodecimus: ꝙ Deus pater, inquantum pater est suppositum singulare, sed inquantum respondet suis rationibus ad producendū filiū, est suppositum commune. In lib. de 7. arboribus.

Tertius decimus: ꝙ si Deus non fuisset pater non potuisset esse pater æternitatis, cuius est pater inquantum eā dedit filio per generationē. In lib. de ecclesiasticis prouerb.

Quartusdecimus: ꝙ Deus pater est multiplicabilis, & Deus filius consimiliter. In lib. de cōtritione, confessione, satisfactione. & oratione.

Quintusdecimus: ꝙ Deus filius est à Deo patre totus generatus, & tota eius essentia, & natura. In lib. orationum.

Sextusdecimus: ꝙ Deus filius sic essentialiter est de essentia productus, sicut personaliter de persona. In libro super primum sententiarum, quæst. 24.

Decimusseptimus: ꝙ Dei filij essentia relata ad personam filii sic est genita, sicut est ingenita essentia patris relata ad personam patris: in lib. super 1. sent. q. 24.

Decimusoctauus: quòd Deus, qui est filius deitatis est pater hominis deificati propter hoc vt deificare patri assimiletur. In lib. de centum Dei nominibus.

Decimusnonus: quòd Spiritus sanctus est conceptus de patre & filio. In li. de ecclesiasticis prouerbijs.

Vigesimus: quòd spiritus sanctus procedit à patre & filio, vt equalis sit patri & filio, ita quòd habeat duas passiones, vnam scilicet à patre, & aliā à filio, sicut pater habet duas actiones, & filius vnam actionem, & unam passionem. In lib. de 7. arboribus, & in lib. super 1. sent. q. 12.

Vigesimus primus: ꝙ duę passiones spiritus sāncti sunt de tota actiuitate patris: & stant sicut una persona, sicut duę actiuitates unum principium. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus secundus: ꝙ de patre, filio, & spiritu sancto sic est, ꝙ quilibet eorum stat tam completus, sicut alius, & stant omnes tres vnus Deus non distincti in aliquo. In lib. de confessione, contritione, satisfactione, tempore, & oratione.

Vigesimus tertius: ꝙ tantum sunt tres personæ diuinę in vnione, ꝙ nulla illarum trium potest aliquid agere intrinsece sine aliis: quia nec generare, nec spirare. In lib. contempl.

Vigesimus quartus: quòd generatio & processio non possunt esse in diuinis per vnam: vel duas personas solum minus de omnibus tribus. In lib. contempla.

Vigesimus quintus: ꝙ stante filio de toto patre, & stante spiritu sancto de totis ambobus sine aliqua conditione cōtrarietatis, stat eorum distinctio & cōcordia in maiori maioritate. quæ potest esse; & tres personæ diuinę distinguuntur maiori distinctione, quę potest esse. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus sextus: ꝙ sicut inter patrem & filiū in diuinis est maior unitas, & concordia, quę possit esse; sic inter eos est maior distinctio, quę possit esse. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus septimus: ꝙ male faciunt illi, qui dicunt, ꝙ inter patrem, & filium, & spiritum sanctū non sit tanta distinctio, quanta est inter Deum, & equum: cum inter diuinas personas sit maior concordia, q̄ inter Deum & equum: quæ maior concordia non potest esse sine maiori distinctione personarum. In lib. de 7. arboribus.

Vigesimus octauus: ꝙ extra Deum differentia est maior in pluralitate, & concordia in vnitate, sed in Deo est æqualitas in differētia & vnitate. In lib. amati, & amici.

Vigesimus nonus: quòd inquantum filius in diuinis est distinctus à Patre & Spiritu sancto personaliter, potest esse incarnatus sine hoc ꝙ illi non sint incarnati: sed inquantum omnes tres personę sunt vna essentia, & natura, oportet ꝙ Pater & Spiritus sanctus sint ita ueraciter homo

per

ꝙ incarnationē, sicut Filius. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus: ꝙ vnitas naturæ & essentiæ diuinæ facit stare æqualiter tres personas diuinas hominem deicatum. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus primus: ꝙ in persona filij Dei accepit natura humana participationem cum persona Dei patris, & Dei Spiritus sancti. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Trigesimus secundus: ꝙ tunc quando Filius Dei accepit humanam naturam, produxit personam hominem in sua persona: sic in amando esse hominem, sicut produxit cum Patre Spiritū sanctum. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus tertius: ꝙ esse humanum est nobilius esse quod Deus creauit, & homo melior creatura, qnę sit: & sicut essentia diuina est summum esse in bonitate, ita Filius Dei fuit incarnatus in meliori esse, quod sit post diuinum esse, In lib. contempla.

Trigesimus quartus: ꝙ diuina natura, quæ est Filius Dei, voluit esse induta de humana natura, quę est Christus homo. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus quintus: ꝙ Deus pro humano genere saluando sine hoc quòd humanum genus nō petiuit veniam, volnit ei indulgere per incarnationem, quam accepit misericordia, quę est Deus. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimus sextus: ꝙ si humana natura potuisset se elongare à diuina natura, & eam fugere, vt non incarnaret se in ea, fecisset: sed natura diuina accesit ad humanam naturam, & incarnauit se in illa. In lib. contempla.

Trigesimus septimus: ꝙ natura diuina in Christo vnita humanitati à peccato originali purificauit, custodiuit, & mundault eius humanitatem, vt non esset in ea. In lib. contemplationum.

Trigesimus octauus: ꝙ in Christo sunt tres naturæ, scilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum: & propter quamlibet istarum naturarum est rex: nā propter naturam diuinam est rex diuinus, & æternus: propter animam rationalem est rex omnium spirituum creatorum & creabilium; sed propter corpus humanum est rex totius corporalis naturæ. In lib. de Benedicta tu.

Trigesimus nonus: ꝙ substantia Christi humanitatis distinguitur in tres res, scilicet, animā, corpus, & spiritum, qui exit à duobus, scilicet, à corpore & anima. In lib. contempla.

Quadragesimus: ꝙ anima Christi diligit suam formam, & suam materiā; quæ forma animę Christi est nobilior, pulchrior, melior, & honorabilior forma quæ sit; nec aliæ formæ aliarum creaturarum habent tantam virtutem, sicut habet sola forma animæ Christi in qua propter eius pulchritudinem illi, qui sunt in paradiso, habent magnam gloriam. In lib. contempla.

Quadragesimus primus: ꝙ per Christum principaliter est mundus creatus de nihilo. In lib. decentum Dei nominibus.

Quadragesimus secundus: ꝙ diuina natura & humana in Christo, sunt magnæ in differentia, & concordia, & tā magnæ, quòd sicut est concordia maior, quàm alia concordia, quę sit inter creatorem & creaturam †, oportet quòd sit differentia maior inter diuinam naturam & humanā in Christo, quàm aliqua differentia, quæ sit inter creatorem & creaturam. In lib. de 7. arboribus. † Videtur hic deesse dictio ita.

Quadragesimus tertius: quòd inter verbum diuinum & animam, quā assumpsit, est magna concordia per coniunctionem & vnionem; & ita magna, quòd verbum est anima, & homo: & homo est verbum cum omnibus partibus suis, & verbū conuertitur cum anima. In libi super primo sententiarum, q. 7.

Quadragesimus quartus: ꝙ anima Christi est instrumentum, & verbū est agens, & ideo medium te animā Christi verbum comprehendit, & non immediate. In lib. 3. sententiarum, q. 17.

Quadragesimus quintus: ꝙ Christo ita fuit leue in die passionis suę dolores sustinere, sicut dicere. In lib. contemplationum.

Quadragesimus sextus: ꝙ tota humana natura Iesu Christi in passione pœnam habebat, & tota diuina natura pœnam eius sentiebat. In lib. de ecclesiasticis prouerb.

Quadragesimus septimus: quòd corpus Christi stans in cruce fuit mortuum, inquātum anima dimisit illud, & non fuit mortuum, inquantum deitas ab eo non recessit: nec coniunctio diuinæ naturæ & humanæ fuit diuisa: remānsit ergo Christus vinus, & mortuus: fuit mortuus secundum cursum naturalem, sed remansit viuus supra cursum naturalem. In lib. de 7. arboribus.

Quadragesimus octauus: ꝙ mortuus fuit Christus homo secundum mortem humanam: sed remansit homo Deus, inquantū Deus remansit homo. In lib. de 7. arbonbus.

Quadragesimus nonus: quòd resurrexit Christus propter hoc, vt esset homo coninnctus ex anima & corpore, sicut erat homo antequā moreretur; & quando fuit mortuus fuit homo, inquantum filius Dei erat homo. In lib. de 7. arboribus.

Quinquagesimus: quòd in cœlo imperiali sunt animæ sanctorum, & in illo vident Deum & contemplantur facie ad faciem, & oculo spirituali ad oculum; & in istis locis inferioribus nulla anima potest videre nec contemplari Deum sine medio, quod est species phantastica. Est ergo nobilior locus ille superior, quàm iste inferior; oportuit ergo quòd Christus ascenderit † corpus suum in altū. In lib. de 7. arboribus. † al. assumpsit

In quo videtur intelligere, quòd anima Christi vsq; post ascensionē non contemplabatur, nec contemplari potuit diuinam essentiam immediate, & facialiter.

Quinquagesimus primus: quòd Dei Filius est bonus ratione bonitatis beatę Mariæ, quæ est bona per naturam, & naturalem habet proprietatē, quòd est bona in seipsa intantum quòd non fecit peccatum mortale nec veniale, sed habet proprietatem per se ipsam faciendi bonum. In lib. de beata Maria.

Quinquagesimus secundus: quòd beata Maria relaxat peccatoribus culpas, & peccata; & potest plus peccatoribus indulgere, quā ipsi peccare, donatque

natque virtutes & merita, fidem, spē, & charitatē, cum quibus habeant homines vitam æternam. In lib. de beata Maria.

Quinquagesimus tertius: quòd voluntas beatę Mariæ est contra iustitiam, quia non dilexit filij sui mortem, quem Deus cū iustitia interemit: & in hoc est stulta, & inobediens beatæ Mariæ voluntas. In lib. orationum.

Quinquagesimus quartus: quòd Papa est vicarius beati Petri. In lib. de 7. arboribus: & in lib. contempla.

Quinquagesimus quintus: quòd propter peccatum primi hominis totus mundus fuit corruptus, & quantum ad vegetabilia, & animalia, & alia creata ad seruitium hominis, immo etiam quantum ad dæmones, & etiam angelos. In lib. contemplat.

Quinquagesimus sextus: q̄ propter peccatum originale corpus hominis non est dignum, q̄ sumat vsum & seruitium, ac vitam de plantis, nec de animalibus brutis, quæ sunt creaturę Dei, in quibus non habet ius aliquis, qui sit contra Deū. In lib. de articulis fidei.

Quinquagesimus septimus: q̄ quia anima rationalis est forma corporis, & mouet corpus ad accipiendam vitam de plantis, animalibus brutis, & aliis rebus et necessariis, mouet corpus iniuste contra ius, & rationem. In lib. de articulis fidei, Et q̄ ille, qui est in peccato, non habet ius in aliqua creatura. In lib. de ecclesiasticis proverbiis.

Quinquagesimus octauus: q̄ post peccatum originale Deus & humanum genus fuerunt in magna contrarietate boni & mali, virtutis & vitij, veri & falsi: & illa contrarietas erat ita magna, q̄ Deus in mundo populum non habebat. In lib. super sentē. q. 110.

Quinquagesimus nonus: q̄ Deus consentit, q̄ homo faciat peccatum veniale, vt non faciat peccatum mortale; aliàs magis distaret à diuina bonitate, & magnitudine per peccatum veniale, quàm per mortale: & sic Deus non licentiaret hominem, q̄ faceret peccatum veniale: quod est impossibile. In libro sentē. q. 119.

fal. & non

Sexagesimus: q̄ Deus peccatorem iuuare non potest, dum suum intelligibile & amabile sunt infirma: & hoc quia participare non potest per suā bonitatem, & virtutem cum malitia; neque Deus contra iustitiam agere potest. In lib. super 2. sententiarum q. 47.

Sexagesimus primus: q̄ anima Iudæi & Sarraceni, qui credit esse in veritate, & non peccat mortaliter in peccato actuali non habebit pœnam spiritualem. In lib. de 7. arboribus.

Sexagesimus secundus: q̄ nullus est homo ita vilis, nec ita peccator, qui qualibet hora, qua velit, nō possit esse Dei amicus, & familiaris. In lib. contemplationum.

Sexagesimus tertius: q̄ homo non debet reclamare ad Deum si non diligit eum: & q̄ ille facit magnam malignitatem, qui orat Deum sine charitate. In lib. de ecclesiasticis prouerbiis.

Sexagesimus quartus: q̄ in faciendo bonū non oportet nos sperare, q̄ Deus incipiat, quia iam incepit, quando nos creauit, & pro conseruatione nostra mundum nobis dedit, vt ei seruiamus, & eum honoremus. In lib. orationum, & in lib. de philosophia amoris.

Sexagesimus quintus: q̄ virtus est ita bona & quantitate magna, q̄ omnis homo potest eam habere pro sua volūtate. In lib. de philosophia amoris, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sexagesimus sextus: q̄ nullus homo est qui nō possit multiplicare amorē suum & velle, in quantum voluerit. In lib. contempla.

Sexagesimus septimus: q̄ de amore diuino quilibet potest habere quantum voluerit, & de Deo quilibet etiam potest habere, quantum voluerit. In lib. contemplationum, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sexagesimus octauus: q̄ quilibet homo potest Deum contemplari quantum vult, & vbi vult, & quando vult. In lib. contemplatio.

Sexagesimus nonus: q̄ quilibet homo de charitate & spe potest habere quantum vult. In lib. contempla. & in lib. de 7. arboribus.

Septuagesimus: q̄ homo potest venire ad salutationem per virtutes morales, & quòd quilibet homo potest habere de gloria paradisi tantam quantam vult habere; & omni tempore, quo est in isto mundo, potest eam sibi procurare; & in omni loco in quo sit, potest homo eam lucrari. In lib. de articulis fidei, & in lib. contemplationum.

Septuagesimus primus: quòd homo peccat, & est Deo inobediens, si non facit bonum quod intelligit: quod quidem potest facere, licet illud bonum facere non sit ei mandatū. In lib. contempla.

Septuagesimus secundus: quòd qui non facit id bonum, quod potest facere, non videtur Deum multum diligere. In lib. contemplat. & in lib. de centum dei nominibus.

Septuagesimus tertius: quòd tantum est imputandum omnipotenti bonum facere, & nolenti, quantum si faceret malum; quia homo potens facere bonum & nolens semper est in culpa. In lib. contempla.

Septuagesimus quartus: quòd qui nō facit totum posse suum ad conuertendum omnes infideles, errat, et debet timere Deum, et est sine charitate. In lib. contempla.

Septuagesimus quintus: quòd Deus est ita firmus ad indulgendum, quòd nihil potest indulgētiam impedire nisi desperatio. In lib. de centum Dei nominibus.

Septuagesimus sextus: quòd Deus habet populo suo tantam charitatem, quòd quasi omnes homines mundi erunt saluati: quia si plures essent damnati, quàm saluati, misericordia Christi esset sine magna charitate. In lib. de planctu.

Septuagesimus septimus: quòd sine charitate non possumus habere aliquam virtutem, sicut sine oculis non possumus videre. In lib. de doctrina puerili.

Septuagesimus octauus: quòd quia omnes homines eiusdem speciei sunt: dignum est, quòd

homo

homo diligat proximum ſuum quantũ ſeipſum; & ſi non facit, eius amor eſt falſus, & deordinatus: & hoc eſt Dei mandatum. In lib. contemplationum, & in lib. de 7. arboribus, & in alio de doctrina puerili.

Septuageſimus nonus: quòd illi, qui non diligunt pluuiæ multiplicitatem, vel paucitatem, vel ſteriliratem, ſeu ſiccitatem, caliditatem, & frigiditatem, & alia, quæ fiunt in mundo ſimilia, non diligunt opera diuina, ſed contrariantur diuinæ iuſtitiæ. In lib. contemplat.

Octuageſimus: quòd homo debet amare Deũ quia bonus eſt, non autem propter vllam rem, quam ſibi donet; nec propter indulgere ſuũ peccatum; nec propter hoc, quòd ipſe non ſit damnatus: & qui ſic voluerit orare, ſentiet ſe tam altum per ſuum amare, & per ſuum intelligere, & memorari, quòd non poterit altius aſcendere. In lib. de contritione, confeſsione, ſatisfactione, & oratione.

Octuageſimus primus: quòd illi, qui amant Deum propter hoc vt det eis gloriam cæleſtem, vel bona temporalia, & timent Deum propter hoc vt non det eis pœnam infernalem, vel labores temporales, faciunt de prima intentione ſecundã, & de ſecunda primam; & eorum intentio eſt peruerſa & falſa, & contra Dei intentionem: & non eſt vnus homo ſolus, qui fecerit tantum malum ſicut id, quod fecit Machometus, qui mortuos homines miſit in errorem; & tamen maius malum ſequitur cum homo non habet ad Deum primam intentionem, quàm ſit totum malum, quod fecit Machometus: quia maius bonum eſt in homine vno, qui fortiter diligit Deum per primam intentionem, quàm ſit malum in omnibus hominibus, qui ſunt damnati. In lib. intentionum.

Octuageſimus ſecundus: quòd ſi Deus dat homini de bonis huius mũdi, nec propter hoc, quia dat ſibi, & multiplicat bona, homo debet eum diligere plus: quia tantum debet eum diligere, quòd plus non poſsit eum diligere. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus tertius: quòd inconueniens eſt, quòd verus amor propter aliqua, quæ facit homini Deus multuplicet, ſeu minuat ſuũ amare: quia poſtquam Deus initiauit hominem amare bonitate, magnitudine amore, & ſic de alijs, & homo contemplari Deum, non conuenit quòd contrarie † habeat poſſe in amare: immo oportet eſſe tã magna magnitudo initiandi contẽplandi in amore, veſtito bonitate, magnitudine & duratione, & ſic de alijs, quòd non poſsit ſuum amare creſcere, nec minui: quia ſi poſsit creſcere & minui, iã initiare & contemplari nõ intraret medium amoris. In lib. de arte amatiua.

† al. cõtrarie

Octuageſimus quartus: quòd tantum deſiderat & amat amicus, hoc eſt homo iuſtus, bonitatem, magnitudinem, & æternitatem ſui amati, hoc eſt Dei, quòd propter ſuum amorem ſe concordant bonitas, magnitudo, & æternitas in eſſe vnam eſſentiam, & naturam, & vnam, & eandem rem in numero in amico & amato. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus quintus: quòd amicus, & amatus (ſcilicet homo iuſtus & Deus) ſunt vna indiſtincta & inconfuſa eſſentia & natura, in bonitate & magnitudine, & æternitate. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus ſextus: quòd ſi amicus, hoc eſt homo iuſtus, non fuiſſet ipſa ſubſtantia ſui amati, hoc eſt Dei, & amatus non fuiſſet ipſa ſubſtantia ſui amici, iam eorum gloria non fuiſſet in magna concordia amoris. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus ſeptimus: quòd amicus & amatus, hoc eſt homo iuſtus, & Deus, in quibus non eſt paruus amor, ſed magnus: poſſunt eſſe, immo ſunt vnamet eſſentia & natura diuina indiſtincta, & indiuiſibilis ſine vlla contrarietate, & diuerſitate eſſentiæ. In lib. de arte amatiua.

Hæc verba replicat frequenter in ſubſtantia & effectu, quòd amicus & amatus (per quos intelligit Deum dilectum, & hominem diligentem Deum) ſunt vna eſſentia in numero, vna natura, ſubſtantia vna, actualitas vna, æternitas vna, magnitudo ſine contrarietate & diuerſitate eſſentiæ indiuiſibilis, & indiſtincta. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus octauus: quòd de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto ſic eſt, quòd quilibet ſtat tã completus ſicut alius: & ſtant omnes tres vnus Deus non diſtincti in aliquo. Et qui ſic poteſt leuare ſuum orare, & poteſt tam longo tempore ſtare ſine imaginatione de vlla re temporali, nulla oratio tantum valet: quia homo ſtabit totus raptus ſuperius per Spiritum ſanctum, non curans de re, quę ſit hic, & ſuum orare erit ſic verum, quòd homo non poſsit addere in contemplando, nec deſiderando. In lib. de contritione, confeſsione, ſatisfactione, & oratione.

Octuageſimus nonus: quòd infanti, qui non vult aſſentire ſacramento confirmationis, non valet ſacramentum baptiſmatis. In lib. contemplationum.

Nonageſimus: quòd ſi homo non eſt confirmatus, & credit eſſe confirmatus, eſt à peccato originali mundatus ratione bonę intentionis, quæ conſumit culpam & peccatum. In libro contemplationum, & in libro de eccleſiaſticis prouerbiis.

Vbi dat intelligere, quòd peccatum originale non mundatur in baptiſmate, ſed in confirmatione, præſertim quia addit, q̃ ſacramentum confirmationis eſt inuentum ad hoc, vt infantes per ſe promittant quod eorum patrini pro eis in baptiſmate promiſerunt, & tunc patrini a promiſſione, quam fecerunt, ſunt totaliter libetati. In libris prædictis, & etiam in lib. de doctrina puerili.

Nonageſimus primus: q̃ quilibet eſt obligatus vt ſit in ordine matrimonii, vel religionis: quia omnis alius ſtatus diſcordat cum finali intẽ-

tione, propter quam quilibet est creatus. In lib. de doctrina puerili.

Nonagesimus secundus: quòd in matrimonio generatur homo cum sanctitate: & quòd matrimonium sic ligat, quòd nullus debet accedere ad vxorem suam, nisi causa prolis. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs.

Nonagesimus tertius: quòd existentes in purgatorio non possunt Deum tantum diligere, sicut eum diligerent si illas pœnas non sustinerent. In lib. orationum.

Nonagesimus quartus: quòd sicut Deus pater non addit aliquid in filio generando in ęternitate: ita sacerdos non addit aliquid Christo, vniendo sibi substantiam, quam panis & eius accidentia dimittunt. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs, vbi supponit quòd vniat.

Nonagesimus quintus: quòd sicut Dei filius non accipit additamentum per esse hominem, ita sacerdos facit, quòd sanguis, quem accepit Christus de Domina nostra, non accipit additamentum propter additionem, quam facit cum sanguine calicis. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs, vbi supponit, quòd sanguis, quem Christus accepit de Domina nostra, & qui est in calice, sint duo sanguines distincti, post vniti.

Nonagesimus sextus: quòd omnes articuli fidei, & Ecclesiæ sacramenta, ac potestas Papæ possunt probari, & probantur per rationes necessarias, demonstratiuas, & euidentes.

Et ipse Raymundus dicit se probare per rationes, quas adducit, quas dicit & reputat esse tales: sed homines inscij, & peccatores non intelligunt eius rationes. In lib. de articulis fidei. & in lib. contemplationum. In lib. de ecclesiasticis prouerbijs. & in lib. de planctu Raymundi.

Nonagesimus septimus: quòd fides est necessaria hominibus insciis rusticis †ministralibus, & non habentibus intellectum eleuatum, qui nesciunt cognoscere per rationem, & diligunt cognoscere per fidem: & quòd homines grossi ingenij, & illitterati, & inscij diligunt cognoscere articulos fidei per fidem, & non per rationem: & facilius trahuntur ad veritatem Christianorũ per fidem, quàm per rationem: sed homo subtilis facilius trahitur per rationem, quàm per fidem. In lib. contemplationum.

†Al. rudibus

Nonagesimus octauus: quòd ille qui cognoscit per fidem, ea quæ sunt fidei, potest decipi: sed ille qui cognoscit per rationem, non potest falli; nam fides potest errare, & non errare. Et si homo errat per fidem, non habet tantam culpam, sicut si erraret per rationem. Et sicut versus cognoscimus ea, quæ videmus, quàm ea, quæ palpamus: ita verius sumus dispositi ad cognoscendum veritatem per rationem, quàm per fidem. Sed sicut palpando aliquando inuenimus veritatem, ita etiã quandoque per fidem cognoscimus veritatem: sicut cæci, qui aliquando inueniunt quæ volunt, aliquando non. In lib. contempla.

Nonagesimus nonus: quòd interficientes† hereticos sunt iniurioſi, & vitioſi in suo memorari, intelligere, atque velle: quia hæretici quando interficiuntur, moriuntur morte sensuali, & morte intellectuali & Christus voluit, quòd eius discipuli & Apostoli essent homines simplices, & qui non interficerent infideles; propter hoc ne interficiendo eos sensualiter, morerentur etiam eorũ animæ: hæretici autem & infideles sunt eiusdem naturæ humanæ, sicut cæteri, pro qua humana natura filius Dei assumpsit carnem. In lib. contemplationum.

†Hunc errorem refellit S. Thomas 1.2.q. 64.a. 2. & Alfonsus Castrus lib. 2 de iusta hæret. punit. c. 12. & 13.

Centesimus articulus: quòd Deus contulit ipsi Raymundo Lull istam artem & doctrinam generalem in quodam monte†: qui sibi apparuit Crucifixus, & contulit eam sibi pro huius sæculi tenebris illustrandis, quæ est generalis ad omnem scientiam & naturalem, & medicinam, & adiuta; & valet specialiter ad destruendum errores. In prologo super lib. sententiarum; & in lib. de planctu Raymundi.

†Hunc montem Maioricenses, Randa vocant.

Quamplures, & quamplures alios articulos ponit in suis libris hęreticales, erroneos, temerarios, & periculosos, qui digni relatione & memoria non existũt: vtpote qui nulla ratione apparente vel colorata fulciuntur; sed potius temeritati, præsumptioni, voluntati proprię, & ignorantiæ multæ, & imperitiæ innituntur.

Horum centum articulorum primus, in duobus codicibus, quorum tamen vnus ab alio est extractus, non inuenitur taliter totaliter: sed vt mihi videtur, qui satis legi, contuli, & per legi inuenitur æquipollenter, seu consequenter. Qui centum articuli à compilatione viginti Magistrorum prædictorum fuerunt abstracti.

De Lullistis, & eorum erroribus.

Iste Raymũdus Lull multos sequaces habuit, atque habet hodie, qui impudenter doctrinam suam, licet hæreticam & peruersam, atque ab ecclesia reprobatam, totis viribus iustinent & defendunt; & defendentes in errores varios incidũt: qui sequaces Lullistæ ab isto Raymundo Lull communiter appellantur.

Hæreses autem, & errores istorum Lullistarum isti sunt.

6. Primus error: quòd Raymundus Lull dogma suum non habuit per hominem, nec per studium, sed per reuelationem Iesu Christi, qui in insula Maioricarum in quodam monte sibi apparuit crucifixus, qui dominus Iesus ibi, illi dogma contulit ante dictum.

Secundus error: quòd doctrina Raymundi Lull excellit omnium aliorum doctrinam in bonitate & veritate, etiam Augustini.

Tertius error: quòd theologi nostri temporis moderni nihil sciunt de vera theologia.

Quartus error: quòd Deus veram theologiam à theo-

à theologis moderni temporis propter peccata eorum abstulit, & eam Lullistis ipsis contulit.

Quintus error: quòd omnes doctrinæ destruẽtur, nisi doctrina Raymuodi Lull, quæ perpetuò remanebit.

Sextus error: ꝙ tempore Antichristi nos theologi apostatabimus à fide, & tũc Lullistę ipsi per doctrinam istius Raymundi reducẽt Ecclesiã ad fidem catholicam.

Septimus, quòd doctrina veteris testamenti attribuitur Deo patri, doctrina nouꝰ testamenti Deo filio; sed doctrina Raymundi Lull Deo Spiritui sancto.

Octauus error: quòd doctrina Raymundi Lull non potest haberi nec per studium, neque per hominem, sed tantum per Spiritus sancti reuelationem.

Nonus error: quòd doctrina Raymundi Lull sic ab eius sectatoribus per Spiritus sancti reuelationem habetur, quòd in triginta, quadraginta, quinquaginta sexaginta horis habetur.

Decimus error: quòd doctrinam ipsius Raymundi Lull nullus intelligit, nec intelligere pŏt, nisi soli Lullistę ipsi.

Vndecimus error: ꝙ dominus Gregorius Papa xj. qui doctrinam Raymundi Lull in viginti eius voluminibus contentam, vt hæreticalem in ducentis articulis Auinione in Consistorio condemnauit, totamque generaliter vt suspectam uehementer de hæresi cunctis fidelibus interdixit; sacrum collegium, quod cõsensit; Cardinalis Hostiensis, qui commissarius in illa causa fuit; Magistri in Theologia vltra viginti, qui ad condemnationem prædictam consilium præstiterunt, isti doctrinam istam non intellexerunt, decepti sunt, & turpiter erauerunt.

Duodecimus error: ꝙ Raymundus prædictus est in cęlis beatus, & pro tali habendus à suis sectatoribus, & nominandus.

COMMENT. XXXIIII.

OMnes hæ quæstiones, in quibus particulares quorundam errores recensentur mirabilem habent fructum, & Theologis & Inquisitoribus præsertim sunt ualde vtiles, ad quos spectat (vt supra monui) non modo catholicas ueritates nosse, sed etiã oppositas falsitates intelligere, ut muneri suo rectius satisfaciant. Docet autem Eymericus qui fuerint dãnati, propter quid, item à quibus Romanis Pontifibus: nos singulorum historias breuiter more nostro recensebimus.

In primis tamen, ideſt, tum in hac quæstione, tum in aliis multis huius operis, in quibus Eymericus multorum errores & hæreses commemorat, diligenter obseruandum, eum non putare omnes articulos, quos enumerat uere hereticos esse: id enim manifestę falsum sæpe appareret, sed per errores latiori quadã verbi significatione comprehendit varios propositiõũ in fide peccantium gradus, seu qualitates, de quibus breuiter egimus paulò ante super q. 3. huius partis: nam & concilium Constantiense, & Martinus quintus in eodem concilio errores Ioãnis Vvicleff, & Ioannis Huſz damnant: nihilominus tamen non omnia eorum dogmata seu articuli damnantur, ut hæreticaler, sed quidam ut blaſphemi, quidam sciãdalosi, quidam piarũ aurium offensiui, quidam denique aliarum qualitatũ, ut constat ex eodem concilio Constantiensi, sess. 15. & ex epistł. Martini quinti relata in eodẽ concilio, sess. 45. & inter litteras Apostolicas pro officio sanctę Inquisitionis in fine huius operis. ita prorsus Eymericus dũ articulos hæreticales nominat, aliarum qualitatũ propositiones nõ excludit. neque. n. vir tam doctus tam est imperitus.

a ¶ Et ante condemnationem statim dictorum errorum factam per Dominum Benedictum duo decimũ in extrauagãti, Benedictus Deus.] *Prius legebatur*, per dominum Benedictum vndecimũ, *ceterum ex his quæ diximus supra super dicta extraua gãti, Benedictus Deus, relata in hac 2. parte. pagina 127. cõstat apertissime eam Benedicti duodecimi esse: quare condemnatio facta per dictam extrauagantem omnino subsecuta est condemnationem factam hic per Ioannem xxij. cum Benedictus duodecimus post Ioannem xxij. Pontificatum gesserit.*

b ¶ Idem dominus Ioannes xxij. condemnauit, &c. postillam Fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorũ.] *Gabriel Prateolus lib. 14. e. 20. de vitis & sectis hæreticorum, ait hunc Petrum Ioãnem uixisse temporibus Cælestini Papę III. circa annum Domini MCXCIX. At Eymericus infra in hac 2. par. q. 15. eum insurrexisse in prouincia Narbona temporibus Clementis V. hoc est, circa annum Domini MCCCVI. testatur quod ipsum asserere & videtur non obscure Alfonsus Castrus lib. 2. aduersus hæreses, uerbo, Anima hæresi 1.*

Fuit Petrus Ioannes monachus ordinis Fratrum Minorum sancti Francisci natus in oppido quodam Ciriaco diœcesis Bitetren. valdeque fluduit doctrina Abbatis Ioachim, de quo egimus supra parte 1. super cap. Damnamus. de summa trinit. cuius etiam Ioachim errorem tenaciter sequebatur, quos late refert & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Abbatis Ioachim, & Petri Ioannis. Hic Petrus commentarios scripsit in Apocalypsim, Euangelium Matthæi, & Epistolas Canonicas, quorum hic Eymericus Apostillam, siue postillam uocat plenos, vt referunt doctores, somniis, & mendaciis, ac uanitatibus, & hæresibus. Idẽ Prateolus præcitato loco scribit hunc Petrum Ioannem de iussu & mandato Cælestini Tertij post mortem exhumatum, & hæreticum omniũ sententia & calculo declaratum, & eius ossa rogo imposita ac cõbusta fuisse; quod tamen falsum esse videtur, cum nec tempore Cælestini Tertij, ac nec multis quidem postea annis ortus fuerit hic Petrus: nam à Cælestino tertio usque ad Clementem V. centum annos intercessisse constat. Prateolus uero ideo fortasse in hoc deceptus est, quia cum apud Guidonem Carmelitam vidisset simul recenseri hæreses Abbatis Ioachim & Petri Ioannis, & Abbas Ioachim uixerit circa tempora Cælestini tertij: putauit Petrũ Ioannem eisdem temporibus extitisse. Quare uerius est eum tempore Clementis V. exortum circa annum Domini MCCCVI. & per Ioannem xxij. qui proxime in Pontificatu successit Clementi V. ad annos Domini MCCCXVI. condemnatam eius doctrinam,

strinxit, & errores, ac iubente eodem domino Papa Ioanne xxij. post mortem fuisse exhumatum & combustum, si vera sunt, qua annotantur infra in hac 2. parte super q. 26. quę mihi non videntur à veritate abesse. Bernardus tamen Luxemburgus in catalogo hæreticorum lib. 3. in verbo, Petrus Ioannes, *ait tẽpore Clemẽtis Sexti circa annos Dñi MCCCXLVI. de mandato eiusdem Pontificis post mortem hæreticum declaratum, exhumatum, & combustum fuisse hunc Petrum Ioannem.*

Iam illud etiam constat quosdam peculiares errores huius Petri Ioannis, videlicet, quòd paruulis in baptismo gratia et virtutes non conferantur: item ꝙ anima rationalis in quantum rationalis, non est forma corporis: item, quòd Christo viuenti, & non mortuo fuit lancea apertum latus: per Clementem V. in concilio Viennensi fuisse condemnatos, vt habetur in clemen. 1. de summa trinit. & fide catho. quos etiam refert Eymericus in varijs locis huius 2. partis, & Guido Carmelita in summa de hęresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis, c. 1. 2. & 3. De eodẽ hoc Petro Ioanne agit rursus Eymericus infra in hac 2. parte. q. 15. & 26.

ç ¶ Contentę in libello Fratris Michaelis de Cęsena hęretici Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum.] *Emersit Michael de Cæsena tempore domini Ioannis xxij. circa annos Domini Iesu Christi MCCCXVIII. fuit minister Generalis ordinis Fratrum Minorum superbia tumidus, non facile sanctorum dictis obtemperans: qui multos genuit proprios, & professus etiam est aliorum errores. Denique vsque adeo à via humilitatis, & limitibus modestiæ ac obedientię deflexit, vt etiam in summum Romanum Pontificem Ioannem xxij. acerbe fuerit inuectus. Hunc Michaelem Ioannes Papa xxij. ob insignes hęreses dignitate priuauit, & hæreticum declarauit, ceterum is noluit resipiscere, neque Ecclesiæ iudicio obtemperare: sicut constat ex extrauag. Ioãnis xxij. incipien.* Nuper in Constistorio publico. *quę habetur inter litteras Apostolicas, in fine huius voluminis, vbi multa de hoc diximus, & iterum infra in hac 2. parte super q. 15.*

d ¶ Aduertendum tamen, quòd ante condemnationem, &c.] *Sequentia vsque ad vers.* Postea dominus Papa Gregorius. *desunt in tribus codicibus manuscriptis Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara. ea habet solus Barcinonensis, quę quia instituto Eymerici conueniunt, non fuerunt omittenda.*

e ¶ Quidam frater Ioannes de Parma Italicus Monachus.] *Hic emersit circa annos Domini MCCL. post condemnatum libellum Abbatis Ioachim ab Innocentio III. in concilio Lateranensi anno Domini MCCXV. Hic fuit doctrinæ Abbatis Ioachim sectator cenacissima: nec modo tuebatur errorem Ioachimi damnatum, sed plures etiam alios, quos refert hic Eymericus: hunc ergo Ioannem Alexan. IIII. damnat prope annum Domini MCCLVIII. de hoc Ioanne de Parma rursus agit Eymericus infra in hac 2. parte, quæst. 26. dum ait ab Alexandro* IIII. *condemnatum fuisse librum, Euangelium æternum appellatum. quo loco ostendimus alios libros erroneos præter hunc fuisse per Alexandrum* IIII. *damnatos.*

f ¶ Postea dominus Papa Gregorius xj. &c. interdixit & condemnauit doctrinam cuiusdã Raymundi Lulli.] *Prateolus lib. 16. de vitis & sectis hæreticorũ c. 2. scribit Raymundum hũc Lullium floruisse tempore Alexandri* IIII. *Pontificis Romani circa annum Dñi MCCLX. de quo tametsi breuius, eadem illa scribunt Prateolus præcitato loco & Bernardus Luxemburgus in catalogo hæreticorum lib. 3. in verbo,* Raymundus Lulli, *quę hic copiosius recensẽt Eymericus. Rescriptum autem Pontificum, quo Raymundi tractatus interdicuntur, refert Eymericus paulopost in hac 2. parte, q. 26. quo loco continentur alia huc spectantia.*

g ¶ Quòd eam habuit in quodam monte, &c.] *Hunc montem Maioricenses hodie* Randa *vocãt. est autem propterea in ea insula valde celebris.*

h ¶ Ministralibus.] *Sabellanus,* Magisterialibus. *codex Cardinalis de Gambara,* Ministerialibus. *sed Barcinonen. & Bonon. melius habent,* Ministralibus. *est autem dictio Hispana, qua significantur mechanicarum artium artifices, quos Itali vocant* Artesani.

i ¶ Horum centum articulorũ primus, &c.] *Hæc quę sequuntur vsque ad quæstionem decimam, desunt in tribus codicibus manuscriptis; ea tamen habet Barcinonẽsis impressus, & propterea sunt etiam impressa.*

QVAESTIO X.

De hæresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ damnatis de Domini Papæ mandato.

SVMMARIVM.

1 *Articulus hæreticalis de sanguine Christi condemnatus.*

2 *Articuli de Sacramento altaris, & de B. Virgine reprobati.*

3 *Hæreses viginti duæ publice damnatę, & liber combustus.*

DEcima quęstio est: Hęreses seu errores condemnati extra curiam Romanam per Inquisitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis auctoritate Apostolica & de expresso mandato domini nostri Papæ, qui sunt?

1. Ad hanc respondemus, quòd dominus Clemens vj. informatus per Fratrem Nicolaum Roselli ordinis Fratrum Prędicatorum Inquisitorem in partibus Aragonię & Cataloniæ, postmodum vero tituli sancti Sixti presbyterum Cardinalem, quòd in Catalonia in ciuitate Barchinonę publice prædicabatur, quòd in sanguine • Christi sparso † in Parasceue non remanserat diuinitas, nec sanguis ille erat deificatus, habito solemni concilio magistrorum, & aliorum peritorum virorum, mandauit per suas patentes litteras dicto Inquisitori, quatenus dictum articulum vt hęreticalem & erroneũ, faceret publice reuocari, ac solemniter

† al aſperſo

niter condemnaret: & ſic ipſe Inquiſitor fecit in Eccleſia cathedrali publice Barchinone, dictum articulum vt vere hæreticalem publice condemnando.

2. Poſtmodum vero tempore domini Gregorij xj. frater Nicolaus [b] Eymerici ordinis Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis in partibus Aragoniæ & Cataloniæ ante dictis, ſucceſſor immediatus præfati Fratris Nicolai Roſelli ad Cardinalatus apicem aſſumpti, informauit eundem dominum Gregorium, quòd in dictis partibus infraſcripti articuli de ſacramento altaris, & Beata Virgine publice prædicabantur: qui dominus Gregorius præhabito multorum conſilio magiſtrorum, mandauit dicto Inquiſitori, & prælatis omnibus partium prædictarum per ſuas literas, de quibus agitur in prima parte huius operis, quatenus illos articulos interdicerent per ſententiam excommunicationis in Eccleſiis cathedralibus partium prædictarum: quod & fecit. Articuli autem taliter condemnati ſunt iſti.

Habentur ſupra fo. 44.

Primus: quòd ſi hoſtia conſecrata cadat, ſeu proijciatur in cloacam, lutum, ſeu alium turpem locum, quòd ſpeciebus remanentibus, ſub eis eſſe definit corpus Chriſti, & redit ſubſtantia panis.

Secundus: ꝙ ſi hoſtia conſecrata à mure corrodatur, ſeu à bruto ſumatur, quòd remanentibus dictis ſpeciebus ſub eis definit eſſe corpus Chriſti, & redit ſubſtantia panis.

Tertius: ꝙ ſi hoſtia conſecrata à iuſto vel peccatore ſumatur, ꝙ dum ſpecies dentibus teritur, Chriſtus ad cælum rapitur, & in ventrem hominis non traiicitur.

Quartus: ꝙ Beata Maria mater Chriſti in conceptione filii ſui ſic fuit gratia plena, ꝙ ex tunc in gratia non profecit, nec proficere potuit.

Quintus: ꝙ Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes veniens in Beatam Virginem Mariam, & Apoſtolos, gratiam nullam contulit Beatæ Mariæ, ſed Apoſtolis: quia ſic erat gratia plena, ꝙ in gratia proficere non valebat.

3. Conſequenter vero idem dominus Gregorius xi. informatus per eundem Fratrem Nicolaũ Eymerici Inquiſitorem, ꝙ in quibuſdam libellis ocularitèr eidem oſtenſis continebantur infraſcripti articuli, habitoque ſuper illis pluries conſilio magiſtrorum in præſentia dominorum Card. ſancti Euſtachij, & ſancti Angeli in palatio domini Papæ in Auinione, & de mandato eiuſdem, tandem ipſe dominus Papa per ſuas patentes literas mandauit eidem Inquiſitori, quatenus ipſe Inquiſitor cum domino Archiepiſcopo Tarracõnen. dictos articulos vt hæreticales, & vere erroneos cum ſuo libello publice condemnaret; ac cõdemnatis, dictum libellum traderet ignibus conſumendum: & ſic factum fuit. Hæreſes autem & errores ſunt iſti.

Prima hæreſis eſt: ꝙ peruerſum dogma impiſſimi Almarici, Arij, Sabellij, ꝙ aliorum hæreticorũ non eſt hæreſis de ſe, niſi tantum apud illum, qui ipſum eligit animo pertinaci.

Secunda [d] hæreſis eſt: quòd licitum eſt creaturas adorare & honorare, honore & adoratione latriæ abſque peccato, immo meritorie inquantũ † ſunt repreſentatiuę ſui creatoris.

† In aonomẽſi ita: ſi re putent ſuum creatorem.

Tertia [e] hæreſis eſt: ꝙ licet dæmones adorare & honorare latria meritorie, ſi repreſentent ſuũ creatorem.

Quarta hæreſis eſt: ꝙ non tantum abſque vitio hæreſis, immo etiam abſque vllo peccato poſſunt [f] dæmones adorari dulia, niſi quia prohibitum eſt per Eccleſiam Dei.

Quinta hæreſis eſt: quòd æque & melius poteſt ſacrificans dæmoni excuſari ab idolatria, quàm Chriſtianus adorans imaginem Chriſti. vel ſanctorum.

Sexta hæreſis eſt: ꝙ de iure naturæ adoratio & ſacrificium debentur dæmonibus.

Septima hæreſis eſt: quòd qui victi ſupplicijs Deum negant † ore, ſed corde adorant, non ſolum non peccant, immo ſunt digni remuneratione.

† Vide quæ diximus ſupra p. 1. ſup q. 9. cõm. 24.

Octaua [g] hæreſis eſt: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum: ſed ſufficit ſibi iſta concluſio in genere, ꝙ credat omne illud quod credit ſancta mater Eccleſia Dei: & ideo ꝙ ſi laicus æneat vel credat oppoſitum alicuius articuli ex ignorantia & tentatione diaboli, non peccat.

Nona hæreſis eſt: quòd omnis inobediens præceptis Dei, vel Eccleſiæ, eſt hæreticus cenſendus.

Decima hæreſis eſt: ꝙ omnis peccans mortaliter eſt proprijſſime hæreticus.

Vndecima hæreſis eſt: ꝙ omnis peccans, dum peccat, conformat ſuam uoluntatem voluntati diuinæ.

Duodecima hæreſis eſt: quòd † tantum placet Deo mala eſſe, q̃ bona.

† In aono. ita ꝙ tantum placent Deo mala, quantum bona.

Tertiadecima hæreſis eſt: quòd tantum placuit Chriſto Iudę deſperatio, quantum Petri contritio.

Quartadecima hæreſis eſt: ꝙ nullum legis præceptum in hac vita poteſt adimpleri.

Quintadecima hæreſis eſt: ꝙ in hac vita à nullo viatore (vt viator eſt) charitas poteſt haberi, nec aliqua virtus.

Sextadecima eſt: ꝙ abſq; charitate infuſa Deus poteſt ſuper omnia diligi meritorie, & abſque ea haberi vita æterna de lege communi, & ſecundũ leges nunc currentes.

Decimaſeptima hæreſis eſt: ꝙ quis ſine charitate non poteſt eſſe fidelis, & per conſequens peccans mortaliter, & non habens charitatẽ, eſt propriſſime hæreticus: quia peccat contra primum articulum fidei.

Decimaoctaua hæreſis eſt: ꝙ omnis peccans, in eo ꝙ peccat, conformat ſuam voluntatem uoluntati diuinæ: & ꝙ homines æque conformant ſuam voluntatem voluntati diuinæ demerendo, ſicut merendo; loquendo [h] de uoluntate beneplaciti Dei.

Decimanona hæreſis eſt: quòd tantum placet Deo uoluntate beneplaciti Iudę deſperatio, quãtũ Petri contritio: & tantũ aliquem eſſe infidelem:

lem, quantum esse fidelem: & tantum mala esse, quantum bona.

Vigesima hæresis est: quòd secta iniqui Mahometi est æque catholica, sicut fides Iesu Christi.

Vigesimaprima hæresis est: quòd Christus, Apostoli, & omnes Angeli, & omnes beati sunt schismatici: & quòd perfectius est esse schismaticum, quàm catholicum.

Vigesimasecunda hæresis est: quòd solus Deus Pater est optimus; sed Dei Filius est bonus in primo gradu, Spiritus sanctus est bonus in secundo gradu: sed omnis creatura est bona in tertio gradu.

COMMENT. XXXV.

Quæ in hac quæstione cum præcedentibus & subsequentibus traduntur, eò spectant, vt multos articulos hæreticales, aut alterius generis tradat Eymericus vt euitentur: hoc enim est eius præcipuum institutum. Sed hoc est aduertendum, singulis fere sæculis pro qualitate hæreticorum certas quasdam hæreses pullulare, quæ alijs temporibus omnino sint quasi sopitæ & extinctæ: vnde Eymericus (vt etiam in præfatione huius 2. par. dicebamus) eas in primis commemorat, quæ suo sæculo aut vigebant adhuc, aut nouum omnino erant extirpatæ: quod oportet animaduertere: ne quis auctorem aut reprehendat, aut miretur cur has adduxerit, alias verò omiserit: quamquam nullas potest dici omisisse, qui etiam antiquorum hæreticorum errores numerauerit.

Singulis fere sæculis certas hæreses pullulare.

a ¶ Quòd in sanguine Christi sparso in Parasceue non remanserat diuinitas, &c.] *Sed vere videtur hæreticus vel iam olim à sanctis patribus explosus iste articulus: illi enim iuxta catholicam veritatem aliud semper docuerunt. Augustinus super Ioan. c. 10. tract. 47. Ambrosius & alij, quos refert Magister sent. lib. 3. dist. 21. §. sicut Augustinus. & tradit luculenter sanctus Thomas 3 par q. 50. art. 2. & 3. vnde commune est & certissimum catholicorum dogma, videlicet, quòd Filius Dei Iesus Christus nunquam dimisit, quod semel assumpsit, ac sibi vniit.*

Caro & anima Christi semel verbo vnita nunquam ab eo fuerunt separata.

tem quantum ad sanguinem, qui de corpore Christi fluxit, spectat, id tenendum est iuxta catholicam fidem quod Beatus Thomas docet par. 3. quæst. 54. art. 2. ad 3. argumentum, & communiter Doctores theologi.

b ¶ Postmodum verò frater Nicolaus Eymerici.] *Quotiens de se loquitur auctor, modestiæ causa semper sub tertia persona se nominat.*

Quod verò asserit de his tribus articulis de recessu Christi ab speciebus sacramentalibus, supra abunde explicatum est par. 1. pag. 44. vbi affert condemnationem factam per Gregorium xj. & dixi ibidem copiosè quæ ad hunc locum pertinent.

c ¶ Quod in quibusdam libellis ocularitèr, &c.] *Hos libellos hæreticales ediderat quidam Raymundus Neophytus, vt colligitur ex Eymerico infrà in hac 2. parte, quæst. 27. vbi dixi de isto Raymundo.*

d ¶ Secunda hæresis est, quòd licitum est creaturas adorare, &c.] *Isti omnes errores de adorandis dæmonibus, à magicis et incantatoribus orti sunt: nam ibi vt tuerentur suam damnatam artem, quam raro exercent absque adoratione & sacrificijs dæmoni exhibitis, alium errorem de adorandis dæmonibus adiunxerunt, vt vel inde intelligas quàm sit vere dictū à philosopho, Dato vna absurdo multa inde sequi. ijdem ferme articuli, aut saltem his valde consimiles damnati sunt cōmuni sententia per Theologos Parisienses anno Domini MCCCXCVIII. leguntur que in fine lib. sententiarum Petri Lombardi in quibusdam libris recenter impressis, de quibus dicam copiosius infra in hac 2. parte super q. 43.*

A

Errores de adorādis dæmonibus vnde orti.

B e ¶ Tertia hæresis est, quòd licet dæmones adorare & honorare latria meritorie.] *Latria vel theosebia, cultus est qui soli debetur Deo. Magister & ceteri communiter Theologi lib. 3 sent. dist. 9. B. Thom. 2. 2. q. 84. art. 1. ad primum argumentum. & q. 103. art. 2. glos. in clem. si dominum. de reliq. & vener. sancto. glos. in c. venerabiles. de consec. dist. 3. Lapus in c. si canonici. de officio ord. lib. 6. & copiosè Tabiē sis in sum. verbo, adorare & Syluester verbo, latria. ex quibus intelliges quàm sint hæc impia, quæ de adoratione dæmonum traduntur.*

Quid latria & dulia.

f ¶ Quarta hæresis est, &c. possunt dæmones adorari dulia.] *Dulia cultus dicitur creaturis exhibitus, non simpliciter, sed propter aliquam excellentiam. ita Theologi, & B. Thomas locis proxime citatis, & adde quos citaui superiori adnotatione. De differentia verò utriusque adorationis præter citatos in proxima præcedenti adnotatione, vide Archidiaconum in cap. Venerabiles. de consecra. dist. 3.*

C

g ¶ Octaua hæresis est: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum.] *hinc colliges aptè concluisse Eymericum par. 1. q. 12. iuxta mentē Beati Thoma, ea quæ principaliter ad fidem spectant, quales sunt fidei articuli, ab omnibus explicite tenenda esse, neque excusare pranum consuetudinem in cōtrarium, cum pauci sint qui explicite articulos sciant.*

D

h ¶ Loquendo de voluntate beneplaciti Dei.] *Theologi lib. 1. senten. distinct. 45. voluntatem veré & proprie non metaphorice dictam, in Deo appellant voluntatem beneplaciti. item Beatus Thomas, & ibi Caietanus par. 1. q. 19. art. 11. quàm sit autem impium quod hic traditur de Deo volente malum culpæ, eleganter docet vterque Thomas par. 1. q. 19. art. 9. & Doctores scholastici lib. 1. senten. distin. 46.*

Voluntas beneplaciti in Deo, quę dicatur.

Olim vero Floriani hæretici inter alios hunc etiam profitebantur errorem, dicentes Deum creare mala; qui cum de malis culpę loquerentur, merito vt hæretici damnati sunt, vt scribit Turrecremata in cap. Quidam autem §. Floriani. 24. q. 3. contrarium asserebant Colluthiani, aientes Deum non facere mala: qui cum de malis pœnæ, & naturalibus defectibus id intelligerent, vt præcitato loco ait Turrecremata in §. Colluthiani. iure optimo hæretici habiti sunt. quare Sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 66. recte ait vtrosque in his dogmatibus diuinis eloquijs resistere.

E

QVAE-

QVAESTIO XI.

De hæresibus damnatis ab Inquisitoribus Aragoniæ sine expresso mandato Papæ.

SVMMARIVM.

1 *Arnaldus de Villanoua medicus celebris.*
2 *Arnaldi de Villanoua errores quamplures.*
3 *Petrus Olerij, & Bonanatus hæretici in Hispania.*
4 *Durandus de Baldach Gerunden. combustus.*
5 *Bonanatus princeps Begardorum impunitus, & relapsus.*
6 *Iacobus Iusti i Begardus immuratus.*
7 *Exhumata hæreticorum cadauera, & ipsi post mortem condemnati.*
8 *Berengarij Monachi Cistercien. error.*
9 *Nicolai de Calabria hæreses.*
10 *Bartholomæus Ianuensis hæresiarcha.*
11 *Arnaldus Montanerij hæreticus contumax.*

NDecima quæstio est: Hæreses, & errores, & temeritates, & falsitates condemnatæ in prædictis partibus Cataloniæ & Aragoniæ per Inquisitores hæreticæ prauitatis auctoritate Apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papæ super illis in speciali facto; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, ꝙ tempore domini Papæ Clementis v. fuit in partibus illis quidã magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua: qui condidit multos libellos, in quibus erant quamplures insertæ & multum periculosæ hæreses & errores: quæ Tarracone fuerunt condemnatæ per fratrem Ioannem de Longerio ordinis Fratrum Prædicatorum, & per dominũ Gaufredum de Crudillis † Præpositum in Ecclesia Tarraconen. Vicariumque in eadem, sede vacante: & hoc, anno domini MCCCXVII. Errores autem & hæreses à prædictis (vt prædicitur) condemnatæ cum magno consilio Theologorum istæ erant.

† forte, Cruyllies

Errores Arnaldi de Villanoua.

2. Primus error: ꝙ natura humana à Deo assumpta est æqualis Deo in omnibus honis suis: & ꝙ tam alta sit humanitas in Christo, quãtum deitas, & tantum possit.

Secundus error: ꝙ quàm cito anima Christi fuit vnita diuinitati, statim ipsa anima sciuit omnia, quæ deitas scit: quia aliàs (vt dicebat) non fuisset cum ea vna persona, præcipue quia scire est circunstantia pertinens ad suppositum induiduale, & non ad naturam.

Tertius error: ꝙ Diabolus ingeniose fecit totũ populum Christianum deuiare à veritate Domini nostri Iesu Christi; sicque fuxit & euacuauit populum Christianum, ꝙ non dimisit in eo, nisi pellem, id est, apparentiam cultus ecclesiastici, quem fecit ex vsu: & fides quam habet, est talis, qualis est fides dæmonum. Et ꝙ totus populus Christianus ducitur in infernum. Et ꝙ Christiani per singulos status palam vita, & moribus, & affectibus ipsum abnegauerunt: & ꝙ in toto corpore Christi collegij vsque ad verticem à planta pedis, non solum viuit, sed regnat & imperat talis apostasia.

Quartus error est: ꝙ omnes claustrales sunt extra charitatem, & damnantur: & ꝙ omnes religiosi falsificant doctrinam Christi.

Quintus error est: ꝙ male fecerunt Doctores theologi, qui aliquid de philosophia posuerunt in suis operibus: studiũ philosophiæ, & philosophiã totaliter condemnando.

Sextus error: ꝙ reuelatio facta Cyrillo, est pretiosior cunctis scripturis sacris.

Septimus error: ꝙ opus misericordiæ plus placet Deo, quàm sacrificium altaris.

Octauus error est: ꝙ stabiliens capellanias, vel faciens celebrari Missas post mortem, non facit opus charitatis, nec ex hoc meretur vitã æternã.

Nonus error: ꝙ qui in vita sua scit multitudinem indigentium, & maxime amicorum Dei, & congregat, & retinet superflua ad stabiliendum capellanias, & ad perpetuandum Missas post mortem, ꝙ certum est, ꝙ talis cadit in ęternam condemnationem.

Decimus error: ꝙ in sacrificio altaris sacerdos offerens, vel offerri faciens, nihil Deo de suo offert, neque etiam voluntatem.

Vndecimus error: ꝙ in eleemosyna magis repræsentatur passio Christi, quàm in sacrificio altaris.

Duodecimus error, ꝙ in sacrificio Missę non laudatur Deus opere, sed solum ore.

Tertiusdecimus error: ꝙ in consultationibus Papalibus non est scientia nisi operum humanorum.

Quartusdecimus error: ꝙ nunquam Deus cõminatus est ęternam condemnationem peccantibus, sed malum exemplum præbentibus.

Quintusdecimus error & falsitas est: ꝙ anno ab incarnatione Domini MCCCXXXV. esset mũdi finis totaliter, & ex toto.

Petrus Olerij, & frater Bonanatus hæretici.

3 Item tempore domini Ioan. xxij. insurrexit in partibus antedictis in ciuitate Barchinon. quidã vocatus Petrus Olerii de Maioricis oriundus, cum quibusdam complicibus suis, & presbytero quodam vocato fratre Bonanato: qui posuit multas de hæresibus & erroribus Begardorum infra scriptis, scilicet, de proprio & communi: & tandem Barchinon. per fratrem Bernardum de Podio Certoso Inquisitorem, cum Episcopo Barchinon. fuerunt eorum hæreses & errores condemnati, & ipsi traditi curię sęculari, & combusti.

Durandus de Baldach hæreticus.

4 Item tempore eiusdem domini Ioannis xxij. insurrexit in partibus illis in ciuitate Gerundensi quidam

qnidã[a] vocatus Durandus de Baldach ciuis Gerundensis cum quodam suo complice, qui dogmatizauit hęreses & errores Begardorum, de proprio scilicet & communi: & vlterius, qꝺ matrimonium non erat, nisi meretricium occultatum: tandem Gerũdę pręsente domino Iacobo rege Aragonię bonæ memoriæ, eius hęreses fuerunt condemnatæ per dominum Episcopum Gerunden. de Villamarino & Fratrem Arnaldum Burgeti † Inquisitorem hęreticę prauitatis: & ipsi vt impęnitentes fuerunt traditi curię sęculari, & ignibus concremati.

† al. aurgensij

Frater Bonanatus Begardorum dux in Catalonia.

5 Item tempore[a] domini Benedicti xij. insurrexerunt in eisdem partibus in Villafranca de Penedes, quamplures Begardi, quorum erat primicerius † & hæresiarcha prædictus presbyter, vocatus Frater Bonanatus: qui ante abiurauerat, postquam[e] traditus fuerat vt impęnitens sęculari curię, & iam ex vno latere assatus se finxerat pœnitere. Iste cum prædictis posuerunt hęreses Begardorum: & tandem per dominum fratrem Dominicum Ferrarium de Apulia ordinis Prædicatorũ Episcopum Barchinon. & fratrem Guillelmum Costa Inquisitorem hęreticæ prauitatis fuit eorũ congregatio condemnata, & domus eorum habitationis in Villafranca diruta, & eorum hæreses condemnatæ: & dictus frater Bonanatus vt relapsus, & impœnitens traditus curiæ sęculari, & ignibus consumatus, complicibus pœnitentibus, & eroribus abiuratis.

† al. primus al. primitiꝰ

Domus hęreticorum dirota.

Iacobus Iusti hæreticus.

6 Item tempore Clementis vj. insurrexerunt in Partibus illis, videlicet in Valẽtia multi Begardi, quorum erat principalis quidam[f] vocatus frater Iacobus Iusti, qui dogmatizauerunt infrascriptas hęreses Begardorũ: & inter alia, quòd condemnati religiosi, clerici, & laici pro dictis hæresibus tã per dominum dictum Clementem in curia, quã per Inquisitores in aliis mundi partibus erãt beati, & in cęlis martyres Iesu Christi: Et tandẽ hæreses eorum fuerunt Valentię condemnatę per fratrem Nicolaum Roselli prædictum Inquisitorem, & postmodum presbyterum Cardinalem: & per dominum Hugonem de Fenolete † Episcopum Valentinum.

† al. Fenouello

7 Et tres iam mortui, scilicet Guillelmus Gilaberti & Bartholomęus Fusterij, & quidam alius fuerunt exhumati, & vt impœnitentes hæretici condemnati. Et dictus frater Iacobus Iusti dictis hęresibus abiuratis extitit immuratus, & ibi mortuus.

Berengarius hæreticus.

8 Item tempore domini Innocentii Papæ vj. insurrexerunt in partibus antedictis, videlicet[g] in Monte albo quidam, qui ausi sunt dogmatizare, qꝺ omnia de genere bonorum, quæ fienda sunt, sunt fienda Dei puro amore, & non ex alia causa, nec spe mercedis ęternæ. Iste error ibi inualuit, cuius auctor[h] fuit frater Berengarius † de Monte Falcone ordinis Cisterciensium de Monasterio Populeti: tandem iste error fuit condemnatus solemniter, & publice per Fratrem Sancium Archiepiscopum Tarracon. ordinis Fratrum Minorum: & per dominum Fratrem Nicolaum Rosselli Inquisitorem dõ ordine Fratrũ Prędicatorũ.

† al. seninge rius

Nicolaus de Calabria, & eius errores.

9 Item tempore eiusdem domini Innocentii Papæ vj. insurtexit in partibus illis, videlicet in Barchinona, quidam[i] vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus, sed in Hispania conuersatus. Iste publicauit subscriptas hæreses & errores, qui fuerunt condemnati Barchinone solemniter & publice per prædictum Fratrem Nicolaum Eymerici in illis partibus Inquisitorem: & per dominum Arnaldum de Busquetis Vicarium illis diebus domini Episcopi Barchinon. Errores autem & hæreses isti erant.

Primus error quem posuit, est: qꝺ quidam Hispanus hæresiarcha magnus, vocatus Gondisaluus de episcopatu Conxensi oriundus, erat Dei filius in cęlis ęternaliter generatus, licet videretur patrem & matrem in terris habuisse.

Secundus error: qꝺ dictus Gondisaluus nunquam moreretur, sed viueret in æternum.

Tertius error: qꝺ Spiritus sanctus debebat futuris temporibus incarnari; & tunc ipse Gondisaluus totum mundum conuerteret.

Quartus error: qꝺ in die iudicij Gondisaluus ille oraret pro omnibus mortuis in peccato mortali, & damnatis in inferno, & eius precibus liberarentur & salusrentur.

Quintus error: qꝺ in homine sunt tria: ànima, quam formauit Deus pater: corpus, quod formauit Deus filius: & spiritus, quem creauit Spiritus sanctus, adducens illud, Formauit Deus hominẽ de limo terræ, & spirauit spiraculum vitę, & factus est in animam viuentem. Quamplura alia posuit hæreticalia, erronea, falsa, temeraria, & periculosa, propter quæ vt relapsus traditus est brachio sęculari.

Bartholomæus Ianouesius, & eius errores.

10 Item tempore domini Vrbani Papę v. insurrexit in partibus antedictis, videlicet in Barchinona, quidam[k] vocatus Bartholomęus Ianouesius, de insula Maioricarum oriundus, qui libellũ cõdidit ac publicauit, in quo multæ hæreses, errores, temeritates, & falsitates de Antichristo, & eius tempore ponebantur, quas cum suo libello. dominus Berengarius † Dard † Episcopus Barchinon. & dictus Frater Nicolaus Eymerici Inquisitor, de magno consilio multorum magistrorum in theologia, in sede † Barchinon. publice cõdemnauerunt, & libellum ibidem tradi fecerunt ignibus cum burẽdum, ipso Bartholomęo publice pani-

† al. seninge rius

† al. de Asil

† Id est, in Ecclesia cathedrali.

ce pœnitente, & errores publice abiurante. Hæreſes autem & errores, ac falſitates, & temeritates in genere iſtę ſunt.

Primus error & falſitas: q̃ præfigebat certum tempus aduentus Antichriſti, in quo per totum mundum ſui diſcipuli apparerent, ſcilicet in die Pentecoſtes de anno Domini MCCCLX.

Secundus error & falſitas: q̃ tempore Antichriſti ceſſaret ſacrificium in Eccleſia, & alia eccleſiaſtica ſacramenta.

Tertius error & hæreſis eſt: q̃ Chriſtiani habentes vſum liberi arbitrij, qui peruerterẽtur per Antichriſtum, ſic ſtarent immobiliter in erroribus Antichriſti, quòd nunquam conuerterentur, nec conuerti poſſent ad fidem Chriſti: quia character, quem Antichriſtus eis faceret in fronte, vel in manu, haberet tantam efficaciam in animabus eorum, quòd in illius erroribus faceret eos immobiliter perpetuo permanere: & conſequenter, quòd omnes tales Chriſtiani certitudinaliter damnarentur, & in igne de cælo miſſo etiam corporaliter morerentur.

Quartus error & falſitas: q̃ pueri paruuli Chriſtianorum, & etiam Iudęi, Sarraceni, & infideles ceteri tam paruuli, quàm adulti per Antichriſtum peruerſi, poſt mortem Antichriſti omnes conuerterentur ad fidem Chriſti, ſed non aliquis adultus de Chriſtianis peruerſis: & ſinaliter tota Eccleſia Dei eſſet de conuerſis Iudæorum, Sarracenorum, & infidelium ceterorũ. Quamplura alia erronea, falſa, & temeraria, & fatua poſuit, quæ relatione digna non exiſtunt.

Frater Arnaldus Montanerius hęreticus, & eius errores.

11 Item tempore dominorum Innocentij vj. & Vrbani v. & Gregorij xj. fuit quidam de ordine Fratrum Minorum in partibus antedictis, videlicet in Villa Podij Ceritani, † diœceſis Vrgelen. vocatus [1] Frater Arnaldus Montauernij †, qui publice prædicabat, & defenſabat infraſcriptas hęreſes & errores: Et quia dictus Frater Arnaldus prędictas hæreſes noluit abiurare, licet finxerit ſe velle facere, ſed fugit: & citatus reſponſurus ſuper illis, non comparuit, & ſtetit in tali pertinacia per annos xix. tandem prędictus Frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor (conſultato primitus domino Papa Vrbano v. & demum Gregorio xj.) & dominus prædictus Berengarius Darili, † tunc Epiſcopus Vrgelẽ. dictum fratrem Arnaldum pertinacem hæreticum in Sede † Vrgelli publice declararunt, & eius hæreſes & errores publice condemnarunt. Hæreſes autem & errores huius hęretici iſti erant.

Prima hæreſis eſt: quòd dominus Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli nihil habuerunt in proprio nec in communi.

Secunda hæreſis eſt: q̃ nullus poteſt damnari, qui deſerat habitum beati Franciſci.

Tertia hęreſis ſiue error eſt: q̃ beatus Franciſcus ſemel † in anno deſcendit ad purgatorium, & extrahit inde animas illorum, qui in hac vita fuerunt de ordine ſuo, ſeu ordinibus per eundem inſtitutis, & ducit ad paradiſum.

Quartus error: quòd ordo beati Franciſci in perpetuum duraret.

† Vulgo, Puiz Cerdan.
† al. Mõtanezij.
† al. Montanezij
† al. de Aril.
† Vox Catalana, id eſt, in tẽplo maximo, ſeu cathedrali Eccleſia.
† In anno nien. in omni anno ſemel

COMMENT. XXXVI.

Quid ſit Inquiſitores damnare hæreſes.

Cum dicit hic Eymericus ſe agere de hęreſibus damnatis per Inquiſitores Aragonia ſine expreſſo Papa mandato, non intelligas Inquiſitores propria auctoritate poſſe definire dubia circa fidem. Id enim Romani Pontificis munus eſt. cap. quoniens, 24. q. 1. cap. maiores. de baptiſ. & eius effectu. ſed hoc vult, Aragonia Inquiſitores ſine expreſſo Papa mandato declaraſſe hæreſes iam damnatas, & iuſſiſſe vt iuxta ſanctiones Canonicas earum punirentur auctores. de quo dixi ſupra in hac 2. parte ſuper 6. ad abolendam. verſ. vel ſinguli epiſcopi.

Arnaldus de Villanoua hęreticus.

a ¶ Quidam magnus medicus, vocatus magiſter Arnaldus de Villanoua.] *Hic emerſit circa annos Domini MCCCX. libellos, quos edidit hæreticos numerat Eymericus paulo poſt q. 28. huius 2. partis. hic cum nollet ſe intra medicinę terminos continere, dum temere vultetiam Theologiam profiteri, miſere labitur. Alchimiam etiam profitebatur: in qua tantum ſe profeciſſe iactabat, vt laminas aureas ea arte confectas, diceret omnibus ſe daturum explorandas, vt ſcribit Caſſanęus in catalogo gloria mundi, par. 12. conſideratione 40. Ceterum ea omnia arte dæmonum, cum quibus familiaritatem habuiſſe dicitur, conſtare creduntur: nam hoc eſt huic hominum generi valde familiare, vt ex chymica profeſſione ad dæmonum inuocationes & pactiones accedant, vt docuit Eymericus 3. par. tit. de ſignis, quibus Necromantici hæretici cognoſcuntur num. 115. ſed hoc eam diſtinctionem recipit, quam ibi attuli, ſcilicet par. 3. verſ. Alchimiſtę, vt in pluribus.*

Alchymiſtarum incommodum.

De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quę hic ſcribit Eymericus, recenſent Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 2. verbo, Arnaldus de Villanoua. & Gabriel Prateolus lib. 1. cap. 69. de vitis & ſectis hæreticorum.

b ¶ Quidam vocatus Petrus Olerij. *Hęc emerſit hic Petrus Olerius ad annos Domini MCCCXX. ſequutus cum Bonanato, de quo mox dicemus, hæreſes Begardorum, de quibus copioſe agit Eymericus paulo poſt, quaſt. 15. huius 2. partis. cum de hoc hæretico diſſerit Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 3. verbo, Petrus Olerij, penitus conſentit cum Eymerico in hoc loco.*

c ¶ Quidam vocatus Durandus de Baldach.] *Idem ſcribit Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 2. verbo, Durandus de Baldach. Emerſit autem eiuſdem Domini Ioannis XXII. tempore, ideſt, cieca annos Domini MCCCXXIII.*

Caeundus eſt ergo Prateolus, qui lib. 4. de ſectis hæreticorum, cap. 18. cum de hoc diſſerit, mire labitur, dicens, hunc vixiſſe temporibus Henrici VI. Imperatoris, & Paſchalis II. Romani Pontificis, circa annum Domini MCXVII.

Iam in codice Bononien. & in altero Cardinalis de Gambara, pro Durando, legitur, Ducandus.

d ¶ Item tempore Domini Benedicti XII. inſurre-

surrexerunt in eisdē partibus in Villafranca de penedes quamplures Begardi, quorum erat primicerius, & c. frater Bonanatus.] *in codice Barcinonensi impresso scriptum est hunc Bonanatum tempore Benedicti vndecimi iasurrexisse; quod non est verisimile, cum Bonanatus post Petrum Olerium potissimum congregationi Begardorum, quę in Villafranca de Penedes orta est, prafuerit, & Petrus Olerius vnà cum Bonanato tempore Ioannis XXII. extiterit, qui post Benedictum XI. Pontificatum gessit, Clemente V. interposito: quare verius & certius habet codex Bononiensis, Bonanatū videlicet tēpore Benedicti duodecimi insurrexisse, qui post Ioannē XXII. regnauit ad annos Dñi MCCCXXXIIII. De hoc Banauato nemo plura quàm hic Eymericus, quem omnino sequuntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorū li. 2. uer.* Bonanatus. *et Prateolus lib. 2. cap. 30. de sectis hæreticorum.*

Id vero oppidum quod hic dicitur Villafranca de Penedes situm est iater Barcinon. & Tarracon in recto itinere, quo itur à ciuitate Tarracō. ad Barcinon. vulgo hodie vocatur, Villafranca de Panades.

Traditus curiæ sæculari si dicat se velle pœnitere an recipiendus.

e ¶ Postquam traditus fuerat vt impœnitens sæculari curię, & iam ex vno latere assatus, se finxerat pœnitere.] *Olim ita quandoque fieri solitum erat: sed hodie recipiendus non esset ad misericordiā, qui semel esset curię sæculari traditus, etiamsi promitteret conuersionem: quoniam huiusmodi conuersiones non præsumuntur fieri de corde non ficta per dolorem peccatorum, sed per metum præsentis & vrentis ignis: & experientia sæpe docuit hos homines ita receptos deteriores fieri. Ee quamquam postquam tradui semel sunt curiæ sæculari summo iure, si dicant velle conuerti, dummodo sint relapsi, recipi possint, quia nulla iure id prohibetur: nihilominus tamen tutius est & securius vt nullo modo audiantur. immo in Hispania, nouissima quadam Madrilania instructione anno Domini MDLXI. cap. 44. salubriter cautum est, vt raro recipiantur etiam illi, qui ante sententiæ prolationem in tabulato cauerunt, & tametsi ibi de negatiuis sit sermo, idem in impœnitentibus locum habere debet, qui errores & confessos & probatos noluerunt detestari: & hæc plane sententia valde mihi aqua semper visa est, cum antequam producantur illi, qui tradendi sunt curiæ sæculari, omnis sit adhibita diligentia vt conuertantur, iuxta consilium Calderiai, tit. de hæret. conf. 2. Palacium Rubium in allegatione de hæresi, 44. & Simancam de catho. institt. tit. 48. num. 32. & sanciit valde prudenter concilium Biterrense, cap. 17. vt dixi supra in hac 2. parte super concilio Tarraconen. §. Hæretici perseuerantes. & quod hic tradit Eymericus, iterum repetit 3. par. in 10. & 12. modo processum fidei terminandi, in fine; vbi sentit huiusmodi homines de benignitate posse recipi: tamen nullo iure esse cautum, & valde periculosum esse huiusmodi homines recipere. Mea hęc est sententia, tales nullo modo esse recipiendos: Et pro hac sententia facimt tradita per Zanchinum tract. de hæret. cap. 16. num. 4.*

f ¶. Quidam vocatus frater Iacobus Iusti.] *Idē Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Iacobus Iusti, & Prateolus lib. 9. cap. 4. de sectis hæreticorum. vixit autem hic Iustus iuxta circa annos Dñi MCCCXLIIII. quidquid dicat Prateolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI. in hæc tempora incidit.*

g ¶ Videlicet in monte Albo.] *Voces vulgares sæpe latinitate donat auctor, vnde parit quandoque difficultatem. hic locus celebris est in principatu Catalonię vulgo dictus Montblanch.*

h ¶ Cuius auctor fuit frater Berengarius de Montefalcone.] *Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara,* Benegrius. *Sabellanus,* Benigerius, *sed melius,* Berengarius, *Prateolus lib. 2. de sectis hæreticorum, cap. 37. hunc vocat,* Bugaurium: *sed parum refert. hic emersit circa annos Domini MCCCLII. Quod vero hic dicit de monasterio Populeti: id hodie in prouincia Catalonia longe estditissimum, dictum vulgo* Poblet: *cuius frequens est mentio in iure canonico sub nomine Populeti.*

i ¶ Quidam vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus.] *Hic emersit circa annos Domini MCCCLII. homo stultissimus, de quo nemo plura quàm hic Eymericus; quem sequitur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Nicolaus de Calabria.*

k ¶ Quidam vocatus Bartholomæus Ianouesius.] *In Bononiensi. & Sabellana,* Ianuensis. *in codice Cardinalis de Gambara,* Ianouelli. *& male, noluimus recedere à Barcinonensi impresso. Emersit autē hic nebulo circa annos Domini MCCCLXIII. de hoc eadem quę hic ab Eymerico, tradit Prateolus lib. 2. cap. 11. de sectis hæreticorum.*

l ¶ Vocatus frater Arnaldus Montauerrii.] *Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara* Montenerii, *Sabellanus* Montanaru: *sed nolumus discedere à Barcinonensi impresso. hic emersit ad annos Domini MCCCLII. is ortus est, vt ait Eymericus, in villa Podij Ceretani, quod oppidum hodie Catalani vocant,* Puix Cerdan. *nobile in ea prouincia.*

QVAESTIO XI.

De hæresibus Pseudoapostolorum in Lombardia.

SVMMARIVM.

1 *Geraldus Segarelli, & Dulcinus hæresiarchę.*
2 *Habitus & mores eorum.*
3 *Errores vigiuti Pseudoapostolorum.*
4 *Literę Honorij IIII. condemnatorię huiusmodi sectę.*

Vodecima quęstio est: Hæreses & errores Pseudoapostolorū, qui insurrexerunt in partibus Lombardię, ibiq; sunt per prælatos & Inquisitores condemnatę: qui sunt?

1. Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorii IIII. Bonifacii VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardię videlicet in episcopatibus Parmensi & Nouariensi, hac in partibus circumuicinis insurrexerūt duo

duo mali hęresiarchæ, scilicet Geraldus [b] Segarelli Parmensis, & Dulcinus [c] Nouariensis, qui totam terram illam suis infra positis erroribus implentes, congregationem quandam fecerunt, quã Apostolos vocauerunt, qui sub nullius obedientia viuebant, sed tantũ se esse subiectos soli Deo, & nulli homini, & vitam sequi Apostolorum singulariter asserebant.

2. Isti publice mendicabant: Christi Apostolos se vocabant: in plateis & vicis ea, quæ sibi apponebantur, publice manducabant: pœnitentiam per vicos & plateas prędicabant cum mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & tunica alba, ac longis crinibus: aliquando vtendo ad pedes soleis, aliquando nudis pedibus incedebãt, & à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes; singularem se vitam ducere Apostolicam simulabant: virus hęresum seminabant, ac plures & quamplures inficiebant: postmodum vero eorum vita & status per dominum Honorium III. condemnata sunt per suas patentes litteras infra positas. Tandem post quadraginta fere annos, quibus eorum error in Lombardia inualuit, dictus Gerardus [d] per episcopum Parmensem, & Inquisitorem fratrem Manfredũ ordinis Prædicatorum tempore Bonifacij VIII. fuit vt hæresiarcha publice condemnatus, & etiã concrematus xviij. die Mensis Iulij, anno Domini MCCC. Et post [e] annos octo ipse Dulcinus tanquam hæresiarcha, & Margarita tanquam hęretica eius consors in scelere & errore sneruntpublice membratim dilaniati, & postmodum concremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia prælatorum illarum partium, & Inquisitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prędicatorũ, ipsorum secta Pseudoapostolorum fuit ab illis finibus extirpata, etiam congregato [f] exercitu magno Crucis signaculo insignito, & collata per dominum Clementem V. indulgentia generali.

3. Hæreses autem & errores ipsorum Geraldi & Dulcini hęresiarcharum, & eorum sequacium Pseodoapostolorum, isti sunt.

Dulcini & Geraldi hæreses.

Primus error est: q̃ tota auctoritas à domino Iesu Christo tradita & collata Ecclesiæ Romanæ, est omnino euacuata, & iamdudum cessauit, propter malitiam prælatorum: & q̃ Ecclesia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales, & clerici, & religiosi, non est Ecclesia Dei, sed reprobata Ecclesia; quę perseuerat hodie sine fructu.

Secundus error est q̃ Romana Ecclesia est illa meretrix, quæ à fide Christi apostatauit, de qua scribit Ioannes in Apocalypsi. Apoc. 17.

Tertius error: q̃ tota illa potestas spiritualis, quam Christus dedit Ecclesiæ ab initio, est translata in sectam illorum, qui dicuntur Apostoli, seu de ordine Apostolorum: quam sectam vocant congregationem spiritualem, à Deo missam & electam in istis diebus nouissimis: & ipsi, & nulli alij (vt dicunt) habent potestatem, quam habuit beatus Petrus Apostolus.

A Quartus error: quòd Geraldus Segarelli de Parma prædictus, qui fuit [g] principium huius sectæ & auctor, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus cœpit reducere Ecclesiam suã ad conuersationem, & perfectionem, & vitam & statum, & paupertatem Ecclesiæ primitiuæ, in illo statu, in quo Christus commisit Ecclesiam beato Petro Apostolo.

Quintus error: quòd ipsi soli, qui dicuntur Apostoli de prædicta secta seu congregatione: sunt Ecclesia Dei, & sunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apostoli Christi: & ideo non tenentur alicui homini obedire, nec summo
B Pontifici, nec alicui: quia eorum regula, quæ fuit à Christo immediate, libera est, & † perfectissima vita. † al. & perfectissimam vitam habet.

Sextus error: quòd nec Papa, nec aliquis alius potest eis præcipere, quòd deserant statum illum, seu vitam tantę perfectionis, nec etiam potest eos excommunicare.

Septimus error est: q̃ de quolibet statu & ordine potest quilibet licite tranſire ad eorum vitam, & statum, seu ordinem, sine sit religiosus, siue secularis: ita quòd vir sine consensu vxoris, & vxor sine consensu viri potest relinquere statum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipsorum: & quòd
C nullus prælatus Ecclesiæ Romanæ potest separare matrimonium: sed ipsi possunt.

Octauus error: quòd nullus de vita, seu statu, vel ordine ipsorum potest licite intrare alium ordinem, seu regulam, sine peccato mortali; nec potest se supponere obedientiæ hominis cuiuscũque: quia hoc esset descẽdere à vita perfectissima ad minus perfectam.

Nonus error est: q̃ nullus potest saluari nec intrare regnum cęlorum, nisi sit de statu, seu ordine ipsorum: quia extra statum, seu ordinem illum deinceps nullus saluabitur.

Decimus error: q̃ omnes qui persequuntur
D eos, peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis & perditionis.

Vndecimus error: q̃ nullus Papa Romanę Ecclesiæ potest aliquem absoluere à peccatis, nisi esset ita sanctus, sicut fuit beatus Petrus Apostolus viuendo in omnimoda paupertate sine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquẽ persequendo, sed permittendo viuere quemlibet in sua libertate.

Duodecimus error est: quòd omnes prælati Romanæ Ecclesiæ tam maiores, quàm minores à tempore sancti Siluestri, postquam declinauerunt à modo viuendi priorum sanctorum,
E sunt prœuaricatores, & seductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Cœlestinus appellatus †. † al. Apostolicus.

Tertius decimus error est: quòd omnes ordines religiosorum, & sacerdotum, diaconorum, & subdiaconorum, & prælatorum sunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartus decimus: quòd laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui sacerdoti, seu prælato Romanę Ecclesię, qui non sit in tanta perfectione, & in tanta paupertate, in quanta fuerunt primi Apostoli.

Apostoli. Et ideo dicunt, quòd decimæ non debent dari, nisi ipsis, qui dicuntur Apostoli, & sunt pauperes Christi.

Quintus decimus error est: q̃ quilibet homo, & quælibet mulier, nudi simul possunt licite iacere sine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licite tangere mutuo vnus alterum in omni parte sui, & osculari se inuicem sine omni peccato: & quòd coniungere ventrem suum cum ventre mulieris ad nutum, si quis stimuletur carnaliter, vt cesset tentatio, non est peccatum.

Sextus decimus error est: q̃ iacere cum muliere, & non commisceri carnaliter, magis est, quàm resuscitare mortuum.

Decimus septimus error est: q̃ perfectior vita est viuere sine voto, quàm cum voto.

Decimus octauus error est: q̃ ecclesia consecrata non plus valet ad orandum Deum, quàm stabulum equorum, vel porcorum.

Decimus nonus error est: q̃ ita bene potest Christus adorari in nemoribus, sicut in ecclesiis, † al. et vel † melius.

Vigesimus error est: quòd pro nulla causa, nec in aliquo casu debet homo iurare nisi pro articulis fidei, & omnia alia possunt celari: Et quancumque iurent dicere veritatem coram prælatis, seu Inquisitoribus, non tenentur defendere verbo, seu voce, sed solum in mente retinere: Et q̃ in nullo tenentur respondere veritatem, nisi de his, quæ verbaliter continentur in articulis fidei seu præceptis: & si de aliis requirantur, licet eis sine peccato mortali mentiri, & veritatem suæ secte negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc vt euadant potestatem Inquisitorum: sed debent respondere tergiuersando, colorando, seu palliando quocunque modo possint peruenire. Si tamen non possent aliter mortem euadere, tunc in tali casu, aperte debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prædictã doctrinam suam, & mori in ea patienter, & constanter: & nullatenus aliquos de sociis suis, vel credentibus reuelare.

Propter quod, prædictos errores in fide, & nonnullos alios in dictis Pseudo-apostolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in simplicibus deceptiones, & cum mulieribus, quas secum ducebant, inhonestates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius III. condemnauit per litteras suas tenoris sequentis.

4. Litteræ Honorii III. quibus condemnatur secta Pseudo-apostolorum.

OLim felicis recordationis Papa Gregorius X. prædecessor noster, in concilio Lugdunen. omnes religiones & ordines Mendicantium, adinuentos post generale Lateranense concilium, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuę prohibitionis subiecit: & quatenus processerant, reuocauit. Verum sicut ad nostri apostolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidam qui post generale, & ante Lugdunen. prædicta concilia, sub nomine ordinis Apostolorum, habitum nouæ religionis assumpserunt quamquam nullam aliquando confirmationem sedis Apostolicæ meruissent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præsumptores eundem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine vsque hodie deferẽtes, quàm plures etiam alij, assumpto post dictum Lugdunen. concilium, huiusmodi habitu, per diuersas mundi partes mendicando discurrere non verentur, facientes ea, quę non condecent, in animarũ suarum periculum, & graue scandalum plurimorum: præsertim cum nonnulli, prauitatis hæreticæ vitio laborantes, sub huiusmodi habitu sint iuuenti.

Nos igitur volentes, talium præuaricatorum insolentem audaciam refrænari, & prędictam, non tam religionem, quàm pernitiosam sectam penitus aboleri, ne forte fidelium simplices, falsa sanctitatis eorum imagine seducantur, vniuersitati vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus quoscumque de prędictis in vestris ciuitatibus & diœcesibus inueniri contigerit, eos ad deponendum huiusmodi habitum, monitione pręmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis; monentes eosdem, vt si religiosam vitam ducere cupiunt, ad aliquam se transferant de religionibus approbatis. Quòd si aliqui eorum censuram prædictam contempserint, vos contra ipsos ad pœnam carceris, seu aliam prout expedire videbitis, protedatis, inuocato aduersus eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.

Ceterum vt prædicti eo facilius à sua insolentia compescantur, quo magis à Christi fidelibus abiici se viderint & conteni: Volumus nihilominus, quòd huiusmodi processum nostrum, in vestrarum ciuitatum & diœcesum terminis, iteratis vicibus publicantes, ac facientes per aliquos publicari, eosdem populos auctoritate nostra moneatis, & inducatis attente; ne aliquem de prędictis præfatum habitum deferentibus, recipere præsumant in hospitio, vel eis aliquas eleemosynas largiantur; nec ad deferendum habitum illum, seu ei consimilem, impendant consilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romę apud sanctam Sabinam. v. Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo. Sub anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV.

Ad instar ergo Domini Honorij IIII. Nicolaus Papa IIII. vniuersis ecclesiarum prælatis, consimiles litteras destinauit, sub anno Domini MCCXC. Pontificatus sui anno III.

COMMENT. XXXVII.

Dulcinus & Segarelli hę retuli in Italia.

REcensuit hactenus errores in Hispania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repressi

preſſi ſunt, ſermonem inſtituit: ac primum orditur ab hæreſibus Pſeudoapoſtolorum. Hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiæ ciuitates in Inſubria fulſit dogmatibus infecerunt. Vocati ſunt autem Pſeudoapoſtoli, quia cum Apoſtolorum vitã & mores imitari ſe dicerent, longe tamen ab eorum ſanctitate & doctrina diſcedebant.

De his copioſe ſcribit Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Pſeudoapoſtolorum, vbi eorum errores recenſet, & confutat: aitque horum ſectam inuentam fuiſſe circa annum Domini MCCLX. à Geraldo Segarello de Parma: cui in ſecta ſucceſſit Dulcinus Nouariensis. Segarelli quoque diſcipulum fuiſſe Dulcinum teſtatur Bernardus Luxemburgus in catalogo hæreticorũ. lib. 2. & cum tempore Clementis Quinti Romani Pontificis ortum ſcribunt Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Dulcinus. & Gabriel Prateolus, lib. 4. de vitis & ſectis hæreticorum, cap. 17. Eymer. hic vtriuſque hæreſiarchæ, ideſt, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem ſiue luctuoſum eminentem, eos inſurrexiſſe ſcribit temporibus Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. hoc eſt ab anno MCCLXXXV. vſque ad annos MCCCVI. parum plus vel minus.

b ¶ Scilicet Geraldus Segarelli Parmenſis.] In codice Bononien. & in eo, qui eſt Cardinalis de Gambaru Pergamenſis, legitur, non Parmenſis, ceterũ Guido Carmelita & Lutzemburgus prædictis locis eũ Parmenſem fuiſſe teſtantur, & Parmenſem fuiſſe indicant ſequentia loca huius quæſtionis.

In prioribus editionibus huius operis non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memoriæ prodere, quàm noſtri hic indicant commentarij: ſunt enim quadam fabulæ vulde obſcuræ, & ignorationis tenebris multũ inuolutæ ex defectu hiſtoriæ. Sed cũ nuper in bibliotheca Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Iacobi Sabelli Cardinalis Inquiſitoris ſupremi in vniuerſa Chriſtiana republica, repertus eſſet liber manuſcriptus, q̃ res geſtas multas Italiæ vrbium, ſuperioribus ſæculis continebat, inter cæteros copioſe eius libri auctor Frater Salimbenus de Adam Parmenſis ordinis Minorum S. Franciſci, initia, progreſſus, & incrementa huius Segarelli deſcribit.

Iacobus Sabellus Cardinalis Inquiſitor ſuprem⁹.

F. Salimbin⁹ de Adam Segalelli initia copioſe ſcripſit.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quem potiſſimum Segarelli & ſequacium (quos Apoſtolos appellarunt) initia inciderint, omnino eſt difficile: ſed quantum coniectura aſſequi poſſemus, ie fuit annus Domini 1246.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quem Salimbenus Gherardinum Segalellum vocat) & quale illius ſecta habuerit initium, his verbis ille docet: Istorũ principiũ fuit in Parma, cum enim in ordine Fratrum Minorũ habitaret in Parmenſi conuentu, ſacerdos & p̃dicator exiſtẽs, venit quidam iuuenis natione Parmenſis, de vili progenie ortus, illiteratus & laicus, idiota & ſtultus, cui nomẽ Gherardinus Segalellus, & petijt, vt à Fratribꝰ Minoribus reciperetur in ordine, qui cũ non exaudiretur ab eis, tota die quandò poterat, morabatur in Eccleſia Fratrum, & cogitabat, quod poſtea ſtultizando impleuit: nam ſuper cooperturã lampadis ſocietatis & fraternitatis Beati Franciſci depicti erant Apoſtoli circumcirca cum ſoleis in pedibus, & cum mantellis circa ſcapulas inuoluti, ſicut traditio pictorũ ab antiquia accepit, & vſus ad modernos deduxit, vbi iſte contemplabatur: & excogitato conſilio, poſtquam capillos nutriuit, & barbam, accepit ſoleas Fratrum Minorum & cordam: & fecit ſibi fieri de bixeto veſtitum, & mantellum album de ſtagmine forti, quod circa collum & ſcapulas inuolutũ portabat, credens per hoc Apoſtolorũ habitũ demõſtrare; & vẽdita domuncula ſua, & accepto pretio ſtetit ſuper lapidẽ, ſuper quem antiquitus Poteſtates Parmenſes concionari ſolebant, & habens denariorum ſacculum, non diſperſit, & dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem ſe fecit, ſed vocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, ſparſit inter illos alta voce dicendo: Quicunque vult accipiat, & habeat ſibi. Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos, & iuerũt, & luſerunt ad taxillos, & iſto audiente, qui dederat, blaſphemauerunt Deum viuentem. *hactenus Salimbenus.*

Segalellus vitã p omnia agit otioſã.

Additque præterea, Segalellum, vt filio Dei inter homines agenti aſſimilaretur, circumcidi voluiſſe, & fuſcijs inuolutum in cunabulis iacuiſſe, et lac, mammaſque cuiuſdam ſtultæ mulieris ſuxiſſe, multiſque diebus ſolum cum nullum ſocium habuiſſet, Parmæ habituſſe, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, ſibi comitem adiũxerit, ac mirantibus Parmenſibus ambos per ciuitatem diſcurriſſe, inde vero ſubito vſque ad trigeſimum numerum creuiſſe.

Quoniam vero Segalellus otioſus per omnia eſſe, nec vllam ſuſcipere volebat impuræ congregationis curam, quidam Guido Putaggius etiam Parmenſis, qui eidem iam ſectæ nomen dederat, primum locum ſibi arrogauit, & cæteris dominatus fuit. hunc cum ferre non poſſent, quendam Matthæum eligentes ſibi præfecerunt, & propterea ingens ortus eſt inter eos contentio, cum multas iam repleuiſſent Italiæ vrbes, eaſque malis moribus & damnata doctrina infeciſſent.

Diſſidiũ inter Segalelli ſectatores.

Contigit primum horum diſſidium an. 1275. Fuentiæ, vbi tunc Segalellus degebat, ibique res valde perpetrauit obſcenas; erant enim omnes magiſtrum Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinibus omnis generis valde dediti, quæ cauſa multiplicãdæ ſectæ opportuna fuit, ſicut ſæpe euenit in omni fere ſecta & hæreſi ampliſcanda, vt in libris de cauſis vnde hæreſes oriantur, copioſe probauimus. Hinc diſperſi ſunt pſeudoapoſtoli per vniuerſam fere Europam, cæterum Segalellus Parmæ, qua fuerat eius patria, remanſit.

Segalelluv quis, & quale eius initium.

Opizo de ſancto Vitali Parmenſis Epiſcopus illuſtri familia genitus Segalellum comprehendi iubet.

Fuit ea tempeſtate Parmenſis Epiſcopus Opizo de ſancto Viteli Domini Innocentij Papæ IIII. ex ſorore nepos, vir auitæ nobilitate & familiæ Illuſtri progenie conſpicuus, quem maiorum ſplendorem eadem de ſancto Vitali familia Parmæ etiam nunc retinet, & propria virtute conſeruat: is Opizo cum multa Segalelli & ſequatium flagitia, & nefandas præſertim libidines intellexiſſet, Segalellum capi, & carcere

carcere occlusum custodiri iubet. & quantum coniectura explorare licet, id factum est an, Domini circiter 1280. Segalellus interim amentiam finxit, idemque carcere eductus in Episcopali palatio morionum & parasitorum more habitauit & vicitauit. denique anno 1286. idem Opizo Episcopus exploratis & plenius intellectis Segalelli & pseudoapostolorum sceleribus è ciuitate Parmensi, & toto Episcopatu expulit.

Segalellus Parma & toto eius Episcopatu exulat.

Quid postmodum Segalellus egerit, aut quò se contulerit, non explicat liber Salimbeni, quoniam multe ei iniuria vetustatis folia desunt, ex his tamē que hoc loco Eymericus recenset, non obscure colligitur, Segalellum non longe à Parma recessisse, eum vel ad eam, vel ad partes circumuicinas reuersum fuisse, cum idem Opizo Episcopus Parmensis, & Inquisitor Manfredus, xiiij. annis post expulsionē transactis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & combusserint, nempe die 18. Iulij an. Domini 1300. quo tempore Dominus Bonifacius Papa VIII. Sedi Apostolice præerat. Atque ex his accipiūt declarationis lumen, quę breuiter de Segalelli exortu memorat hic Eymericus.

Segalellus capitur, damnatur & comburitur.

Neque his quæ hactenus diximus de Segelelli initijs, quę in annum fere Domini 1246. incidisse scripsimus, obstant quę in principio huius quæstionis idem Eymericus narrat, nempe Segalellum & Dulcinum temporibus Honorij IIII. hoc est ad an. Domini 1285. insurrexisse: quoniam vt aliàs obseruauimus, sæpe auctores de vitis & sectis hæreticorum scribētes, eos aiunt exortos eo tempore, quo iam vel magnum incrementum susceperunt, vel innotescere & hæresim in publicum prodere ceperunt: omnes enim fere hæresiarchæ latitant prius, hæreses suas astute componunt, inde ad eas docendas viam præmuniunt, postremo in publicum proferunt. Cum itaque ista Segalelli & pseudoapostolorum hæresis non statim susceperit incrementum, neque Ecclesię innotuerit, non mirum si Eymericus ita scripserit de eorum exortu.

Segalelli initia cui Eymericus ad an. Dñi 1285. retulerit.

Mirum autem est quàm esset stultus & vanus Segalellus, quàm imperiti & turpes eius sequaces & imitatores, qui vt Salimbenus (qui eos vidit & audiuit) prudenter scripsit, falsissime se Apostolos esse dicebant, cum longe à vita & moribus discedcrent Apostolorum: cum nec ad prædicandum, nec ad ecclesiasticū officium decātandum, nec ad Missas celebrandas, nec ad confessiones audiendas, nec ad certes, & disciplinas liberales docendas, vtiles essent: sed continuo discurrebāt per vicos & plateas inuisenda fœminas, & decipiendas quas poterant, & cum eisdem carnaliter se commiscendo.

Segalellus & eius sectatores ad opera bona erant inutiles.

Equidem initia, progressus, vita, & mores non modo istorum, sed omnium hæreticorum quot quot fuerunt aut futuri sunt, efficacissima ad eos plene confutandos argumenta subministrant, vita enim, mores, conuersatio, doctrina & denique actiones eorum cum paulo diligentius inspiciuntur, valde à Christiana pietate & Ecclesię catholicę ritu discrepare inueniuntur. Si quę vero bona in ipsis quandoque apparent, ficte sunt, & ea secundum speciem bona videntur, non secus ac chymicum aurum vel argentum, vel gemmę, quę tametsi verum aurum, & argentum, aut gemma videantur, non tamen sunt.

Hæreticorū actiones etsi bonæ videantur, nō tamē sunt.

c ¶ Et dulcinus Nouariensis.] *Dulcini huius hæresiarchæ creberrima extat mentio in libris Iurisconsultorum, qui circa ea tempora & paulo post floruerunt.*

Huius quoque acta, initia, incrementa & exitum in vetusto reperta archivm, Vercellensis Inquisitor nuper nobis transmisit, quorum summā in proxima futura editione in lectoris gratiā edemus.

Illud autem quod de hoc hæretico effert valde singulare auctor quidam innominatus in tractatu de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi in Rub. De hæreticis credentibus, &c. *num. 6 non est hic omittēdum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curiæ sęculari traderetur, se excusasse dicendo, quòd ea quæ prædicauerat & docuerat contra fidem & bonos mores, dixerat, non quia ita crederet, sed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, & propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali doctrina habebat. ceterum hæc vana excusatio eum non iuuit, quominus traderetur curiæ sæculari: nec facile sunt huiusmodi hæreticorum excusationes admittendæ, vt dixi infra par. 3. tit. de forma examinationis testium.*

Vana Dulcini excusatio

d ¶ Dictus Gerardus per episcopum Parmensem.] *In codice Cardinalis de Gambara, Pergamensem. & Bononiensis corruptissime habet, Parien. sed Barcinonen. & Sabellianus veram lectionem habent, vt ex proxime relata historia constat. is autem Episcopus Parmensis, fuit Opizo de sancto Vitali, vt docuit Salimbenus, qui eodem tempore floruit.*

e ¶ Et post octo annos ipse Dulcinus tamquam hæresiarcha, &c.] *cum his quæ tradit hic Eymericus conueniunt quæ scribit Bernardinus Corio in historia Mediolanensi, par. 2. anno MCCCVII. cuius hæc sunt verba à nobis latine reddita:* Hoc tempore frater Dulcinus hæreticus Mediolano fugiens, ad vicinos Nouarię montes se se recepit, ceterum ab Inquisitore hæreticę prauitatis inquisitus, vnà cum Margareta eius cōcubina hęretica, & pleriſq; alijs captus fuit, & Vercellas deductus ibidem combustus extitit. *hęc ille.*

f ¶ Etiam congregato exercitu magno Crucis signaculo insignito.] *Vt hic locus intelligatur, historia de his hæreticis breuiter est mihi enarranda. Dulcinus ergo, de quo est sermo, tam pudenda ac effrenatę libidinis extitit, vt ed sex millia vtriusque sexus sub charitatis specie & deceperit, & cohabitare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxuriam prolabebantur. Adeo quidem vt hęc pestis per duorum aut trium annorum spacium multos corruperit: tante quidem vi, vt summus Pontifex Clemēs V. ad tantum malum sedandum Inquisitores ordinis Prędicatorum nō desinare decreuerit, qui Dulcinum & suos complices à tam nefario scelere aut reuocarent, aut diligenti & accurata disquisitione facta ad eum referrent, num ita se res haberet, sicut à multis fide dignis nuntijs audierat: qui cum reuersi essent, ac Pontifici summo retulissent quę viderant, & audierant; cognitis nefandis sceleribus & impuritatibus, contra tantam impietatem Crucia-*

da ab

da ab eodem ſummo Pontifice indictu fuit, & magna ac liberales indulgentiæ promulgatæ, quas conſequerentur, qui ſe tam pio bello contra tam nefarios homines accingerent. Collectus eſt itaque exercitus & illuc miſſus cum Apoſtolico legato. eumque ad loca, in quibus Pſeudoapoſtoli habitabant, peruenijſſet, & repentino bello eſſet aggreſſus, eos partim inedia & frigore, partim armis oppreſſit exercitus catholicus Cruceſignatorum: captuſque fuit Dulcinus & Margareta, indeque puniti ſicut narrat hic Eymericus, & nos quoq; apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Cruceſignati magno proſequendæ fidei deſiderio excitati propriis impenſis ibant in bellum: nam inter cetera hoc vouebant: vnde Inquiſitores tunc tamen ſi pauperes & mendicantes intrepide in hereticos animaduertebant. Huc ſpectat textus in cap. excommunicamus. §. catholici, extra de hæret.

g ¶ Qui fuit principium et auctor huius ſectæ.] *Poſt hæc verba in codice Cardinalis de Gambara additur hæc:* Qui, vt Dulcinus dicit et aſſerit, fuit noua planta, etc. *Barcinonenſis ita:* Qui fuit præcipuus huius ſectæ actor: *ſed Bononienſis & Sabellici lectionem ſecuti ſumus, vt eſt impreſſus.*

h ¶ Vigeſimus error eſt: quod pro nulla cauſa, etc.] *Codices hic ſunt varij: Sabellianus & Bononienſis prope conueniũt cum Barcinonenſi impreſſo, ſed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet:* Quòd pro nulla cauſa nec in aliquo caſu debet iurare homo, niſi pro articulis fidei vel præceptis Dei, & omnia alia poteſt celare. Et quantumcũque iuret dicere veritatem coram prælatis ſeu Inquiſitoribus, non tenetur reſpondere de aliquo alio, nec reuelare doctrinã ſuam, siue errores ſuos, nec tenetur defendere verbo ſeu voce, ſed ſemper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo caſu debet iurare verbo ſeu voce ſolum, & in mente retinere. Et quod in nullo caſu tenetur reſpondere veritatem, niſi de his, quę verbaliter continẽtur in articulis fidei, ſeu præceptis: & ſi de alijs requiratur, licet ei ſine peccato mortali mentiri, & veritatem ſuę ſectæ negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat poteſtatem Inquiſitorum; ſed debet reſpondere inficiando, vel negando, ſeu palliando, quocunq; modo tergiuerſando, colorãdo, ſeu palliando quomodocunque poſsit pertrãſire, &c. *Hũc errorẽ à Pauperibus de Lugduno ſeu Valdenſibus acceperũt Pſeudoapoſtoli: nã Pſeudoapoſtoliger mẽ ſunt Valdenſiũ hoc tamẽ, quod de iuramẽto borũ hic dicitur, lumen accipiet ex ſumma fratris Iuoneti, par. 5. c. 2. cuius fragmẽtum extat in veteri illo codice membranaceo manuſcripto bibliothecæ Vaticanæ, vbi plene agitur de ſecta Valdenſium. Is ergo agens de diſpenſatione eorum in iuramento ita habet:* Diſſimierunt olim nõ iurare omnino, ſed quia per hoc facilius deprehendebantur & condemnabãtur cauta diſpenſauerunt modo iurare, pro ſe vel pro alio à morte liberando vel defendendo. Cum autem iurare compelluntur, aut palliatis verbis iurant, ne putentur iuraſſe, ſed fictè agunt huiuſmodi & diuerſis modis: aut ſi cogitur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Chriſtum, vt

Iniqua diſpẽſatio Valdenſiũ in iuramento.

A ipſi videantur immunes: aut ſi iurant per ſe timore mortis, proponunt facere pœnitentiam, vt pro quatuordecim periurijs teneantur vnum attrahere ad ſectam ſuam pro ſatisfactione peccati. *hac ibi.*

i ¶ Tenoris ſequentis.] *In codice Cardinalis de Gambara additur ſolita Pontificis præfatio in hunc modum.*

B Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus Patribus, vniuerſis patribus Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac dilectis filijs cathedralium eccleſiarum electis & vicarijs earundem, ad quos litteræ iſtæ peruenerint, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Huius extrauagantis meminit Turrecremata in ſumma de eccleſia lib. 4 par. 2. c. 37. quo loco refert vtiam Pſeudoapoſtolorum errores.

QVAESTIO XIII.

De hæreſibus Manichæorum in Italia exortorum.

C

SVMMARIVM.

1 *Quo tempore noui Manichæi emerſerint.*
2 *S. Petrus Martyr pro fide ab illis occiſus.*
3 *Recenſiorum Manichæorum errores.*
4 *Manichæorum figmenta de ſacramentis.*

TErtiadecima quæſtio eſt: Hæreſes, & errores Manichæorum, qui inſurrexerunt in partibus Italiæ, & ibi ſunt per prælatos & Inquiſitores condẽnati, qui ſunt?

1. Ad hanc reſpondemus, quòd tempore Domini Innocentij Papæ III. in partibus Italiæ, videlicet in archiepiſcopatu Mediolanenſi, & aliis partibus circumuicinis, inſurrexit quidam dictus Manes, à quo & eius ſequaces Manichæi dicti ſunt, qui multas hæreſes & errores publice diuulgarunt, & publicè ac impudenter in Italia prædicarunt.

D 2. Pro quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Prædicatorum, Inquiſitor in partibus antedictis, ab ipſis Manichæis hæreticis eſt gladijs interfectus, ac martyrizatus; & poſt eodem anno ſui martyrij ſanctorum catalogo aggregatus, ac per ſanctam Eccleſiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis glorioſus.

E Iſtorum autem Manichæorum hæreſes & errores ſunt iſti.

3. Primus error eſt: q. duos Deos, aut duos dominos aſſerunt, & fatentur. Benignum Deum videlicet, & malignum creatorẽ omnium rerũ viſibilium, & corporaliũ; aſſerentes non eſſe facta hæc à Deo patre cęleſti, quem dicunt Deum benignũ; ſed à diabolo malo, & Satana, quem ipſi vocant deum malignum, & dominum huius ſæculi, & principem huius mundi; ſicque ponunt duos

creatores, Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam ſcilicet corporalium, & viſibilium; aliam inuiſibilium, & incorporalium.

Secundus error eſt: quòd fingunt duas eſſe eccleſias, vnam benignam, quam dicunt eſſe ſectam ſuam, eamque aſſerunt eccleſiam Ieſu Chriſti: aliam vero eccleſiam vocant malignam, quam dicunt eſſe Romanam Eccleſiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & baſilicam diaboli, et Satanæ ſynagogam.

Tertius error 4 eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes eccleſiaſticas †, & ſtatuta deſpiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hæreticos & errantes, nec aliquem poſſe ſaluari in fide Romanæ Eccleſiæ dogmatizant. † al. Eccleſiæ ſanctæ

Quartus error eſt, q̃ omnia ſacramenta Romanę Eccleſię, domini noſtri Ieſu Chriſti, videlicet Euchariſtiæ ſeu altaris, & baptiſmi, qui fit in aqua materiali, necnon confirmationis, & ordinis, & extremæ vnctionis, & pœnitentię, & matrimonij inter virum & mulierem: omnia & ſingula aſſerunt eſſe inania, & vana: & confingunt, tãquam ſimiæ quędam alia loco ipſorum, quæ quaſi ſimilia videantur.

4. Quintus error eſt: quòd confingunt loco baptiſmi ſancti in aqua baptiſmum alium ſpiritualem, quem vocant conſolamentum Spiritus ſancti: quando ſcilicet recipiunt aliquam perſonam in ſanitate, vel in infirmitate ad ſectam, vel ad ordinem ſuum per impoſitionem manuum, ſecundum ritum ſuum execrabilem.

Sextus error eſt 1 quòd loco conſecrati panis Euchariſtiæ ſcorporis Chriſti confingunt quendã panem, quem appellant panem benedictum, ſeu panem ſanctæ orationis: quem in principio meſſæ ſuę, tenendo in manibus, ſecundum ritum ſuum, benedicunt, & frangunt, & diſtribunt aſſiſtentibus credentibus ſuis.

Septimus error eſt: quòd loco ſacramenti pœnitentiæ, dicunt eſſe veram pœnitentiam, ſuſcipere & tenere ſectam & ordinem ſuum; & ſuſcipientibus dictam ſectam & ordinem, ſiue in ſanitate, ſine in infirmitate, dicunt omnia peccata eſſe dimiſſa, & tales eſſe abſolutos ab omnibus peccatis ſuis, ſine alia quacunq; ſatisfactione, & abſq; etiã reſtitutione, ſi haberent aliquid de alieno, dummodo ſeruent ſectam & ordinem illum: aſſerentes ſe ſuper his habere poteſtatem eandem, & tantam quantam habuerunt Petrus & Paulus, & alij Apoſtoli Domini noſtri Ieſu Chriſti: dicentes confeſsionem peccatorum, quæ fit ſacerdotibus Romanæ Eccleſiæ, nihil valere penitus ad ſalutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Eccleſia habere poteſtatem abſoluendi aliquẽ à peccatis.

Octauus f error eſt 1 quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem confingunt eſſe ſpirituale matrimonium inter animam & Deum, quando videlicet ipſi hæretici Perfecti, ſeu conſolati recipiunt aliquem ad ſectam, & ordinem ſuum.

Nonus error eſt, q̃ incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti ex Maria ſemper Virgine negãt; aſſerentes ipſum non habuiſſe verum corpus humanum, nec veram carnem hominis, ſicut habent ceteri homines ex natura humana: nec vere fuiſſe paſſum & mortuum in cruce: nec vere reſurrexiſſe à mortuis: nec vere aſcendiſſe ad cęlum in corpore & carne humana; ſed omnia in ſimilitudinẽ facta fuiſſe.

Decimus error eſt: q̃ Beatam Virginem Mariam, negant fuiſſe veram matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: negant 8 etiam fuiſſe mulierem carnalem. Sed ſectam ſuam & ordinem ſuum dicunt eſſe Mariam, Virginem, veram pœnitentiã, caſtam, & Virginem, quę generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem ſectam & ordinem.

Vndecimus error eſt: quòd negant reſurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius confingentes quædam ſpiritualia corpora, & quendam interiorem hominem, in quibus & quolibet dicunt reſurrectionem futuram eſſe intelligendam.

Duodecimus error eſt: quia dicunt, quòd nunquam debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caſeum, nec ova, nec aliquid, quod naſcatur ex carne per viam generationis, ſeu coitus: ſicut ipſi faciunt.

Tertiusdecimus h error eſt: q̃ dicunt & credunt, quòd in animalibus bruris, & etiam in auibus, ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando non ſunt recepti ad ſectam & ordinem ſuum per impoſitionem manuum ipſorum, ſecundum ritum eorum; & quòd tranſeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt i ipſi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

Quartusdecimus error eſt: quia dicunt, q̃ nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

Prædicti Manichęi faciunt congregationem, quam vocant, la conuinenza, pro eo q̃ habent illi de congregatione inter ſe multa pacta, atque ſeruãt, quę ſunt peruerſa & iniqua, & Eccleſię Dei & Reipublicæ multum nociua.

Prędicta ſecta Manichęorum propter eorum prędictos errores, fuit per ſanctam Romanam Eccleſiam condemnata, & condemnatur 24. q. 3. c. quidam autem hęretici, vt in ſexta quęſtione prędicta habitum eſt. Supra fol. 243.

COMMENT. XXXVIII.

Quomodo accipienda ſit de Manichæis tradit Eymericus.

Q Vę hac quæſtione commemorat Eymericus de nouis Manichęis in Italia exortis, falſa videri alicui poſſent: quoniam tempore Innocentij Papę III. videlicet circa annos Domini M CC. nulli hæretici Manichæi vocati Italiam infeſtarunt, ſed Cathari, Leoniſtæ, & ſi qui fuerunt alij huius ſectæ imitatores. Rurſus quia quæ hic dicuntur ab Eymerico de Manichæis & erroribus eorum, Catharis illius ætatis penitus conueniunt; vnde fit, vt lapſus hic auctor videatur. Sed non eſt plane ita, tum quia etſi Catharis hæc conue-

conueniant, & ceteris eius furfuris hæreticis; de Manichæis etiam accipienda sunt: quoniam Cathari antiquorum Manichæorum errores penitus sequebantur, quibus & alios nouos adiungebant: vnde Eymericus re ipsa inspecta, non Catharos, sed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorum insaniam imbiberant. tum quia sæculo etiam horum hæreticorum vtraque appellatio & Manichæorum & Catharorum, præsertim apud viros doctos in vsu erat. Eymericus vero antiquam appellationem est secutus, cum sub ea illius ætatis hæretici comprehenderentur & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim vetustiorum sunt Manichæorum, partim recentiorum qui antiquorum sunt velut vari omnesque à nobis qui rectiorum apertius explicabantur: nam difficilius noscantur quæ non sunt passim monumentis litterarum prodita.

De his autem nouis Manichæis seu verius Catharis, eorumque erroribus agit Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Catharorum, & Bernardinus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXXIII. & MCCLIII. & alibi ex quo intelligere vera esse quæ de horum in exortu partibus Mediolanensibus scribit hic Eymericus.

Iam hi Cathari (vt testatur frater Rayuerius ordinis Prædicatorum in summa quam de eis scripsit, quæ manuscripta apud nos extat) in tres partes siue sectas principales diuisi erant: nam quidam dicebantur Albanenses, alij Concorrezenses, alij vero Bagnolenses, de quibus dicemus opportunis locis.

Quis Manichæus, & quare antea appellatus.

¶ Insurrexit quidam dictus Manes, &c.] *In codice Bononiensi*, Manens. *nec male: nam Theodoritus in lib. hæreticarum fabularum Manichæos de Manente dictos ait: Manes autem seu Manens priusquam errorem suum diuulgaret, vt ait B. Augustinus in lib. de hæresib. cap. 46. Vrbicus dicebatur, siue Cubricus, vt scribit sanctus Epiphanius hæresi 66. Theodoritus Scythianum, Philastrius Turbonem appellat: Suidas eius vitam & facta egregie est prosecutus. Beatus Augustinus in lib. de hæresibus to. 6. cap. 46. Manichæos dixit dictos fuisse à verbo græco, quod significat insaniam fundere. quod Manichæi fugientes, Manichæos per duplex, n, quasi manna & diuinitatem fundentes se ipsos iactabant vt, verbi lenocinio rudiores ad se homines pertraherent. Hi in tres partes fuerunt olim distributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt: alij Macarij, tertij Catharistæ siue purificatores dicti sunt ab Augustino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos vocasse Manichæos, cum & Cathari seu Catharistæ de eadem familia essent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius quæstionis.*

Horum autem nouorum Manichæorum siue Catharorum auctorem fuisse quendam dictum Manetem, qui tempore Innocentij III. insurrexerit, vt hic scribit Eymericus, mihi nondum constitit.

A SANCTI PETRI MARTYRIS HISTORIA.

PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prædicatorum, &c.]

Breuiter hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquisitorum de B. Petro Martyre Inquisitorum principe, & acri hæreticorum hoste, vt vitam & mores eius intuiti discamus pro fide catholicæ defensione humiliter & fortiter sanguinem profundere. Hic ergo vir sanctus cum primus ab ineunte ætate singularis probitatis & sanctitatis præbuisset specimen, relictis mundi huius fallacis insidiis, aduertens nō esse tutum cum scorpionibus, hoc est, cū hæreticis habitare (nam ex parentibus hæresi depranatis traxit originem) sacram ordinis Prædicatorum religionem professus est, in qua multa probitate & doctrina claruit spacio multorum annorum, denique cum anno M.CC.LII. sedis Apostolicæ auctoritate esset Inquisitor in partibus Mediolano subiectis: cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relicta ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipsorum hæreticorum credentibus precc illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impressis vulneribus crudeliter ingulauit. Memoriæ proditum est, pridie eius diei quàm esset interfectus, sublatis ad cælum oculis, fusis lacrymis gemebundum humiliter à Domino postulasse, vt non sineret cum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro Christo passionis calice: cuius orationem exauditam fuisse apertissime sequentis diei effectus demonstrauit. quo interfecto perductum fuit sacrum illius corpus Mediolanum, sepultumque ad sanctū Eustorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac strauerit occisus, quàm antea fecerit viuens. Cumitaque multis miraculis claresceret, Innocentius IIII. cunctis rite celebratis, ac obseruatis sacrosanctę Ecclesiæ Romanæ ritibus Petrum Martyrem nondum exacto post martyrium anno primo, viij. Calendas Aprilis Perusij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheosis, seu canonizationis authen-

ticum reſcriptum in libro primi ordin. Prædicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificiam ſedem euectus protinus ſui Pontificatus initio, anno videlicet Domini MCCLIIII. Petrum etiam Martyrem egregio commendauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam confirmauit reſcripto incipiente: Magna magnalia de Beato Petro Martyre, *quod habetur in lib. primi ordin. Prædicat. fol. 33.*

Huius ſancti viri vitam ſcripſit Thomas Leutinus Patriarcha Hieroſolymitanus, qui eodem tempore floruit, eam refert Laurentius Surius tomo 2. de probatis ſanctorum hiſtorijs, die 29. Aprilis.

Illud memoria dignum eſt, quod ſcribit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi parte 2. anno MCCXXXIII. tempore fratrem Petrum Veronenſem auctoritate Apoſtolica Inquiſitorem, ſtatuiſſe & ordinaſſe, vt inter cetera ſtatuta reipublicæ Mediolanenſis, multa quoque ponerentur & obſeruarentur contra hæreticam pranitatem, quæ breuitatis cauſa nunc omitto: refert autem ea præcipuo loco Bernardinus Corius. Idem vero in eadem hiſtoria Mediolan. parte 2 anno Domini MCCLII. minutiſſime proſequitur factionem credentium hæreticorum, qui ad occidendum Petrum Martyrem coniurarunt, vbi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculos, cum nominibus coniuratorum, patientia Martyris, & miraculis, & ceteris, quæ interitum eius antecefferunt & ſubſecutu ſunt.

Poſtremo ſciendum eſt, Romæ die 29. Aprilis huius Beati Petri Martyris feſtum duplex, & de eo capellum ſolemnem in Eccleſia ſancta Maria ſupra Minervam, à Reuerendiſſimis dominis Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus, & alijs ſanctæ Inquiſitionis officialibus ſingulis annis celebrari, ex indulto ſ. p. Papæ V. anno Domini M. D. LXIX. Sixtus vero V. Pont. Max. anno incarnationis Dominicæ 1586. Idibus Aprilis, eiuſdem diem natalem ſub eodem duplici officio ab omnibus eccleſijs fidelibus celebrare & recitari inſſit conſtitutione quadã incipien. Sanctorum Chriſti militum.

ç ¶ Primus error eſt: quòd duos deos, &c.] *De Catharis etiam ſiue eccentiores Manichæi eundem errorem noſtri dicunt defendebant, vt intelligas vere ſcripſiſſe Tertullianum in libro de præſcriptio. hæreticorum. ca. 1. nullam fuiſſe tam turpem hæreſim, quam labentibus ſæculis alij non excitarint, ſæculique fuerint.*

Quod vero recentiores Manichæi, ſeu Cathari de duobus deis ſeu principijs impie fabulantur, non eſt vno modo inter eos receptum: nam Relazmanſa Veronenſis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Italia circa annos Domini MCCXXV. & Ioannes de Lugio Bergomenſis, qui eiſdem fere temporibus vixit, valde inter ſe diſſidebant, vt latiſſime docuit frater Reynerius de ordine Prædicatorum, in ſumma, quam anno Domini MCCL. ſcripſit de Catharis & Leoniſtis, ſeu Pauperibus de Lugduno, quam

Relazmanſa & Ioãnes de Lugio Catharorum duces in Italia.

A *vidimus in veteri illo codice manuſcripto bibliothecæ Vaticanæ, & manuſcriptam nunc habemus, in qua ſingillatim omnia horum dogmata perſequitur quæ nos lectoris breuitatis cauſa omittimus, alibi fortaſſe commodius traditurus.*

d ¶ Tertius error eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes Eccleſiæ ſanctæ, & ſtatuta decipiunt & deprauant.] *Ita Barcinonenſis, Bonnienſis, & Sabellianus. Vnde velle videntur, quòd omnia ſacramenta, cæremonia & leges Eccleſiæ fideles & Catholicos decipiunt, deprauant, & corrumpunt: qui ſenſus ſatis aperte colligitur ex ſequentibus erroribus, quibus Cathari, ſeu Manichæi reiectis Eccleſiæ ſacramentis, alia ipſorum loco ſubſtituebant, vt mox dicemus ex ſumma fratris Raynerij de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cuedinalis de Gambara legitur, deſpiciunt et deprauant. qui etiam ſenſus optime poteſt eorum ſententiæ conuenire: nam Cathari & Eccleſiaſtica ſacramenta & eius deſpiciunt, hoc eſt, aſpernantur. item etiam & deprauant, quoniam loco eorum falſa ſacramenta, & cæremonias ſubſtituunt.*

e ¶ Et confingunt eiuſmodi ſimię, quædam alia loco ipſorum, quę quaſi ſimilia videntur.] *Tres errores, quos nunc proſequitur Eymericus videlicet, ſ. 6. & 7. ad ſacramenta Catharorum ſpectant, quæ mihi breuiter ſunt declaranda, vt & hic & alia iuris loca de ſacramentis, & conſolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præſertim cap. filij. de hæret. lib. 6. & cap. 19. Concilij Narbonenſis.*

Quatuor recentiorũ Catharorũ inuenta ſacramenta.

Sciendum ergo eſt, hos eccentiores Manichæos ſeu Catharos (vt in prædicta ſumma dicit frater Raynerius) reiectis veris Eccleſiæ ſacramentis, quatuor ſibi ſacramenta inania, illicita, & ſacrilega confinxiſſe, videlicet, manus impoſitionem, panis benedictionem, pœnitentiam, & ordinem.

Catharorum conſolamentum.

Manus impoſitio vocatur ab eis conſolamentum, & ſpiritualis baptiſmus, ſeu baptiſmus Spiritus ſancti: ſine qua ſecundum eos, nec mortale dimittitur, nec Spiritus ſanctus alicui datur; ſed per eam ſolummodo ab eis factam, vtrumque conferri mentiuntur.

Hæc autem manus impoſitio hoc eius abſoluitur apud eos. eorum præpoſitus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipſis incidit in peccatum, aut ad ſectam eorum conuertitur, per manus impoſitionem conſolamentum datur a librum Euangeliorũ vel totius noui teſtamenti tenet ante pectus ſuum: is vero qui conſolamentum eſt recepturus, vbi coram Catharis confeſſus eſt in genere dicens ſe eſſe peccatorem, et humiliter accedere ad petendam veniam, tũc præpoſitus abſolutione præmiſſa ponit prædictum librum ſupra caput illius, & ceteri Cathari qui adſunt, manum dexteram, & incipiunt ſuo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu conſolamentum & peccatorum remiſſionem dicunt ſe conferre, quam non habent miſeri Cathari: de qua extat inſignis locus in Concilio Narbonẽſi, cap. 19. in hęc verba: Si conſolationes eorum, vbi eum quem conſolantur, in hæreticum recipientes per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditionaliter

naliter mentiuntur: aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſsione, remiſsionem intelligunt fieri peccatorum.

Panis benedictio Cathorum.

Alterum eorum ſacrilegum ſacramentum eſt panis benedictio. hoc eſt quædam fractio panis, quam ipſi quotidie faciunt tam in prandio quàm in cœna. fit autem hoc modo: cum ingreſſi ſunt ad menſam Cathari, ſiue Catharæ, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior eſt apud eos profeſſione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures ſi neceſſe foret ad præſentem multitudinem ſaturandam, & dicendo: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper cum omnibus nobis, *frangit panem ſeu panes, & diſtribuit omnibus diſcumbentibus non ſolum Catharis, ſed etiam credentibus ſuis, adulteris, latronibus, & homicidis: atque in hoc differunt à Pauperibus de Lugduno; nam illi ſalum ſemel in anno conficiunt, ſeu benedicunt, vt ſuo loco dicemus.*

Falſa Catharorum pœnitentia.

Tertium ſacramentum eſt pœnitentia, quam ſine vlla peccatorum dolore faciunt in hunc modum ſingulis menſibus ſemel tantum, ſi commode poſſunt, confeſſionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu: vnus pro omnibus loquens alta voce, ceteris inclinatis in terra coram prælato tenente librum ante pectus ſuum dixit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata noſtra, quia multum peccauimus in verbo, & opere, & viſione, & cogitatione. *& ceteris huiuſmodi. Quòd ſi quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum ſit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia, & recipere iterum manus impoſitionem à prælato ſuo, & ab vno alio ad minus cum eo. Hæc autem omnia abſoluunt Cathari abſque lachrymis, contritione, & vlla ſatisfactione: vnde facile colligas, quàm ſit inane & vana eorum pœnitentia, cum diuina litera & lugenda peccata, & male ablata reſtituenda, & in particulari peccata confitenda apertiſſime ceſtentur.*

Catharorũ ordo.

Denique vltimum eorum ſacramentum eſt ordo. Catharorum ſeu recentiorum Manichæorum ordines quatuor ſunt. ille qui eſt in primo & maximo ordine conſtitutus vocatur Epiſcopus; ille qui eſt in ſecunda, Filius maior; qui eſt in tertio, Filius minor; qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: ceteri qui ſunt ſine ordinibus inter eos vocantur Chriſtiani & Chriſtianæ. Epiſcopi munus eſt principem ſemper tenere locum in omnibus, quæ ab ipſis fiunt, videlicet in impoſitione manus, in fractione panis, & in orando. idem ſeruat Filius maior abſente Epiſcopo, & Filius minor abſente Epiſcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero ſpectat audire confeſſionem venialium, & impingere pro illis abſolutionem, quod officium illi vocant, Carregare ſeruitium. *de quo breuiter meminit Concilium Narbonenſe, cap. 19.*

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ neceſſaria ſunt ad intelligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obſcurius, ne vllus in hoc auctore obſcuritati locus relictus eſſe videatur; ex non ſunt inania putanda, cum multa inde iuris loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Concilium Biterrenſe & Narbonenſe, in quibus horum ſæpe fit mentio.

¶ Octauus, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt eſſe ſpirituale matrimonium, &c.] *Obſerua hic quàm caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum. neque enim dicit, quòd loca ſacramenti matrimonij carnalis conſtituant aliud ſacramentum matrimonij ſpiritualis: nam Cathari quatuor tantum faciunt ſacramenta, de quibus diximus: de matrimonio vero carnali ſentiunt omnes Cathari, id ſemper fuiſſe mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium, vel inceſtum, quàm propter legitimum coniugium: neque etiã ob hoc quiſquam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in ſumma de Catharis, & Leoniſtis, quæ hic Eymericum non latuerunt.*

Errores Manichæorum de matrimonio carnali.

¶ Negant etiam fuiſſe mulierem carnalem.] *Hic exiſtimo claudendam eſſe periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuiſſe ſectam ſuam, vt conſtat ex ſumma Raynerij, ſed Belazmanſa Catharorum dux aſſerebat Dei filium non aſſumpſiſſe humanam naturam in veritate, ſed eius ſimile in beata Virgine, quam dicebat fuiſſe Angelum. qua periodo abſoluta, ſequitur mox, ſed ſectam ſuam, &c. quaſi Maria virgo, quam conſtituunt fuiſſe Angelum, præfigurarit ſectam ſuam. & adſtipulatur codex Cardinalis de Gambara in quo, loco illius dictionis,* Sed, *legitur,* Secundum, *ita:* Secundum ſectam ſuam, *&* ordinem ſuum dicunt eſſe Mariã Virginem, veram pœnitentiam, caſtam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

Error Belazmanſæ de beata Virgine.

¶ Tertius decimus, &c. quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c.] *Hoc ipſum ſcripſit de veteſtis Manichæis beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus tom. 6. cap. 46. his verbis, ex quibus hic locus lumen accipiet:* Animas auditorum ſuorum in electos reuolui arburantur, aut feliciore compendio in eſcas electorum ſuorum, vt iam inde purgatæ in nulla corpora teuer tantur. Ceteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur, & in omnia, quæ radicibus fixa ſunt, atque aluntur in terra. *hæc ille.*

Manichæorũ error de trãſmigratione animarũ in varia corpora.

¶ Quare non comedunt ipſi aliquod animal; nec aliquod volatile, nec occidunt.] *Hic error de Pythagoreorum ſchola prodiiſſe videtur, qui & à carnibus abſtinendum omnino prædicabant, vt copioſe docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis ſatyra 15. & Laertius de viris Philoſophorum. Cur autem Manichæi carnibus non veſcerentur, eam ſatis tradit B. Auguſtinus præcitato loco his verbis:* Nec veſcuntur tamen carnibus, tamquàm de mortuis, vel occiſis fugerit diuina ſubſtantia, tantumque, ac tale inde remanſerit, quod iam dignum nõ ſit in electorum ventre purgari. *hæc Auguſtinus. ex quo multum poteſt hæc quæſtio illuſtrari.*

Cur Manichæi carnibꝰ nõ veſcerentur.

Iam Eymericus hic pauciſſimos recenſuit Manichæorum, ſeu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis aſſererentur, non tamen eodem conſenſu: quia vt in principio huius quæſtionis dicebam, Belazmanſa & Ioannes de Lugio, qui

surrexerunt in eisdē partibus in Villafranca de penedes quamplures Begardi, quorum erat primicerius, & c. frater Bonanatus.] *in codice Barcinonensi impressa scriptum est hunc Bonanatum tempore Benedicti vndecimi insurrexisse; quod non est verisimile, cum Bonanatus post Petrum Olerium potissimum congregationi Begardorum, quę in Villafronco de Penedes orta est, prafuerit, & Petrus Olerius vnà cum Bonanata tempore Ioannis XXII. extiterit, qui post Benedictum XI. Pontificatum gessit, Clemente V. interposito: quare verius & certius habet codex Bononiensis, Bonanatū videlicet tēpore Benedicti duodecimi insurrexisse, qui post Ioannē XXII. regnauit ad annos Dñi MCCCXXXIIII. De hoc Bananato nemo plura quàm hic Eymericus, quem omnino sequuntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorū li. 2. ver.* Bonanatus. *et Prateolus lib. 2. cap. 30. de sectis hæreticorum.*

Id vero oppidum quod hic dicitur Villafranca de Penedes situm est inter Barcinon. & Tarracon in recta itinere, quo itur à ciuitate Tarracō ad Barcinon. vulgo hodie vocatur, Villafranca de Panades.

Traditus curiæ sæculari si dicat se velle pœnitere an recipiendus.

e ¶ Postquam traditus fuerat vr impœnitens sæculari curię, & iam ex vno latere assotus, se finxerat pœnitere.] *Olim ita quandoque fieri solitum erat: sed hodie recipiendus non esset ad misericordiā, qui semel esset curię sæculari traditus, etiamsi promitteret conuersionem: quoniam huiusmodi conuersiones non præsumuntur fieri de corde non ficto per dolorem peccatorum, sed per metum præsentis & vrentis ignis: & experientia sæpe docuit hos homines ita receptos deteriores fieri. Et quamquam postquam traditi semel sunt curiæ sæculari summa iure, si dicant velle conuerti, dummodo sint relapsi, recipi possint, quia nulla iure id prohibetur: nihilominus tamen tutius est & securius vt nullo modo audiantur. immo in Hispania, ucuissima quadam Madrilania instructione anno Domini MDLXI. cap. 44. salubriter cautum est, vt raro recipiantur etiam illi, qui ante sententiæ prolationem in tabulato conuertuntur, & tametsi ibi de negatiuis fit sermo, idem in impœnitentibus locum habere debet, qui errores & confessos & probatos noluerunt detestari: & hæc plane sententia valde mihi aqua semper visa est, cum antequam producantur illi, qui tradendi sunt curiæ sęculari, omnis sit adhibita diligentia vt conuertantur, iuxta consilium Caldcrini, tit. de hæret. cons. 2. Palacium Rubium in allegatione de hæresi, §. 4. & Simancam de catho. instit. tit. 48. num. 32. & sanciuit valde prudenter concilium Biterrense. cap. 17. vt dixi supra in hac 2. parte super concilio Tarraconen. §.* Hæretici perseuerantes. *& quod hic tradit Eymericus, iterum repetit 3. par. in 10. & 12. modo processum fidei terminandi, in fine; vbi scribit huiusmodi homines de benignitate posse recipi, tamen nullo iure esse cautum, & valde periculosum esse huiusmodi homines recipere. Mea hæc est sententia, tales nullo modo esse recipiendos. Et pro hac sententia faciunt tradita per Zouchinum tract. de hæret. cap. 16. num. 4.*

f ¶ Quidam vocatus frater Iacobus Iusti.] *Idē Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. ver. Iacobus Iusti, & Prateolus lib. 9. cap. 4. de sectis hæreticorum. vixit autem hic Iustus brixiæ circa annos Dñi MCCCXLIIII. quidquid dicat Prateolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI. in hæc tempora incidit.*

g ¶ Videlicet in monte Albo.] *Voces vulgares sæpe latinitate donat auctor, vnde parit quandoque difficultatem. hic locus celebris est in principatu Catalonię vulgo dictus Montblanch.*

h ¶ Cuius auctor fuit fratee Berengarius de Montefalcone.] *Bononiensis & eodex Cardinalis de Gambara,* Benegrius. *Sabellanus,* Benigerius, *sed melius,* Berengarius, *Prateolus lib. 2. de sectis hæreticorum, cap. 37. hunc vocat,* Bugaurium: *sed parum refert. hic emersit circa annos Domini MCCCLII. Quod vero hic dicit de monasterio Populetii id hodie in prouincia Cataloniæ longe est ditissimum, dictum vulgo* Poblet: *cuius frequens est mentio in iure canonico sub nomine Populeti.*

i ¶ Quidam vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus.] *Hic emersit circa annos Domini MCCCLII. homo stultissimus, de quo nemo plura quàm hic Eymericus; quem sequitur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Nicolaus de Calabria.*

k ¶ Quidam vocatus Bartholomæus Ianouelius.] *In Bononiensi. & Sabellano,* Ianutnlis. *in codice Cardinalis de Gambaro,* Ianouelli. *& male, noluimus recedere à Barcinonensi impressa. Emersit autē hic nebulo circa annos Domini MCCCLXIII. de hoc eodem quę hic ab Eymericō, tradit Prateolus lib. 2. cap. 11. de sectis hæreticorum.*

l ¶ Vocatus frater Arnaldus Montauernii.] *Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara* Montanerii, *Sabellanus* Montanarii. *sed nolumus discedere à Barcinonensi impresso. hic emersit ad annos Domini MCCCLII. is ortus est, vt ait Eymericus, in villa Podij Ceretani, quod oppidum hodie Catalani vocant,* Puix Cerdan. *nobile in ea prouincia.*

QVAESTIO XI.

De hæresibus Pseudoapostolorum in Lombardia.

SVMMARIVM.

1 *Geraldus Segarelli, & Dulcinus hæresiarchę.*
2 *Habitus & mores eorum.*
3 *Errores viginti Pseudoapostolorum.*
4 *Literę Honorij IIII. condemnatoriæ huiusmodi sectę.*

Vodecima quæstio est: Hæreses & errores Pseudoapostolorū, qui insurrexerunt in partibus Lombardię, ibiq; sunt per prælatos & Inquisitores condemnatę: qui sunt?

1. Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorii IIII. Bonifacii VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardię videlicet in episcopatibus Parmensi & Nouariensi, hac in partibus circumuicinis insurrexērūt duo

duo mali hęreſiarchæ, ſcilicet Geraldus [b] Segarelli Parmenſis, & Dulcinus, Nouarienſis, qui totam terram illam ſuis infra poſitis erroribus implentes, congregationem quandam fecerunt, quã Apoſtolos vocauerunt, qui ſub nullius obedientia viuebant, ſed tantũ ſe eſſe ſubiectos ſoli Deo, & nulli homini, & vitam ſequi Apoſtolorum ſingulariter aſſerebant.

2. Iſti publice mendicabant: Chriſti Apoſtolos ſe vocabant in plateis & vicis ea, quæ ſibi apponebantur, publice manducabant: pœnitentiam per vicos & plateas prędicabant cum mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & tunica alba, ac longis crinibus: aliquando vtendo ad pedes ſoleis, aliquando nudis pedibus incedebãt, & à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſſidentes; ſingularem ſe vitam ducere Apoſtolicam ſimulabant: virus hęreſum ſeminabant, ac plures & quamplures inficiebant: poſtmodum vero eorum vita & ſtatus per dominum Honorium IIII. condemnata ſunt per ſuas patentes litteras infra poſitas. Tandem poſt quadraginta fere annos, quibus eorum error in Lombardia ioualuit, dictus Gerardus [d] per epiſcopum Parmenſem, & Inquiſitorem fratrem Manfredũ ordinis Prædicatorum tempore Bonifacij VIII. fuit vt hæreſiarcha publice condemnatus, & etiã concrematus xviij. die Menſis Iulij, anno Domini MCCC. Et poſt [e] annos octo ipſe Dulcinus tanquam hæreſiarcha, & Margarita tanquam hęretica eius conſors in ſcelere & errore fuerunt publice membratim dilaniati, & poſtmodum concremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia prælatorum illarum partium, & Inquiſitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prędicatorũ, ipſorum ſecta Pſeudoapoſtolorum fuit ab illis finibus extirpata, etiam congregato [f] exercitu magno Crucis ſignaculo inſignito, & collata per dominum Clementem Vindulgentia generali.

3. Hæreſes autem & errores ipſorum Geraldi & Dulcini hęreſiarcharum, & eorum ſequacium Pſeudoapoſtolorum, iſti ſunt.

Dulcini & Geraldi hæreſes.

Primus error eſt: q̃ tota auctoritas à domino Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſiæ Romanę, eſt omnino euacuata, & iamdudum ceſſauit, propter malitiam prælatorum: & q̃ Eccleſia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales, & clerici, & religioſi, non eſt Eccleſia Dei, ſed reprobata Eccleſia, quę perſeuerat hodie ſine fructu.

Secundus error: q̃ Romana Eccleſia eſt illa meretrix, quæ à fide Chriſti apoſtatauit, de qua

Apoc. 17. ſcribit Ioannes in Apocalypſi.

Tertius error: q̃ tota illa poteſtas ſpiritualis, quam Chriſtus dedit Eccleſiæ ab initio, eſt tranſlata in ſectam illorum, qui dicuntur Apoſtoli, ſeu de ordine Apoſtolorum: quam ſectam vocant congregationem ſpiritualem, à Deo miſſam & electam in iſtis diebus nouiſſimis: & ipſi, & nulli alij (vt dicunt) habent poteſtatem, quam habuit beatus Petrus Apoſtolus.

A Quartus error: quòd Geraldus Segarelli de Parma prædictus, qui fuit [g] principium huius ſectæ & auctor, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus cœpit reducere Eccleſiam ſuã ad conuerſationem, & perfectionem, & vitam & ſtatum, & paupertatem Eccleſiæ primitiuæ, in illo ſtatu, in quo Chriſtus commiſit Eccleſiam beato Petro Apoſtolo.

Quintus error: quòd ipſi ſoli, qui dicuntur Apoſtoli de prædicta ſecta ſeu congregatione: ſunt Eccleſia Dei, & ſunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apoſtoli Chriſti: & ideo non tenentur alicui homini obedire, nec ſummo

B Pontifici, nec alicui: quia eorum regula, quæ fuit à Chriſto immediate, libera eſt, & † perfectiſſima vita.

† al. & perfectiſſimam vitam habet.

Sextus error: quòd nec Papa, nec aliquis alius poteſt eis præcipere, quòd deſerant ſtatum illum, ſeu vitam tantę perfectionis, nec etiam poteſt eos excommunicare.

Septimus error eſt: q̃ de quolibet ſtatu & ordine poteſt quilibet licite tranſire ad eorum vitam, & ſtatum, ſeu ordinem, ſiue ſit religioſus, ſiue ſæcularis: ita quòd vir ſine conſenſu vxoris, & vxor ſine conſenſu viri poteſt relinquere ſtatum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipſorum: & quòd

C nullus prælatus Eccleſiæ Romanæ poteſt ſeparare matrimonium: ſed ipſi poſſunt.

Octauus error: quòd nullus de vita, ſeu ſtatu, vel ordine ipſorum poteſt licite intrare aliũ ordinem, ſeu regulam, ſine peccato mortali; nec poteſt ſe ſupponere obedientiæ hominis cuiuſcũque: quia hoc eſſet deſcẽdere à vita perfectiſſima ad minus perfectam.

Nonus error eſt: q̃ nullus poteſt ſaluari nec intrare regnum cęlorum, niſi ſit de ſtatu ſeu ordine ipſorum: quia extra ſtatum, ſeu ordinem illum deinceps nullus ſaluabitur.

D Decimus error: q̃ omnes qui perſequuntur eos, peccant mortaliter, & ſunt in ſtatu damnationis & perditionis.

Vndecimus error: q̃ nullus Papa Romanę Eccleſiæ poteſt aliquem abſoluere à peccatis, niſi eſſet ita ſanctus, ſicut fuit beatus Petrus Apoſtolus viuendo in omnimoda paupertate ſine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquẽ perſequendo, ſed permittendo viuere quemlibet in ſua libertate.

Duodecimus error eſt: quòd omnes prælati Romanæ Eccleſiæ tam maiores, quàm minores à tempore ſancti Syluęſtri, poſtquam dotauerunt à modo viuendi priorum ſanctorum,

E ſunt prœuaricatores, & ſeductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Cęleſtinus appellatus †.

† al. Apoſtolicus.

Tertiusdecimus error eſt: quòd omnes ordines religioſorum, & ſacerdotum, diaconorum, & ſubdiaconorum, & prælatorum ſunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartusdecimus: quòd laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui ſacerdoti, ſeu prælato Romanę Eccleſię, qui non ſit in tanta perfectione, & in tanta paupertate, in quanta fuerunt primi Apoſtoli.

Apostoli. Et ideò dicunt, quòd decimæ non debent dari, nisi ipsis, qui dicuntur Apostoli, & sunt pauperes Christi.

Quintus decimus error est: q̃ quilibet homo, & quælibet mulier, nudi simul possunt licite iacere sine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licite tangere mutuo vnus alterum in omni parte sui, & osculari se inuicem sine omni peccato: & quòd coniungere ventrem suum cum ventre mulieris ad nutum, si quis stimuletur carnaliter, vt cesset tentatio, non est peccatum.

Sextus decimus error est: q̃ iacere cum muliere, & non commiscere carnaliter, magis est, quàm resuscitare mortuum.

Decimus septimus error est: q̃ perfectior vita est viuere sine voto, quàm cum voto.

Decimus octauus error est: q̃ ecclesia consecrata non plus valet ad orandum Deum, quàm stabulum equorum, vel porcorum.

Decimus nonus error est: q̃ ita bene potest Christus adorari in nemoribus, sicut in ecclesiis, vel † melius.

† al. et

Vigesimus error est: quòd pro nulla causa, nec in aliquo casu debet homo iurare nisi pro articulis fidei, & omnia alia possunt celari: Et quancumque iurent dicere veritatem coram prælatis, seu Inquisitoribus, non tenentur defendere verbo, seu voce, sed solum in mente retinere. Et q̃ in nullo tenentur respondere veritatem, nisi de his, quæ verbaliter continentur in articulis fidei seu præceptis: & de aliis requirantur, licet eis sine peccato mortali mentiri, & veritatem suæ secte negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc vt euadant potestatem Inquisitorum: sed debent respondere tergiuersando, colorando, seu palliando quocunque modo possint peruenire. Si tamen non possent aliter mortem euadere, tunc in tali casu, aperte debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prædictã doctrinam suam, & mori in ea patienter, & constanter: & nullatenus aliquos de sociis suis, vel credentibus reuelare.

Propter quod, prædictos errores in fide, & nonnullos alios in dictis Pseudo-apostolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in simplicibus deceptiones, & cum mulieribus, quas secum ducebant, inhonestates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius III. condemnauit per litteras suas tenoris sequentis.

4. Litteræ Honorii III. quibus condemnatur secta Pseudo-apostolorum.

OLim felicis recordationis Papa Gregorius X. prædecessor noster, in concilio Lugdunen. omnes religiones & ordines Mendicantium, adinuentos post generale Lateranense concilium, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuę prohibitioni subiecit: & quatenus processerant, reuocauit. Verum sicut ad nostri apostolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidam qui post generale, & ante Lugdunen. prædicta concilia, sub nomine ordinis Apostolorum, habitum nouæ religionis assumpserunt quamquam nullam aliquando confirmationem sedis Apostolicæ meruissent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præsumptores eundem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine vsque hodie deferẽtes, quàm plures etiam alij, assumpto post dictum Lugdunen. concilium, huiuscemodi habitu, per diuersas mundi partes mendicando discurrere non verentur, facientes ea, quę non condecent, in animarũ suarum periculum, & graue scandalum plurimorum: præsertim cum nonnulli, prauitatis hæreticæ vitio laborantes, sub huiusmodi habitu sint inuenti.

Nos igitur volentes, talium præuaricatorum insolentem audaciam refrænari, & prędictam, non tam religionem, quàm pernitiosam sectam penitus aboleri, ne forte fidelium simplices, falsa sanctitatis eorum imagine seducantur, vniuersitati vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus quoscumque de prędictis in vestris ciuitatibus & diœcesibus inueniri contigerit, eos ad deponendum huiusmodi habitum, monitione pręmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis; monentes eosdem, vt si religiosam vitam ducere cupiunt, ad aliquam se transferant de religionibus approbatis. Quòd si aliqui eorum censuram prædictam contempserint, vos contra ipsos ad pœnam carceris, seu aliam prout expedire videbitis, procedatis, inuocato aduersus eos, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.

Ceterum vt prædicti eo facilius à sua insolentia compescantur, quo magis à Christi fidelibus abiici se viderint & contemni: Volumus nihilominus, quòd huiusmodi processum nostrum, in vestrarum ciuitatum & diœcesum terminis, iteratis vicibus publicantes, ac facientes per aliquos publicari, eosdem populos auctoritate nostra moneatis, & inducatis attente, ne aliquem de prędictis præfatum habitum deferentibus, recipere præsumant in hospitio, vel eis aliquas eleemosynas largiantur; nec ad deferendum habitum illum, seu ei consimilem, impendant consilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romę apud sanctam Sabinam. v. Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo. Sub anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV.

Ad instar ergo Domini Honorij IIII. Nicolaus Papa IIII. vniuersis ecclesiarum prælatis, consimiles litteras destinauit, sub anno Domini MCCXC. Pontificatus sui anno III.

COMMENT. XXXVII.

Dulcinus & Segarelli hęretici in Italia.

RECensuit hactenus errores in Hispania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repressi

preſſi ſunt, ſermonem inſtituit: ac primum orditur ab hæreſibus Pſeudoapoſtolorum. Hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiæ ciuitates in Inſubria fulſis dogmatibus infecerunt. Vocati ſunt autem Pſeudoapoſtoli, quia cum Apoſtolorum vitã & mores imitari ſe dicerent, longe tamen ab eorum ſanctitate & doctrina diſcedebant.

De his copioſe ſcribit Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Pſeudoapoſtolorum, vbi eorum errores recenſet, & confutati: aitque horum ſectam inuentam fuiſſe circa annum Domini MCCLX. à Geraldo Segarello de Parma: cui in ſecta ſucceſſit Dulcinus Nouarienſis. Segarelli quoque diſcipulum fuiſſe Dulcinum teſtatur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorũ. lib. 2. & eum tempore Clementis Quinti Romani Pontificis ortum ſcribunt Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Dulcinus. & Gabriel Prateolus, lib. 4. de vitis & ſectis hæreticorum, cap. 17. Eymer. hic vtriuſque hæreſiarchæ, ideſt, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem ſiue interitum commingens, eos inſurrexiſſe ſcribit temporibus Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. hoc eſt ab anno MCCLXXXV. vſque ad annos MCCCVI. parum plus vel minus.

b ¶ Scilicet Geraldus Segarelli Parmenſis.] *In codice Bononien. & in eo, qui eſt Cardinalis de Gambara Pergamenſis, legitur, non Parmenſis. ceterũ Guido Carmelita & Lutzemburgus præſitatis locis eũ Parmenſem fuiſſe teſtantur, & Parmenſem fuiſſe indicant ſequentia loca huius quæſtionis.*

In prioribus editionibus huius operis non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memoriæ prodere, quàm noſtri hic indicant commentarij: ſunt enim quadam ſæcula valde obſcura, & ignorationis tenebris multis inuoluta ex defectu hiſtoriæ. Sed cũ nuper in bibliotheca Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Iacobi Sabelli Cardinalis Inquiſitoris ſupremi in vniuerſa Chriſtiana republica, repertus eſſet liber manuſcriptus, q̃ res geſtas i multis Italiæ vrbibus, ſuperioribus ſæculis continebat, inter cetera copioſe eius libri auctor Frater Salimbenus de Adam Parmenſis ordinis Minorum S. Franciſci, initia, progreſſus, & incrementa huius Segarelli deſcribit.

Iacobus Sabellus Cardinalis Inquiſitor ſuprem⁹.

F. Salimbẽ⁹ de Adam Segalelli initia copioſe ſcript.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quem potiſſimum Segarelli & ſequacium (qui ſe Apoſtolos appellarunt) initia inciderint, omnino eſt difficile: ſed quantum coniectura aſſequi poſſemus, in fuit annus Domini 1246.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quẽ Salimbenus Gherardinum Segalellum vocat) & quale illius ſectæ habuerit initium, his verbis ille docet: Hiſtoriæ principiũ fuit in Parma, cum enim in ordine Fratrum Minorũ habitarẽ in Parmenſi conuentu, ſacerdos & p̃dicator exiſtẽs, venit quidam iuuenis natione Parmenſis, de vili progenie ortus, illiteratus & laicus, idiota & ſtultus, cui nomẽ Gherardinus Segalellus, & petijt, vt à Fratrib⁹ Minoribus reciperetur in ordine, qui cũ non exaudiretur ab eis, tota die quandò poterat, morabatur in Eccleſia Fratrum, & cogitabat, quod poſtea ſtultizando impleuit: nam ſuper coopertorij lampadis ſocietatis & fraternitatis Beati Franciſci depicti erant Apoſtoli circumcirca cum ſoleis in pedibus, & cum mantellis circa ſcapulas inuoluti, ſicut traditio pictorũ ab antiquis accepit, & vſus ad modernos deduxit, vbi iſte contemplabatur: & excogitato conſilio, poſtquam capillos nutriuit, & barbam, accepit ſoleas Fratrum Minorum & cordam: & fecit ſibi fieri de bixeto veſtitum, & mantellum album de ſtagmine ſorti, quod circa collum & ſcapulas inuoluto portabat, credens per hoc Apoſtolorũ habitũ demõſtrare; & vẽdita domunculã ſua, & accepto pretio ſtetit ſuper lapidẽ, ſuper quem antiquitus Poteſtates Parmenſes concionari ſolebant, & habens denariorum ſacculum, non diſperſit, & dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem ſe fecit, ſed vocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, ſparſit inter illos alta voce dicendo: Quicunque vult accipiat, & habeat ſibi. Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos, & iuerũt, & luſerunt ad taxillos, & iſto audiente, qui dederat, blaſphemauerunt Deum viuentem. hactenus Salimbenus.

Segalellus iſtius ſectæ omnia agit otioſa.

Addit que præterea, Segalellum, vt filio Dei inter homines agenti aſſimilaretur, circuncidi voluiſſe, & faſcijs inuolutum in cunabulis iacuiſſe, et lac, mammaſque cuiuſdam ſtultæ mulieris ſuxiſſe, multiſque diebus ſolum cum nullum ſocium habuiſſet, Parmæ habitaſſe, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, ſibi comitem aduxerit, ac mirantibus Parmenſibus ambos per ciuitatem diſcurriſſe, inde vero ſubito vſque ad trigeſimum numerum creuiſſe.

Quoniam vero Segalellus otioſus per omnia eſſe, nec vllam ſuſcipere volebat impuræ congregationis curam, quidam Guido Putaggius etiam Parmenſis, qui eidem iam ſectæ nomen dederat, primum locum ſibi arrogauit, & ceteris dominatus fuit. hunc cum ferre non poſſent, quendam Matthæum eligentes ſibi præfecerunt, & propterea ingens orta eſt inter eos contentio, cum multas iam repleuiſſent Italiæ vrbes, eaſque malis moribus & damnata doctrina infeciſſent.

Diſſidiũ inter Segalelli ſectatores.

Contigit primum horum diſſidium an. 1275. Faentiæ, vbi tunc Segalellus degebat, ibique res valde perpetrauit obſcenas; erant enim omnes magiſtrum Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinibus omnis generis valde dediti, quæ cauſa multiplicãdæ ſectæ opportuna fuit, ſicut ſemper eſſe conſueuit in omni fere ſecta & hæreſi ampliſcanda, vt in libris de cauſis vnde hæreſes oriantur, copioſe probauimus. Hinc diſperſæ ſunt pſeudoapoſtoli per vniuerſam fere Europam, ceterum Segalellus Parmæ, quæ fuerat eius patria, remanſit.

Opizo de ſãcto Vitali Parmenſi Epiſcopus illuſtri familia genitus Segalellum comprehendi iubet.

Fuit ea tempeſtate Parmenſis Epiſcopus Opizo de ſancto Vitali Domini Innocentij Papæ IIII. ex ſorore nepos, vir anita nobilitate & familia Illuſtri progenie conſpicuus, quem maiorum ſplendorem eadem de ſancto Vitali familia Parmæ etiam nunc retinet, & propria virtute conſeruat: is Opizo cum multa Segalelli & ſequatium flagitia, & nefandas præſertim libidines intellexiſſet, Segalellum capi, & carcere

carcere occlusum suffodivi iubes. & quantum coniectura explorare licet, id factum est an. Domini circiter 1280. Segalellus interim amentiam finxit, ideoque carcere eductus in Episcopali palatio morionum & parasitorum more habitauit & victitauit. deniq; anno 1286. idem Opizo Episcopus exploratis & plenius intellectis Segalelli & pseudoapostolorum sceleribus è ciuitate Parmensi, & toto Episcopatu expulit.

Segalellus Parma & toto eius Episcopatu exulat.

Quid postmodum Segalellus egerit, aut quò se contulerit, non explicat liber Salimbeni, quoniam multa ei iniuria vetustatis folia desunt, ex his tamē quæ hoc loco Eymericus recensēt, non obscure colligitur, Segalellum non longe à Parma recessisse, aut vel ad eam, vel ad partes circumuicinas reuersum fuisse, cum idem Opizo Episcopus Parmensis, & Inquisitor Manfredus, xiiij. annis post expulsionē transactis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & combusserint, nempe die 18. Iulij an. Domini 1300. quo tempore Dominus Bonifacius Papa VIII. Sedi Apostolicæ præerat. Atque ex his accipiūt declarationis lumen, quę breuiter de Segalelli exortu memorat hic Eymericus.

Segalelli initia cur Eymericus ad an. Dñi 1285. referat.

Neque his quæ hactenus diximus de Segalelli initijt, quę in annum fere Domini 1246. inidisse scripsimus, obstant quę in principio huius quæstionis idem Eymericus narrat, nempe Segalellum & Dulcinum temporibus Honorij IIII. hoc est ad an. Domini 1285. insurrexisse: quoniam vt alias obseruauimus, sæpe auctores de vitijs & sectis hæreticorum scribētes, eos aiunt exortos eo tempore, quo iam vel magnum incrementum susceperunt, vel innotescere & hæresim in publicum prodere ceperunt: omnes enim fere hæresiarchæ latitant prius, hæreses suas astute componunt, inde ad eas docendas viam præmuniunt, postremo in publicum proferunt. Cum itaque ista Segalelli & pseudoapostolorum hæresis non statim susceperit incremcutum, neque Ecclesię innotuerit, non mirum si Eymericus ita scripserit de eorum exortu.

Segalellus & eius sectatores ad opera bona erant inutiles.

Mirum autem est quàm esset stultus & vanus Segalellus, quàm imperiti & turpes eius sequaces & imitatores, qui vt Salimbenus (qui eos vidit & audiuit) prudenter scripsit, falsissime se Apostolos esse dicebant, cum longe à vita & moribus discederent Apostolorum: cum nec ad prædicandum, nec ad ecclesiasticū officium decātandum, nec ad Missas celebrandas, nec ad confessiones audiendas, nec ad artes, & disciplinas liberales docendas, vtiles essent: sed continuo discurrebāt per vicos & plateas: inuisendo fœminas, & decipienda quas poterant, & cum eisdem carnaliter se commiscenda.

Hæreticorū actiones etsi bonæ videantur, nō tamē sunt.

Equidem initia, progressus, vita, & mores non modo istarum, sed omnium hæreticorum quæ quot fuerunt aut futuri sunt, efficacissima ad eos plene confutandos argumenta suministrant, vita enim, mores, conuersatio, doctrina & denique actiones eorum cum paulo diligentius inspiciuntur, valde à Christiana pietate & Ecclesię catholicę ritu discrepare inueniuntur. Si quę vera bona in ipsis quandoque apparent, ficta sunt, & ea secundum speciem bona videntur, non secus ac chymicum aurum vel argentum, vel gemma, quę tametsi verum aurum, & argentum, aut gemma videantur, non tamen sunt.

c ¶ Et dulcinus Nouariensis.] *Dulcini huius hæresiarchæ creberrima extat mentio in libris Inquisitorum, qui circa ea tempora & paulo post floruerunt.*

Huius quoque acta, initia, incremēta & exitum in vetusto reperta archiuo, Vercellensis Inquisitor nuper nobis transmisit, quorum summā in proxima futura editione in lectoris gratiā edemus.

Illud autem quod de hoc hæretico affert valde singulare auctor quidam innominatus in tractatu de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi in Rub. De hæreticis credentibus, &c. *num. 6. nauest hic omittēdum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curiæ sęculari traderetur, se excusasse dicendo, quòd ea quæ prædicauerat & docuerat contra fidem & bonos mores, dixerat, non quia ita crederet, sed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, & propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali doctrina habebat. ceterum hæc vana excusatio eum non iuuit, quominus traderetur curiæ sæculari: nec facile sunt huiusmodi hæreticorum excusationes admittendæ, vt dixi infra par. 3. tit. de forma examinationis testium.*

Vana Dulcini excusatio

d ¶ Dictus Gerardus per episcopum Parmensem.] *In codice Cardinalis de Gambara, Pergamensem. & Bononiensis corruptissime habet, Parien. sed Barcinonen. & Sabellianus veram lectionem habent, vt ex proxime relata historia constat. is autem Episcopus Parmensis, fuit Opizo de sancto Vitali, vt docuit Salimbenus, qui eodem tempore floruit.*

e ¶ Et post octo annos ipse Dulcinus tamquam hæresiarcha, &c.] *cum his quæ tradit hic Eymericus conueniunt quæ scribit Bernardinus Corio in historia Mediolanensi, par. 2. anno MCCCVII. cuius hæc sunt verba à nobis latine reddita:* Hoc tempore frater Dulcinus hæreticus Mediolano fugiens, ad vicinos Nouarię montes se se recepit. ceterum ab Inquisitore hæreticę prauitatis inquisitus, vnà cum Margareta eius cōcubina hęretica, & pleriſq; alijs captus fuit, & Vercellas deductus ibidem combustus extitit. *hęc ille.*

f ¶ Etiam congregato exercitu magno Crucis signaculo insignito.] *Vt his locus intelligatur, historia de his hæreticis breuiter est mihi enarranda. Dulcinus ergo, de quo est sermo, tam pudenda ac effrenatę libidinis extitit, vt ad sex millia vtriusque sexus sub charitatis specie & deceperit, & cohabitare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxuriam prolabebantur: adeo quidem vt hęc pestis per duorum aut trium annorum spacium multos corruperit: tanta quidem vi, vt summus Pontifex Clemēs V. ad tantum malum sedandum Inquisitores ordinis Prædicatorum eò destinare decreuerit, qui Dulcinum & suos complices à tam nefario scelere aut reuocarent, aut diligenti & accurata disquisitione facta ad eum referrent, num ita se res haberet, sicut à multis fide dignis nuntijs audierat: qui cum reuersi essent, ac Pontifici summo retulissent quę viderant, & audierant; cognitis nefandis sceleribus & impuritatibus, contra tantam impietatem Crucia-*

da ab

da ab eodem summo Pontifice indicto fuit, & magna ac liberales indulgentiæ promulgatæ, quas consequerentur, qui se tam pio bello contra tam nefarios homines accingerent. Collectus est itaque exercitus & illuc missus cum Apostolico legato. cumque ad loca, in quibus pseudoapostoli habitabant, peruenisset, & repentino bello esset oggressus, eos partim incendio & frigore, partim armis oppressit exercitus catholicus Crucesignatorum: captusque suis Dulcinus & Margareta, indeque puniti sicut narrat hic Eymericus, & nos quoq; apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Crucesignati magno protegendæ fidei desiderio excitati propriis impensis ibant in bellum: nam inter cetera hoc vouebant; vnde Inquisitores tunc temporis pauperes & mendicis intrepide in hæreticos animaduertebant. Hunc spectat textus in cap. excommunicamus. §. catholici, extra de hæret.

g ¶ Qui fuit principium & auctor huius sectæ.] *Post hæc verba in codice Cardinalis de Gambara additur hæc: Qui, vt Dulcinus dicit et asserit, fuit noua planta, etc. Barcinonensis ita: Qui fuit principius huius sectæ auctor: sed Bononiensis & Sabellani lectionem secuti sumus, vt est impressus.*

b ¶ Vigesimus error est; quod pro nulla causa, etc.] *Codices hic sunt varij: Sabellanus & Bononiensis prope conueniũt cum Barcinonensi impresso, sed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet:* Quòd pro nulla causa nec in aliquo casu debet iurare homo, nisi pro articulis fidei vel præceptis Dei, & omnia alia potest celare. Et quantumcũque iuret dicere veritatem coram prælatis seu Inquisitoribus, non tenetur respondere de aliquo alio, nec reuelare doctrinã suam, siue errores suos, nec tenetur defendere verbo seu voce, sed semper corde tenere. Si tamen cogatur iurare meru mortis, in eo casu debet iurare verbo seu voce solum, & in mente retinere. Et quod in nullo casu tenetur respondere veritatem, nisi de his, quę verbaliter continẽtur in articulis fidei, seu præceptis: & si de alijs requiratur, licet ei sine peccato mortali mentiri, & veritatem suę sectæ negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat potestatem Inquisitorum; sed debet respondere inficiando, vel negando, seu palliando, quocunq; modo tergiuersando, colorãdo, seu palliando quomodocunque potiũ permittere, &c. *Hũc errorẽ à Pauperibus de Lugduno seu Valdensibus acceperũt Pseudoapostoli: nã Pseudoapostoli germẽ sunt Valdensiũ hoc tamẽ, quod de iuramẽto borũ hic dicitur, hausit ex summa fratris Ivoneti, par. 1. c. 2. cuius fragmẽtum extat in vetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliothecæ Vaticanæ, vbi plene agitur de secta Valdensium. Is ergo agens de dispensatione eorum in iuramento ita habet:* Dilinquerunt olim nõ iurare omnino, sed quia per hoc facilius deprehendebantur & condemnabãtur caute dispensauerunt modo iurare, pro se vel pro alio à morte liberando vel defendendo. Cum autem iurare compelluntur, aut palliatis verbis iurant, ne putentur iurasse, sed fictè agunt huiusmodi & diuersis modis: aut si cogitur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Christum, vt

Iniqua dispensatio Valdensiũ in iuramento.

A ipsi videantur immunes: aut si iurant per se timore mortis, proponunt facere pœnitentiam, vt pro quatuordecim periurijs teneantur vnum attrahere ad sectam suam pro satisfactione peccati. *hæc ibi.*

i ¶ Tenoris sequentis.] *In codice Cardinalis de Gambara additur solita Pontificis præfatio in hunc modum.*

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus Patribus, vniuersis patribus Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filijs cathedralium ecclesiarum electis & vicarijs earundem, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

B *Huius extrauagantis meminit Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4 par. 2. c. 37. quo loco refert etiam Pseudoapostolorum errores.*

QVAESTIO XIII.

De hæresibus Manichæorum in Italia exortorum.

C *SVMMARIVM.*

1 *Quo tempore noui Manichæi emerserint.*
2 *S. Petrus Martyr pro fide ab illis occisus.*
3 *Recensiorum Manichæorum errores.*
4 *Manichæorum figmento de sacramentis.*

DEcimatertia quæstio est: Hæreses, & errores Manichæorum, qui insurrexerunt in partibus Italiæ, & ibi sunt per prælatos & Inquisitores condẽnati, qui sunt?

1. Ad hanc respondemus, quòd tempore Domini Innocentij Papæ III. in partibus Italiæ, videlicet in archiepiscopatu Mediolanensi, & aliis partibus circumuicinis, insurrexit quidam dictus Manes, à quo & eius sequaces Manichæi dicti sunt, qui multas hæreses & errores publice diuulgarunt, & publicè ac impudenter in Italia prædicarunt.

D 2. Pro quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Prædicatorum, Inquisitor in partibus antedictis, ab ipsis Manichæis hæreticis est gladijs interfectus, ac martyrizatus; & post eodem anno sui martyrij sanctorum catalogo aggregatus, ac per sanctam Ecclesiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis gloriosus.

E Istorum autem Manichæorum hæreses & errores sunt isti.

3. Primus error est: q. duos Deos, aut duos dominos asserunt, & fatentur. Benignum Deum videlicet, & malignum creatorẽ omnium rerũ visibilium, & corporaliũ; asserentes non esse facta hæc à Deo patre cœlesti, quem dicunt Deum benignũ; sed à diabolo malo, & Satana, quem ipsi vocant deum malignum, & dominum huius sæculi, & principem huius mundi; sicque ponunt duos

creatores, Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam ſcilicet corporalium, & viſibilium; aliam inuiſibilium, & incorporalium.

Secundus error eſt: quòd fingunt duas eſſe eccleſias, vnam benignam, quam dicunt eſſe ſectam ſuam, eamque aſſerunt eccleſiam Ieſu Chriſti: aliam vero eccleſiam vocant malignam, quam dicunt eſſe Romanam Eccleſiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & baſiliçam diaboli, et Satanæ ſynagogam.

Tertius error 4 eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes eccleſiaſticas †, & ſtatuta deſpiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hæreticos & errantes, nec aliquem poſſe ſaluari in fide Romanæ Eccleſiæ dogmatizant.

† al. Eccleſiæ ſanctæ

Quartus error eſt q̃ omnia ſacramenta Romanę Eccleſię, domini noſtri Ieſu Chriſti, videlicet Euchariſtiæ ſeu altaris, & baptiſmi, qui fit in aqua materiali, nec non confirmationis, & ordinis, & extremæ vnctionis, & pœnitentię, & matrimonij inter virum & mulierem: omnia & ſingula aſſerunt eſſe inania, & vana: & confingunt ſibi quaſdam ſimiles quędam alia loco ipſorum, quæ quaſi ſimilia videantur.

Quintus error eſt: quòd confingunt loco baptiſmi ſancti in aqua baptiſmum alium ſpiritualem, quem vocant conſolamentum Spiritus ſancti: quando ſcilicet recipiunt aliquam perſonam in ſanitate, vel in infirmitate ad ſectam, vel ad ordinem ſuum per impoſitionem manuum, ſecundum ritum ſuum execrabilem.

Sextus error eſt: quòd loco conſecrati panis Euchariſtiæ ſcorporis Chriſti confingunt quendá panem, quem appellant panem benedictum, ſeu panem ſanctæ orationis: quem in principio mēſæ ſuę, tenendo in manibus, ſecundum ritum ſuum, benedicunt, & frangunt, & diſtribunt aſſiſtentibus credentibus ſuis.

Septimus error eſt: quòd loco ſacramenti pœnitentiæ, dicunt eſſe veram pœnitentiam, ſuſcipere & tenere ſectam & ordinem ſuum; & ſuſcipientibus dictam ſectam & ordinem, ſiue in ſanitate, ſiue in infirmitate, dicunt omnia peccata eſſe dimiſſa, & tales eſſe abſolutos ab omnibus peccatis ſuis, ſine alia quacunq; ſatisfactione, & abſq; etiá reſtitutione, ſi haberent aliquid de alieno, dummodo ſeruent ſectam & ordinem illum: aſſerentes ſe ſuper his habere poteſtatem eandem, & tantam quantam habuerunt Petrus & Paulus, & alij Apoſtoli Domini noſtri Ieſu Chriſti: dicentes confeſsionem peccatorum, quæ fit ſacerdotibus Romanæ Eccleſiæ, nihil valere penitus ad ſalutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Eccleſia habere poteſtatem abſoluendi aliquē à peccatis.

Octauus ſ error eſt: quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem confingunt eſſe ſpirituale matrimonium inter animam & Deum, quando videlicet ipſi hæretici Perfecti, ſeu conſolati recipiunt aliquem ad ſectam, & ordinem ſuum.

Nonus error eſt q̃ incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti ex Maria ſemper Virgine negāt; aſſerentes ipſum non habuiſſe verum corpus humanum, nec veram carnem hominis, ſicut habent ceteri homines ex natura humana: nec vere fuiſſe paſſum & mortuum in cruce: nec vere reſurrexiſſe à mortuis: nec vere aſcendiſſe ad cęlum in corpore & carne humana; ſed omnia in ſimilitudiné facta fuiſſe.

Decimus error eſt: q̃ Beatam Virginem Mariam, negant fuiſſe veram matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti; negant & etiam fuiſſe mulierem carnalem. Sed ſectam ſuam & ordinem ſuum dicunt eſſe Mariam, Virginem, veram pœnitentiā, caſtam, & Virginem, quę generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem ſectam & ordinem.

Vndecimus error eſt: quòd negant reſurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius confingentes quædam ſpiritualia corpora, & quendam interiorem hominem, in quibus & quolibet dicunt reſurrectionem futuram eſſe intelligendam.

Duodecimus error eſt: quia dicunt, quòd nunquam debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caſeum, nec oua, nec aliquid, quod naſcatur ex carne per viam generationis, ſeu coitus: ſicut ipſi faciunt.

Tertiusdecimus h error eſt, q̃ dicunt & credunt, quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus, ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando non ſunt recepti ad ſectam & ordinem ſuum per impoſitionem manuum ipſorum, ſecundum ritum eorum; & quòd tranſeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt ipſi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

Quartusdecimus error eſt: quia dicunt, q̃ nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

Prædicti Manichęi faciunt congregationem, quam vocant, la conuinenza, pro eo q̃ habent illi de congregatione inter ſe multa pacta, atque ſeruāt, quę ſunt peruerſa & iniqua, & Eccleſię Dei & Reipublicæ multum nociua.

Prędicta ſecta Manichęorum propter eorum prędictos errores, fuit per ſanctam Romanam Eccleſiam condemnata, & condemnatur 24. q. 3. c. quidam autem hęretici. vt in ſexta quęſtione prędicta habitum eſt. Supra fol. 243.

COMMENT. XXXVIII.

Quomodo accipienda ſit de Manichæis tradita Eymericus.

Quę hac queſtione commemorat Eymericus de nouis Manichęis in Italia exortis, falſa videri alicui poſſent: quoniam tempore Innocentij Papę III. videlicet circa annos Domini MCC. nulli hæretici Manichæi vocati Italiam infeſtarunt, ſed Cathari, Leoniſtæ, & ſi qui fuerunt alij huius ſectæ imitatores. Rurſus quia quæ hic dicuntur ab Eymerico de Manichæis & erroribus eorum, Catharis illius ætatis penitus conueniunt; vnde fit vt lapſus hic auctor videatur. Sed non eſt plane ita, tum quia etſi Catharis hæc conue-

conueniant, & ceteris eius furfuris hæreticis; de Manichęis etiam accipienda sunt: quoniam Cathari antiquorum Manichęorum errores penitus sequebantur, quibus & alios nouos adiungebant: vnde Eymericus re ipsa inspecta, non Catharos, sed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorum insaniam imbiberant. tum quia sæculo etiam horum hęreticorum vtraque appellatio & Manichęorum & Catharorum, præsertim apud viros doctos in vsu erat. Eymericus vero antiquam appellationem est secutus, cum sub ea illius ætatis hęretici comprehenderentur: & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim vetustiorum sunt Manichęorum, partim recentiorum: qui antiquorum sunt velut noti omittentur à nobis; qui recentiorum apertius explicabantur: nam difficilius noscuntur quę non sunt passim monumentis litterarum prodita.

De his autem nouis Manichęis seu verius Catharis, eorumque erroribus agit Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hęresibus Catharorum, & Bernardinus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXXIII. & MCCLII. & alibi ex quo intelligęs vera esse quę de horum in exortu partibus Mediolanensibus scribit hic Eymericus.

Iam hi Cathari (vt testatur frater Raynerius ordinis Prędicatorum in summa quam de eis scripsit, quę manuscripta apud nos extat) in tres partes siue sectas principales diuisi erant: nam quidam dicebantur Albanenses, alij Concorrezenses, alij vero Bagnolenses, de quibus dicemus opportunis locis.

Quis Manichæus, & qualiter antea appellatus.

¶ Insurrexit quidam dictus Manes, &c.] *In codice Bononiensi,* Manens. *nec malè nam Theodoritus in lib. hęreticarum fabularum Manichæos de Manente dictos ait: Manes autem seu Manens priusquam errorem suum diuulgaret, vt ait B. Augustinus in lib. de hęresib. cap. 46. Vrbicus dicebatur, siue Cubricus, vt scribit sanctus Epiphanius hęresi 66. Theodoritus Scythianum, Philastrius Turbonem appellat. Suidas eius vitam & facta egregie est prosecutus. Beatus Augustinus in lib. de hęresibus to. 6. cap. 46. Manichęos dixit dictos fuisse à verbo greco, quod significat insaniam fundere. quod Manichæi fugientes, Manichæos per duplex, n, quasi manna & diuinitatem fundentes se ipsos iactabant vt, verbi lenocinio rudiores ad se homines pertraherent. Hi in tres partes fuerunt olim distributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt: alij Macarij, tertij Catharistę siue purificatores dicti sunt ab Augustino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos vocasse Manichęos, cum & Cathari seu Catharistę de ea familia essent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius quæstionis.*

Horum autem nouorum Manichæorum siue Catharorum auctorem fuisse quendam dictum Manetem, qui tempore Innocentij III. insurrexerit, vt hic scribit Eymericus, mihi nondum constitit.

SANCTI PETRI MARtyris historia.

PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prædicatorum, &c.]

Breuiter hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquisitorum de B. Petro Martyre Inquisitorum principe, & acri hæreticorum hoste, vt vitam & mores eius intuiti discamus pro fidei catholicæ defensione humiliter & fortiter sanguinem profundere. Hic ergo vir sanctus cum protinus ab ineunte ætate singulatis probitatis & sanctitatis præbuisset specimen, relictis mundi huius fallacis insidiis, aduertens nõ esse tutum cum scorpionibus, hoc est, cũ hæreticis habitare (nam ex parentibus hæresi deprauatis traxit originem) sacram ordinis Prædicatorum religionem professus est, in qua multa probitate & doctrina claruit spacio multorum annorum, denique cum anno M.CCLII. sedis Apostolicæ auctoritate esset Inquisitor in partibus Mediolano subiectis: cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relicta ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipsorum hęreticorum credentibus prece illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impressis vulneribus crudeliter iugulauit. Memoriæ proditum est, pridie eius diei quam esset interfectus, sublatis ad cælum oculis, fusis lacrymis gemebundum humiliter à Domino postulasse, vt non sineret eum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro Christo passionis calice: cuius orationem exauditam fuisse apertissime sequentis diei effectus demonstrauit. quo interfecto perductum fuit sacrum illius corpus Mediolanum, sepultumque ad sanctũ Eustorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac strauerit occisus, quam antea fecerit viuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius IIII. cunctis rite celebratis, ac obseruatis sacrosanctę Ecclesiæ Romanæ ritibus Petrum Martyrem nondum exacto post martyrium anno primo, viij. Calendas Aprilis Perusij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheosis, seu canonizationis authen-

ticum reſcriptum in libro priuil. ordin. Prædicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificiam ſedem euectus protinus ſui Pontificatus initio, anno videlicet Domini MCCLIIII. Petrum etiam Martyrem egregio commendauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam confirmauit reſcripto incipiente: Magna magnalia de Beato Petro Martyre &c. quod habetur in lib. priuil. ordin. Prædicato. fol. 33.

Huius ſancti viri vitam ſcripſit Thomas Leuitanus Patriarcha Hieroſolymitanus, qui eodem tempore floruit, eam refert Laurentius Surius tomo 2. de probatis ſanctorum hiſtorijs, die 29. Aprilis.

Illud memoria dignum eſt, quod ſcribit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi parte 2. anno MCCXXXIII. tempore fratrem Petrum Veronenſem auctoritate Apoſtolica Inquiſitorem, ſtatuiſſe & ordinaſſe, vt inter cetera ſtatuta reipublicæ Mediolanenſis, multa quoque ponerentur & obſeruarentur contra hæreticam pranitatem, quæ breuitatis cauſa nunc omitto: refert autem ea præcitato loco Bernardinus Corius. Idem vero in eadem hiſtoria Mediolan. parte 2 anno Domini MCCLII. minutiſſime proſequitur factionem credentium hæreticorum, qui ad occidendum Petrum Martyrem coniurarunt, vbi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculos, cum nominibus coniuratorum, patientia Martyris, & miraculis, & ceteris, quæ interitum eius antecеſſerunt, & ſubſecuta ſunt.

Poſtremo ſciendum eſt, Romæ die 29. Aprilis huius Beati Petri Martyris feſtum duplex, & de eo capellam ſolemnem in Eccleſia ſancta Maria ſupra Minervam, à Reuerendiſſimis dominis Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus, & alijs ſanctæ Inquiſitionis officialibus ſingulis annis celebrari, ex inſtituto pij Papæ V. anno Domini M.D.LXIX. Sixtus vero V. Pont. Max. anno incarnationis Dominicæ 1586. Idibus Aprilis, eiuſdem diem natalem ſub eodem duplici officio ab omnibus eccleſiaſticis celebrare & recitari inſſit conſtitutione quadã incipiente. Sanctorum Chriſti militum.

¶ Primus error eſt: quòd duos deos, &c.] De Catharis etiam ſiue recentioribus Manichæis eundem errorem mordicus defendebant, vt intelligas verè ſcripſiſſe Tertullianum in libro de præſcriptio. hæreticorum. ca. 1. nullam fuiſſe tam turpem hæreſim, quam labentibus ſæculis aliqui non excitarint, ſecutique fuerint.

Quod vero recentiores Manichæi, ſeu Cathari de duobus deis ſeu principijs impie fabulantur, non eſt quo modo inter eos receptum: nam Bclazmanſa Veronenſis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Italia circa annũ Domini MCCXXV. & Ioannes de Lugio Bergomenſis, qui eiſdem fere temporibus vixit, valde inter ſe diſſidebant, vt latiſſime docuit frater Raynerius de ordine Prædicatorum, in ſumma, quam anno Domini MCCL. ſcripſit de Catharis & Leoniſtis, ſeu Pauperibus de Lugduno, quam

Belazmanſa & Iohannes de Lugio Cathaſorum duces in Italia.

A vidimus in vetuſto illo codice manuſcripto bibliothecæ Vaticanæ, & manuſcriptam nunc habemus, in qua ſingillatim omnia horum dogmata perſequitur quæ nos hic breuitatis cauſa omittimus, alibi forſan commodius tradituri.

¶ Tertius error eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes eccleſiæ ſanctæ, & ſtatuta deſpiciunt & depranant.] Ita Barcinonenſis, Bonuenſis, & Sabellianus. Vnde velle videntur, quòd omnia ſacramenta, cæremonia & leges Eccleſiæ fideles & catholicos deſpiciunt, depranant, & corrumpunt: qui ſenſus ſatis aperte colligitur ex ſequentibus erroribus, quibus Cathari, ſeu Manichæi reiectis Eccleſiæ ſacramentis, alia ipſorum loco ſubſtituebant, vt mox dicemus ex ſumma fratris Raynerij de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cardinalis de Gambara legitur, deſpiciunt et depranant. qui etiam ſenſus optime poteſt eorum ſententiæ conuenire: nam Cathari & Eccleſiaſtico ſacramenta & ritus deſpiciunt, hoc eſt, aſſerpantur: item etiam & depranant, quoniam loco verorum falſa ſacramenta, & cæremonias ſubſtituunt.

¶ Et confingunt tamquàm ſimię, quædam alia loco ipſorum, quę quaſi ſimilia videantur.] Tres errores, quos nunc proſequitur Eymericus videlicet, 5. 6. & 7. ad ſacramenta Catharorum ſpectant, qua mihi breuiter ſunt declaranda, vt & hic & alia iuris loca de ſacramentis, & conſolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præſertim cap. filij. de hæret. lib. 6. & cap. 19. Concilij Narbonenſis.

Sciendum ergo eſt, hos recentiores Manichæos, ſeu Catharos (vt in prædicta ſumma docet frater Raynerius) reiectis veris Eccleſiæ ſacramentis, quatuor ſibi ſacramenta inania, illicita, & ſacrilega conſtituiſſe, videlicet, manus impoſitionem, panis benedictionem, pœnitentiam, & ordinem. Quatuor recentiorũ Catharorũ ſacramenta.

Manus impoſitio vocatur ab eis conſolamentum, & ſpiritualis baptiſmus, ſeu baptiſmus Spiritus ſancti: ſine qua ſecundum eos, nec mortale dimittitur, nec Spiritus ſanctus alicui datur; ſed per eam ſolummodo ab eis factam, vtrumque conferri mentiuntur.

Hæc autem manus impoſitio hoc ritu abſoluitur apud eos. eorum prepoſitus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipſis incidit in peccatum, aut ad ſectam eorum conuertitur, per manus impoſitionem conſolamentum datum, librum Euangeliorũ vel totius noui teſtamenti tenet ante pectus ſuum: is vero qui conſolamentum eſt recepturus, vbi coram Catharis confeſſus eſt in genere dicens ſe eſſe peccatorem, et humiliter accedere ad petendam veniam, tũc prepoſitus abſolutione peracta ponit prædictum librum ſupra caput illius, & ceteri Cathari qui adſunt, manum dextram, & incipiunt ſuo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu conſolamentum & peccatorum remiſſionem dicunt ſe conferre, quam non habent miſeri Cathari: de qua extat inſignis locus in Concilio Narbonẽſi, cap. 19. in hæc verba: Si conſolationes eorum, vbi eum quem conſolantur, in hæreticum recipientes per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditionaliter

Catharorum conſolamentum.

naliter mentiuntur: aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſsione, remiſsionem intelligunt fieri peccatorum.

Panis benedictio Catharorum.

Alterum eorum ſacrilegum ſacramentum eſt panis benedictio. hæc eſt quædam fractio panis, quam ipſi quotidie faciunt tam in prandio quàm in cœna. fit autem hoc modo: cum ingreſſi ſunt ad menſam Cathari, ſine Cathara, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior eſt apud eos profeſſione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures ſi neceſſe foret ad præſentem multitudinem ſaturandam, & dicendo: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper cum omnibus nobis, frangit panem ſeu panes, & diſtribuit omnibus diſcumbentibus non ſolum Catharis, ſed etiam credentibus ſuis, adulteris, latronibus, & homicidis: atque in hoc differunt à Pauperibus de Lugduno; nam illi ſolum ſemel in anno conficiunt, ſeu benedicunt, vt ſuo loco dicemus.

Falſa Catharorum pœnitentia.

Tertium ſacramentum eſt pœnitentia, quam ſine vllo peccatorum dolore faciunt iu hunc modum ſingulis menſibus ſemel tantum, ſi commode poſſunt, confeſſionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu: vnus pro omnibus loquens alta voce, ceteris inclinatis in terra coram prælato tenente librum ante pectus ſuum dicit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata noſtra, quia multum peccauimus in verbo, & opere, & viſione, & cogitatione. *& ceteris huiuſmodi. Quòd ſi quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum ſit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia, & recipere iterum manus impoſitionem à prælato ſuo, & ab vno alio ad minus cum eo. Hæc autem omnia abſoluunt Cathari abſque lachrymis, contritione, & vlla ſatisfactione: vnde facile colligas, quàm ſit inanis & vana eorum pœnitentia, cum diuina littera & legenda peccata, & male ablata reſtituenda, & in particulari peccata confitenda apertiſſime teſtentur.*

Catharorũ ordo.

Denique vltimum eorum ſacramentum eſt ordo: Catharorum ſeu recentiorum Manichæorum ordines quatuor ſunt. ille qui eſt in primo & maximo ordine conſtitutus vocatur Epiſcopus; ille qui eſt in ſecundo, Filius maior; qui eſt in tertio, Filius minor; qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: ceteri qui ſunt ſine ordinibus inter eos vocantur Chriſtiani & Chriſtianæ. Epiſcopi munus eſt principem ſemper tenere locum in omnibus, quæ ab ipſis fiunt, videlicet in impoſitione manus, in fractione panis; & in orando. idem ſtatus Filius maior abſente Epiſcopo, & Filius minor abſente Epiſcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero ſpectat audire confeſſiones venialium, & impingere pro illis abſolutionem, quod officium illi vocant, Carregare ſeruitium. de quo breuiter meminit Concilium Narbonenſe, cap. 19.

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ neceſſaria ſunt ad intelligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obſcurius, ne vllus in hoc auctore obſcuritati locus reliquus eſſe videatur; ea non ſunt inania putanda, cum multa inde iuris loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Con-

A *cilium Biterrenſe & Narbonenſe, in quibus horum ſæpe fit mentio.*

¶ Octauus, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt eſſe ſpirituale matrimonium, &c.] *Obſerua hic quàm caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum. neque enim dicit, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis conſtituant aliud ſacramentum matrimonij ſpiritualis: nam Cathari quatuor tantum faciunt ſacramenta, de quibus diximus: de matrimonio vero carnali ſentiunt omnes Cathari, id ſemper fuiſſe mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium, vel inceſtum, quàm propter legitimum coniugium: neque etiã ob hoc quiſquam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in ſumma de Catharis, & Leoniſtis, quæ hic Eymericum non latuerunt.*

Errores Manichæorum de matrimonio carnali.

¶ Negant etiam fuiſſe mulierem carnalem.] *Hic exiſtimo claudendam eſſe periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuiſſe ſectam ſuam, vt conſtat ex ſumma Raynerij, ſed Belazmanſa Catharorum dux aſſerebat Deiplum non aſſumpſiſſe humanam naturam in veritate, ſed eius ſimile in beata Virgine, quam dicebat fuiſſe Angelum. qua periodo abſoluta, ſequitur mox,* ſed ſectam ſuam, &c. *quaſi Maria virgo, quam conſtituunt fuiſſe Angelum, præfiguraſſe ſectam ſuam. & adſtipulatur codex Cardinalis de Gambara in quo, loco illius dictionis,* Sed, *legitur,* Secundum, *ita:* Secundum ſectam ſuam, & ordinem ſuum dicunt eſſe Mariã Virginem, veram pœnitentiam, caſtam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

Error Belazmãſæ de beata Virgine.

¶ Tertius decimus, &c. quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c.] *Hoc ipſum ſcripſit de veteſtis Manichæis beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus tom. 6. cap. 46. his verbis, ex quibus hic locus lumen accipiet:* Animas auditorum ſuorum in electos reuolui arbitrantur, aut feliciore compendio in eſcas electorum ſuorum, vt iam inde purgatæ in nulla corpora teneri tantur. Ceteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur, & in omnia, quæ radicibus fixa ſunt, atque aluntur in terra. *hæc illa.*

Manichæorũ error de trãſmigratione animarũ in varia corpora.

¶ Quare non comedunt ipſi aliquod animal; nec aliquod volatile, nec occidunt.] *Hic error de Pythagoreorum ſchola prodiiſſe videtur, qui & à carnibus abſtinendum omnino prædicabant, vt copioſe docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis ſatyra 15. & Laertius de vitis Philoſophorum. Cur autem Manichæi carnibus non veſcerentur, eam ſam tradit B. Auguſtinus præcitato loco his verbis* Nec veſcuntur tamen carnibus, tamquàm de mortuis, vel occiſis fugerit diuina ſubſtantia, tantumque, ac tale inde remanſerit, quod iam dignum nõ ſit in electorum ventre purgari. *hæc Auguſtinus. ex quo multum poteſt hæc quæſtio illuſtrari.*

Cur Manichæi carnibꝰ nõ veſcerentur.

Iam Eymericus hic paucioſimos recenſuit Manichæorum, ſeu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis aſſerarentur, non tamen eodem conſenſu: quia vt in principio huius quæſtionis dicebam, Belazmanſa & Ioannes de Lugio, quì

horum principes fuerunt in Italia nalde inter se dissidebant. Eymericus vero insigniores quasdam eorũ hæreses numeranit.

Quando damnati Manichæi tam ueteres quàm recentiores.

K ¶ Prædicta secta Manichæorum fuit per sanctam Romanam Ecclesiam condemnata. *Non dicit à quo fuerint Manichæi damnati, ceterum si de uetustis Manichæis loquamur, sæpius damnati sunt, & repressi per uiros sanctos & summos Romanos Pontifices. in eos enim inuehitur Augustinus in libris contra Faustum Manichæum. Vincentius Lyrinensis, Titus Bostra, & Diodorus Metropolis Ciliciæ Episcopi, Gregorius Laodicensis, & Eusebius, & in Decretis Siricij Papæ rescriptum extat quorundam Episcoporum, quo etiam insania Manichæorum comprimitur, & Anastasius Papa primus, qui sedit anno Domini CCCC. Epistola quadam decretali prima, c. 3. multa contra Manichæos statuit, condemnans eos. Et leges quoque ciuiles seuere in eos animaduertunt. l. Manichæos. C. de hæret. Iam tempore Pij Secundi Ioannes Turrecremata Pœnitentiarius iussu tractatum collegit quinquaginta ueritatum contra quinquaginta errores Manichæorum. Damnatis autem uetustis Manichæis, ceteri quoque, qui eos sequuntur, damnati censentur.*

Quòd si de recensioribus Catharis, seu Manichæis damnationem postules, eam fecit primum Alexander Papa III. in concilio Lateranensi cap. 27. anno Domini MCLXXX. quo tempore iam oriri cœperant Cathari: postea vero Gregorius Papa Nonus anno Domini MCCXXXVI. & habetur in capit. excommunicamus 2. extra de hæretic.

QVAESTIO XIIII.

De hæresibus Valdensium.

SVMMARIVM.

1 *Valdensium, seu Pauperum de Lugduno origo.*
2 *Valdenses variis nominibus appellati: & quare.*
3 *Valdensium hæreses uiginti.*

Vartadecima quæstio est: Hæreses & errores Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, uel Inzabbatatorum (quod idem est) qui insurrexerunt in partibus Franciæ, ubidam per prælatos & Inquisitores condemnatæ, & adhuc frequentius condemnantur, qui sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd tempore domini Gregorij Papæ IX. & circa annum Domini MCCLXX. insurrexit [b] in partibus Gallicanis, in Archiepiscopatu & ciuitate Lugdunensi quidam vocatus Valdentius seu Valdensis, qui relictis omnibus proposuit seruare Euangelicam paupertatem, sicut Apostoli seruarunt: qui plures sibi adhærentes habuit, & congregationem magnam virorum & mulierum fecit. Hi hereses & errores infrascriptos secrete & publice dogmatizauerunt: & tãdem Archiepiscopum & Ecclesiam metuentes, inde fugerunt per partes Franciæ, & Italię dispersi: quamplures complices habuerunt, multumque creueruut, & vsq; hodie errores suos hinc inde seminauerunt.

2 Hi enim vocantur Valdenses à Valdense eorum magistro errorum & auctore. Vocantur ét Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugdunensi, vnde traxerunt originem, & quia vitam elegerunt pauperem. Vocantur [c] viterius Inzabbatati, quia in eorum secta magis perfecti in zabata eorũ, seu sotulari, signum [d] speciale distinctum, ad modũ scuti, publice deferebant.

Errores [e] autem & hæreses istorum Valdensium isti sunt.

3 Primus error & hæresis est: ꝙ ipsi non sunt subiecti Romano Pontifici, nec aliis prælatis Romanę Ecclesię: asserentes, ꝙ eos Ecclesia persequitur, & condemnat indebite & iniuste.

Secundus error & hæresis est: ꝙ non possunt excommunicari à Romano Pontifice, nec ab aliis prælatis Ecclesiæ, nec ei tenentur obedire, & vbi mandet, ꝙ dictam eorum sectam deserant, & abiurent.

Tertius error & hæresis est: quòd iurare in iudicio, siue extra iudiciũ, pro quacunq; causa, & in quocunq; casu, est illicitũ, & mortale peccatum.

Quartus error & hæresis est: quòd deierare in iudicio coram iudicibus fidei, de dicenda † veritate, & reuelandis complicibus suis in hac secta, nõ est illicitum, nec peccatum; immo licitum, atque sanctum. † al. de existimanda,

Quintus error & hæresis est: ꝙ iudicare hominem ad supplicium, vel ad mortem in nullo casu est licitum, immo semper peccatum mortale.

Sextus error & hæresis est: ꝙ decretales Ecclesiæ & constitutiones domini Papę de ieiuniis, & festis colendis, non sunt obseruandę; sed refutandæ, & totaliter condemnandæ.

Septimus error est: quòd ipsi Valdenses quantumcunque sint illiterati, nec ab Episcopis Romanę Ecclesiæ ad sacrum aliquem ordinem promoti, tam viri quàm mulieres habent potestatem à Deo solo, sicut Apostoli habuerunt audiendi confessiones in foro pœnitentiali virorum, & mulierum, & pœnitentias iniungendi, etiam salutares.

Octauus error est: quòd indulgentiæ, quæ à Romano Pontifice, seu aliis Prælatis Ecclesiæ conferuntur, nullius sunt valoris, efficaciæ, seu virtutis.

Nonus error et hæresis est: ꝙ in sacramento altaris panis non transubstantiatur in verum Christi corpus, nec vinum in sanguinem, si sacerdos consecrans sit peccator.

Decimus error & hæresis est: quòd omnis homo est peccator, nisi sit de secta eorum; & consequenter quòd nullus celebrans, vere conficit corpus Christi, nisi sit de secta eorum, & credens erroribus eorundem.

Vndecimus error & hæresis est: ꝙ quilibet siue sit laicus, siue sit clericus, siue sit vir, siue sit mulier, dumtamen sit de secta eorum, potest vere consecrare et conficere corpus Christi.

Duodecimus error et hæresis est; quòd omnis

nis vir, & omnis mulier, de secta eorum est uere sacerdos.

Tertiusdecimus error est: ꝙ animę decedentium, statim vt decedunt, euolant ad Paradisum, vel ad cęlum, & descendunt damnati ad infernũ: nec aliquis intrat purgatorium.

Quartusdecimus error & hæresis est: ꝙ purgatorium nihil est, & ꝙ Missę, eleemosynæ, orationes, & suffragia, & alia, quæ fiunt in Romana Ecclesia pro defunctis, nihil eis prosunt, nec prodesse possunt.

Quintusdecimus error & hæresis est: ꝙ sancti, qui sunt in cælo, orationes nostras non audiunt voquam, nec exaudiunt: nec pro nobis ad Deum orant, quia non est licitum eos orare, nec eorum suffragia implorare, nec pro eorum reuerentia festa celebrare; sed miracula eorum, quę à gentibus recitantur, tãquam falsa, & fictitia reprobare, nec fidem illis dare oportet.

Sextusdecimus error & hęresis est: ꝙ melius est satisfieri libidini, quocunque actu turpi, quàm carnis stimulis fatigari: sed est (vt dicunt, & ipsi faciunt) in tenebris licitum, quemlibet cum qualibet indistincte carnaliter commisceri, quandocunque & quotiescunque carnalibus desideriis stimulentur.

Decimusseptimus error & hęresis est: ꝙ symbolo fidei non est standum, nec credendum, nec pro oratione dicendum, cum sit per Romanam Ecclesiam (vt dicunt) ordinatum.

Decimusoctauus error & hæresis est: ꝙ nec salutatio angelica, scilicet, Aue Maria, nec orationes quæcunque alię sunt admittendę, nec dicendę, quantumcunque per Romanam Ecclesiam fuerint ordinatæ, nisi tantum, Pater noster: cum hęc oratio sola per Christum fuerit ordinata.

Decimusnonus error & hæresis est: ꝙ ipsi sũt successores Apostolorum in Euangelica paupertate, & cognoscuot melius fidei veritatem, quàm prelati clerici, seu religiosi de Ecclesia Romana: & ꝙ eis, & non illis est credendum.

Vigesimus error & hæresis est: ꝙ Papa, Episcopi, & Prelati, qui habent diuitias huius mundi, & sanctitatem Apostolorum non imitantur, non sunt Ecclesiæ Dei veri pastores, vel gubernatores: sed lupi rapaces, & deuoratores: nec talibus Christus dignatus est Ecclesiam cõmittere sponsam suam: quia eis non est credendum, nec obediendum; sed ipsis solis Valdensibus, qui habent à solo Deo celebrandi, confessiones audiendi, & pœnitentias imponendi, plenariam potestatem, siue mulieres fuerint, siue mares.

Propter [f] huiusmodi errores & hęreses istorum Valdensium, seu Pauperum de Lugduno, processu temporis dominus Gregorius Papa IX. ipsos Valdenses, seu Pauperes de Lugduno, aliàs vocatos Inzabbatatos, excommunicauit, anathematizauit, & condemnauit, vt patet extra de hęreticis in 5. lib. c. excommunicamus 2. vbi sic dicitur: Excommunicamus, & anathematizamus vniuersos hęreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, &c.

A COMMENT. XXXIX.

a AD hanc respondemus, quòd tempore domini Gregorij Papę Noni, circa annum Domini MCCLXX.] *Hoc loco codices sunt varij: Barcinonensis enim, & Directorium Cardinalis de Gambara, habent ita:* tempore Gregorij Papæ Noni circa annum Domini MCCLXX. *sed hoc falsum est: nam Gregorius Nonus, anno Domini MCCXXVII. floruit. & illud tempus Gregorio Decimo omnino conuenit: is enim sedit anno Domini MCCLXXI. Directorium Cardinalis Sabellii ita habet:* tempore Hadriani Quarti, circa annum Domini MCLVII. *quod videtur verius: nam plerique scriptores tradunt, Valdenses, siue Pauperes de Lugduno exortos temporibus Alexandri III. circa annos videlicet Domini MCLX. qui proxime successit Hadriano Quarto, quatuor solum annis interpositis. his adstipulatur Raphael Volaterranus, qui in commentarijs suis Vrbanis lib. 20. cap. 2. tradit, Valdenses sub Hadriano quarto, auctore Valdone excitatos. & Guido Carmelita in summa tit. de hæresibus Valdensium ait, sectam Valdensium incœpisse circa annum Domini MCLXX. Itaque in Barcinonensi prœcul dubio est mendum, quod, quamuis non sit immutatum, adnotatum est tamen.* Quo tẽpore fuerint exorti Valdẽses.

Nec obstat à Gregorio Nono longo post tempore anathemate percussos in cap. excommunicamus. el 2. de hæret. sub nomine Pauperum de Lugduno: quoniam horum secta multis annis duravit, eiusque reliquiæ vsque ad Gregorium Nonum & vlterius peruenerunt: ideo rum ceteris excommunicati sunt.

Iam in codice Bononiensi corruptissime legitur: tempore Domini Gregorij Papæ Noni, & circa annum Domini MCLXX. *cum constet Gregorium Nonum, vt dixi, anno Domini MCCXXVII. floruisse. nec desunt qui dicant eos temporibus Innocentij III. exortos, vt sequens Commentarius docet.*

b ¶ Insurrexit in partibus Gallicanis in ciuitate Lugdunensi quidam vocatus Valdentius: seu Valdensis.] *Ita Barcinonensis impressus. in Sabellano*, Valdesius: *in codice Cardinalis de Gambara*, Valdenius: *in Bononiensi*, Valdenetus. *Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Valdensium in principio ait, Valdensium sectę principium dedisse quendam ciuem Lugdunensem nomine Valdensium seu Valdensem. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, in verba: pauperes de Lugduno. & Prateolus lib. 14. de sectis hæreticorum, c. 13. & lib. 19. c. 12. Valdonem vocat hunc ciuem Lugdunensem, qui principiũ huic sectæ dedit.*

De origine autem horum hæreticorum multi scripserunt, nemo tamen distinctius quàm frater quidam Iuonetus, qui eorum temporibus floruisse videtur: is enim in summa, parte 5. cap. 2. (quod fragmentum extat in peruetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliotheca Vaticana. fol. 72. col. 1.) de hoc ita scribit. Ortus illius sectę, quę Valdensium prima initia & causę.

dicitur Poure de Lyon, siue Pauperes de Lugduno, sicut à diuersis audiui, & à quibusdam ipsorũ, qui uidebantur ad fidem reuersi dum eorum interessem examinationibus, sic se fertur habuisse.

Apud Lugdunum fuerunt quidam simplices laici, qui quodam spiritu inflammati, & supra ceteros de se præsumentes, iactabant se omnino velle viuere secundum Euangelicam doctrinam, & illam ad litteram perfecte seruare: postulantes autem à domino Papa Innocentio III. hanc viuendi formam, auctoritate sua sibi & suis sequacibus confirmari, adhuc recognoscentes primarũ apud ipsum residere Apostolicæ potestatis: postea cœperunt ex se, vt plenius se Christi discipulos, & Apostolorum successores ostenderent, & etiã sibi, officium prædicationis iactanter assumere, dicentes Christum præcepisse discipulis suis Euãgelium prædicare. & quia sensu proprio verba Euangelij interpretari præsumpserunt, videntes nullos alios Euãgelium iuxta litteram seruare: quod se facere uelle iactauerunt, se solos Christi ueros imitatores esse dixerunt; cumque Ecclesia videret eos officium prædicationis usurpare, quod eis commissum non fuerat, cum essent idiotę & laici, prohibuit & debuit: & nolentes obedire, excommunicauit. Illi autem contempserunt in hoc clauues Ecclesiæ, dicentes, clericos hoc facere per inuidiam, quia viderent eos meliores esse, & melius docere, & maiorem ex hoc populi fauorem habere, cum pro bono & perfecto opere nullus debeat, aut possit excommunicari, quale est docere fidem & doctrinam Christi; & quòd nullus debeat huiusmodi † tantum bonum prohibenti ali quatenus obedire, & illam excommunicationem reputabant sibi æternam benedictionem, gloriantes se Apostolorum successores, quòd sicut illi pro doctrina Euangelij à scribis & Pharisæis, extrà synagogas electi, maledictioni eorum & percussioni subiacebant, ita & ipsi à clericis similia paterentur, sic superba præsumptio pallíatæ sanctitatis, & à sanctitate singularitatis, excitatem induxit hereticæ prauitatis: cum Euangelica perfectio magis doceat humiliter obedire Doctoribus & rectoribus Ecclesiæ, quàm per amorem singularitatis, se scindere à catholica vnitate. *hactenus ille.*

† homini

Ex his tota hęc quæstio ualde illustratur. Item dolemur paulo recentioret esse Valdenses, cum Iuonetus hic, cui magna fides habenda est, cum non longe ab illis temporibus uixerit, dicat eos exortos temporibus Innocentij III. nempe circa annos Domini MCC. à quo tempore non valde discedit Lutzemburgus, qui in catalogo hæreticarum, uerbo, pauperes de Lugduno, scribit eorum hęresim incœpisse anno Domini MCCXVIII. & plane non leui coniectura ducor ad credendum hanc opinionem veram esse: quoniam in Epistolarum regesto impresso tuno centij III. lib. 2. fol. 409. Epistola extat, cuius initium est. Ea est. *qua committit quibusdam Abbatibus, vt animaduertant in eos, qui officium prædicationis temere vsurpabant. quam habes in bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis, in principio.*

A e ¶ Vocantur vlterius Inzabbatati, quia in eorũ secta magis Perfecti in zabata eorum seu sotulari, &c.] *Variarum appellationum causas tradit auctor: & inter eos qui dicantur Perfecti abunde docui supra in hac 2. parte super Concilio Tarraconensi, versi. Perfecti vero hæretici.*

Inzabbatati dicti sunt à zabata, *quod est pedis indumentum ex corio confectum, hoc Itali, scarpa, Hispani, zapato, vocant.* Inzabatati vnde dicti.

d ¶ Signum speciale distinctum ad modũ scuti publice deferebant.] *alibi legitur, signum singulare, mihi reponendum uidetur, signum circulare, propter illa verba:* ad modum scuti. *sed omnes fere codices hic, speciale, habent.*

B e ¶ Errores autem & hęresis istorum Valdensium isti sunt.] *Errores Valdensium recenset & cõfutat Guida Carmelita in summa de hæresibus, titu. de hæresibus Valdesium. nonnullos etiam commemorat sanctus Antoninus in summa par. 4. tit. xj. c. 7. §. 2. & Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, verbo: pauperes de Lugduno. & Prateolus lib. 14. c. 13. de sectis hæreticorum. & Æneas Siluius de origine Bohemorũ, c. 35. Eymericus hic xx. tantum eorum errores commemorat: sed frater Iuonetus in summa illa sæpe citata, par. 5. c. 2. plusquam xxx. illorum hæreses affert. eorum habitus pulchre* C *describit Eymericus par. 3. n. 112. tit. de signis, per quę Valdenses cognoscuntur.*

f ¶ Propter huiusmodi errores & hęreses, &c. processu temporis dominus Gregorius Papa Nonus, &c. condemnauit in c. excommunicamus 2. de hæret.] *Ex his verbis credo inductum esse mendum in principio huius quæstionis, cum dicat hic Eymericus, Gregorium Nonum eos condemnasse; sed considerare opartuit illa verba,* processu temporis, *quę indicant apertissime auctorem non sensisse eos tempore Gregorij Noni exortos. Facta est autẽ hæc condemnatio per Gregorium Nonum anno Domini MCCXXXVI. per bullam incip.* Excommunicamus. *quam habes in bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctę Inquisitionis: sed ante Gregorium, alij Romani Pont. eos anathemate percussserunt, ut constat ex prędictis.* D

Quoniam vero, vt docet Eymericus initio huius quæstionis, Valdenses metu pœnarum propriis relictis sedibus in varias prouincias se contulerunt, & ad Hispaniã profecti sunt, & in regnis regis Aragonũ canati sunt latere, & suas hęreses pauliati docere. Ceterum Alfonsus Rex Aragonum pius & catholicus, maiores suos imitatus, qui nũquam in eis regnis hæreses viuere passi sunt, sed debitam Romanæ Ecclesiæ obedientiam & fidelitatem præstiterunt, edicto cauit, vt Valdenses & ceteri cuiuslibet sectę hæretici è regnis suis exularent. Id edictum ex bibliotheca Illustrissimi Inlij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctę Seuerinæ vnius ex Inquisitoribus generalibus in tota Repub. Christiana, quòd nobis singulari benignitate exhibuit, eò libentius apponendum curaui, quia gratum futurum lectoribus ob noxiam antiquitatis existimo, & vt intelligatur Principum eura in exterminandis hæreticis habet autem ita: E

Valdensium in uarias mũdi partes profectio.

Regum Aragoniæ cura in pellendis hæreticis.

EDI-

EDICTVM REGIS ILDEFONSI contra hęreticos Valdenses, vt exeant de regno suo.

Ex processu dissolutionis Ecclesiarum Oscen. & Iaccen. & erectionis Balbastrensis inter iura producta pro ciuitate & Ecclesia Iaccen. fol. 759.

Ildefonsus Dei gratia rex Aragonum, Comes Barchinonæ, Marchio Prouincię, Vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & ceteris Ecclesiarum Dei Prelatis, Comitibus, Vicecomitibus, Militibus, & Vniuersis populis in regno & in potestate sua constitutis, Salutem, & integram Christianę religionis obseruantiam.

QVONIAM Deus populo suo nos præesse voluit, dignum est & iustum, vt de saluatione & defensione eiusdem populi continuam pro viribus nostris geramus solicitudinem. Quapropter præcedentium nostrorum imitatores, & iure canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conspectu Dei, & catholicorum omnium abiectos, vbique damnandos, atque persequendos censuerunt, Valdenses videlicet, siue Inzabbatatos, qui alio nomine se vocāt Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos, quorum non est numerus, a sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro & potestatiuo, tanquam inimicos crucis Christi, Christianæque religionis violatores, & nostros & regni publicos hostes, exire ac fugere præcipimus. Si quis igitur ab hac die, & deinceps prædictos Valdenses & Zapatatos, aliosve hæreticos cuiuscunque fuerint professionis, in domibus suis recipere, vel horum funestam prędicationem aliquo loco audire, vel his cibum, vel aliud aliquod beneficium largiri præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & nostram se nouerit incurrisse, bonisque suis absque appellationis remedio confiscandis, se tanquam reum criminis læsæ maiestatis puniendum. Et hoc nostrum edictum, & perpetuam constitutionem per omnes ciuitates, castella, & villas regni nostri & dominationis, ac per omnes terras potestatis nostrę Dominicis diebus recitari ab Episcopis, ceterisque Ecclesiarum rectoribus, atque à Vicarijs, Baliuis, Iustitijs, Merinis, & Zenalmedinis, omnibusque populis obseruari & prædictam pœnam transgressoribus inserēdam mandamus. Notandum etiam, quia si qua persona nobilis, aut ignobilis aliquos sæpe dictorum nefandorum, quibus iam per triduum edictum nostrū innotescere constiterit, alicubi regionum nostrarum inuenerit, non prorsus, aut cito tamen exeūtes, sed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes omne malum, dedecus, & grauamen, quod his, præter solummodo læsionem mortis, aut membrorum detruncationem intulerit, gratum & acceptum erit in oculis nostris, & nullam in pœnam pertimescat quoquomodo incurrere; sed potius gratiam nostram se nouerit promereri. Damus autem nefandis illis inducias (quamuis quodammodo propter debitum, & contra rationem fieri videatur) vsque in crastinū Sanctorum omnium, quo vel egressi fuerint de terra nostra, vel egredi incepœrint; deinde spoliandis, cædendis, ac fustigandis, & turpiter, & male tractandis.

Signum ✠ Ildefonsi Regis Aragonū Comitis Barchinonis, Marchionis Prouincię. Signum ✠ Petri regis Aragonum, & Comitis Barchinonis in originali huius chartę. & signum Domini Regimundi Archiepiscopi Tarraconensis, & Domini G. Episcopi Tirassonensis, & Domini R. Episcopi Iaccensis. & fuit facta charta illa apud Illerdam à Gulielmo de Bassia regio Notario, Anno Domini MCXCIIII. Fuit collationata cū originali. Ita est Martinus de Scribas notarius.

QVAESTIO XV.

De hæresibus Begardorum, & Beguinorum.

SVMMARIVM.

1 *Petrus Ioānes hæresiarcha caput Begardorum.*
2 *Michael de Casena sectator Petri Ioannis.*
3 *Begardorum & Beguinorum errores.*
4 *Hæretici pro martyribus habiti à suis.*
5 *Beguinorum maledicta contra Rom. Pontificē.*
6 *Littera Ioannis Papę xxij. in quibus damnatur eorum doctrina.*

QVintadecima quæstio est: Hæreses & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de pænitentia de tertio ordine beati Franci-

sci

sci (quod idem est) qui insurrexerunt in prouincia Prouincię, & in prouincijs Narbonæ, Tholosæ, Carcassonæ, Sicilię insula, & Calabria, Tuscia, Alamania, & alijs diuersis mundi partibus, & adhuc damnabiliter perseuerant in dictis partibus, condemnatæ per prælatos & Inquisitores, & quæ quotidie condemnantur; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clementis V. insurrexit in prouincia Narbonę homo quidam vocatus frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum, de villa, quę dicitur Ciriacum, diœcesis Biterren. oriundus. Hic quamplures hæreses & errores in dicta prouincia verbis, ac scriptis pariter publicauit, & quamplures ad se traxit. Hic condidit, dum viueret, Postillam super Apocalypsim, Postillam super Canonicas, Postillam super Matthæum, quendam tractatum de mendicitate, & quendam alium de dispensationibus, in quibus libris, præsertim in Postilla super Apocalypsim, quamplures hæreses & errores inseruit: vt supra patuit in quæstione 9. vbi recitantur. Ex cuius fratris Petri Ioannis prauis verbis, & informationibus, factis suis, familiaribus dum viueret: & etiam ex eius prædictis libellis & Postillis: & præsertim super Apocalypsim (quæ remanserunt post eius mortem, & remanent hodie apud Begardos, licet per Ecclesiam condemnatæ.

2 Et ex proprijs inuentionibus eius sequacium, vtpote fratris Michaelis de Cæsena hęretici, dicti ordinis Minorum Generalis Ministri, & nonnullorum aliorum multorum eiusdem ordinis, hęreses & errores, ac abominationes, & blasphemiæ contra sanctam Ecclesiam pullularunt, & quàm plurimum creuerunt, & hodie crescũt. Et quamplures in Catalonia, & in Narbona, Biterris, Tholosa, Montepessulano, Capite stagni, Lunello, Marsilia, Calabria, Sicilia, Tuscia, Alamania: ac modernis temporibus Auinione, existente ibi Romana curia tempore Clementis Papæ VI. & Innocentij VI. ac in Viterbio tempore Vrbani Papę V. fuerunt vt pertinaces hęretici damnati, & ignibus concremati.

Hæreses autem & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de pœnitentia de tertio ordine beati Francisci, isti sunt.

3 Primus error & hæresis est: quòd Dominus Iesus Christus inquantum fuit homo, & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio, nec etiam in communi: quia fuerunt perfecti pauperes in hoc mundo.

Secundus error & hæresis est: quòd dicunt hanc esse perfectam Euangelicam paupertatem, videlicet nihil habere in proprio, nec in communi.

Tertius error & hæresis est: quòd habere aliquid in communi diminuit de perfectione Euangelicæ paupertatis.

Quartus error & hęresis est: quòd Apostoli sine diminutione perfectionis eorum, et sine peccato, non potuerũt habere aliquid, nec in proprio nec in communi.

Quintus error et hæresis est: quòd dicere et credere, ac asserere contrarium prædictorum, est hæreticum.

Sextus error est: q̃ regula beati Francisci, est ilꝛla vita Iesu Christi, quã Christus seruauit in hoc mundo, et quam Apostolis suis tradidit, et imposuit obseruandam.

Septimus error est: q̃ sanctus Franciscus, tradidit fratribus sui ordinis in regula sua supradictam Euangelicam paupertatem, ita quòd professores dictæ regulę nihil possunt habere nec in proprio nec in communi.

Octauus error est: quia dicunt, quòd beatus Franciscus post Christum, & eius matrem (& aliqui addunt, post Apostolos) fuit summus & præcipuus obseruator vitę & regulæ Euangelicę, ac renouator eius in isto statu sexto Ecclesiæ, in quo dicunt iam nos esse.

Nonus error & hęresis est: q̃ regulã sancti Frãciscisci dicunt esse Euangelium Christi, ac vnum & idem esse cum Euangelio Christi.

Decimus error est: quòd quicumque impugnant, vel contradicunt in aliquo regulæ sancti Francisci (quam dicunt esse Euangelium) impugnant, & contradicunt Euangelio Christi, & per consequens errant, & sunt hæretici, si in hoc perseuerant.

Vndecimus error est: quòd sicut Papa, vel aliquis alius, non potest aliquid immutare in Euangelio, nec addere, nec subtrahere ex eodem: ita non potest aliquid immutare in prædicta regula, nec addere, nec subtrahere ex eadem, quantum ad vota, seu consilia Euangelica, ac præcepta cõtenta in ipla.

Duodecimus error est: quia dicunt, quòd Papa non potest dictam regulam Euangelicam sancti Francisci cassare, vel immutare; nec tollere ordinem sancti Francisci, quem Euangelicum ordinem esse dicunt. Idem dicunt de tertia eius regula.

Tertius decimus error est: quia dicunt, quòd Papa non potest facere constitutionem vel decretalem, per quam dispenset ac concedat fratribus Minoribus, quòd possint habere bladum, vel vinum ad seruandum in communi in granarijs vel cellarijs, pro tempore futuro ad suum vsum, seu victum necessarium: & quòd hoc esset facere cõtra Euangelicam regulam sancti Francisci, & Euangelium Christi. Vide concilium Tridet. Sess. 25. de Regularibus, cap. 3.

Quartus decimus error & hæresis est: quoniã dicunt, quòd dominus Papa Ioan. xxij. faciendo quandam constitutionem, quę incipit: Quorundã, † in qua dicitur concedere, ac dispensare cum fratribus Minoribus, quòd possint congregare vinum & bladum in granarijs, vel cellarijs pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum ordinis ipsorum, fecit contra Euangelicam paupertatem, & per consequens (vt aiunt) contra Euangelią Christi, & ideo dicunt, q̃ factus est hæreticus: & quòd ex hoc perdidit potestatem Papalem ligandi & soluendi, & alia faciendi, si in hoc perseuerauerit; et q̃ prælati per eum facti ex quo dictam constitutionem fecit, non habent aliquam ecclesiasticã iurisdictionem, seu potestatem. † Hæc habetur inter extraueag. Ioannis xxii. tit. de verborum signif.

Quin-

Quintus decimus error & hæreſis eſt: quòd omues prælati & alij, qui eidem domino Papæ in dicta conſtitutione facienda conſenſerunt, ac conſentiunt ſcienter, ex hoc facti ſunt hæretici, ſi in hoc pertinaciter perſeuerent: & quòd omnem poteſtatem ſeu iuriſdictionem eccleſiaſticã perdiderunt.

Sextus decimus error eſt: quia dicunt quòd omnes fratres Minores, qui dictam conſtitutionem fieri procurarunt, ac qui eidem conſentiunt, & eam recipiunt, vel ea utuntur, ex hoc hæretici ſunt effecti.

Decimus ſeptimus error eſt: quia dicunt, ꝙ dominus Papa non poteſt facere ſecũdum Deũ, quòd aliquis frater Minor etiam de licentia ipſius Papę, tranſeat ad aliam religionem, ſeu ordinem, vbi ipſe frater Minor, ſicut & alij fratres eiuſdem ordinis habeant aliquas diuitias in cõmuni. Quia vt dicunt, hoc eſſet deſcendere a maiori & altiori gradu, ſeu ſtatu perfectionis virtutis, ad minorẽ et inferiorem: & hoc eſſet deſtituere & non conſtituere: & poteſtas Papę eſt data ſolum in conſtructionem, & non in deſtructionem.

Decimus octauus error eſt: quòd ſi aliquis frater Minor factus fuerit Epiſcopus †, vel Cardinalis, vel etiam Papa, tenetur ſeruare votũ paupertatis à ſe prius factum, ſecundum regulam ſancti Franciſci.

† Vide S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 8.

Decimus nonus error & hęreſis eſt; quia dicunt quòd perfectior ſtatus qui ſit in Eccleſia Dei, eſt ſtatus ordinis fratrum Minorum, qui paupertatem Euangelicam vouerunt, & promiſerunt; nec ſtatus prælatorum ad perfectionem eius pertingit: ſed illi prælati, qui de ordine fratrum Minorum aſſumuntur, vbi paupertatem Euangelicam promiſerunt, ad quam ſeruandam ſunt perpetuo obligati, ad eandem perfectionem pertingunt, ſi votum ſeruauerint à ſe prius factum.

Vigeſimus error eſt: quia dicunt quòd illi quatuor fratres Minores, qui ſub anno Domini MCCCXVIII. apud Marſiliam per Inquiſitorem hæreticæ prauitatis, qui etiam erat de ordine fratrum Minorum, fuerunt velut hæretici condemnati (ex hoc, vt ipſi dicunt, quòd volebãt ſeruare, & tenere puritatem, & veritatem, & paupertatem regulæ dictæ ſancti Franciſci, & quia nolebant aſſentire in laxationem regulæ, nec recipere diſpenſationem prędicti domini Papę factam ſuper illam, nec ſibi nec alijs ſuper hoc obedire) fuerunt condemnati iniuſte, pro veritate Euangelicę regulę deſendenda: & ideo dicunt ipſos non fuiſſe hæreticos, ſed catholicos, & etiam martyres glorioſos, ipſorumque implorant orationes & ſuffragia apud Deum.

Hęretici pro Martyribus habiti à ſuis.

Vigeſimus primus error eſt: quia dicunt multi ex eis ſe credere, eos eſſe non minores martyres, nec minoris meriti apud Deũ, quàm ſanctos Laurentium & Vincentium martyres.

Vigeſimus ſecundus error eſt: quòd quidam ex ipſis dicunt, quòd in ipſis quatuor fratribus Minoribus, fuit Chriſtus iterum ſpiritualiter Crucifixus, tanquam in quatuor brachijs crucis cum paupertas Chriſti, & vita eius fuerint in ipſis condemnatæ.

Vigeſimus tertius error eſt: quia dicunt, ꝙ ſi dominus noſter Papa mandauit, ac conſentit, ꝙ prædicti quatuor fratres Minores fuerint per Inquiſitorem velut hæretici condemnati, ex hoc ipſe factus eſt hęreticus; & maior etiam inter alios, cum deberet ipſe, ſicut caput Eccleſię, perfectionem Euangelicam defendere: & ideo (vt dicunt) Papalem perdidit poteſtatem, nec etiam credunt ipſum eſſe Papam: & quòd non eſt ei obediendum in aliquo à fidelibus, & quòd ex tunc vacauit Papatus.

Vigeſimus quartus error & hæreſis eſt: quia dicunt, quòd omnes illi Beguini vulgariter appellati, qui ſeipſos fratres de pœnitentia, de tertio ordine ſancti Franciſci appellant, qui in iſtis tribus annis precedentibus, videlicet ab anno Domini MCCCXVIII. vel circa, fuerunt per iudicium Prælatorum, & Inquiſitorem hęreticę prauitatis velut hęretici condemnati in prouincia Narbonę, & in Capite ſtagni, & Biterris, & apud Lodonam, & in diœceſi Agatan. & apud Lunellum, & Magolon. diœceſ. qui credebant prædictos quatuor fratres Minores eſſe ſanctos martyres, & credebant, & tenebant, & ſentiebant, ſicut ipſi de paupertate Euangelica, & de poteſtate Papę, videlicet quòd eam perdidit, & quòd ſit factus hęreticus, & quòd etiam Prælati & Inquiſitores, qui dictos fratres perſecuti fuerunt, ex hoc facti ſunt hęretici; & quòd doctrina fratris Petri Ioannis, olim tota erat vera & catholica: & quòd eccleſia carnalis, ſcilicet Romana Eccleſia, erat Babylon meretrix magna, deſtruenda, & deiicienda, ſicut olim deſtructa fuit ſynagoga Iudeorum incipiente eccleſia primitiua; tales etenim Beguini, quamuis prędicta omnia crederent & defenderent, fuerunt (vt dicunt) iniuſte condemnati, & pro veritate defendenda, & non fuerunt hęretici; ſed catholici, & dicunt eos eſſe coram Deo martyres glorioſos.

Vigeſimus quintus error: quia dicunt, ꝙ Eccleſia Dei adhuc recognoſcet, ꝙ dicti quatuor fratres Minores, & dicti Beguini, qui fuerunt velut hęretici condemnati, ſunt ſancti martyres, & de eis fiet ſolemne feſtum in Eccleſia, ſicut de alijs magnis martyribus.

Vigeſimus ſextus error: quia dicunt, ꝙ Prælati & Inquiſitores, qui ipſos iudicauerunt & condẽnauerunt velut hęreticos, & etiam omnes illi, qui conſenſerunt ac conſentiunt ſcienter, in condemnationibus eorum, ex hoc facti ſunt hęretici, ſi in hoc perſeuerant; & ex hoc perdiderunt eccleſiaſticam poteſtatem ligandi & ſoluendi, & adminiſtrandi eccleſiaſtica ſacramenta; nec eſt eis obediendum à fidelibus Chriſtianis.

Vigeſimus ſeptimus error eſt: quia dicunt, ꝙ omnes & ſinguli prędicti, quos dicunt eſſe factos hæreticos propter prędicta, non ſunt de Eccleſia Dei, nec de numero fidelium: ſed ſunt extra Eccleſiam, ſi in hoc perſeuerant.

Vigeſimus octauus error eſt: quia dicũt, quòd omnes illi, qui tenent & credunt ſicut ipſi Beguini, ſeu

ni, seu fratres pauperes de tertio ordine, credunt & tenent de prædictis omnibus; & sicut tenuerũt et crediderunt illi, qui fuerunt veluti hæretici cõdemnati, et etiam alij fideles, qui non sunt de tertio ordine, siue sint clerici, aut religiosi, aut laici, qui credunt aut tenent de prædictis sicut ipsi Beguini; omnes inquam tales (vt aiunt) sunt Ecclesia Dei, ac de Ecclesia Dei, & intra Ecclesiam Dei viuunt.

Vigesimus nonus error est: ꝙ multi Beguini & Beguinæ, ac etiam credentes ipsorum erroribus, recollegerunt occulte ossa combusta, & cineres prædictorum combustorum, qui fuerunt velut hæretici condemnati, ad conseruandum sibi pro reliquijs & tanquam reliquias sanctorum osculabantur, & venerabantur, sicut aliorum sanctorum ob deuotionem & reuerentiam eorundem: sicut compertum extitit & inuentum per inquisitionẽ & confessionem, ac confessiones, ac depositiones quorundam Beguinorum receptas in iudicio, qui talia secum habebant, & alios habere & habuisse vidtrant, & sciebant; sicut quoque † nos inquirentes de talibus reliquiis apud eos inuentis, palpauimus, & vidimus, & fide probauimus oculata.

† al. quandoque

Trigesimus error est: quòd aliqui ex Beguinis scripserunt, & notarunt nomina prædictorum condemnatorum, & dies siue Calendas, in quibus passi fuerunt sicut martyres (vt ipsi asserunt) secundum quòd Ecclesia Dei, de sanctis & iustis martyribus facere consueuit; & nomina eorum adnotauerunt in suis Calendarijs, & in suis inuocant litanijs.

Trigesimus primus error est: quòd Papa non potest dispensare cum aliqua persona in voto virginitatis seu castitatis, etiam si votum id fuerit simplex, & non solemne, quantumcumque etiam ex tali dispensatione sequeretur aliquod magnum bonum ciuitatis † : puta reformatio pacis alicuius prouinciæ siue regni vel conuersio vnius gẽtis ad fidem Christi: quia persona, cum qua dispensaretur, de maiori & altiori gradu perfectionis suę descenderet ad minorem.

† al. communitatis

Trigesimus secundus error est: quia dicunt ꝙ si omnes mulieres essent mortuę, exceptavna, quę vouisset castitatem vel virginitatem Deo; & etiã si genus humanum deficeret, nili talis mulier cõtraheret, Papa non posset cum tali muliere dispensare: nec talis mulier teneretur obedire Papæ præcipienti vt contraheret; & si obediret, mortaliter peccaret: & si propter hoc excõmunicaretur per Papam, talis excommunicatio esset iniusta, & eã non ligaret; & si sustineret propter hoc mortem, esset martyr.

Trigesimus tertius error est: quia dicunt, ꝙ nõ tenentur iurare coram Prælatis & Inquilitoribus, quamuis delati sint de secta & hæresi Beguinorũ, ad respondendum eis, nisi soluti de fide, ac articulis fidei.

Trigesimus quartus error & hæresis est: quia dicunt, quòd si excommunicarentur propter hoc, quia recusant iurare simpliciter & absolute de veritate dicenda in iudicio de requisitis, nisi tantum de articulis fidei, & præceptis, ac sacramentis; & quia nolunt de alijs respondere, & quia recusant suos complices reuelare, quòd talis excommunicatio est iniusta, & quòd non ligat eos.

Trigesimus quintus error est: quia dicunt ꝙ Papa non potest secundum Deũ inhibere Beguinis, etiam per sententiam excommunicationis, ꝙ non viuant de mendicitate, quamuis possent laborare, & de arte sua victum sibi congruum procurare; nec tenentur sibi obedire: & si propter hoc condemnarentur ad mortem, dicunt quòd essent martyres gloriosi.

Trigesimus sextus error est: quia dicunt, & asseuerant, quòd tota doctrina & scriptura fratris Petri Ioannis olim de ordine fratrum Minorum, est vera & catholica, & eandem credunt & dicũt fuisse ei à Domino reuelatam, & dicunt fratrem Petrum Ioannis hoc ipsum, dum viuebat, suis familiaribus reuelasse.

Trigesimus septimus error est: ꝙ fratrem Petrum Ioannem communiter vocant sanctum Petrum non canonizatum, quia dicunt ita eum esse martyrem.

Trigesimus octauus error est: quia dicunt, eũ esse ita magnum doctorem, quòd ab Apostolis & Euangelistis citra, non fuit aliquis maior eo: & aliqui addunt, quòd fuit maior in sanctitate & doctrina.

Trigesimus nonus error & hæresis est: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioannem veritatem tenuisse & dixisse, in eo quod dixit et tenuit, quòd Christus, viuebat, quando fuit pendens in cruce, in latere lanceatus dicentes, quòd anima Christi secundum rei veritatem, adhuc erat in corpore; sed quia Christus erat multum exinanitus, ideo aspicientibus mortuus videbatur: Ioannes autem Euangelista, ideo dicit eum tunc esse mortuum, quia mortuus apparebat: Matthęus autem Euangelista scripsit, quòd Christus tunc viuus erat, quia secundum rei veritatem ita erat, sed Ecclesia abrasit hoc de Euangelio Matthei, ne Ioanni Euangelistę contrarius videretur.

Quadragesimus error est: quia dicunt, quòd scriptura et doctrina prædicti fratris Petri Ioannis sunt magis necessariæ Ecclesię Dei pro isto tempore finali, quàm aliquæ aliæ scripturæ quorumcunque Doctorum et Sanctorum, exceptis scripturis Apostolorum, et Euangelistarum: quia (vt dicunt) ipse magis declarat, et dat intelligere malitiam Antichristi, et discipulorum eius, videlicet phariszorum, quos dicunt esse prælatos, et religiosos moderni temporis.

Quadragesimus primus error est: quia dicunt, quòd illi, qui non recipiunt doctrinam eius, sunt cæci: et illi, qui reprobant eius doctrinam, et condemnant, sunt hæretici.

Quadragesimus secundus error est: quia dicunt, quòd si Papa condemnaret doctrinam vel scripturam fratris Petri Ioannis condemnando eã esset hęreticus, quia condemnaret vitam et doctrinam Christi.

Quadra-

Quadrageſimus tertius error eſt: quia dicuot (prout inueniunt in Poſtilla fratris Petri prædicti ſuper Apocalypſim) Eccleſiam carnalem, per quam intelligunt Romanam Eccleſiam, non ſolum pro ipſa Roma, ſed quantum ſe extendit Romani Imperii latitudo, eſſe illam Babylonem meretricem magnam, de qua loquitur Ioannes in Apocalypſi. Et de ipſa exponunt & intelligũt, quæ ſequuntur ibidem, videlicet, quòd ipſa eſt ebria de ſanguine martyrum Ieſu Chriſti: & exponũt de ſanguine illorum quatuor fratrum Minorum, qui fuerunt apud Marſiliam combuſti vt hæretici condemnati; & de ſanguine Beguinorum de tertio ordine, qui fuerunt in iſtis retro annis tanquã hæretici condemnati & cõbuſti in prouincia Narbonenſi: ſicut ſuperius plenius continetur, quos aſſerunt eſſe martyres Ieſu Chriſti.

Apoſt. 17.

Quadrageſimus quartus error eſt: quia dogmatizant, q̃ eccleſia carnalis, videlicet Romana Eccleſia, ante prædicationem Antichriſti eſt deſtruenda per bella, quæ contra ipſam faciet Fredericus Rex Sicilię, qui tunc regnabat cum compilcibus ſuis, qui vocantur decem Reges, qui intelliguntur per decem cornua beſtiæ, de quibus ſcribitur in Apocalypſi. Et quædam alia de Rege Frederico contra Regem Franciæ, & Regem Robertum. Fit circa hoc fabulabantur † multa alia tam erronea, quàm inſana.

Apoc. 17.

† al. ponebãt

Quadrageſimus quintus error eſt: quia iſti dogmatizant, quòd in fine ſexti ſtatus Eccleſiæ, (in quo ſtatu dicunt nos eſſe) qui incœpit à ſancto Franciſco citra; prædicta Eccleſia carnalis, Babylon meretrix magna, eſt reiicienda à Chriſto, ſicut reiecta fuit ſynagoga Iudæorum, quia crucifixit Chriſtum: Quia carnalis Eccleſia crucifigit & perſequitur vitã Chriſti, in illis fratribus, quos vocant pauperes & ſpirituales, ordinis ſancti Franciſci; exponendo tam de primo, quàm de tertio ordine, & perſecutione, quæ facta eſt contra eos in prouincia Prouinciæ, & in prouincia Narbon. de qua in ſuperioribus eſt peractum †.

† al. pertractum.

Quadrageſimus ſextus error eſt: quia dogmatizant, quòd ſicut reiecta ſynagoga à Chriſto, fuerunt pauci viri electi per eum, per quos fuit fundata Chriſti Eccleſia primitiua, quantum ad primũ ſtatũ Eccleſiæ, ita reiecta & deſtructa carnali Eccleſia Romana in ſexto ſtatu Eccleſiæ: nunc etiã remanebunt pauci viri electi ſpirituales, pauperes Euangelici, quorum maior pars (vt aiunt) erit de vtroque ordine ſancti Franciſci, videlicet de primo & de tertio, per quos fundabitur Eccleſia ſpiritualis, quę erit humilis & benigna in ſeptimo. & vltimo ſtatu, qui incipiet mortuo Antichriſto.

Quadrageſimus ſeptimus error eſt: quia dogmatizant, quòd omnes religiones ſeu ordines deſtruentur in perſecutione Antichriſti, excepto ordine ſancti Franciſci, quem diſtinguunt in tres partes; quarum vnam dicunt eſſe communitatem ordinis; & ſecundam dicunt eſſe illos, qui appellati ſunt Fraticelli in Italia, & tertiam dicunt eſſe tam in fratribus, quàs vocant ſpirituales, ſeruantibus puritatem † regulę ſancti Franciſci, quàm in fratribus de tertio ordine eiſdem adhęrẽtibus.

† al. pauperem.

Et primę duæ partes (vt aiunt) deſtruentur, & tertia remanebit vſque ad finem mundi duratura: quia (vt aiunt) beato Franciſco ſic fuit à Deo promiſſum.

Quadrageſimus octauus error eſt: quia dogmatizant eſſe duplicem Antichriſtum, videlicet vnum ſpiritualem ſeu myſticum, & alium realem maiorem Antichriſtum; & primum dicunt eſſe præparatorem viæ ſecundi: & dicunt eſſe primum Antichriſtum illum Papam, ſub quo fiet, & ſub quo iam fit (vt aiunt) perſecutio, & condemnatio eorundem.

Quadrageſimus nonus error eſt: quòd determinãt tempus, infra quod maior veniet Antichriſtus, & incipiet prędicare, & finiet curſum ſuum: quem Antichriſtum iam dicunt eſſe natum, & finiet (ſecundum quoſdam ex eis) curſũ ſuũ, circa annum, quo computabatur incarnatio Domini anno MCCCXXXV.

Quinquageſimus error eſt: quia dogmatizãt, quòd illi viri ſpirituales, quos vocant euãgelicos, in quibus, & per quos fundabitur eccleſia, mortuo Antichriſto, prędicabunt xij. tribubus Iſrael, & conuertentur de qualibet tribu, duodecim millia, qui ſimul congregati erunt cẽtum quadraginta quattuor millia: & hæc erit militia ſignata per Angelum habentem ſignum Dei viui: & exponunt de Beato Franciſco, qui habuit ſtigmata vulnerum Chriſti. Quę militia ſignata primo pugnabit cum Antichriſto, & per eum occidetur ante aduentum Heliæ & Enoch.

Quinquageſimus primus error eſt: quia dicũt quòd tempore perſecutionis Antichriſti, ita affligẽtur Chriſtiani carnales, q̃ deſperati dicent, q̃ ſi Chriſtus eſſet Deus, non permitteret, q̃ Chriſtiani tanta paterentur mala; & ſic deſperati apoſtatabunt à fide, & morientur. Sed Deus abſcondet prædictos viros ſpirituales electos, ne per Antichriſtũ & miniſtros ſuos valeant inueniri; & tunc Eccleſia reducetur ad numerum perſonarum, in quo numero fuit fundata Eccleſia primitiua, ita q̃ vix remanebũt xii. in quibus etiam fundabitur, & in quibus infundetur Spiritus ſanctus in æquali vel in maiori abundantia, quàm fuerit infuſus ſuper Apoſtolos in Eccleſia primitiua.

Quinquageſimus ſecũdus error eſt: quia dicũt, q̃ poſt mortem Antichriſti, dicti viri ſpirituales conuertent totum mundum ad fidem Chriſti, & totus mundus erit bonus & benignus: ita q̃ nulla malitia vel peccatum erit in hominibus illius ſtatus, niſi forte peccata venialia in aliquibus: Et omnia erunt cõmunia quo ad vſum, & nõ erit aliquis, qui offendat alium, vel ſollicitet ad peccatum; quia maximus amor erit inter omnes, & erit tunc vnum ouile & vnus paſtor: Et talis omniũ ſtatus & conditio durabit (ſecundum aliquos ex ipſis) per centum annos: deinde deficiente amore, paulatim ſubingredietur malitia, & intantum excreſcet paulatim, q̃ Chriſtus propter exceſſũ dictę malitię, quaſi cogetur venire ad generale iudicium omnium.

Quinquageſimus tertius error eſt: quia ignominioſe & grauiter obloquuntur contra domi-

num

num Papam Vicarium Iesu Christi, quem sicut insani mente, & schismatici vocant, & dicunt esse mysticum Antichristum, maioris Antichristi præcursorem, & præparatorem viæ eius.

Quinquagesimus quartus error est: quòd vocant eum lupum rapacem, à fidelibus euitandum, & prophetam Inscum, seu cœcum: & Caipham Pontificem, qui Christum condemnauit: & Herodem, qui Christum illudendo deriserit: quia vt dicunt, ipse condemnat vitam Christi, & dendet Christum in pauperibus suis.

Quinquagesimus quintus error est: quia dicit ipsum Papam esse aprum de silua, & singularem ferum, exterminantem & destruentem maceriam seu clausuram Ecclesiæ Dei: ita vt in eam possint ingredi canes & porci, id est, homines, qui perfectionem vitæ Euangelicæ dilacerant atque conculcant: & dicunt, q̃ plus facit de malo in Ecclesia, quàm omnes hæretici præcedentes: quia tempore hæreticorum manebat Ecclesia in statu suo; nunc vero tempore eius, carnalis Ecclesia destruetur, quia ipse solus com duobus Cardinalibus fugiet, & latitabit, & morietur præ tristitia & dolore.

Et quia prædicti errores fundantur originaliter in paupertate Euangelica, quam dicebant esse mendaciter, q̃ Christus & eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio, nec in communi: & q̃ in his quibus vtebantur, non habebant aliquod ius, sed solummodo limplicem vsum facti; ideò dominus Ioannes XXII. declarauit contrarium esse verum & catholicum; & ista duo esse hæreticalia, & condidit de consilio fratrum extrauagantem, Cum inter nonnullos. tenoris sequentis.

De proprio & communi Extrauagantes Domini Ioannis xxij.

† Hęc habetur inter extrauag Ioan. xxii. ti d ver bo. fig. c. 4.

CVm * inter † nonnullos viros scholasticos sæpe cõtingat in dubium tevocari, vtrum pertinaciter affirmare tedeptorem nostrum & dominum Iesum Christum, eiusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua nec in communi etiã, hæreticum sit censendum. diuersis diuersa & aduersa etiã sentientibus circa illud: Nos huic conentationi finem imponere cupientes, assertionem huiusmodi pertinacem, eum scripturæ sacræ (quæ in plerisq; locis ipsos nonnulla habuisse asserit) contradicat expresse, ipsamque scripturam sacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur articuli, quo ad præmissa fermentum aperte supponat continete mendacii, ac per consequens, quantum in ea est, eius in totum fidem euacuans, fidem catholicam reddat, eius probationem adimens, dubiam & incertam: deinceps erroneam fore censendam, & hæreticam: do

A fratrum nostrorum cõsilio, hoc perpetuo declaramus edicto.

Rursus in posterum pertinaciter affirmare, q̃ Redemptori nostro prædicto, eiusque Apostolis in his, quæ ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaquam ius ipsis vtendi competierit; nec illa uendendi, seu donãdi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse: cum talis assertio ipsorum usum & gesta euidenter includat, in præmissis non iusta; quod vtique de vsu, gestis, seu factis redemptoris nostri Dei filii sentire nefas est, factæ scripturę contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deineeps erroneam fore censendam merito, ne hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere, uel au su ei temerario contraire. Si quis autem hoc attentare voluerit, seu præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Auinion. ij. Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno septimo.

Et quia prædictæ constitutioni, Cum inter nonnullos. dictus frater Michael de Cæsena Minister Generalis fratrum Minorum hæreticus, cõtradixit, patenter, publice, & impudenter cum suis complicibus mendaciter asserendo, quòd Romanus Pontifex constitutionem, Cum inter. prædictam, non potuit condidisse: Idem dominus Ioannes XXII. constitutionem edidit, quę incipit: Ad conditorem † canonum. in qua clarissimo ostendit, quòd constitutionem potuit facere antedictam.

Contra eos tes Michaelis de Cæsena constitu.

†Habetur in extraua. eiusdem, De uerbo. fig. c. j.

Verum quia † ille hæreticus Michael antedictus, cum quamplurimis sociis suis, etiam dictę constitutioni, Ad conditorem. etiam detrahebat: & ambas, Cum inter. &, Ad conditorem. pariter condemnabat: Idem dominus Ioannes tertiã constitutionem edidit, quæ incipit: Quia quorundã mentes. in qua constitutione vtramque, Cum inter. & Ad conditorem canonum. confirmauit, & errores duos prædictos de proprio & communi fortius extirpauit, & verbis etiam aliis vsus fuit, vnde dicitur sic.

Extrauagans Ioannis xxij. Quia quorundam.

QVia † quorundam mentes: & infra. Nos itaque ne fabricatores mendaciorum huiusmodi, ac etiam assertores, de

† Hæc habetur inde uerbo. fig. c. j. in fin.

tam

tam pestifera, erronea, & damnata doctri- A
na, confutatione, ac confusione utique
omni digna, gloriari ualeant, & alios tra-
here in errorem, cum ausu nefando, ac pe
tulantia improba, ausi defendere publice
fuerint damnatam per constitutionē præ-
dictam hęresim, ac etiam probare, uidelicet, q Christus & eius Apostoli in his, quæ
habuisse leguntur, tantum habuerint absq; iure aliquo simplicem usum facti: ex quo (si verum esset) sequeretur usum Christi fuisse non iustum: quod profecto blasphemiam continet, & catholicæ fidei inimicū: B
cum hoc de pertinaci animositate ac erronea non sit dubium processisse: omnes & singulos; qui uerbo ac scripto per se, uel per alium, seu alios talia publice præsumpserunt, ipsos quoque, qui eos instruxerūt in talibus, & ut præmissa facerent, docuerunt, in damnatam incidisse hæresim, ac ut hæreticos uitādos fore, de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatas per constitutionem, Cum inter. prædictam, hæreses, uel ipsarum alteram deinceps scienter verbo, vel scripto C
defendere, uel approbare præsumpserit, de fratrum eorundē consilio decernimus, vt tanquam hęreticus ab omnibus euidenter habeatur. Adhuc, q constitutionem nostram, Ad conditorem canonum. supradictam. insano ausu impugnare nisi sunt (ficut fertur) districtius de eorundem fratrū consilio inhibemus, ne quisquam contra diffinita, ordinata, seu facta per ipsam, verbo, vel scripto scienter approbet aliquid, D
vel defendat. Si quis vero contra prę sumpserit, tanquam contumax & rebellis Romanæ Ecclesię ab omnibus habeatur. Nulli ergo, &c. Datum Auinion. quarto idus Nouemb. Pontificatus nostri anno nono.

Et quia prædictis duobus erroribus in dictis duabus constitutionibus condemnatis, super materia de proprio & communi, adhuc in prouincia Tarraconen. nonnulli Begardi, & fratres Minores, solo nomine religiosi, a conuersatione alio-
† al. ordinis rum ordinum † fratrum, vita & moribus dissidentes, præfatos condemnatos errores, in dicta E
prouincia Tarraconen. adhuc defendebant: Ideo dominus Ioannes prædictus, Archiepiscopo Tarraconen. eiusque suffraganeis, & Inquisitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, iterū dictos errores, ac fratres eorum defensores vt hæreticos condemnando, ac tales publicari mandando, gratiis & indulgētiis sui ordinis priuando, ac eos Prę latis & Inquisitoribus subiiciendo, litteras destinauit tenoris sequentis.

Alia constitutio Ioan. XXII. super eodem.

IOannes Episcopus seruus seruorū Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopo Tarraconen. eiusque suffraganeis, & dilectis filiis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Tarraconæ auctoritate Apostolica deputatis, salutem, &c.

QVIA nonnunquam unius impunitas: & infra. Et quia indignum est, vt eius, à cuius se obedientia subtrahunt, quemque † inimpugnare temere satagunt, priuilegiis † al. quāque
perfruantur: ipsos omnibus & singulis, tā exemptionis, quàm aliis quibuscūque priuilegiis, gratiis & libertatibus, & immunitatibus, tam ordinibus suis, quàm personis & locis ipsorum, sub quacunq; forma, vel expressione uerborum, ab Apostolica sede concessis, auctoriate Apostolica omnino priuamus. Et prę ter pœnas alias contra talia præsumentes inflictas, quibus ipsos subiacere uolumus, priuatos perpetuo, & ordinariorum locorum iurisdictioni ordinariæ, quo ad causas omnes, & omnia alia decernimus manere subiectos. Quocirca discretioni uestrę per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districtius iniungendo mandamus, quatenus singulis diebus Dominicis & festiuis, de quibus uideritis expedire, tales excommunicatos, hæreticos, & schismaticos (vt prædicitur) eisdem priuilegiis, gratiis, libertatibus, & īmunitatibus priuatos, uos fratres Archiepiscope & Suffraganei faciatis in Ecclesijs uestrarum ciuitatum, & diœcesum publice nuntiari: ac uos, vestrique uices gerentes, uestra ordinaria: & uos filii Inquisitores auctoritate Apostolica aduersus eos, quos in præmissis, uel circa ea, summarie, simpliciter, & de plano in eisdem ciuitatibus, & diœcesibus reperietis deliquisse, tā quam contra hęreticos & schismaticos, ad captionem, inquisitionem, correctionem, & punitionē, iuxta sanctiones canonicas, adeo diligenter procedere studeatis, quòd extirpatis de finibus uestris hæresibus huiusmodi, catholica fides illibata remaneat in hac parte. Datum Auinione, &c.

COMMEN. XL.

MVltis nominibus vocantur hi haretici, nempe Begardi, Fraticelli, Fratres de paupere vita, & Bizochi, vt conflat ex quadam extrauaganti Ioānis XXII. incipiente, Sancta Romana. *quam affert*

fert auctor Repertorij Inquisitorum, verbo, Beatæ tertiæ regulæ. per quam horum secta condemnatur.

a ¶ Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clementis V. insurrexit in prouincia Narbonæ homo quidam vocatus Petrus Ioannes.] De Begardorum origine siue initio non est multum variis auctorum sententijs; nam Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Beguinorum in principio, scribit eorum sectam detectam fuisse circa annum Domini M. CCCXV:

Begardorum secta quãdo inceperit.

Eymericus hic, qui aliquot annis post Guidonem Carmelitam floruit, non multum ab eo differt, dum Begardos, seu Beguinos tempore Clementis Papæ V. insurrexisse potissimũ significat, nempe circa annos Domini MCCCX. quorum auctorem constituere videtur Fratrem Petrum Ioannem, de quo diximus supra quæst. 9. huius 2. partis.

Bernardus Latzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 2. verbo Bergardi, exortos eos scribit sub Ioanne Papa XXII circa annũ Dni MCCCXXX.

Gabriel Prateolus, lib 6. cap. 13. de vitijs & factis hæreticorum agens de Fraticellis, & lib. 8. cap. 21 agens de Hermanno Italo, ait hunc Hermannum auctorem fuisse hæresis Fraticellorum, seu Beguinorum, & eos ortos fuisse temporibus Benedicti Undecimi Pontificis maximi circa annum Domini MCCCIIII.

Horum sententia vere iudicari possunt: nam qui maiora tempora constituunt, de primo eorum exortu loqui putandi sunt; qui vero media tempora narrant, de eorum incrementis; qui autem maiora, de eorum statu & damnatione agere intelligi possunt. Nam cum sæpe contingat, hæreticorum sectas non statim susti pere incrementum, sed sua habere exigua initia, inde vero magis ac magis pullulare, incrementaque suscipere ut inde, vt scriptores & historici de eisdem hæreticis loquentes interdum circa tempora varij quodammodo videantur, cum tamen non sint: nam quidam exortum primum, alij incrementum, alij denique condemnationem eorum respicientes, dicunt hoc aut illo tempore extitisse: vnde si qua quãdoque varietas circa hæc apud graues auctores inueniatur, prædicta modo conciliari potest, nisi aliud euidenti ratione, aut coniectura concludatur.

Ex his ergo constat Begardorum sectam circa tempora Clementis V. & Ioannis XXII. Romanorum Pontificum exortam fuisse, aut saltem detectam: quã idem Pontifices Apostolica auctoritate sæpe repressa ac condemnauerunt: nam sectam Begardorũ, præsertim de Alemania, & eorum errores primum condemnauit Clemens V. in concilio Viennensi, & refertur in Clement. 1. de religio. domib. & in Clemen. Ad nostrum. de hæreti. inde Ioannes XXII. qui Clementi V. in pontificatu successit Begardos seu Fraticellos vbique existentes multis cõstitutionibus condemnauit, sed præcipue per quandam extrauagantem incipien. Sancta Romana. quæ habetur inter cæteras extrauagantes. tit. de religios. domi. Pontificatus sui anno secundo, nempe, anno Domini M CCCXVIII. & refert auctor Repertorij Inquisitorum, verbo: Beatæ tertiæ regulæ. & Eymericus quæst seq. in fine.

A i. Horum hæreticorum errores præter Eymericum hic, refert & confutat Guido Carmelita in summa, tit. de hæresibus Beguinorum, & Aluarus Pelagius, lib. 2. cap. 52. de planctu Ecclesiæ. confutat etiã errores Beguinorũ seu Begardorum, de quibus agitur in Clemen. Ad nostrum. de hæretic. Recensent eos præterea Bernardus Luzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Bergardi. Turrecremata in summa de Eccles. lib. 4. parte 2. cap. 36. Beatus Antoninus in summa, parte 4. tit. 11. cap. 7. §. 4. & 5. & Prateolus, lib. 2. de vitijs & factis hæreticorum, cap. 17. tametsi his locis potissimum agant de erroribus Begardorum condemnatis in dicta Clemen. Ad nostrum. de hæretic. adde Repertorium Inquisitorum verbo, Bergardi, & verbo, Beguinæ.

b ¶ Trigesimus nonus error, & hæresis est: quia dixerunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrũ Ioannem veritatem tenuisse & dixisse, in eo quod dixit & tenuit, quòd Christus viuebat quando fuit pendens in cruce in latere lanceatus.] Hic error, vt alibi diximus, damnatus est in concilio Viennensi, & habetur in Clemen. 1. de summa trinit. & fide cathol. refert quoque Eymericus supra in hac 2. parte quæst. 7. num 7. versi secũda hæresis. & quæst. 9. num. 2. vers. prima hæresis.

C c ¶ Matthæus autem Euangelista scripsit, quod Christus tunc viuus erat, quia secundum rei veritatem ita erat, sed Ecclesia abrasit hoc de Euangelio Matthei, ne Ioanni Euangelistæ contrarius videretur.] Hæc est insignis & impudentissima blasphemia: neque enim contrarium vnquam scripsit Matthæus, cum solus Ioannes de lanceatione lateris Christi pendentis in cruce egerit: neque catholica Ecclesia id abrasit, aut correxit, vt vera etiam docet Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis, cap. 3. in fine. Sed vsitatus mos est hæreticorum, vt ad tuendos errores suos facile confingant quicquid illuc, addendo, aut detrahẽdo sacris litteris, sicut hæc ostendimus, lib. 2. de causis vnde hæreses oriantur. De qua re singularis extat locus apud Tertullianũ in libro de præscriptionibus hæreticorum in hæc verba: Ista hæresis non recipit quasdam scripturas: Et si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit. Et si recipit, non recipit integras: Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata conuertit †. hactenus Tertullianus. †al. cõuertit

Iam eadem hæc blasphemia diligenter est præcauenda, atque delenda è plerisque voluminibus iuris canonici recenter impressis, velut ex his quæ impressa fuere Antuerpiæ anno Domini M D LXXII. in officina Philippi Nutij, in quibus super Clemen. 1. de summa Trinit. & fide cathol. recentior quidam vel imperitus, vel non vere catholicus, dum totius Clementinæ conatur argumẽtum enarrare; sæpe inculcat hanc blasphemiã videlicet sanctum Matthæũ contrarium scripsisse de lanceatione lateris Christi, his, quæ diuinitus narrauit sanctus Ioannes.

d ¶ Quadragesimus quartus error est, quia dogmatizant quod Ecclesia carnalis, &c.] Ita habet codex Barcinonensis impressus. in tribus vero manuscriptis

scriptis paulo aliter legitur in hunc modum: Quia dogmatizabant olim, quòd Ecclesia carnalis, uidelicet Romana Ecclesia ante prædicationẽ Antichristi destruenda erat per bella, quæ contra ipsam faceret Fredericus Rex Siciliæ, qui tũc regnabat cum complicibus suis, &c.

c ¶ Cum inter nonnullos.] *Ut apertius intelligantur quæ tradit Eymericus tum in hac, tum in sequentibus quæstionibus de condemnatione Fraticellorum, seu Fratrum de paupere vita, breuiter mihi enarranda sunt illa, quæ nunc à Fraticellis gerebantur. Sciendum ergo est, Fraticellos tempore Ioannis XXII. multum inualuisse in partibus Italiæ, necnon in Insula Siciliæ, Comitatu Prouincie Narbonen. & Tholosan. ciuitatibus & diœcesibus & prouincijs, alijsque diuersis locis, sicut constat ex quadam extraganti Domini Ioannis XXII. incipien.* Sancta Romana. *quæ habetur inter eius extrauagantes, tit. de religio. domi. adeo vt congregationes & conuenticula facerent, superiores sibi constituerent (quos Ministros, seu Custodes, vel Guardianos, aut alijs nominibus appellabant) plurimos ad suam sectam reciperent, domos & habitacula construerent, ac si essent de religionibus approbatis. His incommodis longe lateque patentibus occurrere volens dominus Papa Ioannes XXII. Auinione tertio calẽdas Ianuarij, Pontificatus sui anno secundo, id est, anno salutis MCCCXVIII. die 30. mensis Decembris, præfatam extrauagantem incipien.* Sancta Romana. *edidit, per quam Fraticellorum, seu Beguinorum sectam penitus condemnauit. inde vero paucis post diebus, id est, die 23. Ianuarij, Pontificatus sui anno secundo, qui incidit in initium anni salutis MCCCXIX. contra eosdem Fraticellos et Henricum de Ceua, quem sibi constituerant Ministrum Generalem, aliam constitutionem dedit, incipien.* Gloriosam Ecclesiam. *cuius fragmentum quoddam affert Eymericus quæstione sequẽti. in qua eorum commemorantur errores præcipui, & breuiter ac eleganter confutantur, ac mandatur insuper vt Henricus de Ceua, & eius complices caperẽtur, ac legitime punirentur. Hęc extrauagans refertur in fine huius operis inter literas Apostolicas pro officio Sanctæ Inquisitionis.*

Ceterum quoniam impij Fraticellorum conatus non omnino fuerant repressi, immo multi non modo ex congregatione et ordine Fraticellorum. inter quos fuit Guilielmus OKam Anglicus, sed etiã alij aperte profitebantur errorem, qui dicit, Christum & Apostolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiam in communi: & illum, qui falsò quoque asserit, Christo et eius Discipulis, in his quę ipsos habuisse scriptura testatur, ullum ius ipsis vendi competiuisse, nec illa vendendi, aut donandi ius habuisse; propterea idem dominus Ioannes XXII. secundo idus Nouembris, Pontificatus sui anno septimo, id est, anno salutis MCCCXXIII. tertiam fecit, incipien. Cum inter nonnullos. *per quam damnat errores paulo antea relatos: & quia hunc constitutioni,* Cũ inter nonnullos, *vt hic scribit Eymericus, Michael de Cęsena Minister Generalis Fratrum Minorum hæreticus, contradixit patenter, publice, & impudenter cum suis complicibus (inter quos primum sibi in scelere nefario vendicabat locum Guilielmus OKam, qui contra hanc decretalem est debacchatus, dicens septem ex ea colligi errores, cum tamen totidem hæresibus se cum suis maculatum esse ostenderit) ideo dominus Ioannes aliam constitutionem edidit incipien.* Ad conditorem. *in qua plenissime declarat quicquid de dominio rerum, quæ ad Fratres Minores perueniebant, & de simplici vsu facti dubitari poterat, ut tandem omnis errorum ob nubilatio ab eorum animis tolleretur. Edita autem fuit extrauagans incipiens,* Ad conditorem. *sexto idus Decembris, Pontificatus Domini Ioannis XXII. anno septimo, id est, anno salutis MCCC XXIII. facta vero est hęc constitutio,* Ad conditorem. *omnino post constitutionem,* Cum inter nonnullos. *vt constat ex tempore, quo utraq; data fuit, licet in codicibus iuris canonici impressis, constitutio,* Ad conditorem. *ponatur ante constitutionem,* Cum inter nonnullos. *cum reuera constitutio,* Cũ inter nonnullos. *præcedere debuisset; nam in eodem anno septimo prior est mensis* Nouember, *quo data fuit constitutio,* Cum inter. *quàm mensis* December, *quo data fuit constitutio,* Ad conditorem. *et Eymericus hic cum de his constitutionibus agit, rectam temporis seriem sequitur, vt constat.*

Attamen quia idem ille Michael de Cęsena magna complicũ caterua stipatus, de quibus paulo post dicemus, proxime relatas constitutiones acriter mordebat, atque totis viribus & verbis & scriptis impugnabat, propterea dominus Ioannes XXII. item Auinione, quarto idus Nouembris, pontificatus sui anno nono, hoc est, anno salutis MCCCXXV. aliam constitutionem publicauit incipien. Quia quorundam. *in qua confirmauit constitutionem,* Cum inter nonnullos. *& constitutionem,* Ad conditorẽ. *Item prędictos errores de proprio & cõsortibus ex tirpauit, & obiectionibus aduersariorum plene respondit, & tandem contradictores tanquam contumaces, & Romanę Ecclesię rebelles & esse, & ab omnibus haberi debere declarauit.*

Tres autem hę constitutiones nempe, Cum inter nonnullos. Ad conditorem, *&,* Quia quorundam. *impressa referuntur inter extrauagantes Ioannis XXII. de verb. sig.*

Cumque hi errores de proprio & communi tanquam hæretici ex diuinis scripturis, & argumentis solidissimis in his tribus Decretalibus contentis merito essent per Romanum Pontificem condemnati, hæretici illi & rebelles, qui eos tuebantur, ausi sunt ẽ Auinione in consistorio suo, in faciem resistera, et appellare, & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciuitate Mondeui in superiore Germania appellationes suas solenniter publicare, & dominum Ioannem XXII. non Papam, sed apostatam & hæreticum nuncupare. Michael enim de Cęsena prędictus Generalis Minoritarum, etiamsi in congregatione Parisiensi anno MCCCXXVIII. depositus, ausus est tamen rebellem ceruicem erigere se pro Generali & catholico prædicando, Papam autem pro apostata, & hæretico, & sic ipso iure depositio, & ad hoc literas impietatis suæ modo ad capitulum Fratrum Minorum, nunc ad Lodouicum IIII. Bauarum affectum Imperatorem, & alios destinare, & omnia

Extrauagãs Ad cõditorẽ quando fuerit edita.

Michael de Cęsena impudenter inuehitur in cõstitutiões Papales.

Constitutio Quia quorũdam.

Michael de Cęsena impudenter inuehitur in Pontificem.

Extrauagans Sancta Romana edita anno 1318.

Extrauagans Gloriosa Ecclesiam edita an. 1319.

Præcipui Fraticellorum errores.

Constitutio Cũ inter nõnullos, quando fuerit edita.

& omnia contra Papam, imo contra Euangelicam veritatem hac in re moliri. Et habuit fautores, qui pro ipso, & cum ipso contra Romanam sedem similiter pugnarunt, multoc: sed inter eos precipuus fuit Guilielmus OKam Anglicus, qui multa & dixit et scripsit contra Romanum Pontificem, potestatē eius & Romanæ sedis gloriam & auctoritatem, quantū potuit, minuendo. Adhæserant eidem Michaeli præter OKam, Bonagratia de Pergamo, conuersus, & Henricus de Chalem, qui multa tum amicitia, tum etiam errorum ac hæresum concordia cum Michaele coniunctī erant. Eisdem erroribus subscripserūt per id tempus nonnulli theologastri, qui apud imperitam plebem inanis gloriæ uomen aucupabantur, in quibus memoratur Marsilius de Menandrino Paduanus, non ille, qui late scripsit de medicina, sed alius quidam, qui adhæsit Lodouico Bauaro, ut scribit Zabarella in cap. Venerabilem. §. Verum. extra de electi. & in clemen. Exiui. §. Proinde. de verbo. signifi. (contra quem scribit luculenter Albertus Pighius. lib. 5. Hierarchiæ ecclesiast. cap. 1. & multis seq.) item Ioannes de Ianduno homo philosophiæ gloria tumens, quem habuit familiarem, & in hoc errore consiliarium Lodouicus Bauariæ Dux, & huius sectæ fautor, ut conflat ex processu contra hunc Lodouicum facto per Clementem sextum Pontificē maximum.

Michaelis de Cæsena fautores.

Cum autem dominus Ioannes XXII. decretalem illam edidisset, qua incipit: Quia quorundam. detractores illi & rebelles rursus in ea octodecim pretensos errores notauerunt, quorum quinque videlicet 3. 5. 6. 13. & 14. ius tantum ciuile concernunt: in quibus totidem errores se habere palam profitebantur: Interim dominus Ioannes XXII. vt nullam intentatam relinqueret uiam, qua uelut pius pater posset errantes ad lumen adducere veritatis, aliam publicauit decretalem incipien. Quia uir reprobus Michael. quæ non est impressa, nec adhuc peruenit ad manus meas in qua pleniſſime impijs eorum appellationibus respondit, ueritates catholicas, quas in alijs extrauagantibus definierat, firmiter stabiliendo, & errores contrarios confutando. Atque in hac rursus decretali truces illi Ecclesiæ rebelles triginta duos pretensos errores mendaciter notauerunt, exceptis aliquibus, uidelicet 18. 19. 20. 23. 24. & 28.

Constitutio Quia uir reprobus.

Cum uero post multas blasphemias vbique verbis & scriptis contra constitutiones domini Papæ et sedem Apostolicam prolatas, Michael de Cesena, qui iam fuerat omni dignitate priuatus Guilielmus OKam, & Bonagratia de Pergamo conuersus, insi essent non recedere à ciuitate Auinionen. ad quam fuerant perducti, vbi cunc curia Pontificia residebat, illi clam arrepta fuga ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, & Lodouici de Bauaria pro Imperatore se gerentis suos gressus dirigere festinarunt; atque in Alemanijs partibus nō sunt veriti hæreses publice prædicare. Quare dominus Ioannes XXII. Auinione quarto idus Ianuarij pontificatus sui anno quintodecimo, ideſt, anno salutis MCCCXXXI. contra eosdem fugitiuos quendam processum publicauit, cuius initium: Nuper in consistorio publico. quo citantur peremptorie illi ipsi rebelles, ut personaliter comparerent ad audiendam sententiam, prout excessus exigeret delinquentium. huiusmodi autem processus in fine huius operis habetur impressus inter litteras Apostolicas pro officio Inquisitionis.

Iam illud scire oportet, tempore Ioannis XXII. multos viros pios & doctos contra Fraticellorum errores & verbis & scriptis graniter decertasse, & Pontificiam auctoritatem & potestatem defendisse, in quibus fuit Augustinus Triumphus de Ancona Augustinianus, uir sanctitate & doctrina insignis, in summa de potestate ecclesiastica, quā domino Ioanni Papæ XXII. nuncupauit: Guilielmus de Cremona eiusdem ordinis, & alij, quorum opera de hac re partim impressa circumferuntur, partim uero manuscripta adhuc seruantur, virorum doctorum diligentia, ut spero proxime edenda.

Hunc uero Augustinum de Ancona in priore editione horum commentariorum super hac ipsa quæstione, dixeram à Michaele de Cæsena tractum fuisse cum alijs in errorem Fraticellorum, Ceterum eam infamiæ notam, tum falso impositam fuisse tanto uiro comperi, cum loca eiusdem Augustini in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 78. & 79. diligentius & attentius perlegerem; quibus mature consideratis animaduerti, eum à Fraticellorum errore procul abfuisse, & quæ tradit cum recta doctorum sententia conuenire, sicut admonui in summa eiusdē Augustini Romæ impressa an. Dom. MDLXXXII. in principio quæstionis 78. Monit autem me tunc ut in eam sententiam descenderem, quoddam additamētum, quod prefixum erat prædictæ extrauganti Ioannis XXII. incipienti, Cum inter nonnullos. in alijs quot voluminibus iuris canonici in breuiori forma cum glossis recenter impressis, Ceterum, vt dixi, id falsum esse deprehendi, postquam diligentius rem cōsiderauī: sed ad rem reuertor.

Fraticelli non modo Ioanni XXII. quamdiu vixit, impudentissime refliterunt, sed etiam Benedicto duodecimo eius successori. quē (quia erat sacræ theologiæ doctor) peiorem & damnabiliorem medacissime proclamabant, negantes esse Pontificem, sed hæresiarcham palam esse asserentes per fucatas rationes plurimos decipiebant, ita vt in diuersis mundi partibus multum duranerit Fraticellorum secta, ut testatur Zabarella in clemen. Exiui. §. proinde de verbor. signifi. & Sanctus Antoninus in summa, parte 4. tit. xi. cap. 7. §. 5. quibus locis nonnulla afferunt, quæ hanc historiam de Fraticellis poterunt illustrare: quam propterea paulo fusius duximus enarrandam, quoniam & pauca ab historicis, et absque vllo fere ordine commemorantur, tum etiam quoniam quæ in his tribus quæstionibus, videlicet 15. 16. & 17. traduntur ab Eymerico, vix sine harum rerum, quas adduximus, cognitione percipi possunt.

QVAESTIO XVI.

De erroribus Henrici de Sena.

SVMMARIVM.

1 Henricus de Sena apostata caput Beghinorum.

2 Beghinorum

2 *Beguinorum errores quinq; dãnati à Ioan. xxij.*
3 *Secta Beguinorum prorsus damnatur.*
4 *Beguinorum excusationes friuola.*
5 *Titulo tertij ordinis S. Frãciſci ſeſe Beguini palliare atque honeſtare nitebantur.*

DEcimaſeptima quæſtio eſt: Hęreſes, & errores Henrici de Sena, ordinis fratrum Minorum Generalis ficti Miniſtri, non veri ordinis beati Frãciſci, ſed ficitij: qui fratrum [b] à communi ſtatu ordinis diſſidentium in partibus Tuſciæ, & in inſula regni Sicilię caput fuit; qui ſunt?

1 Ad hanc [c] reſpondemus, quòd poſt condemnationem prędictarum duarum hęreſum, & errorum de proprio, & communi, factam per dictum dominum Ioannem xxij. in conſtitutionibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mẽtes. quamplures fratres Minores in partibus Tuſciæ, & inſula regni Sicilię, dictis duabus conſtitutionibus non obtemperantes, ſed eas potius cõdemnantes, à communi ſtatu ordinis beati Franciſci vita & moribus, ac etiam aliqualiter habitu diſſidentes, ac totaliter deuiantes, ſibi Henricum de Sena dicti veri ordinis ſancti Franciſci, cum prędictis ſuis complicibus fugitiuum, & apoſtatam, in Miniſtrum Generalem talis peruerſę ſuæ congregationis, & ordinis elegerunt, ſibique pręfecerunt magis in idolum, quàm prælatum. Qui pariter Miniſtros, Cuſtodes, Guardianos, temeritate conſimili eligere præſumpſerunt, plurimos ad eorum ſectam recipere, ſicque receptis licentiam prædicandi, confeſſiones audiendi, concedere auſi ſunt: ac ſic in hæreſes & errores plurimos inciderunt. Quorum quidem ſtatum, cum ſuis erroribus quinque, de quibus actum eſt ſupra eadem parte ſecunda, quæſt. 8. idem dominus Ioannes pariter condemnauit, ac eos capi mandauit per ſuam cõſtitutionem, quæ incipit: Gloriоſam. quæ eſt tenoris ſequentis.

Extrauagans Ioan. xxij. qua dãnantur errores Henrici de Sena, & ſequacium ſuorum.

GLorioſam [d] Eccleſiam: & infra.

Et ne aliquid prædictarũ blaſphemiarum tolerabile videatur, aut dubium: de plurimis eorum erroribus, aliquos nõ latere, & perinde nocere valeant, præſentibus duximus adnotandos.

2 Primus itaque error, qui de iſtorum officina tenebroſa prorũpit, duas fingit Eccleſias, vnam carnalem diuitijs preſſam, effluẽtem diuitiis, ſceleribus maculatam, cui Romanũ pręſulem, alioſque inferiores prælatos dominari aſſerũt: Aliam ſpiritualem, fragilitate mundam, virtute decoram, paupertate ſuccinctam: in qua ipſi ſoli, eorumque complices continentur: Cui etiã ipſi ſpiritualis vitæ merito (ſi qua fides eſt adhibenda mendacijs) principantur.

Secundus error, quo prædictorum inſolentium conſcientia maculatur, Venerabiles Eccleſiæ ſacerdotes, alioſque miniſtros, ſic iuriſdictionis & ordinis clamitat auctoritate deſertos, vt nec ſententias ferre, nec ſacramenta conficere, nec ſubiectum populum inſtruere valeant, vel docere: Illos fingentes omni eccleſiaſtica poteſtate priuatos, quos à ſua perfidia viderint alienos: quia apud ipſos ſolos (vt ipſi ſomniant) ſicut ſpiritualis vitæ ſanctitas, ſic auctoritas perſeuerat. In qua [e] re Donatiſtarum ſequuntur errorẽ: qui olim facto ſchiſmate, ab vnitate Eccleſiæ recedentes, ita in ſua ſecta Dei gratiam dixerunt eſſe coactam, vt nullus eam recipere eſſet idoneus, qui non foret ipſorum ſcelere maculatus.

Tertius [f] iſtorum error in Valdenſium errore coniurat, quoniam & hi & illi in nullum euentum aſſerunt ſore iurandum: dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione conſtringi. Quorum blaſphemias pietas Chriſtiana condemnans, non leuitate mota, ſed vtilitate aut neceſſitate coacta, veritatẽ præteritorum, atque præſentium, & certitudinem futurorum, iuriſiurandi religione confirmat: certiſsime tenens, quòd nullatenus de ſuo genere poteſt eſſe peccatum, quod Chriſtus exetcuit, qui peccatum non fecit, ſed peccatum omne ſua paſſione damnauit: Iurauit etenim Dominus, iurauit & apoſtolus Paulus: ſuæ operationis exemplo monſtrãtes, ad hoc tantum iuramentum eſſe prohibitum, ne iurandi facilitas frequentiam, frequentia conſuetudinem, conſuetudo periurium introducat. Bonum eſt ergo iuramentum, per quod veritas rerum diuino teſtimonio confirmatur: Sed malum eſt illi, qui eo male vtitur: & à malo infirmitatis humanæ eſt, vt aliquis verum perferens, iurare cogatur.

Quarto [g] huiuſmodi impiorũ blaſphemia, de prædictorum Valdẽſium venenato fonte prorumpens, ſacerdotes rite eriã & legitime ſecundũ formam Eccleſiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus preſſos, non poſſe conficere, vel conferre eccleſiaſtica ſacramenta confingit.

Quintus error ſic iſtorum hominũ mẽ-

tes obcęcat, vt Euãgelium Christi in se solus, hoc in tempore alleranr esse completum: quod hactenus (vt ipsi somniãt) obtectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Multa sunt alia, quę isti præsumptuosi homines contra conuugii venerabile sacramentum garrire dicuntur: Multa quæ de cursu temporum, & fine sęculi somniant: Multa quæ de Antichristi aduentu (quem iam instare asserunt) flebili uanitate diuulgant. Quæ omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, damnanda potius cũ suis auctoribus, quàm stylo prosequenda, aut refellenda censemus.

Et quia post prędicta adhuc insurrexit peruersa quædam eorum Begardorum, & Beguinorum congregatio, incidentium in errores & hęreses le uiter supra dictas: ideo idem dominus noster Papa Ioan. xxij. damnauit istam congregationem, & statum eorum per consimilem constitutionẽ, quę incipit: Sancta Romana. tenoris sequentis.

3 Extrauagans Ioannis xxii. qua Begardi, & Beguini damnantur.

†Habetur inter extrauag. Io. xxij. tit. de relig. domi. hæc aũt impressa est iuxta ueritatem ipsiusmet cõstitutiõis originalis, quã habuim⁹ sub pendẽti plũbo.

SAncta [h] Romana † atque vniuersalis Ecclesia, cui auctore Domino licet immeriti præsidemus, sicut religiosa & pia uota benigno fauore prosequitur, sic superstitiosos conatus insolentium hominũ detestatur: videlicet ne sub ouina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, sub pietatis imagine virus hęreticę prauitatis obrepat, & sub prętextu conuersationis angelicæ incautis mentibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris est canonibus interdictum, ne aliquis nouum ordinem aut religionem inueniat, vel habitum nouæ religionis assumat. Sed quicunque ad religionem uenire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de paupere vita, ac Bizochi, siue Beghini, uel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in insula Siciliæ, Comitatu prouinciæ, Narbonẽ. & Tholosan. ciuitatibus, & diœcesibus & Prouinciis, aliisque diuersis cismarinis, & vltramarinis partibus contra dictos canones habitum nouę religionis assumere, cõgregationes [i] & cõuenticulas facere, & superiores sibipsis eligere, quos Ministros, seu Custodes, vel Guardianos, aut nominibus aliis appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, loca etiã de nouo constituere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare, quã si eorum secta foret una de religionibus p sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumpserunt, & pręsumũt etiam incessanter.

4 Et ut ipsorum error, ueritas, & impietas, religio reputetur: Plurimi eorum regulam ordinis fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se profiteri, & ad litteram obseruare confingunt: quamquã sub obedięntia Generalis, uel Prouincialiũ Ministrorum ipsius ordinis nõ morentur. Prætendentes se à sanctæ memoriæ Cælestino Papa V. prædecessore nostro huiusmodi status seu uitæ priuilegium habuisse, quod tamen etiam si ostenderent, non ualeret: cum bonæ memorię Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia priuilegia ab ipso Cęlestino prædecessore cõcessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitus uacuarit, dictumque vitæ priuilegium non inueniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & uiuendi ritum à quibusdam Episcopis, seu eorum superioribus, uel aliis Ecclesiarum Prælatis se recepisse prętendunt, quos nec eis recipere, nec prædictis [k] Episcopis, uel eorum superioribus, seu aliis Ecclesiarum Prælatis concedere licuit contra formam Concilii generalis.

5 Nonnulli ĕt ex ipsis asserẽtes se esse dę Tertio ordine beati Francisci, pœnitẽtium uocato, prędictum statum & ritum eorum sub uelamine talis nominis satagunt palliare: cum tamen in regula ipsius Tertii ordinis, talis uiuendi ritus nullatenus sit concessus. Et quia in errorum barathrum facilius ruunt, qui conceptus proprios Patrũ diffinitionibus anteponunt, ipsorum quã plurimi sicut fide digna relatione percipimus, à veritate catholicæ fidei deuiantes, ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios studeant multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum & aliarum multarum animarum perniciem redundare noscatur: Nos sectam, ritum, & statum huiusmodi: Non obstantibus præmissis eorum excusationibus,

nibus, quas friuolas reputamus, & quicquid per eos communiter, uel diuisim, sub religionis, conuentus, collegii, seu congregationis nomine, uel colore attentatũ extitit, uel exisiit, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica, nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt, de consilio & auctoritate præmissis reuocamus omnino, ac perpetuæ prohibitioni subiicimus, & ab Ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdem personis, & aliis quibuscunque sub pœna excommunicationis (quam eas si secus fecerint, incurrere uolumus ipso facto) iniungentes expresse: ne statum, siue sectam, & ritum huiusmodi ab ipsis assumptum, sectentur ulterius, uel ipsum de nouo assumere quoquomodo præsumant. Episcopos quoque & eorum superiores, & etiam alios Prælatos quoscunque, qui prædictis personis, vel aliis ritum viuendi, & habitum supradictos, præter specialem Apostolicæ sedis auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipso iure decernimus subiacere. Dignum est enim ut adulterinas plantationes, quas non pater cœlestis, sed humanæ temeritatis audacia plantat, Apostolici culminis censura diuellat, nec patiatur in agro Dominico peruersę congregationis uepres excrescere, cui proprium est diuina opitulante gratia, uirtutes serere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reuocationis, subiectionis, abolitionis, uoluntatis, iniunctionis & constitutionum infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Auinion. iij. Kalen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMEN. XLI.

a HAereses & errores Henrici de Sena.] *Hic Henricus sicut constat ex extrauganti domini Ioannis xxij. incipien.* Gloriosam Ecclesiam. *quæ in fine huius operis est impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, vocabatur Henricus de Cena. Emersit autem Henricus in ipso statim initio Pontificatus Ioannis xxij. ad annos Domini MCCCXVI. vt clarius ex his, quæ paulopost dicemus, apparebit.*

b ¶ Qui fratrum à communi statu ordinis, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat penitus depravatus, ita vt nullus omnino sensus posset sanus colligi: nos tamen ex responsione Eymerici ita emendauimus ut est impressus.*

c ¶ Ad hanc respondemus, quòd post condemnationem prædictarum duarum hęresum, &c. factam in constitutionibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes. quamplures fratres, &c.] *Nõ video quomodo possim tueri Eymericum dicentem hoc loco multos Fratres Minores, hoc est, Fraticellos sibi constituisse Ministrum Generalem Henricum de Cena, postquam dominus Ioãnes xxij. edidit constitutiones incipien.* Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam. *& propterea insuper editam fuisse constitutionem incipientem,* Gloriosam Ecclesiam. *per quam Fraticellorum errores pariter condemnauit, ac eos capi mãdauit: non inquam video, quomodo eum tueri possim, cum conster apertissime, ex tempore, quo publicata, seu data sunt prædicta extrauagantes, illam quæ incipit:* Gloriosam ecclesiam. *editam fuisse Pontificatus domini Ioannis xxij. anno Secunda, decimo Kalendas Februarij, quod tempus vt in commentario proxime præcedentis quæstionis late diximus, incidit in initium anni Salutis MCCCXIX. constitutionem vero incipientem:* Cum inter nonnullos. *publicatam fuisse anno septimo Pontificatus Ioannis xxij. hoc est, anno Domini MCCCXXIII. & illam, quę incipit,* Quia quorundam. *editam fuisse Pontificatus eiusdem Ioannis anno Nono, id est, Anno Salutis MCCCXXV.*

Rursus in alio quoque videtur Eymericus in hac quæstione, memoria lapsus: nam postquam retulit fragmentum ex constitutione incipiente, Gloriosam ecclesiam. *ait constitutionem, cuius initium est,* Sancta Romana. *latam fuisse post prædictam, & condemnata in constitutione,* Gloriosam ecclesiã. *quod tamen non est verum: cum constitutio,* Sancta Romana. *edita fuerit aliquot diebus priusquam ederetur constitutio,* Gloriosam Ecclesiam. *nempe tertio Kalen. Ianuarij Pontificatus Ioannis xxij. anno Secunda, id est, die xxx. mensis Decembris, anno Salutis MCCCXVIII.*

Res ergo hęc de exortu, & condemnatione Fraticellorum, & Henrici de Cena, & Michaelis de Cæsena p diuersas constitutiones domini Ioannis xxij. facta, ita se habuit seruata serie & ordine temporũ ex ipsismet constitutionibus collecto, quemadmodũ copiose docuimus supra super quæstione proxime præcedenti: quę omnino vidẽda sunt, ut hęc apertius intelligantur. Hic vero lapsus facile condonandus est tanto viro, cum in chronologijs & serie temporũ facile erretur.

e Iam quę in hac quæstione cõmemorat auctor multa facilius percipientur, si legantur integrę hæ constitutiones, incipientes, Gloriosam Ecclesiam. &, Sancta Romana.

d ¶ Gloriosam Ecclesiam: & infra.] *Eymericus hic ex constitutione hac solum deprompsit ac retulit Fraticellorum errores, omissis eorum confutationibus ex diuina scriptura petitis. est autem hęc constitutio valde elegans, & doctissima, sicut res ipsa indicat, quæ vt dixi integra refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio*

sancta Inquisitionis.

Donatistarũ error qualis.

e ¶ In qua re Donatistarum sequuntur errorẽ, qui olim, &c.] *Donatiani vel Donatistæ dicũtur ab Augustino in libro de hęresibus, cap.69. quos Philastrius in catalogo hæresum Montanistas quoq; appellari scribit. & Parmenianos à Parmenione quodam, qui eorum successit erroribus atque falsitati.*

Hunc vero errorem, quo Hęricus & eius sequaces seu Fraticelli falso asserebant Ecclesiã Dei apud ipsos solos remansisse, Donatistarum fuisse indicat apertissime B. Augustinus in libro de hæresibus, cap. 69. in hęc verba: Donatiani vel Donatistæ sunt, qui primum propter Donatum contra suam voluntatem Cæcilianum Ecclesiæ Carthaginensis

B Episcopum factum schisma fecerunt, obiicientes ei crimina non probata, & maxime quòd à traditoribus diuinorum scripturarũ fuerit ordinatus, Sed post causam eum eo dictam atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in hęresim schisma verterunt: tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cęciliani, seu vera, seu quòd magis apparuit Iudicibus, falsa, de toto terrarum orbe perierit, vbi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit, in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta. *hactenus Beatus Augustinus: vt*

C *vel hinc discamus, raras, aut nullas olim fuisse hæreses, quas renascentes hęretici labentibus sæculis non excitarint. Emerserunt autem olim Donatistæ circa tempora Liberij Papæ, anno fere Domini CCCLVIII. Horum errores & schismata Optatus Afer Episcopus Mileuitanus sex libris aduersus Parmenianum grauiter confutauit. eum videto.*

Donatistæ quando exorti.

f ¶ Tertius istorum error in Valdensium errore coniurat: quoniam & hi & illi in nullum euentum asserunt fore iurandum.] *Diuus Bonauentura lib. 3. sentent. distinct. 39. nunquam licere iurare, Manichæorum dixit fuisse errorem: sed Guido*

D *Carmelita in summa de hęresibus, tit. de hęresibus Valdensium. cap. 2. Valdensibus tantum tribuit: quod videtur verius. hęresis autem est asserere nunquam licere iurare; cum Deuteron. 6. dicatur:* Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. *sed de hac re copiose beatus Thomas 2.2. quęst. 89. art. 2. & Sotus lib. 8. de iustitia & iure. q. 1. art. 2. Repertorium Inquisitorum verbo, iuramentum. & Tabiensis in sum. verbo, iurare. & Martinus Nauarrus in Enchyridio, seu Manuali cõfessariorum, cap. 12. num. 4.*

Error Valdẽsium, nũquã esse iurãdũ.

g ¶ Quarta huiusmodi impiorum blasphemia de prædictorum Valdẽsium venenato fonte pro-

E rumpens, Sacerdotes rite etiam & legitime ordinatos quibuslibet criminibus pressos, non posse conficere.] *Hoc sensisse Valdẽses aperte docet Eymericus supra q. 14. versi. decimus error. addit amplius frater Raynerius ord. Prædicat. in summa de Catharis, eos sensisse, nullum aliud sacramentũ posse confici à ministro existenti in peccato mortali, vnde ob hanc insignem dubitationem in magno periculo omnes, inquit, olim hi hęretici versabantur. sed non fuerunt primi Valdenses huius erroris inuentores: nam & Donatistę olim idem asseruerant, quem*

Error Valdẽsium à ministro peccatore nullũ posse confici sacramentum.

A *errorem grauiter refellit beatus Augustinus in libris de baptismo contra Donatistas, & lib. 2. contra Parmenianum & lib. 2. contra Petilianum, cap. 30. Sacramentum enim gratiæ dat Deus per malos, ipsam tamen gratiam per se ipsum.*

Neque de hac veritate licet dubitare. c. quod quidam. 1. q. 1. tandem hoc definiuit Concilium Tridentinum, sessio. 7. de sacramentis in genere, cano. 12. & sess. 7. de baptismo, cano. 4. Conficiunt itaque plane sacerdotes peccatores, quicunque illi fuerint, vera Ecclesię sacramenta, dummodo omnia, quę ad essentiam sacramentorum spectant, seruauerint. Concilium Tridentinum d. cano. 12. sess. 7. de sacramẽ-

B *tis in genere.*

h ¶ Sancta Romana, &c.] *Legitur inter extrauagantes Ioan. xxij. tit. de religio. domi. c. sancta Romana. & in Repertorio Inquisitorum verbo,* beatæ tertiæ Regulæ. *fuit autem edita hæc Decretalis eo anno quo diximus paulo antea.*

i ¶ Congregationes, & conuenticulas facere.] *In causis religiosis à priuatis hominib⁹ celebrari cõuenticula prohibitum est. l. cõuenticulam. C. de Episcopis & cleri. l. 1. ff. de collegiis illicit. facit text. in cap. coniurationum. 11. q. 1. & in cap. excommunicamus. clem. 1. de hæret. §. adiicimus. Neque caret*

C *hęresis suspicione tales de religione priuatæ congregationes, nec permitti ab Episcopis, vel Inquisitoribus debent, maxime si de nocte fiant, quod tempus magnis sceleribus est opportunius.*

Priuatæ congregationes de rebus religionis quatenus permittantur.

Academiæ tamen, seu litterariæ exercitationes, quę solent in illustribus Italiæ Vrbibus, in priuatis nobilium & Doctorum domibus de multiplici scientiarum genere celebrari: in quibus sæpe etiam de rebus theologicis differitur, cum in bonum finem celebrentur, exerceãturque ibi litteratorum ingenia, & multa alia commoda oriantur, permitti possunt. argumento d. l. 1. §. Sed religionis. ff. de colleg. illicitis. §. si quis de parentibus. authent. ve. cum. de appellat. cognos. l. magistros. C. de professo. & medi. lib. 10.

D *& argumento eorum, quæ notant Innocentius, & Hostiensis cap. 1. de schismaticis. & in c. dilecta. de excessibus prælato.*

In his Academijs curandũ est, vt litterariæ exercitationes à Catholicis, & prudentibus, & litteratis habeantur: aliter enim periculũ est, ne cum theologia permisceãtur errores. Rursus in his etiam priuatis Academistarum disputationibus, & lectionibus ea sunt omnino seruanda, quæ diximus supra par. 1. super quæst. 10.

k ¶ Nec prędictis Episcopis, vel eorum superioribus, seu aliis Ecclesiarum prælatis concedere licuit, contra formã concilij generalis.] *Innocen-*

E *tius III. in concilio generali Lateranen. Romæ habito anno Domini MCCXV. cap. 13. ita cauit.* Ne nimia religionũ diuersitas grauem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero nouam religionem inueniat. Sed quicunque voluerit ad religionem conuerti, vnã de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de nouo, regulã & institutionem accipiat de religionibus approbatis. *hæc ibi. quod referatur in c. vlt. de religio. domi.*

Nouas religiões approbare Papæ mun⁹ est, nõ Episcoporũ.

His vero locus, quem interpretamur, aperte indicat

dicat non eſſe nouum Epiſcoporum, aut aliorum prælatorum Romano Pontifice inferiorum nouas inducere religiones, aut nouis inductis auctoritatem dare, eaſue confirmare. hoc enim ad ſolum Papam ſpectat, cum ad communes, ſeu vniuerſales Eccleſiæ catholicæ mores pertineat. plurimum enim refert, quo ritu, qua forma, quibuſque inſtitutis Deus Optimus Maximus colatur.

QVAESTIO XVII.

De obiectis Fraticellorum cõtra Cõſtitutiones Ioan. xxii. cum reſponſionibus ad illa.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutiones Ioan. xxij. à Beguinis ſeu Fraticellis reiectæ.*
2 *Sexdecim Fraticellorum obiecta pro defenſione ſuorum errorum.*
3 *Baptizati ab hæreticis quãdo rebaptizãdi ſint, & quando non.*
4 *Romanorum Pontificum ſtatuta quandoque inſtis de cauſis variantur.*
5 *Nicolaus Papa iij. ab hæreſis crimine defenſus.*
6 *Romana Eccleſia ab errore in fide immunis.*
7 *Veniens contra determinationem Papæ quando ſit hæreticus.*
8 *Ioannes xxij. à nota inconſtantiæ excuſatur.*
9 *A Romanis Pontificibus definita non ſunt omnia irrenocabilia.*
10 *Error venialis ſanctitati non repugnat.*

DEcimaſeptima quæſtio eſt: Hæreſes & errores, qui per nonnullos aduerſarios ueritatis (opponentes ſe dictis determinationibus factis per dictum dominum Ioannem Papam XXII. de proprio & communi) aſſeruntur mendaciter atque falſe, qui ſunt.

1 Ad hanc reſpondemus, quòd poſt prædictas determinationes factas de proprio & communi in conſtitutionibus, Cum inter. &, Quia quorundam, quamplures pſeudofratres Minores à communi vita, & moribus ordinis fratrum Minorum ſancti Franciſci deuiantes dixerunt, ac falſo aſſeruerunt, infraſcriptas hæreſes & errores ſequi ex dictis conſtitutionibus: quas [a] dominus Benedictus xij. dum eſſet Cardinalis, recollegit, atq; ſoluit per modum qui ſequitur luculenter.

2 Primo quidem aſſerunt pro ſui erroris fundamento: quòd Apoſtoli, & religioſi vitam Apoſtolorum ſequentes, nõ habuerunt, nec habent in rebus uſu conſumptibilibus, nec in non conſumptibilibus uſu, aliquod ius dominij, vel proprietatis, aut ius vtendi in ſpeciali, vel in communi: ſed tantum ſimplicem vſum facti, dominio & proprietate talium rerum penes alium remanente.

Ad iſtud [b] reſpondet dominus Benedictus, & dicit, quòd prædictum fundamentum hæreticum eſſe, declaratum eſt: prout in decretali, Cùm inter nonnullos, continetur: quia (vt diligenter cõſideranti apparet) contrariatur diuinæ ſcripturæ, ſanctorum Patrum doctrinę, & conſuetudini totius Eccleſiæ.

3 Secundo [c] dicunt: quòd prędictam paupertatem fuiſſe Chriſti & Apoſtolorum, determinauit dominus Nicolaus Papa III. in §. Porro abdicatio proprietatis omnium rerum, &c. in conſtitutione, Exiit.

Reſpondet, quòd licet illud in conſtitutione dicta contineatur, tamen ex ſcriptura diuina verũ eſſe ibi non oſtenditur, ſed ſolummodo narratur. Et tamen iam nos oſtendimus, quòd contrarium haberi poteſt ex ſcriptura Apoſtolica & Euangelica: ex qua ſcriptura motus dominus noſter Papa Ioannes declarauit dictam aſſertionem (ſi pertinax eſſet) hęreticam eſſe, ſicut contrariam diuinæ ſcripturæ. Nec hoc aſſerit ſimpliciter & determinate dominus Nicolaus, qui dictam conſtitutionem fecit, ſed ſolummodo hoc dicit incidenter, & narratiue. Poſito etiam q̃ determinatiue diceret, non obſtat, cum contrarium inueniatur in ſcriptura diuina, ſi diligenter attendatur: & nunc eſt per Eccleſiam determinatum: & patet etiã ex ſupra inductis in tractatu prædicto.

Tertio dicunt: q̃ in his, quæ pertinent ad fidẽ, vel mores, determinatum ſemel per ſummum Põtificem, non poteſt per alium reuocari: talis autẽ eſt aſſertio dnmini Nicolai de Chriſti & Apoſtolorum paupertate.

Reſpondet, [d] qnòd falſum eſt: nam Petrum, qui non ambulabat recte ad veritatẽ Euangelii, reprehendit & correxit Paulus: vt patet ad Galat. 2. Et tamen non erat illi par, ſed inferior. Item Stephanus [e] Papa determinauit, quòd nullus baptizatus per quoſcunque hæreticos, ueniens ad Eccleſiam catholicam rebaptizaretur: Sanctus autem Cyprianus cum multis Epiſcopis in Africa celebrans cõcilium, determinauit oppoſitum, videlicet, quòd baptizati à quibuſcunque hæreticis, ſi ad Eccleſiam catholicam veniant, ſunt baptizandi: reprobans in hoc Stephanum Papam, ut patet in Cypriani epiſtolis ad Iubaianum, ad Stephanum, & Pompeium. Concilium [f] autem Niceęnum vtranque opinionem Sancti Cypriani, & Stephani Papæ correxit, determinando quòd baptizati ab hęreticis non ſeruantibus formã Eccleſiæ, venientes ad Eccleſiam baptizentur: ab aliis vero hęreticis baptizati, non rebaptizentur: vt non ſit contra articulum fidei. Et vnum baptiſma.

4 Item per [g] multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quòd matrimonium factum infra ſeptimum gradum conſanguinitatis, debet ſeparari; & quòd coitus cum muliere, quę erat infra gradum dictum, erat inceſtuoſus: vt patet 35. quæſt. 3. cap. Nullum. Hoc autem reuocatum eſt per alios, vt patet extra de conſan. & affi. cap. Non debet. vnde nunc licet in ſexto & ſeptimo gradu conſanguinitatis matrimonium fieri: vnde ſi aliquis mulierem in dictis gradibus exiſtentem carnaliter cognoſcat, non committit inceſtum.

Item extra de eo qui cognouit consanguineã vxoris suę.c. Discretionem tuam.dicitur, ꝙ cum quidam legitime matrimonium contraxisset cũ quadam,quam antequam carnaliter cognouisset, consanguineo suo tradidit renitentem, cum qua ille matrimonium contraxit,& carnaliter eam cognouit,cum ipsa vellet postea reuerti ad priorem maritum,& super hoc dubitaretur,an fieri deberet: Papa respondet,quòd licet quidam prędecessor eius aliter determinauerit,ipse tamen dicit: si mulier omnino hoc vult,licite pót & debet priori viro restitui. Et tamen manente determinatione prædecessoris dicti Papæ, Ecclesia reputasset incestum,si talis mulier carnaliter coniungeretur cum priori marito.

Item,extra de sponsa duorum, c. Licet. dicitur, quòd quidam prędecessores domini Alexandri tertii iudicauerunt,quòd si inter virum & vxorem legitime matrimonium per uerba de præsenti expresse esset contractum, siue iuramento interposito,siue nonsi postea mulier nuberet alteri,à quo carnaliter cognita esset;non debebat separari ab isto secundo: & tamẽ Alexander Papa ibi dicit contrarium,scilicet quòd debet separari à secundo, & restitui primo: Et sic patet,quòd primi Romani Pontifices male senserunt de separatione, & indissolubilitate matrimonij. Ex quibus constat, quòd illud, quod circa fidem & mores male determinatum est per vnum Papam, vel concilium, potest per alium,perspecta melius veritate,corrigi & emendari. Ideo non est mirum, si dominus Ioannes diligenti deliberatione cum multis peritis in Theologia, & in vtroque iure, habita, reuocauit quę male dixerat dominus Nicolaus de Christi & Apostolorum paupertate.

Quarto dicunt: quòd si contenta in prædicta decretali, Exiit. sint falsa & hæreticalia, sequitur quòd Papa Nicolaus errauit in fide catholica, & hæreticus fuit.

5 Respondet [h], quòd non: quia dum voluntas non sit in crimine, si ex defectu humanæ intelligentiæ error contingat,non est simpliciter culpabilis error, taliter quod debeat pro errore damnabili reputari,vt patet in Petro,quem Paulus reprehendit: & in Cypriano martyre, quem sic excusat Augustinus libro de baptismo contra Donatistas.

Tom.2.epi. 80.in fin. Item quia dicit Augustinus in epistola ad Hesychium: Error vitandus est, quantum ab homine uitari potest, sed mihi quisquam non videtur errare,cum aliquid nescire se scit; sed cum putat se scire quod nescit. Nicolaus autem faciens decretalem, Exiit. non videbatur,quòd putaret se contra veritatem fidei ac morum determinare certitudinaliter,quod scientia requirit;quia dixit, ꝙ si aliquod dubium in sua declaratione insurgeret, non per quoscunque,sed per Romanum Pontificem declarari haberet: multum autem dubitabile erat id, quod dixerat de paupertate Christi & Apostolorum: & an vsus in omnibus rebus possit separari à dominio,& proprietate: Ideo potuit, & debuit dominus Ioan.illud dubium declarare, cũ

A contrarium ex scriptura diuina & legali possit deduci. Et sic dominus Nicolaus non errauit in fide simpliciter:quia non putauit, vel putabat se scire quod nesciebat, sed putabat se nescire quod non sciebat: Alioquin frustra & sine causa, si crederet se scire prædicta,aliquem correctorem, vel emendatorem vellet habere: cum illud quod veraciter scitur sic esse,sit impossibile aliter se habere. Et ita ipse non errauit perniciose, nec Ecclesia sequens eum: quia sub declaratione & correctione auctoritatis Apostolicæ sedis, illa quæ dixit, asseruit; propter quod eius error venialis, & humanus fuit: nec error simpliciter debet dici,vt patet per dictum Augustini supra inductum. Et similiter disputans excusat beatum Petrum.

B

Quinto asserunt: quòd dicta decretalis. Exiit. fuit per vniuersalem & sanctam Ecclesiam approbata, & in Concilio generali Vienen. confirmata.

Respõdet,ꝙ nunquam fuit approbata per vniuersalem Ecclesiam alitet,nili vt communes constitutiones Papales. Nec fuit approbata, nec improbata in prędicto concilio,nec dominus Clemens quintus in decretali, Exiui de Paradiso. dixit,ꝙ dictam decretalem, Exiit.concilium generale approbauerit, vel confirmauerit.

C 6 Sexto dicunt: ꝙ sequitur totam Romanã Ecclesiam multis annis in fide errasse: quod est contra articulum fidei: Credo in vnam sanctam catholicam,& Apostolicam Ecclesiam.

Respondet [i], quòd non est imputandus error Ecclesiæ catholicę, si aliquid diffiniat Papa, vel Ecclesia, seu Concilium generale, non pertinẽs ad fidem & mores,quod pro tunc quando diffiniebatur,non facta plena discussione,fuit diffinitum: quod tamen postea per diligentem inquisitionem factam,apparet contrarium esse ueritati. Frequenter enim contingit, quod multa prius determinata per concilia, vel per Papam, sunt postea reuocata, sicut patet per suptadicta: & maxime in talibus, vbi sacra scriptura non loquitur omnino clare & expresse: vnde in talibus licet absque nota hæreticæ prauitatis opinari contraria, ante Ecclesię determinationem sub articulis fidei positam. Vnde sicut in domino Nicolao non fuit error pernicious, sed. uenialis ex causis supra dictis: ita nec in sequentibus eum ante determinationem domini Ioannis. Quòd autem fuerit peccatum veniale in Ecclesia circa prętentem materiam,vel aliam, non est inconueniens. Nam cum dicit Apostolus ad Ephes. 5. ꝙ Christus exhibuit sibi Ecclesiam non habentem maculam neque rugam, debet intelligi de Ecclesia triumphante,non de militãte, vt dicit Augustinus lib.retractationum.

D

E

Septimo [k] dicunt in decretali, Exiit. contineri: quòd in rebus temporalibus est considerare proprietatem, possessionem, vsufructum,ius vtendi, & simplicem vsum facti, & vltimo tanquam necessario eget vita mortalium, licet aliis carere possimus,quia nulla potest esse professio, quæ à se vsum necessariæ sustentationis excludat: qui inquam vsus non iuris, sed facti tantummodo nomen

men habens, quòd facti tantum eſt, in vtẽdo præbet vtentibus, nihil autem iuris.

Reſpondet immo ꝙ non valet: quia quo ad illa, dicta decretalia eſt correcta & emendata rationabiliter per illum qui poteſt; & ita cum ex ſtatuto correcto & emendato, quo ad illa, quę ſũt correcta & emendata arguant, eorum dicta non concludunt.

Octauo [l] dicunt: quòd multi Romani Pontifices in rebus temporalibus vſu conſumptibilibus, & non conſumptibilibus vſu, quæ fratribus Minoribus offeruntur, dantur, vel conceduntur; dominium Romanæ Eccleſiæ ſeruauerunt, vſu tantummodo ſimplicis facti ipſis fratribus derelicto.

Reſpondet, quòd hæc fecerunt alij ſummi Pontifices de rebus, quę non conſumuntur vſu: dominus autem Nicolaus fecit hoc de omnibus rebus, ſupponens tamen dictum ſuum correctioni Romani Pontificis: Et ſic dominus Ioannes tam ex auctoritate iuris, quàm ex auctoritate eidem reſeruata per dictum ſuum prędeceſſorem, contrarium multis rationibus oſtendit, & determinauit.

Nono dicunt: quòd Romanus Pontifex diffiniuit carentiam talis dominij eſſe ſanctam & meritoriam: & quòd Chriſtus & Apoſtoli viam perfectionis oſtendentes, abdicationem huiuſmodi dominij docuerunt: & quòd carentia talis dominij non eſt infructuoſa domino, cum ſit meritoria ad æterna, & profeſsioni pauperum opportuna.

Reſpondet [m], quòd illud quod hic dicunt correctum eſt rationabiliter per illum, qui hoc corrigere poterat & debebat, oſtendendo eſſe impoſsibile in talibus rebus vſum facti ſeparari à dominio: & quòd ſi ſepararetur dominium eſſet verbale, ſimulatum, & ænigmaticum.

7 Decimo dicunt: ꝙ veniens contra determinationẽ Papę, & Romanę Eccleſię, eſt hęreticus cẽſendus, propter quod non licuit alicui diffinire contrarium determinationi domini Nicolai.

Reſpondet [n], quòd illud non eſt verum, niſi determinatio Eccleſiæ contineatur in ſcriptura diuina, vel ex ipſa euidenter & neceſſariò concludatur: vel niſi Eccleſia expreſſe determinet, quòd tale quid ſit tenendum ſicut pertinens ad fidei articulum, determinans quòd dicentes & tenentes contrarium, licut hęretici ſunt habendi. Quod autem dixit dominus Nicolaus de Chriſti paupertate, & ſeparatione dominij, &c. non continetur in ſcriptura diuina, nec poteſt concludi ex ea, nec fuit poſitum ſub articulis fidei.

8 Vndecimo dicunt: quòd dominus Ioan. ſeipſum condemnat reprobando, reuocando, & contrarium faciendo eorum, quæ de Chriſti & Apoſtolorum paupertate decretalis, Exijt. continet: quia ipſe antea pronunciauerat decretalem, Exijt. &, Exiui. ſalubriter editas, lucidas, multaque maturitate digeſtas: prout in conſtitutione per eum edita, quę incipit, Quorundam. deprehenditur euidenter.

Reſpondet, quòd non valet, quia dominus Ioan. in conſtitutione, Quorundam. quęſtionem de Chriſti & Apoſtolorum paupertate, & inſeparabilitate dominij ab vſu, non accipit determinandam: ſed ſolum duos articulos, ſcilicet de veſtibus fratrum, & de congregando blado, vino, & alijs neceſſarijs in granarijs & cellarijs: & in iſtis duobus articulis dicit, quòd vult declarationes dubias addere declarationibus dominorum Nicolai Tertij †, & Clementis V. & ſic verba generalia, quæ in prologo dictæ conſtitutionis, Quorundam. præmittuntur, ad certos articulos in narratione reſtringuntur, vt patet intuenti eam. Et poſito & ĩã quod iſta verba, quę iſti ponunt, tunc dixerit quantum ad omnia contenta in dicta conſtitutione, Exijt. quando nondũ quæſtio de Chriſti paupertate erat ventilata; non eſt inconueniẽs, ſi poſtea diligentius veritate quęſita, & reperto fore verum contrarium eorum, quę dixerat dominus Nicolaus, dominus Ioannes dictum ſuum correxerit, aſſerendo, & determinando contenta de paupertate Euangelica in decretali, Exijt. non eſſe ſolida nec vera. Sic enim & ſancti, quod prius dixerant, frequenter poſterius correxerunt, quando veritas magis incœpit pet diſputationes vel collationes ſcripturarum eis apparere: nec erubuerũt ſua dicta corrigere, vt patet per Auguſtinum in ſuo libro Retractationum, & in ſecunda epiſtola ad Marcellinum.

† Suſpicor hunc eſſe Nicolaũ IIII. vt plene dixi in commentario huius quæſtionis.

Duodecimo dicunt: ꝙ ſi Papa Ioannes potuit reuocare prędicta determinata per dominum Nicolaũ, eadem ratione ſummus Põtifex poteſt omnes diffinitiones ſuorum prædeceſſorum reuocare, & contrariũ conſtituere: ex quo totius fidei, & auctoritatis Eccleſiæ deſtructio ſequeretur.

9 Reſpondet, quòd non valet, quia non ſequitur, ſi aliqua diffinita inconſulte in materia abſolute non pertinente ad fidem & ad mores poſſunt & debent reuocari, ergo omnia: cum arguatur à particulari ad vniuerſale; quod fieri non debet: Quia vniuerſalis concluſio non ſequitur, niſi ad præmiſſas vniuerſales. Item ea quæ euidenter & manifeſte continentur in ſacra ſcriptura, vel ex ea de neceſsitate concluduntur, ſunt omnia inconcuſſa ſtabilitate firmata: nec reuocari poſſunt, nec eorũ contraria ſtatui per quemcumque; vt dicit Auguſtinus in 2. lib. de baptiſmo, & Gelaſius [o] Papa in epiſtola ad Epiſcopos Dardanię: De numero autem talium, non ſunt ea, quæ dixit de paupertate Nicolaus Papa: nec vnquam pertinuerunt ſimpliciter ad fidem, vel ad mores, cum contrarium eſſet verum & catholicum, vt in ſuis determinationibus dominus Ioannes Papa euidenter oſtendit.

Tertiodecimo [p] dicunt: quòd ſecundum hoc in decretali, Exijt. erratum fuit in doctrina, & vita Chriſti, & Apoſtolorum.

Reſpondet, quòd verum eſt, non tamen errore pernicioſo; cum adhuc ad plenum veritas diſcuſſa non fuiſſet, ſicut nunc eſt; ſed errore veniali: Sicut Auguſtinus declarat de Cypriano, & de Petro per Paulum correcto.

Non enim fuit voluntas in crimine, ſed defectus humanæ intelligentiæ: Potiſsime quia dominus

minus Nicolaus dicta sua supposuit correctioni sedis Apostolicæ.

Quartodecimo dicunt: quòd sequeretur, quòd in approbatione status regulę fratrum Minorum Ecclesia errauerit.

Respondet, quòd non sequitur: tum quia ante constitutionem, Exijt. status Minorum † fuit approbatus; tum quia regula eorum non dicit, q̃ nihil habeant in proprio, nec in communi: nec dicit quòd non habeant aliquod ius vtendi: nec dicit, quòd solum sint contenti simplici vsu facti, ad quæ eos restringit constitutio, Exijt. Quæ ostensa est quantum ad hoc, impossibilis & irrationabilis, per Dominum Ioannem in suis constitutionibus. Sed dicit regula prædicta: quòd viuant sine proprio, & quòd nihil sibi approprient nec domum, nec locum, nec aliquam rem. Quæ verba possunt verificari, si habeant in communi: nam solummodo prohibet quòd fratres habeant proprium, sicut regulę Basilij, Augustini & Benedicti.

† al. eos

Quintodecimo dicunt sequi, q̃ in Concilio, dictam decretalem approbante, erratum fuit.

Respondet, quòd in nullo Concilio generali decretalis, Exiit. fuit cõfirmata vel approbata: nec hoc poterit ostendi; & maxime cum constitutio, Exiui de Paradiso. non fuerit facta in Concilio generali Vienen. sed post Concilium in Auinion. vt habet fide digna multorum relatio.

Sextodecimo q̃ dicunt: q̃ secundum hoc erranit Ecclesia, aliquos Sanctos de ordine fratrũ Minorum, qui in hac vita & doctrina diem clauserũt extremum, canonizando pro Sanctis.

Respondet, quòd nec illi, nec alij errabant simpliciter, errore damnabili: sed secundum quid, errore veniali, constitutione, Exijt. nondum correcta per eum, qui poterat: ideo canonizari, alijs suffragantibus meritis, potuerunt: Sicut dicit beatus Augustinus de sancto Cypriano l. b. de baptismo contra Donatistas, c. 17. & 18. quòd ille vir sanctus aliter de baptismo sentiens, quàm res se habebat, quod postea diligentissima deliberatione retractatum est, in catholica veritate permansit, & charitatis vbertate compensarum est, & passionis falce purgatum. Et consimiliter dici potest de Sãctis ordinis fratrum Minorum canonizatis, si doctrinam decretalis, Exiit. tenuerunt, antequam per Ecclesiam correcta & emendata fuisset.

COMMENT. XLII.

Argumentũ quæstionis 17. de obiectis Fraticellorum.

VT hac quæstio intelligatur, obseruandum est, sicut etiam diximus paulo antea super q. 15. q̃ postquam Ioannes Papa XXII. edidit decretalem incipientem, Quia quorundam. *aduersus Fraticellos, eorumque duces, illi contra aerius in Pontificem Romanum insurgentes, decem & octo errores in ea contineri dixerunt, quorum quinque, nempe. 3. 5. 6. 13. & 14. ius ciuile tantum respiciebant. cumque idẽ dominus Papa Ioannes eorum impijs appellationibus & calumnijs respondisset in Decretali incipiente,* Quia vir reprobus Michael. *quæ non est impressa, iterum ijdem impij in ea triginta duos errores sub*

A *so asseruerunt contineri. nec modo Ioanni XXII. quamdiu vixit restiterunt, sed etiã Benedicto XII. eius successori impudenter maledixerunt, subtracto iusto obedientię debitq. quem Benedictum (quia professione Theologus erat) peiorem & damnabiliorem Ioanne XXII. esse clamabant, asserentes eum hæresiarchum, neganteſque Pontificem: quod cum & scriptis editis, & publicis disputationibus impie profiterentur, multos in suum errorem quotidie pertrahebant, & propterea eorum secta plurimum inualuit, qui cum multis summi Pontificis Ioannis extranagantibus essent damnati, vt ex superioribus constat, nec vellent resipiscere: multi ab Episcopis et*

B *Inquisitoribus propterea comprehensi, non deserentes conceptum errorem, comburi se passi sunt, vt testatur Cardinalis in clem. Exiui. §. proinde. de verbo. signifi. & B. Antoninus in sum. par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.*

In hac rerum perturbatione ceteris impudentius debacchatus est in Romanum Pontificem Guilielmus Okam, qui quodam libro de potestate Pontificis, q. 8. non erubuit dicere circiter nonaginta errores ad minas Ioannem XXII. protuliſſe. Guillelmi Okã impudentia.

Ex omnibus his Fraticellorum erroribus & obiectionibus, qui diu olim Ecclesiam perturbarunt, Eymericus in hac q. sexdecim tantummodo recẽset, ad-

C *hibitis solutionibus Benedicti XII. qui antequam excaretur Pontifex, eisdem satisfecit. atque hoc est huius quæstionis argumentum.*

Animaduertendum est tamen in his Benedicti solutionibus multa contineri dubia partim, incerta partim; partim denique falsa, quæ nec debeant, nec possint prætiri sine animaduersione. & propterea nos paulo diligentius rem perscrutantes diuino præsidio muniti, quod nobis adesse propitium humiliter deprecamur, veritatem ipsam quoad fieri poterit, ostendere conabimur.

a ¶ Quas dominus Benedictus duodecimus dũ esset Cardinalis, recollegit, atque soluit, &c.] *Eas-*

D *dem ferme difficultates & obiectiones diluerunt postea insignes theologi Antoninus par. 4. tit. 12. cap. 4. Ioannes Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. c. 112. Melchior Canus, lib. 6. c. 8. de locis Theologicis. & alij, quos mox suis locis referemus; ex quibus, sanctorum Patrum dictis & Ecclesię receptа doctrina nitentes, veriora colligemus & certiora, vt omnes difficultatum nebulæ clara veræ doctrinæ luce dissoluantur.* Qui respondent erroribus Fraticelorum.

b ¶ Ad istud respondet dominus Benedictus, &c.] *Summa salutionis est, in extranaganti,* Cum inter nonnullos. *Ioannem XXII. definiuisse Christum, & Apostolos habuisse aliqua in communi,*

E *quod verissimum est, vt patet in principio eius extranagantis ibi:* Nos huic concertationi. *quam habes apud Eymericum supra par. 2. q. 15. nam asserere Christum & Apostolos nihil habuisse nec in speciali neque in communi, diuinę scripturæ contradicit expresse, ait ibidem dominus* Papa Ioannes 1. *& vt obiter aliquid in medium proferam ad astendendum hoc esse verum. primum Matth. 2. scribitur, Magos obtuliſſe Christo aurum, thus, & myrrham, rei autem oblatę dominium acquiritur, cap. statuimus. 16. q. 1. cap. omnis Christianus. de conse-*

cra.

era. dist. 1. l. vlt. C. de sacro. eccl. Et Matth. c. 17. scribitur, Christum præcepisse Petro, vt didrachma vel flaterem daret illis, qui nomine Cæsaris exigebant tributum. habuit ergo eius rei dominium, quod in illos transtulit, cum dare sit accipientis facere. l. vbi autem. ff. de verb. oblig. l. si ita. §. 1. ff. de contraben. empt. Et Ioan. cap. 12. & 13. Iudam loculos habuisse dicitur, quibus ea quæ mittebantur, portabat. cap. exemplum. 12. q. 1. denique multa sunt in sacris litteris, quæ comprobant hanc veritatem, vt copiose do cet glossa in dicta extrauganti. Cum inter nonnul los. in principio, verbo, asserit.

c ¶ Secundo dicunt, quòd prædictam paupertatem fuisse Christi & Apostolorum determinauit dominus Nicolaus Papa III. in constitutio. Exiit. §. porro.] Habetur hæc constitutio in cap. Exiit. de verb. signifi. lib. 6. Iam in multis codicibus hæc constitutio tribuitur Nicolao III. quibus consentire videtur Platina in vita huius Pontificis, dicens eum odio ordinis Minorum ob contemptum rerum humanarum fuisse amatorem, vt ipse etiam Decretali epistola quædam ipsius ordinis ambigua declaranerit. Sed ego verius arbitror constitutionem, Exiit. Nicolai III. esse, tum quia in aliquot manuscriptis exemplaribus, lib. 6. Decretalium in principio dictæ constitutionis Nicolaus III. est prænotatus. Tum etiam quia is fuit de ordine Minorum, vnde verisimilius est regulæ suiordinis dubia declarasse. Tum postremo quoniam in extrauganti domini Ioannis XXII. incipiente: Gloriosam Ecclesiam. quæ in fine huius operis habetur impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ inquisitionis, videtur constitutio, Exiit. tribui Nicolao III. per quam declarauit plurimas dubitationes, quæ circa regulam beati Francisci contingere poterant. In ea constitutione inter cætera hæc continentur: Dicimus, quòd abdicatio proprietatis huius modi omnium rerum, non tam in speciali, quàm etiam in communi propter Deum meritoria est & sancta: quam & Christus vitam perfectionis ostendens; verbo docuit, & exemplo firmauit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfecte viuere, per doctrinę & vitę exemplo in eos deriuarunt. hactenus ibi. His potissimum verbis vtebantur Fraticelli ad probandum Ioannem XXII. errasse in dicta extrauganti? Cum inter nonnullos. cum hoc loco Nicolaus aperte sentire videatur, Christum & Apostolos nihil habuisse. quam ob rem si hæc duo dicta concilianerimus, nullus fere manebit amplius in hac difficultate obscuritatis & dubitationis scrupulus: quia omnes obiectiones, quas hic affert Cymericus, hoc in primis agunt, vt doceant Ioannem XXII. errasse, cum definierit contra Nicolaum.

Quantum ergo ad secundam hanc obiectionem attinet. Benedictus hoc loco duas affert solutiones. Prima est, nihil definisse Nicolaum, sed incidenter locutum fuisse de Christi & Apostolorum paupertate. Altera est, quòd tametsi ex proposito fuisset locutus, nihilominus hoc non obstaret: quin contrarium deducitur ex sacris litteris. Non tamen admittit Benedictus, Papam contra scripturam sacrā

A saueiniisse, sed posito, inquit, supple, & non concesso, quòd determinatiue diceret, hoc non obstaret, id est, non propterea esset recedendum à veritate in diuinis scripturis expressa. Nā licet nos, inquit diuus Paulus ad Gal. cap. 1. aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. quem locum beatus Thomas exponens, dicit: Euangelicæ doctrinę auctoritas habet, vt quicunque contra illam dicunt, excludendi & repellendi sint. hæc ille.

Dictum est autem, posito & non concesso, quia tanta fuit vis orationis Christi, qui rogauit pro Petro, vt eius fides non deficeret, & iussit vt suos ipse
B fratres confirmaret, vt nullus vnquā Romanus Pontifex inueniatur errasse in iudicio fidei, videlicet in declarando quid sit credendum vel non credendum: neque in hoc errare potest propter assistentiam Spiritus sancti, vt enim subtiliter & vere deduxit Caietanus in opusculo de auctoritate Papę, cap. 11. cū ad Papā pertinent quæstiones fidei determinare, & statuere quid ex fide tenendum sit vnicuique fideli, quidue tanquam hæreticum respuendum, si in his definiendis ipse errare posset, inde plane cōsequeretur, quòd tota pariter Ecclesia à recta fide posset aberrare: quæcunque enim Sedes Apostolica Romana fi-
C delibus credenda proposuit, ea ab omnibus recipi necesse est: & qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis, quàm Romana Ecclesia, hæreticus censetur, cap. ad abolendam. de hæret.

Definitiōes Nicolai III. & Ioan. XXII. de Christi & Apostolorū paupertate conciliātur.

Sed iam duo hæc responsa conciliemus, Ac omissis multis placet nobis conciliatio Ioannis de Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 2. cap. 112. in solutione ad decimum argumētum, quem sequitur Melchior Canus, lib. 6. cap. 8. de locis theologicis ad 6. argumentum, & summa vera solutionis est, Nicolaum III. & Ioannem XXII. inter se non pugnare, immo declarationem seu definitionem vtriusque summe inter se conuenire, quoniam Christus vt ex contextibus Euangeliorum, & sanctorum Patrum
D expositionibus colligitur, duas paupertates ordinauit congruentes diuersis statibus perfectorum. Primam competentem illis, qui prædicaturi mittendi erant in Iudeam ad annuntiandum regis aduētum. & hæc paupertas nihil proprium habere permittebat nec in communi nec in speciali, & de hac accipitur illud Matth. 10. Nolite possidere aurum, nec argentum, &c. Quo loco ait diuus Hieronymus, ideo hæc Dominus præcepisse, ne causa lucri potius quàm salutis prædicare viderentur.

Altera fuit paupertas competens illis, qui fixi erant manssuri in congregatione, cuius proprium est nihil habere in particulari, bene tamen in communi;
E de hac Actuum, cap. 4. scribitur: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quę possidebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. hæc ibi. Vtramque hanc paupertatem Christus habuit. quodam enim tempore primam tenuit, nihil penitus habens nec in particulari nec in communi, sed illis vescebatur, quæ sibi pie à pijs offerebantur, qui ipsum sequebantur; de quo Lucę, cap. 8. exemplum extat. Secundam paupertatem approbauit verbo & exemplo, Lucæ cap. 22. cum dixit: Quādo misi vos sine

sacculo

& pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis? *& paulo post*: Sed nunc qui habet sacculũ, tollat similiter & peram, &c. *Iam hęc secunda pars tantas, qua aliquid in communi possidere permittit, non repugnat perfectioni Euangelicę, vt graviter etiam docuit & copiosę Beatus Thomas 2.2. quæst. 188. art. 7. Primam ergo paupertatem intuitus Nicolaus Christum omnia abdicasse & in communi & in particulari asserit: sed & præterea concedit Christum aliqua in communi habuisse aliquando: Siquidem in dicta constit. Exiit. subiungit.* Nec his quisquam putet obsistere, quòd interdum Christus dicitur loculos habuisse, &c. *Secundam respiciens Papa Ioannet scripturæ sacræ repugnare decrevit, & hæreticum esse dixit, asserere, Christum & Apostolos nihil in communi aut in particulari possedisse. hęc summa est veræ solutionis. Aliã paulo difficiliorem & fusiorem commemorat Beatus Antoninus 4. par. tit. 12. c. 4. §. 23. quam libenter omitto. & ex hac solutione diluuntur fere omnes obiectiones Fraticellorum, quas in hac quæstione Eymericus commemorat. quas libenter omitteremus, nisi falsa quandoq; Benedicti solutiones aliud suaderent.*

Determinatũ semel per vnum Papã tanquam de fide, non potest per aliũ reuocari.

d ¶ Respondet, quòd falsum est: nam Petrum qui non ambulabat, &c.] *In solutione huius tertię obiectionis aperte negat Benedictus determinatum semel per summum Pontificem, etiamsi ad fidem vel mores pertineat, non posse per alium reuocari; quod nititur ostendere multis exemplis vsque ad quartam oppositionem: in quo vehementer est lapsus, si id sensit quod eius verba præseferunt, videlicet, quod semel ab vno Romano Pontifice determinatum tamquam ad fidem spectans, id possit ab alio reuocari: quoniam vt optime tradit Caietanus in Apologia de auctoritate Papæ, & concilij, par. 2. c. 13. determinatio Papæ in iudicio fidei formaliter, scilicet, definiendo quid credendum sit vel non credendum, ligat omnes personas Ecclesiæ, atq; ita personã propriam & successorum ad recipiendã determinationẽ semel de fide factam: nec video quomodo possit vir tantus excusari: quare ne quis auctoritate eius ductus labatur, expendenda erunt mihi singula paulo diligentius: & quantum ad hunc locũ attinet, grauissima fuit olim concertatio inter Beatũ Hieronymum, & Diuum Augustinum, vtrum quid vere an simulate Paulus Petrum reprehenderit, quod à Theologis Scholasticis multis solet disceptari, lib. 4. sentẽ. dist. 3. vbi Soto q. vnica, art. 2. vers. secunda conclusio amplius. idem tractat hoc copiosius, lib. 2. de iust. & iure, q. 5. art. 4. vers. de tertio vero mẽbro. & Adrianus in 4. dist. 1. & breuiter sanctus Thomas 2.2. q. 33. art. 4. ad 2. argumentũ. & plane quidquid sit de eius historia ac facti intelligentia, hoc est certissimum, nihil statuisse ibi Petrum, quod ad communem fidem & mores Ecclesiæ pertineret, neq; unquam asse in catholica religione: ac proinde hoc primum exemplum non potest commode applicari ad id institutũ, quod Benedictus contemplabatur. Retineamus ergo supradictã solutionem, quam ex Turre cremata commemorauimus, & dicamus, Nicolaum nihil illic de fide definire, neque aduersari his, quæ à Ioanne fuerant definita.*

A e ¶ Item Stephanus Papa determinauit, &c.] *Admonet hic locus, vt paulo exactius referam historiam, cuius in eo sit mentio, vt validius etiam refellatur hæc falsa Benedicti solutio, putantis Stephanum Papam correctum à Cypriano, & vtrunq; à concilio Niceno emendatum.*

Cõcilio Carthaginẽsi pauncti determinanti baptizatos ab hæreticis rebaptizandos grauiter restitit Stephan⁹ Papa.

Sciendum est ergo, Cyprianum Carthaginensem episcopum tempore Stephani Papæ circa annum Domini CCLVI. Carthagine concilium prouinciale coegisse, in quo decreuit baptizatos ab hæreticis itorum baptizandos, cui subscripserunt plusquam octoginta episcopi ex prouincia Africana, Numidia, & B *Mauritania. Huic decreto grauiter restitit Stephanus Papa, cui obtemperauit veritate manifestius cognita Cyprianus cum reliquis catholicis. Sed quoniã res est grauissima, ne mihi sine pignore credatur, duo potissimum antiquorum Patrum testimonia proferam: vnum eric Vincentij Lyrinensis alterum Beati Hieronymi. ergo Vincentius Lyrinensis, in aureo illo libello aduersus profanas hæresum nouationes scripto, de hac re ita ait:* Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginensis Episcopus, primus omnium mortalium contra diuinum canonem, contra vniuersalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra C *morem, ac institutũ maiorum rebaptizandum esse censebat. Quæ præsumptio tantum mali inuexit, vt non solum hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiam quibusdam catholicis occasionem præbuerit erroris. Cum ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauersum sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur: tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apostolicæ sedis Antistes, cum ceteris quidem collegis suis, sed tamen præ ceteris cestutis dignum, vt opinor, existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique* in epistola, quę tunc ad Africam missa est, idem D *his verbis sanxit:* Nihil nouandum, nisi quod traditum est. Intelligebat etenim vir sanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia, qua fide à Patribus suscepta forent, eadem fide filijs conlignarentur: nosque religionem, non qua vellemus ducere, sed potius qua illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianę modestię & grauitatis, non sua posteris tradere, sed à Maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc uniuersi negotii exitus? quis vtique nisi usitatus & solitus? reuera est scilicet Antiquitas & explosa Nouitas. *& paucis interiectis* Postremo ipsius Africani concilij, tunc decreti, E *quę uires? donante Deo, nullę: sed vniuersa tamquam somnia, tamquam fabulę, tamquam superflua abolita, antiquata, calcata sunt. hactenus ille. Quibus adiungit multa alia in eandem sententiam, et præcipue de retractatione Cypriani, qua breuitatis gratia missa facio.*

a. Hieronymus.

Iam Beatus Hieronymus extremo fere Dialogo aduersus Luciferianos ita habet: Conatus est & Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hæreticorum baptisma reprobans ad Stephanum tunc Romę urbis

verbis Episcopum, qui à Beato Petro vicesimus sextus fuit, super hac re Africanam synodum direxit, sed conatus eius frustra fuit. Denique illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo statuerunt, ad antiquam consuetudinem reuoluti, nouum emisere decretum. Quid facimus? ita & nobis Maiores nostri, & illi sui tradidere Maiores. *hactenus D. Hieronymus. Ex quibus clare conflat, non Stephanum Papam à Cypriano vt hic asserit Benedictus, sed Cyprianum ab Stephano fuisse reprobatum, atque correctum. quod ipsum docuit etiam Eusebius, lib. 7. historiæ ecclesiasticæ, cap. 3. & 4.*

Ex his ergo constat errasse concilium Carthaginense prouinciale sub Cypriano celebratum, cum decreuit eos, qui apud hæreticos baptizati sunt, cum conuersi ad Ecclesiam venerint, baptizandos esse omnino: neque id concilium recepit tunc, neque vnquam aliàs approbauit sancta catholica & Apostolica Romana Ecclesia aliarum omnium magistra.

Intellectus concilij Nicæni statuentis, reuertentes ab hæreticis rebaptizandos.

f ¶ Concilium autem Nicænum vtramque opinionem sancti Cyprieni & Stephani Papę correxit.] *Hic est alius insignis etiam lapsus, qui animaduersione prorsus indiget. In concilio Nicæno primo c. 19. cautum est his verbis: Si qui confugerint ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cathaphrygis, statutum est rebaptizari eos debere. hæc ibi. Propterea vero ita sanciuit, quoniam Pauliani hæretici à Paulo Samosateno exorti, non baptizabant in forma Ecclesię consueta: et ideo oportebat eos, qui reuertebantur ad fidem, baptizare. non ergo correxit concilium Stephani Papę decretum, sed per omnia cum ipso consensit.*

Quòd vero Paulianistę seu Cataphrygę non baptizarent in forma Ecclesię consueta, luculenter docet beatus Gregorius, lib. 9. Epistolarum, epistola 61. incipiente: Quia charitati, *in hęc verba:* Hi vero hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, licut sunt Bonosiani & Cataphrygæ; quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti sanctum Spiritum peruerso sensu esse quendam prauum: Montanum credunt, quorum similes multi sunt, & alij, cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minime perceperit. nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum, quod sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum. *hactenus Beatus Gregorius. & refertur in cap. Hi vero. de consecrat. distin. 4. & apud Iuonem par. 4 cap. 153.*

g ¶ Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quòd matrimonium, &c.] *Hic ponit Benedictus tria exempla, quibus conatur ostendere posse à posterioribus reuocari, quę à præcedentibus Romanis Pontificibus statuta fuissent, quod in his, quę ad mores pertinent, ac regimen populi Christiani verissime dicitur, nullamque habet difficultatem: nec enim debet reprehensibile iudicari, vt dicitur in cap. non debet. de consanguinit. & affinit. si secundum varietatem temporum statuta varientur humana. Et in sacra Tridentina synodo, sessione 24. cap. 2. declaratur, hanc potestatem in Ecclesia perpetuo fuisse, vt in sacramentorũ dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quę suscipientium vtilitati, seu sacramentorum veneration i pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. & ita aliquando gradus affinitatis & cõsanguinitatis impedientes & dirimentes contractum matrimonij lõgius protendebantur: & nouissime sancta Tridentina synodus, sessio. 24. multa circa matrimonium & eius impedimenta constituit, diuersa ab his, quę in sacris canonibus erant prius sancita.*

In primatis etiam negotijs & sanctis particularium personarum, & in his quę sunt facti, nedum Romanos Pontifices citra fidei iacturam posse diuersa statuere fatemur, sed interdum etiam falli, & posteriores acutius perspexisse, & rectius determinasse quàm priores: in his enim locum habet illud Diui Augustini lib. 2. de baptismo contra Donatistas, cap. 3. vbi cum docuisset sacrâ scripturâ indubitabilis esse certitudinis, de concilijs tum prouincialibus tum generalibus subdit, dicens: Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sępe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine vllo typo sacrilegę superbiæ, sine vlla inflata ceruice arrogantię, sine vlla contentione liuidæ inuidię, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana. *hæc ille. Eodem spectat insignis illa sententia Nicolai Papæ I. in epistola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium est:* Proposueramus. *non procul à fine in hęc verba:* Ergo de iudicio Romani præsulis non retractando, quia nec mos exigit, quod diximus comprobato. Non negamus eiusdem sedis sententiam posse in melius commutari: cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum, seu grauium necessitatum, dispensatorie quiddam ordinare decreuit. *hęc ibi.*

In definitionibus credendorum, certum est Apostolicę sedis iudicium.

Cęterum in definitione fidei & credendorum, ex directione & assistentia Spiritus sancti, firmum & incorruptum est Apostolicæ Sedis iudicium: neque à posterioribus Romanis Pontificibus mutata vnquam fuerunt vel mutari possunt quæ semel de fide iudicialiter sancita fuerunt tanquam credenda ab omnibus Christi fidelibus. Quæ vero à Benedicto hoc loco recensentur exempla ex allegatis canonibus extra hęc nihil faciunt, & ad ea cumulate respondent Caietanus in Apologia de auctoritate Papę & concilij, par. 2. cap. 15. Melchior Canus lib. 6. c. 8. de locis theologicis, & alij, quos brevitatis causa omittimus, & ad eos lectorem remittimus.

h ¶ Respondet quòd non, quia dum voluntas non sit in crimine, &c.] *Tametsi negare potuisset Benedictus haberi aliquid hæreticum in decretali, Exiit. Nicolai IIII. (iam enim ostensum est ex verbis illius, Nicolaum concedere quòd Christus loculos habuerit) vel quòd in ea vllus error contineatur vt de fide propositus: attamen merito negat, quod ex illo assumpto deducitur, nempe quòd inde*

conse-

conſequeretur Nicolaum fuiſſe hæreticum, cum ex defectu humanæ intelligentiæ labi potuerit, quomodo autem error & ignorantia exeuſet ab hæreſi, copioſe diximus ſuper q. 7. par. 1.

i ¶ Reſpondet, quòd non eſt imputandus error, &c. Frequenter enim contingit, quòd multa prius determinata per Concilia, vel per Papam ſunt poſtea reuocata.] *Hæc ſententia vera eſt, dummodo recte intelligatur: quod vt fiat, obſeruanda eſt diligenter diſtinctio ſana & catholica quã affert de hac re ediſſerens Beatus Thomas quodlibeto 9. art. 16, quem ſequitur S. Antoninus par. 3. tit. 12. cap. 8. §. 2. videlicet, ex illis quæ à Pontifice Romano definiuntur, quædam ſpectare ad priuatas perſonas & particularia negotia: alia vero ad fidẽ & vniuerſales Eccleſiæ mores in neceſſarijs ad ſalutem: & in his poſtremis nullo modo Papa, aut concilium auctoritate Papæ confirmatum errare poteſt: quoniam Spiritus veritatis in his definiẽdis ſemper aſſiſtens promiſſus eſt, vt omnes catholici vno ore teſtãtur, traditque præ ceteris Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis theologicis, verſ. alter vero ſcrupulus. & Blaſius Nauarrus lib. 2. cap. 9. de ſacro Eccleſiæ principatu: neque de his intelligit Benedictus in hac ſua reſpoſione, cum dicit:* Frequenter enim contingit, &c. *Quod ſatis indicant illa eius verba initio ſolutionis poſita:* Si aliquid diffiniat Papa, vel Eccleſia, ſeu concilium generale, non pertinens ad fidem & mores. *In his enim, quæ ad fidem & vniuerſales mores ſpectant, indicialiter definiendis, Papam, vel Eccleſiam errare poſſe falſum eſt. & de ſtabilitate & firmitate horũ iudiciorum notatu digniſſimũ extat Gelaſij dictum ad Epiſcopos Dardaniæ, quod paulo inferius adduximus hac ipſa queſtione in reſponſione ad 12. oppoſitionẽ. id enim oſtendit quàm firma ſint de his Eccleſiæ iudicia: quod etiam probat eleganter Turrecremata in ſum. de Eccleſia, lib. 3. cap. 58.*

Eorum quæ à Papa determinãtur duo ſunt genera, & quæ ea ſint.

In illis vero quæ priuatas perſonas & facta reſpiciunt, deeipi Papa quandoque poteſt, præſertim cum in his humano teſtimonio vtatur, quod ſæpe fallax eſt & incertum. ita & vere docuit etiã Blaſius Nauarrus præceptor noſter eruditus, lib. 2. cap. 10. de ſacro Eccleſiæ principatu, & tradidit Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 2. cap. 112. circa finem, verſ. tum etiam. id quod expreſſe mihi ſenſiſſe videtur Innocentius Papa in cap. à nobis. el. 2. de ſent. excom. ibi: Iudiciũ Dei veritati, quę non fallit nec fallitur ſemper innititur: iudicium autem Eccleſiæ nonnũquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit, & falli. *hæc ibi.*

Rurſus illud addo, ſummos Pontifices nõ ſemper reſpondere definiendo, ſed cõſultos interdum veluti priuatos & particulares Doctores ſentire.

Poſtremo adiungo, non protinus eſſe fidei dogma cenſendum quidquid in voluminibus iuris canonici continetur, vt optime docet Melchior Canus, lib. 5. cap. penult. de locis theologicis. & lib. 6. cap. 8. vnde ſæpe in his contingit ſtatuta per vnum, per alios aut immutata aut reuocata abſque vllo fidei præiudicio reperiri: quoniam hæc directe ad fidem non ſpectãt, neque ad vniuerſales Eccleſiæ mores.

Breuius reſpondere potuiſſet Benedictus, audaA ctèr aſſerendo, ineptiſſime & vaniſſime inferri, quòd Romana Eccleſia in fide erraverit tẽpore Nicolai Papæ, eum in conſtitutione, Exiit. nihil de fide ſtatuatur.

k ¶ Septimo dicunt, &c. qui inquam vſus non iuris, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat depranatus. eum nos re ipſa conſiderata, ex natura dubitationis, qua tractatur, correximus vt eſt impreſſus. tum etiam ex contextu in dicto cap. Exijt. verſ. nec per hoc. de verbo. ſignif. lib. 6.*

l ¶ Octauo dicunt, &c. Reſpondet quòd hæc ſe cerunt alij ſummi Pontifices de rebus, quę non conſumuntur vſu, &c.] *Melius poterat reſpondeB re dicendo, quòd Ioannes XXII. in extrauag. Ad eõ ditorẽ canonum. de verb ſignif. §. quod autem. apertiſſime declarat, non fuiſſe intẽtionem Nicolai in rebus vſu conſumptibilibus reſeruare dominium Romanæ Eccleſiæ: ipſis autem fratribus concedere ſimplicem vſum facti, ſciunctum ab omni iure vtendi, quia ſi fuiſſet illicitus, ac verba quidem Ioãnis huic Benedicti ſolutioni repugnare videtur præcitato loco, & noſtram confirmare. habent enim ita:* Quòd autem dominium Romanæ Eccleſiæ retentuatum ſimplex cenſeri debeat, ex hoc patet, quòd ex illo nullum eidẽ Eccleſiæ temporale obuenit hactenus commodum, nec ſperatur, quod obueniC re debeat in futurum: cum nec intentio reſeruãtis, nec fratrum ipſorum fuerit, quòd ad quemcunque alium quàm ad Fratres, dictarum rerum peruenirent compendiũ: quod proculdubio modus vtendi Fratrum ipſorum, & Romanæ Eccleſiæ ſubſecuta patientia euidenter declarauit. Et q talis intentio fuerit ordinantis? & ex hoc patet, quòd illarum rerum ſibi & Eccleſiæ Romanæ dominium dumtaxat retinuit, quarum vſum facti, licèret habere ordini, vel fratribus antedictis, &c. *Ex quibus ſane videtur hoc loco male dicere Benedictus, quòd Nicolaus id fecerit de omnibus rebus.*

D'm ¶ Nono dicunt, &c. Reſpondet, quòd illud quod hic dicunt, &c.] *Ego declaratam potius dixerim per Ioan. XXII. in dicta Extrauag. Ad conditorem canonum. §. quod autem dominium. verſ. ſatis autem dominij carentia. vbi optima gloſſa in verſ. non efficit.*

n ¶ Decimo dicunt, &c. Reſpondet, quòd illud non eſt verum, nili determinatio Eccleſiæ contineatur in ſcriptura diuina, &c.] *Breuius & verius reſponderi poterat, nihil quod vt de fide fuerit à Nicolao definitum, immutatum vel emendatũ fuiſſe à domino Ioanne: ſed in multis expoſitam ac declaratam fuiſſe mentem* Nicolai per Ioãnem PaE pam XXII. *vt ſeries & verba reſcriptorum apertiſſime teſtantur.*

Atque hoc etiam ipſum dicere poſſumus ad ſoluendam obiectionem 11. & 12. vt & verboſitatem ac incertitudinem, & falſitatis etiam ambages reſtius ſubterfugiamus.

o ¶ Et Gelaſius Papa in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.] *Eſt autẽ ſingularis huius epiſtolæ doctrina, qua oſtenditur, Acacium à Sede Apoſtolica competenter fuiſſe damnatum. incipit ea epiſtola:* Valde mirati ſumus. *Scripſit eam Gelaſius*

circa

circa annum Domini CCCCXCIII. is locus cuius A
[1] Certissima sedis Apostolicæ iudicia. hic meminis Benedictus, ita habet: Quapropter stultitiam respuentes inanium querelarum, perquirere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter: quoniam Patres nostri, catholici videlicet doctique Pontifices, in vnaquaque hæresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apostolica secundum scripturarum tramitem, prædicationemque maiorum facta semel congregatione sanxerunt, inconuulsum voluerint deinceps firmumque constare: nec in cadē hac causa denuo, quæ prefixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione permiserint: sapientissime peruidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furoribus reciduis omnis integra definitio turbaretur.

p ¶ Tertio decimo, &c.] *In solutione huius obiectionis facile concedit Benedictus errasse Nicolaum, quod minime erat concedendum. ideo retineamus superiorem Turrecremata solutionem: & quæ sapius dicta sunt à nobis. Eadem ratione satisfacies decimę quartę obiectioni, & decimę quintæ: nusquam enim erratum est exponendo mentem Domini Nicolai, prout intelligendam esse Dominus Ioannes docuit.*

q ¶ Sexto decimo dicunt, quòd secundum hoc errauit Ecclesia, aliquos canonizando pro Sanctis.] *Ideo fieri potest, vt non errauerint, qui definitionem Nicolai sequebantur, quoniam forsan optime eam intelligebant iuxta adductam à nobis pantertie distinctionem.*

In canonizatione Sanctorum non potest Ecclesia errare. *Ad hæc, si in re difficili allucinati fuissent, non propterea hæretici erant, nec potuit Ecclesia errare referendo eos in numerum Sanctorum. hoc enim impium est asserere: scire enim quos debeamus religione colere, multum refert ad communes Ecclesię mores, vt optime docet Melchior Canus lib. 5. c. 5. de locis theologicis, vers. in moribus non toti Ecclesia communibus. & Blasius Nauarrus, lib. 2. c. 11. de sacro Ecclesia principatu, circa finem. Antoninus 3. par. tit. 12. c. 8. §. 2. Caietanus in opusculo de indulgentijs ad Iulium, c. 8. Beatus Thomas quodlibeto 9. arti. vlti. Tabienſis in sum. verbo, canonizatio. nu. 4. & Sylueſter nu. 2. Couarruuias, lib. 3. variar. resolut. c. 10. nu. 13. & Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiast. q. 24. art. 4.*

Qui autem diceret, posse Papam errare in canonizatione Sanctorum, saltem velut temerarius puniri posset per iudices ecclesiasticos, ita Melchior Canus precitato loco.

Canonizatio vero Sanctorum per traditionem habetur in Ecclesia Dei, vt collegi ex synodo Nicæna secunda, actione 3. §. his itaque sex synodis. aduersus impium Molinæum in additione ad Decium super Rub. de constit. in secunda lectura, verbo, sanctorum. & tradit Melchior Canus lib. 3. c. 3. de locis theologicis.

QVAESTIO XVIII.

De erroribus Græcorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreses duę recentiorum Græcorum.*
2 *Dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda.*
3 *Dicta S. Athanasii male sonantia exposita à S. Thoma.*
4 *Articuli in S. Cyrillo obscuriores, &c.*
5 *Gregorij Nazanzeni & Basilij loca aliquot pie accipienda.*

ß DEcima octaua quęstio est: Hęreses & errores Græcorum, quę vsque hodie perseuerant: qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd sunt isti.

1 Primus, quòd Spiritus sanctus non procedit à Patre, & Filio, sed à solo Patre.

Secundus, ℘ corpus Christi non potest confici in azymo, sed tantummodo in fermentato. Et in istis duobus erroribus non assenserunt sancti doctores Græcorum Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nazanzenus, Basilius, Chrysostomus, nec Græcorum sancti Patres alij.

C 2 Est tamen verum, ℘ nonnulli sancti Doctores Græcorum posuerunt quamplures articulos non admittendos, loquentes incaute, & † erronee: Qui articuli licet vt stant, sint falsi, & quamplures erronei; tamen possunt exponi, vt facit sanctus Thomas, respondendo ad dictos articulos de mā dato domini Vrbani IIII. in libro †, qui intitulatur: Contra errores Græcorum: vbi dicit, ℘ propter dictorū Doctorum dignitatem, non sunt cō demnandi, sed reuerenter exponendi. Et licet sint plures, tamen principales, & peius sonantes sunt hi, qui sequuntur.

† al. & erroribus noadū exortis

† Est opus. 2. tomo. 17.

D 3 Primus: quòd in diuinis, essentia est genita in filio.

Secundus: quòd in diuinis essentia est spirata in Spiritu sancto.

Tertius: quòd Spiritus sanctus non misit Filium.

Quartus: ℘ Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia.

Quintus: quòd homo fuit assumptus à Filio Dei.

Sextus: quòd creatura creatori non cooperatur.

Prędictos articulos ponit Athanasius, in tertio
E sermone gestorum Nicæni concilij.

Septimus: ℘ Spiritus sanctus est imago Filij.

Octauus est: ℘ Filius est in Patre, tanquam in propria sua imagine.

Nonus: quòd diuina essentia increata, est concepta & nata de Maria.

Decimus: quòd diuina essentia, seu diuinitas, facta est homo.

Vndecimus: ℘ Deus fecit hominem Deum.

Duodecimus: quòd à Christo fuit amota ima go primi parentis.

Tertius

Tertius decimus: ꝙ qui semel blasphemauit, impossibile est non blasphemare.

Quartus decimus: quòd fides non est nobis ministrata per Angelos.

Hos articulos ponit Athanasius in epistola, ad Serapionem.

4 Quintus decimus: ꝙ Iesus Christus dicitur filius paternę essentię.

Sextus decimus: ꝙ quę sūt naturaliter propria Dei patris, sunt propria Dei filij.

Decimus septimus: quod nomine Christi intelligitur Spiritus sanctus.

Decimus octauus: quòd docente Paulo, Seraphim addiscunt.

Decimus nonus: ꝙ quando Moyses dixit de hominis formatione, quòd Deus inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem, quòd istud spiramen seu spiraculū, non fuit anima rationalis; quia tunc fuisset anima de Dei essentia: sed intelligitur, quòd fuit Spiritus sanctus homini inspiratus.

Hos articulos posuit Cyrillus in li. thesaurorū.

5 Vigesimus: quòd Spiritus sanctus est in medio Patris & Filij.

Hunc articulum ponit Gregorius Nazãzenus, in sermone de Epiphania.

Vigesimus primus: quòd Spiritus sanctus est verbum Filij.

Hunc articulum ponit Basilius in sermone de Spiritu sancto.

Vigesimus secundus: ꝙ Spiritus sanctus per Filium operatur.

Vigesimus tertius: ꝙ in Angelis, quo ad naturā non dicimus secundum, nec tertium.

Hos articulos ponit Basilius cōtra Eunomiū.

COMMENT. XLIII.

Græcorum arrogãtia & in ecclesiam latinam inuidia.

Græci tametsi initio nascentis Ecclesię catholicam fuerint amplexi fidem, & viros quamplures sanctitate & doctrina clarissimos habuerint: tamen labentibus seculis ita eorum arrogantia creuit, vt Ecclesia Latina inuidentes, summo Romano Pontifici obedire recusarint, & schismate facto ab Ecclesia Latina discesserint, multasque in eam iniurias intulerint, quas recenset Leo Papa nonus epistola quadam contra inauditas presumptiones Michaelis & Acridani episcoporum, cap. 29. & eiusdem epistolę, cap. 8. dicit, Græcos diuersis temporibus, diuerso errore, ad corrumpendam catholicam matris Ecclesia virginitatem nonaginta & eo amplius hæreses peperisse.

Ecclesiæ Romanę in Græcos singularis benignitas.

Hos sępe Ecclesia Romana conata est in viam veritatis reuocare, vt abunde legitur in concilio Florentino sub Eugenio IIII. sessio. 3. Eisdem reducēdis ad Ecclesię vnitatem incubuerunt diuersi Romani Pontifices Innocentius III. Gregorius X. & Eugenius IIII. Hi tempore Eugenij IIII. circa annos Domini MCCCCXXXII. in concilio Florentino Ecclesię Latina vniuntur, vt sessione vltima eius concilij scriptum est: idque post Eymerici & Beati Thomę tempora. ceterum ea vnio diu non duranit.

Quanta vero animi acrtibitate essent Græci contra Latinos tametsi ex multis perspicere licet, maxime tamen constat ex concilio Lateranen. sub Innocentio III. cap. 4. nam si quandoque sacerdotes Latini super eorum altaria celebrassent, non prius ipsi sacrificare volebant in ipsis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauissent. Quin & baptizatos à Latinis ipsis ausu temerario rebaptizare presumebant. quod refertur in cap. licet Græcos. extra de baptis. & eius effectu.

Iam quantum attinet ad errores Græcorum, quos hic commemorat Eymericus, eos copiosè refert & in sensu catholico explicat Beatus Thomas opusculo quodam contra errores Græcorum inscripto, quod est primum tomi 17. inter opera sancti Thomæ, cuius hic quoque mentionem facit auctor. ac multi quidem ex his declarati, sicut docet sanctus Thomas, errores non sunt.

Ceterum idem Græci, præsertim nostris seculis proximiores, multos aliot grauissimos errores pepererunt, quos bene interpretari non licet: cum & purgatorium negent, & secundas nuptias damnent, & simplicem fornicationem dicant non esse peccatum, & alios multos impie profiteantur, quos refert & cōfutat Guido Carmelita in summa de hęresibus, tit. de hęresibus Græcorum. commemorant etiam Græcorum errores Beatus Antonius 3. par. histor. tit. 22. c. 11. §. 1. Arnaldus Albertinus in Rubrica de hæret. lib. 6. q. 12. circa finem. Bernardus Lutzenburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo: Græci. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 25 art. 5. & 6. & Prateolus lib. 7. de vitis & sectis hæreticorum, c. 15.

Filiam Dei assūpsisse humanā naturam bifariā potest intelligi.

a ¶ Quartus quòd filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia. } *Hic articulus dupliceem sensum habere potest. Unus est, quòd Filius Dei assumpsit naturam humanam in sua essentia, id est, perfectam ex corpore & anima constantem; & hoc est verum, catholicum, ac secundum fidem tenendū, iuxta illud Athanasii in regula suę confessionis:* Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. *traduntque copiosè Theologi scholastici, lib. 3. senten. dist. 2.*

Alter sensus esse potest, quem hic crederem damnari, scilicet, Filius Dei assumpsit humanam naturā in sua essentia, quasi vnio naturæ humanæ & diuinæ facta sit in essentia ad tertiam quandam naturam constituendam, quod est falsum, vt scribunt Theologi, lib. 3. senten. dist. 5. natura enim humana personę Filij Dei vnita fuit primo & per se, non natura & essentia diuinę, inde natura diuina humanæ naturę in Filio vnita fuit, vt vere & subtiliter explicat Magister præcitato loco. 5. nos autem.

QVAESTIO XIX.

De erroribus Tartarorum.

SVMMARIVM.

1 *Tartari multifariam distincti.*

2 *Ex eis quidam patriæ adeundæ desiderio se ipsos necant.*

3 *Alij litteras etiam, quas defunctis perferant, ab amicis accipiunt.*

Decima

DEcima nona quęſtio eſt: Hęreſes & errores Tartarorum; qui ſunt?

Ad hanc [a] reſpondemus, quòd Tartari cum ſint plurimi, in ſuis erroribus ſunt diſtincti.

1 Quidam namque ſunt, qui ex toto ſequuntur errores Sarracenorum, & ſunt vere Sarraceni: quidam autem qui non. Et iſti etiam non ſunt in erroribus vniformes: nam eorum quidam adorant lunam in ſpeciali: quidam autem eorum adorant in generali illud animal, quod eis prius mane occurrit, ſiue ſit canis, ſiue aſinus, ſiue homo, ſeu aliud qualecũque: Et cum qualibet die de mane idem animal non occurrat, nec omnibus etiam eadem die idem animal occurrat, ſed vnũ animal vni homini, & aliud alteri: ideo diſformiter ſibi Deum conſtituunt & adorant.

† al. Propriũ 2 Quidam eorum, cum ſunt extra terram ſuam captiui, & deſiderant redire ad terram ſuam †, ſuſpendunt ſe, ſeu precipitant ſe, vel aliter interimũt ſe credentes ſe redire ad partes ſuas, & ad patriam naturalem per modum prędictum.

3 Quidam vero, qui magis reputantur perfecti, congregatis parentibus & amicis, ſeu magis coniunctis, & receptis diuerſis litteris à diuerſis, quæ diriguntur amicis & coniunctis eorum defunctis publice cum illis litteris lętanter & gaudioſe faciunt ſe comburi, credẽtes per talem combuſtionem, & genus mortis ire ad paradiſum, & ad conſortium beatorum.

Iſti Tartari vt plurimum ſunt homines beſtiales: nec vetus teſtamentum, nec nouum admittentes, nec alijs ſcientijs intendentes, ſed brutaliter conuiuentes.

COMMENT. XLIIII.

TArtarorum errores, & ſequentium in proximis quæſtionibus, qui fidem Chriſtianam non ſunt profeſſi, eo conſilio enumerat Eymericus, quo diximus ſupra ſuper q. 4. huius partis.

Qui Tartari & quales eorum errores & mores.

a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd Tartari cum ſint plurimi, &c.] *Nouitia videtur Tartarorum vox, & paucis ab hinc ſęculis nata; nemo enim veterum hac vſus legitur appellatione. Sũt autem Tartari populi partes Sarmatiæ Europeæ. Stephanus populos Scythiæ iuxta Danubium, in Mœoticã paludẽ vergentes aſſerit. Hos Graci* Sauromatas, *Romani* Sarmatas, *appellabant.*

Horum varia ſunt appellationes ex diuerſis ritibus ſumpta: nam quidam Geloni, *alij* Getæ, *alij* Antropophagi, *alij aliis nominibus vocantur: quod indicat hic erudite Eymericus iuxta hiſtoriæ veritatem. de quibus videto Plinium lib. 4. c. 12. Strabonem lib. 11. & Pomponium Melam libro 2. de ſitu orbis, c. 1. & cum duę ſint Sarmatiæ teſte Ptolemęo lib. 3. vna in Europa, altera in Aſia, in Europea Olbia eſt, quam nunc Ruſſiam multi & Tartariam eſſe credunt.*

Apud hos ergo Tartaros reliquiæ multæ Scythicorum morum adhuc inueniuntur, quorum multos hic enumerat Eymericus, quibus (vt hic locus fiat illuſtrior) non pigebit in gratiam lectorum alios adiungere ritus, quos partim ex antiquioribus, partim ex recentioribus ſcriptoribus breuiſſime collegimus.

Vagantur ergo Tartari nullas certas habentes ſedes: victum habent immundiſſimum: nam non operiunt menſas mantilibus, nec manutergijs vtuntur, cum manus non lauent, nec corpora, nec veſtimenta. Quidam eorum panem non edunt, neque olera, neque legumina, ſed animalium omnium carnibus veſcuntur, canum etiam & cattorum & murium grandiuſculorum. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem ſuam oſtentandam, et vindicandi deſiderium ad ignem quandoque aſſant. Tam viri quàm fęminę vno fere veſtitu indumtur. Scelus magnum habetur apud eos, ſi cibi aliquid aut potus perire permittatur. in hoſtem quem vicerunt, ſunt crudeliſſimi, cuius e cadauere fluentem ſanguinem ſæpe ſugunt & ingurgitant. Potentiores ferunum vnum in vita eligunt, atque eauterio ſuo inuſtum ſecum tumulari faciunt, vt eo in alio mundo velut famulo vtantur, qualis Deus ſit optimus ignorant, atque ita ſæpe quiſque ſuo arbitratu Deum conflituit.

Alios innumerabiles habent ritus fœdiſſimos & valde obſcœnos, quos hic veluti parerga libenter reſecamus: nam & in bello, & in pace, & in coniugijs & ceteris actionibus ineundis, mira prorſus & nefanda quędam obſeruant, quæ longum eſſet recenſere, nec ſunt huius inſtituti.

De moribus vero ac ritibus Tartarorum copioſiſſime ſcribit Sanctus Antoninus in 3. parte hiſtorialis tit. 19. cap. 8. §. 1. & multis ſequentibus, & §. 21. eiuſdem capitis 8. ait regem Tartarorũ circa annos Dom. MCCXLV. cum multis proceribus regni ſui, ac magna populi parte conuerſum fuiſſe ad fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Certe hoc nobis exploratum eſt, Innocentium Papam IIII. anno Domini MCCLIIII. multa priuilegia conceſſiſſe Fratribus ordinis Prędicatorum, qui ad prædicandum Euãgelium miſſi fuerant ad terras Sarracenorum, Tartarorum, & aliorum infidelium, ut conſtat ex eius reſcripti incipiente: Cũ hora iam vndecima. *quod habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum, folio 30. Eadem autem priuilegia cõceſſit Alexãder IIII. anno Dñi MCCLVIII. Fratribus ordinis Minorum in eiſdem terris prędicantibus, ſicut apparet ex reſcripto Alexãdri IIII. eiuſdem initij & tenoris, quod eſt impreſſum in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctæ Inquiſitionis.*

QVAESTIO. XX.

De Turcorum erroribus.

VIgeſima quæſtio eſt: Hæreſes & errores Turcorum, qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd Turci communiter ſunt Sarraceni, & eorum erroribus inuoluuntur; aliam † in ſpeciali nullam ſectam habent, nec errorem ſpecialem; ſed varij varijs erroribus in ſuis mentibus captiuantur. † al. aliter

COMMENT. XLV.

Qui Turci & quales mores eorum.

Mirandum non est, eo quod Eymericus hic Turcos vocauerit, non Turcas nam Eustathius Turcos etiam appellat his verbis: Post Scythas, qui mari Cronio vicini Caspium accolunt, Vnni sunt, quos Simocatus historiarū conditor à Persis vocari Turcos existimat, ad orientem vernum spectantes. *hæc ille. Tradie Calius lib.12. c.6. lectio. antiquarum.*

Turcarum autem siue Turcorum non est nomen nouum, vt quidam opinātur, cum Pomponius Mela longe supra mille annos Turcarum memineris lib.1. de situ orbis, c.21. non procul à fine ibi: Turcęq; vastas siluas occupant, aluntur q; venando.

Num autem Turcæ, quos Christiani hodie crudeles patimur hostes, descenderint ab illis Turcis, quorum Mela præcitato loco meminit, quantumuis inter nomina conueniat, dubitant nonnulli, & originem recensent, quę nos libenter breuitatis gratia missa facimus.

Si quis autem hęc intelligere cupit, eos legat, qui de Turcorum rebus scripserunt, & breuiter sanctus Antoninus parte 2. histor. tit.16. cap.4.§.5. hoc est exploratum parum hodie, aut nihil differre Turcos & Sarracenos.

Hi olim more patrio, vt Arabes intonsi & impexi incedebant, vt aie Calius lib.5.c.8. Vnde huic genti mos fuerit gestandi fasciam, eradit idem Calius lib.24.c.6. sed de his plura Benedictus Rhambertus in itinerario ad Constantinopolim, & Egnatius de Romanis principibus, & Paulus Iouius.

Et de superstitione Turcarum, eorūque sacerdotum videto tractatum de moribus & consuetudinibus Turcarum nuper edieum per quendam Bartholomæum Peregrinum, & copiosè etiam in c. cadit. in element de Iudæis, & Sarracenis. vbi glossa in verbo, Zabazala. quę hanc quæstionem & sequentem illustrat.

Denique quanta sit horum barbarorum in Christianos ſeuitia, docet eleganter Simon Begnius oratione quadam habita in concilio Lateranensi sub Iulio Secundo Pont. Max.

QVAESTIO XXI.

De erroribus Sarracenorum.

SVMMARIVM.

1 *Sarraceni vnde sic appellati sint.*
2 *Sarracenorum errores.*
3 *Mahometes à suis propheta habitus.*

VIgesimaprima quæstio est: Hæreses & errores Sarracenorum; qui sunt?

1 Ad hanc [a] respōdemus, quòd Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar, secundum veritatem prius dicti sunt; qui idem sunt in re, sed distincti in nomine, à Mahometo [b] errores suos nefandissimos pertraxerunt.

2 Isti [c] nec vetus totum testamentum, nec nouum recipiunt: Baptismum renuunt; circumcisionem admittunt: Beatam Mariam Matrē Christi Virginem concepisse, & absque viri † semine, ac sanctam & perfectam esse dominam asseruot: Christum eius filium non Deum, sed purum hominem, licet iustum & sanctum esse † dicunt: ipsum mortuum fuisse, & consequenter resurrexisse, non credunt: Sacrameota ecclesiastica, nisi matrimonium, non admittunt: Articulos fidei, nisi mundi creationem, respuunt. † Al. virili. † al. etiam.

Mahometum perfidum, fuisse sanctum Dei prophetam prædicant, & attollunt. Per lotionem manuum, pedum, & partium exteriorum corporis, etiam pudendorum, credunt mundari à peccatorum maculis, atque mentis ioquinamentis. Et nonnulli eorum mious ratione vigentes, credunt paradisum in alia vita consistere in esu mellis, & potu lactis fluuij currentis, atque frequenti coeubitu virginum puellarum.

COMMENT. XLVI.

Qui Sarraceni, & vnde dicti.

a AD hanc respondemus, quòd Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar.] *Et Agareni proculdubio sunt dicendi ab Agar ancilla Abraha. Ipsi tamen hanc appellationē velut humilem & indecoram respuunt, & Sarracenos se vocant ab Sara eiusdem Abraha vxore. horum progenitores per Apostolorum prędicationem fidem catholicam olim susceperunt, à quatamen impie defecerunt, vt statim subiungam. hodie fere vna voce Turcę appellātur, & nobiscum immania & iniusta bella gerunt.*

De his multa tractat ius canonicū tit. de Iudæis & Sarracenis, & leges septipartitæ Hispaniæ par. 7. tit.25. l.1.2. & multis seq. Agit etiam Iosephus lib.1. antiquitat. cap. 20. & diuus Hieronymus ad Dardanum. idem super Esaiam, cap. 21. super illud: Auferetur omnis gloria Cedar. *Socrates lib. 4. histo. eccle. cap. 29. Sozomenus lib.6. c.38. Theodoritus lib.4. cap.23. Beatus Thomas lib.1. contra gentiles, cap.6. Antoninus par.4. tit.1. cap.6. §.1. & alij ex antiquioribus. Ex recentioribus vero Couarruuias lib. 4. cap. 9. varia. resolut. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib.2. verbo. Mahometus, Albericus super rubrica de hæret. lib.6. quæst.2. num.52. & multis seq. & quæst. 3. & 4. Prateolus lib.1. cap. 17. de sectis hæreticorum, auctor Repertorij inquisitorum in verbo, Sarracenus. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. num.10. cum sequent. Simancas de instit. catho. tit. 39. de Mahometanis. Albericus tract. de agnoscendis hæreticis. q.13. num.31. & amplius Eymericus hac eadem par. quæst.45.*

Tametsi vero Eymericus duas quæstiones distinctas posuerit de Turcis & Sarracenis, tamen ijdem nunc quoad errores esse videntur & Sarracenorum seu Mahometanorum nomine accipimus Mauros, Turcas, & reliquos barbaros qui impium illum impostorem Mahometem colunt.

Mahometus origo & genus.

b ¶ A Mahometo errores suos nefandissimos pertraxerunt.] *Fuit Mahometes Arabs genere, vt tradunt fere omnes præcitati: quod etiam testatur Faccius vetustus ille poeta Florentinus lib. 3. cap. 10. dum ait:*

Di

Di vil prosapia ponero & soletto,
Nacque costui nel Arabico seno,
Abdimonepoli fu il suo padre detto.

De quo etiam amplius Antonius Benter Valentinus lib. 1. Chronicorum Hispaniæ, c. 29.

Hic Mahometes inter populares suos Arabes sub Heraclio Imperatore, circa annos Dñi DCXII. militauit, de cuius exortu & fraudibus Ioannes Zonaras tomo. 3. annalium in Heraclio ita scribit: In eodem triumphali ex Persia reditu Mahometus Sarracenorum princeps Imperatorem conuenit. Ei principatus non ex nobilitate generis contigerat: Nam cum pauper esset, locupleti cuidam viduæ mercede seruierat, quam prestigijs quibusdam in amorem sui pellectam, vxorem duxerat. Sed quia comitiali morbo laborabat, & ex interuallis impetu illius mali prostratus, mente alienabatur: dominæ suæ vxorique & mœrori & pudori fuit. Ceterum homo improbus Monachum se nequiorem nactus, ob peruersam religionem Byzantio exactum: illius instinctu, vxori ait Archangelum Gabrielem de cælo ad se descendentem, diuina quædam arcanaque sibi reuelare, cuius conspectum, quia ferre non posset, se oborta ex metu vertigine humi procumbere. Ea verba testimonio dolosi Monachi confirmabantur, qui mulieri dicebat, omnino Gabrielem ad omnes Prophetas mitti solere. Ex eo mulier abolito dedecore, ac potius Prophetę coniugio glorians, fabulam istam inter ceteras mulieres spargit. Sic impurus ille apud suos populares, Prophetę nomen consecutus, & vxoris mortuæ hæreditate locupletatus, Ismaeliticę gentis princeps, doctor & legislator est habitus, cum alios verbis seduxisset, alios Imperium detrectantes stricto gladio sibi cedere coegisset. Iam enim manum non contemnendam fecerat. Is igitur ex Aethribo progressus Imperatorem conuenit, & regionem ad habitandum petitam accepit. Cumque omnes populares suos ad hunc modum deceptos subegisset, Syriam direptionibus vexauit, & multas Romanorum prouincias euastauit. Ex eo tempore gens Ismaelitarum Romanorum terram incursare, & prædari nunquam destitit. *Baclenus Zonaras. cui consentit Sanctus Antonius par. 4. tit. xj. cap. 6. §. 1. & communiter omnes boni historici.*

Vnde nullo pacto verum est quòd scribit. glos. in clement. Cedit. de Iud. & Sara. in verbo: Machometum. *dicens ipsum nutritum fuisse à quodam clerico nobili Romano, qui cum tempore Bonifacij Papę Quarti quædam petita impetrare non potuisset, apostatauit à fide, & Mahometum conueniens, eum nutriuit. Rursus id etiam est fabulosum, quod quidam tradunt, videlicet Mahometum fuisse quendam Clericũ Christianum de Bononia ciuitate Italię oriundum, qui postea à fide catholica apostatauerit.*

Tametsi autem perfidus hic Mahometus hæreticus non fuerit, cum Christianam religionem nunquam susceperit, nec fuerit baptizatus, merito tamen ab aliquibus velut à Luxemburgo & Prateolo inter hæreticos numeratur. nam omne hæresum venęnum quod diabolus in multos sparsim hæreti-

A *cos olim disseminauit, in hunc impurum & bestialem Mahometum simul comprehensum videtur euomuisse: cum omnium fere hæresiarcharum errores in suo Alcorano proponat sue sectę hominibus credendos, vt eleganter docet Frater Ricoldus ordinis Prædicatorum in libro, quem inscripsit,* Confutatio legis Mahometicę.

Hic ergo Mahometes nouam sectam excogitat, in ea componenda, vt quidam tradunt, decem socios habuit, septem Arabes, Christianos tres, qui à fide recesserant, quorum princeps Sergius Monachus Arianus fuisse memoratur, qui librum legum nomine superbissimo Alcoranum appellatum, idest, B *lectionem inchoauit, & Ioannes Nestorianus, quibus superuenit Iudæus Thalmudista. Actalia quidem fuerunt huius initia.*

Mahometis errores multi confutarunt, Beatus Thomas opusculo quodam 3. incipien. Beatus Petrus Apostolus tom. 17. Ricoldus ordinis Prædicatorum. Bernardus Perez Valentinus libro quodam, cui titulum fecit Antialcoran. Pius Papa secundus epistola quadam ad Mahometem Turcarum principem. Bartholomęus Vggarus. Ioannes Turrecremata tractatu quodam inscripto. Contra principales errores perfidi Mahometi & Turcorum, qui manuscriptus seruatur Romæ in bibliotheca Vaticana. Armacanus lib. 18. de erroribus Armenorum, Nicolaus Cusa. & Ludouicus Viues Valentinus lib. 4. de veritate fidei Christiana, & alij, qui & dogmata Sarracenorum referunt, & confutant. ea ideo recenset Eymericus, quoniam multarum hæresum & malorum causa fuerunt. de quo late Prateolus lib. 11. c. 3. de sectis hæreticorum, & dixi copiosè in libris de pœnis hæreticorum. Qui confutarint Mahometis errores,

C ¶ Isti nec vetus totum testamenrum, &c.] In Barcinonensi impresso, & Sabellano, deerat illa dictio, totum, *quam supplemus ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara. videbatur autem necessaria: quoniam Sarraceni multa recipiunt ex veteri testamento, vt mundi creationem, prophetas,* D *& id genus pleraque alia.*

Sed de hac re vide distinctionem legis Hispanę septipartita, tit. 25. l. 1. par. 7. quam nunc gratia brevitatis non expendo.

QVAESTIO XXII.

De Iudęorum erroribus.

SVMMARIVM.

1 *Iudęi vnde dicti, & quos libros recipiant.*
2 *Quæ sit eorum de Christo sententia.*
3 *Iustitiam ex lege veteri se consequi credunt.*

E

VIgesimasecũda quęstio est: Errores & hæreses Iudæorum; quę sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd Iudæi à Iuda filio Iacob sic dicti, quinque libros Moysi, & libros Regum, & Prophetarum de antiquo testamento recipiunt: Testamentum nouum respuunt: Baptismum non, sed circuncisionem admittunt: Sacramenta Ecclesiæ, nisi matrimonium, contemnunt: Articulos fidei, nisi creationis mundi, non credunt.

2 Dominum, nostrum Iesum Christum esse, & fuisse purum hominem, ac prophetam deceptorem, & detestabilem blasphemantes, mendaciter, fallaciter, ac damnabiliter proferunt. Christum seu Messiam in lege promissum, qui iam venit, non agnoscentes, venturum pronuntiant, desiderant, & affectant.

3 Per solam legem veterem se iustificari existimant, & saluari: cum tamen secundum veritatem irrefragabilem fidei orthodoxę, non sit aliud nomen sub cælo datum hominibus, nisi nomen Domini nostri Iesu Christi, in quo oporteat nos saluos fieri, teste Apostolo Petro.

COMMENT. XLVII.

Opportunius recenset Eymericus aliquot Iudaorum errores, quàm aliorum, de quibus egit hactenus: quoniam eorum infidelitas proximius accedit ad hæresim; cum Christianæ fidei in figura susceptæ omnino renitantur, vt ait Beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 6.

Num. 1. 2 ¶ Ad hanc respondemus, quòd Iudęi à Iuda, &c.] *Est autem Iudas Hebraice, Latine confessio; sed Iudęi nominis proprietatem per scelus, cum filium Dei non agnoscant, amiserunt, vt eleganter scribit Beatus Clemens lib. 2. c. 64. constitutionum Apostolicarum.*

Num. 2. b ¶ Dominum Nostrum Iesum Christum, prophetam deceptorem & detestabilem blasphemantes.] *Quantum sit Iudęorum odium in Christum, & impietas in Christianos, docent passim veterũ monumenta, ac in primis Nicephorus lib. 4. c. 6. historię ecclesiasticę & lib. 14. c. 16. & Beatus Clemens lib. 2. c. 64. constituit. Apostolicarum. & Zonaras tomo. 3. annalium in Imperio Heraclij.*

Ab his multas hæreses profluxisse testatur Origenes homilia quadam in Matthęum, & Nicephorus lib. 14. cap. 14. historia ecclesiastica narrat eos Alexandria pulsos à Cyrillo, vt liberaret hæresibus ciuitatem, & ab Hispanis patrum memoria, ob eandem causam à Ferdinando Quinto Rege Catholico eiectos scimus. De his in iure canonico titulus extat de Iudæis. vbi multas etiam eorum impietates in Christianos licet contemplari: plurima quoque de Iudais & contra Iudæos statuuntur lib. 12. legum Visigothorum (quas sanctus Isidorus recognouit) tit. 2. & 3. Item in legibus Hispanię septipartitis, par. 7. tit. 24. per totum.

Qui confutarint Iudęorum errores.

Iudæorum errores multi reccusent & confutant, ex antiquis frequenter Hieronymus, Augustinus, et reliqui Patres, cum se offert occasio in exponendis sacris litteris, quas ipsorum Rabini, ne de Christo, qui iã venit loqui videantur, contorquent & depranant. & Isidorus Episcopus Hispalensis. Cyprianus duobus libris contra Iudęos. Tertullianus item in libro aduersus Iudæos. Athanasius in libro de Incarnatione verbi. Chrysostomus in orationibus aduersus Iudęos. Iustinus martyr Dialogo cum Triphone aduersus Iudæos. Paulus Burgensis in Scrutinio scripturarũ. Porchetus in libro inscripto, Victoria cõtra Iudęos. Rabbi Samuel de aduentu Messiæ. Iulianus Pomerius aduersus Iudæos. Petrus Blesensis Archidiaconus Bathoniensis contra Iudæos. Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresibus Iudæorum. Arnaldus Albertinus super Rubrica de hæret. lib. 6. q. 12. multos refert & refutat Iudęorum errores. item Iacobus de Valentia in quæstionibus contra Iudęos, & Nicolaus de Lyra in quodlibetis, quæstiones item edidit aduersus Iudæos. Petrus Brutus Episcopus Cathareusis opere inscripto, Victoria contra Iudæos. & copiose Petrus Galatinus in opere erudito contra Iudæos. Ludouicus Vives lib. 3. de veritate fidei Christiana. Sixtus lib. 2. tom. 1. litteræ T. bibliothecę sanctæ, plurimos etiam refert Iudæorum errores ex libris Thalmud excerptos. Andreas Tiraquellus de iure primogenitorum, q. 66. & copiose Finus Hadrianus in flagello cõtra Iudæos. Denique multas Iudæorum & Rabinorum fraudes ac impostoras nouissime detexit Leo Castrus in disputatione de translatione sacræ scripturę præfixa ad Esaiæ commentarios, præsertim c. 17. 19. 20. 22. & aliquot sequentibus. item Prateolus lib. 9. c. 31. de sectis hæreticorum.

Summorum Pontificum benignitas erga Iudęos.

Insignem vero Iudæorũ perfidiam sæpe respicientes Romani Pontifices, multis modis conati sunt eos ad viam veritatis reducere, proposita illis Euangelij veritate, ac sublatis libris, quorũ lectione perfidiores fierent et deteriores, vt cõstat ex rescripto Innocẽtij C *IIII. incipiente,* Impia Iudæorum. *& alio Nicolai incipiente:* Vineam Soreth. *Quę curauimus imprimenda in Bullario litterarum Apostolicarum.*

Et eadem sollicitudine Gregorius XIII. singulis hebdomadis Romę die sabbati fidei Christianæ veritatem Iudęis hic commorantibus proponendam curauit, ne vllum salutis remedium, & beneficij salutaris genus eis deesse videatur.

Iudęi autem deliquentes multis modis potestati Inquisitorum subiiciuntur: quod quando contingat, dicam cum Eymerico infra hac 2. par. q. 46. de quo etiam extat domini Gregorij Papę XIII. extrauagans, cuius initium est: Antiqua Iudęorum. *impressa in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro* D *officio sanctę Inquisitionis.*

Inter Iudæos olim varię sectæ vigerunt.

Postremo cum de erroribus Iudæorum agitur, obseruandum hic est quod admonui supra in hac 2. parte super quæst. 5. de erroribus ab ipso Christo damnatis, videlicet inter Iudęos varias olim viguisse sectas, ac peculiaret quosdam errores vnamquamque tenuisse, sicut docet sanctus Epiphanius lib. 1. tomo. 1. contra hæreses, hæresi. 14. 15. & aliquot sequẽtibus, & Beatus Clemens Papa. 1. lib. 6. constitutionum Apostolicarum, cap. 6. & Eusebius lib. 4. cap. 21. historię ecclesiasticę. & Isidorus lib. 8. Etymolog. cap. 4. & Beatus Antoninus in summa, parte 4. tit. xj. cap. 6. §. 1. E

QVAEST. XXIII.

De libris hæreticis, seu apocryphis, de quibus in Decretis.

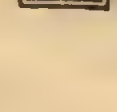

Igesimatertia quæstio est: Libri hæreticales, erronei, seu apocryphi, de quibus agitur in Decretis per Ecclesiam condemnati, qui sunt

Ad

Ad hanc respõdemus, quòd tales libri enumerantur in Decretis †, vbi sic dicitur.

† Cap. Sancta. 15. dist. §. In primis. sancta emendationem fidem Decreti Romæ edicti anno 582.

In primis ᵇ Ariminẽsem synodum, à Constantio Cæsare, Constantini filio, congregatam, mediante Tauro præfecto, extunc & nunc, & vsque in æternum confitemur esse damnatam. Item Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis libri octo †, apocryphum. Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi. Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi. Actus nomine Thomę Apostoli, apocryphi. Euangelium nomine Thaddęi, apocryphum. Euangelium nomine Thomę Apostoli, quo vtuntur Manichęi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabę, apocryphũ. Euangelium nomine Bartholomęi Apostoli, apocriphum. Euangelium nomine Andreę Apostoli, apocryphum. Euangelia, quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Euangelia, quæ falsauit Hyrcius †, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris, apocryphus. Libee de Natiuitate Saluatoris, & de S. Maria, & d obstetrice Saluatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes quos fecit Lenticius † discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus. Liber, q appellatur Thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur De filiabus Adę vel † Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo, Virgilianis compaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Theclæ & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Prouerbiorum, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xysti † nomine signatus est, apocryphus. Reuelatio, quę appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quę appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quę appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur Tranſitus † sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuiũ pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur Testamentum Iacob †, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitẽtia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Iamnis & Mambrę, apocryphᵃ. Liber, q appellatur Sortes Apostolorũ, apocryphus. Liber Lusanæ †, apocryphus. Liber canonum Apostolorũ, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, & beati Ambrosij nomine pręsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani † siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha †. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha †. Opuscula Cassiani, presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiensis †, apocrypha. Opuscula Fausti Rhegiensis Galliarum, apocrypha. Opuscula Fruntentij †, apocrypha. Epistola Iesu ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgij apocrypha. Passio Cyrici & Iulittæ apocrypha. Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis, apocrypha. Pilacteria omnia, quę non Angelorum, vt illi confingunt, sed dęmonum magis arte conscripta sunt, apocrypha. Hęc & omnia his similia, quę Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, Photinus, & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoque cum suis obscenissimis sequacibus, Apollinaris, Valẽtinus, siue Manichæus, Faustus †, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cælestius †, Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus †, & Latiensis, Cœlestinus, Maximinus, Priscianus † ab Hispania, Lãpedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Acacius Constantinopolitanus cum consortibus suis, necnon & omnes hæreses †, quas ipsi eorumque discipuli siue schismatici, docuerunt vel conscripserunt, quorum nomina minime retinentur, non solum repudiata, verum etiam ab omni Romana & Apostolica Ecclesia eliminata, atq; cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata.

† Africanus Orig. †al. Calistus † Iulianus Celanensis, Cælestianus, & c. orig. † Orig. Priscillianus ab Hispãa. Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Vnicus Lampetius, †hæretici, eorumque discipuli. orig.

COMMENT. XLVIII.

Quia non modo ex erroribus diuersarum gentium & sectarum hæreses oriuntur, quas præcauere, ac extirpare oportet, verum etiam ex libris hæreticis, & falsa dogmata continentibus; ideo Eymericus post diuersarum gentium errores, de libris hæreticis & apocryphis instituit disputationem in multis sequentibus quæstionibus, ac primum orditur ab illis, qui damnantur in Decretis.

a ¶ Libri hæreticales, erronei, seu apocryphi.] *Qui libri ad fidem stabiliendam, seu (vt Eymericus loquitur) plantandam, spectant, vt alit supra par. 1. c. Sãcta Romana. de quibus dixi supra eadem prima parte: nunc eos refert, qui fidem violare possunt, vel incertorum sunt auctorum, vel leuem habent in Ecclesia auctoritatem, idque ex decreto Gelasij primi, edito Romæ an. Domini CCCCXCIIII. quod refert etiam Gratianus in c. Sancta. 15. dist. §. ceterum quę ab hæreticis. & alij decretorum compilatores, vt Burchardus lib. 3. decretorum, c. 221. & Ivo Carnotensis par. 4. c. 65.*

Quo autem apertius hęc quæstio tota intelligatur, obseruandum est, tria esse genera librorum ad religionem spectantium, seu de rebus religionis tractantium, Canonicos, qui ab Ecclesia recipiuntur ad ædificationem fidelium, ex quibus sumitur efficax argumentum ad probandum ea, quæ fidei sunt, scripti Deo immediate inspirante, & manum calamumque diuinorum scriptorum in singulis etiam minimis attemperante, de quibus Beatus Augustinus lib. 11. cap. 3. de Ciuitate Dei ait ita: Hic prius per Prophetas, deinde per se ipsum, postea per Apostolos quantum satis esse iudicauit, locutus, etiam scripturam condidit, quæ Canonica nominatur eminentissime auctorita-

Quot sint genera librorũ de religione tractantium.

†al. Efici°. al. Hasychius

†al. Lentiet. al. Leutius

† val. abest ab orig.

†al. Sixti

†al. Assumpuo

†al. Iub. oci. † qui appellatur Laus Apostolorum. †apocrypha. Opuscula Laetantii, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha orig. † Opuscula Cõmodiani, apocrypha. † Opuscula Tasi Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobii, apocrypha. Opuscula Tyconii, apocrypha. †al. Patabienensis. †al. Framesti essi

ctoritatis, cui fidē habem⁹ de his rebus, quas ignorare nō expedit, nec per nos ipsos nosse idonei sumus. *hęc ille. Idē Augustin. lib. 13. confessio. c. 15. & epistola 7. ad Marcellinum. & epistola 19. ad Hieronymum, & lib. 1. de doctrina Christiana, cap. 37. & lib. 2. de baptismo contra Donatistas, cap. 3. Ioannes Ae Kins in Enchyridio cap. 1. Driedon lib. 1. cap. 1. & lib. 4. cap. 4. de dogmatibus ecclesiastis. Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hæreses. cap. 2. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis, cap. 1. 6. 7. & 8. Couarruuias lib. 4. cap. 14. varia. resolutio.*

Quot sint autem libri canonici, quorum nonnullos impudenter haretici impugnant, ponit concilium Tridentinum, sessione 4. in decreto, de canonicis scripturis.

Qui libri agiographi.

Alij sunt, quos Theologi Agiographos in Ecclesia vocant: quos eadem Ecclesia approbauit, vt publice quidem ad ędificationem fidelium moresque cōponendos legerentur, non tamen habent firmam fidē, & indubitatam auctoritatem: & hos enumerat Gelasius in 2. parte sui Decreti, ibi, Iam nunc, *& Burchardus lib. 3. decretorum cap. 220. Iuo Carnotensis par. 4. c 64. Gratianus in d. c. Sancta Romana. 8. iam nunc. 15. distinct. & de his videtur loqui Diuus Augustinus lib. 18. cap. 38. de Ciuitate Dei. agitque plene Couarruuias lib. 4. cap. 16. varia. resolut. & alij, & in hoc genere librorum repouuntur sanctorum Patrum scripta, vt Augustini, Hieronymi, Ambrosij, Chrysostomi, & ceterorum tam Grecorum quàm Latinorum, quorum insignis probitas & eruditio cum sanctitate coniuncta valde emicat in Ecclesia Dei: & quanta sit eorum auctoritas, ostendit copiosè Melchior Canus lib. 7. de locis theologicis.*

Qui libri & quot modis dicātur apocryphi.

Supersunt iam tandem tertij generis libri, de quibus hic Eymericus, quos Doctores vocant apocryphos. de quibus Driedon lib. 1. de dogmatibus ecclesiasticis cap. 4. & lib. 4. c. 1. & Couarruuias lib. 4. c. 17. varia resolut. & Decretorum architecti locis ferme præcitatis.

Tametsi vero multis modis liber apocryphus dici possit, vt ait Turrecremata in cap. Sancta Romana. 15. distinct. quæst. 6. num. 18. & 19. Primum quoniam eius incognitus sit auctor, quamuis nihil contrarium fidei contineat; rursus vel quia extra canonem feratur: nam hunc vocat Hieronymus apocryphum in prologa in libros Regum: tamen quantum ad hanc quæstionem attinet, bifariam Eymericus hic ex Gelasio appellat libros apocryphos. Uno modo eos, qui ab hæreticis sunt conscripti aduersus fidem catholicam, quos omnino damnat, vetans penitus ne legantur: & hos verius dixeris hæreticos, vt optime admonet Couarruuias præcitato loco 2. Alio modo dicit apocryphos eos, qui modicam leuissimamque habent auctoritatem, quos sancti Patres non approbarunt nominatim, quamuis nec expresse reiecerint, nec Ecclesia permisit, vt publice in templis legerentur: habent enim multa falsa veris admixta, vt optime explicat Melchior Canus lib. 11. cap. 6. de locis theologicis, vers. prima lex. circa finem.

Ex his tamen multos constat fuisse lectos ab antiquis Patribus, vt colligitur ex Beato Hieronymo in epistola 7. ad Latam, dum ait: Caueat omnia apocrypha, & si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad ignorum reuerētiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitiosa: & grandis esse prudentię aurum in luto quærere. *hæc ille. Et has duas postremas significationes intuitus Eymericus prudenter proponis quæstionem de libris hæreticis, erroneis, seu apocryphis.*

b ¶ *In primis Ariminensem synodum.*] *Erat tota hęc quæstio in omnibus Directoriis prorsus deprauata, atq; etiam in vulgatis Gratiani codicibus vnde sumpta fuerat. eā imprimi curauimus iuxta Decretum Gelasij, quod nunc legitur in 2. tom. conciliorum Coloniensis editionis, fol. 319. & Decretum Gratiani nuper Romæ editum, anno M D LXXXII.*

Si quis autem singula, quę in hoc decreto de libris apocryphis continentur, nosse desiderat, legat Couarruuiam lib. 4. c. 17. varia. resolut. vbi totam hāc quæstionem illustrat, qua persequi non est nostrę breuitatis, aut instituti.

Index librorum prohibitorum.

Illud hic tandem monebo, huic Decreto Gelasij prohibitorum librorum, respondere nunc etiam in repub. Christiana Indices, quibus damnata doctrina libri adnotantur, quos Romani Pontificis auctoritate viri docti Romæ confecerunt, nullum fere librorum genus omittentes, quorum dogmata non expendant.

Iam de materia librorum prohibitorum copiosè diximus supra in hac 2. parte in principio super cap. Fraternitatis, de hæret.

QVAESTIO XXIIII.

De libris damnatis in Decretalibus.

Vigesima quarta quæstio est: Libri hæreticales, & erronei, de quibus agitur in Decretalibus per Ecclesiā cōdemnati; qui sunt?

Ad hanc[a] respondemus, quòd alibi in Decretalibus, libri tales non apparent per Ecclesiam condemnati, nisi in maiori volumine: extra de sum. trinit. & fide cath. c. Damnamus. vbi sic dicitur: Damnamus igitur, & reprobamus libellū seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardū de vnitate seu essentia trinitatis.

Rela. supra fol. 4.

COMMENT. XLIX.

a AD hanc respondemus, quòd alibi in Decretalibus, &c.] *Materiam huius quæstionis sub alijs verbis tractauit Eymericus supra in hac 2. parte, quæst. 7. agens de erroribus damnatis in Decretalibus; de quo argumento vide Sanctum Antoninum in summa. par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 2. & Turrecrematam in summa de Eccle. lib. 4. par. 2. cap. 35.*

Iam in Decretalibus præter hunc libellū siue tractatum Abbatis Ioachim, damnata quoque sunt capitula Cælestij atque Pelagij hæreticorū in cap. Fraternitatis. de hæret. de quo abunde diximus supra in hac 2. parte, super dicto cap. Fraternitatis.

QVAE-

QVAESTIO XXV.

De libris damnatis in Extrauagantibus.

VIgesimaquinta quæstio est: Libri hæreticales seu erronei, de quibus agitur in Extrauagantibus per Ecclesiam condemnati; qui sunt?

Ad hanc [a] respondemus, q̃ in extrauagantibus nullus liber apparet, ut talis condemnatus, ni si in extrauaganti domini Ioannis Papę XXII. quę incipit, Quia vir reprobus. in qua libelli quidam, quos contra constitutiones prædictas, Cum inter. &, Quia quorundam. de proprio & communi condiderat, & ad studia generalia miserat, ac in valuis Ecclesiarum, & alijs locis affigi fecerat frater Michael de Cæsena hæreticus prædictus, dudum Generalis Minister ordinis fratrum Minorum, tanquam hęreticales cum suo auctore hę retico condemnantur.

COMMENT. I.

a AD hanc respondemus, q̃ in Extrauagantibus nullus liber apparet, &c.] *De hac quoq; tractatione copiosè egit auctor supra sub alijs terminis q. 8. & sanctus Antoninus in sum. p. 4. tit. xi. c. 7. §. 3. & Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. c. 37.*

Hęc aũt extrauagans incipiens, Quia vir reprobus. *cuius hic meminit Eymericus, nondum est impressa, nec peruenit adhuc ad manus nostras.*

Quantum vero attinet ad hunc Michaelem de Cæsena hæreticum, pleniſſime de eo egimus cum Eymerico supra in hac 2. parte, q. 15. vnde quæstio hac lumen declarationis accipiet.

QVAESTIO. XXVI.

De libris damnatis à diuersis Romanis pontificibus.

SVMMARIVM.

1 *Libri Petri Ioannis damnati à Ioan. XXII.*
2 *Alexander IIII. damnauit lib. inscrip. Euangelium æternum.*
3 *Opuscula xx. Raymundi Lull. prohibita.*
4 *Littera Gregorij XI. de prohibitione dictorum librorum.*

VIgesimasexta quæstio est: Libri hæreticales seu erronei, per diuersos summos Pontifices, de fratrũ suorum consilio, post mortem illorum, qui libros huiusmodi ediderunt, damnati; qui sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd dominus Ioannes Papa XXII. Auinione residens, informatus [b] de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis de ordine fratrum Minorum, cum magno consilio multorum in Theologia Magistrorum, & doctorum, condẽnauit dicti fratris Petri Ioannis, de quo actum est supra, hos libros vt vere hæreticales, scilicet, postillam super Apocalypsim: postillam super Matthęum: postillam super Canonicas, propter errores contentos in eis, & hę reses, quæ recitantur supra q. 9.

2 Ante prædictorum librorum condemnationẽ factam per prædictum dominum Ioãnem XXII. dominus [c] Alexander IIII. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum, propter hęreses & errores, quæ recitantur supra q. 9.

3 Post quem dominus Gregorius XI. condemnauit xx. volumina cuiusdam Raymundi Lulli, propter plures hęreses & errores, quę recitantur supra q. 9. Libri autem condemnati & combusti per dominum Papam prædictum isti erant: Liber de philosophia amoris. liber de centum Dei nominibus. liber contemplationum. liber de vij. arboribus. liber de Ecclesiasticis prouerbijs. liber de confessione, contritione, satisfactione, & oratione. liber de orationibus. liber amati & amici. liber de benedicta tu. liber de beata Maria. liber de articulis fidei. liber de doctrina pueruli. liber de planctu Raymundi. liber de intentionibus. liber de arte amatiua. liber de tentatione. liber de oratione; & est alius à prædicto. liber de anima, liber sententiarum. liber apostolicon.

Prædicta autem viginti volumina sunt condemnata per Bullam domini Papæ Gregorij XI. tenoris sequentis.

4 Bulla Gregorij Papæ XI. qua condemnantur viginti volumina Raymundi Lull, & cetera eiusdẽ opera interdicuntur.

GRegorius Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiscopo Tarracon. eiusque suffraganeis: Salutem & Apostolicam benedictionem.

Conservationi puritatis catholicæ fidei, quam multi nequã filij scelerati suis falsis assertionibus maculare nitentes, inter triticum purũ agri Dominici pestiferũ semen zizaniæ seminant, cum ad nostrum præcipue spectet officium, vt euellamus praua, & destruamus peruersa, prouidere salubriter, & animarum illaqueationibus obuiare confestim plenis desiderijs affectantes, opportuna in his, quæ possumus, remedia, studio pastoralis sollicitudinis adhibemus. Dudum siquidem dilectus filius Nicolaus Eymerici ordinis fratrum Prædicatorum professor, in sacra theologia magister, in regnis Aragonię, Valentię & Maioricarum Inquisitor hæreticę pra-

uitaris, nobis expoſuit, ſe in regnis eiſdem inueniſſe viginti volumina diuerſorum librorum, in vulgari ſcriptorum, à quodam Raymundo Lull ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipſi Inquiſitori videbatur) multi continebantur errores, & hęreſes manifeſtę: & quòd nonnulli de prædictis, & alijs regnis, libris vtebãtur eiſdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam in grande ſuarum periculum animarum: ſupplicauitque nobis Inquiſitor ipſe, vt (ne ſimplices deciperentur ex libris ipſis) dignaremur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum iam forſan imbutarum, & quæ imbui poſſent ex peruerſo dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem noſtrum Petrum epiſcopum Hoſtienſem, & per quamplures etiam vltra vigenum numerum in eadem theologia magiſtros, examinari fecimus diligenter per quorum relationem tãdem habuimus, quòd ipſi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant, & quod vltra ducentos † articulos erroneos & hæreticales inueneraut in eiſdem: ſuper quibus inter eoſdem Epiſcopum & magiſtros, ſępius & demum coram nobis habita diſputatione ſolemni, ipſos articulos (quos ad vitãdum prolixitatis tędium, & hottibilitatem eorum, haberi volumus prę ſentibus pro expreſſis) erroneos & manifeſte hæreticales, de ipſorum Epiſcopi & magiſtrorum concordi conſilio, cenſuimus reprobandos. Cum autem, ſicut Inquiſitoris prędicti continebat aſſertio, in prædictis regnis alij libri, qui aſſeruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiuſmodi iã reperti, & alij errores & hęreſes creduntur probabiliter contineri: Nos volentes de huiuſmodi alijs libris & eorum doctrina informati plenarie, & ſuper eis prouidere ſalubriter, ne fideles in errores huiuſmodi damnabiliter prolabantur; fraternitati veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus diebus Dominicis & feſtiuis, in ſingulis Eccleſiis veſtris cathedralibus, ac curatis, necnon religioſorum quorũcunque ordinum, exẽptorum & non exemptorum, etiam Ciſtercienſis, Carthuſienſis, Cluniacenſis, Prę moſtratẽſis, Grandimotenſis, ſanctorum Benedicti & Auguſtini, ac fratrum Prædicatorum, Minorũ, & Eremitarum eiuſdem ſanct Auguſtini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum veſtrarum ciuitatum & dioeceſum, intra miſſarum ſolemnia exiſtentibus populis ad diuina, & in prædicationibus per vos vel † alios, quamcito commode poteritis, faciaris proponi, quòd omnes & ſingulæ perſonæ vtriuſque ſexus, cuiuſcunque ſtatus, ordinis, vel conditionis exiſtant, earundem veſtrarum ciuitatum & dioeceſum, ſeu commorantes in eis, habentes libros quoſcunque à præfato Raymundo editos (vt præfertur) ipſos infra vnius menſis ſpatium, vobis aſſignare: & illi qui ſciunt alias perſonas libros eoſdem habentes, eas vobis reuelare ac nominare procurẽt: voſque libros recipi faciatis eoſdẽ, quos cum habueritis, quamcito commode poteritis, curetis nobis fideliter deſtinare, vt ipſos ſimili examini ſubiicere valeamus.

Ceterum quia doctrina, ſeu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatorum repetitur erronea, hæreticalis, & periculoſa nimium animabus; & vehemens ſuſpicio eſt habenda, quòd in aliis libris editis a dicto Raymundo ſimiles uel alij (vt præfertur) contineantur errores, vobis mandamus, quòd omnibus & ſingulis eiſdem perſonis veſtrarum ciuitatum & dioeceſum, doctrinam ſeu potius dogmatizationem, & vſum huiuſmodi librorum interdicere ſtudeatis. donec ſuper his per ſedem Apoſtolicam aliud fuerit ordinatum. Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, cõpeſcendo: Non obſtantibus, ſi aliquibus communiter, uel diuiſim a ſede Apoſtolica ſit indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari: aut extra vel vltra certa loca, ad iudicium uocari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, & quibuſlibet exemptionibus, & aliis priuilegiis & litteris Apoſtolicis, quibuſcunque locis, perſonis, vel ordinibus, ſub quacunque forma, vel expreſſione verborum ab eadem ſede conceſſis, de quibus eorũque totis tenoribus, etiam de verbo ad verbum in noſtris litteris mentio ſit habẽda: & per quæ præſentis mandati noſtri effectus valeat quomodolibet impediri. Inſuper volumus, quòd per te frater Archiepiſcope tenor præſentium ſub tuo, vel officialis

† al. & in codice Sabellano legitur: quadringentos.

cialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos transmittatur, cui per vos adhiberi volumus, velut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viij. Kalend. Februarij, Pontificatus nostri anno VI.

COMMENT. LI.

a VIgesima sexta quæstio est: libri, &c. Ad hanc respondemus, &c.]

Hęc quæstio in Barcinonensi impresso mutila videtur & imperfecta, si cum ceteris exemplaribus conferatur, vbi paulo fusius cõcipitur, vt mox subiligam: non tamen est visum ab impresso recedere. Ceterum quia aliorum codicũ magna est auctoritas, eorum lectionem hic apponere placuit: Bononiensis ergo, Sabellanus, & codex Cardinalis de Gambara manuscripti ita habent.

Ad hanc respondemus, quòd Papa Innocentius III. condemnauit libellum seu tractatum, quem ediderat Ioachim contra magistrum Petrũ Lombardum, tamquam hæreticalem; & hoc post mortem eiusdem Ioachim Abbatis, vt patet extra de sum. trinit. & fide catho. cap. Damnamus. Postque tempore Ioannis Papæ XXII. frater Petrus Ioannis de ordine fratrũ Minorum oriundus de Villa, quæ dicitur Ceriacum, diœcesis Biterren. in Theologia lector famosus, mortuus est, & sepultus in ecclesia fratrum Minorum ciuitatis Narbonen. quo mortuo quidam eum sanctum, quidam eum hęreticum fratres eiusdem ordinis palam, & publice prædicabant. propter quod simplices decepti, quamplures de Catalonia, Carcassona, Tolosa, & Prouincia ad eius tumulum confluebant: prudentes vero huiusmodi subsannabant, cumque & per istos & per illos hęc fuissent exposita prędicto † domino Ioanni XXII. Papæ: illi petentes quòd vti hęreticus cõdemnaretur; illi vero ꝙ prout sanctus, sanctorũ † catalogo ascriberetur; ipse dominus Papa se plenius informauit, & tandem reperit, quòd dictus frater Petrus Ioannis dum viueret, ediderat postillam super Apocalypsim hęresibus & blasphemijs conspersam intolerabilibus; & præuia diligenti examinatione Magistrorum in Theologia, & Doctorum in iure, eandem tandem vt hęreticalem de consilio fratrum suorum publice condemnauit: Ac etiam postillas super Matthæum, & super Canonicas per eundem editas in forma. Cuius postillæ super Apocalypsim hęreses, blasphemiæ, & errores habentur supra hac parte 2ª q. 9. Quibus condemnatis idem dominus Papa Ioannes fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Ioannis, & omnia tam cereas imagines, quàm pannos per manus simplicium ad eius tumulũ deducta, Narbonæ fecit publice concremari. Aliqui tamẽ volunt dicere, ꝙ licet ossa fuerint exhumata, non tamen cum prędictis cõcremata, sed Auinionem deducta, & de nocte in Rhodanum proiecta, pro eo quia repertum extitit, quòd libros suos prędictos suppositos correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

† al. prędicto domino nostro Papæ. † al. sectorũ

Hoc summopere notandum.

A Tempore quoque domini Gregorij Papæ XI. prædictus frater Nicolaus Eymerici præsentauit eidem domino Papę viginti libros à quodã Raymũdo Lull dudum defuncto, cuius Maioricarum editos, qui dominus Papa præuia diligenti examinatione Magistrorum in Theologia viginti & vltra, eos de fratrum suorum consilio propter quãplures ibi repertas hęreses & errores publice condemnauit, vt hęc omnia & errores ipsi plene patent supra parte 2. q. 9.

Libri autem hęreticales prædicti sunt isti:

Liber qui intitulatur. De doctrina puerili, & incipit: *Deus vol queus cuytem.*

B Liber qui intitulatur: De articulis fidei, & incipit:

Liber qui intitulatur: De arte generali, seu de septem arboribus, & incipit:

Liber qui intitulatur: De centum Dei nominibus, & incipit:

Liber qui intitulatur: De ecclesiasticis prouerbiis, & incipit:

Liber qui intitulatur: De sãcta Maria, & incipit:

Liber qui intitulatur: De benedicta tu, & incipit:

Liber qui intitulatur: De planctu sanctæ Mariæ, & incipit:

C Liber qui intitulatur: De arte amatiua, & incipit:

Liber qui intitulatur: De amato & amico, & incipit:

Liber qui intitulatur: De Euast & Blanquerna, & incipit:

Liber qui intitulatur, liber Intentionum, & incipit:

Liber qui intitulatur, liber Orationũ, & est alius à prędicto, & incipit:

Liber qui intitulatur: De Philosophia amoris, & incipit:

Liber qui intitulatur: De anima, & incipit:

Liber qui intitulatur: Liber de oratione, & incipit:

D

Liber qui intitulatur, Liber contemplationum, alius à prędicto, & incipit:

Liber qui intitulatur: De contritione, confessione, satisfactione, tentatione, & oratione, & incipit:

Liber qui intitulatur: quæstiones super quatuor libros sententiarum, & incipit:

Liber qui intitulatur: Planctus Raymundi Lull, & incipit:

Ita in tribus manuscriptis, vt dixi, quæ breuius continentur in Barcinonensi, à quo non est visum recedere: tamen varietas obseruanda fuit.

E b ¶ Informatus de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis.] *Quis fuerit hic Petrus Ioãnis, & quo tempore vixerit, abunde diximus supra super quæstione 9. huius 2. partis: ea sunt ergo ad memoriam reuocanda, vt hic locus apertius intelligatur.*

c ¶ Dominus Alexander IIII. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum.] *Idem docuit Eymericus supra in hac 2. parte, quæst. 9. nu. 4. 5. Aduertendum tamen. vbi etiam dixi, quæ hunc locum illustrabunt.*

Rursus obseruandum est, vt scribit sanctus Antoninus

toninus in ſumma, par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. cap. 37. Alexandrum IIII. per quandam extranagantem incipien. Quidam ſcripturæ ſacræ. *damnaſſe quendam libellum Gulielmi de ſancta amore, inſcriptum,* De periculis nouiſsimorum temporum. *quem ille ediderat contra ſtatum religioſorum Mendicantium. item alios quoſdam libellos detractione & erroribus plenos, editos à magiſtris quibuſdam Pariſienſibus contra eoſdem ordines Mendicantes: quos damnauit idem dominus Alexander IIII. per extranagan. incipien.* Ex alto fuiſſe conſpicimus. *& per aliam extranag. incipien.* Cum olim. *ac Beatus etiam Thomas, vt præcitato loca refert ſanctus Antoninus eos errores, editis contra ipſos libris, efficaciter confutauit.*

d ¶ Conſeruationi puritatis, &c.] *Solus Barcinonenſis impreſſus habet hanc Gregorij bullam hoc loco inſertam, in Bononienſi autem & Sabellano reperitur in fine ſecunda partis. eſt autem hæc bulla anni ſexti, vt apparet ex Data.*

Sed obſeruandum hic eſt, ante condemnationem librorum Raymundi Lull factam per hanc extranagantem pontificatus domini Gregorij anno ſexto, alia præceſſiſſe velut præparatoria ad condemnationem faciendâ, vt apparet ex Regeſto domini Gregorij XI. quod in Vaticana bibliotheca Romæ ſeruatur. Nam in 2. voluminc Regeſtorum 11. fol. 131. litteræ Gregorij Papæ XI. extant ad Archiepiſcopum Tarraconen. incipien. Nuper dilecto filio. *quibus præcipitur prædicto Archiepiſcopo, vt ſibi faciat exhiberi libros Raymundi Lull, in quibus quamplurimi errores dicebantur contineri, vt eos comburat & comburi faciat, ſi prauia cognitione ita eſſe reperiat. Datæ autem fuerunt huiuſmodi litteræ apud pontem Sorgiæ Auinionen. diœceſ. nonis Iunij, Pontificatus Gregorij XI. anno 11.*

Item in 2. volumine Regeſti anni IIII. fol. 201. referuntur aliæ litteræ eiuſdem domini Gregorij incipien. Ad audientiam. *quibus præcipitur officialibus Epiſcopi Barcinonen. vt diligenter tranſmittant ad dominum Papam, librũ quendam Raymundi Lull in pergamenis, & in vulgari Catalonico ſcriptum, in quo ſimiliter plurimi errores ſcripti perbibebantur. Datæ verò fuerunt hæ litteræ apud Villanouam Auinionen. diœceſ. tertio calend. Octobris. Pontificatus domini Gregorij XI. anno IIII.*

QVAESTIO XXVII.

De libris damnatis de mandato ſpeciali domini Papæ.

VIgeſima ſeptima quæſtio eſt: Libri hæreticales, & erronei de mandato a ſpeciali domini Papæ, extra curiam; auctoritate Apoſtolica condemnati, qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd tempore domini Gregorij Papæ XI. dominus Petrus Archiepiſcopus Tarraconen. & frater Nicolaus Eymerici de ordine Prædicatorum, Inquiſitor Aragoniæ, vt vere hæreticales & erroneos, quendam libellum de dæmonum inuocatione, qui incipit; Miſericordia & ueritas. & quendam alium, qui incipit: Vtrum quilibet infidelis tã diuinis, quàm Apoſtolicis canonibus teneatur obedire: & quædam alia opuſcula, ut omnia hæreticalia & erronea, edita per quendam Raymũdum Neophitum, ſeu tentialiter condemnarunt, propter hæreſes & errores in eis contentos, qui recitantur ſupra † q. 10.

† In hac eadem parte.

COMMENT. LII.

Quanta ſit Epiſcoporũ & Inquiſitorum iuriſdictio in prohibendis libris.

a DE mandato ſpeciali domini Papæ condemnati, &c.] *Hic videtur indicari non potuiſſe Epiſcopum & Inquiſitorem condemnare hos libros niſi mandatum habuiſſent ſpeciale à ſede Apoſtolica, quod videtur dubium; cum eorum in hac re ut in ceteris ad fidem ſpectantibus non mediocris ſit iuriſdictio, erga vt res hæc, quæ cognitu eſt digniſſima, & valde etiam neceſſaria radicitus intelligatur, breuiter mihi hoc loco eſt dicendum, quanta ſit iudicum ecclеſiaſticorum in hac re iuriſdictio.*

Ac primum quidem Epiſcopi & Inquiſitores dãnare poſſunt & prohibere in ſuis diœceſibus libros omnes, qui continent dogmata expreſſe condemnata per Eccleſiam, tametſi ab auctoribus nominatim nõ condemnatis compoſiti ſint. & ratio in promptu eſt: quoniam qua ſemel damnata ſunt, abſque noua condemnatione prohiberi poſſunt, ne nouis ſemper diſputationibus, quę ſalubriter ſunt ſemel ſancita, pertur bentur, & in dubium reuocentur, vt dixit Gelaſius in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ, quem retuli ſupra par. 1. ſuper l. nemo clericus. C. de ſumma trinit. verſ. nam & iniuriam facit.

Rurſus Epiſcopi & Inquiſitores prohiberc etiam poſſunt in ſuis diœceſibus libros de hæreſi ſuſpectos ob quamcumque hæreſis ſuſpicionem, tametſi ſint à catholicis auctoribus cditi: cum cuim poſſint procedere aduerſus quoſuis homines ſaltem ad inquirendum, etiam ob leues probabiles tamen hæreſis ſuſpiciones, vt volunt auctor Repertorij verbo. ſuſpectus. §. item nota. & Matthæus Afflictus in conſtit. incõ ſutilem, & Carrerius tract. de hæret. num. 116. & alij, quos retuli infra in hac 2. parte ſuper queſt. 55. profectio multo magis poterunt agere in libros ſuſpectos. eoſque prohiberc, qui continent propoſitiones ſuſpectas: quia libri fortiores nernos habent ad nocendum quàm homines; cum qui eos legunt firmius eis inſiſtant, quàm qui homines loquentes audiũt. Item quia viua hæreticorum voces vix vnam ciuitatem replere poſſunt, libri autem cum facile hinc & inde tranſuehantur, non modo unam ciuitatem, ſed & regna & prouincias inficiunt. ſunt enim velut perpetui quidam fontes hæreſum virus copioſe emittentes.

Ad hæc, Inquiſitores & Epiſcopi abſque mandato ſpeciali ſummi Pontificis ex propria iuriſdictione poſſunt prohibere libros non modo ſuſpectas continentes propoſitiones, vt proxime dixi; uerum etiam ſcandaloſas, periculoſas, erroneas, hæreſim ſapientes, à fide catholica quauis ratione diſcrepantes, & Chriſtianæ pietati, ac bonis moribus non conformes: quod canit Paulus Papa tertius reſcripto quodam incipiente, In Apoſtolici culminis. *quod in fine huius operis in bullario litterarum Apoſtolicarum*

cura-

caruisse imprimendum. Si enim Inquisitores inquirere possint & compescere, ac coercere eos, qui prædictas propositiones ausi fuerint prædicare, sane multo magis prohibere poterunt libros ista continentes, qui non semel aut iterum, sed semper de die de nocteque prædicant, & auribus lectorum iteratis vicibus talia dogmata inculcant.

Libri Astrologiæ iudiciariæ, & poetici nõ facile permittẽdi.

Inter hos libros facile referri possunt multi ex illis, qui de Astrologia iudiciaria tractant, item de Chiromantia, & alijs diuinãdi modis, in quibus multa passim sunt temeraria, incerta, à religione & Christiana pietate aliena, nimium astris tribuentia, & libero hominis arbitrio plurimũ detrahentia: hi enim aut prorsus prohiberi: aut non nisi quàm emendatissimi permitti deberẽt in commercium hominũ venire; quo nomine iam B. Clemens lib. 2. cap. 66. constitutionum Apostolicarum, cauendos penitus à viris Christianis iubebat superstitiosos Græcos.

Huc etiam referri possunt multi ex poetis tam antiquis quàm recentioribus, qui multa docent obscœna, & bonis moribus penitus aduersa, quos propterea iam olim Maximus Plato in sua repub. viuere nõ patiebatur: sunt enim tales iuuentutis corruptores, & cum parasitis & lenonibus merito coercẽdi, quorum ars eò tandem euasit, vt nihil ferme scribant nisi quod ad lasciuiam & turpem amorem pertineat. Hos ergo si iam editi sint, prohibere poterunt Episcopi & Inquisitores in suis diœcesibus; quod si non sint editi, eos imprimi non permittant: quoniam talium librorum lectio multorum peccatorum causa esse solet.

Iam quod dixi de libris suspectas, aut erroneas propositiones continentibus, idem dictum vellem de libris habẽtibus ancipites, dubias, seu ambiguas propositiones, quæ duplicem sensum habere possunt: hæreticum vnum, alterum catholicum, de quibus Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 34. num. 50. hi enim tandiu prohiberi poterũt ab Inquisitoribus, quandiu non fuerint illa ancipites propositiones declarata in sensu catholico; in quo etiam diligẽter est animaduertendum in libris imprimendis, ne tales propositiones contineant.

Sed neque illos libros vel tractatus, aut imprimi, aut publicari, & vendi in suis diœcesibus permittẽt, in quibus propositiones, disputationes, aut controuersia continentur, & diffiniuntur contra communẽ theologorum sententiam, aut receptum & vsitatum sentiendi morẽ, in his præsertim rebus, quæ ad theologiam, fidem, mores, sacramenta, potestatem prælatorum & ministrorum Ecclesiæ spectant: tametsi enim quædam sint dogmata & propositiones, quæ summo iure & subtilitate defendi possint, tutius tamen est ab his abstinere: nam iuuare aut prodesse nõ possint, obesse vero interdum plurimum solent. Ac nec permittendum quidem esset, vt similia libere in scholis legerentur, & iuuenibus proponerentur, quorum ingenia sæpe amplecti magis solent, quæ magis à communi via recedunt.

Idem prorsus iudicium est de libris & tractatibus quorundam inutilibus & infrugiferis, aut qui de rebus leuibus, vel ridiculis tractant: hos enim me iudice, non deberent Episcopi permittere, vt in suis diœcesibus imprimerentur, aut distraherentur, A in his tamen omnibus prudentia & iudicio opus est.

Denique ex quibuscũque causis Inquisitores procedere possunt contra homines, quia nocere suæ doctrinæ possunt, ex eisdem poterunt etiã in libros inquirere ex data sibi potestate & iurisdictione animaduertendi in hæreticos.

Quod si in libris tales reperiantur propositiones, de quibus nondum constet an fidei repugnent, nec ne; tunc etiamsi auctores publicare suos libros vellent, prohiberi poterunt per Inquisitores, & libri suspendi donec superiores iudices decernãt re cognita, quid facto opus sit. argumento, c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. Quibus à nobis assertis plurimum suffragatur B id quod in Indice, librorum prohibitorum, in fine Regu. x. his verbis exprimitur: Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videtur prohibere, si hoc in suis regnis, aut prouinciis, vel diœcesibus expedire iudicauerint, hactenus ibi.

b ¶ Edita per quendam Raymũdum Neophytum.] Hic Raymundus, sicut constat ex Regesto domini Gregorij XI. loco quem mox adducemus, dicebatur Raymundus de Tarraga, qui cum prius esset Hebræus conuersus ad fidem Christi factus est monachus ordinis Prædicatorum: ceterum vt res ipsa demonstrauit, non mutauit mores, etsi religionẽ mutauerit. Vixit autem hic Raymundus circa tempora Gregorij XI. ad annos Domini MCCCLXXII. extãtque in vnico volumine Regesti anni primi Gregorij XI. fol. 225. littera Papæ Gregorij ad Archiepiscopum Tarraconensem & Nicolaum Eymerici Inquisitorem in regno Aragonum, quibus præcipitur, vt inquirant & procedant contra Raymundum de Tarraga ordinis fratrum Prædicatorum tenentem quosdam hæreticales errores, & eum puniant. Rursus in secũdo volumine Regesti anni secundi fol. 191. rescriptum quoque habetur eiusdem Domini Gregorij XI. incipien. Dudum ad audientiam. per quod committitur Archiepiscopo Tarraconen. & Nicolao Eymerica Inquisitori, vt omnes libros huius Raymundi sibi faciant exhiberi, atque comburi. iam hæc Raymundi opuscula, quot & quales errores continerent, docet idem Eymericus supra in hac 2. parte quæst. 10. num. 3.

Illud vero obseruandum est diligenter, quod auctor docet in hac quæstione, videlicet, libellũ de Dæmonum inuocatione editum fuisse per hunc Raymundum Neophytum, in quo plane decepti mihi videntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 3. verbo, Raymundus Lulli. & Prateolus, lib. 16. cap. 2. de vitis & sectis hæreticorum, asserentes libellum de Dæmonum inuocatione editum fuisse a Raymundo Lull. & sane suspicor hos auctores fuisse allucinatos ex nominis similitudine.

Postremo, Raymundus hic de Tarraga dictus est Neophytus quasi noua plantu seu germen. Dicuntur que illi Neophyti, qui non nascuntur ex originarijs Christianis, sed ad fidem catholicam conuertuntur, de quibus Beatus Gregorius, lib. 4. Regesti epistola 51. siue cap. 95. & lib. 7. epist. 110. & Gratianus in cap. sicut Neophytus. 48. dist.

QVAE-

QVAEST. XXVIII.

De libris damnatis ab Inquisitoribus Aragoniæ.

SVMMARIVM.

1 *Arnaldus de Villanoua libros in Theologia scripsit.*
2 *Libri eiusdem mulsi damnati, & qui.*
3 *Gondisalui Virginale liber condemnatus.*
4 *Liber de inuocationibus dæmonum publicè combustus.*
5 *Bartholomæi Ianoues De aduentu Antichristi libri damnati.*

VIgesimaoctaua quæstio est: Libri hæreticales & erronei, per Inquisitores Catalonię, & Aragonię, cum prælatis illarum partium condemnati, qui sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd tempore domini Clementis Papæ quinti, fuit in partibus Catalonię quidam magnus medicus, uocatus magister Arnaldus de Villanoua, qui de Theologia cõdidit multos libros, quos tanquam falsos & erroneos auctoritate Apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papæ frater Ioãnes de Longerio ordinis Prædicatorũ Inquisitor in partibus antedictis, & Gaufredus de Crudillis † Vicarius Ecclesiæ Tarraconen. sede vacante, sententialiter condemnarunt.

† Forte Cruyllet.

Libri autem condemnati per eos, isti sunt.

2 Libellus, qui intitulatur: De humilitate & patientia Iesu Christi, & incipit: Si l'amor natural.

Libellus, qui intitulatur: De fine mũdi, & incipit: Entes per vostres letres.

Libellus, qui intitulatur: Informatio Beguinorum, seu lectio Narbon. & incipit: Tots aquells.

† al. uel charitatem.

Libellus, qui intitulatur: Ad prioriſſam, uel † de charitate, & incipit: Beneyt Iay eloat Iesu Christ.

Libellus, qui intitulatur: Apologia, & incipit: Ad ea quæ per vestras.

Libellus seu littera, quæ incipit: Domino suo charissimo.

Libellus, qui intitulatur: Denunciatio facta coram domino Episcopo Gerunden. & incipit: Coram vobis.

Libellus, qui intitulatur: De eleemosyna & sacrificio, & incipit: Al catholich Inquisidor.

Liber qui incipit: Perço com molts desigen saber.

Libellus, qui incipit: Alia informatio Beguinorũ. & incipit: Als cultiuadors.

Libellus, qui incipit: Dauant uos senyer en Iachme per la gratia de Deu Rey D'Arago.

Libellus, qui incipit: Quant suy Auimo.

† al. benedictum

Libellus, qui intitulatur: Responsio contra Bernardum † Ricardi.

Isti libelli fuerunt condemnati propter multos A errores in eis repertos, qui recitantur supra q. 11.

3 Post [b] tempore domini Innocentij Papæ VI. fuit in partibus Catalonię, videlicet Barchinone quidam vocatus Nicolaus de Calabria, discipulus in erroribus cuiusdam Gondisalui: diœcesis Conchensis in Hispania. Hi duo, s. Gondisaluus dictando, & Nicolaus scribendo; dæmone, dicto Gondisaluo, visibiliter apparente, & docente, condiderunt quendam librum errorum & hæresum, quem Virginale †, vocauerunt: hunc librum dictus frater Nicolaus Eymerici Inquisitor prædictus, & Vicarius Episcopi Barchinonensis, Arnaldus de Buschetis (dicto Nicolao B primitus vt relapso tradito brachio sæculari, & combusto) sententialiter condemnarunt propter hæreses & errores in eo contentos, quę recitantur supra q. 11.

† Sabellanus & sono. Codices, Virgilianum habent.

4 Item tempore eiusdem Innocentij Papæ VI. idem frater Nicolaus Eymerici Inquisitor, & Arnaldus de Buschetis condemnarunt publice Barchin. & comburi [c] fecerunt quendam magnum & grossum librum dæmonum inuocationum in septem partes distinctum, qui intitulatur: liber Salomonis; in quo erant scripta sacrificia, orationes, oblationes, & nefaria quamplurima fieri dæmonibus consultata.

G 5 Item tempore domini Vrbani Papæ V. Episcopus Barchinon. frater Berengarius de † Ril: & frater Nicolaus Eymerici, prædictos duos libellos de aduentu Antichristi, quos [d] ediderat quidam Bartholomęus Ianoues de insula Minoricarum, in Sede † Barchinon. vt hæreticales & erroneos sententialiter condemnarunt, & publice comburi fecerunt propter hæreses & errores in eis contentos, quæ recitantur supra quæstione 11.

† Forte, de Aril.

† Idest, in ecclesia cathedrali.

COMMENT. LIII.

D a QVòd tempore domini Clementis Papæ V. fuit in partibus Cataloniæ quidam magnus medicus, &c. Arnaldus de Villanoua.] *De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quæ hic recensentur, dixerat Eymericus paulo ante quæst. 11. huius partis, vbi dixi. illic autem errores huius Arnaldi retulit Eymericus: hic vero libros eius & opuscula recenset, in quibus illi errores continebantur. vide Bernardum Lutzemburgũ in catalogo hæreticorũ, lib. 2. verbo,* Arnaldus de Villanoua. *& Prateolũ, lib. 1. de viris & sectis hæreticorum, cap. 69.*

b ¶ Post, tempore domini Innocentii Papę VI. fuit, &c. quidam vocatus Nicolaus de Calabria.]

E *De hoc item Nicolao de Calabria & Gondissalua eadem hæc scribit Eymericus supra in hac 2. parte, q. 11. n. 9. & Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo* Nicolaus de Calabria.

Iam librum hunc hæresibus plenum, quem asserit hic Eymericus à Nicolao de Calabria & Gondissalno fuisse compositum, verisimilius est Virginale, quàm Virgilianum fuisse ab eis nominatum: quia mos est vsitatus hæreticorum libris à se editis, uel depravatis optimos & honorificos titulos facere, ne facilius decipiant incautos, sicut copiosè ostendimus

lib.

lib. 2. de causis, vnde hæreses oriuntur.

c ¶ Et combusi fecerunt quèdam magnum & grossum librum dæmonum inuocationum.] *Extitit superioribus seculis in Hispania inter infideles Arabes, qui circa annos Domini DCCXIIII. tranato Herculeo freto Hispaniam occuparunt, & Iudæos, qui ibidem degebant, frequens superstitio de consulendis dæmonibus: est enim hæc gens magno pere huic illicito studio dedita, qui eam artem de invocandis dæmonibus in scripta redigebant, & quasi hæreditariam suis posteris relinquebant. multi autem ex his, qui sacro baptismate erant abluti, etiam eandem superstitionem sequebantur, & ea scripta retinebant contra expressa canonum iussiones. ea vix aboleri potuerũt, donec ab Hispania Hebræi pulsi sunt, & baptizati Sarraceni, & officium Inquisitionis diligenter exerceri cœpcum. fiebãt autem per huiusmodi nefarias invocationes prorsus mira quædam, & pene incredibilia, vt sæpe à meis maioribus audiuisse me memini.*

Qui vero hæc exercent, proculdubio subduntur Inquisitorum iurisdictioni: quia cum hę invocationes raro fiant sine sacrificio dæmoni exhibito, hæresim sapiunt manifestę, iuxta textum cum glossa in verbo, saperent. in cap. accusatus. §. fine. de hæreticis. lib. 6. docetque eleganter Eymericus quæstione proxime sequenti, itẽ amplius q. 43. huius 2. partis.

d ¶ Quos ediderat quidam Bartholomæus Ianoues.] *De hoc item Bartholomæo Ianouesio vna cum Eymerico egimus supra in hac 2. parte. q. 11. adde Prateolum, lib. 2. cap. 11. de vitis & sectis hæreticorum. & Bernardum Lutzemburgum in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo,* Bartholomæus Ianouesius.

Arabum & Iudæorũ gẽs superstitiosa.

QVAESTIO. XXIX.

De libris in Italia & Gallia damnatis.

SVMMARIVM.

1 *Dulcini epistolæ duæ condemnatæ cum ipso auctore.*
2 *Libri diuinationum, Necromantiæ, Chiromantiæ, &c. reprobati.*

VIgesimanona quæstio est: Libri hæreticales & erronei, per Inquisitores in Italia & Francia, & aliis mundi partibus condemnati; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorij Papæ IIII. & Nicolai IIII. Episcopus Parmensis, & frater Manfredus ordinis prædicatorum Inquisitor in illis partibus Italiæ, duas [a] epistolas cuiusdam Dulcini Nouariensis ut hæreticales (ipso Dulcino ut hæretico concremato) sententialiter condemnarunt, propter hæreses & errores in illis contentos, quę recitantur supra q. 12.

2 Item in partibus Gallicanis, uidelicet Parisiis, Episcopi Parisien. & Senonen. ac Inquisitor A de ordine prædicatorũ, de magno consilio magistrorum in Theologia, & in decretis doctorum vt erroneos & sacrilegos, & blasphemos sententialiter [b] condemnarunt omnes libros diuinationum & sortium †, scilicet Libros [c] necromantię, Libros Geomantię, Libros Pyromantiæ. Libros Hydromantię. Libros Chiromantiæ. Libros decem annulorũ veneris. Libros tot Græci., & Germaniæ †. Babylonensis. Libros quatuor speculorũ, eorundem. Libros imaginum Tobiæ Bantricat † Libros imaginum Ptolemæi. Libros Hermetis magi ad Aristotelem, quem librum, dicunt † Aros, ideſt, Gabrielem docuisse à Deo, in B quo sunt horribiles inuocationes, & fumigationes detestabiles. In omnibus enim istis libris, sunt pacta & fœdera cum dæmonibus, & inuocationes, & sacrificia, tacite uel expresse, quæ exhibere dæmonibus sapit hæresim manifeste, ut dicitur infra q. 43.

† al. fortilegiorum.

† al. Genium.

† al. necromantiæ.

† al. dixit

COMMENT. LIIII.

a DVas epistolas cuiusdam Dulcini Nouariẽsis.] *De Dulcino copiose diximus cum Emerico supra q. 12. huius 2. partis.*

b ¶ Sententialiter condemnauerunt omnes libros diuinationũ & sortium.] *Facta videtur hęc C condemnatio, vt constat ex serie huius quæstionis circa annos Domini MCCXC. Rursus anno Domini MCCCXCVIII. Parisiis Theologorum schola intuita in vniuersa fere Gallia superstitiones, dæmonum inuocationes, & sortilegia non sine magna fidelium pernicie abundare, decretum edidit, quo damnantur XXVIII. articuli partim hæreticales, partim erronei, partim vero blasphemi, quos hic brevitatis gratia omitto: leguntur tamen in calce sententiarum Petri Lombardi, & eos refero infero q. 43. huius 2. partis.*

Diuinationes autem omni iure prohibitas esse eo Diuinatiões omni iure prohibitę.
D *pioſe docuimus in libris de pœnis hæreticorum. leges diuinę eas magnopere detestantur, Leuit. ca. 19. & 20. & Deuteronom. cap. 18. Item iura canonica detestantur & puniunt acerbe. Concilium Ancyranum, cap. 23. concilium Laodicenum can. 36. sancti Patres vno ore damnant, quorum de hac re dicta recitat Gratianus 26. q. 5. per totum. & Iuo Carnotẽsis, par. 11. & Burchardus, lib. 10. decretorum. & summi Pontifices multis locis, in primis vero in Decretalibus tit. de sortilegijs. ac de his vitandis insignis extat locus apud beatum Clementem, lib. 2. ca. 66. conflit. Apostolicarum, in hac verba;* Fugite quoque incantationes, ariolationes, vaticinia, lu-
E strationes, aruspicina, auguria, necromantiam, inuocationis, quoniam scriptum est: Non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israel, & rursum, Augurium peccatum est. & alibi. Hon augurabimini, & ariolationes, diuinationes & Pythones non sequemini: lustratores non acquiretis. iõ monet Ieremias dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & à signis cæli ne timueritis, *haſſenus Clemens.*

Num. 23.

Deut. 18.

Ierem. 10.

Iam diuinationum libros olim comburendos decreuerunt pij Imperatores, vt constat ex l. Mathematicos, Diuinatiõis libri comburendi.

maticos, C. de epiſco. audientia. ijdem prorſus libri A
pulſi ſunt ia Indice librorũ prohibitorum Pij IIII.
in hac uerba: Libri omnes,& ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, ſiue in quibus continentur ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incantationes artis magicæ, prorſus reiicíũ rur. *hæc ibi.*

c ¶ Scilicet libros Necromantiæ, libros Geomantiæ, &c.] *Varro ſcripſit diuinationum quatuor eſſe genera, per terram vnde Geomantia, per aquam vnde Hydromantia, per aerem vnde Aeromantia, per ignem vnde Pyromantia, cap. igitur. 26. q. 3. ſed multas alias exeogitauerunt Magi damonum arte,* B
ab omnibus fere rebus petitas. in primis vero à corpore humano, & ſingulis eius partibus; ex quibus quę per mortuorum eadauera quaſi excitata & ad nitam reuocata eontingit, Necromantia dicitur. ca. nec mirum. 26. q. 5. qua per lineas manuum chiromantia, eeteras longum eſſet recenſere, quę licet huius eſſent loci, non tamen ſunt inſtitutæ noſtrę breuitatis. eas copioſe ſumus perſeeuti in libris de pœnis hæreticorum, ubi tam vetera quàm noua diuinandi genera recenſuimus, oſtendentes quantum ſingula diſſent à vero, & qualem hæreſis ſuſpicionem contrahant, qui illis vuntur.

d ¶ Quę exhibere dæmonibus ſapit hęreſim manifeſte.] *Et propterea earum tunc punitio & cogni-* C
tio ad Inquiſitores ſpectabit. cap. accuſatus. §. ſane. de hæret. lib. 6. Quo modo autem cognoſcendum ſit, quando diuinationes & ſortilegia ſapiant manifeſtam hęreſim, & qualis ſortilegorum pœna, dixi infra ſuper q. 42. huius partis. uide interim Zanchinũ tract. de hæret. c. 22.

QVAESTIO XXX.

De ui nominis, Hæreticus.

IRigeſima quæſtio eſt: Hęreticus ex ui nominis, quis dicendus eſt? D

Ad hanc [a] reſpondemus, quòd ſicut ab eremo dicitur eremita, ſic ab hæreſi dicitur hęreticus, ſeu hęretica. Hæreſis autem, ut dictum eſt ſupra q. 1. tripliciter etymologizatur. Et primo ab eligo eligis, ſecundum Iſidorum & Papam: & inde dicitur hęreticus quaſi electiuus. Secundo ab adhęreo, adhęres, ſecundum Hugu. & inde dicitur hęreticus quaſi adhæliuus. Tertio ab erciſcor, ris, ſecundũ Iſidorum, quod idem eſt, q̃ diuido, dis: & inde dicitur hęreticus quaſi diuiſiuus. Ex his patet, q̃ hęreticus ex ui nominis, dicitur quaſi electiuus, E
quaſi adhęſiuus, & quaſi diuiſiuus: Nam doctrinã falſam & peruerſam primo eligit: poſt illi ele ctę pertinaciter adhęret: per quę ab aliis ſane ſapientibus diuiditur & elongatur.

COMMENT. LV.

a AD hanc reſpondemus, quòd ſicut ab eremo dicitur eremita.] *De Etymologia huius nominis, hæreticus, eandem fere omnino habuit diſputationem Eymericus ſupra in hac 2. p. q. 1. quo loco nos quid ſentiẽdum videretur plene diximus. Hu inſmodi autem Etymologia quamuis hæreſis, & hominis hæretici naturam explicent, verę tamen non ſunt. Sed uidenda omnino quę in prędicta quæſt. 1. ſcripſimus.*

QVAEST. XXXI.

Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1 *Hęreticus in iure dicitur omnis excommunicatus.*
2 *Item quilibet Simoniaens.*
3 *Ad hæc quiſquis contra Romanam Eccleſiam agit.*
4 *Et qui errat in expoſitione ſacræ ſcriptura.*
5 *Nouę ſectę auctor vel ſectator.*
6 *Male ſentiens de ſacramentis Eccleſię.*
7 *Errans circa articulos fidei.*
8 *Poſtremum, qui dubius eſt in fide.*

IRigeſima prima quæſtio eſt: Hęreticus in iure quis & quot modis, & extenſo nomine dicendus eſt?

Ad hanc [a] reſpondemus, q̃ hęreticus extenſo nomine, octo modis ſumitur.

1 Nam primo dicitur hæreticus, quilibet excõmunicatus. 4. q. 1. Quòd autem.

2 Secundo dicitur hęreticus, quilibet ſimoniacus. 1. q. 1. Quiſquis.

3 Tertio dicitur hęreticus, qui aduerſus Romanam Eccleſiam agit, & eius dignitatem à Domino traditam auferre conatur, diſt. 22. Omnes.

4 Quarto dicitur hæreticus, quicunque errat in expoſitione ſacrę ſcripturæ. 24. q. 1. Hęreticus.

5 Quinto dicitur hęreticus, quicunque confiugit nouam ſectam, uel confictam ſequitur. 24. q. 1. Hæreticus.

6 Sexto dicitur hæreticus, quicunque male ſentit de Eccleſię ſacramentis, de hęret. Ad abolendam.

7 Septimo dicitur hæreticus, quicunque aliter ſentit de articulis fidei, quàm Romana Eccleſia. 24. q. 1. Hęc eſt fides.

8 Octauo dicitur hæreticus, quicunque eſt in fide dubius. de hæret. cap. Dubius.

His concordat Hoſtiẽſis. Ioan. And. in nouella, & Bernardus ſupra cap. Firmiſſime, extra de hęret. & alii notatores †.

† Ideſt, gloſſatores.

COMMENT. LVI.

Quot modis quis dicatur hæreticus.

AD hanc reſpondemus, quòd hæreticus extenſo nomine, octo modis dicitur.] *Explicata ui & natura nominis, hęreticus, quot modis hęreticus quis dicatur, oſtendit Eymericus: octo autem modos refert quibus aliquis hęreticus dici poſſit, extenſo tamen nomine, id eſt, in lata ſignificatione: at Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. par. 2. cap. 12. duodecim modos enumerat. totidẽ recenſet*

vecenſet Tabienſis in ſumma verbo, hæreticus, nu.1. & Conradus Bruuus, lib.1.de hæret.cap.2.multos item refert Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 2. & Gondiſſaluus tract. de hæret. q.1. & Zanchinus de hæret.cap. 2. vbi numerat decem modos. Plurimos affert Carrerius tract.de hæret.num.6.& multis ſequentibus. inter hos tamen modos multi ſunt impropri). & quamuis horum labor non prorſus videatur vanus & inutilis, non tamen eſt valde neceſſarius, cum omnis hæreticus ad octo illa capita reduci poſſit, quæ poſuimus ſupra in hac 2. parte ſuper quæſt. 2. Canoniſtæ vero communiter enumerant hos modos, quibus quis poteſt dici hæreticus, in cap.firmiſſime. extra de hæret. vbi gloſ. in verbo, hæreticum. plurimos item affert Repertorium Inquiſitorum verbo, hæreticus.

QVAESTIO XXXII.

Quis proprie & vere dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticum proprie duo conſtituunt, & quæ.*
2. *Duo requiruntur, vt quis ſit catholicus.*
3 *Quæ ſint illa, in quibus errare cum pertinacia facit hæreticum.*
4 *Indirecte ad fidem pertinent contenta in ſacra ſcriptura.*
5 *Et quæ ab Eccleſia definita ſũt, vt fide credẽda.*
6 *Tria in genere credenda ab omni Chriſtiano.*
7 *Pertinacia in voluntate perficit rationem hæretici.*
8 *Pertinacis errantis in fide duobus modis cognoſcitur.*
9 *Hæreticus quis proprie dicendus.*

QVæſtio ſecunda quæſtio eſt. Hæreticus proprie, ſtricte, & in rei veritate, ac ſecundnm theologiam, atque iura; quis dicendus eſt, & cenſendus?

1 Ad hanc reſpondemus [a], quòd duo ſunt quæ faciunt † aliquem hæreticum proprię & completiue. Primũ ſe tenet ex parte intellectus, & iſtud eſt initiatiuum, & diſpoſitiuum: hoc eſt, vt eorum, quę ſunt fidei, ſit error in mente, ſiue in intellectu. Secundum ſe tenet ex parte voluntatis ſeu affectus: & iſtud eſt perfectiuum & completiuum: & hoc eſt, vt de illo errore credendo ſit pertinacia in voluntate: vbi enim hęc duo concurrunt, hęreticum perfecte faciunt.

† al. faciunt homine eſſe hæreticum.

2 Sicut enim ad eſſe catholicum duo requiruntur, ſcilicet eorũ quæ fidei ſunt credentia in mente, & in credendo firma adhęſio in voluntate: & ſi vnum horum deeſt, catholicus nõ eſt: Ita per oppoſitũ, ad hoc quòd aliquis ſit hęreticus, duo oportet ineſſe, ſcilicet, quòd eorum, quę ſunt fidei habeat errorem in mente, & quòd de tali errore credendo, habeat pertinaciam in voluntate: & ſi vnum eorum deeſſet, hæreticus proprie & perfecte quis non foret. His concordat ſanctus Thom. in 4. ſententiarum †, & alij theologi & iuriſtæ. †diſt.13.q.2. artic.1.

3 Quæ autem (loquendo de primo) ſint illa, quę fidei ſunt, & à quolibet catholico explicite vel implicite credenda ſunt, & quorum error in mente cum pertinacia io voluntate faciunt hęreticum, (vt prędicitur) declarant doctores theologi, & pręſertim ſanctus Tho. 1. parte ſummæ, quęſt.32. art.4. & 2.2.q.11.art.2. dicentes, quòd ſunt duo in genere, ſed tria in ſpecie. Nam [b] ad fidem quędam pertinent directe, quędam indirecte: directe quidem, vt articuli fidei, qui ſunt Chriſtianę religionis ſeminaria, & in ſacra theologia prima principia; & hęc à quolibet catholico, tanquam vera & catholica ſunt ſupponenda, ac etiam explicite vel implicite credenda, attentis catholicorum ſtatu, officio, & conditione, vt dictum eſt ſupra in parte 1. q.4. & 12.

4 Indirecte vero ad fidem pertinent tanquam credeoda omnia illa, ad quorum abnegationem, & corruptionem, ſequitur abnegatio & corruptio fidei articulorum, & ſunt duo: Primum eſt, omnia ea, quæ ſunt in ſacra ſcriptura, quorum libri canonici appellantur, hoc eſt, quę in Biblia continẽtur, quę à Spiritu ſancto credimus firmiter reuelata. Dic [d] quibus libris dicit Auguſtinus in epiſtola ad Hieronymum, & recitatur 9.diſt.† †cap.Ego ſolis.

> Ego ſolis eis ſcriptorum libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorẽ eorum erraſſe aliquid firmiter credam: alios autem ita lego, vt quãtalibet ſanctitate polleant, nõ ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt.

Ad abnegationem, ſeu corruptionem, aut in toto vel in parte iſtorum ſacrorum librorum ſequitur corruptio articulorum, cum in dictis libris articuli contineantur. Nam ſi quis noo crederet omnibus contentis in dictis libris, conſequenter indirecte poſſet idem ſentire de articulis. Nam ſi Spiritus ſanctus non reuelauit, aut ſi reuelauit non verum dixit in vna parte, conſequenter nec in alia.

5 Secundum quod ad fidem pertinet indirecte eſt, omnia quę ſunt per Dei Eccleſiam determinata vt fide tenenda, ſiue in quatuor conciliis, ſiue in conſtitutionibus poſt factis vt fide tenendis: quæ quidem declarantur ad fidem pertinere, quia in dictis libris canonicis videntur contineri.

6 Ex quibus patet, quòd tria ſunt à fideli mente credenda, ſcilicet articuli fidei: ſacra ſcriptura, hoc eſt libri canonici in Biblia contenti: & ea quę ſunt per Eccleſiam determinata vt fide tamen tenenda, vt dicit Auguſtinus in ſecundo libro de baptiſmo: Et per [f] conſequens prędictorum oppoſitum pertinaciter affirmans, hęreticus eſt habendus: Et in probationem huius, hęreſes recollectę, & hęretici nominati ſunt. 24.q. 3.cap.Quidam hęretici. Nam quidã eorum ſuis hęreſibus contradicũt fidei articulis: quidã ſacris ſcripturis, videlicet libris prędictis canonicis:

quidam

quidam ſacris canonibus, & declarationibus per Eccleſiam factis ut ſide tenendis : quare concluditur quo ad primum, ꝙ habere alicuius iſtorum trium errorem in mente, facit hæretieum initiatiue & diſpoſitiue.

7 Lo quendo uero [e] de ſecundo, quæ ſcilicet eſt illa pertinaeia in uolu ntate, quę habentem errorem illorum, quę ſunt fidei, in mente, facit hæreticum perfectiue & cõpletiue, declaratur ex verbis beati Thomæ: ubi prius, ꝙ aliquis [h] dicitur habere pertinaciam in uoluntate duobus modis, ſiue in duobus caſibus.

8 Primus eſt, quãdo à iudice fidei quis uocatus, vtpote à domino noſtro Papa, uel eius inquiſitore ab eo delegato, ſeu ab ipſo Epiſcopo ordinario, informatur ab eodem iudiee, & clare ad oculum ſibi oſtenditur, ꝙ illud, quod tenet, eſt contra articulum fidei, vel prędictam ſcripturam, uel determinationem Eccleſiæ vt de fide factam: & nihilominus perſeuerat in ſuo errore, tunc pandit clare ſe habere pertinaciam in voluntate. Secundus caſus eſt, & magis pertinacię oſtẽſiuus, quãdo quis poſt deprehenſionem ſui erroris, ad mandatum iudicis fidei antedicti non vult ab eo errore reſilire, illum abiurando, & ſatisfactionem congruam exhibendo. Iſte caſus patet clare extra de hæret. cap. Ad abolendam. §. prędicti. Quare cõcluditur quoad ſecundum, quòd habere pertinaciam in uoluntate illorum quæ ſunt fidei, quorum habet errorem in mente, facit hęreticũ eompletiue.

9 Ex quibus liquet elare, quòd proprie hæreticus eſt ille, qui habet eorum quę ſunt fidei, errorẽ in mẽte, & pertinaciam in uoluntate: quod clare oſtenditur, quando poſt deprehenſionem erroris ea renuit abiurare.

COMMENT. LVII.

POſtquam ſuperiori quæſtione docuit quot modis poſſit quis uocari hęreticus, inter quos, vt monui, nonnulli ſunt impropriſſimi, nunc exactiſſima diligẽtia demonſtrat, quis uere & proprie hæreticus dicatur, repetens fontes & initia vnde hęreſis error oriatur.

Quot requiratur. vt quis dicatur hæreticus.

a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd duo ſunt quæ faciunt aliquem hæretieum.] *Sed huic dicto uidetur aduerſari communis Theologorum & Canoniſtarum ſententia, qui ad minus tria poſtulãt, vt quis uere & proprie hæreticus dicatur; primum vt fidẽ catholicam ſit profeſſus, id eſt, vt ſit baptizatus: alterum, error in intellectu eorum quę fidei ſunt: tertium, pertinacia in uoluntate. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 7. de iuſta hæret. punitio. Tabenſis in ſum. uerbo, hæreticus. nu. 1. uerſi. unde ad hoc quod proprie, & copioſius ibidem. §. 25. num. 26. uerſi. vigeſimoquinto notandum, quòd hæreſis. Simancas de catbol. inſtit. tit. 31. num. 4. Albertinus tract. de aguoſ. aſſertio. q. 2. nu. 2. ubi quinque dicit exigi, quę ad hęc tria reduci poſſunt. Couarruuias lib. 3. ca. 1. num. 2. uaria. reſolut. verſi. hinc ſane deducitur. Conradus Brunus lib. 1. c. 2. de hæret. Antoninus in ſum. par. 2. tit. 12. cap. 5. §. 1. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. num. 40. cum ſequent. Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis Theologicis, & alij quos libens omitto, quę non inepte inferri poſſunt ex beato Thoma 2. 2. q. 11. art. 2. ex cuius ſententia optime colligit hoc loco Eymericus, initium hęreſis proficiſci ex errore intellectus, ſeu mentis: complementum uero eſſe à pertinacia, qua quis obdurato animo repugnat ueritati catholicæ obedire.*

Ceterum quamuis primum illud requiſitum ad eũ ſtituẽdum hominem hæreticum omiſerit Eymericus, non eſt reprehendendus; quia id ſuppoſuit uelut manifeſtum: exploratiſſimum enim eſt apud eruditos, neminem poſſe eſſe uere & proprie hæreticum, niſi ſit prius per baptiſmum Chriſtianam religionem profeſſus.

b ¶ Nam ad fidem quædam pertinent directe, quædam indirecte.] *Idem tradidit Eymericus par. 1. q. 7. & q. 12. hic uero occaſione nouę diſputationis repetiuit. Hæc paucis mutatis, ſententia tamen prorſus eadem ſeruata, tranſtulit hinc in ſuam ſummam Tabienſis uerbo, hęreticus. §. 25. nu. 26.*

c ¶ Hoc eſt quæ in Biblia continentur.] *Biblia plurali numero per excellentiam dicuntur libri ſacri, ſeu canonici, quorum auctor eſt Deus, de quibus dixi ſupra hac parte ſuper q. 23.*

d ¶ De quibus libris dicit Auguſtinus in epiſtola ad Hieronymum.] *Habetur hæc epiſtola in 2. tomo operum diui Auguſtini, eſtque epiſtola nu. 19. et quoniam ſæpe meminit Eymericus huius loci, quę truncatum ſæpe citat ex Gratiano cap. ego ſolis. diſt. 9. placuit ex ipſius Auguſtini fonte integrum referre. habet autem ita:* Ego enim fateor charitati tuę, ſolis eis ſcripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam: Ac ſi aliquid in eis offendero litteris, quod uideatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codieem, vel interpretem non aſſecutum eſſe quod dictum eſt, vel me minime intellexiſſe non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate doctrinaque prępolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt: ſed quia mihi uel per illos auctores Canonicos, uel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerũt. hęc ille.

e ¶ Quia in dictis libris canonicis videntur cõtineri.] *Ita emendaui contra omnes. nam in Bononiẽſi & Sabellano, Canonibus legebatur, in codice Cardinalis de Gambara Canones, ſed perperam, ex quibus nulla conſtabat ſententia. ſenſus autem huius loci eſt: Quæ ſunt per Eccleſiam definita vt de fide tenenda, ad fidem pertinent, quia in dictis libris canonicis videntur contineri. nam licet expreſſe non contineantur in ipſis libris ſacris, tamen Eccleſia definiẽdo aliquid, auctoritate librorũ ſacrorum nitebatur, quorum auctoritas, ut dixi ſuper q. 23. huius partis, neceſſarium prębet argumentum ad definiẽdum ea, quæ fidei ſunt.*

f ¶ Et per conſequens prædictorum oppoſitum pertinaciter affirmans hęreticus eſt habendus.] *Idem dixit ſupra q. 2. Nihilominus tamen multis alijs modis aliquis dici poteſt uere & proprie hæreticus*

ticus, vt dixi supra super quæst. 2. huius 2. partis, ni A
si dicamus illos omnes ad hos tres posse reduci.

Nemo hæreticus sine pertinacia.

g ¶ Loquendo vero de secundo, quę scilicet est illa pertinacia in voluntate.] *Pertinaciam requiri in voluntate, vt quis vere & proprie hæreticus dicatur, communis est Theologorum & Iurisperitorum sententia, vt probant fere omnes, quos citaui initio huius commentarij, & colligitur non obscure ex verbis beati Thomæ in sum. par. 1. q. 32. art. 4. ibi:* Et circa hæc opinari falsum, hoc ipso inducit hęresim: maxime si pertinacia adiungatur. *Idem scribit ibidem Bartholomæus Torres Episcopus Canariensis. & iterum diuus Thomas 2. 2. quæst. 11. art. 2. ad 3. argumentum. Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 1. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 9. de iusta hæreti. punitio. Locatus in opere iudiciali, verbo, hæreticus. num. 18. & copiose Albertinus tract. de agnoscen. assert. quæst. 29. & alij, quos in re facili omitto libenter.* B

Quid pertinacia, & quis pertinax.

Est autem pertinacia finitima perseuerantiæ: quia vtraque in rebus cœptis persistit: sed perseuerantia occupatur in bono, pertinacia vero in malo. ita Alfonsus & Simancas prędictis locis.

Pertinax vero est, qui id temere pertendit, quod debet dimittere, vt indicat Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis, versi. at quid pertinacia sit. vel pertinax est qui persistit in errore, quem sub reatu mortalis culpæ deserere tenetur. Ita Alfonsus lib. 1. cap. 9. in principio, de iusta hæreticorum punitione. quæ vero ad hunc locum attinent de pertinacia & pertinace in causa hæresis copiose, subtiliter, & eleganter more suo explicat Melchior Canus loco proxime citato. C

h ¶ Quod aliquis dicitur habere pertinaciam in voluntate duobus modis.] *Hi duo modi hoc loco ab Eymerico relati generales sunt. sub quibus forte multi alij possunt contineri, quibus pertinacia male credentium non obscure detegitur: neque his solum modis quis dicitur pertinax: nam Gerson par. 3. operum suorum tractatu quodam de pertinacia alios numerat. & glossa in extranaganti Ioan. xxij. incipiente,* Cum inter nonnullos. *de verb. signifi. verbo, pertinaciter, II primo, septem recenset. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 16. recenset viginti pertinacia modos, quos repetit Alfonsus Gherrerus in thesauro religionis Christiana, tit. de hæret. num. 20. cum seq. adde Albertinum tract. de agnos. asser. quæst. 3. nume. 13. & seq. & copiosius eodem tract. q. 30. vbi fuse recenset 19. modos conuincendi aliquem de pertinacia. & multos etiam refert Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 7. & sequentibus.* D

Quot modis quis detegatur pertinax

Cum vero hic Eymericus dicit duob. modis quępiam habere pertinaciam in voluntate, perinde est ac si diceret, duobus modis detegi latentem voluntatis pertinaciam, de quibus vide quę dixi supra par. 1. super quæst. 12. versi. si autem negat coram iudice fidei. vbi ostendi veram esse hanc Eymerici doctrinam, & monitioni Inquisitorum in causis fidei necessario parendum, cum sufficienter ostendunt aliquid catholicę fidei repugnare, & hæreticum dogma esse. E

QVAESTIO XXXIII.

De hæreticis tum manifestis tum secretis.

SVMMARIVM.

1 *Manifesti hæretici quinam dicantur.*
2 *Et qui secreti.*

Trigesimatertia quæstio est. Hæretici a manifesti & secreti, qui & quot modis dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, q̃ istam quæstionem proposuerunt canonici seu capitulum Sedis Ecclesię Tholosanæ domino Innocen. Papæ III. quibus respondet per hæc verba, vt patet extra de verborum significatione, libro 5. cap. super quibusdam. vbi sic dicitur: Sup quibusdã mãdatorũ articulis: Et infrà. Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum † errorem, vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate.

† Dictio, eorum, deest in antiquis codicib. Gregorianis.

2 Hæretici b vero secreti per oppositum dicendi sunt, qui eorum, quę sunt fidei, habent errorẽ in mẽte, & proponũt habere pertinaciã in volũtate: sed tamen verbo, vel facto exterius nõ ostẽdunt.

COMMENT. LVIII.

De hæreticis manifestis qui differuerint.

Hæretici manifesti.] *De hæreticis manifestis agunt Hostiensis, Zabarella, Panormitanus, Antonius de Butrio, & cõiter canonistę in c. super quibusdam. extra de verbo. signif. Bernardus Luxemburgus in catalogo hæreticorum lib. 1. c. 12. Repertorium Inquisitorum verbo hæreticus. §. quis dicatur hæreticus manifestus & copiose Arnaldus Albertinus tract. de agnos. assert. q. 29. Locatus in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 24. & alij.*

Nec indiget longa disputatione tractatio hæc de manifestis hæreticis, qui scilicet manifesti dicantur, cum Romanus Pontifex id aperte definierit in dicto cap. super quibusdam. de verbor. signif. quod adducit hic Eymericus: Et summa est, quinque vel sex modis dici posse aliquem hæreticum manifestum.

Hæretici manifesti qui & quot modis dicantur.

Primo, is intelligitur manifestus hæreticus, qui cõtra fidem catholicam publice prædicat, quod potest contingere multis modis, vt docet Albertinus tract. de agnoscen. assert. quæst. 29. nu. 8. & seq.

Secundo, hæreticus manifestus accipitur ille, qui profitetur errorem hæreticorum fidei contrarium: talis enim professio à voluntate firma solet procedere, quare non est mirum si inter manifestos hæreticos cõputentur, & pertinaces etiam censeantur, qui hæreticales professentur errores.

Tertio, vocatur hæreticus manifestus, qui vel suum proprium, vel aliorum hæreticorum defendit, siue tuetur errorem. imo vero qui aliorum defen-

dit errorem catholicę fidei inimicum damnabilior est eo, qui errat, nec hæreticus solum sed etiam hæresiarcha dicendus est, cap. qui aliorum. 24. q. 3.

Zabarella in dicto cap. super quibusdam. de verb. signifi. hos duos modos pro uno & eodem accipere videtur, dum notat paria esse profiteri, uel defendere errorem.

Quarto, is quoque inter manifestos hæreticos unumerandus est, qui coram prælatis seu iudicibus fidei, Episcopis videlicet aut Inquisitoribus iudicialiter convictus est de hæretica pravitate. Convictum autē accipere debemus eum, de cuius hæresi cōstat per legitimam probationem, quę facit rem manifestā, cap. cum olim. de verb. signifi.

Quinto, manifestus hæreticus etiam dicitur, qui coram fidei iudicibus hęresim iudicialiter cōfitetur, ex qua confessione fit manifestum & notorium, talē confitentem habuisse errorem in mente cum adhęsione voluntatis. manifestum enim etiam est quod constat in iudicio per confessionem, vt in dicto c. cū olim. de verb. signif.

Sexto & postremo dicitur aliquis manifestus seu notorius hæreticus, qui per eosdem iudices ecclesiasticos condemnatus est de hęretica pravitate; sententia. n. iudicis notorium facit, cap. vestra. & cap. vlt. de cohabet. cler. & mulier. cap. vlt. de tempor. ordi. l. emptorem. ff. de actio. em. & uend. & notat gloss. in dicto cap. cum olim. de verb. signifi. in verbo, confessionem.

Quid conferat intelligere quis sint hęretici manifesti.

Atque ex his innotescit qui sint hęretici manifesti, cuius rei notitia multas utilitates parere potest, in quibus illa una est non spernenda, ut cum cauetur vel sancitur per leges vel statuta. vt manifesti hæretici expugnentur, intelligatur quid nomine manifestorum hęreticorum sit accipiendum.

b ¶ Hæretici uero secreti per oppositum, &c.] *De hæreticis secretis alibi dicetur copiosius, quorū tractatio non potest breuiter absolui, ut perfectę intelligatur.*

QVAEST. XXXIIII.

De hęreticis affirmatiuis, & negatiuis.

SVMMARIVM.

1 *Hęretici affirmatiui qui censeantur:*
2 *Et qui negatiui.*
3 *Hæretici negatiui, ut impœnitentes condemnandi sunt.*

RIgesimaquarta quęstio est: Hæretici negatiui, & affirmatiui, qui dicendi sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd hæretici affirmatiui dicti sunt, qui habent eorum quæ sunt fidei, errorem in mente: & verbo [b] uel facto ostendunt, se modis prędictis habere pertinaciam in voluntate.

2 Negatiui [c] vero hæretici dicti sunt, qui coram iudice fidei per testes legitimos de aliqua hęresi, uel errore, quos nolunt, uel non possunt repellere, rite siue iuste convicti sunt: sed non cōfessi, A immo in negatiua constanter † perseuerant: uerbo fidem catholicam profitentur, & detestantur etiam verbo hęreticam pravitatem. † al. semper

3 Hi enim [d] quamdiu in huiusmodi negatione persistunt, licet aliàs conuersationem bonam prętendāt, hæretici absque dubio sunt censendi: Euidenter oanque impœnitens est, qui peccatū, de quo conuincitur, diffitetur. Et hæc est sententia Hostien. io summa, titulo de hæret. §. qualiter deprehendatur quis in hęresim. vbi dicit sic: Aduerte tamen sane intelligendo, quia vocatus, aut confitetur errorem suum, aut negat; si confitetur. & infra. Si autem negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per ecclesiasticum iudicē, ad quem illud pertinet; ut dicitur eod. tit. Ad abolēdam. respon. 1. & §. 1. & notaui infra eo. tit. §. qualiter deuitetur, & hoc prœsentibus protestatibus sæcularibus, uel eorum baliuis, ut animaduersione debita puniatur. vt eo. tit. Excōmunicamus itaque. respons. 1.] hæc Hostien. de hoc plus infra parte tertia. B

COMMENT. LIX.

C a AD hanc respondemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, &c.] *Idem per omnia auctor Repertorij Inquisito. verbo, hæreticus. §. hæreticus affirmatiuus. & Campegius apud Zanchinum trac. de hæret. c. 12. & Vmbertus Locatus in opere iudiciali uerbo, hæreticus. n. 24. versi. horum etiam hæreticorum. & alij. Est autē optima descriptio hæretici affirmatiui, & iu bit indicandis Inquisitores, aut uullam, aut perexiguam habent difficultatem, cum eorum delicta statim se sensibus insinuent.*

b ¶ Et uerbo, uel facto ostendunt se modis prędictis habere pertinaciam in uoluntate.] *Multum sunt notanda hæc verba*: et uerbo, uel facto, *quibus* D *non obscure videtur indicare Eymericus affirmatiuos hæreticos dici posse, non modo ex verbis, verum etiam ex factis, quasi facta interiorem animi credulitatem & intentionem prę se ferant. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad l. Cornelium. de sicar.*

Grauissima autē est & valde anceps hac quęstio: An is sit puniendus vt hæreticus, qui facta hæreticalia committit, quam tractat Albertinus tract. de agnos. assert. q. 32. n. 17. & q. 34. n. 53. & q. 36. n. 18. & latissime Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. n. 276. & multis sequentibus.

An qui facta hæreticalia cōmittit, sit puniēdus vt hæreticus.

Ac primum quidem plurimum refert intelligere, an quis sponte, uel coacte facta hæreticalia committeris. E *Si per coactionē & metum fecit, quid sit sentiēdum copiosè docui supra par. 1. super q. 9. quod non est hic iterum inutiliter repetendum.*

Si uero sponte quis facta hæreticalia committat, vt intelligatur, quando in eum uelut in hæreticum sit procedendum, facta distinguenda sunt. Quædam enim sunt facta ex quibus violenta oriuntur suspiciones, ut cum quis de hæresi infamatus, aut suspectus tempore mortis petit consolationem ab hæreticis iuxta consuetudinem eorum. & similia de quibus diximus infra par. 3. tit. de signis quibus discernarum

Facta ex quibus oriuntur violentæ suspiciones.

sarum secta rum hæretici cognosci possint. atque hæc si quis cõmittat præsumptione iuris & de iure. cõtra quam non admittitur regulariter probatio, censetur hæreticus, & habere præsumitur pertinaciam in voluntate, de quibus potest vere hic locus accipi.

Facta secũdi generis, in quibus error exprimitur manifeste.

His factis proxima sunt illa, in quibus error exprimitur manifeste, quę nullo modo possunt in bonã partem accipi, vt dæmones adorare, idolis gennua flectere, reuerentiam hæreticis suo more exhibere, communionem ab eis iuxta ritum suum accipere, se more Iudæorum circumcidere, Mahometo diuinum cultũ præstare, & similia.

Alia denique sunt facta, in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis: vt hæreticos visitare, alimoniã eis præstare, comitari, defendere eorum personas, & similia.

Facta tertii generis i quibus non intercenit ritus infidelitatis.

Si de secundis factis sit sermo, vera mihi videtur sententia eorum qui dicunt, contra eos qui talia committunt sponte, posse procedi velut contra hæreticos, quamuis de intentione eorum formaliter non constaret: quoniam interpretatione, sine iuris præsumptione intentio infidelitatis in illis actibus concurrit. ita Albertinus & vere præcitatis locis: nam cum factum suapte natura est damnatum & malum, præsumitur mala intentione factum. l. si non constity. C. de iniurijs. ca. 1. de præsumptio. optime Panormitanus in c. cum te. nu. 29. de re iud. & in c. ad hæc 1. num 3. de appellatio. facit textus in l. nam ludus. & l. item Mela. ff. ad l. Aquilium. atque de his factis crederẽ etiam posse huic Eymerici locum intelligi dum dicit, hæreticos affirmatiuos ex factis posse deprehẽdi. nam hæc quoque facta pro manifesta probatione habentur, cum ex eis oriuntur iuris præsumptiones: legum autem præsumptiones vera & propria probationes dicuntur. l. fi. in fine. ff. de probat. Iason in l. 1. nu. 9. C. de testamen. milit. & in l. licet Imperator. nu. 8. ff. de legat. 1. Et Archidiaconus in cap. quicunque. de hæret. lib. 6. vers. credentes. optime ait ea indicia sine facta, quę ad bonum retorqueri nõ possunt, nec ad aliud nisi ad illud quod expresse indicant, pro probationibus habenda esse: & ideo perspicue vocantur insidiæ, i dolum. C. de dola.

Ac de his proculdubio factis est etiam accipiẽda sententia eorum qui autumant, eum velut negatiuũ tradendum esse curiæ seculari, qui factum hæreticale confitetur, pranam autem intentionem negat: de quo articulo nihil nunc statuo: est enim perdifficilis, nec nostræ breuitatis, de quo latissime Ioãnes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 176. & multis seq.

Iam hoc est diligentissime obseruandum, quod quãuis ex his factis fictione iuris præsumatur hæresis vel apostasia, nihilominus tamen eum ea præsumptio solum sit præsumptio iuris, aduersus eam probatio in contrarium admitti poterit, iuxta doctrinam Bartoli, Iasonis, & aliorum in l. licet. ff. de leg. 1. & dixi plene infra in hac 2. parte, super quæst. 55. nam qui dæmones adorauit, aut ob amorem, aut ob cupiditatem habendi thesauros, se fecisse dicere poterit: & qui ceteros ritus infidelitatis patrauit, ob cõmoda tẽporalia id fecisse dicere poterit absque vlla mẽtis errore: quamuis, ut verum fatear, difficulter hæc possunt persuaderi, nec iudices debent huiusmodi excusationes admittere nisi eum exquisitissima consideratione: quit enim facile credat à volente & non coacto hæc absq; errore mentis fuisse perpetrata?

Cõmittẽtes facta hæreticalia seu apostatica, qualiter reconcilientur.

Vide Ioan. Rojã tract. de hæret. p. t. n. 108. & seq.

Sed videamus quomodo recipi debeant, qui facta hæc hæreticalia & apostatica committunt. & omissa nunc longa, ac nimis exquisita disceptatione, in his recipiendis, ac reconciliandis usu sacri & supremi tribunalis hæc praxis recepta summo iudicio esse videtur: si committentes talia facta sponte compareãt, & dicant se non credidisse ita faciendum esse, sed fidemin corde retinuisse, tunc abiurant vt vehemẽter suspecti, & alię penitentię salutares ipsis imponuntur. Quod si dicant & fecisse & ita faciendum credidisse, abiurant tunc vt formaliter hæretici uel apostata, & grauius puniuntur, maxime si sponte, aut nullo inducto metu, aut leui metu incusso hæreticalia vel apostatica facta commiserunt.

Quòd si non compareant sponte, & confitentur facta hæreticalia uel apostatica, prauam autem intentionem negant: tunc super intentione torquentur, vt intelligatur, an reuera ita crediderint necne? & si post torturam legitime adhibitam in negatiua persistunt, dicentes se non habuisse prauam intentionem, tunc similiter abiurant ut uehementer suspecti. & verisimile sit eos non habuisse prauam intentionem, qui per grauem metum talia commiserunt. Si uero intentionem prauam, seu mentis errorem confitẽtur: tunc tamquam formales hæretici uel apostatæ abiurare compelluntur, si reuerti uelint ad Ecclesia Catholica unitatem: & graues item pœnitentię illis imponuntur.

Ceterum ut grauius uel mitius puniantur, considerandæ est qualitas metus illati, & personę delinquẽtis, an imunis vel vir: an doctus uel imperitus: an laicus vel clericus seu religiosus, & similes circunstantię, quę delicta solent minuere, uel aggrauare.

Sane illi, qui cum non sponte uenerint, confessi fuerint prauam intentionem, & mentis errorem, si reuerti uoluerint, postquam hæresim uel apostasiam abiurauerint, de iure ad perpetuum carcerem sunt damnandi. cap. excommunicamus. el 2. §. Si qui autem, extra de hæret.

Iam si de illis factis sit sermo, in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis. quãuis ex illis suspicio hæresis oriatur, at tamen nec hæresis, nec hæreticos credentia inde nascitur, & ob id in eos, qui talia facta committunt, non poterit procedi tanquam contra hæreticos, aut hæreticorum credẽtes, sed solum tanquã contra suspectos; cum ea facta interdum patrentur ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum uero pecunia interueniente, ut optime docuit Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 9. quem per omnia sequitur Eymericus parte 2. q. 50. nu. 4. ubi scripsimus cumulate.

Et ex hac accurata factorum distinctione, qua à pancis fortassis tam dilucide tradita est, potest facile intelligi qualis hæresis suspicio à delinquentibus, & committentibus hæc, uel illa facta contrahatur, præsertim cum sponte ea committunt, ut dixi.

c ¶ Negatiui uero hæretici, &c.] De negatiuis hæreticis agunt illi, quos initio huius commentarij citaui. item Repertorium Inquisitorum verbo, negatiua. et Simancas de cathol. instit. tit. 48. n. 25. in-

super omnes illi, quos longa serie retuli apud Eymericum 3. par. super 12 modo processum fidei terminandi. num 207.

Negatiui hæretici difficulter cognoscuntur.

In his autem cognoscendis & iudicandis grauis est difficultas: nam cum hi negent, contra vero testes dicta vel facta eorum contra eos affirment; non facile potest iudicium exerceri: qua tamen ratione horum causa tractari debeant, ne quid iniustum, aut incautum committatur, prudentissime & plenissime more suo docet Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, nu. 207. & sequentibus, vbi dicemus copiosè.

d ¶ *Hi enim quandiu in huiusmodi negatione perstiterint, &c.] idem repetiuit Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, vbi nos plenissime ostendimus hanc sententiam & veram esse & communi vatorum receptam, quam præter cætera probat euidenter concilium Biterrense cap. 9. & concilium Narbonense c. 26. neque huiusmodi negatiui excusantur per protestationem, quo minus tradi debeant curiæ sæculari, vt præcitata loco ostendimus.*

An q de antiquis dictis, vel factis hæreticalib. cõuincantur, sint negatiui.

Sed in hac quæstione illa est præcipua difficultas dirimenda, quam à paucis è nostris in hac causa tractatam video: An illi negatiui dici possint, qui de dictis vel factis hæreticalibus, vetustis tamen & diu commissis conuincuntur, aut potius in his obliuio sit præsumenda: nam si obliuio præsumatur, non censebuntur negatiui, cum proprie ea dicamur negare quæ recordamur, & propterea non tradentur curiæ sæcularis. Quæstio hæc frequens est & valde vtilis, & maximi in primis momenti, cum de vita hominis agatur, totaque pendet ab illa altera difficultate, quãto tempore præsumatur induci obliuio.

In his ergo breuiter more nostro certiora tradentes, primum statuendum est, in arduis & horrendis factis non esse præsumendã obliuionem: nam vt Plinius affirmat, in rebus arduis non ignoratur, aut alteratur memoria. Aymo consi. 134. nu. 31. Masuerus apud Iasonem in l. seruũ. C. de seruis fugit. quod expresse cautum inuenio instructi. quadam Hispalen. anno MCCCCLXXXIIII. c. 13. ibi: En actos graues y señalados, en los quales no se presume oluido. *idest, in factis grauibus & insignibus, in quibus non præsumitur obliuio. quamobrem si quis Lutheranorum more templa sacra diruisset, aut deleuisset imagines Sanctorum, aut hæreticas propositiones ex proposito prædicasset, aut scripsisset, tametsi longum tempus post hæc facinora transfluxisset, non excusaretur dicens se oblitum esse, quominus velut negatiuus hæreticus esset tractandus: nam in factis huiusmodi proprijs non est facile credenda obliuio, quamuis alias etiam spatio aliquot annorum in facta proprio inducta præsumatur. l. si arbiter. ff. de probat. l. 3. §. duæ autem. ff. de Carbo. edicto. l. peregre. ff. de acq. possess. Grammaticus decis. 60. incipien. in causa excellentis, nu. 7. & seq. atque hoc ipsum puto statuendum in factis, aut dictis solitis & consuetis, licet ardua non sint: nam nec in his præsumenda est obliuio. Idem sentias de factis semper comitantibus delinquentem, ve si quis libenter passus sit se circumcidi, & de hoc conuincatur, non poterit opponere obliuionis exceptionem.*

In ceteris vero casibus, quæ insignes & ardua non

A *sint, quãtum tempus exigatur ad hoc vt obliuio inducta præsumatur, non satis conuenit inter Doctores: nam multi in l. si de eo. ff. de acq. possess. & in l. furtum. ff. de vsucap. & in l. licet. vbi Bald. & Ang. C. de acq. possess. & Bar. in l. ex consensu. §. eum qui. de appell. per decennium induci obliuionem autumãt. Innoc. in c. 2. de restit. in integrum. & Bal. in l. seruũ fugitiuum. C. de seruis fugitiuis. non requiri decennium ad inducendam obliuionem putant, nullum tamen tempus taxant. Sed Accurs. in d. l. furtum. verbo, vel longo. & Inno. in c. querelam. de electio. & Saly. in d. l. seruum fugitiuum. C. de seruis fugit. & Bal. in l. 2. C. de seruit. & aqua. & Cynus in l. 1. C.* B *vbi causa stat. & alij asserunt hoc arbitrio iudicantium esse relinquendum: & hanc opinionem vocat magis communem Iason in d. l. seruum fugitiuum. C. de seruis fugit. nu. 46. quem sequitur Ioannes Rojas tract. de hær. par. 1. nu. 90. & seq. quia quando tempus non est à iure præfinitum, id iudicantis arbitrio relinquitur, inspectis personarum & causarum circunstantijs l. 1. ff. de iure deliberan. Tiraquellus in l. si vnquam. verbo, omnia vel partem aliquam, nn. 51. & sequen. C. de reuocan. donatio.*

Tho. Grãmaticus cõs. 47. incip. In ci honorabilis n. 20. ait te fluxisse cadere obliuionẽ spatio duorum annorũ & eo minoris.

Ego ab hac communi sententia non recedo, nihilominus tamen hoc monendum diligentissime & perspiciendum existimo, quoniam res grauis est, & de visa hominis agitur, vt Inquisitores cuncta rimentur, C *pendantque negotij sendelicti qualitatem: in primis vero delinquẽtis ingenium & naturam. sunt enim multi suapte natura obliuiosi & stupidi, sunt alij memoriosi & factarum, ac dictorum tenaces, vt de in illis minori tempore præsumetur obliuio; nec propterea iudicabuntur negatiui, in his vero difficilius memoria lapsus creditur, ideoque si negent hæreses de quibus conuincuntur, non facile se tuebuntur, obliuionem allegando.*

In factis vel dictis non statuatur, quanto tempore præsumatur ideci obliuio.

Ex his possumus colligere quid sit respondendum ad perdifficilem illam quæstionem: An sis negatiuus censendus, ac velut diminutus confitens & pertinax D *damnandus, qui vel omnes hæreses, de quibus cõuincitur, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat: nam si hæc recentia sint, in quibus non facile præsumatur obliuio, tanquam diminutus confitens & impœnitens damnari poterit: secus autem erit agendum, quoties quædam in his erunt paulo antiquiora & vetustiara, quæ facile à memoria recessisse credantur: vel si aliqua alię causę subsint, vt grauis infirmitas, læsa capitis, negotia plurima, vel alia, ex quibus præsumi possit obliuio, vt inculenter & vere affendit Thomas Grãmaticus in prædicta decis. 60. num. 7. verisimile enim est, eum qui quasdam greses fatetur, & eas grauioret, & quosdam complices reuelat, præsertim si coniunctos &* E *amicissimos, cetera etiam fuisse dicturum si recordaretur. ita sentire videtur Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 28. & Ioannes Rojas tractat. de hæret. par. 1. assertio 22. quorum sententia & aquissima, & omino tenenda mihi videtur.*

An sit negatiuus uel diminutus cõfitẽs, qui uel oẽs hæreses, vel omne delicti tempus uel oẽs cõplices non reuelat.

Contra vero his vltus diminutus confitens & negatiuus tradendus esset curiæ sæculari, qui non faceretur omnes errores hæreticales, de quibus esset conuictus per testes omni exceptione maiores, si illi adeo recentes, aut graues essent, quorum verisimiliter

similiter non posset credi oblitus: nam falsa pœnitentia est, cum de omnibus peccatis non agitur, nec licet dimidiam sperare veniam. c. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. c. omnis. extra de pœniten. & remissio. Simancas in Enchyridio, tit. 61. num. 4. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 21. cetera huc spectantia facile nunc omitto, alibi fortassis commodius tractaturus.

QVAESTIO XXXV.

De causis, ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici.

SVMMARIVM.

1 *Tria in genere credenda sunt, & quæ.*
2 *Hæreses in triplici sunt genere.*
3 *Hæretici vel sentiunt contraria articulis fidei:*
4 *Vel contra sacram scripturam:*
5 *Vel contra definitionem Ecclesiæ de fide.*

QVINGESIMA quinta quæstio est: Hæretici *a*, ex quibus & quot casus in genere sic dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, ꝙ ut dictum est supra in prima parte. q. 32. & in hac secunda. q. 32. Credenda sunt in genere tria, scilicet articuli fidei, libri canonici, & constitutiones, seu canones ab Ecclesia decreti vt fide tenendi.

2 Et per oppositum hæreses sunt in triplici genere, s. quia vel obviant fidei articulis: vel libris canonicis: vel constitutionibus per Ecclesiam factis ut de fide tenendis.

3 Et consequenter hæretici sunt, quicunq; sût ex causis tribus in genere, s. vel quia defendunt errorem, qui est directe contra articulos fidei: vt defendentes Spiritum sanctum non procedere ab vtroque, videlicet Patre & Filio: quod est contra illud, quod dicitur in symbolo Patrum, ubi dicitur: Qui ex Patre Filioque procedit †.

4 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra scripturam sacram, seu libros canonicos: vt defendentes mundum non incœpisse, sed ab æterno fuisse: quod est contra illud quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cælu & terram.

5 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra constitutiones per Ecclesiam factas vt de fide, vt defendentes vsuram non esse peccatũ: qđ est contra c. Ex graui. in Clemen. de vsuris. seu ꝙ Christus cũ Apostolis nihil habuit in proprio vel communi, quod est contra extrauagantẽ Domini Ioan. xxij. Cum inter. Quæ capitula sunt de creta vt fide tenenda, vt patet ibidem.

† Vide quæ diximus supra par. 1. super Symbolo Sanctorum Patrum.

COMMENT. LX.

a HAeretici ex quibus & quot causis, &c.] *Materiam huius quæstionis copiosè tractauimus supra in hac 2. parte, super q. 2. vbi tradidimus plures generales regulas, ad dignoscendum ex quot capitibus seu causis possit aliqua propositio dici hæretica, siue homo hæreticus; de quo item argumento agunt luculenter Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 9. & multis seq. Melchior Canus lib. 12. cap. 7. de locis Theologicis, & Arnaldus Albertinus tract. de agnoscen. asser. q. 5. et alij. quare ne actum agere videamur, satis sit hac admonuisse lectorem.*

QVAESTIO XXXVI.

De hæreticis damnatis in toto iure canonico.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici damnati, de quibus in Decretis.*
2 *Hæretici, de quibus in Decretalibus fit mentio.*
3 *Hæreticus damnatus in extrauag. Quia vir.*

SEXAGESIMA sexta quæstio est: Hæretici *a* per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd quidam hæretici apparent condemnati ex Decretis: quidam ex Decretalibus: quidam ex Extrauagantibus.

De hæreticis condemnatis in Decretis.

Ex decretis, dist. 25. & 24. q. 3. c. Quidam autem hæretici. habentur isti. Simon magus, à quo Simoniani. Basilides, à quo Basilidiani. Nicolaus Diaconus, à quo Nicolaitæ. Gnostici. Carpocrates, à quo Carpocratiani. Cerinthus, à quo Cerinthiani. Nazarei. Ophitæ. Valentinus, à quo Valentiniani. Appelles, à quo Apellitę. Archontici. Adamiani. Cainani. Sethiani. Melchisedechiani. Angelici. Apostolici. Cerdon quidam, à quo Cerdoniani. Marcion Stoicus, à quo Marcionistę. Artotyritæ. Aquarij. Seuerus, à quo Seuerani. Tatianus, à quo Tatiani. Alogij. Cataphrygi. Cathari. Paulus Samosatenus, à quo Pauliani. Hermogenes, à quo Hermogeniani. Manes, à quo Manichęi. Antropomorphitę. Hieracha, à quo Hierachitę. Nouatianus Romę vrbis presbyter, à quo Nouatiani. Montani. Hebioo, à quo Hebionitę. Photinus Syrmii Episcopus, à quo Photiniani. Aerius, à quo Aeriani. Aetius, à quo Aetiani; Iique Eunomiani ab Eunomio dialectico Aetii discipulo. Origenes, à quo Origeniani. Noetus, à quo Noetiani. Sabellius, à quo Sabelliani. Arius Alexandrinus presbyter, à quo Ariani. Macedonius Episcopus, à quo Macedoniani. Apollinaris, à quo Apollinaristę. Antidicomaritę, Metangismonitæ. Patritius, à quo Patritiani. Colluthus, à quo Colluthiani. Florinus, à quo Floriani, seu Floriniani. Donatus, à quo Donatistæ. Bonosus Episcopus, à quo Bonosiani, seu Boosiaci. Circuncelliones. Priscil-

lianus, à quo Priscillianistæ. Lucifer Sardiniæ Episcopus, à quo Luciferiani. Iouinianus Monachus, à quo Iouinianistæ. Heluidius, à quo Heluidiani. Paternus, à quo Paterniani. Arabici, quia de Arabia. Tertullianus Africanus presbyter, à quo Tertullianistæ. Tessarescædecatitæ. Nyctagetæ. Pelagius Monachus, à quo Pelagiani. Nestorius Constantinopolitanus Episcopus, à quo Nestoriani. Sabbatius. Cœlestius. Eustathius. Iulianus Celanensis. Cœlestinus. Maximinus. Maximus. Vnicus. Lampetius. Eutyches. Petrus. alius Petrus. Acacius. Eutyches Constantinopolitanus abbas, à quo Eutychiani. Acephali. Theodosius Alexandriæ Episcopus, à quo Theodosiani. Gaianus Alexandriæ Episcopus, à quo Gaianitæ. Agnoitæ. Tritheitæ.

Hæretici in Decretalibus condemnati.

2 Ex Decretalibus uero extra de hæret. c. Excommunicamus. 2. habentur isti: Cathari: Patareni: Pauperes de Lugduno: Passagini: Iosepini: Arnaldistæ: Speronistæ.

De hæreticis per Extrauagantes condemnatis.

3 Ex Extrauagantibus autem nullus habetur ex nomine, nisi in extrauagante domini Ioānis xxii, Quia vir reprobus. vbi damnatur, ac frequenter hæreticus ibi nominatur frater Michael de Cesena prædictus, ordinis fratrum Minorum quondā Generalis Ministers: sed postmodum propter hæresim depositus, & condemnatus.

COMMENT. LXI.

1 HAeretici per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico.] *De argumento siue materia huius quæstionis copiose disseruit Eymericus supra in hac eadem parte, q. 6. 7. & 8. quibus locis diximus qua hanc quæstionem illustrabunt. Et rursus de Michaele de Cesena, cuius meminit auctor in fine huius quæstionis num. 3. egimus copiose in hac 2. parte, super q. 15.*

Iam hæc quæstio in omnibus Directorij exemplaribus erat depranata, quam tamen suę integritati restituimus in xta emendationem iuris canonici nuper Romæ impressi.

Cum uero auctor hic agit de hæreticis damnatis in toto iure canonico, intellige de damnatis nominatim & expresse sub proprijs nominibus, ut patet: nō aūt de dānatis in genere, de quibus agitur in multis locis iuris canonici: sed præcipue in cap. excōicamus 1. & 2. & in cap. Ad abolendam. extra de hæret.

QVÆSTIO. XXXVII.

De hæreticis in iure ciuili nominatis.

QRigesima septima quæstio est: Hæretici condemnati per Ecclesiam, de quibus agitur in iure ciuili; qui sunt? Ad hanc respondemus, quod C. de hæret. l. Ariani enumerantur quamplures hæretici de illis, qui etiam enumerantur 24. q. 3. cap. Quidam autem hæretici. de quibus est actum supra q. proxima. Enumerantur [a] etiam ibi alij, de quibus non agitur in Decretis, nec Decretalibus, nec Extrauagantibus, & sunt isti: Pneumatomachi: [b] Papianistæ [c]: Papuzitæ [d]: Borboritæ [e]: Messaliani [f]: Euchytæ, siue Euthousiastæ [g]: Audiani: [h] Hydroparastatæ [i]: Tascodrogitæ [k]: Batrachitæ [l]: Marcelliani [m]: Encratistæ [n]: Apotacitæ [o]: Saccophori [p].

COMMENT. LXII.

HAce quæstio in omnibus exemplaribus erat omnino mendosa & depranata, recitabanturque in ea quædam nominum portenta nihil penitus significātia, quam inspecto Eymerici instituto restituimus ex l. Ariani. C. de hæret. cum enim Eymericus videret quosdam in dicta l. Ariani, numerari hæreticas, qui in iure canonico non recensentur, ut omnium notitia haberetur, eos hic instituit tantum recensere ex iure ciuili, quorum mentio non nidebatur facta in iure canonico; ita nos eos tantum selegimus, qui Pontificio iure nō continerentur: atque ita instituto auctoris respondentes, quæstionem sue restituimus integritati.

Monendi tamen sumus hæreticos, qui hac quæstione numerantur in iure canonico recenseri nominibus diuersis, tametsi re ipsa conueniant; ut sequentia demonstrabunt.

a ¶ Enumerantur etiam ibi alij de quibus non agitur in Decretis, &c.] *Non agitur sub eisdem nominibus & appellationibus, hæreses tamen ibi numerę his cōpetūt; nā ydē hæretici, aut ob diuersas hæreses, aut ob alias cās diuersas appellatiōes sūt sortiti.*

b ¶ Et sunt isti Pneumatomachi.] *Ita vocat Epiphanius hæresi 74. vbi contra hos graniter more suo disserit, et ita rectissime græco vocabulo appellātur,* non Pneumachomachori, *aut* Pneumachomacochi, *vt apud Lutzemburgum in catalogo hæreticorum: ita vero dicti sunt quòd Spiritui sancto aduersentur, seu pugnent quodammodo contra Spiritum sanctum, dum ipsum negant esse Deum. his nondifferunt à Macedonianis, quos damnat synodus Constantinopolitana, vt dixi supra par. 1. super cap. sancta Romana. vnde Ioannes Damascenus,* Pneumatomachi, *inquit,* id est, cum Spiritu bellantes, aut Spiritus hostes, à Macedonio Spiritus hoste nominati sunt. *Spiritum autem sanctum ab eis contumelijs affici, quem Deum esse negant Epiphanius præcitato loco docet his verbis:* In Spiritum sanctum oēs hi blasphemi sunt: non connumerantes ipsum Patri et Filio in deitate. *hæc Epiphanius.* Pneumatomachi.

c ¶ Papianistæ.] *Sunt qui putēt dictos esse Papianistas à Papia Hieropolitano Episcopo Ioānis Euāgelistæ auditore, & Polycarpi condiscipula, de quo multa Euschius lib. 3. c. vlt. histo. eccles. hunc Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hæreses errori suo renuntiasse indicat, à quo non multū dissentit Ioannes Picus in Apologia sua. q. 7.* Papianistæ.

Hæretici. qui hūc sunt secuti Chiliastæ *dicti sūt, eo quòd post mille annos Christum in terris in carne*

cum

cum electis regnaturum iudaice arbitrarentur, vt referunt beatus Hieronymus & Tritbemius.

Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, verbo, Papianitæ. *ait hos esse de secta Manichæorum ponentium duo contraria principia.*

Pepizitę. d ¶ Pepuz ɛt.] *Eosdem vocat* Pepuzianos *Augustinus hæresi 28. & Epiphanius hæresi 49. hos Nicephorus lib.12.c.32.cum Montanistis, & Phrygibus coniungit. Epiphanius cum aliis. nam hæresi 49. ita scribit:* Quintiliani, qui & Pepuziani appellantur, Artotyritęque, oc Prisciliani, ijdē sunt cum Phrygibus, & ex ipsis originem duxerunt. *hæc ille. Pepuzitis Pepuza ciuitas, seu villa nomen dedit, in qua Montanus, & Prisca & Maximilla, à quibus hi duxerunt originē, vixerunt. apud hos femina dignitate sacerdotali honorabantur.*

Horum alias nefandas & sordidas opiniones refert Epiphanius præcitato loco, & Petrus Godofredus in l. Ariani. C. de hæres. cum his consentiebant illi hæretici, qui pro vino, lac in calicibus consecrabant, quos Iulius Primus in epistola ad Episcopos Aegypti missa, grauiter confutauit.

Borboritę. e ¶ Borboritæ.] *Hos* Borborianos *appellat Epiphanius hæresi 26. quorum & alia ibi refert portētosa nomina: nam ydē* Gnostici *dicuntur, &* Coddiani, *&* Stratiotici, *&* Phiobionitę, *&* Zacchęi, *&* Barbelitæ, *hos* Borboritas *partē esse Manichęici furoris testatur Imperator in l. quoniā. C. de hæret. ibi:* Exceptis scilicet his, quos vel Manichaicus furor, cuius partem & Borboritas esse manifestū est. *de his plura Epiphanius præcitato loco, & alij quos omitto consulto.*

Messaliani. f ¶ Messalieni.] *Messaliani, siue* Messaliani, Euchytæ, *siue* Enthousiastæ, *idem sunt, vt colligitur ex concilio primo Constantinopolitano, cuius canones habes in primo conciliorum tomo, pag. 620. vbi damnati sunt, de quibus ita ibi:* Venientes ad nos pientissimi & religiosissimi Episcopi Valerianus & Amphilochius proposuerunt in communi cōsiderandum de Messalianitis, hoc est, Euchytis, vel Enthusiastis, qui in Pamphilia versantur, vel quocūque nomine contaminatissima hæresis uocatur. *hæc ibi. Beatus Augustinus in catalogo hæreseon, hæresi 57. Messalianos vocat* Psalianos *siue Euchytas. Euchita antē seu Enthusiasta dicti sunt ab orando & sacrificando, vt præcitati scribunt: horum enim præcipua hæresis fuit semper absque vlla intermissione orandū esse, & ad omnia sufficere orationem. de his multa etiam Nicephorus lib. 11. cap. 14. & Cassiodorus in tripar. hist. lib. 7. cap. 11. & Theodoritus lib. 4. cap. 10. historia ecclesiast. De his nefanda etiam multa commemorat Michael Psellus in libro de dęmonibus, quem refert Petrus Godofredus in l. Ariani. C. de hæret. ea nos brevitatis gratia omittimus.*

Audiani. g ¶ Audiani.] *Hos Epiphanius hæresi 70.* Audianos, *siue* Odianos *vocat, & beatus Augustinus in catalogo ipso, nu. 50.* Vadianos, *siue* Antropomorphitas. *hi ab Audio quodā, qui fuit tēporibus Arij, duxerunt originem. Is Audius, siue Audeus fatue intelligens illud quod scriptum est:* Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: *humanam formam putauit habere diuinitatem, &*

A *corporis partibus esse distinctam, non reflciens diuinæ scripturę sensum. & qui ita putabant inter illos, proprio* Antropomorphitę *vocati sunt: eorundem alius error erat, dānare facile Episcopos quòd essent diuites, & alijs de causis. De his multa quoque Nicephorus lib. 11. histor. ecclesiast. cap. 14. & lib. 13. cap. 10. & Theodoritus lib. 4. cap. 9.*

Hydroparastatę. h ¶ Hydroparastatę.] *Alias* Hydroparastæ, *hos ex ipso nomine coniycere licet eos fuisse, quos* Aquarios *appellat Isidorus, & Gratianus 24. q. 3. cap. quidam autem. quia solam aquā offerrent in calice sacramēti, apud Epiphanium hæresi 46. illi qui à Tatiano orti vinum reprobabant,* Totiani *dicti sunt, sed Theodoritus lib. 1. hæreticarum fabularū,* Hydroparastatos *vocat. qui* Encratitis *adnumerātur. de Aquarijs Augustinus in lib. de hæret. c. 64.*

Tascodrogitę. i ¶ Tascodrogitę.] *Constitutione secunda inuectarum legum Theodosij Augusti. hi* Ascodrogitę, *seu* Ascodrogi *appellantur. Epiphanius hæresi 48.* Tascodrugitas *vocat, & cum* Phrygastis ac Montanistis *coniungere videtur. hi cum ceteris eiusdem secta vetus & nouum testamentum recipiunt, sed post prophetas, alios prophetas introducunt, nempe Montanum hæreticum, & Priscillam, & Maximillam impuras feminas.*

Batrachitę. k ¶ Batrachitę.] *Alias* Brachitę, *vt habet Alfonsus Castrus, lib. 6. aduersus hæreses; ad Manichęos pertinēt nimirum notos, vt ait Lutzemburgus in catalogo hæreticorum verbo,* Brachitæ. *] In his non facile periipias originem, aut appellationis rationem: sunt enim vti existimo vulgares, & barbaræ voces eo sæculo notæ.*

Marcelliani. l ¶ Marcelliani.] *Marcelliani, vt scribit Epiphanius hæresi 72. à Marcello quodam ex Ancyra Galatiæ urbe originē trahente appellati sunt; hic Marcellus in principio cum Sabellio sentire diffamatus est: sed sæpe conatus est se tutari, at à multis accusatus est, quòd in eisdem perseueraret. fortassis duētus pœnitentia se aliquando correxit: nam pro ipso orthodoxi quidam defensiones ediderunt. ceterum Imperator in dicta l. Ariani. quam nunc interpretamur inter hæreticos ponit Marcellianos. non desunt qui putent Marcellianos dictos à Marcellina quadam socia sectę Carpocratis, quę colebat imagines quidem Iesu & Pauli, atq; Homeri poetę simul & Pythagoræ adorando, incensumque ponendo, vt beatus Augustinus scripsit. rursus de Marcello vide Nicephorum, lib. 8. c. 53. histor. eccles.*

Encratitę. m ¶ Encratitę.] *Hos beatus Epiphanius hæresi 46. & 47. & diuus Augustinus, tom. 6. lib. de hæresibus, cap. 25.* Encratitas *vocant. alij* Engratistos, *siue* Engratitas *appellant. idem dicuntur Tatiani à Tatiano quodam, à quo sunt instituti. hi nuptias damnant, atque omnino pares eas faciūt fœrtationibus, ceteriſq; turpibus fornicationibus, omnem animatorum esum euitant. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita discernit, vt Encratitas Tatiani schismaticos dicat. Damascenus vero Encratitas quosdam Tatiani reliquias esse dicit.*

Apotacitę. n ¶ Apotacitę.] *In multis codicibus loco huius vocis* Apotacitæ, *legitur* Carpocratitæ, *sed nos consulto Carpocratitarum vocem omisimus, vt insti tuto Eymerici deseruiremus, qui eos hic hæreticos*

inſtituit ummerare, quos in iure canonico non inuene A *rat enumerator. conſtat autem Carpocratitas. ſiue Carpocratianos nominatos eſſe in iure canonico, cap. quidam autem. 24.q.3. & retulit Eymericus ſupra par. 2.q.6.* Apotactitas *beatus Auguſtinus hæreſi 40.* Apoſtolicos,& Apotactitas *appellat; Epiphanius uero hæreſi 61.* Apoſtolicos, ſeu Apotacticos. *eoſdem Damaſcenus uocat* Aporacticos, *ideſt, ſecretos uel ſelectos: hi enim Apotactikos tantum, hoc eſt ſecretos ab aliis recipiebant, utentes coniugibus deteſtabantur, & eos reprehendebant, quitres proprias poſſiderent. idem ad Encratitas accedunt; quamuis alia etiam præter eos ſentirent. &* B *docerent.*

Saccophori. ¶ Saccophori.] *Hoc ſolum loco memini me legiſſe* Saccophoros, *nulli enim ueterum, quos ego uiderim, aliquorum hæreticorũ meminere, ſub hac uoce quidam textus habent,* Sacrophoros. *Bernardus Lutzemburgus & ipſe hunc locum citans in catalogo hæreticorum* Saccopharos *ac ut in alijs eius libris eſt uidere,* Saccophatos, *appellat, ac de perfidia Manichæorum eſſe dicit. itaque cum ſint tot lectiones, nihil certi ſtatui poteſt, & forte quę eſt abſurdior, verior eſt, cum huiuſmodi appellationes ſæpe uulgares ſint et barbarę. Petrus Godofredus in l. Ariani. C. de hæret. poſtquam hac retulerat, addit fortaſſis legendum* Siphori, *qui leguntur in definitionibus eccleſiaſticorum dogmatum, cap. 52. & dicuntur tingi eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti, & eidem eſſe Bonoſiani noti. Hęc hactenus ideo paulo diligentius referre placuit, ut hi hæretici, qui ignobiliores ſunt, & minus cogniti ſaltem ex nomine innoteſcerent.* C

QVAESTIO XXXVIII.

De hæreticis in Romana curia, & extra damnatis à Delegatis Papæ.

D

RIgeſima octaua quęſtio eſt: Hęretici [a] condemnati per delegatos domini noſtri Papę, ſiue in curia Romana, ſiue extra, magis famoſi; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd tempore domini Clementis VI. per dominum Cardinalem Albũ, delegatum in negotijs fidei, fuerunt condemnati tanquam hęretici pertinaces in Auinione, vbi tũc Romana curia reſidebat, ac etiã concremati, duo fratres Minores: quorum vnus vocabatur frater Petrus Caſtilionis, & alter frater Nicho.

Poſt tempore domini Papæ Inno. VI. fuerunt condemnati per eundem dominum Cardinalem Album, alii duo fratres minores ibidem Auinione tanquam hęretici pertinaces, & etiam concremati, traditi curię ſęculari; quorum vnus vocabatur frater Mauritius, & alter frater Ioannes de Narbona. E

Poſt tempore Vrbani Papę V. fuerunt etiã nouem fratres de ordine B. Franciſci, (quorũ quidã fuerunt fratres Minores, quidam Fraticelli de tertio ordine in Viterbio, vbi tunc Romana curia reſidebat) tanquam pertinaces hęretici condemnati, & arſi, traditi brachio ſæculari: quorum nomina in proceſsibus continentur.

Extra autem Romanam curiam, fuerunt quãplures alii noſtris temporibus condemnati tãquã hęretici pertinaces. Nam tempore domini Papę Bonifacij VIII. fuit per Epiſcopum Parmẽſem, & per fratrem Manfredum Inquiſitorem, de ordine Prędicatorum Geraldus Segarellus tanquam famoſus hæreticus condemnatus, & crematus in ciuitate Parmenſi in Italia.

Et poſt tempore domini Clementis Papæ V. Dulcinus Nouarienſis famoſus hęreticus in eiſdẽ partibus ut pertinax hæreticus cõdẽnatus pariter & combuſtus cum Margarita conſorte ſua.

Poſt tempore prędicti domini Ioan. XXII. in Marſilia per Epiſcopum, & Inquiſitorem de ordine fratrũ Minorum, fuerunt condemnati & crematí tanquam hęretici pertinaces quatuor fratres Minores, quorum nomina memorię non habentur; ſed inde factis proceſsibus continentur.

Poſt quorum combuſtionem quamplures Beguini fuerunt vt hęretici condemnati in Lunello, in Narbona, in Capite ſtagni, Birerris, & diuerſis aliis partibus Prouincię Narbonæ: quia aſſerebãt prædictos quatuor fratres Minores cõbuſtos, martyres Chriſti, credentes erroribus eorundẽ.

Tempore domini Clem. VI. in ciuitate Biterẽſis de mãdato eiuſdẽ fuit exhumatus frater Petrus Ioãnes de ordine fratrũ Minorũ, & poſt mortẽ hęreticus cõdẽnatus, & oſſa eius tracta & cõbuſta.

In Catalonia etiam fuerunt concremati ut hæretici Beguardi aliqui, ſcilicet Durandus de Baldacho Gerunden. & Petrus Olerii Maioricen. Bonanatus Barchin. Guilermus Gilberti. Valẽtinus, & frater Arnaldus Montanerii de ordine fratrum Minorum, de villa Podii Certani †: hic nõ fuit combuſtus, ſed in abſentia pertinax hæreticus cõdemnatus, de quibus omnibus dictum eſt ſupra.

† Hic locus hodie in Catalonia vulgo dicitur: Puta certa.

Multi alii ſunt hęretici in diuerſis mundi partibus, & præſertim in Carcaſſona, & Tholoſa, & Sede Vrgelli, ac comitatus Caſtri boni, finibus condemnati: quorum nomina memorię non habentur, licet in proceſsibus reperiantur, quę diſcutere eſſet longum.

COMMENT. LXIII.

a HAeretici condemnati per delegatos; &c.] *Hiſtoriam eorum, qui in hac quæſtione cõmorantur, copioſe explicauimus cũ Eymerico ſupra in hac 2. par. q. 9. 10. 11. & ſeq. ex quibus pateret, quo quiſque tempore ex his hæreticis vixeris, quid ſenſerit, qualemue exitum habueris: ac propterea ne eadem inutiliter hic repetantur, loca indicaſſe erit ſatis, unde eorum notitia haberi poſſit.*

QVAESTIO XXXIX.

Qui dicendi ſint Hæreſiarchæ.

RIgeſima nona quæſtio eſt; Hęreticorum hęreſiarchæ; qui dicendi ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd ſicut patriarcha

patriarcha dicitur princeps patrum, sic & hæresiarcha princeps hæreticorũ, ab archos, quod est princeps, & hæresi, quasi princeps ĩ hæresi, seu hæresum vel hæreticorum: & inde dicitur hæresiarcha quasi princeps hæresis, seu hæreticorũ, sicut & patriarcha princeps patrum. Illi autem (vt dictum est supra q. 32.) dicuntur hæretici & proprie, qui habent errorem eorum quæ sunt fidei in mente, & pertinaciam in voluntate: Igitur illi proprie dicuntur hæresiarchæ, qui non solum habent eorum quæ sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: verum etiam huiusmodi errorem adinuenerunt, seu confinxerunt: vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt: iuxta illud quod habetur 24. q. 3. cap. Qui aliorum. vbi sic dicitur: Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat: vnde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

COMMENT. LXIIII.

Qui dicãtur hæresiarchæ.

EYmericus ideo de Hæresiarchis quæstionem peculiarem instituit, quoniam tametsi hæretici sint, grauius tamen errant, quod oportuit nouisse Inquisitores: Ex vi autem nominis colligit Hæresiarchas proprie vocari eos, qui aut hæreses inuenerunt, aut inuentas alios docuerunt.

Quę autem hic commemorat Eymericus, refert etiam hinc procul dubio mutuatus auctor Repertorij inquisitorum, verbo, Hæresiarcha. §. item dicendum. & Locatur in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 23. & verbo, scriptura. nu. 7.

De Hæresiarchis seu errorum magistris agit etiã Albertinus tract. de agnoscẽdo assertio. q. 29. nu. 23. & q. 30. nu. 60. & Simancas de catho instit. tit. 47. nu. 54. & sequent. Idẽ in enchyridio tit. 59. de dogmatistis. copiose Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & alij, quos proxime referam.

Hæresiarchas multis nominibus appellant nostri, nempe magistros errorum, dogmatistas, seu dogmatizatores, & concilium Biterrense, c. 16. vocat hæreticos Perfectos, vt mox dicam.

An hæresiarchæ etiamsi conuertãtur tradi debeãt curiæ sęculari.

2 ¶ Vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt. } *Et propterea grauius peccant Hæresiarchę, quàm alij hæretici, ideoque etiam acrius puniri debent.*

Sed illud hic in primis opportune quæritur: vtrũ illi soli Hæresiarchæ dicendi sint, qui errores adinuenerunt, seu confinxerunt, an illi etiam qui inuentos iam & confictos ab alijs, alios docuerunt, & publice vel occulte prędicauerunt? Et profecto illos quoque & esse, & dicendos esse Hæresiarchas puto, qui errores ab alijs inuentos et excogitatos docent & prædicãt siue publice siue secreto. et hęc videtur esse expressa Eymerici sententia hoc loco ibi: vel adiuuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt, *& hoc etiã non obscure colligitur*

A *ex c. Qui aliorum 24. q. 3. quo vtitur hic Eymericus, & ex his quæ docet Albertinus tract. de agnoscẽn. assert. q. 30. nn. 60. iam si falsum illi dicendi essent Hæresiarchę, qui errores seu hæreses inueniunt & confingunt, equidem paucissimi, aut nulli nostris sęculis essent Hæresiarchę: cum paucas aut nullas de nouo hæreses inueniant, et confingant, sed veterum hæreticorum dogmata excitent & sequantur ac doceant, pauca vel addita. vel detracta.*

Vtilis autem est huius quæstionis solutio & notitia ad intelligendas leges & statuta de Hæresiarchis loquentia, vt sciatur quid nomine Hæresiarcharum intelligi debeat.

B *An autem ijdem Hæresiarchę sine misericordia tradi debeant curiæ sęculari, etiamsi conuerti velint, quæstio est satis controuersa, quã supra par. 1. et par. 2. promisi me hoc loco explicaturum.*

Ac primum quidem Iacobus Simancas de catho instit. tit. 47. nn. 54. & multis sequentibus. idem in enchyridio tit. 59. rationibus non vulgaribus contendit, hæresiarchas, seu dogmatistas curiæ sęculari tradẽdos esse: quod ipsum audacter affirmat faciendum Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & docuit iam ante ipsos Repertorium inquisitorum verbo, docere. tum quia leges pontificiæ, quæ hæreticos pœnitentes recipiunt, non sunt ad eos trahenda, qui

C *multis mortibus digni sunt: tũ quia ita melius consuletur saluti reipub. postremo quoniam quando lex de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruanda nõ est, cum alia concurrunt delicta & circumstantiæ aggrauantes. l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. l. si adulterium cum incestu. l. vim passam. ff. ad l. Iuliam de adul. perinde est censendũ de dogmatista, in quo plura concurrunt delicta, quàm in hæretico simpliciter, cum dogmatista errores conceptos doceat alios.*

Hac sententia, spectata harum temporum conditione miserrima, quibus nihil non impium audent, hęretici, cum ad imum scelerum pernenerint, absque vllo errore meo iudicio obseruari posset, & fortasse

D *me iudice, nullus Hæresiarcha etiam si conuersionem non fictam ostenderet, enitaret vltimum supplicium: at quia Ecclesia benigna est & clemens nullo adhuc Pontificio iure cauit, vt dogmatistę curiæ sęculari indistincte tradantur, immo concilium Biterrense, c. 16. si conuerti voluerint, benigne recipiendos docet his verbis:* Perfectos hęreticos seu veritos coram discretis aliquibus & fidelibus examinetis secreto, ipsos ad conuersionem prout poteritis inducentes, et conuerti volentibus vos exhibeatis fauorabiles et benignos, cum per tales multum fuerit illuminatum negotium et promotum: ac ipsorum pœnitentias pro qualitate conuersionis et

Concilii Biterrensis seu tentiade dogmatistis.

E meriti mitigetis, vel quantum vobis visum fuerit, deferatis. *hęc ibi. Idem sanctum est in concilio Tarraconensi relat. pag. 221. in hac verba:* Perfecti vero hæretici si cõuerti voluerint, et dogmatizantes, absolutione prębabita, et abiuratione facta, perpetuo carceri intrudantur. *hactenus ibi. Perfectos autem hæreticos eosdem esse cum dogmatistis abunde explicui supra in hac parte super eodem concilio Tarraconen.*

Notanda est autem causa, quam tradit concilium Biterrense, cur dogmatista recipi debeant. Per tales

les enim, *inquit*, multum est negotium illuminatum & promotum. *Idque ob varias causas. Primum*, quia *ijdem illi dogmatistæ si vere conuertantur, & deceptis prædicent, multas eorum facile conuertent. Ad hæc, cum melius intelligant errores & fraudes deceptorum, quas ipsi docuerunt, cõmodius vel scribendo, vel eloquendo eas refutant. Postremo, quoniam dogmatistæ vere conuersi & publice pœnitentes sunt veluti limpidum panitentiæ & humilitatis speculum, in quod peccatores intuentes & conuertuntur, & in officio continentur.*

Hoc vero cum præcipue obseruandum esset cum Hæresiarcha magnæ auctoritatis, doctrinæ, aut dignitatis foret, qui facile speraretur sua auctoritate multos conuersurus.

Præterea, si paulo diligentius inspiciamus seriem textus in cap. ad abolendam. de hæret. exaquare videtur Pontifex, eos qui docent, & credunt hæreses, ibi Aliter sentire, aut docere non metuunt. *& postea subditur clausula generalis*: Nisi cõtinuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. *Cui plane textui non potest commoda assignari responsio.*

Et hanc sententiã de recipiendis Hæresiarchis seu dogmatistis apertissime profitetur Eymericus infra par. 3. nu. 136. & n. 137. & n. 188. vbicũ qui prædicauit hæreses admittit ad abiurationẽ. Et Berengarium, quem constat fuisse Hæresiarcham ante aliquot sæcula conuerti volentem, receptũ fuisse ad gremiũ Ecclesiæ scimus. cap. Ego Berengarius. de cõsec. dist. 2. de quo dixi plura supra in hac 2. par. super q. 6.

Item hæc sententia de recipiendis Hæresiarchis conuerti volentibus, eunc maxime locum habere posset, cum Hæresiarcha sponte, non inquisiti, nec nõdum citati aut vocati accederent ad confitendũ peccatum suum, & misericordiam implorandam: eunc enim facilius eis parcendum crederem: cum mitius semper agi debeat cum sponte venientibus & confessis, quam cum accusatis & conuictis. glossa in cap. de hoc. de simonia.

Non obstant rationes in contrarium adductæ, quibus vno verbo possumus satisfacere dicentes, in rebus magnis qualis est hæc, in qua hominis vita vertitur, nihil esse facile statuendum, quod non sit iure cautum: nullo autem iure pontificio sanctũ est, dogmatistas relinquendos esse curiæ sæculari immo quos nos paulo antea cõmemorauimus contrarijs docent.

Iam leges ciuiles, quibus huiusmodi homines vltimo supplicio affici iubentur. l. quicũque. C. de hæret. l. eum qui seruum. C. de apostatis. l. fin. C. de Iudeis. l. 2. C. ne sacrum baptis. iteretur. nunc in hoc crimine quod mere ecclesiasticum est, locum nõ habent: nam tunc demum illis utendum est, cum è foro ecclesiastico fuerint pulsi bi scelerati.

Prudentia adhibẽda in recipiẽdis hæresiarchis.

Tametsi autem hæc ita sa habeant in recipiendis Hæresiarchis prudẽtissimi esse debent Inquisitores: solent enim maiori ex parte fictæ & fraudulentæ esse horum cõuersiones, quos postquam semel excæcauit Satan, & inanis gloriæ, quam potissimum huiusmodi hominum genus affectat, stimulis agitantur: ideo plerumque resipiscere puro corde simulant, vt in concepto errore perseuerent, & ampliùs decipiant.

Cum vero ad gremium Ecclesiæ recepti fuerint, grauissimæ pœnitentiæ sunt illis iniungendæ, nec mittenda, nisi post longum tempus, & post manifestissima vera pœnitentiæ, conuersionis, & humilitatis signa, vt eleganter indicat practicatum concilium Biterrense.

Quibus Hæresiarchis nõ parcendum.

Illos autem Hæresiarchas ego nullo pacto recipiẽdos putarem, qui post longũ tempus, frequentesque admonitiones & cohortationes vix conuerti posse videntur, & maxime instanti tempore, quo tradendi sunt curiæ sæculari: hos enim metus mortis potius quàm studium veritatis ad petẽdam misericordiam videtur inducere.

Neque illis omnino indulgendum censerem, qui præceptis, comminationibus, pœnis, præmijs, promissionibus iuratis, aut alijs similibus modis, conantur aliquẽ seu aliquos arctare seu cogere ad hæresim contrahendam, vel contractam pertinaciter defendẽdam. Hi enim grauissimo peccant vt docet Albertinus de agnosce. assert. quæst. 30. nu. 60. & propterea merito crederem hos omnino fore tradendos curiæ sæculari, & vltimo supplicio plectendos. l. eum qui. C. de apostatis. facit l. 2. C. ne sanctum baptis. iteretur.

Postremo id mihi maxime probatur, quod docuit Simancas de catho inst. tit. 47 nu. 68. & seq. illis dogmatistis, qui regibus, principibus, reginæ, aut filijs filiabusue regum hæreses aut persuaserunt, aut persuadere conati sunt, nullo modo parcendum esse: quia cũ crimine hæresis maiestatis læsæ delictum coniunxerunt: & qui principes depranare aut corrumpere tentat, in totam rempub. machinatur, cum tales futuri sunt subditi, quales fuerint magistratus.

Nec huic sententiæ obstat concilium Biterrense proxime citatum, quoniam receptissima est iurisperitorum & notissima regula, licere interdum propter immanitatem facinorum leges transgredi, & à communibus iuris regulis discedere. Innocentius in c. 1. de constit. quem ibidem sequitur Hostiensis. Archidiaconus in cap. qui bona. 17. q. 1. & ceteri longo ordine relati per Tiraquellum tract. de pœnis tẽperan. aut remitten. causa 49. num. 16. & 26.

QVAESTIO XL.

De hæreticis impœnitentibus, pœnitentibus, & relapsis.

SVMMARIVM.

1. *Hæretici pertinaces seu impœnitentes qui sint.*
2. *Hæretici pœnitentes.*
3. *Hæretici relapsi proprie qui dicantur.*
4. *Lapsus in hæresim post abiurationem de vehementi censetur relapsus.*
5. *Et qui lapsus est in hæresim aliam ab abiurata, si generaliter omnem hæresim abiurauit.*
6. *Et qui cum abiurasset vt hæreticus, postea hæreticis fauet.*

Quadra-

VAdragesima quęstio est: Qui dicuntur hęretici impœnitentes, & qui hæretici pœnitentes, & qui hęretici relapsi, seu relabentes?

1 Ad hanc respondemus, quòd illi dicuntur hæretici pertinaces & impœnitentes, qui habent eorum quæ sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate; sic, quòd quamuis eis per iudices fidei ostendatur, quòd errant in fide, & mandetur eis per eosdem quòd resiliant ab errore, et illum abiurent, & satisfactionem exhibeãt competentem, nolunt obtemperare: immo perseuerant pertinaciter & contumaciter in errore: Et tales sunt vt hæretici pertinaces & impœnitentes brachio sęculari tradendi, animaduersione debita puniendi. Hæc patent extra de hęret. cap. Ad abolendam. §. præsenti.

Hæretici pœnitentes qui sint.

2 Hęretici vero pœnitentes dicuntur illi, qui etsi aliquando habuerunt eorum quæ sunt fidei, errorem in mente, & ad tempus, facto, verbo, vel proposito pertinaciam in voluntate: tamen postmodum ad se reducti, & sui miserti, ac saniori cõsilio edocti, ab errore cordis resilierunt, & opere illum abiurarunt, & ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris satisfactionem congruam exhibuerũt. Hæc patent eod. tit. de hęret. c. Ad abolendam. §. præsenti. allegato.

Qui sint hæretici relapsi

3 Hęretici, autẽ relapsi, seu relabentes illi dicũtur proprie, qui postquã vt hęretici pœnitentes hęresim abiurarunt, & lapsi iu hęresim extiterũt: sed per abiurationem surrexerunt: iterũ ad hęresim reuertũtur, & in hęresim relabuntur. Isti enim postquã plene & clare cõstiterit de eorũ lapsu; siue audientia quacunq. (posito etiã quòd pœniteãt, & fidẽ catholicã profiteãtur, ac eis humiliter petẽtib⁹, sacramẽta Pœnitẽtiæ & Eucharistię concedantur, iuxta c. Super eo. extra de hæret. lib. 6. Itradẽdi sũt tamẽ vt relapsi, brachio sæculari, animaduersione debita puniẽdi iuxta c. Accusatus. de hęret. lib. 6.

Relapsi quot modis dicantur.

4 Relabi autẽ dicuntur, et cõsequẽter relapsi in tribus casibus. Primus est, quãdo crimine hæresis plene non probato, quis vt vehementer suspectus hæresim in iudicio abiurauit; si postea iu hæresim incidat, quadam iuris fictione iudicatur relapsus: iuxta cap. Accusatus. in principio, de hęret. lib. 6. Secus si abiurauit vt leuiter suspectus, quia tũc si incidat, post, pœna relapsorum non punitur.

5 Secundus casus est, quãdo quis in vnã speciẽ hęresis cõmisit, et generaliter et simpliciter hęresim abiurauit, si post in quamcunq. speciẽ hæresis incidat, relapsus veraciter iudicat: iuxta c. allegat. Accusatus. §. eũ vero. Secus si tãtũ vnã hęresis speciẽ abiurauit: tunc enim si in aliã non abiuratã incidat secundũ Io. And. relapsus nõ existit: licet Archid. et Io. Monachus teneãt ibi cõtrariũ; quorũ opinio est nimiũ rigorosa, vt videbit infra in parte tertia, vbi agit de officij inquisitionis practica.

6 Tertius casus est, quãdo quis in aliquã hæresim lapsus fuit, quã etiã abiurauit: si post abiurationẽ hęreticos recipiat: deducat: delẽdat: visitet, siue associet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat: seu fauorem eis impẽdat, qui excusari non possit, debet relapsus mento iudicari, iuxta caput. A allegatũ, Accusatus. §. ille quoque. De his plenius dicetur infra, cum agetur de practica.

COMMENT. LXV.

2 AD hanc respondemus, quòd illi dicũtur hęretici pertinaces et impœnitentes.] *Eymerius hac quæstione solũ ostendit qui dicãtur impœnitẽtes, pœnitẽtes, & relapsi: nã qua ratione sit cũ his agẽdũ, plene ostendit 3. par. in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi, vt ipsemet indicat in hac q.*

De hæreticis impœnitentib⁹ qui scripserunt.

Ac de impœnitẽtibus seu pertinacibus hæreticis insignis extat locus in cõcilio Biterrẽsi, c. 17. et in eodẽ concilio, c. 6. 7. 8. et 9. Agunt copiosè Repert. Inquisit. verbo, pertinax gloss. in extrauagã. Ioã. XXII. incipien. cum inter. tit. de verb. signific. verbo, pertinaciter. Canus lib. 12. c. 9. de locis theolog. Alfonsus. lib. 1. c. 9. de iusta hæret punitio. Auctor innominatus in tract. de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis impœnitẽtibus. Iulius Clarus §. hæresis. vers. et nota. cũ aliis sequen. Carerius tract. de hæret. nu. 4. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 3. Locatus in opere iudiciali verbo, pœna. nu. 8. Simãcas de catho. inst. tit. 48. idẽ in enchyridio tit. 30. Ioãnes Rojas tract. de hæret. par. 2. assert. 45. Zãchinus de hæret. c. 16. et ibi Cãpegius. Turrecre. in summa de Eccles. lib. 4. par. 2. c. 16. Bernardus Comẽsit in lucerna verbo, pertinax. et alij multis locis.

In his pertinacibus hęc regula est̃ obseruãda: diu sunt detinendi, & sæpius monendi ut conuertantur: quod si noluerint pœnitere, tradendi sunt absque misericordia curię sęculari.

Quo mortis genere afficiendi hæretici traditi curiæ sæculari.

Sed quo mortis genere sint afficiẽdi per ministros sæculares quærũt nonnulli. et Alfonsus Castrus, lib. 2. c. 12. de iusta hæret. punitio. parũ referre ait. an gladio, igni, vel alio supplicio vitã finiãt: sed Hostiẽsis in c. ad abolendam. de hæret. hæreticos comburendos omnino contẽdit; cui cõsentiũt Petrus Godofredus in l. 4. C. de hæret. et Covarruias, lib. 2. variæ. resolutio. c. 10. nu. 10. et Iulius Clarus. § hæresis. verb. scias tamẽ. et vniuersalis reipub. Christianę cõsuetudo, quod Federici lege cautum est, quæ incipit: Inconsutilẽ. §. 4. vbi ita scriptum est: Præsentis nostræ legis edicto damnatos mortẽ pati Patarenos, aliosq. hæreticos quocunq. nomine cẽseãtur, decernimus, quã affectant: Vt viui in cõspectu hominũ cõburãtur, flãmarũ cõmissi iudicio. hæc ibi. Ac viuos etiam comburendos tradũ Simãcas de catho. instit. tit. 48. nu. 6. et Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 2. assertione 45.

Viui comburendi hæretici.

Sed cũ viui cremãtur, hoc est omnino præcipiẽdũ, vt lingua eorũ alligetur, et ipsis os obstruatur, ne si libere loq possint, audientes impias blasphemias offẽdat.

Quot autẽ modis impœnitẽtia, aut pertinacia detegatur, multi docent, quos retuli supra hac parte super q. 3 2. atq. hac de impœnitentibus quantũ ad hũc locum spectat: nam cetera, par. 3. dicenda sunt.

Pœnitentes hæretici qui dicantur.

b ¶ Hæretici vero pœnitentes dicuntur illi, &c.] *Ex cognitione impœnitentiũ pœnitentes facile intelliguntur: ibi etiã dicuntur conuersi, redeuntes, reconciliati, resipiscẽtes, et similibus appellationibus. de his Repert. Inquisit. verbo, rediẽs. copiosè Grillandus tract. de hæret. q. 5. & auctor innominatus tract. de forma procedendi cõtra Inquisitos de hæresi in rubrica. De hæreticis*

hæreticis redeuntibus et conuersis.et Simãcas de eadem.instit.tit.47.idẽ in enchyridio tit.58.plene Guido Fulcodius in cõsultationibus ad Inquisitores q.15.c.19.20.21.& 22.Iulius Clarus §.hæresis. vers.sciẽdum tamẽ.Alfonsus Castrus lib.1.c.21.& 22.de iusta hæret.punitione.Ioannes Rojas tract. de hæret.par.2.assertio.16.Zanchinus de hæret.c.20.& alij varijs locis.de his redeuntibus ac pœnitentijs eorũ insignia extant decreta in concilio Tolosano, c.9.10.& 11.& in concilio Narbonensi,c.3.4.5.6.7.& 8.& in cõcilio Biterrensi,c.5.& 25.& alibi sæpe.

Redeuntes ab hæresi qualiter olim reciperẽtur & punirentur,luculenter explicat concilium Agathense circa tempora Cœlestini Papæ I.celebratum,c.60. quod gratia brevitatis omitto, id tamen suo loco & tempore multum iuvare potest.

Duplex redeuntium genus.

Horum redeuntium duplex potissimum est genus, quidam enim sponte veniunt,aut intra tẽpus gratiæ, nõ citati aut vocati nominatim,nec specialiter inquisiti:alij vero redeunt post deprehensionem,citationẽ, & Inquisitionem,ac sæpe post multas monitiones.

Qui primo modo reuertuntur,mitissime sunt tractandi,& si peccatũ fuerit occultũ occulta est etiã pœnitentia iniungenda:abiurare tamen debẽt errores,et ad alia se obligare,qua tradit elegãter concilium Biterrense,c.5.his verbis: Talibus intra tẽpus gratiæ spõte ac plene confitentibus,& ad ecclesiasticã sẽ reditum dicẽtibus vnitatem, beneficiũ iuxta formam Ecclesiæ absolutionis impendatus,faciẽtes videlicet ipsos abiurare omnẽ hæresim extollẽtẽ se aduersus sanctã & Romanã Ecclesiã,& fidẽ orthodoxã quibuscunq. nominibus censeatur:& iurare quòd fidẽ catholicã, quã eadẽ sacrosancta Romana tenet Ecclesia & prædicat seruabunt pariter & defendent:& hæreticos eiusmodi cunq. sectæ Vestitos pariter & condẽnatos,credentes,receptatores,defensores, & fautores eorum persequentur pro viribus,inuestigando,accusando,& capiẽdo,vel saltẽ eos Inquisitoribus,seu alijs fidelibꝰ, qui eos opportunius capere velint.& valeãt bona fide manifestando. Et cp super his quæ inuenti sunt vel fuerint in eodem crimine deliquisse,stabunt mandatis Inquisitorum & Ecclesiæ.ac pœnitentiam,quę sibi fuerit quandocunque per ipsos iniuncta,recipient & implebunt,pro ea recipienda & implenda bona sua omnia Inquisitioni & Ecclesiæ solemniter obligantes.*hactenus ibi.*

Qui non sponte reuertũtur acrius puniẽdi.

Ceterũ vero qui non sponte reuertuntur,acriores sunt imponenda pœnitentia:nã mitius agitur cũ sponte confessis,quàm eũ conuictis,et quodammodo coactis.his quales pœnitentia iniũgi debeãt,præscribi nõ potest.hoc enim arbitrio Inquisitorum relinquitur,in quo quẽ modũ seruare oporteat,tradit concilium Narbonense c.5.his verbis: Hoc quidem ita perstringimus,non vt vos pœnitentias prætaxatas, oẽs vbiq; vel omnes omnibus imponatis,sed vt eas secundũ discretionẽ vobis traditã à Domino,pro culparũ, & personarum; locorũ &tẽporũ,& aliarũ circũstãtiarũ qualitate ita caute ac prouide dispensetis, vt siue plectendo, siue ignoscẽdo vita culpabilũ corrigatur:vel saltẽ valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis in luce:quis vere sit pœnitẽs; quis sit & cõuersus;nec inde veris catholicis scandalum generetur, nec prætextu scandali, seu alio quantũ in vobis fuerit,defendi possit hæresis seu nutriri.*hæc ibi. Idẽ tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores.q.15.c.21.& 22.in specie vero quid cuique reuertenti sit iniungendum docẽt prægitati,dicemusque nos cum Eymerico 3.par.in prioribus modis processum fidei terminandi.*

Qui ab hæresi reuertũtur nõ facile admittendi ad religionem.

Illud hoc loco pro corollario adiungã, caueri in cõcilio Narbonensi,c.18.ne qui ab hæresi reuertuntur, cũ graviter fuerint culpabiles,ad religionẽ admittãtur:ait enim ita: Ne autẽ per tales religionis simplicitas corrũpatur, nullum de prædictis culpabilibus religionẽ quancunq. ingredi, nisi ex Domini Papæ vel eius legati indulgẽtia permittatis. Et si qui sine ipsorũ & vestri licentia post inchoatã inquisitionem,vel si etiã ante,nõ tamẽ confessi & canonice absoluti,ingressi fuerint,reuocetis. *hæc ibi.*

Reconciliati sua peccata sacerdoti confitentur.

Postrema id recõciliati animaduertãt oportere,vt postquam ab Inquisitoribus iudicialiter sũt absoluti, eadẽ crimina proprio parocho cõfiteãtur. Adrianus lib.4.sent.de confessione,q.4. Ioannes Rojas & alij per eũ citati tract. de hæret. parte 2.assertio.36. quod est in Hispanijs cautũ instructione quadã Madrilliana anni MDLXI.c.71.ibi: y absuelto iudicialmente, el confessor le absoluera sacramentalmẽte:*hoc est,postquam pœnitens fuerit iudicialiter absolutus,eum sacerdos absolvet sacramentaliter.*

e ¶ *Hæretici autẽ relapsi,&c.] De relapsis plenius differit Eymericus in fine huius partis.q.vlt.vbi dicam.idco autem obiter auctor hoc loco de relapsis differuit, quoniam relapsi interdum sunt pertinaces, interdum vero pœnitentes, de quibus proprie in hac quæstione instituerat disputare.*

Qui vnã falsam hæresim abiurat, incidens in aliã, an sit relapsus.

d ¶ *Licet Archidiaconus & Ioannes Monachus teneant ibi contrariũ.] Quæstio huius loci talis est: An qui vnã falsã hæresim abiurauit,si postea incidat in aliam diuersam,relapsus censeatur.glos.Ioã.And. in c.accusatus.de hæret.lib.6.verbo.simpliciter.non esse relapsum contendit.Archid.vero,quẽ sequũtur Geminianus, Frãcus & alij in dicta c.accusatus.§.eũ vero.de hæret.lib.6.relapsum esse scribunt.eos sequitur Zanchinus tract. de hæret. c.16.num.2.& Gondissalus tract.de hæret.q.20.num.6.& alij.*

Sane perspecta verborũ ppriecate verior est Ioã. And.opinio:at considerata æquitate & natura hæresum,quæ inuicem sunt connexa.c.excommunicamus 1.et 2.de hæret.opinio Archidiaconi prænalet.

Sed hæc quæstio non est longius disceptanda;nam hodie locum non habet,cum qui nunc reuertuntur,licet in vna hæresi deliquerint,omnẽ hæresim abiurẽt, quod vere tradũ præcuati,et dixi alibi plenius.videtiam Simancam da catho.instit.tit.1.num.12.

QVAESTIO XLI.

De blasphemis.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemorũ duplex genꝰ,& qui mere blasphemi.*
2 *Blasphemi hæreticales Inquisitorum iudicio subiiciuntur.*
3 *Blasphemi hæreticales quando sint curiæ seculari tradendi.*
4 *Et quãdo cogẽdi ad abiurandũ hæreses prælatæ.*

5 *Quando*

5 *Quando habendi vehementer ſuſpecti de hæreſi.*
6 *Quando leuiter tantum.*
7 *Excuſationes quorundam reijciuntur.*
8 *Metus mortis nõ excuſat ab hæreſi, vel apoſtaſia.*
9 *Ebrietas quos & qñ excuſet à crimine patrato.*

QVadrageſima prima quæſtio eſt: Blaſphemi, an hæretici ſeu ſoſpecti de hæreſi ſint habẽdi, ſic vt Inquiſitoris hæreticorũ iudicio ſint ſubiecti? Ad hanc reſpondemus, q̃ ſunt duo hic videnda, ſecundum q̃ duo in quæſtione ſunt quæſita. Primũ eſt: an blaſphemi Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti. Secundũ: poſito quòd ſic, an ſicut hæretici, vel vt ſuſpecti de hæreſi ſint puniendi.

1 Quantum ad primũ conſiderandũ eſt, quòd blaſphemi ſunt in duplici genere, quidam qui articulis fidei nõ obuiant quoquomodo, vtpote malũ Deo, vel beatę Virgini imprecãtes, eiſdẽ maledicẽtes, vel gratias Deo non exhibẽtes; ſed ingratitudine agitati, oppoſitũ gratiarũ: & iſti dicũtur mere blaſphemi. Et de iſtis loquitur lib. 5. tit. de maledicis & blaſphemis, diſtinctus contra tit. de hæret. Nec de iſtis ſe habet intromittere Inquiſitor; ſed debet eos relinquere ſuis iudicibus puniẽdos.

2 Quidam ſunt alij, qui cõtra fidei articulos verba ſua proferunt, & eos agitant de directo, vtpote qui Dei omnipotentiam infringũt, dicentes Deũ rempus clarum, vel huiuſmodi factibilia non poſſe facere; quod eſt cõtra primum fidei articulũ: qui eſt, Credere in vnũ Deũ patrẽ omnipotẽtem: Vel qui beatę Mariæ virginis matris Dei pudicitiã tollunt, dicentes, eam meretricem, vel verba q̃quipollentia in effectu: quod eſt cõtra articulũ fidei: qui eſt credere Filium Dei cõceptum de Spiritu ſancto, natũ fore ex Maria virgine: & tales ſic directe articulos fidei agitãtes, dicuntur blaſphemi, non mere, ſed hæreticales blaſphemi; & iſti ad tit. de hæret. reducuntur. Et iſti hæreticorum, vel ſuſpectorum de hæreſi legibus iudicãtur, & tales blaſphemi Inquiſitorum iudicio ſunt ſubiecti.

3 Quantum ad ſecundum cõſiderandum eſt, q̃ tales blaſphemi verba hæreticalia euomẽtes, poſtquam fuerunt in huiuſmodi per indices fidei deprehenſi, ſi in talibus verbis hæreticalibus volunt ſtare, & pertinaciter defenſare, hæretici ſunt habẽdi, & tradẽdi vt tales curię ſęculari: iuxta cap. Ad abolendã. §. præſenti. de hæret. lib. 5. Si autem nõ volũt ſtare nec pertinaciter defenſare, ſed ad arbitrium iodicis fidei, volont cũ effectu iſtas hæreſes reuocare, & ſatisfactionem congruam exhibere, non ſunt hæretici iudicãdi: iuxta cap. allatum, Ad abolendam. ſed ad miſericordiam admittendi.

An autẽ tales debeant arctari ad abiurandũ hęreſes antedictas: & ſi ſic, an tanquã pœnitentes hæretici, vel tanquã ſuſpecti de hæreſi & ſi tãquã ſuſpecti, an tanquã vehemẽter, vel leuiter ſuſpecti.

4 Conſiderandum eſt, q̃ ſi proceſſus meritis diligenter actitatis ioueniãtur habuiſſe in mẽte eorum, quæ ſunt fidei, errorem: ita vt aliquãdo crediderint hæreſes mente, quas protulerunt ore, tenentur errores, vt deprehenſi in hæreſim, abiurare: iuxta alleg. cap. Ad abolendã, ſic quòd ſi relabãtur, pœna relapſis debita puniantur: iuxta. cap. Accuſatus. de hæret. lib. 6.

5 Si autem non inueniãtur in hæreſim taliter deprehenſi, ſed inueniantur pluries & frequenter in ludo, & extra ludũ, & ad leuem turbationis motũ in tales hæreſes prorupiſſe; & non cõſtat clare de mala credentia in mente, debent arctari ad abiurãdum vt vehemẽter ſuſpecti, propter frequentiã habituatam, quæ ſuſpectos vehementer de hæreſi illos reddit: iuxta cap. Accuſatus. in principio.

6 Si autem non frequenter, ſed raro: nec longo tempore, ſed pauco; & non extra ludũ, ſed in ludo tantũ; tunc eo caſu videntur abiurare debere vt leuiter ſuſpecti: iuxta idem cap. Accuſatus.

7 Nec prodeſt quicquã, q̃ ad excuſandũ excuſationes in peccatis ponitur à nonnullis, q̃ verba huiuſmodi hæreticalia euomentes, mouẽtur ad proferendum ſola turbatione, & furia, & nõ aſſertione firma & credentia: & ideo q̃ aliter proferũt, & aliter credunt; proferũt peruerſe, ſed credunt catholice: nam furia & turbatio huiuſmodi totaliter non excuſat: Patet primo, quia maior in mẽte ſequitur cõmotio & turbatio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprij, quàm ex perditione vnius oboli, ſeu denarij argẽtei vel aurei: adorantes aũt Mahometũ, idolum, ſeu dęmonẽ metu mortis, & trucidatione corporis proprij, vel famis, nõ excuſatur i foro interiori à peccato. Vnde Augu. † de bono cõiugali, & recitat 32. q. 4. c. Sicut ſatius eſt mori fame quàm veſci idolothytis.

8 Nec excuſatur i foro exteriori ab idololatria, & apoſtaſia à fide, & p conſequẽs ab hæreſi, ſecũdũ Ray. tit. de apoſta. q. 7. §. circa iſtos. Metus. n. mortis pro fidei defenſatione & cõfeſsione, quantũ ad verũ † catholicũ, non eſt metus cadẽs in cõſtantẽ virũ, quinimmo nec metus mortis pro peccato mortali ẽt minimo ppetrãdo, vt tenẽt Theologi doctores, & maxime S. Tho. qui hoc tenet, non ſolũ de peccato mortali, immo ẽt veniali, in 1. quodlib. art. 9. vbi de hoc quæſtionẽ facit in terminis ſpecialẽ: & etiã Auguſt. †, & recitatur. 22. q. 2. cap. Ne quis. Si ergo turbatio & cõmotio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprij nõ excuſat idolũ, ſeu dæmonẽ adorantem ab hæreſi, quia eſt contra primum articulũ fidei; quomodo excuſabit turbatio & cõmotio ex pditione vnius denarij vel ſimilis rei ab hæreſi, contra articulum fidei, hæreſes euomentẽ? Nequaquã. Nunquid eſt maior cõmotio ex vicina morte, quàm ex aduerſa ſorte; & maior perditio perſonæ, quàm pecunię? & maior mentis turbatio de hiatu vltimo, quàm in ludo? Si ergo non excuſatur quis ab hæreſi in caſu illo, excuſabitur ne in iſto? Non.

9 Rurſus ſecundũ Auguſt. ſuper Gen. ad litterã: Noe poſt diluuium inebriatus, excuſatur † a peccato, & a tãto, & a toto: quia vinum nõ nouerat, nec eius virtutẽ ſciebat, & ideo cauere non expediebat: Sed Lot inebriatus a prima filia, & cũ eadem fornicatus, excuſatur a tanto, ſed nõ a toto: quia vinum nouerat, & eios fortitudinẽ ſciebat; & cauere expediebat †: & ideo ab ebrietate minime excuſatur. Sed quia cõſequentiã ebrietatis ad luxu-

Mere blaſphemi non hæretici.

blaſphemi hæreticales.

blaſphemi hæreticales, antequam abiurare.

De blaſphemo hæreticali vicibus geminatis.

† Auguſtin. de bono cõiugali c. 16.

† al. vitum.

† Pſal. 5. verſ. Perdes eos qui locũtur. &c.

† S. Th. 2.2. q. 150. ar. 4. Albertin. de agnoſ. aſſert. q. 30. nu. 13.

† al. debebat.

luxuriam expertus nõ fuerat, nec sciebat; ideo ab incestu aliqualiter excusatur, sed non à toto. Sed quando secundo à secunda filia inebriatus est, & concubuit cum eadem, non excusatur à toto, nec à tãto: quia vinum & eius virtutem, et inclinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in se fuerat; et ideo cauere multum sibi debebat: et ideo de secundo incestu non excusatur; sed egit & vt ebrio fus, & vt incestuosus. Si ergo iste non excusatur a secunda, nec a prima ebrietate: quia virtutem vini nouerat, & non cauit; nec excusatur a secundo incestu, quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus extiterat, & nõ fugit: excusabit iste qui ludit, & consequenter turbationem ex ludo in se & in alijs expertus extitit, & ex turbatione verba hæreticalia euomere se, vel alios frequenter intuitus fuit: & ideo cauere ludum, et omnem occasionem debuit, nec fecit, sed vtique perquisiuit: nũquid iste excusabitur? Reuera non.

Rursus, aliquis frequẽter et sciẽter se inebriat, et inebriatus frequenter personam regis inuadit, et hæreses seminat: nunquid iste, præsertim si frequenter se inebriat, et ita agit vt supra suspectus de crimine læsæ maiestatis, et hæreticæ prauitatis erit, quòd scienter hoc egerit, an excusabitur? Nõ: sed magis suspectus habebitur quòd hoc serioſe egerit. et nunquid nõ maior est turbatio metis ex calore vini, quàm ex feruore ludi? ergo si ibi non euadit Inquisitoris iudicium, nec hic.

Et ita patet, quòd licet blasphemi meri cadant sub titulo de maledicis, et non de hæreticis, et hi Inquisitoris hæreticorum iudicio non subdantur: tamen blasphemi hæreticales fidei articulos agitãtes, trahuntur et cadunt sub tit. de hæret. et per cõ sequens eorum inquisitio, iudicium, et punitio ad Inquisitores noscitur pertinere.

COMMENT. LXVI.

HAc quæstione Eymericus diligentissime tractat materiam de blasphemis, cũ ad Inquisitorum iudicium quandoque pertinere possint.

Da blasphemis & eorũ pœnis q̃ sequi possunt.

De blasphemia vitio, quod hodie in Christiana repub. non sine magna eius pernicie est frequentissimũ, ac de pœnis blasphemorum, & ad quem iudicem spectet eos punire, late traduut Doctores in c. 2. de maledicis, & in c. fi canonici. §. ceterum. de offi. ord. lib. 6. vterq. Thomas 2. 2. q 13. Mẽtaluus in l. 1. tit. 28. partita 7. Couarruuias in c. quãuis pactũ. in 1. par. relectionis. §. 7. Multa Menochius lib. 2. de arbitrarijs in dieb. cẽturia 4. casu 375. Repert. Inquisit. verbo. blasphemus. Alfosus lib. 1. c. 12. de iusta hæret. punitio. Simãcas de catho. instit. tit. 8. idem in enchyridio tit. 9. Tabiensis in sum. verbo, blasphemia. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 27. per totũ. idem q. 6. nu. 14. et q. 22. nu. 63. vbi docet quando spectet ad Inquisitores blasphemos punire. Squillacẽsis tract. de fide catho c. 16. Conradus Brunus, lib. 5. de hæret. c. 20. Iulius Clarus. §. blasphemia. Carerius tract. de hæret. nu. 26. Pãzhibus tract. de Laurs. nu. 86. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertione 12. Grãmaticus decis. 50. incipien. Marcus Mantuanus. Bocrius decisione. 301. incipien. Præsupponio quot modis. Sotus lib. 8. de iust. & iure q. 2. art. 3. Diaz in pract.

A *rimi. c. 103. Antonius Gomez tomo 3. variar. resolut. r. 1. nu. 1. & seq. et c. 2. nu. 2. Antoninus in summa, parte 2. tit. 8. c. 7. & alij pleriq; pluribus alijs locis, sed hic copiosius & diligentius rem edisserunt.*

¶ Quantum ad primũ considerandũ est, quòd blasphemi sunt in duplici genere, etc.] Summa huius disputationis hæc est: Ex his qui blasphemãt quidã nõ proferũt blasphemias hæreticales, & hi nõ spectant ad tractatum de hæreticis, neq. iudicio Inquisitorũ supponuntur: alij vero blasphemias hæreticales euomunt, & propterea Inquisitorũ iudicio subdũtur.

Hæc distinctio vera est, et cõmuniter à nostris nũc recepta, quam sequuntur Alfonsus Castrus lib. 1. c. 12. de iusta hæret. punit. ibi: Blasphemia autem, quę
B *habet quandã cum hæresi vicinitatem, vel connexionẽ, hęc merito ad Inquisitores ptinet, vt de illa inquirant, iudicent, et puniant. hæc ille. Idem tradũt Albertinus, Simãcas, Cõradus Brunus, Couarruuias, Ioãnes Rojas, et nõnulli alij prædictis locis, asserẽtes. quòd quẽadmodũ sortilegia hæreticalia. seu sapientia hæresim manifeste, spectãt ad Inquisitores, ita etiã et blasphemiæ hæreticales. idẽ cautũ esse videturi Hispania Hispalãsi quadã instructione an. M D. c. 4. & alia Madriliana an. M D L X I. c. 65. ibi:* o, por blasphemias qualificadas. *& c. 73. ibi:* como só blasphemias hæreticales nõ muy qualificadas.

blasphemiæ hæreticales ad Inquisitores spectant.

C *Quoniam vero tota difficultas hic posita est in cognoscẽdis blasphemijs hæreticalibus, ut inde intelligatur quando possint hæreticæ prauitatis Inquisitores contra tales procedere, id breuiter explicare conuenit. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertione 12. ait, hæreticales blasphemias esse, quæ habent significationẽ infidelitatis, et fidei abnegationem, & directe opponuntur fidei confessioni: quare receptum est has blasphemias esse hæreticales: abnego Deum: non credo in Deum: Discredo de Deo: renego fidem: vel Crucem Domini Iesu Christi: vel chrisma quod fronte recepi: vel puritatem Virginis Mariæ.*

Quæ dicuntur hæreticales blasphemiæ.

Eymericus hic nu. 2. nõ obscure significat eas dici
D *blasphemias hæreticales, quæ cõtra fidei articulos dicte proferuntur; quę sentẽtia mihi magnopere probatur. Quicunque ergo ore impuro atque blasphemo articulos fidei oppugnat, is hæreticalis blasphemus censendus est, & ad iudicium Inquisitorum spectat.*

Blasphemiæ rũ grauitas quomodo cõsideranda.

Blasphemia vero ex qualitate verborum ac personarum, item ex circunstantijs temporum et locorum censenda sunt magis vel minus nefaria ac horrenda.

Illa vero inter maximas blasphemias cõputanda sunt, quę contra sacratissimã Mariam Virginem matrem Dei prolatę fuerint: has enim diuina etiã viro graniter coercet, vt præter alia memorabile illud docet exemplum, quod refert Nicephorus lib. 18. c. 33.
E *historię ecclesiasticæ.*

Alia autẽ blasphemia non censentur hæreticales, quales sunt illę, quę Deo vel Sanctis imprecantur, et per quas quodãmodo illis cõuitia inferũtur: horũ infinitus est numerus, quarũ multas referũt expẽditque illi, quos initio adduximus, et has quoque graniter esse p̃ suos iudices coercẽdas paulopost dicemus.

Cur blasphemiæ aliquæ spectent ad sanctum officium.

Illud quæsitum est: cur blasphemię aliquæ ad iudicium Inquisitorum pertineant, cum regulariter blasphemãtes aliud animo sentiãt, quam dicãt. Sed huic difficultati respondetur, quòd tametsi is qui blasphe-

mas,

mat, non sentiat verum esse quod dicit, attamen dicē do & blasphemando induit personā sentiētis ita rem habere, vt dicit: & cum per actū exteriorem infidelitatis indicium ostendat, propterea quadam blasphemię iudicium fidei iurisdictioni subijciūtur, vt intelligant an blasphemi quandaque ita sentiant ut dicūt.

Qualiter antē procedendum sit cōtra blasphemos diligenter et accurate prescribit in hac quęstione Eymericus: omisit tñ nominati recēsere pœnas blasphemis ꝛponi solitas, quas nos bis breuiter adiūgem⁹.

Varię blasphemorum pœnæ.

Blasphemi olim veteri lege pœna mortis puniebā tur, nam Leuitici c. 24. ita scriptum est: Qui blasphemauerit nomen Domini, morte morietur: Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi: siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit.

Iure itē ciuili Blasphemi pœna mortis puniūtur, an theat. vt non luxurien. cōtra naturā: & praterea. quæ pœna tūt locū habet, eū quis ex consuetudine et incorrigibilitate Deū blasphemat, vt Cyn⁹, Bald⁹, et Salicetus adnotarūt l. 2. C. de rebus credit. et Alexāder consil. 233. incip. Ponderatis his. *lib. 6. pro quo facit decisio Delphinalis 508 incipien.* Quęritur de pœna.

In Hispania iure regio Partitarū varie puniū blasphem⁹, sicut cōstat ex partita 7. tit. 28. qua loco Rex Alfōsus diligētissime pœnas aduersus blasphemos distinxit, atq; cōstituit. Ac in singulis quoq; ciuitatib⁹ bene cōstitutis, per statuta municipalia conscripte pœna sunt contra blasphemos. nec vlla fuit vnquā gens tam immanis & barbara, qua nō putauerit grauiter plectēdos eos, qui contra sua numina blasphemarēt.

Iure Pōtificio blasphemia, quæ itētia publica coercetur, et si fuerit blasphem⁹ laicus, iudici sęculari iniungitur vt eū puniat pœna pecuniaria, c. 2. de Maledicit. At quia pœna dicti c. 2. de Maledicu, laicos tantū, non clericos comprehendebat, secundū Ioannē And. et Panormitanū ibidē, propterea in cōcilio Lateranen. sub Iulio II. cæpta, & sub Leone X. cōtinuata sessio. 9. in bulla incip. Supernę dispositionis. *§.* Ad abolendā. *varias pœnas statuit Ecclesia cōtra blasphemos tā clericos, quàm laicos. & Iulius itē Papa III. seorsum edidit rescriptū cōtra blasphemos anno Domini MDLIII. cuius initiū est:* In multis deprauatis. *Et postremo Pius V. Pont. Max. in bulla incipiea.* Cū primum Apostolatus officiū. *plenè etiā cauit de pœnis tam laicorū quàm clericorū blasphemantium, qua omnia breuitatis gratia omitto.*

blasphemi hæretici quibus pœnis afficiantur.

Ceterū in his prauicijs vbi per Inquisitores blasphemi hæretitales puniūtur, bis pœnis plecti solēt, vt Simancas & Ioannes Rojas testantur prędicatis locis: nā si blasphemis sit atrox, et blasphem⁹ sit plebeius, infami mitra conspicuus alligata lingua, et sine pallio publicū ducitur spectaculū, flagellis caditur, et in exiliū mittitur: Quòd si nobilis sit, et honestior, sine mitra producitur: in monasteriū ad certum tempus truditur: pecuniariam mulctam soluit: & ob suspicionem abiurare quandoque compellitur.

In leuioribus blasphemijs miti⁹ agitur Inquisitorū arbitrio, sed hæ pœnę imponi solēt: nam Inquisitores blasphemū damnant, vt aliquo die festo dū sacra peragūtur stet capite nudo, sine pallio, sine calceis nudis pedibus, chorda succinctus, & cereū ardentē manu gerat: tandem absolutis sacris legitur sententia, qua illi sæpe hodiecumtur ximia, et pecuniaria pœna.

A b ¶ Adorantes autem Mahometum, etc. nō excusantur in foro interiori a peccato.] *Et ratio huius sentētiæ esse potest illa, quam mox subdit auctor: quoniam metus mortis pro fidei defensione & confessione non est metus cadens in virum constantem.*

An autem qui metu vel alia causa cōmittit exterius aliquid hæreticale, vel apostaticū, sed tamē fidē interime retinet, sit excommunicatus, aut alias censuras incurrat, quęsitū est à multis. Et Caietanus. 2. 2. q. 94. art. 1. incurrere asserit. contra sentiunt Archid. in c. 1. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. in fine. verbo, negare. Syluester in summa verbo, hæresis. 1. q. 6. nu. 9. Tabiensis verbo, Apostasia. §. 3. nu. 6. & verbo. hæreticus. §. 2. nu. 3. Rosella verbo, hæreticus. §. Si vero hoc facis. & §. seq.

B *Et quāuis in foro conscientiæ excommunicatus nō sit secus antē indicatur in foro exteriori, et proinde qui talia facta committunt, et Ecclesia reconciliātur per indices ecclesiasticos, & à censuris absolunntur.*

Qui metu mortis hæreticalia dicūt, vel faciunt, quandoque ab hæresi nō excusantur.

C ¶ Nec excusatur in foro exteriori ab idololatria, &c.] *Idem repetiuit Eymericus paulopost q. 49. nu. 5. cuius sententiam oppugnare videntur quæ scripsimus supra parte 1. super q. 9. §.* Sed iam alterum. *vbi eos non esse hæreticos diximus, qui metu mortis aliquid hæreticale dixerunt vel fecerunt.*

Sed hac Eymerici sententia vera videtur de iuris (vt aiunt) rigore nonnullis concurrētibus, videlicet, vt qui fidē metu mortis abnegat, probe tamen fidei intelligat: peritus sit. vt Theologus, Monachus, Episcopus, & similes persona conspicua, quibus eam prodi care quasi ex officio incūbat. Rursus vt eā abnegent, vbi facile periculū euadere poterāt: aut vbi maxime eā ꝓfiteri tenebātur. diutiusq; i tali apostasia pdurāt, nec statim nacta opportunitate reuertūtur, et Ecclesiæ recōciliari deposcūt. sine quādo nō ipsi se ipsos ꝓdiderūt. sed aliorū testimonio legitime cōuincitur, nec metū ꝓbāt, nec alia, quę ad sui excusationē adducūt.

D *Et iuxta hac intelligēda & moderanda censeo ea, quę tradit Albertinus de aguoscen. assertio. q. 8. nu. 12. & q. 30. nu. 3. & 7) et Simancas de catho. instit. tit. 32. de idololatria. nu. 7. docentes ex facta hæretico, qualis est adoratio idolorum, vel Mahometis, statim habendum esse, id facientem, hæreticum.*

QVAESTIO XLII.

De Sortilegis & Diuinatoribus.

SVMMARIVM.

1. *Diuinatorum ac Sortilegorum duplex genus.*
2. *Sortilegi & diuinatores meri, qui sint.*
3. *Sortilegi hæreticales Inquisitorū indicio subiecti.*
4. *Dęphēsi feciſſe hæreticalia, ut hæretici sūt habēdi.*
5. *Sortilegia, vel diuinationes manifeste sapientia hæresim.*
6. *Suspecti tātum iuxta qualitatem suspicionis abiurare debent.*
7. *In dubio, an sortilegia sapiāt hæresim, qd facīēdū.*

E Quadragesimasecūda quæstio est: Sortilegi et diuinatores an hæretici, vel suspecti de hæresi sint habendi ita ꝙ Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, quòd duo sunt hic videnda

denda secundū quòd in quæstione duo sunt quę- A
sita. Primum est, an diuinatores & sortilegi Inqui
sitoris hęreticorum iudicio sint subiecti. Secun-
dum, posito quòd sic, an sicut hęretici, vel vt su-
specti de hęresi sint habendi.

1 Quantum ad primum considerandum, quòd
sicut in proxima quæstione distinctum est de bla
sphemis, sic & hic distinguendum est de diuina-
toribus & sortilegis, scilicet quòd diuinatores &
sortilegi sunt in duplici genere.

Meri sortilegi & diuinatores q̄ sint.

2 Quidam sunt sortilegi & diuinatores tueri, si-
cut sunt a qui agūt mere ex arte chiromantiæ, qui
ex manus lineamentis diuinant, & iudicant de ef-
fectibus naturalibus & conditionibus hominis:
uel qui ex æqualitate vel inęqualitate festucarum
aliquid pręsens, sed † absconsum ab eis iudicant †
diuinādo, & cōsimiles: & isti eadūt in tit. de sorti.
& djui, & de istis nō se habet intromittere Inqui
sitor per frequenter allegatum c. Accusatus. Et de
his loquitur c. Ex tuarū. extra de sortileg. vbi di-
citur, q̄ Vlricus presbyter cū quodā infami, hoc
est, diuinatore (dicit glossa) ad secretū locū perre-
xit, non ea intentione vt dęmonē inuocaret: quasi
dicat, quia hoc fuisset hæreticum: sed b vt cum in-
spectione astrolabij furtum quoddam inueniret:
quasi dicat, qđ est mere diuinatio, vel sortilegiū.

† seu † indicant.

Sortilegi & diuinatores quādo hæretici.

3 Quidam c autem alij sunt sortilegi & diuinato-
res non meri, sed ad hęreses contracti, vt sunt dę-
monibus honorem latriæ vel duliæ impendentes,
puerum rebaptizantes, vel similia faciētes: & hoc
pro diuinando futura, seu cordis intima penetrā-
do: quæ quidē sapiunt hęresim manifestę. Et ta-
les sortilegi & diuinatores Inquisitoris iuditium
non euadunt, sed hęreticorum legibus puniun-
tur, per allegatum c. Accusatus.

4 Quantum d ad secundum considerandum est,
q̄ huiusmodi sortilegi & diuinatores, qui in suis
sortilegijs & diuinationibus faciunt & admiscent
aliqua, quę sapiunt hęresim manifestę: si isti tales
deprehendantur vel cōfessione propria: vel testiū
productione legitima: vel facti euidentia (quibus
modis iuxta glos. in c. Ad abolendam. §. pręsenti,
& verbo, deprehēsus. quis proprie dicit deprehen
sus) fecisse sortilegia, vel diuinationes, in quib. ad-
miscuerunt aliqua, quę sapiūt hęresim manifestę.

Quę sortilegia uel diuinationes sapiāt hæresim manifestam.

5 Vt pote imagines baptizasse: vel puerū rebapti
zasse: vel tactū oleo sacro inūxisse: vel caput de-
functi subfumigasse, & his similia: tales vt hæreti-
ci sunt habendi, sic q̄ si voluerint pœnitere, & ab-
iurare huiusmodi, quæ sapiūt hæresim manifestę,
& satisfactionem congruam exhibere, sunt per
iudices fidei ad misericordiam admittendi: aliàs
si noluerint vt hęretici impœnitentes tradēdi sunt
curiæ sæculari, animaduertione debita puniendi:
iuxta alleg. c. Ad abolendam. §. pręsenti. non quia
sortilegi uel diuinatores meri sint, sed quia hære-
ticalia in talibus sortilegijs & diuinationibus ad-
miscentes, dicuntur sortilegi hęreticales.

6 Si autē clare non deprehenduntur incidisse in
huiusmodi sortilegia seu diuinationes sapientes
hæresim manifestę, vtpote, quia nec fatentur, nec
conuincuntur, sed sunt indicia; tūc de indicijs est
videndum: Quia si sunt talia, quæ inducant suspi-

cionē vehementem, debent abiurare huiusmodi, B
cum sapiant hæresim manifestę, tanq̄ suspecti de
hæresi vehementer. Si autem sunt leuia, & faciant
leuem pręsumptionē, debent abiurare tanq̄ suspe
cti leuiter: iuxta c. Accusatus. ī prin. de hær. lib. 6.

Si autem nec apparent clare indicia, sed tantū
probatur clare infamia, tunc talibus est purgatio
canonica indicenda, iuxta c. Inter solicitudines.
extra de purg. can.

7 In casu e, quo non appareat, q̄ illa, quæ admi-
scuerunt in sortilegiis, vel diuinationibus, sapiant
hęresim manifestę: sed sit dubiū an talia admixta
hęresim sapiant; vtpote si ad orientem se conuee
tant: aliqua verba inusitata †, & non intelligibi- †al. extranea
lia proferant, vel similia; tunc de his non se habet
intromittere Inquisitor: sed debet tales dimittere
suis iudicibus puniēdos, iuxta notata per Archid.
& Ioan. And. & Ioan. Monachum super alleg. c.
Accusatus. §. sane. & verbo, manifestę.

COMMENT. LXVII.

*NVlla est fere hodie frequētior disputatio, quàm
quę de Sortilegijs & Diuinationibus suscipi-
tur ob vanas & inanium hominum superstitiones, et
opiniones, qui vt desiderijs suis impie satisfaciāt,
non verentur grauissima hęc delicta, & quę lex Dei
acriter detestatur & punit, perpetrare.*

*Est autem late patens tractatio, quę breui oratione
cōcludi nequit: fontes tamen vnde copiosę petatur,
indicabo, inde auctorem lumine interpretationis, vbi
opus fuerit, illustrabo.*

C

*Ergo prater ea, quę ab Eymerico hac quæstione et
sequēti de sortilegijs traduntur, late de eadē re disse-
rit Grillandus integro tractatu de sortilegijs. Zāchi-
nus tract. de hęre. c. 22. & ibi copiosę Cāpegius. Spe-
culator & ibi Ioan. And. tit. de Sortilegijs. Repert.
Inquisit. verbo:* Sortilegia. *et verbo:* Diuinatores.
Tabien. in summa verbo: Sors. *Siluest. verbo:* Diuina-
tio. *verbo,* Maleficium. *& verbo,* Superstitio. *Sumā
cas de casbo. inflit. tit. 62. de Sortilegis. & tit. 63. de
superstitionibus. Albertinus tract. de aguosc. assert.
q. 11. n. 3. & seq. Alfonsus lib. 1. de insta hęret. punī-
tione. c. 13. S. Thom. 2. 2. q. 95. Bernardinus Diaz in
pract. crimi. cano c. 100. & 101. Albertus Pighius
lib. 8. de libero hominis arbi. c. 4. Locatus in opere in
diciali, verbo,* Diuinationes. *Squillacensis tract. de
fide casbo. c. 1. & multis seq. Bernardus Comensis in
Lucerna Inquisit. verbo,* Sortilegi. *Iam Decretorū
Ecclesiasticorū collectores copiosissime etiā de hac re
egerunt colligentes ex probatis Conciliis & sanctis
Patribus quęcunque aduersus hac hominū monstra
sancita sunt. Gratianus 24. q. 3. per totū & 26. q. 7.
cap. non licet. e. si quis. c admoneant. & c. non obser-
uetis. & illis locis latissime Archid. Turreere. & ce
teri interpretes. Ino in suo Decreto par. 11. quę tota
est de auguribus, incantatoribus, sortilegis, & pœ-
nis eorum. Burchardus toto lib. 19. decretorum. Ca-
nonistę in Rub. & tit. de sortilegijs. Iuris ciuilis in-
terpretes in Rub. & tit. C. de malef. & mathemat.
Idem in l. item apud Labeonē. §. si quis astrologus.
ff. de iniurijs. & alibi multis locis, cum Theologi,
tum aliarum artium professores.*

De sortilegijs qui dissecuerint.

a ¶ Sicut sunt qui agunt mere ex arte chiroman
tiæ.] *Chiromantia, quę per manūm lineas diuinat, nō*

caret

earet superstitione, vt alibi fusius decui, quę nō sunt nūc nostrę breuitatis: interim vidēdi Alfonsus lib. 1. c. 13. de iusta hæret. punitio. Grillandus tract. de sortilegijs, q. 3. nu. 14. Casonus tract. 1. de indicijs ex persona, c. 6. num. 4. & hanc verissime & plenissime refutat Petrus Ciruelus in libro de reprobatione superstitionum, & alij.

Astrologia iudiciaria interrogatoria penitus superstitiosa. Sotus lib. 3. de inst. & iu. q. 10. ar. 2. circa mediū, & lib. 8. 3. 3. ac. 2. Vide cōstitutionē S. D. N. Sixti V. cōtra exercētes Astrologię iudiciariæ arcē, incipian. Cęli & terrę. inferiº inter literas Apostolicas pro officio Inquisitionis editam.

Quō cognoscendū quæ sortilegia sapiāt hęresim manifeste.

b ¶ Sed vt cum inspectione astrolabii furtum quoddā inueniret.] *Hoc pertinet ad eam astrologię iudiciarię partē, quam interrogatoriā vanitas astrologorum appellat, de qua est accipiendus. §. si quis astrologus. in l. itē apud Labeonē. ff. de iniurijs. de hac loquitur Ptolemæus in centiloquio, sententia 14. hāc graniter & vere refutat Petrus Ciruelus lib. 4. sontis sapientię, & Picus Mirandula lib. 4. c. 13. aduersus astrologos. Hæc summa sit: Pars hęc astrologię iudiciaria, quæ interrogatoria vocatur, cum nulla nitatur ratione naturali, tota superstitiosa est & illicita. quę tūc et sapiet hęresim, quādo certò aliquid prænūtiare audebit, ex his quę naturaliter sciri nō possūt.*

c ¶ Quidā autem alii sunt sortilegi & diuinatores non meri, sed ad hæreses contracti, &c.] *Idē referunt illi quos initio huius quæstionis citaui. et quæ nobilis vera, & cōis hęc distinctio, sed tota difficultas posita est in cognoscende, quę sortilegia, & diuinationes sapiant hæresim manifeste, quod est hic à me breuiter dicendum.*

Primum ergo, omnia illa sortilegia sapiunt manifestam hæresim, quę eum aliquo dicto vel facto hæretieali exercētur, vt si quis i sortilegio amatorio Deū abnegaret, & Ecclesiā sacramenta: aut in eodem sortilegio Ecclesię sacramenta admisceret.

Itē illa sortilegia, diuinationes, seu maleficia sapiūt hæresim manifeste, & reddunt operantem de hæresi suspectū, & eorū cognitio et punitio ad Inquisitorem spectat, in quibus admiscentur non modo Ecclesię sacramēta, nerū et res, quas Theologi appellant sacramentales: Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 15. circa finē de iusta hæret. punit & propterea hæc reddunt operantē suspectū: quoniā nisi is crederet talia sacramēta, aut sacramentalia habere virtutem ad maleficiorū operationē, nō adhibuisset illa: vnde Inquisitores de credulitate curabūt bos diligenter interrogādos, & si intentionē negent, torquendi sunt; & si eam non fateantur, vt vehementer suspecti obiurare debent.

Iā illa quoq; sortilegia manifeste hæresim sapere videtur, in quibus sortilegi & diuinatores rebus sacris abutūtur pro dæmonū inuocatione. Barbatia cō sil. 55. incip. Casus est talis: quidā pro inueniendo. *volu. 1. cum sequitur Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorū verbo, diuinatio. §. 2. quibus locis concludit eā diuinationē, quæ fit cum cādela vel aqua benedicta ad sciendū furta vel aliqua occulta, sapere hæresim manifestam. His accedere videntur Simancbas in Enchyridio violatę religionis, tit. 8. de bis q facere ucqueūt Inquisitores, n. 9. et* Ioā. Rojas *trac. de haret. p. 2. assert. 12. n. 167. ubi ea sortilegia manifestam hæresim sapere dicunt, in quibus diuinatores rebus sacris abutuntur.*

Hinc cęsco iniuste reprehēdi Barbatiā à Iulio Claro in. §. Hæresis. vers. Successiue quæro. *propterea quod dixerit sapere hæresim manifeste ea Sortilegia, quę sunt ad sciendū furta: quoniā iudicio meo recte*

A *consuluit Barbatia: nā vbi res sacræ admiscentur in sortilegio, siue res sint, vt aqua benedicta, candela benedicta, et similia: siue verba, vt Euāgeliū, Symbolū fidei, Pater noster, Aue Maria, aut Psalmus aliquis Danidicus, aut verba sacræ scripturę, aut alię sāctę orationes, iā fit sortilegiū qualificatū, et manifesta hęresis suspicionē p se ferēs, et ob id ad Inquisitorem spectat eius cognitio: secus aūt esset si talia non interuenirēt, nā tūc esset simplex sortilegiū, vt indicāt Squillacēsis trac. de fid. catho. c. 12. et Repert. Inquisi. verbo sapere hæresim. & Old. cōs. 210 incip.* Regularis hēt traditio. *et Geminian. cons. 54. incip.* Quidam sacerdos. *in his tamen consilijs multa sunt quæ recipi*

B *facile non debent, quæ nos plenius alibi exeussimus.*

Postremo generaliter oīa illa crimina sapiūt hæresim manifeste, q̄ natura sua præ se ferunt aliquid. qđ est hæresis manifesta, vt baptizare imagines, q̄ se ferē quod illæ sunt capaces huius sacramēti, preces nefarias dæmonibus fundere, aut illis sacrificare: idolis genua flectere, et similia, præ se ferunt idololatriā, et manifestā hæresim sapiūt, q̄uis nullū factū per se sit hæresis. Syluester in sum. verbo, hæresis 2. n. 4. Simāeas de catho. iustit. tit. 30. n. 15. quæ omnia subtiliter attigisse hac quæstione videtur Eymericus.

d ¶ Quantum ad secundum, &c.] *Hęc quę sequuntur usq; ad n. 7. modū præscribūt, quē in sortilegis, & diuinatoribus examinādis & indicandis obseruare debēt Inquisitores: quibus pro modo culpæ,*

C *& qualitate suspicionis, & infamiæ, abiuratio, aut purgatio est imponenda.*

Sed amplius coerceri pōt anathemate, dignitatum suspēsione, verberibus, exilio, carcere monasterij, aliisque supplicijs spectata personarū qualitate. ca. illud. 26. q. 2. e. admoneāt. 26. q. 7. tradit Simāeas de catho. instit. tit. 21. n. 23. addit Paor. c. 1. n. 2. de sortil. vltra pœnas iuris sortilegos infami indutos mitra in publicū produci, aut scalis alligatos cū vituperatione prope Ecclesię fores constitui, & à diœcesi pelli. 26. q. 5. e. Episcopi. edde Romanum sing. 260. incip.

D *Tu scis quòd isti diuinatores.*

Quibus pœnis afficiantur sortilegi.

e ¶ In casu quo non appareat, q̄ illa, &c. sapiāt hæresim manifeste, &c.] *An autem hoc casu cognoscere possit Inquisitor, an sua sit iurisdictio, dubium est: & glossa in c. accusatus. §. sane, verbo, manifeste. quā sequuntur ibi Archid. & alij. & Arelatanus tract. de haret. notab. 3. Ioan. Rojas singulari fidei. 110. & alij per ipsos allati, non posse Inquisitorem cognoscere, an sua sit iurisdictio, autumant.*

Cęterum in hac causa hęc est vera & eōis sententia, Inquisitores non possunt cognoscere an sortilegia sapiant hæresim necne. sed vbi constiterit hæresim sapere, si amplius dubitetur de illa qualitate, an manifestam hæresim sapiant: tunc ipsi hoc cognoscere possunt, & iudicare ac pronuntiare se iudices. Panormitanus in dicto c. 1. nu. 4. in fine de sortil. Bernardus Comēsis in lucerna, verbo, Inquisitor. §. 29. Squillacensis de fide catho. cap. 56. Carrerius tract. de hæret. num. 24. & alij per ipsos citati: atque ita videntur, intelligendi gloss. & Doct. in dicto cap. accusatus. §. sane. verbo, manifeste. de hæreti. lib. 6.

Quādo possit cognoscere Inquisitor an sortilegia spectent ad suam iurisdictionem.

QVAESTIO XLIII.

De inuocantibus Dæmones.

SVMMARIVM.

1 *Inuocatores dæmonum in triplici sunt differen.*
2 *Quidam latria cultum eis impendunt in suis inuocationibus.*
3 *Quidam vero dulia, & qui sint isti.*
4 *Alij tertio quodam modo illos inuocant.*
5 *Inuocantes dæmones cum cultu latriæ, vt hæretici haberi puniríque debent.*
6 *Futura ab ariolis, & dæmonibus inquirere illicitum.*
7 *Dæmonum inuocatio coniunctã habet apostasiã à fide.*
8 *Canonistarũ sententia de inuocãtibus dæmones.*
9 *Extrauagans Ioannis xxij edita contra tales.*
10 *Declaratio uerborum Gloss. Ioan. And. & Ioã. Monachi.*
11 *Dæmoni exhibentes honorem dulia, censendi sũt hæretici.*
12 *Dulię honor aliquando propter sanctitatem:*
13 *Aliquando propter potestatem ac iurisdictionẽ exhibetur.*
14 *De inuocatoribus tertij generis quid sentiendũ.*

Vadragesimatertia quæstio est: Dæmones inuocantes, an tanquam fortilegi, uel tanquam hæretici seu suspecti de hæresi sint habendi sic, ꝙ Inquisitoris hęreticorum iudicio sunt subiectiꝫ

Ad hanc respondemus, ꝙ secundum varietatẽ modi inuocandi sumitur & uarietas quęstioni huiusmodi respondendi.

1 Inuocantes [a] namque dæmones, quantum ad modum, trifarie variantur, vt apparet in libro, qui Salomoni inscribitur, qui [b] tabula † Salomõis †al. clauicula inritulatur: super quo iurãt dęmones aduocati de dicenda veritate, sicut nos Christiani sup quatuor Dei Euangelia, & Iudęi super legẽ Dei, quã dedit Moysi: in quo libro potestas Luciferi & aliorum dæmonũ mendaciter est inserta: & orationes nefariæ à dæmonibus reuelatę Lucifero, & aliis dęmonibus exhibendę. Apparet ẽt in libro, qui Honorio necromantico inscribitur: qui Thesaurus necromantiæ à necromãticis appellatur. Quos [c] qui dem libros à necromanticis per me captis auulsi, & legi, & publice tradidi comburendos. Apparet ẽt & de facto in diuersorum inuocatorum Dæmonum confessionibus, & aliis Inquisitionis gestis ꝑ me, & alios Inquisitores hæreticę prauitatis.

Primus modus inuocandi dæmones per honorem latriæ.

2 In prædictis n. & aliis nõnullis libris, & Inquisitionibus apparet, ꝙ quidam dæmões inuocãtes, manifestẽ exhibẽt honorẽ latrię dęmonibus inuocatis: vtpote eis sacrificãdo: adorãdo: orationes execrabiles effundẽdo: se dæmonibus deuouendo: obedientiã promittendo: aliquid se facturos ꝑ dæmonibus asserendo: per talẽ dæmonẽ iurãdo: ꝑ nomẽ alicuius superioris dæmonis istũ quẽ inuocant adiurãdo: laudes dæmonũ vel cantus in eius reuerentiã promẽdo: genuaflectendo: prostrationes faciẽdo: castitatẽ [d] pro dæmonis reuerẽtia, vel monito obseruando: ieiunãdo: uel carnẽ suã aliàs macerando: vestibus nigris vel albis ꝑ dęmonis reuerẽtia, & artis monito induendo: per [e] characteres & signa, & ignota noĩa obsecrando: luminaria accendẽdo: thurificando: de ambra, ligno aloes, & simi libus aromaticis † subfumigando: aues, vel aĩalia † al. aroma tibus alia ĩmolando: sanguinẽ propriũ ex se emittere ꝑ curando: aues vel alia aĩalia, seu eorũ partes cõburendo: sal in ignẽ mittendo: holocaustum de quouis faciendo. Oĩa. n. prædicta, & quãplura alia oefaria in prædictis inueniuntur à dæmonibus consultata & cõcupita; in quibus [f] omnibus, & quolibet prædictorũ honor latriæ, si prædicta bene cõsiderentur, dæmonibus exhibetur. Si. n. bene antiquæ & nouæ legis sacrificia Deo exhibita, contẽplentur, illico inuenietur, ꝙ supradicta non dęmonibus, sed Deo sunt solũmodo tanquã vera sacrificia exhibẽda. Ecce primus modus dæmones inuocandi, vel aduocandi. Et isto mõ sacerdotes Baal ipsum inuocabãt, sanguinem propriũ & animalia offerendo, vt legitur 4. Reg. 18. cap.

Secũdus modus inuocandi dæmones per honorem dulię.

3 Quidã aũt dęmones inuocantes, exhibẽt dęmonibus innocatis nõ honorẽ latriæ, sed dulię: vtpote noĩa dæmoniorum inter noĩa spirituũ Beatorũ, vel Sanctorũ in suis quibusdã nefariis orationibus miscẽdo: mediatores ĩ illis orationibus à Deo exaudiendis ponendo: cereos accendẽdo: & Deũ per eorum noĩa uel merita obsecrando. Hæc. n. prędicta & multa alia execrabilia in prędictis libris inueniuntur cõscripta †: in quibus honor dulię dæmonibus exhibetur. Si enim modus Sãctos exorandi ab Ecclesia institutus diligentius contẽpletur, videbitur ꝙ prædicta nõ sunt dęmonibus, sed Sanctis & Beatis spiritibus exhibẽnda. Ecce secundus modus dęmones inuocandi. Et isto mõ Sarraceni inuocant Machometum tanquam Dei sanctum, & nonnulli Begardi fratrem Petrũ Ioãnem, & alios per Ecclesiam condemnatos. †al. consulu

Tertius modus dęmones inuocandi.

4 Quidam aũt dæmones inuocãtes, quædã faciũt inuocando, in quibus nõ apparet clare, ꝙ honorẽ nec latriæ nec dulię exhibeant dęmonibus inuocatis: vt circulũ in terra describendo: puerũ in circulo ponẽdo: speculum, ensem, amphorã, vel † Aliud corpus peruiũ † corã puero ĩtatuendo, ipso necromantico librum tenente, ac legẽte, & dæmoõe inuocante, & similia multa, ut prędicta ars, & talium multorum confessio satis docet. Ecce tertius modus dęmones inuocãdi. Et isto [h] mõ Saul per pythonissam, spiritum pythonicum inuocauit: in qua inuocatione nullus honor legitur interuenisse, nec dulię nec latriæ, vt legitur 1. Reg. 26. † In alio codice legitur, parum.

Patet ergo ꝙ dæmones inuocantes tripliciter variantur. His suppositis ac premissis, tres ponuntur casus, seu conclusiones secundum ꝙ tripliciter distinguuntur dæmones innocantes.

Inuocantes dæmones cũ cultu latriæ, vt hæretici habendi sũt.

5 Primus; casus seu conclusio est: ꝙ si dæmones inuocantes exhibeant dæmonibus inuocatis honorẽ latriæ quoquo modo, & de hoc clare sint conuicti iudicialiter, vel confessi: tales non ut fortilegi, sed vt hęretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi, & per [i] cõsequens li respiscant, hæresi primitus abiurata, sunt vt pœnitentes hæretici perpetuo immurandi. Si autem noluerint desistere, vel si dixerint se velle desistere, & pœnituerint, tamen

noluerint

nolnerint abiurare; vel ſi abiurauerint, & poſtmodum relabantur, ſæculari ſunt iudicio relinquendi, vltimo ſupplicio puniendi, per omnia ſicut de aliis hęreticis iudicant canonicæ ſanctiones.

Hęc concluſio ſeu caſus poteſt deduci triplicit er. Primo ex dictis ſanctorum doctorum theologorum. Secundo ex dictis doctorum canoniſtarum. Tertio ex dictis Eccleſię determinationum.

Auguſt. Primo ex dictis Theologorum. Beatus namq; Aug. 10. de ciuitate Dei, loquena de ſacrificiis ſoli Deo & non dęmonibus exhibendis, dicit ſic: Videmus in omni republica obſeruari, quòd ſummum rectorem aliquo ſingulari ligno honorant, quod qui alicui alteri offerret, crimine læſę maieſtatis obnoxius eſſet. Et ideo in lege diuina ſtatuitur pœna mortis his, qui diuinum honorem aliis exhibent. Exteriora ſacrificia ita ſunt ſigna interiorum, ſicut verba ſonātia ſunt ſigna rerum: quo circa ſicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus uoces ſignificātes, cui res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificantes non alteri viſibile ſacrificium offerēdum eſſe nouerimus, quàm illi cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus.

De Ciuitate Dei c. 19.

Sacrificium certe nullus eſt, qui audeat dicere deberi, niſi ſoli Deo, dicente etiam Angelo Manue, qui uolebat ſibi offerre hœdum de capris ſic: ſi me cogis, non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Viſibile ſacrificium exterius, inuiſibilis ſacrificii interioris eſt ſignum: quis enim ſacrificare centuit, niſi illi, quem vt Deum ſciuit, aut credidit, aut finxit?

Iudi. 13.

Ex quibus verbis Auguſtini clare patet, quòd ſacrificium ſoli Deo debetur: & qui alteri quàm Deo illud exhibet, ex eius facto oſtendit ſe credere illum fore Deum: quod eſt hæreticum. Qui igitur dęmonibus ſacrificium offerunt, dęmonem ſe habere in Deum, ac credere eſſe eorum uerū Deū exteriori facto profitentur, & oſtēdunt: quare hęretici ſunt habendi.

Cap. 23.

Item Beatus Auguſtinus ſecundo de doctrina Chriſtiana, pręmiſſis multis diuinationum & inuocationum generibus dicit ita: Omnes igitur artifices † huiuſcemodi vel nugatorię uel uoxię ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dęmonum, quaſi pacta quędam infidelis & doloſę amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudianda & fugienda Chriſtiano: nō quòd idolum ſit aliquid (vt Apoſtolus ait) ſed quia quæ immolant, dæmonibus, & non Deo immolant. Superſtitioſum eſt quicquid inſtitutum ab hominibus eſt ad facienda, & colenda idola pertinens, uel ad colendam ſicut Deum creaturam, partemue vllam creaturæ, vel ad conſultationes & pacta quædam ſignorum cum dæmonibus placita atque fœderata. hæc Auguſtinus. Ex his verbis Auguſtini patet, quòd dæmonibus ſacrificantes, Auguſtinus vocat infideles & ſuperſtitioſos: infidelitas autem, quæ accidit Chriſtianis, hęreſis eſt.

† In 2. aug. legitur, artes

1. Cor. 8.

Eod. libr. 10

Superſtitio. Superſtitio [1] etiam eſt vitium oppoſitum de directo religioni Chriſtianę, ſeu latrię: ergo in Chriſtiano hæreſis eſt; & per conſequens dęmonibus ſacrificantes hæretici habendi ſunt.

S. Thomas. 6 Sanctus Thomas in poſtilla ſuper Iſaiam ſuper iſto verbo: Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Hieruſalem & Iuda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, fortem & virum bellatorem, iudicem, & Prophetam, & ariolum, Iſaiæ 3. ca. ſuper iſto uerbo, ariolum, mouet quæſtionem: An inquirere [a] futura ab ariolis ſit illicitum? & in fine loqueus de ſcientia dęmoniorum, & quæ ſcire poſſunt, & quæ non, dicit ita: Tamen eſt ſemper peccatum inquirere ab eis, & apoſtaſia à fide, vt dicit Auguſtinus. hæc beatus Thomas. Et credo quòd intelligit dicere de illo verbo Auguſtini, quod recitatur 26. quæſt. 7. Non obſeruetis. quod ponitur infra, vbi expreſſe hoc dicit Auguſtinus. Ex quibus verbis apparet, q; à dęmonibus futura inquirere eſt apoſtaſia à fide: ergo longe fortius ſacrificare, apoſtaſia autem à fide in Chriſtiano, hęreſis eſt: ergo apoſtata à fide hęreticus eſt. Igitur dęmonibus ſacrificans, vt apoſtata à fide Chriſti, & hęreticus habendus eſt.

Futura ab ariolis inquirere illicitū eſt.

Idem ſanctus Thomas 2. ſententiarum diſt. 7. articulo vltimo in corpore quæſtionis, vbi quærit: vtrum vſi auxilio dæmonis ſit peccatum, dicit ſic: Reſpondeo, dicendum quòd ea, quæ ſunt ſupra facultatem humanę naturę à ſolo Deo requirenda ſunt: & ideo ſicut grauiter peccant qui illud, quod eſt Dei, creaturę impendunt per idolo latriæ cultum: ita etiam grauiter peccant qui ea, quę à Deo expetenda ſunt, auxilio dæmonum implorant: & huiuſmodi eſt varicinatio de futuris, vt dicitur Iſaiæ 8. Nunquid non populus à Deo ſuo requirit viſionē pro vivis & mortuis, &cetera.

Innocatio dęmonū eō inuctam hēt apoſtaſiam à fide.

7 Et ſimiliter etiam in aliis operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dæmonis expectatur: in omnibus enim eſt apoſtaſia à fide, propter pactum initum cum dęmone: vel verbotenus ſi inuocatio interlit: vel facto aliquo, etiam ſi ſacrificia deſint. Non enim poteſt homo duobus dominis ſeruire, vt dicitur Matth. 8. hæc beatus Thomas. Ex his clare patet, quòd dæmones inuocare & conſulere etiam ſine ſacrificio, apoſtaſia eſt à fide, & per conſequens hæreſis: longe ergo plus cum ſacrificio.

Albertus Magnus. Dominus etiam Albertus doctor magnus ordinis fratrum Prædicatorum, qui fuit Archiepiſcopus Ratiſponen. ſuper 2. ſententiarum diſtinc. 7. articulo vltimo, in corpore quæſtionis, ubi quęritur: vtrum Magicis & Mathematicis intendere ſit peccatum, & apoſtaſia à fide, reſpondet ſic: Solutio, dicendum, quòd in talibus ſemper eſt apoſtaſia verbi, vel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, ſacrificia, ſubfumigationes, & adorationes fiant, tunc aperte pactum initur cum dæmone; & tunc aperte eſt apoſtaſia ibi oris. Si autem non fiat, niſi opere ſimplici: tunc eſt apoſtaſia operis: quia illud opus expectatur à dæmone. Cum autem expectatur aliquid à dęmone, vel aliquid percipere per ipſum, ſemper eſt fidei contumelia, & ideo apoſtaſia. hęc Albertus.

Petrus ā Tarātasia.

Idem tenet dominus Petrus de Tarantasis ordinis Prædicatorum, qui postmodum fuit Papa Inno. V. dicens, super 2. sententiarum ead. dist. & articulo, quo quærit: vtrum liceat vti dæmonum ministerio, siue arte: addit tandem sic, respondēs ad tertium argumētum: Ad illud de libro, Respōdeo, q̄ quamuis liber perditus ab homine requiri possit, non tamen à dæmone; quia dęmon interrogatus, non respondet super talibus, nisi per quædā pacta, & veneraciones, & adiurationes, & inuocatiooes illicitas. hęc ille.

An liceat vti dæmonū ministerio, siue arte.

Bonauētura. Alex. de Ales

Et dominus Petrus de Bonauentura, qui fuit Cardinalis, & etiam Alexander de Ales de ordine fratrum Minorum, omnes prædictis assentiunt super 2. sententiarum dist. 7. & nonnulli alii magistri in Theologia; Et specialiter dominus Frater Guido, de ordine Beatę Mariæ de Carmelo Episcopus Maioricenųs, & post Elnensis, qui ad mandatum domini Ioannis Papę xxij. quęstionem super hoc edidit specialem.

Ioā. And.

8 Secundo probatur hęc eadem cōclusio ex dictis doctorum Canonistarum. Nam Ioānes And. super c. Accusatus. §. sane. & verbo, Saperent. extra de hæret. lib. 6. dicit ita: Saperent, sicut est circa aras idolorum nefarias preces emittere: sacrificia offerre: dæmones consulere: eorumque responsa suscipere. 26. quęst. 2. c. Ii qui. & quęst. 4. c. Igitur. uel associant sibi propter sortes exercendas hęreticos; uel faciūt prędicta cum sanguine, uel corpore Christi; uel in sortibus (vt possint habere responsa) puerum rebaptizant uel his simulia. hæc Ioan. And.

Relat. supra, fol. 155.

Archidiaconus

Archidiaconus vero super eod. c. & §. sane. super eod. uerbo. Saperent. vt 26. q. 4. c. 1. circa principium, uers. Arioli. Vt quando aliqua faciunt, ut habeant responsa à dęmonibus, ut ibi, & ead. causa q. 2. Ii qui. Nam tales multo magis peccant, q̄ in casu posito supra cod. cap. §. ille. Et magis hoc uidetur hæreticum, quàm illud. hęc Archidiaconus.

Rela. f. 203.

Io. Monach.

Ioannes autem Monachus super eod. c & §. & vers. Saperent. dicit ita: Saperent. sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere: sacrificia offerre: dæmones consulere: eorum responsa accipere. 26. q. 2. c. Ii qui. & c. Igitur, ead. causa. q. 4. uersic. Arioli. Et est ratio; nā si adorare hæreticos est hæreticum. §. Ille, supra eod. cap. & hoc non est propter personam, sed propter vitium: ergo adorare dęmonem erit maius peccatum: iuxta illud; Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. argum. C. de sacros. Eccl. authen. multo magis. hęc Ioannes Monachus.

Authen. Multo mā gis.

Et idem Oldradus in compilatione quęstionū, quam fecit in concilio 210. quęstione, qua quærit: an Ioannes de † Poliaco, qui dedit ª pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi uehementer, in responsione quęstionis dicit sic: Nunc ergo uidendum est; an dare pocula amatoria mulieri hęresim sapiat manifestę. Et videtur quòd sortilegia simplicia: uel etiam pocula amatoria; uel propter conscientiam, hostiam non consecratam ut consecratam sumere, hęresim noo sapiant manifestę, vt apparet ex criminum distinctione, & pœnarū

†al. de Petri macho.

A impositione: & de primo apparet, extra de sortileg. in rubro & nigro: quæ rubrica separata ponitur à rubrica de hęret. & habetur expressę extra de hęret. lib. 6. c, Accusatus. §. sane. De secundo habetur extra de cele. Mis. c. De homine. De tertio habetur. ff. de pœnis. l. Si quis. §. qui abortionis. Imagines uero facere ad amorē mulierū procurandum, magis uidetur superstitiosum quàm hæreticum: licet hoc indubitanter secundū Auguſt. lib. 10. de ciuitate Dei, ad dæmones pertineat ludificatores animarum sibi subditarum: sicut etiam tradit S. Thom. de Aquino 2. 2. q. 96. in tit. de superstitionibus obseruantiarum, artic. 2.

B Dęmonia uero inuocare; eis nefarias preces emittere: & funesta sacrificia offerre: hisque celebritatibus eorum respōsa expetere †, uidetur hęresim sapere manifestam, vt 26. q. 4. Igitur genus diuinationis. & infra: Inuocare uero dæmonia, & eorū responsa expetere ad sciendū futura, & hoc hæresim sapit manifestę: quia creaturæ attribuitur qd̄ est proprium creatori, iuxta illud Isaiæ, cap. 41. Annunciate nobis qnę uentura sunt in futurum, & sciemus quia dii vos estis. Si uero ° dęmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris: tunc quia inuocatur ad illud, quod est proprium eis, scilicet tentare (vnde Saluator in Euangelio eum tentatorem nominat) licet hoc facere sit turpe, fœdum, & mortale peccatum: tamen non censetur hæresim sapere manifestę: si inuocatio procedit per modum Imperij, non adorationis. Si enim adorare hęreticum, est hæreticum, vel sapit hęresim manifestę, & hoc non est propter personam, sed propter uitium: ergo vbi erit maius vitium, sicut est in adoratione diaboli, maius erit peccatum, ut habetur extra de hæret. lib. 6. cap. Accusatus. §. sane. & ibi not. per Ioannem Monachum. hęc dominus Oldradus.

† al expōsare.

Propriū dæmonis ēsse

Mat. 4.

C

Guillermus de monte Lauduno super antedicto uerbo, Saperent. dicit ita: Saperent, sicut sacrificia offerre dęmonibus, uel quia prędicta commirtunt cum corpore Christi, vel sanguine. 26. q. 2. Ii qui.

D

Guillermus.

Bartholomęus Raymundi super eod. verbo, Saperent. dicit ita: Saperent, vt quia idola adorant, uel dæmones. 26. q. 4. Igitur.

Bartholomęus Raym.

Tertio, eadem coocluſio, seu casus probatur ex dictis Ecclesiæ determinationum, nam 26. quęst. 5. cap. Episcopi. dicitur sic: Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut pernicioſam & à diabolo inuentam sortilegam, et magicam artem ex parochus suis penitus eradicent: et si aliquem uirum, aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant. ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam, et secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Subuersi sunt et à diabolo capti tenentur, qui relicto creatore suo, diabolt suffragia quærunt. Et ideo à tali peste decet mundari sancta Ecclesia.

E

Ad Tit. 3.

Ex his apparet, quòd magicā artem sectantes

et

& exercentes, vt hęretici sunt habendi & uitandi: aliàs auctoritas Apostoli introducta prædicta: Hæreticum hominem post primam & secundā correptionem deuita: tanquam impertinēs ad propositum esset inducta. Sed dæmones inuocantes, & eisdem sacrificantes, magicam artem sunt in hoc sectantes, & exercentes: ergo ut hæretici sūt ab Ecclesia Dei habendi & uitandi. ut sequitur: Illud etiam non est omittendum, quòd quædam sceleratæ mulieres, retro post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia intempestę noctis silentio pertransire, eiusque iussionibus velut dominę obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam hę solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent: nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deū arbitratur. Quapropter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas, populo Dei omni instantia prædicare debent, ut nouerint hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. hęc ibi.

Ex his apparet, quòd prædictæ sceleratæ mulieres, in perfidia perseuerant, à recta via deuiant atque fide, & earum mentibus infidelibus dæmones se obiiciunt & deludunt. Si ergo istæ mulieres, de quibus non constat, quòd sacrificia offerāt dęmonibus inuocatis, perfidę & infideles, & à recta via deuiantes in prefato decreto in concilio Anquirensi dictę & habitę sunt; & per cōsequēs, si baptizatæ sunt, vt hęreticæ habendæ sunt: quia Christianum à recta via & fide deuiare, & infidelitatem recipere, est proprie hæreticare: quanto magis Christiani, honorem latriæ exhibentes & sacrificantes dęmonibus inuocatis, dicendi & habendi sunt pertidi, à recta fide deuii, & infideles in delitate Christianorum, quę est hæresis; & per cōsequens hęretici sunt habendi? Reuera sic. Et 24. q. 3. c. Quidam hęretici. vbi sectę hæreticorum, & eorum nomina numerantur †, dicitur sic: Ophitæ, à colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur: colunt enim serpentem. & eod. cap. Caianiinde sic apellati, quoniam Cain adorant. & eod. cap. Angelici vocati, quia angelos colunt. Si ergo colentes serpentes, Cain, seu Angelos, hęretici sunt iudicati: non longe melius dęmones colentes, adorantes, vel sacrificantes hæretici sunt cēsendi? Reuera sic. Quanto enim magis creatura elongatur à perfectione diuina, tanto est grauius scelus, ei honorem latriæ impendere. Et cum dæmones (etsi non ratione naturæ, saltem ratione culpæ) magis elongentur à Deo, quàm aliæ creaturę, idcirco gratius est eos adorare. Et cum Angelos colere sit hęresi scelus, & tales sint per allegatum cap. inter hæreticos computati, multo fortius dæmones, colere, adorare, uel quouis modo alio sacrificare sapit hæresim manifeste: & per consequens tales scelus huiusmodi perpetrantes vt hęretici sunt ab Ecclesia iudicandi.

Relat. f. 243.

† al. nomiā tur.

Hanc conclusionem seu casum determinat do minus Ioannes Papa xxij. in extrauagante: Super illius specula. tenoris sequentis.

9 Extrauagans Ioannis xxii. contra Magos, magicasq. superstitiones.

SVper illius specula, quamuis immeriti, eius fauente elementia, qui primum hominem humani quidē generis protoplasti, terrenis prelatum, diuinis virtutibus adornatum, conformem & cōsimilem imagini suæ fecit, reuocauit profugum legem dando, ac demum liberauit captiuum, reinuenit perditum, & redemit venditū merito suæ passionis, ut contemplaremur ex illa super filios hominum, qui Christianę religionis cultu Deum intelligunt & requirunt: dolenter aduertimus, quod etiā cum nostrorum turbatione uiscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo veritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilātur, quòd cum morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum inferno: dæmonibus namque immolant: hos adorant: fabricant, ac fabricari procurant imagines: annulum uel speculum, uel phialam, uel rem quamcunque aliam magice ad dæmones inibi alligandos ab his petunt, responsa ab his recipiunt, & pro implendis prauis suis desideriis auxilia postulant, pro re fœtidissima fœtidam exhibent seruitutem (proh dolor) huiusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solito amplius eōualescens, successiue grauius inficit Christi gregem. Cū igitur ex debito insceepti pastoralis officii, oues oberrantes per deuia, teneamur ad caulas Christi reducere, & excludere à grege Dominico morbidas, ne alias corrumpant: Hoc edicto in perpetuum ualituro, de consilio fratrum nostrorum, monemus omnes & singulos renatos fonte baptismatis, in virtute sanctę obedientiæ; & sub interminatione anathematis præcipientes eisdem, quòd nullus ipsorum, aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere ac addiscere audeat: uel, quod execrabilius est, quomodolibet alio, in aliquo illis vti. Et quia dignum est, q hi, qui per sua

opera peruersa spernunt Altissimum, pœnis suis pro culpis debitis percellantur †. Nos in omnes & singulos, qui contra nostra saluberrima monita & mandata facere de prædictis quicquam præsumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus, quam ipsos incurrere volumus ipso facto: statuentes firmiter, q̃ præter pœnas prædictas, contra tales, qui admoniti de prædictis, seu prædictorum aliquo infra octo dies à monitione computandos præfata, à præfatis non se correxerint, ad infligendas pœnas omnes & singulas, præter bonorum confiscationem dumtaxat, quas de iure merentur hæretici, per suos competentes iudices procedatur. Verum cum sit expediens, q̃ ad hæc tam nefanda omnis uia, omnisque occasio præcludantur, de dictorum nostrorum fratrum consilio uniuersis præcipimus, & mandamus, q̃ nullus eorum libellos, scripturas quascunque de præfatis dãnatis erroribus quicquã continẽtes, habere, aut tenere, uel in ipsis studere præsumat: quin potius volumus, & in uirtute sanctæ obedientiæ eũdem præcipimus, q̃ quicunq; de scripturis præfatis, uel libellis quicquam habuerint, infra octo dierum spatium ab huiusmodi edicti nostri notitia † computandum, totum, & in toto, & in qualibet sui parte abolere, & cõburere teneantur: alioquin uolumus, q̃ incurrant sentẽtiam excõicationis ipso facto, processuri contra contemptores huiusmodi (cum constiterit) ad pœnas alias grauiores. Datum Auinione.

† al. honorantur

† al publicatione.

10 Hic autem considerandũ est, quòd illa prædicta, quæ ponuntur à Ioan. And. & Ioan Monacho, & ab Archidiacono super cap. accusatus §. fine. & uerbo, Saperent. scilicet, ad aras idolorum nefarias preces emittere: funesta sacrificia offerre: responsa expetere, &c. et ea, quæ ponuntur ẽt in extrauagante prædicta domini Ioan. xxii. Super illius specula. s. dæmones inuocare: adorare: sacrificia offerre, &c. non sunt sumenda, nec intelligenda copulatiue, ut omnia simul iuncta sapiant hæresim, & non aliàs: immo quodlibet illorum sapit hæresim manifeste. Qui enim Machometum in suum auxilium inuocaret, esto quòd aliud ei non faceret, manifeste in hæresim incideret. Similiter, qui in honorem eius aram sibi constitueret. Idem etiam consimiliter et de dæmone est dicendum: nam quodlibet illorum, scilicet inuocare: aram construere: sacrificare, & cetera, actus sunt latriæ, qui soli domino Deo debent offerri. Si ergo aliquis illorum actuum fiat, in honorem diaboli vel Machometi, sapit hæresim manifeste.

11 Secundus a casus, seu conclusio est: quòd si dæmones inuocantes non exhibeant dæmonibus inuocatis honorem latriæ, sed exhibeant honorem hiperdulię, uel duliæ, modo in antea explicato, & de hoc clare sunt confessi iudicialiter, uel conuicti: tales non ut sortilegi, sed ut hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi: & per consequens si resipiscãt, errore & hæresi primitus abiurata, sũt perpetuo immurandi ut hæretici pœnitentes. Si autem non resipiscant, sunt ut impœnitentes hæretici feriendi: uel si abiurant, et relabantur, sunt plectendi per omnia sicut ceteri hæretici.

12 Hic casus seu conclusio, quamquam ex prima conclusione satis pateat antefacta, põt nihilominus breuius sic conuinci: honor. n. duliæ alicui exhiberur dupliciter, uel duplici de causa: prima est, in signum sanctitatis; & hac de causa Abrahã, Lot, et Manue, Angelos adoratunt: ut de Abrahã patet Gẽ. 18. et de Lot Gen. 19. et de Manue. Iud. 13. Hac ẽt de causa Assuerus Mardochęum, et Salmanasar Tobiã super alios honorarunt. de Assuero patet Hester 3. et de Salmanasar Tobiæ. 1. Hac etiam de causa Angeli beati et sancti, qui sunt in patria, à nobis adorantur, et honore duliæ festiuantur.

Ex quibus causis exhibeatur creaturis adoratio.

13 Secunda causa est, in signum gubernationis, iurisdictionis, et potestatis. Ex hac de causa Nathan propheta, & Bersabee mater Salomonis, David Regem adorarunt, ut patet 3. Regum 1. Hac etiam de causa Pontifices, Reges, & alii regimini præsidentes, ut Dei uices in regimine gerentes, à suis subditis honore dulię uenerantur. Si ergo aliquis honorem duliæ exhiberet, facto se credere ostenderet, illum, cui talem honorem duliæ exhiberet, sanctum, & Dei amicum fore, uel gubernatorem, uel rectorem à Deo constitutum esse; & sic Deum in eo, tanquam in sibi charo & amico, vel in vicario suo principaliter honoraret. Nam cum sancto honor duliæ exhibetur, Deus in sancto principaliter honore latrię adoratur: et cũ Põtifex, Rex, vel regimini præsidens, honore duliæ reueretur, Deus in suo Vicario honore latriæ uneratur: & ideo in huiusmodi honoribus, qui sanctis & Ecclesiæ rectoribus exhibentur, & mundi principibus, non ipsi, sed Deus in ipsis principaliter veneratur. Exhibens ergo honorem duliæ dæmoni inuocato, ex hmõdi facto, & opere exterius, conuincitur se corde & mẽte reputare, ac credere interius dæmonẽ fore sanctũ; & Dei amicũ, & ideo sanctitate venerandũ; vel fore in mundo rectorem, & gubernatorem à Deo constitutum: & ideo iurisdictione & potestate reuerendum. Quorum duorum vtrunque plane est hæreticum & peruersum; quia sacræ scripturæ contrarium, & determinationibus Ecclesiæ absonum. Dæmõ enim neq; sanctus, neque Dei amicus est, immo in culpa & malitia obstinatus est: neque in mundo à Deo gubernator, neque rector constitutus est; immo seruus captiuatus est, & falsator & deceptor, vt in sacris canonibus, & etiam præcedẽtibus constat plane †. Quare conuincitur q̃ dęmonibus honorem duliç exhibentes, non vt sortilegi, sed vt hęretici sunt habendi, & hęreticorum ꝛ legibus non procul pulsis, aliis an fractibus feriendi.

† al. plane.

14 Ter-

14 Tertius, casus, seu conclusio est: si dæmones invocantes, seu consulentes, talia peragant, & taliter, quòd in eorum invocationibus & consultationibus non appareat manifeste, quòd aliquis honor latriæ uel duliæ exhibeatur dæmonibus invocatis, modis explicatis in superioribus, vel aliis similibus quibuscunque, tales nihilominus, vt dicitur †, non ut sortilegi, sed vt hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi. Quod sic patet: Invocare. n. in sacra scriptura pro actu latriæ sumitur: vnde gl. sup illud Gen. 4. Iste incepit invocare nomẽ Domini, dicit sic: Invocare, idem est, quòd colere & deprecari.

† al. videtur

Et Ro. 10. Item gl. super illud Ioel. 2. Omnis quicunque invocauerit nomen Domini, saluus erit, dicit sic: Invocauent se subiiciendo, & colendo. Et Papias exponens quid est invocare, dicit sic: Invocat, adorat, supplici prece poscit. Invocare etiam vt actus latriæ à Deo præcipitur. Psalmus, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Et Isaiæ 55. Quærite Dominum dum inueniri potest, invocate eum dum prope est. Invocare inter actus latriæ enumeratur, & ponitur, unde Psal. Audi populus meus, & loquar Israel, non in sacrificiis arguam te: holocausta autem in conspectu tuo sunt semper: non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos: & enumeratis latriæ actibus multis, dicit ita: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua, & invoca me in die tribulationis. Invocare, vt actus latriæ fieri dæmoni à Deo interdicitur: vnde Iudic. 10. Reliquistis me, & coluistis Deos alienos, ite & invocate Deos, quos elegistis. Et 3. Regum 18. dixit Helias sacerdotibus Baal: Invocate nomina Deorum vestrorum: & ego invocabo nomen domini Dei mei. Quia ergo invocare, pro actu latriæ sumitur, & inter actus latriæ enumeratur & ponitur, & vt verus actus latriæ exhiberi Deo præcipitur, & ut actus latriæ fieri dæmoni interdicitur: ergo si dæmon à Christiano invocetur, ubi aliud non apparet, actu latriæ dæmoni offertur; quod sapit hæresim manifeste, & tales ut hæretici sunt habendi, iuxta primam conclusionem: Nonne invocantes Machometum sunt hæretici habendi? Vtique. & nũquid non plus invocantes dæmones? Concordat Beatus Thomas ut dictum est supra in prima conclusione istius quæstionis; concludit nanque sic: In omnibus nanque est apostasia à fide, propter pactũ initum cum dæmone; vel uerbotenus, si invocatio interfit: uel facto aliquo, etiã si sacrificia desint: non enim potest homo duobus dominis seruire, ut dicitur Marci 8. hæc Thomas.

Psal. 49.

Psal. 49.

S. Tho.

Ad euidentiam autem tertiæ conclusionis est diligentius attendendum, quòd in invocationibus dæmonum, ad petitionem est acutius attendẽdũ: Nã si petitur quod excedit dæmonis facultatem, ut sunt futura, à Dei uel hominis arbitrio mere dependentia uel uoluntate: ut resuscitatio mortui, quod petiit Saul per Pythonissam: uel certificatio mortis uel uitæ: qd à Beelzebub petiit Ochozias, ut patet 4. Regum 1. uel hominem cogere ad peccatum, & similia: & tunc ex huiusmodi petitione hæretici iudicantur: quia protestantur se credere, dæmonem fore Deum.

A

B

C

D

E

COMMENT. LXVIII.

Qvę hac quæstione traduntur, frequentia etiam sunt, & ab Inquisitoribus diligenter cognoscẽda. cum inter cetera grauissima scelera, hoc etiam de invocandis dæmonibus multos in repub. Christianã diuinę legis proditores inaserit. Persequitur nero Eymericus hanc tractationem diligenter, quam trãdunt ferme omnes qui contra hæreticos scribunt. Repertorium Inquisitorum verbo, damon. §. verum dæmones invocantes. Locatus in opere iudiciali verbo, invocare. & verbo, diuinationes. & verbo. apostasia. Tabiensis in summa verbo, inquisitor. §. 33. nu. 34. Zanchinus tract. de hæret. cap. 22. Albertinus de agnos. assert. q. 11. num. 4. & seq. Paulus Grillãdus tract. de sortil. q. 10. & 11. Alfonsus Castrus, lib. 1. cap. 13. de iusta hæret. punitio. Simancas de catho. instit. tit. 21. Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 100. & 101. Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum, uerbo, dæmones. §. 1. & 2. sanctus Antoninus in summa par. 2. tit. 12. c. 5. §. 1. Aegidius Romanus, lib. 2. sent. dist. 7. q. 3. ar. 3. & communiter theologi ead. dist. 7. & de materia huius quæstionis tractat plene Iacobus Sprenger in Malleo Maleficarum. B. Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Squillacensis tract. de fide cathol. cap. 9. et 10. & Hispani habemus hanc tractationem in legibus septipartitis par. 7. tit. 23. sunt et alij qui hæc tractãt, sed hi copiosius.

Cõtra invocãtes dæmones, qui scripserint.

Hæc damnata invocandi dæmones consuetudo antiquissima est in orbe terrarum: & in Ecclesia Dei Elcesaitæ quidam hæretici, qui circa annos Domini CCXL. exorti sunt, vt ait Nicephorus, lib. 5. ca. 24. histo. eccle. invocationibus, incantamentisque dæmonum sunt vsi.

Invocare dæmones antiqua superstitio.

a ¶ Invocantes nanque dæmones quantum ad modum trifarie uariantur, &c.] *Totam hanc quæstionem, quę late patens est, complectitur auctor tribus assertionibus, & singulas copiose comprobat.*

Prima est: qui dæmones invocant exhibentes eis honorem latriæ, qui est cultus soli Deo debitus, ut hæretici sunt habendi.

Secunda est: Invocantes dæmones cum honore duliæ, qui est cultus Sanctis gloriosis debitus, etiã nolunt hæretici sunt tractandi.

Postrema est: Qui dæmones quouis alio modo invocant, etiamsi nullum eis cultum exhibeant, quia illis se supponere videntur, hæretici etiam sunt putandi. de singulis agemus suis locis.

b ¶ Qui tabula Salomonis intitulatur.] *ita Barcinonensis, & codex Cardinalis de Gambara. in Bononiensi, qui tabulæ Salomonis intitulantur, in Sabellano, qui clauicula Salomonis intitulatur.*

c ¶ Quos quidem libros à necromantĩcis per me captis auulsi. & legi.] *Prodest ergo malos libros legere, vt errores refutentur eorum, & fraudes detegantur, ne nocere possint. c. Episcopus. 37. dist. per quos autem legi debeãt explicui supra in hac 2. par te super cap. Fraternitatis. de hæreticis. libri uero*

Mali libri quatenus legendi.

quorum hic meminit Eymericus, mali homines dictante sæpe dęmone scripserunt.

Dæmone bona quǣdnq; consulūt, vt mala persuadeant.

d ¶ Castitatem pro dęmonis reuerentia, uel monito obseruando, ieiunando, &c.] *Neque hoc debet impossibile uideri: sæpe enim dęmones, item necromantici, & ceteri huius vetitę artis professores, vt facilius decipiant, bona fieri iubent, vt malis & illicitis admixtis fides adhibeatur; quoniā si omnia mala essent, quæ ab illis præciperentur, facile fraus detegeretur. his autem bonorum operum vmbris in primis capiuntur feminę, quibus & ob fragilitatem sexus, & curiositatem multum illudunt dæmones; est autem insignis hic Eymerici locus, & multis exemplis illustris, quæ nosse oporteat Inquisitores.*

Characteres, signa, & ignota nomina prohibita.

e ¶ Per characteres et signa, et ignota nomina obsecrando.] *Hæc nominatim prohiberi videntur in Leuitico ca. 19. dum cauetur ne figura aut stigmata fiant: quo intelligimus vetari, ne quis signa superstitiosa, aut imagines Astrologię, aut nomina ignota & characteres pingat: hæc enim omnia, ut ait Orig. lib. 3. in Iob, diaboli sunt seductiones; dęmonū sunt irrisiones, idololatrię sunt fęx, animarum infatuatio, & cordium scandalum.*

f ¶ in quibus omnibus honor latriæ, &c.] *De adoratione latriæ & duliæ dixi supra super q. 10. huius partis, quæ sunt nunc in memoriam reuocāda, vt hæc quæstio percipiatur.*

Locus restitutus.

g ¶ Vel aliud corpus peruium.] *Hic locus in tribus codicibus erat deprauatus,* paruum *enim legebatur, restitutus est ex Bononiensi, in quo legebatur* peruium, *hoc est, clarum & lucidum. solent nanque quādoque necromātici lucidam ampullam, aut quid simile coram puero puellaue statuere, in quo dęmonū arte apparent spectra & simulacra eorum quæ scire cupiunt, quæ ipsi non possint uidere, videatur tamen ab innocentibus pueris, & referuntur, estque hoc diuinandi genus hodie ualde frequens.*

h ¶ Et isto modo Saul per Pythonissam, et c.] *Valde difficilis est huius historię declaratio, cum absurdum videatur per Pythonicam diuinationē, quæ errori artis magicę deputanda est, Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saulis impijssimi Regis. sed ueram declarationem habes in cap. nec mirum. §. præterea quidam. 26. q. 5. & apud diuum Thomam 2. 2. q. 95. ar. 4. ad 2. argumentum.*

i ¶ Primus casus, seu conclusio est.] *Ratio potissima cur qui hoc primo modo dęmones inuocant, iudicantur hęretici, est, quoniam funesta offerre dęmonibus sacrificia: aut pacta cum eis inire, aut nefarijs precibus eos deprecari: aut similia in eorum exercere honorem sapiunt manifestam hæresim, & idololatriam prę se ferunt, & qui talia committunt, vt ait Alexander Aleasis par. 2. q. 184. facile à dæmonibus trahuntur ad infidelitatem: in quam etiam sententiā consentire uidetur Caietanus 2. 2. q. 95. art. 4.*

Inuocantiū dęmōes quales pœnæ.

K ¶ Et per consequens si resipiscant, hæresi primitus abiurata: sunt ut pęnitentes hæretici perpetuo immurandi.] *Hi iure ciuili vltimo supplicio afici iubentur. l. nullus. & l. nemo. C. de malefi. & mathe. quod ipsum Hispana quoque lege cauetur partita 7. tit. 23. l. 3. hanc tamen seueritatem Ecclesia benigne molliens mitiores pœnas in hos statuit, quales hic tradit Eymericus, & aliàs, de quibus egi superiori quæstione, uers. quantum ad secundum.*

Quid superstitio.

l ¶ Superstitio etiam est uitium oppositum de directo religioni Christianæ, seu latrię.] *Idem B. Thomas 2. 2. q. 92. art. 1.* Est, *inquit*, superstitio vitium religioni oppositum secundum excessum, nō quia plus exhibeat in cultum diuinum quàm uera religio, sed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. *hęc Thomas quare non malè dixit Gellius,* Superstitionem esse ineptam & importunam religionem.

Futura inquirere ab ariolis uel dæmonibus quidē sapiat hæresī manifeste.

m ¶ An inquirere futura ab ariolis sit illicitum, &c.] *Ab ariolis & dæmonibus futura inquirere illicitum est, & hæresim sapit manifestā, quia dęmonibus tribuitur, quod solius Dei est. hinc valde prudēter Gratianus in sum. 26. q. 5. scribit ita:* Est quoddam genus culturæ idolorum ex dæmonum consultationibus futura prædicere. & qui futura, quę ex Dei oraculo nunquam reuelata inueniuntur, vel dęmonum consultatione, vel quibuslibet pręstigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt: futura enim præscire solius Dei est. *hęc ille. Idem sentit vterque Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Alfonsus Castrus, lib. 1. cap. 13. de iusta hæret. punitio. Paulus Grillandus tract. de sortil. q. 6. Simancas de catho. instit. tit. 21. num. 12. & alij. Qui ergo futura scire nititur inuocatis dęmonibus, hęreticus putandus est.*

Sed hoc eam distinctionem recipit, quam præcitato loco affert Alfonsus, & Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 23. & alij: nam si futura, quæ postulantur talia sint, quę dęmonis notitię subdantur, vt eclipsis, fertilitas terræ, aut sterilitas, et similia, quæ in causis naturalibus cōtinentur. qui interrogat, quamuis grauiter peccat, non putatur hæreticus, cū dæmoni tribuat, quod sibi competat: secus si tētaret præscire futura, quę per naturam sciri non possant, qualia sunt omnia, quæ à mero & libero hominis arbitrio pendent, quæque Deus in sua posuit potestate.

Pocula amatoria non sic āgūt liberam hominis uoluntatem.

n ¶ Qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hęresi uehementer.] *Grauis est hęc qō, & valde vtilis, & frequens etiam nostris sæculis: solēt enim qui turpibus amoribus capiuntur, pocula amatoria, quę Gręci* philtra *uocant, amantibus propinare, ut mentes eorum ad amorem inflamment, pudicumq; interdum animū flectant. Hoc primum obseruādū est, nullā ī his sortilegijs amatorijs reperiri virtutē ad cōpellendā liberā hominis uoluntatē ad amādū. Paulus Grillādus trac. de sortil. q. 3. n. 17. & seq. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 15. de iusta hęret. punitio. & alij. apta .n. sunt potius ad inducendum furorem q̄ amorem, uel attestante Ouidio in amatorijs.*

lib. 2. de arte amandi.

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Propinantes pocula amatoria quidn reddantur de hæresi suspecti.

Rursus id quoque animaduertendum, an in his poculis amatorijs misceantur sacramenta, ut hostia consecrata, uel sanguis Christi, aut res sacramentales, aut aliter sacræ, ut reliquiæ Martyrū, Agnus Dei, aut alia huiusmodi, quę commemorat Paulus Grillandus tract. de sortil. q. 10. num. 14. & seq. Nam si hęc interueniāt, operantem reddent de hęresi suspectum, ut scripsit Alfonsus lib. 1. de iusta hæret. punitio. cap. 15. circa finem. interrogādaque est ab Inquisitoribus diligēter, quid de his sentias: nā si hæc crediderit

derit liberum arbitrium cogere posse, non modo vehementer de hæresi suspectus, sed vere hæreticus putandus erit, nisi per ignorantiam aut aliter excusetur à crimine hæresis. Et circa hoc illa obseruanda videntur, quæ supra in hac 2. parte diximus super q. 34. cũ ageremus de recipiendis illis, qui facta hæretica vel apostatica commiserunt.

Inuocantes dæmones ob amorẽ quando sint suspecti.

o ¶ Si vero dæmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, etc.] *Hæc est altera difficultas etiam valde frequens: sæpe enim amantes stimulis libidinis agitati dæmones inuocant, vt illi flectãt animum illius quam amant, in amorem turpem: & communis opinio est, talem inuocationem non sapere manifestam hæresim, quia dæmon tunc inuocatur ad* B *id quod sibi competit, quod est tentare.* Ioãnes Aud. *ad Specul. tit. de sortilegijs in Rubrica. idem in cap. accusatus. §. sane. de hæret. lib. 6. & ibidem Geminianus, Franciscus, & alij. Carrerius tract. de hæret. num. 23. vbi alios citat in eandem sententiam.*

Verum plurimum refert intelligere quibus verbis fiat hæc inuocatio, an imperatiuis, vt iubeo, præcipio, impero, constringo, & similibus; an vero deprecatiuis, vt precor, oro, obsecro, obtestor & alijs huiusmodi, vt ex Oldrado indicat hic Eymericus. nam si primo modo fiat, nulla hæresis interuenit manifesta: secus si secundo per verba deprecatiua, quæ C *adorationem includunt, quod sequitur auctor Repertorij inquisitorum verbo, dæmon. §. si enim dæmones. & Locatus in opere iudiciali verbo, apostasia. nu. 7. §. si vero dæmones. & iuxta hanc distinctionem vidimus aliquando iudicari.*

Simancas de catholi. instit. tit. 21. nu. 13 quamuis hæc non videatur improbare: addit tamen, aduersus hos inuocatores inquiri posse, tanquam contra vehementer suspectos: hæc enim ad apostasiam, inquit, & infidelitatem spectant: quæ sententia accepta de illis qui verbis imperatiuis vtuntur, forte vnus est sæua, præsertim cum amantes impetu amoris hæc faciant absque vllo fere pessimæ intellectus errore. In his ergo D *personarum ratio plurimum est considerãda, ne quid durius in quemquam peccatorem in hoc sacro tribunali statuatur. Rem quidem valde illicitam cõmittunt quicunque dæmones inuocant quocunque modo inuocent, & propterea acerbissime sunt plectendi: at qualitas suspicionis grauioris, aut leuioris perpendatur, ad qualitatem personæ delinquentis, & alias circunstantias recurrendum esse arbitror.*

Bartholomæus Spineus apologia 4. in Ponzinibium contra Oldradum & communem distinctionem, quam paulo antea attulimus, constanter asserit, omnem inuocationem Dæmonum sapere hæresim manifestæ: cui non repugno: eam inuocationem proprie accipiat, quam præcesserunt varij cultus, & E *nefarias obseruationes ac reuerentias Dæmonibus exhibitas: quasi secus sit dicendum cum simplicites Dæmones vocantur.*

Intellectus cap. episcopi 26. q 5.

p ¶ Tertio eadem conclusio seu casus probatur, &c. nam 26. q. 5. cap. episcopi.] *Huius cap. intellectus valde est difficilis, tametsi non inepte ab Eymerico huic instituto de quo differit, accomodetur; videndi præ alijs ad eum intelligendum Paulus Grillandus tract. de sortilegijs, q. 7. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 16. de iusta hæret. punitio. Ponzi-* A *uibius tract. de lamijs q. 2. nu. 43. 44. & 61. Albertinus de agnosc. assertio. q. 24. nu. 24. vers. non obstant. Bernardus Comensis in disputatione de strigibus adiecta in fine Lucernæ inquisi. deniq; Syluester, & Spineus de strigibus.*

q ¶ Se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum.] *Videto Iuonem Carnotensem par. 11. cap. 54. & Burchardum lib. 10. decretorum, cap. 29. idem in concilio Agathensi, cap. 4. vbi femine talia professentes & credentes feopis prius cæsa e parochijs pelli iubentur.*

r ¶ Sed à maligno spiritu talia phantasmata nõ tibus fidelium irrogari.] *Ex his potissimum verbis aduersus communem Theologorum & Canonistarũ* Lamias corporaliter deferri communis est sententia & vera. *sententiam colligebat Franciscus Ponzinibius tract. de lamijs, nu. 45. & multis seq. striges non deferri à dæmonibus corporaliter, sed is solus est in ea sententia, & contrarium asserunt vno ore omnes, quos etiam paulo antea, vers. tertio eadem conclusio. eum manifestis experimentis (quibus nemo nisi sensu careat possit contradicere) doceamur lamias sæpe corporaliter deferri. sed Ponzinibio abunde satisfacit Spineus: tract. de strigibus.*

s ¶ In concilio Anquirensi.] *Alias Acquirensi sicut in plerisque vetustis codicibus apud Gratianũ, & apud Burchardum lib. 10. Decret. c. 1: & Iuonem par. 11. c. 30. apud quos in aliquot codicibus legitur: Aucyrensi. Verumtamen in concilio Ancyrano Græco, aut Latino, neque impresso, neq; manuscripto hoc quod hic dicitur, est inuentum: licet qui tomos conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodam vetusto codice xvj. librorum partialium. fragmentum vero, quod proxime retulit Eymericus, fere habetur apud beatum Augustinum in libro de spiritu & anima, c. 28. vt docte annotatum est in Decreto nuper Romæ edito. super c. Episcopi. 26. q. 5. quare iuxta hæc, non sunt Ecclesiæ determinationes, quas Eymericus putat hic Ecclesiæ definitiones, cum non sint in concilio Anquirensi sine Aeyrano, vt ipse existimat: magnæ tamen sunt auctoritatis.*

t ¶ Super illius specula, quamuis immeriti.] *Eandem refert Repertorij inquisitorum verbo, Xorguina. §. & hãc quæstionem. vbi paulo aliter habetur principiũ ita:* Super illius specula: *& infra:* Meritis licet impatibus, eius fauente clementia, &c.

u ¶ Annulum, vel speculum, vel phialam, vel rem quamcunque aliam magice ad dæmones inibi alligandos.] *At non est modica difficultas, qua hic proponitur, de alligandis, aut inludendis dæmonibus in annulis, pyxidibus, vasculisue vitreis ad reddenda responsa, de qua eleganter beatus Augustinus lib. 21. c. 6. de Ciuitate Dei, & ibi Ludouicus Viues, & copiose Bartholomæus Sybilla in speculo peregrinarum quæstio. decade 3. cap. 8. quæst. 1. multa quoque Eusebius, lib. 5. de præparatione Euangelica, cap. 6. vbi tractat, quomodo dæmones cogantur ab hominibus. item eod. lib. cap. 7. 8. & 10.*

In hac re sit hæc prima conclusio: Dæmones spiritus potentissimi nullo pacto eõpelli ab homine possunt ad intrandum & habitãdum alligati in his vasculis; multo minus cogi ad hoc possunt signis, herbis, aut quibusuis alijs characteribus: quia vt ait Iob c. 41. An dæmones compellantur ad inhabitandum vasculis coti posita.

Non

Non est super terram potestas, quæ cõparetur eis. *Quòd si quandoque verbis aut characteribus ingredi videantur compelli, hoc fit vel à summo Deo: vel à bonis Angelis: vel fortassis à dæmonibus potentioribus ac superioribus: vel (quod verius puto) dæmones ipsi sponte veniunt, fingunt tamen se compelli, vt credentes decipiant.*

Sit secunda & postrema conclusio: Ars includendi dæmones in his vasis ac rebus corporeis, non est ars, sed pactio tacita vel expressa inter dæmones & homines perditissimos inita, qua pepigerunt, vt quotiens hoïes hæc vel illa signa & characteres facerent dæmones accederent ad eas imagines aut res, ex quibus responsa deceptis reddant; quod eleganter docuit Augustinus præcitato loco.

Dæmones quo consilio claudi se interdum patiãtur.

Quo autem consilio dæmones his rebus claudi ac gestari se patiantur, optime docet Henricus de Asia super Genesim his verbis notatu quidem dignis: Non ergo eum necromantice, vel magice compellis, aut in vinculis cum vt putas, tenes: sed hoc certum habe, quòd ipse simulat se captum; vt te capiat: se vinctũ, vt te vinciat; se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat: à te inclusum, vt te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel lapidi vel imagini alligatum, vt te funibus peccatorum alligatũ ad infernum perducat. *hæc ille.*

x ¶ Secundus casus, seu conclusio est, &c.] *Idem penitus hinc transcripsit auctor Repertorij inquisitorum verbo, dæmon. §. secundus casus. & Locatus in opere iudiciali verbo, apostasia. §. secundus casus. nu. 8. & seq. nec obscura videtur ratio, cur hæretici haberi debeant, qui honorem hyperduliæ aut dulia exhibent dæmonibus inuocatis: Nam se illis subijciunt, quod apostasia crimen non obscure præ se ferre videtur. Verum nec facile nec præcipitanter veniendum est in hanc sententiam, sed plurimum spectanda est personarum qualitas & conditio, plurimũ etiam causa, ob quam inuocant, et modus inuocandi: nam hæc & augere & minuere culpam plerunq; possunt, vt alibi dictum est.*

y ¶ Et hæreticorum legibus non procul pulsis, aliis anfractibus feriendi.] *Hic locus in omnibus est depravatus: nam Barcinonensis habet ita:* Et hæreticorum legibus procul pulsis, aliis anfractibus feriendi. *Bononiensis ita:* Hæreticorum legibus non procul pulsis, illis anfratibus feriendi. *codex Cardinalis de Gambara ita:* illis à fratribus feriendi. *Sabellanus denique ita:* Et legibus hæreticorum non procul pulsis vltimo supplicio fouendi. *Quocunque modo legatur, hic est sensus: Eos qui hoc secundo modo dæmones adorant, proculdubio pœnis hæreticorum esse coercendos: quod tamen non est simpliciter accipiendum, sed tunc cũ recte hæc fieri posse crediderint, nec conuerti voluerint: aliàs enim, vt proxime dicebamus, circumstantiæ sunt diligenter perpendendæ priusquam in hanc sententiam descendamus.*

z ¶ Tertius casus seu conclusio est, &c.] *Tertia hæc assertio multam habet difficultatem: neque enim videntur hæretici aut apostatæ, qui hoc tertio modo inuocant, cum nullum cultum dæmoni exhibere videantur. Hæc quæstio pendet ex illa: An dæmonum inuocatio possit quandoque fieri absque eo-*

An dæmonũ inuocatio fieri possit absque eorum cultu.

A *rum cultu, in qua breuiter cum Caietano 2.2.q.95. art. 4. dico, posse dæmones inuocari absque cultu eis exhibito, vt cum requiritur ab illis, absque vlla reuerentia aliquid, quod ab ipsis præstari possit, quemadmodum requireretur ab homine potente nos adiuuare, semota omni cogitatione subijciendi se dæmonibus: & quoniam huiusmodi inuocatio, quæ fit absque vlla exteriori cultus & adorationis specie, indirecte spectat ad cultum dæmonum non ex intentione inuocantis, sed ex institutione forsan & occulto pacto eorum inuocationum huiusmodi cum dæmonibus, ignorato ab inuocante; ideo quamuis aliqua hæresis suspicio contrahceretur ex huiusmodi inuocatione (quod nunc nõ definio) at non incurreretur hæresis omnino, vt voluit hic Eymericus, præsertim ab eo, qui solum curiositate ductus, vel alio prauo affectu semel, vel bis quid tale faceret, neque ex professo eam artem profiteretur: & hoc modo videtur intelligendus hic Eymericus dum dicit:* Modis explicatis in superioribus. *constat autem in 3. modo inuocandi dæmones, nu. 4. eum locutũ fuisse de eo in primis, qui hanc artem profitetur, dum dicit:* ipso necromante librũ tenente, ac legente.

B *Neque inuocandi verbum significat semper actũ latriæ exhibere rebus inuocatis, cum, vt paulo antea docuimus, ex Caietano quandoque indicet auxilium requirere ab eo, qui potest nos iuuare, absq; vlla reuerentia. Quòd vero inuocare quandoque non sit actus latriæ, aperte docet diuus Augustinus in 3. tomo, lib. 1, locutionum circa finem in hac verba:* Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph, ait inter cetera: & inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum: Vnde notandũ est, nõ solum exauditionem, sed etiam inuocationem dici aliquãdo, quæ non Dei sed hominum sint. *hæc Augustinus. iam in iure inuocare manifestæ significationis est. l. episcopale. C. de epis. audient. pro implorare auxiliũ, seu gladium ciuilis magistratus. c. t. de offi. ord. Bart. l. vnica. ff. si quis ius dicen. non obtem.*

Verbum inuocandi non semper iudicat actum latriæ.

C *Postremo vt nihil desideres eorum, quæ ad hanc quæstionem spectant, inserenda hic est determinatio quædam facta per Almam facultatem theologicam Parisien. anno Domini MCCCXCVIII. vbi notantur omnes fere errores, & qualitates propositionum, quæ accidere possunt in hac materia inuocationis Dæmonum, & artis magicæ, quæ multam lucem huic disputationi afferre possũt. omissa ergo eius determinationis præfatione, articulorum condemnatio sequitur in hæc verba:*

D Est autem primus articulus: Quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias, quærere familiaritates & amicitias et auxilia Dæmonum, non sit idololatria. Error. Quoniam Dæmon aduersarius pertinax et implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris, vel dominij cuiuscunque diuini vere seu participatiue, vel aptitudinaliter susceptiuus, vt aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in signo ad placitum instituto, vt sunt imagines & templa. Deus in ipsis adoratur †.

† al. honoratur

E Secundus articulus: Quòd dare, vel offerre vel promittere Dæmonibus qualemcumque rẽ, vt adimpleant desiderium hominis, aut in honorem

rem eorum aliquid osculari, vel portare, non sit idololatria. Error.

Articulus iij. Quòd inire pactum cum Dæmonibus tacitum vel expressum non sit idololatria, vel species idololatriæ, vel apostasiæ. Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni observatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

Articulus iiij. Quòd conari per artes magicas Dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorũ consecratis, vel potius execratis, includere, cogere, & arctare, vel eas velle vilificare, non sit idololatria. Error.

Articulus v. Quòd licitum est vti magicis artibus vel aliis quibuscunq; superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunque bono fine. Error. Quia secundum Apostolum, non sunt facienda mala vt bona eueniant.

Articulus vj. Quòd licitum sit, aut etiã permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Articulus vij. Quòd aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunque casu, vt talibus licite vtatur. Error.

Articulus viij. Quòd artes magicæ & similes superstitiones & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Articulus ix. Quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere Dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Articulus x. Quòd thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, sunt † ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia: quoniam Deus aliàs non prohiberet vel puniret,

† al. sine

Articulus xj. Quòd talibus & taliter vti, nõ est sacrificare seu immolare Dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idololatrare. Error.

Articulus xij. Quòd verba sancta & orationes quędam deuotę, & ieiunia & haineationes, & cõtinentia corporalis in pueris & alijs, & Missarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiũt pro exercendo huiusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius accusent. Error. Nam per talia sacrę res, immo ipse Deus in Eucharistia Dæmonibus tentatur immutari: & hęc procurãt Dæmon, vel quia vult in hoc honorari similis altissimo: vel ad fraudes suas occultandas: vel vt simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Articulus xiij. Quòd sancti Prophetæ, & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, & miracula fecerunt, aut Dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Articulus xiiij. Quòd Deus per se immediate, vel per bonos Angelos talia maleficia sãctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Articulus xv. Quòd possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem seu desiderium alterius. Error. Et hoc conari facere est impium & nefarium.

Articulus xvj. Quòd ideo artes prędictæ bonæ sunt & à Deo, & quòd eas licet obseruare: quia per eas quandoque vel sæpe euenit sicut vtentes eis quęrunt vel prædicunt: vel quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Articulus xvij. Quòd per tales artes Dæmones veraciter coguntur & cõpelluntur & non potius ita se cogi fingunt ad seducẽdos homines. Error.

Articulus xviij. Quòd per tales artes & ritus impios per sortilegia, per carmina, & inuocationes Dęmonum, per quasdam inuolutiones †, & alia maleficia nullus unquam effectus ministerio Dęmonum subsequatur. Error. Nam talia quandoq; permittit Deus cõtingere: vt patuit in Magis Pharaonis, & alibi pluries: vel ad probationem fidelium, sicut habetur Deutero. xiij. vel in quorundã hominum dignam flagellationem: vel quia vtentes † seu consulentes propter malam fidem aut alia peccãta nefanda † dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

† al. insultationes.

† al. abutentes.

† al. nefarium

Articulus xix. Quòd boni Angeli includantur in lapidibus, & conficerent imagines vel vestimẽta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continẽtur: Error & blasphemia.

Articulus xx. Quòd sanguis vpupę, uel hœdi, vel alterius animalis, uel pergameni virgineum vel curium Leonis, & similia habeant efficaciam ad cogendus, vel repellendos Dæmones ministeriu huiusmodi artium. Error.

Articulus xxj. Quòd imagines de ære vel de plumbo, vel auro, vel de cera alba uel rubea, vel alia materia, baptizatę, exorcizatę, & cõsecratę, seu potius execratæ secundum prædictas artes, & sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide, & philosophia naturali, & astrologia † vera.

† al astronomia.

Articulus xxij. Quòd vti talibus, & fidem dare, non sit idololatria, & infidelitas. Error.

Articulus xxiij. Quòd aliqui Dęmones boni sunt, aliqui benigni, alij omnia scientes, alij nec saluati, nec damnati. Error.

Articulus xxiiij. Quòd suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus, conuertuntur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis. Error.

Articulus xxv. Quòd vnus Dæmon sit rex orientis, & præsertim suo merito, alius occidentis, alius septentrionis, alius meridiei. Error.

Articulus xxvj. Quòd intelligẽtia motrix cæli influit in animam rationalem, sicut corpus cęli influit in corpus humanum. Error.

Articulus xxvij. Quòd cogitationes nostrę intellectuales, & volitiones nostræ interiores, immediate causentur à cælo: Et quod per aliquã traditionẽ magicam tales possint sciri: & quòd per illã de eis certitudinaliter iudicare sit licitum. Error.

Articulus xxviij. Quòd per quascunque artes magicas possumus deuenire ad visionem diuinę essentiæ, uel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hęc & post maturam crebramq; inter nos & deputatos nostros examinationẽ cõcussa in nostra cungregatiune generali Parisiis apud sanctum Maturinum, de mane super hoc speciali celebrata, anno Domini MCCCXCVIII. Die XIX. mensis Septembris. In cuius rei testimonium sigillum dictæ facultatis presentibus literis duximus apponendum.

Hęc quidem habet prædicta condemnatio, quam affert

affert Ioannes Gerſon tomo 1. operum, tractatu quodam de erroribus circa artem magicam.

Cum uero in fine ſingulorum articulorum additur dictio illa: Error. *per errorem accipere debemus non quamlibet falſitatem contra philoſophiam naturalē, moralem, aut alias humanas artes, ſed errorē & falſitatem contra veritatem fidei catholicæ, quam nullo pacto recipit Chriſtiana religio, iuxta id quod diximus ſupra in hac 2. parte ſuper q. 3.*

Qui prędictos teneret articulos iudicio inquiſitorum ſuppoceretur.

Quicunque ergo ſcienter aliquem ex his articulis teneret ac profiteretur, iudicio Inquiſitorum hæreticę prauitatis proculdubio eſſet ſubiectus: tametſi enim generalia ſtudia veluti Pariſienſe, Salamanticenſe, Bononienſe, aut ſimilia non habeant poteſtatem iudicandi certo & infallibiliter de fide, ita vt eorum definitionibus omnino ab omnibus ſit parendum: nec propterea dicenda ſit hæretica aliqua propoſitio, quia definitioni alicuius Vniuerſitatis contradicit, at ſuſpecta ſaltem de hæreſi eo nomine haberi poterit, & determinationi alicuius catholicæ & inſignis academiæ, ſeu vniuerſitatis opponatur, vt recte iudicio noſtro docuit Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 5. de iuſta hæret punitione.

Huc etiam ſpectat reſcriptum Sixti IIII. incipiens: Nuntiatum eſt nobis. *& aliud Leonis X. incipiens:* Alias ad petitionem. *item aliud Hadriani VI. incipiens:* Dudum vti nobis exponi feciſti. *in quibus agitur de hoc argumento, quę in fine huius operis habentur impreſſa.*

QVAESTIO XLIIII.

De Chriſtianis tranſeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudęorum.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtiani tranſeuntes ad iudaiſmum vt hæretici ſunt iudicandi:*
2 *Et horū fautores cēſendi fautores hæreticorum:*
3 *Etiam ſi Iudęi ſint, & ideo ab Inquiſitoribus puniendi.*
4 *Nicolai IIII. litterę contra prędictos.*
5 *Quo pacto intelligatur quis ad ritum Iudęorum tranſire.*
6 *Ritus redeuntium ad iudaiſmum.*
7 *Ritus tranſeuntiū à Chriſtianiſmo ad Iudaiſmū.*

Vadrageſima quarta quęſtio eſt: Chriſtiani, qui ad ritum redeūt ſeu tranſeunt Iudæorum, & Chriſtiani & Iudæi, qui talibus, qui ad huiuſmodi redierint vel tranſierint ritum dederunt conſilium, auxilium, vel fauorem; an omnes iſti ſint velut hęretici iudicandi, ſic quòd Inquiſitoris hęreticorum ſint ſubiecti iudicio?

Ad hanc reſpondemus, & dicimus tria.

1 Primum eſt: quòd Chriſtiani, qui tranſeunt ad ritum Iudæorum, & conuerſi ex Iudæis, effecti Chriſtiani, qui poſtmodum ad dictum ritum execrabilem reuertuntur (quia illi dicuntur tranſire, & iſti redire) tam iſti, quàm illi, cum fidem abiecerint Chriſti, ad quam ſe obligauerant in baptiſmo, hæretici ſunt habendi, & vt tales iudicandi: ita[a] quòd ſi volunt redire à ritu Iudæorum, atque ſectam abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere, vt pœnitentes hæretici ſunt ad miſericordiam admittendi: ſi autem nolint redire, & ritum Iudęorum atque ſectam abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere, vt impœnitentes hæretici, per Prælatos & Inquiſitores ſęculari brachio ſunt relinquendi, animaduerſione debita puniendi. Et eſt caſus planus de hęret. lib. 6. cap. Contra Chriſtianos. Supra pag. 108.

2 Secundum eſt: q̄ Chriſtiani, qui talibus, qui tranſierint, vel redierint ad dictum ritum execrabilem Iudęorum, præſtiterunt conſilium, auxiliū, vel fauorem, hęreticorum fautores ſunt iudicandi. patet per allegatum cap. Contra Chriſtianos. quod hoc dicit plane. Nam ſic tranſeuntes & redeuntes ſunt hæretici: ergo eis in hoc fauentes, hęreticorum ſunt fautores.

3 Tertium[b] eſt: quòd Iudęi, qui talibus trāſeūtibus vel redeuntibus dederunt ad hoc, conſilium, auxilium, vel fauorem, quòd tranſirent vel redirēt ad prędictum ritum; tales[c] inquam Iudęi fautores hęreticorum ſunt iudicandi: et vt tales per Prælatos et Inquiſitores puniendi.

Et licet alleg. cap. Contra Chriſtianos hoc nō dicat plane, loquitur tamen in genere de prędictorum fautoria, non exprimendo ſi Iudęi vel Chriſtiani fuerint fautores huiuſmodi. Tamē Nicolaus IIII. in extrauagante, Turbato corde. clarius hoc dicit loquens in ſpecie de Iudęis: dicit enim ſic.

4 TVrbato[d] corde audiuimus, & narramus, quod non ſolum quidam de iudaicæ cæcitatis errore, ad lumen fidei Chriſtianę conuerſi, ad priorem reuerſi eſſe perfidiam dignoſcuntur; verumetiam quamplurimi Chriſtiani, veritatem catholicæ fidei abnegantes, ſe damnabiliter ad ritum iudaicum tranſtulerunt: quod tanto magis reprobum fore cognoſcitur, quanto ex hoc Chriſti nomen ſanctiſſimum, quadam familiari hoſtilitate, ſeeurius blaſphematur. Cum autem huic peſti damnabili, congruis, & feſtinis deeeat remediis obuiare, vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra hæreticos, auctoritate ſedis Apoſtolicæ deſignatos, ſuper præmiſſis, tam per Chriſtianos, quàm etiam per Iudæos, inquiſita diligenter & ſollicite veritate, cōtra omnes, quos talia inueneritis hactenus commiſiſſe, ac committere in futurum, tanquam contra hæreticos, contra fautores quoque, receptatores, & defenſores eorum, tanquā eon tra fautores, receeptatores, & defenſores hęreticorum procedere ſtudeatis. Iudæos autem, qui Chriſtianos vtriuſque ſexus, ad

eorum

corum ritum execrabilem induxerint, aut inueneritis de cetero inducentes, pœna debita puniatis: Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo; inuocato ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Datum † al. Reate Romę † Nonas Septembris, Pontificatus *noſtri anno primo.

5 Qualiter autem intelligatur, quòd quis redeat, vel tranſeat ad ritum Iudæorum, nou eſt intelligendum ſecundum quod exponit Bartholomæus Raymũdi ſuper allegato cap. Contra Chriſtianos. ſcilicet, ꝙ balneentur: & locus in quo fuit ſanctum chriſma poſitum, abradatur, & ſimilia, prout ponit: Nam hoc non eſt tranſire, vel redire ad ritum Iudæorum, ſed viuere ſecundum ritum: vnde poſito quòd Chriſtiauus, vel Iudæus ad fidem Chriſti conuerſus fine prædicto ritu efficiatur Iudæus ſeruando eorũ cæremonias, ſolemnitates, & feſtiuitates, & credat prout ceteri Iudęi; vere dicitur ad ritum Iudęorũ tranſiſſe, vel rediiſſe.

Intelligendum ergo eſt, ad ritum iudæorum alĩ quem rediiſſe, vel tranſiſſe, cum eorum cæremonias obſeruat: ſolemnitates eorum & feſtiuitates celebrat, & cetera facit, quæ iudæi commuuiter facere ſunt aſſueti.

6 Qualis autem eſt ille ritus, ſecundum quem illi, qui prius fuerunt iudęi, & poſt Chriſtiani, & iterum poſt redeũt ad iudaiſmum, ſeu iudęorum ritum: conſiderandum quòd talis eſt:

Ritus reiudaizantium. Nam ille ſiquidem qui debet reiudaizare, requiritur ſeu interrogatur ab aliquo ex iudæis preſentibus, ſi vult facere טבילה Teuilà, in hebręo, quod eſt dictum in latino; ſi vult facere balneationem, ſeu lotionem, ſeu balneum in aqua currente, vt efficiatur Iudæus? Ille autem reſpondet, quòd ſic: & tunc ille Iudæus, qui præeſt, dicit eidem in hebręo: בעל תשובה baal teſſuua: quod eſt dictum in latino, reuertaris à ſtatu peccati: & poſt hęc ille exuitur ex toto, & quandoque balneatur in aqua calida: & tunc iudæi fricant eum fortiter cum arena per totum corpus, ſed maxime in frõte, & in pectore, & in manibus: in illis videlicet locis, in quibus in baptiſmo fuit poſitũ ſanctũ chriſma: poſtmodum vero abraduntur omnes vngues illius de manibus & pedibus vſque ad ſanguinẽ; Item radunt caput illius, & poſtmodum ponunt eum in aqua fluuii currentis, & faciunt illum facere immerſionem de capite, in aqua illa tribus vicibus, & poſt dictam immerſionem dicunt orationem talem: Benedictus dominus Deus rex ſæculorum, † qui præcepiſti nobis ſanctificari ſuper † al. exlorum iſtam aquam ſeu balneum: quod vocatur Teuilà in hebræo. Quo facto, ille egreditur de aqua, & induitur noua camiſia, & braccis recentibus, & omnes iudęi preſentes oſculantur eum, & imponitur [b] nomen ſibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptiſmum.

Item ille, qui ſic reiudaizatus eſt, requiritur, ꝙ confiteatur legem Moyſi, & promittat ſe eam tenere, & ſeruare, & ſecundum eam viuere de cetero. Item quòd abneget baptiſmum & fidẽ Chriſti & Chriſtianorum; nec de cetero eã teneat, aut ſeruet; et ille ita promittit ſe ſeruare legem, et abnegat baptiſmum, et Chriſti fidem: poſtmodum vero datur eidem charta ſeu inſtrumentum teſtimoniale ad omnes alios iudæos, vt ſic poſſint cũ recipere, et conſidere de eodem, et benefaciant ei: et extunc viuit, et conuerſatur vt iudęus, et ingreditur ſcholam ſeu ſynagogam iudæorum.

7 Qualis autem eſt ille ritus, ſecundum quem illi qui aliàs non fuerunt iudęi, recipiuntur ad iudaiſmum, conſideraudum eſt, quòd eſt idem qui prius, niſi ꝙ prædicti non circumciduntur, quia tam ſunt: vnde [a] aliter circumciduut iudæi pueros ſuos, et aliter Chriſtianos, ſiue pueros ſiue adultos: quia circumcidendo chriſtianos, adultos ſeu pueros, ſcindunt eis pellem deſuper ſemiplene, et non per totum circulũ, ſicut faciunt in pueris ſuis iudęis: ad hoc vt ſit diſtinctio inter eos.

COMMENT. LXIX.

De materia huius quæſtionis agunt Canoniſtæ in cap. contra Chriſtianos. de hęret. lib 6 Locatus in opere iudiciali verbo, apoſtata in 3 vbi penitus ſequitur hic Eymericum. idem per omnia Repertorium inquiſitorum verbo, Reiudaizantes. & Calderinus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rubrica, De his qui condemnantur vt hæretici. Tabienſis in ſumma verbo, inquiſitor. §. 31. 32. & 33. Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 46. & in legibus Hiſpaniæ ſeptipartitis, par. 7. tit. 24. l. 7. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 23. de iuſta hęret. punitio. Ioannes Rojas tract. de hęr. par. 1. num. 557. & ſequen. Corradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 2. Gondiſſalnus tract. de hęret. q. 9. nu. 11. & alij quos omitto.

Ac de his nulla eſt dubitatio, qui iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciuntur: ſunt. n. nõ modo hæretici, uerum & apoſtatæ iudicandi, cum in totũ deſerant fidẽ Chriſti, & ſectam penitus execrabilem. & omnino à religione Chriſtiana diuerſam profiteantur. de quibus propria diſputatio eſt infra q. 49. Reiudaizantes poteſtati Inquiſitorũ ſubduntur.

Iam qua hac quæſtione dicuntur de poteſtate Inquiſitorum procedendi aduerſus iudaizantes, locum habent etiamſi reiudaizantes fuiſſent baptizati dum eſſent infantes, aut metu mortis, dummodo non fuiſſent baptizati abſolute coacti. textus in dicta. c. contra Chriſtianos. ibi: Etiamſi huiuſmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen abſolute, aut præciſe coacti baptizati fuerunt. *hęc ibi notatque ibidem gloſſa, Geminianus, & alij. Bernardus in lucerna Inquiſi. verbo, Iudæi. §. 2.*

Cum his tamen qui reiudaizant dum ſunt infantes, mitius eſt agẽdum, quàm cum adultis, quia ætati parcitur, vt dixi par. 1. ſuper l. ſi quis. C. ne ſanctum baptiſ. iteretur. verũ ſi tamen crimine capax.

a ¶ Ita quòd ſi volunt redire à ritu iudęorum, etc.] *Barcinonenſis impreſſus hic erat mutilus, nam poſt illa verba* Hæretici ſunt habendi, et vt tales iudicandi. *ſtatim ſequebatur:* Ita quòd ſi nolint redire, et ritum Iudæorum atque ſectam abiurare, etc. *Nos tamen ex tribus manuſcriptis illa ſupplemus.* Ita quòd ſi volunt redire à ritu Iudęorum atque ſectam abiurare, et ſatisfactionẽ congruam exhibe- Locus emendatus.

exhibere, ut pœnitentes hæretici sunt ad miseri-
cordiam admittendi.

Iudæi ratione delicti supponũtur iudicibus ec clesiasticis.

b ¶ Tertium est, quòd Iudæi, qui talibus transeuntibus, &c.] *Nam ratione delicti Iudæi subijciũtur foro Ecclesiæ, quamuis non sint de Ecclesia. idem tradũt Lecatus verbo, Apostata, num. 3. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitor. verb. Iudæi. §. 1. Repertorium Inquisi. ver. Iudæus. §. item Inquisitor. versi. & ibi dicunt Doctores. quibus accedunt Ancharanus cons. 15. incipien. Spiritualis Iudex. Calderinus cons. 2. incipiente: Iudæus dolose. tit. de Iudæis. & Oldradus consil. 36. incipien. Infrascripti sunt articuli. Zabarella in clemen. 2. §. 1. de hæret. Cardinalis Alexandrinus in cap. nulla. dist. 54. vbi expresse asserit, Iudæos in casibus, in quibus Christianis contrariantur, vel eos ad obseruandum suos ritus inducunt, iuri canonico & iudicibus Ecclesiasticis subiectos esse. Idem tenuit Imola in clemen. ex graui. de vsuris. versi. vlterius quæro an Iudæi asserentes. & Campegius ad Zanchinum. cap. 36. versi. Deliquit contra fidem nostram. & eleganter Squillacensis tract. de fide catho. cap. 46. tradunt Ioannes Andr. Geminianus, Francus & ceteri communiter in cap. contra Christianos. de hæret. lib. 6.*

Iam quot & quibus casibus Iudæi & alij infideles subijciantur Inquisitorum potestati luculenter declarauit Sanctissimus dominus Gregorius Papa XIII. rescripto quodam incipien. Antiqua Iudæorũ. anno Domini MDLXXXI.

Iudæi inducentes Christianos ad iudaismum ut fautores hæreticorũ plecti possunt,

ç ¶ Tales inquam Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi, & vt tales per prælatos & Inquisitores puniendi.] *His verbis apertissime indicat Eymericus Iudæos inducentes Christianos ad iudaismum plectendos esse pœnis fautorum hæreticorum; quod non est absurdum: quãuis enim re vera proprie fautores hæreticorum dici non possint, eum in eos nõ cadat hæresis, nec propterea hæresis fautoria, quia baptizati non sunt; at large non modo fautores, verũ sectatores hæreticorum, seu verius apostatarum dici possunt, vt optime scripsit Ioannes And. in dicto c. contra Christianos.*

Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 46. nu. 2. in casu huius quæstionis pœna arbitraria puniendos dicit, ex quo pœna certa per leges non est statuta, ꝙ regulã in capitulo de causis, de offic. deleg. quod etiam videtur indicare rescriptum Nicolai III. Turbato corde. *quod hic recitat Eymericus, in quo circa finem dicitur:* Pœna debita puniatis. *quamuis enim nomine pœnæ debitæ, intelligamus pœnam à iure præscriptam: at vbi sancita non est, pœnam arbitrariam à iudice debito pensatis circunstantijs imponendam, accipimus. iudex enim legibus deficientibus, ne delictum maneant impunita, legibus suffici tur.*

Quibus pœnis plectendi Iudæi inducẽtes Christianos ad iudaismum.

Zanchinus tamen tract. de hæret. c. 36. num. 4. Repertorium Inquisit. verbo, Iudæus. §. sed circa prædicta. Sylvester in sum. verbo, Iudæus. quæst. 3. quatuor pœnas videntur numerare, priuationem communionis cum Christianis, pecuniariam, carceres, & verbera. quæ colligũtur ex c. ita quorundam. in fine. extra de Iudæis. ex c. in Archiepiscopatu. de rapto. & ex c. sæpe. 28. q. 1. neque ab his puto recedendum.

A *Sed si utrox sit scelus à Iudæo, vel alio infideli contra fidem patratum, acrior pœna eis imponi poterit, ac etiam relinqui poterunt curiæ sæculari: nam quotiet pœna relinquitur arbitrio iudicantis, si crimen sit ingens, iudex arbitrium extendere potest vsque ad mortem, vt est glossa communiter recepta in §. in summa. verbo, extraordinaria. Instit. de iniurijs. Decius in c. ex litteris. de constit. & alij quos omitto consulto. postea vero iudices sæculares vltimo supplicio eos afficient. argumento l. 2. & l. nequis Christianam. C. de iudæis.*

Illud hic non est omittendum, quod optime monet Squillacensis tract. de fide catho. cap. 46. circa
B *finem. quòd quando Iudæi in his casibus ad fidem spectantibus sunt puniendi, non potest Episcopus siue Inquisitore, aut vice versa punire, sed simul intercenire debent, quemadmodum in condemnandis hæreticis eautum est in clemen. 1. §. duro tamen. de hæret. & hæc sententia videtur mihi tutissima, & propterea penitus obseruanda.*

Num autem puniendus sit Iudæus si transierit ad sectam Sarracenorum docet Oldredus consil. 51. incipien. Iudæus transiuit. cuius dicta ob brevitatem non expendo.

Item an & qualiter sint puniendi Iudæi si infideles vlterius secta inducant ad Iudaismum, cautum
C *est à Ioanne Castellæ rege anno MCCCCXVIII. & refertur in collectione legum Hispaniæ Catholici Regis nostri Philippi II. lib. 1. tit. 1. de sum. trinit. & fide Catho. l. 6.*

d ¶ Turbato corde.] *Refert etiam Campegius apud Zanchinum, c. 36. vbi eam tribuit Gregorio X. & Repertorium verbo, Reiudaizantes. §. sed est quæstio. Sed nihil refert: potuit enim ita primum eauere Gregorius X. idemq; postea innouare Nicolaus IIII quod sæpissime cõtingit. eiusdem quoque extraugantis meminit Ioannes And. & alij in cap. contra Christianos. de hæret. lib. 6.*

e ¶ Pontificatus nostri anno primo.] *Post hæc*
D *verba, in tribus codicibus manuscriptis subsequitur hæc periodus:* Similes litteræ Apostolicæ habentur de Sarracenis mutatis mutandis, & incipiunt: Admodum. et sunt Gregorij. XI. *Sed not secuti Barcinone impressum, ea emisimus, ercdentes adnotationẽ aliquius esse, quæ ex margine in contextum irrepserit: nam illæ litteræ quæstione sequenti referuntur.*

Locus rehi turus.

f ¶ Si vult facere Teuilà in Hebræo.] *Hic locus in omnibus eodicibus erat depranatus: nam Barcinonensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara ita habent:* Si uult facere Tinila. *Sabellanus ita:* Si uult facere Tuilam: *sed not ex consuetudine & ritu Hebræorum ita correximus & restituimus*
E *vt est impressus:* Si uult facere Teuilà: *obseruandum est autem, non quamcunque lotionem, qua Hebræi se solent lauare, aut purificare intra domũ suam, vocari Teuilà, sed solum eam quæ fit in aqua currenti, & naturaliter scaturienti, quod etiam hodie vbique obseruant, præsertim in purificandis feminis menstruo, aut nocturno quacunque significatione pollutis, nõ enim prius uiris iunguntur, quàm fecerint Teuilà. hic locus apud Vmbertum in opere iudiciali verbo,* Tinila, *eisdem verbis legitur etiam corrupte.*

Quid sit Teuila apud Hebræos.

g ¶ Dicit

Locus testimonius.

g ¶ Dicit eidem in Hebræo, Baal Tesciua.] *Hic quoque locus in omnibus exemplaribus erat mendosus, in Barcinonensi ita Baal tussima. in Bononiensi, Cetsiura. in Sabellano, Cesuira. in codice Cardinalis de Gambara, Cesura. quem nos etiam edocti consuetudinem & linguam Hebræorum, ita restituimus vt est impressus. est autem hic modus dicendi consuetus & familiaris apud Hebræos, quo quadam animi lætitia indicant lætabundi hominem pœnitentem & conuersum, cum relictis religione Christiana, aut nefarijs sectis ad legem reuertitur, seu conuertitur. hunc etiam locum corruptum inuenies apud Vmbertum Locatum in opere iudiciali, verbo, Tinila.*

Quid apud Hebræos ra al Tesciua.

h ¶ Et imponitur nomen sibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum.] *Si quis ergo Iudæus effectus Christianus retinet nomen iudaicum antiquum, & eo post baptismum assumptum vtitur, ex hoc argueretur amor & affectus erga iudaismum, eumque approbare præsumeretur. ita docet valde singulariter Crauetta consil. 73. incipien. Dicendum videretur. num. 13. & sequen. quem sequitur Franciscus Viuius lib. 2. communium opinionum, opinione 193. versi. & nomen turpe est demum tantæ infamiæ. ratio Crauetæ potissima est: quoniam valet, inquit, argumentum ex reliquijs præcedentibus desumptum. argumento cap. accusatores. vbi glossa. 3. quæst. 5. Ioannes Anania consil. 17. faciunt tradita per Felynum in cap. quæ in Ecclesiarum. de constit. quem retulit Iason l. si ita stipulatus. §. Gryssegonus. de verbo. obligat. & huic opinioni assentior libentissime. qualis autem suspicio hinc oriatur, non pòt à nobis certa regula definiri, sed personarũ & circumstantiarum habita ratione indagãdũ erit. Hæc autem suspicio tunc cessaret, cum in baptismo retineret Iudæus, cum efficitur Christianus, illud nomen, quo vocabatur existens Iudæus, vt si Ioseph Simon, aut similibus etiam apud Christianos vsitatis vocaretur, eaque retineret: tunc enim ex hoc solo noua insurgeret Iudaismi suspicio.*

Conuersi ad fidem & nomen & ritũ veterem dimittentes

Hi vero qui ad catholicam fidem conuertuntur siue ex Iudæorum, siue ex aliorum infidelium perfidia, iubendum est, ne nominibus antiquis, quibus in sua secta vtebantur, appellentur, sed vocentur nominibus vsitatis Christianorũ: quod cauit in Hispania Catholicus noster Rex Philippus II. in collectione legum Castellæ lib. 8. tit. 2. delos Iudios y Moros. l. 13. §. 10.

Rursus præcipiendum est eisdem ne veteres suarum sectarum ritus obseruent, sicut dispositum est in concilio Lateranen sub Innocentio III. c. 70. & refertur in c. Quidam. extra de apostat.

De originarijs seu antiquis Christianis quæsitum etiam est: An & ipsi talem suspicionem incurrant si nominibus Iudæorum appellentur? & sane iudicio meo consultius faciet, si nominibus Sanctorum noui testamenti vocentur: quod si nominibus Iudæorum penitus insolitis apud Christianos & inusitatis vtãtur, fortassis causam præbebunt saltè suspicandi quod ab Hebræis originem ducant.

Hebræi vno modo circũcidunt omnes.

i ¶ Vnde aliter circũcidunt Iudæi pueros suos, & aliter Christianos, &c.] *In vetusto illo codice membraneo bibliothecæ Vaticanæ, quo sæpe sum vsus ad multos locos obscuros huius operis illustrandos, hæc prorsus legentur, quæ hic tradit Eymericus de discrimine circumcisionis. ceterum à peritissimis Rabinis & Iudæis & conuersis ex Iudæis Kamg dũ hæc scribo, accepi, hoc unquã obseruari apud eos, nec scire se aliquando hæc fuisse obseruata: immo aiunt non putari vere Iudæum eum, cui tota præputij pellis circulariter abscisa non esset.*

QVAESTIO XLV.

De Christianis transeuntibus ad sectam Sarracenorum.

SVMMARIVM.

1 *A Christianismo ad Sarracenorum ritum deficientes, hæretici sunt habendi.*
2 *Præstantes eis fauorem sunt hæreticorum fautores:*
3 *Atque vt tales puniri debent, etiam si Sarraceni fuerint.*
4 *Gregorij XI. littera de his omnibus puniendis.*

QVadragesimaquinta quæstio est: Christiani, qui ad ritum redeunt seu trãseunt Sarracenorum, & Christiani & Sarraceni, qui talibus, qui ad huiusmodi redierint, vel transierint ritum, dederunt consilium, auxilium, vel fauorẽ; an omnes isti sint velut hæretici iudicandi sic, vt Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria sicut in quæstione de Iudeis proxime dicta.

1 Primum est, quòd tales transeuntes vel redeuntes ad ritum Sarracenorum, hæretici sunt habendi. argu. extra de hæret. lib. 6. Contra Christianos. nam fidem Christi abnegarunt, & sectam peruersam Sarracenorum sibi elegerunt.

2 Secundum est: quòd Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum sunt habẽdi, & ut tales per prælatos & Inquisitores puniendi. argu. alleg. c. Contra Christianos. Nam taliter transeuntes & redeuntes sunt hæretici: ergo eis præstantes consilium, auxilium, & fauorem, hæreticorum sunt fautores ueri.

3 Tertium est, quòd Sarraceni præstantes prædictis (vt transeant uel redeant ad talem ritum seu sectam) consilium, auxilium, uel fauorem, fautores hæreticorum sunt, & ut tales puniendi per prælatos & Inquisitores sunt, ut expresse determinat dominus Gregorius Papa XI. in extraordinãte, Admodum dolenter. tenoris sequentis.

Extrauag. domini Gregorii xi.

4 ADmodum dolenter audiuimus, & narramus, quòd non solum quidã de Sarracenica impietate ad Christianam fidem conuersi, ad eandem sunt impietatẽ reuersi: verum etiam quamplurimi Christiani, veritatem fidei abnegantes, se damnabiliter ad Agarenorum perfidiam transtulerunt: quod tanto magis reprobum

fore

fore cognoſcitur, quanto ex hoc Chriſti nomẽ ſanctiſſimum, quadam familiari hoſtilitate ſecurius blaſphematur. Cum autẽ huic peſti damnabili congruis & feſtinis deceat remedijs obuiare: Vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirẽdum contra hæreticos, auctoritate ſedis Apoſtolicæ deſignatos, ſuper præmiſſis tam per Chriſtianos, quàm etiam per Sarracenos inter Chriſtianos morantes, inquiſita diligenter & ſolicite veritate, contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commiſiſſe, & committere in futurum, tãquam contra hæreticos; contra fautores etiam, & receptatores, & defenſores eorum, tanquam contra fautores receptatores & defẽſores hæreticorum procedere ſtudeatis. Sarracenos quoque, q̃ Chriſtianos vtriuſque ſexus, ad dictam eorum perfidiam induxerint, aut inueneritis de cetero inducẽtes, pœna debita puniatis: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcẽdo; inuocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Datum apud Villam nouam Auinion. dicœceſis. tertio Non. Auguſti. Põtificatus noſtri anno Secundo.

COMMENT. LXX.

De ſecta & erroribus Sarracenorum actum eſt ſupra cum Eymerico in hac eadem parte q. xxj. Hic breuiter diſſerit auctor de Chriſtianis, qui ad eam ſectam tranſeunt ſeu redeunt; quorum noſtris ſæculis magnus eſt numerus. notitia vero huius queſtionis tota pendet ex illis, quæ dicta ſunt in proxima præcedenti.

Et de materia quæſtionis agunt Repertorium Inquiſitorum, verbo, Reiudaizantes §. ſupra viſum eſt. Canoniſta in cap contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. nu. 51. verſ. item contrahitur hæreſis per apoſtaſiam. Simancas de catho. inſtit. tit. 39. de Mauretanis. & alij.

Qua pœna puniantur, qui ſequũtur ſectam Sarracenorum.

Aduerſus eos qui ex Chriſtiana religione ad ſectã Sarracenorum ſe transferũt, mortis pœna ſtatuta eſt in l. 4 ſeptipartita, par. 7. tit. 25 cui conſonę videtur l. hi qui & l. eum qui. C. de apoſtatis.

Sed iure Pontificio, quo Inquiſitores Apoſtolici vtuntur, huiuſmodi deſertores tanquam apoſtatæ puniuntur, & ſi vere pœniteant & conuertantur ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ condonata eis vita, recipiuntur, ſicut indicat hic Eymericus dicens, eos velut hæreticos eſſe habendos, de quo agemus copioſius infra in hac 2. parte, q. 49. de apoſtatis.

In his conſideranda eſt culpa ſeu lapſus, vt mitius vel grauius puniri debeant: an ſcilicet ſponte, an contra, metu, tormentis, aut alijs cauſis inducti eã ſectam ſecuti fuerint.

A *Iam extrauagantem Gregorij xj. quam refert hic Eymericus, recitat quoque Repertorium Inquiſitorũ verbo, Reiudaizantes.*

QVAESTIO XLVI.

De infidelibus contra fidem Chriſtianam delinquẽtibus, an iuriſdictioni Inquiſitorum ſubdantur.

SVMMARIVM.

B 1 *Contentorum in veteri teſtamento diſtinctio.*
2 *Iudei in quibus à nobis defendendi.*
3 *Iudęis communia multa cum Chriſtianis ſunt.*
4 *Iudæi in quibus delinquendo puniri ab Inquiſitoribus poſſint.*
5 *Iudęos & alios infideles ratione delicti effici de foro Eccleſiæ, multis probatur.*
6 *De poteſtate Papæ ſuper infidelibus.*
7 *Qua ratione Eccleſia quandoque bellum inferat infidelibus.*
8 *Rationes tenentium quòd Iudęorum punitio ſpectet tantum ad iudices ſæculares.*
9 *Intellectus c. Poſtulaſti. De Iudęis.*
C 10 *Quos blaſphemos punire ſit iudicis Eccleſiaſtici, & quos iudicis ſecularis.*
11 *In crimine hæreſis iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere, ſecularis exequi.*
12 *Intellectus c. In Archiepiſcopatu. De Raptor.*
13 *Ritus Iudęorum cur tolerati ab Eccleſia, non ita Sarracenorum.*
14 *Clementina vnica, De Iudęis & Sarracenis, pulchra declaratio.*
15 *Iudæi ex quibus capitibus ab eccleſiaſtico iudice puniri poſſint.*
16 *Epilogus totius quæſtionis.*
17 *Narratur caſus cuiuſdam Iudęi, & Decretum Papæ de illo conſignando Inquiſitori.*
D

QVadrageſima ſexta quæſtio eſt: Iudęi & infideles ceteri, dęmones inuocantes, hęreſes feminantes, ſeu aliàs circa vel contra fidem Chriſtianam de Inquẽtes, an hæretici ſint habẽdi; ita vt Inquiſitoris hæretico rũ iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd in veteri teſtamento continentur multiplicia, à Iudęis vera eſſe extimata, quę ſe dicunt credere, & eis credendo inniti auctoritati diuinę vt infallibili veritati: Nam in dicto veteri teſtamento ſunt quędam moralia, quędam legalia, quædam iudicialia, quædam cæremonialia quædam prophetalia, & quædam figuralia: quæ omnia ſunt in genere duplicia: Nam quædam ſunt in eis ſpecialia, per quæ à nobis Chriſtianis diſtinguuntur, & ipſi Iudæi ſunt, & dicuntur; & à nobis Chriſtianis infideles reputantur, & vere habentur.

2 Et ſi Iudæi in his diſcedant à priori eorũ credentia, licet hæretici ſint in eorum perfidia, non tamen in fide Chriſtiana; immo nobiſcum tũc de nouo conueniunt, & ad nos conuertũtur: & ideo

in his

amplius erudiendi, fouendi, & defendendi.

Communia Chriſtianis & Iudæis.

3 Quædam alia ſunt nobis Chriſtianis, & Iudæis communia, per quæ à nobis Chriſtianis non diſtinguuntur, nec Iudæi ſunt nec habentur: vtpote, credere Deum vnum eſſe, & illum creatorẽ omnium, & ſimilia. Et ſi Iudæi in his ab eorum priori credentia diſcedant, & ea abnegent eſſe vera, hæretici & in priori promiſſa fidelitate, & in eorum theologia ſeu lege, & communi Iudæorũ extimatione ſunt, & habentur.

4 Et quia in his nobiſcum conueniunt, & talia negare, eſt legem Chriſtianam directe agitare; ideo à Chriſtianis, & fidei Chriſti indicibus Epiſcopis, & Inquiſitoribus arctandi ſunt ea credere; & fidem, quam Deo in his credendo promiſerunt, firmiter obſeruare. Si ergo [a] inueniantur Iudæi in his, quę nobis Chriſtianis & eis ſunt cõmunia, delinquere, verbo vel facto ea abnegando, vt ſi aſſerant verbo, Deum non vnum eſſe vel facto, dæmonibus ſacrificando: quod eſt facto aſſerere dæmonem fore Deũ, & ſimilia perpetrare, præſertim in præſentia Chriſtianorum, debent vt hæretici in eorum lege, & vt fautores hæreticorum contra legem Chriſti, & inductores †, arctari & puniri per Epiſcopos, & Inquiſitores indices fidei. Si enim infantes Iudæorum, vel adulti per minas, vel per rerum ſuarum ablationem, vel verberationem, uel ſimilem coactionem, nel etiam metu mortis coacti baptizati fuerint, & receperint fidem Chriſti, ſunt cogendi quod promiſerunt obſeruare, vt habetur 45. diſtinct. cap. De Iudæis. & cap. Licet. & extra de hæret. lib. 6. Contra Chriſtianos. quanto magis Iudæi, qui voluntarie de credendo prædicta moralia, & illa prædicta, per quæ à Chriſtianis non diſtinguuntur, Deo fideiuſſerunt, debent arctari ad ſeruandum id, quod promiſerunt? præſertim quia fidem Chriſtianam receperunt in figura, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 10. artic. 5. & 6. Et quia Iudæi, inter cetera, adorare unum Deum, & illum ſolum promiſerunt, iuxta illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: & in his modernis temporibus, & antiquis frequentiſsime deliquerunt, ſaltem facto, quod eſt plus quàm verbo, idola colentes: eis ſacrificia offerentes: dæmones inuocantes: ad aras idolorum eis preces nefarias effundentes: eiſdem dæmonibus ſacrificantes: reſponſa expectantes, & obtinentes: & nonnunquam Chriſtianos verbo, facto, nel exemplo ad nefaria ſimilia pertrahẽtes: Epiſcoporum & Inquiſitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, immo ſunt ab eis acrius puniendi.

† Forſan de eſt. ad paganiſmum, vel quid ſimile.

5 Quòd autem ita ſit, quòd Indęi, & infideles ceteri, dæmones inuocantes: hęreſes ſeminantes: & ſimilia peragentes, ſint de foro iudicis eccleſiaſtici, & conſequenter Inquiſitoris hęreticorum, patet ex dictis doctorum Innocentij de vot. & uoti red. & Ioannis And. ibi. unde Innocen. ubi prius ſuper cap. Quòd ſuper his. dicit ita: Sed nũquid eſt licitũ inuadere terras infidelium? & infra. Bene tamen credimus, ꝙ Papa, qui eſt Vicarius Ieſu Chriſti poteſtatem habeat non tantum

Innocent.

A ſuper Chriſtianos, ſed etiam ſuper omnes infideles: cum enim Chriſtus habuerit ſuper omnes poteſtatem: unde in pſal. † Deus iudicium tuum regi da, &c. non uideretur diligens paterfamilias, niſi Vicario ſuo, quem in terra dimittebat, plenã poteſtatem ſuper omnes dimiſiſſet. Item ipſe Petro & ſucceſſoribus eius dedit claues regni cælorum, & dixit ei: Quodcunque ligaueris, &c. Item alibi: Paſce oues meas. ſupra de elect. Significaſti. Omnes autẽ tam fideles quàm infideles, oues ſunt Chriſti per creationẽ, licet non ſint de ouili Eccleſiæ: & ſic per prędicta apparet, quòd Papa ſuper omnes habet iuriſdictionem & poteſtatem

B de iure, licet non de facto.

Poteſtas Papæ ſuper infideles.

† Pſal. 71.

6 Vnde [b] per hanc poteſtatem, quam habet Papa, credo ꝙ ſi Gentilis, qui non habet legem niſi naturæ, contra legem faciat, poteſt licite puniri per Papam. arg. Gen. 19. ubi habes, ꝙ Sodomitę, qui contra legem naturæ peccabant, puniti ſunt à Deo. Cum autem Dei iudicia ſint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui eſt Vicarius Ieſu Chriſti, hoc non poſsit, & etiam debeat, dummodo facultas adſit: Et idem dico ſi colãt idola. Naturale.n. eſt, vnum & ſolum Deum creatorẽ colere, & non creaturas. Item Iudæos poteſt iudicare Papa, ſi contra legem ſuam faciant: & etiã

C in moralibus, ſi eorum prelati eos non puniant: & eodem modo ſi hęreſes contra legem ſuã mueniãt. Et hac ratione [c] moti Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, in quibus multæ continebantur hæreſes & errores, & mandauerunt puniri illos, qui prædictas hæreſes ſequerentur, vel docerent.

De Chriſtianis autem non eſt dubium, ꝙ eos iudicare poteſt Papa, ſi contra legem Euangelicã faciant. Et licet Papa quandoque omittat pœnas iuſtas & debitas omnibus prædictis inferendas, vel quia facultatem non habet, vel propter pericula, vel ſcandala, quæ inde obuenirent, vel euenire timentur: poteſtas tamen hoc faciẽdi de iure

D eſt apud eum. & infra: Nec eſt contra 2. q. 1. Multi. vbi dicitur, ꝙ non pertinet ad nos iudicare de his, quę foris ſunt: quia intelligitur, ꝙ non debemus eos iudicare, excommunicando vel compellendo ad fidem, ad quam ſola Dei gratia vocantur. 45. diſt. De Iudæis. hæc Innocentius.

Ioannes Andreas etiam in Nouella ſuper cap. Quòd ſuper his. dicit in effectu per omnia ſicut Innocen. vbi ſupra. Idem Ioannes Andr. ſuper cap. Ex graui. 5. ſane. & verbo, hęreticum, extra de vſuris. in Clemen. dicit ita: Non ſolum eſt hęreticus, male ſentiens de articulis fidei, vel ſacra-

E mentis Eccleſiæ, de hæreti. cap. Ad abolendam. in prin. ſed etiam qui peruerſum habet dogma, vel falſas vel nouas opiniones gignit, aut ſequitur. 24. quæſt. 3. cap. Hęreticus, aut ſi eſt contra determinationem † Eccleſię. eo. tit. cap. 3. & cap. Cum tu. in fi. Iudæi vero, qui dicunt hęc, inducentes auctoritatem Deuteron. 23. Non fœneraberis fratri tuo: pro quibus videtur facere 23. quæſt. 4. Ab illo. non includuntur hac conſtitutione: quia non cadit in illos proprie hæreſis, quæ diuiſionem notat, quia ipſi nunquam in

Ioan. And.

† al. doctrinam.

vnitate fidei fuerunt. Item certum est, quòd peccant in articulis fidei, qui sapiũt humanitatẽ Christi, de quibus dicitur de sum. trin. Firmiter. & hoc scit Ecclesia: & illos sustinet, & nihil ad nos, &c. 2. q. 1. Multi. de diuor. cap. Gaudemus. possent tamen super his per Ecclesiã compesci, si talia dogmatizarẽt inter Christianos, vt scripsi post Inno. & Hostien. de vot. & voti redempt. cap. Quod super his. ver. defensionem. sicut & in alijs casibus coercentur, qui notantur extra de Iudæis. cap. Iudęi. hæc Ioan. And.

Paulus de Leazaris super eod. cap. concordat etiam cum prędictis.

S. Thomas. Beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 9. in solutione secundi argumenti dicit sic: Ecclesia contra infideles non habet iudicium quo ad pœnam spiritualem eis infligendam: habet tamen iudicium super aliquos infideles quo ad temporalem pœnam infligendã: ad quòd pertinet, quod Ecclesia aliquãdo propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

7 Idem sanctus Thomas ead. quæst. 8. art. dicit sic: Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem susceperunt, sicut Gentiles & Iudæi, & tales nullo modo ad fidem compellendi sunt, vt ipsi credant, quia credere voluntatis est: Sunt tamen cõ

†al. à fidelib. pellendi ab Ecclesia †, si facultas adsit, vt fidem non impediant, vel blasphemiis, vel malis persuasionibus, vel etiã apertis persecutionibus: & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent; non quidem vt eos ad credendum cogant (quia etiam si vincerent eos, & captiuos haberẽt, in eorum libertate relinquerẽt, an credere vellent) sed propter hoc, vt eos compescant, ne fidem Christi impediant.

Alij vero sunt infideles, qui quandoque fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hęretici, vel apostatæ: & tales sunt etiam corporaliter compellendi; vt impleant quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Hæc beatus Thomas.

8 Nonnulli autem aduersarij veritatis, veritatem prędictam nituntur multipliciter impugnare, volentes probare, quòd cognitio & punitio Iudęorum, & Sarracenorum in & contra fidem delinquentium, pertineat non ad Episcopum, & Inquisitorem, sed tantum ad dominos temporales. Et primo probant per canones, secundo per leges.

Argumenta quib. quidã nituntur probare Ifideles non esse per Ecclesiam puniendos. Per canones impugnant quintupliciter & primo sic: Iudæus sic delinquens contra fidem, uel est de se de iurisdictione Episcopi, nel non: si sic, punit eum Episcopus, ut patet extra de Iudæis. cap. Postulasti. & punit eum pecunia, uel pœna alia temporali: si non, punit eum dominus temporalis, ut patet per c. allegatum. Non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes potest punire Episcopus; & per consequẽs minus ipse Inquisitor, cum ille sit ordinarius, & non iste.

Respõsio ad primũ argu. 9 Respondetur: q̃ cap. allegatum non loquitur de hęresi, uel de fide, de quibus cognoscere, est per cẽsuram ecclesiasticam prohibitus dominus temporalis, ut patet extra de hæret. lib. 6. c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. sed loquitur de excessu, de quo in Iudæo conceditur per Ecclesiam dominio temporali, q̃ possit cognoscere, & punire: dicit enim sic cap. allegatum: Postulasti qualiter contra Iudæum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum uiolentas? Ad quod breuiter respondemus, q̃ si dictus Indęus tuæ iurisdictionis existat, ipsum pœna pecuniaria punias, uel alia (secundum quòd conuenit) temporali, faciens læso satisfactionem congruam exhiberi: alioqnin eius dominum moneas & inducas, vt passo iniuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter: Quod si dominus eius negle xerit adimplere, tu Christianis omnibus per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cum ipso Iudæo, antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

Secundũ argumentum. Secundo sic arguitur: Si in contumeliam creatoris prorumpant Iudæi, puniuntur per principes temporales, ut patet extra de Iudęis. c. In nonnullis: Sed fidẽ Christi peruerso dogmate impugnare, uel aliàs in & contra fidem agere, est in contumeliam creatoris prorumpere: Igitur si Iudæi sic agitent cõtra fidẽ, non per Episcopũ & Inquisitorem debent puniri, sed per principes temporales.

Respõsio ad secundum argumentum. 10 Respondetur multipliciter: primo q̃ duplex est blasphemia & contumelia in Deum. quædam est quę mere contumelia: quędam quę est hęreticalis. prima non agitat articulum fidei, sed secũda. de prima loquitur tit. de maledic. secũda autem contrahitur ad titulum de hæret. & de prima loquitur hic, & non de secunda cap. allegatum: quia loquitur simpliciter, & non ad hęresim contrahendo. Nec sequitur, quòd si dominus Papa commisit & præcepit Principibus temporalibus, quòd puniant quendam Christianum, uel Iudæũ de prima, q̃ commiserit etiam de secunda: Et vbi hæc fecerit (quod non fecit) cõtrarium prędictis dominis temporalibus postmodum præcepit. extra de hæret. lib. 6. cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. antea allegato. vbi eis præcipit, quòd de fide & hęresi quoquo modo non iudicent, nec cognoscant.

Secundo respondetur, quòd cum dicitur in dicto cap. In nonnullis. præcipimus. quòd per principes sęculares præsumptores huiusmodi animad uersione debita puniãtur: dominus Papa non excludit seipsum, quin possit iudicare & punire Iudęos contra fidem catholicam delinquentes, effectos de foro suo & Ecclesiæ, ratione criminis seu delicti. In foro autem ecclesiastico tales pœna pecuniaria vel temporali alia, citra effusionem sanguinis puniuntur: in foro autem sęculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc, quod dicitur, animaduersione debita puniantur, vt notat & exponit Hostien. In summa titu. De Iudęis. §. quid si Iudęus. dicit enim sic: Cum autem Iudæus Christianum blasphemans, vel in eum sæuiens puniatur, multo fortius si Deum blasphemauerit †, est per potestatem sęcularem pœna legitima ferendus, vt infra eo. cap. In nonnullis. §. vlti. Sed quæ est pœna hæc? dicunt quidam q̃ pecuniaria, vt infra eo. Postulasti.

† vide Leuit. cap. 24.

& hoc

& hoc eſt uerum in foro eccleſiaſtico: ſed in ſæcu
lari hoc non credo verum, immo legali, quæ eſt
decapitatio, etiam in Chriſtiano, ut dicam infra,
de maledi. c. Qualiter quodlibet genus puniatur.
& infra: & hoc ſignificat Papa quando dixit: per
poteſtatem ſæcularem, cõdignę animaduerſionis
adiectione: animaduerſio enim merum imperiũ
denotat: vnde in hoc caſu animaduertere, eſt ani-
mam à corpore vertere. ff. de iuriſdict. om. iudi. l.
3. nec excuſabit ſe aliquis cum iudice cauſa ludi.
Quis. n. ludos appellet, ex quibus crimina oriun-
tur? ut in conſtitutione. ff. veteris. §. illud vero ſa
tis. nam ludus noxius in culpa eſt. ff. ad. l. Aquiliã.
Nam ludus. ad hoc ſupra de preſumpt. cap. 1. hæc
Hoſtien.

11 Tertio reſpõdetur: quòd in crimine hæreſis,
iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere & iudicare; ſed
iudicis ſęcularis eſt exequi & punire, vt patet ex-
tra de hęret. c. Ad abolendam. & c. Vergẽtis. & c.
Excommunicamus. vtroque; ſic in propoſito Ec
cleſia iudicat: quod ſignificatur in eo quod Papa
in dicto ç. In nonnullis. dicit: præcipimus, quòd
præſumptores huiuſmodi: ſed dominus tempo-
ralis exequitur & punit, quod patet in eo, quod
pręcipit fieri per principes ſæculares, tanquam per
executores: & in eo quod dicit, quòd condignæ
animaduerſionis adiectione compeſcantur: pœna
autem animaduerſionis vltimum ſupplicium de-
ſignatur, vt patet clare extra de hæret. c. Ad abolẽ
dam. c. Vergentis. & c. Excommunicamus. primo, & ſecundo.

Tertium argumentum.

Tertio arguitur ſic: Rex Sicilię commiſit Epiſ
copis, vt punirẽt Sarracenos, qui mulieribus Chri
ſtianis & pueris paruulis abutebantur, vt patet ex-
tra, de rapt. c. In Archiepiſcopatu. igitur li rex eis
commiſit, ergo Sarracenorum punitio directe per
tinet ad principes ſæculares.

Reſpõſio ad 3. argumẽtũ.

12 Reſpondetur: ꝙ dominus Papa ibi, commiſ-
ſionem Epiſcopis factam per regem ſuper Sarra-
cenos narrat: ſed eos procedere ex tali cõmiſsio-
ne non approbat: nec proceſſerunt ex illa, ſed pro-
pria poteſtate ordinaria, vnde dicit ſic: Conſulta
tioni tuæ taliter reſpondemus: ꝙ tales in iuriſdi-
ctione tua exiſtentes, pœna pecuniaria poteris
mulctare, &c.

Poteſt & aliter reſponderi: ꝙ ibi prędicti Epiſ
copi in dictis exceſsibus proceſſerunt ex commiſ
ſione regia, & non poteſtate ordinaria: quia proce
debant in caſu, & de exceſſu (quia de venereo & damnato concubitu) in quo, & de quo poteſt co-
gnoſcere & punire dominus temporalis: ſecus autem eſt de fide, & crimine hæreticę prauitatis, de quo iudex ſæcularis cognoſcere prohibetur in allegato cap. Vt Inquiſitionis. §. prohibemus.

4. argumẽtũ.

Quarto arguitur ſic: Alta voce & publice in terris Chriſtianorum perfidum Machometum & ſacrilegum inuocare: peregrinationes ad Sarracenum defunctum aliquem vt ad ſanctum, palam & publice in eiſdem terris facere: & tolerare, cedit in offenſam, & in opprobrium fidei Chriſtianę: Sed Sarracenos talia exercentes, mandat dominus Papa caſtigari per principes Chriſtianos, &

A dominos temporales, vt patet extra de Iudęis & Sarracenis in Clem. Cedit. Non ergo cognitio & punitio Sarracenorum contra fidem Chriſtianam delinquentium videtur ad Eccleſiam pertinere.

Reſpõſio ad 4. argumẽtũ.

Reſpondetur: ꝙ Iudæi & Sarraceni (vt dictum eſt prius) aliqua habent nobis & eis communia; vt credere vnum Deum: & illum fore creatorẽ; quod eſt commune nobis Chriſtianis & Sarracenis, & Iudęis: uel credere Chriſtum de Virgine natum; & illum fore Prophetam verum, & ſanctum; quod eſt commune nobis & Sarracenis; & in talibus aſſentire, ab Eccleſia non reprobantur, immo racite approbantur. Et ſi poſt diſſentiant, in lege ſeu potius in ſecta ſua hæreticant directe, & in noſtra indirecte. Et quia inquirere & cognoſcere de huiuſmodi Iudęis & Sarracenis ſic delinquentibus, eſt de fide & hæreſi inquirere & cognoſcere (quod eſt prohibitum dominis temporalibus) ideo de huiuſmodi habet iudex Eccleſiaſticus cognoſcere & indicare: nec cap. Cedit. allegatum, (vt patet ex eius ſerie) loquitur de Sarracenis taliter delinquentibus contra fidem.

Quibus diſtinguitur Chriſtiani à Iudęis, & Sarracenis.

Habent etiam Iudęi & Sarraceni aliqua, quæ nobis Chriſtianis & eis non ſunt communia, ſed diſtincta, per quę hi ſunt & dicuntur Iudęi, & illi ſunt & dicũtur Sarraceni, & per quę à nobis Chriſtianis ſunt diſtincti: vt Iudęi aſſerunt Chriſtum adhuc fore venturum, & legalia obſeruanda: Sarraceni aũt aſſeuerant Chriſtum veniſſe, tamen purum hominem fuiſſe, & Machometum perfidum, Chriſti nuntium, & Dei Prophetam ſanctum ex titiſſe: & in his Eccleſia eos non approbat, immo reprobat: ſed licet reprobet, tamen tolerare & ne eos quiſquam ad profitendum fidem catholicam cogat, prohibet atque vetat, vt patet diſt. 45. Qui ſincera. ſed ſi voluerint ab eorum talibus erroribus reſilire, & Chriſti fidem ſuſcipere, eos ſonet, recipit, protegit & amplectitur, vt patet de Iud. & Sarra. c. Iudęi, ſiue Sarraceni. & in proteſtatione huiuſmodi eorum errorum, ipſi Iudæi & Sarraceni exercent & obſeruant execrabiles varios ritus ſuos; hi (in Synagogis, illi in Meſquitis.

Ritus Iudęorum.

13 Hi autem ritus plurimum diſtinguuntur: nã ritus Iudæorum interdum fuerunt liciti, ſed ſemper habuerunt, & habent ſignificatiue & repræſẽtatiue aliquid veritatis. Nam olim in figura repræſentabant tunc futura; modo autem prętenta: nunc autem licet Iudæis mendaciter repręſentẽt futura, nobis antem dum per Iudęos fiunt, indicant prętenta: Sicut ſerpens æneus, qui adhuc in quibuſdã Eccleſiis in Paſchate ſuper palum exaltatur, & agnus, qui immolatur, figurant nobis Chriſtianis prętenta: quia Chriſtum in Cruce exaltatum, & Deo in ara crucis immolatum: ſed olim ſanctis Patribus deſignabant talia in Chriſto fore futura. Nam (vt dicit Chriſtus Ioan. 5.) Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis: & ideo, ritus Iudęorum ab Eccleſia tolerantur: quia in illis habemus teſtimonium fidei Chriſtianæ ab hoſtibus, & ab illis, qui foris ſunt: immo Papa prohibet, quòd in eorum celebritatibus & feſtiuitatibus à Chriſtianis nullatenus perturbentur; ut-

patet extra de Iudeis & Sarra. cap. sicut Iudæi.

Ritus Sarracenorum.

Ritus autem Sarracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter circuncisionem) nec † fuerunt, nec sunt liciti: quia non continent veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem; ideo ab Ecclesia iure, vel constitutione nec approbantur, nec licentiantur, nec etiam toleranturlicet in Mesquitis suis, vel eorum domibus, inter se quadam taciturnitate ab Ecclesia videantur tolerari: quia sic fieri nō prohibentur. Quòd autem istos execrabiles ritus nō faciant inter Christianos publice in loco eminenti: & proclament, & profiteantur Mahometum alta voce: & peregrinentur in multitudine, & publice ad sepulchrū Sarraceni, quem vt sanctū mendaciter colunt & adorant, fieri prohibet dominus Papa vt Iudex ecclesiasticus, & proprius in hac causa: vnde dicit †. Cum autem hęc in diuinæ maiestatis dispicētia non sint vllatenus toleranda, sacro approbante cōcilio, ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districtius inhibemus: præcipientes Principibus temporalibus (vt generalis iudex) & talia in eorum terris fieri non permittant.

† al. nanquā

† In dicta Clemen. Cedit. §. cum autem. de Iudeis & Sarracenis.

14 Si autem fiant per modum, per quem fieri prohibentur, (hoc est publice & notorie, quod probatione & inquisitione non egeat, sed punitione) in isto casu præsenti statuto, & ipso iure dominus noster Papa committit, & remittit eos (vt punitionem, & vltionē in eos exequatur) ad Principes seculares †: cum tales infideles publice Christum blasphemātes, animaduersionis[h] autem pœna decapitationem significat, vt dicit Hostien. & dictum est vbi prius: quæ pœna non potest infligi per Ecclesiam. Quod bene designāt verba in §. finali. clem. prędictæ, Cedit. quę sunt talia: Ij vero, qui secus præsumpserint, taliter ob diuinam reuerentiam castigentur ab ipsis (scilicet Principibus) & alij eorum exemplo perterriti, à præsumptione simili arceantur.

† al. temporales.

Argum. §.

Quinto arguitur sic: Iudæi proprie non possunt esse hæretici, neque per consequens de hæresi suspecti; nam fidem Christianam nunquam moderni Iudei receperunt, & per cōsequens perdere eam non possunt: Episcopi autem & Inquisitores non sunt simul iudices, nisi in materia hæresis: Ergo de eis qualitercúque delinquentibus cognoscere non possunt,

Respōsio ad §. argumen.

15 Respōsum est supra prolixe, quòd Iudæi hæreticorum fautores & receptatores, & defensores possunt esse clare: & ideo possunt puniri per Episcopos & Inquisitores plane; hæretici autem in lege nostra directe & proprie esse non possunt, nec suspecti, quia fidem Christi in re non receperunt; & sic ut tales puniri non possunt: hæretici autem in lege sua directe, & in lege nostra indirecte esse possunt; & hoc si credant, vel pertinaciter asserant contrarium eorum, quibus à nobis distincti non sunt, sed nobiscum conueniunt, vtpote, Deū non esse vnū, vel creatorē, &c. quibus assentire seu credere expresse vel tacite fidei iuse-

A serunt in circuncisione, vel legis Moysi acceptatione: & ideo si deuiant, arcendi † sunt tenere quę fideinsserunt. De fide autem & hęreli nō habet cognoscere quoquo modo, nec diffinire dominus temporalis, sed tantum ecclesiasticus.

† arcēdi pro arcēndi & cogendi.

Possunt eriam contra fidem Christianā agere, ipsam prauo dogmate corrumpendo: malis persuasionibus impugnando: Christianos ad hęreses inducendo: de hęresibus informando: ad ritus eorū execrabiles prauis suggestionibus pertrahendo: nouas hęreses cōtra legem Christi inueniendo: scribendo & dogmatizando, & similia peragendo: de quibus non iudex sæcularis (cum

B sit prohibitus) sed ecclesiasticus habet de iure cognoscere & diffinire, vt dictum est supra.

Per leges etiam veritas supradicta multipliciter impugnatur. Et primo sic: Indęi Romanis legibus iudicantur. patet C. de Iudæ. l. Iudæi. vbi dicitur sic: Iudæi Romano communi iure viuētes. & infra: Adeant solemni more iudicia, omnesq; Romanis legibus conferant, & excipiāt actiones. Ergo debēt iudicari Romanis legibus, quod pertinet ad Principes sæculares.

Argu. ex Lei vili desumpta.

Dicendum est, quòd Imperator in l. prędicta nihil aliud intendit, nisi q Iudæi, qui viuunt inre & statutis Romanorum, iudicentur Romanis le-

C gibus in ciuilibus, sicut & Christiani: & non legibus Mosaicis, nec à senibus Iudæorū; immo eos per eorum seniores prohibet iudicari, vt patet C. de Iud. l. Si qua. Ante enim aduentum Christi secundum legem Mosaicam in multis habebant immunitatem, quæ omnia rescinduntur. eo. tit. l. Insio. & quędam iuxta legem suam instituerāt, quę non licent. C. eod. l. Nemo.

Respōsio ad 1. argumen.

Secundo arguitur sic: Rectores prouinciarum debent prohibere Iudæos si faciunt aliqua in contemptum fidei Christianę. patet C. de Iud. l. Iudæos. vbi dicitur sic: Iudęos quosdam festiuitatis suę solemnia, ad pœnę quandam recordationē

D intendere, & sanctę crucis assimilatam speciem in contemptum Christianæ fidei sacrilega mente exercere, prouinciarū Rectores prohibeant. hęc ibi. glos. solemnia. puta coronam spineam, & crucem, non ergo ad Ecclesiam, sed ad dominos tēporales, Iudæos contra fidem delinqnentes pertinet cognoscere, & punire.

Argum. 2.

Dicendum: quòd ex ista lege nihil aliud habetur, nisi quòd Rectores prouinciarum prohibeāt Iudęos, ne talia faciant contra fidem; nec per hoc Iudęi fidem peruertebant, sed contemnebant, vnde in contemptum dicit: nec per hoc excluditur Ecclesia, ad quam de delinquentibus in fide per-

Respōsio ad 2. argum.

E tinet iudicare, & non ad dominos temporales, vt patet extra de hęret. lib. 6. c. Vt inquisitionis. & §. prohibemus, sæpius allegato.

Argum. 3.

Tertio arguitur sic: Princeps sæcularis indicat pœna sanguinis Iudæos, qui expugnant fidem Christi peruersa doctrina, vt patet C. de Iud. l. vlt. in fine, vbi dicitur sic: Cernat prętera bona sua proscripta mox pœnæ sanguinis destinādus, qui fidem alterius (ideſt Christi) expugnauerit peruersa doctrina. hęc ibi. Non ergo ad Ecclesiā pertinet Iudæos punire taliter delinquentes.

Dicen-

Reſpõſio ad 3. argumentum.

Dicendum eſt: ꝙ ex iſta lege nihil aliud habetur, niſi ꝙ princeps ſęcularis Iudęos expugnantes fidem, punit pœna ſanguinis: hęc autem pœna eſt ſecundum iudicium ſęculare; nec ex hoc excluditur iudicium Eccleſiæ, cuius eſt cognoſcere & diffinire; ſicut nec in hęreticis, in quos, & contra qnos eſt eadem pœna ſecundum leges, vt patet C.de hæret. l. Manichęos. & l. Ariani. & tamen præcedit ſemper iudicium Eccleſiæ, vt patet C.de ſum.trin.& fide catho. l.1.in fi. & extra de hæret.c. Ad abolendã.&c. Vergentis. &c. Excommunicamus 1. & 2. Et Iudæi fidem Chriſti expugnãtes eiſdem legibus, quibus & hęretici iudicantur. C.de Iudæ. l. Cęlicolarum. vbi dicitur B ſic: Iudæi niſi ad Dei cultum veneratione mque Chriſtianam conuerſi fuerint: his legibus, quibus præcipimus hęreticos adſtringi, ſe quoq; nouerint adſtringendos, hęc ibi. Conſtat autem ꝙ non adſtringuntur eiſdem legibus ſicut hęretici. niſi expugnent fidẽ in peruerſo dogmate ſeu peruerſa doctrina ſicut hæretici: tunc.n. eodem iudicio adſtringuntur, vt patet C.de hæret.l. Quicunque. §. eos vero. vbi dicitur ſic: Vltimo ſupplicio coerceantur qui illicita tentauerint docere. aliàs autem princeps ſæcularis Iudęos ſuſtinet, protegit, & defendit, vt patet eo. tit. l. Nullus.

Arg. 4

Quarto arguitur ſic: Occaſione quęſtionis hæ C reſum nullus debet prouinciam commnuere: ſed prędes per ſe debet prouidere, in Authen. de man. prin. coll. 3. §. eos vero. vbi dicitur ſic: Neque oc caſione religionis hęreſumque quæſtionis permittas alicui prouinciam commouere. Ergo ſi Iudæus expugnet fidem, nullus debet ſe intromittere niſi prędes.

Reſpõſio ad 4. argumen.

Dicendum: ꝙ ex lege illa nihil aliud habetur, niſi quòd iudex eccleſiaſticus nõ debet ſe intromittere de quęſtione ciuili, occaſione hęreſum vel religionum: ſed prędes debet pronidere ſuper deciſione talis quęſtionis ciuilis; nec lex intendit quin iudex ecclęſiaſticus de hęreſi debeat iudi- D care: & vbi lex hoc diceret vel intenderet, lex illa tanquam impediens inquiſitionis officiũ per Epiſcopum & Inquiſitorẽ foret penitus retractanda, vt clare habetur extra de hęret. lib. 6. c. Statutum.

Eymer. 3. p. q. 34.

Argum. 5.

Quinto arguitur ſic: In crimine canonico prędes cum metropolitano habet diſcernere, & non metropolitanus per ſe, ſed adiuncto prędide, vt patet in Authen. de manda. prin. §. ſi uero canonicum. Fidẽ autẽ per Iudęos vel Chriſtianos expugnare falſo dogmate, crimen eſt canonicum: Ergo de illo diſcernere pertinet nõ ſolum ad Eccleſiam, immo etiam ad prædidem, non diſiunctiue, ſed copnlatiue.

Reſpõſio ad 5. argum.

Dicendum, ꝙ (prout patet per verba legis ſubſequentia) illa quęſtio nõ erat pure canonica, ſed habebat aliquid de ciuili. Dubitabãt.n. epiſcopi, in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de tẽporali iuriſdictione, lex.n. dicit ſic: Si uero canonicum ſit quod quęritur, vnà cum metropolitano prouincię hoc diſponere & diſcernere ſiue epiſcopi dubitent, ſiue alij quidã, & cauſæ dare Deo amabilem & decibilem terminum, qui & decenter orthodoxam cuſtodiat fidem, & indemnitatem procuret fiſcalibus. Ecce patet quòd dubitabant epiſcopi: in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiſcalibus; in quo caſu metropolitanus & prædes habebant diſcernere: aliàs.n. epiſcopi per ſe & ſine metropolitano iudicãt in quaſtione canonica, vt in matrimoniali, & alijs multis. In crimine.n. vere eccleſiaſtico, vt eſt crimen hæreſis, iudex eccleſiaſticus per ſe cognoſcit & diſcernit: nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis, vt patet in Authen. vt clerici apud proprios epiſcopos. §. ſi vero. colla. 6. vbi dicitur ſic: Si vero eccleſiaſticũ ſit delictũ, egens caſtigatione eccleſiaſtica, & mulcta, Deo amabilis epiſcopus hoc diſcernat; nihil cõicantibus clariſſimis prouinciæ iudicibus. Neque.n. volumus talia negotia omnino ſcire ciuiles iudices: cum oporteat talia eccleſiaſtice examinari, & emẽdari animas delinquentium per eccleſiaſticam mulctam ſecundnm diuinas & ſacras regulas, quas etiam noſtræ ſequi non dedignantur leges. hęc ibi.

16 Non obſtantibus igitur canonũ & legum allegatinnibus, & impugnationibus antedictis, patet clare, ꝙ Iudęorum & aliorum infidelium fidẽ Chriſtianã prauis dogmatibus impugnãtium, ſeu aliàs modis prædictis contra fidem Chriſti delinquentium, & agentium, cognitio, iudicium & punitio pertinet de iure ad iudices eccleſiaſticos: quia ad Epiſcopos & Inquiſitores hęreticę prauitatis, & nõ ad principes ſeu dominos temporales: licet executio pertineat ad ipſos iudices ſæculares, quãdo punitio tranſit in vindictam ſanguinis; & ſic delinquentes debeant animaduerſione debita, hoc eſt vltimo ſupplicio caſtigari, prout in hęreticis de iure & conſuetudine eſt fiendum.

17 Propter huiuſmodi rationes nonnulli aduerſarij veritatis, tempore domini Vrbani Papæ V. oppoſuerunt ſe epiſcopo Barchinon. & dicto Inquiſitori fratri Nicolao Eymerici in Aragonia, qui tenebant captum Aſtruchum de Piera Iudęũ Barchinonen. conuictum pariter & confeſſum, ꝙ dæmones inuocauerat: ſacrificauerat: reſponſa expectauerat, & habuerat: allegantes cõtra dictos Epiſcopum & Inquiſitorem, Iudęũ propter prędicta non eſſe de foro eorum, ſed potius domini temporalis: & tãdem dictus Indæus fuit politus in ſequeſtro, in poſſe domini Epiſcopi Ilerdẽſis, & deducta cauſa in Romana curia, coram domino Gregorio Papa XI. & auditis partibus hinc & inde, demum idem dominus noſter Papa Gregorius in publico conſiſtorio mãdauit dominis Cardinalibus Bononiñ. et Mutiñ, † quatenus ſcribe- † al. Mori. nen. ſent et mandarent dicto dnmino Epiſcopo Ilerdenſi, ꝙ infra terminum certum, dictum Iudæũ antedictis Epiſcopo Barchinon. et fratri Nicolao Eymerici Inquiſitori reſtituiſſet et aſsignaſſet realiter, et de facto: Qui antedicti domini Cardinales, eidem Epiſcopo Ilerden. hoc mandauerũt, per ſuas litteras tenoris ſequentis.

Tabien. in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 33.

MIſeratione diuina Guido Portuenſis, & Aegidius Tuſculanus Epiſcopi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, venerabili in Chriſto patri dño Epiſcopo

Ilerdenſi ſalutem in Domino.

De mandato ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Gregorij diuina prouidẽtia Papæ XI, viuæ vocis oraculo nobis facto, tenore præſentium vobis præcipimus & mandamus, quatenus Aſtruchum de Piera Iudæum Barchinon. penes vos & in veſtra cuſtodia certis de cauſis (vt dicitur) exiſtentem, venerabili in Chriſto patri domino epiſcopo Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici Inquiſitori hæreticæ prauitatis, in terris ciſmarinis regis Aragoniæ: vel ab eis certũ mandatum habentibus, infra ſexdecim dierum ſpatium à præſentatione ſeu notificatione præſentiũ, vobis facta immediate ſequentiũ tradatis, liberetis, & realiter aſſignetis.

Datum Auinione ſub noſtris ſigillis, anno à natiuitate Domini M CCC LXXI. indictione IX. Die decima mẽſis Aprilis, Pontificatus prædicti domini noſtri Papæ anno primo.

Iudæus quia dæmones innocauit abiurauit.

Quo Iudæo recuperato, præfati Epiſcopus & Inquiſitor eundem Iudeum Barchin. in eccleſia cathedrali, in feſto Circunciſionis Dominicæ fecerunt publice abiurare, & eundem ſententialiter carceri perpetuo manciparunt.

COMMENT. LXXI.

Quæſtionis ſumma.

TOta hæc quæſtio, quamuis late pateat, tribus tamen potiſſimum partibus velut certis cancellis clauditur.

In prima docet, Iudæos, ceteroſque infideles aduerſus catholicam fidem delinquentes per Epiſcopos & Inquiſitores puniri poſſe.

In ſecunda diluit ea, quæ huic ſententiæ ſecundũ ſpeciem videntur aduerſari, quod præſtat dum ait; Nonnulli autem aduerſarij veritatis.

In poſtrema ibi: Non obſtantibus igitur, *propoſitum concludens, auctoritate pontificia confirmat infideles in certis quibuſdam cauſis iuriſdictioni eccleſiaſticorum iudicum ſupponi.*

Integram hanc quæſtionem nullis pene mutatis tranſtulit Locatus in ſuum opus iudiciale, verbo, innocare. à num. 2. vſque in finem. Idem fecit, præſſius tamen, Tabien. in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 32. & 33 multa huc ſpectantia tradit Repertorium inquiſi. verbo, Iudæus. §. an & ex qua cauſa. & Zanchinus tract. de hæret. cap. 36. & ibi late in additionibus Campegius. Ioan. And. Innocentius & alij in cap. quod ſuper his. de voto et voti redempt. Anchoranus conſi 15. Calderinus conſi. 2. tit. de Iudæis. Vterque Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Fernandus Vaſquius lib. 1. cõtrouerſiarum illuſtriũ, cap. 24. Conradus Brunus lib 4. de hæret. cap. 2. Ioannes Roiae tract. de hæres. par. 1. num. 557. & ſeq. Simancas de cathol. inſtit. tit. 35 num. 10. & 11. idem in Enchyridio tit. 17. num. 2. & alij.

Iudæi delinquẽtes in his quæ nobis & ipſis ſunt communia, per Eccleſiaſticam poſſunt.

A *eſt communis ſententia, quam tenẽt fere omnes præcitati exceptis Cõrrado Bruno et Fernãdo Vaſquio, in locis præcitatis: ceterum, vt ingenue dicam quod ſentio, licet horum virorum non ſit auctoritas contẽnenda, quos doctiſſimos eſſe conſtat: at cõmunis opinio eis præponderare debet, & fauor fidei, quem cõis ſententia tuetur, multum ponderis habere debuit apud ipſos. & eorum ratio potiſſima, videlicet, de his qui foris ſunt nihil noſtra referre, facile refellitur: quia cum in fidem cõem ipſis & nobis, aut in noſtrã ſolũ delinquunt, eccleſiaſticis iudicibus ſe ſubijciũt, nec foris tunc omnino ratione delicti eccleſiaſtici pati tenẽri debent: hæc vero Eymerici doctrina tutiſſima eſt vbique, & valde ſecura, ſpectatis in primis circunſtantijs, quas auctor prudentiſſime commemorat. videlicet, cum hæc delicta committuntur in præſentia Chriſtianorum, & q̃ quandoquidem ad ſimilia malo ſuo exemplo Chriſtianos pertrahunt.*

B *Sed hæc quæſtio antea quidem vt apparet in diſputatione poſita, iam pontificia auctoritate declarata eſt à Gregorio XIII. Pontifice Maximo, extrauagãti quadam incipien.* Antiqua Iudæorum improbitas. *in qua cum recenſentur cauſæ & caſus, in quibus Inquiſitores poſſunt procedere contra Iudæos, aut infideles, hunc de quo agimus primo loco enumerat in hæc verba:* Siquis Iudæus, aut infidelis in

C *ijs, quę circa fidem cum illis nobis ſunt communia, veluti Deum vnum, æternum, omnipotentẽ, creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, & ſimilia non eſſe aſſeruerit, prædicauerit vel priuatim alicui inſinuauerit, Inquiſitorum ſcilicet hæreticę prauitatis iudicio ſubiacebit, quam ſententiã iam olim profeſſus fuerat Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Iudæorum, cap. vlt. & noſtris ſęculis multi inſignes viri, in quibus ſunt Marquardus tract. de Iudæis par. 2. cap. 9. & Burſatus cõſil. 90. incipien.* An Iudęus. *lib. 1. & Lutzemburgus in catalogo hæreticorum verbo, Iudæus.*

b ¶ Vnde per hanc poteſtatem, quam habet Papa, cedo quod ſi Gentilis, &c. contra legem faciat, poteſt puniri licite per Papam.] *Idem tenent Hoſtienſis & alij cum Innocentio in dicto cap. quod ſuper his. de voto. Repertorium Inquiſito. verbo, Iudæus. §. item quando Iudæi. & Locatus verbo, innocare. num. 6. & eleganter ac more ſuo copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hæret. punitio. c. 14. verſi. prima igitur belli cauſa. & ſeq.*

Gregorius Nonus Thalmud iuſſit comburi.

c ¶ Et hac ratione moti Papa Gregorius & Innocẽtius mãdauerunt cõburi libros tales, &c.] *Hanc hiſtoriam breuiter indicat Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum verbo, Iudæi. res ita ſe habet: Gregorius nonus circa annos Domini MCCXXX. intuitus blaſphemias et impietates aduerſus religionem Chriſtianam contentas in Thalmudo, iuſſit eum librum comburi, quod factum eſt per cancellarium Pariſienſem: Gregorio ſuccedens Innocentius IIII. id factũ confirmat, addens vt ceteri ſimiles libri, ſi qui ſupereſſent, diligenter inquirerentur & comburerentur: Reſcriptum quo hæc cauit Innocentius incipit:* Impia Iudæorum perfidia. *quod hic libenter inſeruiſſem, niſi curaſſem imprimendum inter litteras Apoſtolicas, habeturque in fine huius operis. idem Thalmud probibetur in*

indice

Iudæi deliquẽtes in his quæ nobis & a ¶ Si ergo inuenantur Iudęi in his, quę nobis Chriſtianis & eis ſunt communia, &c.] *Et hæc*

A indice librorum prohibitorum vt iubetur conburi Romæ & vbique per Illustrissimos Cardinales Inquisitores; quorū de hoc edictum habetur in bullario litterarum apostolicarū, item in fine huius operis.

d ¶ Et punientur pecunia, vel pœna alia temporali.] Quibus pœnis afficiantur infideles in fide peccantes, dixi plene supra super quæst. 44. versic. tales inquam Iudæi. illud hic adiungam, pecuniariā pœnam cæteris acerbiorem futuram Iudæis, est enim genus hominum auarissimum.

Locus restitutus.

e ¶ Quædam quæ est mere contumelia.] Hic locus deprauatus erat, nec poterat omnino intelligi quid sibi auctor vellet. in Barchinonensi enim impressio ita legebatur: Quædam quæ est mere causalis: in Sabellanoita: Quædā quæ est mentalis. sed Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara opem tulerunt, ex quibus iste locus restitutus vt est impressus. qua restitutione facta verā est Eymerici solutio & similem blasphemiæ distinctionem attulit auctor paulo antea quæst. 41. in principio. hanc obiectionē paulo aliter soluit Panormitanus in dicto cap. postulasti. de Iudæis. nume. 4. versi. puto respondendum, quem videto. adde ibidem Felynum.

f ¶ Hi in synagogis, illi in Mesquitis.] Quas nos dicimus Ecclesias, Hebræi Synagogas, Sarraceni Mesquitas vocant. cap. consuluit. de Iudæis. clem. cedit. §. 1. de Iudæis & Sarra. vbi glossa in verbo Mesquitis. In his autem si cupis scire quales ritus obseruent, legito quos citaui super quæst. 20. & 21. huiusmodi secundæ partis.

Ritus Iudæorum cur toleret Ecclesia, non ita aliorum infidelium.

g ¶ Et ideo ritus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur, quia in illis habemus testimonium fidei Christianæ.] Elegans est hæc ratio, quam sumpsit Eymericus ex beato Thoma 2.2. q. 10. art. 11. aliorum autem infidelium ritus multis sanctionibus inhibētur. l. 2. C. de paganis. l. 2. C. de sum. trinit. & fide catho. l. conuenticula. C. de episcopis & cleri. clement. vnica. de Iudæis. vbi Cardinalis nume. 3. & Ioannes Imolensis hanc discriminis rationem asserunt: quia Iudæi colunt vnum Deum & verum, Sarraceni vero Mahometum hominem facinorosum & nefandum: alij alias rationes afferunt, quas commemorat Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. num. 568. & sequentibus.

Illud addiderim mouere beatum Thomam præcitato loco, aliorum infidelium ritus posse quandoque tolerari, præsertim vero cum salus & conuersio eorum inde facilius speraretur.

Nomine animaduersionis, quando intelligatur vltimum supplicium.

h ¶ Animaduersionis autem pœna decapitationem significat, &c.] Hanc sententiam tunc veram esse crederem, cum adijceretur verbum, seuerissima. iuxta gloss. in l. nemo. verbo, seuerissimis. C. de sum. trinit. & Felynum in cap. ex litteris. nume. 22. de constitutio. vel grauissima. iuxta glossam in l. vnica. verbo, grauissima. C. nemini licere signum saluato. & in l. 2. C. de Eunuchis. verbo, pœna grauissima, vel similes voces, quæ excessum significant, dictæ à grāmaticis superlatiuæ, ut acerrima, maxima, acerbissima. aliàs .n. nomine animaduersionis, aut pœnæ simpliciter prolatæ non puto significari pœnam mortis: sed arbitriū esset iudicis punire vt vellet, spectata personarū, et delicti qualitate, iuxta doctrinā glossæ in cap. sane. verbo, punire. extra de celebra. missa.

A adde Couarruuias in suis singula. verbo, pœna. Obseruandum tamen est, quandoque nomine debitæ animaduersionis mortem intelligi. ca. Excommunicamus. 1. de hæreti. & cap. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hære. lib. 6. & tradit Felyn. in dicto cap. ex litteris. de constit. & Eymericus hac ipsa quæstione, in solutione quinti argumenti ex legibus itidem sumpti, nume. 6. in fine.

Iudæus quomodo abiurabit.

i ¶ Quo Iudæo recuperato, &c. eundem fecerunt publice abiurare.] Sed quomodo abiurabit Iudæus, qui nunquam fidem recepit? Nam ve ea huic deseruire non potest forma cap. ego Berengarius. de consecrat. dist. 2. nec aliæ vulgares abiurationum formulæ, quæ illis solum competunt, qui fidem Catholicam sunt professi: abiurabit ergo in hunc modū quoties talis casus occurrerit: Ego N. sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta, iuro me credere corde, & ore profiteor illam veritatem, ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet, tenet, & prædicat: ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum; & per consequens detestor eum errorem, qui dicit dæmones esse inuocandos, eisque diuinos honores tribuendos vel similia, iuxta qualitatem errorum, quos aduersus fidem admisit: Iudæus enim non iurat super Euangelia, quibus non credit, nec abiurat hæresim, quæ in ipsum non cadit: ac prout dicendum est de abiuratione, vt diximus de intimatione supra in hac 2. parte super cap. contra Christianos. §. Denique.

QVAESTIO XLVII.

De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.

SVMMARIVM.

1 Excommunicatio pœna spiritualis est pro mortali culpa inflicta.
2 In causa fidei excommunicatur aliquis in tribus casibus, & quibus.
3 Excommunicati præfati postquam per annum in tali excommunicatione sorduerint, vt hæretici sunt condemnandi.
4 Hæreticus quomodo condemnetur tam pœnitens, quàm impœnitens.
5 Consimili modo condemnandi sunt dicti excommunicati.
6 Excommunicati ob alias causas, per annum sic perseuerantes, hæresis suspicionem incurrunt.
7 Cum huiusmodi excommunicatis quo pacto sit procedendum.
8 Si citati tempore statuto non compareant, post annum quid agendum.
9 Et quid, si priusquam annus elabatur, compareant.
10 Et quid si intra terminum præscriptum.

Vadragesima septima quæstio est: Excommunicati, qui in excõmunicatione per annum steterint animo contumaci seu pertinaci; an vt suspecti de hæresi, vel vt hæretici sint habendi? sic, quòd Inquisitorum hæreticorũ iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, q excommunicationis sententia quædã est pœna spiritualis, quæ semper infligitur iudicio Ecclesiæ pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia vel iuris vel iudicis. Hæc autem contumacia interdum est in causa fidei, interdum in causa alterius rei: & consequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in causa fidei, interdum fertur propter contumaciam in causa alterius rei.

De excõmunicatis in causa fidei.

2 Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque sunt excommunicati in causa fidei; & hoc est in tribus casibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati respõsuri de fide, & renuerunt respondere seu comparere, & vt cõtumaces in causa fidei non ipso iure, sed à iudice excõicantur, iuxta cap. Cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Vel quia impedierũt officium Inquisitionis directe vel indirecte: seu ad hoc præstiterunt auxilium, consilium, vel fauorẽ: Et isti ipso iure sunt excommunicationis mucrone percussi, iuxta cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus.

Vel quia crediderũt, receptarunt, defensarunt, seu fauerunt hæreticis: isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta cap. Excommunicamus itaque. §. credentes.

3 Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excõmunicatione animo pertinaci, non vt suspecti de hæresi tantum, sed vt hæretici sunt cõdemnandi, vt patet de prædictis citatis in cap. Cum contumacia. De impedientibus patet etiã eo. tit. cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. De credentibus, receptatoribus, defensoribus & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque. §. credentes. Isti omnes sunt vt hæretici condemnandi. Non dicit q sint hæretici, quia fortasse non sunt, quia in veritate non habuerunt errorem in mẽte, nec pertinaciam in defensando errorem in voluntate, quæ faciunt hæreticum proprie: sed citati non comparuerunt timore: vel impediuerunt officium inquisitionis, seu fauerunt hæreticis fauore, seu pecuniæ amore: sed dicit q sunt vt hæretici condemnandi. Nam sicut notat Archidiaconus super cap. Accusatus. de hæret. lib. 6. in verbo orta. in prin. excommunicatus in causa fidei, qui per annum sic stetit, & si in veritate hæreticus non fit, ab Ecclesia tamen, quæ iudicat per exteriora, potest vt hæreticus condemnari.

Relat. supra fol. 200.

4 Sed videamus quomodo hæreticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Hæreticus namque sic condemnatur, quia vel vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris cõgruam exhibere, vel non. Si sic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. & carceri perpetuo per

A sententiam detrudit†, iuxta cap. Excommunicamus 2. §. si qui verb. Si autem non vult ab erroribus resilire, nec illos abiurare, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris congruam exhibere, traditur vt impœnitens brachio sæculari, animaduersione debita puniendus, iuxta allegatum cap. Ad abolendam. §. præsenti. † al. manet.

§. Pari forma est excommunicatus per annum in causa fidei, condemnandus: Nam si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de fide respõsurus, & excõicatus, vel impedimentum inquisitionis officij, seu fautoriam, receptationem, & defensionem, pro quibus fuit excõicatus, recipitur

B ad misericordiam, vt de pœnitẽtibus hæreticis statim est dictum†. Si autem non vult, tanquam impœnitens hæreticus & contumax est tradendus curiæ sæculari (vt de impœnitentibus hæreticis mox est dictum) vltimo supplicio feriendus. Quæst. 4. de iure parum.

6 Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, sed pro contumacia in causa alterius rei: vtpote quia citati respõsuri super quibusdã articulis, qui non erant fidei, vel alia ex causa renuerunt comparere: vel quia istud vel illud infra certum tempus eis præfixum nolucrunt restituere, & similia: siue sint excommunicati à iudice (vt dictum est) siue à iure; vt pote, quia clericum

C vulneraverunt, vel similia: omnes isti sic pro cõtumacia non in causa fidei, sed alterius rei excõmunicati, si in illa excommunicatione stant per annum animo indurato, non carent scrupulo hæreticæ prauitatis; immo leuiter de hæreli statim efficiuntur suspecti; iuxta cap. Cruem. de pœnis. & argu. de æta. & quali. Cum bonæ. Nec, vt dicit Hostien. in sum. tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in hæresim. facias vim in eo, quod decretales illæ prædictę loquuntur de biennio & triennio: narrant enim factum, quia sic contigerat; sed idem est etiam si per annum. Concordat glos. in cap. allegato, Graucm. de pœnis. super

D verbo, hæreticę prauitatis. & glos. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. super verbo, condemnentur. de hæret. lib. 5. Concordat & Archidiaconus in c. Accusatus. lib. 6. tit. de hæreti. super verbo, orta. Concordat & Hostien. vbi supra. Omnes isti notant, quòd si quis per annum excommunicatus stetit pro cõtumacia in causa, quæ non sit fidei, efficitur suspectus leuiter de hæresi, & vt respõsurus de fide, potest citari.

7 Qualiter autem contra huiusmodi excõmunicatos per annum non in causa fidei, sit procedendum, consideandum est, q dñus Ennecus† Episcopus Cerundẽsis, & frater d Nicolaus Ey-

E merici Inquisitor anno Dñi M C C C L X V I I I. congregauerunt solemne concilium tam Iuristarum, quàm personarum religiosarum peritarũ, vt de concordi consilio daretur modus iuri consonus cõtra excommunicatos per plures annos, per Episcopos & Inquisitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui sequitur, est inuentus, & approbatus, & in libro curiæ Episcopi insertus, ad habendam de eo memoriam in futurum. modus autem talis est: † al. Hendeus † al. 1358.

Excommunicatus namque per vnum annum

conti-

cõtinuũ, vel per plures suspectus est de hæresi leuiter, ratione contumaciæ ad Ecclesiam tanto tẽpore continuatæ: vt patet per cap. Grauem. extra de pœnis. & per c. Cum bonæ de sta. & quali. & per notata per Hostien. in summa, tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in hæresim. Suspectus autẽ de hæresi, quatenus de fide respondeat, est citandus, vt videatur si ambulat in tenebris, vel in luce. Citetur ergo per Episcopum, vel Inquisitorẽ, vel eorum alterum respõsurus de fide: cui vt compareat terminus cõgruus assignetur, infra quem, nisi comparuerit, sit excõicatus: in literis, citationis ponatur hoc verbum; responsurus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in cap. Accusatus. de hæret. lib. 6. super verbo, orta. in principio. & iuxta notata per Hostien. in cap. Inter sollicitudines. de purg. cano. §. t. Citatus igitur taliter, vel comparet infra terminũ, vel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto est excommunicatus tanquam contumax in causa fidei; & consequenter aggrauatur, quia iam fit suspectus de hæresi vehementer, per cap. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6.

8 Tunc vel infra illum annũ comparet, vel nõ. Si non, tunc anno elapso est vt hæreticus condemnandus: transiuit enim suspicio leuis in vehemẽtem, & vehemens in violentam, vt patet in cap. allegato, Cum contumaciã. de hæret. lib. 6. & per notata ibidem per Ioan. And. & Archidiaconũ. Taliter autem condemnandus vel ante sententiam rediit ad gremium Ecclesiæ paratus facere, quæ Ecclesia voluerit mandare: & tunc recipitur ad misericordiam, & recipitur vt hæreticus pœnitẽs ad abiurationem, & carcerem perpetuum; iuxta cap. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 5. & eod. tit. cap. excommunicamus 2.

Si autem redire noluerit, ut impœnitens hæreticus est relinquendus brachio seculari, animaduersione debita puniẽdus, per allegatum cap. Ad abolendam. §. præsenti.

9 Si autem infra illum annum cõparuerit, quia excõicationem in causa fidei contumaciter sustinuit, abiurabit vt suspectus de hæresi vehementer, iuxta cap. Accusatus. in prin. de hæret. lib. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis, pro quo ad respondendum primo citatus fuerat vt suspectus de hæresi leuiter: quia fuerat per vnum annum, vel plures annos in excommunicatione pro contumacia. Et tunc vel respondet catholice, vel non: Si non, fiet processus cõis per cap. Ad abolendam. extra de hæret. lib. 5. Si autem respondet catholice, dicetur sibi: Charissime, tu videris catholicus verbo, quia dicis q̃ credis quod Ecclesia mandat: sed contradicis facto, quia non facis prout Ecclesia tibi iubet, immo resistis eidẽ contumaciter. Quare vt videremus clare de tua credentia: & si ambulas in tenebris vel in luce, te citari fecimus; sed comparere & respondere renuisti. Tunc attenta conditione personæ & negotij, pro quo est excommunicatus, qualitate: & attentis attendendis, assignabitur sibi tempus conueniens trium mensium, vel quatuor, vel plurium, & mandabitur sibi, & mandando monebitur literatorie, quatenus infra illud tempus faciat se absolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econtra, excommunicationis sit vinculo innodatus. Tunc si paret mandato & monitioni, habebitur intentum: si autem non, & permiserit se incidere in dictam excommunicationem, sequetur processus prædictus: quia vel infra annum paruerit, vel non: & si sic, vel si non, fiat vt dictum est prius: & per prædictum modum procedetur in primo casu, scilicet, quando excommunicatus pro contumacia per vnum annum, vel plures citatus respõsurus de fide, noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & respõsurus de fide citatus, infra terminum comparuerit assignatum, fiet processus prædictus: nam interrogabitur de fide & articulis fidei. Et tũc vel respondebit catholice, vel non: Si non, fiet processus communis per cap. allegg. Ad abolendam. tam quam contra illum, qui in hæresim incidit manifeste; quia propria confessione. Si autem respondet catholice, procedetur vt dictũ est ante. Nam quia bene respondet verbo, sed contradixit facto, assignabitur (vt dictum est) competens tempus, & mandabitur eidem, & præcipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos assignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat se absolui; aliàs tanquam contumax in causa fidei sit excõicatus. Tunc vel permittit se noua excõmunicatione ligari non parendo, vel non: Si non, habetur intentum: nihilominus potest sibi indici abiuratio pro leui suspicione, quam incurrit: quia vltra quàm per annum sustinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit se excommunicari non parendo, fiet vt dictum est; quia vel per annum sustinet dictam excõicationem, vel non: Si non, habetur intentum; sed abiurat vt suspectus de hæresi vehementer per cap. Cum contumacia. Si autem sustinet per annum animo indurato: vel ante sententiam paret, vel non: si sic, habetur intentum; sed recipitur ad misericordiam vt hæreticus pœnitens ad abiurationem, iuxta cap. Ad abolendã. de hæret. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta cap. Excommunicamus 2. de hæret. lib. 5. licet post sententiam in carcere possit dispensari, iuxta cap. Vt cõmissi. de hæret. lib. 6. Si autem ante sententiam non paret, tradetur per sententiam vt hæreticus impœnitens curiæ seculari vltimo supplicio feriendus, vt in cap. allegg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro cõtumacia vltra quàm per annum per Ecclesiam procedendi.

COMMENT. LXXII.

Quæ in his postremis quæstionibus traduntur ab Eymerico vtilissima sunt, & vsu frequentia: ideoque diligentissime perfectanda & intelligenda: quæ autem hac quæstione continentur, singularia etiam sunt, & valde elaborata, de quibus videndi Zanchinus tract. de hæret. cap. 9. nu. 3. & seq. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati. nume. 2. & seq. Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. 3. si suspectus. copiose Archidiacono,

Materiã huius quæstionis qui tractarint.

nus, Ioannes And. Geminianus. & Franc⁹ in cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. Panormitan. Felinus, & alij in cap. excõmunicamus 2. §. qui autem de hæret. Simancas de catho. instit. tit. 27. nu. 4. idē in Euchyridio tit. 55. late rursus Panormitanus, & cæteri in cap. grauem. de pœnis. Gondissaluus tract. de hæret. q. 19. num. 2. & alij.

In hac quæstione Eymericus luculenter præ cæteris docet quicquid in hac materia potest desiderari: quod iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vltimo modo processum fidei terminandi.

a ¶ Et si in veritate hæreticus non sit, ab Eccle. sia tamen, &c. potest vt hæreticus condemnari.] Idem obseruauit subtiliter idē Eymericus 3. par. in vlti. modo processum fidei terminandi. nu. 112. vbi adduxi rationem discriminis vers. in secundo casu.

b ¶ Vltimo supplicio feriendus.] Hæc verba omissa erant in Barcinonensi impresso, quæ sunt ex manuscriptis suppleta.

Qui per annũ sustinet excõicationẽ suspectus fit de hæresi.

c ¶ Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, &c.] Nobilis est hæc distinctio, quam tradit etiam Abbas in dicto cap. grauem. de pœnis. num. 7. versi. dic tamen. idem indicat in cap. postulasti. de homicidio. volunta. nume. 4. versi. secundo quæritur. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati num. 2. & dixi supra in hac 2. parte super dicto cap. grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinã intelligendum videtur decretum concilij Tridentini, sessio. 25. sub rub. de reformatione cap. 3. §. in causis quoque. statutis inquiri posse in quemcumque per sistentem per annum in excommunicatione, tanquã in suspectum de hæresi.

Ex recepta tamen cõsuetudine sanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis intelligo non solere proceedi cõtra excõmunicatos per annum, aut amplius, nisi fuerunt excommunicati ex causa hæresis.

Quo anno creatus fit Eymericus Inquisitor.

d ¶ Et frater Nicolaus Eymerici Inquisitor anno Domini MCCCLXVIII. Ita Barcinonensis impressus, & codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano & Bononiensi legitur anno Domini MCCCLVIII. & posuit quidem Eymericus iam eo anno fuisse creatus Inquisitor, cũ Nicolaus Rossell, cui ipse in hoc officio successit, ab Innocẽtio sexto, qui floruit anno Domini MCCCLII. creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Eymerici initio huius operis prefixa.

Locus restituendus.

e ¶ Contra excommunicatos per plures annos, &c.] Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus & imperfectus, quem ita emendauimus vt est impressus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tamen quæ sequuntur apparet ita esse legendum: Contra excommunicatos per vnum vel plures annos. in Bononiensi & Sabelliano legitur; Vt darent modum iurisdictionis. sed sequentia indicant legendũ esse: Modus iuri consonus.

Inquisitor restringit, tamen, ista quæ veniant citati ad respondendum de fide.

f ¶ Cui vt compareat, terminus congruus assignetur.] Indefinite dixit, Congruus terminus assignetur. nam in arbitrio Inquisitoris positum est terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad respondendum de fide. in assignatione huius termini habenda ratio est temporum, locorum, & personarum. & qualis sit huius rei modus & praxis tradit elegantèr Eymericus 3. par. tit. de forma citã-

A di absentem, num. 131.

g ¶ In litteris citationis ponatur hoc verbum, responsurus de fide.] Hæc citatio verbalis est, quæ fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc est obseruandum: cum reus qui citatur non est contumax, aut facile capi potest, non est necesse addere verbum hoc, Responsurus de fide: sed generaliter ei præcipitur, vt se coram Inquisitoribus sistat. clem. 1. de hæret. Cardinalis Bruno lib. 4. de hæret. cap. 6. Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 12. quod si reus contumax fuerit effectus, nec facile capi potest, addendum est tunc in citatione verbum, Responsurus de fide, iuxta cap. cum contumacia. vbi Doctores de hæret. lib. 6. obseruata ea forma, quam tradit Eymericus præcitato loco, & auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rub. de hæret. contumacibus. & in rub. de materia processuum inquisitionis. cætera tradidi infra, par. 3. num. 131. & super quæst. 42.

Verbum, responsurus de fide quando ponendum in citatione.

B

h ¶ Te citari fecimus, sed comparere, & respõdere renuisti.] Hæc verba deerant in Barcinonensi impresso, & Bononiensi, & codice Cardinalis de Gãbara, quæ supplenimus ex Sabellano; nam ad sensum perficiendum omnino desiderantur.

i ¶ Licet post sententiam in carcere posiit dispensari.] Dispensant autem in iure communi Inquisitores quilibet priuati per textum in cap. vt cõmissi. §. necnon. de hæret. lib. 6. sed hoc priuatis Hispaniæ Inquisitoribus inter dictum est per particulares inquisitionis eius prouinciæ instructiones, quibus cauetur vt solus Inquisitor generalis dispensare possit. Quãto autem tempore elapso dispensari possit, tradit Simãcas de catho. instit. tit. 16. nu. 21. & seq. et dixi copiosè 3. par. super 10. modo processum fidei terminãdi, & alibi sapiùs, quæ cũ nõ sint huius loci, libenter omitto.

In carcere in re communi inquisitoris dispensat.

C

QVAEST. XLVIII.

D

De Schismaticis.

SVMMARIVM.

1 Differentia inter hæresim & schisma.
2 Diuidi ab Ecclesia bifariam contingit.
3 Schismatici aliqui non sunt hæretici, & qui.
4 Aliqui vere sunt hæretici & vt tales tractãdi.

Vadragesima octaua quæstio est: Schismatici an hæretici sint habendi sic, vt Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respõdemus, quòd inter schisma & hæresim est differentia, vt habetur 24. q. 3. cap. Inter hæresim. Nam schisma dicit diuisionẽ: hæresis autẽ errorem: vnde à schismate dicti sunt schismatici, quia ab Ecclesia diuisi.

2 Aliqui autẽ ab Ecclesia duobus modis possunt diuidi, loquẽdo de his, qui fidem receperũt: Quidam namque sunt diuisi ab Ecclesia quo ad obedientiam solam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, pertinaciam in voluntate.

3 Et tales non sunt hæretici in re, nec habendi,

E

post-

dì, poſtquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliàs appareat, quòd male ſapiant de articulis fidei, & Eccleſię ſacramentis, ſeu eccleſiaſtica poteſtate; licet moti malitia, ſuperbia, vel auaritia, ſeu aliàs deuient ab obedientia Eccleſiæ. Attamen licet iſti non ſint hęretici, ſunt tamen multum ad hęreſim diſpoſiti, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quòd ſe diuidunt ab Eccleſia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quòd non obediant in credendis.

4 Quidam [b] vero ſunt diuiſi ab Eccleſia nõ ſolum quo ad obedientiam, verum etiã quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus Eccleſiæ vt de fide factis: vt pote, q̃ Spiritus ſanctus procedat à Patre, & Filio, vt Eccleſia determinauit de ſum. trin. & fide catho. lib. 6. cap. vnico. & ſimilibus. Et tales vt hęretici ſunt habẽdi: quia habent, eorum quæ ſunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in volũtate: cum [c] poſt deprehenſionem erroris ad arbitriũ Eccleſię noluerint hęreſim abiurare, & ſatisfactionem congruã exhibere, vt patet clare extra de hęret. lib. 5. cap. Ad abolendam. §. preſenti.

A cuntur qui ſubeſſe renuunt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis cõmunicare recuſant. beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.

2 ¶ Aliqui autẽ ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis de primo genere ſchiſmaticorum, quos dicit Eymericus ſuperbia tumidos ab Eccleſia ſe ſeparare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quaſi dicat: ex hoc ſaltem ſe reddere de hæreſi leuiter ſuſpectos; quod eſt veriſsimum. nam hoc facto videntur profiteri quod extra Eccleſiam ſit ſalus, quòd extra Eccleſiam ſint vera ſacramenta: vel quod ſummo Pontifici non ſit parendum, quę valde ſunt impia. Palacius Rubius tracta. de regno Nauarrę, par. 5. §. 7. qua ſententia veriſsima eſt accepta in primis de illis, qui ſcienter ſchiſma profitentur.* Schiſmatici primi generis, tales leuiter de hæreſi ſuſpecti.

Quibus autem pœnis puniãtur ſchiſmatici huius primi generis, luculcter docet Turrecremata in ſumma de Eccleſia, parte 1. cap. 8. & Palacius Rubius tract. de regno Nauarrę, par. 5. §. 7.

Hoc eſt certum, ſchiſmaticos primi generis ad vnitatem Eccleſiæ redeuntes abiurare debere ſchiſma, & promittere ſatisfactionem ad mandatum Eccleſiæ, vt recipiantur: cuius abiurationis formulam præſcripſit Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 1. B *cap. 15. adde Repertorium inquiſitorum verbo, abiuratio. Abiurant vero ſchiſmatici iuxta diſpoſitionem, cap. quotiens cordis. 1. q. 7.*

Sed vlterius quæritur: An ſchiſmatici non modo abiurare debeant ſchiſma, ſed etiam ſuſpicionem aliquam hæreſis ex ſchiſmate contractam, & qualis ea ſuſpicio ſit. Hæc quæſtio alterius difficultatis declarationem poſtulat, an ſcilicet in ſchiſmate ſemper inſit hæreſis, de qua agit gloſ. & doctores in cap. inter hæreſim. 24. q. 3. gloſ. 24. quæſt. 1. in ſumma. & in cap. non afferamus. 24. q. 1. quibus locis aſſerit gloſ. omne ſchiſma habere hæreſim annexam. Sane huiuſmodi ſchiſmatici, qui ab vnitate Eccleſiæ, & Romani Pontificis obedientia diſcedunt, quamuis in nullã C *hæreſim a principio incidant, at hæreticis cõfines ſunt, & parum ab illis diſtare videntur: quare non carebunt hæreſis ſuſpicione, quam cũ ſchiſmate abiurabunt. ea vero ſuſpicio maior vel minor cenſenda erit pro tẽporis diuturnitate, quo in ſchiſmate perſeueratum eſt, extranagan. Ad certitudinem. de ſent. excom. inter communes. Panormitanus in cap. quia diligentia. de elect. & pro aliis circumſtantijs cauſarum & perſonarum. interdum ergo vel leuiter, vt hic indicat Eymericus, aliquando vero vt vehementer de hæreſi ſuſpecti abiurabunt ſchiſmatici redeuntes: aliàs autem vt hæretici formales, ſi errorem in* D *mente habuiſſe detecti fuerint; quem vix quandoq; credibile eſt non habuiſſe, præſertim cum diu in ſchiſmate perſtiterunt.*

Cognitu dignum eſt: An ſchiſmaticus, qui abiurato ſchiſmate ad Eccleſiæ reuertitur vnitatem ſit, habilis ad beneficia, & ad maiores Eccleſiæ dignitates, an diſpẽſatione potius egeat? Et Antonio Rutrio, Ioanni Imolæ & aliis in cap. quia diligentia. de elect. recte viſum eſt, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregulariter remanere: quia licet delictum per pœnitentiam & abiurationem ſit E An ſchiſmatici poſt abiurationẽ remaneãt inhabiles ad beneficia.

purga-

COMMENT. LXXIII.

De ſchiſmaticis qui ſeri pſerunt

DE materia huius quæſtionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitibus. & ead. cauſa 9. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. et 1. q. 7. qui in qualibet, & de conſecr. diſt. 4. cap. hi qui. cap. oſtẽditur & multis alijs. copioſe iuris canonici interpretes in Decretalibus, Sexto, & Clemen. in titulis de ſchiſmaticis. fuſe Turrecremata in ſum. de Eccleſia, lib. 4. par. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander Alenſis par. 2. q. 182. Bonauentura lib. 4. ſent. diſtinct. 13. & ibidem latius Gabriel Biel, & Petrus de Palude, & alij. Auguſtinus de Aucona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 25. Antoninus in ſum. par. 3. titu. 3. cap. 11. Abbas & alij in cap. quia diligentia. de elect. Paulus Grillandus tract. de hæret. quæſt. 2. nu. 6. & ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 105. Palacius Rubius in tract. de Regno Nauarræ, par. 5, §. 7. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 7. Summiſtæ omnes, & Repertorium Inquiſitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, ſchiſma. Simancas de catho. inſtit. titu. 58. idem in enchyridio tit. 5. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 498. & ſequen. eleganter Conradus Brunus lib. 1. de hæreticis. cap. 16. idem toto libro ſecundo de hæreticis & ſchiſmaticis. & olim Optatus Epiſcopus Mileuitanus ſex libros ſcripſit contra ſchiſma Donatiſtarum, in quibus de hac materia agit vere, graniter & copioſe.

Quid ſchiſma & qualis vox.

Eſt autem ſchiſma illicita diuiſio per inobedientiam ab vnitate Eccleſiæ facta. cap. loquitur. & cap. alienus 24. quæſt. 1. ita præcitati.

Schiſma vero vox græca eſt, & latine ſciſſuram ſonat, qua apud Chriſtianos illicita ab Eccleſia ſeparatio indicatur; peccatum enim ſchiſmatis directe & per ſe opponitur vnitati. & ſchiſmatici di-

purgatum, non tamen est sublatum impedimentum sine irregularitas ex delicto oborta: & propterea nisi dispensatum fuerit cum tali schismatico ad vnitatem Ecclesia reuerso, ad beneficia & dignitates ecclesiasticas promoueri non poterit. ac irregularē quoque remanere pronunciauit Maiolus lib.5. de irregularit. cap.46.

Sed quia cum schismaticis redeuntibus possit dispensare, fortassis non est facile aperto iure demonstrare. Mihi tamen multū placet Panormitani sententia in dicto cap.quia diligentia. de elect. dicentis in hoc casu solum Papam posse dispensare. quod non obscure videtur indicare textus in dicto cap. quia diligētia. ibi. Cum dispensatiue permittimus cōfirmari.

Atque ex his consequitur minus recte dixisse Crauettam cons.293.inci. Ardua admodum. *n.10. sublato schismate per abiurationem eligi quem posse, ac si nunquam schismaticus fuisset, e. quia diligentia. de elect. quia renera inhabilis remanet, vt dictū est. & textus in dicto cap. quia diligentia. aperte oppugnat Crauettę sententiam.*

An autem aliqui per ignorantiam possint ab hæresis suspicione excusari, licet in schismate versentur, non est huius loci late tractare. Non tamen ambigo posse quandoque simplices & imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte sentire putant, excusari, vt dixi supra parte 1. super quæst. 4.

Schismatici secūdi generis vere hæretici.

b ¶ Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia, &c.] *Et hi sunt hæretici consummati & veri, eodemque cum hæreticis iure censendi. Turrecremata lib.4. de Ecclesia, par.1. cap.4. & Conradus Brunus lib.1. de hæret. ca.16. atque in his postremis indicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut hæretici sint tractandi. Nam hi non solum à summo Pontifice, & ab Ecclesia vnitate discedunt. sed ita præterea licere credunt: vel putantes non esse vnitatem in Ecclesia catholica: vel credentes non esse obediendum summo Ecclesiæ pastori.*

Denique tertij generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquē esse Papam, qui non sit: quod solet contingere cum duo plurefue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonice electus sit. qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt vero credentes non esse verum, schismatici, improprie tamen dici possunt. atque hi nec hæretici sunt, nec in aliquam iuris pœnam incurrunt: cum iustam excusationem habeant, & culpa careant. de qua re vide copiose Turrecrematam in summa de Ecclesia lib.4. par.1. cap.14. Iacobatium tract. de concilio, lib.7. art.1. Aluarum Pelagium, lib.1. de planctu Ecclesiæ, ca.65. & Canonistas in dicto cap quia diligentia. de elect.

Exorto autem schismate, & duobus vel pluribus de papatu contendentibus, quot & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella cons.150. incip. Quæritur autem.

c ¶ Cum post deprehensionem erroris, &c.] *Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara: sed Sabellianus paulo aliter ita habet:* Cum post determinationem Ecclesiæ, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesię arbitrium noluerint abiurare, & satisfactionem cōgruam exhibere.

A

QVAEST. XLIX.

De Apostatis.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia triplex, & quę.*
2 *Apostatę ab ordine, & à statu regulari nō sunt hęretici.*
3 *Apostatę manentes in excommunicatione totū annum, sunt suspecti de hęresi.*
4 *Apostatę à fide sunt hęretici.*
5 *Qui metu mortis fidem abnegant, vt pœnitentes hæretici recipiendi sunt, si reuertantur.*

B

Vadragesima nona quęstio est: Apostatæ an hęretici sint habendi sic, vt Inquisitoris hęreticorū iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, quòd est apostasia quædam ab ordine clericali: est apostasia à statu regulari: & est apostasia quædam à vere fide Christianitatis & fidei.

C 2 Qui primo modo apostatant, à fide credēdorum ex hoc non deuiant: quare nec hęretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quòd sic apostatant, etiam à fide non deuiant: quare nec hęretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

3 Quia[a] vero tales apostatæ à regulari tramite excommunicati sunt, extra ne cler. vel mo. lib.6. Vt periculosa. si in excommunicatione illa & apostasia per annum animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam, quam dimiserunt, vel ad aliā habent, nec obtinuerunt euidenter, de hęresi suspecti sunt, iuxta cap. Grauem. de

D pœnis. & de fide respondere, citari possunt: & potest procedi cōtra tales per Episcopum & Inquisitorem cōiunctim vel diuisim, prout dictum est supra parte ista. 2. quadragesima septima quæstione.

4 Qui[b] vero tertio modo apostatant, eo quòd sic apostatant, à fide etiam & ab Ecclesia totaliter deuiāt. Et tales hęretici, immo infideles habēdi sunt: & si[c] haberi possunt, de eis sicut de ceteris hęreticis est agendum: quia si nolunt resilire, vt hęretici impœnitentes traduntur curiæ sęculari: si autem velint, recipiuntur od misericordiam

E prout hęretici pœnitentes: iuxta c. Ad abolendā. §. præsenti. lib.5. Concordat Ray. tit. de apostat. §. reuertentes. vbi dicit, q reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hęretici, tanquam reuertentes ab hęresi sunt recipiendi.

5 Illi vero[d] qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus † non sunt credentes, licet vere hæretici non sint, postquam non habent errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hęretici habēdi sunt: & si reuertantur, vt pœnitentes hæretici recī-

† al. ita. a erroribus non credūt, licet in re hæretici non sint.

recipiendi ſunt. non enim metus mortis eſt metus cadens in conſtantem virum ad fidem Chriſti abnegandam; nam ſatius eſt mori, quàm abnegare, vel veſci idolothytis, vt dicit Auguſtinus † & recitatur 32. queſt. 4. cap. Sicut. Concordat Raymundus tit. de apoſta. §. circa iſtas. Et S. Thomas 2.2. quaſt. 12. & Hoſtien. titu. de apoſtatis. §. qualiter.

† In lib. de bono cõiugali cap. 16.

COMMENT. LXXIIII.

MVltis quæſtionibus precedentibus explicuit Eymericus quædam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iuriſdictionẽ Inquiſitorum ſpectarent; nunc iam propius accedens ad cauſam hæreſis eos recenſet, quiam vere hæretici ſunt, aut hæreticorum complices, agitq; in primis de apoſtatis, de quibus nulla eſt dubitatio quin ſint hæretici, immo graues quàm hæretici delinquunt.

Et de materia huius quæſtionis copioſe verque Thomas 2.2.q.12. & in cap. non poteſt. 2. quaſt. 7. cap. beatus. 3. q 4. cap. non obſeruetis. 26. quaſt. 7. cap. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6. & his locis Cannoniſtæ. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap. 1. de apoſtatis. Ioannes Anania in rub. de ſchiſmaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in cap. ex parte, el. 2. de tempo. ordinatio. Accurſius, Bartolus, Faber, Salyzetus, Baldus & alij communiter iuris ciuilis Interpretes. C. de apoſtatis. vbi copioſe Petrus Godofredus in rubrica. Alfonſus Caſtrus lib. 1. de iuſta hæret. punitio. cap. 7. & cap. 21. Paulus Grillandus tract. de hæreti. q. 2 Gondiſſaluus tract. de hære. q. 5. & q. 30. nu. 2. Repertorium Inquiſitorum, Locatus in opere iudiciali, Sylueſter & reliqui Summiſtæ verbo, apoſtata. & verbo, apoſtaſia. Petrus de Palude, & alij lib. 4. ſent. diſt. 13. Simancas de catho. inſtit. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 484. & multis ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. canon cap. 104. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, apoſtata. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 44. & eleganter Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. cap. 9.

Quid apoſtaſia & quid apoſtata.

Eſt autem Apoſtaſia Græca vox, quę latine defectionem & retroceſſionem ſonat. & apoſtata proprie in tertia ſignificatione, quam hic tradit Eymericus (quę propria eſt huius diſputationis, nam cetera huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, Iudaiſmum, Paganiſmum, ſeu Mahometicam ſectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apoſtata. cap. non poteſt. 2. q. 7. & cap. Iulianus. 11. q. 3.

a ¶ Quia vero tales apoſtatæ à regulari tramite, &c.] Et hęc ſententia vera eſt ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. quaſt. 47.

Veruntamen quantum intelligo, Sanctum tribunal Romanæ & generales Inquiſitiones non conſueuit procedere contra tales à regulari traditione apoſtatantes, ex eo ſolo q. relicto ſuæ religionis habitu vltra annũ apoſtatent, niſi quid aliud admiſceant, quod merito ad id tribunal referendum videatur.

Monachi & clerici an le-

Iam apoſtata à religione Monachali non ſolum ſunt de hæreſi ſuſpecti poſtquam per annũ in exeſſi-cris conſtitu-ti, matrimo-nium cõtra-hentes ſuſpe-cti ſũt de hæreſi.

cratione perſtiterint, ſed etiã ante annũ. ſi relicta religione, quam profeſſi ſunt, matrimonium contrahãt. Ioannes Anania in cap. ad abolendam de hæret. nu. 27. Calderinus conſi. 5. cir. de hæret Simancas in enchyridio, tit. 12. nu. 1. Campegius in additionibus ad Zanebinum cap. 35. verſi. idem quoque. & diſtinctionem, quam multi faciunt de hac differentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel clam, merito reijciunt aliqui ex practicatis, neque ab hac ſententia eſt recedendum.

Atque hęc etiã ſententia locum habet in clericis, qui ſacris ordinibus ſunt initiati. nam & hi ſi matrimonium eõtrahunt, ſuſpecti in fide ſunt, & in eos poſſunt Inquiſitores animaduertere. Palacius Rubius in cap. per veſtras. de donatio. inter virum & vxo. §. 18. nu. 26. verſi. ex quo meo iudicio. Simancas de catho. inſtit. tit. 40. nu. 12. & Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 74. verſi. redditur præterea ſuſpectus. & dixi copioſe in lib. de priuilegijs Inquiſitorum.

b ¶ Qui vero tertio modo apoſtatant, &c.] Grauis eſt quæſtio: an apoſtata, & hæreticus ratione apoſtaſię & hæreſis ſpecie diſtinguantur; id eſt, verũ infidelitas hæretici, & apoſtatę ſint duę infidelitates ſpecie diſtinctæ. qua difficultas ſubtilis eſt magis quàm vtilis, quam diſſerui laciſſime apud Thomam 2.2.q 12. art. 1. de eadem agit copioſe Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. mihi hęc ſententia probatur: Apoſtaſia non eſt ſpecies infidelitatis ab hæreſi diſtincta, ſed ſolum habet ſecum circunſtantiam magis aggrauantem, nec differt ab hæreſi niſi ſecundum magis & minus. atque hęc eſt nõ obſcura ſententia beati Thomæ 2.2.q.12. art. 1. in reſponſione ad 3. argumentum. An apoſtaſia & hæreſis ſpecie diſtinguãtur.

c ¶ Et ſi haberi poſſunt, de eis ſicut de ceteris hæreticis eſt agendum.] Idem tenuit non obſcure Eymericus ſupra quaſt. 44. nu. 1. atque hac ſententia de recipiendis apoſtatis ſi conuertantur, vera eſt & cõs, quam nominatim approbant Repertorium Inquiſitorũ verbo, apoſtaſia. §. ſed verum ea. ſequitur per omnia Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 20. nu. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 7 num 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. nu. 2. & 3. & copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 23. de iuſta hæret. punitio. Petrus de Palude in 4. ſent diſt. 13. q. 3. Bernardus Comẽſis in lucerna verbo, apoſtata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. verſi. ſecundũ nero argum. Apoſtatæ ſi reuertantur, recipi debẽt.

Ec hanc ſententiam aperte confirmant Pontificũ & conciliorum decreta. Siricius Papa epiſtola 1. cap. 3. ibi: Et ſi reſipiſcentes ſorte aliquando fuerint ad lamenta conuerſi, his quandiu viuunt agẽda pœnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat, hęc ibi. refert 1mo par. 15. cap. 143. concilium Eliberinũ cap. 46. conci. Aelat. c. 23. refert, 1na par. 15. c. 144. Ezech. 18.

Atque hoc iure vtimur, contra quàm cenſuerit Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 44. per l. bi qui. C. de apoſtatis. vbi pœna vltimi ſupplicij imponitur, ſed in hoc crimine eum mere ſit eccleſiaſticum, cap. vt Inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret.

hæret.lib.6. ine Pontificium sequimur. & perperá præcitato loco Arelatanus asserit, iure canonico non esse contrarium dispositum, & propterea ius ciuile fore obseruandum, cum manifeste multis canonicis Decretis, vt ostendimus, cautum sit, apostatas redeuntes, ad misericordiam esse recipiendos, & vitam eis condonandam. ac vna quidem potissimum ratione, eaque viua & efficaci probari potest euidenter, apostatas lore recipiendos : quoniam si intelligerent nullum ipsis patere misericordiæ locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam semel sunt professi, reuerterentur. & hanc quæstionem copiosè disputat Montalnus in legibus Hispaniæ septipartitis, par.7.tit.26 l.1.q.6. verbo, relapsi. versi.dubitant aliqui. vide in codice Theodosiano lib.16. tit.de hæret.l.4t.

Apostatas pœnitentes non esse ab Ecclesia recipiendos, impie sensit olim Nouatus. 24. q. 3. cap. Quidam autem. versi. Nouatiani. quē Fabianus Papa coacto Romæ concilio sexaginta Episcoporū, condemnauit.

b ¶ Illi vero, qui motu mortis, &c.] *Qua ratione hoc accipi debeat, explicui supra in hac 2. parte. versi. nec excusatur, super quæst. 41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde quæ differui par. 1. super quæst. 9.*

QVAESTIO L.

De Credentibus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Credentes hæreticorum sunt in duplici genere, & quidam sunt hæretici.*
2 *Iudicantur aliqui hæreticorum erroribus adhærere, tum ex verbis tum ex factis.*
3 *Quibus factis præsumatur quispiam credere erroribus hæreticorum.*
4 *Sunt alij credentes hæreticorum, nō quidem hæretici, sed suspecti.*
5 *Et his abiuratio vel purgatio est indicenda.*

QVinquagesima quæstio est: Hæreticorum credentes qui dicendi sunt? & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, q credētes hæreticorum sunt in duplici genere: quidam namque sunt hæreticorum credētes, qui credunt eorum erroribus. & hæresibus, & isti sunt excommunicati, iuxta c. Excommunicamus 1.§.credentes, de hæret.lib.5.& etiam sunt hæretici; & tales habendi sunt, vt in eo.tit.c. Excommunicamus 2. in fi. vbi præmissis variis hæreticorum sectis dicitur sic: Credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorū erroribus ex eorum verbis atque factis. Verbis quidem, vt confessione propria, dicendo se credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, seu defendendo illorum errores: Vel testium productione legitima, vt si conuincantur per testes, quòd errores taliū diuulgarunt, seu dogmatizarunt. de verbor. signifi. cap. Super quibusdam. vbi hæretici declarantur, qui publice prædicant, & profitentur, & defendunt erroré; Vel qui conuicti sunt per testes talia publicasse, & glos. ad idem super cap. Ad abolendam. §. præsenti. & verbo deprehensus. Relat. supra fol. 118.

3 Factis autē, vt si hæreticos adorauerint: (eorum verbis vtendo) reuerentiā eis suo more exhibuerint: cōsolationem vel communionem ab eis receperint, seu similia, quæ ad ritum eorū pertinent, perpetrauerint: sermones, eorum & prædicationes non tantum semel, vel bis, sed frequentius audierint; & similia egerint, per quæ eorum animus, q credant eorum erroribus, apud iudicē per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis enim præsumitur de affectu. ad hoc arg. 32.q.5. Qui viderit. & C.de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert etiam, an quis voluntatē suam verbis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. Contra legem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. immo plus est facto quàm verbo aliquid facere. argu. de appella. Dilecti. Magis enim est standū factis, quàm verbis, vt docet Christus, Matth. 21.

Conuincuntur igitur aliqui esse credētes hæreticorum erroribus, verbis & factis; dico factis in quibus ritus hæreticorum exprimuntur.

4 Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, q credant eorum erroribus, sed videntur credere hæreticorum verbis, iussionibus & operibus; vtpote quia ad eorum dictum vadunt & veniunt: sermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorum hinc inde deferūt: eis seruiunt: libros suscipiunt, nec comburunt: alimoniam eis deferunt: ducatum præbent: eos visitant: & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil ostenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæresibus, nec hæretici sunt habendi; sed non carent suspicione vehementi vel leui, secundum quòd maiora vel minora in eis indicia apparebunt: & consequēter est eis abiuratio seu purgatio indicenda, iuxta cap. Excommunicamus 1. §. qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, &c. de hæret. lib.5.& eo. c. §. credentes. & cap. Accusatus. in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales suspecti, quòd credant hæreticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in cap. Quicunque. super verbo, credentes. de hæretic. lib.6. Et Guido Fulcodius, postmodum Papa Clemens IIII. in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, quæst.9.

COMMENT. LXXV.

De credentibus, fautoribus, defensoribus, & receptatoribus hæreticorū obuia cuique extant Pontificum decreta in cap. excommunicamus 1.§.credentes. cap. si aduersus. vbi Doctores extra de hæret. & in cap. quicunque. §.1. & §. hæretici autem. de hæreti. lib. 6. vbi copiosè Archidiaconus, Ioannes And. & aly. & in cap. in fidei fauorem. & in cap. vt officium. §.1. & in cap. vt commissi. §. fin. & in cap. statutum. §.1. & in cap. vt Inquisitionis. versi. De credētibus fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum qui differentiat.

verſi. ita pro defenſione fidei. de hæret. lib. 6. Repertorium Inquiſitorum verbo credẽtes, fautores, &c. Zanchinus tract. de haret. cap. 3. & ibi Campegius. Turrecremata in ſum. de Eccleſia. lib. 4. par. 2. cap. 21. Simancas de catho. inſtit. tit. 15. idem in eneby-ridio. tit. 13. Lacatus verbo, credentes. Sylueſter in ſum. verbo, hæreſis 1. §. 10. Tabienſis in ſumma verbo, hæreticus. §. 20. & 21. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 17. de iuſta haret. punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi cõtra inquiſitos de hæreſi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. idem eodem tractu. in rubrica, De pœnis hæreticarum & ſimilium. Petrus de Palude lib. 4. ſenten. diſt. 13. quæſt. 3. Conradus Brunus lib. 1. de hæreticis. cap. 4. & alij, quos omitto conſultò in re manifeſta. quibus locis etiam de fautoribus, defenſoribus, & alijs complicibus diſſerunt. de his etiam omnibus agit copioſe Monzalnus in legibus ſeptipartitis Hiſpaniæ, l. 1. tit. 26.

Quomodo autem ex verbis cognoſcantur credentes hæreticorũ, apertiſſime docet hic Eymericus, nec vlla noſtra indiget expoſitione.

In libro quodam peruetuſto, in quo multa ad Inquiſitionis officium ſpectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hæreticorum habent, ſed non vitam.

Petrus de Palude lib. 4. ſenten. diſt. 13. quæſt. 3. concluſione 7. ait, eos eſſe credentes, qui licet nulli hæreſi explicite adhæreant, credunt tamen hæreticos eſſe bonos homines, & habere bonam fidem. habentes ergo perfidiam hæreticorum non explicitam, ſed implicitam, credentes hæreticorum ſunt indicio Petri de Palude.

a ¶ Factis autẽ, vt ſi hæreticos adorauerint, &c.] *Multa facilius eſt cognoſcere credentes hæreticarum ex verbis, quàm ex factis: ac propterea olim initio conſtituti delegati Inquiſitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel cauſis, aut factis poſſent aliqui iudicari credẽtes hæreticorum, extatq; in veteſta illo libro manuſcripto bibliothecæ Vaticanæ, cuius ſæpe mentionẽm facio, conſilium peritorũ Auinionenſium factum anno Domini MCCXXXV. quo ſingillatim traduntur culpæ, ex quibus credentes hæreticorum poſſint iudicari: ſed copioſius & luculentius eaſdem declarauit concilium Narbonenſe cap. 29. cuius verba, etſi breuitati ſtudeam, huc transferenda curaui, vt huic loco lux clarior afferatur. ait itaque ita:* Sane inter culpas, ex quibus credentes poſſunt iudicari, ne vlterius dubitetis, has eſſe firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerunt hæreticis, vbi credentes, orationes ipſorum imploran tes, & bonos homines profitentes, quaſi adorant illos: Si conſolationẽ † eorum, vbi eũ quem conſolantur in hæreticum recipientes, per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditionaliter mentiũtur: Aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſſione remiſſionem intelligunt fieri peccatorum: Aut cœnæ Valdenſium, vbi die cœnę menſa poſita, & pane ſuperpoſito, Valdenſis vnus benedicens & frangens, danſque aſtantibus credit ſecundũ damnabilem ſectam cõficere coepus Chriſti: non cauſa prodendi, vel reprehendi eos, vel alia commendabili, ſeu excuſabili, affuerunt: Si eiſdem Valdenſibus peccata ſua cõfeſsi fuerint, vt ſolet & debet quis ſacerdoti proprio cõfiteri: Si pacem ab hæreticis: ſeu Valdenſibus, vel panẽ ab eis benedictũ, à quocunq; ſibi miſſum, vel datũ, ſciẽter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in ſua ſecta ſaluari poſſe, vel eſſe bonos, vel ſãctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios, vel bonæ conuerſationis, vel vitæ: vel eorum perſecutores peccare: vel ſi eos taliter † laudauerunt, vel ſi aliquo † qualicũque ſigno ſeu verbo, in eis ſe fidẽ & credentiã habuiſſe in iure, vel alibi ſunt profeſsi: Si eos libenter & pluries receperunt, audierunt, viſitauerunt, victualia, ſeu alia dederunt, ſeu miſerũt eiſdem orationes ab eis, vel Epiſtolas, vel Euangelia didicerunt: hęc. n. & ſimilia, etſi non probent ſingula, multa iuuant, præſertim cum Ioannes † dicat in epiſtola: Si quis venit ad vos, & hãc doctrinã non affert, nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui .n. dicit illi, aue, cõicat operibus eius malignis. Hæc autem omnia intelligimus, cum hi qui ſic culpabiles ſunt inuenti, ſciebãt illos, quibus, vel per quos iſta fiebant, eſſe hæreticos, vel Valdenſes: nec ignorabant, quòd ſancta Eccleſia tales propter errores proprios ſectaſque ſuas damnabiles, ab vnitate catholicæ fidei ſegregatos denuntiat, & excõmunicat, perſequitur, atque damnat: nec dicẽti ſe hoc ignoraſſe, leuiter eſt credendum. *hęc ibi. quę tametſi eius ſæculi hæreticis competant, facile poſſunt ea teris accommodari, ſpectatis ſingulorum hæreticorũ conditione, ritu, & ecre monijs.*

† totaliter
† alio quocunque.

† Epiſto. 2. cap. 5.

Ignorantia quandoque excuſat.

b ¶ Sermones eorum & prędicationes non tantum ſemel vel bis, ſed frequentius audierint.] *Hic locus non eſt ſine obſeruatione omittẽdus, præſertim in eo quod dicit:* Non tantum ſemel, vel bis. *quoniã communis ſententia eſt, cum qui ſemel tantum audit coneiones hæreticorũ, aut ad cãgregationes eorũ proficiſcitur, non putari credentem: nam ex vnico actu non inſurgit credentia, eum non videatur approbari quod poſtea euitatur. argumento l. qui contra. C. de inceſtis nupt. cap. conſtat. 1. q. 1. cap. ex ſtudijs. de præſumptio. ſecus tamẽ ſi bis vel pluries audiuiſſet, ſeu itauiſſet, quoniam ex actu geminata crimen ad conſuetudinem trahi videtur. l. nemo. C. de Epiſcap. audient. cum ſimilibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alij in cap quicunque. §. hæretici. verbo, credentes. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de haret. cap. 3. num. 6. verſ. ſed pone. Repertorium Inquiſitorum verba, credentes. §. ſed ponamus. & verbo, bis. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 16. & cæteri communiter.*

Auq ſemel, vel bis audit coneiones hæreticorum dicetur credẽs.

Et quamuis hæc ſit communis ſententia, nihilominus tamen non eſt contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicantis, ex vno, vel bino actu audiendi ſermones hæreticorum non putari quem credentem, niſi pluries audiat: cui penitus conſentit concilium Narbonẽſe paulo antea relatum, vbi pluries poſnit, nulla facta mentione de vnico, vel gemino actu; idẽ voluerunt periti Auinionẽſes conſilio quodã de hac re, edito anno Domini MCCXXXV. vbi ita ſcriptũ eſt: Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter viſitantes Valdenſes: vel prædicationem eorum

Ex vno vel bino actu audiendi coneiones hæreticorum, nõ inſurgit credentia.

Ex quibus factis cognoſcãtur credentes hæreticorũ.

† Vide I hũc locũ quę dixi ſupra ſuper q. 13. §. Et confingunt. eum ſequen.

rum audientes : vel eos recipientes, seu aliàs benefacientes eisdē pacis osculum receperunt. *hac ibi. quod existimo diligenter animaduertendū, quoniam cum credentes iudicentur hæretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præsumere, præsertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obstat communis sententia, quia nullo expresso iure nititur.*

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum quod scribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. versi. quod autem hic dicit. vbi sub dubio reliquit, an qui semel audiuit cōcionet hæreticorum, aut ad eorum init congregationem, debeat credens hæreticorum iudicari, nam non erit plane credens.

B *Sed plurimū refert intelligere quo pacto hæc fiāt: nam si quis catholicus in terris hæreticorum existēs semel, vel bis ad conciones vadat hæreticorum, non iudicabitur credens iuxta prafatam doctrinam. si autem in terris catholicorum occulta ab hæreticis conuenticula celebrari intelligat, etsi semel tantum vadat, nisi denuntiet Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudicio meo credentia suspicione: cum in hoc posteriori casu approbare cēsetur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (vt debuit) indicasset. nisi considerata persona qualitate per ignorantiam excusaretur.*

C ¶ Magis enim standū est factis, quàm verbis.] *Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano præposterè legebatur ita:* Magis enim standum est verbis quàm factis: *& sane præcedentia satis indicant perinde esse legendum, vt est impressum: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth. 21. vbi scriptum est in hac verba:* Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vade hodie operare in vineam meam: ille autem respondens, ait; nolo: postea autem pœnitentia motus abiit. accedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. *quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quàm in verbis cerni animum.*

Locus emendatus.

Factis magis standū quàm verbis.

Hoc ipsum indicant apertius quædam verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in ceteris desiderantur. hæc videlicet: Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: Cum autem plus sit ad Sedem Apostolicam facto prouocare, quàm verbo. & glossa ibi: quoniam plus est facto demonstrare, quàm verbis dicere. *quę ideo sunt in hac impressione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.*

Prafatum vero axioma, quòd magis sit standū factis quàm verbis in hac hæresis materia, ex multis verum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. nu. 18. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. num. 276. & multis sequentib. quibus locis concludunt, eum qui cōfitetur factum hæreticum, & prauam intentionem negat, velut impœnitentem curia seculari esse relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hæc sententia simpliciter vera putari, nisi & alia pleraque concurrant.

A d ¶ Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Obseruandum est hic diligenter, eos solum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committunt, in quibus ritus hæreticorum eōtinentur: qui vero ea perpetrant, in quibus non est proprie ritus hæreticorū, licet suspicione hæresi, ob familiaritatē & obedientiam, quam hæreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credētes. causam tradit Guido Fulcodius in dicta quæst. 9. quem hic citat Eymericus, dicens:* Verum si quis eos visitauit: alimoniam præbuit: ducatum præstitit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quāuis aliqui contrarium scripserint, nō credo quòd possit credens iudicari: nam hęc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente. *hæc ille. Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quæstionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.*

Ex quibus signis oriatur hæresis credentia.

e ¶ Et consequenter est eis abiuratio seu purgatio indicenda.] *Verissima est hæc Eymerici sententia, vt scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos vltimo loco numerauit, procedatur velut contra suspectos, qui compellantur vel abiurare, vel se purgare, aut tormentis subijciantur: aliter enim non possunt excludere suspicionem hæresis, quam ex prafatis operibus contraxerunt; quod qualiter fieri debeat, alibi dictum est.*

QVAEST. LI.

De receptatoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Recipientium hæreticos duplex genus est.*
2 *Receptatores hæreticorū quando culpa vacent, & quando non.*
D 3 *Qui proprie receptatores appellentur hæreticorum:*
4 *Et qui ex his hæretici habendi sint, qui vero tantum suspecti.*
5 *Hæreticorum receptores qui dicantur proprie:*
6 *Et quando cum culpa, & hæretici sint, quando non.*

Vinquagesimaprima quæstio est: Hæreticorum receptatores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, & recipientes hæreticos in domibus suis
E sunt in duplici genere: Quidā namq; sunt, qui nō tantum semel, neque bis, sed pluries & frequēter hæreticos recipiunt: & isti proprie & secundum vim vocabuli dicuntur receptatores, à receptando, quod est uerbum frequentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo hæretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, uel ad morandum.

2 Et tales, receptatores quādoque sunt sine culpa, ut puta si ignoranter hoc faciunt, ut quia eorū errores nesciunt, nec aliquid similtrū de eis unquā

audie-

audierunt, nec ſuſpicati ſunt. Aliquando ſunt in culpa, vtpote quando eorum errores ſciunt, & ꝙ Eccleſia pro illis eos perſequitur, nō ignorant, & nihilominus eos ſarenter & frequenter receptant, ne ad manus Eccleſię perueniant.

3 Tales enim proprie ſunt & dicuntur hæreticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & iſti tales ſunt excommunicati, iuxta c. de hæret. Excōmunicamus t. §. credentes. lib. 5.

4 Et ſi credāt ipſorum hęreticorum erroribus, hęretici ſunt: quia credētes iudicari poſſunt, ſi cōſtat. Si autem non, ſuſpecti vehementer de tali hęreſum credentia habendi ſunt: & eſt eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus t. §. qui autem inuenti fuerint. de hæret. lib. 5. & c. Accuſatus. eod. tit. lib. 6.

5 Quidam autem non pluries & frequēter, ſed tantum ſemel, vel bis hæreticos receperunt: & iſti nō videntur proprie poſſe dici receptatores, quia non frequentarunt, ſed receptores, quia eos receperunt, ſed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicunque. ſuper verbo, receptatores. & etiā Guido Fulcodius prædictus in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticę prauitatis. q. tt. qui volunt tales etiam dici & eſſe receptatores: de quo non eſt magna vis: nam nō de verbis curamus, ſed de factis.

6 Iſti enim ſiue dicantur receptores, ſiue receptatores, quandoque ſunt in culpa, quandoq; non, vt ſtatim de proprie receptatōribus dictum eſt. Nam ſi iſti ſemel, vel bis receperunt latenter quos ſciunt hæreticos eſſe, vt non perueniant ad manus Eccleſię; ſi credant eorum erroribus, credentes & hæretici ſunt. Si autem hoc nō apparet, ex tali receptione vehementer, ne credāt eorum erroribus ſuſpecti ſunt, & excommunicati, vt de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus t. §. credentes. & eſt [e] eis abiuratio indicenda, vt dictum eſt ſtatim; iuxta cap. Accuſatus. in prin. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegña forte, de quo ſupra parte iſta ſecunda.

COMMENT. LXXVI.

De materia huius quæſtionis ſcribunt illi, quoc initio ſuperioris commentarij citati eiſdem fere locis, ſed Zanchinus tract. de hæret. c. 6. Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4. par. 2. c. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hinc illa tranſcribit. Repertorium Inquiſitorum verbo receptatores. Auctor quidā inuominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hęreſi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. nu. 14. Paulus Grillandus tract. de hęret. q. 9. nu. 1. & 2. Ludouicus Carrerius de hæret. nu. 163. & ſeq. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei ſingulari 172. & alij.

Nemo dicit receptator niſi ſciens receperit.

[a] ¶ Et tales receptatores quandoque ſunt ſine culpa, &c.] *Et ratio eſt: quoniam ignorantia eos excuſat, quę in illis præſumitur, niſi probetur ſcientia. Petrus Godofredus in l. 4. C. de hęret. & propterea non incident in pœnas receptatorum. l. t. C. de deſerto. lib. 12. Bart. in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 17. & alij. nemo enim dicitur in hac cauſa receptare niſi ſcienter. l. 1. ff. de receptato. l. 1. & 2. ff. de offic. præſid. & ideo cum ſuo genere receptare non ſit malum, cota difficultas in hac cauſa poſita eſt in probanda ſcientia, qua non probata, ius commune ſequendum eſt. Bald. in l. dolum. C. de dolo.* A

An autem receptator teneatur probare ignorantiam vel accuſator eius ſcientiam quæſtio eſt non leuis: verius tamen eſt ei qui allegat ſcientiam, incumbere onus probandi. Accurſius, Bar & alij in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. C. de deſerto. lib. 12. Carrerius de hęret nu. 170. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per ſuum iuramentum, vt præcitatis locis ſcribunt Carrerius & Simancas. B

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat ſcientiam.

Hęc tamen ſententia non procederet, quotiens hęreticus eſſet publice denuntiatus, & notorius: tunc enim ſcientia præſumeretur in receptante, non ignorantia. gloſſa & Bart. in l. 1. §. 1. ff. de receptat. Marſilius conſ. 107. copioſe Carrerius de hęret. nu. 170. vbi alios refert in hanc ſententiam, quę cōmunis eſt, rationi conſona, & amplectenda.

Hinc cōſequitur nautas, cauponei, ſtabularios, & ſimiles, qui non tenentur aduentantiū mores perſcrutari. l. 1. ff. de furtis aduer. naut. caup. & ſtabul. tuno demum teneri pœna receptatorū, cum publice dānatum aut denūtiatū hæreticum receptabunt: ita Locatus & vere i opere iudiciali verbo, receptatio, nu. 6. C

[b] ¶ Quidam autem non pluries & frequenter, &c.] *Omiſſa hoc loco exquiſitiori verbi recipiendi, & receptandi ſignificatione, vera ſententia eſt in hac cauſa, ex vnica receptione aliquem dici hęreticorum receptatorem. Zanchinus tract. de hæret. c. 6. nu. 2. Repertorium Inquiſitorū verbo, receptatores. §. ſed circa hoc, Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4. in fine, & alij, eſt que communis ſententia quidquid veteres quidā interpretes ſenſerint: quod intellige quādo quis in agro, in domo, vel in alio loco ſuo receptaculum & hoſpitium præſtat ijs, quos hęreticos eſſe nouit, eo animo, vt iudicis manus effugiant. hi enim proprie & vere receptatores dicuntur in hac cauſa. Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4.* D

Receptator dicit ex vno actu recipiendi.

[c] ¶ Et eſt eis abiuratio indicenda, &c.] *Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob ſuſpicionem hęreſis, quam ex receptatione contraxerunt. An autem hęc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas perſonarum receptantium, & genus receptationis demonſtrabunt; Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehementē oriri hęreſis ſuſpicionem ſcribit, cuius ſententio vera eſt penſatis illis circumſtantijs, quas ipſe hic breuiter commemorat.* E

Receptatores an de leui vel vehemēti abiurare debeant.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur, de quibus in c. excommunicamus. §. credentes. de hęret. authen. credentes. C. de hæret & copioſe Carrerius tract de hæret. nu. 162. & multi ſequent. Paulus Grillandus de hęret. q. 9. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 14. & ſequent. & alij.

Receptatorū pœnæ.

Ac præter ceteras quidem pœnas receptatorum præcipuæ illæ ſunt: nam poſtquam ſunt excommunicatione notati, & in exceſſu huiuſmodi perſiſtentes, &

Vadragesima septima quæstio est: Excommunicati, qui in excõmunicatione per annum steterint animo contumaci seu pertinaci; an vt suspecti de hæresi, vel vt hæretici sint habendi sic, quòd Inquisitorum hæreticorũ iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, q excommunicationis sententia quædã est pœna spiritualis, quæ sem per infligitur iudicio Ecclesiæ pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia vel iuris vel iudicis. Hęc autem contumacia interdum est in causa fidei, interdum in causa alterius rei: & consequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in causa fidei, interdum fertur propter contumaciam in causa alterius rei.

De excõmunicatis I causa fidei.

2 Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque sunt excommunicati in causa fidei; & hoc est in tribus casibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati respõsuri de fide, & renuerunt respondere seu comparere, & vt cõtumaces in causa fidei non ipso iure, sed à iudice excõicantur, iuxta cap. Cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Vel quia impedierũt officium Inquisitionis directe vel indirecte: seu ad hoc præstiterunt auxilium, consilium, vel fauorẽ: Et isti ipso iure sunt excommunicationis mucrone percussi, iuxta cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus.

Vel quia crediderũt, receptarunt, defensarunt, seu fauerunt hæreticis: isti etiam ipso iure sunt excommunicati, iuxta cap. Excommunicamus itaque. §. credentes.

3 Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excõmunicatione animo pertinaci, non vt suspecti de hæresi tantum, sed vt hæretici sunt cõdemnandi, vt patet de prædictis citatis in cap. Cum contumacia. De impedientibus patet etiã eo. tit. cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. De credentibus, receptatoribus, defensoribus & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque. §. credentes. Isti omnes sunt vt hæretici condemnandi. Non dicit q sint hæretici, quia fortasse non sunt, quia in veritate non habuerunt errorem in mẽte, nec pertinaciam in defensando errorem in voluntate, quæ faciunt hæreticum proprie: sed citati non comparuerunt timore: vel impediuerunt officium inquisitionis, seu fauerunt hæreticis fauore, seu pecuniæ amore: sed dicit q sunt vt hæretici condemnandi. Nam sicut notat Archidiaconus super cap. Accusatus. de hæret. lib. 6. in verbo orta. in prin. excommunicatus in causa fidei, qui per annum sic stetit, & si in veritate hæreticus non sit, ab Ecclesia tamen, quæ iudicat per exteriora, potest vt hæreticus condemnari.

Relat. supra fol. 200.

4 Sed videamus quomodo hæreticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Hæreticus namque sic condemnatur, quia vel vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris cõgruam exhibere, vel non. Si sic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. & carceri perpetuo per

A sententiam detruditur †, iuxta cap. Excommunicamus. 2. §. si qui verò. Si autem non vult ab erroribus resilire, nec illos abiurare, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris congruam exhibere, traditur vt impœnitens brachio sęculari, animaduersione debita puniendus, iuxta allegatum cap. Ad abolendam. §. præsenti.

† al. manci. petur.

5 Pari forma est excommunicatus per annum in causa fidei, condemnandus: Nam si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de fide respõsurus, & excõicatus, vel impedimentum inquisitionis officij, seu fautoriam, receptationem, & defensionem, pro quibus fuit excõicatus, recipitur

B ad misericordiam, vt de pœnitẽtibus hæreticis statim est dictum †. Si autem non vult, tanquam impœnitens hæreticus & contumax est tradendus curiæ sęculari (vt de impœnitentibus hæreticis mox est dictum) vltimo ▸ supplicio feriendus.

Quæst. 40. huius partis.

6 Quidam ◂ vero sunt excommunicati non in causa fidei, sed pro contumacia in causa alterius rei; vtpote quia citati respõsuri super quibusdã articulis, qui non erant fidei, vel alia ex causa renuerunt comparere: vel quia istud vel illud infra certum tempus eis præfixum noluerunt restituere, & similia: siue sint excommunicati à iudice (vt dictum est) siue à iure, vt pote, quia clericum

C vulnerauerunt, vel similia: omnes isti sic pro cõtumacia non in causa fidei, sed alterius rei excõmunicati, si in illa excommunicatione stant per annum animo indurato, non carent scrupulo hæreticæ prauitatis; immo leuiter de hæresi statim efficiuntur suspecti; iuxta cap. Cruem. de pœnis. & arg. de ætate. & quali. Cum bonæ. Nec, vt dicit Hostien. in sum. tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in hæresim. facias vim in eo, quod decretales illæ prędictę loquuntur de biennio & triennio: narrant enim factum, quia sic contigerat; sed idem est etiam si per annum. Concordat glos. in cap. allegato, Grauem. de pœnis. super

D verbo, hæreticę prauitatis. & glos. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. super verbo, condemnentur. de hæret. lib. 5. Concordat & Archidiaconus in c. Accusatus. lib. 6. tit. de hæreti. super verbo, orta. Concordat & Hostien. vbi supra. Omnes isti notant, quòd si quis per annum excommunicatus stetit pro cõtumacia in causa, quæ non sit fidei, efficitur suspectus leuiter de hæresi, & vt respõsurus de fide, potest citari.

7 Qualiter autem contra huiusmodi excõmunicatos per annum non in causa fidei, sit procedendum, consideraudum est, q dñus Ennecus † Episcopus Gerundẽsis, & frater ◂ Nicolaus Ey-

† al. Henricus

E merici Inquisitor anno Dñi M C C C L X V I I I. † congregauerunt solemne concilium tam Iuristarum, quàm personarum religiosarum peritarũ, vt de concordi consilio daretur modus iuri consonus cõtra excommunicatos per plures annos, per Episcopos & Inquisitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui sequitur, est inuentus, & approbatus, & in libro curiæ Episcopi insertus, ad habendam de eo memoriam in futurum. modus autem talis est:

† al. 1358.

Excommunicatus namque per vnum annum

conti-

cõtinuũ, vel per plures suspectus est de hæresi leuiter, ratione contumaciæ ad Ecclesiam tanto tẽpore continuatæ: vt patet per cap. Grauem. extra de pœnis. & per c. Cum bonæ de exta. & quali. & per notata per Hostien. in summa, tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in hæresim. Suspectus autẽ de hæresi, quatenus de fide respondeat, est citandus, vt videatur si ambulat in tenebris, vel in luce. Citetur ergo per Episcopum, vel Inquisitorẽ, vel eorum alterum respõsurus de fide: cui vt compareat terminus cõgruus assignetur, infra quem, nisi comparuerit, sit excõicatus: in literis citationis ponatur hoc verbum; responsurus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in cap. Accusatus. de hæret. lib. 6. super verbo, orta. in principio. & iuxta notata per Hostien. in cap. Inter sollicitudines. de purg. cano. §. 1. Citatus igitur taliter, vel comparet infra terminũ, vel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto est excommunicatus tanquam contumax in causa fidei; & consequenter aggrauatur, quia iam sit suspectus de hæresi vehementer, per cap. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6.

8 Tunc vel infra illum annũ comparet, vel nõ. Si non, tunc anno elapso est vt hæreticus condemnandus: transiuit enim suspicio leuis in vehemẽtem, & vehemens in violentam, vt patet in cap. allegato, Cum contumaciã. de hæret. lib. 6. & per notata ibidem per Ioan. And. & Archidiaconũ. Taliter autem condemnandus vel ante sententiam rediit ad gremium Ecclesiæ paratus facere, quæ Ecclesia voluerit mandare: & tunc recipitur ad misericordiam, & recipitur vt hæreticus pœnitẽs ad abiurationem, & carcerem perpetuum; iuxta cap. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 5. & eod. tit. cap. excommunicamus 2.

Si autem redire noluerit, ut impœnitens hæreticus est relinquendus brachio sæculari, animaduersione debita puniẽdus, per allegatum cap. Ad abolendam. §. præsenti.

9 Si autem infra illum annum cõparuerit, quia excõicationem in causa fidei contumaciter sustinuit, abiurabit vt suspectus de hæresi vehementer, iuxta cap. Accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis, pro quo ad respondendum primo citatus fuerat vt suspectus de hæresi leuiter: quia fuerat per vnum annum, vel plures annos in excommunicatione pro contumacia. Et tunc vel respondet catholice, vel non: Si non, fiet processus cõis per cap. Ad abolendam. extra de hæret. lib. 5. Si autem respondet catholice, dicetur sibi: Charissime, tu videris catholicus verbo, quia dicis & credis quod Ecclesia mandat: sed contradicis facto, quia non facis prout Ecclesia tibi iubet, immo resistis eidẽ contumaciter. Quare vt videremus clare de tua credentia: & si ambulas in tenebris vel in luce, te citari fecimus; sed comparere & respondere renuisti. Tunc attenta conditione personæ & negotij, pro quo est excommunicatus, qualitate & attentis attendendis, assignabitur sibi tempus conueniens trium mensium, vel quatuor, vel plurium, & mandabitur sibi, & mandando monebitur literatorie, quatenus infra illud tempus faciat se absolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econtra, excommunicationis sit vinculo innodatus. Tunc si paret mandato & monitioni, habebitur intentum: si autem non, & permiserit se incidere in dictam excommunicationem, sequetur processus prædictus: quia vel infra annum paruerit, vel non: & si sic, vel si non, fiat vt dictum est prius: & per prædictum modum procedetur in primo casu, scilicet, quando excommunicatus pro contumacia per vnum annum, vel plures citatus respõsurus de fide, noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & respõsurus de fide citatus, infra terminum comparuerit assignatum, fiet processus prædictus: nam interrogabitur de fide & articulis fidei. Et tũc vel respondebit catholice, vel non: Si non, fiet processus communis per cap. allegg. Ad abolendam. tam quam contra illum, qui in hæresim incidit manifeste; quia propria confessione. Si autem respondet catholice, procedetur vt dictũ est ante. Nam quia bene respondet verbo, sed contradicit facto, assignabitur (vt dictum est) competens tempus, & mandabitur eidem, & præcipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos assignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat se absolui; aliàs tanquam contumax in causa fidei sit excõicatus. Tunc vel permittit se nous excõmunicatione ligari non parendo, vel non: Si non, habetur intentum: nihilominus potest libi indici abiuratio pro leui suspicione, quam incurrit: quia vltra quàm per annum sustinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit se excommunicari non parendo, fiet vt dictum est; quia vel per annum sustinet dictam excõicationem, vel non: Si non, habetur intentum; sed abiurat vt suspectus de hæresi vehementer per cap. Cum contumacia. Si autem sustinet per annum animo indurato: vel ante sententiam paret, vel non: si sic, habetur intentum; sed recipitur ad misericordiam vt hæreticus pœnitens ad abiurationem, iuxta cap. Ad abolendã. de hæret. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta cap. Excommunicamus 2. de hæret. lib. 5. licet post sententiam in carcere possit dispensari, iuxta cap. Vt cõmissi. de hæret. lib. 6. Si autem ante sententiam non paret, tradetur per sententiam vt hæreticus impœnitens curiæ sæculari vltimo supplicio feriendus, vt in cap. allegg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro cõtumacia vltra quàm per annum per Ecclesiam procedendi.

COMMENT. LXXII.

Quæ in his postremis quæstionibus traduntur ab Eymerico vtilissima sunt, & vsu frequentia: ideoque diligentissime perscrutanda & intelligenda: quæ autem hac quæstione continentur singularia etiam sunt, & valde elaborata, de quibus videndi Zanchinus tract. de hæret. cap. 9. nu. 3. & seq. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati. nume. 2. & seq. Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. & si fuse etiam. copiose Archidiaconus.

Materiã huius quæstionis qui tractarint.

nus, Iaannes And. Geminianus. & Franc⁹ in cap. cum contumacia. debeꝛet. lib. 6. Panormitan. Felinus, & alij in cap. excõmunicamus 2. §. qui autem: de hæret. Simancas de catho. inſtit. tit. 27. nu. 4. idẽ in Enchyridio tit. 55. late rurſus Panormitanus, & cæteri in cap. grauem. de pœnis. Gondiſſaluus tract: de hæret. q. 9. num. 2. & alij.

In hac quæſtione Eymericus luculenter præ cæteris docet quicquid in hac materia poteſt deſiderari: quod ideꝛum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vltimo modo proceſſum fidei terminandi.

a ¶ Et ſi in veritate hæreticus non ſit, ab Eccleſia tamen, &c. poteſt vt hæreticus condemnari.] *Idem obſeruauit ſubtiliter idẽ Eymericus 3. par. in vlti. modo proceſſum fidei terminandi. nu. 112. vbi adduxi rationem diſcriminis verſ. in ſecundo caſu.*

b ¶ Vltimo ſupplicio feriendus.] *Hæc verba omiſſa erant in Barcinonenſi impreſſo, quę ſunt ex manuſcriptis ſuppleta.*

Qui per annũ ſuſtinet excõicationẽ ſuſpectus ſit de hæreſi.

c ¶ Quidam vero ſunt excommunicati non in cauſa fidei, &c.] *Nobilis eſt hæc diſtinctio, quam tradit etiam Abbas in dicto cap. grauem. de pœnis. num. 7. verſi. dic tamen. idem indicat in cap. poſtulaſti. de homicidio. volunta. nume. 4. verſi. ſecunda quæritur. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati num. 2. & dixi ſupra in hac 2. parte ſuper dicta cap. grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinã intelligendum videtur decretum concilij Tridentini, ſeſſia. 25. ſub rub. de reformatione cap. 3. §. in cauſis quoque. ſtatuẽtis inquiri poſſe in quemcumque perſiſtentem per annum in excommunicatione, tanquã in ſuſpectum de hæreſi.*

Ex recepta tamen cõſuetudine ſanctæ Romanæ & generalis Inquiſitionis intelligo non ſolere proceedi cõtra excõmunicatos per annum. aut amplius, niſi fuerint excommunicati ex cauſa hæreſis.

Quo anno creatus ſit Eymericus Inquiſitor.

d ¶ Et frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor anno Domini MCCCLXVIII. *Ita Barcinonenſis impreſſus, & codex Cardinalis de Gambara: ſed in Sabelliana & Bononienſi legitur* anno Domini MCCCLVIII. *& potuit quidem Eymericus iam eo anno fuiſſe creatus Inquiſitor, cũ Nicolaus Raſſell, cui ipſe in hoc officio ſucceſſit, ab Innocẽtio ſexto, qui floruit anno Domini MCCCLII. creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Eymerici initio huius operis prefixa.*

Locus reſtituꝛus.

e ¶ Contra excommunicatos per plures annos, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus & imperfectus, quem ita emendauimus vt eſt impreſſus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tamen quæ ſequuntur apparet ita eſſe legendum:* Contra excommunicatos per vnum vel plures annos. *in Bononienſi & Sabelliano legitur*; Vt darent modum iuriſdictionis. *ſed ſequentia indicant legendũ eſſe*: Modus iuri conſonus.

Inquiſitor terminũ taxat, intra quẽ veniant citati ad reſpondendum de fide.

f ¶ Coi vt compareat, terminus congruus aſſignetur.] *Indefinite dixit*, Congruus terminus aſſignetur. *nam in arbitrio Inquiſitoris poſitum eſt terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad reſpondendum de fide. in aſſignatione huius termini habenda ratio eſt temporum, locorum, & perſonarum, & qualis ſit huius rei modus & praxis, tradit elegantiſſime Eymericus 3. par. tit. de forma cũ*

A *di abſentium, num. 131.*

g ¶ In litteris citationis ponatur hoc verbum, reſponſurus de fide.] *Hæc citatio verbalis eſt, quæ fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc eſt obſeruandum: quia reus qui citatur non eſt contumax, aut facile capi poteſt, non eſt neceſſe addere verbum hoc,* Reſponſurus de fide: *ſed generaliter capitur, vt ſẽ coram Inquiſitoribus ſiſtat. clem. 1. de hæret. Cardinalis Brunus lib. 4. de hæret. cap. 6. Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 12. quod ſi reus contumax fuerit effectus, nec facile capi poteſt, additum eſt tunc in citatione verbum,* Reſponſurus de fide, *iuxta capitum contumacia. vbi Doctores de hæreſi lib. 6. obſeruata ea forma, quam tradit Eymericus* B *præcitato loco, & auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi in rub. de hæret. contumacibus. & in rub. de materia proceſſuum inquiſitionis. cætera tradidi infra, par. 3. num. 131. & ſuper quæſt. 42.*

h ¶ Te citari fecimus, ſed comparere, & reſpõdere renuiſti.] *Hæc verba deerant in Barcinonenſi impreſſo, & Bononienſi, & codice Cardinalis de Gãbara, quæ ſupplenimus ex Sabelliano, nam ad ſenſum perficiendum omnino deſiderantur.*

In carcere in re communi inquiſitores diſpenſant.

i ¶ Licet poſt ſententiam in carcere poſſit diſpenſari.] *Diſpenſant autem in iure communi Inquiſitores quilibet priuati per textum in cap. vt cõmiſſi. §.* C *necnon. de hæret. lib. 6. ſed hoc priuatis Hiſpaniæ Inquiſitoribus interdictum eſt per particulares inquiſitionis eius prouinciæ inſtructiones, quibus cauetur vt ſolus Inquiſitor generalis diſpenſare poſſit. Quãto autem tempore elapſo diſpenſari poſſit, tradit Simãcas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 21. & ſeq. et dixi copioſe 3. par. ſuper 10. modo proceſſum fidei terminãdi, & alibi ſæpius, quę cũ non ſint huius loci, libenter omitto.*

QVAEST. XLVIII.

De Schiſmaticis.

D

SVMMARIVM.

2 *Differentia inter hæreſim & ſchiſma.*
3 *Diuidi ab Eccleſia bifariam contingit.*
3 *Schiſmatici aliqui non ſunt hæretici, & qui.*
4 *Aliqui vere ſunt hæretici & vt tales tractãdi.*

Vadrageſima octaua quæſtio eſt: Schiſmatici an hæretici ſint habendi, ſic, vt Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpõdemus, quòd inter ſchiſma & hæreſim eſt differentia, vt habetur E 24. q. 3. cap. Inter hæreſim. Nam ſchiſma dicit diuiſionẽ hæreſis autẽ errorem: vnde à ſchiſmate dicti ſunt ſchiſmatici, quia ab Eccleſia diuiſi.

2 Aliqui autẽ ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, loquẽdo de his, qui fidem receperũt: Quidam namque ſunt diuiſi ab Eccleſia quo ad obedientiam ſolam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, pertinaciam in voluntate.

3 Et tales non ſunt hæretici in re, nec habendi,

poſt-

dl, poſtquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliàs apparet, quòd male ſapiant de articulis fidei, & Eccleſię ſacramentis, ſeu eccleſiaſtica poteſtate; licet moti ſtultitia, ſuperbia, vel auaritia, ſeu aliàs deuient ab obedientia Eccleſiæ. Attamen licet iſti non ſint hęretici, ſunt tamen multum ad hęreſim diſpoſiti, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quòd ſe diuidunt ab Eccleſia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quòd non obediant in credendis.

4 Quidam[b] vero ſunt diuiſi ab Eccleſia nõ ſolum quo ad obedientiam, verum etiã quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus Eccleſiæ vt de fide factis: vt pote, q̃ Spiritus ſanctus procedat à Patre, & Filio, vt Eccleſia determinauit de ſum. trin. & fide catho. lib. 6. cap. vnico. & ſimilibus. Et tales vt hęretici ſunt habẽdi; quia habent, eorum quæ ſunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in volũtate: cum[c] poſt deprehenſionem erroris ad arbitriũ Eccleſię noluerint hęreſim abiurare, & ſatisfactionem congruã exhibere, vt patet clare extra de hęret. lib. 5. cap. Ad abolendam. §. preſenti.

A cuntur qui ſubeſſe rrnunt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſia ei ſubirſtis cõmunicare recuſant. beatus Thomas 2.2.q.39.art.1.

B

a ¶ Aliqui autẽ ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis de primo genere ſchiſmaticorum, quos dicit Eymericus ſuperbia tumidos ab Eccleſia ſe ſeparare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quaſi dicat: ex hoc ſaltem ſe reddere de hæreſi leuiter ſuſpectos; quod eſt veriſimum. nam hoc facto videntur profiteri quod extra Eccleſiam ſit ſalus, quòd extra Eccleſiam ſint vera ſacramenta: vel quod ſummo Pontifici non ſit parendum, quę valdr ſunt impia. Palacius Rubius tracta. de regno Nauarrę, par. 5. §. 7. quæ ſententia veriſtima eſt accepta in primis de illis, qui ſcienter ſchiſma profitentur.*

Schiſmatici primi generis, tali ẽ leuiter de hæreſi ſuſpecti.

Quibus autem pœnis puniãtur ſchiſmatici huius primi generis, luculẽter docet Turrecremata in ſumma de Eccleſia, parte 1, cap. 8. & Palacius Rubius tract. de regno Nauarrę, par. 5. §. 7.

Hoc eſt certum, ſchiſmaticos primi generis ad vnitatem Eccleſiæ reducntes abiurare debere ſchiſma, & promittere ſatisfactionem ad mandatum Eccleſiæ, vt recipiantur: cuius abiurationis formulam præſcripſit Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 1. C *cap. 15. adde Repertorium inquiſitorum verbo, abiuratio. Abiurant vero ſchiſmatici iuxta diſpoſitionem, cap. quotiens cordis. 1. q. 7.*

Sed vlterius quæritur: An ſchiſmatici non modo abiurare debeant ſchiſma, ſed etiam ſuſpicionem aliquam hæreſis ex ſchiſmate contractam, & qualis ea ſuſpicio ſit. Hac quæſtio alterius difficultatis declarationem poſtulat, an ſcilicet in ſchiſmate ſemper inſit hæreſis, de qua agit gloſ. & doctores in cap. inter hæreſim. 24. q. 3. gloſ. 24. quæſt. 1. in ſumma. & in cap. non afferamus. 24. q 1. quibus locis aſſerit gloſ. omne ſchiſma habere hæreſim annexam. Sane huiuſmodi ſchiſmatici, qui ab vnitate Eccleſia, & Romani Pontificis obedientia diſcedunt, quamuis in nullã D *hæreſim a principio incidant, at hæreticis confines ſunt, & parum ab illis diſtare videntur: quare non carebunt hæreſi ſuſpicione, quam cũ ſchiſmate abiurabunt. ea vero ſuſpicio maior vel minor cenſenda erit pro tẽporis diuturnitate, quo in ſchiſmate perſeueratum eſt, extranagan. Ad certitudinem. de ſent. excom. inter communes. Panormitanus in cap. quia diligentia. de elect. & pro aliis circumſtantijs eauſarum & perſonarum. interdum ergo vel leuiter, ut hic indicat Eymericus, aliquando vero ut vehementer de hæreſi ſuſpecti abiurabunt ſchiſmatici redeuntes: aliàs autem vt hæretici formales, ſi errorem in* E *mente habuiſſe detecti fuerint; quem vix quandoq; credibile eſt non habuiſſe, præſertim cum diu in ſchiſmate perſliterunt.*

An ſchiſmatici poſt abiurationẽ remanẽt inhabiles ad beneficia.

Cognitu dignum eſt: An ſchiſmaticus, qui abiurato ſchiſmate ad Eccleſia reuersitur unitatem ſit, habilis ad beneficia, & ad maiores Eccleſia dignitatrs, an diſpẽſatione potius egeat? Et Antonio Rutrio, Ioanni Imola & aliis in cap. quia diligentia. de elect. recte uiſum eſt, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregularẽ remanere: quia licet delictum per pœnitentiam & abiurationem ſit purga-

De ſchiſmaticis qui ſcripſerint

DE materia huius quæſtionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitibus. & ead. cauſa q. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. et 1. q. 7. qui in qualibet, & de conſecr. diſt. 4. cap. hi qui. cap. oſtenditur & multis alijs. copioſe iuris canonici interpretes in Decretalibus, Sexto, & Clemen. in titulis de ſchiſmaticis. fuſe Turrecremata in ſum. de Eccleſia, lib. 4. par. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2.2.q.39. Alexander Alenſis par. 2. q. 182. Bonauentura lib. 4. ſent. diſtinct. 13. & ibidem latius Gabriel Biel, & Petrus de Palude, & alij. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 25. Antoninus in ſum. par. 2. titu. 3. cap. 11. Abbas & alij in rap. quia diligentia. de elect. Paulus Grillandus tract. de hæret. quæſt. 2. nu. 6. & ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 105. Palacius Rubius in tract. de Regno Nauarra, par. 5, §. 7. Gondiſſalnus tract. de hæret. q. 7. Summiſtæ omnes, & Repertorium Inquiſitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, ſchiſma. Simancas de catho. inſtit. titu. 58. idem in enchyridio tit. 5. Ioannes Roias tract. de hæres. par. 1. nu. 498. & ſequen. eleganter Conradus Brunui lib. 1. de hæreticis. cap. 16. idem toto libro ſecundo de hæreticis & ſchiſmaticis. & olim Optatus Epiſcopus Mileuitanus ſex libros ſcripſit contra ſchiſma Donatiſtarum, in quibus de hac materia agit vere graviter & copioſe.

Quid ſchiſma & qualis vox.

Eſt autem ſchiſma illicita diuiſio per inobedientiam ab vnitate Eccleſia facta. rap. loquitur. & cap. alienus 24. quæſt. 1. ita practicati.

Schiſma vero vox græca eſt, & latine ſciſſuram ſonat, qua apud Chriſtianos illicita ab Eccleſia ſeparatio indicatur; peccatum enim ſchiſmatis directe & per ſe opponitur vnitati. & ſchiſmatici di-

purgatum, non tamen est sublatum impedimentum sine irregularitas ex delicta oborta: & propterea nisi dispensatum fuerit cum tali schismatico ad vnitatem Ecclesiæ reuerso, ad beneficia & dignitates ecclesiasticas promoueri non poterit. ac irregularē quoque remanere pronunciauit Maiolus lib.5. de irregularit. cap.46.

Sed quis cum schismaticis redeuntibus possit dispensare, fortassis non est facile aperto iure demonstrare. Mihi tamen multū placet Panormitani sententia in dicta cap.quia diligentia. de elect. dicentis in hoc casu solum Papam posse dispensare.quod non obscure videtur indicare textus in dicto cap. quia diligētia. ibi. Eum dispensatiue permittimus cōfirmari.

*Atque ex his consequitur minus recte dixisse Crauettam cons.293.incip:*Ardua admodum.*n.10. sublata schismate per abiurationem eligi quem posse, ac si nunquam schismaticus fuisset, c.quia diligentia. de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictū est. & textus in dicta cap. quia diligentia aperte oppugnat Crauettę sententiam.*

An autem aliqui per ignorantiam possint ab hæresis suspicione excusari, licet in schismate versentur, non est huius loci late tractare. Non tamen ambigo posse quandoque simplices & imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte sentire putant, excusari, vt dixi supra parte 1. super quæst.4.

Schismatici secūdi generis vere hæretici.

b ¶ Quidam vero sunt diuisi ab Ecclesia, &c.] *Et hi sunt hæretici consummati & veri, eodemque cum hæreticis iure censendi. Turrecremata lib.4. de Ecclesia, par.1. cap.4. & Conradus Brunus lib.1. de hæret. ca.16. atque in his nostremis iudicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut hæretici sint tractandi. Nam hi non solum à summo Pontifice, & ab Ecclesiæ vnitate discedunt, sed ita præcrea licere credunt: vel putantes non esse vnitatem in Ecclesia catholica: vel credentes non esse obediendum summo Ecclesiæ pastori.*

Denique tertij generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquē esse Papam, qui non sit, quod solet contingere cum duo plureſue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonice electus sit. qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt vero credentes non esse verum, schismatici, improprie tamen dici possunt. atque hi nec hæretici sunt, nec in aliquam iuris pœnam incurrunt: cum iustam excusationem habeant, & culpa careant. de qua re vide copiose Turrecrematam in summa de Ecclesia lib.4. par.1. cap.14. Iacobatium tract. de concilio, lib.7. art.1. Aluarum Pelagium, lib.1. de planctu Ecclesiæ, ca.65. & Canonistas in dicto cap quia diligentia. de elect.

*Exorto autem schismate, & duobus vel pluribus de papatu contendentibus, quot & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella cons.1 50. incip.*Quæritur autem.

c ¶ Cum post deprehensionem erroris, &c.] *Ita Barcinonenſis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara: sed Sabellanus paulo aliter ita habet:* Cum post determinationem Ecclesiæ, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesię arbitrium noluerint abiurare, & satisfactionem cōgruam exhibere.

A

QVAEST. XLIX.

De Apostatis.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia triplex, & quę.*
2 *Apostatę ab ordine, & à statu regulari nō sunt hęretici.*
3 *Apostatę manentes in excommunicatione totū annum, fiunt suspecti de hęresi.*
4 *Apostatę à fide sunt hęretici.*
5 *Qui metu mortis fidem abnegant, vt pœnitentes hæretici recipiendi sunt, si reuertantur.*

B

Vadragesima nona quęstio est: Apostatæ an hęretici sint habendi sic, vt Inquisitoris hęreticorū iudicio sint subiecti?

C 1 Ad hanc respondemus, quòd est apostasia quædam ab ordine clericali: est apostasia à statu regulari: & est apostasia quædam à vera Christianitatis & fidei.

2 Qui primo modo apostatant, à fide credēdorum ex hoc non deuiant: quare nec hęretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quòd sic apostatant, etiam à fide non deuiant: quare nec hęretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

3 Quia[a] vero tales apostatæ à regulari tramite excommunicati sunt, extra ne cler. vel mo. lib.6. Vt periculosa. si *in* excommunicatione illa & apostasia per annum animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam, quam dimiserunt, vel ad aliā habent, nec obtinuerunt euidenter, de hęresi suspecti sunt, iuxta cap. Grauem. de pœnis. & de fide responsuri, citari possunt: & potest procedi cōtra tales per Episcopum & Inquilitorem cōiunctim vel diuisim, prout dictum est supra parte ista. 2. qnadragesima septima quæstione.

D

4 Qui[b] vero tertio modo apostatant, eo quòd sic apostatant, à fide etiam & ab Ecclesia totaliter deuiāt. Et tales hęretici, immo infideles habēdi sunt: & si[c] haberi possunt, de eis sicut de ceteris hęreticis est agendum: quia si nolunt resilire, vt hęretici impœnitentes traduntur curiæ seculari: si autem velint, recipiuntur ad misericordiam

E prout hęretici pœnitentes: iuxta c. Ad abolendā. §. præsenti. lib.5. Concordat Ray. tit. de apostat. §. reuertentes. vbi dicit, q reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hęretici, tanquam reuertentes ab hęresi sunt recipiendi.

5 Illi vero[d] qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus † non sunt credentes, licet vere hæretici non sint, postquam non habent errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hęretici habēdi sunt: & si reuertantur, vt pœnitentes hæretici

† al. ita. a et roribus non credūt, licet in re hęretici non sint.

recī-

recipiendi ſunt. non enim metus mortis eſt metus cadens in conſtantem virum ad fidem Chriſti abnegandam; nam ſatius eſt mori, quàm abnegare, vel eſci idolothytis, vt dixit Auguſtinus † & recitatur 32. queſt. 4. cap. Sicut. Concordat Raymundus tit. de apoſta. §. circa iſtas. Et S. Thomas 2.2.quaſt. 12. & Hoſtien. titu. de apoſtatis. §. qualiter.

In lib. de bono cõiugali cap. 16.

COMMENT. LXXIIII.

MVltis quæſtionibus præcedentibus explicuit Eymericus quædam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iuriſdictionẽ Inquiſitorum ſpectarent; nunc iam propius accedens ad cauſam hæreſis eos recenſet, quiam vere hæretici ſunt aut hæreticorum complices, egitq; in primis de apoſtatis, de quibus nulla eſt dubitatio quin ſint hæretici, immo graviùs quàm hæretici delinquunt.

Et de materia huius quæſtionis copioſe vterque Thomas 2.2.q.12. & in cap. non poteſt. 2. quæſt. 7. cap. beatus. 3. q 4. cap. non obſeruetis. 26. quæſt. 7. cap. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6. & his locis Canoniſta. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap. 1. de apoſtatis. Ioannes Anania in rub. de ſchiſmaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in cap. ex parte, el. 2. de tempo. ordinatio. Accurſius, Bartolus, Faber, Salyetus, Baldus & alij communiter iuris ciuilis Interpretes. C. de apoſtatis. vbi copioſe Petrus Godofredus in rubrica. Alfonſus Caſtrus lib. 1. de iuſta hæret. punitio. cap. 7. & cap. 21. Paulus Grillandus tract. de hæreti. q. 2 Gondiſſalmus tract. de hæte. q. 5. & q. 20. nu. 2. Repertorium Inquiſitarum, Locatus in opere iudiciali, Sylueſter & reliqui Summiſtæ verbo, apoſtata. & verbo, apoſtaſia. Petrus de Palude, & alij lib. 4. ſent diſt. 13. Simancas de catho. inſtit. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 484. & multis ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano cap. 104. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, apoſtata. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 44. & eleganter Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. cap. 9.

Quid apoſtaſia quid apoſtata.

Eſt autem Apoſtaſia Græca vox, quę latine deſectionem & retractationem ſonat. & apoſtata proprie in tertia ſignificatione, quam hic tradit Eymericus (quę propria eſt huius diſputationis, nam cetera huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, Iudaiſmum, Paganiſmum, ſeu Mahometicam ſectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apoſtata. cap. non poteſt. 2. q. 7. & cap. Iulianus. 11. q. 3.

a ¶ Quia vero tales apoſtatæ à regulari tramite, &c.] *Et hęc ſententia vera eſt ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. quæſt. 47.*

Veruntamen quantum intelligo, Sanctum tribunal Romanæ & generalis Inquiſitionis non conſueuit procedere contra tales à regulari traditione apoſtatantes, ex eo ſolo q; relicto ſua religionis habitu vltra annũ apoſtatent, niſi quid aliud admiſceant, quod meritò ad id tribunal referendum videatur.

Monachi & clerici an la-

Iam apoſtata à religione Monachali non ſolum fiunt de hæreſi ſuſpecti poſtquam per annũ in excõmunicatione perſtiterint, ſed etiã ante annũ. ſi relicta religione, quam profeſſi ſunt, matrimonium contrahãt. Ioannes Anania in cap. ad abolendam de hæret. nu. 27. Calderinus conſi. 5. tit. de hæret Simancas in enchyridia, tit. 12. nu. 1. Campegius in additionibus ad Zanchinum cap. 35. verſi. idem quoque. & diſtinctionem, quam multi faciunt de hoc differentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel clam, merito reijciunt aliqui ex pracitatis, neque ab hac ſententia eſt recedendum.

Atque hęc etiã ſententia locum habet in clericis, qui ſacris ordinibus ſunt initiati: nam & hi ſi matrimonium cõtrahunt, ſuſpecti in fide fiunt, & in eos poſſunt Inquiſitores animaduertere. Palacius Rubius in cap. per veſtras. de donatio. inter virum & vxo. §. 18. nu. 26. verſi. ex quo meo iudicio. Simancas de catho. inſtit. tit. 40. nu. 12. & Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 74. verſi. redditur præterea ſuſpectus. & dixi copioſe in lib. de priuilegijs Inquiſitorum.

Cleris conſtitutis, matrimonium cõtrahentes ſuſpecti de hæreſi.

b ¶ Qui vero tertio modo apoſtatant, &c.] *Grauis eſt quæſtio: an apoſtata, & hæreticus ratione apoſtaſię & hæreſis ſpecie diſtinguantur; id eſt. verũ infidelitas hæretici, & apoſtatę ſint duę infidelitates ſpecie diſtinctæ. qua difficultas ſubtilis eſt magis quàm vtilis, quam diſſerui latiſſime apud Thomam 2.2.q 12. art. 1. de eadem agit copioſe Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. mihi hęc ſententia probatur: Apoſtaſia non eſt ſpecies infidelitatis ab hæreſi diſtincta, ſed ſolum habet ſecum circumſtantiam magis aggrauantem, nec differt ab hæreſi niſi ſecundum magis & minus. atque hęc eſt nõ obſcura ſententia beati Thomæ 2.2.q.12. art. 1. in reſponſione ad 3. argumentum.*

An apoſtaſia & hæreſis ſpecie diſtinguãtur.

c ¶ Et li haberi poſſunt, de eis ſicut de ceteris hæreticis eſt agendum.] *Idem tenuit non obſcure Eymericus ſupra quæſt. 44. nu. 1. atque hac ſent ętia de recipiendis apoſtatis ſi conuertantur, vera eſt & cõis, quam nominatim approbant Repertorium Inquiſitorũ verbo, apoſtaſia. §. ſed vtrum ea. ſequitur per omnia Gondiſſalmus tract. de hæret. q. 20. nu. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 7 num 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. nu. 2. & 3. & copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 23. de iuſta hæret. punitio. Petrus de Palude in 4. ſent diſt. 13. q. 3. Bernardus Comẽſis in lucerna verbo, apoſtata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. verſi. ſecundò nero argum.*

Apoſtatæ ſi reuertantur, recipi debẽt.

Et hanc ſententiam aperte confirmant Pontificũ & conciliorum decreta. Siricius Papa epiſtola 1. cap. 3. ibi: Et ſi reſipiſcentes ſorte aliquando fuerint ad lamenta conuerſi, his quandiu viuunt agẽda pœnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat, *hęc ibi. refert Ino par. 15. cap. 143. concilium Eliberinũ cap. 46. conci. Arelat. c. 23. refert. Ino par. 15. c. 144.* Ezech. 18.

Atque hoc iure vtimur, contra quàm cenſuerit Nicolaus Arclatanus tract. de hæret. notabili 44. per ibi qui. C. de apoſtatis. vbi pœna vltimi ſupplicij imponitur. ſed in hoc crimine eum mere ſit eccleſiaſticum, cap. ve Inquiſitionis. §. prohibemus. de

haret.

hæret.lib.6. ius Pontificium ſequimur. & perperã præcitato loco Arelatanus aſſerit, iure canonico non eſſe contrarium diſpoſitum, & propterea ius ciuile fore obſeruandum, cum manifeſte multis canonicis Decretis, vt oſtendimus, cautum ſit, apoſtatas redeuntes, ad miſericordiam eſſe recipiendos, & vitam eis condonandam. ac vna quidem potiſſimum ratione, eaque viua & efficaci probari poteſt euidenter, apoſtatas iure recipiendos: quoniam ſi intelligerent nullum ipſis patere miſericordiæ locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam ſemel ſunt profeſſi, reuertercntur. & hanc quæſtionem copioſe diſputat Monzalunus in legibus Hiſpanię ſeptipartitæ, par.7.tit.26 l.1.q.6. verbo, relapſi. verſi. dubitant aliqui. vide in codice Theodoſiano lib.16. tit. de hæret. l.41.

Apoſtatas pœnitentes non eſſe ab Eccleſia recipiendos, impie ſenſit olim Nouatus. 24.q.3.cap. Quidam autem. verſi. Nouatiani. quẽ Fabianus Papa coacto Romę concilio ſexaginta Epiſcoporũ, condemnauit.

b ¶ Illi vero, qui motu mortis, &c.] *Qua ratione hoc accipi debeat, explicui ſupra in hac 2. parte. verſi. nec excuſatur, ſuper quæſt. 41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde quę differui par. 1. ſuper quæſt. 9.*

QVAESTIO L.

De Credentibus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Credentes hæreticorum ſunt in duplici genere, & quidam ſunt hæretici.*
2 *Iudicantur aliqui hæreticorum erroribus adhęrere, tum ex verbis tum ex factis.*
3 *Quibus factis præſumatur quiſpiam credere erroribus hæreticorum.*
4 *Sunt alij credentes hæreticorum, nõ quidem hæretici, ſed ſuſpecti.*
5 *Et his abiuratio vel purgatio eſt indicenda.*

QVinquageſima quæſtio eſt: Hæreticorum credentes qui dicendi ſunt? & ſi hæretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, q̃ credẽtes hæreticorum ſunt in duplici genere: quidam namque ſunt hæreticorum credẽtes, qui credunt eorum erroribus. & hæreſibus, & iſti ſunt excommunicati, iuxta c. Excommunicamus 1. §. credentes, de hære. lib. 5. & etiam ſunt hæretici; & tales habendi ſunt, vt in eo. tit. c. Excommunicamus 2. in fi. vbi præmiſſis variis hæreticorum ſectis dicitur ſic: Credentes autem eorum erroribus hæreticos ſimiliter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorũ erroribus ex eorum verbis atque factis. Verbis quidem, vt confeſsione propria, dicendo ſe credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, ſeu defendendo illorum errores: Vel teſtium productione legitima, vt ſi conuincantur per teſtes, quòd errores taliũ diuulgarunt, ſeu dogmatizarunt. de verbor. ſignifi. cap. Super quibuſdam. vbi hæretici declarantur, qui publice prædicant, & profitentur, & defendunt errorẽ; Vel qui conuicti ſunt perteſtes talia publicaſſe, & gloſ. ad idem ſuper cap. Ad abolendam. §. præſenti. & verbo deprehenſus. Relat. ſupra fol. 518.

3 Factis autẽ, vt ſi hæreticos adorauerint: (eorum verbis vtendo) teuerentiã eis ſuo more exhibuerint: cõſolationem vel communionem ab eis receperint, ſeu ſimilia, quæ ad ritum eorũ pertinent, perpetrauerint: ſermones, eorum & prædicationes non tantum ſemel, vel bis, ſed frequentius audierint; & ſimilia egerint, per quæ eorum animus, q̃ credant eorum erroribus, apud iudicẽ per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis enim præſumitur de affectu. ad hoc arg. 32.q.5. Qui viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert etiam, an quis voluntatẽ ſuam verbis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. Contra legem. & notatur 20.q.1. Quem progenitores. immo plus eſt facto quàm verbo aliquid facere. argu. de appella. Dilecti. Magis enim eſt ſtandũ factis, quàm verbis, vt docet Chriſtus, Matth. 21.

Conuincuntur igitur aliqui eſſe credẽtes hæreticorum erroribus, verbis & factis; dico factis in quibus ritus hæreticorum exprimuatur.

4 Quidam alij ſunt hęreticorum credentes, de quibus non apparet clare, q̃ credant eorum erroribus, ſed videntur credere hęreticorum verbis, iuſsionibus & operibus; vtpote quia ad eorum dictum vadunt & veniunt: ſermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorum hinc inde deferũt: eis ſeruiunt: libros ſuſcipiunt, nec comburunt: alimoniam eis deferunt: ducatum præbent: eos viſitant: & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil oſtenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæreſibus, nec hæretici ſunt habendi; ſed non carent ſuſpicione vehementi vel leui, ſecundum quòd maiora vel minora in eis indicia apparebunt: & conſequẽter eſt eis abiuratio ſeu purgatio indicenda, iuxta cap. Excommunicamus 1. §. qui verò inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, &c. de hæret. lib. 5. & eo. c. 5. credentes. & cap. Accuſatus. in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales ſuſpecti, quòd credant hęreticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in cap. Quicunque. ſuper verbo, credentes. de hæretic. lib. 6. Et Guido Fulcodius, poſtmodum Papa Clemens IIII. in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis, quæſt. 9.

COMMENT. LXXV.

De credentibus, fautoribus, receptatoribus hæreticorum qui differuerint.

De credentibus, fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus hæreticorũ obuia cuique extant Pontificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. credentes. cap. ſi aduerſus. vbi Doctores extra de hæret. & in cap. quicunque. §. 1. & §. hæretici autem. de hæreti. lib. 6. vbi copioſe Archidiaconus, Ioannes And. & alij. & in cap. in fidei fauorem. & in cap. vt officium. §. 1. & in cap. vt commiſſi. §. fin. & in cap. ſtatutum. §. 1. & in cap. vt Inquiſitionis. verſi.

versi. ita pro defensione fidei. de hæret. lib. 6. Repertorium Inquisitorum verba tredētes, fautores, &c. Zanchinus tract. de hæret. cap. 3. & ibi Campegius. Turrecremata in sum. de Ecclesia. lib. 4. par. 2. cap. 21. Simancas de catho. instit. tit. 15. idem in ebryidio. tit. 13. Lacatus verbo, credentes. Sylvester in sum. verbo, hæresis I. §. 10. Tabiensis in summa verbo, hæreticus. §. 20. & 21. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 17. de iusta hæret. punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi cōtra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. idem eodem tracta. in rubrica, De pœnis hæreticorum & similium. Petrus de Palude lib. 4. senten. dist. 13. quæst. 3. Conradus Brunus lib. 1. de hæreticis. cap. 4. & alij, quos omitto consultò in re manifesta. quibus locis etiam de fautoribus, defensoribus, & alijs complicibus differunt. de his etiam omnibus agit copiosè Montalnus in legibus septipartitis Hispaniæ, l. 1. tit. 26.

Quomodo autem ex verbis cognoscantur credentes hæreticorū, apertissime docet hic Eymericus, nec vlla nostra indiget expositione.

In libro quodam pervetusto, in quo multa ad Inquisitionis officium spectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hæreticorum habent, sed non vitam.

Petrus de Palude lib. 4. senten. dist. 13. quæst. 3. conclusione 7. aic, eos esse credentes, qui licet nullā hæresi explicite adhæreant, credunt tamen hæreticos esse bonos homines, & habere bonam fidem. habentes ergo perfidiam hæreticorum non explicitam, sed implicitam, credentes hæreticorum sunt iudicio Petri de Palude.

a ¶ Factis autē, vt si hæreticos adorauerint, &c.] *Multo facilius est cognoscere credentes hæreticorum ex verbis, quàm ex factis: ac propterea olim initio constitutę delegatę Inquisitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel causis, aut factis possint aliqui iudicari credētes hæreticorum, extatq; in vetusto illo libro manuscripto bibliotheca Vaticana, cuius sæpe mentionēm facio, consilium peritorū Auinionensium factum anno Domini MCCXXXV. quo singillatim traduntur culpæ, ex quibus credentes hæreticorum possint iudicari: sed copiosius & luculentius eadem declarauit caneilium Narbonense cap. 29. cuius verba, etsi breuitati studeam, hue transferenda curani, vt huic loco lux clarior afferatur. ait itaque ita:* Sane inter culpas, ex quibus credentes possunt iudicari, ne vlterius dubitetis, has esse firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerunt hæreticis, vbi credentes, orationes ipsorum imploran tes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: Si consolationę † eorum, vbi eū quem consolantur in hæreticum recipientes, per impositionem manuum se saluare proditionaliter mentiūtur: Aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum quasi sub generali confessione remissionem intelligunt fieri peccatorum: Aut cœnæ Valdensium, vbi die cœnę mensa posita, & pane superposito, Valdensis vnus benedicens & frangens, dansque astantibus credit secundū damnabilem sectam cōficere corpus Christi: non causa prodendi, vel reprehendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerunt: Si eisdem Valdensibus peccata sua cōfessi fuerint, vt solet & debet quis sacerdoti proprio cōfiteri: Si pacem ab hęreticis: seu Valdensibus, vel panē ab eis benedictū, à quocunq; sibi missum, vel datū, sciēter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, vel esse bonos, vel sāctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios, vel bonæ conuersationis, vel vitæ: vel eorum persecutores peccare: vel si eos taliter † laudauerunt, vel si aliquo † qualicūque signo seu verbo, in eis se fidē & credentiā habuisse in iure, vel alibi sunt professi: Si eos libenter & pluries receperunt, audierunt, vilitauerunt, victualia, seu alia dederunt, seu miserūt eisdem orationes ab eis, vel Epistolas, vel Euangelia didicerunt: hęc. n. & similia, etsi non probent singula, multa iuuant, præsertim cum Ioannes † dicat in epistola: Si quis venit ad vos, & hāc doctrinā non affert, nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui .n. dicit illi, aue, cōicat operibus eius malignis. Hæc autem omnia intelligimus, cum hi qui sic culpabiles sunt inuenti, sciebāt illos, quibus, vel per quos ista fiebant, esse hęreticos, vel Valdenses: nec ignorabant, quòd sancta Ecclesia tales propter errores proprios sectasque suas damnabiles, ab vnitate catholicæ fidei segregatos denuntiat, & excōmunicat, persequitur, atque damnat: nec dicēti se hoc ignorasse, leuiter est credendum. *hęc ibi. quę tametsi eius sæculi hæreticis competant, facile possunt ce teris accommodari, spectatis singulorum hæreticorū conditione, ritu, & cere monijs.*

† Vide I hūc loci quę dixi supra super q. 13 §. Et confingunt. cum sequen.

† totaliter

† alio quocunque.

† Epist. 2. cap. 1.

Ignorantia quandoque excusat.

b ¶ Sermones eorum & prędicationes non tantum semel vel bis, sed frequentius audierint.] *Hic locus non est sine obseruatione omittēdus, præsertim in eo quod dicit:* Non tantum semel, vel bis. *quoniā communis sententia est, eum qui semel tantum audit conciones hæreticorū, aut ad cōgregationes eorū proficiscitur, non putari credentem: nam ex vnico actu non insurgit credentia, cum non videatur approbari quod postea euitatur. argumento l. qui contra. C. de incestis nupt. cap. constat. 1. q. 1. cap. ex studijs. de præsumptio. secus tamē si bis vel pluries audiuisset, seu itauisset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi videtur. l. nemo. C. de Episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alij in cap. quicunque. §. hæretici. verbo, credentes. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de hæres. cap. 3. num. 6. vers. sed pone. Repertorium Inquisitorum verbo, credentes. §. sed ponamus. & verba, bis. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 16. & ceteri communiter.*

Aut q̄ semel, vel bis audit concionē hęreticorum de catur credēs.

Et quamuis hæc sit communis sententia, nihilominus tamen non est contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicantis, ex vno, vel bino actu audiendi sermones hæreticorum non putari quem credentem, nisi pluries audiat: cui penitus consentit concilium Narbonēse paulo antea relatum, vbi pluries posuit, nulla facta mentione de vnico, vel gemino actu; idē voluerunt periti Auinionēses cansilia quodā de hæresi, edito anno Domini MCCXXXV. vbi ita scriptū est: Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter visitantes Valdenses: vel prædicationem eorum

Ex vno vel bino actu audiendi conciones hæreticorum, nō insurgit credentia.

Ex quibus factis cognoscitur credentes hæreticorū.

rum audientes: vel eos recipientes, seu aliàs benefacientes eisdē pacis osculum receperunt. *hac ibi. quod existimo diligenter animaduertendū: quoniam cum credentes iudicentur hæretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præsumere, præsertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obstat communis sententia, quia nullo expresso iure nititur.*

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum quod scribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. versi. quod autem hic dicit. vbi sub dubio reliquit, an qui semel audiuit cōciones hæreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hæreticorum iudicari, nam non erit plane credens.

Sed plurimū refert intelligere quo pacto hæc fiāt: nam si quis catholicus in terris hæreticorum existēs semel, vel bis ad conciones vadat hæreticorum, non iudicabitur credens iuxta præfatam doctrinam. si autem in terris catholicorum occulsa ab hæreticis conuenticula celebrari intelligat, etsi semel tantum vadat, nisi denuntiet Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudicio meo credentia suspicione: cum in hoc posteriori casu approbare cēseatur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (vt debuit) indicasset. nisi considerata persona qualitate per ignorantiam excusaretur.

c ¶ Magis enim standū est factis, quàm verbis.] *Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Bareinonensi, Bononiensi & Sabellano præposterè legebatur ita*: Magis enim standum est verbis quàm factis: *& sane precedentia satis indicant perinde esse legendum, vt est impressus: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth. 21. vbi scriptum est in hac verba*: Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem respondens, ait; nolo: postea autem pœnitentia motus abiit. accedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. *quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quàm in verbis cernui animum. Hoc ipsum indicant apertius quædam verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in ceteris desiderantur. hæc videlicet*: Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: Cum autem plus sit ad Sedem Apostolicam facto prouocare, quàm verbo. & glossa ibi: quoniam plus est facto demonstrare, quàm verbis dicere. *quę ideo sunt in hac impressione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.*

Præfatum vero axioma, quòd magis sit factis quàm verbis standū in hac hæresis materia, ex multis verum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. nu. 18. & Ioannes Rojas tract. de hæres. par. 1. num. 276. & multis sequentib. quibus locis concludunt, eum qui cōfitetur factum hæreticum, & pranam intentionem negat, velut impœnitentem curia seculari esse relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hæc sententia simpliciter vera putari, nisi & alia pleraque concurrant.

Locus emendatus.

Factis magis standū quàm verbis.

d ¶ Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Obseruandum est hic diligenter, eos solum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committunt, in quibus ritus hæreticorum cōtinentur: qui vero ea perpetrant, in quibus non est proprie ritus hæreticorū, licet suspicione hæresis, ob familiaritatē & obedientiam, quam hæreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credētes. causam tradit Guido Fulcodius in dicta quæst. 9. quem hic citat Eymericus, dicens*: Verum si quis eos vilitauit: alimoniam præbuit: ducatum præstitit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quāuis aliqui contrarium scripserint, nō credo quòd possit credens iudicari: nam hęc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente. *hæc ille. Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quæstionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omisimus.*

Ex quibus signis oriatur hæresis credentia.

e ¶ Et consequenter est eis abiuratio seu purgatio indicenda.] *Verissima est hæc Eymerici sententia, vt scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos vltimo loco numeranit, procedatur velut contra suspectos, qui compellantur vel abiurare, vel se purgare, aut tormentis subijciantur: aliter enim non possunt excludere suspicionem hæresis, quam ex præfatis operibus contraxerunt; quod qualiter fieri debeat, alibi dictum est.*

QVAEST. LI.

De receptatoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Recipientium hæreticos duplex genus est.*
2 *Receptatores hæreticorū quando culpa vacent, & quando non.*
3 *Qui proprie receptatores appellentur hæreticorum:*
4 *Et qui ex his hæretici habendi sint, qui vero tantum suspecti.*
5 *Hæreticorum receptores qui dicantur proprie:*
6 *Et quando cum culpa, & hæretici sint, quando non.*

Vinquagesimaprima quæstio est: Hæreticorum receptatores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, q recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici genere: Quidā namq; sunt, qui nō tantum semel, neque bis, sed pluries & frequēter hæreticos recipiunt: & isti proprie & secundum vim uocabuli dicuntur receptatores, à receptando, quod est uerbum frequentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo hæretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, uel ad morandum.

2 Et tales, receptatores quādoque sunt sine culpa, utputa si ignoranter hoc faciunt, ut quia eorū errores nesciunt, nec aliquid sinistrū de eis unquā audiē-

studierunt, nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, vtpote quando eorum errores sciunt, & q Ecclesia pro illis eos persequitur, nō ignorant, & nihilominus eos latenter & frequenter receptant, ne ad manus Ecclesię perueniant.

3 Tales enim proprie sunt & dicuntur hæreticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & isti tales sunt excommunicati, iuxta c. de hęret. Excōmunicamus 1. §. credentes. lib. 5.

4 Et si credāt ipsorum hęreticorum erroribus, hęretici sunt: quia credētes iudicari possunt, si cōstat. Si autem non, suspecti vehementer de tali hęresum credentia habendi sunt: & est eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus 2. §. qui autem inuenti fuerint. de hæret. lib. 5. & c. Accusatus. eod. tit. lib. 6.

5 Quidam autem non pluries & frequēter, sed tantum semel, vel bis hæreticos receperunt: & isti nō videntur proprie posse dici receptatores, quia non frequentarunt, sed receptores, quia eos receperunt, sed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicunque. super verbo, receptatores. & etiā Guido Fulcndius prædictus in consultationibus ad Inquisitores hæreticę prauitatis. q. 11. qui volunt tales etiam dici & esse receptatores: de quo non est magna vis: nam nō de verbis curamus, sed de factis.

6 Isti enim siue dicantur receptores, siue receptatores, quandoque sunt in culpa, quandoq; non, vt statim de proprie receptatoribus dictum est. Nam si isti semel, vel bis receperunt latenter quos sciunt hæreticos esse, vt non perueniant ad manus Ecclesię; si credant eorum erroribus, credentes & hæretici sunt. Si autem hoc nō apparet, ex tali receptione vehementer, ne credāt eorum erroribus suspecti sunt, & excommunicati, vt de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus 1. §. credentes. & est e eis abiuratio indicenda, vt dictum est statim, iuxta cap. Accusatus. in prin. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegña forte, de quo supra parte ista secunda.

COMMENT. LXXVI.

De materia huius quæstionis scribunt illi, quos initio superioris commentarij citaui eisdem fere locis, sed Zanchinus tract. de hæret. c. 6. Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hinc illa transcribit. Repertorium Inquisitorum verbo receptatores. Auctor quidā innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hęresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. nu. 14. Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 9. nu. 1. & 2. Ludouicus Carrerius de hæret. nu. 163. & seq. Ioannes Rojas in singularibus fidei singulari 172. & alij.

Nemo dicit receptatoe nisi scienter receptet.

a ¶ Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, &c.] *Et ratio est: quoniam ignorantia eos excusat, quę in illis præsumitur, nisi probetur scientia. Petrus Godofredus in l. 4. C. de hæret. & propterea non incident in pœnas receptatorum. l. 1. C. de desert. lib. 11. Bart. in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 17. & alij. nemo enim dicitur in hac causa receptare nisi scienter. l. 1. ff. de receptato. l. 1. & 2. ff. de offic. præsid. & ideo cum suo genere receptare non sit malum, tota difficultas in hac causa posita est in probanda scientia, qua non probata, ius commune sequendum est. Bald. in l. dolum. C. de dolo.* A

An autem receptator teneatur probare ignorantiam vel accusator eius scientiam quæstio est non leuis: verius tamen est ei qui allegat scientiam, incumbere onus probandi. Accursius, Bar & alij in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. C. de desert. lib. 12. Carrerius de hæret. nu. 170. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per suum iuramentum, vt præcitatis locis scribunt Carrerius & Simancas. B

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat scientiam.

Hęc tamen sententia non procederet, quotiens hęreticus esset publice denuntiatus, & notorius: tunc enim scientia præsumeretur in receptante, non ignorantia. glossa & Bart. in l. 1. §. 1. ff. de receptat. Marsilius cons. 107. copiose Carrerius de hæret. nu. 170. vbi alios refert in hanc sententiam, quę cōmunis est, rationi consona, & amplectenda.

Hinc cōsequitur nautas, caupones, stabularios, & similes, qui non tenentur aduentantiū mores perscrutari. l. 1. ff. de furtis aduer. naut. caup. & stabul. tuto demum teneri pœna receptatorū, cum publice dānatum aut denūtiatū hæreticum receptabunt: ita Lotus & vere i opere iudiciali verbo, receptatio, nu. 6. C

b ¶ Quidam autem non pluries & frequenter; sed tantum semel vel bis hæreticos receperunt, &c.] *Omissa hoc loco ex quisitiori verbi recipiendi, & receptandi significatione, vera sententia est in hac causa, ex vnica receptione aliquem dici hęreticorum receptatorem. Zanchinus tract. de hæret. c. 6. nu. 1. Repertorium Inquisitorū verbo, receptatores. §. sed circa hoc, Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4. in fine, & alij, estque communis sententia quidquid veteres quidā interpretes senserint: quod intellige quā do quis in agro, in domo, vel in alio loco suo receptaculum & hospitium præstat ijs, quos hęreticos esse nouit, eo animo, vt iudicis manus effugiant. hi enim proprie & vere receptatores dicuntur in hac causa. Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4.*

Receptator dicit ex vno actu recipiendi.

c ¶ Et est eis abiuratio indicenda, &c.] *Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob suspicionem hęresis, quam ex receptatione contraxerunt. An autem hęc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas personarum receptantium, & genus receptationis demonstrabunt. Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehementē oriri hęresis suspicionem scribit, cuius sententia vera est pensatis illis circumstantijs, quas ipse hic breuiter commemorat.* D E

Receptatores an de leui vel vehemēti abiuratione debeant.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur, de quibus in c. excommunicamus. 1. §. credentes. de hęret. authen. credentes. C. de hæret. & copiose Carrerius tract de hæret. nu. 162. & multis sequent. Paulus Grillandus de hęret. q. 9. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 14. & sequent. & alij.

Receptatorū pœnæ.

Ac præter ceteras quidem pœnas receptatorum præcipuæ illæ sunt: nam postquam sunt excommunicatione vsati, & in excessu huiusmodi perstiten-

tes,& bonno exponuntur, & in perpetuum relegan
tur, & bona confiscata amittunt. Zanchinus tract.
de hæret c.17.num.4. Federicus Imperator in l. Pa-
tarenorum, quæ est impressa in litteris Apostolicis,
in fine huius operis, atque ita etiam sanciuisse non
obscure videntur Innocentius IIII. & Clemens
IIII. in bulla incipiente: Ad extirpanda. *§ Qui-*
cunque autem. quam habes in bullario litterarum
Apostolicarum, in fine huius operis. In dispositione
enim eius § receptatores. plane continentur. quam-
uis eorum expressa mentio non fiat: nam præter-
quam quod sub generalitate illorum verborum com-
prehendantur, ex eo satis euidenter videntur com-
prehensi, quia in defensores ibi pœna statuitur: qui
vero receptat nihil aliud facit, quàm defendere &
fauere, vt etiam docuit Simancas de catho instit. tit.
15. num. 14 quod verum est, cum præter simplicem
receptationem, & occultationem, etiam amplius vi
defendunt hæreticos, & probibent catholicos mini
stros, ne eos capiant.

Nunquid uero his pœnis liberentur consanguinei,
vxores, amici fratres, patres filij, & similes perso-
receptantes hæreticos sibi coniunctos, non est modica
controuersia, quam nunc omitto, cum Eymericus nul
lam eius mentionem faciat. de ea tamen cum eo di-
sputabo paulo post in hac 2. parte super q. 56. nu. 8.
vbi Eymericus sentire videtur huiusmodi receptа-
tores minus esse puniendos.

Iudæi vero aut alij quilibet infideles, si apostа-
tas, aut hæreticos receptauerint, aut quomodoli-
bet defenderint, per Inquisitores puniendi sunt, si-
cut cauit dominus Gregorius Papa XIII. anno Do-
mini MDLXXXI. extrauagan. quidam inci-
pien. Antiqua Iudæorum. §. si quis. in hæc verba:
Si quis Apostatas hæreticosue scienter domi suæ acceptauerit: aluerit: commeatu iuuerit: seu quo-
uis modo eis cibaria vbicunque præbuerit: aut do
na vel munera dederit: vel miserit: aut de loco ad
locum deduxerit: seu associauerit: vel deducēdos
seu associandos curauerit: aut sumptus ministra-
uerit: duces comitesue illis adiunxerit: vel ne ab
eis perpetrata, deprehendi, aut inuestigari queant,
fecerit. Quique dictos Apostatas, aut hæreticos
scienter aliquo modo receptauerit, occultauerit,
defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel
fauorem quomodolibet præstiterit, *Inquisitorum*
scilicet iudicio subiacebit.

Sed quibus pœnis puniendi sint huiusmodi infide-
les contra fidem delinquentes, dictum est supra in
hac 2. parte super q 44.

QVAESTIO LII.

De defensoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Defensores hæreticorum in duplici sunt differentia.*
2 *Defendunt aliqui non errorem, sed personam.*
3 *Et hi pro modo defensionis suspecti de hæresi sint vehementer, aut leuiter.*

Vinquagesima secunda quæstio est: Hæreticorum defensores qui dicēdi sunt, & si hæretici dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd hæreticorum defensores sunt in duplici genere: quidam namque sunt, qui defendūt hæreticorum errorem, & ij damnabiliores sunt illis qui errant: & non solum hæretici, *immo* hæresiarchæ habendi sunt, vt patet 24.q.3. Qui aliorū. & de his defensoribus communiter non loquuntur iura, quia isti ab hæreticis non distinguuntur. & in his habet locum c. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 5.

B 2 Quidam, alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem: vtpote illi, qui resistunt viribus & potentia, ne hæretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, vel puniendi, & similes & tales sunt excommunicati, iuxta c. allegatum, Excommunicamus 1. §. credentes.

3 Et tales hæretici non sunt, postquam errorem non defendunt. arg. de sum. trin. & fide catho. c. Damnamus. sed suspecti de illorum hæreticorum erroribus sunt vehementer, vel leuiter secundum † defensionem, quam fecerunt: & debent abiurare, iuxta c. Accusatus. frequenter alleg. de hæret. lib. 6. a † al. secundum modū defensionis.

C His concordant Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, defensores. & Guido Fulcodius prædictus in consultationibus ad Inquisitores hæreticę prauitatis, q. 12. & prędictum concilium Tarraconense.

COMMENT. LXXVII.

De materia etiam huius quæstionis videndi sunt
illi ipsi, quos paulo antea citaui initio q 50. &
51. præterea Zanchinus tract. de hæret. cap. 4. Sima
eas in enchyridio tit. t4. Lacatus in opere iudiciali
verbo, defensores. Repertarium Inquisitorum ver-
D *bo, defensores. Bernardus Comensis in lucerna, ver-*
bo, defensor. doctrina vero Eymerici in hac quæstio-
ne vera & communis est.

o ¶ Quidam namque sunt, qui defendunt hæreticorum errorem, &c.] *Idem penitus scribit Gui-*
do Fulcodius ab Eymerico hic citatus in consultatio
nibus ad Inquisitores, q. t2. quem sequitur Archi-
diaconus in c. quicunque. de hæret. lib. 6. verba, de-
fensores. relatus supra pag. 193. col. 2. nec de his est
difficultas; nam pari iure cum hæreticis censentur;
immo vero hæreticis sunt deteriores, cum pertinaces
videantur & hæretici manifesti, iuxta c. super qui-
busdam. de verb. signif. hi namque non modo errant,
E *verum etiam offendicula errandi alijs parant, vt o-*
ptime monet Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. cap.
4. in fine. & Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 8.
quibus locis eadem tradunt, quæ hic Eymericus cō-
memorat.

Qui defendunt hæreticorum errores, hæretici sunt deteriores.

b ¶ Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem.] *Hoc autem con-*
tingere potest multis modis, quos tradunt Zanchi-
nus tract. de hæret. cap. 4. Simancas de catho. instit.
tit. 15. nu. 9. et Repertorium Inquisitorum, verbo, de-
fensores. §. 1. de quare insignis extat locus in bulla
Innocen-

Quibus modis quis defendat personam errantem.

Innocentij IIII. *& Clemẽtis* IIII. *Ad extirpanda. §. quicunque. vbi & varia defenſionis genera, & pœnæ defenſorũ luculenter traduntur his verbis:* Quicunque autem hęreticum vel hęreticam, captum vel capeam auferre de manibus capientium vel capientis auſus fuerit, vel defendere ne capiatur: ſeu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem, ſeu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatã per Federicum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa, à qua prohibitu fuerint, ſine ſpe reędificandi funditus deſtruatur, & bona quę ibi reperta fuerint, fiãt capientium, ac ſi hęretici fuiſſent ibidem inuenti. *hactenus Innocentius, quæ paulo explicatius tradit rurſus & confirmat Clemens* IIII. *relatus in bullario litterarum Apoſtolicarum. §. quicunque. in fine huius operis.*

Et ſub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac cauſa poſſunt cõtingere: nam & cum armis et ſine armis poteſt quis defendere hæreticum: poteſt & clamoribus monendo illum vt fugiat: poteſt defendere illum in iudicio: item extra iudicium: denique, vt vno verbo dicam, quicunque officium Inquiſitionis quæcunque ratione impediunt, hæreticorum defenſores per conſequentiam dici poſſunt.

Qui ſe vel alium ſupponit pro hæretico, defenſor eſt.

Iam vnus eſt caſus ſingularis nullo modo hic prętereundus, quo quis defenſor hæreticorum dicitur, cũ videlicet ſupponit alium hominem, vel etiam ſeipſum pro illo hæretico, qui fuerat capiendus, de quo in præfato reſcripto Inno. IIII. *Ad extirpanda. §. ſi quandoque. ita ſcriptum extat:* Si quandoque aliqui vel aliquę nõ hęretici pro captis hæreticis, ipſis non contradicentibus fuerint aſsignati, vel ſe forſitan aſsignauerint, prædicti ſuppoſiti perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & aſsignari cogantur; & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prędictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegentur. *hęc ibi. Quod ipſum poſt Innocentiũ roborauit etiã Clemens* IIII. *in bulla incipiente:* Ad extirpanda. *§. ſi quando.*

¶ Sed ſuſpecti de illorum hæreticorum erroribus ſunt vehementer vel leuiter ſecundum defenſionem quam fecerunt.] *Ita Bareinonenſis, Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara, ſed Sabellanus ita:* Secundum modum defenſionis.

Defenſionis modi notandi.

Hic autem modus defenſionis alius atque alius rem diſſimilem facit, & culpam nunc grauiorem, nunc leuiorem: nam grauius delinquit qui defendit eum armis, quàm qui ſine armis: grauius qui vi adimit hæreticos de manibus capientium, quàm qui voces mouet vt fugiant, ac ſeſe à cuſtodibus eripere conentur: & ſic de ceteris, quæ ſunt prudentiſſimè conſideranda, vt gradus ſuſpicionis notari poſſint, & debitę pœnitentiæ iniũgi.

Pœnæ defendentium hæreticos.

¶ Et debent abiurare, &c.] *Hæc abiurationis pœna omnibus ſuſpectis eſt communis. Sed defenſores hæreticorum aliis præterea pœnis plectuntur, quas hic omiſit Eymericus, de quibus Zanchinus tract. de hæret. cap.* 17. *Tabienſis in ſum. verbo, hæreticus. §.* 20. *&* 21. *Gondiſſaluus tract. de hæres. q.* 16. *Ludouicus Carrerius de hæret. nu.* 163. *& ſeq. Simancas de catho. inſtit. tit.* 15. *nu.* 10. *& fere illi, quos citaui ſupra initio quæſtionis* 50. *& dixi paulo antea hac ipſa quæſtione, verſ. quidam alij ſunt, ac præter vetuſtas pœnas Federicus in l. Patarenorũ. quam curauimus imprimendam in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis, qua fuit ab Innocẽtio* IIII, *et multis alijs ſummis Pontificibus approbata, hęreticorum complices, hoc eſt, defenſores, receptatores, et quocunq; modo fautores bonorum confiſcatione, & exilio punit: & ipſorum filios infamia notat: & ab omnib. bonoribus exeludit, niſi hęretices reuelauerint: tũc enim bis pœnis liberant.*

Poſtremo Pius V. Pont. Max. reſcripto quod incipiente: Si de protegendis. *quod eſt impreſſum in bullario litterarum Apoſtolicarum, in hæreticorum defenſores graniſſimas etiam ſtatuit pœnas, quas in multis caſibus illic expreſſis incurrant.*

Iudæi præterea ac alij infideles, ſi prędictis, aut alijs modis apoſtatas, vel hęreticos defenderint, à in dictibus fidei puniuntur, per extrauag. Domini Gregorij Papæ XIII. *incipien. Antiqua Iudæorũ. cuius verba retulimus ſuper quæſtione proxime præcedenti in fine.*

QVAEST. LIII.

De fautoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Publica auctoritate fungentes quomodo per omiſſionem hęreticis fauere cenſeantur:*
2 *Et quomodo per commiſſionem.*
3 *Priuatę perſonæ ex ſola omiſſione non dicuntur hæreticorum fautores:*
4 *Sed commiſſione, & quę committendo.*
5 *Fautores hæreticorum excommunicationem, et alias pœnas incurrunt.*

QVinquageſimatertia quæſtio eſt: Hæreticorum fauores qui dicẽdi ſunt; & ſi hæretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, q̃ fauẽtes hæreticis ſunt in duplici genere. Quidam [a] namque ſunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc eſt publicæ, perſonæ, vt domini temporales, eorum Balliui [b], Veguerij [c], & officiales ceteri: & tales fauent, & fautores eſſe poſſunt hęreticorum duobus modis: quia interdũ omittẽdo, interdum committendo; omittendo quidem ea facere circa hæreticos vel ſuſpectos, infamatos vel credentes, receptatores, defenſores, & fautores, ad quę [d] ex eorum officio obligantur: cum tamen ab Epiſcopis & Inquiſitoribus, vel eorum altero requiruntur: vt pote, ſi eos non capiant: vel captos diligenter non cuſtodiant: vel infra diſtrictum ſuum ad locum, de quo eis mandabitur, nõ deducant: ac executionem promptam de eis non faciant, & ſimilia, vt patet extra de hær. lib. 6. c. Vt inquiſitionis. in principio.

2 Committendo autem; vtpote, ſi captos huiuſmodi abſque Epiſcopi & Inquiſitoris, vel alterius ipſorum licentia, vel mandato, à carcere liberent, vel proceſſum, iudicium, vel ſententiam eorum

rum directe vel indirecte impediant: & similia peragant, vt patet cap.alleg. Vt inquisitionis.§. prohibemus.omnes [e] isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure: in qua si per annum steterint animo pertinaci, extunc vt hæretici condẽnantur, vt clare patet cap.& §.alleg.

3 Quidam autem sunt, qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt personæ priuatæ: & isti [f] non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione: vnde si hæreticos non capiant, non dicuntur fauere, nec fautores esse: vel non custodiant, & similia, etiam si requisiti nõ faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.

4 Dicuntur autem fauere & fautores esse commissione, vt si hæreticos seu captos pro hæresi, propria temeritate à carcere liberent: vel auxiliũ, consilium, vel fauorem ad liberandum præstent: vel liberatos taliter associent, vt non capiantur: vel capientibus se opponunt: ac aliàs processum, iudicium, & sententiam in causa fidei directe vel indirecte impedire præsumant: vel ad impediendũ præstant consilium, auxilium, vel fauorem.

5 Omnes tales fautores sunt, & excommunicati sunt ipso iure; & duodecim [g] magnas pœnas incurrunt, vt patet extra de hæret.lib.5.cap. Excõmunicamus 1.§.credentes.& cap.alleg. Vt inquisitionis.§.prohibemus. in qua excommunicatione, si per annum steterint animo pertinaci, extúc sunt vt hæretici condemnandi, vt eo.cap.& §.alleg. Vt inquisitionis.§.prohibemus. Et nihilominus fautores sunt, & dici possunt prædicti omnes receptatores & defensores, de quibus est supra actum quæstionibus duabus proximis. Concordat [h] his Archid. super cap. Quicunque. & ver. fautores. de hæret.lib.6. Et Guido Fulcodius prædictus quæst.10.& prædictum concilium Tarraconen.

COMMET. LXXVIII.

DE fautoribus videndi sunt etiam illi, quos citaui in initijs superiorum quæstionum. glossa in clement.1.de pœnis, verbo, defensauerit. & amplius Repertorium inquisitorum, verbo, fautores. & Bernardus Comensis in lucerna, verbo, fautor. & verbo, defensor. & Locatus in opere iudiciali, verbo.fautores & Zanchinus tract.de hæres. cap.5. & Bernardinus Diaz in practica crimi cano.c.107. & alij passim.

Qui sint fautores,& quot modis fauent.

Sunt autem fautores, vt nomen ipsum indicat, qui hæreticis fauorem præstant, & per omnia defensoribus æquantur: nam qui hereticis fauet, re vera eos defendit, ideoque quidquid in defensoribus statuitur fautores comprehendit. Simancas de catho.instit.tit.15 nu.11.

Trifariam autem potest quis hæreticis fauere, omissione seu negligentia facto seu cooperatione: demum consilio seu verbis, qua qualia sint, optime explicat hoc loco Eymericus, & Zanchinus & Repertorium præcitatis locis.

Principum magna debet esse cura in pellendis hæreticis.

a ¶ Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, &c.] *Magistratus & principes quicunque Christiani, magnam curam & sollicitudinem adhibere debent in extirpandis pellendisq. hæreticis de suis regnis, ac dominijs, & in præstando Inquisitoribus omne consilium & fauorem ad hæreticos puniendos, & coercendos: cum enim Inquisitores hæretica pranitatis sint inermes, non poterunt hæreticos pellere, nisi à dominis temporalibus adiuuentur; ideoq; grauissima est culpa magistratuũ aut hæreticis fauentium, aut omittentium aduersus eos ea exercere quæ sacri Canones & leges iubent.*

Horum ergo partes præcipuæ in hac causa, vt omnem euitent infamiam, erunt, supprimere & extinguere suborientes hæreses, & schismata: & omnia sua studia actionesque to referre, ne sub eorum imperio hæreticorum augeatur improbitas, & catholicorum minuatur, aut perturbetur securitas & religio. quod facile consequentur, si vnà cum religiosis Episcopis & Inquisitoribus cauerint, ne cuique in republica sit liberum credere vt voluerit, aut nouas inducere de religione quæstiones, & cultus permittãt; sed ab Ecclesia catholica approbati omnino reuincãtur, vt olim iussum est in l. cunctos populos. C.de sum.trin.& fide catho.

Id quoque in primis obseruare debent catholici magistratus & principes, ne in sua consilia hæreticos admittant, exemplo Moysi, qui Numer. cap.16. Chore, Dathan, & Abyron aduersus se rebellantes expulit: canitque iam olim concilium Toletanum cap.16. quod retuli infra hac 2.parte super quæst. 37.in fine, sed de his plura Conradus Brunus lib.3. de hæret.cap.9.10.& 18. & Iacobus Simancas de catho.instit.tit.23. Quibus autẽ pœnis affici debeãt magistratus hæreticis fauentes, mox subiungam.

b ¶ Ballius,] *Ballius vox vulgaris est apud Gallos seu Prouinciales, vt ait glos.in clemen. 1.de pœnis verbo, Ballius. qua institiarios seu locorum rectores significant, quorum meminit textus in cap. quoniã. in principio, & ibi Archidiaconus de immunis.eccl.lib.6. & iura passim in titulis de hæreticis.* Qui dicitur a Ballius.

c ¶ Veguerij.] *Deerat hac vox in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano, loco eius,* Vicarij *legebatur, sed Barcinonensis & Bononiensis optime habebant,* Veguerij. *quæ vox Catalanorum est propria, qua significant magistratus quosdam in singulis ciuitatibus, gubernatoribus inferiores, quibus videntur similes antiqui prætores. hos* Veguerios *concilium Tarraconense relatum supra pag.220.* Iustitiarios *vocat.* Qui dicitur Veguerij.

d ¶ Ad quæ ex eorum officio obligantur.] *Quæ autem sint ea, ad quæ magistratus obligantur ex eorum officio, mox subiungit Eymericus, videlicet: ad requisitionem inquisitorum hæreticos caperes captos custodire: ad locum destinatum deferre: damnatos sibi relictos punire: quæ omnia continentur in c. vt inquisitionis. de hæret.lib.6. sed plenius in rescripto Innocentij IIII. & Clementis IIII. incipiente:* Ad extirpanda. *relato in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. quod est omnino videndum, vt hic locus intelligatur.* Ad quæ obligentur magistratus circa hæreticos.

e ¶ Omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure, & c.] *Præter has pœnas alias etiam sentiunt domini temporales, si hæreticis fauisse, aut in terris suis morari passos fuisse aut dissimulasse comperiantur; quas præscripsit iam olim concilium Toletanum cap.3. & 4. in hæc verba:* Magistratus hæreticis fauentes quibus pœnis plectantur.

Sta-

Statuimus etiam, vt quicunque in terra sua de cetero permittet scienter morari hæreticũ, siue propter pecuniam, siue propter aliã quamcunq; causam, & fuerit inde confessus, aut cõuictus, amittat in perpetuum terrã suam, & corpus suũ sit in manu Domini ad faciendum inde quod debebit.

Cap. 4. Si autẽ de scientia conuictus nõ fuerit, & probata non fuerit negligẽtia dissoluta, vel frequẽter in terra sua inueniantur hæretici, vel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur. *hęc ibi.*

Eodem effectat rescriptum Pauli Papa IIII. incipiẽs. Cum ex Apostolatus officio. *per quod graues, sed iustissimas tamen pœnas tulit contra dominos ecclesiasticos & temporales, qui in aliquã hæresim inciderint, seu schisma incurrerint, aut excitauerint. cum.n. hi alios docere, & illis bono exemplo, vt in fide catholica contineantur, esse debeant: praua*ricando grauius ceteris peccãt: *cum non solũ seipsos perdant, verum etiã alios innumerabiles populos sua cura & regimini creditos, seu aliàs subditos, secum in perdisionem, & puteum interitus trahant.*

Qua vero pœna sint afficiendi minores magistratus, qui in singulis locis præsident, si negligentes inueniantur in capiendis hæreticis, tradit idẽ concilĩ Tolosanũ c. 6. in hæc uerba: Balliuus vero, qui semper est residens, in loco cõtra quẽ præsumitur, nisi contra hæreticos valde sollicitus inueniatur & diligens, bona sua amittat, & de cetero nec ibi nec alibi constituatur Balliuus, *hactenus concilium.*

Quid obseruandum in puniẽdis magistratib⁹ de linquentibus circa fidem.

Ac in puniendis quidem magistratibus aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potissimum censeo obseruanda. Primum, vt grauissime puniantur, sicut inbent canonicæ sanctiones, quarum memi nimus: quia hi auctoritate sua magis nocere possunt, quàm priuati delinquentes: nam, ut optime scripsit Fabius declamatio. 3. Perniciosissimus est malæ rei maximus quisque auctor. tradit copiosè Tiraquellus tract. de pœnis temper. aut remitten. causa 51. num. 97. Alterum est, ut priuati Inquisitores non sint faciles ad eos puniendos: quoniam fortassis ob impotentiam propriam irritus esset eorum conatus, & ob potentiam magistratuum facile posset tumultus in populo excitari; ergo tutius est maiores Inquisitores, aut summum Pontificem consulere, ut alibi copiosius scripsimus.

Magistratus ex sola omissione dicuntur fautores.

f ¶ Et isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omisione, &c.] *Dissimilis ergo hominum conditio, diuersam causam constituit, & propterea magistratus sola omissione dicuntur fautores, quia non caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina, quę potest emendare nõ corrigit, ipse committit. cap. qui potest. 23. q. 3. cap. qui vitys. 23. q. 8. cap. ita corporis. 11. q. 3. cap. negligere. 2. q. 7. cap error. dist. 83. cum similibus. & quantum scelus committãt magistratus negligentes punire hæreticos, aut per dolum eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicunque. C. de hæret. circa finem.*

Priuati ex sola omissione quãdo dicantur fautores.

Priuati autem homines generaliter, propterea ex omissione non censentur hæreticorum fautores, quia non incumbit eis ex officio hæreticos capere, aut extirpare. ceterum hoc declaratione indiget, maxime propter sequentia Symerici verba, nempe: Etiam si A requisiti non faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.

Ergo priuati homines fautores hæreticorum erit, si cum eis incumberet ex officio eos indicare, vel comprehendere, hoc omiserint: talas sunt crucesignati, quos in Hispania familiares vocamus. Turrecremata in sum. de eccl. lib. 4. par. 2. cap. 21. Repertorium inquisito. verbo, fautores. §. 1. Simancas de catho. institis. tit. 53. nu. 13. & alij communiter.

Rursus si à magistratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduersus hæreticos: vt si, verbi gratia, eos requirant ad præstandum auxilium ad hæreticos capiendos, & sine causa, nõ impediti uoluit eos adiu B *uare, fautores erunt. ita præcitati, & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 4. quorum sententia vera est & communis.*

Postremo tam magistratum gerentes, quàm priuati, fautoras hæreticorum dici possent ex omisione denuntiandi eos, cum omnes, hæreticos etiam occultos denuntiare episcopis seu Inquisitoribus, ac si necesse quoque fuerit, accusare teneantur. verq; Thomas 2. 2. q. 68. art. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iust. & in. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. si peccauerit. 2. q. 1. num. 29. Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 7. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 5. idem tractat. de hæret. par. 2. assertione 3. C *Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitio. cap. 25. Simancas de catho. institit. tit. 59. num. 10. & seq. & aly.*

Tenentur autem omnes ad hæreticos reuelandos & denuntiandos sub pœna excommunicationis, vt late docuimus, super cap. qui alios. de hæret. relato supra in hac 2. par. pag. 87.

Quando ex omissione denũciandi hæreticos oõ dicatur quis fautor.

At non videtur à ratione absonum quandoque vel metu, vel obliuione, uel alia probabili causa D *contingere posse, ut quis absque fautorię suspiciane denuntiationem omittat: nam quid si, uerbi gratia, sola uxor sciat marisum diebus prohibitis uesci carnibus, aut alia hæreticalia committere, eumque cognoscat terribilem, qui facile eam aut interimeret, aut male tractaret, si denuntiaretur; dices ne hanc essa fautricem? ego plane ratione metus putarem excusandam. in cęteris idem est iudicium, plurimũque sunt singulę circumstantia ponderanda. Non hęc dicimus ut hæreticis, quos odio habemus, faueamus, sed ut moneamus ex omisione denuntiationis hæreticorum non debere quemquam facile suspectũ haberi, uel hæreticorum fautorem censeri, nec Theologi, quos paulo antea nominaui, uidẽtur ab hac tẽtentia alieni.*

Quibus modis dicantur hæreticorum fautores, & quales fautoriæ gradus.

Iam si uolle cupis modos singulares quibus fautores hæreticorum dici possunt, legito præ ceteris Tur- E *recrematam lib. 4. de Ecclesia, par. 2. cap. 21. ubi septem fautoria modos enumerat, quibus adiunge alios duos, quos retuli infra par. 3. super q. 113. sed nullus expressit luculentius quidquid ad cognoscendos singulos fautorum & fautoria gradus & modos attinet quàm concilium Narbonense cap. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quæstioni magnam lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita:* Plane inter fautores accipimus tam eos qui hæreticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt, quàm eos qui non Cap. 14.

dant ad id operam, quam non poſſunt ſine culpa omittere manifeſta: ex diligenti tamen circunſtantiarum conſideratione, plus minuſue conungit culpæ in talibus reperire: nam multum fauet hęreticis ſiue credentibus, qui eos celat, cum poſſit & debeat indicare: plus qui eos occultando, ſeu aliter ipſorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitioſe nititur impedire; plurimũ qui captos, vel incarceratos relaxat, præter Eccleſiæ voluntatem: ſeu cuius conſilio, vel auxilio, mandato, vel cura talia perpetrantur.

Cap. 15. Cuius criminis reus incomparabiliter eſt habẽdus ille, qui temporalem habẽs iuriſdictionẽ præfatos peſtiferos hęreticos, ſeu rebelles ab Eccleſia denotatos perſequi, & de ſua terra uel prouincia exterminare poſtponit, vel in eos animaduertere ſine mora: quippe nec curet ſcrupulo ſocietatis iniquę, qui tanto facinori ſibi per denuntiationem Eccleſiæ ſeu aliter legitime manifeſto, cũ teneatur, & poſſit, deſinit obuiare: præſertim ſi ad hoc faciendum, ẽt iuramento proprio ſe adſtrinxit.

Cap. 16. Sed nec illi ſunt immunes à crimine, qui, cum ſe illis offert opportunitas loci & temporis, ac facultas hęreticos ſeu prænominatos rebelles capere, capientesue iuuare nequiter prętermittunt: maxime ſi de hoc fuerint à capiẽtibus, ſeu capere volentibus requiſiti. Et quoniam plures, & quaſi inueſtigabiles ſunt modi nocendi, quibus hęretici, eorumque credentes, atque fautores nituntur vineam Domini Sabaoth demoliri, & eis eſt tã prudenter, q̃ viriliter occurrendum, curet veſtra deuotio ſecundum datam à Domino gratiam, mala illorum agnoſcere, & ſalutarem apponere medicinam, ſuppleatque diſcretio, quod ſcripto non poſſet facile comprehendi. *hactenus concilium.*

g ¶ Ex duodecim magnas pœnas incurrunt.] *Has pœnas enumerat Hoſtien. in cap. excommunicamus* 1. §. *credentes nu* 3 *relatus ab Eymerico ſupra in hac* 2. *parte qui as etiam explicat Eymericus* 3. *p. dicto q.* 113. *vſque ad q.* 123. *quibus locis plurima addidimus huc ſpectantia.*

h ¶ Concordat his Archidiaconus, &c.] *Hæc uſq; in finem huius q̃nis deerant in Barchinonenſi impreſſo, quæ ſuppleuimus ex tribus manuſcriptis.*

Quot & quibus indiciis cognoſcẽtur hęreticorum fautores. Iam vt nihil deſideretur eorum quę vtilia ſunt ad cognoſcendam perfectè hanc fautorum tractationẽ, libet hic addere quibus indicijs & ſignis potiſſimum cognoſcantur, ergo in ſumma illa fratris Iuoneti, cuius fragmentum extat in ſæpe citato codice membraneo bibliothecę Vaticanę, titulus extat, Quomodo deprehendantur fautores hæreticorum. *quo loco quinque enumerat indicia in hæc verba:* Facile poſſunt deprehendi hæreticorum fautores, & hoc per quinque indicia ſatis probabilia.

Vnum: Quicunque clam viſitant eos dum captiui tenẽtur, & ſuſurrant cum eis, & victualia miniſtrant eis, ſuſpecti ſunt, q̃ eorum ſint diſcipuli & fautores.

Secundum eſt: Qui valde lamentantur de corũ deprehenſione vel morte, videntur eorum amici ſpirituales fuiſſe dum viuerent. eſſe autem hęretico diu familiarem, & eius ignorare ſecreta, vix eſt credibile.

A Tertium eſt: Quicunque cauſantur, q̃ iniuſtè ſunt condemnati poſtquam aperte conuicti fuerint, uel etiam confeſsi de hęreſi, apparet q̃ corũ ſectam approbant, & Eccleſiam reputent errare, quando eos damnat.

Quartum: Quicunque amarum vultum habẽt ad illos qui perſequuntur hęreticos, vel prędicant contra hæreſim efficaciter, ſicut poteſt tum in oculis & naſo, & aſpectu talium notare, qui velit aduertere iſta, q̃ non poſſunt rectis oculis aſpicere, ſuſpectum eſt valde q̃ odio habent illos, contra quos cor eorum ita amareſcit, (quod etiã in vultu apparet) & diligunt illos de quorum exterminio tantum dolent.

B Quintum eſt: Si aliqui furtiue inueniũtur oſſa hęreticorũ combuſtorum nocte colligere quaſi reliquias, dubium non eſt quin eos pro ſanctis venerentur, quorum oſſa pro ſanctuario recondunt, & eſſe hæreticos, ſicut illos. nullus. n. habet hæreticum pro ſancto, niſi qui eius ſectã credit eſſe ſanctam, & talis hæreticus eſt ſicut ille.

Hęc indicia vehementem faciunt pręſumptionem contra illum de hæreſi, etſi non plenam probationem ad condemnationem, nili & alia concurrant argumenta, ex quibus liquido conſtaret, prædicta eos in fauorem hęreſis feciſſe. *hactenus*

C *Iuonetus. quæ quamuis incondito & inſuaui ſtylo ſint dicta, non tamen propterea ſunt aſpernanda: nã quod bonum eſt, non ex verbis, quibus dicitur, ſed ex natura ſua, quocunque modo dicatur, penſandum eſt.*

QVAEST. LIIII.

De Impeditoribus officij inquiſitionis.

SVMMARIVM.

D 1 *Impedire directe officium ſanctæ Inquiſitionis, qui nam dicantur.*

2 *Impedientes directe ſanctum officium excommunicati quidem ſunt, ſed non ex hoc hæretici.*

3 *Quo pacto indirecte impediatur ſanctum officium.*

4 *Explicatio cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.*

5 *Contra omnes impeditores præfatos procedi poteſt tanquam contra fautores hęreticorum.*

E Vinquageſima quarta queſtio eſt: Impeditores officij Inquiſitionis hęreticę prauitatis, qui ſunt; & ſi hæretici dicendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd huiuſmodi impeditores ſunt in duplici genere: Quidam nanque ſunt, qui impediunt directe: vtpote, qui captos pro hæreſis crimine à carcere propria temeritate liberant: uel proceſſus Inquiſitionis lacerant: teſtes in cauſa fidei pro eo quia teſtificati ſunt, vulnerant: vel ſi dominus temporalis ſtatuat, quòd nullus

niſi

nisi ipse de hoc crimine cognoscat: & quod nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit: nec testificari, nisi coram eo, & similia: Illi impediunt directe iuxta notata per Ioan. And. in ca. Statutū. super verbo, directe. de hæret. lib. 6. Et qui processum, iudicium, vel sententiam in causa fidei directe impediunt: vel qui ad hæc agenda præstiterūt consilium, auxilium, vel fauorem.

2 Et tales [b] licet sint multum culpabiles, non tamen sunt ex hoc hæretici iudicandi: nisi aliter appareret, quòd haberent errorem in mente, & pertinaciam in voluntate. Sunt tamen ipso iure excommunicationis mucrone percussi, iuxta cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. sic q̄ si in illa excōicatione stant per annum animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet cap. & §. alleg.

3 Quidam vero sunt, qui impediunt indirecte: vtpote, qui statuunt, q̄ nullus portet arma, nisi de familia domini temporalis: nam consequenter q̄ sunt de familia Inquisitoris non possunt portare; quod est indirecte impedire: Vel quòd nullus possit capere aliquem, vel capi facere, nisi dominus temporalis: nam consequenter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt capere, & similia, iuxta notata per Ioan. And. in cap. Statutum. super uerbo, indirecte. & tales sunt minus culpabiles q̄ primi: nec sunt hæretici, sed sunt excommunicati, iuxta allega. cap. Vt Inquisitionis. & etiam præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem. Quòd si steterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt uelut hæretici condemnandi per alleg. cap. Vt inquisitionis. in §. prohibemus.

4 Quod est sic intelligendum, ut dictum est supra q. 47. q̄ sicut hæretici si uelint redire, recipiūtur ad misericordiam errore primitus abiurato: aliàs vt impœnitentes traduntur curiæ sæculari, vt patet per c. Ad abolendam. §. præsenti. sic tales, qui vt impeditores fuerunt excommunicati, & steterunt ut annum in illa excōmunicatione animo pertinaci, si uolunt redire, abiurant impedimētum & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur: aliàs ut impœnitentes hæretici traduntur brachio sæculari.

5 Et ubi [d] non stent per annū, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, ut contra fautores hæreticorum, iuxta priuilegium domini Vrbani IIII. & Clemen. IIII. Alexandri, & aliorum summorum Pontificum ad Inquisitores hæreticæ prauitatis generaliter, quod incipit: Præ cunctis. in quo sic habetur: Ceterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunq; conditionis, huic negotio uobis commisso, se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti, illud fouerint, & iuxta officiū & posse suum singuli iuuerint studiose: contra [e] eos, tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

Relat. supra pag. 131.

A COMMENT. LXXIX.

Quoniam qui impediunt sacrum Inquisitionis officium, proxime accedunt ad fautores hæreticorum: ideo post disputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor. & quemadmodum hæreticorum complices memorati, iurisdictioni Inquisitorum subiiciuntur, ita quoque impeditores.

Decuit autem hanc potestatem Inquisitoribus tribuere aduersus impedientes officium Inquisitionis: nam nisi iudices fidei ab omni impedimento liberi essent, nō possent commode hæreticam prauitatem extirpare. Quamobrem summi Romani Pontifices hæc intuentes, fauore fidei sacrum Inquisitionis officium ab omnibus impedimentis liberum constituerunt, vt longa oratione ostēdit Camillus Campegius apud Zá chinum cap. 31. Inquisitores pcedere pos sunt contra impeditores officii.

Ac de materia huius quæstionis copiosè agit Zachinus & Campegius præcitato loco. Repertorium inquisitorum verbo, impediens. & verbo directe. Locatus in opere iudiciali uerbo, impedientes. nonnulla Turrecremata in sum de Ecclesia lib. 4 p. 2. c. 21. Simancas de catho instit. tit. 15. nu. 10. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor, §. 28. n. 29. Bernardus in Lucerna Inquisitorum, uerbo impeditores, §. 1. & aliquot seq. & alij, qui aut nulla, aut pauciſſima tradūt præter Eymericum hoc loco.

Quid directe impedire, & quid indirecte.

a ¶ Quidam namque sunt qui impediunt directe.] *Directe quis agere & impedire dicitur, cum nō circuitu uel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirecte contra. quis gerit ac impedit in hac causa, qui insinuatione utitur, aut alio medio nititur id ipsum euertere, unde in consequentiam oriatur impedimentum officij sanctæ Inquisitionis exēpla quibus hic utitur Eymericus, idonea sūt in hac causa. eadem recenset glossa in ca. statutum 1. de hæret. lib. 6. verbo, directe. & verbo, indirecte quam citat hic Eymericus.*

His autem modis impediendi directe & indirecte diligenter hic ab Eymerico explicatis, adde quòd solis minis & terroribus dicitur et quis impedire officium & iurisdictionem Inquisitionis. argument. c. 1. in principio extra de offic. deleg. & tradit Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum uerbo, impedientes §. 2.

b ¶ Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt hæretici iudicandi.] *Contrahunt tamen hæresis suspicionem ex impedimento, quod interposuerunt. Qualis autem sit hæc suspicio, ex qualitate personarum & impediendi modo pensanda erit. Eymericus uehementem suspicionem oriri putat infra hac p. 2. q 56. nu. 2. uers. secundus casus est. de quo quid sentiam, dicam ibi.*

c ¶ Sic tales qui ut impeditores fuerunt excommunicati, &c. si uolunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam.] *Ex his uerbis diriminatur quæstio illa anceps & sub difficilis, quam nobis proposuit Petrus Dusina sanctæ Romanæ generalis Inquisitionis assessor, uir iuris peritia clarus, & in causis fidei tractandis prudentissimus: An uidelicet aliqua casu sustineri possit abiuratio generalis, non expressis particularibus erroribus & hæresibus: nam qui generaliter alicui fauendo,*

Abiuratio omnis hæresis I genere quā doq; fieri potest, nulla hæresi in specie expressa.

aut etiam nulli fauendo, officium inquisitionis impedit, in nullam specificam & particularem hæresim videtur consentire, & propterea nullam in specie potuit abiurare. sed in genere dicet, se detestari omnem hæresim, cuius suspicionem impediendo inquisitionis officium contraxit. Atque hæc est expressa Eymerici sententia hoc loco, & Repertory Inquisitorum verbo, fautores. §. an impedientes.

A

In hac tamen difficultate, quę cõtemnenda nõ est, cum frequenter accidere possit. hoc amplius censeo obseruandum, ut inquiratur à reo qui impediuit officiũ Inquisitionis, uel alicui fauit adhibitis etiam tormentis, si ita causa eius & conditio postulauerit: An cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam

B

si auxilium exhibitum in fauorem personę potius q̃ erroris tendere uideatur, sufficiet generalis abiuratio fautoria uel impedimenti, eo modo quo dictũ est: quòd si secus res habuerit; & aliqua alia concurrãt, ex quibus oriatur suspicio, eum qui exhibet fauorẽ, eosdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc preter generalem impedimenti & fautoriæ abiurationem cogendus videtur ad particulares errores abiurandos. Quem autem effectum operetur generalis hæc abiuratio fautoria uel impedimenti, dicam cum Eymerico infra hac parte 2. quæst. vlt. num. 7.

Ob quas rationes inquisitores possunt in impeditores animaduertere.

d ¶ Et ubi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, &c.] Nec desunt rationes, quibus hæc doctrina, quę uera est & communis probari possit. Primũ, quia impedientes officium, suspicionem hæresis et fautoria contrahunt. Rursus, quoniam si non possent Inquisitores punire impeditores sancti officij, nõ possent commode suum officium exercere. Ad hæc, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur quoque demandata coercitio. Præterea quia iudex omnia potest, quæ ad suam iurisdictionem exercendam pertinent, & sine quibus causa expediri nõ potest. cap. præterea cap. significasti. & cap. prudentiam. §. vlt. de offic. deleg. & glos. in cap. 1. verbo, impedire. de offic. deleg. Postremo, quoniam iudex potest punire excessus commissos contra suum officium. Zanchinus tract. de hæret. cap. 31. Repertorium Inquisitorum verbo, impediens. §. sed nunc quæritur.

C

c ¶ Contra eos tanquam contra hęreticorum fautores, & defensores, &c.] Inquisitores ergo punire possunt impedientes suum officium, postquam in eos procedere possunt, ut fusius docuit idem Eymericus. 3. p. q. 36. vbi addidi nonnulla in hanc sententiã.

De pœna impedientium Inquisitoris officium.

At dubium est, quibus pœnis possint eos coercere; & Zanchinus tract. de hæret. cap. 31. nu. 7. et Repertorium Inquisit. verbo, impedien. §. nota quòd ista pœna. pœnam hanc arbitrio Inquisitorum imponendam esse voluerunt, pensatis delicti & personarum qualitatibus, cum iure nihil certum inueniatur. arguẽto l. 1 §. expilatores. ff. de effracto. cum notatis in cap. de causis. extra de officio delegati. in quam et sententiam consentit Simancas de catho. instit. tit. 15. num. 10.

Cęterum hodie per Pium V. rescripto incipiens: Si de protegendis, impresso in Bullario litterarum Apostol. in fine huius operis, grauissima pœna decernũtur contra id genus impeditorum, qui fecerint aliqua ex ijs, quę illic exprimuntur. Iulij quoque III. extat rescriptum incipiens: Licet à diuersis contra iudices seculares in cognoscendo de crimine hæresis se ingerentes, quod est impressum in eodem Bullario.

QVAESTIO LV.

De suspectis de hæresi.

SVMMARIVM.

1 Suspicio de hęresi triplex, leuis, vehemens, maxima.
2 Leuis suspicio cur sic appellata.
3 Leuis suspicionis exempla.
4 Magna & vehemens suspicio qua dicatur, & quare.
5 Suspicionis vehementis exempla.
6 Maxima & violenta suspicio, quæ sit.
7 Violentę suspicionis exemplum.
8 Suspectorum de hæresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti.
9 Leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica.
10 Vel iniungi abiuratio de leui
11 Suspecti vehementer qui dicantur.
12 Vehementer suspecto iniungẽda est abiuratio de vehementi, & ut hæresim omnem generatim abiuret.
13 Quid faciendum si post abiurationem relabatur.
14 Casus in quibus iudicatur relapsus quispiã post abiurationem de vehementi,
15 Quid agendum si vehementer suspectus de hæresi recuset abiurare.
16 Violenter suspecti habentur ut hæretici, & qui nam tales reputentur.

D

Vinquagesimaquinta quæstio est: Suspecti de hæresi quot modis, & quibus dicendi sunt; & si in casu hæresi ci habendi sunt?

1 Ad hanc a respondemus, q̃ in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, prima est modica: secunda magna: tertia maxima.

2 Prima est b modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis, ista habetur extra de hæret. lib. 6. cap. Accusatus, in prin. vbi dicitur sic: Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

Et hęc suspicio dicitur modica siue leuis, tum

E

quia modica & leui defensione tollitur: tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis: vnde dicitur modica à modicis indiciis: & dicitur leuis à leuibus coniecturis:

3 Vtpote, si aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes: vel uita ac moribus à communi conuersatione fidelium deuiantes, vt patet extra de hæreticis, lib. 5. cap. Excommunicamus 1. in fine. & similia exercentes: tales namque leuiter de hęresi habentur suspecti: talia enim hæretici frequenter facere comprobantur. De huiusmodi leui suspicione de hæ-

resi

resi habetur C. de hæret. l. 2. in fine, vbi dicitur sic: Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento à iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et hanc tenetiæ concordat Hostien. in summa. tit. de præsumptionibus. §. finali. vbi dicit sic: Et notandum, quòd quamuis hæretici leui argumento deteganturi scilicet, ad hoc quòd suspecti habeantur, vt patet C. de hæret. l. 2. non tamen debent, &c.

4 Secunda e suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens siue fortis; ita habetur extra de hæret. lib. 6. in prin. c. Accusatus, vbi sic habetur: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna, & vehemens suspicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio, et, non tenetur copulatiue, sed expolitiue: Vt notat Ioan. And. ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, vt dicit Archidiaconus super alleg. cap. Accusatus. in verbo, vehemens. dicit enim ita: Dicunt Papias, & Hugutio quòd vehemens idem est quod fortis, siue grandis. Idem Greg. l. moralium super illo verbo Iob. 1. cap. Ventus vehemens irruit à regione deserti. Et glos. super illo verbo Actuũ 2. Factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis: dicit, Hoc est ventus fortis. Et in libro Catholicon appellato, qui est de dictionibus, & earum significationibus, dicitur ita: Vehemens dicitur fortis; vnde dicimus aliquem vehementem habere causam, cum habet fortem. hæc ibi. Ergo suspicio magna, dicitur vehemens siue fortis. Et hæc suspicio dicitur magna, vehemens, siue fortis, tum quia non nisi magnis, vehementibus & fortibus defensationibus repellitur: tum quia ex magnis, vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & indicijs:

5 Vtpote, si aliqui comperiantur, qui eos, quos sciunt hæreticos fore, occultent: fauoré impendãt: associent: vilitent: munera offerant: recipiant: defensent, & similia exercentes: tales nanque vehementer de hæresi sunt suspecti, ut patet per alleg. cap. Accusatus. §. illæ uero. & per notata ibidem per Archidiaconum, cum non sit dubium eos facere talia in fauorem hæreticæ prauitatis.

6 Tertia f suspicio, hoc est maxima, in iure vocatur violenta, ut patet extra de hæret. lib. 6. cap. Cum contumacia. & cap. Accusatus. & per notata per Archidiaco. & Ioan. And. super c. Accusatus. super uerbo, uehemens. vbi sic dicunt: dicit uehemens, non tamen violenta. supra de præsumptionibus. cap. Litteras. De hac suspicione loquitur canon dist. 34. Quorundam. Et hæc præsumptio, seu suspicio dicitur violenta: tum quia violentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum, nec tergiuersatione † refellitur qualicunque: tũ quia ex violentis conuincentibus, atque coercentibus oritur coniecturis.

† al. defensatione repellitur.

7 Vtpote, si aliqui reperiantur, qui hæreticos adoriuerint: seu eis reuerẽtiam suo more exhibuerint: confolationem uel communionem ab eis receperint: uel similia, quæ ad ritũ eorum pertinent, perpetrauerint: tales namque violenta suspicione

A de hæresi & hæreticorum credentia sunt conuicti per c. Filij. & per c. Accusatus. extra de hæret. lib. 6. & per notata per Archidiaconum super c. Quicunque hæreticos. in uerbo, credẽtes. extra de hæret. lib. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hæreticæ prauitatis.

8 Secundum hanc distinctionem dicendum, q̃ suspecti de hæresi sunt in triplici genere: nã quidam de hæresi sunt suspecti leuiter: quidam uehementer: quidam uiolenter. Leuiter sunt suspecti, qui talia leuia & modica peragunt, q̃ ex eis oritur leuis & modica suspicio contra eos de aliqua hæresi uel errore.

B 9 Et ubi g quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, nullatenus est hæreticus, nec habendus; sed debet sibi indici canonica purgatio, uel iniungi tanquam pro leui abiuratio; Quod purgatio possit sibi indici, habetur extra de hæret. lib. 5. c. Excómunicamus 1. in principio, ubi dicitur sic: Qui autem tnuenti fuerint sola suspicione notabiles (suspicione probabili, hoc est leui, & quæ leuiter apparet, dicit Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriã innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & usque ad satisfactionem congruam ab omnibus euitentur:

Pro leui suspicione indicitur purgatio.

C ita quòd si per annum in excommunicationem perstiterint, extunc uelut hæretici condemnentur. hæc ibi. Et indicta sibi purgatione canonica, siue confessus, siue non: siue deficiat, siue non: est per omnia iudicandum sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda.

10 Quòd autem abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de hæresi, patet per c. Accusatus. in princ. ubi dicitur sic: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & uehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, cẽseri debet quadam iurisfictione relapsus, licet ante abiurationem suam hæresis crimen probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri. hæc ibi.

D 11 Quidam autem sunt suspecti uehementer: & sunt illi, qui talia uehementia et fortia peragunt, quòd ex eis oritur uehemens et magna suspicio contra eos de aliqua hæresi uel errore. Et ubi quis sic inuenitur de hæresi uehementer suspectus, nullatenus est hæreticus, nec potest ut hæreticus condemnari. Nullus h enim pro suspicione etiam uehementi est de tanto crimine condemnandus; vt E expresse habetur extra de præsumpt. c. Litteras. §. quo circa. vbi dicitur sic: Mandamus quatenus, cũ propter solam suspicionem, quamuis uehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c.

Vehementer de hæresi suspecto iniungitur ab omnem hæresim generaliter abiuret.

12 Quid ergo fiet suspecto de hæresi uehemẽter? debet sibi mandari, quòd abiuret generaliter omnem hæresim, & specialiter eam, in quam commisit, tanquam uehementer suspectus, per cap. alleg. Accusatus, in principio, vt est dictum, & per cap.

Inter

Inter ſollicitudines. extra de purg. cano. & per c. Litteras. extra de preſump.

13 Quòd ſi poſtmodum relabatur, vel in priſtinã, vel in aliam: vel eos, quos ſcit hereticos aſſocietvel viſitet: vel deducat: ac dona vel munera eis donet: vel mittat: ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſsit, etiam ſine adoratione, ad modum ſcilicet, quo ſancti uiri ab omnibus reuerentur & honorantur; relapſorum pœnam non euadat per alleg. cap. Accuſatus. ubi dicitur ſic: Eum uero qui in una hæreſis ſpecie uel ſecta cõmiſit: aut in uno fidei articulo, ſeu Eccleſiæ ſacramento errauit, & poſtmodum hæreſim ſimpliciter, uel generaliter abiurauit: ſi extunc in aliam etiam hæreſis ſpeciẽ, ſine ſectam, aut alio articulo ſeu ſacramento commitat; uolumus ut relapſum in hæreſim iudicari. Ille quoque, de cuius lapſu in hæreſim ante abiurationem conſtiterat, uel nunc conſtat: ſi poſt illam hæreticos receptet: deducat: uiſitet: ſiue aſſociet: aut dona uel munera eis donet: uel mittat: ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſsit, etiam ſine adoratione (ut uerbis ueſtris utamur) merito debet iudicari relapſus: cum ſatis ex approbati à ſe prius erroris conſequentia non ſit dubium id feciſſe. hæc ibi.

Relat. ſupra fol. 103.

14 Ex quibus uerbis apparet, quòd in tribus caſibus in genere ſuſpectus uehementer de hæreſi, poſtquam abiurauerit, pœna plectitur relapſorũ. Primus quando relabitur in eandem & priſtinam hæreſim, de qua ſuſpectus habitus fuerat uehemẽter. Secundus quando hæreſim generaliter uel ſimplicites abiurauit, & relabitur in aliam hæreſim: eſto quòd de ea antea nũquam ſuſpectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos recepiat: & eos deducit: & fauorem impendit: Et hic caſus complectitur multos caſus, & habet multos ſimiles †, vt patet in alleg. §. eum vero. in c. Accuſatus. frequentius repetito.

† al. ſimul

15 Sed quid agetur, ſi aliquis ſuſpectus de hæreſi vehementer ad mandatum ſui iudicis nõ conſenſerit continuo abiurare? nunquid tradetur ſæculdris arbitrio Poteſtatis animaduerſione debita puniendus, per c. Ad abolendam. §. preſenti vero? Reſpondetur quòd nequaquam, quia illud cap. & §. eius, expreſſe loquuntur non in ſuſpectis, ſed in deprehenſis manifeſte in hæreſim, & conuictis, nam dicit ſic: Preſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerit in hæreſi deprehẽſus, &c. Et rigoroſius contra deprehẽſos manifeſte, quàm contra ſuſpectos tantummodo eſt agendum. Procedetur ergo contra talem prætium per c. Excommunicamus. & per §. qui vero ſola ſuſpicione, &c. ſuperius inſertum, & excommunicabitur in qua excommunicatione ſi per annum ſteterit, eſt vt hæreticus condemnandus per cap. alleg.

16 Quidam autem ſunt ſuſpecti violẽter: & ſunt illi, qui talia violenta petagunt, quòd ex illis oritur violenta ſuſpicio contra eos de aliqua hæreſi vel errore: & vbi ſic quis inuenitur de hæreſi violenter ſuſpectus, pro conuicto de hæreſi, ac vt hæreticus eſt habendus: & ſicut de deprehenſo in hæreſim eſt de eo per omnia iudicandum per c. Excommunicamus 1. §. qui uero. extra de hæret. lib. 6. & per c. Cum contumacia, & per c. Vt officiũ. Nam aut fatetur crimen, uel non: ſi ſic, et uolens redire, et hæreſim abiurare, ad pœnitentiam eſt recipiendus per c. Ad abolendam. & per c. Excommunicamus 2. §. ſi. Quòd ſi non conſenſerit abiurare, tradendus eſt curiæ ſæculari animaduerſione debita puniendus per c. Ad abolendam. §. 1. allegatum. Si autem non fatetur crimẽ poſtquam eſt conuictus, nec conſentit abiurare, eſt ut hæreticus impœnitens condemnandus per c. alleg. Ad abolendam. uiolenta enim ſuſpicio ad condemnandum ſufficit, et probationem in contrariũ non admittit, ut habetur extra de præſumpt. c. Litteras. et cap. Afferte.

A

B

COMMENT. LXXX.

Hæc quæſtio cum ſequenti, in quibus de ſuſpectis et ſuſpicionibus in cauſa hæreſis diſſeritur, tantam habet vtilitatem, vt ſine earum cognitione nullus ſit qui in ſacro inquiſitionis officio recte manus ſuum ſine iudicando ſiue conſulendo poſsit exercere. tametſi vero Eymericus more ſuo & copioſe et dilucide loquatur, multa tamen à nobis cognitu valde neceſſaria addentur, & obſcuriora quædam explicabũtur: ſed prius fontes vnde hæc cognitio petatur, vt ſolitum eſt fieri, indicemus.

C

Quibus locis de ſuſpicionibus hæreſis agatur.

Suſpicionum meminit in hac cauſa textus in c. accuſatus. §. 1. & in c. eum contumacia. vbi gloſſa & Doctores de hæret. lib. 6. & textus in e. ad abolendã. §. qui vero. & in e. excommunicamus. 2. §. qui autem. vbi optima gloſſa in verbo, condemnãtur. & hus locis pleniſſime Doctores extra de hæret. & in c. litteras. vbi Panormitanus & alij communiter de præſumptio. capioſe Alciatus tract. de præſumptio. Ioannes Milleus in fine practicæ criminalis, tract. de præſumptio. Auctar Repertorij verbo, præſumptio. et verbo, ſuſpectus. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 23. nu. 61. & q. 34. nu. 46. & 57. Auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi in rubrica, De hæreticis, credentibus, & c. nu. 12. Simancas de catho inſtit. tit. 30. idem in enchyridio tit. 40. & 41. Locatus in opere iudiciali. & Beruardus Comenſis in lucerna verbo, præſumptio. & verbo, ſuſpicio. & alij alijs locis. ſed hanc tractant diligentius & fuſius.

D

Tametſi vero ſuſpicio & præſumptio nonnunquã differant, nunc autem pro eodem vſurpantur.

Suſpicio quid ſit.

Suſpicio autem opinio eſt mali alicuius ex ſignis, ex qua ad præſumptionem venitur, vt ſcripſit optime Bald. in authen. ſi quis. C. de adulter. non tamen vna ſola ſuſpicio inducit præſumptionem, ſed plures ſuſpiciones requiruntur, vt vere notauit Franciſcus Brunus tract. de indicijs & tortura. q. 8. par. 2. nu. 4. & facit quod notat gloſſa in l. 2. §. ſtatu. ff. de excuſatio. tuto.

E

a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd in iure triplex ſuſpicio de hæreſi reperitur, &c.] *Atque hæc ſententia vera eſt, & communis: quoniam temerarię præſumptiones, quibus temere & ſine indicio aliquid ſuſpicamur, ab arte reijciuntur; probabiles vero præſumptiones, aut ſuſpiciones in hac cauſa*

causa ab alijs non omnino distinguuntur.

Præsumptio quid.

Est autem præsumptio (quantum ad hunc locum spectat) rei dubia coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circunstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur; hanc (ceteris diuisionibus omissis) Iurisconsulti bifariam diuidunt: nam vnam faciunt præsumptionem iuris, quam vehementem vocare possumus: alterâ vero iuris & de iure, quæ violenta appellatur, de quibus mox dicemus: nam sine harum cognitione, hæc quæstio percipi non potest.

Suspicio leuis, ex qua non est facile, procedendum in hoc crimine.

b ¶ Prima est modica, quæ in iure uocatur suspicio leuis.] *De hac scribunt præcitati, & eleganter Petrus Godofredus in l. 2. C de hæret. §. hæreticorum autem. & Gerson in tract. de protestatione consideratione 12. optime de leui suspicione differens dicebat, eã prouenire ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua cõcludi potest, non quidem frequẽter. sed raro seu casu, quòd talia dicent vel facient hæreticus sit: quod deducitur leui consequẽtia, vt si quis ita argumẽtetur: Petrus dicerat frequenter, ergo non bene credit in Deum. & ex hac suspicione non facile moueri debent Inquisitores ad aliquid, quod præsertim grauis sit momenti in hac causa, vt dixi supra in hac 2. par. super c. excommunicamus. §. qui autem. nam vt optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 50. nu. 28. leuia signa mouere non debent animũ constantis viri ad suspicandum tam graue crimen. sed potius interpretanda sunt in partem beniguiorem.*

Suspicio vehemens,

c ¶ Secunda suspicio est magna, quæ in iure uocatur uehemens, &c.] *Hæc est præsumptio iuris tantum, quam Alciatus tract. de præsump. in principio, parte 3. ita definiebat.* Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo prouenies, quæ alio non adducto, pro ueritate habetur. *Dixit*, alio non adducto: *quia contra hanc præsumptionem probatio in contrarium admittitur, at si nihil in contrarium probetur pro plena probatione haberi solet. Hæc omnia docet subtiliter hoc loco Eymericus nu. 4. & exempla huius præsumptionis commemorat nu. 5. de hac præsumptione est sermo in c litteras. de præsumptio. relato ab Eymerico supra in hac 2. parte.*

Ex vehementi præsumptione nemo condemnatus ut hæreticus.

Ex ob hanc præsumptionem nemo debet velut conuictus de hæresi condemnari: quamuis vehementer suspectus de ea habeatur, & propterea sit acriter puniendus, vt paulopost dicemus. dixit item Alciatus e ex certo signo prouenies: *quoniam hæc vehemens suspicio seu præsumptio sumitur ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quòd qui talia dicit vel facit, est hæreticus; vt si quis diebus prohibitis absque necessitate, & superioris facultate carnibus vescereturs aut diceret propositiones fidei cõtrarias his quæ explicite scire debet: quãuis hæc interdum ab ingluuie & voracitate, & ab ignorantia absque vllo mentis errore prodire possint.*

Quare Ioannes Gerson tract. de protestatione cõsideratione 12. hanc præsumptionem ita describit: Vehemens suspicio prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter & vt in pluribus, quòd talia agens uel dicens est hæreticus: ut si quis neget explicite, palam, & publice ea quæ debet ex officio scire pluspuam alij. Quãuis possit in rei ueritate negatio talis ex ignorantia prouenire, uel animi leuitate, non ex hæretica prauitate. *Hæc Gerson.*

Violenta suspicio.

d ¶ Tertia suspicio, hoc est maxima in iure uocatur uiolenta, &c.] *Hæc violenta præsumptio dicitur iuris, & de iure, quam ita possumus definire:* Præsumptio iuris & de iure est quædam legis dispositio aliquid præsumẽtis, & super præsumpto, tanquam sibi con perto & noto statuentis.

Nec contra hanc præsumptionem regulariter & directe admittitur probatio in contrarium quia cum ab apertis & violentis indicijs proficiscatur, pro manifesta veritate habetur. c. is qui. de sponsal. c. quanto de præsumptio. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actione.

Vnde oriatur suspicio violenta.

Hæc præsumptio seu suspicio violenta, vt optime scribit Gerson tract. de protestatione, consideratione vltima, nascitur ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus concludi solet efficaciter & fere semper, quòd talia dicẽs vel faciens est hæreticus, ut si quis transit, vel redit ad ritus Iudæorum. c. contra Christianos. de hæret. lib. 6. item si quis in causa fidei excommunicatus per annum in excommunicatione animo pertinaci duranit: quia anno elapso vt hæreticus condemnatur. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. In his enim casibus à iure expressis violenta oritur suspicio contra ita delinquentes. Casus vero in iure nominatim præscripti, ex quibus oritur violenta præsumptio, refert Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 3. nu. 7. & q 30. nu. 2. quos dilucidius enumerauimus infra parte 3. tit. de signis quibus diuersi hæretici cognosci possint.

Et huius quoq; præsumptionis appositissima sunt exempla, quæ Eymericus hic commemorat, nu. 7. & omnia fere illa, quæ retulimus ex concilio Narbonen si can. 29. relato supra in hac 2. parte super q. 50. §. facta autem. nam illa facta, indicia indubitata sunt, quæ ad aliud trahi nequeunt, quàm ad id quod indicant. quæ re vera sunt hæreticalia: ideoque pro veris probationibus sunt habenda. Iura vero, quæ hic citat Eymericus, optime probant suum institutum, vt dixi infra 3. par. super q. 121.

e ¶ Nec tergiuersatione refellitur qualicũque.] *In Sabellano ita:* Nec defensatione repellitur qualicunque. *eadem est sententia.*

Obseruandum est autem non dici hic, nullo modo posse hanc præsumptionem violentam refelli aut purgari sed non facile refelli: quia cum oriatur ex signis apertis operum aut verborum, difficilime potest cõtrarium probari. quamuis aliquando contrarium probetur, vt dixi par. 3. super quæst. 121. quod est videndum. adde Gersonem tract. de protestatione, consideratione 12.

f ¶ Et ubi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, etc. sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio.] *Quantum ad hunc locum attinet de iniungenda purgatione vel abiuratione pro suspicione leui, illud omnino putarem obseruandum, quod optime admonet Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 50. nu. 28. & seq. scilicet, periculosum esse ob leues suspiciones tra-*

Ex leuibus suspicionibus contra quos potissimum procedi possit.

here

here in iudicium hominem honestum & probum, cũque de fide interrogare. ergo personarum ratio habẽda erit. nam ex leuibus suspicionibus, probabilibus tamen, aduersus viles & improbos procedi poterit, vt intelligatur quid pectore gerant: contra probos vero & honestos non ita facile.

Atque ita crederem intelligendam communem sententiam Innoc. in c. sicut. de simo. Ioannis And. in c. vt officiũ §. 1. Auchbarani in c. accusatus. in prin. de hæret. lib. 6. Felini in c. litteras. de præsumptio. & aliorum asserentiũ ex leuibus suspicionibus, posse Inquisitores procedere in hoc crimine, de quo amplius differui supra in hac 2. par super c. excõmunicamus. §. qui autem. & infra par. 3. super q. 59.

g ¶ Nullus enim pro suspicione etiam vehementi est de tanto crimine condemnandus.] *Et hoc est verissimum. nemo enim ex præsumptionibus & indicijs etiam indubitatis in criminalibus definitiue damnari debet. Gandinus tract. de malef. in rub. de præsumptio. & indicijs indubitatis. & diffusè latissime Boerius decis. 164. incipien. Alia insuper. quod in hoc tribunali obseruari dicit. Cãpegius apud Zanchium c. 11. vers. doctrinam hanc.*

Ex vehemẽtibus suspicionibus nemo coercẽdus pœna ordinaria.

Sed hanc sententiam ita intelligo, vt nemo debeat ex vehementibus præsumptionibus puniri & damnari pœna criminis ordinaris, sed alia mitiori arbitrio iudicantis: quod optime admonuit Boerius in dicta decis. 164. n. 6. quod in hoc sacro tribunali frequẽtius quàm in ceteris obseruatur.

h ¶ Sed quid agetur, si aliquis, etc. non consenserit continuo abiurare.] *Est hæc Eymerici doctrina omnibus numeris absoluta, & diligenter consideranda atque obseruanda. iam verbum illud*, continuo, *quomodo sit accipiendum, explicat auctor 3. par. q. 98. & dixi supra in hac 2. parte super cap. Ad abolendam. §. nisi continuo.*

Ob violentam præsumptionem pœna criminis ordinaria imponitur.

i ¶ Violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrarium non admittit.] *Et ratio est, quam paulo antea docebamus, quoniam est præsumptio iuris & de iure, ex qua denenitur etiam ad criminalem punitionem, et pœnam criminis ordinariam imponendam. in quam sententiam aptime Eymericus allegat c. excommunicamus §. qui autem. de hæret. vbi glossa in verbo, condemnentur. & ibi Panormitanus nu. 6. tradit lucnlẽter Matheslanus singul. 118. incipien. notã q præsumptio. et Antonius Gomez tomo. 3. variar. resolut. c. 12. nu. 26. vers. aduerte tamen. et Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 10. nu. 2.*

Contra præsumptioẽ violẽtam in directa probatio admittitur.

Quamuis autẽ Eymericus hic dicat, violentã hãc præsumptionẽ non admittere probationem in contrarium, hoc intelligendum est regulariter; in hac tamen hæresis causa indirecta probatio admittitur, iuxta ea quę diximus paulo antea. §. tertia suspicio. & vide Alciatum tract. de præsumpt. in principio, par. 2. tit. de præsumptione iuris & de iure, nu. 14 & seq.

QVAESTIO LVI.

De casibus vehementis suspicionis hæreseos in iure expressis.

SVMMARIVM.

1 *Vehementer suspectus de hæresi habendus est qui vocatus ad respondendum de fide, non cõparet in tempore assignato.*
2 *Et quicunque scienter impedit sanctę Inquisitionis officium.*
3 *Item præstantes scienter consilium, auxiliũ, vel fauorem dictis impeditoribus.*
4 *Qui instruit hæreticos citatos, vt veritatẽ subticeant, & dicant falsitatem.*
5 *Excommunicatus ex causa fidei quocunque modo.*
6 *Fautor, Defensor, Receptator scienter hæreticorum.*
7 *Infamatus de hæresi ob familiaritatem cum his, quos hæreticos esse cognouit.*
8 *Scienter deducens, visitans, receptans hæreticos.*
9 *Conuictus de periurio vel mendacio iudicialiter in causa fidei.*
10 *Et qui dixit vel fecit sæpius aliquid cõtra fidẽ.*

Vinquagesima sexta quæstio est: Casus in iure expressi, qui sunt; in quibus incidentes suspecti de hæresi vehementer habendi sunt?

Ad hanc respõdemus, q sunt decẽ.

1 Primus casus est: q quandocunque aliquis vocatur vt de fide respondeat, & parere subterfugit, aut contumacitẽ se absentat, infra competentem & assignatum termioũ non comparens, habendus est de hæresi suspectus vehementer. Hic casus patet per c. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia in causa præsertim fidei suspicioni præsumptionem adiiciat vehementem, & cętera.

2 Secundus casus est: quòd quicunque impedit inquisitionis officium directe vel indirecte, aut etiam quouis modo, & hoc scienter; vehementer suspectus de hæresi est habendus. Patet sic: Impediens inquisitionis officium iuxta casum expressum, tanquam iuris contumax excõmunicationis est vinculo innodatus; quam si per annum sustinuerit animo pertinaci, ex tunc violenta suspicione conuictus, est vt hæreticus condemnãdus. Patet per c. Vt inquisitionis negotiũ. extra de hæret. lib. 6. §. vlt. Violenta autem suspicio non insurgit nisi ex suspicione præsupposita vehementi: Igitur omnes tales antequã annus transierit, postquam officium inquisitionis impediuerint, suspecti sunt habeodi de hæresi vehementer. Rursum in priuilegio domini Papæ Vrbani Inquisitoribus Aragonię directo, quod incipit: Prę eũctis nostrę mentis, &c. dicitur ita: Cæterum si forte, quod nõ credimus, aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt nõ possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiosè; contra eos tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti Apostolica auctoritate, intrepide procedatis.

Habetur supra hac parte, fol. 189.

3 Tertius casus est: q præstantes scienter auxilium, consilium, uel fauorem impedientibus inquisitionis

quiſitionis negotium anteſatum, ſuſpecti de hęreſi ſunt habendi veheméter. Iſte caſus patet: Iſti pręſtantes præfatis impedientibus auxilium, conſilium vel fauorem, tanquam iuris & principalis iudicis mandati in cauſa fidei contumaces ſicut & impedientes ſæpe fati, excommunicationis laqueum non euadunt. patet per c. Vt inquiſitionis negotium. in §. finali.

4 Quartus caſus eſt: quòd quicunque inſtruxerit per Inquiſitores citatos hæreticos, vel eorũ credentes, quòd ſubticeant veritatem, vel vt aſſerant falſitatẽ; ſuſpecti de hęreſi vehementer ſunt habendi. Hic caſus ſic apparet: Fauere hęreticis in errore, ſeu aliquid facere in fauorem hęreticę prauitatis, ſuſpicionem de hæreſi adiecit vehementem, vt patet ex prefato caſu ſtatim dicto: Tales autem ſunt prefatu inſtruentes citatos de celanda veritate, vel dicenda falſitate: Ergo ſuſpecti ſunt de hęreſi vehementer. hoc patet ex c. Accuſatus, in §. finali.

5 Quintus caſus eſt: quòd omnis excommunicatus ex cauſa fidei, vtpote quia impedit inquiſitionis negotium: vel citatus, contumaciter ſe abſentat: vel inſtruit citatos de celanda veritate, vel dicenda falſitate: vel liberando captos pro hęretica prauitate: vel ſe fidei negotio opponendo: vel hęreticis fauendo: defenſando: receptãdo: vel purgare ſe nolendo, vel alio quouis modo, quam excõicationem ſi ſuſtinuerit per annum animo pertinaci, ſit ipſo iure vt hæreticus condemnandus: quòd quilibet talis de hęreſi ſuſpectus eſt veheméter. Hic caſus apparet ex prędictis, & apparet ſpecialiter ex duobus.

Primo, quia excommunicatio in cauſa fidei non incurritur, niſi propter contumaciam in eadẽ cauſa: contumacia autem in cauſa fidei indifferenter ſuſpicioni pręſumptionem adiecit vehementem: igitur tales de hæreſi vehementer habendi ſunt ſuſpecti.

Secundo, quia violenta ſuſpicio conſurgit ex vehementi, & eam prælupponit ſicut ſuperlatiuũ comparatiuum, vt dicit Ioan. And. ſuper c. Cum contumacia. allegato frequentius. Si enim excommunicati in cauſa non fidei, ſi per annum ſteterint, poſſunt citari per Inquiſitorem tanquam de fide leuiter ſuſpecti, de fide reſponſuri, vt ſciatur an ambulent in tenebris, vel in luce, quia videntur de ſacramentis Eccleſiæ male ſapere, vt dicit Hoſtien. in ſumma. tit. de hęret. §. qualiter deprehendatur. nonne longe plus excommunicati in cauſa fidei, & contumaces, etiam antequam annus tranſeat, ſuſpecti ſunt vehementer? præſertim cum ſi annus tranſierit, non leuiter ſuſpecti, nec veheméter, ſed violenter ſunt ſuſpecti ipſo iure, & vt hæretici condemnandi?

6 Sextus caſus eſt: quòd omnes hæreticorum fautores, & defenſores & receptatores vehementer de hęreſi ſunt ſuſpecti, vt patet ſupra caſu ſtatim poſito. Hic caſus ſic apparet: Omnes excommunicati in † cauſa fidei & contumacia, veheméter ſunt de hæreſi ſuſpecti, vt patet ex caſu ſtatim poſito: Prædicti autem fautores hęreticorum, receptatores & defenſores ex cauſa prędicta ſunt excommunicati: patet ex c. Excommunicamus 1. §. credentes. vbi ſic dicitur, extra de hæret. lib. 5. Credentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere.

† al. ex

7 Septimus caſus eſt: q̃ quicunq; propter cognitorum hęreticorum familiaritatem eſt de hæreſi infamatus, ratione dictæ familiaritatis, veheméter de hęreſi eſt ſuſpectus. Hic caſus patet ex cap. Inter ſollicitudines. extra de purg. cano. Vbi apparet, quòd ratione infamię de hæreſi, fuit cuidam decano indicta purgatio canonica: & ratione hęreticorum familiaritatis abiuratio publica: & ratione ſcandali fuit priuatus beneficio, quouſque ſcandalum ſopiretur.

8 Octauus caſus eſt: quòd quicunq; eos, quos ſcit hęreticos, ſcienter receptat: deducit: viſitat, ſue aſſociat: ac dona ſeu munera eis dat, ſeu mittit; ſeu [b] aliàs fauorem eis impendit, qui excuſari non poſſit, quin ſit in fauorem magis culpę, quàm perſonæ: ſuſpecti tales vehementer de hęreſi ſunt habendi, cum ex approbato à ſe errore non ſit dubium id feciſſe. Hic caſus patet ex c. Accuſatus, extra de hæret. lib. 6. §. ille quoque. vbi [c] manifeſte apparet, quòd qui antea abiurauit, ſi etiam abiurauerit ex ſola ſuſpicione uehementi ſuſpectus & non deprehenſus, ſi prædicta hęreticis impendat, relapſus eſt iudicandus: Nonne ergo vbi non abiurauerit, lapſus uehementer erit præſumendus? ſi prędictus poſt abiurationem eſt præſumendus relapſus, ante abiurationẽ non erit vehementer præſumendus lapſus? Re uera fortius.

9 Nonus caſus eſt: q̃ quicunque in cauſa fidei iudicialiter eſt conuictus ſe negare dixiſſe quod antea affirmauit, uel quòd aſſeruit mandaciũ: uel commiſit periurium, ex utroque prædictorum in cauſa fidei ſuſpectus ſit de hęreſi uehemẽter. Hic caſus apparet plene in cap. Litteras. extra de præſump. ubi recitatur, quòd quidam Guillermus nomine, confeſſus fuerat, quòd tam ipſe, quàm frater ſuus hæreſis uitio laborauerant: poſtea negauit, q̃ non dixerat de fratre ſuo, ſed de ſeipſo: & quia fratri ſuit poſt indicta purgatio canonica, ipſe Guillermus ipſum purgauit. Et ideo addit dominus Papa, quòd quia iſte Guillermus quod ante dixerat, ſcilicet fratrem ſuum hęreticũ fuiſſe, negat ſe dixiſſe, cum poſtmodum ipſum fratrem de hæreſi compurgauit; & ex conſequentia dixiſſe mendacium, aſſerendo fratrem ſuum fuiſſe hęreticum, vel cõmiſiſſe in Deum periurium, eum purgando, & iurando, ſe credere fratrem ſuum non fuiſſe hæreticum; habuit dictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer.

10 Decimus [d] caſus habetur non directe in iure communi, ſed priuato. Nam in conſultationibus domini Archiepiſcopi Tarraconen. & ſuffraganeorum, eius in concilio generali, cui, & in quibus interfuit frater Raymũdus de Pegñaforte, ad Inquiſitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis, talis fuit caſus approbatus: quòd qui dicit, uel facit aliquid cõtra fidem, & hoc ſemel, ſuſpectus ſit leuiter de hęreſi: qui autem bis uel ter, ſuſpectus ſit de hæreſi uehementer: qui autem pluries, & frequenter, ſuſpe-

Refertur ſupra fol. 220.

ſuſpectus ſit de hæreſi vehementiſsime. Iſti decẽ caſus patent ex iuribus allegatis.

COMMENT. LXXXI.

TAmetſi valde laborioſum ſit in qualibet arte caſus ſingulares & indiniduos præſcribere, cũ indiuidua ab arte repellantur, vt admonent philoſophi, nihilominus hic Eymericus, vt abſolutã tradat Inquiſitoribus eorum, quæ ad ſuum munus pertinẽt cognitionem, etiam particulares caſus commemorat: non tamen omnes, qui contingere poſſunt: id enim impoſſibile eſſet, ſed eos tantum, qui variis iuris locis continentur. eoſdem retulit breuiter Cãpegius apud Zanchinum c. 20. verſ. ſuſpecti. & Locatus in opere iudiciali verbo, ſuſpicio. nu. 10. verſ. caſus autem. quo loco alios plures addit omnino Inquiſitoribus & cõſultoribus cognoſcendos.

Impeditores S. Inquiſitionis ſunt vehementer ſuſpecti: quod aliquãdo fallit.

a ¶ Secundus caſus eſt, quòd quicunque impedit inquiſitionis officium.] *Eymericus bifariam probat eos qui ſcienter directe vel indirecte impediũt inquiſitionis officium ſuſpectos vehementer eſſe habendos: Primo ratione, inde auctoritate. Ratio talis eſt: Qui impedit officium inquiſitionis, excommunicatus eſt, & elapſo anno ſit ſuſpectus violẽter, ergo prius vehementer ſuſpectus habẽdus erit: nam ſuſpicio violenta non conſurgit ex leui, quãuis ab ea quãdoque incipiat, ſed ex vehementi. Auctoritate vero ita probat: Vrbanus ait, poſſe animaduerti in impeditores, velut in fautores & defenſores hæreticorũ: fautores autem & defenſores vehementer ſuſpecti ſunt. ergo & impeditores.*

Et quamquam hæc ſententia de ratione iuris ſtricta veriſſima ſit, nihilominus tamẽ ſaltem in illis, qui indirecte impediunt, temperanda videtur, conſiderata perſonarum, & factorum qualitate: nam ſi quis ratione affectionis potius quàm odij quod habeat cõtra fidem, aut ſacrũ officium, conſanguineis aut amiciſſimis fauendo, Inquiſitores aut eorum officiales impedierit, quamuis acriter ſit puniendus, forte tamen non eſt credendus vehementer ſuſpectus: & hoc præſertim haberet locũ in illis, qui non adeo callent ſi dei cauſa, quales ſunt ruſtici, & plebei. Quam ob rẽ antequam abiuratio de vehemẽti talibus imponatur, propter periculum relabendi, & traditionis curiæ ſeculari, diligenter eſt perſonarum qualitas perpendenda.

Atque hæc eadem obſeruãda penitus exiſtimo in illis, qui præſtant auxilium, conſilium, vel fauorẽ impeditoribus ſacri officij, quos in tertio caſu, vehementer etiam ſuſpectos aſſerit Eymericus.

In quarto caſu nulla occurit difficultas: nam & veriſſima eſt Eymerici doctrina, et colligitur ex loco quem citat, quo ſpectat etiam illud Ambroſij lib. 1. de officijs c. 36. relatum in c. non in inferenda. 23. q. 5. Qui non repellit, inquit, à ſocio iniuriam ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit.

Receptantes & defendentes cõſanguineos, an mitius plectẽdi in hoc crimine.

b ¶ Secundus ſi alijs fauorem eis impendit, qui excuſari non poſſit, quin ſit in fauorẽ magis culpæ quàm perſonæ.] *Ex his verbis dirimitur quæſtio illa anceps & dubia: An qui receptant, & defendunt conſanguineos, ſeu aliter præſtant eis conſilium, auxilium, & fauorem, in cauſa hæreſis mitius puniri debeant iuxta diſpoſitionem l. 2. ff. de receptato. per quam in minoribus quibuſdam delictis non eſſe admodum ſenere in hos homines animaduertendum ſcribit Paulus Iuriſconſ. in hac verba:* Eos apud quos affinis vel cognatus latro conſeruatus eſt, neque abſoluendos, neque ſeuere admodum puniendos: non enim par eſt eorum delictum, & eorum, qui nihil ad ſe pertinentes latrones recipiunt. *hæc ibi. Quam legẽ in receptantibus conſanguineos hæreticos, aut alios complices in hoc crimine propter eius immanitatem noluerunt habere locũ Repertorium Inquiſitorũ verbo, receptatores. §. ſed tamen ſi receptatus. & Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 9. nu. 2.*

Sed Zanchinus tract. de hæret. c. 4. nu. 3. & c. 6. nu. 3. & ibi Campegius, & Carrerius tract de hæret. nu. 167. & Locatus in opere iudiciali verbo, receptatores, nu. 7. & Simãcas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 20. & 21. & Hieronymus Gigas tract. de crimine læſæ maieſtatis lib. 3. tit. De pluribus et variis quæſtionibus. q. 5 nu. 3. & Andreas Tiraquel. tract. de pœnis temperan. aut remittẽdis, cauſa 4. 20. & 21. & alij locum habere prædictam legem etiam in receptantibus conſanguineos criminis læſæ maieſtatis reos aſſeruerunt: quam ſententiam non obſcure tenet hic Eymericus: quia ratione ſanguinis et naturalis affectionis, non fidei cõtemptu, aut hæreſeos amore id feciſſe videntur. quamuis enim hæretici ſint, at iure naturæ coniuncti ſunt, nec poſſumus facile iura naturæ exuere, & propterea plurimũ ei tribuendum eſt, & putãdum eſt hos conſanguineos ſuos receptaſſe, non tamquam hæreticos, ſed tamquam conſanguineos. atque hæc ſententia mitior eſt & communior, ideoq; obſeruanda mihi videtur.

Ceterum multa in hac cauſa conſiderare oportet. Primum eſt, quòd qui receptant conſanguineos, quãuis mitius puniri debeant, non tamen excuſantur à tota pœna, vt tradunt multi ex prædictis, indicantq; apertiſſime præfatæ legis verba, quia non ſunt penitus immunes à delicto.

Rurſus, conſanguineorum, ſeu coniunctorũ ratio habenda erit: nam filius receptans patrem hæreticũ, vxor virũ, frater fratrem leuius puniendi ſunt, quàm ſi remotiores, ſine alios non vſque adeo coniunctos receptaſſent, aut defendiſſent.

Poſtremo, vt hæc ſententia locũ habeat, neceſſe eſt vt qui receptat, non participet in crimine cũ receptatis: nam ſi particeps eiuſdem criminis fuerit, ordinaria pœna puniendus erit, vt late & vere probat Gãdinus tract. de malef. tit. de furibus & latron. nu. 13.

An qui receptant amiciſſimos non conſanguineos, vel amantes mitius puniri debeant in hoc crimine.

Nunquid autem eadem ſententia etiam locũ habeat in receptantibus extraneos, amiciſſimos tamen, item amantes, dubium videtur: Tiraquellus tamen tract. de pœnis temperan. aut remitten. cauſa 4. & 22. non inepte contendit locum habere, quoniam amicitia, vt ait Valerius Maximus lib. 14. c. 7. vinculum potens eſt et prævalidum, neq; vlla ex parte ſanguinis viribus inferius: & amicitia ipſa veluti quædam fraternitas eſt. l. verum. ff. pro ſocio. notat Sozinus conſil. 263. & Iaſon in l. quę dotis. ff. ſoln. matr.

Iam amore captis receptantes, mitius quoque videntur puniendi, cum amor immodicus furori æquiparetur, ac interdum etiam furor appelletur. eſp. cum in iuuentute. de præſcriptio. Cicero lib. 4. Tuſculan.

sculan.quæstion. & Baldus in l. precibus. C.de impub.et aliis substit.quem sequitur Franciscus Curtius senior consi.67.Sed si quis velit hanc sententiam sequi(quæ nō reprehenderim) amicitiæ & amoris qualitatem contemplari debet;neque enim quicquis amicitia,sed maxima;nec quiuis amor,sed ingens hoc leuioris pœnæ beneficium præstabit.

c ¶ Vbi manifeste apparet, quòd qui antea abiurauit, &c.] *Hic locus est obscurus: ceterum si paulo diligentius series inspiciatur, hoc videtur esse Eymerici propositum: Quicunque scienter receptat hæreticos, & e.suspectus est vehementer; quod ita probat: Qui prius abiurauit de vehementi aliquō hæresim, si postea hæreticos recipiet, relapsus iudicatur.c.accusatus.§.ille quoque.de hæret.li.6.ergo qui ista facit, ante abiurationem proculdubio censendus est vehementer lapsus, seu suspectus, cum violenta præsumptio (vt alibi scripsit auctor) non oriatur nisi ex vehementi suspicione.*

Qui scienter receptat hæreticos suspectus est vehementer.

Iam Eymericus hic apertissime sensit,eum qui ob vehementem suspicionem abiurauit hæresim.si postea cum hæreticis communicet,eo ipso relapsum esse cēsendum:quod etiam asserunt paulo antea q.55.nu 14. versi.sextus,quando hæreticos receptat. atque hanc sententiam secundum superficiem asserere videtur Alexander IIII.in c.accusatus.§.ille quoque.de hæret.lib.6.quo etiā vtitur hoc loco Eymericus ad hoc adstruendum.

Vi quis puniatur vt relapsus, necesse est constet ad minus de vno lapsu in manifestam hæresim.

Ceterum hæc sententia tuta non est,nec vllo modo obseruanda in praxi,cum sit valde periculosa: quoniam vt aliquis damnetur,et curiæ sæculari tradatur velut relapsus, necesse est vt saltem semel de hæresi relapsi plene constet in iudicio, quod apertissime etiā colligitur ex dicto c.accusatus.§.ille quoque.vbi sunt illa verba.Constituerat,vel nunc constat:quæ nullo modo suspicioni etiam vehementi possunt accōmodari Cum itaque qui prius abiurauit de vehementi, de nulla hæresi fuerit plene convictus nec postea convincatur de hæresi ob id quia receptet,aut deducat hæreticos.hæc enim facta suspicionem hæresis, nō expressam hæresim præseferunt relinquitur omnino,vt hic nullo modo debeat censeri relapsus: atque hanc sententiam sequitur Alfonsus Castrus lib.2 de iusta hæret.punitio.c.2 & apertissime Geminianus in dicto c.accusatus.§ ille quoque. versi. quæro an sufficiat. quos laudat Simancas de catho.instit.tit 57.nu 5. quibus libentissime subscribo quare cauendus est hic Eymerici locus.

d ¶ Decimus casus habetur. &c.] *Præter hos decem casus vehementis suspicionis,quos ex communi iure recensuit Eymericus,sunt & alij prope infiniti,qui nullo arte præscribi possunt:quoniam facta & dicta ex quibus vehemens suspicio oriri potest,nullis adhuc sunt limitibus circumscripta. multos tamē casus singulares vehementis suspitionis præter hos decē enumeranit Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo suspicio.nu.19.& sequentibus. & Zanchinus tract.de hæret.c.35. quos libenter omitto, cum obuij passim extent horum auctorum scripta.*

Qui non revelat hæreticos, vehemēter hæresi suspectus.

Illis ex Ioanne Roias singul.5. num. 6.& 7. & nu. 17.& 18.addi potest sequens: Qui non reuelat hæreticos propriis iudicibus, saltem vehementer redditur de hæreli suspectus. dixit, saltem, quoniā

A *Alfonsus Castrus lib.2 cap.25.in prin. de iusta hæret.punitio.non reuelantem hæreticos, violēter dicit esse suspectum: quod est nimis crudele,nec vllo pror sus iure nititur: neque sententiam hanc Alfonsi, neque Ioānis Roias arbitror fecure amplectendam indistincte,cum multis modis qui nō reuelat hæreticos excusari possit,vt dixi supra super quæst.53.§.at non videtur.Tunc autem sententia Ioannis de Roias locum habere posset, cum nulla adesset probabilis causa cur non reuelaret, vel in iudicio interrogatus eos scienter celauerit, iuxta doctrinam Zanchini tract. de hæret.c.5.nu 4.*

B *De eo qui retinet libros prohibitos,quem nonnulli vehementer suspectum esse dicunt, quid sentiam, dixi in principio huius partic super c. fraternitatis. §.sed alter casus.*

De eo qui viuente prima vxore legitima, aliam vxorem accepit, an iurisdictioni Inquisitorum subiiciatur,recte inquirit Repertorium Inquisitorum verbo,contrahens. & latissime Albertinus tract. de augusc.assert.q.23.& Simancas de catho.instit.tit.40. Equidē qui scienter cum pluribus simul matrimonium contrahit recte ab Inquisitoribus Apostolicis iudicatur, quia male sentire videtur de sacramento matrimonij, & propterea vt vehementer suspecti solēt tales regulariter abiurare sed multa quandoque solent suspicionem leuem efficere,interdum etiam omnem suspicionem excludere quod est iudicanti diligenter obseruandum.

nimat nuptias contra hēas suspectus est de hæresi.

C *Ille quoque graviter peccat, nec leuem contrahit mala credentia suspicionem, qui in sacramento confessionis vel ad venerem, vel ad quæque flagitia seu peccata prouocat cōfitentem: & propterea iure etiā optimo iudicio Inquisitorū subiectus est. Sed in hoc multa sunt capita & circunstantia considerāda, quę gratia brevitatis omitto.*

Suspectus est q ad peccandum sollicitat confitentem in sacramento cōfessionis.

D *In extranaganti Ioannis xxij. incipien. Ad nostrum tit. de regular. inter communes. vehementer de hæresi suspecti arguuntur religiosi qui in partibus vltramarinis absque superiorum licentia commorantes detrahunt Sanctę Romanę Ecclesię constitutionibus & alia multa à fide deuia in suis sermonibus & secretis collocutionibus enumere insanis ausibus non verentur.*

Quę indicia faciant vehementem hæresis suspicionem.

E *Iam vt vno verbo complectar ea,quæ vehementer reddunt aliquem de hæresi suspectum, dico vniuersa illa indicia vehemētem hæresis arguere suspicionem, quę frequenter & facile solent hæresim secum ferre: vt si quis sciens matrimonium contrahat cum hæreticis amicitiam cum eis ineat: ad eos confugiat: literas aut nuntios ad eos mittat: aut alio quouis modo, qui probabili ratione excusari nō possit.hæreticos recipiat:defendat excuset:laudet,et similia: hæc enim indicia frequēter hæresim inducunt ac facile indicāt aliquem mentis errorem; & propterea suspicionem includunt vehementem.*

Postremo vnū hoc præ ceteris habeant Inquisitores ante oculos, ne facile credant hunc vel illum esse vehementer suspectum, quia in hoc vel illo auctore reperiant ex tali,vel tali causu oriri vehementem suspicionem: nam plurimum semper sunt & personarum & causarum circunstantia considerandæ, ex quibus interdum vehemens suspicio,interdum lenis,

interdum

interdum vero nulla oriatur, vt in eo qui retinet li- A *bros prohibitos oſtendi ſupra hac 2.par.ſuper cap. fraternitatis.§.ex ſupradictis. & ſeq.& in ceteris cauſis idem eſt conſiderandum,ne quid vnquam durius quàm poſtulat æquum,ſtatuatur.*

QVAESTIO LVII.

De diffamatis de hæreſi.

SVMMARIVM.

1 *Diffamati de hæreſi qui dicantur.*
2 *Diffamatis canonica purgatio eſt indicenda etiã* B *ſi per teſtes infames ſint delati:*
3 *Et apud malos ac viles ſint infamati:*
4 *Nec ab æmulis ortum habuerit infamia.*

QVinquageſimaſeptima quæſtio eſt: Diffamati de hæreſi; qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, cp illi dicuntur de hæreſi diffamati, de quibus eſt publica vox & fama, & communiter apud omnes ſimplices, cp talem hæreſim prædicauerint ſeu defenſauerint, vel aliàs illi adhærent.

2 Et talibus [b] eſt purgatio canonica indicenda, iuxta c. Inter ſollicitudines. extra de purg. cano. C Nec [c] refert an fuerint infamati per graues & bonos teſtes, an per infames & viles: vtpote per periuros & hæreticos, vt in c. Accuſatus. §. licet. extra de hæret. lib. 6. per excommunicatos, & in crimine participes, vt in c. In fidei fauorem. per Iudæos & infideles. vt in c. Cõtra Chriſtianos. eod. tit. & lib. qui omnes in hoc crimine ad teſtificandum admittuntur.

3 Refert ne an ſit infamatus de hoc crimine apud bonos & graues, vel apud viles & vitiis irretitos? certe non, quantum ad indicendam purgationem, ſicut nec ibi, quantum ad condemnationem. Nunquid eſt maior labes hæreſis infamia, quàm hæreſis ipſa? certe non, quantum ad indicendam purgationem; Grauius eſt forte conuictum de ipſo crimine, quàm de criminis infamia volitante. Si ergo creditur criminoſis in illo, nunquid plus in iſto? certe ſic. Et in probationẽ huius c. Inter ſollicitudines. & c. Excommunicamus. præalleg. & allega. c. Vt officium. & c. Inquiſitores. & omnia alia en. tit. lib. 6. loquuntur de infamatis de hæreſi indiſtincte, nullam facientia penitus mentionem, an apud bonos & graues, vel apud malos & viles fuerint infamati.

4 Nec [d] refert etiam an infamia habuerit ortum ab æmulis, vel amicis nec in hoc crimine, nec in aliis, poſtquam habuerit initium à qualitatibus facti & conditionibus, vt eſt textus rotundus extra de purg. cano. c. Accedens. Sufficit enim cp ſint publice infamati ad hoc cp eis purgatio canonica indicatur, in quam ſi non conſenſerint, ſunt anathematis gladio feriendi: & ſi per annum in excõmunicatione perſtiterint, ſunt velut hæretici condemnandi, vt habetur clare eod. lib. 5. c. Excommunicamus 1. §. qui autem,

COMMENT. LXXXII.

Materiam huius quæſtionis tractant Locatus in apere iudiciali verbo, diffamati. & Repertorium Inquiſitorum verbo, diffamatus. & Zanchinus tract. de hæret. c. 11. nu. 3. & ibi Campegius, ac alij competẽtibus locis. Eſt autem frequens etiam in hoc tribunali diffamationis vſus, cum ex diffamatione Inquiſitores inquirere poſſint in diffamatos de hæreſi, & propterea quid ſit in hoc articulo obſeruandum, explicat hic luculenter Eymericus.

a ¶ Ad hanc reſpondemus, cp illi dicuntur de hæreſi diffamati, de quibus eſt publica vox & fama, &c.] *Concilium Toloſanum cap. 16. §. illos autem. in hac verba deſcribebat diffamatos de hæreſi:* Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat; vel de quorum diffamatione apud bonos & graues coram Epiſcopo loci legitime conſtiterit, *hæc ibi. & quomodo quis dicatur diffamatus, tradit etiam Bartolus in l. turpia. §. 1. num. 3. ff. de legat. 1.* Qui dicitur de hæreſi diffamati.

b ¶ Et talibus eſt purgatio canonica indicẽda, &c. *Qualis autem ritus debeat in hac purgatione indicenda obſeruari, tradit copioſe Eymericus par. 3. in 2. modo proceſſum fidei terminandi: vbi dixi copioſe.* Diffamatis iniungitur purgatio canonica.

Purgatio vero diffamatis tantum iniungitur: nã ſi præter infamiam alia ſuſpicionum hæreſis adeſſent indicia, abiuratio quoque eſſet imponenda, vt docuit Eymericus 3. par. in 7. modo proceſſum fidei terminandi, de quo quid ſit ſentiendum dicam ibi. & de purgatione canonica egi etiam ſupra in hac. 2. parte ſuper c. inter ſollicitudines.

c ¶ Nec refert an fuerint infamati per graues & bonos teſtes, an per infames, & viles.] *Sed his videtur aduerſari concilium Toloſanum paulo antea relatum, quod poſtulare videtur teſtes graues & bonos ad probandum diffamationem alicuius ſuper hæreſi, cum Eymericus hic dicat parum referre, an teſtes apud quos eſt infamia de aliquo, ſint integri nec ne. Hæc controuerſia ita mihi breuiter videtur dirimenda, vt diffamatio, aut infamia de hæreſi perfecte probetur, duo teſtes boni & graues ſufficiunt, vt diſſerui infra par. 3. num. 78. & ita videtur intelligendum concilium Toloſanum paulo antea relatum: & vbi ſic fuerit probata diffamatio contra aliquem, pœna ordinaria erit diffamatis de hæreſi iniũgenda. ideſt, illa quæ talibus iure ſolet iniũgi, qualis eſt canonica purgatio. quòd ſi teſtes fuerint viles & infames, licet contemnendi non ſint, ad hoc vt ex dictis eorum ad inquirendum procedatur; duo tamen ex illis non videntur ſufficientes ad hoc vt diffamato pœna ordinaria imponatur, ſed mitius erit tractandus, nec ad purgationem ſubeundam erit cogendus; niſi plenior probatio accedat, & alia indicia & adminicula ſimul cum diffamatione concurrant; quoniam duo teſtes ſolum minus idonei in cauſis, in quibus ad teſtificandum admittuntur, nunquam ſufficiunt ad hoc, vt ex dictis eorum reo pœna ordinaria imponatur, vt late docui infra parte 3. ſuper queſt. 64. vbi ita cum communi Doctorum ſententia interpretor iura hoc loco ab Eymerico allata. Nam quamuis* Vbi infamia per teſtes integros probatur, pœna ordinaria plectitur reus, aliàs ſecus.

uis Inquisitor nullam hæresis infamiam à quibuscunque ad se delatam contemnere debeat; non tamen putare debet eam aeque probari per testes minus idoneos, atq; per graues, & omni exceptione maiores.

Hac ergo ratione intelligenda & tẽperanda mihi videtur Auctoris sententia hoc loco, ne quid durius contra aliquem statuatur.

d ¶ Nec refert etiam an infamia habuerit ortum ab ęmulis, &c.] At contrarium videntur concludere communiter Doctores. Gandinus tract. de malefic. tit. quomodo cognosc. de malefi. pec inquisitionem. Practica Papiensis in forma inquisitionis, verbo, non quidem à malevolis. quod probat aperte textus in cap. qualiter & quando 2. de accusatio. ibi: Non quidem à malevolis. & in cap. licet Heli. de simonia.

A quibus oriri debeat infamia, vt pœna ordinaria ieiu plectat.

Et Eymericus quidem hic aperte concedere videtur diffamato de hæresi canonicam purgationem esse indicendam, etiamsi infamia originem habuerit ab ęmulis & inimicis: quę sententia simpliciter accepta, iuxta ea quæ paulo antea dicebamus, tenendaně videtur: sed cum ab inimicis & æmulis orta est infamia, ea plane sufficiet ad dãdum initium inquisitioni, non tamen ad canonicam purgationem iniungendam: quia, vt dixi, sicut pœna ordinaria imponenda non est ob dicta duorum testium minus idoneorum, eodem modo non videtur iniungẽda quotiens ab ęmulis & inimicis initium duxit. quòd si plures testes minus idonei affuerint, aut à multis æmulis profluxisse infamia videatur, si verisimilia dicant, tunc purgatio canonica imponi poterit, & pœna qualibet alia ordinaria: atque hac videtur esse non obscura Eymerici sentẽtia hoc loco ob illa verba: Postquam habuerit initium à qualitatibus facti, & conditionibus, sed hęc omnia plenius probantur à nobis in 3. par. supee tit. de modo continuandi processum per inquisitionem, & super q. 64.

Atque hęc sunt in hac causa diligentissime considerãda, ne quid ducius, quàm postulat ęquum in reos vllo tempore statuatur. eadem cum Eymerico præsatis locis senserunt Locatus & Campegius, quę vel ita sunt intelligenda, vel eespuenda.

Quomodo autem probetur infamia, per quos & quales effectus producat, dixi infra pae. 3. versi. & fama probata. num. 80.

Ex locis suspectis oritur diffamatio obra aliquẽ in eo cõmorantem.

Ad hæc, ne quid desideretur, quod huic loco lucem afferre possit, obseruandum est, diffamationem de hæresi quandoque oriri adueesus aliquos ex eo, q in locis diffamatis de hæresi aut suspectis versati fuerint, ex quibus inde ad nos accedunt: in quibus quid sit obseeuandum his maxime tẽporibus elegantee docuit synodus Salisburgensis superioribus annis celebrata, constitutione 6. cap. 2. in hęc verba: Eos quoque obseruare debent Parochi, qui ex hæreticorum locis, siue de hæresi suspectis veniunt, singulorumque dicta, & facta animaduertant; ac de corum vita, consuetudine, & ratione cognoscant; & si qua de ijs suspicio fuerit, ordinarium admoneant. hactenus ibi.

De obseruandis illis, qui ex locis suspectis de hæresi adeunant.

Posteemo illud est hic addendum, quod valde salubriter cauit olim concilium Tolosanum cap. 16. §. sed nec eos, ne videlicet Prælati, Barones, aut quicunque alij Domini terrarum, diffamatos de hæresi, vel suspectos in familia, aut consilio suo habeant in hac verba: Sed nec eos, scilicet hæreticos, aut hæreticorum credẽtes aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, vel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia, vel suo consilio habere vel retinere præsumant. hac ibi. Quod non modo intelligendum puto postquam damnati sunt, & in iudicio legitime constitit de infamia & suspicione, verum ante sententiam: nulli enim quacunque hæresis suspicione, aut infamia notati magistratus gerere debent, vt dixi supra hac eadem parte super quæst. 52. §. quidam namque sunt.

B

QVAESTIO LVIII.

De Relapsis.

SVMMARIVM.

1 Qui dicantur proprie relapsi, & quòd labuntur aliqui in hæresim, aliqui in fautoriam.
2 Relapsorum in hæresim casus quatuor. Primus si quis incidat in eam, quam abiurauit.
3 Secundus: si labatur in hæresim, quam abiurauit vt vehementer suspectus.
C 4 Tertius: si post abiurationem hæresis generaliter labatur in hæresim aliam ab abiurata.
5 Quartus: si postquam abiurauit vt hæreticus, deducat, visitet hæreticos: & cetera.
6 Relapsi prafati tradendi omnes brachio sæculari.
7 Casus dubij, in quibus Papa esset consulendus.

QVinquagesimaoctaua quæstio est: Relapsi qui sunt; & si hæretici habendi sunt?

t Ad hanc respondemus, quòd illi proprie dicuntur relapsi, qui
D prius fuerunt lapsi; vnde relapsi, quasi iterum lapsi. Labi enim est dupliciter: nam aliqui labuntur in hæresim, aliqui in fautoriam hæresis. Labuntur autem in hæresim, qui in illa deprehenduntur, iuxta cap. Ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 5. siue deprehendantur facti euidentia: siue confessione propria: siue testium productione legitima, iuxta glos. super allegato c. & §. & uerbo, deprehẽsus, & de uerb. sign. cap. Super quibusdam. Labitur autem in fautoriam, qui hæreticos receptant, defensant: sententiam, iudicium, uel processum fidei directe vel indirecte impediunt, iuxta cap. Vt inquisitionis. per totum.

E 1 Ergo & relapsi sunt in duplici genere: quidã enim sunt relapsi in hæresim: & sunt casus quatuor, in quibus aliqui dicuntur proprie in hæresim relapsi.

Primus casus est: quando quis incidit in illam hæresim, quam antea abiurauit, ut deprehensus in eadem, ut in cap. Ad abolendam. §. præsenti. & §. illos quoque. Vipote, deprehensus est quidam in hanc hæresim incidisse, quòd Christus non est natus de Virgine: abiurauitque illam: & post in eandem abiuratam deprehẽsus est recidisse: relap-

ſus eſt, & vt talis animaduerſione debita puniendus, iuxta cap. alleg.

3 Secundus caſus eſt: quando quis non eſt deprehenſus, ſed eſt vehemẽter ſuſpectus de aliqua hæreſi, ſeu errore, & abiurat eandem tanquam vehementer ſuſpectus: ſi poſt talem abiuratioõem deprehenſus eſt in eandẽ abiuratam hęreſim incidiſſe, relapſus debet cenſeri quadã iuriſfictione, & tanquam relapſus habendus eſt, vt patet in cap. Accuſatus. in princ. de hęret. lib. 6. Vtpote, ſuſpectus eſt quis habitus vehementer; ſed non deprehenſus, quòd credat Chriſtum non eſſe natum de Virgine, & abiorat illam hęreſim vt vehementer ſuſpectus; poſtmodum deprehenditur ꝙ incidit B ſo hæreſim abiuratam: relapſus eſt, & vt talis puniendus, iuxta cap. alleg. Secus ſi abiurauerat vt leuiter ſuſpectus: Nam ſi poſt abiurationem talem incidit in eandem hęreſim abiuratam, licet ex hoc ſit grauius puniendus, non tamen debet relapſorũ pœna puniri. patet eod. cap. §. ſi autem leuis.

4 Tertius caſus eſt: ꝙ quando quis deprehenſus eſt, vel vehementer ſuſpectus eſt, ꝙ incidit in aliquam hæreſim, & poſt abiurat non ſolum illã, immo ſimpliciter & generaliter omnem; poſtea deprehenditur io illam io quam inciderat, vel in aliam quamcumque, relapſus eſt, vt patet in cap. Accuſatus. §. eum vero. de hęret. lib. 6. Vtpote, quis eſt deprehenſus, ſeu vehementer ſuſpectus de hac hæreſi, ꝙ Chriſtus non reſurrexit, & abiurauit non tantum illam hæreſim, immo omnem; ſi poſt talem abiurationẽ deprehendatur io hac hæreſi, ꝙ Chriſtus ad cœlos non aſcendit, relapſus eſt, iuxta cap. allegatum.

5 Quartus caſus eſt: quis hæreſim abiurauit, de cuius lapſu ante abiurationem conſtabat; vtpote, quia fuerat deprehenſus vel poſt conſtitit; vtpote quia abiurauerat vt ſuſpectus vehemẽter, & poſt conſtitit ꝙ ante abiurationem lapſus fuit; ſi poſt huiuſmodi abiurationem hæreticos deducat, viſitet, ſeu aſſocietur ac dona vel munera eis donet, vel mittat; ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſſit; merito debet iudicari relapſus vt patet in cap. Accuſatus. §. ille quoque.

6 Et omnes iſti relapſi ſiue pœniteant ſiue nõ, ſine vlla audientia ſunt tradendi brachio ſæculari animaduerſione debita puoiendi: Eſt verum, ꝙ. ſi non pœniteant, ſunt tradendi vt hæretici pertinaces; ſi autem pœniteant, ſacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ non ſunt eis deneganda, vt patet in cap. Super eo. de hæret. lib. 6.

7 Quidam vero ſunt relapſi in fautoriam; vtpote, quia fautoriam abiurarunt, & poſt in abiurata fautoriam relabuntur; iuxta concilium Tarraconen. relapſi habentur.

Si autem ita eſt, & an intelligatur ſi relabantur in aliam fautoriã, vel eãdem: & an ſint iſti vel illi, vel iſti & non illi tradendi curiæ ſæculari vltimo ſupplicio feriendi, iura non loquuntur clare.

Eodem modo ſi quis diffamatus de aliqua hęreſi canonice ſe purgauit, & poſt incidat io eandem, vel aliam; an ſit realiter, vel iuriſfictione, vel alias relapſus ſic, vt pœna relapſis debita puniatur, iura non loquuntur clare; licet cap. Ad abolendã.

A §. illos quoque. &c. Excommunicamus. §. adijcimus. videatur dicere, ꝙ qui poſt purgationem reincidit, ꝙ ſæculari iudicio ſine vlla audientia eſt tradẽdus; ſed loquitur indiſtincte: Vnde puto Papam in huiuſmodi conſulendum.

COMMENT. LXXXIII.

Poſtrema hęc tractatio huius partis, in qua de relapſis differitur, valde frequens eſt in hoc ſacro tribunali, occurruntque interdum in ea queſtiones perdifficiles. Eymericus hic more ſuo ſingulariter perſequitur quæ ad eam cognoſcendam ſpectant. de ea diſſerit idem quaſi aliud agens ſupra hac eadem parte q. 40. num. 3. & ſeq. & q. 55. num. 13. & ſeq. De relapſis qui differuerint.

quibus locis ideo nihil addidimus, quoniam ex propoſito hic agebat auctor de relapſis, circa quos qualis praxis debeat obſeruari, docuit idem abunde 3. par. in 9. & 11. modo proceſſum fidei terminandi. & rurſus alia plura huc ſpectantia adiunxit in eadem 3. par. q. 99. & ſeq.

Iam qui de hæreticis agunt, nulli omittunt hanc tractationẽ Zãchinus de hæret. cap. 16. Campegius apud Zanchinũ cap. 57, Repertoriũ & Lucerna Inquiſitorũ verbo, relapſus. Locatus in opere iudiciali verbo, relapſi. Auctor quidã inominatus tract. de forma procedẽdi contra inquiſitos de hæreſi in rubrica, De hæreticis relapſis. Simãcas de catb. inſtit. tit. 57. idem in enchyridio tit. 60. Albertinus tract. de agnoſcendis aſſertio. q. 25. num. 25. & ſeq. Ioannes Lopas in ſingularibus fidei, ſingula. 173. idem tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 41. Alfonſus Caſtrus lib 2. cap. 2. de iuſta hæret. punitio. Sylueſter in ſumma verbo hęreſis, 1. quæſt. 9. num. 15. & in legibus Hiſpaniæ ſeptipartitis par. 1. l. 60. tit. 6. & copioſe Mõtaluus in l. 1. partita 7. tit. 26. in 6. q. Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus & ceteri communiter in cap. accuſatus. de hæret. lib. 6. Petrus de Palude lib 4. ſenten. diſtin. 13. q. 3. & alij alijs locis, ex

quibus more noſtro quæ ad illuſtrandum hunc locum ſatis erunt, mutuabimur: quamquam Eymericus & copioſe, & perſpicue ſatis loquatur.

Obſeruandum eſt autem, hic tractari de illis relapſis, qui poſt abiuratas hæreſes, iterum in hęreſes incidiſſe conuincuntur; bi namque traduntur curiæ ſęculari; non de illis, qui in eundem errorem iterum atque iterum labuntur, nulla pœnitentia ſolemni interueniente, aut abiuratione, canonicaue purgatione iudicialiter facta. Si quis enim iterum atque iterum in varias, aut eaſdem hæreſes labatur, etſi vere relapſus dici poſſit priuſquam illas abiurauit; at puniri non debet velut relapſus, ita vt tradatur curiæ ſęculari, dummodo velit vere pœnitere: nam iure pontificio is hæreticus vere relapſus accipiendus eſt, qui poſt ſolemnem iudicialemq; hæreſium abiurationem relapſus fuerit. cap. accuſatus. & ibidem Auctharanus de hæret. lib. 6. Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 2. de iuſta hæret. punitio. Simancas de catho. inſtit. tit. 57. num. 2. & ſeq. Qui in iure dicantur relapſi.

2 ¶ Quartus caſus eſt, quis hæreſim abiurauit, &c.] *Libet clarius & apertius dicere quod hic Eymericus breuiter, paulo tamen obſcurius tradit. ſub hoc ergo quarto caſu duæ relapſorum differentiæ* Duæ relapſorum differentiæ explicantur.

conti-

*continentur. Prima est eius relapsi, qui post abiurata*m *hæresim, de qua vere constitit ante abiurationē iudicialem, postea reperitur cum hæreticis communicare.*

Altera est illius, qui abiurauit vt vehementer suspectus, quia de hæresi tunc vere non constabat, post abiurationem vero, de hæresi constitit, quam abiurauit prius vt vehementer suspectus: is enim si post hæc cum hæreticis cōmunicet, relapsorum pœna plectendus est. & ratio huius assertionis verissima illa est, quam tradunt Ancharanus in cap. accusatus. de hæret. lib. 6. in 2. notabili, & Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 10. num. 1. quoniam per hanc secundam deprehensionem expressam declaratur animus illius, qui prima vice fuerat in mala opinione contra fidem Christi, in qua semper præsumitur continuasse vsque ad secundam deprehensionem: fingis enim ine istam à principio talem fuisse, qui postea talis esse conuincitur. argum. l. si quis adulterij. C. ad legem Iul. de adulter. super qua lege fundatur hæc fictio, fea præsumptio. qua præsumptio cum sit iuris & de iure, non admittit probationem in contrarium, vt notant Doctores in cap. afferte. de præsumptio. & dixi plene supra in hac 2. par. super q. 55.

Atque hæ duæ relapsorum postremorum differentiæ continentur breuiter in dicto cap. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. & de postrema agens Ancharanus ibidem notabili 6. ait: Nota in verbo, ille quoque. quòd sufficit post abiurationem constare de hæresi abiurata ad conuincendum aliquem vt relapsum super his, de quibus in textu. *hac. Ancharanus.*

b ¶ Vel post constitit; vtpote quia abiurauerat, vt suspectus vehementer.] *Hæc verba sunt notatu dignissima, quibus apertissime refellitur opinio Ancharani in dicto cap. accusatus. notabili 6. de hæret. lib. 6. & Matthæi de Afflictis in constitutionibus Siciliæ. tit. 1. de hæret. & pataremis. super constitutione inconsutilem. notabili. 18. vers. quid autem si contrà. num. 32. asserentium, eum quoque esse censendum relapsum, qui de leui abiurauit, & postea vere constitit de illo crimine, de quo antea leuiter tantum erat suspectus: nam si post leuem abiurationem hæreticus, inquiant, deprehendatur, relapsorum pœna plectendus erit. hæc enim opinio falsa est, neque vsquam est decreta, neque vsu recepta, & misericordiam excludit ab hoc sacro tribunali; nec vllam in hoc casu admittit differentiam inter abiurationem de leui, & de vehementi, quod apertissime aduersari videtur textui in dicto cap accusatus. §. 1. vers. si autem leuiter. de hæret. lib. 6. Quam ob rem merito iā. eum ante nos confutauit Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari 1. num. 26. in fine. & Simancas de cathol. institu. tit. 1. num. 19. & 20. & hanc sententiam quam amplectimur, profitetur hoc loco apertissime Eymericus, à qua nullo pacto est recedendum.*

c ¶ Et omnes isti relapsi, &c. sunt tradendi brachio sæculari.] *Cur autem relapsos Ecclesia non recipiat, etiamsi conuerti velint, docet concilium Narbonense cap. 51. in hac verba:* Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel Ecclesiam decepisse. *hæc ibi, & dixi plura infra parte 3. super q. 99.*

d ¶ Quidam vero sunt relapsi in fautoriam: vtpote quia fautoriam abiurarunt, & post in abiuratam fautoriam relabuntur.] *Hæc est grauissima & perdifficilis quæstio, quæ pendet ex illa, quam diximus paulo antea in hac 2. par. super q. 54. §. fictales. & quamquam Eymericus in fine huius quæstionis, quem sequitur penitus Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. cap. 57. dicat in his summum Pontificem consulendum esse; donec tamen definitio Papæ habeatur, quid mihi dicendum videatur breuiter explicabo.*

Qui ergo fautoriam hæreticis exhibitam vel impedimentum sacro officio præstitum abiurauit, si simul particulares aliquos errores, vel hæreses vt hæreticus abiurauit, & postea relabatur in fautoriam, siue eandem, siue à priori diuersam, plane relapsus erit iudicandus: nam talis procaldubio comprehenditur sub dispositione textus in cap. accusatus. §. illequoque. de hæret. lib. 6. neque de hac facti specie videtur vlla esse dubitatio: & hic siue vllà misericordia tradēdus est curiæ sæcalari, etiamsi cōuerti velit.

C *Sed tota difficultas huius quæstionis in altero capite versatur: An is scilicet relapsus sit dicendus, qui nullo errore, aut hæresi expressa, fautoriam, sed impedimentum in genere abiurauit: quod fieri sæpe potest, iuxta ea quæ scripsimus supra in hac 2. parte super quæst. 54.*

An qui relabitur in fautoriam, sine abiuratā siue aliam sit puniēdus vt relapsus.

Ac primum hic animaduertere oportet, hanc quæstionem non disputari in illis qui leuiter fauent, quoniam in his nulla dubitatio est, eos non fore plectendos pœna relapsis de iure debita: sed tantummodo in illis, qui magnopere fauent, & insigniter sacrū inquisitionis officium impediunt iuxta illas circumstantias, quas diligentissime enarrauit concilium

D *Narbonense cap. 14. 15. & 16. relatum à nobis supra in hac 2. parte super quæst. 53. §. iam si nosse cupio. vt si quis captos & incarceratos præter iudicium ecclesiasticorum voluntatem à carcere liberet: condemnatos, & curiæ sæcalari relictos, cum possit & debeat, non puniat: aut denique scienter & ueraiter insignem aliam iniuriam in detrimentum fidei sacro inquisitionis officio irroget, vnde vehemens suspicio mala credentia orta fuerit, quam de vehementi abiurauerit.*

His ita positis prima fronte videtur dicendum, velut relapsos fore iudicandos eos, qui postea in hanc fautoriam abiuratam, vel in aliam similem, vel

E *graviorem relabuntur. Primum, quia hæc non videntur posse fieri sine scrupulo iniquæ societatis, non modo susceptæ cum personis, quibus tantopere faueat; verum etiam cum erroribus & hæresibus earundem personarum. Rursus, quoniam cum ex priori fautoria & impedimento orta fuerit vehemens suspicio hæresis (vt supposuimus) ea in secunda fautoria transire videtur in violentam, ex qua suspicione violenta tandem poterunt capitaliter condemnari, cum hoc postulet natura violentæ suspitionis, vt diximus in superioribus; & tradit*

qui de leui abiurauit nō punit vt relapsus, etiam si post abiurationē cōfert de hæresi, quam leuiter abiurauit.

Cur relapsos Ecclesia non recipiat.

gloſſa cõiter recepta in cap. excõicamus 1. §. qui autem. verbo, condemnẽtur. de hæret. relaſ. ſupra apud Eymericum par. 2. Quis enim dicat hanc ſecundam ſuſpicionem non fuiſſe auctam, & in aliud genus ſuſpicionis maioris nõ tranſiuiſſe? at non poteſt in aliã tranſire quàm in violentam: ex ea ergo poterunt condemnari. atque ex his redditur ſatis probabilis hæc ſententia.

Altera huic aduerſa, quę tutior eſt, bifariam poteſt probari auctoritate, & ratione. Auctoritas eſt in concilio Tarraconenſi relato ſupra apud Eymericum par. 2. pag. 220. vbi cum ageretur de pœnitentia relapſorum in fautoriam, dicitur: Pœnitentia illorum, qui ſunt relapſi in fautoriam ſimiliter erit ſolemnis, &c. Ex quibus apparet apertiſſime ſenſiſſe concilium, relapſos in fautoriam non eſſe tradẽdos curiæ ſęculari, aliàs non tradidiſſet pœnas pœnitentiales eis imponendas. Ratio vero huiuſmodi eſt: Relapſi natura hoc exigit, vt de aliquo lapſu in hæreſim vere cõſtet ad hoc vt pœna relapſis debita puniatur. cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. vbi cõiter interpretes, traditque præceteris Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 2. de iuſta hæreticorũ punitione, & Siman eas de eatho inſt. cit. 57. num. 5. At qui relabitur in fautoriam abiuratam, vel in aliam diuerſam, in nulla hæreſi expreſſa eſt deprehenſus, vt ſupponimus: ergo non poterit dici relapſus, nec tradi curiæ ſęculari. Hæc ſunt, quæ iudicio meo pro vtraque ſententia adduci poſſunt, ex quibus redditur valde dubia propoſita difficultas.

Si cui tamen ſententia prima arriſerit, caueat, ne quid propria auctoritate in re tam graui conficiat: nec temere in his, in quibus viſa hominis periclitatur, dicant Inquiſitores licere ſibi ineerpretari ſtatuta cõera hæreticos edita, vt docet Eymericus 2. par. q. 85. & 86. ac proinde poſſe declarare, tales homines pœnis relapſorum plectendos; quãuis enim ſummo iure fortaſſis fieri poſſet, eutius tamen erit ſummum Pontificem, aut illuſtriſſimum ſacroſanctę generalis Romanæ Inquiſitionis Senatum conſulere.

Hoc vnũ poſtremo adiungam, iuſtiſſimũ & aquiſſimum mihi videri, eos qui non tãtum ſemel, ſed bis, aut pluries vel in abiuratam fautoriam, vel in alias relabuntur, abſque miſericordia tradẽdos fore curiæ ſęculari: quoniam in his ob multiplicatos actus grauiſſima ſunt, & quaſi violenta perfidia indicia; & ob criminis totiens repetiti grauitatem liceret tunc ſecure leges tranſgredi, ſi hoc vere eſſet leges trãſgredi, quod non credo. Hæc tamen ita dixi, vt cuiuslibet viri docti & catholici meliora ſentientis iudicio libẽter ſupponam.

¶ Eodem modo ſiquis diffamatus de aliqua hęreſi canonice ſe purgauit, & poſt incidat in eandẽ vel aliam, &c.] *Hæc eſt ſecunda quæſtio, eaque etiam in hac cauſa valde difficilis, de qua non vno modo ſentit multis locis Eymericus, quam diſputaui infra 3. parte, in ſecundo modo proceſſum fidei terminandi.*

Poſtremo illud in fine huius diſputationis, quæ ſuſcepta eſt de relapſis, obſeruandum eſt, quod cauit Sanctiſſimus Dominus noſter Paulus Papa IIII. anno Domini M D L V. per bullam incipien. Cum quorundam hominum. *Dat. Romę apud ſanctum Marcum, ſeptimo idus Auguſti, Pontificatus ſui anno primo, videlicet pro relapſis in hæreſim haberi, & vt relapſos curiæ ſęculari tradendos etiam in primo lapſu, omnes & ſingulos illos, qui aſſeruerint, dogmatizauerint, vel crediderint aliquem ex infraſcriptis erroribus hæreticalibus, aut hæreſibus, quę in pradicta bulla referuntur in hæc verba:* Vel Deum omnipotentem non eſſe Trinum in perſonis, & incompoſita omnino indiuiſaque vnitate ſubſtantię, & vnum vnamet ſimplici diuinitatis eſſentiæ aut Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum nõ eſſe verum Deum eiuſdem ſubſtantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu ſancto: Aut eundem ſecundum carnem non eſſe cooceptum in vtero Beatiſſimæ ſemperque Virginis Marię de Spiritu ſancto, ſed ſicut ceteros homines ex ſemine Ioſeph: Aut eundem Dominum ac Deum noſtrum Ieſum Chriſtum non ſubijſſe acerbiſſimam crucis mortem, vt nos à peccatis & ab ęterna morte redimeret, & Patri ad vitam æternam reconciliaret: Aut eandẽ Beatiſſimam Virginem Mariam non eſſe veram Dei matrem, nec perſtitiſſe ſemper in virginitatis integritate, ante partum ſcilicet, in partu, & in perpetuo poſt partum. *hactenus ibi. & poſt multa ſubdit rationem conſtitutionis, & pœnam in hęc verba:* Et inſuper cum errores, quos ſupra narrauimus ita graues & nefandi ſint, vt illi, qui in eos decidunt, excuſationem non habeant, ſed ſuuerſi potius atq; immanes, quàm hæretici merito dici poſſint: Hac noſtra perpetuo valitura conſtitutione ſancimus, quòd tam illi qui hactenus in ipſos errores, vel eorum aliquem lapſi ſunt, & infra ſupradictum terminum non reſipuerint, & ea, quæ ſupradiximus non adimpleuerint, quàm omnes & ſinguli alij, qui in futurum in illos, vel illorum aliquẽ quomodolibet prolabentur, cuiuſcumque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis exiſtant pro ſuuerſis & relapſis in hęreſim haberi, & vt relapſos curiæ ſæculari tradi, & per ipſam curiam debitis pœnis in relapſos ſtatutis puniri poſſint, in omnibus & per omnia perinde ac ſi vere & realiter in hęreſim relapſi eſſent, & eos relapſos eſſe conſtaret. *hęc ibi.*

Alium præterea caſum, in quo aliquis pro relapſo habeatur, ſanciuit idem Dominus Paulus Papa IIII. anno Domini M D L V. per bullam incipien. Cum ex Apoſtolatus officio. *quæ habetur inter literas Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis in fine huius operis, aduerſus magiſtratus quoslibet & Dominos eccleſiaſticos, aut alios etiam ſeculares luriſdictionem habentes, qui in ſchiſma, aut hæreſim inciderint, aut ſchiſmo vel hæreſim excitauerint, de quo eum alibi dixerim copioſius, nihil amplius hic differendum putaui, & ſatis eſſe exiſtimaui eum indicaſſe. & qualiter in eo ſit procedendum ſeries præcitata conſtitutionis continet non obſcure.*

Quibus caſibus poſſit quis velut relapſus tradi curiæ ſęculari in primo lapſu.

Finis Secundæ Partis.

IN TERTIAM PARTEM DIRECTORII INQVISITORVM

Nicolai Eymerici Prafatio & Argumentum.

ORPVS Humanum mirabili quadam elementorum symmetria, & quasi consensione, atque concordia diuinitus constitutum, per varios casus & rerum diuersa accidentia, dissoluta ea consensione, emetriaque accedente, in tetras, infaustas, infelicesque calamitates & morbos labi & incidere quotidie conspicitur. ex his quidam medicorum peritia, & medicamentorum ope (iuuante tamē natura) longe lateque expulsi, sanitati redunt, corpusque ipsum ante afflictum in pristinum constitutionis statum reuertitur, & conseruantium pharmacorum virtute munitum feliciter roboratur. Alij contra, humorum malignitate peccante adeo pestilentes existunt, vt prorsus incurabiles, totiusque remedij experies efficiātur; qui (nisi vel ferro vel igni protinus occurratur) syncera sanaque partes sua innata malitia corrumpentes, & vicinitate depranantes, paulatim totum corpus velut crudeles inimici, truculentique tyranni immani feritate atque sanitia inuadentes, quasi diripiunt & depopulantur. his tamen vnicum remedium est ferro protinus resecare, iuxta illud:

sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.

His processus similia in vitijs animi, morbis corporis longe crudelioribus & immanioribus, licet velut in claro speculo, aut aqua limpidissima contemplari: quorum quidam perturbant equidem mentem, rationemque prepedunt; at quia summa abest malitia, non omnino inficiunt corrumpuntue diuinam intellectus facultatem. Alij tamen tanta sunt iniquitate & malignitate affecti, vt quod est in homine pulcherrimum, excellentissimum, & prorsus diuinum auferant & extinguant. Inter hos est hareseos crimen, morbus mentis & intellectus omnium sordidissimus, grauissimus, & pestilentissimus: qui quamprimum animum alicuius infeliciter inuaserit, primum fidem, ceteras deinde virtutes diuinas corrumpit, violat, aufert. Hoc tamen morbo agrotantes sanantue interdum, fiunt tamen interdum sua culpa incurabiles, & omne remedij genus detractātes: at quia morbus est spiritalis, & proinde magis occultus & latens: ideo difficile sanatur, difficilius opportuna medicamenta inueniuntue, & omnium difficillime aptus medicus potest reperiri. Ceterum ne in hac parte, qua omnium erat grauissima & vtilissima reipublicę Christianę defuisse videretur Eymericus, vir, vt mihi videtur, ad fidei negotia prudenter & pie peragenda diuinitus natus, cum in superiori operis parte docuisset morbos, generaque morborum & ęgrotorum, in quibus plantata fides aut quasi fracta fuerat & debilitata, aut violata omnino, & radicitus annulsa: nunc mirabili prorsus arte velut prudens medicus eem aggreditur magnam, prestantem, & fere omni humano ingenio maiorem. tradit enim quidquid ad deprehendendum hareseos morbum occultum & latitantem exigitur: quidquid ad cognoscendam ęgrotantium malitiam attinet: quidquid ad sanandos hereticos requiritur, remedia omnia prudentissime commonstrat: iudicer violatę religionis (qui sunt ad curandam & auellendam hęresim medici à summo Pontifice, Romano destinati) instruit: vt intelligant, quos, quibus, & quando, & quomodo curare oporteat. Qua ratione ad salutem reuocati heretici per penitentiales pœnitentias, quasi per medicinas salutares in sanitate debeant conseruari, demonstrat: & quomodo despecati & incurabiles, hoc est, pectinaces è consortio fidelium eiciantur, ne vicinitate & morbi contagione proximos quosque fideles inficiant & corrumpant, diligenter ostendit: quales sint medicorum, hoc est, iudicum in hac re partes edocet: qua ministrorum officia & munera tractat abunde. ita denique totam in hoc negotio procedendi seriem & ordinem posuit ob oculos, vt nullus futurus sit vel mediocriter tru ditus, qui cum hunc laborem fuerit intuitus & secutus, non facile suo muneri & officio satisfaciat, & in sanctissimo Inquisitionis officio, non etiam possit sanctissime, vt decet virum inquisitorem) versari. Cuncta vero qua ratione (quod erat longe difficillimum) debeant ad praxim reuocari, singulari methodo ostendit. Tandem si qua difficultates (quod sępe contingit) in officio inquisitionis vel in iudicum personis, vel in ministrorū creatione & officio, vel in pœnis aut pœnitentijs iniungendis vel remittendis, vel temperandis; vel denique in alijs quibuscumque, qua breui oratione recenseri non possunt, oriantur, opportune omnibus in fine huius operis, centum & triginta propositis quæstionibus occurrit Eymericus adeo feliciter, vt sępe sim hominis ingenium, laborem vero & industriam in primis admiratus, qui eo tempore qua bonę fere litterę sepultę iacebant, librorumque erat non parua penuria, potuerit tam felix, tam copiosum & eruditum opus absoluere. Tā in singulis edocendis non friuolis & caducis rationibus, sed vel apertis Pontificum summorum definitionibus, vel Conciliorum decretis, vel sanctorum Patrum dictis, vel probatorum Iurisperitorum grauibus sententijs & doctrinis vtunque res maiorem sibi honorem & operi auctoritatem merito est allatura. Ceterum singula qualia sint, series & ordo docendi abunde commonstrabunt.

INCIPIT TERTIA PARS DIRECTORII INQVISITORVM

Cum Commentarijs Francisci Pegnæ Sacræ Theologiæ & iuris vtriusque Doctoris.

TERTIA Pars huius Directorij officij inquisitionis est de practica huius officij, qualiter, scilicet, sit ipsum officiū exequendum. & hic oportet tria videre. Nam primo videndum est, quomodo & qualiter inquisitionis processus hæreticæ prauitatis sit incipiendus. Secundo, quomodo & qualiter sit mediandus. Tertio, quomodo & qualiter sit fine debito terminandus.

QVOMODO ET QVALITER PROCESSVS IN CAVSA FIDEI EST INCIPIENDVS.

Inquisitori de nouo instituto quid agendum.

PRIMO est uidendum, quomodo, & qualiter processus in causa fidei est incipiendus. Vbi cōsiderandum est, quòd quādo Inquisitor est à domino nostro Papa, uel ab alio eius uice, de nouo institutus in aliquibus regnis uel terris.

1 Inquisitor fidem Domino temporali de sua institutione faciat.

In primis [a] debet se præsentare Regi uel domino temporali illarum partium uel terrarum, in quibus est Inquisitor à Sede Apostolica deputatus, & facere sibi de sua commissione Apostolica plenam fidem: & post eidem supplicare, & exhortari, quòd habeat eum, quo ad suum officium commendatum, præstando sibi (cum opus fuerit) consilium, auxilium, & fauorem: Exponendo eidem, quod ad hoc tenetur secundum canonicas sanctiones, si fidelis haberi cupit, (prout debet) & uitare uult multiplices pœnas iuris, quę continentur in cap. Ad abolendam. de hæret. lib. 5. & in cap. Vt inquisitionis, de hæret. lib. 6.

2 Litteras fauorabiles ab eo impetrare studeat.

Quibus [b] factis, petere debet litteras saluaguardiæ, & protectionis à prædicto domino temporali, pro seipso Inquisitore, & eius socio, notario, & familia tua, ac bonis eorum: quæ officialibus illius domini dirigantur, & nihilominus quòd dicti officiales Inquisitori pareant in capiendo hæreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac de hęresi diffamatos; ac in executione facienda contra prædictos faciant omnia & singula, quæ ad eorum officium spectant, pro extirpanda hęretica prauitate, & extollenda catholica fide, quando & quotiens ab Inquisitore, vel eius nomine fuerint requisiti. Et habeat ipse Inquisitor ab ipso rege vel principali domino temporali, si & prout melius poterit, huiusmodi litteras saltem in substantia & effectu tenoris sequentis.

A Forma litterarum domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor quando est nouiter institutus.

N. Dei gratia Rex talis regni, dilectis & fidelibus vniuersis, & singulis officialibus nostris, & eorum locatenentibus vbilibet infra dominiū nostrum constitutis & constituendis, ad quos præsentes peruenerint: Salutem & dilectionem.

B CVM Religiosus, dilectusque noster frater N. ordinis fratrum Prædicatorum Inquisitor hæreticę prauitatis in regnis et terris nostro dominio subiectis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus pro Dei seruitio, et cultu, seu exaltatione sanctæ fidei orthodoxæ, vtque ipsum hæresis detestabile crimen à dictis partibus, quibus prędemus (si forsan alicubi vigeat, siue inoleat) ualeat extirpare, ad loca seu ad partes nostrę iurisdictionl subiectas, et uobis commissas declinare quandoque habeat, seu etiam proficisci: Nosque velut princeps catholicus, qui de manu Altissimi multa bona, varioſque honores recognoscimus recepisse, in prædictis et aliis, quę diuinum concernunt obsequium, ipsi Deo conditori omnium placere (vt conuenit) plurimum cupientes, intendamus, immo et uelimus omnino fauorabilem dare locum, ipsumque Inquisitorem tanquam specialem Dei ministrum nostris prosequi gratijs et fauoribus opportunis: Ideoque uobis et unicuique uestrum dicimus, et expresse prędipiendo mandamus, sub pœna nostrę gratię et mercedis quatenus quotiescunque dictum fra-

trem

trem N. Inquisitorem pro exercendo dictum offi cium, ad dicta loca seu partes vobis commissas contigerit se transferre, et pro vel super prædictis sæculare brachium inuocando, vestrum auxilium postulare; eundem [a] fratrem N. Inquisitorem fauorabiliter admittatis; capiendo seu capi faciendo quoscunque dictus Inquisitor de memorato facinore suspectos, diffamatos nouerit, seu etiam hæreticos quoscunque vobis duxerit nominandos: et captos etiam detinendos: et infra [4] iurisdictionē vestram ad locum, de quo dictus Inquisitor vobis dixerit † deducendo: necnon pœna debita plectendo eosdem, ficut ipse decreuerit, et est fieri consuetum: si videlicet quando, et quotiens, et prout Inquisitor vos duxerit equirendos. Vt autem [c] Inquisitor prefatus suum Inquisitionis officium securius et liberius exercere valeat, nostro suffultus præsidio et fauore, Inquisitorem eundē, eius socium, ac eius notarium et familiam, res et bona eorum sub nostro speciali guidatico, custodia, et commenda ex nostra regali clementia benigne recipimus cum præsenti: Mandantes [e] vobis (vt supra) quòd guidaticum seu protectionem nostram huiusmodi dicto Inquisitori, eius socio, notario ac familię, et rebus eorum inuiolabiliter obseruando, nullam iniuriam, nullumque dispendium, grauamen, aut damnum aliquod eis inferri in personis aut bonis à quoquam permittatis: quinimmo prouideatis eisdem de securo conductu, et transitu, si et prout per iam dictom Inquisitorem inde fueritis requisiti. Datum in tali loco, sub nostro sigillo in pendenti, tali die, mensis talis, anno tali.

† al. iniunxerit

Eymericus.

Quibus [1] litteris sic obtentis pariter & acceptis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum seu Metropolitanum, Archiepiscopos seu Metropolitanos illius prouincię seu illarum prouinciarum, ad quam vel quas extitit deputatus, & de commissione Apostolica sibi in fidei causa facta, etiam faciat plenam fidem: & consimiliter se habeat ad oēs & singulos Episcopos seu eorum vicarios illarum diœcesium, ad quas extitit deputatus, antequam in eorum diœcesibus suum officium exequatur: quòd de commissione sua eis fidem faciat certiorem. Nam aliàs si ante fidem factam suum officium exequatur, poterit [b] & merito tam per prælatos, q̄ per dominos temporales in suo officio molestari, ac etiam retardari pariter & requiri ne amplius procedat, quousq; de commissione Apostolica sua eis feceris plenam fidem.

4 Prælatos loco ſū adeat.

5 Litteras domini temporalis eius ministris ostendat.

Sicq; fide facta, prælato illius diœcesis, in qua voluerit suum officium exercere, præsentet litteras prædictas domini regis, seu domini tēporalis officialibus suis in illa dicta diœcesi, in qua disponit exequi suum officium antedictum, requirens eos, quòd iuxta mandatum eis factum, capiant. vel capi faciāt delatos de hæretica prauitate, ac faciant ea omnia, quæ ad eorū spectant officium, cum ab ipso Inquisitore seu eius nomine vel mandato fuerint requisiti.

6 Iuramentū, si missum fuerit ab illis ne quirat.

Sicque facta fide de sua commissione & prælato, & domino tēporali, ac præsentato mandato dicti domini temporalis eius vicarijs, ballinis, seu alijs officialibus regimen habentibus, et potestatem capiendi & retinendi, quibus uis nominibus censeantur, potest

A *Inquisitor ipse, si vult, iuxta c. Ad abolendam §. statuimus. de hæret. lib. 5. & c. Vt officiū. §. statuimus. de hæret. lib. 6. exigere ac petere iuramentum ab officialibus prędictis domini temporalis, de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatem, et ipsi Inquisitori parēdi iuxta officium ac posse suum: ac eos citandi quatenus coram eo compareant per litteras tenoris sequentis.*

COMMENT. I. Num. 1.

a ¶ IN primis debet se præsentare Regi, vel domino temporali, &c.] *Traditurus Eymericus quęcunque ad peragendum hæresis causam spectāt, a iudice orditur, docens eum quid facere debeat eum primum est institutus, acceditque ad gubernandam prouinciam sibi creditam. hunc vero locum tractant etiam Tabienſis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. nn. 11. & Simancas de catho. instit tit. 44. de ordine procedendi. nu. 1.* Inquisitori ingresso in prouinciā si bi decretam quid primū faciendum.

B *Neque hic ordo discrepat à iure communi: nam in l. obseruare. ff. de offic. proconsulis. ita canetur* Antequam vero fines prouinciæ sibi decretæ proconsul ingressus sit, edictum debet de aduētu suo mittere, &c. *Sed Eymericus in his alterius fortassis sanctionis doctrinam sequitur: nam in concilio Biterrensi cap. 1. de hoc ordine obseruando ita sancitur:* Consulimus, vt intra terminos inquisitionis limitatę vobis ad locum, de quo expedire videritis, iuxta mandatum Apostolicum declinetis, vt inquisitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cum tutum non sit vos ad loca singula declinare: atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito verbo Dei, mandatum vobis factum, & aduentus vestri causam, lectis litteris, quorum auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis. *hęc ibi.*

C *Neque ab his differt admodum hodiernus vsus; nam Inquisitores quamprimum prouinciam sunt ingressi, litteras delegationis, quibus creati sunt Inquisitores, ostēdere debent capitulo maioris Ecclesię, & consistorio ciuitatis, vt notum sit eos in crimine hæresis iudices esse. Conradus Brunus lib. 1. de legatio. cap. 8. & canetur etiam in Hispania prima instructio. Hispalen. c. 1.*

b ¶ Quibus factis petere debet litteras salua guardiæ, &c.] *Sæpe monui, Eymericum in hoc opere vti solitum vocibus vulgaribus nationis nostræ. nam quod latini asylum vocant, Hispani saluaguardiam dicunt, Itali franquiriam, ergo per litteras salnaguardiæ, hic intellige tutrices & adiutrices litteras, seu, vt idem dicit, litteras protectionis, quibus* Num. 2. Litteræ salnaguardiæ q̄ dicantur.

D *iubetur exhiberi Inquisitoribus omnis immunitatis & fauoris plenus thesaurus.*

c ¶ Eundem fratrem N. Inquisitorem fauorabilitee admittatis, capiendo seu capi faciēdo quoscunque, &c.] *Hoc ipsum præcepit cunctis sæculi magistratibus Federicus Imperator in l. commissi no bis. §. 3. quam inter litteras Apostolicas in fine huius operis curauimus imprimendam, in hæc verba:* Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis seu alijs locis imperij, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & Num. 3. Magistratus iussu Inquisitorum capere & custodire tenentur hæreticos.

alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorũ virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire, donec per censuram ecclesiasticam condemnatos damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & vitæ damnabant. *hęc ibi.*

Et eos ducere quoloqui sitores voluerint.

d ¶ Et infra iurisdictionem vestram ad locũ de quo dictus Inquisitor vobis dixerit, deducendo.] *Desumptum videtur ex rescripto Innocentij IIII. incipiente*: Ad extirpanda. *§. teneatur. el primo. vbi magistratibus secularibus hoc præcipitur in hęc verba*: Teneatur autem Potestas, seu Rector quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hęreticos ita captos, quocunque diœcesanus vel eius Vicarij in iurisdictione, vel districtu diœcesani Episcopi seu ciuitatis, vel Inci voluerit illos duci. *hac ibi. quę verba tametsi solis episcopis & eorum vicarys, hanc præcipiendi hoc facultatem tribuere videantur, Inquisitoribus etiam competũt, vt initium & series eius rescripti indicant, declarauitque etiam Clemens IIII. alio rescripto incipiente*: Ad extirpanda. *quod est relatũ inter litteras Apostolicas in fine huius operis.*

e ¶ Vt autem Inquisitor præfatus suum inquisitionis officium, &c. nostro suffultus præsidio & fauore, inquisitnrem eundem, &c. benigne recipimus cum præsenti.] *Hoc ipsum præcepit Federicus Imperator vniuersis præsidibus tam ecclesiasticis, quam secularibus in l. commissi nobis §. 10. in hac verba*: Ad hoc notum fieri volumus, fratres Prędicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hęreticos iudicandos accesserint, & venerint, nisi aliqui eorum ab imperio sint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostra & imperiali defensione speciali recipimus: & quòd apud omnes sub ope, & recommendatione fidelium imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestrę mãdantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hęreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. *hactenus ibi. ex quibus Eymericus hanc feribendi praxim subtiliter accepisse videtur.*

Inquisitores ab omnibus debent protegi & defendi.

f ¶ Mandantes vobis (ut supra) quòd guiditicum, seu protectionem, &c. *In Directorio Sabellano paulo fauorabiliora leguntur hæc, in hunc modum*: Mandantes vobis, vt dictum Inquisitorem, eius socios, notarios, & familiares, ac eorum res & bona ab huiusmodi † guidagijs, datijs, poetubus, ac ab alijs oneribus, & grauaminibus liberos, & expeditos esse faciatis, nõ permittentes eos pro huiusmodi aliquid soluere, aut eis damnũ aliquod à quocunque inferri, siue pro personis, siue pro rebus: quinimmo prouideatis eisdem de securis transitu & portu, ac custodia, aut guidagio, sicut per eundem Inquisitorem fueritis requisiti. *hęc ibi. quę priuilegia exemptionum & immunitatũ satis videntur colligi ex præcitata Federici lege.*

† forte, omnibus

Et plane iustissimum est et æquissimum, vt Inquisitores, & eorum res & bona istis immunitatibus fruantur: nam si Doctoribus & scholaribus ratione publicæ vtilitatis concessum est, vt ab omnibus muneribus, seu oneribus realibus & personalibus sint immunes & liberi l. t. C. qui atate, vel professio. se exeusant. lib. 10. vbi Nicolaus de Neapoli, Lucas Penna, & alij communiter, & Guilielmus de Cuneo in tract. de muner. nu. 9. & Bartolus in l. sed & reprobari. §. amplius. nu. 4. ff. de excusatio. tuto. & copiose Horatius Lucius tract. de priuilegijs scholarium in priuilegio 57. profecto multo magis hoc Inquisitoribus debet tribui, eum causam fidei, qua ceteris præponderat, tueantur. Tradit Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 421. facit optime textus in cap. non minus. de immunit. ecclesia. vbi sacerdotibus Ægyptijs, quia religioni, & cultui suorum idolorum seruiebant, de publico alimoniam administrari, & ab omnibus oneribus liberos fuisse, scribit Romanus Pontifex: quod multo magis in repub. Christiana cõpetere debere sacræ fidei censoribus exploratissimum est. faciunt quæ tradit Guido Papa decisio. 83. incipien. Die decima quarta. *& alij, quos breuitatis causa omitto.*

Inquisitores & eorũ res ab omnibus oneribus sunt immunes.

g ¶ Quibus litteris sic obtentis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum, &c.] *Hodie quæ ratione hoc fieri debeat, dixi paulo antea in principio huius commentarij. & conuenit penitus doctrina concilij Biterrensis cap. 1. quam supra etiam citaui.* Num. 4.

h ¶ Poterit & merito, &c. in suo officio molestari, ac etiã retardari, & requiri ne amplius procedat.] *Et causa in promptu est, quia nemo creditur delegatus, nisi probet delegationem. e. cum in iure de offic. delegati. itaque si virtute mandati sibi facti procedere cupit, mandatum ostendere, et probare debet. de quo vide quæ eleganter & copiose tradit Conradus Bruuns lib. 1. de legationibus, cap. 8.*

Ibidem. Nemo creditur delegatus nisi delegationem probet.

Forma litterarum vocandi officiales temporales, vt compareant coram Inquisitore.

7

FRater N. &c. ordinis a Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica delegatus, venerabilibus & dilectis in ciuitate tali, vicario, balliuo ac consulibus: Salutem, & mandatis b nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire.

CVM Propter inquisitionis hęreticorum nobis iniũctum officium, & etiam propter vestrum, habeamus super negotijs fidei vnà vobiscum aliqua pertractare: idcirco auctoritate domini nostri Papę, qua fungimur in hac parte, et iniuncti nobis officij, vos et quemlibet vestrum rogamus et requirimus per præsentes (quamuis possimus præcipere et mandare) sed de promptitudine zeli vestri in causa maxime fidei minime dubitantes; quatenus omnibus negotijs prætermissis, die tali, quæ computabitur talis dies, mensis talis, et hora tali ad talem locum domus fratrum Prædicatorum talis loci certa ratione ad nos personaliter veniatis.

niatis. Datum in tali loco, die tali, talis mensis, anno tali.

8 Comparẽtes adhortetur ad præstãdũ iuram.

Quòd si comparuerint, Inquisitor verbis exhortetur eos, quatenus præstent ei iuramentum corporale, de defendẽda Ecclesia contra hæreticos iuxta posse & officium suum, faciendo eis legi per notarium prædicta capitula seu decretales in vulgari. Quibus factis, vt magis appareat de institia & eorum obedientia, moneb it eos, ac requiret in præsentia proborum, & maxime personarum ecclesiasticarum, quatenus faciant antedicta per literas tenoris sequẽtis.

COMMENT. II.

Quoniam multis Pontificum rescriptis (de quibus in a. par. copiosè egit Eymericus) inbentur quarumlibet ciuitatum magistratus iure ad nutum Inquisitorum se inuiolabiliter obseruaturos quascunque leges aduersus hæreticos editas, & expurgaturos ciuitates suas ab hæretica prauitate, & capturos hæreticos. & præstiturosipsis Inquisitoribus auxilium, consilium, & fauorem; quos si prædicta præstare renuerint, possunt Inquisitores compellere per ecclesiasticas censuras: propterea Eymericus qua ratione ea iuris præcepta ad praxim reuocentur, industria singulari propositis exemplis edocet. addita præterea forma absolutionis, ab eisdem censuris, vt cuncta ad amussim intelligantur, idq; vsque ad titulũ de instruendo vicario, seu cõmissario.

Num. 7. a ¶ Ordinis prædicatorum] *Fratres ordinis Prædicatorum in his semper nominantur, quia initio delegatę inquisitionis contra hæreticam prauitatem, bi cum fratribus Minoribus ordinis B. Francisci huic muneri fuerunt præfecti, quod vsq. in hodiernam diem exercent adhuc in vniuersa fere Italia.*

Modus scribendi Inquisitorum. b ¶ Et mandatis nostris, immo uerius Apostolicis.] *Obseruandus est hic modus, quem scribendo Inquisitores vsurpant, quo ideo vtuntur, quoniã Pontificis summi personam repræsentant, vt notat Abbas in c. sanc. de offic. delegati. & Campegius apud Zanchinum c. 8. quod ad amplam eorum dignitatem spectat. is autem scribendi modus desumptus videtur ex rescripto quodam Innocentij IIII. incipiente*: Orthodoxæ fidei, *circa finem ibi*: Si vero nostris in hoc, immo potius Apostolicis acquiescere monitis non curauerint, &c.

Forma litterarum requirendi officiales temporales vt præstent iuramentum.

9 FRater N. &c. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sede Apostolica delegatus specialiter; Venerabilibus, vicario, balliuo, ac consulibus talis ciuitatis, seu loci: Salutem, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire.

CVM A statutis sacrosanctę Romanæ Ecclesiæ, & præsertim super negotijs fidei, in qua eiusdẽ marris Ecclesiæ fundamenta à domino nostro Christo posita dignoscuntur, & firmiter stabilita, null⁹ vere catholicus debeat deuiare, sed potius secundum eius officium promouere totis viribus & cõplere: idcirco nos frater N. ordinis Prædicatorum prouinciæ talis, à sede Apostolica specialiter delegatus, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, & iuncti nobis officij: Vos venerabiles Iuratos, Balliuum, Subballiuum, Vicarium, & subuicariũ ciuitatis talis, generaliter, & quemlibet vestrũ singulariter monemus per præsentes, & requirimus de præsenti, quatenus præstetis ad sancta Dei Euangelia (vt est iuris) publice iuramentum, de a obseruandis Imperatoris Federici legibus, & statutis super negotio fidei editis, & hæreticæ prauitatis, secundum formam & modum per nos secundum statuta Ecclesiæ exprimendum. Si autem (quod absit) contempseritis, & renueritis mandatis Apostolicis & nostris in hoc negotio obedire; denuntiamus vos per nos mucrone anathematis feriendos, & vestris publicis officijs spoliandos in posterum etiam, & priuandos, secundum Apostolica & canonica statuta. Datum, & cetera.

Quibus litteris e is lectis, si prædicti officiales taliter requisiti consenserint ac se velle dixerint præstare antedictum iuramentum, præstabunt, ibidem, vel in Ecclesia publice, vel in loco, de quo videbitur: præfatum autem iuramentum præstabunt flexis genibus libro Euangeliorum stante ante eos, & ipsis officialibus ponentibus manus ad librum prædictum per verba, & formam tenoris sequentis.

10 Consentientes genuflectat iurabunt.

COMMENT. III.

Num. 9.

a DE obseruandis Federici legibus super negotio fidei editis.] *Tulit has leges Federicus Patauij, easque promulgauit a 22. die Februarij indictione 12. prima incipit*: Commissi nobis cęlitus. *secunda*: Inconsutilem. *tertia*: Patarenorum. *quarta*: Catharos. *has multi Pontifices Romani olim inuiolabiliter obseruari iusserunt. Innocentius IIII. rescripto incipientes* Cùm aduersus. *Vrbanus IIII. alio incipiente*: Licet ex omnibus. *Alexander IIII. & alij, vt constat ex litteris Apostolicis, quas in fine huius operis imprimendas curauimus, vbi & has leges habes insertas, & earum nonnullas nunc primum in lucem editas. tandem Bonifacius octauus eadem leges iussit obseruari, vt patet in c. vt inquisitionis. §. 1. de hæret. lib. 6 huius rei hoc loco non immemor Eymericus hanc clausulam prudentiss. ime apposuit.*

Federici leges cõtra hæreticos multi Pontifices confirmant.

Nec modo ad obseruandas Federici leges, sed etiam ad quælibet alia statuta tam ecclesiastica quàm sęcularia cogi possunt saculi magistratus per Inquisitores hæreticę prauitatis, vt constat in primis ex duobus rescriptis. Innocentij IIII. incipientibus: Orthodoxæ fidei. *qua sunt impressa in bullario litterarum Apostolicarum, canitque etiam nominatim concilium Biterrense cap. 3 1. in hac verba*: Vt autem adiuuante Domino hæresis melius extirpetur & citius: fidesque plantetur in terra, statuta & iura per sedem Apostolicam, eiusque legatos, ac principes super his edita, faciatis plenissime obseruari. *hac ibi. Ad hoc autem per censuram ecclesiasticam cogi possunt, vt in præcitatis Innocentij IIII. rescriptis continetur.*

Item leges quaslibet iubent obseruari.

Forma

Forma præstandi canonicum iuramentum de defendenda Ecclesia contra hęreticam prauitatem.

11 NOs talis Vicarius talis ciuitatis vel loci, & talis subuicarius, & talis balliuus, & talis subballiuus, & tales consules, vel Iurati ciuitatis talis, vel loci, ad requisitionem & monitionem venerabilis præfati domini Inquisitoris fratris N. tanquam veri fideles & obedientes Ecclesiæ sanctę Dei: promittimus & iuramus per hęc sancta quatuor Euangelia coram nobis posita, & per nos corporaliter tacta, ꝙ fidem Domini nostri Iesu Christi, & sanctę Romanæ Ecclesiæ tenebimus, & teneri faciemus, seruabimus & seruari faciemus, & ipsam contra omnes pro viribus defendemus, ito ꝙ hęreticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defensores eorum; nec non diffamatos, vel suspectos de hæresi prosequemur, & capiemus, seu capi faciemus quandocunque poterimus: & accusabimus, & denuntiabimus Ecclesię, vel Inquisitoribus, si alicubi sciuerimus eos esse, vel aliquem de prædictis, præsertim cum fuerimus requisiti. Item [a] ꝙ non committemus balliuias, sayonias, vel aliqua officia publico, quibusuis nominibus censeantur, alicui de huiusmodi personis pestiferis, vel suspectis ac diffamatis de hæresi: nec alicui, cui impositum fuerit ratione criminis hæresis, vel aliàs prohibitum ab Inquisitoribus, vel à iure, ꝙ publicis officiis non fungatur: nec eos, vti prędictis, nec tenere publica officia permittemus. Item [b] ꝙ nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, vel consortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter: & si forte cõtrarium factum fuerit ignoranter, illos postquam ad notitiam nostram per Ecclesiam, vel Inquisitores hęreticę prauitatis, vel eorum Commissarios peruenerit, protinus expellemus: & quòd in his & in aliis, quæ ad officium inquisitionis hęreticæ prauitatis pertinẽt, erimus obedientes Deo & Romanæ Ecclesię, & Inquisitoribus eiusdem hæreticę prauitatis iuxta officium & posse nostrum: sic nos Deus adiuuet, & hæc, super quibus iuramus, sancta Dei Euangelia manibus propriis per nos tacta.

12 Recusantes admonean tur, &c. *Si autem fortasse lectis dictis officialibus litterie antedictis, ac sic verbo litteratorie requisitis spatiũ deliberandi petierint, & tandem recusauerint præstare iuramentum antedictum: tunc transactis aliquibus paucis diebus Inquisitor requiret eos, vel requiri faciet sub pœna excommunicationis, per litteras tenoris sequentis.*

COMMENT. IIII.

Num. 11. *HOc etiam canonicum iuramentum præstandũ olim sanciuit concilium Biterrense cap. 32. vbi singillatim expressit, quę in hoc iuramento contineri debeant. qua quoniam clarum lucem sunt loco huic allatura, non duximus omittenda. habet autem concilium ita:* Adiecto in iuramento Comitũ, Baronum, Rectorum, & Consulum, ac Balliuorum

Iuramẽtum magistratuũ quid contineat, eũ tullu Inquisitoris iurant.

A ciuitatum, ac aliorum locorum, ꝙ fideliter & effi caciter, cum ob eis fuerit requisitum, Ecclesiam contra hęreticos & eorum complices adiuuabũt, iuxta officium & posse suum, & de terris suę iurisdictioni subiectis bona fide pro viribus exterminare studebunt vniuersos hęreticos ob Ecclesia denotatos. *hactenus ibi.*

In statutis Vrbis Romæ lib. 1. cap. 7. de iuramento Senatoris de hac quoque re ita cauetur. Senatoe statim cum Capitolium ascenderit od officium exercendum, iuret in manibus Conseruatorum ad sancta Dei Euangelia, &c. Inquisitoribus hæreticæ prauitatis contra hęreticos, quandocunq; B fuerit requisitus, fauorẽ, & auxiliũ prȩstaret, &c.

Illud monebo posse. ac debere Inquisitores pro tẽporum varietate, ac hæresum pullulantium qualitate aduocare in hoc iuramento eas clausulas, quas opportunas iudicauerint, veluti nostris temporibus se adiuuaturos Ecclesiam contra Lutheranos, Caluinistas, & ceteros hęreticos quibuscunque nominibus censeantur: possunt autem huiusmodi iuramenti formula facile ab eruditis concipi, nunc fusioribus, nũc breuioribus verbis, dummodo in substantia compleatur, qua à concilio Bitterrensi præscribuntur. eiusdem quoq. iuramenti meminit Zanchius tract. de hæret. cap. 37. cum videto.

C a ¶ Item ꝙ non committemus balliuias, sayonias, vel aliqua officia publica, &c. alicui de huiusmodi personis pestiferis, &c. *Hęc clausula est etiã valde necessaria, & propterea nullo modo fuit omittenda. desumpsit eam (vt credo) Eymericus ex concilio Tolosano cap. 16. in quo ita sancitum est.* Inhibemus etiam ne prælati, barones, milites, seu quicunque dominiterrarum hæreticis, vel credentibus eorum, balliuias, seu administrationes suarum terrarum committant. *hęc ibi. Hinc enim quot incommoda oriantur, testantur passim maiorum exẽpla, quibus ob breuitatem valere iussis, id solum cõmemorabo, quod Laurentius Surius memoriæ prodidit in commentarijs historiæ sui temporis: ait enim Martinum Lutherum hominem pestilentem, & cum antiquis hęresiarchis facile conferendum, & ad omnia mala natum, Vormatiam à Cæsare Carolo V. euocatum data fide publica, dummodo in itinere à prædicandis hæresibus abstineret, ideo contra Cæsaris edictum fecisse, & impunitum euasisse, quoniam Cęsaris caduceator, qui fuerat missus ad conducendum Lutherum, hæretica labe infectus erat, Lutheroque tacite fauebat; quod si Cæsar resciuisset, potuisset tunc Lutherum perdere. Cauendum est ergo diligentissime, ne vllæ penitus administrationes hæreticis, aut etiam suspectis de hęresi committantur.*

Hæreticis aut credentibus, & ceteris similibus nõ sunt administrationes cõmittendæ.

D

E *idem quoque cauit concilium Bitterrense cap. 28. quod paulo post referam. huc spectant quæ dixi supra par. 2. super quæst. 53. & 57. quę ad hũc locum illustrandum sunt apta.*

Iam Balliuiæ & sayoniæ *voces sunt vulgares. Prima, Gallicana, qua significatur potestas eorum, qui exercẽt iudicum decreta & ministeria, siue eorũ qui imperia iudicũ exequuntur, quales sunt apparitores, lictores, & ceteri administri. Altera est Hispana antiqua, qua iudicatur officium satellitum, apparitorum, seu ministrorum ipsorum iudicum, seu magi*

balliuiæ & sayoniæ, quid significent.

stratuum,

ſtratuum criminalium, quos Itali vocant sbirros. *perinde eſt ergo ac ſi diceretur, non faciemus miniſtros, eos qui male de fide ſentiant, aut hæreticis faueant: ſine non præficiemus tales officijs publicis aut honorificis adminiſtrationibus: nam per illud verbũ, bailliuias, id quoque poteſt ſignificari, vt videtur indicare concilium Biterrenſe c. 28. ibi:* Et ne Bailliuias ſeu adminiſtrationes teneant.

Hæretici, aut ſuſpecti non debẽt eſſe in familia, aut conſilio potentum.

b ¶ Item quòd nullum de prędictis recipiemus, nec habebimus in noſtra familia, vel cõſortio, vel ſeruitio, nec in noſtro conſilio ſcienter.] *Deſumptum valde prudenter ex concilio Toloſano, & concilio Biterrenſi, in quorum primo cap. 16. ita ſcribit eſt:* Sed nec eos (*ſcilicet hæreticos, aut eorum credentes*) aut etiam aliquos diffamatos de hæreſi, vel quos credont de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia, vel ſuo conſilio, habere, vel retinere preſumant. *hęc ibi. In Biterrenſi vero cap. 28. idem cauetur his verbis:* Et ne Bailliuias, ſeu adminiſtrationes teneant, nec ſint in conſilijs, vel familijs potentum, &c. *Sunt hæc valde inſignia, & diligentiſſime perpendenda in hac hęreſis cauſa: nec vllus eſt in hac praxi locus, qui non habeat recõditam eruditionem, deſuit Eymerico ſtylus elegans, ſed non prudentia, & profunda rerum cognitio, cum nihil fere dicat, quod probatis auctoritatibus non nitatur, quamuis eas ipſe non citet; quo magis miror quorundam iniuſtam fortaſſis ſententiam, aſſerentium hęc omnia vel abiiſſe iam in defuetudinem, vel facile contemnenda, cum meliora excogitari poſſint, quod nuſquam putarem audiendum.*

Forma litterarum requirendi, & monendi officiales tẽporales, vt præſtent iuramentum ſub pœna excommunicationis.

13 FRater N. ordinis Prædicatorum in talibus terris, ſeu dominio talis domini, Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus venerabilibus & in Chriſto nobis dilectis, tali Vicario, tali Balliuo, tali Subballiuo, & talibus Conſulibus talis ciuitatis, vel locis Salutem, & mandaris noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

Cum omnes renati fonte baptiſmatis, & præſertim domini temporales, conſules, officiales & aliarum prouinciarum, ciuitatum, caſtrorum & locorum rectores, & regimini preſidentes, teneãtur in defenſione ſanctę fidei orthodoxę, & extirpatione prauitatis hęreticę, iuxta poſſe & officiũ ſuũ Eccleſiam adiuuare, ſi fideles haberi cupiunt, & tales à ceteris reputari; & hos iorare cum ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus fuerint requiſiti, ſi vitare cupiunt graues & multiplices pœnas iuris, prout docent canonica inſtituta: Et nos qui ad ciuitatem talem venimus cauſa fidei, & exiſtimus de præſenti, habemuſque in ea nonnulla fidei ardua negotia peragere pro ſancta fidei defenſione, & extirpanda hæretica prauitate; quod facere commode nequimus, niſi veſtrorum inuocato auxilio bra

A chij ſæcularis: Ea propter auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte: Vos & veſtrum quẽlibet requirimus & monemus, ac monendo in virtute ſanctæ obedientię, & ſub pœnis in iure contẽtis præcipimus, & mandamus, quatenus poſt tres dies naturales proxime & immediate ſequentes, quorum primum pro primo, ſecundum pro ſecũdo, & tertiũ pro tertio termino & peremptorie, ac trina monitione canonica aſſignamus; ſcilicet die tali proxime & immediate ſequenti veniatis in terram talem, & tali hora, & in tali loco coram nobis corporaliter † compareatis, & corporale † iuramẽtum ad ſancta quatuor Dei Euangelia ibi nobis & coram nobis præſtetis, iuretis; & promittatis, quòd toto tempore veſtri regiminis in officio memorato fideliter & efficaciter, cum à nobis fueritis requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos & eorum complices adiuuabitis, bona fide, iuxta officium & poſſe veſtrum. Et nihilominus [a] quòd inuiolabiliter ſeruabitis, & ſeruari facietis in terris veſtræ iuriſdictioni ac regimini ſubiectis, conſtitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores ipſorumque filios, & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiã approbatas. Si autem (quod Deus auertat) noſtrorum monitorum, mandatorum, & præceptorum, immo verius Apoſtolicorum immemores extiteritis, & rebelles præfatis noſtris monitis, & mandatis, infra prętaxatum vobis terminum non parendo, ſciatis vos & veſtrum quemlibet, ſic rebellem, contumacem, & inobedientem, vel ſic rebelles, contumaces, & inobedientes nobis, immo reuera Eccleſiæ ſanctę Dei, excommunicationis ſententia innodatum, & innodatos: quam excommunicationis ſententiam in vos, & veſtrum quemlibet, ſic inobedientem, contumacem & rebellem oobis; immo ſanctiſsimo noſtro Papę, nunc vt extunc, & rune vt ex nunc, veſtra contumacia exigente & iuſtitia requirente in his ſcriptis ſententialiter promulgamus. Notificãtes, ꝙ ſi permiſeritis vos præfata noſtra ſententia innodari, procedemus cõtra vos ad pœnas alias debitas grauiores, & ad incorſionem earundẽ, prout ius & iuſtitia ſuadebunt. Datum ſub noſtro ſigillo, die tali, menſis talis, anno tali, ac loco tali.

† al. perſonaliter

† al. perſonale

Quibus litteris preſentatis, ſi infra eis terminum aſſignatum comparuerint, & iurare conſenſerint, iurent ſecundum formam ſuperius expreſſatam. Si autem non comparuerint, elapſo dicto termino, publicentur excommunicati, & publicari mãdentur in Eccleſia cathedrali, ſaltem per litteras tenoris ſequentis. 14

Si non obtemperauerint declarentur excõmunicati.

COMMENT. V.

Num. 13. Magiſtratus ſæculi compelli poſſunt ab Inquiſitoribus ad præſtandum iuramentum.

MVltis reſcriptis *Apoſtolicis conceditur Inquiſitoribus, vt poſſint ſeculares magiſtratus compellere per cenſuram eccleſiaſticam ad præſtandum iuramentum, & de cuſtodiendis legibus in hæreticos editis, & de extirpandis eiſdem e terris ſuis: nam, vt cetera omittam, Innocentius III. reſcripto incipiente:* Orthodoxę fidei. *hanc illis apertiſſime tribuit facultatẽ, ibi:* Si uero noſtris in hoc,

immo

immo potius Apostolicis acquiescere monitis nō curauerint, ipsos ad id per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota cogatis. *hac ibi: quę qua ratione debeant ad praxim reuocari, opportune docet hoc loco Eymericus.*

a ¶ Et nihilominus quòd inuiolabiliter seruabitis, &c. constitutiones contra hęreticos, &c.] *Multa sunt Pontificum extrauagantes in fine huius operis impressę, quibus præcipitur sęculi magistratibus, vt constitutiones et leges contra hęreticos latas obseruent. Innocentius IIII. sępe cauit per bullam incipien.* Orthodoxæ fidei. *item per bullam incipien.* Ad extirpanda. *§. statuimus. vbi ita scriptum est:* Statuimus, vt Potestas seu Rector, qui ciuitati præest, uel loco alij ad præsens, aut pro tempore prefuerit in futurum in Lombardia, Romaniola, vel Marchia Teruisana, iuret precise & sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate vel loco sui regiminis, quàm in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas tam infrascriptas, quàm alias constitutiones & leges tam canonicas, quàm ciuiles editas contra hæreticam prauitatem: & super his precise obseruandis recipiēt à quibuslibet sibi in potestaria vel regimine succedentibus iuramenta: quę qui præstare noluerit, pro Potestatibus vel Rectoribus nullatenus habeantur. *hactenus ibi. Huc quoque spectat quod sanciuit Bonifacius Octauus in c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6.*

Forma denunciādi excommunicatos prædictos officiales.

15 FRater N. ordinis prædicatorum, &c. Inquisitor, &c. dilectis nobis in Christo curatis clericis talis Ecclesię cathedralis, ad quem, vel quos præsentes peruenerint: Salutem & mandatis nostris, immo verius, & cetera.

Vobis, & cuilibet vestrum notum facimus tenore nostrarum presentium litterarum, quòd die tali de mense tali, & de anno tali, assistentibus nobis talibus ac in tali loco, vocauimus ad nos venerabiles talem Vicarium, & talem Subuicarium, talem Balliuum, & talem Subballiuum, & tales Cōsules talis ciuitatis, vel loci, & requisiuimus verbo prius, postmodum litteratorie: quatenus præstarēt nobis iuramentum (vt tenentur) secundum canonicas sanctiones, quòd quandocunque per nos requirentur, vt Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuarent bona fide, & iuxta officium. & posse suum, et cetera facerent, quę in dictis litteris continentur. Cumque parere noluerint, vt tenentur, requisiuimus eos ac monuimus, et requiri ac moneri sub pœna excommunicationis fecimus, quatenus dictum iuramentū præstarent infra certum eis terminum assignatum, vt patet per nostras litteras tenoris sequentis. *Inseratur tota immediate littera antedicta, & continuetur sic:*

Verum cū talis Vicarius, vel Consules, ac Balliuus, &c. antedicti: nostris præfatis monitis & A mandatis, immo verius Apostolicis, nō paruerint cum effectu, contemnendo præstare petitum iuramentum canonicum antedictum, propter quę antefatam excommunicationis sententiam incurrerunt, vt cōtumaces nobis & rebelles, immo verius sanctissimo domino nostro Papę, et Ecclesię sanctę Dei, ideo auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte vobis & cuilibet vestrum dicimus, et in virtute sanctę obedientię, ac sub pœna excommunicationis præcipimus, et mandamus, quatenus tali die proxime venienti, et in omnibus & singulis alijs diebus Dominicis & festiuis, & tandem † quousque à nobis oppositum habueritis in mandatis, populo denuntietis in tali Ecclesia B vel tali, in Missa maiori, quādo maior erit ibi multitudo populi atque cleri, prędictos talem et talē fore per nos excommunicatos, et tanquam vere excōmunicatos vitetis, et faciatis ab alijs euitari, tantum et tamdiu, donec de absolutione eorum legitime vobis constet: Et has nostras reddatis fatori presentium tum subscriptionibus vestris, continentibus diem et horam receptionis vestræ in signum mandati completi, positis in eisdem. Datū sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, et loco tali.

† al. & tidin

Quibus denunciatis, si præstare voluerint iuramē t 6 Pœnitentia publica imiēda talibus si resipuerit.
C *tum canonicum antedictum, præstabunt secundum formam in antea expressatam, & absoluentur à sententia excommunicationis, iniuncta*a *eis aliqua dura pœnitentia arbitraria salutari: vtpote quod certis diebus Dominicis, vel festiuis, habeant stare dum Missa maior dicitur, & populi maior fuerit multitudo, in porta Ecclesię, vel in gradibus ante altare, capucio & sotularibus depositis, tenendo in manu cereū tanti ponderis, offerendum sacerdoti Missa terminata, seu diuino officio celebrato. Vel quòd hoc faciant omni vel certo tempore, quādo contigerit Inquisitorem pro fide sermonem facere generalem. Vel iniungatur alia pœna, de qua magis videbitur expedire, per mo-*
D *dum tenoris sequentis.*

COMMENT. VI.

a INiuncta eis aliqua dura pœnitentia arbitraria salutari.] *Optime dicit,* arbitraria: *quoniam licet ob id quia reuersi fuerint, euitauerint pœnas, de quibus in c. ad abolendam. §. penult. & in c. excommunicamus. §. moneantur. de hæret. & in authent. si vero dominus. C. de hæret. vbi interpretes: nihilominus ob delictum precedens puniendi sunt. & quia tunc pœna non est à iure taxata, propterea arbitrio iudicantis relinquitur imponenda. c. de causis. extra de offic. deleg. & tradit Panormitanus in cap. admonet. de renuntiat.* Num. 17.

Hæ vero pœnę de quibus hoc loco Eymericus, non Quibus pœnis & qualiter puniendi magistratus, qui inquisitoribus nō obediūt.
debent acerbe videri, cū delictum fuerit grauissimum non obedire Inquisitori in his quę ad fidem spectant, ingens scelus est. poterunt autem alia mitiores excogitari, veluti copiosa eleemosyna, pij loci ædificatio, & similes, dummodo delictum non maneat impunitum, & ceteri timere discant.

Illud tamen est hic diligentissime obseruandum, in puniendis magistratibus multa prudentia opus

esse, &

esse, & cauendum est, ne illi superbia efferantur, & magis peccent, ac in grauiores errores incidant. quamobrem prinsquam ad has angustias, & difficultates perueniatur, conari debēt Inquisitores salubribus monitionibus eos commonere ad obediendum & parendum mandatis Ecclesiæ, & raro censeo agendum cum ipsis imperiose.

Meminerint Inquisitores se imbelles esse, ac egere sæcularium magistratuum auxilio, quorum propterea amicitiam & beneuolentiam debent sibi conciliare. Ceterum cum ad has tandem ventum est calamitates, vt illi obedire renuant, & propterea sint puniendi, tutius est inferioribus Inquisitoribus, vt superiores consulant; vt generales Inquisitores, summusue Pontifex statuant quid in tam graui causa agendum esse videatur.

Atque hoc est maxime obseruandum in liberis ciuitatibus, in quibus principes & magistratus nullū dicunt se recognoscere superiorem: in his enim raro potcrunt Inquisitores suam omnem iurisdictionem exercere; secus in illis, in quibus minores magistratus superiores recognoscunt, & illi fidei ardenter fauent: in his enim hę pœnitentiæ, de quibus hic Eymericus, iniungi poterunt, quas & nos quandoque imponi vidimus.

Iam qua ratione procedi debeat contra dominos temporales, qui nolunt Inquisitoribus obedire, traditur copiose in rescripto Innocentij IIII. incipiens: Ad extirpanda. *Et docens breuiter Simancas de catho. instit. tit. 24. nn. 8. & 9. & Repertorium Inquisitorum verbo, dominus. & alij.*

Forma absoluendi prædictos à sententia excommunicationis.

18 NAm [a] dicti excommunicati flectentes genua iurabunt stare mandatis Ecclesiæ: & [b] post statim dicetur per Inquisitorem & alios ibi præsentes Psalmus: Miserere mei Deus. vel: Deus misereatur. vel aliquis alius. Quo dicto, dicetur Kyriel. Christeel. Kyrieel. Pater noster. Et ne nos, &c.

Saluos fac seruos tuos.

Deus meus sperantes in te.

Dominus vobiscum.

Et cum spiritu tuo. Oremus.

PRÆTENDE Domine famulis tuis dexteram cælestis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quæ digne postulant, assequantur.

Præsta, quæsumus domine, his famulis tuis dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ tuę sanctę, à cuius obedientia deuiauerant delinquendo, dono tuæ gratiæ reformentur. Per Christum dominum nostrum.

Et addat Inquisitor:

Et nos auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, absoluimus vos, & vestrum quemlibet à sententia excommunicationis maioris, qua fueratis per nos legitime innodati, pro eo quia cōtumaciter recusaueratis ad nostri requisitionem præstare canonicum iuramentum, de sancta Ecclesia defendenda contra hæreticam prauitatem:

A & restituo vos & quemlibet vestrum sacramentis Ecclesiæ: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

Et [c] dicetur eis sic: Vos iurastis stare mandatis Ecclesiæ, & nos mandamus vobis sub virtute iuramenti per vos præstiti, quatenus pro pœnitentia salutari vos singulis diebus Dominicis faciatis hoc vel illud. Iniungetur eis pœnitentia salutatis, prout honori fidei videtur melius expedire. 19 Quod expediens visum fuerit mandetur illis.

Quibus absolutis, mandabitur prędictis rectoribus Ecclesiarum, qui eos excommunicatos denuntiauerunt, quatenus eos de cetero habeant pro absolutis; nec deinceps hac de causa eos vitēt, nec B faciant ab alijs vitari: sed potius eos ad diuina admittant, & admittere faciant, prout ante per litteras tenoris sequentis. 20 Curet Inquisitor vt pronuntientur absoluti.

COMMENT. VII.

a IAm dicti excommunicati flectentes genua iurabunt stare mandatis Ecclesiæ.] *Valde prudenter Eymericus hoc loco regulis iuris semper hærens, admonet, quid fieri debeat ab absolutore, et quid sit præstandum ab absoluto, vt beneficium absolutionis impendatur.* *Num.* 18.

Primum ergo est, vt qui absolnendus est, antequā C *beneficium absolutionis consequatur, iureiurando promittat, se subiturum & factum eam pœnitentiam, quam Ecclesia, seu iudex Ecclesiæ nomine sibi iniunxerit. potest autem hoc iuramentum bifariam et per Inquisitorem præscribi. Primo vt dicat ita:* Ego iuro me paritum mandatis Ecclesiæ. *vel ita:* Ego iuro quòd stabo, & obediam mandatis tuis. *Quod aperte colligitur ex c. ex tenore. de senten. excom. ibi.* Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, quòd tuo debeat mandato parere, ipsum vice nostra à sententia, qua tenetur, absoluas. *hęc ibi: Atque hoc postremum fieri posse dixit ibidem Archidiaconus. quæ sententia in* D *hoc grauissimo crimine vera est. nec pertimescat qui absoluitur iurare de parendo mandatis iudicis: quoniam iudex non debet sibi postea iniungere iniqua mandata, nec absolutus est obligatus nisi ad iusta, rationabilia, possibilia, & honesta mandata exequenda. argumen. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & tradit Hostien. in dicto cap. ex tenore. de sent. excommuni. & paulo post dicemus in hoc eodem commentario.* Iuramētum de parendo mandatis Ecclesiæ præstādum ab eo qui absoluitur.

Sed antequam ad cetera progrediar, id quod est scitu dignissimum in hac causa in primis est indagandum: Quando scilicet requirendum est iuramentum de stando mandatis Ecclesię. ac primum hoc generaliter videtur verum, ab omni redeunte ad Ecclesię E *gremium exigendum esse hoc iuramentum, maxime vero ab illis, qui suspicionem hæresis quamcunq; contraxerunt, & abiurant; cum nulla abiuratio fiat, in qua abiurantes non præstent hoc iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ. seu Inquisitoris: nam inter abiurandum præter cetera profitentur ac spondent se subituros omnem pœnitētiam, quam pro delictis decreuerint Inquisitores iniungere.* Iuramētum de stādo mādatis Ecclesię quando exigendum.

Ad hęc, obseruandum est, eos qui circa fidem delinquunt, bifariam posse Ecclesiam offendere, primo,

primo, male solum credendo, ac etiam hæreses euulgando: secundo cum præter malam credentiam, alia quoque facinora adiungunt, vt si ecclesias cõburant: imagines deleant. catholicos interficiant, & his similia perpetrent. Si primo modo deliquant, & reuertantur priusquam ab excõmunicatione absoluantur, potest Inquisitor si vult exigere ab ipso redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, verum etiam cautionem & fideiussores sub pœna pecuniaria de parendo mandatis, et pœnam exigere si non pareat. Zanchinus tract. de hæret. cap. 16. num. 9. vers. poterit insuper. & Repertorium Inquisitorum verbo, cautio. §. cautionem, quod euidentius probatur per rescriptum Innocentij IIII. inclpiens: Cum per nostras relatum inter litteras Apostolicas in fine huius operis. sed in terminis hoc eauit Alexander IIII. rescripto incipiente: Super extirpatione. quod Zanchinus & Repertorium præcitatis locis tribuit Innocentio IIII. tamesi eius etiam esse potuerit.

A pecuniaris pœnitentis quatenus abstinendum.

At quamuis hic possint Inquisitores, bonestius tamen est ab huiusmodi recipiendis cautionibus sub pœna pecuniaria abstinere, ne quid potius auaritiæ occasione, quàm religionis amore facere videantur, vt monuit valde salubriter concilium Narbonense c. 17. in hæc verba: Ab huiusmodi enim pecuniarijs pœnitentijs, & exactionibus vobis est abstinendũ pariter & parcendum propter vestri ordinis honestatem. hæc ibi.

Non tamẽ ambigo interdum tutissime hoc fieri posse. præsertim cum illi, qui reuertuntur anari sint & tenaces, qui facile à peccato abstinebunt, ne pœnam pecuniarium, ad quam se obligauerunt, soluant: quod etiam videtur monuisse concilium Narbonense c. 13. ibi: Ab ipsis talibus ac tantis exactis securitatibus, præter iuratoriam cautionem, quòd timore pœnæ temporalis, ab excessu simili debeant coerceri. hæc ibi. Quod explicat erudite Zãchinus tract. de hæresi c. 19. dum docet quando possint Inquisitores pœnas indicere pecuniarias.

Absolutẽdus præstet damni dati reparationem si potest.

Quòd si secundo modo deliquerunt, de stricta iuris ratione non prius videntur recipiendi, nec absoluendi, quàm præstiterint sufficientem damni dati valorem & reparationem iuxta proprias facultates. c. porro. & c. parochianos. de sentent. excom. ibi. Eos monere debes ac inducere, vt ijs quos læserunt congrue satisfaciant. & ibi Ipsosq; faciatis sicut excommunicatos arctius cuitari, donec lęsis congrue satisfaciant. Tradunt ibi Panormitanus & alij communiter, & Syluester copiosè in verbo, absolutio. 3. nu. 3.

Si vero statim præstare non potest illati damni reparationem vel ob inopiam, vel ob alias causas, data cautione idonea, pignoratitia videlicet, aut fideiussoria de satisfaciendo vbi poterit, aut peruenerit ad pinguiorẽ substantiam, eris absoluendus c. Odoardus. de solutio. c. ex parte. el primero de verbo signifi. sin autem idoneam cautionem præstare nequiueris, forsis ob inopiam; tunc iuratoriam exhibebit, & absoluetur. argumento c. si presbyter. 26. quæst. 6. atque hæc quidem præstanda videntur à redeuntibus ad Ecclesiæ gremium: quamuis aliquando, vel ob constitutionem vehementem, humilitatem, lætrymas, vel

A ob alias causas remitti multa possint pœnitentibus & condonari, quæ arbitrio prudentis Inquisitoris relinquitur.

b ¶ Et post statim dicetur per Inquisitorem, & alios ibi præsentes Psalmus, &c.] Hoc est altertum quod exigitur ad absoluendum excommunicatum redeuntem, nempe, vt ab eo qui habet potestatem absoluatur, præmissa oratione Dominica, & aliis cõsuetis orationibus; addita solita & vsitata absolutionis formula, de qua hic Eymericus. adde Gratianum in cap. cum aliquis. 11. quæst. 3. eleganter Burchardus lib. 11. decretorum, cap. 8. ex quo totus hic locus lumen accipiet. & c. ad nobis. el segundo. circa finem. de senten. excom. ibi: Absolutionis autem forma seruetur, vt fiat cum pœnitentiali psalmo, & tam oratione Dominica, quàm alia consueta. hæc ibi. Num. 18.

Excommunicatus quo modo absoluendus, qui virgis molliter percutiunt.

Quod vero Inquisitores bodie vbique laudabiliter obseruant, dum absoluunt redeuntes, quos virgis molliter percutiunt, quamuis nullo iure cautum esse videatur quod ego sciam; id tamen obseruant Hostien. & alij in dicto cap. à nobis. & Syluester in sum. verbo, absolutio. 3. num. 4. & alij, quod & seruandum est.

c ¶ Et dicetur eis sic: Vos iurastis stare mandatis Ecclesiæ, & nos mandamus vobis, &c.] Hoc est postremum, quod excommunicato iam absolutus iniungitur: nempe id, ad quod se per iramentum obligauit de parendo Ecclesiæ, vel Inquisitoris mandatis. Num. 19.

In mandatis iniungendis quid obseruandum.

In his autem mandatis iniungendis multa sunt diligenter obseruanda, sed hoc est præcipuum, ne iniusta & irrationabilia, aut probabiliter loquẽdo, impossibilia mandet: nam ab his posset iuste absolutus appellare. c. vlti. de pactis. c. vt debitus. de appellatio. tradit Syluester verbo, absolutio. 3. num. 4. vers. quartum est vt absoluens. nam qui sic iurat, non adstringitur nisi ad iustum mandatum. argumento. c. causam qua. de electio & e. veniens. ne iureiuran. in quo valde prudens debet esse Inquisitor, ne mandata pœnitentem perturbent, atque in desperationem potius quàm humilitatem & pœnitentiam inducant. quod facile præstabit; si iuxta qualitatem delicti & delinquentis, pœnitentias iniungat sitavt seni non indicat ieiunia, aut peregrinationes: nec pauperi copiosas eleemosynas, aut similia imperagat, quę penitus dissentanea iudicentur.

Quæ mandata fint iusta.

Illa autem mandata aquisitima sunt censenda, quę aduersantur ei delicto quod pœnitens commisit, vt ei qui prædicando male dixerat de fide, iniungatur quòd publice eam laudet, vt dixi supra parte 2. super c. inter sollicitudinem. §. præcipias insuper. Ei qui noluerat ieiunare, orare, aut diuina officia audire, vt ieiunet, oret, audiat: quia medicina morbo debet esse contraria. de quo singularis extat Zanchini doctrina tract. de hæret. cap. 20. nu. 2. & Repertorij Inquisit. verbo. pœnitentia. quod etiam docuit apertissime Romanus Pontifex. in dicto c. ex tenore. de sentent. excom. vbi ei qui manus violentas in clericum coniecerat, præcipitur, ne amplius conijciat in hęc verba: Sibique in virtute iuramenti præcipias, ne de cetero in clericum, monachum, vel alicuius religionis Conuersum manus injciat violentas. hæc ibi.

Sed

Sed & alia quoque poterunt imponi, quę magis utilia, & honori fidei apta iudicabuntur: quod arbitrio Inquisitorum est relinquendum.

Forma denuntiandi præfatos officiales absolutos ab excommunicatione.

21 FRater N. ordinis, &c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis talibus talium Ecclesiarum rectoribus, seu curam animarum gerentibus, Salutē & mandatis nostris, & cetera.

VOBIS, & cuilibet vestrum notum facimus per præsentes, quòd tales, quos de mādato nostro, immo verius Apostolico, denuntiastis publice fore per nos excommunicationis vinculo innodatos, ac euitastis, & euitari fecistis merito vt decebat, pro eo quia nolebāt iurare coram nobis, quateous Ecclesiam Dei defensarent contra hæreticā prauitatem, absoluimus ab excommunicationis præfatæ contra eos sententijs per eos latis, pro eo quia (vt debebāt) mandatis nostris antefatis humiliter parucrunt: ac vt requisiti fuerant defensare Ecclesiam bona fide, & iuxta posse suum, ad sancta Dei quatuor Euangelia iurauerunt: idcirco vobis dicimus & mandamus, quatenus eos de cetero non vitetis, nec faciatis ab alijs euitari. Datum, & cetera.

22 Contra contumaces ad grauiora procedatur.

Si autem per duos, aut tres menses talem sententiam excommunicationis in causa fidei sustinuerint animo indurato, aggrauentur processus, & mandentur denuntiari excommunicati publice in Ecclesiis antedictis, & hoc accensis candelis in terram proiectis, vel in aqua extinctis, & campanis pulsatis semel, vel pluries in hebdomada, seu in die: & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma litterarum aggrauandi prędictos, cum cādelis extinctis, & campanis pulsatis.

23 FRater N. &c. ordinis prędicti &c. Venerabilibus, & dilectis in Christo nobis, curatis talis Ecclesiæ, seu curam animarum gerentibus in eadem, Salutem, & mandatis nostris, & cetera vt prius.

CVM Crescente contumacia, crescere debeat ipsa pœna secundum canonica instituta †: & nos frater N. Inquisitor prefatus, talem & talem, seu tales, eorum contumacia exigente excommunicauerimus, & excommunicatos vobis mandauerimus denuntiare in causa fidei orthodoxę, pro eo quia recusarunt de defendenda Ecclesia contra hęreticam prauitatem prestare canonicum iuramentum: & tales per vos de nostro mandato excommunicati, denuntiati fuerunt per menses tot, nec parere voluerunt, nec velint nostris præfatis monitis ac mandatis, immo verius Apostolicis; & contumaciter sustinuerint per dictos menses & in

A præsentiarum sustineant animo pertinaci: Ideo vobis & cuilibet vestrum in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, quatenus continuādo dictam iniunctam vobis per nos denuntiationem de præfatis excommunicatis, eosdem excommunicatos denuntiando, candelas † ardentes vos ibi habentes, in terram proijciatis, seu in aqua, vel aliàs coram populo extinguatis, & campanas pulsetis, seu pulsare faciatis ab alijs quolibet die semel: & tādiu præcipimus auctoritate Apostolica vos facere supradicta, quousq; à nobis oppositum habueritis in mandatis, &c. Datum, &c.

† vide cap. debent. 26. q. 3.

Si autem propter prædictas denunciationes resilierint à contumacia antedicta, & præstiterint præfatum canonicum iuramentū in forma antedicta, absoluantur à dicta excommunicatione, iniuncta eis duriori quàm prius pœnitentia arbitraria salutari: in qua pœnitentia adiungatur semper aliquid, quod dure cedat ad honorem fidei Christianę.

24 Resilientes à contumacia absoluantur.

Vbi autem nec sic voluerint resilire à contumacia antefata, sed sustinuerint dictas excommunicationes, & denuntiationes cum candelis extinctis, & campanis pulsatis, per aliquos menses, poterunt aggranari processus, & excommunicari cum sibi participantibus aliquibus, de quibus magis visum fuerit, per formam tenoris sequentis.

25 Contra obstinatos vlteriꝰ procedēdum excōmunicādo participātes cum eis.

Forma excōmunicandi participātes cum prædictis rectoribus ciuitatum, vel locorum.

26 FRater N. ordinis Prædicatorū, Inquisitor, &c. Venerabilibus dilectis nobis curatis, talis Ecclesię, &c. Salutem, & mandatis nostris, &c.

Cum participare cum leprosis plurimū sit damnosum, & excōmunicati præsertim in causa fidei, moraliter sint leprosi sic, vt ad se accedentes damnabiliter inficiant, & corrumpant; propter quod vt vere leprosi arctantur, & merito à consortio hominum elongentur: idcirco vobis, & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientię auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, præcipimus, quatenus in vestris Ecclesijs dum Missarum solemnia celebrantur, & populi in eis fuerit multitudo, tali & tali, seu talibus, generaliter omnibus præcipiatis, mandetis, & moneatis canonicè, vno pro trino edicto, quatenus non participēt comedendo, bibendo, pertractando, colloquendo, seu aliàs prædictis talibus Vicario, Subuicario, Balliuo, &c. al iàs sciant se excommunicationis vinculo innodatos: quam excommunicationis sententiam in eos vt in contumaces, si contra fecerint, Nos frater N. Inquisitor præfatus, illorum contumacia exigente ferimus in his scriptis: absolutiones à dictis sententijs, si forsan incurrerint, nobis vel domino Papę solūmodo reseruātes. Datū, &c.

Leuit. cap. 13

Quibus denuntiationibus factis, si consenserint præstare canonicū iuramentū præfatum in forma superius explicata, & absoluantur à sententia excōmunicationis, eis iniuncta arbitraria pœnitentia duriori.

27 Re supponendo loca quibus præsunt interdicto.

Si autem non præstiterint, poteris processus vlterius

terius aggranare, vt scilicet terra, quæ prædictorum excommunicatorum dominio seu regimini subsunt, supponantur ecclesiastico interdicto per formam tenoris sequentis.

Forma supponendi ciuitatem vel locum ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.

28 NOs frater N. &c. ordinis Prædicatorũ, in dominio talis domini, Inquisitor hæreticę prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attendentes, quòd talis Vicarius, talis Subuicarius, talis Balliuus, &c. talis ciuitatis vel loci non solum recusauerunt præstare nobis canonicum sacramentum vel iuramentum, de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatem, quamuis ad hoc tenerentur secundum canonicas sanctiones, & per nos fuerint pluries requisiti: verum etiã petmiserunt se hac ex causa contumaciter excommunicationis vinculo innodari, & publice excommunicatos denuntiari: ac crescente eorum contumacia fuerint denuntiati publice excommunicati, etiam cum extinctis candelis & pulsatis campanis, ac demum cum participantibus, iustitia requirente: & huiusmodi excommunicationis sententias, ac ipsarum denuntiationes publicas, & aggraua-
C tiones sustinuerunt per mẽses plures, seu tot, animo pertinaci in detrimẽtum animarum suarum ac salutis, & contemptum nõ modicum Ecclesiæ sanctæ Dei, & tolerant animo indurato etiam de præsenti: Idcirco nos frater N. Inquisitor prefatus dignum existimantes, quatenus pœna excrescat, contumacia excrescente: & vt antefati excommunicati Vicarius, subuicarius, & ceteri antedicti, vtilius inducantur ab antedicta contumacia resilire, & ad gremium sanctæ matris Ecclesię aduolare; ipsam talem ciuitatem vel locum, qui subest regimini eorundem, supponimus ecclesiastico interdicto: nolentes, quòd præfatum interdictum per alium, quàm per nos seu Romanum Pontificem relaxetur. Datum, & cetera.

29 *Quo apposito, interdictum executioni debitæ demã detur per litteras formę sequentis.*

Forma denuntiãdi talem ciuitatem vel locum esse suppositum ecclesiastico interdicto.

FRater N. ordinis Prædicatorũ, &c. Venerabilibus & nobis in Christo dilectis curatis talis Ecclesiæ: Salutem, & mandatis nostris, & cetera.

Vobis vniuersis & singulis tenore nostrarum litterarum præsentium intimamus, quòd nos iustitia requirente talem ciuitatem, seu locum supposuimus ecclesiastico interdicto per nostras litteras, & sententias tenoris sequentis: Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, &c.

A *Inseratur ex toto litterę immediate precedentes:* Quapropter vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctę obedientię, & sub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus: quam excommunicationem in vos, nisi infra sex vel tot dies, quos vobis vna pro trina monitione canonica assignamus, feceritis quæ mandamus, fetimus in his scriptis: quatenus infra Missarum solemnia in vestris ecclesijs, quando ibi fuerit populi multitudo, denuntietis publice & alta voce, talem ciuitatem seu
B locum esse & fuisse per nos ex causis præfatis suppositum ecclesiastico interdicto; nec relaxandum per alium, quàm per nos, vel dominum nostrum Papam: vos idem interdictum seruetis, & facietis in vestris ecclesiis obseruari, quousque de relaxatione vobis constiterit legitime, prout decet. Datum, & cetera.

Quòd si ciuitas prędictos excommunicatos coegeris, seu induxeris ad prestandum petitum primitus iuramentum, absoluentur ipsi excommunicati in forma ecclesię antepositа, & mandabitur curatis qualiter sunt absoluti in forma superius enarrata. Et ciuitatis interdictum relaxabitur per litteras tenoris sequentis. 30 Si mandę clericis absoluantur, & amoueatur interdictum.

Forma absoluendi prædictos, officiales & relaxandi interdictum.

NOs frater N. ordinis Prædicatorum, & cetera. 31

ATTENDENTES quòd tales, ciuitatis talis regimini prędidentes, contumacia postulante fuerunt per nos excommunicationis vinculo innodati, ac demum ipsa ciuitas antedicta suppositа ecclesiastico interdicto;
D vt saltem sic inducerẽtur à tanta contumacia resilire, ac iurare de defendenda Ecclesia sancta Dei contra hæreticam prauitatem: & ipsi tales, saniori consilio adhęrentes, ipsa ciuitate eos suis sanis consultationibus ad huiusmodi inducente, à sæpefacta contumacia resilientes, præstiterunt antedictum petitum à nobis canonicum iuramentum: & quia dignum existit, quòd eis obedientia suffragetur, ad quam se de proximo teduxerunt, & cessante culpa cesset & pœna; Ea propter Nos Inquisitor præfatus eos à sententijs excommunicationis præfatis absoluimus in forma ecclesiastica consueta, & pro absolutis habemus, &
E haberi ab homnibus volumus pro prædictis: ipsamque ciuitatem à dicto interdicto liberamus, ipsum interdictum totaliter relaxando. Datum, & cetera.

Quibus sic alijs mandet Ecclesiarum curatis, 32 *quòd interdictum deinceps non obseruent, nec prędictos excommunicatos vitẽt, nec faciant euitari per litteras tenoris sequentis.*

Forma

Forma denuntiandi regentes ciuitatem vel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictũ relaxatum.

FRater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor, &cet. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis ecclesiarum talium, curam regentibus animarum: Salutem, & mandatis nostris, & cetera.

TENORE præsentium litterarum vobis, & vestrum cuilibet intimamus, quòd nos iustitia postulante absoluimus à sententiis excommunicationis tales, quibus tenebantur per nos merito innodati, atque à ciuitate tali interdictum per nos impositum relaxauimus, ipsis obtemperantibus nostris monitis & mandatis, prout in litteris nostris videritis plenius contineri tenoris sequentis: Nos frater N. &c. *Inserantur ex toto littera immediate præcedentes*; Idcirco vobis, & cuilibet vestrum auctoritate Apostolica præcipimus, & mãdamus, quatenus prædictos pro absolutis habentes, de cetero eos non euitetis, nec faciatis à cereris euitari: immo, prout ante, ad diuina libere admittatis, ipsumque interdictum deinceps non seruetis, cum per nos ex toto fuerit relaxatum. Datum, & cetera.

33 *Quid insuper faciendũ restet cõtra sic obstinatos.*

Quòd si nec sic præstare voluerint antefatum canonicum iuramentum, poterit processus aggrauari, iuxta cap. Ad abolendam. §. statuimus. extra de hæret. & iuxta cap. Vt officium. §. statuimus. & vt infames hæreticorum fautores, & de fide suspecti honore & officio sui regiminis spoliari & condemnari, nec de cetero ad illud seu ad aliud officium publicũ, vel dignitatem aliquam assumantur: & ea, quæ fecerint de cetero, nullam firmitatem, & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma aggrauandi officiales prædictos excõmunicatos, & priuandi eos officiis publicis.

NOs frater N. & cetera.

34 ATTENDENTES quòd ciuitatis, villæ, vel loci alterius regimini præsidentes, tenentur præstare corporale iuramentum de defendenda Ecclesia sancta Dei contra hæreticam prauitatem, ac constitutiõnibus contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorũque filios & nepotes editis à sancta sede Apostolica inuiolabiliter obseruandis, & obseruari toto tempore sui regiminis faciendis, cum fuerint ab ipsis Episcopo seu Inquisitore legitime requisiti; quòdque præstare antefatum iuramentum contumaciter recusantes, sunt vt infames & hæreticorum fautores ac de fide suspecti, honore & officio sui regiminis spoliandi; & de cetero ad nullam dignitatem, neque ad vllum publicum officium assumendi: quinimmo declarandum, quòd quidquid fecerint deinceps in suo officio, nullam obtineant firmitatem: Et cum talis Vicarius, talis Subuicarius, & talis Balliuus, talis Subballiuus, talesque Consules, & Rectores talis ciuitatis seu loci, fuerint per nos Inquisitorem præfatum legitime pluries requisiti, de defendenda Ecclesia sancta Dei, bona fide iuxta officium & posse suum contra hæreticam prauitatem: Et nihilominus quòd constitutiones à sancta sede Apostolica editas contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorumque filios & nepotes toto tempore sui regiminis inuiolabiliter obseruarent, & facerent in terris sui regiminis obseruari, ipsique taliter requisiti præstare contumaciter renuerunt antefatum canonicum iuramentum: verum quia ipsorum contumacia exigente fuerunt excommunicationis vinculo innodati, & etiam publicati: accrescente eorum contumacia etiam cum candelis extinctis & campanis pulsatis, demumque cum participãtibus; ipsaque ciuitas talis, in criminis detestationem, & ipsorum criminum punitionem suppolita ecclesiastico interdicto; ac in præsentiarum persistant in tali ac tam graui contumacia animo indurato: Idcirco nos Inquisitor præfatus dignum merito reputantes, vt hi officiis priuentur, qui officiis abutuntur, volentesque in hac parte mandata canonica & Apostolica fideliter exequi (vt tenemur) ipsos talem, à vicariatus, talem à subuicariatus, talem à balliuatus, talem à subballiuatus, talem à consulatus officijs talis ciuitatis seu loci, eorum in causa fidei, postulante inobedientia & contumacia, vt infames, & tanquam hæreticorum fautores, & de fide suspectos tenore præsentium merito expoliamus: sicque deinceps talis pro vicario, talis pro subuicario, talis pro balliuo, talis pro subballiuo, & tales pro consulibus ab aliquo nullatenus habeantur; nec de cetero ad aliquã dignitatem vel publicum officium assumantur: Eodemque tenore decernentes irrita, & inania quæcunque deinceps talis vt vicarius, talis vt subuicarius, talis vt Balliuus, talis vt Subballiuus, & tales vt Consules fecerint seu ordinauerint, mandauerint, vel fieri iusserint; nullamque obtinere deinceps firmitatem. Datum, &c.

Qua sententia sic lata mãdetur regentibus curam animarum, in cathedrali & in alijs ecclesijs publicari per litteras tenoris sequentis.

COMMENT. VIII.

QUoniam, vt in superioribus docuimus, grauissima oriuntur incommoda, quotiens magistratus aut hæreticis fauent, aut negligunt ea præstare, quæ ad fidem protegendam, & propagandam attinent; ideo iustissime cautum est, vt officiis & dignitatibus; quibus abutuntur, priuentur, vt si resipiscant, & in officio contineantur: id vero qua ratione peragatur, diligenter doces hic Eymericus. Num. 34.

a ¶ Idcirco nos Inquisitor præfatus, &c.] *Vides hic, solum Inquisitorem priuare, & priuatos denũtiare*

Solus Inquisitor põt sæcularib. officiis priuare.

tiare delinquentes in causa hæresis officijs & dignitatibus sæcularibus, quod facere potest: secus est dicendum de ecclesiasticis, in quorum priuatione cum Inquisitore interuenire debet episcopus. glossa communiter recepta in cap. vt commissi. § . priuandi. verbo, honoribus. de hæret. lib. 6.

At hodie per clemen. 1. de hæret. §. propter quod. Inquisitor nõ possit priuare officijs sæcularibus absque episcopo, per illa verba: aut ad sentẽtiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano: &c. non valebit. *Sed de hoc dixi amplius infra par. 3. super quæst. 113.*

Quid nomine publici officij intelligatur, nota cu digna disputatio.

b ¶ Nec de cetero ad aliquam dignitatem, vel publicum officium assumantur.] *Hoc loco obscurissimum dubium occurrit, Quid nomine publici officij intelligatur: nam leges nusquam id nominatim (quod ego sciam) declarant; tametsi quandoque nõ obscure in quibusdam colligatur, vt in cap. felicis. de pœnis. lib. 6. & notatur in cap. ubi periculum. §. quod si præmissa. de electio. in 6. tradit Archidiaconus in cap. 1. de consuetud. lib. 6. optima glossa in l. legatis. §. ex officio. ff. de legat. 3. & in Hispania olim Ferdinandus V. Rex catholicus lege quadam incipiente* · Al nuestro justitia mayor, & a los del nuestro consejo, *nominatim declarauit munera & officia, à quibus excluderentur, qui ab hæresi vel apostasia fuissent reuersi, damnatorumque filij vsque ad secundam generationem per lineam masculinam, & vsque ad primam, per lineam femininam in hac verba:*

Por la qual mandamos y defendemos, que de aqui adelante ningun reconciliado por el dicho delicto de heregia, y apostasia: ni hijo ni nieto de condennado por el dicho delicto: fasta la segunda generacion por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan ser ni sean del nuestro consejo: ni oydores de las nuestras audiencias & chancilleria, ni de algunas dellas: ni Secretarios, ni Alcaldes, Alguaziles, ni mayordomos, ni contadores mayores, ni menores, ni Thesoreros, ni Pagadores, ni Contadores de cuentas, ni Scriuanos de Camara, ni de rentas, ni chanciller, ni regidores, ni relator, ni abogado, ni fiscal: ni tener otro officio publico, ni real en la dicha nuestra casa y corte y chancillerias: y assi mismo que no pueda ser ni sea Corregidor, juez, Alcalde, ni Alguazil, ni Merino, ni Preboste, ni veynte y quatro: ni Corregidor, ni jurado, ni Fiel, ni Executor, ni Scriuano publico, ni del Consejo, ni mayordomo, ni notario publico, ni fisico, ni cirujano, ni boticario, ni tener otro officio publico ni real, en algunas de las dichas ciudades, villas, y lugares de los dichos nuestros reynos y señorios, so las penas en que caen & encurren las personas priuadas que vsan de officio para que no tienen abilidad ni capacidad, y so pena de cõfiscacion de todos sus bienes para la nuestra camara y fisco, en las quales incurran por el mismo fecho sin otro processo, ni sentencia ni declaracion, y las personas queden a la nuestra merced. *hæc ibi. Quod fuit sancitũ Granatæ. xxi. die Septẽb. anno Dñi M D I.*

Idem quoque cautum fuerat in Inquisitione Hispania per instructionem quandam Valladolitanam anno Domini MCCCCLXXXVIII. cap. 11. incipien. Item que los derechos.

Quid nomine publici officij vel dignitatis intelligatur Inquisitor declarat.

Quoniam vero hæc velut priuata vnius regni decreta facile alibi contemni possent, nos qui generales regulas scribimus, ita sentiendum putamus: quotiens dubitatur, quid nomine publici officij aut dignitatis intelligatur in hac causa, à quibus hæretici, & eorum descendentes excluduntur, ad Inquisitorem solum, vel ad eũ vnà cum episcopo id pertinebit declarare, cum Inquisitor vel solus vel cum episcopo facultatem habeat interpretandi leges, & statuta dubia contra hæreticos edita, vt optime docuit Eymericus par. 3. q. 85. & 86. vbi dixi. neque ab hac sententia credere in recedendum.

Iam obseruatione dignum est, quod recte docet Hostiensis, Ioannes And. Ioannes Anania, & communiter doctores in cap. excõmunicamus. §. credentes. extra de hæret. videlicet, non multum esse laborandum in nominibus publicorum officiorum recensendis: cum nec omnia facile nominari specialiter possint. argumen. l. 4. ff. de præscript. verbis. & secundum diuersas prouincias ipsorũ nomina varientur: sed generaliter dicendum est hæreticos, credentes, & ceteros, qui hac pœna coercentur, inhabiles esse ad publica officia, quæcunque illa sint, & quocunque nomine censeantur secũdum varios ritus & consuetudines diuersarum prouinciarum.

In concilio Tolosano cap. 14. olim cautum fuit, vt qui diffamatus aut notatus esset de hæresi, officio medici non vteretur in hæc verba: Statuimus etiã, ut quicunque fuerint infamati de hæresi, uel suspicione notati, officio medici de cetero non utantur. *hæc ibi.*

Pœnitẽtes & filii dãnatorum honorificis ornamẽtis non vtantur.

Postremo illud addiderim, pœnitentibus ac reconciliatis Ecclesiæ ab hæresi reuertentibus, ac filijs & nepotibus damnatorũ non modo interdici ne publica officia gerant, aut beneficia & dignitates habeant, verum amplius ne argento, auro, aut pretiosis vestibus & ornamentis vtantur; quod olim in cõcilio Biterrensi, cap. 28. elegãter cautũ est his verbis: Et ne balliuias seu administrationes teneãt: nec sint in consiliis vel familiis potentum: neque vtantur vel medici vel notarii officio: nec ad alia officia publica, vel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifrisia: nec sericum, vel similia ornamenta: vel vittas croceas: vel corrigias auro vel argento membratas: vel sotulares incisos seu pictos; & ubi expediens visum fuerit, ejiciantur de villa in qua conuersati fuerant, in alia certa villa seu prouincia moraturi ad tempus. *hactenus ibi.*

Est

Est autem iustissimum hoc statutū: indignum est enim in ciuitate bene constituta, eos qui sunt infames, honorificis ornamentis decorari. eisdem etiam inhibetur, ne phaleratis equis instar nobilium vtantur. quod & ad mulas trahi debet, vt optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 23. & seq. sed in his post aliquod tempus dispensari solet.

Forma publicandi tales officiis publicis priuatos.

35 FRater N. ordinis Prædicatorum, Venerabilibus & nobis dilectis vniuersis & singulis talis ciuitatis eccl'æ cathedralis curatis & non curatis, ad quos præsentes peruenerint: Salutē, & mandatis nostris, immo, &c.

AD Vestri cuiuslibet notitiam deducimus, tenore nostrarum præsentium litterarum, q̄ nos, iustitia exigente, ac infrascriptorum contumacia requirente, talem vicarium, talem subuicariū, & talem Balliuū, & talē Subballiuum, & tales Consules ciuitatis talis seu loci, spoliauimus officiis, quibus præfati sunt antedictis: ac ipsos inhabilitauimus ad officia publica, & honores publicos quaslescunque habendos deinceps in futurum: decernentes etiam quidquid de cetero fecerint seu ordinauerint, virtute seu occasione prædictorum, seu aliorum officiorum esse irritum & inane, ac nullius existere firmitatis, sicut in nostris litteris infrascriptis videbitis plenius contineri: quarum tenor sequitur in hunc modum:

Nos frater N, &c. *Inserantur ex toto littera immediate precedentes.*

Verum cum velimus (vt debemus) ad præfatæ talis ciuitatis seu loci prædicta deduci notitiā singulorum, cum omnes tangere dignoscatur: & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: ne eos contingat erga huiusmodi ex ignorantia oberrare; Vobis & cuilibet vestrum, seu vobis talibus, & talibus auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus ac monemus, quatenus infra sex † dierū spatium, quos vobis, & vestrum cuilibet pro trina monitione canonica, & termino peremptorio assignamus: quibus elapsis excommunicationis sententiæ vos subiacere volumus ipso facto, in vestris ecclesiis dum Missarum sollemnia celebrātur, & populi erit inibi multitudo: præfatas nostras litteras alta voce in vulgari, & intelligibiliter publicetis, ac faciatis per alios publicari: notificantes omnibus vt supra, q̄ nos prædictos & eorum quemlibet spoliauimus officiis publicis antedictis, quibus antea vtebantur: Ac etiam spoliamus, & inhabilitamus eos, & eorum quēlibet deinceps ad quęcunque publica officia obtinenda: decernentes quidquid de cetero attentauerint occasione prædictorum officiorum, seu eorum nomine vel colore, fore irritum & inane, ac nullam obtinere vlterius firmitatem: Mandantes vniuersis & singulis vniuersitatibus præfatæ ciuitatis seu loci, quatenus prædictis taliter à suis officijs per nos

† Hoc arbitrarium est, & maius spatium si vult potest Inquisitor cōstituere.

A auctoritate Apostolica spoliatis, quòd eis non pareant seu obtemperent in his, quę spectant ad exe cutionem officiorum prædictorum, quibus antea vtebantur, cum illi sint suis demeritis auctoritate Apostolica spoliati. Datum, &c.

Si autem illa ciuitas sine locus prædictos recusauerit, & eos habuerit vt veraciter à suis officijs spoliatos, eligantur seu ponantur alij officiales boni, qui in principio sua creationis & nouitatis, præstent, vt tenentur, prædictum canonicum iuramentum. 36

Vbi autem dicta ciuitas sine locus non obtemperauerit sententijs per Inquisitorem latis in antea memoratis, sed duxerit contumaciter resistendū, dictos spoliatos in prioribus officijs tolerando, à quibus fuerint canonice spoliati tunc in illo casu, licet Inquisitor posset procedere, & ciuitatem, si ciuitas fuerit, priuare aliarum commercio ciuitatum, ac episcopali etiam dignitate, iuxta cap. Ad aboleudam. §. statuimus. in fine. de hęret. lib. 5.

B

Tamen melius est, quòd ad tantam pœnam per Inquisitorem non procedatur: sed ciuitatis contumacia domino nostro Papæ exponatur, præsertim cū cap. Vt officium. de hęret. lib. 6 ad pœnam ciuitatis, vel loci amplius non procedat.

COMMENT. IX.

C a TAmen melius est, q̄ ad tantam pœnam per Inquisitores non procedatur. *Singulare est hoc Eymerici documentum, quod est in magnis causis semper obseruandum tutius enim ac securius est punitionem differre, & principē consulere, quàm celeriter procuratur, tumultum excitare: cum sapissime contingat, populos non ita delegatis iudicibus, aut gubernatoribus, ac principibus ipsis obedire. Et si Inquisitores vellent potestatis sua omne imperium exercere, facile ad seditionem cunctos cōmouerent.* *Num. 36. Dissereda sæpe punitio, ne scādalum oriatur.*

In Hispania, qui ita delinquerent, per Inquisitores proscriberentur, & manu regia comprehenderētur, ac punirentur, vt testatur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 23. num. 8. D

De institutione Vicarij, seu Commissarij.

DVM autem prędicta taliter peragūtur præstito antefato canonico iuramento vel non præstito: potest & debet Inquisitor in quolibet episcopatu vnum Commissarium instituere quadraginta annorum ętatis, iuxta glosata super cap. Nolentes. de hęret. in cle. religiosum, seu clericum sæcularem, virum prouidum & prudentem, scientia & moribus pollentem, & sanctę fidei zelatorem. & hoc per litteras tenoris sequentis. E

Forma instituendi Commissarium specialem.

37 FRater N. Ordinis Fratrum Prædicatorum, sacrosanctæ Theologiæ magister, &c. Venerabili & nobis in Christo dilecto N. ordinis supradi-

ctis: Salutem in auctore & conseruatore fidei domino Iesu Christo.

† al. pellibus

QVIA Callidæ vulpes Samsonis pedibus† versutis, ceruicibus erectis gestu & habitu obfuscatis sub quadam specie sanctitatis colligatis caudis ardentibus, intricatis vocibus nefarijs non verentur per agrum vniuersum Dominicum currere, hac illacque discurrere, segetem albâ fidei splẽdoribus Dominicam dissipare, comburere & ardere, immisso igne ascendente ab inferis, deuastante hæreticæ prauitatis, vt nos paulo ante rerum magistra omnium experientia docuit euidenter: & ti meamus, & non immerito, ac reuolutis visceribus tremamus nocumenta fidei segetibus & agris sertilibus Dominicis inferri grandia supradictis incursu præscriptarum vulpium & discursu, ex nostri Inquisitoris absentia, quæ eiusdem Inquisitoris præsentia, Dei sauente gratia, conseruantur: Et quia propter varia & ardua fidei negotia habemus interdum per partes regni diuersas percurrere, vt exposcunt negotiorum qualitas & necessitas, ac requirunt: ideo nos Inquisitor præfatus vos N. de cuius discretionis synceritate, conscientiæ soliditate, scientiæ profunditate, & zelo fidei accenso & veritate, fidem gerimus solidam in Domino & probatam, Vicarium nostrum seu Commissarium in tota tali diœcesi, statuimus & facimus firmiter per præsentes: committentes [a] vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes, & informationes, seu accusationes auctoritate nostra à quibuscunque, & etiam contra quoscunque recipere & procedere, (prout nos possemus) libere valeatis: ac super & pro eisdem tã testes quàm reos citare †, arrestare, compedire, confessiones seu testimonia recipere, & ea probare, & etiam examinare, & ad testificandum cogere, atque pro dicenda veritate vnà cum domino episcopo seu eius vicario quæstionibus exponere & tormentis: ac etiam ponere ad carcerem, qui magis ad pœnã, quàm ad custodiam videatur: consilium peritorum, quando vobis videbitur, conuocare: atque generaliter omnia alia facere, quæ nos facere valeremus, si ibi personaliter præsentes essemus. In prædictis [b] enim omnibus & alijs ex eisdem, modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis plenariam concedimus & conferimus potestatem: diffinitiua [c] dumtaxat sententia omnium impœnitentium & relapsorum (vt est moris) ad quam absque nostra licentia & consensu nolumus vos extendere manus vestras, nobis penitus reseruata. Datum sub sigillo nostro in pendenti, in tali loco, tali die, talis mensis, & talis anni.

† Hoc dicit iuxta constitutionẽ clemen. 2. §. propter quod de hæret.

B

C

D

E

38 *Potest Inquisitor plene committere vices suas, etiam ad procedendum ad sententiam diffinitiuam: sed melius est, & communiter fit, quod sententias relapsorum & impœnitentium sibi retineat, & reseruet: quia magis præsumitur de Inquisitore & magis obtemperatur Inquisitori, quàm commissario: & quia communiter Inquisitor est magis expertus: & quia si bene procedatur vel male, sibi totum imputabitur: & quia ipsius est processus sui commissarij defensare, cum idem sit consistorium vtriusque.*

Quare multum pertinet ad Inquisitores, quòd habeant bonos commissarios & industrios, & qui sciãt & velint prudenter negotia fidei exercere, vt secundum eorum, & maiorem & minorem prudentiam, & practicam † possint Inquisitores minus vel plus grandiora, seu minus grandiora negotia eis committere, & ad istas vel ad illas sententias procedendi potestatem conferre: & prout negotiorum qualitas hoc exposcit. 39

† al. peritiã.

Forma alia ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabili & religioso viro fratri N. ordinis talis: Salutem in auctore & conseruatore fidei, &c. 40

CVM Per absentiam hæreticæ peruersitatis Inquisitorum, diabolica suggestione in locis pluribus experiamur sæpissime catholicæ fidei contraria suboriri, quæ per eorum præsentiam validius extirpantur: Nos qui sumus arduis negotijs plurimis sanctæ fidei in præsentiarum taliter occupati, quòd ad talem diœcesim quo ad præsens accedere commode non valemus: Idcirco vobis de cuius zelo, scientia, & discretione fiduciam gerimus in Domino pleniorem in negotio fidei, infra talem diœcesim committimus plenarie vices nostras, donec ad nos duxerimus reuocandas, semper dumtaxat nobis diffinitiua sententia reseruata. In cuius commissionis testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum, &c.

COMMENT. X.

Num. 37. *QVoniam inter ministros Inquisitorum principem locum sibi vendicant Commissarij seu Vicarij eorum, quos vbi occasio postulauerit, possunt & debent instituere, vt multis Pontificum rescriptis continetur, & docet copiosè Eymericus infra q. 13. & seq. ideo nunc quomodo instituì debeant, & quam habeant auctoritatem docet vsque ad tit. De sermone generali habendo. quicquid autem ad hanc tractationem attinet, copiosè dicemus cum Eymerico infra super quæst. 13. & multis sequentibus; nunc practicam in tali negotio seruandam consideremus.*

Quid possint Inquisitores vicarijs suis committere.

a ¶ Committentes vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes & informationes, &c.] *Quæ hoc loco commemorat Eymericus posse Inquisitores Vicarijs suis committere, explorati iuris est. cap. vt commissi. §. committendi. de hæret. lib. 6. concessitque etiam apertius Vrbanus IIII. rescripto quodã incipiente*: Licet ex omnibus. *in hæc verba*: Vt ergo commissi vobis officij debitum vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, testium examinationes, cum de huiusmodi crimine ac ipsius circumstantijs duxeritis inquirendum, & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleriris, &c. plenam committimus facultatem. *hæc ibi. Tradit Gondissaluus tract. de hæret. q. 7. nu. 13. Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 2. & Ioannes Rojas trac. de hæret. par. 2. nu. 429. atque hoc iure communi obseruari vere testatur Vmbertus in opere iudiciali verbo, Inquisitor, nu. 5. & verbo. Vicarius nu. 1.*

Docet

Testium examinatio quâ do vicarijs cõmittenda.

Decet tamen Simancas de cathol. instit. tit. 64. nu. 31. testium examinationem ab ipso Inquisitore fieri debere, nec alteri committẽdam, nisi eum testes sint impediti, ad quos nec iudices ire facile possint aut debeant; quod non negamus: neque enim facile debent Inquisitores vices suas committere, sed tunc cum iusta causa postulat: nam quę ab Inquisitoribus geruntur, maturius & prudentius facta esse præsumũtur, quàm quę ab eorum substitutis fiunt.

Ac de hac quidem testium examinatione alteri non committenda, cum Inquisitor est præsens, nec legitime impeditus, in Hispalensi instructione anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 17. his verbis à nobis latine redditis cautum est: Itẽ Inquisitores per se ipsos recipiant & examinent testes, nec committant eorum examen notario vel alteri personæ: nisi testis esset ita infirmus, quòd non posset ante Inquisitorem comparere, & Inquisitori rõ esset honestum ire ad recipiendum testis dictum, vel esset impeditus: nam eo casu posset Inquisitor committere examen testis iudici ordinario ec clesiastico loci, & alteri personæ prouidæ & honestæ, quę sciat bene examinare cum notario, & referat modum, quem tenuit testis in deponẽdo. *hęc ibi.*

Quamquam autem extra Hispaniam non teneantur necessario Inquisitores Apostolici huius instructionis decretum obseruare, vt alibi copiosiùs scripsimus, possint quę inspecto vel iure communi, vel priuato, vel consuetudine aliqua, non modo cetera, sed etiam testium examinationem cõmittere, tutius est tamen, vt per se ipsos eos interrogent atque examinent, ut dictum est.

Commissarys vero suis alibi cõstitutis propterea & hoc & alia committere coguntur, quia nõ possunt ipsi Inquisitores per se alibi constitutos testes examinare, ceteraque transigere.

Iam hoc ipsum quod de Inquisitoribus Apostolicis diximus, in episcopis quoque locum habere censemus, in his locis, in quibus non sunt Apostolici Inquisitores: ut videlicet ipsi Episcopi per se testes in causa fidei examinent, ob easdem causas.

Quid operet clausula, cũ emergẽtib⁹, dependentibus, & cõnexis.

b ¶ In prędictis enim omnibus, & alijs ex eisdem modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis, &c.] *Vtilis est admodum hęc clausula ad tollendas varias difficultates, quæ in negotio inquisitionis occurrere solent, de quibus facile à canillosis & fraudulentis reis opponi posset exomisne huius partis, ad differendum inique iudicium. Cum enim causa principalis tractatur, aliqua quæstio incidere potest, vel quippiam emergere, quod eum ad causam principalem immediate non pertineat, negotium posset iudicibus facessere: quo fit vt optimo consilio in commissione addatur præfata clausula.*

Quę autem dicantur incidentia, dependentia, emergentia, & connexa tradit Speculator tit. de incidenti quæstione. & glossa in l. quod iussit. ff. prętor. vbi copiosè Doctores. ff. de re iudi. item Doctores. in l. quoties C. de iudi. & in l. 1. C. de ordine iudicior. & Canonistæ in cap. 1 & 2. de ordi. cognitio.

Cõmissarij Inquisitorũ, an possint

c ¶ Diffinitiua dumtaxat sententia omnium impœnitentium & relapsorum, &c. nobis penitus reseruata.] *Ceterorum ergo delinquentium sententias veluti suspectorum redeuntium, fautorum, receptatorum & similium, Inquisitorum commissarij virtute acceptæ subdelegationis ferre possent: immo etiam sententias in relapsos & impœnitentes possent pronuntiare, quotiens generaliter illis forent Inquisitorum vices commissæ. quod non obscure videtur hoc loco sentire Eymericus, dum specialiter sibi reseruat sententias relapsorum, & impœnitentium, indicans commissarios eas tunc posse ferre, cum Inquisitor specialiter sibi non reseruasset: cui opinioni manifestius adstipulatur idẽ Eymericus paulo post nu. 42. circa finem, ibi:* Parati vobis committere, quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis. *& nu. 44. ibi:* vsque ad sententiam diffinitiuã inclusiue procedere valeatis.

pronuntiare sentẽtias in pœnitentiũ, & relapsorũ.

Et hanc sententiam summo iure veram esse existimo: nam cum Inquisitores sint principis delegati, haut etiam facultatem poterunt suis commissarijs subdelegare. cap. cum super. de offic. delegati. l. auia. C. de iudi.

Ceterum quia res est magni ponderis, cum de vita hominis agatur, tutius erit hanc potestatẽ Commissarijs non tribuere, ut optime etiam hoc loco indicat Eymericus. Iam de commissarys amplius differit auctor 3. par. q. 13. & seq. vbi & nos copiosè cum eo disserimus.

Forma litterarum instituendi duos cõmissarios simul, qui procedant pariter & coniunctim.

FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis religiosis viris fratribus tali & tali, ordinis talis: Salutem in auctore & conseruatore, &c. 41

QVIA Secundũ canonicas sanctiones † integrum est iudicium, quod plurimorum sententias confirmatur: & negotium talis viri delati, capti, & detenti pro hæretica prauitate sit negotium nimis arduum atque graue: attentis circunstantijs criminis, & personæ: ea propter, vt fidei negotium arduum anteactum maturius peragatur, & in eo securius procedatur: ac consultius fine debito terminetur: Vobis duobus pariter coniunctim, & non vni sine altero committimus plenarie vices nostras, ac plenariam procedendi potestatem in dicto fidei negotio, & in omnibus ex illo emergẽtibus, incidentibus, & connexis etiam vsque ad diffinitiuas sententias exclusiue concedimus facultatem tenore præsentium nostrarum literarum. In cuius rei testimonium, præsentes nostras literas nostri sigilli appensione iussimus communiri.

† Cap prudẽtiam. de offcio delega. cap. de quib. 20. distinct.

Forma alia secunda pro eodem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, & cetera. Magnæ prudentię religiosis viris fratribus tali, & tali ordinis talis: Salutem in auctore & conseruatore: & cetera. 42

† Prouer. ca. 11. & 24.

L. fi. C. de fi. dei com. l hę redes pal. m. §. 1. de test.

†Hæc clausula quam vim habeat tradit Felynus in c. nonnulli. de rescriptis.

QVIA Secundum catholicam irrefragabilẽ veritatem †, vbi multa consilia, ibi salus; & vbi peritorum plurimorum sententia, ibi virtus: cum per plurima consilia atque iudicia rei veritas melius discutiatur, efficacius detegatur, & clarius videatur: Ea propter cupientes negotia fidei orthodoxæ cõmodius, ac vtilius promoueri ad Dei gloriam, & honorem: Vos talem, & talem, viros vtique scientia prouidos, sapientia circunspectos, zelo sanctæ fidei circumcinctos, prout per experiẽtiam diuturnam esse nouimus, & de quorum virtutibus fiduciã in Domino gerimus plenam: Vicarios nostros, ac Commissarios speciales instituimus in tota tali diœceli, cum plenitudine potestatis: committentes vobis, ex certa scientia †, & expresse, quatenus pariter, & coniunctim in negotiis sanctæ fidei ad eãdem fidem sanctam firmius complantandam, & ad prauitatem hęreticam validius extirpandam, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, vsque ad diffinitiuam sentẽtiam exclusiue, & in omnibus ex illis emergentibus, dependentibus, & connexis, procedere valeatis, liberam potestatem conferentes tenore nostrarũ præsentium litterarum: parati vobis committere quatenus ad diffinitiuam sententiam procedatis; cum per vos vel vestras litteras fuerimus de qualitate negotij plenius informati. In cuius cõmissionis, & concessionis testimonium præsentes nostras litteras nostro sigillo iussimus communiri.

A B C

Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.

43 FRater N. ordinis Prædicatorum Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis sacræ Theologiæ egregio professori: Salutẽ in auctore & cõseruatore: &c.

QVIA Dignum merito existimamus suffragantibus nobis ad hæc canonicis institutis, secundum negotiorum qualitatem, eorumque minorẽ, seu ampliorem arduitatem, de ministris idoneis prouidere, & negotiũ sanctæ fidei, in renatis sonte sancti baptismatis commodius consouendæ, ac in prẽcordijs conuersorum ad eandem firmius cõplantandæ, & de hęreticorum infectis visceribus labem ipsam hęreticam cautius euellendæ, sit negotium ad honorem Dei, & fidei augmentum & vtilitatem Ecclesiæ, & populi, super omnia alia negotia sæculi obtinens principatum: propter quod cum magna circunspectione, & indagine est de ministris idoneis ad exequendum dictum fidei negotium prouidendum: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus, attendentes, quòd cõmode in terris nostræ iurisdictioni subiectis non valemus diutius commorari: cum nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando sanctissimo domino nostro Papa super quibusdã arduis negotijs sanctæ fidei promouendis: & cupiamus toris nostris visceribus de idoneo generali Commissario prouidere: Vos venerabilem fratrẽ talem sacræ Theologiæ magistrum, de cuius scientiæ profunditate, sapientiæ soliditate, & conscientiæ synceritate fidem in Domino gerimus firmiorem, experientia solida comprobatam: Vicarium nostrum, & Commissarium in omnibus regnis, & terris talis domini, nostrę Inquisitioni subiectis, instituimus, & facimus generalem: committentes uobis ex certa scientia & expresse, in, & super omnibus & singulis fidei negotijs, quæ occurrent, & etiã in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, incidentibus, & connexis, quandocunque, & quomodocunque plenarie, & generaliter vices nostras, etiam vt ad sententias diffinitiuas relapsorum, & impœnitentium, & alias qualescunque libere procedere valeatis, liberam concedimus potestatem tenore nostrarum prędictarum litterarum, In quarum commissionis, & concessionis testimonium, præsentes nostras litteras sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum in tali loco, tali die, talis mensis.

D E F

COMMENT. XI.

CVM nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando sanctissimo domino nostro Papa, &c.] *Cum olim initio constitutæ Inquisitionis delegatæ, nulli (quod ego sciam) essent Inquisitores Cardinales generales in tota republica Christiana, quos per litteras liceret consulere, & ab eis etiam in arduis responsum, habita prius cum Pontifice summo debita consultatione, vt nunc fit, accipere: propterea sæpe cogebantur priuati Inquisitores Romam proficisci, in quorum absentia negotia fidei multum periclitabantur, vt copiosè docet Eymericus paulo post num. 128.*

Num. 43 Cardinales Inquisitores generales in tota republ. Christiana quando inceperint constituj.

Quibus incommodis inspectis primus (quod ego legerim) Vrbanus IIII. anno Domini MCCLXIII. Cardinalem sancti Nicolai in carcere Tulliano Inquisitorem creauit generalem, seu quasi protectorẽ Inquisitorum constituit, quem possent particulares Inquisitores consulere, vt constat ex peruetusto rescripto Vrbani IIII. incipiente: Cupientes, *quod nos authenticum vidimus in inquisitione Bononiensi. quem morem multos deinde Romanos Põtifices obseruasse, præsertim eo tempore quo hæreses pullularent, sit mihi maxime verisimile.*

Hodie singulari Romanorum Pontificum prouidentia hęc penitus incommoda sunt sublata: nam in Hispania Inquisitores singularum vrbium generalẽ eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem consulunt: is vero cum ceteris aliarum prouinciarum Illustrissimos ac Reuerendissimos Cardinales Inquisitores generales in tota republica Christiana, quos per litteras consulere licet, quibus principes omnes in hac causa merito subijciuntur, vt ordinatione quadam Pij V. Pont. Max. iustissime cautum.

Eius autem rescripti cuius paulo antea memini, fragmentum hic transferibere placuit, in gratiam eorum qui notitia antiquitatis delectantur. habet vero in hunc modum.

Pericu-

Periculosa & grauia impedimenta, quæ in prædicto negotio vobis emerserint, dilecto filio nostro I. sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio, significare curetis. Super aliis vero impedimentis quibuslibet, quæ siue ex defectu sociorum, siue aliàs ex quacunque causa vobis in ipso negotio emergere forte cõtigerit, & personaliter si opus fuerit ad Cardinalem recurratis eundem, & per litteras vestras seu nuntios secure ipsi Cardinali omnia intimare curetis: vt nos per eum sufficienter super præmissis instructi, contra impedimenta huiusmodi prouideamus de remediis opportunis. *hęc ibi*.

Forma alia secunda instituendi Vicarium generalem in tota prouincia.

44 FRater N. ordinis, &c. Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri fratri tali, talis ordinis sacræ Theologiæ magistro. Vel sic: Honorabili domino prouido, & discreto tali, decretorum doctori, canonico in tali Ecclesia cathedrali: Salutem in auctore, & conseruatore: & cetera.

INTER Alia honesta obsequia atque sancta, quæ grata existunt plurimum altissimo creatori, prout testimoniis veridicis comprobatur, est animarum zelus, peccatorum salus, fidei orthodoxæ augmentum, pranitatis hęreticæ exterminium: ac pro fidei catholicæ, & orthodoxæ defensione nocte, & die cõrinue insudare. hinc est quòd nos frater N. Inquisitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio à sanctissimo domino nostro Papa per agere hęc incumbunt, non valentes huiusmodi incumbere, seu intendere de præsenti, cum habeamus ad Romanam curiam accedere, pro quibusdam ibi negotiis sanctæ fidei exequendis: Vos venerabilem patrem, seu dominum antefatum, de cuius fidei integritate, vitæ puritate, disciplinę sufficientia, morum modestia, atque in cunctis agendis prudẽtia circumspecta, synceram in Domino fidem gerimus, & probatam, Vicarium nostrum, & Commissarium, in omnibus & singulis ciuitatibus, territoriis, atque locis inrisdictioni nostræ subiectis, tenore præsentium instituimus generalem; cõmittentes vobis, quatenus auctoritate nostra, immo verius Apostolica, in omnibus, & singulis fidei negotiis, quę obuenient, & in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, & connexis libere etiam vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue procedere valeatis: super quibus omnibus, & singulis, committimus vobis vniuersaliter ac plenarie vices nostras, quousque ad nos duxerimus reuocandas. In quorum omnium & singulorum testimonium sigillum nostrũ duximus præsentibus appouendum. Datum: & cetera.

A POterit etiam ipse Inquisitor, si voluerit, facere huiusmodi commissiones non per litteras suas, sui sigilli munimine roboratas, sed per publicum instrumentũ, signo notarij clausum: In quo instrumento, ultra signum, si voluerit, notarij, poterit etiam facere apponi sigillum suum impendenti, & per consequens potest Inquisitor commissiones huiusmodi facere tripliciter. Primo, per litteras suas, eius sigilli munimine roboratas. Secundo, per publicum instrumentum, signo notarij signatum. Tertio, per publicum instrumentum, signo notarij consignatum, & appensione sigilli Inquisitoris communitum. 45 Modi alij in instituendi vicarios.

B Aduertendum tamen, quòd Commissarij debent esse multum circumspecti, & cauti, & præsertim qui non sunt practici, vt de capite suo nõ procedant, potissime in arduis: sed habeant sibi aliquem bonum, & practicum aduocatum, cuius cõsilium in agendis frequenter requirant, & semper faciant posse suum, ut si commode possunt, maxime in dubiis, & arduis, quę ea quę agunt, Inquisitori studeant intimare, & de assensu illius procedere, & absque eius consilio nullatenus negotiis finẽ dare, aliàs possent leuiter oberrare, & tunc Inquisitor talem errorem non posset leuiter reparare, & esset sibi magis, quàm commissariis imputãdum: C & possent processus per Romanam curiam reuocari in opprobrium & iacturam officij inquisitionis, & uerecundiam, & rubor em Inquisitoris, quę summopere in tam magno negotio sunt cauenda. 46 Aduertenda à commissariis, & vicariis inquisitorum.

De sermone generali habendo ab Inquisitore.

DVM prædicta taliter peraguntur, seu disponuntur, commissariis iam institutis, uel non institutis, semper tamen facta fide ipsi ordinario, in cuius diœcesi Inquisitor disponit suum officiũ exequi, de sua potestate & delegatione sibi facta à dD mino nostro Papa, indicat sermonem generalem, non pro aliquo festo solemni, ne officiũ festi impediatur, & populus à suis Ecclesiis, pro tunc parochialibus detrahatur, sed pro aliqua die Dominica cõmuni, quę non sit Quadragesimæ, vel Aduentus, mittendo ad clericos curatos omnium Ecclesiarum parochialium illius loci, uel ciuitatis, in quo sermonem decreuit facere generalem, litteras tenoris sequentis. 47

Forma litterarum indicendi sermonem generalem.

FRater N. ordinis Prędicatorum, &c. Dilecto tali, talis Ecclesiæ, ciuitatis talis, vel loci: Salutem, & mandatis nostris immo verius Apostolicis prompto animo obedire. 48

QVIA propter iniunctum nobis, officium hæreticę prauitatis intẽdimus Dominica die tali, & talis mensis, in tali Ecclesia cathedrali prędicare uninerso clero, & populo cõgregato, ac proponere aliqua super negotiis fidei, & de fide: ea prõ- Inquisitor cõuocare potest populũ & clerum.

pter auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, Vos rogamus, requirimus pariter & monemus, quatenus crastina die, quæ erit dies Dominica tanta eiusdem mensis, dum Missarum celebrabuntur solemnia, populum alta uoce, & intelligibili moneatis, quòd die præfata Dominica, sint in prędicta Ecclesia cathedrali, hora qua Missa maior consueuit ibi aliàs celebrari; uisuri & audituri, quod ad fidem pertinet orthodoxam: adúcientes quòd nos suspendimus omnes alios sermones generaliter illa die, & conferimus auctoritate Apostolica quadraginta dierũ de indulgentia, ad sermonem nostrum confluentibus antedictum. Datum, & cetera.

Et silentium ea die aliis prædicatoribus indicere.

49 *Disponat Inquisitor ita, quòd sabbato ante; dictę litterę Ecclesiarum rectoribus præsententur, & sequenti die, scilicet in crastinum, quę est dies Dominica, faciat prædictam monitionem, pro alia die Dominica, tunc immediate sequenti.*

Poterit ipse Inquisitor etiã, si vult, litteras præmittere antedictas, & die Dominica, de mane dictis curatis mittere paruas cedulas † tenoris sequentis.

† Vox hispanica, qua significat ehi iographum brem cõprehensum sermone.

Forma altera ad idem.

SIGNIFICAMVS Vobis, q̃ nos proponimus Domino disponente, Dominica die immediate sequenti in Ecclesia cathedrali, de fide sermonẽ facere generalem: quare hodie in Missa rogamus, & volumus, q̃ populum moneatis, quatenus veniant ad sermonem: Nos.n. suspẽdimus pro illa die omnes sermones, & conferimus indulgentiam quadraginta dierum ad sermonem nostrum venientibus antedictum.

50 *Eadem die, seu in crastinum intimet Inquisitor hęreticorum per nuntium, seu per cedulam præsidentibus, in domibus religiosorum, quòd Inquisitor Dominica sequenti immediate sermonem faciet generalem, quare non oportet se ad sermonẽ aliquem prępparare.*

Et ex singulis religionibus, aliquos sermoni tuo adesse iubere

Aduenientę autem sabbato sequenti, mandabit Inquisitor per nuntium, seu cedulam prędictis præsidentibus in domibus religiosorũ, quatenus de qualibet religione tot, scilicet duo, vel quatuor ad sermonem veniant generalem.

55 *Die autem Dominica assignata, faciet Inquisitor sermonem generalem, loquendo de fide, eandem commendando, & ad eius defensionem, & hęreticę prauitatis extirpationem populum inducendo: tandem facto sermone monebit populum verbo: Quòd si scierint aliquem dixisse, vel egisse aliqua contra fidẽ, seu tenere aliquem errorem, q̃ debeant Inquisitori reuelare, qui potest prodesse, & nõ obesse, & aliqua verba similia in effectu concludendo, q̃ licet ipse Inquisitor bene præsumat q̃ reuelabunt, si aliquid sciuerint de prędictis: tamen vt ipsi talia scientes magis apud homines excusentur, & apud Deum de obedientia mereantur, q̃ ipse eis præcipit, & eos monebit canonice (vt est iuris) & etiam fieri consueuit.*

Admonitio de reuelatione hæretico rũ faciẽda,

Quibus [b] *dictis ipse Inquisitor faciet legi publice alta uoce, & intelligibili, & in vulgari, per suum notarium, vel aliquem clericum, vel religiosum, in ambone iuxta se existentem, litteras admonitorias tenoris sequentis,*

Forma admonitionis in sermone generali de hæreticis reuelandis.

VM nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum in regno, & terris illustrissimi domini talis ditioni subiectis, Inquisitor hæreticæ prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, per varios processus prędecessorum nostrorum, & narratione vulgata, ac per propriam experientiam aliquorum inuenerimus, & de cetero nonnullas personas pestiferas Christi, & Ecclesię, ac verius sanctæ fidei inimicas, antiqui serpentis veneno hęresis esse infectas vulpinis caudis intricatis, sanctitatis specie & habitu obfuscatas, in uariis ciuitatibus atque locis huius patriæ, & regnorum, temporibus retroactis, vineam Domini Sabaoth discurrentes, ac pariter deuastantes, voce nefaria Deum deorum in Sion blasphemantes; & probabiliter timeamus, ac reuolutis viscęribus tremamus, iam tale venenum multorũ prærcordia infecisse: Ea propter nos plenis desideriis affectantes, periculosis eorum insultibus totis nostris conatibus obuiare, auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis prępcipimus, mandamus, & mandãdo requirimus, & monemus primo, secundo, tertio, ac peremptorie, vniuersos & singulos tam clericos, quàm laicos, tam regulares, quàm sæculares, cuiuscunque conditionis, gradus, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius talis ciuitatis, ac loci, & circũquaque illam, per vnam leucam †, ad quos hęc nostra præsens monitio peruenerit, & mandatũ, quatenus [c] infra sex dies proxime computãdos, quorum primos duos pro primo, & reliquos duos pro mis duobus immediatos pro secundo, & vltimos duos pro tertio termino, & peremptorie, ac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si sciuerint, viderint, vel audierint aliquam personam esse hęreticam, diffamatam de hęresi, seu suspectam, aut loquentem cõtra articulos fidei, vel Ecclesiæ sacramenta, aut aliàs vita, & moribus à communi conuersatione fideljum disidentem, seu dæmonibus inuocando sacrificantem. Si autem (q̃d Deus auertat) aliquis suæ salutis immemor extiterit, præfatis nostris mandatis, & monitis non parendo, ea quæ iussimus non complendo, sciat se excommunicationis vinculo innodatum: quam excommunicationis sententiam, Nos frater N. Inquisitor præfatus contra tales nobis rebelles, & inobedientes, immo reuera domino nostro Papæ, & Ecclesię sanctæ Dei, eorum contumacia exigente, inobedientia requirente, & iustitia postulante nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis absolutiones à dictis sententiis, si forsan aliqui incurrerint, nobis seu domino nostro Papę tantummodo reseruantes. Datum, & cetera.

† Vox Hispanis nota, quæ cõtinet quatuor millia Italica

Forma secunda pro eodem.

53 NOs frater N. ordinis Prædicatorum in dominio talis domini, Inquisitor hæreticę prauitatis à sãcta sede Apostolica specialiter delegatus, totis nostris affectibus inhiantes, ac ex omnibus nostris præcordiis affectantes populũ Christianum in vnitate, & synceritate catholicæ fidei confoueri, ac ab omni peste prauitatis hæreticæ visceraliter elongari: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus, cui ex iuncto nobis officio, hęc incumbunt, ad gloriam & honorem recolendi nominis Iesu Christi, & ad exaltationem sanctæ fidei orthodoxæ, atque ad depressionem hęreticę prauitatis: vniuersis & singulis cuiuscunque gradus, conditionis, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius ciuitatis talis, ac talis, aut circa illam ad duas leucas, ad quorum notitiam nostra peruenerint hæc mandata, auctoritate Apostolica, ac iuncti sancti nobis officij, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctę obedientię, ac sub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, ut nobis reuelent, si sciunt, viderunt, vel audiuerũt aliquam personam esse hęreticam, diffamatam de hæresi, vel suspectam, aut peruersę sapientem de articulis fidei, seu ecclesiasticis sacramentis, ac aliàs à communi conuersatione fidelium vita et moribus dissidentem, et in speciali talem hæresim, nunc uigentem defendere, approbare, vel aliàs dogmatizare, *ponatur qua est illa, vel illa*: aliàs si nostris immo verius Apostolicis antefatis monitis, & mandatis non paruerint cum effectu, præmissa infra prætaxatum terminum reuelando, sciant se excommunicationis mucrone percussos: quam excõmunicationis sententiam in omnes & singulos taliter vt prædicitur, contumaces, præfata nostra monitione canonica præeunte, & eorum inobedientia requirente; nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his scriptis: absolutionem harum sententiarum nobis & domino nostro Papę tantummodo reseruando. Datum: & cetera.

Post publicationem edicti quid facere debeat Inquisitor,

54 Contenta in edictũ ad certa capita reducenda.

QVA sententia vel simili in effectu in vulgari promulgata, Inquisitor habet facere tria.

Primum est, sententiam antedictam breuiter explicare ad certa puncta eam reducendo, vt melius populi memoriæ infigatur: dicendo hæc, vel similia in effectu. Ista sententia stat in tribus punctis. Primus est generalis: vt si scitis aliquem hęreticum vel de hæresi suspectum seu diffamatũ, q̃ reueletis eum nobis. Secundus est specialis: vt reueletis si scitis aliquẽ dogmatizare errorem de proprio vel communi, seu talem. Tertius est singularis: vt si scitis aliquem tenentem libros hęresum, seu dęmonum inuocationum.

Secundum [d], quod habet facere Inquisitor est, indulgentias promulgare dicendo: Auctoritate domini nostri Papæ, ego confero cuilibet vestrũ, qui venistis ad sermonem istum, indulgentiam quadraginta dierum. Et idem dominus noster Papa dat tres annos de indulgentia omnibus, qui pręstiterint in officio meo, & ad hęreticos reducendos, consilium, auxilium, vel fauorem: *quare iste qui legit sententiam antedictã, habet tres annos.* Et quicunque reuelauerit mihi aliquem hæreticum vel diffamatum de hæresi, vel suspectum, seu aliàs in causa fidei perhibebit coram me verum testimonium, habebit alios tres annos de indulgentia, quare filis diligentes ut habeatis. *De istis indulgentijs constat in priuilegio Vrbani IIII. quod incipit: Præcunctis. quod priuilegium supra est insertum.*

55 Promulgãda indulgentię.

Tertium, [e] quod habet facere tunc Inquisitor est, tempus assignare gratię dicendo sic: Et ego auctoritate Apostolica de gratia speciali assigno omnibus hęreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hęreticorum, ac de hęresi diffamatis vel suspectis, si qui sunt in tota ista diœcesi, totum mensem immediate sequentem, seu tantum tempus, infra quod libere veniãt ad me, neç expectent se denuntiari, accusari vel capi: infra quod [f] tempus gratię si libere & spontanea voluntate ad me uenerint, & reatum suum reuelauerint, & ueniam petierint, magnam [g] veniam † & misericordiam consequentur. Si autẽ expectauerint quòd accusentur, denuntientur, citentur, vel capiantur: uel tempus gratię transire permiserint, & post venerint, tantæ gratiæ non erunt dignę: quare veniant infra tempus gratię assignatum.

56 Tempus gratiæ assignandum sponte venientibus

† al. gratiã

Quibus peractis poterit Inquisitor præfatas suas sententias admonitorias affigi facere in valuis Ecclesiæ dictæ cathedralis, vt ab omnibus possint legi.

57

Quibus duobus terminis assignatis, vno hæreticis credentibus, defensoribus, &c. in speciali: alio omnibus ad denuntiandum, si sciuerint aliquem hæreticum, vel diffamatũ generaliter, &c. spectet ipse Inquisitor, & attendat, q̃ non discurrat, sed in domo (ut in pluribus) personaliter persistat, ut ibi inueniatur si ueniunt hi, uel illi.

De sponte venientibus in tempore gratię, & crimen suum Inquisitori prodentibus.

QVOD si infra terminum assignatum hæreticis credentibus, fautoribus, &c. quod tempus gratię à doctoribus nominatur, aliqui ad dictum Inquisitorem accesserint: qui dicant & recognoscant se in aliquã hęresim incidisse, illi credidisse, uel hæreticis fauorẽ præstitisse, ne ad manus peruenirent Inquisitorum, & similia; circa istos, qui

58 Sponte venientes mitius tractandi.

non

A non sunt accusati, nec denuntiati, nec citati, sed voluntarie aduenerunt, & errorem suum detexerunt, infra terminum eis assignatum, debet Inquisitor mitius se habere.

59 Attendat tamen Inquisitor taliter venientes qualiter velint detegere errorem suum. Nam si volunt detegere tantum in foro pænitentiali per modum confessionis sacramentalis, Inquisitor non admittat, nec confessiones eorum audiat: nõ enim Inquisitores vt Inquisitores sunt iudices in foro pænitentiali & interiori, sed iudiciali & exteriori: unde ad confessiones sacramentales libenter accedere nõ debent, ne inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pænitẽtiæ contemnatur; & ipse Inquisitor audiens tales confessiones sacramentales scandalizetur. B Nam si Inquisitor audiat aliquem in confessione sacramentali, & ille confiteatur, ꝙ tanto tempore in tali errore perstitit, et illo multos infecit, vel aliquid simile: et post, processu temporis de his denuntiatur seu accusatur Inquisitori, et ille iudicialiter inquirit, factum detegitur, ille citatur, medio iuramento interrogatur, et imponit Inquisitori, ꝙ secretum cõfessionis reuelauit, et eundem et sacramentum pęnitentię scandalizabit: frequenter enim repertum est (et qui vidit et comperit scit quia verum dicit) ꝙ tales dubitantes et timentes ne pręueniãtur per Inquisitorem, per se ueniunt, et audiri in confessione sacramentali per Inquisitorem petunt, ne sic confessi possint detegi, nec puniri. C quare confessiones sacramentales talium non sunt ab Inquisitoribus admittendę: detegant ergo crimen suum, et errorem coram Inquisitore in foro iudiciali.

Inquisitor est iudex in foro exterio ri non in interiori.

60 Quo crimine detecto, si uideat Inquisitor eum iam pręuentum, hoc est, aliàs sibi denũtiatum vel accusatum, procedat ad audiendam confessionem suam iudicialiter cum notario et testibus, et procedat in causa, ut ordo postulauerit rationis † semper cum eo mitius se habendo, quia uenit non uocatus.

† al. iuris.

61 D Si autem Inquisitor non videat eum pręuentũ, vtpote quia aliàs non fuerat ei delatus, nec actum fuerat contra eum: inquirat diligenter cum eo si factum totaliter est secretum: vtpote, quia dubitauit aliquando de sacramento Eucharistię, vel simili, et ad finẽ aliquando credidit sacramentũ huiusmodi nihil esse: et aliquanto tẽpore in hoc perstitit, tamen nulli se reuelauit, nec aliquem infecit: et tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicialem confessionem recipiendam, sed secrete absoluat eum iniuncta sibi aliqua pęnitentia salutari, indicendo ꝙ stet firmiter in catholica credentia, et repellat tales tentationes: etc.

De crimine prorsus occulto nõ est iudicialis cõfessio sumenda.

E Si autem comperiat factum non esse secretum, immo ille detegit non solum male credidisse, sed etiam se aliis suam peruersam credentiam reuelasse, et alios infecisse; tunc Inquisitor descendat ad confessionem suam iudicialiter recipiendã, et informet se plenius cum illis, quibus se reuelauit, seu quos infecit, et procedat in causa iuxta canonicas sanctiones, semper mitius se habendo erga eum, quia venit per se non vocatus, et infra tẽpus gratię.

Iuridice accipiẽda est cõfessio criminis alius manifesti.

COMMENT. XII.

Postquam Inquisitores hæretice prauitatis ciuitatem sibi decretam sunt ingressi, fidemque fecerunt capitulo Ecclesiæ maioris, & senatui vrbis, ostensis litteris delegationis, quibus creati sunt Inquisitores; alterum quod proxime illis agendum incumbit, est, conuocare clerum & populum vt certo die festo conueniant in maiorem Ecclesiam, vt illic sermo de fide catholica habeatur, & potestas & iurisdictio Inquisitorum declaretur, & quam ob rem missi sint publice intelligatur. c. vt commissi. §. aduocandi. c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. 6. quod præscripsit luculenter concilium Biterrense cap. 1. in hæc verba: Atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito uerbo Dei mandatum nobis factum, & aduentus uestri causam, lectis litteris quarum auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis, *hæc ibi. In his omnibus qualis ordo obseruari debeat, singillatim ostendit Eymericus, traditque Simancas de catho. institu. tit. 44. num. 2. & copiose Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. § 10 nume. 11.*

Num. 47. Ab Inquisitore de nouo instituto sermo de fi. de habẽdus, & quid in eo gerendum.

Illud præterea solet in multis locis obseruari, vt finito sermone de fide catholica, omnes simul coram Cruce ac libro Euangeliorum iureiurando promittãt se præstaturos fauorem, auxilium. & consilium sanctæ Inquisitioni, eiusque ministris & quod nullo modo directe vel indirecte eos impedient: quod iuramentum in specie præstare debent ciuitatis magistratus, ad quod præstandum eos posset compellere Inquisitor: quod & faciet si viderit expedire alias ne quid noui & insuetati moliatur, quod vel minimum obesse possit in hac causa, in omnibus laudabilem eius ciuitatis consuetudinem sequatur, vt etiam monuit Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. nume. 11.

b ¶ Quibus dictis Inquisitor faciet legi publice alta voce, &c. litteras admonitorias tenoris sequentis.] *Hoc est in ordine tertium, quod Inquisitor obseruare debet finita concione de fide, & præstito iuramento: vt scilicet littera monitoria prius confectę legantur aduersus cunctos rebelles, moneaturque totius confluentis populi multitudo, vt omnes hæreticos, & hæreticorum complices, aut quos sciunt de hæresi suspectos vel infamatos reuelent. quod pereleganter etiam præscripsit conciliũ Biterrense cap. 1. in hæc verba:* Ac deinde, (*scilicet post finitum sermonem de fide, & declaratam iurisdictionem Inquisitorum, & aduentus causam*). mandetis, vt omnes qui se vel alios sciuerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi.

Num. 51. Finito sermone de fide moneantur omnes, vt hæreticos & suspectos reuelent.

c ¶ Quatenus infra sex dies proxime computandos, etc.] *taxare hoc tempus in arbitrio Inquisitorum positum est, & propter pręsentes, breue tempus sufficit, cum illi statim aut se ipsos, aut alios deferre possint: absentes uero ubi accesserint ad ciuitatem, illud ipsum tempus initio cõstitutum habent, & tunc illis incipit currere.*

Num. 52. Taxare tempus aduenientibus arbitrarium est.

d ¶ Secundum quod habet facere Inquisitor est indulgentias promulgare, dicendo.] *De indulgentijs, quas tam Inquisitores, quàm eorum ministri, &*

Num. 55. Indulgentiæ cõcedendæ.

ceteri

ceteri qui præſtant in cauſa fidei conſilium, auxilium, vel fauorem conſequuntur, multa extant Pontificũ reſcripta, agitque plene Eymericus 3.par. q.127. & ſeq. & nos ibidem late.

Num. 56 Tempus gratiæ aſsignandum edictis publicis, & quando id liceat.

e ¶ Tertium quod habet facere Inquiſitor, eſt tempus aſsignare gratiæ.] *Hoc ita nunc peragitur. edicta publica proponuntur, & publicis locis affigũtur, ut in notitiam omnium facilius perueniant. Tabienſis verbo, Inquiſitor. §.10. nu.11.*

Iam aſsignare plures uel pauciores dies in hoc edicto, arbitrarium eſt: & menſem vnum, quadraginta vel plures dies concedere poteſt Inquiſitor. Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 3.

Sed animaduertant oportet hoc loco Inquiſitores ne fallantur, putantes liberum ſibi eſſe concedere hoc tempus gratiæ, quotiens accedunt ad diœceſim ſibi decretam, in quo per alios Inquiſitores fieri ſolita eſt contra hæreticos inquiſitio. quoniam huiuſmodi gratiæ tempus aſsignare tunc poſſunt cum mittuntur ad ciuitatem ſiue diœceſim, in qua de nouo conſtituuntur Inquiſitores, quemadmodum ſingulariter docet prima quędam inſtructio Hiſpalen. anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 1. 2. & 3. nam cum in cap. 3. de hoc tempore gratia conſtituendo ageretur, cap. 1. ſtatuerat quando id eſſet concedendum in hæc verba à nobis vtcunque latine edita: Primum prædicti domini Inquiſitores & conſultores dixerunt, vt quotieſcunque fuerint de nouo conſtituti Inquiſitores in aliqua diœceſi, ciuitate, aut oppido, vel quolibet alio diſtrictu, vbi hactenus non fuit facta inquiſitio ſuper delicto hæreticæ prauitatis & apoſtaſiæ: *& infra. Et poſtquam nonnulla de eorũ ingreſſu in dicto cap. 1. & 2. dixiſſet, continuenter in cap. 3. agitur de hoc tempore gratia conſtituendo, ſeu promittendo. quare ſi verbi gratia Inquiſitore Bononienſi vita functo, vel amoto alius ad eam ciuitatem deſtinaretur, is non poſſet nec deberet hoc tempus gratia aſsignare ſicut prædiximus: ſecus autem eſſet ſi in litteris delegationis talis ſibi concederetur per Romanum Pontificem facultas, quam interdum indulgere ſolet ob cauſas aquas & rationi conſonas, qua pium principis animum mouere poſſunt; Atque iuxta hæc quæ diximus intelligenda eſt doctrina & praxis Eymerici hoc loco, ſicut etiam apparet ex Simanca de catho. inſtit. tit. 44. de ordine procedendi, nu. 1. & ſeq. & clarius ex Arnaldo Albertino in repetitione cap. 1. de hæret. lib. 6. q. 32. nu. 4. verſ. Et quod dixi ſupra, & ex ipſomet Eymerico in principio huius 3. partis, cir. 1. quo loco dicit ita:* Vbi conſiderandũ eſt, quòd quando Inquiſitor eſt à domino noſtro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo inſtitutus in aliquibus regnis vel terris. *hæc ille. & ſeries totius ordinis & diſputationis eum potiſſimum reſpicit, de quo proxime diximus quod ipſum etiam ex concilio Biterrenſi cap. 1. & 2. non obſcure colligitur.*

Num. 56. Sponte venire qui dicantur.

f ¶ Infra quod tempus gratiæ ſi libere & ſpontanea voluntate ad me venerint, &c.] *Qui autem dicantur ſponte venire, eleganter docuit Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, q. 2. quem quia ſingularem habet eruditionem, & multam lucem huic loco affert, referre placuit. ea ita habet:* Quoniam illis, qui ſponte redeunt ante tempus gratiæ promittitur & obſeruatur impunitas, mortis videlicet, carceris & confiſcationis, quod fieri poſſe credo iuxta mandatum Papæ, & conſilium Toloſanum †, quæritur hic qui ſponte redire dicantur? Sponte igitur iudicio meo redeunt, qui infra tempus gratiæ redeunt, licet in generali ſint moniti, nec enim coacti uidentur, quia à nemine ſunt prænenti, & facit bene ad hanc materiam ff. ad Tertullian. l. 2. §. ſi mater. cũ ſequentibus verſiculis. Certe poſt tempus gratiæ, ſi res eſt integra, hoc eſt, quia non eſt perſonaliter inquiſitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo uerum per legem ff. de optio. legata. l. mancipiorum. nam ſi poſt tempus gratiæ perſonaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem ſuum detegat, indignus eſt venia. & ſic ſonat ea nõ in ſuo caſu. 24. diſt. cap. vlt. q. autem tempus hoc recte præfigatur, non eſt in dubium ab aliquo reuocatum: & poſſent ex vtroque iure multa induci ſimilia; ſed nimis eſt à materia alienum. ſponte ergo venit, qui non venit admonitus nominatim. & colligitur hæc diſtinctio C. de his qui latrones occult. l. vlt. in illo verſiculo, Domini, &c. *hactenus Guido Fulcodius, quem penitus ſequuntur Archidiaconus & Ioan. And. in c. vt commiſſi. de hæret. libr. 6. idem penitus referipſerunt periti Auinionenſes reſponſo quodam ſuper variis dubijs circa inquiſitionem, edito anno Domini MCCXXXV. quod eſt in vetuſto illo codice bibliotheca Vaticanę.*

† Concilium Biterrenſe, legendum credere, in quo hæc immunitas præſtatur ſponte venientibus, cap 2.

g ¶ Magnam veniam & miſericordiam conſequentur.] *Et ratio eſt, quoniam mitius eſt agendum cum ſponte confeſſis, quam cum conuictis c. presbyterum. 50. diſt. gloſſa communiter receptа in c. de hoc verbo, in iure. extra de ſimonia. vbi Hoſtienſis, & ibi Panormitanus nu. 6. Sed hic Eymericus non expreſſit quam gratiam conſequantur ſponte venientes, nec quod ego legerim eſt aliquo iure communi cautum. eam tamen nominatim docuit concilium Biterrenſe cap. 2. in hæc verba:* Ac deinde mandetis, vt omnes qui ſe vel alios ſciuerint in crimine labis hæreticæ deliquiſſe, compareant coram vobis veritatem dicturi: Aſsignato eis termino competẽti, quod tempus gratiæ vocare ſoletis; quibus tamen aliàs huiuſmodi gratia nõ eſt facta: infra quem terminum venientes, pœnitentes & dicentes plenam de ſe ac de alijs veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilij et confiſcationis bonorum. *hæc ibi. Quod in Hiſpania noſtra cautum etiam refert Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 3. inſtructione quadam Hiſpalenſi prima. cap. 3. & 7.*

Sponte venientes quam gratiam conſequantur, res ſcitu digna.

Non tamen ſponte venientes euitabunt omnẽ pœnam, ſed pro qualitate perſonarum & criminum, arbitrio Inquiſitorum benigne tractabuntur. aut pœnam aliquam pecuniariam ſoluentes, aut eleemoſynas erogantes, aut alia huiuſmodi charitatis opera præſtantes.

Id quoque diligenter eſt animaduertendum, huius promiſſæ gratiæ beneficium collatum ſponte venientibus, non tribui illis, quibus aliàs huiuſmodi gratia iam facta fuit, vt præcitatum concilium docet. nihilominus tamen ijs etiam, quibus aliàs hoc beneficium eſt tributum, aliquid eſt condonandum.

Sed

An relapsis sponte venié tibus sit parcendum, grauis & utilis quæstio.

Sed quid si relapsus à nemine adhuc deprehensus sponte veniat, ac errorem plene confiteatur, lacrymisque misericordiam imploret; eris ne sibi morcis pœna remittenda, ita vt non tradatur curia seculari? grauissima est plane quæstio, quæ fortassis longiore oratione egeret: breuiter tamen quid sentiam meo more explicabo; ac pœnam quidem mortis condanandam omnino censeo. Primum, quia in hoc cessat ſtra illa ſuſpicio, qua relapſi putantur ficte conuersi, cum ſeipſum pœnitendo deferat, & veniam poſtulet. Rursus, quoniam is non eſt censendus incorrigibilis, qui ſponte crimen fatetur, & erraci veniã deprecatur. Præterea nullus poteſt vere dici relapſus, niſi qui bis de hæreſi conuincitur: qui vero crimen fatetur, non videtur ſecundo conuictus. Poſtremo. concilium Biterrenſe paulo antea relatum hoc videtur ſentire dum ait, Sponte venientibus impunitatem mortis eſſe concedendam. Quæ verba nullo modo poſſunt in hoc crimine competere niſi relapſis. Nam quicunque alius delinquens ſponte conuerſus, quamuis grauiſſime deliquerit, mortis pœnam euitat: & propterea concilium de illis videtur loqui, qui ſi fuiſſent conicti, mortis ſupplicio eſſent plectendi: relinquitur ergo relapſos ſponte venientes pœnam mortis effugere.

Quando ſiat admittendi relapſi ſponte venientes.

Atque hæc ſententia benignior eſt, vt ait Hoſtien ſis in cap. ad abolendam. §. illos. in verbo, ſine vlla audientia. & verbo, audientia. de hæret. vbi videtur in hanc partem inclinare, quam amplectuntur Ioan. Lupus Decanus Segouienſis tract. de hæret. quem refert & ſequitur Mõtalnus in legibus ſeptiparcitis. l. 1. tit. 26. par. 7. q. 6. verſ. eſt tamen concluſio. & Albertinus in lib. de agnoſ. aſſer. q. 25. nu. 25. & Alfonſus Caſt. lib. 2. cap. 2. de iuſta hæret. puni. quibus omnino censeo ſubſcribendũ; dũmodo (quod illi etiam addunt) peccatum huius relapſi ſponte venientis ſit occultum.

Contrarium videtur tenere Simancas de catho. inſtit. tit. 57. nu. 21. & ſeq. ſed noſtra ſententia benignior eſt. illud certe verum eſt, huic homini acriorem pœnitentiam eſſe iniungendam.

Quia tamen nulla expreſſo iure cautum eſſe videtur, vt huiuſmodi relapſis pareatur, propterea cum talis caſus occurreret, tutiſſimum eſſet, vt priuati Inquiſitores ſupremum Senatum ſanctæ Inquiſitionis conſulant, & id circa tales relapſos exequantur, quod Senatus cauſa cognita decreuet.

Qui non veniãt ſponte, aut poſt tempus gratiæ, qualiter puniendi.

Ceteri autem qui vel ſponte non veniunt, vel poſt tempus gratiæ veniunt, ſi hæretici aut credentes fuerint, in perpetuum carcerem ſunt detrudendi, niſi eorum tanta fuerit multitudo, vt commode fieri non poſſit: quod eleganter docet concilium Narbonenſe cap. 9. in hac verba: De hæreticis autem ſeu credentibus præfata immunitate (quia veritatem de ſe vel de aliis ſuppreſſerunt, vel quia infra tẽpus indulgentiæ non venerunt, ſeu alias) indignis, paratis tamen abſolute mandatis Eccleſiæ obedire, & recognoſcere quam vel ſuppreſſerant, vel negauerant veritatem: quamuis tales proculdubio ſint ſecundum ſtatuta domini Papæ in perpetuo carcere detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inueniſſe, vt nedum expenſæ, ſed vix etiam lapides aut cæmenta ſufficere poſsint ad carceres conſtruendos: conſulimus, vt eorum immurationes, vbi expedire videbitur, differatis, donec ipſe dominus Papa de illorum multitudine plenius ſit cõſultus: niſi forte aliqui eſſent tam facinoroſi, vt de ipſorum impœnitentia, vel fuga, vel relapſu, vel corruptione ſeu turbatione aliorũ nimium timeretur: tales enim ſine vlla prorſus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis. *hæc ibi.*

Poſtremo illud quæſitum eſt: An qui metu probationis ſponte crimina confitetur, mitius puniri debeat, an potius ordinaria pœna ſit coercendus: & gloſſa in c. presbyterum. 50. diſt. & in c. de hoc. extra de ſimonia, ordinariam pœnam imponẽdam arbitrantur: ſed benignior eſt Hoſtien. ſententia in dicto c. de hoc. aſſerentis etiam hoc caſu mitius agendum eſſe. Quanta autem pœnæ pars remitti debeat, arbitrio inquirentis relinquitur.

An qui metu probationũ cõfitetur ſponte, mitius puniri debeat.

Et metu probationis confiteri quis dicitur, quando iam vocatus erat ad iudicium: vnde è diuerſo ſponte confeſſus appellatur, cum nullo præcedente ſtimulo iudicem adit, & crimen cõfitetur, vt in dicto cap. de hoc. de ſimo. optime docuit Panor. atque hæc omnia ſunt diligentiſſime obſeruãda, vt pœna nunc grauiores, nunc remiſſiores imponantur.

Illi vero qui poſt tempus gratiæ ſponte veniunt, etiam mitius ſunt puniendi, quamuis non conſequãtur tantam indulgentiam, vt prudẽtiſſime obſeruat hoc loco Eymericus ibi: uel tempus gratiæ tranſire permiſerint, tantæ gratiæ non erunt digni.

Quot autem modis ſeu tẽporibus reuerti animi poſſit, ſecundum quæ aut facile recipiantur, & ſibi pœnæ remittantur, aut contra non recipiantur, eleganter & copioſe docet Arnaldus Albertinus in repetitione cap. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 12. & Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 27. & multis ſeq.

Num. 59. Inquiſitor non audiat ſacras confeſſiones.

h ¶ Attendat tamen Inquiſitor, &c. nam ſi voluerit detegere tantum in foro pœnitentiali, &c.] *Pulcherrimum eſt. & valde vtile hoc documentum, & omnino in hoc tribunali obſeruandum, vt etiam admonent Campegius ad Zanchinum cap. 34. verſ. conſiderent etiam Inquiſitores. & Locatus in opere inditiali verbo, abſolucre. nu. 7. Cetera documenta, quæ circa confeſſionem ſacramentalem reorũ in hoc tribunali obſeruare oportet, tradidi ſupra in hac 2. parte ſuper concilio Tarraconenſi.*

Num. 61. Perſuadendi ſunt rei vt iudicialiter dicãt crimina ſua.

i ¶ Et tunc ſi totaliter eſt ſecretum, non procedat ad iudicialem confeſſionem recipiendam, ſed ſecrete abſoluat eum, &c.] *Non eſt contemnendum hoc Eymerici conſilium, ſed nõ videtur tutum: quoniam ſi hoc ita fiat, ferme eadem incommoda concurrunt, quæ ipſe paulo antea commemorauit, dum monebat ne Inquiſitores audiant ſacras confeſſiones: quare tutius ſemper erit perſuadere ſponte venientibus, vt iudicialiter confiteantur crimina ſua, hoc eſt, notaria eorum confeſſionẽ recipiente coram Inquiſitore dicant peccatum ſuum, inde ſecreta reconciliatione facta, mox abſoluat eum. ac de hac quidẽ facti ſpecie accipiendum mihi videtur id quod ſanciuit Clemens VII. reſcripto incipiente:* Cum ſicut. §. *vobis etiam. quod eſt in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis, de quo alibi dicemus copioſius.*

De modo

De modo recipiendi denuntiationes.

63 QVOD si infra terminum ad reuelandum hæreticos, credentes, fautores, &c, omnibus generaliter assignatum, aliqui parauerint & comparuerint, volentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinentia Inquisitori intimare, recipiat Inquisitor denuntiationes huiusmodi iudicialiter. Et si forsan tam multi denuntiatores, vel reuelatores aduenirent infra terminum assignatum, vt non possent omnium denuntiationes iudicialiter recipi; ne vnus alium impediat, habeat Inquisitor semper vnum librũ † patuum, per diœceses distinctum, in quo scribat omnes, quæ fiunt sibi denuntiationes, & nomina denuntiantium, & nomina testiũ productorum, & vicum & locum vbi morantur: quem librum teneat secrete, ne ab alijs videatur, & nomina denuntiantium reuelentur, & periculum illis immineat: Et in isto libro scribat etiam de manu sua ipse Inquisitor, per modum memorialis, omnes denuntiationes, & omnia nomina denuntiantium & denuntiatorum, ac etiam testium interrogandorum, quæ fiant sibi infra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus assignatum per modum, qui sequitur.

† Vide Simã eũ de catho. instit. tit. 34. nu. 37.

Forma scribendi dicta testium per modum memorialis.

64 De tali diœcesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, vel est mercator, vel huiusmodi, deponit contra talem, qui moratur in tali loco, & in tali vico, & vtitur tali arte, quod dixit ac asseruit, quòd in sacramento altaris non est veraciter corpus Christi, vel simile.

Interrogetur talis, qui moratur in tali loco, & tali vico, & habet tale officium: & etiam interrogetur talis, qui moratur in tali loco & tali vico, & habet talem artem, & sic de alijs.

Ex alia diœcesi. Talis de tali loco, qui moratur in tali loco, & tali vico, & vtitur tali arte, deponit, quòd talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, dixit vel fecit talia contra fidem.

Interrogentur tales, qui morantur in talibus locis, & talibus vicis, & vtuntur talibus artibus.

Tempore gratiæ elapso quid agendum.

65 QVO assignato generali termino iam elapso, & delationibus scriptis in dicto libro per modum memorialis, Inquisitor diligenter delationes discurrat, ac prudenter aduertat, quæ delationes habent maiorem apparentiam veritatis, & quæ crimina sunt grauiora, & fidei magis periculosa: & vbi maius periculum fidei viderit immineꝛe, ibi incipiat inquirere, citando illum, qui detulit, seu reuelauit; & medio iuramento informet se de facto, ut diligentius poterit, si habet apparentiam veritatis. Quòd si inuenerit ueritatis apparentiam non habere, supersedeat; non tamen à libro suo delationem amoueat: nam quod uno die seu tẽpoꝛe nõ inuenitur, alio tempore reperietur.

Maiori malo celerius occurrendũ.

A Si autem apparuerit, vel repererit habere apparentiam veritatis; tunc [a] cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, vt habetur extra de accusa. denun: & inquisit. c. Qualiter & quando. Primus, per accusationem, quam præcedere debet inscriptio: Secundus, per denuntiationem, quam præcedere debet charitatiua monitio: Tertius, per inquisitionem, quam præcedere debet clamosa insinuatio: informet se Inquisitor cum ipso deferente, an velit accusare, & procedere per modum accusationis in negotio vel non; si dicat quòd accusat, & vult esse accusator, & procedere per modum accusationis, informetur per Inquisitorem, B quòd oporteat eum se inscribere ad talionis pœnam, declarando periculum, quod potest sibi imminere de accusatione & inscriptione. Qui sic informatus, si dicat se velle accusare, & requirat procedi per modum accusationis, & instet: fiet prout petit, & formabitur processus per modum infrascriptum. Si autem dicat se nolle accusare (vt communiter fit) sed denuntiare, & hoc metu incursionis pœnæ excommunicationis latæ per eundem Inquisitorem de reuelando talia ad fidem pertinentia infra terminum assignatum: & quòd aliàs non vult facere partem (vt est communis cursus) tunc formabitur processus per modum infrascriptum. C Si autem non vult accusare, nec denuntiare proprie. sed dicit famã esse talẽ; & sic quòd Inquisitor informet se de fama, & si vult inquirat; tunc formabitur processus per modum alium infrascriptum: de quibus tribus modis processum incipiendi in causa fidei agitur, vt sequitur. 66

Quærẽdũ à delatore quo pacto procedere velit.

COMMENT. XIII.

a TVnc cum sint tres modi procedendi ac processus incipiendi, &c.] *De his etiam Cãpegius apud Zanchinum cap 9. in principio. e. & Tabienſis in ſum. verbo, inquiſitor. §. 11. nu. 12. Sylueſter verbo, hæreſis. 2. §. 8. Carrerius tract. de hæret. nu. 105. Gondiſſaluus de hæret. q. 10. nu. 1. & alij. addunt multi quartum modum procedendi in delictis per viam exceptionis, vt indicat gloſſa in cap. in fidei fauorem. verbo, inquiſitionis. de hæret. lib. 6. & Carrerius de hæret. nu. 104. item addunt quintum, per viam notorij, de quo Gondiſſaluus & Campegius præcitatus locis. addunt tandem ſextum per viam actionis, de quo plene Aegidius Boſſius tit. de modo procedendi in delictis per viam actionis. In hoc ſacro tribunali duo modi per viam denuntiationis, & inquiſitionis ſunt frequentiſſimi, ceteri ſatis inuſitati, non tamen contemnendi, cum quandoque aliquis locus eis eſſe poſſit. cetera huc ſpectantia in ſequentibus explicabuntur copioſe.* D E Num. 66. Quot modis proceda tur in crimine hæreſis.

De primo modo procedendi in causa fidei per Accusationem.

PRIMVS modus procedendi & proceſſum incipiendi in cauſa fidei eſt per modum accuſationis, & eſt quando aliquis accuſat aliquem de crimine hæreſis vel fautoriæ, & hoc coram Inquiſitore offerendo illud ſe probaturum, & inſcribit [a] 67

bit se ad pœnam talionis, nisi probet, hoc est, quod plectatur illa pœna, si deficit in probatione, qua plecteretur accusatus si probaretur. Et attendat Inquisitor, quod istum modum procedendi non libenter admittat, tum quia non est in causa fidei visitatus; tum quia est accusanti multum periculosus; tum quia est multum litigiosus. Vbi autem accusator instet & requirat, Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quòd accusationem porrigat in scriptis. Quo facto ipse Inquisitor procedat non ex officio, sed ad instantiam partis, & habito notario publico, & duabus personis religiosis, si commode potest, vel saltem duabus honestis sibi assistentibus, iuxta cap. Vt officium †. incipiat processum, & scribat notarius pro modum qui sequitur.

† c. Vt officium. de hæret. lib. 6.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Natiuitate Domini tali, die tali, talis mensis, in præsentia mei notarij & testium infrascriptorum. Talis, de in tali loco & diœcesis talis, cõparuit personaliter in tali loco coram Venerabili & religioso viro domino fratre N. ordinis talis, magistro in Theologia, ac in terris & dominio talis domini Inquisitore hæreticæ prauitatis à sancta Sede Apostolica specialiter delegato; & obtulit eidem domino Inquisitori quandam cedulam accusatoriam tenoris sequentis. Coram vobis, &c. *Inseratur tota t Qua inserta sequitur sic paulo infra*: Acta sunt hæc anno, die, mensa, & loco prædictis, in præsentia talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum, & mei talis notarij publici, talis loci, & etiam scriptoris sacri officij inquisitionis, seu domini Inquisitoris.

COMMENT. XIIII.

Num. 67. Talionis pœna quid.

a ET inscribit se ad pœnam talionis, nisi probet.] *Talio in legibus* 12. *tabularum, vt ait Festus lib.* 18. *parem vindictam significat. verba legis refert Gellius lib.* 20. *cap.* 1. *noctiũ Attic. Accursius instit. de iniurijs.* §. *pœna autem. verbo, talio erat. vocat similitudinem supplicij. Isidorus lib.* 5. *etymolog. cap* 25. *talionem similitudinem vindictæ esse dicit, vt taliter quis patiatur ac fecit. huius pœnæ meminit ius diuinũ Exodi cap.* 21. *&* 22. *Matth.* 5. *& ius canonicum in cap. licet Heli. de simo. cap. calumniator.* 2. *quæst.* 3 *cap. quisquis.* 2. *q.* 8. *cap. da crimine.* 25. *quæst.* 3. *cap. hęc imago.* 33. *q.* 3. *& alibi sæpe. & ius ciuile passim in dicto* §. *pœna autem. instit. de iniurijs. l. vlt. C. de accusatio. l. leuia. ff. de accusatio. l. tutor. ff. de his quibus vt indig. l.* 2. *C. de falsa mon. l. fin. C. de sepul. violato. & his locis plenissime interpretes. Beatus Thomas* 2. 2. *quæst.* 68. *art.* 4. *Sotus lib.* 5. *de iustitia & iure. q.* 5. *art.* 4. *& Fernandus Vasquius lib.* 1. *controuersiarum illust. cap.* 24. *num.* 16.

An hodie locus sit pœnæ talionis in accusatore.

His positis quæstio est hic grauissima: An hodie talionis pœna locum habeat: ac primum quidem hic mihi est obseruãdum, bifariam posse quæstionẽ hanc tractari, primo in accusatore, secundo in testibus. de hoc postremo nihil nunc dicam, alturus do ea difficultate plene infra super q. 73. *Alterum caput est tractandum: An in accusatore talio vendicent sibi locum, & prima fronte dicendum videtur, accusatorem in accusatione deficientem, hoc est, non probantem crimen, ad quod se probandum in iudicio obligabat, non esse subiectum pœnæ talionis: quoniam talio per consuetudinem iam diu abolita est & sublata, ut testantur communiter Doctores. Speculator tit. de accusa.* §. 1. *un.* 4. *Ioan. Aud. in additio. ad Speculat. tit. qui accusa non pos. Gandinus tract. de malef. tit. qui accus. non pos. nu.* 38. *Salycetus in l. qui crimen. nu.* 4. *C. qui accusa. nõ pos. Hieronymus Gigas tract. de crimi. læ maiestat. libro* 1. *tit. qualiter in crimi. læsæ maiestat. procedatur. quæst.* 1. *nu.* 5. *Couarruuias lib.* 2. *varia. resolut. cap.* 9. *nu.* 1. *Bartolus in l. si cui. ff. de accusatio. quem sequuntur Angelus & Salycetus in authen. sed nouo iure. C. de adulte. & alij, quos refert & sequitur Petrus Duenas regula* 27. *incipiente*: Accusans aliquem. *tenet postremo Ioannes Rojas in singularibus fidei, singu.* 6. *& Simancas de catho. instit. tit.* 64. *nu.* 93. *& alij prope infiniti, quos libens omitto. Potissima autem ratio horum est, quoniam si pœna talionis accusatoribus infligeretur, non reperirentur facile qui vellent accusare: itaque crimina remanerent impunita, quod in maximum reipub. detrimentum verteretur.*

Sed Iacobus de Arena vetustus & grauis Iurisconsultus in l. vlt. C. de accusatio. quem refert & sequitur Ioan. Aud. in cap. excommunicamus el 2. *asseruit, accusatorem in crimine hæresis non probantem. etiam si velit pœnitere non esse recipiendum: cũ speciale sit in crimine hæresis, vt quis possit pœnitere, non autem in aliis criminibus, quare sicut caluniatorem posse puniri: atque ita fuisse quandoque pronuntiatum testatur practicato loco idem Iacobus de Arena.*

In crimine hæresis cum proceditur per viam accusationis, non est necessaria inscriptio ad pœnã talionis.

Ex his redditur valde dubia hæc difficultas, in qua vt certiora tradamus, sit hoc primum axioma: In crimine hæresis cum proceditur per viam accusationis, non est necessarium quòd accusator se inscribat ad pœnam talionis; nam & hoc in ceteris crimibus obtinere hodie fatẽtur practicati, & tradit præterea Ioannes Rojas in dicto singul. 6 *nu.* 6. *si quis ergo accusare velit, nec oportet quod se inscribat ad pœnam talionis, neque ad hoc est compellendus: quòd si in probatione defecerit, acriter coercendus est arbitrio Inquisitoris: non tamen puniendus est pœna talionis. l. in priuatis. ff. ad Turpillia. glossa in captuæ. verbo, effectum. de procurato. quod etiam tenẽt Couarruuias & Ioannes Rojas præcitati locis.*

Sed quid si re vera se inscripsit, seu ad talionis pœnam se obligauit, ac deficiat in probatione; erit ne ea pœna puniendus, quam reus excepturus esset si crimen foret vere probatum? & adhuc existimo mitius puniendum fore, nec est tradendus curiæ seculari, etiam si formalem hæresim obiecisset reo, nec probasses. Primum, quia accusator minus nocet quàm testes, cum solus ipse non sufficiat ad conuincendum reum: rursus, quia hoc nusquam est in hoc tribunali consuetudine receptum, vt accusator pœna talionis plectatur: postremo, ita videtur probare sextus in cap. super his. de accusatio. his verbis: Ad extraordinariam pœnam, secundum arbitrium iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est excipiens adstringendus, si defecerit in probando. *hęc ibi.*

Iam

Abolitio in hoc crimine nõ facile cõ cedenda.

Iam si reus in hoc crimine postquam cæperit accusare, desistere velit ab accusatione, abolitione petita, non facile audiendus est, quoniam hoc crimen grauissimum est: multumque interest reipub. ut puniatur, in quo index non minus accusatorem, ad decenda qua detulit, quàm reum ad purganda que negat, debet vrgere, ut optime sanciuerunt Imperatores in l. vlt. in fine. C. de abolitio. atque hoc ipsum cẽseo obseruandum in eo qui denũtiat, qui si dicat falso se denuntiasse, aut quid simile, non est facile audiendus, nec forte cum delato, vel cũ testibus conuenerit.

Atque ex his intelliges qualiter sit iudicãda Eymerici doctrina paulo inferius num. 71. tit. de modo continuandi processum per accusationem. ibi: Inquisitor consulat accusatori, &c.

Quando minuẽda pœna accusatori nõ probãti.

Tandem accusatori conanti probare obiectum crimen, & in probatione deficienti, tum præcipue pœna minuenda erit, cum testem unum produxeris; nam tunc etiam aliàs pœnam talionis euitaret. Baldus apud Speculat. tit. de accusatio. in fine. refert Marsilium singulari 47. incipiente: In one duorum. *item si docuerit de eo crimine publicam fuisse famam, aut ab amicis, vel consanguineis delati, vel alijs personis fide dignis audiuisse. Bart. in l. fi. ff. de hæred. instit. quod est diligentissime obseruandum.*

Num. 67. An accusans libellũ accusatorium in scriptis ponere debeat.

b ¶ Vbi autem accusator instet, & requirat, &c. Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quòd accusationem porrigat in scriptis.] *Libellum accusatorium in scriptis proponendum docet Bart. in Extravag. ad reprimendum. verba, per Inquisitionem. nu. 33. cuius opinionem sequitur, & communem vocat Cardinalis in cap. 1. versi. ponitur etiam. 2. q. 8. per textum ibi:* Accusatorum personæ nunquam recipiantur sine scripto. *ceterum Salyceti sentẽtia preualuit in l. penul. nu. 2. C. de accusat. esse rentis, validam esse accusationem, sine accusator porrigat libellum in scriptis, sine verbalem tãtum querelã apud acta iudicis, quam tabellio redigat in scriptis. & hanc Salyceti opinionem in praxi obseruari tradit Iulius Clarus lib. 5. sent. §. fi. q. 12. versi. quæro qua sit forma. quod esset etiam obseruandum in hoc tribunali, si per viã accusationis ageretur; præsertim cum in hoc crimine simpliciter procedi possit. cap. fin. de hæret. lib. 6. nec propterea summa iuris solemnitates sint necessario requirenda, vt præceteris tradit Bernardus Comensis in Lucerna verbo, litisconte stratio.*

Fiscalis sanctũ officij & eius munus.

Sed cum hodie accusantis persona raro admittatur, publicus est constitutus minister, quem vulgo Fiscalem dicimus, qui personam accusatoris subit, & reos accusat: nec se subscribit ad pœnam talionis, aut ad alias, quas falsi accusatores pati solent, qui testibus habitis de crimine, & diligenti Inquisitione præcedenti, & debitis informationibus, in hac ferme verba libellum accusatorium formare solet.

Forma libelli accusatorij quem Inquisitori porrigit fiscalis.

Ego Augustinus officij sanctissimæ Inquisitionis Fiscalis, coram te Reuerendo Inquisitore iudice delegato in causis fidei contra hæreticam prauitatem, criminaliter accuso Martinum Lutherum, qui cum sit Christianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, à fide catholica recessit, & ad pestiferam hæresim Manichæorũ, ac aliorum hæretieorum, talem videlicet & talẽ impie aceessit; prædicans, scribẽs, componens, firmiterque asserens multa dogmata hæretica, erronea, scandalosa, & valde suspecta in approbationem & laudẽ præfatæ hæresis, & hæretieorum, quos velut magistros imitatur.

Hac est vulgaris forma, qua hodie Fiscalis vtitur, de qua Speculat. tit. de hæret. in principio. Simãcas de catho. instit. tit. 4. nu. 15. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 7. omnesque Crimmalistæ. in suis practicis libellis. Millena fol. 14. & 15. in c. de accusationis formula. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 1. tit. qualiter in crimi. læsæ maiest. procedatur. q. 3. Iulius Clarus in pract. crimi §. fin. q. 12. versi. quaro qua sit forma. & aly.

Libellus accusatorius quid cõtinere debeat.

In hoc libello crimina singula admissa Fiscalis narrare debet, vt reus intelligat quibus sit respõsurus delictis, ut se tueatur: nomina testium & quadã alia circunstantia commissi criminis omittuntur, ne quid detrimenti testes patiantur. quòd si reus petat edi sibi testium nomina, nullo pacto audiendus est, de quo dicemus copiose infra super quæst. 75. vbi est prius lacus, vnde intelliges quales circunstantia declarari reo possint, quales vero occultari.

De secundo modo procedendi in causa fidei per Denuntiationem.

SECVNDVS modus procedendi & proceſſum incipiendi in cauſa fidei, eſt per modum denuntiationis; & eſt quando aliquis denuntiat aliquem de hæreſi, vel fautoria, vel aliis ad fidem pertinentibus ipſi Inquiſitori, ſine hoc q̃ offerat ſe probaturum, nec vult facere partem; ſed dicit, q̃ denuntiat ratione ſentẽtię excommunicationis latæ per Inquiſitorem contra non denuntiantes, uel aliàs denuntiat zelo fidei non faciens partem: & tunc [a] Inquiſitor mandet ſibi, q̃ det in ſcriptis, uel ſaltem dicat in præſentia teſtium & notarij, & in tali caſu procedat Inquiſitor ex officio, & non ad inſtantiam partis. 68

Et hic eſt communis modus procedendi, & uſitatus in cauſa fidei: & tunc habito notario, & duabus perſonis religioſis, ſeu aliàs honeſtis (ut dictum eſt ſupra) incipiat proceſſum per modũ, qui ſequitur.

IN nomine Domini amen. Anno à natiuitate Domini tali, die tali, de menſe tali, in preſentia mei notarij & teſtium infraſcriptorum; talis de tali loco comparuit perſonaliter in tali loco, coram honorabili & religioſo uiro fratre N. in terris ac dominio talis domini Inquiſitore hæreticæ prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato, & obtulit [b] eidem domino Inquiſitori cedulã tenoris ſequentis: *Inſeratur tota.*

Si autem non denuntiauit ſcripto, nec cedulam obtulit, ſed tantum uerbo ponetur ſic: Comparuit perſonaliter in tali loco coram honorabili & religioſo, &c. & denuntiauit eidem domino

Inqui-

Inquisitori, & talis de tali loco, & diœcesis talis asseruit, & dixit talia contra fidem, & tenet, & defendit. *Ponatur pront denuntiabit*. Quo facto c in continenti ipse Inquisitor faciat iurare ad quatuor Dei Euangelia ipsum denuntiantem de veritate dicenda super denuntiatis; præstito iuramẽto interrogabit eum: vnde scit esse vera quæ denũtiauit; & si vidit, vel audiuit. Si dicat se vidisse, interrogabit eum: vbi vidit, & quando, & quotiens, & per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat q non vidit, sed audiuit, interrogabit eum Inquisitor à quibus audiuit, & vbi, & quando, & quotiens, & per quem modum, & quibus præsentibus audiuit, formãdo articulos de quolibet prædictorum singulariter & diuisim.

Et notarius ponat totum in actis seu processu immediate post prædictam denuntiationem continuando sic. Qua quidem denuntiatione sic vt præmittitur facta ipse Inquisitor in continenti fecit iurare ad quatuor Dei Euangelia ipsum denuntiãtem de dicenda veritate super denuntiatis, & interrogauit eundem: vnde, & quomodo ea, quæ denuntiauerat, nouerat esse vera. Qui respondit, quòd pro eo scit ea quæ denuntiauerat esse vera, quia vidit.

Interrogatus vbi vidit dictum talem facere, vel dicere supradicta; dixit, quòd in tali loco.

Interrogatus de tempore; dixit, quòd tali die, talis mensis, & talis anni.

Interrogatus quotiens vidit, & cetera. Formentur articuli vt dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter inquiratur ab eo, qui sciunt in tali causa, & qui possunt scire.

Quibus omnibus sic peractis, vltimo interrogabitur, si denuntiat mala voluntate, odio, vel rancore, vel dimittit aliquid fauore vel amore, vel aliàs rogatus, vel subornatus: & postremo iniungetur ei virtute iuramenti præstiti tenere secretum quidquid ibi dixit, vel per Inquisitorem sibi dictum fuerit: & ponetur totum in processu, & in actis. Quibus omnibus sic expletis sequetur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij talis loci, auctoritate talis, & scriptoris domini Inquisitoris, & talium testium ad hæc vocatorum & rogatorum,

A *penitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumque. ita Hostien. in sum. tit. de denuntias §. 1. & Repertorium inquisitb. verbo, denuntiatio. colligiturque non obscure ex cap. 2. & 3. & cap. super his. & cap. cũ dilectus. el 1. extra de accusat. & cap. nouit. de iudicijs.*

a ¶ Et tunc Inquisitor mandet sibi, quòd detio scriptis, vel saltem dicat in præsentia testium & notarij] *Et re vera indifferẽter hæc admitti possunt, & obseruari, vt vere admonet Iulius Clarus in pract. crimin. § fin q. 7. versi. vlterius quæro. in fine. nam hanc denuntiationem & in scriptis, & verbo tantum porrigere possunt indici, qui denũtiant. quod tenet etiam Bossius tit de denuntiatione. num. 14. & videntur velle Angelus, Salycetus, & alij. in l. ea quidem. C. de accusatio.* Denũtiatio & verbo & scripto fieri potest.

B *Quod vero hic ait Eymericus*: Vel saltem dicat in præsentia testium: *non est ita accipiendum, vt credamus testes esse necessarios, coram quibus denuntiatio Inquisitori proponatur: id enim nec verũ est, nec iure vsquam cautum; sed per testes hic dnas illas personas religiosas accipere debemus, de quibus in cap. vt officium. de haret. lib. 6. & meminit auctor in modo procedẽdi, & amplius paulo post nu. 84. in fi. quas personæ esse debeant in examinatione testium & delatorum in causa fidei.*

C b ¶ Et obtulit eidem domino Inquisitori cedulam tenoris sequentis.] *Cedula vox est Hispana, id est, scriptura, seu chirographum.* Qualis denũtiationis forma.

Denuntiationis autẽ formula ita habet: nam syndicus, seu officialis, vel in proposito nostro cruce signatus, aut quilibet denique fidelis indicat Inquisitori apud acta, die tali fuisse tale maleficium commissum, aut talem hæresim assertam à tali homine & id scire Caium, verbi gratia, & Seium, aut tales & tales. atque ita vsus obseruat, vt ait Angelus tract. de malefi. versi. nec ad denuntiationem. num 20. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q 7. versi. quæro nunc qua sit forma.

D *Hic peractis, nulla sunt amplius denuntiãtium partes, sed iudici totum relinquitur, vt is inquirat de delicto, de delinquente, accitis testibus, quos denuntians nominauit; item alijs, à quibus veritas haberi possit: quod etiam vsus obseruat. quamuis n. denuntiator iure probare olim deberet vera esse quæ in denuntiatione asserit. l. diuus. & l. ab accusatione. ff. ad senatusc. Turpillia. hodie tamẽ id praxis iudicantium non admittit. ita Angelus præcitato loco. & Salycetus in l. ea quidem. C. de accusatio. nu. 23. & Marianus Sozinus in cap. qualiter & quando el. 2. nu. 712. vers. Et licet secundum iura. extra de accusatio. quos sequitur Clarus paulo antea relatus.* Facta denuntiatione, quæ sit Inquisitoris pars.

E c ¶ Quo facto in continenti ipse Inquisitor faciat iurare denuntiantem de veritate dicenda.] *Idem est in testibus, vt paulo post docet Eymericus num. 82. tradit concilium Biterrense cap. 4. & dixi copiose infra num. 23.*

COMMENT. XV.

Num. 68. *De hoc secundo modo procedendi in delictis per denuntiationẽ copiose differunt suis locis Criminalista: sed de ea, quantum ad nostrum Institutũ pertinet, agit §. Antoninus 3. par. tit. 9. cap. 9. Gondisalnus tract. de hæret. q. 10 nu. 6. Campegius apud Zanchinum cap. 9. versi. de tertia. Repertorium inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, denuntiatio. Simancas de catho. instit. tit. 19 idem in enchiridio, titu. 23. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 5. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 26. nu 27. & alij.*

Denũtiatio quid. *Est autem denuntiatio alicuius criminis apud cõpetentem iudicem, sine inscriptione, facta delatio ad*

De tertio modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis.

TERTIVS modus procedẽdi, & processũ 69 inci-

inci piendi incausa fidei est per modum Inquisi tionis,& est quando nō est aliquis accusator,nec denuntiator, sed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco,quòd aliquis dixit vel fecit aliqua contra fidem, & clamor ad aures Inquisitoris peruenit pluries publica fama deferente,& clamosa insi nuatione producente: Et tunc Inquisitor inquirat non ad instantiam partis,sed ex officio. Et hic est etiam communis & vsitatus modus procedendi. Et cum talis clamor frequens peruenerit ad aures Inquisitoris,præsertim per personas graues & ho nestas,& fidei zelatores, habito notario, & duabus personis religiosis,seu aliàs(vt dictum est supra)honestis,incipiat processum per modum,qui sequitur.

IN nomine Domini amen. Anno à natiuitate Domini,tali die, de mense talitad aures Venerabi lis & religiosi viri domini fratris talis; ordinis talis,in dominio talis domini Inquisitoris hæreticæ prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegati peruenit pluries,fama publica referente, & clamosa insinuatione perducente, quòd talis, de tali loco dixit,vel fecit talia contra fidem. *Ponatur totum prout fama laborat, & paulo infra.* Acta sunt hæc die tali,mensis talis,anno tali,in præsentia testium talium vocatorum & rogatorū,& mei notarij talis,auctoritate talis, & scriptoris domini Inquisitoris & sacri officii inquisitionis.

COMMENT. XVI.

Num.69. *DE hoc tertio modo procedendi in delictis per Inquisitorem eadem ferme quæ hic tradit Eymericus,repetit Tabiensis in sum. verbo,inquisitor. §.27.num.28 pulchre Hostiensis in sum.hoc titulo. Antoninus par.3.tit.9.ca.7. Iuline Clarus in practica criminali.§.vlt.q.3.& 6. late practica Papiensis in fine tituli de forma inquisitionis. Gondissaluus tract. de hæret.q.10. Ludouicus Carrerius tract. de hæret.nu.102. Franciscus Casonus tract. singularium quæstionum criminalium cap.8. Repertorium inquisit.& Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitio.copiose iuris canonici Interpretes in cap. qualiter & quando.extra de accusatio.& iuris ciuilis Doctores in l.congruit. vbi late Bart.ff.de offic.præsid.*

Quid Inquisitio. & quoplex. *Est autem inquisitio alicuius criminis manifesti ex bono & aquo iudicio competentis canonice facta inuestigatio. ita Hostiensis in sum. titu.de inquisitio.§.1.*

Hæc vero inquisitio præcitatis locis duplex constituitur, vna generalis,specialis altera; quarum vtraque in hoc tribunali magnum habet momentum.

Et generalis tunc locum habet,quotiens Inquisitores prouinciam visitant,& generalia edicta promulgant ad inquirendos occultos & incertos hæreticos, ad quam exercendam non exigitur infamia præcedens;nam ex officio certis statisque temporibus incumbit Inquisitoribus ea vti: de qua accipitur textus in cap. excommunicamus 1.§. adijcimus.& §. vlt.de hæret.extatque insignis locus in concilio Tolosano cap.2.in hac verba: Statuimus itaque,vt Episcopi & Archiepiscopi in singulis parochijs tam in ciuitatibus quàm extra,sacerdotem vnum, & duos,vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures si opus fuerit sacramento constringant, qui diligen

Insignis concilij Tolosani locus de inquirendis hæreticis.

A ter inquirant fideliter & frequenter hæreticos in eisdem parochijs,domos singulas & cameras sub terraneas aliqua suspicione notabiles perscrutando,& appensa, seu adiuncta in ipsis tectis ædificia,seu quęcunque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus perquirendo;& si quos reperB rint hæreticos,credētes,fautores, & receptatores, seu defensores eorum adhibita cautela, ne fugere possint,Archiepiscopo, vel Episcopo, dominis locorum,seu baillíuis eorúndem cum omni festinantia studeant intimare. vt animaduersione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis,quæ non sunt ordinarijs iure diœcesan.subiecta. Solliciti etiam sint domini terrarum circa inquisitionem hæreticorum in villis, domibus,& nemoribus faciendam:& circa huiusmodi appensa, adiuncta, seu subterranea latibula destruenda. *hac ibi. De hac agit plene & eleganter Bart.in prælibata l.congruit. & in l. 2.§. si publico. ff.ad legem Iul.de adult. & Simancas de catho. institut.tit.44 nu.7.*

Specialis vero inquisitio est quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem & punitionem contra aliquos nominatim inquisitos de certis delictis diffamatos.ita Angelus tract.de malefi.verbo, hęc est quędam inquisitio. quem sequitur Gigas C *tract.de crimine lęsę maiestat.lib.1.tit qualiter procedatur.q.8.num. 3. neque ad hanc proceditur absque præcedenti infamia, quę vicem accusatoris retinet. cap.qualiter & quando. de accusatio. Hippolytus Marsilius consi.53.incipien.* Longe est Dominus. *Simancas de catho.institut.tit.44.nu.8.*

Inquisitio specialis qd,

Quamquam in hoc crimine hæresis, ob indicia & suspiciones verisimiles, eam possit inquisitor exercere,nulla infamia præcedente:caute tamen & prudenter & valde occulte, ne cuiusquam fama bonorque lędatur. Geminianus, Francus, & alij in cap. vt officium.de hæret,lib.6. & Baldus in l. iubemus. C.de probat.quæ sententia verissima est.

D

De modo prosequendi & continuandi processum in causa fidei.

VISO primo,quomodo,& qualiter processus inquisitionis hæreticæ prauitatis in causa fidei est incipiendus: videndum est secundo quomodo,& qualiter processus huiusmodi est mediādus, & continuandus. Vbi considerandum est, quòd in causa fidei proceditur summarie,simpliciter,& de plano, absque aduocatorum, & iudiciorum strepitu,& figura,vt patet extra de hæret. cap.Statuta.lib.6.Qualiter autem ista verba intelligantur,patet extra de verb. sign. cap. Sæpe contingit.in Clemen. vide supra in 2. parte. nam non oportet de necessitate libellum offerre, nec litem contestari;appellationes frustratoriæ non sunt admittendæ,&cetera multa,vt patet ibi. Et quia processus, ut usum est supra, est tripliciter incipiendus:quia uel propter instantiam partis seu accusatoris; uel propter zelum denuntiatoris: uel

Pag. 120.

† al. ita: uel propter famam publicam referentem, vel clamosam insinuationē deferentem.

propter † clamorem famæ laborantis. Ea propter A postquam visum est de quolibet illorum quomodo incipitur, videatur quomodo mediatur, & continuatur.

Modus continuandi processum per accusationem.

71 PRIMVS processus, ille scilicet, qui fit ad instantiam partis accusantis, siue accusatoris continuatur sic: Nam postquam accusatio est facta contra aliquem de hæresi coram Inquisitore, & in scriptis est redacta, & in processu pro fundamento inserta, secundum modum, de quo dictum est prius, Inquisitor mandabit accusatori, quòd nomina testium producat, quibus productis citabūtur, & examinabuntur diligenter medio iuramento: Et si reperiatur quòd nihil faciant ad factum, Inquisitor consulat accusatori, quòd desistat †, & ipse Inquisitor supersedeat. Si autem reperiatur, quòd testes non plene probant, licet eorum dicta indicia magna faciant, consulet Inquisitor accusatori, quòd amoueat verbum, accusationis, & apponat, denuntiationis; vt sic Inquisitor procedat ex officio, & non ad partis instantiam propter accusatoris graue periculum: & sic procedet per modum prædictum secundum. Vbi autem reperiatur, quòd testes plene probant, & accusator omnino vult stare in accusatione, & non vult denuntiare, sed accusare: tunc Inquisitor testes productos iudicialiter coram notario, & duabus personis religiosis, vel aliàs honestis. iuxta cap. Vt officium, de hæret. lib. 6. diligenter examinet, iurato primitus ad quatuor Dei Euangelia de dicenda veritate, & continuabit sic.

† Vide omnia quę diximus supra commentario 14. huius partis. super isto de primo modo procedendo in causa fidei per accusationem. & iam si reus.

Post quæ considerans ipse Inquisitor, quòd prædicta hæreticalia, de quibus talis est accusatus, sunt talia, & tam grauia quòd non potest, nec debet ea conniuentibus oculis pertransire, & oportet eū reddere iustitiā accusanti, descēdit ad testes productos examinandos per modū, qui sequitur.

Forma examinationis testium.

72 TALIS de tali loco testis productus, citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem, *exprimendo nomen accusati*, dixit quòd sic.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit quòd pro eo quòd vidit, & locutus est cum eo pluries, & etiam quia sic, vel sic.

Exprimat alias causas, vtpote si est de genere suo, vel fuerint socij, & sic de alijs causis cognitionis.

Item interrogatus de tempore cognitionis: dixit, quòd sunt decem anni, vel tot.

Item interrogatus de fama illius talis, & præsertim quo ad ea, quæ sunt fidei: dixit quòd quo ad moralia est homo bonæ famæ, vel malæ famæ, vt testificabitur. Quantum autem ad ea, quæ sunt fidei, dixit, quòd est fama in tali loco, quòd dixit, vel fecit talia contra fidem catholicam; vel quòd est talis secta, & eam tenet, & defendit: Vel quia est bonæ famæ quo ad ea quæ sunt fidei.

Interrogatus [a] quid est fama: dixit, quòd est id, quod communiter dicitur.

Item interrogatus si vidit, vel audiuit talem dicentem, vel facientem aliquid contra fidem: dixit quòd sic: talia, & cetera.

Interrogatus vbi vidit fieri supradicta, vel dici; dixit quòd in tali loco.

Interrogatus in quorum præsentia sunt dicta, vel facta supradicta: dixit quòd in præsentia talium, & talium.

Interrogatus quotiens vidit dici, vel fieri supradicta: dixit quòd totiens.

Item interrogatus de modo, quo talis fecit, vel B dixit supradicta: dixit quòd modus fuit talis: nā, &cetera.

Item interrogatus si attentis omnibus antedictis quæ dixit, vel fecit ipse talis, si videtur ipsi testi, quòd dictus talis prædicta dixerit, seu fecerit trufatorie [b] †: seu dixerit [c] recitatiue: seu animo [d] indeliberato: dixit quòd credit, quòd fecerit, vel dixerit supradicta iocosè, & trufatorie: seu recitatiue, & non animo sic credendi, seu assertiue: Vel quòd dixit animo deliberato, seu assertiue. † Hoc est, per iocum.

Item interrogatus de causa credentiæ: dixit quòd credit pro eo quod ille talia dicebat ridendo, vel sic, vel sic: vel pro eo quia cum super talibus C reprehenderetur, adhuc perseuerabat, & itera bat, & cetera.

Et hoc est multum diligenter inquirendum, quia nonnulli quandoque dicunt aliqua contra fidem recitando aliorum verba, & trufando, & burlando, vel disputando, & conferendo, vel interdū asserendo, & affirmando, & cetera.

Item interrogatus, si hoc deponit odio, vel rancore: seu dimittit aliquid amore, vel fauore: dixit quòd, &c. *Et sequitur*, iniunctum est sibi tenere secretum. *Et paulo infra.* Acta sunt hæc in tali loco, die tali, mensis talis, anno tali, in præsentia talium testium vocatorum, & rogatorum, & mei talis D notarij.

73 Quando vtendum sit ad capturam delati.

Consimiliter examinentur alij testes omnes. Quibus examinatis [e], si Inquisitor viderit factū esse probatum plene, vel esse maxima indicia, & suspiciones vehementes contra accusatum; & timetur de fuga accusati, vtpote, si accusatus sentiat, quòd contra eum de hæresi inquiritur, faciat eum capi. Si autem non timeat de fuga accusati, faciat eum citari, & accusato coram Inquisitore per sonaliter constituto collectis his, de quibus est accusatus, & his, de quibus est per testes conuictus, vel habitus suspectus; formet interrogatoria super illis, & interroget eum, ac inquirat cum eodem, habito secum notario, & duabus personis religiosis, seu honestis, vt dictum est supra: & hoc per modum, qui sequitur, præstito prius corporali iuramento ad quatuor Dei Euangelia de dicenda veritate. E

COMMENT. XVII.

CVm inter ceteras probationes, ea quę per testes fit, magnum habeat pondus in hoc tribunali, præsertim si à fide dignis personis proficiscatur; ideo pars hæc, quæ ad testes attinet, diligentissime & Num. 72.

tractari debet, & obſeruari: ac multas difficultates, qua circa teſtes oriri poſſunt, multis perſequitur Eymericus hac 3. par. q. 62. & ſequentibus. hic vero in examinandis teſtibus praxim obſeruandam tantum demonſtrat. de qua re copioſe tractant gloſ. & doctores in cap. præſentium. de teſtib. lib. 6.

Quid primo mere debeant Inquiſitores, teſtes in cauſa hæreſis teſtificantes.

Sed hic multa Inquiſitores obſeruare oportet: ac primum illud eſt, vt diligenter & efficaciter admoneant teſtificari volentes, ne pretio corrupti, prece victi, ira vel odio commoti, aut qualibet alia illicita, vel iniuſta cauſa excitati falſum teſtimonium dicant. moneant præterea quàm ingens & atrox ſcelus ſit, quempiam innocentem de tam graui & horrendo hæreſis crimine infamare. ad hæc iurare debent de veritate dicenda, vt paulo poſt dicemus, & illa interuenire, qua prudentiſſime tradit Eymericus infra nu. 81.

Sed præ ceteris dum vel teſtes, vel reos interrogant Inquiſitores hoc cauere debent, ne ita interrogent, vt ſuggerere potius reſponſiones videantur, vel monere eos qua ratione interrogationes effugere poſſint, & facilius delicta diffiteri, vt optime admonuit Franciſcus Caſonus in tract. de tormentis. cap. 15. quod qua ratione ſit intelligendum, dicam paulo poſt in commentario ſequenti.

Teſtis interrogat' quid ſi fama, non tenetur reddere exactã famæ definitionem.

a ¶ Item interrogatus quid eſt fama, dixit quòd eſt id quod communiter dicitur.] *Appoſite & vere formauit reſponſionem Eymericus: non enim teſtes ſuper fama depoſuentes, debent reddere exactã famæ, vel infamiæ definitionem, ſed ſatis eſt eos more vulgi reſpondere, famam eſſe publicam quandam vocem, quæ de aliquo publice & paſſim circumfertur; aliter enim vix poſſet fama probari, & teſtes oporteret eſſe iuriſperitos, vt ait Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. verſi. poſtremo ſcias.*

Sed quid ſi interrogatus quid ſit fama, reſpondeat ſe neſcire? plane tunc non probaret. ita Hippolytus Marſilius in l. de minore. §. plurimum. num. 104. in fi. ff. de quæſtio. quem ceteri Criminaliſtæ cõmuniter ſequuntur.

b ¶ Quòd dictus talis prædicta dixerit, ſeu fecerit trufatorie.] *Voce minus eleganti iocum vocat trufam, & iocoſe quid facere vel dicere, trufatorie. ac plurimum quidem refert, (vt mox ſubdit Eymericus) intelligere, an verba hæreticalia per iocum & ludum ſint prolata, an vere & animo deliberato.*

Qui per iocum hæreticalia profert puniendus &c.

Et quamuis regulariter dictum, vel factum iocoſum pœnam non mereatur. l. 1. §. diuus. ff. ad l. Corneliam. de ſicar. l. obligationum ſubſtantia. §. vlt. ff. de actio. & obligatio. l. ſicut ſemel. C. de liberali cauſa. cap. 1. de ſenten. excom. notat Paulus Caſtrenſis. in l. ſi ſeuerior. C. ex quibus. ca. infam. irrog. idem Paulus & Baldus in l. nemo deinceps. C. de epiſco. audien. In crimine tamen hæreſis longè aliter eſt iudicandum: nam ſi quis iocoſe quippiam dixerit in fidem, in Deum, vel in Sanctos, puniendus quidem eſt. Cardinalis Zabarella in clemen. 1. §. nos igitur. in fine. de ſum. trinit. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 28. Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 19. num. 3. in fi. Gondiſſalinus de hæret. q. 1. num. 7. Lapus & Cardinalis in clemen. vnica. §. ſane. de vſuris. Palacius Rubius in allegatione de hæreſi. §. 4. in fine. Simancas de catho. inſtit. tit.

A 17. num. 22. & 23. Ioannes Roias in ſingularibus fidei ſingul. 103. & alij.

An puniendus per Epiſcopum, vel per Inquiſitorem.

Num autẽ puniri debeat per Epiſcopos, an etiam per Inquiſitores, dubitant nonnulli ex præcitatis, ſed verior mihi ſententia videtur, per Inquiſitores eſſe puniendos, quod voluit Cardinalis, & Ioannes Roias præfatis locis, & Gondiſſalinus tract. de hæret. q. 8. num. 6. quibus propterea ſubſcribo; quoniam ex quo quis hæreticalia dixit, aut fecit, ſtatim ſubeuitur Inquiſitorum iuriſdictioni. explorare autem, an per iocum, vel ſerio ea ſint aſſerta, ad eoſdem quoque Inquiſitores ſpectat.

Quæ pœna puniri debeant qui per iocum proferunt hæreticalia.

B *Sed quæ pœna puniri debeant qui per iocum proferunt hæreticalia, non eſt iure cautum; ideoque arbitrio iudicantis hæc relinquuntur. Primum hoc ſit exploratum, hos non eſſe puniendos velut hæreticos, ſed leuius, quia non concurrunt neceſſaria ad hæreſim cõſtituendam, videlicet error in intellectu, & pertinacia in voluntate, niſi qui dicterium ſeu iocum protulit, in eo perſiſteret, veluti ſi quis iocando diceret (quod eſt prægatorum frequens exemplum) ſe habiturum vxorem in alio ſæculo, poſtquam in hoc non habuit, ac poſtea in ea ſententia ſtulta perſeueraret.*

Puniuntur ergo pœna pecuniaria pijs locis erogauda, vt præcitati ſi locis Gondiſſalinus & Ioanni Roias reſcripſerunt, vel aliqua pœnitentia ſalutari.

C

Meminerint tamen Inquiſitores pœnam eſſe augendã, vel minuendã iuxta qualitatẽ perſonæ iocantis, loci perſonarum aſtantium & audientium, & ſcandali inde orti; quæ in delictis coercendis ſunt obſeruanda. cap. ſicut dignum. de homici. l. aut facta. ff. de pœnis.

Ex quibus cauſis minuatur pœna.

Modus proferendi dicteria eiuſmodi, & qualitas perſonæ ad minuendam pœnam multum profunt: vt eum repente, celeriter, inconſiderate, ac ſine delibe. ratione dicta fuerunt, vt ſæpe contingit. item videndum an perſona etiam ſua natura faceta eſſet, quæ

D *proculdubio ea protulit, vt aſtantibus riſum excitaret, quamuis ob id non ſint hæc impunita relinquenda omnino, quia vt recte ſcripſit Gerſon. par. 2. tractatu vlt.*

Non patitur ludum fama, fides, oculus. Ideoque eos, qui dicta hæc petulantia in Deum & Sanctos proferunt, ſuſpectos fieri.

In viris theologis & religioſis hæc acrius ſunt coercenda, præſertim, ſi coram laicis hæc dicteria & facetias proferant.

Genus quoque facetiæ ſpectandum eſt: nam acerbius puniendus eſt qui facetias hæreticales profert, quàm qui ſcandaloſas, erroneas, aut alterius qualitatis.

E

Non facilè credendũ dicentibus ſe hæreticalia dixiſſe, ſed per iocum.

Ad hæc illud diligenter præmonendum eſt, quod docuit auctor quidam incertus, non tamen imperitus nec contemnendus in tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rubrica De hæreticis credentibus, & c. nu. 6. in hæc verba: Si vero dicit quis, quòd ex leuitate, vel ex ira, ioco, & turbatione, & ſine deliberatione dixit, vel dixit aliquid contra fidem: tunc ipſe reus debet probare prædicta & perfectè: & Inquiſitor debet prædicta diligenter inueſtigare, & non debet eſſe facilis

ad recipiendum talem excusationem: quia quasi omnes moderni hæretici hoc se excusant. Inuenta autem veritate, quantum est possibile, si inuenitur quòd se non excuset, debet Inquisitor contra eum procedere; si vero inuenitur quòd uere se excuset, adhuc dicunt quidam, quòd Inquisitor potest eum punire, & debet: quia homo ex leuitate, vel ioco, uel turbatione uerba hæretica non debet proferre contra fidem & bonos mores. *hactenus ille. Et Dulcinum olim Hæresiarcham perfidum hac ratione se excusare voluisse scimus, vt dixi supra parte 2. super quæst. 12.*

Qui verba scripturæ sacræ ad iocos. velut Pasquinos, & turpē amorē trahant, grauiter coercēdi.

Postremo, quæ de facetijs & facetis hæreticalibus paulo antea diximus, obseruanda quoque putamus aduersus illos, qui verba sacra scriptura ad iocos, scurrilia, & inania trahunt, ex his quandoque (vt vulgus loquitur) Pasquillos, seu Paschinos componentes, quod est ingens & immane scelus, cum Spiritus sancti verba in ludibrium conuertantur, cuius sceleris patratores per Episcopos grauiter coercendos iubet concilium Tridentinum sessione 4. in fine. versic. post hæc temeritatem.

His adiungendi amantes, qui passim etiam solent scripturæ sacræ verba ad sua trahere desideria vt persuadeant: & ceteri vani homines & impostores, qui vt sua facilius persuadeant, contortis scripturæ testimonijs nefarie vtuntur: in hos enim Inquisitores, aut saltem proculdubio Episcopi animaduertere possent.

Recitantes aliorum hæreses, an puniendi, & quomodo.

c ¶ Seu dixerit recitatiue.] *Quoniam qui refert aliorum hæreses; nisi dolo malo & fraudulenter faciat, puniendus non est: fecus tamen dicendum, si recitauit approbando & laudando; quod quandoque fit à perfidis & malis hominibus ex industrijs, quibus non debet prodesse hoc refugium si dicant, se recitando eas protulisse. argumento l. qui iniurię. ff de furt. tradit Simancas de catho. instit. tit. 17. nu. 18.*

Au autem per dolum, aut sine dola recitata sint hæreses, circunstantię rerum, & qualitas personarum recitantium facile commonstrabunt. animaduertant autem indices fidei, vsitatam esse astutorum hæreticorum impostiuram, dicentium (vt se tueātur) se recitando tantum, non approbando, nec prædicando hæreses protulisse, quibus non est facile credendū; & si hanc excusationem attulerint, eam probare debent, vt paulo antea ostendimus in iocante.

His præterea quales pœnę imponi debeant, & de licti qualitas, & incommoda inde orta, & scandalum excitatum, docebunt.

Postremo obseruandum est, recitari posse quandaque aliorum hæreses sine dolo, non tamen sine culpę ac imprudentię nota, vt docuit Eymericus par. 1. q. 10. num. 5. nam qui disputando coram rudibus, aut concionando coram his, qui nihil contra fidem audierunt, recitant ad inanem quandam ostentationem hæreticorum dogmata; quamuis sine dolo id faciant, at sine culpa interdum non faciunt: & propterea ne amplius id fiat, inhibendum est ab Episcopis. sæpe enim compertum est, multos lapsos fuisse in eas hæreses, quas audierunt recitari; quod ego quandoque contigisse scio.

Qui per lubricum linguę lapsum inconsiderate hæresim proferunt, an puniendi, & quomodo.

A *lem & indeliberatum linguę lapsum inconsiderate hæresim proferunt, nec hæretici sunt, nec puniendi vi dentur: quia lubricum linguę non facile ad pœnam trahendum est. l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiestatis. l. 1. C. si quis imperat. mal. ed. 22. q. 2. cap. quod autē ait. ita Zanchinus tract. de hæret. cap. 7. nu. 9.*

Sed Lapus & Cardinalis in clemen. vnica, de vsuris, non esse inultum relinquendum delictum per lubricum linguę commissum, tradunt. & hos qui sequuntur extraordinarie puniendo scribunt, nempe Albertinus tract. de agnos. assert. q. 3. num. 10. Gondissaluus tract. de hæret. q. 1 nu. 7. Squillacensis tract. de fide catho. cap. 19. num. 3. in fine. Ioannes Ro-

B *jas tract. de hæret. par. 1. num. 66. & Campegius apud Zanchinum cap. 7. versic. non ex proposito.*

Erit autem hęc pœna pecuniaria in pios vsus erogenda, aut alia leuis, consideratis illis circunstantijs, quas, cum agerem paulo antea de hæresibus per iocum dictis, monui obseruandas.

Illud hoc loco addendum, multum esse pœnam minuendam, aut nullam penitus infligendam ei, qui statim correxit quod per linguę lubricum temere effudit: reprehendendus est autem grauiter, & admonendus, vt præcaueat in futurum.

De proferentibus hæreses animo indeliberato seu per lubricum linguę, locum

C *quoque habere putamus in illis qui per iram, seu calorem iracundię aliquod verbum hæreticum protulerunt. Zanchinus tract. de hæret. cap. 7. num. 9. Gondissaluus de hæret. quæst. 8. nu. 6. & alij de quorum pœna pauca quędam dixi infra super quæst. 103. §. Rursus Inquisitores. & faciunt quę late tradit Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa. 1.*

Qui p ebrietatem protulit hæreses, an & quando puniendus.

De eo vero, qui cum esset ebrius, hæreses protulit, dubitant quidam, an cessante ebrietate, vt hæreticus puniri debeat, cum is videatur in ebrietate proferre, quod antea mente conceperat; ac proinde censeatur in priori proposito perdurare: sed benignius &

D *verius est, ebrietatem ab hæresi excusare, nec puniēdum, qui dum vere ebrius esset, hæreticatur: nam perinde de eo censendum est, ac de furioso & mente capto. cap. à crapula. de vita & honesta. cleri. l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milit. tradit eleganter Zanchinus tract. de hæret. cap. 7. num. 10. vbi valde prudēter adiungit ebrios propter præcedentem culpam, cessante ebrietate, corrigendos.*

Hæc vero de ea ebrietate sunt accipienda, qua omnino mente priuant: nam si modica fuerit, coercendus est qui deliquit, vt optime scripsit Bart. in dicta l. respiciendum. §. delinquunt. de pœnis. & Campe-

E *gius apud Zanchinum capitu. 7. versicu. aliqualiter corrigi.*

Dormientes qui hæreses proferūt, nō puniuntur.

De dormientibus, quos interdum contingit hæreticalia proferre: idem iudicandum putamus, quod de vere ebrijs paulo antea diximus. horum enim nullum est tunc animi iudicium, cum sensus sint penitus ligati, & dormientes furiosis equiparantur. l. 1. §. adipiscuntur. ff. de acquiren. possessio. & propterea ne puniendi quidē, clem. vnica, de homici. vbi Laudunus & Cardinalis Florentinus q. 6. traditque eleganter Tiraquellus tracta. de pœnis temperandis,

Qui per lubricum lin

aut

aut remitten. cauſa 5. num. 2. & ſequen.

Pueri, & ſenes delirantes, & hæreticantes non puniuntur.

In ceteris vero qui vel propter ætatem decrepitam iam delirant, vel propter ætatem præmaturam & teneram quid loquantur non intelligunt, ac denique ob alias quaſcunque cauſas indeliberato animo hæreticalia proferunt & impia, puniendi non ſunt, hos enim omnes conſilij, & prudentia inopia, tum in hoc tribunali, tum in ceteris à pœnis commiſſorum delictorum tuetur. atque ex hu, niſi fallor, remanet locus hic ſatis opertus, & clarus: eſt enim inſignis, nec fuit vllo modo omittendus.

Num. 73. e ¶ Quibus examinatis ſi Inquiſitor viderit factum eſſe probatum plene, vel eſſe maxima indicia, &c. faciat eum capi.] *Hic locus, ſi quiſquam alius eſt, valde inſignis, prudentia plenus, & multum Inquiſitoribus conſiderandus, ne temere in tam grauiſi cauſa od tapturam reorum accedant. hac vero Eymerici doctrina opertis iuribus nititur, quomuis ipſe iura non citet,*

Quis ordo ſeruandus in captura rei ſi crimine hæreſis.

Ergo in hoc articulo, de capiendo reo hæc ſunt ob ſeruanda. Primum enim de delicto conſtare deber, vel indicia aliquo habere oportet per ſecretam inquiſitionem à iudice factam, aut alijs modis: quia nunquam eſt in criminalibus à tapturo reorum inchoandum. l. nullus in torcerem. & l. fin. vbi Bartolus, Baldus, & Salycetus, C. de exhiben. reis. l. nemo. C. de exacto. tributo. lib. 10. Baldus in l. quod cuitandi: nu. 2. C. de condit. ob turpem cauſ. Salyretus in l. abſentem. nu. 9. C. de accuſatio. copioſe & vere ſuo more Antonius Gomez. tom. 2. varia. reſolut. cap. 9. nu. 1. Iulius Clarus in practi. crim. §. vlt. q. 28. Ioannes Rojas tract. de hæret. por. 2 aſſertio. 1. nu. 2. & ſeq. Albertinus de agnoſ. aſſertio. q. 32. nu. 22. & q. 34. num. 21. & ceteri communiter.

Verbalis citatio quando facienda, & quãdo omittenda.

Rurſus, vbi denuntiationes & indicia rite conſcripto fuerint, reus citori debet verboliter per nuntiũ, aut per litteras vt ſe ſiſtat coram Inquiſitoribus; ſed ſi receſſui, aut fugo timeatur, tũc omiſſa verbali citatione ſtatim eſt ad citationem realem, hoc eſt, ad perſonalem tapturam deueniendum. ito ſcribunt omnes practicati. & probat apertiſſime textus in d. l. nullus. C. de exhiben. reis. & in l. fin. C. de iuſto. reorum. & in l. 1. ff. eodem titu. Salycetus in d. l. nullus. & in l. abſentem. C. de accuſatio. Angelus tract. de maleſi. verbo, index commiſi. Marſilius in pract. criminu. §. conſtante, in principio. & alij, & dixi plenius infra nu. 131.

Magno conſilio ad capturam procedendum in hoc crimine.

Hæc res, vt breui tuncta complectar, in hoc tribunali hoc ordine conficitur: vbi ex teſtimonijs & delicti qualitate viſum fuerit delatos eſſe huius criminis reos, Fiſcalis petit ab Inquiſitore, vt rei comprehendantur. is vero protinus habito peritorum conſilio, quid facto opus ſit, deliberat: & ſi pluſquam ſemiplenis probationibus reos tomineri videris, eos comprehendi iubet. Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 22. idem in enchyridio tit. 25. nu. 1. & 2. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 1. num. 12. & ſequen. atque hæc eſt tutiſſima procedendi ratio, præſcripta etiam Inquiſitoribus Hiſpania Madriliana quadam inſtructione anno M D L X I. cap. 3. in hac verba à nobis latine facta: Inquiſitores viſa informatione ſimul ſi præſentes fuerint, deliberent de captura, quæ magis iuſta videretur, ſi fieret cum

A conſilio conſultorum eius inquiſitionis, ſi commode fieri poſſet, & videretur Inquiſitoribus conueniens & neceſſarium, & quod decretum fuerit, in actis referatur. *hac ibi.*

Dixi vero, habito conſilio peritorum: *nã quamquam ſolus Inquiſitor decernere poſsit, vt rei perſonaliter capiantur, clemen. 1. §. propter quod. de hæret. ſecurius tamen eſt & tutius, vt rem tantam maturo conſilio peritorum aggrediatur. cum enim hoc delictum ſit grauiſi imum, & ex ſola captura non modice fama lædatur, non facile decernendum eſt, vt rei capiantur. Eymericus hoc loco valde prudenter hæc intuitus, aut plenam probationem delicti, aut ma-*

B *xima indicia, aut vehementes ſuſpiciones præcedere debere capturam aſſerit: nam ex leuibus ſuſpicionibus nuſquam eſt od eam deueniendum, vt monui ſupra in 2. parte. ſuper cap. excommunicamus. §. ceterum. retero huc ſpectantia copioſe tradidi infra ſuper q. 59.*

Modus interrogandi reum accuſatum.

TALIS de tali loco, delatus prædictus iu- 74
ratus ad quatuor Dei Euangelia corporaliter tacta, tam de ſe, quàm de alijs dicere veritatem, &
C interrogatus [a] vnde eſt, ſeu vnde originem traxit: Reſpondit, quòd de tali loco, talis diœceſis.

Item interrogatus, qui ſunt eius parentes, & ſi ſunt viui, vel mortui: Reſpondit, quòd vocantur taliter, & quòd ſunt viui in tali loco, vel mortui.

Item interrogatus vbi fuit nutritus, & vt in pluribus conuerſatus: Dixit quòd in tali loco, vel tali. Et ſi videat Inquiſitor quòd mutauit locum propriũ, & cõuerſatus fuit in alieno, & præſertim in locis, in quibus conſueuerunt hæreſes vigere, interrogabit eum ſic.

Item interrogatus quare mutauit locum ſuæ natiuitatis, & ſe tranſtulit ad commorandum in
D tali loco, vel talibus: Dixit quòd ex tali cauſa.

Et ſecundum reſponſiones formabuntur articuli quouſque ad propoſitum veniatur.

Item interrogatus ſi in dictis locis, vel alibi audiuit loqui de tali materia: *exprimendo materiam, de qua eſt accuſatus:* vtpote ſi audiuit loqui de paupertate Chriſti, uel Apoſtolorum, ſeu de viſione Beatorum, &c. Et ſi dicat, quòd ſic; interrogetur diligẽter, quid audiuit loq de matetia antedicta, & ſcribantur eius reſponſiones: dixit, & cetera.

Item interrogatus, quid ipſe ſuper hoc aliquãdo eſt locutus: reſpondit, & dixit, & cetera.

Item interrogatus, quid ipſe credit ſuper hoc
E quòd, &c. dixit.

Et ſic [b] prudens Inquiſitor interrogabit & formabit ſibi articulos ſecundum materiam, de qua eſt accuſatus, & de qua per teſtes eſt conuictus, uel ſuſpectus habitus, taliter ut ueritas habeatur. *Qua confeſſione perfecta ſcribatur paulo poſt:* Acta ſunt hæc in tali loco: & cetera.

Et ſi uideat Inquiſitor, quòd plene de hæreſi 75
eſt conuictus per teſtes: uel confeſsione propria deprehẽſus: uel negat, ſed eſt cõuictus uel multũ ſuſpectus, capi eũ faciat, & includi ad cuſtodiã,

Quando detur mandatũ de capiendo

ne euadat, in carcere proprio, si habeat; vel in palatio episcopali communi: vel teneat eum in posse curiæ sæcularis, prout sibi & negotio videbitur expedire. Vt communites tamen tutius, & melius teneantur in carcere curiæ Ecclesiastico, quàm sæcularis: Et etiam quia episcopus est ordinarius iudex, sine quo Inquisitos non potest de hæresi diffinitiue aliquem condemnare, nec quæstionibus exponere, seu tormentis, nec carceri, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur mancipare, vt habetur extra de hæret. cap. Mulsorum querela. in clem. quibus ex causis habet sequentes cũ episcopo de captis pro hæresi contractare, & eundem captum interrogare, quando processus est communicatus.

76 Sæpius interrogandus reus.

Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum, & examinabit eum frequentes Inquisitos super his, quæ negat, & sunt probata, vel sunt suspiciones vehementes contra eum, quousque amplius nolit fateri, fatendo, vel negando, & in causa sit conclusum, continuando confessiones in processu, & actis semper cum notarijs, & testibus per modum prædictum. Et post datis, & præmissis legitimis defensionibus, si petit, finietur negotium per modum infrascriptum.

COMMENT. XVIII.

Num. 74.

QVamuis in his quæ ad praxim attinent, nihil fere sit nominatim à iure cautum: ea enim iudicum prudentiæ reliqui solent, & plurimum in his etiam consuetudo singularum inquisitionum sibi vendicat: nihilominus tamen, vt facilem in his quoque modum cum se affers occasio, præscribamus, quo ordine commodissime hæc sint gerenda in gratiam lectoris breuiter indicabimus. Ergo vt hunc locum illustremus, omissa supplentes in hac parte, hæc possent tutissime obseruari.

In examinãdis & interrogãdis reis, quis ordo seruandus.

Communioribus interrogationibus absolutis, quarum hic meminit Eymericus, mox reus ipse interrogabitur in genere: an sciat quam ob causam sit captus: an aliquos suspectos habeat, à quibus se delatum fuisse reputet, & quos ac iuxta eius responsionem formabuntur cetera interrogationes causa ei cõpetentes. monebitur præterea, vt clare & aperte veritatem fateatur, recepturus & inuenturus apud Inquisitores omne misericordiæ auxilium. hæc vero admonitio ter poterit fieri intra primos decem dies à captura: quamuis plures dies assignare possint Inquisitores, intra quos hæc terna admonitio interpolatim fiat arbitrio Inquisitoris. Potest etiam & sæpius interrogari, vt max subinngam. interrogabitur etiam de consuetis Christianæ religionis orationibus, seu precibus, ac de doctrina Christiana: item vbi, & quando, & quibus sacerdotibus fuerit confessus peccata sua.

Inquisitoris prudentia & modestia in interrogandis reis.

Hoc autem præ ceteris caueant Inquisitores, ne sint in interrogationibus faciendis nimis molesti, ea percontantes, quæ parum ad rem faciũt, & quæ reos ad iram possint commouere, dummodo nihil omittãt eorũ quæ ad causam & substantiam delicti attinent.

Quòd si delinquens libera cæperit confiteri, nulla tenus interrumpatur, nisi aliena fuerint à proposito quæ dicit, & parum conducant ad causam.

Hæc omnia notarius excipiat, & reus subscribat, si sciat: sin minus, signum aliquod aliud apponat, ac iterum in carcerem remittatur.

Inquisitoris benignitas.

Dum hæc omnia geruntur cum illis qui examinantur, Inquisitor humaniter eos tractare debet, meminerit que se hominem esse, qui & similia committere possit, nisi omnipotentis Dei gratia iuuetur: quemque reum iuxta qualitatem & dignitatem suam tractet, ita vt Inquisitor suam semper tueatur auctoritatem.

Non erit indecorum, nec inutile, vt dum reus examinatur, in humiliori sedili, quàm Inquisitor, sedeat, vt pacatior & magis quietus sit animus ad tractandam causam suam. & ad respondendum. hæc ferme salubriter præscribuntur Madriliana quadam instructione anno Domini MDLXI. cap. 13. 14. & 15. à quibus non dissentit Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 1. de iusta hæret. punitio. & Simancas de catho. institit. tit. 44 num. 14 & seq. B

Quomodo Interrogabit iudex reum, ne suggerere videatur.

Id vero in primis præcauere debent iudices violatæ religionis, ne ita reos interrogent, vt suggerere illis potius, ac fugiẽdi modos præscribere, quàm veritatem ab eis indagare videantur.

Vt autem periculum suggestionis euitetur, cumque de proprio delicto interrogatur, in genere interrogandus est, inde paulatim ad speciem descendendum est, nullam singularem delicti circunstantiam exprimendo, vt scribit Franciscus Casonus tract. de tormentis cap. 15. quem ordinem præscribere mihi videtur Iurisconsultus in l. 1. §. in causa tributorum. ff. de quæst. in hæc verba: Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter qui id feceris: alterum enim magis suggerentis quàm requirentis videtur. *hæc ibi.* C

Est in hæresi quoque sua tempore ex causa id locum habet, vt periculum suggestionis vitetur. Sed vlterius de seipsis rei interrogandi sunt iuxta qualitatẽ indiciorum, & sæpe ad particularia est descẽdendũ, vt reus vel conuincatur, vel crimen suum detectum agnoscat, vel si quid oblitus est recordetur: caute tamen hoc est faciendum, ne vel suggestio contingat, vel aliquid periculi testibus vel denuntiatoribus ex particularium circunstantiarum commemoratione seu recordatione immineat. D

Inter ceteros autem suggestionis modos vnus ille habetur valde perniciosus, cum index facta interrogatione, in responsione prægris vel præuenit reum subtiliter quasi indicando ei viam euadendi, & subministrando modum, qua se tueatur. quod grauissimum est crimen, præsertim in iudice violatæ religionis. quod si dolo forte commiserit, in eam pœnam propterea incidit, quam tradit concilium Viennense in Clemen. 1. §. Verum quia. de hæret. E

Num. 74. De origine sua, & aliis circunstantijs, cur reus interrogandus.

a ¶ Et interrogatus vnde est, seu vnde originem trahit, &c.] *Propterea de origine & aliis circunstantijs hoc loca ab Eymerico commemoratis, debet fieri diligẽs interrogatio: quoniam, vt optime oratores admonẽt, suspicionum argumenta non leuia sumuntur ex genere, natione, patria, educatione, disciplina, bonitate, pranitate, tempore præterito, societate & amicitia, moribus & verbis, & aliis huiusmodi, vt docet Cicero lib. 2. rethori. ad Herẽnii. Quintilianus*

lianus lib.5.cap.10.orato.inſtit.& Gandinus tract. crimi.tit.de præſumptionibus. & copioſe,ac diligenter Franciſcus Caſonus tract.1.de indicijs ex perſona,cap.1.& multis ſequentibus: quod in hoc crimine potiſſimum eſt obſeruandum: nam qui in locis ſuſpectis eſt educatus,facile creditur labe hæreſis infectus: de ceteris vero circunſtantijs idem eſt iudicium. hæc omnia prudentiſſime docet hic Eymericus,quàuis ſine arte id facere videatur.

Delati non interrogentᵉ niſi de his de quibus ſūt indiciati.

b ¶ Et ſic prudens Inquiſitor interrogabit, & formabit ſibi articulos, ſecundum materiam, de qua eſt accuſatus.] *Hoc eſt præcipuum documẽtum Inquiſitoribus obſeruandum,dum reos interrogant, ne videlicet eos interrogent extra id,de quo ſunt inquiſiti vel delati,niſi ipſi rei dum confitentur,dederint occaſionem ad alia etiam interrogãda;quod frequentiſſime contingit:tunc enim ſi ea non ſunt prorſus inepta,& ad cauſam conducant,etiam interrogãda ſunt,inſtructione Madriliana anno M D L X I. cap.15.§.y deuen ſiempre. in hac fere verba:* Habeant etiam Inquiſitores magnam curam, ne interrogent extra indicia, niſi reus per ſuam confeſſionem occaſionem prabuerit. *quod etiam optime admoniſſe videtur hoc loco Eymericus.*

Num.75.

c ¶ Vel teneat eum in poſſe curiæ ſæcularis.] *Sæpe contingere poteſt,vel ob impotentiam Inquiſitorum,vel ob multitudinem hæreticorũ, vel ob alias cauſas,vt rei captiuati non ſint in carceribus Inquiſitorum,& propterea docet eos quandoque cuſtodiri in carceribus curiæ ſæcularis: quod & olim ſalubberrime cauit Innocentius IIII. reſcripto incipiente:* Ad extirpanda. *in hac verba:* Teneatur inſuper Poteſtas,ſeu Rector quilibet,omnes hæreticos & hæreticas qui capti amodo fuerint per viros catholicos ad hoc electos à diœceſano, ſi fuerit præſens, & fratribus ſupradictis, in aliquo ſpeciali carcere turo & ſecuro,in quo ipſi ſoli detineãtur ſeorſum à latronibus & bannitis, donec de ipſis fuerit definitum,ſub expenſis communis ciuitatis,vel loci ſui,facere cuſtodiri. *hæc ibi.*

Delati de hæreſi in carceribus iudicis ſæcularis poſſunt quãdoque cuſtodiri.

Verum cum hoc cõtingeret fieri, obſeruanda ſunt huius conſtitutionis verba iubentia, vt hæretici cuſtodiantur à viris electis per Inquiſitores & Epiſcopos:item ſeparentur ab alijs delinquẽtibus: quod eſt ſalubriter cautum, ne vel per malos miniſtros, aut perfidos ſocios,quales ſunt latrones & bãniti,in detrimentum fidei aliquid committatur,inſtruãturque de celanda veritate.

Num.76.

d ¶ Cumque accuſatus fuerit ſic captus, interrogabit eũ & examinabit frequẽter Inquiſitor,&c.] *Neque his obſtat id quod paulo antea diximus de terna admonitione facienda; nam illa interpolatim fiunt intra decem dies à tempore captura, per quas ſi reus,vel nihil confiteatur, vel non plene confiteatur,tunc promotor Fiſcalis accuſationem proponit contra reum de illis delictis, quę per teſtes probata ſunt, omiſſis nominibus teſtium, & alijs nonnullis circunſtantijs commiſſorum criminum,vt conſtat ex forma libelli,quam diximus paulo ante commentario 14.§.ſed cum bodie.ac illę quidem tres monitiones neceſſariæ videntur.*

Reus ſæpius interrogãdᵘˢ, & quando.

Ceterum non modo in principio actorum, ſed in tota etiam cauſa quotiens expedire videbitur, multotiens etiam alię fieri poſſunt ab Inquiſitoribus: tunc autem expedire videtur, cum vel reus obiecta crimina negat,vel partem negat,& partem confitetur, vel noua ſuperueniunt indicia, aut denique ob alias cauſas, quas nominatim ars complecti non poteſt. cap.vlt.30.q.5. ibi: Et tandiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid prætermiſſum forte remaneat, quod annecti conueniat. *hęc ibi. & facit cap.iudicet.3.q.7. & optima ad hoc gloſſa in cap.penult.verbo,interrogationibus.extra de inuamen.calum.*

Modus continuandi proceſſum per Denuntiationem.

SECVNDVS proceſſus †, ſcilicet ille,qui fit ad denuntiaõnem alterius,partem non faciens,ſed tãtum denuntiantis, in quo proceditur ex officio, & non ad inſtantiam partis, cononatur ſic: Nam poſtquam denuntiatio eſt facta contra aliquem de hęreſi coram Inquiſitore, & in ſcriptis redacta,& in proceſſu inſerta pro fundamento proceſſus,ſecundum modum, de quo dictum eſt prius; Inquiſitor faciet citari teſtes, quos denũtians intimauit,& præſertim illos, qui magis videntur ſcire in facto: & continuabitur in proceſſu ſic:

77 † Tabienſis in ſũma verbo, Inquiſitor.§.16.

Cõtinuatio proceſſus.

Poſt quę attendens Inquiſitor ipſe denuntiata ſibi hęreticalia antedicta, fore ex ſui natura talia, & tam grauia,quę non poſſunt nec debent conniuentibus oculis toleran, cum cedant in opprobrium diuinę maieſtatis, & fidei catholicæ detrimentum;deſcendit ad ſe informandum, & ad teſtes examinandum per modum,qui ſequitur.

Talis teſtis citatus,iuratus,interrogatus: & cetera,vbi ſupra.

Modus continuandi proceſſum per Inquiſitionem.

TERTIVS proceſſus,ſcilicet,ille qui non fit ad accuſationem,nec ad denuntiationem alterius,ſed fama publica referente, vel clamoſa inſinuatione deferente; & ſic non ad inſtantiam partis,ſed ex officio iudicis continuabitur ſic: Nam prędicta inſinuatio, vel famę reclamatio deducta ad aures Inquiſitoris, & inſerta in proceſſu pro ſui fundamento, vt dictum eſt ſupra, Inquiſitor faciet citari aliquos teſtes, & præſertim perſonas graues,& bonas,& coram notario & duabus perſonis religioſis,vel honeſtis, (vt dictũ eſt) inquiret de fama tãtummodo cum illis, an ſit veraciter apud bonos & graues ille,de quo agitur,de hęreſi infamatus: & continuabitur hic proceſſus:

78 Tabien. verbo, Inquiſitor.§.17.

Cõtinuatio proceſſus.

Poſt quæ attendens ipſe Inquiſitor, quòd iniurias creatoris nimis eſt impium tolerare, maxime illas, quæ vergunt, vel vergere poſſunt in graue eiuſdem vituperium & offenſam, ac ſanctæ fidei opprobrium & iacturam; voluit(vt debuit) plenius ſe informare, an talis de tali hæreſi ſit apud bonos, & graues veraciter infamatus, & ſic proceſſit ad ſe informandum, & teſtes examinandũ per modum,qui ſequitur.

Forma examinandi teſtes ſuper fama alicuius infamati de hæreſi.

79 TALIS teſtis citatus, iuratus, & interrogatus ſi cognoscit talem de tali loco: dixit ꝙ ſic.

Item interrogatus de tempore cognitionis ire-ſpondit, & dixit, ꝙ cognoſcit eum à tanto tempore citra.

Item interrogatus de cauſa cognitionis: dixit, ꝙ ex tali cauſa, vel tali cauſa cognoſcit eum.

Item interrogatus ſi eſt fama de eo in tali loco, ꝙ ipſe dixerit, vel fecerit talia contra fidem: dixit ꝙ ſic.

Interrogatus quomodo ſcit eſſe famam de eo, ꝙ talia fecerit, vel dixerit contra fidem: dixit, per talem modum.

Item interrogatus quantum tempus eſt, ꝙ talis eſt infamatus de tali hæreſi in tali loco: dixit, ꝙ tantum.

Item interrogatus ſi ſcit ipſum infamatum de illa hæreſi, vel alia, niſi in loco tali: dixit, & cetera.

Item interrogatus ſi ſcit vnde orta ſit, & eſt cõtra talem illa fama, & ſi à maleuolis, vel à quibus: dixit, &c. Acta ſunt hæc: *vt prius.*

80 Et teſtibus aliquibus examinatis, & fama probata, ipſe Inquiſitor deſcendet ad inquirendum ſuper rei veritate an ſit ita, nec ne: & faciet citari teſtes, & maxime ipſi delato familiares, & bonos, & fidei zelatores; de quibus præſumat, ꝙ fauore delati non deierabunt; & inquiret cum eis medio iuramento, non de fama, ſed de re ipſa præſentibus notariis, & duabus perſonis religioſis, vel honeſtis, & continuabitur ſic proceſſus.

Cõtinuatio proceſſus.

Poſtmodum cupiens ipſe Inquiſitor ſcire an clamor, qui venit ad eum, opere compleatur: & an famæ tam peruerſæ de tali ſuper hæretica prauitate veritas ſuffragetur: deſcendit ad videndum, ac ſe informandum, & inquirendum, ac teſtes examinandum per modum, qui ſequitur.

Talis de tali loco teſtis citatus, iuratus, & interrogatus: & cetera, *prout ſupra, vbi agitur de examinatione teſtium, quando proceditur per modum accuſationis: & examinatis teſtibus procedetur ad examinandum infamatum per modum prædictũ, vt prius.*

COMMENT. XIX.

Num. 78. *HIc modus fabricandi proceſſum per Inquiſitionem laborioſior eſt illo, qui fit per denũtiationem; idque propter incertitudinem famæ, ſeu infamiæ, qua hic modus nititur veluti principio & fundamento: & ob id paulo diligentius nobis hic erunt perſcribenda quæ ad hoc inſtitutum proprie ſpectant. Praxim erudite eradat hoc loco auctor, reliqua breuiter perſtringemus: & quantum ad hanc etiã praxim attinet, videndus eſt omnino Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 5 verſi. poterit igitur. & q. 6. in principio, vbi erudite tractat hunc procedendi modum. adde Tabiẽſem in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 27.*

Num. 80. a ¶ Et teſtibus aliquibus examinatis, & fama probata.] *Quomodo autem fama probetur, per quot teſtes & quales, neceſſario eſt tradendum: nam hæc*

A *magnum habent momentum in hoc tribunali. de hac re variis locis differunt Doctores. Innocentius in cap. qualiter & quando. el 2. & in cap. cũ oporteat. de accuſatio. Panormitanus in cap. inquiſitionis. §. quæſtioſi. de accuſatio. Bartolus in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſtio. & copioſius ibidem Hippolytus Marſilius num. 40. cum multis ſequent. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. verſi. ſed quoniam. & verſi. ſciendum eſt autem. cum aliquot ſequentibus. & Thomas de Piperata in tract. de fama, quem ſequitur per omnia Bart. in dicta l. de minore. Simancas de catho. inſtitut. tit. 65. num. 34. & aliquot ſequentibus, & Campegius ad Zanchinum* De probãde fama in criminalibus, & differentia.

B *cap. 11. & paſſim Criminaliſtæ.*

Ex his primum colligo, famam per duos teſtes eſſe probandum. Bart. in dicta §. plurimum. num. 19, & gloſſa communiter recepta in l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtibus. Salicetus in l. ea quidem. num. 106. verſ. ad ſeptimam. C. de accuſa & præcitati. & hanc ſententiam dicit communem Albericus in dicta l. ea quidẽ. num. 24. C. de accuſatio. addit Marſilius in dicto §. plurimum. num. 93. adeo verum eſſe duos teſtes requiri ad probationem famæ, vt ſi vnus tantum deponeret, non modo non faceret plenam, ſed nec ſemiplenam probationem; neque etiam indicium, quia fama eſt indicium à crimine remotum: omne autem indi- Fama ꝙ duos teſtes probari debet.

C *cium à crimine remotum debet ſaltem per duos teſtes probari. gloſſa ſingularis in l. vlt. C. familiæ erciſcundæ. & tradit Marſilius loco præcitato.*

Fama vero, vel infamia de aliquo qua ratione probetur. eleganter docet Innocentius in dicto cap. qualiter & quando. de accuſatio. his verbis: Hic potes colligere qualiter probetur infamia; debet enim dicere teſtis, eum de quo agitur, de tali crimine diffamatum: & ſi quæratur ab eo, apud quos eſt infamatus; debet reſpondere, apud tales: & niſi eos inſignet, non videtur bonam reddere cauſam dicti ſui. præterea quia non poteſt ſciri, an ſint graues, vel maleuoli. *hæc Innocentius.* Quomodo probetur fama.

D *Ergo teſtes debent aſsignare cauſam dicti ſui ſufficientem, aliàs non probarent. & hanc ſententiam communem dixit Corneus lib. 2. conſi. 232. & lib. 3. conſi. 216. perſonas vero ideo nominare debent, vt iudices intelligant ex qualitate perſonarum, quanta fides ſit famæ adhibenda. ſufficit autem teſtibus nonnullas nominare perſonas, à quibus dicant ſe audiviſſe Lutherum, verbi gratia, de hæreſi infamatum. ita practica Papienſis in forma poſitionum actorie. verbo, item quòd de prædictis omnibus & ſingulis. num. 9.* Teſtes cauſam dicti ſui reddere debent.

Duo autem teſtes vt plene probent infamiam, ita vt in hoc crimine hæreſis diffamato canonica purga-

E *tio iudici poſsit ratione diffamationis, integri eſſe debent, & omni exceptione maiores: atque hoc eſt tutius & ſecurius, vt dixi ſupra parte 2. ſuper q. 57. atque hæc ſententia tunc maxime procedet, quando infamia duxiſſet originem vel à maleuolis, vel ab infamibus, & vilibus perſonis.* Teſtes quales eſſe debeant.

Rurſus, ſi teſtes ſuper infamia deponentes diuerſi eſſent, aut in nominibus perſonarũ, quia vnus diceret ſe audiviſſe à Titio & Seio, alius à Marco & Caio aut in tempore, quia vnus diceret ſe audiviſſe menſe Aprilis, alius menſe Martij: aut in loco, quia Teſtes diuerſi quãdo probẽt infamiã.

vnus

vnus diceret ſe audiuiſſe in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento l. ob carmē. §. ſin ff. de teſtib. Bartolus in dicta l. de minore. §. plurimum. nu. 24. ff. de quæſtio. Innocentius in dicto c. qualiter & quando. verbo, & famam. de accuſatio. Practica Papienſis in forma poſitionum actoris. verbo, item quòd de predictis omnibus & ſingulis. nu. 9. in fine quos ceteri communiter ſequuntur.

Teſtes etiãſi non conueniant in cauſa ſcientiæ, famam probant.

Præterea, quamuis teſtes non conueniant in cauſa ſcientia: quia videlicet vnus dicit: ſcio quia ab eo audiui, vel à talibus audiui: et alius dicit, ſcio quoniam ob hoc ortum eſt ſcandalum in vicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes iſta cauſę in eundem finem diriguntur, vere probant famam, aut infamiam. ita idē Innocentius in c. qualiter & quando. de accuſatio. verbo, & famam.

Quid ſit publice dici.

Ad hæc, vt teſtes probent famam, ſatis eſt ſi dicãt ſe audiuiſſe à talibus, aut talibus (iuxta ea quę in præcedentibus diximus) publice dici, Bucerũ, verbi gratia, imagines Sanctorum deleuiſſe, hoc eſt publica voce dici à populo. ita Baldus in c. litteras. nu. 2. de præſumptio. & in c. præterea. nu. 9. et 10. de teſtibus. & in l. haredes palam. in principio. ff. de teſtibus. quę ſequitur Marſilius in dicto §. plurimum. nu. 42. in fine quod ita obſeruari teſtatur Iulius Clarus in pract. crimin. §. fi. q. 6. verſi. debent etiam dicere. & Caſſadorus deciſio. 3. nu. 7. de probatio. & in Romana curia hanc ſententiam vſu forenſi cuſtodiri tradit Pariſius lib. 3. conſi. 52. in fine. & Hieronymus Monſtract. de finibus. fol. mihi 50. num. 4 reiecta opinione Bartoli in dicta l. de minore. §. plurimum. num. 19. ff. de quæſtio. vbi dixit teſtes probantes famam, debere dicere ſe audiuiſſe à maiori parte populi: aliàs non probarent: quam ſententiam communis iudicantium vſus exploſit.

Item teſtes de fama deponentes, quid fama ſit dicere debent, aliàs non probarent: quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea commentario 17. §. Item interrogatus quid eſt fama.

Fama de aliquo vbi quærenda.

Iam illud monendi ſumus, famam de aliquo in eo loco eſſe quærendam, in quo verſatur, aut eſt aliquando verſatus: vt de milite in caſtris & bello: de Doctore in ſcholis & foro: de Monacho in monaſterio, iuxta textum in dicta l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſtio. ibi: vel cuius exiſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt.

Poſtremo agẽdum hic mihi erat de effectibus probatę famę: an ſcilicet faciat plenam probationem, ſiue ſemiplenam, aut ſaltem indicium generet ad torturam, aut ſit ſufficiens ad indicendam purgationem, ſine aliis adminiculis, & de multis huc ſpectantibus, quæ non ſunt huius loci, cum Eymericus de probatione famę diſputandi tantum præbuerit occaſionem. De his videndi ſunt præcitati, quamquam obſcuriſſime loquantur, & ſæpe pugnantia tradant, de quo egi pleniſſime infra ſuper q. 61. adde Campegium ad Zanchinum cap. 11.

Quot perſonę eſſe debeant in examinatione teſtium & delatorum in cauſa fidei.

81 VERVM cum in examinatione teſtium, & delatorum, & præſertim hæreticorum, ſit cũ cautela maxima procedendum, vt ſuſpicio de fraude committenda totaliter repellatur, & veritas omni modo habeatur: perſonæ quinque in tali examine debent præſentes eſſe, ſcilicet, Iudex inquirens: Teſtis, vel delatus reſpondens: Notarius ſcribens: Et duo religioſi aſsiſtentes.

Prima perſona eſt iudex, ſcilicet Inquiſitor, ſeu eius commiſſarius, cuius eſt teſtes & delatos examinare, articulos formando, & illis verbo, vel ſcripto offerendo, & ſuper illis interrogando. Inquiſitor [a] namque debet eſſe multum prudens, circumſpectus, & valde cautus in examinando teſtes, & delatos, & præſertim delatos de modernis erroribus, ſcilicet Valdenſium, & Begardorum, qui pro poſſe celant veritatem: quare cum magna cautela & prudentia eſt ab eis veritas eruenda, propter quod in informatione articulorum debet Inquiſitor eſſe multum circumſpectus.

82 Secunda perſona eſt teſtis, ſeu delatus, qui examinatur. Quilibet [b] horum debet prius iurare de dicenda veritate, aliàs depoſitio caretet omnimoda firmitate, & poſt iuramentum non violare, ſed dicere meram veritatem, nec odio, nec rãcore addere, nec fauore diminuere; ſed ſemper ad formã articulorum reſpondere: & ad mentem [c] iudicis pluſquam ad aliud intendere; & non tergiuerſari, nec æquiuocare, ſed clare ad mentem iudicis, ſeu interrogantis articulis reſpondere: & an teſtis, ſeu delatus ita reſpondeat nec ne; debet circumſpectus Inquiſitor multum attendere; & ſi videat q reſpondeat cauteloſe, & vulpine, debet cautelas detegere, & arctare ad clarius, & ad propoſitum reſpondere.

83 Tertia [d] perſona eſt ſcriptor, qui interrogationes Inquiſitoris, & reſponſiones delati, ſeu teſtis ſcribat: & in actis, ſeu in proceſſu inſerat; & hic debet eſſe publica perſona, vtpote, quòd ſit notarius habens auctoritatem, ſiue laicus, ſiue clericus, ſiue regliioſus. Vnde non ſolum laicus & ſecularis clericus, immo etiã religioſus, qui habebat auctoritatem antequam intraret religionem, poſito etiam quòd ſit presbyter, poteſt eſſe notarius in fidei cauſa, vt patet in c. Vt officium. de hæret. lib. 6. & tunc agit auctoritate Apoſtolica. In caſu autem, in quo Inquiſitor non poſsit habere commode publicam perſonam, ſeu notarium, pro illo actu, poteſt ſibi eligere duos viros idoneos ſeculares, vel eccleſiaſticos, qui ambo [e] pariter habeãt vim & auctoritatem vnius perſonę publicę, ſeu notarij, qui depoſitiones teſtium ſeu delatorum inſimul quilibet in ſuo folio fideliter conſcribant, & iſti duo agunt auctoritate Apoſtolica in ſcribẽdo. *hęc patent in allegato cap. Vt officium. de hæret. lib. 6.* Relat. ſupra pag. 507.

84 Quarta perſona & quinta ſunt duo ipſi Inquiſitori aſsiſtentes, & totius examinis teſtes: & iſti debent eſſe duæ diſcretę perſonæ & religioſę, vel aliàs honeſtę: vt duo diſcreti & honeſti clerici, vel laici, vt notat Archid. in alleg. c. Vt officium. in quarum præſentia per publicam perſonam prædictam, vel per duos viros idoneos depoſitiones teſtium & delatorum fideliter conſcribantur: quæ

duæ

duæ discretę & religiosæ, vel honestę personę assistant ipsi Inquisitori; & adsint toti examini testis, vel delati à principio suę depositionis vsque ad finem, si Inquisitor potest commode pro toto illo tempore secum habere: quod difficulter potest facere. Vbi autem Inquisitor non possit commode istas duas personas in toto examine testis, vel delati habere, saltem habeat in fine depositionis; & tunc legatur depositio per notarium ipsi deponenti testi, vel delato, in præsentia Inquisitoris, & prędictarum duarum personarum discretarum, & interrogetur si stat & perseverat in depositione illa; & eo stante & perseverante, scribat in actis quo in præsentia talium fuit sibi depositio lecta, & stetit & perseverauit: & puto † sufficere & nō deuiare à mente statuti prædicti c. Vt officium. de hæret. lib. 6.

† Al. ita: puto sufficiet, & satisfaciet statuto prędicto.

COMMENT. XX.

Num. 81. *QVonlam quę multorum testimonijs comprobantur certiora creduntur, & quæ multorum sunt sensibus insinuata, procul à mendacio abesse putantur: ideo oportuit (vt docet Eymericus) in causa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire personas.*

a ¶ Inquisitor debet esse multum prudens, circunspectus, & valde cautus in examinādo testes, & delatos.] *Primum in examinandis testibus ideo prudentissimum & diligentissimum esse oportet Inquisitorem; quia cum testium nomina reis non publicentur, nec reorum patroni possint eos examinare, ac ob id defensionis orda quasi truncatus esse videatur, ne iniuste rei condemnētur, debet omnino Inquisitor patronorum personam induere, et canta sollicitudine quærere veritatem; ne innocens condemnetur: ac proinde in testibus personarum qualitatem & fidē, mores & studia rimari debet, & considerare quo animo, qua fide, an zelo iustitiæ, an potius inuidię, aut inimicitię stimulis agitati ad testificandum accesserint. Aurea sunt, quæ huic causę accōmodari possunt Euaristi Pontificis verba in cap. si qui sunt. 2. quæst. 7. omnino à iudicibus fidei memoria retinenda. ait enim:* Diligenter perscrutandum esse, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quoue merito: si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia vel odio, aut cupiditate ista pręsumpserint. *hęc ibi. Idē eautū est Hispalēsi quadam prima instructione anī MCCCCLXXXIV. cap. 14.*

Quales Inquisitorum partes in examinandis testibus & delatis.

Iam in reis examinandis & interrogandis propterea valde etiam sollicitus & diligens esse debet: quoniam hæreticorum potissima cura est, occultare hæreses: fingere fauctitatem: fictas quandoque emittere lacrymas, quibus vel sanissimum iudicem possint interdum permouere. ceterum non propterea suscēbere debet Inquisitor, sed semper suspicari debet se posse deludi, & ficta esse quæ à reis proferuntur dum negant, præsertim cum indicia, vel testes sint in cōtrariū. hæc autē tunc maxime præcauere debet, cum rei iterū capti in causa fidei fuerint, vel inquisiti. qua omnia diligentissime tradit Eymericus paulo post num. 85. & sequ.

A b ¶ Quilibet horum debet prius iurare de dicenda veritate.] *Ideo prius de veritate dicenda iurandum est: quoniam testi non iurato nulla fides habenda est, etiamsi grauissimus & probatissimus foret. eap. hortamur. 3. q. 9. c. super. & cap. fraternitatis. vbi glos. in verbo, iuramentis, extra de testibus. l. iurisiurandi. C. de testibus.*

Num. 82. Iuramentū de dicēda veritate prius tenendum à testibus & delatis examinādis.

Quod verò hic docet Eymericus de hoc iuramento præstando, iam olim in hac causa præcipit concilium Biterrense cap. 4. in hęc verba: Ab illis qui sic citati coram vobis infra tempus comparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera; & plena super facto labis hæretiæ, tam de se quàm de alijs B viuis & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate. *hęc ibi. Idem canit Martinus V. in bulla incipiente:* inter cunctas. *in concilio Constantiensi sessione 45. quam retulimus in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis.*

Huius autem iuramenti formula vulgo talis esse solet: Iuro per Deum & crucem, & sacrosancta quattuor Euangelia manibus propriis tacta, me dicturum veritatem: quod si fecero, Deus me adiuuet; sin autem cōtra, Deus me condemnet. facit cap. de parentela. 1. & 2. 35. q. 6.

Iuramentum præstandum est iuxta mētem eius qui exigit iuramentum.

c ¶ Et ad mentem iudicis plusquam ad aliud intendere.] *Et ratio est: quoniam in iuramento quod* C *præstatur ei cui legitime subiecti sumus, hæc regula est penitus obseruanda: qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat. non secundum propositum aliud iurare debet: alias dolosum emitteret iuramentum, & grauiter peccaret. Beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. in respon. ad 4. argumentum. & ibi Caietanus. copiosè Sotus lib. 8 de iust. & iure. q. 1. art. 7. & ceteri eom muniter Theologi. hinc illud Isidori lib. 2. de summo bono, c. 31.* Quacunque arte verborum quis iuret. Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita accipit, sicut cui iuratur, intelligit. *hæc ille.*

Idem iudicium habendum est de aquinoco iramēto, quod fit vel simulatis verbis, vel artificiosè prolatis, ita vt duplicem sensum recipere possint: nam si D *iramentum iure etiam & legitime petatur, nō licet tali amphibologia vti ob iniurium, quæ fit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita Sotus in dicto art. 7. in fine. & ceteri communiter.*

His autem fraudibus vti in iuramento in causa fidei prędicto, tanto iniquius est & turpius, quanto res est grauior, & causa fidei ceteris præstantior. olim hunc dolum consueuisse exercere Pseudo apostolos, cum ab Inquisitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. q. 12. & dixi ibidem. §. vigesimus error est.

Num. 83. Cur olim instrumenta vt alij prēter notarios, acta inquisitionis scriberent.

d ¶ Tertia persona est scriptor, qui interroga- E tiones Inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat, &c.] *Olim ob Inquisitorum inopiam, qui notarium certum & huic officio destinatum alere non poterant, multis modis prouiderunt Romani Pontifices, vt non deessent, qui inquisitionis acta conscriberent: interdum dispensantes cum clericis & religiosis, qui prius notarij fuerant, vt officium tabellionis in causa fidei possent exercere: interdum concedentes vt duæ idoneæ personæ gesta conscriberent, quibus plena fides adhiberetur, vt eleganter docet hic Eymericus, qui ex Biterrensi concilio sumpsisse*

mihi hanc doctrinam videtur, in quo c. 4. (vbi totius ordo in hac re eleganter deſcribitur) ita ſcriptum extat: Ab illis, qui hic citati coram vobis infra tẽpus comparuerint aſsignatum, recipiatis iuramẽta, de mera & plena ſuper facto labis hæreticę, tam de ſe quàm de alijs viuis & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate: ac poſtmodum per vos, vel per ſcriptores diligenter interrogantes eoſdem de ſingulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confeſsiones ac depoſitiones ipſorum fideliter ſcribi, & in actis inquiſitionis reponi: aut per publicam, ſi poteſtis habere perſonam, aut per aliam idoneam & iuratam, cui & alius vt idoneus iuratus ſimiliter adiungatur: vt ſic ſcripta huiuſmodi, vel per manum publicam, vel per duos (vt tetigimus) viros idoneos, in actis repoſita & conſcripta, ac ei qui cõfitetur & deponit corã Inquiſitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis. *hactenus ibi.*

Inquiſitores notarios ſibi poſſunt creare.

His omnibus priuilegijs vocandi aut notarios, aut religioſos, qui notarij fuerant, aut duos viros idoneos ad acta inquiſitionis conſcribenda, tandem acceſſit & illud quod anno Domini MDLXI. Inquiſitoribus tribuit Pius Papa IIII. vt poſſint, vbi occaſio poſtulauerit, notarios ſibi creare, reſcripto quodam incipiente: Paſtoralis officij cura. *impreſſo inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis, de quo dicã amplius infra ſuper q. 18. & 19.*

Ideo vero tam diligens obſeruatio in hac teſtium & reorum depoſitione recipienda exigitur, vt qua ſunt tot inſpecta oculis, & tot ſenſibus inſinuata, falſi prorſus ſuſpicionem excludant, vt colligitur ex his quę notant Aucharanus & Geminianus in c. vt officium. §. verum. & in c. vlt. de haret. lib. 6. & Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 9. & Campegius apud Zanchinum c. 9. verſi. ſi quęris.

Tot perſonę adhibẽdæ in examine inquiſiti, quot in examine teſtium.

Iam ex his Eymerici verbis: Et reſponſiones delati ſeu teſtis ſcribat *i iunctis his, quibus initio huius diſputationis, de quinque perſonis examini adhibendis, orſus eſt, colliges eum ſentire totidem perſonas, nempe quinque, eſſe adhibendas in examinatione inquiſiti, quot poſtulantur in examinatione teſtium per dictum c. vt officium. de haret. lib. 6. quamuis enim ille textus de perſonis adhibẽdis in teſtium examinatione loquatur, eadem tamẽ cauſa, nempe, ne gotij grauitas, & falſi excludendi ſuſpicio in examinandis delatis ſeu inquiſitis reperitur: erit ergo ius idem ſtatuendum l. illud. cum ſimilibus. ff. ad l. Aquiliam. quod ipſum videtur apertius tradere idem Eymericus in hac 3. par: q. 63. cui adſtipulatur Campegius apud Zanchinum c. 9. verſ. ſi quęris.*

Obſeruandũ,

Quod tunc omnino obſeruandum ab Inquiſitoribus credere, cum cauillaſos, tergiuerſatores, aſtutos, callidos, impios, impœnitentes, & grauiter ſacinoroſos reos examinant: in alijs verò hac tanta ſolemnitas remitti poteſt. quod et vſus multarum inquiſitionum obſeruat. tutius tamen eſt, ſi hę perſonæ religioſæ cõmode haberi poſsint, eas ſemper examini adhibere, ob cauſam proxime allatam, & alia pericula, quę ab iniquis hæreticis obiici poſſent.

An duæ perſonæ actæ in inquiſitionis ſcribentes nõ eatio æquipa rentur.

¶ Qui ambo pariter habeant vim vnius perſonæ publicæ ſeu notarij. } *Et ita videtur ſentire gloſſa in c. quoniam contra. verbo, duos viros. de probatio. & Repertorium Inquiſitorum verbo, notarius. §. nota circa notarios. & Locatus in iudiciali verbo, notarius. nu. 4. ac de his duabus perſonis loco vnius notarij adhibendis multa Angelus in l. geſta. C. de re ind. & Fraciſcus Curtius iunior tract. de feudo. par. 7. q. 4.*

Sed diligenter conſiderandũ eſt, quod dicit Decius in dicto c. quoniam contra. nu. 35. & ſeq. de probatio. videlicet, quòd cum duo hi viri idonei admittantur in ſubſidium, quotiens publica perſona commode haberi non poteſt, non videntur proprie notario poſſe æquiparari; quod etiam ibidem docet Aretinus. Ceterum quamquam hæc diſputatio fructu non careat, omittenda nũc eſt, & quid in hac cauſa obſeruari debeat, cum vſus exegerit, breuiter dicamus.

In actis Inquiſitionis ſcribendis quis ordo ſeruandus.

Primum ergo acta iudicij per publicam perſonã, hoc eſt, per notarium ſunt ſcribenda, ſiue is ſit laicus, ſiue religioſus cuiuſuis ordinis, qui dum eſſet in ſæculo hoc exercuit officium. quod ſi hos Inquiſitor habere non poterit, in ſubſidium duas perſonas idoneas, id eſt, peritas & officio congruentes, & honeſtas & bonæ famę adhibere debet. ita Hoſtienſis, & Ioannes Andr. in dicto c. quoniam cõtra. de probatio.

Rurſus id eſt obſeruandum, hos viros idoneos ad hanc prouinciam ſuſcipiendam per Inquiſitores compelli poſſe. ita Baldus in rubri. C. de fide inſtrument. facit quod notat Cynus in l. inuitus. C. de procurato. tradit nominatim Decius in dicto c. quoniam contra. de probatio. nu. 37.

Iuramẽtum ab ſcribeoti bus quale exhibendum.

Poſtremo antequam hi duo viri idonei quicquam conſcribant, iurare debent coram Inquiſitore ſe fideliter & ſine fraude cuncta excepturos, & geſturos, quę negotij qualitas poſtulat, & neceſſitas. ita Panormitanus & Baldus in dicto c. quoniam contra. quos refert ibidem Decius nu. 199. & facit textus in l. Dominitius Labeo. ff. de teſtibus & in c. peruenit. 1. de teſtibus cogend. et in hac cauſa de qua agimus hos viros iurare debere apertiſſime probat concilium Biterrenſe relatum initio huius commentarij.

Iurabunt vero in caſu noſtro præcipue, ſe non reuelaturos depoſitiones teſtium vel reorum, nec de ea re verbis aut ſignis quicquam indicaturos.

Et quid ſi iuramentum omittatur.

Sed quid ſi non iurent, vt ſi, verbi gratia, per imprudentiam, aut obliuionem omiſſum fuerit iuramentum, erunt ne valida acta per ipſos conſcripta? Reſpondeo, adhuc inſtrumenta & geſta, ſeu excepta per ipſos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam ſatis eſſe videtur publica iudicis auctoritate fuiſſe deputatos; tum etiam quia numerus videtur cetera quæ in notario exigũtur ſupplere, cũ duo ſint. Poſtremo, quoniam textus in dicto cap. quoniam contra. de probatio. & in c. vt officium. de haret. lib. 6. indiſtincte dicunt adhibendos eſſe, nulla facta iuramenti mentione: erunt itaque intelligendi indiſtincte. l. 3. de offic. præſid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſtan. tenet Decius in dicto c. quoniam contra. de probatio nu. 199.

Neque his videtur obſtare concilium Biterrenſe paulo antea relatum, quod vtramque perſonam iuratam poſtulat: quoniam id re vera tutius eſt & ſecurius, at non ſimpliciter neceſſarium, & concilium id exigit quod fieri debet, ſed non infringit factum contrarium.

trarium, si solemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo verius fuisse fidei, ne ex defectu iuramẽti acta corruere dicamus.

A

Ab vterque eorũ qui adhibentur ad acta inquisitionis scribẽdæ per se scribere debent.

f ¶ Qui depositiones testium seu delatorum insimul quilibet in suo folio similiter conscribant.] *Quòd vero ambo simul excipere debeant depositiones testium & delatorum, velle etiam videtur concilium Biterrense paulo ante relatum, & ita quoque præcipit obseruare Goffredus, sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quòd aut omnes pronuntiabunt, aut nullus. l. item si anus. §. item si plures. ff. de recep. arbit. & cap. 2. de arbitris lib. 6. ideo vero simul scribere debent, vt maior fit consensus, & falsi suspicio excludatur, cum vtriusque scripturæ eadem* B *contineant, & per omnia conueniant: atque hoc est tutius & securius, & obseruandum præsertim in causis maioris ponderis, veluti in processibus relapsorum, & impœnitentium.*

Subscriptio quid operetur.

Ceterum si vnus tantum scriberet, & alius postea (dummodo præsens examini adesset) se subscriberet, sane sufficeret, cum subscriptione testificetur perinde coram eo fuisse actum sicut scriptum est. ita Panormitanus post veteres interpretes in dicto c. quoniam contra. de probatio. quos sequitur ibidem Decius nu. 207. quod etiam ipsum in pluribus notarijs deputatis ad vnum actum ex forma legis vel statuti obseruandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in C *dict. c. quoniam contra. & Bald. in l. iurisiurandi. in fin. vers. quæro vni testi. C. de testib. & horum ratio est, quoniam idem operatur subscriptio alicuius, quod operatur scriptura eius manu in totum scripta. Innocentius & Abbas in d. c. quoniam contra. Bartolus in l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. et Alexander cõsil. 147. nu. 4. lib. 2. & tenet Decius in dicto c. quoniam contra. nu. 202.*

Ac generalis subscriptio sufficiat.

Quæ sententia vera est, quamuis non sit adhibita specialis subscriptio. sed solum generalis. Baldus in authen. si quis in aliquo documento. C. de edendo. Aucharanus consi. 242. incip. Prius de viribus probationis. *Alexander in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbo. obligat. & ibidem Angelus, Ioãnes Imola, & Paulus Castrensis. idem Alexander in l. quę dotis. ff. soluto matri. & in consil. 147. incipiente:* Ponderatis. *lib. 2. & hanc opinionem asseruit mihi quandoque Bononiæ summo iure dicens veriorem esse Ludouicus Seguinus præceptor, legum interpres publicus, & in reddendis responsis verax, nec vulgaris eruditionis.* D

Et hanc sententiam, quòd scilicet, tantum valeat subscriptio generalis quantum specialis, dicit cõmunem Decius in dicto c. quoniam contra. nu. 203, veruntamen securius est specialem facere subscriptionem, præsertim in causis arduis. hæc vero nullo modo sunt negligenda, cum eorum vsus frequens accidere possit. E

Num. 84.

g ¶ Et puto sufficere, & non deuiare à mente statuti prædicti.] *Hic locus varie legebatur in tribus exemplaribus Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano; nam codex Cardinalis de Gambara cum Bononiensi conuenit, ex quibus duobus restituta est (nisi fallor) vera lectio, & consulta recessimus à Barcinonensi impressa,*

A *Obseruanda ab Inquisitoribus in examinatione hæreticorum.*

QVIA vero in examinatione fienda non solum est necessarium, vt suspicio de fraude committenda totaliter repellatur; quod sit propter præsentiam personarum plurium prædictarum: verum etiam est necessarium, vt veritas ab hæreticis, & delatis clare, nude, & omnimode habeatur; qđ fit cum modus circumspectus & cautelosus in examinatione hæreticorum, & delatorum ab Inquisitoribus obseruatur: Ea propter circa modũ hæreticos, & delatos examinandi sunt tria vtilitee aduertenda. Primum est: Inquisitor quomodo, & qualiter, & de quibus hæreticos interrogabit. Secundum est: quæ & qualia in responsionibus hæreticorum delatorum Inquisitor attendet, & considerabit. Tertium est: quomodo, & qualiter responsionibus vulpinis, & cautelosis hæreticorum obuiabit, 85

PRIMVM dico aduertendum, quomodo, & qualiter, ac de quibus Inquisitor hæreticos seu de hæresi delatos examinabit, inquiret & interrogabit. Vbi considerandum est, quòd sicut non omnium morborum est eadem medicina, sed potius diuersorum & singulorum diuersę sunt & singulæ medicinę: sic nec [a] ad omnes hæreticos seu de hæresi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi, & examinandi, quo ad articulos, est seruandus: sed secundum varietatem ac diuersitatẽ sectarum, hæresum, ac personarum, & errorum, varius, & diuersus modus interrogandi, inquirendi & examinandi prudentius † est tenendus. Idcirco ipse Inquisitor vt prudens medicus animarum, debet diligenter considerare circa personas, quas, vel de quibus inquirit, ipsarum qualitatem, conditionem, locum, statum, morbumque, quo laborant: nõ omnes de eisdem, & de eodem ordine interrogando, nec eosdem articulos inculcando; sed sic fræno discretionis astutias hæreticorum circumducat, easque aperiat detegendo, vt fauente gratia IESV CHRISTI de sentina abyssoque hæresum, & errorum obscuritate eius manu educatur coluber tortuosus: non enim potest superistis vna & infallibilis † depingi inquirendi regula, siue modus; ne si fieret, cum illum modum sic assuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filij præuidissent, ipsum tanquam sui laqueum facilius euitarent, seu etiam præcauerent. Curet ergo prudens & industrius Inquisitor occasionẽ & modum accipere inquirendi hæreticos & delatos, siue ex accusantium vel denuntiantium dictis, siue ex testium responsis, siue ex his, quæ experientia docuit, seu ex his, quę proprij ingenij acumen aperit: semper conliderando attentius & diligenter ex denuntiationibus, & accusationibus deferẽtium, ac attestationibus testium, ipsi delati hæretici cuius sectę videãtur esse, nouę vel antiquæ: Vtpote, [b] si videntur esse de secta Pseudoapostolorum, vel Manichęorum, vel Valdensium; vel Begardorum, & sic de alijs: seu si conuersi de perfidia Iudæorum, vel Sarracenorum, vel dæmonum

† prudenter

† Al. particularis

Interrogationes hanc pro qualitate & conditione personarũ, locorum, & indicioru, &c.

inuo-

inuocatorum: & legere diligenter in præcedentibus in hac parte ſecunda, vbi agitur de erroribus & hæreſibus prædictorum, errores & hæreſes illius ſectæ, de qua examinandus delatus videbitur, & ſuper illis formare articulos, de quibus eſt diligentius examinandus.

87 SECVNDVM in examine aduertendum eſt: quæ & qualia in reſponſionibus hæreticorum delatorum Inquiſitor attendet ſollicite & conſiderabit. Vbi conſiderandum eſt, quòd hæretici ſunt in duplici genere.

Hæretici manifeſti, & non ſonij.

Quidam [a] namque manifeſte tales ſunt, & manifeſte in erroribus ſuis ſiue coram prælatis ſiue Inquiſitoribus perſiſtunt, eos palam & publice defendendo: ſicut fuerunt Ariani, Sabelliani, Manichæi, & quamplures alij, qui de hæreſibus ſuis publice diſputabant, & rationibus & auctoritatibus ad falſum eorum intellectum tractis, & extortis expoſitionibus notorie defendebant: Et tales per vitos litteratos faciliter de crimine hæreſis conuincuntur, quia eo quòd errores ſuos coram prælatis & inquiſitoribus pertinaciter defendunt, hæretici conuincuntur, iuxta cap. Super quibuſdam. de verbo. ſignif. & tales examinare non eſt difficile; ſed à ſuo errore reuocandi ſunt: quod faciendum eſt per viros litteratos eorum rationes ſoluendo, & auctoritates, quas pro ſe falſo allegant declarando, & alias contra eos inducendo.

Hæretici manifeſti per viros litteratos conuincẽdi.

Quidam autem alij hæretici ſunt, qui errores ſuos pandere nolunt, ſed potius abſcondunt, & palliant cautelolis reſponſionibus & cauillolis, prout poſſunt, vt ſunt Valdenſes, & nonnulli Begardi, & quidam alij. Et tales eſt valde difficile examinare, & eorum errores detegere: propter quod in examinatione talium oportet multum prudenter ac ſagaciter agere, & ad eorum cautelolas reſponſiones & cauillolas attendere, & iſtorum verſutias vulpinas & extortas locutiones conſiderare: quia totum eorum ſtudium eſt, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur.

COMMENT. XXI.

Num. 85. TOta hæc diſputatio, quam nunc orditur Eymericus, prudentia eſt potius quàm artis. eſt vtilis, eſt neceſſaria, & valde negotio de quo agitur, accommodata; mirabilis vero in primis auctoris induſtria, quòd tam diligenter cuncta præſcribat, quæ ad praxim pertinent. Vniuerſa vero hæc præcepta duo potiſſimum requirunt, vt commode ab Inquiſitore exerceantur. Primum eſt prudentia, quæ in iudice violatæ religionis debet eſſe maxima, vt alibi admonuimus: Alterum eſt peritia, & notitia non mediocris dogmatum, ſectarum, errorum, vitæ, & morum ipſorum hæreticorum, tam veterum quàm recentiorum: ſine his enim ferme impoſſibile eſt Inquiſitorẽ recte ſuo munere fungi poſſe; nam cum Inquiſitor ſit fidei cuſtos & defenſor, cap. vt Inquiſitionis. de hæret. lib. 6. & docet optime Albertinus in repetitione rub. de hæret. lib. 6. q. 5. nu. 3. non poteſt commode eã defendere, niſi contraria noſcat, quibus ipſa fides, ſi-

Quæ requiruntur in Inquiſitore ad examinãdos hæreticos.

A deique dogmata violentur, vt tradit etiam Eymericus paulopoſt cum agit de ſignis, quibus variarum ſectarum hæretici cognoſcuntur.

a ¶ Sic nec ad omnes hæreticos, &c. idem modus interrogandi, &c. eſt ſeruandus. ſed ſecundum varietatem ſectarum varius modus eſt tenendus.] *Ex tota hac diſputationis ſerie, hæc regula colligitur: Inquiſitores multis prudentibuſque interrogationibus vti debent, iuxta varietatem ſectarum, dogmatum, ac etiam qualitatem perſonarum, quas interrogant, ita vt omnibus modis veritatem detegere & inuenire ſtudeant: huc referri poſſunt quamuis in alio foro dicta, quæ ſcribit beatus* B *Auguſtinus in libro de vera & falſa penitentia, c. 20. & refertur in cap. 1. §. iudiciaria. de panit. diſt. 6. in hæc verba:* Diligens igitur Inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator ſapienter & quaſi aſtute interroget à peccatore, quod fortaſſe ignorat, vel verecundia velit occultare. cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, & cetera. *hactenus Auguſtinus. Eodem ſpectat illud non minus eleganter, quàm prudenter dictum.*

Num. 86.

Diligẽtia Inquiſitoris in interrogãdis rei.

Sed quoniam variant animi, variabimus artes,
Mille mali ſpecies, mille ſalutis erunt.

b ¶ Vtpote ſi videntur eſſe de ſecta Pſeudoapoſtolorum, &c.] *Tametſi præcepta ſequentia, quæ ab Eymerico præſcribuntur ad detegendos hæreticorum errores, maiori ex parte in deſuetudinem abierint; erant enim accommodata ad examinandos hæreticos ſuperiorum ſæculorum: nihilominus tamen ad alios hæreticos examinandos, & conuincendos facile* C *à prudentibus Inquiſitoribus poſſunt reuocari, vt noſtro ſæculo ad Lutheranos, Caluiniſtas, & ceteros cuiuslibet ſectæ: quorum errores, ritus, & loquendi modos, ac phraſim genuinam debent diligenter fidei iudices intelligere: & ſicut circa Eymerici tempora erroras de Chriſti & Apoſtolorum paupertate, ac viſione Beatorum, & alij plures frequenter circumferebantur, ita nunc ſepultis & extinctis illis, Romani Pontificis diuina potaſtas, Sanctorum merita, indulgentiarum theſauri, ſacramentorum virtus, bonorum operum merita, ſacrarum religionum inſtituta,* D *& alia eius generis ſexcenta paſſim negãtur, quibus detegendis, & inueſtigandis, hæc eadem, paucis commutatis, præcepta deſeruient.*

Quomodo Eymerici præcepta ad vſum ſint reuocanda.

c ¶ Quidam namque manifeſte tales ſunt, &c.] *In codice illo membraneo Bibliothecæ Vaticanæ, in quo extat fragmentum ſummæ fratris Iuoneti, legitur etiam hoc documẽtum de conuincendis facilius tam hæreticis litteratis & manifeſtis, quàm occultis* E *& palliatis: additque ibidem Iuonetus in titulo: De modo examinandi hæreticos. vnde totus hic locus mihi videtur deſumptus. vidiſſe ſe vilem quandã feminam fornicariã inſignibus viris litteratis multis diebus illuſiſſe per palliatas, fictas, & cauillolas reſponſiones. qua cum iam foret liberanda, inuenta fuit recondidiſſe in arcula oſſa cuiuſdam hæretici inper cõbuſti, quæ illa velut Martyrum reliquias venerabatur. ergo diligenter ſunt hæc animaduertenda, ne nocentes iniuſte liberati diutius in erroribus perſeuerent, & facultatem habeant alios corrumpendi.*

Num. 87.

Ex hæreticis qui facilius, & qui difficilius cõuincantur.

De

De modis decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student.

88 Modus primus per æquiuocationem.

MODI autem hæreticorum euadendi & sophisticandi verba, sunt decem.

Primus est per verborum æquiuocationem: vt si interrogentur de corpore Christi vero, respondent de corpore Christi mystico. Vnde si dicatur eis: credis tu quòd hoc sit corpus Christi? respondet, credo, quod hoc est corpus Christi, intelligendo de lapide, quem videbit ibi, vel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi, intelligendo quòd omnia corpora mundi, sunt Christi, quia Dei, qui est Christus. Vel si interrogatur: credis tu baptismum esse sacramentum necessarium ad salutem? respondet, credo: intelligendo quòd ipse habet credentiam, sed non intelligit quòd talem, sed suam: & non de isto, de quo interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur: credis tu, quòd Christus fuerit natus de virgine? respondet, firmiter: intelligendo, quòd firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogetur: credis in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam? respondet, credo in vnam sanctam ecclesiam, intelligendo de sua & suorum complicium congregatione, quam vocat ecclesiam, & non de Ecclesia nostra: semper conuerteodo intentionem suam ad illam partē æquiuocatioois, quam gerit in mente: & sic de alijs æquiuocationibus.

89 Secōdus modus per conditionis adiectionem.

Secundus modus euadendi & sophisticandi est per conditionis adiectionem: vt si interrogetur: credis tu matrimonium esse secundum sacramentum? respondet, si Deo placet, ego bene credo: intelligendo quòd Deo nō placet, quòd ipse hoc credat. Vel si interrogetur: credis tu carnis resurrectionem? respondet, ita ego, si Deus vult: intelligendo, quòd hoc Deus nō vult, quòd ipse hoc credat: & sic de alijs cooditionum adiectionibus.

90 Tertius modus per retorsionem interrogationis.

Tertius modus euadendi & sophisticandi est per quæstionis seu interrogationis retorsionem: vt si interrogetur: credis tu in Spiritum sanctum à Patre & Filio procedentem? respondet, & quomodo vos creditis? cū dicitur sibi: nos credimus, quòd Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio: respondet, ego ita credo: intelligendo, ego ita credo, quòd vos creditis: sed ego non sic. Vel si interrogatur: credis tu quòd vsura sit peccatum? respōdet, & quid dicitis vos credendum super hoc? & cum dicitur sibi: nos dicimus, quòd quilibet catholicus debet credere vsuram esse peccatum: respondet, & ego sic credo: intelligendo, sic ego credo quòd vos dicitis †: & sic de aliis quæstionum retorsionibus.

† al. creditis

91 Quartus modus per fictā admirationē

Quartus modus euadeodi & sophisticandi est per verborum fictam admirationem: vt si interrogetur: credis tu Deum omnium esse creatorem? respondet cum admiratione, quasi turbatus, quid ergo aliud crederem, nonne ita debeo credere? intelligendo, quòd non debet ita credere. Vel si interrogetur: credis tu Dei filium esse incarnatum in vtero virginali? respnndet cum admiratione, o Deus meus, quare interrogatis me de istis; creditis quòd sum Iudæus? Christianus sum. Scitote, quòd credo omnia, quę bonus Christianus debet credere: intelligendo, quòd bonus Christianus nō debet ita credere: & sic de alijs verborum admirationibus.

92 Quintus modus per tergiuersationē.

Quintus modus euadendi & sophisticandi est per verborum tergiuersationem: vt si interrogetur: credis tu quòd iurare de veritate dicenda in iudicio sit peccatum? respondet tergiuersando; credo quòd, qui dicit verum, non peccat: non respondet de iuramento, de quo quæritur, sed de dicendo verum, de quo non quęritur. Vel si interrogetur: credis tu, quòd omne iuramentum sit peccatum? respondet, magnum peccatum est iurare in vanum. Vel si interrogetur: credis ru quòd Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudęorum quam habuerunt ad Christum: & sic de alijs verborum tergiuersationibus.

93 Sextus modus per digressionem à propositō.

Sextus modus euadendi & sophisticandi est per verborum manifestam translationem: vt si interrogetur: credis to quòd Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, o domine Inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortem diram, & ego miser non facio: sum enim pauper propter Christum, & habeo quęrere mihi victum: & sic transferunt se ad loquendum de paupertate sua, vel Christi. Vel si interrogetur: credis tu quòd Christus quando fuit in cruce lanceatus, quòd adhuc esset viuus? respōdet; magna quæstio audiui quòd fuit de hoc, sicut & de visione animarum Beatorum est hodie: vos, domini, ponitis, mundum in istis quæstionibus, pro Deo, dicatis quid tenendum est de ista quæstione de animabus Beatorū, quia nollem in fide errare: & sic transfert locutionem ad quæstionem illam. Vel si interrogatur: credis ru quòd Christus nihil habuit in proprio vel communi? respondet conuertendo le ad circunstantes, ponēdo eos in verbis, vt sic euadat ꝑ tūc responsionē: & sic de alijs verborum traoslationibus.

94 Septim' modus p sui ipsius iustificationem.

Septimus modus hæreticorum euadendi & sophisticandi est per sui iustificationem: vt si interrogetur: credis tu quòd Christus descendit ad cælos; vel aliàs interrogetur de fide; respondet, iustificando se: o domine, ego sum homo simplex & illitteratus, qui in simplicitate mea seruio Deo, & nesco istas quæstiones, nec istas subtilitates; de facili caperetis me, & induceretis me in errorem, pro Deo, non interrogetis me de istis. Vel si aliàs interrogetur de fide; respōdet: domine, ego sum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de trinitate, & de alijs: sed postmodum occurrunt mihi quędam dubitationes de fide, quę ponunt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec vellem etiam audire; quare, pro Deo, non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo & errore, quod vitare cupio toto corde: & sic de alijs eorum iustificationibus.

Octa-

COMMENT. XXII.

95 Octauus modus hæreticorum euadendi & sophisticandi est per sui corporis fictam debilitationem: vt si interrogetur de fide, & multiplicatis interrogatorijs, videat quòd nō potest euadere quin deprehendatur in sua hæresi & errore, dicit: ego sum valde debilis capite, & non possum amplius sustinere, placeat vobis, pro Deo, quòd dimittatis me modo. vel dicet: dolor nimius inuadit me, parcatis, pro Deo vado ad lectum, & surgens ponit se in lecto: & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo respondebit: & quomodo cauteloſe se habebit: & sic de alijs corporis fictis subitis passionibus. Hunc modum frequenter tenent, quando vident se debere quæstionari, dicentes se infirmos, & quòd mòrientur si quæstionentur, & mulieres dicunt se frequenter pati muliebrem passionem, vt sic ad tempus euadant quęstiones.

Octauus modus per simulationem corporei langoris.

Cautelę eorum qui sūt quęstionādi.

96 Nonus modus hæreticorum euadendi & sophisticandi est per fatuitatis seu imprudentiæ simulationem, vt si interrogentur de fide, dubitantes ne per industriam Inquisitoris in suis erroribus deprehendātur, fingunt se fatuos & mēte alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur: & respondentes rident, & interserunt multa verba impertinentia, demsoria & fatua; & sic suas cooperiunt hæreses & errores; ut sic quasi iocoſe uideantur dicere quidquid dicunt. hunc modum etiam frequenter tenent, quando vident se quæstionandos, vel curiæ sæculari tradendos, vt per tales fallitates, quæstiones euadant, seu mortem: & tales pluries sum expertus, & interdum fingunt se continue amentes, interdum habere lucida interualla; & sic de alijs simulationibus.

Nonus modus per simulationē amētiæ.

1. Reg. 21.

97 Decimus modus hæreticorum euadendi & sophisticandi est per palliatę sanctitatis conuersationem. Sunt enim hæretici à communi conuersatione fidelium vita & moribus, habitibus & locutionibus dissidentes: nam incedūt vt communius pedibus discalciatis, vel cum soleis: induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura; aliqui de albo, aliqui bruno, aliqui mantello, aliqui longo & lato tunicello: cinguntur non corrigia, sed corda: aliqui vtuntur capucio demisso: aliqui deferunt crines longos, secundum eorum sectarum varietatem: aliqui incedunt vultu demisso ad terram: aliqui eleuato ad cælum: habent verba humilitatis, & exteriorem apparentiam sanctitatis, sicut sepulchra exterius dealbata, & deaurata, quæ interius sunt plena cadaueribus mortuorū: Nam interius, vt in pluribus, pleni sunt superbia, luxuria, gula, accidia, & vanagloriæ vt sciunt, qui eos nouerūt; propter quam speciem sanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquisitoris iudicium euadunt.

Decimus modus per sanctitatis speciem.

Isti sunt decem modi hæreticorum euadendi & sophisticandi ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur. Multos autem & altos modos varios decipiendi, & se palliandi habēt, quos probat magis vsus, quàm ars, prout in eorum inquisitionibus inuenitur.

TOtus hic locus de modis, quibus hæretici errores suos olim occultare conabātur, reperitur in vetusto illo codice bibliothecę Vaticanæ fol. 88. col. 3. tametsi auctor hic illustriorem multis mutatis verbis effecerit: & pauca fere sunt in tota hac praxi, quę in diuersis locis eius codicis non reperiantur. vt de suspicor (vt alibi dixi) Eymericum eum ipsum librum, aut alium ei similem animone habuisse. & quamuis nonnulli ex his ab hæreticis nostri sęculi non vsurpentur, cognoscendi tamen sunt, vt ex horum notitia per similitudinem ad vsitatos nunc & alios hæreticorum proprios detegendos faciliùs perueniatur. Num. 88.

Id tamen non est omittendum, quod in prędicto codice initio horum modorum scriptum extat. hoc loco ab Eymerico non cautum: præsumendum videlicet esse, eos non bene sentire de fide, qui de ea interrogati fraudulenter respondent: nam qui bene credunt, intrepide fidem fatentur. eius codicis verba ita habent: Nota quod fidelis requisitus de sua fide statim respondet simpliciter, siue bene siue male, paratus corrigi: hæreticus vero quia non potest se defendere per potentiam, nec per rationes, nec per auctoritates, statim currit ad sophismata sua, & duplicitates, & fugas verborum ne capiatur: vnde hoc est vnum, per quod aliquis sic respondens potest cognosci maxime hæreticus esse.

Nō bene præsumuntur de fide tenere qui de ea interrogati respondent fraudulenter.

a ¶ Primus est per verborum æquiuocationem, &c.] *Hic locus admonet non fore inutile quandoque ea legere de locis sophisticorum argumentorum, quę scripsit Aristoteles præsertim lib. 1. elenchorum c. 3. nam ea proculdubio ad superandas hæreticorum fraudes claram lucem dabunt: quę si vacet legere, non pœnitebit collocatę in eis operæ.* Num. 88.

Et huius primi loci, quem Eymericus hic vocat per æquiuocationem, (*cum verius esset dicendus* per amphibologiam, *cum in tota oratione consistat*) *neminis Accursius in l. quotiēs. 80. de verb. obligat. Eam Græci homonymiam appellant, quę tunc contingit, cum in oratione id sumitur, quod idem manet sub eodem tenore verborum plura significat: vt in exemplo auctoris:* hoc est corpus Christi: *nam duo significat, aut esse corpus Christi essentialiter, aut ad Christum pertinere ratione dominij.*

Fallacia æquiuocationis quomodo dissoluatur.

Hęc vero æquiuocationis seu amphibolię fallacia dissoluitur distinguendo ambiguam vocem seu orationem. ita enim exitus aut decipiendi via præcluditur hæretico, vt tali deceptione tueri se non possit. exempla in promptu sunt, quę breuitatis gratia omitto, & quod proxime retulimus de corpore Christi aperte hoc indicat.

Iam quantum ad hæreticorum fraudes & cauillosas responsiones vitandas dum examinantur, attinet, hęc in vniuersum regula obseruanda est.

Cauillosę hæreticorum responsiones qualiter euitandæ.

Inquisitores quantum fieri potest aperte eos interrogent, in singulis interrogationibus singulas res non simul plures proponentes, ad quas attente compellās eos respondere, nusquam patientes vt extra propositum euagentur, vt docet etiam Eymericus paulo post nu. 99. in prima cautela.

Quòd

Quòd si quandoque contingat reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias & ancipites responsiones reddere, iubeatur eas, priusquam ad vlteriora progrediatur, declarare, ne postea excogitet super obscuris & dubijs propositionibus nouas fraudes.

Postremò dum reus interrogatur, etiamsi is disputare velit, quod sæpissime cum callidis & astutis contingit, Inquisitor nullam cum eo ineat contentionem: sed semper ad institutum eundem reuerti compellat, ne corruosus anguis possit illapsus euadere: nam si hæc obseruentur, raro proderunt sua fraudes iniquis.

Num. 96. Quibus modis cognoscendum an hæreticorũ dementia sit ficta vel vera.

b ¶ Fingunt se fatuos, & mente alienatos.] *Qua autem ratione sit intelligendum, an hæc dementia sit ficta vel vera, non facile potest intelligi, præsertim cũ sint quidam adeo astuti, vt dementiam fingant, quæ vera sit omnino similis. retetum duobus modis poterit detegi. Primum ex obseruatione actuum exteriorum: raro enim contingit mente sanos, omnia mente captorum more facere; & præterea custodes diligẽter aduertent vniuersa horum actiones, & verba. Rursus hoc etiam detegi poterit metu cornentorũ, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur eis Inquisitor vbi opus fuerit quod si nec sic respipiscant, alia remedia opportuna erunt excogitanda, iuxta delicti qualitatem.*

Num. 96.

c ¶ Hunc modum etiam frequenter tenent, quando vident se quæstionandos, vel curiæ sæculari tradendos; vt per tales falsitates quæstiones euadant, seu mortem.] *Si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & verbis ficta esse dementiam & insaniam, non propterea desistendum est a quæstione seu tortura, immo sæpe contingit huic ficta insaniæ remedium afferre torturam: nam dolor non facile patitur iocum & fictionem, atque in hoc casu nullum videtur periculum ad explorandum animi morbum, an sit verus vel fictus, ad eorcuram infanos tradere, si aliàs indicia adsint sufficientia, cum nullũ hic mortis periculum timeatur.*

Ob ficta insaniam non est differendã tortura.

In altero vero casu maior est difficultas, cum ad supplicium reus deferatur: dubium enim est, an si quando reus ducitur ad supplicium, insaniam fingat; aut more est multorum blasphemias interdum proferat; nec velit conuerti, debeat differri supplicium: & primo obcutu videbitur alicui dicendum, nullo modo tales in hac dementito furore, aut impœnitentia perseuerantes vltimo supplicio affligendos: quoniam ex duobus malis minus permittendum est. l. si procurator. ff. de exceptio. doli. l. quotics nihil sine capsione. ff. de reg. iuris. at minus malum videtur eum impunitum vt linquere, quàm puniendo animam perdere. differendum ast igitur, aut etiam amouendum penitus omne supplicium.

An debeat differri supplicium ob fictam reorũ insaniam.

Sed in hoc casu res ita videtur gerenda: quotiens traditus curiæ sæculari aut quilibet, qui ad supplicium ducitur, aut vt mortem effugiat, aut qualibet alia causa non vult pœnitere, sed fingit se dementem & amplius blasphemat, aut inepta loquitur, vt stultus & insanus videatur, cum tamen non sit: tunc differendum est aliquantulum supplicium, & adhibendi viri pij & Theologi, qui omni studio & diligentia conentur reum ad pœnitentiam reducere: quòd si denique noluerit conuerti, impœnitens tandem morte pœnas luat. ita videtur non obscure innuere textus in cap. placuit. 23. q. 5. vbi dicit concilium Bracharense 1. cap. 34. ex mente Gratiani, & doctorum ibidem. sepulturam denegari illis criminosis, qui impœnitentes moriuntur ita: Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur. *hæc ibi. additque fortasse Gratianus hæc verba,* impœnitentes subaudiatur. *Indicat ergo, quòd etiamsi non pœniteant, mori debeant. idem colligi potest ex cap quæsitum 13. q. 2. & docet nominatim Cassaneus in consuetud. ducatus Burgundiæ, rubr. 1. des rustices §. 5. super verbo,* S'il n'a gracè. *vers. ad vnum tamen, num. 125. & seq. quod ipsum affirmat insignis theologus Dominicus Sotus lib. 5. de iustit. & iure. q. 1. art. 2. ad secundum argumentum. cuius ratio potissima est: quoniam si his fictis insanis parceretur, ad euitandam mortem facile esset cuique hac vti fraude, & se impœnitentem fingere.*

Neque obstat ratio initio allata, quoniam punitio non refertur primo & per se in correctionem & bonum eius qui punitur, sed in bonum publicum vt alij terreantur, et à malis committendis auocentur. bonũ autem publicum etiam ordine charitatis primatorum commodis præferendum est: nam hæc etiam via consulitur vitæ spirituali totius populi. cum quis ergo simulat furorem, plectendus est, quod etiam lege ciuili cautum est in l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præsid. ibi. Vt si simulasset, plecteretur; si furetet, in carcere contineretur. *Nec ab his dissentit Panormitanus in cap. excommunicamus 1. de hæret. num. 10. vbi quærit, an expectanda sit hæreticorum conuersio priusquam tradantur curiæ sæculari. & quamuis multo tempore expectanda sit, at si impœnitentes perseuerant, tradendi quidem sunt, vt alibi plenius diximus.*

Punitio de quo fine in quem finem dirigatur.

Sed quid si re vera hæreticus in furorem incidat; quid est tunc agendum, aut quomodo eius causa tractanda? Respondeo, custodiendum esse omnino donec ad sanam mentẽ reuertatur: nec potest damnari priusquam in furore moriatur, quia forcasis resipiscet, & reconciliabitur Ecclesiæ. nec ob id dicetur recedere impunitus, cum satis ipsa furore puniatur. l. diuus Marcus. §. 1. & l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præsid. tradit late Tiraquellus tractat. de pœnis temperan. aut remittend. causa 3.

Si hæreticus vere incidat in insaniam quid agẽdũ.

Bonorum tamen causa furore non obstante tractari potest, aut curatore bonis data, aut vocatis hæredibus; quoniam furor post delictum adueniens, quamuis excusat à pœna corporali, non tamen liberat à bonorum adnotatione. ita Baldus, Alexander. & alij in l. furiosum. in fine. C. qui testa. facere poss. quos sequitur Tiraquellus d. tract. de pœnis temp. aut remittcn. causa. 3. num. 1. quod & verum est.

d ¶ Interdum habere lucida intervalla.] *Num. 96.* *Qua proxime diximus de his qui fingunt continuam insaniam, eadem accipienda sunt, & multo magis, de illis qui lucidis intervallis se frui quandoque simulant.*

Sed quid si is qui re vera incidit in furorem lucidis intervallis gaudeat, erit ne tunc plectendus? hæc quæstio nondum videtur à iure definita, tutius

erit

erit Principem conſulere: nam & in dicta l. diuus Marcus. §. ſi vero. ff. de offic. præſid. ita ſcriptum eſt. Si vero (vt plerumque adſolet) interuallis quibuſdam ſenſu ſaniore eſt; num forte eo momento ſcelus admiſerit: nec morbo eius dandà ſit venia, dili genter explorabis: & ſi quid tale compereris, conſules nos, vt æſtimemus, an immanitatem facinoris, ſi cum poſſet videri ſentire, commiſerit, ſupplicio afficiendus ſit. *hactenus ibi. Quę verba licet hunc ſenſum habeant, videndum eſſe, an ſcelus ſit admiſſum tempore lucidi interualli, huc etiam trahi poſſunt, num ſceleſtius quo tempore gaudet lucidis interuallis coerceri debeat; & tutius mihi videtur Superiores conſulere, quàm aliquid temere committere.*

An qui lucidis interuallis iudicij fruitur ſit plectendus.

¶ Decimus modus hæreticorum euadendi, &c. eſt per palliatæ ſanctitatis conuerſationem.] *Ex hoc decimo modo decipiendi, quo ſæpe multi hæretici vti ſolent, duo potiſſimum documenta colligun-tur, quorum primum eſt: plurimum valere ad fallendos incautos fictam & ſimulatam hęreticorum ſanctitatem, per quam non modo idiotis & ſimplicibus hominibus, ſed etiam litteratis, ac fidei iudicibus imponere nituntur. Alterum eſt: Eam ſanctitatem, verane ſit an ficta, ex vita & moribus eorum facile poſſe detegi, cum vitijs his laborent, videlicet ſuperbia, luxuria, gula, inani gloria, inuidia, & aliis huiuſmodi, quę hæreticorum vitam ſolent comitari.*

Hæreſici per fictam ſanctitatem multos decipiũt.

Quod ad primum documentum attinet, late docuimus libro 2, de cauſis vnde hęreſes oriuntur, & remedijs, quibus extirpantur, vbi multis exemplis & probatorum virorum teſtimonijs oſtendimus, multos per hęreticos fuiſſe deceptos per fictę ſanctitatis, & ſimulatę probitatis ſpeciem, quod de Priſcilliano docet Sulpicius Seuerus lib. 2. ſacræ hiſtoriæ, & de Nectario Caſſiodorus in hiſtoria Eccleſiaſt. Tripartita lib. 12. cap. 4. & de Hierace Epiphanius hęreſi 67. & de Dulcino & Pſeudoapoſtolis, & Valdenſibus, ſeu Pauperibus de Lugduno diximus copioſe ſupra in 2. parte, ac denique de vniuerſis hęreticis ſanctitatem ſimulantibus eleganter oſtendit Thomas Valdenſis in prologo doctrinalis fidei, doctrina 8.

Ex ſecundo autem documento hoc diligenter obſeruabunt fidei iudices, vt vitam & mores eius, qui ſanctitatem fingit, accurate explorent: nam ſi ea ficta ſit, vt in omnibus hęreticis eſſe ſolet, protinus vel ex verbis, vel ex ſcriptis eius, vel ex illis cum quibus verſatus eſt is hęreticus, qui ſe ſanctum & probum, aut humilem ſimulat, deprehendent in eo aut omnia, aut aliquod ex vitijs, quę paulo antea cum Eymerico hic commemorauimus. atque hic eſt ſingularis & certiſſimus modus detegendi fictã aut veram alicuius ſanctitatem.

Qualiter detegatur ſi ſit hæretico tũ ſanctitas.

Cautela Inquiſitorum contra hęreticorum cauillationes & fraudes.

98 TERTIVM in examinatione hæreticorũ aduertendum eſt: quomodo & qualiter Inquiſitor reſponſionibus cautelosis & cauillosis hæreticorum obuiabit. Vbi eſt conſiderandum, q̃ quando Inquiſitor videt hæreticum cauilloſum, verſutum & aſtutum, vt nolit detegere errorem ſuum, ſed circunducat negotium per cauilloſas reſponſiones & tergiuerſationes: tunc *ipſe* Inquiſitor vt clauus † clauo retundatur, debet etiam vti cautelis, vt in errore hæreticum comprehendat, & deprehenſum ad lumen veritatis fidei conuertat; vt poſt dicere valeat eis cum Apoſtolo: Cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi.

† Adagium eſt, de quo Plaça lib. de lictoriũ cap. 37, num. 3.

2. Cor. 12.

Cautelæ autem Inquiſitoris eſſe poſſunt iſtæ, quibus vti poterit modo vna, modo alia ſecundũ quòd hæreticorum cauillationes, & verſutiæ hoc requirunt & requirent: & ſunt etiam decem.

PRIMA cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat hæreticum vti duplicitatibus verborum m ſuis reſponſionibus? vt pote equiuocationibus, cõditionis adiectionibus, quæſtionum retorſionibus, quęſtionum admirationibus, tergiuerſationibus, verborum translationibus, & ſic de aliis eorũ cauillationibus, quæ dictę ſunt ſupra: quod non permittat in huiuſmodi perſiſtere, ſed conetur per ſua interrogatoria ad propoſitum, de quo intendit ipſe Inquiſitor, reducere: vt ſi interrogetur, an credat in vnicam ſanctam Eccleſiam catholicam; intelligendo de eccleſia eorum, quæ eſt eccleſia malignantium: interrogetur, ille de qua Eccleſia dicit, & quis præeſt? & ſi dicat. quòd Papa: interrogetur vbi moratur pro nunc ille Papa, & ſimilia, prout materia requiret: & ſic de aliis ad propoſitum, de quo quæritur, eum reducendo. 99

SECVNDA cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi præſentiat hæreticum nouiter captũ nolle detegere errorẽ ſuũ: quod poteſt præſentire antequã intret ad eum per cuſtodem, qui loquatur ex ſe illi capto, vel aliàs per dicta teſtiũ, vel mittendo ſibi aliquem, qui ex ſe loquatur ſibi, informãdo eũ, q̃ dicat Inquiſitori veritatem, quia homo eſt miſericors, & ſimilia bona verba: tunc quãdo de nouo incipit talem examinare, quem ſic præſentit velle ęelare errorem ſuum, loquetur ſibi blande & manſuete, dando † ſibi innuere, quòd iam ſcit eius factum, dicendo ſibi hæc verba vel ſimilia in effectu: videas, ego compatior tibi, quia ſic es deluſus tua ſimplicitate, & perdis animam quadam beſtia litate: & licet habeas aliquam culpam, maiorem habet, qui te de talibus inſtruxit; non facias peccatum alterius, tuum; nec facias te magiſtrum, vbi fuiſti diſcipulus: dicas mihi veritatem, quia vt videbis † totum negotium ego ſcio, ſed vt gentes habeant te excuſatum, & non perdas tuam bonã famam, & vt poſsim te citius vel ſtatim liberare, & gratiam facere, vt vadas vias tuas ad domum, quis eſt ille, qui docuit te (qui nihil mali ſciebas) hos errores, & vbi docuit te? & ſimilia verba bona, ſemper ſine turbatione, & ſupponendo factum eſſe verum, ſed quærendo de circunſtantijs. 100

† hoc eſt, in dicendo ei.

† Al. tuum.

TERTIA cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat Inquiſitor hęreticũ ſiue delatũ nolle detegere errorẽ ſuum, & ſtare in negatiua; & ſcit ipſum per teſtes conuictũ, quòd Inquiſitor legat, vel legi faciat ſibi dicta teſtiũ ſuppreſsis nominibus, ta- 101

liter, quòd cognoſcat ſe conuictum per teſtes, & A non intelligat qui ſunt deponentes, vbi periculum deponentibus poſsit imminere: aliàs, explicare poteſt, & facie ad faciem affrontare, vt ſic rubore & verecundia veritatem fateatur; & præſertim ſi ante induxerit ip um hæreticum ſeu delatum ad fatendum in caſu, quo coram eo veniant deponentes.

102 Quarta cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat Inquiſitur hæreticum vel delatum nolle detegere veritatem, & ſcit eum per teſtes non eſſe conuictum, & ſecundum indicia videtur eidem eſſe verum, quod deponitur contra eum: quòd quando negat hoc vel illud, quòd Inquiſitor accipiat proteſtum, & reuoluat eum, & poſt dicat ei: clarom eſt, quòd non dicis verum, & quòd ita fuit ſicut dico ego; dicas ergo veritatem negotij clare: ſic vt ille credat ſe conuictum eſſe, & ſic apparere in. proceſſu. Vel teneat in manu vnam cedulam ſeu ſcripturam, & quando delatus ſeu hæreticus interrogatus negabit hoc, vel illud; inquiſitor quaſi admirans dicat ei; & quomodo tu potes negare, non ne clarum eſt mihi? & tunc legat in cedula ſua, & peruertat eam, & legat: Et poſt dicat: ego dicebã verum: dicas poſtquam vides me ſcire. Caueat tamen Inquiſitor, quòd non tantum deſcendat ad ſpeciem dicendo ſe ſcire negotium, quòd hæreti- C cus cognoſcat, quod ipſe ignorat: ſed ſtet in genere dicendo: bene ſcitur vbi fuiſti, & cum quo, & quo tempore, & quid dixiſti, & tãgat ſibi aliquod certum, quod ſcit ita eſſe, de alijs autem in genere loquatur.

103 Quinta cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat ſic hæreticum in negatiua perſeuerantem, fingat ſe longius debere ire, & dicat ſibi: videas, ego compatiebar tibi, & volebam quòd mihi diceres veritatem, vt expedirem te, & lactum tuum, & non remaneres ſic captus, quia delicatus es, & poſſes leuiter incurrere ægritudinem, quia habeo recedere à te, & ire vbi ſum valde neceſſarius, & neſcio D quando reuertar. Nunc autem poſtquam non vis fateri veritatem, cum diſplicentia ego habeo te in carcere dimittere compeditum vſque ad regreſſum meum, & diſplicet mihi, quia neſcio quando regrediar: & tunc ille incipiet rogare, ne ſic in carcere dimittatur, & paulatim fortaſsis aperiet veritatem.

104 Sexta cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat hæreticum ſic in negatiua taliter perſeuerantem, & non eſſe plene conuictum, & credat probabiliter illum errorem ſuum negare: tunc multiplicet interrogatoria ſic, quòd per multiplicationem arti- E culorum veritas habeatur: quia modo aperiet vnum, modo aliud: vel varius comprehendetur. Quòd ſi ſic veritas habeatur, habetur intentum; ſi autem non habeatur inde veritas, ſed varietas: tũc quando in diuerſis varius inuenitur, exponatur ſibi, quomodo nunc dixit vnum, modo aliud; & quòd omnino dicat veritatem, exponendo ſibi quomodo fortaſsis oportebit, quòd cogatur, & quæſtionetur. † Quòd ſi dicat, habetur intentum; ſi non, ſerit locus quæſtionum, cum alijs indicijs, & de bono conſilio peritorum poterit exponi

† Eymericus infra q. 61. regula 1, vbi dixit.

quæſtionibus & tormentis ad veritatem illis mediantibus extorquendam. Hæc autem multiplicatio articulorum non fiet, niſi vbi conſtet de pertinacia magna delãti; aliàs non, cum per talem interrogationum multiplicationem, præſertim circa eoſdem articulos & diuerſis temporibus, quilibet leuiter poſſet induci ad variandum.

Septima cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat 105
hæreticum nullatenus uelle prodere ueritatẽ, nullo modo tradat eum canonibus †, nec fideiuſsionibus, nec aliàs manuleutę: † nam de cætero à talibus mannleutæ datis ueritas non habetur: immo tunc peiores efficiuntur & malignantur, & procurant multa, propter quæ Inquiſitoris officium atque iudicium retardantur.

† Eymer. infra q. 90.
† Vox Catalana, qua ſignificatur fideiuſsio.

Octaua cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat hę 106
reticum in negatiua taliter perſeuerantem, blãdis ſermonibus eum alloquatur, quo ad cibum, & potum tractet eum humaniter, & procuret quòd alij qui probi uiri nullatenus de fide ſuſpecti ad eundem intrent, & frequenter & de diuerſis & impertinentibus eidem loquantur, & tandẽ perſuadeãt, ut confidat de illis, & cõſulant ſibi quòd fateatur ueritatem, promittendo, ꝙ Inquiſitor faciet ſibi granã, & ponent ſe quaſi mediatores. Et Inquiſitor, intrabit ad finẽ cũ eis, & promũtet ſibi facere gratiã, & faciat: nã totũ eſt gratioſum, quod fit ꝙ cõuerſione hæreticorũ, & pęnitẽtiæ ſunt gratię, & medele. Et ubi delatus petat gratiã, & ꝙ deteget errorẽ ſuũ, dicatur ſibi, ꝙ amplius fiet ſibi quàm ipſe petat, & quædam uerba generalia, taliter, ut ueritas habeatur, & hæreticus cõuertatur, & fiat, ſibi gratia, qnòd ad miſericordiam admittatur.

Nona cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat hę- 107
reticum nullatenus uelle prodere ueritatem, habeat Inquiſitor unum de complicibus ſuis, ſeu alium bene ad fidem conuerſum, & de quo Inquiſitor bene confidere poſsit, illi capto non ingratũ, & permittat illum intrare, & faciat, quòd ille loquatur ſibi, & ſi opus fuerit, fingat ſe de ſecta ſua adhuc eſſe, ſed metu abiuraſſe, uel ueritatem Inquiſitori prodidiſſe: & cum hæreticus captus confiderit in eo, intret quodam ſero ad hæreticum illum captum protrahendo locutiones cum eodẽ, & tandem fingat nimis eſſe tarde pro receſſu, & remaneat in carcere cũ eodem, & de nocte pariter colloquantur, ut dicant ſibi mutuo, quæ commiſerunt, illo, qui ſuperintrauit, inducente ad hoc captum: Et tunc ſit ordinatum, quòd ſtent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auſcultantes, & uerba colligentes, & ſi opus fuerit notarius cum eiſdem.

Decima cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat 108
Inquiſitor talẽ ſic captũ incipere dicere ueritatẽ, ꝙ nullo modo dimidiet recipere eius confeſsionẽ, ſed continuet quantum poterit: nec curet ſi dimittit, ſeu prorogat prandium, uel cœnam, ſed iſtet quouſque ille dixerit ueritatem, ſaltem quo ad principalia: Nã per dimidiationes, & interruptiones confeſsionum hæreticorum, ubi incipiũt detegere ueritatem, frequentius eſt repertum, ꝙ redeunt ad uomitum, & non aperiunt ueritatem, quã aperire incœperunt habito conſilio deteriori.

Iſtæ

Istæ sunt decem cautelæ Inquisitoris ad extor quendum veritatem ab hæreticis gratioſe absque quæstionibus,& tormentis.

COMMENT. XXIII.

Num. 98. *Sed vti cautelis prorsus videtur prohibitũ · quis enim dicat cauillationes, fallacias, & improbas, aut sophisticas interrogationes seu argumentationes licite vsurpari posse ad extorquendam veritatem, quas etiam veteres absque fidei luce vitandas docuerunt. Aristotelet libris duobus Elenchorum, Iurisconsultus in l. cum hi. §. si cum lis. ff. de transact. vbi sapienter protulit Accursius non debere viam aperiri malitijs. l. 1. §. sed & si quis. ff. de carb. edict. hinc Paulus Castrensis in l. si per errorem. ff. de iurisdi. om. iud. & in l edita. C. de eden. vere asserunt, quòd quamuis cautela honorem afferant iudicibus & aduocatis in hoc sæculo, in alio tamen edificant ad gehennam, cum doceant damnare animam.*

Cautelarum quot genera, & quibus vti ſicet. *Sed duo sunt cautelarum genera: Quædam deceptoria, & in malum finem directa, & ad decipiendum apta, quæ nusquam vsurpari debent, & has iurè deteſtantur. Alia sunt laudabiles & iudiciaria pro veritate inuestiganda, in quibus non iniquitas, sed ratio, iudicium, & vtilitas versatur, ad bonum finem ordinata. cap. quanto. 63. dist. & e. illa prepositorum. 11. q. 3. vbi ita ait Gregorius:* Illa præpositorum sollicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. *hac ibi. Has autem vsurpare ad fraudes detegendas, ad vitia præcauenda, & ad peccatores conuertendos valde est laudabile.*

Hic vsus videri potest Salomon ad inuestigandã veritatem de filiatione vera à diuersis matribus petiti infantis. c. afferte. de præsump. facit textus in e. vtilem simulationem. 22. q. 2. & de hu intelligendus est hoc loco Eymericus locutus: quod satis etiam indicant illa eius verba, videlicet, Et deprehensum ad lumen veritatis fidei conuertat. *Et in hoc sacro Inquisitionis officio cautelis bit laudabilibus vti licere nominatim docet Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 94. circa medium.*

Has autem cautelas nullis penitus mutatis recen fuit auctor Repertorij Inquisitorum verbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautelæ. quarum multas approbat Ioan. Rojas in singularibus fidei, sing. 94. nonnulla etiam reperiuntur in vetusto illo eodice Vaticano, ac præsertim in fragmento Summæ fratris Inocentij, quod est in eo libro insertum parte 5. c. 2. titulo De modo examinandi hæreticos.

Num. 99. a ¶ Vt si interrogetur, an credat in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam.] *Hic locus in omnibus exemplaribus, & in Repertorio etiam Inquisitorum verbo, Prouiso solerter, fol. 649. secundum impressionem Venet. an. 1575. inuerfectus videtur & mutilus, & Fratri Paulo Constabili sacri Palatij Magistro videntur, post hæc verba, hæc alia desiderari, vt sententia sit perfecta:* Et ipse respondeat se credere. *quod & verum puto.*

Locus reſtitutus. b ¶ Interrogetur ille de qua Ecclesia dicit, & qui præsit?) *Ita Barcinonẽsis impressus, sed Bononiẽsis & Repertoriũ Inquisitorũ, fol. 649. ex impressione Venet. an. 1575. & codex Cardinalis de Gambara melius habẽt ita:* Interrogetur, illi Ecclesiæ, de qua dicit quis præsit? & si dicat quòd Papa: interrogetur, vbi moratur pro nunc ille Papa. *hæc ibi: Quæ sententia planior est & facilior. in Sabellano hic locus penitus est depravatus.*

Num. 100. c ¶ Quod dicat Inquisitori veritatem, quia homo est misericors.] *Hoc per se præstare tutius Inquisitores possunt, commemorando reis, quoniam soleat sacrũ Inquisitionis officium misericordiam exhibere illis qui sponte delicta sua, quamuis grauissima & maxima, confitentur. hoc autem ipsum præceptũ præscripsit frater Iuonetus in illo Summæ fragmento sæpe citato. ex codice vetusto bibliothecæ Vaticanæ, vbi titulo De reducendis timore mortis vel carceris, ita scriptum est:* Loquantur etiam ei blandiendo sic: Non formides secure confiteri si forte quia credebas illos bonos esse homines, quia ista & ista docebant, adhibuisti eis fidem, & libenter audiebas eos, & dedisti eis de substantia tua, vel aliquãdo recepisti eos in domum tuam, vel fecisti eis confessionem, cum esset simplex; & diligens eos, quos putabas esse bonos homines, & malum nescires de ipsis: hoc enim posset contingere multo sapientioribus quàm tu es, & sic deciperentur. *hæc ibi, Neque hæc cautela est prorsus in hac causa contemnenda. multi enim hac benignitate emolliuntur, confitentur, & conuertuntur.*

Num. 100. d ¶ Dando sibi innuere, quòd iam scit eius facti.] *Obserua hic non dicere Eymericũ, quòd Inquisitor cũ vtitur hac cautela, dicat reo. se iã scire eius factũ: quoniã si nescires, & se scire diceret, peccaret; quod nullo modo fieri debet, etiãsi inde veritas detegenda speraretur. sed dicit, quòd det sibi innuere se scire factũ eius. caute enim potest Inquisitor ita loqui, vt reus quasi credat omnia iã scire Inquisitorẽ: & hoc licitũ est, & valde etiam accommodatum. sed ad hanc exercendam cautelam prudentia opus est, & tali moderatione, vt mendacium nullum vnquam dicatur: neque enim faciẽda sunt mala vt veniant bona. mentiri autem semper est illicitum.*

Num. 101. e ¶ Aliàs explicare potest, & facie ad faciẽ affrõtare.] *voce vulgari rẽ pulchre expressit: nam affrontare est præsentialiter testes & reum producere & conciliare, vt acrius visis testibus, & commemoratis singulis commissi delicti circunstantijs reus vrgeatur, per textum in l. si postulauerit. §. quæstioni. ff. ad l. Iuliam de adulter.* Quæstioni, *inquit Iurisconsultus*, interesse iubentur reus, reaue, & patroni eorum, & qui crimen detulerit. *hæc ibi. quod ideo fieri præcipitur, quoniam ex præsentia accusatorum seu testium, reus vix potest euadere iudicium, & veritatem differi: nam vbi delatores singulas delictorum circunstantias commemorauerint, tiubãt reus, nec potest commodas adducere responsiones.*

An in crimine hæreſis, teſtis & reus poſsint confrontari. *Sed hæc in alijs delictis fieri possunt, in hoc autem crimine maiorem his articulus habet difficultatem, & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 94. & Repertorium inquisitorum verbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautelæ. vers. tertia cautela. hanc Directorij doctrinam sequuntur, quæ iure communi roborata videtur. cap. vlt. §. cessante. de hæret. lib. 6. vbi disponitur, vt cessante periculo testium no*

mina reo publicentur, vt se plenius defendere possit. eadem ergo ratione poterunt simul conciliari, vbi ne cessitas id postulauerit.

Ceterum, contraria sententia tutior est: nam si testium nomina publicari reo non debent, quod multis constitutionibus cautum esse docui plene infra super q. 75. sane multo minus confrontari testes & reus debent, cum inde grauissimum semper periculum timeatur: ex quo amplius sequeretur vix esse qui vellent hæreticos denuntiare, aut contra eos testificari. atque hac sententia saluberrima quadam Madriliana instructione anno Domini M D L X I. cap. 72. in Hispania comprobata est, in hac verba, quæ nos latina fecimus ita: Quanquam in aliis tribunalibus soleant iudices ad veritatem delictorum indagandam cõciliare testes cum delinquentibus, in iudicio Inquisitionis nec debet, nec solitum est fieri; quia præterquam quòd ex hoc violatur secretũ, quod circa testes haberi præcipitur, experientia notum est, quòd si quandoque id factum est, non est secutus inde bonus effectus, immo ex eo incommoda orta sunt. *hactenus ibi.*

Non tamen ambigo posse aliquando contingere casum, in quo id fieri possit, vt dixi infra super 12. modo processum fidei terminandi. quod videto: sed exquisitissime considerationes præcedere debent, & cause maximæ, & grauissimæ.

An Inquisitor possit cõpellere testes vt cõpareant coram reo.

Quæsitum scio, An si Inquisitor vellet testes, seu delatores cum reo conciliare seu confrontare, ipsi vero id se facturos recusarent, possint per Inquisitorẽ compelli: & si quis amplissimam Inquisitorum potestatem, & late patens officium contempletur, dicet eum hoc posse præcipere: nam cum ad testificandum, & veritatem indagandam compellere possit, poterit præcipere ea omnia, quæ ad hunc actum commodius exercendum requiruntur, per singularem doctrinum Pauli de Leazaris in clement. multorum. de haret. relatam apud Eymericum, pag. 218. Manifestũ est autem Inquisitorem cogere posse testes ad testificandum in hac causa l. vnica. C. si quis ius dicen non obtem. Abbas in c. cansam. de testi. cogen. Locatus in opere iudiciali, verbo, testis. 4. numero 23. & sequ. Ioannes Rojas singul. fidei 197. Zanchinus tract. de hæretic. capitu. 13. nume. 9. & ibi late Campegius verbo, cogi poterit. Hostien. Innocen. Ioannes Andr. & ceteri communiter in cap. dilectorum. de testibus cogendis, poterit ergo cogere ad realem confrontationem.

Et summo iure communi hoc posse Inquisitores, forassis posset defendi. ceterum imprudentissime eos facturos putarem, si ad hoc compellerent; mihi verisimilius videtur, ob multiplices prohibitiones de non publicandis testium nominibus multo magis interdici sibi, ne cogant testes confrontari.

Neque est similis ratio in compulsione ad testificandum, ac in confrontatione: quia ibi non versatur tã graue periculũ, cum nomina testium de recepta seruetur officij consuetudine per Pontificum constitutiones salubriter introducta reis non publicentur.

Hoc addiderim in illis casibus, in quibus hæc confrontatio fieri potest, suspicari posse testes falso deposuisse contra aliquem. si recusent coram eo confrontari, præsertim, si sint viles & infames: nam in viris pro

A *batę virtutis secus est censendum.*

f ¶ Si non, erit locus quæstionum cum alijs indiciis.] *Hic aperte sentit auctor solam variationem delinquentis non sufficere ad torturam, nisi alia simul adsint indicia, de quo scribit plenius infra q. 61. vbi dixi copiose.* *Num. 104.*

g ¶ Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiam, & faciat.] *Cautela de promittenda reo impunitate, si veritatem confiteatur, an licite possit vsurpari, & index obligetur ad præstandam impunitatem, vel non obstante promissione possit reum condemnare, valde est controuersa & dubia, de qua Archidiaconus, & alij in capit.* B *vtilem. 22. q. 2. Iason in l. si mora. num. 4. ff. soluto matri. Decius, & ibi Cuchalon in additionibus, & Cagnolus in l. ea est natura. ff. de regn. iur. Fely. in c. afferte. de præsumptio. & in c. accedens. el segundo. vt lite non contest. Imola in l. is qui. ff. de pub. ind, Hippol. Marsilius in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. idem singu. 201. incipiente:* In confessum. *copiose Franciscus Viuius in communibus opinionibus, verbo index promittens. Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 55. ver. circa primũ. & seq. Ant. Gomez. tom. 3. varia reso. c. 12. nn. 6. Plaça. lib. 1. delictorum c. 37. Couarruuias lib. 1. var. reso c. 2. nn. 16. 10. Rojas sin. fid. 94. circa finẽ. & alij, quos libens omitto.* Num. 106. Cautela de impunitate promittẽda reo, si veritatem dicat.

C *In hac quæstione, quę & vtilis est, et vsu frequẽs, duo sunt mihi potissimum breuiter dicenda. Primũ an liceat hac cautela veritatem indagare. Alterum an fidem promissam reo de impunitate & gratia index debeat ei seruare.*

An liceat iudici vti ista cautela ad veritatem habendam.

Quantum ad primum attinet, Hieronymus Cuchalon apud Decium in d. l. ea est natura. nu. 7. ff. de regul. iuris. quem refert Plaça practato loco asseruit, communem esse opinionem, posse iudicem hac vti cautela ad extorquendam veritatem: quoniam certum videtur iudicibus licere exemplo Salomonis in dagandę veritatis gratia aliquid aliquando simulare. dicto c. afferte. de præsumptio.

D *Hęc tamen opinio non placet Iulio Claro præcitato loco: quoniam longe aliud est fingere seu simulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, & decipere, quod fit cum promittitur impunitas, nec præstatur: & propterea alijs censet cautelis iustioribus vtendum, vt veritas habeatur; quod etiam asseruit Dynus tract. de quæstio. quem refert Paris de Puteo. tracta. de syndicatu capitu. 7. atque hęc est sententia Iulij Clari.*

Verumtamen in hoc tribunali ego crederem optime posse hanc cautelam vsurpari, etiam statim à principio, offerendo reis non quidem impunitatem, sed amplam misericordiam & gratiam, si protinus veritatem fateantur: quamuis enim quo ad alia tribunalia & alios iudices sit vera sententia Iulij Clari: eatamen in hoc tribunali locum non habet; quoniam Inquisitores in remittendis pœnis & temperandis ampliorem, quàm ceteri quicunque iudices habent potestatem. cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. quod alibi fusius diximus: nam in ceteris delictis puniendis, in quibus per leges statuta pœna est, cum de illis constiterit, iuxta scriptas leges necessario inferiores iudices iudicare debent: S. Thomas. 2. 2. quæst. 60. artic. 5. & Dominicus Sotus lib. 3. de iustit.

iustit. & iure, quæst. 4. art. 5. at in hæresis crimine, etiamsi de eo constet, nec possint Inquisitores pœnas à iure taxatas penitus remittere, at possunt temperare omnes illas, quæ arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt pœnæ pœnitentiales: iuxta quod optime dicit hic Eymericus, vt promittat sibi gratiam, quâ faciat: quod qua ratione sit intelligendum, paulò post clarius explicaba.

An fides data reo de impunitate præstanda seruari debeat.

Quantum ad secundum caput susceptæ disputationis attinet: An fides data reo de impunitate præstanda, si veritatem fateatur, seruari debeat, duæ sunt extremæ opiniones. Vna est Geminiani & Præpositi in cap nos in quemquam. 2. q. 1. quos videtur sequi Felinus in c. accedens 2. vt lite non contest. & in c. asserte, de præsumptio. & Hugutij & Archidiac. in cap. vtilem. 22. q. 2. & Iasonis in d. l. si mora. nu. 4. ff. solut. mat. & Cynij in l. præsenti. C. de his qui ad Eccles. confu. & plurium aliorum asserentium, iudicem non obstante præfata impunitatis promissione posse reum condemnare. Primum, quia cautelis vti licet ad veritatem indagandam. dicto c. asserte. de præsumptio. Præterea, quoniam hic dolus bonus est, & ad publicam pertinet vtilitatem, vt intellecta veritate, rei condemnentur, ne delicta maneant impunita. Tum quia in malo promissa fides seruanda non est. cap. in malis. de regul. iuris. libro 6. constat autem hanc promissionem de impunitate delinquentium contra publicam esse vtilitatem. Item quia non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur. l. cum seruus. ff. de verbo. obligatio. Postremo, quoniam si licet iudici reos torquere, fame & vigilijs afficere ad extorquendam veritatem, multo magis licebit eam exquirere verbis blandis, & fictis. in cuius sententiæ confirmationem etiam adiungitur historia ab Archidiacono allata in dicto cap. vtilem. 22. q. 2. de Alexandro III. Pont. Max.

Alteram sententiam huic oppositam tenet Iacobus Beluisius in practica crimi. in rubri. de quæstio. Decius, Cagnolus, & Cuchalon in d. l. ea est natura. ff. de regul. iuris. Ioannes Imola consilio 109. incipiente: Vila inquisitione. Fortunius Garcia in l. conuentionum. ff. de pactis. Hippolytus Marsilius in dicto singulari 201. nu. 4. Remigius Gonni in tract. de immunit. Eccles. fallentia 26. Aegidius Bostiensis de confessis per torturam. Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. capitu. 12. nume. 6. & alij. eam etiam obseruandam pœnitus admonebat me audiente Bononiæ Ferrantes Vestius præceptor, Iurisconsultus insignis, publicus iuris interpres in gymnasio Bononiensi. Primum, quoniam fides & promissio etiam inimicis præstita semper est seruanda, cum implementum eius defendat à iure naturali, quod violare non licet. l. conuentionum. ff. de pactis. vbi communiter Doctores. Rursus, quia iramentum & fides æquiparantur. cap. ad aures. de eo quod met. causa. at iramentum semper est obseruandum, vbi potest sine interitu salutis æternæ. cap. cum dilectus. de eo quod metus caus. cap. si vero. de iureiuran. ergo & fides promissa. Postremo, quoniam alij qui ex doctoribus, qui priorem opinionem sequuntur, vt Felinus in dicto cap. accedens, el 2. vt lite non contest. expresse fatentur in foro conscientiæ non esse licitum talem fidem violare, quod & ceteror sentire credo; atque hæc sententia in hoc tribunali quantum ius patitur, obseruanda est.

In quibus pœnis possint Inquisitores gratiã facere. & quomodo.

Cum vero Inquisitores hanc se facturos gratiam reis proponderint, de his pœnis solum intelligitur, quæ in eorum arbitrio positæ sunt, quales sunt multa pœnæ pœnitentiales: nam eas, quæ à iure sunt sancitæ, remittere ipsi non possunt, vt vere docet Zanchinus tract. de hæret. cap. 19. nu. 1.

Rursus, in his etiã pœnis pœnitentialibus seu arbitrarijs iudicium adhibere debent, non obstante prædicta gratiæ promissione: quoniam si post longum tempus, & assiduas monitiones, quandoque post tormenta ea gratia promissa, delictum confiteantur, iure & iuste potuerunt, omissis leuioribus pœnis pœnitentialibus, graviorem imponere: neque enim æquum est eis quitam coactæ, & post tam longum tempus confitentur, pœnas aut omnes, aut graviores remittere, sed sufficit vnam aut alteram remittere, vt detur fidei, quantum licet. fiat satis.

Iam in hac promissione facienda Inquisitores in genere loquantur, neque ea promittant, quæ sine peccato præstare non possent, vt valde prudenter hic indicat Eymericus, dum dicit, quòd promittant se facturos gratiam: nam quamcunque postea faciendo, quantumuis minimam, fidem datam adimplebunt: relapsis vero hæc impunitas aut gratia promissa non potest.

Confessio facta iudicis suasu, an sufficiat ad condemnationẽ

Postremo, id est valde singulare, & in hac causa diligenter animaduertendum, multos putare hanc confessionem rei extortam cum maxima iudicis persuasione & promissione subspe veniæ & immunitatis, non sufficere ad condemnationem: quia iudex dolo facta videtur, nec iudicari potest spontanea. ita Antonius Gomez 3. tom. varia. resolut. cap. 12. nu. 6. quod & latissime probat: additque Hieronymus Cuchalon apud Decium in dicta l. ea est natura. ff. de regul. iuris. oportere vt reus hanc suam confessionem persuasione iudicis factam ratificet, vt ex ea condemnari possit: quoniam talis confessio, vt singulariter docuit Imola in dicto consil. 109. ei comparatur, quæ facta est in tormentis: quod sequitur Marsilius in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. vers. modo redeundo, & latissime in singul. 177. incipiente: Malitijs hominum. & singul. 201. incipiente: In confessum. vbi plures citat, qui hanc tuentur sententiam.

Hanc opinionem ideo magis approbo, quia sæpe contingit reos, vt à carceribus & alijs molestijs liberentur, ob promissam à iudice gratiam fateri quæ non commiserunt. itaque tutissima est hac sententia, quæ tunc magis vera erit, cum reus confessionem ita factam reuocauerit: nam hoc casu inhumanum erit, & quasi à iustitia rectitudine alienum, reum pœna criminis ordinaria punire: sed mitior alia pœna arbitraria imponenda erit. quod si cum tali confessione concurrant alia coniectura, indicia, & præsumptiones commissi delicti, non erit, inquit Couarruuias, ab æquitate alienum tunc reum ordinaria pœna punire, cum hæc coniecturæ tandem accesserit eius confessio. Couarruuias lib. 1. cap. 21. varia. resolu. nu. 16.

Nos in hoc crimine, vt cõsentanea præcedentibus

tradamus, asseramus tutius, & securius esse vt rem ratificet confessionem, cui ita ratificatæ, etiamsi alia accedant coniectura, quæ adesse frequenter contingit, semper erit leuius puniendus, & ordinaria criminis pœna temperanda, ne Inquisitor data à se fidei, & promissa gratia deesse videatur, cum tuto possit eam facere prædictis modis.

Nu. 106. h ¶ Et fiat sibi gratia, quòd ad misericordiam admittatur.] *Ita Bononiensis & Bareimonensis impressus, & codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano ita:* Et fiat sibi gratia & misericordia, vel saltem ad salutem animæ: *in Repertorio vero Inquisitorum in dicto verbo, prouisoe folerter. §. sequuntur cautelæ. versi. octaua cautela. hic locus ita legitur:* Et fiat sibi gratia quòd admittatur ad misericordiam, si sponte dixerit quæ commisit. *hactenus ibi. Quæ lectionis varietas multum est considerandæ ex qua fere hoc colligitur, quòd gratia in genere ab Inquisitore promissa, hoc operatur, quòd reus ad misericordiam admittatur, ac mitius puniri debeat; non tamen omnino liberari. Vel hanc habet tacitam conditionem: gratiam consequetur, si sponte & integre confitebatur quæ commisit: ex quibus confirmantur quæ paulo antea dicebamus in §. rursus in his. in fine.*

Lectionis varietas, obseruanda.

Nu. 107. i ¶ Et faciat quòd ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, &c.] *Si dicat se esse de secta sua, cum non sit; & metu abiurasse, cum non abiurauerit, & similia, mendacium dicet, quod saltem sit veniale peccatum, quod nullo modo est committendum pro quacumque veritate habenda; & tutius erit facinus impunitum relinquere, quàm per illicita rationes illud inuestigare & detegere: nusquam enim mala sunt facienda, vt inde bona proueniant. quam ob rem ex his cautelis eas tantum in praxi vsurpare licet, quæ sine vlla mendacij, aut iniquitatis specie possint ad vsum reuocari.*

Illicitæ cautelæ quæ absque peccato exerceri non possunt, nullomodo vsurpandæ.

Hoc semper est animaduertendum, punienda quidem esse delicta, coercendos malefactores, adhibendam esse omnem diligentiam, vt veritatem ab inuitis & sceleratis iudices extrahant: at seruato iuris ordine id esse faciendum, nec committendum quidquam, quod æquitas & iustitia non admittat. quòd si ita haberi veritas non possit, nec malefactores puniri, meminerimus verissimi illius theologici dogmatis. Multa relinqui puniendo iudicio diuino. *Est equidem valde laudanda iudicum quorundam sollicitudo in inuestigandis & coercendis sceleribus, sed magnopere vituperanda & detestanda consuetudo, vt illicita quæque committant ad veritatem eruendam. quorum errores diligenter detegit & refellit in hac re Franciscus Casonus integro tractatu de tormentis. sed non est nostrum hæc corrigere.*

His cautelis, quæ ab Eymerico longo sunt sermone relatæ ad eruendam ab inuitis seu volentibus hæreticis veritatem, multæ aliæ à prudentibus & eruditis Inquisitoribus & inueniri & vsurpari possunt iuxta qualitatem, naturam, & mores varios ac diuersos diuersarum personarum. placuit hic illam recensere, qua vsus est Flauianus Antiochiæ Episcopus ad deprehendendos detegendosque Massilianos hæreticos, qui diligenter hæresis venenum occultare conabantur. de qua re Theodoritus lib. 4. historia ecclesiastica, cap. 10. scribit in hæc verba: Quin etiam Flauianus Antiochiæ Episcopus, vir multorum sermone celebratus, cum accepisset hos Edessæ ætatem agere, & suum venenum in vicinorum animos infundere, missa ad eos Monachorum turba deduxit Antiochiam, & morbum, quem pernegabant, extorsit ad hunc modum: Adelphium admodum senem benigne vocat ad se, propeque assidere iubet: Tum quoniam inquit, o senex, ad longinquum temporis spatium vitam propagauimus, id circo & natura humana, & fraudulenti Dæmonum aduersariorum conatus nobis accuratius perspecti sunt & cogniti; Multoque etiam vsu, quæ & quanta sint dona gratiæ edocti sumus. Isti cum sint iuuenes, & nihil istarum rerum exquisite norint, sermones spirituales audire vix, aut ne vix quidem ferunt. Itaque tu, quæso, dic mihi, qua ratione affirmetis, & spiritum contrarium recedere à vobis, & sancti Spiritus gratiam aduentare? His verbis Senex ille delinitus venenum occultum exprompsit vniuersum. *hactenus Theodoritus. quo loco continenter subiungit, quæ oratione Adelphius ille Senex hæreticus venenata hæresis felle dogmata patefecerit, tandemque subiungit dicens:* Itaque diuinus ille Flauianus, fœtido isto fonte effosso, & impijs eius riuulis patefactis, miserum senem sic affatur: O malis diebus onuste & inueterate, tuum ipsius os te coarguit, haud ego: tua labia contra te testimonium dicunt. Itaque erroris morbo retecto, Syria exacti erant illi quidem, sed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie referserunt. *hæc Theodoritus.*

Insignis est profecto cautela, per quam blandiendo, & quasi desiderium discendi ostendendo, inani gloria tumescens hæreticus (quod vitium hæreticis est valde familiare) dum Episcopum vult instruere & docere, morbum hæresis, quem antea occultauerat, manifeste & patenter declarauit.

De signis & indicijs exterioribus, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint.

109 SAne quia multum interest ad habendum ab hæreticis de suis erroribus, & complicibus veritatem, cognoscere cuius sunt sequaces hæresis, siue sectæ, quod ex eorũ vita, seu moribus & ritibus ac signis exterioribus patet clare, & apertè: ea propter vt hæretici, cuius sectę sint, citius cognoscantur, de modernorum hæreticorum ritibus, viuendi modis, & eorum habitibus aliqua breuiter perstringamus.

COMMENT. XXIIII.

Nu. 109. *QVo tempore Eymericus hæc scribebat, valde necessaria erat huiusmodi cognitio: nam circa ea tempora frequens adhuc erat horum hæreticorum turba & perfidia, quemadmodum ex secunda parte, vbi horum origo & errores narrati sunt, constat: hodie sola historię commemoratio valde delectat, & ceteri qui de hæreticis scripserunt post*

Eyme-

Qualiter de secta Massilianorũ hæresis.

Eymericum in his eum sunt magna ex parte secuti, A *vt Alfonsus Castrus, Prateolus, & Luxemburgus, quorum opera de hæreticis & contra hæreticos extant frequentia.*

Verumtamen hæc quoque exteriora signa fallacia esse poterant, cum frequenter huiusmodi habitus multis de causis absque hæresi, aut hæresis suspicione vsurpari potuissent, vt ostendimus supra par. 1. super quæst. 9.

At maior difficultas versatur in intelligendis & deprehendendis hæreticis occultis, qui per hæc patentissima signa errores suos & sectas minime prositentur: qua res cum sit difficilis, & cognitu necessaria, in gratiam lectoris est mihi breuiter indicanda, cum alibi ab Eymerico non doceatur, nec sit cuique patens & obuia.

Initio hoc statuamus velut certissimum & explo B
ratissimum, omnem hæresim per aliqua signa exterio ra esse à iudicibus fidei deprehendendam: quia ea quæ omnino occulta est, nec vllis prodita indicijs, di-
Omnis hæresis bifariam detegitur. *uino iudicio relinquitur vindicanda. Rursus, omnis hæresis, omnisue hæreticus bifariam deprehenditur, verbis, aut factis: verba enim & facta signa sunt indicantia interiorem mentis conceptum. Aristoteles lib. 1. de interpretatione, & Imperator in l. si non conuitij. C. de iniurijs.*

Ac verbis quidem quomodo hæretici deprehendantur plusquam manifestum est, hanc nihilominus partem explicat Albertinus tract. de agnos. asser. tio. q. 30. per totam. vbi affert 17 modos, quibus hæreticorum pertinacia conuincatur. quos paucis immutatis repetiuit Alfonsus Guerrerus in speculo, tit. de apostatis. 2.

Qualiter deprehendatur hæreticus ex verbis. *Verum nos vt breuius hanc tractationem absol-* C
uamus generalibus regulis absoluentes, quod illi enumeratis individuis nituntur ostendere, quod est impossibile, cum individua, quæ numero esse possint infinita, vt bene philosophantes tradunt, nullis artis præceptis comprehendi possint, dicimus, hæreticum ex verbis deprehendi eum, qui aliquid dixerit contra septem genera veritatum catholicarum, & species sub illis generibus contentas, quæ tradidimus supra par. 2. super quæst. 2. neque in his amplius vlla nostra præceptio est: nullus enim est, vel mediocriter eruditus, & in fidei dogmatibus exercitatus, qui non facile cognoscat hæreticas propositiones, & inde facile hæreticos deprehendat.

Ex factis autem cognoscere hæreticos longe difficilius est, cum & varia sint factorum hæreticalium genera, eaque multis etiam modis, & varijs de causis possint à diuersis patrari: ergo in vniuersum facta quandoque indicant hominem hæreticum, vel apostatam, quandoque de hæresi suspectum vehementer, aut leuiter, iuxta facti, & personæ facientis qualitatem.

Ex quibus & quot factis quis deprehendatur hæreticus. *Illa facta hæreticum, vel apostatam indicant, ex quibus violenta oritur præsumptio, & à iure approbata est, nec in contrarium admittis directam probationem: ea vero sunt sequentia: transire ad ritus Iudæorum se circuncidendo, vel ad ritus Sarracenorũ, aut aliorum quorumuis infidelium, factum est indicans hominem hæreticum, vel apostatam. c. contra Christianos. de hæret. lib. 6.*

Qui citatus ad respondendum de fide velut suspectus in ea, non comparuit, & excommunicationem per annum pertulit animo pertinacis anno elapso ex hoc facto hæreticus reputatur. & velut talis damnatur. cap cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Qui deficiunt in purgatione canonica, quam in ea fidei sibi indictam præstare non potuerunt, velut hæretici condemnantur. e. inter sollicitudines. de purgatio cano. & dixi plene supra par. 2. super cap. inter sollicitudines.

Qui relabuntur in hæresim quam abiurauerunt in genere, vel in specie, ex relapsu pertinaces hæretici in iris præsumptione putantur. cap. ad abolendam. §. illos quoque. de hæret. cap super eo. & cap. accusatus. § eum vero. de hæret. lib. 6.

Qui post abiuratam hæresim, de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur, cum hæreticis communicat eos visitando, receptando, deducendo, associando, dona vel munera eis donando, vel mittendo, hæreticus putatur. c. accusatus. §. ille quoque. de hæret. libro 6.

Qui inuenti fuerint de hæresi suspecti, nec Episcopi mandato obedientes congrue se purgauerint, velut hæretici traduntur curiæ sæculari. cap. ad abolendam. §. qui vero. de hæret quod est intelligendum iuxta declarationem textus in c. excommunicamus t. § qui autem. de hæret. vt primum scilicet excommunicetur: nam si per annum sustinuerit excommunicationem, eo elapso vt hæreticus potest damnari.

Qui cum essent sanæ mentis in corporis infirmitate & morbo constituti, petierunt hæreticos consolaturos, hæretici habentur. cap. filij. de hæret. lib. 6.

Qui mortis etiam propinqui petiuerunt eosdem hæreticos consolantes, quamuis post perditam iam loquelam, vel mentem amissam, consolationem eam, seu verius desolationem receperint, si prius habiti fuerant de hæresi suspecti, vel diffamati, hæretici reputantur dicto c. filij. de hæret. lib. 6.

Atque ex his quidem factis iuris violenta præsumptione hæretici conuincuntur, vt pulchre docuit Albertinus tract. de agnos. assertio q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. eiusmodi fere sunt etiam omnia illa facta, quæ enumerat concilium Biterrense cap. 29. quod retuli supra par. 2. super quæst 50. adde quæ dixi par. 2. super quæst. 35. §. Tertia suspicio.

His modis addi posset ille, quem explicui infra hac 3. parte in 2. modo processum fidei terminandi. § nec contemnat. de eo qui recidit in hæresim de qua se prius purgauit, iuxta declarationem ibi allatam, quam video.

Ex quibus factis vehemẽtes hæresis suspiciones oriantur. *Sunt iam alia facta propemodum infinita, ex quibus oriuntur nunc vehementes, nunc leues hæresis suspiciones, quæ nominatim recenseri non possunt: quorum nulla tamen referam, vt res hæc quam tracto, intelligatur apertius: Adorare idolorum thurificare: damones colere vel inuocare, ab eisue responsa petere: sydera venerari, manifestæ hæresis sunt signa. glossa communiter recepta in cap. accusatus. §. sane. verbo. saperent. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de hæret. cap. 22. nu. 7.* D

Conuersari cum hæreticis: aut libenter & frequenter cum alijs infidelibus, velut Hebræis, Sarracenis & similibus: euitare communionem, & con- E

fortium fidelium: raro diuinis officijs interesse, quo tempore Ecclesia præcepto ad id obligamur, & similia opera exercere, indicia sunt hæresis. cap. excommunicamus. §. adijcimus. de hæret. Zanchinus tract. de hæret. cap. 7. nu. 7.

Ecclesiastica sacramenta non recipere: Ecclesiæ præcepta non obseruare quo tempore recipienda & obseruanda sunt, iuxta Ecclesiæ leges & consuetudinem, vt non confiteri: non recipere Eucharistiam: non ieiunare cum possis: non abstinere ab esu carnium cũ debeas, & similia, externa sunt hæresis signa, quæ suspicionem malæ credulitatis pariunt. Zanchinus tract. de hæret. cap. 35. num. 2. vbi Campegius Felyuus in cap. ad abolendam. nu. 2. de hæret.

Iudaizare, id est, facere id quod à Iudæis solitum est fieri, vt sabbatum colere; & similia, indicia sunt latentis perfidiæ. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 8. an. 12, Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nume. 304. & seq. Eymericus paulopost titu. de signis per quæ hæretici reiudaizantes dignoscuntur. nume. 114.

Huc sunt referenda opera, siue facta fautorum, receptatorum, & defensorum hæreticorum: Item opera persequentium fidem Catholicam, & impedientium sacrum inquisitionis officium directe, vel indirecte, & cetera: quæ longum esset recensere, ex quibus quandoque vehemens, quandoque leuis suspicio nascitur, de quibus copiose Eymericus par. 2. q. 50. & sequentibus. & nos eum eo eisdem locis adde Albertinum de agnos. assertio. q. 30. num. 60. & seq. & Iacobum Simancam de catho. instit. tit. 31. nu. 14. cum aliquot sequentibus. & Matthæum Ory in Alexipharmaco contra reduiuas hæresum affectiones, parte vltima, titu. Quomodo debet purgari Ecclesia ab hæresibus.

Sunt item quædam facta & maleficia ex quibus protinus videtur oriri suspitio malæ credentiæ contra perpetrantem quod male sentiat de aliquo Ecclesiæ dogmate, aut iastituto, aut ordine, aut re aliqua, de qua sentire debemus sicut catholica sentit Ecclesia; veluti de potestate Papæ, & prælatorum, de sacris Monachorum religionibus, de sacramentorum ritibus, & multis huiusmodi, quæ breui oratione comprehendi non possunt: siquis enim indigno aliquo facto iniuriam & contumeliam his inferret, malæ credentiæ suspicionem contraberet, ac proinde tanquam suspectus de hæresi per iudices ecclesiasticos esset puniendus, sicut eleganter & copiose ostendit aliquando illustrissimus dominus Marcus Antonius Columna Marsilius, Archiepiscopus Salernitanus, vir iuris vtriusque peritia insignis responso quodam, quo luculenter probauit delictum quorundam, qui conspurcauerant libellos excommunicatorios, quos vulgus eedulones vocat, cum turpium figurarum appositione ad sanctum officium pertinere: hoc enim facto videntur de potestate prælatorum male sentire, & censuras Ecclesiæ contemnere, atque irridere, & ignominiam Ecclesiæ irrogare, quæ eis censuris vtitur.

Denique vt in hac causa vno verbo tradam signa quibus hæretici, aut de fide suspecti deteguntur, dico, omnia opera per quæ dissideat à communi vita & conuersatione fidelium: aut ab Ecclesia probatis ri-

A *bus & consuetudinibus: aut à receptis Patrum doctrinis & præceptis, quæ communes magis quàm prauatos mores respiciunt; aut hæresim inducunt, aut hæresis suspicionem. cap. excommunicamus 1. §. adijcimus. de hæret.*

Signa exteriora, per quæ hæretici Pseudoapostoli cognoscuntur.

B RSeudoapostoli † hæretici per signa huiusmodi cognoscuntur: induuntur tunica alba, longa, ac desuper mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & super tunica non corrigia de corio, sed funiculo adstringuntur; crines longos deferunt: caput non cooperiunt, sed incedunt capite denudato: nudis pedibus incedunt, & quandoque soleis vtuntur: per mundum discurrunt: in plateis publicis in mensa eis parata sedendo comedunt: nihil petunt: sed de omnibus quæ apponuntur eis edunt: ponentes se ad mensam cantando benedicunt, & quando surgunt, etiam cantando gratias agunt; mensam paratam in via publica cum comederint, dimittunt, nihil inde secum ferunt, sed totum ibi dimittunt, & recedunt cantando per vias publicas, clamando: agite pœnitentiam, quia appropinquat regnum cœlorum: C aliquando Salue regina cantant: vitam se soli tenere Apostolicam mendaciter asserunt: nulli obediunt: Apostolos se communiter † appellant, atque dicunt.

110 † De his hæreticis & eorum origine & erroribus, dictũ est copiose supra par. 2. quæst. 12.

† al. communi nomine.

Quanta autem istorum Pseudoapostolorum sit impietas, & quantus error, dictum est supra in secunda parte quæst. 12. vbi agitur de hæresibus, & erroribus Pseudoapostolorum.

Signa exteriora per quæ Manichæis hæretici dignoscuntur.

D MAnichæi † hæretici signis huiusmodi dignoscuntur: in nullo casu iurant: tres Quadragesimas in anno ieiunãt, scilicet à festo beati Britij vsque ad Natale, & à Dominica prima Quadragesimæ vsque ad Pascha, & à festo Pentecostes vsque ad festum Apostolorũ Petri, & Pauli: & vltimã septimanã cuiuslibet Quadragesimę vocãt septimanã sanctã, siue strictã: quia in illa ieiunãt in pane & aqua: aliis autẽ septimanis tribus diebus ieiunant in pane & aqua. Isti carnes nũquam comedunt, neq. etiã tangunt; nec caseũ, nec oua, nec aliud, quod nascatur ex carne per viã generationis, seu coitus edunt; sed respuunt: nullum animal grefsibile, aut etiam volatile occidunt: quia fallaciter asserunt atque credunt, quòd in animalibus brutis, atque auibus degant illi spiritus, qui recedunt de corporibus hominum, qui non fuerũt de secta eorum: mulierem in nullo casu tangunt: vitam Apostolicam se soli tenere fingunt.

111 † De his Manichæis copiose diximus cum Eymerico supra par. 1. super quæst. 130.

Quantus autem istorum hæreticorum Manichæorum sit error & impietas, dictum est supra in 2. parte. q. 13. vbi agitur de hæresibus & erroribus Manichæorum.

Signa

Signa exteriora per quę Valdenses hęretici cognoscuntur.

112 †De Valdenſibus late diximus cum Eymerico ſupra parte 2. ſuper queſt. 14. inde petẽda ſũt quę ad huius loci declaratiõẽ pertinẽt.

VAldenſes † hæretici, ſeu Pauperes de Lugduno, ſiue Inzabbatati, qui ijdem ſunt p ligna huiuſmodi cognoſcũtur: Valdenſes ſe vocant, ſeu Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugduni, in qua principium habuerunt à quodã vocato Valdẽſio: à quo & illi Valdenſes etiã cõmunius appellantur, quoddã ſcu tum in ſotularis, vel zabbaræ parte ſuperiori, hi qui Perfecti inter eos ſunt, in ſignum deferunt, à quo & Inzabbatati etiam dicti ſunt. Hi iuramentũ in omni caſu reſpuunt: imitatores Apoſtolorum ſe aſſerunt. Decretales, & ſtatuta ſummorum Pontificum non recipiunt: nullã orationem niſi, Pater noſter, admittũt: omne humanum iudicium ſubterfugiunt: carnes omni die comedunt: libidini totaliter ſe exponunt: die Lunæ, & die Mercurij etiã vtendo carnibus ieiunant: melius eſſe ſatis fieri libidini quocunq. ſ ctu turpi, quàm interius tentari publicant: vnum ſibi præfecerunt, quem Maioralem vocant, cui ſoli & non alteri obedientiam præſtãt: Quando ponunt ſe ad menſam per hunc modũ benedicunt: Qui benedixit quinq. panes ordeaceos & duos piſces in deſerto diſcipulis ſuis, benedicat hanc menſam nobis: & quando ſurgunt dicũt illud Apocalypſis: Benedictio, & claritas, & ſapiẽtia, & gratiarum actio, virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen. ſemper tenendo manus, & oculos ad cælum eleuatos.

Ioan. 6.

Apoc. 7.

Quantus autem iſtorum Valdenſium ſit error & impietas habetur ſupra in ſecunda parte, q. 14. vbi agitur de hæreſibus Valdenſium, & Pauperum de Lugduno.

Signa exteriora per quę Beguini, vel Begardi, ſeu Fraticelli hęretici dignoſcuntur,

113 †De his egimus cum Eymerico diffuſe ſupra par. 2. quæſt. 15.

BEguini † hæretici, ſeu Fraticelli, vel Begardi, ſeu Fratres Pauperes, ſiue Fratres de pœnitentia, qui ijdem ſunt, ſignis huiuſmodi dignoſcuntur: Iſti tertiam regulam beati Franciſci ſe tenere & profiteri aſſuerunt, veſtem de burello aliqui cum mãtello, aliqui ſine mantello deferunt: capucio demiſſo incedunt: faciem quaſi cooperiunt: crocei in colore in facie apparent, ſed piogues, vt communiter, exiſtunt: laute bibunt & comedunt: conuiuia quærũt: mulierum conſortium non reſpuunt, ſed amplectuntur: ſalutando & reſalutãdo dicũt, benedictus ſit Ieſus Chriſtus: vel, benedictũ ſit nomẽ domini noſtri Ieſu Chriſti: intrantes ad eos ſic, vt prædicti tur, eos dicere † volunt, ſcilicet, benedictus ſit Ieſus Chriſtus, vel benedictum ſit nomẽ domini Ieſu Chriſti: orantes in Eccleſia nec flexis genibus, nec complanſis † manibus, vt ceteri Chriſtiani, ſtant; ſed ſedent in terra verſo vultu ad parietem obiectum: & oculos ad cælũ non eleuãt: aliqui publice mendicant, aliqui in domibus ſuis habitant;

† Al. docens

† Forſan, expanſis

A congregationes maxime mulierculariũ ſibi faciunt & adunant: quibus de poſtilla fratris Petri Ioannis ſuper Apocalypſim, per Eccleſiam condemnata, & de alijs opuſculis eiuſdem: & præſertim de tranſitu dicti fratris Petri Ioannis, eis in vulgari de nocte & ſecrete legunt. Hi quàmplurimum venẽnati ſunt, & multum Eccleſiæ Dei ſe oppoſuerũt de præterito, & opponunt etiam de præſenti.

Quantus autem iſtorum hæreticorum Begardorum error fuerit, atque ſit, & impietas, experientia docet rerum omnium magiſtra, & habetur ſupra in ſecunda parte. q. 15. vbi agitur de erroribus & hæreſibus Begardorum.

B

SIGNA EXTERIORA PER QVAE hęretici reiudaizantes dignoſcuntur.

114

EIudaizãtes a hęretici, ſeu cõuerſi de iudaiſmo, & reuerſi mente & ſecrete ad Iudaiſmũ, huiuſmodi ſignis exterioribus dignoſcũtur: Raro Eccleſiã intrãt: Iudaiſmũ ſiue locũ, in quo morãtur Iudęi, frequẽtãt: Iudęis ſe aſſociãt: à Chriſtianorũ conſortio ſe elongant: cũ Iudęis in corũ feſtiuitatibus, vbi cõmode poſſunt, comedũt: carnes porcinas non edunt: diebus veneris carnes comedũt: ſabbatum colunt: diebus Dominicis ſecrete in domibus ſuis operibus ſeruilibus ſe exponunt.

C

Quãta autem ſit nequitia & malitia, error & impietas iſtorum peruerſorũ ad vomitũ redeũtium, habetur ſupra ſecunda parte, q. 44. vbi agitur dẽ eroribus, & hæreſibus ad Iudaiſmum reuerſorum.

COMMENT. XXV.

a REiudaizantes hęretici, &c. & reuerſi mente & ſecrete ad Iudaiſmum, huiuſmodi ſignis exterioribus dignoſcũtur: Raro Eccleſiã intrant, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis, & eius notitia vtilis & neceſſaria ad cognoſcẽdum tum eos, qui ex Iudaiſmo conuerſi Chriſtiani facti ſunt, et iterum ad Iudaiſmũ reuertuntur, vel ad præſumendũ quòd qui talia faciunt, aut aliquod ex his quæ hic enumerantur, ex Iudęorum gente deſcendant, aut originem ducant. Huius doctrinæ vſus in illis potiſſimum locis eſt neceſſarius, vbi Iudęi habitare permittũtur in terris Chriſtianorũ, et ſæpe nonnulli ex ipſis ad fidem catholicã conuertuntur, vt frequẽter contingit Romæ.*

Num. 114.

D

Cũ ergo aliquis ex Iudæo effectus Chriſtianus aliquid horũ cõmittit, vt refert hic Eymericus, præſumendũ eſt, q tacite ad Iudaiſmũ ſit reuerſus, & propterea Inquiſitor aduerſus illum procedere poterit.

His autem ſignis exterioribus adiũgi poteſt illud quod retulit auctor ſupra par. 2. q. 44. nu. 6. dicens ſo

Neophytus vtẽs poſt baptiſmum ſuſceptum, eo nomine auti quo, ſuſpectus præſumitur.

E

litũ eſſe apud Hebræos, vt reuerſis ſeu redeũtibus ad eorum ſectã imponatur frequenter illud nomen quod habebant antequam baptizarentur. Si quis ergo poſt baptiſmũ ſuſceptum, in quo ſolitũ eſt deponi vetus nomen Iudaicũ, & imponi nomen alicuius Sãcti more vſitato Chriſtianorum, eo demiſſo neophytus ille aut vetus nomen Iudaicum, aut aliud Iudęis familiare & conſuetũ vſurpet, ſane præſumptio erit, quòd Iudaiſmum approbet, vt docuit Crauetta conſil. 73. incipien. Dicendũ videretur. *de quo diximus abunde ſupra par. 2. ſuper dicta q. 44. §. Et imponitur.*

Iam

Signacognoscendi ritu dauzantes ex lege del Fuero Iuzgo.

Iã multis alijs modis et exterioribus signis posſũt videri ueophysi siue ex Iudaismõ cõuersi approbare Iudaicã sectã, sicut constat ex lege quadã, quã Hiſpani vocãt del Fuero iuzgo, *per quã ucophyti Toletanę ciuitatis, & Hiſpanię, qui post fidẽ ſuſceptã deſecerant. ſub pœna vltimi ſupplicij ſeſe obligãt ad euitandos oẽs Iudęorum ritus, in primis vero ad comedendũ carnes porcinas, vel ſaltẽ ea edulia, quę cum porcinis carnibus cocta fuerint: Eã cõſtitutionẽ, quia huic loco lucẽ eſt allatura, ex lib. 12. legũ del Fuero iuzgo, tit. 2. l. 16. hic referre placuit. habet autẽ itat*

Placitum Iudæorum in nomine Principis factum.

CLementiſsimo ac Sereniſsimo Domino noſtro Receſuindo Regi, omnes nos Hebræi Toletanæ ciuitatis atq. Hiſpaniæ gloriæ veſtræ, qui infra ſubſcripturi vel ſigna facturi ſumus.

Bene quidem ac iuſte nos meminimus cõpulſos fuiſſe, vt placitum in nomine diuæ memoriæ Chintillani Regis pro conſeruanda fide catholica conſcribere deberemus, ſicut & fecimus. Sed quia perfidia noſtræ obſtinationis & vetuſtas parẽtalis erroris nos ita detinuit, vt nec veraciter in Ieſum Chriſtũ Dominũ crederemus, nec catholicam fidem ſincere teneremus: idcirco nunc libẽter ac placite ſpopondimus gloriæ veſtræ, tã pro nobis, quàm pro vxoribus & filijs noſtris, p hoc placitum noſtrũ, vt deinceps in nullis obſeruationibus, in nullis inceſtuis vſibus Iudaicis miſcea mus: Iudæis † etiã nobis baprizatis nullo penitus execrando conſorcio conſociemur: nõ more noſtro propinquitate ſanguinis vſq. ad ſextum gradum inceſtiua pollutione in coniugatione vel fornicatione iungamur: non coniugia ex genere noſtro, aut nos, aut filij noſtri, vel noſtra poſteritas vllatenus ſortiamur: ſed in vtroq. ſexu deinceps Chriſtianis iugali copula connectamur: nõ circũciſionem carnis operemur: nõ paſcha, & ſabbata, ceteroſque dies feſtos iuxta ritum Iudaicæ obſeruationis celebremus: non eſcarum diſcretionem vel conſuetudiuẽ teneamus: nõ ex omnibus quæ Iudęorum vſus, & abominanda conſuetudo vel conuerſatio agit, aliquatenus faciamus; Sed ſincera fide, grato animo, plęna deuotione in Chriſtum filiũ Dei viui, ſecundum quod Euangelica & Apoſtolica traditio habet, credamus, atq. hũc confiteamur ac veneremur. Omnes etiã vſus ſanctæ Chriſtianæ religionis tam in feſtis diebus, vel in cõiugiis, & eſcis, quàm in obſeruationibus vniuerſis veraciter teneamus & ſinceriter amplectamur: nullo reſeruato apud nos aut oppoſitionis obiectu, aut fallacię argumento, per quod aut illa quę facere denegamus, iterum faciamus; aut hęc, quæ facere promittimus, minime vel non ſinceriter cõpleamus. De ſuillis vero carnibus id obſeruare promittimus: vt ſi eas pro conſuetudine minime percipere poterimus; ea tamen quæ cum ipſis decocta ſunt, abſque faſtidio & horrore ſumanius & comedamus. Quòd ſi in his omnibus, quę ſupra taxata ſunt, in quocunque vel minimo trãſgreſſores inuenti fuerimus, & aut contraria Chriſtianæ fidei agere præſumpſerimus, aut quæ congrua catholicæ religioni promiſimus, verbis aut factis implere diſtulerimus: Iuramus per eũdem Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, qui eſt vnus in Trinitate & verus Deus, qui ex nobis horum omnium vel vnius tranſgreſſor inuẽtus fuerit, aut nouis ignibus, aut lapidibus perimatur. Aut ſi hunc ad vitam gloriæ veſtræ reſeruauerit pietas, mox amiſſa libertate, tam eum, quàm omnem rei ipſius facultatem, cui volueritis perenniter ſeruiendã donetis: vel quidquid ex eo, vel ex rebus eius fieri iuſſeritis, non ſolũ ex regni veſtri potentia, ſed etiã ex huius placiti noſtri ſpõſione poteſtatẽ liberam habeatis. Factum placitum ſub die xij. Kalendas Martias anno Feliciter ſexto regni glorię veſtręin Dei nomine Toleto.

Editum eſt hoc placitum, vt colligitur ex annalibus Hiſpanię circa annos Dñi DCLIII. quo tempore Receſuiũdus Rex (quẽ & Receſiuntbum vocant) cuius Imperio factum fuit, vt conſtat ex principio conſtitutionis, regni gubernacula adminiſtrabat.

Idem placitum refert in lingua vulgari Hiſpana auctor Repertory Inquiſitorum verbo, comedere. §. An ſuſpectus.

Iu eo multa notatu digna obſeruare licet, ſed illud † primis, quod de carne Suilla ſiue porcina à neophytis edenda promittitur, non eſt negligendum, nã auctor Repertorij Inquiſitorũ verbo, comedere. §. An ſuſpectus. ait, Iudęos factos Chriſtianos, ne videãtur circundare, debere comedere, vel ſaltem guſtare de bis, quibus priuſquam cõuerterentur, minime veſcebantur, aliàs de hæreſi fieri ſuſpectos.

Iacobus quoq; Simãcas de catho. inſtit. tit. 50. de præſũptionibus, nu. 32. amplius ait, nõ eſſe leuẽ præſumptionẽ cõtra deſcendẽtes ex Mahometanis ſi vinum non bibant, nec carnem Suillam edant, ita ut proculdubio præſumi poſſit in maiorum ſectis adhuc permanere.

Horum virorum ſententiam non obſcure confirmant ea quę docet hic Eymericus, & quę hactenus commemoranimus: ceterum iudicio opus eſt, & mores hominum diligenter ſunt explorandi; ſunt enim quidam quibus certa quędã non placent edulia, vel quia ſtomachus illa ferre non poteſt, vel quia guſtui ſunt inſuauia, vel quia illis veſci non conſueuerũt, & propterea poteſt ſæpe contingere vt abſque vllo mẽtis errore, aut vlla priori ſecta approbatione ab his abſtineant: quare ex hoc ſolo non videtur omnino præſumendum de hæreſi vel apoſtaſia; & tunc fortaſsis omnis ſuſpicio ceſſaret, cum conuerſi ceteros ritus Iudaicos, aut Mahometanos penitus euitarẽt, & noſtros, hoc eſt, veterum Chriſtianorum diligenter, pie, & humiliter more Chriſtiano ſequerentur & obſeruarent.

Sane ex ceteris ritibus Iudæorum, aut Mahometanorum, aut Gentilium obſeruatis, ab bis qui ex illis ſectis conuertuntur, certior videtur oriri hæreſis ſuſpicio, quàm ex non manducanda carne porcina, vi delicet ex nimia familiaritate cũ Iudæis: ex frequẽtatione ad loca, in quibus ipſi morãtur, et præſertim ad Synagogas: ex obſeruatione Sabbati, et aliis multis, quę ſupra indicauimus, et refert hic Eymericus: hos enim non ita abhorret ſtomachus, & palatum, ſicut carnes porcinas, anguillas, & alia animalia, quibus Hebræi veſci non ſunt ſoliti.

Atque

† Id eſt, Iudęis non baptizatis nos baptizati nõ cõmunicabimus.

Neophytes Iudęis conuerſi, & alij nõ comedẽtes carnem porcinã, an ſint de hęreſi ſuſpecti.

Atque hac tam diligens consideratio locum habe re potest in ipsismet cõuersis, quibus pro consuetudi ne võ facile caro porcina, aut similes cibi illis vetiti antequam cõverterentur, placere possunt: Ac nõ ita videtur iudicandum de ipsorum filijs, & aeporibus & alijs descendentibus, quos non videtur verisimile ab his abstinere, nisi ex damnata secta reuerentia & approbatione: cum in his cesset ratio illa consuetudinis, qua ipsosmet conuersos tueri potest.

Quæ autem de Iudæis diximus in hac causa, eadẽ in alijs qui ad Christianam religionem ex alijs sectis conuertuntur, locum habere putamus, cõsideratis ritibus & moribus singulorum.

Signa exteriora per quæ necromantici hæretici dignoscuntur.

115 MAgi hæreticantes [a], seu necromantici, vel dæmonum inuocatores, & sacrificatores, qui idem sunt per signa exteriora huiusmodi dignoscuntur: habent, enim, vt communius, ex visione & apparitione, ac collocutione malorum spirituum tortuum visum & obliquum: ponuntque se ad diuinandum de futuris, etiam de illis, quæ dependent ex mera: Dei voluntate, vel hominum: nonnulli eorum astrologiæ, vel alchimiæ intendentes: vnde si Inquisitori aliquis deferatur quòd necromanticus est, & apparet manifeste, quòd aliàs est diuinator, vel astrologus, seu alchimista, maximum signum sit Inquisitori de veritate eam diuinatores vt plurimum expresse, vel tacite sunt dæmonũ inuocatores: Astrologi etiam, vt frequenter: & alchimistæ, vt in pluribus: nam quãdo non possunt pertingere ad finem intẽtum, dæmonis auxilium quærunt, inuocant & implorant, & implorando obsecrant & sacrificant tacite, vel expresse.

Quanta autem istorum sit dementia, error, & impietas habetur in secũda parte. q. 43. vbi agitur de erroribus, & hæresibus necromanticorum, ac dæmonum inuocatorum.

COMMENT. XXVI.

Num. 115. a MAgi hæreticantes, seu necromantici, &c.] *Eadem hac habes apud Umbertum in opere iudiciali, verbo, necromãtici. tradit Repertorium Inquisitorum verbo, necromantia. & Tabiensis in summa verbo, for. s. 2. nu. 3. & his locis etiam ceteri Summarum collectores. copiosè Paulus Grillandus tract. de sortilegijs. q. 10. & Alfonsus Castrus lib. 1. c. 14. de iust. hæreti. punitione.*

Prudenter vero Eymericus hoc loco non dixit, magos simpliciter, sed magos hæreticantes, quasi velit indicare, non omnem magiam illicitam, aut magos omnes vetitos & malos. quod vt apertius intelligatur, ne quis etiam in re obscura, nec passim obuia decipiatur, obseruare oportet, duplicem in primis esse magiam, vt videtur optime sensisse Marcus Mantua singula. 514. incipien. In eadem lege. *mathematicam vnam, alteram naturalem, siue elementariam, quamuis vtraque naturalis sit, cum vtraque sine dæmonum præstigijs exerceri possit: prima camen regulis mathematicis Arithmetica & Geometrię videtur absolui: altera cica res alias versatur,*

Magia duplex, naturalis, & mathematica.

aliterque coaficitur, vt proxime dicam. res fiet exẽplis nota.

Naturalis magia est, quę ex compositione & mutua vnione quarundam rerum, mirus alias quasdam res producit, vt si quis mixturam faciat, qua sub aquis ardeat, vel qua à radijs solis accendi possit: vel si quis ignem in serta materia ita accendat, qui oleo extinguatur, & similia.

Magia mathematica est, quę per Geometrię & Arithmeticæ regulas mira prorsus opera fabricatur vt columbam, quę in aere volitet, quam ducitur feciſſe olim Architas, vt refert Gellius lib. 10. c. 12. noct. Actica. & Petrus Crinitus lib. 17. de honesta disciplina c. 12. & Cassiodorus in libris variarũ, refert Boetium insignem philosophum hac arte, quam pragmaticam vocant, mira prorsus fecisse in hęc verba: Tibi ardua cognosse, & miracula monstrare propositum est: tuę artis ingenio metalla mugiũt: Diomedes in ęre grauis buccinatur: ęneus anguis insibilat: aues simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cãtilenę probantur emittere: parua de illo referimus, cui cælũ imitari fas est. *hęc Cassiodorus. & patrona memoria Georgius Capublancus Vicentinus (quem falso Cardanus lib. 2. & lib. 17. de subtilitate Bruxellensem fabrum appellat) naviculam argenteam hac arte confiuit opere pragmatico, vel automatõ, quam plurimis in ciuitate conspicientibus, super mũja per se pergentem, cum muliere ornata lyram pulsante, nautis remos agentibus, & catulo in prora baubante. eiusmodi nonulla conficiuntur Romæ in horto Illustrissimi Cardinalis Estensis, quamuis manifestior sit in illis causa: nam impulsu aquarum artificiosè distinctarum illa fiũt: sed ars est prorsus mirabilis. cetera multa omitto breuitatis studio, curiosis indagãda, hęc vtraque magia, nisi recte exerceatur, dolos admiscere potest.*

Magia venefica & vnde orta.

Ex his arta est tertia venefica vocata, seu maleficia & infamis, quę tota est ex immundorum spirituũ incantationibus & inuocationibus conciliata: nefaria eam peperit curiositas. nam cum multi vera arte destituti, mira illa opera, de quibus diximus fabricare non possent, ad dæmones confugerunt, qui hęc illos docerent. hanc Græci γοητειαν siue κακοφαρμακιαν vocant. hac præstigia & phantasmata porrigit, veneficia docet, incantationes & omnia maleficia operatur. dæmonum demonstrat. quid per hanc veteres præstiterint, docent passim poetarum libri. & de hac postrema est accipiendus hic Eymerici locus, qui plane insignis est, dum magos siue necromanticos, hæreticos appellat, quos & hæreticos esse plene parte 2. q. 43 demonstravit.

b ¶ Habent enim, vt communius, ex visione, & apparitione, ac collocutione malorum spirituũ, tortuum visum & obliquum.] *Ita omnino legendum est ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara, qui ceteris sunt emendatiores hoc loco; nam vox illa*, ex apertione, *quæ erat in Barcinonensi impresso, non conuenit huic loco, neque illa*, tortum, *quę erat item in Barcinonensi & Sebellano; nam nox*, obliquum, *quæ postea sequitur, satis indicat, tortum, hoc est, terribilem, & non tortum (ne frustra bis idem sub duabus vocibus idem significantibus re-*

Locus emendatus.

bus repeteretur) esse legendum.

Pulchra magorũ descriptio.

Est autem pulchra magorum descriptio, desumpta, vt puto, ex illa Horatij lib. 1. sermo. satyra 8. vbi inuehitur in Canidiam veneficam Neapolitanam, quam ibi Canidiam vocat, cuius aspectum & scelera refert: quod ideo placet apponere, quoniam, & huic loco lumen affert, & quę hodie à Magis & dæmonum inuocatoribus patrantur, omnino sunt similia, & Inquisitorum interest talia nosse. is ergo ita habet:

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulante: pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu: scalpere terram
Vngubus, & pullã diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in fossam confusus vt inde
Manes elicerent animas responsa daturas, &c.

Qualis magorũ sceleratio.

Eadem faciunt hodie Magi, atque his peiora: nam res sacras interdum vsurpant ad dæmones inuocandos: aras illis construunt: candelas benedictas accendunt: verba sacra proferunt, & nefarias preces illis fundunt, vt patet ex illorum propriis confessionibus: quare non mirum si vel hæretici ab Eymerico dicãtur hoc loco. in his iure similis mortis pœna est sancita l. nullus. et l. nemo. C. de maleficijs. et mathematicis. iure canonico aliter puniuntur, vt dixi supra par. 2. super quæst. 43.

Qui dæmones inuocãt, si post abiurationem iterũ inuocẽt, an fiant relapsi.

Vnum hic addidero, quod & ibi omiseram, putare Rueriendissimum Iacobum Simancam hos dæmonum inuocatores, seu magos, si propter hæresim. aut vehementem hæresis suspicionem coacti semel fuerint solemniter abiurare, ac deinde iterum dæmones inuocasse conuincantur, velut relapsos esse puniendos. ita Simancas de catho. instit. tit. 57. num. 9. quam opinionem dicit esse Lapi, Archidiaconi, Geminiani, & Philippi Franchi in c. accusatus. §. sane de hæret. lib. 6.

Sed solus Lapus ita tenet, vt apparet ex Geminiano in dicto §. sane. nam Archidiaconus ibi de ea re nullum verbum in meo libro: & Geminianus et Frãchus in re tam ardua in qua hominis vita versatur, putarunt ita hoc esse distinguendum: Aut inuocatores dæmonum postquam semel predicto modo abiurarunt, verum inuocantes credunt dæmones ex sua propria & actiua potestate posse facere id ad quod inuocantur: & tunc quoniam id tribuunt creaturæ quod est proprium creatori, re vera sunt hæretici, & sicut relapsi puniri debent. & ita est vera opinio Lapi: Aut non credunt dæmones id omnino posse operari ad quod inuocantur, sed iuuare & inducere, vt si ad expugnandam feminarum pudicitiam inuocentur: nam si hoc modo iterum post abiurationem eos inuocent, nec iudicabuntur hæretici, nec vt relapsi erunt puniendi: quia dæmonem inuocant ad id quod sibi competit, videlicet ad tentandum. & ita potest intelligi illorum opinio, qui dicunt, eos qui post abiurationem de vehementi dæmones inuocant, non esse relapsos.

Præterea sententia Lapi, vt colligitur ex Geminiano & Franco in dicto cap. accusatus. §. sane, accipienda videtur cum inuocator dæmonum primum abiurauit vt formaliter hæreticus, quia videlicet potuit cum habuisse aliquem mentis errorem

A quod indicãt illa verba, quibus prædicti doctores quæstionem hanc proponunt, videlicet: inuocator dæmonum in iudicio coram Inquisitore hæreticæ prauitatis abiurauit. in qua facti specie vere videtur omnino Lapi opinio, vt si postea inuocet dæmones, ut relapsus puniri debeat, cum semel saltem de hæresi constiterit, iuxta textum in eodem cap. accusatus. Ille quoque. de hæret. lib. 6.

At si inuocator dæmonum primo abiurauit solum vt vehementer suspectus, si postea inuocet, destrictæ (vt dicitur) rationi iuris non potest vt relapsus condemnari, nisi de errore constaret: quoniam ad hoc vt aliquis velut relapsus damnari possit, necesse est B vt saltem semel de hæresi relapsi constet, vt recte docet Alfonsus Castrus lib. 2. c. 2. de iusta hæret. punit. quem sequitur Simãcas de catho. instit. tit. 57. de relapsis. nu. 5. Et de hac facti specie non videntur loqui doctores prædictis locis, nec vtriusque casus eadẽ est ratio, vt apparet: quare nullo pacto videntur coniungendi, vt fecit Simancas de catho. instit. tit. 57. num. 9.

Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 18. nu. 19. ita hunc articulum dilucidat. Si prima inuocatio sapiebat hæresim manifestè, & inuocans abiurauit vt vehementer suspectus, & iterum secunda inuocatio sapiebat hæresim manifestè: tunc vt relapsus condemnabitur, aliàs secus. hæc sententia apertior est, & clarior. quæ non est contemnenda. ceterum multum considerandæ esse censeo quę paulo antea dixi.

c ¶ Astrologi etiam vt frequenter.] Optime loquitur. nam non omnis per astrologiam diuinatio est interdicta, vt dixi super par. 2 super q. 43. & tradit beatus Thomas 2. 2. q 95. art. 5.

d ¶ Et Alchimistæ vt plurimus.] Non est cõtemnendum hoc Eymerici consilium. siquidem Alchimistas, quod verum esse multis posset exemplis comprobari. nam vt ceteros omittam, Arnaldum Villanouam scimus Alchimistam, magnum fuisse hæreticum, & dæmonum inuocatorem, vt dixi supra cum Eymerico par. 2. super q. 11. §. quidam magus medicus.

Sentio hic acerbe reprehendi auctorem, quod tale fecerit de Alchimistis iudicium. sed immerito carpitur. nam multa sunt quę Alchimistas impostores esse cõuincant, vt paulo post indicabo. interim videndi de hoc articulo vterque Thomas 2. 2. q. 77. art. 2. in responsione ad primum argumentum. Oldradus cõsil. 74. incipien. An Alchimista peccet. Andreas de Isernia in c. quę sint regalia. in vsibus feudo. versi. nec nec. Fabianus de monte tract. de emptione & vendi tione. Hieronymus Zaneti. in repetit. c. 1. de accusatio. Albertus Bruuns consil. 76. Angelus, Syluester, E Tabiensis & alij summistę verbo, Alchimia. Ioannes Aud. in additio ad Specula. tit. de crimine falsi. copiosè Cassaneus in catalogo gloriæ mundi par. 11. consideratione 40. & Surgetus in compendio militaris disciplinæ, & alij: ex quibus nonnulli studio potius contradicendi quàm veritatis indagandæ absque certa ratione Alchimiam admittunt: Sed verior & tutior sententia eorum est, qui inutilem & reipublicæ pernitiosam esse fatentur.

Alchimistæ

Sed donec perspicuum fiat, an per Alchimiam verum argentum, vel aurum, vel gemmæ fieri possint:

ſint: quod non ſpectat ad hoc inſtitutum, ne quis prorſus improbabilem eſſe eredat hanc Eymerici ſententiam, plurimum refert intelligere à quibus Alchimia exerceatur; nam ſi à principibus tractetur, & opulentis, ac pecuniosis diuitibus, hac fortaſſis ſuſpicione, quâ ei hoc loco tribuit Eymericus, vacabit: quòd ſi à pauperibus, vel mediocriter diuitibus vſurpetur, quoniam aurum & argentum maiori ex parte (vt practato loco dixit Caietanus) vertitur in fumum, & illi propterea ad inopiam redigũtur, ad duo ſolent ſe incommoda conuertere, aut ad dæmones inuocandos, ob rationem quam hic auctor commemorat, aut ad falſam & adulterinam monetam eudendam

Qui Alchimiſtę ſuſpecti & qui cõtra.

Video huius artis profeſſores acerbius fere in me propter hoc iudicium inuehendos, at non ego hæc loquor, ſed viri graniſſimi & doctiſſimi. & quidquid ipſi dixerint, at certe non poterunt optime ſatisfacere extranaganti Ioannis xxij. incipienti: Spondent quas non exhibent diuitias pauperes Alchimiſtæ. *quæ refertur inter extranagantes communes tit. de crimine falſi. per quam ſummus Pontifex graniſſimas pœnas illis imponit, qui alchimicum aurum, vel argentum, aut monetam ex illis confectam tamquam vera vendunt, dant in ſolutum, aut ſimilia: nam hæ transformationes ſophiſticæ ſunt, non veræ, vt optime ſcribit ibi Romanus Pontifex. hinc illud vere etiam dictum.*

Ars ſuſpecta probis, ars ipſa inuiſaque multis,
Inuiſos etiam cultores efficit artis.
Mendaces, addo, multi manifeſte videntur,
Qui ſe ipſos, alioſq; ſimul fruſtrantur inertes;
Dum rerum vertete ſpecies tentant.

De ijs quę proceſſus fidei prorogare & retardare poſſunt.

116 Conſiderandum vltra occurrit, quòd quandoque ſunt, quę proceſſum fidei prorogant & dilatant, ſcilicet: Teſtium multiplicatio: Defẽſionum conceſsio: Inquiſitoris recuſatio: Delati appellatio: Et eiuſdem delati fuga, ſeu elongatio. Quodlibet horum quinque proceſſum, iudicium & ſententiam prorogant & dilatant: propter quod qualiter obuietur, eſt aliqualiter perſtringendum.

De *Teſtium multiplicatione.*

Teſtiũ multiplicatio quando ſit neceſſaria vel non.

PRIMVM quod prorogat & dilatat Inquiſitoris proceſſum, iudicium, & ſententiam eſt teſtium multiplicatio; & hæc quandoque eſt neceſſaria, quandoq; eſt ſuperflua. Quando enim delatus de hæreſi eſt cõuictus tribus, quatuor vel quinque legitimis teſtibus, vel non conuictus, ſed ipſe confitetur crimen totaliter in ſubſtantia, & eſſectu prout eſt delatus; tunc quia deprehenditur cõfeſsione propria, & non eſt locus defenſionibus, procedere ad vlteriores teſtes examinãdos & multiplicandos non eſt neceſſarium, ſed ſuperfluum: ſed tunc eſt ad pœnitentiã, vel ſententiam procedẽdum cum bono conſilio peritorum. Quando vero delatus non eſt legitime conuictus: vel ſi eſt conuictus, paucis teſtibus eſt conuictus; vtpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque teſtibus, & ſtat in ſua negatiua in parte, vel in toto, & præſumitur plus de pertinacia eius, & malitia, quàm de obedientia & pœnitentia; licet de iure ſufficiant, tamẽ vt fortius conuincatur, & veritas melius detegatur, & quia facilius repelleret à teſtimonio tres, vel quatuor, quàm decem, vel quindecim, vel viginti; tunc ad conuincendum eius malitiam, ad examinandum etiam plures teſtes fidei zelatores eſt cum magna induſtria procedendum.

COMMENT. XXVII.

Num. 116. *Dixerat paulo antea Eymericus iudicem in hac cauſa eſſe velut medicum, qui quemadmodum non omnibus morbis eãdem adhibet medicinam; ita nec in ſingulis reis eundem debet index tenere interrogandi modum. quibus nunc addo, quòd ſicut prudentis medici opus eſt propinatis, ſi neceſſe fuerit, medicamentis, præcauere, ne morbi humanum corpus inuadant, aut morbi fiant diuturniores; ita ſapientis iudicis eſt, ea amouere & longe lateque repellere, quæ vel iudicium impedirẽt, vel litem facere poſſunt propemodum immortalem: quod eſt omnino cauendum. l. properandum. C. de iudic. nam quod medicamenta morbis, idem exhibent iura negotijs. authen. hęc conſtitutio innouat. §. 1. e. ceterum. & ibi gloſſ. 1. extra de iuramen. calum. & gloſſ. in prohemio decretal. verbo, noua litigia. & propterea in ſequenti diſputatione Eymericus hęc impedimenta commemorat, neceſſariaque remedia adhibet.*

Iudex amouere impedimenta, quæ negotiũ protrahant.

a ¶ Quando enim delatus de hęreſi eſt conuictus tribus, quatuor vel quinque teſtibus.] *Hoc loco ſentire videtur Eymericus per duos teſtes in crimine hæreſis non poſſe quemquam legitime condẽnari, & plane multis antiquis Doctoribus ita olim viſum eſt, dicentibus durum videri, hominem bona opinionis & fama per duorum teſtimonia de tanto crimine condemnare, vt dixi infra ſuper q. 71. vbi ex profeſſo hanc quæſtionem diſputaui: interim vide to Ioannem And. in c. excommunicamus 1. §. adijeimus de hęr. relat. ab Eymerico ſupra par. 2.*

Quot teſtibus conuincendus ſit in hoc crimine.

b ¶ Vel non conuictus, ſed ipſe confitetur crimen totaliter, &c. tunc quia deprehenditur confeſsione propria, & nnn eſt locus defenſionibus, &c.] *Et ratio eſt, quoniam inter omnia probationum genera, reorum confeſsio obtinet primum locum. de quo vide quę dico ſtatim in commentario ſequenti.*

Locus obſcurus adnotatus.

c ¶ Vel ſi eſt conuictus paucis teſtibus eſt conuictus, vtpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque teſtibus, &c.] *Hic locus videtur ſuperiori periodo omnino repugnare: nam cum antea dixiſſet tres, vel plures teſtes ſufficere ad conuincendum aliquem; nunc eoſdem paucos eſſe dicit. quare putabam quandoque ita legendum:* paucis teſtibus eſt conuictus, vt pote duobus, & ſtat in ſua negatiua, &c. *& illa verba,* tribus, quatuor, vel quinque teſtibus, *imprudenter credebam fuiſſe hic repetita ab ſcriptore imperito ex ſuperiori periodo. ceterum quoniam omnes codices conueniebant, non ſum auſus quidquam immutare. cogitabam ſi poſſet hæc contrarietas ita conciliari:*

propte-

propterea in priori casu tres, quatuor, vel quinque dixit sufficere, quoniam præter testes, accesserat reorum confessio; hic vero ijdem non videntur sufficere, quia in sua negatiua perseuerat. Sed hoc non videtur verum, tum quia in priori casu per disiunctionem loquitur, & solam confessionem sufficere indicat: tum quia siue confiteatur reus, siue neget, per tres legitimos testes (vt cum Eymerico nunc loquar) potest condemnari.

Verum his non obstantibus sequentia apertissime indicant ideo auctorem dicere quatuor, vel quinque non sufficere, quia reus stat in negatiua, & propterea videntur pauci: quare ut fortius conuincatur, & penitus confundatur, ita ut negare non ualeat, tutius est plures testes examinare. Et hæc proculdubio fuit mens & institutum Eymerici hoc loco. Sed tamen ut dicam infra super q. 71. etiam hoc casu sufficiunt duo, qui sint omni exceptione maiores. hæc tamen postulat auctor, ut securius procedatur cũ reus est negatiuus: tunc enim nec facile nec præcipitanter est ad condemnationem procedendum.

De *defensionibus reorum*.

117 SECVNDVM quod prorogat & dilatat Inquisitoris iudicium, sententiam, & processum, est defensionum concessio: & hæc interdum est superflua, interdum necessaria. Quando[a] enim delatus, siue sit testibus conuictus, siue non, confitetur crimen, de quo delatus existit, & prout testes deponunt; tunc concedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum est: quia magis statur tunc suo dicto, & eius propriæ confessioni, quàm testium depositioni. Quando vero crimen diffitetur, & suns testes contra eum, & petit defensiones sibi concedi, siue præsumatur de delati innocentia, siue da eius pertinacia, impœnitentia, & malitia, ad se defendendum admittendus est, ac[b] defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. Et[c] sic concedentur sibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate non suspectus, vir vtriusque iuris peritus, & fidei zelator: & procurator[d] pariforma, ac processus totius copia, suppressis tamen testium, & deponentium, ac accusantium nominibus, vbi Inquisitor in conscientia sua videat eisdem graue periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum. Vbi[e] autem non videatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iuxta c. Statuta. de hæret. lib. 6.

De aduocato & procuratore reis cõcedendo.

Intelligas hic potentiam delatorum non tãtum potentiam generis; sed & potentiam pecuniæ, vel malitiæ. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur delato homini non generoso, sed aliàs malitioso, & sacrilegis, & peruersis hominibus associato, qui nihil habet perdere, quàm homini potenti genere, vel militi, diuiti, seu mercatori locupleti, qui habet quod perdat, & non vult seipsum perderet & hæc experientia docet Inquisitores quotidie euidenter.

A Quare quando conceduntur testium nomina publicari, multum est delati conditio attendẽda, an scilicet, aliàs sit malitiosus, vel simplex panper, vel diues, habens societatem hominum peruersorum, vel proborum; & similia. 118

Nec putet delatus de hæresi testes à iudicio in causa fidei faciliter repellendos: nam à ferendo testimonio in causa eadem non repellit legitime quemquam, nisi sola inimicitia capitalis. Nam in fauorem fidei, infames, conscij criminis ac participes, necnon & excommunicati, & quibuscunque alijs criminibus irretiti, in defectũ præsertim aliarum probationum, ad testificãdum in causa fidei admittuntur, iuxta c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. Immo etiam & periuri, iuxta c. Accusatus. §. licet vero periuri. de hæret. lib. 6. Inimicitia capitalis repellit testes.

B

Repellit[f] igitur sola inimicitia, nõ quæcunque, sed capitalis: vtpote[g], vel quia mors inter eos est de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua atque via, vel vulnera grauia, & lethalia sunt secuta, & similia (vt videbitur infra) quæ animi peruersitatem, & malignitatem peragentis contra passum indicant manifeste; propter quod præsumitur, quòd sicut intentauit contra istum mortem corporalem per illum modum, scilicet vulnerando; intentaret & per istum, scilicet crimen hæresis imponendo: & sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre & famam: quare [h] tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur.

C

Graues inimicitiæ dicta testium debilitant.

Aliæ autem inimicitiæ, præsertim graues, & si non repellunt totaliter, tamen dictum eorum debilitant aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda: sed cum alijs adminiculis, & aliorum testium dictis, possunt plenam facere probationem. Sane quando ipsi delato deponentium, seu testificantium nomina publicantur, & ille allegat contra eos causas inimicitiæ capitalis, producendo ad hoc testes; in[i] illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest patere Inquisitori, iudici in hoc casu, & procedere diœcesanus & ipse ad sententiam sicco pede. Sed quando delato deponẽtium, seu testificantium nomina supprimuntur, nec ipse potest se ab eis defendere in specie, sed solum in genere palpitando †, cum non valeat diuinare: in isto casu multum interest Inquisitoris, vt modum congruum teneat, per quem eidem innotescat, an dicti deponentes & testes sint ipsius delati inimici capitales, nec ne, vt sine vllo errore diœcesanus & Inquisitor possint ad sententiam procedere, vt insontes non condemnent, nec reos iustificent: sed tam istis, quàm illis iustitiam administrent.

D

† suspicãdo

E

COMMENT. XXVIII.

a QVando enim delatus, &c. confitetur crimen, &c. tunc concedere sibi defensiones, &c. superfluum est.] *Et enim qui confitetur crimen, protinus obijcitur illud Lucę cap. 19. Ex ore tuo te iudico, nec vlla clarior, aut efficacior* *Num. 117.*

Reorum confessio est probatio omnium efficacissima

cacior probatio poteſt inueniri, quàm reorum confeſ-
ſio, vt optime docet Romanus conſil. 329. incipien.
Præſens conſultatio in hanc. *nu. xi. & Alexander*
li. 1. conſil. 13. incipien. Ex his quæ io themate. *&*
Felynus in cap. 1. de exceptio. & in c. cum ſuper. de
re iudicata, optime dicebat probationem, quę fit per
propriam confeſſionem, fortiorem eſſe ea quæ ſit per
teſtes, & rem notoriam facere. et Baldus *in authen.*
ſed nouo iure. C. ſi certum pet. dicebat non eſſe exi-
gendam ſolemnitatem probatoriam, vbi adeſt confeſ-
ſio partis.

In crimine hæreſis ſola reorum confeſſio ſufficit ad condemnationem.

Et quamquam in aliis delictis ſola confeſſia delin-
quentis non ſufficiat niſi de crimine, hoc eſt, verbi gra-
tia, de corpore interfecto conſtet l. 1. §. item illud. ff.
ad ſenatuſc. Syllania. vbi Bart. & Bald in authen. ſed
nouo iure. C. de ſeruis fugit. & Angelus in l. 1. C. de
confeſſ. at in crimine hæreſis, ex ſola reorum confeſ-
ſione ad condemnationem procedi poteſt; quia cum
hæreſis crimen mẽte concipiatur, & in animo lateat,
plerunque non poteſt aliter probari, quàm per pro-
priam confeſtionem reorum. Bald. in. l. ſi quis non di-
cam rapere. C. de epiſcopu & eleri. quem ſequuntur
Felynus in c. auditis. de præſcriptio. et Nicolaus A-
relatanus tract. de hæret. notabili 2. & Franciſcus
Ponzinib. de lamijs nu. 52. & 70.

Ex his ergo apparet veram eſſe doctrinam Eyme
riei hoc loco, videlicet, ſuperfluum eſſe concedere de-
fenſiones reo ad dicendum contra teſtes, quoties de
delicto conſtat per propriam confeſſionem: & hunc
Eymerici locum inuenies etiam apud Vmbertũ Loca
tum in opere iudiciali verbo, defenſiones.

Et quamquam hæc ita ſe habeant, nihilominus ta-
men cum defenſiones ſint de iure naturę. l. vt vim. ff.
de iuſt. & iure. non obſtante propria confeſſione offer
ri debent reo defenſiones, & ſi quid apponere volue
rit aduerſus eam, audiendus erit, ne iniuſte vnquam
ſe damnatum conqueratur: nam & contra propriam
confeſtionem poſſunt multa opponi, vt docet Iulius
Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 55. & præcipue verſi.
ſed pone. & q. 64. verſic. ſin autem reus. conferunt
tradita per Simancam de catho. inſtit. tit. 17. de de-
fenſionibus reorum, nu. 53. & aliquot ſeq.

Inquiſitis de hæreſi legitimę defenſiones concedẽdæ.

b ¶ Ac defenſiones iuris ſunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ.] *quoniam inſita defen-*
ſio eſt de iure naturę, & propterea nullo modo po-
teſt, aut debet denegari. l. vt vim. & ibi communi-
ter Doctores. ff. de iuſt. & iure. l. quotiens. C. de pre
cibus Imperat. offerendis. clement. paſtoralis. §. ce-
terum defectus. de ſentent. & re iud. tradit Ioan-
nes Imola in clement. ſæpe. de verbo. ſignifi. ſuper
gloſſa in verbo, defenſiones. & Bernardus Comen-
ſis in lucerna verbo, defenſio. §. 2. & hoc ipſum iam
prouide olim in hac cauſa canit concilium Biterren-
ſe cap. 8. in hęc verba: Ac datis dilationibus
competentibus, & defendendi facultate conceſſa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem. *hæc ibi. Offere-*
bat hic locus amplam occaſionem agendi de defenſio
nibus reorum in hoc crimine: quę ret, licet valde vti
lis eſſet, at quia non erat omnino huius inſtituti, omit
tenda fuit: neq; enim ex propoſito videtur agere hoc
loco auctor de defenſionibus. quàm ob rem de illis
tantum agemus, quas Eymericus proponit, ceteras
ſuis locis perſequemur, quas ex iudice operis licebit
deprehendere.

c ¶ Et ſic concedetur ſibi aduocatus, probus tamen & de legalitate non ſuſpectus, vir vtriuſque iuris peritus, & fidei zelator.] *His verbis bre*
uiſſimis duo complectitur auctor. primum reis eſſe
dandos aduocatos: alterũ quales eſſe debeãt de aduo
catis eadem tradit Lacatus in opere iudiciali verbo,
aduocatus. copioſe Repertorium Inquiſitorũ verbo,
aduocatus. & Simancas de catho. inſtit. tit. 5. & in
enchyridio violatæ religionis tit. 42.

Inquiſitis de hæreſi aduocari concedẽdi, & quales.

Vt ergo breui cuncta huc ſpectantia complectar,
præter has conditiones, quas vere in aduocato poſtu
lat hic Eymericus, ſequentes etiam concurrere opor
tet: vt aduocatus non ſit aut hæreticus, aut de fide ſu
ſpectus, vel infamatus. Repertorium Inquiſitorum
verbo, aduocatus. §. ſed vtrum hæreticus. facit tex-
tus. in c. excommunicamus 1. de hæret. §. credentes.
ibi: Si vero fuerit aduocatus, eius patrocinia nul-
latenus admittatur. *ad hæc nec malo genere natus eſ*
ſe debet, ſed ab originarys Chriſtianis ſtirpem ducat,
& generis principium.

Quando dãdus aduocatus in hoc crimine.

Dandus eſt autẽ aduocatus cum reus negat obie-
cta crimina: nam ſi fateatur, nulla aduocato indiget;
idque poſtquam tres monitiones factę fuerint reo,
vt libere veritatem fateatur. in is qualis ritus obſer
nari debeat, ſalubriter & prudenter cautum eſt Ma
driliana quadam inſtructione anno M. D. LXI. cap.
23. in hæc fere verba, à nobis latina facta: Inquiſitor uel Inquiſitores reum admonebunt, quantum
ſua interſit, fateri veritatem: quo facto nominabunt ad ſuam defenſionem aduocatum, uel aduocatos a ſancto officio hunc rei deſtinatos: & in
præſentia cuiuſlibet ex Inquiſitoribus reus communicabit cum eo, & de conſilio aduocati vel verbo, uel ſcripto reſpondebit ad accuſationem. Aduocatus vero priuſquam ſuſcipiat defenſionem
rei, iurabit ſe bene ac fideliter eum defenſurum,
& cuſtoditurum ſecretum in his quæ audiet & videbit, etiamſi iurauerit cum primum aſſumptus
fuit à ſancto officio ad hoc munus exercẽdũ. Aduocati partes erunt admonere reum, vt veritatem confiteatur, pœnitentiamque petat pro culpa, ſi quam habet: reſponſio vero fiſcali notificabitur ſeu intimabitur. *hæc eſt eius inſtructio-*
nis ſententia vera quidem & prudens, ac proinde
iudicio meo vbique obſeruanda. nec noſtri de hac
re differentes quidquam præter hæc adducunt, qua
alicuius ſint momenti. nonnulla vero huc ſpectan-
tia dixi ſupra par. 2. ſuper cap. ſi aduerſus. de hæ-
ret. pag. 99.

d ¶ Et procurator pari forma.] *De procuratore*
quantum ad hunc locum attinet, agit Repertorium
Inquiſitorum & Locatus in opere iudiciali, verbo
procurator, & Simancas de catho. inſtit. tit. 52. &
in enchyridio tit. 43.

Eſt autem procurator, qui negotia mãdato Domi
ni adminiſtrat, cum dominus vel non vult, vel nõ po
teſt negotijs ſuis ſupereſſe.

Inquiſitis de hæreſi an ſit concedendus procurator.

Ac quantum ad hoc crimen attinet, iure dubita
tur, an procurator ſit captis pro hæreſi concedẽ-
dus, & re vera iudicio eruditarum ei denegari non
debet, & quæ de aduocato proxime diximus, ea-

dem

dem etiam accipienda sunt in procuratore. ceterum raro nunc admittuntur procuratores, quia aduocati sufficiunt, & munus procuratorum subeunt: immo verius Inquisitorer videntur reorum procuratorer, cum officio eorum fiant reorum defensiones. quòd si quandoque reo presente, Inquisitores procuratorem concesserint, probum admittere debent, non camillosum & garrulum, vt optime admonuit Lo, catus in opere iudiciali verbo, procurator. nu. 2. reo autem petenti procuratorē non potest Inquisitor denegare, vt voluit. Repertorium verbo, procurator. §. Inquisitores tenentur.

De procuratore in hac causa apud Inquisitores Hispania per Madrilianam institutionem anno M. D. L X I. cap. 35. ita scriptum est: Quamuis instructio disponat dandos esse reis procuratores, tamen dari non debent, quia experientia docuit multa incommoda inde solere prouenire: & ob modicam vtilitatem, quam rei inde consequebantur, nō. est in vsu, vt amplius denturquanquam aliquando ob magnam necessitatem solet concedi aduocato, vt reot defendat. *hac ibi. Iubis tamen laudabiles & receptas consuetudines seruandas puto, aut respiciendum quid supremus Senatus* S. *Romanę generalis Inquisitionis obsernet.*

Minoribus 25. annis Inquisitis dantur curatores

Hoc tamen non omittam, quòd maxime ad hanc causam videtur spectare, minoribus 25. annis delatis dandos omnino esse curatores, quorum auctoritate defendantur, ne vel ob imperitiam, vel ob iuuenilem ætatem aliquid taceant, vel dicant, quod si fuisset prolatum, vel non dictum prodesse eis posset.

De hoc curatore minoribus dando in sacro Inquisitionis officio Madrilianz institutione anno M. D. LX I. c. 25. à nobis nunc latina facta ita cautum est: Si reus fuerit minor viginti quinq; annis, priusquam accusationi respondeat, sibi dabitur curator, cuius auctoritate ratificabit confessiones factas, & formabitur totus processus: sed curator nō sit ex officialibus sancti officij. & potest esse aduocatus eius, vel quælibet alia persona grauis, fidelis, & bonæ conscientiæ. *hęc ibi. Si quid vero cum minoribus gestum sit absque horum curatorum auctoritate, id ipso iure irritum est & nullum. l. clarū. C. de auctorit. præstan. Cornens consil. 198. lib. 4. Matthæus de Afflictis decisione 208. incipien.* Minor adultus. *Alexander consil. 115. incipien.* In causa Inquisitionis, *& eleganter Antonius Gomez tomo 3. de delictis, cap. 2. quam ob rem omnino sunt eis dandi curatores.*

e ¶ Vbi autem non videatur tale periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur, &c.] *Hac quæstio cessat hodie: neque enim delatis testium nomina publicantur, vt dixi supra hac 3. par. nn. 101. & infra nu. 209. & super q. 75. est autē hic Eymerici locus de triplici potentia valde insignis, quē ceteri qui de hæreticis scripserunt post eum secuti sunt.*

Locus notādus.

Num. 118.

f ¶ Repellit igitur sola inimicitia, non quęcúq; sed capitalis.] *Hæc periodus & proxime præcedens, videlicet:* nec putet delatus de hæresi, &c. *desumptę mihi videntur ex vetusto concilio Biterrensi & Narbonensi, olim contra hæreticos celebrati, in quorum primo, videlicet Biterrensi cap. 12. & 13. de hac re ita scriptum est.*

Quæ exceptiones opponi possint testibus in hoc crimine

A Quamuis in huiusmodi crimine omnes criminosi & infames, ac participes criminis ad accusationem & testimonium admittantur. cap. 12.

Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iustitię, sed de malignitatis fomite procedere videantur: vt sunt conspirationes & inimicitię capitales: alia vero crimina & si debilitent, non repellunt, maxime vbi testes de crimine fuerint emendati. *hęc ibi: In Narbonebsi quoque c. 24. & 25. ita.* cap. 13.

Quamuis in huiusmodi crimine, propter ipsius enormitatem, omnes criminosi & infames, & criminis etiam participes, ad accusationem, vel testimonium admittantur. cap. 14

B Illis tantum exceptionibus fidē testium ex toto euacuantibus, quę non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sunt conspirationes & inimicitię capitales: alia vero crimina etsi debilitent, non repellunt, præsertim si testes de crimine fuerint emendati. *hęc ibi. Insignia sunt plane loca, nec cuique obuia, & diligenter in hac causa animaduertenda.* cap. 15.

g ¶ Vtpote vel quia mors inter eos est de facto illata, &c.] *Obseruanda sunt hęc exempla, ex quibus inimicitia capitalis nascitur. de quibus in l. lices. C. de recept. arbit. & in c. repellantur. et in c. cum oportet. de accusatio, & ibi Panormitanus. textus singularis in §. inimicitię. cū glossa in verbo, si capitales. inflitu de excusatio. tuto. vbi communiter interpretes effectus inimicitiarum capitalium recensere solent, inter quos vnus & præcipuus est is, de quo Eymericus hic, & in l. testium. ff. de testibus. quinimmo etiamsi inimicus capitalis examinaretur, non faceret iudicium. Bart. in l. ma itus. ff. de quæst. neque ad accusandum etiam in notarijr admittendus est inimicus capitalis, vt ait Romanus consil. 324. incipien.* In proposita consultatione. Inimicitia capitalis vnde oriatur.

Quomodo autem probetur inimicitia, textus est singularis, vbi late Iason in l. liberi. C. de inofficio. testamento. nos vero & quomodo probetur, et ex quibus causis oriatur, copiose diximus infra super q. 67. quę huic loco claram lucem sunt allatura. Et quibus probetur.

D *Iā hęc eadem quæ hic docet Eymericus, refert Lo catus in opere iudiciali, verbo inimicitia. vers. adde ex Directorio. vide insuper Simancā de catho. institit. tit. 64 nu 80. & Zāchinū tract. de hæret. c. 13. nu. 3. & ibi Cāpegiū. et Repertoriū Inquisit. verbo inimic' & verbo, testis. & Ioannē Rojā in singula. fidei, singul. 200. cetera tradidi infra super dicta q. 67.*

h ¶ Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur, aliæ autem inimicitiæ, præsertim graues, etsi non repellunt totaliter, &c.] *Hic locus in tribus manuscriptis aliter legitur, in Bononiēsi fol. 108. ita:* Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntur totaliter, cum dictum eorum debilitent aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum alijs admiculis, & aliorum testium dictis possunt plenam facere probationem. *In Sabellano vero fol. 496. ita:* Quare tales inimici capitales merito repelluntur à testimonio, &c. & licet talibus non sit plena fides adhibenda, tamen cum alijs adminiculis & dictis aliorum testium, pos- E

Locus notandus.

sent

sent plenam facere fidem. *In codice Cardinalis de Gambara fol.682. ita:* Quare tales inimici capitales à testimonio legitime repelluntue totaliter, alias licet dictum eorum debiliter aliqualiter, vt nõ sit plena fides eorum attestationibus adhibenda, sed cum aliis adminiculis, & aliorum testium dictis potest plenam facere probationem. *hęc ibi. Ae proculdubio, vel corrupta sint & depravata, vel falsa, & qua vix sibi cohęrent: quam ob rem no luimus recedere à Barcinonensi impresso, qui ceteris erat emendatior.*

Sententia vero huius loci omnino hac esse videtur, quę etiam colligitur ex concilio Bitterrensi, & Narbonensi paulo antea relatis: nam in hoc crimine propter eius enormitatem omnia testimonia recipiuntur, omniumque voces & accusationes audiuntur, exceptis solis capitalibus inimicis, & conspiratoribus: quòd si alij inimici non capitales testificentur, quamuis eorum attestationes non faciant tantam fidem quantam facerent, si non essent inimici capitales; at non propterea repelluntur. & hęc sententia verissima est, quam etiam asseruerunt iam olim periti quidem Auinionenses consilio quodam edito in materia Inquisitionis. cap.4. quod est in vetusto illo codice bibliotheçę Vaticanę, dicētes duas solas exceptiones testibus obijci posse, qua penitus dicta eorum repellant, videlicet inimicitias capitales, & cõspirationes. quod etiam ipsum velle videtur Zãchinus tract. de haret. cap.13. nn.3.

Aliorum vero inimicorum & criminosarum dicta quantum debilitentur, aut quantũ sit illis detrahendum propter inimicitiam aliam præter capitalẽ, aut propter alia crimina, arbitrio iudicantis relinquitur id inuestigare & iudicare. quod facile fortassis poterit deprehendere vir prudens ex personarum & negotij qualitate. l. testium. ff. de testib. Panormitanus in c. accedens. vt lite non contest, & in eap cũ oporteat. de accusat. Felynus in cap. quoties. nn.4. de testibus. Campegius apud Zanchinum cap.13. ver sic. de alijs vero.

¶ In illo casu, an dicti deponentes & testificantes, &c.] *Hic locus varie legebatur, nec vllus videbatur posse colligi bonus sensus; quare Barcinonensem impressum emendare oportuit ex Bononiensi, qui ceteris hoc loco erat emendatior, in quo ita legebatur:* In illo casu, an dicti deponentes & testificantes probẽtur legitime inimici capitales, & per consequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest patere Inquisitori iudici in hac causa, & procedere diœcesanus & ipse ad sententiam sicco pede. *& hęc proculdubio est vera & clara lectio.*

In Sabellano vero paulo aliter ita legitur: in illo casu prædicti deponentes, siue testificantes probantur legitime inimici capitales, & per consequens merito repelluntur à testificando: & sic ex meritis processus possunt Inquisitor & Episcopus suum firmare processum. *hęc ibi. In his hoc est Eymerici institutum: quotiens obijcitur testibus inimicitia capitalis, probari debet, & ex probatione apparet, an testes sint repellendi nec ne, quibus intellectis facile peruenitur ad sententiam.*

Inimicitia ex capitalis non euacuat dictũ testis, quamuis debilitet.

Locus emendatus. & vnde intelligatur inimicitia capitalis.

Modi sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppressis delatorum nominibus.

MOdus autẽ in talibus cõsueuit à diœcesanis & Inquisitoribus multiplex obseruari. 119.

PRIMVS [a] est: quòd prædictorum nomina, non in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur; non tamen eo ordine quo deponunt, & talis delato cedula conferatur, sic, vt nomen testis, qui est primus in copia, sit sextus vel septimus in cedula; & qui secundus in copia, sit vltimus vel penultimus in cedula: & sic de aliis, nominum ordinem transmutando; & sic delatus quis hoc deponat, vel quis illud, & quis sit primus, & quis secundus in sua copia cognoscere non valebit.

Iste modus non videtur multum valere, quia non videtur delato multum prodesse, & deponentibus potest multum obesse. Nam per hunc modum delatus non potest cognoscere quis est ille, qui deponit illud; nec potest cognoscere, quis est qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum inter deponentes interdum vnus deponat pro delato, alius contra delatum: quare clare non potest scire contra quem habet agere in specie, sed aget contra omnes illos in genere, immo contra quemlibet in specie, dando † eos omnes inimicos capitales, fingendo inimicitiarum colores. Et cũ constet sibi per cedulam antedictã, sibi oblatã, quòd aliquis illorum deposuerit talia grauia contra eũ, figet intentionem suam contra vnũ vel duos, qui fortasse illa non deposuerunt; vel si fecerunt, cum veritate fecerũt, & conabitur eos destruere; quare grande periculum imminere poterit: & sic Inquisitor incidet in id, quod vult & debet subterfugere nisu † toto.

† Al. dicẽdo.

† Al. in toto processu.

Secundus modus est: nam datur delato processus copia ad partem vnam, & deponentium nomina seu deferentium ad partem aliam, & admiscentur cum illis alia extranea eorum, qui nunquã deposuerunt cõtra in illa materia; & per hunc modum potest dicere delatus contra illum, & contra istum, & non veniet in cognitionem eius qui deposuit contra eum.

Iste modus est æque, vel magis periculosus quàm primus: nam per processus copiã, ipse scit in tali certo numero esse deponentium nomina contra eum, & per oblatam sibi cedulam nescit, quòd plura sibi nomina præsentantur, quàm sint illorum qui deposuerunt: itaque figet mentem suam contra aliquos illorum certos, qui fortasis nunquam deposuerunt; vel si deposuerunt, pro eo deposuerunt: vel si contra, deposuerunt cum veritate, & virtute iuramenti præstiti deposuerunt; & sic molietur contra eos insidias, & poterit illis graue periculum imminere, quod volumus cauere.

Tertius modus est: nam quando delatus examinatur in fine suæ confessionis, antequam sibi copia processus concedatur, interrogatur, an re-

putet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito falso imponerēt sibi labem hæreticæ prauitatis; & tunc impræmeditatus, ac improuisus, & non visis deponentium attestationibus respondet, quòd non reputat se habere tales inimicos; vel si dicat quòd reputat se habere, nominat aliquos vt occurrunt.

Iste modus est cauteloſus, quia nō datis defensionibus, nec exhibitis testium depositionibus, respondet improuisus, licet non sit deponentibus periculosus: quare non videtur multum tenēdus, quia delato nociuus.

Quartus modus est: nam delatus in fine suæ confessionis, antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus, qui grauiora deponunt contra eum, vt de delatis, per hunc modum: Cognoscis tu talem? nominando vnum de testibus, qui grauiora deponunt contra eum: & dicit quòd non, vel quòd sic: si dicit quòd non, non potest ex tunc dando defensiones, illum ponere capitalem inimicum, cum dixerit se medio iuramento non cognoscere illum. Si dicit quòd sic: interrogatur si scit vel audiuit quòd iste dixerit vel egerit aliquid contra fidem: & si respondet quòd sic, talia vel talia; interrogatur si est eius amicus vel inimicus, & statim respondebit quòd amicus, vt eius testimonio stetur, & extunc in illa causa nō potest dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicum. Si autem respondeat quòd non; interrogatur si est eius amicus, vel inimicus, & respondebit quòd amicus; tamen non staret propter hoc, quòd si aliquid sciret quin diceret, & extunc in illa causa non poterit eum ponere inimicum: & post fit idem de aliis testibus.

Iste modus est magis quàm immediate præcedens cauteloſus, ex causis ibi allegatis; quare non est tenendus, nisi contra cauteloſos & cauilloſos & hunc contra tales (licet raro) tenui, & cū essem actutus, vt dicit Apostolus, dolo eos cepi.

2. Cor. 12.

Quintus modus est: nam datur delato copia processus suppressis nominibus deponentium, & ipse visis depositionibus coniecturatur quis, vel qui deposuerunt talia contra eum, & frequenter venit in cognitionem, & dat quàmplures, quos dicit inimicos esse suos capitales, assignat rationes, & producit testes.

Hic modus vsu fori tribunalis est receptus.

His omnibus exhibitis, & taliter actitatis, Inquisitor considerat si aliquos diuinauit, seu cognouit; & si sic, attendit ad causas inimicitiarum; & si nō sunt sufficientes, dimittit: & si sunt, examinat testes secrete; & si nō probant legitime, repelluntur: & hæc fiunt conuocato ad hoc bono consilio peritorum: & iste modus vt communius obseruatur.

Sextus modus est: nam delato processus copia exhibetur; sed deponentium & deferentium nomina supprimuntur, defensiones eidem concedūtur; & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, & nominat, causas talium inimiciciarum assignat: Quibus sic peractis, diœcesanus & Inquisitor cōsilium theologorum & iurisperitorum congregunt, & iuxta alleg. cap.

A Statuta. de hæreti. libr. 6. totum processum integraliter & perfecte, concilio per notarium legi faciunt, testium vel deponentium ac deferentium nomina, concilio publice exponunt, & non solū ad dandum sanum consilium; sed etiam ad tenēdum secretum iuramento, vel excommunicationis sententia eos arctant, & etiam eo ipso statuto ipsi Episcopus & Inquisitor sub præcepto obedientiæ extunc ad secretum huiusmodi adstringuntur: Et ibi per consiliarios tractatur si delatum & testes cognoscant plene, si inter eos est inimicitia capitalis, nec ne; & si per consiliarios plene cognoscentes istum & illos, deliberatur de om-

B nium, vel aliquorum inimicitia capitali contra delatum, vel non, statur consilio eorum & deliberationi: & qui per consilium iudicabuntur inimici capitales, à testimonio repelluntur; & qui non, admittuntur. Si autem consiliarij delatum & testes plene non cognoscunt; de consilio eorundem consiliariorum eligentur duo, tres, vel quatuor probi viri de villa † dicti delati, qui cognoscant plene delatum: quorum saltem vnus, vel duo sint sacerdotes parochiani, & alius (si potest commode) religiosus, & alij laici probi viri veritatis zelatores: isti per Episcopum & Inqui-

† Idest, oppido seu ciuitate: nam est vox Hispana.

C sitorem secretius vocabuntur, & per iuramentū vel excōmunicationis sententiam de dicenda veritate interrogabuntur de delati & testium amicitia, vel inimicitia capitali, publicando eis nomina istius & illorum, & stabitur iudicio eorundē, vt quos (habita prius inter se bona ac diligenti deliberatione) dicent ipsius delati inimicos esse capitales, rationes legitimas allegando, à testimonio repellant; quos autem non, admittant: & istum modum communiter obseruaui, & deceptum (vt puto) inde non me inueni, sed ad veritatem negotij sic perueni.

COMMENT. XXIX.

D HAec disputatio saluberrima est, & vtilissima: cum enim delatus non possit facile se tueri ab obiectionibus testium, quos ignorat, diligentissime debent Inquisitores præcauere, ne quid durius propterea in eos statuatur. & ob id Eymericus prudentissime hoc loco præscribit modos, quibus hoc incommodum euitetur. eosdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. cap. 13. versi. nec desunt modi. quo loco primos duos modos velut parum tutos omittit, reteros non omnino damnat. eosdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 11 actu. 7. & Siluester libro 3. de strigimagis cap. 3.

Num. 11.

E punctο nono.

In tota hac disputatione hoc est præcipue Inquisitori curandum, ne dum cautelas & modos excogitat ad inquirendum, an delati habeant inimicos capitales, per alias circumstantias efficiat, vt idem delati in notitiam testium deueniant. & hæc summa sit, testium incolumitati omnino consulendum esse, aliàs non facile reperirentur qui hæreticos, vel denuntiarent, vel aduersus eos testificarentur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum vergeret.

Curandum diligēter ne Inquisiti de hæresi in notitiā testium deueniant.

Et pro-

Et propterea in Hispania prudentissime prima instructione Hispalensi cap. 16. cautum est, quòd cum depositiones testium publicantur, & earum copia reis traditur, supprimantur quædam circumstantiæ, ex quibus testes possunt cognosci, quod refert etiam Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 208. Sint autem circumstantia illæ, dies & hora delicti commissi, & si qua sunt similes, qua prudentia Inquisitorum relinquuntur. Simancas de catho. instit. titu. 64. num. 26. atque hoc ipsum videtur iam olim statuisse concilium Biterrense cap. 10. dum iubet ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur. de quo dicam amplius infra super quæst. 73.

Quæ circumstantiæ tacendæ, cũ copia depositionũ Inquisitis traditur.

a ¶ Primus est, quòd prædictorum nomina non in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur, &c.] *In Bononiensi, Barcinonensi, & codice Cardinalis de Gambara ita:* sed in aliqua ad partem cedula conscribantur, *est phrasis Hispana latinitate inconditoque stylo donata*, ad partem, *id est in vna papyro scribantur nomina testium, in alia vero testium depositiones. sed vt omnia facilius sententiam deprehenderent, visum est lectionem codicis Sabellani sequi, vt est impressa.*

Locus notatus.

Iam quantum ad hunc primum modum attinet, eum tradit etiam Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura. sed nullo modo debet in hoc crimine obseruari.

b ¶ Et ex tunc in illa causa non potest dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento. dixerit amicum.] *Et ratio est, quoniam qui semel approbauit testem, non potest amplius eum reprobare. Felynus in cap. præsentium. de testibus. nu. 7. & 8. S. Antoninus part. 3. tit. 9. cap. 11. §. 1. Salycetus, & alij in l. si quis testibus. C. de testibus. Alexander conf. 62. lib. 1. late Bossius tit. de publicatione proces. & test. num. 13. & seq. & pra ceteris eleganter Boerius decisione 245. incipien.* Sed quid si quis in iudicio. *num. 2. 3. 4. vbi hoc declarat & limitat, quem omnino videto.*

Testis semel approbatus non potest reprobari.

c ¶ Sextus modus est: nam delato processus copia exhibetur, &c. & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, &c.] *Hic modus est tutissimus, & vtilissimus in hac causa, quem iam olim præscripsisse mihi videtur concilium Biterrense* cap. 10. *in hæc verba:* Illud autem caueatis, secundum prouidam sedis Apostolicæ voluntatem, ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur; sed si iostat contra quem Inquisitio fit, dicens forte se habere inimicos, vel in se aliquos conspirasse; inimicorum ab eo, seu conspiratorum nomina, & inimicitiarum, seu conspirationis causa, & veritas exigantur: vt sic & testibus consulatur, & ipsis etiam conuincendis. *hactenus ibi, quod est diligentissime animaduertendum.*

Quid faciendum cum Inquisitus dicit se habere inimicos.

Tutissimus consilium ad cognoscendos inimicos in hac causa.

d ¶ Et ibi per consiliarios tractatur, si delatum & testes cognoscant plene, &c. *Conueniunt fere in omnibus hoc loco Bononiensis, Barcinonensis, & codex Card. de Gambara, sed in Sabellano fortassis elarius ita legitur:* Et ibi tractent ipsi consiliarij, si inter delatum & testes plene cognoscatur inimicitia capitalis, vel non: & si per huiusmodi consiliarios plene cognitum fuerit de inimicitia capitali omnium vel aliquorum, qui reputabuntur consilio plurium inimici capitales, repellentur: qui vero non reputabuntur, admittentur: Si autem dicti consiliarij nõ cognouerint delatum, & testes, &c. *fere vt in impresso: in quo vt planior esset sententia, ita vellem legendum:* Et ibi pes consiliarios tractetur, si ipsi delatum et testes cognoscunt plene, et si inter eos est inimicitia capitalis, &c. *Nihil fuit immutatum, sed hoc fuit animaduersum. & sane eo dicis Sabellani lectio planior videtur.*

Hoc autem Eymerici consilium vsque adeo tutum esse existimo, vt si obseruetur, nihil inde incommodi vel testibus vel reis possit oriri: imo veromultum hac ratione reorum saluti consuletur. Caterum integerrimos esse oportet consultores, quibus res tanti momenti credenda est; nec illis Inquisitor committet tale secretum manifestando nomina testium, vel delatorum seu denuntiatorum, quos probabiliter suspicatur, aut propter magnam amicitiam, aut sanguinis coniunctionem, aut ob alias causas reis quandoque propalaturos nomina testium aut accusatorum, aut denuntiatorum, in quo multa opus est prudentia.

De recusatione Inquisitoris.

TERTIVM quod prorogat & dilatat epi- 110
scopi seu Inquisitoris iudicium, sententiam seu processum est ipsius iudicis, scilicet, Epiſcopi vel Inquisitoris recusatio; & hæc quandoque est aliqua atque iusta, quandoq; est friuola atq; nulla.

Quando enim delatus videt, quòd Inquisitor grauauit eum realiter & de facto, vtpote, quia defensiones iuris eidem petenti non concesit, vel ad uocatum eidem negauit, vel similia; recusat eum merito vt suspectum; causam recusationis præhabitam allegando. Tunc Inquisitor debet attendere ad causam recusationis: & si videt quòd contra ius & iustitiam eum aggrauauit, defensiones iuris sibi denegando, vel similia peragendo; tunc Inquisitor habet duas vias recusationem huiusmodi repellendi.

Causæ iustæ recusandi iudicem.

PRIMA est, vt cum senserit, quòd delatus vult eum recusare, antequam recusatio ad eum perueniat, committat alicui plenarie vices suas; & extunc non poterit recusari, nec facta commissio impugnari, vt habetur extra de offic. deleg. libe. 6. c. Iudex. secus si non committeret in totum & plenarie vices, vt in c. allegato.

Modi duo repellendi recusationem.

SECVNDA via est, vt cum recusatio fuerit Inquisitori præsentata, Inquisitor videns quòd merito delatus ipsum vt suspectum recusauit, pro eo quia defensiones iuris sibi denegauit, vel aliud simile, quod fieri non debuit, corrigat errorem suum, & reducat processum ad illum statum, in quo erat antequam ipsum aggrauasset, vtpote ad illum statum, in quo delatus ab eo defensiones iuris petiuit, dicendo: Ego reduco processum ad illũ statum, in quo talis petiuit defensiones iuris, & acquiesco petitioni suę, admittendo eum ad se defendendum; & concedo sibi iuris defensiones, & mando sibi dari copiam processus, & concedo sibi talẽ, quem petit in aduocatũ, & talẽ in procuratorẽ: & sic ablato grauamine aufertur causa suspi-

cionis, & recusatio iam firmulla, iuxta cap. Cum cessante. extra de appellatio.

Quando vero delatus videt se habere iniustitiam, & præsumit de iudicis vero iudicio & iustitia, exquirit interdum coloratas causas eum recusandi vt suspectum, vt sic subterfugiat eius iudicium, & recusat eum, allegando, quòd ipse Inquisitor est de parentela talis, qui denuntiauit eum, seu deposuit contra eum; seu est amicus talis, qui est eius inimicus; & similia colorata exquisita: Et tunc ipse Inquisitor, iuxta cap. Suspicionis. extra de offic. deleg. & de appella. cap. Secundo requiris, & cap. Cum speciali. eligat vnum probum virum in arbitrum, & mandet recusanti, quòd eligat alium: & sic electis arbitris mandet Inquisitor & cogat per suas litteras per † sententiam excommunicationis latæ, quatenus citent recusantem, mandando ei, quòd præsentet eis recusationem, & testes producat, & ipsi arbitri eos examinent diligenter, sic, quòd [b] infra tale certum tempus, scilicet, octo dies ambo, si cõueniãt; vel vnus eorum cum tertio per ambos electo, si non conueniant, super recusatione pronuncient: aliàs ipse vtetur suo iudicio & officio sicut prius in causa recusantis principali, recusatione huiusmodi nõ obstante.

Si autem infra tempus arbitris assignatum percipiat Inquisitor, ꝙ recusatio foret falsa, & per falsos testes probatur, & quòd pronuntiabitur cõtra eum; tunc, cum assensu tamen recusantis, aliàs nõ, potest alicui committere plenarie vices suas, vt patet in alleg. cap. Iudex. de offic. deleg. Si autẽ aduenientetermino arbitris assignato, arbitri non pronuntiauerint; Inquisitor ex tunc iudex remanet procurante. Si autem arbitri pronuntiauerint recusationẽ fore nullam, remanet iudex vt prius: si autem pronuntiauerint recusationem esse legitimam, Inquisitoris officium conquiescit: & quo ad illam recusantis causam desinit esse iudex; nec potest alicui committere vices suas, vt patet in alleg. cap. Iudex. Et cum Episcopus siue Inquisitor non possit procedere ad sententiam; Episcopus & Inquisitor uel alter eorum denuntiet factum domino nostro Papæ, supponendo ꝙ non obstante huiusmodi recusatione possit Inquisitor procedere cum Episcopo in causa illa, uel subroget aliũ quo ad causam illam, qui cũ Episcopo & Inquisitore possit procedere in eadem.

Causæ triuolę recusandi.

† Al. sub excõmunicationis latæ sentẽtiæ pœna.

[b] Al. sub excõmunicationis latæ sentẽtiæ pœna.

COMMENT. XXX.

Num. 120. HIc titulus de recusatione Inquisitoris, licet parum differre videatur à sequenti de appellationes quę fit ab Inquisitore; tamen ex definitione vtriusque diserimen non modicũ colliget ur. Est enim recusatio (vt ait Hostiensis in sum. tit. de recusatio. ind. delegati. §. quid sit recusatio.) ob iustam causam suspicionis contra iudicem propositã audientia eiusdem iudicis declinatio canonice allegata. Appellatio vero (vt cum Canonistis nunc sentiam) à minore iudice per inuocationem maioris iudicis præcessu iniquitatis prime late sententia rescissio. ita idem Hostiensis in sum. tit. de appellatio. §. quid sit appellatio.

Quid recusatio.

Quid appellatio.

Tametsi vero iudices, tam ordinarij quàm delegati recusari possint. cap. suspicionis. de offic. delegati. cap. eum speciali. de accusatio. & l. supertissimi. C. de iudicys. tradiderint Hostiensis præcitata loco tit. de recusatio. §. quis recusetur. nihilominus tamen de Inquisitore hæreticę pranitatis insignes uiri id negarũt, asserentes eum vt suspectum recusari non posse, cum grauissimus, æquissimus, probatissimus, & prudentissimus eligi præsumatur. itu videtur posse colligi ex Archidiacono in cap. quia plerique. de offic. ord. lib. 6. tradit Franciscus Ripa tract. de peste, par. 2. num. 140. & Iacobus Menochius lib. 1. de arbitrariis iudicum. q. 37. num. 40. & nominatim recusari non posse scripsit Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 100. incipien. Inquisitores non possunt. & in tract. de hæret. par. 2. tit. de priuilegijs Inquisitorum, num. 425. & Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum verbo, recusatio. §. 1. scripsit, in casu hæresis recusationem Inquisitoris raro & fere nunquam contingere.

Inquisitores an possint recusari.

Ceterum Simancas de cathol. instit. tit. 17. num. 51. & 52. Bernardus Comensis præcitato loco. Locatus in opere iudiciali verbo, recusatio. Tabiensis in sum. verbo, inquisitio. §. 4. num. 5. & alij non inferioris auctoritatis, posse recusari Inquisitorem admittunt. & hæc sententia summa iure verior est, & tenẽ duriquamuis prior spectata iudicum probitate honestior videatur.

Recusari possunt Inquisitores.

Et in Hispania Madriliana quadam instructione anno Domini M D L X I. cap. 52 nominatim hæc sententia definita videtur, vt indices fidei recusari possint, in quo quis etiam ordo debeat obseruari prescribit, vt paulo post referam.

Demus ergo posse Inquisitorem recusari, vt hic vult etiam Eymericus: nam & hoc suetus est, ac magis quoque remouet omnem iniquitatis suspicionem ab hoc sacro tribunali, & doceamus breuiter quis in tota recusationis causa ordo sit seruandus. ac primò recusationis causa sunt afferendæ, de quibus copiose Hostiensis in sum. tit. de recusatio. §. quę sunt iustę causæ. & Ioannes Aud. in cap. legitima. de appellatio. lib. 6. quibus locis ille tredecim, hic duodecim causas recusationis commemorant. refert etiam multas Panormitanus in cu. cum speciali. de appellatio. & alij quos prudens omitto.

Cum Inquisitor recusat quis ordo seruandus.

Verumtamen in hoc tribunali non quælibet causæ sufficientes ad recusandos alios iudices sunt admittenda, sed solum ha, inimicitia, conspiratio in reos, aut quid tale, vt grauis æmulatio vnde inimicitia facile oritur, quæ inimicitiæ sæpe comparari possent: nam causæ quæ fuerint his leuiores, negliguntur. Zabarella in elemen. 1. de hæret. Angelus in sum. verbo, inquisitio. §. 5. Simancas de cathol. instit. tit. 17. num. 51.

Ex quibus causis recusentur Inquisitores.

Iam non quęuis inimicitia sufficiens erit ad repellendum Inquisitorem, sed iudicio meo aut capitulis, aut saltem grauis esse debes, iuxta doctrinã Specul. & Ioannis And. ibiò additionibus tit. de iudice delegata. §. superest vers. item si est inimicus. notat Abbas in e. uecedens. el 2. num. 3. & ibidem Felyn extra vs lite non contest. & dixi copiosè in libris de pœnis hæreticorum, ex quibus autem causis oriatur capitalis inimicitia, explicabo infra super q. 67.

Postremo

Inquisitore recusato, qd faciendum.

¶ Postremo videndum est, quid fieri debeat vbi Inquisitor recusatus est. in hoc articulo, vt ex tota hac Eymerici strie disputationis colligitur, bifariam potest Inquisitor recusari: Aut quia reum non seruato iuris ordine aggrauauit: Aut quia eius est inimicus. Si ob primam causam recusatio sit proposita, duas regulas tradit auctor vt possit euitari, quas nec refello, nec approbo: quia ea potius pertinent ad titulū de appellatione Inquisitoris, quàm ad hunc de recusatione: & vt mox dicam, tutius est recusatione interposita quiescere.

In casu recusationis non eligantur arbitri.

Si ob secundam causam recusetur, Eymericus hic §. quando vero delatus. aperte sentit, arbitros esse eligendos, qui de recusationis causa cognoscant, iuxta c. suspicionis. de offic. delegati. & c. cum speciali. de appellatio. idem tenere videtur Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, recusatio. Ceterū decentius & honestius est, ne iudicium eludatur, & negotium catholicæ fidei differatur, & vt omnis occasio facile recusandi Inquisitorem auferatur, vt nulli arbitri eligantur: sed causa recusationis ad supremum Inquisitionis Senatum est remittenda, vt ibi summatim recognita, vel Inquisitor recusatus reiciatur seu prohibeatur, ne iudicet in ea causa: vel contra, iudicare iubeatur, dummodo semper meminerimus ob friuolas & leues recusationis causas non esse prohibendum Inquisitorem ne iudicet.

Atque hæc sententia de non eligēdis arbitris, sed de remittenda recusationis causa ad supremum Senatum in Hispania Madrilana quadam institutione edita anno Domini M. D. L X I. cap. 52. sancita est his verbis à nobis latine redditis. Si aliquis ex Inquisitoribus ab aliquo seo fuerit recusatus, si Inquisitor habuerit collegam, qui fuerit præsens, debet tunc à cognitione illius causæ abstinere, & certiorem facere Senatum, & interim collega suus procedat: quòd si collegam non habeat, similiter faciat Senatum certiorem, & interim non procedat in ea causa, donec visis & examinatis causis suspicionis, Senatus decernat quid fieri debeat. atque hoc ipsum fiet cum omnes Inquisitores fuerint recusati. hæc ibi.

Hanc vero sententiam & ordinem in recusatione seruandum omnino existimo, tum quia tutissimum hoc est & securissimum: tum etiam quoniam in iudice recusationis perinde est in hæresi causa iudicandum atque in iudice appellationis. Manifestum est autem, quòd cum in hoc crimine admittitur appellatio, ab Inquisitore ad Papam, aut ad supremum Senatū appellatur, vt dicemus in tit. sequenti, tradit que copiose Zanchinus tract. de hæret. cap. 29. ita ergo videtur penitus in recusatione faciendum.

An Inqſitor debeat cōcedere reo aduocatū quē petierit.

a ¶ Et concedo sibi talem quem petit in aduocatum, & talem in procuratorem.] Hæc verba diligenter sunt obseruanda: quoniam sæpe vidimus dubitari, an Inquisitor debeat reo petenti hunc vel illum aduocatum concedere alium ab eis qui sunt ordinarij aduocati constituti in officio inquisitionis. & profecto non obstante quòd in sacro officio deputati sunt aduocati, cum expedire viderit Inquisitor, potest alium constituere, seu concedere reo petenti: cū enim non reperiatur in iure sibi denegatum quo minus possit hoc facere, concessum esse videtur per ge-

A neralitatem textus in cap. vt commissi. §. aduocandi. de hæret. lib. 6.

Expedire autem videtur, quotiens aduocatus deputatus reo repertus fuerit inimicus, aut alias infenso in eum animo, vel ex aliqua causa suspectus: nam tunc petenti alium concedet. sed & ex officio quandoque alium dabit, cum cognatus vel affinis ipsius aduocati fuerit delatus. iam & pluribus aliis casibus possunt hæc fieri, quæ nominatim à nobis prescribi non possunt.

Cum vero noui aduocati concedantur, meminerit Inquisitor prius eos obseruandas esse eas B iuris solennitates, de quibus supra tradidimus tit. de defensionibus reorum. §. & sic concedetur sibi aduocatus. Deinde procuratore (si is etiam concedendus fuerit) eodem modo sunt accipienda.

¶ Sic quòd infra tale certum tempus, scilicet octo dies, ambo, &c.] Iam monui paulo antea in hac causa non esse arbitros eligendos. ceterum si contingeret quandoque eos eligi, hæc verba sunt declaranda. dicit ergo Eymericus, vt arbitri intra tale certum tempus iudicent de causa recusationis, quoniam tempus intra quod arbitri terminare debeant causam, non est à iure taxatum: sed iudex recusatus id debet præfigere, intra quod nisi arbitri iudicarint de causa recusationis, tunc iudex recusatus cognoscere poterit de causa principali. cap. legitima. de appellatio. lib. 6. ibi: Infra quem (scilicet terminum) in idem conueniant, vel tertium concorditer aduocent, cum quo ambo, vel alter eorū, eius suspicionis negotium terminare procurrenti alioqui iudex ex tunc in principali negotio procedere non omittat. hæc ibi. quæ non latuerunt Eymericum, dum paulopost dicit: Si autem adueniente termino, &c.

Tēpus arbitris cōcessū ad terminandā causam, non est iure taxatum.

De appellatione quæ fit ab Inquisitore.

QVARTVM quod prorogat & dilatat iu- 121
D dicium, sententiam & processum Inquisitoris est delati ab Inquisitore appellatio: & hæc interdum est aliqua atque iusta, interdum est friuola atque nulla. Quando enim delatus sentit ab Inquisitore realiter et de facto contra ius & iustitiam aggrauatum, vtpote, quia non vult eum ad se defendendum admittere, vel solus sine Episcopo seu eius Vicario pronuntiauit delatum quæstionare, et similia non fienda, et appellat ab Inquisitore, huiusmodi grauamina allegando, atque apostolos sæpe & sæpius postulando: tunc Inquisitor appellationē huiusmodi sibi præsentata sine turbatione atque metu debet petere copiam appellationis
E protestans verbo, quòd nō currat sibi tempus. Et cum ipse delatus tradiderit sibi copiam, adhuc Inquisitor habet duos dies ad respondendū: et post hæc habet adhuc triginta ad apostolos exhibendum: Et licet statim possit respondere, et apostolos dare, istos vel illos, vbi multū sit peritus: tamen, vt cautius procedatur, melius est aliquē terminum vel decem, vel viginti, vel viginti quinque dierum eidem ad dandum pariter et recipiēdum apostolos, quales dare decernit †, assignare, cum potestate prorogandi infra tempus iuris.

† al. decreuerit

Iustæ causæ appellandi.

Et iusta tempus assignatum debet diligenter attẽdere, & discutere causas appellationis, seu gravamina allegata: & si viderit habito bono consilio peritorum, q̃ iniuste & indebite delatum aggrauatus: se ad defendendum eum non admittendo, vel solus & per se sine Episcopo, vel eius Vicario, eundem delatum quæstionandum pronunciando, vel similia, aduenientе termino assignato corrigat errorem eius, & reducat processum ad punctum & statum, in quo erat, quando defensiones ille petiuit, vel terminum ad interloquendum assignauit, & similia; & tollat gravamen, quo ablato procedat prout ante: quia per amotionem gravaminis, appellatio, quæ erat aliqualiter, fit nulla, iuxta cap. Cum cessante. extra de appel.

Gravamina tollenda.

Gravamina reparabilia quædã, alia non.

Attẽdat autem circumspectus & prouidus Inquisitor, q̃ quædam sunt gravamina reparabilia, vt sunt ista, de quibus statim dictum est; & tunc habet locum modus prædictus. Quædam autem sunt irreparabilia, vtpote si delatus iã fuerit quæstionatus realiter, & de facto, & post euadens appellat: vel si libri sunt ab eo recepti pariter & combusti, & similia, quæ nequeunt reparari nec reuocari; & tunc non habet locum modus prædictus, scilicet processum ad statũ reduceret, in quo fuit gravamen huiusmodi irrogatum.

122 Attendat etiam Inquisitor, q̃ licet à die responsionis habeat triginta dies ad apostolos exhibendum: iuxta cap. Ab eo. de appella. lib. 6. & possit petenti apostolos assignare viginta diem iuris, hoc est trigesimam ad apostolos recipiendum; tamen ne videatur, q̃ vult vexare delatum, & de vexatione iudebita reddat se suspectũ; & ne videatur confirmare gravamẽ sibi impositum, propter quod extitit appellatum; melius est, q̃ assignet infra tempus iuris terminum competentem, vtpote decem dierum vel viginti, & potest postmodum (si expedire viderit) aduenientе termino, prorogare, dicendo se fuisse aliis negociis fidei implicatũ, vel huiusmodi.

Attendat etiam Inquisitor, q̃ quando præfiget terminum appellanti, & apostolos petenti, q̃ non assignet solum ad apostolos dandum, sed ad dandum pariter & recipiendum: quia si assignaret ad dandum, tunc Inquisitor à quo appellatur, haberet eis mittere. assignabit ergo appellanti terminum, hoc est, talem diem, talis anni, vtpote vigesimam † mensis Augusti ad dandum ei, & recipiendum ab Inquisitore apostolos tales, quales decreuerit se daturum.

† al. decimã

Attendat etiam Inquisitor, quòd in assignatione termini, non dicat respondendo, quòd dabit apostolos negatiuos, nec quòd dabit affirmatiuos, sed (vt possit interim plenius deliberare) dicet, quòd exhibebit tales, quales tunc ei decreuerit exhibendos.

Attendat etiam Inquisitor, quòd in assignatione huiusmodi termini appellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur & astutię & malitiæ appellantis; assignet locum in specie, diem, & horã, vtpote q̃ assignet vigesimam diem Augusti anni præsentis, & horam vesperorum, & cameram ipsius Inquisitoris, in domo Prædicatorum talis ciuitatis, vel loci sitam, tali appellanti ad dandum & recipiendum tales apostolos, quales tunc decreuerit exhibendos.

Attendat etiam astutus & circumspectus Inquisitor, q̃ si ipse decreuerit in animo suo detinere delatum, crimine requirente, & iustitia exigente, in termini assignatione ponat, quòd assignat talem terminum ad dandum & recipiendum personaliter apostolos ipsi appellanti, assignetque talem locum ipsi appellanti ad dandum eidem, & recipiendum ab eodem apostolos, de quo sit in potestate Inquisitoris appellantem libere detinere, datis prius tamen statim apostolis negatiuis, aliàs non.

Attendatque Inquisitor, ne aliquid innouet circa appellantem, ipsum capiendo vel quæstionando, seu à carcere liberando, seu aliàs, ab hora, qua fuit eidem appellatio præsentata, vsque ad horã, qua tradidit apostolos negatiuos.

123 Si ex frivolis causis appellatum sit quid facere debeat Inquisitor.

Quando vero delatus dubitat, quin contra eũ feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua; frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt sic subterfugiat Inquisitoris iudicium; & sic ab Inquisitore appellat, & causis friuolas assignat: vtpote, quòd Inquisitor eum captum tenuit, & cautioni idoneæ eum tradere noluit, & similia friuola colorata: qua appellatione Inquisitori præsentata, Inquisitor copiam appellationis petat, qua habita statim, vel post duos dies respondeat, in qua responsione diem, & horam, & locum appellanti ad dandum & recipiendum apostolos tales, quales decreuerit, præfigat; infra terminum tamen iuris, vtpote x. xv. xx. vel vigesimum quintũ diem, talis mensis, infra quem terminum assignatum Inquisitor copiam appellationis, & gravaminа seu causas, propter quas appellat, diligenter discutiat; & cum bono consilio peritorum deliberet, an exhibeat appellanti apostolos negatiuos, hoc est responsiones negatiuas, appellationem nõ admittendo: vel affirmatiuos, hoc est, responsiones affirmatiuas & reuerentiales, mittendas ad iudicem, ad quem appellatur, appellationi deferendo.

Appellatio quãdo sit refutanda, & quã admittenda.

Si enim videat q̃ causę appellationis sunt falsę vel friuolæ, atq. nullę; & q̃ appellans non vult nisi iudicium subterfugere, seu prorogare, det apostolos negatiuos seu refutatorios. Si autem videat, q̃ gravamina sunt vera, & iniuste sibi illata, & non sunt reparabilia; vel dubitat si est ita, vel aliàs fatigatus propter malitiam appellantis, vult se à tanto onere liberare; exhibeat appellanti apostolos affirmatiuos seu reuerentiales. Aduenientе igitur appellanti termino assignato, si Inquisitor nondũ formauit apostolos seu responsiones, vel aliàs nõ est dispositus, peremptorie potest prorogare simul, vel successiue vsque ad trigesimũ diem, qui est vltimus terminus iuris ad exhibendũ apostolos assignatos: si autẽ formauit, & est dispositus, potest statim dare apostolos appellanti.

Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos seu refutatorios, aduenientе termino peremptorio assignato, exhibebit per modum qui sequitur in scriptis.

Forma

Forma dandi apostolos negatiuos.

124 ET dictus Inquisitor respondens præfatæ interiectę appellationi (si dici appellatio meretur) dicit, ꝙ ipse iuste & secundum canonicas sanctiones, ac consulta ad Inquisitores & priuilegia eorundem, processit, & procedere intendit, ac à iuris tramite non discessit, nec discedere intendit: neque † ipsum appellantem aggrauauit, nec aggrauare intellexit, nec intendit: quod patet per causas coloratas allegatas singulas discurrendo: Non enim grauauit eum in hoc, ꝙ ipsum cepit, & captum tenuit; quia cum sit sibi delatus de heretica prauitate, & testes multos habeat contra eum, merito ipsum tanquam conuictum de hæresi, vel sibi vehementer suspectum captum tenere debuit, atque debet: nec grauanit eum: quia dare ipsum noluit cautioni: † nam cum crimen hęresis sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus, & staret in negatiua, nequaquam erat, nec est cautioni etiam maximæ dandus: sed est & erat in carceribus detinendus: *Et sic discurrat per alias rationes. Quo facto, dicat sic:*

Quare apparet, ꝙ ipse Inquisitor iuste, & debite processit, & à iuris semitis minime deuiauit, minusque ipsum in aliquo grauauit: sed ipse appellans per causas coloratas, atque fictas nititur subterfugere iudicium, iniuste & indebite appellando: propter quæ eius appellatio est friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta, peccás in materia, & forma. Et cum appellationibus friuolis, nec iura deferant †, nec sit à iudice deferendum: ideo dicit ipse Inquisitor, ꝙ interiectam appellationem non admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec ei deferre proponit. Et hanc responsionem offert dicto tali, sic indebite appellanti, pro apostolis negatiuis, & mandat inseri statim, & immediate post appellationem prædictam eidem præsentatam: *Et sic tradat notario, qui appellationem eidem presentauit.*

† al. minusque

† Zymenicus infra q. 90. vbi dixi.

† Cap. cum appellationibus. de appel. lib. 6.

Forma alia concedendi appellanti apostolos negatiuos.

ET dictus Inquisitor respondendo antefatæ interiectæ appellationi (si dici appellatio meretur) dicit ꝙ ipse iuste & iuridice contra ipsum appellantem processit, nec ipsum in iudicio † aggrauauit; sed ipse appellans timens ne secundum eius demerita feratur contra eum sententia, nititur subterfugere iudicium & iustitiam; fingensq; se indebite aggrauatum, sine causa legitima appellauit: propter qnę eius colorata appellatio de iure est friuola atque falsa, vtpote à nullo grauamine interiecta: & cum appellationibus friuolis nec iura deferant †, nec sit à iudice deferendum; ideo dicit ipse Inquisitor, ꝙ interiectam appellationem non admittit, nec ei defert, nec deferre intendit. *Et hanc responsionem offert pro apostolis negatiuis, mandando eam inseri immediate post interiectam appellationem. Et sic tradet notario, qui appellationem eidem presentauit.*

† al. vel in modico

† Cap. cum appellationibus. de appel. lib. 6.

125 Quibus apostolis negatiuis, sic exhibitis appellanti, statim Inquisitor continuando, ipsum suum officium exequatur, mandando eundem capi, seu detineri, vel ipsum arrestando †, vel terminum ad comparendum coram se eidem assignádo, vel aliquid simile, propter quod appareat, ꝙ non desinit esse iudex; continuabitq; processum suum contra appellantem; quousque per iudicem, ad quem fuerat appellatum, sit prohibitum ne procedat: Caueat tamen Inquisitor, ꝙ nullam nouitatem † faciat erga appellantis personam, nec ipsum capiendo; nec, si captus est, à carcere liberando; nec aliàs ab hora, qua appellantis fuit appellatio libi præsentata, quousque eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos: sed extunc (vt prædicitur) poterit si iustitia hoc requirat, quousque sit prohibitua à iudice, ad quem fuerat appellatum; & tunc cum processibus † clausis & sigillatis, & cũ fida & tuta custodia, idonea cautione, si oportuerit, remittet eum ad iudicem antedictum.

† Arrestare, vox vulgaris de qua videto hic in cõmentario.

† l. 1. §. 1. ff. nihil nouari appellat. in tempo.

† Cap. 1. §. post hoc. de appel. lib. 6.

Si autem Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales, adueniente eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum apostolos, exhibebit per modum, qui sequitur, in scriptis. 126

Forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos.

ET dictus Inquisitor respondens præfatæ interiectioni † appellationis (si dici appellatio mereatur) dicit, ꝙ ipse iuste, & prout debuit de iure, in causa præsenti processit, & non aliàs, nec dictum appellantem aggrauasse intendit; quod patet ad allegatas rationes singulas discurrendo. Nõ enim ipsum aggrauauit in hoc, quòd dicit, &c. *Discurrat per causas singulas appellationis meliori modo, & cum veritate, qua poterit respondendo, concludendo sic:*

† al. interiectæ appellationi.

Quare apparet, ꝙ ipse Inquisitor dictum appellantem nullatenus grauauit, nec causam dedit eidem appellandi: sed ipse appellans metuens ne secundũ eius demerita ad iustitiã procedatur, appellauit: propter quod eius appellatio est friuola atq. nulla, quia à nullo grauamine interiecta, nec ei est iure à iudice deferendũ. Verum ‡ † propter reuerentiam sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum, dicit ipse Inquisitor, ꝙ dictam appellationem admittit, eique defert, & deferre intendit, totum præsens negotium ad sanctissimum dominum nostrum Papam, & ad sanctam sedem Apostolicam remittendo, assignando eidem appellãti certum tẽpus, scilicet tot menses proxime sequentes, infra quos cum processibus clausis & sigillatis, sibi per ipsum Inquisitorem tradendis, & aliàs data idonea cautione de presentando se in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia, eidem per ipsum Inquisitorẽ exhibenda, habeat se in Romana curia præsentare domino nostro Papæ.

† Cap. 1. de appella. l. 6.

Et hanc responsionem offert ipse Inquisitor eidem appellanti pro apostolis affirmatiuis, & mandat eã inseri immediate post interiectam appellationem eidem presentatam. Et sic tradat Notario, qui appellationem eidem præsentauit.

Forma alia breuior ad idem.

ET dictus Inquisitor respondens appellationi interiectæ dicit, quòd ipse iuste & debite cõtra appellantem processit, nec eum in aliquo grauauit; propter quod eius appellatio videtur esse friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta: verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum, & vt ibi melius de causę meritis videatur, dictam appellationem admittit, eique defert; totum prędens negotium ad sanctam sedem Apostolicam remittẽdo totaliter, & ex toto: assignando † eidem appellãti tale certum tempus, infra quod cum processibus clausis, sibi per Inquisitorem tradendis, & cũ sibi data idonea cautione de se præsentando, habeat se præsentare domino nostro Papæ.

† c. Cum sit Romana. de appell. & c. 1. §. post hoc. de appell. lib. 6.

Et hanc responsionem offert pro apostolis reuerentialibus: mandans eandem inseri statim & immediate post prędictam appellationem eidem præsentatã per notarium appellationis eiusdem.

127 Attendat [h] autem prudens Inquisitor, q̃ mox, vt apostolos reuerentiales appellanti exhibuit, in causa illa, pro qua ille appellauit, statim ipse desinit esse iudex †, nec potest amplius de illa cognoscere, nisi causa sibi remissa fuerit per sanctissimũ dominum nostrum Papam: quare de causa illa se amplius non intromittat nisi mittẽdo dictum appellantem per modum prędictum ad D.N. Papã; assignando eidem terminum competẽtem, vtpote vnius mensis, duorũ, vel trium, quatenus interim possit se ad eundẽ disponere, & parare: recipiatq; ab eo de comparendo & se prędentãdo in Romana curia infra terminum eidẽ assignatum, idoneã cautionem: vel si appellans non potest illam præstare, mittatur cum fida custodia & tuta, vel obliget se melius quo poterit, quatenus infra terminũ assignatum, in curia Romana se præsentabit domino nostro Papæ, vel per ipsum non stabit.

† c. Cum appellationib. §. si vero iudex. de appel. lib. 6.

Si autem [i] Inquisitor habet causam aliam, ac procedat contra eum in alia causa, in qua delatus non appellat, in ipsa illa causa Inquisitor iudex remanet, prout ante. Et si post admissam appellationem, & datis apostolis reuerentialibus ipse appellans accusatur, vel denuntiatur Inquisitori de aliis hęresibus, vel criminibus, de quibus non agitur in causa, pro qua appellauit; non desinit esse iudex, immo potest procedere ad se informandũ, & testes examinãdum libere prout prius: & finita prima causa in Rom. curia, vel ad Inquisitorẽ remissa, potest procedere (vt prius) libere in secũda.

COMMENT. XXXI.

Num. 121. *QVæ superiori adnotatione diximus de Inquisitoris recusatione, eadem ferme de appellatione, qua fit ab eo, statuenda videntur. ceterum quia res est diuersa, breui oratione quid in hac causa, cum appellatur, sit agendum, ostendemus.*

De appellatione in causa hæresis, q scripserint.

De hac materia copiose Zanchinus tract. de hæret. cap. 29. & ibi Campegius: Squillacensis tract. de fide catho. cap. 45. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. vltimo. Simancas de catho. institu. tit. 6.

A *idem in enchyridio tit. 65. Ioannes Rojas singularibus fidei, singul. 19. incipien.* appellatio tam in ciuilibus. *Bernardus Comensis in lucerna verbo, appellatio. Locatus in opere iudiciali. & Repertorijs Inquisitorum verbo, appellare. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 35. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 94. Archidiaconus, Ioan. And. Geminianus, Francus, & ceteri communiter in cap. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. & alij variis locis, quos omisso libenter: nam hi ceteris copiosius rem hanc spectantem tractant.*

Ac primum quidem, vt & quæ Eymericus tradit melius intelligantur, & quid etiam hodie in hac
B *causa appellationis fieri debeat, percipiatur; remouẽdum est id dubium, quod auctor obijcere videtur de appellatione admittenda in causa hæresis, cum iura vbique clament hæretici beneficiũ appellationis denegari, cap. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. vers. non obstantibus appellationibus. Federicus Imperator in l. commissi nobis. §. 7. in hæc verba:* Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficiũ ab hæreticis, receptatoribus & fautoribus eorundem penitus amouemus. *hæc ibi. Et concilium Constantiense sessio. 15. appellationem per Ioannem Huss interpositam velut iniquam & vanam explosit.*

Ia causa fidei nõ appellatur à definitiua sententia sed ab interlocutoria.

C *Sed hæc dubitatio facile dirimitur: nam à sententia definitiua nulla hæreticis appellatio conceditur, quoniam appellationis remedium ad præsidium innocentię, non ad defensionem iniquitatis fuit institutũ. cap. cum speciali. §. porro. & cap. ad nostram. de appellatio. manifestum est enim, neminem de hæresi definitiue damnari, nisi vel confessus, vel legitime convictus fuerit. Rursus à definitiua non appellatur ob fidei fauorem, & odium hæreticorum, ne iudicium protrahatur. Postremo, quoniam sententia, quę multa præcedenti consilio & matura deliberatione lata est, non debet per iniquas calumniantium voces retractari.*

D *Ab interlocutorijs tamen sententijs, seu interlocutionibus Inquisitorũ pronocari reis licet, vbi se grauari indebite senserint. ita practicati, ac præ ceteris Zanchinus dicto cap. 29. nu. 2. Simancas de catho. instit. tit. 6. nu. 3. Squillacensis de fide catho. cap. 45. & luculenter idem Eymericus 3. par. q. 217. & iuxta hanc distinctionem intelligenda sunt quę hic commemorat auctor, cuius documenta in hac disputatione diligentissime sunt obseruanda, paucis exceptis, quas suis locis sumus singulatim obseruaturi. ad quę autem appelletur in hac causa, dicam paulopost in tit. de forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos. nu. 126. §. verum propter reuerentiam.*

Quid seruandum cum appellatur.

E *Num autem in appellatione huiusmodi, qua fit ab interlocutorijs Inquisitorum sententijs exprimenda causa sit propter quam appellatur, recte quæritur, & scitu dignum est. Et breuiter atque constãter respondetur, quòd appellatio ab interlocutoria siue à grauamine, quo reus se grauari dicit, duo præcipue continere debet, primum est grauamen à quo appellatur, cap. cum sit Romana. extra de appel. & tradit apertissime Eymericus hic, ibi:* Et appellat ab Inquisitore huiusmodi grauamina allegando, *alterum est, causa per quam grauamen impugnatur, quæ in appellatione exprimi debet. cap. vt debitus, &*

cap. cum cauſam. extra de appellat. & docet egregie Bonifacius de Vitalinis in clemen. appellanti. de appellat. num. 24. & ſeq. Si quis ergo ſimpliciter diceret, appello à tali interlocutoria talis appellatio non valeret, quia in ea nulla grauaminis cauſa exprimeretur; nec eſſet tunc differentia inter appellationem à diffinitiua & interlocutoria contra textum in dicto cap. vt debitus. & in cap. ex parte. extra de appel. Similiter ſiquis appellaret, cauſam ſolũ in genere, non ſpecifice proponẽdo dicens, appello à tali interlocutoria, quia eſt iniuſta, huiuſmodi appellatio nõ eſſet valida: quia talis expreſſio propter nimiam generalitatem, pro non facta haberetur. arg l. ſi in rem. in principio. ff. de rei vendi. & l. prator edixit. in principio ff. de iniur.

Quamquam autem taliter appellare nõ ſufficiat, at nihilominus ſatis erit ita cauſam exprimere, quod ex inſpectione tenoris appellationis concludatur euidenter, appellãtem fuiſſe grauatum, dum tamen vera ſit in appellatione contenta. ita Bonifacius in dicta clemen. appellanti. de appel. nu. 27. & ſeq.

Cum præiudicium inferri poſſit, caute procedendum & qualiter.

a ¶ *Quędam autem ſunt irreparabilia, vtpote ſi delatus iam fuerit quęſtionatus realiter, &c.et.] Quotiens grauamina irreparabilia inferri poſſunt, prudentiſſime animaduertendum eſt, ne quid ab Inquiſitoribus incaute, ac ſine maturo conſilio, conuocatis ſi opus fuerit peritis, geratur. neque ad torturam deueniendũ eſt ſine indicijs legitimis. ſed de hoc articulo inſignis extat inſtructio Madriliana apud Hiſpanos anni M D L X I. cap. 50. in qua ita cautũ eſt:* Debent Inquiſitores plurimum conſiderare, vt ſententia de reo torquendo iuſte feratur, & præcedentibus legitimis indiciis: Et cum de hoc dubitauerint (quia ex hoc naſcitur præiudicium irreparabile, & quoniam in cauſa hæreſis habet locum appellatio ab interlocutoria iudicis ſentẽtia) concedent reo appellanti appellationem. Sed ſi talem dubitationem non habeant, immo reputãt indicia ex proceſſu reſultantia legitima eſſe; tunc ad executionem torturæ ſine mora eſt procedendum: quoniam appellatio hoc caſu friuola reputatur. ſed in dubio ſemper eſt appellationi deferendum. & vlterius conſiderare debent Inquiſitores neque ad ſententiam tormenti, neque ad eius executionem procedendum eſſe, niſi cauſa concluſa, & acceptis rei defenſionibus. *hac ibi. qua vbique obſeruari vellem, quoniã tutiſſima ſunt & aquiſſima.*

Num. 122. Appellatiõe interpoſita cur nihil innouandum.

b ¶ Attendatque Inquiſitor ne oliquid innouet circa appellantem, &c.] *Cauſam eleganter tradit Vlpianus in l. t. ff. nihil nouari appellat. interpo. his verbis:* Appellatione interpoſita, ſiue recepta ſit, ſiue non, medio tempore nihil nouari oportet. Si quidem fuerit recepta appellatio: quia recepta eſt. Si vero non eſt recepta: ne præiudicium fiat, quoad deliberetur, vtrum recipienda ſit appellatio an non ſit. Recepta autem appellatione, tandiu nihil erit innouandum, quãdiu de appellatione fuerit pronuntiatum. *hęc Vlpianus.*

Num. 123. Appellatio ob cauſas friuolas non admittenda, & quę ſint cauſę friuolę.

c ¶ Et ſic ab Inquiſitore appellat, & cauſas friuolas aſſignat.] *Vt appellatio ab interlocutoria Inquiſitoris ſententia admittatur, cauſa iuſta afferri debent: nam friuola nullo modo ſunt admittenda.*

A *cap. cum appellationibus. de appellatio lib. 6.*

Quæ autem dicantur friuolæ appellationes, non videtur iure expreſſum, & propterea arbitrio iudicãtium relinquitur id definire. & Inquiſitor an appellationis cauſa ſit friuola uce ue, niſi peritiſſimus ſit & doctiſſimus, cõſilia peritorum ſtatuere debet: hoc enim ſemper eſt tutius. cognoſcetur autem, friuolas eſſe appellationis cauſas, quando nec iuſtam afferunt rationem, aut iuri conſonam, aut non idoneam.

Appellationes fruſtratoriæ & moratoriæ repellẽdæ.

Quod vero de appellatione ob friuolas cauſas interpoſita diximus, idem locum habet, cum cauſę fruſtratoriæ, aut moratoriæ interponuntur, quæ nullam

B *rationem probabilem ſecum ferunt. moratoriæ enim appellationes recipi non debent, cum non tam appellationes quàm ludificationes dici debeant, in eum potiſſimum finem à reis aſtutis & cauillofis fictę, vt iudicium iniquè euitent, & cauſam producant; nam fruſtratoria appellatio eſt, quę moraudi cauſa interponitur. l. 4. ff. de appellatio. recipien vel non.*

Poſtremo quia ſæpe contingit multos in ſacro inquiſitionis officio iniquè & fraudulenter appellare, vt proceſſum & iudicia Inquiſitoris impediant, ſententiamque morentur, vt optime etiam hic animaduertit Eymericus: propterea his fraudibus vigilanter eſt occurrendum. quod quibus modis fieri poſſit,

C *tradit copioſe Bernardus Comẽſis in lucerna verbo, appellatio. num. 6. vbi numerat 30. notabilia in hac cauſa ſatis vtilia, quę breuitatis gratia omitto.*

Qua autem ratione ſit appellatio formanda, tradit abunde Hoſtienſis in ſumma tit. de appellatio. §. qualiter ſit appellatio facienda. cum multis ſeq. & Speculator lib. 4. tit. de appellatio.

Num. 123. Appellatiõe interpoſita quo ordine res gerantur.

d ¶ Exhibeat appellanti apoſtolos affirmatiuos ſeu reuerentiales.] *Poſt appellationem interpoſitam, quo ordine ſit res gerenda docet hic Eymericus, iuxta legum ſanctiones, à quibus in tota hac praxi formanda vſquam diſcedit: nam de propoſita apoſtolorum materia ita ſcribit Martianus l. t. ff. de libellis dimiſſorijs.* Poſt appellationem interpoſitam litterę dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus

D eſt, ſiue principem, ſiue quem alium: quas litteras dimiſſorias ſiue apoſtolos appellãt. Senſus autem litterarum talis eſt: appellaſſe puta Lucium Titium à ſententia illius, quę inter illos dicta eſt. *hactenus Martianus.*

Quid apoſtoli & quot eorum genera.

Dicti autẽ ſunt apoſtoli ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν, quod mittere ſignificat. l. dimiſſoria. 106. ff. de verb. ſigni. & qua ratione formentur, tradit breuiter Accurſius in d. l. dimiſſoria. copioſe Speculator lib. 4. tit. de apoſtolis ſeu libellis dimiſſorijs. & Gratianus in c. poſt

E *appellationem. 2. q. 6. & 73. diſtin.*

Apoſtalorum vero varia ſunt genera: ſunt enim aut conuentionales, aut teſtimoniales, aut dimiſſorij, aut refutatorij, aut reuerentiales ſeu affirmatiui, vt tradit Speculator præcitato loco nu. 1. & Hoſtienſis in ſum. tit. de appel. §. qualiter. verſ. dicuntur autem apoſtoli. Ad hunc Eymerici locum illuſtrandum de refutatorijs primum, tum de reuerentialibus, quos affirmatiuos appellat, breuiter dicam.

Apoſtoli cuiusnam generis qui dicantur.

Ergo apoſtoli refutatorij, ſiue negatiui ſunt illi, per quos apparet iudicem à quo appellatur, non de-

ferre

ferre appellationi, nec eam admittere in quibus cum iudex appellationem refutat, causam refutationis in ferere debet. c. 1. §. in quibus. de appellatio. lib. 6. ibi: In quibus appellationis causam iudex exprimat, & cur appellatio non sit admissa. *hęc ibi. Facit textus in l. penult. ff. de appellatio. recipien. vel non. ibi:* Et causam pro qua non receperit appellationem.

Qui sint apostoli affirmatiui seu reuerentiales.

Affirmatiui apostoli per contrarium dicuntur, cū appellationi defertur: eosdem reuerentiales non incō mode appellabis, quia ob reuerentiam superioris iudicis, cui destinantur, quodammodo concedi videtur cap. cordi. de appellatio. lib. 6. l. eos. §. super his. C. de appellatio. ita ferme Hostiensis & Speculator e ¶ Vel ipsum arrestando.] *Arrestare vox vulgaris est apud Hispanos. Est autem arrestare, vel domū propriam, vel totam ciuitatem, vel alium certum, ac præfinitum locum reo assignare, extra quem non potest exire absque expressa iudicis facultate: idque quandoque sub certa pœna statuta, vt, verbi gratia, ne exeat sub pœna mille ducatorum: quandoque vero nulla pœna adiecta, vt cum delicta sunt leuia: de quo videto cap. vt fama. & cap. nuper. de senten. excomm. & Ioannem Imolam, & Zabarellam in clemen. 1. eod. tit. & Campegium apud Zanchinum cap. 8. vers. capiendo, & arrestando.*

Num. 125. Quid arrestare, & quando in causa hęresis locū habeat.

Dixi, quandoque nulla pœna est adiecta: *quoniam cum aliquis bona opinionis & famę apud Inquisitores denuntiatur, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed accersitur ab Inquisitoribus, interrogatur ardine iudiciario, & fit sibi verbale mā datum; ne verbi gratia, è ciuitate exeat, donec aliud fuerit definitum: interim secreto causa tractatur, & debito fine terminatur.*

Atque huius quidem arrestationis non est modicus vsus etiam in hoc tribunali. verum cum delicta grauia, & pœna magna, præsertim corporalis est imponenda, non est locus arresto, sed ad realem capturam venire oportebit, ut alibi plenius dixi.

Num. 126. f ¶ Si autē Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos & reuerētiales, &c.]

Quotiens apostoli negatiui reis dandi sunt, hoc est, cum eorum appellatio non admittitur, quid fieri debeat, optime hactenus docuit Eymericus, cui in præcedentibus commentarijs addidimus, qua lucem ei afferre poterant, quaque spectata horum temporum consuetudine necessaria videbantur: nunc vero quid sit agendum cum appellatio admittitur, accurate etiam ostendit auctor iuxta communes iuris regulas: & in summa hoc concludit, vbi admissa est rei appellatio, is reus qui appellauit, transmittēdus est ad sedem Apostolicam, cum processu, & idonea custodia ne fugere possit.

Cum reo concedit appellatio, quid agendum.

Hac tamen obseruatione indigent: neque enim inferiores Inquisitores hodie hoc iure vtuntur, & in Hispania quidem Madritana institutione anni Domini M D L X I. cap. 51. de hac re ita cauetur, Si in aliquo casu videatur Inquisitoribus appellationem esse admittendam, in causis criminalibus A reorum in carceribus detentorum, debent mittere processus ad Senatum inquisitionis, non factis certioribus ipsis reis, & ita caute ac secreto, vt nullus extra carcerem id intelligat: quoniam si Senatui aliter videatur in aliqua causa particulari id possit præcipere & prouidere. *hac ibi.*

In alijs vero prouincijs, ac præsertim in Italia, hac consuetudine vtuntur Inquisitores: vbi admissa est appellatio, Sacrosancta & generalis Romana inquisitionis in tota repub. Christiana Senatum consulunt, breuiter & summarie causa enarrata: quòd si Senatus iudicat reos esse Romam transmittendos, id fieri iubet, & Inquisitores cum idonea cautione & B *custodia reos tunc Romam destinant. neque ab hac cōsuetudine est vllo pacta recedendum ob pericula, qua consequi possent, si res aliter gereretur.*

In causis fidei ad Sedē Apostolicā appellandi.

g ¶ Verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum.] *Vbi statutum fuerit licere in causis fidei prouocare ab interlocutorijs sententijs, seu interlocutionibus Inquisitorum ratione grauaminum, protinus quæritur ad quem sit appellandum: & Eymericus hoc loco vere scribit ad Sedem Apostolicam prouocandum: Sed Zanchinus tract de hæret. cap. 29. & num. 3. & 4. quem penitus sequuntur Auctar Repertorij inquisitorum, & Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, appella* C *re, & nonnulli aly de hoc articulo ita sentiunt: Aut appellatur à processu Inquisitoris, aut à processu Episcopi: si ab Inquisitore prouocetur, ad Papam est appellandum, cum ipse Inquisitorem deleganerit: nā regula certa est à delegato ad delegantem prouocandum, l. Imperatores. ff. de appellatio. l. præcipimus. §. huic. C. de appellatio. cap. super quæstionum. §. porro extra de offic. delega. neque de hac assertione est aliqua difficultas.*

Quòd si ab Episcopis agentibus aduersus hæreticos prouocetur, ita distinguunt: si Episcopus procedat aduersus exemptos, quia tunc delegata iurisdictione procedit, similiter ad Papam est prouocādū: D *quòd si ex iurisdictione ordinaria agat aduersus nō exemptos, tunc ad proximum superiorem, videlicet ad Metropolitanum appellari poterit in causis fidei, quemadmodum fit in alijs ceusis, vel etiam omisso medio ad Papem. c. si duobus. de appellatio. c. quoticus. & c. ad Romanam. 2. q. 6.*

An in causis fidei ab ordinario ad metropolitanū appellari possit.

Hęc postrema assertio, de prouocando in causis fidei ad Metropolitanum, non facile videtur admittēda. quam ob rem putabam quocūque modo agat Episcopus, cum ab eo prouocatur, semper ad Sedē Apostolicam supremumue tribunal vniuersalis sanctissima inquisitionis Romana esse appellandum. cum enim negotia fidei inter maiores Ecclesię causas com- E *putentur, consequitur plane ad sedem esse Apostolicam deferenda. cap. maiores. de baptis. & eius effectum: traditque luculenter Anacletus Papa epistola quadam prima in hac verba:* Difficiliores quæstiones & maiores causæ ad sedem Apostolicam referantur: quoniam Apostoli hoc statuerunt iussinne Saluatoris, vt maiores & difficiles quæstiones semper ad sedem deferantur Apostolicam, super quam Christus vniuersam construxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum Principem Apostolorum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo

cabo Ecclesiam meam. hęc ibi. Hunc etiam pectat, qua doctissime docet Melchior Canus lib. 6. de locis theologicis cap. 4.

Nec mihi quisquam obijciat, hoc verum esse, quoties agitur de propositionibus nondū definitis, aut de dubijs circa fidei articulos; secus vero dicendum in casu nostro, in quo agitur de minimis quibusdam rebus, videlicet grauaminibus, et alijs huiusmodi, quæ ad causas fidei non videntur proprie & vere pertinere: nam hoc non facile censeo admittendum, cum simul in his causa fidei tractetur, & qui prouocat in vno, in alio quoque non obscure prouocare videatur. Rursus etiam quoniam cum ad solum Papā pertineat proprie & principaliter de fide respondere, & fidei causas terminare, & per consequens ad eum pertinebit eius accessoria expedire, ita Hostien sis in cap. excommunicamus 1. §. catholici. extra de de hæret. & Ioan. And. in eodem cap. §. volumus. vers. crux tamen prædicari idē Ioannes And. in cap. ad abolendam. circa finem. de hæret.

Atque in hanc sententiam prudentissime inclinauit paucis antea diebus quàm hęc scriberemus Petrus Dusina sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis assessor, vir insigni eruditione, & prudētia singulari, qui cum à me rogatus esset de hac re sententiam dicere, humanissime respondit in hac verba: Magna subest causa cur Sanctitas sua moueri possit ad sustinendum, vt in causis fidei ad Papam semper appellari debeat, vel ad supremum tribunal vniuersalis Inquisitionis Romanæ, tum propter rei grauitatem, tum etiam propter multa inconuenientia: & quia etiā ipsi metropolitani in arduis tenentur consulere sedem Apostolicam; quare circuitus inutiles essent euitandi, quibus rei fatigant, negotia fidei publicātur, nec ea cura & dignitate tractarentur, sicut tractari debent. hactenus Vir ille.

In Hispania, vt paulo antea dicebamus, ab inferioribus Inquisitoribus ad generalem eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem prouocatur, qui cum consiliarijs eius Senatus de appellatione cognoscunt.

In ceteris prouincijs longe distantibus à Romana curia, ne fidei causa protraherentur, & delinquētes, ipsa longa temporis mora & expectatione fatigarētur, saluberrimum esset constituere vnum aliquem insignem pietate & eruditione virum, veluti Metropolitanum, vel summi Pontificis Nuntium, aut à latere Legatum, si adesset, instar generalis Inquisitoris Hispanię, ad quem in hac causa prouocaretur, cū appellatur ab inferioribus Inquisitoribus, vel Episcopis; interim, vt paulo antea diximus, fedes Apostolica consulatur.

Num. 127. h ¶ Attendat autem prudens Inquisitor, q̄ mox, vt Apostolos reuerētiales appellanti exhibuit, &c. statim ipse desinit esse iudex, &c.] *Iudex deserens appellationi, hoc est, appellationem admittens, iudex esse desinit in illa causa. cap. cum appellationibus, §. si vero iudex. de appellatio. lib. 6. huic tamen decisioni videtur aduersari textus in cap. ad aures. de appellatio. vbi is qui appellauit, si intra terminum non prosequatur appellationem, non liberatur à iurisdictione iudicis à quo.*

Cęterum, huic dubitationi respondeo cum Gemiano in dicto cap. cum appellationibus. §. si vero iudex. in fine. vers. an iudex. q̄ per appellationē interpositam, & delationem ei factam seu admissam, non est suspensa iurisdictio iudicis à quo, quātum ad illa, quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis. & hęc est causa, cur etiam posita appellatione, iudex à quo remanet iudex ad terminum assignandū, & apostolos tradendos, & ad prosequendam appellationē. cap. 1. §. 1. de appellatio. lib. 6. & iurisdictionē tunc abdicat cum apostolos tradit; quod doctissime Eymericus hic indicat, dū ait: Quòd mox vt iudex apostolos exhibuit appellanti, desinit in ea causa esse iudex. *hanc Eymerici doctrinam nullis pene mutatis refert Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 3 5. vers. attendat autem.*

i ¶ Si autem Inquisitor habet causam aliam, &c. in ipsa ille causa Inquisitor iudex remanet prout ante.] *Hanc Eymerici doctrinam probat textus in cap. ad hæc. el primero. de appellatio. vbi statuitur posse reum conueniri coram iudice à quo appellauit, in alia causa, nisi eum velut suspectum velit recusare. addo tamen, q̄ si crimen fuerit manifestum, in quo non potest commoda afferri excusatio, aut suspicionis iustæ ratio, ob quam possit iudex recusari; tunc locum non habebit suspecti recusatio. c. proposuit. de appellatio. ex quibus iuribus videtur hoc loco verissima esse Eymerici doctrina, & diligenter notanda, cū possit quandoque occurrere vsus eius: nam si quis, verbi gratia, in causa hæresis appellauit eo modo, quo hactenus dictum est, & post appellationē admissam de alijs hæresibus Inquisitori denuntietur, re vera in illis adhuc subiectus remanet Inquisitori, & appellatione non obstante, poteris procedere contra eum.*

Interposita appellatione quando possit Inquisitor contra appellātem procedere.

Et quamquam Eymericus hoc loco vere asserat, in tali casu: finita prima causa, eum posse procedere libere in secunda, probabilius esse crederem, quòd si crimen de quo postea denuntiatur, esset grauius vel horribilius, quàm prius, cuius punitio si omitteretur, populus fortassis, aut multi scandalizarentur; tunc omissa causa appellationis, posset Inquisitor in alia causa reum iudicare, quamuis prima appellationis causa non esset expedita, per textum singularem in dicto cap. proposuit. de appellatio. in fine ibi: Iudex tamen à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet ad respondendum super alijs compellere, nisi pro crimine adeo graui & manifesto, quo ipso actu merito sit damnandus. *hac ibi. Nam tali casu nec suspecti recusatio, nec iurisdictio iudicis ad quem est appellatum, impediunt iurisdictionem iudicis à quo: cum is tunc in graui, & manifesto crimine nihil fere faciat aliud quàm in vis panam ei delicto debitam & assignatam declarare. Huic tamen cessantibus tutius videtur non procedere, & superioris responsum expectare.*

Quòd Inquisitores non debent moram contrahere in Romana curia.

COnsulo, autem Inquisitoribus quibuscunq; Ego Frater Nicolaus Eymerici Aragoniæ Inquisitor, qui in Romana curia multis annis etiā interpellatis, aliquando diuersos super crimine hæ-re- 118

hæresis,eorũ exigentibus demeritis, fatigaui vsq; ad condemnationem; & versa vice multis annis fui etiam fatigatus, variis tædijs, miserijs,laboribus,& expensis, qui & modos curiæ sum expertus:quòd negotia fidei, quæ per appellationes ad Romanam curiam deuoluuntur, non curent Inquisitores personaliter ducere, nec partem facere,nisi confidant de pleno marsupio,& fauore curiæ magno, quòd expedientur tempore exiguo; de quibus omnibus non est faciliter & probabiliter confidendum: sed sint [b] diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandum,& de his,quæ concernunt eorum officium, & non de aliis inquirendum, testes & delatum diligenter examinandum, delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittẽdum, contra ius & iustitiam eum non vexandum, in toto processus decursu à iuris tramite non discedendum; & tunc superuenientibus appellationibus, causis ad Romanam curiam deuolutis, inquisitores dictos processus clausos & sigillatos,ad Romanam curiam mittant,iudicibus assignatis,qui iustitiam faciant,processus meritis actitatis: nec Inquisitores curent ibi agere contra appellantes,sed dimittant eos prædictis suis iudicibus iudicandos. Qui iudices,si Inquisitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio ad procurationem † appellatium, si volucrint expediri. Vbi autem Inquisitores ad appellantium instantiam citentur personaliter, & compareant;caueant omnino litem non intrare,sed attẽdant processus exhibere,& totam causam ad illos reducere;& procurent, vt citius poterunt remeare,ne ibi tædiis, miseriis,laboribus, & expensis damnabiliter fatigentur: sequuntur namq; damna Ecclesiæ sanctę multa,quando Inquisitores in Romana curia pp causas huiusmodi lõgo tempore trahunt moram.

† Idest,ad instantiam

Quæ damna ex Inquisitorum absentia proueniant.

129 PRIMVM damnum est: q; interim propter Inquisitoris absentiam in terris eius iurisdictioni subiectis, suboriuntur hæreses & errores, qui in eius præsentia validius extirpantur, & tunc pullulant & accrescunt in magnum sanctæ Ecclesiæ detrimentum. Nam licet diœcesani sint ibi pro Ecclesiæ suæ oneribus supportandis, multis negotiis tam temporalibus, quàm spiritualibus impliciti,commode nõ possunt,quia nolunt aliis negotiis præferre fidei negotia,vt deceret: qua ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta. Commissarij etiã inquisitorum, cum sint subdelegati, nolunt se subijcere tot periculis, laboribus,& expensis,& ærumnis sicut ipsi inquisitores delegati,nec inueniunt tantum fauorem,nec reuerentur,nec timentur prout inquisitores; quare præsentia inquisitoris est multum necessaria,& eorum absentia Ecclesię multum periculosa.

Secundum damnum est,q; hæretici, seu de hæresi diffamati,delati, vel suspecti videntes inquisitores per similes sibi in Romana curia fatigari & detineri, erigent sibi cornua, & contemnent,ac malignabuntur;resistent, & audacius hæreses seminabunt: & vbi agatur contra eos per diœcesanos,vel inquisitorum; commissarios;consimiliter appellabũt,vt sic negotia fidei inuoluantur,& securius hæreses inserantur.

Tertium damnum est: quia Inquisitores sic in Romana curia fatigati, cum redierint,& inquisitores aliarum partium huiusmodi illorum fatigationes audierint, efficientur debiliores ad negotia fidei promouendum,& ad hæreticos extirpandũ, metuentes ne per consimiles delatorum de hæresi appellationes,consimiliter tædiis,miseriis,pauperiatibus,expensis,& laboribus fatigentur;& sic nõ curabunt negotia fidei promouere, nec hæreses extirpare; sed quiescent à laboribus suis, in magnum præiudicium fidei & Ecclesiæ sanctæ Dei.

COMMENT. XXXII.

a COnsulo autem Inquisitoribus quibuscunque,&c.] *Hęc olim initio constitutę delegatę inquisitionis frequenter fiebant: hodie vero ob incommoda hic ab Eymerico commemorata, res aliter geritur eo modo, quo in superioribus dictum est: nam cum appellatio in causis fidei interponitur & admittitur, iudex à quo generales inquisitores consulit, à quibus quid fieri oporteat, præscribitur,nec necesse est inquisitores inferiores personaliter comparere coram supremis iudicibus, ad quos est appellatum, vt amplius diximus supra in hac 3.par.num.4; tit. de forma instituendi ab inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.* *Num.* 128 Priuati Inquisitores nunc non accedũt ad Romanã Curiam.

b ¶ Sed sint diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandum,&c.] *Tametsi in causis fidei simpliciter & de plano procedi possit.cap.fin.§.1.de hæret.lib.6. traditque Eymericus infra q.54.nihilominus in his, quæ spectant ad substantiam causæ,nisi velint acriter coerceri, à regulis iuris discedere non debent: quod optime admonet auctor hoc loco, qui qua ratione accipi debeat explicui infra super q.54.& 55. est autem locus hic valde insignis, & consilium Eymerici diligentissime obseruandum.* Quatenus possint Inquisitores de plano procedere.

c ¶ Nam licet diœcesani sint ibi,&c.multis negotiis,&c.impliciti,commode non possunt,&c.aliis negotiis præferre fidei negotia,&c. qua ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta] *Graues ergo Episcoporum occupationes causam dederunt summis Romanis Pontificibus,vt huic soli fidei negotio certos iudices constituerent.cum Eymerico sentit Simancas de cathol. institut.tit.25.num.4. Episcopi tamen hãc fidei causam in primis tractaturi erant, cum iure diuino eis incumbat lupos rapaces, hoc est,hæreticos, ab ouili Domini arcere, grauissimas pœnas subituri, nisi ita faciant. de qua re extant antiquissima conciliorum decreta penitus animaduertenda; in concilio Mileuitano cap.25.in concilio Lateranensi sub Innocentio III.cap.3.in concilio Toletano 11.cap.2.& alibi sæpe,traditque eleganter Albertinus de agnoscendo,assertio.q.11.num.11.& 12. & Simancas de cathol.* *Num.* 129. Quare olim Inquisitores foerint cõstituti.

tbo.iustit.tit.2 § num.7. quot autem incommoda orta fuerint in causis fidei, ex eo quòd Episcopi alia negotia prætulerint negotijs fidei, copiosè veterum monumenta, & nostri seculi hæreses apertissime testantur.

Inquisitiõis delegatæ officium quando exercit.

Quo vero tempore fuerint primum Inquisitores delegati in causa fidei constituti, qualia fuerint eorũ incrementa, officia, privilegia, munera & partes, copiosè docuimus in peculiari libro de hoc ipso argumẽto, qui ob brevitatem hic tradere omittimus; tametsi res sit cognitu jucundissima, nec inutilis.

Officiũ delegatæ inquisitionis (vt obiter illud hic dicam) exploratum est in provincia Provinciæ siue in Gallia Narbonensi primum beato Dominico fuisse cõmissum, ab eoque circa annos Domini M C C. sumpsisse prima exordia, temporibus Innocentij III. Pontificis maximi.

a. Dominic.

Fuit B. DOMINICVS Canonicus Oxomensis, vir sanctitate insignis, & Theologiæ peritia clarus, & verbi Dei prædicator admirabilis, ex illustri & antiqua Guzmanorũ familia ortus. is fidei zela accẽsus, aduersus instantes tunc Albigensium & aliorũ hæreses, fidem Christi imperterritus prædicat, & quia multi conuertebantur, vt salutares eis imponeret pœnitentias, absolueretque redeuntes, facultatẽ à sede Apostolica ad faciendi plenam obtinet, in Italiã ex partibus Tolosanis transmigrat. cli B. FRANCISCO multam habet familiaritatem. hi duas insignes Religiones in Ecclesia Dei velut duo clarissima sydera constituunt, & officium delegatæ inquisitionis suis Fratribus exercendum relinquunt, quod in Italia adhuc exercent. In Hispania quoque fratres ordinis Dominicani (qui post obitum S. Dominici potissimũ multum in ea provincia creuerunt, plurimumque semper, vitæ at morum honestate profecerunt, & singulari doctrina & sanctitate claruerunt) eidem sanctæ Inquisitionis officio contra hæreticam pravitatem & apostasiam Apostolica auctoritate præfecti fuerunt. Sed cum temporibus Domini Innocentij Papæ octaui, & Regum catholicorum Ferdinandi & Isabellæ idem officium de nouo esset introductum, seu verius instauratum ac renouatum, vt ait Albertinus in repetitione cap. 1. de hæret. libro 6. q. 12. num. 4. clericis sæcularibus Decretorum, ac legum peritis cõmuni cœptum fuit, donec paulatim ad eosdem fuit omnino deuolutum, ita vt nunc nulli sint iam amplius in eo fratrum Dominicanorum partes, quamuis sæpe Inquisitores in iudicandis propositionibus eorum opera vtantur, & consultorũ munere apud sanctum officium fungantur.

Hoc igitur officium post aliquot sæcula in Hispania renouatum apparet anno primo Pontificatus Innocentij Papæ VIII. videlicet anno Domini M C C C C L X X X I I I I. vt cõstat ex prima Hispalensi instructione, quo anno auctoritate Pontificia, Catholicis Regibus postulantibus, tres leberrimus virorum in vtroque iure & sacra theologia doctissimorum conuentus Hispali habitus fuit; cui præfuit frater Thomas de Torquemada ordinis fratrum Prædicatorum Prior monasterij sanctæ Crucis Segobiẽsis primus Inquisitor generalis Regnorum Hispaniæ. In eo conuentu stabilitus ordo fuit, quem obseruare oporteret aduersus hæreticam pravitatem, latis con-

A stitutisque super eo negotio saluberrimis legibus ac constitutionibus, quibus etiam hodie inquisitores Hispaniæ prudentissime vtuntur.

In eodem conuentu (vt apparet ex cap. 3. eiusdem primæ Hispalensis instructionis) cautum fuit, vt Inquisitores in suis diœcesibus edictum proponerent cum dilatione triginta, vel quadraginta, vel plurium dierum, prout melius eis visum fuisset, intra quam quicunque sponte suos errores & hæreses coram Inquisitoribus plene confiterentur, & alios hæreticos indicarent, admitterentur ad pœnitentiam salutarẽ, & Ecclesiæ reconciliarentur, nec mortem aut vincula, nec bonorum publicationem seu confiscationem

B paterentur. Atque hæc fuerunt prima initia delegatæ inquisitionis tam in Gallia, quam in Italia, & Hispania, ex quibus hic Eymerici locus sit illustris.

De absentia & fuga delati.

QVINTVM quod prorogat & dilatat iudi 130
cium, sententiam, & processum Inquisitoris est, ipsius delati absentia, fuga & elongatio: & hæc quandoque est culpabilis ipsi delato, quandoque non. Quando enim Inquisitori accusatur, seu denuntiatur aliquis, qꝺ est hæresi aliqua irretitus, &

C ipse non est præsens in loco, vbi est Inquisitor; est tamen in alio loco domiciliatus, infra terminos iurisdictionis Inquisitoris; tũc dicitur absens, sed non fugiens: & tunc recepta primitus aliquali informatione, poterit citari per modum sequentẽ.

Quis dicatur absens & nõ fugiens.

Forma citandi absentem, non tamen fugitiuũ, cum est delatus, vel suspectus de hæretica pravitate.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in 131
terris talis domini Inquisitor hæreticæ pravitatis, dilecto in Christo tali, Salute, & mãdatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

D QVIA de, persona vestra talia à fide dignis ad, nostram notitiam sunt deducta: quæ si vera essent, de fide redderent vos suspectum; ideo ex debito iniuncti nobis officij, vos monemus peremptorie per præsentes, quatenus talis die, tali hora, curetis ante nos in tali loco personaliter comparere, modo debito responsurus. Datum, &c.

Item alia forma ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, in terris di-
tioni domini talis subiectis, Inquisitor hæreticæ pravitatis, à sancta sede Apostolica specialiE ter delegatus, dilecto, nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, talis diœcesis, Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire.

CVM talis parochianus vester fuerit delatus nobis de hæretica pravitate, & teneamur ex iniuncto nobis officio, nos de huiusmodi informare; idcirco auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, vobis districte præcipimus & mandamus, quatenus ꝺctum talem parochianũ vestrum,

vestrum, coram testibus fide dignis, vno pro trino, peremptorio citetis edicto, vt de fide respon-
surus,& veritatem de se,& de alijs dicturus super crimen hæresis,tali die,& loco compareat persona liter coram nobis : alioquin eidem notificetis ex parte nostra,quòd nisi comparuerit,vt sibi iniungitur per præsentes, procedemus contra eum,eius contumacia non obstante. Vos autem quicquid inde feceritis, per vestras patentes litteras, diem, locum,& modum citationis,ac testium,qui affuerint,nomina continentes,quam citius fideliter rescribatis:Reddatis litteras portatori in signũ mandati nostri completi, vestro sigillo posito in eisdem. Datis,& cetera.

132 Quaodo vero delatus talis exiuit totam iurisdictionem Inquisitoris,& iuit ad alias partes,non vt fugitiuus,sed ex alijs certis causis, ignorans se Inquisitori fore delatum : tunc Inquisitor procedat ad se informandum testes examinando secrete, vt ad prædicti delati notitiam (si culpabilis exiſtit) quod inquiratur contra eum,non perueniat, informetque se dictus Inquisitor, an dictus delatus sit venturus vel non;& si venturus est,expectet eum etiam per annum, vel plus,si oportuerit;& tunc examinet,& procedat vt iustitia suadebit. Si [e] venturus non est,sed domicilium mutauit,poterit requirere Inquisitorem, vel diœcesanum, quorum iurisdictioni subest locus, ad quem se transtulit, recepta prius informatione contra eum,quatenus mittant eum sibi : vel poterit mittere processum eis, vt faciant quod fuerit rationis.

Absens non fugitiuus si venturus spectatur, expectetur.

133 Quando vero contra delatum inquiritur, vel captus pro hæresi detinetur, & ille timens de se, exhibet terga fugæ, in tali casu potest Inquisitor diligenter & secrete, & sine tumultu inquirere, vbi sit,seu declinauerit; & [d] si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem,siue extra,faciat eum capi,& ad se remitti. Nam si est intra,potest requirere dominum temporalem,quatenus illum capiat, & infra districtum suum ducat ; & potest etiam mandare alteri domino quòd faciat similiter,quo usque eum habeat,iuxta c. Vt inquisitionis. de hæret.lib.6.

Contra fugitiuum quo modo procedendum sit.

Si [e] autem reperiatur extra iurisdictionem ipsius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum,iuxta cap. Vt commissi. de hæret.lib. 6.& requirere,vt dictum est,diœcesanum,vel Inquisitorem illarum partium in subsidium iustitiæ,quatenus talem delatum de hæretica prauitate,vel deprehensum, qui commisit infra suam iurisdictionem,& contra quem processum fecit,capi faciant & remittant:vel [f] si vult,mittat eis processum,vt faciant quod iustitia suadebit : Modus autem requirendi erit tenoris consimilis.

COMMENT. XXXIII.

131 [a] QVia de persona vestra talia à fide dignis ad nostram notitiam sunt deducta,&c. [

In citatione verbali quid obseruandum

Dixi supra in hac 3.par.num.73.cum timetur de fuga delati,nullo modo esse faciendam verbalem citationem, sed ad realem citationem, hoc est, ad capturam esse deueniendum : nunc addo (quia hic locum

A *hoc postulat necessario) in hac citatione verbali nullo modo esse in specie causam, ob quam reus citatur, apponendam : sed generaliter reo præcipiendum est, vt se coram Inquisitoribus sistat, quia volunt ab eo quædam scire: & proinde nec loci,nec temporis, nec delicti specificatio requiritur.ita tradit & vere Conradus Brunus lib. 4.cap.6.de hæret. quem sequitur Simancas de catho.instit.tit.44.num.12. & hoc est rationi valde consonum : nam si causa apponeretur, statim reus citatus inciperet cogitare de fuga, maxime si sibi aliquins criminis conscius esset; ideoque re*

B *Eius & tutius fiet generaliter ei præcipere, vt veniat ad Inquisitores: quoniam illis opus est, quædam ab eo percontari. iam hæc citatio verbalis tunc vsurpanda est, cum de leuioribus criminibus agitur, vel cum leuiter suspectus est reus : aliàs enim securius est ad realem confugere.*

Cur inquisitores potius absentes citare.

Causam autem & facultatem citandi absentes Inquisitoribus concessam pulchre tradit Iunocentius rescripto quodam Inquisitoribus vltramontanis misso, vt ait auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitor de hæresi, in rub. De ijs, quæ pertinent ad executionem officij inquisitionis,nume.

C *13. in hac verba : Quia sicut intimantibus vobis accepimus, propter fautorum & credentium hæreticorum insidias non potestis ad aliqua loca secure accedere,audire confessiones de hæresi suspectorum, vel reis huiusmodi criminis pœnitentiam iniuncturi: Nos volentes eisdem insidijs obuiare, citandi dictos hæreticos vel suspectos pro hæresi pro audiendis eorum confessionibus,& pœnitentijs iniungendis ad loca vobis tuta, ea præcipue in quibus poteritis habere prælatorum & aliorum proborum consilium, in his præsertim casibus, in quibus deberet ferri sententia contra ipsos hæreticos,de consilio prælatorum, auctoritate vobis præsentium concedimus facultatem.hæc ibi.*

In verbali citatione quando fit causa apponenda.

Fit tamen interdum vt graue sit scelus in fidem

D *commissum, nec tamen liceat delinquentem capere, quoniam vel latitat,vel sui copiam facere non vult: & tunc verbaliter per litteras est citandus,in quibus causa exprimenda est, & citatio concipi poterit in hac ferme vel similia verba:*

Ad notitiam nostram peruenit, plerisque fide dignis hominibus id de te narrantibus, scripta quædam in publicum à te edita esse,in quibus quædam catholicę fidei contraria dogmata à te asserta contineantur: quibus & plebem Christianam in publicis concionibus, & priuatis congressibus infecisse diceris: Quoniam autem nostri officij est,vulpeculas vineam Domini deuastantes capere:idcirco te tanquam falsorum dogmatum assertorem,& de multorum errorum temeraria doctrina suspectũ & infamatum euocamus,&citamus sub tenore præsentium, vt infra terminum, N. dierum,quorum N.pro proximo N.pro secundo,& N. pro tertio & peremptorio termino,& monitione canonica tibi præfigimus,& assignamus, vt in auditorio huius

ius nostri tribunalis compareas, respōsurus ad ea, quæ tibi in causa fidei, & de assertata tua doctrina obicientur, recepturus & facturus in omnibus iustitiæ complementum: aliàs procedemus contra te, sicut iura disponunt, & tua contumacia, & delicta exegerint.

Ita poterunt suscipi huiusmodi citationes mutatis mutandis, iuxta delicti & personarum qualitatem, siue fiant à Conciliis, siue ab Episcopis, siue à delegatis Inquisitoribus.

Num. 131. b ¶ Dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, &c.] *In priori forma citandi, ad ipsummet citandum directę sunt literę eiusmodi, hic verò ad parochum mittuntur, qui ex parte Inquisitorum eum sistet, vt coram ipsis compareat: hanc verò praxim, quę contemnenda non est, ex concilio Biterrensi desumpsisse videtur Eymericus, in cuius cap. 3. ita scriptum est:* Clericis & laicis in loco illo, de quo fiet citatio conuocatis per aliquam personam Ecclesiasticam, cui hoc per vestras patentes literas committatis, qui in testimonium recepti mandati sigillum suum litteris eisdem appēdat, & nihilominus rescribat per suas patentes similiter litteras cum suo sigillo pendenti, qualiter, & coram quibus, & quādo mādatum impleuerit sibi factum. *hactenus ibi.*

Literæ citatoriæ & citatoriæ aliæ mitti possunt.

Num. 132. c ¶ Si venturus non est, sęd domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem vel diœcesanum, &c. quatenus mittant eum sibi.] *Quia Eymericus in hac praxi de resuperando absente, videtur indicare, aut absentem esse remittendum, aut processum esse destinandum ad eum Inquisitorem, in cuius iurisdictione absens ille moratur: propterea de remissione reorum pauca hic mihi, & breuiter sunt dicenda, sum usquam commodius hoc tractari possit in hoc opere, sitque res vtilis & sequitur necessaria, vt quid facto sit opus iuxta iuris regulas intelligatur.*

De remittendis reis qui lapsi sunt.

De hoc articulo copiosè disserit Conarruuias in practicis quæstionibus cap. 11. num. 5. & seq Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 24. Iulius Clarus in practica crimi. §. fi. q. 18. vers. est autem. Ioannes Roias in singularibus fidei sing. 174. in cipien. R. mittendus est reus. *Zanchinus tract. de hæret. sap. 8 Gondissaluus tract. de hæret q. 8. num. 10. Simancas de catho instit. ti. 2. nu. 14. & seq. Antonius Columbanus in tract. procedendi in sōrones sijs criminalibus, art. 141. & seq. Ioannes Aud. Fiscus, & ceteri communiter in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. Bartolus & communiter Doctores in authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oport. Guido Papę decis. 202. incipien.* In remissione malefactorum. *& alij multis locis ex quibus fusè hanc quæstionem tractantibus nos summam proposito nostro deseruientium ascipiemus.*

An reus sit remittendus

Ac primum cōmunis opinio est, vt testatur Ioannes Roias loco prędicato, remittendum esse reum ad iudicem loci in quo deliquit, quam probat textus in auth. vt nulli iudicum. §. si verò quis comprehensorum. & in l. capitalium. §. famosos. ff. de pœn. & alibi sæpe nec desunt rationes, quibus nitatur communis hæc sententia. Prima, quia punitio delinquentis in loco delicti alijs transit in exemplum, vt in præcitato §. famosos. Rursus, quoniam facilius probatur in loco vbi est commissum, quàm alibi. authen. vt omnes obediant iudici. §. hoc considerandum. Postremo, quia iudex loci in quo delictum est perpetratum super reum, ratione delicti asquisiuit iurisdictionem, quam vt punitendo possit exercere, remittendus est sibi reus.

In causa hæresis an remittendus reus.

Veruntamen in crimine hæresis remissionem non habere locum, sed posse hæreticum puniri quocunque in loco repertus fuerit, videntur velle Paulus de Leazaris, et Zabarella in clemen. pastoralis §. Denique. de re iud. Guido Papę in dicta decisione 202. num. 2. Cassaneus super consuetud. Ducatus Burgundiæ, Rubrica 13. Desaduenz. num 17. Gondissaluus tract. de hæret. quæst. 8. & alij, vt refert Conarruuias in practicis quęstionibus. cap. 11. num. 12. Et horum potissima ratio est, quoniam hæreticus vbique offendit diuinam maiestatem, & omnem creaturam lædit, cum etiam elementis faciat iniuriam. l. Ariani. & l. Manichæos. C. de hæret. & quia, vt dicit Ioannes Andreas in dicto cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. vbicunque est male credens, ibi peccat, ideoque ibidem puniri poterit, nec propterea remittendus videtur.

Et quamquam hęc ita se habeant, nihilominus in hac causa sequentia putarem esse obseruanda. Si inquisitor loci, in quo commissum est delictum, petat sibi remitti reum absentem, id fieri debet, aliàs non est necesse. ita videntur sensisse Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores. q. 5. quem paulo post referam. Conarruuias in practicis quæst. cap. 11. nu. 12. & Ioannes Roias in dicto singulari. 174.

Rursus, si hæreticus vbique (verbi gratia, Bononiæ à qua recessit, & Ferrariæ in qua nunc habitat) vel publicè vel occultè peccat, & remissio petatur, fieri etiam debet: quāquam si publicè vtrobique peccauit, melius esse putarem adiungere pœnitentiam irrabilem, quam faceret in eis locis, in quibus deliquit, vt in eisdem satisfaceret: quod sensit Guido Fulcodius præcitato loco, vt mox ostendam.

Tandem multo magis fieri debet remissio si petatur, cum hæreticus per actum exteriorem est professus hæresim Bononiæ, Ferrariæ vero occultat hæresim, & solo prauo animo retinet: nam hoc casu præcipua locum habent rationes allatę paulo antea pro communi opinione: nec video quid huic remissioni si petatur, obstare possit: & pro hac sententia facit quod docet Cyuus de hac quæstione differens in l. cunctos populos. in fine, C. de sum trini. dicens ex sententia Petri, remittendum esse hæreticum ad locum vbi hæresim exercuit, & vbi magis sunt nota delicta sua, quia ad locum maioris delicti quis remittendus est. l. si sui. §. cum sacrilegium. ff. de accusat.

Quid exigatur in remissione facienda.

His ita constitutis, nonnulla sunt amplius obseruanda, vt remissio iure fieri possit: ac primum vt remissio fiat, constare debet de crimine commissa: hoc est, iudex requisitus non debet reum petitum in causa criminali remittere sine causæ cognitione: debet enim super a iudice remittente aliqualiter constare de delicto. Cardinalis in clement. pastoralis. §. denique. de sentent. & re iudicata. Oldradus consil. 124. incipien. Quod remissio. *& Fernandus Vasquius lib. 1. de successionum creatione. §. 6. num. 16. vers. deinque circa finem.*

Secundo

Secundo exigitur, vt conſtet crimen eſſe commiſſum in territorio iudicis requirentis. l. 1. C. vbi de crimine agi oport. id autē conſtabit ex proceſſu vel ſummaria illa informatione, quam iudex requirēs mittit ad iudicem requiſitum, & in hoc caſu ad Inquiſitorē vel Epiſcopum alterius diœceſis.

Tertio, quòd nō commiſerit idem vel aliud crimē in territorio iudicis, penes quem detinetur. nam ante quam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri. l. ſi cui. §. fin. et l. fi. de accuſatio. quod uidetur probare nā obſcure concilium Narbonenſe c. 20. cuius verba retuli ſupra in hac 3. par. ſuper q. 42. quod tunc in primis obſeruandū eſſet in hoc crimine, cum reus in territorio iudicis requiſiti publice hæreſim profeſſus, deliquiſſet: tunc enim non prius conſulcrē remittendū, quam ſi debitas ibi pœnas lucret.

Quarto opus eſt, ut iudex debite requiratur, aliter non debet remittere. authen. vt nulli iudicum. §. ſi vero quis comprehēſorum. debite autem requiritur, cum iuſte requiritur, & à legitimo iudice requiritur, hæ obſeruatis documentis, quę nunc ſingillatim tradimus.

Quinto, quòd delictum ſit graue, quoniam pro delicto minimo non debet fieri remiſſio. Geminianus in c. cum ſit Romana. §. contrahentes. nu. 17. verſ ad ſecundam dicit. de foro compet. lib. 6. et probat textus in dicto authen. vt nulli iud. §. ſi vero quis comprehē ſorum. vt notat gloſſa in c. fin. verbo, ratione delicti. extra de foro competen. crimē autem hæreſis ſemper eſt graue, quamquā pro leui hæreſis ſuſpicione remiſſio non ſit neceſſaria.

Sexto, quòd remiſſio petatur inter ſubditos eidem imperio. Baldus in l. 2. C. de ſeruis fugitiuis. in hac vero cauſa quinus Inquiſitor, à quauis Inquiſitore cuiuſcūque prouinciæ remiſſionem petere poterit: quia quoad hanc cauſam omnes ſunt Romani Pontificis delegati, & crimen eſt mere eccleſiaſticū, ratione cuius nulli domino temporali ſubſunt Inquiſitores, ſed ſoli Romano Pōtifici, aut generalibus Inquiſitoribus debēt obtemperare: qua ratione ſub eiuſdem imperia eſſe merito dici poſſunt. itaque ſi deliquentium culpę ita exegerint, & commodum videatur, ac apportunum, ab Italia in Hiſpaniā, et vice verſa, rei huius criminis remitti debēt: quod et in alijs prouincijs ob publicam vtilitatem, et criminis grauitatem penitus eſſet obſeruandum, nullis priuilegijs, aut immunitatibus quidquam iuuantibus, qua ratione hæreſis amittuntur. l. 1. C. de hæret.

Septimo, in alijs delictis exigitur, vt remiſſio petatur fieri à minori tribunali ad maius, vel ſaltem ad æquale; quoniam non ſit de maiori tribunali ad minus. Oldradus in dicta conſil. 124. ſed in crimine hæreſis ob rationes hactenus memoratas hec contemplatio locum non habet. quamuis enim iudices maiores non cogantur remittere reos Inquiſitoribus alijs petentibus: at iuſtiſſimum erit et æquiſſimum, cōcedere illis petitā remiſſionem, vt in quo loco reus deliquit. pœnas luat.

Poſtremo, remiſſio fieri debet de condemnando, nō de iam punito & condemnato. Baldus in l. executorem. C. de executio. rei iud. Caſſaneus ad conſuetudines ducatus Burgundię, rub. 12. nu. 19. Ceterum in hoc crimine cum pœnitentia iterabilis imponi poſſit, quę in diuerſis locis agatur, vt tradit Zanchinus tract. de hæret. c. 8. nu. 7. & Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, q. 5. etiā in condemnato in vna loco, remiſſio poterit habere locum. ſi quis enim & Bononia & Ferraria deliquit, & Bononia & Ferraria pœnitere poterit. atque hæc ſunt diligenter in hac cauſa obſeruanda. cuius autem expenſis fieri debeat hæc remiſſio, paulo poſt docebo verſ. nos enim offerimus.

d ¶ Et ſi inueniat, ſiue ſit infra ſuam iuriſdictionem, ſiue extra, faciat eum capi, & ad ſe remitti.] *Hoc eſt prudenter & diligenter obſeruandum contra Regulos & quoslibet dominos terrarum, qui vt neſcio quas ſuas immunitates tueantur, non verentur Inquiſitorum miniſtris ſe opponere, quotiens illi reos huius criminis inueſtigant, non permittentes quemquam extrahi è ſuo territorio: intelligant ergo hoc omnino licere inquiſitoribus, vt hic admonet Eymericus, quod ſaluberrime iam olim ſanciit concilium Toloſanum c. 8. (à quo hæc videtur auctor accepiſſe) in hac verba:* Statuimus etiam, vt quilibet in terra alterius poſsit inquirere & capere hæreticos, & balliui locorum teneantur eis præſtare auxilium & fauorem: ita quòd balliuus Regis in terra Comitis Toloſani, & aliorum hoc facere poſſit, & Comes Toloſanus & alij in terra Regis. hactenus ibi. *In Hiſpania quoque Hiſpalenſi prima inſtructione anni MCCCCLXXXIII. cap. 21. idē cauetur adiecta pœna contra dominos tēporales, qui non obedierint Inquiſitoribus. Eius inſtructionis verba à nobis latine reddita ita habēt:* Itē quia ſere niſsimi reges ſcipiūt, & ratio ita poſtulat, vt ęqualiter fiat inquiſitio ſupec delicto hæreſis in terris nobilium, ſicut in ſuis: Inquiſitores tā præſentes, quàm futuri debent in ſuis diœceſibus ordinare, vt eant libere ad faciēdam inquiſitionem in dictis terris. Quòd ſi mandatis Inquiſitorum nobiles nō paruerint, procedant contra rebelles & contumaces ad imponendas omnes cenſuras & pœnas à iure ſtatutas. *hęc ibi. de quo eſt textus in c. vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. Tradit etiam Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 11. nu. 7. & hac ſententia de extrahendis reis è territorio cuiuslibet domini temporalis, procedit fauore fidei, etiamſi reus extrahendus ſit ſubditus domini.*

Num. 133. Fauore fidei in cuiuſcunque territorio poſſunt rei capi.

e ¶ Si autem reperiatur extra iuriſdictionem ipſius Inquiſitoris, nihilominus poteſt procedere contra eum]. *Cauſam tradit elegantер Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 5. in hac verba:* Quam autem in eos habeant poteſtatem, qui cum ſcirent eos procedere domicilium mutauerunt, quæri. non oportet: nam ſi citati erant, non mutant forum, quia præuenti ſunt. ff. de iuriſdictio. om. iud. cum quædam puella. extra de foro competenti, propoſuiſti. quòd ſi citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi poſſunt conueniri ratione delicti, & remittendi ſunt. C. vbi de crimi. agi oport. authent. qua in prouincia & in authent. vt nulli iudicum. §. ſi vero. & 3. q. 6. cap. 1. & ſi deliquerūt in pluribus locis, vtrobiq; puniri poſſunt in bonis: ſed & in eorpore, ſi pœnitentia ſit eis indicēda, quę ſit iterabilis: puta peregrinatio-

Cur Inquiſitores procedant contra mutātes domicilium.

nes,

nes, vel eleemosynæ sed in carcere secus, sicut patet lippis & tonsoribus. *hactenus ille. Quod refert & sequitur auctor innominatus tractatus de forma procedendi cõtra inquisitos de hæresis, in rubrica, de iis quę pertinent ad executionẽ officij, nu. 14.*

Ibidem.

† ¶ Vel si vult, mittat eis processum, vt faciant quod iustitia suadebit.] *Videtur hic Eymericus arbitrio Inquisitorum relinquere, an velint remitti sibi reum, aut potius eum puniri in loco, in quo reperitur: quod cum decreuerint, mittent causam instructam ad iudicem, in cuius territorio reus versatur. ceterum quę paulo antea docuimus, existimo obseruanda. quotiens autem videbitur opportunius non esse remittẽdum reum, sed puniendum vbi moratur: tunc quidquid vnus Inquisitor de eo sciuerit, ad alium mittere debet, vt sanciuit concilium Narbonense c. 21. quod retuli infra super quę ff. 42. vbi videto: & multa sunt, quę quandoque remissionem iniuste impediãt, ut si timeatur quòd reus sit in itinere à suis amicis seu fautoribus intercipiendus & eripiendus è manibus ministrorum, seu custodum: interdum longum iter, & impensę immodicę, & similia, quę prudenter sunt obseruãda. hęc enim suadent plerunque melius esse puniri reum in loco vbi moratur, quàm remitti ad locum delicti.*

Cũ reus non remittitur, quid faciendum.

Forma requirendi diuisim, vel coniunctim diœcesanum, vel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo, vel non fugiendo delatus de hæresi se transtulit, quatenus eum remittant Inquisitori, à quo fugit: vel in cuius iurisdictione deliquit.

834 REuerendo in Christo patri, & domino Episcopo talis ciuitatis, ac venerabili & religioso viro fratri N. in dominio talis domini Inquisitori hæreticæ prauitatis, frater N. in dominio talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Salutẽ, & impugnantes catholicam veritatem reducere ad fidei vnitatem.

CVM delictum remanere non debeant impunita †: præsertim maiora, & inter ea, illa, quæ vergunt in directam offensam diuinæ maiestatis, & iacturam Ecclesiasticę dignitatis, detrimentumque totius Christianitatis, qualia sunt crimina hęreticę prauitatis, & talis de tali loco fuerit nobis delatus de hęretica prauitate, processimus cõtra eum ad testium examinationem, & ad personę etiam captionem iustitia requirente: ipse vero mala malis accumulans, & delicta delictis coadunans, infano ductus consilio se absentauit, vel carcerem nostrũ fregit atque aufugit, medicinã sibi apponi metuens salutarem, ac eius vulnera vino & oleo confoueri: verũ cũ (prout ad nostrã notitiã est deductũ) dictus profugus ad talem locũ vestrę iurisdictioni subiectũ se transtulerit ad habitandũ, crędẽs inibi latitare: Nosq; visceraliter cupiamus eũdem reducere ad carcerem antedictũ, vt clarius videamus, an sit realiter & de facto infectus prędicta hęretica prauitate, de qua agitur cõtra eũ, & an ambulet in tenebris, vel in luce: Vos Reuer. dominũ Episcopum, & vos Venerabilem Inquisitorem, in antea nominatos attente rogamus, ac in subsidiũ iustitię requirimus in Domino, & exhortamur, quatenus prędictum profugũ capi omnimode faciatis, & captum nobis ad talem ciuitatem, vel locum cũ fida & tuta custodia remittatis. Nos enim offerimus nos promptos & paratos, ad satisfaciendum plenarie pro expensis. Datũ in tali loco, tali die, talis mensis, anno tali.

† L. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. l. hi citatio. §. quod illici te. ff. de pubi.

Alia forma ad idem.

REuerendo in Christo patri ac domino diuina prouidentia Episcopo talis ciuitatis: vel Venerabili ac religioso Fratri N. in partibus talibus Inquisitori hæreticæ prauitatis: Salutem, & fidem catholicam feruenti spiritu defensare.

CVM longe sit grauius † æternam quàm tẽporalem lædere maiestatem, & reis læsę maiestatis profugis locus non pateat, in quo valeant liberę se tueri; sed vbicunque inueniantur, sint capiendi, ac etiam remittendi, ne tantum facinus pertrãseat conniuentibus oculis, ac crescentibus periculis impunitum secundum legitimas sanctiones: Quanto minus hæretica labe respersis profugis, reis inquam sacræ diuinę imperatoriæ maiestatis, aduersariis irrefragabilis catholicę veritatis, ac seminatoribus pestis proditorię falsitatis, & peruersoribus ecclesiasticæ potestatis debet patere locus alicubi se tuendi? nequaquam: sed sunt ad potestatem ecclesiasticam reducendi, vt secundum modum culparum consequatur modus vtique & plagarum. Sane cum talis de tali loco foret antefata hæretica labe respersus, ac ia eadem peste iudicialiter deprehensus, & ea causa in nostris carceribus detentus, vt de eo fieret quod ius & iustitia suaderent; ipse humani generis inimici insano consilio ductus pariter & seductus, abhorrens salubrem sibi pœnam infligi temporalem, vt euaderet æternam, & expauescens medicinarum fomenta eius cruentatis vulneribus salubriter, ac misericorditer exhiberi; nos Inquisitorem eius, & consilium salutare, medicũ animarum, more infirmi frenetici & insani fugit pariter & aufugit: Nosque in præsentiarum, & merito amplius quàm prius cupientes totis nostris præcordijs eius magis ac magis vulneribus, dehctis & inobedientijs cruentatis medicinarum fomentum imponere salutare, vt non in corpore & anima damnabiliter moriatur, sed viuat in Domino, & ad vnitatem fidei catholicę vtiliter conuertatur: Ea propter vos Reuer. dominum Episcopum antedictum, vel vos Venerabilem dominum Inquisitorem antefatum in subsidium iustitiæ requirimus in Domino exhortantes, quatenus dictum profugum in tali loco vestrę iurisdictioni subiecto (vt scimus curritudinaliter) commorantem, capetis eum fida & tuta custodia ad nos in tali loco, eo breuius quo poteritis, remittatis; notificantes vobis nostrarum tenore præsentium litterarum, quòd ad satisfactio-

† c. Vergentis. de hæret.

Prouer. c. 25.

tisfactionem plenarie pro expensis, prompti existimus & parati: Referibentes nobis quæcunque fuerint vobis grata. Datum, & cetera.

COMMENT. XXXIIII.

Reus qui petitur remittendus, qua lteer fit requirendus.

EXtant in vetuto illo codice bibliotheca Vaticanæ eiusmodi formulæ multæ, quibus omnis praxis in hoc negotio commodissime absoluatur. verum hæc aperto iure nituntur; nam in authent. vt nulli iudicum. §. si vero quis. quomodo sit reus requirendus, & qualiter sit referibendum, & totus denique ordo in hoc negotio observandus præscribitur in hac verba: Si vero quis comprehensorum criminum latuerit, aut reliquerit prouinciam illam, in qua crimina deliquit; iubemus legitimis edictis à iudice euocari eum: & si non obediat, illa in eum procedere, quę nostris legibus definita sunt. Si vero cognoscatur, quòd in alia prouincia degit, iubemus prouinciæ illius iudicem, in qua peccati quid huiusmodi contigerit, epistola publica vti, ad prouinciæ illius iudicem in qua delinquens persona degit. illum vero qui publicas susceperit litteras, & periculo suo, & officij sui comprehendere huiusmodi, & ad iudicem prouincię transmittere, in qua peccauit, supplicijs legitimis subijciendum. Si vero qui publicam epistolam susceperit, neglexerit hoc facere, aut officium eius tradere, aut imperata neglexerit: tunc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. Si vero iudex, aut aliquis officij eius propter lucrum, huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat, & hoc agens conuincatur, spoliatus cingulo exilio tradatur. *hactenus ibi. Quę ideo retulisse placuit, vt intelligatur quales sint indicum in hoc casu partes, & pœnę: adde Oldradum consil. 124. incipien.* Quod remissio. *& Cassaneum super consuetudines ducat. Burgundiæ Rubrica 12.*

Num. 134. Rei quorum expensis remittendi.

a ¶ Nos enim offerimus nos promptos & paratos ad satisfaciendum plenarie pro expensis.] *Baldus in vsibus feudo tit. de pace tenenda. § si iudex ita de hac re sentiebat: si quis priuatus pro suo interesse petat fieri remissionē, tunc impensis eius fieri debet. l. cū sępe. C. de erogat. milit. anno. lib. 12. quòd si index ex officio hoc petat, tunc impensis publicis eius terræ, ad quā fit remissio, fieri oportet. argumēto l. mulier in opus. ff. de captiuis & postli. reuersis. Gondissaluus tamen tract. de hæret. q. 11. n. 8. in crimine hæresis, remissionem esse faciendā putat impensis officij, si illius reditus sufficiant: & hanc sententiam videtur hoc loco amplecti Eymericus.*

Ego ita putarem dicendum in hac causa, si crimen valde offendit rempub. per actum exteriorem, quia tunc magni refert puniri reum in loco delicti, vt eius pœna ceteris transeat in exemplum, iustissimum esset reductionem fieri impensis loci: quod si obtineri non possit, fiat impensis sacri officij, quas postea soluat reus, si bona habeat: æquum est enim hac onera subire delinquentem.

Atque hæc sententia placet Matthæo de Afflictis super feud. tit. de pace tenēda. §. si index. nu. 4. dicenti remittendum esse reum de suis bonis, ac suis

A *expensis. argu. l. quēadmodū. §. magistratus. ff. ad l. Aquilium. §. si nostra. authent. vt cum. de appel. cognos. §. si vero contigerit. authent. de incestis nupt. & eorum quę notantur per glos. vltimam, & doctores in cap. ne religiosi. extra de regularib. quibus locis probatur reos de suis bonis esse alendos: eadē ergo ratione quotiens auctoritate legis vel superioris de vno loco ad alium transmittuntur, impensis propriis (si bona habeant) remittendi sunt. & huic sententiæ omnino consentit instructio Madriliana anni Domini M D L X I. c. 9. incipien.* El Alguazil.

PRACTICA CITANDI

B iuxta formam cap. Cum cōtumacia.

SI AUTEM[a] Inquisitor inuenire non poterit, vbi ille fugitiuus est, seu quò inis, licet aliquanto tē pore fuerit expectatus, & diligentius perquisitus, citet eum personaliter in Ecclesia cathedrali illius diœcesis, cuius est, & etiam in Ecclesia parochiali illius villę, vel ciuitatis, in qua commorabatur, ac etiam in domo propria, vel vbi communiter degebat, quatenus iuxta c. Cum contumacia. de hæret. lib. 6. infra certum terminum coram Inquisitore personaliter appareat, de fide & articulis fidei responsurus; aliàs nunc pro tunc excommunicet eum, nisi infra assignatum eidem terminum personaliter compa C *ruerit, vt mandatur: & hoc per suas litteras tenoris sequentis.* 135

Forma[b] citandi aliquem fugitiuum, quatenus infra certum terminum compareat coram Inquisitore, de fide catholica responsurus: & excommunicandi eum nisi compareat infra terminum assignatum.

D NOs Frater N. ordinis Fratrum Prædicatorum in terris tali domino subiectis, Inquisitor hæreticę prauitatis à Sancta Sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES[c] quòd fuga delatorum de hęretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro eadē, suspicionem de labe præfata adijcit ampliorē, vt tales fugitiui suspecti de fide habeantur, & merito fortius † quàm ante. Et cū talis, de tali loco, talis diœcesis fuerit nobis delatus de hęretica prauitate: *Exprimantur hæreses & errores:* processimus ad testes examinandum, & ad nos de iuiusmodi informandū; tandē iustitia re- E quirente, ipsum in carcere ad custodiā iussimus detineri, vt merito videremus an ambularet in tenebris vel in luce, & an ea pertersa, quæ de eo nobis suggesta fuerūt, veritatis certitudine fulcirentur: sed ipse maligno spiritu damnabiliter agitatus ac in reprobum sensum datus, insano consilio acquiescens, & medicinā sibi imponi metuens salutarem, carcerē fregit pariter & aufugit. Et cum propter eius fugam, ipsum magis suspectum de fide nunc quàm prius merito habeamus; ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in

† Al plus.

hac

hac parte, eidem tali absenti vt præsenti, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus & monemus, & monẽdo citamus; quatenus infra tres hebdomadas proxime sequentes: *vel ponatur aliud certum tempus;* Quarum primam pro primo termino, secundã pro secundo, & tertiam pro tertio termino & peremptorio, & trina monitione canonica eidem assignamus; quatenus compareat in tali loco personaliter coram nobis, de fide catholica & eius articulis responsurus, & aliàs facturus vt fuerit rationis: significantes eidem, quòd si mandatis nostris, immo verius Apostolicis non paruerit cum effectu, infra præfatum terminum ei assignatum, compareudo in loco antedicto personaliter coram nobis, quòd erit maioris excommunicationis vinculo innodatus: Quam excommunicationis sententiam, nos Inquisitor præfatus auctoritate qua supra, in eum vt in contumacem & inobedientem nobis, immo re vera domino nostro Papæ, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc, præfata trina monitione canonica præeunte, iustitia suadente, & eius inobedientia & contumacia exigente, ferimus in his scriptis. Datum, &c.

Alia forma ad idem.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum in terris talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabili & dilecto nobis in Christo rectori talis Ecclesiæ, Salutem, & mãdatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

AD vestri notitiã deducimus tenore nostrarum præsentium litterarum (quod dolendo referimus, & referendo dolemus) quòd talis, de tali loco, talis diœcesis, delatus nobis de hæretica prauitate, recepta informatione & iustitia suadente extitit per nos captus, vt videremus an ambularet in tenebris vel in luce: ipse vero nos metuens, absq; causa, cum nostri sancti officij sit nulli obesse, sed potius prodesse: quia reducere oberrantes ad ouile Dominicum, ne lupinis hæreticorum morsibus deuorentur, imprudenti consilio inductus pariter & seductus, illius, qui primum hominem decepit, ne paradisi terrestris delitijs frueretur, carcerem fregit pariter & aufugit, & quò inierit, ignoramus: Nosque cupientes eundem totis nostris viscribus † reducere, ne oberret, & versutorum hæreticorum laqueis inuoluatur, vel si iam inuolutus exiterit, enodetur: Ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, vobis in virtute sanctę obedientię præcipimus & mãdamus, & mandando requirimus & monemus, vno pro trino edicto, aliàs excommunicationis sententiam vt contra inobedientem, in vos ferimus in his scriptis, quatenus die Dominica proxime venienti, in vestra Ecclesia, quando Missarum solemnia celebrantur, & maior inibi erit cleri & populi multitudo, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, eidem tali fugitiuo in virtute sanctæ obedientiæ præcipiatis & mandetis, & mandando requiratis, moneatis, & citetis, alta & intelligibili voce: immo nos eidem tali præcipimus & mandamus, & mandando requirimus, monemus, & citamus, quatenus infra triginta dierum spatium proxime subsequentium, in tali ciuitate & monasterio eiusdem, Fratrum Prædicatorum, compareat personaliter coram nobis, de fide catholica, & aliàs de articulis fidei responsurus: quorum primos decem pro primo termino, & alios decem prædictis decem immediatos pro secundo, & vltimos decem pro tertio & vltimo & peremptorio termino assignetis: & nos etiam assignamus; notificantes publice, vbi prius, fugitiuo tali prænominato, quòd nisi coram nobis personaliter comparauerit cum effectu, infra terminum dictum eidem assignatum, & in loco in antea memorato, sciat se fore excommunicationis vinculo innodatum: quam excommunicationis sententiam nos in eum tamquam in inobediẽtem, rebellem, & contumacem nobis, immo verius domino nostro Papę, & Ecclesię sanctę Dei nunc ut ex tunc, & tunc vt ex nunc iustitia suadente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his scriptis: significantes eidem quòd si contumaciter se permiserit excommunicationis vinculo innodari, procedemus contra eum ad vlteriora, prout ius & iustitia suadebunt: Reddatis literas portatori in signum nostri mandati completi, vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datum, & cetera.

† Al viribus.

COMMENT. XXXV.

Num. 135.

a ¶ SI autem Inquisitor inuenire nõ poterit vbi ille fugitiuus est, &c. citet eũ personaliter in Ecclesia cathedrali illius diœcesis, &c.] *Hunc ipsum ordinem citandi fugitiuos, quem his docet Eymericus, prascripsit iam olim concilium Biterrense c. 14. in hæc verba:* Eos qui se contumaciter absentant, facitatis citari solenniter in parochiali, seu cathedrali Ecclesia eorundem, & in locis, in quibus domicilium vel habent, vel habere solebant: & ita contra eos legitimis edictis propositis, præcedenti expectatione matura, diligenti etiã discussione habita super actis: ac prælatorũ, de quibus expedire videritis, cõsilio sigillato, ad taliũ condẽnationẽ, eorum absentiã, Dei & Euangeliorũ supplentẽ presentia, pro culparum exigentia procedatis. *hactenus ibi. Idem vult Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 6. & auctor innominatus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, rubrica, De his, quæ pertinent ad executionẽ officij inquisitionis n. 15. & plenius eodẽ tractatu in rubrica, De hæreticis contumacibus. cetera qua de ordine procedendi contra absentes tradit hic Eymericus, valde sunt notanda, quibus nos more nostro in sequentibus magis necessaria tantum adiungemus.*

Forma & ordo citãdi fugitiuos.

b ¶ Forma citãdi aliquem fugitiuum, &c.] *Diximus paulo ante, cum Eymerico, eos qui non inueniuntur, aut fugiunt citandos esse in causis fidei, vt compareant respõsuri de fide; nunc ea res, quomodo sit renouanda ad praxim diligenter ostendit.*

Num. 135

c ¶ Attendentes quòd fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro

eadem, ſuſpicionem delabe præfata adijcit amplio rem, &c.] *Inſignis eſt hic Eymerici locus, & vera doctrina contra Zanchinum tract. de hæret. c. 10. nu. 4. & Campegium ibidem verſi. fregit carcerem. & quoſdam alios aſſerentes, eum qui fuit in carcerem coniectus ad cuſtodiam pro crimine hæreſis, ſi fugiat pro conuicto habendum, & tanquam hæretic um eſſe damnãdum. quamuis enim hoc in alijs criminibus ſit verum, vt multi ſi putant per l. in eos. ff. de cuſto. reo. vbi Doctores. l. milites agrũ. § eius fugam. vbi Bart. ff. de re milit. & l. ſi quis aliquid. §. miles. ff. de pœnis. tenes Iaſon in l. admonendi nu. 90. & in repetitione eiuſdem legis, nu. 172. ff. de inreiurando. Marſilius in practica criminali. § diligenter, num. 46. & §. attingam. nu. 44. & ceteri, quos refert Ioannes Rojas in tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 15. nu. 185. & ſeq. & Petrus Ducãas in regula 392. intipientes: Fugiens ex carceribus. & Campegius apud Zanchinũ loco præcitato.*

An fugiens è carcere habeatur pro conuicto de hæreſi ob fugam.

In crimine tamen hæreſis locum non habet hæc cõmunis ſententia, vt vere ſcripſit Simancas de cathol. inſtit. tit. 16. nu. 23. & in tractatu adnotationum ad Zanchinum c. 8. quem ſequitur Ioannes Rojas in dicto tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 15: quibus omnino cenſeo ſubſcribendum: nam effractio carceris, ſeu fuga nihil habet commune cum hæreſi, & potius præſumendum eſt carceris tædio, aut metu falſorum teſtiũ, aut ob ſæuitiam tormentorum aufugiſſe, quàm quòd errore intellectus id fecerit.

Ad hæc, nullo iure hæc tam ſæua Zanchini opinio comprobatur. nec videtur rationi conſonum ſolam fugam, aut carceris effractionem, violentam generare hæreſis ſuſpicionem, ex qua fugiens, aut fugere attentans debeat vt hæreticus condemnari. quanto igitur rectius ſcripſerit hic Eymericus, oſtenduntur aperte quæ proxime diximus. fuga itaque præcedenti ſuſpicioni aliquid addit, vt docet hic auctor: id vero quantum ſit, & quale, ex delicti & perſonæ qualitate, & indicijs criminis prudens Inquiſitor iudicabit.

Et hæc vera eſſe putamus in eo qui carceri traditus eſt ad cuſtodiam, qui fugit antequã damnaretur de hæretica prauitate, de quo loquitur auctor hic, & alij præcitati; nam de damnato iam & carceri ad pœnitentiam tradito, quid ſit ſentiendũ ſi fugiat, an velut relapſus, aut impœnitens ſit damnandus, agã cum Eymerico infra ſuper q. 97. vbi enim caſus lõge diuerſi ſunt, nec pari iure cenſeri debent.

Fugiẽs è carcere, ob ſolã fugam quæ pœna ufficiẽdua.

Sed ne ob fugam impunitus euadat, quidam cuſtodiretur pro hæreſi è carceribus effugit, conſuetudine potius quàm lege aliqua receptum eſt, præſertim in Hiſpania, vt ſi honeſtior ſit is qui fugit, vt ſi nobilis, doctor, religioſus, aut aliàs honorabilis ciuis cuſtodiatur arctius, & durius puniatur. quòd ſi vilis ſit, publice verberibus flagelletur, & cauſa hæreſis in ſuo ſtatu permanens tractatur, non tamen propterea conuictus de hæreſi habetur. quamquam & alijs pœnis arbitrarijs puniri poſſunt; in quo mitius eſt eum illis agendum, qui cuſtodis negligentia euaſerũt, vt reſpõdit Vulpianus in l. 1. ff. de effractoribus, ibi: Quòd ii per negligentiam cuſtodum euaſerunt, leuius puniendos.

Circa fugientes dum haberi non poſſunt, quid obſeruandum.

Hæc tamen tunc obſeruari poſſunt, tum eõprehendi poſſunt qui aufugerunt; nam ſi haberi non poſſunt, edictis publicis ſunt euocandi, & in eos velut in contumaces & impœnitentes eſt procedendum.

Diligenter vero curabunt Inquiſitores, cum primũ intellexerint reum euaſiſſe, reſcribere ad circũcinctos Inquiſitores, aut Epiſcopos, aut alios, quos idoneos iudicauerint, vt animaduertant, an is qui effugit, ad ſuam ciuitatem fuerit profectus, vt eum ea rent capiendum, adiectis in Epiſtola nomine, cognomine, patria, ſtatura, colore & ceteris circunſtantijs, ex quibus in notitiam rei fugientis facile poſſint deuenire.

Si antè fugitiuus ille, qui neſcitur quò abijt, erat deprehenſus in hæreſi non ſolum teſtibus, ſed propria confeſſione, & dixerat ac conceſſerat ſe velle eas abiurare, & ante abinrationem fugic, & præſertim ſi erat religioſus, & ipſas hæreſes prædicaſſet, poteſt citari, & verbis magis aggranari per modum ſequentem. 136

Forma citandi aliquem fugitiuum, qui debuerat abiurare, quatenus veniat infra certum terminum, ad faciendam abiurationem prædictam, & excommunicandi eum, niſi faciat, vt mandatur.

VNiuerſis & ſingulis Chriſtifidelibus in regnis & terris illuſtriſſimi talis regis, & aliàs vbilibet conſtitutis, frater N. in prædictis terris & regnis Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Saluẽ in auctore & conſeruatore fidei Dei, & Virginis filio domino noſtro IESV CHRISTO.

MISSVS à ſede patris redemptor noſter Dominus IESVS CHRISTVS, ne ad imaginem ſuam hominem eonditum perdi contingeret, ſi vnde redimeretur † non haberet, ſimilem nobis ſumens habitum, vt pateret oculis in mortis tenebris poſitorum, de ſua ineffabili pietate remedia diuerſa contulit, per quæ humano generi etiã poſſet felicitas impartiri: ſed eece declinante iam mũdi veſpere ad occaſum, & hominum malitia excreſcente, corrupti iam ſæculi corruptelam non ſolum ſentiunt elementa corrupta, verum etiam creaturarum digniſsima creatura ad imaginem & ſimilitudinem eondita creatoris. Peccat enim ad extremum homo miſerrimus, qui in ſui creatione in paradiſi medio conſtitutus, vt operaretur & cuſtodiret eundem, & de omni ligno, quod erat in eo, excepto ligno ſcientiæ boni & mali, ve ſeeeretur, manere non potuit in eodem; qui etiam erga fines ſæculorũ degenerat, & varijs & noxijs quæſtionum nexibus ſe inuectit. Ecce nãque pec catis exigentibus oua aſpidum iam ſunt rupta, & telas aranex texuerunt, quia fallaces & ſubdoli vulpini & infelices hæretici, falſum & peruerſum intellectum, quinimmo bueeis crepantibus per mundi latera ſonuerunt. Sed re uera qui de uenenatis eorum comederit, morietur: quoniam eorum perfidæ doctrinæ, ac nefarijs conſilijs inhærentes, æternis incendijs adſcribuntur. Ecce liqui

† In nonnullis manuſcriptis legitur, ne duceret.

Genes. 1.

dem

Iosue 7. & c. Ecclesia 5. q. 4. Numer. c. 16.

dem noua Achan progenies, quæ de anathemate Iericho regulam auream palliolumque furatur, Abiron quoque & Dathan & Chore detestanda soboles, nouis thuribulis fermentatum thymiama, nouis volunt altaribus adolere: hi sunt namque caupones, qui aquam vino commiscentes, virus draconis in aureo propinant calice Babyloni; ita quòd nisi botrus, vnde vinum nascitur, in flore lædatur, fructum non solum amarum, sed etiam pestiferum germinabit. Ecce siquidem (quod prædolentes referimus, & referendo dolemus) vestræ charitati irradiatæ splendoribus fidei orthodoxæ notum facimus per præsentes, quòd vir quidam Ecclesiæ sanctæ Dei contumax & rebellis, frater N. vocatus ordinis talis, habitu obfuscatus, de tali villa †, talis diœcesis; tam ex testium legitimæ productione, quàm eiusdem propria confessione malignitatis spiritu agitatus, conuictus extitit, hæresibus multisque erroribus irretitus iudicialiter coram nobis, † & hoc in errores quosdam, quinimmo pestiferas damnatas hæreses incidendo, semel & bis eas in tali loco publice prædicando; immo potius aliquando pertinaci animo defendendo. Hæreses autem & errores isti erant: Primus quòd, &c. *ponatur*: Secundus quòd, &c. *ponatur*: Tertius, &c. *ponatur & sic de alijs consequenter*. Ea propter per nos præfatum Inquisitorem in multis concilijs diuersis locis & temporibus celebratis, in quibus idem Frater pluries plenissime est auditus, de multorum peritorum tam sæcularium quàm regularium, tam doctorum in vtroque, quàm magistrorũ & lectorum in Theologia consilio & assensu extitit vnanimiter concordatum, nullo penitus discrepante, quòd præfatus Frater N. ordinis memorati habitu obfuscatus, pro suis hæresibus & erroribus, quia videbatur redire ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ pœnitendo, non erat pro tunc curiæ sæculari tradendus vltimo supplicio feriendus; sed potius (sibi parcendo pro illa vice, & non amplius) in villa tali, vbi deliquerat, præfatos errores ac hæreses publice prædicando, publice illos ac omnem hæresim generaliter abiuraret: & postmodum spoliatus † omnibus priuilegijs † sui ordinis, & nudatus in conuentu tali sui ordinis, pro carcere perpetuo resideret, & ita fuit in eius præsentia condemnatus. Ipse autem tamquam canis ad vomitum rediens, nouissima peiora prioribus commiscens, dolores doloribus adijciens, noua vulnera corpori Christi mystico grauirer imprimens; quod mentis nostræ præcordijs tamquam res cogitatu terribilis actuque horribilis, Deo nimium abominabilis, & omnibus Christifidelibus odibilis, grauem pertulit vim doloris. Nam ipse frater N. qui videbatur aliàs pœnitere, quem sancta mater Ecclesia satagebat eius misericordiæ vberibus enutrire, cum de eius fuga nullus aliquid cogitaret, ipse medicinam refutans salutarem, vt ægrotus freneticus & insanus, timens vino & oleo eius vulnera confoueri, tamquam rebellis & inobediens, matri nostræ Ecclesiæ sanctæ Dei, & eius Inquisitori iudici delegato præmissa complere contemplit, & quodlibet præmissorum; vulpi-

† id est, oppido seu ciuitate

† Maluimus hunc locum ita corruptũ relinquere, quàm ex nostro capite quicquã addere, vel mutare.

† Cap. excõmunicamus. 2. §. Credentes. extra de hæret.

A ne fugiens, per diuersaa partes regni & prouinciæ discurrendo, & hoc quasi per annum in latibulis habitando; nunc autem eum, quò malignus spiritus duxerit, ignoramus. Idcirco cupientes nos, & nostris totis conatibus inhiantes, qui in officio Inquisitionis sanctæ præfatæ, quamuis immeriti, præsidemus, ipsum Fratrem N. dicti ordinis, vt ouem perditam oberrantem ad ouile Dominicum reuocare, exemplo illius, qui dimissis nonagintanouem in deserto, centesimam venit requirere, ne periret: Citamus, monemus, & requirimus, primo, secundo, & tertio peremptorie per præsentes, quatenus infra tot dies à monitione
B ista nostra proxime computandos, in tali loco, vel vbi fuerimus, compareat personaliter coram nobis, sbiurationem præfatam facturus, & aliàs per nos pro suis demeritis puniendus: Et hoc ei mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis infra terminum prætaxatum. Si autem (quod Deus auertat) nobis inhoc inobediens extiterit, & rebellis præfatis nostris mandatis & monitis, immo verius Apostolicis non parendo, sciat se excommunicationis sententia innodatum; quam sententiam nos F. N. Inquisitor præfatus nunc vt ex tunc, & tunc vt ex
C nunc auctoritate Apostolica, & iuncti nobis officij contra Fratrem N. supradictum ferimus in his scriptis: quam sententiam si sustinuerit animo pertinaci, contemnendo abiurationem facere præfatam, indicabimus eum tradendum curiæ sæculari tanquam hæreticum pertinacem, prout nobis mandant canonicæ sanctiones. Lata est hæc sententia, & cetera.

Forma alia ad hoc idem.

VNiuersis & singulis Christifidelibus, in ter 137
ris serenissimi talis domini Principis iurisdictioni subiectis, & alijs quibuscunque Christi-
D imagine insignitis, & fonte baptismatis renatis F. N. in præfatis terris Inquisitor hæreticæ prauitatis à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus: Salutem, & ad æthereos choros victricem palmam fidei reportare.

AD extirpanda zizania venenosa de medio populi Christiani, vbi dignoscuntur claris vestigijs excreuisse, seminante illa zizaniorum satore Satana, humani generis pestifero inimico, tanto studiosius inuigilandum existit, quanto perniciosius (si negligantur de medio catholici seminis eradicari) in tantũ superexcrescerent, quòd segetẽ tritici iam albã, ad messem fidei splendoribus re-
E lucentẽ, in agro dominico suffocarẽt. Hi sunt subdoli ac fallaces hæretici, Christiani populi mortiferi inimici, subuersores catholicæ fidei, & cõtemptores Ecclesiæ sanctæ Dei. Hi sunt vulpeculæ Sã- Iudicũ. c. 15.
sonis scies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, qui vineam Domini Sabaoth, Ecclesiam videlicet catholicam, diffusam per orbem hac illac discurrentes, conantur totis viribus demoliri. Hi sunt, qui circumeuntes mare, & aridam, & occulta conuenticula † facientes, segregant se à communi conuersatione fi-

† c. Excommunicamus. 1. § adijcim⁹ de hæret.

Pulchra hæreticorũ cũ rebus fœtidis, & venenatis compa ratio.

delium, uita & habitu diſſidentes. Hi ſunt apri de ſylua motu uelociſſimo, & morſu amariſſimo fructus fidei vberes deuaſtantes. Hi ſunt qui præ tendunt quandam fictam & ſimulatam exterius ſpeciem ac imaginem ſanctitatis, per quam facilius perſuadeant & ſeducant; ſed ſunt ueraciter vt ſepulchra exterius deaurata, quæ interius plena ſunt ſpurcitijs & cadaueribus mortuorum: nam omnis cogitatio eorum intenta eſt ad malum omni tempore. Sunt enim ſerpentes hæreſis virus efflantes, qui eos lethaliter inficiunt, ad quos accedunt: ſuntque venenoſi ac mortiferi ſcorpiones geſtu & habitu ſimplices, qui niſi de medio extirpentur, venena ſua infundent, inficient, & mactabunt. Sane nouiſſime diebus iſtis, peccatis exigentibus noſtris, in partibus iſtis, ille humani generis pertinax † inimicus, qui ab initio intuſus eſt omnifaria ſua perfidia & inuidia, ſalutem hominis impedire, per quendam ſuæ miniſtrum nequitiæ, & operarium iniquitatis ſparſit mortifera venena, dum Frater talis ordinis, tali habitu obfuſcatus, auſu nefario prædicauit publice in tali Eccleſia talis ciuitatis vel loci, damnatas hæreſes, & errores intolerabiles, quæ ſequuntur: Primus, &c. *Inferatur*, prout teſtibus legitimis eſt conuictus, & etiam iudicialiter eſt confeſſus: Verum poſt multas catholicas informationes, & poſt crebras vexationes carcerales, & calamitates frequentes, adhærens conſilio ſaniori, tandem acquieuit dictos errores & hæreſes reuocare, ac publice abiurare; ſed poſt antefati humani generis inimici inſano ductus perſuaſu pariter & ſeductus, & mala malis accumulans, peioribus ſe ſordidans, errores erroribus coadunans, tamquam canis ad vomitum rediens, damnatas hæreſes priſtinas eſt amplexus; quod nimium noſtra interiora præcordia fauciauit: Nam cum fingeret pœnitere, ac velle aſſertas ac prædicatas per eundem damnatas præfatas hæreſes & errores reuocare, ac publice abiurare & abnegare, & de eius fuga nullus aliquid cogitaret; ipſe carcerem fregit, noſque, immo ſanctam Eccleſiam deluſit pariter & aufugit, & quò eum duxerit antefatus malignus ſpiritus, cuius applauſu ſic egit, totaliter ignoramus: Noſque, & non immerito, metuentes, ne venena ſuæ peruerſæ antefatæ doctrinæ alibi diffundat, cordaque ſimplicium inficiat pariter & deludat, cupientes ſimplices ab huiuſmodi prauis incurſibus præſeruare, ipſumque reducere ad gremium Eccleſiæ Dei ſanctæ, atque ad vnitatem fidei orthodoxæ: Nos illi abſens corpore †, præſens autem mente, illi abſenti vt præſenti, auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando monemus pariter & citamus; quatenus infra tres menſes, quorum primum pro primo, ſecundum pro ſecundo, tertium pro tertio, & peremptorio termino aſſignamus, in domo Fratrum Prædicatorum talis loci, facturus præfatam abiurationem, reuocationem, & abnegationem publicam hæreſum prædictarum, & aliàs reſponſurus de fide, compareat perſonaliter coram nobis, ac etiam recepturus ſecundum ſua tanta demerita pœnitentiam ſalutarem: aliter elapſo termino præfato aſſignato, ſciat ſe excommunicationis mucrone percuſſum: quam excommunicationis ſententiam nos Inquiſitor præfatus, in eum vt in contumacem, inobedientem, & rebellem nobis, immo re vera domino noſtro Papæ, & Eccleſiæ ſanctæ Dei, præfata trina monitione canonica præeunte, nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc iuſtitia exigente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his ſcriptis: notificantes eidem, quòd ſi antelata ſententia ſe permiſerit contumaciter innodari, procedemus contra eum ad vlteriora, eius contumacia non obſtante, prout volũt canonicæ ſanctiones. Lata fuit hæc ſententia, &c. cetera.

Al. peruicax

† cap. Veritatis. § nos igitur. de dolo & contu.

Si autem citati huiuſmodi non comparuerint, ſed promiſerint ſe excommunicationis vinculo innodari, publicabuntur excommunicati in omnibus illis Eccleſiis atque locis, in quibus fuerunt sitati per litteras tenoris ſequentis. 138

Forma denuntiandi excommunicatum, qui citatus reſponſurus de fide, vel abiurationem facere, noluit comparere.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini ditioni ſubiectis, Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, dilectis nobis in Chriſto rectori talis Eccleſiæ, ac Vicario talis Eccleſiæ, & alijs quibuſcunque, ad quos præſentes peruenerint: Salutem in Domino, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

AD veſtram, & veſtrorum cuiuſlibet notitiam deducimus, noſtrarum tenore præſentium litterarum, quòd nos talem, de tali loco, iuſtitia ſuadente, fecimus moneri & citari in veſtris præfatis Eccleſijs, quatenus ſub pœna excommunicationis compareret infra ei certum terminum aſſignatum, reſponſurus de fide, & aliàs acturus & ſacturus, vt ratio ſuaderet, perſonaliter coram nobis, vt in noſtris litteris videbitis plenius contineri: quarum tenor ſequitur per hæc verba: Frater, &c. *Inferantur totaliter, & ex toto. & ſequatur.*

Verum cum ductus malo cõſilio & ſeductus, non comparuerit, nec excuſationem miſerit, ſed contumaciter renuerit comparere, pariter & parere noſtris, immo re vera Apoſtolicis monitis & mandatis, propter quod eſt excommunicationis vinculo innodatus: Ea propter vobis, & cuilibet veſtrum, auctoritate Apoſtolica ſupradicta dicimus; & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, & mandando vos requirimus, & monemus, vno pro terno edicto, aliàs excommunicationi volumus vos ſubiacere; quatenus prima die Dominica immediate ſequenti, & aliàs extũc, omnibus & ſingulis diebus Dominicis, & feſtiuis, in veſtris Eccleſiis, dum Miſſarum ſolemnia celebrantur, & inibi erit cleri, & populi multitudo, ipſum talem excommunicatum alta voce & intelligibiliter publicetis, ac eum vitetis, & vitari

tari à veſtris ſubditis faciatis, tantum & tamdiu, quouſque de eius abſolutione vobis per noſtras litteras conſtiterit manifeſte: Reddatis litteras portatori, diem & horam receptionis, & publicationis continentes, & teſtes etiam coram quibus veſtris ſubſcriptionibus poſitis in eiſdem. Datum, & cetera.

Forma alia ad hoc idem.

139 FRater N. ordinis Prædicatorum in terris ditioni talis domini ſubiectis, Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, Venerabilibus & nobis in Chriſto dilectis Rectoribus talis & talis Eccleſiarum: Salutem in Domino, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

CVM talis de taliloco, &c. de mandato noſtro, ac per litteras noſtras fuerit citatus peremptorie & canonice in veſtris Eccleſijs, & aliàs in domibus proprijs, in quibus conſueuit communiter commorari, quia præſens non poterat perſonaliter inueniri, cum diceretur & eſſet veraciter fugitiuus, nec ſciremus, ſicut nec in præſentiarum ſcimus, quò eum duxerit malignus ſpiritus humani generis inimicus: vt certa die & loco compareret perſonaliter coram nobis, ſuper quibuſdam articulis hæreticalibus, de quibus erat publice diffamatus, vel nobis delatus, vel in tali Eccleſia publice prædicauit, vel confeſſus extitit, & aliàs de fide catholica reſponſurus, & acturus, ac recepturus quod iuſtitia ſuaderet, ſub pœna excommunicationis, quam (ſi contra faceret) eum innodari voluimus ipſo facto: ipſe vero inſano conſilio acquieſcens, & mala' malis adijciens; & peiora peioribus † ſubnectens, contumaciter a renuit comparere; nec pro eo tunc comparuit aliquis excuſator; nec poſtmodum, quamuis diutius fuerit expectatus; ſed ſubterfugiens, & hinc inde latitans, in cauſa fidei ſe contumaciter abſentauit. Nos igitur Inquiſitor præfatus, attendentes quòd ſecundum canonica inſtituta, pœna contumacibus debetur, & creſcente contumacia †, creſcere debeat & ipſa pœna, ipſum talem pro hæreſi fugitiuum, ac parere ſubterfugientem, in cauſa fidei contumacem, & excommunicatum habuimus & habemus, & talem ab omnibus haberi volumus, ac etiam reputari: Ea propter auctoritate Apoſtolica, vobis & veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis præcipimus & mandamus, quatenus prædictum talem in veſtris Eccleſijs publice, alta voce & intelligibili, ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis, ibidem ad audienda diuina clero & populo congregatis, excommunicatum, vt contumacem pro hæreſi, & fugitiuum publice nuntietis, & vos eum euitetis, ac faciatis à veſtris ſubditis euitari, tantum, & tamdiu, quouſque vobis plene conſtiterit, quòd ſit à prædicto excommunicationis vinculo abſolutus: monentes nihilominus parochianos veſtros ſemel, ſecundo & tertio, canonice & peremptorie ex parte noſtra, & ſub excommunicationis pœna, ne prædicto tali, aut cum eodem excommunicato participent quoquo modo: ſed b ipſum tanquam vere excommunicatum habeant & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæreſi, ſi ipſum c alicubi eſſe ſciuerint, nobis detegant & reuelent; alioquin in eos, qui legitime ac canonice moniti ſcienter contra fecerint, excommunicationis ſententiam, hac noſtra competenti monitione canonica præeunte, ferimus in his ſcriptis: uolentes, vt in ſignum ac teſtimonium recepti & completi per vos mandati noſtri, ſigillum veſtrum præſentibus apponatis. Datum, & cetera.

† Al. priori hoc modo.

† De multis incõmodis & pœnis cõtumaciæ Vide Hoſtien. Ioan. And. & alios in c. ex communicamus 2. §. qui autem, de hæret.

COMMENT. XXXVI.

a COntumaciter renuit cõparere, nec pro eo tũc comparuit aliquis excuſator.] *Multa mihi probant Eymericum præter theologiam, vtrumque etiam ius non leuiter calluiſſe, cum in hoc præclaro opere plurima paſſim inſerat, quæ cum iuris regulis penitus conueniant: quamuis ipſe iura non citet. & qui dicunt eum nihil præter rudem praxim intellexiſſe, longe abſunt à veritate: quos ita dicere puto, vel quia eum non legerunt vt oportuit diligenter, vel vt furta ſua occultarent, cum ita fere ſit hodie natura comparatum, vt eum magis vituperent, à quo plura acceperint: aut ſaltem nolunt nominare.* *Num.* 139. Eymericus peritus iuris.

Sed *in viam reuertor. Hic locus inter cetera mihi ſuadet verũ eſſe quod paulo antea dicebam. nouerat Eymericus ex iuris traditionibus, nõ poſſe in cauſis criminalibus intereſſe procuratorem, præſertim in grauioribus, neque ad agendum pro abſente, neque ad defendendum eum. l. penult. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. cap. veniens. de accuſatio. cap. 1. in fine. capitu. in criminalibus. 5. queſt. 3. cum ſimilibus allatis per Antonium Rubeum Alexandrinum in tracta. de poteſt. procurato. in cauſis criminalibus, nume. 54. & ſequen. & Ioannem Rojam in ſingularibus fidei, ſingul. 170. incipien.* Procurator. *& Repertorium Inquiſito. verbo, procurator. & ratio eſt: quoniam ſicut ſententia capitalis non poteſt ferri in abſentem, ita nec in eius procuratorem, cum procurator non deliquerit. Rurſus, quoniam neceſſaria eſt reorum confeſſio, præſertim in crimine hæreſis, cum conſiſtat in mente eius, qui id ſcelus commiſit, de quo nemo melius quàm delinquens ipſe poteſt reſpondere. Hæc inquam intuitus auctor hoc loco, non dixit, nullum pro hoc abſente fugitiuo eius nomine comparuiſſe procuratorem, quia is non fuiſſet admiſſus ob rationes allatas: ſed dixit, non comparuiſſe aliquem excuſatorem.* In cauſis criminalibus cur non poſſit intercedere procurator.

Atque hoc veriſſime & doctiſſime dixit, quoniã cum reus eſt abſens, poteſt aliquis de innocentia eius coram iudicibus dicere, non velut procurator, ſed vt quilibet. ita Bartolus in extrauaganti, ad reprimendum. verbo legitime. quem ſequitur Carrerius tracta. de hæret. num. 513. & Simancas de catho. inſtit. tit. 52. num. 4. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 170. Pro reo abſente, an excuſator admittendus & quando.

Sed hæc omnia ita accipienda eſſe docent practici, vt vera ſint, cum abſens eſt reus; item cum ſolum eſt in fide ſuſpectus: ſecus autem ſi vere hæreticus eſſet; tunc enim nullus pro eo excuſator, aut defen-

for esset audiendus, iuxta c. si aduersus. de hæret. quo omne hæreticis patrocinium denegatur. neque hac Eymericum latuerunt hoc loco, cum solum agat de eis tando suspecto in fide, non autem de eo, quem vere cõstabat hæreticum esse, vt series disputationis ostendit à num. 138. vsque ad un. 140. exclusiue.

Excusatoris partes quales.

Huius autem excusatoris partes erunt allegare probabiles & instas absentię seu fugę causas, verbi gratie, reum tędio carceris, aut tormentorum metu, cum esset delicatus, aut falsorum testium prędiudicio recessisse, quę si verisimilia iudicentur, sententia differenda est, donec omnia maturius expendantur, ne inauditus reus, aut indefensus condemnetur.

Hæretici bãniti & diffidati: & quid bănire & diffidare.

b ¶ Sed ipsum tanquam vere excommunicatum habeant, & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæresi, &c.] *Sed non videtur hic auctor iuxta legum sanctiones loqui, cum hæreticos propria auctoritate capere, spoliare, ac etiam interficere liceat: sunt enim banniti & diffidati. authent. Gazaros C. de hæret. ibi:* diffidamus atque bannimus. *hæc enim verba:* diffidare, & bannire *significant statuere, vel præcipere, vt impune possint interfici. cap felicis. de pœnis. lib. 6. docent Angelus de Perusio consil. 13. quę sequitur Geminianus in c. 1. de homicid. lib. 6. circa finem versi. quæro quid importent. & alij eodem loco. & Petrus Godofredus in dicta authent. Gazaros. C. de hæret. verbo, diffidamus. & Ioannes Rojas in singul. fidei. 5. num. 31. in octaua ampliatione. & alij per hos relati.*

Bãniti & diffidati, an impune occidi possint.

Diffidatos vero & bannitos, non modo per iudicem, sed etiam per priuatos impune posse occidi Martianus videtur permittere. l. 3. in fine. ff. ad leg. Cornel. de sicarijs, ibi: transfugas licet vbicunque inuenti fuerint, quasi hostes interficere. *& ratio esse videtur, quoniam banniti & diffidati à Papa, vel Imperatore, vel à legibus iam conditis per eos, sunt extra beneficia ipsorum diffidantium; iam in diffidatos & bannitos publice bellum indictum esse videtur, vt pulchre docet Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap. 14. in fine.*

Hæreticos an quilibet propria auctoritate capere possit & spoliare.

Sed hac sententia falsum de capiendis, ac spoliandis hæreticis propria auctoritate aperte statuta est rescripto quodam Innocentij IIII. incipiente: Ad extirpanda. §. *idem quoque. in hac verba:* Idem quoque Potestas, seu Rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis, vel loci supponat tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur: & teneatur bannum huiusmodi à suis prędecessoribus positum confirmare: præcipue autem

A quòd nullus hæreticus, vel hæretica, de cetero habitet, vel moretur, aut subsistat in ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem; & quicunque ipsum, vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune: & omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure. *hactenus ibi. Quę cum ita sint, non videtur debuisse loqui Eymericus prędicto modo, sed oportuit eum dixisse, vt quilibet caperet & spoliaret eum, qui pro hæresi fugitat.*

B *Verumtamen hanc in Eymericum obiectionem bifariam diluimus. Primum dicimus, superiorem allatam à nobis sententiam accipiendam esse, cum constat vere hæreticos esse eos, qui fugiunt, aut latitant, vel quia damnati sunt, vel quia aliàs constat eos in manifestis hæresibus esse, iuxta textum in cap. super quibusdam. extra de verbor. signi. tunc enim iure & capi propria auctoritate, & spoliari, ac etiam si resisterent violenter, impune occidi possent. is autem de quo hic agebat auctor, nondum damnatus erat, nec fortasis conuictus, ideoque velut excommunicatum vitandum asseruit, non vt hæreticum capiendum, aut interficiendum, sed reuelandum, & detegendum admonuit.*

C *Rursus addo, quòd etiamsi constaret hæreticum eum esse, tutius tamen est & securius, vt iudicis auctoritate & capiatur (si commode hoc fieri possit, & absque periculo euasionis ipsius rei) & spolietur, vt optime docuit Goffredus in sum. tit. de hæret. §. sed nunquid catholici. quem sequitur Archidiaconus in cap. si vos. 23. q. 5. in principio, in hęc verba:* Sed nunquid catholici propria auctoritate possunt hęreticos spoliare? dic cum Goffredo satis esse tutum, vt hoc fiat auctoritate Ecclesię vel principis. *hęc ille. idem tradit glossa in c. si aduersus. de hæret. verbo, auxilium. in fine. quod etiam videtur sentire concilium Tolosanum, quod mox citatur, & Ambrosius de Vignate tract. de hæret. quæst. 16.*

Ibidem. Reperti hæretici detinãdi ne fugiãt, & iudicibus indicandi.

D c ¶ Si ipsum alicubi esse sciuerint nobis detegant, & reuelent.] *Ita' fieri iussit iam olim concilium Tolosanum c. 2. in hac verba:* Et si quos reperierint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum adhibita cautela ne fugere possint, Archiepiscopo, uel Episcopo, uel dominis locorum, seu balliuis eorundem: cum omni festinantia studeant intimare, ut animaduerlione debita puniantur. *hac ibi.*

IN TRE-

IN TREDECIM MODOS PROCESSVM
in causa fidei debite terminandi obseruatio.

HAEC pars, quæ nunc sequitur, est valde necessaria: in primis verò admirabilis, multoque iudicio & prudentia constituta, cum Eymericus rem alioquin per se difficilem, fusam & late patentem ad certa quædam capita deduxerit, quibus omnis hæresis causa possit terminari. quem fuerit in hac re auctor secutus, ignotum est mihi: coniectura tamen assequor, eum acri iudicio, multo labore, & diligentia, vsu rerum accedente, ex concilio Tolosano, Biterrē si, & Narbonensi olim in partibus Gallicanis contra hæreticos editis, & ex consultationibus Guidonis Fulcodii ad Inquisitores, hos terminandi processus modos collegisse, & in hanc methodum absolutissimam & exactissimā redegisse. neminem inuenio qui ante Eymerici tempora hæc docuerit: multos tamē reperio, qui ipsum penitus fuerint postea secuti, nec verbis quidem mutatis: nam inter ceteros Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum in 3. parte à quæstione 20. vsque ad quęstionem 34. totam hanc tractationem transcripsit. Idem fecit Tabiensis, breuius tamen in sum. verbo Inquisitor. s. 12. num. 13. & multis sequentibus. & Postremo Reuerēdissimus Vmbertus Locatus in fine sui operis iudicialis, tit. De formulis in sancto inquisitionis officio agendorum, eundem in hac parte Eymericum est imitatus.

Eymerici methodus in cō stituēdis modis finiendi fidei processum, & qui eum fuerint imitati.

Hæc tamen non sunt furti nomine censenda. nam vt vere de hac etiam re disserens Bartholomæus Riccius, vir latine peritus dicebat: nō sunt ea furta putanda, quæ fiunt non inuitis dominis. honestius tamen & laudabilibus est ingenue profiteti per quos profecerimus: nam & hinc quandoque iniuria auctori fieri potest: qui enim ignorant tempora, quibus quisque scripserit, facile putabit, eum à quo ceteri acceperunt, viee versa à ceteris accepisse. & propter hanc causam compellimur quandoque (vt cuique honos suus illæsus conseruetur) aperte dicere, quibus locis alij Eymericum penitus sequantur. tametsi alia quoque inde nascatur vtilitas: quoniam veriora & firmiora purantur, quæ multi, præsertim viri graues & docti vno consensu sequuntur. itaque quo plures sunt qui ab Eymerico acceperint, eo magis credendum est eius doctrinam sanam esse, tutam esse, & multa æquitate, ac prudentia niti.

Quomodo & qualiter processus in causa fidei est terminandus: & sunt tredecim modi processum in causa fidei debite terminandi.

EXpedito primo, quomodo & qualiter processus fidei sit initiādus; & secundo, quomodo & qualiter sit continuandus: tertio nunc uidendū existit, quomodo & qualiter sit fine debito terminandus. Vbi est considerandum, quòd omnis processus fidei, uno tredecim modorū est debite terminandus. Nam delatus de hæresi uisis & diligenter discussis omnibus actis & actitatis, & in causa productis, & habitis uarijs consilijs peritorum,

1 Vel reperitur absoluendus, & ab hæresi totaliter immunis.

2 Vel reperitur solum diffamatus de hæresi generaliter.

3 Vel reperitur quæstionibus & tormentis supponendus aliqualiter.

4 Vel reperitur suspectus de hæresi leuiter.

5 Vel reperitur suspect⁹ de hæresi uehementer.

6 Vel

6 Vel reperitur ſuſpectus de hæreſi violenter.
7 Vel reperitur diffamatus de hæreſi, & ſuſpectus inſimul & communiter.
8 Vel reperitur confeſſus hæreſim & pœnitens, & non relapſus probabiliter.
9 Vel reperitur confeſſus hæreſim & pœnitens, ſed relapſus veraciter.
10 Vel reperitur confeſſus hęreſim, & impęnitęs, ſed non relapſus realiter.
11 Vel reperitur confeſſus hęreſim, & impęnitens atque relapſus certitudinaliter.
12 Vel reperitur non confeſſus, ſed conuictus de hæreſi legitimis teſtibus, & aliàs iudicialiter.
13 Vel reperitur cõuictus de hęreſi, ſed fugitiuus, vel abſens contumaciter.

Et ſicut dictum eſt de hęreſi, ſic & dicendũ eſt de hęreticorũ receptatione, defenſatione, vel fautoria. Nam delatus de receptatione, defenſatione, vel fautoria hæreticę prauitatis, vel reperitur abſoluendus, & immunis totaliter, vel diffamatus generaliter, & ſic de alijs, vt de hæreſi eſt prædictum.

De primo modo finiendi fidei proceſſum quando delatus eſt abſoluendus.

141 PRimus modus proceſſum fidei terminandi & finiendi eſt, quando delatus de hęreſi proceſſus meritis diligenter diſcuſsis cum bono conſilio peritorũ reperitur ab obiecto hæreſis crimine immunis totaliter: & hoc eſt, quando delatus non conuincitur, nec confeſsione propria, nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima; nec aliàs ſuſpectus, nec diffamatus publice de prædicto crimine reperitur.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis enim per Epiſcopũ & Inquiſitorem coniunctim, vel diuiſim, quia in hoc caſu vnus ſolus poteſt, iuxta gloſſ. Ioan. And. ſuper c. Multorum querela. de hęret. in Clemen. §. Autoritamen. & verſic. procedere contra illos, in alijs autem non abſoluatur per ſententiam tenoris ſequentis.

Forma abſoluendi delatum de hæretica prauitate, cum nihil probatur legitime contra eum.

142 NOS frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, Inquiſitor hæreticę prauitatis in terris talis domini à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Attendentes [b] quòd tu talis de tali loco, & talis diœceſis fuiſti nobis delatus de tali hæreticæ prauitate, ſcilicet quòd, &c. Attendentes etiã illa eſſe talia, quæ nõ valebamus, nec debebamus conniuentibus oculis pertranſire, deſcendimus ad inquirendum ſi prædicta fulcirẽtur aliqua veritate, teſtes recipiendo & examinando, defenſiones etiam concedendo, & alia faciendo, quę decebant, ſecundum canonicas ſanctiones: Ea propter viſis & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac cauſa, omnibuſque æqua lance libratis, habitoque conſilio peritorum in iure, ac etiam in Theologiæ facultate, illoque ſæpius repetito, ſedentes pro tribunali, more iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis ſolum Deũ & negotij veritatem, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei noſtrum iudicium prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem. Ad noſtram diffinitiuam ſententiam procedimus in hunc modum.

CHRISTI nomine inuocato. Quia per ea, quæ vidimus & audiuimus, & producta & oblata, acta & actitata ſunt coram nobis, in præſenti cauſa, non inuenimus aliquid contra te legitime fore probatum de his, quibus delatus fueras coram nobis; pronũtiamus, declaramus, ac ſẽtẽtialiter diffinimus, contra te non eſſe, nec fuiſſe aliquid actũ legitime coram nobis, propter quod poſsis, vel debeas hæreticus iudicari, nec ſuſpectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate; quare te à præſenti inſtantia, Inquiſitione, & iudicio totaliter relaxamus. Lata fuit hęc ſententia, & cetera.

Alia forma ad hoc idem.

NOS frater N. ordinis Prędicatorum Inquiſitor, &c. Viſis & diligenter diſcuſsis omnibus & ſingulis in præſenti cauſa actis & actitatis, habitoque ſolemni conſilio ſuper illis, maturo pariter & digeſto, in ſacra theologia, ac iure peritorũ ſedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, habenteſque præoculis ſolum Deum, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, ac die, hora, & loco tibi tali, de tali loco, talis diœceſis ad audiendam diffinitiuam ſententiam aſsignatis, ſententialiter declaramus, pronuntiamus, & diffinimus contra te nõ eſſe coram nobis legitime probatũ aliquid de his, de quibus delatus fueras coram nobis, ſcilicet quod dixeras, vel feceras, &c. propter quod debeas hæreticus, vel ſuſpectus de hæreſi reputari. Quare te abſoluentes per præſentẽ noſtram ſententiam, à præſenti inſtantia, ac noſtro iudicio relaxamus. Lata fuit hæc ſententia, & cetera.

Cauẽatur [c] quòd non ponatur in ſententia, quòd eſt inſons, vel immunis, ſed quòd non fuit probatum legitime contra eum. vnde ſi poſt modum, tẽporis proceſſu iterum deferatur, & legitime probetur, poteſt non obſtante prędicta abſolutoria ſententia condemnari.

143 In ſententia abſolutoria nemo inſons pronuntiandus, & quare

Eodem modo abſoluendus eſt quis, quãdo eſt delatus de receptione, defenſatione, ſeu aliàs fautoria hęreticorum, ſeu hæreticę prauitatis, cum nihil probatur contra eum legitime.

COMMENT. XXXVII.

IDem prorſus Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. par. q. 20. et Locatus in fine operis iudicialis in formula abſoluendi delatum, quando nihil eſt legitime contra eũ probatũ, et Zanchinus c. 41. in fine. & Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 12. nu. 13. et Sylueſter de ſtrigibus lib. 3. c. 4. punct. 3.

Num. 141. De ſententijs proferendis in hoc crimine qui differuerint.

Et de ſententijs in cauſa hęr eſit pronuntiandus vi de Conradum Brunum lib.4 de hęret.c.10.& Ioā nem Rojam in ſingularibus fidei,ſingul.177.cum 2 liquot ſequen.Gondiſſalvum tract,de hæret.q.20.nu. 8.& ſeq,Franciſcum Squillacenſem de fide catholica c.44.Simancam de catho.inſtit.tit.60.& Archidiaconum & Ioannem And.copioſe in c.vt commiſſi.de hæret.lib.6.

An ſolus Inquiſitor vel ſolus Epiſcopus poſsit abſoluere.

a ¶ Talis enim per Epiſcopum, & inquiſitorē conjunctim, vel diuiſim: quia in hoc caſu vnus ſolus poteſt,&c.] *Et hac ſententia, quòd cum reus eſt abſoluendus, vel ſolus Epiſcopus, vel ſolus inquiſitor ipſum poſſint abſoluere de iure verior eſt: quāuis cōtraria ſit tutior: ſed de hoc articulo ex profeſſo diſputat Eymericus infra hac par.3.q.48. vbi dixi copioſe.*

Num. 142.

b ¶ Attendentes,quòd tu talis de tali loco,&c. fuiſti nobis delatus de tali hæretica prauitate, ſcili cet quòd,&c.] *Hic videtur non obſcure indicare Eymericus in ſententia abſolutoria exprimendas eſſe hæreſes,aut delicta eius qui eſt abſoluendus, ob qua fuit accuſatus,ſiue denunciatus;quod tamen nullo iure eautum eſt:& propterea crederem ſalubrius eſſe nullis erroribus recitatis. cum non fuerint aduerſus ipſum probati,pronuntiandam eſſe ſententiam abſolutoriam publice,ſine contra defunctum,ſine contra viuentem,quod valde prudenter cautum inuenio per Madrilianam inſtructionem anni MDLXI.cap.62. in hac verba à nobis latina reddita.* Quando defenſor memoriæ & famæ alicuius defuncti legitime cauſam defenderit, fueritque defunctus ab ea iudicij inſtantia abſoluendus,ſententia eius pronunciabitur in publica actione, cum edicta publicata fuerint contra ipſum. quamquam non debet hoc caſu produci ſtatuta defuncti qui abſoluitur in publica actione: neque etiam debent recitari in particulari errores,de quibus fuit accuſatus, cum probati non fuerint. atque hoc ipſum debet obſeruari circa illos, qui perſonaliter fuerunt capti & accuſati, & abſoluuntur ab inſtantia iudicij, ſi fuerit hoc ab ipſis petitum. *hactenus ibi. Qua propterea mihi vbique obſeruanda videntur, quoniam multa æquitate nituntur, & rationi ſunt valde conſona.*

In ſententia abſolutoria, an ſint errores exprimē di.

Num.143.

c ¶ Cauetur quòd non ponatur in ſententia, q eſt inſons,&c.] *Idem hoc obſeruant Tabienſis in ſum.verbo. Inquiſitor.§.12.nu.13.verſi. cauetur. & Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q.20. in in fine.quod eſt cuſtodiendum ob rationem hic ab Eymerico allatam.quamobrem minus bene fortaſſis Zāchinus tract.de haret.c.41.in fine poſuit in ſententia abſolutoria hac verba:* Idcirco te tanquam penitus innocentem,per noſtram diffinitiuam ſententiam in his ſcriptis abſolumus à dicta Inquiſitione & contentis in ea.

Qui abſolui nt non eſt pronuntiandus immunis,& quēdo hoc fallit.

Sed quid ſi abſolutus tanquam penitus innocens & immunis,& poſtea de eodem crimine deferatur, poterit ne non obſtante ſententia abſolutoria,iterum iudicari,& condemnari? Reſpondeo poſſe; quoniam in hoc crimine fauore fidei ſententię quæcunque unquam tranſeunt in rem iudicatam, vt ſingulariter docuit Lucas de Penna in l. vnica.verbo, notum.C. de ſentenc. aduerſus fiſcum latis,vetract.lib.10. quę

A *ſequitur Ioannes Rojas tract.de hæret.par.2. aſſertio.49.& idem in eadem parte de priuilegijs Inquiſitorum,nu.449 & Simācas de catho.inſtit.tit.60. nu.13. quam ſententiā videtur probare textus in c. vt commiſſi.§. nec non.de haret. lib.6.*

Verum omiſſis iam antiquis controuerſijs,nouiſſimè Pius V. Pont. Max. reſcripto quodam incipiente: Inter multiplices curas.*quod eſt impreſſum inter litteras apoſtolicas pro officio Inquiſitionis in fine huius operis.inſtiſſime cauit, ne ſententia in cauſa fidei vnquam tranſierint, aut deinde tranſeant in rem iudicatam.*

Sententię in cauſis fidei nō tranſeunt in rem iudicatam.

Atque ex his penitus refellitur opinio Decij cōſ.
B *137.incipien.Diligenter pro tenui facultate.Contra di Brunī lib.4.de hęret.c.8.in fine, aſſerentis, hęretico prodeſſe exceptionem rei iudicatæ: nullis ergo diffinitiuarum abſolutoriarum ſententiarum exceptionibus obſtantibus,quotieſcunq; noua probationes,aut indicia acceſſerint.de eodem crimine & inquiſitio et condemnatio fieri poterit.*

Quod vero paulo antea dicebam cum Eymerico, Quādo quis poſſit in ſententia abſolutoria innocens pronunciari.
videlicet.neminem eſſe pronuntiandum innocentem,
aut immunem in ſententia abſolutoria;tunc non crederem procedere,quando per teſtes falſos fuit conſtitutus,aut per iniquos & malenolos,et inimicos capitales,vel conſpiratores delatus, qui poſtea pœnitentia
C *ducti dixerunt ſe falſo detuliſſe, aut falſum teſtimonium contra delatum dixiſſe conſtitit: hoc enim caſu eum conſtet de manifeſta innocentia delati, & de aperta iniquitate teſtium & delatorum, oprime poterit in ſententia abſolutoria pronuntiari inſons, & penitus immunis, vt etiam Eymericus ipſe iudicat faciendum in 12.modo proceſſum terminādi nu. 208. in fine, ibi:* Ipſo delato vt immuni à iudicio relaxato.*& hac fortaſſis ratione locutus cenſeri poteſt Zanchinus, quem paulo antea merito refellebamus. ſed cum teſtes, aut denunciatores retractant dictum ſuum, videndum eſt diligenter ne id faciant, quia corrupti fuerint prece, vel pretio, vel à delato,*
D *vel à conſanguineis & amicis delati,de quo dixi alibi plenius.*

De ſecundo modo finiendi proceſſum in cauſa fidei per purgationē canonicam.

Ecundus modus proceſſum fidei ter 144
minandi,& finiendi eſt,quando delatus de hęreſi,proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono cōſilio peritorum, reperitur ſolūmodo de
E tali hæreſi diffamatus in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia: & hoc eſt quando delatus non conuincitur,nec propria cōfeſsione,nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima, nec quęcunq; alia indicia probantur legitimè contra eum ſ nili præciſe ſola infamia.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda in tali caſu.Quia a ſententia non poteſt ferri pro delato, abſoluendo eundē,ſed contra,indicendo ſibi purgationem canonicam, Epiſcopus & Inquiſitor conjunctim,& non diuiſim(niſi vnus committat

alteri

alteri vices suas,)iuxta cap.Multorum querela.de hæret.in clemen. ferant sententiam per hunc modum,vel similem in effectu.

Forma purgationem canonicam diffamato indicendi.

145 NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis,& frater N.ordinis Prædicatorum in terris talis domini,Inquisitor hæreticę prauitatis à sancta sede Apostolica specialiter delegatus:Cõsiderantes,quòd metitis processus facti per nos cõtra te talem, talis diœcesis, nobis delatum de tali hæretica prauitate,scilicet quòd, &c. non inuenimus te confessatum, nec conuictum de prædicta labe, nec,aliàs suspectum, nisi quòd te reperimus legitime ac veraciter in tali villa †,ciuitate,vel diœcesi,& apud bonos & malos publice diffamatum; Ea propter ad purgandam huiusmodi infamiam tibi indicimus purgationem canonicam,vt est iuris:assignando tibi talem diem talis mensis,ac talẽ horam illius diei, in qua compareas personaliter coram nobis, & purges tuam infamiam tantis †, seu tot ordinis tui: qui quidem compurgatores tui, sint homines fide catholici & vita probati, & qui conuersationem tuam,& vitam nouerint,non tam moderno tempore quàm transacto:significãtes quòd si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto,prout volunt canonicæ sanctiones.

† Id est, opido.

† Al. tanta manu ordinis tui

146 Hic autem considerandum est, quòd cum aliquis reperitur legitime de aliqua hæresi publice diffamatus,& contra eum aliud non probatur nisi infamia ipsa sola, sibi indicitur purgatio canonica:hoc est, vt habeat bonos aliquos viros septem, decem,viginti,vel triginta,secundum quòd plus, vel minus, & in locis pluribus, vel paucioribus, magis,vel minus insignibus fuerit diffamatus,qui sint suæ conditionis, vel ordinis: vt si diffamatus est religiosus,& illi sint religiosi:si clericus sæcuris, & illi clerici sæculares: si miles, & illi milites, qui purgẽt eum à crimine,de quo est diffamatus: qui compurgatores debent esse homines fide catholici, & vita probati,qui & illius conuersationẽ & vitam,non tã moderno tempore cognouerint, quàm antiquo, vt habetur extra de purg.cano. c. Inter sollicitudines.

Quales esse debeant compurgatores.

147 Si autem se purgare noluerit, excõmunicetur: quam excommunicationem si per annum sustinuerit animo indurato,ex tunc vt hæreticus condemnetur,iuxta c. Excõmunicamus itaque.§. qui autem.de hæret.

Pœna recusantis se cõpurgare.

Pœna defectis in compurgatione.

Si autem se purgare decreuerit,sed in purgatione defecerit,hoc est,quòd purgatores tales,& tantos,prout est ei iunctum,qui eum purgent, non inuenerit, pro conuicto habetur, & sicut hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hæret. Excommunicamus t.§.adiicimus. & versic. qui nisi se.& de purg.cano.c.Cum dilectus.

148 Considerandum [b] etiam hic est,quòd quando dicitur quòd indicatur diffamato, quatenus purget sextrina vel quarta manu ordinis sui,quòd ordo sumitur ibi in genere, & non in specie: vnde si A Episcopus purgandus est,non negatur,quin cum Episcopis,in purgatione possint admitti abbates, & religiosi presbyteri, & in alijs pari forma: de purg cano.cap.Quotiens. Purgabit autem se diffamatus per modum, qui sequitur, vt colligitur extra de purg. cano,cap.Quoniens. §.porro. & cap. Accepimus.

Forma purgationis canonicæ à diffamato de hæresi faciendę.

ADVENIENTE [c] autem termino eidẽ 149
diffamato ad se purgandum canonice assignato,
B comparebit personaliter purgandus cum suis cõpurgatoribus coram Episcopo,seu Inquisitore,in loco vbi noscitur infamatus:& ille qui diffamatus est ponens manum super librum Euangeliorum ante eum positum dicet sic: Ego iuro super quatuor ista Euangelia sancta Dei, quòd talem hæresim:*exprimendo eam,de qua est diffamatus*: nunquam tenui;nec credidi,nec docui,nec teneo, nec credo. *Negabit,scilicet,cum iuramento illud,de quo est diffamatus, quidquid sit illud: Quo facto omnes compurgatores ponent manum super prædictum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita*: Et ego iuro super ista sancta Dei Euangelia,quòd credo ip
C sum verum iuralle.*Et tunc canonice est purgatus.*

Considerandum [d] est etiam, quod diffamatus 150
de hæresi,ibi est purgandus,vbi noscitur diffamatus:& si in multis locis fuerit diffamatus,imponatur sibi, quòd in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & detestetur hæresim, de qua ibi noscitur infamatus, de purga.cano.c. Inter sollicitudines.

Nec [e] contemnat qui canonice de hæresi se purgauit: nam si post purgationem incidit in hæresim iam purgatam,pro relapso habetur,& tunc vt relapsus est tradendus curiæ sæculari,iuxta c.Excommunicamus t. §. adijcimus. & versic. vel si post
D purgationem.& c.Ad abolendam. §.illos quoque. Secus autem si in aliam hæresim inciderit, de qua se ante non purgauerit,iuxta c. allegatum.

COMMENT. XXXVIII.

OBseruandum hic est primum,hunc modum secundum finiendi processum fidei differre à septimo in quo etiam agit auctor de indicenda canonica purgatione ipsi diffamato, sed ille amplius ibi, ex alijs indicijs de hæresi erat suspectus, & propter ea non modo purgationem, sed etiam abiurationem simul est subire coactus, hic vero solum erat infamatus de hæresi. Num.144.

E *Et qui ad hunc modum spectant,repetunt Tabienses in sum.verbo,Inquisitor.§.13.nu.t4.& Sprengerius in malleo maleficarum,par.3. q.a t. Locatus in opere iudiciali verbo, purgatio. & in fine operis in forma ferendi sententiam contra diffamatum de hæresi;vt purget se canonice. plenissime etiam Repertorium Inquisitorum verbo, purgatio. Syluester de strigibus lib.3.c.4.puncto 4. do qua multa quoque extant in consilio Tarraconensi relato ab Eymerico supra par.2. Franciscus Squillacensis tract. de fide cathol.cap.32.& dixi multa de canonica purgatione in hoc* De purgatione canonica in hoc crimine qui dicuntur.

in hoc

in hoc crimine omnino cognoscenda supra parte. 2. super cap. inter sollicitudines. de purg. cano. quæ sunt omnino videnda ad tollendas omnes huius loci difficultates.

Vsus canonicæ purgationis in crimine hæresis.

Et cum in omnibus fere criminibus abolitus fuerit & extinctus vsus canonicæ purgationis: in crimine tamen hæresis, etiam nunc vsitatus est, & in sacro Inquisitionis tribunali frequentatus. quamuis enim in alijs multis delictis sinistra suspicio, præsertim à malevolis orta, aut tolerari possit, aut interdum negligi; in crimine tamen hæresis ferenda non est, nec dissimulanda. sapienter enim scribit Rufinus lib. 1. inuectiuarum in Hieronymum: Gloriosum quidem esse Christi exemplo iniurias tolerare patienter, at vnâ B *hæreseos notam qui ferat, aut dissimulet, non esse Christianum. & beatus ipse Hieronymus ad Pammachium epistola. 61. aduersus errores Ioannis Hierosolymitani altissima clamat voce in hæc verba:* Nolo in suspicione hæreseos quemquam esse patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam, eius dissimulatio, conscientia iudicetur si taceat. *hæc ille. quod retulit Albertinus in repetitione rubrica de hæret. lib. 6. quæst. 14. num. 75 huc spectant quæ tradit Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 140.*

Iniustissime ergo Catholica & sanctissima mater Ecclesia, respiciens quàm graue & periculosum sit hac hæresi infamia laborare, varios modos excogitauit ad excludendam sinistram hæreseos suspitionem, quotiens aut dictis, aut factis fidelis quispiam eâ cõtraxisset, varijs etiam pœnis coercens. inter ceteros vero modos vnus est canonica purgatio.

Num. 144. An solus Episcopus, vel Inquisitor indicere possit purgationem canonicam.

a ¶ Quia sententia non potest ferri pro delato, absoluendo eundem, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem, Episcopus & Inquisitor coniunctim, &c.] *Sed videbatur quòd vnus si ne altero posset indicere canonicam purgationem: nã cum delinquentes in hoc crimine ad abiurationẽ, vel purgationem recipiuntur, non videtur pronuntiari sententia cõtra eos, sed pro eis: quare potius videtur fauorabilis & absolutoria, quàm cõdemnatoria: vt de iuxta sententiam Eymerici in modo superiori, & infra q. 48. huius 3. partis non videtur necessarium quòd simul conueniant ad hæc exercenda Episcopus & Inquisitor: & plane quamuis hæc sententia de ratione iuris stricta, fortassis verior videatur, at cõtraria est tutior, quam hic profitetur auctor, vt dixi infra in hac 3. parte superdicta q. 48. vbi hanc difficultatem plene declaraui. interim videto Campegium apud Zanchinum c. 8. verbo, diffinitiuam. & Syluestrum de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto 4. Mibi magnopere probatur contraria sentẽtia, iuxta id quod dixi paulo post hoc ipso commentario. §. hæc quidem.*

Et in Hispania, Abulensis quadam institutione anni MCCCCXCVIII. cap. 1. postquam statutum esset, vt in qualibet Inquisitione duo constituãtur Inquisitores subdit in hac verba: Qui (*scilicet Inquisitores*) simul, & non vnus sine altero cedant ad capturam, torturam, compurgationem canonicam, &c. *similiter ergo iniustissimum est, vt in locis vbi vnus tantum est Inquisitor Apostolicus, is non indicat canonicam purgationem sine Episcopo loci.*

b ¶ Considerandum etiam hic est, &c. quòd ordo sumitur ibi in genere, & non specie: vnde si Episcopus, &c.] *Est omnino obseruandum hoc Eymerici documentum: nam si in specie inueniendi essent tales compurgatores, qualis est purgãdus, aut nunquã posset se purgare, aut facile deficeret in purgatione; nusquam enim, verbi gratia, Episcopus purgandus posset inuenire duodecim, vel viginti Episcopos, qui ipsum purgarent: ac de ceteris idem est iudicium: nam si dux belli esset purgandus, difficulter posset inuenire tot alios duces bellicos, qui ipsum purgarent. ergo sufficit ad satisfaciendum iurì postulanti in purgatione tantam manum, hoc est tantum numerum ordinis eius, cuius est ipse purgandus, vt habeantur illi, de quibus in genere vere prædicetur illa qualitas, quæ est in purgando. quæ latius hic persequi non est præsentis instituti, nec necessarium. videndus interim Albertinus in repetitione c. quoniam. de hæret. lib. 6. quæstione prima, & nonnullis sequentibus, qui multam lucem huic Eymerici documento dabit.*

Num. 148. Qualiter intelligendum, Compurgatores esse de eodem ordinis cum purgando.

c ¶ Adueniente autem termino, &c. comparebit personaliter purgandus cum suis compurgatoribus, etc.] *supra par. 2. super cap. inter sollicitudines. vbi egimus de canonica purgatione, præmisimus, quæ in ea solet obseruari: quoniam* C *eam Eymericus hoc loco docebat: verum nimis breuiter persecutus est rem difficilẽ, et periculosam, quæ non debet nisi cum maxima fieri consideratione, vt ibi diximus. Quare vt hic locus illustretur, & supplemus quæ deficiunt, tota hæc praxis indicẽda purgationis erit hic præscribenda: nullis autem luculẽtius (quos ego viderim) rem hanc tradiderunt, quàm Auctor repertorij Inquisitorum verbo, purgatio §. forma. & Simancas de catho. instit. tit. 56. nu. 25. & seq. sed Simãcas ordinatius loquitur, cuius verba huc transcribere placuit, cum nec melius à me, nec elegãtius dici possit, & vt viro docto suus honos habeatur. dicit ergo ita:*

Num. 149. Ritus & ordo in purgatione canonica obseruandus.

D In causa purgationis canonicæ hoc ordine & ritu procedi solet. Conueniunt in vnum Inquisitores, Episcopus, aut eius Vicarius, & assessores, seu consultores periti, & excussis probationibus, reũ condemnant, vt se purget septẽ plus minus testibus: hoc addito, vt si defecerit in vno, duobus tribus aut pluribus, exinde conuictus plene de crimine censeatur. Hæc autem sententia reo dicẽda est, & ab ea potest appuocare; & post appellationem causa referenda est ad Senatum, nisi forte friuola fuerit appellatio: quia tunc ei ab Inquisitoribus deferendum non est, vt generaliter Clemens iiij. constituit, & specialiter epistola quadã Senatus sanctæ Inquisitionis plenius continetur. §. 2. C. de decurio. lib. 10. l. 1. de appellatio. c. cum appellationibus friuolis. de appellatio. lib. 6.

Num. 25.

Deinde si à sententia non fuerit appellatum, vel post appellationem sententia confirmata sit, vel appellatio friuola reiecta fuit ab Inquisitoribus: tunc reus ad se purgandum debet nominare tot viros bonos, testes expurgatores, quot in sententia Inquisitorum continẽtur. Illi autem testes vocari seorsum debẽt ab Inquisitoribus, & ab eis tria sunt inquirẽda. Primum, an reum cognoscãt,

Num. 26.

& à quo tempore: secundũ, an reus, vel eius cõsanguinei, vel affines dederint, aut promiserint aliquid ipsismet testibus, vt reo fauerent: tertium, an testes ipsi se obtulerint ad reum purgandum. Quę omnia quodã instructionũ capite pleni[a] cauta sũt.

Num. 27. Post hæc testes omnes conuocantur in auditorium Inquisitorũ, & reus ad tribunal ducitur, et ab Inquisitoribus interrogatur, an homines illos cognoscat, & an illi sint, quos ipse in testes purgatores nominauit: qui respondere solet, se illos cognoscere, & eosdẽ esse, quos nominauit. fiunt autẽ hęc omnia coram Inquisitoribus solis, ac tabellione[b], seu notario, qui litteris mãdare singula debet: nec alius quispiam presens esse huic purgationi permittendus est: ne ipse quidẽ vicarius Episcopi ordinarij, vt quadã epistola Senatus sanctę Inquisitionis continetur: à sententia vero purgatioois excludi non potest ordinarius, aut eius vicarius, vt dixi titulo de abiuratione. {confert c. 1. 15. q. 1.}

Num. 28. Deiode Inquisitor ad expurgatores conuersus, talia dicere solet: Scitote, fratres, q̃ Acacius reus de hoc & illo crimine accusatus, & suspectus est: quam ob rẽ ab ea suspicione se purgare tenetur, & vos nominati estis in testes innocentiæ suę. Tu vero Acaci per Deũ & sacrosancta Euangelia respõde, an ea crimina cõmiseris: & statim reus coram illis iurat, se nihil eorũ dixisse, aut fecisse. Deinde reus abire iubetur: & Inquisitor interrogat purgatores, an ea omnia probe intellexerint: qui respondent, se intellexisse: Mox testes omnes secedũt: & singulis seorsum vocatis, & ab eis solemni iuramẽto exacto, quęrit Inquisitor, an credant Acaciũ iurasse verũ, vel falsum: & quidquid responderint, à notario fideliter scribendum est. *hactenus de ritu purgationis canonicę.*

Cum indicitur canonica purgatio, aut Episcopus, aut eius vicarius adesse debet.

Hęc quidem Iacobus Simancas, in quibus id in primis mihi videtur notatu dignum, quod dicit num. 27. videlicet, huic purgationi non posse interuenire Episcopi vicarium, quod licet in Hispania eustadiatur per priuatas eius Inquisitionis instructiones; ali bi secus faciendum crederem, quod est iuri communi magis consonum. & doctrinæ Eymerici hoc loco conuenientius, qui scribit in purgatione iuramenta Episcopum & Inquisitorem simul cõuenire debere quod non solum puto locum habere in pronuntianda sententia, sed etiam in toto purgationis actu exercenda: & hoc videtur esse tutius, & obseruandum donec alij meliora doceãt. quibus libentissime acquiescam. nam cum reus si deficiat in purgatione, possit vt hæreticus condemnari, quod non potest fieri sine Episcopo; oportet omnino ut ei etiã actui ex quo tantus effectus facile sequi potest, Episcopus, aut saltem eius vicarius adsit præsens.

Postremo, hoc mihi præterea videtur addendum, ipsis compurgatoribus, distincte & clare legendum esse processum, id est summarie, & delicta, & iudicia esse illis declarãda, ob qua purgandus ipse captus est, & compulsus canonicam subire purgationẽ: nisi enim hæc intelligant compurgatores non poterunt in re, & debite ipsum purgare.

Hispalensi quadam instructione anni M D. post cap. 4. forma obseruanda in canonica purgatione præscribitur in hac verba à vobis latine reddita:

A Qui compurgandus est in præsentia compurgatorum iuret in forma iuris super Crucem & Sancta Dei Euangelia de dicenda veritate, super his de quibus fuerit interrogatus. Et præstito prædicto iuramẽto, Inquisitores dicant ei: Tu. N. fuisti accusatus de tali & tali delicto (specificatis ei solum illis delictis, quæ sapiunt hæresim) de quibus es vehementer suspectus, meritis processus consideratis: percontamur à te sub debito iuramenti, quod emisisti, an commiseris, vel feceris, vel credideris hęc delicta, vel aliquid ex eis? Et habita responsione ipsius rei in præsentia compurgatorum, reducatur ad carcerem: Et postea recipiatur iuramentum à compurgatoribus in forma iuris, &c. & quilibet seorsum interrogetur sub debito iuramenti, an credant quòd dictus. N. reus carceratus dixerit veritatem: & scribatur in processu quidquid dixerint: & quidquid actũ fuerit suo ordine. *hac ibi.*

B *Ex his quæ dicta sunt hactenus videtur consequi canonicam purgationem in secreto esse faciendam, videlicet, in auditorio Inquisitorum, aut in palacio Episcoporum.*

Admonebo tamen solitum olim fuisse indicere publice canonicam purgationem, cap. illud. 23. dist. & constat ex peruetusta codice manuscripto, C *qui penes me extat, in quo plurima continentur ad sanctum officium spectantia, vbi cum agitur de forma indicenda purgationis canonicę ipsis infamatis, præscribitur, vt is qui se purgat, præsente multitudine copiosa id faciat.*

Aa purgatio canonica in publico fieri debeat.

Sed in hac difficultate ita videtur dicendum, si quis publice de hæresi diffamatus est, sane publice quoque purgare se debet, vt eis publice satisfaciat se purgando, quos publice per ingratum infamię offendit odorem: imo quidem in fauorem eius, qui se purgat hoc tendere videtur, vt publice si purgationem præstiterit, honori & famæ restituatur, quod si publice non fuerit diffamatus, tunc in priuato præstabit hanc canonicam purgationem. hanc distinctionem affert gloss. 2. quæst. 5. in summa. verbo, cogendus. gloss. in cap. 1. verbo, publico. 15. quæst. 5. Archidiaconus in cap. illud. 23. dist. Repertarium Inquisitorum verbo, purgatio. §. si enim est infamatus. & alij, à quibus non videtur dissentire hic Eymericus nu. 150. D

Sunt autem quidam, qui cogi non possunt, vt in publico purgentur, de quibus Archidiaconus præcitato loco. hæc indicasse sit satis: nam diligentiori fortassis indigent consideratione, & vberiore explicatione.

d ¶ Considerandum est etiam, quòd diffamatus de hæresi, ibi est purgandus, vbi nosci tur diffamatus, &c.} *Quia medicina morbo debet esse contraria, & ideo per purgationem debet ibi satisfacere, vbi per malam famam offendit, & deliquit. Sed amplius obseruari iubet auctor; vt qui in pluribus locis diffamatus est, in pluribus satisfaciat, non quidem per purgationem, quam cum semel adimpleueris, non debet iterum subire, sed per prædicationem: quod qualiter accipi debeat, dixi supra par. 2. sup. cap. inter sollicitudines. §. præcipias insuper.* E

Num. 150.

In pluribus locis diffamatus in illis debet satisfacere.

c ¶ Nec

Num.150. ¶ Nec contemnat qui canonice de hæresi se purgauit: nam si post purgationem incidit in hæresim iam purgatam, pro relapso habetur, &c.]

An recidens in hæresim de qua se purgauit, sit vt relapsus puniendus.

De hac difficultate variè locis varie sensit Eymericus. nam pae. 2. q. 58. in fine. nu. 7. vers. eodem modo si quis diffamatus. dixit de hoc casu inuec non loqui aperte, & propterea Pontificem summum esse consulendum. & 3. par. in 7. modo processum fidei terminandi. iit. De forma hæresim adiurandi. §. ratione autem purgationis. num. 184. non admodum determinate videtur affirmare sententiam, quam hic audacter adstruit, dum dicit, dubium esse an is qui incidit in hæresim de qua se purgauit, velut relapsus enim sit sæculari tradendus: quamuis subiungat, quòd videtur tradendus.

Et quoniam supra par. 2. super q. vltima. promisi me hanc difficultatem hoc loco explicaturum; ideo quanta fieri poterit et breuitate et perspicuitate, quid mihi dicendum videatur, explanabo.

Ac primum de iure nulla videtur esse dubitatio, quin is qui se purgauit, si iterū incidat in hæresim, de qua se purgauit (vt hic vult Eymericus) debeat vt relapsus tradi curiæ sæculari per textum in c. ad abolendam. §. illas quoque. de hæret. quē hic citat author, cuius verba sunt: Illos quoque qui post abiurationem erroris: vel postquam se (vt diximus) proprijs antistitis examinatione purgauerint, deprehēli fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos. *hæc ibi.*

Idem videtur innuere textus in cap. excommunicamus 1. §. adijcimus. de hæret. cuius verba sunt: Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam cōuocet accusatos: qui nisi se ab obiecto errore purgauerint; vel si post purgationem exhibitam, in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonica puniantur. *Idē apertius sanciuit Alexander iiij. in e. super eo. de hæret. lib. 6. ibi:* Quòdque ij, qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprijs antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi. *hæc ibi.*

Postremo eandem Eymerici sententiam comprobare videtur non obscure concilium Narbonense, cap. 11. in hæc verba: Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos: cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel ecclesiam decepisse, præsertim vbi tanta eorum inualuit multitudo, ... licet eis pœnitētibus nequaquam pœnitentia sit neganda. *hactenus ibi.*

Ex his apparet sententiam Eymerici, aut veram esse, aut saltem multum probabilem. nam in his locis citatis videmus abiurantem & se purgantem in hoc æquiparari, vt si iterum incidant in abiuratum errorem, sæculari iudicio relinquantur.

Quòd si quis dicat his locis haberi sermonē de eo qui simul & abiurauit & se purgauit; hoc non videtur facile admittendū; quoniam illa particula, vel, aperte indicat casum sequentem, diuersum esse à præcedenti, cum cius natura sit distinguere & separare non coniungere aut copulare.

Ex his plane redditur hæc quæstio valde difficilis, nec video quid primo obtutu his iuribus possit respōderi, quam ob eam omissis hic multis cōtemplationibus, hanc putarem veram esse præfatorum rescriptorum sententiam: Qui abiurauit de vehementi hanc, verbi gratia hæresim Romana Pontifex non est caput Ecclesiæ, *si postea vera in eā relabatur, tradēdus est curiæ sæculari: et hoc est sine controuersia. pro textum in c. accusatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. quod procedit etiāsi in aliā hæresim à priori diuersam incidat iuxta præcitatum textum, cum generaliter abiuret omnem hæresim.*

Eodem modo si quis ob vulgatam & frequentem infamiam, quam ex dictis, vel factis seminauit, grauem & vehementem contra se concitauit hæresis alicuius suspicionem, verbi gratia, huius: Nō esse purgatorium; *aut huius:* Errare eos qui hæreticos persequuntur; & dicunt fore puniendos: *& coactus fuerit se de hac hæresi purgare tāquam vehemēter suspectus, & grauiter infamatus, si postea vere deprehendatur incidere in eandem hæresim de qua se purgauit, re vera vt relapsus erit curiæ sæculari tradendus, iuxta textum in dictae. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. idque ob rationem quam adduxi supra parte 2. super q. 58. §. quartus casus est. quoniam per hanc secundam deprehensionem expressam declaratur animus illius, qui primo fuit in mala opinione contra fidem Christi, in qua semper præsumitur continuasse vsque ad secundam deprehensionem. & hæc mihi videtur vera et tuta sententia, cum post purgationem, quam quis vt grauiter & vehementer infamatus fecit, vere deprehendatur in hæresim lapsus. & in his terminis accipiendum videtur quòd hic valde pendēter tradit Eymericus.*

Recidens in hæresim de qua vt vehemēter suspectus se purgauit, vt relapsus est puniendus.

Hanc Eymerici sententiam aperte profitetur Hostiensis in cap. Excommunicamus 1. de hæret. §. qui autem. verbo, exhibentur. in hæc verba: Quòd si post purgationem præstitam, vel abiurationem factam, in hæresim eandem reciderint, sæculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquuntur. *supra eod. Ad abolendam. §. illos quoque. hæc Hostiensis. Idē tenet in summa tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur. vers. idem si iam purgauerat se. Hostiensem sequitur Ambrosius de Vignate tract. de hæret. quæst. 19. nu. 186. & in eandem opinionem consentit Hieronymus Gabrielius eōsil. 160. incipien.* Purgatio canonica. *nu. 21. vers. Quoad tertium. & nu. seq. & gloss. in cap. accusatus. §. Eum vero. verbo, simpliciter. de hæret. lib. 6.*

Hoc tamen discrimen est inter eum qui abiuerat de vehementi, & eum qui vt vehementer infamatus de hæresi se purgat: qui abiurat de vehementi, si iterum vere incidat, siue in eandem, siue in aliam hæresim, curiæ sæculari traditur, iuxta dict. c. accusatus. §. eum vero. de hæret lib. 6. secus autem dicendum est in eo, qui vt vehementer infamatus se purgauit: nam nō censebitur relapsus nisi recidat in eādem hæresim de qua prius se purgauit: ita docet hic Eymericus, quod videntur apertissime velle iura paulo antea relata, & Hostien.

Cur qui se purgauit nō sit relapsus nisi in purgatam hæresim recidat.

Quòd si rationem discriminis quæras, dicam aut

non

non facile reddi posse; sed ita voluisse legislatores, cũ non omnium quæ ab illis sancita sunt ratio reddi possit. l. non omnium. ff. de legibus. aut; quod verius & certius est, ideo qui incidit in aliã hæresim diuersam ab ea, de qua se purgauit, non punitur pœna relapsorum, nec traditur curiæ sæculari, quoniam de illa falsi aut illis hæresibus se purgauit, de quibus fuit infamatus; non autem de omni hæresi generaliter. qui vero abiurat hæresim vt vehementer suspectus, omnẽ hæresim abiurat, & propterea in quacunque postea labatur, relapsorum pœna punitur. et hac mihi videtur vera & solida discriminis ratio.

Dixi autem hanc sententiam veram mihi videri in eo, qui vt vehementer diffamatus de aliqua hæresi se purgauit. nã si quis leuiter diffamatus esset, etiãsi in hæresim purgatam relaberetur, non putaretur relapsus: sed perinde iudicandum esset de eo, ac de illo qui de leui abiurauit. sunt enim abiuratio et purgatio duo remedia ad excludendam hæresis suspicionẽ valde apta, & inter se multum similia: vnde quę de vna dicuntur, de altera possunt accipi, nisi in his, in quibus ius nominatim aliud disponit.

Siquis vero non recideret in hæresim purgatam, sed in aliam, quamuis non sit puniendus vt relapsus, acriter tamẽ esset coercẽdus. quòd si sæpius post purgationem recideret in aliam atque aliam hæresis infamiam, tunc fortassis tradi posset curiæ sæculari, iuxta id, quod diximus supra par. 2. super q. 58. §. hoc vnum postremo.

Quę dicatur grauis hæresis infamia: & qualiter cognoscatur.

Sed quæret quispiam; quænam dicitur gravis hæresis infamia, & respondeo multis modis hoc posse deprehendi: nam si quis apud bonas viros seu plures, seu passim notetur infamis, ea grauis, & vehemens censenda erit. Rursus, si quis propterea à honorũ consortio repellatur, eumque viri probi euitent, accedantque etiam indicia & suspitiones infamiam hæresis augentia, ea grauis infamia putanda erit. Præterea, si statim post magnum aliquod delictum cõmissum, verbi gratia, post delectum Sanctorum imagines, combusta templa, violata sacramenta, & similia, statim aduersus aliquem oriatur infamia, illa plane grauis putabitur: Sed & alijs quoque modis innotescere id poterit, quos prudens iudex facile inspectis personarum, locorum, et temporum circunstãtijs rimabitur.

Purgatus canonice an teneatur inhabilis.

Postremo vt nihil hic desideraretur eorum quæ ad canonicam purgationẽ spectãt, dicẽdũ erat de eius effectu, an scilicet is qui se canonice purgauit, remaneat inhabilis ad officia & beneficia quæcunq; ecclesiastica, an vero cõtra libere & absque vllo canonico impedimẽto promoueri possit. Sed quia hæc tractatio copiosam requirit indaginem, eo à nobis diffuse alibi disputata est, ideo hoc loco omittetur.

Hieronymus Gabrielius consilio quodam 160. bibliæ. Purgatio canonica. purgatum canonice nullo modo remanere impeditum, quominus libere promoueri possit, ex multis probare contendit ceterũ eius sententia non puto indistincte subscribendum, et multa considerare oportet antequam in eam eatur. nam iura fere omnia, quibus ille vtitur, loquuntur de purgato iam promoto, non autem de purgato promouendo, & eius sententiam nihil magis confirmat quam text. illud 23. dist. quod tamen ille omisit.

A

De tertio modo terminãdi processum in causa fidei per tormenta.

TERTIVS modus processum fidei finiendi & terminandi est, quando delatus de hæresi processus meritis diligenter conlideratis, cum bono consilio peritorum, reperitur varius: vel habens indicia contra se ad quæstiones, vt scilicet exponatur quæstionibus & tormentis; vt si quæstionatus nihil confecerit, pro immuni & innocente habeatur. Et a hoc est, quando delatus 151
B non est deprehensus nec propria confessione, nec facti euidẽtia, nec testium legitima productione, nec sunt indicia ad talem suspicionem, vt habeat hæresim abiurare: est tamen in suis confessionibus varius, vel aliàs sunt indicia sufficiẽtia ad quęstiones & tormenta.

Circa istum talis practica est seruanda, Inb tali autem casu quia sententia interlocutoria est
C contra delatum ferenda, & non pro eo, per Episcopum & Inquisitorem, coniunctim, & non diuisim est ferenda, iuxta c. Multorum. in clemen. In primis si talis steterit in negatiua firmiter, & nullatenus (licet inductus per probos viros) fateri voluerit veritatem, feretur sententia, quæ videtur sapere vim diffinitiuæ sententiæ per modum tenoris sequentis.

Forma sententiæ interlocutoriæ ad suppo nendum aliquem quæstionibus & tormentis.

NOS N. miseratione diuina Episcopus talis 152
ciuitatis, & frater N. Inquisitor in terris di-
tioni talis domini subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus:

D ATTENDENTES meritis processus fa
ctũ per nos contra te talem, talis loci, talis diœcesis, diligenter examinatis, quòd tu es varius in tuis confessionibus, & sunt nihilominus indicia multa; quę sunt sufficientia ad te exponendum quæstionibus & tormentis: Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicum non offendas; interloquendo declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsenti & hora tali, te supponendum tormẽtis & quæstionibus. Lata fuit hæc sententia, &c.

E

Instructio accuratissima circa quæstiones reorum.

SI a quæstionandus reperiatur varius, & insi- 153
mul sint indicia alia ad quæstiones sufficientia, ponatur vtrumque in sententia, vt in prædicta positum est. Si autem hæc duo non concurrant, sed vnum tantum, vtpote varietas sine alijs indicijs, vel alia indicia sine varietate, ponetur in sententia vt inuenitur. Sẽtentia autem lata mox exequetur, vel exequi simuletur.

Non

Non facile venitur ad tormenta.

Non [a] sit tamen Inquisitor multum volũtarius ad qnęstionandum aliquem; nam quęstiones & tormenta non inferuntur, nisi in defectum aliarũ probationũ; & ideo perquirat alias probationes. Quòd si non inuenerit, & tenet probabiliter, q̃ delatus est culpabilis, sed metu negat veritatem, bonis modis & quandoque cautelosis, & interdũ adhibitis eius amicis inducentibus ad veritatẽ dicendam, faciat suam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negotium non sistinet: nam meditatio frequẽs, & carceris calamitas, & replicata informatio proborum virorum disponnnt ad veritatem eruendam.

Notanda Inquisitoribus.

154 Quòd si delato conuenienter expectato, & tẽpore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato, credant bona fide Episcopus & Inquisitor, omnibus consideratis, ipsum delatum negare veritatem, quæstionent eum moderate, sine tamen effusione sanguinis, sciẽtes [a] quòd quęstiones sunt fallaces & inefficaces. Nã aliqui sunt ita molles corde & vecordes, quòd ad leuem torturam omnia concederẽt quæcunque falsa: aliqui autem sunt ita pertinaces, quòd quantucunq; vexentur, ab eis veritas non habetur. Aliqui sunt, qui fuerunt aliàs quęstionati; & istorum aliqui melius sustinent quęstiones, quia statim brachia trahuntur & firmantur: aliqui autem remanent debiliores, & sic minus sustinẽt quæstiones. Aliqui [f] sunt etiam maleficiati, & in quæstionibus maleficijs vtuntur, qui ante morerentur, qnàm aliquid fateręturefficiuntur enim quasi insensibiles. Quare in quęstionibus cum maxima prudentia est agendũ, & ad conditionem quęstionandi quamplurimum attendendum.

155 Cum autem lata fuerit sententia, mox ministri se disponent ad quęstionandum delatum: Et cum disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se, & per alios bonos viros fidei zelatores, inducãt quęstionandum ad fatendum libere veritatem: q̃ si fateri noluerit, mandẽt ministris quòd expolient eũ, & illi statim obtemperent, non læti, sed quasi turbati, & expedite expolient eum; & dum spoliatur, inducatur fateri veritatem: quod si renuerit, per aliquos probos viros trahatur ad partem spoliatus & induatur, & inducendo informetur, q̃ [a] non tradetur morti, sed † inrabit ne de cetero reuertatur ad delictum: Nam de certo (vt experientia plures me docuit) multi faterentur veritatẽ, nisi metu mortis terrerentur: & si promittatur eis, quòd non tradentur morti, fatebuntur; & audacter Episcopus & Inquisitor promittãt ei, quia possunt cũ veritate, nisi ageretur de relapsu: & tunc non est promittendum.

Practica in torquẽdo seruanda.

† AL. dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Quòd si nec minis, nec talibus promissis fateri voluerit veritatem, sententiã exequantur, & quęstionetur [b] consuetis modis, & non nouis, nec exquisitis; leuius vel fortius secundũ quod crimẽ exigit delinquentis. Et dũ torquetur super certis articulis, super quibus quæstionatur, interrogetur & frequenter, à leuioribus tamen incipiendo, quia citius concedęt leuia, quàm grauiora.

156 Et dum hæc fiunt, Notarius totũ scribat in processu, & quomodo quęstionatur, de quibus interrogatur, & quomodo respondetur. Qnòd [i] si quęstionatus decenter, noluerit fateri veritatem, ponãtur alia genera tormentorũ coram eo, dicendo q̃ oportet eum transire per omnia, nisi prodat veritatem: quod [x] si nec sic, poterit ad terrorem vel etiã ad veritatẽ, secũda dies, vel tertia assignari, ad cõtinuandum tormenta non ad iterandum: quia iterari non debent, nisi nouis superuenientibus indicijs contra eum; quia tunc possunt: sed cotinuari non prohibentur.

Assignatio ad cõtinuandum tormenta.

Dicetur ergo sic: Et nos N. Episcopus & Inquisitor præfati, assignamus tibi tali, diem talẽ ad quæstiones continuãdum, vt à tuo ore proprio veritas eruatur. Et totum ponatur in processu, & infra tempus eidem assignatũ, & per se, & per alios probos viros inducent eum ad fatendum veritatem: quòd si fateri noluerit, die assignata poterunt quæstiones continuari; & sic quęstionetur eisdem vel alijs generibus tormẽtorum fortius vel leuius secundum maiorem culparum vel minorem grauitatem. Et poterunt iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docebit experientia atque vsus, & negotiorum varietas, quàm ars alicuius, seu doctrina.

157 Vbi [l] autem decenter quæstionatus & tormentis expositus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, sed abire libere dimittatur: Et si requirat iudices, qnòd per sententiam expediatur, ei non poterunt denegare; & tunc feretur sententia, quòd de tali crimine, de quo fuit delatus, meritis processus diligenter discussis, non inuenitur probatum aliquid legitime contra eum, sicut in primo modo finiendi processum & terminandi dictum est. Videatur ibi.

Tortus sufficiẽter, & perstans in negatiua, liber dimittatur.

158 Si autem [m] in quæstionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quæstiones ducatur ad alium locum, in quo non sit aspectus ad tormenta, & legatur sibi confessio, quam fecit in tormentis, & interrogetur [n] etiam diligentius & semel, & pluries quousq; veritas habeatur. Quòd [n] si non perstiterit in prima confessione, imo adhuc negauerit ueritatem, & non est decẽter quæstionatus, poterit (ut dictum est) iterum supponi quæstionibus & tormentis, non iterando, sed continuãdo. Si autẽ decenter quęstionatus est (ut dictum est) libere dimittatur: & si [p] omnino requirat per sententiam expediri, fiat sibi, ut dictũ est statim.

Cum in tormentis confitetur, quid agendum.

159 Si autem perstiterit in ipsa confessione, & prodiderit † ueritatem, culpam propriam recognoscẽdo, & ab Ecclesia ueniam postulando, tamquam deprehensus in hæresim propria confessione, sed pœnitens, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. abiuret, & sententialiter ut deprehensus publice, condemnetur per modum, quo damnãtur in hæresim deprehensi propria confessione; ut dicetur infra in octauo modo expediendi huiusmodi deprehẽsos. Videatur ibi.

† AL. tarditer uenerit

Si sit impœnitens, tradatur curiæ laicali.

Vbi uero ueritatem prodiderit, & non pœnituerit, sed in hæresim pertinaciter perstiterit, & relapsus nõ fuerit, cõdemnabitur iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. & expectatus competenter,

& informatus decenter, tradetur brachio sæculari vltimo supplicio feriẽdus, vt dicetur infra in decimo modo. Si autem relapsus fuerit, condemnabitur per modum de quo dicetur infra in vndecimo modo processum terminandi. Videatur ibi.

160 Hic q autem est diligentius attendendum, quòd ille, qui quæstionandus est, ante quæstiones interdum contra se nihil confitetur, nec contra eum aliquid probatur, propter quod possit nec debeat hæresim abiurare, nec propter hęresim condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum est statim.

Datanti in tormentis in negatiua quando iniungenda fic abiuratio.

Interdũ autem ipse delatus est in hæresim deprehensus, vel aliàs sunt alia contra eum probata indicia, propter quæ debet abiurare vt leuiter; vel vehementer de hęresi suspectus, propter quę non est quęstionandus: sed vltra hoc negat aliqua, quę non probantur, sed sunt indicia sufficiẽtia ad quęstiones. Et cum pro talibus quęstionatur, si nihil propter quęstiones confiteatur, iste non est absoluendus, sed secundum probata contra eum procedetur, & abiurabit velut suspectus; vel vt deprehẽsus, prout processus merita exigunt & requirunt. Si vero propter quęstiones cõfiteatur illa, vel eorum aliqua, propter quę quęstionatur, tunc abiurabit hęc & illa, & pro illis & illis sententia cõtra eum est ferenda.

COMMENT. XXXIX.

Num. 151. *IDem tradunt Tabienſis in ſum. uerbo, Inquiſitor. §. 14. nu. 15. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 22. multa Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verbo, tortura. Syluester de ſtrigibus lib. 3. cap 4 puncto 5. Simancas de catho. inſtit. tit. 65. de tormentis. ſed quantum ad hunc locum ſpectat de torquendis reis, & ex quibus indicijs id facere liceat, videndus eſt Eymericus infra par. 3. q. 61. vbi dixi pleniſſime.*

Tormentis quãdo ſit locus ex Eymerici ſententia.

a ¶ Et hoc est quando delatus, &c. nec sunt indicia ad talem suspicionem, vt habeat hęresim abiurare, &c. vel aliàs sunt indicia sufficientia ad quęstiones & tormenta.] *Hic locus eſt obſcurus, ita vt vix percipias quid ſibi velit Eymericus: hoc tamen videtur concludere, tunc locum eſſe tormẽtis, cum vel varius eſt reus, vel ſunt indicia ex quibus poſſit torqueri, quę tamen non ſufficiant ad hęreſim abiurandam. quę doctrina non videtur vera. Primũ enim ſola quauis variatio non ſufficit ad torturam, vt dixi infra ſuper quæſtio. 61. §. prima regula eſt. Rurſus, quia eadem illa indicia, quę ſufficiunt ad torturam, videntur etiam vt plurimum ſufficere ad indicendam abiurationem: ſicuti patet etiam mediocriter eruditis.*

Ad ſuſpicionem hæreſis excludẽdam tria opportuna remedia, & qualia.

Quare hoc articulo ita clarius eſt dicendum: cum dalictum eſt ſemiplene probatum, vel ſunt talia indicia aduerſus reum, vt nõ poſſit ſimpliciter abſolui ab inſtantia ſeu accuſatione: tunc ad dilucidam delicti ſuſpicionem, tria ſunt in hoc tribunali prodita remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in ſuperiori modo proceſſum fidei terminandi: abiuratio de vehementi, ſeu leui, de qua agit in ſequentibus: & tormentum, de quo nunc diſſeritur. hoc tamen poſtremum accommodatius eſt ceteris ad eruendam veritatem tum purgatio, & abiuratio non tam ſunt apta & inducta ad veritatem indagãdam, quàm ad ſuſpicionẽ, & infamiam hæreſis excludendam.

Itaque hoc remedium per torturã non differt præcipue ab aliis penes indicia aut ſuſpiciones, vt hic videtur ſimpliciter velle Eymericus, ita vt quę non ſufficiunt ad abiurationẽ, ſufficiant ad torturã: quia generaliter id falſum videtur: ſed differt quo ad modũ infligendi, quamuis eaſdem vbique contingat adeſſe ſuſpiciones & coniecturas. atq; hęc eſt vera & ſolida doctrina, comprobata etiam per Madrilianã inſtructionem anno Domini MDLXI. c. 46. 47. et 48. quę ſuis locis retulimus.

Non tamen propterea diſſitetur euenire ſæpe poſſe, vt talia indicia concurrant contra reum, ex quibus non poſſit tuto imponi abiuratio de vehementi, aut alia grauior, cum ea ſit grauiſſima pœna ob periculum relabendi: ea tamen indicia ſufficientia iudicabuntur ad torturam infligendam, quę non eſt adeo periculoſa, vt per eam indagetur veritas, & ab ore ipſiuſmet delinquentis, ſi fieri poteſt, habeatur, vt tunc ſecurius poſſit procedi ad iniungendam abiurationem, & alias pœnitentias. immo ſapiſſime hoc fieri eſt neceſſarium, & hac fortaſſis ratione loquitur Eymericus.

Iam quando ſit locus quæſtionibus, trado copioſe infra par. 3. ſuper dicta q. 61. ex quibus tractatio hęc lumen accipiet, cui non eſt facile pũctum ſine his adnotationibus.

Et in ſententia torturę, & in eius executione debet interuenire Epiſcopus cum Inquiſitore.

b ¶ In tali casu, quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda, &c. per Episcopum & Inquisitorem coniunctim, &c.] *Hæc eſt vera & ſana ſententia, quam in terminis probat textus ab Eymerico citatus. illud addo non modo ad pronuntiandam tormenti ſententiam, interuenire debere Epiſcopum & Inquiſitorem: verum etiam ad executionem eius, niſi per infirmitatem, aut aliam iuſtam cauſam alter excuſaretur: hoc enim tutius eſt, & cautum etiam in Hiſpania Madrilianæ inſtructione anno M D L X I. cap. 48. in hęc verba:* Ad pronuntiandam tormenti ſententiam interueniant Inquiſitores, & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios caſus, qui in tortura accidere poſſunt. *hæc ibi. Quod cum ſit tutiſſimum, vbique mihi videtur obſeruandum; quod etiam apertiſſime velle videtur auctor paulo poſt nu. 155. ibi:* Et cum diſponunt ſe, Epiſcopus & Inquiſitor per ſe, &c. inducant quęſtionandum ad fatendum libere veritatem. *quod eſt obſeruatione diguiſſimum.*

c ¶ Si quæstionandus reperiatur uarius.] *Hic ſentit apertiſſime auctor ob varietatem ſolã reũ poſſe torqueri: quod qua ratione ſit accipiendũ, explicui infra ſuper dicto q. 61. §. prima regula eſt. quòd omnino videas, ne te hic locus decipiat, qui ſano modo intellectus veram doctrinam continet.* *Num.* 153.

Nõ facile veniendum ad torturam, & qualia debẽt eſſe indicia.

d ¶ Non sit tamen Inquisitor multum voluntarius ad quęstionandum.] *Hoc eſt ſaluberrimum documentum: quamuis enim indicia, ex quibus ad torturam deuenitur, ſint arbitraria; non tamen præcipitemere & in qualibet cauſa ſunt tormenta vſurpanda; indicia enim talia eſſe debent, quę iure*

ſubſti-

ſubſiſtant & approbentur, aliter reijcienda ſunt, vt plene dixi ſuper dict. q. 61.

Iam tota hæc tractatio & obſeruatio, quam hic tradit Eymericus de torquẽdis reis abſolutiſſima eſt, & multa prudentia, ac iudicio conſtituta.

Num. 154. e ¶ Scientes quod quęſtiones ſunt fallaces & ineficaces, &c.] *Inſignis eſt hic locus deſumptus ex Vlpiano in l. 1. §. in cauſa tributorum. verſ. quæſtioni. ff. de quæſtionibus. vbi ita ſcriptum eſt:* Quæſtioni fidem non ſemper, nec tamen nunquam habendam, conſtitutionibus declaratur: Etenim res eſt fragilis, & periculoſa, & quæ veritatem fallat: nam plerique patientia ſiue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo poſsit. Alij tanta ſunt impatientia, vt quoduis mentiri quàm pati tormenta velint. ita fit, vt etiam uario modo fateantur: ut non tantum ſe, uerum etiam alios commi-

Tortura res fragilis & incerta.

ful. crimiñ tur nentur†. *hactenus ibi. Huc pertinet locus cõmunis à quæſtionibus, & contra quæſtiones, de quo elegãter Quintilianus lib. 5. orato. inſtit. circa principium. & Cicero lib. 2. de inuentione. & lib. 2. Rheto. ad Herennium.*

f ¶ Aliqui ſunt etiam maleficiati, &c.] *Ipſemet explicat quid ſibi velit eſſe maleficiatos, hoc eſt ipſi ſponte deferunt maleficia, vt non ſentiant ſæuitiam tormentorum. nec putes hæc prorſus vana*

Maleficia quę tuentur à tortura, & qualiter diiudicatur. *eſſe: nam & Paulus Grillandus cauſarum crimmalium acer quondam iudex, in tract. de quæſtionibus & tortura, q. 4. num. 13. & ſequea. refert ſe expertum hęc eſſe; idem teſtatur ſibi contigiſſe Hippolytus Marſilius in repetitione ff. de quæſtio. Soleat autem magna ex parte huiuſmodi malefici vti verbis & orationibus ſumptis, vel ex Pſalmis Dauidicis, vel ex alijs ſacra ſcriptura locis, quæ miris interdum modis & ſuperſtitionibus deſcribunt in ebartis membraneis puris, quas ipſi chartas virgines vocant, intermixtis quadoque incognitis Angelorum nominibus, qualia aos ſuperiori anno vidimus à quodam vili homine, dum ad carcerem duceretur, abſtracta; in quibus inuſitati quidã erant circuli, characteres, & figura prorſus admiranda, & valde ſuperſtitioſa.*

Hæc omnia interdum in aliqua ſecreta corporis parte recondunt, vt cum torture admouentur, fiant quaſi inſenſibiles: interdum vero ſolo verbo proferunt quædam voce ſubmiſſa, ita vt proculdubio quandoque contingat qua hoc loco commemorat Eymericus.

Aduerſus has fraudes & incantamenta, qua remedia opem ferant, nondum ſum expertus: iuuabit fortaſſis cunctas veſtes detrahere cum quæſtionibus admouẽtur huiuſmodi homines, quibus ſæpe has figuras ſcriptas occultant.

Num. 155. g ¶ Quòd non tradetur morti, ſed iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum.] *Ita Barcinonenſis impreſſus, Bononienſis item & codex Cardinalis de Gambara, ſed Sabellanus ita:* Quòd non tradetur morti, ſi confeſſus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Locus animadueſus.

Solita tormenta vſurpanda.

h ¶ Et quęſtionetur conſuetis modis.] *Hic locus eſt valde notandus neque enim debent noua tormentorum genera excogitari, ſed ſolita & vſitata ſunt adhibenda, vt pulchre docet Antonius Gomez tomo. 3. varia. reſolu. cap. 13. nu. 5. & dixi plene infra ſuper q. 61. vbi totum hunc locum de tormentis copioſe declaraui.*

i ¶ Quòd ſi quęſtionatus decenter noluerit fateri ueritatem, ponantur alia genera tormẽtorum coram eo, &c.] *Prima fronte videtur abſurdum quod hic tradit Eymericus, dum ait eum qui decẽter eſt quæſtionatus, debere perterrefieri appoſitis corã eo nouis tormentis, ac etiam iure torqueri, quod eſt iniquum. quando enim quis decenter eſt tortus, iam vicit ac ſuperauit tormenta, & ideo liberandus eſt, non amplius terrendus, nec torquendus; quare ex ſequentibus verbis & tota horum verborum ſerie hęc colligitur Eymerici fuiſſe ſententia, cum reus primo die decenter eſt quæſtionatus, iuxta qualitatem tormenti, quod iudicatum eſt primo ſufficere ad eruendam veritatem, licet non ſit datum cum debito rigore, vt fieri ſolet: nam ſemper à leuioribus tormentis incipiendum eſt, nec fuſſus fuerit veritatem; licet pro illa vice ac die decenter ſit quæſtionatus, non tamen eſt ſufficienter tortus: & tunc offendi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius in ſequentibus ſit torquendus niſi fateatur: atque hoc conſilium eſt laudabile & ſecurum. non ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia tam tormenta ſuperauit, ſed de illo qui licet ſemel fuerit pro illa vice ſufficienter tortus, adhuc tamen ſecundum iura remanet torquendus, quod indicant apertiſſime illa verba:* Ad continuandum tormenta, non ad iterandum. Num. 156.

Locus de tormentis apud Eymericum obſcurus, explicatus.

Scio quæſitum eſſe, an qui iure torqueri non poſſunt, terreri ſaltem poſſint, velut milites, doctores, equites et alij nobiles. Sed hęc quæſtio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiati & exempti à tortura in alijs delictis, in hoc torqueri poſsint, vt dixi infra ſuper dict. q. 61.

Qui iure torqueri nõ poſſunt, an poſſint ſaltem terreri.

De illis vero qui vel propter immaturam ætatem & corporis debilitatem, quales ſunt impuberes, aut propter ſeneſtutem non torquentur, dubium eſt an ſaltem terreri poſſint. & verius eſt poſſe, cum leuiter etiam & cum moderamine, iuxta perſonam & temperamenti corporis qualitatem, torqueri poſsint, iuxta textum ſingularem in l. 1 §. impuberi. ff. ad ſenatus C. Syllanian. cuius verba ſunt

Impuberes & ſenes terreri poſſunt & leuiter torqueri.

Impuberi autem utrum in ſupplicio tantum parcimus, an uero eriam in quęſtione? & magis eſt, ut de impubere nec quęſtio habeatur, & aliàs ſolet hoc in uſu obſeruari, ut impuberes non torqueantur: terreri tantum ſolent, & habena, uel ferula cędi. *hac ibi Et tenet Simancas de catho. inſtit. tit. 65. num. 45.*

Mulier pręgnãs nec torquenda nec terrenda.

Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, vt mulier prægnans propter periculũ partus; tunc nec terreri poteſt: quoniam ex terrore & comminatione poſſet ſequi abortus: expectanda igitur eſt donec pariat, ſi veritas aliter quàm per torturam aut terrorem haberi non poſsit. de quo alibi fuſius diximus.

Cõfeſſio per terrorem facta an ratificanda & quãdo pulchra diſputatio.

Illa vero eſt cognita neceſſaria, & huius loci propria diſputatio, An confeſsio facta per terrorem & comminationem, abſque ratificatione ſit valida, & fidem faciat. in quo articulo, qui valde ſingula-

ria eſt & notandus in hac cauſa, ita diſtinguere opor-
tet: Aut terror, & comminatio realis eſt, & actui
propinqua, vtpote, cum reus accuſatus vel inquiſi-
tus erat ligatus, vel ſpoliatus prope tormentum, aut
ſaue in loco tormentorum: Aut terror remotus eſt à
tormento, & verbis tantum illatus per iudicem com-
minantem reo, ſe mitis modis eum excruciaturum,
niſi veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta ſit cõfeſſio;
tunc non valebit ſine ratificatione: quia paria ſunt
confiteri in tormentis vel metu tormentorum. ita
Baldus in l. nouiſſime. ff. quod falſo tutore auctо. quẽ
ſequitur ibidem Raphael Cumanus. Idem Baldus in
l. interpoſitas. C. de tranſactio. tradit Gãdinus tract.
de maleſi. in rubrica, De queſtionibus. verſ. qua con-
feſſio dicatur facta formidine tormentorum. & alij
quos libens omitto. & hæc ſententia vera eſt et tuta,
& obſeruanda. hoc ergo caſu, vt confeſſio valeat, rati-
ficatio & perſeuerantia exigitur, perinde ac ſi in tor-
mentis facta eſſet.

Torturam & terrorem paria eſſe qualiter intelligendum.

Sin autem quis ſecundo modo perterrefactus cõ-
fiteatur, valet tunc confeſsio abſque ratificatione, &
tamquam ſpontanea & ſine tormentis facta cenſeri
debet: nam regula quę dicit, paria eſſe torturam &
terrorem, de qua Baldus in dict. l. nouiſsime. ff. quod
falſo tut. auct. locum habet in terrore primi generis,
qui actui propinquus eſt, vt vere & ſingulariter ad-
notauit Antonius Gomez 3. tomo. varia. reſolutio. c.
13. num. 4. verſ. & ita debet procedere. tenet Bart.
in l. 1. §. diuus Seuerus. num. 2. ff. de quæſtio. & Gan-
diuus tract. de maleſi. præcitato loco. hæc autem ver-
balis perterrefactio cuilibet & indiſtincte fieri po-
teſt, atque ex his puto hunc Eymerici locum claram
lucem accepiſſe.

Num. 156. k ¶ Quòd ſi nec ſic, poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem ſecunda dies, etc. aſsignari ad continuandum tormenta, non ad iterandum.]

Tormẽta non nis indicijs accedẽtibus, an & quãdo iteranda.

Singularis eſt & ſubtiſsima, & penitus obſeruanda
hæc Eymerici doctrina de non iterandis tormentis,
niſi noua indicia ſuperueniant. quam ſententiam tra-
dunt communiter Doctores. Bartolus in l. vnius. §.
1. ff. de quæſtio. Odoffredus. Cynus, & Salycetus, in
l fin. C. de quæſt. Alexander lib. 1. conſil. 5. incipien.
In caſu Inquiſitionis. nu. 5. Guido de Suzaria tract.
de indicijs & tortura, nu. 3. verſ. quartum notandũ.
Franciſcus Caſonus tract. de tormentis, cap. 14. nu.
1. & ſeq.

Noua autem indicia voco, quę à primis differe-
runt ſpecie & ſubſtantia, vide Alexandrum in præ-
citato conſil. 5. lib. 1. & Franciſcum Caſonum tract.
de tormentis, cap. 14. Et noua indicia ſunt, ſiue pro-
cedant ex dicto eius qui torquetur, ſiue aliunde, vt
not. in l. per hauc. C. de tempor. appel. & tradit Ca-
ſonus præcitato loco.

Verumtamen quamuis noua ſuperuenerint indi-
cia, non eſt retorquendus reus, niſi in corporis forti-
tudine duraverit. l. vnius. §. 1. ff. de quæſtio. tradit
Guido de Suzaria præcitato loco, quod eſt obſeruan-
dum, ne forte reus in tortura, dum retorquetur, exani-
matus concidat; nec refert etiam ſi leuiter primo fue-
rit tortus. ſunt enim multi ita debiles, vt ex prio-
ribus tormentis ita remaneant infirmi, vt probabiliter
credatur eos non poſſe alia nondum inflicta etiam le-

A *uiora ſuſtinere ſine graui læſura & periculo vel ani-*
mi vel corporis. meminerint ergo iudices ſe non eſſe
carnifices, & fallacet eſſe quæſtiones, vt paulo ante a
monuit auctor.

Ceterum, vt hic locus amplius lucem accipiat, Tormẽta quando repeti poſſint.
videndum eſt, quando tormenta repeti poſſint. qua
licet vulgaris ſit quæſtio, at eſt valde vtilis, & co-
gnitu neceſſaria.

Sit ergo hac prima regula: Cum reus fuit leuiter
& molliter tortus, repeti poteſt in tormentis, ita vt
ſufficiẽter torqueatur. quo caſu iudex ſolẽs cũ iubẽs Tortura proprie quando dicatur repeti.
B *reum deponi à prima tortura, iubere notario vt ſcri-*
bat, ſe illum deponi iubere animo repetendi: & hæc
non tam dicitur repetitio torturę, quàm continuatio;
quoniam vere & proprie loquendo repeti tunc dici-
tur tortura, quando reus fuit ſufficienter tortus, ita
quòd priora indicia plene diluerit, & ſuperauerit:
quòd ſi reus fuit ſufficienter tortus, & ni-
hil eſt confeſſus, tunc non poſſunt repeti tormenta,
vt optime docuit idem Eymericus, niſi noua indicia
ſuperueniant. ita Albericus in rubrica C. de quæſtio.
nu. 8. vbi ita ſeruari aſſerit. & hanc opinionem vocat
communem Alexander lib. 1. conſil. 5. num. 5. & alij
quos refert & ſequitur Iulius Clarus in pract. crimi-
nu. §. fin. q. 64. verſ. vltimo videndum eſt. atque ita
poteſt accipi hoc Eymerici dictum.

C *Sit ſecunda regula: Quamuis ex primis indicijs*
nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter
teneri tradit Atexãder in dict. conſil. 5. nu. 5. hoc ta-
men fallit, quando prima indicia ſunt multum vrgen-
tia & manifeſta: nam quamuis hoc caſu ſecundũ ali-
quos de iure tortura repeti nõ poſsit; nihilominus de
conſuetudine ſeruatur, vt tormenta repeti poſsint.
Bart. in l. vnius. §. reus. nu. 2. ff. de q. quem alij ſequũ
tur, quos præcitato loco refert Iulius Clarus. ſed ca-
uendum hic eſt, ne quid nimis ſeuerum ratione huius
opinionis committatur. ſæpe enim contingit ob ſæui-
tiam tormentorum multos fateri quę non commiſe-
runt. ego tutius putarem hoc caſu non eſſe repetenda
D *tormenta, ſi reus ſufficiẽter tortus fuerit, nec aliquid*
fuſſus fuerit: quamquam non ambigo in hominibus
multum facinoroſis, & robuſtis cum exquiſitiſſima
tamen conſideratione, hanc regulam quandoque lo-
cum habere poſſe.

Sit tertia & poſtrema regula: Cum reus in tortu-
ra fuerit confeſſus delictum, et deinde ductus ad ra-
tificandum, confeſsionem factam reuocauerit; ſic re
peti poteſt in tortura, etiamſi alia indicia non ſuper-
ueniant, quia ea confeſsio primum facta in tormen-
tis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. vnius. §.
reus in fine. ff. de quæſtio. & hanc opinionem dicit
communem Boſsius tit. de torsura, & alij quos re-
E *fert & ſequitur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin.*
q. 21. verſi. vlterius quæro. & q. 64. verſi. vbi vero.
& verſi. vltimo videndum eſt. in fine. verum hoc ca-
ſu vitanda eſt iudicum quorundam crudelitas, &
immanis pluſquam carnificum ſæuitia, qui tamdiu
reum detinent in tormentis, donec perſeueret: hoc e-
nim fieri non debet, nec poteſt, vt optime præcitato lo-
co ſcripſit Iulius Clarus.

Quotiens autem fieri poſsit hæc repetitio tormen-
torum ob reuocatam confeſsionem factam in tormen-
tis, paulopoſt aperiam.

1 ¶ Vbi

Num. 157. l ¶ Vbi autem decenter quæstionatus, & tormentis expolitus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, sed abire libere dimittatur.]

Hic locus est obseruatione dignissimus contra sententiam Cardinalis in clemen. 1. de vsuris. & Francisci Syllacensis tract. de haret. cap. 31. nu. 1. & quorundam aliorum asserentium, reum prius quæstionandũ: & si nihil fateatur, purgandum; tandem ad abiurationem compellendum: qua sententia velut nimis frena explosa fuit à nobis supra par. 2. super c. inter solicitudines. § atque ex hac. & §. seq. & Eymericus hoc loco sapientissime more suo sentit reum sufficienter tortum liberandum esse absque alijs panitentijs. in quo quid sit obseruandũ, docui præcitato loco, quod omnino videas in hac causa.

Reus sufficienter tortus, si nihil fateat, liberandus.

Tortus sufficienter quis dicatur,

Tunc autem dicitur reus tortus sufficienter, quãdo ita rigida inflicta est sibi tortura, vt iudicio prudentum considerata indiciorum qualitate ea ipsa indicia purgauerit, et nihil fuis cõfessus, sed in tortura semper mãsit in negatiua. vt ergo intelligatur quãdo per torturam indicia sint purgata, commensurãda est qualitas rigiditatis inflictæ torturę, cum qualitate grauitatis indiciorum.

Num. 158. m ¶ Si autem in quæstionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quæstiones ducatur ad alium locum, &c.]

Quanto tempore transacto debeat ratificari cõfessio in tormẽtis facta, & qualiter.

Post inflictum tormentum & confessionem in eo extortam, vt virtute eius reus possit condemnari, necessarium est vt eam ratificet extra locũ torturæ. quantũ autem tempus transire debeat in hac causa nullo communi iure (quod ego sciam) præfinitum est. Bartolus, & alij in l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de quæstio. & alij alijs locis in arbitrio iudicis hoc esse positum videntur sentire. Ceterum Antonius Gomez tomo. 3. variar. resolut. cap. 13. num. 24. recte admonet id spatium esse debere vnius dici naturalis: quam sententiam comprobare videtur instructio Atadriliana anno M D L X I. cap. 53. quam paulopost referam: sed hoc spatium ad minus debet transire. benignius tamen est, vt hęc ratihabitio fiat post duos, vel tres dies postquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentarum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.

Hæc ratihabitio quibus obseruatis fieri debeat, tradit hoc loco Eymericus, & præscripsit luculenter Madriliana instructio cap. 53. in hęc verba à nobis latina facta: Transactis vigintiquatuor horis post tormentum, debet reus confessionem suam ratã habere. quòd si eam reuocauerit, vtendum erit iuris remędijs. & quo tempore tormentum infligitur, notarius debet horam scribere, & similiter faciat tempore ratificationis, ne si sequenti die fiat ratihabitio dubitetur, an sit facta post vigintiquatuor horas, vel ante. quod si reus cõfessionem in tormentis factam ratam habuerit, & Inquisitoribus fuerit satisfactum de bona reorum confessione & conuersione, poterunt ipsum admittere ad reconciliationem; quamuis in tormentis confessus fuerit. prudenter tamen animaduertere debent, qualiter huiusmodi homines recipiãt, & cõsiderare oportet hęresum quas confessi fuerant, qualitatem, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipsi alios docuerunt ob periculum quod inde

A consequi potest. *hæc ibi. adde omnino Antonium Gomez præcitato loco.*

n ¶ Et interrogetur etiam diligentius, & semel, & pluries, &c.] *Modus autem interrogationis talis esse solet,* Recordaris eorum quę heri, aut ab hinc dies duos in tormentis dixisti? nunc dic libere veritatem. *& notarius scribat responsionem. quòd si ratam habuerit confessionem, plenissima tunc ei fides habetur, vt hactenus dictum est. & canetur: l. 4. septiparitus, par. 7. tit. 30.*

Num. 158.

o ¶ Quòd si non perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & non

B est deceter quæstionatus, &c.]

Reuocãs cõfessionem factam in tormentis retorquendus est.

Hic locus de reuocante confessionem factam in tormentis non est sine adnotatione omittendus, cum sit res vsu frequens, & cognitu necessaria. Eymerici sententia talis esse videtur: si is qui reuocat confessionem non est sufficienter tortus, iterum potest torqueri, non iteratis tormentis, sed continuatis: quòd si sufficienter est tortus, & reuocet confessionem, dimittendus est. Sentire ergo apertissime videtur Eymericus, ob reuocatam confessionem factam in tormentis non posse reũ iterato torqueri, si sufficienter est tortus: sed circà hoc teneo quod diximus paulo ante §. sit tertia & postrema regula.

C *Maior tamen difficultas est, cum reus confessionem reuocat, quoticus repeti ad tormentum possit, aut debeat. & Iulij Clari sententia esse videtur in pract. crimi. §. fin. q. 21. vers. vlterius quaro in fine. & Antonij Comensii 3. tom. varia. resolut. c. 13. nu. 27. & Carrerij in pract. crimi. nu. 194. & aliorum, quos refert Boerius decisione 163. incipien. Dico, præmittendo. nu. 19. & seq. & Pauli Grillandi tract. de quæst. & tortura. q. 7. in fine. borum inquam sententia esse videtur, quòd cum reus bis tortus, bis confitetur & reuocat, tertio possit torqueri, & de integro quæstio haberi. Ceterũ hac sententia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli potest. Primum, quia nulla lege certa nititur: rursus, quia cõfessio secunda facta in tormentis non generat nouum indicium, cum sit eadem cum prima confessione: tandẽ, quoniam qua ratione ter torquatur, posset & pluries torqueri, cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit.*

Quoticus reus torqueri possit ob reuocatas confessiones.

D

Quare benignius et securius est, ne quis ob reuocatam cõfessionem tertio torqueatur: nam hoc præterquam quòd nulla certa lege canetur, crudele etiam nimis, & inhumanũ videtur. atq; hac sententia placuisse quoq; videtur Iacobo Simancæ de cathol. institut. 65. nu. 82. nam nõnulli alij eorũ, quos ille citat in hanc sententiam, aperte contrariam tuentur. addit tamen, quod & nos approbamus, tunc demum fortasse recipi posse superiorem sententiam de tertia torturę repetitione, cum reus bis fuerit lenissime tortus, & in posteriore illa confessione, aliqua nouа signa priori confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquendus est reus. et hęc videntur mihi in hoc articulo diligenter obseruanda, & hic Eymerici locus idem indicare videtur, si diligenter inspiciatur.

E

p ¶ Et si omnino requiratur per sententiam expediri, fiat sibi, &c.]

Num. 159. Reus sufficiẽter tortus, &

Et hęc est vera sententia, quamuis enim Salyecetus in l. si sibi. C. de adulter.

nihil obſtitea tur, abſque fideiuſſorib⁹ liber dimittẽdus.

& in l.3. C. ad l. Iuliam maieſtatis. & in l. ea quidem. C. de accuſatio. & Paris de Puteo in tract. ſyndicat. in parte, viſo de repetitione tortura. & alij, quos refert Antonius Gomez tom.3. varia. reſolut. cap.13. num.28. teneant rei pluries torti negãtis delictum, cauſam indeciſam relinquendam; at verior ſententia eſt hoc caſu, reum eſſe expediendum, & cauſam eius decidendam, & debito fine terminandam. quia vulgaris eſt regula: quod actore nã probante reus debet abſolui. l. actor. C. de probatio. l. qui accuſare. C. de edendo. quod tenet & probat latiſſime Antonius Gomez præcitato loco. & Paulus Grillandus tract. de quæſt. q.7. nu.11. & alij, quos in re aperta libenter omitto: neque ab hãc ſententia recedendum eſt; quam intellige iuxta ea quę dixi paulo antea. §. vbi autem decenter. & par.2. ſuper c. inter ſollicitudines. §. atque ex hac. & §. ſequenti.

Num. 160. ¶ ¶ Hic eſt diligentius attendendum, &c.] *Hoc eſt accipiendum iuxta ea quę diximus ſupra in principio huius commentarij §. & hoc eſt, quando delatus. Atque ex his, & illis qua copioſe dicturus ſum cum Eymerico infra q.61. declarantur (niſi fallor) maiores & graviores difficultates, quę in hac materia contingere poſſunt.*

De quarto modo terminandi proceſſum fidei per abiurationem de leui.

161 VArtus modus proceſſum fidei finiẽdi & terminandi eſt, quãdo delatus de hæreſi proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur tantum ſuſpectus de hæreſi leuiter: & hoc eſt quando delatus de hęreſi non deprehenditur nec confeſsione propria, nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima, nec aliàs ſunt indicia fortia ſeu vehementia de illa hæreſi contra eum: ſed tantummodo modica & leuia, & talia eſſe per conſilium iudicata, propter quæ vt ſuſpectus de hæreſi poteſt & debet, vt talis, illam hæreſim, de qua delatus extitit, abiurare: & talis ſi relabatur, pœna relapſis debita nõ punitur; licet grauius tunc fuerit puninedus, quàm ſi non in antea abiuraſſet, iuxta cap. Accuſatus. in princip. de hæret. lib.6.

Qui abiurauit de leui, ſi relabatur, nõ punitur pœna relapſorum.

¶ Circa iſtum talis practica eſt ſeruãda. Talis enim ſi habetur ſuſpectus publice, abiurabit publicè in Eccleſia; & ſi nõ, abiuret in palatio epiſcopali; vel in capitulo conuentus Fratrum, vbi Inquiſitor morã trahit, vel in camera Epiſcopi vel Inquiſitoris, ſecũdum quòd apud plures vel pauciores ſuſpectus de dicta hęreſi eſt habitus & reputatus.

Modus autem diſponendi ad abiurationem talis erit.

Forma diſponendi ad abiurationem publice faciendam.

164 VEniet namque abiurandus ad Eccleſiã vbi fis determinatum per conſilium quòd debeat publice abiurare: indicto tamẽ primitus per Eccleſias Dominica præcedenti, quòd omnes interſint tali die ſermoni, quem Inquiſitor faciet de fide & pro fide: & ponetur in loco congruo vnũ pinnaculum, vel poſticum, ſeu cadafal † iuxta altare in medio populi, & ipſe abiurandus ſupra illud ſtans & non ſedẽs, vt ab omnibus videatur, capite denudatus, ſtantibus cuſtodibus circa illum: Et facto ª ſermone in Miſſa, populo & clero inibi cõgregato, ac in illo impugnata hęreſi, de qua abiurãdus eſt delatus; Inquiſitor dicet publice, quomodo ille ibi poſitus in alto baſtimento, † eſt habitus ſuſpectus ex talibus indicijs atque factis, de tali expugnata in ſermone hæretica prauitate; & ideo dignum eſt quòd purget ſe de illa, eam vt ſuſpectus leuiter abiurando. Quo dicto ponetur liber Euangeliorum coram illo, qui debuerit abiurare; quo poſito, ipſe talis ponet manus ſuper illum, & abiurabit illam hęreſim per modum qui ſequitur.

† Cadafal, vox Hiſpana pro tabulato in quo reus ſiſtitur.

† baſtimentum, vox Catalana pro tabulato.

Forma abiurandi hęreſim quando delatus eſt ſuſpectus leuiter.

163 EGo talis, diœceſis talis, habitator ciuitatis vel loci talis, in iudicio conſtitutus coram vobis domino Epiſcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquiſitore hæreticæ prauitatis in terris ditioni talis domini ſubiectis, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram me, & proprijs manibus meis per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam & Apoſtolicam, quã ſacra Romana Eccleſia credit, profitetur, prædicat, & obſeruat. Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quòd dominus Ieſus Chriſtus: *exprimatur articulus catholicus contra hęreſim, de qua leuiter eſt ſuſpectus: verbi gratia, ſi eſt de proprio, vel communi: dicetur ſic:* Iuro me credere corde, & profiteor ore, quòd dominus Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli, dum erant in vita mortali præſenti, habebant & habuerunt in communi aliqua; quę dicit ſacra ſcriptura illos habuiſſe, & quòd in illis habuerunt ius donandi, vendendi, & alienandi. *Et poſt abiuret hæreſim contrariam ſic:* Et conſequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæreſim, de qua me habetis ſuſpectum vos domini Epiſcopus & Inquiſitor, quæ mendaciter aſſeuerat, quòd dominus Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli non habuerunt aliquid in proprio nec in communi, & etiam quòd non habuerunt in aliqua re ius illam donandi, vendendi, & alienandi. Item iuro, quòd nunquam prędictam hęreſim credidi, neque credo; nec illi adhęſi, nec adhęreo de præſenti; nec vnquam credam, nec adhærebo e nec illam docui, neque docere intendo. Quòd ſi aliquid prędictorum fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris taliter abiuranti debitis prompto animo me ſubmitto, paratus ᵇ ſubire omnem pœnitentiam †, quã pro his quę feci & dixi, pro quibus merito me habetis ſuſpectum, voluerit is mihi iniungere, & illã ſtudebo pro viribus adimplere, & nullatenus

† Alpœnam

contra

contra venire; sic me Deus adiuuet, & hæc sacrosancta Euangelia.

164 Admonitus faciēda post abiurationē.

Prędicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus intelligatur: qua facta Inquisitor potent sibi dicere publice in vulgari talia verba, vel similia in effectu: Fili, suspicionem, quam de te habebamus, & non immerito, purgasti per abiurationē prędictam; de cetero caueas tibi, vt non incidas in hanc hęresim abiuratam: nam licet, si pęniteres, non tradereris brachio sæculari, quia abiurasti tamquam suspectus leuiter, & non vehementer; tamen tunc multo fortius punireris, quàm si non abiurasses, & amodo pro modico habereris suspectus vehementer, & vt talis abiurares; & si prolabereris, pœna relapsis debita punireris, & absque misericordia tradereris curiæ sæculari, vltimo supplicio feriendus.

Si autem abiurat secrete in palatio Episcopi, vel camera eiusdem Inquisitoris (quando scilicet, factum non est publicum) modo consimili abiurabit. Quibus peractis feretur sententia in hunc modum.

165 *Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pœnitentiam ei, qui abiurauit vt suspectus leuiter.*

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater, &c. *vt in prędictis.* Attendentes, quòd visis & diligenter consideratis processus meritis per nos facti, contra te talem delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia, & talia commisisse: *dicantur illa:* quæ te reddunt leuiter suspectum de hęresi, & propter quę te talem merito nos habentes, te fecimus vt leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hęresim abiurare: verum ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, de multorum & magnorum consilio in iure peritorum, ac etiam religiosorum, in & super his habito maturo consilio pariter & digesto, habentes prę oculis solum Deum, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatē: Sedentesq; pro tribunali, more iudicum iudicantium, te talem hic in nostra præsentia personaliter cōstitutum, per modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pœnitentiamus, scilicet, ne de cetero vnquam scienter legas, teneas, seu habeas talem librum, & etiam ne deinceps, &c. *Ponantur illa, quæ commisit, propter quę suspectus habitus fuit de prędicta hęretica prauitate.* Lata est hæc sententia, seu pœnitentia, & cetera.

Iniungitur quod expediēs videatur contra ea ex quibus orta est suspicio.

Cauebat autem notarius, quòd in processu ponat, q talis abiuratio est facta per talem, tanquam per suspectum habitū de hæresi leuiter, & non vehementer, aliàs periculum magnum esse posset.

Indulgētia.

Qua sententia sic perlecta, Inquisitor poterit conferre indulgentiam xl. vel xx. dierū, iuxta priuilegium, Præ cūctis † omnibus, qui prędictis sermoni, & abiurationi interfuerunt; addendo, quòd quicunque præstitit consilium, auxilium & fauorem, vt prędictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

† Relat. supra pag. 137.

COMMENT. XL.

QVæ ad intelligendos hos tres modos sequentes, videlicet quartum, quintum & sextum maxime sunt necessaria, tradita sunt copiosè ab Eymerico supra par. 2. q. 55. vbi differuit de præsumptionibus leuibus, vehementibus, & violentis: quo loco et nos plurima ad eū illustrandū addidimus. hic vero locus de abiurationibus iniungendis ad purgandas vel ex eludēdas, aut ad lucēdas pœnas pro illis suspicionibus differit singillatim, praxim docēs, quæ in singulis debeat obseruari: cuius occasione tractanda à nobis hic est abiurationis materia. Num. 161.

Abiuratio tractatus.

Quantum autem ad hunc modum spectat, eū transfulit in suam summam Tabiensis verbo, Inquisitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarū 3. par. q. 23. Locatus in fine operis iudicialis in forma sententia contra leuiter suspectum de hæresi. nonnulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Syluester de strigibus lib. 3. c. 4. puncto 6.

Sed iam nos de abiuratione dicamus, vt hi modi sequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. nu. 2. & ibidem Cameginus. Repertorium Inquisitorum et Locatus in opere iudiciali, & Bernardus Comensis in lucerna, verbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. Albertinus tractat. de agnos. assertio. q. 30. nu. 66. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. cap. 22. Simancas de catho. institu. tit. 1. idē in enchyridio tit. 53. copiosè Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. idem tract. de hæret. par. 2. assertione 41. nu. 331. Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 6. Doctores cōmuniter in c. accusatus. in principio, de hæret. lib. 6. et alijs varijs locis, quos prudēs omitto: nam bi ceteris copiosius rem tractāt. extatque etiam de abiuratione hac, de qua differēdum est, singularis locus in concilio Tolosano cap. 11. & in concilio Narbonensi cap. 6. & in concilio Biterrensi cap. 29. De abiuratione qui dixerunt.

Abiuratio quid.

Est autem abiuratio (quantum pertinet ad hunc locum, nam ceteras huius vocis significationes libēter omitto) solemnis hæresim detestatio, cum assertione catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento & pœna munita permanendi in fide Christiana ita colligitur ex c. ego Berengarius. de consecratio. dist. 2. & ex c. ad abolendam. §. illos quoque. de hæret. & ex c. super eo. & ex c. accusatus. de hæret. lib. 6. & ex c. inter sollicitudines. de purga. canon. & ex pluribus alijs Iuris canonici & Conciliorum, ac sanctorū Patrum locis.

Abiuratio res antiquissima.

Abiuratio res est antiquissima, contra quam sentiunt imperiti quidam vetustatis, & Ecclesiæ inimici: nam & in prima Nicena synodo c. 8. ita scriptum inuenio: Si qui voluerint venire ad Ecclesiam catholicam ex Nouatianis, placuit sancto cōcilio vt ordinentur, & hic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateātur se cum omni cōsensu Ecclesiæ catholicę & Apostolicę statuta obseruaturos, ideſt, cōmunicaturos se

& his, qui forte ſecundas nuptias experti ſunt, vel his qui perſecutionis tempore lapſi ſunt: quibus tamen lapſis pœnitentiæ modus, & tempus aſcriptũ eſt, vt in omnibus ſequantur ea, quæ in Eccleſia catholica & Apoſtolica obſeruant. *hactenus ibi.*

Eiuſdem abiurationis meminit concilium Epheſinum ſub Cæleſtino primo celebratum, & concilium Laodicenum ſub Liberio cap. 7. & alibi ſæpe ab approbatis concilijs, & ſanctis Patribus, & vſurpatam, & vſitatam ſcimus abiurationẽ. Et Leo Papa, refertque Gratianus in cap. ſaluberrimum. & in ca. donatum. 1. q. 7. nullum hæreticum ad vnitatem Eccleſiæ recipiendum iubet, niſi prius hæreſim abiuret, & anathematizet. huc ſpectant, quæ docet Nicephorus lib. 6. cap. 9. hiſtoria eccleſiaſtica. eandem labentibus ſæculis idem eſt ſemper cum hæreticis redeuntibus obſeruatum, vt in concilio Coſtantienſi ſeſſio. 19. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam ſacerdotali temporibus Nicolai. 11. cum Berengario, & refertur in cap. ego Berengarius. de conſecratio. diſtinct. 2.

Abiuratio nis vſus cuz olim inſtitutus.

Fuit vero olim ſalubriter inſtitutus abiurationis vſus, ob continuas frequenteſque hæreticorum fraudes, & intercadentias, vt abiurationis robore adacti, & quaſi vinculo conſtricti, & alligati cogerentur in catholicæ Eccleſiæ vnitate permanere, ne liberum eis eſſet impune quotiens vellent recedere, ac Eccleſiam deludere, vt grauiter, & vere conſtituit Leo primus epiſtola 48. cuius initium eſt: Relatione ſancti fratris. *& refert Conradus Brunus libro 3. de hæret. cap. 6.*

Quid continere debeat abiuratio,

Iam quid continere debeat abiuratio luculenter præſcripſit olim idẽ Leo eius nominis Papa primus in dicta epiſtola 84. ad Nicetam Aquileienſem Epiſcopum in hæc verba: Damnent apertis profeſſionibus ſuis ſuperbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum vniuerſalis Eccleſia exhorruit, deteſtentur: omniaque decreta ſynodalia, quæ ad exciſionem huius hæreſeos Apoſtolicæ ſedis confirmauit auctoritas, amplecti ſe, & in omnibus approbare, plenis, & apertis, ac propria manu ſcriptis proteſtationibus eloquantur. nihil in verbis eorum obſcurum, nihil inueniatur ambiguum: quoniam nouimus hanc iſtorum eſſe verſutiam, vt in quacunque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum ſocietate diſcreuerint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum exiſtiment eſſe non ſaluum. *hactenus ibi. Inſignis eſt locus, & ob id non fuit omittendus: in quo illud eſt diligenter obſeruandum, totam abiurationem propria manu eſſe ſcribendam: quod ſi fieri commode poteſt, omnino eſt cuſtodiendum, & præſertim eum abiurant viri inſignes, nobiles, litterati, doctores, prædicatores, aut ſimiles.*

Quotuplex abiuratio.

Abiurationem hanc quadruplicem colligimus, ex hac Eymerici tractatione, Aut enim eſt de leui, aut de vehementi, aut de violenta ſuſpicione, aut denique de hæreſi formali: quæ partitio aptiſſime conuenit abiurationi, cum omnis eui ſubeunda eſt abiuratio, aut leuiter ſuſpectus ſit in fide ob modicas, & leues mala ered entia ſuſpiciones: aut vehementer, ob vehementia infidelitatis, aut hæreſis alicuius indicia: aut violenter ob violenta indicia, & iuris, & de iure præſumptiones: aut vere, & formaliter ſit hæreticus.

Abiuratio de leui, & de vehementi, quo modo differant.

Quamquam vero huiuſmodi abiurationes, præſertim de leui, de vehementi, & de violenta (nam in formali manifeſtior eſt diſcriminis ratio) ratione finis non differant, cum in id potiſſimum referantur, vt abiurantes virtute earum adacti in catholica vnitate contineantur; ac quo ad effectus valde ſunt diſſimiles: primum enim differunt formula ſiue conceptione verborum, neque enim eiſdem verbis concipiuntur, vt ex vtriuſque formula apparet.

Præterea differunt ex quorundam ſententia ratione loci vbi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in domo Epiſcopi vel Inquiſitoris: at abiuratio de vehementi fit in publice, in conſpectu populi ad hoc cõuocati, vt voluit Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 1. nu. 26. vbi dicit ita voluiſſe hoc loco Eymericum, cum auctor hic nu. 161. verſ. circa iſtum. apertiſſime ſentiat, hanc abiurationem de leui non modo ſecreto, verum etiam publice fieri poſſe, cum it qui ſic abiurat, publice eſt de hæreſi ſuſpectus, item abiurationem de vehementi. & publice, & ſecreto ob eandem rationem fieri poſſe, docet paulo poſt Eymericus in 5. modo nu. 166. §. circa iſtum. verſ. & abiurabit publice vel ſecrete.

Abiuratio de leui primum fiat, non publice.

Tametſi vero in abiuratione de vehementi cũ Eymerico conſentiam, cã ſcilicet publice fieri poſſe, immo addo, & ita fieri debere, niſi cã rationabilis alind ſuadeat: quantũ ad leuẽ attinet, benignius eſt, & receptius vt priuatim in auditorio Inquiſitorũ fiat, vt recte ait Iacobus Simãcas de cath. inſtit. tit. 1. nu. 24.

Sed Eymerici ſententia olim obſeruabatur, cum acrius punirentur, quàm nunc, redeuntes ad Eccleſiæ gremium. & concilium Biterrenſe cap. 29. & Narbonenſe cap. 6. apertiſſime comprobant hanc Eymerici ſententiam: nam in Narbonenſi ita ſcriptum eſt: Omnes vero faciatis culpas ſuas clero & populo conuocatis publice confiteri, & abiurare, atque iurare, prout in mandatis Apoſtolicis, & ſtatutis Domini Romani plenius continetur: niſi vbi culpæ leuitas, & ſcandali enormitas † rigori etiam huic quicquam oſtenderent detrahendũ. *hæc ibi. quod Eymericus ſecutus nunc publice ratione publicæ ſuſpicionis, nunc ſecreto propter ſecretam ſuſpicionem docuit hanc abiurationem faciendam: ſed mitius eſt, vt dixi, vt ea ſemper in priuato fiat, & occulto.*

† Libentius legerem, ea iuſtas.

De hac vero antiqua ſeueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium Inquiſitorum verbo, publice.

Tertia inter has abiurationes differentia eſt, quo ad pœnitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris pœnitentia, quàm abiurantibus de vehementi.

Abiurantes de vehementi ſi recidat, relapſorum pœna plectũtur.

Denique vltima, & potiſſima differentia eſt, quoniam qui de vehementi abiurat, ſi relabatur in hæreſim, relapſorum pœna punitur, & curiæ ſeculari traditur: qui vero de leui abiurat, quamuis relabatur in hæreſim ſiue abiuratam ſiue aliam: nec putatur relapſus, nec relapſorum pœna plectitur, quamuis acrius ob ſecundum lapſum puniatur. cap. accuſatus, in prin. vbi Doctores de hæret. lib. 6. Simancas de cathol. inſtit. tit. 1. num. 19. Ioannes Rojas in di-

in dicto ſingul. 1. nu. 26. & tradit etiam hoc loco Eymericus nu. 161. & hanc ſententiam veram eſſe contra Ancharanum, & alios demonſtrauit ſupra par. 2. ſuper quæſt. 64. 5. vel poſt conſtitit.

Initio cuiuſlibet abiurationis generalis fit proteſtatio fidei

Qualis autem ſit abiurationis formula, ſeu quibus verbis concipiatur, copioſe tradunt practicati in principio huius commentarij, & Eymericus in hac modis finiendi proceſſum fidei.

In quo tamen hoc eſt diligentiſſime obſeruandum, commune eſſe omnibus abiurationibus, vt is qui abiurat, in principio generaliter ſeu vniuerſaliter profiteatur ſe credere, & tenere eam fidem, quam tenet ſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia; verumtamen in ſequenti clauſula deteſtationis, & anathematizationis eſt differentia: nam qui abiurat de leui, cum deſcendit poſtea ad deteſtandos errores, & hæreſes exſententia Eymerici non profert clauſulam illam vniuerſalem, videlicet hanc: Et conſequenter abiuro, & abnego omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam: Sed protinus poſt vniuerſalem fidei proteſtationem deſcendit ad particularem eius hæreſis, aut earum hæreſum deteſtationem, in quibus eſt habitus leuiter ſuſpectus, ſic: Item iuro me credere, & ore profiteor (verbi gratia) ſummum Pontificem Romanum eſſe militantis Eccleſiæ viſibile caput: aut quid ſimile. & poſt deteſtatur hæreſim huic articulo contrariam, ſic: Et conſequenter abiuro, abnego, & deteſtor illam hæreſim, quæ falſo aſſerit, ſummum Romanum Pontificem non eſſe militantis Eccleſiæ viſibile caput. Quam differentiam inter abiurationem de leui, & inter abiurationem de vehementi, ac de violento, vt adnotarec auctor, in ſexto modo proceſſum fidei terminandi nu. 176. poſuit titulum, De forma abiurandi omnem hæreſim, ab eo faciendam, qui eſt ſuſpectus habitus violenter.

Abiurans de leui ex ſententia Eymerici non deteſtatur omnem hæreſim.

In hanc opinionem putarem deſtendiſſe auctorem per textum in cap. acenſatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. vbi narratiue dicitur formaliter hæreticum ſimpliciter vel generaliter abiuraſſe: ex quo loco puto auctorem collegiſſe ſuſpectos de hæreſi leuiter, non debere deteſtari ſeu abiurare omnem hæreſim, ſed ſolum eam, aut eas de quibus leuiter habentur ſuſpecti.

Ceterum, vt in hac re, quæ non eſt leuis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui amitti poſſe ſecure clauſulam illam generalem deteſtationis, & anathematizationis de omni hæreſi, quia etiamſi apponeretur, nihil operaretur, eum is qui abiurat de leui ſiue incidat iterum in hæreſim abiuratam, ſiue in aliam, nõ cenſeatur relapſus: nihilominus tamẽ poſſet apponi, ſiue in principio poſt vniuerſalem proteſtationem, ſiue poſt abiuratas particulares hæreſes, ſic: Et poſtremo abiuro omnem hæreſim extollentem ſe contra dictam ſanctam Romanam, & Apoſtolicam Eccleſiam.

Et dũ hæc ſcribo Romæ, anno Dñi MDLXXVIII. die 12. menſis Octobris, conſulens in ſacroſancto vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis officia formulas abiurationis de leui, inueni hanc generalem deteſtationẽ omiſſi quandoque ſolitam, quandoque vero apponi. placebat Petro Dufinæ aſſeſſori ſanctæ Romanæ Inquiſitionis, vt ſemper apponeretur: quod mihi etiã magnopere probatur, & ita obſeruatur hodie Romæ, vt eodem die mihi aſſerunt Frater Thomas Zobbius Sacroſanctæ generalis Romanæ Inquiſitionis Commiſſarius. atque hoc etiam velle videtur Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 1. num. 12. & tit. 57. nu. 7. dum ait, omnibus abiurandi formulis conueniri, vt qui reuertitur ad Eccleſiam, omnes hæreſes abiuret. & valde videtur rationi conſentaneum, vt is qui quocunque modo fidem viſus eſt offendere, & proteſtetur ſe tenere omnem illam fidem, quam profitetur Sancta Romana Eccleſia, & deteſtetur omnem hæreſim aduerſus eam fidem ſe extollentem.

In abiuratione vero de vehementi nulla dubitatio eſt, quin prædicta generalis deteſtationis clauſula apponi debeat poſt præmiſſam proteſtationem: idque ſiue fiat ante particularem hæreſum in proceſſu delinquentis contentarum deteſtationem, ſic: Et conſequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam Eccleſiam: ſiue poſt abiuratas particulares hæreſes, ſic: Et poſtremo abiuro omnem hæreſim, &c. vt indicat faciendum Locatus in ſiue operis iudicialis, in forma abiurationis ſuſpecti vehementer: nam cum abiuratur de vehementi, neceſſaria eſt hæc clauſula propter relapſus delinquentium, ne ſi illi relabantur in aliam hæreſim ab ea quam in particulari abiurarunt, tueantur ſe hac exceptione, dicentes, ſe non incidiſſe in hæreſim abiuratam, ſed in aliam quam non abiurarunt: quod eſt diligenter obſeruandum.

In abiuratione de vehementi generalis omniũ hæreſum fit deteſtatio.

Neque Eymericus contrarium ſentit, quamuis in forma abiurationis de vehementi clauſulam deteſtationis generalem non apposuerit, cum ipſe paulo poſt in ſeptimo modo finiendi proceſſum fidei. nu. 184. verſ. aduertendum hic tamen. nominatim docuerit, ſuſpectas de hæreſi vehementer, debere generaliter omnem hæreſim abiurare. quod ipſum ibidem iterum adnotauit num. 186. verſic. Dicatur, omnem hæreſim, ſi abiurauit vt ſuſpectus vehementer. *Hæc volui paulo fuſius fortaſſis adnotare: quoniam ſæpe vidi apud doctos hac ſolicite quæri.*

Ad id autem quod quæſitum eſt; an in abiurationis formula, qua vtitur Sacroſanctum tribunal ſancta Romana, & generalis Inquiſitionis, videlicet; quos errores, & hæreſes, ſimul cum omni alio errore, & hæreſi contraria ſanctæ matri Eccleſiæ catholicæ, & Apoſtolicæ Romanæ, abiuro, & deteſtor: an inquã in hac abiurationis formula verba illa, error, & hæreſis, accipiantur pro eodẽ, nempe pro aſſertione ſeu propoſitione hæretica, iuxta ea quæ diximus ſupra par. 2. ſuper quæſt. 3. breuiter reſpondemus, nomine erroris eo loco nõ modo hæreticam, verũ et quamlibet aliam propoſitionem in fide peccantem eſſe intelligendam, ſcilicet propoſitionẽ erroneã, ſapientem hæreſim, piarum aurium offenſiuam, temerariam, ſcandaloſam, blaſphemam, ſchiſmaticam, ſeditioſam, & aliàs ſimilem: ſic enim qui abiurat non modo hæreſes, ſed etiam quidquid ſuſpicionem hæreſis continet, deteſtari debet. Rurſus quia ſi pro eodem ſumerentur, inutilis, & vana eſſet repetitio. quare nomine erroris latiori ſignificatione id

accipien-

accipiendum est, quod proxime diximus; & valde prudenter in abiurationis formula ea dictio apponitur. Ex quo efficitur, vt si is qui abiurauit, post abiurationem incidet in aliquam speciem harum propositionum proxime dictarum, etiam virtute abiurationis, & obligationis, grauius puniri possit. argumen. cap. accusatus. in principio de hæret. lib. 6.

Qui debeant abiurare.

His ita positis, videamus iam quis debeat abiurare: ac respondeo in vniuersum omnes qui ab hæresi conuertuntur: item omnes de hæresi suspectos abiurare debere vel canonice se purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. t. §. generaliter. ff. de legat. præstan. & per consequens omnes prædictos comprehendent. itaque ab hac abiuratione faciendæ nullus in fidem delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs priuilegiatus, vel in quacunque dignitate constitutus excusabitur, nisi per purgationem aut torturam indicia, & suspiciones purgauerit, vt supra monuimus: quod probus apertissime concilium Tolosanum, quod paulo post citabo.

Quo ætate possint homines abiurare.

Sed qua ætate fieri debeat abiuratio, à paucis (quos ego viderim) differitur: ideoque hoc erit etiam obiter indicandum. Primum quidem cum glossa in c. t. verbo grandiusculis. extra de delictis puerorum. de iure canonico post septem annos, homines esse doli capaces, etiam fortassis affererent ea ætate compelli posse ad abiurationem. idem diceremus multo magis qui iure ciuili aiunt capacem doli esse masculum in decimo anno cum dimidio, & fœminam in nono cum dimidio, vt tradit glossa in l. impuberē. ff. de furtis. & in l. 1. C. de donatio. & in l. pupillum. ff. de regulis iuris. & in §. pupillus. verbo, proximus. instit. de inutilibus stipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in ceteris delictis hæc recipi possint, in crimine hæresis non crederem habere locum cum crimen hæresis mente concipiatur, nec cum sit spirituale tam facile appareat esse crimen, quàm furta, homicidia, rapina, & similia scelera: ideoque grauissimum, & duriissimum mihi videtur hac ætate quemquam od abiurationem compellere, cum vix in eam ætatem crimen hæresis cadere possit: quòd si tale quid quandoque contingeret, plurimum spectanda esset pueri pueriliæ conditio, & quid in ea ætate de dogmatibus fidei scire teneatur vel præsumatur. sunt enim nonnunquam multi hac ætate adeo acris ingenij, & iudicij, vt ratio naturam facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem ætatem abiurarat, publice id facere deberet, vt admonuit Si mancas de catho. instit. tit. 1. nu. 24.

Decretum concilij Tolosani, & Biterrensis de ætate qua fieri possit abiuratio.

Sed hæc difficultas olim iam proposita, & diffinita mihi videtur in concilio Tolosano anno Domini M C C X X I X. in hæreticos celebrato, vbi cap. 11. ita scriptum est: Vniuersi tam mares quàm fœminæ, masculi à decimo quarto anno, & supra, fœminæ à duodecimo abiurent omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam, & catholicam Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscunque nominibus censeatur. *hæc ibi. Idem paucis post annis canis concilium Biterrense cap. 21. his verbis:* Præterea vniuersos tam mares quàm fœminas, masculos à quatuordecim, fœminas à duodecim annos, & supra, facti[a]tis abiurare om-

A nem hæresim, & iurare quòd fidem seruent, & defendent catholicam. *hæc ibi. Quæ sententia tutissimam mihi plane videtur, cum toe prælatorum doctissimorum fuerit iudicio comprobata. Si quis ergo infra hanc ætatem in fide deliquerit, alijs pœnis erit coercendus, nō autem ad abiurationem cōpellendus, vt ex his verbis colligitur: & hoc tutius esse credo.*

Institutio tamen quædam Valladolitana facta anno Domini M C C C C L X X X V I I I. cap. 12. B *indicare videtur ante hanc ætatem posse pueros abiurare si doli capaces fuerint, non tamen publice in hac verba à nobis latine reddita:* Item constituerunt, vt minores ætate discretionis tam masculi, quam fœminæ, non teneantur publice abiurare, nisi post dictos annos discretionis: *qui est annus duodecimus in fœmina, & quartusdecimus in masculo: atque ita intelligatur statutum ordinationum Hispalensium, quod de hoc disponit: cumq; prædictos annos excesserint, abiurēt quod deliquerint dum essent in minori ætate constituti, si fuerint doli capaces. hactenus ibi.*

Sane mea hæc est sententia, grauissimam esse abiurationis pœnitentiam, propter pœnas, ad quas se obligant, qui abiurant, & propterea in hac ætate non faeile esse imponendam abiurationem, nisi de malitia pueri ac ceteris quæ solent delictum comitari in hac C *causa, velut de errore intellectus, & notitia contrarij veritatis constaret.*

Impuberes an de leui tum abiurare debeant.

Sed vbi admiserimus, in pupillari ætate cogi pueros posse ad abiurationem, abiurabunt ne vt vehementer suspecti, aut vt hæretici formales, aut tantum de leui? Grauis est hæc difficultas, & matura indiget consideratione; & cum prægnatura ætas plurimum in causa hæresis delicto detrahat, vt dixi supra par. 1. super l. si quis. C. ne sanct. baptis. itere. §. si tamen criminis, fortassis non inepte quis diceret de leui tantum iniungendam esse abiurationem: nam fragilis ætas indicium inconstans, rationabilis, ignorantia credendorum, & alię circumstantię multum detrahunt D *delictis puerorum, & plurimum etiam minuunt hæresis suspiciones.*

At si de hæresi formali constaret, nec excusarent quæ proxime diximus, abiuratio de formali hæresi esset facienda.

De abiuratione constare debet per publicam scripturam.

Iam vt constet eum qui abiurauit, qualiter abiurauit, publicum fieri debet de abiuratione instrumentum: quod sæpius inculcat Eymericus in his tribus modis, quibus de abiuratione differit: id quod luculenter canit olim concilium Narbonense cap. 6. in hæc verba: Omnes vero faciatis culpas suas, clero, & populo conuocatis, publice confiteri, & abiurare, atque iurare prout in mandatis Apostolicis, & in statutis Domini Romani plenius continentur: nisi vbi culpæ leuitas, & scandali enormitas †, rigori etiam huic quicquam offenderent detrahendum: & de singulis fiant publica instrumenta continentia culpas, abiurationes, promissiones, & pœnitentias eorundem, ne vlterius perire possit, vel latere veritas diu celata; nunc autem à Domino tam mirabiliter, quàm misericorditer reuelata. *hactenus ibi.*

† Fortassis legendum, exiguitas.

An abiurans debeat se subscribere.

Postremo, vt nihil in hac abiurationis causa desideres, videamus an qui abiurat, debeat se subscribere?

bere? & sane qua diximus paulo antea cum ageremus de origine abiurationis, subscribendum esse, probare videntur Sylvester in sum. verbo, haresis 1. §. 13. num. 19. & Ponzinibius tract. de lamys, nu. 89. de abiuratione constare debere per scripturam aiunt; quod est verum, sed nihil de subscriptione dicunt, vt quidam falso eos citantes asserunt. Petrus Godefr. Campegius apud Zanchinum c. 20. dus in l. 2. C. de haret. §. hæreticorum autem vocabulo. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. vers. abiuratio. subscriptionem non esse de essentia abiurationis autumant, & satis esse aiunt, vt de eo actu constet per testes, & publicam scripturam, præsertim cum non omnes aut scribere possint, aut sciant, id quod ex longa huius tribunalis consuetudine Campegius dixit comprobari.

Verumtamen in hac re hoc videtur penitus observandum, si scribere sciat reus, abiurationi à se factæ addere subscriptionem debet: quòd si nesciat, aut non possit scribere, tunc Inquisitor, & notarius se subscribent. & hoc est tutissimum, & Inquisitoribus Hispaniæ præscriptum per Madrilianam instructionem anno M D L X I. cap. 42. in hæc verba: Abiuratio, quam rei fecerint, apponatur in fine sententiæ, & pronuntiationis illius, cui, si sciunt rei scribere, subscribet, appositis nominibus suis: sed si nesciant, tunc vnus ex Inquisitoribus, & notarius subscribent. *hæc ibi. idem cautum est per eandem instructionem cap. 46. in fine.*

Quoniam vero si abiuratio fiat in loco publico, tunc reus non potest ei subscribere: curabunt Inquisitores, vt vel ante, vel sequenti die in suo auditorio, rei subscriptiones suas apponant eo modo, quo dictum est.

Id etiam erat hic dicendum, an abiuratio ante sententiam, vel post eam fieri debeat, de quo agam paulo post: super quinto modo processum fidei terminandi: atque ex his, nisi fallor, manebit illa strissima Eymerici doctrina in his modis abiurandi.

Nu. 162. a ¶ Et facto sermone in Missa, &c. Inquisitor dicet publice quomodo ille ibi positus est habitus suspectus, &c.] *Sed hoc hodie vsus non observat; neque est necessarium, cum antequam sententia pronuntietur in reum, publice legatur totius causæ summa, & explicentur delicta, ob quæ Inquisitores processerunt contra eum. itaque hac molestia se potest Inquisitor absque vllo periculo liberare.*

Absoluto sermone, quid facere possit Inquisitor.

In vetusto tamen illo codice, cuius nobis copiam fecit Illustrissimus Cardinalis Sirletus in fine, hæc praxis, quam hic tradit Eymericus, præscribitur, nam ita iubet dicere Inquisitorem: Magnifici domini rectores, nobiles, & generosi, iste qui est hic in alto positus, incidit in hæreses, contra quas est vobis prædicatum, & illas tenuit, & circa illas multum offendit. *& mox iubet notario, vt legat.*

Nu. 163. b ¶ Paratus, &c. subire omnem pœnitentiam, &c.] *Hæc est solemnis obligatio, quam præstat reus cum abiurat, qua quid contineat, & quid in ea sit observandum, dixi plene supra hac 3. parte nu. 18. vbi videas quæ ad hunc locum spectant.*

Nu. 165. c ¶ Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pœnitentiam, &c.] *In toto ordine iudiciario post perfectam iam, & completum processum, & post causam debito iuris ordine formato terminatam, duo*

A *postremo loco requiruntur, sententia diffinitiua, & executio sententiæ, seu rei iudicata: in quibus quis ordo in hac hæresis causa observandus sit, breuiter est hoc loco dicendum. trademus vero more nostro receptiora, & securiora.*

Ergo postquam in crimine hæresis diligens facta fuerit Inquisitio, & examinatio, & data sua defensiones delato, Inquisitor cum Episcopo, vel eius vicario, ac consilio peritorum de sententia deliberabunt: vt si reus innocens fuerit repertus, absoluatur; contra vero damnetur, vbi vel confessus, vel conuictus legitime reperiatur. Gõdissalus tract. de haret. q. 15. nu. 1. Simãcas de catho. insti. tit. 60. an. 2. & alij. In ferenda sententia cõtra reos huius criminis quis ordo seruandus.

Ac qua ratione absolutoria sententia, sit proferenda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cum eo in primo modo processum fidei terminandi: & ideo de condemnatoria nunc est agendum.

B *Rursus. cum decretum fuerit quo die, & qua hora, & quo loco pronuntianda sententia sit, citandus est reus, ac vocandus, vt personaliter sententiam audiat, recepturus debitam pro delictis pœnam. Gondissalus tract. de haret. q. 15. nu. 1. Ludouicus Carerius tract. de haret. nu. 128. & hac praxis communiter obseruatur, nec ab ea est vllo pacto recedendum. Iulius Clarus in pract. crim. q. 31. versic. sed hic quæro. textus in clemen. sæpe. de verb. signific. circa finem, ibi:* Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id licet non peremptorie partibus,) &c. proferat. Citandus reus ad audiendam sententiam.

C *Ac de hac citatione vide plene per gloss. in verbo, non obstantibus. in extrauagan. rem non nouam. tit. de dolo, & contu. inter communes.*

Nec valeret citatio si diceretur reo, vt ad audiendum iudicis voluntatem veniat; sed dicere oportet, vt veniat ad audiendam sententiam. glos. in cap. cum contumacia. de haret. lib. 6. verbo respondeat. glossa in dict. clement. sæpe. verbo, ad id. Bernardus Comensis in lucerna verbo, sententia. §. 10. adde Contradum Brunum lib. 4. de haret. cap. 10.

D *Neque hac citatio omitti debet, aliàs sententia non consisteret, quam sententiam stando, non sedendo reus audire debet auda. capite.*

Ad hæc, sententia condemnatoria proferenda non est per Inquisitorem nisi præsente ordinario, vel eius vicario. clement. 1. §. propter quod. versic. duro tamen. de haret. aisi vnus alteri commiserit vices suas, vel adesse non potuerit, vel legitime expectatus non venerit intra terminum dict. clemen. r. de hæret. tradit Eymericus 3. parte quæst. 49. sed consultius erit, vt semper vel ordinarius (præsertim cum publice ferenda est sententia) vel eius vicarius adsint; vocandi quoque sunt consultores. de quorum consilio ad sententiam reorum est, quamuis sine ipsis ferri possit. Sententia condemnatoria præsente Episcopo proferenda.

Præterea in scriptis ferri debet, & recitari, ne deinceps ex defectu scripturæ contingeret occultari veritatem semel pro palatam, & in iudicio definitam, vt optime docuit glossa in dicta clement. sæpe. de verb. signif. verbo, in scriptis. cui sententiæ, vt ibi dem docet glossa, non aduersatur textus eius clementinæ. l. 1. C. de sensu. ex breuiloquo recitan. Sylvester in sum. verbo, sententia. q. 4. versi. tertium. quod etiam nominatim in hac causa videtur sanxisse cõcilium Narbonense cap. 6. quod retuli paulo ante in In scriptis proferenda sententia.

hoc eodem commentario. §. iam vt conflet. & ita nominatim faciendum docet in hac causa, quocunque modo in delicto fuerit processum, Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 10.

Inquisitores per alios possunt pronunciare sententias.

Et quamquam in alijs causis iudex ipse, non alius sententiam pronunciare debeat, Inquisitores tamen hæretica prauitatis per alios possunt eas recitare. c. vt commissi. in principio. de hæret. lib. 6. vbi notant Ioannes And. Dominicus, & Alij. tradit Conradus Brunus lib 4. de hæret. cap. 10. & Ioannes Rosas in singularibus fidei, singula. 94. in principio. Nam Inquisitores sicut Episcopi sententias possunt per alios recitare, vt dicit Geminianus in cap. vlt. de reiud. & Bernardus in lucerna verbo, sententia. §. 9. idem verbo, Inquisitor. §. 28.

De die proferenda sententia.

Iam sententiæ reorum de die non de nocte proferri debent. Panormitanus in c. consuluit. de officio delegati. & ibi Felynus fieri tamen potest quandoque, vt ob multitudinem reorum, & prolixitatem processuum, & delictorum non possint commode aliquorum sententia interdiu in hoc crimine pronunciari, præsertim quo tempore ad actionem fidei publicam plures rei simul producuntur; quo casu quamuis de nocte nonnullorum sententiæ proferantur, non ideo reddentur vanæ, aut nullæ: melius tamen erit, & securius propter alia pericula, quæ ob tenebras interuenire possunt, interdiu omnia absoluere.

Qualiter ordinanda sententia condemnationis.

Postremo, sententia condemnatoria ita formabitur, vt in ea primum qualitas hæresum, & errorum à reo assertorum declaretur: inde diligens criminum inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitimæ, inducię ad pœnitendum competentes datæ, obduratus in erroribus reorum animus, & reliqua, quæ ad iustum processum conficiendum attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis secundum leges, & regulas in hoc crimine obseruandas subiungatur ipsa sententiæ dispositio. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 10. Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 1.

Cetera vero, quæ ad particulares quorundam reorum sententias spectant, veluti impœnitentium, & relapsorum, paulo post suis locis dicam: hic enim ia generes tantum ostendimus, quæ in pronunciandis sententijs sunt obseruanda. & multa consulto omisimus, quæ vel in hoc crimine locum non habent, vel facilia sunt, & cuique vel mediocriter erudito, nota.

Sententiæ condemnationis qualiter executioni mandandæ.

Sed iam alterum suscepto disputationis caput absoluamus, videlicet, de sententiæ pronunciatæ executione, in quo hæc summa est: Si rei contra quos sententia lata est, relapsi fuerint, aut impœnitentes, curiæ sæculari relinquuntur, nec in his vlla amplius sunt Inquisitorum partes, sed illi per iudices sæculares statim debent vltimo affici supplicio, vt alibi fusius dictum est.

Admonitio Inquisitorum ad pœnitentes.

Quòd si pœnitentes, & reconciliati fuerint, & in publicum spectaculum producti eo die, quo sententiæ in eos sunt prolatæ ad solitos sanctæ officij carceres reducendi sunt, & die sequenti producantur in auditorio Inquisitorum, & admonebuntur eorum quæ per sententias fuerunt illis iniuncta, & quàm graues pœnas sint habituri, nisi humiliter iniunctas pœnitentias adimpleant. quibus peractis, vnùsquemque mittent ad locum, quem ei per sententiam assignarunt.

Illos vero, quos ad pœnas triremium condemnarunt, ad carceres iudicum sæcularium transmittendos curabunt. in his denique quisque laudabilem sanctæ Inquisitionis consuetudinem obseruabit. quamuis superiora tuta sint, & qua facile possint, ant debeant in hoc iudicio obseruari.

¶ Per modum qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pœnitentiamus:] *Pœnitentiamus dicit, non punimus, quoniam quæ redarguibus imponuntur pœnitentiæ, non sunt proprie pœnæ, sed salutares medicinæ, & pœnitentia quidem eius qui leuiter abiurauit, arbitrio Inquisitoris imponitur, iuxta personarum, & delicti qualitatem; in quo hoc est obseruandum, quòd hic indicat Eymericus, vt videlicet contraria eorum quæ commiserunt, reis iniungantur. quod etiam plenius explicui supra in hac 3. par. commentario. 7. num. 58. §. & dicetur eis sic; traditq; singulariter Zanchinus tract. de hæres. cap. 20. vbi valde prudenter docet quomodo sint imponendæ pœnitentiales pœnæ iuxta personarum, & delictorum qualitatem.*

Nu. 165.

In pœnitentijs iniungendis quid obseruandum.

De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de vehementi.

166. OVintus modus processum fidei finiendi, & terminandi est, quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de hæresi vehementer: & hoc est quando delatus de hæretica prauitate, non reperitur legitimè deprehensus, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima: sed sunt magna, & grauia probata indicia contra eum, & talia per consilium iudicata, quæ illum reddunt suspectum vehemèter de prædicta hæretica prauitate.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis namque debet, vt suspectus vehementer de tali hæresi, abiurare illam hæreticam prauitatem; ita quod si postmodum relabatur, pœna relapsis debita puniatur: hoc est, quòd tradatur brachio sæculari vltimo supplicio feriendus, iuxta c. Accusatus. in princip. de hæret. lib. 6. Et abiurabit publicè, vel secretè, secundum quòd suspectus est habitus publice, vel secrete, & apud plures, vel pauciores; & graues; vel leues, vt dictum est statim de illo, qui est suspectus leuiter de hæresi, & habet vt talis hæresim abiurare.

Abiuratio de vehementi & publice & secreto fieri potest.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de hæresi vehementer.

167. SI enim determinatum est per consilium, quòd delatus ille debeat in cathedrali, vel alia solemni ecclesia publice abiurare, per aliquot dies ante

ante ex parte Episcopi,& Inquisitoris, vel eorum alterius,per omnes ecclesias illius ciuitatis, vel loci,in quo fienda est abiuratio antedicta, populo publice indicatur,quòd tali die, & in tali ecclesia, Inquisitor de fide sermonem debet facere generalem:& quòd non erit sermo in illa ciuitate, vel loco,nisi ibi;& sic quòd veniant, & habebunt indulgentiam consuetam. Et eadem die Inquisitor notificabit ad conuentus religiosorum, quòd tali die non erit sermo in illo loco nisi suus. Interim Inquisitor sit diligens ad componendum sermonem suum, formando secundum materiam, de qua agitur,informando populum de veritate fidei catholicæ,contra illam hæresim,quam delatus ille habebit abiurare,& ad formādum abiurationem, & sententiam cum episcopo, vel vicario ipsius,illius ciuitatis, vel loci: & etiam vt die præcedenti abiurationem, de sero ordinet, quòd ponatur in medio in ecclesia vna sedes alta, in qua abiurandus ponatur.

Adueniente autem die Dominica ad abiurationem faciendam,& ad audiendam sententiam, seu pœnitentiam abiurando imponendam,Inquisitor sermonem faciet generalem, quo facto, legantur publice per notarium, vel aliquem Fratrem, vel clericum,ea de quibus ipse abiurandus est conuictus, & alia, ex quibus habitus est suspectus de hæresi vehementer: post dicetur sibi per Inquisitorem: Ecce [a] quòd ex hic recitatis tu es nobis suspectus de tali hæresi vehementer; quare oportet quòd tu purges te, & abiures hęresim supradictam: & tunc ponetur coram abiurando liber Euangeliorum, & ipse ponet manus super illum:& si scit legere competenter, tradetur sibi sequens abiuratio in scriptis, & leget coram omni populo. Si autem nescit legere competenter, notarius,vel aliquis religiosus,seu clericus, leget easpatiose, & abiurandus respondebit alta voce, & intelligibili per hunc modum. Nam notarius, seu religiosus dicet sic: Ego talis de tali loco; & ipse respondebit per eadem verba: & ille, in iudicio constitutus; & iste respondebit per eadem verba semper in vulgari, & sic quousque abiuratio sit finita, & abiurabit per formam tenoris sequentis.

168. *Forma [b] abiurandi hæresim, quando delatus est suspectus vehementer.*

EGo talis de tali loco, talis diœcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venrandis dominis Episcopo talis ciuitatis, & fratre tali, Inquisitore hæreticæ prauitatis, in terris ditioni talis domini subiectis, sacrosanctis Euangelijs positis coram me, & proprijs manibus per me tactis,iuro me credere corde, & profiteor ore,illam sanctam fidem catholicam,& Apostolicam,quam sacrosancta Romana Ecclesia docet,profitetur,prædicat atq; tenet. Item iuro me credere corde,& profiteor ore ℘, &c. *Explicetur articulus catholicus contrarius illi hęresi,de qua vementer est suspectus,vt verbi gratia,si est suspectus de processione Spiritus sancti à Patre, & Filio;dicetur sic.* Iuro me credere corde,& profiteor ore,℘ Spiritus sanctus procedit † à Patre, & Filio, & æqualiter tanquam ab vno principio,& non à duobus: *& post abiuret hæresim contrariam sic:* Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim,quæ falso,& mendaciter affirmat, quòd Spiritus sanctus non procedit à Patre, & Filio simul,tā quam ab vno principio, sed à duobus. Item iuro, quòd nunquam prædictæ hęresi credidi, neque nunc credo,nec credam,nec illi adhæsi, nec adhæreo de præsenti,nec adhærere intendo; nec docui, nec docere intendo;nec docebo. Item iuro,& promitto,quòd talia,& talia, *exprimantur*, propter quæ habetis me suspectum de huiusmodi hæresi vehementer,nunquam faciam,nec operā vt fiant, dabo. Quòd si aliquid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis,prompto animo me submitto,paratus subire omnem pœnitentiam,quam pro his quæ feci, & dixi propter quæ habetis me suspectum de dicta hæresi vehementer, decreueritis mihi ininngere;& illam iuro, & promitto pro viribus adimplere,& nullatenus contraire: sic me Deus adiuuet, & hæc Euangelia sacrosancta.

† Cap.1.de sum.trin. & fid. catho.li. 6.

169. Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus capiatur, nisi fieret solummodo coram personis ecclesiasticis,qui linguam latinam intelligerent competenter. Si autem abiuraerit secrete, scilicet in palatio Episcopi, vel in capitulo fratrū, vel camera Episcopi,vel Inquisitoris, quando scilicet factum non est publicum; modo consimili abiurabit.

Abiuratio fiat in vulgari, & quando possit fieri aliter.

Facta autem prædicta abiuratione, Inquisitor poterit dicere ei, qui abiurauit, talia verba ibi publice,vel similia in effectu: Fili, tu suspicionem, quam de te,& merito habebamus,purgasti per abiurationem, quam fecisti; volo tamen te reddere cautiorem: Caueas tibi deinceps quomodo ages: nam si de cetero talia agas vel dicas, propter quæ probetur, quòd [c] incideris in futurum in hæresim abiuratam,sine misericordia pœna relapsis debita punieris, & vt relapsus traderis brachio sæculari vltimo supplicio feriendus;quare super omnia elonges te à consortio hominum, vita, & moribus ab alijs communiter dissidentium, ne te faciant recidere in relapsum.

Admonitio facienda ab Inquisitore post abiurationem.

Sit cautus notarius,quòd ponat in actis,quomodo talis abiuratio facta est per talē vt per suspectum de hæresi vehementer,& nō solū leuiter,ad hoc,vt si relabatur, sciatur qualiter puniretur †: quia pœna relapsis debita. Quibus peractis feretur sententia,seu pœnitentia in hunc modum.

† Al. puniri debeat.

Forma sententiandi eum,qui abiurauit vt suspectus vehementer.

170. NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES quòd tu talis de tali loco,& talis diœcesis,talia, & talia commisisti, dican-

dicantur illa, vt ex proceſſus meritis diligenter diſcuſsis legitime nobis conſtat, propter quæ, & merito habentes te ſuſpectum vehementer de tali hęretica prauitate, illam vt taliter ſuſpectum te fecimus abiurare de magno conſilio in iure peritorũ iuſtitia ſuadente: verum vt efficiaris cautior in futurum, & ne reddaris procliuior ad conſimilia peragenda, & ne crimina remaneant impunita, & vt ſis ceteris delinquentibus inexemplum, de multorum magnorum in iure peritorum, ac etiam in ſacra theologia magiſtrorum, ſeu doctorum, in & ſuper his habito maturo conſilio pariter & digeſto, habentes præ oculis ſolum Deum, ac ſanctæ fidei catholicæ, & Apoſtolicæ veritatẽ, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat; & noſtri oculi videant æquitatem: Sedenteſque pro tribunali more iudicum iudicantium, te talem hic in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutum, forma, qua ſequitur condemnamus, ſeu potius pœnitentiamus, videlicet, ne deinceps talia, vel talia facere, vel dicere præſumas.

Ponantur illa, quæ conuincitur commiſiſſe, propter qua fuit ſuſpectus habitus de prædicta hęreſi vehementer, & non illa, propter qua ſi committeret, incideret leuiter in relapſum, ſed alia ſibi imponantur prout negotij varietas† expoſtulat, & requirit; vt pote, quòd nunquam ſcienter habeat tales libros, vel ne eos, quos ſciuerit abiuraſſe†, receptet, & ſimilia. Lata fuit hæc ſententia, & cetera.

†Al. qualitas

†Al. hæreticos.

171 Qua ſententia ſic lata pariter & perfecta, Inquiſitor poterit facere tria. Primum eſt, quòd reducat pœnitentiam ad certa puncta, & pœnitentiato exponat illa vt cautior reddatur, informando eũ, quòd obſeruet pœnitentiam ſibi iniunctam, aliàs incideret in relapſum, & poſſet impœnitens merito iudicari. Secundum eſt, quòd conferat indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegium, Præ cunctis †. omnibus, & ſingulis, qui ſermoni ſuo, vel abiurationi prędictis interfuerunt. Tertium, quòd exponat populo, quòd omnes, qui præſtiterunt conſilium, auxilium, vel fauorem, quòd prædictus talis abiurauerit hæreticam prauitatem, vt pote, qui eum denuntiarunt, depoſuerunt, conſilio interfuerunt, abiurationem, vel ſententiam legerunt, habent tres annos de indulgentia; concludendo, & monendo populum, quòd quicunque ſciuerit aliquem hæreticum, vel de hęreſi ſuſpectum, ſeu diffamatum, debet Epiſcopo, vel eidem Inquiſitori, ſeu eorum vicarijs intimare, & habebunt etiam tres annos de indulgentia, iuxta priuilegium allegatum, & vltra hoc præmiũ in cælis in æternum.

†Habetur ſupra pag. 131.

172 Attendendum[a] autem, quòd ſuſpecti de hęreſi, & non deprehenſi, liue ſint ſuſpecti vehementer ſiue leuiter, non debent perpetuo immurari, nec perpetuo incarcerari: quia hæc eſt pœna illorum, qui fuerunt hæretici, & poſt pœnituerunt, vt patet in c. Excommunicamus 2. de hęret. & in c. Quoniam. de hęret. lib. 6. Sed poſſunt propter illa, quæ commiſerunt, ex quibus habiti ſunt ſuſpecti, ad certum tempus incarcerari, ſeu carceri mancipari, & poſtmodum, prout videbitur, diſpenſari, iuxta c. Vt commiſſi. de hęret. lib. 6. Nec huiuſmodi ſuſpecti ſunt crucibus conſignandi. Nã cruces ſunt inſignia hæretici pœnitentis: ſuſpecti autem non fuerunt hęretici habiti, quare non ſunt conſignandi; poteſt tamen eis imponi, quòd ſtent certis diebus ſolemnibus in ualuis talium eccleſiarum, vel circa altare dum Miſſarum ſolemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardentem tanti ponderis; vel quòd vadant ad talem peregrinationem, & ſimilia, prout negotij qualitas expetit, & requirit.

Pœnitentia ſuſpectorum de hęreſi.

COMMENT. XLI.

Num. 166. *EVndem hunc modum paucis mutatis præſcribunt Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 16. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 24. & Locatus in fine operis iudicialis tit. De forma ſententiæ contra vehementer ſuſpectum de hęreſi. Sylueſter de ſtrigibus lib. 3. cap. 4. puncto 7. nonnulla Zanchinus tract. de hęret. cap. 41. & Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia. § alię ſententię. verſic. quia uobis conſtat. & alij quos libens omitto. & circa hunc modum nulla fere occurrit difficultas, quam non abunde explicauerimus ſupra in modo 4. finiendi proceſſum.*

Au prius debeat fieri abiuratio, quã ſententia pronuntietur.

Hoc tamen loco illud occurrit declarandum, quod in præcitato commentario conſulto omiſeram ob prolixitatem: An ſcilicet prius debeat fieri abiuratio, deinde vero pronuntiari ſententia, an è conuerſo? & Eymericus, vt ſeries eius indicat, in his modis ſemper abiurationem præfert ſententiæ: neque abſq; ratione. cum enim ſententia ſupponat proceſſum completum, & abſolutum, rationi conſentaneum videtur, vt priuſquam ſententia pronuntietur, cuncta debito ordine expediantur, iuxta doctrinam Speculat. tit. de ſenten. §. nunc videndum reſtat. hęc fortaſſis reſpiciens Eymericus abiurationem vbique præmiſit, inde ſententiam pronuntiauit.

Num. 167 a ¶ Poſt dicetur ſibi per Inquiſitorem: ecce quòd ex hic recitatis tu es nobis ſuſpectus, &c.] *Nõ credo neceſſarium hoc Eymerici documentum, nec vſus Inquiſitionum hoc nunc obſeruat, quod ego ſciam: veruntamen cum hanc publicæ admonitionẽ reis fieri voluerint Inquiſitores, honorificentius, & magnificentius videtur, vt decretum legi iubeant, quo contineatur, talem iuridice deprehenſum in lectas hęreſes incidiſſe, aut habitum fuiſſe de illis vehementer ſuſpectum, & velut hęreticum, & impœnitentem iudicandum, niſi eas, & aliàs omnes deteſtetur hoc loco, hac die, hac hora. quo edicto publicato reus clara voce, dicet ſe pœnitere, & paratum eſſe ad abiurandum. Campegius apud Zanchinum cap. 41. verſi. circa ordinem vero. nihil damno, quiſque in his laudabilem ſuæ Inquiſitionis ſequatur conſue-*

Edictum an pœnitentẽdã ante abiurationem.

consuetudinem sint si irreprehensibilius vult agere, supremi Senatus sacrosancta Romana, & generalis Inquisitionis ritum sequatur.

Num. 168. *b* ¶ Forma abiurandi hæresim, quando delatus est suspectus vehementer.] *Pulchra sunt ista forma, quas Eymericus præscribit, sed si per tempus licuerit, legito illam, quam concilium Constantiense præscripsit Hieronymo de Praga sessio. 19. alteram, quam fecit Berengarius, habes apud Gratianum in c. ego Berengarius. de consecratio. dist. 2. quam retulit Eymericus par. 2. q. 6. vbi ego aliam eiusdem Berengarij retuli: aliam abiurandi formulam refert Iohannes Turrecremata lib. 4. de ecclesia. par. 2. c. 22. & aliam Alfonsus Castrus lib. 1. cap. vltimo. de iusta hæreticorum punitio. & Ioannes Rojas singularis 2. & alij, quos velut notas, & enique obuias omitto. ex quibus quædam hæreticis redeuntibus, quædam vehementer suspectis competunt.*

De formulis abiurationū.

Num. 169. c ¶ Quòd incidens in futurum in hæresim abiuratam, &c.] *Idem sentiendum est etiamsi non re incidat aut relabatur in hæresim abiuratam, sed in aliam speciem hæresis. cap accusatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. quoniam hodie de recepta sancti officij consuetudine omnis hæresis abiuratur, vt dixi supra parte 2. super quæst. 40. circa finem.*

Num. 171. d ¶ Secundum est, quòd conferat indulgentiā quadraginta, vel viginti dierum, &c.] *De his indulgentijs conferendis omnibus, qui actui fidei interfuerunt, plenissime disserit Eymericus in hac 3. par. q. 27. cum aliquot sequentibus. vbi, & nos etiam multa adiungemus.*

Indulgentiā conferat Inquisitor.

Num. 172. e ¶ Attendendum autem, quòd suspecti de hæresi, &c. non debent perpetuo immurari.] *Optime iura hoc loco per Eymericum adducta probare videntur hanc suam sententiam, de quo dicam plene infra super decimo modo processum fidei terminandi. extat que singularis de hac re doctrina in concilio Biterrensi cap. 23. & 24. quam afferam præcitato loco. interim video Zanchinum tract. de hæret. cap. 20. hoc vero Eymerici documentum retulit, & secutus est Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 21. vers. suspectis de hæresi.*

Suspecti de hæresi redeuntes non immurantur.

Suspectis de hæresi redeūtibus nō imponuntur vestes crucibus signatæ.

f ¶ Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi, &c.] *Hoc ipsum documentum, quod & verum est, & obseruandum, refert, & sequitur Campegius apud Zanchinum cap. 20. vers. portet crucem. & Repertorium Inquisitorum verbo, crux. §. qualiter redeuntes. & de his crucibus extat insignis locus in concilio Tarraconensi relato apud Eymericum supra par. 2. & in concilio Tolosano cap. 9. & in concilio Biterrensi cap. 26. de quo disseram plene commentario sequenti, vbi est proprius locus. interim video Zanchinum tract. de hæret. cap. 20. & Repertorium Inquisitorum verbo, crux. & verbo, panitentia. §. item si quis publice.*

c.

De sexto modo terminandi processum fidei in casu violenter suspecti.

173. Extus modus processum fidei finiendi, & terminandi est, quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de hæresi violenter; & hoc est quando delatus ipse non reperitur legitime deprehensus confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima; sed sunt indicia nō leuia solum, vel vehementia, sed fortissima, & violenta, quæ ipsum delatum reddunt merito suspectum de hæresi violenter, propter quę talis debet vt suspectus violenter de hæresi abiurare: Vtpote, propter aliquid, quod dixit, vel egit; vt quia sustinuit excommunicationem per annum, vel plus in causa fidei. Qui enim sustinet excommunicationem per annum, vel plus; licet non in causa fidei, est suspectus leuiter de hæresi: quia hoc non caret scrupulo hæreticæ prauitatis. de pœnis. c. Cirtuem. Et si citatus responsurus de fide non comparet, sed renuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur; tunc fit suspectus de hæresi vehementer: nam leuis suspicio transit in vehementem. Sed si sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci; tunc fit suspectus de hæresi violenter: nam vehemens suspicio transit in violentam, contra quā non admittitur defensio; immo ex tunc talis est vt hæreticus condemnandus. quæ omnia prædicta patent per cap. Cum contumacia. & not. ibidem, de hæret. lib. 6.

174. Practica circa violenter suspectos seruanda.

Circa istum talis practica est seruanda. Iste enim licet fortasse in re non sit hæreticus, vtpote, quia non habet errorem in mente, nec de illo errore tenendo pertinaciam in voluntate: vt not. arg. cap. supra allegatoi Nihilominus est vt hæreticus condemnandus propter prędictam suspicionem violentam, contra quam non est probatio admittenda. Hæreticus autem taliter condemnatur, quòd si nolit resilire, & hæresim abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, traditur brachio seculari animaduersione debita puniendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. Si autem velit, & consentiat cum effectu, abiurat hæresim. & carceri perpetuo mancipatur, iuxta c. Excommunicamus. 2. de hæret.

Violenter suspectus si renuet abiurare, traditur brachio seculari.

Pari forma ille, qui sic est suspectus de hæresi violenter, & est vt hæreticus iudicandus, si nolit resilire, & ad gremium Ecclesiæ adnolare, nec hæresim abiurare, nec satisfactionem congruam ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris exhibere, traditur brachio seculari vltimo supplicio feriendus. Si autem velit hęc facere, & consenserit cum effectu, abiurabit, & sententialiter perpetuo carceri condemnabitur.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de hæresi violenter.

175. NAm, vt dictum est in quarto, & quinto modis præcedentibus processum fidei terminandi; Episcopus, & Inquisitor concordabunt de aliqua die Dominica, vel festiua, in qua fiat abiuratio antedicta. Quo facto facient intimari per omnes

omnes ecclesias illius ciuitatis, vel loci, in quo fienda est abiuratio antedicta, suspendendo omnes sermones ciuitatis, vel loci pro die illa ad abiurationem huiusmodi assignata, & monebitur populus in ecclesijs antedictis, quòd veniant ad sermonẽ Episcopi, vel Inquisitoris in causa fidei faciendum, & quòd habebunt indulgentiam consuetam.

Prouideat[a] etiam Inquisitor, ꝙ interim faciat fieri vnam vestem habentem duas pecias ante, & retro ad modum scapularis religiosorum, sine capucio tamen, in qua sint duæ cruces de panno croceo, vno ante, & alia retro, longitudine trium palmorum, & latitudine duorum, facientq; parari locum, seu sedem in alto in populi medio, vt stet abiurandus taliter, ꝙ à populo videatur.

Adueniẽte[b] autem die præfixa, & facto sermone per Episcopum, vel Inquisitorem, legentur cul pæ publice ipsius abiurandi, per notarium, vel religiosum, vel clericũ aliquem; propter quas abiurandus est suspectus habitus de hæresi violenter.

Quo[c] facto dicetur sibi sic per Episcopum, vel Inquisitorem: Fili, ex his quæ recitata sunt te commisisse, nos te habemus suspectum de hæresi violenter, propter quæ de iure tu es vt hæreticus condemnandus; Conlideres ergo, & attendas quę dicam tibi: si tu vis ab huiusmodi hæresi, vel hæresibus sic resilire, ꝙ velis eas hic nunc publice abiurare, & pœnitentiam, quam tibi iniungemus, patiẽter sustinere, Ecclesia, & Nos tamquam Vicarij Christi, recipiemus te ad misericordiam; sed iniungemus tibi pœnitentiam, quam bene poterit tolerare, & absoluemus te à sententia excommunicationis, qua teneris inuolutus, & poteris saluus fieri, & habebis gloriam in futurum. Si autem nolueris abiurare, nec pœnitentiam sustinere, statim trademus te brachio sæculari, & insimul perdes animam, & corpus. Quid igitur vis, abiurare, & saluari; vel renuis abiurare, & damnaberis? Si dixerit, nolo abiurare, & in hoc steterit; tunc tradetur curiæ sæculari per modum infra expressatum in decimo modo processum fidei terminandi. Si autem dixerit ꝙ vult, ponetur liber Euangeliorum apertus coram eo, & abinrabit omnem hæresim per modum, qui sequitur.

Forma abiurandi omnem hæresim generaliter, ab eo qui est suspectus habitus de hæresi violenter.

176 EGo talis, de tali loco, talis diœcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerabilibus dominis N. Episcopo talis ciuitatis, & fratre N. Inquisitore hæreticæ pranitatis in terris talis domini, à sancta Sede Apostolica specialiter delegato, sacrosanctis Euangelijs posiris coram me, eisque proprijs manibus corporaliter per me tactis; Iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, & Apostolicam, quam sacrosancta Romana Ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat, atque docet: & consequẽter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam, cuiuscunque sectæ fuerit, vel erroris.

Item, inro me credere corde, & profiteor ore, *ꝙ sic, & sic, explicetur articulus catholicus, contrarius illi hæresi, de qua ipse qui abiurat, est suspectus habitus violenter: vt verbi gratia, si est suspectus habitus de virginitate Beatæ Mariæ Matris Domini Nostri Iesu Christi, dicet sic:*

Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quòd gloriosa Beata Maria Mater Domini Nostri Iesu Christi fuit toto tempore vitæ suę semper virgo, ante partum, & in partu, & post partum; & consequenter abnego, reuoco, & abiuro illam nefandissimam hęresim, quę falso, ac mendaciter asseuerat, quòd mater Domini Nostri Iesu Christi aliquando non fuit virgo; sed ꝙ ante partum, in partu, vel post partum fuit corrupta, & amisit virginitatem, de qua hęresi sum vobis dominis prędictis suspectus habitus violenter: *Et si de pluribus hęresibus est suspectus habitus, & non tantum de vna, abiurabit quemlibet articulum singillatim per modum statim dictum.*

Item iuro, quòd nunquam prędictę hęresi, seu hęresibus adhęsi, nec adhęreo de præsenti, nec credidi, nec credo; licet propter culpam meam, & ex his, quę male egi, vos me habeatis, & merito suspectum de huiusmodi hęresi, seu hæresibus, ꝙ illi, seu illis crederim corde firmo.

Item, iuro, & promitto, quòd prędictam hęresim nunquam dogmatizabo, nec prędicabo, nec docebo: immo[d] si vnquam sciuero aliquem, qui illa hæresi sit infectus, teneat seu doceat, vel aliam qualemcunque, quòd vobis dominis Episcopo, & Inquisitori, seu alicui vestrum seu vestris Vicarijs, vel alteri eorum vel successoribus vestris, citius quàm commode potero, denuntiabo.

Item iuro, & promitto, quòd talia, & talia, *exprimantur illa*, qnę egi seu dixi, propter quę ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hęresi violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam; nec quòd fiant, operam dabo.

Iuramẽtum de pœnitentia implẽda.

Item iuro, & promitto, quòd omnem pœnitentiam, quam mihi iniungerę volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo; sic me Deus adiuuet, & ista Euangelia sacrosancta. Quòd si contra abiurata vel iurata fecero in futurum, diabolo instigante (quod Deus auertat) pœnis de iure relapsis debitis, nunc pro tunc me obligo, & adstringo, quatenus illis feriar, cum legitime constiterit me contrafecisse.

Pro Notario

Sit cautus notarius, quòd inscribat in actis, ꝙ dicta abiuratio est facta per talem tamquam per habitum suspectum de hęresi violenter, vt si † pro baretur abiurans relapsus iudicaretur, & vt talis traderetur brachio sæculari.

† Al. quatenus si probaretur contra uenire abiurans, &c.

Prædicta abiuratio fiat (vt dictum est aliàs) in vulgari, vt à vulgaribus capiatur, nisi fieret tantum coram personis ecclesiasticis, & ipse abiurãs larinum intelligeret competenter; tũc enim posset fieri in larino. Si autem prędictus abiurans abiuraret in secreto, hoc est, in camera Episcopi vel Inquisitoris, seu in palatio Episcopi, vel Capitulo canonicorum, vel Fratrum religiosorũ, nihilominus

Suspectus violenter abiurat generaliter omnem hęresim.

minus per modum præhabitum abiurabit.

177 Facta autem prædicta abiuratione, Inquisitor statim ibi publice poterit abiuratum informare per hæc verba vel similia in effectu: Charissime, tu hæreses, de quibus habebaris merito suspectus violenter, vt debuisti, in forma consueta Ecclesiæ abiurasti: & in hoc bene fecisti; caueas tamen tibi quòd non facias contra antedictam à te factam abiurationem, incidendo in aliquam hæresim qualemcunque generaliter, seu aliàs: nam scias de certo, quod (sicut te obligasti) sine vlla misericordia traderis brachio sæculari, vltimo supplicio feriendus: quare consulo quòd sis cautus.

Absoluatur sic abiurans ab excommunicatione.

Quibus sic actis, absoluat eum à sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus violenter, quòd incident in hæresibus supradictis: vnde sicut hæreticus, cum redit & abiurat, est à sententia excommunicationis absoluendus: quia omnis hæreticus est excommunicatus, iuxta cap. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret. & etiam iuxta c. Ad abolendam. in principio; Sic talis, de quo agitur, cum sit vt hæreticus condemnandus, vt dictum est prius, postquam abiurauerit, est ab excommunicationis sententia absoluendus: absoluetur ergo per hunc modum.

Forma absoluendi ab excommunicatione.

178 NAM dicetur Psalmus; Deus misereatur nostri. vel alius; quo dicto addetur, Kyrie eleis. Christe eleis. Kyrie eleis. Pater noster. Et ne nos inducas, &c. Saluum fac seruum tuũ, &c. Dominus vobiscum, &c. Oremus.

PRAETENDE Domine famulo tuo dexteram cælestis auxilij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, assequatur. Oremus.

PRAESTA quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cuius integritate fidei deuiauerat delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Christum dominum nostrum. Amen. Et post addat sic: Ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus, pro eo quia talia contra fidem commisisti, propter quæ habitus fuisti suspectus de hæresi violẽter; & restituo te Sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Et si fuerat citatus responsurus de fide, & quia renuerat contumaciter comparere, fuerat excommunicationis vinculo innodatus, in qua steterat per annum animo pertinaci, & propter hoc vt suspectus de hæresi violenter, & vt hæreticus condemnandus, ab ista excommunicatione absoluetur in speciali, quę fuit sententia hominis, & non iuris, dicendo sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te à vinculo excommunicationis maioris, qua per me fueras innodatus, pro eo quia citatus legitime responsurus de fide, renueras contumaciter comparere: & restituo te sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, &c.

A *Qua absolutione facta feretur sententia seu pœnitentia per modum tenoris sequentis.*

Forma ferendi sententiam, siue iniungendi pœnitentiã ei, qui fuit habitus suspectus de hæresi violenter.

NOS N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter 179
B delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus de talibus & talibus fidem sanctam tangentibus; *exprimantur illa*, & quòd nos processimus ad informãdum nos super illis, vt iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in causa præsenti, inuenimus te talia & talia commisisse, *explicentur illa*: Ea propter, & non immerito de tali hæresi, *explicetur illa*, te suspectum violenter habentes, fecimus te vt taliter suspectum omnem hæresim generaliter, publicę abiurare, prout nobis mandant canonicę sanctiones. † Sane cum secundum eadẽ canonica institu-
C ta omnis talis sit vt hæreticus condemnandus, & tu saniori consilio inhærendo, & ad gremium sanctæ matris Ecclesię redeundo, abiurauerit vt præmittitur omnem hæreticam prauitatem: propter quod absoluimus te à sententia excommunicationis, qua vt obnoxius Dei Ecclesiæ astrictus moris tenebaris, si tamen de corde vero & fide non ficta reuersus es ad Ecclesiæ vnitatem; idcirco deinceps inter pœnitentes computaberis, ad misericordiæ * siuũ te sacrosancta Ecclesia recipiente de præsenti. Verum quia indignum valde exi-
D stit offensas diuinas † conniuentibus oculis impunitas pertranlire, & iniurias hominũ castigare: cũ grauius sit diuinam quàm humanam lędere maiestatem: & ne inulta crimina incentiuũ existant aliis delinquendi, & vt tu efficiaris cautior in futurum, ac minus prochiuis reddaris in posterum ad prædicta seu similia committenda, & vt in futuro sæculo leuius patiaris: Nos Episcopus & Inquisitor præfati, præhabito in & super his sano ac maturo consilio peritorum; sedentes pro tribunali more iudicum iudicantiũ, habentes præ oculis solum Deum, & sanctę fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat,
E & oculi nostri videant æquitatem, te talem in nostra præsentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi in antea assignatis, sententialiter per modum, qui sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus.

In primis quòd statim induaris super omnes vestes, quas defers, veste lioida, ad modum scapularis monachi sine capucio facta, ante & retro habente cruces de panno croceo longitudinis trium palmorum, & latitudinis duorum: quam vestẽ deferre habeas super omnes vestes alias per

† c. Ecclesia mus 1 §. qui autẽ. & c. fi contumacia. de hæret. li. 6

† c. Vergentis. de hæret.

Vestis pœnitentialis.

tantũ tempus, *exprimatur vnius anni vel duorum*
†Al.exegerit *vel plus vel minus prout culpa exiget* † *delinquentis*, & nihilominus ᵃ, quòd cum dicta veste &
crucibus ſtes in porta talis Eccleſiæ, tali & tanto
tempore, ſcilicet in quatuor feſtis principalibus
glorioſæ Virginis Mariæ talis Eccleſiæ, vel talibus
& talibus feſtiuitatibus, in valuis talis & talis Ec-
cleſiarum: teque ad talem carcerem ad perpetuũ,
vel ad tale tempus ſententialiter condemnamus:
Ponantur illa quę videbuntur magis ad honorem fi-
dei expedire, attenta culpa maiori vel minori, ſeu cõ-
†c. Vt cõmiſ. §. illorum. de hęre. li. 6. *tumacia delinquentis, & ſequatur*: Retinentes ᵇ † nobis ex certa ſcientia & expreſſe, vt nobis conce-
dunt canonica inſtituta: quatenus dictam pœni-
tentiam poſsimus mitigare, aggrauare, mutare, tol-
lere in toto & in parte, totiens, quotiens nobis vi-
ſum fuerit faciendum. Lata eſt hęc ſententia, &c.

180 Qua lata † mox executioni debitæ demande-
†Al.lecta. tur, & induatur veſte prędicta cruces huiuſmodi
continente.

Monitio Inquiſitorum. Quo facto poterit Inquiſitor taliter monere sẽ-
tentiatum, & pœnitentiatum, & inducere ad pa-
tientiam ne deſperet; dicendo ei publice, quòd ſi
patienter ſuſtinet, & apparent ſigna in eo pœnitẽ-
tis hominis, quòd Epiſcopus & ipſe ſunt prompti
dictam pœnitentiam mitigare, & facient cum effe-
ctu: indicendo etiam ſibi, quòd dictam pœniten-
tiam interim teneat & obſeruet, aliàs vt impœni-
tens puniretur.

Indulgentia. Concedat etiam indulgẽtiam quadraginta ſeu
viginti dierum omnibus qui ſermoni, & talibus
actibus fidei interfuerũt. Indicet etiam publice,
quòd omnes, qui prœſtiterunt conſilium, auxiliũ,
vel fauorem, vel deferentes, reſtificantes, conſi-
liantes, abiurationem vel ſententiam perlegentes
in cauſa prœſenti, habuerunt tres annos de indul-
gentia ex parte domini noſtri Papæ.

Moneat etiam populum, quòd quicunque ſcit
aliquem hęreticum, ſuſpectum, vel diffamatum,
& ſpecialiter de tali & tali hęreſi, quę magis pro
†Al.q̃ ſi fecerit, conſequetur indulgentiam trium annorum, tempore illo viget, debeat Inquiſitori ſeu Epiſco-
po intimare: & ſi † fecerit, concedat ei de indul-
gentia tres annos iuxta priuilegium, *Prę cunctis*.
ex parte domini noſtri Papę.

COMMENT. XLII.

Num. 173. *Referunt etiam hunc modum Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 17. Sprengerius in mal-*
leo maleficarum 3. par. q. 25. & Locatus in opere in-
diciali in fine in formula ſententiæ contra violenter
ſuſpectum de hæreſi. Zanchinus tract. de hæret. cap.
41. Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia. §.
de formis ſententiarum. & alij.

Cur ponatur gradus violẽtæ ſuſpitionis. *In hoc vero ſexto modo, ſi quis quærat cur Eyme-*
ricus ponat violentæ ſuſpicionis gradum; reſpondeb-
bo, huic quæſtioni ipſummet auctorem ſatisfacere.
num. 174. verſi. circa iſtum. quoniam tamen ſi iuris
fictione, qui ea facta committit, qua hic referi Ey-
merieus, & illa, quæ enumeranimus ſupra in hac 3.
parte ſuper titu. de ſignis exterioribus, quibus di-
uerſarum ſectarum hæretici cognoſci poſſunt, nume.
109. hæreticus exiſtimetur: at re vera fieri poteſt,

A *vt nullum in mente habuerit errorem, & propterea*
ſi reuerti voluerit, (dummodo non ſit relapſus) reci-
pitur ab Eccleſia.

Quoniam verò is ipſe, qui ita reuertitur, fictione
iuris hæreticus reputatur, hinc fit, vt Eymericus ve-
lit talem indui habitu pœnitentiali, qui in pœnitentiã
ſolet iniungi hæreticis redeuntibus: nam per omnia
exuquat violenter ſuſpectum cum hæretico, ob vio-
lentam illam ſuſpicionem, qua cum à iure ſit ap-
probata, non recipit directam probationem in con-
trarium.

Iam quęcunque in hoc modo repetit de violenta
ſuſpicione, dum ait eam non recipere probationem in
B *contrarium, aut ſimilia, accipienda ſunt & intelligẽ-*
da, iuxta ea quę adnotauimus ſupra par. 2. ſup. q. 55.
& 56. quæ nunc conſulto omittimus, ne eadẽ ſæpius
inutiliter repetamus.

a ¶ Prouideat etiam Inquiſitor, quòd interim fa- *Num. 175.*
ciat fieri vnam veſtem, &c. in qua ſunt duę cru-
ces, &c.] *Hęc veſtis pœnitentialis, qua, qui reuer-*
tuntur ab hæreſi, induuntur, antiquiſſimam originem
habere videtur; neque valde obſcurum eius cernitur
in ſacris litteris fundamentum: nam qui pro impie-
tatibus olim pœnas luebant, ad implorandam diuinã
miſericordiam, & reddendum beneuolum Deũ, quẽ
offenderant, præter ceteras pœnitentias, ſacco quan-
C *doque induebantur: nam vt alia omittam, lib. 3. Re-*
gum cap. 21. legimus Achab poſtquam per nefas vi-
neam Naboth poſſediſſet, commiſſi ſceleris pœniten-
tiam acturus, veſtimenta ſcindens ſaccum poſuit ſu-
per carnem ſuam. c. Achab. de pœnitent. diſt. 3. facit
textus in cap. in capite Quadrageſimæ. 50. diſtinct.
nam huiuſmodi veſtimentum valde accommodatum
eſſe ad pœnitentiam agendam, oſtendam paulo poſt ſu-
per octauo modu proceſſum terminandi.

Veſtis crucibus ſignata. initio delegatæ inquiſitionis vſitata. *In crimine vero hæreſis vſurpatum eſſe, ac vſita-*
tum hunc pœnitentialem habitum etiam protinus ab
initio delegatæ inquiſitionis contra hæreticos, teſta-
tur primum concilium Tarraconẽſe relatum ab Ey-
D *merico ſupra par. 2. vbi tit. de formis pœnitentiarum*
§. credentes. verſi. & portent duas cruces. de hoc pœ-
nitentię genere manifeſte meminit, et beatus ipſe Do-
minicus, quibuſdam litteris, quas affert Camillus
Campegius apud Zanchinum cap. 20.

Sed concilium Toloſanũ anno Dñi MCCXXIX.
aduerſus hæreticos celebratum, de his crucibus in ve-
ſte pœnitentiali geſtandis ita cauit: In deteſtationẽ
quoque veteris erroris, duas cruces portent de ce-
tero altius præminẽtes, alterius coloris quàm ſint
veſtes eorum, vnam à dextris, & alteram à ſini-
ſtris: nec propter cruces excuſetur aliquis, niſi ha-
beat litteras ſui Epiſcopi teſtimoniales de recon-
E ciliatione ipſius. *hactenus ibi.*

Veſtis crucibus ſignata, cui⁹ coloris, & qualiter confici debeat. *Sed quoniam dubitabatur, qua ratione eiuſmodi*
cruces, & cuius coloris eſſent conficiendæ & gerẽ-
dæ, paucis poſt annis concilium Biterrenſe cap. 26.
(à quo hęc mihi videtur accepiſſe Eymericus) lucu-
lenter omnia huc ſpectantia præſcripſit in hęc ver-
bum In deteſtationem etiam erroris veteris por-
tent in ſuperiori veſte duas cruces coloris crocei
longitudinis duorum palmorum & dimidij, la-
titudiniſque † duorum, & in ſe trium digitorum
habentes latitudinem; vnã anterius in pectore, &

† id eſt, ex tráſuerſo protrahantes in duos palmos

aliam

aliâ posterius inter spatulas. vestes in quibus cruces portauerint coloris crocei non habentes, superioi veste intellecta, supra quam in domo, vel extra alia non portetur.

Et si fuerint Vestiti hæretici, vel Damnati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, seu coloris eiusdem in capucio, vel in velo.

Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiore parte duarũ crucum (quas portare habent in pectore, & inter spatulas) brachium transuersale palmi vnius, vel circa.

Qui autem transfretare debebunt, portent cruces prædictas donec applicuerint vltra mare, & eas vlterius non teneantur portare donec in litore transmarino nauem ad redeundum intrantes, easdem circa mare & in mari, & in insulis eas perpetuo portent. *hactenus ibi. Illustrissimus est plane locus, multumque in hac causa considerandus, ex quo hac Eymerici doctrina lucem capiet, & auctoritatem, ne temere auctor hac sibi confinxisse videatur.*

Mos antiquus in gestandis vestibus cruce signatis.

Illud est tamen obseruatione dignissimum, quod de hus crucibus in his locis traditur: nam concilium Tarraconense præcitato loco has cruces paulo aliter portandas iubet, dicens: Portent duas cruces perpetuo ante pectus. *Concilium quoque Tolosanum idem videtur præscribere, dum ait has cruces gestãdas esse, vnã à dextris, & alteram à sinistris. Eymericus vero & cõcilium Biterrense vnã ante pectus, & alteram inter spatulas retro deferri iubent.*

Sed hoc postea fuit introductum ea ratione (vt creditur) vt pœnitentes patentius & manifestius omnium oculis obiicerentur, siue aduersi, siue auersi essent.

Erant autem duæ illæ cruces, quæ iure veteri ante pectus deferri iubebantur ita dispositæ in pectore, vt vnaquæque suæ papillæ respõderet, vt constat ex præcitatis beati Dominici litteris, in quibus ita scriptũ extat: Religiosis vestibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore, in quibus in directo vtriusque papillæ singulæ cruces paruulæ sint assutæ. *hæc ibi.*

Harum quoque crucũ siue huius habitus penitentialis frequens mentio fit in instructionibus inquisitionis Hispaniæ, veluti in instructione Abulensi anno Domini MCCCCXCVIII. cap. 6. & in instructione Madritana anno Domini MDLXI. cap. 41. & cap. 81.

De crucibus gestandis qui meminerit,

Earundem crucum meminere etiam qui aduersus hæreticos latas pœnas tradunt. Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. num. 3. & ibi Campegius. & Repertorium Inquisitorum verbo, crux. §. qualiter redeũtes. & verbo, penitentia. §. item si quis publice. & verbo, signum. §. nota. quòd bonum esset. & Simancas. de catho instit. tit. 47. nn. 9. 12. & seq. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 1. nu. 23. & seq. & alij.

Appellatio varia vestis cruce signatæ.

Hoc pallimentum Itali Abitello *vocant, Hispanorum autem quidam* Samarreta, *alij* Sant benito *appellant, quasi sacum benedictũ, propterea quòd sit aptus ad agendam pœnitentiam, per quam benedicimur, & salnamur.*

A *Hæ cruces ad tempus perpetuũ quandoque, quandoque vero ad præfinitum imponi solent, vt indicat Eymericus paulopost in hoc eodem modo, num. 179. super quarum depositione interdum etiam dispensatur, vt dicam in octauo modo processum terminandi. qua omnino videas.*

b ¶ Adueniente autem die præfixa, &c. legẽtur culpæ publice ipsius abiurandi.] *Audini quandoque eos, qui dicerent, non expedire, vt in conspectu popularis multitudinis reorũ delicta nominatim legantur, quia multi inde arripiunt occasionem perpetrandi similia. sed horum iniqua sunt voces, nec vllo pacto ferẽda: actus quidem huiusmodi bonus est,* B *qui non propterea sit malus, quòd in malum finem scelerati eum conuertant.*

Num. 175. Expedit in hoc crimine publice legi delinquẽtũ culpas.

Ac salubriter has populorum fieri cõgregationes ad audiendas sententias hæreticorum, & eorum delicta, pulchre docet Ioannes And. *in cap. vt cõmissi. de hæret. lib. 6. non procul ab initio in hac verba:* Istæ conuocationes fieri solent ad audiendas sententias, & pœnas, quas Inquisitores infligunt, ad videndos aliquos cruciari. & expedit fideitalia publice fieri ad instructionem, ac etiam ad terrorẽ. *hæc ille.*

Hoc ipsum etiam fieri suasit iam olim Guido Fulcodius in cõsultationibus ad Inquisitores. quæst. 15. C *cap. 20. in hæc verba:* Sed illud adijcio, quòd omnes errores suos singillatim profiteri & abiurare publice faciatis: quia nihil magis in confusionem hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani. *hæc ille.*

c ¶ Quo facto dicetur sibi sic per Episcopum, vel Inquisitorem, &c.] *Iam monui supra super 5. modo processum terminandi. §. post dicetur sibi. non esse necessarium hoc Eymerici documentum: sed tã ita fieri decreuerit Inquisitor, aliter poterit rem honorificentius expedire, vt ibi dixi. nunc addo propterea hoc nõ fore necessarium: quoniam prinsquam ad tabulatum producatur reus, iam sunt omnia diligen-* D *tissime adhibita remedia ad ipsum cõuertendum, qui si vere cõuersus fuerit, absque ista præmonitione abiurabit, & hac consuetudine nunc vtimur.*

Num. 175. Nõ est necessarũ publica monere reũ, an velit abiurare.

Sin autem impœnitens extiterit, aut negatiuus nõ modo antequam producatur, verum etiam & in ipso tabulato inducendus est, ac fœpissime & instantissime commonendus, vt errores deponat & abiuret. idque fieri poterit hoc ordine: pœnitentium & conuersorũ sententiæ prius pronunciabuntur, si tales affuerint, & vltimo loco impœnitentium & negatiuorum, si qui fuerint; sed priusquam proferantur, coram omni populo admonebuntur huiusmodi hæretici, vt resipiscant, & tandem conuertantur, quoniam adhuc E *durat tempus misericordiæ. quòd si conuerti se velle dixerint, ad carcerem sunt reducendi, & ad pœnitentiam admittendi: quòd si in sua pertinacia, & impœnitentia perseuerauerint, legenda est sententia, & tradendi sunt curiæ seculari, vt igni in conspectu populi combusti, debitas impœnitentiæ pœnas luant. ita Simancas de catho. instit. tit. 60. nn. 11. addens cum Lutheranis omnium pessimis hæreticis aliter esse faciendum.*

Impœnitẽtes fœpe etiã publice monendi vt conuertantur.

His adiunge, plurimum esse considerandum qualiter recipi debeant hi qui in tabulato, aut in Eccle-

Diligenter videndum, qualiter reci

plantur, qui cõuertuntur postquam in publicũ sunt producti.

ſia poſtquam in publicam fidei actionem ſunt producti conuertuntur, qui potius metu inſtantis mortis, quàm amore veræ pœnitentiæ conuerti videntur. quã ob rem cum negatiuis hoc raro fieri debere, & nõ niſi cum exquiſitiſſimis cõſiderationibus admonuit optime inſtructio Madriliana anno MDLXI. cap. 44. de quo dixi alibi plenius.

Nollem certe vnquam ab hoc ſacro tribunali miſericordiam excludere; veruntamen vbi malitiam perfidorum huiuſmodi contemplor, auderem dicere inſtiſſime fieri ſi locus miſericordiæ ſolũ pateret reis donec è carceribus Inquiſitorum educerentur, & poſtea nullo modo audirentur, præſertim cum tãtum & tamdiu laboratum ſit in eorum conuerſione: quia tamen nondum damnationis ſententia eſt promulgata, ideo in hoc crimine vſque in id tempus locus eſt pœnitentiæ, & propterea ſententia prior tutior eſt, ſed hæc altera fortaſſis iuſtior, ſpectata perfidorum iniquitate, & fera pœnitentia.

Num. 176 d ¶ Immo ſi vnquam ſciuero aliquem, qui illa hæreſi ſit infectus, &c. vobis Epiſcopo & Inquiſi-

Qui abiurat, an obligare ſe debeat ad hæreticos denuntiandos.

tori, &c. denuntiabo.] *Hæc clauſula omiſſa eſt in ſuperioribus abiurationũ formulis, quam fortaſſis expediret in omni abiuratione adiungere, vt ſcilicet, is qui abiurat, obliget ſe ad denuntiandos quoſcunque ſciuerit hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos, vel infamatos, de qua obligatione alibi copioſe diximus.*

Num. 179. e ¶ Ad miſericordiæ ſinum te ſacroſanctæ Eccleſiæ recipiente de præſenti.] *Ita Barcinonenſis impreſſus. Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara ita:* Ad miſericordiæ ſinum ſacroſanctæ Ec-

Locus varius

cleſiæ te recipiens de præſenti. *Sabellanus ita:* Ad miſericordiæ ſinum ſacroſanctæ Eccleſiæ, & recipimus te de præſenti.

Num. 179. f ¶ Et ne multa crimina incentiuũ exiſtant aliis delinquẽdi.] *Ita Barcinonenſis impreſſus. Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara ita:* Et ne impunita, &c. *ſed Sabellanus ita:* Et ne impunitas criminum aliis incentiuum præbeat delinquendi.

Num. 179. Conuerſi ab hæreſi quo ritu olim agerent pœnitentiam.

g ¶ Et nihilominus quòd cũ dicta veſte & crucibus ſtes in porta talis Eccleſiæ, &c.] *Deſumptũ videtur ex concilio Biterrenſi cap. 26. vbi grauiores pœnitentiæ imponuntur. nam cum præmiſiſſet, pœnitentes ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis intereſſe debere diuinis officijs, ſubdit:* Et in Miſſa cuiuſlibet diei Dominicæ, ac feſtiuæ, inter Epiſtolã & Euangelium, veſte ſuperiori & velo, ſiue capucio depoſitis (niſi & in velo, ſeu capucio portent cruces) ſacerdoti Miſſam præſente populo celebranti, cum virgis in manu publice ſe præſententibiq; data illis diſciplina exponat ſacerdos, & propter culpam labis hæreticæ pœnitentiam illam agunt. *hactenus ibi. Vt vel ex his intelligas antiquam in coercendo crimine hæreſis ſeueritatem.*

Hic vero pœnitentiæ ritus, quem hoc loco præſcribit Symericus, antiquiſſimus videri poteſt: nam Ioannes Climacus gradu 4. de obedientia, diſſertè de pœnitentia iniuncta monachis colloquentibus dum ceteri orarent, quia contra deuotionis regulas eo loco & tempore deliquerant, ita ſcribit: Ad orationem

Inſignis Ioannis Scholaſtici locus.

plerũque ſtantibus nobis, animadvertit pater ſanctus (*id eſt, qui ceteris præerat*) quoſdam inuicem colloquentes, quos ante fores Eccleſiæ ſtatuens, A iuſsit vt per ſeptem dies cunctis intrantibus, & exeuntibus proſternerẽtur, ſiue clerici, ſiue preſbyteri fuiſſent. *hæc ille.*

h ¶ Retinentes nobis ex certa ſcientia, &c. quate nus dictam poſsimus mitigare, aggrauare, &c.] *Hæc clauſula magnum tribuit Inquiſitoribus priuilegium, & valde vtilis eſt, & vſu frequẽs in hoc tribunali, de qua dicam infra ſuper octauo modo proceſſum fidei terminandi, & ſuper q. 86. & alibi.* Num. 179.

De ſeptimo modo terminandi proceſſum fidei per canonicã purgationem, & abiurationem.

Eptimus modus proceſſum fidei fi- 181
niendi & terminandi eſt, quãdo delatus de hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono conſilio peritorum in iure, reperitur ſuſpectus de hæreſi, & etiam diffamatus; & hoc eſt quando delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus, nec propria confeſsione, nec facti euidentia, nec teſtium legitima productione; ſed reperitur publice diffamatus, ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quæ ipſum reddunt ſuſpectũ aliàs de hæretica prauitate: vtpote, quia habuit magnã familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille, de quo agitur in cap. Inter ſollicitudines. de purg. cano. Et tali ratione infamiæ eſt indicenda canonica purgatio, & ratione ſuſpicionis debet hæreſim abiurare, iuxta alleg. cap. Inter ſollicitudines.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis enim ſic publice de hæreſi diffamatus, & vltra infamiam ex aliis indiciis ſuſpectus habitus de hæretica prauitate, in primis purgabit ſe publice per hunc modum.

Forma diſponendi ad purgationem canonicã, & abiurationem faciendam ab eo, qui eſt diffamatus, & aliàs ſuſpectus de hæretica prauitate.

NAM indicto ſermone generali per aliquos dies ante, in omnibus Eccleſiis illius ciuitatis, ſeu loci, in quo purgatio & abiuratio ſunt fiẽdæ: & ſuſpenſis ſermonibus omnibus pro illa die aſsignãda, & aduenièt die ad huiuſmodi aſsignata, & ipſo purgando & abiurando in medio populi in alta ſede & eleuata conſtituto, & facto ſermone de fide per Epiſcopum, vel Inquiſitorem, vt dictum eſt ſupra in aliis modis proceſſum fidei terminandi: His, inquam, præhabitis; legentur culpæ ipſius purgandi & abiurandi per notarium ſeu religioſum vel clericum: quibus lectis, purgabit ſe diffamatus per hunc modum, qui ſequitur.

Forma

Forma purgationis canonicę à diffamato de hæreſi faciendæ.

182 COmparebit namque perſonaliter ipſe purgãdus cum ſuis compurgatoribus, eidẽ in certo numero generaliter cõceſsis: talibus, qui eum, & eius vitam & mores nouerint moderno tempore & antiquo, & ſint ſuæ condtionis ſeu ordinis, vt dictum eſt in ſecundo modo prædicto proceſſum fidei terminandi, vbi agitur de purg. canu. huiuſmodi: & ſtabunt coram Epiſcopo & Inquiſitore; in loco tamen vbi purgãdus ipſe noſcitur de illa hæreſi infamatus, & ponetur liber Euangeliorum coram eis, ipſeque diffamatus ponet manus ſuper eum ſic dicens: Ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia ſacroſancta, quòd talem hæreſim, *exprimendo eam*, de qua ſum diffamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo, *negabit, ſcilicet, cum iuramento illud, de quo eſt diffamatus, quidquid illud ſit*: Quo facto omnes compurgatores ponent manum ſuper illum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita: Et ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia, quòd credo ipſum verum iuraſſe: & tunc canonice eſt purgatus. Qua purgatione expleta per ipſum diffamatum, mox idem diffamatus vt ſuſpectus alitet, & ex alijs indiciis, hæreſim, de qua eſt ſuſpectus habitus, habens prædictum libellum Euangeliorum coram ſe, abiurabit per hunc modum.

Forma hæreſim abiurandi per illum, qui eſt de hæreſi diffamatus, & ſuſpectus aliàs de eadem.

183 EGo talis, de tali loco, talis diœceſis coram vobis Venerabilibus dominis meis N. Epiſcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquiſitore hæreticę prauitatis in terria talis domini, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato, in iudicio perſonaliter conſtitutus, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram me, eiſque propriis manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam, quam Romana Eccleſia credit, profitetur, prædicat & obſeruat: & conſequenter abiuro, deteſtor, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam & Apoſtolicam Eccleſiam cuiuſcunque ſectæ fuerit ſeu erroris.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ *ſic & ſic: exprimatur articulus catholicus contrarius illi hæreſi de qua eſt diffamatus, & aliàs ſuſpectus, vt ſi eſt ſuſpectus habitus & diffamatus, ꝙ non credat Deum eſſe viſibilium creatorem, vt faciunt Manichæi, dicet ſic:*

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ Deus eſt verus creator omnium, tam viſibilium quàm inuiſibilium. Et conſequenter abiuro, deteſtor, abnego, & reuoco illam hæreſim, quæ falſo & mendaciter aſſerit & affirmat, ꝙ Deus non eſt generalis omnium creator, ſed tantummodo inuiſibilium. *Et ſi de pluribus articulis hæreticalibus eſt ſuſpectus habitus, abiurabit quemlibet ſingillatim per modum prædictum.*

Item iuro, quòd nunquam prædictæ hæreſi *ſeu* hęreſibus, *ſi plures ſint*, adhęſi, nec credidi, nec adhęreo, nec credo de preſenti, licet propter culpam meam ex his, quæ male egi, ſum diffamatus, propter quod habui me purgare, & aliàs ſum ſuſpectus merito coram vobis, quòd illis hęreſibus credíderim corde firmo.

Item iuro, ꝙ prędictã hæreſim ſeu hęreſes nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo, nec aliquẽ inſtruam in illis, ſeu de illis: immo iuro & promirto, ſi vnquam ſciuero aliquẽ, qui aliquam hęreſim de prędictis, vel aliquam aliam teneat, credat, ſeu doceat, quòd vobis dominis meis Epiſcopo & Inquiſitori, ſeu alteri veſtrum ſeu veſtrorum Vicariorũ, ſeu ſucceſſoribus veſtris protinus quo citius potero, intimabo.

Item iuro & promitto, ꝙ talia & talia, quę egi, propter quę & merito ſum de tali hęreſi diffamatus, & vltra, vos me habetis ſuſpectum, *exprimantur illa*, nũquam deinceps faciam, ſeu dicam, nec operam dabo, quòd fiant.

Item iuro & promitto, quòd omnem pœnitentiam, quam mihi iniũgere decreuerítis, pro prędictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & iſta Euangelia ſacroſancta. Quòd ſi contra prędicta iurata & abiurata fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere ſuppono, obligo, & adſtringo, quatenus illis plectar cum probatum legitime extiterit me talia commiſiſſe.

184 Suſpectus vehemẽter omnẽ hæreſim debet generaliter abiurare.

Leuiter ſuſpectus non abiurat generaliter.

Aduertendum hic tamen, ꝙ ſi indicia ſint talia & tam fortia, ꝙ cum infamia prædicta vel abſque ea reddant prędictum diffamatum ſuſpectum de hæreſi vehementer; tunc abiurabit omnem hæreſim generaliter, vt habitum eſt; & ſi relabatur in quamcunque hæreſim, pœna relapſis debita punietur, vt in cap. Inter ſollicitudines. de purg. can. & in c. Accuſatus. de hęret. lib. 6. Si autem indicia illa ſint ita modica & leuia, ꝙ etiam cũ prædicta infamia non reddant eum ſuſpectum de hęreſi vehementer, ſed ſolum leuiter; tunc ſufficiet ꝙ abiuret non generaliter, nec ſimpliciter, ſed ſinguláriter hæreſim, de qua habitus eſt ſuſpectus; ita ꝙ ſi prolabatur in aliam ſpeciem hæreſis, pœna relapſis debita non punietur ratione abiurationis; quia ſcilicet vt ſuſpectus leuiter abiurauit: licet punietur durius, quàm ſi aliàs non abiuraſſet. Et omnia hęc patent in c. Accuſatus. in princ. de hæret. lib. 6.

Ratione autem purgationis canonicę eſt dubium; an ſi poſt purgationem canonicam in eandem ſpeciem hæreſis, de qua ſe purgauit canonice, prolabatur, pœna relapſis debita, hoc eſt, vltimo ſupplicio feriatur: Et videtur ꝙ ſic, per cap. Excõmunicamus 1. §. adiicimus. verſ. vel ſi poſt. purgationem, & per cap. Ad abolendam. §. illos quoque. de hæret.

Sit cautus notarius, ꝙ ſcribat in actis, an talis abiurauerit tanquam ſuſpectus de hæreſi leuiter,

vel vehementer, quia multum interest, vt aliàs fu pradictum est.

185 Prædictæ autem purgatio & abiuratio fiant in vulgari, si fiant publice, & coram vulgaribus; si autem tantummodo coram viris litteratis, & à litteratis, poterunt fieri in latino. Et si fiant publice (vt videtur fiendum ratione infamiæ, & quia est publice diffamatus) fiant cum solemnitate in Ecclesia, de qua dictum est frequenter, scilicet, in die festiua; & facto sermone per Inquisitorē prius indicto in Ecclesiis parochialibus, & religiosorū: & sermonibus aliis suspensis pro illa die; & posito abiurando in populi medio, vt ab omnibus videatur; & lectis primitus ibidem publice eius cul pis per notarium, seu aliquem religiosum, seu clericum secularem.

Factisque antedictis purgatione & abiuratione, Inquisitor (vt aliàs dictum est pluries) indiceet sibi publice periculum, quod sibi imminet, si in hæresim prolabatur: de cuius periculo dictum est statim: quibus sic actis, feretur sententia seu pœnitentia per formam tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam vel iniũgendi pœnitentiã diffamato de hæresi, & suspecto aliàs de eadem.

186 NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & frater N, ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris tali ditionis, talis domini subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus: Diligentius attendentes, quòd tu de tali loco, & talis diœcesis, fuisti delatus nobis de tali hæretica prauitate, *exprimatur illa*, Nos volentes, vt tenebamur, iudicialiter informari, an tu incidisses in prædictam hæresim condemnatam, ad inquirendum, testes examinandum, teque citandũ, & interrogandum medio iuramento, & ad alia facienda, quæ fienda erant per nos, descendimus & processimus, vt decebat. Quibus peractis, vilis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huius causæ & omnibus & singulis productis, actis, & actitatis æqua lance libratis, habitoque in & super illis, theologotum, ac in iure peritorum pluries maturo consilio, ac digesto, reperimus te de prædicta hæresi in tali loco, seu talibus locis apud bonos & graues publice diffamatum: propter quod, vt nobis mandant canonica † c. Inter solicitudines. de purga. canō. instituta †, indiximus tibi purgationem canonicā, qua coram nobis hic publice te purgasti, & ipsi cõ purgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiã te talia commisisse, *exprimantur illa*, propter quæ, & non immerito, te suspectum habuimus vehementer, seu leuiter: *dicatur si est istud, vel illud*, & hoc de hæretica prauitate: propter quod decimus te vt taliter suspectum hæresim abiurare, *dicatur*, omnem hæresim, *si abiurauit vt suspectus vehementer*; *vel*, hæresim supradictam, *si vt suspectus leuiter*: Verum quia non possumus, nec debemus, talia quæ peregisti, vllatenus tolerare, sed † Al. vindicare. cogimur ea vitare † iustitia suadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina non remaneant impunita. & vt ceteri non reddantur procliuiores ad similia cõmittenda, & vt Creatoris iniuriæ non æquanimiter tolerentur: Ea propter te talem prædictum purgatum, & abiuratum, hic in nostra præsentia personaliter constitutum, in hoc loco, & hora tibi in antea assignatis; Nos Episcopus & Inquisitor præfati sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: sententiamus, seu pœnitentiamus per modum, qui sequitur, scilicet, quòd tenearis, &c.

Ponantur illa quę videbuntur magis ad bonorem 187 Pœnitentia salutaris. *fidei esse, & ad exterminationē hęreticę prauitatis, vtpote, quod certis diebus Dominicis & festiuis, habeat stare ad portam talis, vel talis Ecclesiæ cum cereo tanti ponderis in manu, dum Missarum solẽnia celebrãtur, capite discooperto, & pedibus nudatis, & offerre ad altare cereum antedictum, & quòd habeat sextis feris ieiunare, & quòd certo tempore lo cum illum non audeat exire, sed certis diebus hebdomadæ se habeat ẽ piscopo, vel Inquisitori præsentare, & similia, quę iniungenda videbuntur secundum culparum exigentiam & varietatem; quia non potest dari vna regula generalis.* Lata fuit hęc sententia, seu pœnitentia, &c.

Qua lata, exequatur: poteritque dispensari, vel mitigari, vel commutari, secundum quòd negotium, & pœnitentis correctio, & humilitas hoc requirunt: quia potestatem habent Episcopus, & Inquisitor, etiam si non retineant, & hoc de iure, vt in cap. Vt commissi. de hęret. lib. 6.

COMMENT. XLIII.

IAm monui supra super 2. modo processum terminandi, hunc modum septimum eo nomine à secũdo differre, quia ibi de solo diffamato, hic vero de diffamato simul & suspecto agitur. Num. 181.

Ac de hoc modo agit etiam breuiter Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 18. & Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. par. q. 26. Syluester de Strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 9. & alij.

Quæcunque autem necessaria sunt ad intelligendum hunc modum, plenissime dicta sunt à nobis supra super dicto 2. modo processum fidei terminandi.

Hoc solum præterea admonebo lectorem, ne forte ssi dum hac legit apud Eymericum, quid vnquam durius in reos huius criminis statuat, animaduertendum esse id, quod docuimus supra par. 2. super cap. inter sollicitudines. §. ita tamen. & sequentibus, nec facile & frequenter purgationem indicat, cum sit remedium valde dubium & periculosum, sed ad alia iuris remedia confugiat. Ad iudicẽdã purgationem raro deueniendam.

a ¶ Ita quòd si prolabatur in aliam speciem hæresis, præmia relaplis debita non punietur ratione abiurationis, & cete.] *Videtur hic Eymericus sentire, quòd si is qui abiurauit de leui, postea manifeste incidat in eam hęresim, quam prius vt leuiter suspectus abiurauit, debeat censeri relapsus. quę sententia videtur fuisse Anchorani in cap. accusatus. notabili 6. de hæret. lib. 6. quod tamen est falsum, vt* Num. 184. Abiurans de leui incidẽs in eãdem hęresim abiurata non est relapsus. *docui supra par. 2. super quæst. 58. 9. vel post cõstitit.*

vbi

vbi ostendi apertissime Eymericum vere tenere cõtrariam opinionem. quare hic locus ita est accipiendus: Qui leuiter abiurauit, si relabatur in aliã hæresim ab ea, quam abiurauit, non erit relapsus; quia non abiurauit omnem hæresim: adde, neque erit relapsus ad hoc vt relapsorum pœna puniatur; etiam si in eandem hæresim, quam leuiter abiurauit, incidisse deprehendatur. Dixi; ad hoc vt relapsorum pœna puniatur: quoniam si vocis proprietatem spectemus, re vera erit dicendus relapsus, cum in priorem lapsum recidat. nec putandum est virum egregie eruditũ aliter sensisse. Nec video quomodo aliter possem hunc locum accipere, quem non sum ausus immutare, quia omnes codices penitus conueniebant. ceterum ita putabã legendũ, vt ex serie auctoris colligitur: Ita quòd si prolabatur in eandẽ speciẽ hæreticis. sine ita: Ita quòd si prolabatur in eandem, vel in aliam speciem hæresis, &c.

Num. 184. b ¶ Ratione autem purgationis canonicæ est dubium, &c.] Admouui supra in hac 3. par. super 2. modo processum terminandi §. nec contemnat. Eymericum variis locis, varie scripsisse de hac difficultate: sed ne actum agam, quid mihi in hoc dubio sentiendum videatur, dixi copiose præcitato commentario, vbi omnino videas.

De octauo modo terminandi processum fidei per abiurationem faciẽdam ab hæretico pœnitente.

188 OCtauus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, meritis processus diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum reperitur confessus hæresim, sed pœnitens, & aliàs non relapsus veraciter; & hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram Episcopo, vel Inquisitore medio iuramento, fore verum quòd ipse tãto tempore stetit, & perseuerauit in illa, seu alia, de qua delatus est hæretica prauitate, & illi credidit & adhęsit; sed postmodum ad informationem Episcopi, & Inquisitoris tandẽ vult resilire, & ad gremium Ecclesiæ redire, & illam ac omnem aliã hæresim abiurare, & satisfacere prout ipsi voluerint ordinare; & non reperitur, quòd vnquã aliàs hæresim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare prompto animo est paratus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim esto quòd multis annis steterit in hæresi prędicta, ac etiam aliis quibuscunque, illas crediderit, & dogmatizauerit, multosque induxerit in errores; si tandem cum effectu illas hæreses confessus fuerit abiurare, & satisfactionem congruam ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris exhibere, nõ est tradendus brachio sęculari vltimo supplicio feriendus; nec si est clericus, degradandus, sed est ad misericordiam admittẽdus, iuxta cap. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hęret. & abiurata primitus hæretica prauitate, est in perpetuum carcerem detrudendus, iuxta c. Excommunicamus 2. §. si quis, & absolutionis beneficio impertito; &

Hæretici pœnitentes non relapsi recipiuntur misericorditer.

iniuncto eidem, quod talibus iniungi consueuit, iuxta c. Vt officium. prouiso tamen solerter, ne simulata fictione redeat fraudulenter, & Episcopũ & Inquisitorem, immo seipsum sallẽdo, sub agni specie lupum gerat. Prouidendũ ne ficta sit hæreticorũ conuersio.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem faciendã per illum, qui est propria confessione in hæresim deprehẽsus, et pœnitet, & aliàs nõ relapsus.

IN primis Episcopus & Inquisitor inter se cõcordabunt de prædicta abiuratione fienda publice, aliqua certa die Dominica, vel festiua, quæ quidem non sit Dominica de Aduentu, vel Quadragesima, vel aliàs dies multum solęmnis, vt dies Natiuitatis Domini, vel festum Paschæ, & similes, quia prædictis diebus honestum est sermones non suspendere, & quemlibet accedere ad ecclesiam suam patochialem; quod fieri non posset si in illa fieret abiuratio antedicta: tum quia suspenderentur sermones; tum etiam quia omnes confluerent ad ecclesiam, in qua fienda foret abiuratio suprædicta. Concordata igitur de tali certa die Dominica, vel festiua, mandabitur præcedẽti die Dominica, seu alia festiua, per dies aliquos ante præfixam diem ad abiurandum præcedente, ex parte Episcopi & Inquisitoris, curatis omnibus ecclesiarum illius ciuitatis, vel loci, in quo prędicta abiuratio est fienda, vel religiosis, qui habent illa die populo prædicare, quòd insinuent publice populo, ac clero, quòd tali Dominica, seu die festiua, Inquisitor in tali ecclesia pro fide & de fide sermonem faciet generalem; & sic quòd quilibet vadat illuc ad videndum, & audiendum ea quæ fient, & habebunt ex parte domini nostri Papæ Indulgentiam consuetam, scilicet, quadraginta dierum, indicando etiam, quòd illa die nõ erit alius sermo in loco illo. Quo facto, mittatur ex parte Episcopi & Inquisitoris ad domos religiosorum; qui prædicant communiter verbum Dei, & intimabitur eorum superioribus, quòd die Dominica sequenti, seu tali die festiuo, Inquisitor sermonem faciet pro fide in tali ecclesia generalem, & quòd suspendit omnes alios sermones: & ideo quòd nullus in loco illo prædicet illo mane, sed quòd quilibet superior mittat quatuor fratres, vel duos prout videbitur, qui interlint sermoni, & abiurationi, & sententiæ ferendæ.

Medio autem tempore Inquisitor sermonem suum ordinabit, iuxta materiam fidei, de qua pro tunc est agendum: ordinabit etiam cum Episcopo de culpis in scriptis redigendis, abiuratione formanda, & sententia, ac etiam de loco & sede, seu bastimento ponendo in alto in ecclesia antedicta in medio, in quo possit poni abiurandus & sententiãdus, vt ab omnibus videatur. ordinabit etiã de veste fienda ad modum scapularis religiosorũ sine tũ capucio, quę sit de pãno liuido, vel alterius coloris, & habeat insertas cruces ante & retro de panno,

Vestis pœnitentialis.

Panno, seu tela crocea longitudinis trium palmorum, & ex transuerso duorum, & latitudinis medij palmorum.

Practica: Quibus omnibus sic dispositis, & adueniente die ad abiurandū præfixa, statim in principio Missæ ponetur abiurādus in sede seu bastimento prędicto in alto, in populi medio, seu in loco, in quo posit libere ab omnibus intueri, circundantibus eum curię sæcularis, seu ecclesiasticæ ministris: & stabit discooperto capite, & dicto Euangelio (vt est moris) Inquisitor prædicabit, detestando & reprobando illam hęreticam prauitatem, seu illas in qua, vel in quibus abiurandus confessione propria est deprehensus. Quo sermone finito, Inquisitor dicet hæc verba, vel similia in effectu: Iste, qui est hic in alto positus, incidit in hęresim, contra quam vobis prædicaui, & illam tenuit, & circa illam multum offendit: quòd autem ita sit, vos audietis. Quibus dictis mandet notario statim ibi, vel religioso, vel clerico ibi in ambone præsenti, cui tradidit cedulam, culpas illius abiurandi continētem, quòd legat illam, & ille statim obtemperabit: Cedula autem, seu scriptura erit tenoris sequentis.

Forma cedulę legēdæ in publico crimina illius continentis, qui habet hęresim abiurare.

190 IStæ sunt culpæ & mala opera contra fidem catholicam, quæ gessit talis hic præsens, quæ cōfessus est in iudicio se cōmi fisse ore proprio, medio iuramento.

In primis confitetur ore proprio & medio iuramento, quòd tot annis stetit, & perseuerauit in ista hęresi, & errore: *exprimantur*.

Item confitetur, quòd in dictam hęresim incidit in hunc modum: *dicatur*.

Item confitetur, q̄ dogmatizauit, & pluries induxit plures ad eandem hęresim per hunc modū: *dicatur, & sic explicentur eius culpę omnes*.

Quibus lectis si Inquisitor videat eū certis indicijs bene conuersum ad fidem, & præsumat q̄ veritatem interrogatus publice nō negabit, interrogabit eum dicens: stant ne ista omnia in veritate licut lecta sunt? & eo respondente quòd sic, adiungat: Vis tu in istis hæresibus perseuerare; quod si feceris, damnaberis in æternum, & perdes etiam nunc corpus tuum: vel eas abnegare & abiurare, vt possis animam tuam saluare & vitā corporalem præseruare? Quo dicente, nolo in istis stare; sed volo libenter illas abnegare, & reuocare; dicet Inquisitor, sano consilio adhęsisti.

Si autem Inquisitor hæsitet, an ille sit bene cōuersus, & dubitat, quòd si interrogetur lectis culpis, an ita stet in veritate, q̄ ipse commiserit illas, quod negaret veritatem, & se ibi excusaret propter verecundiam, & populus scandalizaretur: in illo casu non curet eum interrogare, an illa quæ sunt lecta ita stent in veritate nec ne: sed illis lectis interroget eum (vt est dictum) si vult in illis hæresibus stare, vel ipsas abnegare, & abiurare; & responso, quòd abnegare, & abiurare; tunc ponetur coram ipso abiurando liber Euangeliorū: quo facto, depositō capucio, & genibus ibi flexis, ac manibus ad librum positis, leget ipse, si scit legere, abiurationem: aliàs notarius, vel religiosus aliquis, seu clericus, per orationes breues illo eadem replicante per hunc modum: Nam notarius dicet in vulgari: Ego talis, de tali loco, talis diœcesis: & abiurans replicabit: Ego talis de tali loco, illa exprimendo. Notarius coram vobis dominis Episcopo & Inquisitore: Et abiurans eadem replicabit: & sic de aliis. & quilibet dicat ita alta voce, vt quilibet discernatur. Abiuratio autem talis erit.

Forma omnem hæresim abiurādi per illū, qui propria confessione est in hæresim deprehensus, & pœnitet, & aliàs non est relapsus.

EGo talis de tali loco, talis diœcesis in iudicio 191
personaliter cōstitutus, coram vobis dominis Venerabilibus N. Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquisitore hęreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegato, sacrosanctis Euangelijs positis coram me, eisque propriis manibus per me tactis; iuro me credere corde, & profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & Apostolicam, quam sancta Romana Ecclesia credit, profitetur, prędicat, & obseruat: & consequenter abiuro, reuoco, detestor, & abnego omnem hęresim cuiuscunque sit conditionis & sectæ extollētem se aduersus sanctam & Apostolicam Ecclesiam.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, q̄ *sic & sic: explicetur articulus catholicus, contrarius illi hęresi, in quam se confessus est incidisse. vt verbi gratia, si confessus est incidisse in illā hęresim, quod dominus noster Iesus Christus non fuit verus Deus, sed homo purus, abiuret sic:*

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, q̄ dominus Iesus Christus beatæ Marię semper virginis filius, fuit verus Deus, genitus de Deo patre æternaliter, & verus homo ex Maria virgine conceptus, & natus temporaliter: Et consequenter abiuro, abnego, detestor, & reuoco illam hęresim damnatam per sacrosanctā Ecclesiam, quæ falso ac mendaciter asseuerat, quòd dominus Iesus non fuit verus Deus, sed homo merus & purus, in quam hæresim ego miser incidi, eamque tenui, & illi credidi per annos tot, atque dogmatizaui, docui & defensaui: Cuius rei me pœnitet corde toto. *Et si in plures hæreses se incidisse est confessus, abiurabit quamlibet singillatim per modum statim dictum.*

Item iuro pariter & promitto, quòd deinceps nullam hęresim prædictarum, seu aliam qualemcunque tenebo, credam nec adhærebo, nec dogmatizabo alicui, nec docebo, nec instruam quēcunque de aliqua hæresi prauitate, nec libros hęreticales scienter habebo: immo iuro & promitto, quòd si sciuero aliquem esse infectum aliqua hęresis labe, seu aliquem dogmatizare, docere,

aut

aut quemquam instruere in aliqua hæresi, vel error-
re, seu libros, vel scripturas hæreticales habere,
quamcitius cõmode potero vobis domino Epi-
scopo, vel Inquisitori, seu alteri successorum ve-
strorum, vel alicui vicariorum vestrorum, vel il-
lorum, denunciabo & intimabo.

Item iuro pariter & promitto, quòd pœniten-
tiam per vos mihi iniungendam prædictis non re-
futabo, nec contraueniam in aliquo, immo pro vi-
ribus adimplebo.

Item iuro pariter & promitto, quòd non fugiã,
nec absentabo me, nisi de vestro beneplacito, li-
centia & assensu; immo iuro & promitto, quòd
quandocunque & quotiescunque requisitus fue-
ro per vos, seu alterum vestrum, seu vicariorum
vestrorum, ac successorum vestrorum, aut eorũ
vicariorum alterius nomine, vel mandato, quam-
citius commode potero, me personaliter præsen-
tabo: sic me Deus adiuuet, & hæc Euangelia sa-
crosancta. Quòd si contra prædicta iurata, vel
abiurata, seu eorum aliquod (quod Deus auertat)
fecero in futurum, haberi volo protinus pro rela-
pso; ac pœnis relapsis de iure debitis, me nũc pro
tunc obligo & adstringo, quatenus illis plectar, si
& quãdo probatum extiterit legitime in iudicio,
seu me confessum, contra nunc iurata & abiura-
ta, aliqua commisisse.

Sit autem circumspectus, & cautus notarius,
quòd scribat in actis, seu processu, quòd præ-
dictus abiurauit tanquam deprehẽsus in hęresi pro-
pria confessione, vt si relabatur, pœna relapsis de-
bita puniatur.

192 Facta autem prædicta abiuratione Inquisitor
Monitio Inquisitoris. poterit ei qui abiurauit, talia verba dicere in effe-
ctu: Charissime, in eo q̃ abiurasti, sano consilio
adhęlisti, quia euasisti infernum, & introibis, Deo
adiuuante si volueris, paradisum: sed præmoneo
te, q̃ sis cautus, & in agendo, loquendo & conuer-
sando: nam si de cetero prolabi inuentus fueris in
quamcumque hæresim, vel errorem; vel eis, vel
ei, quos vel quem scieris esse in aliqua hæresi vel
errore, de cætero fauorem in hæresi præstiteris, si-
ne misericordia traderis curię sęculari, vltimo sup
plicio feriendus: quare tibi consulo, quòd sis cau
tus, & fugias hæreticos & suspiciones, & semper
te associes viris catholicis atque bonis, & qui su-
specti de fide nullatenus habeantur.

193 Et quia iste, qui est sic deprehensus in hæreti-
ca prauitate, est excommunicatus, iuxta cap. Ex-
cõmunicamus. 1. & 2. de hæret. Et per abiuratio-
nem rediit ad gremium Ecclesiæ, ideo est ei abso
lutionis beneficium impendendum, iuxta cap. Vt
officium, in princip. de hæret. lib. 6. Quare post
prædictam abiurationem poterit ei dicere Inqui-
sitor: Fili, quia tu credidisti & adhæsisti hæresi-
bus supradictis, tu fuisti excommunicatus: quia
omnis talis de iure est excommunicatus: sed nũc
huiusmodi hæreses abiurasti, abnegasti, & reuo-
casti, ideo videris pœnitens, & conuersus, propter
quod ego absoluam te à dicta sentẽtia excõicatio-
nis, & restituam te Ecclesiæ sacramentis, & amo-
do eris particeps bonorum Ecclesiæ; dumtamen
attendas bene, quòd de corde vero, & fide non fi-

A cta reuersus sis ad Ecclesiæ vnitatem, & serues ea
quæ tibi iniuncta per nos fuerint & mandata; aliàs
non esses absolutus: sed confido quòd veraciter
es conuersus, & tibi iniungendam pœnitentiam
obseruabis; ideo volo te absoluere, flecte genua.
Quo facto dicatur psalmus, Deus misereatur no-
stri. Kyrie eleison, &c. Pater noster, &c. Et
ne nos, &c. Saluum fac seruum tuum, & cetera.
Deus meus, &c. Dominus vobiscum, &c.

Oremus.

PRAETENDE Domine famulo tuo dex-
teram cælestis auxilij, & vt te toto corde perqui-
rat, & quę digne postulat, assequatur.

B Oremus.

PRAESTA quæsumus Domine huic famu-
lo tuo, dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ
tuæ sanctæ, à cuius integritate fidei deuiauerat in
hęresim incidendo, dono tuæ gratię, reformetur,
Per Christum dominum nostrum. Amen.

Et addat sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua
fungor in hac parte, absoluo te à sententia excom
municationis maioris, qua fuisti innodatus, pro
eo quia in damnatam hęresim credendo incidisti,
& restituo te sacramentis Ecclesiæ, In nomine Pa
tris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Quibus peractis dicat sibi Inquisitor: Fili, mo
C do Ecclesia sancta Dei recepit te ad misericor-
diam, & es factus vnus de numero filiorum eius:
sed vt melius caueas in futurum, & Deus indul-
geat tibi tantum quod cõmisisti peccatum, & sis
ceteris in exẽplum, dominus Episcopus & Ego
iniungemus tibi pœnitentiam, non tantam quantã
meruisti, sed talem qualem valeas sustinere: & ne
terrearis si tibi dura videatur, quia si bene perse-
ueres, nobiscum misericordiam inuenies. Et tunc
Inquisitor iniungat notario, vel illi religioso, seu
clerico, cui sententiam tradidit perlegendam ibi
in ambone pręsenti, quòd legat eam, & statim fe-
retur sententia per hunc modum.

D

Forma sententię contra eum, qui abiu-rauit vt hęreticus pœnitens.

NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater 194
N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hęre
ticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subie-
ctis, à sancta sede Apostolica specialiter dele-
gatus.

ATTENDENTES, q̃ tu talis de tali loco,
talis diœcesis, fuisti nobis publica fama referente,
ac fide dignorum insinuatione, delatus de hæreti-
ca prauitatte, & quòd illa infectus fueris multis
E annis, in magnum tuæ animæ detrimentum: quę
delatio præcordia nostra acrius vulnerauit: Nos,
quibus incumbit ex officio nobis tradito, sanctã
fidem catholicam in cordibus hominum cõplan-
tare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mẽtibus
eneruare †, volentes vt tenebamur & tenemur) in † al. exterminare.
& super his certius informari, & videre si clamor
ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulci-
retur, vt si sic veritas se haberet, prouideremus de
salubri remedio opportuno; descendimus ad in-
quirendum, testes examinandum, teque vocan-

dum;

dum; ac vt congruentius potuimus, in & super contra te denuntiatis te interrogandum medio iuramento, & ad peragendū omnia & singula, quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones. Sane cū vellemus causæ tuæ huiusmodi congruum dare finem, & videre clare, quod compertum fuerat, an scilicet, ambulares in tenebris, vel in luce; & an fores infectus hæresis labe nec ne: processus meritis actitatis, solemne tam in sacræ theologiæ facultate, quàm in iure canonico & ciuili peritorum coram nobis consilium ordinauimus congregari, scientes quòd secundum canonica instituta, integrum est iudicium †, quod plurimorum sententiis confirmatur. Et habito in & super omnibus & singulis actis & actitatis in causa præsenti, sano, maturo, ac digesto consilio prædictorum; visisque ac diligenter inspectis processus meritis, omnibusq; & singulis in eo contentis æqua lance libratis, inuenimus te propria confessione in iudicio recepta per nos medio iuramento, in multiplici prauitate hæretica deprehensum. Nam inuenimus quòd tu per annos tot credidisti corde, & affirmasti ore sæpe & sæpius, *quòd sic & sic; explicētur omnes hæreses, in quibus incidis singillatim, verbi gratia, scilicet*, quòd dominus Iesus Christus non fuit Deus & homo, sed tantum homo purus. Item quòd beata Maria mater prędicti domini nostri Iesu Christi non fuit semper virgo, sed postquam Christum virgo peperit, ipsa de Ioseph alios filios generauit, & cet. *exprimantur omnes quæcunque sint illæ, & etiam explicentur omnia, quę contra eam legitime sunt probata. Et postsequatur sic.* Verum cum misericors & miserator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hæreses & errores, non solum vt viri catholici & litterati in sacris eloquiis exercitentur; verum etiam vt sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac in pœnitentiæ operibus exerceantur, eiusdem processus & meritis diligenter discussis reperimus, q; tu ad informationem frequentem nostram, & aliorum proborum, adhærendo consilio saniori ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & ad eiusdem vnitatem salubriter euolasti, prædictos errores & hæreses detestādo, ac fidei sanctæ catholicæ agnoscens irrefragabilem veritatem tuis intimis visceribus infigendo, propter quod te admisimus ad abiuratoriam & adiuratoriam publicam cautionem, faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses, & omnem aliam hæresim publice abiurare; qua expleta absoluimus te à sententia excommunicationis maioris, qua ex lapsu in hæresim exiteras innodatus, & te reconciliando, sanctæ matris Ecclesiæ restituimus ecclesiasticis sacramentis: dum tamen de corde vero, & fide nō ficta redieris ad Ecclesiæ vnitatem, prout te fecisse credimus & speramus. Sane cum indignum valde existat dominorum temporalium iniurias vlciscī, Dominique cælorum & creatoris omnium iniurias æquanimiter tolerare, cum multo grauius sit æternam †, quàm temporalem lædere maiestatem; & vt ipse peccatorum miserator, tui misereatur; & vt sis ceteris in exemplum, & vt crimina non remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, & vt non reddaris proclivior, sed difficilior ad prædicta, & quæcunque alia illicita committenda:

† c. Prudentiā. de offic. delega.

† c. Vergētis de hæret.

Nos Episcopus & Inquisitor iudices in causa fidei antefati, sedentes pro tribunali more iudicū iudicantium de prædictorum in sacra theologia, atque iure consilio peritorum, sacrosanctis Euāgelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, ac fidei orthodoxæ irrefragabilem veritatem, te talem in nostra præsentia constitutum in hoc loco, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam, seu iniungendam pœnitentiam in antea assignatis, sententialiter & taliter damnamus ac pœnitentiamus, solam tibi vitam de misericordia relinquentes:

In primis, quòd mox induaris veste liuida facta ad modum superfigni militum, seu scapularis absque capucio monachorum, habente cruces de panno croceo, vnam ante, & aliam retro, longitudinis trium palmorum, & ex transuerso duorum palmorum, & latitudinis medij palmi: quā vestem & cruces super vestes alias deferre habeas toto tempore vitæ tuę in signum pœnitentię: & si destruatur, habere & deferre aliam tenearis, cum cruces sint insignia hominis pœnitētis: quod abhorrere non debes, sed diligere, quia Dominus Iesus crucē in suis humeris humiliter baiulauit. Item te condemnamus, ac pœnitentiamus, q; mox hac prędicta veste indutus, ponaris cum prędicta veste & crucibus in porta tali huius ecclesiæ, tali in scala, in alto, & ibi stes vsque ad horā prandij, taliter vt videri possis ab egredientibus & ingredientibus euidenter, & post reducaris ad eundem locum & scalam indutus veste prædicta & crucibus, in prima pulsatione Vesperorum, & illic taliter stes vsque ad solis occasum. Item te sententialiter condemnamus, q; tali die Dominica seu festiua stes in porta talis ecclesię in scala in alto, à principio Missę maioris vsque ad finem, cum veste & crucibus supradictis, & tali die Dominica vel festiua per modum consimilem in porta talis ecclesię, & tali: *exprimantur omnes, vel multæ ecclesiæ parochiales & religiosorum, & præsertim illæ, in quibus maior populi confluit multitudo, & assignentur dies solemniores anni, sicut Christi Natiuitatis, Apparitionis, Paschę, Ascēsionis, Pēteccstes, & quatuor festiuitates Virginis gloriosæ, plus vel minus, vt culpa exegeris delinquentis.*

Item te sententialiter cōdemnamus carceri tali ad perpetuum, vt ibi semper pane doloris & aqua angustiæ crucieris. Retinentes nobis ex certa scientia, & expresse, q; possimus libere dictā sententiam seu pœnitentiam mitigare, aggrauare, cōmutare, tollere totaliter vel in parte; si & quādo & prout nobis, & totiens quotiens videbitur faciendum. Lata fuit hæc sententia.

Qua lata Inquisitor assumet per puncta, & dicet sententiato hęc vel similia in effectu: Fili, sententia vel pœnitentia tua stat in hoc, q; tu scilicet portes toto tempore vitæ tuæ cruces, & q; stes in

ſcala cum eis in porta talium eccleſiarum, & ꝙ ſis in carcere perpetuo ad panem & aquam : ſed fili, non ſit tibi graue, quia certifico te, quòd ſi patien ter toleres, miſericordiam apud nos inuenies; nec dubites, nec deſperes, ſed firmiter ſperes.

Quibus dictis, ſententia executioni debitæ demandetur : & ſtatim veſtis prædicta ſibi induatur, & in ſcala in alto ponatur, vt ab egredientibus euidenter videatur, circundantibus eum miniſtris curiæ, hora autem prandij ducatur à miniſtris ad carcerem : & poſt fient alia prout ponuntur in ſententia.

Dum autem ipſe induitur, & ad portam eccleſiæ ducitur, Inquiſitor faciat tria.

Indulgentia

Primo largiatur quadraginta dies de indulgentia omnibus, qui prædictis actibus fidei in eccleſia interfuerunt.

Secundò indicet ibi publice, ꝙ omnes qui præſtiterunt conſilium, auxilium, vel fauorem, ꝙ ille abiurauerit hæreſim, & ad Eccleſiæ vnitatem redierit, ſicut fuerunt denuntiantes, teſtificantes, cõſiliantes, culpas, abiurationẽ, & ſententiã legẽtes, ac miniſtri eum cuſtodientes, habuerunt ex parte domini noſtri Papæ tres annos de indulgentia.

Tertio inſinuet etiam omnibus, quod quicunque ſcit aliquem hæreticum, ſeu de hæreſi diffamatum & ſuſpectum, & denuntiauerit ipſi Inquiſitori, quòd etiam habebit ex parte domini noſtri Papæ tres annos de indulgentia, & ſic conſiderent & denuntient, ſi aliquid ſciuerint vel audiuerint de prædictis. & ſic eſt finis.

196 Mitigari & mutari põt pœnitẽtia hæ. cõuerſorũ

Conſiderãdum autem eſt, ꝙ Epiſcopus & Inquiſitor poſſunt in dicta ſententia ſeu pœnitentia diſpenſare, mitigare, & commutare prout maior vel minor correctio, patientia, vel humilitas apparuerit delinquentis, iuxta c. Vt commiſſi. in princ.

Attendẽdum tamen eſt, ꝙ tales in hæreſim deprehenſi, poſtquam redeuntes conuerſi ſunt, in ſua conuerſione differentes ſunt. Quidã namque ſunt, qui licet hæreſibus crediderint, ac eas dogmatizauerint, tamen cõtinuo vt ab Epiſcopis ſeu Inquiſitoribus deprehenſi ſunt, & de fidei catholicæ veritate, ac contrario eorũ, quæ ante crediderunt, informati ſunt, à ſuis erroribus reſiliunt, & abiurare errores illos conſentiunt, ac de facto faciunt, & cum his mitius eſt agendũ, & quo ad ſententiam & pœnitentiã, & quo ad mitigationẽ eiuſdem pœnitentiæ ſeu diſpenſationẽ ipſius : vnde cũ talibus leuius diſpenſatur, præſertim quo ad carceris perpetui detruſionẽ, & panis & aquæ perpetuã macerationẽ. In aliis autẽ etiã aliqualiter, ſed non totaliter, maxime in portatione crucum. Multũ. n. congruum eſt & vtile talibus, totã ciuitatẽ ſeu locũ eis pro carcere aſsignare : ſed cruces longo tẽpore deferre. Deportatio. n. crucum publica, & poteſt eſſe deferentibus multum ſatisfactoria, immo eſſet multum meritoria propter verecundiã, quam deferẽtes ſuſtinent ſatis magnam, & poteſt eſſe & eſt ceteris plurimum in exemplum, & ſic in depoſitione earum difficiliter diſpenſatur.

Redeũtium hæreticorum differentiæ.

De effectib. portandi crucem habitus pœnitẽtialis.

De ſero redeuntib. quibus minus eſt fidendũ.

Quidam autem alij ſunt, qui & hæreſibus crediderunt, & eas dogmatizauerunt, ac deprehenſi ab Epiſcopis vel Inquiſitoribus in eiſdem ſunt, & de earũ prauitate & cõtraria catholica veritate plenius informati, reſilire ab erroribus nolũt, ſed per tempora contumaciter perſiſtunt, & tandem fœtaſſe plus metu mortis, quàm amore veritatis reſiliunt, ſeu potius reſilire ſe fingunt, & abiurant : tales rariſsime veraciter conuertuntur, ſed ficte, & ſub agni ſpecie gerunt lupum : quare talibus ſic difficiliter abiuratis, non eſt fides magna adhibenda de eorum conuerſione, propter quod cum eis cautius eſt agendum, nec ſunt faciliter à carcere liberãdi, ſed potius per annos plures, ſeu perpetuo in eiſdem detinendi, ne alios inficiant; nec debẽt permitti intrare ad eos mulieres, quia fragiles ſũt, & faciliter peruertuntur, nec viri ſimplices, ſed tã tũ viri catholici & approbati zelatores fidei, nullatenus de fide ſuſpectis : tales namque multos deceperunt, multoſque infecerunt, & fraudes quã plurimas cõmiſerunt, ac frequentius, & vt in plurimum reciduarunt, & ad vomitum redierunt, & relabentes & impœnitentes ignibus ſunt conſumpti, vt experiẽtia rerum magiſtra docet, & docuit in diuerſis mundi partibus euidenter.

Pulchra auctoris documẽta, diligẽter aduertenda.

COMMENT. XLIIII.

Retulit hunc modũ etiam Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 19. & Iacobus Sprenger in malleo malleficarum 3. par. q. 27. & Sylueſter lib. 3. de ſtrigibus cap. 4. puncto 10. & Locatus in fine operis iudicialis, in forma ferendæ ſententiæ, ſeu iniungendi pœnitentiã ei qui per teſtes cõuictus eſt in hæreſim incidiſſe, ſed pœnitet, nec eſt relapſus, & alij.

a ¶ Illas crediderit, dogmatizauerit, multoſque induxerit in errores.] *Hic locus manifeſte indicat Eymericum ſentire, dogmatiſtam, ſine magiſtrũ errorum conuerti volentem, recipiendum eſſe ad Eccleſia gremium : quam ſententiam non eſſe ſimpliciter explodendam, (vt quidam putant) abũde docuimus ſupra par. 2. ſuper qua. 39.* *Num. 188.*

Dogmatiſta ex ſententia Eymerici recipiendus ſi cõuertatur.

b ¶ Interrogabit eum dicens : ſtant ne iſta omnia in veritate ſicut lecta ſunt?] *Sane ſine præſumat Inquiſitor reum libere dicturum veritatem, quia bene conuerſus videatur, ſiue negaturum, nullo pacto debet eum interrogare, an crimina obiecta & publicata ita ſe habeãt, nec ne : quoniã graniſſimũ inde poſſet naſci incommodum. ſi. n. reus malo ſpiritu agitatus, coram populo negaret ea ita ſe habere, in dubiũ reuocarentur quæ magno labore ſunt inuenta, & inquiſita; ac multitudo plebeia non leuiter etiam commoueretur. ergo ſeu ſperet confeſſurum, ſeu ſecus, tutius eſt ſemper talem emittere ex interrogationem. vidi ego quandoque eos qui coram vno, aut altero libere recitauerant ſuos errores, poſtea ob verecundiam fortaſſis, aut alios affectus magnopere expaueſcere eoſdẽ coram alijs, aut pluribus referre.* *Num. 190.*

Ad hæc : quamuis qui ita interrogaretur, nõ negaret probata crimina; poſſet tamen ſe excuſare, aut alio modo ſe fingere innocentẽ : quod omnino vitandum eſſe in hac cauſa monuit ium olim frater ille Iuonetus ſæpe citatus in ſum. par. 5. cap. 2. cuius fragmentũ extat in codice illo bibliothecæ Vaticanæ; vbi tit. Qualiter examinãtur hæretici, ita habet : Et cauetur ne permittatur excuſare ſe, vel alio modo ſe innocentem fingere, ne populus ſcãdalizetur putantes

tantes eum iniuſte damnatum. *hæc ille.*

Num.194. c ¶ Verum cum miſericors & miſerator Dominus nonnullos profabi permittat aliquando in hæreſes, &c.] *Sæpe monui Eymericum recondita eruditionis ſuæ ſemina vbique ſpargere: nam hoc loco quaſi aliud agēs breuiſſime indicat quę vtilitates ex hæreſibus oriantur, de quibus graviter & vere beatus Tho. 2.2.q.11.art.3.ad ſecundum argumentum, plene quoque differit Ioannes Turrecrem. in ſum. de eccleſia lib.4.par.2.cap.5.*

Quot & quæ ſint cōmoda ab hæreſibus oriantur.

Ac in ſumma tria potiſſimum commoda pariunt hæreſes, quorum duo tantum hic recēſet Eymericus: primum eſt, intelligentia diuinarum ſcripturarum, & fidelium exercitatio in illis percipiendis, dum vigilanter inquirūt Spiritus ſancti recondita myſteria, de quo multis locis diſſerunt Auguſtinus, ſed nuſquā luculentius, quām tom.8. in pſalmum 67. ſuper illo verſiculo: Congregatio taurorum, &c. *quem locū, quia valde eſt in hac cauſa inſignis, referre placuit, habes autem ita:* Multi ſenſus ſcripturarū ſanctarum latent, & paucis intelligentioribus noti ſunt, nec aſſeruntur commodius & acceptabilius, niſi cum reſpondendi hæreticis cura compellit. Tūc enim etiam qui negligunt ſtudia doctrinæ, ſopore diſcuſſo, ad audiendi excitantur diligentiam, vt aduerſarij refellantur. Denique quām multi ſcripturarum ſanctarum ſenſus de Chriſto Deo aſſerti ſunt contra Photinum, quām multi de homine Chriſto contra Manichæum, quām multi de Trinitate contra Sabellū, quām multi de vnitate Trinitatis cōtra Arianos, Eunomianos, Macedonianos, quām multi de catholica Eccleſia toto orbe diffuſa, & de malorum commixtione vſque in finem ſæculi, & bonis in ſacramētorum eius ſocietate non obſtant, aduerſus Donatiſtas & Luciferianos, alioſque ſi qui ſunt, qui ſimili errore à veritate diſſentiunt: quām multi contra ceteros hæreticos, quos enumerare, vel cōmemorare nimis longū eſt, & præſenti operi non neceſſarium. quorum tamen ſenſuum probati aſſertores aut prorſus laterent, aut non ita eminerent, vt eos eminere fecerunt ſuperborum contradictiones. *hactenus ibi Auguſtinus. quibus adde id quod idem docet in libro de vera religione, cap.8. in hęc verba:* Quapropter multi, vt diem Dei videant, & gaudeant, per hæreticos de ſummo excitantur. Vtamur igitur etiam hæreticis, non vt eorum approbemus errores, ſed vt catholicam diſciplinam aduerſus eorū inſidias aſſerentes, vigilātiores & cautiores ſimus, etiamſi eos ad ſalutem reuocare non poſsimus. *hæc ille. quæ Eymericum hoc loco non latuerunt.*

Inſignis Auguſtini locus de cōmodis quę oriūtur ab hæreſibus.

Alterum commodum oſtendit hic auctor, dū ait: Verum etiā vt ſic lapſi humiliores deinceps fiant, ac pœnitentiæ operibus exerceantur. *ſit enim ſæpe multos eorum, qui in hæreſes labūtur, & vere cōuertuntur, ita pœnitētia operibus inſiſtere, ac vetera ſuæ vitæ opera deteſtari, vt & ipſi non modo ſibi, verū etiam humilitatis & veræ pœnitentiæ exemplo alijs proſint vehementer.*

Tandem illud eſt ingens & hæreſibus commodū, quod diuus Paulus commemorat 1.ad Corinth.cap.11. dicens: Vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis. *quaſi dicat, conſtantis fidelium roboratur,*

A *vt interpretatur præcitato loco diuus Thomas. & hoc plane commodum ex hæreſibus proueniens apertiſſime teſtantur inſignia & clariſsima ſupplicia Martyrum, ab exordio naſcentis Eccleſiæ vſque ad noſtra tempora, qui potius miris carnificum cruciatibus affici ſe paſsi ſunt, quām Chriſti fidem violare, vel negare.*

Dogmata præterea fidei catholicæ, quę hæretici ſubuertere nituntur, firmius roborantur & ſtabiliuntur. vnde apud Eugrium lib.1. hiſt. Eccleſiaſtica, cap.11. de hac re legimus ita: Et ob hanc cauſam dictum eſt ab Apoſtolo planiſsime: Oportet hæreſes in vobis eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant. Atque in hoc etiam arcanam Dei ſapientiam licet admirari ad diuum Paulum ſic loquentis: Virtus mea in infirmitate perficitur. Ex quibus namque rebus Eccleſię diſrupta ſunt mēbra, ex eiſdem recta dogmata, quæ in nullam reprehenſionē poſſunt incurrere, accuratius limantur, & reponuntur integrius, & Eccleſia catholica indies creſcit, & ad cælum quodammodo extollitur. *hæc ibi. Alia cōmoda refert Turrecremata præcitato loco, ſed illa facile ad hæc tria enumerata referri poſſunt.*

d ¶ Eiuſdem proceſſus meritis diligenter diſcuſ- Num.194.
ſis, reperimus, quòd tu ad informationem frequentem noſtram, & cet. adhærendo conſilio ſaniori, & cet. ad gremium ſanctę matris Eccleſię, &c. euolaſti.] *Ex his verbis, & ex illis paulo antea appoſitis, videlicet:* Nam inuenimus, q̄ tu per annos tot credidiſti corde, &c. *videtur apertiſsime ſentire Eymericus, q̄ ſententia, qua lapſi in hæreſim reconciliantur, debeat continere talem conuerſum hæreticum fuiſſe. de hac enim re non mediocris olim inter viros inſignes exitit controuerſia. nam primus omnium, quod ego ſciam, Guido Fulcodius. in conſultationibus ad Inquiſitores q.15.cap.19. tales reeuntes non eſſe pronuntiandos hæreticos, ſcripſit in hunc modum:* In ſerendis autem ſententijs, ſeu potius pœnitentiis iniungendis in eos, vel eis qui redierint, non credo q̄ ſint hæretici, vel credentes pronuntiandi; quia non ſunt tales, vt probatur 24.q.vlt.dixit Apoſtolus. in fine capituli, nec pronuntiādum eſt fuiſſe, quia nec eſt modus pronuntiandi in iure. dicetur ergo ſic: quia te inuenimus per teſtium, vel tuam confeſsionem hæreticum, vel hæreticos adoraſſe, vel ſimilia perpetraſſe; nunc vero ſaniori conſilio vſus, ad vnitatē Eccleſiæ (prout aſſeris) de corde bono & fide nō ficta vis redire: ideo te, in primis abiurata à te omni hæretica prauitate ſecundum formam Eccleſię ab excōmunicationis vinculis, quibus tenebaris aſtrictus, abſoluimus; ſi tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata ſeruaueris. *hæc ille. cuius ſententiam eiſdē prorſus verbis ſequitur Archidiaconus in c. vt commiſſi, de hæret. lib.6. & Zanchinus tract. de hæret. cap.41. §. dictum fuit. & Gondiſſalinus tract. de hære. q.20. nu.8. & Squillacenſis tract. de fide catho. cap.27. & quidam alij.*

Sententia conuertorum ab hæreſi, an debeat continere eos hæreticos fuiſſe.

Qui ab hæreſi redeunt ad Eccleſiā, pronūtiandi ſūt in ſēcētia hæretici fuiſſe.

Sed verior ſententia eſt, quam videntur ſequi hoc loco Eymericus, & tenent Ioannes And. & Geminianus in dict. cap. vt commiſſi. dicentes, Inquiſitores noſtri temporis bene pronūtiare illum fuiſſe hæreticum,

tetiçum, neque aliquid esse quod obsistat; immo Si-
mancas de catho. institit. tit. 60. nu. 5. qui hanc senten-
tiam amplectitur, addit prima institutione Hispa-
lensi cap. 10. cautũ esse, vt qui reincorporantur, vel
vniuntur Ecclesiæ, declarentur fuisse hæretici, vel
apostatæ, & incidisse in pœnas à iure statutas: quia
tamen dicunt se velle puro corde & fide non ficta re-
dire ad Ecclesiam, iudices absoluunt eos ab excõmu-
nicatione, & reconciliant eosdem Ecclesiæ, si ita est,
vt asserunt, & absque vlla simulatione vere conuer-
tuntur. & hanc sententiam comprobat cõmunis In-
quisitionum vsus.

Cur sententiæ conuersorũ, sub conditione proferat.

Cur autem apponantur illæ conditiones? si tamen
eam ex corde redieris, & fide non ficta, & iniũ-
cta tibi mandata seruaueris, docet idem Fulcodius
præcitato loco in hæc verba: Nec miremur de illis
conditionibus, si tamen, &c. causa enim tollendæ quæstionis expedit eas poni: vt si forte non serua-
uerint, appareat eos non fuisse absolutos. *hæc ille.*
Idem Geminianus, & alij in dict. cap. vt commissi.
§. necnon, de hæret. lib. 6.

Num. 194.

e ¶ Retinentes nobis ex certa scientia, & expres-
se, quòd possimus libere dictam sententiam, seu
pœnitentiã mitigare, aggrauare, commutare, & e.]

Pronuntiata sententia dum tat Inquisitorum intisdictio, & pœnitẽtias postea aggrauare, minuere, &c.

Hoc est insigne Inquisitorum priuilegiũ, vt etiã post
sententiam pronũciatam iurisdictio eorum in eadem
causa non expiret, vt copiosè docet. Guido Fulcodius
in consultationibus ad Inquisitores q. 13. quem se-
quitur morc suo Archidiaconus in cap. vt commis-
si. de hæret. lib. 6. licet ea, qua dicunt, indigeant ani-
maduersione.

Et valdè æquum est, vt inter cetera Inquisitores
aggrauare quandoque possint iniunctas pœnitentias,
ne delinquentes facilitate fortassis & exiguitate in-
iunctarum pœnitentiarum elati, aut indeuoti effecti
facile relabantur; asperitate enim facilius in debito
iustitiæ officio continebuntur.

Quod verò hic docet Eymericus nũ est temere ab
ipso confictum, cum & alim in concilio Narbonensi
idem cautum fuerit cap. 7. in hæc verba: Illa semper
retentione caute adhibita, vt liceat vobis, seu aliis
Inquisitoribus, seu quibus hoc Romana Ecclesia, vel illi cui ex officio competit, duxerit committendum, pro vestro & illorum arbitrio, ac voluntate, iniunctis pœnitentiis addere, vel detrahere ex causa rationabili quandocunque. *hactenus ibi.*

Immo & concilium Biterrense cap. 22. addit pos-
se quandoque absque causa expressa augeri pœnas,
cum negotio fidei visum fuerit expedire. ait enim ita:
Ac semper vobis potestate retenta, vt si videritis
negotio fidei expedire, sine noua etiam causa pos-
sitis ad carcerem reducere supradictos. *hæc ibi.*
quod ita est accipiendum, vt pœna pœnitentibus au-
geatur, aliqua semper causa rationabilis, iuxta dispo-
sitionem concilij Narbonensis interuenire debet; nõ
tamen sufficit, quòd illam causam præbeant sem-
per ipsi pœnitentes: satis enim erit quandoque si hoc
fidei negotio expediat. nam si ex liberatione aliciu-
ius pœnitentis damnati ad perpetuum carcerem, ti-
meretur probabile aliquod periculum, quod in de-
trimentum fidei posset redundare; sane tũc is in car-
cerem iterum detrudi posset: atque hoc vult conci-
lium Biterrense: quod non est contemnendum, cum
quandoque hi casus accidere possint. neque tunc in-
iustè quidquam committitur, cum causa religionis et
fidei (quæ cunctis rebus præferenda est. l. sunt perso-
næ. ff. de religiosis & sumpt. func.) hoc ita fieri postu-
let, ac persuadeat.

Diligenter tamen est obseruandum, quod dicit cõ-
cilium, videlicet: vt si videritis negotio fidei expe
dire: *nam nisi causa fidei id postulet, non potest iusto*
Inquisitor ob alias causas eum cui semel condonauit
carceris pœnam, iterum in carcerem detrudere.

Quæ causæ sint rationabiles ad augẽdam, vel minuendam pœnitentiam.

Qua autem sint causæ rationabiles ad augendam,
vel minuendam, vel penitus tollendam pœnitentiam,
prudens Inquisitor cõsiderabit, spectata pœnitentiũ,
seu conuersorum conditione, natura, & humilitate;
nam, verbi gratia, detrahere poterit iniunctis pœni-
tentijs, easque minuere, seu etiam tollere ob infirmã
valetudinem, vel etiam ob insignem pœnitentiæ humi-
litatem & veram cõuersionem. sunt enim quidam,
qui post lapsum ita vetera scelera detestantur, vt
asperrimam sponte agant pœnitentiam, & etiam ma-
iorem quàm illis fuerit iniuncta: his enim tunc aut
minui poterit, aut mutari in aliam leuiorem, aut tol-
li: quod eleganter ostendit Eymericus paulo post.
nu. 196. versi. considerandum autem est.

Addet verò, seu aggrauabit pœnitentias ob con-
uersorum inconstantiam, malitiam, cõtentionem, scu-
rixam & similia, quæ mentem & animum eorum in-
dicant parum obedientem Dei legi, & iniunctis sibi
mandatis.

Denique, vt vno verbo dicam, in aggrauando hãc
regulam puto obseruandam, vt augeatur pœna, &
talis imponatur, quæ sit contraria ei actui, quo reus
delinquit, vt amplius docui supra in hac 3. par. num.
28. Ad hunc etiam locum illustrandum spectant ea
quæ dixi infra super quæst. 86. cum agerem de pote-
state Inquisitorum in augendis statutis pœnalibus cõ-
tra hæreticos.

Inquisitor nõ retenta facultate põt pœnitentias aggrauare, mutare, &c.

Sed quid si Inquisitor propter obliuionẽ, aut alias
causas hanc potestatem expressè sibi non reserua-
uerit, poteris ne nihilominus pœnitentias augere, mu-
tare, tollere, vel minuere? Et verius est adhuc pos-
se: quod voluit & vere Eymericus supra in septi-
mo modo processum fidei terminandi in vltimis ver-
bis, ibi: Quia potestatem habet Episcopus & Inquisitor, etiamsi non retineant, & hoc de iure, vt
in c. vt cõmissi. de hæret. lib. 6. *hæc ille:* cuius sen
tentia verissima est: tutius tamen est expressè reti-
nere, vt iubent præfata concilia.

Iam Inquisitores iure communi hanc habent po-
testatem super omnes pœnitentias iniunctas. ceterũ
in Hispania super quibusdam pœnitentijs inferiores
Inquisitores, postquam iniunctæ sunt, nullum ha-
bent arbitrium absque generalis Inquisitoris eorum
regnorum facultate; qua qualia sint, suis locis in-
dicabimus.

Num. 196. In deponẽda veste crucib. signata difficulter dispensat, & quare

f ¶ Et sic in depositione earum difficiliter dispẽ
satur.] *Hic locus de gestãdis vestibus cum crucibus*
depictis, & de dispensatione super depositione ea-
rundem crucum, valdè est considerandus, cui similia
prorsus scribit Author repertorij Inquisitorum ver-
bo, signum. §. nota quòd bonum esset. notanda verò
in primis sunt causæ, cur super deponendis crucibus

difficul-

difficulter fieri debet dispensatio, inter quas illa potissima est, quia multum potest gestantibus prodesse propter verecundiam: vnde si patienter eam tolerent, valde eris illis meritoria. huc accedit, quoniam huius etiam vestis, seu sacci gestatio multũ est apta ad agendam facilius quamlibet pœnitentiam. vide Simancam de catholica institutione titu. 47. nume. 10.

Cruces dam natorum nõ facile eman dãdę ab eccle sia vbi fue rũt suspẽsæ.

Iam quod hic refert Eymericus de non concedenda facile dispensatione in deponendis crucibus, locum etiam habet cum cruces pœnitentium suspensæ sunt in ecclesijs illis, in quarum parœcijs habitabãt illi: neque enim inde facile debent amoueri, immo si vetustate labantur, renouandę sunt, inscriptis nominibus illorum, quorum palliamenta fuerunt, vt extent in perpetuum ea signa & monumenta impietatis, & eo horrendo & formidando infamię spectaculo homines à committendo tam graui scelere auocentur. neque hoc est recens inuentum, vt alibi plenius dixi. interim videto Simancam de catho. institu. tit. 47. num. 13.

Tametsi vero Eymericus difficulter dispensari dicat: at non ait nullo modo dispensari. verum causa ad hanc dispensationem concedendam magnę concurrere debent, possuntque dispẽsationem hanc concedere iure communi quilibet Inquisitores per textum in cap. vt commissi. §. illorum. de hæret. lib. 6. quod & velle videtur ble Eymericus. atque hęc sententia vera est. Iacobus tamen Simancas de catbol. institu. tit. 47. num. 12. asserit, Inquisitores ipsos non posse moderare tempus præfixum ad hunc vestitum ferendum; cuius sententia in solis Hispaniæ Inquisitoribus locum habet, cum ibi hoc sit reseruatum Inquisitori generali: sed nos communis iuris regulas sequimur, nec priuatas Inquisitionum sanctiones velut leges generales & vbique obseruandas putamus, tametsi illis vtendum velut aquis & iustis sæpe moneamus, vt in præfatione operis docuimus.

Iure cõmuni quilibet Inquisitores dispensant in depositione crucum.

Hoc tamen addiderim, tutissimum mihi videri, vt ceteri Inquisitores antequam in depositione cruceum dispensent, consulant Sacrosanctę & generalis Romanę Inquisitionis Senatum, expositis breuiter causis cur ea dispensatio facienda videatur: quamuis vbi instissima visa fuerit, per se id efficere possint.

Num. 196. ¶ Propter quod cum eis cautius est agendũ; nec sunt faciliter à carcere liberandi, & cetera.] *Hic locus de secundo genere conuersorum, videlicet eorum, qui sero & tarde post multas admonitiones reuertuntur, diligentissime est obseruandus ob pericula, quæ hoc ipso loco recenset auctor: quod videtur accepisse ex concilio Biterrensi cap. 23. vbi ita scriptum est:* Curetis tamen vt talibus immurandis, fiant iuxta Sedis Apostolicæ ordinationem separatæ & occultæ camarulæ, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesium corruptarum, vt alterutrum, vel se vel alios peruertere nequeãt. *hactenus ibi. Sed de hac re plura fusius dicturi in sequentibus, ex quibus hic locus amplius illustrabitur. adde Albertinum in repetitione cap. quoniam. de hæret. lib. 6. quæst. 12.*

Qui difficulter cõuertũtur, difficulter sũt à carcere ppetuo liberandi.

De nono modo terminandi processum fidei in casu relapsę pœnitentis.

197 NOnus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus hęresim & pœnitens, sed relapsus realiter; & hoc est quando delatus ipse confitetur iudicialiter coram Episcopo & Inquisitore aliàs se abiurasse omnem hæresim, & ita legitime reperitur; & quòd post credidit illi tali hęresi seu errori, vel quòd specialiter aliquam hæresim abiurauit, & post rediit, & credidit in eandem: Sed post adhęrens consilio saniori pœnitet, credit catholice, & reuertitur ad Ecclesiæ vnitatem: Tali enim non sunt, si humiliter petat, denegãda † Pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta: sed quantũcunque pœniteat, nihilominus vt relapsus est tradendus brachio sæculari vltimo supplicio feriendus: hoc autem intelligitur vbi reperitur quòd abiurauerit tãquam deprehensus in hæresim, seu tamquam suspectus de hæresi vehementer, non autem leuiter tantum.

† cap. super eo. de hæret. lib. 6.

Circa[a] autem istum talis practica est seruãda: Nam conclusio in consilio peritorum maturo pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quòd prædictus delatus de iure est relapsus, Episcopus & Inquisitor mittent ad dictum delatũ relapsum in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & præsertim religiosos, vel clericos fidei zelatores, eidem relapso non suspectos seu ingratos, sed familiares & gratos, & isti intrabunt ad eum captata hora competenti, & loquentur sibi de contemptu mundi, & miseriis vitæ præsentis, & gaudiis ac gloria paradisi. Et demum his præmissis indicabunt sibi ex parte Episcopi & Inquisitoris, ꝙ non potest euadere mortem temporalem; & ideo quòd curet de salute animæ suæ, ac disponat de peccatorum suorum confessione, ac sacramẽti Eucharistiæ receptione: & isti frequentabunt eum, inducendo illum ad pœnitentiam & ad patientiam, confirmantes eum pro viribus in catholica veritate, taliter vt ipsum diligenter faciant cõfiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Eucharistię sacramentum: nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6.

Quibus sacramẽtis receptis, eoque bene dispõsito ad salutem iudicio prædictorum; post duòs vel tres dies, in quibus per prædictos in fide catholica confirmetur, & ad pœnitentiam patientiamque inducatur; Episcopus, & Inquisitor mãdabunt Balliuo loci, vel Potestati curię sæcularis, ꝙ, die tali & hora, scilicet, non festiua; sit cum sua familia in tali platea seu loco, extra ecclesiam tamen, ad recipiendum de foro suo quendam relapsum, quem ipsi Episcopus & Inquisitor tradẽt eĩ & nihilominus ꝙ die præfixa de mane seu præcedenti, faciat publice præconizari per ciuitatem seu locũ in locis illis seu vicis, in quibus præconi-

zationes

zationes alię communiter consueuerunt fieri, q̃ talı die & hora, & in tali loco Inquisitor pro fide sermonem faciet, & quòd Episcopus & Inquisitor condemnabunt quendam relapsum in hęreticam prauitatem: tradendo eum curiæ sæculari.

198 Considerandum autem hic est, quòd iste, qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel aliàs sacerdos, vel cuiuscunque ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, antequam tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudandus, & sic omni beneficio & officio ecclesiastico spoliatus, relinquatur sęcularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: vt in c. Ad abolendâ. §. præsenti. de hęre. Cum igitur talis est à suis ordinibus degradandus, & curię sæculari relinquendus; Episcopus conuocet prælatos, Abbates, & viros religiosos suæ diœcesis: quia licet non olim, nunc tamen solus Episcopus cum prælatis, & aliis viris religiosis & peritis suæ diœcesis potest in sacris ordinibus cõstitutum degradare, cum est relinquendus brachio sæculari, vel perpetuò immurãdus pro hęretica prauitate, iuxta c. Quoniam. de hæret. lib. 6.

Relapsus si fit in sacris, degradandus est, &c.

Adueniente autem die præfixa pro degradando relapso, si fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, ac tradendo brachio sęculari: aut relinquendo †, si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata in aliqua platea seu loco extra Ecclesiam, populo cõgregato, & facto sermone per Inquisitorem, ac ipso relapso vbi in alto constituto, & præsente curia sæculari: si degradandus ipse relapsus fuerit, ipse Episcopus in Pontificalibus indutus, & prælatis suæ diœcesis eidem assistentibus, ipsum degradandum coram existentẽ, & indutum ac dispositum sicut si deberet in suo ordine ministrare, à suo ordine degradabitur, & à superiori ordine incipiendo, & sic gradatim vsque ad infimum. Et sicut conferendo ordines vtitur Episcopus verbis ad hoc p̃ ecclesiã ordinatis: ita degradãdo in qualibet depositione, & casulæ, & stolę, & sic de aliis, poterit vti aliquibus verbis contrariis primis. Qua quidẽ degradatione facta, vbi fienda sit, per modũ, secundum quem de iure, seu consuetudine est fienda: Inquisitor mandabit notario seu religioso vel clerico, quòd legat sentẽtiam: quę sententia, siue fuerit relapsus laicus, siue clericus degradandus, feretur per modum tenoris sequentis.

† Apte dicit, relinquẽdo, quia laicus cum semper fuerit de foro sæculari, nõ traditur, sed reliquitur. Glos. in c. Ad abolendam. ver. laicus de hæret.

Forma ferendi sententiã contra eũ, qui in hęresim est relapsus, sed pœnitens, & vt relapsus traditur curię sęculari.

199 NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prędicatorũ Inquisitor hęreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES legitime informati, q̃ tu talis de tali loco, & talis diœcesis, fuisti coram nobis, *si ita fuit*, seu corã talibus Episcopo & Inquisitore delatus de tali hęretica prauitate, *seu talibus; explicentur*, in quibus hæresibus vt legitime fuit compertum, fuisti confessione propria deprehensus, ac etiã testibus conuictus, & q̃ in illis perstiteras tanto tẽpore animo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post adhęrens (vt videbatur) consilio saniori, illas hęreses in tali loco publice abiurasti, abnegalti, & reuocasti in forma Ecclesiæ consueta; propter quæ prædicti Episcopus & Inquisitor credentes te veraciter conuersum ad gremium ecclesiæ sanctæ Dei, te ab excommunicationis sententia, qua constrictus tenebaris, absoluentes (si tamen de corde vero & fide non ficta reuersus esses ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem) iniunxerunt tibi pœnitentiam salutarẽ: Verum post omnia suprædicta, & tot annorum curriculis iam elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis fuisti & extitisti, q̃ iterum incideras in tales hęreses abiuratas, *explicentur*: Nosque, licet dissplicenter, de te talia audiuimus, tamen iustitia nos cogẽte, descendimus ad inquirendum, testes examinandum, reque vocandum, & interrogandum medio iuramento, necnõ ad omnia, & singula facienda, quæ per nos fienda erant secundũ canonica instituta: Sane cum vellemus præsentem causam fine debito terminare; solemne cõsiliũ tam in theologiæ facultate, quàm in iure canonico, & ciuili peritorum, iussimus congregari, & habito prædicto cõsilio maturo pariter & digesto in & super omnibus & singulis actis & actitatis; ac visis & diligenter discussis processus meritis, & omnibus & singulis actis & actitatis, æqua lãce libraris, prout fieri exigebat, reperimus legitime tam per testes, quàm per propriam tuam confessionem iudicialiter receptam, q̃ reincidisti in hæreses abiuratas: Nam reperimus, q̃ talia & talia dixisti, vel fecisti, *explicentur omnia*, propter quæ & merito, de prædictorum consilio te habuimus, & habemus pro relapso iuxta canonica instituta †; quod dolenter referimus, & referendo dolemus: Sed quia ad informationem nostram, & proborum virorum catholicorum, diuina gratia inspirante, iterum es reuersus ad gremium Ecclesiæ, & ad eiusdem vnitatem, prædictos errores & hęreses detestando, & credendo catholice, fidẽq; catholicam protestando, admisimus te ad recipiẽdum Pœnitentiæ, & Eucharistię petita per te humiliter ecclesiastica sacramenta: prout relapsis pœnitentibus, & humiliter petentibus concedunt canonicæ † sanctiones. Verum cum Ecclesia Dei in te, & circa te non habeat vltra quid faciat, cum ita misericorditer se habuerit erga te (vt prædiximus) & tu illa abusus fueria in abiuratas hęreses incidendo: ea propter, nos Episcopus & Inquisitor iudices antefati sedẽtes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangeliis positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicii nostri prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habẽtesque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei inrefragabilem veritatem, ac extirpationem hęreticæ prauitatis: te talem hoc loco, die, & hora tali, tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis, sentẽtialiter iudicamus esse veraciter relapsum in hęreticam prauitatem, licet pœnitentem,

† cap. Accusatus §. 1 & 2 de hęre. li. 6.

† cap. Super eo. de hæret. lib. 6.

tentem, & vt veraciter relapsum in eandem, de foro nostro ecclesiastico te proiicimus & relinquimus, seu brachio sæculari tradimus. Rogamus † tamen & efficaciter dictam curiam sæcularem, ꝙ circa te, citra sanguinis effusionē, & mortis periculum sententiam suam moderetur.

† Iuxta c. Nouimus 1 de verb. sign.

Et tunc Inquilitor conferat indulgentiam consuetam, scilicet quadraginta dierū, omnibus, qui eius sermoni interfuerūt, & sententiæ antedictis & notificet (vt supra aliàs dictū est) ꝙ omnibus, qui dederunt auxiliū, consilium, & fauorem, vt dictus relapsus ad fidem conuerteretur, confert dominus noster Papa tres annos de indulgentia: & sic Episcopus & Inquilitor recedant, & curia sæcularis suum officium exequatur,

200 Attendendum est tamen, ꝙ quamuis Episcopus & Inquilitor debeant esse summopere diligētes, & per se & per alios facere, vt relapsus pœniteat, & ad fidē catholicā reuertatur: tamen postquam pœnituerit & conclusum fuerit in consilio, ꝙ licet pœniteat, nihilominus veraciter est relapsus, & vt talis tradendus est brachio sæculari a ipsi personaliter, ꝙ tali sententia debet plecti, eidem non indicent: quia facies iudicis terret condemnandum: & verba sua magis inducunt plectendum ad impœnitentiam, quàm ad patientiam: nec ex tunc, nec ante sententiam, nec post, eum sibi faciant præsentari, vt non moueatur animo contra eos, ꝙ in casu tali mortis diligentius est cauendum: sed (vt est dictum) mittāt ad eum aliquos probos viros, præsertim religiosos, seu clericos et non ingratos, qui futuram sententiam atque mortem infligendam indicent, eum in fide confirment, ad pœnitentiam exhortentur, & post sententiam eum associent, consolentur, & cū eo exorent, & ab eo non recedant donec spiritū reddiderit Creatori: qui [d] tamē sint cauti & auisati, ne quid agant, seu dicāt, propter quod relapsus morte præueniatur, & ipsi efficiantur irregulares, & vnde deberent meritum reportare, deferant secum pœnam paritet atque culpam,

Considerandum etiam est, ꝙ tales sententiæ tradendi aliquem curiæ sæculari non consueuerunt fieri die festiuo, vel solemni, nec in Ecclesia, sed extra in aliqua platea: quia sententia est, quæ ducit ad mortem: & honestius est, quòd feratur in die feriali, & extra Ecclesiam, cum dies festiua & Ecclesia sint Domino dedicata,

COMMENT. XLV.

REfert Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 21. & 22. Locatus in fine operis iudicialis. in forma sententiæ contra confessum & pœnitentem, sed relapsum. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 28. Repertorium Inquisitorum verbo sententia. §. sequitur sententia condemnatoris. & Syluester de strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 7. ac de relapsis quidem copiose Eymericus parte 2. q. 58. vbi diximus, quæ hoc loco non sunt inutiliter iterum repetenda.

Num. 197. Diligenter aduertendum vt

a ¶ Circa autem istum talis practica est seruanda. *Quicunque post Eymericum de hæreticorum pa-*

A *nus scripserunt, in hoc consilio cum sunt penitus secuti: quamuis magna ex parte tactio huius auctoris nomine. laudat tamen Campegius apud Zanchinum cap. 16. verf. relapsus recipiatur. ac plane valde cōsentaneum est rationi, vt tam diligens opera adhibeatur ad conuertendum relapsum priusquam curiæ sæculari tradatur, ne anima eius ex hoc sæculo migratura, quæ cunctis rebus est præferenda. l. sancimus. C. de sacrosan. Ecclesijs. naufragium faciat. Ad hæc, quæ in principio huius modi tradit Eymericus, & de tradendo relapso licet pœnitente curiæ sæculari, & de concedendis ei Pœnitentię & Eucharistiæ sacramentis iterum repetit infra in hac parte, q. 99. &* B *100. quibus locis nonnulla addidimus.*

b ¶ Quòd die tali, & hora scilicet non festiua, sit cum sua familia in tali platea seu loco, &c.) *Duo videtur præcipere Eymericus: primum, ꝙ relapsus non est tradendus curiæ sæculari in die festo: secundò, negotium tale non esse peragendum in Ecclesia, sed in aliquo alio loco nō consecrato seu religioso. & vtrumque huius dicti refert causā auctor in fine huius modi, num. 200. verf. considerandum.*

Quātum ad primum attinet, scio equidem in multis Europę vrbibus obseruari hanc Eymerici doctrinam: nam cum Inquisitores hæreticę grauitatis aut relapsos, aut impœnitentes tradunt curiæ sæculari, id C *non faciunt in die festiuo, sed in alio; idque duobus etiam vel tribus diebus antequā rem comburatur solet è domibus, seu carceribus Inquisitorum ad carceres iudicum sæcularium trāsferri: in quo nolo laudabilem, & consuetam cuiuslibet inquisitionis consuetudinem immutari, dummodo reus criminis iusto supplicio afficiatur.*

An in die festo fine tradē di rei huius criminis curiæ sęculari.

Veruntamen hoc libere dicam, multū mihi probari earum inquisitionum ritum, in quibus huiusmodi sententię in diebus festiuis solent pronuntiari. cū enim (vt pulchre docuit Ioannes And. in cap. vt cōmissi. de hæreti. lib. 6. & dixi supra super 6. modo processum terminandi. §. aduenientē autem die.) expediat multitudinem populi congregari ad videndos reorum cruciatus & pœnas, vt inde discant timere homines, & à malo committendo auocari; val de conueniens videtur fieri hęc & publice, & in D *diebus festis, cum maior tunc adsit confluentis populi multitudo.*

Quo ritu celebretur fides actus in Hispania.

Certe in Hispania publica fidei actio in diebus festiuis solet celebrari, fortassis ob præfatam rationē; idque eo ritu, quem præscripsit instructio Madriliana anno MDLXI. cap. 77. in hæc verba à nobis latina reddita: Vbi reorum processus cōclusi fuerint, & ordinatæ sententiæ, Inquisitores diem feriatum, in quo fiat publica fidei actio, assignabūt: quem diem significabunt capitulis Ecclesię, & consistorio ciuitatis: & vbi fuerit Regius Senatus, intimabitur etiam præsidi & auditoribus, qui omnes inuitabuntur, vt fidei actionem comitentur, iuxtā consuetudinem cuiusque loci, curent autem Inquisitores, vt hæc tam commodo tempore fiant, vt executio sententiarum eorum qui tradendi sunt curiæ sęculari, possit fieri de die ob euitanda inconuenientia. *hęc ibi.*

Ingenue fatebor quod sentio, hęc mihi magnopere probantur: licet enim cum ita res hęc celebra-

tur in

tur in Hispania, videre, horrendum, ac tremendum spectaculum, & quasi imaginem futuri iudicij, quo nihil esse potest ad terrorem incutiendum in hac causa aptius & accomodatius, ex quo ingentia commoda consequuntur.

An actio fidei celebranda sit in Ecclesia cū alijs qui sunt tradendi curiæ sæculari.

Quantum vero ad alterum caput spectat: An, scilicet, actio fidei in Ecclesia celebrari debeat, eo præsertim tempore, quo vel relapsi vel impœnitentes sunt tradendi curiæ sæculari, Eymericus tum hoc loco, tum in fine huius modi, extra Ecclesiam gerendum hoc contendit: quoniam sententia est, inquit, quæ ducit ad mortem.

Verum doctissimus, & multis nominibus venerandus Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus in enchyridio seu manuali de oratione & horis canonicis impresso Romæ anno Domini MDLXXVIII. c. 5. dum hanc ipsam quæstionem tractat fusu Fratris Pauli Cōstabilis Ferrariensis sacri Palatij Magistri, rationibus non vulgaribus vere contendit intro Ecclesiam posse hoc tractari, contra quam hic velit Eymericus: cui sententiæ ob easdem illas rationes censeo subscribendum. hoc vnum addiderim, commodissimum esse ob rationem paulo antea à me allatam ex Ioanne Aud. vt in ample & late patenti platea seu foro, ac in præaltis tabulatis hæc celebrentur, vt cunctus populus facilius hæc & apertius intueatur. raro enim tam commode videntur huiusmodi spectacula intro Ecclesias, quàm in late patentibus foris ac plateis: & propterea in Hispania extra Ecclesiā solent huiusmodi publicæ fidei actiones celebrari, vt optime adnotauit idem Nauarrus præcitato loco, in fine eius capitis. 5.

Num. 198. c ¶ Considerandum autem hic est, quòd iste qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, &c. antequā tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudandus.] *Eadem ferme repetit de degradatione Eymericus in modo sequēti.*

Quoniam vero hic locus proprius est huic disputationi, nec alibi tradidi, vt plurimæ huius Directorij loca illustrentur, dicendum est mihi breuiter de degradatione.

Vetustus est degradationis ritus.

Franciscus Duarenus homo satis eruditus, sed parum pius lib. 1. de sacris Ecclesiæ ministerijs, c. 3. vix sibi persuadet morem hunc tradendi clericos exauthoratos curiæ sæculari, veteribus notum fuisse. quasi recens putet inuentum. ceterum nos qui nihil temere in Ecclesiam introductum cōfitemur, vel in moribus componendis, vel in delictis coercendis, vetustum credimus: nec esset laboriosum, aut difficile ostendere rem aliter se habere, quàm homo ille suspicetur. de hac ergo exauthoratione, & sæculari curiæ traditione, manifestissime loquitur c. degradatio. de pœnis. lib. 6. quod retulit Eymericus supra par. 2. in quo singulariter præscribitur ritus degradationis.

Olim autem cum deponendi vel coercendi essent religiosi certus quidem numerus iudicum postulabatur, nam ad audiendum Episcopum duodecim Episcopi: ad presbyterum sex Episcopi: ad Diaconum tres Episcopi requirebantur, c. si quis tumidus. & c. felix. 15. q. 7. Concilium Triburiense c. 10. At quia in casu hæresis de quo nunc agimus ad exauthorandum religiosum ium per iudices fidei iudicorum difficulter tot Episcopi conuenire poterant, ideo in cap.

A *quoniam. de hæret. lib. 6. relato ab Eymerico supra par. 2. Gregorius nonus salubriter cauit, vt solus Episcopus clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum degradare posset, conuocatis abbatibus, alijsque prælatis, & religiosis personis: quod etiam obseruat hoc ipso loco auctor.* Solus episcopus potest degradare, & qualiter.

Demum concilium Tridentinum sess. 13. de reformatione, c. 4. qualiter posset clericus etiam presbyter, & per quos degradori præscripsit luculenter. id quod breuitatis gratia omittimus, cum cuique sit obuium, & patens.

Quòd si cetera omnia ad degradationem spectantia nosse cupis, eo tradunt copiose Iulius Clarus in B *pract. crimi. §. fin q. 36. vers. sciias autem. cum aliquot sequentibus. & quæst. 74. Tabienses, Syluester, Angelus in sum verbo, degradatio. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, degradatio. eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 13. & Ioannes Roias in singularibus fidei singula. 48. & Simancas de catho. iusti. tit. 46. nu. 69. & 70. & alij plerique.* De degradatione qui sciri plerunt.

Ex his colligas duplicem esse degradationem vnā verbalem, actualem alteram, per textum in dict. c. degradatio. de pœnis lib. 6. & verbalis degradatio est, quando Episcopus pronuntiat sententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus C *seu verius ordinum ministerio siue executione, cuius formam habes in pontificali.* Degradatio duplex, verbalis, & actualis.

Actualis autem est, cum clericus non modo per sententiam priuatur, verum etiam actualiter & personaliter priuatur, exuitur, seu spoliatur ordinibus ecclesiasticis. ita Iulius Clarus in pract. crim. q. 74. & hanc proprie dicimus degradationem: nam primam illam verbalem, potius depositionē vocamus, tametsi quandoque Doctores degradationē appellēt, vt optime præcitato loco adnotauit Iulius Clarus.

In crimine hæresis actualis degradatio locum habet, & de ea loquitur hoc loco Eymericus, cuius formam inuenies etiam in Pontificali, & quidquid ad D *eam exigitur, copiosissime docuit Arnaldus Albertinus in repetitione cap. quoniam. de hæret. lib. 6. denique quo ritu fiat, singillatim tradit textus in cap. degradatio. de pœnis, lib. 6. relatus apud Eymericum supra par. 2. quæ velut facilia & obuia consulto omitto.* In crimine hæresis actualis degradatio vsurpāda

Nunquid autem solus Inquisitor possit declarare clericum hæreticum degradandum, quæstio est non vulgaris, quam disputat Albertinus in dict. cap. quoniam. de hæret. lib. 6. quæst. 7. nu. 3. vbi offerit id posse solum Inquisitorem, vbi Episcopus fuerit negligens, cui propterea subscribo, quoniam cū id possit Episcopus per textum in cap. ad abolendam. §. præsenti. de hæret. idem quoque poterit Inquisitor: nam E *quæ paria sunt, paris virtutis iudicantur, vt optime dicit Albericus in l. de quibus. C. de legibus. manifestum est autem Inquisitorem in hoc crimine aut maiorem. aut saltem parem habere cum Episcopo iurisdictionem.* An solus Inquisitor pronuntiet clericum hæreticum degradandum.

d ¶ Qui tamen sint cauti & auisati, ne quid agat seu dicant, propter quod relapsus morte præueniatur, & ipsi efficiantur irregulares.] *Num. 200. vsque ad finem huius noui modi tradendi fidei processum, quatuor potissimum documenta tradit Eymericus* *Num. 200*

204 Et dum curia ſecularis ſuum officium exequetur, poterunt aliqui viri probi, & fidei zelatores ipſum aſſociare, eundemque inducere ad fidem catholicam, & exhortari adhuc, vt reſiliat ab erroribus.

Et ſi forſan tunc poſt latam ſentẽtiam, ac poſt quam traditus eſt curiæ ſeculari, dum ducitur ad comburendum, vel ligatur ad palum, vt comburatur, dicat ſe velle reſilire, & pœnitere, ac hæreſes abiurare; crederem [b] de miſericordia poſſe recipi vt hæreticum pœnitentem, & perpetuo immurari, per gloſ. de hæret. cap. Ad abolendam. §. præſenti. & verſ. audientia. & c. Excommunicamus 2. quamuis non inueniatur (vt puto) iure cautum; nec tali conuerſioni ſit magna fides adhibenda.

†Hoc narrat Eymeric⁹ ſupra par. 3ª quæſt. 23.

Et de facto † ſic contigit in Cathalonia in ciuitate Barchinon. vbi fuerunt tres hæretici vt impœnitentes, ſed non relapſi, traditi brachio ſeculari; & cum vnus eorum, qui erat ſacerdos, fuiſſet igni expoſitus, & ex vno latore iã aliqualiter aduſtus; clamauit quòd educeretur, quia volebat abiurare, & pœnitebat, & ſic factum eſt; verum ſi bene vel male, neſcio: vnum ſcio quòd poſt quatuordecim annos accuſatus, inuentus eſt in hæreſim permanſiſſe continue, & multos infeciſſe, nec conuerti voluit, ſed vt impœnitens & relapſus iterum eſt relictus brachio ſeculari, & ignibus conſumatus.

COMMENT. XLVI.

Referunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 29. & breuiter Tabienſis in ſumma, verbo, Inquiſitor. §. 23. Sylueſter de ſtrigibus lib. 3. cap. 4. punct. 12. & Locatus in fine operis iudicialis in forma tradendi brachio ſeculari hæreticum impœnitentem. & Repertorium Inquiſitorũ verbo, ſententia. §. ſequitur ſententia cõdemnatoria. & Campegius apud Zanchinum cap. 16. in principio. & alij quos ſuis locis paulopoſt referemus.

a ¶ Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda.] *Idem ſentiunt practicati, & Simancas de catho. inſtitu. tit. 48. nu. 32. vbi refertur multis inſtructionum capitibus id eſſe cautum in Hiſpania.*

Num. 201.

Cap. autem. 43. Madriliana inſtructionis anni MDLXI. quam ille omiſit, de hac re ita cautum eſt: Cũ reus extiterit negatiuus, & legitime fuerit de crimine hæreſis, (de quo fuit accuſatus) conuictus: vel extiterit pertinax, manifeſtũ eſt in iure, q̃ debet tradi curiæ ſeculari: ceterum in tali caſu Inquiſitores multum debent eius conuerſionẽ procurare, vt ſaltem in gratia Dei moriatur, in quo Inquiſitores facient quidquid pie poterunt, *hæc ibi.*

Quid ſeruandũ circa hæreticos impœnitentes priuſquã tradantur curiæ ſeculari.

Tota hæc praxis obſeruanda circa hæreticos impœnitentes priuſquam tradantur curiæ ſeculari, præſcripta fuit olim Inquiſitoribus per concilium Biterrenſe cap. 17. ex quo eam videtur accepiſſe Eymericus. is locus inſignis eſt, & ita habet: Conuerti nolentes, vbi commode poteritis, damnare tardetis; ipſos frequenter tã per vos, quàm per alios ad cõuerſionem monentes, † ac tandem in ſua malitia pertinaces, faciatis errores ſuos ad eorum deteſtationem publice confiteri; & ſic eos damnatos præſentibus Poteſtatibus ſeculatibus, eorumue Baillouis, ſecundum mandatum Apoſtolicum relin-

†monentes

A quentes, *hactenus ibi. Sed quod in genere fieri præcipit concilium, qua ratione ſingulariter & in ſpecie, fieri debeat prudentiſſime docet auctor hoc loco.*

b ¶ Et informabunt de veritate fidei, &c. addu. cendo auctoritates ſacræ ſcripturæ.] *Atque hic modus eſt optimus, præſertim ad conuincẽdos hæreticos litteratos, vt docuit Eymericus paulo ante, nu. 87. verſ. quidam nanque. prodeſt etiam multum ad eoſdem conuertendos, vt hic indicat auctor: neque temere aut imprudenter: quoniam pauciſſimi ſunt hæretici impœnitentes, qui non tueantur ſuam perfidiam aliqua ſcriptura ſacræ auctoritate praue intellecta, quę vbi vere declarata fuerit, ſperandum eſt,* B *hæreticum, qui ea nititur, ſuum errorem defendere, eum depoſiturum & conuertendum fore, niſi prorſus deliret, & clariſſimæ veritatis luci tenebras offundere conetur, quod eſt proprium eorum qui pertinaces ſunt.*

Num. 201. Hæretici impœnitentes per ſcripturã ſacrã conuincendi & conuertendi.

Et certum eſt ac exploratum apud eruditos ex prauæ ſcripturę intelligẽtia multa hæretica dogmata & perniciosa profluxiſſe, vt opeime indicat Beatus Auguſtinus tom. 4. in lib. de catechizandis rudibus. cap. 8. & lib. 1. cap. 2. contra Iulianum Pelagianum. & nos aſſerimus copioſe lib. 2. de cauſis vñ de hæreſes oriantur.

Ex prauæ ſcripturæ intelligẽtia hæreſis prodire.

In primis vero hæreſiarchæ, omnes ſuorum errorum occaſiones ex ſcriptura male intellecta acceperunt, vt graniter docet Epiphanius in ſecunda ſynode Nicęna, actione 6. & habetur nunc in 3. tomo cõciliorum Colonienſis editionis anno MDLXVII. pag. 157. ait enim: Quoties recta dogmata homines iuxta ſuam opinionem ſubuertere conantur, non miretur aliquis, ſi ſcripturę verba vſurpent; nam & omnes hæreſiarchę ſuorum errorũ occaſiones è diuina ſcriptura collegerunt: & quę recte à Spiritu ſancto dicta erant, peruerſe animi ſententia conuellunt, *hæc ille, quod & multis exẽplis euidenter oſtendit. Optimum eſt ergo vel ad conuertendos, vel ſaltem ad conuincendos hæreticos auctoritatibus ſcriptura vti, vt pulchrę docet hic Eymericus.*

Vetuſtum autem eſſe, & approbatum in ſancta Dei Eccleſia morem, vt ad hunc modum agatur cum hæreticis pertinacibus, vt conuertantur & reſipiſcant, apertiſſime indicat textus in cap. conuenientibus. 1. 4. 7. vbi quid huiuſmodi factum eſſe cernitur. deſumptus eſt is locus ex prima actione 7. ſynodi, quæ eſt ſecunda Nicæna, vbi Petrus presbyter Hadriani Papæ Romani Vicarius loquitur in hæc verba: Et Romę quoq; extorris erat Macarius, hęreticus à ſancta ſynodo ſexta diſignatus: Verum piæ memorationis pater noſter Benedictus, deliberandi ſpatium per xxx. dies illi tõceſit, & quodam tempore Bonifacium conſiliarium ad eum miſit, quo verbis admonitione plenis ex ſacra ſcriptura illum inſtruẽret: verum ad meliorem mentẽ haud quaquã perduci potuit. Id aũt pater beatus ob id egit, quo rurſus illum in priſtinum ſtatum reciperet, *hęc ibi, habeturq; tomo 3. conciliorũ Colonienſis editionis anno MDLXVII. pag. 60.*

c ¶ Si non, interrogent enim in quo ſe fundet, & videantur eius rationes, &c. & ſoluantur ſibi, &c.] *Hunc locum & cõſilium ſaluberrimũ de dilectis*

Num. 201.

Hæreticorũ mentiones fal sendę vt cõ uertantur.

dis hæretici impœnitentis rationibus, & contraria veritate eis ostendenda, vt tandem conuertatur, desumpsisse mihi videtur valde prudenter Eymericus ex extranaganti Ioannis xxij. incipiente, Vas electionis. relata supra par. 2. vbi summus Pontifex ad conuertendum Ioannem de Poliaco simili methodo vsus est. is vero Poliacus intellecta veritate resipuit.

Num. 201

d ¶ Si autem conuerti noluerit, non festinetur, nec mox tradatur brachio seculari, etiam posito quòd ipse petat, &c.] Obseruandum est pœnitus hoc consilium. est autem hæc visitata hæreticorum impœnitentium insania, & grauissima miseria, qui cum à diabolo decepti pro ipsa moriantur, tamen Christi martyres se esse dicunt, ac velut tales coli, & adorari cupiunt: hæc enim via se saltem in hoc seculo credunt fore immortales. quod non est receus nostrorum inuentum: nam & hoc iam olim fieri ab ipsis est consuetum, vt colligitur ex beato Cypriano in libro de vnitate Ecclesia in hac verba: Quam sibi pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales etiamsi occisi fuerint in confessione nominis, macula ista nec sanguine abluitur, inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur: esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est. hæc ille. & paulo post subdit ita: Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs, animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. occidi talis potest, coronari non potest. hactenus Cyprianus. hãc ergo martyrij laudem affectant sæpe hæretici, & velut tales coli desiderant: & propterea ne id fiat sub anathematis pœna grauiter interdictum est in concilio Laodiceno can. 34. in hac verba: Quòd non oportet omnem Christianum Christi martyres relinquere, & ad falsos martyres, hoc est, hæreticos abire. hi enim sunt à Deo alieni. sint ergo anathema qui ad eos abeunt. hactenus ibi.

Num. 202

Ex his qui cõuertuntur qui sint perpetuo immurandi.

e ¶ Et facta abiuratione, quia illa conuersio, & abiuratio præsumuntur esse factæ plus metu mortis, quàm amore veritatis, iste est perpetuo immurandus.] Desumptum videtur ex concilio Tolosano cap. 10. vbi ita scriptum est: Hæretici autem, qui timore mortis, vel alia quacunque causa, dummodo non sponte redierint ad catholicam vnitatem, ad agendam pœnitentiam per Episcopum loci, in muro cum tali includantur cautela, & facultatem non habeant alios corrumpendi. hæc ibi.

Intellectus concilij Tolosani.

Sententia vero huius concilij talis est: Qui valde difficulter, & post multas admonitiones, & magnũ temporis spatium conuertuntur, in carcere perpetuo sunt recludendi, quia non omnino sponte & voluntarie conuerti videntur, & propterea non sunt liberi dimittendi, ne si ficte fuerint conuersi, quod est facile præsumendum, alios corrumpere possint.

Atque in hunc sensum intelligere quoque oportebit textum in l. commissi. §. 2. Federici Imperatoris relatum in bullario litterarum Apostolicarum in si-

A ne huius operis. vbi ita scriptum extat: Si qui verò de prædictis postquam fuerint deprehẽsi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. hæc ibi. Et eodem modo videtur accipiendus textus in cap. excommunicamus. el a. §. si qui autem. de hæret. sed vide Simancam de catho. instit. tit. 47. num. 27. & sequen.

Qui grauiter deliquũt contra fidẽ, immurandi, & qui sint illi.

Nec modo hi qui valde difficulter ab hæresi conuertuntur, in perpetuum sunt carcerem detrudendi, verum etiam & alij quidam, quorum insignia sunt delicta in causa fidei commissa, quos singillatim enumerat concilium Narbonense paucis post Tolosanum annis celebratum cap. 9. in hac verba: De hæreticis autem seu credentibus, præfata immunitate, quia veritatem de se, vel de alijs suppresserunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, seu aliàs indignis, paratis tamen absolute mandatis Ecclesiæ obedire, & recognoscere quæ vel suppresserant, vel negauerant, veritatem; quamuis tales proculdubio sint secundum statuta domini Papæ, in perpetuo carcere detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inuenisse, vt nedum expensæ, sed vix etiam lapides, aut cæmenta sufficere possint ad carceres construendos; consulimus vt eorum immurationes, vbi expedire videbitur, differatis: donec ipse dominus Papa de illorum multitudine plenius sit consultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, vt de ipsorum impœnitentia, vel fuga, vel relapsu, vel corruptione, seu turbatione aliorum nimium timeretur; tales enim sine vlla prorsus dilatione firmo, & perpetuo carceri deputetis. hactenus ibi. Qui ergo prædictis modis deliquerint, perpetuo sunt immurandi, vbi nulla talium fuerit multitudo, ob quam sit rigori detrahendum, cum cessante tunc causa, effectus cessare debeat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. c. cum cessante. de appellatio.

Iam ex his duobus conciliorum decretis aperte colliges, eandem prorsus esse pœnam immurationis & carceris perpetui, contraquam quidam huius ætiquitatis ignari censeant.

Quamquam verò hodie aut rarus, aut nullus antiqua immurationis, seu carceris perpetui vsus relictus esse videatur: nam, vt ait Auctor repertorij Inquisitorum verbo, carcer. §. item nota & loco carceris perpetui. hunc Episcopi & Inquisitores possunt commutare in detrusionem in monasterium, quod & sæpe faciunt: quia tamen ex causa potest optime vsurpari, præsertim his turbulentis temporibus, quibus nihil non audens hæretici; operæpretium eris referre ex concilio Biterrensi, quo ritu, quibusque seruatis immuratio fieret, seu perpetua carceratio. ibi ergo cap. 23. 24. & 25. ita scriptum est.

Quis ritus antiquus immurandi, seu perpetui carceris.

Cap. 23

Curetis tamen, vt talibus immurandis fiat iusta sedis Apostolicæ ordinationem, separatæ & occultæ camarulæ sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesum corruptarũ, vt alterutrũ vel se vel alios peruertere queant: & eos enormis rigor carcerũ nõ extinguat: quos ab illis, qui bona eorũ

tenuerint, fieri, & in neceſſarijs prouideri faciatis eiſdem ſecundum ſtatuta concilij Toloſani.

Cap.24. Quando ſu mittenda pœ na carceris perpetui.

Hęc autem perpetui carceris pœna, ſeu pœnitentia nulli ab initio de præfatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: niſi vel hæreticos redderet, vel propter eius abſentiam euidens mortis periculum eius liberis, vel parentibus immineret: vel propter aliam cauſam, quę multum iuſta, & rationabilis videretur.

Cap.25.

Sit autem liber acceſſus vxori ad virum immuratum, & è conuerſo, ne cohabitatio denegetur eiſdem, ſiue ambo immurati fuerint, ſiue alter. *hactenus ibi.*

Perpetuo ſar ceratis vnde prouidendũ.

Quod vero dicit hoc concilium in cap.23. vt immuratis prouideatur ſecundum ſtatuta concilij Toloſani, id in dicto concilio Toloſano cap. 10. in fine ita tenetur: Quibus *(ſcilicet immuratis)* ab illis qui bona eorum tenuerunt, prouideatur in neceſſarijs ſecundum diſpoſitionem prælati. Si vero bona non habuerint, eis prouideatur per prælatum. *hæc ibi. de eiſdem eadem ferme traduntur in concilio Narbonenſi cap.4.*

In carcere p petuo diſcr culter diſpen ſatur.

Præterea qua de difficultate diſpenſandi in carcere perpetuo tradidit coacilium Biterrenſe cap.24 luculentius expreſſit concilium Narbonenſe poſtea, vt mihi ſit veriſimile celebratum cap.19. in hæc verba: Circa incarcerandos etiam duximus hoc addendum, vt à carcere nec vir propter vxorem, licet iuuenem, nec vxor propter virum, nec quiſquam propter liberos ſeu parentes, ſeu aliter neceſſarios, aut propter debilitatem vel lenium, vel aliam ſimilem cauſam excuſetur abſque indulgentia ſedis Apoſtolicę ſpeciali. *hactenus ibi.*

Hæc omnia ex cauſa diligentiſſime mihi videntur cuſtodienda ſuo tempore, & loco, licet alicubi in vſu non ſint, quia fortaſſis temporum iniuria diu latuerunt. ſed de diſpenſatione in carcere perpetuo dicam infra in hac parte ſuper q. 96.

Cetera omnia, quę cum intruſis in carcerem perpetuum obſeruari debent, conſulto hic omitto, cum non ſit proprius locus: de illis agam infra ſuper q. 59. vbi videas.

Num.202

Clericus immutãdus de gradeſ prius.

ſ ¶ Et conſequenter primitus à ſuis ordinibus degradandus, iuxta cap. quoniam. de hęret. lib. 6.] *Olim valde fuit dubitatum in principio delegatæ Inquiſitionis conſtitutę: An ſacerdos, qui ob crimen hæreſis erat detrudendus in perpetuum carcerem, iuxta prędictum ritum, prius foret à ſuis ordinibus actualiter degradandus; veruntamen hanc dubitationem ſuſtulit Vrbanus IIII. reſcripto incipiente:* Conſultus. *§. quæſtioni vero. relatum ſupra par. 2. vbi ita ſcriptum eſt:* Quæſtioni vero, qua quęritur, vtrum conſtitutus in ſacris deprehenſus in hæreſi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius ſit ab ordinibus à ſuo Epiſcopo degradandus, antequam tradatur huiuſmodi pœnitentię: reſpondemus, q talis qui eſt perpetuo immurandus, prius debet à ſuis ordinibus degradari. *hæc ibi.*

Ne quis autem putet hęc accipienda eſſe de verbali degradatione, hoc eſt, de ſuſpenſione ab ordinum executione, nõ autem de degradatione reali & actuali, cum talis non tradatur curię ſęculari, ſed ſolum carceri perpetuo; propterea valde prudenter Eymericus ad tollendam hanc dubitationem ait, ab officio & beneficio eſſe deponendum: quod eſt verbaliter degradare: item ab ordine eſſe degradandum, auferendo ſibi ea quę ſunt officij, quod eſt proprie actualiter degradare, vt patet ex. c. degradatio. de pœnis lib. 6. & hanc ſententiam videtur profiteri Paulus Grillandus tract. de hęret. quæſt. 7. & Albertinus in c. quoniam. de hęret. lib. 6. in principio nu. 55. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. verſi. obſerua denique.

Perpetuo immurãd', cui degradetur

— Quòd ſi quis quærat, cur perpetuo immurandus degradari debeat: reſpondebo propterea fortaſſis, ita conſtitutum fuiſſe: quoniam talis immuratio perpetua morti æquiparatur, vt ait Innocentius in cap. qualiter, & quando, el ſegnado. de accuſatio. quem refert, & ſequitur Auctar repertorij Inquiſitorum verbo, carcer. §. quotuplex ſit carcer: & Philippus Francus in Rubrica de teſtamen. lib. 6. nu. 27. verſi. decimo prohibetur teſtari. vbi citat Bartolum in eandem ſententiam in l. 2. ff. de publi. iudic. atque hanc opinionem ſummo iure veram eſſe credo, licet conſuetudo aliud nunc communiter obſeruet, vt mox dicam.

Ad triremes perpetuo dñatus, an de beat degrada zi.

De eo vero qui in perpetuum ad triremes damnatur, quæſitum ſcio, an debeat actualiter degradari; ſed veriſſimum mihi videtur actualiter degradandum fore, cum par ſit vbique & penitus ſimilis ratio; & propterea idem erit ſtatuendum. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. quam ſententiam Campegius quoque aſſerit apud Zanchinum c. 20. circa finem, verſ. obſerua denique.

Tametſi vero hęc de iure vera ſint, nihilominus tamen cum regulariter diſpenſari ſoleat cum illis, qui vel in perpetuum carcerem, vel in perpetuum ad triremes condemnantur; ideo non ſolent condemnandi ad has pœnas actualiter degradari, ſed ſolum verbaliter: quod benignitas huius tribunalis laudabiliter introduxit. Sed poſt quot annos ſoleat hęc pœna remitti, alibi dixi copioſe.

Num.203

g ¶ Forma tradendi hęreticum pertinacem aliàs non relapſum curiæ ſæculari.] *Hęc forma vſitata eſt, & probata viris doctis: conſimilem habes apud Zanchi. c. 41. verum ſi aliam cupis, accipito illam, qua concilium Conſtantienſe ſeſſione 15. Ioannem Huſz velut hęretieum pertinacem, & hęreſiarcam damnat, & curiæ ſęculari prius degradatum tradeadum decernit: in qua multa licet animaduertere notatu digniſſima in hac cauſa: ſed illud eſt præcipuum, quod vanam eius appellationem reiecit, aperiſſime indicans; eam in hoc tribunali non recipi à ſententia definitiua, vt alibi plenius diximus.*

Num.204

Qui traditus eſt curię. ſę culari, nullo modo recipiendus, etã conuerſi velit.

h ¶ Crederem de miſericordia poſſe recipi, &c.] *Sed tutius eſt, vt nullo modo recipiatur, etiamſi millies promittat veram conuerſionem, tum quia, vt optime ſcribit hic Eymericus, nullo iure id videtur cautum; tum quoniam experientia docuit, hos ita receptos, raro bonos euaſiſſe: ergo nullo modo recipiantur, vt dixi ſupra par. 2. ſaper quæſt. xj. §. poſtquam traditus. & quod hic dicit auctor, repetit etiam paulo poſt in duodecimo modo terminandi proceſſum fidei, in fine.*

Ac tales quidem nullo pacto eſſe recipiendos ex multis probare conteudit Arnaldus Albertinus in repeti-

repetitione, cap. quoniam, de hæret. lib. 6. quæst. 12. circa finem, num. 16. vers. sexto, & septimo casu. cuius sententia ob easdem rationes, quibus ille vtitur, & ob eas, quas proxime retuli, libenter subscribo.

De vndecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impœnitentis ac relapsi.

205 VNdecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus hæresim ac impœnitens, & relapsus: & hoc est quãdo ipse delatus ore proprio confitetur iudicialiter, talia, & talia se credere, coram Episcopo, & Inquisitore: quæ tamen sunt hæreticalia manifeste: & licet informetur per Episcopum, & Inquisitorem, quòd illa sunt hæreticalia, non vult eis credere; imo coram eis illa defendit esse catholica, nec ad mandatum eorum vult ea abiurare: sed perfistit in eis contumaciter, & pertinaciter animo indurato, & reperitur legitime, ꝙ aliàs vt deprehensus in hæresim, vel vt suspectus vehementer, omnem vel illam hæresim abiurauit: secus si vt suspectus leuiter abiurasset: & iste talis est veracitor impœnitens hæreticus, & relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim (quia in omni casu, pœniteat vel non pœniteat, tradendus seu relinquendus est brachio secu lari vt relapsus) teneatur in duro carcere atque tuto in firmis compedibus, & catena, ne possit euadere, & alios inficiat: nullus ad eum ingrediatur nisi custodes, qui sint viti probi, & de fide non suspecti, & qui à relapso non possunt trahi faciliter in errorem. Episcopus, & Inquisitor eum sibi faciant frequentius præsentari, & exerceant vires ad eundem à suis hæresibus conuertendum, nunc inducendo auctoritates sacræ scripturæ, nunc determinationem Ecclesiæ, nunc soluendo relapsi rationes, & eneruando sui erroris fundamenta; nũc mittendo sibi viros literatos, & religiosos, seu clericos, ac laicos, qui faciant illud idem, loquendo illi nunc coniunctim, nunc diuisim. Quòd si conuertatur, diuina gratia peragente; nihilominus est informandus per aliquos probos viros, præsertim religiosos eidem non ingratos, ex parte Episcopi, & Inquisitoris missos, quòd non potest mortem euadere temporalem; & ideo quòd disponat de salute animæ, & confiteatur, & accipiat Eucharistiæ sacramenta: quæ sacramenta, si humiliter petat, non sunt ei deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6. Pœniteat autem, vel non pœniteat, congruo tempore expectatus (vt dictum est) vt vere relapsus tradendus est curiæ sæculari. Perceptis †igitur sacramentis si pœniteat, vel non: si non pœniteat, & competenti tempore expectatus, Episcopus, & Inquisitor disponent se ad relinquendum eundem potestati curiæ sæcularis, &

†Al. ita, perceptis igitur sacramentis si pœniteat, & competen

A mandabunt per cedulam, seu nuntium Ballitiuo, seu potestati, ꝙ tali die, & tali hora, sit cũ sua familia in tali platea, seu loco extra ecclesiam (vt dictum est) & tradent sibi quendam relapsum, & nihilominus ꝙ faciat publice prœconizari in vicis illis, seu locis, in qnibus consueuerunt fieri alię prœconizationes, indicãdo omnibus ea parte Episcopi, & Inquisitoris, ꝙ tali die, & hora sint omnes in tali loco, quia ibi Inquisitor faciet sermonem pro fide; tradendo quendam relapsum curiæ sęculari, & habebunt indulgentiam consuetam.

Aduenientę autem die, & hora prędictis, Episcopus, & Inquisitor erunt ibi, & tradendus stabit ibi B in alto, vt ab omnibus videatur, circundantibus eum ministris, prędicente populo, atque clero, ac Potestate curię sęcularis.

Quòd si tradendus sit in sacris ordinibus constitutus, vel cuiusquam ordinis, seu religionis obumbratione fuscatus, stabit dispositus, & indutus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis Inquisitor faciet ibi sermonem pro fide, detestando hæreses, pro quibus relapsus ille est tradendus, & facto sermone, Episcopus in pontificalibus indutus, ac assistentibus sibi suæ diœcesis prędicatis, viris religiosis †, ac in iure peritis, iuxta c. Quoniam. de hæret. lib. 6. degradabit C eum secundum quòd de iure, & consuetudine est fiendum, auferendo ea, quæ sunt officij sui, incipiendo ab ordine vltimo vsque ad primum, vtendo aliquibus verbis contrarijs illis, quibus in collatione ordinum Episcopi vti consueuerunt: qua degradatione expleta, pœniteat, vel non pœniteat, relinquendus est brachio sęculari: sed si pœniteat, vt hæreticus pœnitens, sed relapsus, per modum qno agitur supra in nono modo processum fidei terminandi, vbi agitur de talibus: si non pœniteat, vt hæreticus impœnitens, & relapsus: & hoc per formam tenotis sequentis.

†Appellatione hæsi per sonasũ, qui continẽtur copiosę docet Albertinus in repetitione cap. 1. de hæret. lib. 6. quæstio. 2. & seq.

D *Forma relinquendi, seu tradendi impœnitentem hæreticum, & relapsum brachio sæculari.*

NOS N. miseratione diuina Episcopus talis 206
ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticę prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis fuisti nobis, seu talibus prædecessoribus nostris delatus de multiplici hæretica prauitate, *explicentur*, in quibus, vt legitime E est cõpertũ, fuisti cõfessione propria ac iudicialiter, & fide dignis testibus deprehẽsus, & ꝙ in illis perstiteras tãto tẽpore aũo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post sano cõsilio inhęrendo, illas hæreses publice abiurasti in tali loco in forma Ecclesię cõsueta; ꝓpter quę ꝓdicti Episcopus, & Inquisitor, credẽtes te veraciter resiliisse ab erroribus antefatis, & ad gremium Ecclesiæ credendo catholicæ aduolasse, tibi absolutionis beneficium impartie-

runt, absoluentes te ab excommunicationis sententia, qua adstrictus in antea tenebaris, si tamen de corde vero, & fide non ficta conuersus existeres ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem, tibique salutarē pœnitentiam iniungentes, ad misericordiam receperunt, quia Ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti. Verum post omnia antedicta, fuisti nobis delatus (quod displicentet accepimus) quòd interim incideras in damnatas hæreses per te publice in antea abiuratas, seu talia, & talia commisisti contra abiurationem prælibatam, in tuæ animæ detrimentum, *explicentur*, Nosque quamquam displicentia sauciati, quòd de te talia audissemus: nihilominus iustitia nos cogente, descendimus ad inquirendum, testes examinandū, teque vocandum, & interrogandum (vt decebat) medio iuramento, & ad faciendum omnia, & singula, quæ per nos fienda erant secundum canonica instituta. Sane cum vellemus præsentem causam fine debito terminare, solemne tam peritorū in theologiæ facultate, quàm in iure canonico, & ciuili consilium fecimus congregari, & habito cum prædictis in & super omnibus, & singulis in præsenti causa productis, deductis, actis, & actitatis consilio maturo pariter, & digesto, ac etiam replicato, visisque ac diligenter inspectis processus meritis huius causæ, ac omnibus æqua lance libratis, prout ius, & iustitia suadebant, reperimus legitime tam per testes dignos fide, quàm per tuam confessionem propriam pluries per nos sudicialiter receptam, te incidisse ac recidisse in hæreses abiuratas: Nam reperimus, quòd talia dixisti, & egesti, *explicentur omnia*, propter quæ, & merito de prædictorum consilio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso secundum canonicas sanctiones: quod dolenter referimus, & referendo dolemus, nouit ille qui nihil ignorat, qui cordium intima omnium intuetur: Et cum totis nostris præcordijs cuperemus, prout adhuc cupimus, reducere te ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem, ac eneruare à tuis viscenbus præfatam hæreticam prauitatem, vt sic saluares tuam animam, ac morē euaderes corporis, & animę gehēnalem, conatus nostros exercuimus ad te salubriter conuertendū, modos cōgruos varios adhibētes; sed tu in reprobū sensum datus, maligno spiritu ductus pariter & seductus, prælegisti torqueri diris, & perpetuis cruciatibus in infernū, & hic temporalibus ignibus corporaliter consumari, quàm adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire, & ad gremium ac misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Ea propter cum ecclesia Dei vltra non habeat erga te quid faciat, cum ad te conuertendū totum exercuerit posse suū: Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in hac causa fidei memorati, sedeotes pro tribunali more iudicum iudicantiū, sacrosanctis Euāgelijs positis corā nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videāt æquitatem: & præ oculis habentes solum Deum, & honorē sanctę fidei orthodoxæ: hac die, hora, & loco, ad audiendam sententiam diffinitiuā tibi in antea assignatis, te talem in nostra ptæsentia cō

A stitutum sententialiter condemnamus, & condemnando iudicamus, te esse veraciter impœnitē tem hæreticum, & relapsum, & vt talem realiter tradendum seu relinquendum brachio sæculari, & sicut vere hæreticum impœnitentem pariter & relapsum per hanc nostram sententiam diffinitiuam de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus seu relinquimus brachio sęculari, ac potestati curię sęcularis: deprecantes efficaciter curiam sæcularem prędictam, quòd citra sanguinis effusionem, & mortis periculum, erga te sententiam suam moderetur. Lata fuit hęc sententia, & cetera.

B Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui prædictis sermoni, & sententiæ interfuerint, quadraginta dierum indulgentiam consuetam, ac intimet, q̄ omnes qui dederunt consilium, auxilium, vel fauorem, q̄ prædictum factum fidei fine debito terminaretur, habent ttes annos de indulgentia ex parte domini nostri Papæ.

Et dum curia sęcularis suum officium exequetur, poterunt ipsum relapsum associare aliqui probi viri, fidei zelatores, qui eum informare non desistant, ac conatum suum exerceant, vt conuertatur ad fidē catholicā, ac resiliat ab erroribus suis.

Resiliat autem vel non resiliat, Ecclesia tamen
C eum ad suum forum deinceps non admittet. crederem tamen, quòd si tunc ad fidem catholicam cōuerteret, adhuc sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ non essent ei petenti humiliter deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6. non autem esset aliter ad misericordiam ab Ecclesia admittendus.

COMMENT. XLVII.

IN hoc modo nihil fere occurrit notatu dignum aut difficile, quod in alijs modis non sit copiosè explicatum. Eum nihilominus referunt Locatus in opere iudiciali in fine, in forma sententiæ contra impœnitentem, & relapsum, & Iacobus Sprengerius in Malleo maleficarum par. 3. quæst. 30. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. §. sequitur sententia. eiusdem etiam meminit Sylvester lib. 3. de strigibus cap. 4. puncto. 13. Num. 105

Iam hic modus eadem ratione absoluitur, qua nouus fuit tractatus, in quo actum est de praxi tradendi seu relinquendi relapsum curiæ sæculari.

Quantum vero ad formam ferendi sententiam cōtra impœnitentem, & relapsum attinet, eam possumus accipere ex concilio Constantiensi sessio. 21. vbi condemnatus fuit Hieronymus de Praga, qui relapsus exiterat, & impœnitens, in hac verba.

E *Teneor sententię diffinitiuę latę contra Hieronymum de Praga.*

In nomine Domini, amen. CHRISTVS Deus, & Saluator noster vitis matura †, cuius pa- † Al vera.
teragricola est, discipulos, ceteroſq; fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non man- Ioan. 15.
serit, mitterur foras sicut palmes, & arescet. Cuius summi doctoris, & magistri doctrinam sequēs, & pcepta exequēs hæc sancta Constantiensis Synodus in causa Inquisitionis hæreticæ prauitatis per

can-

eandem sanctam Synodum mota, fama publica referẽte, & clamorosa insinuatione demonstrãte, contra magistrum Hieronymum dictum de Praga, dictum magistrũ in artibus, laicũ, ex cuius causæ actis & processibus constat, eundem Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis Patribus reprobatos, quosdam vero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarũ auriũ offensiuos, temerarios & seditiosos, dudum per dãnatæ memoriæ viros Ioannem Vvicleff, & Ioannẽ Husz assertos, prædicatos & dogmatizatos, ac in nõnullis eorum libris & opusculis insertos. Quique doctrina & libri prædictorũ Ioannis Vvicleff, & Ioãnis Husz, ac Vvicleff, memoria, dictiq; Ioãnis Husz persona, per eandem sanctam Synodum & eius sententiam de hæresi damnati & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiam idem Hieronymus postmodum, pendente huiusmodi Inquisitionis causa, in eadem sancta Synodo cognoscens & profitens verã, Catholicã & Apostolicam fidem approbauit, & eidem consensit, anathematizauitq; omnem hæresim, præcipue eã, de qua erat infamatus, & se confitebatur infamatũ, & quam præteritis temporibus dogmatizauerunt & tenuerunt Ioãnes Vuicleff & Ioannes Husz in suis opusculis, sermonibus & libellis, & propter quam seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta Synodo damnati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata, præmissorumque omnium damnationem professus, & iurauit se in hac fidei veritate permansurum. Et si ipse quicquam contra sentire, vel prædicare præsumpserit, canonum seueritati subiacere, & æternę pœnæ voluit obligari. Necnon suam professionem manu sua conscriptã. eidem sanctę Synodo obtulit atq; dedit. Post quas professionẽ & abiurationem multis diebus transactis, licut canis ad vomitum rediens, vt virus pestilentissimũ, quod in suo latitabat pectore, publice euomeret, audientiam publicam sibi dari in eadem sancta Synodo postulauit. Qua sibi cõcessa, coram eadem Synodo publice congregata asseruit, dixit, & professus est in effectu, quòd præfatę sententię dãnationis dictorũ Ioãnis Vvicleff, & Ioannis Husz inique consenserat, & illam sentẽtiam approbando mentitus fuit: Nec verebatur se confiteri mentitũ, quinimò confessionem, approbationẽ & professionẽ suas super illorũ damnatione reuocabat nunc & in æternũ, asserens, se in libris Ioannis Vvicleff, & Ioannis Husz nullam vnquam hæresim vel errorem legisse, licet ante fuerit confessus, & probatum sit euidenter, ipsum libros eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizasse, & in quibus constar plures errores & hæreses contineri. Vnde idem Hieronymus de sacramento altaris & transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere & credere quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino & ceteris Ecclesię doctoribus, quàm Ioanni Vvicleff, & Ioanni Husz. Constat insuper ex præmissis, eundem Hieronymum prædictis Vvicleff & Husz damnatis, & eorum erroribus adhærere, illorumq; fautorem fuisse & esse, propter quę eadem sancta Synodus eundem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manentem, foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronuntat, et declarat, atque damnat. *hactenus ibi.*

Hac formula mutatis mutandis, paucis additis, et detractis deseruire poterit ad ferendam sententiã contra impœnitentes relapsos.

Nemo vero miretur, cur non sit in hac sententia nominatim dictum, sancta Synodus decernit prædictum Hieronymum de Praga tanquam impœnitentẽ et relapsum iuxta canonicas sanctiones relinquendũ esse curiæ sæculari, quoniam satis id non obscure sonat sub illis verbis: foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, et in hęresim lapsum, excommunicatum, anathematizatum pronũtiat, et declarat, atque damnat. *Ex quibus verbis protinus intelligitur, eos qui tales esse declarantur, iuxta legum sanctiones per sæculares magistratus esse plectendos.*

De duodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationẽ conuicti de hæresi, & persistentis in negatiua.

DVodecimus modus processum fidei terminandi & finiẽdi est, quãdo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur in hęresim deprehensus facti euidentia, seu testium productione legitima, non tamen cõfessione propria; & hoc est, quando ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hęretica prauitate, vel facti euidentia: vtpote, quia hęresim publice prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus legitime non potuit; tamẽ [a] ipse sic conuictus & deprehensus, persistit firmiter in negatiua, & confitetur constanter catholicam sanctam fidem. 207

Iste [b] talis quamdiu sic persistit in negatiua, hęreticus impœnitens est cẽsendus, iuxta notata per Hostien. in summa. tit. de hæret. §. Qualiter quis in hæresim deprehendatur, vt patuit supra par. 2. q. 34.

Circa istũ talis practica est seruanda. Talis duro carcere est tenẽdus in compedibus et catenis, frequẽter ab Episcopo et Inquisitore conũctim et diuisim, et per se, et per alios est efficaciter admonendus, quòd eis detegat veritatem, indicãdo ei, quòd si faciat et confitetur errorem suum, ꝙ ad misericordiã admittetur, abiurando primitus illam hæreticam prauitatem: si autem noluerit, et steterit in negatiua, quòd ad finem relinquetur brachio sæculari, et mortem non poterit euadere temporalem.

Quòd si diutius informatus et expectatus, steterit in negatiua, Episcopus et Inquisitor modo coniunctim, modo diuisim, nunc per se, nunc per alios

'Qualitates articulorum damnatorũ, quos profitebatur Hieronym. de Praga.

Abiuratio Hieronymi de Praga.

Hieronymi de Praga relapsus in hæresem.

Negans crimen, de quo est conuictus, censetur impœnitens.

alios probos viros trahāt ad se modo vnū testem, modo alium informando eum, quòd attēdat quid deposuit, & si dixerit verum vel non: quia si non, damnat se ipsum ęternaliter, & alium temporaliter; & quòd non vereatur saltem secrete eis dicere, ne ille delatus moriatur iniuste: & verba talia studeant dicere, vt clare videant si deposuerunt veritatem, nec ne.

Quòd si testes sic informati steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ex hoc statim velint Episcopus & Inquisitor negotium per sententiam determinare, tradendo taliter deprehensum brachio seculari; sed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehensum ad affirmatiuam, nunc testes, diuisim tamen, ad executiendam bene conscientiam suam: & singulariter attendant Episcopus & Inquisitor ad illum testem, quem viderint melius dispositū ad bonum, & qui videatur melioris conscientię: & circa illum instent diutius, si res ita se habuerit, vt deposuit nec ne, eius conscientiam onerando.

208 De teste vacillante.

Et si viderint testem aliquē vacillare, vel aliàs habeant indicia cōtra eum, propter quę suspectus, quòd falsitatem dixerit, merito habeatur, de bono consilio peritorum arrestent eum, & procedant vt iustitia suadebit. Compertum namque est frequenter & frequentius, quòd sic deprehensus testibus fide dignis, postquàm in negatiua diu perstitit ad cor reductus, pręsertim veraciter informatus, quòd non tradetur brachio seculari, sed ad misericordiam admittetur, si suam detegat prauitatem; & veritatem, quam diutius negauit, tunc libere confitetur. Et frequenter repertum est, quòd testes malitia agitati, ac inimicitia superati, se adinuicem colligarunt ad imponendum insonti hæresim prauitatem; postea vero ad informationē frequentem Episcopi & Inquisitotis, remorsu cōscientiæ fatigati, reuocant quod dixerunt, & fatentur malitiose se illi imposuisse tantam labem, propter quod talis & taliter deprehensus non est per sententiam festinandus, sed diutius, quia per vnū annum, vel plures expectandus, antequàm sic tradatur curię seculari.

Si talis tandē remorsum suę fateatur ab iure, &c.

Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia concedenti, si sic delatus ac legitime deprehensus recognouerit culpam suā, ac confessus fuerit iudicialiter se fuisse illaqueatum tanto tpe pfata hęretica prauitate & illam ac omnem hæresim non cōtempserit abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris congruam exhibere, tanquam in hæresim deprehensus & propria confessione, & testiū legitima productione, vt hæreticus pœnitens, abiuret omnē hæresim publice, per formam, de qua agitur in octauo modo supra posito processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si vero sit confessus, quòd incidit in hęresim, sed nec omnem, nec illam voluerit abiurare, sed steterit in illa animo pertinaci, relinquatur brachio seculari, & agatur circa illum per modū, de quo supra agitur in decimo modo processū fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si autem ipse deprehensus steterit constanter in negatiua: sed ipsi testes resilierunt à sua affirmatiua, suum testimonium reuocando, ac culpam suam recognoscendo, quia insonti tantam labem falso imposuerunt, rancore & odio agitati, prece seu pretio seducti, ipso delato vt immune à iudicio relaxato, punientur ipsi vt falsi testes, accusantes seu deferentes, vt notat Paulus super c. Multorum. & ver. illos, in prin. de hęret. in cle. & seretur sententia seu pœnitentia contra eos per formam tenoris sequentis.

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, vel falso seu malitiose imponētes innocenti crimē hæreticę prauitatis.

NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis, veniens per teipsum spontanea voluntate, aliàs non citatus nec vocatus, ac cōparēs personaliter corā nobis Inquisitore prędicto, seu Episcopo & Inquisitore prędictis in iudicio constitutus accusasti, seu denuntiasti, ac testificatus fuisti medio iuramento, q talis, de tali loco, & talis diœcesis, talia dixit seu fecit contra sanctam fidem catholicam, ac in fauorem hæreticæ prauitatis, *exprimantur illa*: Nos merito pręsumētes te nō falso cōtra prædictū talem talia deposuisse, nec ex odio vel rancore, neq; ex animo malignandi, sed zelo fidei orthodoxæ, quantū ptima facie apparebat: dictum talem vocari fecimus coram nobis, & in iudicio constitutum, iuratumq; de dicenda veritate requisiuimus, quatenus de prędictis super facto hæresis quæcunque sciret tam de se quàm de aliis plenam & meram nobis diceret veritatē: quo constanter negante prędicta: & in negatiua diu & continue persistente, suspicantes eundem negare veritatem contra proprium inramentum, eundem fecimus tanto tempore in carcere detineri: sen aliàs arrestari, credendo te & alios eundem nobis zelo fidei detulisse. Demum tam ex negatiua ipsius delati talis, (in qua perstitit, & persistit medio iuramento, & multo tempore expectatus) quàm ex quibusdā verisimilibus coniecturis merito suspicantes, quòd tu malitiose & calumniose cōtra talem prædictum deponens, eum inuoluere nixus fueris in crimine tam nefando; te [4] citari, & ad nostram præsentiam adduci, ac prædictum talem coram nobis fecimus confrontari: & cum prædictus talis delatus in negatiua perstiterit, & tu in affirmatiua; & vterque medio iuramento, te iussimus detineri donec de prædictis (prout nos decuit) fuissemus plenius informati; & compertis talibus & talibus, *exprimatur*, te de carcere educi fecimus, & coram nobis in iudicio constitutum iuratumque, iterum monuimus & requisiuimus canonice, quòd nobis aperires & diceres an ea, quæ contra talem prædictum deposueras, continerent in aliquo veritatem: tu vero ductus consilio sanio

ri, tuæ

ri, tuæ malitiæ conscius, & ad cor rediens, constitutus in iudicio coram nobis sponte & libere recognouisti, quòd omnia & lingula quæ deposueras contra eum, non fidei zelo, nec veritatis amore hoc feceras, sed potius typo malitiæ & rancoris, & liuore iracundiæ, & odio cõcitatus, & quòd talia, quæ deposueras contra eum, non continebant in aliquo veritatem, sed simpliciter erant falsa: petens tu humiliter pro præmissis tibi misereri, ac tibi iniungi pœnitentiam salutarem: Nos igitur Episcopus & Inquisitor præfati, pensatis præmissis ac circũstantijs alijs, quibus motus animus noster & cuiuslibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti quòd veritatem, quę sola in negotio fidei quęritur, denigrasti, syncentatem sancti officij Inquisitionis corrupisti, & nos tuos iudices delusisti, in prędictum fidei orthodoxæ, & in scandalum ac graue periculum prędicti talis innocentis, quem in tam detestabili crimine malitioſe & fraudulẽter inuoluere nitebaris, falsum ferendo testimonium in iudicio coram nobis: Ea propter ne (sicut nec debet nec expedit) tale & tã graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pœna transeat ceteris in exemplum, & alij à consimilibus arceantur, sedentes pro tribunali more iudicium iudicantium, facto sanctis Euangelijs, positis coram nobis, vt de vultu Dei omne iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentesque præ oculis solum Deum, de multorum peritorum in theologiæ facultate, & in iure canonico & ciuili maturo consilio pariter & digesto, te talem in causa fidei falsum testem, seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, in his scriptis per nostram diffinitiuam sententiam condemnamus: in quo sub vinculis ferreis in pane doloris & aqua angustię, quamdiu vixeris, agas pœnitentiam de præmissis, solam vitam tibi de misericordia relinquentes; & nihilominus quòd statim ponaris & eleueris in scala, in tali porta huius ecclesiæ, in qua stes ligaris manibus, & capite discooperto, & in camisia spoliatus, vsque ad horam prandij; & modo consimili tali die Dominica in porta talis ecclesiæ, & tali in tali, &c. *ponantur alia, vt visum fuerit, & culpa maior vel minor exegerit delinquentis*: Referuantes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus dictam pœnitentiam libere valeamus mitigare, relaxare, aggrauare, & mutare, si & quando, & totiens quotiens, nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia, &c. etera.

210 Si autem taliter deprehẽsus, per annũ seu plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus perstiterit in negatiua continue, & testes legitimi in affirmatiua; disponant se Episcopus & Inquisitor ad relinquendum eundem brachio sæculari, mittendo eidem aliquos probos viros fidei zelatores, & præsertim religiosos eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui sibi indicent, quòd mortem non potest euadere corporalem, dum stat in negatiua; sed tradetur tali die vt hæreticus impœnitẽs brachio sęculari: Et nihilominus Episcopus & Inquisitor, mittant balliuo, seu potestati curiæ sæcularis, quotiens tali die & hora ac loco, extra ecclesiam tamen, veniat cum familia sua ad recipiendum quendam hæreticum impœnitẽtem, quẽ tradent ei; & eriam quòd faciat publice pręconizari in locis illis, in quibus pręconizationes alię fieri consueuerunt, quòd omnes sint tali die & hora in tali loco ad audiendum sermonem, quem Inquisitor faciet de fide, & tradent Episcopus & Inquisitor quendam hæreticum pertinacem brachio sęculari.

Aduenientre autem dic prędicta ad ferendã sententiam assignata, erũt Episcopus & Inquisitor in loco prędicto, ipso tradendo ibid. m existente in alto, & clero & populo congregato, vt eminenter ob omnibus videatur: ac præsente Potestate curię sæcularis, stante ipso tradẽdo, si fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, vel cuiuscũq; religionis seu ordinis obumbratione fuscatus, induto, ac dispost to ac si deberet in suo ordine ministrare. Et facto sermone per ipsum Inquisitorẽ, si (vt dictum est) relinquendus ipse fuerit in sacris ordinibus cõstitutus; Episcopus in pontificalibus indutus, si degradabit, ea quæ sunt officij sui retrogrado ordine auferẽdo, incipiendo à supremo: & poterit vti verbis contrariis his, quibus in conferendo talem ordinem Episcopi vti consueuerunt.

Qua degradatione expleta, si tradẽdus fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel si nõ fuerit, facto sermone prædicto, legantur culpæ tradendi seu relinquendi brachio sæculari: quibus lectis feretur sententia per hunc modum.

Forma tradendi seu relinquendi brachio sæculari eum, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam profiteatur.

211 NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus:

ATTENDENTES, quòd tu talis, de tali loco, & talis diœcesis, fuisti nobis delatus de tali hęretica prauitate, *exprimatur*, & vellem certiorari, an ea quę de te, et contra te nobis dicta fuerũt, veritate aliqua fulcirẽtur, et an tu ambulares in tenebris vel in luce, descendimus ad nos informandũ, testes diligentius examinandum, teque vocãdum acinterrogandum sæpius medio iuramento, defensioneſque exhibendum, et ad omnia et lingula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones. Verum cum vellemus præsens tuum negotium fine debito terminare, solẽne consilium tam in theologiæ facultate, quàm in iure canonico et ciuili coram nobis fecimus congregari; et visis ac diligẽter discussis, processus meritis, ac omnibus et lingulis in præsenti causa productis, deductis, actis, et actitatis æqua lancẽ libratis, prædictorũ consilio digesto pariter et maturo, reperimus contra te probatum legitime, quòd sui sti tanto tempore infectus hæretica prauitate: nã

reperimus

eperimus quòd dixisti & fecisti talia & talia, ex-
primantur, ex quibus apparet manifestè quòd ex legitime deprehensus in prædictam hæreticã pra-
uitatem. Sane cum cuperemus (prout adhuc cupi-
mus) te veritatem fatendo resilire ab hæresi ante-
dicta, & reduci ad gremium Ecclesiæ sanctæ, & ad
sanctæ fidei vnitatem, vt sic saluares animam tuã,
& tam animę quàm corporis mortem euaderes ge-
hennalem: tam per nos, quàm per alios nostram
diligentiam exercentes, ac te per longa tẽpora ex-
pectantes; tu in reprobum sensum datus contem-
pristi acquiescere nostro consilio saniori, immo
perstitisti & persistis in negatiua pertinaciter ani-
mo indurato: quod dolẽter referimus & referẽdo
plangimus & dolemus. Verum cum Ecclesia Dei
tanto tempore te expectauerit, quatenus resilires
recognoscendo propriam tuam culpam, & nolue-
ris neque velis; & non habeat vltra quid tibi gratię
† Vox His-
pana, idest,
beneficij.
faciat atque mercedis †: ea propter vt sis ceteris in
exemplum, & alij ab huiusmodi hæresibus arceã-
tur, & tanta facinora nõ remaneant impunita: Nos
Episcopus & Inquisitor, iudices in causa fidei me
morati, sedentes pro tribunali more iudicum in-
dicantium, sacrosanctis Euangelijs positis coram
nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrũ prodeat,
& oculi nostri videant æquitatem, habentes præ
oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriã & ho-
norem: te talem in nostra præsentia constitutum
hac die, & hora, & loco, tibi ad audiendum senten
tiam diffinitiuam assignatis: diffinimus, declara-
mus, ac sententiamus, te esse hæreticum impæ-
nitentem, & tradendum, seu relinquendum, vt
talem, brachio sęculari, & per hanc nostram sen-
tentiam, vt vere hæreticum pertinacem, ac im-
pænitentem, à foro ecclesiastico te proijcimus,
& tradimus, seu relinquimus brachio sæculari, ac
potestati curiæ sęcularis: Eandem curiã sæcula-
rem efficaciter deprecantes †, quatenus circa te,
citra sanguis effusionem & mortis periculum,
suam sententiam moderetur: Lata est hęc sen-
tentia, & cetera.

Et nunc Inquisitor conferet omnibus, qui præ-
dictis sermoni & sententiæ interfuerũt, quadragin
ta dies de indulgentia ex parte dñi nostri Papę in-
dicando etiã publice, ip omnes qui præstiterũt au-
xilium, consilium, vel fauorem in facto fidei ante
lato, habuerunt tres annos de indulgentia.

De associan
tibus relaxa
tum.
Poterunt autẽ Episcopus & Inquisitor dispo-
nere, quòd aliqui probi viri fidei zelatores, ipsi re
licto curiæ sæculari non ingrati, sed familiares &
grati, associent dictum relictum, dum curia sęcu-
laris in eum suum officium exequetur, qui eum
consolentur, & adhuc inducant, quòd fatendo ve
ritatem, ac recognoscendo culpam suam, resiliat
ab erroribus suis.

Quòd si forsan post sentẽtiam, & iam relictus,
& ad locum vbi est comburendus, deductus, dixe
rit se velle fateri veritatem, & recognoscere culpã
suam, & ita fecerit, & paratus fuerit huiusmodi hę
resim & omnem aliã abiurare: licet præsumatur,
quod hoc faciat plus metu mortis, quàm amore
† Vide quæ
ibi scripsim⁹.
veritatis, crederem (vt dictum est supra in decimo
† modo processum fidei terminandi) quòd de mi-

A sericordia posit recipi vt hæreticus pœnitens, et
perpetuo immurari, iuxta gloss. super c. Ad abolẽ-
dã. §. præsenti. et ver. audientia. et c. Excõmunica-
mus 2. de hæret. quãuis non, vt puto, de rigore iu-
ris, nec tali conuersioni (vt dictum est ibi) est ma
gna fides adhibenda à iudicibus fidei.

COMMENT. XLVIII.

De hoc modo agunt Tabiensis in sum. verbo, In- Num. 207.
quisitor. §. 24. Iacobus Sprenger in malleo ma
leficarum par. 3. q. 31. Syluester lib. 3. de strigibus c.
4. puncto 14. & Locatus in fine operis Iudicialis in
B *formula tradendi brachio sęculari hæreticum impæ-*
nitentem fidem tamẽ catholicam profitentem. & Re-
pertorium Inquisitorum verbo, sententia.

In hoc autem modo præter præxim, quæ absolu- Quid potis-
tissima est in hoc casu, duo potissimum offert Eymeri mum tradat
cus examinanda: quorum primum ad reum negatiũ Eymeric⁹ in
spectat, alterum vero ad testes, de quibus, ac pleriq; duodecimo
alijs occurrentibus singillatim receptiora, & securio modo.
ra trademus.

a ¶ Tamen ipse sic conuictus et deprehensus,] Num. 207.
Ita hunc locum imprimendum curauimus ex tribus
manuscriptis Sabellano, Bononiensi, & codice Car-
dinalis de Gambara: nam in Barcinonensi impresso ita Locus emen
C *legebatur:* Cũ ipse sit conuictus, et deprehensus. *datus.*
quæ lectio non multum cum antecedentibus & cõse-
quentibus cohærebat: quare manuscriptos secuti su-
mus, quorum planior et facilior est lectio.

b ¶ Iste talis quamdiu sic perstitit in negatiua, Num. 207.
hæreticus impœnitens est censendus.] *Ex his ver-*
bis, & illis quæ profert Eymericus paulo post, num.
210. ibi: Qui sibi indicent, quòd mortem non po-
test euadere corporalem, dum stat in negatiua. *Ité*
ex quæst. 34. partis secundæ, nu. 3. & denique, ex tota
serie huius disputationis, videtur dirimi quæstio illa
anceps & controuersa, de qua valde olim fuit dubi-
tatum: An qui accusatur de hæresi, de qua legitime
D *conuincitur, & negat se talia dixisse vel fecisse; pro-* An negatiu⁹
fatur tamen se omnino credere & tenere, quod tenet professus se
et credit sancta Romana Ecclesia, sit velut hæreticus credere vt
impœnitens tradendus curiæ sæculari. credit Eccle
sia, sic tradẽ
dus curiæ sæ
Et non obstante prædicta professatione, procul- cular.
dubio tradendus est, vt his locis docet apertissime
Eymericus, cuius sententia vera est et communis, quã
tradidit decisio Rotę antiqua 875. tit. de hæret. quæ
incipit: Accusatus. *tenet etiam Hostiensis hoc loco*
ab Eymerico citatus. Calderinus consil. 2. tit. de hæ-
ret. Ioannes Anania in cap. excommunicamus. §. a-
dycimus. de hæret. & alij quidam ex antiquioribus.
Recentiores autem fere omnes, qui de puniendis hæ-
E *reticis scripserunt, hanc ipsam sententiam audacter*
profitentur: Repertorium Inquisitorũ verbo, negatiua. §. si tamen accusatus. Albertinus tract. de agno-
scen. assertio. q. 8. nu. 7. & 8. & q. 34. nu. 51. idem vi-
detur tenere Boerius decisione 343. incipien. Quia in
præcedenti. *cõtra id, quod male prius differuerat de*
eis. 341. incipien. Inquisitus de hæreti. *tenet etiã Si-*
mancas de catho. instit. tit. 48. nu. 25. et 26. et Ioan-
nes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 69. & seq. et ce-
teri bene sentientes vno consensu.

Et quamquam non desint rationes viæ quidem

& effi-

& efficaces ad hanc ſententiam comprobandam, de quibus paulo poſt agam; hoc mihi videntur iam olim initio conſtituẽ delegatę Inquiſitionis definimiſſe concilium Biterrenſe, & Narbonenſe, in quorũ primo videlicet Biterrenſi cap. 6. 7. 8. & 9. de hac ſpecie, ac etiam de ordine procedendi in tali caſu ita ſcriptum eſt:

Cap. 6. Illos qui cum ſint culpabiles, contemnunt cõparere infra tẽpus gratiæ, aut malitioſe ſupprimũt veritatem, citetis ſuo tempore nominatim.

Cap. 7. Eiſque ſi veritatem contra ſe innentam confiteri nolnerint, exponatis capitula ſuper quibus inuenti ſunt culpabiles, et dicta ſimiliter teſtium publicetis:

Cap. 8. Ac datis dilationibus competentibus, et defendendi facultate conceſſa benigne admittatis exceptiones, et replicationes legitimas eorundem.

Cap. 9. Et ſi quidem in ſua defenſione defecerint, niſi culpam probatam gratis confiteri voluerint, aſſignato ad ſententiam termino peremptorio competenti, damnetis eoſdem: non enim ſunt ad miſericordiam admittendi, dũ in ſua negatione perſiſtunt, quantumcunq; voluntati Eccleſiæ ſe ſupponnnt. *hactenus ibi.*

Iã concilium Narbonenſe apertius eandem ſententiam comprobans c. 26. ita cauit.] Si quis tamẽ culpam ſuam, ex qua poſſit credens vel hæreticus iudicari, de qua plene per teſtes ſeu aliam probationem conſtat, pertinaciter negare non metuit, quamdiu in huiuſmodi negatione perſiſtit, licet aliàs conuerſionem prętẽdat, hæreticus abſque dubio eſt cenſendus: euidenter namque impœnitens eſt, qui peccatum nec vult etiam confiteri. *hactenus ibi.*

Iam in Hiſpania prima inſtructione Hiſpalẽſi anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 14. apertiſſime declarata eſt eadem ſententia, ſimulque prouiſum, ut quotiens talis caſus occurrerit, Inquiſitores vitam & mores teſtium diligentiſſime perſcrutentur, quod & ab Eymerico quoque hoc loco copioſe & vere traditum eſt.

Illud vero pra ceteris eſt adnotandum, quod euidenter videtur indicare præcitatum concilium Narbonenſe, videlicet, hanc concluſionem de damnando tanquam impœnitente eo qui hæreſim contra ſe probatam negat, licet proteſtetur ſe credere, locum habere non modo cum quis conuincitur de hæreſi, quam dixit; verum etiam de facto aliquo hæreticali, ex quo poſſit vel hæreticus, vel credens hæreticorum iudicari: quod eſt valde ſingulare & notandum: qua autem ſint facta hæreticalia, dixi ſupra in hac 3. par. num. 109. vſq. de ſignis & indicijs, quibus diuerſarum ſectarum hæretici cognoſci poſſint, & quę ſint facta ex quibus homines iudicantur hæreticorum credentes, docui parte 2. ſuper q. 50. §. facti autem.

Rurſus aduertendum eſt, hic haberi ſermonem de eo, qui negat factum hæreticale, de quo legitime conuincitur, non autẽ de illo, qui cõfitetur factum hæreticale, prauam autem intentionem negat: nã in hoc alia agitatur difficultas diuerſa ab ea, quam hic tractamus, de qua vide in præcitato loco.

Rationes q̃ bus ſuperior

Quòd ſi quis quærat, quibus rationibus hęc ſententia niti poſſit, illę in promptu ſunt. Primum, quoniam ſi hæreſis huius negatiui plene ac legitime probata eſt, iam Eccleſia conſtat hunc hæreticum eſſe, qui niſi errores ſuos confiteatur ac deteſtetur, velut impœnitens hæreticus merito tradẽdus erit curiæ ſæculari. A ſententia ſul citus.

Rurſus qui legitime contra ſe probatos errores nõ concedit, quamuis proteſtetur, ſe rectã fidem tenere, nihilominus non ſatisfacit Eccleſiæ, quę in primis ſatisfactionem poſtulat de probatis hæreſibus, quas ipſe ſe dixiſſe diffitetur: quam ob rem eum non ſit correctus, velut impœnitens erit damnandus, quoniã peccati venia non datur niſi correcto:

B *Poſtremo, quia ad veram pœnitentiam neceſſaria eſt confeſſio, nec veniam conſequi meretur qui peccatum non agnoſcit. c. non poteſt, cum ſeq. de pœniten. diſt. 1. cum itaque is negantinus non confiteatur, impœnitens putatur, ac curiæ ſæculari propterea merito eſt relinquendus. pluret alias rationes in eandem ſententiam viuas ſane & expirantes commemorat præfata deciſio Rotæ 875. quas breuitatis gratia omitto.*

Ex his omnibus valide refellitur ſententia Iulij Clari, qui in §. hæreſis. verſ. & nota in hoc caſu propoſito. de hac veritate dubitauit, quamuis Eccleſiæ iudicio ſe ſupponat. ceterum à ſuperiori ſententia nullo modo eſt recedendum, & hoc iure vtimur. Sententia Iulij Clari reiecta. Ç

Nec quiſquam dicat, iniuſte ſe hac ratione condemnari, nec conqueratur de iudicibus Eccleſiaſticis, vel de iudicio Eccleſiæ ita ſtatuentis, quę de occultis nõ iudicat: ſed ſi fortaſſis per iniquos teſtes eſt conuictus, ferat id æquo animo, ac lætetur, quòd pro veritate mortem patiatur.

Monebo tamen hoc loco apertioris doctrinæ gratia, nonnulla eſſe neceſſaria, ad hoc vt prędicta ſententia locũ habeat, vt optime admonent Albertinus in dicto tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 8. nu. 8. et q. 34. nu. 51. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1, nu. 84. & ſeq. Vt præfata ſeu eiuſdem ob ſeruet, quæ requiruntur. D

Primum, quòd ſit conuictus de vera & formali hæreſi, verbi gratia. de hac: Non eſſe purgatorium, non de aſſertione ſcandaloſa, temeraria, male ſonante, aut ſimilibus: idem forte dicas de factis, ex quibus inſurgit hæreſis vel apoſtaſia ſeu credentia, iuxta conciliũ Narbonenſe, vt paulo antea dicebamus, in quo multa prudentia opus eſt.

Alterum eſt, quòd verba hæreticalia, de quibus negatiuus conuincitur, ſint certa & clara, nõ dubia vel ambigua, habentia duplicem ſenſum, hæreticum vnum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto ſenſu hæretico, catholicus accipiendus eſt, vt latedo cet idem Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 7. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. num. 366. dubia enim in meliorem & ſaniorem partem interpretari debemus, vt etiam docet ſanctus Thomas 2. 2. q. 60. art. 4. E

Tertium eſt, quòd reus conuincatur de hæreſi, quã negat, per teſtes legitimos & idoneos, ſeu omni exceptione maiores, non per inimicos aut ſingulares, aut aliàs inhabiles.

Quartum eſt, vt illud factum ſeu dictum hæreticale, de quo reus conuincitur, ſit recens, non vetuſtum; ita

ſtum; ita vt veriſimiliter reus credatur eius fuiſſe oblitus, cum in facto antiquo obliuio præſumatur: de quo quid ſit ſentiendum, abunde dixi ſupra in 2. parte, ſuper quæſt. 34. §. ſed in hac quæſtione. & §. ſeq.

Poſtremum eſt, quòd is negatiuus per teſtes conuincatur aſſeruiſſe ſe illa credere, & credenda alijs eſſe. nam cum teſtis deponit de verbis hæreticalibus ab alio prolatis, debet etiam deponere de illius accuſati credulitate. quia hoc in verbis neceſſarium eſt: cum aliquando talia verba poſſint dici referendo aliorum opiniones, aut diſputando, aut lapſu linguæ, aut ſubito iracundiæ calore, aut alijs huiuſmodi modis: hæc omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota ſerie prædictæ deciſionis 875. vt optime prædictatis locis obſeruauit Albertinus, quidquid dicat Ioannes Rojas, qui fortaſſis in hoc non bene perpendit verba Albertini.

Num. 209. c ¶ Forma puniendi ac condemnandi falſos teſtes, etc.] *Quoniam in hoc duodecimo modo proceſſum fidei terminandi poteſt contingere teſtium falſitas; ideo quaſi incidenter de teſtibus falſis puniendis differit Eymericus: nã ex profeſſo hoc tractat infra pær. 3. q. 73. vbi diximus copioſe. id ſolum hoc loco admonebo, dubitatũ fuiſſe olim, an Inquiſitor poſſet teſtes falſos punire, & qua pœna. ſed hac quæſtio hodie penitus ceſſat, vt experientia ipſa quotidie teſtatur. Adde Zanchinum tract. de hæret. c. 14.*

Inquiſitor falſos teſtes punire poteſt.

Iam quantum attinet ad formam ferendi ſententiam contra falſos teſtes, diligenter eam hic proſequitur Eymericus, quem per omnia ſequuntur reperiorum Inquiſitorum verbo, ſententia, §. ſequitur forma ſententiæ. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula ſententiæ contra falſos teſtes, ſeu falſum deponentes.

Num. 209. d ¶ Te citari, et ad noſtram præſentiam adduci, oc prædictum talẽ coram nobis fecimus confrõtari.] *Hoc ipſum in eadem facti ſpecie conſuluit faciendum Eymericus ſupra tit. De cautelis Inquiſitorum cõtra hæreticorum cauillationes. §. tertia cautela. nu. 101. vbi diximus hanc reorum et teſtium conciliationem non facile eſſe admittendam.*

Cæterum, quia in hunc locum lectorem remiſerã, dum quærerem, nunquid in aliquo caſu locum hac cõfrontatio habere poſſit: nunc dico, prima fronte videri æquũ et rationi conſentaneum in hoc caſu, vt rei negatiui et teſtiũ affirmantium conciliatio fiat, vt ſic veritas habeatur, ne innocens negatiuus curioſe ſcrutari vltimo ſupplicio afficiendus tradatur:

Veruntamen quia grauis eſt hæc cauſa de confrontatione facienda, ideo in ea multũ circunſpecte loqui oportet, ne ex dictis noſtris quis arripiat occaſionẽ; & inconſiderate quandoque agat.

Confrõtatio teſtiũ & reorum in crimine hæreſis, an & quãdo locum habeat.

Sit ergo in hac re hoc primum axioma: Vbi magna affuerit cauſa, & omne periculũ ceſſauerit, recto iudicium arbitrio quandoque fieri poteſt hæc confrontatio. ita Simancas & vere in enchyridio violata religionis tit. 35. nu. 16 quam ob rem etiam in hoc caſu, de quo hic Eymericus agit, cũ reus in negatiua perſeuerat, non aliter fieri poterit confrontatio, niſi procul abſit omne periculum: quod ſi aſſuturum crederetur ipſis teſtibus, nullatenus eſſet facienda ad explorandam veritatem; ſed tutius ad condemnationem negatiui poſſent Inquiſitores deuenire, nec dicentur iniuſte eum condemnare, cum legitimis teſtibus ſit conuictus: quia ſi facile permitterentur huiuſmodi confrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum: nam homines à teſtificando contra hæreticos propterea auerterentur, quod eſt omnino præcauẽdum, ne publicum commodum ob priuatam vnius, aut alterius vtilitatem lædatur.

Sit ſecundum axioma: Confrontatio tunc ſecure fieri poteſt, quãdo teſtes complices ſunt eiuſdẽ criminis cum reo: hoc enim caſu manifeſtũ eſt ad conuincẽdum reum negantem nominãdos ei eſſe complices, cũ quibus dicitur deliquiſſe: quare ſimiliter poterũt ei confrontari. neq; enim tunc tam confrontantur vt teſtes, quàm vt complices.

Sit tertiũ axioma: Cũ viliſſimi ſunt teſtes & rei; qui parum curãt bonã vel malã habere famã, quales ſunt viliſſimi meretrices, & viliſſimi homines, qui humeris onera deferunt, & ſi qui ſunt ſimiles: tũc fieri fortaſſis poterit confrontatio. ſed hoc caſu omnem periculi ſuſpicionem procul etiam abeſſe oportet: ac in alijs etiã forſan caſibus poterit admitti, qui recto iudicum arbitrio relinquuntur.

In confrõtatione facienda, & vbi fieri facta, quid obſeruandũ.

Iam in confrontatione facienda hæc mihi videntur obſeruanda: primum ne ſolus Inquiſitor eam decernat, quia res magni momenti eſt: adhibeat ergo conſilium Epiſcopi & peritorum, ſine quorum aſſenſu nullo pacto crederem decernendam; quòd ſi non conueniant, maiores Inquiſitores conſulant. certe in ſupremo Senatu Sacroſanctæ & generalis Inquiſitionis Romanæ nunquã fiunt huiuſmodi confrontationes, niſi re cognita, et decreto interpoſito per Illuſtriſſimos Cardinales in tota Chriſtiana repub. Inquiſitores generales; vt vel hinc ceteri intelligãt quàm caute in re tam periculoſa ſit progrediendum.

Poſtremo vbi decreta fuerit confrontatio, cauendum eſt, ne ſimul duos teſtes, aut omnes quotquot teſtificati ſunt contra reum negantem producant coram ipſo, ſed ſingulos per ſe ciſtantes, et vtriuſque dicta notarius ſcribat: nam ſi diuerſi fortaſſis in tẽpore vel loco commiſti delicti deprehendantur, aut in alijs ſubſtantialibus eius delicti, de quo agitur; tũc magna præſumptio erit eos eſſe falſos, exemplo eorũ qui falſo Suſannam accuſarunt, vt legitur Daniel. c. 13. ſed hoc non erit obſeruandum cum teſtes & reus ſunt eiuſdem criminis complices: tunc enim omnes ſimul produci poterunt.

Quid obſeruandum ſit ea negatiua priuſquam condemnet.

Quantum vero attinet ad negatiuum, priuſquam vt impœnitens condemnetur, plurima conſiderare oportet: & rationem diligentem eſſe habendam et rei negatiui et teſtium affirmantium facile ſuadet grauitas huius negotij: nam ſi rens negatiuus ex vita anteacta, bonis moribus, et bona fama procul ab hæreſi ſibi obiecta abeſſe videatur, iniquo teſtimonio urgeri præſumendum erit. quod tunc magis erit ſuſpicandũ, cum teſtes non ſunt per omnia probati, aut aliquãdo accuſato fuerunt inimici: quod Inquiſitor ex officio debet inueſtigare.

Contra vero, reum negantem iniquum præſumere licebit, & iuſto teſtimonio conuinci, cum malæ vitæ & famæ fuerit, & teſtes probati ſint & graues. hæc inquam et alia huiuſmodi ſunt aduertenda priuſquã ad condemnationem deueniatur.

e ¶ Te

Num. 209. e ¶ Te tolem in cauſa fidei falſum teſtem ſeu delatorem ad carcerem perpetuum talē, etc. condemnamus.] *Ex hoc loco apertiſſime colligimus ſentire Eymericum teſtes falſo teſtificantes in cauſa fidei non eſſe puniendos pœna talionis, nec tradendos curiæ ſeculari, cum ad carcerem perpetuū dānes, de quo quid ſentiā, dicā copioſe infra ſuper dicta q. 73.*

Delatoris & teſtis falſi & qualis pœna in hoc crimine.

Ad hac, illud hoc loco obſeruabis, Eymericū quo ad pœnam aquiparare delatorem, & teſtes, & recte quidem: quoniam licet in alijs criminibus mitius puniatur qui falſo defert, quàm teſtes: at cum in hoc crimine delator ſeu denuntiator teſtibus annumeretur, vt aiunt Abbas & Felynus in c. in omni, de teſtibus. & Albertinus in tract. de ſecreto nu. 177. & Simācas in enchyridio tit. 23 nu. 7. cōſequitur aperte delatoris & teſtis falſi parem futuram pœnam, æqualemque vindictam, vt ſubtiliter, & breuiter indicat hoc loco Eymericus. B

Num. 210. f ¶ Qui ſibi indicent, quòd mortem non poteſt euadere corporalē dum ſtat in negatiua, etc.]

An qui falſo conuincitur in hoc crimine, poſſit illud fateri vt mortem effugiat,

Horum verborum occaſione diluēda eſt hoc loco pulchra difficultas, qua doctis etiam poſſit negotiū exhibere: An huic ita conuicto per falſos teſtes, qui re vera crimen hæreſis ſibi obiectum non admiſit, liceat illud fateri, & agnoſcere, ſeque infamare, vt mortem euadat temporalem, & miſericordiam implorando ad Eccleſiæ gremium pœnitentiamque admittatur.

Ac primum quidem cum fama inter bona temporalia numeretur, quamuis externorum bonorum maximum cenſeatur. cap. deteriores. 6. quæſt. 1. Ariſtoteles lib. 4. ethicorum cap. 3. B. Thom. 2. 2. q. 129. art. 1. traditque copioſe Dominicus Sotus lib. 4. de iuſt. & iure quæſt. 2. art. 3. concluſ. 4. & alij Theologi communiter, poteris vtique quilibet arbitrio ſuo ita famam vt pecuniæ & cetera bona temporalia profundere, præſertim ad vitam redimendam, qua cunctis rebus etiam pretioſiſſimis anteponenda videtur. C

Rurſus quamuis bonor ſeu bona fama res præſtantiſſima ſit, opinione tamen hominum, qua bonor conſiſtit, pluris æſtimatur ingens auri pondus, quàm tenuis honor & fama: vitā autem fama eſſe præferendam ſecundum eſſentiā valoris vtriuſque, nullus vnquam (quod ego ſciā) dubitauit. licere itaq; videtur vel ad conſeruandam vitam, nel etiam ad ſeuitiā tormentorum euitandā, neglecta fama crimē fateri quod non commiſimus. D

Multa in eandem ſententiam afferri poſſent, quę libenter omittimus, atque in hac difficultate ſit hæc prima concluſio: Quamuis homo ſit dominus ſuæ famæ, & ſe quandoque infamando, prodendo, & detegendo crimen quod commiſit, non peccet contra iuſtitiam, neque vlli iniuriam irroget; nihilominus ſaltem veniale peccatum committit is contra ſui ipſius charitatem: quod plane multo magis tunc contingeret, quando ad euadendam ſeuitiam tormentorum id diceret quod non commiſit: nam tunc culpam mendacij admitteret; mendacium autem licet ex ſuo genere non ſit peccatum mortale, dictum tamen in iudicio coram iudice legitime interrogante, et cum iramento precedenti, mortale peccatum eſt: quòd ſi venialis etiam tantum culpa eſſet, nec tunc E *quidem admittere licebit, quia mentiri ſuo genere malum eſt.*

Vt mortem fugiam' non licet fateri crimē quod nō feci mus.

Sit ſecunda concluſio: Quotiens quis conuincitur de nefandiſſimis quibuſdam horrendiſſimiſque flagitijs, quę aures exhorreſcunt, veluti de crimine vtriuſque maieſtatis læſæ, adulterio, & ſimilibus, ipſeque re vera hæc non commiſit, ſi vel vt mortem euitet, vel tormentorum ſeuitiam, vel aliud ſimile periculum infamet ſe fatenda quod non fecit, vix poteſt à mortali peccata excuſari, etiamſi non iuratus et extra iudicium talia diceret, propter graniſſimam infamiam, quam ſibi imponeret. has duas concluſiones colligo ex ſententia Soti lib. 4. de iuſt. & iure. quæſt. 2. art. 3. concluſione 4. circa finem. quem per omnia ſequitur Couarruuias lib. 1. varia. reſolutia. cap. 2. num. 8. cui ſententiæ libentiſſime ſubſcribo, quia & tutiſſima eſt, & omne peccati periculum excludit.

Quam ob rem, cum crimen hæreſis inter nefanda & horrenda delicta commumeretur, immo ſit graniſſimum & maximum, nullus vt mortem euitet debet de eo ſe infamare. quemadmodum enim grauiter peccaret, qui de eo crimine alterum infamaret; ita quoque peccaret qui infamaret ſe ipſum, iuxta doctrinam Archidiaconi in c. non eſt. 23. q. 5. Panormitani in c. ex parte. el 2. de ſepulturis. C *Sylueſtri in ſum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2. 2. q. 73. art. 2. & aliorum aſſerentium perinde eſſe peccatum mortale infamare ſe ipſum, ac infamare proximum.*

Confeſſarij quid agere debeant circa negatiuū.

Quare in hoc caſu, quamuis huic negatiuo duriſſimum videatur innocentem mori, & propterea forſan ſis credat ſibi licere ad mortem euitandam crimina obiecta fateri; nullo tamen modo id eſt permittendum. quam ob rem eorum theologorum & confeſſariorum, qui negatiuum talem conſolantur, & ad ſupplicium comitantur, munus erit eum inducere, vt veritatem prodat. ſed caueat omnino ne ſibi crimen, quod non commiſit, imponat, vt temporalem mortem euitet; meminerisque, ſe ſi patienter eā iniuriam & ſupplicium toleret, velut martyrem eſſe coronandum. D

Iam non obſtant rationes initio adductę, quibus vno verbo reſpondemus, quòd tametſi concedamus homines dominos eſſe famæ (quod tamen multi negant) ac de ea velut de pecunijs ſibi diſponere licere: certiſſimum tamen eſt tunc prohiberi cum præter famę iacturam peccatum committitur, vt in caſu propoſito.

Num. 210. An ad ſentētiam ferendā contra hæreticos, ſit neceſſaria præſentia iudicis ſæcularis,

g ¶ Ac præſente poteſtate curiæ ſæcularis, etc.] *In omnibus ſententijs eorum qui curia ſeculari relinquuntur, Eymericus ſecutus intra de hæreticis in hac cauſa tractantia, ſemper meminit præſentię curia ſecularis: quare non infrugifera hinc nec inutilis oritur dubitatio: An Epiſcopus, vel Inquiſitor poſſint ad talem ſententiam diffinitiuam procedere, abſente iudice ſeculari: vel contra, ita eius præſentia exigatur, vt ſententia aliter lata nulla ſit.* E

Ac prima quidem fronte dicendum videtur præſentiam ſecularis iudicis requiri; quoniam vbi certa forma, ſeu modus adiungitur iuriſdictioni alicuius iudicis, ceſſante eo modo, iuriſdictio ceſſare videtur. l. cum hi. §. ſi prator. ff. de tranſactio. facit

textus

textus in cap. quia propter. de electio. at à iure præscribitur Inquisitoribus certus modus promulgandi sententias aduersus hæreticos, videlicet, vt eas pronuntient relinquentes damnatos præsentibus Potestatibus secularibus animaduersione debita puniendos. c. excommunicamus 1. in princip. de hæret. c. ad abolendam. §. illos. de hæret. & c. nouimus. de verb. signifi. fit ergo, vt aliter nequeant sententias pronuntiare.

Rursus, cum aliquid est inductum à iure pro solemnitate sententiæ. si illud prætermittitur, non valet sententia. 2. q. 1. in summa. cap. nihil. & c. Primates. eadem causa. & q. quare in casu proposito necessaria videtur iudicis secularis præsentia, cum velut certa quædam solemnitas à iure præscripta esse videatur.

Præsentia iudicis secularis quatenus exigatur.

Verum his non obstantibus, certior & verior sententia est, valere sententiam condemnatoriam aduersus hæreticos latam in absentia iudicis secularis, dummodo interueniant alia substantialia. quamuis enim iura requirant in tali sententia, seu actu condemnandi, præsentiam iudicis secularis, seu Baillivorum suorum, non ita postulant, vt absq; illis nihil vtile geratur, sed vt illi velut ministri sententiæ latam debitæ executioni mãdent: nã omnis actus alius præterea illis interdicitur in hoc crimine, quòd mere est ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Iam si præsentia Potestatis secularis necessaria esset in proferenda sententia condẽnatoria contra hæreticos impœnitentes, vel relapsos. facile ob hãc causam posset impediri officium inquisitionis, dum magistratus secularis, aut nulla, aut ficta interdum quæsita causa. suam præsentiam denegaret.

Postremo ita iudicandum uidetur de præsentia iudicis secularis in hac causa, ac de adhibendo & requirendo peritorum consilio, siue quo Inquisitores iudicare possunt, cum non teneantur necessario peritorum. aut consultorum iudicium aut opinionem sequi, vt dixi infra in hac 3. parte super quæst. 78. itaque quemadmodum sententia lata, vel contra suffragia peritorũ, vel non requisitis eorum suffragijs iure valet, eodem modo valebit non adhibita præsentia iudicis secularis.

Sed cum Inquisitor & Episcopus in reum sententiam tulerint, vbi suam præsentiam, aut uoluerit, aut non potuerit præstare secularis magistratus, ea quidem valida erit, & sufficiet per legitimam personã, publica si opus fueris scriptura interueniente (quod est tutius) intimare iudici seculari talem, verbi gratia Caluinum, pertinacem hæreticum & impœnitentem, seu relapsum esse iudicatum: ipseque magistratus secularis, quamuis præsens sententiæ nõ assuerit, fidem huic intimationi debet adhibere, & hæreticum sibi traditum vltimo supplicio afficere, nisi velit tãquam hæreticorum fautor, & sacri officij impeditor grauissime coerceri: nec processus copia sibi est tradenda, vt late alibi diffusi.

His ita vere constitutis, non obstant adducta in contrarium, quibus vnica solutione satisfacimus, dicentes ex sententia glossæ in clemen. 1. verbo, inhibentes, circa medium. de iure patronatus. quòd vbi mandatur aliquid sub certo modo faciendum ei, qui aliàs habet super ea re ordinariã iurisdictionẽ, etiãsi procedat illo modo, & forma non seruata, vel omissa, valet nihilominus, & tenet actus. manifestum est autem, Episcopos iurisdictionem ordinariam habere ad coercẽdos hæreticos: quamuis ergo non obseruent in hoc casu illam solemnitatem de adhibenda præsentia iudicis secularis, cum reos damnãt, nihilominus sententia valebit.

De Inquisitoribus vero, qui aliàs non habent ordinariam iurisdictionem contra hæreticos, dubium mains esse posset: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hæreticæ prauitatis eorum potestas & iurisdictio æquiparatur potestati ordinarię: immo non inepte quidem asserunt, maiorem eorum esse iurisdictionem in causis fidei, vt alibi examinabimus. quare quod de vno dicitur, de altero penitus accipi potest. & hanc sententiam olim etiam inuenio comprobatam responso quodam de hac re edito, quod extat in vetusto illo codice Marcelli secũdi Pontificis Maximi, cuius nobis copiam fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Guiliermus Sirletus, à qua nullo pacto crederem recedendum.

De tertiodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationẽ conuicti de hæresi cõtumaciter absentis, vel fugitiui.

TErtiusdecimus & vltimus modus 212
processum fidei terminandi & finiẽdi est, quãdo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hæretica prauitate; est tamen fugitiuus, seu absens cõtumaciter, sed congruo tempore expectatus: & hoc est in tribus casibus.

Primus est: quando ipse delatus est deprehensus in hæresi, vel confessione propria, vel facti euidentia, vel testium productione legitima: sed fugit, vel se absentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus casus est: quando aliquis est delatus de hæretica prauitate, & recepta informatione aliquali contra eum, habetur aliqualiter, seu leuiter suspectus de hæresi, & sic citatur responsurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excõmunicatus sustinet illam excommunicationem per annũ animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat.

Tertius casus est: quando aliquis impediuit directe iudicium, sententiam, seu processum fidei Episcopi, vel Inquisitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium, vel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis est excommunicationis mucrone percussus, quam si sustinuerit per annũ animo indurato, ex tunc est vt hæreticus condemnandus, per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

In primo casu ille talis est impœnitens hæreticus condemnandus, iuxta c. Ad abolendã. §. præsenti.

senti. In secũdo [a] casu, & tertio non est hæreticus impœnitens iudicandus, sed tamquam seu vt hęreticus impœnitens condemnandus, iuxta c. Cũ cõtumacia, & per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Circa quemlibet istorum talis practica seruanda est. Talis enim cõgruo tempore expectatus citetur per Episcopum, vel Inquisitorẽ in Ecclesia cathedrali illius diœcesis, in qua deliquit, & in alijs Ecclesijs illius loci, vbi domicilium contrahebat, & specialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

Forma [b] citandi cõuictum de hæresi absentem, vel fugitiuum contumacem ad sententiam.

213

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus, tali, talis diœcesis, seu talis ordinis, seu religionis, Spiritum consilij sanioris.

PRAE cunctis nostrę mentis desiderabilibus illud potissimum infigitur cordi nostro, ne tẽporibus nostris in dicta tali diœcesi vberẽ, florẽtẽq; vineam, Ecclesiam, inquam vineam Domini sabaoth, quam summi Patris dextera virtuosius cõplantauit, quam eiusdem Patris Filius proprij, ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipse almus Spiritus paraclitus miris ineffabilibusq; donis intimius fęcundauit, quam tota ipsa incõprehensibilis, atq; inattingibilis Trinitas beata, grandissimis, varijsque priuilegijs sanctius dotauit paritet & ditauit, Aper de sylua, q̃ est & dicitur hęreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei vberes deuastando, ac lacerantes, hęresum vepres palmitibus inserendo, serpẽsq; tortuosus nostri improbus humani generis inimicus, efflans virus, qui est Satanas & Diabolus, eiusdẽ vineę Dominicæ palmites inficiat, atq; fructus, virus prauitatis hæreticę immittendo. † Ne etiam ager ipse Dominicus, populus inquam catholicus, ad quẽ excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce, Dei Patris vnigenitus atq; primogenitus, seminauit miris sanctisq; prædicationibus, discurrit per villas & castella docẽs non sine magnis fatigationibus, elegit Apostolos viros vtique operarios industrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto magno illo die iudicij extremo vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cælesti horreo sancto suo, Sampsonisque vulpeculæ intricatæ, quę sunt personæ labe hæretica deprauatæ facies quidem habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum, segetem Dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucentem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo † perdant, impetuque validissimo accedant, pariter & accendant, dissipent & deuastent, synceritatem sanctę fidei catholicæ subtiliter & damnabiliter subuertẽdo: ea propter cum tu talis incideris in damnatas hæreses manifeste, illas publice in tali Ecclesia prædicando, seu taliter, *dicatur*, seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue deprehensus propria confessione in iudicio per nos recepta, & post captus fugeris, medicinam refutans salutarẽ: Nos vero citauerimus te vt de & super his coram nobis manifestius responderes, tuque ductus maligno spiritu paritet & seductus tenueris comparere; *Vel sic*: Ea propter cum tu talis delatus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te aliàs de eadem esses nobis suspectus leuiter, quod fores infectus labe prędicta, citauimus te, quatenus corã nobis personaliter cõpareres de fide catholica responsurus: Cumq; citatus renueris contumaciter comparere, excõmunicauimus te, ac excõmunicatũ fecimus publicari, in qua excommunicatione stetisti per annũ, seu annos tot animo pertinaci, latitans, & fugiẽs hinc & inde, ita q̃ nunc quò te duxerit malignus spiritus ignoramus, et cũ te expectauerim[3] misericorditer & benigne, vt reuertereris ad gremiũ Ecclesię sanctę Dei, & ad sanctę fidei vnitatem; tu facete contempsisti in reprobum sensum datus. Sane cũ velimus (vt tenemur, iustitia nos cogente) causam tuam huiusmodi, fine debito terminare, nec valeamus tam nefanda crimina conniuentibus oculis tolerare: Nos Episcopus & Inquisitor iudices in causis fidei supradictis, te talẽ sæpefatũ latitantẽ, profugum, & fugitiuum per præsens nostrũ edictum publicum requirimus pariter & citamus peremptorie, quatenus tali die, talis mensis, de tali anno in tali Ecclesia cathedrali talis diœcesis hora tertia, compareas personaliter cotam nobis diffinitiuam sententiã auditurus; significantes quòd siue comparueris, siue nõ, procedemus ad nostrã sententiam diffinitiuam contra te, prout ius, & iustitia suadebunt. Et vt præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiam, nec valeas ignorantię velamine te tueri, præsentes nostras literas, dictas requisitionem & citationem nostras in se continentes, volumus & mandamus affigi in valuis publice talis prædictæ Ecclesię cathedralis, in quorum testimonium singulorum, præsentes nostras literas impressione nostrorum sigillorum iussimus communiri. Datum, & cetera.

† Subintelligendum hic videtur aliquod verbũ, nempe, abscędat, aut aliud simile.

† Al. velocissimo

214 De citatis absentibus venientibus post annum.

Adueniente [c] autem die præfixa ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata, si profugus cõparuerit & consenserit publice omnẽ hęresim abiurare, humiliter pœnitẽs, admũti ad misericordiã postulando, si relapsus non fuerit, admittetur; & si fuerit deprehensus propria confessione, vel testium legitima productione, abiurabit & pœnitebit vt hæreticus pœnitens, secundum modum de quo agitur supra in octauo modo processũ fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Sed si fuerit suspectus violẽter, quia citatus respõsurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excommunicatus, & stetit in excommunicatione per annum animo pertinaci, & pœnitebit, admittetur

mittetur & sbinrabit omnẽ hęresim, & pęnitebit A vt hęreticus suspectus de hęresi violẽter pœnitẽs, secũdum modũ de quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi.

Si autem comparuerit & non consenserit abiurare, tradetur vt verus hęreticus impœnitens pręsens brachio sęculari, per modum de quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi.

Si autem contumaciter rennerit comparere, facto sermone per Inquisitorem, iuxta materiam, si talis profugus fuerit in sacris ordinibus constitutus, seu aliàs cuiuscunque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, Episcopus in pontificalibus indutus, degradabit eum, non realiter ea quę sunt sui officij ab eo personaliter auferendo, cum non sit pręsens: sed verbaliter & per sententiam eundem ab officio deponendo, iuxta c. Veritatis est verbum. de dolo & contu. & agitur supra parte 2.q.40.

Deponet autem eum Episcopus, seu degradabit per sententiam tenoris sequentis:

215 *Forma degradãdi uerbaliter absentẽ condemnandum vt impœnitentem.*

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & cetera.

ATTENDENTES, quòd tu talis in sacris ordinibus constitutus, *exprimatur*, vel talis religionis obũbratione fuscatus, *exprimatur*, tuis demeritis exigentibus, es mox per nos & venerabilem Inquisitorẽ hęreticę prauitatis impœnitens hęreticus iudicandus, & vt talis per nostram sententiam relinquendus brachio sęculari: ea propter iustitia exigente, & vt nobis mandant canonicæ sanctiones, sentẽtiam depositionis, ac degradationis in & contra te ferimus in his scriptis, te ab omni officio sacerdotali, & sacris ordinibus, ac prædicationę, atq; confessionũ audientia deponentes. Lata fuit hæc sententia, & cetera.

Formetur depositionis sententia secundũ q̃ in tali sacro ordine, vel tali fuerit cõstitutus. Qua lata, Episcopus & Inquisitor forment sententiã cõtra eum, iudicãdo eũ hęreticum pertinacem, & si volunt, etiam relinquendo eum per sententiam brachio sęculari: hoc est à foro ecclesiastico expellendo, licet non realiter tradendo, quia nõ est pręsens; & si volunt, etiam possiunt se habere mitius, scilicet, q̃ declarent eum fore hæreticum impœnitentem, sed non relinquant brachio sæculari, nec à suo foro expellant ad finem q̃ si adhuc voluerit pœnitere, possit libere & absque quæstione E admitti ad misericordiam, & abiuret.

Feretur autem sententia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam contra absentem, vel fugitiuum declarandum hæreticum impœnitentem.

216 NOs N. Episcopus miseratione diuina talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor hęreticę prauitatis, in terris talis dñi ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus de multiplici hæretica prauitate, fama publica referẽte, seu fide dignorum insinuatione: Nos quibus ex officio incumbit, descendimus ad videndũ, ac inquirẽdũ, an clamor, qui ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, & an tu sic delatus ambulares in tenebris, vel in luce: verũ cũ inuenissemus te in hæresim deprehensum, deponentibus contra te quãpluribus testibus fide dignis te, corã B nobis aduocatũ iussimus detineri, ac te interrogãtes medio iuramento, confessus es nobis iudiciali ter, quòd fuisti tanto tempore infectus prędicta hæretica prauitate: & quòd eras paratus pœnitere, ac dictam hęresim abiurare, & facere quæ tibi forent per nos imposita & mandata, *dicatur vt fuit*: Sed post maligni spiritus consilio ductus pariter & seductus, metuens tua vulnera vino & oleo salubriter confoueri, carcerem & arrestum fregisti pariter & aufugisti, latitans hinc & inde; & quò te malignus spiritus duxerit antefatus totaliter ignoramus. *Vel sic*: Verum cum inuenissemus contra te (taliter, vt prædicitur, nobis delatum de C hęretica prauitate) multa indicia, propter quæ suspectum leuiter de prauitate prædicta te merito haberemus, citauimus te per publicum edictum in talibus, & talibus ecclesijs talis diœcesis; quatenus infra certum terminum tibi per nos prę fixum, coram nobis in tali loco personaliter compareres, in & super prædictis contra te depositis; & aliàs de fide catholica, & eius articulis respõsurus: Tu vero insano cõsilio inhęrẽdo, renuisti contumaciter comparere: Cũque iustitia exigente te excommunicauerimus, ac fecerimus excommunicatum publice denunciari; tu medicinam refutans salutarem, dictam excommunicaD tionem vltra quam per annum sustinuisti, & adhuc sustines in reprobum sensum datus: animo pertinaci; & profugus latitans hinc & inde, ita vt quò te malignus spiritus duxerit, ignoremus. Sane cũ longo tẽpore *quia tandiu*, † te expectaue rit Ecclesia sancta Dei misericorditer & benigne quatenus ad eius misericordiæ gremiũ euolares, ab erroribus resiliẽdo, & fidẽ catholicã profitẽdo, ipsaq; te clemẽtiæ vberibus enutriret; malignorũ seductus consilio, acquiescere recusasti, in tua ptinacia perseuerans. Verum cũ vellemus, prout volumus, & debemus, iustitia nos cogẽte, causam tuam fine debito per sententiam terminare, citaui E mus te; quatenus hac die, & hora, & hoc loco, cõpareres personaliter corã nobis, diffinitiuam sententiam auditutus: & quia renuisti contumaciter comparere, merito te ostendis velle perpetuo in in tuis hęresibus & erroribus remanere, qđ dolentes referimus, & referendo dolemus. Sed cũ non possimus, nec velimus iustitiã subterfugere, nec tantã inobedientiam & contumaciam ad Dei Ecclesiam tolerare, ad exaltationem fidei catholicæ, & ad extirpationem prauitatis hęreticæ iustitia exigente, & tua inobedientia ac contumacia

† Alias quia tam diu quam

requi-

requirente hac die, hora, & loco tibi in antea ad audiendū diffinitiuam sententiā peremptorie assignatis, prehabito consilio multorū peritorū tam in iure canonico, quàm in theologię facultate, siue in iure ciuili, processus meritis visis & diligēter discussis, omnibusq; in eis contentis equa lance librat is: Nos sedentes pro tribunali more iudicū iudicantium, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis; vt de vultu Dei iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri videant equitatē; habentesq; pre oculis solum Deum, & sanctę fidei irrefragabilem veritatē, contra te talem absentem, vt presentem, beati Pauli Apostoli vestigia imitantes, sententiā diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

NOS Episcopus & Inquisitor iudices in causa fidei memorati, attendentes in causa ista fidei, ac processibus inde cōfectis, ordinē iuris fore seruatum; attendentes etiam q; legitime citatus non cōparuisti, nec per te nec per aliū te aliqualiter excusasti: attendentes etiam, quòd in prafatis hęresibus longo tempore contumaciter perstitisti, & adhuc etiā perseueras, ac excōmunicationē per tot annos in causa fidei sustinuisti, prout & nunc sustines animo indurato: attendentes etiam quòd Ecclesia sancta Dei non habet vltra erga te quid faciat; cum perseueres, & perseuerare velis in excommunicatione, & hæresibus prælibatis: Ea propter beati Pauli vestigia sectātes, declaramus, diffinimus, ac sententiamus, te talem absentem, vt presentem, esse hæreticum pertinacem, & vt talem relinquendum brachio seculari, & per nostrā sententiam diffinitiuam te à foro ecclesiastico expellimus, ac relinquimus potestati curiæ secularis: eandē curiam affectuosius deprecantes, vt si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sanguinis effusionē & mortis periculū suā sententiā moderetur. Lata fuit hęc sententia, &c. cetera.

217 Qui nam ex his habendi sint hęretici, & qui vt hæretici.

Considerandum est hic, quòd si iste profugus & contumax fuerit deprehensus in hæresim, vel propria confessione, vel testibus legitimis, & ante abiurationem aufugerit, est per sententiam vere hęreticus impœnitens iudicandus; & ita in sententia ponendum.

Si autē, aliter non fuerit deprehensus, nisi quia delatus & suspectus habitus fuerit citatus de fide respondsurus, & quia renuit cōparere, fuit excōmunicatus, & i excōmunicatione stetit vltraqnā per annū animo indurato, & tandem noluerit cōparere: iste non est iudicandus hæreticus, sed vt hęreticus, & vt talis condemnandus; & ita ponendum est in sententia, vt dictum est prius.

COMMENT. XLIX.

Referunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 32. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 25. et Locatus in fine operis iudicialis in formula sententię contra hæreticū fugitiuū contumacem, et congruo tempore expectatū. & Sylvester tract. de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto. 15.

Est autem totus hic Eymerici locus planus et facilis, et in praxi velut precedentes maiori ex parte

A *etiā nunc susceptus et vsitatus, paucis exceptis, quæ ob temporū varietatem sunt addita, vel immutata: quę qualia sint, suis locis explicabuntur. iam quę ad hunc locū spectant, copiose tractauit Simācas de catho. institut. tit. 2. & in enchyridio tit. 45.*

a ¶ In secundo casu & tertio non est hęreticus impœnitens iudicandus: sed, tanquam; seu, vt, hęreticus impœnitens condemnandus.] *Optime loquitur Eymericus, & secundum iuris regulas: & vtio differentię est, quia in primo casu de hæresi cōstabat (vt ipsemet auctor docet hic in principio versi. primus est.) per confessionem, vel facti euidentiā, vel testium depositionem: in secunda vero & tertio*

B *solum per iuris præsumptionem.*

Hoc vero discrimen dū vult auctor adnotare, addit illas voces, tanquam: &, vt; quę licet quandoq; veritatem significent, at vt plurimū similitudinem includunt. c. enim dudum 1. de electio. & alibi sæpe, qua velut nota omitto.

Archidiaconus, Ioannes And. et Franchus in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. veritatem significare putāt: sed re vera Eymerici sententia hoc loco magis videtur secundum iura; quoniam ista dictiones, et alię similes in materia præsumptionum aut nunquā, aut raro significant veritatem. præsumptio enim non est veritas ipsa, quamuis sæpissime super veritate fū

C *detur. quam ob rem benignior est Eymerici sententia hic dicentis, absentem in secundo et tertio casu non esse condemnandum sicut vere hęreticum, sed tanquam hæreticum, aut vt hęreticum. iuris enim præsumptione hæreticus putatur, licet fortassis re vera hęreticus non sit; quod ipsum docuit paulo antea Eymericus in sexto modo terminandi processum, num. 174. §. circa istum. & ita obseruandum (& recte iudicio meo) admonet in postremis verbis huius 13. modi. num. 217.*

Neque his aduersatur elegans decisio Bellamerę 676. incip. Contumax vt hæreticus. *probantis hūc contumacem absentem verum hęreticum esse repu-*

D *tandum, quod nos non negamus; nam re vera iuris fictione hęreticus verus creditur, quia talis suspicio violenta est; nihilominus tamen probationem potest recipere in contrariū. c. nec aliqua. 27. q. 1. c. causam. & c. proposuisti. de probatio.*

b ¶ Forma citandi conuictum de hęresi absentem, &c.] *De citandis absentibus satis multa dixit Eymericus supra 3. par. nu. 130. in quinto impedimento, quod prorogat Inquisitoris iudicium & sententiam, vbi nos diximus satis copiose. hic vero opportune addit, quomodo sint citandi contumaces ad audiendam sententiā contra eos ferendam, nisi intra terminum præscriptum accesserint, ac sui copiā fe-*

E *cerint in iudicio Inquisitorum.*

Quantum vero ad hanc citationis formā attinet, tamēsi nō inepte hodie possis vsurpari, consuetudine tamen receptum est, vt breuius concipiātur citationū formulę omissis his longis quamuis eruditis exordijs: in qua re quisq; suo iudicio, seruatis tamē substantialibus, potest citandi formulam componere.

Obseruandum est autē hoc loco diligentissime antequam pronuntientur sententię contra absentes in causa hæresis, plurimū referre, an absens contumax plene cōuictus sit de vera et formali hæresi eo modo,

Num. 212. Abbates contumaces, an damnandi sicut hęretici, vel tanquam hęretici.

Dicitur, vt &, tanquam an significēt fictionē, vel veritatem.

Num. 213. Priusquam ferantur sententiæ contra absentes, quis ordo seruandus.

quo dixit Eymericus in principio huius modi, versi. primus est. an vero solũ hæresis suspicione laboret.

Si primo modo quis in causa fidei contumax sit et absens, nec cõprehendi poterit; tunc hoc ordine res est gerenda: edictis publicis est vocandus reus, quibus ei denuntiatur, vt verbi gratia intra triginta dies cõpareat demonstraturus suam innocentiam. ea vero dilatio peremptoria esse debet, id est, vna pro tribus, in qua citãdus est reus ad omnia et singula iudicij acta, illo addito, iudices violata religionis de sua causa cognituros, et sententiã pronuntiaturos contra ipsum, nisi compareat, iuxta textum in l. ad peremptorium. cum legibus sequentibus. ff. de iudicijs. & c. de illicitis. 24. q. 3. cum similibus.

His peractis, si reus non comparuerit, accusata eius contumacia in singulis edicti terminis, fiscalis sancta Inquisitionis libellum accusatorium edet, iuxta ordinem traditum à nobis supra in hac parte nu. 67. quo exhibito, ordine iudiciario procedetur, obseruata sancti Officij consuetudine & legibus; quibus absolutus, si de crimine vere constiterit, de quo in casu proposito raro non constat, sententia in rem pronuntianda est, quandocunque processus rite et legitime fuerit absolutus. Bernardinus Diaz practica crimi. cano. c. 142. Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 6. & 7. Et hoc casu ne frustra sententia ferri videatur; statua absentis produci solet in publicum, et comburenda tradi ministris secularibus, vt paulo post plenius dicam.

Quòd si is qui absens est in causa fidei, solũ est de hæresi suspectus, citandus est, vt accedat de fide respõsurus intra certũ tempus ei præfinitum, vt alibi scripsimus; qui si non accesserit intra præscriptum tempus, pronuntiandus est excommunicatus, in qua si per annum extiterit animo pertinaci, eo completo tãquam hæreticus est damnandus. c. cũ contumacia. de hæret. lib. 6. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 11. nam expleto anno iam est factus vere contumax; & tunc debito iuris ordine seruato velut hæreticus damnabitur, vt paulo antea diximus. ac talis quidẽ ordo est in vtrisque seruandus, vt breuiter in hac causa certis regulis quid sit faciendũ intelligatur, praxim ab Eymerico hic accipe.

Num. 214. c ¶ Adueniente autem die præfixa, &c. si profugus cõparuerit, &c. & consenserit publice omnem hæresim abiurare, &c. admittetur, &c.] Sed nonne post annum velut hæreticus est condemnandus, c. cum contumacia, de hæret. lib. 6. et propterea videtur ei audientia deneganda? Respondeo, non audiri expleto anno quoad hoc vt bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitime constiterit: auditur tamen quantum attinet ad excusandum crimen, & probandam innocentiam quocunque tempore, non obstante, quòd quinis terminus sibi assignatus fuerit elapsus, vt vere docet glossa cõmuniter recepta in c. excommunicamus. §. qui autem. verbo, condemnentur. de hæret. per textum in l. annus. ff. de requirendis reis, ibi: In summa sciendum est, nulla temporis præscriptione à causæ defensione summoueri eum, qui requirendus adnotatus est. hæc ibi. Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 20. & tit. 14. nu. 10.

Anno elapso non auditur contumax quoad bona, sed bene de crimine.

Ex quibus intelliges, iniqua esse & valde iniusta

A *earum ciuitatum statuta, quibus cauetur, vt certo tempore expleto post latam sententiam in absentia ob contumaciam reus nullatenus audiatur, etiã quoad crimen: hæc enim omnia statuta, velut contra naturalem rationem condita, quæ defensionem cuique permittit, delenda penitus essent: sed non est nostrũ hæc emendare.*

Num. 215. d ¶ Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum, vt impœnitentem.] *Multa hoc loco commemorat Eymericus notatu digna; inter quæ dubia sunt aliqua, quæque necessario declaratione indigeant. primum dicit, absentem contumacem, si fuerit in sacris constitutus ordinibus, verbaliter*

B *degradandum; nam realiter, seu actualiter non potest, cum sit absens: & in hoc nulla est controuersia. subiungit postea, posse hunc ita verbaliter degradatum relinqui per sententiam brachio seculari, non realiter, cum non sit præsens, sed fictæ. addit etiam: mitius posse rem tractari, si non tradatur curiæ seculari, vt quotiens ille reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti.*

Verbaliter tantum degradatus, an possit puniri per iudicẽ secularem.

In his verbis illa occurrit grauissima dubitatio, et huius loci propria, & obseruatione dignissima: An clericus in sacris constitutus ob contumaciam condemnatus in absentia, addo etiam verbaliter degradatus, (vt cum Eymerico hic rem proponam) vbi fi-

C *cte traditus fuerit curiæ seculari, possit absq; reali degradatione puniri à iudice seculari, quotiens illum inuenerit & ceperit. & Eymericus hoc loco nõ obscure videtur indicare id posse facere iudicem secularẽ, ait enim; Sed nõ relinquat brachio seculari, nec à suo foro expellat, ad finẽ, q si adhuc voluerit pœnitere, possit libere & absq; quæstione admitti ad misericordiã, & abiuret. hæc Eymericus. Sentire ergo videtur, quòd si expulsus fueris de foro Ecclesiæ, iudex secularis potest tunc in eum omne suũ imperium exercere: nec erit locus pœnitentiæ etiamsi reuerti volueris, sed quòd poterit eum punire etiam non secuta reali degradatione.*

D *Et pro hac sententia facit doctrina Ioannis Lupi doctoris Hispani tractatu de libertate Ecclesiæ q. 9. asserentis quòd in quocunque delicto, propter quod clericus degradari meruisset, si absens citatur & non comparet, & condemnatur in absentia, & legitime convincitur, verbi gratia testibus, & datur facultas ab ecclesiastico iudice iudici seculari, vt capiat eum, et secundum suas leges iudicet, quòd ex hac sola sententia, sine alia actuali degradatione, talis clericus habetur pro realiter degradato ad hoc vt non gaudeat priuilegio clericali, per textum in c. cum non ab homine. de iudi.*

Rursus, eandẽ sententiam probare potest cõmunis

E *illa Doctorũ opinio in c. 1. de homicidio. lib. 6. asserẽtiũ, clericũ de assassinio imputatũ, vbi probatũ hoc fuerit & declaratũ, posse iudicem secularem ipsum punire nulla præcedente actuali degradatione: et hãc esse testatur communem opinionem Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 36. ver. sed quæro. quod multo magis videtur habere poste locũ in clerico hæretico, qui grauius crimen cõmisit. c. vergentis. de hæret.*

Postremo, quãuis per verbalem degradationem iudex laicus nullã assequatur iurisdictionẽ in clericum ita degradatũ: hoc tamen fallit, quando præter

verbalem

verbalem degradationem relictus est amplius curiæ A
sæculari: nã tunc perinde ac si esset actualiter degradatus, subest iurisdictioni iudicis sæcularis. & hanc etiã testatur esse cõmunem opinionẽ Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 36. vers. scias autem.

In sententia contra clericos cõtumaces in hoc delicto, q̃d obseruandũ.

Ex his et alijs multis sit valde probabilis hac Eymerici sententia. mihi tamen (quamuis grauissima sit hæc quæstio, et fere nauceris deflituar, cum nusquam viderim in his terminis tractatã) in hoc casu ita sentiendum videtur. Primũ quotiẽs siue in clericos, siue in laicos absentes huius criminis reos pronuntiatur sententia, mitius est et benignius, (vt hic obseruat Eymericus,) ne ecclesiasticj iudices eũ expellãs de foro suo, ob rationẽ, quam adducit, vt videlicet, si cõuerti voluerit, sine quæstione, hoc est, absq; cõtrouersia, possit ab Inquisitoribus recipi, ne iudex sæcularis dicat se acquiuisse super eũ, per talem fictam traditionẽ sibi factam, iurisdictionem et potestatem.

Præterea dico, q̃ quamuis clericus in sacris cõstitutus verbaliter degradatus et ficte relictus curiæ sæculari, iure posset puniri per iudicem sæcularẽ, et vltimo supplicio affici. tutius tamen est et humanius, ne actualiter degradetur: quoniã iura loquentia de degradatione ad effectum tradendi aliquẽ curiæ sæculari, ut per iudicẽ sæcularẽ puniatur, de actuali omnino videtur accipienda. c. quoniã. de hæret. lib. 6. c. degradatio. de pœnis. c. excõmunicamus. el 2. de hæret. quibus locis degradationis nomine vere & proprie actualẽ degradationem accipimus: nã verbalis degradatio, depositio solet vocari, vt optime tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 74. in principio. et nisi ita ficret, populus commoueretur vehementer, dicẽs indignũ fieri facinus absq; actuali degradatione clericũ in sacris constitutũ vltimo supplicio affici: quod aliquando contigisse scio.

Tandem addo quòd, quamuis superior sententia vera sit in alijs criminibus, pro quibus clericus potest degradari, vt in eo qui commisit crimẽ falsi, et in eo qui intulit calumniã Episcopo suo, in xta glossam in c. ad abolẽdam. verbo, relinquatur. de hæreticis. et in assassinio, in quo ipso iure dicitur degradatus. c. 1. de homicidio. lib. 6. quibus casibus postquam de crimine constitit, & in potestatem iudicis sæcularis clerici redacti sunt, non audiuntur, etsi conuerti velint: in crimine tamen hæresis in proposita nostra difficultate, non videtur ita sentiendum, cum sit crimen occultum, & in mente consistens, & propterea non credẽm tutum, vt absenti contumaci redeunti etiam degradato (vt hic scribit Eymericus) audientia denegaretur. itaque melius est, vt semper admittatur ad proponendam excusationem de crimine, & ad misericordiam etiam, si humiliter petierit. & hæc sententia tum maxime obseruanda esset, cum is qui in absentia condemnatus est per fictas iuris præsumptiones tantum esset conuictus de crimine, vt quia per annum sustinuit excõmunicationem in causa fidei, nec comparuit ad se defendendum, iuxta textum in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Absenti contumaci degradato redeunti, non videtur audiẽtia denegãda.

Iam magistratus seculares non obstante verbali degradatione, & traditione sibi facta in hoc crimine melius facient si clericũ captum Inquisitoribus asserant, vt ab ipsis audiatur, & quid sit faciendũ, iudicetur, quod ipsum & circa laicum quoque putarẽ obseruandum: & ideo melius esset, vt in talibus sententijs ferendis Inquisitores nominatim dicerent, ac inberent magistratibus secularibus, vt quotiens tales in absentia damnatos inuenerint, & ceperint, id sibi significare debeant in hæc, aut similia verba. Et contra eundem de capiendo ipsum personaliter vbicunque locorum officio nostro subiectorum repertus fuerit, &c. mandatum executiuum decernendum fore, & esse, quemadmodum nunc decernimus & relaxamus, & exequi mandamus, ipsumque captum carcerandum esse per quencũque iustitiæ ministrũ: ac eius carcerationẽ nobis significari debere, vt quod iustitia postulauerit exequi valeamus: &c. Qua verba & pronuntiandæ sententiæ modum vidimus in quodam manuscripto libro, quo continebatur forma sententia contra tales ferenda. B

Abſenti imago quando produceda.

¶ Sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis.] Est tamen quæstio, An elapso anno requiratur sententia condemnatoria, vel censeatur iã ipso iure lata. & Hostiensis, Ioannes And. Ioannes Anania, Panormitanus, Felynus, & ceteri communiter. in c. excõmunicamus. 1. §. qui autẽ de hæret. & Philippus Frãchus in c. cũ cõtumacia. de hæret. lib. 6. nu. 2. vers. fecundo nota. quo cõsensu aiũt. post exactũ annũ nõ requiri sententiã iudicis condemnatoriã, sed ipso iure in vot iam intelligi latam, cum lex ipsos cõdemnet. authent. Cazaros. C. de hæret. vbi ita scriptum est: Ita quòd si hi per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. hæc ibi. quo loco verbum, condemnamus, quod est præsentis temporis, ipso iure iam esse factã condemnationem demonstrat. atque hac sententia vera est. C

Num. 216.

An elapso anno in hoc crimine requiratur sententia cõdemnatoria.

Neq; huic opinioni obsistit textus in c. excommunicamus. el primo. §. qui autẽ. & in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. vbi non lata ipso iure sententia, sed potius ferenda indicatur, dũ dicitur: Extunc velut hæretici condemnẽtur: quoniam, vt precitati Doctores, et vere asserunt, prædicta autbent. Cazaros. per Ecclesiam fuit in hoc crimine approbata. c. vt Inquisitionis. in principio. de haret. lib. 6. D

Dum autem Eymericus hic & Inquisitores singulis has in absentes cõtumaces sententias ferunt, nihil de nouo statuunt, sed potius declarant, quod est contra ipsos per leges statutum. quare hæ sententiæ declaratoriæ potius sunt, quàm de nouo cõdemnatoriæ, necessario tamen seruandæ, vt hi certis personis, quæ per tales sententias hæreticæ sunt declaratæ, pœnæ à iure statutæ applicentur.

Verum hoc est obseruatione dignissimum, quod receptissima consuetudine solet in hoc crimine custodiri, dum in absentes contumaces sententia diffinitiua pronuntiatur: nam ne frustra lata esse videatur, & coram omni populo publicari solet, & amplius imago absentis, quam Statuam vulgo dicimus, in publicum producitur, cui titulus affigitur continens nomen et cognomen absentis cõtumacis qui damnatur, eaque statua sæculari potestati traditur, in quam cõbustionis sententiam & pœnam exercet, ac facturus esset in absentem ipsum si præsens affuisset, (nisi eõ uerti voluisset) aut aliàs esset relapsus. Simãcas de catho. instit. tit. 2. nu. 8. E

Ritus combutendi statuas in hoc crimine quãdo cœperit.

Quando cœperit hac laudabilis consuetudo comburendi statuas reorum absentium, qui ob contumaciam damnantur in hoc crimine, incertum est mihi. crederem tamen rem esse non valde antiquam; cum nec Eymericus, qui diligentissime cuncta ad praxim spectantia in hoc crimine complexus est, nec aly ex veteribus, qui de ordine procedendi contra hæreticos scripserunt, (quod ego legerim) huius consuetudinis meminerint: nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illustrissimi Cardinalis Sirleti, vbi plurima sunt, etiã minutissima de ordine iudicandi, ac puniendi hæreticos, aliquod reperiatur huius consuetudinis vestigium: res tamen est valde laudabilis, & aptissima ad incutiendum timorem, & propterea omnino exercenda.

Atq; hic est vnus casus, in quo statua eius qui damnatur pro hoc crimine, prodacitur in publicã actionẽ, & curiæ sæculari traditur. alios addo infra in hac 3. parte super q. 43.

Quãnis imago absentis sit combusta, si cõpareat, audiẽdus est.

Postremo illud est obseruãdum, quòd tametsi absentis statua combusta sit, et ille postea viuus, siue spõte. siue vi comprehensus est, audiendus est tamen: nulla enim temporis præfinitione à causa defẽsione submoueri debet. l. annus. ff. de requirea. reis. tradit optime Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 20. & in Enchyridio violatæ religionis tit. 45. num. 16. & si misericordiam petierit, admittẽdus erit ad Ecclesiæ gremium, aisi fuerit relapsus: acerbissime tamen puniendus est propter contumaciam, quamquam tunc lenienda pœnitentia erit, & rigori detrahẽdum; cum sponte ad agnoscendam culpam suam accesserit, aut impedimenta verisimiliter probauerit, quo minus in tempore accedere potuerit.

Atque ex his remanent indicio nostro satis declarata ea, quæ pertinent ad ordinandos & absoluendos quoslibet processus, qui fieri possunt aduersus quoscunque huius criminis reos, viuentes tamẽ: nam qua ratione is processus sit ordinandus, qui contra mortuos concipitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur, non docuit Eymericus, idque propterea vt credo, quoniam ex dictis non difficulter poterat colligi: eum eadem fere (paucis tamen mutatis) sit series & textura. Ceteram ne quid in hac causa omissum esse videatur, & modum instituendi processum contra mortuos huius criminis reos, & formulas pronũtiandæ sententiæ damnandæque defunctorum memoriæ iuxta canonica instituta trademus copiosè infra super quæst. 43. vbi de potestate Inquisitorum procedendi contra defunctos disserit Eymericus.

A

B

IN QVÆSTIONES CENTVM ET TRIGINTA super practica officij Inquisitionis obseruatio.

ABsoluta praxi, non adhuc omnino fuit absoluendum opus. nam cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur, quibus nondũ erat satisfactũ; ob id Eymericus ne quid imperfectum, aut parum explicatum reliquisse videretur in toto Inquisitionis negotio; nunc in fine huius operis centum triginta quæstionibus propositis vniuersas ferme difficultates, quæ in titulis de hæreticis continentur, declarat: pressius tamẽ & obscurius interdũ quàm fieri debuerit: sed nos nihil omittimus (nisi fallor) parum explicatũ: & quamquã singulæ fere quæstiones tractatum integrum postularent, nihilominus maiori breuitate quàm sit credibile, cuncta huc spectantia complexi sumus.

QVAESTIONES CENTVM TRIGINTA

SVPER PRACTICA OFFICII INQVISITIONIS eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

De conditione Inquisitoris.

PRIMA quæstio est: Inquisitor hæreticæ prauitatis cuius debet esse cõditionis?

Respondemus, quòd Inquisitor debet esse conuersatione honestus, prudentia [a] circumspectus, constantia firmus, sacra [b] doctrina fidei eminenter eruditus, & virtutibus circumfultus. Ita habetur supra parte 2. in litteris Vrbani iiii. & Clementis iiii. ad Inquisitores generaliter. Præcunctis. & infra. Prouidimus igitur ibidẽ ad præsens personas aliquas circũspectas, pro tãto negotio deputari, quarũ honesta cõuersatio exẽplum tribuat puritatis †, & doctrinã fundãt erudita labia salutarẽ, vt sacro ipsarũ ministerio

Pag. 129.

† Al. pietatis

ſterio præfatæ partes ab huiuſmodi contagijs expurgentur. Et infra: quatenus in charitate Dei, hominũ timore poſtpoſito, virtutẽ Spiritus induentes ex alto, prędictum officium, & cetera.

COMMENT. L.

In cauſa fidei duo iudicum genera, ordinarij, & delegati.

Duo ſunt genera iudicum in cauſa fidei, Ordinarij, vt ſumus Romanus Pontifex, & Epiſcopi locorum, qui cum ordinantur, ſeu conſecrantur, iure diuino in hæreticos accipiunt poteſtatem, & iuriſdictionem, vt optime ſcribit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 11. nu. 11.

Alij ſunt iudices delegati, quibus à ſede Apoſtolica hoc munus iudicãdi hæreticos in ſpecie datũ eſt, quos iura, Inquiſitores, vocant: qua appellatio vulgaris etiam facta eſt, cum vulgus quoq; ita appellet. Eymericus tũ in hac, tũ in ſequentibus quæſtionibus de his poſtremis potiſſimũ loquitur, quamuis de ceteris etiam agat, cum ſe offert occaſio.

De Inquiſitoribus qui tractarint.

Ac de his quidem inquiſitoribus delegatis multa multi tradunt. Repertoriũ Inquiſitorum, Lacatus in opere iudiciali, Bernardus Comẽſis in lucerna, et Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. idẽ in enchyridio tit. 7. Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſingulari 94. 95. & ſeq. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & alij paſſim, qui cũ de qualitate Inquiſitorũ differunt, quantum ad hunc Eymerici locum illuſtrandum ſpectat, eadem penitus tradũt; licet mutatis verbis: quę tamen omnia hoc loco ab Eymerica breuiter recenſentur. quibus adiunge Campegium apud Zanchinũ tract. de hæret. in præfatione verbo, circa.

Prudẽtia in Inquiſitore maxime neceſſaria.

a ¶ Prudentia circumſpectus.] *In omnibus iudicibus prudentia virtus penitus requiritur: ſed maxime deſideratur in Inquiſitoribus hæreticę prauitatis cum plurima ſint in hac cauſa, quæ prudentię potius quàm legũ regulis debeant expediri. hũc uero de prudentia Inquiſitoris locũ abunde tractat Simãcas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 10. quem videto.*

Fidei doctrina quæ dicatur.

b ¶ Sacra doctrina fidei eminenter eruditus.] *vox Sacra, deeſt in Bononienſi et Sabellana, quam habent Barcinonenſis & codex Cardinalis de Gãbara. ſed ſiue deſit, ſiue adſit per doctrinam fidei vere & proprie theologia cognitionem accipere debemus: iuris prudentia enim non dicitur fidei doctrina.*

Inquiſitores iuriſperiti, an theologi ſint eligẽdi.

Vnde videtur ſentire Eymericus, Inquiſitores theologos potius quàm iuriſperitos eſſe eligendos: et ita plane contendit Melchior Canus theologus & ipſe non vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. verſ. qua cum ita ſint. & videtur etiam velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. quibus fauet doctrina Illuſtriſſimi Cardinalis Caietani apud beatum Thomam 2. 2. q. 185. art. 3. & Auguſtini de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica q. 3. art. 5. aſſerentium omni tempore theologum iuriſperito, vt Epiſcopus fiat, eſſe præferendum. manifeſtum eſt autem in hac cauſa animaduertẽdi in hæreticos, Inquiſitores in locum Epiſcoporum ſubſtitui: eligendi itaque videntur theologi. Quòd ſi quæras, an Inquiſitor hæretica prauitatis debeat neceſſario eſſe ſacerdos, Reſpondetur quòd non, licet contrarium velit Franciſcus Aretinus conſ. 58. incipien. Diligenter nu. 6. verſ. Reſtat igitur. nec valet ratio Aretini, quia Inquiſitor abſoluit redeuntes, ſed nõ in foro pœnitẽtię.

Simancas tamen de catho. inſtit. tit. 41. nu. 3. iuriſperitos eſſe eligẽdos relictis theologis contendit. nec deſunt graniſſimę rationes pro vtraque parte, quas ſtudio breuitatis conſulto omitto.

Verumtamen hoc eſt certum, quòd ſolus theologus, aut ſolus iuriſperitus non facile dirimet hanc litem, cum quiſque cauſam ſuam tueatur, & pro ſe ſententiam dicat.

Inquiſitor theologus & iuriſperitus ſimul eligendus.

Ego ita ſentio, ſi fieri poſſet, vt eſſet eligendus Inquiſitor omnino, qui vtraque ſtudia & theologię & vtriuſq; iuris toluiſſet; ſin minus, ritus cuiuſuis pro uincię obſeruetur: tametſi enim maiori ex parte in Italia Inquiſitores Apoſtolici delegati, theologi eligantur; nam propterea cauſa fidei tractantur incepte, aut contra iuris regulas.

Hac tamẽ eſſe debet exploratum, Inquiſitores in primis diuinarum litterarum et ſacrorum canonum peritos eſſe debere, vt graniter & vere docet Cõradus Brunus lib. 4. de hæret c. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione verbo, circa.

Illud adiungam, conſultiſſimũ mihi videri, vt in illis ciuitatibus, in quibus duo ſũt Inquiſitores, vnus eligatur probatiſſimus & doctiſſimus theologus, alius conſtituatur iuriſconſultiſſimus & canonũ peritiſſimus: grauia enim ſunt fidei negotia, & res, quæ tractant, magnæ; & propterea per iudices integerrimos & doctiſſimos eſſe peragenda.

QVÆSTIO II.

De ætate Inquiſitoris.

Ecũda quæſtio eſt: Inquiſitor cuius debet eſſe ætatis?

Reſpõdemus a, quòd quadraginta annorum ſic, q̃ incœperit quadrageſimum annum. Ita habetur in c. Nolentes. de hæret. in clemen. vbi ſic dicitur: Nolentes ſplẽdorem ſolitum negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari, hoc ſacro cõcilio approbãte, ſtatuimus nullis ex nunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerint, officium Inquiſitionis prędictæ committi Inquiſitoribus. Hæc etiã ętas requiritur in Inquiſitorum commiſſarijs, vt dicit Ioã. And. in gloſſ. ſuper c. allegato.

Supra pag. 113.

COMMENT. LI.

Inquiſitorũ ætas, annotum 40.

a Reſpõdemus, quòd quadraginta annorum, &c.] *Atque in hac ętate nihil adhuc immutatum inuenio, licet in Commiſſarijs Inquiſitorum triginta anni ſufficiant, vt dicemus paulo poſt ſuper quæſt. 16.*

Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 12. generali decreto Pontificis maximi conſtitutum dicit, vt qui triceſimum annum attigerit, in Hiſpania Inquiſitor eſſe poſſit, id decretum nõdum vidimus.

nec ſcimus cuius Pontificis ſit. & quamuis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obſeruandũ cenſeo; nam & experientia docet, in tam inuenili ętate non facile contingere tam acre adeſſe indicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauiſſimum officium exercendum requiruntur.

Non tamẽ ambigo ex cauſa ſpectata perſonę probitate, doctrina & prudentia, ſuper hac ętate à iure communi requiſita, diſpenſari poſſe.

Cur in Epiſcopo an. xxv. ni ſufficiãt, nõ ſic in Inquiſitore.

Quòd ſi quis quærat, cur in Epiſcopo, qui eſt Inquiſitor ordinarius ſolũ poſtuletur annus triceſimus. c. cũ in cunctis. §. 1. de electio. in Inquiſitore autẽ quadrageſimus, cauſam docet Panormitanus in dicto. c. cum in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens: Sed ſorte hoc cõtingit, quia promouendi in Epiſcopos transeũt cũ magna Inquiſitione: nam recipiuntur teſtes, & diſcutitur prius promotio in cõſiſtorio Papæ in collegio Cardinalium. Itẽ quia promotus ad tantam dignitatẽ præſumitur ex omni parte idoneus, ſed officium Inquiſitionis non cõmittitur cum tanta indagatione, & ideo voluerunt iura, vt ſit maturus ætate. *hactenus Panormitanus.*

Gloſſularius in clement. nolentes. de hæret. §. 1. verbo, quadrageſimũ, dicebat hęc eſſe de arbitrarijs: de quibus rationem reddere nõ cogimus, iuxta dictũ iuriſconſulti in l. non omnium. ff. de legibus.

Ceterum hęc 40. annorũ ętas Inquiſitoribus ſtatuta et requiſita videri poteſt, vel quia hoc tẽpore ſolẽt prudentiſſimi eſſe homines, vt ait Dionyſius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia tunc potiſſimũ viget mens & intellectus, vt ait Ariſtoteles lib. 7. politico c. 6. vel denique ob alias cauſas, quas grauiter inquirit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1 ſed vide Tabiẽ ſem in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 1. et Locatũ eodẽ verbo, nu. 4. et Simancam de catho. inſtit. tit. 34. nu. 11.

DE INSTITVTIONE Inquiſitoris.

QVAESTIO III.

De auctore poteſtatis Inquiſitorum.

A Papa eſt Inquiſitorũ poteſtas.

TErtia quæſtio eſt: Inquiſitor à quo poteſtatẽ habet, vt tale officiũ exequat? Reſpõdemus [a], q̃ à domino noſtro Papa, qui interdũ immediate Inquiſitorem inſtituit oraculo viuę vocis, et per ſuas litteras Apoſtolicas, vt fecit de multis: interdum committit alicui domino Cardinali, ſeu eius Legato: regulariter [b] tamẽ cõmittit Magiſtro & Prioribus Prouincialibus Ordinis Prędicatorũ; Generali ac Prouincialibus Miniſtris Ordinis Minorũ, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus ſui Ordinis de Inquiſitoribus prouidere: ita habetur in eorũ priuilegijs Apoſtolicis.

COMMENT. LII.

a REſpondemus, q̃ à domino noſtro Papa.] *Et hoc eſt commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. nu. 5. Repertorij Inquiſitorum verbo, Inquiſitor. §. itẽ an Inquiſitores. & ceterorum. quod eſt apertiſſime definitum Apoſtolico reſcripto Clementis IIII. incipiente:* Catholicæ fidei. *relato apud Eymericum ſupra par. 2. §. nam ſi prædicta ſedes. quod refert iterum Eymericus paulo poſt in hac parte, q. 6.*

b ¶ Regulariter tamen committit Magiſtro & Prioribus Prouincialibus, &c.] *Ratio vero potiſſima, cur ſummi Pontifices tribuerint hanc poteſtatẽ eligendi Inquiſitores Apoſtolicos Magiſtris Generalibus & Prouincialibus ordinis Prędicatorũ, et Minorũ, ea fuit: quoniã ipſi maiorẽ notitiã præſumuntur habere de Fratribus ſuis, et propterea facilius iudicant, qui ſint magis idonei, ut tãto muneri præficiãtur* adde Sylueſtrum in ſumma verbo, hęreſis 2. q. 1.

Cur tributa poteſtas pręlatis ordinãt vt Inquiſitores eligant.

Multis vero Pontificũ reſcriptis cõſtat de hac poteſtate Magiſtris Generalibus & Prouincialibus vtriuſq; ordinis memorati conceſſa: Prædicatoribus quidem reſcripto quodam Innocẽtij IIII. incipiẽte: Licet ex omnibus. *quod eſt impreſſum in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis. Item alio Alexãdri IIII. quod incipit:* Olim pręſentiẽs. *qua nos authentica vidimus in Archiuo Inquiſitionis Bononienſis.*

Minoribus vero eandem poteſtatem tribuit Clemens IIII. reſcripto incipien. Licet ex omnibus, *& Alexander IIII. reſcripto item incipien.* Licet ex omnibus. *quorum, & multorum aliorum ad hæreticam pranitatem coercendam ſpectantium, authẽticorum quidem cum pẽdenti plumbeo, nobis copiã nuper humaniſſime fecit Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus Cardinalis Frater Felix † Peretius de Mõtealto vir pietiſtimus, & hæreticorũ hoſtis acerrimus, quę ſuis locis ſunt notata.*

† Nunc eſt Sixtvs. V. diuina clemẽtia Pont. Opt. Max.

Hodie in tota Italia Apoſtolici Inquiſitores non eliguntur à Pralatis Ordinum prædictorũ, ſed à Reuerendiſſimus Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus in vniuerſa republica Chriſtiana, qui diligenti inueſtigatione facta eos eligunt. in Hiſpania etiã præſes inquiſitionis Inquiſitores conſtituit.

QVAESTIO IIII.

Inquiſitor ſit ne iudex ordinarius, an delegatus.

QVarta quæſtio eſt: Vtrũ [a] Inquiſitor ſit ordinarius vel delegatus? Reſpondemus, quòd non eſt ordinarius, ſed delegatus domini noſtri Papæ: quia [b] nullam habet iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus, nec in cauſis niſi vbi, quantum, & circa quos ei confert dominus noſter Papa. vnde licet Epiſcopi vtãtur poteſtate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos, iuxta c. Ad abolẽdam. §. ſi qui vero. de hæret. & c. Per hoc. §. ſiue autem ordinaria. de hæret. lib. 6. Inquiſitores tamen non ordinarij, ſed ſemper delegata vtuntur, quia auctoritate Apoſtolica; ita habetur ſupra in ſecunda parte, in litteris Apoſtolicis præfatis Vrbani iiij. & Clemẽtis iiij. Prę cunctis. & infra. Vt autem Inquiſitionis officium † contra hæreticos in prefatis partibus poſsit efficacius adimpleri: diſcretioni ve-

Inquiſitor non eſt ordinarius, ſed delegatus.

Pag. 139.

† Al. negotium

ſtrę per

strę per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem Spiritus induentes ex alto, prædictum officium, in dictis partibus simul vel separatim, aut singulariter, prout negotij vtilitas suadebit, ad extirpandā de ipsis partibus hęreticam prauitatem sub spe mercedis ęternæ sic efficaciter prosequi, & exequi studeatis, vt pee sollicitudinis vestrę prudentiam de partibus ipsis radix iniquitatis hęreticæ succidatur. Expressius habetur in. c. Ne aliqui. de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Ne aliqui dubitationem sollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquisitionis hæreticæ prauitatis, sollicitudini vestræ infra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit, &c. Ad idem in cap. Multorum. in princip. de hęret. in Clementinis.

Supra pag. 106

COMMENT. LIII.

Inquisitores non sunt indices ordinarij sed delegati.

a VTrum Inquisitor sit ordinarius vel delegatus,] *Archidiaconus in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. in fine libenter admisit, Inquisitores hęretica prauitatis esse iudices ordinarios, cum sint, inquit, à Principe ad vniuersitatem causarum deputati. Ceterum sententia quam hic profitetur Eymericus, prænalit, videlicet, eos delegatos esse, eamq; communi voto amplectuntur glossa singularis in clement. nolentes. de hære. verbo, ipsorum commissarijs. Ioannes And. Geminianus, & ceteri communiter in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. Lapus allegatione 32. incipien.* An frater Minor. *Federicus de Senis consil. 145. incipien.* Ioannes Episcopus *nu. 1. Syluester in sum. verbo, hæresis 2. quæst. 1. Abbas in cap. causam matrimonij. num. 7. de offic. delegati. Idem in c. fin. de senten. & re iud. Gondissalnus tract. de hæret. quæst. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic. ord. nu. 19. Simancas de catho. instit. tit. 34. num. 13. Locatus verbo, Inquisitor. nu. 5. & sequen. Bernardus Comensis in Lucerna verbo, Inquisitor. §. 16. Ioannes Roias in singularibus fidei 44. & 97. & alij quos libenter in re manifesta omitto.*

Inquisitores delegati sunt ad vniuersitatē personarū

Illud tamē obseruatione dignum est, quòd tametsi Inquisitores non sint dati ad vniuersitatem causarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cum sint dati ad specialem hæresis causam tractandam; sunt tamē dati ad vniuersitatem personarum, cum in hac causa fauore fidei aduersus omnes personas (paucis quibusdam exceptis, de quibus suo loco dicemus) procedere possint. ita & vere Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinarijs distare videantur.

Inquisitorū iurisdictio ad quæ se extendat.

b ¶ Quia nullam habent iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis, &c. *Hæc est probatio illius axiomatis, videlicet, Inquisitores non esse iudices ordinarios, sed delegatos, quia nullā, inquit auctor, habēt iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus &cet. quæ verba ita sunt accipienda ac si dixisset eos non habere vniuersalem iurisdictionem, ita vt aduersus omnes personas præter*

A *committentes in fidem inquirant, & de omnibus delictis præter hæresim cognoscant, & de omnibus causis præter eas, quæ ad fidem spectant, se intromittāt: quoniam hoc ordinariorum est, & potestas Inquisitorum hanc habet qualitatem annexam, vt non nisi ad ea quæ negotium tanguns fidei, pertingat.*

QVAESTIO. V.

De comparatione Episcopi & inquisitoris.

B *SVMMARIVM.*

1 *Episcopus & Inquisitor pares sunt, cum potestate delegata procedunt.*
2 *Citatus ab eis pro temporibus diuersis debet vtrique parere.*
3 *Si vero pro eadem hora citetur, vtri maluerit, obediat.*
4 *Inquisitor maior est Episcopo potestate ordinaria procedente.*
5 *Quare coram illo potius comparere debet citatus, &c.*
6 *Ordinarij processū Inquisitoris nequit ꝓhibere,*

C QVinta quæstio est: Vtrum Inquisitor sit maior Episcopo ordinario in officio Inquisitionis, ad quod ipse Inquisitor est delegatus?

Respondemus, quòd Episcopi, & prælati, vt dictum est supra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de hæret. lib. 6. Quandoque procedunt contra hæreticos, suspectos, seu difamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedunt auctoritate delegata, pro ut faciunt semper ipsi Inquisitores, tunc pares sunt: quia & isti & illi ab eodem, & ad idem delegati sunt. Vnde quando Episcopus & Inquisitor D procedunt cōtra aliquem exemptum, pares sunt; & vnus maior alio non est, nec impedire eum potest. arg. 21. dist. Inferior.

2 Quare si Episcopus & Inquisitor eum citēt, vnus pro die vna, & alius pro die alia, seu pro eadem die, sed vnus pro hora Tertiarum, & alius pro hora Vesperorum, tenetur coram vtroque huiusmodi comparere: quia vterque potest eum citare, iuxta c. Multorum. de hæret. in Clemen.

3 Vbi a autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die & hora, sed ad loca diuersa, in quibus non potest insimul esse, compareat coram illo, de quo placuerit, & liberatus est de rigore iuris. Si tamen compareret hora assignata coram vno, & coram alio alia hora etiam non assignata protestando ꝙ comparuit etiam cōrā alio, & non potuit coram vtroque pro hora eadem cō parere; putarem ꝙ prudenter ageret, & suspicionem, pro qua citatur, aliqualiter purgaret: licet ad huiusmodi minime teneretur.

4 Si autem Episcopi & prælati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquisitor semper procedat auctoritate delegata, certe maior est Inquisitor

tor Epiſcopi,quia delegatus eſt:omnis enim delegatus in officio ſibi commiſſo maior eſt quocunque ordinario, iuxta illud de officio & poteſtate iudicis delegati.c. Sane.

5 Sed quid ſi Epiſcopus & Inquiſitor eundem citent,ille poteſtate ordinaria,iſte delegata,comparebit ne coram vtroque?vtique, ſi cirent pro diuerſis temporibus, ſic diſtinctis, vt citatus poſſit coram quolibet comparere; nam quilibet poteſt etiam vnus ſine alio:vt in c.Multorum.de hæret. in clemen.

Sed ponatur ꝙ quilibet eundem citet de fide reſponſurum pro eadem die & hora,ſed ad diuerſa loca,ſiue ad tales terminos, ꝙ citatus nō poteſt commode coram vtroque in aſſignato termino comparere; reuera cum Inquiſitor ſit delegatus domini noſtri Papæ, vt in c. Ne aliqui.de hæret. lib.6.quia aliàs officium ſibi non competit:auctoritatem habet illius,à quo delegatus eſt, vt not.2. q.6. Si Epiſcopus. & vices eius gerit, ac locum eius obtinet.93.diſt.c.vlt. Ad idem 97.diſt.Nobiliſsimus.& de offic.iudic.deleg. Sane. Propter ꝙ citatus, deſerto Epiſcopi iudicio, comparebit coram Inquiſitore.ff.de re iudi. Contra pupillū. ad maius enim tribunal vocatus eſt, & ab eodem prꝙuentus eſt poſtquam pro eodem termino, & ad eundem terminum,ad diuerſa loca citatus eſt: quia Inquiſitor maior eſt:& ideo coram eo comparere debet.Nec obeſt ſi primo ab Ordinario citatus eſt,quia Inquiſitor maior eſt:& ideo coram eo comparere debet. t 1.q.3. Qui reſiſtit.& ff.de re iudi. Contra pupillum.

Ordinarius proceſsū Inquiſitoris nō poteſt prohibere.

6 Sed nonne poteſt ordinarius proceſſum Inquiſitoris prohibere; Non: quia minor eſt,& minor in maiorem nullum habet iudicium, vel imperiū, nec poteſtatem;immo nec in parem.21.diſt.Inferior.ff.ad Trebel.ille à quo.& potius eſt obediendum maiori poteſtati, quàm minori. 11. quæſt.3. Qui reſiſtit. de his Archidiaconus in cap. Per hoc. de hæret. lib.6. Et [b] Guido Fulcodius poſtmodum Clemens iiij.in q.1.illarum quindecim,quas fecit ad Inquiſitores hęreticę prauitatis

COMMENT. LIIII.

EX tota quæſtionis huius ſerie colliguntur quatuor potiſſimum axiomata.

Primum eſt: Epiſcopus & Inquiſitor procedere poſſunt auctoritate delegata, & tunc pares ſunt.

Alterum eſt: Cum Epiſcopus procedit auctoritate ordinaria,& Inquiſitor auctoritate delegata, tūc Inquiſitor eſt maior.ibi: Si aūt Epiſcopi & Prælati.

Tertium eſt: Si Epiſcopus & Inquiſitor citant eundem,vt coram ipſis ſe ſiſtat,reſponſurus de fide, citatus coram vtroque debet comparere, ſi diuerſa ſint citationis tempora; ꝙ ſi eadem, compareat corā Inquiſitore.ibi. Sed quid ſi Epiſcopus.*quod procedit etiamſi prius ſit ab Epiſcopo citatus.*

Vltimum eſt: Epiſcopus non poteſt impedire proceſſum Inquiſitoris.

Inquiſitor eſt maior Epiſcopo in cauſa fidei.

Præcipua huius quæſtionis concluſio eſt, Inquiſitorem velut ſummi Pontificis delegatum,in cauſa hęreſis maiorem eſſe Epiſcopo.hanc aſſertionem probat textus præcipuus in cap.ſane.lo.2.de officio delegati.concordat textus in c.ſtuduiſti.de officio legati. textus in l.ſi.ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdict.& in l.ciſi prator.eod. tit. atque vt vno verbo dicam,hęc eſt communis opinio.nec placet hic, quia breuitati ſtudeo,recenſere varias interpretum cōtēplationes, quę non tam vtiles ſunt, quàm ſubtiles: eas in ſcholis diſputandas libenter omitto.

Num.3.

Citatus ab Epiſcopo & Inquiſitore, corā Inquiſitore compareat.

a ¶ Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.] *Citatum ab Ordinario & Inquiſitore eodem tempore debere comparere coram Inquiſitore, cum is ſit maior, optime probant relata per Panormitanum.in c.ſignificaſti.nu. 1. & 5.de officio delegati.& in c.finali.nu. 10.de conſuetud.& in repetitione c.ſi quis contra.nu. 21.de foro compet.& in c. pro illorum.nu. 15.de pręben.& in c.ſane.nu.3. & 8.de officio delegati. nā cū delegatus repræſentet vices ſummi Pōtificis in cauſa ſibi ſpecialiter cōmiſſa, ei velut Pōtifici ſummo relicto omni alio iudice,obtemperandum eſt. Immo amplius addit Auctor repertorij Inquiſitorum verbo,delegatus.§. delegatus repræſentat. Ordinarium etiam eius mandato obedire debere;quoniam delegatus non modo ſummi Pontificis vices gerit,ſed etiam eius locum tenet.cap. ſi quis Epiſcopus.2.q.6. & c.vltimo.diſtin.93.*

Iam quantum ad hanc aſſertionem attinet, eam probat latiſſime Carrerius tract. de hęret. num.71. verſ. citantibus tamen ambobus. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula.44. & Guido Fulcodius,quem hic citat Eymericus in fine quæſtionis, in conſultationibus ad Inquiſitores q.1. quod etiam tenet Lapus allegatione 32.incipien. An frater Minor. *multa vero ad hanc quæſtionem ſpectantia tradit Campegius apud Zanthinum, confuſe tamen ſatis, ac ſine ordine,ita vt vix ſæpe intelligas quid velit.*

Priuilegia Inquiſitorū, an competāt eorum commiſſarijs.

Num autem huiuſmodi prælationis, ſeu ſuperioritatis priuilegium,quod competit Inquiſitoribus ſupra Epiſcopos, conueniat etiam Inquiſitorum Commiſſarijs,grauis eſt quæſtio,nec vulgaris, nec inutilis,aut infrugifera,quę à me breuiter tū hoc loco declaranda ex ſententia Bartoli in l.filius.ff.de legationibus,quem cęteri,quos mox referam, vno conſenſu laudant & ſequuntur.

Duo vicariorum genera.

Obſeruandum eſt ergo duo eſſe genera vicariorū. Quidam enim ſunt vicarij conſtituti ab ipſomet iudice inferiore,ſiue ordinario.ſiue delegato.qui ſuccedunt, cum ipſe iubet in locū ſuum:quidam vero ſunt conſtituti ab ipſa vniuerſitate,ſiue à principe,qui ſępe cōſueuit eligere magiſtratum aliquē, & amplius in locum tius mortui, vel abſentis conſtituit vicariū.

*Si de primo vicariorum genere ſit ſermo, illi non gaudent ea immunitate & priuilegijs, quibus fruuntur illi quorum ſunt vicarij.dict.l.filius.& l. vicarius.ff.de legatio. ꝙ ſi de poſtremis vicarijs à principe conſtitutis ſermo habeatur, illi proculdubio gaudent illis priuilegijs, quibus vtuntur illi quorū ſunt vicarij l fin.C.vt dignit.ordo ſeruet.lib.12.l.2.C.de officio eius qui vices alterius geris.& hanc Bartoli ſententiam ſequuntur communi voto magnę auctoritatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdict.nu.14. & ſeq. Romanus ſingulari 367.incipien.*Bartholus in l. filius. *Abbas & Decius in cap. ſane 2.de officio delegati. Abbas & Felynus in c.mandata.de præſumptio. Felynus*

nus in Rub. de maioritat. & obedient. Iason in l. 1. nu. 74. ff. de officio eius. Ludouicus Gomez, qui alios in hanc sententiam citat, in §. fuerat. instit. de actio. Aretinus in §. cum autem. instit. quibus modis ius pat. potest. sol. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius vocan do. Cum his concordat etiam Baldus in l. aliquando. ff. de officio procon. & Cardinalis Florentinus in cle meu. 1. in 6. oppositione. de officio vicarij, per illum textum cum glossa in verbo sacerdotium. vbi dixit de consuetudine obseruari, vt distincte vicerectior gaudeat immunitate rectoris.

Vicarius Inquisitoris à Papa constitutus primilegijs Inquisitorum gaudet.

Quare in proposito nostro, si vicarius aut cõmissarius Inquisitoris ab ipsomet Inquisitore fuerit constitutus, nec ordinario præferetur, nec indistincte omnibus alijs priuilegijs gaudebit, quibus fruitur Inquisitor: quod si vicarius nominatim auctoritate Apostolica sit cõstitutus, ille & gaudebit priuilegijs Inquisitoris, & ordinario præferetur, eis modis quos in hac quæstione tradit Eymericus. nã quamuis subdelegatus sit, non est tamen subdelegatus à delegato, sed ab ipso principe; & propterea par erit vtriusque priuilegiũ. & hanc sententiam verã puto, quã videtur quandoque indicare rescripta pontificia, vt obseruauí supra parte. 2 super c. fraternitatis. §. iam hæc prohibitio. quod videto, quamuis in casu de quo ibi videar aliter sentire. hoc ipsũ et tenere videtur Locatus in opere iudiciali verbo Inquisitor. nu. 7. vers. in contrariũ est. Sed an ita teneat nec ne parũ refert.

Num. 6. b ¶ Et Guido Fulcodius, postmodũ Clemens IIII.] *Guidonis autem huius verba ex duobus illis vetustis codicibus, de quibus alibi diximus ita habent:* Item constat q; delegatus in commisso sibi negotio maior est quolibet ordinario, vt extra de offic. & potest. iud. deleg. sane, pone ergo q; citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicet q; possit ordinarius prohibere processum, quia inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullum habet imperium, quinimmo nec in parem. argumento 22. dist. inferior. ff. ad Trebellian. ille à quo §. tempestiuum, & potius obediendum est maiori potestati quàm minori. 11. q. 3. qui resistit. quid igitur faciet ordinarius si illum citat, qui auditur ab Inquisitoribus? non recte agit, quia citatus est corã maiore. ff. de in ius vocando. l. 2. §. fin. itẽ si ponas, q; primo eum citauerat ordinarius, adhuc dico q; deserto eius iudicio debet venire corã Inquisitoribus, si eum citent. ff. de re iudicata. contra pupillum. §. vltimo. & 11. quæst. 3. qui resistit. & ita nullus est effectus ordinarij processus, siue præueniat, siue præuentus sit ab Inquisitoribus. *Bellanus ille.*

Citatus ab Episcopo, & ab Inquisitore corã quo debeat comparere.

QVAESTIO VI.

Inquisitor à Prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus.

SExta quæstio est: Vtrum Inquisitor, qui est institutus ab ordine suo auctoritate Apostolica, sit delegatus tantum domini nostri Papæ, vel etiã Magistri ordinis, seu Prioris Prouincialis, vel Ministri Generalis, seu Prouincialis, qui eũ instituit.

A

Respondemus, q; tantum domini nostri Papę, & non alterius: licet enim dominus noster Papa commiserit prædictis ordinum Prædicatorum & Minorum prælatis, quatenus personam eligerent, nullam tamen sic eligentibus cõtulit potestatem. Ita habetur supra in secunda parte in litteris Apostolicis Clementis iiij. & Vrbani iij. directis Prædicatorum & Minorum Inquisitoribus, in quibus dicitur sic: Catholicæ fidei negotium. & infra. Nã si prædicta sedes interdum prælatis aliquibus vestrorum ordinum, per suas sub certa forma committat litteras, vt ad exercẽdum Inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos suorum ordinum Fratres assumere valeant, ipsosque cum expedire viderint, amouere, ac alios subroga re: non tamen per hoc q; ipsis ea duntaxat de causa in hac parte committitur: quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate, pleniorem habere notitiam præsumantur, aliqua eis super huiusmodi Inquisitionis negotio vobis immediate, à prædicta sede commisso & committendo, facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas.

Supra pag. 365.

B

COMMENT. LV.

C

Qvæ ad hanc quæstionem spectant facile intelliguntur ex his quę tardidimus supra super q. 3. huius partis. cum Eymerico sentiunt Repertorium Inquisitorum, verbo. Inquisitores. §. item an Inquisitores. Lucerna inquisit. eodem verbo, §. 1. & aliy. certissima est autem hæc Eymerici doctrina, Inquisitorea enim hæreticæ prauitatis à quocunq; eligantur, seu nominentur. semper sunt Papæ delegati, & ab eo accipiunt iurisdictionem & potestatem, illi vero quibus hoc Romanus Pontifex committit. solum habẽt à Papa ministerium eligendi seu nominandi Inquisitores. ita pracitati & vere. conferunt tradita per Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

D

DE DESTITVTIONE *Inquisitoris.*

QVAESTIO VII.

An defuncto Romano Pontifice expiret Inquisitoris potestas.

E

SEptima quæstio est: Vtrum defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorem instituit, statim spiret potestas Inquisitoris ab eodem defuncto Romano Pontifice instituti?

Respondemus q; non, sed manet, etiam quo ad negotia non incepta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Ne aliqui dubitationem sollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium inquisitionis hæreticæ prauitatis sollicitudini vestrę intra certos limites ab Apostolica sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit; præsenti declaramus edicto,

Supra pag. 106.

Per mortem Romani Pont. non expirat Inquisitoris potestas.

edicto, ipsum officium non solum quo ad negotia viuente mandatore incepta, immo etiam quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus est) quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

COMMENT. LVI.

Mortuo Papa officiũ Inquisitorũ nõ expirat.

EX hac quæstione simul & ex textu quem author citat, duo colliguntur axiomata. Primum est: Inquisitorum officium morte concedentis non expirare.

Alterum est: Eorum officium extendi ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum mandator, scilicet Romanus Pontifex, moritur.

Vtrumque axioma fauore fidei est inductum, & maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. quod hic citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 4. Ioannes Rojas tract. de hære. par. 2. num. 436. idem in singularibus fidei, singul. 114. & 115. incipien. Iurisdictio. de cathe. instit. tit. 34. nu. 14.

Verum Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de hæret lib. 6. num. 4. vers. quid si isti Inquisitores. tunc dicebat morte Pontificis non expirare officium inquisitorum, quando immediate à summo Romano Pontifice essent creati: secus si à Cardinalibus; Episcopis, seu Magistris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibusuis aliis: quam sententiam persuadere conatur ex illis verbis in dicto cap. ne aliqui. Ab Apostolica Sede commissum: *quasi aliud sit sentiendum, cum ab alijs, quàm à Romano Pontifice Inquisitoribus est officium commissum.*

Geminiani sententia reiecta.

Sed huius sententia tamquam falsa merito ab alijs exposa est: quoniam à quocunque eligantur Inquisitores, semper ab Apostolica Sede habent authoritatem, vt quæstione 3. & 6. huius partis apertissime docuit Eymericus, & alij à nobis super eis locis citati, quod est certo certius: nec debuit hæc ignorasse Geminianus.

Ioãnis And. & Arelatani opinio reiecta.

Ad hæc, Nicolaus Arelatanus in dicta notabili 4. nu. 3. secutus Ioannem And. in dicto c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. vers. in glossa 1. in fine primum axioma dicebat verum esse, cum Inquisitor simpliciter erat datus: secus autem si in priuilegia ponerentur huiusmodi clausula: Ad beneplacitum Romani Pontificis: *Nam tunc, inquit, mortuo Papa expiraret Inquisitoris officium; cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. si gratiosè. de rescriptis lib. 6.*

Sed vt verum fatear, hoc etiam in hac causa falsum est, vt alibi copiosè ostendimus. & summa hæc est: quocunq; modo sit Inquisitor constitutus, siue ad beneplacitũ Sedis Apostolicæ, siue ad beneplacitũ Romani Pontificis, non expirat eius officium morte delegantis, donec aut expressè, & nominatim fuerit reuocatus: aut nisi in litteris creationis contrarium caueretur. & hoc propter singularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem casum, in quo, aut in hæreticos non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, seu differatur. neque ab hac sententia puto recedendum, & ex his remanet declarata hæc quæstio.

QVAESTIO. VIII.

An defuncto prælato instituente Inquisitorem, spiret potestas Inquisitoris.

QVæstio est: Vtrum defuncto promotore, seu amoto Magistro Prouinciali, seu Ministro, qui Inquisitorem instituit auctoritate Apostolica, seu etiã Cardinali, vel Legato, spiret potestas Inquisitoris taliter institutis?

Neque per mortem prælatorum, à quib fuit in stitutus.

Respondemus q; non: nã (vt dictum est supra statim q. 6.) talibus fuit data potestas personam eligendi, sed non auctoritatem, nec potestatem aliquam, sic electis conferendi: Vnde potestatem habent Inquisitores à domino nostro Papa immediate, & eius fnnguntur auctoritate, non ab alio quocunque. Et etiam quoniam si defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorem instituit, & ei officium commisit, non spirat potestas Inquisitoris, vt dictum est statim supra q. 7. & habetur in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. quanto minus spirabit defuncto Magistro, vel Ministro, qui auctoritate, non sua, sed Apostolica personam elegit, & nullam electæ personæ potestatem contulit?

COMMENT. LVII.

NVlla super hac quæstione occurrit notatu digna difficultas. rectissimè autem argumentatur hoc loco Eymericus, quoniam si defuncto Papa, à quo habent auctoritatem, iurisdictionem & potestatem, non expirat Inquisitorum potestas, vt dictum est in quæstione præxime præcedenti, multominus expirabit defuncto prælato, qui solum habebat ministerium eligendi seu nominandi.

An autem Inquisitor durante officio possit ab inferiore à Papa promoueri ad aliquod aliud officium seu dignitatem, quæstio est, nec huius loci, nec nostræ breuitatis. vide Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

QVAESTIO IX.

A quo possit Inquisitor ab officio remoueri.

NOna quæstio est: Vtrum solus dominus noster Papa, possit Inquisitorem ab officio remouere?

Inquisitores etiam à prælatis ordinis possunt amoueri.

Respondemus, q; dominus noster Papa, & etiam alius à Papa, quia Magister Prouincialis, & Minister Generalis, vel Prouincialis, & Vicarius Prouincialis possunt, auctoritate tamen Apostolica, Inquisitores suorum ordinum ab officio remouere. Ita habetur in priuilegijs ordinis Prædicatorum, quæ incipiunt: Virtute cõspicuos. & infra dicitur sic: Illos vero ipsius ordinis Fratres, qui ad prædicandum crucem, vel inquirendum contra hæreticam prauitatem, seu ad alia huiusmodi negotia sunt, vel fuerunt vbicunque à sede Apostolica deputati, Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, pœni-

penitus transferre, ipsisque quę supersedeant iniungere, aliosque substituere, cũ expedire videritis, licite, ac libere valeatis; & in eo si contra venerint, censuram ecclesiasticam exercere: ac quilibet Prior Prouincialis, vel eius Vicarius eiusdem ordinis in sua Prouincia, circa Fratres ipsius ordinis, quibus ab eadem sede similia contingeret in illa committi, facere possit.

COMMENT. LVIII.

Circa remouendos Inquisitores tria potissimum sunt tractanda. Primum, quis possit eos remouere, de quo in hac quæstione differitur: Alterũ, quibus ex causis possint remoueri, quod tractatur q. 10. & 12. Vltimum est, quis possit remouere Inquisitoris Commissarios seu Vicarios, de quo agitur q. 17. De duobus postremis suis locis dicetur: nunc de primo videamus.

Quis possit Inquisitores remouere.

Optimo cõsilio hac tractat Eymericus: nam cum remouere Inquisitorem à tanto officio & dignitate sit valde odiosum, iure dubitatur à quo possit remoueri. & plane nisi auctoritate Pontificia cautum esset, vt Magistri Generales & Prouinciales, aut alij quibus id ius datum est possent eos remouere, solus id Papa facere posset.

Priuilegia de remouendis Inquisitoribus.

Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initium est: Virtute conspicuos: *id nobis nondum contigit videre, nec circumfertur in impressis ordinis Fratrum Prædicatorum priuilegijs: sunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquisitione Bononiensi eiusdem roboris Innocentij IIII. quod incipit:* Licet ex omnibus. *Item aliud eiusdem, quod incipit:* Odore suaui. *Quod etiã ipsum continetur in priuilegijs Clemẽtis IIII. & Alexandri IIII. missis ad Magistrum Prouincialem ordinis Minorum, quę habuimus ex bibliotheca Illustrissimi Felicis † Peretti Cardinalis de Mõte alto. quo loco in eo rescripto quod incipit:* Licet ex omnibus: *hæc sunt verba:* Si vero quemquam eorundem Inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas pari potestate functurũ, quotiens id faciendũ, deliberatione cũ discretis Fratribus præhabita, tibi vel Vicario tuo te absẽte, visum fuerit expedire. *hęc ibi. ceterorũ rescriptorum de hac re eadem est sententia.*

† Nunc est Sixtvs V. Pont. Opt. Max.

Atque hac quidem ante Eymerici tempora, post Eymericum vero annis ferme centum, Sixtus IIII: anno Domini MCCCCLXXIX. idem renouauit in bulla aurea incipiente: Sacri Prædicatorum & Minorum. *§. & si in aliquo. quæ habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum fol. 163. pag. 2.*

Cur data certis personis facultas remouendi Inquisitores.

Propterea autem, vt credo, his prælatis data est facultas remouendi Inquisitores: quoniam facilius ipsi intelligunt quando remouere expediat, cum suos quisque cognoscat Fratres, & cuiusque notas habeant vires, & an sufficiant ad tantum officium exercendum: hæc enim non tam facile intelligeret supremus Pontifex. verum non temere ac pro libero voluntatis arbitrio remouere possunt Inquisitores, sed ex causa, vt paulo post aperiam.

Hodie nullæ sunt horum prælatorum partes in remouendis Inquisitoribus, nam Reuerendiss. Domini Cardinales Inquisitores Generales in vniuersa repub. Christiana, ex causa, re mature cognita (vt decet) Inquisitores remouent, mutant, ac de vno, cum expedit, ad alium locum transferunt.

QVAESTIO X.

An Inquisitores ex mera prælatorum suorum voluntate remoueri queant.

DEcima quæstio est: Vtrum præsidentes ordinum Prædicatorum & Minorum possint Inquisitores suorum ordinum ab officio remouere voluntate libera absque causa legitima atque iusta?

Respondemus, quod non mera & libera voluntate, sed exigente causa rationabili, legitima, atque iusta. Ita habetur supra quæst. proxima in clausu la priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur sic: Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, penitusque transferre, ipsisque quod supersedeant iniungere, aliosque substituere, cum expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit cum expedire videritis: iudicium dicit & iustitiam, & non voluntatem meram. Et in c. Nolentes. de hæret. in clemen. Ioquendo de Inquisitoribus & commissarijs pecunias extorquentibus, committitur prælatis eorum, & dicitur sic: Qui equidem prælati Inquisitores & commissarios prędictos, reos inde repertos, ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debite, seu corrigere teneantur. Videant tamen prælati gloss. Ioannis And. Pauli, & Genzellini, quid est pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, sed illicitas exactiones, vt videbitur infra quęst. 104.

Relat. supra pag. 113.

De pœnis pecuniarijs.

COMMENT. LIX.

NVnc prosequitur secundum caput, eorum trium, qua superiori quæst. circa remouendos Inquisitores diximus esse considerandа.

Inquisitores non nisi ex causa iusta remouendi.

Secũdum autem caput est: ex quibus causis possint Inquisitores remoueri: & in hac quæstione Eymericus solum in genere docet non posse remoueri Inquisitores, nisi ex causa iusta, rationabili, seu legitima; quod apertissime indicant verba rescripti à nobis citati in superiori commentario.

Quid significent hæc verba, cum expedire videbitur.

Quæ autem sint causę legitimę & rationi consentaneæ ad remouendos Inquisitores, explicabitur à nobis infra super q. 12. Eymericus vero subtiliter hoc loco ex illius rescripti à se citati verbis, cũ expedire videritis: docet causas has iustas & æquas esse debere: nam hęc verba cum expedire: æquitatem & vtilitatem continent. c. non solum. de regula. lib. 6. notat Archidiaconus in cap. cum expediat. de electio. lib. 6. tradit Albericus in l. 1. §. 1. ff. de aqua quotidiana & æstiua.

Rursus hæc verba: cum visum fuerit expedire: *important arbitrium boni viri, vt pulchre tradit Decius consil. 493. nu. 17. vt vel hinc colligas, quàm vere & secundum legum decreta Eymericus semper loquatur.*

Hanc

Hanc quæſtionem habes etiam apud Locatum in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. Inquiſitor non tantum. nu. 38. adde Campegium apud Zanchinum tract. de hæret. in præfatione.

QVAESTIO XI.

Mandari ne poſsit Inquiſitoribus à ſuis prælatis, vt ſuperſedeant ab executione officij.

NOndecima quæſtio eſt: Vtrum prælati Ordinum Prædicatorum, poſsint mandare Inquiſitoribus ſuorum Ordinum, ſuperſedere quo ad certos articulos, certaſue perſonas, ſeu eos ſuſpendere, ne ſuum officium exequantur?

Reſpondemus, q̃ olim ſic; per clauſulam priuilegiorum ordinum prædictorum in quæſt. duabus ſupra proximis allegatam, vbi dicitur ſic: Ipſiſque q̃ ſuperſedeant iniungere, & cetera. Hodie tamen non, & bene: & hoc patet ſupra in ſecũda parte, in Priuilegio Alexandri iiij. Clementis iiij. & Vrbani iiij. directo Inquiſitoribus Prædicatorum & Minorũ, vbi dr̃ ſic: Catholicæ fidei. & infra: Etſi forſan Magiſter & Miniſter Generales, aliique Priores & Prouinciales, ac cuſtodes, ſeu Guardiani aliquorum locorum veſtrorum Ordinum, prætextu quorumcumque priuilegiorũ, ſeu indulgentiarum eiuſdem ſedis, dictis ordinibus conceſſorum, aut concedendorum in poſterum: vobis vel veſtrum alicui, ſeu aliquibus iniunxerint, ſeu quoquomodo præceperint, vt ad tempus vel quo ad certos articulos, certaſue perſonas in negotio ſuperſedeatis eodem: Nos vobis vniuerſis & ſingulis auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne ipſis obedire in hac parte, vel interdere quomodolibet præſumatis: Nos enim priuilegia, ſeu indulgentias huiuſmodi (quantum ad hunc articulum) tenore præſentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis ſententias, ſi quas in vos, vel veſtrum aliquos hac occaſione ferri contigerit, irritas proſus decernimus, & inanes.

Relat. ſupra pag. 136.

COMMENT. LX.

REferunt hanc Eymerici doctrinam Locatus in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. nota quod, nu. 39. Ioãnes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 418. & Campegius apud Zanchinum cap. 31.

Hoc autem priuilegium, vt prælatis ſuorum ordinum non teneantur obedire Inquiſitores in ſpectantibus ad ſuum officium: fauore fidei ipſis tributum eſt. nam cum Romani Pontifices ſacrum Inquiſitionis officium ab omni impedimento liberum & immune conſtituere ſapienter & religioſe decreuerint, vnũque ac præcipuum impedimentum naſci potuerit à prælatis religionum, ſi eum Regulares Inquiſitores creantur, ſuis prælatis obedire in ſuo officio tenerentur, propterea prudentiſsima ratione cautum fuit, vt ab eorum quo ad hoc iuriſdictione eximerẽtur nec prælati ordinum ſuper Inquiſitionis negotio vllam habent poteſtatem; immo vero tamquam impeditores ſanctii officij aeriter poſſent coerceri, iuxta qualitatem impedimenti, ſi quid eorum committerent, quę in hac quęſtione recenſentur, ac prohibentur illis ne faciant.

Et profecto ob eandem cauſam tollendorum ſcilicet omnium impedimentorum Pontifices ſummi omni ætate ac tempore varijs priuilegijs & præſidijs ſanctum Inquiſitionis officium munire ſtuduerunt, vt ex multis conſtitutionibus in eius fauorem editis manifeſte conſtat.

QVAESTIO XII.

An Inquiſitores teneantur reddere rationem prælatis ordinis de ſpectantibus ad officium ſuum.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitores ſubduntur prælatis ordinis in concernentibus religionem ſuam.*
2 *Non autem in ijs quæ ſunt officij Inquiſitionis.*
3 *Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis non poteſt appellari.*
4 *Diluuntur obiecta quædam contra præfata.*
5 *Quæ ſint cauſę legitimę remouendi Inquiſitorẽ.*

DVodecima quæſtio eſt: Vtrũ prælati ordinum Prædicatorum poſsint mandare Inquiſitoribus ſuorum ordinum quatenus eis, ſeu Capitulo Generali, vel Prouinciali reddant rationem de his, quæ ſpectant ad eorum officium Inquiſitionis hæreticæ prauitatis?

1 Reſpondemus q̃ non: Inquiſitores enim & ſunt religioſi, & ſunt domini noſtri Papę delegati, iuxta c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. Inquantũ ſunt religioſi ſuis præſidentibus, ac domino noſtro Papæ ſunt ſubditi; vnde quo ad ea quæ concernunt ſuam religionem ſubiecti ſunt domino Papæ, & etiam præſidentibus ſuæ religionis: & ideo ſi Inquiſitores committunt contra vota, ſeu regulam, aut alias obſeruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, & inquirtur, tenentur veritatem dicere de his, & de aliis etiam concernentibus religionem, vt ſi inquiratur quid, vbi, & quantum habent, & ſimilia, tenentur præſidentibus eorum inquirentibus reddere rationem. extra de ſtat. mon. cap. Cum ad monaſterium.

Inquiſitores in quib⁹ ſubdantur prælatis ordinis.

2 Inquantum vero ipſi Inquiſitores ſunt domini noſtri Papę & nullius alterius delegati, vt in c. Ne aliqui, de hæret. lib. 6. ſoli domino noſtro Papæ ſunt ſubiecti: vnde quo ad ea quæ concernũt ipſam delegationem, ſeu delegationis officium, in nullo ſubſunt eorum præſidentibus, ſed ſolum ſoli domino Papæ.

In quib⁹ vero non ſint eis ſubiecti.

3 Et ideo ſi ipſe Inquiſitor indebite aliquem veraret captum pro hæreſi, vel ipſi capto videretur, talis non poſſet appellare ad præſidentem illius religionis, ſed tantum ad dominum noſtrum Papam, nec Inquiſitor præſidenti ſuæ religionis petenti,

Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis appellari non quit.

tenti vt ſibi reſpondeat de citationibus,captionibus,proceſsibus,abiurationibus, ac ſententijs per eum latis,& aliis ad ſuum officium pertinentibus tenetur ei in aliquo obtemperare,ſed ſoli domino noſtro, cuius immediate gerit vices. Quis enim ſanæ mentis diceret, quòd viſitator, ſeu vicarius Magiſtri Ordinis Prædicatorũ, ſeu Miniſtri Generalis Minorum,ad aliquam prouinciam viſitandam deſtinatus,teneretur reddere rationem eorũ quæ reperit atque concernunt ſuum vicariatum, ſeu viſitationem, alteri præſidenti illius religionis,niſi ſoli Magiſtro, vel Miniſtro; qui eum ad huiuſmodi deſtinauit? Et certe ſi aliquis alius à Magiſtro,ſeu Miniſtro ei mandaret,& ille obtemperaret,vterque ignoranter ageret,& dignus pœna foret, quanto magis ſi præſidentes ordinũ Prædicatorum mandarent Inquiſitoribus ſuorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtemperarent, & iſti & illi agerent vt ignorantes, ac digni pœna,tanquam vſurpantes iuriſdictionem domini noſtri Papæ haberentur?

4 Et ſi dicatur, ꝙ aliquando ſic factum eſt,reſpondetur,ꝙ male factum eſt,& contra ius factũ eſt, & non eſt curandũ quid factum eſt,ſed quid fiendum eſt. Nam quę contra ius fiunt, debent pro infectis haberi †. Nec ad conſequentiam eſt trahendum, ſi illi,qui hoc fecerunt,magni fuerũt; nam in hoc magni in iure non fuerunt,quia à iure communi exorbitauerunt:quæ autem à iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda,extra de reg.iur.†. Nec etiam obuiat ſupradictis ꝙ in c.Nolentes. de hęret.in clemen. mandatur prælatis Inquiſitorum, ꝙ ſi eos reos reperiant,modis ſcilicet illicitis pecunias extorquendo,ꝙ eos deponant,& depoſitos puniãt: hoc autem (vt viderur) requirit præuiam inquiſitionem,in qua ſi interrogetur Inquiſitor, tenetur ſuper huiuſmodi reſpondere: Nam dicitur ꝙ hoc factum eſt ad correctionem Inquiſitoris, & iſta eſt ſola culpa vna, in qua concederitur prælatis deponere Inquiſitorẽ in cap.allegato.à particulari, autem ad vniuerſalem,conſequentia eſt nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorquere,nõ eſt actus officij Inquiſitoris, immo eſt contra officium Inquiſitoris: quia à Papa in cap. allegato Nolentes.eſt eis interdictum. Et ſi tenetur Inquiſitor prælato ſuo requirenti, an modis illicitis à talibus extorſerit pecunias reſpondere, non tamen ſequitur ꝙ teneatur de alijs quibuſcunque reſpondere; vt pote,quos proceſſus fecit, ſi contra talem proceſsit, quis & quid talis teſtificatus fuerit,& ſimilia.Nec valet ſi dicatur,ꝙ iuxta priuilegia ordinum prędictorum, Magiſtri & Priores Prouinciales, ac Miniſtri Generales, & Proninciales poſſunt Inquiſitores ſuorum ordinum remouere ſeu reuocare,cum eis viſum fuerit expedire,quod denotat dictorum præſidentiũ non meram voluntatem, ſed cauſam rationabilẽ ſic exigentem; quod requirit iudicium præuium & Inquiſitionẽ. Nam verũ exiſtit ꝙ eos poſſunt reuocare, cum viderint expedire, & non libera voluntate.

† L. nemo poteſt. ff. deleg. 2. l. non dubium. C. de legib.

† c. quæ à iure. de regul. iur. lib. 6.

5 Expedire autem videtur Inquiſitorem ab officio remouere, cum eum præſidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate,ſenectute;& quòd deterius eſt, ignorãtia;ſeu aliàs, cum facti euidentia ad laborandum viderint eum negligentem;& tunc ante debent cũ ſollicitare,& ad diligentiam excitare. Quòd ſi tẽpore cõgruo expectatos noluerit vacare, poſſunt eum licite reuocare, vel ſi euidenter eis conſtiterit, quòd pecunias extorſerit modis illicitis, viſo digeſte quid eſt de iure,& ſecundum gloſſ.c. Nolentes.alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & ſimilibus expedit Inquiſitores per dominum noſtrum Papam, ac per eorum præſidentes ab officio reuocare. Cauſæ amouendi Inquiſitorem.

Sed ꝙ ipſi eorum præſidentes inquirant cum eiſdem,contra quos,& qualiter proceſſerunt, qui & quę teſtificati fuerunt,& ſimilia directe officiũ contingentia,nequaquam tenentur eorum præſidentibus in & ſuper his inquirentibus reſpondere, quia ſubiecti eis in huiuſmodi non exiſtunt, ſed tantummodo domino noſtro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt,ac vices eius gerunt,vt not.2.q.6. Si Epiſcopus. & locum eius obtinẽt. 93.diſt.cap.vlt. quare maiores in officio eis tradito ordinum prælidentibus ſunt, vt in c. Sane. de offic.iudic. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argum. 21.diſt.Inferior.& ff.ad Trebelli.Ille à quo.quare in his obedire Inquiſitores talibus præſidentibus non debent, ſed Papæ, quia potius eſt obediendũ maiori poteſtati quàm minori.11.quæſt. 3.Qui reſiſtit.

COMMENT. LXI.

TOtam hanc Eymerici diſputationem tranſtulit Locatus in ſuum opus iudiciale verbo, Inquiſitor. §. reddere autem rationem. nu. 40. retulit etiã, ſed breuius, Campegius apud Zanchinũ, c. 31. verſ. ſecundum quod ad ſuperiores attinet. meminit eiuſdem priuilegij. de quo hic diſſeritur, Ioannes Rojas tract de hæret. par. 2. nu. 418 tota per ſe eſt facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more noſtro inſigniora illuſtrabimus.

a ¶ A particulari autem ad vniuerſalem conſequentia eſt nulla.] *Axioma eſt Ariſtotelis lib. 1. Prior. Analy. cap. 7. dicentis, in nulla ſyllogiſmorũ figura ex ſumptionibus particularibus. ſine ſine aĩẽtes ſine negantes, effici neceſſariam concluſionem.* *Num. 4.*

b ¶ Expedire autem videtur Inquiſitorem ab officio remouere, cum eum præſidentes, &c.] *Hæc diſputatio de cauſis, quibus remoueri poſſunt Inquiſitores, propria erat quæſtionis decimæ. ſed quoniam occaſio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc diſputationem habẽdam, propterea res fuit hic ab Eymerico tractata. perſequitur autem tum breuiter, tum diligenter ſingulas remotionis cauſas: ſunt vero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus ſeu fraus prætextu officij commiſſa, de quibus ſuo ordine dicam.* *Num. 5.* Cauſę ex quibus poſſunt Inquiſitores remoueri.

Ac de cauſis quidem remouendi iudices ſingularis extat conſtitutio in l. ſi quos. C. de offic. præfecti prato.

Ritus combutendi statuas in hoc crimine quãdo cœperit

Quando cœperit hæc laudabilis consuetudo comburendi statuas reorum absentium, qui ob contumaciam damnantur in hoc crimine, incertum est mihi. crederem tamen rem esse non valde antiquam; cum nec Eymericus, qui diligentissime cuncta ad praxim spectantia in hoc crimine complexus est, nec aly ex veteribus, qui de ordine procedendi contra hæreticos scripserunt, (quod ego legerim) huius consuetudinis meminerint: nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illustrissimi Cardinalis Sirleti, vbi plurima sunt, etiã minutissima de ordine iudicandi, ac puniendi hæreticos, aliquod reperitur huius consuetudinis vestigium: res tamen est valde laudabilis, & aptissima ad incutiendum timorem, & propterea omnino exercenda.

Quãuis imago absentis sit combusta, si cõparear, audiendus est.

Atq hic est vnus casus, in quo statua eius qui damnatur pro hoc crimine, producitur in publicã actionẽ, & curiæ sæculari traditur. alios addo infra in hac 3. parte super q. 43.

Postremo illud est obseruãdum, quòd tametsi absentis statua combusta sit, et ille postea viuus, siue spõte, siue vi comprehensus est, audiendus est tamen: nulla enim temporis præfinitione à causa defẽsione submoueri debet. l. annus. ff. de requirend. reis. tradit optime Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 20. & in

A *Enchyridio violatæ religionis tit. 45. num. 16. & si misericordiam petierit, admittẽdus erit ad Ecclesiæ gremium, nisi fuerit relapsus: acerbissime tamen puniendus est propter contumaciam, quamquam tunc lenienda pœnitentia erit, & rigori detrahẽdum, cum sponte ad agnoscendam culpam suam accesserit, aut impedimenta verisimiliter probauerit, quo minus in tempore accedere potuerit.*

Atque ex his remanent iudicio nostro satis declarata ea, quæ pertinent ad ordinandos & absoluendos quoslibet processus, qui fieri possunt aduersus quoscunque huius criminis reos, viuentes tamẽ: nam qua

B *ratione is processus sit ordinandus, qui contra mortuos concipitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur, non docuit Eymericus, idque propterea vt credo, quoniam ex dictis non difficulter poterat colligi: eadem fere (paucis tamen mutatis) fit series & textura. Ceterum ne quid in hac causa omissum esse videatur, & modum instituendi processum contra mortuos huius criminis reos, & formulas pronũciandæ sententiæ damnandæque defunctorum memoriæ iuxta canonica instituta trademus copiose infra super quæst. 43. vbi de potestate Inquisitorum procedendi contra defunctos disserit Eymericus.*

IN QVÆSTIONES CENTVM ET TRIGINTA super practica officij Inquisitionis obseruatio.

ABsolura praxi, non adhuc omnino fuit absoluendum opus. nam cum in genres inrerdum difficultates in hoc negotio oriantur, quibus nondũ erat satisfactũ; ob id Eymericus ne quid imperfectum, aut parum explicarum reliquisse videretur in toto Inquisitionis negorio; nunc in fine huius operis centum triginta quæstionibus propositis vniuersas fermẽ difficultates, quæ in ritulis de hæreticis continentur, declarat: prestius tamẽ & obscurius inrerdũ quàm fieri debuerit: sed nos nihil omittimus (nisi fallor) parum explicatũ: & quamquã singulæ fere quæstiones tractatum inregrum postularent, nihilominus maiori breuirate quàm sit credibile, cuncta huc spectanria complexi sumus.

QVAESTIONES CENTVM TRIGINTA

SVPER PRACTICA OFFICII INQVISITIONIS eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

De conditione Inquisitoris.

PRIMA quæstio est: Inquisitor hæreticæ prauitatis cuius debet esse cõditionis?

Respondemus, quòd Inquisitor debet esse conuersatione honestus, prudentia [a] circumspectus, constantia firmus, sacra [b] doctrina fidei eminenter eruditus, & virtutibus circumfultus. Ita habetur supra parte 2. in litteris Vrbani iiii. & Clementis iiii. ad Inquisitores generalitet. Præ cunctis, & infra. Prouidimus igitur ibidẽ ad præsens personas aliquas circũspectas, pro tãto negotio deputari, quarũ honesta cõuersatio exẽplum tribuat puritatis †, & doctrinã fundãt erudita labia salutarẽ, vt sacro ipsorũ ministerio

Pag. 129.

† Al. pietatis

ſterio præfatæ partes ab huiuſmodi contagijs expurgentur. Et infra: quatenus in charitate Dei, hominũ timore poſtpoſito, virtutẽ Spiritus induentes ex alto, prędictum officium, & cetera.

COMMENT. L.

In cauſa fidei duo iudicum genera, ordinarij, & delegati.

DVo ſunt genera iudicum in cauſa fidei, Ordinary, vt ſumus Romanus Pontifex, & Epiſcopi locorum, qui ſum ordinantur, ſeu conſecrantur, iure diuino in hęretisos aſsipiunt poteſtatem, & iuriſdictionem, vt optime ſcribit Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 1. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 11. nu. 11.

Alij ſunt iudises delegati, quibus à ſede Apoſtolica hoc munus iudicãdi hęreticos in ſpecie datũ eſt, quos iura, Inquiſitores, vocant: qua appellatio vulgaris etiam facta eſt, cum vulgus quoq; ita appellet. Eymericus tũ in hac, tũ in ſequentibus quæſtionibus de his poſtremis potiſſimũ loquitur, quamuis de ceteris etiam agat, cum ſe offert occaſio.

De Inquiſitoribus qui tractarint.

Ac de his quidem inquiſitoribus delegatis multa multi tradunt. Repertoriũ Inquiſitorum, Locatus in opere indiciali, Bernardus Comẽſis in luserna, et Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. idẽ in enchyridio tit. 7. Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſingulari 94. 95. & ſeq. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & alij paſſim, qui tũ de qualitate Inquiſitorũ diſſerunt, quantum ad hunc Eymerici locum illuſtrandum ſpectat, eadem penitus tradũt; licet mutatis verbis: quę tamen omnia hoc loco ab Eymerico breuiter reſenſentur, quibus adiunge Campegium apud Zanchinũ tract. de hæret. in præfatione verbo, circa.

Prudẽtia in Inquiſitore maxime neceſſaria.

a ¶ Prudentia circumſpectus.] In omnibus iudicibus prudentia virtus penitus requiritur: ſed maxime deſideratur in Inquiſitoribus hęretisę prauitatis cum plurima ſint in hac cauſa, qua prudentię potius quàm legũ regulis debeant expediri. hũs uero de prudentia Inquiſitoris locũ abunde tractat Simãcas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 10. quem video.

Fidei doctrina quæ dicatur.

b ¶ Sacra doctrina fidei eminenter eruditus.] vox Sacra, deeſt in Bononienſi et Sabellano, quam habent Barsinonenſis & eodex Cardinalis de Gãbara. ſed ſiue deſit, ſiue adſit per doctrinam fidei vere & propric theologia cognitionem accipere debemus: iuris prudentia enim non dicitur fidei doctrina.

Inquiſitores iuriſperiti, an theologi ſint eligẽdi.

Vnde videtur ſentire Eymericus, Inquiſitores theologos potius quàm iuriſperitos eſſe eligendos: et ita plane contendit Melchior Canus theologus & ipſe non vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. verſi. qua cum ita ſint. & videtur etiam velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. quibus fauet doctrina Illuſtriſſimi Cardinalis Caietani apud beatum Thomam 2. 2. q. 185. art. 3. & Auguſtini de Ansona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica q. 3. art. 5. aſſerentium omni tempore theologum iuriſperito, vt Epiſcopus fiat, eſſe præferendum. manifeſtum eſt autem in hac cauſa animaduertẽdi in hæreticos, Inquiſitores in locum Epiſcoporum ſubſtitui: eligendi itaque videntur theologi. Quòd ſi quæras, an Inquiſitor hæretica prauitatis debeat neceſſario eſſe ſacerdos, Reſpondetur quòd non, licet contrarium velit Franciſcus Aretinus conſ. 58. incipien. Diligenter nu. 6. verſ. Reſtat igitur. nec valet ratio Aretini, quia Inquiſitor abſoluit redeuntes, ſed nõ in foro pœnitẽtię.

Simancas tamen de catho. inſtit. tit. 41. nu. 3. iuriſperitos eſſe eligẽdos relictis theologis contendit. nec deſunt graniſsimę rationes pro vtraque parte, quas ſtudio breuitatis conſulto omitto.

Vtrumtamen hos eſt certum, quòd ſolus theologus, aut ſolus iuriſperitus haud facile dirimet hanc litem, cum quiſque cauſam ſuam tueatur, & pro ſe ſentiam dicat.

Inquiſitor theologus & iuriſperitus ſimul eligendus.

Ego ita ſentio, ſi fieri poſſet, vt eſſet eligendus Inquiſitor omnino, qui vtraque ſtudia & theologię & vtriuſq; iuris ſoliſſet; ſin minus, ritus ſuiuſmis prouinciis obſeruetur: tametſi enim maiori ex parte in Italia tuquiſitores Apoſtolici delegati, theologi eligantur; non propterea cauſæ fidei tractantur inepte, aut contra iuris regulas.

Hoc tamẽ eſſe debet exploratum, Inquiſitores in primis diuinarum litterarum et ſacrorum canonum peritos eſſe debere, vt graniter & vere docet Cõradus Brunus lib. 4. de hæret c. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione verbo, circa.

Illud adiungam, conſultiſsimũ mihi videri, vt in illis ciuitatibus, in quibus duo tũt Inquiſitores, vnus eligatur probatiſsimus & doctiſsimus theologus, alius conſtituatur iuriſconſultiſsimus & canonũ peritiſsimus: grauia enim ſunt fidei negotia, & res, quas tractant, magnæ; & propterea per iudices integerrimos & doctiſsimos eſſe peragenda.

QVÆSTIO II.

De ætate Inquiſitoris.

D. Ecũda quæſtio eſt: Inquiſitor cuius debet eſſe ætatis?

Reſpõdemus, quòd quadraginta annorum ſic, q̃ incœperit quadrageſimum annum. Ita habetur in c. Nolentes. de hæret. in clemen. vbi ſic dicitur: Nolentes ſplẽdorem ſolitum negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari, hoc ſacro cõcilio approbãte, ſtatuimus nullis ex nunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerint, officium Inquiſitionis prędictæ committi Inquiſitoribus. Hæc etiã ętas requiritur in Inquiſitorum commiſſarijs, vt dicit Ioã. And. in gloſſ. ſuper c. allegato.

Supra pag. 113.

COMMENT. LI.

Inquiſitoris ætas, annorum 40.

a Reſpõdemus, quòd quadraginta annorum, &c.] Atque in has ętate nihil adhuc immutatum inuenio, lie et in Commiſſarijs Inquiſitorum triginta anni ſuffiſiant, vt diſemus paulo poſt ſuper quæſt. 16.

Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 12. generali decreto Pontifisia maximi conſtitutum dicit, vt qui triceſimum annum attigerit, in Hiſpania Inquiſitor eſſe poſsit, id decretum nõdum vidimus,

nec scimus cuius Pontificis sit. & quamuis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obseruandũ censeo; nam & experientia docet, in tam imuenili ętate non facile contingere tam acre adesse iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauissimum officium exercendum requiruntur.

Non tamẽ ambigo ex causa spectata personę probitate, doctrina & prudentia, super hac ætate à iure communi requisita, dispensari posse.

Cur in Episcopo 40. anni sufficiãt, nõ sic in Inquisitore.

Quòd si quis quærat, cur in Episcopo, qui est Inquisitor ordinarius solũ postuletur annus tricesimus. c. cũ in cunctis. §. 1. de electio. in Inquisitore autẽ quadragesimus, causam docet Panormitanus in dicto. c. cum in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens: Sed forte hoc cõtingit, quia promouendi in Episcopos transeũt cũ magna Inquisitione: nam recipiuntur testes, & discutitur prius promotio in cõsistorio Papæ in collegio Cardinalium. Itẽ quia promotus ad tantam dignitatẽ præsumitur ex omni parte idoneus, sed officium Inquisitionis non cõmittitur cum tanta indagatione, & ideo voluerunt iura, vt sit maturus ætate. *baccenus Panormitanus.*

Glossularius in element. nolentes. de hæret. §. 1. verbo, quadragesimũ, dicebat hęc esse de arbitrarijs: de quibus rationem reddere nõ cogimur, iuxta dictũ iurisconsulti in l. non omnium. ff. de legibus.

Ceterum hęc 40. annorũ ętas Inquisitoribus statuta et requisita uideri potest, vel quia hoc tẽpore solẽt prudentissimi esse homines, vt ait Dionysius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia tunc potissimũ viget mens & intellectus, vt ait Aristoteles lib. 7. politico c. 6. vel denique ob alias causas, quæ graviter inquirit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1 sed vide Tabiẽ sem in sum. verbo, Inquisitor. §. 1. et Locatũ eodẽ verbo, nu. 4. et Simancam de catho. instit. tit. 34. nu. 11.

DE INSTITVTIONE Inquisitoris.

QVAESTIO III.

De auctore potestatis Inquisitorum.

A Papa est Inquisitorũ potestas.

TErtia quæstio est: Inquisitor à quo potestatẽ habet, vt tale officiũ exequaẽ? Respõdemus [a], q̃ à domino nostro Papa, qui interdũ immediate Inquisitorem instituit oraculo viuę vocis, et per suas litteras Apostolicas, vt fecit de multis: interdum committit alicui domino Cardinali, seu eius Legato: regulariter [b] tamẽ cõmittit Magistro & Prioribus Prouincialibus Ordinis Prędicatorũ; Generali ac Prouincialibus Ministris Ordinis Minorũ, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus sui Ordinis de Inquisitoribus prouidere: ita habetur in eorũ priuilegijs Apostolicis.

COMMENT. LII.

[a] REspondemus, q̃ à domino nostro Papa.] *Et hoc est commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu. 5. Repertorij Inquisitorum verbo, Inquisitor. §. itẽ an Inquisitores. & ceterorum. quod est apertissime definitum Apostolico rescripto Clementis IIII. incipiente:* Catholicæ fidei. *relato apud Eymericum supra par. 2. §. nam si prædicta sedes. quod refert iterum Eymericus paulo post in hac parte, q. 6.*

Cur tributa potestas per latis ordinarijs vt Inquisitores eligant.

[b] ¶ Regulariter tamen committit Magistro & Prioribus Prouincialibus, &c.] *Ratio vero potissima, cur summi Pontifices tribuerint hanc potestatẽ eligendi Inquisitores Apostolicos Magistris Generalibus & Prouincialibus ordinis Prędicatorũ, et Minorũ, ea fuit: quoniã ipsi maiorẽ notitiã præsumuntur habere de Fratribus suis, et propterea facilius iudicant, qui sint magis idonei, ut tãto muneri præficiãtur* adde Syluestrum in summa verbo, hęresis 2. q. 1.

Multis vero Pontificũ rescriptis cõstat de hac potestate Magistris Generalibus & Prouincialibus vtriusq; ordinis memorati concessa: Prædicatoribus quidem rescripto quodam Innocẽtij IIII. incipiẽte: Licet ex omnibus. *quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. Item alio Alexãdri IIII. quod incipit:* Olim præsentiẽs. *quæ nos authentica vidimus in Archiuo Inquisitionis Bononiensis.*

Minoribus vero eandem potestatem tribuit Clemens IIII. rescripto incipien. Licet ex omnibus, *& Alexander IIII. rescripto item incipien.* Licet ex omnibus. *quorum, & multorum aliorum ad hæreticam prauitatem coercendam spectantium, autẽ thicorum quidem cum pẽdenti plumbeo, nobis copiã nuper humanissime fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Frater Felix* † *Perettus de Mõtealto vir pietatissimus, & hæreticorũ hostis accerrimus, quę suis locis sunt notata.*

† Nunc est SIXTVS. V. diuina clemẽtia Pont. Opt. Max.

Hodie in tota Italia Apostolici Inquisitores non eliguntur à Prælatis Ordinum prædictorũ, sed à Reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus in vniuersa republica Christiana, qui diligenti inuestigatione facta eos eligunt. in Hispania etiã præses inquisitionis Inquisitores constituit.

QVAESTIO IIII.

Inquisitor sit ne iudex ordinarius, an delegatus.

QVarta quæstio est: Vtrũ [a] Inquisitor sit ordinarius vel delegatus?

Inquisitor non est ordinarius, sed delegatus.

Respondemus, quòd non est ordinarius, sed delegatus domini nostri Papæ: quia [b] nullam habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis nisi vbi, quantum, & circa quos ei confert dominus noster Papa. vnde licet Episcopi vtãtur potestate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos, iuxta c. Ad abolẽdam. §. si qui vero. de hæret. & c. Per hoc. §. siue autem ordinaria. de hæret. lib. 6. Inquisitores tamen non ordinaria, sed semper delegata vtuntur, quia auctoritate Apostolica; ita habetur supra in secunda parte, in litteris Apostolicis præfatis Vrbani iiij. & Clemẽtis iiij. Prę cunctis. & infra. Vt autem Inquisitionis officium † contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri: discretioni ve-

Pag. 129.

† Al. negotium

ſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, in remiſſionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore poſtpoſito, virtutem Spiritus induentes ex alto, prædictum officium, in dictis partibus ſimul vel ſeparatim, aut ſingulariter, prout negorij vtilitas ſuadebit, ad extirpandã de ipſis partibus hæreticam prauitatem ſub ſpe mercedis æternæ ſic efficaciter proſequi, & exequi ſtudeatis, vt per ſollicitudinis veſtrę prudentiam de partibus ipſis radix iniquitatis hæreticæ ſuccidatur. Expreſſius habetur in. c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Ne aliqui dubitationem ſollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquiſitionis hæreticæ prauitatis, ſollicitudini veſtræ infra certos limites ab Apoſtolica ſede commiſſum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commilit, &c. Ad idem in cap. Multorum. in princip. de hæret. in Clementinis.

Supra pag. 106

COMMENT. LIII.

Inquiſitores non ſunt iudices ordinarij ſed delegati.

a VTrum Inquiſitor ſit ordinarius vel delegatus,] *Archidiaconus in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. in fine libenter admittit, Inquiſitores hæretica prauitatis eſſe iudices ordinarios, cum ſint, inquit, à Principe ad vniuerſitatem cauſarum deputati. Ceterum ſententia quam hic profitetur Eymericus, prævaluit, videlicet, eos delegatos eſſe, eamq; communi voto amplectuntur gloſſa ſingularis in clement. nolentes. de hæret. verbo, ipſorum commiſſarijs. Ioannes And. Geminianus, & ceteri communiter in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. Lapus allegatione 32. incipien.* An frater Minor. *Federicus de Senis conſil. 145. incipien.* Ioannes Epiſcopus *nu. 1. Syluester in ſum. verbo, hæreſis 2. quæſt. 1. Abbas in cap. cauſam matrimonij num. 7. de offic. delegati. Idem in c. fin. de ſenten. & re iud. Gondiſſaluus tract. de hæret. quæſt. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic. ord. nu. 19. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 13. Laeatus verbo, Inquiſitor. nu. 5. & ſequen. Bernardus Comenſis in Lucerna verbo, Inquiſitor. §. 16. Ioannes Roiae in ſingularibus fidei 44. & 97. & alij quos libenter iure manifeſta omitto.*

Inquiſitores delegati ſunt ad vniuerſitatẽ perſonarũ

Illud tamẽ obſeruatione dignum eſt, quòd tametſi Inquiſitores non ſint dati ad vniuerſitatem cauſarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cum ſint dati ad ſpecialem hæreſis cauſam tractandam; ſunt tamẽ dati ad vniuerſitatem perſonarum, cum in hac cauſa fauore fidei aduerſus omnes perſonas (paucis quibuſdam exceptis, de quibus ſuo loco dicemus) procedere poſſint. ita & vere Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinarijs diſtare videantur.

Inquiſitorũ iuriſdictio ad quæ ſe extendat.

b ¶ Quia nullam habent iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus, nec in cauſis, &c. *Hæc eſt probatio illius axiomatis, videlicet, Inquiſitores non eſſe iudices ordinarios, ſed delegatos, quia nullã, inquit auctor, habẽt iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus &cet. quæ verba ita ſunt accipienda ac ſi dixiſſent eos non habere vniuerſalem iuriſdictionem, ita vt aduerſus omnes perſonas præter A committentes in fidem inquirant, & de omnibus delictis præter hæreſim cognoſcant, & de omnibus eas ſis præter eas, quæ ad fidem ſpectant, ſe intromittãt: quoniam hoc ordinariorum eſt, & poteſtas Inquiſitorum hanc habet qualitatem annexam, vt non niſi ad ea quæ negotium tangunt fidei, pertingat.*

QVAESTIO. V.

De comparatione Epiſcopi & inquiſitoris.

SVMMARIVM.

B
1 *Epiſcopus & Inquiſitor pares ſunt, cum poteſtate delegata procedunt.*
2 *Citatus ab eis pro temporibus diuerſis debet vtrique parere.*
3 *Si vero pro eadem hora citetur, vtri maluerit, obediat.*
4 *Inquiſitor maior eſt Epiſcopo poteſtate ordinaria procedente.*
5 *Quare coram illo potius comparere debet citatus, &c.*
6 *Ordinarij̃ ꝓceſſũ Inquiſitoris nequit ꝓhiberc,*

C QVinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor ſit maior Epiſcopo ordinario in officio Inquiſitionis, ad quod ip ſe Inquiſitor eſt delegatus?

Reſpondemus, quòd Epiſcopi, & prælati, vt dictum eſt ſupra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de hæret. lib. 6. Quandoque procedunt contra hæreticos, ſuſpectos, ſeu diffamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedunt auctoritate delegata, prout faciunt ſemper ipſi Inquiſitores, tunc pares ſunt: quia & iſti & illi ab eodem, & ad idem delegati ſunt. Vnde quando Epiſcopus & Inquiſitor D procedunt cõtra aliquem exemptum, pares ſunt; & vnus maior alio non eſt, nec impedire eum poteſt. arg. 21. diſt. Inferior.

2 Quare ſi Epiſcopus & Inquiſitor eum citẽt, vnus pro die vna, & alius pro die alia, ſeu pro eadem die, ſed vnus pro hora Tertiarum, & alius pro hora Veſperorum, tenetur coram vtroque humiliter comparere: quia vterque poteſt eum citare, iuxta c. Multorum. de hæret. in Clemen.

3 Vbi a autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die & hora, ſed ad loca diuerſa, in quibus non poteſt inſimul eſſe, compareat coE ram illo, de quo placuerit, & liberatus eſt de rigore iuris. Si tamen compareret hora aſsignata coram vno, & coram alio alia hora etiam non aſsignata proteſtando q; comparuit etiam corã alio, & non potuit coram vtroque pro hora eadem cõparere; putarem q; prudenter ageret, & ſuſpicionem, pro qua citatur, aliqualiter purgaret: licet ad huiuſmodi minime teneretur.

4 Si autem Epiſcopi & prælati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquiſitor ſemper procedat auctoritate delegata, certe maior eſt Inquiſitor

tor Epiſcopo; quia delegatus eſt: omnis enim delegatus in officio ſibi commiſſo maior eſt quocunque ordinario, iuxta illud de officio & poteſtate iudicis delegati. c. Sane.

5 Sed quid ſi Epiſcopus & Inquiſitor eundem citent, ille poteſtate ordinaria, iſte delegata, comparebit ne coram vtroque? vtique, ſi citent pro diuerſis temporibus, ſic diſtinctis, vt citatus poſſit coram quolibet comparere; nam quilibet poteſt etiam vnus ſine alio: vt in c. Multorum. de hæret. in clemen.

Sed ponatur q̃ quilibet eundem citet de fide reſponſurum pro eadem die & hora, ſed ad diuerſa loca, ſiue ad tales terminos, q̃ citatus nõ poteſt commode coram vtroque in aſſignato termino comparere: reuera cum Inquiſitor ſit delegatus domini noſtri Papæ, vt in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. quia aliàs officium ſibi non competit: auctoritatem habet illius, à quo delegatus eſt, vt not. 2. q. 6. Si Epiſcopus. & vices eius gerit, ac locum eius obtinet. 93. diſt. c. vlt. Ad idem 97. diſt. Nobiliſsimus. & de offic. iudic. deleg. Sane. Propter q̃ citatus, deſerto Epiſcopi iudicio, comparebit coram Inquiſitore. ff. de re iudi. Contra pupillũ. ad maius enim tribunal vocatus eſt, & ab eodem pręuentus eſt poſtquam pro eodem termino, & ad eundem terminum, ad diuerſa loca citatus eſt: quia Inquiſitor maior eſt: & ideo coram eo comparere debet. Nec obeſt ſi primo ab Ordinario citatus eſt, quia Inquiſitor maior eſt: & ideo coram eo comparere debet. 11. q. 3. Qui reſiſtit. & ff. de re iudi. Contra pupillum.

Ordinarius proceſſũ Inquiſitoris nõ poteſt prohibere.

6 Sed nonne poteſt ordinarius proceſſum Inquiſitoris prohibere; Non: quia minor eſt, & minor in maiorem nullum habet iudicium, vel imperiũ, nec poteſtatem; immo nec in parem. 21. diſt. Inferior. ff. ad Trebel. ille à quo. & potius eſt obediendum maiori poteſtati, quãmi minori. 11. quæſt. 3. Qui reſiſtit. de his Archidiaconus in cap. Per hoc. de hæret. lib. 6. Et [b] Guido Fulcodius poſtmodum Clemens iiij. in q. 1, illarum quindecim, quas fecit ad Inquiſitores hęreticę prauitatis

COMMENT. LIIII.

EX tota quæſtionis huius ſerie colliguntur quatuor potiſſimum axiomata.

Primum eſt: Epiſcopus & Inquiſitor procedere poſſunt auctoritate delegata, & tunc pares ſunt.

Alterum eſt: Cum Epiſcopus procedit auctoritate ordinaria, & Inquiſitor auctoritate delegata, tũc Inquiſitor eſt maior. ibi: Si aũt Epiſcopi & Prælati.

Tertium eſt: Si Epiſcopus & Inquiſitor citant eundem, vt coram ipſis ſe ſiſtat, reſponſurus de fide, citatus coram vtroque debet comparere, ſi diuerſa ſint citationis tempora; q̃ ſi eadem, compareat corã Inquiſitore. ibi. Sed quid ſi Epiſcopus. *quod procedit etiamſi prius ſit ab Epiſcopo citatus.*

Vltimum eſt: Epiſcopus non poteſt impedire proceſſum Inquiſitoris.

Inquiſitor cur maior Epiſcopo in cauſa fidei.

Præcipua huius quæſtionis concluſio eſt, Inquiſitorem velut ſummi Pontificis delegatum, in cauſa hæreſit maiorem eſſe Epiſcopo. hanc aſſertionem probat textus præcipuus in cap. ſant. lo. 2. de officio delegati. concordat textus in c. ſiuduiſti. de officio legati. textus in l. ſi. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdict. & in l. etſi prætor. eod. tit. atque vt vno verbo dicam, hęc eſt communis opinio. nec placet hic, quia brevitati ſtudeo, recenſere varias interpretum cõtẽplationes, quę non tam vtiles ſunt, quam ſubtiles: eas in ſcholis diſputandas libenter omitto.

a ¶ Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.] *Citatum ab Ordinario & Inquiſitore eodem tempore debere comparere coram Inquiſitore, cum is ſit maior, optime probant relata per Panormitanum. in c. ſignificaſti. nu. 1. & 5. de officio delegati. & in c. finali. nu. 10. de conſuetud. & in repetitione c. ſi quis contra. nu. 22. de foro compet. & in c. pro illorum. nu. 15. de prębend. & in c. ſane. nu. 3. & 8. de officio delegati. nã cũ delegatus repræſentet vices ſummi Põtificis in cauſa ſibi ſpeciliter cõmiſſa, ei velut Põtifici ſummo relicto omni alio iudice, obtemperandum eſt. Immo amplius addit Auctor repertorij Inquiſitorum verbo, delegatus. §. delegatus repræſentat. Ordinarium etiam eius mandato obedire debere; quoniam delegatus non modo ſummi Pontificis vices gerit, ſed etiam eius locum tenet. cap. ſi quis Epiſcopus. 2. q. 6. & c. vltimo. diſtin. 93.*

Num. 5.

Citatus ab Epiſcopo & Inquiſitore, corã Inquiſitore comparet.

Iam quantum ad hanc aſſertionem attinet, eam probat latiſſime Carrerius tract. de hæret. num. 71. verſ. ciuantibus tamen ambobus. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 44. & Guido Fulcodius, quem hic citat Eymericus in fine queſtionis, in conſultationibus ad Inquiſitores q. 1. quod etiam tenet Laput allegatione 32. incipien. An frater Minor. *multa vero ad hanc queſtionem ſpectantia tradit Campegius apud Zanchinum, confuſe tamen ſatis, ac ſine ordine, ita vt vix ſæpe intelligas quid velit.*

Num autem huiuſmodi prælationis, ſeu ſuperioritatis priuilegium, quod competit Inquiſitoribus ſupra Epiſcopos, conueniat etiam Inquiſitorum Commiſſarijs, grauis eſt quæſtio, nec vulgaris, nec inutilis, aut infrugifera, quę à me breuiter eſt hoc loco declaranda ex ſententia Bartoli in l. filius. ff. de legationibus, quem cęteri, quos mox referam, vno conſenſu laudant & ſequuntur.

Priuilegia Inquiſitoris, an competit eorum commiſſarijs.

Obſeruandum eſt ergo duo eſſe genera vicariorũ. Quidam enim ſunt vicarij conſtituti ab ipſomet iudice inferiore, ſiue ordinario, ſiue delegato, qui ſuccedunt, cum ipſe iubet in locũ ſuum: quidam vero ſunt conſtituti ab ipſa vniuerſitate, ſiue à principe, qui ſæpe cõſueuit eligere magiſtratum aliquẽ, & amplius in locum eius mortui, vel abſentis conſtituit vicariũ.

Duo vicariorum genera.

Si de primo vicariorum genere ſit ſermo, illi non gaudent ea immunitate & priuilegijs, quibus fruuntur illi quorum ſunt vicarij. dict. l. filius. & l. vicarius. ff. de legatio. q̃ ſi de poſtremis vicarijs à principe conſtitutis ſermo habeatur, illi proculdubio gaudent illis priuilegijs, quibus vtuntur illi quorũ ſunt vicarij l fin. C. vt dignit. ordo ſeruet. lib. 12. l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit, & hanc Bartoli ſententiam ſequuntur communi voto magnę auctoritatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdict. nu. 14. & ſeq. Romanus ſingulari 367. incipien. Bartholus in l. filius. Abbas & Decius in cap. ſane 2. de officio delegati. Abbas & Felynus in c. mandata. de præſumptio. Felynus

ius in Rub. de maioritat. & obedient. Iason in l. 1. nu. 74. ff. de officio eius. Ludouicus Gomez, qui alios in hanc sententiam citat, in §. fuerat. instit. de actio. Aretinus in §. cum autem. instit. quibus. modis ius pat. potest. fol. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius vocando. Cum his concordat etiam Baldus in Laliquando. ff. de officio procon. & Cardinalis Florentinus in clemen. 1. in 6. oppositione. de officio vicarij, per illum textum cum glossa in verbo sacerdotium. vbi dixit de consuetudine obseruari, vt distincte vicarius gaudeat immunitate rectoris.

Vicarius Inquisitoris à Papa constitutus priuilegijs Inquisitorum gaudet.

Quare in proposito nostro, si vicarius aut cõmissarius Inquisitoris ab ipsomet Inquisitore fuerit constitutus, nec ordinario præferetur, nec indistincte omnibus alijs priuilegijs gaudebit, quibus fruitur Inquisitor: quod si vicarius nominatim auctoritate Apostolica sit cõstitutus, ille & gaudebit priuilegijs Inquisitoris, & ordinario præferetur, eis modis quos in hac quæstione tradit Eymericus. nã quamuis subdelegatus sit, non est tamen subdelegatus à delegato, sed ab ipso principe; & propterea par eris vtriusque priuilegiũ. & hanc sententiam verã puto, quã videntur quandoque indicare rescripta pontificia, vt obseruaui supra parte. 2 super c. fraternitatis. §. iam hac prohibitio. quod videto, quamuis in casu de quo ibi videar aliter sentire. hoc ipsũ et tenere videtur Locatus in opere iudiciali verbo Inquisitor. nu. 7. vers. in contrariũ est. Sed an ita teneat nec ne parũ refert.

Num. 6. b ¶ Et Guido Fulcodius, post modũ Clemens 1111.] *Guidonis autem huius verba ex duobus illis vetustis codicibus, de quibus alibi diximus ita habent:* Item constat q̃ delegatus in commisso sibi negotio maior est quolibet ordinario, vt extra de offic. & potest. iud. deleg. sane. pone ergo q̃ citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicet q̃ possit ordinarius prohibere processum, quia inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullum habet imperium, quinimmo nec in parem. argumento 22. dist. inferior. ff. ad Trebellian. ille à quo §. tempestiuum, & potius obediendum est maiori potestati quàm minori. 11. q. 3. qui resistit. quid igitur faciet ordinarius si illum citat, qui auditur ab Inquisitoribus? non recte agit, quia citatus est corã maiore. ff. de in ius vocando. l. 2. §. fin. itẽ si ponas, q̃ primo eum citauerat ordinarius, adhuc dicõ q̃ deserto eius iudicio debet venire corã Inquisitoribus, si eum citent. ff. de re iudicata. contra pupillum. §. vltimo. & 11. quæst. 3. qui resistit. & ita nullus est effectus ordinarij processus, siue præueniat, siue præuentus sit ab Inquisitoribus. *hactenus ille.*

Citatus ab Episcopo, & ab Inquisitore cuiã quo debeat comparere.

QVAESTIO VI.

Inquisitor à Prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus.

SExta quæstio est: Vtrum Inquisitor, qui est institutus ab ordine suo auctoritate Apostolica, sit delegatus tantum domini nostri Papæ, vel etiã Magistri ordinis, seu Prioris Prouincialis, vel Ministri Generalis, seu Prouincialis, qui eũ instituit.

Respondemus, q̃ tantum domini nostri Papæ, & non alterius: licet enim dominus noster Papa commiserit prædictis ordinum Prædicatorum & Minorum prælatis, quatenus personam eligerent, nullam tamen sic eligentibus cõtulit potestatem. Ita habetur supra in secunda parte in litteris Apostolicis Clementis iiij. & Vrbani iij. directis Prædicatorum & Minorum Inquisitoribus, in quibus dicitur sic: Catholicæ fidei negotium. & infra. Nã si prædicta sedes interdum prælatis aliquibus vestrorum ordinum, per suas sub certa forma committat litteras, vt ad exercẽdum Inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos suorum ordinum Fratres assumere valeant, ipsosque cum expedire viderint, amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc q̃ ipsis ea dumtaxat de causa in hac parte committitur: quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate, pleniorem habere notitiam præsumantur, aliqua eis super hùiusmodi Inquisitionis negotio vobis immediate, à prædicta sede commisso & committendo, facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas.

Supra pag. 365.

COMMENT. LV.

C *QVæ ad hanc quæstionem spectant facile intelliguntur ex his quæ tradidimus supra super q. 3. huius partis. eum Eymerico sentiunt Repertorium Inquisitorum, verbo. Inquisitores. §. item an Inquisitores. Lucerna inquisit. eodem verbo, §. 1. & aliy. certissima est autem hæc Eymerici doctrina, Inquisitores enim hæreticæ prauitatis à quocunq; eligantur, seu nominentur. semper sunt Papa delegati, & ab eo accipiunt iurisdictionem & potestatem, illi vero quibus hoc Romanus Pontifex committit. solum habẽt à Papa ministerium eligendi seu nominandi Inquisitores. ita pracitati & vere. confecerunt traditea per Lapum allegatione 32. incipien.* An Frater Minor.

D

DE DESTITVTIONE *Inquisitoris.*

QVAESTIO VII.

An defuncto Romano Pontifice expiret Inquisitoris potestas.

E SEptima quæstio est: Vtrum defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorem instituit, statim spiret potestas Inquisitoris ab eodem defuncto Romano Pontifice instituti? Respondemus q̃ non, sed manet, etiam quo ad negotia non incepta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Ne aliqui dubitationem sollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium inquisitionis hæreticæ prauitatis solicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica sede commissum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit; præsenti declaramus edicto,

Supra pag. 106.

Per mortem Romani Pont. non expirat Inquisitoris potestas.

edicto, ipsum officium non solum quo ad negotia viuente mandatore iocepta, immo etiam quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus est) quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

COMMENT. LVI.

Mortuo Papa officiū Inquisitorū nō expirat.

EX hac quæstione simul & ex textu quem author citat, duo colliguntur axiomata. Primum est: Inquisitorum officium morte concedentis non expirare.

Alterum est: Eorum officium extendi ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum mandator, scilicet Romanus Pontifex, moritur.

Vtrumque axioma fauore fidei est inductum, & maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. quod hic citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 4. Ioannes Rajas tract. de hære. par. 2. num. 436. idem in singularibus fidei, singul. 114. & 115. incipien. Iurisdictio. de eccles. institi. tit. 34. nu. 14.

Verum Geminianus in dicta cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. num. 4. vers. quid si isti Inquisitores. tunc dicebat morte Pontificis non expirare officium Inquisitorum, quando immediate à summo Romano Pontifice essent creati: secus si à Cardinalibus, Episcopis, seu Magistris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibusuis aliis: quam sententiam persuadere conatur ex illis verbis in dicto cap. ne aliqui. Ab Apostolica Sede commissum: *quasi aliud sit sentiendum, eum ab aliis, quàm à Romano Pontifice Inquisitoribus est officium commissum.*

Geminiani sententia reiecta.

Sed huius sententia tamquam falsa merito ab aliis explosa est: quoniam à quocunque eligantur Inquisitores, semper ab Apostolica Sede habent auctoritatem, vt quæstione 3. & 6. huius partis apertissime docuit Eymericus, & alij à nobis super eis locis citati, quod est certo certius: nec debuit hæc ignorasse Geminianus.

Ioānis And. & Arelatani opinio reiecta.

Ad hæc, Nicolaus Arelatanus in dicto notabili 4. nu. 3. secutus Ioannem And. in dicto c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. vers. in glossa 1. in fine primum axioma dicebat verum esse, cum Inquisitor simpliciter erat datus: secus autem si in priuilegio poneretur hu iusmodi clausula: Ad beneplacitum Romani Pontificis: *Nam tunc, inquit, mortuo Papa expirabat Inquisitoris officium, cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. si gratiose. de rescriptis lib. 6.*

Sed vt verum fatear, hoc etiam in hac causa falsum est, vt alibi copiosè ostendimus. & summa hæc est: quocunq; modo sit Inquisitor constitutus, siue ad beneplacitū Sedis Apostolicæ, siue ad beneplacitū Romani Pontificis, non expirat eius officium morte delegantis, donec aut expressè, & nominatim fuerit reuocatus: aut nisi in listeris creationis contrarium caueretur. & hoc propter singularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem casum, in quo, aut in hæretici non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, seu differatur. neque ab hac sententia puto recedendum, & ex his remanet declarata hac quæstio.

QVAESTIO. VIII.

An defuncto prælato instituente Inquisitorem, spiret potestas Inquisitoris.

OCtaua quæstio est: Vtrum defuncto promotore, seu amoto Magistro Prouinciali, seu Ministro, qui Inquisitorem instituit auctoritate Apostolica, seu etiā Cardinali, vel Legato, spiret potestas Inquisitoris taliter institutis?

Neque per mortem prælatorum qui quib fuit instituta.

Respondemus q̄ non: nā (vt dictum est supra statim q. 6.) talibus fuit data potestas personam eligendi, sed noo auctoritatem, nec potestatem aliquam, sic electis conferendi: Vode potestatem habent Ioquisitores à domino nostro Papa immediate, & eius funguntur auctoritate, non ab alio quocunque. Et etiam quoniam si defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorem instituit, & ei officium commisit, non spirat potestas Ioquisitoris, vt dictum est statim supra q. 7. & habetur in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. quanto minus spirabit defuncto Magistro, vel Ministro, qui auctoritate, non sua, sed Apostolica personam elegit, & nullam electæ personæ potestatem contulit?

COMMENT. LVII.

NVlla super hac quæstione occurrit notatu digna difficultas. rectissimè autem argumentatur hoc loco Eymericus, quoniam si defuncto Papa, à quo habent auctoritatem, iurisdictionem & potestatem, non expirat Inquisitorum potestas, vt dictum est in quæstione proxime præcedenti, multominus expirabit defuncto prælato, qui solum habebat ministerium eligendi seu nominandi.

An autem Inquisitor durante officio possit ab inferiore à Papa promoueri ad aliquod aliud officium seu dignitatem, quæstio est, nec huius loci, nec nostræ breuitatis. vide Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

QVAESTIO IX.

A quo possit Inquisitor ab officio remoueri.

NOna quæstio est: Vtrum solus dominus noster Papa, possit Inquisitorem ab officio remouere?

Inquisitores etiam à prælatis ordinis possunt amoueri.

Respondemus, q̄ dominus noster Papa, & etiam alius à Papa, quia Magister Prouincialis, & Minister Generalis, vel Prouincialis, & Vicarius Prouincialis possunt, auctoritate tamen Apostolica, Inquisitores suorum ordinium ab officio remouere. Ita habetur in priuilegijs ordinis Prædicatorum, quæ incipiunt: Virtute cōspicuos. & infra dicitur sic: Illos vero ipsius ordinis Fratres, qui ad prædicandum crucem, vel inquirendum contra hæreticam prauitatem, seu ad alia huiusmodi negotia suos, vel fuerunt vbicunque à sede Apostolica deputati; Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, peni-

penitus transferre, ipsisque q̃ supersedeant iniungere, aliosque substituere, cũ expedire videritis, licite, ac libere valeatis; & in eo si contra venerint, censuram ecclesiasticam exercere: ac quilibet Prior Prouincialis, vel eius Vicarius eiusdem ordinis in sua Prouincia, circa Fratres ipsius ordinis, quibus ab eadem sede similia contingeret in illa committi, facere possit.

COMMENT. LVIII.

Circa remouendos Inquisitores tria potissimum sunt tractanda. Primum, quis possit eos remouere, de quo in hac quæstione differitur: Alterũ, quibus ex causis possint remoueri, quod tractatur q. 10. & 12. Vltimum est, quis possis remouere Inquisitoris Commissarios seu Vicarios, de quo agitur q. 17. De duobus postremis suis locis dicetur: nunc de primo videamus.

Quis possit Inquisitores remouere.

Optimo cõsilio hac tractat Eymericus: nam cum remouere Inquisitorem à tanto officio & dignitate sit valde odiosum, iure dubitatur à quo possit remoueri. & plane nisi auctoritate Pontificia cautum esset, vt Magistri Generales & Prouinciales, aut alij quibus id iure datum est possent eos remouere, solus id Papa facere posset.

Priuilegia de remouendis Inquisitoribus.

Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initium est: Virtute conspicuos: *id nobis nondum contigit videre, nec circumfertur in impressis ordinis Fratrum Prædicatorum priuilegijs: sunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquisitione Bononiensi eiusdem roboris Innocentij IIII. quod incipit:* Licet ex omnibus. *Item aliud eiusdem, quod incipit:* Odore suaui. *Quod etiã ipsum continetur in priuilegijs Clementis IIII. & Alexandri IIII. missis ad Magistrum Prouincialem ordinis Minorum, quę habuimus ex bibliotheca Illustrissimi Felicis † Peretti Cardinalis de Mõte alto. quo loco in eo rescripto quod incipit:* Licet ex omnibus: *hæc sunt verba:* Si vero quemquam eorundem Inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas pari potestate functurũ, quotiens id faciendũ, deliberatione cũ discretis Fratribus prehabita, tibi vel Vicario tuo te absẽte, visum fuerit expedire. *hęc ibi. ceterorũ rescriptorum de hac re eadem est sententia.*

† Nunc est Sixtvs V. Pont. Opt. Max.

Atque hac quidem ante Eymerici tempora, post Eymericum vero annis ferme centum, Sixtus IIII. anno Domini MCCCCLXXIX. idem renouauit in bulla aurea incipiente: Sacri Prædicatorum & Minorum. *§. & si in aliquo. quæ habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum fol. 163. pag. 2.*

Cur data cet tio personis facultas remouendi Inquisitores.

Propterea autem, vt credo, his prælatis data est facultas remouendi Inquisitores: quoniam facilius ipsi intelligunt quando remouere expediat, cum suos quisque cognoscat Fratres, & cuiusque notas habeat vires, & an sufficiant ad tantum officium exercendum: hac enim non tam facile intelligeret supremus Pontifex. verum non temere ac pro libero voluntatis arbitrio remouere possunt Inquisitores, sed ex causa, vt paulo post aperiam.

Hodie nulla sunt horum prælatorum partes in remouendis Inquisitoribus, nam Reuerendiss. Domini Cardinales Inquisitores Generales in vniuersa repub. Christiana, ex causa, re matura cognita (vt decet) Inquisitores remouent, mutant, ac de vno, cum expedit, ad alium locum transferunt.

QVAESTIO X.

An Inquisitores ex mera prælatorum suorum voluntate remoueri queant.

DEcima quæstio est: Vtrum præsidentes ordinum Prædicatorum & Minorum possint Inquisitores suorum ordinum ab officio remouere voluntate libera absque causa legitima atque iusta?

Respondemus, q̃ non mera & libera voluntate, sed exigente causa rationabili, legitima, atque iusta. Ita habetur supra quæst. proxima in clausula priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur sic: Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare, penitusque transferre, ipsisque quod supersedeant iniungere, aliosque substituere, cum expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit: cum expedire videritis: iudicium dicit & iustitiam, & non voluntatem meram. Et in c. Nolentes. de hæret. in clemen. loquendo de Inquisitoribus & commissarijs pecunias extorquentibus, committitur prælatis eorum, & dicitur sic: Qui equidem prælati Inquisitores & commissarios prędictos, reos inde repertos, ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debite, seu corrigere teneantur. Videant tamen prælati gloss. Ioannis And. Pauli, & Genzellini, quid est pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, sed illicitas exactiones, vt videbitur infra quæst. 104.

Relat. supra pag. 133.

De penis pecuniarijs.

COMMENT. LIX.

NVne prosequitur secundum caput, eorum triũ, qua superiori quæst. circa remouendos Inquisitores diximus esse consideranda.

Inquisitores non nisi ex causa iusta remouendi.

Secũdum autem caput est: ex quibus causis possint Inquisitores remoueri: & in hac quæstione Eymericus solum in genere docet non posse remoueri Inquisitores, nisi ex causa iusta, rationabili, seu legitima; quod apertissime indicant verba restripti à nobis citati in superiori commentario.

Quid significent hæc verba, cum expedire videbitur.

Quæ autem sint causę legitimę & rationi consentaneæ ad remouendos Inquisitores, explicabitur à nobis infra super q. 12. Eymericus vero subtiliter hoc loco ex illius rescripti à se citati verbis, cũ expedire videritis: docet causas hac iustas & æquas esse debere: nam hęc verba: cum expedire: *æquitatem & vtilitatem continent. c. non solum. de regula. lib. 6. notat Archidiaconus in cap. cum expediat. de electio. lib. 6. tradit Albericus in l. 1. §. 1. ff. de aqua quotidiana & æstiua.*

Rursus hac verba: cum visum fuerit expedire: *importunt arbitrium boni viri, vt pulchre tradit Decius consil. 493. nu. 17. vt vel hinc colligas, quàm vere & secundum legum decretu Eymericus semper loquatur.*

Hanc

Hanc quæſtionem habes etiam apud Locatum in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. Inquiſitor non tantum. nu. 38. adde Campegium apud Zanchinum tract. de hæret. in præfatione.

QVAESTIO XI.

Mandari ne poſsit Inquiſitoribus à ſuis prælatis, vt ſuperſedeant ab executione officij.

NOndecima quæſtio eſt: Vtrum prælati Ordinum Prædicatorum, poſsint mandare Inquiſitoribus ſuorum Ordinum, ſuperſedere quo ad certos articulos, certaſue perſonas, ſeu eos ſuſpendere, ne ſuum officium exequantur?

Reſpondemus, q̃ olim ſic; per clauſulam priuilegiorum ordinum prædictorum in quæſt. duabus ſupra proximis allegatam, vbi dicitur ſic: Ipſiſque q̃ ſuperſedeant iniungere, & cetera. Hodie tamen non, & bene: & hoc patet ſupra in ſecũda parte, in Priuilegio Alexandri iiij. Clementis iiij. & Vrbani iiij. directo Inquiſitoribus Prædicatorum & Minorũ, vbi dr̃ ſic: Catholicę fidei. & infra: Etſi forſan Magiſter & Miniſter Generales, aliique Priores & Prouinciales, ac cuſtodes, ſeu Guardiani aliquorum locorum veſtrorum Ordinum, prætextu quorumcumque priuilegiorũ, ſeu indulgentiarum eiuſdem ſedis, dictis ordinibus conceſſorum, aut concedendorum in poſterum: vobis vel veſtrum alicui, ſeu aliquibus iniunxerint, ſeu quoquomodo præceperint, vt ad tempus vel quo ad certos articulos, certaſue perſonas in negotio ſuperſedeatis eodem: Nos vobis vniuerſis & ſingulis auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne ipſis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præſumatis: Nos enim priuilegia, ſeu indulgentias huiuſmodi (quantum ad hunc articulum) tenore præſentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis ſententias, ſi quas io vos, vel veſtrum aliquos hac occaſione ferri contigerit, irritas prorſus decernimus, & inanes.

Relat. ſupra pag. 136.

COMMENT. LX.

REferunt hanc Eymerici doctrinam Locatur in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. nota quod, nu. 19. Ioãnes Roya tract. de hæret. par. 2. nu. 418. & Campegius apud Zanchinum cap. 31.

Hoc autem priuilegium, vt prælatis ſuorum ordinum non teneantur obedire Inquiſitores in ſpectantibus ad ſuum officium. fauore fidei ipſis tributum eſt. nam cum Romani Pontifices ſacrum Inquiſitionis officium ab omni impedimento liberum & immune conſtituere ſapienter & religioſe decreuerint, vtque ac præcipuum impedimentum naſci potuerit à prælatis religionum, ſi cum Regulares Inquiſitores creantur, ſuis prælatis obedire in ſuo officio tenerentur, propterea prudentiſſima ratione cautum fuit, vt ab eorum quo ad hoc iuriſdictione eximerentur nec prælati ordinum ſuper Inquiſitionis negotio vllam habent poteſtatem; immo vero tamquam impeditores ſancti officij acriter poſſent coerceri, iuxta qualitatem impedimenti, ſi quid eorum committerent, quę in hac quęſtione recenſentur, ac prohibentur illis ne faciant.

Et profecto ob eandem cauſam tollendorum ſcilicet omnium impedimentorum Pontifices ſummi omni ætate ac tempore variis priuilegijs & præſidijs ſanctum Inquiſitionis officium munire ſtuduerunt, vt ex multis conſtitutionibus in eius fauorem editis manifeſte conſtat.

QVAESTIO XII.

An Inquiſitores teneantur reddere rationem prælatis ordinis de ſpectantibus ad officium ſuum.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitores ſubduntur prælatis ordinis in concernentibus religionem ſuam.*
2 *Non autem in ijs quæ ſunt officij Inquiſitionis.*
3 *Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis non poteſt appellari.*
4 *Diluuntur obiecta quędam contra præfata.*
5 *Quę ſint cauſę legitimę remouendi Inquiſitorẽ.*

DVodecima quęſtio eſt: Vtrũ prælati ordinum Prędicatorum poſsint mandare Inquiſitoribus ſuorum ordinum quatenus eis, ſeu Capitulo Generali, vel Prouinciali reddant rationem de his, quæ ſpectant ad eorum officium Inquiſitionis hęreticæ pranitatis?

1 Reſpondemus q̃ non: Inquiſitores enim & ſunt religioſi, & ſunt domini noſtri Papę delegati, iuxta c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. Inquantũ ſunt religioſi ſuis prælidentibus, ac domino noſtro Papæ ſunt ſubditi; vnde quo ad ea quæ concernunt ſuam religionem ſubiecti ſunt domino Papæ, & etiam præſidentibus ſuæ religionis: & ideo ſi Inquiſitores committunt contra vota, ſeu regulam, aut alias obſeruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, & inquiruntur, tenentur veritatem dicere de his, & de aliis etiam concernentibus religionem, vt ſi inquiratur quid, vbi, & quantum habent, & ſimilia, tenentur præſidentibus eorum inquirentibus reddere rationem. extra de ſtat. mon. cap. Cum ad monaſterium.

Inquiſitores in quib⁹ ſubdantur prælatis ordinis.

2 Inquantum vero ipſi Inquiſitores ſunt domini noſtri Papę & nullius alterius delegati, vt in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. ſoli domino noſtro Papæ ſunt ſubiecti: vnde quo ad ea quæ concernũt ipſam delegationem, ſeu delegationis officium, in nullo ſubſunt eorum præſidentibus, ſed ſolum ſoli domino Papæ.

In quib⁹ vero non ſint eis ſubiecti.

3 Et ideo ſi ipſe Inquiſitor indebite aliquem veraret captum pro hæreſi, vel ipſi capto videretur, talis non poſſet appellare ad præſidentem illius religionis, ſed tantum ad dominum noſtrum Papam, nec Inquiſitor præſidenti ſuæ religionis petenti,

Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis appellari non quit.

tenti vt sibi respondeat de citationibus,captionibus,processibus,abiurationibus, ac sententijs per eum latis,& aliis ad suum officium pertinentibus tenetur ei in aliquo obtemperare,sed soli domino nostro, cuius immediate gerit vices. Quis enim sanæ mentis diceret, quòd visitator, seu vicarius Magistri Ordinis Prædicatorũ, seu Ministri Generalis Minorum,ad aliquam prouinciam visitandam destinatus,teneretur reddere rationem eorũ quæ reperit atque concernunt suum vicariatum, seu visitationem, alteri præsidenti illius religionis,nisi soli Magistro, vel Ministro; qui eum ad huiusmodi destinauit? Et certe si aliquis alius à Magistro,seu Ministro ei mandaret,& ille obtemperaret,vterque ignoranter ageret,& dignus pœna foret, quanto magis si præsidentes ordinũ Prædicatorum mandarent Inquisitoribus suorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtemperarent, & isti & illi agerent vt ignorantes, ac digni pœna,tanquam vsurpantes iurisdictionem domini nostri Papæ haberentur?

4 Et si dicatur, ꝙ aliquando sic factum est,respondetur,ꝙ male factum est,& contra ius factũ est, & non est curandũ quid factum est,sed quid fiendum est. Nam quę contra ius fiunt, debent pro infectis haberi †. Nec ad consequentiam est trahendum,si illi,qui hoc fecerunt,magni fuerũt; nam in hoc magni in iure non fuerunt,quia à iure communi exorbitauerunt:quæ autem à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda,extra de reg.iur.†. Nec etiam obuiat supradictis ꝙ in c.Nolentes. de hæret.in clemen. mandatur prælatis Inquisitorum, ꝙ si eos reos reperiant,modis scilicet illicitis pecunias extorquendo,ꝙ eos deponant,& depositos puniãt: hoc autem (vt videtur) requirit præuiam inquisitionem,in qua si interrogetur Inquisitor, tenetur super huiusmodi respondere: Nam dicitur ꝙ hoc factum est ad correctionem Inquisitoris, & ista est sola culpa vna, in qua conceditur prælatis deponere Inquisitorẽ in cap.allegato.à particulari autem ad vniuersalem,consequentia est nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorquere,nõ est actus officij Inquisitoris; immo est contra officium Inquisitoris: quia à Papa in cap. allegato Nolentes.est eis interdictum. Et si tenetur Inquisitor prælato suo requirenti, an modis illicitis à talibus extorserit pecunias respondere, non tamen sequitur ꝙ teneatur de alijs quibuscunque respondere; vt pote,quos processus fecit, si contra talem processit, quis & quid talis testificatus fuerit,& similia.Nec valet si dicatur,ꝙ iuxta priuilegia ordinum prędictorum, Magistri & Priores Prouinciales, ac Ministri Generales, & Prouinciales possunt Inquisitores suorum ordinum remouere seu reuocare,cum eis visum fuerit expedire,quod denotat dictorum præsidentiũ non meram voluntatem, sed causam rationabilẽ sic exigentem; quod requirit iudicium præuium & Inquisitionẽ. Nam verũ existit ꝙ eos possunt reuocare, cum viderint expedire, & non libera voluntate,

† L. nemo potest. ff. deleg. 2. d. non dubium. C. de legib.

† c. quæ à iure. de regul. iur. lib. 6.

5 Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum eum præsidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate,tenectute;& quòd deterius est, ignorãtia;seu aliàs, cum facti euidentia ad laborandum viderint eum negligentem;& tunc ante debent cũ sollicitare,& ad diligentiam excitare. Quòd si tẽpore cõgruo expectatus noluerit vacare, possunt eum licite reuocare, vel si euidenter eis constiterit, quòd pecunias extorserit modis illicitis, viso digeste quid est de iure,& secundum gloss.c. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & similibus expedit Inquisitores per dominum nostrum Papam, ac per eorum præsidentes ab officio reuocare. Causæ amouendi Inquisitorem.

Sed ꝙ ipsi eorum præsidentes inquirant cum eisdem,contra quos,& qualiter processerunt, qui & quę testificati fuerunt,& similia directe officiũ contingentia,nequaquam tenentur eorum præsidentibus in & super his inquirentibus respondere, quia subiecti eis in huiusmodi non existunt, sed tantummodo domino nostro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt,ac vices eius gerunt,vt not. 2.q.6. Si Episcopus. & locum eius obtinẽt. 93.dist.cap.vlt. quare maiores in officio eis tradito ordinum prælidentibus sunt, vt in c. Sane. de offic.iudic. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argum. 21.dist.Inferior.& ff.ad Trebell.Ille à quo.quare in his obedire Inquisitores talibus præsidentibus non debent, sed Papæ, quia potius est obediendũ maiori potestati quàm minori.11.quæst. 3.Qui resistit.

COMMENT. LXI.

TOtam hanc Eymerici disputationem transtulit Locatus in suum opus iudiciale verbo, Inquisitor.§.reddere autem rationem.nu.40.retulit etiã, sed breuius, Campegius apud Zanchinũ, c.31. vers. secundum quod ad superiores attinet. numinis eiusdem priuilegij, de quo hic differitur, Ioannes Rajas tract. de hæret. par. 2. nu. 418. tota per se est facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more nostro insigniora illustrabimus.

a ¶ A particulari autem ad vniuersalem consequentia est nulla.] *Axioma est Aristotelis lib.1. Prior. Analy. cap.7. dicentis, in nulla syllogismorũ figura ex sumptionibus particularibus, siue sint affirmantes siue negantes, effici necessariam conclusionem.* Num. 4.

b ¶ Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum eum præsidentes, &c.] *Hæc disputatio de causis, quibus remoueri possunt Inquisitores, propria erat quæstionis decimæ, sed quoniam occasio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc disputationem habẽdam, propter cæteras fuit hic ab Eymerico tractata. persequitur autem tum breuiter, tum diligenter singulas remotionis causas: sunt vero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus seu fraus prætextu officij commissa, de quibus suo ordine dicam.* Num. 5. Causę ex quibus possunt Inquisitores remoueri.

Ae de causis quidem remouendi iudices singularis extat constitutio in l. si quis. C. de offic. præfecti prato.

prato. Orient. in hac verba: Si quos iudices vel propter aduersam & longinquam corporis valetudinem; vel propter negligentiam, aut furtum vel simile aliquod vitium sublimitas tua inutiles esse reperit: his ab administratione remotis, & vice eorum alijs subrogatis, furibusq; pœnis legitimis subactis, ad nostræ mansuetudinis scientiam, non crimina, sed vindicta referatur. *hæc ibi. Sed ad Eymericum reuertor.*

Sub impotentia ad exercendum officium Inquisitionis contra hæreticos ponit & recte, infirmitatem senectutem, ignorantiam, siue imperitiam: quamuis enim quod ait hic Eymericus de imperitia Inquisitorum, non sit in Barbinonensi impresso, nec in Bononiensi, nec in eodice Cardinalis de Gambara, in Sabellana tamen recte ponitur, vt paulo post aperiam.

Ob quam infirmitatē posit Inquitor remoueri.

Sed iam pereurramus singula. de infirmitate distinguendum est: nam quædam est temporalis, alia vero perpetua. ob temporariam, siue transeuntem infirmitatem non est Inquisitor remouendus; nam tunc ipsemet inquisitor infirmitate durante, potest sibi vicarium, seu commissarium instituere, cui conferat plenarie vices suas; quod iure fieri posse alibi docuimus: nam eum sit principis delegatus, ob iustã causam potest subdelegare. infirmitatem vero & absentiam iudicis delegati, iustas esse subdelegandi causas explarati iuris est. l. 1. vbi communiter Doctores. ff. de officio eius cui mand. est iurisdict. vbi vero liberatus fuerit à morbo, poterit ad se subdelegatam iurisdictionem reuocare, vt optime docet Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 2. cuius sententiam veram esse aduersus Panormitanum in c. venerabili. nu. 6. not. bili. 9. de officio delegati. & Locatum in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu. 5. copiose alibi probaui.

Quòd si infirmitas, aut perpetua sit, aut talis vt Inquisitorem vel omnino impediat, aut certe ineptiorem reddat; tunc remouendus erit. argumenta textus in l. morbus sonticus. vbi glossa & Doctores. ff. de verb. signif. Et eorum quæ docet sanctus Thomas 2. 2. quæst. 71. art. 2.

Inquisitores quando ob senectutem possint remoueri.

De senectute idem sentiendum arbitror, cum morbo comparatur, iuxta illud Terentianum: Senectus ipsa morbus est. *& ideo de senibus etiam distinguendum arbitror. Quidam enim sunt adeo senio confecti, vt nec memoria valeant nec iudicio; qui quamuis fuerint prudentissimi, interdum tamen vel delirant, vel non sunt eorum consilia tuta ob rationis & iudicij imbecillitatem, de quibus vere accipitur illud:* Bis puer senex. *& bi iuste, immo necessario remoueri debent.*

Sunt alij consistentes, & mente & iudicio validi, qui & ob multam ætatem, & rerum experientiam, multa prudentia decorantur: & bi non modo remoueri non debent, verum in officio sunt confirmandi; quamuis illi id tractare recusent. bi enim ad regendum & gubernandum aptissimi sunt, vt graviter & vere docuit Aristoteles lib. 7. politicorum, & beatus Hieronymus Epistola quadam ad Nepotianum, tradituque optime Arebidiaconus in cap. tanta. distinct. 86.

Iam qui dicantur senes, docet Speculator tit. de testes. §. nunc tractemus. versic. sed quos vocat senes. & Felinus in cap. quoniam. extra vt lite non contest.

Quod vero ad imperitiam spectat, exploratissimũ est ob eam posse Inquisitores amoueri. si enim non sunt quales docuit Eymericus paulo ante quæst. 1. velut inepti reijci debent. & generaliter quidem cautum est, iudices omnes peritos esse oportere: imperitas vera remouendos. in authent. de iudicibus. §. 1. eam sentit textus in c. ex litteris. §. ceterum. de cõsanguinit. & affinit. cuius verba sunt, Ceterum tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatẽ habeant iudicandi & statuta canonum non ignorent. *hactenus ibi. Quod multo magis obseruari debet in causis fidei, quæ causis matrimonij præponderant. fuit textus in §. 1. iustit. de officio iud.*

Iudices ob imperitiã non mouendi.

Peritorũ nomine qui intelligantur.

Debent autem Inquisitores, si fieri potest, theologiæ, iuris canonici, & ciuilis periti esse: nam & peritorum nomine hos intelligimus, vt docet Ioannes And. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. & si cum eligantur (vt sæpe contingit) non plene intelligunt quæ ad exercendum hoc grauissimum officium exigũntur: at deinde oportet eos diligentissimos esse in cognoscendis omnibus his, sine quibus vix possunt suo muneri satisfacere, & nisi ita satiãt, non dubito quin grauissime peccent.

Nunc vero huic incommodo satis accurrere poterunt Inquisitores, cum in vno hoc Directorij volumine demus illis quidquid ad eorum officium secure exercendum attinet. nam quod non est apud Eymericum tractatum, in nostris hisce exiguis laboribus videbuntur fortassis non male explicatum.

Ob negligentiã remoueri Inquisitores.

De negligentia, nulla dubitatio est, quin ea causam præbeat ad Inquisitorem remouendum, cũ generaliter quilibet prælati iurisdictionem habentes possint ob negligentiam circa officium suum remoueri, c. si qui Episcopi. 1. quæst. 1. Glossa, Hostiensis, & cõmuniter Doctores in c. excommunicamus 1. §. vlt. de hæret. & negligetia dolo æquiparatur. Speculat. tit. de restit. in integrum. §. 1. versi. vt autem. iam quanto tempore inducatur & quomodo probetur negligentia, tradit Bart. in tract. de testibus, & Felynus in c. si autem. de refeript. nu. 3.

Inquisitores omnino negligẽtiã cauteant.

Monebo hîc, vt Inquisitores in hac fidei causa negligentiam omnino euitent; quoniam etsi in omnibus iudicibus negligentia circa officium suum graue peccatum sit, in Inquisitoribus tamen ingens est scelus, & non caret suspitione hæreticorum suspicione, iuxta tradita per Eymericum par. 2. quæst. 53. nu. 1. hinc grauissimę olim pœnæ statutæ sunt in Episcopos negligentes procedere aduersus hæreticos, vt accurato docet Conradus Brunus lib. 4. de hæres. cap. 1. & tradit textus in cap. excommunicamus 1. §. vlt.

Quis dicat negligere.

Generaliter autem eum appello negligentem, qui aut non exercet, aut debito tempore non exercet quæ ad munus suum spectant. itaque non modo dico negligentem eum, qui non procedit contra hæreticos, verum etiam illum, qui non debita tempora procedit; vt si procedat quando capi non possunt, aut quando iam hæreses docuerunt, cum potuerit, si diligenter egisset, hæc incommoda præcauere. &

de negligentia Inquisitorum extat textus in clem. 1. de hæret. §. verum quia. versi. quod si odij.

Inquisitores iniqui remouendi, & ex quib. causis.

Denique ob iniquitatem possunt etiam remoueri Inquisitores, de qua loquitur hic Eymericus num. 5. dum ait: vel si euidenter eis constiterit, quòd pecunias extorserit modis illicitis. sub iniquitate ergo pono cum auctore primum auaritiam, & extorsionē illicitam pecuniarum sacri officij pretextu. per textum in clement. 2. §. 1. de hæret. & facit textus in l. illicitas. ff. de officio præsid. & in c. in tantum. & in c. audimus. de simo. tradit Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 10. & Fräciscus Squillacensis tract. de fide catho. cap. 53.

Nomine Pecuniæ quid intelligatur.

Nomine vero pecuniæ (vt obiter id dicam) hoc loco non solum intelligimus pecuniam numeratam aut cussam, sed rem etiam quamcunque pretio æstimabilem, vt ait optime Zabarella in dicta clemen. 2. de hæret. quod apertissimè docet Hermogenianus in l. pecuniæ nomine. ff. de verb. signifi. dicens: Pecuniæ nomine non solum numerata pecunia, sed omnes res, tam soli quàm mobiles, & tam corpora quàm iura continentur. hæc ille.

Rursus sub iniquitate colloco prauitatem, qua imponunt alicui crimen, vel suffocionem hæresis. de qua in clemen. 1. §. verū quia. de hæret. tradit quæ Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 9. & alij communiter tum ibi, tum alijs locis.

Alijs quoque modis possunt per iniquitatem Inquisitores in grauissimo & integerrimo tribunali delinquere, quos singulatim tradere non est artis. atq; vt tandem finiam, nullæ sunt causæ ob quas possunt Inquisitores remoueri, quæ ad hæc tria generalia capita non referantur.

Inquisitores delinquētes à quo puniēdi.

Quòd si quæras à quo puniri debeāt Inquisitores, cum in causa sancti officij deliquerint, respondebo in re cautum esse in clemen. 2. de hæret. §. qui equidem. vt à suis prælatis puniātur in hæc verba: Qui equidem prælati, Inquisitores & commissarios prædictos reos inde repertos ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debite seu corrigere teneantur. hæc ibi.

Ceterum hodie sicut nec Prælati ordinum constituunt, aut destituunt seu remouent Apostolicos Inquisitores, vt supra q. 9. dictum est, ita nec eos puniunt, sed eas ad Cardinales Inquisitores generales in vniuersa republica Christiana delata est, ipsi enim culpabiles puniunt.

In Hispania præsef Inquisitionis (quem Maiorem Inquisitorem vocamus) Inquisitores delinquentes coercet, quod iure videtur posse facere per textū in dicta clemen. 2. de hæret. quem paulo ante retulimus, & refert Eymericus supra q. 10. huius partis. nihilominus diplomate quodā Leonis X. Pontificis maximi id ei expressius indultum est.

Quibus tamen minime obstantibus quoties domino Papæ visum fuerit ad Rom. curiam libere potest quoslibet Inquisitores quorumcunque regnorum vocare, citare, & punire: eum sit omnium index, & Inquisitores ab eo sint delegati, & ad eum spectet eorū causas delictaq; cognoscere & coercere. quòd si alij de eis cognoscant, id ex potestate à Papa concessa cōtingit, quam quotiescunque voluerit, & auferre potest, & ad se negotium auocare

A Ex quibus fit consequens, minus decenter & vere Ioannem Rojam tract. de hæres. par. 2. tit. de priuilegijs Inquisitorum, nu. 417. versi. item Inquisitores. dixisse, Inquisitores non posse ad Rom. curiam citari; id enim absolute & simpliciter falsum est. Equidem non possunt Inquisitores à quibusuis iudicibus, & pro quibusuis causis sicut alij quilibet ad Romanam curiam euocari, at à Romano Pontifice velut à proprio & immediato iudice, & possunt quidem citari, & debent ipsi (nisi rebelles haberi velint) & obedire & comparere, nullis indultis aut priuilegijs obstantibus, quorum ope nullo pacto à Romani Pontificis iurisdictione eximi possunt.

Citari possunt Inquisitores ad Romanam cur.

B Postremo cum de puniēdis Inquisitoribus in eam fis sancti officij delinquentibus agitur, id obseruandū cēseo qd beatus Thomas admonebat 2. 2. q. 70. art. 2. ad 3. argum. ediffèrens de coercendis Cardinalibus Rom. Ecclesię, vt scilicet caueatur ne ex condemnatione, aut punitione alicuius eorum derogetur in opinione hominum dignitati & auctoritati sancti officij sacrosanctę Inquisitionis, quod est periculosissimo, quàm impunitum relinquere aliquem peccatorem: nisi tale esset delictū vnde scandalum oriretur, ac propterea non esset impunitum relinquendum: cū enim Inquisitores Apostolici multis ac præsertim sceleratis hominibus sint formidabiles & inuisi, si facile ac publice punirentur, non difficulter eorum delicta à populo stulto & insana plebe in odium & dedecus sancti officij traherentur. itaque cum necessitas punire Inquisitores egit, caute id fieri debet, ne in superiora incommoda prolabamur.

Caute sunt puniendi Inquisitores.

C ¶ Et quod deterius est, ignorantia.] Hæc verba in solo codice Illustriss. Cardinalis Sabelli reperiebantur, quę nullo pacto visa sunt omittēda. & satis est verisimile hæc scripsisse Eymericū, vt prioribus præceptis cōsentanea tradat. cum. n. supra q. 1. huius partis dixerit, Inquisitorē debere esse eminenter eruditum, consequitur eum propter ignorantiā, seu imperitiam remoueri posse, vt paulo antea diximus.

Num. 5.

D

DE INSTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.

QVAESTIO XIII.

An Inquisitor possit instituere sibi Vicarium.

E Tertiadecima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit sibi Vicarium seu Cōmissariū auctoritate Apostolica instituere?

Respondemus quòd sic: quia delegatus est domini nostri Papæ, vt dictum est supra in hac par. 3. q. 4. & patet in c. Ne aliqui. de hæreticis lib. 6. Delegatus autem potest subdelegare. C. de iudicijs. A iudice. & extra de offi. iudic. deleg. Super quæstionum. Possunt igitur Inquisitores subdelegare, & cōmissarios seu vicarios facere vel instituere, & hoc supponitur in c. Multorū. de hæret. in clemen. §. verum. vbi dicitur sic: Verū. & infra: Episcopo & Inquisitori prædictis, ac alijs ad

Relat. supra pag. 111.

dicti executionem officij ſubſtituendis ab eis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, &c. & ſupra eo.c.§.porro. & eo.tit.in c.Nolentes. §.& tam ip ſorum: vbi dicitur ſic: Et tam ipſorũ quàm Epiſcoporum,ſeu capitulorũ ſede vacante,ſuper hoc deputatis commiſſarijs quibuſcunque, diſtrictius iniungentes,&c. & infra: Notarij vero,& officiales dicti officij, nec non Fratres & ſocij Inquiſitorum,& commiſſariorum ipſorum, qui dictos Inquiſitores aut commiſſarios, &c.

COMMENT. LXII.

Inquiſitores vicarios poſſunt ſibi inſtituere.

NOn inepte hanc quæſtionem propoſuit Eymericus: quia olim & initio conſtitutę delegatę inquiſitionis, & pauco poſt tempore dubitatum fuit, An Inquiſitores poſſent ſibi vicarios, ſeu commiſſarios conſtituere. hodie tamen hęc res omni dubitatione caret, non modo per canones in hac quæſtione ab Eymerico citatos; verum etiam & ob ſequentia Pontificũ reſcripta: in primis vero per bullã Pij II. incipientem: Cum iam dudum. *miſſam ad Gabrielem de Barchinona Inquiſitorem Bononiẽſem, quàm vidimus in Archiuo inquiſitionis Bononiẽſis. & per Bullam Clemẽtis VII. miſſam ad Paulum Butigellam, quę incipit:* Cum ſicut. *vbi ita ſcriptum extat:* Decernimus inſuper, vt veſtros vicarios ſiue cõmiſſarios inſtituere valeatis; viros veſtra ſententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigeſimum annum attigerint. *hęc ibi. Refertur in libro priuilegiorum ord. Prędicat. fol.201.pag.2. & in bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio inquiſitionis in fine huius operis.*

Quòd ſi plura huc ſpectantia videre cupis,ea tradunt Decius in cap.cum cauſam. de appella.notabili 3. Antonius Butrius, Panormitanus, & ceteri in cap. ſuper quæſtionum.§.ſi vero. de officio deleg. Bonifacius Vitallinus in clement.2.de hęreti. num.30. & ſeq.Gondiſſalnus tract.de hęret.q.7.nu.13.Zanchinus de hęret.cap.30.& ibi Campegius.Repertorium Inquiſitorum verbo, Inquiſitores.§.an inquiſitor.& verbo,commiſſio. Ioannes Roias in ſingularibus fidei,ſingula.97. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor.§.2. Simancas de catho.inſtit. tit. 34.nu.29.& alij,ex quibus intelliges & delegatum poſſe ſubdelegare, & Inquiſitorem plenarie poſſe cõmittere vices ſuas: quod & verum eſt, & ſequenti commentario fuſius oſtendemus.

QVAESTIO XIIII.

An vicarij Inquiſitoris ab ipſo ſolo inſtitui poſsint, & non ab eius prælatis.

QVarta decima quæſtio eſt: Vtrum ſolus Inquiſitor poſsit in officio ſibi tradito vicarios ſeu commiſſarios inſtituere; vel etiã Magiſtri & Prouinciales Ordinis Prædicatorum; Miniſtri Generales & Prouinciales Ordinis Minorum illud poſsint?

A Reſpondemus, quòd ſolus poteſt Inquiſitor, & non dictorum ordinum prælidentes: quia prę-ſidentibus nulla attribuitur poteſtas, ſeu iuriſdictio prauitatis hęreticæ officium exequendi: ſed tantum attribuitur eis miniſterium Inquiſitorum perſonas eligẽdi; quia præſumitur, eos habere ſuorum fratrum notitiam pleniorem, vt dictũ eſt ſupra parte iſta.q.10. Quare ipſi Inquiſitores, & nõ dictorum ordinum prę ſidentes, ſunt in dicto inquiſitionis officio delegati, & conſequenter ipſi Inquiſitores ſolum poſſunt ſibi cõmiſſarios ſubſtituere, & ſubdelegare.

COMMENT. LXIII.

B *PRaſticam creandi Vicarios ſeu Commiſſarios luculenter oſtenderat Eymericus ſupra in principio huius 3.partis nu.37. & multis ſequentibus: at ex illis nõ liquebat huius difficultatis ſolutio, et propterea hoc etiã fuit declarandũ. Vnica vero concluſione rem abſoluit, videlicet à ſolis Inquiſitoribus, non ab eorũ prælatis, de quibus hic, poſſe creari commiſſarios ſeu vicarios. ratio qua vtitur auctor vera eſt & certa, nec indiget amplius declaratione noſtra.*

Hanc quoque quæſtionẽ Locatus tranſtulit in ſuũ opus iudiciale, verbo, Vicarius.

Inquiſitor plures vicarios creare poteſt.

C *Inquiſitor non modo vnum aut alterũ, ſed plures interdum Vicarios aut Commiſſarios ſibi conſtituere poteſt, cum eius diœceſis ſeu prouincia late patet, ac multę in ea ciuitates continentur: nam cum tũc Inquiſitor ſingulis per ſe intereſſe non poſſit, neceſſe eſt Commiſſarios in eis conſtituere.*

Qualem vicarium cõſtituere debeat.

Creabit vero in ſingulis vnum cõmiſſarium virũ prudentem, doctum, Chriſtianũ veterem, piũ & negotio aptum atque idoneũ, ſui vel alterius ordinis religioſum, aut clericum ſęcularẽ, verbi gratia aliquẽ in eccleſia principali eius ciuitatis in dignitate conſtitutum, aut canonicũ, quem proculdubio credat negotia fidei diligenter & iuxta canonicas ſanctiones eſſe curaturum. iam qualis eſſe debeat Inquiſitoris
D *Commiſſarius paulo poſt docet auctor quæſt. 16.*

QVAESTIO XV.

An Inquiſitor vices ſuas alij plene committere valeat.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitor vices ſuas alij plene cõmittere poteſt.*
2 *Vicarius Inquiſitoris non poteſt vicarium ſubſtituere.*
3 *Quenam ſibi reſeruare conſueuerint Inquiſitores.*
4 *Et communi & priuato iure licet Inquiſitori plenarie committere vices ſuas.*
E

QVintadecima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor Vicario ſuo ſeu commiſſario, poſsit plenarie committere vices ſuas?

1 Reſpõdemus quòd ſic; Nam Inquiſitor (vt dictũ eſt ſupra parte iſta.q.13.) eſt delegatus dñi noſtri Papæ, vt patet in c.Ne aliqui.de hęre.lib.6. Et oĩs delegatus põt ſubdelegare, & alteri plenarie cõmittere vices ſuas, vt extra de offi. iudic.

iudic. deleg. Super quæstionum.

2 Non[a] tamen sic plenarie, quòd sicut Inquisitor potest Commissarium instituere, quòd ipse cõmissarius possit etiam aliũ cõmissarium substituere: nam subdelegatus non potest subdelegare.

Potest igitur Inquisitor commissarium instituere, & eidem committere, vt possit delatos vel suspectos citare, testes examinare, reos condemnare, & generaliter eidem committere plenarie vices suas.

3 Sed licet possit, attendat tamen quibus cõmittit: nam in pluribus non sunt ita experti sicut Inquisitores, nec ita reuerentur nec timẽtur; & ideo non committitur eis regulariter condemnatio relapsorum, nec impœnitentium: immo etiam raro. quòd possint sentẽtias diffinitiuas ferre, nisi prius consultato Inquisitore, cuius est processus etiam suorum commissariorum, quadam decentia defensare.

Condẽnatio relapsorũ & impœnitentiũ nõ reseruanda Inquisitoribus.

4 Sed si Inquisitor potest de iure cõmuni vt delegatus, commissarijs suis committere plenarie vices suas, cur non & iure priuato? vt in priuilegijs Vrbani, Innocentij, Alexandri & Clemẽtis summorum Pontificum ad Inquisitores. Et in cap. Vt commissi. de hęret. lib. 6. coneeditur eisdem Inquisitoribus, quatenus possint committere citationes, testium examinationes, & sententiarum denuntiationes. Respondet Ioan. And. quòd propter prædictam decretalem, Vt cõmissi. olim dubitabatur à nonnullis, an Inquisitor hoc posset? sed hodie non est dubium, quia est expressum in c. Multorum. §. verum. & in c. Nolentes. §. Inquisitoribus. & §. Notarij de hęret. in Clemen. vbi expresse committitur Inquisitoribus substituere & commissarios ponere. not. de hoc Ioan. And. in c. Nolentes. allegato.

COMMENT. LXIIII.

Quæstionis summa.

EX hac quæstione duę potissimum colliguntur assertiones.

Prima est: Inquisitores Vicarijs seu Commissarijs à se institutis plene cõmittere possũt vices suas.

Altera est: Commissarius tamen cum plena potestate institutus, non potest sibi aliũm Commissarium substituere.

Quantum ad primam assertionẽ attinet, eã abunde docuit Eymericus paulo antea in hac 3. par. tit. u. De forma instituendi Vicarium specialem. nu. 37. & dixi ibi. eamque ostendunt etiam illi, quos citauimus paulo ante super q. 13. §. quod si plura. quibus adde Locatum in opere Iudiciali verbo, Inquisitor, nu. 4.

Num. 2. Subdelegatus, an possit subdelegare, anceps quæstio.

a ¶ Non tamen hic plenarie, &c.] *Hæc est secũda assertio, quam probat Eymericus dicens, subdelegatum non posse subdelegare.*

Hęc tamen ratio valde est controuersa & anceps inter Doctores: nam Raphael Fulgosius in l. more maiorum. ff. de iurisdict. om. iud. quem videtur laudare Iason in l. à iudice. C. de iudic. subdelegatum posse iterum subdelegare ex multis contendit. cuius plane rationes non sunt fortassis debiles, nec contemnendæ, quas apud ipsos videto. neque enim instituti nostri est scholastico more singula discutere, sed summatim certiora tradere.

A *Panormitanus tamen in c. cũ Bertholdus. nu. 2. extra de senten. & re iudi. hanc difficultatem distinctione tollebat. horum tamen sententias (cõmuniora & verisimiliora secuti) libenter omittimus.*

Vicarius Inquisitoris nõ potest alium Vicariũ sibi creare.

Communis enim opinio est, delegatum principis, qualis est Inquisitor, subdelegando, non posse dare facultatem subdelegato suo seu vicario, vt iterum ille subdeleget. ita glossa singularis in c. super quæstionũ. §. porro. verbo, transfert. de officio iudi. delegati, & glos. in c. cum causam. verbo, delegatus. de appellat. Archidiaconus in c. quamuis. & Ioan. And. in c. is cui. de officio deleg. lib. 6. Alexander in d. l. à iudice. C. de iud. quod ipsum sequitur expresse Albericus in

B *l. more maiorum. ff. de iurisdictio. om. iud. & Panormitanus in c. super quæstionum. §. si vero. num. 2. de officio iud. deleg.*

Probari potest hęc sententia, quam hic sequitur Eymericus vinis quidẽ nec obscuris rationibus. prima est Ioan. And. præcitato loco: quoniam si delegatus posset suo vicario aut subdelegato concedere facultatem subdelegãdi, progressus esset in infinitum: nam & subdelegatus subdelegati id etiam posset, cũ nulla diuersitatis ratio afferri cõmoda possit aut probabilis. progressus vero infinitos vitari leges iubẽt. l. fideicommissum. §. si quis. ff. de legat. 3.

Altera ratio & vera esse potest: quoniam delegatus potestatem quam habet subdelegandi, à lege habet, quod est velut personale priuilegium, quod cum

C *persona, cui tribuitur, sequatur, in alterum transferri non potest, & eũ persona extinguitur. cap. priuilegium. de reg. iuris lib. 6. notat. Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. & glosso in e. quàm sit. de electio. lib 6. ex quibus sit perspicuum, doctrinã Eymerici hoc loco securam & sanam esse, & cõmunibus interpretum votis uiti. quare Cõmissarius non potest sibi alium substituere commissarium.*

Quam autem facultatem possit Inquisitor concedere suis commissarijs, copiosè explicatum est supra in hac 3. parte num. 37. super tit. de institutione Vi-

D *carij seu Commissarij.*

QVAESTIO XVI.

De ætate & conditionibus Vicarij Inquisitoris.

SExtadecima quæstio est: Inquisitoris Vicarius seu Cõmissarius cuius debet esse conditionis, & præsertim ætatis?

Respondemus, quòd debet esse

E vir litteratus, constans & firmus, multum circũspectus, fideique zelator seruidus, vt litteratura atque scientia sciat discernere inter lepram & lepram, hæresim & hæresim, catholicam veritatem & hęreticam prauitatem, vt constanter aduersitates & labores toleret patienter, nec trepidet, sed constanter & viriliter negotia fidei exequatur, vt circunspectione sit prouidus atque prudens, & sciat prouidere quomodo & qualiter sit agendũ, & vt fidei zelo & feruore sit deuotus, ac sub spe mercedis æternæ negotia fidei deuotius exequat.

Quantũ a vero eſt de ætate, non eſt in iure expreſſum de ipſo commiſſario, quamuis de Inquiſitore quòd debet attingere quadrageſimũ annũ, in c. Nolẽtes. de hære. in Clemen. gloſ. tamẽ Ioan. And. ibi habet, q̃ idem de commiſſario putat; ſed ſi ipſe putat, non ſequitur, quòd alij putent, nec quòd ita ſit, cum iure non ſit cautum.

COMMENT. LXV.

Quales eſſe debeãt Inquiſitorũ Vicarij.

Duæ ſunt partes, vna eſt de qualitate commiſſarij, altera de eius ætate.

Quantum ad primam attinet, eadem ferme dicit Eymericus de qualitate Vicarij Inquiſitoris, quę ſupra quæſt. 1. de ipſomet Inquiſitore tradiderat; nec immerito: nam cum ſubrogatum ſeu ſubſtitutũ debeat ſapere naturã eius in cuius locum ſubrogatur. l. parabolani. C. de Epiſco. & cleri. eadem qualitates, quibus decoratur Inquiſitor, debent eius commiſſarium illuſtrare.

2 ¶ Quantum vero eſt de ætate, &c.] *De ætate cõmiſſariorum, vt vere ſcribit hoc loco Eymericus, in re nihil cautum nominatim oſtenditur: & quidã annos quadraginta natum eſſe debere vt Inquiſitorem volebant. quam opinionem, quamuis non refellat aliqui; non tamen videtur approbare. ac ſatis tuto dici poterat pauciores annos natum conſtitui olim potuiſſe, cum regulariter, nec omnis, nec maxime ardua fidei negotia Inquiſitorum Vicario demandari ſolerent.*

Triginta anni ſufficiunt in Vicariis Inquiſitorũ.

Verumtamen hodie hęc controuerſia ſublata eſt per reſcriptum Clementis VII. quod incipit: Cum ſicut. §. *decernimus. quo loco et cõmiſſariorum qualitas, & eorundem triginta annorum ętas luculẽter præſcribitur. eius reſcripti verba relata ſunt à nobis paulo antea ſuper quæſt. 13. vbi videto.*

QVAESTIO XVII.

De deſtitutione commiſſarij Inquiſitoris.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius Inquiſitoris amouere non poſſunt Prę lati ordinis.*
2 *Electio perſonę Inquiſitoris cur ſit Prælatis cõmiſſa.*
3 *Verba canonis non ſunt in pœnalibus extendenda.*
4 *Locus à maiore non habet ſemper locũ in iure.*
5 *Vicarios & Notarios Inquiſitorum mutare nõ licet Prælatis.*
6 *Quales ſe præſtare debeant Prælati erga Inquiſitores, & contra.*

DEcima ſeptima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitoris Vicarium ſeu commiſſarium, poſſint Magiſtri ſeu Priores Prouinciales ordinis Prędicatorum, vel Miniſtri Generales ſeu Prouinciales ordinis Minorũ, infra eorũ ordinẽ amouere?

1 Reſpondemus, quòd non: Nam eius eſt deſtituere, cuius eſt inſtituere: & omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. extra de reg. iur. Magiſtrorum autem, Priorũ Prouincialium, ſeu Miniſtrorum, non eſt Vicarium ſeu Commiſſarium Inquiſitoris inſtituere, ſed ſolius Inquiſitoris, vt patet ſupra hac parte 3. q. 14. vbi de hoc qnæritur: Igitur nec illorum præſidentium, ſed ſolius Inquiſitoris eſt Vicarium ſnum deſtituere. Et vltra: Delegati enim eſt ſubdelegare: & illius ſolius in officio, ad quod eſt delegatus. C. de iudicijs. A iudice, & extra de offi. iudi. deleg. Super quæſtionum. Inquiſitor autem domini noſtri Papæ eſt delegatus, vt patet in cap. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. & non Magiſtrorũ, nec Miniſtrorum, nec Priorum, vt patuit ſupra parte 3. q. 6. vbi de hoc quæritur: Igitur Inquiſitoris ſolius eſt ſibi Vicarium ſubdelegare, & ſubdelegatum tenere, & à ſubdelegatione, cum ei videbitur, reuocare.

Inquiſitoris Vicarij non poſſũt remouere eius Prælati.

2 Et amplius: Licet enim Magiſtrorum; Miniſtrorum, & Priorum Prouincialium ſit perſonam Inquiſitoris eligere, vt patet in eorum priuilegijs & indultis; hoc ideo fit, quia pleniorem notitiam de idoneitate ſuorum Fratrum videntur habere, quàm dominus noſter Papa; & ideo cõmiſit eiſdem perſonã eligere, vt de hac cauſa patet in priuilegijs Inquiſitorum Vrbani IIII. & Clemen. IIII. Catholicæ fidei. & patuit ſupra hac parte 3. q. 11. Nullam tamen poteſtatem ſeu iuriſdictionem ſuper dicto inquiſitionis officio tribuit prędictis antedictis, vt patet expreſſe in priuilegijs, & quæſt. prædictis, ſed perſonæ ab eis electæ, ſcilicet Inquiſitori, cuius tantũ eſt auctoritate Apoſtolica Vicarium ſibi inſtituere, & ſubdelegare, in cauſa fidei procedere, inquirere, teſtes cogere & examinare, & ſententiam cum dioceſano ferre. Sicut igitur prædicti præſidentes non poſſunt in cauſa fidei procedere, nec teſtes ad teſtificandum cogere, nec proceſſus Inquiſitoris detrũcare, nec reuocare, nec eius ſententias mutare, nec teſtes prohibere ne deponãt; ſic nec poſſunt Vicarios in officio inſtituere, nec inſtitutos deſtituere, nec eis mandare ne procedant: quod ſi fecerint, tamquã impeditores officij inquiſitionis, excommunicationis mucrone eo ipſo ſunt percuſſi, in qua ſi ſtetterint per annum animo indurato, ex tunc ſunt vt hæretici condemnandi, vt patet in c. Vt inquiſitionis officium. de hæret. lib. 6. Et vltra hoc contra eos vt contra fautores hæreticorum, per ipſos Inquiſitores eſt procedendum, iuxta priuilegiũ Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Præ cunctis. in §. ceterum vero. quod habetur ſupra par. 2. Vicarium igitur Inquiſitoris inſtituere & deſtituere eſt Inquiſitoris ſolius, & non alterius niſi domini noſtri Papæ, qui habet ſuper iſtum & illum plenitudinem poteſtatis.

Electio perſonæ Inquiſitorio cur ſit Prælatis commiſſa.

Relat. ſupra pag. 136.

Relat. ſupra pag. 129.

3 Nec valet quod allegatur ab eorum quibuſdã, q̃ eis committitur poteſtas Inquiſitorẽ inſtituendi & deſtituendi, & conſequenter eius Commiſſarium per locum à maiori, † quia cui conceditur quod eſt plus, videtur & cõcedi quod eſt minus: Nam commiſſio facta alicui tantum valet, quantum verba ſonant, nec ſunt verba extẽdenda præſertim

† Authen. multo magis C. de ſacroſ. eccleſ.

sertim in odiosis & pœnalibus, quia odia restringi, fauores autem congruit ampliari. extra de reg. iur. † In priuilegijs autem prædictorum præsidentium, & commissionibus eis factis, & si fit mentio de Inquisitoris destitutione, non tamen de destitutione eius Vicarij; quare cum destitutio sit odiosa, non est ad Vicarios extendenda.

† Cap. odia. de reg. iur. lib. 6.

4 Nec locus à maiori in iure habet locum. Si enim Papa aliquem delegat ad inquirendū de vita, moribus & regimine alicuius Magistri vel Ministri Generalis cum potestate etiam deponendi, de quibus est informatus seu deformatus, nulla facta mentione in commissione de Prioribus, vel Ministris Prouincialibus, seu Guardianis, nunquid poterit de eis inquirere ac eos deponere? nequaquam. Sic nec in proposito. Destitutio ergo dicti Vicarij ad Inquisitorem & nō ad prædictos noscitur pertinere.

Et vltra: Si enim dominus Papa male, sed vere informatus de malo regimine, vita, & moribus Archiepiscopi per eius bonos suffraganeos & Ecclesiæ zelatores, delegat aliquē vt inquirat de Archiepiscopo, cum potestate eum suspendendi vel deponendi, nulla facta mētione in litteris delegationis de inquisitione, suspensione, seu depositione fidis de suffraganeis antedictis, poterit ne delegatus agere ad suspēsionem vel depositionē suffraganeorum prædictorum? nequaquā: sic & in proposito; eum in litteris Apostolicis prædictis præsidentibus directis fiat mentio tantum de destitutione Inquisitoris, & non eius Vicarij; poterit illum ex causa legitima, & non voluntate libera deponere, vt habetur supra parte ista 3.q.10. sed non eius Vicarium: sed amoto Inquisitore spirat statim potestas Vicarij antedicti.

5 Minusque valere videtur quod ab eorūdē quibusdā replicatur; q̄ præsidentes prędicti possunt Fratres suos de loco ad locum, ab officio ad officium transferre ad libitum voluntatis; quod nequaquam fieret, si non possent Vicarios & Commissarios Inquisitorum destituere libera voluntate: Nam ab illo eodem, scilicet à domino nostro Papa, cuius est religiones condere,† & approbare, & sustinere, & priuilegiare; à quo dicti præsidentes habent q̄nōd præsidēant, & quōd Fratres eis subiaceant, ab eodem habent Inquisitores, & eius Commissarij, & Fratres, qui antequam intrarent ordinem, habebant auctoritatem officiū notariatus exequendi, quōd in causa fidei procedāt, Inquisitor vt delegatus & Commissarius vt subdelegatus, & Frater dudum notarius, si per Inquisitorem fuerit requisitus, quōd sit eius notarius auctoritate tunc Apostolica fultus, vt in cap. Vt officium. §. ad conscribēdas. de hęret. lib. 6. Quare præsidentibus non licet eos in officio eis tradito, impedire, eos de loco ad locum transferendo, vel de officio ad officium transmutādo, per quod ipsi in causa fidei ne procedant, valeant impediri; nec ipsi dictis præsidentibus in huiusmodi sunt subiecti, sed domino nostro Papæ; & ideo illi & non istis debent obedire: nam potius est obediendum maiori potestati, quàm minori. 11.quæst.3. Qui resistit.

† Al. concedere.

Notarij Inquisitorum à præsidēte nō possunt amoueri.

A 6 Debent igitur Præsidentes prædicti, Inquisitores, eorum Commissarios & socios ac notarios fouere, & causam omnem licitam præstare, vt tam salubre officium diligentius exequantur, & adcō trarium nullatenus causam dare debent.

Et etiā Inquisitores salua sui officij libera executione, Fratribus materiā non præstare, vt à sua obedientia resiliant salutari. Igitur illi & isti suis terminis sint contenti, cum sint insimul diuinis obsequijs mancipati.

Salubertima admonitio.

COMMENT. LXVI.

B *IN tota hac quæstione vnū præcipue axioma tractatur, videlicet: Solum Inquisitorem posse Cōmissarium à se institutum deponere, & nullo modo id posse religiosum suarum præfectos, quod axioma probat multis eisdemque vtiq; quidem ac spiritibus rationibus: inde vero obstantia diluit argumenta, ibi:* Nec valet quòd allegatur ab eorum quibusdam.

Solus, Inquisitor deponit Vicarū sibi substitutum.

Totam hanc tractationē retulit Campegius apud Zanchinum, breuius tamen, cap. 30. vers. denique dicit. & Locatus in apere iudiciali, verbo, Vicarius. nu. 1. & alij. Est autem tota quæstio facilis, & per se perspicua. adeoq; dilucide loquitur auctor, vt nulla nostra fuisare interpretatione indigeat, vno excepto, quod max explanabo.

C a ¶ Nec locus à maiori in iure habet locū, &c.] *Depositionem Cōmissariorum esse odiosam, ut in proximis precedentibus verbis osculdit Eymericus, certissimum est, & exploratissimum: at locum à maiori in iure non habere locum, paradoxon videtur esse & improbabile, cum communis sit theorica, argumentū à maiori & forte esse in iure, & frequens, & vtile, e. licet vniuersis. vbi glossa extra de testibus. l. nec ex vera. C. de acquiren possess. l. 1. C. de negotijs gestis. glossa, Ioan. And. & Panorm. in c. cum in cunctis. de electio. & copiose Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco à maiori.*

Num. 4.

Locus à maiori in iure validus.

D *Sed qua apertius hęc intelligas, finge Eymericum huic argumento respondere: Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus. e. cui licet. de regul. iur. lib. 6. at prælatis ordinum licet remouere Inquisitores, quod videtur plus: ergo licebit Commissarios eorum, quod est minus. Eymericus respondet maiori propositioni dicens, prędictam regulam in iure non habere locum, ideſt, non semper habere locum; quod est verum: nam argumentum à maiori tunc solū procedit, quando minus continetur sub maiori tanquam species vel pars. cum itaque Vicarius Inquisitoris non sit eius pars, aut species subiecta; non mirum, si is quis remouet Inquisitorem, non possit remouere eius Vicarium.*

Locus à maiori ad minus, quando nō procedat.

E *Rursus dico, sæpe eos qui possunt maiora, nō posse agere minora, quoties ius, consuetudo, vel priuilegiū repugnant. Sed vide Hostiensem & Prepositum in cap. per venerabilē. extra qui filij sint legit. glos. singularem in Clemen. vlt. verbo, defensor. de rebus Eccles. non alienan. Paulum Castrensem in authent. multo magis. C. de sacrosc. Eccles. & Zabarellā in clemen. ne Romani. in 4. oppositio. de electio.*

Multis quoq; alijs modis præfata regula nō procedit, quos refert Euerardus in loco à maiori num. 4.

ex quibus intelligimus prudenter fuisse locutum auctorem. qui, vt alibi monui, hoc habet familiare, vt non citatis legibus secundum leges loquatur, & ob id nobis fuit valde molestum has in eum adnotationes perficere.

QVAESTIO XVIII.

De creatione Notarij inquisitionis.

DEcimaoctaua quæstio est: Vtrum Inquisitor possit sibi notarium creare? Respondemus quòd non, nec de iure communi, nec priuato, nec in priuilegijs Inquisitorũ de hoc aliquid reperitur. Habeat ergo notarios publicos Episcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, in quibus officium est sibi commissum, qui processus conficiant, & alia, quæ ad negotia fidei pertinent, exequãtur; vel petat à domino nostro Papa creari sibi tres vel quatuor, quos tibi nominauerit in notarios; quod sibi non negabitur, qui auctoritate Apostolica in partibus Inquisitoribus traditis, negotia fidei exequantur; dummodo hoc tolerẽt dicti domini temporales, quod male libenter communiter faciunt: quare tutius est, cum notarijs Episcoporum, locorũ, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, quòd processus fidei conscribantur.

A *Campegium apud Zanchinum. cap. 9. vers. adde rursus. & Locatum in opere iudiciali, verbo, notarius. nu. 4. & 5. cetera huc spectantia dicam seq. quæst.*

B

C

COMMENT. LXVII.

PVtabit aliquis imprudenter loquibic Eymericũ, dum dicit non posse Inquisitorem sibi notarium creare, cum aliud videatur esse statutum in c. vt officium. §. verũ quia. de hæret. lib. 6. & in litteris Vrbani IIII. incipien. Licet ex omnibus. §. *ad conscribendas. verumtamen non est ita: nam illis locis, solum cauetur, vt qui iam notarij erant, ab Inquisitoribus compellantur ad id munus exequẽdum tametsi religiosi facti sint: nec vllum vidimus antiquũ rescriptum, quo tribueretur Inquisitoribus potestas creandi notarios: idemque olim notarijs deficientibus, quia notarios creare non poterant. duos viros idoneos assumere poterant ad acta inquisitionis conscribenda, vt alibi fusius diximus.*

Olim Inquisitores non poterant sibi notarios creare, hodie secus.

D

Cetcrum hodie quodam Pij IIII. rescripto incipiente: Pastoralis officij cura. *dato Romæ apud sanctum Petrum anno Domini MDLXI. sexto Calen. Septemb. quod refertur in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, cautum est, vt Inquisitores & eorum commissarij in quibusuis fidei causis cum viderint expedire, auctoritate Apostolica possint vnum vel plures etiã clericos seculares, vel quorumuis ordinum regulares in notarios eligere, assumere, atque creare.*

E

In creando notario quid obseruandũ.

Sed in hac causa hoc animaduertere oportet, non propterea religiosum, aut clericum notarium creari, quod ab Inquisitoribus iussui sit officij sacri acta conscribere, sed vt cuncta valida sint, coram alio notario hũc religiosum notarium creare oportet, testibus adhibitis, tradito sibi de more calamo & atramentario, adhucque solemni iureiurando, & verbis consuetis, videlicet: Esto notarius & fidelis. *addę*

QVAESTIO XIX.

An Inquisitor cogere possit ad exequendum tabellionatus officiũ clericos, & alias personas idoneas.

DEcimanona quæstio est: Vtrum Inquisitor, clericũ seu religiosum etiã sacerdotem, aliàs notarium, vel alias personas idoneas, possit cogere ad exequendum tabellionatus officiũ, quo ad ea, quę concernunt inquisitionis officium hęreticæ prauitatis?

Respondemus quòd sic, iuxta cap. Vt officiũ. de hęreti. lib. 6. §. Ad conscribendas. vbi dicitur sic: Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in cõmisso vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis Fratres, qui dum essent in sæculo tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscũtur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officiũ ratione præfati negotij fidei, fuit ab Apostolica sede commissum, & in posterum committetur, concedentes huiusmodi Fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in sęculo, tabellionatus officium habuerunt & exercuerunt, quibusuis etiam clericis sæcularibus officium ipsum habẽtibus (etiamsi ijdem Fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus cõstituti) exercendi libere officium ipsum, quo ad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis quocunque vallato munimine potestatem. Et eo. c. §. verum. dicitur sic: Volumus & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicũ (si commode poteritis habere) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorũdem depositiones testium conscribantur. Eadem verba habentur in priuilegiis prędictis Vrbani iij. & Clementis iij. Præcunctis. §. verum.

Relat. supra pag. 107.

COMMENT. LXVIII.

PErsonas religiosas cuiusuis ordinis, quę dum essent in sæculo notarij fuerant, posse per Inquisitores compelli ad hoc officium exequendum ob singularem fidei fauorem, sanxit etiam Vrbanus iij. in rescripto incipien. Licet ex omnibus. §. *ad conscribendas. relato in bullario litterarum Apostolicarum. & Alexand. iiij. rescripto incipiẽte:* Ne commissæ. §. *ad hęc. relato item in bullario in fine huius operis. quæ sub pendenti plumbeo authentica vidimus in archivo inquisitionis Bononiensis: quo loco in hac*

Inquisitor quoslibet idoneos potest cõpellere ad scribendas inquisitionis acta.

In hac cauſa hunc ordinem obſeruandum videtur innuere Papa, vt primum laici notarij vocentur, & illis deficientibus, perſonæ religioſæ, quę dum eſſent in ſæculo officium tabellionis exercuerant, acceſſantur: quibus denique deficientibus, alij duo viri idonei clerici vel laici ad acta officij ſcribenda accedere iubeantur. ſed hodie, vt ſuperiori commentario dictum, notarij ereari poſſunt, ne ex defectu ſcribentis quicquam omittatur, quod ad fidei negotium propagandum ſpectet.

A notario ſcripturo inquiſitionis acta, de nouo iuramentũ eſt requirendum.

Illud eſt tamen hoc loco diligenter obſeruandum, vt quotiens Inquiſitores notarios quoslibet de nouo aduocant ad conſcribenda acta ſacri officij, denuo ab illis exigant iuramentum de officio fideliter exercendo, & cuſtodiendo ſecreto, non obſtante, quòd fideliter, ſemel iurauerint cuncta exercere, cum primum notarij fuerunt ereati: quod eſt in cauſa fidei particulare, vt notat gloſſa in clemen. 1. §. porro. verbo, iurabunt de hæret. & ibidem Paulus, Aucharanus, & Imola. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 36. incipien. Nota quod quamuis. *Ioan. Rojas ſingulari 141. incipien.* Notarius. *Bernardus Comenſis in lucerna verbo, notarius. §. 1.*

Cetera huc ſpectantia tradunt Repertorium Inquiſitorum, Bernardus Comenſis in lucerna, & Locatus in opere iudiciali verbo, notarius. Campegius apud Zanchinum cap. 9. verſ. omnia faciet. & Simancas de catho. inſtit. tit. 41. num. 7. & ſequen.

QVÆSTIO XX.

De ſocijs Inquiſitoris.

SVMMARIVM.

1 *Non poteſt Inquiſitor ad libitum ſui ordinis Fratres in ſocios aſſumere.*

2 *Sunt ei tamen à prælatis ſocij grati & idonei eon ſignandi.*

3 *Ad Romanam curiam ire poſſunt Inquiſitores eũ ſocio ſine prælatorum ordinis licentia.*

4 *Gregorij XI. de hac facultate littera.*

VIceſima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit ſibi libere Fratres ſui ordinis in ſocios aſſumere, ad ſe aſſociandum, cõmorandum, & ad exequendum officium hęreticæ prauitatis, & cum eiſdem procedere hinc & inde, etiam ad Romanam curiam, & ibi cauſas ſui officij ducere, non habita nec petita ſui ordinis præſidentiũ licentia ſpecialiꝝ

1 Reſpondemus duo: Primum eſt, ꝙ licet in c. Nolentes. §. notarij. de hęret. in Clemen. fiat mẽtio de ſocijs Inquiſitorum, & eorum Commiſſariorum: tamen nec in iure communi, nec priuato inuenitur, ꝙ Inquiſitor regulariter, † niſi vt dicetur, poſſit ſibi aſſumere, abſque ſui ordinis licẽtia ſocium, vel ſocios ſui ordinis Fratres ad ſe aſſociandum, ſecum cõmorandum, & ad exequendum officium hęreticę prauitatis.

† Al. reuiuiſcit.

2 Bene tamen inuenitur, quòd præſidentes eorũ tenentur eis concedere ſocios, de quibus merito cõſolẽtur: Vnde in priuilegiis Vrbani iiij. & Clementis iiij. directis Prioribus Prouincialibus Cõuentualibus, ac Subprioribus & Vicarijs ordinis Prędicatorum, dicitur ſic: Ne catholicę fidei negotium dilectis filijs Fratribus veſtri ordinis, infra deſignatos eis limites, ſedis Apoſtolicæ auctoritate commiſſum, & in poſterum committendũ, ex perſonarum defectu contingat (quòd abſit) quomodolibet impediri, volumus & præſentium auctoritate vobis diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus tu fili Prior Prouincialis, ſingulis ex prędictis Fratribus, ſingulos ſocios, Fratres vi delicet ipſius ordinis, prouidos & diſcretos, ac eidem negotio congruentes, de quibus hi quibus conſignati fuerint, merito valeant conſolari, ſublata difficultate qualibet, aſsignare procures; & nihilòminus tam tu, quàm vos alij Priores, Subpriores, Cõuentuales, ac Vicarij quotiens ab eiſdem Fratribus, quibus dictum eſt cõmiſſum negotium & committetur in poſterum, fueritis requiſiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiam Fratribus eiuſdem ordinis præter illos, qui eis in ſocios deputati fuerint, cum omni prõptitudine prouidere curetis; ita quòd præfatum negotium, nullum † ex veſtra negligentia ſuſcipiat detrimentum.

Ioquiſitoribꝰ aſſignari debẽt ſocij officio cõgruentes, & eis grati.

† In antogrypho ita, oullam ex negligentia veſtra dilatioẽ capiat, ſed potius ex diligentia continuum ſuſcipiat incremẽtum.

3 Secundum eſt: quòd confertur Inquiſitoribus libera poteſtas, ad curiam Romanã eundi ac morandi, & ſocium aſſumendi abſque licentia ſui ordinis, vt patet in litteris Gregorij XI. impetratis per me Inquiſitorem Fratrem Nicolaum Eymerici, tenoris ſequentis.

4 Ad perpetuam rei memoriam. Catholicę fidei negotium per Noſipſos promouere, & per alios promoueri facere (pro vt ad id tenemur) plenis deſideriis affectantes, vniuerſis & ſingulis Prędicatorum & Minorũ Fratribus Inquiſitoribus hæreticę prauitatis, vbilibet conſtituris, præſentibus & futuris veniendi libere ad Romanam curiam, & in eadem morandi cum vno ſocio ſui ordinis, non obtenta, vel petita licẽtia quorũcunque ſuorum ſuperiorum, ſeu prælatorum; & huiuſmodi ſocium mutandi, & alium de ſua Prouincia aſſumendi, & ſecum tenendi quotiens fuerit opportunum, non obſtantibus quibuſcunque prohibitionibus, ſeu conſtitutionibus eorundem prælatorum, ſeu capitulorum generalium, ſeu Prouincialium, ordinum prędictorum, quorumcunque tenorum exiſtant, contrarijs plenam licentiã tenore præſentium impartimur.

COMMENT. LXIX.

MAgnã habet ęquitatẽ quod hic docet Eymericus, cũ non ſit ęquũ, Inquiſitorẽ ſolũ in magnis rebus et negotijs tractãdis ac peragẽdis degere.

Quales eſſe debeãt Inquiſitorũ ſocij.

Sine ergo Inquiſitores ipſi ſocios ſibi eligant, ſine à prælatis ſuis eis conferãtur, eos eligi oportet, quorum prudentia & conſilio in arduis vti poſſint, & aduerſa ſuperare.

Quantum vero attinet ad primum reſcriptum, quod hic citat Eymericus, id integrum extat, & authenticum in archiuio inquiſitionis Bononiẽſis, quod etiam curauimus imprimendum in Bullario litterarum Apoſtolicarum, in fine huius operis.

Ioannes Rojas tract. de hęreti. par. 2. tit. de priuilegijs

uilegijs Inquisitorum. num. 418. vers. item Inquisitores Monachi. huius priuilegij de quo hic Eymericus meminisse etiam videtur.

DE EXCOMMVNICATIONE Inquisitoris, eius socij, & notarij.

QVAESTIO XXI.

Excommunicari ne possit Inquisitor, & eius notarij ab Apostolicę Sedis delegaris.

VIcesima prima quæstio est: Vtrũ sedis Apostolicæ delegatus, aut ab eo subdelegatus, cõseruator, aut executor, à sede Apostolica deputatus, possit Inquisitorem, & eius notarios excommunicare?

Habẽtur supra pag. 132.

Respõdemus quòd non, vt patet in litteris prędictis domini Vrbani iij. tenoris sequẽtis: Ne inquisitionis negotium contra damnatam hæresim prudentię vestræ cõmissum, impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam, vel etiam retardari contingat: vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt nullus sedis Apostolicæ delegatus, vel subdelegatus, ab eo conseruator, aut etiam executor à sede Apostolica deputatus eadẽ, seu etiã deputãdus, in vos, vel quatuor a notarios siue scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequẽtes, quamdiu in prosecutione huiusmodi negotij vos & ipsi fueritis, possit excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam promulgare, absque speciali mandato prędictæ sedis faciente plenã & expressam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum & inane, si secus fuerit attentatum. Nulli ergo, & cet.

COMMENT. LXX.

Inquisitores nequeunt ab infirmibus excommunicari.

INsigne hoc est & praclarum priuilegium fauore fidei concessum, ne causa religionis propter excommunicationem Inquisitorum, aut aliorum officij ministrorũ deferantur, aut impediantur; & interim impeditis iudicibus hæretici impune grassentur.

Cõcessit Vrbanus hoc priuilegium Inquisitoribus anno Domini MCCLXI. idem prorsus tribuerat pacis antea annis Alexander IIII. anno Domini MCCLIX. Anagniæ. xiiij. Cal. Maij, referturque in libro priuilegiorum ord. Predicat fol. 49. pag. 1. idẽ concessit etiam Clemens IIII. rescripto incipiente: Catholicæ fidei. *vers. nos enim eorum. quod refertur supra apud Eymericum par. 2. & huius etiã priuilegij meminit Campegius apud Zãchinum cap. 31. vers. secundum autem.*

a ¶ Vel quatuor notarios siue scriptores vestros.] *Quod hic de quatuor notarijs dicitur, de pluribus etiam intelligendum est, si plures constituere utur: & quatuor expressit, quoniam tunc illi sufficiebant.*

An ministri Inquisitorũ, sicut eorum notarij nequeant excõmunicari.

An autem hoc priuilegium de non excõmunicandis Inquisitoribus vel eorum notarijs, competat etiã nunc alijs Inquisitorum & sacri officij ministris, veluti aduocatis, promotori fiscali, consultoribus, carcerum custodibus, & similibus dubitari potest: & posset quis fortassis satis probabiliter dicere alys quoque ministris cõpetere, tum quia fauores ampliari debent, non restringi. cap. odia. de reg. iuris lib. 6. tum fauore fidei: tum postremo quoniam eadem etiã in his ministris ratio reperiri videtur, quare idẽ statui oporteret. l. illud. ff. ad leg. Aquiliam. ac sane quo modocunque res se habeat, satis videtur aquum, vt Sanctitas sua etiam ad alios ministros extenderet.

Verum id est notandum quod in rescripto continetur, videlicet: Quandiu in prosecutione huiusmodi negotij vos & ipsi fueritis: vt intelligatur nõ tribui hoc priuilegium ministris amotis ab hoc officio: quoniam cessante causa priuilegij priuilegiũ cessat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. c. cum cessante. de appellatio.

Atque ex his rescriptis, quorum cum Eymerico meminimus, respondetur ad dubium nobis aliquando propositum, an scilicet Inquisitor hæretica prauitatis obligatus in forma camerę ad soluendam pensionẽ, aut ad quodlibet aliud possit virtute obligationis excommunicari ob non solutionem, nam non posse in personam ipsius Inquisitoris intentari aliquam actionem, aut excommunicationem ferri, durante officio per hęc rescripta videtur esse certum: nec apparet inter priuilegia prafecti Cameralis, vt etiam contra Inquisitores possit censuras proferre. quarę fauore fidei ne in officio impediantur absque expressa Romani Pontificis facultate, faciente de hoc priuilegio mentionem, ac illud reuocante, nullus cuiusuis auctoritatis, aut potestatis existat, potest Inquisitores ceusuris ecclesiasticis inodare.

Nec obstat, si dicatur, Inquisitorem obligando se in forma Camerę huic priuilegio renuntiasse; quoniã respondetur, quod cum aliquod beneficium seu priuilegium concessum est toti potius alicui ordini, quàm priuatis personis eius ordinis, tunc tali priuilegio renuntiari non potest, cap. si diligenti. extra de foro cõpeten. & ibi communiter glos. Hostien. Ioan. And. & alij. quare cum priuilegium prędictum sit concessũ toti ordini & collegio Inquisitorum: item propter publicam vtilitatem, nempe ob fidei fauorem, & vt hęreses extirpentur, consequitur plane, vt ei renuntiari non possit.

Quòd si dicas ex hoc damnificari contrahentes cũ Inquisitoribus, cum non possint ius suum consequi, respondebo id non esse ita, cum vel ad sanctissimum dominum Papam, qui quoslibet priuilegiatos coercet, vel ad supremos Inquisitores recursus haberi possit, qui re cognita iubeant, atque decernant, vt Inquisitores & iuri & debitis suis satisfaciant: non enim debent officij ac priuilegiorum suorum prętextu quemquam ladere. Clemen. 1. §. 1. de hæret. vbi communiter Doctores.

QVAESTIO XXII.

An Inquisitor absque incursu excõmunicationis requirere possit Dominos tẽporales excommunicatos.

Vicesi-

VIcesima secunda quæstio est: Vtrũ Inquisitor absque incursu pœnæ excommunicationis, possit requirere dominos temporales, eorumque officiales excommunicatos, quatenus iuxta officium suum præstent sibi auxilium & fauorem?

Relatum supra pag. 105.

Respondemus quòd sic, vt patet in cap. Præsidentes. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Præsidentes regimini alicuius regni, Prouinciæ, siue loci (licet excommunicati, vel de facto tantum, & nõ de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut Inquisitorum hæreticæ prauitatis nõ valentium sine morę dispẽdio, vel negotij periculo, recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi, possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiã & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiã excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem, propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

COMMENT. LXXI.

ALexandri IIII. est hoc reseriptum, quo proposita quæstio dirimitur, quod dedit Anagniæ V. Calend. Iunij, Pontificatus sui anno sexto, qui incidit in annum Dom. MCCLIX. Incipiebat: Quęsiuistis. id vidimus integrum & authenticũ in Archiuio inquisitionis Bononiensis.

Inquisitor participans cum excommunicatis, quatenus eos excommunicetur.

Fauorem fidei respicit, & etiam Inquisitoribus priuilegium tribuit non vulgare: quoniam participans cum excommunicato maioris excommunicationis vinculo innodatur, minori excommunicationi supponitur. e. nuper. & c. si quidem de sent. excom. c. quoniam multos. 11. q. 3. quod tamen incommodũ hic fauore fidei euitant Inquisitores.

Notant hoc priuilegium Gondissalinus tract. de hæret. quæst. 19. nume. 8. Ioannes Rojas singul. 59. incipien. Excommunicatus est. *& singul. 72. incipien.* Gesta per regem. *idem tract. de hæret. par. 2. num. 441. Nicolaus Arelatanus tract. de haret. notabili 40. incipien.* Quamuis tyrannus. *quibus locis dicunt hoc esse speciale fauore fidei, vt notat etiã glossa in cap. 1. de offic. Vicarij lib. 6.*

Est aliud etiam speciale: quoniam gesta per tyrannum ipso iure sunt nulla. c. fundamenta. §. quod si secus. de electio. in 6. clemen. pastoralis. de re iudi. l. decernimus. C. de sacros. eccles. at fauore fidei si iussu Inquisitorum quid in hæreticos exerceat tyrannus, aut alius iniustus dominus, validum est. ita præcitati.

Monebo tamen hæc tunc locum habere, cum Inquisitores nõ possunt sine morę dispendio superiores consulere: quod patet ex illis verbis: Non valentium sine morę dispendio, &c. *aliter enim in excommunicationem inciderent. glossa in c. præsidentes. verbo, dispendio. de hæret. in lib. 6. & notat nominatim Gondissalinus præcitato loco.*

A

QVAESTIO XXIII.

An Inquisitor & eius socius se mutuo absoluere possint ab excommunicatione,

VIcesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor, ac eius socius, si forsan recognouerint se esse excommunicationis vinculo innodatos, aut etiam irregularitate ligatos, possint se mutuo absoluere, & in irregularitate etiam dispensare?

B

Respondemus quòd sic, vt patet in litteris Vrbani iiij. tenoris sequentis:

Relat. supra pag. 252.

Vt negotium fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt si vos, & Fratres vestri ordinis socios vestros excommunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate cõtingat, vel recolatis etiã incurrisse: qui propter iniunctum vobis officium ad Priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo vos super his absoluere, iuxta formam Ecclesiæ, & vobiscum auctoritate nostra dispensare possitis in casib. in quibus dictis Prioribus, vt dicitur,

C

est ab Apostolica sede cõcessum: Nulli ergo, &c.

COMMENT. LXXII.

Inquisitores mutuo se absoluunt, & secũ in irregularitate dispensant.

MAgnum est etiam hoc priuilegium, & est duplex. vnum vt ab excommunicatione se possint absoluere: alterum vt super irregularitate secũ possint dispensare. concessit hæc Vrbanus anno Domini MCCLXI. idem refert Repertorium Inquisitorum verbo, irregularitas. §. si tamen. & Campegius apud Zanchinũ cap. 31. in prime. Ioãnes Rojas tract. de hæret. par. 2. num. 423.

D

Obseruanda tamen sunt illa reseripti verba: Quia propter iniũctum vobis officium ad Priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis: *Nam à cõtrario sensu optime videtur sequi, Inquisitores non posse, aut non debere se mutuo absoluere ab his censuris, si faeile & sine fidei & sacri officij detrimento ad suos possint recurrere superiores, à quibus mutuo absoluantur.*

Et quãuis hæc sententia summo iure sustineri possit, altera huic aduersa benigniùs est, & fortassis verior, cum sit fauorabilis; nec argumentum à contrario sensu semper locum habet, vt late docent Doctores in rub. ff. de offic. eius cui mandata est iurisd.

Num autem hoc priuilegium Commissarijs etiã Inquisitorum competat, dubitari potest, & verius

E

est competere fauore fidei. sed de hoc alibi plenius scripsimus.

QVAESTIO XXIIII.

Quibus casibus Inquisitores excommunicationem Papæ reseruatam incurrant.

SVMMARIVM.

1 In tribus casibus excommunicationem Papæ reseruatam

seruatam incurrunt Inquisitores.

2 *Si contra iustitiam & conscientiam ex odio, vel amore omittant procedere, &c.*

3 *Si modis illicitis pecunias extorqueant.*

4 *Si bona Ecclesia ob delictum clericorum scienter fisco applicent.*

VIcesima quarta quæstio est: Vtrũ sint aliqui casus speciales excommunicationis, à quibus Inquisitor nõ possit absolui si incurrat, nisi per dominum nostrum Papam?

Relat. supra pag. 118.

1 Respondemus quòd sic: & sunt tres, vnus qui ponitur in cap. Multorum. §. verum. de hæret. in clem. vbi dicitur sic:

2 Verum & infra. Quòd si odij, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra iustitiam, & conscientiam suam omiserint cõtra quemquam procedere, vbi fuerit procedendũ super huiusmodi prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ipsam, vel impedimentum officij sui alicui imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eisdem) episcopus, aut superior, suspensionis ab officio per triennũ; alij vero excommunicationis sentẽtias, eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eãdem incurrerint, nisi per Romanum Pontificem nequeant (præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio suffragante.

Supra pag. 113.

3 Alij casus duo ponuntur in cap. Nolentes. §. Et tam ipsorum. de hæret. in clemen. vbi dicitur sic: Et tam ipsorum, quàm Episcoporum, seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis Cõmissarijs, quibuscunque, districtius iniungentes, ne prætextu officij Inquisitionis, quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant:

4 Nec scienter attentẽt ecclesiarum bona ob clericorum delictum, prædicti occasione officij, fisco etiam ecclesiæ applicare. Quòd si secus in his, vel eorum altero fecerint, excõmunicationis sentẽtiæ eos subiacere decernimus ipso facto: A qua non possint absolui præterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserint, plene satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionibus super hoc valituris.

COMMENT. LXXIII.

Quibus casibus non possint Inquisitores se mutuo absoluere.

HAec quæstio superiorẽ limitat, & eius summa est: Tres esse casus, in quibus Inquisitores mutuo se non absoluunt.

Primus est cum omiserunt procedere contra quẽ procedere debuerant.

Secundus est: cũ alicui hæreseos crimen falsò imposuerunt: aut dixerunt eos impediuisse sacrum officium, qui re vera non impediuerunt. & hi duo continentur in clemen. 1. de hæret. §. verum quia. hoc loco ab auctore relata, quamuis Eymericus vnum hic tantum casum contineri dicat.

Tertius est: cũ illicitis modis prætextu officij pecunias extorserunt, vt in clemen. nolentes. §. Et tam

A *ipsorum. de hæreti. ex quo loco auctor hic ponit duos casus, vnum de illicita extorsione pecuniarum, alterum de confiscandis ecclesiarum bonis ob delictũ clericorum. & ita re vera erunt quatuor casus, duo in clemen. 1. & alij duo in clemen. 2. & horum meminit Campegius apud Zachinum cap. 31. in principio. & Caiet. in summa verbo, excommunicatio. casu seu cap. 3. in his ergo casibus Inquisitores non se absoluunt mutuo.*

Rursus etiam ab illis casibus nõ se possunt absoluere, quorum absolutio non est suis superioribus cõcessa. quod indicans non obscure illa referipti verba relata in quæst. 23. proxime præcedenti in fine dum dicitur: In casibus, in quibus dictis Prioribus (vt dicitur) est ab Apostolica sede concessum. *Ergo à contrario sensu aliud est in casibus nõ concessis: quòd est verum, & diligenter obseruandum.*

B *Obseruandum tamen est, q̃ ad hoc vt Inquisitor subiaceat prædicta pœna ex omissione procedendi cõtra quos procedere debuerat, requiritur nõ solum vt illa omissio sit contra iustitiam, sed etiam contra cõscientiam & scientiam ipsius Inquisitoris: Papa enim voluit prædicta pœna plecti Inquisitores omittentes procedere, ex ignorantia. sed eos, qui cum intelligerent ac scirent esse procedendum, odio, gratia, amore, pretio vel prece, contra iustitiã & conscientiam propriam omiserunt procedere vbi fuerat procedendum, aut contra processerunt, cum non debuissent. ita colligitur non obscure ex textu in dicta clement. 1. §. verũ, de hæret. & docet nominatim Caietanus in summa verbo, excõmunicatio. casu seu cap. 3. quod etiam videtur posse colligi ex B. Antonino par. 3. titu. 24. cap. 7.*

C

CONTRA QVOS POTEST procedere Inquisitor.

QVAESTIO XXV.

D **An Inquisitor vel quisquã alius procedere possit cõtra Papam deprehensum in hæresi.**

VIcesima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor, vel quis possit procedere cõtra Papam deprehensum in hæretica prauitate?

Respõdemus, q̃ Inquisitor nõ: q̃a delegatus eius est, & consequenter inferior; inferior autẽ in superiorem non habet potestatem, vt 22. distin. Inferior. & ff. ad Trebel. l. Ille à quo.

E Quis autem sit illius iudex, vel generale concilium, vel Cardinalium cõsistorium, nihil ad præsens negotium: sed de hoc vide Archidiaconum in cap. In fidei. de hæret. lib. 6. in principio.

COMMENT. LXXIIII.

GRauis est difficultas, quæ hoc loco proponitur tractanda, quæ nec huius est loci, nec temporis, nec nostræ breuitatis.

Qui tenent summum Pontificem (posiquam rite & legi-

& legitime electus est Pontifex Romanus. & Ecclesia caput) posse incidere in haresim, mox de iudice quarunt, vt hic facit Eymericus. Primò ergo quæredum erat, an Papa hæreticus fieri possit, inde de iudice erat inuestigandum.

Papã in hæresim posse incidere qui cõfessi sunt.

Quantum ad primum attinet, Eymericus aperte sentit, Papam in hæresim posse incidere: cuius sententia communi Theologorum & Canonistarum voto recepta est: quam tenent Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 2. cap. 93. & multis seq. Caietan. in opusculo de auctoritate Papæ & cõcilij, Cardinalis Hieronymus Albanus Iurisconsultus celeberrimus in libro de potestate Papæ, pas. 1. Dominicus Sotus lib. 4. sentẽ. dist. 22. q. 2. art. 2. versic. dubium autẽ est. Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 23. in princip. de iusta hæret. punitio. Melchior Canus lib. 6. cap. vlt. de locis theologicis. Sylvester in sum. verbo, Papa. q. 4. num. 4. Canonista communiter in c. si Papa. 40. dist. Ioãnes Rajas singula. 146. incipi. u. Papa de crimine hæresis. Augustinus de Ancona in sum. de potestate ecclesiastica. q. 5. per totam quæstionem. Summa de catho. instit. titu. 12. nume. 13. & titu. 45 de Papa, nu. 35. & alij quos longum esset recẽsere. quorum frequentiori sententia, Papa efferus hæreticus concilio vel ut legitimo iudici supponitur.

Papam non posse incidere in hæresim asserit Albertus Pighius

Sunt alij qui intrepide affirmant, Papam non posse fieri hæreticum, inter quos est Albertus Pighius Cãpensis lib. 4. cap. 8. de Ecclesiastica Hierarchia, cuius sententia satis probabilis videtur, & consona rationi, & fortassis etiam antiquorũ Patrum dictis. quæ si vera sit, omnes superiorum Doctorum longissimæ altercationes facile cessabunt.

Hoc certè putat Albertus Pighius præcitato loco, omnes Romanos Põtifices, qui in hæresim incidisse cõmemorantur, posse ab hæresis nota liberari, ostẽdique rem aliter habuisse, ac à multis referatur.

Et hæc fortassis illo potissimum nititur fundamẽto, quòd Christus oranit pro Papa ne deficiat fides sua, vt ipse fratres suos in fide nutantes confirmaret; quasi videatur hoc priuilegiũ personale esse, & annexum ei qui rite & canonice electus est Pontifex Romanus, ex assistentia Spiritus sancti nõ permittentis eum in hæresim labi; quamuis in quauis alia delicta possit ex humana fragilitate incidere. sed de his alibi plura.

Interim Locatus hæc eadem, quæ ab Eymerico dicuntur, refert in opere iudiciali verbo, Papa. num. 6. vbi addit extare bullam Pauli IIII. de hac materia diffuse loquentem.

QVÆSTIO XXVI.

An Inquisitor possit procedere contra officiales Papæ.

Iecesima sexta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere, contra officiales, seu nuntios domini nostri Papæ, si deferantur de hæretica prauitate?

Relat. supra pag. 125.

Respondemus quòd nõ; vt patet in litteris domini Ioan. xxij. tenoris sequentis: Cũ Matthæus de Pontiniano ordinis Prædicatorum, Inquisitor hæreticæ prauitatis in Regno Siciliæ auctoritate Apostolica deputatus, friuola occasione quæsita, ac nostra, & Apostolicæ sedis reuerentia & honore postpositis in dilectum filiũ magistrum Guillermum de Baleto Archidiaconum Forolurien. capellanum nostrum, Campaniæ maritimæque tectorem, excommunicationis sententiam, inconsultis motibus non sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cetero talium præsumptionibus † obuiare: vniuersis & singulis tam ordinarijs quàm delegatis iudicibus, ac Inquisitoribus prauitatis eiusdẽ, & alijs vniuersis & singulis quacumque auctoritate fungãtur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, ne contra nostros & Apostolicæ sedis officiales, vel nuntios, aut ipsorum aliquem quauis occasione, vel causa, absque nostra, & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius literas cõcedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquo modo præsumãt, aut in eos, vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspensionis, seu quascunque alias sententias promulgare: Nos enim ex nunc decernimus irritũ & inane, quicquid contra inhibitionem & mandatum huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen q̃ dicæ cesani & Inquisitores prædicti super his quæ negotium tãgunt fidei, alij vero super his, quæ rem tangunt, vel publicam, vel priuatam, siue ordinarij, siue delegati quacunque auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebite forsan attentatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeant, vt prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Datum Auinione xij. Cal. Ianuarij. Pontificatus nostri, anno vndecimo.

† Al. præsumptionibus.

COMMENT. LXXV.

DVplex axioma colligo ex hac quæstione. Primum est: Inquisitores non procedunt contra officiales, & nuntios sedis Apostolicæ.

Alterum est: Possunt tamen talium delicta sedi Apostolicæ denuntiare.

Et quoniam alibi promisi me hoc loco de hac re disputaturum; ideo quamuis tractatio sit late patens, breuissime tamen eam expediam.

Per hanc quæstionem videtur ampliari definitio. Inquisitores. de hæret. lib. 6. & limitari Inquisitorum potestas: quia non dum contra Episcopos, sed neque contra officiales, & nũtios sedis Apostolicæ possunt procedere.

Quis dicatur officialis vel nũtius sedis Apostolicæ.

In hac quæstione tota difficultas posita est in intelligendo quis dicatur nuntius, aut officialis sedis Apostolicæ. & quãuis nomen nuntij sit generale, quo significamus eũ, per quem quid alijs denuntiamus, nobisque vicissim quid aly denuntiant. l. 1. ff. de procurato. l. qui autẽ. 14. §. vlt ff. de constit pecunia. at hic per nuntium, seu officialẽ sedis Apostolicæ cũ accipimus, qui nuntium eius siue mandatum profert, qui & Legatus dicitur. 97. distin. cap. nobilissimus,

Officialium sedis Apost. duo genera, & cõtra quos nõ procedãt Inquisitores.

Rursus obseruandum est, duo esse genera nuntiorum, officialium, seu delegatorum sedis Apostolicæ. Quidam sunt, qui dati sunt ad decidendam causam aliquam

aliquam inter partes, qua ad ſedem Apoſtolicam nõ pertinet, ſed priuatorum vtilitatẽ reſpicit. Alij ſunt ab ipſa ſede conſtituti, circa ea quę honorẽ & dignitatem ſedis Apoſtolicę reſpiciunt & qui vices Pontificis ſummi in aliquibus cauſis, ſeu cauſa gerunt, quorumque officium circa negotia ſedis Apoſtolica verſatur. primi nõ gaudent priuilegio immunitatis, de quo hic Eymericus; poſtremi omnino illo priuilegio fruuntur; neque enim Inquiſitores poſſunt procedere contra eos. ita voluit Lapus de Caſtilione antiquus iuris interpres quodam reſponſo de hac re edito incipien. Factum ſupes quo. *verſic. Ad ſecundum vero dicendum eſt. quod reſponſum nunc circunfertur poſt conſilia Oldradi, Lapum ſequitur Decius in Rub. ff. de officio eius. num. 8. & in rub. extra de officio deleg. nu. 9. quorum ſententia vera eſt, & tenenda; nam cum hoc priuilegium ſit tributum ob reuerentiam & honorem ſedis Apoſtolicæ, valde æquum eſt, vt illi ſolo eo vtantur, qui negotia immediate ad dictam ſedem ſpectantia tractanti quãdo vero liceat abſolute Inquiſitoribus contra hos procedere, dicam in quæſt. ſequenti. & ex his breuiſſime dictis remanet tota hęc quæſtio clariſſima.*

A

QVAESTIO XXVII.

An Inquiſitor procedere poſſit contra Epiſcopos.

VIceſima ſeptima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere cõtra Epiſcopos & prælatos alios ſuperiores ſuper hęretica prauitate?

Reſpondemus q̃ non: vt patet in c. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Inquiſitores hæreticę prauitatis, ab Apoſtolica ſede, ſeu alio, vel alijs quibuslibet deputati, de huiuſmodi crimine inquirere contra Epiſcopos nequeũt, aut eius prętextu procedere contra eos: niſi in literis cõmiſſionis Apoſtolicæ, q̃ hoc poſsint, contineatus expreſſe. Si tamen Inquiſitores ipſi, Epiſcopos, vel alios ſuperiores Prælatos ſciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreſeos commiſſe, aut eos de hoc diffamatos exiſtere, vel ſuſpectos, id tenebuntur ſedi Apoſtolicæ nuntiare.

Relat. ſupra pag. 109.

COMMENT. LXXVI.

PRiuilegium eſt Epiſcopalis dignitatis, cui ſemper plurimũ tributũ eſt, vt Inquiſitores non inquirant in Epiſcopos. & tradit Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 7. num. 15. Simancas de catho. inſtitu. tit. 25. nu. 7. & 8. Repert. Inquiſit. verb. Epiſcopus. I. ad ſecundum. Carrerius tract. de hęret. nu. 74. verſi. prohibentur autem tales. & alij communiter.

Quid poſsit Inquiſitor cõtra Epiſcopos hęreticos

Manendi tamen ſumus, poſſe Inquiſitores recipere dicta teſtium aduerſus Epiſcopos, vt eorum delicta ſedis Apoſtolicæ poſſint denuntiare. ita Simancas & Repertorium prędictatis locis; quod & verũ puto. & id ſenſiſſe etiam videtur Ioãnes Monachus in c. Inquiſitores. de hęret. lib. 6.

Num quandoque liceat Inquiſitoribus in Epiſcopos procedere.

Num autẽ aliqui ſint caſus, in quibus liceat Inquiſitoribus agere aduerſus Epiſcopos, nõ erit inutile inueſtigare, & Repertorium inquiſitorũ verbo, Epiſcopus. §. ad ſecundum. & Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 7. num. 15. dicunt, quòd licet Inquiſitores non poſſint cognoſcere de hoc crimine contra Epiſcopos: ſi tamen id ſpecialiter illis à Papa committeretur; tunc proculdubio poſſent procedere. idem Simancas in enchyridio tit. 8. nu. 1. neque de hoc eſt aliqua dubitatio, cum id expreſſum eſſe videatur in dicto cap. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. ibi, niſi in litteris cõmiſſionis Apoſtolicę quod hoc poſsint contineatur expreſſe. *hęc ibi.*

B

Rurſus, ſi Epiſcopus hęreticus eſſet ſuſpectus de fuga; tunc Inquiſitores poſſent eum incarcerare, vt ad Papam remitteretur: ita dicunt ſe credere poſſe fieri Repertorium & Gondiſſaluus prędictatis locis.

Quod ſi verũ eſt, multo magis tunc procederet, cũ Epiſcopus aliquid moliretur, quod in manifeſtũ fidei detrimentum, & fidelium perniciem conuerteretur, vt ſi hęreſes prædicaret, & fideles ſeduceret, aut quid ſimile graue & horrendum patraret: tũc enim expediret Epiſcopos capere, & cuſtodire. donec Romanus Pontifex certior redderetur.

Ceterum, quia video generaliter prohiberi Inquiſitoribus, ne contra Epiſcopos procedant. e. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. & generaliter eauſę criminales grauiores etiam hęreſis contra Prælatos ſedi Apoſtolicæ reſeruentur, vt ſanciit concilium Trid. ſeſſ. C *24. de reformat. c. 5. parciſſime & rariſſime vtendũ eſt hac facultate; nec aliquid molieudum puto in hac cauſa contra Epiſcopos, niſi ex vrgentiſſimis & exquiſitiſſimis cõſiderationibus. & cauere omnino debent Inquiſitores ne prætextu ſuperioris ſeuitię & facultatis aliquid committant incautum. ne quod in amplificationem fidei eſt conceſſum, in detrimentum miniſtrorum eius conuertatur, itaque vbi tales cauſus acciderint, ſi conſulere Papam commode non poſſunt, prudentiſſime id gerant quod fidei fauorem & vtilitatem reſpicit, & cauent ne ſcãdalum aliquod inde ruinoſum conſequatur.*

Iam quod de Epiſcopis diximus, eadem putamus habere locum ob eaſdẽ cauſas in officialibus & omnibus D *ſedis Apoſtolicæ, aduerſus quos ob reuerentiam & dignitatem Apoſtolicam nec temere, nec facile in hoc caſu eſt procedendum.*

Num autẽ vice verſa non poſſit Epiſcopus procedere contra Inquiſitorem, grauis eſt quæſtio, de qua Eymericus paulo poſt quæſt. 30. vbi dicam.

Sed ad Epiſcopos reuertor, quorũ huiuſmodi cauſa ſi quandoque neceſſario extra Romanam curiam committendæ ſint, quibus perſonis committi debeãt, & quanta cum cautela id fieri debeat, diligenter cauit concilium Tridentinum ſeſſio. 24. de reformat. cap. 5. & ſine committantur ſiue non committantur, E *ſemper diffinitiua ſententia ſanctiſſimo domino Papę reſeruatur.*

Illud poſtremo adiungam, quod Pius Papa V. Romę ſancnit per extrauagantem incipien. Romanus Pontifex. *anno Domini* MDLXIII. *vt ſcilicet Reuerendiſſimi Cardinales Inquiſitores generales in vniuerſa republica Chriſtiana procedere poſſint contra Epiſcopos, & quoslibet alios Prælatos de quibus ibi, eoſque moneant, citent, & requirant vt intra certum terminum perſonaliter compareãt, idque ſub grauibus pœnis in dicta extrauaganti contenſis*

tentis, vt cum processus confectus fuerit sanctissimo domino nostro referatur, vt debita & iusta sentẽtia contra tales promulgetur. hac autem extrauagans refertur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis in fine huius operis.

QVAESTIO XXVIII.

An Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos:

VIcesima octaua quæstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere cõtra religiosos exemptos, & præsertim cõtra Prædicatores & Minores, & maxime Inquisitor de ordine Prędicatorũ, contra Fratrẽ Minorem: & Inquisitor de ordine Minorũ, contra Fratrem Prędicatorẽ?

Respondemos q̃ sic: vt patet in c. Vt officium. §. denique. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Deniq; vt circa præmissa plene vobis & singulis vestrum coertionis expedita & inuiolabilis adsit auctoritas; volumus vt ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij sęcularis: cõtradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo: Non obstãtibus aliquibus priuilegijs vel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, cõmunitatibus vel vniuersitatibus ciuitatum & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunque verborum expressione vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterũ concedendis, cum ex huiusmodi vel aliis priuilegijs vel indulgentijs, nullum vobis iotantæ pietatis negotio velimos obstaculum interponi.

Relat. supra pag. 107.

'Inquisitor procedere potest cõtra exemptos.

Et in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. in fine, vbi dicitur sic: Religiosi etiã sunt immurationis pœna, vel alia grauius puniẽdi, quàm sæculares: si inuenti fuerint in hæresi vel cõsimilibus deliquisse. Eadẽ verba habentur io priuilegijs Alexandri iiij. & Vrbani iiij. quod supra habetur etiã magis expresse in literis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. in quibus de hoc dicitur sic: Denique vt circa prędmissa plene vobis & singulis vestrum, coertionis expedita & inoiolabilis adsit auctoritas, volumus vt ea omnia viriliter exequamini; inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis: contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indolgentijs quibuscunqoe personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religioois, vel ordinis, & præsertim Cistercien. Prædicatorum, & Minorum, seu Eremitarum, sioe communitatibus, &c. Sequitur generalis clausula sicut prius. Et si inueniantur litteræ Clementis iiij. quòd Prædicator non inquirat cõtra Fratrem Minorem, & econtra, pereundẽ fuerunt postmodum reuocatæ, & post per Bonifaciom viij. io Sexto.

Relat. supra pag. 105.

Relat. supra pag. 307.

De procedẽdo cõtra exẽptos in hoc crimine varie olim statuta sunt.

COMMENT. LXXVII.

VNica est assertio & vera: Hodie Inquisitores *in quoslibet religiosos exemptos inquirere possunt & procedere, quia quo ad crimen hęresis omnis exceptionis cessat immunitas, licet olim in hac re aliter quandoque fuerit statutum.*

In hac causa multa antiquis temporibus fuit varietas circa facultatem procedendi cõtra exemptos: nam Alexander iiij. rescripto quodam incipiente Ne commissæ vobis. *anno Domini MCCLX. statuit, vt indistincte Inquisitores contra quoslibet religiosos & exemptos procederent: idem ipsum & alij sancinerunt. verum ea res mutationem passa est: nam Pius secũdus circa annos Domini MCCCCLX. generali Vicario ordinis Fratrum Minorum concessit, vt ipse Inquisitionem & punitionem suorum Fratrum in fide, vel hęresi suspectorum exerceret, inde post aliquot annos Sixtus per bullam auream incipientem:* Sacri Prædicatorum. *quę habetur in libro priuilegiorum ordin. Prędicatorum fol. 163. sanciuit, ne Prædicatores contra Fratres Minores, aut Minores contra Fratres Prędicatores in locis in quibus exercent inquisitionis officium, procederent. Inde vero aliquot annis interiectis Innocẽtius octauus. omnibus Inquisitoribus interdixit, ne cõtra Fratres Minores quomodolibet procedere, vel inquirere auderent, vt patet in litteris Apostolicis de hac re conscriptis & relatis in libro, cui titulus est:* Fundamentum trium ordinum beati Francisci.

Verum, ch ex his immunitatibus manifesta quandoque in fidem pericula sequerentur, posteriores Pontifices valde salubriter omnes religiosos etiam aliàs exemptos in causa fidei (sicut olim) Inquisitoribus hęretięę prauitatis subiecerũt, vt Clemens septimus rescripto incipiente: Cum sicut. *relato in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctę Inquisitionis in fine huius operis: & Pius Papa Quartus rescripto incipiente:* Pastoris æterni. *quod est etiã impressum in bullario literarum Apostolicarum in fine Directorij.*

Omnes religiosi in causa fidei subduntur potestati Inquisitorum.

In uonnullis religionibus ordo prascribitur, qui seruari debeat in Fratribus hęreticis, aut suspectis denuntiandis: nam (vt alias omittam) in constitutionibus Fratrum beatæ Mariæ Seruorum in rubrica de Prædicatoribus, cap. 25. & in rubrica de visitatoribus, cap. 30. de hac re cauetur, & postremi loci verba ita habẽt: Si qui fratres de fide suspecti inueniantur, vel libros habeant ab indice prohibitos, Prior conuentos Prouinciali, & Prouincialis Generali, & Generalis sanctissimo officio inquisitionis denuntiet. *hac ibi. sed vt hic circuitus euitetur, vbi commode superiora obseruari non poterũt, ne causa fidei differatur, solus Prior poteris denuntiare, aut eo absente alius loco eius.*

Tametsi vero in prędicto rescripto Pij Quarti cõtineatur, vt Inquisitores possint in hac causa procedere contra quoslibet religiosas & exemptos, dũmodo à suis superioribus non fuerint prauenti, vnde consequitur non obscure posse religiosos contra fidẽ delinquentes, si eorum superiores iudiciũ & causam præoccupent, ab eisdem suis superioribus iudicari: nihilominus tamen quoad hanc partem illa extrauagans non videtur fuisse in vsu recepta, & quamquã aliquando recepta fuerit, nunc sancti tribunalis stylus & consuetudo contrariũ obseruat; nulli enim superiores audent suos subditos religiosos in hac causa

Prælati religionũ hodie non iudicãt suos subditos in causa hæresis.

iudicare

iudicare, aut punire, sed protinus ad sanctum officium causam deferunt, nec aliud agentes bene facerent.

Iustissime vero atq; rectissime huius causæ cognitio contra quoscunque à ceteris abdicata est, & ad solos Inquisitores siue delegatos, siue ordinarios delata: nam in horum tribunali magis iuridice cuncta geruntur, & cum maiori secreto: & cum ex cotidiana experientia notos habeant hæreticorum mores, melius intelligunt modum & ordinē interrogandi, examinandi, & conuincendi reos, quàm quilibet alij religionum superiores, qui tametsi essent vtriusque iuris peritissimi, tamen ob non frequentatum hunc iudicandi morem non possent ita diligenter processus fabricare sicut iudices fidei in suo tribunali, ac ob has quidē & alias causas fortassis graviores, quas prudens omitto, non debent contra suos subditos procedere.

Cōtra prælatos religiosos caute procedendum.

Postremo hoc admonebo, & tametsi Inquisitores, vt proxime dictum est, contra quoscunque religiosos etiam exēptos procedere possint, nihilominus tamen certi quidam sunt religiosi, contra quos ob prærogatiuam dignitatis non facile debent priuati Inquisitores procedere, sed fere cum eis eadem obseruanda censerem, quę paulo antea custodienda dixi cum agerem de causis Episcoporum.

In hoc numero reponi possunt Magistri ordinum Generales, veluti Generales ordinis Prædicatorum, Minorum, & similes: item Magistri Generales religionum militarium. contra hos enim cum procedendum est, res prius nuntianda videtur Generalibus Inquisitoribus, qui causa cognita decernant quid facto opus sit.

QVAESTIO XXIX.

An Inquisitor procedere possit contra sacerdotes.

VIcesima nona quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra sacerdotes?

Relat. supra pag. 105.

Respondemus quòd sic: vt supra patet. quæst. proxima & in c. Accusatus. §. sacerdotes. extra de hæret. vbi dicitur sic: Sacerdotes insuper & alij clerici, qui negotium Inquisitionis instruēdo ciuatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebite liberando, inuenti fuerint impedire (cum non sit dubium eos ipsa facere in fauorem hęreticæ prauitatis,) per Inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionē personarum, quàm alias, prout culpa exegerit delinquentis. Eadem verba habentur in priuilegijs prędictis Alexandri iij. & Vrbani iij. quæ sunt supra.

COMMENT. LXXVIII.

CVm de sacerdotibus puniendis tum in hoc, tum in alijs criminibus agitur, duo potissimum obseruanda sunt. Vnum est, vt caute admodū ad actus iudiciales veluti ad capturam, & ad publicam pœnitentiā procedatur, tum ob prærogatiuam sacerdotalis dignitatis, tum ob iniuriā totius ordinis sacerdotalis: laici enim, quos infestos esse clericis iura, & experientia testantur, cap. laicos. & cap. laici in accusatione. 2. q. 7. magnopere lætantur in peccatis & punitione eorum, & tales esse ceteros facile & suspicantur & iactitant.

Alterum est, vt cum in hac causa de eorum constiterit crimine, quod facile excusationem non admittat acrius & seuerius quàm laici puniātur. argumento textus in cap. accusatus. §. sacerdotes. versi. religiosi. de hæret. lib. 6. & eorum quæ docet Andreas Tiraquellus in tract. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 35. nu. 25. quem retulimus supra par. 2. super cap. grauem. de pœnis. §. volentes tamen. quis enim neget sacerdotem, qui tantæ dignitatis nobilitatem potissimū Deo debet, si in fide & religione ipsius erranerit, multo magis in eum peccare, quàm laicum.

QVAESTIO XXX.

An Episcopus vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem.

TRicesima quæstio est: Vtrum Episcopus vel Inquisitor possit procedere contra alium Inquisitorem delatum vel suspectū de hæretica prauitate?

Nec Episcopus nec Inquisitor pōt contra Inquisitorem procedere.

Respondemus, quòd Episcopus non: quia Episcopus (vt supra dictum est) inferior est. Nec etiam Inquisitor, quia par est: Inferior autem in superiorem, & par in parem non habent dominium. 21. distinct. Inferior. & etiam ipse Inquisitor est officialis, vel saltem nuntius domini nostri Papæ: quia delegatus eiusdem, vt patet in cap. Ne aliquid. de hæret. lib. 6. contra officiales autem & nuntios domini nostri Papę non possunt Episcopus & Inquisitor procedere, vt patet supra par. 2. in extrauagan. domini Ioan. xxij. Cū Matthæus. vbi reprehēditur Inquisitor, quia processerat contra G. capellanum domini nostri Papæ, vbi dicitur sic:

Relat. supra pag. 125.

Nos volētes de cetero taliū præsumptoribus † obuiare, vniuersis & singulis tam ordinarijs quàm delegatis iudicibus ac Inquisitoribus prauitatis eiusdem, & alijs vniuersis & singulis quacunque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, ne cōtra nostros & Apostolicę sedis officiales, vel nūtios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa absque nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali eis per sedis ipsius litteras cōcedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumāt, aut in eos vel ipsorum aliquem excommunicationis vel suspensionis, seu quasuis alias sententias promulgare, Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane quidquid contra inhibitionem & mandatum hutusmodi contigerit attentari.

† Al. præsumptionibus.

Crederem tamen, quòd sicut ibidem dicitur de officialibus & nuntijs domini nostri Papę, &

de Epi-

de Episcopis dicitur in c. Inquisitores. quòd Inquisitores non possunt procedere contra eos, sed possunt & debent se plenius informare, & significare domino nostro Papæ: quòd ita possit fieri in proposito, quòd informent se, & significent domino nostro Papę.

COMMENT. LXXIX.

EX hac quæstione vna potissimùm colligitur conclusio, videlicet: Neque Episcopi, neque alij Inquisitores possunt procedere cõtra Inquisitorẽ hæreticũ, aut de hæresi suspectũ, sed recipere debent informationes contra eũ, & summo Pontifici denuntiare.

Hęc quæstio longe difficilior est, quàm illa, quæ à nobis tacta est supra, super q. 27. quoniã in hac nulla nominatim reperitur summi Pontificis definitio; & ob id ex à pluribus, & maiori rationũ robore hinc & inde tractatur: de qua breuiter etiam dicam, quia facile potest huiusmodi factum incidere, de quo Zanchinus tract. de hæret. cap. 8. nu. 9. versi. sed pone. & ibidem Cãpegius. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor, nu. 15. & verbo, Episcopus, nu. 2. Geminianus in c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. nu. 5. versi. sed quæro, an Episcopi. & ibidẽ Abbas & Lapus. Gondissalinus tract. de hæret. q. 7. nu. 17. Repertorij Inquisitorum verbo, episcopus. §. 1. Ioannes Rojas singulari 109. incipien. Iudices si sunt duo. Alfonsus Guerrerus in thesauro religionis Christianæ, tit. de hæret. num. 9. & alij plerisque locis.

An Episcopus possit agere cõtra Inquisitorẽ, varia opinio.

Hi vero inter se dissentiunt: nam Zanchinus, Repertorium, & Gondissalinus posse Episcopum cõtra Inquisitorem procedere, libenter admittunt. Sed Locatus, Campegius & nonnulli alij id Episcopis licere negant. ceteri de crimine distinguunt: nam si Inquisitoris esset manifesta hæresis, tunc Episcopus posset contra Inquisitorem procedere; secus si esset occulta, tunc enim summo Pontifici esset nuntianda.

An Episcopi quandoque possint agere cõtra Inquisitores.

Nos in hac controuersia diluenda, eadem fere illa obseruãda crederemus, quę tradidimus supra super q. 27. §. num autem. & sequen. nam neque temere in Inquisitores delegatos irruẽdum est. quamuis n. nõ sint Episcopali dignitate decorati; at procul dubio sunt officiales summi Pontificis, & proinde continebuntur sub dispositione extranagãtis, cũ Matthęus de hæret. de quo Eymericus paulo antea q. 26. Quæ re sicut Episcopis plurimum in hac re defertur propter priuilegium episcopalis dignitatis: ita & Inquisitoribus plurimum deferri debet, ac tribui, propter reuerentiam sedis Apostolicæ, cuius sunt officiales, & propter summi Pontificis eminentem honorem, cuius personam Inquisitores representant. itaque si hæreticus fuerit Inquisitor, aduersus eũ Episcopus aut alius Inquisitor informationes secreto recipere poterit, vt summo Pontifici denuntiet, vt optime docet hoc loco Eymericus §. crederem. at ad capturam realem accedere non credo tutum.

Quòd si manifestissima esset Inquisitoris hæresis, & malitia effrenis; vt si cõtra fidem prædicaret, aut scriberet, aut prædicari & scribi permitteret, aut hæreticos captos impunitos dimitteret, & his similia perpetraret, quæ in manifestum fidei detrimentum conuerterentur, nec facile summus Pontifex posset consuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc Episcopo in Inquisitorem agere. Ceminianus in cap. Inquisitores. de hæret. lib. 6. nu. 5. Locatus, Repertorium, & Ioannes Rojas præcitatis locis.

Verum in hac quoque re cauti & prudẽtes debẽt esse Episcopi, & cauere debent, ne ad has punitiones & capturas descendant absque exquisitissimis considerationibus, & causis maturo consilio pensatis; & cum aliter fides defendi non possit. nam magnus honor habendus est ei, quem summus Pontifex idoneũ iudicauit, vt tanto muneri præficeretur: est enim & dicitur Inquisitor. fidei defensor. cap. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. tradit Albertinus super rubrica de hæret. lib. 6. q. 5. nu. 3.

Iam id rescriptum, quo vtitur auctor in hac quæstione, optime conuenit Inquisitoribus: quãuis enim in eo nominatim de Inquisitoribus mentio non fiat; at procul dubio sub rescripti verbis continentur. cũ sint officiales summi Pontificis immo personam eius representent, vt alibi diximus, & docuit etiam singulariter Lapus responsę de hac re conscripto, quod habetur post consilia Oldradi.

Et quod diximus de Episcopis, idem sentimus de Inquisitore contra Inquisitorem: nam vnus aduersus alium procedere non facile posset, nisi præditis modis fauore fidei.

Quid de eõ missario Inquisitorum.

Idem fortassis etiam dici posset de Commissarijs Inquisitorũ Apostolica auctoritate constitutis iuxta id quod diximus supra in hac 3. parte super quæst. 5. §. num autem.

QVAESTIO XXXI.

An Inquisitor possit procedere contra reges & omnes laicos indistincte.

IRcesima prima quęstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere cõtra principes, & omnes laicos indistincte in hæresi irretitos, suspectos, vel diffamatos?

Relat. supra pag. 107.

Respondemus q̃ sic: vt patet in c. Vt officiũ. §. denique. de hæret. lib. 6. sæpius allegata ibi: Cuiuscunque sint conditionis, dignitatis vel gradus: Patet etiam in litteris Clemẽtis, & Vrbani iiij. quę incipiunt: Præ cunctis. in quibus eadem clausula est inserta, vt visum est supra quæst. 28.

Relat. supra pag. 129.

Consulerem tamen, vt contra reges & regales personas publice non procederent Inquisitores: sed vt cautius & tutius negotium fidei possit agi, informaretur primitus dominus noster Papa, vt procederetur eius consilio & mandato, & secundum modum, quem ipse decreuerit obseruandũ.

COMMENT. LXXX.

DVę sunt assertiones, & vera amba, & communiter receptę.

Prima est: Inquisitores aduersus quoslibet, quacunque auctoritate decoratos procedere possunt.

Secunda est prioris veluti declaratiua: Quamuis in omnes procedere possint, tutius tamen est, cũ procedendum est aduersus principes, & magnates hæreticos,

retícos, aut de hæresi ſuſpectos, vt ſummus Pontifex conſulatur, cuius arbitrio & modo ab eo perſcripto aduerſus eos procedatur.

Prima concluſio nullam habet difficultatem: nam ſi poſſunt Inquiſitores agere contra exemptos, vt docuit paulo antea q. 28. multo magis procedent in eos qui nominatim non ſunt exempti. adde Carrerium tract. de hære. nu. 85. verſi. item poteſt procedere cõtra quaſcunque perſonas.

Quantum ad ſecundam aſſertionem ſpectat, eam tenet vtiam Ioannes And. in cap. Inquiſitores. de hæret. lib. 6. quem ſequuntur ibidem Geminianus verſi. quæro an indiſtincte. & Philippus Francus circa finem cap. verſi. Et dicit hic Ioannes And. *& horũ ſententiã vera quidem, & prudentia plena talis eſt. Prædictum cap. Inquiſitores. de hæretic. lib. 6. qua prohibentur Inquiſitores procedere contra Epiſcopos, prohibere etiam ne procedant contra laicos inconſulto Romano Pontifice, quotiẽs vel magnæ ſunt perſonæ, & dignitate conſpicuæ; vel tanta eſt hæreticorum multitudo, vt ſi contra illos præcederetur, aut ingens periculũ, aut grauis populi turbatio prouentura crederentur.*

Quando nõ debeat Inquiſitor contra laicos procedere.

Non tamẽ intelligas eadẽ ratione vtrique prohiberi: nam ob prærogatiuam Epiſcopalis dignitatis, Inquiſitores in Epiſcopos non inquirunt: ſed in viros potentes & illuſtres, ideo non inquirũt, ne ob id ſcandalum oriatur, nõ quòd in hac cauſa aliquid nobilitati deferatur, qua propter hæreſim omittitur. Adde Simancam de catho. inſtit. tit. 23. num. 8.

Viros autem regales votat hic Eymericus, vel Regulos, quales ſunt Duces, Marchiones, & ſimiles: vel eos qui Regibus aſſtant, vt conſiliarios & Senatores: vel denique potentes Barones cuiuslibet ciuitatis, qui regali luxu viuunt, & opibus abundant, quos velut patronos multitudo nobilium, tum plebei ſequũtur in omnibus ferme ciuitatibus: vel denique intelligere poteſt per viros regales ciuitatũ magiſtratus. vt Gubernatores, Poteſtates, Conſules, & ſimiles: in hos enim, ſi publicè vellent Inquiſitores animaduertere, facile impedirẽtur, præſertim in locis ſuſpectis, & vbi Inquiſitores ſunt pauperes et imbelles.

Quos appellet auctor viros regales.

Abundante hæreticorum multitudine, quid facere debeat Inquiſitor.

Illud poſtremo monebo, vt quando ob multitudinem hæreticorũ Inquiſitor non poteſt procedere; tũc quia hæretici ſuſcipiunt incrementum, & fideles corrumpuntur, Inquiſitores in publicum prodire debent, & audacter verbum Dei prædicare: quamuis intelligant graue ſibi periculum imminere, vt natantes in fide confirment; quo caſu neceſſaria eſt in Inquiſitore theologia cognitio.

QVAESTIO XXXII.

An Inquiſitor cogere poſsit ciuitatum rectores ad iurandum de defendẽda Eccleſia contra hæreticos.

THRicesima ſecũda quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit & debeat in ſpecialı procedere contra Comites, Barones, Poteſtates, Capitaneos, Balliuos, ac ciuitatum & locorum Conſules & Rectores, quatenus iurent coram eo de defendenda Eccleſia contra hæreticam prauitatem?

Reſpondemus, quòd iuxta c. Ad abolendam 5. ſtatuimus, de hæret. & in c. Vt officium. 5. ſtatuimus. de hæret. lib. 6. omnes prædicti tenentur ad requiſitionem Epiſcoporum vel Inquiſitorũ, iurare Eccleſiam defendere cõtra hæreticos fideliter & efficaciter, bona fide iuxta poſſe & officiũ ſuum: & obſeruare & obſeruari facere toto tempore ſui regiminis, in terris ſuo regimini ſeu iuriſdictioni ſubiectis, conſtitutiones cõtra hæreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ipſorum filios & nepotes, à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiam approbatas. Quòd ſi iurare noluerint, debet Inquiſitor procedere contra eos, ſecundum tenorem illorum capitulorum, & ad pœnas ibi contentas in cap. alleg. Ad abolendam. vbi dicitur ſic: Statuimus inſuper, vt Comites, Barones, Rectores & Cõſules ciuitatum & aliorum locorum iuxta commonitionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter iuramento promittãt, quòd fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & poſſe ſuum. Si verò id obſeruare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur: & ad alios nullatenus aſſumanturi cis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipſorum interdicto eccleſiæ ſupponendis. Ciuitas autem, quę his inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Epiſcopali ſe nouerit dignitate priuandam.

Relat. ſupra pag. 97.

In c. Vt officium. 5. ſtatuimus. dicitur ita: Statuimus inſuper, vt Poteſtas, Capitaneus, ſeu Rector vel Conſules, ſeu quiuis alij, qui ciuitati præſunt, vel loco alterius ad præſens, aut præerunt in futurum, ad requiſitionem dioceſanorum vel Vicariorum ſuorum, ſeu Inquiſitorum hæreticæ prauitatis, iurent præciſe attendere inuiolabiliter, & obſeruare, ac facere à ſuis ſubditis obſeruari toto tempore ſui regiminis, in terris ſuæ iuriſdictioni; regiminiue ſubiectis conſtitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defenſores eorum, ipſoruſque filios & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas; ac etiã approbatas: quas qui iurare noluerit & ſeruare, vt infamis & tamquam hæreticorum fautor, ac de fide ſuſpectus officio & honore ſui regiminis ſpolietur: nec vlterius Poteſtas, Capitaneus, Conſul, vel Rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem vel officium publicum vlterius aſſumatur: & quę vt Poteſtas, Balliuus, Conſul, vel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

Relat. ſupra pag. 107.

COMMENT. LXXXI.

DE compellendis ciuitatum magiſtratibus ad præſtandum hoc iuramentum de defendenda Eccleſia ab hæretica prauitate, & cuſtodiendis legibus in hæreticos latis, copioſe egit Eymericus ſupra initio tertiæ partis num. 9. & ſequent. quo etiam loco nos ea abunde tradidimus, quæ ad hanc quæſtionem illuſtrandã ſpectant. adde Simancam de catho. inſtit.

Instit. sit. 23. nn. 8. & 9. & copiosè Repertorijs Inquisito. verbo, iuramentum. et Campegium apud Zanchinum c. 31. ex quibus accipies quæ hanc quæstionem & sequentem illustrabunt.

QVAESTIO XXXIII.

De iuramento a Dominis tẽporalibus præstando in initio officij de extirpandis hęreticis.

A

TRicesimatertia quęstio est: Vtrũ Inquisitor debeat compellere seu monere dominos temporales, perpetuã vel temporalem iurisdictionẽ habentes, quatenus in eorum nouitate antequam eorum officium exequantur, iurent corã Inquisitore hęreticos per Ecclesiã denotatos pro viribus à suis terminis extirpare?

B

Respondemus quòd sic; iuxta c. Excommunicamus itaque. de hæret. §. moneantur. vbi dicitur sic: Moneantur autem & inducantur, & (si necesse fuerit) per censuram ecclesiasticam compellantur sæculares Potestates, quibuscunque fungãtur officijs, vt sicut reputari cupiũt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice iuramẽtum, q̃ de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus extirpare studebũt: ita q̃ amodo quãdocunq; quis fuerit in potestatẽ siue perpetuam siue temporalẽ assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. hæc ibi. & non solum in sua nouitate, immo semper, vt patet in c. Ad abolendam. §. statuimus. de hæret. & c. Vt officium. §. statuimus. de hęret. lib. 6. & patet expresse supra parte ista tertia, q. 32. proxima.

Relat. supra pag. 321.

COMMENT. LXXXII.

C

DE hoc iuramento præstando, ac de eius formula copiosè actum est supra cum Eymerico in principio huius partis nu. 9. & seq.

Interest autem sæcularium magistratuũ et principum nõ modo requisitos, sed etiam spontaneos hoc iuramentum præstare, & hęreticos debellare, cum facile corruant principatus & regna, in quibus hæretici impune permittuntur habitare. equidẽ multa in hanc sententiã conferri poterant, quæ gratia brevitatis omitto. illud tamen quod de regibus Hispaniæ legitur in cõcilio Toletano 6. c. 3. quod habitũ fuit gra 686. non est silentio prætereundũ, videlicet, vt cum sortiti fuerint regni apicem, non ante conscendant regiam Sedem, quàm inter reliqua conditionum sacramenta polliciti fuerint se non permissuros habitare in regno suo eos, qui non fuerint catholici. quod vtinam nunc vbiq; & in vsum reuocaretur, & inuiolabiliter custodiretur.

D

E

Regum Hispaniæ iuramentum de pellendis infidelibus de regno suo.

QVAESTIO XXXIIII.

An Inquisitor cogere possit ad reuocandum statuta impedientia officium sanctę Inquisitionis.

TRicesimaquarta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere cõtra dominos temporales, seu eorũ officiales condentes statuta, per quę inquisitionis negotium seu officium, directe vel indirecte impediatur, seu quomodolibet retardetur?

Respõdemus q̃ sic; vt patet in c. Statutum. de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Statutum ciuitatis, castri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hęreticæ prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis, ipsiusque ciuitatis vel loci dominũ, Potestatem, Capitaneũ, Consules vel Rectores, per quem vel quos eadem ciuitas seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diœcesano vel eius Vicario, aut Inquisitori, seu Inquisitoribus labis præfatæ sine more dispendio exhibendum & si tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quòd per illud inquisitionis processus non impediantur, vel aliquatenus retardentur: per censuram Ecclesiasticam decernimus cõpellendos.

Supra pag. 104.

Statuta, per quæ officiũ inquisitionis impeditur reuocari debẽt

COMMENT. LXXXIII.

C

OMnia impedimenta, quibus iurisdictio Inquisitorũ poterat cohiberi, quominus libere in hęreticos possent animaduertere. sustulerũt vbiq; summi Romani Pontifices. quia vero vnum poterat esse, idque maximũ, statuta seu leges municipales cuiuslibet oppidi ideo hæc deleri iubentur, cũ directe vel indirecte sacro huic officio opponuntur.

Priuilegium de delendis statutis negotio fidei oppositis, ipsius cõfirmatum.

In eandem sententiam extat elegans rescriptum Alexãdri IIII. quod incipit: Implacida relatio. *q̃d vidimus authenticũ in archiuo Bononiẽsis inquisitionis, & retulimus in bullario litterarũ Apostolicarũ in fine huius operis. idẽ cauit Innocentius IIII. ante Vrbanũ IIII. rescripto incipiẽte:* Ad extirpãda. *§. ceterum teneatur. relato item in litteris Apostolicis pro officio sanctæ Inquisitionis. idem quoq; constituerunt et alij Romani Pontifices vno cõsensu. de quo agit etiã Carrerius tract. de hæret. nu. 93. versi. item potest tollere. Campegius apud Zanchinum c. 31. versi. cessat præterea. circa finem. Repertorijs inquisito. & Locatus verbo statutum.*

D

Quamuis autem rescriptum hoc, quo vtitur Eymericus, indicet statuti nomen sumi stricte sine præsefe pro iure priuato cuiuslibet ciuitatis, vel oppidi, iuxta notata per Bartolũ & Doctores in l. omnes populi. ff. de instit. et iure. quasi hoc solum deleri debeat, si negotio fidei opponatur, non autem ius commune: nihilominus tamen id ipsum locum habet fauore fidei aduersus ius commune: quare si in iure communi reperiretur aliqua lex, per quã negotium inquisitionis impediretur directe vel indirecte, eam etiam iubere possent Inquisitores cessare.

E

Idem locum habet aduersus ius commune.

Addo nomen statuti quandoque generale esse, & ius commune etiam complecti. l. quamuis. C. de iuris & facti igno. c. decessorum. 2. 5. q. 2. & quod dico de statutis & legibus delendis, cum fidei negotium impediunt, idem intellectum volo de consuetudine, quamuis esset vetus & immemorabilis. si enim præ

Item aduersus consuetudinem.

eam negotium inquisitionis impediretur, per Inquisitores posset abolerinec consuetudo cēseri debet, sed abusus, & prana corruptela.

Leges & statuta impedientia negotiū fidei, ipso iure nulla.

Illud tamen obiter dixerim, huiusmodi statuta, seu leges directe vel indirecte officium inquisitionis impedientia ipso iure nulla esse, & prorsus inualida, tā quam edita contra Ecclesia catholica libertatem, vt constitutione quadam Federici Imperatoris tit. de statutis & consuetud. cōtra libertatem Ecclesiæ editis in principio, plenius continetur, & refertur in authent. cassa & irrita. C. de sacrosan. Eccles. vbi glosa & communiter Doctores. adde Tabiēsem in sum. verbo, Inquisitor. nu. 10.

Quid autem sit directe, vel indirecte negotium, fidei impedire, tradit Eymericus supra par. 2. q. 54. vbi dixi in §. quidam namque sunt.

QVAESTIO XXXV.

An Inquisitor procedere possit contra Dominos temporales negantes ei debitum auxilium.

SVMMARIVM.

1 *Domini temporales requisiti ab Inquisitore, tenētur illi parere in captione hæreticorū, &c.*
2 *In mittendo captos ad loca designata intra districtum dominij eorum.*
3 *Et in recipiendo sibi relictos, ac puniendo debita pœna.*
4 *Nec possunt de hoc crimine cognoscere, vel iussu Inquisitoris captor liberare:*
5 *Neque eius iudicium, sententiā, vel processum vllo modo impedire.*

Riceſimaquinta queſtio eſt: Vtrū Inquiſitor poſsit procedere contra dominos temporales, & eorum officiales, qui requiſiti per eundē non iuuāt eum iuxta poſſe & officium ſuū, ſeu eidem non obtemperant prout debent?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet ioc. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt inquiſitionis. & infra.

Relat. ſupra pag. 110.

1 Vniuerſos ſeculi Poteſtates & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumq; locorum rectores quibuſcuoq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus cenſeātur, requirimus & monemus, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei diœceſanis Epiſcopis, & Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, à ſede Apoſtolica deputatis, aut in poſterum deputandis, pareant & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defēſorum ipſorum inueſtigatione, captione, ac cuſtodia diligenti, cum ab eis fuerint requiſiti.

2 Et vt præfatas perſonas peſtiferas in poteſtatē ſeu carcerem Epiſcoporū, aut Inquiſitorū dictorum, vel ad locū, de quo ipſi vel aliqui ex eis mādauerint, infra eorundē dominorū Poteſtatē vel Rectorum diſtrictum ducant vel duci faciant ſine mora: vbi p viros catholicos à præfati Epiſcopis ſeu Inquiſitoribus, vel eorū aliquo deputatos ſub arcta & diligenti cuſtodia teneātur donec eorum negotium per Eccleſiæ iudiciū terminetur.

3 Vtq; de hæreſi à diœceſano Epiſcopo vel Inquiſitore, ſeu Inquiſitoribus condemnatos, præfati poteſtates, domini tēporales, ſiue rectores, vel eorum officiales ſeu nuntij ſibi relictos ſtatim recipiant indilate animaduerſione debita puniēdos: non obſtantibus appellationibus, ſeu proclamationibus prędictorū nequitiæ filiorum: cum tā ſecundum ordinationem prędeceſſorum noſtrorū, quàm ſecundum legem imperialem appellationis & proclamationis beneficiū expreſſe ſit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus interdictum:

4 Probibemus quoq; diſtrictius Poteſtatibus, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundem que officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (quod non mere ſit eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, vel iudicent, ſiue captos pro eodem crimine abſq; dictorum Epiſcoporū ſiue Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licētia vel mandato à carcere liberēt, aut executionē ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano, vel Inquiſitoribus, ſeu Inquilitore iniunctam, prōpte (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectēt: vel aliàs diœceſanorum aut Inquiſitorum iudicium, ſententiā ſeu proceſſum directe vel indirecte impedire præſumant.

5 Si quis vero de prędictis Poteſtatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, ſeu Balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio ſępefatis diœceſano Epiſcopo, vel Inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte prēſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire: necnō & qui ſcienter, in prędictis dederit auxiliū, conſilium, vel fauorem, excōmunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annū animo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condēnetur. In litteris vero Vrbani üij. & Clemē. iij. Præcunctis, de hoc habetur ſic: Ceterū, ſi forte (quod non credimus) aliqui cuiuſcunq; conditionis huic negotio vobis cōmiſſo ſe opponere, ſeu illud prēſumpſerint aliquatenus impedire, vt nō poſsit procedi libere in eodē: immo niſi ſeu requiſiti id fouerint, & iuxta officiū & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe, contra eos tamquā hæreticorum fautores, & defenſores ſecundū ſanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

Relat. ſupra pag. 119.

COMMENT. LXXXIIII.

Materia huius quæſtionis cō etiam ſpectat, vt Inquiſitores muniat, quo liberius & validius officium ſuum exequantur.

Multis quoque Pontificum reſcriptis et extrauagantibus tributum eſt priuilegium de quo hic agitur Inquiſitoribus hæretice prauitatis, qua referuntur inter litteras Apoſtolicas i fine huius operis. de quo Carrerius tract. de hæret. nu. 93. verſ. item poteſt cogere. Locatus in opere indiciali, verbo, domini temporales. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. de dominis

tempo-

temporalibus nu. 8. & 9. Matthæus de Afflictis in proœmio cõstitutionũ regni Siciliæ nu. 50. et multis sequent. et alij plerisq; in locis, quæ prudẽs omitto.

QVÆSTIO XXXVI.

An Inquisitor possit procedere cõtra impedientes eius officium.

TRicesimasexta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra dominos tẽporales, eorumq; officiales, eius processum, iudicium, seu sententiam directe vel indirecte impedientes, seu retardantes; vel ad hoc præstantes auxiliũ, consilium, vel fauorem?

Relat. supra pag. 510.

Respondemus quòd sic; iuxta c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. lib. 6. vbi dicitur sic: Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis tẽporalibus, & rectoribus, eorundemq; officialibos supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cũ mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent: siue captos pro eodẽ crimine, absq; dictorũ Episcoporum, siue Inquisitorum. aut saltẽ alterius eorundẽ licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionẽ sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel Inquisitoribus, seu Inquisitore iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent, vel aliàs diœcesanorum aut Inquisitorum iudiciũ, sententiam, seu processum, directe vel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorũ officialibus, seu balliuis cõtra prædicta fecerit; aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano Episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: necnõ & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quã si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tũc velut hæreticus condemnetur.

Relat. supra pag. 129.

In litteris vero Apostolicis Vrbani IIij. & Clemen. iiij. Præcunctis. §. ceterum. dicitur sic: Ceterũ, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud præsũpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiosè, cõtra eos tãquam contra hæreticorum fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas freti eadẽ auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXXV.

EX hac quæstione licet multæ cõclusiones possint colligi; *cum tamen Eymericus ad vnum solum institutum citet rescriptum pontificium ex c. vt officium. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. ideo vnum simplex axioma colligemus, videlicet, Inquisitores posse coercere magistratus seculares impedientes processus, aut sententias in hæreticos latas, aut eorũ punitionem differentes: quoniam cũ hoc crimen sit mere ecclesiasticum, de eo nullus laicus directe vel indirecte se debet intromittere.*

Index laicus absq; tenitione processus facti per inquisitorem debet sibi reuelatũ ponere.

Ex hac assertione, quæ & vera est & auctoritate pontificia roborata atq; declarata, validissime refellitur opinatio multorum Iurisconsultorum asserentium, posse iudices seculares, postquam ipsis traditi, vel relicti sunt rei hæreseos relapsi, vel impœnitentes, vltimo supplicio feriendi, iterũ examinare processum et causam, & corrigere vel mutare, si opus fuerit, aut etiam nullam dicere sententiã nam, vt alios omittam, hoc asserunt Bartolus, Fulgosius, Paulus Castrensis, & multi alij iuris ciuilis interpretes in l. magistratibus. ff. de iurisdictio. om. iudi. idẽ Bartolus in l. nõ dubiũ. et in l. diuus. ff. de custo. reo. Marcus Mantua singul. 274. incipien. Crimen hæresis. *& alij quos omitto consulto.*

Vera canonistarum sententia.

Sed Canonistæ per dict. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. veram sequuntur sententiam. Abbas et Ancharanus in e. at si clerici. de iudicijs Ioannes Imola in e. 1. de officio ord. Iason in dict. l. magistratibus. de iurisd. om. iud. Cassaneus in cõsuetud. ducat. Burgun. Rubrica des Iustices § 8. circa finem nu. 14. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 25. nu. 43. cum seq. Bernardinus Diaz. in pract. crim. cano. c. 141. Iocẽ. nes Anania in c. excommunicamus. lo primo. de hæret. nu. 27. Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta hæret punitio. c. 23. Bernardus Comensis. in lucerna verbo, executio. §. 6. versi. sed quæritur. quod ipsum tenent etiam vltra veritate multi iuris ciuilis Doctores, quos refert Fernandus Vasquius lib. 1. de successionum creatione. §. 6. nu. 16. versi. denique. (quamuis ipse eo loco more suo contra communem et veram opinionem feratur) & Simancas de catho. instit. tit. 36. num. 5. Ioannes Rojas singula. 107. incipien. Iudex de qua re. *idem in tract. de haret. par. 2. num. 450. Campegius apud Zanchinum cap. 8. versi. sed quid si laicus. Matthæus de Afflictis in proœmio constit. regni Sicilia num. 56. verſ. secunda conclusio sit ista. AEgidius Bossius tit. de foro competen. num. 160. verſ. & ideo in crimine hæresis. idem tit. de hæret. num. 10. verſ. non potest autem. Salicetus in l. ea quidem. C. de accusation. Iulius Clarus in pract. crimi. quæst. 96. verſ. Quæro etiam. idem in §. hæresis. verſ. hoc crimen. & verſ. Et scias. & plerique alij, quos longum & molestum esset singulatim recensere. atque hæc sententia definita fuit per Innocentium octauum rescripto quodam incipiente,* Dilectus filius. *quod curauimus imprimendum inter bullas Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis in fine huius operis.*

Inquisitor cõpellere potest iudices laicos, vt mandent executioni sententiã à se latã.

Ergo Inquisitor iudici laico processum à se factum ostendere non debet, sed magistratus seculares indilate & sine mora sententiam iudicis ecclesiastici debet executioni mandare: quod si id facere omittat, aut executionem præter morem solitum sine vlla legitima causa differat, cõpelli potest ad exequendum per Inquisitorem per censuram ecclesiasticam. & ita cautum asserit Bernardus Comensis in lucerna verbo, executio. §. 7, verſ. immo Inquisitor. quodàm rescripto Vrbani IIij. incipiente: Cum tibi. cut. *quod nondum vidimus.*

† Nunc est SIXTVS V. Pont. Opt. Max.

Sed paucis antea diebus quàm hæc scriberemus, Illustrissimus & Reuerendissimus Felix† Perettus Cardinalis de Montealto Venetijs (vbi multis an-

nis multa cum laude viriliter, ac prudẽter exercuit officium inquisitionis contra hæreticam pravitatem) afferri iussit authenticũ rescriptũ Alexandri IIII. quod incipit: Ad audientiam: cuius ob publicam vtilitatẽ nobis humanissime copiam fecit, quo apertissime decidetur hæc sententia, tribuiturq; plenissima potestas Inquisitoribus aduersus magistratus negligentes, aut differentes sententias latas in hæreticos executioni mandare. id rescriptum brevitatis gratia hic omittimus, nam in fine huius operis curauimus imprimendum. Qui vero tam graue & immane scelus commiserint, velut fautores hæreticorum puniendi sunt, vt alibi diximus.

Varia consuetudo in puniẽdo eos qui traduntur curiæ sæculari.

Iam hæreticos curiæ sæculari traditos indilate, & statim puniendos iubet Romanus Pontifex in dicto c. vt inquisitionis. §. prohibemus. quę verba, id est, sine mora, interpretatur ibidem glossa.

Verum in hac re consuetudo prouinciarum spectanda est. Solet in Hispania quamprimum lecta est sententia relapsorum, aut impœnitentium, aut quorũcunque qui traduntur curiæ sæculari, iudices fiscales res eosdem statim in suum forum recipere, & ad supplicij locũ pronuntiata mortis seu combustionis sententia rectà deferre. ¶ In Italia in multis vrbibus, quas vidimus, iudices sæculares reos sibi per inquisitores relictos, aut traditos, per tres, vel quatuor dies, antequam vltimo supplicio afficiant in suis carceribus detinent: inde certo die non festiuo publice circumducunt & comburunt: quod videtur fieri auctoritate Innocentij IIII. in bulla incipiente: Ad extirpanda. relata in bullario in fine huius operis, vbi ita scriptũ est: Damnatos vero de hæresi per dioecesanũ vel eius Vicarium, seu per Inquisitores prædictos, Potestas, vel Rector, vel eius nũtius specialis, eos sibi relictos recipiat, statim vel infra quinq; dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus. hactenus ibi.

Ex quibus declaratur pulchra difficultas, videlicet, non esse negligentes, nec velut fautores hæreticorum puniendos magistratus, qui per quinq; dies differrẽt hæreticorum supplicium. nec etiam si differrẽt per sex dies, vt in rescripto Innocentij octaui, incipien. Dilectus filius. *cuius hæc sunt verba:* Eisdem officialibus sæcularibus sub excommunicationis pœnâ, & alijs censuris ecclesiasticis præcipiatis atque mãdetis, vt infra sex dies, postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuũ, per vos agitatorum visione, sententias per vos latas contra huiusmodi hæreticos prompte exequãtur appellatione remota. hæc ibi.

Quæritur est, quid facere debeat Inquisitor siue ordinarius siue delegatus, si videat iudicem sæcularem ita negligentem, vt etiam post transactos hos quinq; vel sex dies absq; legitimo impedimento, non curet hæreticos sibi traditos vel relictos vltimo supplicio afficere? dicebat mihi quidam non imperitus posse tũc Inquisitorem præcipere iudici sæculari, vt combustionis vel mortis pœnam exerceat in hæreticos sibi assignatos, cũ ea pœna solita sit in tales exerceri: neque propterea incideret in irregularitatem, si ent Felino placuit in c. ad abolendum. circa finẽ extra de hæret. quem sequuntur Tabienses in summa verbo, irregularitas. 2. §. 9. nu. 10. et §. 15. nu. 16. & Maiolus lib. 2. dẽ irregularitate, c. 10. & pro hac sententia facit quod diximus supra parte 2. super c. nouimus. de verbor. signif. §. Quamquam autem.

Cæterum idem Felinus in c. vergentis. de hæret. cũ de eadem difficultate differeret, anceps hæsitauit, & profecto tutum non videtur, vt Inquisitor in hoc casu pœnam cõbustionis, aut mortis nominatim exprimeret, præcipiendo iudici sæculari vt eam imponeret: nam fortassis in irregularitatem incideret, ob quam euitandam cum consignat hæreticos iudici sæculari, facit solitam protestationem, de qua in c. nouimus. de verbor. signif.

Quare omisso hoc modo dicendi, tutius est, vt in genere inbeat & præcipiat iudici sæculari sub pœna excommunicationis, aut alijs censuris, vt sententias à se latas executioni mandet. hic modus dicendi continetur in rescripto Alexãdri IIII. incipien. Ad audientiam. *cuius paulo antea mentionem fecimus, itẽ in rescripto Leonis X. incipiẽ.* Honestis petentium votis. *& hic modus secure vsurpatur, & sufficit ad euitandam irregularitatem, c. Episcopus. ne clerici vel Monachi, lib. 6.*

Potest etiam Inquisitor in proposito casu, iubere magistratui sæculari sub cẽsuris ecclesiasticis, vt seruet constitutiones et leges contra hæreticos editas. et hic modus præscribitur non obscure ab Innocentio IIII. in extranagan. Ad extirpãda. §. dãnatos vero. cuius verba paulo antea retulimus in hoc eodẽ cõmentario. Atq; hi quidem modi tuto seruari possunt.

Quòd si nec ita iudex sæcularis induci velit ad puniẽdos hæreticos sibi assignatos, ad graviores pœnas erit, procedendum: quod vt maturius peragatur, senatui Inquisitionis erit significandum.

QVAESTIO XXXVII.

An Inquisitor in aliquo casu possit compescere quæstuarios.

RIcesima septima quęstio est: Vtrum Inquisitor possit & debeat in aliquo casu procedere contra quæstuarios prædicantes?

Reliq. supra pag. 107.

Respõdemus q̃ sic: vt patet in c. Vt officium. §. cõpescendi. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cõpescendi præterea monitione præmissa per censuram ecclesiasticam appellatione postposita prædicatores quæstuarios (vbi cõtigerit pro inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio quo modolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio; quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorũ interest tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam, si forte habent, exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem.

Idẽ habetur per omnia etiã de verbo ad verbũ in litteris prędictis Apostolicis Vrbani, Clemẽtis & Alexandri iiij. Præcunctis. §. compescendi.

COMMENT. LXXXVI.

FAcilis est huius quæstionis tractatio. potest enim Inquisitor procedere contra quæstuarios imponendo illis silentium ne prędicent, quoties actionem fidei sunt celebraturi.

Idem

Idem penitus cauetur rescripto Vrbani IIII. incipiente: Licet ex omnibus. §. *compescendi. & alio rescripto Gregorij noni incipiente:* Ille humani generis. *quę vidimus in archiuo Inquisitionis Bononię sis, et curauimus imprimenda in bullario litterarum Apostol. in fine huius operis. Idem hoc Inquisitorũ priuilegium tradit Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor.* §. 11.

Inquisitores celebraturi fidei actionẽ, prædicatores silere iubent.

Sed hodie in quęstuarijs iam hęc locũ non habent, cum eos sustulerit concilium Tridentinum sessio. 4 c. 2. in fine. & sessio. 21. de reforma. c. 9.

In ceteris tamen prædicatoribus & nunc et olim habet hac Eymerici, seu potius Romani Pontificis doctrina, qua licet de solis quaestuarijs loquatur, ad B *alios etiam trahenda est, cum par sit vbiq; ratio, nẽpe fauor fidei. erit ergo idẽ statuendũ. l. à Titio. ff. de verbo. obligat. l. illud. ff. ad l. Aquilian. notat Zabarella in clem. dudum. §. ab olim. q. 12. in fine. de sepult. tradit Tabiensis in summ. verbo, Inquisitor. et Bernardus Comẽsis practicato loco. et notant Ioãnes And. Geminianus, Franchus in c. vt officiũ. §. compescendi. de hęret. lib. 6.*

QVAESTIO XXXVIII.

An Inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide.

TRicesimaoctaua quæstio est: Vtrum Inquisitor possit excomunicare, vel aliàs procedere contra laicos de fide catholica disputantes publice vel priuatè?

Respondemus q; tales sunt excommunicandi, vt patet in c. Quicunque. de hęret. lib. 6. §. inhibemus. vbi dicitur sic: Inhibemus quoque, ne cuiquam laicę personę licear publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Eadem verba sunt in priuilegio Alexand. iiij. Noverit vniuersitas, &c. de hoc habeť plenius supra parte prima, q. 10. Vtrũ liceat de fide publice disputare?

Supra pag. 204.

COMMENT. LXXXVII.

DE materia huius quęstionis copiosè dictum est supra parte 1. super q. 10. pręter Doctores in c. quicunque. §. inhibemus. de haret. lib. 6. vbi de hoc quam abunde, vide B. Thomã. 2. 2. q. 10. art. 7. Alfonsum Castrum lib. 1. c. 19. de iusta haret. punitione, & Conradũ Brunum lib. 3. de haret. c. 1. 13. & seq. & alios quos super dicta quęstione retuli.

QVAESTIO XXXIX.

An Inquisitor procedere possit contra aduocatos & notarios patrocinantes hæreticis, &c.

TRicesimanona quæstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere contra aduocatos, notarios, seu scriptores, prę stantes hæreticis, credẽtibus, recepta toribus, defensoribus, ac fautoribus A eorundẽ, patrocioium vel iuuamẽ; & contra eos, seu alios homines, libros vel scripturas auctoritate Apostolica, seu legatorũ eius factas, in quibus processus facti contra prædictos, continentur, & eos cogere quatenus tradant ei?

Respõdetnus q; sic: & primo patet de notarijs & aduocatis præstantibus prędictis patrociniũ & iuuamen: vnde in c. Si aduersus. de hæret. dicitur sic: Si aduersus nos terra consurgeret. & infra: Quia plus timeri solet quod specialiter inũgitur, quàm quod generaliter imperatur: vobis aduocatis, & scriniarijs firmiter inhibemus; ne hęreticis, credẽtibus, fautoribus, vel defensoribus eorundẽ in aliquo prędictis auxiliũ, consilium, vel fauorẽ; nec eis in caulis, vel in factis, vel aliquibus litigaC tibus sub eorũ examine vestrum patrociniũ præbeatis, & pro ipsis publica instrumẽta, vel scripta facere nullatenus attentetis. Quòd si contra præsumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuq vos decernimus infamię subiacere.

Relat. supra pag. 99.

Aduocatis & notarijs vetatur patrocinari hæreticis.

Et secundo patet de habentibus processus, seu scripturas prædictas. vnde in c. Vr commissi. de hæret. lib. 6. dicitur sic: Vt commissi vobis. & infra: Necnõ faciendi à quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factę ac processus per quoscunq; auD ctoritate sedis Apostolicę, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur.

Relat. supra pag. 108.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbũ in prędictis litteris Apostolicis, Clementis, Alexãdri, & Vrbani iiij. Prę cunctis. §. necnon.

COMMENT. LXXXVIII.

EX hac quęstione duę potissimum colliguntur assertiones.

Prima est: Inquisitores procedere possunt contra eos qui hęreticis, vel eorũ complicibus pręstant auxilium, fauorem, aut patrocinium.

Altera est: Inquisitores cõpellere possunt eos qui E *habent processus, aut quælibet alia instrumẽta facta contra hæreticos, vt sibi ea assignent.*

Inquisitor quælibet instrumẽta ad inquisitionẽ spectantia sibi iubet assignari.

Quantum ad primã assertionem spectat, videnda sunt quę scripsimus supra parte 2. super c. si aduersus. de hęret. et alibi super postremis quæstionibus secundę partis. quæ hic nõ sunt inutiliter repetẽda. & ideo altero nunc est breuiter declaranda.

Ac ante Bonifacium VIII. quinquaginta fere annis sanciuit hoc ipsum de assignandis scripturis quibuslibet, & processibus factis contra hæreticos Alexander IIII. rescripto quodam incipiente: Cupientes. *missо Fratribus Prædicatoribus Inquisitoribus hæretica pravitatis in Lombardia & Marchia Ianuensi: quod ipsum vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis. Et paucis antea diebus quàm hęc scriberemus ex Assisio oblatũ est idem authenticum rescriptũ missum Fratribus Minoribus ab eodem Alexandro IIII. in quo plenius quędam continentur. ea vero pars, quę de hoc disserit, quia huic loco lucem est allatura, transferenda huc fuit. habet ergo ita:*

ALexãder Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Fratribus de ordine Minorum

inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CVPIENTES, vt inquisitionis negotium cõtra hæreticam prauitatem sollicitudini vestræ cõmissum ad Dei gloriam & augmentum fidei catholicę, in vestris manibus feliciter prosperetur, compellendi appellatione remota per censurã ecclesiasticã per vos, vel per alios, quos ad hoc idoneos, vos vel alter vestrum duxeritis eligẽdos omnes illos qui scripta, vel instrumẽta inquisitionis, vel ad eius officium pertinentia, per quoscunque hactenus factę, ac etiã faciendæ contra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, seu defensores eorum habent vel habuerint, vt ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis vel alteri vestrum exhibeant, &c. auctoritate præsentium, vobis & cuilibet vestrum concedimus facultatem. *hęc ibi. Huius etiam priuilegij meminit Geminianus, Franchus, & alij in c. vt commissi. de hęret. lib. 6. Beraldus in lucerna verbo, Inquisitor. §. 22. Repertorium Inquisit. verbo, libri. §. nota quòd Inquisitores.*

Propria instrumẽta cõtra se edenda i causa fidei.

Ex hoc priuilegio Perusinus, Franchus, & alij primum inferunt, et recte, in causa hęresis teneri reũ edere contra se Fiscali agenti propria instrumenta, ad intentionem suam & accusationem fundandam; quamuis regulariter de iure sit contrarium statutum l. qui accusare. & l. vlt. cũ ibi notatis per Doctores. C. de edendo. & hanc sententiam tenet Purpuratus in dict. l fin. C. de eden. na. 20. & Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 21. incipiẽ. Magnificus. *Ioannes Rojas singulari 53. incipien.* Edere instrumenta. *& faciunt notata per Angelum in l. per hãc. C. de tempo. appellatio.*

Item edenda cõtra tertiũ.

Rursus hac sententia, quòd quis teneatur edere in causa hęresis Fiscali agenti propria instrumenta, librõs, & alias quaslibet scripturas, non modo habet locum, cum agit Fiscalis contra te sed etiam cũ agit contra quemlibet alium: ita enim poteris cõpelli edere contra illũ tertium quidquid ad id negotiũ spectãs habes. ita videtur probare glossa in dicto. c. vt cõmissi. verba, quibuslibet. et quamquam id glossa non sentiret, adhuc veram est fauore fidei: & quia si quis cõtra se edere teneatur propria instrumenta, multo maiori ratione, aut saltẽ pari tenebitur edere contra tertium. ergo si Titius captus pro hęresi, librum hæreticum, aut quid simile dedisse dicatur Sempronio, compellendus est Sempronius id non modo contra se sed contra Titium edere.

Item edendum quidquid iuuare potest.

Denique non modo libros et scripturas. sed quidquid iuuare potest ad veritatem inueniendam, fauore fidei exhibendum est: quia dum Papa iubet, vt quælibet instrumenta exhibeantur, plane iubet, vt exhibeatur quidquid ad causam instruendã spectat: nam nomine instrumenti id intelligimus. l. 1. ff. de fide instrument itaque imagines, statuas, marmora, et similia. per quæ in hac causa aut inuestigari veritas, aut haberi potest, edendam est: cur autem olim ita sanctum fuerit, alibi docui, quæ nunc brevitatis gratia omitto.

A

QVÆSTIO XL.

An Inquisitor possit procedere contra scienter sepelientes hęreticos in loco sacro.

QVadragesima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere cõtra eos, qui hęreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorũ præsumpserint scienter tradere ecclesiasticæ sepulturę.

B Respondemus q̃ sic; iuxta. c. Quicunq; in principio. de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Quicũque hęreticos, credẽtes, receptatores, defensores, vel fautores eorum, scienter præsumpserint ecclesiasticę tradere sepulturæ, vsq; ad satisfactionem idoneã excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficiũ mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulẽt, & proijciãt huiusmodi corpora damnatorũ: & locus ille perpetua careat sepultura. *Supra pag. 104.*

Eadem verba habentur in priuilegio Alexãdri iiij. Nouerit, & cetera.

C

COMMENT. LXXXIX.

VNica est euelusio, videlicet, Inquisitores posse procedere contra illos, qui hæreticos, credẽtes, fautores, & ceteros huiusmodi tradiderint eccle siasticæ sepulturę.

Duo sunt in hac quæstione breuiter tractanda. Vnum erit de priuatione sepulturæ: nam sepultura carent hęretici, & qui illis faũent.

Alterũ erit, qua ratione possint Inquisitores procedere contra sepelientes.

Hęretici sepultura priuati, & quare.

Quantum ad primum spectat de priuatione ecclesiastica sepulturę, eum textu allato hic ab Eymerico, consentit textus in c. sicut ait. de hæret. vbi Alexander III. in concilio Lateranensi multis annis ante Alexandrum IIII. hæreticos & eorum fautores & alios similes sepultura priuauit, quod ipsum & multi alij Romani Pontifices aut sancierunt, aut comprobarunt.

D *Priuantur autem hęretici, eorum credentes, fautores, & ceteri ecclesiastica sepultura multis rationibus. Primum, quoniam excommunicati discedũt, & in peccato mortali; et propterea in locis sacris nõ sunt sepeliendi. 13. q. 3. c. quibus.*

Rursus, quoniã illi indigni sũt sepultura, pro quibus orare non licet, vt late prosequitur beatus Augustinus in libro de cura pro mortuis gerẽda: at pro hæreticis orandũ non est, eum constet eos in peccato decedere. optima ergo ratione sepultura priuantur. E *Potissima enim causa cur ante Ecclesias coalituta sunt cœmeteria & defunctorũ sepulchra est, vt viuentes introeantes & exeuntes, pro illis ad Deũ preces fundant: hinc sepulchra (vt docet Augustinus præcitato loco) dicta sunt monumenta, quia moneant viuorum mentes, vt defunctorum recordentur.*

Priuatio sepulturæ magna pœna.

Iam priuatio sepulturæ magna pœna est et ignominia. l. vnica. C. de his qui parentes, aut lib. occid. Bald. consi. 426. incipiente: Prætermittendũ. *nu. 5.*

versi.

versi. item quia corpus nõ traditur sepultura. lib. 1. *et Frãciscus Ripa tract. de remedijs cõtra pestẽ nu.* *139. quibus adde de hac pœna loquentes. Repertorium Inquisitio. verbo, sepultura. Alfonsum Castrũ lib. 2. c. 18. de iusta hæret. punitio. versi. ex ista pœna. Sylvestrum & Tabienſem in sum. verbo, sepultura. amplius de hac differunt Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 181. incipien.* Sepultura ecclesiastica. *Gondisalvus tract. de hæret. q. 22. nu. 7. Paulus Fuscus lib. 1. de visitatione eccles. c. 25. nu. 4. & alij per hos relati.*

Exhumandi hæretici, & comburẽdi.

Quòd si quãdoq; de facto sepulti fuerint hæretici, exhumari debent, & procul ebijci; immo nunc cõburi, dummodo discerni, seu separari possint eorũ cadauera, vel ossa ab ossibus ex cadaueribus catholicorũ. e. sacris. de sepult. et locus pollutus debet reconciliari. c. consuluisti de consecrat. eccles. vel alt.

Item si post mortem alicuius detectum est eum hæreticũ decessisse, qui uelut catholicus erat sepultus, eum eius crimen in vita fuisset occultum, exhumeri debet, vt dicemus panlopost super q. 43.

Qui priuant sepultura.

Item non modo hæretici formales, verum etiam credentes, fautores, receptatores, et defensores eorũ sepultura priuantur; quod ipsum ad quoslibet suspectos, aut diffamatos de hæresi decedentes trahẽdum est ob easdem causas.

Postremo, hoc ipsũ de priuatione sepultura multo magis quàm in proxime citatis, locũ habet in illis, qui in carceribus pro hæresi, aut hæresi suspicione detenti, se ipsos occiderunt, quoniã impœnitentes censentur, & in manifesto mortali peccato decedunt.

Quid autẽ sit tradi ecclesiasticæ sepultura, aut ea carere, docet Archidiaconus in c. quicũq. de hæret. lib. 6. in verbo, ecclesiasticæ sepulturæ.

Contra sepelientes hæreticos quatenus procedãt Inquisitores.

Sed alterum iam caput susceptæ disputationis est declarandum, videlicet, quomodo sit accipiendum quod hic tradit Eymericus, dum dicit, Inquisitores posse procedere aduersus eos qui hæreticos scienter sepeliunt: nam textus per Eymericum citatus ex c. quicunque. de hæret. lib. 6. solũ iubet, vt ic qui hæreticos et ceteros de quibus ibi, sepelierit, eosdem publice extumulet, nec vlterius videtur quidquã Inquisitoribus concedere.

Sane neminem hactenus vidi, qui hac diluerit. ac primum posset hic quispiam dicere, Eymericum hoc velle, vt Inquisitores possint procedere contra eos qui sepeliunt hæreticos, cogentes eos, vt proprijs manibus extumulent huiusmodi damnatorum cadauera. qua expositio quamuis textui conueniat; non tamẽ conuenit instituto auctoris, cum hoc ipsemet Eymericus nominatim deinceps doceat q. 118. & imprudens esset bis idem repetere.

Qui scienter sepeliunt hæreticos, suspecti de hæresi, & quare.

Quare verius est hoc velle hic auctorem, vt scilicet Inquisitor possit contra sepelientes procedere, tamquam contra suspectos de hæresi: nam præterquã quòd illi qui ita hæreticos sepeliunt, sunt ipso iure excommunicati, & tenentur proprijs manibus exhumare quos sepeliuerunt; amplius ex hoc facto incurrunt hæresis suspicionem: nam qui scienter sepelit eos, quos Ecclesia, vt hæreticos, aut de hæresi suspectos persequitur & damnat, quamuis aliud animo gerat, hoc facto indicare, ac profiteri videtur, aut non debuisse Ecclesiam tales sepultura priuare, aut pro hæreticis, & eorum credentibus & ceteris esse orandum, cum more catholicorum eos sepeliat, aut aliud simile, vnde suspicio hæresis proculdubio oriatur. atque hac sententia colligi potest ex illis textus verbis: Vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere. *tandiu enim sunt excõmunicati, donec idonee satisfecerint. per satisfactionem autem idoneam & abiurationem, & canonicem purgationem possumus intelligere c. ad abolendam. §. præsenti. & c. excommunicamus 1. §. qui autem. de hæret. nam qui abiurat, vel se purget, et iniuncta sibi mandata adimplet, idonee satisfacit. manifestum est autem, abiurationem et canonicam purgationem non indici nisi suspectis, vel diffamatis de hæresi. et hoc videtur sentire Archidiaconus in dicto c. quicũque. de hæret. lib. 6. verbo, idoneam †. dum citat. dict. §. qui autem. in c. excommunicamus. de hæret.*

Quid sit idonee satisfacere.

† Apud Archidiaconũ est in verbo, condigna.

Num autem hæc suspicio sit tantum levis, an etiã vehemens, ex personarũ qualitate pensandũ erit iudicio peritorum. hoc tamẽ pro explorato habeo, eum vehemẽter fore de hæresi suspectum, qui de facto hæreticum aut suspectum ab Ecclesia notatum, et vt talem persecutum scicuter sepeliret, nisi probabilis alia ratio in eius excusationem afferri posset.

Quando hæreses licite possint terra condi.

Si quis vero hæreticum, aut credentem, aut fautorem, aut ceteros huiusmodi mortuos deprehendat in his locis, in quibus non possit facile eos ad legitimos iudices deferre; tunc terra non sacra condere potest, ne cadauera insepulta aerem corrũpant: neque ex hoc merebitur vllam pœnam, nec cõtrahet vllam hæresis suspicionem. nam in bonum facit finẽ; et hoc non est tradere ecclesiasticæ sepulturæ, vt præcitato loco docuit Archidiaconus: rem tamen cũ posit, ad iudices fidei referre debet, vt illi quid facto opus sit, statuant.

Celebrũs exequias pro hæreticis, & eorum ossa custodiens, suspectus de hæresi.

Postremo eadem illa suspiciones, quæ oriuntur, quotiens quis sepelit hæreticum, credentem, aut aliũ huiusmodi, nascuntur aduersus eũ, qui celebrat eorũ exequias more catholicorũ, quando is hæreticus, aut suspectus alibi est defunctus, verbi gratia Genevæ, aut alibi, vbi hæretice viuitur & creditur.

Idem sentias de illo, qui hæreticorum combustorũ cineres, ossa, vestes, aut similia furatur, & custodit: hic enim verisimiliter putatur credere, eum qui iudicio Ecclesiæ damnatus est, sanctum esse; quod indicit hæresis suspicionem. de quo vide Eymericum par. 2. q. 15. versic. vigesimus nonus erroneus quę scripsi super q. 53. supra par. 2. circa finem. versic. Quintũ est. Atque hoc esse videtur proculdubio Eymerici institutum in hac quæstione.

QVAESTIO XLI.

An Inquisitor possit procedere contra renuentes iurare in causa fidei, &c.

QVadragesima prima quæstio est; Vtrum Inquisitor possit procedere contra illos, qui iurare coram eo de dicẽda veritate in causa fidei requisiti, contumaciter renuerint?

Supra pag. 101.

Respondemus quòd sic: iuxta c. Excommunicamus itaque. extra de hæret. §. adijcimus. vbi loquendo q̃ testes compellãtur iurare, sequitur sic: Si qui vero ex eis iuramenti religionẽ obstinatione damnabili respuẽtes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputentur. De hoc Ioan. And. in nouella super eod. c. Iste enim est error Valdensium, qui dicunt iuramentum esse peccatum mortale: secus si dubitant iurare ex quadã honestate, tandem obtemperant,

COMMENT. XC.

Recusantes iurare, quando hæretici, & quando non.

EX hoc solo quòd contumaciter iurare renuunt, contrahunt hæresis suspicionem, immo vero tãquam hæretici reputantur, vt dicit textus hic ab Eymerico citatus: videntur enim sentire iuramentũ esse illicitum; quod sentiunt Valdenses, quod patuit apud Eymericum par. 2. q. 14. versi. tertius error.

Quem errorem graviter cõfutat beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 2. & Dominicus Sotus lib. 8. de iust. & iure q. 1. art. 2. Syluester in sum verbo iuramentũ 1. et eodẽ verbo Tabiensis. Nauarrus in manuali c. 12. nu. 4. et alij, quos in re manifesta omitto.

Et profecto textus in c. excommunicamus 1. §. adijcimus. versi. Si quis vero ex eis de Valdensibus accipiendus omnino videtur, qui tempore Innocẽtij III. (sub quo in concilio Lateranen factũ est decretũ eius canonis) iam erant exorti, vt dixi copiose supra parte 2. super q. 14. et tenaciter hunc errorẽ profitebantur de nõ iurãdo in aliquo casu. Ad cognoscendũ ergo aliquẽ hæreticum de secta Valdensiũ hoc erat euidens argumentũ sicuti Hostiensis et ceteri cõmuniter canonistæ docent in prædicto c. excõmunicamus 1. §. adijcimus. de hæret.

Non tamen essent hæretici qui ex quadã honestate recusarent iurare, vt docet hic Eymericus in fine; quales sunt clerici, et religiosi ceteri, si quadam simplicitate putarent non esse licitum eis iurare etiam in causa fidei cõram Inquisitoribus absq; superiorũ suorum licẽtia; cũ tamen fauore fidei iurare debeãt, & etiam in alijs casibus, quos refert Nauerius in sum. verbo, iurare. et Syluester verbo iuramentũ 2. q. 3. nu. 2. et in causa fidei omnes compelli possunt ad testimonium ferendum, & ad iurandum de veritate dicenda, vt alibi plene diximus, & tradit Eymericus paulo post q. 62.

QVAESTIO XLII.

An Inquisitor possit procedere contra delatos, qui alio se transtulerunt, &c.

VAdragesima secunda quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra eos, qui extra partes iurisdictionis Inquisitori subiectas, domicilium transtulerunt, vel aliàs se absentarunt, delatos de hæretica prauitate; vel extra iurisdictionem Inquisitoris delinquentes, in sua nunc existentes?

A Respondemus quòd sic: iuxta c. Vt commissi. in principio, & iuxta c. Cũ contumacia. de hæret. lib. 6. Iu c. Vt cõmissi. dicitur sic: Vt commissi. & infra: Et contra illos quos in prouincia, in qua vobis inquisitionis officiũ est cõmissum, hæresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi. Supra pag. 108.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbũ in præfatis litteris Apostolicis, Clementis & Vrbani iiij. Præcunctis. §. Etiam contra illos.

In cap. Cum contumacia, dicitur sic: Cum cõtumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionẽ adijciat vehemẽtẽ, si suspectus de hæresi vocatus à vobis vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo, q̃ parere subterfugit, aut cõtumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quã si per annum animo sustineat pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur. Supra pag. 105.

B Etiam potest procedere contra eos, qui licet extra iurisdictionem Inquisitoris istius deliquerint, nunc autem in sua sunt: quia hæreticus vbi inuenitur, ibi conuenitur. ad hoc Ioan. And. in c. Vt commissi. in principio.

COMMENT. XCI.

C *DVo axiomata complectitur hic Eymericus. Primũ est: Inquisitores procedere possunt contra eos, qui in sua prouincia deliquerunt, & ad aliam se transtulerunt.*

Alterum est: Item possunt procedere contra eos, qui cum alibi deliquerint, in sua prouincia nunc morantur, ibi: Etiam potest procedere.

Inquisitorũ potestas in absentes.

Quæ in hac quæstione traduntur ab Eymerico ex citatis Pontificum responsis collecta, fusius explicãtur in cõcilio Narbonẽsi c. 19. 20. & 21. vbi et potestas procedendi contra absentes, & modus quo procedatur, luculenter tribuitur, et præscribitur in hac verba: Si qui vero culpabiles, vel suspecti ad vestram pertinentes inquisitionem, præsentes nec sint, nec fuerint, & infra competentem terminum eisdem à vobis peremptorie assignatum, & per ecclesias publicatum non curauerint comparere, vel se legitime excusare, contra eos tamquam cõtra præsentes non dubie procedatis. Cap. 19.

D Ad Inquisitionem quippe vestram eos intelligimus pertinere, qui vel infra eiusdem inquisitionis limites deliquerunt, vel domicilium ibi habent, seu habebant, quãdo inquisitio cœpta fuit; vel cũ ibi morarentur occasione † officij cuiuscunq; publici, seu priuati, vel certũ domicilium non habẽtes ibidem inuenti, citati fuerunt à vobis, siue illis per quamcunq; cautionem adstrictis; siue nõ, Inquisitionem contra eos facere incœpistis, vel eis purgationem forsitan indixistis. Si quidem cõtra tales præsentes, vel absentes potestis procedere, ac debetis; nisi forte ratione delicti maioris, seu minoris commissi alibi, vel ratione domicilij, vel alia de prædictis, Inquisitores alij procedere cœperint contra illos. Etenim cum in locis diuersis, & per Inquisitores diuersos Deo auctore inquisitio celebret, tutius & salubrius est, vt quisq; culpabilis in quibuscũq; † locis deliquerit, vni & illi Inquisitori permaneat Cap. 20. † ratione † quocunq; loco

permaneat obligatus, à quo primo ex aliqua de A
causis præscriptis, sine fraude, & sine periculo ne
gotij & animarum fuerit occupatus.

Cap. 25. Ita tamen vt Inquisitores ceteri, quidquid de il
lo nosse poterunt, inquirant nihilominus, & scri
bant inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis
sit adstrictus: sic enim quasi vir vnus pugnabitis,
& vincetis. *hactenus ibi.*

*Huc spectant quę tradit Guido Fulcodius in con
sultationibus ad Inquisitores: quæst. 5. quem retuli
supra tit. de forma citandi absentem nu. 133. §. Si au
tem reperitur. vbi tradidimus multa ad hanc quæ
stionem intelligendam spectantia.*

Quoniam vero nec proxime citato loco, nec in B
*13. modo processum fidei terminandi quanta fortas
sis oportebat distinctione egimus de modis procedē
di contra absentes, proinde breuiter id est hic expli
candum.*

*Res hęc tota Hispalensi quadam prima instruc
tione cap. 19. præscripta est Inquisitoribus Hispa
niæ, quam latine tamen redditam referre placuit,
nec enim puto verius in hac causa à me, aut ordina
tius quicquam dici posse. habet autem ita:*

Inquisitores procedunt cōtra absentes multis modis Similiter decreuerunt, vt contra culpabiles in
dicto hæresis crimine si absentes forent, Inquisi
tores procedant, citando præfatos absentes per pu
blica edicta, quę publicari faciant, & affigi ianuis
Ecclesię principalis illius loci, vel locorum, in qui C
bus morabantur.

Primus modus procedendi contra absentes. Possunt autem Inquisitores fabricare proces
sus contra absentes vno ex tribus modis. Primo
secundum formam cap. Cum contumacia. de hæ
ret. lib. 6. videlicet citando & admonendo ab
sentes, vt compareant ad se defendendum, & re
spondendum de iure suo super certis articulis fi
dei causam contingentibus, & super certo hęresis
crimine, &c. sub pœna excommunicationis cum
suis admonitionibus in forma. Quod si non com
paruerit, iubebunt promotori Fiscali, vt accuset
eius cōtumaciam, & petat litteras seu libellos ma
gis aggrauantes, quibus denuntientur, q si per spa D
tiū vnius anni perseueraverint in sua pertinacia &
cōtumacia, declarēt illos hęreticos in forma iuris.
Et hic processus est magis tutus & minus rigidus.

Secūdus modus procedendi contra absentes. Secūdus modus est, q si Inquisitoribus visum
fuerit delictum contra aliquem absentem debere
plene probari, citent illum per edicta, sicut dictū
est, vt veniat responsurus & dicturus super iure
suo, & ostensurus suam innocentiam infra trigin
ta dies in tribus terminis diuisos, vnicuique termi
no decem dies tribuendo: vel cōcedant illis aliud
longius tempus, si expedire viderint iuxta distan
tiam seu locorum intercapedinem, in quibus pre E
sumitur, vel præsumi debet habitare prædictos ci
tatos: quos citare debent ad omnia processus acta
vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue: quo
casu si reus non comparuerit, accusabitur eius cō
tumacia in omnibus edicti terminis: recipiantque
Inquisitores eius denuntiationem & accusationē
à Fiscali, conficiantque processum in forma: qui
bus absolutis, si delictum visum fuerit sufficien
ter probatum, poterunt absentem condemnari,
eo amplius non expectato.

Tertius modus, qui in conficiendo processu Tertius modus procedendi contra absentes.
contra absentes obseruari potest, hic est, vt si in
inuestigatione processus facti in Inquisitione re
peritur præsumptio hæresis contra absentem, ta
metsi delictum non videatur plene probatum,
possunt Inquisitores decernere edictum contra
talem absentem notatum & suspectum de crimi
ne hęresis, & iubere ei, vt infra certum tempus cō
pareat ad se liberandum & canonicę purgandum
a dicto errore, seu delicto: eo addito, quod si non
cōparuerit ad recipiendam & prestandam prædi
ctam canonicam purgationem, vel non se libera
uerit, vel purgauerit, habebunt ipsum pro conui
cto, procedentque ad faciendum, quod iure fieri
debeat. Atque hęc processus forma est aliquantu
lum magis rigida: ceterum iure recte nititur, & In
quisitores prudentes & litterati eligent modum,
quem magis tutum iudicauerint, & melius vide
rint in practica posse vsurpari iuxta diuersitatem
causarū, quæ sese offerre poterunt. *hactenus ibi.*

Quòd si quæras, an expediat, cum absentes sunt An expediat fieri diuersos processus cōtra aliquem.
*rei, diuersos à diuersis fidei iudicibus fieri processus
contra eos; breuiter respondeo id non expedire: quia
si diuersi processus fierent, posset quandoq. continge
re, vt quidam iudices absoluerent, alij vero damna
rent, vnde facile discordia oriretur, aliaque non le
uia incommoda, quæ diligēter sunt in hac causa præ
cauenda. Quare tutius est, vt is Inquisitor processū
conficiat, qui præuenerit in iudicio, ceteri vero ad il
lum transmittant quicquid habent actorum in suis
Inquisitionibus aduersus illum reum. ita prudenter
ac salubriter cautum est Valladolitana quadam in
structione anni Domini MCCCCLXXXVIII. cap.
8. & prescripsit etiam non obscure concilium Nar
bonense cap. 21. cuius verba paulo ante retulimus
in hoc eodem commentario.*

Vbi quis delinquit, ibi puniendus. *Iam quantum spectat ad secundam conclusionem
de puniendo, et capiendo hæretico, qui alibi delinquit;
obseruandum est, generalem esse regulam, delicta ibi
esse punienda vbi sunt commissa, non alibi; itaque cō
mittens homicidium Bononiæ, tutus erit Ferrariæ,
nisi ibi habeat domicilium. c. vlt. de foro cōpet. c. 1.
de rapto. c. ibi semper causa. 3. q. 6. et in authen. qua
in prouincia. C. vbi de crim. agi oport. quia in quo lo
co quis per delictum dedit malum exemplum, ibi
dem debet per punitionem debitas luendo pœnas, sa
tisfacere.*

Hæretici vbique capi, & puniri pōt. *Hęc tamen regula multis modis fallit, de quibus
Socinus & alij. Sed omissis ceteris, qui non pertinēt
ad hoc institutum, non habet locum in hęresi; quia
vbique hæretici capi possunt & puniri, Bald. in l.
etsi excepta. C. de maleficijs & mathematicis. Cardinalis in cle
ment. 2. §. denique. q. 9. de re iud. Carrerius tract.
de hæret. num. 153. item quia hæreticus. Socinus re
gula 220. incipiente:* Delicta extra territorium. *in
prima fallentia. Iacobus de Rauēna in l. 1. C. de sum.
trinit. & fid. catho. gloss. in cap. vt commissi. de hę
ret. lib. 6. verbo procedendi. Repertorium Inquisito
rum verbo, absens. Simancas de catho. institut. tit. 2.
num. 12. ex quibus patet veram esse hanc Eymerici
conclusionem.*

*Num autem in hoc casu reus sit remittendus di
ctum est abunde supra in hac 3. parte nu. 131.*

QVAE-

QVAESTIO LXIII.

An Inquisitor possit procedere contra mortuos.

QVadragesima tertia quęstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere contra mortuos, qui ante mortem, vel post delati sunt eidem de hæretica prauitate?

Relat supra pag. 104.

Respondemus ꝙ sic, iuxta c. Filij. de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Filij vel hęredes illorũ, qui dum in ęgritudinis lecto decumberent, petierunt hęreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositio nem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem; sicque viam fuerint vniuersę carnis ingressi, ad probandum ꝙ ipsi defuncti consolationem illam: immo verius de

† Antonius Gomez tom 3. variar. resolut. cap. 3. num. 71.

solationem non sanæ mẽtis † effecti susceperint, vel post peditum iam loquelam (cum tamen moris sit, vt dicitur apud eos, ꝙ nullum taliter consolentur, qui non sit sanę mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent, si dum viuebant diffamati erant de hæresi, vel suspecti: aut legitime constiterit ꝙ sanę mentis existentes, huiusmodi hęreticos petierunt: alioqui admitti poterũt prædicti filii, vel hęredes ad probandum præmissa non tamen per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Idem habetur de verbo ad verbum in litteris prædictis Apostolicis Vrbani & Alexandri iiij. Olim. & in c. Accusatus. §. in eo vero. de hęret. lib. 6. De hoc plenius Archidiaconus super cap. Filij. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XCII.

VNum est axioma, videlicet, *Inquisitorem posse procedere contra mortuos huius criminis eo quod quibus modis contingat, paulo post aperiã in hac eadem quęstione.*

In hac quęstione tria mihi sunt breuiter tractanda. Primum, quanto tempore duret hac actio procedendi contra mortuos in hac causa, aut intra quantũ tempus extinguatur: est enim hęc res cognitu necessaria, & valde frequens.

Alterum est, in quibus locum habeat, an in solis hæreticis, an etiam in fautoribus, receptatoribus, & similibus: nam hęc proprie spectant ad Eymeriei institutum hoc loco.

Tertium & postremũ erit, cum proceditur contra mortuos, quis sit ordo seruandus, & qualiter sententię pronuncientur.

Delicta mortę extinguũtur, secus tamen in hæresi.

Quantum ad primum attinet, animaduertendum est, regulã esse generalem ꝙ morte delinquentiũ extinguitur etiã delictum, & omnis actio contra illud siue intentata iam siue intentanda vacat, ita vt posteà nullus aut accusari aut puniri possit. l. 2. & 3. C. si reus vel accusator mort. fue. l. vlt. C. de bonis eorũ qui sibi mort. consci. l. In senatus. §. si propter mortẽ. ff. ad senatusco. Turpillia. c. peruenit. c. eandem quę. el secundo. qui filij sint legit. c. quorundam. dist. 23. & ratio est, quoniã mors omnia soluit. auth. de nuptijs. §. denique. l. defuncto. ff. de pub. iud.

A *In crimine tamen læsæ maiestatis diuinę vel humanæ speciale est, vt morte non extinguatur, idque ob immanitatem facinoris ad maiorem eius detestationem. c. accusatus. §. fin. de hæret. lib. 6. c. filij. vbi glossa eo. tit. & c. si quis Episcopus. extra de hæret. vbi communiter Doctores, & concilium Biterrense c. 18. quod paulo post citabo.*

Ob duplicẽ causam ꝙ dicit Inquisitor contra defunctos.

His ita positis, videamus intra quos annos possit Inquisitor contra hæreticos defunctos procedere. sed vt quæstia hæc melius intelligatur, apertioris doctrinæ gratia distinguendum est: nam bifariam potest procedere Inquisitor aduersus defunctos. Primo, ad effectum confiscandi bona, seu potius declarandi iam

B *confiscata, vt à tertio possessore auferantur, & sacro Inquisitionis officio applicentur. Secundo, potest agere ad effectum & finem damnandi memoriam defunctorum, declarando eos hæreticos decessisse, & velut tales pœnas hæreticorum incurrisse, ex quo tandem sequitur alius effectus, vt eorum cadauera seu ossa exhumentur, & extra locum sacrum proiciantur, aut comburantur.*

Quãto tẽpore duret actio contra hæreticos defunctos.

Quantum ergo attinet ad primam partem, videlicet, cum agitur ad effectum confiscationis bonorũ, Bartolus & Salycetus in l. 2. C. de apostatis. Hippolytus Marsilius singul. 307. incipien. Bona delinquentis, *& alij quos ibi refert, dicunt Inquisitorem non*

C *posse inquirere contra hæreticos defunctos, quoad bonorum publicationem post quinque annos, à morte delinquẽtis cõputãdos. Hos sequitur Ramaus singula. 436. incipiẽte:* De crimine. *Idẽ tenet glossa in l. Manichęos. C. de hæret. verbo, subire. & Angelus in §. interdũ. inst. de hær. ꝙ ab intest. defer.*

Verum Panormitanus in c. eũ nobis. de præscriptio. nu. 8. & ibidem Felinus nu. 11. & Antonius Gomez tom. 3. varia. resolu. c. 14. n. 5. versic. nec obstat textus. ita distinguunt: Cum bona hæreticorum defunctorum applicantur fisco seculari, post quinq; annos non possunt Inquisitores procedere contra hæreticos defunctos, quo ad hunc effectum, iuxta textũ

D *in l. 2. C. de apostatis, & in l. 2. C. de vectigalib. com. ꝙ si bona adiudicentur fisco ecclesię, tunc spatio quadraginta annorum durabit hęc actio, atque ita monent intelligendum textũ in c. 2. §. 1. de præscriptio. lib. 6. vbi iancitur, bona hæreticorum defunctorum præscribi per filios vel hęredes catholicos spatio quadraginta annorũ, dummodo ea possederint bona fide.*

Durat ꝑ quadraginta annos.

Hæc tamẽ distinctione non obstãte, verior mihi semper videtur, indistincte asserere durare hãc actionẽ quo ad effectũ cõfiscãdi bona per quadraginta annos, siue applicanda sint fisco seculari, siue fisco ecclesię.

Primum, quoniam in delictis ecclesiasticis coercendis dispositioni iuris canonici standum est, potius quàm iuris ciuilis: manifestum est autem hoc crimẽ mere esse ecclesiasticum. c. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

E *Rursus, quoniam eum in detestationem tanti criminis constitutum sit, vt bona etiam post mortẽ publicentur, sane dicendum erit ad quadraginta annos hoc extendi, iuxta eextum in dicto c. 2. de præscriptio. lib. 6. vbi indistincte loquitur Papa de hac confiscatione, nulla facta mentione de fisco seculari vel ecclesiastico: quare indistincte est is textus accipiendus. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstand. quo-*

niam

niam vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. l. 3. ff. de officio præsid. l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Et hęc sententia apertissime est diffinita in prima instructione Hispalensi, c. 20. vbi tametsi bona defunctorum hæreticorum applicentur fisco sęculari, nihilominus spatio xl. annorum durare hęc actio declaratur, non modo ad damnandam memoriam defunctorum, sed etiam ad confiscanda bona, vt à quibuscunque possessoribus auferantur.

Leges ciuiles quando locũ habeãt in crimine hæresis

Neque obstat l. 2. C. de apostatis. vbi quinquẽnium tantum post mortem datur ad procedendum contra defunctos: quia non est absurdum dicere ius canonicum, quod postea superuenit, ei derogasse, maxime in crimine mere ecclesiastico.

Rursus addo, leges ciuiles in hoc crimine in his habere locũ, quæ non sunt à sacris canonibus prouisa. item in pœnis illis, quę per Ecclesiam, aut iudices ecclesiasticos non possunt irrogari, qualis est hæreticos vltimo supplicio afficere. quam ob rem hanc puto veram sententiam, & in praxi obseruandam, vt Inquisitores indistincte procedant contra hæreticas defunctos, quo ad effectum publicationis bonorum integro quadraginta annorum curriculo durante, siue fiat appellatio fisco Ecclesiæ, siue fisco sæculari, aut cuilibet alij.

Filij vero vel hęredes defuncti tunc bona fide dicẽtur possedisse bona defuncti, cum & tempore mortis eius, & toto quadraginta annorum spatio crediderũt & intellexerunt defunctum catholicum decessisse: nam si intra hos quadraginta annos quandocunque intelligant defunctum hæreticum decessisse, cum iam incipiant esse in mala fide, nunquam præscribent: nã ad præscriptionem inter cetera requiritur saltem de iure canonico omni tempore bona fides. c. fin. de præscriptio. ibi: Vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienę. hæc ibi. itaque si mala fide possederint, etiã post quadraginta annos fiscus officij Inquisitionis talia bona occupabit vide Zanchinum tract. de hæret. cap. 24. & 25.

Quòd si plures de hac re videre cupis, de ea dixerunt Conradus Brunus lib. 5 de hæret. c. 17. Franciscus Squillaceusis tract. de fide catho. c. 54. Simancas de catho. instit. tit. 18. nu. 11. & seq. Zanchinus de hæret. c. 24. & 25. nu. 4. Repertorium Inquisito. verbo, bona. §. sed an sint. Petrus Godofredus in l. 2. C. de apostatis. Bald. in margarita verbo, memoria. Marsilius singulari 307. incipi. Bona delinquẽtis. Ioannes Rojas singul. 30. incip. Delictum defunctorum. Baldus consil. 70. tom. 4. glos. in c. accusatus. de hæret. li. 6. verbo post mortẽ. Carrerius trac. de hæret. nu. 142. vers. sed infra quantũ tẽpus, et alij.

Ad damnandam memoriam hæreticorum omni tempore procedãt inquisitores.

His ita positis, videamus iam alterã partẽ propositæ difficultatis, videlicet, Cum Inquisitores agunt ad effectũ & finem damnandi memoriam defunctorũ, an aliquibus tẽporũ metis circũscribãtur, vel cõtra, quoscunq; tẽpore, nulla annorũ præscriptione obstante, eos pronunciare possint hæreticos decessisse.

In qua difficultate breuiter dico, nullis temporũ spatijs hanc actionẽ impediri aut finiri; immo etiam post quadraginta et plures annos, quocunq; tẽpore detectum fuerit, ac legitime constiterit, quempiam hæreticum decessisse, poterunt Inquisitores agere cõtra eum. ad memoriam eius damnandam, & vt declarent excommunicatum decessisse, atque vt inhibeant ne quisquam pro illa oret, & vt extumulentur ossa, si fieri possit, & comburantur: nam cui viuo cõmunicare non licet, nec mortuo licebit.

Iura vero præfatũ tempus quadraginta annorum præscribentia, iura quod contra defunctos hæreticos agi potest, intelliguntur quoad effectũ confiscationis bonorum, non de damnanda memoria: nã in hoc nulla præscriptio turrit. ita videtur sentire Felynus in dicto c. cum à nobis. extra de præscript. nu. 12. & nu. 13. & Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. in fine. & Simancas de catho instit. sis. 18 nu. 14. tametsi valde obscure loquantur interdum non distinguentes hos duos fines, sed simul de vtroque loquentes. sed quidquid alij senserint, ita tenendum putamus.

Damnata hæreticorũ memoria, filij eorum iuris pœnas incurrunt.

Et ex hoc capite nascentur multi & magni effectus: nã excepta confiscatione bonorũ, quã filij euitabũt, si bona fide per annos quadraginta possederint, ceteras iuris pœnas incurrẽt, quas filius dãnatorũ in ra decernũt, nẽpe infamiã, & inhabilitationẽ ad officia publica & beneficia & hac sententia summo iure vera est, quãuis illud sentiã, facile cum his esse dispensandum, quia aliena culpa & delicto torquẽtur.

An post mortem quęri possit contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum.

Alterũ caput præcipuũ in hac quæstione declarãdum erat: An scilicet, hac actio procedẽdi contra defunctos in hoc crimine locum habeat aduersus hæreticos fautores, an etiã contra credentes fautoret, receptatoret & defensores eorum. Filippus Francus in c. accusatus. §. si vero. notab. vlt. nu. 2. Gondissalinus tract. de hæret. q. 22. nu 8. Simancas de catho. instit. tit. 4. de accusationibus. nu. 5. & tit. 18. de defunctis nu. 13. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singulari 134. incipien. Morte delinquentium, nu. 11. & 12. non possa contra hos post mortem procedi scribũt, quorũ plane sententia verissima est, & iure aperta nititur in c. accusatus. §. si vero. de hæret. li. 6. ibi: eius hęredibus non est satisfactio, pro extincto iam crimine iniungenda. hæc ibi.

An cõtra credentes hæreticorũ post mortem procedatur.

Et ratio quidẽ vera et solida esse potest, quoniã in hoc crimine suspiciones quãtumuis vehementes mortuorum extinguuntur. Simancas de catho. instit. tit. 46. de pœnis. nu. 77.

Ceterũ si prædicti aut hæretici fuerint, aut errores defenderint, etiã post mortẽ inquirũtur, quia sũt pari iure cũ hæreticis cẽsentur. neq; de his est aliqua dubitatio. Adde Zanchinum de hæret. c. 24.

Sed in credentibus dubitari potest, An post mortẽ eorũ inquiri in eos possit. & Gandissalinus in dicta tract de hæret. q. 22. nu. 8 ueq; in credentes hæreticorũ defunctos dari hanc actionẽ asserunt. quod tamen absolute non crederẽ verũ nã credentes hæreticorũ, hæreticis ipsis exequuntur; quã ob rẽ aduersus eos defunctos procedi poterit: & hanc sententiam videtur sanciuisse concilium Biterrense c. 18. in qua ita scriptum est. Ad hæreticorum seu credentium cõdemnationem, qui nõ fuerunt reconciliati canonice ante mortẽ, citatis eorũ hęredibus, siue aliis, qui de iure citãdi fuerint, & cõcessa eisdẽ opportuna copia defendẽdi similiter procedatis. hęc ibi.

Et huic sententiæ multũ quidẽ adstipulatur textus in dicto cap. accusatus. §. si vero. de hæret. lib. 6. vbi

nullum

nullum apparet verbum de credentibus, cū agitur de extinctio crimine post mortem: sed tantum habetur, sermo de fautoribus, receptatoribus, & defensoribus, & practicati quoq; doctores de hac articulo differentes, nullā de credentibus mentionē fecerunt.

Mihi hæc sententia verissima videtur, à qua non puto recedendū, dummodo accipiatur in his, qui vere & proprie credentes hæreticorum tam ex verbis, quàm ex factis iudicantur: non in illis qui improprie dicuntur credentes, de quibus dixi supra par. 2. super. q. 50. §. quidam alij sunt. vbi videas ad intelligē dum hoc discrimen.

Sed veniamus iā ad tertiā & postremā huius disputationis partē, videlicet, quis ordo seruari debeat cū proceditur contra defunctos huius criminis reos.

Quot modis cōtigat post mortē hæreticos damnari.

Ac primum quidem obseruandū est, multis modis posse contingere aliquem post mortem vt hæreticum iudicari: primum si antequā moreretur, cœpta fuit Inquisitia contra eū, & de eius crimine cōstitit, aut per propriā confessionē, aut per facti euidentiā; aut per testiū legitimā probationē, & antequā processus finiatur, is reus moritur, vel confessus & impœnitens, nolens Ecclesiæ reconciliari, vel negatiuus: hic enim post mortem est condemnandus.

Idem iudicium est de relapso, tametsi pœnitenti & conuerso, qui aliàs iuxta canonum sanctiones, si viueret, tradendus esset curiæ sæculari, & antequā traderetur, mortuus est.

Quod ipsum in eo quoq; locum habet, qui cum in carceribus esset pro hæresi detentus, se ipsum occiderit, is enim vt paulo post dicemus, tanquam impœnitens damnandus est; eum se interficienda, crimen confiteri videatur, vt Cynus scripsit in l. 2. C. qui testamen. facere possunt. quæst. 4. nu. 6.

Denique reum huius criminis post mortem damnari, potest contingere, quoties dum viueret de eius hæresi non constitit, aut de ea non fuit accusatus. post mortem tamen eius quocunque tempore constitit eū hæreticum decessisse.

Constabit vero vel per aliorū dicta & attestationes: vel per facta, aperta seu libros ab eo compositos, quę excusari non possint: aut per quamuis aliam rationem legitimam.

Multi post mortem hæretici detecti sunt.

Neque enim incognitum est, multos post mortem hæreticos detectos, qui dum viuerent, catholici habiti sunt. nam vt ceteros nunc omittam, quendam Hermānum Italum (vt scribit Prateolus lib. 8. cap. 11. de vitis & sectis hæreticorum, & Bernardus Luxemburgus in catalogo hæreticorū lib. 2. verbo Hermānus) scimus multis annis Ferrariæ pro sancto habitum & cultū, à Bonifacio octauo iussum exhumari, & comburi, quia constitit eū & hæreticū vixisse, & impœnitētem decessisse. Et Ioannē Vuicleff eodē modo post mortem damnatum nouimus in concilio Constantiensi sessi. 8. anno Domini M C C C C X V.

De hac materia qui disseruerunt.

His positis progrediamur ad instituum. De materia huius quæstionis differit Zanchinus tract. de hæret. cap. 24. Repertorium Inquisitorum verba, de functus. Simancas de catho. inst. tit. 18. de defunctis. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 1. tit. qualiter in crimine læsæ maiestatis proceda tur, quæst. 20. & aliquot sequentibus. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. Ioannes Rojas tract.

A da hæret. parte 2. assertione 14. idem in singularibus fidei, singul. 134. incipien. Morte delinquentium. glossa, Aretinus & alij in §. interdum, instit. de hæreditat. quę ab intestato deferuntur. doctores in l. 2. C. de apostatis. canonista in c. filij de hæret. lib. 6. glossa 24. q. 2. in summa. Gōdisalus tract. de hæres. q. 22. Iulius Clarus in. §. hæresis, ver. sic. item de crimine hæresis. Bellamera decisione 677. incipiē. In tali processu. & decisione 678. incipiē. Si apparent filij. & decisione 679 incipien. Conclusio supra præcedēs, & decisione 687. incipiē. In causa conclusionis, & decisione 688. incip. proxima conclusio. In quibus multa eleganter tractat in hac materia. Adde alios ab his citatos, quos gratia breuitatis omitto.

B Ordo procedendi contra hæreticos defunctos desumi posset ex concilio Constantiensi sessione 8. vbi processum fuit aduersus Ioannem Vuicleff iam defunctū: sed ne quid in hac causa desideretur, singulatim cuncta huc spectantia præscribemus, tum inde, tū aliunde collecta.

Contra memoriam defuncti formidus processus.

Obseruatione dignum est, quod Angelus Aretinus docet in §. interdum, instit. de hæredit. quę ab intest. deferuntur. videlicet, q̄ cum proceditur contra defunctum reum læsæ maiestatis, non formatur processus aduersus mortuum, qui cum defunctus sis, citari ad iudicium non potest. l. de qua re. §. 1. ff. de iudic. sed formādus est contra eius memoriam, qua per sententiam est damnanda.

C

Ob quem finem proceda tur cōtra defunctos in hoc tribunali.

Proceditur vero contra defunctos in hoc tribunali ob triplicē potissimum finē: primum vt memoria eius damnetur: Secundo vt bona illius per fiscum ab hæredibus defuncti, seu à quibuslibet alijs possessoribus auferātur: tertio, vt defunctus exhumetur, & extra locum sacrum proijciatur, & comburatur. Zā chinus tract. de hæret. c. 24. instructio prima Hispalensis, anni MCCCCLXXXIIII. cap. 20.

Non est procedendū contra defunctos, nisi sufficiis probatio habeatur.

Primū itaq; non est leuiter instituenda actio seu accusatio cōtra aliquē defunctū, seu verius loquēdo cōtra memoriā & famā eius, nec aliter dānāda, nisi plena probatio habeatur, sicut recte & salubriter sācuit instructio Abulēsis anni MCCCCXCVIII. c. 4. in fine cuius hæc sunt verba, Nec vocetur in iudicium defunctus aliquis, nec procedatur contra eius memoriā & famā, nisi plena probatio habeatur, vt inde possit condemnari. hęc ibi.

D

Fiscalis petitio, vt cōtra defunctū p cedatur.

Cum itaq; talia præcesserint indicia & probationes, qualia diximus, protinus Fiscalis sancti officij petet instanter, vt contra eū reū procedatur, libello proposito & concepto per hęc, aut similia verba: Coram te Reuerendo domino Inquisitore aduersus hæreticam prauitatem & apostasiam cōparet N. huius sancti officij promotor Fiscalis, qui denuntiando, insinuando, & accusando proponit, talem defunctum, talis loci habitatorem, dū viueret, contra catholicam fidem hæc aut illa dixisse vel cōmisisse, explicentur in libello hæc delicta, & nō peracta pœnitentia in eis erroribus decessisse: quamobrem petit eū declarari fuisse hæreticum, eiusq; memoriā damnari, ceteriscq; pœnis affici, quas contra tales statuerunt canonicę sanctiones.

E

His quidē aut similibus verbis poterit cōcipi libellus accusatorius cōtra defunctos huius criminis reos. Reperiū Inqu. verbo, libellus. §. forma libelli.

Hiero-

Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiest. li. 1. ti. qualiter in crimine læsæ maiest. procedatur. q. 22.

Accusatio cõtra defunctũ. quibus sit nocãda.

Hæc accusatio filijs, vel hæredibus, vel alijs quorum interest memoriã defuncti non damnari, notificanda primus est, qua in re diligentissimos esse oportet Inquisitores, & videre omnino debent, an sint alij qui defuncti descendentes, vt personaliter citentur ad defendendã rei memoriã. Instructio Madriliana anni MDLXI. cap. 61. Aretium in §. interdũ. insti. de hæredit. quæ ab intest. deferuntur. Et præscripsit nominatim concilium Biterrense c. 18. in hæc verba. Ad hæreticorũ seu credentiũ condemnationem, qui non fuerunt canonice reconciliati ante mortem, citatis eorum hæredibus, siue alijs, qui de iure citãdi fuerint, & concessa eis opportuna copia defendendi, similiter procedatur. *hæc ibi.*

Publica edicta proponẽda.

Ne quis autẽ accusationẽ aut ignorãtiam causari possit, per publica edicta, addito legitimo termino ad comparendum citandi quoq; erunt filij, aut hæredes defuncti, aut quicunq; alij quorũ interesse possit, vt ad defensionem legitimam proponendam accedant.

Eo termino elapso si nullus ex prædictis comparuerit, Inquisitores defensorẽ causæ cõstituent, virũ pium, fidelẽ, & negotia idoneũ, qui pro defuncto legitimas excusationes & defensiones proponat, atq; huic similiter accusatio & testificatio contra defunctum communicabitur, iniuncta ei vt secretum observet, negotiũq; cũ aduocatis sancti officij salũ conferat. & ita fiet processus iure & ordine debito observato.

Quòd si comparuerit, admittendus est ad memoriam defendendam; nec refert an is qui comparuit ad defendendum in hac causa sit etiam de hæresi notatus, aut inquisitus, aut in carceribus detentus: quia cum fieri possit, vt & defunctus, & hic qui cõparet inquisitus liberari possint ab ea iudicij & accusationis instantia. profecto ne cui præiudicium fiat, concedendum huic est (cum sæa quaque iacerit) vt ad reum defunctũ excusandum admittatur. quod Madriliana instructio præcitato loco recte constituit.

An quilibet sit admittendus ad defendendũ defendendum.

Illud præterea quæritum est, an quilibet sine delecta audiendus sit, qui velit memoriam & famã defuncti defendere. Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 15. quemlibet esse admittendum non improbat, si modo probabilem defensionis causam afferat: nam & vnicuiq; Deus mandauit de proxima sua: & natura inter omnes homines cognationem quandam constituit, & in omnibus rebus, præsertim fidei & religionis omnes summus frater noster Christus: & nostro nomine quia humanitatis ratione cuiuslibet appellatio pro homine ad mortem damnato admitti solet, nec queritur cuius interest: multo ergo magis admittenda pro defuncto defensio est, qui se defendere nequit. Equidem huic sententiæ libenter accedo.

Defunctorum causæ breui tẽpore (ant finiendæ.

Obseruandum etiam censeo diligenter, quod capite quodam quarto Abulensis instructionis anni MCCCCXCVIII. sanctum extat, vt processus contra defunctũ breui tempore conficiatur, nec in causa supersedeant Inquisitores ob defectum probationum; nisi forte sit verisimile quòd intra breue tempus, alia probationum genera superuenient: cũ vero plena probatione reus conuictus non fuerit, protinus absoluendus est. Rationem huius decreti profecto iustissimam addit præcitata instructio: quo-

A *niã nisi ita fieret, filij forte & filiæ eius defuncti, cuius causa agitur, si diu in ea supersederetur, interimnã inuenirent cum quibus matrimonia cõtraherẽt, nec posset aut disponere de bonis à defuncto relictis.*

Etiam absoluto defuncto tractatus denuo causa potest, si probationes superueniant.

Quòd si fortassis post absolutum defunctum alij contra eum testes superuenirent, tractari denuo causa posset: nam in hac crimine favore fidei (vt alibi copiose diximus) sententiæ latæ non transeunt in rem iudicatam. priora vero testimonia vim suam integrã conseruabunt, & cum his quæ superuenerunt conũgi poterunt ad faciendam plenam probationem.

Acta in vno iudicio ſ alio faciunt fidẽ.

B *Quamuis enim peremptæ instantiæ, pereant acta ordinaria, quæ instantiam illam recipiunt, vt fidei insoris datio, citatio, litis contestatio, & id genus alia, l. properandum. §. & si quidem. vbi Bartolus & alij C. de iudicijs. l. cum lite mortua. ff. iudicatum solui. ea tamen acta, quæ concernunt litis decisionem, vt sunt confessiones, attestationes publicatæ eorum inducæ, & similia tendentia ad probationem inris & meritæ causæ, non pereunt. l. iubemus. C. de liberali causa. l. properandum. §. vlt. C. de iudi. & propterea fidem facient in alia instantia, & causa tendente ad eundem effectũ cum prima. ita singulariter & vere docet Alexander consi. 58. incipien. Visa petitione. lib. 1. & aotant communiter canonistæ in cap. causam quæ. tit. 1. extra de testibus. & doctores in l. is apud quem. C. de edendo. & hæc est vera, communis, & vsu recepta sententia, quam profitentur, quos præcitato loco adducit Alexander.*

Contra defũctũ plenior ẽxigitur probatio, q̃ contra viuentẽ.

C *In hac causa cum agitur contra defunctũ, plenior & clarior probatio exigenda est, quam cum proceditur contra viuentem. & ratio in promptu est, quia defunctus se defendere nequit. quare in præcitata instructione Abulensi anni MCCCCXCVIII. c. 4. rectissime statutũ est, ne absq; plena probatione ad damnandã memoriã et famã defuncti procedatur.*

Bonorum ſa q̃ſtratio cur non fiat.

Tametsi vero sufficiẽs probatio habeatur contra aliquẽ defunctũ ad eius famã & memoriã condemnandã, nihilominus tamen non debet fieri bonorũ sequestratio: quæ cũ sint iam apud tertios possessores, non debent illis spoliari donec defunctus fuerit hæreticus declaratus, & possessores bonorũ in iudicio victi. atq; hoc est iuri & rationi consonũ. vt recte testatur Madriliana instructio anni MDLXI. cap 61.

D *Cum reus moritur priusquam eius causa esset absoluta, & finitus processus, quamquam ille cõfessus esset, si tamen talis confessio non plene satisfaciebat depositionibus contra eũ in processu habitis, & propterea vincus non poterat ad reconciliationẽ recipi, similiter id notificandũ est filijs, aut hæredibus eius, aut alijs quorũ interest eum defendere, & illis defendere volentibus, danda copia est accusationis, &*

Si reus moriatur anteq̃ cius causa finiatur, quid agendum.

E *testificationis, vt supradictũ est: et quicquid legitime ad defuncti defensionẽ proposuerint, audiẽdũ & admittendum est. hæc spectant tradita per Aretinũ in §. interdũ. insti. de hæredit. quæ ab intest. deferũtur.*

Cum defuncta est absoluẽdus, qualiter sit sententia pronũtianda.

His ita positis & rite obseruatis, aut absoluẽdus est defunctus, aut contra memoria eius & fama condẽnanda. si absoluendus fuerit, sententia absolutoria publice pronuntiari debet, idq. optima ratione fieri oportet, quoniã cum cæptum est procedi contra defunctũ, publica edicta proposita fuerunt, ex quibus constitit populo, q. Inquisitores procedere volebant

ad

ad damnandam famam & memoriam eius. vt ergo quoquo modo fieri poteſt famę reſiſtatur, publice nuntiandus eſt abſolutus.

Statua defũcti abſoluendi nõ eſt producenda.

Ceterum hoc caſu nec defuncti ſtatua in publicũ producenda eſt, nec errores de quibus accuſabatur, nominatim referendi ſunt, cum probati non fuerint. atque hęc rectiſſime vt cetera, ſanciuit Madritiana inſtructio anni M D L X I. cap. 62.

Statua defũcti damnãdi producenda eſt in publica fidei actione.

Contra vero ſiet ſi damnanda fuerit defuncti memoria: nam in primis imago ſeu ſtatua eius, qui damnatur, in publicum producenda eſt, (cui maioribus characteribus deſcriptum affigitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur) & præterea corã illa, ac ſi defunctus ipſe viuens & preſens eſſet, recitantur omnes articuli erronei ſeu hereticales, facta item ſeu opera hereticalia, quę legitime probata fuerunt contra defunctũ, eo modo quo geſta ſunt ab illo, qui damnatur, ſicut in concilio Conſtantienſi factum fuiſſe videmus, & obſeruatũ contra Ioannẽ Vuicleff, cuius memoria damnata fuit, & articuli eius reprobati ſeſsio. 8. vt paulo poſt apparebit.

Statua defũcti damnati curiæ ſæculari traditur.

Hęc defuncti ſtatua per ſententiam curia ſęculari traditur, quam iudex ſacularis deinde comburit, ac combuſſiſſet defunctum illum ſi vixiſſet, & pertinax deceſſiſſet.

Statua eius qui ſe occidit an ꝓducenda.

De illo, qui in carcere pro hęreſi detentus, ſe ipſum interfecit, dubium videtur, an eius ſtatua produci in publicum debeat, & curia ſęculari tradi: et verius quibuſdam apparet, illius velut impœnitentis ſtatuam in publicam actionem producendam, & curię ſęculari tradendam: quod Ioannes Rojas aſſeruit tract. de hæret. par. 2. aſſertione 14. nec ratione id caret: nam conſcientia criminis ſibi mortem cõſciuiſſe putandum eſt, & eo ipſo crimen confiteri videtur, vt Cynus ſcripſit in l. 2. C. de his qui teſtamen. facere poſſunt q. 4. & Gondiſſalui tract. de hæret. quæſt. 22. nu. 1. & Simancas de catho inſtit. tit. 18. nu. 31. & Montalus in legibus Hiſpanis ſeptiparti tis. partita 7 tit. 1. l. 24. & ceteri per hos relati.

Quare niſi filij aut hæredes eius qui ſe interfecit, aut alij quorum intereſt, probauerint reum non ſe interfeciſſe criminis conſcientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari poteſt) ille perinde punietur, ac ſi eius hæreſi plene probata fuiſſet, quod recte pręcitato loco Simancas ſenſit.

Atque hoc ipſum Simancas & Ioannes Rojas locum habere cenſent in eo, qui poſt plenam confeſſionẽ ſibi manus intulit. nam eius confeſſio poſt necem non valebit ad eum excuſandum aut tuendum: nam & Iudas confeſſus fuit crimen, quia tamen laqueo ſe ſuſpendit, neque confeſſio neque pœnitentia quidquam ei profuit, cap. Iudas. & cap. nihil. de pœnit. diſtinct. 3.

Vſus producẽdi ſtatuas in ſancto officio.

Quòd ſi quæras, an qua de ſtatua producenda, et relaxanda ſeu tradenda curiæ ſæculari, & comburenda pradiximus, aliquo iure ſint conſtituta, reſpondeo, id mihi non conſtare, nec videri rem admodũ antiquam, vt dixi ſupra ſuper 12. modo proceſſum fidei terminãdi circa huiuſmodi: iure enim ſolum cauetur, vt defunctus exhumetur, eiuſque oſſa eccleſiaſtica ſepultura priuentur. cap. quicunque de hæret. lib. 6. et in concilio Conſtantienſi, ſeſsio. 8. nihilominus tamen res eſt valde apta ad defunctorum memoriam damnandam, & timorem incutiendum, ideoque in hac, vt in ceteris, qua lege definita non ſunt, conſuetudo ſanctũ officij pro lege ſeruanda eſt, nec ſine piaculo hac reijcere licet, aut improbare, ſicut latius alibi de hoc diſſerendo, oſtendimus.

Sed proponamus iam tandem formulam ſententia pronuntiandę contra huiuſmodi defunctos. & omiſſis ceteris, qua referri poſſent, de quibus Zanchius tract. de hæret. cap. 41. & Repertorium inquiſit. verbo, ſententia 8. ſupra viſum eſt. illam omnino recenſere placuit, quam protulit concilium Conſtantienſe ſeſsio. 8. contra Ioannem Vuicleff, vnde totus ordo procedendi contra hæreticos defunctos colligi poteſt. ea vero ita habet.

Sententia damnationis doctrinæ Joannis Vuicleff, & articulorum quadraginta quinque.

FIdem catholicam, ſine qua (vt ait Apoſtolus) impoſsibile eſt placere Deo, à falſis eiuſdem fidei cultoribus, immo peruerſis impugnatoribus, & per ſuperbam curioſitatem intendentibus plus ſapere quàm oportet, mundi gloriam cupientibus, oppugnatam ſæpius, & contra illos per fideles Eccleſiæ milites ſpirituales oppoſito ſcuto fidei defenſatam fuiſſe, ſanctorum Patrum ſcripturis atque geſtis inſtruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus Iſraelitici populi aduerſus gentes idololatras præſignata fuerunt. In his itaque ſpiritualibus bellis ſancta Eccleſia catholica in fidei virtute ſuperni luminis radijs illuſtrata, Domino prouidente & ſanctorum patrocinio opem ferente ſemper immaculata permanens, erroris tenebris velut hoſtibus profugatis, glorioſiſsime triumphaoit. Noſtris vero temporibus vetus ille & inuidus hoſtis noua certamina (vt probati tẽporis huius, manifeſti fiant) ſuſcitauit, quorum dux & princeps extitit quondam Ioaones Vuicleff. pſeudo Chriſtianus, qui dum ueret, aduerſus religionem Chriſtianam & fidẽ catholicam pertinaciter aſſeruit & dogmatizauit plures articulos, quorum X L V. huic paginæ duximus inferendos. *haſtenus ibi.* Heb. 11.

Et mox concilium ſubdit nominatim & expreſſe articulos hæreticales & erroneos eiuſdem Ioannis Vuicleff, & condemnationem eorum, & ceterorum tractatuum & librorum eiuſdem: inde vero eum pronuntiat hæreticum, & memoriam eius condemnat, et oſſa ipſius exhumari mandat in hac verba.

Formula ſententiæ damnatæ memoriæ hæretici.

Inſuper quia auctoritate ſententiæ & decreti Romani concilij, mandatoque Eccleſiæ & ſedis Apoſtolicæ, datis dilationibus debitis proceſſum fuit ſuper condemnatione dicti Ioannis Vuicleff & ſuę memoriæ, edictis propoſitis denunciationibusq; ad vocandum eos; qui eundẽ, ſiue eius memoriam defendere vellent, ſi qui pœnitus exiſterẽt. Nullus vero comparuit, qui eundem, ſiue eius memoriam defenſaret. Examinatis inſuper teſtibus ſuper impœnitentia finali pertinaciaque dicti Ioannis Vuicleff, per cõmiſſarios deputatos per dominum Ioãnem Papam, modernum, & hoc cõ-

cilium

cilium, seruatisque seruandis, prout in tali negotio postulat ordo iuris, de eius impœnitētia ac finali pertinacia per euidentia ligna testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoque proposito ad audiendum sententiam ad hanc diem, hæc sancta Synodus declarat, diffinit, et sententiat, eundē Ioannem Vvicleff fuisse notorium hæreticū, pertinacem ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum pariter & suam memoriam condemnando, decernitque & ordinat, corpus & eius ossa (si ab alijs fidelib⁹ corporibus discerni possint) exhumari, & procul ab Ecclesiæ sepultura iactari, secundum canonicas & legitimas sanctiones. *hęc ibi. Quę omnia mutatis mutandis, pauciſque additis & detractis, pro causa varietate, facile poterunt quibuſuis defunctis damnandis accōmodari. Atque ex bis omnibus copioſe, niſi fallor, explicata remanent quęcunque in hac cauſa deſiderari poſſunt.*

Domus hæreticorū ſæpe diruuntur.

Quoniam vero contingere ſæpe ſolet, vt cum hæreticus quiſpiam vel hæreſiarcha vel viuens vel mortuus condemnatur, domus quoque eius ſeu turres et habitacula, in quibus ille hæreticus aut hęreſiarcha conuenticula & congregationes perfidię celebrauerat, diruantur penitus, & ſolo æquentur, ne tanti impietatis vllum remaneat veſtigiū: propterea hęc etiam formula ſententię diruendarum domuum, quę ab Eymerico vbique fuit omiſſa, ſuppleri debuit. ea vero ita habet:

Formula ſententię, qua domus, in quibus hæretici reperti ſunt, aut conuenticula celebrarunt, dirui iubentur.

CVM fida teſtium relatione, aut facti euidentia, vel propria confeſſione reorum nobis conſtiterit legitime, in tali domo, ſeu turri ipſo domino ſciente & diſſimulante, aut non impediente, hæreticos ſua conuenticula legibus vetita celebraſſe, aut eoſdem eſſe receptos, aut dānata, & falſa dogmata prædicaſſe: idcirco vt locus ille, qui fuit receptaculum, & latibulum hęreticorum, ſit in fordium putredinumque receptionem, ob deteſtationē tanti criminis perpetuo deputatus, auctoritate, qua fungimur pronuntiamus, pręcipimus & iubemus, præfatam domum funditus dirui, & ſolo æquari, ſine ſpe reædificationis in futurū: pronuntiantes amplius & declarantes, omnes lapides, rudera, & cœmenta inde amota ad fiſcum noſtrum pertinere. *Ita fere Zanchinus tracta. de hæret. c. 41. & Repertorium Inquiſitorum verbo ſententia. 5. aliud genus ſententia.*

Multis conſtitutionib⁹ ſancitum, vt domus hæreticorum diruantur.

Hæc pœna diruendarum domuum in deteſtationem huius criminis multis Eccleſię ſanctionibus conſtringitur; nam in concilio Toloſano anno Domini MCCXXIX. contra hęreticos celebrato, cap. 5. ita ſcriptum eſt: Illam autem domum, in qua fuerit iuuentus hæreticus diruendam decernimus, & locus ipſe ſiue fundus confiſcetur. *Et paucis poſt annis in concilio Biterrenſi c. 35. idem eſt plenius cautum his verbis:* Domos etiam in quibus inuenti ſunt vel fuerint hęretici viui vel mortui, veſtiti ſeu damnati, ſcientibus & conſentientibus dominis domorum exiſtentibus legitimę ętatis, dirui faciatis, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiſcari: niſi ſuam innocentiam & iuſtam ignorantiam probare potuerint manifeſte. *hactenus ibi. Et nō multo poſt tempore Innocentius III. hoc ipſum ſanciuit reſcripto quodam incipiente:* Ad extirpanda (*cuius archetypus extat in inquiſitione Bononienſi*) §. *Domus autem. in hac verba:* Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hæretica ſine vlla ſpe reędificandi, funditus deſtruatur, niſi dominus domus eos ibidē pro curauerit reperiri. Et ſi dominus illius, domus alias domus habuerit cōtiguas illi domui, oēs illę domus ſimiliter deſtruantur. *hac ibi. Eandem hāc pœnā cōfirmauit, & declarauit idē Innocentius pan cis poſt annis per Bullam incipientē,* Cum in conſtitutionibus. *quam inſeruimus in fine huius operis, de quo plenius diſſerui alibi: interim videto Zanchinum tracta. de hæret. c. 39. vbi Cāpegius. & c. 40. Repertorium Inquiſitorum, verbo, domus. & Simā cas de Catho. inſtit. tit. 46. nu. 88. & ſequen.*

Area diruę domus ſale cōſpergitur.

Illud hic addiderim, ſolere quandoque aream diruę domus ſale conſpergi ob ſterilitatem, cum dirorum prolatione ac imprecatione verborum, vt pulchre docet Bernardinus Miedes vir varia lectione lib. 2. commentariorum de ſale. nu. 43. & alibi in eodem opere, quod tametſi nullo iure (quod ego legerim) cautum ſit, nihilominus laudabiliter iudicio noſtro, poterit in deteſtationem huius criminis vſurpari: quod cum fieri decreuerint Inquiſitores, in ſententia apponēdum curabunt; videlicet vt & domus dirnatur, & ſolum ſale conſpergatur.

In area diruę domus columella erigitur, rē geſtā indicans.

Poſtquā autem domus vel turris diruta eſt et ſolo æquata, vt perpetuum extet infamiæ ac iuſtæ punitionis monumentum, in eadem area ſine ſolo ſolidus lapis vel marmorea columella quatuor aut quinque pedibus alta erigitur, inciſis in ea mainſculis quibſdam characteribus continentibus nomen domini domus, deſtructionisque cauſam indicantibus, & tempus ſignificātibus, ſub quo Romano Pontifice, & ſub quo Imperatore vel Rege imperante res acta eſt. cuius rei noſtris diebus celebre monumentum extat in Hiſpania in illuſtri oppido de Valladolid, vbi anno Domini M D L I X. Auguſtinus Cazzalla tametſi conuerſus & pœnitens velut dogmatiſta traditus fuit curię ſęculari, & domus eius diruta, in cuius nunc area, columella appoſita cernitur rem geſtam, ſicut prædiximus, indicans.

Quæſtiones autem varias, quæ dum huiuſmodi domus dirui inbentur incidere poſſunt, explicui copioſe in commentarijs concilij Biterrenſis, cap. 35. quos (ſi Deus conceſſerit) proxime edemus. interim vide Albericum de Roſate tract. de ſtatutis par. 3. quæſtio. 46. & ſeq.

QVAE-

QVAESTIO. XLIIII.

An Inquisitor possit procedere contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, &c.

QVadragesimaquarta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra blasphemos, sortilegos, necromanticos, per annum excommunicatos, apostatas, schismaticos, neophytos ad priorem perfidiam reuersos, Iudæos, & infideles ceteros, in terris Christianorum conuersantes, dæmones inuocantes, seu aliàs fidē catholicam peruersis dogmatibus corrumpētes?

Respondemus, q̄ ad hoc responsum est in secunda parte in 41. q. & sequentibus, in qua de his sunt formatę specialiter quęstiones: videātur ibi.

COMMENT. XCIII.

CVm auctor hoc loco non proponat materiam huius quæstionis ex proposito disputandam, cum multis eam explicauerit supra parte 2. quæstione 41. & seq. vt ipsemet testatur, frustra hic repetentur, quæ copiosè sunt à nobis illis locis declarata. vide Tabiensem in summa verbo, Inquisitor. §. 28. vbi consentis cum Eymerico.

QVÆSTIO XLV.

Cōtra quos generaliter ex officio suo possit Inquisitor procedere.

QVadragesimaquinta quæstio est: Inquisitor contra quos generaliter ex suo officio potest procedere, & tenetur?

Respondemus, q̄ potest procedere contra de hæresi suspectos, de hæresi diffamatos, hęreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac officiū impeditores, ac directe, vel indirecte retardatores.

De hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum, habetur in c. Excommunicamus itaque. in §. credentes. de hæret. Sed de omnibus his, ac etiam de diffamatis, & suspectis, habetur expressius in c. Vt officium. in princi. de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium inquisitionis contra hęreticos in Prouincia, in qua vobis idē officium est commissum, auctoritate Apostolica posītis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in prędicta Prouincia simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negotij vtilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hęresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas, (hominum metu diuino timori postposito) procedatis.

Relat. supra pag. 101.

Relat. supra pag. 129.

De impeditoribus officij, seu retardatoribus habetur in litteris Clementis, & Vrbani iiij. quę incipiunt: Prę cunctis. in §. ceterū. vbi dicitur sic: Ceterum, (si forte) quod non credimus) aliqui cuiuscunq; conditionis huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud pręsumpserint aliqua tenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium & posse suum singuli iuuerint studiosè, contra eos tamquam hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. XCIIII.

OMnes contra quos procedere potest Inquisitor breuiter cōplexus est hic Eymericus, quē Tabiensis sequitur in summa verbo, Inquisitor. §. 28. Ego vero vt vno verbo rem late patentē comprehendā, dico inquisitorem posse procedere in hac causa cōtra omnes, paucis quibusdam exceptis, qui ab eius iurisdictione iure eximuntur, quales sunt Episcopi, & officiales Papæ, & similes de quibus paulo antea dictum est. quamuis enim Inquisitor non sit iudex ordinarius, sed delegatus specialiter ad causam hæreticæ prauitatis tractādam, nihilominus tamē in Prouincia sibi decreta datus est contra vniuersitatem personarum in ea causa, vt optime Geminianus scripsit in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. ergo contra illos omnes procedere poterit, qui excepti non reperiuntur. hanc tamen latentem potestatem iudicio & prudentia gubernare debet, vt alibi diximus.

Inquisitor posse procedere contra omnes qui non reperiuntur exempti.

DE MODO PROCEDENDI.

QVAESTIO XLVI.

An Inquisitores plures in eadē Prouincia delegati procedere possint. vnus sine altero.

QVadragesima sexta quęstio est: Vtrū vnus Inquisitor possit procedere sine alio Inquisitore, quando sunt duo in eadem Prouincia, & sunt communiter auctoritate Apostolica delegati?

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Vt officium. in princip. de hęre. li. 6. vbi dicitur sic: Vt officiū inquisitionis contra hæreticos in prouincia, in qua nobis idem officium est cōmissum auctoritate Apostolica posītis efficacius adimplere, discretioni vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in præfacta Prouincia simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negotij vtilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum: necnon cōntra infamatos de hęresi, vel suspectos, iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis.

Relat. supra pag. 107.

COMMENT. XCV.

EX tota hac quæstione vna conclusio pręcipue colligitur, videlicet, Inquisitores simul et separatim procedere possunt quotiens contingit duos esse in eadem Prouincia constitutos. c. vt officium. de hęret. lib. 6. quo auctor vtitur hic ad probandam suam senten-

Simul duo Inquisitores procedere possunt, & quare.

sententiam: ratione vero huius assertionis pulchrã, & veram docet Aucharanus in dict. c. vt officium. quoniam habent, inquit, iurisdictionem in solidum, in quo sunt similes ordinarijs.

Decuit autem ita constitui in fidei fauorem, vt liberius fidei negotia tractarentur, et per plures hæretici extirparentur, vt tradit Panormitanus in c. fin. de reiud. ex copiose Carrerius tract. de hæres. nu. 69. vers. & dicit Panormitanus. nu. 94 vers. Et nota de istis Inquisitoribus. cum Eymerico sentit etiam Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 25.

Reus ab vno tantum puniendus.

Quamuis autem simul, vel separatim procedere valeant, reus tamen hæreticus non punietur ab omnibus, sed ab vno. Angelus in l. si pluribus. in principio, vers. propterea dixit. ff. de legat. 1. Guido de Suzaria in l. si quis postea. ff. de iudi. Carrerius in dict. tract. de hæret. nu. 94. in fine. neq; enim iustũ est pro eodem delicto quempiã pluribus pœnis affici, cum ab vno legitimo iudice sufficienter fuerit punitus.

An Inquisitores procedant contra eũ cui datus est Inquisitor specialis.

Sed obiter est hic nobis dilucida pulchra difficultas, An Inquisitores Prouinciarum, & diœcesum, qui quodãmodo vt iudices generales videtur vniuersalem habere iurisdictionem, saltem ratione personarum, vt alibi docuimus, possint procedere contra eũ, cõtra quem à Papa specialis datus est Inquisitor. & omissis multis, breuiter respõdeo, non posse: quia sumus Pontifex causam alicuius delinquentis alicui specialiter committendo, censetur ad se, seu ad specialem iudicem datum aduocare, & ideo videtur potestas procedendi alijs interdicta. Decius consi. 137. in principio. facit textus in c. vt nostrũ. de appellatio. & in c. studuisti. de officio. deleg. sequitur Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 83. vers. item nõ potest procedere. atque hac sententia vera videtur etiamsi alij Inquisitores procedere incœpissent: quia suspensa censetur eorum iurisdictio per specialem commissionem à Papa factam.

Verum qui constitutus est Inquisitor specialis, vti poterit omnibus actitatis & inuentis ab alijs Inquisitoribus, quos si necesse fuerit, poterit compellere ad exhibẽdum sibi omnes processus, scripturas, inquisitiones, testium depositiones, & cetera quæ fortassis iam fuerunt cõtra reum per alios Inquisitores inuenta. per textum in c. vt commissi. vers. necnon. de hæret. lib. 6. & dixi supra super q. 39. quãuis modestius sit, vt hoc faciat superioris auctoritate, quando specialiter in litteris suæ commissionis non est sibi hæc facultas tributa.

Postremo tamen hoc mihi addendum videtur, q̃ si Inquisitor specialis vel ob malitiam, vel ob alias causas aut non procedat, aut non recte, & diligenter vt decet, procedat aduersus eum contra quem habet potestatem; tunc si periculum aliquod inde probabiliter fidei imminere videatur, alij Inquisitores fideliter tenerentur rem Romano Pontifici indicare, vt is quid facto opus sit, statuat.

QVÆSTIO XLVII.

An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore procedere possit.

A

SVMMARIVM.

1 Quatuor per se potest Episcopus siue Inquisitore & contra, citare, arrestare, &c.

2 Et tria non potest vnus sine altero: & qua.

QVadragesimaseptima quæstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere sine Episcopo siue diœcesano ordinario, & Episcopus sine Inquisitore?

Respondemus q̃ sic; nisi in tribus casibus, in quibus vnus sine alio non potest, vt patet in c. Multorum. in pric. de hæret. in clem. vbi dicitus sic:

B

1 Multorum querelæ. & infra: Vt negotium inquisitionis huiusmodi eò prosperetus felicius, quò deinceps eiusdem labis indago solemnius, diligentius & cautius peragetur, ipsum tam per diœcesanos Episcopos quàm per Inquisitores à sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cuiuslibet cõmodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: sic q̃ quilibet de prædictis, sine alio citare possit & arrestare, siue capere, ac tutę custodiæ mancipare: ponẽdo etiam in cõpedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendũ: supersuo ipsius conscientiã oneramus: Necnon inquirere cõtra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum & iustitiam viderit expedire.

Relat. supra pag. 111.

Quæ possit Episcopus sine Inquisitore & Inquisitor sine Episcopo.

C

2 Duro tamẽ tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur: uel tormentia exponere illos: aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano, aut eius officiali, uel Episcopali Sede uacante capituli super hoc delegato: si sui ad inuicẽ copiam habere ualeant, intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, nõ ualebit: & si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure.

Et quæ non possit vnus sine altero.

D

Quòd autẽ unus sine alio procedere ad sententiam non possit, ante istam Clementinam iã erat cautũ in c. Pes hoc. de hæret. lib. 6. sed perfectiua habetur hic in c. Multorum. allegato.

COMMENT. XCVI.

Quòd Inquisitores & Episcopi possint simul et separatim procedere, etiam cauit Urbanus IIII. rescripto quodã incipiẽte: Licet ex omnibus. *§. non obstantibus aliquibus, vers. nec pretextu cõmissionis. quod est impressum inter litteras Apostolicas in fine huius operis.*

Inquisitor sine Episcopo, & vice versa Episcopus sine Inquisitore potest procedere.

E

Verumtamen neque in eo rescripto, neq; in c. per hoc. de hæret. lib. 6. qua ratione id esset intelligendũ, declaratum fuit, & cum non modica difficultas in hoc versaretur, cum sæpe contingeret super eadẽ causa et eodem reo diuersos processus per Inquisitorem & Episcopum fabricari, indeque dubia non parua oriebantur, Benedictus XI. extrauaganti quadam incipiente: Ex eo. *relata ab Eymerico par. 2. qualiter id esset accipiendum, declarauit. de quo agit paulo post Eymericus.*

In hac vero quæstione illa sunt in primis obseruãda, qua possunt facere Inquisitores sine Episcopis, et vice versa. de quibus Repertorium Inquisitorum

verbo Inquisitor. § in quibus possit. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu 9. Carrerius tract. de hæret. nu. 7. vers. Item prohibentur carcerare. Zanchinus de hæret. c. 8. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 23. nu. 62. Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. § 13. & verbo, capere, § penult. & alij quos omitto consulto.

QVAESTIO XLVIII.

An sententiam pro delato diffinituã ferre possit Episcopus sine Inquisitore, & contra.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam absolutoriam ferre potest Episcopus sine Inquisitore; & versa vice, Inquisitor sine Episcopo.*

2 *Quid de antiquo iure poterãt Episcopus & Inquisitor.*

3 *Idem cum Eymerico tenent Ioan. And. & Paulus.*

QVadragesimaoctaua quęstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore, ad sententiam diffinituam, quando est ferenda pro delato & non e contra?

Supra pag. 111. Sententiam pro delato ferre potest Inquisitor sine episcopo, & contra.

1 Respondemus q͡p sic; iuxta c. Multorũ. de hæret. in Clemẽ. & in quęst. supra proxime allegata. Nam exponendo tres casus, in quibus non potest vnus sine alio, vt dictum est, dicit sic: Duro tamẽ tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiã procedere contra eos, &c. Ergo sicut vnus sine alio potest tradere carceri, qui non magis ad pœnam, quàm ad custodiã videatur, & fit quotidie: ita procedere potest ad sententiam pro eis: quia à iure † veteri non recedimus, nisi in quantum inuenitur expressum in iure nouo.

† *l. Sancim' C. de testa.*

2 De iure autem antiquo vnus poterat per totum sine alio: de iure autem nouo sunt expressi tantum tres casus prædicti, in quibus non potest vnus sine alio, de quorum numero non est iste de quo quæritur: igitur remanet ius antiquum, per quod vnus potest sine alio.

3 Istius intẽtionis est Ioãnes And. in c. supra alleg. Multorũ. in verbo, contra eos. Paulus etiã idẽ dicit super eodem c. & ver. Zenzellinus nihil dicit, nec Guillermus de Monte Laud. in glos. suis.

COMMENT. XCVII.

VNa est conclusio affirmatiua, videlicet: Episcopus sine Inquisitore, & vice versa, Inquisitor sine Episcopo, quotiens reus est absoluendus, potest sententiam absolutoriam promulgare.

Hæc conclusio valde est dubia et controuersa inter Doctores vtriusque iuris ob rationes nec vulgares nec infirmas, quę hinc & inde afferri solent. mihi tamen breuitati studenti satis erit more meo summa

A *rerum capita attingere, & communiora atq; certiora præscribere, ne vel lectori defuisse videamur, vel lucem huic quæstioni detraxisse.*

Ac primum hoc statuendum est in hac lite dirimenda, non esse priuatas inquisitionum quarumlibet sanctiones inspiciendas, quibus sæpe ex causa id cautum est quod iuri communi & communibus Doctorũ dictis videtur aduersum.

His positis, hæc Eymerici sententia cõmunis est, quam sequuntur illustres vtriusq; iuris interpretes, Ioannes And. hic ab Eymerico relatus in Clemen. multorum. de hæret. in glossa super verbo, cõtra eos. Paulus de Leazaris, Zabarella, Panormitanus, & B *alij in dict. clement. multorũ, quos sequuntur Tabiẽsis in sum. verbo, Inquisitor. § 21. in fine. Iason in l. 3. ff. de re iudicata. Decius in l. nemo qui condemnare. ff. de regul. iuris. et alij in rubr. ff. de acquirẽ. possess. vbi late sole: hęc quęstio à iurisperitis nostris disputari. Camillus Campegius apud Zanchinum cap. 8. vers. diffinitiuam. Bonifacius Vitallinus in dict. clemen. multorum. num. 173. & 174. Carrerius tract. de hæret. nu. 72. vers. in præmissis autem quærendum est. vbi tandem videtur Ioannem And. sequi. Zanchinus de hæret. cap. 15. num. 2. idem videtur velle Archidiaconus in cap. vt officium. de hæret. lib. 6. Franciscus Bursatus consil. 24. incipien.* C *Quidam notatius. num. 3. vbi hanc dicit esse communiorem opinionem canonistarum. & Eymericus hoc asserit tum hic, tum supra 3. par. in primo modo processum fidei terminandi. num. 144. vers. circa istum. & alij quos esset longum singulatim recensere. quorum vnanimis sententia est, posse Inquisitorẽ sine Episcopo, & vice versa sententiam absolutoriã pronuntiare, cum nihil est aduersus aliquem legitime probatum.*

Solũ Inquisitorem, aut solũ Episcopũ posse, absoluere qui asseruerint.

Oppositam sententiã profitentur Ancharanus in dicta clemen multorũ. & nonnulli iuris ciuilis interpretes. Aretinus. & Bartholomæus Socinus in rub. ff. de acquiren. poss. & Marianus Socinus ibidem nu. D *66. & multis sequen. quos sequitur Simancas de cathol. instit. tit. 3. nu. 9. & in adnotationibus ad Zãchi num c. 1. & alij quidam, sed longe fortassis & numero, & auctoritate superioribus inferiores.*

Inquisitorem solum, aut Episcopum solum posse absoluere, rerum est detractione iuris stricta.

Ac plane sententia prior summo iure verior videtur, & multis rationibus confirmatur. Primũ, quia hoc non est nominatim interdictum: rursus, quoniam fauorabilior est absolutionis, quàm condemnationis causa: preterea, ob rationem quam hic valde subtiliter affert Eymericus, quę robore et firmitate ceteris præponderat. videlicet, quia à iure veteri non recedimus, nisi inquantum prohibitum, correctum, seu emẽdatum inuenimus: semper enim censetur in suis terminis permanere, E *nisi correctum inueniatur. authent. de non alienan. aut permutan. rebus ecclesiast. § fin. quod enim non mutatur, stare non prohibetur. l. sancimus. C. de testamen. l. præcipimus. de appellatio. & notatur in c. ad nostrã. de regula. manifestum est autem de iure veteri saltem Episcopos per se potuisse totum negotium tractare et definire, neque hodie contrarium est sanctum in absolutione: poterit ergo procul dubio absoluere solus Episcopus aut Inquisitor. postremo si recte inspiciatur textus in dict. clemen. multorum. de hæret. apertissime*

vide-

videbitur hanc sententiam probare, inducēdo illum, sicut hac ipsa quęstione inducit Eymericus. idem videtur posse colligi ex rescripta Vrbani IIII. Pra cti cis. §. si vero. relato ab Eymerico par. 2. sed manifestius ex rescripto Clementis VII. incipiente: Cum sicut. *relato in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis. cuius verba sunt:* Contra huiusmodi exemptos, vsque ad sententiam diffinitiuā, ad quam ferēdam (si fuerit condemnatoria) cum cōsensu ordinarij procedatis. *hęc ibi. nam illa verba, si fuerit condemnatoria: indicare videtur, quòd in absolutoria consensus ordinarij non requiratur.*

Ex his omnibus apparet priorem sententiam verorem esse, et propterea fortassis non errauit, qui eā in praxi vsurpauit. ceterum posterior opinio tutior est: non enim quidquid iure permittente fit, id semper tuto fit. quare salubrius & tutius erit etiam in absolutionis mutuum consensum vicissim requirere, sicut in condemnando, ne quid vnquā incautum in hac causa committatur, cum maturius & sanius sit id consilium, quod plurimorum sententijs roboratur, neque aliter faciendum consulerem.

An solus Episcopus vel solus Inquisitor possit recipientibus iuramentum abiurationem indicere.

An autem eodem modo solus Inquisitor vel solus Episcopus possit pœnitentibus aut suspectis abiurationem indicere, grauis est controuersia, & Antonius de Pendalys responso quodam de hac re edito, cui subscripserunt illustres iurisconsulti, quos refert & sequitur Campegius apud Zanchinum c. 8. vers. diffinitiuam. audacter tenuit abiurationem fieri posse coram sola Inquisitore, & quòd solus Inquisitor potest abiuratum absoluere, & pœnitentiam ei imponere.

Primum, quia tunc sententia ferri dicitur contra aliquos in hoc crimine, cum hæretici pertinaces, aut impœnitentes, aut relapsi declarantur, & ita declarati traduntur seu relinquuntur curię seculari: at cū indicitur abiuratio redeuntibus ab hęresi vel suspectis, non videtur sententia ferri contra illas, sed pro illis, cum absoluantur à censuris, & Ecclesiæ reconcilientur. postrema. quoniam redeuntes non dicuntur hæretici, nec in sententia hæretici pronūciātur. In eandem sententiam adducit pleraq; alia Bernardus Comensis in lucerna verbo abiuratio. §. 4.

Verumtamen quamuis summo iure hæc fortassis sententia defendi possit, vt indicaui supra in hac 3. parte super primo modo processum fidei terminādi. §. talis enim. at contraria tutior est, et securior, & vsu recepta, quā etiam non obscure insinuasse videtur Innocentius IIII. rescripta quodam incipiente: Tunc potissime. *§. si vero aliqui. relato inter litteras Apost. vbi ita scriptum est:* Si vero aliqui hæretica labe pœnitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatem, eis iuxta formam Ecclesiæ consultis diœcesanis, eisdem beneficiū absolutionis impendens, iniungas eisdem quod iniungi talibus cō sueuit. *hactenus ibi. Itaque consultius facturos putarem Inquisitores, vt semper in his exigant Episcoporum consensum, vt sine vllo errorit periculo, & abiuratio, & pœna impositio statuatur. mea hęc est plane opinio. has sententias quibus redeuntes cōpelluntur ad abiurandum, proprie non posse dici absolutorias, & profecto magis participant de condemnatorijs, ac proinde non debere ferri per solum Episcopum, aut Inquisitorem. Et hāc sententiā videtur tueri Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. verbo, absoluere. nu. 2. vers. Aliqui tamen.*

Solus Inquisitor, aut solus Episcopus non indicat canonicā purgationem.

Neque obstant rationes in contrariū allatę. Primum enim verissime dicere possumus, non modo ferri sententiam contra aliquos, cum illi curiæ seculari adiudicantur, verum generaliter contra eos pronuntiari dicitur, quoties non absoluuntur, et penitus liberantur, quod videtur verius. iam in proposita causa, quis dicat cū omnino absolui, qui per abiurationē obligatur ad pœnas relapsis debitas? neminem sane credo id dicturum. Nec obstat secunda ratio: falsum enim est redeuntes ab hæresi non pronuntiari in sententia hæreticos, vt abū de docuimus supra in hac 3. parte super 8. modo processuum fidei terminandi. traditque Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 5.

In indicenda canonica purgatione hoc ipsū exactissimo obseruandū, idq; multo etiam magis, cū canonica purgatio sit res valde periculosa. de quo vide quæ dixi supra super 2. modo processum fidei terminandi.

Sit ergo hoc apud nos exploratū, non modo in ferendis sententijs, quibus hæretici brachio seculari relinquuntur, verū etiam in abiurationibus quibuscūque & purgationibus canonicis indicēdis, omnino iudicio nostro Episcopū et Inquisitorem simul interuenire debere, nec vnum solum hac decerni oportere.

Atq; hæc videtur quoque esse non obscura Eymerici sententia, qui in praxi modorū finiendi processus fidei, tam in indicendis purgationibus, quàm in iniungendis abiurationibus, semper meminit Episcopi & Inquisitoris, indicans hęc potius spectare naturam sententiarum condemnatoriarum, quàm absolutoriarū: aliter enim vnus tantum ex sententia huius auctoris sufficisset, vt ipse docet hac ipsa quęstione.

An abiuratio facta coram Episcopo vel Inquisitore rātum, sit valida.

Quòd si quæras, an censeā abiurationem redeuntium, vel canonicam purgationem infamatorum de hæresi, coram Episcopo tantum, aut Inquisitore tantū factā, & præstitam inualidā esse & nullam, an vero contra viribus consistere: respondeo primū iuxta prædicta, coram altero tantū hæc fieri non debere, hoc enim conati sumus proxime pro virili tueri.

Rursus dico, quòd si vnus tantum ad abiurationem, vel canonicam purgationem quempiam admittat, talis abiuratio vel purgatio valida penitus videtur: primo quia non videtur aliquo iure nominatim cautum contrarium. præterea quia olim ante constitutos Inquisitores Apostolicos coram solo Episcopo hęc peragebantur, & à veteri iure non recedi tur, nisi correctum inueniatur, §. fin in Authent. de non alienan. rebus eccles. optima glos. in Clemen. 1. in verbo, contra eos. de hæret. & quod non mutatur stare non prohibetur l. sancimus C. de testamen. ergo nunc aut coram Episcopo, aut coram Inquisitore, vel eorum subdelegatis plenam ad hoc potestatem habentibus, fieri hæc poterunt: nam Inquisitarum potestas non fuit data priuatiue, sed cumulatiue, cap. per hoc. vbi communiter doctores de hæret. lib. 6. postremo quamuis aliquo pacta ex traditis paulo antea hac vni eorum viderentur esse prohibita, nihilominus putarem hæc esse de genere illorum prohibitorum, quę si fiant, facta tenent. cap. 1. extra de eo qui duxit in mat. quam pol. per adult. cap. rursus. qui cler. vel uouen. cap. transmissę. de eo qui cognouit consang. vxoris

ris ſuę. valebit ergo abiuratio facta, & purgatio canonica præſtita à ſciente et non contradicente, vel nõ appellante, coram altero tantum ex ſupradictis.

Ex his cõſequitur nobilis ille effectus, de quo Frã ciſcus Burſatus conſil. 24. incipiẽ. Quidã notarius. *lib. 1. ſi quis enim vt hæreticus, aut vehemẽter ſuſpectus corã altero tantũ ex prædictis abiurauerit, & poſtea in hæreſim incidiſſe deprehẽdatur, velut relapſus tradẽdus erit curię ſaculari: nec poterit ſe tueri opponendo nullitatẽ ſeu inualiditatẽ abiurationis, ob id quia corã altero tãtũ ex prædictis facta fuerit.*

QVAESTIO XLIX.

An Epiſcopus & Inquiſitor poſſint procedere ad ſententiã alter ſine altero, quãdo nequeũt vel nolũt in eũdẽ locũ cõuenire.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus et Inquiſitor poſſunt ſibi mutuo vices ſuas cõmittere in his quæ neuter per ſe poteſt.*

2 *Debet vnus alterũ requirere quando ſimul conuenire nolunt.*

3 *Quot diebus vnus alterum expectare debeat.*

QVadrageſimanona queſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere ad ſentẽtiã ſine Epiſcopo, & Epiſcopus ſine Inquiſitore: quando nõ poſſunt, vel nolũt perſonaliter ad eundẽ locum inuicem conuenire?

1 Reſpondemus quòd ſi non poſſunt, aut nolũt perſonaliter adinuicem conuenire, poteſt vnus alteri cõmittere vices ſuas: vel mittere Cõmiſſariũ, ſeu Vicarium vel ſuum ſignificare per litteras cõſilium & aſſenſum.

2 Quòd ſi noluerit, vnus requirat aliũ, quatenus infra octo dierũ ſpatium aduenìat, vel ſubſtitutũ, vel ſuum mittat conſiliũ & aſſenſum. ita habetur in c. Multorum. de hęret. in Clemen. ibi in clauſu la allegata ſupra in proxi. q. dicitur ita:

Supra pag. 111. 3 Duro tamen tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur: vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſiue Epiſcopo diœceſano aut eius officiali, uel Epiſcopali ſede uacante capituli ſuper hoc delegato: ſi ſui adinuicem copiam habere ualeant infra octo dierum ſpatium, poſtquã ſe inuicem requiſierint, non ualebit: Et ſi ſecus præſumptum fuerit, nullum ſit, & irritũ ipſo iure. Verum ſi Epiſcopus, vel eius capituli (ſede vacãte) delegatus cũ Inquiſitore, aut Inquiſitor cũ altero eorũdẽ propter præmiſſa nequeat, aut nolit perſonaliter cõuenire, poſsit Epiſcopus, uel eius, ſeu capituli (ſede nacãte) delegatus Inquiſitori, & Inquiſitor Epiſcopo, uel eius delegato, ſeu ſede uacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus ſuper illis cõmittere uices ſuas, uel ſuum ſignificare per litteras conſilium & conſenſum.

COMMENT. XCVIII.

QVę hoc loco traduntur nulla noſtra indigent diligentiori explicatione, apertis enim iuris diffinitionibus nituntur. idẽ docent Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor, §. 5. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. de Inquiſitoribus Apoſtolicis. nu. 38. adde Zabarellam in Clemen. 1. §. Duro tamen. de hæret. et ibidem Ioannem de Imola.

QVAESTIO L.

Quid agendum cum Epiſcopus & Inquiſitor diſcordant.

QVinquageſima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor ſine diœceſano Epiſcopo, uel Epiſcopus ſine Inquiſitore poſſit procedere ad ſentẽtiã, quãdo nõ poſsint adinuicem concordare, uel tunc in caſu huiuſmodi quid agendum?

Reſpondemus quòd non, ſed tunc negotium bene inſtructum uterque deſtinet † domino noſtro Papę. Ita habetur in c. Per hoc. de hæret. lib. 6. ubi ſic dicitur: Per hoc. & infra: Per utroſque ſimul ſententia proferatur (ſcilicet per Epiſcopum & Inquiſitorem, de quibus ibi loquitur) & ſequitur: In qua ſerenda ſi non conuenerint, per utroſque negotium ſufficienter inſtructum ad ſedem Apoſtolicam remittatur.

† Al. mittat. *Supra pag. 109.*

COMMENT. XCIX.

EX hac quæſtione hæc colligitur certe & vera concluſio: Cum Epiſcopus & Inquiſitor non cõueniunt in ferenda ſententia; tunc non poteſt vnus ſine altero eam pronuntiare, ſed cauſam inſtructã ad ſummum Pontificem tranſmittere debent.

De materia huius quæſtionis agit Zanch. tract. de hæret. c. 15. nu. 2. vbi textum ab Eymerico hic citatum ex c. per hoc. de hęret. lib. 6. ita videtur interpretari, vt tunc debeant conſulere Papam, cum diſcordant in condemnando: ſecus ſi ageretur de abſoluendo pœnitente: quoniam, inquit, ſi vnus ſolus proceſſit, qui cognouit, poſſet abſoluere, etiamſi conſenſum alterius non haberet.

Inquiſitor & Epiſcopus diſcordes ſiue in condẽnando ſiue in abſoluendo ſi periorem cõſulant.

Hac ſententia ſi vera eſt, ampliſſimam tribuit Inquiſitoribus poteſtatem. nobis, quibus nihil licet ſine efficaci probatione & firma ratione quidquam in rebus grauibus ſtatuere, ita videtur dicendum: vt generaliter ſiue agant de condemnando, ſiue de abſoluendo in cauſa diſcordiæ ſuperiorẽ cõſulere debeãt: quia textus in c. per hoc. nullã indicat talẽ diſtinctionem qualẽ Zanchinus imaginatus eſt. quare ſuccedit vulgaris illa & trita iuris regula: Quòd vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus; &, quòd lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſtandis l. 3. ff. de officio præſid. cum ſimilibus. & hoc eſt etiam conueniẽtius ei ſententiæ, quã docuimus paulo ante ſuper q. 58. dũ aſſereremus etiam in abſolutione æquius eſt et tutius eſſe, vt vnus ſine altero non procedat.

Neque ab his eſt aliena Eymerici ſentẽtia in hac quæſtione, qui generaliter etiam loquitur, dicens: Vtrum Inquiſitor ſine diœceſano Epiſcopo, vel Epiſco-

Episcopus sine Inquisitore possit procedere ad sententiam. *Quibus verbis non distinguit de sententia cõdemnatoria vel absolutoria. atq; hoc ipsum nominatim affirmat Repertorium Inquisit. verbo, Episcopos. §. quãdo Episcopus. pag. 302. ex impressione Venet. ann. MDLXXV. quo loco ita interpretatur textum in dicto c. per hoc. adde notata in c. vlt. de sent. & re iudicata.*

In quocunq; casu Inquisitor & ordinarius discordãt supremus inquisitionis Senatus consulatur.

Iam illud vlterius addo, non modo cum in cõdemnando vel absoluendo Episcopus & Inquisitores discordant, causam esse ad supremum inquisitionis tribunal remittẽdam; verumetiam quotiens in alijs nõ ita arduis & grauibus reperiuntur dissentientes, vt admonet Ioãnes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 437. de qua facti specie extat in Hispania pulchra doctrina in instructione Madriliana anno MDLXI. c. 66. in hæc verba à nobis latine reddita: In omnibus casibus, in quibus contigerit suffragiorum discrepãtia inter Inquisitores & Ordinarium, vel aliquem ipsorum, in definitione causę, vel in quocũq; alio actu, vel sententia interlocutoria, debet causa ad Senatum supremũ inquisitionis remitti. quòd si Episcopus & Inquisitores concordauerĩt, quãuis periti seu consultores dissentiant, etsi numero sint plures, sententia Episcopi & Inquisitorum executioni mandetur. verumtamẽ in causis grauissimis nõ debẽt vota Inquisitorũ, ordinarij, & cõsultorũ executioni mãdari, etiãsi fuerĩt cõformia, incõsulto Senatu, sicut solitum est, & iussum fieri. *hactenus ibi. Est equidem hæc tutissima methodus, et ob id mihi vbique videtur obseruanda.*

Hoc sum me notandum.

Hoc postremo adiungam. enitendum omnino esse, vt inter se conueniant Episcopus & Inquisitores: quod facile eueniet si diligenter inuẽtdent operam, vt intelligãt quid cuiq; casui et negotio secundũ regulas iuris in hac causa conueniat; nam ex iudicũ discordia ingentia solent oriri incommoda, vt tradit Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 19. sed hoc casu præcipuum incommodum vergit in præiudicium reorum, qui non detinerentur tanto tempore in carceribus, si iudices cõsensissent. Ego ita puto, grauissime peccant qui vel ob negligentiam studendi, vel ob alias causas prabẽt occasionem ne in ferendis sententijs inter se conueniant; quare nisi velint ex opere bono detrimentũ reportare, discordiam fugiant, quam euitabunt, si diligentissime studuerint. causa fidei grauis est et iudices postulat diligentissimos.

Studeant Inquisitor & Episcopus, vt sint consortes.

QVÆSTIO LI.

De communicatione processuũ inter Episcopum & Inquisitorẽ.

VInquagesima prima quæstio est: Vtrũ Inquisitor & Episcopus tenẽãtur sibi mutuo communicare processus, quando procedunt diuisim, & non coniunctim?

Respondemus quòd sic, iuxta c. Per hoc. §. verum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Verũ vt dictũ inquisitionis negotium efficacius, melius, vtiliusque procedati concedimus, quòd per Episcopos ipsos, & per Inquisitores, de facto eodẽ, inquiri valeat cõmuniter vel diuisim; & si diuisim proceſſe rint, teneãtur sibi inuicẽ cõmunicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri.

Supra pag. 109.

COMMENT. C.

VNica est assertio, Communicationem processuum fieri debere cum diuisim processerint Episcopus, & Inquisitores.

Cõmunicatio processuũ quãdo & cur fieri debeat.

Ratio huius assertionis in promptu est: nã quãdo procedunt coniunctim, apertũ est iam esse cõmunicationem processuum factam; et propterea tunc fieri debet, quando diuisim proceditur.

Ideo autẽ cõmunicatio faciẽda est, quia res grauis est et ardua, ideoq; paria indicia requirere oportet, vt absq; errore sententia proferatur. Zãchinus tract. de hæret. c. 15. nu. 1. topioſt Cãpegius apud eundem Zanchinũ c. 8. vbi docet quando hæc processuũ cõmunicatio fieri debeat: quãuis id apertius cautũ sit per extrauagantem incipien. Ex eo. *de hæret. relatam ab Eymerico supra par. 2.*

Cetera huc spectantia tradit Repertorium Inquisito. verbo, communicare. §. sed quomodo. Aegidius Bossius tit. de haret. nu. 12. Carrerius tract. de haret. nu. 128. vers. in ferẽda tamẽ sentẽtia. Simãcas de catho. instit. tit. 60. nu. 2. idẽ in enchyridio tit. 64. nu. 1. et Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10.

QVAESTIO LII.

Quando diuisim procedere dicãtur Episcopus & Inquisitor.

VInquagesima secunda quęstio est: quomodo intelligitur, cp Episcopus & Inquisitor procedũt diuisim, & nõ coniunctim?

Respondemus, cp intelliguntur diuisim procedere, non quando Inquisitor tantum, vel quando Episcopus tantum procedit, sed cum Episcopus per se procedit ex vna parte, & Inquisitor per se ex altera; ita cp fiunt duo processus de eodẽ facto, vnus per Episcopum, & alius per Inquisitorẽ. Ita habetur in extrauag. domini Benedicti XI. Ex eo. ubi sic dicitur: Nos autẽ de Fratrũ nostrorum consilio, intelligendo dioecesanos & Inquisitores tunc demum diuisim procedere, cum ij & illi separatim, non quando Episcopi tantum uel Inquisitores tantum procedunt.

Supra pag. 125.

COMMENT. CI.

IN cap. per hoc. de haret. lib. 6. Statutum erat, vt super eodem facto Episcopus & Inquisitor possent procedere communiter vel diuisim, vel proferre sententiam: id statutum quomodo sit intelligendum declaratum fuit per extrauag. domini Benedicti incipien. Ex eo. *tit. de haret. qua vtitur Eymericus in hac quæstione.*

Quamquam vero super eodem facto aduersus vnum & eundem reum, & per Episcopum & per Inquisitorem diuersi processus fieri possint, commodius tamen videtur, ut in illis ciuitatibus & prouincijs, in quibus Apostolici Inquisitores sunt constitu-

tiſnam in alijs ad ſolos Epiſcopos id negotium ſpectat) per alterum eorum tantum, videlicet per Inquiſitorem, qui carceres & miniſtros ad hoc habet deſtinatos, vnicus proceſſus fiat: ita tamen vt Epiſcopus ad Inquiſitorem ſecreto tranſmittat quidquid noſſe poterit et habere contra reum illum inquiſitum, ſicut fieri oportere diximus paulo antea ſuper queſtione 42. cum ageremus de ordine procedendi contra abſentes. Et profecto niſi ita fieret, facile cauſa omnis & ordo procedendi confunderetur, ac perturbaretur: & propterea vix interdum poſſet veritas inueniri. immo vero hodie iam vſu receptum eſſe videtur hoc ipſum quod nunc faciendum admonemus: ſoli enim Apoſtolici Inquiſitores vnum faciũt proceſſum, vocatis epiſcopis, aut eorum Vicarijs ad omnia illa iudicij acta, quę ſine ipſis iure expediri non poſſunt, iuxta decretũ Clemen. 1. §. propter quod. de hęres. Ego ab hac conſuetudine, nõ niſi ex magna cauſa, putarem recedendum.

A *Occurrit tamen hoc loco difficultas neceſſario ad me diluenda, An cum diuiſim proceditur, ante ſorturam fieri debeat proceſſuũ cõmunicatio. et verius eſt oportere fieri cõmunicationem; quoniã cum ſententia interlocuturia ſuper tormentis per vtrumq; ſimul, Epiſcopum ſcilicet & Inquiſitorẽ proferri debeat. clemẽ. 1. de hęret. §. propter quod verſ. duro ſamen. neceſſarium eſt, vt indicia, ex quibus reus torquendus eſt, ab vtroq; videantur: aliter enim non poterit iudicari, an ſint ſufficiẽtia ad torturã nec ne. ita Repertorium Inquiſitorũ vtrbo, cõmunicare. §. ſed quomodo verſi. & ſimiliter. et Campegius apud Zãchinum prędictato loco.*

An cum diuiſim proceditur, debeat fieri ante torturam proceſſuum cõmunicatio.

B *Sed hoc intelligendum eſt, quando reus torquẽdus eſt: nam ſi teſtis eſſet torquendus, tunc nõ oporteret proceſſus cõmunicare, cũ vterq; per ſe teſtes torquere poſſit in hoc tribunali, iuxta doctrinã traditam ab Eymerico infra i hac 3. parte, q. 73. vbi dixi. interim videto Zanchinum tract. de hæret. c. 14.*

Teſtes i hac cauſa vterq; torquere poteſt.

QVAESTIO LIII.

Quãdo faciẽda ſit proceſſuũ cõmunicatio, in medio, an in fine.

QVinquageſima tertia quæſtio eſt: Vtrum in medio cauſæ, vel tantum in fine iſta communicatio proceſſuum ſit fienda? C

Reſpondemus quòd in fine tantum, quando nihil reſtat agẽdum, vt patet in prędicta extrauag. domini Benedicti XI. Ex eo. i qua dicitur ſic: Ex eo q; quædã nouella conſtitutio ſuper negotio hęreticæ prauitatis à bonę memoriæ Bonifacio Papa viij. prædeceſſore noſtro edita cõtinet, q; in ipſo negotio p̃ diœceſanos Epiſcopos & Inquiſitores ſuper eodẽ facto inquiri valeat cõmuniter vel diuiſim: & ſi diuiſim ꝓceſſerint, teneãtur ſibi inuicem cõmunicare proceſſus: Nos cõſulere voluiſtis, quãdo & quotiens ſit iſta proceſſuũ cõmunicatio facienda: Nos autẽ de Fratrũ noſtrorũ conſilio, intelligendo diœceſanos & inquiſitores tunc demũ diuiſim procedere, cum ij & illi ſeparatim, non quando Epiſcopi tantũ, vel Inquiſitores tantum procedunt: Conſultationi veſtræ breuiter reſpondemus, q; quando vtriq; procedunt ſeiunctim, ſibi debent in fine tãtum, dum nil reſtat agendũ, niſi quòd ſolum ſententia promulgetur, cõmunicare proceſſus. & infra: Vnum ſane caſum excipimus, ſi alter commode non poſſit procedere, niſi alterius actis viſis: Ex hac enim cauſa ſemel tantum (vt fraudi locus nõ fiat) in toto negotio copia tribuatur.

Relat. ſupra pag. 125.

COMMENT. CII.

VNa eſt concluſio, videlicet, In fine tãtum cauſę debet fieri proceſſuũ cõmunicatio, quãdo nihil reſtat agẽdum: niſi alter commode procedere nõ poſſet, niſi alterius actis viſis: tunc enim ſemel proceſſus copia eſſet tribuenda ante finem cauſę.

Hęc aſſertio nulla noſtra indiget declaratione, cũ ſit per ſe apertiſſima. videto interim Campegiũ apud Zanchinum c. 8. verſi. proceſſum. & Repertoriũ Inquiſito. verbo: communicare. §. ſed quomodo.

QVAESTIO LIIII.

An in negotijs fidei ſummarie & de plano procedi poſſit, &c.

QVinquageſima quarta quęſtio eſt: Vtrũ inquiſitor poſſit ꝓcedere in negotijs fidei ſũmarie, ſimpliciter, & de plano, & abſq; aduocatorũ & iudiciorum ſtrepitu & figura? C

Reſpondemus quòd ſic, iuxta c. Statuta. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Statuta quædam ſelicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prædeceſſorum noſtrorũ quibuſdã declaratis & additis recenſentes; concedimus, quòd in inquiſitionis hęreticę prauitatis negotio procedi poſſit ſimpliciter, & de plano, & abſq; aduocatorum ac iudiciorum ſtrepitu & figura.

Supra pag. 111.

Idem habetur in priuilegijs antedictis. D

COMMENT. CIII.

POſſunt Inquiſitores procedere ſimpliciter et de plano, vt ſtatuit Bonifacius VIII. cuius eſt reſcriptum in dicto c. ſtatuta. de hæret. lib. 6. quo vtitur hoc loco Eymericus.

Verum ante Bonifacium multis annis idem ſanciuerat Alexander III. anno Domini MCCLI. reſcripto quodam incipiente: Cupientes, vt inquiſitionis negotium. *& Vrbanus IIII. anno Dñi MCCLXI. alio reſcripto incipiente:* Licet ex omnibus. *item Innocentius IIII. quę vidimus authentica in archiuo Inquiſitionis Bononienſis. & in bibliotheca Illuſtriſſimi Cardinalis Felicis † Peretti de Montealto, quę ex Aſſiſio aſſerri iuſſit, vt alibi ſcripſi plenius.* E

† Nunc eſt Sixtvs V. Pont. Opt. Max.

Eſt autem magnum et ſingulare hoc priuilegium: quoniam iudex, qui poteſt procedere ſimpliciter & de plano, non cogitur omnem ordinem iudiciarij ſeruare: nã hęc verba inter cetera hoc operantur, vt ſi quid omiſiũ ſit ex ordine iuris, nõ propterea proceſſus vitietur, vt pulchre tradit gloſſa in dicto c. ſtatuta. de hæret. lib. 6. verbo, figura. dũmodo ſubſtãtialia cauſę et iudicij non omittantur; nam tunc proceſſus etiã in cauſa hæreſis vitiaretur: neque enim poſſunt

Iudex procedens ſimpliciter & de plano, quid poſſit.

negari

negari appellationes ab interlocutoria, nec legitima defensiones, & similia, quæ à natura potius quàm à iure concedi omnibus videntur.

Iam huius priuilegij meminerunt Oldradus consil.115.incipien.in iudicio. Corneus cõsil.315.lib.2. & ceteris copiosius Gondissalus tract. de hæret.q.12.ex quo accipiet lucem hæc quæstio.cetera huc spectantia tradam sequenti commentario.

QVAESTIO LV.

De intellectu verborũ, procedere sũmarie, simpliciter & de plano.

SVMMARIVM.

1 *Cum summarie proceditur, quę nam omitti possint.*

2 *Probationes ac defensiones legitimæ nõ prętermittendę.*

3 *Neque citatio & iuramentum de veritate dicenda.*

Vnquagesima quinta quæstio est: Quomodo intelligãtur ista verba, scilicet, ꝓcedere sũmarie, simpliciter, & de plano, & absq; aduocatorũ & iudiciorũ strepitu & figura?

Relat. supra pag. 520.

Respõdemus, quòd hoc declaratur de verbor. signifi.c.Sæpe. in clemen. vbi dicitur sic: Sæpe cõtingit, ꝙ causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicij procedi mãdamus: de quorum significatione verborũ à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur: Nos autem dubitationem huiusmodi (quãtum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuũ valitura constitutione sancimus, vt iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellũ non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum à iure procedere valeat: amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorẽ, exceptiones, appellationes dilatorias & frustratorias repellẽdo, partiũ aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, testiumq; superfluã multitudinem refrænando:

2 Non sic tamen iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ & defensiones legitimæ admittantur.

3 Citationem vero, ac pręstationem iuramenti de calumnia vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

COMMENT. CIIII.

Quid sit procedere simpliciter & de plano.

DOcuit Eymericus superiori quæstione, priuilegium esse Inquisitoribus tributum, vt in fidei fauorem, quò citius & absq; fraudibus negotia religionis tractentur, possint procedere simpliciter et de plano: nunc iure optimo docet, qua ratione verba hæc intelligi debeãt. et summa disputationis est, ordinẽ et solẽnitates à iure aliàs requisitas nõ esse necessario obseruãdas: illę tamẽ omittẽda nõ sũt, quę ad substãtiam causæ spectãt, hoc est illas, sine quibus nec iusta, nec recte aut commode negotium tractari posset.

Olim ante tempora Clementis V. cuius est hæc cõstitutio, valde fuit controuersum de significatione harum vocum, nempe, Simpliciter & de plano, sine aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura iudicij. Et multæ sunt ab Hostiensi, et alijs antiquis interpretibus, qui ante Clementẽ V. floruerũt, dicta in c. olim de accusatio. et in dicto c. statuta. vbi glossa verbo, figura. de hæret. lib. 6. quę per hoc rescriptam sunt aut declarata, aut penitus sublata; ideoq; cauendum in hac parte ab illis glossemmatis.

Nunc vero qua ratione hoc rescriptum in causa hæresis locum sibi vendicet, tradunt nostri (hoc est, illi qui aduersus hæreticos scribunt) multis locis, copiosè Tabiẽsis in summa verbo, inquisitor. §.38. Cæterùm tractat. de hæret. num. 103. vers. Et an ordinem. Repertorium inquisit. verbo, ordo iudiciarius. §. sed qui ad telam iudiciarium. Franciscus Sqillacensis tract. de fide catho. c. 27. Ioannes Roias singul. 145. incipi. Ordo iudiciarius. & omnes quos superiori commentario citaui.

Quæ solennitates possint omitti cum summarie procedit.

Itaq; cum summarie procedere possint Inquisitores, multa expedire possunt, quæ iuri cõmuni aduersantur. Primum enim non erit necessaria solemnitas requisita per l. libellorum ff. de accusatio. vnde si agatur in hoc crimine per viam accusationis, non se inscribet accusator ad pœnam talionis, vt copiosè docui supra in hac 2. parte tit. de primo modo procedẽdi in causa fidei per accusationem.

Rursus, conclusio in causa non erit necessaria, sed quotiens reus se defendere voluerit, audietur, vt tradit glossa l. clemẽ. sæpe. de verb. signifi. et notat Bart. in extrauaganti, Ad reprimendum. atq; vt vno verbo dicã, multa alia poterit omittere absq; vitio, quæ in alijs causis sunt de iuris præscripto seruanda.

Processus in causis fidei quo ad substantialia intelligi debet.

Quæ dicãtur substãtialia.

Admonebo tamẽ. processum in causa hæresis, quãtũ ad substantialia attinet, ita oportere bene formatũ esse, ac si pleno iuris ordine procederetur, vt optime obseruauit Tabiẽsis præcitato loco, quẽ sequitur Locatus in opere iudiciali verbo, processus, nu. 7.

Voco autem substantialia illa, sine quibus iudicium non potest iuste expediri, vt citationem, iuramenti præstationem de veritate dicenda, probationes legitimas, exceptiones vtiles, appellationes necessarias, indacias seu terminos competentes, et alia huiusmodi, sine quibus aut vere delictum probari nõ possit, aut reus non possit se iure defendere, & cetera, quæ reo competunt non tam ciuili iure, quàm naturali ratione: hæc enim omnia & si qua sint similia, prohiberi non possunt ab Inquisitoribus virtute huius amplissimi priuilegij.

QVÆSTIO LVI.

An Inquisitor familiam armatam possit habere.

Vinquagesimasexta quæstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere cum armatis, ad suum officium exequendum?

Reſpõdemus quòd ſic, ad tuitionem ſuę perſonæ, vel familiæ ſuæ, & ad capiendum hęreticos, credentes, receptatores, defenſores eorum, & fautores. Sed debet cauere ne huiuſmodi abutatur, iuxta c. Nolentes. in clemen. §. Porro. vbi dicitur ſic: Porro Inquiſitoribus ipſis diſtrictius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet conceſsione portationis armorum, nec officiales niſi ſibi neceſſarios habeant tales, qui ſe conferant ad ſua cum Inquiſitoribus ipſis officia exequenda.

Supra pag. 113.

De hoc Ioan. And. in cap. Statutum 1. de hæret. lib. 6.

COMMENT. CV.

Cur inſtitutũ vt Inquiſitores familiã armatam habeant.

HOe ſingulare priuilegium, q̃ Inquiſitores poſſint habere officiales armatos, quotiens aut ad ſuam defenſionem, aut ad capiendos hęretitos opus eſſet, inſtiſſimus eauſis illis ab initio delegatę Inquiſitionis fuit tributum. cum enim tanta eſſet hęreticorum ſęuitia, vt ſapiſſime imbelles Inquiſitores immaniter trucidarent, vt eum agerem de Beato Petro martyre indicaui ſupra parte 2. ſuper q. 13. his periculis omnino oportuit occurrere. itaque mox ſtatutum, vt & armatam poſſent habere familiam, de qua re hic agit nunc Eymericus, & vt auxilium brachij ſęcularis poſſent inuocare, de quo differit auctor queſtione ſequenti.

Quoniã vero ſępe contingit, vt ſub velamine priuilegij abuſus ſeſe inſinuent, niſi prudenter priuilegium vſurpetur; ideo Clemens V. in concilio Viennẽ ſi circa annos Domini MCCCX. idem priuilegiũ Inquiſitoribus confirmauit: abuſum tamen, ſi quis irrepſerat, abſtulit.

Idem priuilegium renouauit Ioan. xxij. reſcripto quodam incipiente: Exigit ordinis veſtri. quod vidimus in archiuo Inquiſitionis Bononienſis, ac eur animus imprimendum in bullario literarum Apoſtolicarum in fine huius operis. id edidit Aumione anno Domini MCCCXXI.

Huius vero priuilegij quòd Inquiſitores familiã armatã habere poſſint, meminit Gondiſſaluus tract. de hæret q. 11. nu. 15. et ſeq. Repertorij Inquiſit. verbo, arma. § ſed vtrũ Inquiſitores. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 14. Simancas de catho. inſtit. tit. 41. nu. 15. Ioãnes Roias tract. de hæret. parte 2. tit. de priuilegijs Inquiſit nu. 422. verſ. item Inquiſitores habent familiam armatã, & alij.

Familia inquiſitorum arma defert, nulla lege obſtante.

Iam hoc priuilegium ita competit Inquiſitoribus fauore fidei, & in odium hæreticę prauitatis, vt eorũ officiales portare poſſint arma et de die & de nocte; idque non obſtãte quacunq. lege ciuili, vel municipali in contrariũ edita vel edenda. immo quicunq. legem conderet, qua prohiberentur officiales Inquiſitorum arma deferre, velut impeditor ſacri officij puniri poſſet, iuxta doctrinã gloſſę cõmuniter receptã in c. ſtatutũ. el primero. de hęres. lib. 6. de quo plene Eymericus par. 2. q. 54. vbi dixi.

Quibus competat deferre arma.

Rurſus, arma deferre non ſolum crederem competere illis Inquiſitorum officialibus, quos vulgus Cruceſignatos in Italia, in Hiſpania Familiares appellat, qui deſtinati ſunt ex officij ſacri inſtituto vel ad denuntiandos hæreticos vel ad comitandum Inquiſitores, vel ad capiendos hæreticos, ſi et quãdo fuerint ab Inquiſitoribus requiſiti: ſed etiã ceteris miniſtris, qui quauis alia ratione officio ſacro inſeruiunt, veluti aduocatis, notarijs, conſultoribus, cuſtodibus, & alijs: ibi enim omnes ratione officij inuiſi eſſe ſolent male credentibus, blaſphemis, ac ſimilibus peccatoribus, & ob id ob eandem rationem iuſtiſſimum eſt, vt vel ijdem vel eorum famuli armati incedant, maxime in illis partibus, in quibus vel hęretici abundant, aut ſaltem de hęreſi ſunt ſuſpecti.

Idem dicendũ exiſtimarẽ de illis, qui publice ſcribunt aduerſus hęreticos. ibi enim non modo ſacri officij miniſtri ſunt: verum, quod amplius eſt, fidei ſunt defenſores, qui cũ multos habeant inimicos, iuſtum videtur, vt hoc priuilegio delationis armorũ vtãtur, aut ſaltem iuſtiſſimum eſſet, vt ad hos etiam benignitate pontificia extenderetur.

Quibus autẽ hominibus concedenda ſint arma ab Inquiſitoribus, eleganter præſcripſit Ioan. xxij. in præcitato reſcripto: Exigit ordinis veſtri. quo eauet, ne ſceleratis hanc facultatem concedant. ſed nec alienigenis eſt concedenda niſi ex magna cauſa.

Idem putarem dicẽdum de neophytis ex Iudaiſmo vel Paganiſmo conuerſis: tales enim non facile ſunt ereandi familiares, aut Cruceſignati, neq; nunc in tanta veterum Chriſtianorum copia neceſſario in his indigemus eorum auxilio; quamuis ex cauſa quã doque aliud recte fieri poſſit.

Tandẽ nec illis eſt vſus portationis armorũ concedẽdus, qui veriſimiliter hoc priuilegio abuti poſſũt, ne ſub fidei prętextu facinora committant.

An Epiſcopis competat priuilegium habẽdi familiam armati.

Poſtremo in hac quæſtione illa occurrit utiliſſima et ſcitu digna difficultas breuiter mihi hoc loco diluẽda: An hoc idẽ priuilegiũ habendi familiã armatã Epiſcopis cõpetat. et Panormitanus in c. ſignificaſti. de officio deleg. multis rationibus, debilibus tamẽ et infirmis, probare contendit Epiſcopis non cõpetere hoc priuilegiũ; ſed quidquid ille ſenſerit, vera & cõmunis opinio eſt, Epiſcopos etiã hoc priuilegio decorari. ita Bald. in l. nã ſalutẽ. §. fin. ff. de officio præfecti vigil. copioſe & recte Decius in dicto c. ſignificaſti. nu. 17. & ſeq. de officio deleg. Repertorium Inquiſitorum verbo, arma. § ſed nunc quæritur. & §. ſed ſupra dictum eſt. copioſe Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 11. nu. 16. et ſequen. & alij quos libens omitto: nã quę ratio in Inquiſitoribus eſt, eadem in Epiſcopis reperitur, ergo idem ius ſtatuere oportet. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. eum ſimilibus.

An omnia priuilegia Inquiſitorũ competant Epiſcopis cõpetant.

Num autem cetera etiam priuilegia Inquiſitoribus conceſſa, Epiſcopis quoque conceſſa eſſe intelligantur, grauis eſt quæſtio, nec huius loci, nec noſtra brenitatis. mihi obiter hac percurrenti hęc ſententia placebat: Omnia priuilegia, quę fauore fidei tributa ſunt Inquiſitoribus delegatis, cõpetere etiam & ordinarijs, niſi expreſſe illis denegentur, qualis eſt lectio librorum probibitorum, quæ conceditur Inquiſitoribus & Epiſcopis denegatur, vt oſtẽdi ſupra parte 2. ſuper c. fraternitatis, de hæret. non enim conferuntur ratione perſonarum, ſed intuitu fidei: fauor autem fidei vbique vnus eſt.

Verum caute hoc accipere oportet, ne diſſenſio ex hac opinione conſequatur, cum multa ſint, quæ ſolis Inquiſitoribus delegatis competere videantur; crederem

derem ergo (ad remouendam nunc omnem dubitationem) absentibus aut mortuis Inquisitoribus, & nullis aliis in eorum locum substitutis, omnia priuilegia Inquisitoribus tributa Episcopis competere.

Idem dicas in illis locis, in quibus nunquam fuit adhuc delegati Inquisitores constituti. in illis enim Episcopi in causis fidei ea præstare poterunt, quæ si adessent Inquisitores ratione suorum priuilegiorum præstitissent. idque fauore fidei, qui est huius assertionis potissima & certissima ratio: atque hinc patebit posse Episcopos sicut Inquisitores citare testes extra suam diœcesim, vt dixi infra super quæst. 74.

QVAESTIO LVII.

An Inquisitor brachii sæcularis auxilium inuocare possit.

QVinquagesimaseptima quæstio est: Vtrum Inquisitor pro capiendis hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, diffamatis de hæresi, vel suspectis, possit inuocare auxilium brachij sæcularis?

Respondemus q. sic, iuxta c. Vt officium, §. denique. vbi multis præmissis sic subiungitur: Denique vt circa præmissa plene vobis & singulis vestrũ coercionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachii sæcularis.

Supra pag. 107.

Hæc eadem verba habentur per omnia in litteris Apostolicis sæpe allegatis Clementis, & Alexandri, & Vrbani iiij. Præcunctis.

Delegatus [a] enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij sæculatis, nisi ex speciali commissione, vt fit Inquisitoribus. De hoc arg. super cap. & §. allegatis.

COMMENT. CVI.

NOn modo Inquisitores habent familiam armatam, sed quotiens ea non sufficit pro officij sacri executione, auxilium sacularium magistratuũ possunt inuocare. quod ipsum sanciuit iam olim Vrbanus IIII. rescripto quodam incipiente: Licet ex omnibus. §. denique. quod vidimus in archiuo Inquisitionis Bononiensis, referturque impressum in bullario litterarum Apostolicarum. tradunt etiã hoc priuilegium Repertorium Inquisitorum verbo, brachium. Zanchinus de hæret. c. 37. nu. 1. Panormitanus in c. 1. de officio ord. Simancas de catho. institit. tit. 23. n. 8. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu. 30. Ioan. Roias sing. 21. incipiẽ. arma. et alij.

Priuilegium Inquisitorũ vt brachium sæculare inuocent.

Atque hoc etiam priuilegium magnã habet æquitatem: sæpe enim est tanta hæreticorum multitudo, aut potentia, vt vires Inquisitorum, aut Episcoporũ nõ sufficiant; et propterea oportuit brachiũ sæculare inuocare. l. si quis 10. C. de Episcopis & clericis.

Inquisitores compellunt magistratũ, vt auxilium sibi præstet.

Hoc amplius additum est huic priuilegio, vt possint Inquisitores per censuras ecclesiasticas compellere magistratus sæculares, vt sibi auxilium hoc præbeant quotiens fuerint requisiti; vt multis Pontificum rescriptis cautum alibi docuimus, qui si in eo auxilio præstando, aut contumaces aut negligentes

A fuerint, & excommunicari possunt, & honore priuari, & alijs pœnis pro delicti qualitate coerceri. iuxta c. ad abolendam. §. penult. & c. excommunicamus. §. moneantur. de hæret.

a ¶ Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij sæculari, &c.] Hanc quæstionẽ late disputat Archidiaconus & Ioannes Fatuccius in c. administratores. 23. quæst. 5. vbi multorum pugnantes refert sententias. de eodem auxilio sæculari præstando vide textum & ibi glos. & doctores in c. 1. & in c. quoniam. extra de offic. iud. ordinarij. & Innocentium & doctores in c. significasti. de offic. deleg.

Delegatus ratione solius delegationis an inuocet auxilium sæculare.

B Et quamuis communis sententia videatur contra Eymericum: nihilominus nihil est nominatim cautũ; & fortassis probabilius est quod hoc loco asserit auctor, videlicet, delegatum, qualis est Inquisitor, non posse ex officio, & ratione solius delegationis auxilium sæculare inuocare: quoniam aliàs hoc non concederetur sibi tanquam priuilegium, dum vulgò in rescriptis delegatorum dicitur: Inuocato, si opus fuerit, auxilio sæculari: Frustra enim fieret expressio eius quod inest, & concessio specialis eius, quod suo iure conuenit.

Itaq; hæc Eymerici sententia magis videri possit alicui ad veritatem accedere propter memoratã rationem, & curiæ consuetudinem: quam etiam videtur velle Repertorium Inquisitorum verbo, brachiũ. §. sed an delegatus. & hanc Eymerici sententiam tenet Archidiaconus in c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. 6.

C

Cæterum Federicus de Senis vir magnæ auctoritatis, consil. siue quæst. 163. incipien. Super inuocatione & petitione. ex multis contendis, delegatum etiamsi non habeat expresse in mandatis, quòd possit brachium sæculare inuocare: nihilominus tamen posse inuocare; quia cum res aliqua conceditur, omnia etiam illa concessa intelliguntur & permissa. sine quibus ea res expediri non potest. quare vt delegatus recte exercere possit suam iurisdictionem, brachium sæculare debet posse inuocare, quamuis id sibi expresse non concedatur, sane hæc sententia multum fauorabilis est, & mihi placet.

D

DE CARCERE Inquisitoris.

QVAESTIO LVIII.

An Inquisitor possit habere carcerem proprium.

SVMMARIVM.

E 1 Inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiam reorum.

2 Domini temporales in quibus parere tenentur Inquisitoribus.

3 Carcer ad pœnam Episcopo & Inquisitori debet esse communis.

QVinquagesimaoctaua quæstio est: Vtrum Inquisitor possit habere carcerem proprium, pro reis seu delatis ibidem detinendis ad custodiã seu ad pœnam?

1 Respon-

1 Respondemus, ꝙ sic ad custodiam, vt patet in c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt inquisitionis, & infra:

Relat. supra pag. 115.

Vniuersos sæculi potestates, & dominos temporales, ac ꝓuinciarum, terrarũ, ciuitatũ, aliorũq; locorũ rectores quibuscũq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus censeantur: requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiũt et haberi fideles.

2 Ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputatis, aut in posterũ deputãdis, pareãt & intendant in hæreticorum, credentiũ, fautorũ, receptatorũ, & defensorũ ipsorũ inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cũ ab eis fuerint requisiti: & vt præfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum prædictorum, & cetera.

Domini temporales Inquisitoribus pareant.

In c. etiam, Multorum. de hæret. in clemen. in prin. loquendo de Episcopis & Inquisitoribus, dicitur ita: Sic ꝙ quilibet de prædictis sine alio eitare ꝓsit, & arrestare siue capere, ac tutę custodiæ mancipare, ponendo etiã in compedibus vel manicis ferreis, si eis visum fuerit faciendum.

Relat. supra pag. 111.

3 Ad pœnã autem nõ: vnde carcer, qui est magis ad pœnã, quàm ad custodiã, est Episcopo & Inquisitori communis, vt vnus non possit sine alio tali tradere carceri quemquã, iuxta c. Multorum. allegatum: vnde post prędicta verba dicitur ita: Duro tamẽ tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnã, quàm ad custodiam videatur, vel tormẽtis exponere illos, aut ad sententiã procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel Episcopali sede vacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant, infra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non valebit.

COMMENT. CVII.

Dꝝ assertiones, quas hic ponit Eymericus de carcere proprio & communi, verissimæ sunt, vt paulo post indicabo.

Vt quæ de carcere his quæstionibus traduntur ab Eymerico. apertius intelligantur, obseruandum est, carceres ad continendos homines non ad puniendos inuentos esse, Baldus in l. incredibile C. de pœnis. Bos sius tit. de carcere, in princip. Folterius in pract. cri. 1. par. 2. partis. versi. vel carceretur. num. 1. de quo est textus apertissimus in l. aut damnum. §. solent. ff. de pœnis ibi: Solent præsides in carcere continendos damnare, aut vt vinculis contineantur.

Carcer ad custodiendum. nõ ad pœnã dũ inuẽtus, sec' ĩñ de iure canonico.

At iure canonico ad pœnam potest esse carcer. c. quamuis. de pœnis lib. 6. e. tuæ. de pœnis. tradunt Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap. 12. Locatus in opere iudiciali. Repertorium Inquisito. Bernardus Comensis in lucerna verbo carcer & ceteri communiter, quibus adde Zanchinum tract. de hæret. c. 10. & Syluestrum in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. nu. 9. & Simancam de catho instit. tit. 16. nu. 14. & seq.

Et iuxta hanc iuris ciuilis & pontificij differentiam de carcere vel ad custodiam, vel ad pœnam, loquitur hoc loco Eymericus, dum ait, Inquisitorẽ posse habere carcerem proprium, qui ad custodiã speciat; is vero qui ad pœnam est constitutus, Inquisitorem Episcopo debet esse communis.

Ratio autem prima assertionis in promptu est; nã si Episcopus potest habere proprios carceres, plane multo magis id poterit Inquisitor, cum maiorẽ aut saltẽ parẽ cum Episcopo habeat in causa hæresis iurisdictionem: verum hodie non solent carceres separati constitui, sed Idem carcer qui est Inquisitoris, in quo vincti ad custodiam continentur, communis etiã est Episcopo, vt indicat Eymericus quæstione sequenti: ꝙ salubrius est, ne frustra fiat carcerũ multiplicatio, cũ vnicus sufficiat, et cũcta æque bene tractẽtur.

Inquisitor cur carcerem ꝓprium habere possit.

Alterius autẽ assertionis ratio est, quoniã condẽnare non potest Inquisitor sine Episcopo, nec vice versa. clemen. 1. §. duro tamẽ. de hæret. & propterea non poterit habere carcerẽ proprium, qui ad pœnã sit fabricatus, qualis est ille, in quem vel in perpetuũ vel ad tempus hæretici redeuntes detruduntur.

Carcerẽ proprium, qui sit ad pœnã, cur non habeat inquisitor.

Carceres ergo qui iuxta dict. cle. 1. de hæret. §. sane. inbẽtur esse cões, vbi et muri dicitur, quorũ ibidẽ etiam inbentur esse duo custodes, non sunt ad custodiã, sed ad pœnã. vt voluerunt ibi Cardinales in prima oppositione et Ioannes de Imola super glossa. sub delegare. versi. sed aduerte, quos refert & sequitur Bernardus Comensis in lucerna verbo, carcer. §. 2.

Intellectus clemen. 1. de hæret. §. sane.

Mihi vero paulo attentius seriem eius §. contemplanti, verisimilius videtur de carcere ad custodiam eo loco haberi sermonẽ, non autem de carcere ad pœnam constituto. Primum, quia Papa videtur ibi statuere, non esse amplius necessarium separatos habere carceres in hęc verba: Nos volentes super hoc prouidere; statuimus, vt quilibet talis carcer, vel murus, quẽ de cetero Epus, & Inquisitori ꝓdictis volumus fore cõm, duos custodes habeat, &c. *Rursus, hęc ratio mihi magnopere persuadet, non loqui ibi Papã de carcere ad pœnã: quoniã in eo nõ adhibetur tanta diligentia in custodiendis & occludendis reis, ne quis cum eis loquatur, quia iam tunc indicati sunt, & vt alibi docuimus, ad addendos damnatos ad carcerem perpetuũ aditus patet aliis: secus autem in his qui carceribus ad custodiam detinentur, qui propterea tam diligenter custodiri iubẽtur, ne quis eos instruat de celanda veritate, aut de dicenda falsitate, aut de iusto iudicio declinãdo. & hęc mihi sententia verissima videtur, quã fortassis etiam indicas non obscure Eymericus quæst. seq. nu. 1. & 2.*

Pręterea hac sententia, quòd videlicet Inquisitor non possit habere proprium carcerem, qui sit ad pœnã in quẽ sua sola auctoritate conijcere aliquẽ & dãnare possit, non modo procedit quoties per sententiam aliqui damnandi sunt ad careceres, vt prædiximus: verũ etiam cum ad torquendos & affligendos reos huius criminis, in deteriores & obscuriores careceres detruduntur, vt acerbitate mansionis crimen detegant: nã cũ Inquisitor sine Episcopo, & vice versa Episcopus sine Inquisitore non possit tormentis exponere delinquentes, vt in dict. clemen. 1. de hæret. §. propter quod. verb. vel tormentis exponere illos. eodẽ modo non poterit conijcere reos in duriorẽ carcerẽ, qui magis ad pœnam quàm ad custodiã videatur; & hac quoq; videri potest vera expositio, & sententia textus in dict. clem. 1. de hæret. §. propter quod. ibi. Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur.

Solus Inquisitor non dãnat ad carcerẽ qui sit ad tormentum.

Est

Est autem quandoque necessarium hac fieri ob malitiam, et pertinaciam reorum, à quibus vix veritas extrahi potest, quos necesse est sæpe in duros carceres detrudere, vt docuit Eymericus cum impœnitentibus faciendum. 3. par. in to. *modo processum fidei terminandi, nu.* 201.

Reus quãdo possit in duriorem carcerem trudi p solum inquisitorem.

Et quamquã hæc ita se habeant, vt prædiximus, nihilominus tamen cum reus securus non est in loco mitiori, tunc ad arctiorem per solum Inquisitorem potest transferri: quia tunc ad custodiam fieret. non ad pœnã ita Paulus de Leazaris, Zabarella, Imola & alij in dict. clemen. multorum. de hæret. quare si verbi gratia fuga, colloquiũ, aut perversio aliorum, aut aliud quid huiusmodi, quod in detrimentum veritatis vergeret, immineret: tunc solus Inquisitor, nõ requisito Episcopo reos posset durioribus locis & obscurioribus conclauibus occludere: & hæc sententia vera mihi videtur, & obseruanda.

Reis male sanis locis, traditis, & obiit mortuis, Inquisitores fiũt irregulares.

Verumtamen dum hæc fiunt, quæ in præcedentibus tradidimus de tradendis reis durioribus carceribus siue ad custodiam siue ad pœnam, illud cauendum est, ne tanta sit carcerum asperitas, vt delinquẽtes horrore, & malitia loci moriantur: quoniam tũc iudices fidei, qui hæc decreuerunt subire reos, irregulares fierent. Landunus & Zabarella in clemen. vnica de homicidio. Abbas in c. à nobis. de apostatis. & in c. qualiter & quando. de accusatio. tradit; Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 6.

Et de hac re singulare decretum extat in concilio Biterrensi c. 23. *in hac verba:* Curetis tamen, vt talibus immurandis fiant iuxta sedis Apostolicæ ordinationem separatę & occultę camarulæ, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesum corruptarum, vt alterutrõ, vel se, vel alios peruertere nequeant, & eos enormis rigor carcerum non extinguat. *hæc ibi. quod tametsi de damnatis in carcerem ad pœnam loquatur, locum etiam habet in detrusis: aut detrudendis in carcerem ad custodiam ob eandem rationem. cetera huc spectantia tradam copiosè sequenti commentario.*

QVAESTIO LIX.

An Episcopus & Inquisitor possint habere communem carcerẽ, & de custodibus carceris.

SVMMARIVM.

1 *Proprios carceres possunt sibi communes facere Episcopus & Inquisitor:*
2 *Alicubi carceres sunt apud Inquisitorem.*
3 *Alibi Episcopi ipsi carceres habent.*
4 *Quid de custodibus carcerum canones statuãt.*

Vinquagesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor possint carcerem habere communem pro reis seu delatis ibidem detinendis ad custodiam seu ad pœnã: & tunc de custodibus qualiter fuerit prouidẽdũ?

1 Respondemus, quòd quilibet tam Episcopus quàm Inquisitor potest habere carcerem proprium, vt patet in alleg. c. Multorum. & ponere

A ibi delatos ad custodiam in manicis ferreis, & in compedibus, vt dictum est supra quæstione proxima. Et quilibet suum carcerem potest facere communem ambobus.

2 In aliquibus enim partibus, vt in Tolosa, & Carcassona, Inquisitores habent in suis domibus carceres, quos vocant muros, quia domunculæ illæ adhærent muris loci, qui sunt Episcopo & Inquisitori communes, & de his habetur in cap. Multorum, alleg. de hæret. in clemen. §. sane. vbi dicitur sic: Sane quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum B intelleximus perpetratas: Nos volentes super hoc prouidere, statuimus, vt quilibet talis carcer vel murus, quem de cetero Episcopo & Inquisitori prædictis volumus fore cõmunẽ, & cetera.

Supra pag. 115.

3 In quibusdam [a] autem alijs partibus, Episcopi habent ipsos carceres, in quibus possunt detineri hæretici siue suspecti, nõ solum ad custodiã, sed etiam ad pœnam, & mox vt detinentur ad pœnã, fiunt carceres communes, quia absque Inquisitoris consensu hoc fieri non potest, vt est dictum. Et de his habetur in c. Multorum. alleg. §. & quia, vbi dicitur sic: Et quia sæpe contingit Episcopos proprios habere carceres sibi & dictis Inquisitoribus non communes, & cetera. C

4 Qualiter [b] autem est de custodibus prouidendum, statutum est in c. alleg. Multorum. per hunc modum, quòd (loquendo de carceribus siue muris prædictis) sint duo custodes principales, discreti, & industrij, & fideles: & quòd vni prouideat Episcopus, & alteri Inquisitor, & horum quilibet habeat substitutum, & quòd sint ibi duæ claues: Qui custodes iurabunt coram Episcopo & Inquisitore, quòd suum officium fideliter exequẽtur, & non permittent, q̃ aliquis loquatur dictis captis in secreto, & q̃ ministrabunt eisdem prout per Episcopum, & Inquisitorem fuerit ordinatum. D

Loquendo vero de carceribus Episcopi, q̃ custodes positi per Episcopum, iurabunt coram Inquisitore, q̃ suum officium exequentur.

Quia vero ordinatio ista de custodibus murorum & carcerum prædictorum longa est, & verbalis, & non realis, quia non est prouisum (vnde Inquisitor prouidebit sibi & custodibus antedictis) non curaui totam inferere in præsenti; nam non seruatur: nec potest propter penuriam stipendiorum Inquisitorum commode obseruari.

COMMENT. CVIII.

E IN *hac quæstione rursus Eymericus de carcere agit, addens id quod omiserat superiori quæstione, videlicet, Inquisitorem & Episcopum habere posse carcerem communem non modo ad pœnam, verum etiam ad custodiam.*

Quæstionis summa.

Sunt autem huius quæstionis tres potissimũ partes: Vna est de carcere ad custodiam, altera de carcere ad pœnam, tertia de custodibus carcerum. de quibus singulis nimis breuiter agit auctor: sed nos ne quid parũ explicatũ reliquisse videamur, de singulis plenius disseremus, ea summatim præscribentes, quæ

ad vsum

ad vſum noſtrorum temporum ſint accommodata; nam reliqua libenter omittimus.

Primum ergo de carcere ad cuſtodiam conſtituto agendum eſt, de quo duo potiſſimum capita explicabimus. Primum erit de his quæ præcedere debent priuſquam quis in carcerem cuſtodiendus cõijciatur. Alterum vero, quis ordo in carceratis cuſtodiendis & collocandis debeat obſeruari.

In capiendis reis quis ordo. ſeruãdus.

Quantum ad primum caput attinet, vbi de delicto conſtiterit, & viſum fuerit reum capiendum eſſe, ad realem capturã poterit deuenire Inquiſitor, illis obſeruatis, quæ breuiter docuimus ſupra in hac 3 parte nu. 73. quibus adiungo ſequentia diligenter in hac cauſa conſideranda.

Perſonæ inſignes qualiter capiendæ in hoc crimine.

Si perſona delata inſignis alicuius fuerit auctoritatis, videlicet, religioſa, nobilis, aut litteris conſpicua, quæque incorrupta vita fama publica illuſtretur, non prius ad eam capiendam accedere vellem Inquiſitores, quàm ſuperiores conſuluerint, & decreuerint, an is in carcerem ſit mittendus nec ne.

Quoniam vero id ſuperiores deliberare nequeunt niſi re cognita; ideo priuſti Inquiſitores ad eos ſummarium mittent indiciorum, & delictorum informationẽ: eò vero amplius hoc facere debent, cũ non omnes periti de captura cum Inquiſitore conſenſerint.

Hæc aut his ſimilia præſcripta videntur Inquiſitoribus Hiſpaniæ per Madrilianam inſtructionem anni M D L X I. cap. 5. in hæc verba à nobis latine facta: Si Inquſitores de captura conſenſerint, rubeant eam fieri ſicut decreuerũt, quòd ſi negotium fuerit magni momenti propter perſonas inſignes, vel ob alias cauſas, priuſquã ſuũ decretũ executioni mandẽt, ſenatum conſulant: vbi uero ſuffragia non fuerint conformia, res ad Senatum remittatur, vt is prouideat quod fieri conueniat. *hęc ibi.*

Quæ propterea mihi vbique videntur obſeruanda, quia valde ſunt rationi conſentanea, & multũ conferunt ad conſeruandũ bonorem delatorũ, quod in hac cauſa omnino fieri debere alibi dixi copioſius.

Perſonæ inſignes iocon ſulto ſenatu quando capi poſſint.

Verum hæc tam diligens & exquiſita obſeruatio tunc ceſſabit, cum vel delati fuga timetur, vel cum hæreticus eſt manifeſtius tunc enim ſuperioris expectare reſponſum imprudens eſſet & periculoſum. & quamuis hæc vera ſint, nec vlla probatione indigeãt, videndi tamen erunt qui hæc latiùs perſequuntur. Repertorium Inquiſitorum verbo, carcer. §. viſo de carcere. & §. ſeq & Locatus verbo, carcer. Simancas de catho. inſtit. tit. 16. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2 aſſertio. 1. Zanchinus tract de hæret. cap. 10. nu. 1. & alij.

Mandatum de capiendo reo dandum & qualitet.

Iam vbi captura fuerit decreta, mandatum de capiendo reo exhibendum eſt ei miniſtro. qui ex conſuetudine ſancti officij reas capere ſolet, idque mandatũ ſubſcribendum eſt ab Inquiſitoribus. quòd ſi pluret perſona fuerint eodem die, aut tempore capiendæ, do ſingulis ſingula mandata dabuntur, quę deinde ſingulorum proceſſibus inſerẽtur, vt de actibus huiuſmodi, quę magni ſunt ponderis, aperte conſtare poſſit.

Nõ ſunt omnibus reis pares careeres aſſignandi.

His ita conſtitutis, quæ priuſquam ad capturã deueniant, obſeruãda videntur, nunc alterum primæ huius partis caput eſt explicandum, videlicet, Quis intra carceres ordo obſeruari debeat; in quo id eſt primum animaduertendum, ne inquiſitor omnibus re

A *pares careeres aſſiguet: nam pro delictorum & perſonarum qualitate nunc duriora conclauia & obſcuriora, nunc vero lętiora & amœniora aſſignabit: nam qui leuius deliquit, mitius tractari & leuius cuſtodiri debet. l. diuus. ff. de officio præſi. l. 1. ff. de cuſt. reo. tradit Simancas de catho. inſtit. tit. 16. num. 5.*

Quando autem domus propria, vel ciuitas tota, aut certus aliquis locus pro carcere aſſignari poſſit, in ſuperioribus docuimus.

Mares & fœminę nõ carcerentur ſimul.

Rurſus id obſeruandum eſt, ne in eodem conclaui maret & fœminę concludantur. l. quoniam. C. de cuſto. reorum. ibi: Sexu tamen diſpares diuerſa clauſtrorum habere tutamina iubeantur. *Tradit Thomas Grammaticus deciſione 33. incipien.* Magnifica Lucretia, *nu. 12. Sylueſter in ſumma, verbo, bęreſis. 2. q. 7. verſi. tertiũ. Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 6. quod obtinet tam in carcere ad cuſtodiam, quàm in carcere ad pœnam conſtituto, cum ſexuum commiſtio ſit periculoſa.*

B

Hoc tamẽ fallit, præſertim in carcere ad pœnã dato, in marito et vxore, vbi vel ambo vel vnus tantum fuerint condemnati: nam & ſimul concludi poſſunt, vel vnius ad alterum acceſſus patere debet, vt cauit olim concilium Biterrenſe cap. 25. in hęc verba: Sit autem liber acceſſus vxori ad virum immuratum, & è conuerſo, ne cohabitatio denegetur eiſdem: ſiue ambo immurati fuerint, ſiue alter. *hæc ibi.*

C

Multi ſimul in eodem cõclaui nõ ponãtur, & quare.

Item id præcauere oportet, ne ſimul duo, vel plures in eodem cubiculo concludantur, niſi ex cauſa aliter faciendum ſtatuerit Inquiſitor: nam vincti præſertim ſceleratí & facinoroſi, maiori ex parte ſecum ineunt conſilia de celanda veritate, de fugiendo, de euadendis interrogationibus, & ſimilibus, quę multum ſolent quandoq; negotium Inquiſitoribus, aut quibuſuis iudicibus facęſſere: quod cò magis contingere ſolet, quia communis calamitas breuiſſimo temporis ſpatio ſolet magnam amicitiam inter reos conciliare: vnde non difficulter ſecum deliberant de inſtanti miſeris auertenda & euitanda.

Inquiſitores careceres viſitent, & quotiens, & quando.

D *Ad hęc, Inquiſitores bis ſingulis menſibus tenentur viſitare vinctos, et ab eis quęrere an illis neceſſaria miniſtrẽtur, et an bene vel ſecus habeãt. ita Simancas de catho. inſti. ti. 16. nu. 13. quod & recte probat.*

Verũ ſi occaſio, aut neceſſitas poſtulauerit, et ter, & quater id facere non erit indecorum; immo quandoque eſt neceſſarium, vt cum reus impatienter ferat carceris calamitatem, & infamiam: tũc enim ſępius non modo per ſe ipſe Inquiſitor, verũ & per alios eũ curabit conſolandum, dicens quòd ſi confiteatur libere, cuncta fore & cito & humaniter expedienda: quãnis enim quandoque reis terribilis eſſe ſoleat vultus iudicis, aliàs tamen non mediocriter humana & mãſueta eiuſdem iudicis allocutio reos ſolet conſolari.

E

Inquiſitores ne cum reis loquantur niſi de negocijs ipſorum.

Hęc amplius Inquiſitores obſeruare aportet, ne cum reis loquantur, vel cum examinantur, vel cũ viſitantur, niſi de his quæ ad eorũ negotium ſpectãt; nec ſolus Inquiſitor, vel dum viſitat, vel dum aliter eos auſcultat, eſſe debet; ſed vel cum collega, vel ſaltem cum notario, vel alio fideli ſacri officij miniſtro: quod tunc maxime obſeruare debet, cũ agendũ eſt cũ ſceleratis quibuſdã, & iniquis reis, qui vndique calũnian di arripiunt occaſionem, quod etiam cautum eſt Madriliana inſtructione anni MDLXI. cap. 17.

In pri-

Rei non facile trãsferẽdi de vno cubiculo ad aliud.

In primis vero id quoque cuſtodiendum eſt, ſecũdum prouidum multorum peritorum Inquiſitorum conſiliũ, ne rei ex vno cubiculo ad aliud tranſferantur, & eũ aliis aſſociẽtur: ſed vincti, qui ſemel ſimul in vno conclaui clauſi fuerint, vbi tranſferẽdi fuerint, ſimul etiam tranſferri conueniẽt: ſic enim vitantur communicationes eorum, qua intra carceres geruntur; nam experientia compertum eſt, reos ex vna ſocietate ad aliam translatos, referre ſolere qua ibi geſta ſunt: atque hoc tunc maxime obſeruandum eſt, quãdo poſt translatos aliquos de vno conclaui, et vna ſocietate in aliam, contingunt confeſſionum reuocationes: quare hoc velut præcipuum & maximum exiſtimo præcauendum. cetera huc ſpectãtia ab vſu magis quã ab arte et præceptis noſtris petẽda ſunt, ipſertĩ eũ ſint quadã, qua nõ oporteat vel euulgare, vel docere, & ſint Inquiſitoribus ſatis per ſe nota.

An carcerati admitti debeãt cauſa pendente ad audiendam Miſſam, & alias orationes,

De his autem qui in carceres ob hæreſim conijciũtur ad cuſtodiam, donec cauſa eorum definiatur, quæſitum eſt, an admitti debeant ad audiẽdam Miſſam, & ad alias orationes, qua intra careceres dicuntur. Et Martinus Nauarrus in Manuali de oratione & horis canonicis c. 22. vbi hanc difficultatem ad vtrã quæ partem diſputat, duo potiſſimũ concludit, primũ eſt, prafatos hæreſeos accuſatos, vel inquiſitos, non eſſe iure communi à Miſſa, nec ab alijs orationibus & ſacramentis excludendos, pluſquam alios accuſatos & inquiſitos, ob alia crimina excommunicationem annexam habentia. Alterum & poſtremũ eſt, exiſtimare ſe è re chriſtiana fore, ſi prouideretur, vt qui cauſa fidei violata conijciuntur in carceres, donec damnarentur, perinde ad ſacramentorum & diuinorum participium admitterentur, ac alij ob crimina in bulla cœna Domini prohibita capti. Atque hac eſt viri docti & pij ſententia, quam multis rationibus probare nituntur, quamuis libenter ſanctiſſimi domini Papæ & prudentiorum ſententia ſe ſupponat.

Carcerati in ſancto officio ſuſpe repellũtur ab audiẽda Miſſa & alijs orationibus, quæ intra carceres dicuntur.

Ceterum omiſſo nunc eo capite, an de iure communi admitti debeant nec ne, breuiter dicimus, huiuſmodi reos in carcerem conjectos, lite ſeu cauſa pendente, recte & prudenter per fidei iudices repelli ab audienda Miſſa & orationibus, qua intra carceres Inquiſitorum dicuntur.

Primum, quoniam ita hoc obſeruat ſacri tribunalis recepta conſuetudo, qua vt mox patefiet, ratione non caret.

Rurſus res quodammodo horrenda fieri videretur, ſi illi ad hac diuina myſteria admitterentur, qui pro ſceleribus vel aduerſus eadem, vel aduerſus ſimilia commiſſis capti detinentur.

Simoniacus à dicenda Miſſa excluditur.

Præterea, quoniam minora crimina, qualis eſt ſimonia, ab his myſterijs peragendis pendente lite excludit, c. accuſatum, de ſimonia. & c. accuſatum 2. q. 4. quod ex beati Gregorij Regeſto deſumptum eſſe videtur, lib. 5. epiſtola 3. vbi reſcribens Maximo præſumptori Eccleſiæ Salonitanæ, quem per Simoniam ordinatum intellexerat, dicit ita: Peruenit itaque ad nos, quòd per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta ſunt, de quibus vnum quãmaxime fuit, propter quod neceſſe habuimus te ſummopere per ſcripta noſtra prohibere, ne miſſarum ſolemnia celebrare A debuiſſes: donec quid eſſet, verius potuiſſemus ad diſcere. *hactenus Gregorius.*

Ad hæc, excommunicatos vitare iubemur, vt eſt notiſſimum, c. nuper. extra de ſent. excom. c. ad mensam. xj. q. 3. cum multis ſimilibus, at magna præſumptio eſt, eos qui pro hæreſibus capiuntur excommunicatos eſſe, ergo tametſi inſpecto communi iure ante ſententiam vitare non teneremur, tutius tamen eſt, vt cuitemus, cum plura argumenta ſuadeant eos tũc reales eſſe.

Item quia ſi vincti huiuſmodi ad hæc audienda producerentur, (præterquam quòd difficulter poſſent cuſtodiri, præſertim vbi magna eſſet eorum multitudo) facile contingeret, vt ſaltem nutibus & ſignis complices, ſocij, & participes criminis ſibi mutuo indicarent, qualiter eſſet iuſtum iudicium ſubterfugiendum, aut eſtlanda veritas. B

Poſtremo hæc Inquiſitorum & ſacri tribunalis conſuetudo & receptus vſus, per quem iſti ab audiẽda Miſſa repelluntur, prudentiſſima quidem & æquiſſima ratione nititur, quia eum in ſancto officio non ſoleant comprehendi rei, niſi legitimis indicijs & ſufficientibus argumentis præcedentibus, videlicet receptis teſtibus & propoſitionibus qualificatis, & cum multa diligentia diſcuſſis, vt Abuleuſi quadam inſtructione anni MCCCCXCVIII. cap. 3. In ſancto officio nõ ſolent comprehendi rei niſi præcedat ſufficiens informatio.

C *& alia Madriliana anni MDLXI. c. 1. 4. et 5. plene ſancitũ eſt, & tradit Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. aſſert. 1. nu. 12. & multis ſeq. et Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 1. et 2. inde conſequitur apertiſſime, vt rei ita comprehenſi et in carceres conjecti, pendente iudicio, ab audienda Miſſa iuſte arceantur: eum vtiq; per præcedẽtes probationes & ante habitas depoſitiones & informationes quaſi notum & exploratum ſit fidei iudicibus, reos illos comprehenſos tales eſſe, quales denuntiati ſunt.*

Et ex his non difficulter poteſt reſponderi ad omnia argumenta, qua pro contraria parte afferri poſſent: ſi quis enim pro alijs criminibus captus ad hæc D *audienda admittatur, non refert, quia minora ſunt, nec ſolet per alios iudices ante capturam fieri tam diligens criminis inueſtigatio.*

Nec obſtat ſi dicatur, quòd per extrauagantem Martini V. ſolum tenemur euitare excommunicatos denuntiatos, & manifeſtos percuſſores clericorum: nam tutius eſt, vt quos ſeimus aut præſumimus tales eſſe, euitemus. & hæc reſponſio nunc ſufficiat, tametſi poſſet alijs modis reſponderi.

Item non eſt facile admittendum; quod pro aduerſa ſententia adducitur, videlicet, quia ſi rei carcerati admitterentur ad ſupradicta, facilius confiterentur; quoniam non ſunt adhuc id Inquiſitores experti: immo vero ſi non admittantur, videtur magis conferre ad expediẽdas reorum cauſas, quia hac ratione qui catholici & vere fideles ſunt, facilius confitebuntur, & citius petent expediri, ne tanto tempore tantis bonis & ſuffragijs priuentur. E

Immo vero frequenter Inquiſitores hinc ſumere poſſunt probabile ſignum & argumentum, aut culpæ aut innocentiæ ipſorum reorum: ſunt enim quidam carcerati, qui tametſi multo tempore in vinculis contineantur, nihil curant; nec dolent, quòd huiuſmodi beneficijs carent ac priuẽtur, quod eorum

culpæ

culpa iudicium esse potest: alij contra se his priuari contristantur, quod innocentię est argumentū, nisi ficta fieri videatur, & ad citius expediendam eorum causam multum conducere debet, ne tantorum bonorum fructu diu priuētur, vt paulo antea dictum est.

Postremo non obstat si dicatur, plerosque ex his qui comprehenduntur, absolui, quoniam considerato numero eorum qui condemnantur, qui absoluuntur pauci quidem sunt, & lex, qua plerumque accidere solent, considerat. l. nam ad ea. ff. de legibus. illi autē qui recipiuntur ad Ecclesię gremium hæresi abiurata, non dicuntur proprie absolui, & si hæresim abiurent, iam constat fuisse hæreticos. quòd si mitiori pœna plectantur, id fit, vel quia iudices benigne se cum illis habuerunt, vel quia non constitit de errore intellectus, quamuis ad id præsumendum sufficientia extarent indicia. iuste ergo pēdēte iudicio, à Missa & alijs orationibus audiendis repelluntur. hęc tamē omnia libentissime sapientiorum ceusurę subijcio.

Num. 3. a ¶ In quibus dam autem alijs partibus Episcopi habent ipsos carceres, &c.] *Hæc est secunda huius quæstionis pars de carcere ad pœnam destinato, quē perpetuum vocare solemus; de quo satis multa diximus supra in hac 3. parte super. 10. modo processum fidei terminandi. hoc vero loco ea solum adiungemus quæ ibi consulto omisimus, quæque nunc frequentius solent obseruari.*

Ac primum, quamuis nostris sæculis non soleat carcer perpetuus in eam formam constitui, qua olim solitus erat fabricari, opportunum tamen est, & omnino procurandum, vt certa aliqua domus velut carcer perpetuus destinetur, in qua habitent illi, qui iure sua immunitate, neque enim si aliter fiat, satis potest intelligi, quomodo pœnitentes adimpleant pœnitentias sibi iniunctas. in his omnibus qualis ordo debeat obseruari saluberrime cautum inuenio per Madrilianam institutionem anno M D L X I. capitul. 79. & 80. in hac verba à nobis latine facta: Damnati ad perpetuum carcerem custodi carceris perpetui coniugnabuntur. iniungendo eidem vt custodiat eos: & curet vt adimpleant impositas pœnitentias, atque vt certiores reddat Inquisitores de illorum negligentia, si qua fuerit. item curet, vt subueniatur eis in suis necessitatibus, procurādo vt afferatur illis materia iuxta officiū, seu artificiū cuiuslibet, vt inde aliquid lucrātes alantur, & præsentem miseriam & paupertatem ferant.

Carcer perpetuus institutus, & quare.

Quis ordo in eo seruandus.

Cap. 79.

Cap. 80. Inquisitores autem aliquoties in anno perpetuum carcerem visitabunt, vt videant qualiter viuant, quomodo tractentur, & quàm vitam degāt, & quoniam in nonnullis inquisitionibus non est carcer perpetuus, cum sit res valde necessaria, debent emi domus vt carcer talis fiat: quoniam deficiente carcere nō potest intelligi quomodo adimpleant reconciliati suas pœnitentias, nec possunt custodiri qui fuerint custodiendi. *hactenus ibi. Sunt quidem hæc diligenter in hac causa præscripta, & ideo iudicio meo vbique obseruanda.*

Quis obseruabit, an pœnitentes adimpleant pœnitentias.

Quod vero hac institutione cauetur de obseruando, nunquid pœnitentes adimpleant iniunctas pœnitentias, cuius rei curam tradit carceris custodi, olim in concilio Narbonensi cap. 8. diligentissime quoque fuit præscriptum, sed paulo aliter in hac verba: Obseruationis etiam pœnitentiarum curam A *propriis eorum sacerdotibus cōmittatis, ita vt ipsi sacerdotes penes se habentes pœnitentias singulorum parochianorum suorum, & circa earum obseruationes solicite vigilāte cōtēptores si qui fuerint, vobis, seu quibus statueritis †, denuntient sine mora, processuris in eos iuxta formam inferius designatam hęc ibi.*

† al. commissentis.

Mihi hoc consilium de committenda cura obseruationis pœnitentiarum propriis sacerdotibus, eo nomine nunc magnopere probatur; quoniam in ciuitatibus vbi non est carcer perpetuus, aut non solet esse tanta pœnitentium multitudo, vt carcer talis fieri B *debeat: sed vnus aut alter pœnitens tantum quandoque reperitur, non videtur commodum cuiquā posse hęc cura iniungi quàm proprio sacerdoti. is ergo hāc curam suscipiat, vbi institutionis practicata consiliū locum non habet: consilium vero Narbonensis concilij vbique locum habere facile potest.*

In carcere perpetuo quis dispenset.

Postremo de commutatione pœnę perpetui carceris, seu de dispensatione est dicendum, in quo hoc est exploratum, iure communi quilibet primati Inquisitores vnà cum ordinarijs arbitrium habent dispēsandi, vt alibi docuimus per textum in c. vt commissi. §. & illorum. de hæret. lib. 6. & hoc iure adhuc vbique vtimur, excepto q Inquisitoribus Hispaniæ id est de C *negatum per priuatas eius inquisitionis sanctiones; nam solus generalis Inquisitor in hoc dispensat, sicut & in depositione vestis crucibus signata, vt docet Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 20. sed hoc in illis regnis tantum locum habet.*

Post quantū tēpus in carcere perpetuo dispensetur.

Quæsitum scio, post quātum tempus soleat in carcere perpetuo dispensari: sed neque in hoc velut in pluribus alijs, quidquam est nominatim vniuersis Inquisitoribus iure præscriptum: quamobrem eorū arbitrio hæc reliquuntur, qui spectata pœnitentium humilitate & pœnitentia intra minus tempus poterunt hanc pœnam remittere aut in aliam leuiorem commutare: & post lapsum triennij remitti solere D *scripsit Simancas practicato loco nu. 21.*

Quòd si pœna carceris irremissibilis fuerit imposita, elapso octauo anno solet relaxari, vt idem Simancas testatur ibidem nu. 22. ceterum nullo hęc sunt iure sancita, nec in his quidquam præscribimus, cum in arbitrio Inquisitorum sint posita. atque hactenus summatim diximus, quæ ad hunc locum spectabant. nunc reliqua simili breuitate persequamur.

Num. 4. b ¶ Qualiter autem de custodibus prouidendum, &c.] *Hæc est postrema pars huius disputationis quę de custodibus carceris cōcepta est, in qua optime admonet auctor, ea quę iure veteri erant sancita, nunc non obseruari: erat autem accuratissime &* E *diligentissime cautum quidquid ad custodiendos reos spectabat: sed postquam hęc in desuetudinē abierunt, quid nūc fieri debeat, ostendamus.*

Carcerum custos qualis eligēdus, & quid custodire debeat.

Ergo siue sit vnus, siue duo carcerum custodes (tametsi hodie vnus tantum esse soleat) is eligendus est, qui sit fidelis & industrius; idem nihil cum reis in secreto loquetur: nihil dabit reis ex his quę à consanguineis vel amicis reorum mittuntur, inconsultis Inquisitoribus: idem coram Episcopo & Inquisitore iurabit se fideliter muneri suo satisfacturum.

Huc accedunt plurima alia, quæ ex consuetudine

fere,

fere ſingularum inquiſitionum ſunt, petenda, inter quæ hoc maxime obſeruandum eſt, vt fideliſſimi & integerrimi ſint reorum cuſtodes, aliàs vix poterit veritas ab illis inueſtigari, ſi de his quæ foris geruntur per infidos cuſtodes et miniſtros, certiores reddãtur.

Cetera huc ſpectantia tradunt Syluester in ſum. verbo, hæreſis. 2. q. 7. nu. 9. Locatus in opere iudicia li verbo, carcer. nu. 11. et ſeq. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 11. num. 11. & ſeq. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 3. ſed præ cæteris Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 7. & ſequentibus.

QVAESTIO LX.

De iuramento notariorum & cuſtodum carcerum.

SExageſima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopi notarij, & eius carcerum cuſtodes teneantur iurare coram Inquiſitore de fideliter; & econtra, Inquiſitoris notarij, & carcerum eius cuſtodes coram Epiſcopo?

Reſpondemus quòd ſic; iuxta c. Multorum. alleg. de hæret. in Clemen. in §. porro. de cuſtodibus Inquiſitorum carcerum, ibi dicitur ſic: Porro coram Epiſcopo vel capitulo ſede vacante & Inquiſitore, prædictis, vel ſubſtitutis ab eis cuſtodes ſupradicti, antequam ſuum officium excquantur, jurabunt ad ſancta Dei Euangelia corporaliter à ſe tacta, quòd in cuſtodia immuratorum & aliorum pro crimine ſupradicto in ſua cuſtodia poſitorum & ponendorum, omnẽ diligentiam & ſolliciſtudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt.

Supra pag. 111.

De cuſtodibus vero carcerum Epiſcoporum, dicitur ibi ſic: Et quia ſæpe contingit Epiſcopos proprios habere carceres, ſibi & dictis Inquiſitoribus non communes: volumus, & diſtricte præcipimus, vt cuſtodes ad incarceratorum pro dicto crimine cuſtodiam per Epiſcopos, vel ſede vacãte, per capitulum deputandi; & eorum miniſtri coram dictis Inquiſitoribus vel ſubſtitutis ab eis, præſtent ſimile iuramentum.

De notarijs ſequitur ſic: Notarij quoque inquiſitionis coram Epiſcopo & Inquiſitore vel ſubſtitutis ab eis, iurabunt ſuum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs perſonis neceſſarijs ad prædictum officium exequendum.

COMMENT. CIX.

DE iuramento præſtando in ſancto officio ab eius miniſtris generaliter ſancitum eſt, vt tam Inquiſitores ipſi, quàm reliqui omnes officiales & miniſtri, quo tempore recipiuntur ad officia ſua exercenda, iurent quòd bene, diligenter & fideliter officijs ſeu muneribus ſibi iniunctis inſeruient, vnicuique ius ſuum tribuent ſine acceptatione perſonarũ, & ſecretum omnino ſeruabunt. Hiſpalenſi inſtructione anno MCCCCXCVIII. c. incipien. Item que los dicos Inquiſidores.

Cuſtodes autem carceris coram Epiſcopo & Inquiſitore iurabunt, quòd in cuſtodiendis reis curam & ſollicitudinem fidelem adhibebunt: & quòd non ter eorum alloquetur eos, niſi coram altero cuſtode: & quod nihil ſubtrahent ex alimentis, nec ex illis rebus, quæ carceratis deferuntur: quod ipſum iurare etiam debent miniſtri eorum. ita colligitur apertiſſimo ex dicta Clemen. 1. §. porro. de hæret. qua vtitur hoc loco Eymericus. idem docẽt beatus Antoninus in ſum. parte. 3. tit. 18. cap. 2. §. 2. Syluester in ſumma verbo, hæreſis. 2. queſt. 7. & Simancas de catho. inſtit. tit. 16. de cuſtodia reorum. nu. 10.

De iuramento notariorum ſancti officij ſimiliter conſtitutum eſt, vt idem præſtent iuramentum. non enim ſufficit, quòd quando notarij creati fuerunt, iurauerunt officium ſuum fideliter exercere, cap. ad audientiam. de præſcript. glo. in l. quædam. §. nummularios. verbo, decurritur. ff. de edendo. nam eo iuramento non obſtante cum in notarios ſancti officij recipiuntur, iterum iurare debent glo. in dicta Clemen. 1. § porro. verbo, iurabunt. 2. de hæret. & notant communiter ibidem Zabarella Imola & aly, & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 36. incip. Nota quòd. *Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſingul. 141 incipien.* Notarius quando creatur. *Lucerna Inquiſitorum verbo, notary. §. 1. & aly, quos omitto conſulto.*

QVAESTIO LXI.

De quæſtionibus & tormentis.

SVMMARIVM.

1. *Epiſcopus & Inquiſitor ſimul tormentis exponere poſſunt.*
2. *Indicia ad torturam ſufficientia ſunt varietas & vacillatio.*
3. *Infamia cum vno teſte de ſcientia.*
4. *Infamia cum indicijs vehementibus vno, vel pluribus.*
5. *Teſtis de ſcientia cum vno vel pluribus indicijs vehementibus.*
6. *Iudicia plura vehementis ſeu violenta.*
7. *Infamia cum teſte de ſcientia & indicijs vehementibus.*
8. *Nullus torqueri debet ex ſola infamia, vel propter vnum teſtem ſeu indicium tantum.*

SExageſima prima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor poſsint aliquos exponere quæſtionibus, & tormentis, & ex quibus indicijs atque cauſis?

1 Reſpondemus, quòd primum non eſt dubiũ, quin Epiſcopus & Inquiſitor poſsint aliquos exponere queſtionibus & tormentis coniunctim, ſed non diuiſim, iuxta cap. Multorum. de hæret. in Clemen. in princip. vbi enumeratis quę poteſt facere quilibet diuiſim, de his, quæ habent facere communiter & coniunctim, ſequitur ſic: Duro tamen tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur; vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo dioceſano, aut eius officiali, vel Epiſcopali ſede vacãte capituli ſuper hoc delegato,

Relat. ſupra pag. 111.

to, si sui adinuicem copiam habere valeant infra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non valebit.

In hoc autē quod negat, quòd vnus non possit sine alio, concedit quòd vnus possit cum alio.

De indicijs ad torturā.

2 Quibus[a] autem indicijs, & causis sufficientibus possunt aliquos exponere quæstionibus & tormentis, non possunt perfecte atque infallibiles regulæ assignari: dantur tamen aliquę.

Regula 1. Varius & vacillans torqueri potest.

Prima[b] regula est: quòd si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus vacillans ac varius, negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionandus est: vt patet in ijs, quę notantur per Doctores in c. Cum in contemplatione. extra de regu. iuris. vide etiam de pœnis. Super his. & 5. q. 5. Illi qui. Nam præsumitur quòd veritatem, quam nouit, vult celare: & quia non potest commode, vacillat & variat ad interrogatoria iudicis respondendo. Secus si crimen negaret in vna confessione, & post ductus pœnitentia & conscientia, in alia fateretur. tunc enim non reputabitur varius, nec consequenter quæstionandus, sed pœnitens & condemnandus, iuxta c. Accusatus. §. licet periuri. de hæret. lib. 6. Ad hoc facit quod not. in c. Litteras. de præsump. vbi prima facie videntur hæc litteraliter contiueri.

Regula 2. Et cōtra quē extat infamia & testis de scientia.

3 Secunda[c] regula est: quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnum testem de scientia, talis quæstionandus est, vt patet. 4. q. 3. c. Si testes. §. sępe. & cum notatis ibi. de testi. Sicut. quia vnus testis & fama dicuntur facere semiplenam probationem; immo vnus testis solus dicitur facere indicium competens, vt notat Azo † in summa de quęstionibus. Nam hæc sunt duo indicia vehementia: duo autem indicia vehementia ad torquendum sufficiunt, vt patet in his quæ notantur in c. Præterea. de testib. Et licet dicatur, quòd testis vnus, est testis nullus; & dictum testis vnius, dictum nullius, verum est ad condemnandum; non autem ad præsumendum: quia licet duo, seu plures testes, & uō vnus solus faciant probationem plenam, vnus tamen facit semiplenam, vt iamque superius est deductum. & hoc[d] valet in ciuilibus: in criminalibus autem quamquam vnus testis semiplenam probationem non faciat, vt allegatur per Doctores. ff. de excu. tut. l. 2. † faciet tamen competens indicium, vt notat Azo in summa vbi supra.

† Lib. 9. Codicis.

† Notat ibi glossa in verbo, legitimis.

3. Regula

4 Tertia[e] regula est: quòd si quis reperitur de hęresi diffamatus, & cum hoc probatur contra eum, vnum vel plura indicia vehementia aut violenta, talis quæstionandus est, vt patet: quia fama per se non est sufficiens, saltem quo ad quęstionandos clericos. notat Abbas in c. Grauis. de depositio. & dicit[f] clericos non torquendos, nisi infames: secus si leue, vel leuia. Nam hic sunt plura indicia simul iuncta ad torquendum sufficientia, scilicet infamia, & vnum, vel plura alia indicia vehementia & sortia.

4. Regula

5 Quarta[g] regula est: quòd si quis reperitur super crimine hęresis habere contra se vnum testem: de scientia, & cum hoc probantur contra eum vnum vel plura indicia vehementia aut violenta, talis quæstionandus est. patet, & est dictum supra proxime in tertia regula: secus si leue, vel leuia. Nam in hoc casu sunt duo indicia ad torquēdum sufficientia simul iuncta, scilicet, vnus testis de scientia, & vnum siue plura indicia de hæresi vehementia, aut violenta, vt dictum est supra.

5. Regula

6 Quinta[h] regula est: ꝙ si quis reperitur contra se habere plura indicia de hæresi vehementia & violenta, absque alia infamia, aut teste de scientia, talis est quęstionandus, vt patet ex prædictis: secus si leuia. Nam in tali casu sunt plura indicia ad torquendum sufficientia, scilicet, plura indicia de hæresi vehementia, aut violenta.

6. Regula

7 Sexta[i] regula est: ꝙ si quis reperiatur de aliqua hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnū testē de scientia, aut etiam vnū, vel plura indicia de hæresi vehementia aut violenta, talis quæstionādus est, vt patet ex præcedentibus. Nā in hoc casu sunt tria in genere sufficientia in dicia simul iuncta ad torquendum, scilicet, infamia, testes de scientia, & plura alia sortia indicia.

7. Regula

8 Septima[k] regula est: propter infamiam tantum, aut[l] vnicum testem de scientia tantum, aut[m] indicium vehemens, vel violentum tantum, * * * * * * * * * * * nullus quæstionandus est: nam nullum prędictorum indiciorum tantum, est sufficiens ad tormentum; sed bene duo eorū vel omnia simul iūcta, vt patet ex prędictis: nā quæ singula non possunt, simul iuncta sufficiunt, vt dictum est supra in quarta regula. de quo latius in summa Innocētii super hac materia compilata.

COMMENT. CX.

NVlla fere est in toto hoc opere hac vtilior quæstio, nulla difficilior, nec quæ maiori & diligētiori declaratione indigeat. In ea vero explicanda breuis eammentarij sunt nobis meta negligendę, idque necessario; quoniam nisi ita fiat, obscurus remanebit hic locus, poteritq; quandoq; etiā mediocriter eruditos decipere, nisi cuncta singulatim declarētur declarabuntur autem, vt spero, multa facilitate.

Iam tota hac tractatio in duas potissimum partes est diuisa, in quarum prima docet, posse Inquisitores vnà cum ordinarijs reos torquere; in altera septem regulis ostendit quando torquere liceat, ibi: Quibus autem indicijs.

Olim Inquisitores non torquebant reos.

Et quantum ad primam partem attinet, olim in principio constitutę delegatę Inquisitionis, non videtur licuisse Inquisitoribus reos torquere ob periculum (vt credo) incurrendæ irregularitatis, sed tortura aduersus hęreticos, aut suspectos per indices laicos exercebaī, nā in cōstitutione Innocētij IIII. incipiente. Ad extirpanda. §. *teneatur prēterea. ita scriptū est:* Teneatur prterea Potestas seu Rector omnes hęreticos, quos captos habūerit, cogere citra mēbri diminutionē, & mortis periculū, tanquam vere latroues & homicidas animarū & fures sacramentorum Dei & fidei Christianæ errores suos expresse fateri, & accusare alios hæreticos, quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum, sicut coguntur fures & latrones rerum temporalium

accusare

accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt. hactenus ibi.

Car statuũ vt iudices si deri reos tor quean.

Ceterum cum hinc secreta sæpius in hac causa revelarentur, & non mediocria in fidem incommoda nascerentur, cõmodius postea & salubrius visum est statuere, vt cum totum hoc crimen mere ecclesiasticum esset, tota eius cognitio ac plena disceptatio ad Inquisitores pertineret: quę cũ fieri sæpe non possit sine quæstionibus, ideo cautũ est, vt Inquisitores & Episcapi possint reos huius criminis torquere; quod probant recentiora iura, quibus hic vtitur Eymericus; concessaq; insuper illis est facultas, vt si cõtingeret quandoque irregularitatem contrahere, mutuo secum possent dispensare, vt patet in rescripto Vrbani IIII. incipiente: Vt negotium. *relato ab Eymerico supra par. 2. atque hoc iure nunc vtimur, neq; modo vlla est controversia, an Inquisitores possint reos torquere.*

Num. 2.

a ¶ Quibus autem inidicijs & causis sufficientibus, &c. nõ possunt, &c. infallibiles regulæ assignari.] *Recte plane loquitur: quoniam quando et quibus dari debeat tortura, & ex quibus indicijs et causis indicium fere prudentię & arbitrio relinquitur, vt is pensata delictorum & personarum qualitate quæstiones adhibeat. Guido Suzaria tract. de indicijs & tortura num. 30. versi. qua & qualia. & Bart. in l. vlt. ff. de quæstio. Salicetus in l. vlt. C. de quæstio. Panormitanus in c. cum in contemplatione extra de regul. iuris. & alij.*

Arbitrio iudicis relinquitur an & quando reus sit torquendus;

Quia vero hæc res vsu frequens est, & cognitu necessaria, vt i hac parte indicibus fidei satisfaciamus obiter hæc spectantia in genere erunt à nobis afferenda, inde in specie ad indicia cũ auctore descẽdemus.

Priusquam reus torqueatur, quid servandum.

Primum ergo ad torturã non est accedendũ priusquam de delicto constiterit, seu in casu nostro de dicto, aut facto bareticali: tortura enim non tam adhibetur ad inuestigandum factũ quàm ad habẽdam veritatem ex ore ipsius mes delinquẽtis, cũ factum vel dictum, quod dicitur esse cõmissum, diffitetur. ita & recte Franciscus Brunus tract. de indicijs et tortura par. 2. q. 5. nu. 10. quem sequitur Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 64. versi. debet autẽ iudex. & ceteri cõmuniter. in hac autẽ causa de delicto cõstare dicitur adhoc vt tortura possit infligi, cũ adest semiplena probatio, vel sufficiens indiciũ ad torquendũ, iuxta id quod dixi supra in hac 3. parte super 3. modo terminãdi processũ fidei. §. quare in hac articula.

Quando nõ torquẽdum.

Rursus, si delictum aliter quàm per torturam probari potest, ad torturam accedere non debemus: quoniam regulariter non devenitur ad torturam nisi in defectum aliarum probationum. est enim tortura subsidium quoddam extremum ad inuenicndam veritatem: quamuis hodie de sanguinariorũ quorũdam iudicũ consuetudine, facile non expectatis alijs probationibus, ad torturam protinus accedatur, in quo grauissime erratur. Angelus. l. fi. num. 4. C. de quæstio. Bocrius decis. 163. incipien. An per torturam. num. 1. Marsilius in l. 1. in princip. num. 7. ff. de quæstio. vbi hanc fatetur esse communem opinionẽ, quam & ceteri Criminalistæ vno ore sequuntur, & Panormitanus in c. cum in contemplatione. q. 2. de regul. iuris.

In delictis

Ex hac vero proxime dicta doctrina cõsequitur,

A *in delictis manifestis torturam fere non habere locum, sed in occultis, cum occulta delicta sint difficilis probationis, ideoque facilius in occultis quæstio vsurpatur, quàm in manifestis. et hęc opinio communis etiam est, & vsu recepta. Igneus in l. 1. §. si trui. num. 75. ff. ad senatusc. Syllania. Bald. in l. nemo. C. de Episc. audient. quod sequitur, & multis modis atque exemplis illustrat Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura par. 2. q. 8. nu. 2. pro qua sententia facit textus in l. vlt. C. de quæstionibus, ibi:* Et ex his ea quæ occulta sunt, reuelari, *vnde cum crimen hęresis maiori ex parte sit occultum, cum in intellectu consistat, in eo frequenter tortura locum habebit, vt quid reus credat intelligatur; tametsi de eo constare dicatur quando adsunt exteriora indicia*

manifestis tortura raro habet locũ.

B *sufficientia ad torturam infligẽdam, vt paulo antea dicebamus.*

Indicia præcedant torturam.

Ad hæc priusquam ad torturam deueniamus, indicia præcedere oportet: quoniam regula communis est, nõ esse à tortura inchoãdũ. l. 1. ff. de quæstio. tradit Thomas de Piperata Bononiẽsis Bartolo vetustior, tract. de fama, nu. 58. Zasius consi. 19. nu. 31. lib. 1. Bologninus in additionibus ad tractatũ de tormentis Guidonis de Suzaria nu. 29. & hanc testatur communem esse sententiam Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 64. versi. dixi etiã. Itaq; tunc demũ ad tor-

C *turam est deueniendum, cum suspectus est reus, & cum multis argumentis vrgetur.*

Indicia ad torquẽdum probata esse debeut.

Iam indicia ex quibus reus torqueri potest, probata esse debent, vt vere tradit Marsilius in pract. crim. §. diligenter. & in l. 1. §. idem. ff. de quæstio. est-que communis etiam conclusio, vt testatur Ioannes de Ami. consi. 127. nu. 10. vbi vere addit, quodlibet indicium, siue adminiculũ per duos testes ad minus esse probandum. idem tenuit iam antea Bartolus in l. fin. nu. 7. ff. de quæst. & probat plenissime Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 22.

Iudicia sint legitima.

Itẽ indicia ex quibus reus torqueri possit, legitima esse debẽt, & à iure approbata, uel saltẽ communi

D *uoto à magnis Doctoribus recepta. nã ex alijs indicijs, inter quę leuia cõputãtur, nemo torqueri debet: sed hęc qualia sint, dicam paulopost cum Eymerico.*

Vbi ergo præcedentes regulæ fuerint obseruatę, ad torturã erit deueniendum, iuxta eum ordinem et ritũ, quẽ accuratissime præscripsit Eymericus 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi. super quo dixi multa, quę hanc quæstionem illustrant.

Gradus torturę.

Solent à nostris gradus torturę quinq; numerari, eo ordine quo infliguntur, quos omitto, quia cuiq; sunt obuy et patẽtes, traduntur q; singulatim à Paulo Grillãdo tract. de quæstio. q. 4. num. 11. & à Iulio Claro pract. crim. §. fin. q. 64. versi. nũc de gradib⁹.

E *& retulit etiam Locatus in opere iudiciali verbo, tortura. & alij.*

Qualia tormenta vsurpanda.

Qualia tormentorum genera vsurpari debeant, non est iure cautũ; ideoque arbitraria sunt, potestque index id tarmẽti genus imponere, qd sibi ad veritatem eruendam commodius videatur, iuxta qualitatem personæ & indiciorum; dummodo id caueat diligenter, ne insolita tormentorum genera adhibeas, sed ea tantum quæ vsu iudicantium prudenter recepta sunt, vt pulchre et uere more suo explicat Antonius Gomez to. 3. uaria. resolut. c. 13. num. 5. Fumis

seu (vt vulgus loquitur) chorda tormentum hodie vbiq; frequens est, à quo non est recedendum.

Varia tormẽta excogitata.

Non tamen defuerunt qui plura excogitauerint tormentorum genera, vt Marsilius in repetit. l. 1. ff. de quæstio. in princip. vbi quatuordecim species tormentorum enumerat, additq; se alia inuenisse, vt somni sub tractionem: quem laudat Paulus Grillandus tract. de quæst. q. 2. quorum multos torquẽdi modos commemorat Lotarius in opere indiciali verbo, tortura. nu. 38. ceterum, vt ingenue dicã quod sentio; hæc tractatio de nouis tormentis excogitandis carnificum est potius & crudelium, quàm iure consultorum et theologorum; idcoque consulto exiſtimo omittendam.

Torqre reos non tres laudabilis.

Laudo equidem consuetudinem torquendi reos, maxime his temporibus, quibus facinorosi vix vllis cruciatibus delicta cõmissa fatentur. immo sæpe multi, quorum insignis est audacia & impudentia, vltro delinquunt cum spe superandi tormenta, quæ per maleficia euitant, vt dicam cũ Eymerico supra super 3. modo processum fidei terminandi. §. aliqui sunt etiã maleficiati. at vehementer reprehendo sanguinarios iudices, qui vt vanam & inanem, nescio quam gloriã aucupentur, noua genera tormentorum contra ius & fas miſellis reis imponunt, ita vt præ sanitie nec deficiant in tortura rei, aut membra rumpantur, ita vt in perpetuum reddantur inutiles. id quod grauiter etiam reprehendit Antonius Gomez to. 3. varia. resolutio. c. 13. nu. 5. Vtitatus ergo modus nec periculosus in tormentis retineatur, & Christiani iudices habeant illa Iurisconsulti verba ante oculos in l. quæstionis modum. ff. de quæstio. videlicet: Itaq; quæstionem habere oportet, vt seruus saluus sit vel innocentiæ, vel supplicio. quod recte quoq; admonuit Panormitanus in c. cũ in contemplatione. q. 3. nu. 4. extra de regul. iuris.

In crimine hæresis omnes priuilegiati torquẽtur & quare.

His constitutis, quæ in genere ad indicia & tormenta spectant; nunc ad personas quæ torqueri possunt, accedamus: & quamuis in alijs causis & delictis quædam sint exceptæ personæ, veluti doctores, milites, decuriones, nobiles, harumq; filij, item impuberes, id est, minores quatuordecim annis, item senes, & si qui sunt similes. l. milites l. diuo Marco. l. decuriones. C. de decurio. l. 3. §. pœna militum. ff. de re milit. vbi copiosè Doctores. quod omissis ceteris tradunt eleganter Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. num. 3. & seq. & Ioannes Rajas in singularibus fidei, singula. 209. in fin. Torqueri non possunt.

In hoc tamen hæreseos grauissimo et horrendo crimine, nulli priuilegium, aliquam personam tuetur, sed omnes torqueri possunt. l. 4. C. ad l. Iuliam maiestat. l. etsi excepta. C de malef. & mathe. Angelus tract. de malefi. verbo, fama publica. Conarruuias lib. 2. varia. resolut. cap. 9. nu. 4. Paulus Grillandus tract. de quæstion. & tortura, q. 6. circa finẽ. Antonius Gomez & Ioannes Rajas locis præcitatis. Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 44. et seq. est ratio potissima est fauor fidei. interest enim plurimũ reipub. hæresis detegi crimen, vt coerceatur, ne dũ latitat, inficiat & corrũpat fideles. Rursus etiam, quoniã si præfatæ priuilegiatæ personæ ob crimẽ læsæ maiestatis humanæ torquẽtur, vt probãt proximè citate leges, multo magis torqueri debent ob hæresim, cũ longè sit grauius diuinam quàm humanam offendere maiestatem. c. vergentis. de hæret.

Religiosi minus torquendi.

De clericis, monachis, & ceteris religiosis personis idem iudicium est. quemadmodum meminerimus, & ob periculum excõmunicationis, si grauius torquerẽtur & laderentur, et ob dignitatem ipsam, qua decorantur leuius & mitius torqueri debere, nisi delicti enormitas, & indiciarum grauitas acriorem torturam infligendam suaderent.

Clerici à quo torquendi.

Illud addit Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 30. clericos non debere torqueri à tortore laico; nisi forte clericus non possint inueniri, qui id facere velint, aut sciant. et hæc sententia multum mihi probatur si seruari commode posset. Verumtamen vsitatũ est iã & communiter receptum, vt à ministris laicis clerici torqueantur.

Sed quantum pertinet ad hunc locũ de torquẽdis clericis, eum pulchre & copiosè persequitur Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 117. quem omnino videas, vt in hac re cautius agas.

Quæ personæ hoc crimine nõ torquentur.

Quod autem paulo antea dictum est de personis torqueri prohibitis, quas in hoc crimine torqueri posse ostendimus, verum est, cũ torqueri prohibẽtur ob dignitatem, vel priuilegium: secus si ob ætatẽ, senectutem, vel partus periculum sint torqueri prohibitæ; quoniam tunc nec in hoc crimine, nec in alijs exceptis torquebuntur, vt optime docet Antonius Gomez to. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 3. circa hos tamen quid exerceri possit, tradidi supra in hac 3. parte super 3. modo processum fidei terminandi. §. scio quæstum. cum aliquot seq.

Minores vero 25. annis ob hæresis suspitionẽ torqueri posse explorati iuris est, vt tradit etiã Simancas de catho. inst. tit. 65. nu. 45. minor antẽ 14. annis torqueri non potest, sed terreri, & ferula cædi, vt dixi in præcitato commentario.

In quibusuis regnis etiam Aragoniæ, tortura locũ habet in causa hæresis.

Postremo, quod de personis quibuscunq; torquendis diximus in hoc crimine, idem etiam locum habet in quibuscunque locis, in quibus vel ob antiquã consuetudinem, vel ob leges municipales nullus ob delicta torqueri solet, vt in Augusto & semper catholico Aragonum regno, vnde mihi generis origo est, in quo nõ potest per iudicẽ in delictis imponi tortura, vt agnouit etiã Antonius Gomez to. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 1 nam fauore fidei etiã in hoc regno quicunq; etiã priuilegiati ob suspiciones hæresis torquebuntur, neq; enim tãtum debet cuiuscunq; loci præualere immunitas; vt ea in fidei præiudicium quãdoque conuertatur.

His ita constitutis, quæ sunt velut fundamenta futuræ disputationis, nunc ad indicia & causas, ex quibus ad torturam deueniri possit, vnà cum Eymerico accedamus.

Num. 2.

b ¶ Prima regula est, Quòd si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus vacillans, &c.] *Hæc prima regula, quòd per variationem delinquentis sumatur indicium ad torturam, pugnare videtur cum regula septima eiusdem quæstionis, in qua dicit auctor propter vnum indicium neminem esse torquendum. variatio autem unum est indicium. Rursus, ob indicia à crimine remota nullus videtur torquẽdus, variatio autem indicium videtur à crimine*

An variatio sit indicium sufficiens ad torturam.

satis

satio remotum quare dicendum videtur variationē, seu vacillationem delinquentis non facere indicium ad torturam, & hanc sententiam vocat communem Carrerius in pract. crim. nu. 119. versi. quintum indicium est. vbi asserit solam variationē, aut mendaciū, aut pallorem, situbationem, trepidationem, & id genus alia, quę coram iudice fiunt, non facere indicium ad torturam, sed quandam suspicionem, cum hoc sit remotū indicium. idē tenet Marsilius in pract. crim. §. diligenter. idem consil. 51. Grammaticus decis. 34. incipien. In præsenti. *Ioannes de Ami. consil. 134. & alij quos ibi Carrerius refert.*

A

Qui dixerit variationem sufficere ad torturam.

Verum è diuerso variationem esse sufficiens indicium ad torturā, proficetur hoc loco Eymericus, idē docuit supra in hac 3. par. tit. de cautelis Inquisitorum contra hæreticorum cauillationes, cautela 6. nu. 104. eandem sententiam tenent Gondissaluus tract. de hæres. q. 13. n. 6. Guido de Suzaria tract. de indicijs & tortura, versi. qua & qualta. nu. 33. Franciscus Brunus tract. de indicijs par. 1. q. 3. n. 30. Marcus Antonius Blācus tract. de iudicijs n. 220. et alij qui hoc sequuntur. & hanc dicunt fuisse sententiam Baldi in l. multum interest. & Bartoli in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæst. tametsi quidam dubitent, an Bar. ita senserit, nec ne.

B

Quæ concurrere debeant vt reus pp variationem torqueatur.

Ex his videtur valde difficile definire, quid sit in tanta controuersia inter tot viros graues statuendū. ne quid tamen parum explicatum, aut indecisum relinquatur in hac frequēti & quotidiana tractatione, ita mihi videtur sentiendum: Quotiescunque res, de qua agitur cum reo, talis est, circa quam exiguo temporis spatio oblivio cadere non facile præsumitur (quod arbitrio iudicātis relinquitur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiosus, si vel in eadem cōfessione, vel in diuersis vacillet et variet. torqueri ob id poterit.

C

Sed in hoc articulo vltra variationem, sequentia videntur debere concurrere. Primum, q variatio, vacillatio, seu mendacium committatur circa substātialia delicti, de quo quæritur. ita tradit valde singulariter, & indicio nostro vere, Paris de Puteo in tract. syndicatus verbo, tortura. lo primo. versi. viso de indicijs. quem sequitur Carrerius in pract. crimi. nu. 119. & 120. vbi addit solam variationem nō facere indicium. nisi & alia concurrant, de quo paulo post dicam. Hos refert Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. versi. mendacium. & hanc sententiam prudentissime indicat hoc ipso loco Eymericus, dum ait: Negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionādus est. *quare variatio circa extrinsecas quasdam & remotas delicti circunstantias nullo modo est sufficiens indicium, seu causa ad infligendam torturam.*

D

Rursus, præter variationem & mendacij, necesse est quòd alia signa delicti commissi à vacillante inceruniant, vt quia, verbi gratia, reus aliàs suspectus est de hæresi, vel infamatus, quòd id crimen cōmiserit, de quo interrogatus vacillat. ita Iulius Clarus præcitato loco. & Simancas de cathol. institut. tit. 65. num. 33.

E

Et hanc sententiam ita explicatam appellat communem Plotus in repetit. l. si quando. num. 886. & ita est intelligendus hoc loco Eymericus: quod in hoc crimine semper contingit, cum nemo in carcerem cōijciatur, nisi magna de delicta commisso præcesserint indicia. Si quis ergo huius criminis reus, dum legitime interrogatur, vacillet, peieret, mētiatur, vt prædiximus, ob id ad torturam rapi poterit.

Causæ cur reus sæpe vacillat.

Quam ob rem sola variatio, aut situbatio, aut pallor, nisi & quæ tradidimus, concurrant, nullo modo sufficiunt ad torturam; nam verecundia, timor, periculi magnitudo, rei nouitas, indicum auctoritas, ira, dolor, recordatio futurę infamiæ, & cęterę animi perturbationes, ita sæpe rationem impediunt & perturbant, vt sæpe etiam sapientissimi & prudentissimi viri aliena loquantur. quam ob rem diligenter est perscrutandum, an & quando deceat ex hoc indicio ad torturam infligendam accedere. hominibus sanioris, quibus familiare est vti fraudibus ad occultandam veritatem, facilius ob variationem infligenda tortura erit.

Num. 3. Fama & vnus testis simul sufficiunt ad torturam.

c ¶ Secunda regula est, Quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus, &c.] *Hæc regula secunda ullam habet dubitationem; nam si fama sola quandoque, & vnus solus testis aliquando faciunt indicium ad torturā, vt in septima regula dicemus, plane ambo simul iuncta plenissimū faciunt indicium. & quod hic docet Eymericus, probas satis aperte textus in c. præterea. de testibus. glossa in l. 3. verbo, cōiuctus. C. ad legē Iuliam maiestat. vbi Cynus. Bartolus, Albericus, Baldus, Salicetus & Doctores communiter. textus in l. de minore. §. tormenta. vbi glossa, Bartolus & cōmuniter Doctores. ff. de quæstio. probat plene & efficaciter Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. nu. 7. & 10. & Carrerius in pract. crim. nu. 110. & 111. & alij quoc in re facili omitto: erga si quis, verbi gratia, hæresec Lutheranorum secutus, imagines Sanctorum visus fuerit ab vnico teste conculcasse, fregisse, aut deleuisse, simulque orta fuerit fama de hoc delicto contra eum, isque coram iudicibus fideiuegec, procul dubio ex dictis illius testis & fama, rapi poterit ad quæstionem. ac talis quidem est boc loco Eymerici doctrina, quæ cōmunis est, & certissima, & tutissima.*

Num. 3.

a ¶ Et hoc valet in ciuilibus; in criminalibus autem quamquam vnus testis semiplenā probationem non faciat, &c.] *Sententia Eymerici hoc loco est, in ciuilibus causis vnum testem omni exceptione maiorem facere semiplenam probationem; in criminalibus autem non facere nisi solum indicium.*

Vnus testis idoneus sufficiens criminalibus semiplene probat.

Ceterum nō video quomodo eum hic tueri possim, nam communis opinio est, vnum testem fidedignum & omni exceptione maiorem deponentem de facto, seu delicto per visum, vel alium sensum corporeum, ita vt concludat, etiā in criminalibus semiplene probare. glossa in l. admonendi. ff. de iureiurando. verbo, exacto. & ibi Bart. nu. 36. & communiter Doctores, & præcipue Iason in 2. lectura num. 92. glossa in l. in bonæ fidei C. de rebus credit. verbo, decidi oportet. circa medium. & ibidem Baldus & communiter Doctores. glossa in l. 3. C. ad legem Iuliam maiestat. verbo, conuictus. & ibi cōmuniter Doctores. quod refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 12. num. 1. circa finem. idem testatur Zabarella consi. 9. incipien. In facto dominæ Bayetæ. *num. 7. & alij.*

Vnus teſtis idoneus ſufficit ad torquẽdum.

Atque ex his amplius infertur vnum teſtem tantum, & talem, qualem nunc deſcripſimus, facere etiam ſufficiens indicium ad ſarturam, vt paulopoſt etiam indicabo in ſeptima regula.

Cũ vero hoc loco in fine huius regulæ Eymericus dicit, vnum teſtem tantum facere competẽs indiciũ, intelligendum eſt ex ſententia eius, ad inquirendum, non ad torquendum: ne ſibi ſis contrarius, cum in regula ſeptima dicat, vnum teſtem tantũ non ſufficere ad torquendum: nam communis regula eſt, vnicũ teſtem ad inquirendũ ſufficere, vt teſtatur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. verſi. vnus teſtis. ſed hæc amplius in ſequentibus ſuis locis explicabo.

Num. 4. c ¶ Tertia regula eſt, Quòd ſi quis reperitur de hæreſi diffamatus, & cũ hoc probatus, &c.] *Hæc etiam regula eſt apertiſſima & veriſſima, videlicet, famam de delicto commiſſo contra aliquem artam, iunctam cum alijs grauibus indicijs ſufficere vt quis torqueatur. verbi gratia, publica fama eſt legitime per duos teſtes probata, Eucerũ male ſentire de Euchariſtiæ ſacramento, & hanc famam comitantur alia indicia legitime etiam probata, exempli gratia, Eucerum raro intereſſe Miſſæ ſacrificio, quo tẽpore de Eccleſiæ præcepto iubetur intereſſe; aut per vnũ teſtem conuincitur in vniuerſum male ſentire de Eccleſiæ ſacramentis: profecto hoc caſu torqueri poterit. & ratio huius regulæ eſt, quia fama alijs admiculis corroborata, ſufficiens eſt indicium ad torturam. Gratus conſi. 57. nu. 8. lib. 2. & hanc ſententiã teſtatur eſſe communem Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. quæſt. 21. verſi. fama ſola. & Carrerius in pract. crimi. verſic. ſecundum indicium. num. 111. vbi plures affert huius ſentẽtiæ aſſertores, quos gratia breuitatis omitto.*

Fama cũ alijs grauibus indicijs ſufficit ad torquẽdum.

Num. 4. Abbatis antiqui ſentẽtia de non torquendis clericis niſi fuerint infamati.

f ¶ Et dicit clericos nõ torquẽdos niſi infames.] *Ex dicto Abbatis antiqui, cuius hoc loca meminit Eymericus, colligimus, qualis ſit huius loci ſententia. Abbas enim antiquus in cap. grauis. de depoſito, vt refert ibidem Panormitanus num. 6. verſic. nota vltima. dicebat ſe nunquam reperiſſe, quòd clericus poſſit torqueri niſi ſit infamatus, quamuis alia concurrant indicia. & hæc ſententia communi multorum inſignium iuriſconſultorum voto recepta eſt, quos refert & ſequitur Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 117. idem in regula 125. incipiente:* Confeſſus de crimine. *in tertia ſublimitatione. quod ipſum probat latiſſime Carrerius in practi. crimi. num. 161.*

Et quamquam hæc ſententia benigna ſit, & pluri mũ clericis faueat; nihilominus verior videtur aduerſa opinio, quam ſequitur Panormitanus in dicto cap. grauis. de depoſito. num. 6. & Alciatus in cap. 1. de officio ord. nu. 43. & Simancas de catho. inſtit. 65. num 48.

Clericus in hoc crimine etiam nõ infamatus torquendus.

Et tametſi plurimi priorem illam ſententiam ſequantur; ea tamen nulla certa ratione nituntur, nec in re probatur, vt aptime monuit Panormitanus præcitato loco, hæc vero poſterior rationibus non vulgaribus nititur, quas Simancas paulo ante relatus cõmemorat: quibus adde iniquũ videri & valde à ratione remotum, ſi in cauſa fidei iuſtiſſimis & euidentibus indicijs concurrentibus non poſſet torqueri clericus, niſi & infamia laboraret. quare torquebitur

A *ille quidem ſicut & ceteri laici ex legitimis indicijs præcedentibus; mitius tamen & rarius, vt ſupra diximus. §. de clericis. cetera ad hanc regulã ſpectantia amplius in ſequentibus declarabuntur.*

Num. 5. g ¶ Quarta regula eſt, Quòd ſi quis reperitur ſuper crimine hæreſis habere cõtra ſe vnum teſtem de ſcientia, &c.] *Hæc regula etiam eſt certiſſima et plusquam manifeſta: quoniam cõis opinio eſt, vt in ſecunda regula diximus, vnum teſtem etiam in criminibus facere ſemiplenam probationem, & per conſequens facit indicium ſufficiens ad torturam: quare multo magis indicium faciet, ſi cum teſte concurrãt alia indicia vehementia aut violẽta. quod exigit hoc*

Vnus teſtis cum grauib⁹ indicijs ſufficiunt ad torturam.

B *loco Eymericus, non quòd aliter res tranſigi non poſſit, ſed quia auctor ſecuriora docet.*

Itaque vnus ſolus teſtis de viſu ſiue ſcientia, vt quia verbi gratia, audiuit Lutherũ dicentem, non eſſe purgatorium, aut vidit Lutherũ imagines ſanctorum delentem, & ſimilia, ſi ſit fide dignus ſeu omni exceptione maior, cui nihil opponi poſſit, quãuis nulla alia indicia concurrant ſiue vehemẽtia ſiue leuia, ſufficiens indicium facit ad torturam. Romanus cõſ. 432. incipien. Quædam mulier. *num. 4. Clarus in pract. crim. q. 21. verſi. vnus teſtis. & hanc ſententiam vocat communem Antonius Gomez tom. 3. varia. reſol. cap. 13. nu. 7. tenet etiã Carrerius in pract.*

Vnus teſtis fide dignus ſufficit ad torturam.

C *crim. nu. 110. verſi. primo maius indiciũ. quibus omnino cenſeo ſubſcribendum.*

Non dubito tamen poſſe quandoque iudices à tortura abſtinere, etiamſi adſit vnius fidelis teſtis dictũ, quando reus eius eſt qualitatis & probitatis, vt facile delictum præſumi non poſſit: tunc enim tutius erit obſeruare ea, quæ poſtulat Eymericus in hac regula, quæ veriſſima ſunt & ſecuriſſima.

Num. 6. Quæ ſint leuia indicia, quæ grauia, & quæ violẽta.

h ¶ Quinta regula eſt, Quòd ſi quis reperitur contra ſe habere plura indicia, &c.] *Marcus Antonius Blancus tracta. de indicijs. nume. 10. loquens de vario genere indiciorum, ita habet:* Diſtinctio autem indiciorum leuium, & indiciorum

D grauium cognoſcitur hoc modo: nam ſi frequenter & facile hoc ab illo contingit abeſſe, tunc eſt leue indicium: ſi autem frequenter & facile contingit adeſſe, tunc eſt graue indicium. *hæc ille. his conſentit quod diximus ſupra par. 2. ſuper q. 55. vbi habes pleniſſime explicatum quidquid attinet ad cognoſcenda indicia, ſuſpiciones ſeu præſumptiones leues, vehementes, & violentas: quibus adde Locatum in apere iudiciali verbo, ſuſpicio. nu. 9. & multis ſequentibus.*

Et de culpis vnde oriantur violenta indicia de hæreſi, habes locum inſignem in concilio Narbonenſi cap. 29. quod retuli ſupra parte 2. ſuper quæſt. 50. §.

E *factis autem.*

Ex indicijs vehemẽtibus aut violentis torqueri poteſt reus.

Cognitis ergo culpis, factis, ſeu dictis, vnde indicia vehementia, aut violenta contra aliquem de hæreſi oriantur. facillimum erit percipere, quod hoc loco tradis Eymericus, cuius doctrina talis eſt: ex vehementibus, aut violentis indicijs torqueri aliquis poteſt, abſque infamia, vel teſtibus.

Hæc ſententia veriſſima eſt, & communis, quam probat Bartoli doctrina in l. ſi. ff. de quæſt. nu. 6. quẽ ſequitur Marcus Antonius Blancus in tract. de indic. in 6. præmiſſo num. 39. cum multis ſequentibus.

& nu.

& nu. 178. & ceteri communiter Criminalistę. nam si unum tantum indicium vehemens, seu violentum, propinquum tamen & cum crimine coniunctum sufficiens facit indicium ad torturam, vt plene probabo in vltima regula, & tradunt practicati, multo magis facient duo vel plura simul iuncta, & de hac re nulla est dubitatio.

Si quis ergo scienter præstitisse auxilium, consilium vel fauorē hæreticis conuincatur: item probetur, eundem citatos pro hæresi informasse qualiter debeāt tacere veritatē, aut dicere mendacium: quoniam hinc vehementia indicia oriuntur, cum hęc operātem reddant de hæresi vehementer suspectum, iuxta veram Eymerici doctrinam part. 2. quæst. 56. num. 3. & 4. torqueri poterit.

Et iuxta hāc sententiā, multo magis poterit is torqueri, aduersus quem violenta indicia sunt probata.

Casus autē ex quibus oriūtur indicia seu præsumptiones violentæ numerati supra in hac 3. parte nu. 109. super tit. de signis & indicijs, quibus diuersarū sectarum hæretici cognosci possint. §. illa facta.

Ex lenibus autem indicijs quemadmodum nemo capiendus est in hoc crimine, nec in carcerem mittendus, iuxta veriorem sententiam, vt alibi ostēdimus; ita nemo est torquendus.

Num. 7. i ¶ Sexta regula est: Quòd si quis reperiatur de aliqua hæresi diffamatus, &c.] Hęc regula apertissimè consequitur ex traditis in superioribus: nam si infamia sola quādoque sufficit ad torquendum, vt dicemus, & solus vnus testis, & solum vnum indicium propinquum vehemens, multo magis sufficient hęc omnia simul iuncta, quod patebit amplius ex his quę proxime dicemus.

Ex multis indicijs torquēdus reus.

Num. 8. k ¶ Septima regula est, propter infamiam tantū, &c.] Hęc postrema regula ceteris lucem affert: nam in ea declarat qualiter superiora sint intelligenda. verum quę proponūtur in ea valde disputabilia sunt, in primis vero vtilia, & vsu frequentia: & ppea singulatim cuncta explicabo, ne quis obscuritati, aut dubitationi locus in hac tractatione relictus esse videat.

Ex sola fama nemo torquendus.

Primū ergo dicit, Propter solam infamiam neminem esse in hoc crimine torquendum. Quæ sententia & vera, & cōis est: nam sola fama, seu infamia in criminalibus nō facit indicium ad torturam. Bartolus in l. milites. C. de quæstio. Antonius de Butrio & communiter Doctores in c. veniens. el primo. de testibus. Ioannes And. in additio. ad Speculat. tit. de probatio. §. videndum. ad nu. 19. verbo. sciāt. Angelus tract. de malef. verbo, quod fama publica. nu. 41. Panormitan. cap. 1. nu. vlti. de purgatio. cano. & hanc opinionem vocat communem Marsilius singula. 97. incipien. Fama sola. & Iason in repetitio. l. admonendi. nu. 251. ff. de iureiuran. & ceteri quos refert Petrus Dueñas in regula. 300. incipien. Fama in criminalibus. fallentia. 4.

Ob solam famam quādoque quis torquēdus.

Verum hæc communis opinio quandoque fallit: nam primo sola fama, seu infamia sufficere dicitur ad torturā, quando est vehemens. ita expresse cōcludit Bartolus in consil. 191. incipien. Domino paci. quod sequitur Baldus in c. 1. §. iniuria. de pace iuramento firmanda, in vsibus feudo. Felyn. in c. veniēs. 1. de testibus. nu. 15. Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. nu. 19. idem consi. 3. nu. 6. & consi. 49. n. 65. & singul. 97. & 205. Thomas Grammaticus decis. 34. incipien. In præsenti. nume. 52. & alij plurimi, quos refert & sequitur Petrus Dueñas in regula 301. incipien. Fama in criminalibus. in prima limitatione. & hęc sententia sępe locum habere poterit, vt ex tradentis patebit.

Fama vehemēs, quæ dicatur.

Sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ dicatur fama vehemēt. & Marsilius in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. & Grammaticus in dicta decis. 34. nu. 55. ex Baldo dicunt arbitrio iudicantium relinquendū esse, quādo dicatur fama vehemens: quod nos libenter amplectimur; verum declarandum putamus in gratiam lectoris, ne quis temere arbitratu suo famam vehementem esse facile pronuntiet.

Ergo si à fidedignis personis orta sit, si frequēs sit, si ob id quis vicinia, amicosue, aut viros probos, & plures scādalizauit, & alijs quibusdam modis, quos retuli supra in hac 3. par. super 2. modo processum fidei terminandi. §. sed quæret quispiam. malam de se opinionem seminauit; is vehementer diffamatus censendus erit, & ob id torqueri fortassis iustè poterit.

Ad hęc, sola fama indicij sufficiens præstabit ad torturam. cum reus, de quo mala fama inualuit, aliàs erat malę opinionis & famę, malæ vitæ, & malis moribus præditus. Gaudinus tract. de malefi. in rubri. à quo vel à quibus possit fama incipere. nu. 12. Angelinus Arimenensis apud Angelum. tract. de malefi. verbo. 9 fama publica. nu 44. quos refert & sequitur Petrus Dueñas in dicta regula 301. incipien. Fama in criminalibus. in 3. limitatione. quibus in hoc crimine propterea libētius censeo subscribendū; quoniam qui depranatis sunt moribus præditi, facilius in errores & hæreses labuntur, quàm alij, & præsertim in eas, quæ oriuntur ab eo vitio, quo sunt irretiti: nam intemperatissimi, & ad venerem multum proclines facilius inducuntur ad credēdum simplicem fornicationem non esse peccatum. vnde aduersus tales ob solam infamiam, legitime tamen probatam, poterit Inquisitor ad torturam accedere.

Fama cū fuga sufficit ad torturam.

Præterea, quando simul cū fama adesset fuga delinquētis, is torqueri posset. authen. de exhiben. reis. §. si vero. authen. de sanctissimis Epis. §. si quis autē. Bartolus in l. fin. ff. de quæstio. Gratus consi. 48. n. 8. volum. 2. Ioannes Imola, & ibi Felyn. nu. 6. in c. nullus. de præsumptio. immo Antonius Gomez. tom. 3. variar. resolu. cap. 13. nu 10. versi. quartum indicium. addit, solam fugam post delictum commissum sufficiens indicium esse ad torturam, quod qualiter intelligi debeat, pulchrè docet Carrerius in practi. crimi. nu. 112. versi tertium indicium.

Fama cū dicto vnius sufficit ad torturam.

Item, fama cum dicto crucesignati seu familiaris sancti officij, seu cuiuslibet alterius catholici contra aliquē, sufficiens facit iudicium ad torturam. Bartol. consi. 191. incipien. Domino paci. Paris de Puteo in tract. syndicatus. verbo, an fama nu. 3. & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs, nu. 315. & alij. Quod & verum est, quamuis hoc non præstet sola fama, cum dictum vnius (quem syndicum sine specialem vocant practicati) quasi sedis superaddatur.

Fama à fide dignis orta sufficit ad torturam.

Iam sola fama dicitur facere plenum indicium ad torturam, cum originem habuit ab honestis personis & fide dignis. Marsilius in dicta l. de minore. §. plurimum, num. 30. ff. de quæstio. Salycetus in l. ea quidem.

dem.C.de accusatio. Franciscus Aretinus in dicta c. veniens.nu.36.de testibus. Paulus Parisius consil. 153.incipien. In causa ista.nu.12.volu.4.facit textus in c. cum ia inuentute. de purgatio. cano. hoc ipsum profitetur expressius Hippolytus Marsilius cõsil.3.incipien. Sæpe ac sæpius decreui.nu.5.& ratio esse potest, quoniam persona honesta & integra, a quibus fama duxit initium (iuxta ea quæ in superioribus tradidimus) vehementem famam faciunt; ex vehementi autem fama torqueri reus potest, vt ostẽdimus paulo ante. §. verum hęc.

Fama orta si mul cõ delicto an sufficiat ad tortu ram.

Denique sola fama indicium faceret ad torturam quando orta esset contra aliquem à personis fide dignis, cum primum delictum est cõmissum; verbi gratia, si cum combusta est Ecclesia, aut Sãctorum imagines deletæ & fractæ, aut violata Sacramenta, protinus nec temere, nec ab stultis oritur fama, Bucerũ id fecisse; tunc is & capi poterit & torqueri: quoniam fama statim cum commisso crimine orta, crimini iacsse videtur. ita Gandinus tract. de maleficys tit. de quæst. & tormentis, num.39. versi. sed de vno quæro. quem refert & sequitur Franciscus Casonus tract.8. de indicijs ex dicto in delictο, seu post delictum, cap.2.num.2. & alij.

Verum plurimum in hoc casu pendendum existimo à quibus fuerit orta fama; item an verisimiliter is qui infamatus est, id delictum committere potuerit: nam vt in eodem exempla persistamus, si Bucerus male putabatur prius de sacris imaginibus sentire, si raro visus est eis caput aperire aut reuerentiam exhibere, forte torqueri poterit. itaque ne quid durius dicam, tunc crederem ex fama orta cõtra aliquem, quamprimum fuit delictum cõmissum, ad torturam posse deueniri, quando alia concurrerent adminicula, alięq; coniecturę verisimiles præcessissent: quod arbitrio prudẽtis iudicis arbitror relinquẽdũ.

Num. 8. Vnus testis sufficit ad torturam.

l ¶ Aut unicum testem de scientia tantũ.] Ex his quę diximus supra super secunda, & quarta regula sit perspicuum, vnicum tantũ testem omni exceptione maiorem, ideſt, talem cui nihil opponi possit, facere sufficiẽs indicium ad torturam, tum quia etiam in criminalibus facit semiplenã probationem; tum quia qui dicto vnius testis vrgetur, graviter est de crimine infamatus apud iudicem competentem: & propterea absque vllo erroris periculo torqueri potest. & hęc est cõmunis opinio, vt ait Ruinus consi.147. lib.5.quam tenẽt alij, quos refert & sequitur Iulius Clarus in pract.crimi.q.21.versi.vnus testis. Eymericus vero, vt tutiora traderet, non sufficere vnũ testem dixit. & eius dictum verissimum est, quãdo testis non esset omni exceptione maior: tunc enim non faceret indicium ad torturam, nisi alia concurrerent indicia, & adminicula.

Num. 8. An ex vno indicio vehementi, aut violẽto quis torqueri possit.

m ¶ Aut indicium vehemens, vel uiolentum tantum.] Grauis est difficultas, An propter vnum indicium tantum vehemens, aut violentum aliquis torqueri possit. hanc quæstionem mouet Bartolus in l.fin.ff.de quæstio.nume.6.quam prosequitur copiose Marcus Antonius Blancus tract.de indicijs nu.39. versi.sexto præmitto.

In hoc dubio non desunt qui dicant arbitrio iudicis esse relinquendũ, an sufficiat vnum indicium, vel cõtra plura exigantur ad torquendum: leges enim loquentes de indicijs idoneis & sufficientibus ad torturam, omnes fere loquuntur in plurali, vt in l.1. in principio, & in l.vnius.§.1. & in l.vlti. ff. de quæst. vbi plura indicia postulari videntur. Aliquę tamen glossę sunt, quę videntur sentire vnum tantum indicium sufficere, vt l.l.si quis. C.ad leg. Iuliã maiestat. & in l.vlt.ff.de quæst. vbi glossa verbo „sufficionibus. de suspicione loquitur in singulari. quę omnia latius prosequitur Salycetus in l.vlt.C.de quæst.nu.7. versi. quæro, an sufficiat vnum indicium.

Verum omissis in hoc articulo prolixis multorum altercationibus, breuiter & resolutiue dico, q; si indicium est leue, & remotum à delicto; tunc non sufficit ad torturam absque alijs adminiculis suffragantibus, et ad crimen ipsum propius accedẽtibus, iuxta doctrinam cõem traditam à nobis in præcedentibus: quare sola fama, quia indiciũ est à crimine remotum, regulariter non sufficit ad torturam. de ceteris indicijs & præsumptionibus leuibus idem est iudicium.

Si vero indicium est propinquũ, vrgens, vehemẽs, & (vt cum Eymerico loquar) violentum; tunc vnicũ sufficit ad torturã, vt vnus bonus testis de visu, vel confessia extra iudiciũ, vel res furto sublata apud alĩ quem reperta. ita Bartolus in dicta l.fin. nu.6.ff.de quæstio. Salycet. in l.fi.C.de quæstio. & Marcus Antonius Blãcus tract.de indicijs, nu.45. vbi dicit hãc esse cõem opinionem, à qua in praxi non est recedendum: quoniam hęc indicia licet singularia sint, cum tamen negotium ipsum seu delictum comitentur, & rara ab eo cõtingat abesse, absque dubio sufficiens ad torturam. hanc opinionem satis confirmant Iulius Clarus in pract.crimi.§.fin.q.21. versi. vnus testis. & Antonius Gomez tom.3. varia.resolut. cap.13. nu.7. & 8. & ceteri criminalistæ.

Ac postremo de varijs indiciorum generibus, & an ex illis quis possit ad pœnam ordinariam condemnari, videto Boerium decis.164.incipien. Alia insuper orta fuit quæstio.

Quare si hæretici cõbusti ossa vel vestes religiosę cultę apud aliquẽ reperiantur, cũ hoc sit vehemẽs hęresis latentis indiciũ, is torqueri poterit, vt intelligatur, quid credat de Ecclesia hæreticos puniente.

Idem dicas de illis, qui scienter recipiunt litteras, vel munera ab hæreticis missa, nulla causa apparẽte, qua excusari possint. huc referas illa opera, quę reddunt operantes violenter suspectos: vt se circumcidere, hæreticos adorare, dæmones obsecrando inuocare, & similia, de quibus plerisq; locis egimus: sub hac.n. indicia etiam singularia torqueri poterunt. quicũque dixerint se nõ fecisse malo animo; aut non habere errorẽ in intellectu, cum non sit verisimile hac tam horrenda à quoquam patrari absque mentis errore. Simancas de catho.instit.tit.65.nu.52.ex sentẽtia Albertini tract.de agnos.asserts.q.36.in fine.

Ac de varijs quidem indiciorum generibus, quæ d hunc locum spectant, multis locis egimus, nempe aarte 2.super quæst.53. §.iam vt nihil. & super q.95.eiusdem 2.partis.item parte 3.nu.109.tit.de signis & indicijs, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint. §.illa facta.adde. Locatũ in opere iudiciali. verbo indicium.

n ¶ Aut propter indicia vehementia, aut violenta tantum.] Hęc verba erant in omnibus codicibus Num. 8.

tam

Locus animaduersus.

tam impressis quàm manuscriptis, ea tamen omnino duximus omittenda, cum ex diametro pugnent cum traditis in quinta regula præcedenti, vbi scripsit auctor, ob plura indicia vehemẽtia, aut violenta aliquẽ torqueri posse. nec vllo modo crederem hæc scripsisse auctorem. sed ab imperito quapiam librario temere, & aliud cogitante, dum scriberet, addita fuisse. ex sequentia apertissime indicant hæc non esse auctoris verba, cum protinus adiungat, duo aut plura ex his indicia ad torturam sufficere.

APPENDIX SEV COROLLARIVM ad septem Eymerici regulas de causis torquendorum reorum.

Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam.

DIxi hactenus summatim quidquid pertinebat ad declarandas septem propositas ab Eymerico regulas. sed quoniam ex alijs causis & indicijs amplius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri possunt; ideo breuiter eas quoque adiungemus.

Ergo præter memorata indicia, confessio delinquẽtis extraiudicialis sufficiens quoque indicium erit & probabile satis ad torturam. glossa singularis in l. capite quinto. ff. de adulteriis. vbi Bartolus, Raynerius, Angelus, & cõiter Doctores. Bartalus in l. fi. nu. 6. ff. de quæstio. & ceteri, quos longo ordine refert Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. nu. 8. & 9. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. quæst. 21. versi. confessio extraiudicialis. & Carrerius in pract. crimi. num. 121. versi. septimum indicium.

Si quis ergo dixerit inter amicos, aut alibi (referendo, seu iactando, aut gloriando, aut alijs modis, vt sæpe contingit) se sæpius concionibus hæreticorũ interfuisse, eorum more eorum sumpsisse, Mahometum adorasse, dæmones inuocasse, aut aliquid hæreticale dixisse vel commisisse, vbi constiterit per testes legitimos de eius confessione extraiudiciali; vocari poterit, & interrogari, & vbi expediens fuerit, iudicatum in carcerem mitti, & si negat, torqueri ob illã confessionem poterit.

Ad hæc si factum vel dictum hæreticale confiteatur, intentionem autem prauã hæretici neget, torqueri poterit vt intentionem declaret: & hoc postremum vere asserit Albertinus tract. de agnos. assertionib. q. 36. circa finem, quem sequitur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 52.

Addit Antonius Gomez tom. 3. varia. resol. nu. 8. versi. secũda. quia. multorũ, quos ibi refert, sententiã esse, vsqueadeo verum esse confessionẽ extraindicialem esse sufficiens indicium ad torturã, vt si reus positus in tormento confiteatur delictum, non requiratur postea aliqua perseuerantia vel ratificatio, quia sufficit illa confessio extraiudicialis, quæ præcessit, vt postea plene probet confessio quæ sequitur in tormento, vt reus definitiue condemnetur sine aliqua alia ratificatione: licet aliàs regulariter semper requiratur, quando positus sit in tormento ratione aliorum indiciorum & confiteatur delictum.

Confessio extraiudicialis in tormentis iterata, ratificari debet.

Verum hæc sententia obseruanda non est in praxi. tum quia nullo iure nititur; tum quoniam generaliter ius disponit confessionem factam in tormentis ratificandam: postremo, quia cum confessio extraiudicialis iam sit suum effectum operata, vt scilicet ea reus torqueri possit, non debet alium effectũ operari, vt scilicet non requiratur ratificatio ita asserit, & vere, Antonius Gomez præcitata loco.

Si quis autem fuerit sacerdoti confessus, isque vel per malitiam vel per imprudentiam aut ebrietatem confitentis delictum detegat. talis confessio seu renelatio nullũ prorsus effectum producit, vt dixi supra par. 2. super concilio Tarraconens. §. sed hic est pulchra difficultas. & §. seq.

Socius criminis facit indicium ad torturam.

An autem socius criminis faciat indicium ad torturam, quæritur: sed verior & receptior sententia est, non sumi hinc ad torturam indicium, quãuis qualis qualis præsumptio inde oriatur Boerius decis. 319. incipien. Socius criminis. Ioãnes de Anania cõs. 59. incipien. uisa inquisitione, Grãmaticus decis. 28. incip. Magnificus Ioãnes. nu. 14. et alij multi p hos relati.

Si tamen duo socij criminis aduersus aliquem deponant, & is neget, tunc torqueri poterit. Boerius decisio. 319. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versic. sed pone.

An aduocatus admittatur, cum quæritur an indicia sufficiant ad torturã.

De confessione facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam, longa à nostris instituitur disputatio, quæ cum ad hoc negotium conferre possit, non est contemnenda: sed cum breui oratione concludi non possit, videndus est Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versi. sed hic quæro.

Libri vero hæreticorum apud aliquem reperti, an indicium faciant ad torturam, ex qualitate personarum, penes quam reperiuntur, pensandum erit, iuxta id quod tradidimus supra in hac 2. parte. super cap. Fraternitatis. de hæret.

Postremo videndũ est: An cum disputatur in hoc tribunali, num reus sit torquẽdus nec ne, debeat eius aduocatus ad disputationẽ admitti, vt videatur num sufficientia sint indicia ex quibus est torquẽdus reus: & cum agatur de grauissimo delinquẽtis præiudicio, ne indefensus videri possit, uocandum esse aduocatũ, vt reum iuste, si potest, tueatur, respõdit Auctor repertorij Inquisitorũ verbo, aduocatus. §. sed an aduocatus. & verbo, tortura. §. an aduocatus.

Hoc exploratum est, indiciorũ exemplum, seu copiam reo dandam esse, & cõcedendã dilationẽ ad ea diluenda, & suam innocentiam probandã. hoc. n. & naturalia & humana iura fieri iubẽt, & iuris cõsulti vno ore fatẽtur, & tradũt passim crimina lissa, quos in re facili consulto omitto; interim videto Antonium Gomezium tom. 3. variarum resolut. cap. 13. nu. 21.

DE TESTIBVS IN negotio Inquisitionis.

QVAESTIO LXII.

An Inquisitor cogere possit testes ad testificandum.

SVMMARIVM.

1 Inquisitor super crimine hæresis, & id contingentibus testes recipere potest:
2 Et ad veritatem dicendam inuitẽto illos cogere:
3 Ac eos iterato examinare.

SExagesima secũda quæstio est: Vtrũ Inquisitor testes possit compellere ad iurandum de dicenda eidẽ in causa fidei veritate, ac etiam pluries eos examinare?

1 Respõdemus quòd sic: nam Inquisitor potest & debet inquirere super hæretica prauitate, & in tali Inquisitione testes examinare, de qua testium examinatione habetur in cap. Vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Verum quia in tam graui crimine cũ multa oportet cautela procedi, vt in reos sine vllo proferatur errore dure ac digne seuéritas vltionis) volumus & mãdamus, vt in examinatione testiũ, quos recipi super crimine prędicto, ipsumq; contingẽtibus oportuerit. &c.

2 Testes[a] autem cogendi sunt in causis ecclesiasticis veritatẽ deponere medio iuramento. extra de testi. cogen. Peruenit. aliàs testimoniũ non valeret. & extra de hæret. c. Excommunicamus itaque. §. adiicimus. dicitur, ꝙ Archiepiscopus vel Episcopus, (& idem de Inquisitore) parochiam, in qua fama fuerit hęreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiá si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat: & sequitur infra: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione dãnabili respuentes iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hęretici reputentur.

3 Quòd[b] autem pluries possint examinari; ita docet Archid. in c. Vt officium. §. verũ. super ver. testium. vbi dicit sic: Inquisitor debet esse solicitus, vt si testes confuse deposuerint, & de causa scientiæ minus plene requisiti fuerint, ꝙ iterato cũ eis inquirat: nam hoc de iure fieri potest. extra de testi. Per tuas. Ad hoc. ff. de quæstio. Repeti.

Supra pag. 107.

COMMENT. CXI.

Disputatio de testibus.

ETmericus absoluta disputatione de tortura, alteram nunc exorditur de testibus; cuius cognitio quàm sit vtilis & necessaria, res ipsa iudicat. prosequitur vero hãc tractationem multis quæstionibus, quas singulatim tutiora & communiora tradentes breuiter enarrabimus.

Sed illud prafandum est; circa testes in hoc crimine multa esse singularia fauore fidei inducta, quæ in alijs criminibus nõ admittũtur: quę qualia sint, suis locis declarabitur. & in hac prima quæst. duo potissimum docet. primũ est de compellendis testibus: alterũ de eisdẽ interrogandis, ibi: Quòd autẽ pluries.

Testes quicũq; in hoc crimine cogẽdi ad testificandum.

Quantum ad primam conclusionẽ attinet, licet dubitatũ sit, an in causis criminalibus testes cogi possint ad testimonium ferendum. e dilectorũ. de testi. cogen. nunc tamen omissis in hac re futilibus quæstionibus dico, in crimine hęresis quoscunque quacunq; auctoritate præfulgeant, compellẽdos esse ad iurandum de dicenda veritate. Zanchinus tract. de hęret. cap. 53. nu. 9. & ibi late Campegius. Reperto. Inquisitorum verbo, testes. §. an si testes. Felyn. in dicto c. dilectorum, nu. 3. de testibus cogen. Ioãnes Rojas sing. 197. incipiente: Testificari in criminalibus. *Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 12. & seq. & alij.*

Nec vero putãdum est, ab hac regula aliquos eximi, quoniã omnes compelli possunt non obstante quolibet priuilegio. faciunt quæ tradunt Innocentius in c. 1. nu. 5. de testi. cogen. Hostien. & Ioan. And. in dicto c. dilectorũ. de testi. cogen. Repertorium Inquisit. verbo, testes. §. an si testes. Ioan. Rojas in dicto sing. 197. Socius regula 509. incipiente: Testificari in criminalibus. *fallentia 3. item compelli possunt quilibet religiosi, Syluester in sum. verbo, testis. q. 8. Cãpegius ad Zanchinum cap. 13. versi. & quoniam. tradit Archidiaconus in c. vt officium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. relatus supra parte 2.*

A testificando in hoc crimine nemo excusatur.

Sed præter ceteros singulariter Guido Fulcodius hoc docuit in consultationibus ad Inquisitores, q. 8. in hac verba: A ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegiũ speciale haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu omnes tenentur, vt infra dicã: sed nec iuramento, vel voto in contrarium emisso. nam licet veritatem celare possimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2. ne quis. iudici tamen veritatẽ inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramẽtum vel votum in contrarium emissum non est seruandum. 22. q. 4. in malis. & determinant quæstionem expresse. extra de testi. cogen. peruenit. & cap. vlt.

Sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illos excommunicare præsumpsit, qui coram Inquisitoribus deponerent veritatem: Tum quia nõ potest inferior superiorẽ suis diffinitionibus subiugare. 21. dist. inferior. Tum quia maiori est potius obediendum. 11. q. 3. qui resistit. Tum quia huiusmodi sententia cõtiner errorem expressum. extra de sentent. excom. per tuas. nec est quæstio, quin in crimine hęreseos testes sint compellendi, vt extra de hæret. excõmunicamus. *hactenus Guido Fulcodius, à quo nusquã discedit hic Eymericus.*

Sed opportune hic quæritur, an si aliquis vocatus ab Inquisitoribus ad testificandum contra aliquem, & non impeditus recuset venire, aut dicere testimonium, præter alias pœnas, quas propterea meretur, fiat etiam suspectus de hæresi, & tãquam fautor, aut celator hæreticorum haberi & puniri possit. Geminianus & alij in cap. vt officium. §. verum de hæreti. lib. 6. compellendum dicunt esse testem, si se à dicendo testimonio subtraberet in hac causa, sed dubitationi propositæ non satisfaciunt.

Testis renuẽs dicere testimonium, an fit suspectus.

Ego distinguendum putarem, an is testis vocetur ad testificandũ contra personas sibi sanguinis vel affinitatis coniũctas, vel amicissimas, vt contra parentes, fratres, & alios ascẽdentes, vel descendentes, vel transuersales, an vero contra alios quoslibet. cũ quibus nec sanguinis nec magnę amicitiæ vinculo est cõiunctus: nam in primo casu quamuis ob inobedientiã & contumaciam, quia Inquisitoribus non satisfecit in hac causa, iuste præcipientibus, puniri possit, at nõ videtur vlterius suspectus tamquam fautor vel celator habendus, quoniam affectione carnali potius, quàm aliquo intellectus errore, aut odio cõtrà fidem catholicam id facere præsumendum est, argumento eorum quę diximus supra par. 2. super q. 56. §. seu aliàs fauorem.

In secundo vero casu fautor quãdoque censeri poterit, aut celator, & velut talis puniẽdus consideratæ personæ, & negotij de quo agitur, & inobedientia aut

tia aut contumacia qualitate.

Celatores in hac causa qui dicãtur.

Nomine autem celatorũ hoc loco non solũ intelligimus eos, qui quos cognoscunt hæreticos, aut suspectos omittunt iudicibus reuelare, cum possint, iuxta concilium Tarraconense relatum supra par. 2. §. Celatores. sed illos quoque multo magis, qui coram iudicibus scienter & prudẽter renuunt comparere, vt hæreticos occultent, aut postquam comparuerint de illis interrogati, supprimunt malitiosè quam noscũt veritatem, ne illi contra quos proceditur, deprehendantur, aut puniantur.

Num. 2. a ¶ Testes autem cogendi sunt, &c. veritatẽ deponere medio iuramento, &c, aliàs testimonium non valeret.] *Hoc ipsum docuit Eymericus supra in hac 3. parte, nu. 82. vbi dixi in §. quilibet horum.*

Testes iurare debent cum deponunt.

Et quamuis iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonia testium non valent. l. iusiurandi. C. de testibus. non tamen est de substantia & essentia testimonij. sed de his vide Repertorium Inquisitorum, & Locatum in opere iudiciali verbo, iuramentum.

Num. 3. Testes sæpiꝰ examinãdi. b ¶ Quòd autẽ pluries possint examinari, ita docet, &c.] *Hoc ipsum docuit iam olim luculenter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 15. cap. 16. & 17. in hac verba:* Et si testes inueneritis confuse deposuisse, & de causa scientiæ minus plene requisitos fuisse, suppleatis omissa; & eos de causa scientiæ, & causa causæ, vbi faciẽdum videbitur, sollicite requiratis; quod sic fieri posse, scilicet iterari testium interrogationes omissas, dicit decretalis de testibus, per tuas. & concordat. l. ff. de quęstio. repeti.

Cap. 17. *Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur via iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri consueuit: & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit; adeo quòd etiam de inimicitia testium per vos debetis inquirere, cum non possint alij diuinare; & nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sententiam, quàm damnare. hactenus Fulcodius, quibus nihil potest prudẽtius vel tutius in hac causa præscribi.*

In causa hæresis clara esse debent testium dicta, & quare.

Tametsi vero in omnibus causis enitendum sit, vt clara & aperta sint testium dicta; in crimine tamen hæresis id est præcipue obseruandum, præsertim cum sæpe contingat ex vnius vocula mutatione, additione, subtractione, aut declaratione, vel adesse hæresim, vel abesse: quod in primis contingit testibus imperitis, qui nesciunt veritates catholicas ab erroribus secernere & separare: & propterea in hac causa omnino est vitanda in testium dictis vel obscuritas vel ambiguitas.

In dubijs dictis id accipiendum qđ delictum excludit.

Sed cum in dictis testium deponentiũ contra aliquẽ de dicto hæreticali contingit obscuritas, seu ambiguitas, ita vt dictum illud & ad delictũ & ad non delictũ referri possit, aut hæresim includere, seu contra excludere, nec testis aut reus adsit, vel sciat dictum suum interpretari: tunc ille sensus accipiẽdus est, qui delictum excludit. l. si quis intentione. ff. de iudi. Innocentius in c. dudum. de electio. tradit Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 29. nu. 19. & copiosius q. 34. nu. 48. & seq. & Ioannes Rojas tract. de hære. par. 1. nu. 199. & seq. quotiens enim verba propositionum, de quibus reus accusatur, duplicem possunt habere sensum, catholicum vnum, hæreticum alterum, sensus catholicus accipiendus est fauore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de regu. iuris.

Exemplũ de propositione habẽte duplicẽ sẽsũ, vnũ catholicum, alterũ hæreticum.

In qua re, vt cetera exempla omittam, appositissimum est illud quod de Florianis & Colluthianis hæreticis refertur in c. quidã autẽ. 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. quorum Colluthiani Deum non fecere mala asserebant; qua verba de malo culpę accepta, catholica sunt, sed de malo pœna intellecta (vt illi intelligebãt) hæretica sunt: et ppea fuerũt dãnati.

Floriani contra asserebant, Deũ creasse mala, quę de malo pœna sumpta, catholica sunt, hæretica vero de malo culpa, vt ab illis intelligebatur; quemadmodũ pulchre ibi declarat doctissimus Turrecremata.

Dictũ dubiũ quando non iumẽdum in bonã partẽ.

Veruntamen hæc interpretatio in meliorẽ sensum, tunc iudicio meo locum habet, cum is qui protulit dictum dubiũ, vir probus est, & omni mala suspicione carens; tunc. n. in tali viro non est præsumẽdum delictum: secus autem esset cẽsendum, cum is qui protulit verbum dubium, aliqua alia sinistra suspicione laborabat, vt quia vel infamatus esset de hæresi, vel ex suspectis prouincijs esset, veluti Anglia, Germania, aut similibus, vbi nunc hæreses pullulant. argumento textus in l. aut facta. §. persona. ff. de pœnis. l. quòd si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædilit. edicto. ibi: Seruos bonos esse, quia nationis non infamatæ; quosdam malos videri, quia ea natione sunt, quæ magis infamis est. *hæc ibi. tradit Ioan. Rojas (cui libenter subscribo) tract. de hære. par. 1. nu. 205. et seq.*

Hæc vero in hoc tribunali magnum momentũ habẽt, ad excusandos rudiores quosdam, qui sæpe absq; hæresis malitia propositiones habentes sensum hæreticum proferunt; quales sunt illæ: Sola fides sufficit: Deus solam voluntatem respicit, & similes, quæ bene & male accipi possunt.

Etiam publicatis attestationib. testes possunt recipi.

Iam quod de examinandis & sæpius interrogandis testibus confuse deponentibus docet hic Eymericus, locum habet etiam post publicatas attestationes c. cum clamor. extra de testibus. hoc consilio ab Eymerico relato supra par. 2. & ratio est: quoniam obscurum dictũ quo ad effectũ iuris pro non dicto habetur. glos. in c. si testes. §. in testib. verbo, simpliciter 4. q. 3. glossa in c. qui episcopus. verbo, simplicibus. 23. dist. concordat textus in l. de ætate. §. si interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rursus, quoniam hoc etiam postulat æquitas ad pleniorẽ innocentis defensionem. argu. l. 1. §. si quis vltra ff. de quæst. tradit Socinus reg. 498. incipiente: Testes publicatis attestationibus. *in fallentia 6. 10. & 11.*

Denique publicatis attestationibus nõ modo ijdẽ illi testes, qui prius deposuerunt, possunt iterum atque iterum in hac causa, vbi occasio postulauerit interrogari, & examinari, verumetiam & alij testes possunt audiri & recipi. Sociunt practicato loco. Arebidiaco. in cap. super hoc. de hæret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. num. 124. versic. sed an publicatus. & Ioannes Rojas singu. 22. incipiente. Attestationibus publicatis. *quod intelligo non modo cum recipiuntur ad defensionem reorum: verum etiam ad offensam, & pleniorem delicti probationem, quidquid*

fiat

fiat in alijs delictis, idque fauore fidei. tenet Carrerius præcitato loco, cui libenter subscribo secutus Ang. in l. per hanc. C. de temp. appellat. & Geminianum in c. in officium. §. verum. de haret. lib. 6. & Simancam de catho. instit. tit. 64. nu. 50. & seq.

QVAESTIO LXIII.

An Inquisitor debeat solus cũ notario examinare testes. siue reos.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis.*

2 *Religiosæ personæ quanam hic intelligantur.*

SExagesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor in examinatione testiũ & reorum, seu delatorum, cum suo notario debeat esse solus?

1 Respondemus quòd non; immo oportet quòd in tali examinatione, sint etiam duæ religiosæ & discretæ personę, vt patet in c. Vt officium. proxime alleg. de hæret. lib. 6. in ver. verum. vbi dicitur ita: Verum quia in tam graui crimine cũ multa oportet cautela procedi (vt in reos sine vllo proferatur errore dure ac digne seueritas vltionis) volumus, & mãdamus, vt in examinatione testiũ, quos recipi super crimine prędicto, ipsumque cõtingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam (si commode habere potestis) personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorũdem depositiones testium conscribantur.

Supra pag. 107.

2 Religiosæ personę possunt hic intelligi, personę honestæ, siue sint clericæ, siue laicæ: sed magis videtur, quòd loquatur de religiosis, qui religionis habitum receperunt, vt dicit Archid. ibi in glossa.

COMMENT. CXII.

QVæ ad hanc quæstionem spectant copiosè tradidit Eymericus supra par. 3. nn. 84. tit. quot personæ esse debeant in examinatione testium & delatorũ. tradũt etiam Simãcas de catho. instit. tit. 64. nu. 9. Lacatus in opere iudiciali verbo, testis. post nu. 54. vers. & primo. & alij communiter. ideo vero hu iusmodi personæ interesse inhẽtur, vt quæ gerantur, postquã tot sunt oculis inspecta, & tot sensibus insinuata, falsi suspicionem excludant.

Num. 2. 2 ¶ Religiosæ personę possunt hic intelligi, &c.] *Idem fere tradit auctor supra 3. par. num. 84. & per religiosas personas Philippus Franchus in c. vt officium. de haret. lib. 6. eas tantum intelligit stricte & presse loquendo, qui religionis habitũ assumpserunt, vouerunt que illa tria, paupertatem, obedientiam, & castitatem: pro bis enim multũ præsumitur, de quibus in c. cum monasterium. de statu monacho.*

Per religiosas personas qui intelligãtur.

Sed Archidiaconus, Ioãnes And. & alij in dicto c. vt officium. §. verum quia. per e. denique. dist. 4. optime obseruant, religiosorum nomine intelligi etiã clericas seculares: quare & hi poterunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adnotat de catho. instit. tit. 64. num. 9.

A *Et quamquam re vera (vti ego existimo) supradictę personæ comprehendantur in dispositione dicti c. vt officiũ. §. verum quia. de hæret. lib. 6. nihilominus vbi visum ita fuerit Inquisitoribus, discretos etiam laicos, peritos, honestę vitę & spectatæ prudentię huic examini poterunt adhibere. Primo, quoniã Christiani laici honestè viuentes large religiosi appellantur. c. ecclesia S. Marię. de consti. c. fin. de rebus eccle. non alienan. tradit plene Albertinus in c. quoniam. de hære. lib. 6. q. 1. concl. 3. nu. 5. Rursus, quãuis dum est sermo de materia odiosa et penali verba proprie & stricte accipi debeant. c. statutum. de electio. lib. 6. at in materia fauorabili large accipi possunt, vt Albertinus adnotauit præcitato loco nu. 6.*

Nomine religiosorũ laici quandoque intelligũtur.

B *Cum ergo hic sit sermo de fauorabili materia, vt manifestum est, laici adhiberi poterũt. Postremo hoc voluit Eymericus 3. par. n. 84. Deniq; arbitrio Inquisitorum hęc crederem relinquenda, qui eos adhiberet, quos magis idoneos iudicaret: honestius tamen & decentius est religiosos monachos, vel clericos seculares adhibere.*

Per discretas autẽ personas, viros peritos & doctos accipere debemus, qui intelligãt negotiũ de quo agitur, sciantque discernere quod geritur, vt optime interpretatur Archidiaco. in dicto c. vt officium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. nn. 14.

C *Tametsi vero ob causas in principio huius cõmentarij relatas, cum vel rei, vel testes examinantur, huiusmodi duę religiosę personæ interuenire postulentur; hodie tamen maiori ex parte processus in sancta tribunali fiunt absque præsentia, siue interuentu istarum personarum, & eos sic factos tolerat supremus senatus sanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis. Et profectò dua illa religiosę personæ de cõsilio magis, quàm de præcepto videntur adhibendæ.*

Equidem in hac causa mea sententia est, si fieri cõmode posset, singulis actibus examinãdi reos, aut testes adhibendas fore has duas personas: aut saltem vtilissimum & consultissimum esset finitis examinibus repetere omnia coram illis: quod tunc potissimũ

D *procurare debent Inquisitores, cum agitur maior aliqua & grauior causa, qualis est relapsi, vel pertinacis, vel cum reus qui examinatur callidus est cauillosus & sceleratus.*

Cũ testes examinantur difficilius possunt hęc obseruari: cum multi nolint coram illis personis deponere contra aliquem, timentes ne reuelentur, aut ob alias causas.

Quòd si quæras, an Episcopi in suis diœcesibus, præsertim vbi non sunt Apostolici Inquisitores, debeant hęc seruare; respondebo debere quidem. quod non obscure significatur in cap. per hoc. de hæret. lib.

E *6. quare recte Simancas scripsit de catho. instit. tit. 25. de Episcopis. nume. 4. quòd Episcopi in procedendo super hoc crimine, eundem ordinẽ seruare teneantur, quem in Inquisitores seruant.*

Episcopi in causis fidei eũdem ordinem teneãt, quem obseruant Inquisitores.

QVAESTIO LXIIII.

Excõmunicati & socij criminis sint ne admittendi in testes in causa fidei.

Sexage-

Exagesima quarta quæstio est: Vtrũ Inquisitor excõmunicatos, seu participes, vel socios criminis, possit licite admittere ad agẽdum & testificandum in causa fidei?

Supra pag. 305. Excõicati & socij criminis possunt esse testes in causa fidei.

Respondemus quòd sic, in probationum aliarum defectum, vt patet in cap. In fidei. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: In fidei fauorem, Concedimus, vt in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel socij criminis ad testimoniũ admittantur, præsertim in probationum aliarum defectũ contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defensores eorũ, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium: aut personarũ tam deponentiũ, quàm eorũ, cõtra quos deponitur, qualitate, ac alijs circunstãtiis sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

COMMENT. CXIII.

Testes aliàs inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine.

Hic incipit tractare de testiũ qualitate. vbi notandum, q̃ quamuis regulariter inhabiles, vt excõmunicati, infames, & similes à testimonio repellantur. cap. 1. de exceptio. c. licet. de probatio. e. testimonium. de testibus. c. testes. 2. q. 7. cum similibus. at in causis fidei propter religionis fauorem, ne tam grue hæresis crimen remaneat impunitum ob defectum probationum, qui aliàs repellerentur ob quemcunq; defectum, nunc in causis fidei admittũtur, vt apertissime probat textus in c. in fidei fauorẽ. de hæret. lib. 6. hic ab Eymerico citatus. cui penitus consentit concilium Biterrense cap. 12. in hæc verba; Quamuis in huiusmodi crimine, omnes criminoli & infames, ac participes criminis ad accusationem & testimonium admittantur. *hæc ibi. idem in concilio Narbonensi cap. 24. & de hoc nulla est ambiguitas.*

In hac vero quæstione & dub. potissimũ sequentibus, hoc in primis est inquirendum, postquã cõstat testes aliàs inhabiles in hoc crimine admitti ad testificandũ; an duo ex illis plene probent, quẽadmodũ duo idonei & omni exceptione maiores plene probant.

Multiplex intellectus c. in fidei. de hæret. in 6.

Primum hoc constituere oportet, varios & multiplices intellectus afferri à Doctoribus super dict. c. in fidei fauorem. vt patet ex his quæ docent Franciscus Aretinus in c. fin. de testibus. Aegidius Bossius tit. de hæreti. nu. 3. & 4. Angelus in l. in iudicio. ff. de accusatio. Socin. cons. 118. in pri. volu. Glossa, Ioan. Andr. Dominicus, Franchus & alij in dicto c. in fidei fauorem. Gondissalvus tract. de hæret. q. 13. & Ioan. Rojas singul. 189. incipien. Testis criminosus.

Duo testes minº idonei non faciunt plenã fidem.

Ceteris tamen in præsentia omissis, quãuis nec inutiles sint, nec inepti, communior & receptior dicti cap. in fidei fauorem. sensus est, praedictos testes periuros, vel excommunicatos, vel socios criminis, vel infames, aut denique aliàs minus idoneos, in crimine quidem hæresis, seu in criminibus exceptis admitti: ceterum duo ex ipsis nõ sufficere ad plenã probationem faciẽdam, vel ad pœnam delicti ordinariam imponendam, sed ad præsumptionem vel aliquale probationem faciendam, vel indicium ad torturam, vel pœnam extraordinariam imponendam. ita Abbas in c. per tuas. nu. 4. de fmo. Felynus in cap. testimonium. nu. 22. de testibus. Iason in l. 4. §. si tibi ob in-

dicium. nu. 4. ff. de condi. ob turpem causam. Hippolytus Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. nu. 56. Gondissalvus tract. de hæret. q. 13. num. 12. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. vlti. Simancas de catho. inst. tit. 64. nu. 36. Ioan. Rojas in dicto singul. 189. nu. 11. Aretinus in c. fin. in fine, de testibus. Albertinus tract. de agnos. assert. q. 34. nu. 3. & alij plerique, inter quos est Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 21. versic. sed pone. vbi in multis alijs delictis ita seruatum testatur apud illustres insignium ciuitatũ Senatus: nunquam. n. ob dicta duorum testium sociorum in crimine, pœnam ordinariam impositam dicit, sed tantum dicit facere indicium ad torturam.

Ex his ergo more nostro in hac causa, quę grauissima est, certiora & securiora colligentes.

Primum hoc ponimus: Duo testes inhabiles & minus idonei in crimine hæresis non facient plenam probationem, & proinde reus non punietur pœna ordinaria, sed alia mitiori arbitrio iudicantis: ex quo cõsequitur, neque relapsum, neque negatiuũ per duos testes inhabiles conuictum, tradendos fore curiæ seculari: atque hoc axioma consequitur apertissime ex præcitata sententia: quod equidem non obscure videtur indicari in dicto cap. in fidei fauorem. dum ait: Et ex numero testium. *quasi diceret, ex multitudine testium.*

Plures testes quàm duo minº idonei, cum alijs cõiecturis plene probant,

Nec refert, si quis dicat appellatione numeri duos intelligi. l. vbi numerus. ff. de testibus. c. pluralis locutio. de regu. iuris. nam ea verba hunc sensum non ferunt; immo vera intelligẽtia est, quòd si plures excommunicati quàm duo, vel participes, vel socij criminis, deponunt contra aliquem de hæresi, si ex coniecturis aliquibus non præsumantur falsa dicere; tũc tales plures quàm duo, additis alijs coniecturis de veritate criminis, sufficient ad condẽnationem. Propositum enim summi Pontificis in dicto c. in fidei fauorem, hoc fuit, fauore fidei cõcedere, vt testes aliàs inhabiles in hoc crimine testificarentur; non tamen sanciuit, q̃ duo ex illis sufficerent ad condemnationẽ, & ob id addidit illa verba: Et ex numero testium. *ita Franciscus Aretinus in dicto c. fin. de testibus. quem sequitur Palacius in allegat. de hæresi. §. vlti. quos agminatim laudãt multi ex præcitatis, quibus omnino censeo subscribendum: quoniam & verissima mihi videtur hæc sententia, & tutissima, ac penitus in praxi obseruãda. & pro hac expositione facit quod notat Felinus in dicto c. testimonium. de testib. nu. 22. vers. secundo limitant.*

Plures testes minº idonei quãdo plene probent.

Sit secundum axioma: Plures quàm duo testes inhabiles & minus idonei in hoc crimine tunc facient plenam probationem, & ad condemnationem, seu pœnã criminis ordinariam imponendã sufficient, quãdo ex circumstantijs & coniecturis, & personarum qualitate, verisimiliter præsumuntur verum deponere. et hanc sententiam videntur non obscure probare illa textus verba in dicto c. in fidei fauorem. Si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium; aut personarum tam deponentium quàm eorum contra quos deponitur; qualitate, ac alijs circunstantiis, sic testificãtes falsa non dicere præsumantur. *hæc ibi. Ita Palacius Rubius, Aretinus, & Albertinus præcitatis locis; vbi amplius admonent, hac ratione posse accipi sententiam eorum qui dicunt, ad*

condem-

condemnandum hæreticum non ſuffiecere duos teſtes: de qua articulo dicemus paulopoſt ſuper q. 71. atq; hic plane videtur verus & germanus ſenſus dicti e. in fidei ſinarem. & hæc eſt doctrina ſecura, tuta, & ob id in praxi ſeruanda.

Teſtis idoneus & alius minus idoneus nõ probat in hoc crimine.

Sit iam tertium & poſtremum axioma: Quamuis in multis cauſis teſtis valde dignus, & alius teſtis infamis, ſeu minus idoneus coniungantur ad faciendam plenam probationem. quia integra & ſuperabundans fides vnius ſupplet defectum alterius, vt ſingulariter notant Baldus & Aug in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. quos refert & ſequitur multa in eandem ſententiam adducens Marſilius in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. & Iaſon in l. cunctos populos. in 2. lectura, num. 53. verſi. item in quantum. C. de ſum. tri. & fide catho. & pleriq; alij quos prudens omitto: in cauſa tamen hæreſis hoc nõ crederem habere locum, quoniam præfata ſententia locum nõ habet, quotiens ex forma iuris vel hominis requiruntur duo teſtes: quia tunc, præſertim in criminalibus, vbi probationes debent eſſe clarę & certæ. l. ſciãt. C. de probatio. vterque teſtis debet eſſe integer, & probatę vitę. ita limitabat ſingulariter & vere præfatam ſententiam Felynus in c. tertio loco, in fine. poſt Bal. ibidem, extra de probatio. quos ſequitur Bernardinus Diaz in reg. 752 incipiente: Teſtis valde dignus. *in 2. limitatione.*

Manifeſtum eſt autem in cauſa hæreſis ad minus duos teſtes idoneos à iure poſtulari, ſicut capioſe oſtẽdemus infra ſuper dicta q. 71. quare, vt ad dicta duorum teſtium rem huius criminis cõdemnetur, illi ex omni parte fide digni & integri eſſe debent: ſin aũtres aliter ſe habuerit, pœna extraordinaria. erit imponenda. ne propterea omnino inulta crimina relinquantur. neque ab hac ſententia diſcrepat Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 15. cap. 17. quem alibi retuli.

Teſtis non idoneꝰ, emẽdatus, idoneꝰ efficitur.

Verumtamen, ſi teſtis ille minus dignus de crimine fuiſſet emendatus, & per poſteriores probata vitę laudabiles actus bona fidei, & opinionis ſpecimen dediſſet; tunc indicio meo ſuffiecret: quoniã is iam poteſt dici idoneus; quod videtur ſenſiſſe concilium Bitetrenſe cap. 13. & concilium Narbonẽſe cap. 25. quę alibi retulimus.

Teſtis minꝰ dignus cũ digno & aliis indiciis probant.

Idem videtur dicendum, ſi cum teſte digno, & teſte minus digno conuerrent alia coniecturę, & indicia de crimine perpetrato: tunc enim indicia alia teſtimonium teſtis minus idonei eo adiuuarent: quod videtur indicari per textum in dicto c. in fidei fauorem. ibi: Ac aliis circunſtantiis ſic teſtificantes falſa non dicere præſumantur. *Sed de his amplius agemus in ſequentibus.*

Socius criminis cũ deponit, iurare debet,

Teſtes vero inhabiles cum admittuntur, ſicut ceteri iurare debent de dicenda veritate, vt alibi plene ſcripſimus.

Sed de ſocio criminis an iurare debeat, dubitatur: & Marcus Antonius Blancus tract de indicijs, nu. 384. in ſocia criminis non eſſe iramentum neceſſarium putauit. prænaluit tamen Iulij Clari ſententia in pract. crim. §. fin. q. 21. verſ. quæro numquid dicẽtis, dictum ſocij criminis non facere indicium, niſi cũ iuramento deponat. quamuis enim quo ad ſe ipſum ſit reus, tamen dum deponit contra alium, ſungitur

A *vice teſtis; ideoque non eſt ſibi habẽda fides niſi cũ iuramento.*

Sufficit autem ſocio criminis iurare quandocunque, ſiue antequam torqueatur, ſiue etiam iuret præſente ipſo contra quem depoſuit. ita Clarus præcitato loco. mihi magis probatur, vt in principio iuret, vt in reliquis teſtibus obſeruatur; quia cum deponit teſtis eſt potius quàm reus.

An teſtis inhabilis torqueri debeat

Illa eſt aũtem in hac quæſtione præcipua dubitatio, An huiuſmodi teſtes ſuſpecti & minus idonei cum admittuntur, torqueri debeant, an potius dictis ipſorum ſine tortura ſtandum. & gloſſa 15. q. 6. in ſumma, torquẽdos autumat, ſiue ſint ſerui, ſiue viles
B *perſonę, vel etiam ſi ſint liberi homines, dũmodo ſint criminoſi & infames, vel obſcuri vel ignoti. idem ſequitur Hyppolitus Marſilius conſil. 109. incipien.* Spiritus ſanctus. *nu. 13. 14. & 15. & in pract. crimi. §. diligenter. nu. 62. & Bartolus in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. & fide catho. num. 12. eiſdem ſententia eſſe videtur, ſiue teſtes ſint infames infamia facti, ſiue infamia iuris: nam non admittũtur inquit, niſi in ſubſidium, & cum tormentis. adde Gondiſſaluum tract. de hæret. quæſt. 13. num. 15. & Iulium Clarum in pract. crimi. quæſt. 21. verſic. ſciam etiam.*

Equidem tametſi hæc ſententia vera ſit, dura tamen
C *nimis & aſpera videtur. & ideo crederem hos teſtes inhabiles indicium facere ſine maius ſine minus, ſpectatis perſonarum qualitatibus, & aliis circunſtantijs, etiam ſi ſponte & ſine tormentis teſtimonium dixerint. & plane ſi teſtes inhabiles non admittcrentur ad teſtimonium dicẽdum ſine tormentis, facile auerterentur à dicendo teſtimonio in cauſa fidei. quare benignior eſt & fortaſſis commodior hac ſententia. non tamen ambigo quãdoque & poſſe & debere torqueri; quod quando fieri debeat, arbitrio indicantis relinquitur, ſpectata teſtium infamium malitia, improbitate, & varietate.*

Socio criminis, an credatur ſine tormentis.

De ſocio criminis quæſitum eſt, an ei credi debeat
D *ſine tormentis, & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. verſ ſciam etiam torquendum arbitratur, vt fidem faciat:* Cum enim, *inquit,* ex proprio delicto ſit effectus infamis, nõ debet admitti in teſtem ſine tortura. *idem omnino tenet Hyppolitus Marſilius in dicto conſi. 109.*

Sed magis mihi placet ſententia Iacobi Simancæ de catho. inſtit. tit. 64. nu. 38. aſſerentis, ſocium criminis abſque tormentis indiciũ facere maius aut minus pro perſonarum qualitate, & criminum & aliarum rerum circunſtantijs. verum ex cauſa torqueri etiam poteſt, vt proxime dictum eſt.

Socꝰ criminis quis dicatur.

Sócius criminis quis dicatur. *Quis aũtem dicatur ſocius criminis notatur in c.*
E *negligere 2. q. 7. & in cap. 1. 14. q. 6. et in cap. ita plane. 23. q. 4. & in l. comparentem. C. ad leg. Fabiam de plagiarijs. & in l. quoniam liberi. C. de teſtibus. vbi late gloſſa Cynus & Salyeetus. & Archidiaconus in cap. quicunque. de hæret. lib. 6. verbo, fautores. verſ. nec ta moueat. Ex his colligo primũ, ſocium ſine participem criminis dici poſſe eum, qui committit aliquod crimen eum illis, cum quibus habet ſocietatem, ea. ita plane. 23. q. 4. ibi:* ita plane ſi ſociatue quis malis, ideſt, ſi mali aliquid cũ eis committit. *item ſocius delicti dicitur, is qui*

parti-

particeps est eiusdem infectionis, vt præcitato loco Archidiaconus scripsit. & qui delinquentibus fauent, participes & socij criminis vocantur. vt patet in præcitatis iuribus. glossa quam laudat Salycetus in dicta l. quoniam liberi. C. de testibus. ait non omnes criminosos appellari socios criminis, sed illos tãtum, qui eiusdem delicti numero fuerunt socij, ita quod absolutoria lata pro vno, prosit alteri: vel condemnatoria quale quale ei parit præiudicium. Refle tamen iudicio uostro, præcitato loco Salycetus addit, idem esse tametsi non sit idem crimen numero, dummodo sit ei connexum, verbi gratia quia sit illius causa vel occasio, quare in causa hæresis, qui induceret aliquem, vt alicuius hæretici sermonibus interesset, socius criminis esset ei qui prædicaret, cum ei cooperaretur in eo delicto, & causa esset, vt alij inducerentur ad audiendas hæretici conciones. Exempla huiusmodi multa occurrere possunt, qua ex prædictis facile intelligentur.

QVÆSTIO LXV.

An periuri possint in testes admitti in causa fidei.

EXagesima quinta quæstio est: Vtrũ Inquisitor periuros possit licite admittere, ad testificãdum in causa fidei, seu agendum?

Respõdemus, q̃ sic, vbi præsumat q̃ deponant zelo fidei orthodoxæ, vt patet in cap. Accusatus. §. licet, de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Licet vero periuri à testimonio etiam post pœnitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram Inquisitoribus iurantes tam de se, quàm de alijs super facto hæresis dicere veritatem, eam celando deierent, & postmodum velint corrigere dictum suũ contra se, ac alios suos complices deponendo: cũ crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modo (quę prius tacuerant) reuelare, in fauorem fidei, (nisi aliud obsistat) stari debet tam cõtra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Relat. supra pag. 105. In fidei fauorẽ admittuntur periuri.

Regulare [a] est tamen in alijs, quòd potius statur primo dicto, quàm secundo. de hoc Archidiaconus ibi in glos.

COMMENT. CXIIII.

De periuris testibus quid sentiendum.

DE periuris eadem fere dicimus, qua superiori commentario tradidimus de testibus in habilibus. verum in dicto c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. nulla fit de testibus periuris mentio: eorum. n. pari ratione diuersa consideratio habenda fuit.

Periurus cur repellatur à testimonio.

Eymerici vero axioma de testibus periuris in hac causa tale est: Cum testes periuri præsumuntur zelo fidei dicturi veritatem, audiendi sunt.

Periurus vero ideo regulariter à testimonio repellitur, vt notãt doctores in c. testimonium. de testibus. vel quoniam infamis est, vel quia ineptum censetur illius testimonium, qui vacillat, & de eadem re contraria profert modo aiendo modo negando.

A *De materia huius quæstionis agit Locatus in opere iudiciali, & Repertorium Inquisitorum verbo, periurus. Gondissaluus tracta. de hæret. quæst. 13. num. 12. Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 35. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis, lib. 2. titu. quomodo, & per quos probetur. q. 11. Iacobus Nouellus reg. 160. incipiente: Periurus, & alij.*

Periuri vero quomodo admittantur in testes in causa fidei, eleganter explicat Gondissaluus dict. tracta. de hæret. q. 13. nume. 12. quem per omnia sequitur Hieronymus Gigas præcitato loco: quorum hæc sententia est: Periuri in hoc crimine ad testimonium

B *dicendum tam contra se, quàm contra alios admittũtur, dum tamen ex manifestis apparuerit indicijs, tales non animi leuitate, non odio, non corruptos pecunia; sed zelo fidei velle deponere, aut dictum suum, quod antea in forma testimonij deposuerant, velle emendare, & coerigere, ac qua prius tacuerant, reuelare.*

Vt autem periurorum testium dictis fides habeatur, ea concurrere debent qua superiori commẽtario diximus, quaque præscribuntur in dicto c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. ibi: Si ex verisimilibus coniecturis, &c. *ita Gondissaluus & Gigas præcitatis locis. additque Gigas ibidẽ nu. 8. & 9. Quòd si præ-*

C *dictæ coniecturæ non concurrant de verisimili veritate à periuro dicenda, tunc non est admittendus sine tortura, de quo quid sentiam, paulo antea dixi: quãuis fortassis in periuro maior adsit ratio cur torqueri debeat, quàm in alijs inhabilibus.*

[a] ¶ Regulare est tamen in alijs, quòd potius statur primo dicto, quàm secũdo.] *Optime infert Eymericus hic ex contextu citato, posse testes corrigere dictum suum, si prius deieranerant, & postea ducti pœnitẽtia voluit emendare quod male deposuerant.*

Cui dicto stãdũ in causa fidei, an primo vel secũdo.

Verum tamen dubium erat cui dicto esset standũ, primone an secundo: & videbatur standum esse primo dicto, iuxta doctrinam Innocentij in c. præterea.

D *de testibus cogen. tradunt Abbas in c. veniens. el secundo. de testibus. & Decius qui hanc asserit cõmunem opinionem consil. 174. incipien.* In causa fallitatis. *nu. 7. & cons. 189. & ceteri relati per Ioannẽ Rojam in singularibus fidei, singula. 194. incipien.* Testis, qui in iudicio. *in principio.*

Ceterum, in causa fidei speciale est, vt posteriori dicto testium stetur, vt vere docet hoc loco Eymericus: cuius sententia communi consensu approbatur, quam tenent Archidiac. in cap. accusatus. §. licet. de hæreti. lib. 6. relatus apud Eymericum supra par. 2. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 12. Nicolaus

E *Arelatanus tract. de hæret. notabili 13. Ioan. Rojas in dicto singula. 194. & alij pleribus.*

Hæc tamen sententia, quòd posteriori dicto credatur in causa hæresis tunc procedit, quando ex manifestis coniecturis apparet posteriora dicta verisimiliora esse quàm prima, testesque Prioribus cõtraria deponere zelo fidei, nõ malitia, aut pecunia corruptos: quod apertissime probat textus ibi: Si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxę dictum suum velle corrigere. *Nisi enim hæc indicia apparuerint, ex quibus ostendatur*

datur posteriora dicta veriora esse, Prioribus depositionibus erit standum, ita Couarruuias lib.2. varia resol.cap.13.nu.9. & Ioānes Rojas singul.206. incipien. Teſtis qui contra.

Sententia de reuocādo primo dicto ēt procedit, cū dictū fuit cō tra quēlibet.

Rursus, hęc sententia de reuocādo primo dicto, et de fide adhibenda secundo, non modo procedit quādo deponentes testificantur contra se, & contra complices suos; quod apertissime indicat prędicatus textus in dicto c.accusatus.§.licet.de hęret.lib.6. sed etiam cum deponunt simpliciter contra alios quoslibet. ita videntur velle, ex quo indistincte loquuntur, Zanchinus tract.de hære.cap.14.nu 5. Repertorium Inquisitorum verbo, testes.§ sed ponamus. & Arelatanus practicato loco, contra quam velle videtur Couarruuias lib.2. varia.resolutio. cap.13. nu.9. vbi dicit, non temere Romanum Pontificem commemorasse, testimonium ibi exhiberi à testificāte contra se ipsum & criminis socios, cum maxima sit veritatis præsumptio propriæ culpę cognitio, & eius apud iudicem professio.

Opinio Couarruuiæ reiecta.

Verum, dico quòd cum hoc sit fauore fidei concessum, & fauor fidei æqualiter reperiatur tam in testificante contra se & cōplices suos, quàm contra quoslibet alios tertios delinquentes profectò in omnibus hęc sententia locum habebit. Rursus, textus etiam in dicto §.licet.satis indicare videtur hanc sententiā contra Couarruuiam, dum ait: Stari debet tam contra se, quàm contra reliquos atteſtationibus eorūdem: *Nam dum, reliquos, dicit Romanus Pontifex, omnes complectitur.l.cum optio.ff. de optione legata. ibi:* Reliquorum appellatione omnes ad Mętum pertinent.

Secundo dicto quomodo nō stetur in causa fidei.

Postremo, præfata sententia de fidē secunda depositioni, vera est, cum quis in secundo dicto revelat hęresim & delictum: secus si negat, cum prius de hęresi deposuisset, vt si quis prius dixisset in iudicio, Purgatorium negasse purgatorium; deinde vero hoc retractasset: quia hoc casu priori dicto stabitur, nō secundo. Repertorium Inquisitorum verbo.testes. §. sed ponamus. & §.seq.& Zanchinus tract de hęre. cap.14. nu 5. vbi pulchram huius dicti rationem assignant: quoniam ex quo alloqui potuit reum, præsumitur corruptus & subornatus, ideoque primo dicto erit standum.

Illud tamen verum est, ob reuocationem non nihil priori testimonio detrahi: quod quantum sit, arbitrio iudicantis relinquitur. talis autem testis velut falsus puniendus videtur: de cuius pœna alibi scripsimus. & Repertorij & Zanchini sententiā sequitur Couarruuias lib.2. varia.resolutio. cap.13. nu. 9. quibus libenter subscribo, in quo prudentissime animaduertendum est, ne ob huiusmodi reuocationes delictum hæresis impunitum quandoque relinquatur. vide ad hanc materiam. si plures desideras Felinum in cap. cum in tua. de testibus. Alciatum tracta.de præsumpt. regula 2.præsumptione 29. & Albertinum in cap.1.de hęret. lib.6. quæst. 16. numero 72. & multis sequent.

QVÆSTIO LXVI.

An infames & criminosi in testes recipi valeant in causa fidei.

Exagesimasexta quæstio est: Verum Inquisitor infames & criminosos, aut seruos contra dominos, possit licite admittere ad agendum, seu testificandum in causa fidei?

Respondemus q̄ sic: vnde Archid.in c.Accusatus.de hęret.lib.6.in §.licet. super ver.exceptū. dicit ita: Tanta est labes criminis hæresis, quòd ad eius accusationem etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, etiam infames aduersus quemlibet admittuntur, vt 2.q.7. §.huic opponitur. Ad idem ea.q.cap.Pagani. §.in hoc.& §.sed quęritur.& extra de simo.c.Si dominus.& c.Tāta. Et idem est in aliis criminibus exceptis, scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine lęsę maiestatis. 25.q.3. Sane.

De criminosis satis etiam in c. In fidei. de hæret.lib.6.vbi participes & socij criminis admittūtur, vt dictum est supra q.64.

De infamibus etiam patet: quia periuri de iure sunt infames, & tamen periuri admittuntur, vt patet in cap. Accusatus.§.licet. & dictum supra quęst. proxima.

COMMENT. CXV.

Quę ad hanc quæstionem spectant abunde sunt à nobis expositō supra super q. 64. & 65. quę propterea non erunt amplius hoc loco inutiliter repetenda. interim videto Zanchinū tract. de hęret. cap.13.& Bernardum Comensem in Lucerna Inquisitorum, verbo, testis.§.18.

Criminosi cogitā quoslibet recipi possunt io testes io causa hæresis.

Criminosi autē testes & quilibet inhabiles in hac causa admittuntur ad testimonium dicendum, sine ogatur contra Sæculares siue contra Regulares, vt optime notat Panormitan.in cap.licet.Heli.de simo. nu.20. super glos.in verbo, indifferenter.

Quod vero Eymericus scribit hic ex sententia Archidiaconi, videlicet in detestationem huius criminis etiam seruos admitti ad testificandum contra dominos, verissimum est, præsertim in defectum aliarum probationum.

Ceterum obseruandum est plerumque seruorum, immo quidē & famulorum dictis modicam fidē esse adhibendā, cum dominis suis infensissimi esse soleāt.

Serui in hac causa contra dominos non queri possūt.

Iam non solum serui contra dominos admittūtur, sed etiam cum opus est aduersus eosdem dominos, immo quidem & aduersus extraneos torquentur, vt Salycetus & alij optime scripserunt in l.t. C.de quæstio. per textum ibidem cuius hæc sunt verba: Quęstionem de seruis contra dominos haberi nō oportet, exceptis adulterij criminibus; item fraudati census accusationibus, & crimine maiestatis, quod ad salutem principis pertinet. *hæc ibi. Adde Ioānem Rojam singul.183.incipien.* Seruus non est torquendus. *& Simancam de catho. instit. tit.61. de seruit. num.11.& Panormitanum in cap. cum in contemplatione. in fine extra de regul. iuris.*

QVAESTIO LXVII.

An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c.

Sexage-

Exagesima septima quęstio est: Vtrũ Inquisitor inimicos capitales alicuius delati possit in causa fidei ad testificandum, seu agendum admittere contra illum?

Respondemus q̃ non: vnde Archid. in c. Accusatus. §. licet. de hęre. lib. 6. super ver. exceptũ. prǽmisso quo modo in crimine hæresis, & alijs criminibus exceptis admittuntur ad testificãdum & agendum serui cõtra dominos suos; & criminosi, & infames, contra quemlibet, vt habitum est supra quæst. proxima dicit: sic: non tamen intelligas, quòd in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem. 3. q. 5. c. a. & de simo. Licet Helian fi. & c. Per tuas.

De hoc satis notat Hostien. in summa. de accu. §. quis possit. Et Archid. in c. Vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6. super ver. testium. in fi. dicit sic: Debent etiam Inquisitores per se, inquirere de inimicitia testium, cum is, contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuinare quid cuique dicit. Quia vbi potest testibus graue periculum imminere, testium nomina delato non publicantur, vt in c. Statuta. de hæret. lib. 6. Idem dicit dominus Guido Fulcodius, post Clemens iij. in fine illarum 15. quæstionũ, quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. CXVI.

Institutum Eymerici in hac quæstione.

IN *hac quęstione Eymericus vnam proponit exceptionẽ in hoc crimine, quę obijci possit aduersus testes, videlicet, Inimicitiã capitalem: hęc enim testem repellit prorsus in hoc tribunali.*

Optimo autem consilio de hoc differit auctor hoc loco: nam cum in superioribus docuisset, testes inhabiles in hoc crimine fauore fidei admitti ad testificandum, dubitari poterat, an etiã inimici capitales admitterentur.

Iura quibus vtitur auctor, optime probant suam sententiã, quę vera est & communis, sanctaque iam olim duobus illis sapientissimis prælatorum concilijs Biterrensi & Narbonensi, in quorum illo cap. 13. ita scriptum est: Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sunt conspirationes, & inimicitiæ capitales. *hactenus ibi. In Narbonẽsi vero cap. 25. ita:* Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sunt conspirationes & inimicitiæ capitales. *hęc ibi. Concordat textus in c. repellantur. in c. meminimus. & in c. cum oporteat. de accusatio. & in c. si testes. 4. q. 3. & alibi sæpe. tradit Gondissalus tract. de hęret. q. 13. nu. 13. & ceteri quos retuli supra in hac 3. parte tit. de defensionibus reorum. nu. 118. vbi pauca quædam dixi de capitali inimicitia, quæ ei instituto conueniebant: nunc vero cetera sunt tradenda quæ & cognitu necessaria, & vsu sunt frequentia.*

Iura de repellendis inimicis à testificando.

Inimici multum nocere possũt: hoc crimine.

Nusquã autem reis magis nocere potest inimicitia testiũ, quam in hoc tribunali, cum ipsis nomina testificantiũ non aperiantur, sicut in alijs delictis fieri iure solet; & ob id Eymericus hunc locum de cognoscendis inimicis capitalibus egregie tractauit 3. par. tit. 18. & seq. præscribẽs modos varios, quibus Inquisitores intelligãt, an testes inimici sint rei necne.

Causas vero ex quibus inimicitia talis oritur, paucissimas tradidit auctor præcitato loco. cęterum cum ea res sit magni ponderis in hac causa, ne lectoribus plenius satisfaciam, visum est nec indecẽs nec inutile, referre hic ex varijs locis & inquisitorum responsis causas, ex quibus iuste credantur capitalee inimicitiæ oriri, vt cum cognitę fuerint, testificantium dicta repellant.

Quę inimicitia sit capitalis arbitrio iudicantis relinqui.

Sunt qui dicant iudicantium arbitrio esse relinquendum definire quę inimicitiæ dicantur capitales; propterea quòd à iure nominatim causæ præscriptæ non sunt. Felynus in c. cum oportuit. de accusatio. num. 5. Marianus Socinus in cap. repellantur. nu. 13. & Grammaticus consi. 57 incipien. In causa mihi transmissa. *num. 9. quos alij recentiores sequuntur. Verum ne de nouo arbitrari oporteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilitatem in re tam grauj decipiamur; tutius erit in hac re aliorum arbitriũ sequi. quamquam non diffitear hanc facultatem non esse iudici denegandam, cum possint occurrere casus, ex quibus oriantur inimicitiæ, quos alij nondum præuiderunt.*

Lege Hispana notatę causę capitalis inimicitiæ.

In Hispania legibus septipartitis nominatim traduntur causæ plurimæ, ob quas vnus in alterum in re dicere testimonium prohibeatur. nam in l. 22. par. 3. tit. 16. sapientissime & prudentissime ita scriptũ est: Malquerencia mueue alos omes muchas vegadas de manera que maguer son sabidores de sa verdad que non la quieren dezir ante dizen el contrario. E por ende defendemos, que ningun ome que sea omiziado con otro de grand enemistad que nõ pueda ser testigo contra el en ningun pleyto si la enemistad fuere de pariẽte que le aya muerto, o que se aya trabajado de matar a el mismo, o si le ouiesse accusado, o enfamado sobre tal cosa q̃ si le fuera prouado ouiera de recebir muerte por ello, o perdimiento de miembro: o echamiento de tierra, o perdimiento de la mayor partida de sus bienes. Ca por qualquier destas maneras, que aya enemistad entre los omes non deuen testiguar los vnos contra los otros en quanto la enemistad durare. *hactenus ibi.*

Legis sententia qualis.

Quorum verborum hęc est sententia latine vtcũque reddita. Prohibemus ne quisquam, qui magnã gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua causa possit esse testis: vt si inimicitia sit contracta ob cõsanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari: vel accusauit eum de delicto, quod si fuisset probatum, sequeretur vel mors, vel membri abscisio, vel exilium, vel amissio maioris partis bonorum; nam ob singulas ex causis prædictis non potest vnus contra alterum esse testis, durante inimicitia. *ac talis quidem est legis sententia.*

Causę multę capitalis inimicitię ordine relatę.

Prima ergo causa capitalis inimicitia oritur contra eum qui occidit consanguineum meum. ita Bart. in l. 4. §. fi. ff. de adimen. legatis & Hippolytus Marsilius in l. 1. §. præterea ff. de quæstio. per sextum in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. addit Socinus in cap repellantur. de accusat. nu. 14. non solum esse effectum mihi inimicum capitalem, qui consanguineum meum inter-

interfecit, sed etiamsi tantum dederit operam, vt interficeretur.

2. Causa. Altera causa capitalis inimicitię oritur, quoties quis coactus est occidere eum, contra quem vult testificari. ita docet eleganter Eymericus 3. par. num. 118. ibi: vel mors fuit intentata. vbi paulopost adit elegantem rationem, cur talis sit de testimonio merita repellendus. ibi: propter quod præsumitur.

3. Causa. Tertia causa, quę proximę superioris videtur explicatia, oritur ex solis minis de occidendo. glossa in l. licet ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Alexander cons. 14. incipien. Ponderatis. nu. 3. lib. 3. Grammaticus consil. 57. incipien. In causa mihi transmissa. num. 8. Abbas in cap. repellatur. nu. 4. de accusatio. Cardinalis in c. cum aporteat. de accusatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optime dicis hoc tunc procedere (secundum Baldum in l. metum. C. de ea quod met. can.) quando is qui minatur aut est potens ad id faciendum quod minatur, aut est solitus minas suas executioni mădare, iuxta notata per Doctores in simili in l. 1. C. vade vi. & in l. vt vim. ff. de inst. & in re. quod refert & sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæstio.

4. Causa. Quarto inimicitia capitalis oritur ex insidijs paratis vitæ eius contra quem is qui paravit vult testificari. glossa in §. inimicitię. verbo, si capitales. instit. de excusat. tuto. Eymericus supra 3. par. num. 118. versi. repellit igitur. ibi: seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, atque via. tales enim sunt insidię.

5. Causa. Quinto oritur ex eo, q̃ quis accusauit aliquē de causa capitali, vt verbi gratia de homicidio, crimine læsæ maiestatis, rapina, crimine nefando, veneris præpostęræ, adulterio, seu quolibet alio delicto ex quo notatur infamia, quod si fuisset probatū, imposita fuisset pœna mortis, abscissionis membri, aut publicationis omnium, vel maioris partis bonorum, aut exilij. Bart. in l. 4. §. fin. ff. de adimen. legatis. glossa in dicta l. 3. verbo, capitales. ff. de recept. arbit. glossa melior & apertior in dicto §. inimicitia. verbo, si capitales. instit. de excusatio. tuto. Abbas in c. accedens. vt lite non contest. & in cap. repellantur. nu. 4. de accusatio. Zabarella in cap. cum oporteat. nu. 12. de accusat. & alij per hos relati.

6. Causa. Sexto oritur inimicitia, quę repellit testem quotiens, licet non accusauerit aliquem de crimine capitali, depasait tamen in causa criminali contra eum. Abbas Ioannes de Anania, Socinus & alij in cap. cum P. Manconella. de accusatio. faciunt tradita per glossam, Bartolum & doctores in l. 3. ff. de testibus. & per Speculat. titu. de teste. §. 1. in principio. adde omnino Grammaticum consil. 46. incipien. In causa magni Tristani. nu. 4. & seq

7. Causa. Septimo orit capitalis inimicitia ex eo q̃ aliquis cum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquādo in vinculis. Felynus in c. repellātur. de accusatio. num. 3. versi. adde quòd si tenui te. Grămaticus cōsil. 46. incipien. In causa magni Tristani. nu. 1. & 2. hac autem inimicitia semper durare præsumitur nisi contrarium probetur, vt docuit Baldus in l. non ignorabit. C. ad exhiben. qua inimicitia tunc crescret vehementius contra carcerantem si in dicta carceratione fuisset incarceratus tortura suppositus, vt ijdem admonent.

A Octauo oritur ex sola iniurarum prolatione. Baldus in cap. veniens. circa finem de iureiurando. quę sequitur Iason in l. procuratoribus. C. de procurato. Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. vbi ita quandoque iudicatum fuisse testatur idem Marsilius consil. 3. incipien. Sępe ac sæpius decretum. Thomas Grammaticus vota 6. incipien. In causa excellentis comitis. nu. 4. & 5. & alij, quos prudens omitta. exempla talia esse possunt: appellare virum cornigatum cornutum, siue vxorē eius meretricem: itē si quis virum honestum dixerit, ebrium: monachum dixerit, apostatam à sua religione: presbyterum dixerit, simoniacum: aduocatu appellauerit, impostorem: procuratorem, cauillatorē: iudicem, acceptarem personarum: tabellionem, falsarium: mercatorem, monetarium, seu pecunias tondentem, & his similia: atque, vt vna verbo dicam, verbum iniuriosum dicitur, cum siue in genere, siue in specie delictū aliquod commissum, licet commissum non sit, alicui improperatur, vt notant Bartolus, Baldus & communiter Doctores in l. 3. ff. de liberis & posthu. Faber, Aretinus, Ioannes de Platea, & alij in §. 2. instit. de iniurijs. 8. Causa.

B Quid dicat verbum iniuriosum.

Sed in hoc multum considerare oportet personas inter quos conuicia sunt prolata: persona. n. viles et infames, quemadmodum parum curant honorem, ita

C quoque facile ad proferendas iniurias prorumpunt, quarum etiam facillime obliuiscuntur, & mox reconciliantur: quod vilibus fœminis sæpe frequentissime contingere. nobiles autem & ingenui nō sunt ita iudicandi: ac inter hos vere dixeris, ob cōuicia oriri inimicitias capitales. Personarum est habenda ratio in conuicijs.

Rursus, plurimum considerandæ est Prouinciarū & ciuitatum consuetudo: sunt enim quædam iniuria in vna Prouincia, quæ in alia non solent pro conuicijs accipi.

D Numquid autem iniuria fiat dicendo alicui; mentirit, cradit Bart. in l. si quis extraneus. ff. de acquiren. hæred. vbi iniuriam fieri dicit. idem sentiendū est cum alicui dicitur; tu es spurius, quamuis re vera spurius sit. Thomas Grămaticus decis. 37. incipien. Magnificus Carolus. quę tamen si quis effugere velit postquam prolata sunt. obseruet cautelam 39. quā tradit Thomas Ferrarius.

Item oritur capitalis inimicitia, ex eo q̃ quis alterius vxorem tenet marito inuito reclamāte, ac repugnante. Antonius de Butrio, & Baldus, & alij in c. accedens. el 2. vt lite non contestat. quot sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. num. 21. addunt que idem esse intelligendum de eo qui terram alterius tenet. quod intellige etiam per vim, vt villas, agros, prata, domos, & similia, ex quorum fructibus commodum suscipiat. 9. Causa.

E Ex fœminarū nobis sanguine cōiunctarū honore violato, nascitur inimicitia.

Quod autem de vxore dictum est; idem etiam sentiendum de sororibus, & alijs fœminis nobis coniunctis, quarum honor vel infamia nos plurimum potest afficere; quarum pudicitia si attentata solum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §. 2. instit. de iniurijs. ibi: Sue quis matrem familias, aut prætextatam, prætextatamne affectatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicetur. hæc ibi. concordat textus in l. itē apud Labeonem. §. si quis virginem. ff. de iniurijs. quoniā ea bis facta inhonestat et impudi-

impudicis infamia generatur, & iniuria infertur: & inde inimicitia inter viras honestos & probos nascitur. d. l. 1. cum tibi notatis. ff. quibus ut indig. glossa in l. sororem. C. eod. tit. Ioannes Anania in c. cum oporteat. nu. 6. extra de accusatio.

30. Causa. Item oritur inimicitia capitalis, si quis alteri moueat quæstionem status, asserens, videlicet eum esse libertum non ingenuum natum, aut esse seruum, iuxta textum in § item is. instit. de excusatio. tuto. iuncta glossa ibidem verbo, pupillorum. ita Accursius in 3. inimicitia. verbo, si capitales. instit. de excusat. tuta. argumento textus in c. frequens. de restitutio. spoliato. glossa in authen. de teste. §. si quis vero, verbo, quæstionet. Bal. in l. athleta. §. dant remissionem. ff. de excusatio. tuta.

31. Causa. Item oritur capitalis inimicitia, cum quis monet alicui quæstionem de omnibus bonis, aut de maiori bonorum parte. ita in dicta l. 22. partitę 3. tit. 16. quam initio huius commentarij retuli. quod ipsum asserunt etiam multi ex illis, quos adduxi in præcedentibus. & Felinus in cap. quoniam, de testibus nu. 5. Panormitanus in cap. 1. nu. 3. de iudicijs. idem Panormitanus in c. repellantur. de accusat. num. 4. Ioannes de Anania in cap. cum oporteat. de accusatio. num. 6. Alexander consil. 99 incipien. In causa accusationis. lib. 1. & alij per hos relati. Huius causæ ratio nō est difficilis, quoniam ex ablatione vel retentione aut omnium aut maioris partis bonorum, vita non mediocriter læditur, quam sine alimentis transigere non possumus: bona enim temporalia vitæ bonum dicitur, vt notatur in l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud.

Idem sentiendum est, cum quæstio est de magna pecuniarum quantitate, vt voluit Bart. in l. 3. ff. de testibus. ad quod facit doctrina Baldi in l. parentes. C. de test. vbi causam ciuilem magnam æquiparat causæ criminali. quos sequitur Marsilius in d. l. 1. §. præterea. nu. 23. ff. de quæstion.

Idem etiam sentiendum est de spoliatione, aut perditione rerum magnæ rei tantum; hinc enim nascitur inimicitia capitalis. cap. item cum quis. de restit. spoliato. facit c. accedens. el 2. vt lite non contestata. tenet nominatim Ioannes Anania in c. cum oporteat. nu. 6. de accusatio.

32. Causa. Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offendit alium in persona vel in rebus. de rebus proxime dictum est, de persona id asserit Bald. in l. in bis. ff. furto matri. quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. quod docuit etiam eleganter appositis exemplis Eymericus supra 3. par. nu. 118. ibi: vel vulnera grauia & lethalia, quę tunc in primis procedunt, cum inhoneſto modo aliquis corporalem iniuriam pertulit, vt si cui pugnus seu alapa sit inflicta; aut fustibus sit pulsatus, seu cauma: quod genus iniurię magnam apinione hominum affert infamiam & dedecus, per textum singularem in §. 2. instit. de iniurijs. ibi: Cum quis pugno pulsatus, aut fustibus cęsus, vel etiam verberatus erit, &c. & docet copiose Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 6. nu. 1. & seq.

Idem sentias quotiens quis alterum in facie vulneranit, præsertim si turpis in vultu remaneat cicatrix. Alexander consil. 99. incipien. In causa inquisitionis. quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæstio.

Ad hęc non potest esse testis in criminibus exceptis, qui dudum fuerat inimicus, si recenter est reconciliatus. cap. 1. accusatores. el 1. 3. q. 3. cuius verba sunt: Accusatores & testes esse non possunt. qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, vel læsi se vlcisci velint. hęc ibi. vbi id notant Præpositus & Turreremata, & Felinus in c. eam te. de rescr. versic. infidelitas. Alex. consi. 99, incipien. In causa inquisitionis. Grammaticus consi. 57. incipien. In causa mihi transmissa, nu. 8. Alciatus tract. de præsump. regula 2. præsumptione 11. Innocentius in cap. cū oporteat. de accusatio. Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. nu. 4. ff. de quæstion. sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 22. nu. 14. 13. Causa.

Item descēdentes ab inimico capitali præsumuntur etiam inimici, & ideo à testimonio repelluntur. l. athleta. §. dat remissionem ff. de excusat. tuto. vbi id notant Baldus, & communiter Doctores. quos sequitur Antonius Gomez loco proxime citato. eadēque ratione collaterales vsque ad quartum gradum reputantur inimici. argumento textus in l. lex Cornelia. §. 1. ff. de iniurijs, & ita tenet Bald. in d. l. dat remissionem. proxime citato. & Marsilius in d. l. 1. §. præterea. nu. 103. ff. de quæstio. 14. Causa.

Huc spectant quæ docet Felynus in c. repellantur. de accusatio. nume. 4. versi. item adde. dum ait: Si ego contraxi inimicitiam cum vno de vna familia, præsumitur quòd omnes de familia sua sint mihi inimici vsque ad quartum gradum inclusiue. & voluit Baldus in l. si vasallus. el 1. in tit. si de feudo fue. contro. hęc Felynus. tenet quoque Angelus consi. 248. incip. In splendidissima ciuitate. & Alexander de Imola consi. 24. incipien. Animaduersis his. lib. 2. & Grammaticus consi. 12. incipien. In causa illorum. vol. 1.

Item præsumuntur inimici mei qui cum meis inimicis commorantur, & propterea à testimonio meri to repelluntur. cap. accusatoribus. 3. q. 5. vbi Gemnianus & alij. & c. repellantur. & c. cum oporteat. de accusatio. hinc amicus inimici mei non admittetur ad me accusandum, neque ad testimonium contra me dicendum, præsertim si cum meo inimico sit magna iunctus amicitia, vt practicatis locis plene notatur. idipsum sentias de eo, qui fecit (vt nostri loquuntur) parentelam seu confœderationem cum inimico meo capitali, vt voluit Bal. in l. liberi. C. de inoffi. testa. vbi de hoc capiose agitur per Doctores. 15. Causa.

Idem locum habet in eo qui contrahit amicitiam cum meis inimicis: is enim inimicus meus recte dicitur, vt late & vere probat Thomas Grammaticus consi. 24. inci. Et quia nihil ita. nu. 6. vol. 2. & Iason in l liberi. C. de inoffi. testamen.

Tandem non inepte quis dicat eos esse inimicos censendas, & propterea fortassis à testimonio repellendos, qui sunt de aliqua familia, seu factione alteri familiæ & factioni contraria, quales sunt Guelphi & Gibellini in tota Italia, & in singulis fere vrbibus est vna aliqua familia potens & nobilis alteri contraria; nam horum testimonium mutuo contra se non esset forte facile admittendum. Baldus in l. vnica. C. de rapt. virgi. quem 16. Causa.

sequitur Ioannes Rojas singulari 200.incipien. Te lis inimicus,nu.8.

Verum in hac parte multò iudicio opus est nam si testes spectata essent virtutis & probitatis,etiam in his praedictis talis sinistra suspicio cessaret,quamuis in alijs multum esset considerãda: solent enim sæpe homines ex huiusmodi familijs & factionibus vehementer inter se inimici esse:in alijs verò iã penitus ista cessant,quãuis aliquãdo inimicitia intercesserit.

Atque ex hu & alijs huiusmodi causis arbitrio iudicantis prudenter cognoscendis inimicitia capitalis dicitur oriri,quæ vbi probata fuerit, testem repellit,vt paulo post dicam.

Superintet causæ inimicitiæ quan do procedãt.

Iam superiora locum habẽt etiamsi inimicitia cõtracta esset culpa eius cõtra quem deponitur,vt scribunt communiter Doctores in dicto c.repellantur.de accusatio.glosa singularis in dicta l.athleta.§.dat remissionem.ff.de excusatio.tuto quam sequitur Antonius Gomez tom.3.varia.resolutio.c. 12.nume.14. versi.quod etiam extende.

Item habent locum quotiens subest causa inimicitia, vnde verisimiliter oriri possit, quamuis testis dicat & asserat se non esse inimicum. Innocentius in c.cum I.& A.de sentent.& re iud. Bar. in l.1.ff.de his quibus vt indig..Abbas in c.repellantur.de accusatio.& alij quos refert & sequitur Antonius Gomez tom.3.varia.resolu.c.12.nu.14.& Grammaticus voto.24.incip. In causa Nicolai.*nu.1.*

Quando cessent superiores causæ inimicitiæ.

Superiora tamen omnia axiomata de inimicitia bifariam potissimum limitantur. Primo quotiens recõciliatio inter inimicos intercessisset antiqua & bene fundata.quando autem intercessisse dicatur, arbitrio iudicantis relinquitur : nam tunc cum cesset inimicitiæ causa,cessat etiam ratio,ob quam repelli testes debent.argum.tex.in l.3.§.fi.& l.seq. ff.de adim.legvbi Bar.& communiter Doctores.

Rursus non procedunt quotiens inimicitia esset dolo procurata & fraude. eò enim progressa est humana audacia,vt sæpe homines cum intelligunt in aliquo graui delicto aliquem posse contra eos testificari, fraudulenter prius quæsita causa cum eo rixantur,eique sponte iniuriam inferunt, vt postea eum repellere à testimonio possint; & ita liberentur à crimine, quod re vera commiserunt. nam hoc casu non debet talibus sua fraus patrocinari: ideoque talis offensus poterit admitti in testem contra offensorem.ita Bar. in l.1.§.cũ quis.ff.de quæstio. Bal.in l.sed & si quis. §.illud.ff.si quis cautio. Iacobus de sancto Georgio in l.3.ff.de testibus, & alij quos refert & sequitur Antonius Gomez tom.3.varia.resolu.cap.12.num. 14.versi.item etiam limita.

Quæ obseruandam in causis inimicitiæ capitalis.

Denique admoneo in superioribus causis,ac etiã in alijs,ex quibus inimicitia capitalis oriri solet,multum esse considerandam personarum qualitatem:sæpe enim contingit,vt illa causa, quæ sufficiens est ad producendam inimicitiam capitalem inter aliquos, in alijs non sufficiat.contra vero sunt multi ita suapte ingenio iniqui & malevoli,vt ex leui causa ingentes concipiant animo iras aduersus alios, quos cum non possint, aut non audeant palam offendere,clãmodi ludunt aduersus eos omnia iniquitatum genera.noui huiusmodi multos,& tales in primis reperiuntur in curijs magnorum Principum, quos interdum alterius felicitas, absque vlla alia causa in inimicitiam concitat.atque hoc est diligentissime in hoc tribunali animaduertẽdum.hæc enim quamuis non omnino repellant testes,tamen diminuent fidem illorum.

a ¶ Dicit sic,non tamen intelligas,quòd in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem:&c.] *Ex hoc Eymerici loco intelliges corruptam esse glossam Archidiaconi in c.accusatus.§.licet.verbo,exceptum.de hæret. lib.6. quem hic citat author:nam fere in omnibus vulgatis codicibus affirmatiue legitur ita:* & intelligas,quòd etiam in hoc crimine,inimicus capitalis admittatur ad accusationem:*nam procul dubio negatiue legendum est ita:* non tamen intelligas, *quod etiam indicant apertissime textus in hanc sententiam ab Archidiacono citati,in quibus inimici capitales,& accusare,& dicere testimonium prohibentur.*

Locus Archidiaconi restituitus.

Ex quibus intelliges fortassis deceptum fuisse Nicolaum Arelatanum tract.de hæret.notabili. 10.incipien. Non ignoras,*vbi dixit speciale esse in crimine hæresis,vt inimicus inimicum possit accusare.*

b ¶ Idem dicit Dominus Guido Fulcodius, post Clemens quartus, &c.] *Hic locus Guidonis Fulcodij, cuius meminit Eymericus valde est insignis in hac causa,legiturque in q.15.cap.17. vbi cum præmisisset diligenter esse testes interrogãdos, & inquirendas ac eas causas dictorum,seu depositionum, subdit in hac verba:* Et hoc dico cum tanta diligẽtia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur via iuris in notitia testium,& redden dis interrogationibus prout in iure fieri consuevit: & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit: adeo quòd etiam de inimicitia testium per vos debetis inquirere,cum non possint alij diuinare,& nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sententiam, quàm damnare,*hactenus ille.*

Diligentia Inquisitoris circa interrogãdos testes.

QVAESTIO LXVIII.

An hæreticus admittendus sit in testem contra fidelem.

EXagesimaoctaua quæstio est:Vtrum Inquisitor hæreticum possit admittere, ad testificandum in causa fidei contra fidelem, vel etiam pro fideli? Respondemus quòd non: nam hæretici, & criminoli regulariter sunt à testimonio repellendi, nisi inquantum de iure inuenitur concessum:non inuenitur autem, quòd hæreticus possit testificari pro fideli,vel contra fidelem. Ad hoc est Archidiaconus,*in cap.* In fidei.de hæret.lib.*6.*

COMMENT. CXVII.

VNum est axioma in hac quæstione, videlicet, *Hæreticum non posse testificari neque contra fidelem,neque pro fideli in causa hæresis.huius axiomatis duæ sunt partes,prior dubia est, posterior autem satis facilis.*

Et quantum ad primam partem spectat, hoc obser-

nandum

uandum est, iudicio meo plurimum referre, an hæreticus testificetur contra fideles in causis fidei; an vero in alijs causis, quæ ad fidem non spectent, vt in contractibus, & alijs etiam delictis ab hæresi separatis; nam si in causis alijs à fide separatis testificentur, quid de illorum testimonio sit sentiendum, tradit Imperator in l. quoniam. C. de hæret. vbi glossa, Bartolus, Salycetus & communiter Doctores, Speculator tit. de teste. §. 1. Repertorium Inquisitorum verbo, testes. §. an hæreticus. & alij plerisque locis.

Testimonium hæreticorum nō admittitur secundū canones.

Et quamuis legibus ciuilibus quandoque liceat hæreticis testimonium ferre inter catholicos, vt in contractibus & vltimis voluntatibus, ne probationum vsus angustetur, vt in dicta l. quoniam. C. de hæret. at sacri canones prauales, quibus cauetur ne eorum testimonium recipiatur. sunt enim excommunicati, cum quibus omne commercium est catholicis interdictum, omnisq; communicatio prohibita. cap. excommunicamus 1. & 2. extra de hæret. hinc legimus in concilio Toletano IIII. quod refertur in cap. non potest. 2. q. 7. hæreticos ad testimonium admitti non debere, quamuis dicant se esse Christianos. tradit glossa in cap. si hæreticus. 2. q. 7. Repertorium Inquisitorum practicato loco. Zanchinus tract. de hæret. c. 13. nu. 2. & alij. B

Sed nec nono iure ciuili hæreticorum testimonium admittitur in vlla causa, neque ciuili neque criminali: nam Federicus Imperator in l. Catharos. ita fancinit: Nec ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. *hac ibi. & habetur in authent. credentes. C. de hæret. tradit pulchre Conradus Brunus libro. 5. de hæret. cap. 10.* C

In quibus dictis admittatur.

Placet tamen Iason & Alciato in l. 2. C. de sum. trinit. quos refert & sequitur Conradus Brunus præcitato loco, hæreticorum testimonium admitti posse vtraque parte approbante, vel cum hæretici rem à se gestam explicant, adhibitis tormentis, vel cū testificantur in causis grauioribus, vt hæresis, simoniæ, sacrilegij, læsa maiestatis, expilatæ annonæ. sequitur Siman. de cath. inst. tit. 64. nn. 43. vbi addit, his casibus hæreticis credi, si verisimilia dicant, vel sint plures numero, et hactenus de primo capite. D

An in causa fidei hæreticus testificetur contra fidelem.

Quantum vero ad secundam partem spectat, An in causis fidei possit hæreticus dicere testimonium cō tra fidelem, aut etiam pro fideli, Eymericus aperte fatetur hoc loco eius testimonium neque contra, neque in fauorem esse audiendum. & quia huius dicti duæ sunt partes, vt omnem dubitationē procul amoueamus, singulatim de vnaquaque est agendum. tota vero difficultas consistit in ea parte qua dicit, Testimonium hæretici nō valere contra fidelem. neq; enim video quomodo possit Eymericus negare testimoniū E *hæretici admitti in causa fidei contra fidelem, cum de hæretico perinde sit censendum ac de reliquis testibus inhabilibus, quos in hoc crimine fauore fidei admitti abunde paulo antea cum auctore docuimus.*

Testimonium hæretici contra eum qui putatur fidelis, audiendū

Ergo ita statuamus: Quotiescunque hæretici, aut de hæresi suspectus, vel in carceribus positus, vel alibi existens alicui fideli, qui pro vero fideli & catholico reputatur crimen hæresis imponit, sine eum dicat esse socium criminis, sine non; profecto huius vocem contemnere non debent Inquisitores: sed ad inquirendum secreto accedent, vt intelligant an is fidelis qui ab hæretico nominatus est, recte de fide sentiat nec ne. hoc est certum, dictum huius hæretici hoc casu non facere semiplenā probationem, ita vt ad capturam posit deuenire, cecernm saltem ad inquirendum faciet indicium. quòd si cum alijs coniecturis verisimilibus, & adminiculis coniungatur, tunc ad cetera parabit viam. nec credo ab hac sententia recedē dum, qua magis patefiet ex sequentibus.

Vnde autem descenderit auctor in hanc sententiam, plane non video: existimo tamen eum ex dicto Archidiaconi, quem hic citat, fuisse deceptum: Archidiaconus enim in c. in fidei fauorem dicit, hæreticum non testificari contra fidelem: sed ibi in genere loquebatur, iuxta dispositionē textus in l. quoniam. C. de hæret. cuius dictum acceptum eo modo, quo explicauimus in principio huius commentarij, verum est, & eodē modo loquitur Zanchinus tract. de hæreticis cap. 13. nn. 2. ceterum neque Archidiaconus, neque Zanchinus eo loco addiderunt hanc particulam, quam hic adiecit Eymericus, videlicet, in causa fidei: *nam tunc proculdubio aliter sensissent iuxta modum à nobis proxime explicatum.*

Intellectus cap. dubius de hæret.

Neque his obstat textus in cap. dubius. de hæret. ibi: Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant. *vbi glos. & aliqui doctores sentiunt dubium in fide, fiue hæreticum testem esse non posse: quoniam respondetur illius textus varios esse intellectus, vt constat ibi ex Zabarella, & propterea non debere ad hanc controuersiam diluendam addnci aut si de testimonio hæreticorū accipiatur, intelligendum profecto esse iuxta ea quæ hactenus docuimus, vt sit sensus: hæreticis seu alijs infidelibus, quia fidem catholicam non tenent, omnino credendum non est, id est, non est plena fides adhibenda, qualis testibus integris & omni exceptione maioribus adhiberi solet. itaq; nō dicit textus q; nullo pacto possint ferre testimoniū; sed quod eorū testimoniū non est oīno integrū.*

Hæretici testimonium nō recipitur ad excusandum aliquē in hoc crimine.

Altera pars est: Hæretici testimonium in causa fidei non admitti pro fideli. hac minorem habet difficultatem: hæretici enim testimonium nō recipitur ad defendendum aliquem in hoc crimine, contraquàm alij quæ senserint, vt quæstione sequenti explicabo.

QVAESTIO LXIX.

An hæretici contra hæreticum testimonium admittatur.

Exagesima nona quæstio est: Verum Inquisitor possit hæreticum admittere ad testificandum contra hæreticum, seu pro eo?

Respondemus q; sic, cōtra; sed nō pro eo. Nā in causa fidei participes & socij criminis in tali casu admittuntur, vt patet in c. In fidei. de hæret. lib. 6. in defectum tamen aliarum probationū, vbi dicitur sic: In fidei fauorem, Concedimus, vt in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis excōmunicati & participes, vel socij criminis ad testimoniū admittātur, præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum,

Relat. supra pag. 105.

si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quàm eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circunstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

Ad hoc est Archidiaconus in c. alleg. in glos.

COMMENT. CXVIII.

Duę sunt assertiones: prima est, Valere testimonium hæretici cõtra hæreticum: altera est, In eius fauorem non admitti.

Hæretici cõtra hæreticũ valet testimonium.

Quantum ad primã assertionem pertinet, optime probat tam Eymericus ex c. in fidei fauorem. de hæret. li. 6. præsertim ex illis verbis: Et participes vel socij criminis ad testimoniũ admittantur. *nam si participes, uel socij criminis sint, iã vel hæretici sint, vel hæretici esse præsumuntur, aut saltẽ de hæresi suspecti. Rursus, cũ Iudęus i causa hæresis fauore fidei possit dicere testimoniũ contru Christianos. c. contra Christianos. de hæret. lib. 6. & dixi plene supra parte 2. super dicto c. contra Christianos. sane & hæreticus etiam poterit testimoniũ ferre, cum nulla commoda diuersitatis ratio afferri posse videatur.*

Hanc etiam assertionem non inepte probat ratio textus in l. quoniam. C. de hæreticis. ibi: Inter se autem hæreticos, vel Iudęis, vbi litigandum existimauerint, concedimus fœdus permixtum, & dignos litigatoribus etiam testes introducere. *hæc ibi. sed in terminis propriis huius quæstionis rem definiuit Federicus Romanorũ Imperator in l. Catharos. §. 6. relata in bullario litterarũ Apostolicorum in fine huius operis in hęc verba:* Adiicimus insuper, quòd hęreticus per hæreticũ conuinci possit. *hęc ibi. & tenet etiã Lucas de Penna in l. veterani. C. de Veteranis, lib. 12.*

Cęterum, quæ de testimonio hęreticorum hoc loco traduntur, accipienda sunt iuxta ea quę copiosè scripsimus super q. 64. huius 3. partis. neq; Federicus hic contrariũ disponit. verum est enim hæreticũ per hæreticum conuinci posse concurrentibus omnibus illis quæ prędicto loco tradidimus.

Cur hæretici testimoniũ in fauorẽ hæretici non recipiatur.

In altera assertione maior est difficultas: Cur videlicet hęretici testimonium nõ recipiatur in fauorẽ hęreticorum, siue in reorũ defensiuẽ? æquitas enim contrariũ suadere videtur, ne scilicet facultas probandi suam innocentiã reis auferatur. atq; ita voluit Felynus in c. de retero, de testibus. quem refert & sequitur Gulielmus Benedictus in c. Raynutius. de testam. in parte, qui cum alia. nu. 250.

Verumtamen quidquid illi dixerint, cõtraria sententia vera est: nam non est credendum eis qui fidem Deo datam violarunt, quis enim credat fidele esse futurum testimonium eius, qui in Deum extitit infidelis &c. non potest. 2. q. 7. & docet Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 45.

Hæc autem sententia de non recipiendo testimonio hæretici in defensionem reorum huius criminis, locum etiam habet & in alijs infidelibus, quibus ob easdem rationes credendum non est.

Cur non credatur hęreticis pro hæreticis testificãtibus.

Sed quę est ratio cur credatur hæreticis deponentibus contra hęreticos, non autem in fauorem hæreticorum, cum potius non delicta, quàm delicta præsumi debeant? urget plane difficultas: sed crederem id

A *propterea fuisse sancitum, quoniam cum hęreticus, aut alius infidelis excusat hęreticum, aut de hæresi suspectũ, in odiũ fidei nostræ id putatur facere, ne delicta contra nostram religionem commissa puniantur: quę suspicio cessat cum deponit de delicto. credo hanc esse nouam & veram rationem, neminem enim vidimus hęc tradentem.*

Addit Simãcas de catho. instit. tit. 64. nu. 45. & licet nullo modo credẽdum sit hęreticis, hoc fallit, cũ forte tormentis fatigati, occultum aliquid, et reipublicæ vtile patefecerint: quod libenter admitto.

An quandoque hæreticorum testimonia pro aliquo sint audienda.

Sed hoc præterea libenter adiungerẽ, q si quandoq; ex verisimilibus coniecturis hęretici aliquem
B *excusantes vera dicere videantur, sane in fauorẽ veritatis non putarem omnino iniquum eorũ voces audire: veritatis enim fauor magnus est, eiq; semper debet esse locus. l. Imperatores. ff. de probatio. & veritas opinioni est præferenda, iuxta notata per Bartolum & Aretinum in l. is qui putat. ff. de acquirẽ. hæredit. quam ob rem, alijs de Innocẽtia reorũ coniecturis concurrentibus, non essent contemnendę hęreticorum excusationes, quibus quanta fides sit adhibenda, index magis scire poterit consideratis omnibus circũstantijs. l. 3. ff. de testibus. & ad pœnæ quidem diminutionem horum solę excusationes prodesse possent, non autem ad integrum liberationem.*

C *Tunc vero audiendi non essent hęretici, infideles alij, aut quilibet etiã catholici, cũ prius depositissent aduersus eũ, quem de eodẽ delicto in eodem iudicio nunc excusant, iuxta id quod diximus supra in hac 3. parte super q. 65. §. postremo prafata sententia.*

QVAESTIO LXX.

An vxor, filij & familiares pro, vel cõtra delatos de hæresi admitti debeant in testes.

D SVMMARIVM.

1 *Testes domestici non admittuntur pro delato de hęresi.*

2 *Admittuntur autem contra ipsum, &c.*

Eptuagesima quæstio est: Vtrũ Inquisitor possit admittere ad testificandum pro, vel contra delatum de hæretica prauitate, eius vxorem, filios, familiares, seu de suis aliquos?

1 Respondemus q; non pro, sed contra. Quòd a non pro, satis videtur per c. Filij. de hæret. lib. 6. vbi prędicti non admittuntur pro mortuo delato Relat. supra pag. 105.
E de hęretica prauitate; vbi dicitur sic: Filij vel hæredes illorũ, qui dum in ęgritudinis lecto decũberẽt petierunt hęreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundẽ, sicque viam fuerũt vniuersæ carnis ingressi, ad probandum quòd ipsi defuncti consolationem illã; immo verius desolationem non sanę mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cũ tamẽ moris sit, vt dicitur apud eos, quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanę mẽtis, &

memo-

memoriam habeat ordinatam) admitti non debẽt si dum viuebant diffamati erant de hæresi, vel suspectus aut legitime constiterit, quòd sanæ mentis existentes huiusmodi hæreticos petierunt. Alioquin admitti poterunt prædicti filij, vel hęredes ad probandum præmissa: non tamen per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

Et si ipsi non admittuntur pro hæretico mortuo, pari forma nec pro viuo.

2 Quòd[b] autem prędicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum de hæretica prauitate, satis patet; est enim testimoniũ eorum magis efficax ad probandum.

COMMENT. CXIX.

De non admittendis testibus domesticis vbi disputatur.

Hæc quæstio pugnare videtur cum quæstione 121. nisi diligenter animaduertantur quæ super illa tradidimus.

De materia vero huius quæstionis, hoc est de excludendis, aut non admittendis ad testificandũ testibus domesticis, agit Doctores varijs locis c. in litteris. de testib. l. etiam. C. de testib. l. idonei. & l. testes. ff. de testibus. l. 1. §. ad quæstionem. ff. de quæstio. vbi copiosè Doctores. Antonius Gomez 10. 3. variar. resolut. c. 12. nu. 15. Repertorij Inquisitorum verbo, familiaris. Locatus in apere iudiciali verbo, domestici. glossa & Doctores in §. pater. institu. de testam. ordinan. Marcus Antonius Blãcus tract. de indicijs nu. 361. et multis sequen. Zauchinus tract. de hæret. c. 13. Archidiaconus in c. filij, de hæret. lib. 6. verbo, familiares. Ioãnes Rojas singul. 198. incip. Testis domesticus. *Hieronymus Ghas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 2. tit. qui accusare possint, q. 15. idem eodẽ libro tit. quomodo, & per quos probetur q. 17. Simãcas de catho. institu. tit. 64. nu. 46. & seq. & alij quos libens omitto.*

Domestici testimonij in delictis exceptis audiuntur.

Horũ sententia est, Testes domesticos regulariter à testimonio repelli: tamen id fallit in criminibus exceptis, velut in crimine p̃ duellionis, maiestatis humanæ læsæ, et in causa hæresis. l. vlt. C. ad l. Iuliã maiest. Gondissalnus tract. de hæret. q. 13. nu. 11. Bernardinus Diaz regula 746. incipiẽte: Testis domesticus. *in his enim ad testificandũ contra consanguineos, affines, et quoslibet familiares admittuntur; idque ob rationem, quam paulo post dicemus.*

Num. 1. Testimonij domesticorũ nõ valet pro reis, & quare

2 ¶ Quòd non pro, satis videtur, &c.] *Hęc est prima assertio huius quæstionis, videlicet, Familiares & domesticos non admitti in hoc crimine ad defendendum reũ; & ratio non inepta hæc esse potest: nam quemadmodum nemo vnquã carnem suam odio habuit, eodẽ modo nemo putandus est consanguineos suos odio habere. tum etiã quia cum ex hoc crimine infamia in filios descendat, si filij ad testimonium dicendum pro parentibus admitterentur, facile vt infamiã fugerent, mentirentur. itaq; horum testimonio non inepte in hac causa, pro delatis falsum putatur. quòd si nec cõsanguinei sint, nec affines, sed extranei, domestici tamen, ratione amicitiæ & familiaritatis præsumuntur non dicere veritatem, vt à tanto crimine reos possint liberare.*

Grauius puniendus qui grauius delinquit.

Ex priori vero ratione illud cõsequitur, quod prudenter traditur à quibusdã, videlicet, Grauius puniẽdos esse eos qui falsum testimonium dixerint contra consanguineos, quàm cõtra extraneos: tales enim natura leges videntur euertere, cũ dum consanguineos suos testimonio pulsant, in suam quoq; carnem sęuire videantur. Simãcas de catho. institu. tit. 64. nu. 49. facit textus in l. capitaliũ. §. oĩa admissa. ff. de pœnis.

testificatur contra suos consanguineos.

b ¶ Quòd autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum, &c.] *Ratio potissima cur in hoc crimina testis domesticus nõ modo admittitur, verumetiã si opus fuerit, compellitur ad testificandum, ea est: quoniã cum hoc crimẽ secreta committi soleat, & in occulto, melius per domesticos quàm per alios probari potest. l. consensu. C. de repud. c. tertio loco. de probatio. & ob id Eymericus eius prudentissimè addit in fine huius quæstionis, horum testimoniũ contra reos huius criminis magis efficax esse ad probandum: ac tanto firmius haberi solet, quãto consanguinei et domestici à suspicione odij longius abesse putantur.*

Num. 2. Testimoniũ domesticorũ recipitur cõtra domesticos in hac causa & quare,

Sed in hac quæstione tota difficultas posita est in cognoscendo qui dicantur domestici & familiares: nã de consanguineis res est apertior, cũ ex legibus nouimus qui sint consanguinei; non ita in domesticis et familiaribus, quos qui sint, nullę leges in iure cõmuni, (quod ego sciã) nominatim præscribunt.

Domestici & familiares qui dicãtur.

In Hispania septipartita lege multi traduntur domestici, quorum propterea testimonia in alijs causis non recipiuntur: nam l. 18. partita 3. tit. 16. ita scriptum est: En su pleyto mismo non puede ser ningund testigo. otrosi non puede ser rabido en aquel pleyto testimonio de su fijo, nin de su fierno, nin de su afforrado, nin de su mayordomo, nin de su quintero, nin de su ortolano, nin de su molinero, nin de ome que sea su apaniaguado. e esto es porque non serie guisado, nin derecho de vn ome tener logar de su parte, & de testigo. nin otrosi aquellos q̃ biuen en su merced, & han de fazer su mandado que podiessen testiguar por el. *hac ibi. quibus verbis multę personę exprimuntur, quæ appellatione domesticorũ & familiarium continentur, quas more nostro explicabimus.*

Doctores quos initio huius quæstionis citauimus in his conueniunt: domestici & familiares seu de domo dicũtur, seruus, colonus, libertus, asceriptitius, mercenarius. Speculator tit. de teste. §. 1. versi. item excipitur quod est domesticus. glossa in c. in litteris. verba, de familia, extra de testibus.

Famulus autem & mercenarius familiaris est, etiamsi gratis nobis seruiat, vt voluit Ioannes Andr. apud Speculat. loco præcitato, quem sequitur Felynus in c. in litteris. de testibus. nu. 1.

Item pater domesticus est filio, et contra, filius patri: item vxor viro, & è conuersa. Felynus in dict. c. in litteris. & Antonius Blancus tract. de indicijs num. 363.

Item latius loquendo familiares dicuntur qui viunt (vt cum nostris loquar) ad vnum panem et vnũ vinum. authen. de monachis. §. cogitandũ. tales sunt qui viuunt in communi.

Item dicuntur domestici omnes illi, quibus ratione patrię, vel dominicę potestatis potest imperari, quales sunt qui in domo nostra habitant nobis seruientes. Marcus Antonius Blancus præcitato loco.

additio ad glossam in §. pater. instit. de testa. ordinan. Baldus in dicto c. in litteris. de testibus. Montalnus in dicta l. 18. partite 3. tit. 16. de quo vide pulchram distinctionem allatã ab Henrichio Boich in dicto cap. in litteris. Adde ibidem Franciscum Aretinũ et Crottum tract. de testibus nu. 104.

Vbi ergo constiterit quempiã domesticum esse, et alicuius familiarẽ, is non dicet testimoniũ pro accusato de hæresi, nec valebit ad ipsum defendendum.

Domestici testimoniũ, an pro reo quandoque audiatur.

Et quamuis hæc ita se habeant, illud tamẽ putarẽ in hac causa obseruandum. q. si persona domestica esset valde digna, ac spectata probitatis, planc etiã in hoc crimine non esset penitus contemnendũ eius testimonium ad excusandũ reum, iuxta doctrinã Imocõtij, Ioannis Imola, et Antonij de Butrio in dicto c. in litteris. de testibus: nam si talis persona esset, de qua non præsumeretur, q. deieraret, tunc eius testimoniũ recipiendum esset. atq. hoc tunc potissimum locũ haberet, si cũ huiusmodi teste domestico cõueniret alius testis non domesticus, et omni exceptione maior, aut alia indicia de innocentia reorum iuxta doctrinam Marsily in l. de minore. §. tormẽta. ff. de quæstio. vbi plures citat in hanc sententiam, quos videto. quanta autem fidis his habenda sit in defensionem reorum, iudex magis scire poteris spectata personarũ et aliorum indiciorum qualitate. l. 3. ff. de testibus.

QVAESTIO LXXI.

An testes plures duobus requirãtur ad condemnandum: quempiã de hæresi.

SVMMARIVM.

1 *Duo testes legitimi non singulares de iuris rigore videntur sufficere.*
2 *Ex æquitate tamen in crimine hæresis plures requiruntur.*
3 *Leniores probationes non ad condemnandum, sed ad præsumendum sufficiunt.*
4 *Inquisitorum diligentia defensionum defectũ in crimine hæresis supplere debet.*
5 *Quid agendum cum quis per duos testes tantum est conuictus.*
6 *Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, & Ioan. And.*

SEptuagesima prima quæstio est: Vtrũ Inquisitor depositione solum duorũ testium legitimorum, nõ singulariũ, possit licite aliquem de hæresi condẽnare, vel plures quàm duo necessario requirãtur? 1 Respondemus, q. quamuis videantur sufficere duo testes de iuris rigore: quia regulare est, q. in ore duorum, vel trium testium stat omne verbũ: 2 Tamen de iuris æquitate nõ videtur in hoc crimine duos sufficere, iũ propter criminis immanitatẽ; iu criminibus enim probationes debent esse luce clariores. C. de probat. l. Sciant. hæresis autẽ inter maiora crimina enumerantur. 3 Et si dicatur, quòd in hoc crimine sufficiũt leuiores probationes, quia leui argumẽto quis detegitur; verum est ad præsumendum, non autem ad condemnandũ: Tum propter iuris ordinis in hoc crimine detruocationem. In hoc enim ordo iudiciarius in fauorem fidei detruncatur: quia nec delatus videt testes iurare, nec sibi etiam publicantur, vbi posset eis graue periculum immminere, vt in c. Statuta. de hæret. lib. 6.

4 Propter quod delatus non potest diuinare, sed tenetur ipse Inquisitor per se & ex officio de testium inimicitia inquirere: & etiã si deposuerunt confuse de causa scientiæ eorũ iterũ interrogare quod potest facere extra de testi. Per tuas. & ff. de quæstionibus. Repeti. Nã quanto magis via defendendi delato præcluditur, tanto magis incumbit Inquisitori sollicitudo diligentius inquirendi.

Inquisitoris diligẽtia supplet defectũ defensionũ, &c.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordes & legitimi contra quemquam, nec ex hoc vellem eũ de tanto crimine condemnare, sed purgationem, si esset diffamatus, indicere: vel propter vehemẽtem suspicionem dictorum, quæ oriuntur ex dictis duorum testium, abiurare eum facere: vel quæstionare, seu sententiam differre: nõ enim videtur tutum ad vocem duorum testium hominem bonę famæ de tanto crimine condemnare: secus si fuerit malæ famæ.

6 Cõcordat his Guido Fulcodius, postmodum Clemens Papa iiij. in q. t 5. quæstionũ ad Inquisitores. Et de hoc Archidiaconus plenius in c. Vt officium. §. verum. in prin. de hæret. lib. 6. super ver. testium. & in c. In fidei. in fi. glos. illius c. Et Ioan. And. ibidem. & in c. Excõmunicamus itaque. extra de hæret. §. adijcimus. vbi dicitur, quòd faciat Episcopus iurare tres vel plures boni testimonij viros de dicenda veritate, si sciuerint in parochia hæreticos ibi esse.

COMMENT. CXX.

PRimus omnium, quod ego sciam, Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ pranitatis quæst. 15. cap. 18. asseruit, durum sibi videri hominem bonæ opinionis & famę ad voces duorum testium de tanto crimine condemnare: eius verba ita habent: Adeoque non crederem tutum ad vocem duorum testium hominem bonæ opinionis damnare, licet videar cõtra ius dicere: quia vbi numerus testium non exigitur, duo sufficiũt. Sed hoc dico quòd duos vix duos iudico, eo q. vrgẽte necessitate legitimæ defensionis ordo truncatur. *hæc ille.*

Quis sentiat in crimine hæresis plures quàm duos testes postulari.

Hũc Guidonem penitus sequitur Archidiaconus in c. vt officium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. relat. supra apud Eymericũ parte 2. (nam vt obiter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretationes suas ad titu. de hæret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulcodio paucis additis transcripsit) eidem sententiæ subscripsit Hostiensis in sum. tit. de hæret. §. qualiter. versi. ut autem et alij quos paulopost referam. hoc sequitur etiã hoc loco Eymericus. quorum sententia nec inepta fortassis est, nec penitus contemnenda, vt ex sequentibus apparebit.

At posteri iuris interpretes audacter vbique de hoc differentes constituunt duos testes sufficere ad quemlibet in hac causa condemnandum. hoc videtur velle

Duos testes sufficere in causa hæresis qui dixerint

velle non obscure Ioannes And. in cap. excommunicamus. 1. §. adijcimus. vbi verũ adducit eius §. intellectum. idem tener apertius in dicto c. vt officium de hæret. lib. 6. et ibidem Geminianus, Franchus. Perusinus & alij: & hanc esse communem opinionem fatentur Antonius de Butrio, Ioannes de Anania, & Marianus Socinus et alij in dicto c. excõmunicamus 1. extra de hæret. addit Gondissalinus tract. de hæret. q. 13. nu. 9. hanc sibi videri veram opinionem. sequitur Carrerius in pract. crim. nu. 162. Petrus Godofredus in l. quicunque. in principio. C. de hæret. Sylvester in sum. verbo, hæresis. 2. quæst. 4. Simancas de catho. institu. 51. nu. 7. & 8. idem ibidem titu. 64. nu. 36. Ioannes Rojas singulari 165. incipientes Probationes in causis criminalibus. *nu. 8. & seq. Aegidius Bossius tit. de hæret. nu. 4. Iulius Clarus in §. hæresis. versic. habet etiã Boerius decisione 342. incipiente:* Sed quot testes. *Antonius Gomez to. 3. variar. resolut c. 12. nu. 9. Zabarella in clemen. 1. de hæret. §. verum. q. 1. num. 5. Ambrosius de Vignate tract. de hæret. q. 13. & multi alij, quos longum esset recensere.*

Horum omnium sententia communis est & vera: tum quoniam casu hic de condemnandis hæreticis per duos tantũ testes non invenitur exceptus ab illa vulgari & communi regula diuini & humani iuris, In ore duorum vel trium stabit omne verbum. *Tum etiam quia non potest videri denegata facultas defensionis ei, cuius causa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationẽ omnia expenduntur.*

Tum postremo, quia nullo iure id apparet esse constitutum, vt recte multi ex prædictis doctoribus testantur.

Quales debeant esse testes.

Idem tamen admonent, ad hoc vt per duos tantũ testes vere probetur hæresis, necesse omnino esse, vt illi sint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores.

Voco autem testes omni exceptione maiores eos, qui repelli non possunt aliqua exceptione. cap. licet. de testibus. Decius consil. 429. Palacius Rubius in dicta allegatione de hæresi. §. 13. Albertinus tract. de agnoscen. assert. quæst. 34. num. 4. & 5. & ceteri vno ore.

Sensus sententiæ Eymerici, & qui secuti eam sententiam.

Quamuis autem hæc vera sint, non propterea contemnenda est Eymerici sententia, is enim non dicit, nec alij quos sequitur, obsolute non sufficere duos testes in hoc crimine: sed durum videri, hominem bonæ opinionis & famæ ad voces duorum condemnare, cum ei ordo legitimæ defensionis denegetur non publicatis testium nominibus. quare eius sententiam illustres etiam Doctores sunt secuti. Albertinus tract. de agnoscen. assertio. quæst. 34. num. 3. idem videtur velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9. & S. Antoninus 3. parte tit. 18. c. 2. §. 5. & Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 37. et postremo Ioannes Rojas tract. de hæret. assertio. 4. num. 103. apertissime scribit cõtra id quod senserat prius in singulari 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. *asserens se non audere in tã graui crimine, in quo trũcata est et diminuta reorum defensio, duobus tantum testibus etiam legitimis quemquam condemnare; & per omnia sequitur sententiam Hostiensis, quam prosequitur Eymericus hoc loco.*

Huic sententiæ eò libentius putaret quis subscribendum fore, quò tutior apparet & securior: est sane tutissimũ est, vt si homo videatur spectatæ virtutis et probitatis, non cõdemnetur ad voces duorum testiũ nisi alia adsint adminicula & indicia: tunc enim cõdemnari poterit. hoc ipsum dicendum est de homine malæ famæ, qui duobus testibus legitimis conuictus poterit damnari.

Postremo, vt vno verbo dicam, in hac re fortassis non esset absurdum dicere, arbitrio Episcopi & Inquisitoris esse relinquendum, quando duo sufficiant testes integri ad condemnandum, quando vero non. quod facile intelligetur spectata tum delinquentis tũ testium qualitate.

Duobus testib° idoneis si quis cõuincatur, libere damnari potest.

Hoc tamen non possumus differi, liberum esse iudicibus fidei, & ob communem sententiam, & ob iura, duos solum testes idoneos in quauis causa postulãtia, & ob communem etiã vsum sacri tribunalis Inquisitionis ad voces duorum testium idoneorum reos huius criminis condemnare. Eymerici sententia valde benigna est, & secura, quę tunc potissimũ non esset contemnenda, quando reus insignis probitatis cõmuniter haberetur, et integræ famæ, et incorruptæ vitæ: tunc enim non esset incongruũ, aut differre supplicium donec forte aliæ accederent coniectura, et probationes; aut mitius punire: & hac etiam ratione videntur locuti huius opinionis assertores.

QVAESTIO LXXII.

An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

SVMMARIVM.

1 *Nemo ex testibus singularibus etiam cũ infamia de hæresi est condemnandus.*
2 *Abiuratio autem & purgatio canonica indici poterit tali.*
3 *Cardinalis Albanen. in hoc casu sententia.*
4 *Facultas Inquisitoribus data circa statuta legatorum sedis Apostolicæ.*

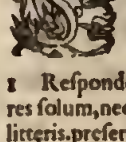

Eptuagesima secunda quæstio est: Vtrum Inquisitor per testes singulares solum, vel saltem cũ infamia possit iuste de hæresi aliquem condemnare?

1 Respondemus q̃ non; nec per testes singulares solum, nec etiam cũ infamia, extra de testi. Tã litteris. præsertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores. C. de proba. l. Sciant cuncti. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus. de præsump. Litteras.

2 Ergo sibi indicatur purgatio ratione infamiæ in hoc casu: & abiuratio ratione suspicionis vehementis, quę consurgit ex dictis testium. His concordat Guido Fulcodius prædictus in 14. q. de illis 15. quas fecit ad Inquisitores. & Archid. in c. Vt officium. in §. verum. super vers. testium.

3 Est[a] verum quòd in litteris Cardinalis Albanensis sedis Apostolicæ delegari ad Inquisitores, de hoc habetur ita: Cum nuper dominus Papa: & infra: Quando[b] vero testes singulares sunt in dictis, tamen concordant in substantia rei, seu in effectu, relinquitur Inquisitoris arbitrio, vt sicut ei secundum Deum videbitur, sic procedat: maxime si fama consistat, & idoneitas & fides deponentium contra eum, contra quem fuerit inquirendum. hæc ibi.

4 De consultationibus vero & consilijs legatorum sedis Apostolicæ in litteris Clementis, Alexandri, & Vrbani quarti, Præ cunctis. præmissis multis priuilegiis dicitur sic: Et obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quàm in concilijs legatorum eiusdem sedis prouide edita, quę negotium catholicę fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum. *Sequitur infra illa clausula generalis*, Plena sit vobis & singulis vestrum præsentium tenore facultas

Relat. supra pag. 129.

COMMENT. CXXI.

EX hac quæstione tria potissimum colliguntur axiomata.

Primum est: Per testes singulares nemo est condemnandus.

Secundum est: Neq; etiamsi infamia cum teste singulari adiungatur.

Postremum est: Cum testes singulares sunt in dictis, conueniunt tamen in substantia rei, seu in effectu, arbitrio Inquisitoris reliquitur, vt sicut ei videbitur, procedat.

Hęc quæstio partim est facilis, partim vero difficilis. ac valde controuersa. facilis est quantum attinet ad priora axiomata: longe vero difficilis ob tertium dictum ceterum ne quid parum explicatum reliquisse videamur. singula lumine interpretationis illustrabimus.

Quotuplex sit singularitas.

Sed quò apertius cuncta intelligantur, obseruandum est, multiplicem esse singularitatem quandam est obstatiua, alia cumulatiua seu adminiculatiua; tertia diuersificatiua ita Baldus singulariter & vere in c. licet causam. au. t 1. de probatio. & in l. testium. C. de testibus. num. 9. & 14. sed copiosius & cęteris apertius Aymon Crauetta in tract. de antiquitate temporis. par. 4 nu 157. cum multis sequentibus. & Albertinus in c. quoniam, de hæret. lib. 6. q. 16. nu. 38. eam multis sequens. quo loco recenset plures alias singularitatis species, quas libens omitto.

Quotuplex sit singularitas.

Obstatiua est, quando ex dictis testium nascitur repugnantia, aut contrarietas, vt cum vnus ait, alter vero negat.

Quo casu dictum vnius, alterius dictum aut debilitat aut infringit, aut non probat.

Cumulatiua est, cum dictis vnius coadiuuat dictis alterius, vt ei vnus deponit de facto, alter de fama; seu vnus de visu, alter de auditu. & hæc, vt probat Crauetta præcitato loco, semiplenam facit probationem.

Vltima est diuersificatiua, ex qua nascitur diuersitas rei in substantia, vt ei vnus testis dicit vno loco & tempore quid factum, alius vero alio loco et tempore; quo casu dictum vnius non infringit dictum alterius immo coadiuuat & corroborat.

His ita constitutis, primò ex secundum Eymerici

A *axioma verum & communi voto receptum est, cuius; doctrina procedit nō modo quādo testes sunt singulares singularitate obstatiua, quia tūc nulla esset difficultas: sed etiā eū sūt singulares, singularitate cumulatiua, vt ipsemet auctor tradit in secūdo axiomate.*

Hęc vero axiomata tradidit iā olim ante Eymericum in hac causa Guido Fulcodius, quē hic refert auctor. nu. 2. in cōsultationibus ad Inquisitores q. 14. in hęc verba: An autem per testes singulares, & fama possit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet: constat enim q; non, vt extra de testibus, tam litteris. præsertim cum in criminibus probationes esse debeant luce clariores. C. de probation. scias. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus: indicetur ergo purgatio, vt oltensum est supra. *hactenus Guido.*

Per vnum testem & famā nemo damnandus.

B

Eandem hanc sententiā profitetur Ioannes And. in c. vt officium. in principio. vers. certum est autem. de hæret. lib. 6. & Archidiaconus in c. vt officium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. Baldus in l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus. Zabarella in elem. t. §. verum. de hæret. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 9. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 12. Repertorium Inquisitorū verbo, testis. §. an in causa hæresis. Albertinus tract. de agnos. assert. q. 34. nu. 9. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 53. vers. dixi etiam. Si

C *mancas de catho. instit. tit. 51. nu. 3. idem eodē tract. tit. 64. nu. 61. et sequen. Boerius decisione 342. incip.* Sed quot testes. *Marsilius consil. 109. incip.* Audito & intellecto. *Parisius consi. 2. incipien.* Et si esse Iudæum. *lib. 4. Denique, vt numerosam aliorum caterua omittam, idē tradit S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & Sotus li. 5. de iustitia & iure q. 7. ar. 2.*

Quis dicat testis singularis. & cur ei nō credatur.

Testis vero singularis (vt obiter hoc dicā) proprie & vere is vocatur qui solus est. nec alium sibi habet in depositione per omnia conteslem & cōcordem, vt optime scribis practica Papiensis in forma oppo. contra testes. nec sunt q; etiam singulares. nu. 1.

D *Ratio autem cur vni testi singulari non credatur, seu in hoc seu in alio quolibet crimine, pulchra traditur à Soto præcitato loco:* Nā cū reus, *inquit*, sit suę vitæ, & bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, vnius actoris affirmatio non putatur sufficiēs ad pellendum ipsum de sua possessione.

Alij hanc rationem adducunt: Si in alijs criminibus testes singulares nō probant, multo minus in hoc probabunt, cū in eo vberiores probationes desiderentur. Si quis ergo vnum solum testem singularem habeat contra se, propter dictum eius non condemnabitur, sed torquebitur, si testis ille fuerit omni exceptione maior, vt supra monuimus super q. 61. & si nihil confitetur, vbi sufficiēter fuerit tortus, absoluetur.

E *Quòd si cum teste singulari adsit fama de crimine, quānis legitime sit probata, non propterea condemnabitur reus. ita ferme omnes præcitati, quod tradit Eymericus in secundo axiomate, cuius ratio hęc esse potest: quoniā in criminalibus ex pluribus imperfectis probationibus non consurgit vna integra & perfecta probatio, vt colligitur ex glossa in c. veniens t. in verbo, illorū. & ex notatis ibidem per Antonium de Butrio, et alios extra de testibus. adde Marsilium in Rubrica. C. de probatio. & Iulium Clarum in pract. crimin. quæst. 63. versic. an sciri.*

Hac

Qui vno te ſte conuinci tur, & infa mia laborat, extra ordi nē puniēdus

Hęc tamen concluſio, quę & vera & communis eſt. vt docet Palacius Rubius in dicta allegatione de hęreſi. §. 12. vera eſt quo ad pęnam ordinariam impo nendam, non autem quo ad purgationem indicendā, vel aliam pœnitentiam iniungendam. Idem tradit Eymericus hic num. 2. & Repertorium Inquiſitorum verbo, teſtes, §. an in cauſa hæreſis. ſi quis ergo contra ſe vnum bonum teſtem habeat, & infamia etiā notetur de eodem illo crimine, arbitrio Inquiſitoris plectendus eſt.

His ita poſitis, ad poſtremum axioma accedendū nobis eſt, in quo verſatur ingens difficultas, & pene inextricabilis controuerſia, quę fortaſſis egeret Pontificia declaratione.

Quot modis quis poſsit habere cōtra ſe plures teſtes ſingulares.

Quantum ergo ad id axioma attinet, bifariam potiſſimum poteſt quis contra ſe habere plures teſtes ſingulares, Primo, cum duo vel plures deponunt de diuerſis hęreſibus, item diuerſis locis atque temporibus; vt cum, verbi gratia, vnus dicit ſe audiuiſſe Lutherum negantem Purgatorij menſe Maias alius vero dicit ſe audiuiſſe eundem Lutherum negantem poteſtatem ſummi Pontificis menſe Aprilis.

Secundo, poteſt quis habere aduerſus ſe duos vel plures teſtes ſingulares de eadē ſen eiſdem hæreſibus deponentes; diſcordant tamen in loco & tempore: vt ſi duo vel plures teſtes omni exceptione maiores ita ſe habeant, vt vnus, verbi gratia, dicat ſe audiuiſſe Bucerum nudiuſtertius in platea dixiſſe, ſummum Pontificem non eſſe caput Eccleſiæ: alius vero dicat, ſe nudius quartus in ſcholis audiuiſſe Bucerum aſſerentem Papam item non eſſe caput Eccleſiæ.

Prima difficultas nunc eſt diluenda: altera paulo poſt tractabitur. illud tamen ingenue dicam, à pleriſque è noſtris ita hęc confuſe tractari, vt vix percipias, quid ſibi velint, aut in quo articulo verſentur: à nobis, niſi fallar, apertius & ordinatius explicabuntur, ne quid in hac graviſſima lite parum declaratum relinquatur.

Sententia eorum, qui dicunt per teſtes ſingulares quē pro bari hæreticū in genere

Ergo quantum ad primam difficultatem attinet, multorum ſententia eſt, ad probandum aliquid in genere ſufficere quidem teſtes ſingulares, vt verbi gratia, in exemplo poſita, ſi agatur in genere de probando, an Bucerus ſit hæreticus, ſatis eſt ſi per teſtes ſingulares de diuerſis hæreſibus, & diuerſis locis atq, temporibus prolatis conuincatur: tunc enim probatum erit in genere Bucerum hæreticum eſſe. ita Iacobus Butrigarius, in l. Ariani: et Salycetus in l. qui cunque. C. de hæret. Baldus in l. actor. C. de probatio. Ioannes Anania in c. 1. de hæret. nu. 7. verſ. vltimo ſciat. Alexander conſil. 141. incipien. Pondera tis. lib. 1. *idem conſil. 92. incipien.* Viſo & oportune diſcuſſo. lib. 5. *Caleaneus conſi. 19. incipien.* Ad primum videtur dicendum. *& alij quos refert Iulius Clarus in pract. crim. quæſt. 53. verſi. dixi etiā. & Philippus Portius lib. 1. com. opinio. regu. 34. verſic. ſeptimo infertur. Zanchinus tract. de hæret. cap. 13. num. 6. Aymon Cravetta conſi. 78. lib. 1. & Bernardus in lucerna verbo, teſtes. §. 19. verſic. tres teſtes. Campegius apud Zanchinum cap. 13. verbo, ſingulares. et Locatus in opere iudiciali verbo, teſtis. nu. 19. & alij multi, quos libenter omitto.*

Quod autem teſtes ſingulares eo modo quo dictum eſt, probent aliquid plene in genere, tradunt multi

A *inſignes iuriſconſulti, quos refert (vt breuius agam) Philippus Portius lib. 1. communium opinionum regula 34. verſic. contrariam opinionem. eamque fatetur communem Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. c. 12. nu. 12. & Albertinus in c. quoniam, de hæret. lib. 6. un. 51. & 52. vbi affirmat hanc forſan opinionem obſeruandam fore in praxi, tametſi ſecurius eſſet & tutius ſi ſuper hoc fieret conſtitutio. Pariſſima autem ratio, qua nititur prędicta ſententia eſt, quoniam hæreſes inuicem ſunt colligatæ, & ad vnū finem tendunt, & in vno erroris termino voluntantur. c. excommunicamus 1. & 2. de hæret.*

Teſtibus ſingulatibus nemo probatur hæreticus in genere.

B *Ceterum, omiſſa horum inſignium virorum opinione in hac cauſa (nam in alijs quid ſit ſtatuendum, cū non ſit inſtituti noſtri, minime curo) dicendum eſt; teſtibus ſingularibus prędicto modo neminem probari hæreticum in genere. Primum enim vix intelligi poteſt, quid ſit, hominem aliquem hæretick eſſe in genere: nam & ratio & modus ipſe loquendi oppugnat hanc ipſam eorum ſententiam: genus enim quid confuſum eſt, incertum, & commune; & vbi quid in genere probaueris, nullum adhuc certum indiuiduum demonſtraſti. itaque conuincere aliquem eſſe hæreticum in genere aut nihil eſt, aut ridicula plane eſt loquendi ratio.*

C *Rurſus, nemo de hæreſi poteſt condemnari, niſi duobus legitimis teſtibus ſit conuictus: at qui de pluribus differentibus articulis per teſtes ſingulares cōuincitur, de nulla hæreſi plene conuincitur.*

Præterea, in hoc crimine vberiores & clariores probationes ob eius atrocitatem deſiderantur, cum ſit ordo defenſionis quaſi imperfectus, & truncatus: fit ergo vt nullo modo talis probatio in genere ad pœnā criminis ordinariā imponēdā ſit admittēda.

D *Poſtremo, quemadmodum teſtibus ſingularibus prędicto modo nullus probatur in genere adulter, fur, raptor, homicida, incendiarius, & ſimiliter: ita nec probabitur hæreticus: & hęc ſententia vera eſt & vſu receptа, quam profitentur inſignes etiam iuriſperiti. Salycetus plene in l. teſtiū nu. 16. C. de teſtibus, quem ſequitur Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 9 & Simancas de catho. inſtit. tit. 64. na. 69. & ſequen. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertione 6. nu. 142. & ſequen. quibus eſt animo ſubſcribendum: quia hæc ſententia verior eſt & tutior, & firmioribus rationibus munita. neque Eymericus in hac tertia aſſertione loquitur indicio noſtra de hac facti ſpecie, ſed de alia, quam mox explicabimus.*

Sententia Imolę de nō probādo hæretico in genere.

Pulchra quidem ſunt in hanc noſtram ſententiam Alexandri Imolenſis verba conſi. 104. incipien. In In cauſa & lite. *quę ideo referre placet: quoniam apertam lucem huic difficultati, de qua agimus, affe-*

E *runt. ait ergo ita:* Vbi tractatur de probando aliquos actus ex quibus reſultat multiplicatio alicuius rei, non ſufficiunt teſtes ſingulares: vnde ſi volo probare talem religioſum feciſſe miracula, & per vnum teſtem probo quòd ſanauit vnum claudum, & per alium teſtem probo quòd illuminauit cæcum, teſtes iſti non probant, vt not. Archidiaconus in cap. nec mirum. 26. q. 5. & Vincētius in c. Venerabili. de teſtibus. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accuſatio. vbi ex hoc infert, quòd ſi volo probare Titium eſſe hęreticum,

& vnus

& vnus teſtis deponit quòd Titius dixit, q̃ Chriſtus non venit in Virginẽ: alius dicit, quòd perſonæ Trinitatis non ſunt æquales, certe non probãt: quia ſunt ſingulares, licet ſecundum eum Iacobus de Butrigario dicat cõtrariũ in l. Ariani. C. de hæret. *hactenus Alexander, qui fideliter retulit ſententiam Antonij de Butrio in dicto cap. eum oporteat. de accuſatio. quæſt. 9.*

Et rationem pulchram videtur aſſignare Salyceetus in l. teſtium. C. de teſtibus. num. 16. vbi eandem profitetur ſententiam in hac verba: Secundo caſu quando varietas loci inducit varietatem facti circa modum cognoſcendi, & ſic circa cognitionem teſtium, vt hoc exemplo: Ego volo probare Titium eſſe hæreticum, & ad huius probationem vnus teſtis dicit, quòd audiuit ipſum dicentem in tali loco, puta in platea ipſum dixiſſe, & affirmaſſe, quòd Ieſus Chriſtus non fuit filius Dei: altee dicit quòd audiuit ipſum dicentem in alio certo loco, quòd Spiritus Sanctus non procedit à Filio: & iſto caſu reperio varias opiniones: nam quidã dicont, quòd probant, quia ambo in hæreſi concordant, licet in ſpecie hæreſis non ſint conteſtes: alij dicunt quòd non probant, quia debent eſſe cõ teſtes nedum in genere, ſed etiam in ſpecie hæreſis, aliàs dicuntur ſingulares, vt in cap. cum dilecti. de elect. & ideo non probant, vt 3. q. 9. nihilominus, Ego teneo hanc ſecundam, vbi certa ſpecies hæreſis fuit deducta in libello; ſed vbi hæreſis in genere deducta fuiſſet, licet de iure libellus admitti non debuit, ſecundum notata in l. libellorum. ff. de accuſat. forte prima opinio procedit. forte ideo dixi, quia videtur quòd nec tuoc teſtes probent plene, ſed ſemiplene: quod ſic probo: Nulla ſpecies hæreſis eſt plene probata, ergo ex probatione ſuper ea facta non poteſt inferri, ſeu dici, vel affirmari quòd Titius ſic dixit, ſed bene poteſt opinari per iudicem, quòd ita fuerit, vt ille teſtis dixit. ff. eod. l. 3. §. eiuſdem in fine. ibi: aut parum tibi probatum opinaris. Ex eo ergo quòd nõ poteſt uerum eſſe in tali ſpecie, non poteſt dici verum eſſe in ſuo genere. Sed ex nulla illarum probationum in aliqua ſpecie poteſt dici ſic eſſe, vel accuſatum vel inquiſitum hoc dixiſſe: ergo nec hæreſim probatam eſſe. quod demonſtro aliter: pone quòd Titius accuſatur à Caio ſpecifice de tali ſpecie hæreſis, & quilibet probat per vnum teſtem tantum, an dicentur iſti probaſſe? certe non. ſic nec in propoſito. Dico igitur non plene, ſed ſemiplene tantum probatum eſſe, & omnes iſti habentur loco vnius. niſi dicatur quòd in crimine hæreſis non requiratur tanta ſubtilitas probationis. *hactenus Salyceetus. Atque ex his remanet declarata prima difficultas.*

An per teſtes loco & tempore diuerſos, plene probetur eadem hæreſis, an dua quæſtio.

Subſequitur nunc difficultas altera diluenda, quæ maximi eſt momenti in hac cauſa, An videlicet, is plene conuincatur de hæreſi, qui duos aut plures habet teſtes legitimos, & omni exceptione maiores de eodem aut eiſdem erroribus deponentes, vt prædiximus, loco tamen & tempore diuerſos.

Et Albertinus tract. de agnoſceu. aſſertio. q. 34. num. 12. & Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9. non procul à fine. & Simancas de catho. inſtit. tit. 64. num. 75. & 76. ſecuti Salyceetum in l. teſtium. C. de teſtibus. num. 16. aſſerunt, hæreſim plene & perfecte remanere probatam, ſi quis, verbi gratia, conuincatur Bononiæ dixiſſe; Papam non eſſe caput militãtis Eccleſiæ: et Romæ per aliũ teſtẽ, itẽ dixiſſe; Papã nõ eſſe caput militantis Eccleſiæ. & Salyceti verba, ita habent. Secus ſi ambo deponunt de eadem ſpecie hæreſis, licet vnus dicat ſe audiuiſſe in vno loco, alter in alio: quia tunc videtur dicendũ q̃ ſpecies illa ſit plene probata: quia iſto caſu locus noo plurificat hæreſim ſæpius firmatã & recẽ ſitã & continuatam. *hactenus Salyceetus.*

Opinio Salyceti & alio tum.

His addit Simancas præcitato loco rationes alias fortaſſis non vulgares: tum quia diuerſitas teſtium in aliis, quàm in ſubſtantia, non abrogat fidem eorũ tum quoniam perinde facit hæreticus, qui variis locis, & temporibus eandem hæreſim repetit ac fur, qui quod rapuit, et furatus eſt ſingulis teſtibus oſtẽdit, variis temporibus & locis poſtremo, quia abſurdum eſſet, vt ſeductor quiſpiam ſingulos homines totius populi ſeorſum doceret ſuas hæreſes, & tamen vniuerſorum teſtimonijs conuinci non poſſit: quod nemo ſanus probabit. hæc Simancas, citatque Diuum Thomam 2. 2. quæſt. 70. art. 2. & Bartolum. atque hoc ipſum videtur velle Eymericus hoc loco num. 3. ibi: tamen concordant in ſubſtantia rei, ſeu in effectu.

Horum potiſſimum fundamentum eſt, locum & tempus externa eſſe, nec plurificare, aut variare ſubſtantiam facti, ſeu in caſu noſtro, hæreſim ſæpius dictam & continuatam: de quo quid ſentiam, mox explicabo.

B. Thomæ ſententia.

Primum tamen hoc monebo, Beatum Thomam non ſentire pro Simanea, quem ille in ſuam eitat opinionem. nam verba Diui Thomæ 2. 2. quæſt. 70. art. 2. ad 2. argumentum, in multis noſtris exemplaribus ita habenss Ad ſecundum dicendum, quòd diſcordia teſtium in aliquibus principalibus circumſtantiis, quæ variãt ſubſtantiam facti (puta in tempore, vel in loco, vel in perſonis de quibus principaliter agitur) auſert efficaciam teſtimonij: quia ſi diſcordant in talibus, videtur ſingulares eſſe in ſuis teſtimonijs, & de diuerſis loquiputa ſi vnus dicat, hoc factum eſſe tali tempore vel loco, alius alio tempore vel loco, non videntur de eodem facto loqui. *hæc B. Thomas. cum quo ſentit ibidem Caietanus & Dominicus Sotus lib. 5. de iuſtitia & iure. quæſt. 7. art. 2. ad primum argumentum.*

Teſtes loco & tempore diſcordes oõ probant eandẽ hæreſim.

Omiſſa igitur hac opinione cũ Diuo Thoma, Caietano, & Soto præcitatis locis intrepide aſſerendum puto, hos teſtes loco & tempore diſcordes, quamuis de eadem hæreſi ſeu hæreſibus deponant, ſingulares eſſe, ideoque non plene probare: neque ex talium dictis ad pœnam erimnis ordinariam impouendam vllo modo eſſe accedendum. Primum enim nullus dubitabit, quin hos teſtes eadat ſingularitas diuerſificatiua, vt plene probat Cravetta in tract. de antiquitate temporis par. 4. nu. 157. nam ex quo diuerſi ſunt in loco & tempore, videtur omnino loqui de actibus diuerſis: diuerſitas autẽ temporis, diuerſitatem facto rum ſeu actuum inducit; & per conſequens reddit teſtes ſingulares. ita Antonius de Butrio, & communiter

muniter Doctores in cap. cum causam. de testibus. Cynus in l. testium. q. 6. & ibidem Baldus C. de testibus. Archidiaconus in cap. nihilominus. 3. quæst. 9. Abbas consil. 98. incipien. In quæstione quæ vertitur. *lib 2. Baldus consil. 39. incipiente:* Proponitur quòd celebratus. *lib. 3. idem cons. 459. incipiente:* Visa dicta petitione. *vers. primo quia testes. lib. 4. Ancharanus consil. 64. incipien.* In causa, quæ vertitur. *idem consil. 147. incipien.* Super alia querela. *Paulus Castrensis consil. 137. incipiente:* In causa quæ vertitur Pergami. *in fine. & consil. 151. incipiente:* In causa quæ vertitur coram domino Vicario. *in fine lib. 2. Iason consi. 131. lib. 1. & alij prope infiniti. quos libenter omitto.*

Sed omissis ceteris hanc sententiam videtur aperissime probare textus in dicto c. nihilominus. 3. q. 9. vbi de hac fere re ediſſereus Leo Papa ita sancit: Nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. *hac ibi. & facit textus in c. de parentela, el segundo. 35. q. 6. & nominatim in causa, de qua agimus, hanc sententiam profitetur Palacius Rubius in allegatione in materia hæresis. §. 12. incipien.* Restat modo.

Ex his ergo omnibus consequitur periculosum esse ad voces talium testium singularium quempiam condemnare: & Susanna exemplum Danielis cap. 13. satis etiam ostendit singulares esse censendos: nec propterea plenam fidem eis esse adhibendam. ita etiã ante nos agnouit Ioan. Rojas tract. de hæret. assertione 6. nu. 145.

Quis ordo seruãdus cõtra illũ qui pluribus testibus singulis de eodem crimine cõuincitur.

Quia vero ex dictis talium testium probatorum quidem & idoneorum magna & vrgentia nascuntur indicia aduersus illum, qui vnam & eandem, aut plures & easdem hæreses diuersis locis & temporibus dicitur repetiuisse, torquendus erit: quod si nihil fateatur (quia hoc casu non videtur sufficienter superasse indicia in tortura, eaque dilusisse, seu, vt melius loquar, purgasse) non crederem iniquum vt abiurare quoque compellatur de vehementi, eique alia salutares pœnitentiæ iniungantur; at nullo modo tam quam negatiuus tradendus est curiæ sæculari: neque ab hac sententia puto vllo modo recedendum. Eymericus autem hoc loco non scribit contrarium: nam de altera facti specie, quam mox subiungam, mihi loqui videtur.

Quid si plures quàm duo testificẽtur.

Et quæ hactenus diximus in hac difficultate verissima & certissima esse credimus, cum duo tantum adsunt testes singulares, qui de eadem, aut eisdem hæresibus, diuersis locis atq; temporibus auditis, testificantur, si autem plures quàm duo testificentur, grauior fortassis est difficultas, in qua multorum sententia est, quòd cum testes singulares ad eundem finem tendunt, & plures sunt, & fide digni ita vt in diem adducant ad indubitatam fidem, non debet iudex curare de illa singularitate, sed ex eorum dictis poterit iudicare, & pœnam ordinariam imponere. ita in casu nostro tenet Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 77. quod ipsum insignes iureconsulti profitentur. Cacialupus in repetitione l. admonendi. ff. de iureiurando. col. 39. vers. patet igitur tibi studioso. Franciscus Brunus tracta. de indicijs & tortura par. 1. quæst. 2. nu. 6. Socinus consil. 262. lib. 2. Hippolytus Masilius singulari 114. incipiente: Vulgatum & tritum est. *Idem in l. 1. §. ad quæstionẽ. ff. de quæstio. & Andreas Tiraquellus tract. de pœnis temperandis aut remittẽ. causa 51. nu. 106. & omnes in hoc dicto præcipue sequuntur Paulum Castrensem in dicta l. admonendi. ff. de iureiurando. & in l. Lucius. ff. de his qui notantur infam. in recollectis Florentinis: quamuis in his locis in nostris codicibus non inueniamus hæc dixisse Paulũ, quod etiã testatur Tiraquellus loco præcitato.*

Ceterum, huic opinioni multum fauet illa ratio, quam ex Simanca adduximus paulo antea. §. his addit. quia absurdum videtur, vt seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceat suas hæreses, & tamen vniuersorum testimonijs conuinci non possit. in eandem sententiam confert plurimum illustris decisio Guidonis Papæ 544. incipien. Quidam elegit. *vbi per tres, vel quatuor testes singulares pleue probari iurisdictionem scripsit. Postremo satis videtur ratio consonum, vt iudex possit tuto condemnare eum, quem videt per plures testes graues, nobiles, probatos, spectatæ virtutis & probitatis conuinci, quamuis illi sint singulares: quia non est verisimile tot homines iniquo animo conuenire aduersus aliquem.*

Qui pluribus testibus singularibus quàm duobus conuincitur, an plectendus ordinarie.

His fortassis & alijs huiusmodi rationibus alicui videri posset satis iusta & aqua hac opinio: verum tamen è diuerso clamant sequentia, quibus demonstratur neque hoc casu ad condemnationem esse deueniendum, hoc est, ad pœnam criminis ordinariam imponendam.

Primum, quia ex pluribus diuersis nunquam cõsurgit vnum integrale. l. sancimus. §. si quis autem. C. de donatio. l. vsura. C. de vsuris. & plura imperfecta non faciunt vnum perfectum. l. vnica. C. qui matutela se excus.

Rursus, probationes in sua specie imperfectæ in criminalibus ad plenam probationem non coniungntur. glossa singularis in verbo, illorum. in cap. veniẽs. el primero. de testibus. Bartolus in l. si quis exargentarijs. §. 1. ff. de edendo. Albertinus tract. de agnoscen. assertionibus quæst. 25. num. 21. & alij. & hanc fatetur esse communem opinionem Simancas in enchyridio violatæ religionis. tit. 34. num. 3. & Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 2. assertio. 6. num. 147.

Ad hæc, in concilio Biterrensi cap. 11. ita scriptũ est: Ad nullius vero condemnationẽ procedatis sine confessione propria, vel probationibus diluci-dis, & apertis: satius enim est relinquere facinus impunitũ, quàm innocentem damnare. *hac ibi.*

Idem paulopost sanciuit concilium Narbonense cap. 23. in hæc verba: Ad nullius vero condẽnationem sine lucidis & apertis probationibus, vel confessione propria procedatis: satius enim est facinus impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare. *hac ibi.*

Confert singulare illud & obseruatione dignissimũ dictum Guidonis Fulcodij in cõsultationibus ad Inquisitores, q. 15. cap. 17. vbi de proposita facti specie loquens, ait: Et nisi testes plene, & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem inducere, vel differre sententiam, quàm damnare.

nare. hęc ille. Manifestum est autem testium singularium dicta secundum regulas iuris non posse dici dilucidas, claras, integras, & apertas probationes.

Hinc Speculator. c. 1. 2. q. 1. cuius verba sunt: Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, ni si aut conuictu, aut sponte confessum. Canonicus autem dici non potest, qui non habet testes idoneos ad uersus se, & per omnia conformes, & conformes.

Præterea, quamuis in aliis delictis superior sententia locum habere possit, de quo non sum valde solicitus: at in crimine hæresis aliud prorsus videtur statuendum: nã cum in eo nomina testium reis nõ publicẽtur, nec videatur per omnia eõcedi plenissimus defensionis ordo & facultas, semper timendũ est ne innocens iniuste damnetur. & quamuis quilibet testis singularis probitatis sit: ignotũ tamen est indici quid illi à reo posset obijci; & fortassis si reus eum nosset, in illum quid posset ei obijcere, propter quod dictũ eius aut repelleretur, aut debilitaretur.

Denique hanc sententiã sequuntur viri insignes, Caietanus apud Beatum Thomam. 2. 2. q. 70. ar. 2. Dominicus Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 7. art. 2. ad primum argumentũ. vbi asserunt, q̃ tametsi inter religiosos, qui iam sunt mortui mundo, ob dicta plurium testium singularium facinorosi possint condemnari propter animæ salutem & fauorem regularis obseruantiæ; in delictis tamen exterioribus, vbi ad grauiora supplicia proceditur, id locum non habet. idem voluit Ioannes Roias tracta. de hæret. par. 2. assertione 6. nu. 146. & sequentibus.

Quis ordo seruãdus cõtra eum qui pluribus testibus singularibus conuincitur.

Atque vt in hac quoque causa meam sententiam dicam, si alicuius auctoritatis futura est apud viros doctos credere in hoc casu sequentia posse obseruari.

Quotiens quis pluribus testibus singularibus, & idoneis urgetur predicto modo, nec vult fateri, expectandum est per aliquod spatium temporis, & inquirendum, an inueniri possint testes per omnia concordes & conuictes, sed prius torquendus est, vt si fieri potest, ab ore eius veritas habeatur. q̃ si nihil eo fiat, quia hoc casu non potest videri purgasse indicia per torturam, cum sint multa, & urgentissima ac vehementissima contra eum, ad abiurationem saltem de vehementi, aut ad canonicam purgationem subeundam iniustissime compelletur: in quo casu locum habere poterit opinio Sanctacensis tracta. de fide catho. cap. 31. & aliorum, quas refutaui supra parte 2. super cap. inter sollicitudines. de purga. cano. §. Atque ex hac. inde vero spectata personæ qualitate, vel ad triremes. vel ad detrusionem in aliquo monasterio per aliquod tempus poterit condemnari: at nunquam consulerem, nec crederem iuste fieri posse, vt velut negatiuus & impœnitens propter tot testium singularium dicta curia sæculari relinquatur.

Hæc mea sententia est, quam tamen libenter suppono correctioni sanctæ Romanæ Ecclesiæ, aut virorum doctiorum, qui meliora docuerint.

Postremo illud hoc loco opportune quæritur, an si duo vel plures per vnum foramen (per quod simul videre non poterant, sed tantum vnus post alterum) viderint quempiam committentem aliquod factum hæreticale siue apostaticum, verbigratia frangentem imagines, aut se more Mahometano lauantem & inclinantem, aut figuram Crucifixi flagellantem, & similia, an in quam huiusmodi homines successiue videntes tale quid, & de eo testificantes, sint censendi testes singulares, an vero conTestes. & propterea plene probantes?

Et breuiter respondetur, nõ esse testes singulares, sed conTestes, & plene probantes, cum intra breuissimum temporis spatium idem delictum continuatũ viderint, ac propterea de vno & eodem actu numero testificentur: neque enim hic præsumitur pluralitas actuũ, nec temporis diuersitas, sed potius vnus numero actus, & vna temporis coniunctio. ita scribunt communiter insignes & antiqui iurisconsulti. Iacobus Butrigarius, Iacobus de Arena, Cynus, Salycetus, Baldus et alij in l. testium. C. de testibus, cũ docent predicta modo probari posse adulterium, glossa in cap. nihilominus. in verbo, simul. 3. quæst. 9. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accusat. quæst. 9. num. 20. Geminianus in dicto cap. nihilominus. 3. q. 9. & alij, quibus communiter sequuntur.

Nec obstat si dicatur, predictos testes censendos fore singulares ex diuersitate tẽporis, quia dũ vnus vidit, alius non vidit: quoniã respondetur, quòd ex quo viderunt eundẽ actũ, & in continenti vnus post alium, simul vidisse dicuntur, nec singulares sunt. ita cæteris docẽt Iacobus de Arena & Cynus in dicta l. testiũ. C. de testibus. nu. 5. verſ. Sed è contra videtur. & eodem modo possumus ad alia respondere, si quæ fortassis obijciantur.

Atque ex his, nisi fallor, plenissime est declaratũ quidquid spectat in hoc crimine ad materiam testiũ singularium. in quo ideo fortassis iusto lõgior fui. quoniam opera pretium me facturum putaui, si quanta fieri posset distinctionis luce et claritate, hæc traderem, quæ à multis ex nostris fortassis obscurissime docentur: idque feci libentius, vt Inquisitoribus valde in causis fidei occupatis satisfacerem; eosque liberarem à molestia euoluendorum ac legẽdorum tot interpretum varijs locis hac tradentium. nunc ad cætera pergamus.

¶ Est verum quòd in litteris Cardinalis Albanensis, &c.] Extat in vetusto illo codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ creberrima mẽtio cuiusdam domini Albanen. Apostolicæ sedis Legati, quem coniectura assequimur, quo tempore Pauperes de Lugduna seu Albigẽses, aliique hæretici partes Gallię & Lombardię infestabant, Legatum sedis Apostolicæ fuisse constitutum, multasque constitutiones ex Papæ commissione edidisse tum de pœnis hæreticorum, tum etiam de ordine procedendi aduersus eos quibus Inquisitores primati ad dirimendas fidei causas & controuersias feliciter & vtiliter vterentur: ac in vetusto quidem illo codice Vaticano huius Legati, cuius fortassis hic meminit Eymericus, quædam ordinationes breuissimę reperiuntur, in quibus tamen non legitur hoc fragmentum, quod citat hoc loco auctor. Num. 3. Albanen. sedis Apostolicæ legatus.

Ceterum cum anno Domini M D L X X X. Inquisitor Florentinus Romam venisset, secum detulit vetustissimum codicem membraneum manuscriptum, in quo continebantur quæ ad sanctum officium spectabant, in eo codice (quem nobis exhiberi

iussit

insit illustrissimus dominus Iacobus Sabellus Cardinalis Generalis Inquisitor in vniuersa Republica Coristiana) ha ipsa constitutiones, quarum hic meminit Eymericus, legebantur directa Inquisitoribus Lõbardia. Ea vero constitutio, qua de testibus agit, quã affert hoc loco auctor, in ꝓdicto codice ita habet. Quando vero testes vel diffamatores, singulares sunt in dictis, concordant autem io substantia, vel in specie rei, relioquitur Inquisitorum arbitrio, vt licut eis secundum Deum videbitur, sic procedant: maxime si fama consentit, & idoneitas & fides deponentium contra eum, cootra quẽ fuerit inquirendum. *hactenus ibi.*

In hac ergo constitutione diligentissime sunt obseruanda hae verba : Quando vero testes singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia seu in specie rei. *quę profecto difficilem & obscurum habent sensum, nec primo obtutu facile percipias quid sibi velint.*

Varius sensus verborũ Cardinalis Albanen.

Vnus ergo sensus hic esse posset, quòd quando testes singulares sunt in dictis, quia videlicet in loco & tempore discordant, conueniunt tamen in substantia rei seu in specie vel in effectu, hoc est, de eadem seu eiidem hæresibus deponunt : si testes huiusmodi sint idonei, & vltra illorum probitatem, & fidem ad sit fama de crimine contra reum: tunc arbitrium erit Inquisitoris, vt secundum eius conscientiam procedat.

Hic etiam sensus, quamquam hoc loco sit significatus : nihilominus tamen non probat absolute eam sententiam, quam proxime reiecimus: quia vltra testiet singulares famam postulat: & nihilominus, quãuis fama de delicto consisteret, & cum testibus coniungeretur, adhuc non putarem eam sententiam veram esse, quia fama indscium est debile, & à crimine remotum: quod etiamsi coniungatur cum alijs indicijs, ans semiplenis probationibus, in criminalibus non faciet plenam probationem, vt late ostendimus in suprioribus. quare semper sententia à nobis in superioribus asserta, velus ꝙuior & tutior esset retinenda; quamuis hoc casu grauior pœnitentia esset iniungenda.

Secũdus sensus.

Alter sensus, nec ineptus forsitan aut contemnendus esse posset : quando testes sunt in dictis singulares, quia videlicet non deponunt per eadem formalia verba. sed per ꝙuipollentia; quamuis non sint singulares in loco & tempore : tunc an plene probent, arbitrium est Inquisitorum, qui diligenter debent considerare, qualiter quisque fuerit locutus. quo casu si eorum depositiones eundem errorem formalem referre videantur, si fama vlterius consistat, arbitriũ erit Inquisitoris quid tunc fieri debeat. & hunc plane sensum videntur mihi redolere hæc verba.

An testes sint singulares quando non deponunt per eadem formalia verba.

Sed quò apertius hae intelligantur, animaduertendum est, quaestionem esse; An testes dicantur singulares, quando non deponunt de aliqua hæresi in specie per eadem formalia verba, sed tantum per ꝙuipollentia, & qua eandem errorem sapere omnino ae referre videantur, vt si, verbi gratia, vnus deponeret se audiuisse Bucerum dicentem, non esse purgatorium; alius vero deponeret eodem loco & tempore, se audiuisse Bucerum dicentem, post mortem animas omnium morientium aut recta in cęlum, aut

A *in infernum proficisci, nec dari tertium alium purgatorij locum in quem tendant. Siue si vnus deponeret se audiuisse Bucerum asserentem, imagines Sanctorum non esse veneranda: alius vero deponeret, audiuisse eundem Bucerum eodem loco & tempore dicentem, vsum imaginum in Ecclesia Dei inutilem esse & abolendum. sunt huius quæstionis exempla passim obuia, quæque frequenter contingant in sacro Inquisitonis tribunali: in quo articulo quid sit sentiendum, breuiter est mihi ostendendum.*

Varię sentẽtię de probatione testiũ deponẽtium per verba & quipollẽta.

Non vno modo præsentem controuersiam declarari video: nam Albertinus tract. de agnoscendis
B *assertio. q. 34. nu. 47. asseruit in probatione propositionum hæreticarum testes debere attestari per eadẽ verba formalia, & non per diuersa, quia de verbis, inquit, est quæstio, & propterea illa sunt attendenda, & ponderanda: quã ob rem testes in formalitate verborum diuersi non probant, vt ait Gemilianus cõsil. 142. incipiente :* In causa prioris. *& Antonius de Butrio in c. nihil. de verb. signif.*

Iam si in his Eymerici verbis, qua nunc interpretamur, secundus ille sensus, quem paulo antea referebam, continetur: secũda opinio erit Eymerici sentientis arbitrio Inquisitoris relinquendum esse, quando ex dictis testium non formalibus, sed ꝙuipollentibus, & conuenientibus in substantia rei seu in effe-
C *ctu sit procedendum, & ad inquirendum, & ad reliqua iudicij acta. de qua sententia quid sit sentiendũ, amplius in sequentibus apparebit, vbi demonstrabitur posse absque dubio Inquisitores ex testibus per ꝙuipollentia deponentibus procedere secure ad condemnationem.*

Testes non dicuntur singulares, sed vere probãt quãdo in fine principali cõuenũt.

Verumtamen his omissis, vera sententia est, & communis & vsu recepta, Testes plene probare alquam hæresim, nec dici singulares, immo conformes esse & conformes, quando in facto principali, in quo negotij substantia præcipue consistit, concordant per eadem vel ꝙuipollentia verba, quamuis in alijs minus præcipuis circunstantijs discordent. c. nihil obstat. de verbor. signif. Nihil obstat, *inquit textus,*
D narrandi diuersitas, vbi eadem dicuntur, *facit textus in l. qui sententiam. C. de pœnis. & in l. quicunque. vbi Salyectus. C. de hæret.*

Præterea, virtus & substantia verborum non in cortice aut superficie consistit, sed potius in sensu & intentione. cap. intelligentia. & c. præcrea. de verb. signif. & c. Mareion. 1. q. 1.

Ad hæc, iuris regula est satis vulgata & trita, nihil referre, quòd aliquid ex æquipollentibus fiat. l. mulier. ff. ad senatus consul. Trebellianum. l. si mater. C. de inst. & substit. sub con. fact.

Postremo, hanc sententiam minime obscure affirmat Beatus Thomas 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. *ad* 2. *argumentum, ibi :* Si vero sit discordia testimonij in aliquibus circunstantijs non pertinentibus ad substantiam facti, &c. talis discordia non præiudicat testimonio: quia homines non consueuerunt circa talia multum solicitari, vnde facile à memoria elabuntur. *hactenus sanctus Thomas. cum per omnia sequitur Sotus de Iustitia & iure. lib.* 5. *quæst.* 7. *art.* 2. *ad primum argumentum. idem tenet glossa in cap. dudum. de conuersio. coniugato. & in cap. cũ Ecclesia Sutrina. verbo, vacillasse. de caus. possess.*

& pro-

& propriet. Alexander, Decius & alij, quos refert & sequitur Antonius Gabrielius lib.1.commu.conclusio.tit.de testibus, conclus.2.nu.64.vers.& propterea infertur.quibus adde Geminianum in cap.ni biloniuns.3.q.9.

Denique hoc fatetur in causa vestra Ioannes Rojas singulari 204.incipiēs. Testes singulares.*nu.8. & seq.et tract.de hæret.parte 2.assertio.6.nu.127. & aliquot sequent. quorum omnium vnanimis sententia est, Testes concordes in eo de quo præcipue agitur, siue in substantia & effectu rei, nō esse singulares; quamuis in minimis quibusdam discordent, cū ea non faciant actum diuersum.*

Discordia testium in minimis nō infringit eorū testimoniū.

Immo vsque adeo verum est, discordiam in minimis quibusdam nō nocere, vt hæc interdum testimonium reddat validius: vnde Beatus Thomas 2.2. q.70. art. 2. ad 2. argumentum, in fine, ita dixit: Quinimmo aliqua discordia in talibus *(scilicet in circunstantijs non pertinentibus ad substantiam facti)* facit testimonium credibilius, vt Chrysostomus dicit super Matthæum: quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem sermonem proferre: quod tamen prudentiæ iudicum relinquitur discernendum. *hactenus B.Thomas. idem Sotus de iustitia et iure.libro 5.quæst.7.art.2.ad primum argumētum. probat textus in l.3.ff. de testibus, ibi* Vtrum vnum eundemque præmeditatum sermonem attulerint.

Si ergo duo testes coram Inquisitore se sistant, & vnus dicat se audiuisse Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam esse: & alius dicat, se eodem tempore & loco audiuisse eundem Lutherum asserentem, Indulgentias à Pontificibus summis esse ad quæstum inuentas, nec virtute diuina pollere: sane bi plene probarent per æquipollentia verba Lutherum hæreticum esse: neque ab hac sententia est recedendum.

Quòd si in verbis æquipollentibus dubius sensus esset, qui & catholicam veritatem, & errorem referre posset; tunc quid sit agendum, abunde docui supra in hac 3. parte super quæst 62.

Quando nō sufficiat per æquipollentia probare.

Sed illud non omittam, quòd si quandoque ageretur de probandis verbis formalibus; tunc proculdubio non sufficerent æquipollentia. Antonius Butrius, & Abbas in cap.nobil.de verb.signific.& multi ex prælatis, & alij quos refert & sequitur Nicolaus Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco ab æquipollentibus.

QVAESTIO LXXIII.

An Inquisitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor per se potest tormentis subijcere testes:*

2 *Et illos, si falsi inuenti sint, extraordinarie punire.*

3 *Rationes pro vtraque parte adducuntur.*

4 *Soluuntur quæ contra veritatem opponebātur.*

SEptuagesima tertia quæstio est: Vtrū Inquisitor valeat testes torquere pro habenda veritate, seu aliàs punire eos quos manifeste deprehendit in causa fidei esse falsos testes, seu cōtra insontem falso & scienter imposuisse medio iuramento, crimen hæreticæ prauitatis?

1 Respondemus q̄ sic: & licet nec de iure speciali, nec in priuilegiis Inquisitorum, nec in consultationibus † titulorum de hæreticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc est de iure communi, vt testes possint torqueri, & etiam si falsi deprehensi fuerint, puniri: & hoc potest fieri in causa præsenti, vt declarat Paulus de Leazaris in cap. Multorū. de hæret. in Clemen. in principio super verbo, Vel tormentis exponere illos, qui dicit ibi sic: *Illos*, scilicet, pro huiusmodi negotio inquisitos. aliud videtur in testibus, si causa subsit eos torquendi: quia cum per se solum quilibet possit inquirere, poterat omnia ad illud necessaria †, & sine quibus illud non potest expediri. de officio delega. Præterea. & c. Prudentiam. verbo, explorati. & ff. de iurisd. om. iud. l. ij. Sed planū est, q̄ ad veritatē habendam debet iudex laborare. de proba. Quoniam 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. Iudicantem. 23. q. 8. Occidit. de testi. Cum causam. & C. de iudi. Iudices. cum concordantijs: quam ab inuito & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. Illi qui. vbi notatur de tormentis testium, ipsum ergo testem poterit Episcopus & Inquisitor, & quilibet per se torquere.

† Al, constitutionibus.

Relat. supra pag. 111.

† Al, necessaria.

2 Et eadem ratione videtur, quòd eum possit extraordinarie punire, si falso testimonio aurē eius offendit durante iudicio. C. de testi. Nullum. Ad idem de pœnis. Super his. & cap. Dilectus.

3 Sed contra videtur, quia ratio quę subest in inquisito, subest in teste: ergo erit idem ius in vtroque, de transla. c. 2. cum concor. Et hæc duo infra æquiparantur ibi, *prauitatem ipsam: vel impedimentum officij.* Et si dicamus, quòd Inquisitor non habet ordinariam, videtur casus in Authen. de testi. §. si vero. Pro hac parte facit, quia cum quilibet possit inquirere vsque ad sententiam, & testes sint pars negotij. de verb. sign. Forus. cui licet totum, & pars, de reg. iur. Cui licet. lib. 6.

4 Solutio. primum verum est, vbi testem vult torquere pro veritate habenda cōtra Titium delatum, vel eum extraordinarie punire tanquam coram eo notorie delinquentem. facit quod not. de confessis. c. ij. & quod ibi notat Inno. & de iure iu. Cum in politionibus. lib. 6. & iura supra allegata. Si vero formet inquisitionem contra eum propter hoc, ita quòd est noua instantia, cum testis sit nunc principaliter inquisitus, aliter per se non posset eum torquere: & sic intelligantur iura supra allegata.

Et de facto hic casus accidit Tolosæ Anno Domini MCCCXII. vt vidi in sentētia contineri: nam pater deposuerat contra filium crimē hæreticæ pranitatis, & postmodum reuocauit.

COM-

COMMENT. CXXII.

IN hac quæstione tria sunt à nobis potissimum tractanda.

Primum erit: An Inquisitor testes in suo tribunali delinquentes punire possit.

Alterum erit: An Inquisitor solus possit torquere testem quoties opus fuerit, non adhibito Episcopi consilio, & vice versa idem possit Episcopus sine Inquisitore.

Postremum erit: Qua pœna sint afficiendi testes in hoc tribunali falsum testimonium dicentes, & alij cui hæresis crimen imponentes: quod est præcipuum & magni momẽti in hac causa, & frequens etiã propter insignem hominum malitiam & iniquitatem.

De materia huius quæstionis qui differant.

Sed primum adducẽdi sunt, qui de materia quæstionis huius differunt, inter quos præcipue hoc agũt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de hæret. c. 14. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 84. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 38. Ioannes Rojas tract. de hæret. parte 2. assertio. 8. plenissime Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, quibus adde Iulium Clarum in §. falsum. differũt & alij suis locis postea referendi.

Inquisitor testes delinquentes in suo tribunali punire potest.

Quantum ad primum caput attinet, tametsi alim controuersum fuerit, an Inquisitor posset testem falsum, aut aliter in suo tribunali delinquentem punire, cum sit iudex delegatus, qui non videtur posse testem coram se delinquentem coercere, vt late demõstrant tradita per Menochium lib. 1. de arbitrarijs iudicum q. 91. nunc hæc controuersia, vt ob solam consuetudinem in contrarium cessat: nec propterea longum nobis tempus in ea dirimenda terẽdum erit.

Cum enim Inquisitor sit delegatus Romani Pontificis, non mirum si possit testes coram se delinquentes ex propria iurisdictione, concessa sibi per delegationem, punire. Speculator tit. de teste, nume. 44. & ibi Ioannes And. verbo, coget. & Abbas in c. 1. extra de crimine falsi, nu. 9. & alij. aptime ergo concludit hic Eymericus num. 1. hoc iure communi competere: quamuis nullis priuatis statutis hæc potestas Inquisitoribus videatur esse concessa. & hæc sint satis quoad primum caput.

Solus Inquisitor testem torquet.

Alterum est de potestate Inquisitoris in torquendis testibus non requisita Episcopo: in quo articulo Eymericus hoc loco ex sententia Pauli de Leazaris apertissime sentit, quòd quamuis reũ non possit vnus sine alcero torquere: at testem quilibet potest per se torquere. & ratio qua vtitur hic num. 3. elegans est: nam cum vnusquisque per se vsque ad sententiam inquirere possit, & expedire quacunq; ad plenã causæ cognitionem desiderantur, & testes sint potissima totius causæ pars, sane si casus accurrerit, in quo necesse fuerit torquere testes, & solus Inquisitor, & solus Episcopus id per se efficere poterit: atque hoc iure vtimur. idem tenet Zanchinus tract. de hæreti. capit. 14. nume. 3. ibi: Dic quod Inquisitor poterit eum ponere ad torturam. & ibidem Campegius verbis ex his iam colligere possumus. & Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. & alij quos in re magis secta omitto.

Id tamen est caute obseruandum, quòd si contingat ex teste reum fieri, isque torqueri debeat: tunc non poteris solus Episcopus, aut solus Inquisitor id efficere. clemen. 1. de hæret. §. propter quod. vers. duro tamen. atque ex his remanent satis aperta, quæ ab Eymerico traduntur hac quæstione: nam circa hæc duo potissimum versatur. Testem esse reum non torquet solus Inquisitor.

Sed tertium caput est iam declarandum, in quo tota difficultas posita est, vẽpe: Qua pœna affici debeãt testes falsi in hoc crimine hæresis delinquentes.

De falso accusatore eiusque pœna satis multa diximus supra in hac 3. parte, num. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem, vbi promisimus hic nos fore declaraturos quod ad falsum testem spectabat.

Graue scelus est dicere falsum testimonium.

Ac primum quàm ingens scelus committant falsi testes, luculenter explicatur in c. 1. extra de crimine falsi. in hac verba. Falsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cuius præsentiam contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. *hactenus ibi.*

Nullus autem falsus testis grauius aut horribilius delinquit, quàm qui in hoc tribunali virum catholicum hæreticum esse mentiendo asserit cum pietatis iuuitu, grauissimo periculo reum exponat, cũ nomina falsorum testium ei occultentur, & proinde difficilius se defendere queat.

Quis dicatur falsus testis.

Falsum autem testem iura vocãt non modo eum, qui mendacium dicit, sed & qui veritatem occultat, cap. 1. extra de crimine falsi. cuius verba sunt: Vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mẽdacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. *hactenus ibi.*

Nec modo hunc voco falsum testem, sed etiam illum, qui referi quidem verba ipsa illius contra quem testificatur, sed de illis tamen testificatur alio sensu, quàm prolata sunt: vt si ea non integra referat: vel dicat verba hæreticalia fuisse prolata affirmatiuè: cum tamen aut recitando & referendo, aut interrogatiue fuerint dicta, Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 89. vers. est quoque falsus testis. & in hoc diligenter animaduertere debent iudices fidei, eum frequenter hac in suo tribunali contingere soleant.

De pœna falsidicorum testium.

Sed iam qua pœna affici debeat testis falsus in hoc tribunali doceamus. ac primum videtur dicendum eas non esse plectendos talionis pœna, nec tradendos in aliquo casu curiæ seculari. primo quia nullo iure veteri nominatim cautum inuenio in hac causa, vt testes hac pœna plectantur.

Rursus in tribus illis vetustis conciliis Tolosano, Biterrensi, & Narboncusi, quibus plenissime constitutum extat quidquid ad pœnas & pœnitentias reorum in hac causa spectat, de hac pœna in testes falsos exercenda nullum apparet vestigium: Sed in Biterrẽ si cap. 26. aduersus deierantes, & inducentes alios ad deierandum (hoc est, vt ego interpretar, ad falsum deponendum medio iuramento) pœna deportationis vestis crucibus signatæ, constituitur in hæc verba: Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierãdum, portent in superiori parte duarum crucũ (quas portare habẽt in pectore, & inter spatulas) brachiũ transuersale palmi vnius vel circa. *hæc ibi.*

Ad hæc nullus ex veteribus (quem ego viderim)

de

de crimine hæresis tractans talem pœnam imponendam docuit. Nam Zanchinus qui de hac re pluru tradidit tract. de hæret. cap. 14. arbitrarias pœnitentias iniungendas docuit testi falso per Inquisitores. Eymericus quoque qui omnia fere prosecutus est, quæ ad negotiũ hæreticæ prauitatis spectãt, neque in hac quæstione, neque in 12. modo processum fidei terminandi, huius pœnæ meminit: cum tamen plenissime ageret de testibus falsidicis puniendis: quamquam indices vitam eis de sola benignitate & misericordia relinqui.

Postremo non videtur vbique receptum in sacro Tribunali vt testes huiusmodi curiæ sæculari trudantur, & vltimo supplicio afficiantur.

Pœna talionis in testibus locum habet.

Sed in contrarium facit primum, quia quamuis in accusatore abolita sit & antiquata talionis pœna, vt ostendimus supra in hac 3. parte nu. 67. tit. de primo modo procedèdi in causa fidei per accusationem. §. his positis, at in testibus adhuc habere locum testãtur Bal. in c. 1. §. iniuria, de pace iurameato firmandu in vsibus feudo. & in l. 2. C. de rebus creditis. Corsetus in singulari incipiente: Testis. *el 12. Iason in l. etsi lege. num. 5. C. si contra ius vel vtilit. publicam. & in l. si duo patroni. §. finali. ff. de iureiuran. idem in §. item si quis postulante. nume. 64. instit. de actio. Alexander consi. 55. incipien.* In causa inquisitionis. *lib. 7. Guido Papa decisione 44. incipieu.* Testis falso deponens. *Cassaneus super consuetud. Ducatus Burgun. rubrica 1. des iustices. super textu, es droicts d'icellet. nu. 15. Socinus consi. 185. lib. 2. Couarruuias in cap. quamuis postum. de pactis lib. 6. parte 1. §. 7. num. 6. Bernardinus Diaz in pract crimi. cano. cap. 87. Nellus tract. de testibus. §. falsus testis, nu. 231. Petrus Ducnãs in regula 27. incipien.* Accusans aliquem. *versic. quod tamen in testibus. quod non obscure probat textus in l. 1. §. præterea. ff. de Sicarijs, vbi falsus testis in causa homicidij punitur tumquam homicidu, si dolo malo deponat. & in Hispania lege quadam Taurina 83. nominatim cautum est, testem falsum in causa criminali puniendum eadem pœna, qua reus foret puniendus, si verum depossiset contra eum. videantur ibidem Antonius Gomez & Palacius Rubius, & alij plerique varijs locis, quos longum esset recensere.*

Testis falsidicus in sancto pœna talionis plecti potest.

Iam in hac hæresis causa testem falsum talionis pœna plectendum asserunt Ioannes Rojas tract. de hæret. parte secunda assertione 8. & Iacobus Simancas de catholica institu. tit. 64. num. 90. nec desunt viuę & efficaces rationes, quibus hac sententia nititur.

Primum quia hoc crimen grauius est ceteris, cap. Vergentis. extru. de hæret. grauius ergo plectendus erit, qui falso contra quempiam de eo testificatur.

Rursus cum testium nomina in hoc tribunali non publicentur, reus vix potest diuinare, quis eum falso testimonio vrgeat; & propterea difficilius potest se tueri. & quemadmodum grauius est hominem interficere veneno, quàm occidere gladio, l. 1. C. de malef. & Mathemat. quia qui veneno interficit eum occulto id faciat, aufert ei qui occiditur omne remedium se defendendi; itu qui in hoc crimine falsum deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mẽdacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata testium nomina, iustam defensionem, quæ est de iure naturæ, l. vt vim. ff. de iust. & iure, ei subtrahit.

Extrauagans Leonis X. per quam testes falsidici in causa fidei possunt tradi curiæ sæculari.

Postremo Leonis Papę decimi diploma extat directum Adriano Cardinali generali Inquisitori Hispaniæ, Datum Romę apud Sanctum Petrum die 14. Decembris, anno M D X V I I I. Pontificatus sui unno sexto, quo Inquisitoribus Hispanię conceditur, vt possint falsum testem curię sæculari relinquere irregularitatis securi. eius rescripti verba ita habent: Intelleximus quòd multi perditi ingenij homines in testimonijs, quæ perhibent super dictæ prauitatis veritate inquirenda, falsitatem quandoque prece, pretio, odio vel amore, & quandoque metu committere, aut se eandem falsitatem commisisse publice sicet falso fateri non verentur: Sicque huiusmodi diabolicæ artis ministerio plerunque vel damnantur insontes, vel diuinæ maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores veniam consequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipsi falsi testes tam propria improbitate & inconstantia, quàm audacia & impunita temeritate eorum, qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia alliciunt, impellũtur. Nos igitur iceleſtum hoc hominum genus, qui in diui nam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa vel iniustæ absolutionis: vel iniquæ condemnationis actores existunt, acriori longe supplicio, quàm ceteri falsidici testes plecti iolcant, dignum censentes: circumspectioni tuę, & vniuersis & singulis alijs per te & pro tempore existentem generalem dictæ prauitatis in regnis & dominijs prædictis Inquisitorem ad ipsum inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiusuis status, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi, aut alijs Inquisitoribus præ dictis in crimine hæresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut verum tacendum induxisse, vel quempiam ob perhibitum veritatis testimonium, vel propter falsum nõ attestatum, occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus, vel maiori parte illorum spoliasse, vel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitime constiterit, tuo aut à te deputando, seu deputandis & subdelegandis, arbitrio procedendi, & eos pœnis, de quibus tibi, vel illis videbitur condemnandi, super quo tuam & illorum, quibus negotia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus, absque alicuius pœnæ seu censurę ecclesiasticæ metu, aut irregularitatis nota tradendi vel relaxandi curiæ sæculari, plenam & liberam concedimus facultatem: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrarijs quibuscunque.*

Atq; itu quidem habet id rescriptum, ex quo ité ex illis, quę paulo antea retulimus, ac ex alijs fortas-

sis,

ſis, quę in eandem ſententiam afferri poſſent, videtur eſſe inſtiſsimum, vt falſi teſtes in cauſa hęreſis pœna talionis afficiantur, & curię ſeculari quandoque relinquantur. immo vero plures & maiores rationes ſuadent teſtem falſum in hoc crimine pœna talionis fore plectendum, quàm in alijs delictis, cum pœnę huius criminis etiam ad deſcendentes condemnati extendantur, qui & bonorum ſucceſſione priuantur, & graniſſima quoque infamia notantur.

Non qui libet falſus teſtis eſt curiæ ſæcolari relinquendus.

Ceterum obſeruandum eſt ex verbis ſuperioris reſcripti non quemlibet falſum teſtem in hoc tribunali delinquentem, curię ſeculari relinqui poſſe, ſed illum tantum qui graniter ſeu notabiliter nocuit ei, contra quem depoſuit: tunc autem exempli gratia notabiliter nocere intelligitur, tum de vera & formali hæreſi depoſuit aduerſus aliquem.

Qui teſtes falſidici maxime nocere dicantur.

Illi vero maxime nocuerunt, & propterea eis nullo pacto parcendum putarem, cum ille contra quem depoſuerunt, velut negatiuus & impœnitem ob eorum depoſitiones & teſtificationes traditus fuit curiæ ſeculari & vltimo ſupplicio affectus. nam hoc caſu eos graniſſime nocuiſſe, pluſquam manifeſtum eſt, id quod ex illis reſcripti verbis aperte colligitur, videlicet: ſicque huiuſmodi diabolicæ artis miniſterio plerunque damnantur inſontes.

Qui falſum depoſuerunt ad liberandũ aliquẽ graui ter puniẽdi.

Par ratio eorum eſſe videtur, qui falſum dicentes aliquem iniuſte liberauerunt, qui velut hęreticus plectendus fuiſſet: nam & hi Deo & eius Eccleſię ſacroſanctę, & reipublicę Chriſtianæ graniſſimam inferunt iniuriam; quòd tunc potiſſimum verum eſt, cum is, qui falſorum teſtium iniquo præſidio & damnabili mendacio liberatur, non emendatur, ſed in erroris concepta conſtantia perſeuerat, aut etiam alios hęretica conatur inficere prauitate.

Qui teſtem falſi ſtruit eadem pœna plectendus.

Atque hoc ipſum locum habere videtur in eo qui prece, aut pretio, teſtem corrumpit, vt falſum teſtimonium ſerat, aut minis & terroribus eum ad id maleficij genus perpetrandum compellit e quauiam eius criminis auctor eſt. imma vero plus videtur delinquere, qui teſti perſuadet, aut quocunque alio modo inducit, vt falſum teſtimonium dicat, quàm teſtis ipſe: quoniam qui mandat prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id faciuus, quod fortaſſis non feciſſet.

Mandans alicui vt teſtẽ falſũ ſtruat, eadem pœna afficiendus.

Idem dicas in eo, qui mandauit alicui, vt teſtem aliquem prędictis modis corrumperet, l. is damnum dat. ff. de regul. iuris. vbi Decius, Cagnolus & ceteri, & Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 64. num. 96. vide Matthæum de Afflictis ſuper conſtit. Neapolit. lib. 3. in conſtitutione incipiente: Qui falſitatem. in Rubrica 65. de falſitate cuiuſlibet in teſtibus producendis. Atque hi quidem proxime relati caſus ſatis aperte contineri videntur in præcitato reſcripto Leonis X.

Priuati Inquiſitores non decernant vt falſidicus teſtis tradatur curiæ ſęculari.

Iam quamuis in his aut alijs ſimilibus caſibus iuſte falſus teſtis curiæ ſeculari tradendus videatur, quia res graniſſimi momenti eſt, in qua de vita hominis agitur, priuati Inquiſitores iudicio meo id non decreuerunt, ſed ad ſupremum ſanctę inquiſitionis prætorium rem deferent, & eius expectato decreto illud exequentur, quòd præſcriptum fuerit, ac ſancitum.

Cum parcitur teſti falſidico, qualis pœnitẽtia ei iniũgi debet

Cum vero iudices fidei alicui teſti falſidico ob aliquam cauſam (vt verbi gratia, quia ſe ſponte detulit, & miſericordiam petiuit, antequam is contra quem depoſuit traderetur curiæ ſęculari, & vltimo ſupplicio afficeretur) parcendum putauerint, & vitam condonandam, graniſſima eſt ei iniungenda pœnitentia. itaque in perpetuum & irremiſſibilem carcerem conijcere poterunt, vt docuit Eymericus ſupra parte 3. in 12. modo proceſſum fidei terminandi num. 209. & alias pœnitentias addere, quas tradit idem auctor præcitato loco. ad triremes quoque mitti inſtiſſime poterunt huiuſmodi delinquentes, vt pœne doloris & aquæ anguſtię in eis ſuſtententur, vt loquitur textus in c. nouimus. §. pro illo. extra de verbo. ſignif.

Sententia cõtra teſtes falſidicos publice pronuntiatur.

Contra teſtes falſos ſententia palam pronuntiatur, quoniam in publicum ſpectaculum producuntur, & immani facinore coram populo patefacto, qualis eorum fuerit conatus & flagitium diſertis verbis detegitur, & cur ita puniantur, ratio redditur, & omnibus innoteſcit: quod vtiliter plane fit & ſapienter, vt ceteri eorum exemplo diſtant nefaria ſcelera euitare.

Teſtes falſidici leuiter nocẽtes qualiter puniantur.

Quòd ſi leuiter nocuerint falſi teſtes, mitius puniri ſolent: nam cum hæreticis redeuntibus & alijs pœnitentibus ipſi quoque in publicam fidei actionem, ſeu publicum ſpectaculum infami mitra induti producuntur, publiceque eorum delicta leguntur, inde fuſtibus ſeu verberibus cæſi, vel in exilium, vel in triremes etiam mitti ſolent, aut alia extraordinaria pœna coerceri. Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 91. Zanchinus quoque tract. de hæret. pœnam extraordinariam eis infligendam docet.

Teſtis falſidicus punitẽdus eſt, quãuis dictum eius ſit iuſtum.

Id eſt autem obſeruatione dignißimum, quod tradit Panormitanus in cap. 1. extra de crimine falſi. videlicet, teſtem falſum in forma iudicij deponentem coram legitimo Iudice, puniendum eſſe, etiamſi eius dictum non valeat, vt quia verbi gratia non iurauit, vel ob alias cauſas. idem tenet Bartolus in l. ſi quis legatum. ff. ad legem Carnel. de falſis. Salycetus & alijs in l. 1. C. de ſepulchro violato, & Palacius Rubius in lege Taurina. 83. & Iulius Clarus in §. falſum. verſ. Tu ſcis. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem. Ratio vera illa eſt, qua præcitato loco vtitur Salycetus, quia falſus teſtis, quantum in ſe fuit, iam nocere procuranit, immo vero & delictum conſummauit: quòd ſi ob aliquem defectum eius dictum non valuit, aut non nocuit, præter eius intentionem fuit.

Multis modis ſpectata perſonarum, & delicti qualitate in puniendis falſis teſtibus pœna augeri aut contra minui poteſt; ſed illa minuendi pœnam ſatis idonea cauſa cenſenda eſt, cum quis ſponte ad confitendum crimen accedit, & errati veniam poſtulat

stulat coram Inquisitoribus: quod et vtilitas publica, & humanitas tribunalis clementia facile persuadet. & iste probat Andreas Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 30.

Falsidico testi petenti veniam an sit parcendum.

Quæsitum est, an testis, qui in causa hæresis testimonium dixit, veniam petens, antequam curiæ sæculari relinquatur, admittendus sit ad pœnitentiam subeundam, sicuc hæreticus ad Ecclesiam conuersus admittitur. et recte Simãcas scripsit de catho. instit. tit. 64. nu. 24. parcendum non esse testi pœnitenti, tum quia hæretico id tantummodo cõcessum est: tum etiam quoniam cum falsus testis sit, qui innocens est, hæreticum esse testatur, ille qui falso testimonio vrgetur, pœnitentiam agere non debet, nec errorem aliquem confiteri potest, cum catholicus sit: vnde fit vt innocens tamquam pertinax & impœnitens condemnandus veniat. iure itaque falsus testis id pati debet, quod proximo suo facere cogitauit. atque hanc quidem sententiam in eo qui falso quempiam de hæresi accusauit, vt scilicet non admittatur pœnitere volens, tenuit Iacobus de Arena in l. vlt. C. de accusat. vbi ita quandoque seruatum fuisse testatur. eum sequitur ibidem Cynus, Baldus, & alij, et Ioannes And. Antonius de Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, & alij canonistæ in c. excommunicamus. el 2. extra de hæret.

Testes falsidici an a solo Inquisitore vel solo Episcopo puniri possint.

Illa etiam est in hoc negotio explicatu digna difficultas, an testes falsidici per solum Inquisitorem, aut solum Episcopum puniri possint. & verius est, vtrumque in his puniendis interuenire debere; ita cautum est rescripta quodam Leonis X. anni Domini MDXX. vbi multa capitula per Inquisitores Regni Aragoniæ obseruanda continentur, inter cetera autem vnum id est, de quo agimus in hac verba: Et quòd si aliquis testis falsum deponeret in dicto Inquisitionis officio, per iudices ecclesiasticos, ordinarios diœcesis, in qua falsum huiusmodi committeretur, & per dictæ prauitatis Inquisitores in eadem diœcesi pro tempore deputatos simul, ita vt alius sine alio procedere non posset, puniretur. *hactenus ibi. equidem Eymericus supra in hac 3. parte in 12. modo processum fidei terminandi num. 209. cum de punitione testium falsidicorum differat, Episcopum & Inquisitorem simul in eo negotio expediendo adhibet. atque hoc est tutius.*

Filij falsi testis an sint infames aut alijs pœnis æque vt filij hæreticorum subiecti.

Postremo quæsitum est, an filij & nepotes falsi testis, qui combustus fuerat, infames sint, & alijs pœnis plectantur, quibus filij hæreticorum afficiuntur. & verius est non subijci his pœnis. primo quia non est usu receptum vt ita plectantur. præterea nõ sunt exequendi in hoc filij falsidicorũ testiũ, & filij hæreticorum: nam hæretici maius crimen committunt, quàm falsi testes. cum illi & Deo & toti Christiana reipublicæ iniuriam faciãt sibi autẽ in primis vni illi contra quem testificantur nocere cupiũt: posremo quamuis concederetur, par esse vtrorumq; crimen, nulla tamen adhuc iure sancitum esse apparet, vt in his pœnis filij falsidicorum testium filijt hæreticorum exequentur. leges autem pœnales extendenda non sunt, e. odia, de regul. iur. lib. 6. cap.

A *pœna, de pœnit. dist. 1. & conferunt quæ copiose docet Alfonsus Castruc lib. 1. de potestate legis pœnalis, c. 7. neque ab hac sententia recedendum arbitror.*

QVAESTIO LXXIIII.

An Inquisitor citare & pertrahere possit de diœcesi ad diœcesim testes pariter ac delatos.

B Septuagesimaquarta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit de diœcesi ad diœcesim testes trahere vel citare, & etiam delatos de hæretica prauitate?

Respondemus quòd sic, non obstante constitutione de duabus dietis. de rescriptis, Nonnulli. nec illa de vna. eo. tit. de rescriptis, lib. 6. Statutum, sed infra suæ terminos iurisdictionis potest Inquisitor testes citare, & delatos trahere & vocare, vt patet in c. Vt officium. §. denique de hæret. lib. 6. vbi mandatur Inquisitoribus, quòd procedant contra quoscunque de hæresi delatos cuiuscunque cõditionis sint, dignitatis, ordinis, religionis, &c. Et sequitur: etiã constitutione nõ obstante de duabus dietis edita in concilio generali.

C Eadem verba per omnia habentur in litteris Apostolicis Clem. Alexan. & Vrbani iiij. de hoc Archidiaconus super c. alleg. Vt officiũ. & ver. de duabus dietis.

COMMENT. CXXIII.

D *Dvæ sunt assertiones, prima est: Inquisitor delatas seu accusatos pertrahere potest de vna diœcesi ad aliam.*

Altera & postrema est: Testes quoque potest euocare, & ad suam diœcesim transferre. vtraque assertio facilis est, & de prima copiose egimus cum auctore supra in hac 3. parte, super quæstione 42.

De secunda pauca quædam hoc loco sunt dicenda. de qua Simancas de catho. instit. tit. 34. de Inquisitoribus Apostolicis. nu. 24. Ioannes Rojas singulari 95. incipien. Inquisitores fauore fidei. *ad-de Repertorium Inquisitorum, verbo, dieta.*

Inquisitor potest testes euocare extra suam diœcesim.

E *Itaque Apostolici Inquisitores fauore fidei non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali, testes possunt extra suam diœcesim euocare, & inbere vt coram eis se sistant, c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. 6.*

Cum egregijs & nobilibus personis qualiter agendum.

Prudenter tamen hoc fieri debet, nam egregia persona non facile trahenda sunt, sed ita cum illis agendum est, vt rogari potius, quàm compelli videantur; & ne imperium Inquisitorum recusent, vrbanius & modestius est, vt vel iudices ad eos eant, vel certe alios mittere debeant, qui depositiones earũ recipiant. idem iudicium est

de viris

de viris Illustribus, Monialibus, & alijs honestis feminis, quas non decet facile in iudicium trahere. Quanta autem modestia, & vrbanitate cum singulis vtendum sit, & quid fieri magis causis fidei expedias, ex dignitate, auctoritate, honestate, aliisque testium qualitatibus constituendum erit.

Episcopi quoque fauore fidei possunt testes euocare sicut Inquisitores.

Quæsitum est, an sicut Inquisitores Apostolici possunt euocare testes extra suam diœcesim & prouinciam, non obstante prædicta constitutione de duabus dietis, ita quoque & Episcopi possint. Et sane affirmate respondendum est posse, cum hoc priuilegium fauore fidei sit concessum: his autem fauor pariter Episcopo & Inquisitori Apostolico in causa hæresis procedenti competere debet: cum non ratione personæ, sed intuitu negotij de quo agitur, sit omnino tributum. de quo plura diximus supra in hac 3. parte, super quæst. 56.

Episcopus euocans testes non tenetur mittere processum ad Episcopum testis illius.

Neque Episcopus, aut Inquisitor euocans testes de diœcesi alterius tenetur mittere processum ad Episcopum, è cuius diœcesi testis ille euocatur, nec id fieri iuste peteret ille Episcopus, immo tenetur & debet mittere testes inspectis litteris Episcopi requirentis, ac dicentis sibi opus esse hoc vel illo teste, cuius in causa fidei testimonio indiget. ac mittendus quidem est testis requisitus, & curandum omnino si fieri potest, ne intelligat se vocari, vt in causa fidei contra aliquem testificetur, ne forte rem detegat, & causa obsit: nisi aliqua ex causa aliter fieri oporteret, cognita probitate & fidelitate testis euocati. hæc omnia ita seruari debere, & ratio ipsa, & iustus procedendi ordo, & negotij qualitas facile persuadent. atque ex his iudicio nostro satisfactum esse videtur illis difficultatibus, quas nobis quandoq; proposuit Marcus Antonius Maffa Salernitanus. vir multa prudentia & eruditione ornatus.

QVAESTIO LXXV.

An nomina testium & denuntiatorum sint delatis publicanda.

SVMMARIVM.

1 *Nomina testium & denuntiatorum non sunt publicanda, si eis ex hoc graue periculum immineat.*
2 *Cessante verò periculo publicari debent.*
3 *Potentia personarum multiplex Inquisitori expendenda.*
4 *Quale periculum imminere soleat ex tali manifestatione.*

SEptuagesimaquinta quæstio est: Vtrum Inquisitor nomina testium, denuntiatorum, seu accusatorum delato debeat publicare?

1 Respondemus, quòd de ista materia diuersi summi Pontifices diuersa responderunt. Aliqui dixerunt, quòd in nullo casu; aliqui quòd in aliquo: ideo tandem Bonifacius viij. statuit quid agendum, vt patet in cap. Statuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Iubemus tamen, quòd si accusatoribus vel testibus in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) videant Episcopus vel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorum, ipsorum nomina non publicent, &c. *Et sequitur infra:* Sicque (non obstante, quòd illis, contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruēdam plena fides depositionibus testium eorundem, &c. *& infra.* Relat. supra pag. 222.

2 Cessante verò periculo supradicto accusatorum & testium nomina (prout in alijs fit iudicijs) publicentur.

3 Attendat tamen circumspectus Inquisitor de potentia personarum: Nam est potentia generis, seu familiæ: est potentia pecuniæ: est etiam potentia malitiæ. de certo rarissime est, quin graue periculum immineat testibus, si eorum eis, contra quos deponunt, nomina publicentur: & qui vidit & scit, ita dicit; maius enim est periculum, nomina testium publicare alicui delato pauperi, habenti in malis complices rebelles & homicidas, qui nihil habent nisi personam, quàm generoso vel diuiti in temporalibus abundanti.

4 Quale autē est tale periculum grāue declarat Ioan. And. super prædicto versu periculum, qui dicitur ita: *Periculum.* Quia timetur mors, vel detruncatio ipsorum, vel filiorum, vel parentum suorum, vel deuastatio substantię ipsorum, vel his similia.

COMMENT. CXXIIII.

Dubiū fuit olim an in hoc tribunali publicāde forent testiū nomina.

MAgna fuit olim controuersia, nunquid testium nomina in hoc crimine, vt in ceteris, reis essent publicanda, cum hinc fauor reorum, vt plene se possent defendere, inde fidei prærogatiua clamaret, vt facilius in hac causa, qua omnium est maxima & grauissima, denuntiatores & testes inuenirentur: tandem merito causa fidei præualuit, vt non obstante dispositione cap. fin. de hæret. lib. 6. nomina testium nullo modo publicentur. atque hoc iure et consuetudine nunc vbique vtimur.

Obseruant autē hoc singulare de non publicandis nominibus denuntiatorū et testium cuncti fere qui de hæreticis scripserunt, Repertoriū Inquisitorum verbo, nomina. Gondissaluus tract. de hæret. q. 10. an. 4. Ioannes Rojas singul. 208. incipiens: Testium publicatio. *Simācas de cathol. instit.*

titu.64. de teſtibus. numero 27. Campegius apud Zanchinũ cap.9.& plerique alij, quos ſtudio breuitatis omitto.

Vt nõ publicentur teſtiũ nomina qs ſanxerit.

Hoc ipſum ſingulare de non publicandis teſtium nominibus in hac cauſa ſanciuit Innocẽtius IIII. reſcripto quodã incipiente: Cum negotium fidei. *quod retulit Eymericus ſupra par. 2. pag. 145. vbi videto quod de autore ſeu cõditore eius reſcripti annotaui. nec alienum eſt ab hac re quod traditur in reſcripto Vrbani IIII. incipien.* Preę cunctis. §. *quod ſi teſtibus. relato apud Eymericum ſupra parte 2.*

Decretum eccliſij aliter renſis de nõ publicãdis teſtiũ nominibus.

Olim vero initio fere conſtitutæ delegatæ inquiſitionis ſæpe conſtitutum fuit, vt teſtium nomina non publicarentur: nam vt alia omittã, in concilio Biterrenſi c.10. luculenter de hoc ſcriptum eſt ita: Illud autẽ caueatis ſecundum prouidam ſedis Apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina ſigno vel verbo aliquo publicentur. *hactenus ibi. idem prorſus eiſdẽ verbis habetur in concilio Narbonenſi, cap. 22.*

In his concilijs illud verbum, ſigno, *diligenter eſt obſeruandum, quaſi dicat, non modo teſtium nomina publicari non debent, ſed neq; circumſtantiæ (id enim eo loco puto vocari ſignum) ſunt exprimendæ, ex quibus poſſet delatus venire in notitiã teſtium, vel denuntiatorum.*

In Hiſpania item præceptum eſt obſeruari, ne reis teſtium nomina publicentur, nam Hiſpalenſi quadã inſtructione an. Domini MCCCCLXXXIV. cap. 16. hæc verbis à nobis vtcunque latine redditis continetur: Item quoniam habita legitima informatione conſtitit, ac conſtat, quòd ex plyblicatione nominum & perſonarum ipſorum teſtium, qui deponunt ſuper dicto hęreſis crimine poſſent incurrere in graue damnum & periculum perſonarum & bonorum: nam experientia demonſtraoit, atque demonſtrat teſtes aliquos eſſe interfectos, aut vulneratos & male affectos ab hæreticis ob præfatam cauſam, attendendo in primis etiam in regnis Caſtellæ & Aragoniæ reperiri magnum numerum hęreticorum ob graue damnum & periculum præfatum, quod teſtibus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt, vt Inquiſitores poſſint non publicare nomina vel perſonas teſtium, qui contra hęreticos depoſuerint. *hactenus ibi.*

Inſtructio inquiſitionis Hiſpaniæ de non publicãdis teſtiũ nominibus.

Tametſi vero Bonifacius octauus in dicto c. fin. de hæret. lib. 6. §. ceſſante. quo etiam vtitur hic Eymericus, concedat poſſe teſtium & accuſatorum nomina in hoc crimine ſicut in alijs, omni periculo ceſſante, publicari; hodie tamen perpetuo id periculum adeſſe putatur; & propterea nunquam fit talis nominum aut perſonarum teſtium publicatio. in quam rem extat quoque breue Apoſtolicum Pij IIII. Pontificis Maximi, quod incipit: Cum ſicut. *quod eſt impreſſum inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctæ Inquiſitionis in fine huius operis. quare vel per cõtrariam conſuetudinem, vel per hoc Pij IIII. breue, ſublata prorſus nunc videtur Bonifacij octaui prouiſio.*

Semper præſumitur grauis periculũ imminere ſi teſtiũ nomina publicentur.

Et certe ſemper graue periculum ex ea re imminet teſtibus, vel ſaltem cauſis fidei vniuerſit: quod apertiſſime cernitur in prædicto reſcripto Pij IIII. item in præfata Hiſpalenſi inſtructione. prudentiſſime ergo conſtitutum eſt, ne teſtium nomina publicentur. Et quòd de triplici potentia ſcribit hic Eymericus, quę teſtibus, ſi eorum nomina publicarentur, valde nocere poſſet, luculenter et vere probat ſacri Tribunalis laudabilem & iuſtiſſimum ſtylum.

Nec cognomina teſtiũ ſunt publicãda.

Quod de nominibus teſtium non publicandis proxime diximus, locum quoque habet in cognominibus: nam neque cognomina publicanda ſunt, vt in præfato reſcripto Pij IIII. conſtitutum eſt.

Quid ſi reus id petat inſtanter.

Quòd ſi reus inſtaret, poſtularetque vt ſibi concederetur defenſio ſecundum iuris ordinem, & per conſequens vt teſtium nomina ſimul cum dictis eorum ſibiederentur, audiendus non eſſet, vt iã olim etiam in hoc articulo conſuluerunt periti quidam Auinionenſes reſponſo quodam ſuper quibuſdam dubitationibus in cauſa fidei, quæſt. 3. quod legitur in vetuſto illo codice bibliothecę Vaticanę.

Ac ſi fortaſſis ob id grauari ſe diceret, & appellaret, talis appellatio nullo modo eſſet admittenda; ſed ea non obſtante, immo vero ea reiecta tamquam friuola & iniuſta, ad vlteriora iudicij acta eſt intrepide procedendum.

Atque ex his refellitur omnino opinatio Pauli Pariſii conſil. 2. incipien. Et ſi eſſe Iudæum. *volum. 4. vbi contrariam ſententiã perſuadere conatur. ſed cauendus eſt in hoc articulo.*

Quales circũſtatię poſſint reis publicari.

Quòd ſi quæras, an poſtquam teſtium & denuntiatorum nomina reis non publicantur, ſint tamen illis petentibus aut non petentibus, vt facilius ſe defendant, aliquę circunſtantię delicti commiſſi publicandæ, qualia ſunt locus et tempus, aut aliæ huiuſmodi. de hac re in Hiſpalenſi inſtitutione anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 16. ita ſancitum eſt: Cum probatio facta fuerit, & teſtes reproducti, debent Inquiſitores publicare dicta & depoſitiones eorum ſuppreſſis & tacitis nominibus, & circunſtantijs, ex quibus reus accuſatus poſſet venire in cognitionẽ teſtium. *hac ibi.*

Ex his verbis videtur arbitrio iudicum violata religionis relinqui, quales circunſtantiæ publicari poſſint, quales vero contra taceri: nam ex quo conſtitutio eas non præſcripſit, iudicio Inquiſitorum reliquiſſe videtur. quod & verum puto. in hoc tamen prudentiſſimos eſſe oportet.

In Madrilliana inſtitutione anni MDLXI. c. 32. eum de publicatione depoſitionum reo exhibenda ſermo habetur, quales temporis & loci circunſtantię in publicatione apponi debeant, & quare, ſancitur his verbis à nobis ità latine redditis: In publicatione ponetur menſis & annus, in quibus deponunt

ponunt testes: quoniam si aliquod inconueniens insurgeret, si ponerẽtur precise dies, non debet apponi & sufficiet mensis & annus. quod fieri sæpe solet cum testibus in carcere deponentibus. similiter apponetur in publicatione locus & tempus commissi delicti, quoniam hoc ad defensionem reorum spectat. Ceterum non est appoondus locus loci. *hactenus ibi.*

Sed non diffiteor contingere quandoque posse, vt si locus & tempus commissi criminis reis panderentur, ipsi possent facile deuenire in notitiam denuntiatorum, vt cum delicta recenter est cõmissum, quo casu sicut in alijs, prouidendũ omnino est testiũ incolumitati, & legitima etiã reorũ defensioni, alijs competentibus modis, quos prudens Inquisitor pro negotij qualitate melius scire poterit.

Cura Inquisitorum circa testes.

Quoniã vero legitima defẽsionis ordo, ob suppressam nominum et cognominum testium publicationẽ, quodammodo videtur truncatus in hoc crimine, propterea Inquisitores vitã & mores testium, ac delatorum diligenter debẽt inuestigare, vt alibi scripsimus copiosius, traditq; Ioãnes Roias in dicto singul. 208. incipien. Testium publicatio. *& alij.*

An autem quandoq; liceat non modo testiũ nomina publicare, sed etiã reum & testes conciliare seu confrontare, abunde docui supra in hac 3. parte, nu. 101. super tit. de cautelis Inquisitorũ. et nu. 209. super. 12. modo processum fidei terminandi.

Num. 2. ¶ Prout in alijs fit negotijs, publicentur.] *Post hæc verba in omnibus codicibus mox subsequuntur hæc alia:* Ita quòd vbi graue periculum deponentibus seu testibus videatur imminere, iudicio Episcopi & Inquisitoris, non publicentur delatis: vbi autẽ eis non publicentur, attendat circunspectus Inquisitor, &c. *Hæc omnia placuit remouere, quia non admodum cohærent cum præcedentibus, & consequentibus; & verisimile mihi fit ab aliqua marginali annotatione in contextũ irrepsisse. videtur autẽ hæc annotatio desumpta fuisse ex sententia Archidiaconi in c. fin. de hæret. lib. 6.*

QVAESTIO LXXVI.

Quæ pœna incurratur si contra ius publicentur, vel occultentur nomina testium, &c.

SEptuagesima sexta quæstio est: Vtrũ Episcopus & Inquisitor non publicando delato deferentium ac testificantium nomina, seu publicando vbi non debent, incurrant aliquam pœnam, & quam?

Relat. supra pag. 115.

Respondemus quòd sic: quia per dominũ Papam eorũ conscientiæ onerãtur, ac eis præcipitur, quatenus puram & prouidam intentionẽ habeant in prædictis. vnde in dicto c. Statuta. de hæret. lib. 6. circa finem sequitur sic: Ceterum io his omnibus præcipimus, tam Episcopos quàm Inquisitores puram & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina supprimenda, vbi est securitas, periculum esse dicant, nec in eorum discrimen securitatem asserant, vbi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes.

Vbi Archidiaconus dicit ita: O tu, quicunque iudex in tali causa, bene aduerte verba ista: nã nõ dicit leue periculũ, sed dicit, graue: noli igitur reũ priuare debito iuris ordine sine magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine offensione Dei.

COMMENT. CXXV.

Qui publicat testiũ nomina grauiter erraret.

Quæ hac quæstione tradit Eymericus, caute accipienda sunt. Primum enim si non publicet testium nomina, non errabit, immo vt superiori commentario docuimus, nullo modo publicanda sunt: in publicando vero multũ errare potest; & qui hodie absque euidenti necessitate, & omni periculo cessante, temere publicare præsumeret testiũ, accusatorũ, seu denuntiantium nomina, plane imprudentissime ageret, & fortassis in mortalem culpam incurreret: quia ageret contra tot decreta Pontificum, et contra receptam sacri officij consuetudinem: quæ quamuis nulla lege niteretur, quia tamen consuetudo est laudabilis, approbata, & legitime præscripta atq; inducta, vim legis habet. §. ex non scripto. instit. de iure naturali gent. & ciuili.

Hanc quæstionem transtulit Auctor repertorij Inquisitorũ in suum opus, verbo, nomina. §. nunc videndũ. quo loco eautius aliquanto loquitur. adde Simancam de catho. instit. tit. 64. nu. 26. & in enchyridio tit. 35. nu. 12. & seq.

Dicta quidem testium edenda sunt reo, vt se defendere queat, nomina vero supprimẽda sunt: & hoc iure vtimur.

Atque eodem modo vel cauenda vel accipienda sunt quæ de hac re edisserẽs tradit Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 8.

DE PERITIS ET ADVOCATIS necessarijs pro officio Inquisitionis.

QVAESTIO LXXVII.

An Inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum cõsilium.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor potest conuocare & cogere peritos.*
2 *Peritorum nomine quinam intelligantur.*

SEptuagesima septima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit conuocare peritos quoslibet, ac eos cogere vt sibi assistant, ac in ferendis sententijs præbeant consilium opportunum?

Relat. supra pag. 508.

1 Respondemus quòd sic; vt patet in c. Vt commissi. §. aduocandi. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Aduocãdi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis assistant; & in huiusmodi deferẽdis sententijs præbeant cõsilium opportunum; ac eis quòd super his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi.

Eadem verba ad litterã habentur in priuilegijs prædictis Clementis, Alexãdri & Vrbani iiij. Præcunctis. suppresso tamen præcepto obedientię. de quo non fit mentio in priuilegijs antelatis.

Qui dicãtur periti.

2 Nomine autem peritorum, vt dicit Archidiaconus super c. Vt cõmissi. in verbo, peritos, intelligit Theologos, Canonistas, & Legistas.

COMMENT. CXXVI.

ABsoluto tractatione de testibus, disputationẽ de peritis, quos Inquisitores possunt aduocare, aggreditur Eymericus: ac primum, an possint aduocari quærit, & posse docet.

De materia quæstionis qui differuerint.

Et hoc ipsum priuilegiũ de conuocandis peritis, vt assistant Inquisitoribus in causis fidei quoties fuerint requisiti, adnotãt Archidiaconus, Ioãnes And. Geminianus, Franchus & alij in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. Bernardus Comẽsis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 21. Gondissalus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Cunradus Brunus lib. 4 de hæret. c. 10. Albertinus in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & alij plerique, quos iure manifesta libenter omitto.

Cur Inquisitoribus concessũ fuerit, vt peritos quoslibet possent aduocare, vt sibi consiliũ præbeant in sententijs ferendis, docet Author Repertorij Inquisitorũ verbo, Inquisitores. §. quæ est ratio. dicens propterea id factum fuisse, quoniã cum Inquisitores essent Fratres religiosi, in theologia solũ periti, iura tamen ignorabant: & quia in ordine iudiciario facile poterant decipi, & propterea absoluere damnandos, & damnare absoluendos; ideo factum vt peritos consulerent, et ad consulendũ, si opus esset, cõpellerent. inde quoq; factum, vt processus deberent cum Episcopis communicare.

Periti semp aduocandi.

Ceterũ quomuis bodie Inquisitores sint iurisperiti vt in Hispania, eosdẽ nihilominus peritos vocare possunt, ac debent: in primis vero theologos, quorum est propositionũ gradus et qualitatem expẽdere; quia, Vbi multa consilia, ibi salus, Prouerb. c. 11. et c. 24. Et recte protulit Marcus Cicero lib. 1. de officijt, dicens: Nec vero alienum est ad eligenda quæ dubitationẽ afferũt, adhibere doctos homines, vel etiã iurisperitos; & quid de vtroq; genere officij placeat, exquirere. *hac ille.*

Hoc etiam ipsum passim leges admonent. l. vlt. C. de fideicom. l. 3. de ingen. manu. l. 8. §. sed iure. ff. de iuris & facti ignoran. c. de quibus. 20. distinct.

Periti quãdo aduocandi.

Periti vero, vt placet Conrrudo Bruno præcitato loco, non modo tum ferenda est sententia condemnatoria, sed etiam in absolutoria vocandi sunt, cui libẽter subscribo, item adiungo, non modo vocandos quo tempore sententię ferendę sunt; verum etiã quotiens in ulijs iudicij actis occurrit aliqua difficultas, vel circa testes, vel circa delatos, aut in ulijs quibuscunque articulis: quod indicant non obscure illa textus verba, in dicto c. vt commissi. de hæret. lib. 6. videlicet, aduocandi, &c.

QVAESTIO LXXVIII.

An de cõsilio peritorũ ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sentẽtia.

A Eptuagesima octaua quæstio est: Vtrum Episcopus et Inquisitor teneãtur procedere ad sententiã vel condemnationẽ de prędictorũ consilio peritorum?

Relat. supra pag. 511.

Respondemus q; sic, vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæreticis. lib. 6. vbi dicit sic: Iubemus. & infra: Siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totũ processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiã vel condemnationẽ B procedi volumus) exprimantur.

COMMENT. CXXVII.

An Inquisitores peritorum consilij sequi cogantur.

IN hac quæstione, ac in tota etiam hac tractatione de aduocãdis peritis, vt de eorum consilio ad sententiam procedatur, illa occurrit precipua difficultas hoc loco à me breuiter, & necessario diluenda, An Inquisitores teneantur necessario sequi peritorũ consilium; an vero sit eis liberum, postquam audierint peritorũ sententias, statuere quod ipsis visum fuerit statuendum; quamquã aut contrarium sit aut diuersum ab eo quod periti senserunt.

In hac cõtroversiu Albertinus, qui ceteris fusius hanc quæstionem disputauit in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. et tract. de agnos. offertio. q. 26. post multas conclusiones nu. 11. & seq. tandem concludit, q; si à lege, canone, vel statuto dicatur, vt aliquid fiat de consilio, vel ex consilio alicuius, tale consilium omnino requirendum est, & sequendum, ac ei standum, & actus in contrarium celebratus est nullus. cum itaque in causis hæresis inbeat Romanus Pontifex, vt de peritorum seu consultorum consilio ad sententiam procedatur c. fin. §. inbemus. de hæret. lib. 6. consequitur omnino, vt non sit liberum Inquisitoribus ab eorum consilio recedere, nec aliud statuere quàm periti definierint; id quod videtur probare fortassis satis infirmis rationibus, quas prudẽs omitto quia breuitati studeo. & institutum est mihi certiora tradere, tutiora & communiora, vt sæpe admonui in eandem sententiam ferri videtur non obscure hoc loco Eymericus, & in principio quæstionis sequentis et & Archidiaconus in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. in verbo, consilio.

Inquisitores non cogunt sequi peritorũ cõsilium, & quare.

Ceterũ, quidquid illi senserint in hoc articulo, ita statuo: Inquisitores non debent necessario sequi peritorum, aduocatorũ, seu consultorum consiliũ: quoniã eorũ suffragia, & (vt vulgo loquimur) voto nõ sunt decisiua, sed solum consultiua. Primũ, quoniam consilium non est de substantia actus. Baldus in l. fin. §. ne cessetate. C. de bonis quę liberis, nu. 24.

Ad hæc, consultores huiusmodi et periti in causa hæresis nullam habent iurisdictionem ordinariã, aut delegatam, iuxta doctrinam Bartoli in l. 1. ff. de offi. assessо. & Baldi et Decij in c. si pro debilitate. extra de officio delegati. & notat plene Iason in l. omne officium. nu. 16. ff. de usf. usfessо. eorum ergo consilium non est necessario sequendum.

Postremo, consilium illius, qui non est particeps officij, aut potestatis illius iudicij, cui dat consiliũ, sufficit si requiratur, vt pulchre docet Anchoranus in c.

in c.fi ad Episcopum.notab.8.versi.circa secundum in fine.ne sede vacante.li.6.tales autē esse peritos et consultores in hac causa manifestum est: corū itaque suffragia, vt ibidem concludit Ancharanus de vrbanitate, non de necessitate sequenda sunt. & hanc sententiā videtur sequi Locatus in opere iudiciali verbo, consiliū, nu.5. quam profitetur apertius Cāpegius apud Zanchinum c.15. & probat late aduersus Albertinum Ioannes Roias tract. de haret. par. prima. nu.409. & multis sequentibus.

Et in Hispania quidē hac sententia obtinet, vt consultorum suffragia decisiua non sint; qua definita esse videtur per Madrilianā instructionem anni Domini MDLXI.c.66. vbi cum Episcopus & Inquisitor cō uenimus, eorum sententia standum esse decernitur, quamuis consultores numero plures contrarium pro fiteantur. eius instructionis verba à nobis latine redditta habent: In omnibus casibus, in quibus contigerit discordia sententiarum seu opinionum inter Inquisitores & Ordinariū, vel aliquem ipsorum, vel in definitione causę, aut in quolibet alio actu, vel sententia interlocutoria, causa ad Senatū mitti debet; sed si Inquisitores & Ordinarius fuerint conformes, quamuis consultores discrepent, & sint numero plures, decretum Inquisitorū & Ordinarij executioni mandetur. *hactenus ibi.*

Non tamen audacterā peritorum consilio discedant.

Quamquam autem hęc vera sint, & firmis munita rationibus, non propterea censeo liberrimum debere esse Inquisitorum arbitrium in statuendo quod sibi libuerit, quamuis ab opinione peritorum discrepet: cum enim negotium fidei grauissimum sit non modo in ferendis sententijs, vt in superioribus dicebam, uerum etiam in alijs grauibus totius iudicij actionę; consultius erit & tutius nusquam discedere à peritorum suffragijs: nam si quandoque contingeret Inquisitores audacius vti ea potestate & libertate, facile possent errare, & per imprudentiam committere id, quod vel in fidei, vel in reorum detrimentum verteretur.

Iam ista libertas Inquisitorum de non sequendis necessario peritorum suffragijs, facilius vsurpari potest ab illis, qui constituti sunt iurisperitissimi: nā hoc potissimum casu consultorum suffragia consultiua erunt non decisiua: & plane hoc iure vtimur vt consultiua solum sint.

Inquisitores theologi facilius pareāt peritorū suffragijs in ordine iudicio.

Cum vero Inquisitores theologi fuerint creati, in his quæ ad ordinem iudiciarium spectāt, si dubia occurrant, non sequi peritorum suffragia, nec prudens nec tutum crederem. Quemadmodum enim iurisconsultos theologis in causis fidei assentire oportet in notādis propositionibus hęreticis & catholicis, et eorū qualitatibus expendendis: ita vice versa theologos iurisperitis obtemperare conuenit in capturis reorū decernendis, in indicijs ad tormentum aptis, in testium dictis admittendis aut repellendis, inducijs dandis, appellationibus admittēdis aut refutandis, in sententijs interlocutorijs & definitiuis ferendis, & denique in toto ordine iudiciario obseruando: hac enim theologi ab iurisperitis petere debent. Albertinus in c. quoniam. de hęret. lib.6. q.10. num.17. quod & verum est.

Quando nō sit tutū à peritorū votis recedere.

Tunc etiā à peritorum suffragijs nō esset tutū recedere, cum quæstio, de qua agitur, nimis est ardua et difficilis, aut propter facti contingentiam: aut ob varias & pugnantes Doctorum sententias: tunc enim eos peritorum suffragijs obtemperare debere putarem: tametsi cum huiusmodi casus incidunt, supremum Senatum consulere tutius sit, vt alibi plene ostendimus.

Peritorum suffragia nō excusant Inquisitorem errantem.

Postremo illud monebo, Inquisitores hęreticę pranitatis punitione dignos esse, si vel suo vel consultorum consilio ducti in definiendis fidei causis erraverint: neque enim peritorum suffragia eos omnino excusabunt. l. quidā decedens. §. pater. ff. de excusat. tuto. Bartolus in l. si conuenerit. nu.4. ff. de re iudicata. et ratio est, quoniā apud se debuerant deliberare, an illud consiliū expediret. l.2. §. fin. ff. mand. consiliū enim alterius neminem cogit ad illud sequendum. c. cum olim. de arbit.

Et quamuis hac ita se habeant, vix hodie possint errare, cum non vnus aut alter peritus adhibeatur; sed plures, & in arduis supremum Senatum consulere debeant. verumtamen hęc omnino persuadent. vt Inquisitores suo labore, & industria, & studio curent penitus singula fidei negotia, & quidquid ad suum officium spectat intelligere: nec fiāt desides & negligentes sub hac spe, quòd consultores habeāt & peritos, in quos laborem reijciant: meminerint illius dicti Quinti Mutij reprehendentis Seruiū Sulpicium in hęc verba: Turpe est patritio & nobili viro ignorare ius, in quo versatur. *l.2. ff. de origine iuris.*

QVAESTIO LXXIX.

An processus totus iurisperitis explicari debeat.

Eptuagesimanona quęstio est: Vtrū Episcopus & Inquisitor corā prędictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendū, teneantur totum processum eis integraliter explicare, vel sufficiat eis explicare summarie, in substantia & effectu?

Processus totus iurisperitis explicandus. Supra pag. 111.

Respondemus & integraliter & perfecte, vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hęret. lib.6. vbi dicitur sic: Iubemus. & infra: Secreto coram diœcesano Episcopo, vel eo absente ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt: quādo vero procedit Episcopus corā Inquisitoribus: Si haberi cō mode possit copia eorundem, ac nihilominus siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum cō silio ad sententiam vel condemnationē procedi volumus) exprimantur, & cetera.

COMMENT. CXXVIII.

Emericus apertis fere semper canonum definitionibus nitens, in hac quæstione vnum axioma constituit, videlicet, Peritis, quos Inquisitores aduocant, totum reorum processum integre esse communicandum.

Peritis totus processus integre explicandus.

Huius axiomatis ratio in promptu est: quoniã ni si periti intelligerent integre & perfecte totam causam, non possent perfecte consulere, neq; incorrupte ferre iudicium, cum nemo de incognitis rectum iudicium facere possit.

Rursus, cum de eorum consilio sit ad sententiam pronunciandam deueniendum, ne fortassis ob non visum processum minus bene consulant, & in ferenda sententia erretur, iustum est vt eis integre totus processus explicetur. ex eis Eymerico sentit Bernardus in lucerna verbo, Inquisitor. §. 21.

QVAESTIO LXXX.

An testium nomina sint consultoribus manifestanda.

Octagesima quęstio est: Verum Episcopus & Inquisitor teneantur coram prædictis peritis, de quorũ consilio est ad sentẽtiam procedẽdum, deferentium & testificantiũ nomina publicare?

Relat. supra pag. 111.

Respondemus q̃ sic; vt patet in alleg. c. Statuta. §. iubemus. vbi exposito & mandato, quòd nomina deferentium & testium coram delatis non publicentur, sequitur sic: Sed secreto coram dicto cesano Episcopo, vel eo absente ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt; quãdo vero procedit Episcopus coram Inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem: ac nihilominus siue Episcopus siue Inquisitores processerint aliqnibus aliis personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vocari & eis per totum processum, super quo deliberãdũ est, serioſe manifestari ac integraliter explicari; & de ipsorũ consilio ad sententiã vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sic quę non obstante, q̃ illis contra quos huiusmodi depositiones fuerũt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem.

COMMENT. CXXIX.

Nomina testium, an & quando peritis sint explicanda.

IN hac quęstione Eymericus vnicum item proposuit axioma, nempe, nomina testium peritis seu consultoribus esse explicanda.

In hoc autẽ axiomate maior est dubitatio, quãm in eo, quod proxime superiori quæstione propositum est; quia non videtur necessarium explicari.

Primò quoniã absq; tali nominum publicatione, aut notitia recte consulere possunt.

Deinde quia ita plane contendunt faciendum viri docti, inter quos est Campegius apud Zanchinum cap 15.

Postremo, tuta & laudabili inquisitionũ consuetudine receptum videtur, ne consultoribus testiũ nomina publicentur: sed absq; nominibus processus soli eis dantur super quibus consulere debent. neq; ab hac consuetudine est recedendum.

Inquisitorum tamen partes erunt notare testium qualitates, vt si religiosi, si periti, si graues fuerint & probati: aut contra, si minus probati, si plebei, at pauperes, si iuuenes, si imperiti, aut similes, vt his qualitatibus in genere cognitis facilius intelligant periti quantum sit dictis singulorum tribuendum, aut contra detrahendum.

Quid de nominibus delatorum.

Sed de nominibus delatorũ nihil docuit Eymericus, an videlicet reorum nomina peritis debeant explicari; & verius videtur, ac tutius est, vt nec reorũ nomina peritis publicentur.

Verumtamẽ illud addiderim, quòd si quandoque videatur necessarium, vel testium, vel reorum nomina peritis explicare, vt cum probabiliter timetur testes inimicos esse rei: tunc si periti vtrosque cognoscãt, quia melius scire possunt, an sint vel fuerint inuicem inimici nec ne; nõ foret iniustum hoc casu & testium & delatorũ seu reorum nomina consultoribus, aut etiã si opus fuerit, alijs probis viris explicare, iuxta cõsiliũ Eymerici par. 3. tit. de sex modis tradendi copiam processus. nu. 119. §. sextus modus est. de quo ibidem dixi.

Ne autem consultores temere hoc casu vel testes vel delatos indicent, aut per iuramẽtum, aut per sententiam excommunicationis constringi possunt, ac debent, vt secretum teneant. ita Eymericus præcitato loco, & Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 22.

Et profecto grauissimum est scelus in causis præsertim arduis secretũ reuelare, vt optime docet Aegidius Bossius tit. de earcerato fideiussoribus cõmittendo. nu. 30. uers. Et sic tu Senator fueris.

Reuelantes secretum etiam non iurati extra ordinẽ puniendi.

Quamuis autem periti huiusmodi specialiter tũc non iurarint custodire secretum, adhuc tamen ad illud obseruandum obligantur, propter multas leges iubentes ne causa fides propalentur ob periculum ingens, quod inde nasci potest. quod si non iurati propalauerint, extra ordinem puniri possunt per Inquisitores: decuit enim eos id secretum seruare, quod leges iuste iubent.

Si uero per malitiam reuelarent, illis præsertim qui impedire possent fidei negotium, aut aliàs causa obesse, tales quidem secreti reuelatores uelut impeditores sancti officij puniri possent, magis quidem uel minus pro culpę qualitate, secundum quã pęnę mensura imponenda est.

QVAESTIO LXXXI.

An Episcopus & Inquisitor possint secretum indicere consultoribus.

Octagesima prima quęstio est: Vtrũ Episcopus & Inquisitor quando prædictis peritis deferentium nomina & testificantium publicabunt, possint eis secretum indicere, quatenus illorum nomina non reuelent, ac in eos sententiam excommunicationis ferre si reuelauerint?

Relat. supra pag. 122.

Respõdemus quòd sic iuxta c. alleg. Statuta. §. & vt eorũdem. vbi dicitur sic: Et vt eorundẽ accusatorum & testiũ periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur, præsentis

præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quòd Episcopus vel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (vt præmissum est) processum huiusmodi explicabunt: & in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdē Episcopo vel Inquisitoribus patefacta præter eorum licentiā alijs patefecerint, excōicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare.

COMMENT. CXXX.

EXplorati iuris est id de quo quærit hic Eymericus: potest enim Episcopus & Inquisitor indicere silentium consultoribus, etiam sub pœna excōicationis, vt super quæstione proxime præcedenti dictum est. idem docet Repertorium Inquisitorum verbo, secretum. & Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorū, verbo Inquisitor. §. 21. & quàm sit ingēs scelus secreta reuelare, explicat Aegidius Bossi⁹, eo loco, quē superiori cōmentario indicaui. eum videto.

QVAESTIO LXXXII.

An Episcopus & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum.

QVagesima secunda quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor prædictis peritis excōmunicationis sententiam iniungēdo quatenus nomina deferentiū aut testificantium nō reuelent, possint se excommunicare mutuo hac de causa, etiam ne reuelent?

Respondemus ꝙ non, vt in alleg. c. Statuta. §. Et vt eorundem. de hæret. lib. 6. vnde ibi concesso ꝙ possint peritos excommunicare hac de causa, vt est dictum quæst. proxima, statim sequitur ita: Sic tamen ꝙ Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores nō excōmunicent hac de causa.

COMMENT. CXXXI.

IVdices fidei alter alterum excommunicare non potest iuxta tradita hic ab auctore. Hæc assertio ratione non caret, nam si se mutuo excommunicarēt, id fidei negotijs proculdubio obesset. Et huc prorsus spectare videtur priuilegium concessum Inquisitoribus ab Vrbano IIII. in extrauagan. incipien. Ne Inquisitionis negotium. *quam retulit Eymericus supra par. 2. in qua sancitum est, ne Inquisitor & eius notarij excommunicari possint à delegatis sedis Apostolicæ. adde Syluestrum in summa, verbo hæresis. 2. quæst. 8. Cetera huc spectantia dicā in quæstione proxime sequenti.*

QVAESTIO LXXXIII.

An Episcopus & Inquisitor teneātur ad secretum quod alijs indicunt.

QVagesima tertia quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor indicentes prædictis peritis secretum, de non reuelando nomina deferentium seu testificantium per sententiam excommunicationis latæ, ipsi etiam Episcopus & Inquisitor ad secretum huiusmodi arceantur †?

Respondemus ꝙ sic; vt patet in alleg. c. Statuta. §. & vt eorundem. de hæret. lib. 6. Vnde prohibito ibi, quòd Episcopus & Inquisitor non possunt se excommunicare mutuo hac ex causa, vt dictū est supra quæst. proxima de Episcopo & Inquisitore, sequitur sic: Sed Episcopi ex iuncto ex nūc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto, ad secretum huiusmodi teneantur.

† Arceantur, pro obligentur, verbum huic auctori familiare in hac significatione.

COMMENT. CXXXII.

QVamuis se mutuo Episcopus & Inquisitor ob secretum custodiendum in causis fidei, excōmunicare non possint, vt proxime dictum est, nihilominus tamen ad illud obseruandum in virtute obedientia ex districto Papæ præcepto obligantur; quod equidem ratione non caret: quēadmodum enim grauia incommoda consequi possunt ex huiusmodi secreti violatione, cum periti & consultores reuelarent, eadem nascerentur si Episcopus, aut Inquisitores manifestarent.

Neque Episcopus, neq; Inquisitores secretū reuelare possunt.

Ergo si Episcopus & Inquisitores extra casus sibi à iure concessos & permissos, & negotijs fidei necessarios, reuelarent, aut testes, aut delatos, aut denuntiatores, & accusatores, vel alia sacri officij secreta, quamuis ipso iure excommunicati non essent; quoniam hoc nullo iure (quod ego sciam) cautum inuenitur: tamen mortaliter peccarent, quia sibi districte iniungitur à Papa sub virtute sanctæ obedientię ne reuelent: essent enim infidi & legitimę legis transgressores. facere autem in materia graui contra iustam & legitimam legem, nulla rationabili causa vrgente, vel excusante lethalis est culpa, vt vno ore fatentur Theologi, quos sequuntur Canonistæ, & ceteri bene sentientes. atque hoc est in hac causa diligentissime obseruandum.

Episcopi & Inquisitores reuelātes secretum extra casus permissos mortaliter peccant.

DE STATVTIS ET CONSTITUTIONIBVS pro officio Inquisitionis.

QVAESTIO LXXXIIII.

An priora indulta & priuilegia Inquisitoribus data, sint per posteriores constitutiones reuocata.

QVagesima quarta quæstio est: Vtrū Inquisitoribus Apostolica priuilegia, indulta, constitutiones, & ordinationes, seu ad consultata responsiones factæ per sedem Apostolicā, sint per constitutiones postmodū factas, de quibus habetur in 6. Decretalium & in Clemen. titu de hæreti. simpliciter reuocata?

Respondemus quòd non; nisi in his, in quibus obuiant cōstitutionibus antedictis: vt patet in c. fi. Statuta. de hæreti. lib. 6. vbi in fine dicitur sic: Constitutiones vero, ordinationes, & mādata alia præde-

Relat. supra pag. 111.

prædeceſſorum noſtrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, conceſſa, ſeu etiam ad conſulta reſponſa, quæ conſtitutionibus ſupraſcriptis ſuper eadem editis prauitate non obuient, in ſuo volumus robore permanere.

In c. Multorum. de hær. in Clemen. in fi. dicitur ſic: Alia ſane, quę circa præmiſſum inquiſitionis officium, à noſtris ſunt prędeceſſoribus inſtituta (quatenus preſenti decreto non obuiant) ſacri approbatione concilij roborata, in ſua volumus firmitate manere.

COMMENT. CXXXIII.

VEriſſime concludit hoc loco Eymericus conſtitutiones & ordinationes Apoſtolicas contra hæreticam prauitatem editas, non eſſe per alias poſteriores reuocatas: hoc enim fauore fidei ita conſtituere oportuit. per leges quoque ciuiles idem ſanctum eſt, vt apparet in l. Ariani. C. de hær.

Occaſione huius quæſtionis agendum nobis hoc loco erat de virtute & robore extrauagantium variis temporibus per diuerſos Romanos Pontifices editarum in negotio ſanctiſſimæ Inquiſitionis: Ceterum cū in fine huius operis hāc diſputationem habuerimus, locum vbi de his agimus, indicaſſe ſit ſatis, ne eadē ſæpius repetita lectoris animum onerent.

QVAESTIO LXXXV.

An Epiſcopus & Inquiſitor ſimul interpretari poſsint ſtatuta contra hæreticos edita.

QVaeſtio quinta quæſtio eſt: Vtrū Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius Vicario, poſsit ſtatuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum edita, interpretari; ſi & quando circa ea ambigua oriātur?

Reſpōdemus quòd ſic; vt patet in litteris Apoſtolicis prędictis Inno. iiij. tenoris ſequentis: Cū negotium fidei catholicæ aduerſus hæreticę prauitatis errores vobis, vt veſtra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, ſub certa forma per alias litteras duximus committendum; vt commiſſum vobis ab Apoſtolica ſede tam ſalubre ac vtile miniſterium exequi liberius, ac exerceri poſsitis efficacius, in hac parte interpretandi ſtatuta eccleſiaſtica & ſecularia cōtra hæreticos edita, & hæreticorum filios, & nepotes, credentium quoque, fautorum, defenſorū, & receptatorum ipſorum, dignitatibus, perſonatibus, & honoribus quibuſcunque, ac beneficijs eccleſiaſticis, & publicis officijs: *& infra:* liberam vobis auctoritate præſentium cōcedimus poteſtatem.

In litteris vero Apoſtolicis Alexandri iiij. habetur ſic: Vt commiſſum vobis inquiſitionis officium contra prauitatem hæreticam efficacius & liberalius exequi valeatis, interpretandi, vel declarandi vnà cum dioeceſanis locorum, in quibus eſt idem officium vobis commiſſum, vel ipſorū Vicarijs, cum dioeceſanos abeſſe contigerit, ſtatuta contra hæreticos credētes, receptatores, fautores, & defenſores eorū edita quotiens in eis apparuerit aliquid ambiguum, vel obſcurum: *& infra:* vobis auctoritate præſentiū cōcedimus facultatē.

Relat. ſupra pag. 136.

Inquiſitor cū Epiſcopo poteſt interpretari ſtatuta cōtra hæreticos edita.

COMMENT. CXXXIIII.

HOc inſigne priuilegium in fauorem fidei Inquiſitoribus tributum eſt. Cū enim multę quotidie in pœnis hæreticorum, & cauſis fidei oriantur dubitationes, quæ non ſunt plene & aperte per leges declaratæ: ſunt enim plura negotia quàm leges; ſuntque plures articuli negotiorum & dubiorum, quàm ſanctiones: propterea, ne foret neceſſe in ſingulis dubijs Pontificem Romanum conſulere, ſalubriter cautum eſt, vt leges in hæreticos editas poſſent Inquiſitores interpretari. exempla paſſim occurrunt, quæ libenter hic gratia breuitatis omittimus; vnum eſſe poteſt illud, cuius meminimus ſupra in hac 3. parte, num. 34. titu. de forma aggrauandi officiales. §. quoniam vero.

Huius autem priuilegij mentionem faciunt Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 39. Campegius apud Zāchinum cap. 16. verſi. rurſus arbitriū iudicis. Locatus in opere iudiciali verbo, interpretari, & verbo, ſtatuta. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nume. 426. & alij.

Cur inducti vt iudices fidei ſtatuta in hæreticos poſſint interpretari.

Iam quantum ſpectat ad reſcriptum Innocentij iiij. quod bis citat Eymericus, id nondum vidimus authēticum. alterum vero Alexandri iiij. quod refert in fine quæſtionis, vidimus authenticum in bibliotheca Illuſtriſſimi Cardi. Felicis† Peretti, allatū ex Aſſiſio; eratque miſſum Fratribus ordinis Minorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis. Datum Anagniæ x. Calen. Decemb. Pontificatus ſui, anno IIII.

† Nunc eſt SIXTVS V. Pontif. Opt. Max.

QVAESTIO LXXXVI.

An Inquiſitor per ſe poſsit in verbis ambiguis interpretari dicta ſtatuta.

QVaeſtio ſexta quæſtio eſt: Vtrū Inquiſitor ſine Epiſcopo & eius Vicario poſsit ſtatuta edita contra hæreticos, credētes, receptatores, fautores, & defenſores eorum interpretari, ſi circa ea dubia oriantur?

Reſpondemus q̄ ſic; vt patet in litteris Apoſtolicis Alexandri iiij. Præcunctis. vbi habetur ſic: Præcunctis, & infra: Necnon interpretandi ſtatuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum edita, quotiens in eis apparuerit aliquod ambiguum, vel obſcurū: *& infra:* auctoritate præſentium cōcedimus facultatē.

COMMENT. CXXXV.

HOc priuilegium amplius eſt & patentius: libere enim concedit Eymericus ſolum Inquiſitorem poſſe interpretari ſtatuta dubia, ſeu verba ſtatutorum ambigua, reperta in ſtatutis editis contra hæreticos.

Dubium an ſolis Inquiſitoribus tributū. vt dubia ſtatuta poſſint interpretari.

Ceterum,

Ceterum, hoc præmonebimus, hoc rescriptũ Alexandri iiij. quod incipit: Præ cunctis: nos nondum vidisse authenticum: cum multa alia eiusdem viderimus. Rursus, hęc clausula, quam ex eo rescripto recitat hic Eymericus, non legitur in rescripto Vrbani iiij, Præ cunctis. relato ab auctore supra par. 2. de quo valde miror, cũ Pontifices soleant ferme semper in hac causa referre eodem tenore verborum, rescripta à suis prędecessoribus edita: Alexander autem ante Vrbanum vixit, vt est manifestũ. Postremo, rescriptum illud Innocentij iiij. quod incipit: Cum negotium. relatum item ab Eymerico supra par. 2. non probat hanc Eymerici sententiam: nam prętquam quòd nondum authenticum viderimus, in multi exemplaribus, dum potestas tribuitur Inquisitoribus interpretandi statuta, additur illa verba: Cum diœcesanorum Episcoporum consilio: quod videtur verisimile, quia rei magni momenti est.

An soli Inquisitores possint statuta dubia in hęreticos lata declarare.

Sed quamquam hęc sint incerta, auctoritas Eymerici multum pondus habet, nec est credendũ eum sibi eam clausulam arbitrio suo composuisse.

Sed demus hanc sententiã nullo certo iure probari, & quęramus an hoc liceat solis Inquisitoribus: & primo obtutu videtur dicendum, solum Inquisitorem nõ posse leges dubias in hęreticos latas interpretari: nam solius principis est declarare legem dubiam. l. 1. cum glossa ibidem verbo, solis. & l. fi. C. de legibus. cap. inter alia. extra de sent. excom. Prętera solus Romanus Pontifex est legitimus interpres iuris diuini, & canonum ecclesiasticorum, vt docet Abbas in c. quę in ecclesiarum. de constit.

Solus Inquisitor dubia statuta declarat.

His tamen non obstantibus non inepte dici posset, Solum Inquisitorem posse dubia statuta in hæreticos lata declarare. ita hoc loco Eymericus. idẽ tenet Cãpegius apud Zanchinũ cap. 16. versi. rursus arbitriũ iudicis. & omnes fere practici super quæstione superiori. nam cũ hoc priuilegium sit tributum fauore fidei, cuius Inquisitor dicitur defensor, rationi consonum videtur, vt sibi soli hoc priuilegium competat. Prætera in illis locis, in quibus non sunt adhuc Inquisitores delegati constituti, sed soli Episcopi iure ordinario in hæreticos animaduertunt; non videtur dubium quin illis liceat statuta in hæreticos edita declarare: quoniam vt supra in hac 3. par. super q. 56. 5. num autem. tradidimus. priuilegia, quæ fauore fidei Inquisitoribus sunt tributa, Episcopis etiam videntur competere. ergo fiet, vt solis etiam Inquisitoribus liceat declarare statuta dubia, cum maiorem quàm Episcopi, aut saltem æqualem cum ipsis, in causis fidei habeant potestatem.

Sed tutius id est facere cũ Episcopi cõsilio.

Hæc fortassis vera sunt de stricta iuris ratione: tutius tamen est in re tam graui adhibere Episcoporum consilium, vbi cõmode poterit adhiberi: aliàs vrgẽte causa solus fortassis Inquisitor poterit id præstare.

Exempla multa occurrũt in nostris hisce cõmentariolis, inter quæ illud potest esse accommodatum, de quo scripsimus supra parte 2. super cap. fraternitatis. de hæret. §. iam hęc prohibitio. & §. seq. nam si dubitetur, an commissarijs Inquisitorum liceat legere libros prohibitos, sicut licet ipsis Inquisitoribus: quoniam in hac parte obscure loquitur rescriptum Iulij III. Pontif. Max. quod ibi recitauimus, Inquisitoris partes erunt id declarare: in similibus idẽ est iudicium.

Dummodo caueat ne nimis libẽter vtatur hac potestate, et sub huius potestatis prętextu eas statuat, quæ vel alijs legibus repugnent, vel sæua sunt, & à consuetudine sacri tribunalis aliena; in quo conscientię suę consulere quisque debet, securius semper est & diœcesanos Episcopos, & peritissimos & probatissimos viros consulere.

Equidem in vetusto quodã codice, quem ante paucos annos Romam attulit Inquisitor Florentinus, in quo erant collecta quęcũque ad sanctum officiũ pertinere videbãtur, aliquot extabant exempla huius rei, de qua agimus: ceterum Inquisitor & Episcopus ad interpretandum quandam huiusmodi legem conuenerant, vocatis ad id atque consultis multis peritis in re consultis. tutius ergo est, vt ambo id præstẽt, quàm vt vnus solus negotium tantum exequatur.

Solus Inquisitor edicta publicat contra hæreticos

Rursus, non modo solus Inquisitor interpretari potest statuta dubia edita cõtra hæreticos; sed quotiens oportuerit edicta aduersus hæreticos, eorũque complices, fautores, receptatores, & defensores publicare, id soli Inquisitores sine ordinario facere possunt. ita Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. de priuilegijs Inquisitorum, nu. 415. versi. item soli Inquisitores, & non Ordinarij. ad quam sententiã probandam nihil adducit, verum tamen videtur hoc priuilegium. cum enim Inquisitor sit à Sede Apostolica delegatus in causis fidei, ordinario videtur præferendus: itaque inconsulto ordinario potest edicta contra hæreticos promulgare, quibus iubeat, vt sibi in hoc crimine delinquentes reuelentur; quæ fuit sententia Eymerici 3. par. num. 52. in forma admonitionis de hæreticis reuelandis, vsu etiam comprobata, vbi nulla est Episcopi mentio, & Zanchini tract. de hæreti. cap. 11. num. 2.

Ejus ea edicta in hæreticos possit publicare.

Huius autem priuilegij frequenter potest contingere vsus: vt cum, verbi gratia, delictum est cõmissum, quod hæresim præ se ferre videatur, vt si deleti sint Sanctorum imagines, combusta Ecclesia, in domos Inquisitorum impetus factus, aut ignis cõiectus, & similia: tunc. n. Inquisitores edictis propositis, sub pœna anathematis & fautoria hæresis monebũt vniuersos, vt id delictum, vel delicta reuelent.

Sed quid si ordinarius edicta huiusmodi publicauerit, poterit ne Inquisitor ea reuocare? & Ioãnes Rojas præcitato loco merito reuocanda tradit, sed is fortassis nimis libere loquitur, quasi nullæ sint partes Episcoporum in hac causa, cũ tamen omnia iura clament per cõcessionem procedendi Inquisitoribus factam, non esse ablatam ordinarijs procedendi potestatem, cap. per hoc. de hæret. lib. 6. quare multum illis tribuendum censeo: nec approbo eorum sententiam qui plus sibi tribuentes, quàm à iure habẽt, Episcopos fere spernũt in hac causa. meminisse ergo oportet, eos iudices fidei esse in sua diœcesi ordinarios: quo si ea edicta in fidei propagationem referantur, nullo modo mihi videntur reuocanda. sed confirmanda potius: sic enim Episcopus & Inquisitor, quasi vnus, fortius pugnabunt contra religionis hostes.

An Inquisitores nouas statura condere possint cõtra hæreticos.

Sed maior difficultas est, An Inquisitores possint contra hæreticos nouas condere statuta in suis diœcesibus, augẽdo pœnas aduersus eos. & Ioãnes Rojas tract.

tract. de hæret. par. 2. de priuilegijs Inquisitorũ nu. 440. id Inquisitores posse asserit, additque ita tenere Lapum & Geminianum in cap fin. §. statuto. de hæret. lib. 6. quod optime, inquit, explicat Gõdissalnus tract. de hæret. q. 23. num. 6.

Veruntamen Doctor hic, alioquin doctus & religiosus, valde decipitur: nam quos ille citat, contrarium sentiunt omnino. neque id dicunt in c. fi. de hæret. sed in c. 2. §. statuto. de constit. lib. 6. quo loco Geminiani verba in codice nostro nu. 8. versi. an autem Inquisitores. ita habent: An autẽ Inquisitores hæreticæ prauitatis possint facere statuta? tenet hic Lapus q̃ non, quia sunt delegati, vt notatur de hæret. in 6. cap. ne aliqui. & cap. per hoc. sed delegatus statuta facere non potest, vt notat Innocẽtius in c. pro illorũ. de præben. ergo &c. *hactenus Geminianus. quem nullis fere mutatis sequitur Gondissalnus in dicto tract. de hæret. q. 23. nu. 6. nõ me præterit in vetustis quibusdam Geminiani exẽplaribus paulo aliter cõcipi supradicta verba; eadem tamen est sententia. sentiunt ergo prafati apertissime, Inquisitores non posse condere statuta.*

Geminiani verba.

Cum vero paulo diligẽtius hæc essem intuitus, existimaui fortasis non fore absurdum dicere, Inquisitoribus competere hanc potestatem. Primum. n. exploratiuris est, Episcopos in sua diœcesi statuta cõdere posse, per textũ in dict. c. 2. iuncta glossa in verbo, statuto. vbi communiter Doctores. de constit. lib. 6. poterunt ergo condere statuta contra hæreticos nã si possint in blasphemos, in fortilegos, & similes peccatores noua statuta Episcopi constituere, vt ab his sceleribus acerbitate pœnarum homines auocentur; profecto multo magis id poterunt contra hæreticos, cum grauius ceteris delinquant, & Inquisitor in causa hæresis aut maiorẽ, aut saltem aqualem habet cũ Episcopis iurisdictionem. poterunt ergo simili modo noua statuta condere cõtra hæreticos, quibus augeãt pœnas in eos.

Ad hæc, paucis antea diebus quàm hæc scriberemus, incidimus in vetustum & authenticum rescriptum Innocentij iiij. quod extat in Archiuo inquisitionis Bononiensis, & incipit: Orthodoxæ fidei: *quod curauimus imprimendum inter litteras Apostolicas in fine huius operis. quo videtur dirimi proposita difficultas, docerique, posse Inquisitores statuta condere: nam inter cetera Romanus Pontifex iubet omnibus magistratibus, vt Inquisitorum statuta, & sua contra hæreticos obseruẽt, in hæc verba:* Cõsiderantes attente, quòd iurisdictio eorum *(scilicet Inquisitorum)* quò fuerit plenior in hac parte, eò magis esse poterit fructuosa; volumus & nostris sibi damus litteris in mandatis, vt vos monere procurent ac inducere diligenter, vt statuta ipsorum, & alia ecclesiastica & sæcularia edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, &c. seruetis & faciatis irrefragabiliter obseruari, *hactenus. quo loco notanda sunt illa verba:* statuta ipsorum.

Ex his facile inducor ad credendum posse Inquisitores huiusmodi noua statuta condere, idq; iuxta varietatem casuum accidentium, vel propter frequentiam hæreticorũ, vel propter alias causas, quas fert humana conditio, vt acerbitate pœnarum ab eis delictis committendis homines auocentur: quamquã illud sentiam hoc casu consultius esse futuros, si Episcoporum cõsilium adhibeant, vt res tam grauis maturius transigatur: vel, quod tutius est, supremum sacrosanctæ & generalis Romanæ inquisitionis Senatum consulant, à quo in rebus grauibus in hac fidei causa nusquam discedendum arbitror.

Illud tamen obseruandum est, ne dum huiusmodi pœnæ augentur contra hæreticos, aliquid committatur iniustum, incautum, aut contra ius & rationem: nam fauor fidei non tribuit hanc facultatem. itaque cauendum est, ne dum ex vna parte fidei propagationem uitantur afferre, ex alia eius detrimentum inducant.

Dũ noua statuta condũntur, quid cauendum.

In panitentijs aggrauãdis & augendis certum est Inquisitores habere potestatẽ, vt docuit Eymericus 3. par. nu. 194. §. item se sententialiter. & dixi plene supra in hac 3. parte super octauo modo terminandi processum fidei. §. retinentes nobis.

De principibus sæcularibus quæsitum etiã est, an possint suis legibus pœnas cõtra hæreticos latas, vel etiam contra suspectos de hæresi augere. in quo articulo fortassis quispiam diceret, id eis non licere, cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, in quo laici, nec directe, nec indirecte se intromittere debẽt. cap. vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. §. prohibemus.

An principes sæculares pœnas in hæreticos augere possint.

Ceterum, obiter hæc mihi tradenti (neque. n. libet longius euagari, cum Eymerici institutum aliud suadeat) verius nunc videtur, posse sæculares principes ex causa tales leges condere, quibus in hæreticos & suspectos pœna augeantur, aut iam latæ leges aduersus eos, quæ fortassis in suis ditionibus & dominijs non custodiuntur, in vsum renouentur, & in viridi obseruantia permanere iubeantur, atque vtinam tales in Christiana republica principes multi reperirẽtur; neque enim res fidei indeterius laberentur, nec superioribus annis florentissima regna corruissent, & misere in hæreses tetras & nefarias incidissent.

Possunt principes sæculares nouas leges in hæreticos condere.

Possunt ergo mea quidem sententia talia statuta condere, neque hoc est intromittere se de crimine ecclesiastico, sed fauere potius Ecclesiæ, & incrementum fidei procurare: nam per eiusmodi statuta nõ auferunt propriis iudicibus, videlicet Episcopis & Inquisitoribus, iurisdictionem: sed eam potius amplificant, iuuant, & amplius promouent: id quod esse debet principum sæcularium proprium & peculiare munus, vt grauiter docuit Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap. 9. & 10.

Romani Pontifices leges sæculares in hæreticos latas confirmarunt.

Postremo, Romani Pontifices principum sæcularium leges & decreta aduersus hæreticos & suspectos variis temporibus edita, non modo non sustulerunt, aut abrogarunt, immo confirmarunt & inuiolabiliter custodiri iusserunt, vt constat ex multis Pontificum rescriptis editis in Bullario litterarum Apostolicarum, quod explicui copiosè in disputatione de robore extrauagantium contra hæreticos editarum. quod ipsum facturos crederem proculdubio & ceteros Romanos Pontifices quotiens vel catholici principes nunc aut futuris temporibus, vel insignis aliqua respublica, vel ciuitas, vel minores reguli in suis dominijs leges nouas conderent: quibus commode hæreses aut vasci impedirentur, aut iam natæ facilius extirparentur.

Quod

Statutū ciuitatis Brixiæ de extirpāda hæresi Luthe rana.

Quod initio nascentis Lutheranicæ perfidiæ valde laudabiliter Brixia Italiæ ciuitas catholica & illustris consecuta est; nam ad extirpandam Lutheri hæresim, quæ sese occulte insinuabat, præclarum & honorificum edidit statutum, quod Clemens VII. anno Domini MDXXVIII. & laudauit & confirmauit. eius initiū est: Placuit intelligere. *quod etiā in fine huius operis inter litteras Apostolicas curauimus imprimendum.*

Possent ergo exempli gratia seculares magistratus & Domini terrarum eōdere tale statutum, quòd Iudæi vel alij infideles in suis terris commorantes, teneantur hæreticos accusare seu denūtiare, aut alia huiusmodi multa.

Equidem sententiam hanc nō obscure confirmare videtur Beatus Augustinus Epistola 48. ad Vincentium, vbi ita scribit: Seruiāt Reges terræ Christo, etiam ferendo leges pro Christo. *hac ibi. & Epistola 50. ad Bonifacium, quo loco ait ita*: Nam & temporibus Prophetarum, omnes Reges, qui populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt quæ cōtra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt & euerterūt super aliorum merita laudantur. *hactenus Augustinus.*

Illud præterea adiungo, quòd si tanta esset indicū ecclesiasticorum negligentia, vt iuxta Sanctiones canonicas, aut inquirere hæreticos, aut eos punire, vel omittrent, vel omnino nollent; tunc iudices seculares pie & iuste facerent, si ad extirpādos hæreticos totis viribus & conatu intenderent; immo vero omnino deberent ita facere, cum ad religionē defendendam penitus teneantur.

Tunc autem eorum statuta corruerent, ac inualida & nulla essent, cum in detrimentum fidei, & sanctī officij impedimentum tenderent, cap. statutum. de hæret. lib. 6. & consuluit plene Paulus Parisius cōs. 2. incipien. Et si esse Iudæum. *vol. 4. n. 104. & seq.*

DE SVSPECTIS DE HAEresi & diffamatis.

QVAESTIO LXXXVII.

An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare.

OCtuagesima septima quæstio est: Vtrū Episcopus & Inquisitor suspectum de hæresi debeant cogere hæresim abiurare?

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Excommunicamus itaque. §. qui autem. de hæret. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione mōstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitētur; ita quòd si per annum in excōmunicatione persti terint, extunc velut hæretici condemnentur.

Suspect de hæresi abiurare cogitur

Et in c. Accusatus. de hæreti. lib. 6. dicitur ita: Accusatus de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si heresim in iudicio abiurauit, postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante abiurationem suam hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

COMMENT. CXXXVI.

Suspecti de hæresi abiurare debent.

SVspectus de hæresi abiurare debere explorati iuris est, vt euidenter probant leges canonica hoc loco ab Eymerico allata. tradit vero hanc materiam idem Eymericus copiose par. 2. q. 45. & 48. & de praxi agit 3. par. in 45. & 6. modo processum fidei terminandi. & in concilio Tarraconensi. §. suspectus de hæresi. relato supra par. 2. & docet copiose Ioannes Rojas singulari 1. Repertorium Inquisitorū verbo, suspectus. Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. & alij varijs locis.

Quæuis hæresis suspicio abiuranda.

Nec refert, quantum ad hoc, an suspicio sit leuis vel vehemens: omnis enim suspicio debet abiurari, vel purgari, vt copiose traditur præcitatis locis: sed eleganter in concilio Tolosano cap. 11. & in concilio Biterrensi cap. 31. & quidquid ad hunc locum de abiuratione spectat, copiose tractaui supra in hac 3. parte super quarto modo processum fidei terminādi.

QVAESTIO LXXXVIII.

An diffamato de hæresi sit indicenda purgatio canonica.

OCtuagesima octaua quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor diffamato de hæresi debeant purgationē canonicam indicere?

Respondemus quòd sic, iuxta c. Excommunicamus itaque. extra de hæret. §. adijcimus. vbi dicitur sic: Adiicimus insuper, vt quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis, aut saltē semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, aut plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat, quòd si quos ibidem hæreticos sciuerit vel aliquos occulta cōuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur.

Diffamati de hæresi debēt se purgare.

COMMENT. CXXXVII.

NOn est ambigui iuris diffamatis de hæresi eanonicam purgationem esse indicendā, quod probat textus, quē Eymericus hic vtitur.

De diffamatis de hæresi copiose egit auctor supra parte 2. q. 57. & qualiter debeant se purgare, docuit

parte

parte 3. in 1. modo proceſſum fidei terminandi. adde Repertorium Inquiſitorum verbo, diffamatus.

QVAESTIO LXXXIX.

Quot quibuſque modis in iure quis cenſendus ſit deprehenſus in hæretica prauitate.

OCtuageſima nona quæſtio eſt: Epiſcopus, & Inquiſitor quot modis, & quibus debeant de iure habere aliquem manifeſte pro deprehenſo in hæretica prauitate?

Reſpõdemus quòd tribus, vt dicit Bernardus in gloſ. ordinaria in c. Ad abolendam. §. præſenti. & ver. deprehẽſus. extra de hæret. vbi habetur: Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque ſiterit manifeſte *in* hæreſim deprehenſus, &c. dicit namque ſic: *Deprehẽſus.*] facti euidentia; puta, quia publice prædicat hæreſim. ff. de ritu nup. Palam. §. vlti. Vel legitima probatione; puta per teſtes: vel ex ſua confeſsione.

Qui dicãtur deprehẽſi in hæreſi.

Et eiuſdẽ Bernardi gloſ. *in* cap. Excõicamus 2. ſuper verbo deprehenſi. extra de hæret. *Si* qui autem de prædictis poſtquam fuerint deprehenſi, &c. dicit ſic: *Deprehenſi.*] publice, ita quòd notorium ſit: vel etiam quia condemnati ſunt.

Ad idem videtur facere c. Super quibuſdam. extra de ver. ſign. vbi dicitur ſic: Super quibuſdã mandatorum articulis. & infra: Tua deuotio poſtulauit à nobis, qui ſint dicendi hæretici manifeſti: Super quo tibi duximus reſpondẽdum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui cõtra fidem catholicam publice prædicant, aut profitẽtur, ſeu defendũt eorum errorẽ; vel qui coràm prælatis ſuis conuicti ſunt, vel confeſsi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hæretica prauitate.

COMMENT. CXXXVIII.

Cur Eymericus eandẽ diſputationem repetat.

IN hac quæſtione hoc breuiter obſeruãdum eſt, nõ eſſe putandum Eymericum hoc loco perperã egiſſe de deprehenſis in hæretica prauitate, cum de illis iterum egerit nullis pene mutatis ſupra parte 2. q. 33. nam diuerſo conſilio varijs locis eandem diſputationem inſeruit: quod & tituli ipſi quæſtionum facile indicant: nam parte 2. in primis quærebat, qui eſſent dicendi hæretici manifeſti; vt illis cognitis ſecretos, ſeu occultos hæreticos cognoſceremus, in quibus erat maior difficultas: hic vero ſolum de manifeſtis agit, & quot modis quis de iure manifeſtus hæreticus dicatur, magis ex profeſſo declarat.

Diuerſis rationib. eadẽ diſputationes poſſunt repeti.

Neque eſt abſurdum, ſub diuerſis rationibus diuerſis locis vel in eodem vel in alio opere eaſdẽ quãdoque repetere diſputationes: nam & Ariſtotelem, & Platonem, & Galenum & alios inſignes philoſophos ſcimus, eaſdẽ ſepe repetiiſſe doctrinas: & Iuriſperiti hoc idẽ ſapiſſime nõ inepte faciunt, & Pandectarum Architecti, vt obiter illud dicam, frequenter ſub diuerſis titulis eaſdem leges, eadem verborũ ſerie reperiuerunt, vt copioſe oſtendit Pardulphus Prateius lib. 1. de mediis iuriſprudentia.

Quantum vero ad hanc quæſtionem attinet de manifeſtis hæreticis, eam abunde declarat Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 29. nu. 8. & multis ſequentibus, & nos breuiter explicauimus ſupra par. 2 ſuper dicta quæſtio. 33.

DE DEPREHENSIS in hæreſi, ſed pœnitentibus.

QVAESTIO XC.

An deprehenſus in hæreſi & propter hoc captus, ſit ſub cautione dimittendus.

NOnageſima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor deprehẽſum in hæretica prauitate, & ex hoc captum, poſſit licite tradere cautioni, vel manuleutæ?

Reſpondemus quòd non: nam vel eſt deprehenſus propria confeſsione, vel non: ſi ſic, & eſt impœnitens, tradendus eſt curiæ ſæculari vltimo ſupplicio feriendus, *iuxta* c. Ad abolendam. §. præſenti. de hæret. ſi autem eſt pœnitẽs, eſt carceri perpetuo detrudendus, *iuxta* cap. Excommunicamus 2. de hæreti. non igitur cautioni dandus, nec liberandus. Si autem non, ſed ſtat *in* negatiua, eſt vt impœnitens tradendus poteſtati curiæ ſæcularis animaduerſione debita puniẽdus, vt not. Hoſtien. *in* ſum. titu. de hæreti. §. qualiter deprehendantur.

COMMENT. CXXXIX.

HAec quæſtio eſt valde vtilis, et à paucis in hac hæreſis cauſa diſputata. Eymericus eam hoc loco tractat breuiſſime, quam eiſdẽ fere verbis ſequitur Repertorium Inquiſitorũ verbo, cautio. & Locatus in opere iudiciali verbo captus. n. 5 & verbo, Inquiſitor. nu. 25. & 26. & alij, quos mox ſubijciã.

Cautio quid

Eſt autem cautio, vt ait Cicero 4. Tuſculana, prouidẽtia quædam, qua auertimus & vitamus ne quid mali nobis accidat. hinc Iuriſperiti cautiones appellãt fideiuſſiones, aut alias ſtipulationes, quibus nobis cauemus, hoc eſt, ſecuros nos reddimus, vt colligitur ex l. habere. §. cautum. ff. de verb. ſignifi. vbi ita ſcribit Paulus: Cautum intelligitur ſiue perſonis ſiue rebus cautum ſit. *hęc ille. per perſonas fideiuſſores accipimus; per res autem pignora, vt optime eo loco Accurſius interpretatur.*

Duæ cautionũ, ſeu fideiuſſionũ ſpecies.

Cautionum vero duæ ſunt ſpecies: nam quædã eſt nuda. l. 2. §. quod ſi. ff. de iudi. qua & nuda ſeu ſimplex promiſſio nũcupatur. l. diuus. 5. ff. de petitio. hæredit. de qua nõ eſt ſermo in hac quæſtione. Altera eſt cautio idonea, vt cum fideiuſſor, vel pignora accepta ſunt. l. ſi mandato. 59. §. vlt. ff. mandati. dict. l. habere. §. cautũ. ff. de verb ſigni. et de hac loquitur auctor in hac quæſt., quã vocat voce Catalana, manuleutãs: *illi. n. fide iubere,* manleuare, *et fideiuſſionẽ* manleutam *dicunt, de qua egit Eymericus multis locis: primũ hic ex profeſſo, & 3. par. in ſeptima cautela contra cauilloſas hæreticorũ frandes, nu. 105. et in eadẽ 3. par. in forma dandi apoſtolos negatinos, nu. 124.*

Manuleuta qualis vox.

His

An deprehẽ sus in hæresi possit cũ cautione dimitti.

His positis, institutum auctoris in hac 3. parte est docere, numquid Inquisitores reum hæreseos in hæretica pravitate deprehensum, iuxta doctrinam præcedentis quæstionis, possint è carceribus dimittere accepea fideiussione, & cautione de repræsentando, aut intra certum tempus, aut totiens quotiens Inquisitori visum fuerit, & summa quæstionis est, talem nullo modo esse relaxandum, aut dimittendum è carceribus; idque ob rationes quas allegat, quæ verę & certę sunt, quas & præciati sequuntur.

Hanc vero Eymerici doctrinam confirmãt Ioannes de Anania consil. 1. incipien. Circa modum & ordinem. *Bart. in l. 1. ff. de custodia reorum. Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus committẽ do. Antonius Gomez tom. 3. varia. resol. cap. 9. num. 8. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 46. versi. in hac autẽ materia. & Paulus Grillandus tract. de relaxatio. carcerat. tit. de fideiussoribus reorum, dicentes, reum alicuius criminis pro quo veniat imponẽda pœna corporalis, nullo modo datis aut acceptis fideiussoribus esse è carceribus relaxandum siue dimittendum. & hanc sententiam dicit cõmunem Iulius Clarus præcitato loco, quam probat non obscure textus in l. 3. ff. de custo. reorum, ibi:* nisi tam graue scelus ipsum commisisse constet, vt nec fideiussoribus, nec militibus cõmitti debeat. *hęc ibi. quod asserunt ibidem communiter Doctores. & ratio potissima est, quoniam fideiussores non possunt se obligare ad pœnam corporalem, qua reus est plectẽdus, cum nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam.*

Reus cui sit imponenda pœna corporalis non est relaxãdus, & quare.

Fideiussores reorũ qualiter plectẽdi.

Sed quid si de facto iudex sub fideiussoribus dimittit eum qui plectẽdus erat pœna corporali, & is reus aufugit, nec se præsentat, nec à fideiussoribus potest capi, vt iudici præsentetur, qua pœna erunt afficiendi fideiussores? Respondeo, plectendos esse fideiussores non in corpore, sed in ea pœna pecuniaria, ad quam se fideiubendo obligauerunt: si vero nullam certam pœnam promiserunt, quod raro contingit, plectendi etiam sunt in pœna pecuniaria, sed arbitrio iudicantis, nisi cõsuetudo in tali casu, aut ciuitatis statutum certam pœnam statueret. l. 4. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus & cõmuniter Doctores, Cynus, Salycetus, & alij in l. penulti. C. de custo. reorum. & alij quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. nu. 8.

Hęc vero communis doctrina de non relaxandis carceratis sub fideiussione, seu data cautione, maxime locũ habet in seruis & alijs vilibus hominibus: ibi enim non relaxantur fideiussori. l. 2. ff. de custo. reorum. l. lex Cornelia. §. præterea. ff. ad senatusc. Sylla. tradit Iulius in pract. crim. §. fi. q. 46. versi. & hęc quidem.

An aliquando in hoc tribunali fiat locus relaxationi sub fideiussione.

Sed in supradictis aut nulla aut minor videtur dubitatio ob rationes prędictas: num autem aliquando in hoc tribunali locus fit relaxationi sub fideiussione, vel cautione, quod est cognitu maxime necessarium, breuiter est nunc mihi dicẽdum. & plane ex supradictis aperte consequitur, eos omnes posse relaxari, qui capti sunt pro delictis, pro quibus non venit imponenda pœna corporalis, sed tantũ pecuniaria, aut alia similis. l. 1. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus & communiter Doctores. l. 3. & 4. ff. eod. tit. l. si quis pro eo. §. fin. ff. de fideiusso. l. eos. la primera. §. super his. C. de appellatio. & his locis Doctores, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 9. num. 8.

Additque Gomez adeo verum esse hoc casu, sub fideiussoribus reum esse relaxandum, quòd si iudex nolit recipere fideiussores, sed reũ in carcere detinere, cõmittit cõtra eum crimen iniuriæ; & tenebitur, inquit, in syndicatu actione iniuriarum. argumento textus in l. si vero pro cõdẽnato. §. 1. ff. qui satisdare cogantur. cuius verba sunt: Qui pro rei qualitate euidentissime locupletem, vel si dubitetur, approbatũ fideiussorẽ iudicio sistendi causa nõ acceperit, iniuriarũ actio aduersus eũ esse potest. *hęc ibi.*

In hoc tribunali iarius dimittendi rei sub fideiussionibus.

Hęc tamen in alijs delictis & causis fiant: nam in hoc delicto cautius, quàm in ceteris dimittendi sunt rei sub fideiussoribus. ergo hoc primum statuamus, curandum esse diligẽter ab Inquisitoribus, vt quàm cito & cõmodo fieri potest, causa absoluatur. & reus debitam pœnitentiam excipiat: neque enim quicquã boni solet euenire ex tali liberatione & relaxatione è carceribus in hoc crimine.

Si tamen crimine liquidato, aut etiã pẽdente processu appareat reum non esse culpabilem eius delicti de quo imputatur; quod sæpissime solet contingere, tunc relaxari posset, per textum in l. 1. ff. de custo. et exhibitio. reorum, ibi. Vel pro innocentia personæ. *tradit Iulius Clarus, vbi multos refert in hanc sententiam in pract. crim. §. fin. q. 46. versi. pariter etiã. & hoc tunc maxime fieri posset, quando Inquisitores non sperarent habere noua indicia, quòd ille id crimen commiserit, de quo fuit imputatus: nam si noua indicia se facile habituros sperarent, dimittendus non esset.*

An relaxandus reus præstita fideiussoria cautione.

Quòd si hoc casu eum relaxãdus est reus propter inopiam non inueniat, qui pro ipso fideiubeant, quæritur an possit relaxari præstita per ipsum iuratoria cautione. & verius mihi videtur id posse fieri, & hanc opinionem testatur cõmunem Marsilius in repetitione rubricę de fideiussoribus. nu. 166. & seq. & hoc videtur mitius, ne carcerati quandoque diu maneant in carcere, dũ fideiussores ob paupertatẽ nõ inuenirẽt: quod & Iulius Clarus laudat in pract. crim. §. fin. q. 46. versi. sed quid agendum. in fine.

Viri illustres qualiter relaxandi.

Solent quãdoque in hoc tribunali Inquisitores viros illustres & magnos consignare militibus seu fidei custodibus, qui eos custodiant in aliquo loco tutu extra carceres, vel fideiussoribus, qui promittãt reũ in aliquo loco tenere; vel quod tutius & frequẽtius fit, certum Palatium, aut domum ei figuere, vbi custodiatur. argumẽto l. 1. ff. de custo. reorum, ibi Vel pro dignitate eius, qui accusatur: *tradit quoque Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus cõmittendo nu. 4. sed hoc fortassis non spectat ad priuatos Inquisitores deliberare, quẽadmodum nec inconsulto supremo Senatu sanctæ Inquisitionis tales viros egregios capere, vt alibi diximus: quare in his superiores consulant, quod est tutius.*

Leuiter delinquentes qualiter custodiantur.

Iam illud frequenter obtinet in hoc tribunali, vt cum reus leuiter deliquit, leuiter custodiatur; vnde pro qualitate criminis & personarũ possunt iudices iubere, nulla accepta fideiussione, nec reis in carcerem missis, vt reus domum suam vel alterius, vel ciuitatem

uitatem cum ſuburbijs pro carcere habeat, vt optime obſeruauit Simãcas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 5. Huc ſpectant quę tradit Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 46. verſ. in dubio autem.

Fideiuſſores quando ſolũt pœnam, & cui ſit applicanda.

Poſtremo, ſi fideiuſſor quo tempore debuit reũ cõſignare, non conſignet, pœnam promiſſam ſoluet, eaque applicabitur fiſco ſeu officio ſanctę Inquiſitionis, atque ita obſeruat conſuetudo. faciunt tradita per Bart. in l. ſi quis reum. nu. 4. ff. de cuſto. reorum. quem Angelus & alij ſequuntur.

Quo autem tempore fideiuſſores incidãt in pœnã promiſſam, copioſe tradit Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 9. num. 9.

Cetera quę in hac cauſa relaxationis traduntur à B *noſtris ineruditis fortaſſis aut nihil aut parũ conferunt ad rem noſtram; ideoque libenter omitto.*

QVÆSTIO XCI.

An deprehenſus in hæreſi, non relapſus, redire volens, ad abiurationem & miſericordiam ſit admittendus.

NOnageſima prima quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor deprehenſum in hæretica prauitate, aliàs non relapſum, ſi reſipiſcat, ac reſiliat ab errore, debeant admittere ad miſericordiam hæreſim abiurando, vel tradere brachio ſæculari animaduerſione debita puniendum?

Hæretici pœnitentes nõ relapſi ad abiurationem admittũtur.

Reſpondemus, quòd non eſt tradẽdus, nec relinquendus, ſed ad miſericordiam & abiurationẽ admittendus, vt patet in c. Ad abolendam. §. præſenti. extra de hæretic. vbi dicitur ſic: Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerit in hæreſi deprehenſus, ſi clericus eſt, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuſcatus, totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur; & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico, ſęcularis relinquatur arbitrio teſtatis animaduerſione debita puniendus: niſi cõtinuo poſt deprehenſionem erroris ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis illius publice conſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem niſi (prout dictum eſt) abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſæcularis iudicis arbitrio relinquatur.

COMMENT. CXL.

DE materia huius quæſtionis plene diſſeruit Eymericus ſupra 3. parte, cum ageret de modis proceſſum fidei terminandi: hic vero quaſi ſummam colligens, regulã breuem præſcribit dicens, Redeuntes non relapſos admittendos eſſe ad miſericordiam. de qua re plene Zanchinus tract. de hęret. cap. 16. & ibi Campegius. Repertorium Inquiſitorum verbo. penitentia. & verbo rediens. Simancas de catho. inſtit. tit. 47. auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rubrica de A *redeuntibus & conuerſis. Paulus Grillandus tract. de hæreſi. q. 5. & q. 7. & alij.*

Redeuntium autem plures ſunt ſpecies, vt abunde indicaui ſupra par. 2. ſuper q. 40. §. Hæretici vero pœnitentes. & ſeq. vbi docui, quę ad hanc quæſtionẽ illuſtrandam ſpectant.

Qualiter redeũtiũ cognoſcẽda vt ſingulis debita pœnitẽtia imponãtur.

Plurimum vero refert cognoſcere ſingulos redeũtes, quales ſint, quo modo reuertantur: an ſtatim vel poſt longum tempus: an ſponte ipſi acceſſerint ad cõfitendum, vel ab alijs fuerint denuntiati: an ſint clerici vel laici: an periti vel ignari: an ſeues & grate conſiſtentes; vel contra, pueri vel iuuenes & imprudentes, aut aly huius generis vel alterius, vt iudices violatę religionis iuxta cuiuſque qualitatẽ pœnitentiam ſalutarem imponant; cum mitius ſit agendum cum his, qui ſponte reuertuntur, quàm cum illis qui coacte; mitius cum his qui ſtatim, quàm cũ illis qui poſt longum tempus, & ſimiliter de reliquis.

Pulchrum Guidonis Fulcodij præceptum. *Cap. 21.*

In quo articulo quid ſit obſeruandum, uema in genere luculentius præſcripſit, quàm Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 15. cap. 21. 22. & 23. in hęc verba: Quid vero iniungendum ſit talibus, diffiniri non poteſt: quia committitur arbitrio iudicantium: & aliter cum ſimplicibus eſt agendum, quàm cum prudentibus; aliter cũ clericis, quàm cum laicis: aliter cum prælatis, quàm C *cum ſubditis; & omnes circunſtantiæ ſunt notãdæ. de pœnit. diſt. 5. cap. 1.*

Cap. 22. Quia tamen multi ex ſimplicitate in hoc crimine incidunt, credo multorum ſimplicitati parcendum, vt non excuſet à toto, ſed à tanto. 85. diſtin. tanta.

Cap. 23. Credo etiam eos, qui fauerunt, vel receperunt ſanguine coniunctos, mitius puniendos, ſicut dicit lex eleganter. ff. de receptato. l. vlt. quãuis Magiſter Laurentius dicat contrariũ. argumẽto can. 27. q. 1. de filia. hęc omnia dico & ſcribo ſaluo Fratrũ & aliorũ prudẽtũ cõſilio meliori. *hactenus ille. cetera huc ſpectãtia ſuis locis copioſe tradidim⁹.*

D

QVAESTIO XCII.

An Epiſcopus & Inquiſitor abſoluere poſsit ab excõmunicatione hæreticum pœnitentem.

NOnageſima ſecunda quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor taliter deprehenſum in hęretica prauitate, ſed poſt pœnitentem & abiurantem, eundem poſsit abſoluere ab E excommunicationis ſententia, qua fuerit innodatus, iuxta c. Ad abolendam. in principio, & c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret.

Hęreticum redeuntẽ & abiurantẽ abſoluere põt Epiſcopus & Inquiſitor.

Reſpondemus quòd ſic, vt patet in c. Vt officium. in principio de hęre. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt officium. & infra: Diſcretioni veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vbique in præfata prouincia, ſimul vel ſeparatim, aut ſingulariter (prout negotij vtilitas ſuadebit) cõtra hæreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorũ: necnõ cõtra infamatos de hęreſi, vel ſuſpectos

iuxta

iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diui A no timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ vnitatem; ei iuxta formã Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

COMMENT. CXLI.

HOc priuilegium est singulare: nam cum hæretici sint ipso iure excommunicati, et singulis amplius annis in quinta feria in Cœna Domini publice a summo Pontifice excommunicentur: nemo inferior poterat eos absoluere, nisi cui specialiter esset concessum; & tales sunt Inquisitores: quod probat aperte rescriptum ab Eymerico allatum, quod est Clementis IIII. *idem euenerat quadraginta fere annis ante Clementem IIII. Gregorius Nonus rescripto incipiente:* Ille humani generis *in quo ita scriptum est:* Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata, ad Ecclesiasticã redire voluerint vnitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi, *hæc ibi. idem concessit Innocentius* IIII. *rescripto incipiente:* Tunc potissime: *hæc nas Bononiæ vidimus authentica in archiua inquisitionis, & curauimus imprimenda in Bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis.*

Inquisitores excommunicatos ob hæresim absoluere possũt.

Tradunt hoc ipsum priuilegium Locatus in apere iudiciali verbo absoluere. nu. 11. *Repertorium Inquisitarum verbo, absolutio. §. sed nunc. Simancas de catho. instit. tit.* 3. *nu.* 1. *& alij.* B

Quæ autem obseruari debeant in hac absolutione, & quo ritu fiat, abunde explicui supra in hac 3. *parte, tit. de forma absoluendi prædictos. nu.* 18. *&* 19.

Quæ vero hac quæstione ab auctore traduntur, procedunt in foro exteriori, vt series ipsa indicat: nam in foro interiori quis possit occultum hæreticum absoluere, & quanta prudentia id fieri debeat, docuit idem Eymericus luculenter in hac 3. *par. nu.* 59. *& seq. vbi dixi. de qua vide amplius concilium Tridentinum sess.* 24. *de reformat. c.* 6. *& rescriptum Clementis* VII. *quod incipit:* Cum sicut. *§. vobis etiã. relatum in Bullario. adde Simancam de catho. instit. tit.* 3. *nu.* 6. *& Nauarrum in Manuali confessariorũ c.* 27. *nu.* 275. *verf. Decimoquarto, quòd nullus præter Papam.* C

In foro interiori quis absoluat hæreticos.

Equidem in supremo inquisitionis prætorio Sanctæ & generalis Romanæ Inquisitionis sæpe pronuntiatum est, nec posse nec debere Episcopos amplius virtute concilij absoluere occultos hæreticos in foro conscientiæ, siue quod per processum Bullæ in cœna Domini sit concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. ac Gregorius XIII. *alias expresse declarauerint, vt etiã præcitato loco Nauarrus testatur.* D

Episcopi nõ possunt absoluere occultos hæreticos.

Addit Locatus in opere iudiciali verbo, absoluere. nu. 10. *solũ Inquisitorẽ posse absoluere eos, quos ipse excãmunicauit, per rescriptum Alexãdri* III. *quod incipit:* Ad capiendũ vulpeculas: *quod & verum putamus: sed id rescriptum nondum vidimus.*

QVAESTIO XCIII.

An hæreticus pœnitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem.

NOnagesima tertia quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehensum in hæretica prauitate, pœnitentem & abiurantem, ac ab eisdẽ, vel eorum altero absolutum, teneatur perpetuo carceri condemnare? E

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Excommunicamus. 2. §. si qui. extra de hæret. vbi sic dicitur: Excõmunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos. & infra: Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur.

COMMENT. CXLII.

QVa ad hanc quæstionem spectant, tradidit auctor 3. *par. in* 10. *modo processum fidei termi nandi, nu.* 202. *& dixi ibidem copiosè.*

Sed hoc loco hoc adiungam pro corollario, Quòd tametsi generaliter is qui ab hæresi reuertitur & pœnitet, debeat in perpetuũ carcerẽ condemnari: ab hac tamen regula excipiendi videntur sequentes casus.

Quibus esti bus quis cui ret pœnam perpetui carceris.

Primus est: Qui sponte ad Ecclesiam redeunt, an sequum sint accusati, seu denuntiati, nõ debent in perpetuum carcerem condemnari.

Secundus est. Neque illi videntur in perpetuũ carcerem detrudendi, qui statim postquam capti sunt, tã de se quàm de alijs, quos hæreticos esse sciunt, plene & integre confitentur.

Tertius est: Illis etiam videtur posse pœna carceris perpetui condonari ab Inquisitoribus, qui puro corde redierint, priusquam dicta testium publicata fuerint: quod arbitrio Inquisitoris & Episcopi relinquitur: nam qui post publicata testimonia redeũt, ac tunc demũ confitentur, cũ vident se esse conuictos: bi iure optimo in perpetuum carcerem damnandi sunt.

Hos casus posset quis dicere probari per textum allatum ab Eymerico ex c. excommunicamus 2. *§. si qui. extra de hæret. ibi:* Postquam fuerint deprehẽsi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur: *arguendo à contrario sensu. ita ergo qui se ipsum defert, aut priusquam plene deprehendatur, errorem fatetur, & misericordiam implorat, non videtur carceri perpetuo mancipandus; & hoc videtur benignius, præscriptum etiam Inquisitoribus Hispanis prima quadam instructione Hispalensi cap.* 8. *& cap.* 11. *cum seq. vt testatur Iacobus Simancas de catho. instit. tit.* 16 *nu.* 17.

Verumtamẽ in duobus posterioribus casibus maior videtur dubitatio, & fortassis in illis etiam locũ habet dispositio dicti c. excommunicamus 2. *in §. si qui. quare crederem in illis duobus casibus de stricta iuris ratione, reductes tuto damnari posse ad carcerem perpetuum hoc tamen consuetudine sacri tribunalis generalis Romanæ Inquisitionis receptũ est, vt facillime, & post paucum tempus in eo dispensetur. & hæc credo magis accedere ad formam iuris cõmunis; præsertim cum nemo capiatur in hoc tribunali nisi ex vehementibus indicijs.*

Vxori hæreticæ redeunti, domus mariti pro carcere datur.

Postremo, hoc mihi videtur satis æquum, vt quotiens vxor rediens ab hæresi in carcerem perpetuum damnanda est, mariti domus ei pro carcere per-

perpetuo confignetur, vt vnà possint commodius habitare: quamuis hoc videatur prohibere concilium Biterrense cap. 24. relatum supra in hac 3. parte super 10. modo processum fidei terminandi. §. praterea quæ de difficultate. sed in hoc consulto supremo inquisitionis Senatu putarem facile fore dispensandum. & hic posset esse quartus casus in quo pœna perpetui carceris ab hæretico redeunte euitatur: quâ uis proprie loquendo hoc casu non dicatur pœna remissio. sed potius in aliam commutatio.

QVAESTIO XCIIII.

Hæreticus condemnatus ad perpetuum carcerem sit ne degradandus, si clericus fuerit, &c.

NOnagesima quarta quæstio est: Vtrũ Episcopus taliter deprehensum in hæretica prauitate pœnitentem & abiurantem absolutum, & per eum & Inquisitorem carceri perpetuo cõdemnatum, teneantur in antea si clericus fuerit, vel religiosus in sacris ordinibus constitutus, degradare?

Relat. supra pag. 104.

Respondemus quòd sic; iuxta cap. Quoniam Episcoporum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Quoniam Episcoporum numerus ad degradationem clericorum à canonibus constitutus non potest de facili conuenire; concedimus, vt sacerdotem, vel alium clericum in sacris ordinibus constitutum (cum pro hæresi fuerit curiæ sæculari relinquendus, aut perpetuo imo turaodus) conuocatis abbatibus, aliisque prælatis & religiosis personis, ac litteratis suæ diœcesis, de quibus expedire videbitur; suus solus possit Episcopus degradare.

Carceri perpetuo addicti, si sacris sint initiati, degradãtur.

Nec facias differentiam inter carcerem, & murum, vt videtur facere Archid. nam pro eodem sumitur in c. Excommunicamus. vltimo. & hic, & in cap. Vt commissi. ver. & illorum. & in c. Ac cusatus. in fine.

COMMENT. CXLIII.

AFfirmate concludit in hac quæstione Eymericus, clericum ab hæresi reuertentem, si in perpetuum carcerem fuerit detrudendus prius fore degradandum. eandem sententiam professus fuit supra in hac 3. parte in decimo modo processum fidei terminandi, nu. 202. quo loco abunde hunc articulum tractauimus. adde Arnaldum Albertinum in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. nu. 55.

QVAESTIO XCV.

An hæretico pœnitenti, præter pœnã carceris, aliqua salutaris pœnitentia imponi debeat.

NOnagesima quinta quæstio est: Vtrũ Episcoous & Inquisitor taliter deprehenso in hæretica prauitate, abiurato, absoluto ab excommenicationis sententia, degradato, & carceri perpetuo condemnato, teneantur iniungere ad huc aliam pœnitentiam salutarem?

A Respondemus quòd sic; vt patet in c. Vt officium. circa princip. de hæret. lib. 6. vbi præmisso de hæreticis, credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus eorum, sequitur sic: Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ vnitatem: ei iuxta formã Ecclesiæ absolutionis beneficiũ impẽdatis, & iniũgatis eidem, quod iniũgi talibus cõsueuit.

Pœnitentiæ salutares iniungendæ.

Consueuit autem iniuogi eis, quòd cruces deferant ante & retro: & quòd stent in valuis ecclesiarum certis diebus Dominicis & festiuis, & q crucientur pane angustiæ & aqua doloris; vt supra patuit in hac tertia parte, vbi agitur quomodo
B processus fidei fine debito terminentur: & agitur de sententiis ferendis contra tales.

COMMENT. CXLIIII.

VNa est et vera cõclusio in hac quæstione, videlicet hæretico redeunti præter carceris perpetui pœnam, & ceteras de quibus hic, iniungendas esse alias pœnitentiæ salutares. quales autem pœnitentiæ ipsi debeãt, docuit auctor supra i modis processũ fidei terminãdi, sed in primis in sexto et octauo mõ.

Pœnitentiæ cur imponãtur.

Huiusmodi autem pœnitentiæ iniunguntur reuertentibus ab hæresi tum vt per eas satisfaciant debito, quod per culpam contraxerũt: tum, vt appareat, an sint vere pœnitentes, an ficte conuersi: postremo,
C *vt cum eas peragũt, recordentur delictí contra fidẽ commissi, & illud detestentur, ac defleant.*

In pœnitentiis imponẽdis quid obseruandum.

Iam in his pœnitentijs imponendis, quid obseruandum sit, luculenter docet Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. nam & personarum qualitas inspiciẽda est: & ratio culpæ maioris vel minoris habenda quoque est: & postremo talis pœnitentia iniungenda est, quã verisimiliter credant iudices fidei à pœnitentibus fore peragendas, non deferendas. cap. pœnitentes. 50. distin. adde quæ diximus paulo antea super quæst. 91.

QVAESTIO XCVI.

D

An Episcopus & Inquisitor dispensare possint cum condemnato ad carcerem, & ad alias pœnas.

NOnagesima sexta quęstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor cũ tali ad carcerem perpetuum, & aliàs condemnato, postmodum valeant dispeosare?

Respondemus q̃ sic, vt patet in c. Vt commissi. ver. & illorum. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: & illorum. qui vestris mandatis obedientes, humiliter stant propter hæresim in carcere, vel muro re
E clusi, pœnam vnà cum prælatis, quorũ iurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire: *& infra* plenam concedimus facultatẽ.

COMMENT. CXLV.

IN hac quæstione id solum est obseruãdum, quod Eymericus tradit, videlicet, Episcopum & Inquisitorem posse dispensare in carcere perpetuo: quod iure communi eis competit, per textum hoc loco citatum ex c. vt commissi. de haret. lib. 6. & hodie hoc iure vtimur, excepto quòd priuatis Inquisitori-

Episcopus & Inquisitor in carcere perpetuo dispẽsant.

quisitoribus Hispania id non licet Inconsulto genera A *li Inquisitore eorum regnorum, vt indicat Simancas de catho. institut. tit. 16. nu. 20.*

Iam intra quantum tempus fieri possit dispensatio super carceris perpetui pœna, hic erat dicendum, nisi copiose tradidissem supra in hac 3. parte, super quæstione 59. § postremo de commutatione.

QVAESTIO XCVII.

An Episcopus & Inquisitor procedere queant contra non perficiẽtes iniunctas pœnitentias, &c.

NOnagesima septima quæstio est: Vtrũ Episcopus & Inquisitor possint procedere contra talem ad carcerem cõdemnatum, & aliàs pœnitentiatum, tamquam contra impœnitentem, vel relapsum, si iniunctas sibi pœnitentias violauit, seu aufugit de carcere, ad quem fuerat condemnatus?

Inquisitor procedere potest contra non implentes iniũctas pœnitentias.

Respondemus quòd sic, nam non sunt functi officio suo (vt quibusdam videtur) quia tales absolutos à sententia excommunicationis carceri tradere, vt alios nõ inficiãt, & vt de culpis suis pœniteant, & vt videatur an ambulent in tenebris vel in luce, & aliis pœnitentiis onerare, non est sententiam contra eos ferre, sed pœnitentiam eis iniũgere: est enim pœnitentiæ salutaris iniunctio, & non sententiæ iudiciariæ impositio, vt patet in c. Excõmunicamus. vltimo. de hæret. quare durat & perpetuatur in talibus Episcoporum & Inquisitorũ iurisdictio. Quod patet: quia vt dicitur in c. Vt cõmissi. & dictum est supra quæst. proxima, etiam post pœnitentiam illam seu sententiam, largo nomine sententiæ, possunt mitigare & mutare pœnam, quando eis visum fuerit: possunt igitur procedere cõtra tales, huiusmodi iniunctae sibi pœnitentias violantes, & carceres fugientes: ita quòd si legitimam excusationem non probauerint, sunt vt impœnitentes hæretici condemnandi. Nam præsumitur ficta conuersio & simulata, & materia veteris erroris recondita. Ad hoc de pœnit. dist. 2. c. 1. Nam exitus acta probat. 22. q. 2. Quod autem ait. & præcedentia per sequentia comprobantur. ostendunt igitur excessum veterem placuisse. arg. 34. q. 2. c. Cum per bellicam. Et his concordat Archid. in c. Vt commissi. §. Et illorum. & ver. in carcere. & Guido Fulcodius prædictus in 23. q. de illis 15. quæstionibus, quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. CXLVI.

E VNum est potissimum axioma, videlicet, *Posse Inquisitores procedere contra non perficientes iniunctas pœnitentias, seu contra fugientes è carceribus, ad quos fuerant damnati.*

Super hac quæstione tres potissimum difficultates à nobis sunt discutiendæ. Prima est: An Inquisitores habeant iurisdictionem super pœnitẽtes, postquã semel eis pœnitentias iniunxerunt, & ad gremiũ Ecclesiæ receperũt, & qualis et quãta ea iurisdictio sit. Altera est. An fugientes è carceribus, in quos de B *trusi fuerant non ad custodiam, sed ad pœnitentiam peragendã, & in pœnã, sint censendi relapsi vel impœnitentes, ac velut tales curiæ sæculari sint tradendi.*

Tertia & postrema est: An illi, qui non adimplent quascunque alias pœnitẽtias, quas cum reuerterentur ab hæresi, & ad gremiũ Ecclesiæ recepti fuerũt, promiserint adimplere, sint iudicandi relapsi.

An pœnitentes remaneãt Inquisitionibus subiecti, & qualiter.

Quantum ad primam quæstionem spectat, bifariã possumus eam disputare. Primum, an pœnitentes in solis criminibus hæresis, vel hæresim sapientibus remaneant Inquisitori subiecti. Secundo, an non modo in his delictis, verum in alijs, quæ ab hæresi sunt distincta & separata, veluti homicidijs, furtis, vulneribus illatis, iniurijs factis, & alijs huiusmodi, quæ nihil cum hæresi habent commune, remaneant quoque, dum iuncti is pœnitentijs peragendis insistunt, ita Inquisitoribus subiecti, vt ab alijs iudicibus nequeant iudicari, sed etiam his casibus Inquisitores habeant super eos iurisdictionem.

Inquisitorũ iurisdictio durat contra pœnitentes violantes pœnitentias iniunctas.

Et quantum ad primam huius quæstionis partem attinet, Eymerici & vera & communis sententia est, eos qui agunt pœnitentias iniũctas ob hæresim commissum, durante pœnitentiæ tempore ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere, Inquisitoresq; procedere posse contra violantes pœnitentias, & è carceribus fugientes.

C *Hanc quæstionem primus (quod ego sciam) disputauit Guido Fulcodius hic ab auctore citatus, quem secutus est per omnia Archidiaconus in c. vt commissi. verbo, in carcere. de hæret. lib. 6. à quibus nusquam discedit Eymericus hoc loco. tradit etiam Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 5. & alij.*

Horum ratio potissima illa est, quam hic tradit auctor, videlicet, propterea in his durare Inquisitorum iurisdictionem: quoniam nondum videntur functi officio suo, cum impositio pœnitentialis pœnæ, non videatur sententia diffinitiua, sed potius interlocutoria. vnde cum ob id iurisdictio Inquisitoria non cessauerit, non mirum si adhuc possint agere contra violantes pœnitentias.

Sententia reconciliationis diffinitiua est potius quàm interlocutoria.

D *Sane superior sententia verissima est; ratio tamen fortassis vera non est: nam sententia reconciliationis magis diffinitiua est, quàm interlocutoria, cum finem causæ imponat per absolutionem & condemnationẽ. durat ergo Inquisitorum iurisdictio contra violatores iniunctas pœnitentias: quia male sentire videntur de fide, cum non adimpleant id, ad quod se solemni iure iurando obligarunt. sed hac parte omissa, in qua non est grandis difficultas, pergamus ad reliqua.*

Pœnitentes in omnibus causis Inquisitoribus manere subiectos qui asseruerint.

In altera ergo quæstionis parte grauior & obscurior occurrit dubitatio, & Hostiẽsis in sum. tit. de foro competẽ. Augustinus Berous in c. de bis. extra de accusatio. Repertorium Inquisitorum verbo, pœnitẽtia. §. nota quòd publice pœnitentes. Antonius Butrius in c. 2. de foro compet. & alij nonnulli qui hos sequuntur, indistincte asserere videntur, hos publice pœnitentes, etiamsi laici sint, ob alia crimina nec puniri nec ad punitionem capi, nec ad sæcularem carcerem mitti posse, nec condemnari etiam ciuiliter per iudicem sæcularem: sed remanere in omnibus sub iurisdictione iudicis ecclesiastici, sicut & alias ecclesiasticas personas.

Huius opinionis potissimum fundamentum situm

esse communiter supradicti putant in cap. aliud. 11. q. 1. vbi nonnullis præmissis ita subdit Leo Papa: Vnde si quis pœnitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum, quàm forense iudicium. *hæc ibi. addisque ibidem mox Gratianus ita:* Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam ciuilem, quàm criminalem intelligens. *hæc Gratianus.*

Ex quibus nonnulli aliter videntur hanc controuersiam velle dirimere, videlicet, supradictam sentẽtiam veram esse in solemniter pœnitentibus: ita Culderinus cons. 7. tit. de iudicijs. & glo. in d. c. aliud. 11. q. 1. verbo, pœnitens solemnis enim pœnitentia est illa, de qua habetur sermo in cap. in capite. & in cap fi. 50. dist. quæ maxime differt à publica & priuata, vt late disseruit Couarruuias lib. 2. variar. resolut. cap. 10. & Marianus Victorius in historia de antiquis pœnitentijs.

Pœnitentes tam in ciuilibus, quàm in criminalibus coram iudicibus laicis conuenĩdi.

Ceterum alij insignes iurisinterpretes contrariã sententiam sunt secuti, tenentque hos pœnitentes indistincte conueniri posse apud iudicem secularem, tã quo ad criminalia, quàm quo ad ciuilia. ita Innocentius in c. significãtibus. de officio delegati. & Panor. in c. 2. de foro compet Couarruuias cap. 34. practicarum quæstionum. nu. 3. & seq. Simancas de catb. instit. tit. 47. nu. 19. & seq. & Ioan. Roias in singularibus fidei. singula. 98. incipien. Inquisitores fauore fidei. *quibus omnino censeo subscribendum.*

Primum, quia secundum communem iuris regulã, laici regulariter quo ad ciuilia & criminalia sub sunt iudicibus secularibus; nusquam autem in iure ciuili vel canonico ab hac regula publice pœnitentes reperiuntur excepti.

Rursus, quoniam si contraria opinio esset vera, maximum reipublicæ incommodum accederet: quoniam huiusmodi pœnitentes audaciores fierent ad delinquendum, intelligentes non fora se tam seuere puniendos per iudices ecclesiasticos, quàm per seculares. itaque iam ex suo delicto reportarent præmium, quod est absurdum & inustum.

Postremo, quia si in his omnino subderentur Inquisitorum potestati, iam Inquisitores extra causam hæresis alia negotia, & delicta tractare cogerentur: quod est eis nominatim inhibitum. c. accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6.

Ergo siue agant huiusmodi pœnitentes aduersus alios, siue ab alijs conueniantur in ensis ciuilibus vel criminalibus, iudicibus sæcularibus sunt subiecti: & hoc varius est & tutius ob rationes prædictas, nec putarem recte agere Inquisitores, si de his causis se intromitterent, cum prorsus à sua iurisdictione alienę videantur.

Quando possint Inquisitores in pœnitentes animaduertere.

Illud tamen non omittam, non videri absurdum, vt tunc Inquisitores in huiusmodi pœnitẽtes animaduertant, cum leuiter illi inter se deliquerint, vt si leuiter rixati fuerint, aut conuicia alter in alterum dixerit, aut quid simile. dum sunt in perpetuis, aut tẽporalibus carceribus patrauerint, quod nullo modo inter graues causas possit computari.

Intellectus cap. aliud. 11. q. 1.

Denique non obstat huic sententiæ textus in dicto c. aliud. 11. q. 1. cui plene satisfaciunt Couarruuias & Simancas prætitatis locis. & summa est, ibi aut consilium dari, non legem præscribi; aut loqui de alio re, non de reo; aut (quod verius mihi videtur) pœnitẽtes illos, de quibus ibi Leo loquitur, non fuisse hæreticos Ecclesiæ reconciliatos, sed religiosos homines, qui statum pœnitentię profitebantur, qui quodammodo ecclesiastici erant: nam per manus impositionem Cilicium accipiebant, & vestitum commutabant. de quibus in concilio Agathensi cap. 15. & in concilio Aurelianensi tertio can. 16. Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 21. cui subscribo.

Sed altera quæstio nunc est declaranda, obscura quidem, anceps & valde difficilis: An scilicet is sit censendus relapsus, & velut talis tradendus curiæ sæculari, qui cum damnatus esset ad perpetuum carcerem seu monasterium ad pœnam seu pœnitentiam peragendam, inde aufugit, seu fugã tentauit, ita quod per eum non stetit quominus fugeret, sed interceptus non potuit fugere. An fugiens è carcere perpetuo cẽseatur relapsus.

Et Archidiaconus, Ioannes And. Anchoranus, Dominicus & alij in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. & Ioannes Anania in c. excommunicamus. el segundo. nu. 3 de hæret & Nitolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 6. incipien. Non recedant. *& Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 4. vers. de eo vero & Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. nu. 3. in fine, & Felynus in c. excommunicamus. 2. & nonnulli alij, qui hos sequuntur, audacter asseruerint, hunc ita fugientem si legitimam excusationem non afferat, eo ipso hæreticum denuo censeri, aique omnẽ audientiam denegandam, quare velut relapsum relinquendum fore curię sæculari. his videtur subscribere Campegius apud Zanchinum cap. 10. vers. detrusus in carcerem. Et Eymericus quoque in hac quæstione eidem sententiæ subscribere videtur ibi:* Possunt igitur procedere.

Ratio veterum interpretum.

Horum omnium Doctorum potissima ratio est, quia ex eo quod damnatus in carcerem ad pœnitentiam, fugit, præsumitur fictè conuersus, & in veteri errore perdurare: itaque cum nunquam censetur ab hæresi, quam abiurauit, recessisse, non mirum si velut hæreticus impœnitens & relapsus seu recidiuus, vt illi loquuntur, damnari possit.

Fugiẽs è carcere perpetuo impœnitens est, non relapsus.

Veruntamen contraria sententia verior & benignior est, videlicet, Fugientes è carceribus prædicto modo impœnitentes quidem esse censendos; at nullo modo relapsos. ita Simancas & vere de catho. instit. tit. 16. nu. 25.

Nec desunt rationes. Primum, quia non est relapsus nisi qui in hæresim labitur. at qui fugit è carcere, nullam hæresim fuga committit. Rursus, iudices neminem fingere debent relapsum, quem lex nominatim relapsum non dicit. manifestum est autem fugã à legibus non poni inter culpas, in quas qui incidit, relapsi indicantur. c. accusatus. de hæret. lib. 6.

Fugiẽs è carcere perpetuo pẽes mi sericordiam recipiendus.

Itaque quandiu in fuga is fuerit, qui è carcere exiuit, & iniunctę pœnitentię non satisfecerit, condemnari poterit tamquam impœnitens: si vero vel ipse sponte redierit, vel comprehensus fuerit, & paratus sit Ecclesiæ satisfacere, etiamsi commodam excusationem cur aufugerit non afferat, ad gremium Ecclesia recipiendus erit: sed maiori pœna tunc coercendus est propter fugam.

Atque hanc sententiam verissimam esse putamus,

mus, cum fugitiuus nihil aliud commiſit præter fugam: nam ſi fugam præcederent, comitarentur, aut ſubſequerentur ſigna & veſtigia aut prioris aut alterius erroris, licet aliàs non ſufficerent ad conuincendum aliquem de relapſu, ea tunc fuga coniuncta forſitan ſufficerent ad damnandum fugitiuum velut relapſum, quo caſu prior ſententia poſſet habere locũ: quamquam multum hoc eſſet conſiderandum, & tutius eſt ob nulla indicia, aut coniecturas, aut culpas quemquam eſſe iudicandum relapſum, quæ à iure nõ ſint approbata, & iudicata ſufficientia ad conuincendum aliquem de relapſu.

Non adimplẽtes iniunctas pœnitentias, an ſint relapſi.

Sed veniamus iam ad tertiam difficultatem inſtitutã de illis, qui non adimplent alias quaſcunq; pœnitentias iniunctas ab Inquiſitoribus, an vt relapſi debeant iudicari: & Matthæus, quem refert Ioannes de Imola in clemen. 3. de hæret. verbo, propagine. & Federicus de Senis conſ. 157. incipiente, Alexãder Epiſcopus. *quos ſequitur Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 30. incipien.* Inter cetera. *quibus videtur ſubſcribere Campegius ad Zanchinum cap. 10. verſ. detruſus in carcerem. tenent hos tales non adimplentes iniunctas pœnitentias pro relapſis in hæreſim habendos eſſe, ac velut tales puniendos.*

Sed Calderinus in c. litteras. de præſumptio. vt refert Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 19. & Repertorium Inquiſitorum, verbo, pœnitentia. §. ſed poſſet quæri. in hac quæſtione ita diſtinguebat: Quandoque imponitur pœnitentia, quę directe eſt contra hæreſim, vt deteſtari hæreſim, & prædicare contra ipſam: item quòd non conuerſetur cum hæreticis, & ſimilia: quo caſu, ſi non obſeruet tale mandatum, velut hæreticus iudicabitur: Quandoque vero imponitur pœnitentia, quę non eſt contraria directe hæreſi, vt ieiunare, peregrinari, & ſimilia; & hanc ſi quis non adimpleat, non iudicatur relapſus. atque ita fuiſſe conſultum in facto contingenti commemorat Calderinus præcitato loco.

Qui recuſat adimplere pœnitentiã, vt impœnitẽtia iudicẽtur.

Ceterum in hac cauſa libet apertius loqui, & vt præcedentibus conſentanea tradamus, & ne à legum placitis diſcedamus, ita videtur dicendum: Qui iniũctas pœnitentias non ſolũ non adimpleuerunt, ſed & animo obdurato adimplere recuſant, velut impœnitẽtes ſunt iudicandi; & niſi reſipiſcant, vt impœnitentes ſunt tradẽdi curię ſeculari. idem ſentias de illis, qui pro hæreſibus probatis renuunt pœnitẽtias recipere, arg. textus in c. excommunicamus. el 1. §. qui autem. & c. ad abolendum. §. præſenti. verſ. Et errorẽ ſuum ad arbitrium Epiſcopi. *extra de hæret.*

Qualiter pecetur nõ ad implẽdo, & qualiter contrarium faciendo.

Quòd ſi poſt iniunctas & receptas pœnitentias, eas non adimpleant; plurimum refert videre, an ſolũ peccent non adimplendo, an non modo non adimplendo, ſed etiam contrarium faciendo, & committendo aliquod malum opus: ſi ſolum peccent non adimplendo, hoc eſt, omittendo facere quod facere promiſerũt, vt verbi gratia, promiſerunt orare, ieiunare, viſitare Eccleſias & ſimilia, & non orant, non ieiunant, nõ viſitant Eccleſias, aut ſimilia; & tunc nullo modo videntur relapſi, quia nihil committunt ex quo poſſint relapſi iudicari: & propterea impœnitentes iudicabuntur, & velut tales punientur, niſi reſipiſcant, & conſentiant congrue ſatisfacere ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris, vt ait textus in dicto c. ad abolendam. §. præſenti. de hæret. Quòd ſi reſipuerint, tũc additis pœnitentijs grauioribus coercebuntur, & ad mittentur. & hac conſuetudine vtimur.

Et hæc intellige quando nulla legitima cauſa impediti à pœnitentia deſiſtunt: ſecus enim cenſendum eſſet ſi iuſtam cauſam habeant, vt ſi ægrotent, aut alio iuſto impedimento prohibeantur. Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. nume. 6. tunc enim non modo non eſſent impœnitentes, ſed nec peccarent quidem omittendo. verum hoc caſu melius facient conſulere Inquiſitores, vt omnem mali ſuſpitionẽ excludant. de quorum conſilio & facultate ad tempus deſiſtere poſſint ab agenda iniuncta pœnitentia.

Qualiter quis cenſeatur relapſus committendo.

Quòd ſi non modo omittendo, ſed etiam committendo, & aliquid mali patrando deſiſtant ab iniunctis pœnitentijs agendis; tunc diſtinguendum etiam cenſeo: nam ſi eas culpas committant, in quas qui incidunt, à iure putantur relapſi, vt receptare hæreticos; deducere, viſitare, aſſociare, dona vel munera eis donare, vel mittere, ſeu fauorem eis impendere, qui excuſari non poſſit: tunc tales non modo impœnitentes, ſed etiam relapſi iudicabuntur. cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæreticis lib. 6. nam hoc caſu ius præſumit delinquentes hac facere ex conſequentia erroris à ſe prius approbati. & in hoc caſu nulla videtur dubitatio.

Qualiter quis cõmittendo non cenſeatur ſa lapſus.

Sin autem alia mala committant, ad quæ vitanda nullo modo ſe obligarunt, nec hæretica ſunt, nec hæreſim ſapientia, licet aliàs ſint prohibita: tunc nullo modo putabuntur impœnitentes, nec relapſi, vt ſi hominem interficiant, ſi adulterium committant, ſi iniuriã aliàs quacunque ratione inferant, & his ſimilia.

Si vero obligarunt ſe ſpecialiter ad eu non committenda, & committant: vt ſi promiſerunt nõ exercere vſuras, poſtquam abiuraſſent hæreſim, quę dicit, exercere vſuram non eſſe peccatum, aut his ſimilia: tunc quamuis relapſus ex his factis videri poſſit. argumento. c. accuſatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. quoniam tamen nominatim à iure non eſt ſancitum, vt ex his culpis quis relapſus cenſeatur, tutius videtur ne talis velut relapſus puniatur: ſed hoc caſu adhibitis legitimè tormentis interrogandus eſt de credulitate, & tunc velut relapſus poterit damnari, ſi errorem in mente habere deprehendatur, aliàs vt deficiens in pœnitentia ſibi iniuncta eſt puniendus, et recipiendus ſi velit congrue ſatisfacere, & perficere iniuncta mandata & iniungendu: & ita videtur poſſe colligi ex concilio Narbonenſi cap. 10. & ſeq. quod alibi retuli.

Hæc volui paulo fuſius declarare: quoniam à noſtris vſque adeo traduntur obſcure, vt vix intelligas, aut quid ſibi velint, aut in quo dubitationis articulo verſentur.

Qui generaliter ſe obligant ad non faciendum contra abiurata, ſi contra faciũt, an cenſendi ſint lapſi.

Sed occaſione prædictorum occurrit hic non contemnenda difficultas: quoniam in forma abiurationis eorum qui ab hæreſi reuertuntur, vt docuit Eymericus 3. par. in 8. modo terminandi proceſſum fidei nu. 191. quod & vniuerſali ſucri officij conſuetudine vbique receptum eſt, ſequens clauſula cõtinetur: Quòd ſi contra prædicta iurata vel abiurata, ſeu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurũ, haberi volo protinus pro relapſo, ac pœnis relapſis de iure debitis me nũc pro tũc obligo, &

adſtringo, quatenus illis plectar, ſi & quando probatum extiterit legitime in iudicio, ſeu me confeſſum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commiſiſſe. *hæc ibi. videtur ergo quòd ratione huius obligationis iudicialiter & legitime præſtita poſſit abiurans puniri tanquam relapſus committendo quicquam contrarium his, quæ abiurauit, vel his ad quæ ſe obligauit iuramento, quorum vnum eſt adimplere pœnitentiam ſibi iniunctam, vel iniungendam, nec in aliquo contrauenire.*

Obligatio & promiſſio abiurantis non extenditur extra intra dispoſitionē.

Et quamuis prima fronte hæc vrgere videantur; non tamen recedendum eſt à præfata doctrina. prædicta enim ubiurantis promiſſio & obligatio ſecundum iuris regulas fieri intelligitur, nec poteſt amplius operari, quàm ius ipſum permittat: quoniam in actibus legitimis, quos quis tranſigit, vnuſquiſque cenſetur ſe cum legibus conformare. l. ſi duo. ff. de acquir. vel omitten. hæredit. l. nemo poteſt. ff. de legatis 1. cũ ibi traditis per Doctores. Rurſus, nemo eſt dominus vitæ ſuæ, neque membrorum ſuorum, niſi quatenus leges permittunt. l. liber homo. ff. ad legem Aquiliã. denique nullus cẽſetur plus contra ſe ſtatuere, quàm iure permittitur. quia hoc repugnaret legi naturali. eum itaque à iure ſanciti ſint caſus, quibus in pœnam relapſus incurratur. cap. accuſatus. de hæret. lib. 6. ad hos tantum referenda erit abiurantis illa generalis obligatio, & promiſſio, ne præter iura & leges aliquid durum in ſe ſtatuat: quod nec fieri iuſte poteſt nec debet.

Si ergo in alios caſus incidat, quantumuis contra promiſſionem & obligationem venire videatur, non tamen eſt relapſus cẽſendus: quoniam alij caſus præter definitos à iure, de ſtricta iuris ratione relapſum non faciunt. atque ex his credo breuiter eſſe huic difficultati ſatisfactum.

DE IMPÆNITENTIbus & relapſis.

QVAESTIO XCVIII.

An hæreticus impœnitens continuo tradendus ſit brachio ſæculari.

NOnageſima octaua quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor deprehenſum in hæretica prauitate & impœnitentem, debeant continuo tradere brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendum?

Relat. ſupra pag. 97.

Reſpondemus quòd ſic; vt habetur in cap. Ad abolendam. §. præſenti. extra de hæret. vbi dicitur ſic: Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerint in hæreſi deprehenſi, ſi clericus eſt, vel cuiuslibet religionis obũbratione fuſcatus, totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur; & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico; ſæcularis relinquatur arbitrio poteſtatis, animaduerſione debita puniẽdus: niſi continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrete, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicæ cõſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruã

Hæreticus impœnitens traditur curiæ ſæculari.

A exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſæcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionem.

Verba, continuo & confeſtim, late ſumenda.

Nec intelligas iſta verba ſic grammaticaliter, vbi dicitur, *continuo, & confeſtim*, quod immediate eadem die & hora, qua deprehẽſus in hæreſim, negauerit ſe velle abiurare, tradatur curiæ ſæculari; nam hæc verba, *continuo, & confeſtim*, in iure nõ ita ſtrictè ſicut in grammatica aſſumuntur; immo poſſunt & debent detineri etiam per menſem & menſes, & induci per ſe & per alios, vt ad vnitatẽ

B Eccleſiæ reuertantur.

COMMENT. CXLVII.

DE materia huius quæſtionis ſupra diſſerimus parte 2. ſuper cap. Ad abolendam. de hæret. rectiſſime vero concludit hic Eymericus hæc aduerbia, continuo, & confeſtim, *nõ ſignificare adeo breuem temporis moram, quin cõpetentes inducias ad cõuertendos hæreticos concedi poſſint ac debeant.*

Interim video Paulum Grillandum tract. de hæret. quæſt. 5. Simancã de catho. inſti. tit. 47. de pœnitẽtibus & conuerſis. nu. 41. & multis ſequentibus, & Menochium de arbitrarijs iudicum centuria 4. caſu 373. & alios, quos præcitato loco adduxi.

C *Iam qualiter agendum ſit cum hæreticis impœnitentibus priuſquam curiæ ſæculari tradantur ſeu relinquantur, copioſe docet Eymericus ſupra in hac 3. parte in decimo modo proceſſum fidei terminandi.*

QVAESTIO XCIX.

An hæreticus pœnitens & relapſus brachio ſæculari tradendus ſit, &c.

D NOnageſima nona quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor deprehenſum in hæretica prauitate pœnitentem, ſed relapſum, debeant tradere brachio ſæculari animaduerſione debita puniendum?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Ad abolendam. §. illos. extra de hæret. vbi dicitur ſic: Illos quoque, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe (vt diximus) proprij antiſtitis examinatione purgauerint, deprehenſi fuerint in abiurata hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio, ſine vlla penitus audientia, decernimus relinquendos.

COMMENT. CXLVIII.

E *QVæ ad tractationem & cognitionem relapſorum ſpectant, copioſe tradidit Eymericus ſupra parte 2. quæſt. vlt. vbi diximus, & citauimus eos, qui de relapſis in hac cauſa copioſe diſſerunt.*

De praxi autem in relapſis curiæ ſæculari tradendis, egit abunde auctor in nono modo proceſſum fidei terminandi, & Campegius ad Zanch. cap. 16.

Cur relapſos Eccleſia nõ recipiat.

Quæſitum eſt, cur relapſos Eccleſia miſericordia non recipiat (nam hæc ſola dubitatio in hac cauſa remanet declaranda & multis rationibus ſalubriter id ſtatutũ videri poteſt, ſed præcipua eſt: quoniã qui ſecundo labitur, nõ præſumitur prius vere cõuerſus:

vnde

vnde in concilio Narbonensi cap. 11. ita scriptum est: Et illos qui post abiurationem erroris seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel Ecclesiam decepisse. *hæc ibi.*

Actus geminatus magnam vim habet.

Huc spectat præsumptio illa de geminatis actibus prauis, quæ etiam extra hoc crimen in multis casibus singulares parit effectus: nam, vt verbi gratia, vnū proferam exemplum, si aliquo statuto caueri contingat, vt qui delictum aliquod committit, pœna pecuniaria multetur, & aeeusatus conuincatur aliàs idem delictum commisisse, pœna mortis afficiendū tradunt Bartolus, Baldus, Angelus, Ioannes Platea, & alij in l. 1. C. de super exactionib. lib. 10. quos refert & sequitur multa in eandem sententiā commemorans Marsilius singulari 378 incipien. Geminatio actus.

Ad hæc, cōsuetudine delinquendi pœna augetur. Ioannes Platea practicato loco. facit textus in l. faculsas. C. de iure fisci. & l. 3. C. de Episco. audient.

Postremo, quoniam remissionem venia crimina, nisi semel commissa non habent, vt dicit textus in dicta l. 3. C. de Episco. audien. de quo vide glossam in extrauagan. Ioannis XXII. tit. de sent. excom. in verbo, secundo.

Hæc ergo cum ita se habeant, non mirum si Ecclesia relapsos velut inutiles, & semper infectos, & in criminibus cœceptis perseuerātes à se iudicet merito expellendos, & iudicibus sæcularibus relinquendos.

Illa quoque quæstio hic declarari poterat: An relapsus pœnitens, qui se ipsum defert & accusat corā iudicibus fidei, misericordia dignus sit, & admitti debeat: sed eam copiosè explicuimus supra in hac 3. parte, tit. de sermone generali habendo, nu. 56. §. sed quid si relapsus.

QVAESTIO C.

An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pœnitenti, &c.

CEntesima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor relapso pœnitenti tradendo curiæ sæculari, possint denegare, si petat humiliter ecclesiastica sacramenta?

Relat. supra pag. 1050

Respondemus quòd nō Pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta, vt patet in c. Super eo. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Super eo, quod scriptum legitur: Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodq; ij, qui post abiurationem erroris, vel post quam se propriȝ antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi: cum scripturæ huiusmodi videantur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicā postulastis. Nos itaq; inquisitioni vestræ de Fratrū nostrorum consilio respondemus, ꝙ taliter deprehēsis, etiamsi (vt dictū est) sine vlla penitus audiētia relinquēdi sint iudicio sæculari: si tñ postmodū pœniteant, & pœnitētię signa in eis apparuerint manifesta, nequaquā sunt humiliter petita sacramenta Pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

Relapso pœnitenti quæ sacramenta concedātur.

COMMENT. CXLIX.

HAereticis relapsis vita corporalis denegatur, vt superiori quæstione dictum est, spiritualis tamen conceditur, quam accipiunt virtute duarum sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

Verumtamen vt relapsis hæc tanta sacramentorū munera tribuātur, magna eōuersionis & veræ cō tritionis signa appareāt oportet, ne sacramētis ipsis fiat iniuria, si hoībus pollutis indiscrete conferātur.

Relapsis conuersis quæ sacramenta tribuantur.

Propterea autem manifesta conuersionis signa postulat summus Pontifex in relapsis, ad hoc vt sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ illis tribuantur: quoniam, vt paulo antea dicebamus, is qui bis labitur, non facile præsumitur vere conuerti.

Morte plectēdis non datur sacramētum extremæ vnctionis.

Non tamen est dandum vltimo supplicio afficiendis (vt parum vere quidam olim putabant) sacramentum Extremę vnctionis: quoniam id sacramentum infirmorum est. B. Thomas in 4. sent. dist. 23. q. 2. art. 2. esti, communis Theologorum sententia. Repertorijs Inquisitorū verbo, sacramentū. §. superius. Simancas de catho. instit. tit. 57. nu. 16. & alij.

Postremo, de materia huius quæstionis videndus est idem Eymericus 3. par. in nono modo processum fidei terminandi. & Doctores communiter in c. super eo. de hæret. lib. 6.

QVAESTIO CI.

De modo tradendi hæreticum impœnitētē, vel relapsum curię sęculari.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus pœnitens vel relapsus, si præsens sit, è foro ecclesiastico ejicitur iudici sæculari præsente.*

2 *Curia sæcularis reiectum in suam potestatem accipit.*

3 *Si verò sit absens, fit per sententiam talis ejectio.*

4 *Et iudex sæcularis, si quando illum habere poterit, officio suo fungetur.*

CEntesima prima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor impœnitentes & relapsos debeant tradere manualiter, & realiter curiæ sæculari, seu qualiter sit traditio huiusmodi facienda?

1 Respondemus, quòd relapsus prędictus, seu hæreticus impœnitens, vel est præsens, vel est absens: si est præsens, tunc Episcopus & Inquisitor præsente potestate curię sęcularis, vt habetur in c. Excommunicamus 1. in princip. & c. Excommunicamus 2. extra de hæret. declarabunt eum relapsum, vel impœnitentem esse, expellendo eū de foro ecclesiastico, & relinquēdo eum brachio sęculari, & foro curię sęcularis.

2 Et tunc curia sęcularis, quę ibi est, ipsum recipit vt relictum eius foro & brachio: & hoc est præsentē tradere seu relinquere brachio sęculari;

vt patet in c. Nouimus. de verb. signi.

3 Si autem talis relapsus vel impœnitens absens est, quia fugitiuus, vel non potest haberi quamuis congruo tempore expectatus, & seruatis seruandis; tunc Episcopus & Inquisitor præsente pote-
state curiæ sæcularis, non realiter, quia non est ibi, sed sententialiter relinquunt eum brachio sæcula ri, hoc est declarando eum hæreticum impœniten tem, seu relapsum, & expellendo eum sententialiter de foro ecclesiastico, & relinquendo etiã sententialiter brachio sæculari.

4 Et quandocunque curia sęcularis eum habere poterit, in eum vt de foro suo existentem, e xerce bit pro qualitate sacinoris, vltionem, vt dicitur in cap. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hæret.

Hoc expresius habetur supra hac parte tertia, vbi agitur quando processus fidei fine debito terminentur, & patebit infra quæst. proxima.

COMMENT. CL.

Materia huius quæstionis praxim respicit, quam copiose docuit Eymericus supra in hac 3. parte, in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminandi. vbi declarauimus eas difficultates, quas breuiter hoc loco indicat auctor.

Iam de relapsis abunde egimus supra parte 2. quæst. 58.

QVAESTIO CII.

De intercessione facienda pro eo, qui relinquitur curiæ sæculari.

QVæstio secunda quæstio est: Quę & qualis, & quibus verbis sit facienda deprecatio seu intercessio per Inquisitorem curiæ sęculari, cum ei Episcopus & ipse relinquunt seu tradunt impœnitentem hæreticum seu relapsum?

Relat. supra pag 124.

Respondemus, quòd hoc patet in c. Nouimus. extra de verb. sign. vbi dicitur sic: Nouimus expedire, vt verbum illud quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito cõtinetur: videlicet, vt clericus per ecclesiasticum iudicem degradatus, sæculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diuersa responderint, & quorundã sit opinio à pluribus approbata, vt clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium graue non solũ damnabile, sed dã nosum, fuerit degradatus, tãquã exutus priuilegio clericali, sęculari foro per consequentiam applicetur, eũ ab ecclesiastico foro fuerit proiectus: eius est degradatio celebranda sæculari potestate præ sente, ad pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, vt in suum forum recipiat degradatum. Et sic intelligitur tradi curiæ sęcularis pro quo tamẽ debet Ecclesia efficaciter intercedere, vt citra mor tis periculum, circa eum sententiam moderetur.

De his expresius habetur supra parte ista ter tia, vbi agitur quomodo processus fidei fine debito terminentur, & impœnitens & relapsus quomo do & qualiter tradentur curiæ sæculari.

COMMENT. CLI.

Cum Inquisitores tradunt, vel relinquunt aliquem curiæ sæculari, pro eo intercedunt apud sæcularem magistratum, vt se cum illo misericorditer gerat, & hac consuetudine vtimur: cur id & qua liter fiat, copiose diximus supra parte 2. super c. nouimus. de ver. sign. quo Eymericus vtitur in hac quę stione. praxim autẽ docuit supra in hac 3. parte in 9. to. & 11. & 12. modo processum fidei terminandi.

DE PÆNITENTIIS pecuniarijs imponendis.

QVAESTIO CIII.

An Inquisitor posit iniungere pœnas pecuniarias.

SEntesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor posit imponere pœniten tias pecuniarias salutares sine incur su pœnæ contentæ in c. Nolentes. de hæret. in Clemen.

Inquisitor imponere potest pœnas pecuniarias.

Respondemus quòd sic, pro executione offi cij applicandas, seu in pios vsus alios conuertendas: vnde sicut potest imponere peregrinationes, orationes, abstinentias, sic & eleemosynas seu pœnitentias pecuniarias pro officio exequendo, vel aliàs ad pios vsus conferendas.

Nec hoc est contra c. Nolentes. alleg. vbi fertur excommunicationis sententia contra Inquisitorem, prętextu officij modis illicitis pecunias extorquendo. vnde Ioan. And. in dicto c. Nolentes. & super ver. illicitis dicit sic: *Illicitis*: Pœnas pecuniarias applicandas officio, non prohibetur impo ni & exigi, sed illicitas exactiones fieri. ff. de offic. præsi. l. Illicitas. in prin. & de simo. In tantum. & c. Audiuimus. & c. seq.

Item Paulus super eod. verbo dicit sic *Illicitis*: ergo licitas concedit. de hoc ff. de offi. præsi. l. Illicitas. de simo. c. In tantum. & c. Audiuimus.

Item Zenzelinus super eodem dicit sic: *Illicitis*: ergo modos licitos non excludit, de quibus supra de offi. ord. c. Dilectus. de pœnis. c. Licet.

Dominus [a] Guido Fulcodius prædictus, post Papa Clemens iiij. in 3. quæst. de illis 15. quas fecit ad Inquisitores, qua quęrit, vnde posit eis prouideri, in fi. dicit sic: Consulerem tamẽn, quòd ab his, quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ in aliquos vsus pios, reciperetur ad istud: honeste tñ & sine scãdalo laicorũ pp tenacitatẽ prælatorũ.

COMMENT. CLII.

IN hac quęstione Eymericus nouam exordituꝛ tractationẽ de pœnitentijs pecuniarijs imponendis.

Est autem extra controuersiã quod ipse docet hac quæstione: num quòd Inquisitor possit imponere pœnitentias pecuniarias non modo admittunt veteres hoc loco ab auctore citati, verum & ceteri vno ore, Zanchinus tractat. de hæret. c. 16. nu. 9. idem copiosius c. 19. & 20. Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. §. itẽ circa formam. & verbo, extorquere.

Inquisitores pœnitentias pecuniarias infligere possunt.

§. 1.

§.1. Gondiſſalnus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. Carrerius de hæres. nu. 79. verſ. item prohibentur pœnas pecuniarias. & alij ab his citati, ex quibus omnibus in hac cauſa ſequentia colligenda videntur.

Et eas applicare officio ſanctæ Inquiſitionis.

Primum, non modo Inquiſitores poſſunt imponere pœnas pecuniarias applicandas vſibus piji, vt ad edificandas Eccleſias, ad alendos pauperes, ad dotandas inopes virgines, quarum pudicitia periclitatur, & ſimilia: verum etiam applicãdas officio ſanctæ Inquiſitionis: nam nulla ferme cauſa magis pia eſt in republica, quàm cauſa inquiſitionis, cuius ſingulari beneficio hæreſes extirpantur; & illa eſt ſumma ratio, quæ pro religione facit. l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſumpt. funerum.

Etiamſi non immineat extrema neceſſitas.

Tametſi vero Carrerius tract. de hæret. num. 79. ſcripſerit, non alias eſſe pœnas pecuniarias ſacro in quiſitionis officio applicandas, quàm ſi neceſſitas id fieri exigat: non tamen eſt putandum extremam neceſſitatem eſſe expectandam, ſed quacunq; præſens, vel etiam futura ſufficit: nam opportunum eſt, & fidei catholicæ valde expedit, inquiſitionis officium pecuniji abundare, vt quotiens oportuerit abſque in commodo Cruceſignatorum ſeu familiarium, hæreti eorum fiat inquiſitio, captura, deductio, & punitio.

Pœnæ pecuniariæ, quando impoſni poſſint.

Pœna vero ſeu mulcta pecuniaria tunc imponenda eſt, quando delati ad gremium Eccleſiæ reuertuntur; non autem cum ſunt pertinaces vel relapſi, quia tunc eorum bona confiſcata ſunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 19. nu. 1. & 2. Carrerius de hæret. nu. 79. His adde, quòd pœna pecuniaria ad emendationem & correctionem imponitur, quæ non ſperatur in pertinacibus & relapſis, cum abſque miſericordia tradantur curiæ ſeculari.

Quibus iniſgendæ pœnæ pecuniariæ.

2 Sed non erit præter rem ſummatim oſtendere quãdo & quibus hæc pecuniaria mulcta imponi poſſit. Primum ergo ſuſpectus de hæreſi imponi poſſunt eg mulctæ pecuniariæ arbitrio Inquiſitorum: Zanchinus tract. de haret. c. 19. nu. 2. & Simancas de catho. inſtit. tit. 46. num. 76. in quo quis modus debeat obſeruari paulopoſt indicabo.

Rurſus, Inquiſitores pro arbitrio ſuo pœnam pecuniariam indicunt illis, qui proferunt verba hæretica aut ludendo, aut ex ira, aut ex fatua ſimplicitate, & ignorantia; quæ tamen omnino excuſationem non habet. ita Gondiſſalnus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. dixi ſupra in hac 3. parte, tit. de forma examinationis teſtium, nu. 72. §. ſed qua pœna.

Item imponuntur eg pœnæ pecuniariæ reis diuitibus & cupidis ſeu auaris redeuntibus: nam hi vehementer dolere ſolent in pecunia ſoluenda: & cum pœna ea ſit inſtigenda, qua magis timetur, ideo ſalubriter poterit talibus hæc mulcta indici. Zanchinus de hæret. c. 19. nu. 3.

Clericis redeuntibus, an poſſit indici pœna pecuniaria.

De clericis redeuntibus quæſitum eſt, an pœnæ pecuniariæ illis poſſint indici: & quamuis quibuſdam videatur id fieri non poſſe, ne bona eccleſiarum quibus ſeruiunt ob eorum delicta diminuantur. clem. 2. de hæret. verius tamen eſt imponi poſſe: quod eſt extra controuerſiam, ſi proprium habeant patrimonium. Zanchinus tract. de hæret. c. 19. nu. 5. Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 134. immo amplius videtur quòd poſſint in pecunia puniri, quamuis non habeant patrimonium; ſi tamen fructus beneficiorũ

A in ſuos vſus conuertant, vt differui infra ſuper queſtion. 12.

Addit Repertorium Inquiſitorum in hac cauſa de imponendis pœnis pecuniarijs, verbo, ſententia. 1. item circa. ſæpe ſolere contingere, vt cui imponitur pœna pecuniaria, eam ſaluere non poſſit: ideoque cauteſacturum Inquiſitorem, ſi hoc caſu bimembrem formet ſententiam hoc modo: Condemno te in tanta pecunia, & niſi ſolueris intra tantum tempus, talem pœnam corporalem ſubeas. Quod multis rationibus non probo. Primum, quia antequam quis cõdemnetur in pecunia, videndum eſt, an eam ſoluere poſſit. Rurſus, quoniam talis ſententiæ conceptio nõ

Opinio Repertorij Inquiſitorum reiecta.

B careret anaritiæ ſuſpicione. iſta ergo licet in alijs tribunalibus fiant, in hoc integerrimo ſacrę Inquiſitionis officio nullo pacto ſunt admittenda: quod in primis obſeruandum eſt cum clericis, qui vbi pecuniariam pœnam ſoluere non poſſunt, in corpore coercendi non ſunt, vt optime docet Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. c. 134. in fine. cum ergo ob inopiã, quis ſoluere tales pœnas non poteſt, alijs ſalutaribus pœnitentijs omnino plectatur.

Vnde habeatur facultas imponendę pœnas pecuniarię.

Hanc autem facultatem imponenda mulcta pecuniaria habent Inquiſitores per reſcriptum Alexan. IIII. quod incipit: Super extirpatione. quod curauimus imprimendum inter litteras Apoſtolicas, quo

C cauetur vt huiuſmodi pecunia aſſeruetur, & quoticas opus fuerit, erogetur ad proſequendum officiũ inquiſitionis contra hæreticos.

Caute imponendæ ſunt pœnæ pecuniariæ.

Hoc poſtremo admonebo, ne Inquiſitores in huiuſmodi pœnis pecuniarijs imponendis modum excedant, ſed peccati qualitatem, & perſonarum conditionem plurimum animaduertere oportet; atque id in primis ante oculos habendum eſt, ne quis fidei iudices anaritiæ poſſit inſimulare. eſt in omnibus iudicibus vehementer reprehendenda anaritia, & euitãda etiam ab omnibus anaritiæ & cupiditatis ſuſpicio. ſed in Inquiſitoribus hoc magis eſt euitandum, quos integerrimos eſſe oportet, & omni mali ſuſpicione carentes. quam ob rem prudentiſſime ſunt huiuſmodi pœnitentiæ pecuniariæ iniungendę: quod ex

D Guidone Fulcodio indicat Eymericus in fine huius quæſtionis, quod explicui copioſius ſupra in hac 3. parte, tit. de forma abſoluendi præfictos. nu. 18. §. at quamuis hoc poſſint.

a ¶ Et dominus Guido Fulcodius.] *Huius Guidonis verba ex pœtuſta illo codice Bibliothecę Vaticanę ita habent*: Verum quia Prælatorum tenaces ſunt manus, & marſupia cõſtipata, conſulerẽ, q ab illis, quibus iniungitur pœnitentia dandę pecuniæ in aliquos vſus pios, acciperetur ad iſtud, honeſte tamen & ſine ſcandalo laicorum. *hæc ille.*

E

QVAESTIO CIIII.

An Inquiſitor exigere poſsit ab inquiſitis expenſas.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitor, cui deſunt ſtipendia ſufficientia, petere poteſt expenſas.*

2 *Epiſcopi autem, cum ſint ordinarij, non debent eas exigere.*

3 Xenia

3 *Xenia moderata sponte data possunt accipi.*
4 *Iudex delegatus moderatas expensas poscere potest.*

QUæstiona quarta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit expensas exigere ab his, contra quos procedit, ac eos in expensas sententialiter condemnare?

1 Respondemus quòd sic; vbi stipendia non habeat sufficientia ad suum officium exequendum, vt communiter est: Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. Corinth. 9. Sunt enim Inquisitores iudices delegati, qui possunt petere expensas, vt dicit Raymundus in summa, parte 2. de iudicibus, qui dicit sic:

2 Nũquid iudices possunt aliquid recipere à partibus? Ad hoc dico, q̃ ordinarij iudices nõ debẽt recipere expensas, seu petere, cũ propter iustitiã tenendã, suas habeant dignitates & redditus assignatos: ad istos enim extenditur verbum Ioannis Baptistæ: Neminem concutiatis, neque calumniã faciatis, sed contenti estote stipendijs vestris: vbi glossant Ambrosius & Augustinus; Ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. dist. 86. c. Non satis. 23. q. 1. c. Militare.

3 Moderata autem xenia sponte oblata potest recipere. dist. 18. De eulogijs. de offi. proconsul. Solent. vbi dicitur: A nemine accipere, inhumanum est: sed passim, vilissimum: & omnia, auarissimũ. Non tamen credo, q̃ à litigatoribus debeant recipere etiã sponte oblata, propter suspicionem vitandam, nisi consideratis circunstantijs, quas dixi supra lib. 1. tit. de sim. q. prox. Vtrum in aliquibus.

4 Iudex vero delegatus potest petere expensas moderatas, & non vltra. glo. dicit, quando pauper est ille, & quãdo oportet eum longe equitare pro examinatione † causæ: extra de vita & honest. cle. Cum ab omni. 12. q. 2. Charitatem. Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. ad Corint. 9. & inde videtur, quòd si non est sufficiens, potest petere aliqua nomina assessorum: dum tamen nullã partem inde recipiat, nec faciat aliquid in fraudẽ: & sic intelligo finem illius c. Cum ab omni. Hęc Raymundus.

† Al. Executione.

Sit Bened. xi. in extraua. Ex eo. videtur idem supponere & sentire in §. verum: vbi dicit sic: Verum, quia nonnulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpe dicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iun absonum, cum ordinarij sint, & cetera.

COMMENT. CLIII.

MAteria huius quæstionis frequens est, & cognitu necessaria. habee autem potissimum tres conclusiones, quas colligas ex summario.

Quantum ad primam conclusionem spectat, quòd videlicet Inquisitores possint expensas exigere, vbi non habent stipendia sufficientia, de ea agit plenissime Campegius apud Zanchium cap. 19. vers. consequenter nunc peti potest, vbi post multa concludit,

A *Inquisitores non modo expensas, verumetiam sportulas seu salarium accipere posse.*

De impensis quæ dum in reos inquiritur, fiunt, nõ est magna dubitatio: certum est enim reos ipsos ad hæc teneri, ne ex suo delicto commodum, aut immunitatem consequantur. itaque si ex longinquo capti deducantur, ductoribus & custodibus plusquam manifestum est eos satisfacere oportere, & de bonis reorum id esse accipiendum, quod ad has impensas faciendas sit necessarium: quod ipsum intelligas de alimentis & cibarijs præstitis, dum carceribus clausi tenentur, donec causa eorum fuerit expedita. Impensæ de bonis reorũ quæ capiantur, fiant.

In his quis ordo debeat obseruari minutissime prę
B *scripsit Inquisitoribus Hispaniæ Madriliana instructio anni Domini M D L X I. cap. 9. in hęc ferme verba:* Sumentur ex bonis sequestratis ipsius delinquentis pecuniæ, quæ videbuntur necessariæ ad deducendum reum vsque ad carceres: & amplius sex vel octo aurei ad alendum reum. nec in expẽsis plus reo cõputandũ est, quàm fuerit ei necessarium, & iumentis quæ ipsum reum, & sectum in quo dormiat, deferunt. quòd si in bonis sequestratis pecuniæ nonmeratę non reperiantur, vendentur minus necessaria bona vsque ad prędictam quantitatem. id vero quod receperit huius negotij executor, conscribendum curabit in fine sequestri, &
C quod remanebit, assignabit carceratorum dispensatori corã scriba sequestrationis, de quibus omnibus ceriores fieri debent Inquisitores.

Non me prætcrit in multis inquisitionibus hanc tam exquisitam obseruationem non reperiri vel ob paupertatem, vel ob alias causas, in quo quisq; sua inquisitionis laudabilem consuetudinem obseruabit: superiora tamẽ vbi custodiri possunt, tutissima sunt, & omnem suspicionem male acceptorum excludit.

De sportulis fortasis nimis libere loquitur Campegius, nec eius videtur vllo pacto audienda sententia. quis enim ferat in causis fidei admittere, quod in causis alijs ab his nostris longe diuersis vix retinetur
D *& admittitur? præsertim cum verisimiliter sententia & iustior, aut saltem modestior sit, iure canonico sportulas seu salarium prodicendis sententijs interdicta esse, vt docet Romanus singulari 183. incipiente:* Tu scis. *per textum in c. cum ab omni. de vita & honest. cler.* Sportulæ seu salarium nõ est requirendum à reis. Salaria Inquisitoribus Hispaniæ vnde constituta.

In Hispania Inquisitoribus ceterisque sacri officij ministris salaria statuta sunt, quæ certis statisque temporibus ipsis soluuntur ex bonis publicatis iuxta eam quantitatem & ordinem, quem copiose ostendit Simancas de catho. instit. tit. 41. num. 33. & 34.

In Italia & alibi, vbi pauperes sunt Inquisito-
E *res, ne hæc vllo modo qua Campegius commemorat, facere cogantur, respublica in qua degunt sacri officij iudices, eos alere debet: quod multis veterum Pontificum rescriptis cautum extat, vt videre licet in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctę Inquisitionis, præsertim in rescripto Innocentij III I. incipiente:* Ad extirpanda. *vbi cauetur vt ministris sacri officij satisfiat à communi ciuitatis. Alit sape respublica lanistam, alit grammaticum, alit medicum, alit denique alios professores & ingenuarum artium, & artifices mechanicarum magis* Respublica alat Inquisitores.

guis salarijs & stipendijs conductos; & non alet Inquisitores, qui magno labore, & maiore cum vtilitate ei inseruiunt? alebat olim profana Aegyptus sacerdotes è publico erario, quia idolorum cultus vacabant, vt scribit Romanus Pontifex in c. nouimus. extra de immunit. Eccles. & resp. Christiana non alet ceusores fidei, per quos in tacta religio, incorrupta fides, & recta catholicorũ dogmatum observatio conseruatur? Quòd si à republica hæc non præstantur, præstentur omnino ab Episcopis, postquam eorum in hac parte onera Inquisitores ferunt, de quo dicam amplius infra super quæst. 108.

Vel alat Episcopus.

Inquisitores proprijs in hæreticos inquirant.

Secunda assertio, qua dicit Episcopos non posse expensas exigere, manifestissima est: nam cum sint ordinarij, habeantque redditus ex dignitate Episcopali, proprijs stipendijs eos conuenit in hoc negotio laborare, vt probat textus in extrauaganti, Ex eo. de hæret. relata ab Eymerico supra par. 2. tradit Repertorium Inquisitorum verbo, expensa. §. ex quibus. & Locatus in opere iudiciali verbo, expensæ.

De tertia conclusione, qua asserit Eymericus, Inquisitores posse recipere xenia vltro oblata, non tamen à litigantibus, dissentant Gondissalnus tract. de hæret. quæstio. 8. nu. 8. & 9. Simancas de catho. instit. tit. 34. num. 41. & sequen. & tit. 41. num. 37. & Ioannes Rojas singula. 152. incipien. Iudices xenia. & Repertorium Inquisitorum verbo, extorquere. §. an Inquisitor. & alij.

Xenia, esculenta. & poculenta an possint accipere Inquisitores

De ea quid sentiam breuiter more meo dicam. Et iure ciuili Romano xenia, esculentum, & poculentum, quod intra paucos dies prodigatur, accipere licet. l. solent. ff. de officio proconsul. quod ipsum non prohibet ius canonicum iudicibus delegatis. cap. statutum. §. insuper. de rescriptis. lib. 6.

Ceterum, Inquisitores melius facient si nihil omnino acceperint, neque à reis, quod est valde suspectum: neque à cõsanguineis, vel amicis reorum, quod est maxime reprehẽdendum: neque à quibusuis alijs, quod non videtur laudabile. egregia illa est Catonis laus, de qua Isidorus lib. 20. etymol. cap. 3. ita scribit: Cum essem (inquit Cato) in prouincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinũ honorarium dabant, nunquam accepi, nec priuatus quidem. *hæc ille.*

Pœna Inquisitorum Hispaniæ dona accipientiũ.

In Hispania multis constitutionum capitibus cautum est, vt Inquisitores qui dona acceperint, in sentẽtiam excommunicationis incurrant, & officio priuẽtur, & duplum reddãt: idque etiamsi ab officialibus dona acceperint, prima instructione Hispalensi cap. 25 & instructio. 2. c. 1. & instructio. 4. cap. 15. tradit Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 45.

Pœna ministrorum.

Sed eisdem instructionibus amplius constitutum est, vt ministri omnes suis sint stipendijs contenti, & munera non accipiant, ne poculenta quidem, aut esculenta. qui vero ex illis accepisse aliquid conuictus fuerit, officio priuatur, duplum soluit, & in excommunicationis sententiam incurrit; si quis autem ex ministris id scierit, & Inquisitoribus non reuelauerit, ijdem pœnis plectitur. ita testatur idem Simancas de catho. instit. tit. 41. num. 37. verba autẽ eius instructionis anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 1. à nobis latine reddita ita habent: Item decreuerunt, quòd Inquisitores, & assessores inquisitionis, & alij eius officiales, quales sunt aduocati, fiscales, executores, notarii, & ianitores debent abstinere à recipiendis donis, & muneribus à quibuscunque personis, quas dicta inquisitio tangit vel tangere possit, nec ab alijs personis vice prædictarum. Et quod Inquisitor generalis debet illis præcipere ne quid recipiant sub pœna excommunicationis, & priuationis officiorum, quæ habuerint à sancta Inquisitione, & sub pœna restitutionis dupli eorum quæ taliter acceperunt. *hactenus ibi.*

Sunt equidem hæc iusta & prudentissime instituta: si enim in hoc integerrimo tribunali vel minimus & angustissimus aditus pateret muneribus, facile è suis sedibus iustitia equitasque commoueretur: Munera enim, sicut Exod. c. 23. scriptum est, prudentes excæcant, & subuertunt verba iustorum. nemo ergo (me iudice) aut Inquisitor, aut sacri officij minister munera accipiat: nam grauissimo peccandi periculo se exponit. consulat itaque quisque in his re conscientiæ suæ.

QVAESTIO CV.

An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarum, &c.

QVintesima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor super expensas, ad quas cõdemnat eos, contra quos procedit, teneatur Episcopo petenti reddere rationem?

Rationẽ Episcopis reddere nõ tenentur Inquisitores.

Respondemus quòd non, vt patet in extrauag. domini Benedicti xj. alleg. supra quæst. proxima, vbi in §. verum. dicit sic: Verum. & infra: Rationem autem ijdem diœcesani prouentuum obuenientium ex inquisitionis officio à vobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine vel mãdato contrarijs non expoſcant: sed eam cameræ nostræ, vel alij, cui nos vel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quæ generaliter obseruari iubemus.

COMMENT. CLIIII.

Inquisitores non reddunt Episcopis rationem accæptorum, & quare.

MVltis rationibus potest esse vera hæc prærogatiua, vt Inquisitores hanc rationem Episcopis reddere non teneantur. Primum, quia in hac causa fidei, cum sint delegati, maiores sunt Episcopis, ideoque non debent in hoc Episcopis esse subiecti. Rursus, quoniam cum multum confidat Papa de Inquisitoribus, nec sit verisimile eos male hac bona dispensaturos, propterea non decuit, vt Episcopi ab eis possent hanc rationem exquirere. adde Repertorium Inquisitorum verbo, expensa. §. ex quibus. & Campegium ad Zenchinum cap. 19. circa finem.

QVAE-

QVAESTIO CVI.

An Epiſcopus exigere poſsit expenſas ab inquiſitis, &c.

Enteſima ſexta quæſtio eſt. Vtrum Epiſcopus poſsit exigere ſicut Inquiſitor expenſas, ab his, contra quos procedit, & in expenſis, quas fecit eos ſententialiter condẽnare?

Reſpondemus quòd nõ; vt patet in extrauag. allegata, Ex eo. §. verum. domini Benedicti xj. vbi ſic dicitur: Verum, quia nonnulli diœceſani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquiſitionis officio deputatæ propter expenſas: quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciũt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri abſonum (cum ordinarij ſint, ideoque officium tale quod eis incumbit, proprijs eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus.

COMMENT. CV.

Quod docet hoc loco Eymericus accipiendum eſt iuxta notata per doctores in cap. cum ab omni. extra de vita & honeſt. cler. vbi Panormitanus num. 12. & 13. rem hanc diſtinguit & explicat verſ. Et circa iſtam gloſſam. Et ſumma eſt: Ordinarius regulariter non debet petere expenſas, quas facit dum inquirit in reos, quoniam propterea capit reddit⁹ beneficij, vt eius onera ſuſtineat. adde Aſcharanum conſi. 201. incipien. Præmittendum eſt. *& quæ diximus ſupra in hac 3. parte, nu. 134. & iterum ſuper quæſt. 104.*

QVAESTIO CVII.

An Epiſcopus exigere poſsit partem prouentuum de bonis applicatis inquiſitionis officio.

Enteſima ſeptima quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus poſsit exigere partẽ prouentuum, quæ de hæreticorum bonis Inquiſitionis officio deputãtur?

Reſpondemus quòd non; iuxta allegata indulta prædicti D. Benedicti xi. à quo dicitur ſic: Verum, quia nonnulli diœceſani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquiſitionis officio deputatę propter expenſas, quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri abſonum (cum ordinarij ſint, ideoq; officium tale, quod eis incũbit, propriis eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus.

COMMENT. CLVI.

EX illis, quæ tradentur à nobis paulopoſt cum agetur de bonis confiſcatis hæreticorum, lucem accipient quæ in hac quæſtione breuiter recenſentur. Et ideo Epiſcopi non debent habere aliquam partem de bonis applicatis officio inquiſitionis. quia ordinarij ſunt, & proprijs expenſis explere eos oportet quod eorum incumbit officio: propterea enim capiũt reditus & fructus ipſius Epiſcopatus, vt onera ſuſtineant in gubernandis populis ſibi commiſſis, & præſertim in extirpanda hæretica pranitate, & coercendis hæreticis.

QVAESTIO CVIII.

Vnde ſit Inquiſitori in ſuis ſumptibus & in miniſtrorum ſalarijs prouidendum.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio de ſumptibus Inquiſitori prouidendis ſæpius agitata.*
2 *Inquiſitoribus ab Epiſcopo prouidendum eſſe, fuit plurimorum ſententia.*
3 *Alij in dominos temporales hoc onus reijciunt.*
4 *Quibuſdam videtur condemnationes, quæ fiunt, illorum vſibus deputandas.*

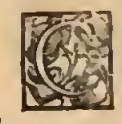

Enteſima octaua quæſtio eſt: Vtrũ de hæreticorum bonis, vel vnde debeat Inquiſitori in ſuis ſumptibus, & in notariorum & aliorũ miniſtrorum officij Inquiſitionis ſalarijs prouideri?

1 Reſpondemus, quòd hæc quæſtio eſt diuerſis temporibus coram diuerſis ſummis Pontificibus agitata, & præſertim coram felicis recordationis Vrbano v. Gregorio xi. & in conſiſtorio etiã fuit cauſa diuerſis dominis Cardinalibus commiſſa, & nunquam determinata, nec puto determinanda, quia eſt de materia pluribus odioſa, ſed fidei, & Eccleſiæ fructuoſa.

2 Huius quæſtionis variæ fuerunt & ſunt inter dominos opiniones. Quibuſdam & non male (vt putatur) videtur, quòd Epiſcopi debeant Inquiſitoribus pro tali exequendo officio prouidere: & horum ratio eſt; quia Epiſcoporum eſt fidem plãtare, & prauitatem hæreticam de ſuis diœceſibus extirpare, vt patet in c. Excommunicamus s. §. adijcimus. extra de hæret. & hoc ſuis, immo Eccleſiæ ſumptibus, & expenſis, vt patet in extraua. domini Benedicti xi. §. verum. ſupra frequentius alleg. quia ordinarij ſunt, Inquiſitores autem ſunt ad eorũ aſſumpti adiutorium, & ad ſupplendum negligentiam ipſorum: quare videtur, quòd de ſumptibus pro officio exequendo, & eorum eccleſiarum, & eorũ populo ab erroribus reducẽdo, & in fide confirmando, debeant Inquiſitoribus prouidere. Et huius veritatis fuit dominus Vrbanus v. & Clemens iiij., in conſultationibus ad Inquiſitores, antequam eſſet Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius ſententiæ ſunt pro maiori parte omnes domini in voce, ſed nullus exequitur in re: & omnes feredicunt, quòd ſic fiendum eſt; ſed vix eſt, qui dicat, fiat.

3 Quibuſdam videtur, quòd domini temporales teneantur Inquiſitoribus prouidere: & horũ ratio eſt, quia domini temporales habent hęretico-

rum laicorum cõdemnatorũ per Inquiſitores, bo-

norum

norum confiscationes; quare si habent commoda, habeant & onera.

Et hac fortassis de causa, in quibusdam mundi partibus domini temporales dabant Inquisitoribus stipendia, quia habebant condemnatorum bona; modo autē prauitate hæretica quàm plurimum extirpata in tātum, vt raro sint hæretici, pertinaces, & rarius relapsi, & rarissime diuites, sed pauperes: vt pote Fraticelli, Beguini, seu Valdenses; domini temporales non habent ita frequenter, sicut olim, bonorum confiscationes, & ideo nolunt prouidere Inquisitoribus, vt eorum sumptibus fiant inquisitiones.

4 Quibusdam [a] aliis videtur, quòd prouideatus Inquisitoribus de condemnationibus per Episcopos & ipsos Inquisitores in officio faciendis: quod [d] licet sit iustum, inducit tamen officio præiudicium; & ideo esset melius, si fieri posset, Inquisitoribus alites prouidere.

A multis [e] alij modi tacti sunt, & fortassis meliores, & leuiores, sed ad obtinendum difficiliores, quare dimittantur: sed tantum dicatur, quòd male in tam salubri officio, & Ecclesiæ Dei tam necessario prouidetur.

COMMENT. CLVII.

Magni refert officium in quæstionis fouere.

Hæc quæstio, quę nunc sequitur, valde est vtilis, atque vt ipsemet Eymericus loquitur, Ecclesiæ fructuosa, vix enim vlla est causa quantumuis fauorabilis & pia, quā magis fouere expediat, quàm officium sacrosanctę Inquisitionis diuinitus institutū vbique terrarum conseruare, augere, fouere, & totis viribus defendere. testes sunt multa præclarę Europa vrbes, quarum magistratus & ecclesiastici & seculares, nisi superioribus annis nascentes hæreses protinus oppressissent, & sacrū officiū fouissent, multis fortassis nunc erroribus misere perturbarentur.

Ergo cuiusdam est, vt quæque respub. fidei indices foueat, vt quamprimum hæreses oriuntur, in ipso initio opprimantur, & penitus extirpentur: quibus autem impensis ali debeant & Inquisitores & ministri sæpe quæsitum est, nondum autem penitus inuentum, constitutum, & confirmatum. id autem est quod quærit Eymericus in tota hac quæstione, & multorū de hac re sententias proponit, de quibus singulis suo ordine agemus; reuocanda sunt tamen in memoriam qua de hoc articulo supra retulimus. super q. 104.

Num. 2.

a ¶ Et Clemens 5. in consultationibus ad Inquisitores, &c. qui dicebatus Guido Fulcodius.] *Huius autem Guidonis verba de hac proposita difficultate ex vetusto illo codice Vaticano ita habent:* Hic quęritur vnde prouideri possit & debeat Inquisitoribus, & eorum notario, quem vtiq; adhiberi oportet ad acta scribenda, ex quo in terra inuenitur, extra de proba. quoniam cōtra falsam? & dico q̄ à partibus nihil possunt recipere, hoc est ab his, contra quos inquirunt: nam inquisitiones debent fieri sine incommodo reorum, vt in auth. vt nulli iud. §. his insuper iubemus. collat. 9. Debent ergo Episcopi prouidere, qui mandatū Apostolicum receperunt, q̄ dent Inquisitoribus consilium & auxilium. verum quia prælatorum tenaces sunt manus, & massupia constipata, consule-

Sententia Guidonis Fulcodij de alendis Inquisitoribus & ministris.

rem, quòd ab illis quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ in aliquos vsus pios, acciperetur ad istud, honestè tamen & sine scandalo laicorū. *hactenus ille.*

Et sane hac sententia, quòd Inquisitoribus debeāt Episcopi prouidere, verissima mihi videtur ob rationes hoc loco ab Eymerico & Guidone allatas; credo renque grauissime errare Episcopos, qui necessaria subsidia Inquisitoribus denegarent, in omnibus illis locis, in quibus non habent salaria constituta.

Episcopi Inquisitoribus prouideāt in necessarijs.

b ¶ Quibusdam videtur, quòd domini temporales teneantur, &c.] *Quibus olim ita visum fuerit, nondum percepi: sed hoc videtur etiam approbasse Auctor Repertorij Inquisitorum, qui verbo, salarium. totam hanc quæstionem transcripsit.*

Num. 3.

Dominos temporales prouidere debere Inquisitoribus qui senserint.

Hæc vero sententia quòd à dominis temporalibus ali debeant Inquisitores, verissima quoque est, etiāsi nulla bona cōfiscata habuerint: nulla enim causa est, quam magis conueniat principibus fouere, quàm hanc, cum ex nulla causa magis regna conseruentur, quàm ex defensa fide, & religione bene fundata & propagata, vt grauiter ostēdit Adrianus Papa VI. in rescripto illo aureo & pereleganti ad Federicum Saxoniæ Ducem aduersus Lutherum, quod est impressum inter litteras Apostolicas pro officio inquisitionis in fine huius operis. contra vero facile ea regna dilabuntur & pereunt, quorū principes causam fidei non tuentur, vt multis ostendit Nicolaus primus in Epistola ad Michaelē Imperatorem; quę gratia breuitatis omitto: indicasse hic sit satis. Et copiose de hoc egimus libro 1. de causis vnde hæreses oriūtur, & de remedijs quibus extirpantur.

c ¶ Quibusdam alijs videtur quòd prouideatur Inquisitoribus de condemnationibus, &c.] *Et hoc nō modo visum est, sed etiam iussum vt fieret ab Innocentio III. rescripto quodam incipiente:* Cum per nostras. *quod curauimus imprimendum in fine huius operis. hic tamen alendi modus, vt hic refert Eymericus. inducere videtur præiudicium sacro inquisitionis officio. ceterum hoc præiudicium timendū non est, cū tales condemnationes iustissime factę fuerint; nam boni non scandalizantur, mali autem etiam de bono opere scandalizantur, & obmurmurant.*

Num. 4.

Aut prouideatur Inquisitoribus de condemnationibus rectum.

d ¶ Quod licet sit iustum, inducit tamen officio præiudicium.] *Ita visum est imprimere ex solo codice manuscripto Sabellano, nam in Bononiensi & Barcinonensi impresso, & in codice Cardinalis de Gambara ita legebatur:* quod licet sit iustum, tamē inducit iudicium. *quę lectio quamuis seruari posset, mutata tamen est: nam hęc altera plenior est. & antiqua lectionis hic est sensus, hoc inducit iudicium, quod faciunt peruersi, dicentes faciles esse Inquisitores ad condemnationes faciendas, vt bona hæreticorum habeant; & plane decentius esset, si fieri commode posset, aliter prouidere: sin minus, vt dixi, falsum iudicium iniquorum contemnendum est.*

Num. 4. Locus emendatus.

e ¶ A multis alij modi tacti sunt.] *In Barcinonensi impresso ita:* Multi alij modi tacti sunt. *In Sabellano ita:* A multis etiam alij modi sunt tacti. *ex his veram lectionem reposuimus, nam ceteri depraui erant.*

Num. 4.

Quales autem modi prouidendi Inquisitoribus illi fuerint, quos hic dicit Eymericus fuisse tactos

sine

Qualiter poterunt haberi redditus vt Inquisitoribus prouideatur.

sine excogitatos, non explicat. ceterum nos hunc modum & facilem & opportunum proponendum putauimus, vt Inquisitores habeant sufficientes redditus, ex quibus incumbentia officio suo onera & munera obire possint. modus autem talis est: in singulis ecclesiis eius ciuitatis vel diœcesis vbi cõstituti sunt Inquisitores multa solent ecclesiastica beneficia, tũ simplicia tum personalem residentiam requirentia, veluti canonicatus, & similia reperiri. ex bis cũ vacauerint, vnum vel plura, quę magis idonea, & sufficientia iudicabuntur, desumentur, & auctoritate Pontificia, Inquisitoribus pro tempore existentibus, seu sacro officio assignabuntur, cum omnibus fructibus & redditibus, & minutulis etiam seu quotidianis distributionibus. vt hinc sacri officy onera subleuentur, & eius ministri alantur.

A

B

Possent quoq. super beneficijs eisdem: aut etiam super redditibus Episcopatus, eadem auctoritate cõstitui pensiones annuas, quę similiter eidem officio, & eius officialibus deseruirent. equidem hic modus prouidendi Inquisitoribus multum mihi probatur, nec videtur admodum difficilis. si quis meliores nouerit, eos proferat.

DE CONFISCATIONE *bonorum hæreticorum.*

QVAESTIO CIX.

Bona hæreticorum pœnitentium non relapsorum sint ne confiscata, an confiscanda.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici pœnitentes post sententiam perdant bona, nisi ex gratia illis reddantur à dominis temporalibus.*

2 *Domini temporales per censuram ecclesiasticam cogi debent ad exequendum confiscationem.*

3 *Pœnitentibus ante sententiam & vita & bona relinquuntur.*

4 *Concordant his Archidiac. Ioan. Monachus & Guido Fulcodius.*

C

Entesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hæreticorum, sed post pœnitentium, & non relapsorum, debeant eorum dominis condemnare, seu ipso facto sint prædictis confiscata?

1 Respondemus, quòd nec sunt condemnanda, nec sunt confiscata: nam[a] tales postquam pœnitentes sunt, & relapsi non sunt, bona non perdũt. Tamen hic est diligenter considerandum, quòd tales, vel pœnitent ante sententiam definitiuam, qua traduntur vt impœnitẽtes hæretici curię seculari, vel post. Si post, cum eo facto, ꝙ vt hęretici impœnitentes traduntur per sententiam, bona sunt ipso iure cõfiscata, iuxta c. Vergentis. extra de hęret. ideo[b] si post cõuertãtur & pœniteant, bona huiusmodi remanẽt apud dominos tẽporales, etiam si illi postmodum de misericordia ad pœnitentiã admittãtur: nisi de gratia velint eis reddere. Et de his videtur loqui c. Vergentis. vt dicit Archid. & Ioan. Monachus in c. Accusatus. §. porro. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vergentis. & infra:

D

E

Pœnitentes post sententiam bona non recuperant, &c.

Relat. supra pag. 98.

2 In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari: & in alijs idem præcipimus fieri, per prãtes & principes sæculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticã appellatione remota compelli volumus, & mandamus: nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit; vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina, & cetera.

Domini temporales cogẽdi ad exequẽdam confiscationem.

3 Si autem[a] pœnitent antequam per sententiam, vt impœnitentes hæretici, tradantur brachio seculari; sicut ex sola misericordia relinquitur eis vita, sic & bona: cum tales ad misericordiam abiurata hæresi admittantur, eorũ bona non confiscantur.

Pœnitẽtibus ante sententiam bona cõdonantur.

4 Concordant omnibus his Archid. & Ioan. Monachus in c. Accusatus. in §. porro. de hæret. lib. 6. & prędictus dominus Guido Fulcodius quęst. vltima de illis t 5. quas fecit ad Inquisitores.

Et licet hæc quæstio sit difficilis ad diffiniendum: tamen quia directe non pertinet ad Inquisitores, sed ad dominos temporales (quia per eos & non per Inquisitores bona huiusmodi confiscantur) ideo breuiter terminetur.

COMMENT. CLVIII.

VT bant quæstionem & sequentes, in quibus agitur de confiscatione bonorum in hoc crimine facilius percipiantur, obseruandum est, quòd olim initio constitutæ delegatæ inquisitionis, sententia super confiscatione bonorum in terris Ecclesię per iudicem ecclesiasticum ferebatur: in alijs vero terris per principes sæculares id fiebat, vt apertissime indicat textus in c. Vergentis. de hæreticis. in hac verba:

Sententia cõfiscationis bonorum olim per quos ferebatur.

D In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis bona hæreticorum statuimus publicari & in alijs idem præcipimus fieri, per Potestates: & Principes sęculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus & mandamus. *hęc ibi.*

Hodie indistincte fertur per Inquisitores.

At labentibus annis indistincte cautũ est, vt sententia declaratoria super confiscatione bonorum, vbiq. feratur per iudicem ecclesiasticum, qui de crimine iudicat: insuper etiam confiscationis ipsius executio, seu bonorum occupatio fit per iudicem ecclesiasticũ, videlicet, per Episcopũ, aut Inquisitorem; & iudex secularis non intromittit se, nisi quatenus per iudicẽ ecclesiasticum fuerit requisitus. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. &c. tum secundum leges. ff. de hæret. lib. 6. ibi. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorũ occupatio fieri nõ debet per principes, aut alios dominos temporales, antequam per Episcopũ loci, vel aliã personã ecclesiasticam, quę super hoc habeat potestatẽ, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. *ita Eleuus ibi. Atque ita sentit Zanchinus tract. de hæret. c. 25. nu. 2. de quo paulo post agetur copiosius. Ymericus*

mericus vero tum in hac, tum in sequenti quæstione secutus veterem dispositionem cap. vergentis. sensit de confiscatione bonorum laicorum hæreticorum nõ se intromittere iudices ecclesiasticos, neque quo ad sententiam ferendam super illis, neque ad occupanda siue apprehendenda eadem bona, ita vt vel sibi vel alij cui voluerint, ea applicent, sed id totum ad iudices seculares pertinere.

Ex tota vero hac quæstione, sequentes conclusiones non obscure colliguntur.

Prima est: Si hæretici non sunt relapsi, aut impænitentes, bona sua non perdunt, nec sunt confiscata, nec condemnanda seu confiscanda.

Secunda conclusio est: Si hæretici pœnitent postquam per sententiam traditi sunt curiæ seculari, bona sua amittunt, & quamuis admittantur ad misericordiam, & pœnitentiam, ea non recuperant, nisi domini temporales voluerint eis bona condonare.

Tertia conclusio est: Si hæretici pœnitent antequã per sententiam curiæ seculari tradantur, tunc eorũ bona non confiscantur.

Quarta & vltima conclusio est: Bona hæreticorũ laicorum ad dominos temporales pertinent.

Suo ordine declarabuntur à nobis singula huiusmodi conclusiones, si primum adduxerimus Doctores, qui de materia bonorum cõfiscatorũ variis locis disputant, cuius rei cognitio vtilis est & necessaria, cum frequenter in iudicijs hac causa tractetur.

De bonis hæreticorũ confiscatis qui disseruerint.

De ea igitur agunt Ioannes Anania, Zabarella, Ioannes And. Panormitanus, Marianus Socinus, Felinus & alij in cap. vergentis. extra de hæret. Ioannes And. Archidiaconus, Franciscus, & alij in cap. ac cusatus. & in cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. Zanebinus tract. de hæret. cap. 23. & 26. & ibidẽ Camillus Cãpegius, Repertorium Inquisitorum verbo bona, verbo, confiscatio, & verbo, diuisio. Gondisalinus tract. de hæret. quæst. 15. Carrerius tract. de hæret. nu. 135. vers. Insuper & in hoc crimine. *Sylvester in summa verbo hæresis. 2. quæst. 12. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 5. & seq. Simancas de catho. institut. tit. 9. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 26. incipien.* Bonorum publicatio. *idem tract. de hæret. par. 2. assert. 16. Locatus in apere iudiciali verbo,* Bona hæreticorum. *Hieronymus Gigas tract. de crimine lesæ maiestatis, lib. 2. tit. de pœnis committentium crimen lesæ maiestatis quæst. 1. & multis sequentibus. Antonius Gomezius tomo. 3. variar. resolut. cap. 14. Iulius Clarus in practica criminali quæst. 78. & in §. hæresis. vers.* Item bona condemnatorum. *Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap 6. Lucerna Inquisitorum verbo,* Bona. *Aegidius Bossius. tit. de hæreticis. Couarruuias lib. 2. variar. resolut. cap. 9. Tabiensis in summa verbo,* Hæreticus. *§. 6. Rolandus a Valle consil. 8. incipien.* Præsupposito pro vero. *& consil. 75. incipien.* In isto crimine hæresis, *lib. 3. Franciscus Burfatus consil. 43. incipien.* Hoc crimen hæresis. *lib. 1. Martinus de Garatis consilio quodam incipien.* In facto præsupponitur. *quod refertur in tomo 1. consiliorum criminalium consil. 59. Guida Papæ de cis. 76. incipien.* Si in terra. *& alij multi per hos relati, quos longum esset recensere.*

His ita positis, singulas conclusiones explicemus,

A *& quantum ad tres primas generaliter spectat, dicendum est, quòd siue hæretici pœniteant, siue non. si ne conuertantur antequam tradantur curiæ seculari, siue postquam traditi sunt, bona eorum ipso facto, seu ipsa iure confiscata esse, quamuis enim tempore cap. vergentis. vt ait ibi Panormitanus notab. 2. & Ioannes Monachus in cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. bona hæreticorum non essent ipso facto confiscata, sed venirent confiscanda, hodie tamen ipso iure confiscata sunt per textum in dicta cap. clẽ secundum leges. de hæret. lib. 6. vbi scribitur ita:* Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius quàm prædicti delinquunt) ipso iure de

B Fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. *hæc ibi.*

Bona hæreticorum siue pœniteant, siue non, confiscata sunt.

Nec refert an multo, vel paruo tempore in hæresi permanserit hæreticus ad hoc, vt bona eius ipso iure sint confiscata, quoniam hæresis pertinax, quæ vere & formaliter hæreticum constituit, non est temporis diuturnitate æstimanda, vt dixi supra parte 2. super cap. Dubium. de hæret. §. Nec obstat si dicatur. *quare cum Eymericus tum in hac, tum in sequenti quæstione dicit hæreticorum pœnitentium bona confiscata non esse, sane intelligendus videtur de iure veteri iuxta cap. Vergentis. extra de hæret. secus autẽ est, vt diximus de iure posito in cap. cum secundum*

C *leges. de hæret. lib. 6. vbi à die commissi criminis ipso iure sunt confiscata, vt notant communiter ibidẽ glossa & Doctores. ex his ergo constat eos etiam hæreticos, qui non sunt relapsi & impœnitentes, bona sua amittere. vnde patet veritas primæ cõclusionis.*

Hæresis non consideratur ex temporis diuturnitate.

Secunda quoque assertio ex supradictis declaratur; nam si antequam hæreticus tradatur curiæ seculari, bona sua amittit, multo magis eadem perdet, postquam traditus fuerit eidem curiæ.

Præterea in hac conclusione indicare videtur Eymericus, eum qui semel traditus vel relictus est curiæ seculari, si pœniteat, & conuertatur, recipi posse nisi sit relapsus. Ceterum quid de hoc articulo mihi

D *sentiendum videatur, abunde dixi supra parte 2. super q. xj. §.* Postquam traditus fuerat. *& parte 3. super 10. modo processum fidei terminandi. §.* Crederem de misericordia. *quibus locis non esse recipiendum ostendi. quod si de facto talet reciperentur, & legitimo iudici videretur eis bona, quæ sua fuerãt, esse cõdonãda, id fieri posset, vt hic docet auctor.*

Qui semel traditus est curiæ seculari, & pœnitentiam fuerit recipiendus.

Mihi autem in hoc casu nullo pacto videtur faciẽda talis bonorum condonatio, & quasi restitutio: quoniam is qui postquam traditus est curiæ seculari cõuertitur, indignus omnino est tanta benignitate; nec videtur iustum, vt duo tam insignia & ingentia priuilegia vitæ scilicet, & condonationis bonorum, indi

E *gnissimo & perditissimo homini conferantur.*

Nõ sunt condonãda bona ei qui cõuertitur post quã fuit traditus curiæ seculari.

Quantum vero attinet ad textum in cap. Vergentis. de hæret. quo vtitur hic Eymericus ad hãc suã opinionem stabiliendam, is quidem optime probat posse Inquisitores vel alios, ad quos pertinent bona hæreticorum confiscata, illa hæreticis pœnitentibus & reuertentibus condonare, vt abunde explicuimus supra parte 2. super dicto c. Vergentis. §. Nec ad eos. *ceterum ex eo textu non deducitur quod hic Eymericus nititur persuadere, videlicet cõdonanda esse bona eis, qui traditi sunt curiæ seculari, si cõuertantur:*

nam

num nec iuri nec rationi id videtur consentaneum, immo multa iura contrarium suadere videntur.

In quibus casibus possint condonari bona hæreticis reuertentibus.

Tertia similiter eōclusio patet ex prædictis, nam etiamsi pœniteant, antequam tradantur curiæ seculari, bona sua amittunt, cum ipso iure confiscata sint. Verumtamen in casu huius assertionis benignū mihi videtur, & etiam obseruandum, vt in illis casibus, in quibus hæreticis redeuntibus pœna perpetui carceris remittitur, in eisdem etiam ob eandem rationē confiscatio bonorum remittatur, seu bona eis condonentur, qui autem sint illi casus. dixi supra in hac 3. parte, super quæst. 93.

An hæreticus ante quā condēnetur, teneatur in conscientia bona sua omnia fisco hico.

Sed cum ex benignitate & misericordia hæreticis redeuntibus bona fuerint eōdonata, licite ea retinēt, & dominium bonorum, quod per delictum amiserāt, protinus iudicis legitimi condonantis auctoritate recuperant, non autem ex eo solum quod pœnitent, vt voluerunt Zenzelinus & Guilielmus, quos refert & sequitur Geminianus in cap. cum secūdum leges. de hæret lib. 6. in principio, nu. 5. vers. Quæro, an intelligantur confiscata.

Grauis tamen est difficultas, An hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus, siue denuntiatus, teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia, qua eo ipso quòd ille incidis in hæresim, amisit, offerre fisco, ita quod si non restituat, tandiu sit in peccato mortali, quandiu bona quæ possidet, fisco non restituit.

In hac quæstione pugnantes sunt insignium doctorum sententiæ: nam ante condemnationem & denuntiationem, obligari hæreticum ad restituenda omnia bona fisco, asseruerunt Panormitanus & Felinus in cap. 1. extra de constitu. idem Panormitanus in c. dilecti. de arbitris. Antonius Gomezius tomo 3. variar. resolut. c. 2. nu. 5. ver. Item adde. & vt cæteros omittam, tenaciter eandem sententiam multo argumentorum pondere nititur persuadere Alfonsus Castrus lib. 2. c. 10. de potestate legis pœnalis, & lib. 2. c. 6. de iusta hæreticorum punit. eandem profitentur plerique alij per hos relati.

Nō tenetur iuxta verioris opinionem.

Cæterum contraria sententia verior semper & benignior & tutior viris doctissimis visa est, dum asserunt, neminem obligatum esse ad pœnam in se ipsum exequendam, & nonnulli quoque in hac quæstione id in hæreticis verum esse nominatim tradunt. Contrarium ergo tuentur Conradus de contractibus quæst. 7. conclusione 2. Angelus Clauasius in summa verbo, pœna, § 3. Syluester in summa verbo, hæresis 1 q. 8. vers. Pro his tamen notandum. *idem verbo, assassinus. vterque Thomas 2. 2. quæst. 62. art. 3. Adrianus quodlibeto 6. art. 1. Franciscus Victoria in relectione de Iudic. Sotus. lib. 1. de iustitia & iure quæst. 6. art. 6. Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 157. & multis sequent. Gabriel lib. 4. sent. dist. 15 q. 4. & multi alij, quos refert Ferdinandus Vasquius lib. 1. de successionum progressu in præfatione, num. 98. vers.* Similimum est.

Neque ab hac sententia vlla pacto recedendum est. Primum, quia nemo cogendus est, vt se ipsum prodat in publicum, iuxta textum in cap. quis aliquando de panit. dist. 1. quòd si per aliquam legem, vt Alfonsus putat, ante accusationem & denuntiationem hæreticus fisc bona fisco restituere teneretur, iam

A *obligaretur ad se prodendum, & manifestandum, vix enim quisquam posset sua bona asserre fisco, præsertim si sit vel mediocriter diues. quis se ipsum simul infamet, & prodat: quod quàm sit durum, nemo non videt.*

Rursus, iniquum est, intolerabilem obligationem inducere, & ad id homines obligare, quod durissimū videatur posse adimplere. neque enim onera grauia & importabilia sunt imponenda, Matth. cap. 23. hoc autem apertissime sequeretur, si ad restitutionem huiusmodi occultas hæreticos obligaremus.

Præterea, vt optime scripsit Isidorus & refertur in c. erit autem. distinct. 4. leges quibus obligantur subditi ad parendum illis, possibiles esse debent, &

B *subditorum moribus congruentes: neminem autem futurum credo nisi Alfonsum, qui facile dicat, legē obligantem in foro conscientiæ ad pœnam omnium bonorum in se ipsum exequendā, possibilem esse, & subditorum moribus congruentem.*

Ad hæc, nusquam Alfonsi & aliorum contraria opinio est consuetudine recepta, neque (vt credo) quisquam theologus vnquam huiusmodi occultos hæreticos obligauit ad hanc restitutionem faciendam. & grauissimum plane est, & valde acerbum talem persuadere obligationem.

Postrema, rationi naturali aduersatur, vt idem sit actor & reus, & vt in se ipsum sententiam quis

C *dicat; quod fieret, si reus in conscientia obligaretur ad restituendum omnia bona sua fisco. plurima alia in hanc sententiam rationes afferri potuissent, quæ gratia breuitatis omitto.*

Argumenta vero quibus Alfonsus nititur persuadere sententiam suam, libenter dimisissem, nisi Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 9. nume. 157. & multis sequentibus abunde eis satisfecisset. Rursus, propterea libētius eo onere me libero, quoniam quid quid Alfonsus dicat, ab hac postrema sententia nullo pacto est recedendum.

Quando potissimum in eam habeat nostra sententia.

Et præfata sententia, quam sequimur, tunc potissimum

D *vera est, quādo hæreticus omnino occultus est, seu vere mentalis, qui sola cogitatione hæresim animo retinet, nec vllis signis exterioribus eam proferat huc enim pœnæ exteriores & leges contra hæreticos latę non comprehendunt in foro exteriori.*

Idem sentias in eo, qui hæresim per signa manifestauit, nemo tamen audiuit; hunc diximus occultum per accidens: quamuis enim talis sit excommunicatus, non tamen tenebitur in conscientia bona sua fisco restituere.

Hoc ipsum asserendum est de hæretico emendato, qui licet hæreses tenuerit, fraterne admonitus resipuit: hic enim ante condemnationem non obligatur

E *in conscientia ad restituēda bona quæ possidet, fisco: in his enim omnibus locū habēt superiores rationes.*

An in conscientia obligetur bona fisco restituere qui negat quod fatetur debuit.

Maior tamen dubitatio est: An hæreticus negās in iudicio veritatē, quam fateri debebat (quia verbi gratia, erat semiplena probatio cōtra ipsum) & propterea fuit à pœna liberatus, obligetur in conscientia ad soluendam pœnam absque iudicis sententia. nam patitur mea breuitas vt eam explicem: videndi autem rim Dominicus Sotus lib. 1. de iust. et iure q. 6. art. 6. & lib. 4. q. 6. art. 4. dixi copiosè apud Beatum Thomam 2. 2. q. 11. art. 3.

Sed

Sed accedamus iam ad quartam & vltimam conclusionem, circa quam occurrit grauissima cõtrouersia de occupandis apprehendendis, seu adiudicandis, vel applicandis bonis confiscatis hæreticorum. cuius rei cognitio cum non modo sciu iocunda sit, verum etiam vtilis & necessaria, ad dirimendas lites ex cõtrouersias sæpe incidentes, ideo breuiter & diuicide quantum in me fuerit, eam declarabo.

De confiscatione bonorum hæreticorum, quid ius ciuile disponat.

Ac primum quidem de iure ciuili de confiscatione bonorum hæreticorum in l. Manichæos. C. de hæreticis ita scriptum est: Quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur. *hactenus ibi. An autẽ hæc confiscatio de iure ciuili fieret ipso iure, an vero per sententiam, tradit Philippus Probus in e. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. in additionibus ad Ioannem Monachum.*

Cæterum in his bonis, quæ propter hæresim publicabantur, non succedebat fiscus, si filij ipsorum essent hæreticorum catholici extarent, vt in prædicta l. Manichæos. constitutum erat his verbis: Sed nec filios hæredes eis existere aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint. *hæc ibi. idem scriptũ est in l. cognouimus. C. de hæret. vbi amplius explicatur, quibus applicanda sint bona hæreticorum confiscata si filij catholici non adsint; nam liberis orthodoxis non exulcentibus, ad agnatos vel cognatos hæreticorum, orthodoxos tamen et catholicos, bona hæreticorum peruenire debere decernimus: quòd si nec agnatio nec cognatio recta inueniantur, tum res & bona confiscata a fisco principis secularis vindicãtur, seu applicantur.*

Paulo post in authent. vt eum. de appellat. cognos. §. Si quis de prædictis. *hæc succedẽdi ratio præscripta fuit, cum cõtingeret patres esse catholicos, filios autem hæreticos; quoniam catholicis parentibus nõ succedunt filij nec alij propinqui hæretici: nã Ecclesia ei succedit, si clericus sit: si vero laicus, succedit fiscus. hæc iuris dispositio breuiter refertur in authen.* Idem est de Neritorianis. *C. de hæret.*

Multis vero postea seculis Federicus Imperator ad annos Domini MCCXX lege lata, cuius initium est, Catharos. *de confiscatione bonorum hæreticorũ ita constituit.* Et omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuertantur; ita quòd filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. *hactenus ibi Hac lex inter litteras Apostolicas impressa est in fine huius operis, cuius etiam fragmentum refertur in authent. Gazaros. C. de hæret. Atque hæc de iure ciuili circa hæc bona statuta fuisse scimus.*

Crimen hæresis mere est ecclesiasticũ, ratione cuius etiã laici in dicibus ſecularibus ſubijciuntur.

Nunc quid à iure canonico & Papalibus constitutionibus sanctum sit, doceamus. Sed primum præfandum est, quòd cum hæresis crimen mere sit ecclesiasticum, c. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & ratione criminis ecclesiastici quilibet laici & seculares ecclesiasticorum iudicum legibus & iurisdictioni subijciantur. c. licet. de foro compet. vbi id notat glossa in verbo, Vacante Imperio. *& communiter doctores, & Oldradus consil. 86. incipien.* Quæritur an Ecclesia. *inde omnino consequitur, vt leges ecclesiasticæ circa hoc crimen. & circa ea, quæ ad eius punitionem spectant, disponentes, præualere debeant, & vbique seruari. Quare cum confiscatio bonorum vna sit ex pœnis aduersus hæreticos latis, illud profecto de ea tenendum erit, quod à legibus ecclesiasticis Papalibus fuerit constitutum, quibus obtemperandũ erit à quibuscunque cupidis ac re vera nolentibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ obedire.*

Leges Pontificiæ quid disponãt de bonis hæreticorum confiscatis.

De bonis ergo hæreticorum confiscatis, ac de eorũ diuisione, & applicatione per leges ecclesiasticas & constitutiones Papales diuersis temporibus, per diuersos summos Romanos Pontifices sequentia potissimum reperia constituta.

Innocentij III. cõstitutio anno 1199. siue 1200.

Primum dominus Innocentius Papa III. anno Domini MCXCIX. siue MCC. Pontificatus sui anno secundo, apud Lateranum octauo Kalend. Aprilis constituit, vt bona hæreticorum confiscarentur, sicut per leges ciuiles iam fuerat constitutum, et in terris Ecclesiæ applicarentur fisco Ecclesiæ, in terris vero Imperij fisca iudicis secularis; idque obseruari præcepit ctiam si hæretici filius haberent catholicas, qui non succederent in bonis paternis, quemadmodũ de iure ciuili succedebãt. sicut paulo antea demonstratum est. Atq; hoc constituit Innocentius in epistola quadam Decretali incipien. Vergentis in senium. *directa clero, cõsulibus, & populo Viterbien. et habetur in eius Regesto lib. 2. ex qua desumitur fragmentum relatum in e. Vergentis extra de hæret. quod Eymericus recitat in hac quæstione.*

Eadem bonorum confiscatio paucis postea annis, videlicet, anno Domini MCCXV. decreta fuit in cõcilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 3 & refertur in e. excommunicamus. et 1. §. Damnati vero. extra de hæret. constituta tantum differentia inter bona hæreticorum laicorum, & clericorum, de qua ibi scriptum est his verbis: Ita quòd bona huiusmodi dãnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si vero clerici, applicentur Ecclesijs, à quibus stipendia receperunt. *hæc ibi.*

Innocentij IIII. cõstitutio anno 1252.

Inde dominus Innocentius Papa IIII. anno Domini MCCLII. Pontificatus sui anno nono apud Perusium idibus Maij, per constitutionem, cuius initium est: Ad extirpanda. *bona hæreticorum confiscata in tres partes diuidenda iussit, & applicanda eo modo, quo ibidem continetur in hæc verba:* Teneatur insuper Potestas seu Rector omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: vna pars deueniat in cõmune ciuitatis vel loci: Secunda in fauorem & expedituonem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: Tertia ponatur in aliquo tuto loco, secũdum q̃ dictis diœcesano & Inquisitoribus videbitur reseruanda & expendẽda per cõsiliũ eorũdẽ in fauorẽ fidei, & ad hæreticos extirpandos, nõ obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito aut condendo. *hactenus ibi.*

Constitutio Alexandri IIII. anno 1259.

Postea vero Alexãder Papa IIII. qui Innocentio IIII. proxime successit in Põtificatu, anno Domini MCCLIX. Pontificatus sui anno quinto, secundo Kalend. Decemb. apud Anagniam per constitu-

tionem similiter incipiẽ. Ad extirpanda *similem fecit diuisionem bonorum confiscatorum propter hæresim, quæ cum Innocentiana constitutione & diuisione omnino conuenit.*

Alia Alexandri IIII. constitutio anno 1260.

Idem *Alexander* IIII. *anno Domini MCCLX. Pontificatus sui anno sexto, octauo Kalend. Octobris, Gemmę per extrauagantem incipien.* Discretioni vestrę. *concessit Inquisitoribus in Romana prouincia et administratione Beati Francisci, ut bona hæreticorũ, & aliorum de quibus ibi, venderent, & pretium ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruarent, in hęc verba:* Discretioni vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, vendendi ac distribuendi libere bona hæreticorum, eorumq; fautorum credentium, receptatorum, & defensorum publicata iam seu confiscata, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commisso vobis fidei negotio expedire videritis, ita quòd eorum pretiũ ad opus Romanæ Ecclesię conseruetur, necnon & contradictores super hoc per censuram ecclesiasticã, appellatione postposita compescendi, plenam & liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. *hęc ibi.*

Clementis IIII constitutio anno 1265

Ad hæc Clemens Papa IIII. qui proxime successit Alexãdro IIII. eandem illã trimembrẽ diuisionẽ fecit, anno Domini MCCLXV. apud Perusium Pontificatus sui anno primo, tertio nonas Nouembris per constitutionem incipien. Ad extirpanda. *in ea tamẽ cõstitutione explicatius bona hęc declarãtur, habet autẽ ita:* Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Consul, seu quiuis alius Rector, omnia bona hæreticorum, & receptatorum eorũ, quę per dictos officiales fuerunt occupata, seu inuenta, & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, lapides & tegulas domorũ & turrium, quę occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadem occasione confisca buntur, diuidere tali modo: Vna pars, &c.

Constitutio Bonifacij octaui anno 1295.

Iã Bonifacius Octauus ad annos Dñi MCCXCV. parũ plus, per cõstitutionem suã relatã in c. Cum secundum leges. *de hæret. li. 6. similiter declarauit atque constituit, vt bona hæreticorũ ipso iure essent cõfiscata: vetuit tamen ne apprehenderentur, seu occuparentur per dominos temporales, antequã per iudices legitimos ecclesiasticos super crimine hæresis esset pronuntiatũ, cuius constitutionis verba ita habẽt:* Bona hæreticorum, (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quàm prædicti delinquunt) ipso iure de Fratrũ nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papę prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, vel aliã personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. *hactenus ibi.*

Constitutio Benedicti xj. anno 1303.

Benedictus xj. extrauaganti quadam incipiente: Ex eo. *relatatis de hæret. inter communes, directa Inquisitoribus haretica pranitatis in Lombardia, anno Domini MCCCIII. sexto nonas Martij Pontificatus sui anno primo apud Lateranum, vt apparet ex originali, quod vidimus in inquisitione Bononien*

A *si, constituit, ne Episcopi poscerent partem partis de putatę officio Inquisitionis de bonis confiscatis, ne ve rationem exigerent ab Inquisitoribus, sed eã rederent Inquisitores camerę Apostolicę, aut alij prout in dicta extrauaganti continetur in hęc verba:* Rationem autem ijdem diœcesani prouentuum obuenientium ex Inquisitionis officio à vobis, non obstante aliqua cõstitutione, consuetudine, vel mandato contrarijs non exposcant: Sed eam Camerę nostrę vel alij, cui nos vel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddẽdam, reddatis: quæ generaliter obseruari iubemus. *hactenus ibi.*

B *Sed ex his verbis iudicio nostro non potest certo colligi, bona hæreticorum confiscata, applicata siue applicanda esse Camerę Apostolica, sed hoc solum, videlicet, Inquisitores non teneri ad reddendam rationem Ordinarijs siue Episcopis, qualiter scilicet expendant illam partem bonorum confiscatorũ, quæ sancto officio applicatur, sed solum eam rationẽ reddendam esse Camerę, siue Præfecto Camerę Apostolicæ, aut illi, cui id Romani Pontifices commiserint. quòd rationi est consentaneum: nam cum Inquisitor sit delegatus Papæ, & ob id in causa delegata Ordinario minime sit inferior, cap. sane lo 2. extra de offic. iud. deleg. non est æquum, eum obligari ad reddendam rationem diœcesano de ea parte bonorum confiscatorum, quę officio Inquisitionis applicatur.*

Inquisitores cui teneãtur reddere rationem.

C *Post Benedictum Vndecimum Clement V. circa annos Dñi MCCCVI. in concilio Viennensi (& refertur in Clemen. 2. de hæret.) vetuit ne bona Ecclesiarum ob delictũ Clericorũ confiscarentur in hac verba:* Nec scienter attentent Ecclesiarum bona ob clericorum delictum prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesię applicare. *hactenus ibi.*

Clemẽtis V. constitutio anno 1306.

Hæc sunt magis precipua et insignia decreta tam Pontificia siue ecclesiastica, quàm Imperatoria siue ciuilia, de bonis hæreticorum confiscatis. & eorũ diuisione & applicatione loquentia, ex quibus redditur difficilis hæc controuersia de diuidendis, seu applicandis bona hæreticorum confiscatis, aut confiscãdis; & cũ multorum insignium virorum ingenia in ea declaranda, elaborauerint, nondum tamen constitit, quid inuiolabiliter tenendum esse videatur.

D

Eymerici opinio.

Eymericus ergo, vt initio huius commentarij diximus, tum in hac, tum etiam in quæstione sequenti simpliciter affirmat, bona laicorum hæreticorum confiscata ad seculares principes & dominos temporales pertinere. ad quam sententiam stabiliendam vbique vtitur decisione cap. Vergentis. extra de hæret.

E

Rolandi à Valle opinio.

Rolandus à Valle in præcitato consilio 8. lib. 3. postquam commemoranit multorũ de hac re opinionem, ita sentire videtur: bona hæreticorum secularium confiscata ad dominum temporalem spectant, per textum in cap. Vergentis. & in cap. excommunicamus el 1. §. Damnati. extra de hæret. & in cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. nisi certę constitutiones Papales extarent in contrarium, per quas aliter disponeretur: nam tunc ita applicanda forent sicut per tales constitutiones cauetur. additque considerandum esse diligenter, an tales

constitu-

constitutiones sint certæ & legitimè publicatæ, et an restringantur ad aliqua loca particularia, vel extendantur ad quascunque prouincias: si enim hæc nō reperiantur in talibus constitutionibus, tunc bona laicorum hæreticorū cōfiscata, domini temporalis fisco sunt applicanda iuxta dispositionem iuris in dicto c. Vergentis. extra de hæret.

Illud item adiungit Rolandus, constitutiones has nunquam vsu fuisse receptas. & ob id nequaquam fore obseruandas. atque hoc in summa sentit Rolandus.

Burſati opinio.

Burſatus vero in prædicto consil. 43. nu. 43. vers. Quare cum ex supradictis. *hanc controuersiam ita cōcludit: vbi adsunt decreta in specie concessa alicui ciuitati circa dicta bona dispōētia, illa sunt omnino & inuiolabiliter obseruanda, omissa omni alia iuris et constitutionum dispositione: quòd si nulla talia decreta particularia reperiantur, tunc particularis loci consuetudo attendenda est, & iuxta eam bona confiscata sunt applicanda vel diuidenda. Si autem nulla vel priuata decreta, vel consuetudo extent, tunc in terris Ecclesiæ Romanæ subiectis, dimidia bonorum confiscatorum curiæ Romanæ, altera vero officio Inquisitionis applicanda est: in alijs autem terris imperij respectu Italiæ obseruanda est constitutio Innocentij IIII. Alexandri IIII. & Clementis IIII. de triplici bonorum diuisione, quam paulo antea tradidimus, quoniam illæ constitutiones ad terras Italiæ tantum fuerunt transmissæ: Sed in locis extra Italiam, in quibus nec decreta particularia, nec consuetudines locales habentur, ius commune est seruandum, sicut à Rolādo à Valle in dicto consil. 8. lib. 3. scriptum est. Et hæc est Burſati sententia.*

Ego vero, vt breuiter meam sententiam proferam, primum omnium libenter subscribo horum virorum doctorum opinioni, quatenus dicunt constitutionibus Papalibus esse deferendum, si tales tamen constitutiones certæ & legitimæ reperiantur. ceterū

Rolandi dictum expenditur.

non probo quod Rolandus à Valle in dicto consil. 8. lib. 3. nu. 34. ait, non esse faciendum fundamentum in dictis constitutionibus & extrauagantibus cum non appareant: nam præterquam quòd frequenter à doctoribus citantur in dicto c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. eas viderunt Reuerendissimi domini Cardinales Inquisitores generales in vniuersa repub. Christiana, vidimus & nos authenticas & originales plumbeas, eorumdemq; dominorum iussu in fine huius operis imprimendas curauimus: quamquam ergo non viderit Rolandus, non tamen decuit ita audacter eas in dubium reuocare. quare quantū ad hanc partem attinet, cessat nunc prorsus hæc controuersia de viribus seu valore & robore eorum: et qui modo de illis dubitaret, de qualibet etiam certa alia re imprudenter, ne dicam impudenter, dubitare posset.

Ad hæc minimè probat Rolandus has constitutiones vnquam fuisse vsu receptas, & qua facilitate leuiter id dixit, seu verius effutiuit, eadem facilitate refellitur. certe ego hoc scio iussisse Romanos Pontifices diligenter vt obseruarētur, & frequenter obseruatas fuisse credimus à catholicis populis à præsentia Papæ non longe distantibus.

Præterea non arbitror audiendum aut recipiendum id, quod in prædicto consil. 43. lib. 1. nu. 52. & seq. Burſatus affirmat, videlicet, prædictas Innocentij IIII. & Clementis IIII. constitutiones, in quibus de triplici illa bonorum diuisione agitur, locum tantum habere, aut obseruandas esse in Italia, eum ad Inquisitores Italiæ solum transmissa fuerint. hoc enim, si verū esset, facile possent infinita prope leges & canones restringi vel ad certas prouincias, vel ad certas diœceses, & priuatas ciuitates, cum sæpe legum & canonum conditores leges & constitutiones condentes vni vel præfidi, vel iudici, vel præfecto, vel primati, vel Patriarchæ, vel Episcopo, vel Collegio, vel vniuersitati rescribant, vt notissimū est legenti titulos, siue inscriptiones legum, præsertim Codicis, & canonum, præsertim in Decretalibus Romanorum Pontificum Epistolis.

Burſati dictum perpenditur.

Extrauagantes de hæreticis loquētes, an vbiq; seruari debeāt.

Nec obstat si dicatur illa in corpus iuris esse relata, ac propterea ad omnes extendi et applicari: secus autē de nostris extrauagantibus, quæ non sunt in corpore iuris clausæ, quoniā respōdetur nihil hoc impedire quo minus omnes obligent, cū nominatim & expressè constitutū sit, omnes constitutiones & extrauagantes contra hæreticā prauitatē editas, etiāsi in corpore iuris non contineantur, obseruādas esse, c. vlt. §. vlt. de hæret. lib. 6. Clem. 1. §. vlt. de hæret. ad quod est textus valde notandus in l. Ariani. §. cunctis quoque legibus. C. de hæret.

Iam si verum esset quod Burſatus scribit, facile multa Inquisitorum priuilegia fauore fidei concessa ruerent, aut in dubium reuocarentur, cum interdū Inquisitoribus ordinis Fratrum Prædicatorum, interdum Inquisitoribus ordinis Fratrum Minorū cōcedantur, qua profecto non respiciunt tantum Inquisitores eius ordinis, sed cum in fauorem fidei concedantur, omnibus penitus Inquisitoribus competūt, cuiuscunq; ordinis aut gradus existant. Quod rectè annotauit Nicolaus Eymericus supra parte 2. qui postquam retulisset varias illas litteras & extrauagantes Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, dixit, omnia & singula Apostolica priuilegia, quæ in prædictis litteris Apostolicis Inquisitoribus Aragoniæ conceduntur, haberi etiam et generaliter concedi per alias litteras omnibus & singulis quibuscunque Inquisitoribus.

Ad hæc, multa sunt capita & decreta in his extrauagantibus Innocentij IIII. & Clementis IIII. (vt de his nunc cum Burſato agam) quæ si quis dicat in Italia solum fore obseruanda, ridiculū procul dubio se præbebit, qualia illa sunt de capiendis et custodiendis hæreticis, aut deducendis, sicut Inquisitoribus visum fuerit: de puniendis eisdē relictis curiæ sæculari per sæculares magistratus, & alia similia, quæ quis audeat dicere extra Italiam non esse obseruāda, propterea quod solū ad Italiæ Inquisitores illæ extrauagantes fuerint destinatæ?

Cur Romani Pontifices multas extrauagantes direxerint Inquisitoribus Italiæ.

Propterea vero Romani tunc Pontifices ad Inquisitores Italiæ rescripta illa transmiserunt, quoniam eo tempore in Italia frequentes erant Inquisitores contra instantes hæreses Patarenorum Catharorum, Leonistarum, & aliorum hæreticorum, qui maximè Italiæ partes infestabant, sopitis iam & extinctis aliquantulum hæresibus Valden-

sium sive Pauperum de Lugduno, quas paulo ante sedes Apostolica per multorum insignium virorum, & præsertim Beati Dominici prædicationem in Gallia Narbonensi repressérat, vt constat ex his quę cum Eymerico diximus supra parte 2. quæst. 13. & alibi multis locis. quamobrem quę tunc ad eos Inquisitores referibentes statuebant, ab aliis quoque aliarum prouinciarum Inquisitoribus, si assuissent, obseruari volebant pij & prudentes Romani Pontifices: & ad Italię Inquisitores ideo tunc ea relata fuerunt, quia illi ea prauisione & constitutionibus maxime indigebant: quod si alibi eadem contingerent, idem ius ibi seruandum esset, vt in casu valde simili recte scripsit Accursius in authent. Cassa & irrita. in verbo, Per totam Italiam. *C. de sacrosan. Eccles.*

Quod per Pontificias extrauagantes sanctum est de bonis hęreticorum confiscatis, vbique seruandum est.

Quare vt ad institutum reuertar in locis etiam extra Italiam, in quibus per particularia seu priuata Pontificum decreta nihil constitutum extat de diuisione seu applicatione bonorum confiscatorũ, quod ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. & Clemente IIII. de triplici diuisione fuerat ordinatum, obseruandum crederem ec custodiendum tamquam legem vbique loquentem, & quoslibet, quibus competere potest obligantem.

Itaque omissa dispositione iuris antiqui in cap. Vergentis. extra de hæret. dominus temporalis si in fauorem sancti officij actu præstet ea, aut alia æquipollentia, aut maiora aut similia illis, quę per dictas constitutiones postulantur, tertiã bonorum confiscatorum partem habere poterit, aut etiam plus, si ita Papa concesserit, aut sciens permiserit.

Hinc consequitur recte in Hispania, bona damnatorum de hæresi applicari fisco regio, vt testatur Conarruuias lib. 2. variar. resolut. c. 9. num. 12. & iuste posse applicari affirmat auctor repertorij Inquisitorum, in verbo, Diuisio bonorum. *circa finem. quoniã Rex noster Catholicus nõ modo curã habet constituendi prętorium siue sapientissimum Senatum, qui in regia curia omnes causas totius Hispaniæ ad huius criminis punitionem pertinẽtes tractat, cui præest vnus ex magnis Hispaniæ præsulibus, verumetiã Inquisitoribus hæreticæ prauitatis. quos præsul ille auctoritate Pontificia constituit ac mittit per totam Hispaniam ad extirpandam hæreticę prauitatis labem, abunde subministrat expensas, & quęcunque necessaria, quę si cæteri domini temporales abunde & sufficienter Inquisitoribus & eorum ministris præstarent, iustum quidem esset, vt de bonis confiscatis participarent.*

Rex Catholicus in Hispania abũde prouidet Inquisitoribus.

Dominis temporalibus non præstãtes Inquisitoribus necessaria, an debeant partem capere de bonis cõfiscatis

Cum autem in multis locis domini tẽporales non præstẽt Inquisitoribus illas impensas, nec actu, subeant illa onera & labores, aut alia his similia, quę Innocentius IIII. & Alexander IIII. & Clemens IIII. præstari iusserunt, equidem non video quo iure, quave ratione aut causa possint habere tertiam illam bonorum confiscatorum partem, illis per eas constitutiones assignatam: neque enim ob aliam causam concessa eis fuisse videtur, nisi quia labores illos & onera subibant: quę cum hodie regulariter non præstent, postquam onus non sustinent, commodum reportare non debent. quod & ratio naturalis & æquitas postulat. c. qui sentit. de regul. iuris lib. 6. & ſt

A *eundam naturam. ff. de regul. iuris.*

Quia vero si domini temporales bona hæreticorum confiscata occuparent, facile posset contingere, vt ijdem non prouiderent abunde Inquisitoribus & eorum ministris in omnibus necessarijs ad promotionem sancti officij, vnde res fidei non mediocriter lędi possent, proinde illud sẽper verissimũ esse putauit, quod Lodouicus Bolognianus grauis iurisconsultus & multæ eruditionis cõsuluit, vt refert Tabiẽsis in summa, verbo, hæreticus. §. 6. videlicet, omnia bona confiscata applicari debere ad promotionem & vtilitatem sancti officij, sicut in Hispania data esse testatur Simancas de catho. instit. tit. 9. de bonis hæreticorum. num. 132. quamuis aliud scripserit Conarruuias lib. 2. variar. resolut. cap. 9. num. 12. vt paulo antea diximus. quod propterea omnino seruandum fore, quoniam hodie vt in Clemen. 1. de hæret. constitutum fuit, Inquisitores proprios habent carceres, familiam propriam, & proprios notarios & ministros, quibus maiori ex parte domini temporales nec alimenta, nec salarium præbere solent. immo vero quandoque rogati nolunt quidquam persoluere: quinimmo si Inquisitor dominũ sacularis satellites, aut apparitores aut milites interdum petat pro negotijs fidei exequendis, reis capiendis, aut deducendis, id ea gens non aliter exequi vult, nisi ab Inquisitore satisfactionem & pretium impensi seruitij accipiat.

B

C

Omnia bona cõfiscata applicari debẽt ad promotionẽ sancti officij.

Inquisitores nõ habent proprios carceres & ministros.

Consuetudo circa bona cõfiscata occupanda an seruari debeat.

Quòd si quis consuetudinem mihi obijciat circa huiusmodi bona occupanda siue apprehendenda, respondebo non facile putare me talem consuetudinem seruandam esse: nisi fuerit rationabilis & legitime præscripta, cap. fin. extra de consuet. & nisi fuerit conformis iuribus et Papalibus cõstitutionibus. quoniam sæpe domini temporales de facto ea faciunt atque inuadunt, quæ de iure licite facere nõ possunt, et contra imbelles Inquisitores non difficulter obiecerunt quod in suis dominijs ac terris cupiũt et de facto possunt. quare nisi cõsuetudo habuerit qualitates, quas proxime dixi, suspecta merito & illicita haberi poterit, nec erit seruanda.

D

Et quamquam sentiam omnia hæc bona confiscata assignanda esse sancta Inquisitionis officio, ex causa tamen quandoque aliter possunt expendi et applicari ad alios pios vsus, sicut ad impensas belli cõtra infideles, aut ad alias similes & reipublicæ Christianæ vtiles, quemadmodum tempore Catholicorum Regum Hispaniæ Ferdinãdi & Isabellæ magna pars bonorum ob hæresim confiscatorum applicata fuit bello, quod aduersus Sarracenos Granatenses gerebatur, vt testatur auctor Repertorij Inquisitorum in verbo, Diuisio bonorum. *Et hoc modo accipi*

E *posset extrauagans illa Alexãdri IIII. quæ incipit* Dilectionis vestrę. *cuius seriem paulo antea retulimus, per quam iubet Papa Inquisitoribus Romanæ prouinciæ & administrationis beati Francisci, vt bona hæreticorũ vendãt, & pretiũ conseruẽt ad opus seu fabricã Romanæ Ecclesię. cessante vero rursus ea causa, officio Inquisitionis sunt integre applicanda.*

Quid autem iudicem de opinione illorum, qui dicunt dimidiam partem bonorum confiscatorum attribuendam camerę Apostolicæ, & alteram dimidiam officio Inquisitionis, alibi explicaui. interim

videto

videto Tabienſem in ſumma, verbo, hæreticus. §. 6. Campegium apud Zanchinum c. 26. & Burſatum in dicto conſil. 43. nu. 45. verſ. Et quod hodie.

Ad Papam ſpectat diſponere de bonis hæreticorum etiã laicorum confiſcatis.

Neq. bis quæ hactenus diximus, obſtat ſi dicatur, non ſpectare ad Romanum Pontificem in terris ſibi temporaliter non ſubiectis, diſponere de rebus aut bonis hæreticorum laicorum, ſed id totum ad dominos temporales pertinere; quoniam reſpondetur hoc falſum eſſe, ne dicam impium & blaſphemum; nam vt ſupra dicebamus, iudicare de hæreticis & pertinentibus ad eos, ad Eccleſiam ſpectat, cum ſit hæreſis crimen mere eccleſiaſticum; quòd autem bona eorum publicentur, inter pœnas hæreticorum numeratur: de hoc ergo ſtandum eſt Pontificum & Eccleſiæ legibus.

Rurſus occupatio bonorum acceſſorium eſt ad ſententiam damnationis hæreticorum, quod eſt principale, vt ſcribit Geminianus in c. cum ſecundũ leges. de hæret. lib. 6. acceſſorium autem iuxta naturã principalis indicatur, c. acceſſorium. de regul. iuris lib. 6. cum itaque hoc crimen ſit mere eccleſiaſticum, c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. vbi prohibetur iudicibus ſæcularibus, ne de eo quoquo modo cognoſcant, inde fit, vt nec de bonis hæreticorũ cognoſcere debeant, aut illa occupare poſſint, ſed id totum ad iudicium Eccleſiæ ſpectat. nec quicquã amplius de illis diſponere poterit, quàm per Eccleſiam eis fuerit conceſſum.

Ad hæc ex ſerie Pontificiarum conſtitutionum, quas ſupra retulimus, ſatis conſtat Romanos Pontifices de bonis hæreticorum ſemper libere diſpoſuiſſe, quod vtique non feciſſent, niſi talem haberent poteſtatem.

Papa laicos quoslibet & principes peccãtes punire poteſt, & dignitatibus priuare.

Præterea Romanus Pontifex ratione latiſſimæ ſuæ iuriſdictionis et poteſtatis, non ſolum poteſt coercere quoſlibet laicos inferioris ordinis peccantes, ſed etiam Principes, quos poteſt dignitatibus ſuis priuare, cap. ad abolendam. §. Statuimus. extra de hæret. tradit gloſſa & doctores in dicto c. Vergentis. de hæret. inde videmus ac ſcimus Papam priuare Reges ſuis regnis cap. alius. 15. q. 6. & docet copioſe Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 2. c. 114. poteris ergo eorum bona confiſcare, et cui voluerit applicare.

Applicatio bonorũ confiſcatorũ fieri debet Eccleſiæ cui facta fuit iniuriis.

Quòd vero hæc applicatio bonorum confiſcatorum Eccleſia fieri debeat, & potiſſimum ei tribunali & officio, quod in hæreticos animaduerſit, ratio. ni eſt valde conſentaneum. cum enim hæretici Eccleſiam offendant, & eam inſigni afficiant iniuria, eidẽ læſa principaliter ſatisfaciendum eſt, vt notat Felynus in c. Vergentis. extra de hæret. pro quo facit illud Iacobi Butrigarij pronunciatum in l. quicunque. C. de hæret. dicens, quòd vbicunque delictum eſt eccleſiaſticum, & bona ſunt publicanda, ea debent applicari Eccleſiæ.

Rurſus non obſtat dicere, quòd ſi hæc bonorum applicatio deberet fieri Eccleſiæ, ſine ſancto officio Inquiſitionis, facile poſſet contingere, quòd vbi eſſet multitudo hæreticorum, illis damnatis paulatim omnia bona deuenirent ad ſanctum officium, & ita domini temporales grauiter laderentur, quoniam reſpondeo immo hinc oriri debere effectum contrariũ, nam facile hoc non timebunt domini temporales,

A ſi fluduerint ac operam dederint ne hæretici in ſuis terris libere agant, quos ſi extirpauerint, longe erunt ab hoc timore; ſiu autem ſecure agere permiſerint, indigni ſunt, vt bona eorum confiſcata ad eos deuoluantur.

Poſtremo illud adiungam, quod à me aliquando queſitum ſcio, an domini ſæculares poſſint condere ſtatuta, quibus caueant, qualiter diuidenda vel applicanda ſint bona hæreticorum confiſcata. & breuiter reſpondeo talia ſtatuta facta abſq; Romani Pontificis conceſſione inualida eſſe, & penitus viribus carere, tamquã diſponentia de re non ſpectãte ad dominos tẽporales, ſed potius ad Eccleſiam, vt conſtat ex ſuperioribus. Quare ſi diſponerent verbi gratia, ne Inquiſitores bona confiſcata, aut aliquam eorum partẽ habeãt, aut vt nullo pacto de ijs ſeſe intromittant, præterquam quòd ita diſponentes inualide conſtituunt, velut impeditores ſancti officij puniri poſſent, argumento textus in c. ſtatutum el 1. cum ibi notatis per gloſſam & Doctores de hæret. lib. 6. Quòd ſi conſtituerent, vt vel omnia officio Inquiſitionis tribuerentur, vel aliter ſeruatis Papalibus conſtitutionibus expenderentur, tunc alia ſtatuta quia ſancto officio fauerent, aut conformia forent iuri Pontificio, recipi poſſent.

Ao valeatſtatutum dominis temporalis diſponentia de bonis hæreticorum confiſcatis.

Caueant tamen Inquiſitores, nedũ partes ſuas in hac cauſa tueri cupiunt, odium dominorum temporalium in ſe concitent, abſq; quorũ benenolentia, & fauore vix quandoq; munus ſuum exercere poſſunt: quare cum de his magna fuerit controuerſia, recte facient ſi ſupremum inquiſitionis prætorium conſuluerint; rectius vero facturos exiſtimo principes & dominos ſæculares, ſi Inquiſitorum partes fouerint, eiſque detulerint: niſi enim cauſa fidei in tuto ſit, & hæreſes extirpentur, regna & dominia nequeunt diutius in pace conſiſtere, nec conſeruari, vt copioſe demonſtraui lib. 2. de cauſis vnde hæreſes oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.

Ex omnibus ergo ſupradictis apparet, quid de bonis confiſcatis hæreticorum laicorum cenſendum, ac diſponendum videatur. Ceterum, quia cum de lucro captando agatur, ſcio futuros eſſe multos, quibus noſtra hæc placita diſplicebunt, præſertim cum homines facilius ſequantur eorum doctorum opiniones & ſententias, quæ ſuis votis & deſideriis fauent, quamuis ſint contra veritatem, aut contra vtilitatem, bonorem, & incrementum ſacroſancti officij Inquiſitionis, propterea cuperem omnino, vt ſanctiſſimus dominus Papa, lege lata, ſanciret ac conſtitueret, quid omnino ſeruandum foret circa confiſcatorum bonorum propter hæreſim applicationem aut diuiſionem, ſingulatim declarando omnem caſum, qui incidere poſſet, et exprimendo, onera dominorum temporalium, ſi aliquam partem de bonis confiſcatis habere vellent, vt ita tandem omnes controuerſiæ componerentur, lites ceſſarent, & iuriſperitorum reſponſa tacerent, quorum ſortaſſis nonnulli humano affectu ducti, illis ſæpe à quibus temporale aliquod commodum vel acceperunt, vel accipere ſperant.

bona damnatorum de hæreſi non pertinent ad Epiſcopos in locis vbi nõ ſunt Apoſtolici Inquiſitores.

Poſtremo ex prædictis videtur inferendum, in eis locis, in quibus non ſunt adhuc Apoſtolici Inquiſitores conſtituti, bona damnatorum de hæreſi

applicanda esse fisco Episcopi diœcesani, qui causam fidei tractans hæreticos punit, non obstãte quòd Episcopus debeat suis stipendijs & impensis in hæreticos animadvertere, per extravagan. Ex eo. tit. de hæret. inter communes. Episcopus enim seu Prælatus diœcesanus fiscum habere dicitur, vt notat glossa in c. quia diversitatem extra de consuetudine præben. vbi id notãt Antonius de Butrio nu. vlt. circa finem: & Ioannes de Imola num. 12. vers. & nota bene ex glossa. & alij quos refert Covarruvias lib. 2. variar. resolut. c. 9. nu. xj. vers. septimum, aduertendum est. Cæterum hæc bona in vsus pios per Episcopũ conuertenda essent nisi dicas ad fiscum Romanæ Ecclesiæ pertinere, vt alibi indicauimus.

A

QVAESTIO CX.

An bona hæreticorum impœnitentium vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & ab Inquisitore, &c.

Entesima decima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hæreticorum impœnitentiũ, seu relapsorum, relictorum brachio sæculari, debeant eorum dominis condemnare, vel ipso facto, quo vt tales relinquuntur, sint de iure eorum dominis confiscata?

Hodie secus est per nouam iuram.

Respondemus, quòd confiscatio bonorum hæreticorum laicorum, vt dictum est supra quæstio. proxi. & patet c. Vergentis. extra de hæret. nõ est fienda per iudices ecclesiasticos, sed per Potestates & Principes tẽporales, licet possint cogi per ecclesiasticos iudices per censurã ecclesiasticam, vt eã exequantur: quæ quidẽ fienda est per eosdẽ, cũ aliqui hæretici iudicantur vt relapsi, & traduntur curiæ sæculari, vt patet in c. Vergentis. extra de hæret. & c. Super quibusdam. de verb. signif.

Et quia hæc quæstio indirecte pertinet ad Inquisitores, sed directe ad dominos tẽporales, ideo dimittatur.

COMMENT. CLIX.

IN hac quæstione Eymericus in sua opinione persistit, videlicet bona hæreticorum laicorum confiscanda esse per potestates & principes sæculares, & eisdem etiam applicanda; de quo articulo quid mihi sentiendum videatur, abunde explicui super proxima præcedenti quæstione.

Illud hoc loco admonebo, quod recte Eymericus obseruat, ex c. Vergentis. extra de hæret. nempe principes sæculares eogi posse per censuram ecclesiasticam, vt bonorum confiscationem exequantur. Equidem raro huic censuræ locum esse putarem, si bona confiscata essent applicanda dominis temporalibus; cum fponte cupiditate habendi ad illa apprehendenda eos excitandos credam. Verũ si cum officio inquisitionis sunt applicanda. forte contingat hæredes, aut amicos, aut consanguineos eorum, quorum bona fuerunt confiscata, ea bona velle restituere, cogendi sunt ad ea exhibenda per censuram ecclesiasticam, & si opus fuerit, vi compelli debent, etiam si opus fuerit, inuocato auxilio sæculari, argumento huius textus.

Qui detinẽt bona cõfiscata, ad ea exhibẽda & ecclesiastica cẽsura & vi cõpelli possunt.

QVAESTIO CXI.

An propter hæresim maritorum: dotes vxorum sint confiscandæ.

Entesima vndecima quæstio est: Vtrũ Episcopus & Inquisitor propter hæresim maritorũ, dotes vxorum catholicarum debeant confiscare?

Respondemus, vt dictũ est supra quæst. proxima, q̃ non interest Episcoporum, nec Inquisitorum, dominis temporalibus bona hæreticorũ confiscare, sed ipso iure sunt confiscata.

An autem propter hæresim maritorum dotes vxorum catholicarum sint confiscatę, dicendum est, vt in c. Decreuit, de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Decreuit felicis recordationis Innocẽtius Papa quartus, quòd propter hæresim maritorũ vxorum catholicorum dotes non debeant cõfiscari. Quod intelligendum fore cẽsemus, nisi forte mulieres ipsæ cũ viris matrimonia cõtraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

Relat. supra pag. 109.

COMMENT. CLX.

POtissima huius quæstionis conclusio est, Dotes vxorum ob hæresim maritorum non confiscari, nisi quando cum hæreticis sciunter contrahunt matrimonium.

De hac materia differunt Zanebinus tract. de hæret. c. 25. nu. 4. Locatus in opere iudiciali verbo, pœna. nu. 9. vers. septimo vxores Carrerius tract. de hæret. nu. 141. vers. qui filij etiam. & nu. 169. vers. an autem liceat vxori. & seq. Palacius Rubius super lege Taurina 78. nu. 1. idem in tract. de regno Navarræ par. 5. §. 5. vbi copiosè explicat quando delictum mariti vxori nocet. Simancas de catho instit. tit. 9. nu. 66. & sequen. Ioannes Rojas singulari 215. incipien. Vxor hæretica.

Cur vxor ouipra hæretico perdat dotẽ.

Ratio vero huius conclusionis est, quoniã mulier scienter contrahens cum viro hæretico, errori eius cõsentire videtur, & hæretica putatur; vnde consequitur vt & dotem & dotis priuilegia amittat, de quibus in l. 1. ff. soluto mat. & in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habeantur. authent. item priuilegium. C. de hæret. Archidiaconus in cap. 14. quæst. 1. Baldus in Rub. de priuil. dot. late Balbus tract. de dote par. 15. membro 3. differentia 21. Ioannes Rojas dicto singul. 215. glossa, Archidiaconus & Doctores communiter in c. decreuit. de hæret. lib. 6. Repertorium Inquisitorũ verbo, mulieres. §. vlt. idem copiosius verbo, dotes.

Nubens hæretico ignoranter non amittit dotẽ.

In hac tractatione sequentia sunt potissimum obseruanda. Primum, si vxor à principio nescierit, virum cui nubebat, hæreticum esse, etiãsi postea sciat, non admittit dotem: quoniam initium respicitur. ita glossa in dicto c. decreuit. de hæret. lib. 6. verbo, tũc. quam communiter practicati sequuntur: ignorare autem præsumitur nisi probetur scire. l. ucrius. ff. de probatio.

Sed

Sed mihi hoc amplius obseruandum videtur, si à principio ignorãs contraxit, quamuis postea maritũ hæreticum fuisse intelligat, dotem nõ amittet, nisi & ipsa peccato eius deinceps cõsentiat: nam tunc dotẽ amittet, quoniam pari videntur à principio vel ex post facto delicto consentire: vbiq; enim peccatũ adest, & eadem pœna ratio, quare idem ius statuetur. l. illud. ff. ad legem Aquiliam.

An vxor amittat dotem si nõ reuelet maritum hæreticum.

Plus tamen dubitationis habet: An si vxor mariti tum hæreticum nouit postquam eum eo contraxit, dotem amittat, si non reuelet iudicibus fidei; & quã tenent hæreticos indistincte esse reuelandos, fortassic dicerent in pœnam omissæ reuelationis priuilegiũ recuperanda dotis amitti. sed verius est non amittere. Primum, quia ex omissa reuelatione non contrahitur hæresis, sed hæresis suspicio: pœna autẽ amittendę dotis non videtur infligi ob solam quamcunque hęresis suspicionem, sed ob hæresim formalem: & hoc est benignius: & ita accipio textum in dicto c. decreuit. de hæret. lib. 6. punietur ergo mitiori pœna extra ordinem: interdum vero excusari poterit ob causas, quas retuli supra parte 2. super q. 53. § ac non videtur.

Hue spectant quæ tradit Matthæus de Afflictis in constit. regni Sicilię lib. 2. Rubrica 8. de vxoribus fori iudic. quẽ sequitur Gigas tract. de crimine lęsæ maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas incurrunt filij. q. 19. nu. 2. quod si nõ denũtias maritũ suum rebellẽ Regi, excusatur propter arctissimam coniunctionem, quæ est inter virum & vxorem.

Vxor recepta ãs maritũ hæreticũ qualiter punia tur.

Num autem si vxor catholica receptet maritum hęreticum incidat in pœnas receptatorum, quæritũ est: & Albericus tract. de statutis par. 4. q. 7. non teneri pœna receptatorũ asserit, & ita quandoque iudicatum cõmemorat, per textũ in l. 1. C. de repud. ibi: non mutet vxoris affectionem: quia potius id amore viri et affectu maritali, quàm affectu criminis facere videtur. & hãc sententiã sequitur Gigas tract. de crimine lęsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 20. nu. 2. neque ab hac sententia puto recedendum, vt dixi supra parte 2. super q. 56. §. seu aliàs fauorem. cum sequen.

Vxor à fisco dotem recuperat.

Sed in viam reuertor, cum vxor dotem non amittat ob hęresim mariti (quod iustum est & rationi cõsonum, quia delicta suos debẽt tenere auctores. l. sanctimus. C. de pœnis.) si bona mariti à fisco sint occupata, mulier dotẽ suam ab eo repetere poterit. l. 1. cum ibi notatis. C. de repud. tradit Baptista à sãcto Blasio in tract. de priuil. dotalibus. in priuilegio 146. sequitur Cãpegius tract. de dote 3. par. q. 23. & Hieronymus Gigas tract. de crimine lęsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 18. nu. 6.

Qualiter intelligatur restituendam esse dotem.

Cum vero dicimus, dotem esse catholicę vxori à fisco restituendam, eam intelligimus, quam vere maritus hæreticus ab vxore habuit, non illã quam in dotalibus instrumentis maritus se habuisse confitetur. l. 1. C. de dote cau. nõ numerata. l. si quis post hac. C. de bonis proscripe. glossa & Doctores cõmuniter in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habeantur.

Non ergo sufficit vxori ad repetendam dotem à fisco, producere dotale instrumentum, nisi amplius per testes, vel fidem tabellionis, vel aliter numerationem dotis viro factam legitime probauerit, vt efficaciter docuit Gabriel Quemada in cõpendio quæstionum de bonis confiscatis. q. 4. quod apertissime probat textus in dicta l. si quis posthac. C. de bonis. proscripto. ibi: Dos etiam, noo quę aliquoties inter dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quã se corporaliter tradidisse docuerit, repræsentetur. *hęc ibi.*

Qualia bona cũ dote vxor recuperet mariti damno.

Ad hæc restituenda sunt vxori bona parapherna, & alia eiusdem propria quocunque titulo quæsita: item ea, quę ab innoxio adhuc viro titulo donationis ante nuptias accepit, aut alijs quibusdam modis, quos explicat textus in dicta l si quis posthac. C. de bonis proscripto. in hęc verba: Ea etiam quę ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit, vel durante matrimonio largitione vir ad eam ante proscriptionẽ peruenerint, apud eam firmiter permaneant. *hactenus ibi. Huc spectat textus in l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. & in l. 2. C. ne vxor pro marito.*

His verbis comprehendas arrhas, & alia munuscula, quę ab sponso data sunt sponsæ osculis interuenientibus, cum primũ copularentur: hęc enim non confiscantur, quia pudicitię præmio cedunt. hęc ergo à fisco repetenda erunt.

Quæ accepit vxor a cõsanguineis mariti hæretici oõ perdit ob illius hæresim

Neque propter hæresim mariti perdit vxor, quæ dono accepit à consanguineis eiusdem mariti, ni si nominatim ab eo, qui donauit vxori, dictum sit vt marito acquirãtur, vt optime scripsit Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxo. §. 45. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. nu. 76. quod & mihi magnopere probatur: quia hoc casu contemplatione vxoris, non intuitu viri facta videntur huiusmodi donationes. quod tunc maxime verum erit, cum res dono datę eius sunt natura, vt potius vxori, quàm viro competant.

Acquisitum constãte matrimonio, an fisco adiudicetur, vel q'd vxori detur.

Illa mihi postrema difficultas hic est diluenda, An id quod matrimonio constante acquisitum est, debeat fisco adiudicari, cum maritus committit crimẽ hęresis; an vero & sua lucri pars vnà cum dote vxori sit restituenda: & omissis multis, verior sententia & mitior est (à qua non recederem si iudex in tali casu futurus essem) suam partem lucri cum dote vxori restituendam esse. Primum hoc benignitas suadet & æquitas. deinde nõ est rationi consonũ, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictum fisco cedant. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. Postremo hoc communi voto recipiunt viri insignes. Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxo. Gabriel Quemada in compendio quæstionum de bonis & confiscatis. q. 6. quos sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 71. cætera huc spectantia ab alijs sint petenda: nobis magis necessaria & frequentiora retulisse sit satis.

QVAESTIO CXII.

De confiscatione bonorum clericorum hæreticorum.

CEntesima duodecima quæstio est: Vtrum bona hæreticorum clericorum impœnitentium, vel relapsorum, sint ipso facto, cum tales relinquantur

quuntur brachio sæculari, Ecclesijs vnde illa habuerunt, seu Episcopo confiscata. A

Respondemus, q̄ bona laicorum confiscantur dominis tēporalibus, & si sunt domini tēporales prelati, eis applicātur: si sæculares, sæcularibus dominis confiscantur, non per Ecclesiā, sed per curiam sæcularem, vt in c. Vergentis. de heret.

Bona vero clericorum applicantur Ecclesijs, à quibus stipendia habuerunt, vt patet in c. Excommunicamus itaque, in prin. vbi dicitur sic: Dānati vero præsentibus sęcularibus potestatibus, aut eorū balliuis relinquātur animaduersione debita puniēdi, clericis prius à suis ordinibus degradatis: ita q̄ bona huiusmodi damnatorū, si laici fuerint, confiscentur: si vero clerici, applicentur ecclesijs, à quibus stipendia receperunt. B

Relat. supra pag. 101.

Est tamen considerandum, q̄ de huiusmodi materia habetur in c. Nolētes. de hæret. in Clem. vbi dicitur de Inquisitoribus sic: Nec scienter attentēt, ecclesiarum bona ob clericorū delictū, prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ applicare. Quòd si secus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiæ eos subiacere decernimus ipso facto.

Supra pag. 113.

COMMENT. CLXI.

EX tota serie huius quæstionis non obscure colliguntur tria axiomata. C

Sūma totius quæstionis.

Primum est. Bona laicorū hęreticorum applicantur dominis tēporalibus, siue tales domini sint sęculares, siue sint prælati, quos contingat habere iurisdictionem temporalem.

Alterum est. Bona hæreticorum clericorū applicantur ecclesiis, à quibus habuerunt stipendia.

Postremum est. Bona Ecclesiarū, quę à clericis hęreticis possidentur, ob delicta clericorū nō esse applicanda etiam fisco Ecclesiæ.

De prima assertione nihil nunc est à nobis dicendum, cum in pręcedentibus satis abunde docuerimus, Eymericum vetera iura secutum vbique sentire, bona laicorum hæreticorum et confiscari per principes laicos & occupari, cum tamen hodie res aliter habeat. D

Alterum ergo axioma nunc est in primis declarandum, in quo Eymericus apertissime sentire videtur, bona clerici hęretici, quæ ex Ecclesia vel respectu eius acquisiuit, confiscari non posse, nec à quoquā iudice occupari; sed illi Ecclesiæ, cuius contemplatione ea habuit, esse applicanda.

Bona clericorum hæreticorū cui applicanda.

Hęc vero Eymerici sententia aperto iure nititur. in cap. Excommunicamus 1. §. 1. de hæret. quo textu vtitur hic auctor. tenet glossa ibidem verbo, stipendia. Collectarius & alij. Anchar anus in cap. cum secundum leges. de hęret. lib. 6. & Conradus Brunus lib. 5. de hęreticis cap. 6. Felynus in c. Vergentis. de hæret. Cardinalis in clemen. 2. de hæret. q. 6. versi. Inquisitoribus. Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. § bona clericorum. Bernardinus Diaz in pract. crim. can. cap. 106. & alij quos prudens omitto. E

Quò autem plenius & apertius hęc percipiātur, obseruandum hoc mihi in primis videtur, à clericis tria potissimum genera bonorū posse possideri. Quædam, quæ sunt ipsius Ecclesię, vt possessiones, domus, prædia, & similia, super quibus sæpe clerici habent fundatos fructus & redditus, quos percipiunt, & de quibus aluntur. & in his nulla dubitatio est, quòd confiscari nequeant propter ipsorū delicta, sed Ecclesijs ipsis quarum erant, penitus relinquuntur: ac de his bonis videtur loqui textus in clement. nolentes. de hęret. quo vtitur in hac quæstione Eymericus in tertio axiomate, quia delictum ministrorum non debet Ecclesiæ præiudicare: neque æquū est vt eius bona minuantur propter eorum facinora, vt ait Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. § an bona. idē Simācas de catho. instit. tit. 9. num. 88. & copiose Sotus lib. 10. de iust. & iure. q. 4. art. 3.

Tria bonorū genera possidentur à clericis.

A

Bona Ecclesię ab hæreticis possessa nō confiscantur.

B

Alia sunt bona, quę ipsi clerici possident & percipiunt ex bonis & beneficijs Ecclesię, vt sunt fructus & redditus ecclesiasticorū beneficiorum: & in his cōsistit tota difficultas, an propter hęresim ipsorum confiscari queant. quia tamen in hac re obscurissime loquuntur nostri, rursus distinguere oportet, an clerici possideāt beneficia curā animarū habentia, quales sunt Episcopi, & alij rectores inferiores; an vero simpliciter sint beneficiati.

Bona clericorum ex fructibus beneficiorum, an possint confiscari.

Si curam animarum habeant, cum non omnes fructus perceptos faciant suos, consequitur vt confiscari nequeant, sed vel ad Ecclesiā illam, à qua eos perceperunt, vel ad cameram Apostolicam spectabunt. nam cum huiusmodi fructus ratione administrationis, & curę animarum sint in vsus pauperum & in cultum diuinum, & in necessitates ministrorū eius Ecclesię cui seruiunt expendendi, nullum super his dominium habent, vt tradit beatus Thomas 2. 2. q. 185. art. 7. & late Sotus lib. 10. de iustitia & iure. q. 4. art. 3. quos sequitur Couarruuias in c. cum in officijs. de testa. C

Dixi, cum non omnes fructus perceptos faciant suos: *quoniam in illa fructuum portione, quæ per canones Episcopis, & alijs animarum rectoribus est deputata ad suam & suorum sustentationem. c. de redditibus. 12. q. 2. cum verum dominium videantur habere, vt videntur indicare Thomas & Sotus proxime citatis locis, videtur fieri posse confiscatio, vt latius ex sequentibus apparebit; quoniam de hac portione idem videtur indicandum, quod de fructibus perceptis à simpliciter beneficiatis mox dicemus.* D

Quòd si clerici, qui fructus & redditus ecclesiasticorum beneficiorum percipiunt, simpliciter beneficiati sint: tunc si verum dominium eorum nanciscantur, vt vult Ioannes Maior lib. 4. senten. dist. 24. q. 20. & Gabriel distinct. 15. q. 8. & Syluester in sum. verbo, clericus 4. & Corneus consil. 314. lib. 3. & Couarruuias in dicto c. cum in officijs. de testa. Lodouicus Bologninus in additione ad consilium Ioannis de Anania 87. incipien. Circa dubium. *& Sotus lib. 10. de iust. & iure. quæst. 4. art. 3. & alij, sane si quid ex his acquirant clerici, & labantur in hęresim, poterunt non ecclesiis à quibus stipendia habuerunt, sed sacro inquisitionis officio per Inquisitores confiscari, & applicari. ita Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 90. vbi adducit in hanc sententiam multos ex auctoribus præcitatis.*

Bona clericorum hæreticorū ex fructibus beneficiorum percepta possunt cōfiscari quādoque.

E

Idem

Idem iudicium est in bonis acquisitis ex quotidianis distributionibus ecclesiasticis beneficij, si earum verum dominium acquisitum censeri debet habenti beneficium, & eas percipienti: quod videtur posse colligi non obscure ex textu in c. vnico. de cleri. non residen. lib. 6. vbi Dominicus. sequitur Barbatia in c fi. de peculio cleri. Decius cõsi. 280. Parisius cõsi. 33. incipien. in Ecclesia. volu. 4. Sotus lib. 10. de iust. & iure q. 4. art. 3. concl. 3. Conarrunias in dicto c. cum in officijs. de testamen. nu. 4. constat enim has distributiones à canonibus Ecclesia ministris concedi ob illud ministerium, quod altari, aut diuino cultui impendunt.

Clerici si de bonis acquisitis ex fructibus beneficiorũ testantur, an ideo ea confiscari possint.

Quemadmodum ergo in his bonis clericorum acquisitis ex redditibus, fructibus, & quotidianis distributionibus, si verum eorum dominium habent, succederent illi, quos ipsi haeredes sibi legitime instituissent, aut in sisdem intestati decedentes de recepta prouincię consuetudine successores haberent, parentes, fratres, ceterosque cognatos, (talem enim consuetudinem valere multi viri doctissimi testãtur, quos refert Conarrunias in dicto cap. cum in officijs. de testamen. nume. 9.) eodem modo si committant crimen hęresis, videtur illis posse succedere officium Inquisitionis, cui Inquisitores huiusmodi bona confiscabunt.

Verum, quoniam nondum mihi constat, an plene sit derogatũ vbique dispositioni textus in dicto cap. excommunicamus 1. §. 1. quo vtitur in hac quaestione author, quo cauetur vt bona clericorum damnatorũ de hęresi applicetur Ecclesijs, à quibus stipendia habuerunt; ideo non auderem facile in cõtrarium proferre sententiam: sed crederem in hoc standum esse prouinciarum consuetudini, aut in nostro casu consulendum supremum Senatum sanctę & vniuersalis Inquisitionis Romanę.

An clericis redeuntibus, pecuniariæ pœnitentiæ, impoui possunt.

Ex prędictis tamen hoc consequi videtur, vt clericis redeuntibus, quamus non habeant patrimonium, dummodo habeant fructus beneficiorum, possint imponi pœnitentiæ pecuniariæ, si in fructibus beneficiorum habeant dominium, quamus Repertorium Inquisitorum verbo, clericus. §. an clericis. contrarium velit. & dixi plenius supra in hac 3. parte super q. 103. §. de clericis.

bona clericorũ hęreticorum propria cõfiscari possunt

Postremo, quadam sunt clericorum bona, quæ nõ habuerunt ab Ecclesia prędictis modis, sed à parentibus, amicis, consanguineis, vel etiam ex propria industria comparauerunt, vt ex aliquo honesto exercitio, seu officio, vt verbi gratia, ingenuas artes profitendo: & in his minor est dubitatio; constat enim ob hęresim eorum confiscari posse. Oldradus consil. 17. incipiente: Thema tale est. *Paulus Castrensis consil. 154. Guiliermus Benedictus in repetitio. cap. Raymutius. de testam. verbo, & vxorem. num. 240. Conarrunias lib. 2. varia. resolutio. cap. 9. nu. 12. Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. & alij quos refert & sequitur Simancas de catbol. institut. titu. 9. num. 92. nemo enim dubitat, eos in his verũ dominium habere, sunt namque eorum propria bona, vt ait B. Thomas 2. 2. q. 185. artic. 7.*

bona feudalia clericorũ hęreticorum nõ cõfiscant

Quod si clericus bona feudalia habeat, ea non confiscantur, sed ad directos dominos reuertuntur, si-

A *cut alibi plenius scripsimus. & tradunt Hostiensis in cap. excommunicamus. de hæreti. §. moneantur. & Speculator titu. de feudis. versic. quadragesimo quæritur. num. 62. disputat late Albericus in libro de statutis 2. parte quæst. 17. & Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsę maiestatis lib. 2. titu. de pœnis committentium crimen læsę maiestatis, quæst. 5. vbi aduersas de hac quæstione opiniones eleganter conciliat.*

An fiscus succedat iu feudum dãnati quoad vsum fructum, dãnato viuẽte.

Mihi quandoque non displicebat sententia eorum qui dicunt, quòd quamuis bona feudalia non transeant in fiscum per generalem bonorum confiscationem. sed quòd reuertantur, vel ad dominos proprios

B *bonorum feudalium, vel trãsferãtur in eos, qui iure feudi successuri forent; tamen viuente ipso condemnato, qui feudum tenebat, fiscus succederet in feudum quoad vsumfructum; eo vero mortuo in feudo succedent qui iure succedere possunt. Aud. de Isernia in cap. 1. §. præterea. titu. quę sit prima causa beneficij amittendi. & §. denique. eodem titu. quem refert & sequitur Gigas tracta. de crimine læsę maiestatis lib. 2. titu. de pœnis comm. crimi. læsę maiestatis q. 5. nume. 4. & 7. & hoc intelligo in feudis possessis tam à laicis, quàm à clericis damnatis de hæresi. Sed in contrarium facit, quia cum hoc casu feudum aperiri dicatur, pleno iure videtur ad priorem sen di*

C *rectum dominum pertinere.*

Idẽ locũ habet in bonis restitutioni subiectis & vinculatis.

Idipsum quod de bonis feudalibus proxime dixi, locum habere existimo in bonis restitutioni subiectis: ea enim non publicantur ob hæresim possidentium, sed ei restituenda sunt, cui post aliquod tempus relinquenda, seu restituenda erant. Gabriel Quemada in compendio quæstionum de bonis confiscatis quæst. 17. & Simancas de catbol. institutio. titu. 9. num. 93.

Num autem viuente damnato in his etiam bonis fiscus habeat vsumfructum, disputat practato loco Quemada: & Alexander consil. 23. incipiente: Opportune consideratis. *vbi concludit statim substitutum admitti, non expectata morte naturali eius qui damnatus fuit de hæresi. vide l. Statius Plorus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci. vbi Doctores hoc communiter adnotare solent. sed de his omnibus plenissime disseruit Ludouicus Molina in reconsultus Hispanus libro 4. cap. 12. de Hispanorum primogenijs.*

De bonis emphyteoticarijs quid sit sentiendũ.

De bonis emphyteoticarijs quid sit sentiendũ tradit Bernardinus Diaz in pract. crim cano. cap. 106. & copiose Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsę maiestatis libro 2. titu. de pœnis committentium crimen læsę maiestatis, quæst. 6. copiose Oldradus consil. 17. incipiente: Thema tale est, *Zabarella in Clement. 2. de hæret. §. Inquisitoribus. quæst. 7. Ancharanus in cap cum secundum leges. de hæretic. libro 6. Ioannes Andreas in additio. ad Speculat. titu. de feudis. Alexander in l. si finita. ff. de damno infecto. & alij multis locis, quibus adde Gabrielem à Quemada in compendio quæstionum in materia fiscali, q. 11. & 12.*

De iure patronatus ecclsiastico similiter quæsitum est, an bonis hæretici publicatis ad fiscum pertineat. de quo articulo vide Ioannem de Imola in Clemen. pastoralis. de sentent. & re iudic. Zabarellam

in Cle-

in Clemen.2. de iurepatronat.§.1. q.8. Archidiaconum in cap.filijs. 16. quæſt.7. & alios multis locis, quibus adde Simancam de catho.inſtitut.titu.9. num.93. & ſequen. & Lambertinum tract.de iurepatronatus lib.3.quæſt.8. principali, vbi per multos articulos rem hanc proſequitur.

DE POENIS HAERETICORum, credentium, receptatorũ, fautorum, & defenſorum.

QVAESTIO CXIII.

De priuatione dignitatum, honorũ, beneficiorũ eccleſiaſticorum, & publicorum officiorũ, quę propter hęreſim infligitur.

Enteſima tertiadecima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius Vicario poſsit priuare, ſeu priuatos nũtiare hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ac illorum filios & nepotes, dignitatibus, perſonatibus, & omnibus honoribus & beneficijs eccleſiaſticis, & officijs publicis qui buſcunque?

Relat. ſupra pag.108.

Reſpõdemus quòd ſic, iuxta cap. Vt commiſſi. §. priuandi. de hęret. lib.6. vbi ſic dicitur: Priuandi præterea, vel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis eccleſiaſticis de diœceſanorum, vel eis abſentibus vicariorum ſuorum conſilio & officiis publicis, ac honoribus quibuſcunque, eoſdem hæreticos, credentes, receptatores, & defenſores ipſorum, eorumque filios & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem diœceſani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficiis & huiuſmodi requiren dis niſi forte conſtaret legitime, quòd ijdem ſcienter huiuſmodi perſonis, eadem beneficia contuliſſent: tunc enim eos in his requirendos nõ eſſe cenſemus, ſed potius à ſuo iudice puniendos.

Dignitatib. & officijs publicis &c priuati ſunt hęretici.

Eadem verba habentur in litteris Apoſtolicis, Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præcunctis. §. Priuandi præterea.

Supra pag. 129.

Conſiderandum vero, quòd hęc intelliguntur de prędictis, ſi impęnitentes extiterint, non autẽ ſi pœnitentes, vt patet cap. Statutum felicis. de hæret. lib.6. & patebit ſtatim. quæſt.115.

COMMENT. CLXII.

ABſoluta vna pœna, quę ob crimen hęreſis infligitur, videlicet confiſcatio bonorum; nunc alteram aggreditur, quę eſt priuatio dignitatum, officiorum publicorum, & eccleſiaſticorum beneficiorum, quam incurrunt non modo hęretici, ſed etiam filij eorum.

A *Ex hac autem quæſtione tres potiſſimum colliguntur aſſertiones.*

Quæſtionis ſumma.

Prima eſt: Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius Vicario priuare debet, ſeu priuatos denuntiare beneficijs eccleſiaſticis & dignitatibus hęreticos & eorũ fautores, defenſores, receptatores & eorum filios. item beneficijs publicis.

Altera eſt: Tunc vero ad hanc pœnam infligendam, ſeu potius declarandam non vocantur Epiſcopi, quando ipſi malo animo talibus beneficia eccleſiaſtica contulerunt; nam Epiſcopi ob id delictum puniendi ſunt à ſuis iudicibus.

Tertia & vltima aſſertio eſt: Hæc pœna priuationis non habet locũ in pœnitentibus & conuerſis.

B *Circa primam aſſertionem notandum eſt id quod breuiter docuimus ſupra in hac 3. parte commentario 8. num. 3, 4. §. idcirco nos. videlicet, quòd cum hęretici, fautores, & ceteri huiuſmodi priuandi ſunt beneficijs eccleſiaſticis, conſilium Epiſcopi requirere debet Inquiſitor, quamuis non teneatur expectare conſenſum, vt videtur poſſe deduci ex textu in cap. vt commiſſi. de hæreti. libro 6. at ſecus eſt cum priuãdi ſunt officijs ſæcularibus; quia tunc ſolus Inquiſitor id facere poteſt. ita gloſſa in dicto cap. vt cõmiſſi. de hæret. lib.6. in verbo, honoribus. rationem diuerſitatis pulchre oſtendit prædicta gloſſa in dicto c.*

Cũ Inquiſitor priuat beneficijs eccleſiaſticis, Epiſcopi cõſilium requirit.

C *vt commiſſi. verbo, honoribus, adde Lambertinum de iure patronatus lib.2. par. prima. art.6. nona quæſtionis principalis.*

Quamquam autem hæc ſummo iure vera ſint, poſſintque abſque vllo vel inuidia vel Epiſcopi prædicio exerceri ab Inquiſitoribus; tamen tamen eſt & decentius, vt etiam in priuatione ſæcularium officiorũ & dignitatum Epiſcopi conſenſus adhibeatur, iuxta ea quæ tradidimus ſupra in hac 3. parte ſuper q. 48. & ſeries contextus in dicto c. vt commiſſi. ſatis indicare videtur in priuatione vtrorumque Epiſcopi cõſenſum eſſe adhibendum: & hæc ſententia ſecurior eſt, quam etiam non obſcure ſequi videtur hoc loco Eymericus, vt conſtat ex initio quæſtionis, & ex modo quo eam proponit.

Idem faciat cũ priuat beneficijs ſæcularibus.

D *Et quamuis verum ſit ex diſpoſitione cap. vt cõmiſſi. de hæret. lib.6. ſolum Inquiſitorẽ poſſe priuare hęreticos officijs publicis ſine ſæcularibus, at hodie per clemen. 1. de hęret. §. propter quod. dicendum videtur id per ſe ſolum non poſſe facere, & huius ſententia eſſe videntur Ioãnes And. Geminianus & Franchus in prędict. cap. vt commiſſi. dum aiunt de hac re hodie dicendum eſſe iuxta notata in Clement. 1. de hæret. quaſi velint nunc non poſſe ſolum Inquiſitorẽ priuare officijs ſæcularibus per illa verba dicti Clement.* Aut ad ſententiã procedere contra eos Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, &c. non valebit *quod ipſum annotat Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſitorũ verbo, Inquiſitor. §. 19.*

E *Illa vero eſt huius loci non poſtponenda difficultas, An hęretici, & credentes, fautores, defenſores, & receptatores ſint ſuis beneficijs ipſo iure priuati, an potius debeant priuari per ſententiam. in hac controuerſia tota obſcuricas conſiſtit in illis verbis textus in dicto c. vt commiſſi. videlicet.* Priuandi præterea, vel priuatos nuntiandi.

Hęretici an ipſo iure ſint ſuis beneficijs priuati.

Ac pri-

Ac primum quidem ipso iure priuati videntur A *hæretici, & credentes, suis beneficijs (nam de alijs mox dicemus) c. quo iure. distinct. 8. vbi id adnotant glossa, Geminianus, & Prapositus. & Ioannes Andreas & alij in dicto cap. vt commissi. de hær. lib. 6. vbi prædicta verba*, priuandi vel priuatos denuntiandi, *expositiue accipienda admonet, idest, priuatos denuntiandi. adduntque in sententijs hac etiam ratione loquendi vti oportere Inquisitores. eandem opinionem profitentur Abbas in cap. inter dilectos. & Felynus in cap. 2. de rescript. & alij quos refert Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 106. Ad hæc sicuti ipso iure sunt infames, excommunicati, &c. perinde ipso quoque iure videri possunt suis beneficijs priuati.*

Alfonsi Castri opinio.

Sed Alfonsus Castrus lib. 2. cap. 9. de iusta hæret. punitio. putat hæreticos ipso iure non incurrere priuationē officij aut beneficij suscepti, sed solum postquam ad illam priuationem fuerint à iudice condemnati. Alfonsum sequitur etiam Simancas de cathol. institut. titu. 46. num. 72. addens in hanc sententiam rationes multas. Primum, quia semper sententia saltem declaratoria necessaria est: tum quia frustra requirēdi essent Episcopi ad beneficiorum priuationē, si clerici ipso iure priuati forent, & sententia iudicū necessaria non esset.

Hæretici ipso iure sunt priuati suis beneficijs.

Mihi tamen paulo diligentius rem contemplanti, C *veterum sententia verior videtur, videlicet, hæreticos ipso iure priuatos esse beneficijs ecclesiasticis à die commissi criminis, & illam dictionem, vel, posita in dicto c. vt commissi. de hæret. lib. 6. ibi*, priuandi, vel priuatos denuntiandi, *expositiue omnino accipiendam esse, pro, idest, vt optime voluit ibidē Ioannes And. & alij, quos paulo antea citaui.*

Quòd si nolis expositiue accipere, sed ita, vt dicto, priuandi, *referatur ad hæreticarum fautores, receptatores, & defensores: dicto vero*, priuatos denuntiandi, *ad ipsas hæreticos, vt exponis Canarruias lib. 2. varia. resolut. cap. 8. nu. 4. adhuc apertissime consequitur, hæreticas ipso iure suis beneficijs esse priuatos.*

Pij V. Pont. Max. constituerio de beneficijs hæreticorū vacantibus.

Postremo, quidquid sit de iure vetere, iure tamen nouo nullo pacto negare possumus, quin hæretici sint ipso iure à die commissi criminis suis beneficijs priuati: nam Pius V. Pont. Max. rescripta quodā incipiente: Cum ex Apostolatus. *quod est impressum inter litteras Apostolicas in fine huius operis, vniuersa beneficia, cuiuscunque generis fuerint, & vbicunque vacantia, propter hæresis crimen à quocunque commissum, ordinationi & dispensationi sedis Apostolicæ reseruauit: Nam dum ait, vacantia beneficia ob hæresis crimen sedis Apostolicæ ordinationi reseruari, apertissime supponit, ipso iure ob crimen hæresis commissum vacare, & ob id hæreticos ipso etiam iure illis priuari.*

Huc quoque accedit id decretum, cuius meminit Locatus in fine operis iudicialis impres. Romæ anno MDLXX. pag. 475. quo cautum asseritur, quòd cum hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis, si ea resignentur, nullum ius acquiritur resignarijs; quia videlicet, hæretici omne suum ius amittunt: ideoque sunt sedis Apostolicæ ordinationi reseruata.

Itaque cum in sententijs, illi qui reuertuntur ab hæresi, declarentur hæretici fuisse, & incidisse in omnes pœnas à iure in hæreticos statutas, vt communis nunc obseruat fori tribunalis vsus, vt videri etiam potest apud Locatum in fine operis iudicialis impres. Romæ anno MDLXX. pag. 499. & alibi docuimus; efficitur plane, hæreticos saltem iure nouo ob prædictam dispositionem à die commissi criminis suis beneficijs esse priuatos. neque ab hac sententia putarem vllo pacto fore recedendum, quam oportuit recentiores animaduertisse.

Non obstant rationes in contrarium allatæ: nam primum hæretici non priuantur per sententiam Episcopi aut Inquisitoris suis beneficijs, sed solum priuati declarantur. Præterea, ideo consensus Episcopi requiritur: quoniam declarare aliquem hæreticum fuisse. & in pœnas à iure statutas incidisse, magnum quiddam est; & ob id oportet Episcopi requirere cōsensum, vt alibi plene diximus. B

Hæreticorū fautores, &c. non sunt beneficijs priuati, sed priuandi.

De hæreticarum vero receptatoribus, defensoribus, & fautoribus minor est difficultas: cōstat enim eos non esse ipso iure priuatos beneficijs obtentis, sed per sententiam fore priuandos. cap. Excommunicamus 1. §. credentes. de hæreti. ibi; Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. *tradit Conarruuias lib. 2. varia. resolutio. cap. 8. nu. 4. & alij quos in re aperta omitto.*

Pœna Episcopi conferentis hæreticis beneficia

Secunda vero assertio magnam habet aquitatem, vt Episcopus conferens scienter hæreticis, aut hæreticorum fautoribus & similibus beneficium; priuilegium suum, de quo hic agitur, iuste amittat: quia (vt optime scripsit ibi glossa) vnde venit pœna, non datur præmium.

Episcopus præterea scienter conferens hæreticis ecclesiastica beneficia, sicut fautor hæreticorum puniri debet, vt docent Archidiacous, Ioannes Andreas, Geminianus & alij in dicto cap. vt commissi. de hæreti. lib. 6. quos sequitur Cæsar Lambertinus lib. 2. de iure patronatus, parte 1. art. 6. nona quæstionis principalis. D

Collatio beneficij facta hæretico est nulla.

Ad hæc, collatio beneficij facta hæretico, fautori & similibus, ipso iure est nulla. ita Lambertinus præcitato loco, vbi adducit alios in hanc sententiam. vnde consequitur, vt omnes fructus inde percepti restitui debeant tamquam inique & iniuste accepti; nullum enim habet ius legitimum ad fructus percipiendos. Alfonsus Castrus libro 2. de iusta hæret. punit. cap. 9.

Præsentans hæreticū ad beneficium, fautor hæreticorum est.

Nec modo Episcopus conferens scienter hæreticis beneficia, fautor est hæreticorum, sed etiam illi, qui scienter præsentant aliquem. quem sciunt esse hæreticum, vt optime scripsit Lambertinus, loco proxime citato. de ceteris fautoribus dixi plene supra parte 2. super q. 53. E

Quis puniat Episcopū cōferentem hæreticis beneficia.

Quis autem sit legitimus iudex Episcopi conferentis hæreticis ecclesiastica beneficia, quæsitum est: & Archidiaconus in dicto cap. vt commissi. à Metropolitano in concilio existente puniendum arbitratur, idē Ioannes And. & alij.

Sed Dominicus & Franchus ita putant: si actus collationis scienter factus per Episcopum non facit eum haberi pro hæretico, sed aliter delinquere, tunc punietur per Metropolitanum. cap. vt litigantes. de offic.

offic. ord. quòd ſi actus collationis ſcienter factus per Epiſcopum, facit eum haberi pro hæretico; tunc quo ad cognitionem dicitur ſuus index Metropolitanus in ſynodo exiſtens, ſed quo ad punitionem eſt Papa, ſecundum gloſſam in cap. Inquiſitores. de hæretic. lib. 6.

Nos vero quamquam non ignoremus poſſe quandoque contingere, vt Epiſcopus non habeatur pro hæretico conferendo beneficia alicui hæretico, cum poſſit contingere, vt conferat beneficia cõſanguineis vel amicis, non tamquam hæreticis, ſed tamquam conſanguineis, vel amicis; quia tamen ex hoc actu vehementem contrahit hæreſis ſuſpicionem, cum oporteat eos, hæreticos extirpare, non fouere, aut beneficijs ditare, cuius eſſe credimus in hac cauſa, vt ſuus index legitimus ſit Romanus Pontifex, iuxta cap. Inquiſitores. de hæret. lib. 6. itaque in hoc caſu vel Inquiſitores, vel coepiſcopi, vel Metropolitanus, rem ſummo Pontifici denuntiabunt, vt is quid facto opus ſit, ſtatuat, iuxta diſpoſitionem dicti cap. Inquiſitores. & hoc pnto eſſe congruentius Epiſcopali dignitati, & negotio, de quo agitur.

Hodie contra Epiſcopos & alios quoslibet prælatos hæreticos vel de hæreſi diffamatos, aut ſuſpectos Reuerendiſſimi domini Cardinales Inquiſitores generales in vniuerſa republica Chriſtiana, procedere poſſunt per extrauagãtem Pij Papæ IIII. incipien. Romanus Pontifex. *quę in fine huius operis eſt impreſſa inter litteras Apoſtolicas.*

Iam tandem circa tertiam Eymerici aſſertionem nam modica occurrit difficultas, dum ait, prædictam pœnam priuationis beneficiorum non habere locum in pœnitentibus & conuerſis: quę aſſertio, ſi de filijs hæreticorum conuerſarum accipiatur, nullam videtur habere difficultatem, vt ſuper quæſt. 115. dicemus; ſi autem intelligatur de hæreticis ipſis, anceps mihi videtur controuerſia: nam quamuis non eſſent ipſo iure ſuis beneficijs priuati, contra quàm paulo ante docuerimus, omnino tamen videntur priuandi: nam vt cetera omittam, in cõcilio Eliberino cap. 51. ita ſcriptum eſt: Ex omni hæreſi qui ad nos fidelis venent, minime eſt ad clerum promouendus, vel ii qui ſunt in præteritum ordinati, ſine dubio deponentur. *hęc ibi. confert textus in cap. 1. de hæreti. lib. 6.*

Cum vero dicitur ſimpliciter, deponentur, *in perpetuum ſignificatur fieri depoſitio. gloſſa notabilis in cap. primo. 50. diſtinct. vbi notat Dominicus ſta dit Bernardinus Diaz in præct. crim. cano. cap. 127. in principio.*

Huc ſpectãt multa, quę commemorat Conradus Brunus lib. 3. de hæretic. cap. 7. hęc eadem ſecutus Iacobus Simancas de cathol. inſtitutio. titu. 47. nume. 76. dixit, clericos ad Eccleſiam redeuntes poſt alias pœnitentias deponendos eſſe, ſaltem degradatione verbali, qua ſuſpenduntur ab exercitio ſuorum ordinum.

Archidiaconus in cap. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. quem ſequitur ibidem Ioannes Andr. dicit, quòd ſi clericus ſit paratus corrigi, & redire ad vnitatem Eccleſiæ, deponi non debet, ſeu dignitatibus ſuis priuari. cap. nunc autem. in gloſ. ſed videtur. in fine 21. diſtinct.

Sed Dominicus, quem videtur ſequi Philippus Frãchus in dicto c. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. circa finem, dicebat, quòd tunc clericus rediens ad fidem recuperat beneficia, quando redit ante ſententiam; quòd ſi poſt ſententiam conuertatur, non recuperat niſi ex diſpenſatione, vt notatur in cap. diligentia. de electio. tenet gloſ. 23. q. 7. in ſumma.

Nos vero in hac re, omiſſis tam obſcuris & incertis ſententijs, ſubſequentia conſideranda putamus. multum refert intelligere cuius conditionis ſit clericus, qui ab hæreſi reuertitur, ad hoc vt ſua beneficia, & priſtinas dignitates, quibus ipſo iure ob hæreſim priuatus fuit, obtineat, ſeu vt apertius loquar, ad ea reſtituatur: aut enim Epiſcopus eſt, ſeu prælatus alius; aut rector inferior, qui curam animarum gerit; aut alijs aliàs præeſt, quales ſunt Abbates, & Monaſcherum prælati: aut denique ſunt ſimpliciter beneficiati, vel religioſi priuati nullam habentes adminiſtrationem.

De Epiſcopis ſeu prælatis alijs maioribus nullum noſtrum conſilium eſt, quia cum horum cauſa in materia fidei non cognoſcantur per priuatos Inquiſitores, ſed per ſummum Romanum Pontificem. cap. Inquiſitores. de hæretic. libro 6. Pontifex viderit, an & quando expediat tales ad ſuas priſtinas reſtituere dignitates.

Si ſint inferiores rectores animarum, & religionum præfecti, videndum eſt, an ſubditos corruperint, vel contra peccatum eorum occultum fuerit, ipſique ſeipſos deculerint: nam ſi ſubditos ſibi infecerint, quamuis humiliter conuertantur, nullo modo videntur reſtituendi ad ſuas priſtinas dignitates & beneficia; ſin autẽ nulli nocuerint, & ſe ipſos detulerint, mitius eſt cum illis agendum: verum cum his quid agere oporteat, non facile deliberent priuati Inquiſitores, ſed ſupremum Senatum conſulant. hoc enim tutius eſt & conuenientius.

Iam ſi ſimpliciter fuerint religioſi, aut clerici, & ſponte reuerſi fuerint, mitiſſime tractari debent, & facilius poſſunt ad ſua reſtitui beneficia, ſed ad tempus, ſi Epiſcopo & Inquiſitori videatur. ſuſpẽdi poſſunt ab ordinum exercitio. Zãchinus tract. de hæret. cap. 16. num. 9. circa finem.

Quòd ſi poſt deprehenſionem tardius & poſt multas admoniciones reuertãtur, ad officia & beneficia, non tam facile debent reſtitui: immo verbaliter degradati in Monaſterium conijcientur ad agendam cõ dignam pœnitentiam. nec facile debent habilitari in poſterum ad aliqua beneficia obtinenda.

Reſtituere autem clericos, qui fuerunt hæretici, ad beneficia, quæ antequã eſſent hæretici poſſidebant ad ſolum Papam ſpectat, cum conſtet ex ſuperioribus beneficia ob hæreſim ipſa iure vacare, & diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ reſeruari.

Beneficia vero eorum, qui tantum fuerunt de hæreſi ſuſpecti vel diffamati ipſo iure non vacant, cęterum cauſa pro qualitate criminum illis quandoque per ſententiam priuari poſſunt, vt ex ſupradictis conſtat.

Num autem diſpẽſari poſſit, aut debeat cum illis, qui dum hæreſim commiſerunt in minoribus ordinibus erant conſtituti, vt ad alios qui ſuperſunt, promoueantur, breuiter eſt hoc loco indicandum.

Dominici & aliorum opinio.

Cõſideranda in priuandis clericis ſuis beneficijs.

Quid de Epiſcopis.

Quid in rectoribus animarum.

Quid in ſimpliciter bonę fidei.

An hæretici fiant irregulares, & pœnitentia promoueri poſſint.

Hæretici redeuntes an ſint beneficijs priuãdi.

Archidiaconi opinio.

Ac

Ac primum quidem hoc constituendum est, quòd quisquis est, vel fuit hæreticus, irregularis est, etiamsi conuersus & admissus ad gremium Ecclesiæ pœnitentiam peregerit. Specular. tit. de dispensatione. § iuxta. & videtur probare textus in cap. conuenientibus. 1. q. 7. & in cap. inter sollicitudines. extra de purga. cano.

Præterea is qui reuertitur ab hæresi post peractã pœnitentiam dispensari potest post aliquod tempus vt in susceptis ordinibus administret, sed non vt ad superiores ascendat. quòd si nullum ordinem habeat, viterius ordinari non debet, nec ad primam quidem tonsuram, cap. saluberrimum. 1. quæst. 7. tenent beatus Antoninus tract. de censuris, cap. 100. Syluester in summa, verbo, irregularitas. q. 5. & Maiolus lib. 5. de irregularitate, cap. 46. quo loco addit hæc omnia locum habere in fautoribus, defensoribus, auxiliatoribus, & ceteris huiusmodi, de quibus alibi copiosè diximus.

De schismaticis quid sentiam, iam explicui supra parte 2. super q. 48. de schismaticis. §. cognitu dignum est. & seq.

Quamquam autẽ hæc ita se habeant, si tamen vrgens necessitas aut euidens Ecclesiæ vtilitas id exposcat, non modo in susceptis ordinibus administrãdis poterunt tolerari omnes supradicti, sed etiam ad vlteriores, & ad sacerdotia seu beneficia ecclesiastica promoueri, cap. conuenientibus. 1. q. 7. & docet late Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap. 7.

Postremo quis cum supradictis dispensare possit, quæsitum est, & Maiolus lib. 5. cap. 46. de irregularit. & Syluester in summa, verbo irregularitas. q. 5. rectè sentiunt, dum aiunt solum Romanum Pontificem super hac irregularitate dispensare. eiusdem sententia non obscure esse videtur Eymericus infra q. 126. & Zanchinus tract. de hæreti. cap. 38. neque ab his vllo pacto dissentio, neque aliud omino dicendum, aut faciendum censeo. iure ergo ordinario nec Episcopus, nec Inquisitor possunt super hac irregularitate dispensare.

Num autem ex priuilegio Clementis VII. incipien. Cum sicut. *relatum inter litteras Apostolicas in fine huius operis, Inquisitores hæreticæ prauitatis dispensare possint super hac irregularitate, dixi infra super dicta quæst. 126.*

QVAESTIO CXIIII.

De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticorum.

Entesima quartadecima quæstio est: Vtrum ipse Episcopus & Inquisitorem hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores, ipsoeumque filij vsque ad secundam generationem, omni beneficio ecclesiastico & officiis publicis sint priuandi, siue ipso iure sint priuati?

Respondemus, quòd sunt priuati vsque ad secundam generationem, vt patet in cap. Quicunque. §. hæretici. de hæretic. lib. 6. vbi sic dicitur.

A Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Relat. supra pag. 104.

Eadem verba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iiij. Nouerit. §. hæretici.

COMMENT. CLXIII.

B *Quamuis Eymericus generalem proponat quæstionem de priuatione hæreticorum, fautorũ, & ceterorum, eorumque filiorum ab omni officio & beneficio: nihilominus ex responsione intelligimus de priuatione filiorum solum agere: nam de hæreticis & fautoribus, ac ceteris quid sentias superiori quæstione egit.*

Filij hæreticorum, fautorum, & aliorum similiũ inhabiles ad beneficia.

In hac breui quæstiuncula vnum ponit axioma, videlicet, Filios hæreticorum, credentium, fautorũ, & aliorum huiusmodi inhabiles fieri ad obtinẽda officia qualibet publica, & ecclesiastica beneficia vsque ad secundam generationem. hoc enim mihi significare videntur illa verba: Respõdemus quòd sunt priuati, ideſt, *sunt inhabiles effecti. & hoc crederem esse Eymerici institutum, vt cãstat ex serie textus quem citat.*

Cur filij inhabilitentur ob parẽtum peccata.

C *Ac primum multis rationibus iustissime inductũ videri potest, vt filij hæreticorum, fautorum & ceterorum similium etiam catholici à publicis officijs & ecclesiasticis beneficijs arceantur. Primum, quia infames sunt, cum paterna infamia eos afficiat: Deinde quoniam in odium paterni sceleris visum est non modo animaduertere in ipsos scelleratos, sed etiam in progeniem damnatorum. cap. vergẽtis. de hæret. Denique, vt parentes à tanto crimine patrando arceantur, in filios eorum leges quandoque sæuiunt: sæpe enim contingit vt parentes magis filiorũ pœna quam propria terreantur ob vehementissimum amoris affectum, quem erga filios gerunt. l. sti quidem. ff. de eo quod mes. caus. omitto hic multa consulto, quæ fusius traduntur à nostris, dum disputant an iustum sit filios ob parentum delicta puniri, de quo videto prę ceteris Alfonsum Castrum lib. 2. cap. 10. de iusta hæret. punitio.*

An filij illegitimi inhabilitentur ob patris delictum.

Sed in primis illud est quærendum cum agitur de affligendis & inhabilitandis filijs ob delicta paterna, de quibus filijs intelligatur, an de legitimis tantum, an vero etiam de ceteris ex quocunque susceptis amplexu.

Varia filiorũ genera.

Sunt enim filiorum genera plura; quidã enim sunt legitimi alij naturales tantum, alij spurij, alij adulterini seu incestuosi, seu sacrilegi, de quibus extat elegãs liber multa eruditione refertus Illustrissimi Cardinalis Paleoti viri integerrimi doctissimi, & vitæ sanctitate clari, nobisque multis nominibus colendi, cui titulus factus est, De nothis & spurijs. *In quo plenissime tradita sunt quæcunque ad materiam horum filiorum spectant.*

Earundẽ meminit Accursius. §. 1. verbo, naturales. instit. de adoptio. glos. in c. liberi. 32. q. 4. Hostien. in sum. tit. qui filij sint legitimi. §. 1. Cassaneus ad consuetudines Ducatus Burgundiæ in rubrica, Des successions des bastards. *nu. 3. vers. & aduerte et alij.*

In hac

filij illegiti mi inhabiles

In hac quæstione, vt vno verbo dicam, nulla fere lis est: conueniunt enim interpretes, filios quocunque modo illegitimos, pœnis in hæreticorum filios latis plecti. ita Petrus de Anchorano Archidiaconus, & Ioannes And. in cap. statutum. el segundo. de hæret. lib. 6. quos sequuntur ibidem Franchus, & alij communiter. Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 13. & alij.

Horum plane sententia vera est. nam si illegitimi non punirentur ob delictum parentum, melior esset illegitimorum, quàm legitimorum conditio; & maius priuilegiũ haberet luxuria, quàm castitas, quod est absurdum.

An filij ante delictũ procreati inhabilitentur.

Illud prætera quæsitum est, Nũquid hæc pœna inhabilitationis ad officia & beneficia ob crimẽ paternum, eos solum filios afficiat, qui post patris delictum procreati seu geniti sunt; an vero eos etiam omnes complectatur, qui quocunque tempore geniti nati que sunt, etiam ante quam parentes delictum committerent.

Qui dixerint filios ante delictũ natos non inhabilitari.

Et filios antea genitos & natos, quàm parẽtes delictum læsæ maiestatis cõmitterent, non comprehendi his pœnis voluerunt Calderinus consi. 3. tit. de hæret. Cynus in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliã maiestat. Præpositus in c. quo iure. dist. 8. & pauci quidam alij, quos refert & sequitur Simãcas de catho. instit. titu. 29 nume. 23. & seq. vbi hanc sententiam multis adstruere conatur. id etiam lege Hispana nominatim eautum scio partita 2. tit. 27. l. 6. circa finem ibi: Pero nõ se entiende delos yerros que ouiessen fecho, ante que eran mas delos que despues fiziessen, &c.

Filios ante delictum natos etiã inhabilitari, verior sententia.

Omissis tamen rationibus, quibus hæc sententia probari potest, quæ non valde vrgent, verior, securior, & vsu receptior est aduersa sententia, quam & numero & auctoritate longe superioribus maiorem Doctores sequuntur. Albericus & Salycetus in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestat. glossa in cap. si quis eum milicibus. 6. q. 1. verbo, filij. Paleinus Rubius in tractatu de regno Nauarræ part. 5. §. 8. versi. quarta obiectio. Angelus tracta. de maleficijs. verbo, Che hai tradito la tua patria. *Couarruuias lib. 2. varia. resolut. cap. 8. nume. 5. versi. quarto solet pro Calderino. Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. cap. 2. num. 16. versi. sed his nã obstantibus. Gondissaluus tracta. de hæret. q. 23. num. 5. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 7. de potestate legis pœnalis. versi. & primo infero. idem lib. 2. cap. vlt. de iusta hæret. punitio. versi. de hac tamen re. Ioannes Platea in §. publica autem. instit de publicis iudi. num. 27. versi. item habet locum. Repertoriũ Inquisitorum verbo, filij. § sed quæra. Petrus de Bellapertica in d. l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiestatis. Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsæ maiestatis. lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 5. vbi hanc vocat communem opinionem Gregorius Lopez in regiã l. 2. titu. 2. parte 7. Claudius Seyssellus in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. om. iudicum. & alij quos esset longum recensere.*

Rationes quibus probatur posteriorum sententia.

Nec desunt ving quidem & efficacissima rationes, quibus hæc sententia validissime probatur. Primum, quia textus in dicta l. quisquis. §. filij. C. ad l. Iuliam maiestat. & in cap. statutum. & in cap. quicunque. §, hæretici. de hæretic. libro 6. indistincte loquuntur de materia inhabilitationis & punitionis, seu priuationis hæreticorum, & filiorum eorum. sunt ergo indistincte intelligendi. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstandis. l. 3. ff. de officio præsid. l. de pretio. ff. de publicia. in rem actio. vbi glossa & doctorec.

Rursus, hæc ratio fortissima mihi videtur, cui cõmode non potest responderi. pœna enim, quæ ob peccatum parentis descendit in filios, ideo imposita est, vt parentes à peccãdo auertantur, & ceteris timor incutiatur. ita fatentur multi ex practicis, sed præceteros tradit singulariter glos. in extrauagan. Ioan. XXII. de pœnis. §. filij eius. verbo, quomodolibet. et Alfonsus Cast. lib. 1. cap. 7. de potestate legis pœnalis. corollario primo. & lib. 2. cap. vlt. de iusta hæret. punit. hæc autem ratio tam reperitur in filijs ante delictum natis & procreatis, quàm in postea natis & genitis, cum vtrosque parentes æquãliter diligãt. consequitur ergo necessario, vt in omnes indistincte huiusmodi pœnæ descendant.

Præterea sicut referibit Zabarella in cap. in quibusdam, extra de pœnis. versi. quæro, an filij. hæc pœna inhabilitationis puniuntur filij hæreticorum, non quia peccauerunt, sed quia filij sunt; hoc autem tam conuenit natis ante delictum, quàm post delictũ procreatis: omnes ergo sunt pariter inhabiles.

Postremo, huic soli rationi, quam mox subiungã, non facile respondebunt assertores contraria opinionis. In cap. statutum. el 2. de hæreti. lib. 6. apertissime cauetur, quòd filij, & nepotes illorum hæreticorum in supradictis pœnis comprehendantur, quorum parẽtes tales esse, vel talem etiã decessisse probantur. ergo satis esse videtur, quòd parentes decesserint hæretici: vnde consequitur apertissime constitutionem de filijs quoque natis ante hæresim loqui, eum post mortem patris, aut in articulo mortis ab eo generari nequeant.

Ob hæc rationes numquam dubitaui huic sententiæ subscribere, nec crederem ab ea recedendum esse & in consulendo, & in iudicando. itaque filij hæreticorum quicunque illi fuerint, siue legitimi, siue illegitimi, siue nati ante delictum, siue postea, & infames erunt, & inhabiles ad qualibet officia & beneficia, ob delicta parentum.

An filij hæreticorũ priuentur beneficijs habitis ante patris delictum.

Anceps tamen & ardua quæstio est: An filij hæreticorum non modo efficiantur inhabiles ad officia & beneficia de nouo assequenda; verum etiam ipso iure priuentur illis, quæ iam habebant, cum pater eorum cõmisit, aut saltem per sententiam veniant omnino priuandi.

Seuera Interpretum antiquorum opinio.

In hac quæstione prima pars primũ erit diuimenda, An videlicet, filij ipso iure sine priuati beneficijs obtentis, qua tempore parentes crimen committerẽt læsæ maiestatis diuinę. in quo articulo bifariam inuenio sentire Doctores: veteres enim vno consensu asserunt, filios, & nepotes hæreticorum, fautorum & similium non modo fieri inhabiles ad officia & beneficia in posterum obtinenda; verum etiam ipso iure priuari omnibus illis; quæ iam obtinebant, quo tempore crimen parentes committerent. ita Ioannes And. in cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. & ibidem Geminianus in §. priuandi. nu. 4. Henricus Boich in cap.

in cap. vergentis. colu. 4. de hæreti. & ibidem Ioannes Anania nume. 12. vbi concludit in crimine hæresis filium alicuius hæretici clericum beneficio ecclesiastico obtento ipso iure priuatum. idem asseris Præpositus in cap. satis peruersum. 56. distinct. Imola in l. in insulam. in princip. ff. soluto matrimon. Hieronymus Gigas tractatu de crimine læsæ maiestatis lib. 3. titu. de pœnis, quas filij incurrunt. quæst. 11. nume. 3. idem denique videtur tenere Palacius Rubius tractatu de regno Nauarræ parte 5. §. 8. & fortassis hoc ipsum videri potest voluisse Eymericus in hac quæstione, dum proposita difficultati, an filij hæreticorum, & cet. priuandi sint, siue ipso iure sint priuati, respondens ait: respondemus, quòd sunt priuati.

Argumenti antiquorum

Supradicti autem Doctores ad hanc sententiam adstruendam potissimum vtuntur textu in cap. felicis. §. quòd si quis. de pœnis. libro 6. ex quo patet, filios percutientis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, ipso iure priuari beneficijs, quæ tempore commissi criminis obtinebant: manifestum est autem crimen illud multo minus, ac leuius esse, quàm crimen hæresis, cum longe sit minus diminam, quàm humanam ladere maiestatem. cap. vergentis. de hæretic.

Qui dixerit filios hæreticorũ habitis beneficijs nõ priuari.

Sententiam superiori oppositam, nempe, filios hæreticorum & fautorum non priuari ipso iure beneficijs obtentis, quo tempore parentes crimen committerent; sed tantum inhabiles reddi ad obtinenda post crimen commissum, scnent Repertorium Inquisitorum verbo. filij. §. supradictum est. versic. sed salua meliori deliberatione. eandem sententiam nullis mutatis sequitur Gondissaluus tract. de hæret. q. 23. num. 2. Couarruuias lib. 2. varia. resolus. cap. 8. nu. 4. idem tenere videtur Montaluus in legibus septipartitis. l. 4 par. 7. tit. 26. & alij, quos præcitato loco refers Couarruuias.

Ego vero quamuis aliàs fuerim in libris de pœnis hæreticorum secutus priorem sententiã in odium hæreticorum, & tanti criminis punitionem, quę si vsquam aliàs hoc maxime tempore locum esset habitura, ob effrenem & impudentem hæreticorum audacism, qui vix pœnis vllis resipiscunt; nihilominus tamen visum est mihi nunc penitus sententiam mutare; nam præcrquã quòd hac sententia benignior est, & vsu recepta, validioribus etiam rationibus nititur quàm prima.

Rationes quib probatur filios hæreticorũ habitis beneficijs nõ priuari.

Ac primum quidem vnsquam iure cautum reperitur, vt filij hæreticorum & fautorum etiam beneficijs obtentis priuentur, quo tempore parentes damnantur: quare cum hoc sit pœnale, extendi non debet, sed potius restringi, vt probant iura vulgaria, & textus in c. odia. de reg. iuris lib. 6.

Rursus, textus in c. quicumque. §. hæretici. de hæreti. lib. 6. solum videtur excludere filios hæreticorũ ab obtinendis beneficijs, dum ait: Ipsorumque filij vsque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium publicum assumantur. *hac ibi. verbum autem illud;* assumantur, *nullo modo potest dici quòd inducat priuationem obtentorum ipso iure, cum sit futuri temporis, vt nostri communiter obseruant.*

Postremo, quoniam regulariter qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur, vt dicit glossa singularis in clemen. 1. §. ipsius. de pœnis. quam sequuntur ibi Zabarella, Imola, & Bonifacius Vitallinus num. 54. & alij.

Et quãquam iure canonico fortassis non inepte defendi possit, hæreticos, credentes, fautores, & ceteros huiusmodi inhabiles effectos ad obtinenda beneficia ecclesiastica, obtentis etiam ipso iure priuari, de quo quid sentiam dixi supra super quæstione proxime præcedenti. §. illa vero est. & seq. at non hoc putarem habere locum in filijs bi enim quamuis ob alterius culpam inhabiles efficiuntur ad obtinenda beneficia, non tamen videntur vllo modo priuari obtentis: quam ob rem parentibus damnatis velut hæreticis, aut fautoribus, aut defensoribus, vel similibus, filij beneficia, quę iam obtinebant quo tempore pater crimen commisit, non amittent: & hęc mihi sententia de iure verior videtur.

Intellectus c. felicis. §. quod si quis. de pœnis, lib. 6.

Nõ obstat textus in dicto c. felicis. §. quòd si quis. de pœnis. lib. 6. sæpe enim respub. minora crimina variis ex causis maioribus pœnis insequitur ob cuitandam delinquendi audaciam. ita Couarruuias lib. 2. varia. resolut. cap. 8. num. 4. Ad hæc, in pœnalibus etiam ex maioritate rationis extensio fieri non debet per iura vulgaria.

Denique non obstat textus in cap. vt commissi. §. priuandi. de hæretic. libro 6. ibi, priuandi vel priuatos denuntiandi. *nam qua ratione accipi debeat, explicuimus supra quæstione præcedenti. §. quamobrem. quòd si aliam solutionem desideras, legito Gondissaluum tract. de hæret. quæst. 23. num. 2. circa finem.*

Filij hæreticorum non debent p̃ sententiam priuari obtẽtis beneficijs.

Tandem altera proposita difficultatis pars est declaranda, An videlicet filij & nepotes hæreticorum, saltem per sententiam priuari debeant beneficijs, quæ obtinebant antequam parentes eorum declararentur hæretici. & breuiter respondeo, nullo modo debere priuari: ita tenent assertores proximę præcedentis opinionis, quibus subscribit Simancas de cathol. institutio. titu. 29. num. 20. à quibus non dissentio.

Priuari tamen debent per sententiam illis sacerdotijs & beneficijs, quę consecuti fuerint post parentum condemnationem. cetera huc spectantia in seq. quæstione sumus tradituri.

QVAESTIO CXV.

An tam per maternam lineam, quàm per paternam fiat huiusmodi pœnæ ad posteros extensio.

Centesima quintadecima quæstio est: Vtrum per Episcopum & Inquisitorem prędicti filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorum, omni beneficio ecclesiastico & officio publico sint priuati,

uati, vsque ad secundam generationem, ita si descendant per maternam lineam, sicut per paternam; & si de prædictis pœnitentibus, vel impœnitentibus sit intelligendum?

Per quam lineam fiat declaratio dictæ pœnæ ad posteros. Relat. supra pag. 106.

Respondemus, quòd est intelligendum per paternam, & non maternam: & etiam de impœnitentibus hæreticis credentibus, & cet. vt patet in cap. Statutum. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Statutum felicis recordationis Innocentij & Alexandri prædecessorum nostrorum: ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij vsque ad secũdam generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum, seu publicum officiũ admittantur; quòd si secus actum fuerit, sit irritum & inane: Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filijs & nepotibus hæreticorum, credentium & aliorum huiusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse: quam ipsi, vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

† Incipiunt hæ litteræ: Cõstitus. habentur supra pag. 133.

Hæc eadem verba habentur in litteris † Apostolicis Alexandri, & Vrbani üij.

COMMENT. CLXIIII.

Duo axiomata colligũtur ex hac quæstione. Primum est: Pœna inhabilitationis ad beneficia & officia, vsque ad secundam generationem intelligitur per lineam paternam; per maternam vero vsque ad primam.

Quid sit inhabilitati vsque ad primã lineã vel secundam.

Postremum est: Pœna inhabilitationis non descendit in filios eorum qui conuertuntur, & Ecclesiæ reincorporantur.

Quantum ad primam assertionem spectat, eam explicat pulchre glossa in dicto cap. statutum. hoc loco ab Eymerico citatum de hæreti. libro 6. verbo, inane. & Antonius Gomez tomo 3. variar. resolutio. cap. 2. num. 4. & summa declarationis talis est: Si pater est hæreticus, filius eius & filia, & similiter nepos ex filio censetur inhabilis. secus vero si sit nepos ex filia: quia eum sequatur familiam patris, non est inhabilis. item si mater est haretica, solus filius, vel filia existens in primo gradu efficitur inhabilis, & non vlteriores. adde Hostiẽsem in cap. Vergentis. de hæret. atque ita intelligitur inhabilitatio vsque ad secundam generationem, & vsque ad primam tantum.

Quòd si quæras quare punitur pater in filijs vsque ad secundam generationem, in filiabus autem solum vsque ad primam, rationem reddit Iacobus Butrigarius in l. 1. C. de hared. instit. dicens id propterea fieri, quia magis timetur audacia filiorum, quàm filiarum.

Circa secundum axioma occurrit grauissima, &

A *nondum definita dubitatio, quam non inepte dicere egere Pontificia declaratione: An videlicet filij & nepotes relapsorum, qui sine misericordia traduntur curiæ sæculari, pœnitent tamen, conuertuntur. & catholici moriuntur, suprascriptis pœnis teneantur, ita vt & infames sint & inhabiles ad publica officia & beneficia.*

An filij relapsorum conuertorũ sint inhabiles.

In hac controuersia nobiles quidam interpretes audaciter tenent, filios relapsorum pœnitentiũ & conuersorum non fieri inhabiles. Primum, quoniam eorum parentes non possunt videri hæretici decessisse, cum pœniteant, & ad sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ admittantur. c. super eo. de hæret. lib. 6.

B *Deinde, quia ex quo parentes eorum sacramenta recipiunt, reincorporati videri possunt Ecclesiæ, cum ea non tribuantur nisi fidem habentibus. c. extra catholicam. 1. q. 1.*

His & alijs non multo validioribus argumentis victi hanc sententiam tenuerunt Geminianus in dicto cap. statutum. §. hoc sane. de hæretic. lib. 6. quem sequuntur eisdem penitus verbis Repertorium Inquisitorum verbo, filij. §. nunc videndum. versi. sed circa prædicta. & Alfonsus Montaluus legum Castellæ interpres l. 2. titu. 26. parte 7. versic. est ergo conclusio. & Decanus Segouiensis tract. de hæret. cap. 18.

Nõ esse inhabiles qui dicunt.

C *Oppositam sententiam, videlicet, Filios relapsorum inhabiles fieri & infames, quamuis eorum parentes conuertantur & pœniteant & admittãtur ad Ecclesiastica sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ, profitentur Ioãnes Andreas in dicto cap. statutum. 2. de hæret. lib. 6. super glossa verbo, reincorporatos. quem sequitur ibidem Philippus Franchus in fine, & Simãcas in enchyridio violatæ religionis tit. 63. num. 7. & de catho. institu. tit. 29. num. 17. & Ioannes Rojas tract. de hæret. parte 2. assert. 42. num. 337. & sequen. quibus eò libentius subscribo, quòd apertius video hanc posteriorem opinionem firmioribus rationibus roborari. ex quibus nonnullas commemorabo. Sit prima: Tales relapsi quamuis pœniteant, non dicuntur Ecclesiæ reincorporari: nam vt tradunt Ioan. Monachus & Geminia. in cap. accusatus. §. si vero. nu. 5. de hæret. lib. 6. Illi dicuntur proprie Ecclesiæ reincorporari, qui per Inquisitores absoluti, & ad gremium Ecclesiæ per debitam absolutionem & obedientiam reducti, vt iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur: quod cum relapsis non possit conuenire, non poterit eorum filijs accommodari dispositio textus in dicto cap. statutum. 2. de hæret. lib. 6.*

Filij relapsorum conuerterum inhabiles sunt.

Rationes quibus roboratur vltima sententia.

D

Sit secunda ratio: In dicto cap. statutum. duo ponuntur ad hoc, vt filij eorum, qui reuertuntur ad

E *Ecclesiæ gremium iuris pœnas in eos latas effugiãt: vnum est vt emendẽtur, alterum est vt Ecclesiæ reincorporentur: Hoc vltimum, quòd scilicet relapsi pœnitentes non reincorporentur, in proxima ratione demonstratum est: primum autem plusquam manifestum est eis non conuenire. non enim dici potest emendatus qui in id crimen recidit, quod detestatus fuerat solemni iureiurando, & ad quod se non reuersurum obligauerat.*

Et quamuis prior sententia mitior sit, hæc tamen de iure

de iure verior videtur, aeque est propterea ab ea re- A *cedendum.*

Filij suspectorum an sint inhabiles.

Num filij suspectorum de hæresi hanc etiam pœnã inhabilitationis luant, quæsitum est: & Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 4. & Repertorium inquisit. verbo, filij. §. item filij. ita dicunt: In filiis eorum qui fuerunt suspecti propter fautoriam, defensionem, receptionõ vel similia, bene habet locum dicta pœna, vt non possint ecclesiastica beneficia obtinere, si modo isti parentes decesserũt tales. c. statutum. 2. §. fin. de hæret. lib. 6. *hæc illi. Quæ sententia vera est, cum aperto iure nitatur in his citatis locis, pro qua etiam facit omnino decisio Putei. 400. lib. 2. incip.* In vna Hispalen.

B *Post mortem tamen fautorum, receptatorum, & similium non potest in eor agi: quia crimen eorũ morte extinguitur, vt alibi copiose scripsimus.*

In filijs vero eorum, qui parentes hæreticos iudicibus fidei deferunt, à multis rescriptum est pœnas à iure statutas locum non habere: quod & verũ est, & secuti sumus supra parte 2. super cap. litteras. de præsumpt. §. hoc addiderim.

filij eorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles.

Patre damnato velut contumace, quia noluit venire ad respondendum de fide, an filij eius & nepotes infames efficiantur, & inhabiles ad officia & beneficia non inutiliter queri potest: & quamuis, cum quis ob alterius delictum punitur, tunc non teneatur, C *quando contra principalem ob eius contumaciam fertur sententia, vt videtur posse colligi ex doctrina Bartoli in l. cum filius familias. ff. de verb. oblig. confert text. in l. si ideo. ff. de exhibio. & l. præses. C. de pigno.*

At in casu nostro verius est etiam filios damnati ob cõtumaciam infames & inhabiles fieri: tum quia contumax habetur pro confesso. glos. in cap. cum contumacia. de hæretic. lib. 6. tum quoniam ex eo quòd per annũ perseueranit, præsumitur pertinax. Ioannes *And. in dicto cap. cum contumacia. & ibidem Geminianus num.* tt. *versic. quæro, an præsumatur. & argumentum de contumace ad pertinacem valere scripsit Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst.* D *29. num. 9.*

Cum itaque iudicio Ecclesiæ contumax pro hæretico habeatur, ac velut hæreticus condemnetur. dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. c. excommunicamus. 1. §. qui autem. extra de hæret. consequitur plane, vt in filios contumacis pœna inhabilitationis & alię descendant. idem videtur velle Hieronymus Cigas tract. de crim. læsę maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 13.

Sententia cõtra vnũ lata quando noceat alteri.

Non obstat doctrina Bartoli in dicta l. cum filius familias ff. de verb. oblig. nam is pro uobis stat: ait enim, quòd cum ex condemnatione vnius ad faciendam executionem in persona alterius peruenitur, E *tunc alteri non præiudicat, si id respiciat solum priuatam vtiliratem. l. 1. C. ad l. Carnciam, de falsir. quòd si ad publicam vtilitatem referatur; tunc sententia lata contra principalem, ei etiam præiudicat, ad quem deuenitur ex consequentia. l. t. C. vbi causę fiscales.*

Quam ob rem cum reip. maguopere interfit & hæreticos & contumaces in causa fidei puniri l. Ma- *nichęos. C. de hæret. fiet proculdubio vt sententia in patrem contumacem lata, in filios quoque operetur eos effectus, quos iura in filios hæreticorum solent producere. neque ab hac sententia putarem recedendum.*

Ceterum hanc sententiam tunc veram & obseruandam esse crediderim, cum is quis damnatur vt cõtumax, vere & proprie contumax est, qualem ius depingit in dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. nam si vel de eius contumacia plene non constaret, aut elapso anno, vel per infirmitatem, vel aliud legitimum impedimentum ad iudices fidei accedere nõ potuit, aut pro absolutione institit, aut satisfactionem obtulit, aut denique ea præstitit, dixit aut fecit quę ipsum virum catholicum esse ostenderent, tunc eius filij & nepotes supradictas inhabilitationis pœnas minime paterentur: quę in illis solum locum habent, quos supra diximus, & cum simus in pœnalibus, ad alios extendere facile non debemus. faciunt tradita per Geminianum in dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. nu. xj. vers. Quæro, an præsumatur.

filij inhabiles quatenus restituendi.

Atque hæc omnia in filios damnatorum canonum seueritas rectissime sanciuit, vt parenter à tanto crimine committendo submouerentur: si tamen filij catholici sint, & paternam iniquitatem abominentur, tunc superioris auctoritate habilitari eor, & famæ restitui fortassis non est iniquum: quia cum alieno vitio & peccato affligantur, facilius veniam consequi debent.

Ad sacros tamen ordines non facile promoueri debent: quoniam maxima est hæc dignitas, nec propterea filijs & nepotibus damnatorum leuiter concedenda. cetera huc spectatis suis sunt locis tradita.

QVAESTIO CXVI.

An emancipatio filiorum à parentibus hæreticis facta, sit valida & admittenda.

QVæstio sextadecima quæstio est e Vtrum per Episcopum & Inquisitorem filiorum hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorum sit emancipatio admittenda, seu aliquid valeat de iure?

Respondemus quòd non valet, vt patet in c. Quicunque. §. illorum. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Illorum autem filiorum emancipationẽ, quorum parentes, post emancipationem, huiusmodi etiam apparuerint ante ipsam à via veritatis ad hæreticę superstitionis inuium declinasse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui iuris, cum dignum sit, vt propter tanti atrocitatem delicti filii esse in parentum hæreticorum deserint potestate.

Relat. supra pag. 104.

Hæc eadem verba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iij. Nouerit. in fine.

Relat. supra pag. 135.

COMMENT. CLXIV.

VNa est assertio: Hæretici quamprimum incidunt in hæresim, amittunt ius patriæ potestatis.

Hæretici omnes dominio priuantur.

Omni dominio priuantur hæretici in pœnam patrati sceleris, naturali, quod habent in filios, de quo in c. quicunque. §. vlt. de hæret. lib. 6. et Eymericus hic. nam propter hæresim patriæ filij efficiuntur sui iuris.

Item priuantur dominio ciuili, quod habet in seruos ac etiam dominio politico quod habent in quoslibet alios subditos, de quo in c. vlt. extra de hæret. et Eymericus paulopost quæst. 119.

Denique priuantur etiam eo dominio, quod est iure gentium introductum. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. quo amittunt rerum suarũ dominium, c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. de quo in præcedentibus dictum est.

Priuari iure patriæ potestatis magna pœna.

Priuari autem iure patriæ potestatis non est modica pœna, vt facile cognoscet, qui paulo diligentius contẽplabitur iura & priuilegia, quæ ratione patriæ potestatis parentibus tribuuntur, de quibus frequẽs extat mentio in vtroq; iure, sed in primis in C. & in Instit. sub tit. de patria potestate.

Ergo amisso iure patriæ potestatis, parentes eam iurisdictionem quam habebant super filios, amittũt: filij vero veluti alieni & extranei à paterna familia effecti, non perinde ac prius patribus obedire tenentur.

Tradunt hanc pœnam communiter interpretes in dicto c. quicunque. §. illorum. de hæret. lib. 6. Ioannes Rojas singulari 67. incipien. Filij propter delictum. *Tabien. in sum. verbo, hæreticus. nu. 10. vers. nono sexta pœna. Syluester verbo, hæresis. 1. nu. 14. & alij.*

Potest autem dici hæc pœna in odium huius criminis singulariter introducta: quoniam regulariter non per quodcunque crimen amittitur ius patriæ potestatis. l. relegatorum. ff. de interdictis & relegat.

Crimen hæresis patris statim liberat filium à patria potestate.

Crimẽ vero hæresis paternum, etiã antequam per Ecclesiã fuerit declaratũ, filium liberat à patria potestate, vt vere doces glos. in dicto c. quicũque. §. vlt. verbo, defierint. de hæret. lib. 6. nam à die commissi criminis filij intelliguntur effecti sui iuris: quare emãcipatio facta post crimen commissum nullius intelligitur esse momenti.

Hæc vero contemplatio non est infrugifera. singulares enim parit effectus, inter quos ille est præcipuus, de quo Alfonsus Castrus lib. 2. de iust. hæreticorum puni. cap. 7. Pater namque effectus hæreticus non potest filio suo impuberi pupillariter substituere, hoc est, pro eo facere testamentum: nam inter cetera quæ ad pupillarem substitutionem exiguntur, vnum est patria potestas: nemo enim potest condere testamentum pro eo quem in potestate non habet. l. 2. ff. de vulgari & pupill. §. 1. instit. de pupil. substit.

Pater hæreticus non substituit filio impuberi pupillariter.

Rursus, quia nemo potest alteri substituere nisi prius sibi faciat testamentum. dicta l. 2. §. 1. ff. de vulgari & pupilla. & §. liberis autem. instit. de pupillar. substit. manifestum est autem hæreticum intestabilem esse, cum omnia eius bona à die commissi criminis sint confiscata. cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6.

Fautores, receptatores & defensores, ac amittant ius patriæ potestatis.

Postremo hoc admonebo, Eymericum hac quæstione aperte sentire non modo hæreticos, sed etiam receptatores, fautores, & defensores eorum, ius patriæ potestatis amittere; eum tamen in dicto c. quicunque. §. vltimo. hac pœna in solis hæreticis locum habere videatur.

Iam omnes præcitati de hac pœna priuationis patriæ potestatis differentes solorum hæreticorum, non aliorum meminerunt: & plane magis mihi videtur secundum iura, vt soli hæretici & credentes à die commissi criminis ius patriæ potestatis amittant: nõ ita de fautoribus, & alijs similibus, quos non putarem ius patriæ potestatis amittere: nam iura leuius puniunt eos, qui leuius peccant.

Manumissio seruorum facta per domi cos hæreticos nulla est.

Quod autem de emancipatione filiorum facta per hæreticos patres dictum est, idem prorsus dicendum est de manumissione seruorum facta per dominos hæreticos: illa enim prorsus nulla est & inualida, vt recte docent Ioannes And. Geminianus, & Francus in dicto cap. 2. §. vlt. de hæret. lib. 6. quamuis ob diuersam rationem id contingere dicant, vt amplius patebit in quæstione 119.

QVAESTIO CXVII.

An appellationis beneficium sit hæreticis, credentibus, &c. interdictum.

Enteſima decima ſeptima quæſtio eſt: Vtrum hæreticis, credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorum, ſit appellationis & proclamationis beneficium interdictũ, ita quòd ab Epiſcopo, ſeu Inquiſitore nequeant appellare?

Reſpondemus quòd eis eſt appellationis beneficium interdictum, & quòd nequeunt appellare, vt patet in cap. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. vbi ſic dicitur: Vniuerſos ſæculi Poteſtates. & infra: Vtque de hæreſi à diœceſano Epiſcopo, vel Inquiſitore, ſeu Inquiſitoribus cõdemnatos præfati poteſtates, domini temporales, ſiue rectores, vel eorum officiales, ſeu nuntij ſibi relictos ſtatim recipiant indilate animaduerſione debita puniendos: non obſtantibus appellationibus, ſeu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam ſecundum ordinationem prædeceſſorum noſtrorum, quàm ſecundum legem imperialem †, appellationis & proclamationis beneficium expreſſe ſit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus interdictum.

Relat. ſupra pag. 110.

†A federico latam, quam habes in fine huius operis.

In litteris autem Apoſtolicis † Alexandri iiii. præmiſſo de hæreticis, credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorum, dicitur ſic: Item proclamationes & appellationes perſona-

† Incip. Nouerit. relat. ſupra pag. 135.

personarum huiusmodi minime audiantur?

Hic est diligentius attendendum, quòd cum prædicti esse tales sunt per sententiam declarati, vt pote quia sunt hæretici, credentes, & c. quòd tunc non possunt à tali sententia diffinitiua appellare, cum in crimine perseuerent: ante sententiam autem si in aliquibus aggrauantur, seu indebito fatigantur, non est dubium, quin possint appellare: nam nondum sunt habendi pro hæreticis. concordat Archidiaconus super eodem cap.

COMMENT. CLXVI.

DE materia huius quæstionis plenissime egit author supra in hac 3. parte nume. 121. titu. de appellatione, qua fit ab Inquisitore, quo loco copiosè addidimus quæ in hac causa ignorari non debent.

Totam vero hanc tractationem duabus assertionibus concludit hic Eymericus. Prima est: In causa hæresis à sententia diffinitiua non appellatur.

Altera & postrema est: Ab interfacionibus siue interloquutorijs Inquisitorum sententijs appellare licet. Hæc omnia qualiter sint accipienda practicato loco explicuimus: cum videto.

QVAESTIO CXVIII.

An scienter sepelientes in loco sacro corpora hæreticorum possint ab Inquisitore puniri.

CEntesima decima octaua quęstio est: Vtrum Inquisitor possit cogere eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum præsumpserunt scienter tradere ecclesiasticæ sepulturæ; quatenus publice propriis manibus eorum corpora habeāt exhumare, & extra projcere, & aliàs illos punire, & post absoluere ab excommunicationis vinculo, quo ex hoc astricti merito tenebantur?

Relat. supra pag. 104.

Excommunicationem incurrūt scienter sepelientes hæreticos.

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Quicunque. in princip. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Quicunque hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere: Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent, & projciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura.

Supra pag. 135.

Eadem verba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iij. Nouerit, §. item quicunque.

COMMENT. CLXVII.

DEclaratio & intelligentia huius quæstionis tota petenda est ab his, quæ diximus supra in

A *hac 3. parte super quæstione 40.*

Iam hæc quæstio tribus conclusionibus continetur, Prima est: Qui hæreticos, credentes, & ceteros hic enumeratos scienter sepelierint, propriis manibus debent eos exhumare: quod fit in pœnam præsumptionis, & vt in eo puniantur, in quo deliquerunt.

Altera est: Punire potest Inquisitor eos, qui sepeliunt hæreticos, credentes, fautores, & ceteros hic contentos. puniet vero ipsos velut suspectos de hæresi; ex eo enim quod quis scienter hæreticos aut aliot de quibus hic agitur, sepelit, videtur profiteri non de

B *huiusse primarios per Ecclesiam sepultura ecclesiastica, aut pro hæreticis, & similibus esse orandum, sicut in præcitata quæstione 40. diximus.*

Tertia & vltima conclusio est. Inquisitor absolue re potest sepelientes hæreticos à sententia excommunicationis, in quam propterea inciderunt, postquam idonee satisfecerint. Hæc euidenter probantur per textū in cap. quicunque. §. 1. de hæret. lib. 6. quo vtitur author in hac quæstione.

QVAESTIO CXIX.

An subditi sint absoluti à debito fi-
C ## delitatis, quo dominis lapsis in hæresim deuincti erant.

CEntesima decimanona quæstio est: Vtrum illi, qui fidelitatis homagij debito, vel aliquo pacto quacunque firmitate vallato, aliquibus sūt astricti, qui postmodū lapsi sunt in hæresim manifeste, ad huiusmodi teneantur, vel sint totaliter absoluti?

Respondemus, quòd absoluti sunt, vt patet
D in c. Absolutos. de hæret. vbi dicitur sic: Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequij, quicunque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallato tenebantur astricti.

Relat. supra pag. 103.

COMMENT. CLXVIII.

EX hac quæstione vnum colligitur axioma, videlicet, Omnes illos, qui aliquo obligationis genere aliquibus tenentur astricti, tunc liberantur penitus, cum illi quibus obligati erant, in hæresim inciderint manifeste.

E *Hoc etiam pertinet ad grauissimam hæreticorum pœnam: multis autem modis hoc axioma verum est. Primum, quia cum à die commissi criminis amittant dominium omnium bonorum. cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & obligationes ex quibusuis contractibus natę, bona quędam & res sint. §. 1. instit. de rebus corpor. & incorpor. consequitur procul dubio, hæreticos omne etiam ius obligationum sibi debitarum amittere.*

Omnes qui hæreticis etiant obligati, ob hæresim illorum liberātur, & quare.

Rursus, si hæretici aliquos haberent obligatos,

in eos agere possent. §. 1. instit. de actio. cum actio sit ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur, hæreticis autem omne legum auxilium & beneficiū est denegatum, omnisq. actus legitimus interdictus. l. Manichæos. C. de hæret.

Depositū non tenetur reddere depositum hæretico. & alia exē pla.

Hac pœna de amisso iure obligationum, multos parit effectus, nec pigebit aliquos referre, vt hic locus illustretur. Primum ergo is apud quem hæreticus aliquid deposuit, non tenebitur posti manifestam eius hæresim, rem depositam hæretico restituere, sed fisco.

Rursus, nec catholica vxor viro hæretico debitum reddere obligabitur; quia per hæresim viri ab hoc debito liberata est. idem dicas è conuerso: nam si vxor sit hæretica, vir catholicus ab hoc debito liberabitur; non tamen possint propterea cum alijs commiscери, quia vinculum matrimonij dissolutum non est.

His adde, quòd custodes arcium seu castrorum, aue populorum vel ciuitatum, domino hæretico id restituere non tenentur, neque eius nomine custodire.

Denique quicunque vasalli omni obligatione etiā iuramenti religione munita, qua dominis suis tenebantur obstricti, ipso iure liberantur.

Hæc omnia & si quæ sunt huiusmodi similia, apertissime concludntur ex hac Eymerici assertione, quam euidenter probat textus in c. vlt. de hæret. quo vtitur hic auctor, quę prosequitur copiosè more suo Alfonsus Castrus, qui non nouit brevitatem, lib. 2. de iusta hæret. punitione c. 7. et Simancas de catho. instit. tit. 46 num. 73.

Serui per hæresim domi norum libertantur ab eorū potestate. Serui an trā seant in fiscum.

Serui etiā, liberti & famuli, cum dominus, ipsorum in hæresim incidit, ipso facto liberantur à seruitute & debito, quo tenebantur astricti, vt notant cōmuniter doctores in dicto c. vlt. de hæret.

Sed de seruis quæsitum est, an domino in hæresim incidente liberti efficiantur & sui, an vero in fiscum transeant cum reliquis bonis confiscatis. Et Ioannes And. Geminianus, Franchus & alij in cap. Quicunque. §. vlt. de hæret. lib. 6. & Ioannes de Anania & Marianus Socinus in cap. vlt. extra de hæret. Seruos hæreticorum sicut & alia bona in fiscum transire sentiunt, dum scribunt manumissionē seruorum factam ab illis, qui in hæresim inciderunt post delictum commissum, esse nullam et penitus inualidam, non propterea quòd serui efficiantur sui iuris, sicut fiunt filij hæreticorum quamprimum eorum parentes incidunt in hæresim, sed quia hæretici non habent potestatem & dominium in illis, cum serui & alia bona censeantur à tempore debiti commissi confiscata fuisse.

Serui Christiani nō cōfiscantur.

Ego in hac quæstione distinguēdum esse putarem. nam aut serui Christiani sunt, aut adhuc remanent infideles. si Christiani sint, domino in hæresim incidente libertati restituuntur, nec in fiscum transeunt cum reliquis bonis. ita sancitum inuenio per institutionem quandam primam Hispalensem anno Domini MCCCCLXXXIIII. c. 24. vbi ita scriptum est: Domini Rex & Regina, humanitate & clementia vtentes, voluerunt seruos quorumcunq; hæreticorum libertate donari, si in eorum potestate existentes Christiani fuissent. *hactenus ibi. in eandem sententiam consentire videtur Simancas de catho. instit. tit. 61. de seruis, nu. 8. & Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitione c. 7. per textū in l. Manichæos. C. de hæret. ibi:* Seruos insuper extra noxam esse volumus, si dominum sacrilegum euitantes ad Ecclesiam catholicam seruitio fideliori transierint. *hęc ibi.*

Serui non Christiani confiscātur.

Quòd si serui non fuerint Christianam fidem professi, cum dominus eorum in hæresim labitur, tunc cum reliquis bonis in fiscum transeunt; & in hoc sensu loquutos fuisse crederem Ioannem And. Geminianum et alios, quos paulo antea citaui. Serui enim in patrimonio, in rebus, seu bonis dominorum esse explorati iuris est l. rem in bonis. ff. de acquiren rerū domi. l. vlt. §. vlt. C de verbor. signif. & probat late Andreas Tiraquellus in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. in illis verbis: Donatione largitus. *q. 17. nu. 323. & 324.*

Domini eō uersū non re cuperant ser uos Christianos.

Si domini hæretici resipiscant & ad gremium Ecclesia recipiantur, & bona sua illis de misericordia condonentur iuxta c. Vergentis. extra de hæret. seruorum tamen Christianorum dominium (qui paulo antea ob delictum dominorū effecti fuerāt sui iuris) non recuperant, quia libertas quocūque modo data, reuocanda nō est, l. 1. & 2. C. si aduersus libert. quod etiam fauore fidei, vt maius suscipiat incrementum, seruari oportet.

Serui catechumeni an confiscētur.

An autem similiter serui catechumeni, qui nondum erant baptizati cum domini eorum in hæresim laberentur, libertati restitui debeant, vel contra in fiscum transire, & in seruitute remanere, non inepte quæritur. & mihi iustissimum videtur, vt fauore religionis, & vt catholica fide egregium suscipiat incrementum, libertati restituantur & sui iuris efficiantur. præsertim cum catechumeni in deuotione & fide Ecclesia persistentes membra Christi sint effecti cap. veniens. extra de presbytero non bapti. & propterea iustum est vt gaudeant priuilegijs Christianorum, cum ecclesiasticis constitutionibus subiciantur, vt late probat Andreas ab Exea in c. 1. de constit. nu. 268. & multis seq. vers. quid autem in Catechumenis.

Serui infideles dominū hæreticū denuntiantes, an confiscentur.

Si quis rursus à me quærat, an serui infideles, qui dominum hæreticum reuelauerint, in fiscum transire debeant, an vero contra libertatē donari; respondebo, si studio veræ laudis id fecerint, præmio & honore dignos esse, l. quisquis. §. vlt. C. ad legem Iuliam maiest. ac libertati quidem quandoque restitui posse, sine qua non contingit plenus honor; qua libertas tunc potissimum esset talibus danda, cum spes haberetur, quòd ad fidem forēt facilius conuertendi. & pro hac sententia videtur non obscure facere textus in dicta l. Manichæos. C. de hæret. in illis verbis, qua paulo antea retulimus. Sed de his iam satis.

An occultus hæreticus amittat fidelitatis debitā, & alias obligationes.

Postremo illud prater cetera est obseruandum quòd Romanus Pontifex tradit in dicto cap. vlt. de hæret. videlicet hęc fidelitatis obsequia, & obligationum debita tunc dominis hæreticantibus negari, cum manifestè lapsi sunt in hæresim, quasi secus sit indicandum, si occultum sit eorum delictum, & sane non

ne non obſcure in dicto cap. vlt. ita videtur ſentire Hoſtienſis. Philippus tamen, vt refert Ioãnes And. idem eſſe dicit, quamuis occultum ſit crimen, dummodo probari poſſit. quod dictum Ioannes And. ibidem verum eſſe interpretatur, ſi ad probationes ſit proceſſum, quia tunc probatio facit delictum eſſe manifeſtum, cap. cum olim. extra de verbor. ſignif. Panormitanus eodem loco ait, à die quidem commiſſi delicti diſſoluta eſſe hęc omnia obligationum debita: hanc autem abſolutionem à debito, vel bonorum publicationem aut confiſcationem allegari non poſſe, niſi manifeſta cauſa probetur, quod ego intelligo per ſententiam. Sylueſter in ſumma verbo, hęreſis. 1. q. 8 verſ. Undecima, quòd eorum vaſalli. dicit, non eſſe neceſſariam ſententiam, ſed ſufficere manifeſtationem facti: immo profecta nec ipſam probationem in actu eſſe neceſſariam, ſed ſufficere poſſibilitatem certam probandi.

Equidem hoc veriſſimum eſt, hęc omnia obſequia & obligationum debita ceſſare, quamprimũ commiſſum eſt hęreſis crimẽ quamuis ſis occultum. Et ratio eſt, quia cũ bona hęreticorũ ipſo iure ſint confiſcata à die commiſſi criminis, c. cum ſecundum leges. de hęret. lib. 6. vbi id notant glaſſa & doctores, eo ipſo quòd quis incidit in hęreſim, & perdit omnia bona, & per conſequens omnes obligationes & iura quæ ſibi debebantur, diſſoluuntur, cum appellatione bonorum, obligationes, actiones & iura contineantur, l. bonorum ff. de verbor. ſignif. & not. in c. relatum. extra de teſtamen. quod ipſum apertiſſime etiã indicat verbum illud, abſolutos, poſitum in dicto c. vlt. de hęret. quod ſignificat ſententiam à iure latã, non autem à iudice ferendam.

Obligationes amiſſas non recuperat hęreticus etiamſi conuertatur.

Obligationes vera huiuſmodi, fidelitates, & debita per hęreſim ſemel amiſſa nõ recuperant hęretici, quamuis reconcilientur, & recipiantur ad Eccleſiæ gremium, vt recte Hoſtienſis, Panormitanus & alij adnotarunt in dicto c. vlt. de hęret. quia obligatio extincta non reuiuiſcit, c. quæris. de conſecrat. diſt. 4. cap. quàm periculoſum, 7. q. 1. cum ſimilibus. Recuperabunt autem tunc cum illis reuertentibus condonata & quaſi reſtituta fuerint ab eo, qui poteſtatem habet.

QVAESTIO CXX.

An hæredes receptatorum, defenſorum, &c. hęreticorum cogi poſſint ad exequendam pœnitentiam receptatoribus impoſitam.

SVMMARIVM.

1 *Crimen ſuſpicionem de hęreſi inducens per mortem extinguitur.*

2 *Hęredes cogendi non ſunt ad perficiendam pœnitentiam perſonalem iniunctam ſuſpecto, ſed non peractam.*

A 3 *Sed poſſunt cogi ad pœnitentiam viuenti iniunctam de bonis ipſius exequendam.*

4 *Confiſcatio bonorum hęretici fieri poteſt poſt eius mortem.*

Ecteſima viceſima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſſit cogere receptatorum, defenſorum, & fautorum hęreticorum hęredes, poſt prædictorum mortem, qui ſe ſub obligatione bonorum ſuorum eidem Inquiſitori aſtrinxerant; ad pœnitentiam ab eis recipiendam & complendam, quatenus illam ipſi hæredes pœnitentiam exe-
B quantur?

1 Reſpondemus, q talibus antequam moriantur, vel eſt per Inquiſitores pœnitentia iniũcta, vel non: Si non, non eſt hæredibus iniungenda; quia crimen eſt morte extinctum.

2 Si autẽ eſt iniuncta, ſed non peracta, & eſt pœnitentia concernens perſonã, vtpote orationes, ieiunia, vel peregrinationes, non ſunt hęredes cogẽdi ad pœnitentiam ſupradictam.

3 Si autem pœnitentia non eſt perſonalis, ſed aliàs proficiens ad ſalutem, *in* bonis temporalibus exequenda; vtpote, hoſpitale conſtruere, vel ſimilia: tunc ad talem exequendam hæredes per
C Inquiſitores merito ſunt cogendi. hæc patent in c. Accuſatus. §. ſi uero. de hęret. *lib. 6.* ubi ſic dicitur: Si uero pro ijs, quæ in hæreſi receptando; vel defendendo hæreticos, ſeu eis fauendo, non tamen exiſtens hæreticus, quis commiſerit, ſub obligatione bonorum ſuorum Inquiſitoribus ſe aſtrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam, & cõplendã: & ea licet iniuncta, nõ tamen peracta deceſſit, ſi per huiuſmodi pœnitentiam onus impoſitum fuerit proficiens ad ſalutem, *in* bonis eius temporalibus exequendum, vel complementum ipſius, per Inquiſitores cogi debent hæredes, vel alij, ad quos cum ſuo onere bona huiuſmodi deuenerũt. Porro ſi propter huiuſmodi
D hęreticorum receptationem, defenſionẽ, ſeu fauorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quã Inquiſitores ipſi iniungere vellent, bona ſua obligauerit eiſdem: & antequam ei pœnitentia iniungeretur, deceſſerit: eius hæredibus non eſt ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Relata ſupra pag. 105.

4 In eo vero caſu, quo hæredes ad ſucceſſionem non debent ob hæreſim ſui auctoris admitti: non obſtante, quòd auctore ipſo viuente, hoc non fuerit (interueniente ipſius morte) per ſententiam declaratum, ad confiſcationem bonorum poſt mortem eiuſdem, nihilominus pro-
E cedatur.

Confiſcatio bonorum hęretici poſt eius mortem fieri poteſt.

Eadem verba habẽtur in litteris Apoſtolicis † Vrbani iij. & Alexandri iiij. Conſultus. §. ſunt & alij.

† Rela. ſupra pag. 133.

COMMENT. CLXIX.

MVltę aſſertiones colliguntur, quas videas in ſummario quæſtionis: & quantum ad primam attinet, quòd videlicet, hęreticorum fautoribus, &

bus, & similibus morientibus ante iniunctam pœnitentiam, nihil sit iniungendum aut sibi aut suis hæredibus, quia crimen morte extinctum est. videnda sunt quæ tradidimus supra in hac 3. parte, super quæst. 43. §. alterum caput. & seq. nam cum suspiciones quantumuis vehementes in hoc crimine morte delinquentium suspectorum extinguantur, nõ debent condemnari post mortem ad vllas pœnas, etiam pecuniarias.

Hæredibus suspectorum morientium nihil iniungendum.

Quòd si lite pendente suspecti illi mortui sint, adhuc non debet imponi eorum hæredibus pœna pecuniaria ob solam suspicionem: quod satis colligitur ex textu in cap. accusatus. §. si vero. facit textus in l. vlt. C. ad legem Iuliam maiest. tradunt Geminianus & Franchus in dicto cap. accusatus. §. porro. de hæret. lib. 6. & Ancharanus in cap. filij. notab. 2. de hæret. lib. 6. & Simancas de catho. instit. tit. 18. num. 13.

Pœnitentia iniuncta persone eũ persona extinguitur.

De secũda assertione, quam ponit Eymericus nu. 2. ibi si autem est iniuncta, nulla est dubitatio: nam si pœnitentia iniũcta à sola persona, cui imposita fuit absolui poterat; ex moriente, pœnitentia cessat. eandẽ hanc conclusionem tradunt Zanchinus tract. de hæret. c. 28. & Repertorium Inquisit. verbo filij. §. nũc subsequenter. tales ergo pœnitentiæ non transeunt ad filios vel hæredes defunctorum. in eis enim imponendis non solum habita est ratio salutis animæ, sed etiam afflictionis corporis: & propterea cum personam sequantur, cum persona quoque extinguuntur, & pereunt.

Pœnitentia in bonis exequenda hæredib⁹ defuncti imponatur.

Tertiam assertionem, videlicet, quòd cum pœnitentia non est personalis, sed in bonis exequenda; tunc ad eam implendam compelli possint hæredes defuncti, pulchre explicat idem Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 6. & Repertorium Inquisit. verbo, filij. §. nunc subsequenter. & verbo, obligatio. §. quid si quis. idem cauit luculenter Concilium Biterren. cap. 19. in hæc verba: Et idem faciatis de illis, qui decesserunt accepta pœnitentia, nec impleta si esse in mora cœperint: vel pro illa cõplenda obligauerint, vt supra tetigimus, bona sua. *hac ibi.*

Bona obligata ad quem libet succesſo rẽ trãseũt cũ illo onere.

Hoc amplius obseruandum est, quòd cum alicui suspecto de hæresi iniuncta sunt hæc opera pietatis in bonis adimplenda, vt fabricare Ecclesiam vel hospitale, restituere vsuras & similia; ijsque bona sua pro hac pœnitentia adimplenda obligauit, post mortem eius ad quemcumque successorem etiam particularem, ea bona deuoluantur, ad eum semper peruenient cum illo onere, ita colligitur ex dicto c. accusatus. §. si vero. facit glos. in l. rescriptum. ff. de pactis. & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci. & vtrobique Bartalus, traditque Repertorium Inquisit. præfatis locis, quod est in hac causa non leuiter aduertendum.

Quæ ad postremam assertionem spectant de procedendo contra hæreticos etiam post mortem in hoc crimine, quoad effectum confiscandi bona, copiosè tradidimus supra in hac 3. parte, super dicta quæstio. 43.

QVAESTIO CXXI.

An filij vel hæredes illorum, qui morti proximi consolari ab hæreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem.

Centesima vicesimaprima quæstio est: Vtrum Inquisitor filios & hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumbebant, petierunt ab hæreticis per eorum manus impositionem consolari, & sic fuerunt mortui, possit admittere ab probandum, quòd ipsi defuncti tunc non erant sani capitis, vel quòd amiserant iam loquelam?

Respondemus quòd non, si dum viuebant fuerant de hæresi diffamati, vel suspecti habiti; aut legitime constiterit, quòd sanę mentis existentes, petierint ab hæreticis consolari: aliàs potest eos admittere: non tamen per vxores, filios, & familiares illorũ, vt patet in c. Filij. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic:

Relat. supra pag. 104.

Filij vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent, secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint vniuersę carnis ingressi: ad probandum quòd ipsi defuncti consolationem illam, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, vt dicitur apud eos, quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: si dum viuebant, diffamati erant de hæresi vel suspecti: aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterũt prædicti filij vel hæredes ab probandũ præmissa. Nõ tamẽ per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

filij quando admitti debeant, vel nõ ad excusandos defunctos, &c.

COMMENT. CLXX.

Ex hac quæstione duæ potissimum conclusiones colliguntur.

Quæstionis summa.

Prima est: Hæredes illorum, qui cum moriuntur hæreticalia dicunt vel faciunt, quale est petere consolationem hæreticorum, admitti debent ad excusandos defunctos in hoc tribunali, dummodo defuncti dum viuerent, nõ essent de hæresi diffamati vel suspecti, aut dum essent sanæ mentis, non petierint hæreticorum consolationem. Nam si in vita diffamatio aut suspicio de hæresi præcessisset, aut cũ sanę mentis essent, hæreticorum consolationem petiissent; tunc nullo modo admittendę sunt hæredum excusationes, sed defuncti velut hæretici poterunt condemna-

condemnari ex hac præſumptione iuris & de iure, contra quam hoc caſu non admittitur probatio in contrarium.

Altera & poſtrema concluſio eſt, prioris veluti declaratiua, nempe: Cum hæredes defunctarum in hoc tribunali admittuntur ad excuſandas defunctas, non poſſunt eas excuſare per teſtes domeſticos, veluti per vxores, filios, vel alios familiares; ſed adhibere oportet alios teſtes omni exceptione maiores.

Hæc ſumma eſt huius quæſtionis, quæ continet materiam frequentem, vtilem & cognitu neceſſariam, de qua egit etiam auctor ſupra in hac 3. parte, queſt. 43.

Ex titulis vero harum quæſtionum intelliges Eymericum diuerſo conſilio de materia procedendi contra defunctos diſſeruiſſe, quamuis multis locis vtatur eodem referipto deſumpto ex c. filij. de hæret. lib. 6.

Quid ſit petere conſolationem ab hæreticis,

Et priuſquam ad propoſitam materiã aggrediar, operæpretiũ erit adnotare quid ſit hoc, quod dicitur in hoc textu de petenda conſolatione hæreticorũ. hæc nunquam potui intelligere donec in codice illo bibliothecæ Vaticanæ inueni ſummam quandam F. Raynerij ex Ordine Prædicatorum de Catharis, & Leoniſtis, ſeu Pauperibus de Lugduno, in qua plene agitur de ſacramentis Catharorum, inter quæ vnũ erat conſalamentum, ſeu manus impoſitio, ſeu ſpiritualis baptiſmus, in quo conferendo quis ritus eſſet ſolitus obſeruari, abunde docui ſupra parte 2. ſuper q. 13. §. manus impoſitio. ex quo intelliges hunc locum alioquin difficilem præter ignoratum noſtra hoc ſæcularitum antiquitatis, quem hæretici eius temporis obſeruabant.

Prima concluſio in præſumptione iuris & de iure fundata eſt, quæ non admittit directam probationem in contrarium. ſuſpecti erga vel diffamati de hæreſi, qui tempore mortis petunt conſolationem ab hæreticis ſecundum eorum ritum et conſuetudinem, ſi conſtat eos tunc ſanæ mentis fuiſſe, tanquam conſummati hæretici præſumuntur & condemnantur à iure.

Iam diſpoſitio huius textus, quo vtitur hic Eymericus, quæ locum habebat olim in Catharis et aliis hæreticis, de quibus dixi ſupra parte 2. ſuper q. 13. locum hodie ſibi vendicabit in hæreticis noſtri ſæculi, & aliis cuiuslibet ætatis vel temporis: nam verbi gratia diffamatus vel ſuſpectus de hæreſi Lutheranorum, Caluiniſtarum, aut ſimilium, vel ex eis ſectis conuerſus, ſi tempore mortis ſanæ mentis exiſtens iuxta ritum eius ſectæ de qua erat diffamatus vel ſuſpectus. vel ex qua fuit conuerſus, conſolationem, aut ſacramenta, aut alios ritus & cæremonias eius ſectæ proprias peteret, præſumptione iuris & de iure per hunc textum haberetur pro hæretico.

Quod eadem omnino ratione locũ habere exiſtimo in conuerſis ex Iudæis, Mahometanis, vel alijs infidelibus, qui tempore mortis cum ſanæ mentis eſſent iuxta ritus parentũ ſuorum et antiquæ perfidiæ decedere, ac ſepeliri voluerunt.

Sed quomodo huiuſmodi homines defendi poſſint,

A *videamus. Duplex modus excuſandi tales hic proponitur, primus eſt, bona vita anteacta eorum ſiquis nitatur probare defunctum non deceſſiſſe hæreticum, nec illa hæreticalia quæ dixit, aut fecit dixiſſe aut feciſſe animo deliberato, ſed verbi gratia per doloris acrimoniam, aut aliter, is probabit eum defunctum dum viueret, non fuiſſe de hæreſi ſuſpectum nec diffamatum, immo laudabiliter viziſſe, & ſacramenta Eccleſiæ more Chriſtianorum debito tempore recepiſſe, & cetera peregiſſe, quæ à veris et catholicis Chriſtianis fieri ſolent. quod probandi genus contrarium ſuſpicionem aut omnino excludit, iuxta doctrinam Baldi in l. 1. C. locati. nu. 7. verſ. & in ſimili, aut ſaltem valde elidit & minuit; quod apertiſſime deducitur à contrario ſenſu ex textu in dicto c. ſi*
B *lij. de hæret. lib. 6. ibi:* Si dum viuebant, diffamati erant de hæreſi, aut ſuſpecti. *Ergo ſi tales non erãt, cenſendi videntur à delicto immunes, nec iudicandi ſunt hæretici.*

Nec mirum hoc videri debet, quoniam bona fama anteactæ vitæ multa bona operatur, de quibus Bald' in l. 1. C. locati. Sed inter cetera hoc vnũ quod ad præſens inſtitutum ſpectat, videlicet, per bonam famã in genere, tolli indicia in ſpecie contra aliquẽ orta, quod aliquos dixiſſe teſtatur Franciſcus Caſonus tract. 1. de indicijs. c. 2. nu. 10.

C *Secundus modus excuſandi defunctos propoſitur, ſi oſtendatur eos non fuiſſe ſanæ mentis, cum petiuerunt hæreticorum conſolationem, aut alia dixerunt, vel fieri poſtularunt ſecundum ritum & conſuetudinem antiquæ perfidiæ. & in hoc articulo tota difficultas poſita eſt in declarando & intelligendo, an delictum præſumatur eſſe factum tempore furoris, vel tempore ſanæ mentis: nam ſi tempore furoris factum fuiſſe præſumatur, nec ad culpam, nec ad pœnam imputandum erit: ſecus autem iudicabitur ſi tempore ſanæ mentis commiſſum fuiſſe concludatur.*

D *In hoc ergo dubio ſit hæc prima concluſio: Si illi qui ad excuſandum huiuſmodi defunctum, qui præſumitur hæreticatum fuiſſe, probent ipſum aliquando fuiſſe furioſum, in furore præſumitur durare, & tempore furoris commiſiſſe delictum, & accuſator ſiue Fiſcalis, vel iudex ſi procedit ex officio, debet probare delictum eſſe factum tempore ſanæ mentis. ita probat textus ſingularis in cap. indicas. 3. q. 9. & ibi gloſſa communiter recepta in verbo,* oſtenderis. *& gloſſa in cap. vlt. de ſucceſſione ab inteſt. in verbo,* compotem. *vbi etiam per Doctores. nec deeſt ratio ad eandem concluſionem probandam, quoniam furor eſt qualitas & morbus, qui poſtquã eſt radicatus præſumitur durabilis, vt periti medici fatentur, & probat textus in l. humanitatis. C de*
E *impuber. & alijs ſubſtit. & in l. 1. ff. de curatore furio. & docet nominatim Zabarella in cap. cum inter canonicos. de electio. in 5. oppoſitione. & confirmatur ex communi & recepta doctrina Bartoli in l. non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de operis noui nunt. dicentis quòd quando actus vel delictum poteſt fieri tempore licito & illicito, ille qui agit vel accuſat tenetur probare eſſe factum tempore illicito & punibili.*

Sit secunda conclusio: Si hic defunctus, qui dicitur tempore mortis deliquisse hæreticando, ante delictum non fuit furiosus, nec illi qui admittuntur ad eum defendendum & excusandum id probant; sed tantum dicunt & proponunt tempore delicti commissi fuisse furiosum, reuera huiusmodi defensores id probare debent, aliàs autem delictum censebitur commissum tempore sanę mentis; quia semper quis præsumitur esse talis, qualis naturaliter esse debet. argumen. textus in l. nec codicillos. C. de codicillis. vbi id notant Baldus, Paulus de Castro & alij, & nominatim profitetur Angelus tract. de maleficijs, in verbo, scienter & dolose. vers. quid in furioso. Imola & Ancharanus in Clemen. 1. de homicid. Salycetus in l. furiosum. C. qui testamen. facere possunt num. 2. & alij plerique quos gratia breuitatis omitto.

Hac quæ diximus de excusando per alios vel non excusando defuncto, qui dicitur tempore mortis hæreticari, intelligenda quoque censemus cum is nõ moritur, sed conualescit & viuit: nam si aliquando fuit furiosus in furore præsumetur deliquisse, & non punietur: si vero nõ fuit furiosus, nisi probauerit se fuisse mente alienatum cum illa hæreticalia dixit, vel fieri petiit, legitime punietur.

Admonebo tamen grauissimas quasdam esse ęgritudines & morbos, quibus facile solent homines mente amoueri, & iudicio priuari, quamuis antea sapientes fuerint, quod in hac causa diligenter est considerandum, & si opus fuerit iudicium medicorum peritorum adhibendum, cum agatur de maximo præiudicio.

Ætas etiam consideranda est, ob quam ingrauescentem sæpe absque morbo delirare solent homines, & aliena loqui; ità spectandę sunt multæ aliæ circumstantiæ, ex quibus intelligatur, an hæreticalia dicantur, vel fiant, aut dici & fieri præsumantur potius vi morbi, aut alterius affectionis, quàm mentis sine intellectus errore.

Sed dubium est, an credatur notario in testamento attestanti testatorem fuisse sanæ mentis. & vera sententia & communis est, non credi. Alexander consil. 141. incipien. Ponderatis, matureque perspectis. *lib. 1. late Iason in l. Senium. C. qui testamen. facere pos. Baldus, Angelus, & Cumanus in l. 2. ff. de testamen. & alij, quos prudens omitto.*

Illud etiam in hac disputatione docendum erat, quod merito prima nostra conclusio videtur postulare, ex quibus scilicet actibus possit furor probari, vt tandem deducatur eum qui accusatur, furoris tempore deliquisse, ne puniatur; sed cum breuiter expediri res longa non possit, lectorem remittemus potissimũ ad Franciscum Herculanum, qui in tract. de probanda negatiua, hac demonstrat, nu. 157. vers. Secundus modus est.

Circa secundam vero Eymerici conclusionem nulla occurrit difficultas, quæ non sit plene à nobis declarata supra in hac 3. parte super quæstione 70. cetera dicta sunt super quæst. 43.

A DE EXCOMMVNICATIS in causa fidei, & absolutione eorum.

QVAESTIO CXXII.

An hæretici, & eorum fautores sint excommunicati, & ab Inquisitoribus possint absolui.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici sunt ipso iure excommunicati:*
2 *Credentes quoque receptatores & fautores eorum:*
3 *Absolui autem ab Inquisitore possunt ab excõmunicatione.*

ENtesima vicesima secunda quæstio est: Vtrum hæretici credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipso iure sint excũmunicati; & si resipiscant, possint absolui per Inquisitores?

1 Respondemus ad vtrumque quòd sic. De hęreticis patet quòd sic in c. Sicut ait. & in c. Ad abolendã. in princip. & in c. Excõmunicamus. in princip. & præsertim, et breuius in c. Excõmunicamus 2. de hæret. vbi dicitur sic: Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hęreticos, Catharos, Patharenos, & infra: & alios quibuscunq; nominibus censeantur, & cetera. *Supra pag. 103.*

2 De credentibus autem & ceteris supradictis habetur in c. Excõmunicamus 1. §. credentes. vbi dicitur sic: Credẽtes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorũ excommunicationi decernimus subiacere, & cetera. *Supra pag. 101.*

3 Quòd autem possint absolui per Ioquisitorem, si resipiscant, habetur in c. Vt officium. in princip. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium. & infra: Contra hæreticos, credentes, receptatores, fauores, & defensores eorum; necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ vnitatem; ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis. *Supra pag. 107.*

COMMENT. CLXXI.

DVa sunt assertiones, Prima est: Hæretici, fautores & similes excommunicati sunt.

Altera est: Eos posse per Inquisitores absolui. Vtraque facilis est, & aperta.

Inter pœnas hæreticorũ excommunicatio est omnium antiquissima.

Ac quantum ad primam spectat, non est putandũ ab his primum Pontificibus, quorum sunt hęc re scripta,

ſcripta, quibus vtitur hic Eymericus, hæreticos & eorum fautores anathemate percuſſos; nam inter pœnas hæreticorum, excõmunicatio omnium eſt antiquiſſima, vel à Chriſto iam inſtituta Matth. c. 18. ibi: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus.

Et B. Paulus ter legitur excommunicaſſe, vt patet ex ſacris eius epiſtolis 1. ad Corinth. cap. 5. & 1. ad Timoth. cap. 1. & ad Titum c. 3.

Adde Martinum Perez ab Ayala Archiepiſcopum quondam Valentinum lib. 1. de eccleſiaſticis traditio. par. 3. art. 6.

Secunda concluſio prærogatiuam præſtat Inquiſitoribus, de qua diximus ſupra in hac 3. parte ſuper queſt. 92. adde Repertorium Inquiſitorum & Locatum in opere iudiciali verbo, excommunicatio. Sylueſtrum in ſumma verbo, hæreſis 1. quæſt. 8. & Simancam de catbol. inſtitutio. titu. 23.

QVAESTIO CXXIII.

Quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, ſi animo pertinaci perſtiterint in excõmunicatione per annum.

SVMMARIVM.

1 *Impedientes officium ſanctæ Inquiſitionis, ſi ſtent per annum in excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt, condemnandi ſunt vt hæretici.*

2 *Fautores meri, ſi non publicentur excommunicati, non incurrunt alias pœnas:*

3 *Si vero publicati fuerint, nec intra annum ſatisfecerint, multis pœnis ſunt obnoxij:*

4 *Quas pœnas incurrant etiam ſi non durent in excommunicatione per annum.*

Enteſima viceſima tertia quæſtio eſt: Quam pœnam incurrunt receptatores, defenſores, ac fautores hæreticorum, qui ſunt excommunicati ipſo iure, ſi ſtant in excommunicatione per annum animo pertinaci?

1 Reſpondemus, quòd ſi prædicti ex eorum receptatione, defenſione, & fautoria impedierunt fidei proceſſum, iudicium, aut ſententiam Epiſcopi, ſeu Inquiſitoris directe vel indirecte, vel ad hoc præſtiterint auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis vinculo ſunt percuſſi: quòd ſi in ea ſteterint per annum animo pertinaci, extunc ſunt vt hæretici condemnandi, vt patet in cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. vbi dicitur ſic:

Relat. ſupra pag. 110.

Prohibemus quoque diſtrictius Poteſtatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cum mere ſit eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, vel iudicent, ſiue captos pro eodem crimine, abſque dictorum Epiſcoporum, ſiue Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent; aut executionem ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano vel Inquiſitoribus, ſeu Inquiſitore, iniunctã, prompte (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectent: vel aliàs diœceſanorũ aut Inquiſitorum iudicium, ſententiam ſeu proceſſum, directe vel indirecte impedire præſumant. Si quis vero de prædictis Poteſtatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, ſeu Balliuis, contra prędicta fecerit, aut præfato fidei negotio ſępefatis diœceſano Epiſcopo, vel Inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire; necnon & qui ſcienter in prędictis dederit auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hęreticus condemnetur.

2 Si autem prædicti ex eorum receptatione, defenſatione, & fautoria, aliàs nõ impediuerint Epiſcopi vel Inquiſitoris iudicium, ſententiam, vel proceſſum; licet ipſo iure ſint excommunicati, nihil tamen excommunicati notentur & publicẽtur, non videntur alias pœnas incurrere, ex eo quòd ſtant in excommunicatione per annum: Sed ſi publicantur excommunicati, & ſtent per annum, incurrunt pœnas multas, de quibus habetur in cap. Excommunicamus. §. credentes. de hæreti. vbi dicitur ſic: *Supra pag. 102.*

3 Receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere: firmiter ſtatuentes, vt poſtquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum, extunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: Sit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hęreditatis ſucceſsionem accedat. Nullus prętereà ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alijs reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem: nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si vero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur: ſi tabellio, inſtrumenta per ipſum confecta nullius ſint momenti, ſed cum auctore damnato damnentur. & in ſimilibus idem prȩcipimus obſeruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior eſt culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, poſtquã ab Eccleſia fuerint denotati, euitare contempſerint: excommunicationis ſententia vſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere ſepulturæ, nec eleemoſynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo priuentur officio, ad quod numquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali.

Infamiam, & alias pœnas tales incurrunt.

4 Quæ

4 Quæ autem sunt pœnæ prædictorum, etiam si non persistant in excommunicatione per annum animo pertinaci, dictũ est supra hac pac. 3. quæst. 113. 114. 115. 116. 117. & 118.

COMMENT. CLXXII.

De materia huius quæstionis egit plene idẽ Eymericus supra par. 2. q. 47. vbi dixi. nec propterea sunt aliqua inuriliter repetenda.

Qui non impedit sacrũ officiũ, quænis sint fautores, an ela pso anno alias pœnas præter excõi cationem incurrant.

In hac quæstione illa solum occurrit difficultas, quę oritur ex verbis Eymerici hic num. 2. dum sentit, fautores & ceteros huiusmodi, si non impediant officium Inquisitionis, etiam elapso anno non incurrere alias pœnas præter excommunicationem, nisi excommunicati publicentur: nam contrarium videtur dicere auctor apertissime parte 2. q. 47. num. 3. dum ait: Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non vt suspecti de hæresi tantum, sed vt hæretici sunt condemnandi. *hęc ille.*

Hęc cum inuenerer paulo diligentius, animaduerti non carere probabilitate Eymerici sententiam hoc loco. idem sentire videtur Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. §. item fautores. & ratio esse potest: nam primi qui non modo fauent hæreticis, sed etiam officium impediunt, grauiorem contrahunt hæresis suspicionem, quę elapso anno transit in violentam & iure probatam, ex qua possunt vt hæretici condemnari. Qui vero eisdem hæreticis fauent, non tamen impediunt Inquisitorum officium, non ita graviter peccant, ideoque nisi nominatim publicentur excommunicati elapso anno non videntur vt hæretici condemnandi; hac sententia benigna est, de qua quid sentiam in tanta breuitate nõ possum facile dicere, dicam alias. cetera huc spectantia tradita sunt supra in 2. parte super vltimis quæstionibus.

QVAESTIO CXXIIII.

Quam pœnam incurrãt excommunicati in causa fidei sic durantes per annum.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati propter contumaciam in causa fidei, & cet. post annum vt hæretici condemnantur:*
2 *Id ipsum faciendum est de excommunicatis causa impedimenti dati sacro officio:*
3 *Et de excommunicatis ob omissam purgationem, & cet.*
4 *Fautores autem hæreticorum alias pœnas incurrunt.*

Entesima vicesima quarta quæstio est: Quam pœnam incurrunt excommunicati in causa fidei, si steterint in excommunicatione animo pertinaci?

A 1 Respondemus, quòd tales excommunicati, sunt in multiplici genere: Nam quidam sunt excommunicati in causa fidei propter contumaciã, quia citati de fide responsuri renuerunt contumaciter comparere, & tamquam contumaces excõmunicantur: Isti si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt vt hęretici condemnandi: vt patet in cap. Cum contumacia. de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adijciat vehementem, si suspectus de hęresi vocatus à vobis, vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo, quòd parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci; extunc velut hæreticus condemnetur. Relat. supra pag. 105.

B 2 Quidam sunt taliter excommunicati, quòd iudicium, sententiam, seu processum Episcopi vel Inquisitoris impedierunt: vel ad hoc faciendum consilium, auxilium vel fauorem dederunt. Isti si stent in excommunicatione per annum animo pertinaci, sunt velut hęretici condemnandi, vt patet in cap. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Excommunicati propter impedimentum datum sancto officio.

C Prohibemus quoque districtius Potestatibus dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorũ Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia vel mandato à carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano vel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectẽt: vel aliàs diœcesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam seu processum, directe, vel indirecte impedire præsumant. Pag. 110.

D Si quis verò de prędictis potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sępefatis diœcesano episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prędictis dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hęreticus condemnetur.

E 3 Quidam autem sunt taliter excommunicati, quia suspecti de hęresi habiti noluerunt se purgare. Isti si stent in excommunicatione per annum, sunt vt hæretici condemnandi, vt habetur in cap. Excommunicamus 1. §. qui autem. extra de hæretic. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam, ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione Excõmunicati quia noluerũt se purgare. Relat. supra pag. 101.

nicatione

nicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Excõmunicati propter fauorem datũ hæreticis.

4 Quidam sunt taliter excõmunicati, quia sunt receptatores, defensores, & fautores hæreticorũ, & publicantur excommunicati. Isti si stant per annum, pœnis plurimis feriuntur, vt patet in cap. Excommunicamus. §. credentes. de hæret. de his dictum est supra quæstione proxima.

COMMENT. CLXXIII.

TRes potissimum conclusiones ponit de excommunicatis persistentibus in excommunicatione, vt patet in summario quæstionis, circa quas nihil notatu dignum occurrit, quod non fuerit explicatum supra parte 2. super quæst. 47. vide præterea de hac materia illos, quos citauimus paulo antea super quæstione 122.

QVAESTIO CXXV.

An tales excommunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore.

Entesima vicesimaquinta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit absoluere eos, qui steterunt per annum in excommunicatione animo pertinaci, vel aliàs pro causa fidei sunt excommunicati, si ad gremium Ecclesiæ reuertantur?

Respondemus quòd sic; quia tales (vt dictum est supra quæstione proxima) vt hæretici sunt habendi. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ab excommunicatione, quam incurrerunt, per Inquisitorem, si pæniteant, possunt absolui: vt habetur in cap. Vt officium. in princip. de hæret. lib. 6. vbi præmisso de omnibus supradictis dicitur sic: Vt officium & infra: Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ vnitatem; ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

Relat. supra pag. 507.

COMMENT. CLXXIIII.

SVper hac quæstione nulla occurrit obscuritas grauis, quæ longa narratione egeat.

Primum, hæc quæstio differt à superiori 122. in qua videtur auctor tractare idem priuilegium; nam ibi docuit quòd Inquisitores possunt absoluere redeuntes ab hæresi, vel hæresis suspicione, qui propterea fuerunt ipso iure excommunicati: hic vero docet etiam posse absoluere eos, qui in excommunicatione durarunt per annum animo pertinaci.

Anno elapso de crimine auditur excõmunicati.

Sed dubitari poterat, quomodo possit Inquisitor absoluere eos, qui per annum perdurant in excommunicatione, cum anno elapso vt hæretici sint condemnandi. cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Et breuiter respondeo, quòd qui post annum reuertuntur, quamuis non audiantur quoad bona recuperanda; audiuntur tamen quoad excusandum crimen: & si misericordiam implorent, recipiuntur, vt plene dixi supra in 3. parte super 13. modo processum fidei terminandi.

QVAESTIO CXXVI.

An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum præfatis excommunicatis.

Entesima vicesima sexta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit cum prædictis excommunicatis, si forsan irregularitatem incurrerint, vbi respiscant super irregularitate dispensare?

Respondemus, quòd non inuenitur, quòd hoc possit Inquisitor in iure cautum, nec in quibuscunque priuilegijs sibi concessum: quare non potest cum talibus dispensare.

COMMENT. CLXXV.

VNa est conclusio: Cum redeuntibus, si forte aliquam incurrerunt irregularitatem, Inquisitor non potest dispensare, quia non inuenitur sibi concessum.

Inquisitores secum mutuo dispensare posse super irregularitate, si quis eorum fortassis quandoque eã contraxerit, docuit Eymericus 3. par. q. 27. & dixi supra in hac 3. parte super q. 23. Rursus, eos posse absoluere redeuntes ab excommunicatione, paulo antea demonstrauit.

An Inquisitores super irregularitate dispensare possint.

An autem non modo à censura excommunicationis, sed etiam ab irregularitate, quam contigit contrahere ob hæresim, vel apostasiam, cum redeuntibus possint dispensare; nunc ostendit, & concludit id non licere Inquisitoribus, quia nullo iure concessum id eis reperitur. idem tradit Repertorium Inquisitorum verbo, irregularitas. & alij vetusliores.

Hodie hac lis sublata videtur per rescriptũ Clementis VII. Pont. Max. quod incipit: Cum sicut. §. *vobis etiam. quo conceditur facultas Inquisitoribus, & eorum Cõmissarijs dispensandi cum clericis secularibus ac personis religiosis cuiusuis ordinis super quauis irregularitate contracta ob hæresim vel Apostasiam; quod etiam agnouerunt Locatus in opere Iudiciali verbo, irregularitas. nu. 2. & Campegius apud Zanchinũ tract. de hæret. cap. 27. versc. Adde vlterius. id Clementis reseriptum refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.*

Ceterum quid nobis de hoc articulo sentiendum videretur, supra in hac 3. parte super q. 113. explicuimus; vbi & irregularitatem contrahi propter hæresim, & super ea solum Romanum Pontificem dispensare diximus.

Rescriptum vero Clementis VII. circa hoc per posteriores

posteriores Pontificum extranagantes reuocatum esse videtur; adeo quidem vt Pius Papa Quintus anno M D L X V I I. *die sexta mensis Septembris Pontificatus sui anno secundo, Didaco de Spinosa generali Hispaniæ Inquisitori inhibuerit, ne posset huiusmodi homines ad aliqua beneficia, aut si clerici forent, vt ad superiores ordines ascenderent, habilitare, aut eum presbyteris dispensare, vt in altaris ministerio deseruirent. Sed vide Maiolum libro 5. de irregularitate cap. 46. & Nauarrum in Manuali confessariorum cap. 27. titu. de tertia specie irregularitatis. num. 205. ex quo intelliges solum Papam dispensare in irregularitatibus prouenientibus ex defectu animæ.*

DE INDVLGENTIIS pro fide laborantibus consequendis.

QVAESTIO CXXVII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

QVæstio ducentesima vicesimaseptima quæstio est: Vtrum Inquisitor clero, vel populo, quem conuocat ad sermonem pro fide, quem interdum facit, vel aliàs habeat potestatẽ indulgentias conferendi?

Respondemus quòd sic; viginti, vel quadraginta dierum, vt patet in litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. priuandi præterea. versi. necnon. vbi dicitur sic: Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videritis, omnibus veræ pœnitentibus & confessis, qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit vobis, & singulis vestrum præsentium tenore facultas.

Relat. supra pag. 229.

COMMENT. CLXXVI.

HOc priuilegium concedendarum indulgentiarum, ac distribuendorum Ecclesiæ thesaurorum, licet Pontificum proprium sit, vt docet Sotus lib. 4. sent. distin. 21. q. 1. art. 4. fauore fidei Inquisitoribus est tributum per Romanum Pontificem, vt quotiens actio aliqua in fauorem fidei celebratur, possit Inquisitor concedere viginti vel quadraginta dierum indulgentiam.

Priuilegium concedendi indulgentias quæ concesserint Inquisitoribus.

Hoc priuilegium multi Pontifices concesserunt; nullus autem renouauit. concessit Innocentius IIII. *rescripto incipiente;* Malitia huius temporis. *item alio incipiente:* Tunc potissime. *& ante Innocentium* IIII. *concessit etiam Gregorius vnus rescripto incipiente:* Ille humani generis. *hæc sunt impressa in Bullario litterarum Apostolicarum. in fine huius operis.*

Memiuerunt huius priuilegij Repertorium Inquisito. verbo, indulgentia. §. nunc videndum. Summa Armilla verbo, Inquisitor. num. 20. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. num. 415.

Num autem posteriores Pontifices Romani in his rescriptis easdem indulgentias concedentes non modo censeantur priores confirmare; verumetiam de nouo illas concedere, ita quòd prioribus accumulentur, vt singuli viginti vel quadraginta dierum aut trium annorum per se concessisse videantur, ita quòd Inquisitores octuaginta dierum, aut centum sexaginta, & amplius concedere possint: item quòd Pontifices non modo trium annorum, sed sex vel nouem, vel quindecim indulgentiam tribuisse videantur, dubium esse posset: & Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum accumulari videtur sentire verbo, indulgentia eorum. §. 5. sed verius est, posteriores Pontifices easdem priores indulgentias cõfirmare, nec diuersas concedere: quod series rescriptorum indicat. & huius sententiæ videtur esse auctor non obscure supra in hac 3. parte in principio numero 55. & in omnibus fere modis terminandi processum fidei, vbi nusquam apparet eum significare, vt huiusmodi indulgentiæ eumulatiue concedantur.

Benignius tamen esset, si sua Sanctitas fauore fidei eas eumularet, vt homines ad fauendum Inquisitoribus hoc spirituali & maximo præmio inuitati facilius excitarentur.

QVAESTIO CXXVIII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias sociis ac notariis suis.

QVæstio ducentesima vicesima octaua quæstio est: Vtrum Inquisitor sociis suis religiosis, & notariis habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quòd ipse non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos quando laboraueriut. Et si in prosecutione moriãtur, plenam confert remissionem peccatorum, vt patet in litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. in quibus post prædicta verba posita supra quæst. proxima dicitur sic: Socijs vero Fratribus, vestri ordinis, & notarijs vestris, qui vnà vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laboraueriut, & omibus, qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pœnitentijs relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omniũ, de qui-

Relat. supra pag. 229.

de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

A

COMMENT. CLXXVII.

Dvæ sunt assertiones: Prima est: Socijs & notarijs Inquisitorum laborantibus in sacro officio ad hæreticos extirpandos Papa confert indulgentiam trium annorum.

Altera est, quòd si in prosecutione hæreticorũ, & in executione officij sacri, seu in eius ministerio moriantur, plenam indulgentiam consequuntur.

Vtramq; assertionem probat rescriptum Vrbani IIII. hic ab Eymerico allatum, et rescriptum Gregorij noni, quod incipit: Ille humani generis *idem confirmat Clemens* IIII. *et Vrbanus* IIII. *rescripto alio incipiente:* Licet ex omnibus. *quæ vidimus authentica in archivo Bonon. inquisitionis.*

B

Meminit etiam huius privilegij Bernardus Comẽsis in Lucerna verbo, indulgentia eorum. §. 1. & Repertorium Inquisitorum verbo, indulgentia §. nota quòd Fratres.

Qui consequuntur hãc indulgentiã tatum anno rum.

Num autem hanc trium annorum indulgentiam consequantur non solum socij Inquisitorum & notarij, verum etiam alij sancti officij ministri, veluti consultores, Fiscalis, & similes quæri potest, & hi etiam hanc indulgentiam habent, vt constat ex quæstione sequenti, cum in hoc negotio non mediocriter laborent.

C

Idem fortassis esset dicendum de illis, qui scribunt contra hæreticos, instruentes Inquisitores hæreticæ pravitatis, qualiter sese in suo officio gerere debeant contra fidei hostes: hi enim quamuis in rescripto & verbis privilegij nominatim non contineãtur; ob eãdem tamen rationem aquã videtur, vt rescripti privilegio vtantur.

Hoc saltem iustissimum videtur, vt Sãctitas sua ad hos quoque dignaretur hoc privilegium extendere. quando vero hanc indulgentiam consequantur, sequentia demonstrabunt.

QVAESTIO CXXIX.

An Inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi in officio assistentibus, & auxiliantibus.

D

GEntesima vicesimanona quæstio est: Vtrum Inquisitor consiliarijs & omnibus aliis, qui sibi personaliter assistunt, & existunt in executione sui officii, vel aliàs præstant sibi ex animo auxilium, consilium, vel fauorem, habeat potestatem indulgentias largiendi?

E

Respondemus, quòd ipse Inquisitor non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos de indulgentia: & si in prosecutione officii moriantur, remissionem plenam omnium peccatorum, vt patet in prædictis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. vt tactum est statim supra quæst. prox. in quibus dicitur sic: Necnon & largiendi: & infra: Et omnibus qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pœnitentijs relaxamus: & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorũ omnium, de quibus corde cõtriti & ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

Relat. supra pag. 629.

Et in c. Excommunicamus itaque. §. Catholici. extra de hæret. dicitur sic: Catholici vero qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctę subsidium conceduntur.

Quę autem sunt illa dicetur quęst. prox.

Quamplura alia priuilegia conceduntur cruce signatis prędictis pro extirpanda hæretica prauitate, per Inquisitores eis conferenda, vt patet in litteris Apostolicis positis supra parte ij. Innocẽtij, vt nihil vobis desit.

COMMENT. CLXXVIII.

Non modo qui assidue & continuo Inquisitoribus assistunt, vt sunt necessarij ministri, de quibus hactenus dictum est, trium annorum indulgentiam consequuntur, & plenariam eum in prosecutione negotij moriuntur: verum etiam quicunque alij, qui vbi oportuerit Inquisitoribus adstant, eodem indulgentiarum priuilegio fruuntur. id probat apertissime rescriptum Vrbani IIII. *quo vtitur hic Eymericus, sed apertius idem tradit Gregorius noster rescripto incipiente:* Ille humani generis. *in hęc verba:* Ad hęc, vt super præmissis omnibus officium sibi commissum liberius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationem eorum (*scilicet Inquisitorum*) accesserint in singulis stationibus viginti dies: illis vero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, in munitionibus, vel castellis, vel aliàs contra Ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consilium præstiterint vel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus; & si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confessi sunt, plenam veniam indulgemus. *hęc ibi.*

Quicunque Inquisitoribus auxiliantur, cruũ indulgentiã assequuntur.

Hoc priuilegio hodie in primis gaudent crucesignati, quibus in Hispania similes sunt illi, quos dicimus familiares, qui nutibus Inquisitorum obedientes, ea exequuntur, quę ad promotionem huius sacri officij, & ad fidei propagationem, & ad hæreticæ prauitatis extirpationem spectant.

Crucesignati gaudent hoc priuilegio.

Eandem etiam indulgentiam consequerentur quicunque zelo fidei cum opus esset, Inquisitoribus auxi-

auxiliarentur: vt vel hinc catholici magnopere excitari debeant ad fauendum, & auxiliandum Inquisitoribus.

QVAESTIO CXXX.

An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita, & in morte.

GEntesima tricesima & vltima quæstio est: Vtrum Inquisitor plenariam indulgentiam habeat in vita pariter & in morte?

Respondemus quòd sic: In vita quidem quandocunque pro exequendo officio laborat: in morte autẽ si in prosequutione officij diem claudit extremum.

Quòd autem habeat in vita pro officio laborando, patet in præfatis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iij. Præ cunctis. §. vobis autem. vbi dicitur sic:

Relat. supra pag. 129.

Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ in generali concilio est concessa.

Quæ autem in dicto concilio succurrentibus terræ sanctæ est concessa, patet in cap. Ad liberandam. extra de Iud. & Sarra. in parte decisa. notat. Hostien. in lectura: in qua de succurrentibus terræ sanctæ infra habetur ita: Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, & ex illa, quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque soluendi potestate, omnibus, qui laborem istum in propris personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributionem iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum: Eis vero, qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem, & qualitatem suam viros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint; plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus & concedimus esse participes, iuxta qualitatem subsidij & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ sanctæ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa prædicta consilium, & auxilium impenderint opportunum: omnibus etiam pie proficientibus in hoc opere in communi, sancta & vniuersalis Synodus orationum & beneficiorum suorum suffragium impertitur, vt eis digne proficiat ad salutem.

Datum Later. xix. Calendis Ianuarij Pontific. nostri anno octauo.

Quòd autem Inquisitor habeat & in morte, patet in litteris Apostolicis antedictis, vbi præmisso de indulgentia, quæ confertur Inquisitori prædicta; & quę sociis & fratribus sui ordinis & notariis; & quæ omnibus, qui personaliter astiterint in fidei negotio Inquisitori, & præstiterint ex animo auxilium, consilium & fauorem: de omnibus generaliter sequitur sic: Et si qui, ex iis in prosequutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

COMMENT. CLXXIX.

HAec postrema est in vulgatis codicibus huius operis quæstio, in qua de insigni Inquisitorum priuilegio differitur: nam & in vita & in morte omnium peccatorum indulgentiam consequuntur: vtramque partem probat Eymericus apertis Pontificum rescriptis.

Tradunt idem hoc priuilegium Repertorium Inquisiti. verbo, Indulgentia. §. item Inquisitores. Tabien. in summa verbo, Inquisitor. §. 39. in fin. Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 412. & alij.

Inquisitores in vita & in morte omnium peccatorum indulgentiã consequuntur.

Quantum vero attinet ad primam partem, quòd videlicet, Inquisitores consequantur in vita plenam indulgentiam suorum peccatorum, dubium est, an intelligatur semel tantum in tota vita, an vero in singulis actibus perfectis, qui contra hæreticos in suorem & laudem fidei celebrantur, & Repertorium Inquisit. verbo, indulgentia. §. item Inquisitores, in quolibet actu, hæc frui indulgentia testatur his verbis: Item Inquisitores exercendo officium, gaudent in quolibet actu Inquisitionis, quando fit aliquis actus reconciliationis per eos, vel aliqua executio durante tempore officij, in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum suorum. *hæc ibi. cui sententia libentissime accedo.*

Quotiens in vita assequãtur.

Idem sentiendum puto de indulgentiis trium annorum, quæ conceditur auxiliantibus officio sanctiss. simę Inquisitionis, & Inquisitoribus hæreticę prauitatis in fauorem fidei: illi enim non tantum semel in tota vita, sed in quolibet actu perfecto, & ab alio diuerso, quo Inquisitoribus præstant huiusmodi auxilium, trium annorum indulgentiam consequuntur.

Quæ his locis de indulgentijs tradit copiosę Eymericus, continentur apertissime in rescripto quodam Alexandri IIII. incipiẽ. Firmissime tenear. *quod vidimus authẽticum in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis† Peretti de Mõtealto, allatum ex Assisio ex archiuo conuentus Fratrũ ordinis Minorũ.*

† Nunc est SIXTVS V. Pont. Opt. Max. qui feliciter sedet.

QVAESTIO CXXXI.

An Extrauagãtes in fauorẽ fidei & sancti officij editæ sint seruandę.

GEntesima tricesima prima quæstio est: Extrauagantes quę concessę fuerunt per summos Pontifices in fauorem fidei & officij Inquisitionis, an remaneant in robore suo?

Dicen-

Dicendum eſt quòd ſic; dummodo non contrarientur his, quæ ſunt inſerta in Sexto, titu. de hæret. & conſtitutionibus Clementis eod. tit. Patet lib. 6. c. Statuta. §. vlt. & cõfirmatus per proœmium Sexti, adiuncta gloſſa ſuper verbo, reſecuantur. vbi Ioannes And. dicit: reſeruantur conſtitutiones omnes, quæ editæ ſunt ſuper negotio hæreticæ prauitatis, non contrarię conſtitutionibus huius libri, vt infra de hęret. c. vlti. in fine. Et lib. eod. ſuper cap. Contra Chriſtianos. & tit. de hęret. in Nouel. enumerando gloſ. in prima gloſſa dicit idem. Conſtat autem quòd decretalis vltima in eod. 6. lib. in fine, ceſeruat mandata prædeceſſorum iſtis conſtitutionibus noo obſtantia. Item idem in gloſſa ſuper cap. Per hoc †. in verbo, ordinatiooes, dicit: *Ordinationes.*] etiã in hoc volumine non inſertas, dummodo non his conſtitutionibus contrarias, infra eod. cap. vlti. in fine: ſunt enim ibi ceſeruatæ, & de his loquitur proœmium huius libri, in fine.

† de hæreti. lib. 6.

COMMENT. CLXXX.

IN duobus codicibus Barcinonenſi impreſſo, & Sabellano manuſcripto enumerantur tantũ centum triginta quæſtiones, quo ordine hactenus ſunt impreſſæ: ſed codices Bononien. & Illuſtriſſ. Card. de Gambara manuſcripti, hanc quæſtionem amplius habent in fine adiectam, De conſtitutionibus extrauagantibus editis contra hæreticam prauitatẽ in fauorem fidei, earumque robore ſeu valore, *quę non multum diſcrepantibus verbis habetur in omnibus exemplaribus ſupra q. 84. Et plane codex Bononien. qui omnibus eſt vetuſtior, deſcriptus nẽpe tempore Pij II. Pontifi. Max. poſt 130. quæſt. antiquorum more ita habet*: Deo gratias. *vnde facile colligas Eymericum ibi abſoluiſſe opus c quod etiam videntur non obſcure indicare illa verba quæſtionis 130. Centeſima triceſima & vltima quæſtio, &c.*

Ceterum quia codex Bononien. multam habet auctoritatem ex vetuſtate, & ſynceritate, ac veritate (eſt enim in multis ceteris emendatior) ideo hanc quæſtionem hic adijcere placuit, quę eſt veluti commentarius quæſt. 84. Ec mihi valde ſit veriſimile hęc ſcripſiſſe auctorem, qui in prędicta quæſt. 84. ad probandum extrauag. in cauſa hęreticę prauitatis non eſſe reuocatas. ſola reſcriptorum Pontificiorum auctoritate vtitur: hic vero more ſuo auctoritate interpretum idem confirmat. ex docendi enim ordine & ſtylo conijcio. hęc poſtea addidiſſe auctorem.

Poſſet non incommode ex duabus quæſtionibus vna fieri: verum non eſt viſum ab antiquitate recedere.

Eſt autem impreſſa (paucis emendatis) iuxta exemplar codicis Bononienſis; nam in codice Card. de Gambara nonnulla adduntur, quæ aperte indicant non eſſe Eymerici, cum teſtimonium Ioannis Imolenſis citetur, qui multis poſt Eymericum annis floruit.

Atque in his ad laudem omnipotentis vnius & trini Dei (in cuius ſanctiſſima Trinitatis feſto hoc anno MDLXXXIIII. die 27. May finita & abſoluta fuit ſecundo huius operis prælectio & emendatio) ſic tandem noſtrorum Commentariorum in Directorium Inquiſitorum finis conſtitutus, quos ſacroſancta Romana & vniuerſalis Eccleſię correctioni ſupponi in omnibus & per omnia volumus.

***

Franciſcus Pegña ſacræ Theologiæ & iuris vtriuſque doctor.

FINIS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS

IN QVO BREVITER TANQVAM IN COMPENDIVM CONTRACTA

Ordine Alphabetico recensentur tam ea, quæ in Directorio, quàm illa, quæ in Commentarijs continentur.

A

Abatis Ioachim libellus, & eius error damnatus, par.1. pag 4.col.1.B & p.2.q.7. pag.249.col 2.D

Abiuratio nouissima Berẽgarij, com.11. par.2. pag.247.col.2. Alia eiusdem, par.2.quæst.6. pag.246.col.1.B

abiurare de leui tantum, an debeant impuberes, com.40.p.3. pag.488.col.2

abiuratio de leui imponi potest suspecto leuiter, par.2.q.55. pag. 377.col.2.B

abiurans de leui, an detestetur omnem hæresim, com. 55. par.3. pag.489.col.1.

abiurãs de leui, deinde in eandẽ, vel diuersam hæresim incidẽs, relapsorũ pœna non punit, p.3. pag.486.col.1.& 2. & com.73.p.2 pag.387.c.1.& cõ.43.p.3.pag.502.c.2

abiuratio de vehementi & publice & secrete fieri potest, par.3. pag.492.col.2

abiuratio de vehementi iniungenda est suspecto vehemẽter, & abiuranda quauis suspicio, p.2.q.55. pag.383.col.1 & com. 136.p.3. pag.637.col.1

abiurans vt vehementer suspectus, si recepset postea, aut visitet hæreticos, non est relapsus contra Eymericum & alios, com.81.p.2. pag.382.col.1.& seq.

abiuratione de vehemẽti facta lapsus deinde in hæresim relapsus censetur, & vt talis punitur, p.2.q.40. pag 331. col.1. & com.40.p.3. pag.489.col.1

abiurans de vehementi omnem hæresim detestatur, com.55. par.3. pag.489.col.2

abiuratio quid sit, & quid continere debeat, & quotuplex, & quomodo abiuratio de leui & de vehemẽti differant, com.40.p.3. pag.483.col.1.& 2

abiurationum varia formula, com.41.p.3. pag.494.col.1

abiuratio imponitur reo perseueranti in confessione in tormentis facta, p.3.pag.481.col.1.& quando perseverãti in negatiua. pag.481.col.2.E

abiuratio de leui priuatim fiat, & nõ publice, com.40.p.3. pag. 488.col.2

abiurare qui debeant, & qua ætate compelli possint homines abiurare, com.40.p.3. pag.490.col.1

abiurationis vsus antiquissimus, & cur olim institutus, com.40.p.3. pag.487.col.2

abiurare debent Iudæi dæmones inuocantes, par.2.q.46. pag. 358.col.1.B

abiurationis à Iudæo faciẽdæ forma, cõ.71.p.2.pag.359.c.2

abiuratio an prius debeat fieri quàm pronuncietur sententia, com.41.p.3. pag.494.col.2

abiurans an debeat se subscribere, cõ.40.p.3.pag.490.col.2

abiuratio constare debet per publicam scripturam, com.40. par.3. pag.490.col.2

abiurantes in initio abiurationis fidem protestari debent, com.40.p.3. pag.489.col.1

abiurans in iudicio hæresim de vehementi, & postea lapsus in hæresim relapsus ut supra si de leui, p.2.pag.332.c.2

abiurans vnam hæresim singularem, & postea in aliam incidens, an sit relapsus, p.2. pag.332.col.2 & com.65.p.2. pag 332.col.2

abiuratio olim in concilio solum fiebat, hodie coram fidei iudicibus, p.2. pag 95

abiuratio omnis hæresis in genere, quãdoque fieri potest, nulla hæresi in specie expressa, com.79 p.2. pag.376.col.1

abiuratio Hieronymi de Praga, com.47.p.3.pag.521.col.1

abiuratio facta coram episcopo vel Inquisitore rãtum an sit valida, com.97.p.3. pag.579 col.1

abiurantis obligatio & promissio non extenditur extra iuris dispositionem, com.146.p 3. pag.646.col.1

abiuratio est indicenda credentibus hæreticorum tantum de hæresi suspectus, p.2.q.50. pag.266.col.2.C

abiuratio iuxta suspicionis qualitatem tantum fieri debet, p.3.q.41. pag.336.col.1.E.col 2.A

abiuratio peri debet in vulgari, & quando, p.3. pag.495. col.2.B. pag 496.col 2.E. & pag.502.col.1.A

abiuratio indicenda conuicto per plures singulares testes, p.3.q.72. pag.619.col.1.C.D

abiurationis præstandæ à sponte confesso & pœnitente modus & forma, p.3. pag.503.col.2.& seq.

abiurationem legere debet notarius casu quo rem nesciat legere, p.3. pag.493.col.1.B.C

abiurans an obligare se debeat ad hæreticos denunciandos, com.49.p.3. pag.500.col.1

abiurans fautoriam, & deinde relabens in eandem, siue in aliam, an sit vt relapsus puniendus? an ceps quæstio, com 83. p.2. pag.387.col.1

abiurare debet generaliter omnem hæresim suspectus violẽter p.3. pag.495.col.2.A.B

abolitio in crimine hæresis non est facile concedenda, com.14. par.3. pag.415.col.1

absentes quot modis possint accessari, cõ.91.p.3.pag.568.c.2

absoluere ab excõicatione se inuicem possunt inquisitor & eius socius, & inquisitores inter se, p.3.q.23. pag 553. col.2.A.& seq.& cõ.72.et 73.p 3.pag.553.c.2.et seq.

absolutoria sententia non debet continere quem pronuntiari insontem & immunẽ, & quare. et an delicta rei cõtinere debeat, p.3.pag 474.col.2. com 50 p.3. pag.475.col.1

absolutus in foro pœnitentiæ de hæresi, an effugiat pœnas

temporales, com. 20. p. 2. pag. 227. col. 1. & 2
absolutus ab hæresi non seruata forma iuris, an sit absolutus, par. 2. pag. 204. col. 2. B
absoluendus est ab excommunicatione post abiurationem practicam suspectus violenter, & hæretici omnes, par. 2. pag. 397. col. 2. E. & pag. 497. col. 1. B
absolutio cum molli virgarum percussione, res laudabilis, nec iure cauta, com. 7. p. 3. pag. 398. col. 2
absoluere an possit solus episcopus, vel solus inquisitor, com. 17. p. 3. pag. 475. col. 1
absoluendus quid præstare debeat, vide in voce, Reparatio.
absoluere quis possit in foro interiori hæreticos, com. 141. par. 3. pag. 641. col. 1
absentia inquisitorum à terris propriæ iurisdictionis plurimorum incõmodorum est causa, parte tertia, pag. 460. col. 2. D. E. & seq.
absentis & negligentis iurisdictio ad quem deuoluatur, p. 2. pag. 170. col. 2. D
absens & non fugiens quando dicatur reus accusatus, p. 3. pag. 461. col. 2. B
absentes vel fugitini contumaces, an & quando tanquã hæretici impœnitentes condemnandi, p. 2. pag. 105. c. 1. A. B & col. 2. C. & p. 3. pag. 320. col. 2. A. & com. 49. p. 3. pag. 531. col. 2
absentes hæreticos rei vbi debeant conueniri, & qualiter cõtra eos procedendũ, p. 2. pag. 207. col. 1. E. & seq.
absentis imago quando producenda, & quamuis sit combusta, si absens compareat, audiendus est, com. 49. par. 3. pag. 533. col. 2
absens non fugitiuus si venturus speretur, expectandus est, par. 3. pag. 462. col. 1. A. B
absens citãdus est verbaliter nisi timeatur de fuga, & post annum comparentes quid agere debeant, parte tertia. pag. 529. col. 2. A. & seq.
absenti contumaci degradato redeunti, non videtur audientia deneganda, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 1
absente reo an sit admittendus excusator, com. 36. parte 3. pag. 471. col. 2. E
academiæ quatenus permittende cõ. 41. p. 2. pag. 294. col. 2
accusatio fiscalis contra defunctum quid continere debeat, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1
accusatio contra defunctum quibus sit notificãda, com. 92. par. 3. pag. 578. col. 1
accusationes contra prælatos non facile admittenda, p. 2. pag. 121. col. 1. E
accusatorij libelli forma, quem fiscalis porrigit inquisitori, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1
accusationem in scriptis porrigere debet inquisitori procedens per viam accusationis, p. 3. pag. 413. col. 2. E & com. 14. p. 3. pag. 414. col. 1
accusantium nomina quando publicanda, & quando non, p. 3. q. 75. pag. 627. col. 2. A. B
actio procedendi contra defunctos, an habeat locum contra fautores, credentes, receptatores, & similes, com. 92. par. 3. pag. 571. col. 2
actio contra hæreticos defunctos quanto tempore duret, com. 92. p. 3. pag. 570. col. 2
acta inquisitionis à quo, & quo ordine scribenda, com. 20. par. 3. pag. 426. col. 2
acta quæ ad causam magis quàm instantiam pertinent, etiã peremptæ instantia, in alio nocent eidem reo, eiusque successoribus, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2
acta in vno iudicio in alio faciunt fidem, com. 92. parte 3. pag. 573. col. 2
actus geminatus magnã uim habet, cõ. 148. p. 3. pag. 647. c. 1
Adamiani hæretici p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
admonitio facienda ab inquisitoribus post abiurationem ipsis reis. p. 3. pag. 493. col. 2. D. & in verbo, Inquisitorũ, com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1
adoratio latria & dulia, vide in voce, Latria.
adoratio tx quibus causis exhibeatur creaturis, p. 2. q. 93. pag. 342. col. 2. A. B. & seq.
adorans hæreticum, credens hæreticorum cõsortur, par. 2. pag. 201. col. 2. D
adorandos esse dæmones error, & vnde ortus, com. 35. p. 2. pag. 264. col. 1
adolescentes in tribunali inquisitionis mitius etiam puniendi, & quare, com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2
aduocatus cõcedi debet reis inquisitis de hæresi, & quando & qualis esse debeat, p. 3. pag. 296. col. 1. A. B. & com. 28. p. 3. pag 447. col. 1. & com. 30. pag. 453. col. 1
aduocati quas debeant conditiones habere. com. 28. par. 3. pag. 447. col. 2
aduocare pro hæreticis quando, & quomodo liceat, cõ. 10. par. 2. pag. 99. col. 2. & seq.
aduocatus an admittatur cum quæritur, an indicia sufficiãt ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
aduocatis & notarijs vetatur patrocinari pro hæreticis, par. 5. q. 39. pag. 565. col. 2. A
aduocati suspensi, an valeat patrocinium, & quid faciendũ, par. 2. pag. 154. col. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
aduocati vel notarij suspensi ob patrocinium, exercentes iterum officium non sunt irregulares, par. 2. pag. 154. col. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
aduocati hæreticis, vel eorum fautoribus patrocinantes infames, & ab officio suspensi sunt, p. 2. pag. 99. col. 2. B
ætate 40. an. homines prudentissimi sunt, ac potissimum tũc mens viget, com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2. E
æternus Deus, & quare, p. 1. pag. 10. col. 2. C
Aetiani hæretici. p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
Affirmatiui hæretici qui cẽseantur. p. 2. q. 34. pag. 305. c. 2. E
Agiographi libri qui dicantur, vide in voce, Libri canonici.
Agnoita hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. E
Albanensis Cardinalis & delegatus Papæ in negotijs fidei, p. 2. q. 38. pag. 328. c. 1. D. & cõ. 121. p. 3. pag. 620. col. 2
Alchimistæ qui, & qualiter suspecti dicantur, & eorum incommoda, & an censeantur dæmones inuocare, parte 3. pag. 444. col. 2. C. com. 36. p. 2. pag. 267. col. 1. & com. 26. p. 3. pag. 445. col. 1
Alexander iiij. damnauit librum inscriptum, Euangelium æternum, p. 2. q. 26. pag. 311. col. 1. E
alienationes ab hæreticis factæ ante damnationem, non valent, p. 2. pag. 214. col. 1. B
Alfonsi regis Aragoniæ edictũ contra Valdenses, vt exeãt de regno suo, com. 39. par. 2. pag. 181. col. 1. & seq.
Algazelis philosophi errores, parte secunda, quæst. 4. pag. 239. col. 2. & seq.
Almaricus hæreticus combustus, p. 1. com. 1. pag 6. col 2
Almarici hæreses & doctrina damnata, p. 1. pag. 6. col. 1 & parte 2. quæst. 7. pag. 248. col. 2. E. & seq. com. 1. par. 1. pag. 3. col. 2
Alogij hæretici, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
amatoria pocula prabere, an hæresim sapiat, par. 2. q. 43. pag. 340. col. 2. E. com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
amatoria pocula non flectunt liberam hominis voluntatem, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
amentiæ simulatio est quidam hæreticorum euadẽdi modus, par. 5. pag. 431. col. 1. B
amentes baptizati quid suscipiant, p. 1. pag. 38. col. 1. C
amicitiam maximam cõcilias cõmunis calamitas, com. 108. par.

par.3. pag.588.col.2
anathema quid significet,com.4.p.2. pag.93.col.2
Anaxagoræ error de creatione rerum, & praiacente materia, refutatus,p.1. pag.12.col.2.C
Ancyranum concilium non Anquirense legendum, & quale concilium Ancyranum,com.68.p.2. pag.345.col.2
Angelici hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.B
animadversionis nomine, an & quando vltimum supplicium intelligatur, p.2. pag.212.col.2.B. com.71.par.2. pag. 359.col.1
anima rationalis vere est forma corporis,p.1. pag.8.c.1.A & pag.26.col.1.D. & p.2.pag.169.col.2.A
anima substantia simplex, in qua est memoria, intellectus & voluntas,p.1. pag.19.col.1.D
Antidicomarita hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Antropomorphita hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.2.A
apocryphi & erronei libri de quibus in Decreto, & qui dicantur apocryphi,p.2.q.23. pag.308.& seq.col.2.E com.48.p.2. pag.309. & vide in voce, Libri canonici.
Apollinaristæ hæretici,& eorum errores, p.1. pag.15. & par.2.q.6. pag.245.col.1.A
Apostoli primum Euangelium viua voce docuerunt, inde mandarunt litteris,com.14.p.1. pag.43.col.1
apostoli olim profanorum librorum lectionem videntur nõ obscure prohibuisse, com.19.p.1. pag.57.col.2
apostoli vnde dicti diuini,p.2. pag.202.col.2.A
apostoli qui dicantur,& quot eorum genera,et reo appellãti quando & qui dandi, & quo modo ab inquisitore,p.3. pag 453.col.2.D. & pag.454.col.1.B. & com.31.p.3. pag. 457.col.2
Apostolicæ sedis iudicia certissima sunt, com. 42. parte 2. pag. 303.col.1
apostasia quid & quid apostata,com.74.p.2. pag.365.c.1
apostasia & hæresis,an specie distinguantur,com.42.par.2. pag. 365.col.1
apostasia triplex,& quæ,p.2.q.49. pag.365.col.2
apostasia à fide est inquirere à dæmonibus futura, p.2.q.43. pag. 339.col.2.A
apostatæ à fide sunt hæretici,p.2.q.49. pag.364.col.1.D
apostasia crimen post quinquennium aboletur, parte 2. pag. 146.col.2
apostasiæ materiam qui tractarint, com.74.p.2.pag.365.c.1
apostatæ si reuertantur recipi debẽt ad misericordiam,com. 74.p.2. pag.364.col.2
apostasiæ crimen committens, an excusetur ob metum mortis,p.2.q.4. pag.333.col.2.B.C
apostatæ ab ordine & à statu regulari nõ sunt hæretici, p.2. quæst.49. pag.361.col.2.D
apostatæ ab ordine & à statu regulari manentes in excommunicatione per vnum annum, fiunt suspecti de hæresi, p.2.q.49. pag.365.col.1.E
Apostolici hæretici.p.2.q.6. pag.244.col.2.B
Apotactitæ hæretici qui,com.62.p.2. pag.327.col.2
appellatio quid sit,com.30.p.3. pag.451.col.1
appellandi causæ iustæ, & causæ frivolæ quæ sint, parte 3. pag.454.col.1.A & pag.454.col.2.D
appellationes frustratoria, & moratoria ob causas frivolas repellendæ,com.31.p.3. pag.457.col.1
appellare quando possit hæreticus,p.2.pag.212.col.2.C,D
appellationis beneficium hæreticis interdictum, parte 2. pag.136.col.1.A. & p.3.q.117. pag.674.col.2.D
appellatio delati facta ab inquisitore quando refutanda, & quando admittenda.p.3. pag.454.col.2.C.D
appellatione interposita quando possit inquisitor contra appellantem procedere, com.31.p.3. pag.457.col.1
appellatione interposita in causa fidei quo ordine res geratur,com.31.p.3. pag.457.col.2
appellatione interposita cur nihil innouãdum,com.31.p.3. pag. 457.col.1
appellatio in causa fidei non est à definitiua sententia,sed ab interlocutoria,com 31.p.3. pag.456.col.2
appellatio cum reo conceditur, quid agendum, com.31.p.3. pag. 456.col.2
appellandum in causis fidei ad sedem Apostolicam: & an ab inquisitore ad prælatos ordinis, vel ad metropolitanũ appellari possit, p.3.q.12.pag.542.col.2.E. & com.31. par.3. pag.436. & seq.col.1.& 2
appellationi deferens iudex quando amittat iurisdictionem, com.31.p.3. pag.457.col.1
Appellitæ hæretici.par.2.q.6. pag.244.col.1.A
Aquarij hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.C
Aqua vera fluxit de latere Christi,p.1. pag.21.col.1.B
aquam in calice vino commiscendam Christus instituit, non Alexander Papa,com.14.p.1. pag.43.col.2
aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem Christi in sacramento Eucharistiæ,par.1. pag.42.col.1.B & com.14.p.1. pag.42.col.2
Arabum & Iudæorum gens superstitiosa, com.53.parte 2. pag. 317.col.1
Arabici hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Aragonum de Rege notatu digna,p.2. pag.177.col.2.D
Aragoniæ regum cura in pellendis hæreticis de regnis suis, com.39 p.2. pag.280.col.2
arbitri constituendi sunt per inquisitorem & reum quando inquisitor velut suspectus recusatus est, qui cognoscant, an recusatio valida fuerit ex sententia Doctoris, par.3. pag.452.& seq.col.1.A. Quod hodie non obtinet in hac causa,com.30. pag.453
arbitris tempus ad terminandam causam non est iure taxatum,com.30.p.3. pag.453.col.2
arbitri non eliguntur in casu recusationis, com. 30. par.3. pag. 453.col.1
Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum prouincias & diœceses suspectas de hæresi semel in anno visitare tenentur,p.2. pag.102.col.2.C
Archidiaconi locus restitutus in accusatus. § licet, verbo ~~excepcionis de hæret. lib.6.com.116.p.3.~~ pag.610.col.2
Archontiaci hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.A
arrestare quid sit, & quando in causa hæresis habeat locum, com.31.p.3. pag.458.col.1
area diruta domus propter hæreticos cur sale interdum conspergatur, com.92.p.3. pag.675.col.2
area diruta domus sale conspergii, cõ.92.p.3. pag.675.c.2
in area diruta domus columella erigitur rem gestam indicanti,com.92.p.3. pag.675.col.2
argumentum à maiori ad minus, an locum in iure habeat, p.3.q.17. pag.549.col.1.A
Aristotelis errores de productione rerũ ab æterno & alij cõfutati,p.1.pag.12.c.2.C.& p.2.q.4.pag.238.c.2.et seq.
armorũ abusus inquisitorib.phibet,p.2.pag.113.c.1.D.et seq.
arma deferendi facultas quibus tribuenda ab inquisitoribus,com.105.p.3. pag.584.col.1
arma deferre sanore fidei quibus competat, com.105. p.3. pag. 584. col.2
Armeni hæretici Deum faciunt mendacem, in quo insigniter mentiuntur, com.14.p.1. pag 66.col.1
Arnaldus Burgeti seu Burgensij inquisitor hæreticæ pranitatis, p.2.q.11. pag.266.col.1.A
Arnaldus Montanerius seu Montanarius ordinis Minorũ Vrgelen.hæreticus vnà cũ suis erroribus in sede Urgelli

condemnatus, p.2.q.11. pag.267.col.2. D. com.36. par.2. pag. 268.col.2
Arnaldus de Villanova medicus celebris hæreticus, & eius errores & libri scripti in theologia dãnati, p.2.q.11. pag. 265.col.1. & q.28. pag.316.col.1.B. & seq. com.289.p.2. pag.316.col.2
Arius hæreticus vbi & quando damnatus, p.1.pag.15.c.2 com.5.p.1. pag:31.col.2
Arij varij errores damnati, p.1. pag.9.
Ariani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.A. & seq.
articuli fidei nostræ quot sint, & quosdã ad diuinitatẽ, alios ad humanitatẽ spectare, p.1. pag.8.10.et 18.c.1.C.D
arciculos fidei memoriter tenere, an sit necessariũ, com.20. par.1. pag.60.col.1
articulos fidei memoriter qui nesciunt, in magno salutis periculo versantur, com.20.p.1. pag.60.col.1
articuli fidei explicite credendi, p.1.q.3. pag.59.col.2.D
articulos fidei explicite scire debent prælati, episcopi, & curam animarum gerentes, p.1. pag.22.col.1.B
articuli fidei ad diuinitatem & humanitatẽ spectãtes quot & qui, p.1.q.2. pag.59.col.2.C. & seq.
articuli fidei de diuinitate qualiter distinguantur, parte 1. pag. 10.col.1.C
articuli fidei de Christo credendi, p.1. pag.3.col.1.E
articulorum fidei de incarnatione distinctio, parte prima. pag. 10.col.1.E
articulorum fidei de passione Christi veritas ostenditur contra hæreticos, p.1. pag.14.col.1.A. & seq.
articulus fidei de resurrectione, p.1. pag.14.col.2.C
articulus fidei de futuro iudicio explicatus, parte prima. pag. 14.col.1.E
articuli sãcto Cyrillo obscuriores, p.2.q.18.pag.304.c.1.A
Artotyrita hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1. C
Ascodrogitæ hæretici, seu Ascodrogi, vide in voce, Tascodrogita.
assassini sicut hæretici excõicati sunt p.2, pag.96.
astrologia indiciaria interrogatoria, penitus superstitiosa, com.67.p.2. pag.377.col.1
astrologi quando creduntur dæmones inuocare, parte 3. pag. 443.col.1.B
Athanasij regula cur dicta, & contra quos edita, & quis Athanasius, com.18.p.1. pag.47.col.1
Athanasij dicta male sonantia expositæ à S. Thoma, p.2. q.18. pag.303.col.2. & seq.
auctore reprobato, eius scripta reprobantur, par1.pag.21. col.2.D. p.2.pag.89.col.2.& 138.col.2. & 145.c.1. & 167.col.2. com.3.p.2. pag.90.col.1
auctoris institutum in hoc opere confitendo, pag.1
auctoritas epistolarum Decretaliũ, com.19.p.1.pag.56.c.2
audientia in quibus casibus denegetur, p.2.pag.171.col.2.A
audientia quomodo & quando dicatur denegari, parte 2. pag. 139.col.2.E
audientes prædicationes hæreticorum quo modo censeantur credentes, par.2. pag.194.col.1.E
Audiani hæretici qui, com.62.p.2 pag.327.col.1.E
Augustini locus explicatus, com.19.p.1. pag.57.col.1
Auerrois errores, p.2.q.4. pag.239.col.1.A.B.C & com.29.p.2. pag.242.col.1
auxilium seculare inuocandi priuilegium inquisitores habent, com.106.p.3. pag.585.col.1

B

Baal resciuna quid significet apud Hebræos, com.69 pag. 351.col.1
Ballini & Balliuda & Sayonię quæ dicantur, com.78.p.2. pag.372.col.2.com.4.p.3. pag.394.col.2
bannire & diffidare quid dicatur, com.36.p.3.pag.472.c.1
banniti & diffidati an impune occidi possint, com.36. par.3. pag. 472.col.1
baptismi forma qualis, p.1. pag.15.& 20.col.2.A
baptismus vnus confitendus in aqua, p.1. pag.8.col.1.B
baptismus non prodest extra ecclesiam, p.1. pag.53.c.2.A
baptismus à quouis datus in forma ecclesię valet, parte 1. pag. 20.col.2.A
baptismus rite collatus perfectum remedium est ad salutẽ tam paruulis quàm adultis, p.1. pag.8.col.1.B
baptismi in sacramento informans gratia & virtutes confe runtur tam paruis, quàm adultis, p.1. pag.8.col.1.C
baptismus à quocũque collatus in forma ecclesia, valet, p.1. pag. 3.col.2.B.C
baptismus nõ vitiatur ex omissione prænominis, ego; sed ex omissione actus baptizandi, com.9.p.1. pag.36.col.2
baptismus non confertur sine expressione actus baptizandi, par.1. pag.36.col.2.A
baptismus nullo modo iterandus, & iterantium pœna grauis, & leges de hoc loquentes qualiter intelligenda, p.1. pag.38.col.1.com.12.p.1. pag.39.col.2.& seq.
baptismus collatus dormientibus, amentibus, &c. qualiter auferat eis peccatũ originale, com.11.p.1. pag.38.col.1
baptizandos esse paruulos de fide est, com.11. parte prima. pag. 38.col.2
baptizatos ab hæreticis esse rebaptizãdos male determinauit concilium Carthaginense, com.42.p.2. pag.300.et seq.
baptizati ab hæreticis quando rebaptizandi sint, & quando non, par.1. pag.15.col.2.C. & parte 2.quæst.17. pag. 395.col.1.& seq.
Bartholomæus Fusterij exhumatus, & vt impanitens hæreticus condemnatus, p.2.q.9. pag.266.col.1.D
Bartholomæus Ianuensis Maioricen. errores & libri condemnati & combusti, & quando vixerit. par. 2. q. 11. pag.266.col.2.E. & q.28. pag.316.col.2.B com.36.p.2. pag.268.col.2.B
Bartolus contra Alfonsum Castrum defenditur multis modis, com.26.p.1. pag.77.col.2.A
Basilidiani hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.D
Basilij loca aliquot pie accipienda, p.2.q.18. pag.304.c.1.B
beatus Dominicus interfuit concilio Lateranensi sub Innocentio iij. com.29.p.2. pag.257.col.2
beatitudinis via est incarnatio & passio Christi, par.1. q.5. pag. 61.col.2.E
Begardorum seu Fraticellorum prima origo qualis memoretur, com.40.p.2. pag.387.col.2.& seq.
Begardi vetustiores ostendũtur, quàm vulgariter tradatur, com.40.p.2. pag.288.col.1. & pag.289.col.1
begardorum variæ appellationes, com.40.p.2. pag.288.c.1
begardorum seu Fraticellorum obiectiones contra Papam, et eorundem solutio, com.42.p.2. pag.298. et pag. 299.col.2.et seq.
begardorum errores & hæreses, p.2.q.8. pag.250.col.2.A et seq. & q.15. pag.282.col.1.A.et seq.
begardorum secta et errores damnantur, et à quibus Rom. Pont.p.2.pag.113.col.1.E. et q.16.pag.295.col.1.A et com.31.par.2. pag.288.col.2
begardorum secta quãdo cœperit.cõ. 40.p.2.pag.288.col.1
beguinorum secta hæreses, & excusationes frivolæ, & eorum dẽ condemnatio, par.2.q.17. pag.295.296.col.1 & 2
beguini titulo tertij ordinis S. Francisci se se palliare, ac honestare nituntur, p.2.q.16. pag.292.col.2.C
beguini vel Begardi quibus indicijs dignoscantur, parte 3. pag. 441.col.1.D.& seq.
beguinorum maledicta contra Romanum Pontificem, p.2. quæst.

quæſt.15. pag.285.col.2.A.& ſeq.
Beguinorum Alemaniæ ſecta et errores damnantur,par.2. pag. 113.col.1.E
Belazmanſa Catharorum hæreticorum dux in Italia quando vixerit,com.38 p.2. pag.276.col.1.E
Belazmanſa hæretici error de beata virgine Maria,com.38. par.2. pag.277.col.2
bellum qua ratione & quando tam fidelibus quàm infidelibus auctoritate Eccleſiæ inferatur,p.2.pag.142.& 160 & quæſt.46. pag.354.col.2.B
in Bello iuſto omnia accepta fiũtiuſte pugnantium, & quid de feudalibus,p.2. pag.177.col.2.B
Benedicti xj. extrauagans de viſione beatarum, parte 2. pag. 128.col.1.B
benedictio menſæ quã faciunt Valdenſes,p.3.pag.441.c.1.B
beneficijs ſuis, an ipſo iure hæretici priuati ſint, com 162. par.3. pag.666.col.1. & ſeq.
beneficiorum Eccleſiaſticorum & officiorum publicorum priuatio contra quos locum habeat,& à quibus inſtigenda,p.3.q.113. pag.666.col.1.B.& ſeq.
beneficiorum eccleſiaſticorum collatio, vel conceſſio hæreticis vel eorum fautoribus, vel filijs vſque ad ſecundam generationẽ factæ non valet, p.2. pag.104 col.1.E
beneficijs non ſunt priuati ſed priuandi fautores hæreticorũ, eam.162.p.3. pag.666. col.2
beneficijs ſuis vt clerici priuentur multa conſiderãda,com. 162.p.3. pag.666.col.2
beneficijs eccleſiaſticis & ſæcularibus eum inquiſitor aliquem priuat, epiſcopi conſilium requirat,com.161.p.3. pag. 666.col.2
beneficia eccleſiaſtica habẽtes ſciẽter ad preces hæreticorũ, & habitis & habendis priuantur,p.2.pag.104.col.2.A
Berengarius Dariſ, ſeu de Ariſ epiſcopus Barchinon. p.2. quæſt.11. pag.266.col.2.E
Berengarij in fide inconſtantia,abiuratio eiuſdem,& moribundi verba,et quãdo vixerit,p.2.q.6.pag 264.col 1.C & com.31. pag.246.col.1 & de alio Berengario, com 27.p.2. pag.285.col.2
Berengarij abiurationem & fidei confeſſionem miſit Nicolaus Papa per præcipuas Europæ ciuitates, par.2. q.6. pag. 246.col.1.B
Berengarius ſeu Beringerius ordinis Ciſtercienſium de Monaſterio Pobleti vnà cum ſuis erroribus condemnatus, p.2.q.9. pag.266.col.1.E
Bernardus de Podio certoſo hæreticæ prauitatis inquiſitor, par.2.q.11. pag.267.col.1.D
Biblia ſacri libri dicuntur per excellẽciam,com.97. par.2. pag. 320.col.2
Biterrenſis concilij ſententia de recipiendis dogmatiſtis, com.64.p.2. pag.329 col.2
bizochi hæretici, & Beguini, ijdem ſunt, par.2. quæſt.16. pag. 292.col.1.E
blaſphemorum genera,qualitatem,& pœnas,& qui de illis ſcripſerint,par.2. pag.151.col.2.B.& ſeq. com.66 p.2. pag.334.col.1
blaſphemorum inquiſitio iudicium & punitio quãdo ſpectet ad inquiſitorem & iudicem eccleſiaſticum,& quando ad iudicem ſæcularem,p.2.q.41. pag.333.& 334.col.1. & q.46. pag.354.col.2.C.& ſeq.
blaſphemorum verba hæreticalia enomentium,excuſationes non ſunt facile admittenda,p.2.q.41. pag.333.col.2.B
blaſphemi quando habendi ſint vehementer ſuſpecti & quãdo leuiter tantum,p.2.q.48. pag.333.col.1.E.& c.2.A
blaſphemi quando ſint cogendi ad abiurandum hæreſes prolatas,p.2.q.41. pag.333.col.1.D.E
blaſphemi hæreticales quando ſint curiæ ſæculari tradendi, p.2.q.41. pag.333.col.1.A
blaſphemi hæreticales ad inquiſitores ſpectãt. com.66 p.2. pag. 334.col.2
blaſphemiarum grauitas quomodo conſideranda, com. 66. par.2. pag.334.col.2
blaſphemię aliquę cur ſpectẽt ad ſanctum officium,com.66. par.2. pag.334.col.2
blaſphemorum variæ pœnæ,com.66 p.2. pag.335.col.1
blaſphemi hæreticales quibus pœnis afficiantur, com. 66. par.2. pag.335.col.1
Bonanatus Begardarum dux in Catalonia quis & quando vixerit, & vt relapſus & impœnitẽs curiæ ſæculari traditus,par.2.q.11. pag.266.col.1.B. & q.38.pag.328. col.2.C. & cam.36.par.2. pag.267.col.2
bona hæreticorum ipſa iure à tempore cõmiſſi criminis confiſcantur, & in terris eccleſiæ applicantur fiſco eccleſiæ, in terris imperij iudicis ſæcularis fiſco,& procedit etiãſi catholicos habeant filios,par.2. pag.98.col.1.E.& ſeq. & pag.99. col.1. A. & 99.col.2.E. & com.9.par.2. pag. 98.col.2.
bona hæreticorum etiam poſt mortem publicantur, par.2. pag. 151.col.1.C. & pag 173.col.2.B
bona confiſcata,in Hiſpania officio ſanctæ inquiſitionis data, com.159.p.3. pag 662.col.1
bonis de confiſcatis noua iura com.159.p.3.pag 662.col.1
bona hæreticorum per diœceſanos vſurpari vetantur,p.2. pag. 219.col.1.A. & ſeq.
bonorum hæreticorum ipſo iure confiſcatorum apprehenſio fieri non poteſt per dominum ſæcularem, niſi prius pronunciatum fuerit ſuper crimine per iudicem eccleſiaſticum, p.2. pag.110.col.2.D
bona fiſco reflicuere an teneatur in conſcientia hæreticus nõ dum accuſatus nec condemnatus, com. 158. parte 3. pag. 656
bona eccleſiæ ab hæreticis poſſeſſa nõ confiſcãtur, com.161. par.3. pag 663.col.2
bona epiſcopi inteſtati morientis, quis hæreticos inſtituit, eccleſia capit,cam.4.p.2. pag.90.col.2
bonorum quę à clericis poſſidentur vtia genera, com. 161. par.3. pag 664.col.1
bona clericorum hæreticorum propria confiſcari poſſunt, com.161.p.3. pag.665 col.1
bona clericorum hæreticorum, ſeu relapſorum,an confiſcanda, par.3.q.112. pag.365.col.2.E.& ſeq. & com.161.p.3. pag 664 col.2
bona clericorum ex fructibus beneficiorum,an poſſint confiſcari,com.161.p.3. pag 664.col.2
bona clericorum hæreticorum cui applicanda.com 161. par.3. pag 664 col.2
bona ipſo iure confiſcata, an, & quibus caſibus per inquiſitores hæreticis redeũtibus condonari poſſint,cam.6. p.2. pag.32.col.2.& com.158.p.3. pag.655.col.1.& ſeq.
bona hæreticarum confiſcata non reuertuntur ad eos niſi de miſericordia.p.2. pag.151.col.2.A
bona feudalia clericorum hæreticorum non confiſcantur, com.161.p.2. pag.665.col.2
in Bonis feudalibus ſuccedit fiſcus,quoad vſumfructum viuente damnata, & idem in bonis reſtitutioni ſubiectis, & quid de bonis emphyteticarijs, com. 161. parte 3. pag. 665 col.2
bona confiſcantur ſaluo iure principalis domini. parte 2. pag. 102.col.1
bona obligata, ad quemlibet ſucceſſorem tranſeunt cum illo onere, com.169.p.3. pag.678 col.2

bona damnatorum an pertinent ad epoc in locis, vbi non sunt Apostolici inquisitores,cō.158.p.3. pag.661.c.2.E

bona confiscata qui detinent, ad ea exhibenda & ecclesiastica censura & vi compelli possunt, com.159. parte 3. pag. 662.col.1

bona hæreticorum sine pœniteant, siue non confiscata sint, com.158.p.3. pag.655.col.1

bona nō sunt condonāda ei qui cōuertitur postquā fuit traditus curiæ seculari,com.158.p.3. pag.655.col.2

bona hæreticis pœnitentibus in quibus casibus possint condonari,com.158.p.3. pag.656.col.1

de bonis hæreticorum confiscatis etiam laicorum ad Papam spectat disponere,com.158.p.3. pag.661.col.1

de bonis hæreticorum confiscatis vbique seruatum est quod per Pontificias extrauagantes sancitum est, com. 158. par.3. pag.660.col.1

de bonorum hæreticorum confiscatione quid ius ciuile disponat,com.158.p.3. pag.657.col.1

de bonis hæreticorum confiscatis qui differuerint,com.158. par.3. pag.655.col.1

bona omnia confiscata applicari debent ad promotionē fancti officij, com.158.p.3. pag.661.col.2

bonorum applicatio confiscatorum fieri debet Ecclesia, cui facta fuit iniuria,com.158.p.3. pag.661.col.1

bonorū sequestratio cur non fiat,com.92.p.3. pag.573.c.2

Bonosiani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.C

Borborita hæretici qui,com.69.p.2. pag.327.col.1

brachio seculari relinqui hæreticos qualiter intelligatur, par.2. pag.156.col.2.D

brachio seculari tradendus qualiter tractandus, & cetera huc spectantia, vide in voce, Curia secularis.

brachium seculare innocandi priuilegium inquisitores habent,com.106.p.3. pag.585.col.1

Bursari opinio,com.158.p.3. pag.659.col.1

Bursati dictum expenditur,com.158.p.3. pag.659.col.2

C

CAdauera hæreticorum exhumanda & comburenda, com.89.p.3. pag.567.col.1

Cainani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.B

& com.31.p.2. pag.247.col.1

calamitas communis maximam amicitiam conciliare solet, com.108.p.3. pag.588.col.2

canonis verba non sunt in pœnalibus extendenda, p.3.q.17. pag. 545.col.1.E

canonici libri qui dicantur, vide in voce, Libri canonici.

canonizando sanctos Papa vel Ecclesia non errat,com.41. par.2. pag.303.col.1

canonica purgatio, vide multa ēi ī voce, Purgatio canonica.

canonica purgatio, quo ritu & ordine fieri debeat, com.38. par.3. pag.477.col.2

canonica purgatio cum indicitur, aut epus, aut eius vicarius adesse debet,com.38.par.3. pag.478.col.1

canonicam purgationem, an solus epus vel inquisitor possit indicere,com.38.p.3. pag.477.col.1

canonica purgationis vsus in crimine hæresis, com.38. p.3. pag. 477.col.2

cap.accusatus.§.licet,de hæret. in 6. intellectu, reiecta Conarruuia sententia,com.114.p.3. pag.606.col.1

cap.accusatus.§.si vero.de hæret.lib.6.egregie ponderatū, com.92. p.3. pag.571.col.2

cap.aliud. 11.q.1.intellectu,com.146.p.3. pag.644.col.1

cap.cum Christus. definitio,etiam præterita respicit, par.2. pag. 109.col.1.A.B

cap.excommunicamus.§.montātur.definitio,in quibus terris locum habeat,p.2. pag.177.col.1.A

cap. fraternitatis.de hæret. vnde sumptum, com. 3.par. 2. pag. 89. col. 2

cap.felicis.§.quod si quis.de pœnis.lib.6.declaratur,com. 163.par.3. pag.671.col.2

cap. in eos. de hæreticis. restitutus verus titulus, com.5. par.2. pag.96.col.1

cap.in fidei.de hæret.in 6.multipliciter intellectū,com.113. par.3. pag.603. col.1. & vere intellectum, col.2.

cap.filij. de haret.lib.6. in quibus habeat locum,com.270. par.3. pag.679

cap.Qui alios.de hæret.quid definiat,com.2.p.2. p.89.col.1

cap.dubius.de hæret.lib.6.plene declaratum. pag.80.

cap.inquisitores. de hæreti. libro 6, ampliatur, com.75. par.3. pag.555.col.2

capitales inimici non admittuntur in testes in causa fidei, par.3.q.67. pag 607.col.1.A.B

cap.si aduersus. de hæret. prohibitio, in quibus locum habeat,p.2. pag.173.col.2.E

cap.sicut ait. de hæret.vnde sumptū,com.7.p.2.pag.96.c.2

capitalis inimicitia repellit testes, & eiusdem exēpla, p.3. pag. 446.col.2.A

cap.vergentis.de hæret.vbi locū habeat,p.2.pag.173.c.1.A

cap. si quis episcopus. de hæreticis vnde desumptum, com. 4. par.2. pag.94.col.2

capere hæreticos quilibet potest,par.2. pag.199. & par.3.com.36. pag.472.col.1. D

capienda qualiter sint personæ insignes in hoc crimine, & quando capi possunt inconsulto Senatu,com.108. par.3. pag. 588.col.1

captura delatorum quādo & quibus casibus locum habeat, par.3. pag.418.col.2.D

captura in causa fidei magno consilio fieri debet, com. 17. par.3. pag.421.col.1

capturę mandatum quando & quibus casibus locū habeat, par.3. pag.421.col.2.E

captura ordo in crimine hæresis, quis debeat seruari, com. 17. par.3. pag.421.col.1

captura reorum in quocunque territorio, fidei fauore fieri potest,com.31.p.3. pag.464.col.2

carcer ad custodiendum, non ad puniendum inuentus: secus tamen de iure Canonico, com.107.p.3. pag.586.col.1

carcere eodem multi simul non includendi, com.108.par.3. pag. 588.col.2

carcer ad pœnam episcopo & inquisitori communis esse debet, & quare, p.3.q.58. pag.586.col.1.B.C

com.107.p.3. pag.586.col.2

carceres inquisitionis alicubi sunt apud epos, alicubi apud inquisitores,p.3.q.59. pag.585.col.1.E.col.2.A

carcerem proprium habēt inquisitores ad custodiam reorū, p.3.q.58. pag.585.col.2.E. & q.59.pag.586.col.1.A.B & com.116.p.3. pag.586.col.2.A

carceres proprios possunt communes sibi facere epus & inquisitor, p.3.q.59. pag.587.col.1.E.col.2.A

carcer perpetuus construendus, & quare, & quis ordo in eo seruandus, com.108.p.3. pag.590.col.1

carceris perpetui pœna potest per inquisitores mitigari. par.2. pag.182.col.1.B

carceris perpetui seu immurationis ritus antiquus, com. 46.par.3. pag.517.col.2

carcer perpetuus non est pœna iuris ciuilis, sed iuris canonici, par.2. pag.208.col.1.D

carceris perpetui difficilis dispensatio, & quis dispenset, & eius pœna quando remittenda, com.46. pag.518.col.1. & com.108.pag.590.col.2.com.145. pag.642.c.2.

carceris perpetui in pœna inquisitores primati dispensant de iure

de iure communi,com.72.p.2. pag.362. col.2
carceri perpetuo tradendi, sacris initiati degradandi sint, p.3.q.94. pag.642.col.1.B.C
carceris perpetui poenam, quibus casibus quis euitet, com. 142.p.3. pag.641.col.2
carcerem rumpens & fugiens qua ratione eitandus, par.3. pag. 469.col.1.D.& seq.
carceres inquisitores visitent, & quotiens, & qualiter, com.108.p.3. pag.588.col.2
carceres pares non sunt assignandi reis omnibus, com. 108. par.3. pag.588.col.1
carceratis pro hæresi,an sit confessarius concedendus, vide in voce, Confessor. vbi agitur plene de hac materia.
carceratis perpetuo, vnde prouidendum, com.46. parte 3. pag. 518. col.1
carcerati in sancto officio iuste repelluntur ab audiēda Missa,& alijs orationibus,quę intra carceres dicūtur, com. 108.p.3. pag.589. col.1
carcerati an admitti debeant causa pendente ad audiendam Missā,& alias orationes,com.108.p.3. pag.589.col.1
carcerum custodes quales eligendi, & quid custodire, & quale fidelitatis iuramentum præstare debeant, par.3. quæst.59. & 60. pag.587.col.2.& seq.col.1. com.108. par.3. pag.590.col.2
Carpocratiani hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.D
Carpocratita hæretici,qui,vide in voce, Apotacitę.
Cardinalis Albanensis, verborum varius sensus,com.121. par.3. pag.621.col.1
Cardinales non sunt iudices in crimine hæresis contra Papā hæreticum, p.2. pag.198.col.2.D
Cardinales inquisitores generales in tota repub. Christiana,quādo cæperint institui,com.11.p.3. pag.406.col.2
caro & anima Christi semel verbo vnita, nunquam ab eo fuerunt separata,com.35.p.2. pag.264.col.1
Carthaginense concilium prouinciale errat dum determinat baptizatos ab hæreticis rebaptizandos, com. 42. par. 2. pag.300.col.2. & pag. 301.col.1
casus valde dubij,an quis censeatur relapsus & brachio sęculari tradendus,de quibus consulēdus esset Papa,p.2. quæst.58. pag.386.col.2.D
casus quibus possit quis vt lus relapsus tradi curiæ sęculari,com.83.p.2. pag.386.col.1.E
Catbari hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.E
Catharorum hæreticorum quatuor sacramenta vana. res scitu digna,com.38.p.2. pag.276. col.2
Cathari matrimonium carnale reſpuunt; & loco eius spirituale constituunt.com.38.p.2. pag.277.col.2.A
Cataphrygum error de prophetis,quos dicebant arreptitios prophetare,confutatus,p.1. pag.13.col.1.C & p.2.q.6. pag.244.col.1.D
catholicus vt quis sit, duo requiruntur, parte 2. quæst. 32. pag. 319.col.1.E.& seq.
catholica veritates & earum gradus & hæreses contrariæ, qualiter cognoscantur,octo regulis explicatum,com.27. par.2. pag.233.col.2.E. & seq.
catholica veritas est,quam Papa definit vt de fide,com.27. par.2. pag.234.col.2
causa ex quibus inquisitores remoueantur, com.79. par.3. pag. 543.col.2
causa iusta recusandi inquisitorem, quę sint,& quę frivola, par.3. pag.543.col.1.D. & seq.
causę ob quas in genere aliqui dicuntur hæretici. parte 2. quæst. 11. pag.325.col.1.B
cautelarum quę sint genera,com.23.p.3. pag.435.col.1
cautelę aliquę ne reus possit se defēdere dicēdo aliquos esse suos inimicos capitales cū nō sint.p.3.pag.450.c.1.et seq.
cautelę illicitę,quæ absque peccato exerceri nō possunt,nullo modo vsurpanda,com.23.p.3. pag.438.col.1
cautelę reorum qui sunt quæstionandi,p.3.pag.433.col.1.E
cautelis vti debet inquisitor cōtra hæreticos cauillosos,versutos,et astutos,et quę illę sint,p.3.pag.433.c.2.D.et seq.
cautio quid,& eius duę species,cō.139.p.3.pag.638.col.2
cautione data,an sit relaxandus reus deprehensus in hæresi, com.139.p.3. pag.639.col.1
celatores in hac causa qui dicanē,com.111.p.3.pag.601.c.1
Celestius et Pelagius hæretici dānati,cō.1.p.3.pag.90.co.1
celebrantes diuina corā excommunicatis,sunt excommunicati,& sunt irregulares,p.2. pag.179.col.1.A
celebrans exequias pro hæreticis, & eorum ossa custodiēs, suspectus de hæresi est, com.89.p.3. pag.567.col.2
censura ecclesiastica appellatione, quid comprehendatur, par.2. pag.117.col.1.B.C
Cerdaniani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.C
Cerinthiani hæretici,p.2.q.61 pag.243.col.2.D
Chalcedonensis synodus, vbi & quando celebrata, & quid in ea actum,com.6.p.1. pag.33.col.1
characteres signa, & ignota nomina prohibita, com. 68. par.2. pag.344. col.1
Christus non assumpsit carnē sine anima,p.1.pag.13.c.2.D
Christus manet in speciebus sacramentalibus à quibuscunque sumatur, com.15.p.1. pag.44.col.1.C
Christi vera caro asseritur, p.1. pag.13.col.2.C
Christi caro & anima simul verbo vnita nunquam fuerunt separata,com.35. pag.264.col.1
Christi caro sine diuinitate concepta non fuit in vtero. p.1. pag. 50.col.2.E.& seq.
Christus suam carnem dat ad manducandum ad salutem, par.1. pag.20.col.2.A
Christus conceptus de spiritu sancto.p.1. pag.14.col.1.C
Christus descendit ad inferos,resurrexit, ascendit ad cęlos, qualiter accipiatur,p.1. pag.13.col.2.
Christi descensu ad inferas, omnes animas fuisse liberatas hæresis,com.31.p.2. pag.247.col.2
Christi corpus verum,non de cęlo allatū,p.1. pag.13.c.2.E
Christi corpus qualiter incipiat esse in sacramento Eucharistiæ.p.1. pag.15.col.1.B
Christus Deus et homo viā vitę docuit,p.1. pag.3.col.1.C
Christus duo paupertatum genera ordinauit, com.42.p.2. pag. 299.col.2
Christi & apostolorum de paupertate definitiones Nicolaiiij.et Ioan.xxij.cōciliāē,com.42.p.2.pag.299.c.2
Christi è latere, profluente aqua & sanguine, formata eius coniux Ecclesia,p.1. pag.7.col.2.D
Christus discipulis ad prędicandum missis tria iniunxit, & quæ sint,p.1. pag.9.col.1.B.C
Christus factus mortalis ratione humanitatis,parte prima. pag. 3.col.1.D
Christus idem in Eucharistia sacerdos est, & sacrificium, par.1. pag.14.col.2.E
Christus in natura assumpta mortuus, p.1. pag.8.col.2.A
Christus non scripsit libros,com.14.p.1. pag.43. col.1
Christo mortuo lācea latus apertū,p.1.pag.7.c.2.C. et seq.
Christus non habuit solam animam sensitiuā contra Apollinaristas,p.1. pag.13.col.2.D
Christi passio & resurrectio post hominis lapsum credita est,p.1.q.5. pag.62.col 1.B
Christi persona duas habet incōfusas naturas,& error circa hoc refutatus,p.1. pag.13.col.2.E. & pag.50.c.2.C
Christi de incarnatione notitia ante peccatum qualis fuerit, par.1.q.5. pag.62.col.1.A

Chriſtus cur elegerit crucis mortem.p.1. pag.23.col.2.E
Chriſtus pro nobis obtulit ſe ſacrificum, parte prima. pag. 51.col.1.B.& ſeq.
Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus manet à quibuſcunque ſumatur,com.14.p.1. pag.42.col.2
Chriſtus vnam habet perſonam,p.1. pag.50.col.2.E
Chriſtus verus Deus & verus homo,& paſſus eſt, & eius mater vera Maria eſt,& oppoſitũ aſſerens hæreticus eſt, p.1.pag.7.31.50.& p.2. pag.147.col.2.A.com.7. p.1. pag.34.col.1. com.6.p.2. pag.96.col.1
chriſtianorũ appellatio,& origo,com.4.p.1. pag.30.col.1
Chriſtiani excõicantur,non infideles,p.2. pag.181.col.1.D
chriſtianus nomine Iudaico vocatus quando in fide ſuſpectus,com.69.p.2. pag.351.col.1
chriſtianis & Iudais multa communia ſunt, par.2.q.46. pag. 353.col.1.A
chriſtiani tranſeuntes vel redeuntes ad Iudaiſmum, vt hæretici ſunt indicandi,p.2. pag.108.col.1.E & queſt.44. pag.349.col.1.C.& ſeq.
chriſtiani quando,& quo pacto ad ritus Iudaorum tranſire intelligantur,p.2.q.44. pag.349.col.1.B.C.& ſeq.
chriſtiani tranſeuntes vel redeuntes ad Sarracenorum ritus hæretici ſunt,p.2.q.45. pag.351.col.2.B
Chriſtianis cur non liceat ſectam eligere. com.26.parte 2. pag. 231.col.2.
chyromantia non caret ſuperſtitione, & qualis ea ſit diuinatio,com.67.par.2. pag.337.col.1
chyromantia libri reprobati,p.2.q.29. pag.317.col.2.A
cilicium per manus impoſitionem accipi ſolitum, com 146. par.3. pag.644.col.2.
circumſtantiæ quæ ſupprimenda ſint,ne inquiſiti in notitiam teſtium veniant,com.32.p.3. pag.460.col.2
Circumcelliones hæretici p.2.q.6. pag 245.col.1.D
Circunciſionis eundem ritum obſeruant Iudæi circa omnes, com.69.p.2. pag.351.col.1
citatio verbalis,& realis,& qualiter quæque formanda ſit contra reos,p.3. pag.461.col.2.C. & ſeq. & com.33.par.3. pag.462.col.2
citatio verbalis cauſam debet continere quando reus ſui copiam non facit,com.33.p.3. pag.184.col.2
citatio abſentium cur poſſit fieri ab inquiſitoribus, com 33. par.3. pag.462.col.1
citatio procedendo ſummarie & de plano,& c.non omittenda.p.3.q.55. pag.583.col.1.E
citatio qua ratione facienda contra fugitiuos, & carcerum ruptores,p.3. pag.461.col.2.E.& ſeq. & com.35.p.3. pag.467.col.2.
citatio. quando continere debeat, hoc verbum, reſponſurus de fide,com.72.p.2. pag.362.col.2
citamibus epiſcopo & inquiſitore ad cãdem horam vel diuerſas,coniunctim vel ſeparatim,coram quo debeat prius comparere citatus,par.2. pag.211.col.1.& 2.& par.3.q.3.pag.537.col.2.D.& ſeq. com.54.par.3. pag. 538.col.2.& pag.539.col.1
citatis de fide reſponſuris inquiſitor terminũ præfigit, com. 73.par.2. pag.539.col.1
citatorij literæ citato, & alijs mitti poſſunt, com.33.p.3. pag. 462.col.1
ciuitas tota exuri poteſt ob hæreticos ibi commorãtes, p.2. pag. 199.col.2.B
ciuitates dominorum hæreticorum,aut volentium eos extirpare,à Papa fidelibus occupanda exponuntur, parte 2. pag. 102.col.1.B
ciuitates reſiſtentes inquiſitoribus & eorum mãdatis, aliarum commercio & epiſcopali dignitate priuantur, p.2. pag.98.col.1.& 2. & pag.150.col.2.E
ciuitatũ inobedientia & contumacia nõ eſt puniẽda ab inquiſitorib. ſed Papæ exponenda,p.3.pag.403.et ſeq.col.2.A
clauſula,cũ emergentibus,dependentibus & connexis,quid operetur,com.10.p.3. pag.405.col.1
clauſula integra cap. Dubius,com.1.p.2. pag.80.col.2
Clementis iiij. extrauagans incipiens, Pracunctis.concedẽs plenam peccatorum veniam inquiſitoribus pro officio inquiſitionis laborantibus,p.2. pag.131.col.1.& 2
Clem.1.de hæreticis.§. ſane, intellecta, com.107. parte 3. pag. 586.col.2
clerici à quo torquendi ſint,com.110.p.3. pag.594.col.2.
clericus in hoc crimine,& c non infamatus torquẽdus, contra Abbatis antiqui ſententiã,com.110.p.3.pag.596.col.1
clerus cõuocari põt p inquiſitorẽ.p.3.pag.407.c.2.E.et ſeq.
clericus depoſitus, an gaudeat priuilegio clericali, parte 2. pag.139.col.2.B. & pag.187.col.2.C
clericus hæreticus non relapſus & pœnitens non eſt degradandus, ſed ad miſericordiam recipiendus, parte tertia. pag. 503.col.1.E
clericus quibus caſibus tradatur curiæ ſeculari, parte ſecunda. pag.149.col.2. B
clericus violentiam corporalem inferens prælato, excommunicatus eſt, p.2. pag.156.col.1.C
clerici hæredes inſtituentes hæreticos vel paganos, poſt mortem excommunicãtur,& ſuſpecti habentur,p.2.pag.96. col.1.B.& pag.138.col.2.C.& pag. 146.col.2.B
clerici inferiores non habentes curam animarum, quæ ſcire teneantur,par.1. pag.22.col.1.D
clerici in ſacris conſtituti matrimonijs contrahentes, de hæreſi redduntur ſuſpecti,com.74.par.2. pag 365.col.2.
clerici vt priuentur beneficijs ſuis, multa conſideranda, com.162.par.3. pag.668.col.2
clerici inſtruentes teſtes, ne veritatem dicant in cauſa fidei, puniri poſſunt per inquiſitores,p.2. pag.106.col.2
clerici plura & apertius quàm laici ſcire tenentur, par.2. pag. 147.col.2.A
clerici qui pœnam pecuniariam ſolnere nequẽnt, in corpore coercendi non ſunt,com.151.par.3. pag.649.col.1
clericis redeuntibus, an poſſit indici pœna pecuniaria com. 154 p.3. pag.649
clericorum bona confiſcanda applicantur eccleſijs, vbi beneficiati erant.par.2. pag.101.col.2.C
clericorum hæreticorum ſeu relapſorum bona, an confiſcanda, p.3.q.12. pag.662.col.2.E.& ſeq.
clericos ad exequendum Notariatus officium inquiſitores cogere poſſunt,p.3.q.19. pag.550.col.2.A.& ſeq.
clericis quatenus liceat iuris ſcientia theologiæ præferre, par.1. pag.22.col.1.E
clericorum ſantorum,defenſorum & receptatorum hæreticorum pœna.p 2. pag.161.col.2.D
clericorum miniſtrantium ſacramenta eccleſiaſtica fautoribus hæreticorum, aut eos ſepelientium pœna, parte 2, pag.162.col.1. & pag.178.col.2.E
clericus traditur curiæ ſæculari,& degradatur ſeculari poteſtate præſente; cuidenuntiatur, vt in ſuũ forum illum recipiat, par.2. pag.124.col.1.A.& ſeq.
clericus corrigi paratus deponi non debet, parte ſecunda. pag. 208.col.2.D
clericum propter hæreſis crimen ſolus eius epiſcopus degradare poteſt,par.2. pag.62.col.1.A
collatio beneficij facta hæretico eſt nulla, com.162.par.3. pag. 666.col.2
Colluthiani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Coæquales perſonæ diuinæ,p.1. pag.11.col.2.C

commiſ-

commissarius generalis in casu absentię per inquisitorem in tota prouincia instituj varijs modis potest,p.3.pag.406. col.1.& 2.pag.407.col.1.& seq.
commissariorum duo genera,com.54.p.3. pag.539.col.1
commissariorum status,qualitas,officium,potestas & iurisdictio,p.3. pag.403.col.2.D.& seq.& 535.col.2.C
commissarijs inquisitorum,an competant inquisitorum priuilegia,com.54.p.3. pag.538.col.2
commissarij,an se mutuo absoluant,& secum in irregularitate dispensent,com.72.par.3. pag.553.col.2
commissarij inquisitorum, an possint pronũtiare sententias impanitentium.& relapsorũ,com.10.p.3.pag.405.col.1
commissarij inquisitorum auctoritate apostolica constituti, an contra eosdem procedere possint, com. 10. parte 3. pag. 405.col.1
communicatio processuum,an & quando facienda inter inquisitorem & episcopum,p.3.q.51.& 53.pag.581.col. 1.E.com.102.par.3. pag.582.col.1
communitas iurare potest de calũnia,p.3.pag.394.col.1.C
commune est,qđ absolute dr in diuinis,p.2.pag.11.col.2.B
compositio multiplex,& qualis,p.1. pag.19.col.1.B
compurgatorum numerus, qualitas & iuramentum,par.2. pag.114.col.2.A.& seq. parte 3.pag.476.col.1.A. pag. 500.& seq.col.2.B.C
compurgatores esse debere ciusdẽ ordinis cũ compurgando qualiter sit intelligendũ,com.38.p.3. pag.477.col.2.A
compurgatores qualiter iurare debeant, com. 14. parte 2. pag. 115.col.1
conclusio Theologię catholicam facit veritatem & cõtrarium est hęresis,com.27.p.2. pag.236.col.1.reg.7
conciones hęreticorum semel vel bis audiens, an sit credens hæreticorum,com.75.p.2. pag.367.col.2
concilij Biterrensis Decretum de publicandis testium nominibus, com.124.p.3. pag.628.col.1
condemnatio criminis hæresis ad ecclesiam spectat, punitio ad iudices seculares.p.2. pag.150.col.1.C
condemnationes reorum sumptibus inquisitorum applicandæ,p.3.q 208. pag 653.col.1. A.B
condemnari de hęresi nemo debet per testes singulares, & famã,vel ex præsumptione,p.2. pag.205.col.2.B
conditionis adiectione vtuntur hęretici ad suos errores celandos, p. 3. pag.430.col.1.C
confessio fidei exterior necessaria est ad salutem, com. 24. par.1. pag.67.col.1.A
confessio fidei non semper,& quouis loco facienda, & quib. casibus, & quando necessaria, & quando sine vlla culpa omitti possis,p.1.q.9. pag.66.col.2.A.& seq.
confessio reorum est probatio omnium efficacissima, com.28. par.3. pag.446.col.2.E
confessio reorum in crimine hęresis sufficit ad condemnationem, com.28.p.3. pag.447.col.2
confessio facta iudicis sussu, an sufficiat ad condemnationẽ, com 23 p 3. pag.437.col.2
confessio iudicialis sumenda non est de crimine prorsus occulto, secus si crimen alijs manifestum fuerit, parte tertia. pag. 410.col.1.D.E.& seq.
confessio delati iudicialiter ab inquisitore præsentibus notario & testibus audienda & recipienda, parte tertia. pag. 410. col.1.E
confessus delictum in foro interiori mitius est puniendus in foro exteriori,com.25.p.1. pag.227.col.2
confitens factum hæreticale, & negans intentionem, an sit velut impœnitens tradendus curię seculari,com.75.p.2. pag. 368.col.1.& 2
confitens diminutus, vide in voce, Negatiuus.
confessio facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam,com.110.p.3. pag.598.col.2
confessio extraiudicialis sufficit ad torturam,com.110. p.3. pag. 699.col.2
confessionem in tormentis factam reo renocante, quid agendum. par.3. pag. 481.col.2. D. & com. 39. par.3. pag. 483.& seq.col.1.& 2
confessio in tormentis facta, quanto tempore transacto debeat ratificari, com.39.p.3. pag.485.col.1
confessia extraiudicialis in tormentis iterata ratificari debet,com. 110. p.3. pag.559. col.1
confessus in tormentis & in confessione perseueraus, pœnitens abiurat,impanitens curiæ seculari traditur, par.3. pag. 481.& seq.col.2.E
confesso proprium crimen debent dari defensiones,com.28. par.3. pag.447.col.1
confitẽtes plene & integre quãprimũ capti sunt, an detrudendi in carcerẽ perpetuũ,com.142.p.3. pag.641.col.2
confessor,an & quando cõcedi debeat carceratis pro hęresi, & quid agere debeat,vbi ei permissum fuerit,cõ.25.p.2. pag.126.col.2.& 217.col.1.et 2.et videt verbo,Reus.
confessor nullo pacto interrogandus de auditis in confessione, nec compellendus, vt audita reuelet,com.25.par.2. pag. 228.col.1
confessori de auditis in confessione testificanti,an & quãdo credendum, par.2. pag.221.col.2.A
com.25 p.2. pag.225.& seq.col.1
confessar prapalare potest crimen sibi reuelatum nõ in vim confessionis,com.25.p.2. pag.228.col.2
confitẽs hęresim suo sacerdoti,an euitet pœnas temporales, com.25.p.2. pag.225.col.1
confessores non absoluunt eos qui retinẽt libros prohibitos, com.3.p.2. pag 92.col.1
confessiones sacramentales non audiant inquisitores, ne scandali causa esse possint, p.3. pag.410.col.1.A.B
confessio per terrorem facta, an ratificanda, & quando, com.39.par.3. pag.483.col.1
confitens metu probationis, quis dicatur, com.12. parte 3. pag. 412.col.2.A
confessarij circa negatiuum, quid debeant agere, com. 48. par.3. pag 527.col.2
congregationes priuatæ de rebus religionis quatenus permittantur,com.41.p.2. pag.294. col.2
confiscatio bonorum,quando,& in quibus locum habeat,& eius antiqua varietas, par.3.q.109. vsque ad q.112. pag. 654.& 662.col.2
confiscationis bonorum materiam in hoc crimine hęresis, quitractarint,com.158.p.3. pag.654.col.2
confiscatio bonorum hæretici fieri potest post eius mortem, p.3.q.120. pag.677.col.2 D
confiscatio cur olim per dominos temporales fieret, com. 158.p.3. pag.657.col.1
confiscatio bonorum, vt executioni mandetur compelli possunt iudices seculares,com.158.p.3. pag.657.col.2
confiscatio inter alias bonorum est pœna transeuntium ad Iudaismum.p.3. pag.209.col.2.C
confiscationis sententia olim per quos ferretur,com.158.p.3. pag. 660.col.1
constitutio Innocentij iij. an. 1199. sine 1200. com. 158. par.3. pag.657.col.2
constitutio Innocentij iiij. an. 1252. com. 158. parte 3. pag. 657.col.2
constitutio Alex.iiij an.1259.com.158.p.3.pag.657.c.2
constitutio alia ciusdẽ an.1260.com.158.p.3.pag.658.col.1
constitutio Clem.iiij.an.1265.com.158.p.3.pag.658.col.1

constitu. Bonifacij viij. an. 1295. com. 158. p. 3. pag. 658. c. 1
constit. Benedicti xj. an. 1303. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 1
constitutio Cum inter nonnullos. quanda fuerit edita, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 1
cõstitutio, Quia vir reprobus. com. 40. p. 2. pag. 290. col. 1
constitutio Clem. v. an. 1306. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
constitutio Quia quorundam. com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2
consuetudo circa bona confiscata occupanda an seruari debeat, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 2
consultores sancti officij non incurrunt in irregularitatem, com. 20. p. 2. pag. 124. col. 2
contumacia quot modis contrahatur, & eius pœna, & incõmoda, p. 2. pag. 200. col. 1. E. & p. 3. pag. 471. col. 1. E
contumaces post excõicationem eis illatam grauioribus pœnis sunt puniendi, p. 3. pag. 399 col. 1. D. & seq.
contumax pro prima contumacia non est puniendus, par. 2. pag. 200. col. 1. C
contumax post annum clapsum dicitur quoad crimen, non quoad bona, com. 49. p. 3. pag. 532. col. 1
contumacia annalis quot, & qualia incõmoda afferat, p. 2. pag. 158. col. 1. C & pag. 175. & seq. col. 2. E
contumaces resilientes à contumacia, absoluuntur ab inquisitoribus iniuncta eis aliqua pœnitentia, par. 3. pag. 399. col. 2. B. & pag. 497. col. 2. C
contumax fugitiuus vel absens de hæresi conuictus, hæreticus impœnitens iudicandus & condemnandus est. par. 3. pag. 524. col. 1. B. & seq.
contumacia ciuitatum in non obediendo mandatis inquisitorum, Papa exponenda est, p. 3. pag. 403. col. 2. B
conuersio hæreticorum, cauendum est ne sit ficta, parte 3. pag. 503. col. 2. A
conuersi ab hæresi pronunciandi sunt in sententia hæretici, com. 44. par. 3. pag. 508. col. 2. E
conuersi ab hæresi quo ritu olim pœnitentiam agerent, com. 42. par. 3. pag. 500. cal. 1
conuersi qui sint perpetuo immurandi, com. 46. parte 3. pag. 517. col. 2
conuersi cum difficultate, difficulter sunt etiam à carcerib. liberandi, com. 44. p. 3. pag. 510. col. 1
conuersi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittant, com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1
credibilium tria esse genera, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1
credibilia tertij generis quæ sint, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 1
criminosi contra quoslibet recipi possunt in testes in causa hæresis, com. 115. p. 3. pag. 606. col. 2
crucesignati ad exterminationem hæreticorum dantes auxilium gaudent priuilegio concesso in concilio generali, p. 2. pag. 102. col. 1. C
cruces pœnitentiales supra vestes portandæ, & qualiter cõficiendæ quibus imponi debeant, & quorum sint pœna, par. 3. pag. 495. col. 1. D
cruces damnatorum difficulter amouentur ab ecclesijs vbi suspensæ fuerunt, com. 44. par. 3. pag. 510. col. 1
cruces damnatorum ex iure communi ex dispensatione cuiuslibet inquisitoris deponũtur, cõ. 43. p. 3. pag. 510. col. 1
cruciata non potest sine Papæ licentia prædicari, parte 2. pag. 171. col. 2. A & pag. 181. col. 1. A
curia sæculari quibus casibus quis relinquatur, & quibus statim tradatur, p. 2. pag. 139. & 213. col. 1. B
curiæ sæculari tradendus, qualiter tractandus, com. 20. p. 2. pag. 124. col. 1
curia sæcularis reiectum à foro ecclesiastico in suam potestatem accipit, p. 3. q. 101. pag. 647. col. 2. E
curia sæculari tradendi, an die festiuo tradi debeant, com. 45. par. 3. pag. 512. col. 1. D
curiæ sæculari traditi puniantur pro consuetudine prouinciarum, com. 85. p. 3. pag. 564. col. 1
curia sæculari semel traditus, si dicat se velle pœnitere, an sit recipiendus, com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1. & com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
curia sæculari pro traditis cur inquisitores intercedãt, com. 20. p. 2. pag. 124. col. 1
curia sæculari qui semel traditus est, si pœniteat, an sit recipiendus, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
curatores minoribus vigintiquinque annis dantur, com. 28. par. 3. pag. 448. col. 1
custodes carceris quales esse debeant, & quid agere, & custodire teneantur, p. 3. q. 59. pag. 587. col. 2. B
com. 108. p. 3. pag. 590. col. 2
custodes carcerum iuramentum fidelitatis præstare debent, p. 3. q 60. pag. 591. col. 1. B. & seq.
custos arcium domino hæretico eas restituere non tenetur, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 1
custodiens carcerum de quibus prouentibus debeat inquisitor & episcopus prouidere, p. 2. pag. 219. col. 2. C
custodiẽs ossa hæreticorum suspectus de hæresi est, com. 109. par. 3. pag. 567. col. 2
Cynici philosophi qui fuerint, com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1
Cyrilli obscuriores articuli, p. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. et seq.

D

Damnatorum apera & libri quomodo recipiendi, p. 1. pag. 168. col. 1. D
Damni dati reparationem debet præstare absoluẽdus, com. 7. par. 3. pag. 398. col. 1
Declaramus & volumus verba, quid significent, parte 2. pag. 210. col. 2. A
decreta Pontificum Romanorum iustis de causis quandoq; variantur, p. 2. q. 17. pag. 295. col. 2. E. & seq.
decretales Pontificũ epistolæ an æquiparentur decretis Conciliorum, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2
decreta Romanorum Pontificum non sunt omnia irreuocabilia. p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
decretalium epistolarum magna auctoritas, com. 19. par. 1. pag. 56. col. 2
defensor causlituitur nullo comparente ad defendendum defunctum, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 2
defensiones quæ cõcedẽdæ reis, & quæ non, p. 3. pag. 446. c. 1. B
defensionis modi diligẽter notãdi, cõ. 77. p. 2. pag. 370. col. 2
defensiones legitimæ dari debent inquisitis de crimine hæresis, com. 28. p. 3. pag. 447. col. 1
defensiones legitimæ, summarie, &c. procedenda non prætermittenda, p. 3. q. 55. pag. 503. col. 1. D
defensiones debent dari proprium crimen confesso, com. 28. par. 3. pag. 447. col. 1
defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet inquisitionis diligentia. p. 3. q. 71. pag. 614. col. 2. A
defensores hæreticorum in duplici sunt differentia, quia alij errorẽ, alij personã defendũt, p. 2. q. 52. pag 370. col. 1. E
defensor est hæreticorũ, qui se vel aliũ supponit pro hæretico capiendo vel capto, com. 77. p. 2. pag. 371. col. 1
defendere personam errantem in causa hæresis, quot modis contingat. com. 77. p. 2. pag. 370. col. 2. E
defendentium hæreticos pœnæ, com. 77. p. 2. p. 371. col. 2.
defendẽtes aliorũ errores graues puniẽdi, p. 2. pag. 142. c. 1
defensores hæreticorum pro modo defensionis suspecti de hæresi fiunt vehementer, aut leuiter, p. 2. q. 52. pag. 395. col. 2. B. & q. 56. pag. 381. col. 1. D
defendentes hæreticorum errores hæreticis sunt deteriores, com. 7. p. 2. pag. 370. col. 2
defẽsor hæretici defuncti admittẽdꝰ ne sit, p. 2. pag. 196. c. 2. E

defun-

defunctum contra hæreticũ agitur ob triplicem finem, com. 170. par.3. pag.679.col.1

defunctos cõtra bifuriã proceditur,cõ.92.p.3.pag.570.c.2

defunctus vt condemnetur,probationes pleniores exigũtur. com.169.p.3. pag.678.col.1

defunctos contra hæreticos, quanto tempore actio duret, com.92.p.3. pag.570.col.2

defunctum defendere, an quilibet sit admittẽdus,com.170. par.3. pag.680.col.1

defuncto absoluto causa denuo tractari potest si probationes affecerint,com.170.p.3. pag.680.col.1

defunctis fautoribus, & receptatoribus, & similibus, an contra eos procedi possit,com.169.p.3. pag.679.col.2

defuncto etiam absoluto,tractari denuo causa potest, si probationes superueniant,com.92.p.3. pag.573.col.2

defunctorum causa breui tempore sunt finienda, com. 92. par.3. pag.573.col.1

defuncti vt qualiter probetur tempore mortis fuisse vel non fuisse sanæ mentis,p.3.com.170. pag.679

defunctus cum est absoluendus qualiter sit sententia pronunciãda,com.92.p.3. pag.573.col.2

ad defunctum defendendum an quilibet sit admittendus, com.92. p.3. pag.573.col.1

deficiens in purgatione canonica, pro confesso habetur, & quibus pœnis puniatur, par.2. pag.157. col.1. C. & 175.col.2.E. & 164.col.2.B. par.3. pag.287.col.1.C com.14.p.2. pag.89. & 115.col.1. & 2

definita semel legitime, cur in dubium iterum reuocari non debeant, com.6.p.1. pag.33.col.1

deficiens in purgatione si misericordiam petat, an recipiendus,com.14.p.2. pag.116.col.1

deficiens in purgatione, qui aliàs incidit in hæresim, curiæ sæculari tradendus,com.14.p.2. pag.116.col.1

degradationis vetustas,com.45.p.3. pag.513.col.1

degradatio duplex, verbalis, & actualis, & earundem forma, & à quo facienda, & qualiter,p.2. pag.122.col.2. & 192.col.2. par.3. pag.511.col.1. 519.col.2.530. col.1.C. com.45.p.3. pag.513.col.2

degradatio contumaci redeunti non est audientia negãda, com.49.p.3. pag.533.col.1

degradandus non est clericus hæreticus, & pœnitens, & nõ relapsus,p.3. pag.503. col.2. B

degradandi sunt carceri perpetuo addicẽdi si sacris sint initiati,p.3.q.94. pag.642.col.1.B.C

degradari an debeat is qui perpetuo ad triremes damnatur, com.46.p.3. pag.518.col.2

degradandus est verbaliter absens vel fugitiuus in sacris constitutus,& de hæresi conuictus,p.3.pag.530.col.1.B

degradandus est relapsus vel hæreticus pœnitens si sit in sacris,ante quã brachio sæculari tradatur,p.3.p.511.c.1.A

degradatus verbaliter an possit puniri per iudicem sæcularem,com.49.p.3. pag.532.col.2.& seq.

deitatis testimonia de filio Dei,p.1. pag.21.col.1.A

delatores interrogãdi sunt ab inquisitoribus qua ratione,& modo procedere velint,p.3. pag.413.col.2.A.B.& seq.

delatoris & falsi testis in hoc crimine æqualis pœna, com. 48.par.3. pag.527.col.1

delati de hæresi in carceribus iudicis sæcularis possunt quã doque custodiri,com.18.p.3. pag.423.col.1

delati confessio iudiciaiter cũ notario & testibus ab inquisitoribus audienda & recipienda,p.3. pag.410.col.1.C

delati non interrogentur nisi de his, de quibus sunt infamati, com.18.p.3. pag.423.col.1

delatus qua ratione sit absoluendus ab hæresis accusatione, par.3. pag.474.col.1.D.E.& seq.

delegatus nemo creditur nisi probet delegationem, com. 1. par.3. pag.392.col.2

delegatus Papæ est inquisitor etiam institutus à prælatis sui ordinis,p.3.q.4.pag.536.col.2.D.q.6. pag 539.col.1.E

delegatus Papæ in causa sibi cõmissa iurisdictionẽ habet super ordinariũ,et quemcũque maiorẽ,p.2.pag.118.c.2.C

delegatio facta cuius procedendi in causa hæresis contra excẽptos,an sit iurisdictio ordinaria,p.2. pag.171.col.2.C

delegati sedis Apostolicæ nõ possunt excõicare inquisitores, nec eorũ notarios,p.3.q21. pag.552.& seq.col.1.A

delegatus inde x,an possit inuocare auxilium sæculare, p.2. pag.206.col.1.E.com.106.p.3. pag.585.col.2

delictum committendum omnes tenentur impedire, par.2. pag. 144.col.1.B

delictum aggrauatur dignitatis ratione,p.2.pag.162.c.1.D

delicta occulta certo ordine iudicãda,p.2. pag.213.col.2.E

delicta morte extinguuntur, secus in hæresi,com.92.par.3. pag. 570.col.1

delictum serui,quando noceat dño, p.2. pag.167.col.1.A

delicta officialium Papæ, sine licentia Papæ per inquisitores puniri non possunt.p.2. pag.126 col.1.B.& seq.

delinquẽtes illustriores aerius puniẽdi,p.2.pag.142.c.2.B

delicti ratione Iudæi & infideles efficiũtur de foro ecclesiæ, p.2.q.46. pag.353.col.1.E

delinquentibus multis de collegio, vel vniuersitate, an omnes amittant exemptionis priuilegia,p.2.pag.151.c.1.A & 162.col.2. & 179.col.1.B

dæmon quale nomen,p.1. pag.19.col.2.C

dæmonum arte sine ministerio, an vti liceat, p.2. quæst.44. pag. 340.col.1.A.& seq.

dæmones inuocandi modi varij, p.2. quæst.43. pag.338. col.1.E. & pag. 338.col.2.B.& seq.

dæmones inuocantes inquisitorum iurisdictioni supponũtur, com.54.p.2. pag.317.col.2

dæmones inuocantur per latriæ cultum & honorem,& qua ratione eis exhibeatur, par.2.quæst.43.pag 342.col.1.E & pag. 338.col.2.B

dæmonibus exhibentes honorem duliæ vel biperduliæ hæretici censendi sunt,p.2.q.43. pag.342.col.1.E

dæmonum inuocatores, si post abiurationẽ factam iterũ eos inuocent,an censeãtur relapsi.com 26.p.3.pag.444.c.1

dæmones esse adorandos error, & vnde sit ortus, com. 35. par.2. pag.264.col.2

dæmones adorare hæresim sapit manifestam, par.2.q. 93. pag.339.col.2.C. & seq.com.35.p.2. pag.264

dæmones consulere, ad sciendum futura, quando sapiat hæresim manifestam,com.68.p.2. pag.344.col.2

dæmones quo consilio clandestine interdum patlantur,com.68. par.3. pag.346.col.1

dæmones, an compellantur ad inhabitandum in annulis, pyxidibus, aut alijs vasibus corporeis, com. 68. parte 2. pag. 345.col.2

dæmones bona quandoque consulunt, vt mala facilius persuadeant,com.68.p.2. pag.344.col.1

dementia hæreticorum sit ne ficta, vel ne, quo pacto agnoscendum, com.22.p.3. pag.432.col.1

dementiam fingentes, vt mortem aufugiant,tanquam impœ nitentes puniendi sunt,com.23.p.3. pag.435.col.1

dementium vere, seu insanorum causa, quo pacto tractanda,com.23.par.3. pag.435.col.1

dementiæ bona adnotari possunt.cõ.22.p.3. pag.432.col.2

demens qui habet lucida intervalla, an sit plectendus, com. 23.par.3. pag.433.col.1

denunciatio quid sit,& quot modis fieri possit, com.15. p.3. pag. 416.col.2.

denun-

denunciationis qualis sit forma,com.15.p.3. pag.416.c.2
denuntian di sunt hæretici non obstante aliquo iuramento, pacto,aut promissione, com.18.p.2. pag.122.col.1
denuntiare hæreticos, qui omittit, quando sit fautor hæreticorum, & quando non,com.78.p.2. pag.373.col.1.& 2
denuntiationes,qua ratione recipiẽda,p.3.pag.413.co.1.A
denunciatione facta,quales sint inquisitoris partes,com.15. par.3. pag.416.col.2
denuncians debet præbere inquisitori denunciationẽ in scriptis,vel eam eidem referre præsentibus notario & testibus,p.3. pag.415.col.1.C
denuncians iurare debet de non revelando gestis per ipsum & inquisitorem,p.3. pag.416.col.1.C
denuntians ab inquisitore interrogandus est,& eius responsiones per notarium recipienda sunt,p.3. pag.416.col.1. C. D. & seq.
denuntiatorum nomina quando publicanda,& quando non, p.3.q.75. pag.614.col.1.E
denunciationem evãgelicam facere,an quilibet teneatur.& qñ,p.2. pag.141.col.2.A.B. & pag.155 col.2.E
Deponere ad eum pertinet, ad quem instituere, parte 2. pag. 141.col.2.C
depositarius non tenetur reddere depositum hæretico,& alia exempla,com.168.p.3. pag.676.col.1
depositus, an & quando amittat privilegium, parte 2. pag. 674.col 2.A
depositus nisi contumax,an tradendus curiæ seculari, p.2. pag. 331.col.1.D
deprehensus quis,& quot modis dicatur,p.2.pag.139.c.2 & 149.col.1.E & 165.col.2.D
Deum esse vnum Iudæi & Sarraceni fatentur.parte 1. pag. 9.col.2.C
Deus nec fallit,nec fallitur vnquã,cõ.23.p.1.pag.65.col.2
Deus nunquam mentitur,com.23.p.1. pag.66.col.1
Deus immensus virtute, non mole,p.1. pag.50.col.1.B
Deus per prophetas homines docuit,p.1. pag.3.col.1.C
Deus cur dicatur nõ posse seipsum negare,p.1.pag.12.c 1.A
Deus cur permittat hæreses in mũdo esse,p.3.pag.506.c.1.C
diabolus, quale nomen, p.1. pag.19.col.2.C
dictum dubium, quando non sumendum in bonam partem, com.111.p.3. pag.601.col.2
dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda, par.2.q.18. pag. 301.col.2.C
dicta S. Athanasij male sonantia exposita à S.Thoma.p.2. quæst.18. pag.303.col 2.C.& seq.
dicta alicuius ratione personæ solum reprobata, de falso nõ arguuntur,p.2. pag.168.col.1.B
dictum suum posse testem revocare, procedit etiam si contra tertium deponat,com.114.p.3. pag.605.col.2
dicto secundo, quando non statur in causa fidei, com.114. par.3. pag.606.col.1
dictiones, continuo, confestim, & similes, qualiter intelligenda,com.8.p.2. pag.97.col.2
dictio,ex tunc, quid importet,p.2. pag.200.col.2.A
dictiones, vt,& tanquam,an significent fictionem vel veritatem,com.49.p.3. pag.531.col 2
dictio,velut,veritatem exprimit,p.2. pag.200.col.2.A
diffamati de hæresi,qui dicantur,p.2.q.7.pag.384.col.1.A & p.3.pag.200.col.2.B. com.82.p.2. pag.384.col.2
diffamatio de hæresi vt probetur,duo testes exiguntur integri,& idonei,com.82.p.2. pag.384.col.1.& 2
diffamatos de hæresi nullo modo habeant principes in sua familia,com.82.p.2. pag.385.col.1.E
diffamatis de hæresi qualitercunque canonica purgatio est indicenda,p.2.q.57. pag.384.col.1.B.C. p.3.q.87. pag.637.col.2. & 476.col.1.A
diffamatus de hæresi, in loco vel locis, vbi diffamatus est, se purgare debet,p.3. pag.475.col.1.D.E
diffamatus de hæresi qua ratione abiurare debeat, parte 3. pag. 501.& seq.col.1.D
dignitatis & publici officij nomine, quid intelligendum sit inquisitor declarat.com.8.p.3. pag.402.col.2.
dignitatis & ordinis differentia,p.2. pag.171.col.1.C
digressione à proposito vtuntur hæretici ad se tuendos, p.3. pag. 430.col.2.C
diminutus confitens,vide in voce,Negativus.
discipuli decepti à magistris, in his qua sunt fidei qualiter excusentur ab hæresi,com.22.p.1. pag.64.col.2
discordantibus in sententia episcopo & inquisitore Papa consulendus,p.2. pag.109.col.2.E.& seq.
par.3.q.50. pag.581.col.1.A
dispensandum an sit, vt qui in minoribus ordinibus conflictus hæresim commiserunt, ad alios ascendant, com.162. par.3. pag.669.col.1
dispẽsare in carcere perpetuo reorum,quis possit, com.108. pag.590.col.2. & com.145 p.3. pag.642.col.2
dispensare super pœnitentijs impositis possunt inquisitor et episcopus,p.3.q.96. pag.642.col.2.C
disputare de fide sæpe necessarium,com.6.p.1.pag 32.col.2
disputatio omnis de fide tribus de causis suscipitur, com. 25.par.1. pag.71.col.1
disputationes de fide quot modis suscipiantur, com.25.p.1. pag. 72.col.1
disputandum cum fidei hostibus, qua arte & modo sit, & qua concurrere debeant,p.1.q.11. pag.73.col.1.C & com.25.p.1. pag.71.col.1.& 2
disputationes à catholicis suscepta, quid requirant, vt recte transigantur,com.25 p.1. pag.71.col.1
disputare de fide vtmo audeat,in dubium revocans definita. p.1.pag.70.col.2.B.C. & pœna contra facientiũ, ibid.
disputantes de fide ob malum finem,per inquisitores coercẽtur,com.6.p.1. pag.33.col.1
disputare de fide licet ad convincendos hæreticos, & veritatem indagandam,p.1.pag.22.col.2.D.com.25.par.1. pag. 70.col.2
disputatio de fide suscepta ad infirmos confirmandos, quid requirat. com.25.p 1. pag.71.col.2
disputare de fide quando, quo in loco, coram quibus, cuius causa,quibus & qua ratione liceat.p.1. pag.23.col.1 & 32.col.1. q.10.pag 184. col.1.& 2. com.6.p 1. pag.32. et com.25. par.1. pag.70.et seq.col 2
disputantes de fide si laici sunt, excommunicantur.et ab inquisitoribus puniuntur, par.3.q.38. pag.565.col.1.C com.25.p.1. pag.71.col.2
directe, vel indirecte impedire quid,com.79. parte secũda. pag. 375.col.2
dissidentes à communi fidelium ritu suspecti sunt de hæresi, p.2.pag.164.col 2.A. et pag.180.col.1.C
diuinationum genera quot, p.2. pag.202.col.2.B com.54.p.2. pag.317.col.2
diuinationes Parisijs condemnatæ : eadem omni iure prohibita,com.54.p.2. pag.317.col.2
diuinationis nomen semper malum,p.2. pag.202.col.2.A
diuinatio trifariam sumitur pro Theologia, pro scientia infusa, et pro arte magica, p.2. pag 202.col.2.A
diuinationes manifeste sapientes hæresim, par.2. quæst. 42. pag. 336.col.1.D
diuinatores præsumuntur invocare vel tacite vel expresse dæmones,p.2. pag.443.col.1.B
diuinationum libri condemnati,p.2.q.29. pag.317.col.1.E

diuinatorum duplex genus, p.2.q.42. pag.336.col.1.A
diuinatores hæresicales, qui sint, p.2.q.42. pag.336.c.2.B
diuinatores hæreticales inquisitorum iudicio subiecti sunt, par.2.q.42. pag.336.col.2.B
diuinatores meri qui sint, p.2.q.42. pag.336.col.1.B.C
diuitibus, & cupidis pœna pecuniaria imponitur in hoc crimine, com.152.p.3. pag.649.col.1
diuina natura simplex, p.1. pag.8.col.2.A.B
Dypticon, quid sit, & vetustius ecclesiæ ritus declaratus, com.4.p.2. pag.95.col.2.& seq.
doctrina fidei qua dicatur, com.50.p.3. pag.535.col.1
doctrina omnis vera, quæ circa fidem versatur largissime dicitur fidei articulus, & de ea dubitare licet, antequam sit per ecclesiam definita, p.2. pag.169.col.1.C.D
Doctores ecclesiæ, qui sint, com.27.p.2. pag.235.col.2
Doctores in concilio legisimo congregati, quod definiunt, catholica veritas est, & contrarium hæresis, com.27.p.2. pag.234.col.1.*Regula* 2
Docentium hæreses & addiscentium debita pœna, par.2. pag.165.col.2.B.C
dogma quid significet, com.1. pag.6.col.2
dogmatistæ, seu dogmatizatores, vide in voce, Hæresiarchæ.
dogmatista ex sententia Eymerici recipiendus si conuertatur, com.44.p.3. pag.507.col.2
doli capax, quis dicatur, arbitrio iudicantis relinquitur, com.13.p.1. pag.40.col.2
Dominicus Ferrarius de Aquila ordinis Prædicatorum, et episcopus Barchinon.p.2.q.11. pag.266.col.1.C
domestici & familiares, qui dicantur, p.3.q.70. pag.612.col.2.C.& seq. com.119.p.3. pag.613.col.1
domestici non admittuntur pro delato de hæresi in testes, p.3.q.70. pag.613.col.2.C.& seq.
domestici cur à testimonio repelluntur, & qui dicantur, p.2. pag.197.col.2.B
domesticorum testimonium admittendum in delictis exceptis, com.119.p.3. pag.613.col.1
domini temporales in initio officij iuramentum de hæreticis extirpandis præstare debent, p.3.q.53. pag.561col.1.A
domini temporales in quibus parere teneantur inquisitoribus, p.3.q.35.pag.562.col.1.& q.58.pag.586.col.1.A
domini temporales de crimine hæresis cognoscere, vel sine iussu inquisitoris captos liberare non possunt parte 2. pag.110.col.1.C. & p.3.q.35. pag.562.col.1.D
domini temporales per censuram ecclesiasticam compellendi ad exequendam confiscationem, parte 3. quæst.109. pag.654.col.2.A
domini temporales non prælatis inquisitoribus necessaria, an debeant participare de bonis cõfiscatis, com.158.p.3. pag.660.col.1
dominus principalis ob hæresim sui subditi non amittit ius suum, & quid in feudis & bellis iustis & iniustis, & quid si ecclesiæ se opponat, p.2. pag.160.col.1.& 2
domus quando propter hæreticos diruenda, & quæ; & quibus Pontificum sanctionibus probetur, com.92.parte 3. pag.575.col.2
domus hæreticorum, & receptatium hæreticos, diruendæ sunt, & quid de contiguis dicendum, com.92.parte 3. pag.575.col.2
domus hæreticorum Begardorum in Villafranca de Panades, diruta, p.2.q.11. pag.266.col.2.C
domus hæreticorum sæpe diruuntur, com.92.parte tertia. pag.575.col.1
Donatistæ hæretici, & eorum errores, p.1. pag.15.col.1.E & p.2.q.6.pag.245.col.1.C. *com.41.p.2.pag.294.c.1*
donatistarum error qualis, com.41.p.2. pag.294.col.1.A
donatistæ quando exorti, com.41.p.2. pag.294.col.1.C
dormientes qui hæresim proferunt, non puniuntur, com.17.par.3. pag.420.col.2.E
dotes vxorum hæreticorum, an & quando confiscanda, p.2. pag.109.col.1.E. & *par.3.q.111.* pag.662.col.2.A *com.160.p.3.* pag.662.col.2.C
dotem perdit vxor nupta hæretico, & cur, com.160.par.3. pag.662.col.2.D
dotem à fisco recuperat vxor, com.160.p.3. pag.663.col.1
dotem restituendam esse, qualiter intelligatur, com.160.par.3. pag.663.col.1.E
dubius in fide infidelis, p.1. pag.19.col.1.A. *p.2.pag.138.col.1. & 166.col.1.q.31.* pag.318.c.2.D
dubijs in rebus id accipiendum, quod delictum excludit, com.111.p.3. pag.603.col.1
in dubijs opinionibus eligendis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obseruandum, com.1.par.2. pag.87.col.1
dubitantes de spectantibus ad fidem nondũ definitis per Ecclesiam non sunt hæretici, com.1.p.2. pag.87.col.1
dubitans subreptitia tentatione de credibilibus non est hæreticus, com.1.p.2. pag.82.col.1.A
dubitans de tota Christiana religione hæreticus est, com.1.par.2. pag.86.col.1
dubitans de aliquo particulari fidei articulo hæreticus est, com.1.par.2. pag.86.col.1.A
dubitans de credibilibus per Ecclesiã definitis, an & quando sint hæretici, com.1.p.1. pag.86.col.2
dubius in fide qualiter abiurabit, com.1.p.2. pag.85.col.1
dubius cap. vnde sumitur, com.1.p.2. pag.80.col.1
dubitandi circa credibilia modus quartus, com.1.par.2. pag.84.col.2
dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint hæretici, com.1.p.2. pag.86.col.2
dubius cap. de qua fide accipiendum sit, com.1.parte 2. pag.81.col.1
dubitandi modus tertius per imperfectam adhæsionem non facit hæreticum, com.1.p.2. pag.84.col.1
dubitandi duplex modus de rebus fidei, com.1.parte 2. pag.83.col.1
dubitatio de credendis cum fide pugnat. com.1.parte 2. pag.81.col.2
dubitatio procedens à timida conscientia non facit hæreticum, par.2. pag.166.col.1
dulia adoratio, par.2.com.35. pag.264.col.2
Duleinus Nouariensis hæresiarcha, & eius hæreses, par.2.q.11.pag.268.co.2.& seq.D.com.37.p.2.pag.272.c.2
Dulcini Nouariensis epistolæ duæ condemnatæ cum ipso autore, p.2.q.29. pag.317.col.1.D
Durandus de Baldach Gerundensis hæreticus, vnà cum suis Gerundæ fuit damnatus, & curiæ sæculari traditus concremandus, p.2.q.11. pag.265.col.2.E.& seq.

E

EBionitarum error de conceptione Christi ex semine humano confictatus, p.1. pag.13.col.2.C
Ebrietas quæ & quando excuset à crimine patrato, par.2.quæst.41. pag.333.col.2.E
ebrij qui hæresim proferunt, an & quando puniẽdi, com.17.par.3. pag.420.col.2
ecclesia vna est vere, & non multiplex; extra quam nullus saluatur: estque aggregatio fidelium, par.1. pag.3.col.2.B *& 14. col.2.D. com.8.p.1.* pag.35.col.3
ecclesia Romana ceteris prælata, com.4. parte prima. pag.29.col.1.E
ecclesia Romana ab errore in fide immunis, parte 2.q.17.

pag. 296.col.1.B
ecclesiam apud solos Donatistas esse, insignis est hæresis, com.41.p.2. pag.294.col.1
ecclesia catholica, concilium legitimum, aut Papa, si quod fidei dogma credendum proponant, id catholica veritas est, et cõtrariũ est hæresis, cõ.27.p.2.pag.236.c.1.ref.6
ecclesia nõ facit propositiones hæreticas, aut catholicas, sed solum declarat quales sint, com.22.p.1. pag.65.col.1
ecclesia qua ratione quandoque bellum inferat infidelibus, p.2.q.46. pag.554.col.1.B.C
ecclesia indirecte coercet Iudæos, p.2. pag.148.c.2.C.D
ecclesio cur soleat ritus Iudæorum, & non Sarracenorum, par.2.q.46. pag.355.col.2.E
ecclesia contra res, & cõtra personas invocat auxilium secular, p.2. pag.160.col.1.C
ecclesia vetustus ritus referendi Dei sacerdotes in sacris dypticis, com.2.p.2. pag.91.col.1.& 2
ecclesiasticus index quos blasphemos punire debeat, par.2. q.46. pag.354.col.2.C.& seq.
edere tenetur quis, etiam contro se propria instrumento, com.88.p.3. pag.566.col.1
edenda instrumento propria contro tertium, & omne aliud, quod invare potest, com.88.p.3. pag.566.col.1
edictum Imperatorum de fide catholico tenenda, com. 4. par.1. pag.29.col.1
edicta contra hæreticos solus inquisitor publicat, & an id ejus possit, com.135.p.3. pag.635.col.2
edicta publica proponenda, com.92.p.3. pag.573.col.1
edictum an præmittendum ante abiurationem, com.41.p.3. pag. 494.col.2
effectus portandi crucem, habitus pœnitentialis, parte 3. pag. 507.col.1.E
Eluidij error de Mariæ virginitate, refutatus, parte prima. pag. 13.col.2.C
emancipatio filiorum vel subditorũ per hæreticos facta nulla est, etiam si postea vitium detegatur, par.2.pag.104. col.2.B. par.3.q.336. pag.673.col.2.D
Encratistæ, seu Encratitæ hæretici qui, com.62.parte 2. pag. 327.col.2
Ennecus seu Henricus episcopus Gerundensis, par.2.q.47. pag. 360.col.2.E
Ephesina synodus vbi, & quando acta, & quid in ea gestũ, com.19.p.1. pag.56.col.1.E
episcopi de articulis fidei reddere rationem debent, par.1. pag. 22.col.1.B
episcopi non possunt novas religiones approbare, com. 41. par.2. pag.295. col.1.A
episcopi non possunt absoluere occultos hæreticos, com.141. par.3. pag.641.col.1
episcopus negligens diœcesim hæresibus purgare, deponendus est ab episcopatu, com.2.p.2. pag.89.col.1.A
episcopi cur quandoque in hæreticos non animaduertãt cum se diuersa, com.2.p.2. pag.89.col.1
episcopi quoque favore fidei possunt testes euocare sicut Inquisitores, com.123.p.3. pag.627.col.2
episcopus euocans testes, non tenetur mittere processum ad episcopum requisitum, com.123.p.3. pag.627.col.1
episcopi in causis fidei eundem ordinem teneant quem observant Inquisitores, com.112.p.3. pag.602.col.2
episcopus auctoritate delegata procedens coercere potest Archiepũm sibi resistentem, par.2. pag.172.col.1.D
episcopus, an & quando capituli, & clericorum consilium sequi teneatur, par.2. pag.148.col.2.D & pag. 170.col.1.D.& seq.
episcoporum & inquisitorum quanta iurisdictio in probibendis libris, com.52.p.2. pag.314.col.2
episcopis, an competant priuilegia omnia inquisitorum, com.105.p.3. pag.584.col.2
episcopi, vbi agitur de fide ordinarij iudices sint, sed dubia circa fidem diffinire non possunt, par.2. pag.148.
episcopum declarare aliquos hæreticos, qualiter intelligendum, com.8.p.2. pag.97.col.2
episcopi contra inquisitores & è contra, an & quando procedere possint, p.3.q.27. pag.556.col.1.C & quæst.30.pag.658.c.2.B. cõ.76.p.3.pag.656.c.1.E
episcopi, quę possint agere contra inquisitores, & quando, & qualiter, com.79.p.3. pag.559.col.1
episcopos in causa hæresis solus Papa iudicat, com.8.par.2. pag. 98.col.1
episcopum hæreticum suspectum de fuga, inquisitores incarcerare possint, com.76.p.3. pag.556.col.1
episcopum delinquentem, an puniat suus Metropolitanus, vel synodus, p.2. pag.402.col.1
episcopos conferentes hæreticis beneficia quis puniat, & eorum pœna, com.162.p.3. pag.667.col.2
episcopi inquisitoribus prouideant in necessarijs, com.157. par.3. pag.653.col.2
episcopus & inquisitor studeãt, vt conformes sint, com.99. par.3. pag.581.col.2
episcopus negligens in hæresi persequendo, a dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus subrogandus, par.2.pag.102.col.2.E. & pag.170.col.1.D
episcopus & inquisitor pares sunt, cum ambo potestate delegata procedunt, & quando inquisitor maior. par.3.q.5. pag.537.col.2.B. com.54.p.3. pag.538.col.1
episcopus & inquisitor quando diuisim procedere dicantur, p.3.q.52. pag.581.col.1.A
episcopus requirere debet inquisitorem, & è contra quando simul conuenire nolunt, p.3.q.49. pag.580.col.1.D
episcopus inquisitorem quot dicbus spectare debeat, par.3. quæst.49. pag.580.col.1
episcopi propriis sumptibus in hæreticos debent animaduertere, p.2. pag.125.col.2
episcopi non possunt ab inquisitis de hæresi expensas petere, p.2.pag.214.col.2.A. & p.3.q.104.pag.649.c.2.C.D & q.106. pag.652.col.1.A.B
episcopus non potest exigere partem prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio, p.3.q.107.pag.652.c.1.D
episcopa procedens contra hæreticos auctoritate delegata, an fias appellatio ad Papam, vel ad proximc superiorẽ, par.2. pag.172.col.1.C
episcopus per se sine inquisitore, & è contra, quę præstare possit, & quę non, & quando procedere possint, par.3. q.47. pag.577.col.2.A.& seq. & q.48.& 49. pag.578.col.1.& seq. com.96.p.3. pag.577.col.2
episcopo & inquisitore inter se discordantibus, quid agendum. p.3.q.50. pag.580.col.2.B
episcopus solus vel solus inquisitor, an possint reconciliatis pœnitentiam imponere, & abiurationem indicere, com. 97.p.3. pag.579.col.1
episcopi & inquisitores in sententia lata, & pœnitentia imposita dispensare, mitigare, & commutare possunt habita ratione correctionis reorum, p.3. pag.507.col.1.D
episcopus non potest hæreticos fame restituere, com.4.par.1. pag. 30.col.2
episcopi qualitercunque procedant, debent seruare modum inquisitoribus præscriptũ, p.2. pag.109.col.2.E.& seq.
episcopus bona subditi rebellis ecclesiæ post annũ expectati concedere potest catholicis occupanda, par.2.pag.177. col.1.C. & pag.112.col.1.D

episcopus processum inquisitoris non potest prohibere, p.3. q.5. pag.538.col.1.B.C

episcopus instituens heredem consanguineum vel extraneũ hæreticum, excommunicatur, suspectus de hæresi habetur, non sepelitur, & sepultus exhumatur, & memoria eius aboletur, p.2. pag.138.col.2.& 146.col.1. & 168.col.2.com.4.p.2. pag 94.col.2

episcopus & inquisitor possunt sibi mutuo vices suas committere, in his quæ uenter per se potest, par.3. quæst.49. pag. 538.col.1.C.D

episcopus & inquisitor non possunt se mutuo excommunicare ob reuelationem secreti p.3.q.82.pag 633.col.1.C

episcopus solus canonicam purgationem non indicat, com. 97.p.3. pag.579.col.2

episcopi solicite inquirere & punire sortilegos debent, p.2. pag. 215.col.1

episcopi quas & quibus in locis indulgentias concedant, par.2. pag.179.col.2.C.D

epistolarum Decretaliũ magna & venerabilis auctoritas, com.19.p.1. pag.56.col.2

epistola Pontificum decretales, un pari iure exequuntur cũ Decretis conciliorum,com 19.p.1. pag.56.col.2

epistolas decretales Ioannes Vuicleff, & Lutherus, reijciunt,com.19.p.1. pag.57 col.1

equinocatione verborum vtuntur hæretici ad suos errores obtegendos,p.3. pag.430,col.1.A.B.& seq.

equinocationis fallacia quomodo dissoluatur, com.22.p.3. pag. 431.col.2

errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest ab errore non reuocat, par.2. pag.87.col.2.C & pag. 144.col.1.B

errans circa articulos fidei hæreticus dicitur, par. 2. q.31. pag. 318.col.2.D

errans in spectantibus indirecte ad fidem, an hæreticus, & quando,p.1. pag.62.col.2.E

errãs in expositione sacræ scripturæ hæreticus dicitur,p.2. quæst.31. pag.318.col.2.C

errantes circa fidem, quando excusentur ob imperitiam vel ignorantiam,com.22.p.1. pag.63.& 64.col.2

errantes inferiores in fide an excusentur quia à maioribus sunt decepti,com.22.p.1. pag.62.col.2

errans in fide per ignorantiam secreto corripiendus priusquam denuntietur,com.18 p.2. pag.122.col.1

errans in fide deceptus ab aliquo viro docto, quatenus excusetur ab hæresi,com.22.p.1. pag.64.col.2.reg.6

errantes per simplicitatem quando excusentur, par.1. q.4. pag. 61.col.1.C

error latius patet,quàm hæresis,p.2.q.3.pag.236.col.2.D

error & hæresis non semper sunt idem, com. 29. parte 2. pag. 237.col.1

error in substantialibus & præcipuis,instrumentum vitiat, par.2. pag.145 col.1.A

error gentium de pluralitate deorum, p.1. pag.9

errores 10. de Poliaco, & eorum condemnatio, parte 2. pag. 226.col.1.& seq.

error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumentum.p.2. pag.147

error in fide, & hæresis pro eodem sumuntur in iure, par.2. quæst.3. pag.236. col.2.D.& seq.

errores Aristotelis. p.2.q.4. pag.238.col.2.B.& seq.

errores philosophorum Priscorum, parte secunda quæst.4. pag. 238.col.1.B.& seq.

errores Auerrois, & Auicennæ,p.2.q.4 pag.239.c.1.et 2

errores Algazelis philosophi, parte secunda, quæst. 4. pag. 239. col.2.E. & seq.

errores & hæreses Rabbi Moysis, parte secunda, quæst. 4. pag. 240.col.2.C. & seq.

errores Phariseorum,p.2.q.5. pag.242.col.1.E.

errores Sadducæorum,p.2.q.5. pag.242.c.2.C.& seq.

errores Herodianorum,p.2.q.5. pag.242.col.2.D.& seq.

error Abbatis Ioachim condemnatus, parte prima.q. 7. pag. 248 col 2.D

errores damnati in lib. 6. Decret. parte secunda, quæst. 7. pag. 249.col.1.C.& seq.

errores damnati in Clementinis, parte secunda, quæst. 7. pag. 249.col.1.E. & seq.

errores Ioãnis de Polisco,p.2.q.8 par.250.col.2.C.et seq.

errores Begardorum,p.2.q.8. pag.250.col. 2.D.& seq.

errores damnati in extrauaganti Ioan. xxij. incipien. Cum inter nonnullos,p.2.q.8. pag.251.col.2.A

errores damnati in extrauagantibus Ioan.xxij incip. Quia quorundam. & Quia vir reprobus, parte 2. quæst.8. pag. 251.col.1.B

errores damnati in extrauaganti Benedicti xj incipiente, Benedictus Deus, p.2.q.8. pag.251.& seq.col.1.& seq.B

errorum Petri Ioannis explicationes, & præludia ad ipsos intelligendos,p.2.q.9. pag.253.col.2.B.& seq.

errores Petri Ioannis damnati,p.2.q.9. pag.252.col.1.C

errores Michaelis de Cesena,p.2.q.9. pag.254.col.2.D

errores Ioannis de Parma,p.2.q.9. pag.254.c.2.A.et seq.

errores Raymũdi Lull.par.2.q.9.pag.255.col.2.C.et seq.

errores Lullistarum p.2.q.9. pag.260.col.2.D

errores Arnaldi de Villanoua, parte secunda, quæst. 11. pag. 265.col.1. C.& seq.

errores Nicolai de Calabria, parte 2. quæst.11. pag.266. col.2.B.et seq.

errores Bartholomæi Ianuensis,p.2.q.11. pag.266.col.2.E

errores Manichæorum recentiorum, parte 2. quæst. 13. pag. 273.col.2 E

errores Valdensium,p.2.q.14. pag.278.col.1.D.& seq.

errores pauperum de Lugduno, parte secunda, quæst. 14. pag. 278.col.2.A. & seq.

errores Begardorum,p.2.q.15. pag.281.col.2.E.& seq.

errores Fraticellorum,p.2.q.15. pag.281.c.2.E.& seq.

errores Henrici de Scus.p.2.q.16. pag.290.c.2.E & seq.

errores Begninorum,p.2.q.15. pag.287.col.1.D.& seq. & quæst.16. pag.292 col.1.E. & seq.

error venialis, sanctitati non repugnat, parte 2. quæst. 17. pag. 298.col.1.C

errores Græcorum,p.2.q.18. pag.301.col.2.B

errores Turcurorum p.2.q.19. pag.305. col.1.A.B

errores Turcorum,p.2.q.20. pag.305. col.2.E

errores Sarracenorum.p.2.q.21.pag.306.col.1.E.& seq.

errores Iudeorum.p.2.q 22. pag.307.col.2.E.& seq.

erroribus hæreticorum adhærere,tum ex verbis,tum ex factis, quis indicatur, & qua illa sint,parte secunda q 50. pag. 366.col.2.E

errores commissariorum inquisitoribus imputantur, par.3. pag. 404.col.1.E

errores enumerati ab Eymerico in multis quæstionibus, parte 2. non omnes sunt hæreticales, com. 23.parte 2. pag. 223.col.1

Eruigii lex de interdicenda Iudæis lectione librorum prohibitorum,com.3.p.2. pag.94.col.1.D

essentia diuina vna in tribus personis,p.1. pag.17.col.1.E & pag. 15.col.2.E

essentia diuina est Pater,& Filius,et Spiritus sanctus,p.1. pag. 16.col.1.E

essentia trium personarum diuinarum vna & eadem, p. 1. pag. 16.col.2.B

essentia

essentia divina nec generat, nec generatur, nec procedit, p.1. pag. 15.col.2.E

essentia divina non est aliud à personis divinis, parte prima. pag. 16.col.2.B

essentia divina non est distincta à personis divinis, parte 1. pag. 16.col.1.E

etas inquisitorum, qualis esse debeat, p.3.q.2. pag.535. col.2.E. com.51.p.3. pag.535.col.2

etas quadraginta annorum cur requiratur in inquisitore, et non in episcopo, com.51. pag.536.col.1.

etas Commissariorum quanta esse debeat, p.3 q.2. pag.535. col.2.A.B.& q.16. pag.547.col.2.D

etati cur parcatur, vide in voce, Adolescens, Iuuenis, Minor, et com.13.p.1. pag.40.col.2

Etymologia vera hæresis quę sit. com.26.p.2. pag.231.c.2

Euangelium ab initio multis literis scriptum, com.14.p.1. pag. 42.col.2

Euangelij lex cur post multa tempora hominibus data, p.1. pag. 13.col.1 E

Euangelista cur per animalia figurentur, parte prima. pag. 23.col.2

euangelica monitio, an habeat locum in crimine hæresis, com.18.p.2. pag.121.col.2.E.& seq.

eucharistia sacramentum veraciter continet sanguinem & carnem Christi, par.1. pag.3.col.2.B.C & pag.. 14.col.2.E

eucharistię sacramentum sub speciebus panis & vini, cur institutum, p.1. pag.20.col.1.E col.2.A

eucharistię sacramentum solus sacerdos conficit, parte 1. pag. 3.col.2.C

eucharistia cadens in locum immundũ, vel à brutis vel quibuscunque sumpta non desinit continere corpus Christi durantibus speciebus panis & vini, p.1. pag.44.col.1 com.15.p.1. pag.44.col.2

Eutychetis error de vnione verbi diuini refutatus, parte 1. pag. 13.col.2.E.& seq.

Eutyches et Dioscorus hæretici, vbi & quando damnati, com.6.p.1. pag.33.col.1

Eutychiani hæretici, p.2.q 6. pag.245.col.2.C

examinatio testium, et reorum fiat ab inquisitore coră duabus personis religiosis, p 3.q.63. pag.425.col.2.D.E

examen inquisitos personas requirit, quot in testium examine postulantur, com.20.p.3. pag.427.col.1

exceptiones legitimæ admittendæ, par. 2. pag.118. col.1.A. et col.2.

excommunicandi ritus antiquus, p.3. pag.399.col.2.C

excommunicatio, pœna spiritualis est pro mortali culpa inflicta, p.2.q.47. pag.360.col.1.A.B

excommunicatio in causa fidei in tribus casibus locum habet. p.2.q 47. pag.360.col.2.D

excommunicatus hæreticus dicitur, parte secunda. q.31. pag. 318.col.2.B

excommunicationis pœna in hæreticos omniũ atrocissima, com.12.p.2. pag.103.col.1.et com.171. par.3. pag.650.col.2

excommunicantur hæretici cum suis complicibus & puniantur, com.7.p.2. pag.96.col.2.& seq.

excommunicatus in vna ecclesia in omnibus est excommunicatus, p.2. pag.177.col.2.C

excommunicandus quotiens monẽdus, p.2. pag.200.c.1.B

excommunicationis maioris vinculo innodantur fugitini citati & non comparentes, & qua ratione talis excommunicatio publicãda, p.3. pag.466.c.2.C.D et 469.et seq.

excommunicati in causa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, eo elapso, vt hæretici sunt condemnandi, par. 2. pag.105.col.2.B. & quæst. 47. pag.360.col.1.C. p.3.q.124. pag.682.col.2.B

excommunicati ex causa fidei, vel ob hæresim absoluuntur ab inquisitore. p.3.q.122. pag.680.col.2.E & q.125.p.683.col.1.E. com.141.p.3. pag.640.col.2

excommunicatus quomodo absoluendus, com.7. parte 3. pag. 397.col.2

excõmunicatos per inquisitores soli ipsi absoluere possunt, com.141.p.3. pag.641.col.1

excommunicati, ob alias causas quàm fidei, per annum in excommunicatione perseuerãtes, hæresis suspicionem incurrunt, & qua ratione contra eos sit procedendum, siue comparuerint siue non, intra annum, vel terminum præscriptum, p.2.q.47. pag.360.col.2 B.& seq.

excommunicationem per annum contumaces sustinentes, an & quando, & quomodo, & qualiter fiant de hæresi suspecti, & cur fiant, p.2. pag.157.col.1.E & q.56. pag.381.col.1.B. com.13.pag.40.col.1. & com.72. pag 362.col.1

excommunicati audiũtur de crimine anno elapso, com.174. par.3. pag.683.col.1

excommunicandi & ab officijs primandi sunt inobedientes mandatis apostolicis, vel inquisitoris in negotio fidei, p.3. pag 393.col.2.B.& pag.395.& seq.col.2.C.D.& seq.

excommunicationem incurrit scienter hæreticos sepeliens, à quo non absolnitur nisi exhumet eorum corpora, par. 2. pag.104.col.1.C.D.& p.3.q.118. pag.675.c.1.C.D

excommunicati & socij criminis admittuntur in testes in causa fidei, p.3.q.104. pag.603.col.1,B.C & par.2. pag.105.col.1.C

excommunicato conceditur omnis exceptio sine odiosa, siue fauorabilis, p.2. pag.199.col.1.B

excommunicatus non ob hæresim, auxilium non denegatur, par.2. pag.173.col.2

excommunicatus, an testabilis, p.2. pag.178.col.2

excommunicationem Papæ reseruatam in quibus casibus incurrunt inquisitores, p.3.q 24. pag.105.col.2 E

excommunicari an possint inquisitores & eorum notarij per delegatos sedis Apostolicę, par.3.quæst. 21. pag.552. & seq.col.1. A

excommunicari inquisitores ab inferioribus nequeunt, com. 70.p.3. pag.552.col.1. nec eorum notarij. ibi l.

excommunicationem an incurrat inquisitor participans cũ excommunicato, com.72.p.3. pag.553.col.1

excommunicationem inquisitoris absoluere potest eius socius, & vice versa, p.3.q.23. pag.553.col.2 A.et seq.

excommunicari ministri inquisitorum an possint, com.70. par.3. pag.552.col.2

excusatoris partes quales, com.36.p.3. pag.472.col.2

excusator an sit admittendus pro reo absente, com.36.par.3. pag. 471.col.2

excusantibus se per iocum hæresim protulisse, non est facile credendum. com.17.p.3. pag.419.col.2

excusationes blasphemorum, & verba hæreticalia proferẽtiũ non sunt facile admittẽda, p.2.q.41.pag.333.c.2.B.C

excusationes friuolę Beguinorum, parte secunda, quæst. 16. pag. 291.col.1.A

exemptio omnis cessat quoad crimen hæresis, com. 77.p.3. pag. 557.col.2

exempla & vulgaria prouerbia & historię, quando prosint, par.2.pag.155.col.2.B. et pag.174.col.2.C

exequias celebrans pro hæretico, suspectus de hæresi est, com.89.p.3. pag.567.col.2

exemplũ de propositione habente duplicem sensum, vnũ catholicũ, alterũ hæreticũ, com.111.p.3. pag.601.col.2.A

exhumandi hęretici & cōburendi, cō.89 p.3. pag.567.c.1
explicite credere quid sit, com.20.p.1. pag.59.col.2
explicite credenda quę, p.1.q.7. pag.63.col.1.C
explicite credere articulos fidei debent fideles, com.20.p.1. pag. 62.col.1
explicite scire debēt inquisitores fidei dogmata, com.21.p.1. pag. 61.col.1
expensa ab inquisitis per inquisitores, an & quando petendę, p.3.q.104. pag.650.col.1.A.B.& seq.
extensio verborum in pœnalibus non est facienda, p.3.q.17. pag. 548.col.2.E
extrauagantes in fauorem fidei & sancti officij editę, an & quando seruandę, p.3.q.131. pag.686.col.2.E
extrauagans Innocentij iiij. incipiens, Cum negotium. tria inquisitoribus concedens priuilegia, parte prima. pag. 135.col.2.E & seq.
extrauagans Alexandri iiij. incipiens, Nouerit. varias in hæreticos pœnas statuens, p.2. pag.135.col.2.B
extrauagans Vrbani iiij. incipiens, Præcunctis, 24. inquisitorum priuilegia continens, p.2. pag.129.col.1.A.& seq.
extrauagans Vrbani iiij. concedens inquisitoribus & eorū socijs facultatem absoluendi se mutuo ab excommunicatione & irregularitate, p.2. pag.129 col.1.A.B
extrauagans Vrbani iiij. declarans quando hęredes, vel filij sint admittendi ad excusandos defunctos de hęresi suspectos, & quando non, p.2. pag.133.col.1.B
extrauagans Vrbani iiij. incipiens, Consultus. declarans multa dubia circa negotium inquisitionis, parte secunda. pag. 133.col.2.B.C
extrauagans Clementis iiij. incipiens, Præcunctis. plenam peccatorum veniam & indulgentiam plenariam inquisitoribus concedens, p.2. pag.131.col.2.& seq.
extrauagans Clemētis iiij. incipiēs, Catholicæ fidei. statuēs, inquisitores à prælatis ordinis impediri non posse, par.2. pag. 136.col.2.A.B
extrauagans Nicolai iiij. contra Christianos trāseuntes, vel redeuntes ad Iudaismum: & eorum fautores, & receptatores etiam Iudæos, parte secunda, quæst. 44. pag. 348.col.2.C.& seq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Cum inter, p.2.q.15. pag. 286.col.1.C
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Quia quorūdam, p.2. q.15. pag.286.col.2.E.& seq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Quia nonnumquam, par.2.q.15. pag.287.col.2.A.B.& seq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Gloriosam. Beguinorū errores continens, p.2.q.16. pag.291.col.1.B
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Sancta Romana. Begardorum, & Beguinorum condemnationem continens, p.2.q.16. pag.292.col.1.C
extrauagans Gregorij xj. incipiens, Negotia. concedens inquisitoribus quòd possint iure ad Romanam curiam accedere cum socijs nō petita licentia à prælatis ordinis, p.2. pag. 137.col.2.B.C
extrauagans Gregorij xj. contra transeuntes, vel redeuntes ad ritus Sarracenorum, ac eorum fautores, & receptatores, etiam si Sarraceni sint, parte secunda, quæst. 95. pag. 351.col.2.E.& seq.
extrauagans Benedicti xj. de visione beatorum, parte 2. pag. 127.col.1.A
extrauagans Ad conditorem. quando fuerit edita, com.40. par.2. pag.289.col.2
extrauagans Sancta Romana. edita an.1318.com.40.p.2. pag. 289.col.1
extrauagans Gloriosam ecclesiam. edita anno 1319. cō.40. par.2. pag 289.col.1
extrauagans Leonis x. per quam testes falsidici in causa fidei possunt tradi curiæ sęculari, com.122. parte tertia. pag. 624.col.2
extrauagantes de hęreticis loquentes, an vbique seruari debeant, com.158.p.3. pag.660.col.1
extraiudicialis confessio. vide in voce, Confessio.
Eymericus peritus iuris, com.36.p.3. pag.471.col.2
Eymerici sententia de confiscatione bonorum qualiter intelligenda, com.158.p.3. pag.655.col.2

F

Faciens vel dicens sæpius aliquid contra fidem, vehementer est suspectus, p.2.q.56. pag.381.col.2.C
facta euidentissimam faciunt probationem, parte secunda. pag. 194.col.1.E
facta quam vim habeant ad probandum interiorem affectū, par.2. pag.194.col.1.C
factis magis standum, quàm verbis, com.75. parte secūda. pag. 368.col.1
facto qualiter quis faueat hęreticis, p.2. pag.297.col.2.A
facta hęreticalia per vim bifariam committi possunt, aut coactione absoluta, aut conditionali, com. 24. parte 1. pag. 68.col.1
facta hęreticalia sponte committens, an & quando censeatur hæreticus. com. 59.p.2. pag.313 col.1
& vide plura in voce, Hæreticalia facta.
facta singulatim nominata, ex quibus oritur violenta hęresis suspicio. res scitu digna, cō.24.p.3.pag 439.c.1.et seq.
falli bifariam sumitur, par.2. pag.204.col.2.E
falsantes, aut corrumpentes libros catholicorum qualiter puniantur, com.17.p.2. pag.119.col.2
falsitatis instrumenti, vel dicti testis non allegatur ignorantia, par.2. pag.168.col.1.A
falsum testimonium dicere graue scelus est, com. 122.p.3. pag. 623 col.2
falsum qui deposuerunt ad liberandum aliquem grauiter puniendi, com.122.p.3. pag.625.col.1
falsus testis puniendus, licet eius dictum non valeat, com. 122.p.3. pag.625.col.2
falsi testes qui dicantur, & qua ratione, & à quibus, & quibus pœnis puniantur, p.3. pag.522.col.1.E & q.73. pag.622.& seq.col.1.E & com.122.p.3. pag.623.col.2. & 624.col.1.
falsis testibus pœnam talionis imminere qui dixerint, com. 122.p.3. pag.624.col.1
falsum testimonium dicens contra consanguineos, grauius punitur, com.119.p.3. pag.613.col.2
falsus testis qui se detulit, veniam postulans, mitius puniendus, com.122.p.3. pag.626.col 1
fama de aliquo vbi sit quærenda, cō.19.p.3. pag 425.col.1
fama vehemens quę dicatur, com.110 p.3. pag.597.col.2
fama per duos testes probari debet, com.19. parte tertia. pag. 424.col.2
fama quomodo in criminalibus probari possit, com.19.p.3. pag. 425.col 1
fama ex sola nemo torquendus; fallit tamen, com.110.p.3. pag. 597 col.1
fama & vnus testis sufficiunt ad torturam, com. 110.p.3. pag. 595.col.2
fama cum alijs grauibus indicijs sufficit ad torquendum, com.110 p.3. pag 596.col.1
fama cum dicto vnius sufficit ad torturam, com. 110.p.3. pag. 597.col.2

fama cum fuga ſufficit ad torturam, com.110. parte tertia. pag. 597.col.2

fama à fide dignis orta ſufficit ad torturam, com.110.p.3. pag. 597.col.2

fama orta ſimul cum delicto, an ſufficiat ad torturam, com.110.par.3. pag.598.col.1

familiares, & domeſtici, qui dicantur, com.119.parte 3. pag. 613.col.2

familiares, an admittendi in teſtes, & quando, p.3.q.70. pag. 612.col.2.D.& ſeq.

familiam armatam habere poteſt inquiſitor, & cur ita inſtitutum,p.3.q.56. 583.col.2.E

com.105.p.3. pag.584.col.1

familia inquiſitorum arma defert nulla lege obſtante, & ſi aliquis prohiberet, veluti impeditor ſacri officij puniri poſſet,com.105.p.3. pag.584.col.1

familiam armatam, an epiſcopi habere poſſint, com.105. par.3. pag.584.col.2

fauor hæreticis exhibitus, an quandoque excuſabilis,par.2. pag. 201.col.2.C

fauens ſcienter hæreticis, vehementer ſuſpectus habetur, p.2.q.56. pag.381.col.1.E

fautores hæreticorum quibus modis dicantur aliqui, & quales fautoria gradus, res ſcitu digna, com.78.par.2. pag. 373.col.2

fautores hæreticorum quot, & quibus indicijs cognoſcãtur, com.78.p.2. pag.373.col.2

fautor hæreticorum quandoque dici poteſt,qui retinet libros vetitos.com.3.p.2. pag.93.col.2.

fautores ſunt hæreticorum qui non denuntiant hæreticos cũ poſſint,com.78.p.2. pag.373.col.1.E

fautor hæreticorum eſt præſentans hæreticum ad beneficiũ, com.162.p.3. pag.667.col.2

fautores hæreticorum,magiſtratus publica auctoritate fungentes per omiſſionem, vel commiſſionem quomodo cenſeantur,p.2.q.53. pag.371.& ſeq. col.2.C.D

p.3.pag.340.col.1.B. com.78.p.2.pag.372.col.2

fautores hæreticorũ ſi ſint magiſtratus,qualiter puniantur, com.78.p.2. pag.373.col.1.A

fautores hæreticorum privata perſona non ex omiſſione, vt opinatur Eymericus, ſed ex commiſſione cenſentur, & quando ex ſola omiſſione,p.2.q.53. pag.372.col.1.A

com.78.p.2. pag.373.col.1

fautores hæreticorum excommunicationem, & alias pœnas,& quas incurrant,p.2.q.53. pag.373.col.1.C

par.3.q.24. pag.683.col.1.A

fautores & ſimiles,ſi non impediunt ſacrum officium elapſo anno, non incurrunt alias pœnas præter excommunicationem,com.172.p.3. pag.682.col.1

fautores hæreticorum beneficijs non ſunt priuati, ſed priuãdi,com.102.p.3. pag.667.col.2

fautores Chriſtianorum tranſeuntium ad iudaiſmũ,et fautores hæreticorum puniendi,p.2.q.44 pag.348.col.2.A

fautores Chriſtianorum tranſeuntium, vel redeuntium ad Sarracenorum ritus velut hæreticorum fautores ſunt puniendi,p.2.q.45. pag.349.col.2.B.C

fautores hæreticorum vt abiurent, qualiter interrogandi, com.60.p.2. pag.325.col.1

fautoriam abiurans ſi poſtea relabatur, ſiue in eandem, ſiue in aliam, an ſit relapſus cenſendus, com.83.parte 2. pag. 387.col.2.& ſeq.

fautor fautoris hæreticorum quibus caſibus puniatur, p.2. pag. 173.col.1.E

fautoribus hæreticorum ſponte venientibus tempus gratia aſſignant inquiſitores, intra quòd mitius tractentur, par.3. pag.409.col.2.B

fautoris reuelantis hæreticum præmium, parte ſecunda. pag. 178.col.2.A

fautores in defunctos, an procedi poſſit, tom.92.parte 3. pag. 571.col.2

Ferdinandi Regis munificentia,com.9.p.2. pag.99.col.2

feudalia bona,an publicentur ob hæreſim,parte 2. pag.172. col.2.D. & com.161.p.3. pag.664.& ſeq.

fidei definitio,& eiuſdem variæ explicationes allatæ à Sanctis,p.1.q.1.pag.58.col.1. & p.2.pag.138.col.1.A.B

fides cur dicatur catholica, & cur orthodoxa, parte prima. pag.9.col.2.E. & pag.16.col.1.C

fides dicitur multis modis, & qui ſunt, parte prima. pag. 18.col.1.D. & multis ſeq.

fidei ſpecies duæ, formata & informis, & quid quæque ſit, par.1. pag.18.col.1.D

fidei actus duplex, corde credere, & ore propteri, parte 1. pag. 10.col.1.A

fidei obiectum per ſe quod ſit, p.1.q.3. pag.59.col.2.B

fidei obiectum per accidens quod ſit, parte prima. quæſt.3. pag. 59.col.2.C

fidei 12. articulos qui ſtatuunt, qualiter eos ponant,par.1. pag. 10.col.1.et ſeq.

fidei articuli explicati in regula beati Athanaſij, & beati Hieronymi, & beati Auguſtini,p.1. pag.46.c.2.et ſeq.

fidei certa mẽſura,ad quam quilibet pro qualitate tenetur, par.1. pag.22.col.1.A

fidei doctrina qua dicatur.com.50.p.3. pag.535.col.1

fidei fauor magnus,& quare,p.2. pag.198.col.2.A

fidei Catholicæ cur falſum ſubeſſe non poſſit,com.23.par.1. pag. 65.col.2

fidem nullam continere falſitatem omnes explicite credere tenentur, p.1.q.8. pag.65.col.2.B.C

fidem veritatis quis dicatur ignorare,p.1.pag.167.col.1.D

fidem Catholicam cunctos tenere debere generali edicto cauent vetuſti Imperatores,com.4.p.1. pag.29.col.2

fides noſtra non poteſt euidenter probari, parte prima. pag. 18.col.2.E

fidei biſariam derogat qui naturali ratione eius myſteria probare conatur, p.1.q.12. pag.72.col.2.E

fidei myſteria probari per rationes poſſe, & quibus, p.1. q.11. pag.73.& ſeq.col.1.& 2

fidei meritum quomodo non imminuant rationes pro fide, p.1.q.11. pag.73.col.2.B.C

fidei articuli explicite credendi, p.1.q.3. pag.60.col.1.C

fidem explicitam habere tenentur tam minores quàm maiores de myſterijs Chriſti,p.1.q.5. pag.62.col.1.D

fidei graues cauſas prælatus cum ſuffraganeis tractet, p.2. pag. 177.col.1.C

fidei aduerſum ſaciens, vel dicens ſapius vehementer ſuſpectus eſt,p.2.q.56. pag.381.col.2.E

fidei confeſſio debet eſſe ſimplex,p.1. pag.10.col.1.B

fidem confiteri per actum exteriorem neceſſarium eſt ad ſalutem ex vi præcepti affirmatiui, com.24.parte prima. pag. 67.col.1

fidei confeſſio quando, & quibus caſibus, & quibus locis ſit neceſſaria, & quando omitti ſine culpa poſſit, par.1. quæſt.9. pag.66.col.2.B

fidem occultare quandoque licet, ſed alienam profiteri nũquam licet,com.24.p.1. pag.67.col.1. & pag.68.col.2

fidem abnegantes metu mortis, vt pœnitentes hæretici recipiendi ſunt,ſi reuertantur,p.2.q.49. pag.364.col.2.E

fidei diſputatio quando, & quibus, & coram quibus licita & quan-

& quando vetitu, p.1. q.10. pag.66.col.2
fidei substitutates à quibus & quando interrogandi, p.1. q.4. pag. 61.col.1.C
fidei negotia quandoque Papa nuntianda, & cur, parte 2. pag. 111.col.1
fidei negotia tractantur simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicij, & qua ratione hæc intelligēda sint, p.2. pag.111.col.1.A. & seq. & p.3. pag.417.col.2.D & q.54. & 55.com.103. & 104. p.3.pag.582. et 583
fidei actio, cum aliqui sine curis sæculari tradendi, an sit in ecclesia celebranda, com. 45.p.3. pag. 513.col.1
fidei actio quo ritu in Hispania celebretur, com. 45. par. 3. pag. 512.col.2
fideles qua teneantur explicite credere & implicite, par.1. quæst.7. pag.63.col.1.C
fideles qualiter magis vel minus obligentur ad denunciandū hæreticos, com. 2.p.2. pag.89.col.2
ad fidem quæ dicantur directe pertinere, com. 1. parte 2. pag. 82.col.1
ad fidem quæ indirecte spectent, com.1.p.2. pag.80.col.1
fideiussionum duæ species, com 139.p.3. pag.638.col.2
fideiussores reorum qualiter plectendi, com. 139. parte 3. pag. 649.col.1
fideiussores non possunt se obligare ad pœnam corporalem, com 139 p.3. pag.639. col.1
fideiussores quo tempore incidant in pœnā promissam, com. 139 p.3. pag 640.col.1
fideiussores quando soluent pœnam, & cui sit applicanda, com.139.p.3. pag.639 col.2
fideiussores absentium pœnæ pecuniariæ mulctandi, par. 2. 639.col 1.C
fideiussione data, an aliquādo sit locus relaxationi in hoc tribunali, com. 139 p.3. pag.639.col.1
filius Dei in instanti cōceptionis fuerit bonus, parte prima. 25.col.1.A
filius Dei cur fuerit eo tempore incurrutus non prius, nec turdius.p.1. pag.24.col.2.E. et seq.
filius Dei verum corpus de Virgine accepit, parte prima. 7. col.2. A
filius Dei sine vlla diminutione accepit Patris substantiam, par 1. pag.17.col.2.A
filius Dei semper habet humanam carnem, parte prima. 51.col.1.E
filium Dei assumpsisse humanam naturam bifariam potest intelligi, com.43.p.2. pag.104 col.2
filius Dei omnes defectus nostros accepit præter ignorantiā & peccatum.p.1. pag 24.col.2.&D
filiorum varia genera, com 163. pag.669.col.2
filius patrem publicè non corripit, nec subditus prælatum, par.2. pag.141 col.1.E et seq.
filij filiarum & filij filiorum hæretici, an æqualiter puniēdi, par.2. pag.458.col.1.D & pag. 172.col.2.D.et seq.
filij hæreticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam sunt ipsu iure inhabiles ad beneficia & officia, nisi parentes ecclesiæ incorporentur, p.2. pag. 209.col.2.A & 172.col.2.D & 135. col.1. B. par.3.q.14 & 15. pag.609.col.2.& seq. & plenissime, com.163.p.3.
filij Christiani existentes alicuius Iudæi, quo tempore patet baptizabatur, patre reuocante, an amittant paterna bona, p.2. pag.209.col.2.D
filij suffectorum, an habeantur inhabiles, com.164. par.3. pag. 673.col.1
filij eorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles, com.164.p.3. pag.673.col.1
filij relapsorum conuersorum, an sint inhabiles, com. 164. par.3. pag.672.col.2
filij hæreticorum fautorum & aliorum similium inhabiles ad beneficia, & quare, com 164 p.3.pag.670.c.1 et seq.
filij illegitimi etiam comprehendantur sub pœnis iuris filiorum hæreticorum, p.2. pag.210 col 2.D
filij illegitimi an inhabiles sint ob patris actum, com. 163. par.3. pag.669. col.2
filij in potestate patrum non existentes etiā comprehenduntur sub pœnis iuris filiorū hæreticorū, p.2. pag.210.col.2.C
filios ante delictum natos etiam inhabiles tacitor sententia, com. 163.p.3. pag.670.col.1
filij hæreticorum, an præmium beneficijs habitis ante patris delictum, com. 163. par.3. pag.670 col.2 & pag. 671.col 1
filij hæreticorum quorum memoria damnata fuit etiam post 40 an. iuris pœnas incurrant, cum 92.p.3.pag.571.c.2
filij inhabiles quatenus restituendi, com.164.parte tertia. pag. 673.col.2
filijs hæreticorum etiam Catholicis nihil relinquendū, com. 9.par.2. pag 99.col.1
filijs hæreticorum pauperibus relictis, qualiter prouidendū ne pereant, com.9.p.2. pag 99. col.1
filij ob parētum delicta in multis delictis hæresi minoribus afflictantur.p 2. pag.152.col.2.E
filij decepti à parentibus in his quæ sunt fidei, ab hæresi qualiter excusentur, com.22 p.1 pag 68.col.1
filius denunciās patrem hæreticum, pœnas iniuriatas cuitat, com.12.p.2. pag.117.col.1. & seq.
filij quando admittendi ad excusandos defunctos, p.3.q.12. pag 678.col.2.A.B. & par.2.pag.104.col.2.C & pag.133.col.1.D.E. & com.170 p.3 pag.679.col.1
filiorum emancipatio à patribus hæreticis fallanō valet, p.3.q 16. pag.37 .col.2.D.E
filij hæreticorum liberantur à patria potestate, p.2.pag.133. col.2.D. com.165.p.3. p.g 674 col.1
filij falsi testis an sint infames, aut alijs pœnis æque ut filij hæreticorum subiecti. com.12.p 3. pag.626. col.1
filius in crimine hæresis contra patrem testificatur, com.15. par.2. pag.127.col.1.E
finis ob quem procedatur contra defunctum in hoc tribunali, com.92. pag.572.col.2
firmitas exigitur in credendo, imo simplicitas, com. 1.p.2. pag. 81.col.2
fiscalis petitio vt contra defunctum procedatur, com. 92. par.3. pag.572. col.2
fiscalis sanctæ officij munus, com 14.p.3. pag.415.col.1
fiscus succedit in feudum. & in bona restitutioni subiectis, quo ad vsumfructum damnato vinente; & quid de bonis emphyteoticarijs, com. 161.p.3. pag.665 col.2
fiscus non occupat hæreticorum bona nisi præcesserit sententia iudicis ecclesiastici, p.2. pag. 172 col.2.D
fiscus vel inquisitores, an teneantur restituere pretium bis qui ab hæreticis emerunt, p.2. pag.214.col.1.B.C
Florense monasterium legendum, non Florentinum, com.1. par.1. pag. 5.col.1
fœnunis nullo pacto licet prædicare, com. 11. parte secunda. pag. 101. col.2
forma baptismi qualis, p.2. pag 15 col.1.D
frater contra fratrem testificatur in crimine hæresis, com.15. par.2. pag.127.col.1

fraterna correctio, an locum habeat in crimine hæresis, com. 18. p. 2. pag. 122. col. 1

fratres de pœnitentia de tertio ordine dini Francisci, & eorum errores, p. 2. q. 15. pag. 281. col. 2

fratres de paupere vita, p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. A

fraticelli, vide, Begardi.

fraticelli hæretici quibus signis & indicijs cognoscãtur, p. 3. pag. 441. col. 1. C. & seq.

Fraticellorum obiecta sexdecim contra constitutiones, Ioan. xxij. p. 2. q. 17. pag. 295. & seq. col. 1. B

fraticellorum errores præcipui, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 1

frivola causæ appellationis quæ dicantur, com. 31. parte 3. pag. 457. col. 1

fugientes è carcere dum haberi non possunt, quid circa eos observandum, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1

fugiens & non absens quando dicatur reus accusatus, p. 3. pag. 461. col. 2. B. C

fugiens è carcere perpetuo, an censeatur relapsus, vel impœnitens; com. 146. p. 3. pag. 644. col. 2

fugiens à carcere, ob fugam an habeatur conuictus de hæresi, com. 45. p. 3. pag. 468 col. 1

fugientes à carceribus, an hæretici iudicandi, parte secunda. pag. 471. col. 1. B

fugiens è carcere, ob solam fugam quæ pœna afficiendus, com. 36. p. 3. pag. 471. col. 2

fugiens è carcere perpetuo miserieordiam petens recipiendus, com. 146. p. 3. pag. 644. col. 2

fugitini qua ratione & ordine citandi, p. 3. pag. 529. c. 1. B

com. 35. p. 3. pag. 467. col. 2

fugitiuus qui ignoratur vbi sit, qua ratione citandus, p. 3. pag. 466. col 2. B. & seq.

fugitiuus qui abiurare debebat, qua ratione citandus sit, par. 3. pag. 468. col. 2. B. & seq.

fugitiuus secreto inquirendus & capiendus: & qua ratione contra eum sit procedendum, par. 3. pag. 462. col. 1. C. & seq.

fugitini citati, & contumaces existentes, maioris excommunicationis vinculo innodantur, p. 3. pag. 466. & seq. col. 2. A. B. & 468. col. 2. & seq.

fugitiuus de hæresi conuictus & contumax existens hæreticus impœnitens iudicandus, & condemnandus est, par. 3. pag. 528. col. 2. C. & seq.

fugitini & contumaces qui habendi sint hæretici, & qui vt hæretici, p. 3. pag. 531. col. 1. D

furiosorum causa quo pacto tractanda, com. 22. parte 3. pag. 432. col. 2

furiosus an sit reus, inquirere diligenter debet inquisitor, par. 2. pag. 197 col. 2. A

furiosus vel mente captus quando quis præsumatur, com. 170. par. 3. pag. 679. col. 2

furorem mentiti tanquam impœnitentes puniendi sunt, com. 22. p. 3. pag. 432. col. 1

fundamentum fidei, prima veritas. p. 1. pag. 9. col. 2. A

futura ab Ariolis & dæmonibus inquirere illicitum est, & quando sapiat hæresim manifestam, p 2. q. 43. pag. 339. col. 2. A. B. et seq. com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2

futura inquirens à dæmonibus vt apostata à fide & hæreticus puniendus est, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. B. C

G

Giani error de natura Christi refellitur, parte prima. pag. 14. col. 1

Gaufredus de Crudillis, seu Cruyllet præpositus Tarraconen. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C & q. 28. pag. 316. col. 2. C

Gelasij Papæ I. decretum de librorum delectu, com. 15. par. 1. pag. 56. col. 1

genus masculinum in diuinis ad personam refertur, neutrũ ad essentiam, p. 1. pag. 17. col. 2. A

generatio in diuinis perpetua optimis exemplis declarata, par. 1. pag. 11. col. 2. E

Gentiles improprie dicuntur hæretici, p. 2. pag. 167. col. 1. E

Geomantia libri reprobati. p. 2. q. 29. pag. 317. col 2. A

Geraldus Segarelli Parmensis hæresiarcha, & eius hæreses, p. 2. q. 12. pag. 269. col. 1. A. & seq.

Geraldus Segarellus hæreticus, quis, & quando vixerit, com. 37. p. 2. pag. 271. col. 1

gesta ab excommunicato, an valeant, p. 2. pag 142. col 2. D

Gnosilici hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 1

Gondissalui liber inscriptus Virginale, seu Virgilianus eon damnatus, p. 2. q. 28. pag. 316 col. 2. A. B

gradus quatuor per quos ad condemnationem venitur ob hæresis suspicionem, p. 2. pag. 157. col. 2. E

Gratiani locus emendatus, com. 19. p. 1. pag. 58. col. 2

gratia informans qua dicatur, p. 1. pag. 28. col. 2. D. E

gratiam facere non debent inquisitores eis, qui post impunitatem promissam vi tormentorum cõfitentur, com. 23. par. 3. pag. 437. col. 2

graues inimicitiæ testium dicta debilitant, sed testes non repellunt, p. 3. pag. 446. col. 2. D. E

granamina reparabilia quædam, & quædam irreparabilia, par. 3. pag. 454. col. 1. B. C

granamina reparabilia tollenda ab inquisitore, parte tertia. pag. 454. col. 1. A. B

Græcorum arrogantia contra Ecclesiam Latinam, com. 43. par. 2. pag. 304. col. 1

Græcos singulari benignitate prosequitur Ecclesia Romana, com. 43. p. 2. pag. 304. col. 1

Græci patres qui dicunt Spiritum sanctum procedere à Filio, par. 1. pag. 22. col. 1. E

Græcorum recentiorum hæreses duæ, parte secunda, q. 18. pag. 303. col. 2. C

Gregorij Nazanzeni loca aliquot pie accipienda, p. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. C. D

Gregorij xj. extranagans contra transeuntes, vel redeuntes ad ritus Sarracenorum, ac eorum fautores, & receptatores. etiamsi Sarraceni sint, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. E

Gregorius ix. Valdenses seu pauperes de Lugduno condemnauit, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 2. A

Gregorij xj. Bulla qua xx. volumina Raymundi Lull condemnantur. & cetera eiusdem opera interdicuntur, p. 2. q. 26. pag. 311. col. 2. E

Guido Carmelita, com. 26. p. 2. pag. 232. col. 1

Guillermus Gilaberti exhumatus, & vt impœnitens hæreticus condemnatus, p. 2. q. 9. pag 266. col. 1. E & q. 38. pag. 320. col. 2. E

Guillelmus Cosla inquisitor hæreticæ pranitatis, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. B

Guillermus Okam quis, com. 42. p. 2. pag. 298. col. 2 & de eo plura in extranaganti, incipiente, Nuper in consistorio publico. quæ est in bullario litterarum Apostolicarum. pag. 64.

H

Habitus crucesignatus initio delegatæ inquisitionis vsitatus, com. 42. p. 2. pag. 498. col. 2

habitus pœnitentialis vetustissima origo, com. 42. parte 3. pag. 498. col. 2

habitus nouæ religionis non est assumendus, nec ab episcopis approbandus, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 2. A.

habitus

habitus Geraldi Segarelli & Dulcini hæresiarcharum, p. 2. q 12. pag.269.col.1.B
hæredibus suspectorum moriturum nihil minuendum, com. 169.p.3. pag.678.col.1
Hæredes defuncti hæretici, quando dicantur bona fide possedisse bona hæretici defuncti, com. 92.p.3. pag.571.col.1
hæredes hæretici pœnitentis & reincorporati ad successionē bonorum eius admittuntur, p.2. pag 203.col.2.C
hæredes quando admitti debeant, vel non, ad excusandos defunctos, & per quos testes, p.3.q.121. pag.678.et seq.A & p.2. pag.104.col.2.E. & pag.139.col.1.B com.170.par.3. pag.678.col.2
hæredes cogendi ad pœnitentiam viuenti iniunctam de bonis ipsius exequendam; & quando, par.3.q.120. pag.677. col.2.B. & p.2.pag.106.col.1.D.E. & p.2.pag.134. col.2. D.E. & seq. & pag.149.col.1.B
hæredes cogendi non sunt ad perficiendam pœnitentiam personalem iniunctam suspecto, sed non peractā, p.3.q.120. pag 677.col.2.B. & p.2.pag.134.col.1. D.E. et seq. & pag. 147.col.1.B
Hebræi vide, in voce, Iudæi.
Hebionita hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Helndiani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Hearicus de Scusa apostata caput Beguinorū quando exortus, & eius errores, p.2.q.16 pag.291.col.1.A.B.com. 41.p.1.pag.293.c.2. & plenissime in extravag. Ioan. xxij. Gloriosam Ecclesiā in Bullisterarū Apost.pag.58
Hierarchita hæretici, p.2.q.6. pag 244.col.2.C
haretica manifesta q̄ sint putāda, p.2.q.2. pag.233.c.2.A
hæretisę propositiones quot modis, & ex quibus causis dicantur, & quo modo cognoscantur multis regulis explicatum, p.2.q.2. pag.233.col 1.C com.27.p.2. pag.233.& seq.col.2
hæretisales libri de quibus in Decreto, parte 2. quæst.23. pag. 308.col.2.E. & seq.
hæreticalia facta committere quis multis modis posset, com.58.p.2. pag.321.col.2.et seq.
hæreticalia facta, ex quibus cognoscuntur qui sint credēdes hæreticorum.com.75.p.2. pag.386.col.2
hæreticalia faciens, vt hæreticus est habendus, par.2.q.42. pag. 226.col.1.C
hæreticalia facta ex quibus oritur violenta hæresis præsumptio, hæreticum indicant, com.59.p.2. pag.322.col.2 & quid in alijs factis lute ibid. & com.31.p.3.
hæreticalia facientes metu mortis, vide in voce, Metu mortis.
hæreticalia facta per metum & vim, bifariam committi possunt, aut vi absoluta, aut conditionali, com.24.par.1. pag. 67.col.2
hæreticalia verba proferentibus iudendo pœna pecuniaria imponitur, com.152.p.3. pag.649.col.2
hæresis quid sit, & eius nomen vnde descendat, & eam tria includere, p.2.q.1. pag.231.col.1.& 2.E & q.1.pag.233.col.1.B. & q.3.pag.236.col.2.D com.27.p.2. pag.233.col.2
hæresis & error differunt tanquam genus & species, com. 28.p.2. pag.237.col.1
hæresis & apostasia, an specie distinguantur, com.74. p.2. pag. 365.col.2
hæresis & schisma inter se differunt, & quę sit differentia, par.2.q.48. pag.362.col.2.D
hæreses & schismata quàm primum oriuntur extirpanda, com.78.p.2. pag.372.col.1
Hæresis pertinaciam requirit, p.2.q.1. pag 230.col.2.D & q.32.pag.319.col.1.D. com.24.p.1. pag 68.col.1
hæreses cur à Deo permittantur, causa aliqua additur. p.3. pag. 506.col.1.C
hæreses contra fidem à dogmatibus philosophorum processisse, com.29.p.2. pag.241.col.1
hæreses ex prava scriptura intelligentia prodeunt, com.46. par.3. pag.486.col.2
hæreses vetustas sequentibus sęculis excitare solent perfidi, com.41.p.2. pag 293.col.1.E.et seq.
hæreses certas singulis fere sęculis oriri, com. 35. parte 2. pag. 264.col.1
hæreses quot commoda pariant, p.3.com.44. pag.508. col.1 & pag. 509.col.1
hæresis omnis bifariam detegitur, com. 24. parte tertia. pag. 438.col.2
hæresis quando per ignorantiam euitetur multis regulis declaratum.com.22.p.1. pag 63.et 64.col.2
hæresis grauis infamia quid, & quomodo agnoscatur, com. 38.p.3. pag.480.col.1
hæresis infamiam contraxisse qui dicantur, parte 2. q. 7. pag. 384.col.1.A
hæresis purgatur per iuramentum, p 2. pag.143.col.1.A
hæresis in crimine speciale est, vt elapso termino mora purgari possit, p.2. pag.158.col.1.A
hæresim manifeste qua sapiant, qualiter cognoscatur, com. 67.p.2. pag.337.col.1
hæresim an sapiat dare pocula amatoria, parte 2. q. 43. pag. 340.col.1.E
hæresis sufficionem incurrunt excommunicati ob alias quā fidei causas, perseuerantes per annum in excommunicatione, & qua ratione contra eos sit procedendum.par.2. q 47. pag.360.col.2.B.et seq.
hæresim proferentes per lubricum lingua qua pœna plectātur, com.17.p.3. pag 420.col.1.E
hæresis nota multi prius immunes reputari, qui bodie non excusarentur, p.1.q.7. pag.63.col.1.A
hæresis crimen cognoscere, iudicis ecclesiastici est, secularis exequi, p.2.q.46. pag 355.col.1.B.et seq.
hæreses et errores Rabbi Mosis, parte secunda, quæst. 4. pag. 240.col.2.C.& seq.
hæreses damnata in Decreto, p.2.q.6. pag.243.et seq.
hæreses varia sine nomine auctorum, parte secunda, q. 6a pag. 246 col 1.A.B. et seq.
hæreses & errores damnati in Decretalibus, parte 2.q.7. pag. 248.col.2.C
hæreses Almarici, p.2.q.7. pag.248.col.2.E. et seq.
hæreses condemnatę in Extravagantibus.parte secūda,q.8. pag. 250.col.2. & seq.A
hæreses Ioan.de Poliaco,p.2.q.8.pag.250.col.2.A.& seq.
hæreses Begardorum,p.2.q.8. pag.250.col.2.A.et seq. & q.15. pag.282.col.1.E.et seq.
hæreses damnata in extravagantibus Ioan.xxij incip Quia quorundam.& Vir reprobus,p.2.q.8. pag.250.col.2.E
hæreses damnata in extravagant Bened xij. incip. Benedictus Deus,p.2.q.8. pag.251. & seq.col.1.et seq.E
hæreses damnatę in extravagant Ioan.xxij. incip. Cum inter nonnullos, p.2.q.8. pag.251.col.1
hæreses damnata per Romanos Pontifices post mortem auctorum earum.p.2.q.9. pag.252 col.1.E
hæreses Petri Iohannis, parte 2. q.9. pag 2,2.et seq. col.1. & seq. D
hæreses Michaelis de Cæsena,p 2.q 9. pag.254 col.1.D
hæreses Ioānis de Parma,p.2.q 9 pag 254.col.2.A.et seq.
hæreses damnatę ab inquisitoribus Aragoniæ de mandato Papæ,

Papa,p.2.q.10. pag.262.col.2.D.et seq.
hæreses damnatę ab inquisitoribus Aragonię, sine expresso mandato Papæ,p.2.q.11. pag.265.col.1.C.et seq.
hæreses & errores Bartholomęi Iauouesij, parte 2.q.15. pag. 266.col.2.E
hæreses & errores de Antichristo, parte secunda, q.11. pag. 267.col.1.B.& seq.
hæreses & errores Arnaldi Montanerij, parte secũda,q.11. pag. 267.col.1.D
hæreses Pseudopœnitentiorum in Lombardia, parte 2.q.12. pag. 269.col.1.B.& seq.
hæreses Geraldi Segarelli Parmensis, parte secunda, q.12. pag. 269.col.1.E.& seq.
hæreses Manichæorum in Italia exortorum, parte 2.q.13. pag. 273.col.2.D
hæreses Valdensium p.2.q.14. pag.278.col.1.E.& seq.
hæreses Fraticellorum,p.2.q.15. pag.282.col.1.E.& seq.
hæreses Beguinorum,p.2.q.15. pag.282.col.1.E.& seq.
q.16. pag.292.col.1.B.& seq.
hæreses duæ recentiorum Græcorum, parte secunda, q.18. pag. 303.col.2.B
hæresiarchę qui dicendi sint, & varia eorum appellationes par.2.q.39. pag.299.col.2.E.et seq.
com.64.p.2. pag.329.col.1
hæresiarchę an tradendi sint curiæ sæculari, com.5.p.1.pag.8.col.1. com.25 p.2.pag.230.col.1
hæresiarchę an etiamsi conuertantur tradi debeant curię sęculari,com.64.p.2. pag.329.col.1.& 2
hæresiarcharum consuetudo vt raro conuertantur, com.31. par.2. pag.248.col.1.E
hæresiarcha non nisi cum exquisitissimis considerationibus recipiendi,com.64.p.2. pag 330.col.1.E.& seq.
hæresiarchis quibus nullo modo parcendum, com.64.p.2. pag. 330.col.2
hæreses ex quibus potissimum peccatis oriantur,com.1.p.2. pag. 84.col.2
hæresum incommoda,com.26.p.2. pag.232
hæreticales blasphemiæ quæ dicantur, com.66. parte 2. pag. 334.col.2
hæreticos denuntiare omnis Christianus obligatur, com. 2. par.2. pag.89.col.1
hæretici an sint charitatiue admonendi priusquam denuncientur, com.2.p.2. pag 89.col.1
hæresis non consideratur ex temporis diuturnitate,com.158 par.3. pag.655. col.2
hæreticus est qui scienter in dubium vertit catholicas veritates,com.1.p.2. pag 85.col.2
hæreticus est qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam,com.1.p.2. pag 85.col.2
hæretici manifesti qui sint, quid conferat intelligere,com.58. par.2. pag.322.col.1
hæresis crimen mere est ecclesiasticum, ratione cuius etiam laici iudicibus sæcularibus subyciuntur, com.158.p.3. pag. 657.col.1
hæretici sunt saltem inrisfictione qui hæreticos fouent cum possint extirpare, com.2.p.2. pag.88.col.1
hæreticus indicari potest index ecclesiasticus si potens extirpare hæreticalia,non extirpes,com.2.p.2.pag.88.col.2
hæreticalia qui permittunt, qualiter puniantur,com.2.p.2. pag. 88.col.2
hæreticos post mortem damnari quot modis contingit, com. 92.par.3. pag.572.col.1
hæretici multi post mortem deteguntur, & qui de hac materia disseruerint,com.92.p.3. pag.572.col.1
hæreticalia qui metu mortis dicunt vel faciunt, quandoque ab hæresi non excusantur, com 66.p.2. pag.355.col.2
hæreticorum domus sæpe diruuntur, com.92. parte tertia. pag. 575.col.1
hæreticorum domus vt diruantur multis constitutionibus sancitum,com.92.p.3. pag.575.col.2
hæresis etymologia quales sint,com.26.p.2. pag.231.col.1
hæresis nomen quando cœperit esse infamis, com.26. par.2. pag. 231.col.1
hæresis varia multorum doctorum diffinitiones, com. 26. par.2. pag.133.col.1
hæreticus occultus an amittat fidelitatis debita, & alias obligationes,com.168.p.3. pag.676. col.2.et seq.
hæreticus obligationes amissas non recuperat etiam si conuertatur,com.168.p.3. pag.677. col.1
hæretici per fictam sanctitatem multos decipiunt, com. 22. par.3. pag.433.col.1
hæreticorum ficta sanctitas qualiter detegatur, com. 22. par.3. pag.433.col.1
ad hæresim constituendam necessaria est scientia contraria veritatis,com.1.p.2. pag 81.col.2
de hæreticis manifestis qui disseruerint, com. 58. parte 2. pag. 321.col.2
hæretici manifesti qui,& quot modis dicantur,com.58.p.2. pag. 321.col.2
hæreticus antequam condemnetur an teneatur in conscientia bona sua offerre fisco, & iuxta veriorem opinionem non tenetur, com.158.p.3. pag.656.col.1
Hieronymi de Praga relapsus in hæresim, com. 47. par.3. pag. 520.col.2.& seq.
hæreticorum secta ex causis quas eligentes inflituerunt nuncupantur, p.2.q.6. pag.243.col.2.A
hæreticorum secta ab earum auctoribus sæpissime nuncupãtur, p.2.q.6. pag.243.col.2
hæretici cuius secte sint, quibus signis & indicijs cognoscantur,p.3. pag.440.col.2.A.& seq.
hæretici omnes etsi diuersarum sectarum, cõueniunt tamen quantum ad errorem,p.2. pag 156.col.2.B
hæreticorum sectam, neque simulate ad eam consentandam sequi licet,com.24.p.1. pag.67.col.2
hæreticorum sectę in Decreto damnatæ, p.2.q.6.pag.243. col.1.B.& seq. q.36.pag.325.col.2.B
hæretici condemnati in Decretalibus, parte secunda, q.36. pag. 326.col.1.B
hæretici condemnati per extrauagantes,parte secũda,q.36. pag. 326.col.1.C.& seq.
hæretici in iure ciuili nominati quorum in iure canonico nõ videtur facta mentio,p.2.com.61. pag.326.col.1.D.E
hæretici in Romana curia & extra,damnati à delegatis Papę,p.2.q.38. pag.328.col.1.C.& seq.
hæreticorum sectas varias & eorundem hæreticorum nomina,p.2.q.6. à pag.243. vsque ad pag.245. col.2
hæreticus quis proprie & vere,& vnde, & quot modis dicatur,& quot requirantur,p.2.pag.138.col.1.et 144.c.1 167.col.1.& 193.col.2.& q.1.pag.231.col.1.& q.30. pag.318.col.1. & q.31. pag.318.col.2 & com.57.p.2. pag.320.& seq.col.1.et 2
hæreticus ex vi nominis quis dicendus sit, parte 2. q. 30. pag. 318.col.1.D
hæreticum proprie & vere duo constituunt, error in mente, & pertinacia in voluntate, parte 2. pag.293.col.2 & q.31. pag.318.col.2.E
hæreticus an sit libros damnatos retinens, com. 3. par. 2. pag. 92.col.2.A

hæreti-

hæreticus an ſit qui metu compulſus aliquid hæreticale committit, com 24. p. 1. pag. 67. col. 2
hæretici, quibus ex cauſis in genere aliqui dicantur, par. 2. q. 5. pag. 325. col. 1. C
hæreticus eſt qui aegat animam rationalem non eſſe corporis formam. p. 1. pag. 8. col. 1. A
hæreticus dicitur inſurgens contra Romanam Eccleſiam, p. 2. q. 3. pag. 318. col. 2. B
hæreticus quando ſit cenſendus veniens contra determinationem Papæ, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
hæreticos eſſe, quos epiſcopi hæreticos declarant, qualiter intelligendum, com. 8. p. 2. pag. 97. col. 2
hæretici ſunt iudicandi Chriſtiani ad Iudaiſmum tranſeuntes, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 1. D. et ſeq.
hæretici ſunt cenſendi Chriſtiani tranſeuntes, vel redeuntes ad ritus Sarracenorum, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. D
hæreticum facit opinari falſum eum pertinacia circa ſpeculatia directe ad fidem, p. 1. q. 7. pag. 62. col. 2. D
hæreticus an ſic cẽſendus, ac velut talis puniẽdus qui facta hæreticalia committit, com. 59. p. 2. pag. 322. col. 2. et ſeq.
hæretici ſunt apoſtatæ à fide, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. D
hæretici ſunt cenſendi ac vt tales puniendi excommunicati in cauſa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. C
hæreticus non eſt, qui corrigi eſt paratus, parte prima. pag. 21. col. 2. D
hæreticus non eſt qui ignorancia probabili errat in his quæ ſunt fidei, donec ſic legitime admonitus, parte prima. pag. 63. col. 2
hæretici non ſunt apoſtatæ ab ordine et à ſtatu regulari, p. 2. q. 49. pag. 364. col. 2. B
hæretici quales ſint, & quibus aſſimilentur, parte tertia. pag. 468. col. 2. E. & ſeq. & 469. col. 2. D. E
hæreticus ne quis habeatur tria credere debet, par. 2. q. 32. pag. 319. col. 2. D. E. & q. 35. pag. 325. col. 1. B
hæretici alij manifeſti & notorij, alij occulti & ſecreti, & qui ſint, par. 2. pag. 118. col. 2. & q. 33. pag. 321. c. 2. A. B & ſeq p. 3. pag. 429. col. 1. B
hæretici relapſi qui dicantur, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. C. D
hæretici perſeuerantes qui dicantur in concilio Tarraconenſi, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 1. & 2
hæretici qui dicantur ſponte venire, com. 12. parte tertia. pag. 411. col. 1
hæretici Perfecti qui dicantur: rec ſcitu digna, com. 25. p. 2. pag. 229. col. 2
hæretici inzabbatati qui dicantur, com. 25. parte ſecunda. pag. 227. col. 2
hæretici alij affirmatiui & alij negatiui, & qui ſint, par. 2. q. 34. pag. 322. col. 1. E. com. 59. p. 2. pag. 322. col. 1
hæretici alij pœnitentes, alij vero impœnitentes, ſeu pertinaces, & qui ſint, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. & 331. col. 2 & late, com. 45. p. 2. pag. 331. & ſeq.
hæretici pro martyribus adorari cupiunt, & id olim prohibitum, com. 46. p 3. pag. 517. col. 1
hæreticos renelandos eſſe admonebunt populum, & per edictum etiam ſub excommunicationis pœna iubebit inquiſitores, p. 3. pag 407. & ſeq. col. 2. E & ſeq. hæretici ſub pœna excõicationis manifeſtandi, p. 2. pag. 136. c. 1. C
hæreticos non reuelans, an ſuſpectus ſiat de hæreſi vehementer. com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2
hæreticorum erroribus adhærere tum ex verbis tum ex factis indicatur, & quæ illa ſint, parte ſecunda, quæſt. 50. pag. 366. col. 1. E. et ſeq.
hæreticus qualiter deprehendatur ex verbis, & ex factis, com. 24. p. 3. pag. 438. col. 2. et ſeq.
hæretici variis modis ſophiſticandi verba ad ſuos obtegendoc errores vtuntur, p. 3. pag. 430. et ſeq. col. 1. A. & ſeq.
hæretici qui facilius & qui difficilius conuincuntur, com. 21. p. 2. pag. 429. col. 2
hæreticorum pulchra cum rebus fœtidis & venenatis comparatio, p. 3. pag. 470. col. 1. A. et ſeq.
hæreticorum dogmata noſſe conuenit inquiſitorec, com. 31. par. 2. pag. 246. col. 2
hæreticorum multitudine abundante quid inquiſitor facere debet, com. 80. p. 3. pag. 559. col. 2
hæreticorum reſponſionibus fraudulentis quo modo occurrendum, p. 3. pag. 433. col. 1. E. et ſeq.
hæreticorum rationec ſoluenda vt conuertantur, com. 46. par. 3. pag. 517. col. 1.
hæreticorum cauilli quomodo deuitandi, com. 22. parte 3. pag. 431. col. 2
hæreticorum dementia quibus modis agnoſcenda, com 22. par. 3. pag. 432. col. 1
hæreticorum vſitata malicia per protectiones errores ſuos tueri, com. 26. p. 1. pag. 78. col. 2
hæretici ipſo iure ſunt condemnati, p. 2. pag. 157. col. 2. C
hæreticus quo modo condemnetur tam paniceus quàm impœnitens, p. 2. q. 47 pag. 360. col. 1. E. et ſeq.
hæreticus cum vbique peccet, vbique capi, iudicari & puniri poteſt, par. 2. pag. 208. col. 1. A
com. 91. p. 3. pag. 569. col. 1
hæreticos an quilibet propria auctoritate capere poſſit, & ſpoliare, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1. et ſeq.
hæreticorum punitio per quoſcunque excommunicatos fieri poteſt, p. 2. pag. 199. col. 1. E
hæretici potius in carcere curiæ eccleſiaſticæ quàm ſæculares cuſtodiendi ſunt, ſi inquiſitores proprio carcere careant, p. 3. pag. 449
hæreticorum muri, careeres, elauer, cuſtodec, & cuſtodum miniſtri qualiter conſtituenda, p. 2. pag. 111. col. 2. B
hæreticus quando & quo modo audiatur in iudicio, par. 2. pag. 173. col. 2. D
hæreticum ſine vlla audientia curiæ ſæculari relinquendum quomodo [illegible], p. 2. pag. 150. col. 1. B
hæretici quo mortis genere afficiendi, com. 45. parte ſecũda. pag. 331. col. 2
hæretici exhumandi & comburendi, & locus pollutus reconciliandus, com 89. p. 3. pag. 567. col. 2
hæretici comburendi, lege euangelica, canonica, ciuili & cõſuetudinaria, par. 2. pag. 149. col. 2. A. B & pag. 270. col. 2. D. E
hæretici comburendi per legem Frederici, com. 65. par. 2. pag. 331. col. 2
hæretici omni dominio priuantur, com. 165. parte tertia. pag. 674. col. 1
hæretici banniti & diffidati, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1
hæretici ſunt infames, vide, Iuſames, & Infamia.
hæretici quando cæperint iuris infamia notari, com. 4. p. 1. pag. 31. col. 2
hæretici an ſint ipſo iure priuati beneficijs ſuis, com. 162. par. 3. pag. 666. & 667
hæretici, vel eorum fautores, & filij vſque ad ſecundam generationem, omnibus beneficijs et officijs priuantur, p. 2. pag. 104. col. 1. E
hæretici ter in anno anathematizabãtur olim, com. 22. p. 2. pag. 132. col. 1
hæretici poſt mortem anathematizantur, non tamen excommunicantur, com. 4. p. 2. pag. 39. col. 2

hæreticus post mortem accusari & damnari potest, par.2. pag. 195. & seq. col.1.B
hæreticos post mortem condemnari quot modis contingit, par.3. pag.571.col.1.& 2.& seq. com.92. pag.570.col.1.A
hæreticorum culpas publice legi maxime expedit, com.42. par.3. pag.499.col.2
hæreticus à sententia diffinitiua non appellat, p.2.pag.212. col.2.B. & com.31.p.3. pag.456.col.2
hæretici sepultura priuati, & quare, com.89. parte tertiæ. pag. 566.col.2
hæreticos sepultura priuari quid sit, p.2. pag.195.col.2.D
hæreticorum mortuorum cadauera exhumanda, & comburenda, p.3.com.92. pag.574.col.1
hæreticos scienter in loco sacro sepelientes, ab inquisitoribus coercendi, p.3.q.40. pag.566.col.2.A & late com.89. p.3. pag.566.& seq.
hæretici contra hæreticum admittitur testimonium, par.3. q.69. pag.607.col.1.A.B & com.118.p.3. pag.612
hæreticorum nomina delenda è libris catholicorum, com.4. par.2. pag.95.col.2
hæreticorum imagines honorifice non pingenda, com.4.p.2. pag. 95.col.2
hæreticorum memoriam damnare omni tempore, etiam post quadraginta annos inquisitores possunt, com.92. par.3. pag. 571. col.2
hæretici aut suspecti non debent esse in familia, aut consilio potentum, com.4.p.3. pag.395.col.1
hæreticorum domus, vel vbi conuenticula habuere, vel vbi habitarunt, diruenda, p.3.com.90.pag.574.col.2.et seq.
hæretici & ceteri ab ecclesia præcisi velut extranei habendi sunt, nisi conuertantur, p.2. pag.146.col.2.A
hæreticis interdictus omnis actus legitimus, parte secunda. pag. 142.col.1.E
hæreticis nihil nec in vita, nec in morte est conferendum, par.2. pag.146.col.2.C.D
hæreticis quibuscunque nihil relinquendum, com.5. par.2. pag. 96.col.1
hæreticorum filij etiam catholicis nihil relinquendum, p.2. pag. 140.col.2.A
hæretici non sunt ab aliquo in hospitio recipiendi, p.2. q.12. pag. 270.col.2.D
hæreticis non sunt largienda eleemosyna, par.2. quæst.12. pag. 270.col.2.D
hæretico fame pereunti cibus dari potest, quia conuerti potest, par.2. pag.146.col 2.C.D
hæreticis in quibus sit defensio denegata, & in quibus concessa, p.2. pag.153. col.2.A.B
hæreticus pœnitens, vel relapsus si præsens sit, è foro ecclesiastico ejcitur iudice sæculari præsente, par.3.q.101. pag. 647. col.2.E
hæretici pœnitentes non relapsi, ad abiurationem admittuntur, p.3.q.91. pag.640.col.1.C
hæretici pœnitentes & non relapsi, abiurata hæresi, in perpetuum carcerem detrudendi, par.3. pag.503.col.1.E & q.93. pag.641.col.2.A
hæretico pœnitenti præter carceris pœnam, salutaris pœnitentia imponi debet, p.3.q.95. pag.642.col.1.E
hæreticus vbique capi, & puniri potest, com.91. parte 3. pag. 569.col.2
hæretici pœnitentes post sententiã perdunt bona nisi ex gratia illis reddantur, p.3.q.109. pag.654.col.1.E
hæretici impœnitentes traduntur curiæ sæculari, parte 3. quæst.98. pag.646.col.1.E
hæreticus perseuerans æternaliter damnatur, nec ei prodest baptismus, eleemosyna, vel martyrium, parte secunda. pag. 85.col.1
hæretici negatiui, vt impœnitentes condemnandi sunt, p.2. q.34 pag.322.col.2.A. & com.48.p.3.pag.584.c.2
hæretici pertinaces antequam tradantur curiæ sæculari admonendi sunt, & per scripturam sacram conuincendi & conuertendi, com.46.par.3. pag.516.col.1.E. & seq.
hæreticus occultus non tenetur restituere bona fisco, in conscientia, com.158.p.3. pag.656.col.1
hæreticus post abiurationem præfixam absoluendus est ab excommunicatione, p.3. pag.497.col.1.B
hæreticum redeuntem, & abiurantem absoluere potest episcopus & inquisitor, p.3.q.92. pag.640.col.2.D.E
hæreticum reconciliare plene, an inferior Pontifice possit, par.2. pag.181.col.1.C
hæretico non est soluendum quod ei prius erat sub pœna, aut iuramento promissum, p.2. pag.166.col.2.A
hæreticorum subditi absoluti sunt à debito fidelitatis, par.3. q.119. pag.675.col.2.C.D
hæreticorum redeuntium differentia, p.3. pag.507.col.1.D
hæreticis redeuntibus sero, minus est fidendum, parte 3. pag. 507.& seq.col.1.E
hæretici redeuntibus possunt inquisitores bona sua condonare, com.9.p 2. pag.99.col.1.A
hæreticis vel eorum fautoribus credentibus, ac receptatoribus sponte venientibus, tempus gratiæ assignant inquisitores, p.3. pag.409.col.2.& seq.
hæreticorum conuersio ne sit ficta prouidendum, parte 3. pag. 503.col.2.A
hæreticorum receptatores qui sint, & qualiter puniendi, par.2.q.51. pag.368. col.2.D. & seq. & com 76.par.2. pag.369.col.2
hæreticorum defensores quotuplices sint, & qua ratione puniendi par.2.q.52. pag.370.col.2.A & com.77.p.2. pag.370.col.2.D
hæreticorum credentes sunt in duplici genere, & quidam sunt hæretici, & quidam suspecti tantum, par. 2. q. 50. pag. 366.col.1.C.& col.2.B.C & com.5. par.2. ibid.E
hæreticorum fautores qui censeantur & qua ratione puniendi.par.2.q 53. pag.371.col 2.C. & seq. & com.78 p.2. pag 372.col.1
hæreticorum fautores censentur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis præstare debitum iuramentum, par.2. pag 372.col.2.A.B.et seq.
hæretici receptatores, &c. excommunicati sunt; & ita decedentes, nec eos sepelire, nec pro eis orare licet, par.2. pag.105.col.1.A. & pag.135.col.2.C.D
hæreticis aut credentibus, & ceteris similibus non sunt administrationes committenda, com.4.p.3. pag.394.c.2
hæreticos citatos instruens, vt veritatem fateantur & dicant falsitatem, suspectus vehementer censetur, par.2. q.56. pag.381.col.1.B
hæreticos visitans, vel dedueens post abiuratam hæresim, vt hæreticus relapsus censetur, parte secunda, quæst.58. pag. 386.col.1.C
hæreticos visitans, dedueens, receptans scienter, suspectus vehementer est, p.2.q.56. pag.381.col.2.A
Hermanus Italus hæreticus, p.3.com.92. pag.572 col.1
Hermogeniani hæretici qui, p.2.q.6. pag.244.col.2.A & com.31. p.2. pag.250.col.1
Herodianorum errores, p.2.q.5. pag.242.col.2.D.et seq.

historia ad intelligendam decretalem damnamus, par. 1. com. 1. pag. 5. col. 1. A
historię quando probent, p. 2. pag. 174. col. 2. C
homo ab initio bonus creatus, p. 1. pag. 19. col. 2. E
homines religiosi qui statum panitentię profitebantur, quo dammodo ecclesiastici habiti, com. 146. parte tertia. pag. 644. col 2
Honorij littera declarantes Abbatem Ioachimum virum catholicum, & eius observantiam salutarem, parte prima. com. 1. pag. 6. col. 1. B
Honorij iiij. littera, quibus condemnatur secta pseudoapostolorum p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E. & seq.
Hugo de Fenolete, seu Fenouello episcopus Valetinus, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. D
Hyeroparastatæ hæretici qui, com. 62. p. 2. pag. 272. c. 2. A
hyeromonię libri damnati. p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A
hypostasis quid apud Græcos, p. 1. pag. 12. col. 1. E
hypostasis quale nomen, p. 1. pag. 25. col. 1. D. E

I

Iacobus Rex Aragonię catholica fidei defensor acerrimus, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. A
Iacobus Iasi hæreticus, Valetia abiuratu primi hæretibus, fuit immuratus, p. 1. q. 11. pag. 266. col. 1. C. & D
com. 36 p. 2. pag. 268. col. 1. E
ignis est hæreticorum pœna, p. 2. pag. 149. col. 2. D & pag. 170. col. 2. E
ignorantia cunctorum errorum mater. p. 1. pag. 23. col. 2. B
ignorantia quando excusat aliquem, ne videatur credens hæreticorum. com. 75. p. 2. pag. 377. col. 2
ignorantia eorum quæ ad fidem pertinent, an & quando excusat ab hæresi, multis regulis copiose explicatum. com. 22. p. 1. pag. 65. col. 2. A
ignorantia circa articulos fidei non excusat ab hæresi, com. 22. par. 1. pag. 63. col. 2. A
ignorantia quando excusat rudes in fide, com. 21. parte 1. pag. 61. col. 2
ignorantia invincibilis ab hæresi excusat, & qua dicatur, com. 22. p 1. pag. 64. col. 2: & pag. 65. col. 1
ignorantia affectata non excusat ab hæresi, com. 22. par. 1. pag. 63. col. 2
ignorantia crassa & supina errantes non excusantur ab hæresi, & qualiter intelligatur. com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2
ignorantia probabilis ab hæresi excusat, com. 22. parte 1. pag. 65. col. 1
ignorantia falsitatis instrumenti, vel dicti testis non allegatur, par. 2. pag. 168. col. 1. A
ignorantia circa articulos fidei non excusat, com. 1. par. 2. pag. 87. col. 2
ignorantes & coacti virtute sacramentorum quando recipiant gratiam. p. 2. pag. 146. col. 1. B
illustres viri qualiter à carceribus relaxandi, com. 139. par. 3. pag 639. col 2
imago seu statua absentis quando producenda, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 2
imago seu statua damnati post mortem producenda in publicum brachio seculari tradenda, & comburenda, par. 3. com. 92. pag 574 col. 1
imagines seu statuæ hæreticorum comburendi ritus in triduali inquisitionis quando cœperit, com. 49. parte 3. pag. 534. col. 1
imagines hæreticorum ad honorem non pingenda, sed ad dedecus, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2
immensus Deus cur dicatur, par. 1. pag. 8. col. 1. B & pag. 16. col. 1. E
immunitas omnis cessat quo ad crimen hæresis, com. 77. par 3. pag. 557. col. 2
immunis ab hæresis accusatione & absolvendus quando quis censeatur p. 3. pag. 474 col. 1 B. G
immunis & insons quis in sententia absolutoria non est pronunciandus, & quare, p. 3. pag. 475. col. 2. D. E
sed hoc quandoque fallit, com. 37. p. 3. pag. 474
immunes ab hæresis nota uno tempore, alio non excusantur, par. 1. q. 7. pag 63. col. 1. A
immurandi hæretici, qui sint, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 1
immurandi sunt qui graviter contra fidem delinquunt, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 2
immurandus clericus prius verbaliter est degradandus, com. 46. p. 3. pag. 518. col. 1
impeditores directe vel indirecte officij inquisitionis qui nam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. D. E
impedire directe, & indirecte, quid, com. 79. parte secunda. pag. 375. col. 2
impedientes directe officium inquisitionis excommunicati sunt, sed non hæretici, p. 2. q. 54. pag. 372. col. 1. B. C
impedisarcs sacri officij inquisitionis qualem hæresis suspicionem contrahant, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. & seq. com 60. pag. 425. col. 1
& com. 81. pag. 482. col 1. par. 2
impeditores sacri officij inquisitionis puniędi sunt velut hæreticorum fautores, par. 2 q. 54. pag. 375. col. 1. D. E
com. 16. p. 2. pag. 369. col. 2
impedientes officium inquisitionis, vel alicui hæretico fauentes, de quibus interrogandi, com. 79. parte secunda. pag. 376. col. 2
impedientes officium inquisitionis coercendi ab inquisitoribus, & cur, par. 3. quæst 36. pag. 563. col. 1. A
& q. 45. pag. 576. col. 1. E. com. 79. pag. 375. col. 2
com. 79. pag. 376. col. 2
impedientes officium inquisitionis quas pœnas incurrant, par. 3. q. 123. pag. 681. & seq. col. 2. D.
& q. 124. pag. 682. col. 2. B. & com. 79. p. 2. pag. 376. c. 1
impensa de bonis reorum qui capiuntur, fiant, com. 133. par. 3. pag. 650. col. 2
impœnitentes & pertinaces hæretici qui sint dicendi, par. 2. pag. 351. col. 1 D. E
impœnitentibus de hæreticis, qui scripserint, com. 65. p. 2. pag. 331. col. 2
impœnitens hæreticus quomodo condemnetur, par. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E
impœnitentes non sunt statim brachio seculari tradendi, sed adhibenda maxima cura ad eos convertendos, par. 3. pag. 516. col. 1. E. & seq. com. 42. par. 3. pag 499. col. 2
impœnitens non relapsus usque ad sententiã admitti potest, deinde abiurans perpetuo est immurandus, & si est in sacris, degradandus, p. 3. pag. 515 col. 1. B. C. & seq.
impœnitens non relapsus si postquam est traditus brachio seculari dicat se velle pœnitere, & hæreses abiurare. an sit recipiendus, par. 3. pag. 516. col. 1. A. B. & seq. & com. 36. par. 2. pag 268 col. 1
implicite credenda quæ, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. D
impressores & bibliopolæ ad quid obligętur ex decreto synodi Salysburgensis, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
impressores librorum damnatorum qualiter puniendi, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 1
impressoria artis incõmoda, com. 17 p. 1. pag 119. col. 1
impuberes & senes terreri possunt, & leuiter torqueri, com. 49. p. 3. pag. 483. col. 2

Impunitatis cautela, an sit promittenda reo, vt veritatem fateatur. com.23.par.3. pag.436.col.2
impunitas relapsis non est promittenda, com. 23. parte 3. pag. 437. col.1
impunitas promisso reo, an sit seruanda, com. 23. parte 3. pag. 437.col.2
impunitas ab inquisitoribus promissa, in quibus pœnis seruanda sit, com.23.p.3. pag.437.col.2
Inanimatę res quandoque puniuntur,p.2. pag.196.c.1.D.E
incarnationis mysterium fidem Trinitatis includit,p.1.q.6. pag. 62.col.1.E
incarnationis Christi notitia ante peccatum qualis fuerit, par.1.q.5. pag.62.col.1.A
Incarnationis mysterium semper oportuit creditum esse, par.1.q.5. pag.62.col.1.A
Incarnatus Christus cur in Maria Virgine, parte prima. pag. 25. col.1.C
Incarnatus filius Dei cur eo tempore fuerit, parte prima. pag. 24.col.2.E.& seq.
Incestus cum quibus committatur, & incestuosi Deo abominabiles,p.2. pag.213.col.2.A
incidentia, dependentia, & connexa qua dicantur, com. 9. par.3. pag.403.col.2
incomprehensibilis Deus & cur,p.1. pag.11.col.1.C
indicia & suspiciones ex quibus casibus oriantur,com.110. par.3. pag.598.col.1
indicia, qua lenia, quę grauia, & quę violenta, com. 110. par.3. pag.596.col.2
indicijs an crimina probentur,p.2. pag.165 col.1.A.B & pag. 202.col.1.B
indicio quando probent, p.2. pag.195.col 2.A
indicium an faciat dictum sacerdotis reuelantis confessionē, com.25.p.2. pog.228.col 2
indicia quibus hęretici variarum sectorum cognoscuntur, par.3. pag.433.col.2.C.D.& seq.
indicia quinque ad cognoscendos hæreticorum fautores, com.78.p 2. pag.373.col.2.& seq.
indicia quę faciunt hominem de hæresi vehementer suspectum, com 81.p.2. pag.393.col.2
indiciorum exemplum reo dandum, & dilatio concedenda, com. 110.p.3. pag.599.col.2
indicia pluro vehementia sufficiunt ad torturam,p.3.q.61. pag.592.col.2.A. com.110.p.3. pag.596.col.2
indicia præcedant torturam, quę probato esse debent & legitima,com.110.p.3. pag 593.col.2
indulgentiæ crucesignatis concessæ,p.2. pag.102.col.1.C
indulgentiam plenariam omnium peccatorum consequūtur inquisitores in vita & in morte,& quotics in vita, p.2. pag.131 col.1.& 2. & p.3.q.130.pag.686.col.1.A com.179.p.3. pag.686.col.2
Indulgentias concedere potest inquisitor, p.3. pag.427. col.1.B C. com.176.p.3. pag.684.col.1
Indulgentia concedi debent ab inquisitoribus, omnibus existentibus præsentibus abiurationi reorum.p 3.pag 487. col.1.E.& seq.& pag 484.c.1.D.et pog 498.c.1.C.D
Indulgentia, quas consequuntur hæreticos persequētes, p.2. pag.161.c 1.A. com.12.p.3. pog.410 col.2.E
Indulgentiam trium annorum qui consequantur, com.177. p 3. pag.684.col.2. & com.168. eadem pag & c.
Infamia grauis hæresis, qua dicatur, & quomodo agnoscetur,com.38.p.3. pag.480.col.1
infamię multi effectus,com.4.p.1. pag.30.col.2
Infamia est hæreticorum pœna, & quali notentur, & quando caperint tali pœna infamia notari, com. 4. parte 1. pag. 30.col.1. & pag.31.col.1
infames sunt hæretici ipso iure ante sententiam à iudice latam, com.4.p.1. pag.30.col.2
infamia à quibus oriri debeat, vt reus pœna ordinaria plectatur,com.82.p.2. pag.384.col.2
infamia de hæresi oritur contra aliquem, ex eo quòd in locis suspectis sit versatus,com 81 p.2. pag.385.col.1
infamia vbi requiritur non sufficit rumor,p.2 pag.197.c.1
infamia de hæresi, vbi per duos testes integros fuerit probata, pœna criminis ordinaria imponitur, com.82. par.2. pag. 384.col.2
infamiam hæreticis remittere non possunt inquisitores,com. 4.par.1. pag. 30. col.1
infamia cum indicijs vehementibus vno vel pluribus sufficiens est ad torturam,p.3.q.61. pag.592.col.1.D.E & 598.col.1. com.110.par.3.
infamia cum vno teste de scientia est sufficiens ad torturam, par.3.q.61. pag.592.col.1.C. & pag.592.col.1.E & com.110. par.3.
infames efficiuntur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis præstare debitum iuramentum, parte 3. pag. 401. & seq.col.1.C.D.& seq.
infames recipiuntur in testes in causa fidei, p.3. quæst. 66. pag.606.col.2.B.C. & com.115.& seq.par.3.
infamare non potest quispiam se ipsum de crimine hæresis sine grauissima nota mortalis culpę,cō.48.pag.527.c.2.A
infamatus de hæresi ob familiaritatem cum his quos hæreticos esse cognouit,p.2 q.56. pag.381.col.2.A
infamato in pluribus locis,in illis satisfacere debet,com.38. par.3. pag.477.col.1
infans sine baptismo decedens diuina visione priuatur, p.2. pag.38.col.1.D. & com.11.p.1. pag.39.col.1
infidelis est qui nō habet certitudinē fidei,p.2.pag.80.c.1.A
infideli non est credendum in præiudicium alterius, par.2, pag. 80. col.1.A
infideles siue baptizati, siue non, regulariter testes esse non possunt.p.1.pag.143.col.2. & pag.166.col.2.B
infidelibus qua ratione quandoque ab Ecclesia bellum inferatur,p.2.q.46. pag.354.col.1.B.C
infidelibus quibuscunque non est permittenda lectio librorū prohibitorum,com.3.por.2. pag.94.col.2
infideles ratione delicti efficiūtur de foro ecclesię,p.2.q 46. pag. 353.col.1.D.E
infirmitas propter quam inquisitor remoueri potest, com. 61 par.3. pag.543.col.2
inhabilitari vsque ad primam lineam vel secūdam quid sit, com.164.p.3. pag.672.col.1
inhabiles ad testificandum admittuntur in crimine hæresis, par 2. pag.202.col.1.
iniuriosum verbum quid dicatur cō.116.p.3. pag.608.c.2
iniuste damnatos hæreticos qui dicunt,eorum videntur fautores, com.78.p.2. pog.374.col.2.A
inimicitia capitalis quę sit, arbitrio iudicantis relinquitur, com.116.p 3. pag.607.col.2.E.& seq.
inimici capitales multum nocere possunt in hoc crimine, com.116.p.3. pag.607.col.1.E.& seq.
inimicitię capitales inuestigari debent p inquisitores à suis consiliarijs,et alijs pbis viris,p.3.pag.622.c.2.A.et seq.
inimicitiæ capitales vnde oriantur, & qualiter probentur, com. 8 p.3. pag.448. col.2.A.B
inimicitiarum capitalium causę quæ sint, & quomodo obseruanda,com.116.p.3.pag. 607.608.et 609.col.1
inimicitia capitalis causę notata lege Hispana, com.116. par.3. pag.607.col.2

inimici habentur qui cum inimicis capitalibus communicantur, & qui ex contraria sunt familia vel factione, com. 116. par. 3. pag. 609. col. 2
inimicitia nascitur ex fœminarum nobis sanguine cõiunctarum honore violato, com. 116. p. 3. pag. 608. col. 2
inimici capitales in causa fidei non admittuntur in testes, p. 3. pag. 446. col. 2. A. *& q. 67.* pag. 606. col. 2. E *com. 116. p. 3.* pag. 607. col. 1
inimici capitalis descendentes pro inimicis habẽtur, & ideo à testimonio repelluntur, com. 116. p. 3. pag. 609. col. 2
inimicitiæ non capitales non euacuant dictum testis, com. 28. p. 3. pag. 449. col. 1
inimicitiæ graues dicta testium debilitant, sed testes non repellunt, p. 3. pag. 446. col. 2. C. D
innocens & immunis non est pronunciãdus qui absoluitur, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1
innocens & immunis pronunciandus est qui absoluitur, qñ per falsos testes est delatus, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 2
Innocentij iiij. restituta inscriptio rescripti, com. 124. p. 3. pag. 628. col. 1
Inquisitio quid sit, & quotuplex, com. 16. p. 3. pag. 417. c. 1
inquisitio specialis quid sit, com. 16. p. 3. pag. 417. col. 2
inquisitionis delegata officium quãdo cœperit, com. 32. p. 3. pag. 461. col. 1
inquisitio diligens adhibenda in rebus magnis, parte secunda. pag. 205. col. 1. E
inquisiti non debent in notitiam testium peruenire, com. 29. par. 3. pag. 450. col. 2
Inquisitionis officium impedientes directe vel indirecte, quinam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. E
inquisitionis officium impediens scienter, est suspectus vehementer de hæresi, p. 2 q. 56. pag. 380. col. 2. C. D
de inquisitoribus hæretica prauitatis qui tractauerint, com. 50 par. 3. pag. 535. col. 1
Inquisitor prudentissimus esse debet, com. 50. parte tertia. pag. 535. col. 2
Inquisitores quare olim fuerint constituti, com. 32. par. 3. pag. 461. col. 1
inquisitores quadraginta annorum esse debent, & quare cũ episcopis crigitur sufficiunt, & sufficis eis quadragesimũ in cœpisse, p. 3. q. 2. pag. 475. col. 2. C *& com. 51. p. 3.* pag. 535. *& seq.*
Inquisitor est iudex in foro exteriori, & non in interiori, ac ideo sacramentales confessiones non audiat, parte tertia. pag. 410. col. 1. B. *com. 12. p. 3. pag. 412. col. 2*
Inquisitor theologus, & iurisperitus simul eligendus, com. 50. p. 3. pag. 535. col. 2
Inquisitores vbi duo sunt, alter theologus, iurisperitus alter eligatur, com. 50. p. 3. pag. 535. col. 1
inquisitor non est ordinarius iudex, sed Papa delegatus, cuius personam repræsentat, etiamsi institutus sit à prælatis ordinis sui, p. 3. q. 3. & q. 4. pag. 376. col. 1. D. E *& com. 53. p. 3. pag. 537. c. 1. & cõ. 79. p. 3. pag. 559. c. 1. & p. 3. q. 6.* pag. 539. col. 2. A. *& seq.*
Inquisitores iudices delegati sunt ad vniuersitatem personarum, com. 53. p. 3. pag. 537. col. 1
inquisitores, in causa hæresis animaduertendi in hæreticos substituuntur in locum episcoporum, com. 50. parte 3. pag. 535. col. 2
inquisitores eligendi potestas cur tributa prælatis ordinũ, com. 52. p. 3. pag. 536. col. 2
& quibus rescripsit, ibidem.
Inquisitores subduntur prælatis ordinis in concernentibus officiũ inquisitionis, p. 3. q. 12. pag. 542. col. 2. B. C. et seq.
inquisitores & episcopi qua scire de fide teneantur, par. 1. q. 12. pag. 75. col. 1. E. & com. 21. p. 1. pag. 61. col. 1
inquisitores explicitam fidei notitiam habere debent, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 1. E
inquisitori vnde sit in suis sumptibus & ministrorum salarijt subueniendum, & si illi stipendia necessaria desunt, ab inquisitis quatenus prabere possit, par. 3. quæst. 104. pag. 650. col. 1. A. B. *& com. 157. p. 3. pag. 653. col. 1 & com. 153. p. 3.* pag 650. col. 1
inquisitores & eorum rec ab omnibus oneribus sunt immunes, & ab omnibus debent protegi, & immunes seruari vbique, par. 3. pag. 491 col. 2. D. E *& com. 1. par. 3.* pag. 392. col. 1. & 2. E
inquisitor antequam suum officium exequatur, prælatos locorum adire debet, & quot diebus spectare episcopum debeat, par. 3. quæst. 49. pag. 390 col. 1. A. B *& pag.* 391. col. 2. B. C
inquisitor familiam armatam habere potest, par. 3. q. 56. pag. 583. col. 2. E
inquisitor requirere debet episcopum, & è contra, quando simul conuenire nolunt, p. 3. q. 49. pag. 580. col. 1. C. D
inquisitor maior est episcopo potestate ordinaria procedẽte, & in causa fidei cur maior, p. 3. q. 5. pag. 537. col. 2. E *com. 54. p. 3.* pag. 538. col. 2
inquisitor & epus pares sunt, cum ambo potestate delegata procedunt, & quando pares, & quando non, par. 3. q. 5. pag. 537. col. 2. D. *& com. 54 p. 3.* pag. 538. col. 1
inquisitor sine episcopo, & episcopus sine inquisitore procedere possunt, & quando diuisim procedere dicantur, p. 2. pag. 106. col. 2. par. 3. q. 52. pag. 581. col. 2. C & com. 90. p. 3. pag. 577. col. 2
inquisitor per se sine episcopo quę præstare possit, & quæ nõ, & è contra, par. 2. pag. 112. col. 1. C. D *& par. 3. q. 47.* pag. 577. col. 1. E. *& seq. & q. 48. & 49.* pag. 578 col. 1. *& seq.*
inquisitor & episcopus studeant vt conformes sint, & si discordet fuerint, superiorem consulant, com. 99. par. 3. pag. 580. col. 2
inquisitor rationem episcopo reddere non tenetur de acceptis ratione officij, p. 3. q. 105. pag. 651. col. 2. B. C *& com. 154 p. 3.* pag. 651, col. 2
inquisitor & episcopus possunt sibi mutuo vices suas committere in his quæ neuter per se potest, par. 3. quæst. 49. pag. 580. col. 1. B. C
inquisitor cum episcopo statuta contra hæreticos edita interpretari potest, & solus etiam inquisitor per se, par. 3. q. 85. pag. 634. col. 2. D. *& q. 86.* eadem pag. col. 2
inquisitores & eorum commissarij libros damnatos legere possunt, non episcopi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 2
inquisitor & episcopus tenentur ad secretum quod alys iniungunt, sed non possunt se mutuo excommunicare ob illius reuelationem, par. 3. q. 82. et com. 130. pag. 633. col. 1. B. *& par. 3. q. 81.* pag. 633. col. 1. C. *et seq.*
inquisitores duo simul et separatim procedere possunt, et quare, com. 95. p. 3. pag. 377. col. 1
inquisitores proprijs impensis in hæreticos inquirant, com. 153. p. 3. pag. 651. col. 1
inquisitores damnare hæreses qualiter intelligendum, com. 36. par. 2. pag. 267. col. 2
inquisitor non potest procedere cõtra Papam deprehensum in hæresi, par. 3. q. 25. pag. 554. col. 2. C
inquisitores non possunt procedere contra officiales et nuntios sedis Apostolicæ sine licentia Papæ, parte secũda. pag. 225. col. 2. C. *et seq.*

Inquisitor sine speciali mandato Papæ non inquirit contra episcopum in causa hæresis, sed si culpabiles fuerint, nunsiat Papæ. Et quibus cusibus in eos procedere, & quid contra eos possint, p.2.pag.109.col.2.C.D. & com.76. par.3. pag.556.col.1.& 2

Inquisitores non possunt procedere contra episcopos & prælatos ulios, superiores hæreticos, seu de hæresi suspectos, p.3.q.27. pag.555.col.2.D.& seq.

Inquisitor contra inquisitorē procedere nō potest, p.3.q.30. pag 558 col.2.B.C.& com.80.p.3. pag.559.col.2

Inquisitores cōtra officiales vel nuntios Papæ procedere nō possunt, par 3.q.26. pag.555.col.1.& seq.

Inquisitor non potest absque episcopo aliquem definitiue de hæresi condemnare, torquere, vel pena carceris punire, et an solus prenuntiet clericum hæreticum degradandum, p.3 pag. 86.col.2.C.& com.45.p.3. pag.513.col.2

Inquisitor solus, aut episcopus solus canonicam purgationem non indicat, com.97.p.3. pag.507.col.2

Inquisitores non possunt fama reßituere, com. 4. par.1. pag. 30.col.1

Inquisitores multis modis procedere possunt contra absentes, com.91.par.3.q.42. pag.568 col.1.& 2

Inquisitores de quæstionibus vsurarum se non intromittant, par.2. pag.106.col.1.C

Inquisitores ad libitum sibi socios assumere non possunt, sed prælati eis congruentes & gratos assignare debent, p.3. q.20. pag.551.col.1.C

Inquisitores non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapientibus hæresim manifestam, par.2. pag. 211.col.1.D.E.& pag.134.col.1.C.& pag.2.quæst.42. pag. 336.col.1.E.& seq.

Inquisitor quando possit cognoscere an sortilegia spectent ad suam iurisdictionem, com.67.par.2. pag.337.col.2

Inquisitores ob delictum clericorum bona ecclesiarum non proscribant, p.2. pag.175.col.2.C

Inquisitores contra quos generaliter ex officio suo procedāt, pag.3.q.45. pag.576.col.1.C

Inquisitor aduersus quoslibet laicos procedere potest, & quando contra illos procedere non debeat, com 80.par.3. pag. 559.col.2.& seq.

Inquisitores & si contra reges procedere possint, tutius tamen erit, vt prius informentur Papam, parte 3.quæst.31. pag. 559.col.2.C.D

Inquisitores possunt contra exemptos etiam religiosos & sacerdotes procedere, parte 3.quæst. 28. & quæst. 29. pag. 557.col.1.B

Inquisitores aduersus suspectos etiam procedunt, com. 12. par.2. pag.103.col.1

Inquisitores coercent disputantes de fide ob malum finem, com.6.par.1. pag.33.col.1

Inquisitores procedunt contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, p.3.q.44. pag.576.col.1 A

Inquisitores procedunt contra tenentes iurare in causa fidei, par.3.q.41. pag.567.col.2.E

Inquisitores procedere possunt contra impeditores sueri officij, & cur, com.79.p.2. pag.375.c.2.& pag.102.col.1

Inquisitores procedunt etiam contra mortuos, par.3.q.43. pag.570.col.1.A.com.92.p.3. pag.570.col.1.& 2

Inquisitores procedunt contra sepelientes scienter hæreticos in loco sacro, par.3.quæst.40. pag.566.col.2.A eom.89 p.3.col.2. eadem pag.

Inquisitores procedunt contra aduocatos, notarios & omnes alios patrocinantes hæreticis, p.3.quæst.39.com.88. pag. 565.col.2.B

inquisitores cognoscunt de crimine iterantium baptismum, com.13.p.1. pag.40.col.1.E

inquisitor procedit contra delatos domicilium transferentes à terris suę iurisdictionis, & cur, p.3.q.42.pag.568.col. 1.E.com.33.p.3. pag.464.col.2

inquisitores in quibus Iudęos delinquentes punire possint p. 2.q.46. pag.353.col.1.B.C

inquisitores punire possunt Iudęos prębentes Christianis auxilium, consilium, vel fauorem, velut hæreticorum fautores, p.2.q.44. pag.348.col.2.B.C

inquisitores cognoscere debent de Iudęis & infidelibus inuocantibus dæmones, par. secunda, quæst.46. pag.357. col.2.B & seq.

inquisitores procedere possunt contra quæstuarios prædicantes, p.3.q.37.& com.86.p.3. pag.564.col.2.C

inquisitores iubere possunt religiosis, vt ex singulis religionibus aliqui sermoni suo præsentes adsint, parte tertia. pag. 408.col.1.D.E

inquisitores ad Romanam curiam ire possunt cum socio sine prælatorum ordinis licentia, par. 3.quæst. 20. pag.551. col.2.C. & seq.

inquisitores priuati non tenentur ad Romanam curiam personaliter accedere, com.32.p.3. pag.460.col.2.C

inquisitores per alios possunt pronunciare sententias, com. 40.p.3. pag.492.col.1

inquisitor fidem faciat domino temporali de sua institutione, & ub eo litteras fauorabiles impetret, parte 3. pag. 390.col.1.B.C

inquisitor litteras obtentas à dominis temporalibus ostendere debet ministris & officialibus eorum, parte 3. pag. 391.col.1.& 2

inquisitor ub officialibus & primatibus locorum iuramentum requirere debet de parendo sibi, & illos volentes illud præstare, monere sub pœna excommunicationis, & ulys, par.3.pag.391.col.1.E.q.32.pag.560.col.2. A.B & com.4.p.3. pag.194.col.2

inquisitorum curu circu testes, com.124.p.3.pag.629.col.2

Iuquisitores nunc proprios habent carceres & ministros, com.158.p.3. pag.660.col.2

inquisitores delinquentes à quo puniendi, com.61. parte 3. pag. 345.col.1

inquisitores citari possunt ad Romanam curiam, com 61. par.3. pag.345.col.2

Iuquisitores caute sunt puniēdi, com.61.p.3. pag.345.col.2

inquisitor quando possit procedere contra peccutores, com. 1.p.2. pag.84.col.1

inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiuntur excepti, com.94.p.3. pag.576.col.2

inquisitor potest testes euocare extra suam diœcesim, com. 123.p.3. pag.626.col.2

inquisitores priuati non decernunt vt falsidicus testis tradatur curię seculari, com.122.p.3. pag.625.col.1

inquisitores cui teneantur reddere rationē, com.158.par.3. pag. 658.col.2

inquisitores cogere possunt Rectores ciuitatum ad iurandum de defendenda ecclesia contra hæreticos, par.3.quæst.22. pag. 560.col.1.E.& seq.

inquisitor contra magistratus obstinatos procedat ad graniora, excommunicando etiam participantes cum eis, p. 3. pag.399.col.2.C & seq.

inquisitores priuati non sint faciles in puniendis magistratibus delinquentibus circa fidem, et quare, com.78.p.2. pag. 373.col.2

inquisitores ciuitatum inobedientiam, & contumaciam in

non parendo eorum mandatis, Papæ exponant, parte 3. pag. 403. & seq. col. 2. A. B
inquisitor primare potest Magistratus inobedientes & perseverantes in inobedientia omnibus officijs & beneficijs habitis & habendis, p. 3. pag 401. col. 1. D. E
inquisitores habent facultatem ponendi civitates, & locu interdicto ecclesiastico par. 2. pag. 399. & 400.
inquisitores præcipere possunt subditis ne obediant suis superioribus, & dominis inobedientibus mandatis ipsorum, par. 3. pag. 403. col. 1. E
inquisitoris arbitrio iniungitur pœnitentia publica Magistratibus ab inobedientia resipiscentibus, parte 3. pag. 397. col. 2. A
inquisitor curet vt Magistratus ad eius obedientiam redeuntes, vbi absoluti fuerint, pronuntientur per ecclesias absolutí, par. 3. pag. 397. & seq col. 2. A
inquisitores relaxare debent interdictum ecclesiasticum quã primum Magistratus ad obedientiam redierint & absoluti fuerint, par. 3. pag. 399. et seq. col. 2. B
inquisiteres possunt cogere Magistratus, vt revocent statuta impedientia officium Inquisitionis, parte 3. quæst. 34. pag. 561. col. 2. A
inquisitores absque incursu excommunicationis requirere possunt dominos temporales excommunicatos ad præstãdum eis auxilium, par. 3. q. 22. pag. 552. col. 2. E
inquisiteres quoties aportuerit brachium sæculare invocare, par. 3. q. 57. pag 585. col. 1. B. C
inquisitores brachium sæculare invocare, et Magistratus, ut illud sibi præstent compellere possunt, cem. 106. par. 3. pag. 585 col. 1
inquisitor compellere potest iudices laicos vt mandent executioni sententiam à se latam, & contra impedientes eius officium procedere, com. 85. parte 3. pag. 608. col. 2. & pag. 564. col. 2
inquisitor specialis, an possit compellere alios inquisitores ad exhibendum sibi omnes processus & scripturas, per illos, alias contra reum factas, com. 95. parte tertia. pag. 577. col. 1
inquisitores quando, & quibus casibus ad capturam delatorum procedant. p. 3. pag. 418. col. 2. D
inquisitores, an procedant contra eum cui datus est inquisitor specialis, cam. 95. p. 3. pag. 577. col. 1
inquisitores, an possint accipere xenia, com. 153. parte 3. pag. 651. col. 1. C
inquisitor solus, an possit privare clericas vel privates nuntiare ecclesiasticis beneficijs & sæcularibus, absque episcopi consilio, par. 2. pag. 208. col. 2. C. com. 162. parte 3. pag. 666. col. 2
inquisitor indicat, & habeat sermonem generalem in principio sui officij, & potest convocare populum, & sermone absoluto, quid facere debeat, par. 3. pag. 407. col. 2. E. & seq. com. 12. p. 3. pag. 410. col. 2
inquisitores admonere debent populum, & per edictum, sub excommunicationis pœna eidem iubere, vt revelet hæreticos, & earum fautores, parte tertia. pag. 408. & & seq. col. 1. E. & seq. & com. 12. parte 3. pag. 410. col. 2
inquisitores qua ratione testes examinare debeant, parte 2. pag. 107. col. 1. D
inquisitores possunt cogere clericos & religiosos, & personas idoneas ad exequendum Tabellionatus officium, par. 3. q. 19. pag. 550. col. 2. E. & seq. & com. 68. par. 3. eadem. pag. 550
inquisitores quo scribendi modo vtantur, com. 2. parte 3. pag. 393. col. 1
inquisitor convocet officiales locorum ad comparendum certe die coram se, p. 3. pag. 392. col. 2. D. E
inquisitores non poterant olim notarios sibi creare, hodie fecus, com. 20. parte 3. pag. 426. col. 2. com. 67. par. 3. p. 3. 550. col. 1
inquisitor quælibet instrumentu ad inquisitionem spectantia sibi iubet assignari, com. 88. p. 3. pag. 565 col. 2
inquisiteres & episcopi publicunda, vel occultando nomina testium contra eos, quam pœnam incurrant, par. 3. q. 76. pag. 619. col. 1. D
inquisitores quid debent admonere testes in causa hæresis testificantes, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 1
inquisitor super crimine hæresis, & id contingentibus testes recipere potest, & illes compellere vt coram eo compareant, parte 3. q. 62. pag. 599. col. 2. E. com. 23. parte 3. pag. 436. col. 1
inquisitor testem potest punire & torquere pro veritate habenda contra tertium, secus si contra testem nouam formet instantiam, par. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E & plene com. 122. col. 1. pag 623. col. 1. & seq.
inquisitores procedunt in crimine hæresis simpliciter, & de plano, p. 2. pag. 111. col. 1. A. B. com. 32. par. 3. pag 460. col. 2 & com. 103 p 3. pag. 582. col. 2
inquisitor terminum sibi vnit citatis vt veniant ad respondendum de fide, cam. 72. p 2. pag. 322. col. 1
inquisitores citare & trahere de diœcesi ad diœcesim testes, & delatos possunt, p. 3 q. 74. pag 626. col. 2. A
inquisitores olim reos non torquebant, com. 110. parte 3. pag. 592. col. 2
inquisitor potest testes tormentis subijcere. & falsus testes extraordinarie punire, vel aliàs in suo tribunali delinquentes, p. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E. & seq & com. 122. p. 3. pag. 622. col. 1
inquisitores quam practicam seruare debeant in torquendis reis, p. 3. pag. 481 col. 1. C & seq.
inquisitores, quid agere debeant post confessionem factam in tormentis, p. 3. pag 481. col. 2. C. D
inquisitores cautelæ vti possunt in torquendis reis, parte 3. pag. 481. col. 2. B
inquisitores cauti & perspicaces esse debent in dignoscendis hæreticorum fallacijs, p. 1. q. 12. pag. 76. col. 1. B
inquisitores qualiter se gerere debeant cum reis negatinis, et qua vti debeant diligẽcia ad indagandam veritatem, p. 3. pag. 521. col. 2. D & seq.
inquisitores post impunitatem promissam, non debent gratiã fatere, si post longum tempus à reis vi tormentorum veritatem extorqueant, com. 23. p. 3. pag. 436 col. 2
inquisitor debet esse multum circumspectus in formatione articulorum. p. 3. pag. 415. col. 2. A
inquisitur ne cum reis loquatur nisi de negotijs ipsorum, cõ. 108 p. 3. pag. 588. col. 2
inquisituris quales partes in examinandis hæreticis, com. 21. par. 3. pag. 429. col. 1
inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis, p. 3. q. 63. pag 602. col. 1. B. C
inquisitor quid facere debeat abundante hæreticorum multitudine, com. 80. p. 3. pag. 560. col. 1
inquisitor qua ratione se gerere debeat in recipienda plurium reorum denunciationes, parte tertia. pag. 413. & seq. col. 1. E
inquisitores qua ratione procedere debeant contra reos fugitinos, & qua ratione contra absentes, p. 3. com. 33. pag. 461. col. 2. C & seq.

Inquisitores non facile pronuntient aliquem vehementer de hæresi suspectum, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. E
inquisitores animaduertere debent ne hæreticorum conuersio ficta sit, p. 3. pag 503. col. 2. A
inquisitores circa personas per quas impediri potest vel differri inquisitionis officium, quid agere debeant, par. 2. pag. 107. col. 1. B. C
inquisitores quales se præstare debeant erga prælatos ordinis, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. E. *et seq.*
inquisitores à terris propriæ iurisdictionis absentes esse non debent, & quare, p 3. pag. 460. col 1. D. E. *& seq.*
inquisitores non concedunt facultatem legendi libros prohibitos, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1
Inquisitores negligentiam fugiant, quia negligentes suspicione non carent, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2
Inquisitor negligens quis dicatur, com. 61. parte tertia. pag. 544. col. 2
Inquisitor sæpius consulere debet accusatori ne procedat per viam accusationis, p. 3. pag 418. col. 1. A. *& seq.*
Inquisitor vbi ab eo appellatū fuerit, quid agere debeat p. 3. pag. 453. col. 2. *& seq.* D. E
Inquisitor abiuranti abiuratione peracta, quid aduertere debeat, p. 3. pag. 496. col. 2. E. *& seq.*
Inquisitores semper peritos aduocare debent, & cur id illis concessum, sed cerantes nã excusantur illorum suffragijs, p. 3. q. 77. pag. 629. col. 2. D. E. *et tom. 126 p. 3.* pag. 630. col. 1. *& tom. 127.* pag. 630. col. 2
Inquisitor pœnas pecuniarias imponere potest, p. 3. q. 103. pag. 648 col. 2. B
Inquisitor non retenta facultate potest panitentiam aggrauare & mutare com 44. p. 3. pag. 509 col. 1
Inquisitor procedere potest contra non implentes iniunctas panitentias, p. 3. q. 97. pag. 643. col 1. B. *& plenissime, eam. 146 p. 3.* eadem pag. col. 1. *& 2.*
Inquisitor contra excommunicatos per ipsum si contumaces fuerint, ad grauiora procedat. parte tertia. pag. 399. col. 1. C *& seq.*
Inquisitor potest exigere à redeunte non modo iuramentum de parenda mandatis Ecclesiæ, sed etiam cautionem, sub pœna pecuniaria si non paret, com. 7 par. 3. pag. 397. col. 2. E *& seq.*
Inquisitor quanta diligentia vti debeat ad conuertendos hæreticos impanitentes, antequam eos tradant brachio sæculari. p. 3. pag. 514. col. 2. A. *& seq. tom. 25. par. 2. et* pag. 519. col. 1. D *& seq.*
Inquisitor qua ratione se gerere debeat cum hæreticis impœnitentibus, p. 3. pag. 512. col. 1. *&* pag. 519 col. 1. D
Inquisitor debet vti cautelis contra hæreticos cauillosos, & astutos, & quæ illa sint, parte tertia. pag. 433. *et seq.* col. 1. E *& seq.*
Inquisitor posse præstitos apostolos sine affirmatiuos, sine negatiuos, quid agere debeat, p. 3. pag. 456. col. 2. B. *& seq.*
Inquisitor à delatore, quærat qua via procedere velit, & eundem de modis procedendi informet, par. 3. pag. 423. col. 2. A *& seq.*
Inquisitores vsque ad sententiam cum reis vti possunt misericordia, p. 3. pag. 515. col. 1. A. B
Inquisitores & episcopi habent potestatem mitigandi sententias latas, & sibi reseruandi talem potestatem, par. 3. pag. 506. col 2. D
Inquisitores condonare possunt bona hæreticis redeuntibus, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1
Inquisitores in quibus rebus possint gratiam facere, com. 23. par. 3. pag. 437. col. 2
inquisitores possint suspendere concionatores, et eis silentiũ imponere, quotics eis expedire visum fuerit, p. 3. pag. 408. col. 1. A. *& com. 86. p. 3.* pag. 565. col. 1
inquisitor intercedere debet pro tradendo brachio sæculari, & qualiter, p. 3 q. 102. pag. 648. col. 2. C. D *& com. 20. par. 2.* pag. 124 col. 1
inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiam reorum, & cur, p. 3. q. 58. pag. 585. col. 2. *& 59.* pag. 587. *& com. 107. p. 3.* pag. 586. col. 1
inquisitor solus non damnat ad carcerem qui sit ad torturã, & quando in duriorem carcerem reum trudere possit, tõ. 107. p. 3. pag. 586. col. 2. D. E *& seq.*
inquisitores careceres visitent, & quoties, & qualiter, com. 108 p. 3. pag. 588. col. 2
inquisitor participans cum excommunicato, quatenus non excommunicetur, com. 71. p. 3. pag. 553 col. 2
inquisitores tempore necessitatis cum excommunicatis communicantes, non dicuntur cum eis communicare, par. 2. pag. 199. col. 2. B
inquisitores nequeunt ab inferioribus excommunicari, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1
inquisitores non possunt excommunicari à delegatis sedis Apostolicæ. p. 3. q. 21. pag. 552 *& seq.* col. 1. B
inquisitor & eius notarij excommunicari nequeunt à delegatis sedis Apostolicæ p. 2. pag. 132. col. 2. A. B
inquisitores qua ratione procedere debeant contra excommunicatos ob alias quàm fidei causas manentes per annũ in excommunicatione, par. 2. quæst. 47. pag. 361. col. 1. A B *& seq.*
inquisitores in quibus casibus excommunicationẽ Papæ reseruatam incurrunt. p. 3. q. 24. pag. 554. col. 1. A
inquisitores quibus casibus non possint se mutuo absoluere, com. 73. p. 3. pag. 554. col. 1
Inquisitores mutuo se absoluunt, & secum in irregularitate dispensant, com. 72. p. 3. pag. 553 col. 2
inquisitor an super irregularitate dispensare possit, & quando, p. 3. q. 126. pag 683. col. 2. B. C
inquisitor absoluit contumaces resipiscentes & iniungit eis aliquam salutarem pœnitentiam, p. 3 pag. 599. col. 2. B. C
inquisitor absolnet ab excommunicatione suspectos violenter, et omnes hæreticos post abiurationem præstitam. p. 3. pag. 497. col. 2. A pag. 505. col. 1. D
inquisitor & eius socij se mutuo absoluere ab excommunicatione, & irregularitate possunt, & quando. par. 2. pag. 132. col. 2. D. E. *& p. 3. q. 32.* pag. 553. col. 1. A *& seq.*
inquisitor & episcopus cum reo super pœnitentijs impositis dispensare possunt. p. 3. q. 96. pag. 683. col. 2. A
inquisitor solus vel solus episcopus, an possit absoluere, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1. *& com. 97. p 3.* pag. 578. col. 2
inquisitor tantum sibi vicarium instituere potest, & non eius prælati; & temporaria infirmitate durante potest vices suas subdelegare, & vicarium à se substitutum ipse solus deponit, parte 3. quæst. 13. & 14. pag 545. col. 2. D. *com. 62. par. 3.* pag. 546. col. 1. *& com. 66. par. 3.* pag. 549. col. 2
inquisitores vicarios sibi possunt instituere, & quibus rescriptis id concessum sit com. 61. p. 3. pag. 546. col. 1
inquisitores sibi commissarios idoneos in quolibet episcopatu instituant, & cuius status, & qualitatis esse debeant, par. 3. pag. 403. col. 2. D. E
inquisitores vicarios instituendo quanam sibi reseruare consueuerint, p. 3 q. 15. pag. 547. col. 1. A
inquisitores possunt mutare pro arbitrio commissarios, p. 3. pag. 403. col. 2. B. C

inquisitoret potestatem habeat, transferendi in commissarios omnem suam & plenam iurisdictionem, parte 3. pag. 403.col.2.D.E
inquisitoree possunt vnum, & etiam duos vel plures coniunctim instituere commissarios, p.3.pag.403.col.1.& 2.C & pag.405.col.2.C & seq.
inquisitores quid possint suis vicarijt committere, com. 10. p.3. pag.404.col.2.& com.64.p.3. pag.547.col.1
inquisitor si intulerit grauamen irreparabile, quid agere debeat, p.3. pag.454.col.1.B.C
inquisitor an possit recusari, & ex quibus causis, & quis ordo tenendus, et quid postea faciendum sit, cum recusatur, com.38.p.3. pag.452.col.2.& seq.& par.3.quest.12. pag.543.col.1.E & seq.
inquisitor recusatus à reo, duobus modis recusationem repellere potest, par.3. pag.451.col.2.C.D
inquisitores, quibus ex causis remoueantur. com.59.p.3.pag. 583.col.1.& com.61.p.3. pag.543.col.2
inquisitores non nisi ex causa iusta remouendi, com.59.p.3. pag. 541.col.2
inquisitores remouendi priuilegia, com. 58. parte tertia. pag. 541.col.1
inquisitores remouere quis possit, com. 58. parte tertia. pag. 541.col.1
inquisitores remouendi facultas cur data certis personis. cō. 58.par.3. pag.541.col.1
inquisitor specialis si rem segnius quàm decet tractauerit, aly inquisitoree tenentur id Pontifici indicare, com.95. par.3. pag.577.col.1
inquisitoree pecunias illicitis modis extorquentes vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscantee, sunt puniendi, p.2. pag.113.col.1.A.& seq.
inquisitores & à Papa & à prælatis sui ordinis, ab officio remoueri possunt, parte 3. quæst. 9. & 10. pag.540. col.2.E & seq.
inquisitores, episcopi, & eorum subfituti delinquentee in officio qualiter puniendi, parte secunda. pag.112. col.2.A.B & seq.
inquisitor plenariam indulgentiam consequitur, et in vita ee in morte, par.3.q.130. pag.686.col.1.A.& com.169. par.3. pag.700.col.2
inquisitores indulgentias, quibus conferant, & quando, & quas, quæst.127. & seq.pag.684. & seq.& com.177. & seq.p.3. pag.684.& seq.
inquisitorum iurisdictio ad quæ se extendat, com.53. par.3. pag. 537.col.1
inquisitorum iurisdictio an extendatur ad infideles contra fidem Christianam delinquentes, par.2.q.46. pag.353. col.1.C.& seq. & pag.357.col.2.B
inquisitorum potestas, nec morte Papæ, nec morte prælatorum ordinis à quibus instituti sunt, expirat, par.3.quæst. 7.& 8. pag.539.col.2.E.& seq.& com. 56.parte 3. pag. 540.col.1
inquisitorum officium ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum Romanus Pontifex moritur, extenditur, com. 56.par.3. pag.540.col.1
inquisitorum admonitio, facienda post abiurationem panitentibus qualibus, p.3. pag.487.col.1.A.B. & pag.497. col.1.A pag.498.col.1.B
inquisitorum potestas limitatur, com. 75. parte tertia. pag. 555.col.2
inquisitorum priuilegia viginti quatuor concessa ab Vrbano iij. par.2. pag.129.col.1.A.& seq.
inquisitorum officium est capere, inquirere, corrigere ac punire hæreticos, par.2.q.15. pag.287.col.2.D
inquisitorum potestas in absentes, com. 91. parte tertia. pag. 568.col.2
inquisitorum cura circa testes, com.124.p.3. pag.628.col.1
inquisitorum & episcoporum quanta iurisdictio in prohibēdis libris, com.52.p.2. pag.314.col.2
inquisitorum iudicio subijciuntur blasphemi hæreticales, p. 2.q.41. pag.333.col.1.C
inquisitorum, episcopi & consultorum suffragia etiam si cōformia fuerint non mandentur executioni inconsulto Senatu, com.99.p.3. pag.581.col.1
inquisitorum partes erga filios hæreticorum pauperes relicto, com.9.p.2. pag.99.col.1
inquisitorum vicarios & notarios amouere vel mutare non licet prælatis ordinis, parte 3. quæst. 17. pag.548. col.2.A & pag.549.col.1.E
inquisitorum monitionibus parendum, com. 26. parte 1. pag. 77.col.1
inquisitorie conditiones, & qualitates, parte 3. quæst. 11. pag.534.col.1.A & seq.
inquisitorie electio cur sit prælatis commissa, p.3.quæst.17. pag. 548.col.2.B
inquisitoris officium quale esse debeat, parte 3. pag.460. & seq.col.1.B & seq.
inquisitoris officium morte concedentis non expirat etiam quo ad negotia prius non cœpta vel exorta, parte 2. pag. 106.col.2.E
Inquisitori ingresso in prouinciam sibi decretam quid primùm faciendum, com. 1.p.3. pag.391.col.2
inquisitoribus duobus in eadem prouincia delegatis an vnus sine alio procedere possit, parte tertia quæst.46. pag. 576.col.2.C
inquisitoribus ab episcopo, vel à dominis temporalibus de sumptibus prouidendum. par.3. quæst.108. & com.157.p.3. pag.652. & seq.col.2.B.C.D
inquisitoribus mandari non potest à prælatis sui ordinis, vt supersedeant ab executione officij, par.3. quæst.11. pag.542.col.1.A & seq.
inquisitoree theologi facilius pareant peritorum suffragijs in ordine iudiciario com.127.p.3. pag.630.col.2
inquisitoris diligentia circa interrogandos testes, com.216. par.3. pag.610.col.2
inquisitoris diligentia defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet, p.3.q.71. pag.614.col.2.A
inquisitoribus notanda circa reorum torturam, par.3. pag. 516.col.2.E & pag.481.col.1.C & seq.
inquisitoribus cur interdictum ne de vsuris iudicent. par.2. pag. 203.col.1.B
inquisitori legitimo monenti, qui non obtemperat, hæreticus pertinax est, com.26.p.1. pag.77.col.2.A
inquisitore recusato, arbitri nominandi sunt, qui intra certū tempus de recusatione cognoscant, parte 3. pag.452.& seq.col.1.C. ita Eymericus, sed non est verum, vt dixi in comment.
inquisitus si dicat se habere inimicos, quid faciendum est, com.29.p.3. pag.451.col.1
irregulares an fiant consultoret, com.20.p.2. pag.131.
Insania, & insanus vide in voce, Dementia.
insons & immunis quis in sententia absolutoria non est pronuntiandus, & quare, p.3. pag.474.col.2.D
instruens hæreticos citatos vt veritatem subticeant, et dicāt falsitatem, suspectus vehementer reputatur, par.2.q.56. pag. 381.col.1.A
instrumenta quælibet ad inquisitionem spectantia sibi assignari

gnari inquisitor habet, com. 88. p. 3. pag. 565. col. 2
instrumentum in vno falsum, in omnibus est falsum & reprobatum, eum falsitas est in substantialibus, parte 2. pag. 168. col. 2. E
instructio inquisitionis Hispaniæ de non publicandis testium nominibus, com. 124. p. 3. pag. 628. col. 1
intellectus cap. cum ex iniuncto. de hæreti. parte secunda. pag. 154. col. 1. D
intellectus cap. etsi quæstiones §. 1. de sim. parte secunda. pag. 164. col. 2. D
intellectus l. 2. C. de hæret. parte 2. pag. 164. col. 2. D
intellectus l. 1. C. de fide instru. p. 2. pag. 164. col. 1. E
intellectus cap qui alios. de hæret. par. 2. pag. 167. col. 1. A
intellectus cap. in eos. de hæret. par. 2. pag. 168. col. 2. D
intellectus cap. quoniam. de hæret. lib. 6. parte secunda. pag. 193. col. 1. C
intellectus c. dixit apostolus. 24. q. 3. p. 2. pag. 193. col. 2. D
intellectus cap. 1. 4 q. 6. par. 2. pag. 354. col. 2. A
intellectus l. 2 C de hæret. p. 2. pag. 197. col. 1. C
intellectus cap. vergentis. de hæret. p. 2. pag. 203. col. 2. C
intellectus cap. quoties 24 p. 2. pag. 213. col. 1. C
intellectus cap. in nonnullis. de Iudæis. parte 2. quæst. 46. pag. 354. col. 2. A. & seq.
intellectus cap. postulasti de Iudæis par. 2. q. 46. pag. 354. col. 2. A & seq.
intellectus cap. in archiepiscopatu. de raptor. par. 2. q. 46. pag. 355. col. 1. D
intellectus Clementinæ vnicæ, de Iudæis & Sarracenis, p. 2. q. 46. pag. 355. col. 2. A & seq.
intellectus cap. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. p. 2. q. 54. pag. 375. col. 2. C
intellectus cap. damnamus. de sum. trinit. com. 1. parte 1. pag. 5. col. 1
intellectus cap. fraternitatis. de hæret. com. 3. parte 2. pag. 99. col. 1
intellectus cap. cum Christus. de hæret. com. 6. parte 2. pag. 96. col. 1
intellectus l. nullus. C. de sum. trin. & fide catho. de processione Spiritus sancti. com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1
intellectus l. nemo. C. de sum. trinit. & fide catho. com. 6. par. 1. pag. 32. col. 1. & 2
intellectus cap. si aduersus. de hæret. com. 10. parte secunda. pag. 99. col. 2
intellectus cap. aliud. 11. q. 1. com. 146. p. 3. pag. 644. col. 1
intellectus concilij Niceni statuentis, reuertentes ab hæreti eis esse rebaptizandos, com. 42. p. 2. pag. 301. col. 1
intellectus c. episcopi. 26. q. 5. com. 68. p. 2. pag. 345. col. 1
intellectus clement. 1. §. sane. de hæres. com. 107. parte 3. pag. 586. col. 2
intellectus cap. Dubius, & qui de eo differuerint, com. 1. p. 2. pag. 80. col. 1
intellectus cap. dubius. de hæret. cō. 117. p. 3. pag. 611. col. 2
intellectus verus cap. Fraternitatis de hæret. com. 3. par. 2. pag. 90. col. 2
intellectus cap. qui alios. de hæret. com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1
intellectus l. 2. C. de hæreticis. com. 1. p. 2. pag. 86. col. 2
intercedere pro hæreticis qualiter prohibitum, com. 20. par. secunda. pag. 124. col. 1. & 2
intercessio pro eo qui relinquitur brachio seculari qualiter facienda, p. 3. q. 102. pag. 648. col. 1. C. D
interdictum ecclesiasticum imponendum est per ciuitates & loca quibus præsunt magistratus inobedientes mandatis inquisitoris, & nolentes resipiscere, parte 3. pag. 400. col. 1. A & seq.
interpretari possunt iudices fidei statuta in hæreticos edita, & cur, com. 134. p. 3. pag. 634. col. 1. & 2
interrogationes retorsione vtuntur hæretici ad suos errores tegendos, p. 3. pag. 430. col. 1. D
interrogationes faciendæ pro qualitate & conditione personarum, locorum, & indiciorum, parte tertia. pag. 428. col. 2. E
interrogatoria reis accusatis danda, parte 3. pag. 422. col. 1. & 2. & seq.
interrogatoria in examinatione testium facienda, parte 3. pag. 424. col. 1. & 2. E
interrogati de fide & fraudulenter respondentes non bene videntur de ea sentire, com. 22. p. 3. pag. 431. col. 2
inuocare dæmones, antiqua superstitio, com. 68. parte 2. pag. 343. col. 2
inuocantes dæmones quibus verbis vtantur, diligenter est inspiciendum, com. 68. p. 2. pag. 445. col. 1
inuocandi dæmones modi tres, par. 2. q. 43. pag. 338. & seq. col. 2. A. & seq & pag. 338. col. 1. E & seq. & qualiter singuli intelligendi in commentarijs late explicatum.
inuocatores dæmonum in triplici sunt differentia, p. 2. q. 43. pag. 338. col. 1. C. D
inuocatio dæmonum coniunctam habet apostasiam à fide. & hæresim sapit, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. C & seq.
inuocantes dæmones cum cultu latriæ, vt hæretici habiti ac puniri debent, p. 2. q. 43. pag. 338. col. 2. E
inuocandi verbum non semper includit actum latriæ, cō. 68. parte 2. pag. 346. col. 2
inuocatio dæmonum, an quandoque fieri possit absque eorum cultu, com. 68. p. 2. pag. 346. col. 1. E
inuocatores dæmonum hæreticantes, quibus signis dignoscātur, p. 3. pag. 443. col. 1. B. et seq.
inuocatio dæmonum ad pudicitiam mulieris tentandam, an sapiat hæresim, p. 2. q. 43. pag. 340. col. 2. C & seq.
inuocare dæmones ad sciendum futura, quando sapiat hæresim manifestam, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 2
inuocantes dæmones ob amorem, quando fiant de hæresi suspecti, com. 68. p. 2. pag. 345. col. 1
inuocantium dæmones quales pœna, com. 68. par. secunda, pag. 334. col. 1
Inuocatores dæmonum qui refutarint, com. 68. parte 2. pag. 343. col. 2
inzabbatati hæretici qui dicantur, & vnde dicti, com. 25. p. 2. pag. 239. col. 1. & com. 39 p. 2. pag. 280. col. 2
inzabbatati hæretici et Valdenses idem sunt, p. 2. quæst. 14. pag. 278. col. 2. A
inzabbatatorum vnde orta fuerit denominatio, par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. E
Ioachimi Abbatis error damnatus non præiudicat eius monasterio p. 1. pag. 4. col. 2. E
Ioachimi Abbatis protestatio. p. 1. pag. 4. col. 2. E & com. 1. p. 1. pag. 5. col. 2
Ioachimi Abbatis libellus post mortem eius damnatus, cō. 51. p. 2. pag. 313. col. 1
Ioachim Abbas catholicus declaratur per Honorium iij. rescisum digna, com. 1. p. 1. pag. 6. col. 1
Ioannis xxij. extrauagantes, de proprio & communi, & Begardorum sectam & errorum condemnationem continentes, p. 2. q. 15. pag. 286. col. 2. D et seq.
Ioannis xxij. extrauagans, incipiens, Gloriosam ecclesiam, p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. D
Ioannis xxij extrauagans incipiens, Sancta Romana, par. 2. quæst. 16. pag. 292. col. 1. C
Ioannes xxij. à nota inconstantiæ excusatur, par. 2. quæst. 17. pag.

pag. 197.col.1.B.C
Ioannis xxij.extrauagans contra magos magicasque superstitiones,p.2.q.43. pag.341.col.2.A.& seq.
Ioannis de Poliaca errores,& eorundem condemnatio,p.2. pag.126.col.1.et seq.et q.8. pag.250.col.2.A.& seq.
Ioannis de Parma errores ac hæreses, & quando vixerit, & quis fuerit,par.2.quæst.9. pag.254.col.2.A & seq. & com.34.p.2. pag.261.col.2
Ioannes Vuicleff hæreticus,com.92.p.3. pag.574.col.2
Ioannis Vuicleff error de auctoritate epistolarum Decretalium,com.19.p.1. pag.57.col.1
Ioannes de Lugio Catharorum dux in Italia,com.38.par.2. pag. 276.col.1
Ioannes de Longerio ordinis Prædicatorum inquisitor,p.1. q.11. pag.265.col.1.C.& q.28. pag.316.col.1.C
Iocose proferens hæreticalia puniendus,& qua pœna,et per quos iudices,com.17.par.3.pag.419.col.1.D.E.& seq.
Iouinianiste hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.E
irregulares fiunt inquisitores, si rei traditi male sanis locis ob id moriantur.com.107.p.3. pag.587.col.1
irregulares ne fiant,qui comitantur reum, vltimo supplicio afficiendum, quæ cauere debent, com. 46. parte tertia. pag.516.col.1. & seq.
irregularitatem inquisitorum & sociorum secum mutuo inquisitores & socij amouent.& super ea dispensant, p.3. q.23.pag.553.col.2.A.et cõ.72.pag.553.col.2.& com. 175.p.3. pag.683.col.2
Iudei vnde dicti,& quos libros sacros recipiant,p.1.q.22. pag.407.col.2.D.E.com.47.p.2. pag.308.col.1
Iudeorum errores,& qui eos confutarint, p.2. q.22. pag. 307.c.2.E.& seq.com.47.p.2. pag.308.col.1.& 2
Iudaorũ ritus cur tolerentur ab Ecclesia et nõ Sarracenorũ et infidelium, p.2.q.46.p.356.c.1.C cõ.71.p.2.p.359.c.2
Iudaorum & Arabum gens insignitor superstitiosa,com.53. pag. 316.col.2
Iudei vno modo circuncidunt omnes,com.69. par.secunda. pag. 351.col.1.E
Iudeorum quę sit de Christo sententia,parte secunda.q.22. pag. 308.col.1.A
Iudei credunt se consequi iustitiam ex lege veteri,p.2.q.22. pag. 308.col.1.A
Iudei in quibus à Christianis defendendi, par. 2. quæst.46. pag.352.col.2.E & seq.
Iudei communia multa cum Christianis habent,par.2.q.46. pag. 353.col.1.A
Iudei & Gentiles improprie dicuntur hæretici, parte 2. pag. 167.col.1.E
Iudeorum punitio an & quando, & quibus casibus spectet ad iudices ecclesiasticos & inquisitores,par.2.quæst.46. pag.353.col.1.B. com.13. pag.108.col.2.& com.71. pag. 358.col.1.& 2
Iudei & infideles ratione delicti efficiuntur de foro ecclesiæ, par. 2.quæst. 46. pag.353.col.2.E.com. 69.par.2. pag. 359.col.1
Iudei cum sunt puniendi ob delicta in fidem commissa per Episcopum & Inquisitorem simul puniantur, com 69. par.2. pag.350.col.1
Iudei inuocantes dæmones ad abiurandum cogi possunt p.2. q.46. pag.352.col.2.D
Iudæus quomodo abiurabit,com.71.p.2. pag.359.col.2
Iudei an & quando admittantur ad testificandum contra Christianos,com.13.par.2. pag.108.col.2
Iudei testimonium cõtra aliũ Iudæũ admittitur in illis casibus, quibus Iudæus subditur inquisitoris iurisdictioni, com.13.p.2. pag.109.col.1
Iudei cum testificantur, quot ex reis requirantur ad plenam probationem faciendam, com. 13. parte secunda. pag. 109.col.1
Iudei qualiter iurabunt de dicenda veritate,cum veniunt ad testificandum,com.13.p.2. pag.109.col.1
Iudæi prębentes auxilium, consilium vel fauorem Christianis transeuntibus ad Iudaismum, vt hæreticorum fautores ab Inquisitoribus sunt puniendi,& quibus pœnis,par.2.q.44. pag.348.col.2.B.C.com.69. parte 2. pag. 350.col.1.& 2
Iudeis nõ est permittendum vt libros damnatos legant com. 3.par.2. pag.94.col.1
Iudicum duo sunt genera in causa fidei,ordinarij et delegati, com.50.p.3. pag.535.col.1
Iudices imperitos remouendos,com.61.p.3. pag.544.col.2
Iudicis negligentis ius reddere pœna,p.2. pag.142 col.1.C
Iudex delegatus moderatas expensas poscere potest,par.3. q.104. pag.650.col.1.C
Iudicis ecclesiastici est cognoscere de crimine hæresis,& secularis exequi, parte secunda, quæst. 46. pag.355. col.1.B & seq.
Iudex procedens simpliciter & de plano quid possit, com. 103.p.3. pag.582.col.2
Iudex an possis promittere impunitatem ad veritatem habẽdam,com.23.p.3. pag.436.col.2
Iudicis secularis præsentia an sit necessaria vt sententia contra hæreticos feratur,& quatenus exigatur,com.48.p.3. pag.527.col.2. & seq.
Iudex quomodo interrogabit reum ne suggerere videatur, com.18.p.3. pag.422.col.2
Iudex debet amouere impedimenta,quę prostrahant negotiũ, com.27.p.3. pag.445.col.2
Iudex pœnam arbitrariam, si crimen sit ingens, vsque ad mortem potest extendere, com. 69. parte secunda. pag. 350.col.2.A
Iudex laicus absque remissione processus facti per inquisitorem,debet sibi relictum punire, com. 85. parte tertia. pag. 563.col.2
Iudices laici differentes sententias latas in hæreticos executioni mandare, vt fautores hæreticorum puniendi sunt, com.85.p.3. pag.563.col.2
Iudex ecclesiasticus quos blasphemos punire debeat, & quos iudex secularis,parte secunda,quæst.46. pag.354. col.2.C & seq.
Iurisdictio inquisitorum durat etiam post latam sententiam, cum possint pœnitentias grauare & minuere, com.44. pag. 509.col.1
Iurisdictio quando amittatur à iudice deferente appellationi,com.31.p.3. pag.459.col.1
Iurisdictio inquisitorum durat contra pœnitentes, pœnitentias sibi iniunctas violantes, com.146. parte tertia. pag. 643.col.2
Iurare non licere,error Pseudoapostolorum & Valdensium: & iurare renuens, dicens non licere, pro hæretico habetur, p.2.pag.143.col.1.A.& 164.col.2.B.& 180.col. 1.E.com.37.p.2. pag.273.col.1
Iurare renuentes in causa fidei inquisitores puniũt,p.3.q.41. pag. 567.col.2.E
Iurare debet denuntians,se non reuelaturum gesta per ipsũ, & inquisitorem,p.3. pag.416 col.1.C
Iuramentum de veritate dicenda, procedendo summarie, & de plano non omittendum, parte tertia,quæst. 55. pag. 583.col.1.E
iuramen-

iuramentum hanc tacitam habet conditionem, si communicare liceat, parte 2. pag.166.col.2.A
iuramenti de fide catholica tuenda forma, & cur hodie non præstetur, par.2. pag.159.col.1.D
iuramentum de standō mandatis ecclesiæ quando exigendum, com.7.p.3. pag.397.col.2
iuramentum de pœnitentia implenda à suspecto violenter exigendum.p.3. pag.534.col.1.B
iuramentum de parendo mandatis ecclesiæ præstandū ab eo qui absoluitur, com.7.p.3. pag.597.col 2
iuramentum præstari debet ab officialibus locarum de parē da inquisitori, & de defendenda ecclesia contra hæreticas, parte tertia. pag.391.col.2.A.B & *quæst.32.* pag. 560.col.2.E
iuramentum præstandum est à magistratibus genuflexis, par.3. pag.393.col.2.B
iuramentum magistratuū, quid contineat, cum iussu inquisitorum iurant com.3.p.3. pag.393.col.2
iuramentum fidelitatis præstare debent notarij custodes earcerum, ministri & officiales inquisitionis, et qualiter præstandum, par.2. pag.112.col.1.E. *parte 3.q.60.* pag. 591.col.1.B & *seq.*
iuramentum in contrarium emissum non excusat quem à ferendo testimonio in crimine hæresis, parte secunda. pag. 205.col.2.D
iuramentum à Iudæis exactum de dicenda veritate in qua forma fiat, com.13 par.2. pag.108.col.2
ius commune, si negotia fidei aduersatur, vim non habet, com.83.p.3. pag.561.col.2
iuuenes in tribunali Inquisitionis mitius etiam puniendi, com 13.p.1. pag.40.col.2

L

Laicis quales actus spirituales interdicantur, & quales permittantur, p.2. pag.181.col.2.A.B
Laici disputantes de fide excommunicantur, & ab inquisitoribus puniuntur, par 3 q.38. pag.565.col.1.C
Laicis qualiter fit interdictum disputare de fide, com.25.p 1. pag. 71.col.2
Laici & fœminæ nullo modo prædicent, com.11. parte 2. pag. 100.col.2
Laici non prædicent, nec conuenticula occulta faciant, nec sacerdotes reprehendant sub excommunicationis pœna. p.2.pag.100.col.1.A.B & seq. & pag.102.col.2.A & pag.104.col.1.E & pag.136.col.1.C
Laicis & rudioribus quænam scire & credere sufficiat, p.1. q.4 pag 61.col.1.B. & p.2. pag.147.col.2.B
Laici benefacient si studia et notitiam articulorum fidei explicitam profiteantur p.1. pag.22.col.2.A
Laicos non teneri ad credendum explicite aliquem fidei articulum.hæresis, com.35.p.2. pag.264.col.2
lapsi per lubricum linguæ pœna puniendi, com.17. parte 3. pag. 320.col 1.E & *seq.*
lamas corporaliter deferri communis est sententia et vera, com.68 p.2. pag.345.col.2
latria & dulia adoratio quid, com. 55. parte secunda. pag. 364.col.2
legitima etiam denegatur filijs hæreticorum etiam catholicis, com.9.p 2. pag.99.col.1
leges transgredi licet ob facinoris atrocitatem, com.64.p.2. pag. 329.col.1
leges promulgandi ritus vetustus contra hæreticos initio Pontificatus, com.22.p.2. pag.131.col.2
legibus ciuilibus per Ecclesiam approbatis vtendum in crimine hæresis, p.2. pag.158.col.1.E
leges seculares in hæreticos latas Romani Pont. confirmarunt, com.135.p.3. pag.606.col.2
leges Fedrrici, & alia quæcunque statuta contra hæreticos obseruari debere, com.3.p.3. pag.593.col.2
leges ciuiles de puniendis hæreticis quatenus locum habeāt, com.88. parte 3. pag.566.col.1. & *com.95. parte 3.* pag. 577.col.1
leges differentes bona cognatis hæreticorum correcta par.2. pag. 156.col.2.D
leges in hæreticos latæ, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent, parte secunda. pag.147. col.2.D & pag.169.col.2.B
leges & statuta impedientia negotium fidei ipso iure nulla, com.83.p.3. pag 561.col.2
leges prohibentes iterati baptismum qualiter intelligantur, com.12.p.1. pag.39 col.2
leges Pontificiæ quid disponant de bonis hæreticorum confiscatis, com.158.p.3. pag.637.col.2
leuis suspicio quæ sit, & cur sic appellata, par.secunda.q.55. pag. 376.col.2.A.B
leuis suspicionis exempla, parte 2.quæst.55. pag.376. col.2.E & *seq.*
leues præsumptiones non sufficiunt ad dominandum aliquē, eam.12.p.2. pag.116.col.2
leuibus suspicionibus non facile credendum in hoc delicto, com.12.parte 2. pag.103.col.1
leuiter suspecti qui dicantur, par secunda, quæst.55. pag. 376. col.2.D.E
leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica, vel abiuratio de leui, p.2.q 55. pag.377.col.2.B
leuiter suspectus non abiurat generaliter omnem hæresim, parte 3. pag.50..col.2.D
lex vel canon in dubio intelliguntur iuxta titulum sub quo ponuntur, com.1.p.2. pag.81.col.1
lex seu constitutio debet esse simplex, parte prima. pag. 19.col.1.A
L.nullus.C. de sum. trinit. & fide catho. de processione Spiritus sancti declarata, com.5.parte prima. pag.31. col.2. & 32.col.1
L.nullus.C. de sum.trinit. & fide catho. quando lata.com.5. p.1. pag.31.col.1
L.nemo.C. de sum.trinit.quando & cur condita, com.6.p.1. pag.31.col.2. & 33.col.1
liberum hominis arbitrium.p. pag.52.col.1.A
librorum de religione tractantium tria genera, com.48.p.2. pag. 309.col.2
libri sanctarum patrum quas recipit catholica ecclesia.p.1. pag. 55.col.1.& 2
librorum canonicorum ingens auctoritas, & certa ac indubitata certitudo, com.37.par.2. pag.320.col.2
librorum prohibitorum index, com. 48. parte secunda. pag. 310.col.2
libri canonici, agiographi, & apocryphi qui dicantur, com. 48.p.2. pag 309.& 310.
libri hæretici seu apocryphi de quibus in Decreto, p.2.q.24. pag. 109.col.1.A
libri damnati in Decretalibus, parte secunda, quæst.24. pag.311.col.1.A & *seq.*
libri damnati in Extrauagantibus, parte secunda, quæst.25. pag.311.col.1.A & *seq.*
libri damnati à diuersis Romanis Pontificibus, par.2.q.26. pag.311.col.1.E & *seq.*
libri damnati mandato speciali D. Papæ, parte 2.quæst.27. pag.314.col.1.E & *seq.*

libri

libri damnati ab Inquisitoribus Aragoniæ, par. 2. quæst. 28. pag. 316. col. 1. A. B & seq.
libri damnati censentur, eorum auctore damnato, com. 3 p. 2. pag. 91. col. 1
libri malì quatenus legendi, com. 14. parte secunda. pag. 91. col. 1
librorum profanorum lectio olim interdicta, com. 19. par. 1. pag. 56. col. 1
libros damnatos non esse legendos. Et qui de hoc scripserint, com. 3. p. 2. pag. 90. col. 2
libros damnatos legere possunt inquisitores, & eorum commissarij, sed non Episcopi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 2
libros probibitos legendi facultatem non concedunt inquisitores, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1
libri auctoris nondum damnati, prava dogmata continentes, à quibus legendi & purgandi, com. 3. parte secunda. pag. 92. col. 1
libri hæreticorum etiam vtilia continentes interdicendi, cõ. 3. p. 2. pag 91. col. 1
libri sine nomine auctoris nullatenus imprimendi, nec permittendi, & cur, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1
libri de nouo adueeti priusquã vendantur videndi per viros doctos, com. 3. parte 2. pag 92. col. 1. E & seq.
libros probibere quatenus, & in quibus casibus possint inquisitores & episcopi. com. 52. parte secunda. pag. 314. col. 2. & pag. 315. col. 1
libri habentes dubias propositiones aut dupliceм sensum continentes, catholicum & hæreticum, examinandi, com. 52. p. 2. pag. 315. col. 2
libri astrologiæ, chyromantiæ, & aliarum diuinationum, & poesis non facile admittendi, com. 52. parte secunda. pag. 315. col. 1
libri omnes diuinationum, sortium, inuocationum dæmonum, & magicarum superstitionum reuelandi, condemnandi, ac comburendi sunt, p. 2. quæst. 28. pag. 317. col. 1. D & quæst. 29. pag. 317. col. 1. B. & q. 43. pag. 342. col. 1. B com. 54. parte 2. pag. 318. col. 1. A
libri hæreticorum comburuntur, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 2
libri probibiti inquisitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumpendi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 2
librum probibitum deferens inquisitori, interrogetur vnde illum habuerit, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 2. E. & seq.
librorum impressores et venditores quid obseruare debeant ex decreto Synodi Salysburgensis, com. 17. par. secunda. pag. 119. col. 1
librorum hæreticorum impressores qualiter plectendi, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
libros hæreticorum transcribentes qualiter puniantur, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 1
libros catholicorum falsantes qualiter plectantur, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 2
libros probibitos deferens de vna prouincia in aliam qualiter puniatur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 2. A
libros damnatos retinens, an hæreticus vel de hæresi suspectus censeatur, p. 2. pag. 194. col. 2. B. & 208. col. 1. C com. 3. p. 2. pag. 92. col. 2
libros vetitos retinere, quandoque dici potest hæreticorũ fautor, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2
libros damnatos retinens, quos non composuit, suspectus sit de hæresi, com. 3 p. 2. pag. 93. col. 1. & qualis suspicio contrahatur. ibidem.
libros probibitos retinens, non excusatur si dicat se eos habere animo refutandi, com. 3. par. 2. pag. 93. col. 2
libros damnatos retinens, qua pœna plectatur, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2
libros damnatos qui retinent absque facultate, non possunt absolui per confessores, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1
libri hæreticorum reperti apud aliquem, an faciant indicium ad torturam, ex qualitate personarum pensandum, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
libros hæreticos componens hæreticus censetur, & an quandoque valeat excusari, com. 3. parte secunda. pag. 96. col. 1. & pag. 92. col. 2
libelli accusatorij forma quem fiscalis porrigit inquisitori, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1
libellus accusatorius quid debeat continere, com. 14. par. 3. pag. 415. col. 2
lite non contestata in causa hæresis, testes recipi possunt, cõ. 19. p. 2. pag. 123. col. 2. & vide, Testes.
litteratorum nomine qui intelligantur, parte secunda. pag. 193. col. 1. B
Litteræ apostolicæ Honorij iiij. quibus secta pseudo-apostolorum condemnatur, parte secunda, quæst. 12. pag. 270. col. 1. E & seq.
litteræ saluaguardiæ quæ dicantur ab Eymerico, com. 1. p. 3. pag. 391. col. 2
locus de Spiritu sancto declaratus, com. 5. p. 1. pag. 32. col. 1
locus à maiori an locum in iure habeat, par. 3. quæst. 17. pag. 549. col. 1. A. & com. 66. p. 3. pag. 549. col. 2
locus animaduersus in concilio Tarraconensi, com. 25. par. 2 pag. 224. col. 2. & 225. col. 1
locus restitutus in Directorio, p. 2. q. 37. de hæreticis in iure ciuili nominatis, com. 62. p. 2. pag. 326. & 327
loca aliquot restituta in c. quidam autem. 24. q. 3. com. 31. par. 2. pag. 247. col. 1. et 2
locus vbi hæretici sepulti fuere, sepultura priuatur, parte 2. pag. 104. col. 1. C
locis interdum pœna infligitur, p. 2. pag. 169. col. 2. D
lubricum linguæ aut iocus non inducunt hæresim, p. 2. pag. 135. col. 2. E. & plene, com. 17. p. 3. pag. 420. & seq.
Luciferiani hæretici, p. 2. q. 6. pag 245. col. 1. D
Lullistarum errores, p. 2. q. 9. pag. 260. col. 2. D
Lupus pro hæretico & malo prælato sæpe sumitur, parte 2. pag. 205 col. 1. A
Lutheri impia imago, com. 4 p. 2. pag. 95. col. 2
Lutheri error circa epistolas decretales Pontificum, com. 19. p. 1. pag. 57. col. 1

M

Macedonius hæreticus vbi, et quando damnatus, com. 19. p. 1, pag. 56. col. 1
Macedoniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. A
mandare alicui vt malefaciat, an teneatur si alide id malum erat ille facturus, p. 1. pag. 19. col. 2. E. & seq.
mandata quæ dicantur esse iusta, com. 7. p. 3. pag. 398. col. 2
mandata qualiter sint iniungenda, com. 7. parte tertia. pag. 398. col. 2
mandatum de capiendo quando præstandum ab inquisitoribus, & qualiter, p. 3. pag. 274. col. 2. B. C. com. 108. p. 3. pag. 588. col. 1
mãdatis apostolicis uel inquisitoris in negotio fidei nõ obedire excommunicandi, & ab officijs suis spoliandi, par. 3. pag. 393. col. 2. B & pag. 395. col. 2. C. D. & seq.
magia duplex, naturalis & mathematica, com. 32. parte 3. pag. 443. col. 1. E
magia uenefica & vetita vnde orta, com. 26. parte tertia. pag. 443. col. 2
magorum qualia scelera, com. 26. p. 2. pag. 444. col. 1
magicam artem sectantes vt hæretici sunt habendi. p. 2. q. 43. pag.

pag. 341.col.1.A
magi hæreticantes quibus signis dignoscantur, parte tertia. pag. 443 col.1.D.E
magi seu dæmonum invocatores, si post obiurationem iterum invocent, an sint relapsi, com. 26. parte tertia. pag. 414 col 1
magistratus seculares adhortandi primum, ac deinde compellendi sunt ab inquisitoribus ad auxilium, & inramentum præstandum, parte 3. pag. 392.col.2.& 393 col.1.A com.5.pag.395.col.2. & com. 81. pag.561.col.1 & com.106.p.3. pag.535.col.1
magistros suos iromentum præstare debent de observandis omnibus legibus & statutis pro negotio fidei, & contra hæreticam pravitatem editis, p.3. pag.393.col.2.B
magistratuũ pœna leges contra hæreticos editas non servantium, p.2. pag.107.col.2.E
magistratus consentientes iurare, genuflexi iurabunt, par.3. pag. 393.col.2 B.C
magistratus in causa hæresis ad quæ obligentur, com.78.p.2. pag. 373.col.1
magistratus seculares iussu inquisitorum capere, et custodire tenentur hæreticos. com.1.p.3. pag.391.col.2
magistratus seculares debẽt ducere hæreticos quò voluerint inquisitores, com.1.p.3. pag.392.col.1
magistratus qui inquisitoribus non obediant, quibus pœnis, & qualiter puniendi sint, com.6.p.2. pag.396 col.2
magistratus excommunicatio ob non præstitum iuramentum, & inobedientiam, diebus festivis in ecclesijs tales sunt publicanda, p.3. pag.396.col.1.E & seq.
magistratus diu perseverantes in inobedientia & censuris ecclesiasticis, declarantur infames, hæreticorum fautores, de hæresi suspecti, ac priuantur omnibus officijs & beneficijs habitis & habendis, par.3. pag.410. & seq. col.1.C.D & seq.
magistratus ab inobedientia pro qua fuerant excommunicati, resipiscentes, publice sunt absoluendi, parte tertia. pag. 497.col 2.A
magistratus circa fidem delinquentes, cum puniuntur, quid observandum, com.78.p.2. pag.373.col.1
Magistratus hæresicis favenses quibus pœnis plectantur, com.78.p.2. pag.372.col.2
magistri errorum, vide in voce Hæresiarchæ.
magna & vehemens suspicio, quæ dicatur, & cur sic appellatio p.2.q.55. pag.376.col.2.B.C
Mahometis origo.genus, et perfidia, com.46 parte secunda, pag.306.col.2. & 307.col.1
Mahometis errores qui confutarint, com.46 parte secunda, pag. 307.col.2
Mahometes à suis propheta habitus, par.secundo.quæst.21. pag. 306.col.2.A
maiores, minores & mediocres, quæ scire teneantur, & qui plus scire, p.2.q.12. pag 74.col.1.et 2
mala quæ cæteruatim ex hæresibus oriuntur, com.26.par.2. pag. 232.col.2
maleficia quæ tuentur à tortura, & qualiter dissoluantur, com.39 p.3. pag 483.col.1
Manes Perso princeps Manichæorum antiquorum, par.2. quæst.6. pag.244.col.2 A
Manes seu Manens Dux Manichæorum novorum in partibus Mediolanensibus, p.2.q.13. pag.273.col.2.D
Manfredus ordinis Prædicatorum inquisitor hæretica pravitatis in Italia.p 2.p.29. pag.317.col.1.E
Manichæi hæretici, p.2 q 6. pag.144.col.2.A
Manichæus quis, & qualiter prius appellaretur, com. 38. por.2. pag.275.col.1
Moniehæi antiqui dicti à quodam Perso vocato Manes p.2. quæst 6. pag.244.col 2.A
Maniehæorum varij errores, p.2.à pag.12.vsque ad 15.col. 2.E.& com.38 p.2. pag 277.col.2
Manichæorum figmenta de sacramentis, p.2.q.13.pag.274. col.1.B.& seq.& plenius, com.38.p.2. pag.276
Maniehæi carnibus non vescuntur, & quare, com.38.par.2. pag 277.col.2
Manichæi Recentiores oppellationem sumpsere à quodam, vocato, Manete seu Manente, parte secunda.quæst.13. pag. 273.col.2.D
Manichæi Novi quo tempore & quibus in locis emerserint, p.2.q.13. pag.275.col.2.B.C
Maniehæorum novorum duces in Italia Belazmonso, & Ioannes de Lugio.com.38.p.2. pog.276.col.1
Manichæorum recentiorum errores, parte secunda quæst.13. pag. 273.col.2.D
Monichæorum novorum sacramento quatuor vano, res scitu digna, com.38.p.2. pag.276.col.2
Manichæi novus in Italia exortis, quæ tribuit Eymericus, qualiter sint accipienda, com.38.p.2. pag.274.col.2
Maniehæi tàm veteres, quàm recentiores quando damnati, com.38 p.2. pag.278.col 1
Manichæi hæresici quibus indicijs dignoscantur, par. tertia, pag. 440.col.2.D
manifeste quid significet, p.2. pag.202.col.2.D
manifesti hæretici qui dicantur, parte secunda quæst.33. pag.321. col.2.A.B.C
manifesti hæretici per viros literatos convincendi, parte 3. pag. 429.col.1.B.C
manifeste an sapiant hæresim sortilegio, qualiter cognoscatur, com.67.p.2. pag.337.col.1
manus impositio sive consolamentum Catharorum, qualiter celebrarent, com 38.p.2. pag.276.col.2
Manulenta qualis vox com.139.p.3. pag.638.col.2
Marcionitæ hæresiei.p.2.q.6. pag.244.col.1.C
Marcelliani hæretici, qui, com.62 p.2. pag.327.col.2
mares & fœminæ cæreandi simul non sunt, fallit in marito & vxore.com.108.p.3. pag.588.col.2
Marsilius de Menandrino quis, com.40.p.2.pag.290.col.1
matrimonium carnale damnant Cathari, com. 38. parte 2. pag. 277.col.1
matrimonium cum hæretico et excommunicato contractum valet, p.2. pag.210.col.1.A
matrimonium si contrahant monachi vel clerici in sacris constituti, de hæresi redduntur suspecti, com.74. parte 2. pag. 366.col.1.E
marsyrium.pœnitentia, baptismus, p.1. pag.53.col.1.A
martyribus aliquid imperantibus non statim credendum, par.2. pag.155.col.1.E
Massilianorum hæresis qualiter detecta, com. 23. parte 2. pag. 438.col.1
maxima & violenta suspicio quæ dicatur, et cur sic appellata, par.2.q.55. pag.377.col.2.D.E
Melchisedechiani hæretici, p.2.q 6. pag.244.col.1.B
memoriam hæreticorum damnare omni tempore etiam elapsis 40.annis inquisitores possunt, com.92.parte tertia. pag, 571.col.1
memoriam contra defuncti formandus processus, com.170. par.3. pog.679.col.2
Memoria hæreticorum damnata etiam post 40. annos filij eorum in juris pœnas incurrunt, com.92. parte tertia. pag. 571.col.2

mendax

mendax in causa fidei indicialiter conuictus, vehementer suspectus est, p.2.q.56. pag.381.col.2.C.D
Menandrini hæretici, p.2.q.6. pag.243. col.2.C
Menandrianorum error de productione rerum per medios angelos refutatus, p.1. pag.12.col.2.A
Metangismonitæ hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.B
metus mortis an & quando excusset hæreticalia dicentes vel facientes, & talia facientes an dicantur hæretici vel de hæresi vel apostasia suspecti, p.2.q.41.pag.331.col.2.C cō.24.p.pa.67.et 68.c.1.et 2.& cō.66.p.2.pa.333.c.2
de metu mortis hæreticantibus insigne Concilij Ancyrani decretum, com.24 p.1. pag.68.col.1
Metu abnegantes fidem, si conuertantur, qualiter tractandi, & recipiendi, com.24.p.1. pag.68.col.2
metu qui cōmittunt hæreticalia qualiter plectantur per concilium Aacyranum, com.24.p.1. pag.67.col.1
Mesquitæ quid apud Sarracenos, com.71.p.2.pag.358.c.2
Messaliani hæretici qui, com.62. p.2. pag.327.col.1
Michael de Cæsena qs, et qñ vixerit, cō.34.p.2.pag.262.c.1
Michael de Cæsena sectator Petri Ioannis, parte 2.q.15. pag. 282.col.1.C
Michaelis de Cæsena errores ac hæreses, parte 2. quæst. 9. pag. 254.col.1.D
Michaelis de Cæsena errores condemnantur per duas constitutiones Ioan.xxij.p.2.q.15. pag.286.col.2.C
Michaelis de Cæsena & sequacium impugnatio extrauagantium Ioan.xxij.p.2.q.15. pag.286.col.2.C.& seq.
Michael de Cæsena, eius in Romanū Pont. audacia insignis & complices, com 40.p.2. pag.289.col.2
Michael de Cæsena impudenter inuehitur in Pontificem, com.40.p.2. pag.289.col.2
Michaelis de Cæsena fautores, com.40.p.2. pag.290.col.1
Michael de Cæsena impudenter inuehitur in constitutiones Papales, com.40.p.2. pag.289.col.2
ministralis, qualis vox, com.34.p.2. pag.262.col.2
ministri inquisitorum alij, an sicut notarij eorum excommunicari non possit, com.70.p.3. pag.552.col.2
ministrorum salarijs vnde sit prouidendum, par.3.q.108. pag. 652.col.2.C.& seq.
minoribus vigintiquinque annis curatores dandi in causa fidei, com.28.p.3. pag.428.col.1
minores errantes in fide ob auctoritatem maiorum quatenus excusentur, com.21.p.1. pag.61.col.2
minor deliquens ob teneram ætatem, aut non punitus, aut nimius punitus, effectus maior, amplius puniri non potest de eodem delicto, com.13.p.1. pag.40.col.2
miraculis non statim credendum, & quare, p.2. pag.165. col.2.A. & pag.174.col.2.B
miraculum insigne, quo Nicena synodus confirmatur, com. 5. par.1. pag.31.col.2
Missam & alias orationes an possint audire carcerati, p.3. com.108. pag.589
Misericordia nulli deneganda, p.2. pag.197.col.2.D
misericordia reis promissa facile eos ad conuersionem inducit, com.23. p.3. pag.435.col.2
misericordię tempus vsque ad sententiam durat, parte 3. pag. 515.col.1.A.B
missę canon si quę verba contineat, quę ab Euangelistis non sint dicta, credendum est Apostolos à Christo, & nos ab Apostolis accepisse, p.1. pag.41.col.1.& 2
monachus in causa hæresis instrumēta conficit fauore fidei, par.2. pag.206.col.1.C
monachi in sacris constituti matrimonium contrahentes de hæresi sunt suspecti, com.74.p.2. pag.365.col.2.A
Montani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.C
Montblanch celebris Cataloniæ locus, com. 36. parte 2. pag. 268.col.1
Mores prauī facilius hæreses admittunt, com.110. parte 3. pag. 598.col.1
Mores Geraldi Segarelli & Dulcini hæreticorum pseudoapostolorum, p.2. q.12. pag.269.col.1.A
mors venit appellatione vltimi supplicij, p.2.pag.150.c.1.B
mortis metu hæreticalia patrantes quandoque non excusantur ab hæresi, com.66.p.2. pag.335.col.2
mortis metu fidē abnegantes vt pœnitentes hæretici recipiēdi sunt, si reuertantur, p.2.q.49. pag.364.col.2.E
morte Papæ vel Prælatorum inquisitores instituentium, nō expirat inquisitorum potestas, p.3.q.7.& 8. pag.589. col.2.E.& seq. & ibi latius in commentarijs.
morte extinguuntur suspiciones quantumuis vehementes in crimine hæresis, com.92.p.3. pag.571.col.2
mortuis hæreticis agitur contra ipsos & credentes solum, com.170.p.3. pag.678.col.2.E
mortui iurisdictio post eius obitum ad quem transferatur, p.2.pag.149.col.1.A. & pag.170.& seq.col.1.E
morsus hæreticis durat actio adnexus eos, vide in voce, *Actio*. & in voce, *Defunctus*.
mortui aliquando post eorum mortem & hæretici condemnantur, & quot modis contingat, p.3. pag.574.col.1 com.99.p.2.& seq.& q.43. pag.570.col.1.A
morte plectendis non datur sacramentum extremæ vnctionis, com.149.p.3. pag.647.col.2
mulier prægnās nec terreri nec torqueri debet, com.39.p.3. pag. 483.col.2
mulieres scelerata credentes ac profitentes se nocturnis horis cum Diana, vel Herodiade equitare super quasdam bestias, &c. *vt hæretica sunt habenda & puniēda*, p.2. q.43. pag.341.col.1.A.B.& seq.
Multitudini hæreticorum quo modo prouidendum, parte 2. pag. 221.col.1.D
multiplicatio actus auget suffitionem, p.2. pag.220.c.2.B
munera prudentes excęcant, com.153.p.3. pag.651.col.1

N

NArbonensis Concilij insigne decretum de culpis, ex quibus cognoscuntur credentes hæreticorū, com.75. par.2. pag.367.col.1.et 2
nauta, cauponet, stabularij quando teneantur pœna receptatorum, com.76.p.2. pag.369.col.2
Nazarai hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.E
Nazarai qui, et eorum differētia, com.31.p.2.pag.247.c.1
Necromantici ad diuinandum quæ interdum superstitione vtantur, com.68.p.2. pag.338.col.2
Necromantici hæretici quibus indicijs cognoscantur, par.3. pag. 443.col.1.B.C.et seq.
negare se ipsum cur non possit Deus, p.1. pag.11.col.1.A
negans intentionem prauam, et confitens factum hæreticale, an velut impœnitens sit tradendus, curiæ seculari, com. 75.p.2. pag.368.col.1.E
negans quod fateri debuit an teneatur in conscientia restituere bona sua fisco, com.158. p.3. pag.656.col.2
negatiua qualitatis à quo sit probanda, p.2.pag.197.col.1.E
negatiui hæretici qui censeatur, p.2.q.34. pag.322.c.1.D.E
negatiuus hæreticus an sis qui confitetur factum hæreticale, sed prauam intentionem negat, com.59.p.2.pag.323.c.2
negatiuus vel diminutus confitens an sit, qui vel omnes hæreses, vel omne delicti tempus, vel omnes complices nō revelat, com.59.p.2. pag.324.col.2
negatini an sint qui conuincūtur de antiquis dictis uel factis hæreti-

hæreticalibus, com. 59. p. 2. pag. 324. cal. 1
negativi hæretici difficulter cognoscuntur, com. 59. par. 2. pag. 324. col. 1
negativus non est statim brachio seculari tradendus, sed per annum vel plus expectandm, p. 3. pag. 522. col. 2. C
negativi hæretici antequam condemnentur multa considere oportet, com. 48. p. 3. pag. 526. col. 2
negativus diu perseverans in negativa deinde confessus errorem, abiurare debet, p. 3. pag. 522. col. 1. D
negativus convictus de crimine in negativa persistens, hæreticus impœnitens censetur, & curiæ seculari tradendus, p. 2. q. 34. pag. 322. cal. 2. A. *p. 3.* pag. 561. col. 2. E *& pag. 522. c. 1. E. & plene, cõ. 48. p. 3* pag. 524. *et seq.*
negativus quibus rebus prius perfectis curiæ seculari tradi possit, com. 48 p. 3. pag. 526. col. 2
negativi qui existunt in hæresibus, de quibus convincuntur, licet protestentur se credere catholice quod credit ecclesia, comburendi sunt, com. 59. p. 2. pag. 324. col. 1 *com. 48. p. 3.* pag. 524. col. 2
negligens quis dicatur, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2
negligens inquisitor non caret suspicione, com. 61. parte 3. pag. 544. cal. 2
negligentes inquisitores removendi, com. 61. parte tertia. pag. 544. col. 2
negligẽs se purgare, olim statim curiæ seculari tradebatur; hodie secus, & quæ pœna ei imponatur, par. 2. pag. 157. col. 1. E. *& seq.* *& pag. 164. col. 2. A. B*
negotia fidei summarie & de plano, sine strepitu & figura iudicij tractantur, p. 3. q. 54. pag. 582. c. 2. B. C. *& p. 2. pag 111. c. 1. A. B. & cõ. 103. & 104. p. 3.* pag. 585. col 1
urgotiatio cum quibus nõ exercenda, p. 2. pag. 169. col. 2. B
neophytus vtẽs post baptismum susceptum nomine antiquo, suspectus presumitur, com. 25. p. 3. pag. 441. col. 2
neophyti ex Indais conversi, et alij non comedentes carnem porcinam, an sint de hæresi suspecti, com. 25. parte tertia. pag. 442. col. 2
nepos dãnatus de hæresi, an possit eligere, p. 2. pag. 178. c. 2. C
Nestarius hæreticus vbi & quando damnatus, & eius error confutatus de vnione verbi diuini, p. 1. pag. 13. c. 2. E *com. 19. p. 1.* pag. 56. col. 2. E
Nestoriani hæretici, & corũ error vnus, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. *com. 2. p. 1.* pag. 7. col. 1
Nicæna synodus vbi & quando celebrata, & quid in ea actum, com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1
Nicæna synodus insigni miraculo confirmatur, ibid.
Nicæna synodus quæ sancivit, obseruentur, parte prima. pag. 31. col. 2. A. B
Nicænũ concilium statuens, vt reuertentes ab hæreticis rebaptizẽt, qualiter intelligat, com. 42. p. 2. pag. 301. col. 1
Nicolaus Papa iiij. ab hæresis crimine defensus, p. 2. q. 17. pag. 296. col. 1. E
Nicolai iiij. extrauagans contra Christianos trãseuntes, vel redeuntes ad Iudaismum, & eorum fautores etiam Iudæos, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. C. *& seq.*
Nicolaus iiij. pseudaapostolorũ sectã condemnauit per litteras suas apostolicas, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 2. E
Nicolaus Raselli ordinis Prædicatorum inquisitor generalis Aragoniæ & Catalouiæ, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. E
Nicolaus Raselli ordinis Prædicatorum tituli sancti Xisti presbyter Cardinalis, p. 2. q. 10. pag. 262. col. 2. E
Nicolaus Eymericus ordinis Prædicat. & Inquisitor generalis Aragoniæ, & Catalonia, & Nicolai Raselli successor in officio inquisitionis, p. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. A
Nicolaus Eymericus quo anno creatus sit inquisitor, com. 72. p. 2. pag. 362. col. 1
Nicolaus Eymericus quo consilio retulerit varias Decretales in 2. par. Directorij, nullo fere ordine seruato, com. 14. p. 2. pag. 114. col. 2
Nicolaus Eymericus quo consilio in hoc opere recensuerit philosaphorum errores, com. 29. p. 2. pag. 241. col. 2
Nicolaus de Calabria quando vixerit, com. 36. parte 2. pag. 268. col. 2
Nicolaus de Calabria Barchinone vnà cum suis erroribus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 267. col. 2. B. *& seq.*
Nicolaitæ hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
nobilitas propter hæresim amittitur, nec illi quicquam defertur, com. 80. p. 3. pag. 560. col. 1
nobiles in fide errantes plus puniendi, quàm ignobiles, com. 16. p. 2. pag. 118. col. 1
Noetiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2
nomen dogmatis quid importet, com. 1. p. 1. pag. 6. col. 2
nomina disiunctiua seu partitiua, quæ sint, & qualiter in diuinis prædicentur, p. 1. pag. 21. col. 2. A
nominum in diuinis quædam essentialia, alia personalia, & alia rationalia, eaq; explicata, p. 1. pag. 21. col. 1. C. D
nomina hæreticorum delenda è libris catholicorum, com. 4. par. 2. pag. 95. col. 2
nomina testium & accusantium sunt supprimenda, & quando reis sint publicanda, & quãdo non, p. 2. pag. 120. col. 2 *& p. 3.* pag. 446. col. 1. E. *& q. 75.* pag. 627. col. 1. E
nomina testium consultoribus, an manifestanda, p. 3. q. 80. pag. 632. col. 1. B. C
nominibus testium accusantium suppressis varij modi quibus processus copia reis præberi possit, ne veniant in cognitionẽ deponentium, p. 3. pag. 449. col. 2. A
notarius in causa fidei an religiosus, & an presbyter esse possint. & quando, p. 3. pag. 425. col. 2. D
notariatus officium exercere clericos & religiosos, ac sacerdotes cogere possunt inquisitores, parte tertia, quæst. 19. pag. 550. col. 2. A. *& seq.*
notary inquisitionis qui, & à quo creari debeant, p. 3. q. 18. pag. 550. col. 1. B. *com. 67. p. 3.* pag. 550. col. 1. B
notatio, in creando quid obseruandum, com. 67. parte 3. pag. 550. col. 1. E
notarios inquisitorum amouere, vel mutare non licet prælatis ordinum, p. 3. q. 17. pag. 549. *& seq.* col. 1. E
notary fidelitatis iuramentum præstare debẽt, par. 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B. *& seq.*
notarius scripturus inquisitionis acta iuramentum de nouo præstet. com. 67. p. 3. pag. 555. col. 1
notario scribenti acta inquisitionis non debent satisfacere inquisiti, p. 2. pag. 206. col. 1. C
notary inquisitorum non possunt excommunicari à delegatis sedis Apostolica, par. 3. q. 21. pag. 552. *& seq.* col. 1. B.
notary inquisitorum excõmunicari ab inferioribus nequeũt, eam. 70. p. 3. pag. 552. col. 1
notary falsificantis vnam scripturam, an & quando cetera instrumenta ab eo confecta non falsa, infirmẽtur, par. 2. pag. 145. col. 2. *& seq.* *& pag. 187. col. 2. D*
notary hæreticis patrocinantes, & pro eis, vel eorum fautoribus instrumenta scribentes, infames, & ab officio suspensi. p. 2. pag. 99. cal. 2. C. D
notary suspensi, durante suspensione, non valent instrumenta, p. 2. pag. 153. col. 1. E
notary scientes inquisitores illicitis modis pecunias exarquere, superioribus denunciare tenentur, parte secunda. pag. 112. col. 2. E. *& seq.*

notarius præsens esse debet tortura reorum, qui scribet modum tortura, interrogationes & responsiones, parte 3. pag. 481.col.2.C
notarius cautus esse debet in scribendo abiurationis modo, p.3.pag.493.col.2.E. & pag.496.col.2.E & pag.501.col.2.E. & pag.505.col.1.C
notarius teget abiurationem, casu quo reus nesciat legere, & reus prolata à notario alta voce repetet, parte tertia. pag.493.col.1.C.D. & pag.504.col.2.D.E
notiones diuina, & quot, p.1. pag.11.col.2.D
notionalia nomina, quomodo prædicentur in personis diuinis, p.1. pag.21.col.1.D
Nouatiani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.B
Nouatianorum error, quòd homo post baptismum peccans non possit per pœnitentiam reparari, refutatur, parte 1. pag. 15.col.2.A
Nubens hæretico ignoranter non amittit dotem, com. 160. par.3. 662.col.2
Nuntius sedis Apostolicæ quis dicatur, com.75. parte 3. pag. 555.col.2
Nuntiorum Papæ non sunt inquisitores iudices, p.3,q.26. pag. 555.col.1.D.E. & seq.
nuptiæ quæ incestæ, quæ nefariæ, & quæ inutiles dicantur, pae.2. pag.118.col.1
nuptias bonas contrahens suspectus est de hæresi, com.81. par.2. pag.383.col.2
Nyctages hæretici, p.2 q.6. pag.245.col.2.B

O

OBlationis nomine quid intelligendum, com.7.par.2. pag. 96.col.2
obligatio & promissio abiurantis, ad quid extendatur, com. 156.p.3. pag.646.col.1
obligatus hæretico, ipso iure remanet absolutus, et quæcæ, par.2. pag.166.col.1.A.B
com.168.p.3. pag.675.col.2
oblinio non præsumitur cadere in fictis armis, et insignibus, com.59 p.2. pag.323.col.1.et 2
occidere hæreticos quilibet potest, sed tutius est id facere magistratuũ auctoritate, p.2. pag.199.et seq.col.2.C
occidens secum in carcere pro hæresi esset detentus, tanquam impœnitens condemnandus est, et eius statua brachio sæculari tradenda comburenda, com.92. parte 3. pag.572.col.1. & pag.574.col.1
occultum seu secretum quid dicatur, p.2. pag.200.col.1
occultare fidem quandoque licet, sed alicnam profiteri nunquam licet, com.9.p.1.pag.67.col.1. & pag.67.col.2
Odiani hæretici vide in voce, Audiani.
odio qui habent eos qui hæreticos persequuntur, eorum sunt fautores, com.78.p.2. pag.374.col.1
officium inquisitionis fouere magni refert, com.157.par.3. pag. 658.col.1
officij publici nomine quid sit intelligendum in dubio inquisitores declarant, com.8.p.3. pag.402.col.1
officijs secularibus solus inquisitor priuare potest, com.8. par.3. pag.401.col.2
officialis vel nuntius sedis Apostolicæ quis dicatur, com. 75.p.3. pag.555.col.2
officialium Papæ nomine comprehenduntur inquisitores, com.79.p.3. pag.599.col.1
officialium sedis Apostolicæ duo genera, & contra quos nõ procedant inquisitores, com.75.p.3. pag.556.col.1.A
officialium Papæ non sunt inquisitores iudices, par.3.q.26. pag. 555.col.1.E
opera sine charitate facta quantum valeant, parte secunda. pag. 358.col.1
opera bona extra Ecclesiam facta non ducunt ad vitam, licet prosint ad bona temporalia, p.2. pag.144.col.2.E
opera bona peccatis dimissis quandoque remanserunt, par.2. pag. 167.col.2.A
opera Raymundi Lull interdicunt, p.2.q.26.pag.311.c.2.C
Ophita hæretici, par.2.q.6. pag.243.col.2.E
oppressus vel gemanatus quis dicatur, p.2.pag.212.col.2.D
opuscula xx. Raymundi Lull prohibita à Gregorio xj.p.2. q.26. pag.311.col.1.D.E. & seq.
orationem Dominicam & Symbolum quilibet fidelis memoriæ tenere debet, com.20.p.1. pag.60.col.1
orare pro hæretico, receptatoribus, &c. ac pro decedentibus in peccato mortali non licet, p.2. pag.96.col.2.E. & seq. & pag. 148.col.1.C
ordines hominum in Ecclesia tres, virginum, continentium, & coniugatorum, p.1. pag.20.col.2.C
ordo nouus sine approbatione Papæ nõ est recipiendus, p.2. q.16. pag.292.col.1.D
ordo Catharorum qualis, & quotuplex, com.38.parte 2. pag. 275.col.1
ordinarijs facienda est fides per inquisitores de eorũ potestate, & delegatione ipsis commissa, p.3. pag.408.c.1.C.D
ordinarijs non derogatur super processu hæreticorũ, licet Papa generaliter alteri deleget, p.2. pag.109.c.2.E. et seq.
Origenis error de creatione spiritualium creaturarum confutatus, p.1. pag.12.col.2.B
Origenis error de pœna damnatorum, & gloria beatorum refutatus, p.1. pag 14.col.2.C
de Origenis operibus variæ sententiæ, p.2. pag.168.c.1.D
originale peccatum, eiusque remedium, p.1.pag.52.col.1.B
originale peccatum in parulis, p.1. pag.15.col.1.E
originale peccatum absque proprio consensu remittitur parulis in baptismo, com.11.p.1. pag.38.col.2
Origeniani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Origo Valdensium, p.2.q.14. pag.278.col.1.D.E
ossa hæreticorũ custodiens, suspectus de hæresi est, com.89. par.3. pag.567 col.1.et 2
ossa hæreticorum, aut vestes velut reliquias martyrum custodientes, fautores sunt hæreticorum, com.89. parte 2. pag. 567.col.2

P

PAnis benedictio, Catharorum inane sacramentũ, com. 38.p.2. pag.277.col.1
Papa vnus Ecclesiæ caput, cui omnes subduntur, com.8.p.1. pag. 25.col.2
Papa vtrũque gladium habet, spiritualem & temporalem, com.8.p.1. pag.35.col.2
Papa, Sede fue Apostolica si quid definiat ad fidem spectãs, id catholica veritas est, & contrarium hæresis, com.27. par.2. pag.234.col.2.regula 3.
Papa vnus si quid determinet tanquam de fide, id alius Papa non potest reuocare, com.42.p.2. pag.300.col.1
Papa quãdo & in quibus possit diuersa statuere ab his quæ alius Papa decreuit, absque fidei iactura, com.42.par.2. pag. 300.col.2
Papa eorum quæ determinat duo genera considerat, com. 42.p.2. pag.302.col.1
Papam posse aut non posse facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur, p.2. pag.170.col.1
Papa non semper respondet definiendo, com.42. parte 2. pag. 301.col.2
Papæ omnes fideles subsunt, & vtrunque gladium habet, par.1. pag.34.col.2

Papam nemo iudicat, sed ipse iudex est omniũ, com.8.p.1. pag. 35.col.1

Papę decretis & determinationibus resistens, quando sit hęreticus, p.2.q.17. pag.297.col.1.D

Papa solus nouam religionem concedere, ac approbare potest.p.2.q.16. pag.193.col.1.B

Papa aliquid sibi reseruans, alijs prohibere censetur; cõtra cum non reseruat,p.2. pag.142.col.1

Papa non errat in canonizatione Sanctorum, com.42.p.2. pag. 303.col.1

Papa insignis benignitas erga Iudæos, com.47. parte 2. pag. 308.col.2

Papa aduersus laicos condit leges,p.2. pag.171.col.1.B

Papę potestas super infidelibus, parte secunda, quæst.46. pag. 353.col.2.A.B.C

Papa gentiles contra legem delinquẽtes punire potest, com. 71.par.2. pag.358.col.2

Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate priuare, par.1. pag.141.col.1

Papa potest infamiam irrogare & tollere quo ad forum ciuile.p.2 pag.140.col.2.E. & pag.154.col.1.D

Papa hæreticos redeuntes famę restituere potest, com.4. par.1. pag.30.col.2

Papa laicos quoslibet & Principes peccãtes punire potest, & dignitatibus priuare.com.158.p.3. pag.661.col.1

Papam non posse incidere in hæresim asserit Albertus Pighius,tom.74.p.1. pag.555.col.1.C

Papam in hæresim posse incidere qui concesserint, com.74. par.3. pag 555.col.1.A

Papa potest accusari de hæresi, & quis sit eius iudex competens, par.2. pag.198.& seq.col.2.A par.3.q.25. pag 554.col.2.D

Papa successor, an sit iudex competens contra Papã hæreticum defunctum prædecessorem,p.2. pag.198.col.2.C

Papa inquisitoribus potestatem tribuit, parte tertia, q.3. pag. 536.col.1.D.E

Papę delegatus est inquisitor etiam si institutus sit à prælatis sui ordinis,p.3.q.4. pag.536.col.2.E & quæst.6. pag.539.col.1.A

Papę morte non expirat inquisitorum potestas,par.3.q.7. & 8. pag.539.col.2.E. & seq.

Papa officialium & nuntiorum, inquisitores non sunt iudices,p.3.q.26. pag.555.col.1.E. & seq.

Papę reseruatam excõicationem in quibus casibus inquisitores incurrunt,p.3.q.24. pag.554 & seq.col.1.A

Papianistæ hæretici qui,com.62.p.2. pag.326.col.2

participare cum hæreticis qui censentur, parte tertia. pag. 399.col.2.E

participare cum hæreticis solus iudex potest, & in quibus, par.2. pag.173.col.2.E

participare cum fugitiuis contumacibus, ac excommunicatis, sub pœna excommunicationis non licet parte tertia. pag. 471.col.1.D.E. & seq.

participandum cum excõicato non est,p.2. pag.147.c.2.D

parulos esse baptizandos, de fide est,com.11.parte prima. pag. 38.col.2

paruli vtiliter baptizantur, quamuis non intelligant,quibus remittitur originale peccatum,p.1. pag.36.& 37

parulis qualiter dentur virtutes in baptismo, longa disputatio,par.1. pag.27.& 28.col.1.& 2

parulis originale peccatum remittitur in baptismo, com. 11.p.1. pag.38.col.2

parulis sine baptismo decedentes qua pœna plectantur, com.12.p.1. pag.39.col.1

pater hæreticus non substituit filio impuberi pupillariter, com.165.p.3. pag.674.col.1

patria potestatis iure an amittant fautores,receptatores,& similes,com.165.p.3. pag.674.col.2

patria potestatis iure qui priuatur, magna pœna afficitur, com.165.p.3. pag.674.col.1

Paterniani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.A

Patritiani hæretici p.2.q.6. pag.245.col.1.B

patrocinari suo modo & quando pro hæreticis liceat,par.2. pag.140.col.2.E. & pag.153.& seq. col.2.B & pag.113.col.1.E. & com.10.par.2.pag.99.col.2

patrocinari pro hæreticis qualiter prohibitum,com.10.p.2. pag. 99.col.2. & seq.

patrocinantes hæreticis ab inquisitoribus sunt coercendi, p.3.q.39. pag.565.col.2.B

patrocinia suspensorum aduocatorum, an de facto valeant, p.2.pag.154.col.1.A. & pag.173.col.2.A

Pauli dictum, Et habitu inuentus vt homo,qua ratione intelligendum,p.2. pag.169.col.1.D

Pauliani hæretici p.2.q.6. pag.244.col.1.E

paupertas non est de genere malorum,p.2. pag 182.col.1.A

paupertatis duo genera Christus instituit,com.42. parte 2. pag. 299.col.2

pauperes de Lugduno vnde sic appellati, parte 2. q.14. pag. 278.col.2.A

pauperum de Lugduno Magister Valdensius, par.2.q.14. pag. 278.col.1.D.E

pauperes de Lugduno,& eorum errores,parte secũda,q.14. pag. 278 col.2.A.& seq.

pauperum de Lugduno error de potestate celebrandi Eucharistia sacramentum,p.1. pag.15.col.1.C

peccata commissa, vel committenda quis possit corripere, & quomodo, p 2. pag.138.col.1.D.C

peccata sunt causæ hæresum,com.1 p.2. pag.84.col.c

pecunia nomine quid intelligatur,com.61.p.3.pag.545.c.1

pecuniaria pœna imponi possunt ab inquisitoribus, par. 3. q.103. pag.643.col.2.B

Pelegiani hæretici,& eorum errores,p.1.pag.245.col.2.B com.11.par.1. pag.39.col.1

pœna suos tenet auctores,p.2. pag 142.col.2.D

pœna augetur consuetudine delinquendi, com. 148. par. 3. pag. 647.col.1

pœna cap.in eos. de hæret.etiam in laicis locum habet p.2. pag. 168.col.2.D

pœna cap.si quis episcopus.de hæreti.quando locum habeat, p.2.pag.168.col.2.A. & 169.col.1.A.B

pœna portandi supra vestes cruces, quibus imponenda sit, par.3. pag.494.col.1.E

pœna pecuniaria, an & quando,& quibus,& per quos imponi possit,com.152.p.3. pag.648.& 649.col.1.& 2

pœna imposita in foro pœnitentiæ non impedit pœnam temporalem eidem delicto debitam, com.25. parte secunda. pag. 227.col.1.D

pœna quibus ex causis minuatur,com.17.p.3. pag.419.c.2

pœnas multis an aliquis plectẽdus,cõ.14.p.2.pag.115.col.2

pœna in hæreticos late quales,com.12.p.2 pag.103.col.1

pœnas in hæreticos latas, an Principes seculares augere possint,com.135.p.3. pag.636.col.2

pœna excommunicationis in hæreticos, omnium pœnarum antiquissima,com.12.p.1. pag.103.col.1

pœna deficientis in purgatione canonica,q.3. pag.476.c.1.D

pœna recusantis se canonice purgare p.3. pag.476.col.1.D

pœna diuersę receptatorum, defensorum, fautorum,credentium hæreticorum & similium. tam laicorũ, quàm clericorum,

corum, p.2.pag.102.col.1.E. pag.161.col.2.C pag.165.col.2.D. pag.178.col.1. com.76.pag.369. col.2. & com.77.pag.371.col.1. & pag.372.col.1. p 2
pœna fortilegorum, diuinatorum & similium, com.67.p.2. pag. 337.col.2
pœna in blasphemos qualis, com.66.p.2. pag.334.col.1
pœna falsorum testium qua sint, p.3. pag.522.col.2.A & 523.col.1.C. & latissime com.122.par.3. pag. 623.& seq.
pœna inquisitorum crimen hæreseos alicui imponentium, par.2. pag.113.col.1.B
pœna inquisitorum Hispaniæ dona accipientiũ, & ministrorum, com.153.par.3. pag.650.col.2
pœna in Principes non adimãtes inquisitores, parte secũda. pag. 150. col.2.C
pœna principum permittẽtium morari hæreticos in suis terris, com.78.p.2. pag.372.col.2
pœna magistratuum leges contra hæreticos non seruantium, par.2. pag.107.col.2. D. E
pœna disputantium de fide ob malum finem, com. 6. par.1. pag. 33.col.1
pœna iterantium baptismum, com.12.p.1. pag.40.col.1
pœna rebaptizantis & rebaptizati, cõ.12.p.1. pag.40.c.2
pœna transcribentium libros hæreticorum, com. 17. par.2. pag. 119.col.1
pœna impedientium officium sanctæ Inquisitionis, com.79. par.2. pag.376.col.1
pœnas qua puniuntur qui sequuntur sectam Sarracenorum, com.70.p.2. pag.352.col.1
pœna talionis in testibus locum habet, com. 122. parte 3. pag. 624.col.1
pœnitentia reparat lapsum in peccatum post baptismum, cõtra Nouatianos, p.1. pag.15.col.2.A
pœnitentia salutares vsitatæ iniungẽdæ, p.3.pag.38.col.2.B pag.506 col.2.C. & q.95. pag.642.col.1.A.B
pœnitentia solemnis quæ, & qua publica, & quæ priuata remissiue, com.146. p.3.pag.643.col.2.& seq.
pœnitentia & in bonis & in persona imponi potest, par.2. pag. 203.col.1.D
pœnitentia imposita personæ non transit ad hæredes, parte 2. pag.208.col.2.E. com 170. p.3. pag.679.col.1
pœnitẽtia in bonis exequẽda hæredibus defuncti imponitur, com.169.p.3. pag 678.col.1
pœnitentiæ olim imponi solita redeuntibus ad ecclesiam, hodie magna ex parte abolita, com.25.p.2. pag.130.col.1
pœnitentias iniungendo quid obseruari debeat, com.40. p.3. pag. 492.col.2
pœnitentia quibus ex causis augeri possit & minui, com.44. par.3. pag.509. col.2
pœnitentias aggrauandi, & augendi potestatem inquisitor habet, com.135.p.3. pag.636.col.2
pœnitentias reis impositas, mitigandi inquisitores potestatẽ sibi reseruare possunt, p.3. pag.506.col.2.E
pœnitentis iniungenda prædicantibus errores, eorumue sit tamen, p 2. pag.126.col.2.E
pœnitentia suspectorũ de hæresi, p.3.pag.474.col.1.E.et seq. & pag. 498.col.1.A
pœnitentia fautorum suspectorum de hæresi, simpliciter, aut vehementer, aut vehementissime, p.2. pag.222.col.1.A
pœnitentia relapsorum in fautoriam, p.2. pag.222.col.1.A
pœnitentia publica pro arbitrio inquisitoris iniungenda est magistratus resipiscentibus ab inobedientia, parte 3. pag. 396.col.1.& 2
pœnitentiæ pecuniariæ ab inquisitoribus imponũtur, & quatenus ab eis omittenda, com.7. pag.398.col.1 & com.152.p.3. pag.649.col.1
pœnitentias pecuniarias applicare potest inquisitor officio sanctæ inquisitionis, etiam si non immineat extrema necessitas, com.151.p.3. pag.649.col.1
pœnitentiam non adimplendo, qualiter peccetur, & qualiter contrarium faciendo, & non adimplentes, an sint relapsi, com.146.p.3. pag.645.col.1
pœnitentia falsa Catharorum qualis, com.38.parte secunda. pag. 277.col.1
pœnitentia cur imponantur, com.144.p.3. pag.642.col.2
in pœnitentijs imponendis quid obseruandũ, com.144. p.3. pag. 642.col.2
pœnitentialis pœna impositio, an sit sententia diffinitiua, an interlocutoria, com.146.p.3. pag.643.col.2
pœnitentialis habitus antiquitas, com.42.p.3.pag.498.c.2
pœnitentialis vestis qua sit, p.3. pag.497.col.2.E & pag. 503. col.2.E
pœnitentialis habitus crucem portandi effectus, parte 3. pag. 507.col.1.E
pœnitentes hæretici qui sint, p.2.q.40. pag.331.col.1.B & com.65.p.2. pag.331.col.2.E
pœnitentium duplex genus, com.65.p.2. pag.322.col.1 quidam sponte veniunt, quidam non. & qualiter cũ singulis agendum, ibidem.
pœnitentes an pœnitentias adimpleant quis obseruabit, com. 108.p.3. pag.590.col.1.E
pœnitentibus ante sententiam & vita & bona & relinquũtur ex misericordia, p.3.q.109. pag.654.col.1.C.D com.158.p.3. pag.656.col.1
pœnitens hæreticus ad perpetuum carcerem cõdemnandus, p 3.q.93. pag.641.col.2.A
pœnitentes & filij damnatorum honorificis ornamentis non vtantur, com.8.p.3. pag.402.col.2
pœnitentes an remaneant inquisitoribus subiecti, & qualiter, com.146.p.3. pag.645.col.2
pœnitentes tam in ciuilibus, quàm in criminalibus coram iudicibus laicis conueniendi, & quando inquisitores in eos animaduertere possint, com.146.p.3. pag.644.col.1
Pœnitus hæretici qui, com 62.p.2. pag.327.col.1
perfecti hæretici qui dicantur, res scitu digna. p.3. pag.473. col.1.A. & com.25.p.2. pag.229.col.2
peritorum nomine qui intelligantur, p.2. pag.207.col.1.A par.2.q.77. pag.630.col.1.A com.62.p.3. pag.544.col.2
periti in causa hæresis cur aduocandi, & differentia inter prudentes & peritos, p.2. pag.207 col.2.A.& seq.
peritos aduocare inquisitor debet, & quando magis id facere teneatur, com.126.p.3. pag.630.col.1
peritorum à votis recedere quando tutum non sit, com.127. par.3. pag.631.col.1.B
peritis in iure processus totus integre explicandus, par.3. q.79.pag.631.col.2.C.D.com 128.p.3 pag.631.e.2.E
peritis an & quando sint explicanda nomina testium & delatorum, com.127.p.3. pag.632.col.1.E
periti in causis fidei adhibiti, an possit recipere salarium, par.2. pag.207.col.2.C
peritorum suffragia non excusant inquisitorem errantem, com.127.p.3. pag 631.col.2
periuris de testib. quid sentiendũ, cõ.114.p.3.pag 605.e.2
periurus cur repellat à testimonio, cõ.114.p.3. pag.605.e.1
periurus in causa fidei indicialiter convictus vehementer sit suspectus, p.2.q.56. pag.381.col.2.C.D
periuri in testes admittuntur in causa fidei, parte 3. q.65. pag.

pag.605.col.1.C.D & p.1.pag.142.col.1.D.E
periuri quando admittantur in causa fidei, com.124. par.3. pag. 605. col.2
persona religiosa & discreta quę dicantur, p.2. pag.218. col.1.B. com.112.p.3.pag.602.col.1.E
personæ insignes qualiter capiendæ, & quando capi possint, inconsulto senatu, com.111.p.3. pag.602.col.2
cum personis egregijs & nobilibus qualiter agendum, com. 123.par.3. pag.626.col.2
pertinaces hæretici priusquā curiæ sæculari tradantur, qualiter tractandi,com.25.p.2. pag.289.col.2.A
pertinaces seu impœnitentes hæretici qui dicātur, p.2.q.40. pag. 331. col.1.A
pertinacia erroris in fidē duobus modis cognoscitur, p.2. quæst.32. pag.320.col.1.A.B
pertinacia erroris in fide perficit rationem hæretici, par.3. q.32. pag.320. col.1.A.B
pertinax est censendus qui non obtemperat inquisitori legitime admoneti,tom.2.p.1. pag.77.col.2
pertinax etiam dicitur ille qui de veritate catholica dubitat,com.1.p.2. pag.85.col.2.E
ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas, com. 1.p.2. pag 85. col.2
pertinax quis dicatur, com.1.p.2. pag.85.col.1
pertinacia quid, & quid pertinax, & quot modis dicatur, com 57.p.2. pag.328.col.1
pertinaciam includit hæresis,p.2.q.1. pag.231.col.1.B & q.32.pag.319.col.1.D. com.57.p.2.pag.321.col.1
pertinacia in errore circa spectantia directe ad fidem, hæreticum quem facit par.1.q.7. pag.62.col.2.D
Petrus Apostolus reliquis præfuit.com.8.p.1.pag.38.c.
Petrus Apostolus Romanæ Ecclesiæ præfuit, eamque diuinis documentis instruit,com 4.p.1. pag.29.col.1
Petrus & Paulus Romam martyrio consecrāt,com.4.p.1. pag. 29.col.1
Petrus de Verona ord.frat.Pradicat.inquisitor in Lombardia à Manichęis nouus occisus, & martyrio coronatus, par.2.q.13. pag.273.col.2.D.
Petrus Martyr Sanctorum catalogo aggregatus eodem ferè martyrij anno p.2.q.14. pag.273.col.2.E.
Petri Martyris vita & mors breuiter enarrata, com.38. par.2. pag.275.col.2
Petri Martyris singulis annis duplex, & Romę in Ecclesia sancta Maria supra Mineruam capella solemnis à Cardinalibus inquisitoribus generalibus ex instituto Pij V. celebratur.com.38.p.2. pag.276.col.1
Petri Lombardi vera assertio de tribus personis diuinis inuicem distinctis, & natura diuina eis communi, com.1. par.1. pag.5.col.1
Petrus Ölerius Maioricensis Barchinon. ynà cum suis hæresibus & erroribus condemnatus, & ipse curiæ sæculari traditus, par.2.q.11. pag.265.col.2.D.E & q.58. pag.328.col.2.C
Petrus Ioannes hæresiarcha caput Begardorum damnatus, exhumatus & combustus cum suis operibus, p.2.q.9. pag.252.col.2.B. & q.15. pag.282.col.1.A. & q.26.pag.311.col.1.E. & q.38.pag.328.col.2.D. com.34.pag.261.col.2. com.51.p.2. pag.313.c.2.E.
Pharisæorum errores.p.2.q.5. pag.242 col.2.A
Philosophi Cynici qui fuerint,com.29.p.2. pag.242.col.1
Philosophorum præcorum errores, parte secunda,quæst.4. pag. 238.col.1.C. & seq.
Philosophorum dogmata, hæreses contra fidem catholicam peperesunt,com.29.p.2. pag.241.col.1
Philosophorum errores quomodo hæreses dici possint, com. 29.p.2. pag 242.col.1.A
Philosophorum errores quo consilio recitauerit Eymericus in Directorio,com.29.p.2. pag.241.col.1
Philosophiam profitentes, soluant argumenta Philosophorum cum fide pugnantia,com.29.p.2. pag.241.col.2
Photiniani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Pneumatomachi hæretici qui,com.62 p.2. pag.326.col.2
Pocula amatoria. vide, Amatoria pocula.
Pocula amatoria præbere an sapiat hæresim, par. 2.q.43. pag. 340.col.1.E
Poetarum libri obscœni prohibendi,cō.52.p.2.pag.315.c.1
Pontifex Romanus, vide in voce, Papa.
Pontificum definitiones latæ dicuntur fidei articuli, & à quibus scire debeant explicite vel implicite,par.secūda. pag. 169.col.1.B.C
Pontificum Romanorum decreta, & statuta non sunt omnia irrenocabilia,p.2.q.17. pag 297.col.2.C
Pontifices vary, Frederici leges contra hæreticos confirmāt, com.3.p.3. pag.493.col.2
Potestas inquisitorum circa quæ versetur, parte secunda. pag. 108.col.1.A.B
Potestas eligendi inquisitores cur prælatis ordinum concessa,com.32.p.3. pag.536. & quibus rescriptis.
potestates sæculares iurare tenentur de exterminandis hæreticis.p.2. pag.102.col.1.A.
potentia reorum multiplex inquisitori considerāda, par.3. q.75. pag 627.col.2.B.C
populus cōuocari pōt p inquisitorē,p 3.pa.407.c.2.E.et seq.
practica in torquendo seruanda ab inquisitoribus, parte 3. pag. 481.col.1.C. & seq.
præcipiendi verbum quam vim habeat,p.2.pag 206.c.1.C
præcepto negatiua & affirmatiua qualiter distinguantur, tom.24.p.1. pag.66.col.2.E
præcepto affirmatiuo pro loco et tempore obligant p.1 q.9. par. 66.col.2.B
prædestinatio,par.1. pag.53.col.1.B.C
prædicationis officium priuilegiatum,p.2. pag.154.col.2.D
prædicationis officium nullus sub pœna excommunicationis assumere potest sine licentia sedis Apostolicę,aut diœcesani,&c.par.2. pag.155.col.1.A com.14.par.2. pag.101.col.2
prædicari non potest cruciata sine licentia Papæ, parte 2. pag. 160.col.2.E
prædicare non licet laicis & fœminis, & quales esse oporteat sacros prædicatores,com.11.p.2. pag.100.col.2
prædicant soli sacerdotes,& qui,p.2. pag.155 col.1.A
prædicatores Euangelij scripturam sacram inter præcentur iuxta Sanctorum dicta,com.27.p.2. pag.235.col.2
prædicatores verbi Dei à quibus abstinere debeant,com.11. par.2. pag.101.col.1.E
prædicare qui possint, & quibus in locis, & à quibus prædicandi licentia concedatur, & officiū prædicationis qui vsurpare dicantur,p.2. pag.179.col.1.E. & seq. & pag. 163.col.1. & 2
prædicatores verbi diuini suspendi, ac eisdem silentium imponi potest per inquisitores quoties expedierit, parte 3. pag.407. col.2.& seq.E. com.89 p.3.pag.565.col.1
prædicantibus errores, conuersis tamen, qua pœna iniungenda, par.2. pag.127.col.1.A.
prælati & maiores plura tenentur scire quam alij, par. 1. quæst.4. pag.61. col.1.B
prælati & rectores animarum articulos fidei explicite scire debent,p.1. pag.22. col.1.B

prælatus reddere debet rationem omni poscenti, parte 2. pag. 174.col.2.C

prælatus ob negligentiã remoueri põt, p.2. pag.156.col.1.E

prælatus quando remouendus, p.2. pag.142.col.1.D & pag. 180.col.2.C

prælati an corrigendi à subditis; & quando, & quo modo, par.2. pag.154. & seq.col.1.E

prælatis ordinum Prædicatorum, & Minorum, cur tributa potestas eligẽdi inquisitores, com. 32. p.3. pag.536.c.2 & quibus rescriptis concessa, ibidem.

Prælati Prædicatorum, vel Minorum non possunt inquisitoribus sui ordinis iubere, vt supersedeant ab executione officij, p.3.q.11. pag.542.col.1.A. & seq.

prælati ordinis quales se præstare debeant erga inquisitores, par.3.q.17. pag.549.col.1.D.E

Prælati religiosum hodie non iudicant suos subditos in causa hæresis com.77 p.3. pag.557.col.2

contra prælatos religionum caute procedendum, com. 77. par 3. pag.558. col.1

præmium credentium, & pœna non credentiũ, parte prima. pag. 18. col.2.D

præpositio, Per, temporis continuationem significat, par.2. pag. 280.col.1.E

presbyterorum appellatione clerici continentur, & vice versa par.2. pag.147.col.1.D.E

præscriptio quadraginta annorum currit quoad effectũ confiscationis bonorum, non vero quoad damnandam memoriam, com.92.p.3. pag.571.col.1.& 2

præsentans hæreticum ad beneficium, fautor hæreticorũ est, com.162.p.1. pag.667. col.2

præsumptio, vide in voce, Suspicio.

præsumptionum gradus, par.2. pag.142.col.1.A

præsumptio vehemens hæresis ex quibus factis colligatur, com.24.p.3. pag 429.col.1.E

præsumptio hæresis violenta ex quibus, & quoe factis deprehendatur, com.24.p 3. pag.439. col.2.D

præsumptiones leues non sufficiunt ad aliquem damnandum, com.15.p.2. pag.117.col.1

pretium non restituitur ei qui emit ab eo cui hæreticus vendit, cum bona ab eo per fiscum vendicantur, parte 3. pag. 400.col.1

præuaricatores qui dicantur, p.2. pag.209.col.2.D

Principes præsare dominijs suis ob hæresim, an spectet ad solum Papam p.2. pag.159.col.1.E. & seq.

principum magna esse debet cura in pellendis hæreticis, com. 78.p.2. pag 372.col.1.E

principes temporales purgare tenentur terras suas ab hæretica pranitate, p.2.pag.102.c.1.B. & pag.159.c.2.A.B

principes seculares ne in sua consilia hæreticos admittant, com. 78.par.2. pag.373. col.1

principes non habeant in sua familia eos qui sunt de hæresi diffamati, aut suspecti, com.82.p.2. pag.385.col.1

principes temporales prouidere debere inquisitoribus qui offenserint, com.157.p 3. pag 653.col.2

principes seculares possint leges non sit in hæreticos condere, com.115.p.3. pag.636.col.2

principes seculares nolentes iurare de defendenda Ecclesia contra hæreticos excõicantur & eorũ terra subponitur interdicto, pag.177. col.1.A

principes magni quo modo excõmunicandi in hac causa, p.2. pag. 159.col.1.D

Priscillianistæ hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.D

Priscillianus quis nam fuerit, com.2.p.2. pag.88.col.1

priuatus an puniri possit hæreticum, p.2. pag.175.col.2.B

priuata persona ex sola omissione, vt sentit Eymericus, non dicuntur hæreticorum fautores, sed ex commissione, & quæ committendo p.2.q.53. pag.272.col.1.A.B

priuilegia inquisitorum an competunt episcopis, com. 105. par.3. pag.584.col.2

priuilegia per generalem clausulam, an omnia tollãtur, p 2. pag. 169 col.2.C

priuilegia vigintiquatuor inquisitorum ab Vrbano iiij. concessa, p.2. pag.129.col.1.A. & seq.

priuilegia inquisitorum an competant eorum commissarys, com.54.p.3. pag.538. col.2

priuilegia inquisitoribus data, an per alia posteriora siue reuocata, p.3.q.84. pag.633. col.2.E

priuilegium de delendis Statutis negotio fidei oppositis sæpius confirmatum, com.8 p.3. pag.561.col.2

priuilegia de remouendis inquisitoribus, com. 58. parte 3. pag. 541. col.1

priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquẽdi, par.2. pag.150. col.2.E

priuilegium exemptionis non excusat quem à ferendo testimonio in crimine hæresis, p.2. pag.205.col.2.E

priuilegium per delictum amittitur, p.2. pag.139.col 1.E & pag.140.col 1.C pag.148 col.1.B

priuilegia nullu quemquam liberant à iurisdictione inquisitorum, com.8 p.2. pag.98.col 1

priuilegiati torquentur in crimine hæresis, com.110. par.3. pag. 594 col.1

priuilegium allegans ostendere illud debet, parte secunda. pag. 157.col.2

probationes legitimæ, summarie procedendo non præmittuntur, p.2.q 55. pag.584.col.1.D

probationes leuiores non sufficiant in crimine hæresis, par.2. pag. 204. col.2.A

probationes leuiores ad condemnandum non sufficiunt, p.3. q.71. pag.614.col.1.D

probatio leuis sufficit ad suspicionem, non ad probationem, par.2. pag.197. col.1.C

probatio per æquipollentia quando non sufficiat, com. 121. par.3. pag 622.col.1

probatio perfecta non consurgit in criminalibus, ex pluribus imperfectis probationibus, com. 121. parte tertia. pag.616 col.2. & pag.619.col.1

probationes pleniores contra defunctum requiruntur, com. 170.p.3. pag.680.col.1

probatio indirecta admittitur contra præsumptionem violentam. com.80.p.2. pag.380. col.2

probatio sufficiens nisi habeatur non est procedendum contra defunctos, com 97.p.3. pag.572.col.2

probatio plenior exigitur contra defunctũ quàm contra viuentem, com.92.p.3. pag.573.col.2

procedendum non est sæpius in eodem crimine, parte secunda. pag. 212.col.1.A

procedendi iudicialiter contra reos modi tres, per accusationem, denunciationem, & inquisitionem, parte tertia, com.13. pag. 413.col.2.D. & seq.

procedendi per modum accusationis se ad pœnam talionis inscribit, p.3. pag 403.col.2.E. & seq.

processus contra reos diligenter, ac prouide per inquisitores sunt formandi p.3. pag.461.col.1.B

processibus existentibus contrarijs, quid faciendum, par.2. pag. 212. col 1.A

processus in causa fidei quoad substantialia integer esse debet, com.102.p.3. pag.582.col.2

processus communicare inter se debent episcopus & inquisitor

fitor diuisim procedentes, & quando, & cur. p.3.q.51. pag.581.col.1.D.E. com.100.p.3.pag.581.col.2

processus diuersos contra aliquem fieri, an expediat, com. 91.par.3. pag.569.col 2

processus contra absentes quot modis fabricari possint, com. 91.p.3. pag.569.col.1

processus totus iurisperitis explicandus, par.3.quæst.79. pag. 631.col.2.D.E

processuum communicatio quando fieri debeat, parte secunda. pag. 211.col.2.E

processus communicari an debeant ante torturam quando diuisim proceditur, com.102.p.3. pag.582.col.1

processus inquisitoris ab ordinario non potest prohiberi & quare, p.3.q.5. pag.538.col.1.C.D

processus totius copia probetur reis & eorum aduocatis et procuratoribus suppressis nominibus testium & accusantium, p.3. pag.446.col.1.C.D.& seq.

processus contra defunctum breuiter absoluendus, com.170. par.3. pag.680.col.1

processus formandus contra memoriam defuncti, com. 92. par.3. pag.572.col.2

proclamatio & appellatio qualiter differant, parte secunda. pag. 212.col.2.B

procurator concedi debet reis vbi necesse fuerit, & qualis esse debeat, p.3. pag.447.col.1 com.28.p.3. pag.447.col.2

prohibitio ne de fide catholica disputetur quibus & quando fiat, com.6.p.1. pag.32.col.2

promissio abinanuit ad quid extendatur, com.146.par.3. pag. 646.col.1

propositio hæretica quot modis dicatur & cognoscatur, vtilis disputatio, com.27.p.2. pag.235.col.2

propositionum qualitates expendere theologorum est, & qui de hoc differuerint, com.28.p.2. pag.237.col.2

propositionum in fide peccantium gradus varij, com. 28. par.2. pag.237.col.2

propositio hæretica ex triplici capite iudicatur, par.2.q.2. pag. 235.col.1.C.& seq.

propositionum catholicarum, aut hæreticarum veritas, vel falsitas an pendeat ab assertore, cō.22.p.1.pag.65.col.1

propositiones hæreticas, aut catholicas nō facit ecclesia, sed solum declarat quales sint, com.22.p.1. pag.65.col.1

propositio duplicem habens sensum, in quo accipi debeat in sancto officio. p.3.com.111. pag.601.col.2

propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de graui crimine condemnari, p.2. pag.116.col.2 D

protestatio quid, com.16.p.1. pag.76.col.2

protestationis vsus antiquus & vsitatus, com.26, parte 1. pag. 76.col.2

protestatio catholica & consueta, p.2. pag.76.col.1.B

protestationis materiā q tractarint, cō.26.p.1.pag.76.c.1.E

protestatio generalis, vel particularis quibus et quādo prosit, & quando non, p.1.q.12. pag.77. et seq.col.1.A.B

protestatio præcedens quando iuuet protestantem, multis regulis explicatum, com.26.p.1. pag.76.col.1

protestatio factis contraria non iuuat protestantem. com. 26.p.1. pag.78.col.2

protestatio abbatis Ioachimi, com.1.p.1. pag.5.col.2 & pag. 6.col.1

Protestatio Auctoris Adnotationum in Directoriū Catholica, com.26.p.1. pag.76.col.2. & par.3.com.180. pag.687.col.2. in fine.

protestatio qua hæretici se tuentur, diligenter cauēda, com. 26.p.1. pag.78.col.1.et 2

protestatio generalis non excusat errantem in his quę scire debet, com.26.p.1. pag.77.col.1

protestatio generalis eum tuetur, qui errat in his quæ explicite scire non obligatur. com.26.p.1. pag.77.col.1

protestatione non iuuatur, qui legitime admonitus non deponit errorem, com.26.p.1. pag.77.col.1

protestans se credere quod credit Ecclesia, sed negat hæresim de qua conuincitur, non iuuatur protestatione, com. 26.par.1. pag.78.col.1 & par.3.com.48. pag.524.col.2

proximum ab hæresi reuocare quilibet tenetur, parte 2. pag. 167.col.1.B

prudentia in inquisitore maxime necessaria, com.1.par 3. pag. 535.col.1

pseudoapostolorum hæreses in Lombardia, parte 2. q.12. pag. 268.col.2.E.& seq.

Pseudoapostolorum secta condemnata per litteras Apostolicas Honorij iiij. p.2.q.12. pag.270.col.1.E.& seq.

Pseudoapostoli hæretici quibus signis & indicijs cognoscantur, p.2. pag.270.col.1.& seq.

publice dici quid sit, com.19.p.3 pag.425.col.1

publice laudare fidē & errores detestari quando inungendum reis, com.14.p.2. pag.116.col.1

publica persona damnata, an & quomodo eius instrumenta damnata censeantur. p.2. pag.168.col.1.A.B & pag. 94.col.1.E

publicum officium quid dicatur, com.8.p.3.pag.402.col.1 & cum dubitatur id declarat inquisitor, pag.402.col.2

publica auctoritate fungentes quo modo per amissionem, vel commissionem hæreticę fuere censeantur, par.2.q.53. pag. 371.& seq.col.2.D.E

pueri & senes delirantes, & hæreticantes non puniuntur, com.18 p.3. pag.421.col.1

punitio sæpe differenda est, ne scandalum oriatur, com. 9. par.3. pag.403.col.2

punitio delinquentium in quem finem referatur. com. 22. par.3. pag.432.col.2

puniendus quis est vbi deliquit, com.91.p.3.pag.669.col.2

punitus in foro canonico an possit iterum in foro ciuili puniri, com.13.p.1. pag.40.col.2

purgatio canonica quid sit, & quando indicatur, com.14. par.2. pag.115.col.1

purgatio canonica res valde periculosa est, com.97.par.3. pag. 579.col.2

purgatio canonica quem vsum habeat, com.38.parte tertia. pag. 477.col.1

purgationis canonica modus, & plura de ea, parte tertia. pag. 500.& seq col.2.B

purgatio canonica facienda est in vulgari, & quando, p.3. pag. 502.col.1.A

purgationis canonica materiam qui tractarint, com.14.p.2. pag. 115.col.1

purgatio canonica, vt fiat, qua sint necessaria, parte tertia. pag. 476.col.1.C.D

purgatio canonica non facile indicenda, quia remedium est periculosum, com.14.p.2. pag.116.col.1 & com.43.p.3. pag.502.col.2

purgatio canonica & abiuratio, an simul alicui imponi debeant, com.14.p.2. pag.115.col.2

purgatio rei indicenda suspecte, p.2. pag.194.col.2.B

purgatio canonica indicenda ob solam hæresis etiam probabilem suspicionem, p.2. pag.141.col.2.E & pag.

& pag. 157.col.1.C
purgatio canonica imponi poteſt leuiter ſuſpecto, p.2.q.55. pag. 377.col.2.B
purgatio canonica indicenda diffamato de hæreſi, p.3.q.72. pag 615.col.2.E. & q.88.pag.637.col.2.D com.82.p.2. pag.384.col.2
purgatio canonica indicenda eſt diffamatis de hæreſi etiam ſi per teſtes infames ſint delati, vel apud viles & malos ſint infames, vel ab annalis fuerit infamia, par.2.q.57. pag. 384.& ſeq.col.1.B.C.& ſeq.
purgationis canonica diffamato de hæreſi indicendæ forma, par.3. pag.476.col.1.A.& 2.B
purgatio canonica eſt indicenda credentibus hæreticorum tantũ de hæreſi ſuſpectis, p.2.q.50. pag.366.col.2.D
purgationis termino aſſignato, an videatur indicta purgatio, par.2. pag.158.col.2.A
purgatio canonica quo ordine & ritu fieri debeat, com. 38. par.3. pag.477.& ſeq. & an cum indicitur, adeſſe debeat cum inquiſitore epiſcopus aut eius vicarius. ibid.
purgare ſe canonice recuſantis pœna, p.3.pag.477.e.1.C.D
purgans ſe canonice, & in purgatione deficiẽs, vt hæreticus condemnatur, & qualiter puniatur, p.3. pag.476.c.1 D com.14.par.2. pag.116.col.1 & vide in verbo, Deficiens.
purgans ſe canonice, & deinde iterum in hæreſim incidens, an vt relapſus curiæ ſeculari tradaꝰ.p 3.pag.476.c.2.B
purgatores, & eorum munus & numerus, com.14.par.2. pag. 115.col.1
purgatores quales eſſe debeant, & quot in eis conditiones requirantur, com.14.p.2. pag.115.col.1
Pyromantia libri condemnati, p.2.q.29. pag.317.col.2.A

Q

Qualitates articulorum damnatorum, quot profiteatur Hieronymus de Praga, com.47.p.3.pag.521.c.1
quæſtuarij prædicantes ab inquiſitoribus impediri & puniri poſſunt, p.3.q.37. pag.564.col.2.C
quæſtio 26. partis ſecundæ Directorij de libris damnatis à diuerſis Romanis Pontificibus reſtituitur, com.51. p.2. pag. 311.& 312.& ſeq.
quæſtio 37. par.2. Directorij de hæreticis in ture ciuili nominatis, reſtituta, com.62.p.2. pag.326.& 327

R

Rabbi Moſis hæreſes & errores, p.2.q.4. pag.240. col.2.C.& ſeq.
Randa mons in inſula Maioricarum celebris, com.34.p.2. pag. 262.col.2.B
raptorum bona quibus caſibus deferantur in fiſcum, par.2. pag. 213.col.2.D
Raymũdus de Pennaforti quis, cõ.25 p.2.pag.223.c.1.et 2
Raymundus Lull, quis, & quando vixerit, com.25. par.2. pag. 255.col.2.et ſeq.
Raymundi Lull errores, p.2.q.9. pag.255.& ſeq.col.2.C
Raymundi Lull opera omnia condemnata, & eius tota doctrina generaliter interdicta per Gregorium xj. & librorum eius catalogus, p.2.q 9. pag.255.col.2.C q.26.pag.311.c.2.A. & com.51.p.2.pag.313.c.1.et 2
Raymundus Neophytus quis, & eius libri damnati, com. 32. par.2. pag.315.col.2
Raymundi Neophyti libri damnati, parte ſecunda, q. 27. pag. 316.col.1.C.D
rebaptizare graviſſimũ eſt ſcelus, com.10.p.1.pag.37.col.1
rebaptizandus nemo eſt, niſi de quo dubitatur, parte prima. pag.56.col.2.E. com.10. p.1. pag.37.col.1
rebaptizãtis, et rebaptizati pœna, cõ.13. p.1.pag.40.col.1
rebellium in Eccleſiã pœnæ quales, p.2.pag.160.col.1.C.D
rebelles Eccleſiæ inuadendi, & eorum bona occupanda, & quid de mobilibus & immobilibus, & feudalibus, par.2. pag. 477.col.2.E.& ſeq.
receptatores hæreticorum, qui proprie appellẽtur, p.2.q.51. pag.368.col.1.A. & pag.366.col.2.B.C.
receptator hæreticorum nemo dicitur niſi ſcienter recepeat, com.76.p.2. pag.369.col.1
receptator quis dicitur ex vno actu recipiendi, com. 76. par.2. pag. 369.col.2
receptatores hæreticorum in duplici ſunt genere, p.2.q.51. pag. 368.col.2.D.E
receptatores hæreticorum quando culpa vacent, & quando non, p.2.q.51. pag.368.col.2.E. et ſeq.
receptatores hæreticorum qui habendi ſint velut hæretici, et qui vt ſuſpecti de hæreſi, p.2.q 51. pag.369.col.1.A.B
receptator hæreticorum ſcienter vehementer ſuſpectus reputatur, p.2.q.56. pag.381.col.1.E.& ſeq. com.81.p.2. pag.382.col.1
receptatorum pœnæ, com.76.p.2. pag.369.col.2
receptantes & defendentes conſanguineos, an mitius puniri debeant in crimine hæreſis, p.2. pag.181.col.1.B com.75.pag.370.col.1. & com.81.p.2.pag.382.col.2
receptantes hæreticos amiciſſimos non tamen conuictos, vel amantes, an mitius puniri debeant, com. 81. parte 2. pag. 382.col.2
receptator debeat no probare ignorantiam, vel contra fiſcalis ſcientiam.com.76.p.2. pag.369.col.2
receptatoribus hæreticorum ſponte venientibus tẽpus gratiæ, & miſericordiæ aſſignant inquiſitores, pars tertia. pag. 409.col.2.B
in receptatores defunctos, an procedi poſſit, com.92. par.3. pag. 571.col.2
recidere peius eſt quàm incidere, p.2. pag.52.col.1.B
recidens in hæreſim de qua vt vehementer ſuſpectus ſe purgauit, vt relapſus eſt puniendus, cõ.38.p.3. pag.479.c.2
recidens in hæreſim poſt purgationem, vel abiurationem curiæ ſeculari traditur, par.2. pag.157.col.2.E
recitantes aliorum hæreſes, an ſint puniendi, & quomodo, com.17.p.3. pag.420.col.1
reconciliati Eccleſiæ, vide in voce, Redeuntes. et in voce, Pœnitentes.
reconciliatus Eccleſiæ dominus an recuperet amiſſas fidelitates, & obligationes, par.2. pag.166.col.1.B & pag. 182.col.2.C
Rectores Eccleſiæ cogi poſſunt ad iurandum de defendenda Eccleſia, ſub grauibus pœnis, parte tertia, quæſt.32. pag. 560.col.1.D.E
Rectores animarum redeuntes quando reſtituendi ad ſua beneficia, com.162.p.3. pag.668.col.1
recuſatio quid ſit, com.30.p 3. pag.452.col.1 & an inquiſitor poſſit recuſari, & cum recuſatur quis ordo ſeruari debeat, ibidem pleniſſime tractatum.
recuſatio inquiſitoris facta per reum, duobus modis repelli poteſt, par.3. pag.452.col.1.D.& ſeq.
recuſantes iurare, quando hæretici, et quando non, com. 90, par.3. pag.568.col.1
recuſantis ſe canonicè purgare pœna, p.3. pag.476.c.1.D
redire continuo ſeu confeſtim qui dicantur, com.8. parte 2. pag. 98.col.1
redeuntes ad Eccleſiam ab hæreſi, in duplici ſunt differencia, com.65.p.2. pag.332.col.1
Cetera vide in voce. Pœnitentes.
redeuntes qualiter recipiantur, pulchrum præceptum Gui-

donis Fulcodij, com.140.p.3. pag.640. col.2
redeuntium qualitates cognoscendę, vt singulis debitæ pœnę imponantur, com.140.p.3. pag.640.col.2
redeuntes ab hęresi non facile ad religionem admittendi, & quare, com.65.p.1. pag.332.col.2
redeuntes ad Ecclesiam, quando non debeant in perpetuum carcerem condemnari, com.142.p.3. pag.641.col.2
Primo & tertio casu.
redeuntes hęretici, an sint beneficijs priuandi, com.162.p.3. pag. 668.col.1
redeunti vxori hęretica domus mariti pro carcere assignanda videtur, com.142.p.3. pag.641.col.2
redeuntes ab hæresi, & absoluti ab inquisitore, sua peccata sacerdoti proprio confiteantur, com.65.p.2.pag.332.c.2
Regum & Principum in causa fidei, an inquisitores sint iudices, p.3.q.31. pag.559.col.2.E
Regales viri qui, & qualiter cõtra eos procedatur, com.80. par.3. pag.560.col.1
regna nulla ex causa magis conseruantur quàm ex defensa fide, com.157.p.3. pag.653.col.1
regularium ministrantium sacramenta ecclesiastica fautoribus hęreticorum pœna, p.2. pag.162.col.2.D.E
reiudaizantium ritus qui sint, p.2.q.44. pag.349.col.1.A
reiudaizantes quo ritu recipiantur ad Iudaismum, com.69. par.2. pag.350.col.1.& seq.
reiudaizantes hęretici qua ratione dignoscantur, parte 3. pag. 441.col.2.B
reiudaizantes potestati inquisitorum supponuntur, com.69. par.2. pag.349.col.1.& 2
reiudaizantes cognoscendi signa ex lege del Fuero, Luzgo, com.25.p.3. pag.441.col.1
reincorporati qui dicantur, p.2. pag.203.col.2. C
relabens in fautoriam, siue abiuratam, siue aliam an sit puniendus vt sit relapsus, com.83.p.2. pag.387.col.2
relapsi proprie & vere in iure qui dicantur, p.2. pag.105. col.1.A. & 133.col.2.D. & q.40. pag.331.col.1.C & q.58. pag.385.col.2.C & com.87.par.2. pag.386.col.2
relapsus iuris fictione quis dicatur, p.2. pag.201.col.1.C
relapsus qualiter quis censeatur committendo, & qualiter non, com.146.p.3. pag.645.col.2
relapsi natura & essentia in quo consistat, com. 83.par.2. pag. 388.col.2.A.& seq.
relapsorum dua differentia subtiliter explicata, com. 83. par.2. pag.386.col.1
relapsorum in hæresim quatuor casus, parte 2. quæst. 58. pag. 385.col.2.& 386.col.1
relapsus vt quis censeatur, ac velut talis puniatur, necesse est cõstet ad minus de vno lapsu in hęresim, com.81.p.2. pag. 383.col.1
relapsum nõ faciunt alij casus præter diffinitos à iure, com. 146.p.3. pag.646.col.1
relapsi cur grauius puniendi, p.2. pag.142.col.2.E
relapsorũ materiã qui tractarint, cõ.83.p.2.pag.386.col.2
relapsi alij labuntur in hæresim, alij in fautoriam, par.2. quæst.58. pag.385.col.2.C
relapsi an censeantur qui generaliter se obligant ad non faciendum contra abiurata, si contra faciunt. com. 146. par.3. pag.646.col.1
relapsus an & quãdo censeatur lapsus in hęresim aliam ab abiurata, p.2.q.40. pag.331.col.1.D
et q.58.pag.386.col.1.A. com.65.p.2.pag.332.col.2
relapsus quibus casibus quis iudicetur post abiurationem de vehementi factam, p.2.q.40. pag.331.col.1.C
& quæst.55. pag.378.col.1.A
relapsus post abiurationem de vehementi præsumptam qualiter tractandus, p.2.q.55. pag.378.col.1.D
relapsorum pœna nõ punitur, qui de leui abiurauit, etiamsi post abiurationem constet de hęresi, quam leuiter abiurauit, com.83.p.2. pag.387.col.1
relapsus censetur qui defecit in purgatione canonica, si aliàs incidisset in hęresim.com.14.p.2. pag.116.col.1
relapsus an censeatur, & vt talis puniendus incidens in hęresim post purgationem canonicam præsumptam, parte 3. pag.502.col.1.B. com.38.p.3.pag.479.col.1
relapsus eur non dicatur qui canonice se purgauit, nisi in purgatam hęresim recidat, com.38.p.3. pag.479.col.2
relapsus censetur qui cum abiurasset vt hęreticus, postea hæreticis fauet, p.2.q.40. pag.331.col.1.E. & seq.
relapsus in fautoriam, siue abiuratam, siue aliam, an puniri debeat, vt relapsus, ardua quæstio, com. 83. parte 2. pag. 387.col.1.& 2
relapsos bis vel pluries in fautoriam, in finem videtur tradi curiæ seculari, com.83.p.2. pag.388.col.2.A
relapsi quibus casibus tradendi sint brachio seculari, par.2. q.58. pag.385.col.2. & 386.col.1
relapsus curię seculari tradendus, vt eũuertatur procurandum diligenter, com.45.p.3. pag.512.col.1.E
relapsi pœnitentes non reincorporantur Ecclesiæ, com. 144. par.3. pag.672.col.1. & seq.
relapsus quamuis pœnitens brachio seculari traditur, p.3. quæst.99. pag.675.col.2.C.D
relapsis omnino audientia denegatur; & cur eis tamen pœnitentibus sacramenta non denegantur, & qua, parte 2. pag.97.col.1.& 2. com.83.p.2.pag.387.col.1 & com.158.p.3. pag.647.col.1
relapsis pœnitentibus & brachio seculari tradendis sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ non denegantur, par.2. quæst.58. pag.386.col.1.D
pag.510.col.2.D. par.3.q.100.pag.647.col.1.D & com.158.p.3, pag.647.col.2
relapso pœnitenti tradendo brachio seculari mittendi sunt viri religiosi, qui futuram sententiam indicent, & eum consolentur, par.3. pag.510.col.2.C *& 512.col.1.B.C. & seq.*
relapsis sponte venientibus, an sit parcendum, com.12.p.3. pag. 412.col.1.A
relapsus, si sit in sacris, degradandus est antequam brachio seculari tradatur, p.3. pag.511.col.1.A
relapsi an aliqui censeantur, & ideo curiæ seculari tradendi, quam plures sunt casus valde dubij, in quibus Papa esset consulendus, & qui illi sint, parte secunda, q. 58. pag. 385.col.2.& 386.col.1
relaxatus curiæ seculari an possit ab inquisitoribus admitti ad misericordiam, p.3. pag.524.col.1.E.& seq.
relaxatum brachio seculari probi aliqui viri associare debent ad eum conuertendũ, vel consolandũ, pag.516.c.1.A & pag.520.col.2.B. & pag.524.col.1.C.D
religio, quam beatus Petrus tradidit Romana Ecclesia, tenenda est ab omnibus, p.1. pag.29.col.1.A.B
religiones exempta quæ dicantur, p.2. pag.171.col.1.C
religionis obumbratione fuscatus quis dicatur, parte 2. pag. 170.col.2.E
religiones nouas approbare Papa munus est, non episcoporum, com.41.p.2. pag.295.col.1.A
religionem nouam non est licitum sine Papa approbatione recipere, p.2.q.16. pag.293.col.1.A
religio noua ab episcopis non potest concedi, sine speciali

Pontificis auctoritate, p.2.q.16. pag.293.col.1.B
religiosa personæ quę intelligendæ sunt, p.3.q.63. pag.602. col.1.D.com.112.p.3. pag.602.col.1.& 2
religiosorum nomine laici quandoq; intelliguntur, com.112. par.3. pag.602.col.2
religiosi omnes in causa fidei subduntur potestati inquisitorum, com.77.p.3. pag.557.col.2
religiosi grauius puniendi quàm sæculares, parte secunda. pag. 135.col.1.A
religiosi mitius torquendi, com.110.p.3. pag.642.col.2
religiosos in exemptos procedendi olim varia statuta, com. 77.par.3. pag.594.col.2.A
religiosi etiam sacerdotes, an & quando possint esse inquisitionis notarij, & per inquisitores compelli, p.3.pag.427. col.2.B & quæst.19.pag.550.col.2.A.com.68.parte 3. pag. 550.col.2.E
religio Christiana non potest hæresis aut secta vocari, com. 26.par.2. pag.232.col.1
remissio rei in causa hæresis, an habeat locum, com.33.par.3. pag. 463.col.2
remissio facienda est multis conditionibus obseruatis, com. 33.par.3. pag.463.col.2
remissio quorum expensis debeat fieri, com.33.parte tertia. pag. 463.col.2
remissio rei debet fieri ad iudicem loci in quo deliquit, com. 45.par.3. pag.463.col.1
remissio rei quando secure fieri non possit, quid agendum, cõ. 33.par.3. pag.463 col.2
remoueri ab officio, inquisitores à quibus possint, par.3.q.9. & 10. pag.540.col.2.E.& seq.
remouendi inquisitorem causa legitima, parte 3. quæst.12. pag.543.col.1.E & seq.
in remouendis sacerdotibus negligentibus et inutilibus quis ordo seruandus, p.2. pag.156.col.1.E et seq.
renuentes iurare in causa fidei, ab inquisitoribus coercendi, par.3.q.41. pag.567.col.2.E
reparatio damni dati facienda est ab eo qui est absoluendus, com.7.p.3. pag.398.col.1
reparatio damni dati, si statim præstari non possit, data cautione, erit reus absoluendus, com.7.p.3. pag.598.col.1.E
reprehensionum genera quot, p.2. pag.174.col.2.D
requisitio rei, qui petitur remittendus, qualiter fieri debeat, com.33.p.3. pag.464.col.2
rescriptum loquens de officialibus Papæ comprehendit inquisitores, licet de illis mentionem non faciat specialem, com.79.p.3. pag.559.col.1
rescriptum ab excommunicato impetratum, an & quando valeat, par.2. pag.143.col.1.A
responsionibus fraudulentis hæreticorum quomodo occurrendum, p.3. pag.434.col.1
respublica alat inquisitores, vel episcopus, com.153.parte 3. pag. 650.col.2
restituere bona sua fisco hæreticus occultus, an teneatur in conscientia.com.158.p.3. pag.656.col.1
restituere tenetur hæreticus fructus perceptos ex beneficio sibi hæretico collato, com.162.p.3. pag.667.col.2
resurrectio in eisdem corporibus futura, et cur, parte prima. pag. 14.col.2.B
reuelantes secretum etiam non iurati extra ordinem puniendi.com.129.p.3. pag.632.col.2
reuelandi sunt hæretici, suspecti, vel diffamati de hæresi, & habentes libros hæresum, & innocationum dæmonum, & alios prohibitos, p.3. pag.409.col.1.A & seq.
reuelare omittens hæreticos, an vehementer fiat de hæresi suspectus, com.81.p.2. pag.383.col.1.E & seq.
rei nomen large & stricte sumptum; quid significet, parte 2. pag. 213.col.2.A.B
reus quando dicatur fugitiuus, & quando absens, parte 3. pag. 461.col.2.B
reus deprehensus manifeste in hæresi, quis dicatur, & quot modis, p.3.q.89. pag.638.col.1.C.D
rei delati de diœcesi ad diœcesim per inquisitores citari & trahi possunt, p.3.q.74. pag.626.col.2.B
reus vt capiatur, mandatum dandum esse, & qualiter, com. 108.p.3. pag.588.col.1
reis omnibus pares carceres assignandi non sunt, com. 108. par.3. pag.589.col.1.E & seq.
rei non facile transferendi de vno cubiculo ad aliud, com. 108.p.3. pag.589.col.1
rei leuiter delinquentes qualiter custodiendi, com.139.p.3. pag. 639.col.1
reus quando possit in duriorem carcerem trudi per solum inquisitorem, com.107.p.2. pag.587.col.1
reus detentus pro hæresi, in carcere occidens se, tanquam impœnitens damnandus est, & brachio seculari eius statua tradenda & comburenda, p.3. pag.574.col.1.B.C
rei si moriantur ob id quia male sanis locis traditi fuerunt, irregulares fiunt inquisitores, com.107.p.3.pag.587.c.1
rei persuadendi sunt, vt iudicialiter dicant crimina, com.12. par.3. pag.412.col.2
reus sapius ab inquisitore interrogandus & quando, par.3. pag.423.col.1.E.com.18.p.3. pag.423.col.1
rei quo ordine sint examinandi, & interrogandi, com.18. par.3. pag.423.col.1
reis accusatis quę interrogatoria fieri debeant, par.3. pag. 422.col.1.& 2.C & seq.
reus cur de origine sua & alijs circumstantijs interrogandus, com.18.p.3. pag.422.col.2.E.& seq.
reus quot testibus debeat conuinci in crimine hæresis, cõ.27. par.3. pag.445.col.2
reus quonis tempore potest probare suam innocentiam, p.2. pag. 242.col.1.A.B
reus captus an & quando cum cautione, seu fideiussione dimitti possit in tribunali inquisitionis, p.3.q.90.pag.638. col.2.B.com.139.p.3. pag.638.col.2.& seq.
reorum cautelæ, vt non subijciantur tortura, p.3. pag.433. col.1.E & seq.
reus quando sit torquendus, et quomodo, par.3. pag.480. col.2.C et seq.
reus perseuerans in confessione in tormentis facta, & pœnitens existens, abiurare debet, p.3. pag.481.col.2.E
reus quæstionatus qualiter interrogandus ad ratificandam confessionem, com.39.p.3. pag.485.col.1
reus perseuerans in confessione tormentis facta, & impœnitens existens, curiæ seculari traditur, p.3.pag.481.e.2.E
reo duranti in tormentis in negatiua, quando iniungẽda abiuratio, p.3. pag.482.col.1.A.B
reo renocante confessionem in tormentis factam quid agendum, p.3. pag.485.col.2.A
reo sunt edenda dicta testium, nomina tamen supprimenda, com.125.p.3. pag.629.col.2
reorum potentia multiplex inquisitori considerandæ, par.3. q.75. pag.627.col.2.B
reus citandus est ad audiendam sententiam, com.40.par.3. pag. 491.col.2
reus ab vno tantum iudice puniendus, com.95.parte tertia. pag. 577.col.1
rei delati extra partes iurisdictionis inquisitori subiectæ domi-

domicilium transferentes, ab inquisitoribus coercendi, p. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. E & seq.
reo quando inungendum vt publice fidem laudet, et errores detestetur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
reo commisto per plures singulares testes, abiuratio indicenda, p. 3. q. 72. pag. 615. col. 2. E & seq.
reo nesciente legere competenter, & abiurare debente, notarius leget abiurationem, & reus repetet prolata à notario. par. 3. pag. 493. col. 2. B. C
reus si non purgauerit indicia per torturam abiuret, aut aliter plectatur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1
rei defectus in purgatione canonica pœna, p. 2. pa. 116. c. 1. C
reus cui sit imponenda pœna corporalis, non est relaxãdus, & quare, com. 191. p. 3. pag. 639. col. 1
reus semel curiæ sæculari traditus, aa si conuertatur, sit reciendus, p. 3. pag. 516. c. 1. A. & pag. 524. col. 1. E. et seq.
reus hæresco morti propinquus si confiteatur, absoluendus com. 25. p. 2. pag. 228. col. 1
reus quando absoluendus, et qualiter, vide in voce, Delatus.
rei non sunt comprehendendi in sancto officio, nisi præcedat sufficiens informatio, com. 108. p. 3. pag. 589. col. 2
reis quales circumstantiæ possint publicari, com. 124. par. 3. pag. 628. col. 2
reus si moritur antequam eiat causa finiatur quid agendum, com. 92. p. 3. pag 573. col 2
rex catholicus in Hispania abunde prouidet Inquisitoribus, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1
ritus antiquus excommunicandi, p. 3. pag 399. col. 2. A
ritus vetustus promulgandi leges contra hæreticas initio Pontificatus, com 22. p. 2. pag. 131. col. 2
ritus Iudæorum cur tolerari ab Ecclesia, non item Sarracenorum, p. 2. q. 46. pag. 355. col. 2. D
ritus transeuntium à Christianismo ad Iudaismum. parte 2. quæst. 44. pag. 349. col. 1. A. B
ritus reiudaizãtiũ qui sint, p. 2. q 44. pag. 349. c. 1. C *et seq.*
Rolandi à Valle opinio, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
Rolandi dictum expenditur, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
Romana Ecclesia cæteris prælata, com. 4 p. 1. pag. 29. col. 1
Romana Ecclesia ab errore in fide immunis, par. 2. quæst. 17. pag. 296. col. 2. B
Romana Ecclesia præcepta et consuetudines ab omnibus obseruanda, p. 2. pag. 238. col. 2. A. B
Romanorum Pontificum statuta inflicta de causis variantur, p. 2. q. 17. pag. 296. col. 2. E
Romani Pontifices eur multas extrauagantes direxerint Inquisitoribus Italiæ, com. 158. p. 3. pag. 659. col. 2
Rudes & plebei in fide errantes à maioribus decepti quatenus excusentur, tom. 21. p. 1. pag. 61. col. 2

S

Sabellij errores, p. 1. pag 9. col. 2. D & pag. 10. col. 1
Sabelliani hæretici, & eorum errores, p. 1. pag. 13. col. 2. A. & p. 2. q. 6. pag. 244 col. 2. E
Saccophori hæretici qui, & alij eorum barbara appellationes. com. 62. p. 2. pag. 328. col. 1
sacerdos solus rite ordinatus Eucharistiam conficit. parte 1. pag. 151. col. 1. C & pag. 20. col. 2. A. B
sacerdoti asserenti se absoluisse aliquem hæreticam, an sit credendum, com. 25. p. 2. pag. 225. c. 2. & vide plura in voce Confessor.
sacramentorum tractatio in iure quibus in locis, parte 2. pag. 170. col. 1. C
sacramentum baptismi in forma Ecclesiæ à quocunque collatum valet, p. 1. pag. 3. col. 2. C
sacramenta, et res sacramentales si admisceant ar sortilegijs, talia delicta manifeste sapiunt hæresim, com. 67. par. 2. pag. 337. col. 1
sacramenta ab hæreticis collata valent, sed scienter recipientes peccant, p. 2. pag. 155. col. 1. D. E
sacramentum extremæ vnctionis non datur in murte pleclẽdis. com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2
sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ relapsis pœnitẽtibus, & bruchio sæculari tradendis non deneganur, p. 2. q. 58. pag. 386. col. 2. D *tom. 149. p. 3.* pag. 647. col. 2
sacramentorum figmenta per Manichæos recentiores inuenta, p. 2. q. 13. pag. 274. col. 1. & seq.
sacramenta Catharorũ quatuor explicata ex summa fratris Raynerij, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 2
sacra scripturæ quæ continet vera esse ab omnibus credenda, p. 1. q. 12. pag. 74. col. 2. E
sacræ litteræ exponendis quid obseruandum, com. 1. par. 2. pag. 83. col. 2
Sadducæorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C. & seq.
sacrificia offerre dæmonibus, hæresim sapit manifeste, p. 2. q. 41. pag. 340. c. 1. D. & seq. & pag. 340. c. 2. B. et 341. c. 1
salarium non est requirendum à reis, cũ. 153. p. 3. pag. 650. c. 2
salaria Inquisitoribus Hispaniæ vnde constituta, com. 153. par. 3. pag. 650. col. 2
sale cur cõspergatur Area dirata domus hæreticorum, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2
Salua guardia littera quæ dicantur, cõ. 1. p. 3. pag. 391. col. 2
Sanctius ordinis Minorum Archiepiscopus Tarracon. p. 2. quæst. 9. pag. 252. col. 1. E
sanctis non indigent vestris orationibus. p. 1. pag. 42. col. 2
sanctorum auxilium implorandum ex traditione Apostolica, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 2
sanctorum expositionibus cur standum, com. 27. p. 2. pag. 234. col. 2. *regula. 4. §. quod si rationem.*
sanctorum dicta arcuenter suat exponenda, p. 2. quæst. 18. pag. 303. col. 2. C. D
sanctorum consentiens sententiæ catholicæ veritatẽ facit, et contrarium est hæresis, cõ. 27. p. 2. pag. 234. c. 2. *regula. 4*
sanctitati non repugnat error venialis, parte 2. quæst. 17. pag. 297. col. 2. D. E
sanctitatis palliatæ conuersatio, est quidam hæreticorum modus ad decipiendos inquisitores, & seipsos tuendos, p. 3. pag. 433. col. 1. D. E
sapere hæresim manifeste cum dubitatur, an inquisitor id cognoscere valeat, cam. 67 p. 2. pag 337. col. 1
satisfactio præhæresi in quo consistat, et de quibus facienda, p. 2. pag. 161. col. 2. A & pag 335. col. 1. D. E
satisfactio idonea præstatur per abiurationem et canonicam purgationem, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2
Sarraceni qui, & vnde sic appellati sint, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E. com. 46. p. 2, pag. 306 col. 2
Sarracenorum errores, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E *& seq.*
Sarraceni per caltam dalia inuocant Mahometum, parte 2. q. 43. pag. 338. col. 2. C
Sarracenorum ritus cur non tolerantur ab Ecclesia sicut ritus Iudæorum, p. 2. q. 46. pag. 356. col. 1. C
Sarraceni præbentes auxilium, consilium, vel fauorem Christianis redeuntibus, vel transeuntibus ad Sarracenorum ritus velut hæreticorum fautores ab inquisitoribus sunt puniendi p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. E
Saul Pythonissam inuocat, com. 68. p 2. pag. 344. col. 1
Sayonię & Bayliuia quid significẽt, cõ. 4. p. 3. pag. 394. c. 2
Schisma quid, & qualis vox, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 1
Schisma & hæresis differunt inter se, et quæ sit differentia, p. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. E

Schisma-

Schismaticos qui confutarint, ac de eis scripserint, com. 73. par. 2. pag. 363. col. 1. & 2

Schismaticus cur sit hæreticus, p. 2. pag. 167. col. 1. C

Schismatici quidam sunt vere hæretici, & quidam non, par. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. D. & seq.

Schismatici primi generis saltem leuiter de hæresi sunt suspecti, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 2

Schismatici ad Ecclesiam redeuntes abiurant schisma, com. 73. par. 2. pag. 363. col. 2

Schismatici post abiurationem an remaneant inhabiles ad beneficia, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 2

Scholastici theologi vno consensu aliquid sentientes, id verũ est putandum, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 1. reg. 8

Scholasticorum theologorum cõmunis sententia quantam auctoritatem habeat, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 2. reg. 8

Scholasticorum theologorum cõmunis sententia vnde habeat tantam auctoritatem, com. 27. p. 2. pag. 236. col. 1. reg. 8

scriptura obscura habetur pro nõ scripta. p. 1. pag. 19. c. 1. B

scriptura sacra iuxta Sanctorum receptas interpretationes declaranda, com. 27. p. 2. pag. 235. col. 1. & 2

scriptura sacra sensum præ se fert catholicæ veritatis indicium, com. 27. p. 2. pag. 234 col. 1. reg. 1

scriptura sacra verba ad ludibrio transferentes, qua pœna plectendi, com. 17. p. 3. pag. 420. col. 1

secta vnde dicatur, p. 2. pag. 201. col. 1. E

secta hæreticorũ in decreto damnata, par. 2. quæst. 6. pag. 243. col. 1. C & seq.

secta Pseudoapostolorum per Honorium iiij. condemnata, p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. & seq.

secta Beguinorum, & Begordorum prorsus damnatur, p. 2. quæst. 16. pag. 292. col. 1. C

secta nouæ auctor, vel sectator hæreticus dicitur p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. C. D

secreti hæretici qui dicantur, p. 2. q. 33. pag. 321. col. 2. B

secretum an sit quod quinque sciunt, p. 2. pag. 215. col. 1. A. B

secretum reuelare non possunt, neque episcopus, neque inquisitores, com. 132. p. 3. pag. 633. col. 2

secretum reuelantes etiam non iurati extra ordinem puniendi, com. 129. p. 3. pag. 632. col. 2

secretũ reuelãtes episcopus et inquisitores extra casus permissos, mortaliter peccant, com. 132. p. 1. pag 633. col. 2

secularis brachij auxilium inuocant inquisitores ad capiendos hæreticos, & alia necessario transigenda. par. 3. q. 57. pag. 585. col. 1. B. C

secularis iudex quos blasphemos punire debeat, p. 2. q. 46. pag. 354. col. 2. B & seq.

Sacularibus officijs solus inquisitor præesse potest, com. 8. par. 3. pag. 401. col. 2. E

sedis Apostolicæ certissima sũt iudicia, cõ. 42. p. 2. pa. 303. c. 1

sedem hoc est, seo, Ecclesiam cathedralem notat Eymericus Hispanice, com. 25. p. 2. pag. 223. col. 1

sede vacante an capitulum succedat in iurisdictione episcopi quo ad hæreticos, p. 2. pag. 219. col. 1. C. D

sententia nouæ super crimine hæresis non fertur sed iam per canones late renouatur, p. 2. pag. 207. col. 2. E

sententia in scriptis proferendo, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2

sententia de die est ferenda, com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1

sententia de consilio peritorũ ferenda. p. 3. q. 78. pag. 630. & 631. col. 2. A

sententia contra hæreticos quo ordine ferri debeat, com. 40. par. 3. pag 491. col. 2

sententiæ quibus traduntur aliqui curiæ seculari, an ferenda diebus festiuis, & in ecclesia, p. 3. pag. 512. col. 1. D. & plene disputatur, com. 45. p. 3. pag. 512

sententiæ latæ per inquisitores publicari debent à parochis ecclesiarum, p. 3. pag. 403. col. 2. B. & seq.

sententia vel processus inquisitorũ à dominis temporalibus impediri non possunt. p. 3. q. 35. pag. 562. col. 1. C

sententiam diffinitiuam index non potest commutare, p. 2. pag. 208. col. 2. C

sententias latas mitigandi potestatem habent inquisitores & episcopi, p. 3. pag. 313. col. 2. A. pag. 325. col. 2. D

sententia condemnatoria qualiter ordinanda, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2

sententia condemnatoria præsente episcopo proferẽda, com. 40. p. 3. pag. 491. col. 2

sententia condemnatoria in hoc crimine, elapso anno, an requiratur, com. 49. p. 3. pag. 533. col 2

sententia condemnatoriæ qualiter executioni mandandæ, cõ. 40. p. 3. pag. 492. col. 1

sententia contra vnum loto, quando non noceat alteri, com. 164 p. 3. pag. 673. col. 1

sententia antea quam feratur contra absentes, quis ordo tenendus est, com. 49. p. 3. pag 531. col. 2. E

sententia condemnatoria, an requiratur contra contumacem elapso anno, p. 2. pag. 176. col. 1. A

sententia diffinitiue cum agitur de plano quomodo proferri possit, p. 2. pag. 120. col. 2. E. & seq. A

sententia reconciliationis diffinitiua potius quàm interlocutoria censenda, com. 146. p. 3. pag. 643. col. 2

sententia qua ratione ferenda contra diffamatum de hæresi, par. 3. pag. 502. col. 1. B

sententia confiscationis bonorum olim per quos ferretur, cõ. 158. p. 3. pag. 654. col. 2

sententia, qua abiuratio alicui indicitur magis condemnatoria quàm absolutoria est, com. 97. p. 3. pag. 579 col. 1

sententiæ conuersorum ab hæresi, an debeat continere eos hæreticos fuisse, com. 44. pag. 508. col. 2

sententia conuersorũ cur sub conditione proferatur com. 44. pag. 509. col. 1

sententia contra clericos contumaces mitior esse debet, com. 49. par. 3. pag. 535. col. 1

sententiam absolutoriam ferre potest episcopus sine inquisitore, & vice versa, p. 3. q. 48. pag. 578. col. 1. B et seq. et late, com. 97. p. 3. pag 578

sententia absolutoria non debet continere quem pronuntiari immunem & insontem, et quare, p. 3. pag. 474 col. 2. D & com. 37. pag. 475. col. 1. D

sententiæ in tacitis fidei non transeunt in iudicatam, com. 37. par. 3. pag. 475. col. 2

sententia damnatæ memoriæ hæretici formula, com. 92. p. 3. pag. 574. col. 2

sententia contra testes falsidicos publice pronuntiatur, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2

in sententia absolutoria quando quis innocens pronuntiari possit, com. 37. p. 3. pag 475. col. 2

semiplene probat vnus testis idoneus in criminalibus, com. 110. p. 3. pag. 595. col. 2

senes inquisitores qui in officio inquisitionis retinendi, com. 61. par. 3. pag. 544. col. 1

sentiens male de sacramentis Ecclesiæ hæreticus dicitur, p. 2. q. 31. pag. 318. col. 2. D

sepeliuntur quare monumento appellentur, com. 89. parte 3. pag. 566. col. 2. B

sepulturo qui priuantur, com. 89 p. 3. pag. 567. col. 1

sepulturo priuantur hæretici, com. 7. par. 2. pag. 97. col. 1 com. 89. p. 3. pag. 566. col. 2

sepulturæ priuatio magna pœna, cõ. 89. p. 3. pag. 566. col. 2

sepulturæ ecclesiasticæ tradi, aut ea carere quid sit, com. 89. par. 3. pag. 567. col. 1

ſepultura eccleſiaſtica quibus caſibus denegatur, parte 2. pag. 147.col.1.B
ſepelientes ſcienter hæreticos in loco ſacro,ab inquiſitoribus puniantur,p.3.q.40. pag.567.col.1.E. & queſt.118. pag.675.col.1.E & ſeq.
ſepelientes ſcienter hæreticos,ipſo iure excommunicati ſunt, & de hæreſi ſuſpecti, & quare,com.89.p 3. pag.567.c.1
ſapius dicens vel faciens aliquid contra fidem, ſuſpectus eſt de hæreſi vehementer,p.2.q.56. pag.381.col.2.E
ſermo generalis iudicendus, & habendus ab inquiſitore in principio ſui officij,p 3. pag 407.col.2.C.& ſeq.
ſermones hæreticorum ſemel vel bis audiens, an ſit credens hæreticorum,com.75.p.2. pag.367.col.2
ſerui in qua,cauſa contra dominos torqueri poſſunt,com.115. par.3. pag 606.col.2.
ſerui per hæreſim dominorum liberantur ab eorum poteſtate,com.168.p.3. pag.676 col.1
ſerui ad tranſeunt in fiſcum, com.168.p.3.pag 676.c.1.et 2
ſerui Chriſtiani aũ confiſeatur, cõ.168.p.3. pag 676.col.1
ſerui uõ Chriſtioni confiſeatur,cõ.168.p.3.pag.676 col.2
ſeruos Chriſtianos non recaperant domini eouerſi,cõ.168. par.3. pag.676.col.2
ſerui catechumeni an confiſcentur,cõ.168.p.3 pag.676.c.2
ſerui iafideles dominum hæreticum deuantiantes ad confiſcẽ tur,com 168 p.3. pag 676 col.2
ſeruarum manumiſſio facta per dominos hæreticos nulla eſt, com.145 p.3. pag 674.col.2
Sechtani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.B
Seueriani hæretici,p.2.q.6. pag.241.col 1.D
ſigna iudicantia hominẽ vere contritũ, p.2.pag.198.c.2.C
ſigna quibus cognoſcatur,an quis uere,vel fictè ſit conuerſus, com.15.p.2. pag.117.col 2
ſilentium poſſunt indicere conſaltoribus epiſcopus, et inquiſitores,com.132.p.3. pag.633.col 2
Simoniacus hæreticus dicitur,p.2.q.31. pag 318.col.2.C
Simoniaci pœna et ſimilitudo cũ hæretico,p.2. pag.319.c.1
Simoniacus à dicenda Miſſa excluditur, com.108.parte 3. pag. 589.col.1
Simoniani hæretici,qui & quale eorum dogma, par.2.q 6. pag 243.col.1.B.& com.31.p.2. pag 246.col.2
ſimpliciores quando de ſubtilitatibus fidei interrogandi,p.1. queſt.4. pag.61.col.1.C
ſimulatio à Deo ſeparat,& eius multiplex ſpecies, parte 2. pag. 204.col.2.E
ſimpliciter & de plano,ſine ſtrepitu & figura iudicij qualiter intelligenda, p.2.pag.120.col.2.A.B.com.103.& 204 p.3. pag.582.& 583 col.2
ſimulatione corporei Languoris vtuatur hæreticus ad ſe tuendoc,p 3. pag.431.col.1.A.B
ſingularibus teſtibus pluribus conuictus de hæreſi condemnandus non eſt,p.3.q 72. pag.600.col.1.B
Siphori hæretici, vide in voce Sacophori.
ſocij inquiſitorum quales eſſe debeant,com.69.parte tertia. pag. 551.col.2
ſocij congruentes,& grati, à prælatis inquiſitoribus aſſignãdi,p.3.q.20. pag 551.col.2.A.B
ſocij criminis in defectum probationum admittantur in teſtes.p.3.q.64.pag.68.col 1.A.B.et p.1.pag.105.c.1.C
ſocio criminis an credatur ſine tormentis, com.113.par.3. pag. 604.col.2
ſocius criminis an faciat indicium ad torturam, com.110. par.3. pag.599.col.2
ſolemnitates quæ omitti poſſunt cum ſummarie procedimur, com 104.p.3. pag.583.col.2
ſolitum panitentiæ graue,com.25.p.2. pag.230.col.1
ſortium libri reprobati, p.2.q.29. pag.317.col.2.A
ſortilegi meri qui ſint,p.2.q.42. pag 336 col.1.A.B
ſorcilegi hæreticales qui ſint,p.2 q.42. pag.336.col.1.B
ſortilegorum duplex genus, p.2.q.42. pag.336.col.1.A
ſortilegi et diuinatores differiit, et quibus locis de illis agat, par.2. pag.202.col.2.C
ſortilegi hæreticales inquiſitorum in licio ſubiecti ſunt, p.2. q.42. pag.336.col.1.B.C
de ſortilegijs qui diſſeruerint,com.67.p.2. pag.336.col.2
ſortilegi qualiter puniendi, com 67.p.2. pag.337.col.2
ſortilegia,an ſapiant hæreſim manifeſte qualiter cognoſcendum,com 67.p 2. pag.337.col.1
ſortilegia manifeſte ſapientia hæreſim, parte 2. queſt. 42. pag. 336.col.2.D.E
ſortilegorum late patens tractatio, & de ſortilegis qui diſſeruerint,com.67.p.2. pag.336.col.2
Spiritus ſancti proceſſio de qua in l.nullus.C.de ſum trinit. com.5.p.1. pag.31.& 32
Spiritum ſanctum non procedere à filio qui hæretici dixerunt,com 2.p.1. pag.7.col.1
ſpiritualis pœna in crimine hæreſis nõ impedit temporalem, par.2. pag.152.col.2.E
ſponte venire & redire qui dicantur,p.2. pag.208.col.1.E & ſeq.com 12.p.3. pag.411 col.1
ſponte venientes quam gratiam aſſequantur,com.12.par.3. pag. 411 col.2
ſponte reuerſus ad fidem recipiendus errore abiurato,par.2. pag. 149.col.2.C.D.
ſponte venientes minime ſunt tractãdi,p.2.pag 409.col.2.E
ſponte venientes ad eccleſiam ab hæreſi,mitius tractandi ſe cum ſi non ſponte veniant,cõ.65.p.2. pag.312 col.1
ſponte non venientes, aut poſt tempus gratiæ qualiter puniẽdi,com.12 p.3. pag 412.col.1
ſponte relapſi venientes,an impetrent veniam,com.12.p.3. pag. 412.col.1.
ſponte confitentes metu probationum, an ſint mitius puniendi,com.12 p 3. pag.413.col 2
ſportulæ ſeu ſalarium non eſt requirendum à reis, com.153. par.3. pag.650.col.2
ſtatuas hæreticorum comburendi ritus in tribunali inquiſitionis quando cœperit,com.49 p 3. pag.534.col.1
ſtatua damnatorum in hoc crimine quibus caſibus ſint comburenda,com.49.p.3. pag.534 col.1.& 2
ſtatua ſeu imago eius qui damnatur poſt mortem producenda in publicũ, & brachio ſeculari tradenda,ea comburenda,com.102 p.3. pag.574.col.1.B
ſtatua defuncti damnati curiæ ſeculari traditur, com. 92. par.3. pag.574.col.1
ſtatua eius q ſe occidit an producẽda,cõ.92.p.3 pag.574.c.1
ſtatua defuncti damnandi producenda eſt in publica fidei actione,com.92.p.3. pag.574.col.1
ſtatua defuncti abſoluendi non eſt producenda,com.92.p 3. pag. 574.col.1
ſtatuas producendi vſus in ſancto officio,com.92. parte 3. pag. 574.col.1
ſtatua abſentis relapſi aut hæretici pœnitentis curiæ ſeculari traditur per ſententiam p.3.q.101. pag.648.col.1.A
ſtatuta Romanorum Põtificum iuſta de cauſis uariantur,p. 2.q.17. pag.293.col.1.A.B
ſtatuta per qua inquiſitoris officium impeditur vel recardatur,non valent p.2. pag.106.col.2.C
ſtatuta impedientia officium inquiſitionis tubent inquiſitores ſæculi magiſtratibus ve ea cognoſcat,p.3.q.34.pag.561. col.2.A.p.2.pag 106 col.2.C com.83.p.3.pag.562.c.1
ſtatuta priora contra hæreticos edita, an per poſteriores revocata

extra cenſeatur,p 3.q.84. pag.633.col.2.E.& ſeq.
Statuta noua condere contra hæreticos,an inquiſitores poſſint,com.135.p.3. pag.635.col.2.E & ſeq
Statuta noua dum conduntur,quid cauendum,com.135.p.3. pag. 636.col.2
Statuta in hæreticos edita interpretari poſſunt iudices fidei. cur,& an ſoli inquiſitores, com. 134.p.3. pag.634.col. 2.com.135.p.3. pag 634.col.2.E
Statuta contra hæreticos edita interpretari poteſt inquiſitor cum epiſcopo p.3.q 85. pag.634.col.1.C
Statuta in verbis ambiguis inquiſitor per ſe ſine epiſcopo in terpretari an poſſit,p 3.q.86. pag.634.col.2.D.E
Statuta augentia pœnas in hæreticos, an condere poſſint prin cipes ſeculares,com.135 p.3. pag.636.col.2
Statutum an valeat domini temporalis diſponentis de bonis hæreticorum confiſcatis,com.158 p.3. pag.661.col.2
Statutum ciuitatis Brixiæ de extirpanda hæreſi Lutheranæ, com.135.p.3. pag.637.col.1
Striges corporaliter deferri communis eſt, & vera ſenten tia,com.68.p.2. pag.345.col.2
Subdelegandi poteſtatem habent inquiſitores, p.3.quæſt.13. pag.545.col.1.E & ſeq.
Subdelegatus an poſſit ſubdelegare,anceps quæſtio,com.64. par.3. pag.547.col.2
Subditorũ exceſſus diligenter corrigẽdi,p.2 pag.121.c.2.C
Subditus quãdo prælatos euitare liceat,p 2.pag.157.col.1.A
Subditi prælatos ſuos, an & quando, & quo modo corrigere poſſint,p.2. pag.175.col.1.A
Subditi decepti à prælatis in his quæ ſunt fidei, an excuſen tur ab hæreſi,com.22.p.1. pag 64.col.2
Subditi Dominorum lapſorum in hæreſim abſoluti ſunt à de bito fidelitatis,p.3.q.129. pag.675.col 2.B.C
Subditi Dominorum manifeſte in hæreſim lapſorum,ab omni obligatione & fidelitatis iuramento ſunt immunes,p.2. pag. 103.col.2.E
Suburnatio quando præſumatur,p.2. pag.212.col.1.A.B
Subſcripcio quid operetur,com.20.p.3. pag.428 col.1
Subſcriptio generalis,an ſuffi.iat,cõ.20.p.3.pag.428.col.2
Scribentium acta inquiſitionis, an quiſque ſeparatim debeat ſcribere,com.20.p.3. pag.428.col.1
Subſtituti ab inquiſitoribus,quam habeant poteſtatem com. 23 par.2. pag.135.col.2
Subſtituti alia quę dicantur,com.104.p.3. pag.583.col.2
Subſtantia nomen varie accepimus apud nos & Græcos,p.1. pag. 11.col.1.C.B
Summarie,ſimpliciter & de plano procedere, quid ſit, com. 103.& 104.p.3. pag.582.col.1
Summarie procedendo quęnam omitti poſſint, p.3.quæſt.55. pag. 583.col.1.B.C
Summarie procedens quas ſolemnitates omittere poteſt,cõ. 104.p.3. pag.583.col.2
Sumptus inquiſitorũ ab epiſcopo, vel à dominis tẽporalibus prouidendi,p 3.q.108. pag.652.& ſeq col.2.B.& ſeq.
Superiorum eſt inferiores docere,p.1.q.4.pag.61.col.1.A.B
Superſtitio,quid com.68.p.2. pag.344.col.2.A
Supplicij vltimi appellatione mors venit,p.2.pag.150.c.1.B
Suſpecti in minoribus miniſtrantes,an ſint irregulares,p.2. pag. 154.col.1.B.C
Suſpicio hæreſis triplex leuis, vehemens, maxima, parte 2. quæſt.55. pag.376.col.2.D
Suſpicio leuis,quid,ex qua non eſt facile in hoc crimine procedendum,com.80 p 2. pag.379.col.1
Suſpiciones ex quibus caſibus oriũtur,cõ.110.p.3.pa.597.c.1
Suſpicionum cognitio in crimine hæreſis valde neceſſaria,cõ. 80.p.2. pag.378.col.2.C
Suſpicio leuis q̃ ſit,et cur ſit appellata.p.2.pa.376.c.2.B.C
Suſpicionis leuis exempla,p.2.q.55. pag.376.c.2.E & ſeq.
Suſpiciones ob leues contra quos procedi poſſit in cauſa hæreſis,com.80.p.2. pag.379.col.2.E
Suſpicionibus leuibus non facile credendum in hoc crimine hæreſis,com.12.p.2. pag.103.col.1
Suſpicio vehemens & magna quæ ſit, & quare ſic appellata, p.2.q.55. pag 377.col.1.A.B
Suſpicionis vehementis & magnæ exempla,par.2.quæſt.55. pag.377.col.1.E & ſeq.
Suſpicionem vehementem de hæreſi,quę indicia faciant,com. 81.par.1. pag.383.col.2
Suſpiciones ob vehementes nemo in hoc crimine pœna ordina ria coercendus,com.80.p.2. pag.380.col.1
Suſpiciones quantumuis vehementes in crimine hæreſis mor te extinguuntur,com.92.p.3. pag.572.col.2
Suſpicio violenta & maxima quæ ſit,& quare ſic appellata, p.2.q.55. pag.377.col.1.A.B
Suſpicio violenta qui d,& ex quibus factis oriatur,com.80. par.2. pag.379.col.2.& ſeq.
Suſpicionis violentæ et maximę exẽpla,p.2. pag.377.c.1.E
Suſpicionis violentę gradus cur ponantur,com.42. parte 3. pag. 498.col.1.E
Suſpiciones violentæ ad pœnam criminis ordinariam imponẽ das ſufficiunt com.80.p.2. pag.380.col.1
Suſpicio de hæreſi oriri poteſt ex locis ſuſpectis,vbi commora tus eſt reus,com.82.p 2. pag.385.col.1
Suſpicio hæreſis tribus opportunis remedijs excluditur,com. 39 p.3. pag.482.col.1.E
Suſpicio hæreſis, quęnis abiuranda, com.136. parte tertia. pag. 637.col.2
Suſpectorum de hæreſi triplex genus,& qui dicantur leuiter ſuſpecti,p.2.q.55. pag.377.col.2.A
Suſpicionum materiam qui tractarint in hoc crimine, cõ 80. par.2. pag 378.col.2
Suſpecti de hæreſi reuelandi ſunt perinde ac hæretici, parte 3. pag. 101.col.1.E
Suſpecti de fide, inquiſitorum ſubſint iuriſdictioni, com. 12. par.2. pag 103.col.1
Suſpectus quando reddatur Chriſtianis, ſi vſurpat nomen tu daicum,com.69 p.2. pag.351.col.1
Suſpecti de hæreſi cenſentur excommunicati per annum in excommunicatione perſeuerantes, & qua ratione contra eos ſit procedendum,p.2.q.47.pag.360.col.2.B.& ſeq. cum.72.p.1. pag.362.col.1
Suſpectus ſit de hæreſi,qui libros damnatos retinet,& qua lem ſuſpicionem contrahat, com.3. parte ſecunda. pag. 92.col.2. & 93 col 1
Suſpectus eſt qui ad peccandum ſollicitat confitentem in ſa cramento confeſſionis,com.81.p.2. pag.383.col.2
Suſpecti ne ſint de hæreſi,qui per metum hæreticalis commit tunt,in quo perſonarum diligens eſt habenda ratio, com. 24.p.1. pag 68.col.2
Suſpecti de hæreſi ſunt apoſtatæ ab ordine,& a ſtatu regula ri manentes per annum vnum in excommunicatione.par. 2.q.49. pag 364.col.2.C
Suſpecti de hæreſi ſunt magiſtratus obſtinati,dum perſeueran tes in inobedientia inquiſitoris, & cenſuris per ipſum illatis,par.3. pag.401.col.1.C.D
Suſpecti de hæreſi redeuntes non immurantur, com. 41.p.3. pag. 495.col.1
Suſpectis de hæreſi redeuntibus non imponuntur veſtes cruci bus ſignatæ,com 41.p.3. pag.495.col.1
Suſpectis vel diffamatis de hæreſi ſponte venientibus tempus gratiæ & miſericordiæ aſſignant inquiſitores, par.3.

pag. 409.col.2.B
Suspecti de hæresi abiurare coguntur, p.3.q.87. pag.637.col.1.D.E.com.136.p.2. pag.637.col.2
Suspectus de hæresi publicus publice abiurare debet, parte 3. pag. 486.col.1.E
Suspectis de hæresi ob credentiam hæreticorum abiuratio vel purgatio est indicenda, p.2.q.50. pag 366.col.2.B.C
Suspectorũ de hæresi pœnitentiæ, p.3. pag.494.c.1.E. & seq.
Suspecta leuiter iniũgi potest purgatio canonica uel abiuratio de leui, p.2.q.55.pag.377.col 2.E.p.3.pag.486 col.1.C
Suspectus leuiter non abiurat generaliter omnem hæresim, par.3. pag.401.col.2.D
Suspectus vehementer cum est reus, quid obseruari debeat, com 14.p.2. pag 115.col.2
Suspectus vehementer sit vocatus ad respondendũ de fide nõ cõparens in tempore assignato, p.2.q.56. pag.380.c.2.B
Suspecti vehementer sunt, præstantes scienter consilium auxilium vel fauorem impedit oribus officij inquisitionis, p.2.q.56. pag.381.col.1.D.E
Suspecti de hæresi fiunt vehemẽter aut leuiter defensores hæreticorũ pro modo defensionis, p.2.q.12.pag.370.c.2.B
Suspectus est de hæresi vehemeater qui sæpius facit vel dicit aliquid contra fidem, p.2.q 56. pag.381.col.2.E
Suspectus an fiat de hæresi vehementer, qui omittit hæreticos reuelare, com. 81.p.1. pag.383.col.2.A
Suspectus vehementer si recuset abiurare, quid agendum sit, p.2.q.55. pag.377.col.2.B.C
Suspecto vehementer, abiuratio de vehementi iniungenda est, et vt hæresim omnem generatim abiuret, par.2.quæst.55. pag. 377.col.2.E
Suspectum quem vehementer non pronuntiet facile inquisitores, com 81.p.2. pag.383.col.2
Suspecti vehementer qui dicantur p.2.q 55. pag.377.col.2.D.E.& q.56. pag.480.& seq.col.2.B.& seq.
Suspecti violenter, vt hæretici coademinantur, & quinam tales reputentur, p.2.q 55. pag.378.col.1.E.& seq.par.3. pag. 795.col.2.B
Suspectus violẽter abiurat generaliter omnem hæresim, p.3. pag. 496.col.2.D.E
Suspectus violenter, abiurans ad perpetuum carcerem condemnatur p.3. pag 495 col.2.C
Suspecti violenter de hæresi, vestibus depictis cum duabus crucibus insigniuntur, p.3. pag.496.col.1.A
Symbolum quid, & quòd symbolo vincantur hæretici, com. 16 p.1. pag.45.col.1.& 2
Symbolum apostolorum, & symbolum sanctorum patrum, par.1, pag 45.col.1.A.& cal.2.C
Symbolum ab apostolis conditum, quando, & quam ob causam, com.16.p.1. pag.45.col.1
Symbolum sanctorum patrum quod dicatur, et vbi conditũ, com.17 p.1. pag.45.col.2.& seq.
Symbolũ Cõstantinopolitanũ cur conditũ, p.1. pag 45.c.2.E
in symbolo verbum illud, Filioque, non est additio, vt Græci mentiuntur, sed explicatio eius quod inerat, p.1.pag.20, col.1.com.17.p.1. pag.46 col.1
Symbolum aliud alio copiosius, sca explicatius, & quare, cã. 16.p.1. pag.46.col.1
Symbolum in ecclesijs quando, & cur cantari ceptum, com. 17 p.1. pag.46.col.1
Symbolum & orationem dominicam, singuli fideles memoriter scire debent, com.17.p.1. pag.46.col.1
Synagoga quid, com 71.p.2. pag.358.col.2
Synodus Nicæna quando celebrata, cõ.5.p.1. pag.31.c.1.E
Synodus Chalcedonea sit quando celebrato, com.6. parte 1. pag. 33.col.1
Synodus Constantinopolitana quando habita, & quid in ea gestum, com.19.p.1. pag.56.col.1
Synodus Ephesina & quid in ea factũ, cõ.19.p.1.pag.56.c.1

T

Tacens, an habeatur pro consentiẽte, p.1.pa.22.c.2.C
Talionis pœna, quid sit, com.14.p.1.pag.414 c.1.et 2.
talionis pœna, an hodie habeat locum, com.14. parte tertia. pag. 414 col.2
talionis pœna imponitur procedenti contra aliquem per modum accusationis, & deficienti in probatione, parte 3. pag.414.col.1.A & seq.
talionis pœnam imminere falsis testibus, qui dixerint, com. 122.p.3. pag.624.col.1
Tascodrogitæ hæretici qui, com.62.p.2. pag.327.col.2
Tarraca ciuitas qualis, com.25.p.2. pag.233.col.1
Tarraconense concilium, p.2. pag.220.col.1.& seq.com.25.par.2. pag.223.col.1
Torraconense concilium, quo tempore celebratum, com.25. par.2. pag.223.col.1
Tarraconense concilium in multis antiquatum, & abolitũ, com.25.p.2. pag.224.col.2
Tarraconensi concilio interfuit Raymundi de Penniaforti, com.25.p 2. pag.223.col.2
Tarraconensis concilij locus restitutus, com. 25. parte 2. pag. 225.col.1.& 2
Tartari qui, & quales eorũ errores, et mores, p.2.q.19.pag. 305.col.1.A.& com.44.p.2. pag.305.col.1.& 2
Tartari multifariã distincti, p.2.q.19.pa.305.c.1.E & seq.
Tartari patriæ adeundæ desiderio, quando extra patriam captiui sunt, se ipsos aecant. p.2.q.19. pag.305.col.1.B
Tartarorũ quidã lunã aly vera animal, quod eis prius mane occurrit, adorant, p.2.q.19. pag.305.col.1.A.B
Tartari lutheras quas defunctis deferant ab amicis accipiunt. p.2.q.19. pag.305.col.1.B.C
Tatiani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.D
Tatianorum error damnantium nuptias refutatur, parte 1. pag. 16.col.1
taxatio temporis aduenientibus ad ecclesiam arbitraria est, com.12.p.1. pag.410.col.2
ad tentationes subreptitias sperandas circa credibilia remedium, com. 1.p.2. pag.82.col.2
tempus ante legem, tempus sub lege, & tempus gratiæ, p.1. pag. 20.col.1.B
tempus gratiæ assignandum ædificijs publicis, com.12.par.3. pag. 411.col.2
tergiuersatius verborum est quidam hæreticorum sophisticandi modus, p.3. pag.430.col.2.A
Tertullianistæ hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Tertulliani error de anima hominis corporea refutatur, p.2. pag. 12.col.2.D
Tessarescedecatitæ hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.B
Testamentum vetus à bono Deo conditum contra Manichæos, p.1. pag.13.col.2.B
Testamenti veteris distinctio, p.1. pag.13.col.1.B
testimonium ferre digaitas est, p.2. pag.201.col.2.E
testimonium debeæ esse parum, p.1. pag.19.col.1.B
testimonium obscurum non valet, & quare, p.1.pag.19.col.1.B.eam.111.p.3. pag.601.cal.1
testimonium Iudæorum contra Christianos, aa & quando admittatur, com.13.p.2. pag.108.col.2
testimonium hæreticorum in causa fidei, an & quando admittatur contra fideles, vel fauorem fidelium, & quando nõ & an & quando contra vel in fauorem hæreticorũ, p.2. pag.199.col.1.A.& com.217.& 218.par.3. pag. 611.& 612.col.1. & 2.

testimo-

teſtimonium domeſticorum in quibus delictis, & an et quã do in fauorem vel contra admittatur, com. 119. p. 3. pag. 613. & 614. col. 1

teſtimonium falſum dicere graue ſcelus eſt, com. 122. par. 3 pag. 624. col. 2

teſtificari in hoc crimine nemo excuſatur, com. 111. parte 3. pag. 600. col. 1

teſtificantis primo dicto regulariter ſtatur, quod fallit in crimine hæreſis, p. 2. pag. 202. c. 1. C. com. 15. p. 2. pag. 117. col. 2. & com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2

teſtes de diœceſi ad diœceſim per inquiſitores citari & trahi poſſunt, par. 3. q. 74. pag. 626. col. 2. A

teſtes iurare debere cum deponunt, com. 111. parte tertia. pag. 601. col. 1

teſtes cauſam dicti reddere debent, com. 111. parte tertia. pag. 601. col. 1

teſtis ex interuallo dictum corrigere & reuocare ſpecialè eſt in crimine hæreſis, par. 2. pag 201. col. 2. E com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2

teſtem poſſe dictum ſuum reuocare procedit etiamſi contra tertium deponat, com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2

teſtes recipi poſſunt in cauſa hæreſis etiam lite non conteſtata, com. 19. p. 2. pag. 123. col. 2

teſtes recepti lite non conteſtata, quid operentur, com. 19. par. 2. pag. 223. col. 2

teſtes poſſunt recipi etiam publicatis atteſtationibus, tum. 111. par. 3. pag. 601. col. 2

teſtes pluries examinandi, p. 3. q. 62. pag. 600. col. 2. B. C com. 111. p. 3. pag. 601. col. 1

teſtis ex indicis officio ſi obſcure depoſuit, iterum examinandus, p. 2. pag. 120. col. 1. C & pag. 205. col. 2. E

teſtibus, qui interrogatoria fieri debeant, p. 3. pag. 418. col. 1. D. & ſeq. & pag. 424. col. 1. & 2. A

teſtis interrogatus quid ſit fama, nõ debet reddere exactam famæ definitionem, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 1

teſtibus in cauſa hæreſis teſtificantibus quid ſit admonendum, com. 17 p. 3. pag. 419. col. 1

teſtium dicta recipienda ſunt ab inquiſitoribus coram notario, & duabus perſonis religioſis, præſtito prius iuramento, p. 3. pag. 417. col. 2. D. E. & pag. 600. col. 1. A. com. 112. par. 3. pag. 600. col. 1 & 2

teſtium dicta vel confeſſiones recipere debent, aut notarius publicam habeus authoritatem, aut duæ perſonæ idoneæ, ambo authoritate vnius perſonæ publicæ habentes, p. 3. pag. 425 col. 2. A & ſeq.

teſtium examinatio quando ſit vicarijs committenda, com. 10. par. 3. pag. 405. col. 1. A

teſtes ad veritatem dicendam medio iuramento cogi poſſint, p. 3. q. 62 pag. 600. col. 1. B. cõ. 111. p. 3. pag. 601. col. 1

teſtes in cauſa hæreſis compelli poſſunt ad ferendum teſtimonium, neque liberantur ob votum vel iuramentũ vel exẽptionis priuilegium, p. 2. pag. 205. col. 2. D. & ſeq.

teſtem torquere pro habenda veritate an inquiſitor per ſe vel epiſcopus poſſit, p. 2. pag. 238. col. 1. B. C

teſtis & reus in crimine hæreſis an poſſint confrontari, com. 23. par. 3. pag. 435. col. 2

teſtis an poſſit compelli ab inquiſitore vt confrontentur cum reo com. 23. p. 3. pag. 436. col. 1

teſtes quot requirantur in crimine hæreſis, p. 2. pa. 180. c. 1. A

teſtis vnus idoneus in criminalibus ſemiplenè probat, com. 110. par. 3. pag. 595. col. 2

teſte vnico et fama nemo dãnandus, cõ. 121. p. 3. pa. 616. c. 1

teſte vnico qui conuincitur, & infamia laborat, extra ordinem puniendus, com. 121. p. 3. pag. 617. col. 1

teſtis vnus an & quando ſufficiat ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 595. 596. 597. & 598. col. 1

teſtis vnus & fama ſufficiunt ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1. A

teſtis vnus cum grauibus indicijs ſufficit ad torturam, com. 110 p. 3 pag. 595. col. 2. & ſeq.

teſtis de ſcientia cum vno vel pluribus indicijs vehementibus, ſufficiens eſt ad torturam, porte tertia. quæſt. 61. pag. 592. col. 1. E

teſtes duo in crimine hæreſis ad condemnationem an ſufficiant, p. 2. pag. 205. col. 2. A. p. 3. q. 71. pag. 614. col. 1. D. & ſeq. com. 120. p. 3. pag. 614. col. 2. E

teſtium multiplicatio quando ſit neceſſaria, & quando non, par. 3. pag. 445. col. 1. E. & ſeq.

teſtium diſcordia in minimis non infringit eorum teſtimonia, quin potius illud validius reddat, com. 121. parte tertia. pag. 622. col. 1

teſtium diuerſitas in alijs quàm in ſubſtantia eorum fidem non abrogat, com. 121. p. 3. pag. 618. col. 1

teſtibus loco & tempore diuerſis an & quando probetur eadem hæreſis, ardua queſtio, com. 121. parte 3. pag. 669. col. 2. & pag. 618. col. 1

teſtis renuens dicere teſtimonium, an ſit ſuſpectus, com. 111. par. 3. pag. 600. col. 2

teſtium nomina dubium fuit olim an in hoc tribunali publicanda forent, com. 124 p 3. pag. 627. col. 2

teſtium nomina vt non publicentur, quis ſanxerit, cõ. 124. par. 3. pag. 628. col. 1

teſtis falſus non quilibet eſt relinquendus curiæ ſeculari, cõ. 122. par. 3. pag. 625. col. 1

teſtem falſum qui inſtruit eadem pœna plectendus, com. 121. par. 3. pag. 625. col. 1

teſtem falſum mandans alicui vt inſtruat, eadem pœna afficiendus, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 1

teſti falſidico eum parcitur qualis pœnitentia et iniungi debeat. com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2

teſtes falſidici leuiter nocentes qualiter puniantur, cõ. 122. par. 3. pag. 625. col. 2

teſtis falſidicus puniendus eſt, quamuis dictum eius ſit innoxium, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2

teſti falſidico parcendum an ſit parcendum, com. 122. par. 3. pag. 626. col. 1

teſtes falſidici an per ſolum inquiſitorem, vel ſolum epiſcopum puniri poſſint, com. 122. p. 3. pag. 626. col. 1

teſtium nomina ſi publicentur, ſemper præſumitur graue periculum imminere, com. 124. p. 3. pag 628. col. 2

teſtium cognomina non ſunt publicanda, et quid ſi reus petat id inſtanter, com. 124 p. 3. pag. 628. col. 2

teſtium falſidicorum pœna, com. 122. p. 3. pag. 623. col. 2

teſtes falſidici maxime nocere dicuntur, com. 122. parte 3. pag. 625 col. 1

teſtium falſidicorum pœna, com. 122. p. 3. pag. 623. col. 2

teſtis falſus quis dicatur, com. 122. p. 3. pag. 623. col. 2

teſtes etiam ſi non conueniant in cauſa ſcientiæ famam probant, com. 19. p. 3. pag. 425. col. 1

teſtes diuerſi quando probent infamiam, com. 19. parte 3. pag. 424. col. 2

teſtis idoneus, & alius minus idoneus non probant in hoc crimine, com. 113. p. 3. pag. 604. col. 1

teſtis minus dignus cum digno et alijs indicijs probant, com. 113. p. 3. pag. 604. col. 1

teſtes duo minus idonei non faciunt plenam fidem, com. 113. par. 3. pag. 603. col. 1

teſtes plures quàm duo, minus idonei cum alijs coniecturis plene probant, com. 113. p. 3. pag. 603. col. 2

teſtes plures minus idonei, quando plene probent, com. 113. par.

par.3. pag.603.col.2
testis singularis quis dicatur, & cur eius non credatur, com. 121.par.3. pag.616.col.2
testiũ singularitas quotuplex, com.121.par.3.pag.616.col 1
testes singulares, quot modis quis contra se habere possit, cõ. 121.par.3. pag.617.col. 1
testes an sint singulares, quando non deponunt per eadẽ formalia verba com.121.p.3. pag.619.col.2
testes non dicuntur singulares, sed vere probant, quando in facto principali conueniunt, com.121.p.3. pag.619.col.2
testes singulares, non probare quemquam hereticum in genere, verius est, com.121.p.3. pag.619.col.2
testibus pluribus singularibus etiam cum infamia nemo de hæresi est condemnandus, p.3.q.72. pag.615.col.2.E & com.121.p.3. pag.619.col.2
testibus pluribus singularibus, quàm duobus qui cõuincitur an ordinarie plectendus, com.121.p.3. pag.619.col.2.& quis ordo seruandus contra illum, pag.620.col.1
testibus pluribus singularibus conuictus, vt puniatur, quis ordo seruandus, com.121.p.3. pag 620.col.1
testis minus idoneus emendatus, idoneus efficitur, com.113. par.3. pag.604.col.1
testes falsi sunt puniẽdi, et quibus pœnis, p.3.pag.522.c.1.E
testem falsum punire an inquisitor vel episcopus possit, et an vterque per se, par.2. pag.220.col.1.C com.48.p.3. pag. 526.col.1
testes deponentes contro negatiuum sæpe sunt admonendi, et inducendi ad veritatem dicendam, vt intelligatur an sint falsi, p.3. pag.522.col.1.B.C
testibus vacillantibus, quid agendum.p.3. pag.522.col.1.B
testes quales esse debeant, com.19.p.3. pag.424.col.2 & com.110 p.3. pag.615.col.1
testibus quę exceptiones opponi possint, com. 28. parte 3. pag. 448 col.1.E
testes in causa fidei qui admittendi, & qui repellendi, p.3.q. 64. vsque ad q.70. pag.603. vsque ad pag.605
testis esse non potest dubius in fide, p.2. pag.138.col.1 B
testes aliàs inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine, com.113.p.3. pag.603.col.1
testes infames, et aliàs inhabiles in fauorem fidei contra delatos de hæresi recipiuntur, p.3. pag.446.col.2.A
testis inhabilis, an torqueri debeat, cõ.113.p.3.pag.604 c.2
testium dicta debilitantur ob graues inimicitias, sed eorum dicta non repelluntur, p.3. pag.446.col 2.E.& seq.
testis esse non potest, qui dudum erat inimicus, si recenter est reconciliatus com.116.p.3. pag.607.col.1
testes repelluntur ob inimicitias capitales, & exempla inimicitiarum capitalium, p.3. pag.446.col.2.A & com. 116.p.3. pag.607.col.1
testes excommunicati, vel socij criminis admittuntur in defectum probationum, p.3.q.64. pag.603 col.1.A.B p.1. pag.105.col.1.C & pag.199.col.2.A
testis in causa hæresis falsum deponẽs, licet periurus sit, probat dicendo contrariũ, dũtamen ex indicijs constet dictũ eius veritatem continere, p.2. pag.110.col.2.C.D
testis semel approbatus reprobari non potest, com.29.par.3. pag. 351.col.1
testium nomina, an & quando sint publicanda, & quando non, p.2. pag.111.col.1.& 120.col 2.p.3.com.124.& 125.p.3. pag.617.618 & 629.col.2
testium nomina, an consultoribus manifestanda, par.3.q.80. pag. 632.col.1.B
testium nomina & delatorum, an & quando sint explicanda peritis, com.129.p.3. pag.632.col.1
testes tormentis subijciuntur per inquisitoret & episcopos, & an vtrique per se possint, p.3.q.73.pag.622.& seq col.1. E.com.102. pag.582.col.2.& com.122.par.3. pag. 623.col.1
testem effectum reum non torquet solus inquisitor, com.122. par.3. pag 623.col.1.E
testes delinquentes in tribunali inquisitorio ab eo puniri possunt, com.122.p.3. pag.623.col.1
Teuilà apud hebræos, quid, com.69.p.2. pag.350.col.2
Theodosiani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.D
Theodori & Gaini error confutatus, p.1. pag.14.c.1.A.B
Titulus extranagantis Honorij Papæ restitutus, com. 37. par.2. pag.273 col.2
tormentis quando sit locus, com.39.p.3. pag.482.col.1
tormenta varia excogitata, com.110.p.3. pag.594.col.1
tormenta qualia vsurpanda, com.110.p.3. pag.593 col.2
tormentis exponere reos inquisitor & episcopus simul possunt, p.3.q.61. pag.591.col.2.E
tormenta quando continuanda, & quando iteranda, parte 3. pag.481.col.2.A & seq.
tormenta quando repeti possunt, & tortura quando proprie repeti dicatur, com.54.p.3. pag.484.col.2.A
tormenta nouis indicijs accedentibus, an & quando iteranda, com.39.p.3. pag.484.col.1
torquere posse reos indices fide cur statutum, com.110.p.3. pag. 593.col.1
torquendus quando sit reus, et quo modo, p.3.pag.480.col. 2.A.com.110.p.3. pag.593.col.1
torquentur omnes priuilegiati in crimine hæresis, & quare, com.110.p.3. pag.594.col.1
torqueri nullus debet ex sola infamia, vel propter vnum testem seu indicium tantũ par.3.q.61.pag.592.c.2.C.reg. 7.com.110.p.3. pag.595.col.2
torqueri, vt quis possit, fama & vnus testis sufficiunt, com. 110.p.2. pag.595.col.2
torquendus reus ex multis indicijs, cõ.110.p.3. pa.597.c.1
torqueri vt quis possit, sufficit fama cum alijs grauibus indicijs, com. 110.p.3. pag.596.col.1
torqueri potest reus ex indicijs vehementibus, aut violẽtis, com.110.p.3. p.g.596.col.2
torqueri quis nu possit ex vno indicio vehementi, aut violento, com.110.p.3. pag.598.col.1
torqueri vt quis possit, an sit iudicium sufficiẽs variatio, & quando, com.110.p.2.pag.594.c.2.E cõ.39.p.3. pa.482
torqueri clericus potest etiamsi non fuerit infamatus, com. 110.p.3. pag.596.col.1
torquendi clerici à quo sint, com.110.p.3. pag.594.col.2
torquendi mitius religiosi sint, cõ.110.p.3. pag.594.col.2
torqueri leuiter possunt, & etiam terrer impuberes, & senes, com.39.p.3. pag.483.col.2.
torqueri & terreri non debet mulier prægnans, com.54.p.3. pag. 483.col.2
torqueri in hoc crimine quæ personæ non possint, com.110. par.3. pag.594.col.2
tortura quando imponẽda, & q. non facile deueniendum est ad eã, p.3.pa.480.c.2.E & seq. & cõ.39.pa.482.c.2.E
torturam & terrorem paria esse quomodo verum, com.39. par.3. pag.484.col.1
torturę gradus, com.110.p.3. pag.593.col.2
torturę imponendæ indicia sufficientia, par.3.q.61.pag.592. col.1.A.B & seq.
tortura practica seruanda ab inquisitoribus, p.3. pag.481. col.1.D & seq.
tortura antequam infligatur, quid seruandum, com.110.p.3. pag. 593.col.1
tortura & eius executio fieri non debet nisi interuentu ordinarij.

narij, & inquisitoris, com. 39. p. 3. pag. 482. col. 2
tortura habet locum in quibusuis regnis etiam Aragoniæ in causa hæresis, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 2
torturæ vt possit infligi, sufficit fama cum fuga, com. 110. par. 3. pag. 597. col. 2
tortura vt inferri possit, sufficit confessio extra iudicialis, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 1. E
tortura vt infligatur, an faciat indicium socius criminis, cõ. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
tortura ob fictam insaniam differenda non est, com. 22. p. 3. pag. 432. col. 1
tortura si inflicta fuerit cum debito rigore, quid amplius obseruandum, com. 11. p. 2. pag. 115. col. 2
tortura cum præiudicio irreparabili danda non est, com. 31. par. 3. pag. 457. col. 1
tortus sufficienter quis dicatur, com. 39. p. 3, pag. 485. col. 1
tortus sufficienter, & persistens in negatiua, absoluẽdus est, par 3. pag. 502. col. 1. A
tortus sufficiẽter si nihil confiteatur, absq; fideiussoribus liber dimittẽdus, cã. 39. p. 3. pag. 485. c. 2. & 486. col. 1
tradendus curiæ sæculari qualiter tractandus, vide in voce, Curia sacularis.
traditus semel curiæ sæculari nullo pacto recipiendus, com. 46. p. 3. pag. 518. col. 2. & com. 158 p. 3. pag. 655. col. 2
traditiones ecclesiasticę, siue apostolicæ, quę dicantur, et nõ nulla eorum exempla, com. 14. p. 1. pag. 42. c. 2. 43. col. 1
traditione apostolica auxilium Sanctorum imploramus, cõ. 14. p. 1. pag. 43. col. 2
traditionum apostolicarum materiã qui tractarint, com. 14. par. 1. pag. 43. col. 2
traditionum ecclesiasticarum magna auctoritas, cõ. 14. p. 1. pag. 43. col. 1
traditiones apostolicæ catholicæ veritatẽ faciunt, & contrarium est hæresis, com 27. p. 2. pag. 235. col. 1. reg. 5.
traditio Apostolica catholicam veritatem facit, com. 27. par. 2. pag. 236. col. 1. A
transubstantiatio panis & vini in corpus & sanguinẽ Christi, par. 1. pag. 15. col. 1. B
Trinitas est in Deo, non quaternitas, p. 1. pag. 4. col. 1. E
Trinitas personarum in vnitate essentiæ in primis credẽda, p. 1. pag. 9. col. 2. B. com. 3. p. 1. pag. 29. col. 1
Trinitates plures derivatæ a Trinitate diuina, & quæ sint, par. 1. pag. 9. col. 2. D
Trinitas in anima nostra, p. 1. pag. 9. col. 2. D
Trinitatem circa, diuersi hæretici hæreticorũ errores, p. 1. pa. 9. c. 2. E
Trinitas diuina secundum communem essentiam indiuidua, secundum personas discreta, p. 1. pag. 15. col. 2. B. C
Trinitatis mysterium explicite credendum ab omnibus, p. 1. q. 6. pag. 62. col. 1. D. E
Tritheitæ hæretici, p. 1. q. 6. pag. 245. col. 2. E
Turci qui, & quales eorũ mores, cõ. 45. p. 2. pag. 306. col. 1
Turcorum in Christianos insignis sanitia, ibidem.
Turcorum errores, p. 2. q. 20. pag. 305. col. 2. E
Tyrannus quę gesserit iussu inquisitorum, quando valida, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 1

V

VAdiani hæretici, vide in voce, Audiani.
Valdenses hæretici quando exorti, & eorum prima initia, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. D. & com. 39. parte 2. pag. 279. col. 2
Valdenses, appellati etiam Pauperes de Lugduno, & inde ab hac tempestate, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. E
Valdensium hæreticorum duo sunt genera, com. 25. parte 2. pag. 229. col. 2
Valdesius seu Valdensis Magister et princeps Valdensium à quo sic appellati, p. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. E col. 2. A
Valdensium hæreses & errores, parte 2. q. 14. pag. 278. col. 2. A & seq.
Valdensium errores qui recensuerint, com. 39. parte 2. pag. 279. col. 2
Valdensium error, à sacerdote peccatore nullum conficì posse sacramentum, com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1
Valdensium error, nusquam licere iurare, et iniqua in hoc dispensatio, com. 37. p. 2. pag. 278. col. 2. & pag. 273. col. 1. & com. 41. p. 2. pag. 294. col. 1
Valdesium in varias Europę prouincias profectio, com. 39. par. 2. pag. 280. col. 2
Valdenses hæretici quibus signis & indicijs comperiantur, par. 3. pag. 441. col. 1. A. & seq.
Valdeses qua benedictione mẽsa vtatur. p. 3. p. 441. c. 1. B. C
Valdenses quando et à quibus Sum. Pont. condemnati, com. 39 p. 2. pag. 280. col. 2
Valdenses edicto publico Alfonsi regis Aragoniæ è regnis suis exire iubentur, com. 39. p. 2. pag. 281. col. 1. & 2
Valentiniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E
Valentinorum error de corpore Christi allato de cęlis refutatus. p. 1. pag. 13. col. 2. E
variationis causa, com. 110 p. 3. pag. 595. col. 2
variatio an sit indicium sufficiens ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 594. col. 2
varietas & vacillatio sufficiens indicium ad torturam, par. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. A
vasalli ipso iure à fidelitate liberantur domino in hæresim labente, p. 2. cap. Absolutos. pag. 182. col. 1. D. com. 168. par. 3. pag. 676. col. 1
Veguerij qui dicantur, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2
vehemens & magna suspicio, quę dicatur, & cur sic appellata. p. 2. q. 55. pag. 376. col. 2. B. C
vehementis magnaque suspicionis exempla, par. 2. quæst. 55. pag. 377. col. 1. B. C
vehementer suspecti, qui dicantur, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. C. D. & q. 56. pag. 380. col. 2. A. & seq.
vehementer suspectus de hæresi est impediens officium inquisitionis scienter, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. D
vehementer suspectus de hæresi existimatur, qui instruit hæreticos vtatos, vt veritatem subticeant, & dicant falsitatem, ibidem.
vehementer suspectus de hæresi habẽdus est, qui vocatus ad respondendum de fide, nõ comparet in tempore assignato, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. B
vehementer suspecto inijungenda est abiuratio de vehementi, & vt hæresim omnem generatim abiuret, p. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. E. p. 3. pag. 501. col. 2. C
vehementer suspectus qualiter abiurare debeat, parte tertia pag. 501. col. 2. D. & seq.
vehementer suspecto, nolente abiurare, quid agendum sit, p. 2. q. 55. pag. 378. col. 1. D. E
venientes sponte mitius tractandi sunt, p. 3. pag. 409. c. 2. E
venientes ex locis suspectis de hæresi, obseruandi sunt à parochis, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1
veritas prima est fidei fundamentũ, p. 1. pag. 9. col. 2. A
veritas prima est, ratia formalis obiecti fidei, parte 1. q. 8. pag. 65. col. 2. A. B
veritas vel falsitas propositionum, an pendeat ab assertore, com. 22. p. 1. pag. 65. col. 1
veritatis primæ nomine, quid intelligatur, com. 13. parte 1. pag. 69. col. 2
verbum Dei quando prædicandum, com. 24. parte prima. pag. 69. col. 1
verbum, fecit omnia tempora, dedit legem, factus sub lege, par.

par.1. pag.50.col.1.C
verba.Cum expedire videbitur, quid significent, com. 59. par.3. pag.541.col.2
verba hęc, Veluti hæretici condemnentur, pulchre explicata,p.2. pag.157.col.2.B
verborum aquiuocatione vtuntur hęretici ad suos errores occultandos,p.3. pag 430.col.1.A.& seq.
verborum ficta admiratio,est quidam hęreticorum sophysticandi modus,p.3. pag.430.col.1.E
verbis qualiter quis hæreticis faueat,p.2. pag.194.col.2.E
verbaliter degradandus est absens vel fugitiuus de hęresi conuictus in sacris constitutus, p.3. pag.549.col.1.B.C
vestis crucibus signata varie appellatur à multis nationibus,com.42.p.3. pag.499.col.1
vestis crucibus signata cuius coloris,& qualiter confici debeat,com.42.p.3. pag.498.col.2
vestis crucibus signata ex veteri more gestata fuit,com.42. par.3. pag 499.col.1
vestis pœnitentialis signata crucibus,quibus pro pœna imponatur,p.3. pag.506.col.2.B
vestis crucibus signata difficulter deponitur,& quare.com. 44.p.3. pag.509.col.2
Vicariorum duo genera,com.54.p.3. pag.538.col.2
in Vicarijs inquisitorum triginta anni hodie sufficiunt, com. 65.p.3. pag.548.col.1
Vicarij eadem qualitates, quas inquisitores habere debent, com.65 p.3. pag.548.col.1
Vicarius inquisitoris à Papa constitutus priuilegijs inquisitorum gaudet,com. 54.p.3. pag.538.col.2
Vicarius seu Commissarius generalis in tota prouincia per inquisitorem tantum,& non per eius prælatos instituipotest,& de eorum qualitatibus, & ætate ac etiam varijs modis instituendi eos,p.3.pag.406.col.2.pag.407.col.1.& 2.A.& seq. q.13. & 14.pag.545.col.2.E.et seq.& q.16. pag.547.col.2.D.E
Vicarios & notarios inquisitorum amouere vel mutare non licet prælatis ordinis, p.3.q.17. pag.548.col.1.E & pag. 549.col.1.E
Vicarium destituere solus inquisitor potest,com.66.par.3. pag. 549.col.2
Vicarius inquisitoris non potest alium Vicarium substituere.p.3.q.15.pag.547.c.1.A.com.64.p.3. pag.547
Vicarijs inquisitorum,quid committi possit, com.10.par.3. pag. 404.col.2
Vicarijs inquisitorum, quando sit testium examinatio committenda,com.10.p.3. pag.405.col.1
Villafranca de Panades Cataloniæ oppidum,com.36.par.2. pag. 268.col.1.B
violenter suspectus quis cẽseatur,p.2.pa.383.c.2.C.et seq.
violenter suspecti habentur vt hæretici,& qui uam tales reputentur,p.2.q.55. pag.378.col.1.E & seq.
violenter suspectus renuens abiurare,brachio seculari traditur,p.3. pag.495.col.2.D.E
violenta suspicio,qua dicatur,& cur sic appellata,p.2.q.55. pag. 377.col.1.B.C
violenta suspicionis gradus cur ponatur, com. 42. parte 3. pag. 498.col.1.E
violentę & maximæ suspicionis exempla,parte 2.quæst.55. pag. 377.col.1.D.E
violenta hęresis suspicio ex quibus factis oriatur, accurata disputatio,com.24.p.3. pag.439.col.2
violatores libertatis ecclesiasticę excommunicantur,par.2. pag. 118.col.2.E
visitans,deducens, receptãs scienter hæreticos vehementer suspectus censendus est,p.2.q.56. pag.381.col.2.B.C
visitantes clam hęreticos,& eis alimenta subministrantes, fautores sunt hæreticorũ,cõ.78.p.2.pa.374.c.1.E.c.2.A
visitans vel deducens hęreticos posti abiuratam hęresim,vt hæreticus relapsus censetur,p 2.q.58.pa.386.c.1.C.D
viui & mortui qui dicantur in die iudicij,p.1. pa.14.c.1.E
vltimum supplicium an intelligatur nomine animaduersionis,com.71.p.1. pag.359.col.1
vnio verbi Dei,qualiter facta,cum natura humana,& errores circa hoc confutati,p.1. pag.13.col.2.E et seq.
vniuersitas delinquens qualiter iuret & conueniatur,ac puniatur,p.2. pag.164.col.1.D.E
vnum aliter accipitur in diuinis,et aliter in humanis,par.1. pag. 17.col.2.B.C
vnum,qualiter accipiatur in scripturis,p.1. pag.4 col.2.C
voluntas beneplaciti in Deo,qua dicatur, com.35.parte 2. pag. 264.col.2
votum non excusat quem à ferendo testimonio in crimine hęresis,p.2. pag.205.col.2.E
Vrbani iiij.extrauagans incipiens,Præ cunctis.vigintiquatuor inquisitorum priuilegia continentes,p.2. pag.129. col.1.A & seq.
Vrbani iiij.extrauagans incipiens,Ne inquisitionis. prohibens delegatis sedis Apostolicę inquisitores vel eorũ notarios excommunicari,p.2. pag.132.col.2.A.B
vsuras exercere pertinaciter asserens non esse peccatum,hæreticus est,par.1. pag.114.col.1.A.B
vsurarũ quæstiones cognoscere non debent inquisitores, p.2. pag.106.col.1.C & p.1. pag.134.col.1.E.& 2.A
vsuras restituere qualiter inquisitores inbeant,par.secunda. pag. 203.col.1.A.B
vxor an recedere possit à marito excommunicato vel hæretico,p.2. pag.182.col.2.C
vxor nubens scienter cum hæretico, hæretica putatur, com. 160. par.3. pag.662.col.2
vxor nupta hæretico dotem perdit,& cur,com.160. par.3. pag. 663.col.1
vxor receptans maritum hęreticum qualiter puniatur com. 160.p.3, pag.663.col.1
vxor non reuelans maritum hæreticum, an amittat dotem, com.160.p.3. pag.663.col.1
vxorum innocentium dotes propter hęresim maritorum nõ confiscantur,p.2. pag.109.col.1.E
vxor à fisco dotem recuperat, com.160.p.3. pag.663.col.1
vxor qualia bona recuperet cum dote,marito ob hæresim damnate,com.160.p.3. pag.663.col.2
vxor non perdit quod accepit à consanguineis mariti ob illius hęresim,nec partem suam lucri quæstii constante matrimonio,com.160.p.3. pag.663.col.1.& 2
vxori hæretica redeunti domus mariti assignanda procarcere videtur,com.142.p.3. pag.641.col.2.E & seq.A

X

XEnia,esculenta,& poculenta,an possint accipere Inquisitores,com.153.p.3. pag.651.col.1
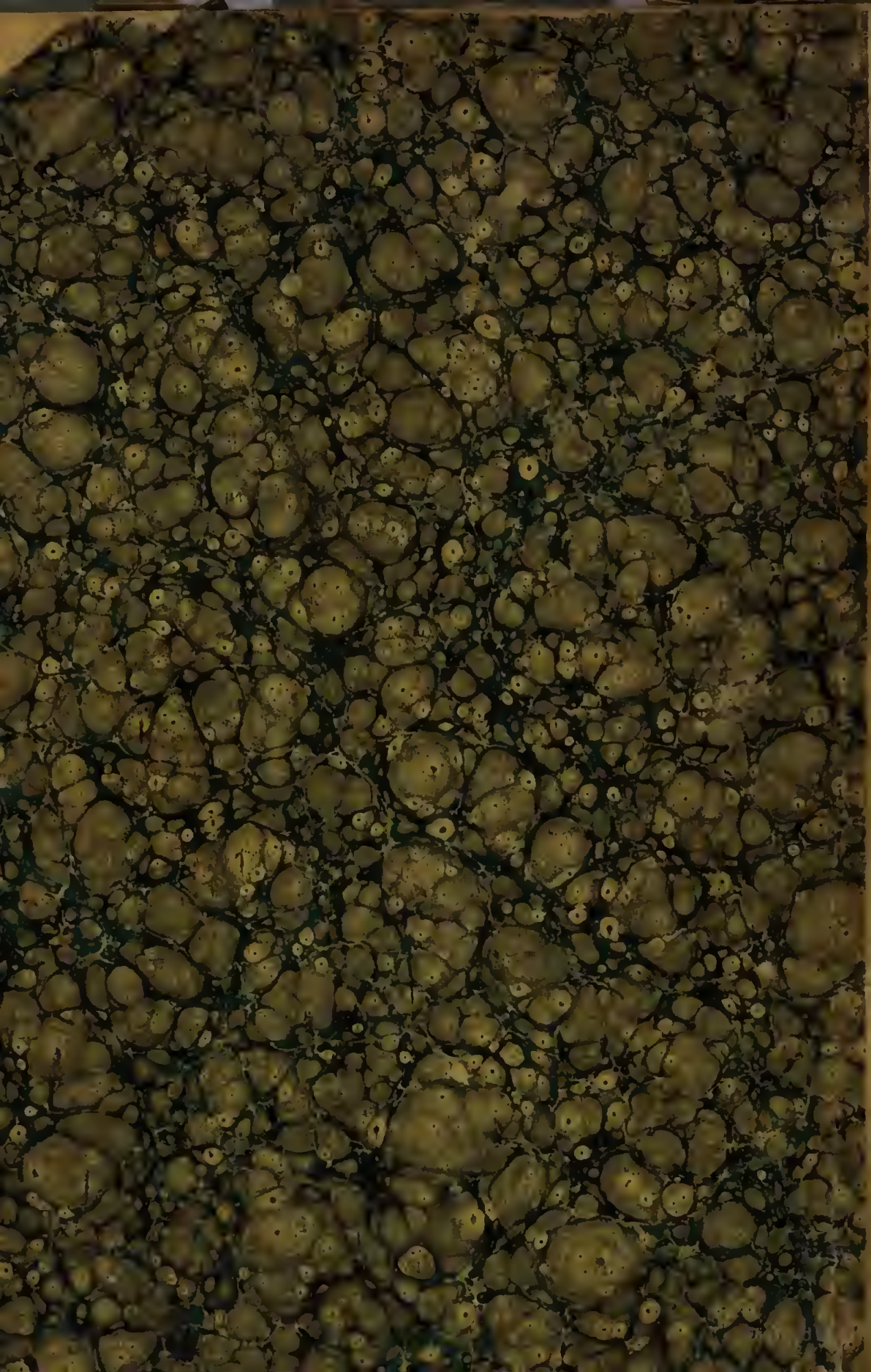
FINIS.